www.e-rara.ch

[Summa theologica]

Antonin

[Basel], [1485]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-15896

Prima pars totius summe Antonini

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

EX GRYNACH

Prima pars totius summe Antonini.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK · BASEL ·

35. 2809 Klosterm.
– Wölflin – 51.

Besonderes, nicht zum Text gehörendes
altes Ersatzblatt aus dem 15. Jahrh.

Proemium

Prima pars summe fratris Antonini de Florentia. ordinis predicatorum et Archipresulis Florentini. In qua agit de anima et de pinentibus ad ipsam. Incipit proemium totius opeis

Quam magnificata sūt opera tua dñe. omnia in sapientia fecisti. ipleta est terra possessione tua. ps. ciij. Contemplatur pphēta in excessu mentis positus diuinā maiestatē. stupefactus ad magnitudinē bonitatis ei⁹. quā manifestat in opibus suis. et ad ipsum loquitur dicens. Quā magnificata sūt quasi dicat Mirabiliter magna demōstrata. Vbi et misteriū sanctissime trinitatis satis demōstrat. cui⁹ suffragium semp̄ postulare et expectare debemus. vt opa bona nostra que sunt sua ad finem pducat. sine eo enī summo nulla natura subsistit. ait plato Nulla ratio intelligit. nulla actio expedit nec eo ptermisso vllum rite fundatur exordium. In primis igit insinuat mirā potentiā que patri attribuitur. ibi. Quā magnificata sunt opa tua dñe. Scōo eximiā sapiam que filio addicit. ibi. Omia in sapia fecisti. Et tercio nimiā ad nos beniuolentiam que spūi sancto ascribit cū subiūgit impleta est terra possessione tua. Quantū ad primū dic Mardocheus loquēs ad deū de sua mira potentia quā ondit in creatione. Dñe rex oipotens. in ditione tua cuncta sunt posita ⁊c. Tu. n. fecisti celum et terrā. et quicquid celi ambitu ptinetur. Hester. xiij. Vbi ondit sua potētia maxīa patri attributa de nihilo cuncta faciens. nō ex ptacenti materia vt artifex. Et hoc apparet ex eorū magnitudine ptinua ex eorum multitudine discreta. ex eorum valitudine variata. Nam vt dr Ecci. i. Altitudinē celi. latitudinē terre. pfundum abyssi qs dimensus est. q. d. nullus ppter mirā magnitudinem eius. Sed et arenam maris guttas pluuie. dies seculi quis dinūerauit. q. d. nullus. Ecci. i. Dinūera stellas si pt dixit dñs Abrahe. Gen. xv Hec est numerus militū eius. Job. xxv. Claritudinē creaturarū seu earp̄ virtutē quis pōt intelligere. Deus. n. et natura nihil frustra opatur qō s. non habeat aliquā virtutem quinimo spēs rerp̄ sunt sicut nūmeri. vt quelibz spēs creature addat vnū gradū virtutis supaliam. Nōne igit apparz qz magnificata. i. magna facta et ostensa sūt opera dei vt magnificetur potentia patris. Quantū ad scōm dicit. Ecci. i. Fons sapientie verbū dei in excelsis. Et oia pipm facta sunt. Est. n. verbum filius dei. quasi ars quedā oipotentis patris. per quā et in qua cū summa rōne et optima facta sūt omnia. Oia in sapia fecisti dñe. Et qr sapientis ē ordinare fm pbm. hinc ē qp oia cū maximo ordine facta sunt. vt oia teneant locū suū sibi decentē. ex quo apparet pulcritudo vniuersi. et mūdum diuina prouidentia regi. Omnia vtiqz in sapia fecisti. Demū ipse mūdus est velut quidā liber scriptus intus et foris. q̄ docet nos sapiam. nō solū de diuinis cognitionē. fm illud Ro. i. Inuisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur. Sed etiā docet sapiam de agendis. secundum illud Job. xij. Loquere terre et rndebit tibi. interroga iumēta et docebunt te. et narrabūt pisces maris dū oībo pceptū quod posuit vt faciant ad quod creata sunt. nunqz pretereunt. se alijs cōicant. terra fructificat et arbores. et nil ociosum. Et multa et innumera documenta nobis tribuunt ex pprijs actibus suis ad bene viuendū. et sic omnia in sapientia fecisti. i. ad dandum nobis sapientiā ex eis. Ecci. i. Effudit eam. s. sapiam sup omnia opa sua. et in minimis aialibo vt formicis Unde dr puer. pe. Quatuor sunt mīma terre. et ipsa sapientiora sapientibus. Formice. populus infirmus q̄ parat sibi cibū i messe. Lepusculus. plebs inualida qui in petra collocat cubile suum Regez locusta nō habet et pgrumas gradit. Stellio manibo nititr et moratr in domibo regū. Sapia borz que est naturalis instinctus. docet nos sapiētiam et formica docet solicitudinē et similitudinē acquisitionis sapie. Lepusculus cautelam ab erroribo euasionis. Cū. n. sit aial multū timidū. et a venatoribus et canibus multū insequatur i petra se tutū putat et sapientie vacans. cuius initiū est timor dñi. ne capiatur a venatoribus gentilitū vl hereticorum erroribo i petra fidei collocat quietē suam et mentis inhesionē. Locusta instruit saltū gremplationis cū turma collationis. ita enī pascitur in herbis virentibo scriptura et sapiēs. vt frequenter ad modū locuste in altum se leuet meditationis et orationis. Nec solus incedit. sed cum turba sapientum sentit. Stellio. inuit laborē bone operationis. Nam si aliquando acuto nō eminear ingento. tamen manibus bonez opū quasi reptans ad exequendū quod sapit. in domibus regū. i. in cetu sapientum collocat et sic oia i sapia fecisti. Quantū ad tertium apparet certe eius ad nos nimia beniuolentia. quia omnia fecit ppter hominē. ait Aug. que cum tanta potentia. et sapiētia facta sunt. Et hoc est quod subdit. Impleta est terra possessione tua. Terra bō est. q. terram gerit in quā reuertitur. terrā terit. de terra existit. Et istam impleuit deus possessione sua. Possidet deus celestia. terrestria. et diuina. Et his omnibus impleuit terra hominē. Terrestria dās ad vsum pō. Omnia subiecisti sub pedibus eius ⁊c. Celestia. i. angelos ad misteriū. Ad Heb. i. Nōne

administratorij omnes spūs sunt missi in mīsse/
riuz eoz rē. Quid magis deus possidet q̄z filiuz
suū. Et hoīem deo implcuit. qū verbū caro factū
est. Joh. i. Sic deus dilexit mundū minorē vi/
delicet vt filiū suū vnigenitū daret. Ūñ apte dici
pōt. Impleta est terra possessione tua. Verū iter
omnia alia aīalia sapientissimus. Salomō ad mi
tandum formice sapiaz inuitat dicens. Vade ad
formicā. o piger. r̄ considera vias eius. et discе sapi
entiam ab ea. que cū non hēat ducē nec p̄ceptorē
nec principem. parat in estate cibū sibi. r̄ congre
gat in messe quod comedat puer. vi. Equidez
inter estatē et autūnuz etatis ꝓstitutus. arbitrar?
sum necessariū fore ex frumētis doctrinaz̄ quedā
recolligere ad mei sublentationē. ne si ꝓtingeret
ad hyemalē senectutem deuenire fame deficerem.
Senilis. n. etas. memoria r̄ visu debilitata caliga
ret et exhaustis corpis mēbrū occupatōibo aliqñ
multiplicatis nō valet. nec ei tempus vacat ad re
uolendū multitudinē librorz̄. Intelligens aūt in
ossibus meis pigritiam insitam. ad eam excutien
dam consideraui formicā inter animalia mīmuz
r̄ despicabile. sed sapientibus sapientiorē illā eē.
r̄ ideo imitandam. Cū. n. nō habeat ducē nec p̄/
ceptorem in ope suo. puidet tamē sibi ꝑ hyemis
ipe cū pōt discurrere. Ducē fateor me nō habuis
se in grāmaticalib?. nisi in puericia r̄ debilem p̄ce
ptorē. Nullū habui in alia facultate excepta. pte
dyaletica. r̄ satis interrupte. Sed nec p̄cipē mi
chi studium impantem ex p̄latione. auiditate. ñ
r̄ suauitate tractus v̄itatis p̄cipue moral' sapie ex
his que mihi occurrerūt lēgenda pauca recollegi
mihi grata. Necz. n. formica oīa iuēta cibaria col
ligit. nec p̄ciosiora. sed que nouit sibi ꝯgrua. Illas
igitur sublimes tlxorias i librariis ꝯpensas ma
gistris r̄ scīa p̄fectis dimisi. Que aūt iudicaui ap
ta ad materias p̄dicationū. r̄ audientiā confessio
nū. r̄ ꝯsultationē in foro aīarum. accepi a doctori
bus pluribo in tlxologia vel iure pitis. nō inten/
dens indoctus r̄ oīs scīe ignarus poemata cōdere
sed recollectionē facere. more fratrū. p me r̄ meis/
similibo qui mecū erant. quibo nec ingeniū emi
net ad altiora. nec librorū semꝑ copia dar̄. r̄ occu/
pationes facultatē subtrabunt ad discurrendum
p libros. Si materias tango aliqñ supantes te/
nuitatē noticie mee. nec hoc discrepat a ꝓpritate
formice que pondera gestat se grauiora. virtute si
bi collata ab actore nature. Ex congestis etiam a
formica aliqua supfluūt aliqua corrūpuntur. sic
r̄ ego non ambigo multa in hoc collectorio posita
ad supfluitatē cū aliqñ imꝓpriauerim terminos
r̄ extorserim expositiones. nō vrputo cū falsitate.
ad maternam dilatandam occurrentē. Multa etiā
vel nondū emendata. vel postea vino scriptoz̄ al/
terata. vel diminuta sunt. Non parū laborat for/
mica ad colligendū vnde viuat. Laborauī r̄ ego
satis p multos annos r̄ interrupte. ꝓpter occupa/
tiones et si non magni valoris tñ tempus exigen
tes. Ūñ aliqñ p menses r̄ annos opus dimisi tē
pus sepe furando. aliqñ necessariū corpus substē
tationi. aliquādo exercitationi prelature in qua
diu indignus p̄māsi. aliqñ decentie religionis. s.
orationis r̄ meditationis. adeo aūt est formica de
bile aīal. vt nō solū magna sed r̄ mīma. vt mirmi
celeō. sint ei infesta vsqz ad internitionē. Pote/
runt hic notaris aliqñ ne dū multū lēari. ꝙquātū
cunqz scioli opponere r̄ ipsa necare. Ego aūt ī fla/
gella patus sum. nec faciem meam ab increpanti
bus auerto. Dicitur etiā de formica p̄eputia bla
dis ꝯgregatis auferre ne germinēt. indecz frustre
tur spe sui laboris. ne quod igit elationis germen
exurgeret intra cordis mei vis? sūsere p̄ oīa nūcu
pare doctores. talia que notant referentes. r̄ parū
vel nihil de meo apponere nisi causa breuitat̄ trū
care. Uiderint ergo qui illoz dicta condēnatōne
arbitrantur si tante auctoritatis vel scīe sint vt il/
lis possint obsistere. Nō igit plus minusue vitu
perationis vel laudis mihi debet ascribi q̄z colle/
ctoribus lectionū ve scriptoribo librorz̄ ab alijs e/
ditorz̄. Unde nec nomen meū apponere volui nec
titulū operi. nisi in contemptū tanq̄z vilissimam
formicam. despectuz animal fabulando. alicui no
minare placuerit. Formicas quoqz molestas fo/
re aluearibo apū satis apparet. que cū ad sui victū
dulcedine mellis attracte hoc agunt instigāte na
tura nō vt noceant excusate sūt. ita et excerptores
smārum ex varijs libris graues illis esse solent q̄
bus excellens ingeniū r̄ plurimū ociū p̄stat do/
ctrinas copiosas r̄ mellifluas ī originalibo p̄scru
tari. Sed cū ipsi intendant sue r̄ alioz̄ inopie p/
uidere. non vident culpandi. cum etiā detrimēta
non illis inferant. sed magis gliam augeant ebe/
tioribus. ꝓponendo inter locutiones cōes q̄ in su
is fluentis forte nūq̄z viderunt. Aliqualē vero
ordinem r̄ si non multū serioſum. ignarus ordis
posui ꝑ faciliori inuentione materiaz̄. Nam di/
stinctū in quatuor partes principales feci. de vi/
tijs r̄ virtutibus recitare intendendo. et quālibet
ꝑtem in titulos. r̄ titulos in capla. et capitula ī pa
graphos distinguendo. Et in prima ꝑte quedaz
generalia videlicet de anima. et ō potentijs eius
que subiecta eorum habentur. De passiombo tā/
q̄z principijs eorum. De peccatis in genere r̄ effe
ctibo eorum. De multiplicibo legibus quib? vi/
na ꝓhibentur et virtutes p̄cipiunt. In secun
da parte de vitijs in specie videlicet de octo capi
talibus et eorum filiabus et speciebus. De resti/
tutione. De iuramēto et piurijs. De vows r̄ trās/
gressionibus eorum. De infidelitate r̄ spēb? ea/
r̄ superstitionibus. Ad singula vitia singulas p̄di
cationes ponendo. r̄ postea que ptinent ad casus
oscīe vel declarationē materie. Et pro tlxinate su

mitur versus. ps. quia magis in promptu occurrit et magis ecclesie in vsu et cõpendiosior doctrina ad omnem materiã. In tercia pte de statibus variis tam laicorum q̃ clericor̃. De ecclesiis ⁊ sacramẽtis singulis. Et de censuris ecciasticis ⁊ statibus purgandorũ et beatorum. In quarta pte de virtute in genere et specie. De virtutibꝫ cardinalibꝫ et theologicis in specie. ⁊ de eaꝝ partibus seu eis annexis. Et si tempus erit agetur de septem donis et gra. Restaret de articulis si vita comitetur que non minor ceteris erit. Qui inde aliquid vtilitatis hauserit, p me oret ad dominũ nostrum Iesum christum. Que aũt inducũtur testimonia ad probationem dictor̃ vltra auctoritates diuinarum scripturarũ ⁊ sacrorũ canonũ que frequenter apponunt ⁊ sñias proprias antiq̃or̃ doctorum eccie. Aug. Hiero. Greg. Amb. Crisosto. Basilij. Isidori. Bernardi. Anselmi ⁊c. Aliquando gentiliũ Platonis. Aristotelis. Tullij. et Senece. Adijciuntur determinatões ⁊ dicta multor̃ modernorũ in theologia vel iure pontificiorum. quorum hec sunt nomina. In theologia. sanctus Thomas quẽ oibus ponno i suis dictis. Albertus magnus. Petrus de palude. Petrus de tharantasio. qui fuit Innocentius quintus. Durandus. Hugo cardinalis. Guillelm⁹ peculat. in summa vitiorum et virtutuz. Dominus. Jo. dñici cardinalis de florentia. Raneri⁹ in summa. Pisan⁹ Vincentius in speculo historiali. Ordinis pdicatorum. omnes isti pnominati. Omnes isti ordinis minorum inferius scripti Bonauentura cardinalis. Richardus de media villa. Alexander de ales. Johannes scotus. Nicolaus de lira. ordinis minor̃. Aug. de Roma i qͦdlibetis. Aug. de anchona de potestate eccie. Gregorius. de arimino. ordinis heremitaruz. In iure in glo. decreti. Hugo. Bar. Brix. Ber. In glo. decretaliũ. Ray. ordinis predicatoruz in summa sua antiqua. Inno. quartus. Hosti. in apparatu et summa. Guillelmus in speculo. Archidiacono. in rosario. Jo. an. in nouella. et glo. sexti. ⁊ clemen. Joban. de lignano. Joban. calderin. Johã. de imo. omniũ nouissimus doctor. Petrus d̃ andarano. Laurẽtius de ridolfis in tractatu d̃ vsuris. Franciscus de zambarellis. Nicolaus abbas de sicilia. Anthonius de butrio. Petrus ordinis minorum in directorio iuris. Lapus de castelli. Federicus de senis in consi. Bartolus. Baldus De historijs exempla ponunt. Grego. in dialogo Vincentius in spe. Martin⁹ in cronicis. Valerius maxim⁹. Paulus. Orosius. De vita patrum. De vitis fratrum. De septem donis. Allegantur et multi alij sapientes. sed quia. nõ ita frequenter iõ ñ curani nominare

Huius autem prime partis tituli sunt isti. videlicet.

Titul. i. de anima in cõi

Primũ capitulũ de anime similitudine ad deũ.
Scõm capitulũ de mira nobilitate anime.
Tertium capitulũ de bñficijs aie collatis quo ad scientias. artes. et virtutes.
Capitulũ quartũ d̃ q̃ditate aie ⁊ pprietatibꝫ ei⁹.
Quintũ capitulũ de imortalitate anime.
Sextum capitulum de vnione eius ad corpus ⁊ multiplici acceptione hui⁹ vocabuli aia
Septimũ. c. d̃ q̃ditate hoꝝ ⁊ eius excellentia.

Ti. ii. de potẽtijs anime

Primũ capitulũ de potentijs aie in cõi.
Scõm capitulũ de vegetatiua ⁊ sensitiua.
Tertium. c. de singulis quinq̃ sensibꝫ exteriorib. s. visu auditu ⁊c. ⁊ quõ eis hõ abutit.
Quartũ. c. de locutõe ⁊ multiplici vitio eius.
Quintũ. c. de sensibus interioribus.
Sextũ. c. de fantasia.
Septimũ. c. de somnijs quo ad varias causas et modos eorum.
Octauũ. c. de estimatiua ⁊ cogitatiua.
Nonũ. c. de memoria ⁊ vtili ei⁹ exercitio

Ti. iii. de potẽtia intell.

Primũ. c. de intellectu possibili ⁊ agente.
Scõm. c. d̃ multiplici oculo varie exercendo.
Tertiũ. c. de tribus requisitis ad bene viuendum corpaliter et spiritualiter.
Quartũ. c. d̃ his q̃ impediũt visũ l'auferũt visũ ai.
Quintũ. c. d̃. illũiatoꝝ aut recupatõe vis⁹ spũal.
Sextũ. c. d̃ oculo dextro interiori ⁊ d̃ exercitio intellectus speculatiui. Et ibi de multis speculat ad videndum deũ. ⁊ de enigmatibꝫ figuratꝫ scriptare.
Septimũ. c. de oculo sinistro. i. exercitio intellectus practici septem modis exercendi.
Octauũ. c. de rõne superiori. ⁊ inferiori. ⁊ ex quibꝫ causis contingit rõnem ligari.
Nonũ. c. de sinderesi.
Decimũ. c. de conscientia.
Capitulũ. xi. de actu intellectus. quõ vicz aĩa cognoscit corpalia. spũalia. angelos. vel deum.

Titu. iiii. de voluntate

Primũ. c. de cõpatõe volũtatis ad intellectum.
Scõm. c. de libero arbitrio.
Tertiũ. c. de voluntario ⁊ inuoluntario
Quartũ. c. de actibꝫ voluntatis ab ipsa imediate eliciti⁹. ⁊ de ipso velle qui est prim⁹ eius actus.
Quintũ. c. d̃ scõdo actu volũtatis q̃ dicit frui.
Sextũ. c. de intentione q̃ e tertius actus volũtatis
Septimũ. c. de electione quarto actu voluntatis
Octauũ. c. de consilio qõ precedit electionem.
Capitulum nonum de consensu. sexto actu volũtatis.

Tabula huius operis

Capi.x.de imperio voluntatis.
Capi.xi.de vsu.octauo actu voluntatis.
Capi.xij.de bonitate ⁊ malitia humanoꝝ actuū.
Ca.xiij.de exercitio volūtatꝫ.quō cor sit exercēdū
Capi.xiiij.ō volūtate ⁊ ope exteriori. quomodo se habent ad inuicē in merito vl' de merito
Ca.xv.quō a volūtate bōa ñ pñt procedē mala opa
Ca.xvi.de sensualitate .i.appetito sensitiuo.

Quintus ti. ō sepatōe aie a corpe ⁊ retributōe ⁊ exercitio aie se

Primū.c.ō triplici morte ⁊ nūcijs ⁊ mi/ pate seriꝫ mortis ⁊ multis aliꝫ circa mortem.
Scōm.c.de tribꝰ nouissimis mortis q̄ztū ad aie sepationem.pñtatoꝝ coꝝā deo.⁊ sñiatoꝝ.⁊ ibi ō rō ne reddenda ō vocatōe multimoda.⁊ de iugi opa tione in domini vinea.
Tertiū.c.de sententia pene infernalis ꝓtra reprobos.et de septem penis inferni.
Quartum.c.de sñia saluandoꝝ.⁊ō ser miseriꝫ mundi ⁊ ser vtiꝫ.padisi.⁊ de bonis glorie.
Quintū.c.de his qui sñiant ad purgatoriū. ⁊ de penis.atq; suffragijs purgandoꝝ.
Sextū.c.de cognitōne anime sepate.

Sextus ti. de causis ⁊ passionibꝰ ꝓpeccatorum.

Primū.c.de triplici cā peccati.s.ignorātia.fragilitate.et malitia
Scōm.c.ō pria passione amoꝝ.⁊ mltiplici amore atq; effectu eius.q̄ sunt.vnio.eiꝫ ef.zelꝰ.langoriq̄ factō.vlneratō.ligatō.ebriatō.ihc sio.vbi plene ō hꝫ
Tertium .c.ō scda passione q̄ dicit odium.
Quartū.c. de tertia ⁊ quarta passiōibꝰ que dicūtur desiderium et abhominatio.
Quintū.c.ō.q̄nta passiōe q̄ ꝺr delectatō vl' gaudiū
Sextū.c.ō sexta passione q̄ ꝺr doloꝝ vl' tristicia.
Capi.vij.de septima passione que ꝺr spes.
Octauū.c.ō octaua passione q̄ ꝺr desperatio.
Nonū.c.de nona passione que ꝺr audatia.
Decimū.c.de decīa passione q̄ dicit timoꝝ.
Capi.xi.de finali passione que ꝺr ira.
Capi.xij.de cā exteriori ipsius peccati.
Capi.xiij.de temptatione multiplici vicꝫ mundi carnis.et diaboli.

Ti.vii.de peccato in cōi

Capi.i.de multiplici diffinitōne peccati.
Capi.ij.de varia diuisione peccatoꝝ.
Capi.iij.de.xiij.nocumētis pcī mortalis.

Tit.viii.de pctō origi.

Primū.c.ō cā pcī originalis ⁊ eius pena.
Ca.ij.vtrū bea.vgo fuit ꝓcepta in pctō originali.
Tertiū.c.ō ꝓceptione.b.vgīs p̄ moduꝫ simonis.

Titulus.ix. de peccato actuali mortali.

Primū.c.penes q̄d attēdit grauitas varia ī pctō mortali.⁊ de .xvi.regulis p̄ quas pōt cognosci q̄n aliquod est mortale
Capi.ij.de nocumēto pcī mortalis in pñti vita
Ca.iij.quō a deo puniuntur in alia vita.⁊ de penis.damnatorum.⁊ cognitione eorum.

Ti.x.de peccato venial

Primū.c.q̄d dicat veniale pctm.⁊ō nocumēto eiꝰ
Scōm.c.de purgatorio ⁊ suffragijs mortuoruꝫ
Tertium.c.de indulgentijs.

Ti.xi.de lege in cōmūi

Capi.i.ō septēplici lege ordiata ad charitatē.
Ca.ij.de actibꝰ ⁊ ꝓprietatibꝰ ⁊ vtilitatibꝰ legis.

Ti.xii. de lege eterna q̄ ē pria lex.hz vnicū.c.quō oia subijciunt legi eterne, i.voluntati dei.Et q̄ deus vult nouē a nobis.

Ti.xiii.de leg.naturali

Capi.i.quid sit lex naturalis.⁊ quō instigat ad bonum multiplex.
Scōm.c.de multiplici bono q̄ ꝺr docet lex naturalis

Ti.xiiii.de lege mosaica.que ē secunda lex.

Ca.i.ō lege diuīa i cōi ⁊ eius excellentia p̄ aliꝫ.
Ca.ij.ō ꝓditōibꝰ legis illiꝰ q̄ztū ad latorē ⁊ ꝛceptorē
Ca.iij.ō p̄ceptis mōalibꝰ ipiꝰ legis i cōi ⁊ supadditis
Ca.iiij.ō decalogo.⁊ singul' p̄ceptis eiꝰ i ꝑticulari.
Ca.v.ō p̄ceptis ceremonialibꝰ sub q̄druplici dīa.
Ca.vi.ō preceptis iudicialibꝰ.

Ti.xv. de lege euāgelica hz vnicū.c.agēs ō ꝓueientia tpis.ō ꝓpatōe ⁊ excellentia eius ad veterē. De grā.⁊ sacris. ꝓceptis.⁊ cōsilijs.⁊ de duratione eius.

Tit.xvi.de lege que dicitur ꝙsuetudo.

habz vnicū.c.agens de quiddita/te ꝙsuetudinis.⁊ quō facit aut tollat legem .⁊ de dīa triplicis consuetudinis.

Tit.xvii.de le.canōica

hz vnicū.c.agens ō p̄ceptis eccīe.ō rescrip.ō ōcre. de decretalibꝰ.eplis.⁊ de auctoritate doctoꝝ.

Tit.xviii.de le.ciuili.

hz vnicū.c.agens de tpe quo orta est.⁊ quādo ⁊ q̄ztum ligat.de diuersitate ipsarum legū sub diuersis nomīb.⁊ de effectu eius

Tit.xix.de pmilegijs

Ca.i.p̄ quē concedi pñt.⁊ quō tollunt.⁊ q̄ñ.
Ca.ij.de pmilegijs ordinis ꝓdicatoꝝ.

Ti.xx.de regulis iuris

Et habet vnicū.c.cū singulis regulis iuris q̄ sūt in decretalibꝰ ⁊ in libro sexto cum glosis.

Titulus primus. Ca. I.

Titulus primus de anima in communi.
Capitulus primū de anime similitudine ad deū.

Enite audite et narrabo oēs qui tiētis deū quanta fecit anime mee. ps. lxv. Inuitat. ps. nō oēs qui timentes deū. Ad ꝓsiderandū magnificā nobilitatem aīe rōnalis. ⁊ q̄ innumera bona ⁊ magna ꝓtulit ei altissimus. Qui. n. nō timent deū nō curant talia cognoscere. sed solū corpalia ⁊ mūdana Considerans aūt istam nobilitatem anime deuotus Ber. in li. medi. O ania inquit insignita dei imagine decorata similitudine. redempta christi sanguine. desponsata fide. dotata spiritu. deputata cum angelis capax beatitudinis. lxres bonitatis. ꝓtinceps rōnis. quid tibi cū carne. q. d. quō solum vacas corpi, puidens sibi. nō tibi. subiciens te sibi cum sis ita nobilis ⁊ magnifica. ⁊ ipa ita vilis ⁊ fetida. Eius pulcritudinē ⁊ exaltatōz congrue figurauit Hester que pulcerrima naturaliter ornata p tpa multipliciter puenit tandē ad matrimonij cōsūmatōem feliciter cū Asuero. cuz ipso sūmo monarcha coregnans Hasth etiaz pulcerrima regno priuata. quia mandatis eius obedire ꝓtempsit. vt patet in li. Hester. ij. c. Interꝓtatur Hester humilis vel electa in tempore. ⁊ signat aīam que a deo eligitur ⁊ p hūilitatē eius electio intimaf. Hec pulcerrima ē in sui essentia. ſ pulcrioz adhuc redditur ⁊ amabilioz ex ornatu virtutum Peruenit aūt ad consūmatū matrimonium cum Asuero. qui interꝓtaf beatitudo. signās dōm Iesum christū cū pfecte ei vnit in gloria supna. regnans cū eo in eternū. vbi ꝓsequit omnimodā sui pfectionē. Hasti aūt signat quāliber animam ⁊ si pulcram in sui natura. sed tamē qz dei mandatis obedire contēnit repbatur. ⁊ regno infelicissima priuatur. Ad hoc aūt ob. pbrium venit. quia vt ingrata ⁊ supba. dignitatē suā. et a q̄ habuit nō intelligit. sequens inſtigationē carnis Quod innuit Salomon. Can. i. dicens. Si te ignoras. o. pulcra inter mulieres. egredere ⁊ abi. post vestigia gregū. i. si p quia te nō cognoscis. et dignitatē ⁊ conditionē tuā non attendis pulcerrima mulierū. i. creaturarū. hoc tibi sequit. Egredere. i. egredieris de domo paterna vt ꝓdigus filius in regionē longinquā de domo, ppie ꝓsce abi. i. abibis post opera carnalia que sunt signa gregum. i. brutoꝝ aīaliū. Hō. n. cū in honore eēt non intellexit. ꝓpat? est iumētis insipientibꝫ ⁊c. Hoc aūt non agit q̄ nobilitatē ⁊ aīe conditionē nō attēdit. Unde Hugo de arra aīe ipsi loquens ait. O si te ipsam videres. si pulcritudinē tuā attenderes nunq̄ aliā creaturam q̄z teipsam magis amares Venite ergo ⁊ audite quāta fecit deus aīe rōnali. Nam ⁊ si q̄tū ad corpus etiā fecit multa ⁊ magna. tū primo fecit anime magna. q̄tū ad naturalia que formauit Secōdo fecit aīe maiora. q̄tū ad ꝓtualia quibus decorauit. Tertio fecit aīe maxia. q̄tum ad supnalia que ei ꝓparauit. Ūñ si de ea queratur illō qđ xps dixit. Mat. xxij. Cuius ē ymago nam ⁊ dixit pn̄s. In imagine ptransit hō. Rñderi pōt. Est imago aīa increate deitatis quātum ad naturalia. Est imago aīa incarnate veritatis. q̄tū ad virtualia. Est imago aīa glorificate intellectualitatis. q̄tū ad supernalia.

Quātū ad primū .§. I.

Anima dr imago dei. Et ꝓpterea Geū. i. Faciamus hoīem dixit deus ad imaginē ⁊ similitudinez nostrā. Et p hereſi ponit. xxiij. q. iij. c. pe. dicere aīam nostrā non esse imaginē dei. Et Aug. in li. de trinitate dicit. Licet aīa nostra nō sit eius nature cuius est deus. ibi tū imago eius querenda ē quo nihil est melius. Hec ergo aīa non est similitudo oīmode identitatis cuiusmodi ē filī?. Unde Ambro. tractans illud deus q̄s filius erit tibi. dicit. Non vtiq̄ nullus. quia imago pris est filius. de pe. di. i. sequen. §. post. c. ipoꝛtuna. sed est imago repsentationis habens plures similitudines ꝓportionis ad ipsum deū. Nā vt dr extra de sū. tri. ⁊ fi. ca. c. damnam?. Inter creatorem ⁊ creaturaz non pōt tanta similitudo notari quin maior similitudo sit notanda Nouē ergo similitudines ꝓportionem inter deum ⁊ aīam q̄tū ad sua naturalia possunt nominari ⁊ inueniri Et prima est. quia deus vnus est in essentia. Exo. xx. Dñs deꝰ tuus vnus est. Et anima nostra vna est in essentia Licet eīñ corpus nostrū a principio cōceptōis habeat primo aīam vegetatiuā et postea animam sensitiuā. et in plantis alia sit anima vegetatiua. qua crescunt ⁊ fructificant. alia in brutis aīalibus qua sentiunt et vegetant. in homine tamen cum infunditur anima. ipsa anima rationalis essentialiter vna est. hñs ꝓfectionem oīs anime. i. nō solum intelligendi potentiam. sz etiā sentiendi ⁊ vegetandi. Secunda similitudo dꝰ trinꝰ ē in ꝓsona. iuxta illud. Jo. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo. pater. verbū. ⁊ spūs sanct?. Et aīa est trina in potentia. scilicet memoria. intelligen

Nouē similitudines inter deum et aīam prima

2ª similitudo

tia ⁊ voluntate. In hoc tamen dissimilitudo. q3 tres psone diuine sunt deus. sed potentie aie nō sunt essentia aie. sed vires eius a bea fluentes

3ᵒ. ¶ Tertia deus est simplex oīno ita q̄ nulla ꝓpositō in eo reperitur neq3 ex materia ⁊ forma. neq3 ex subiecto ⁊ accidente. nec ex esse ⁊ essentia. Et aia nostra simplex est q3tū ad hoc q̄ nō est ꝓposita ex materia ⁊ forma. put est hō ex corpe ⁊ aia ⁊ alia corporalia

4ta Quarta deus est īmortalis. i. Thimo. i. Regi seculoꝝ īmortali. ⁊c. Et aia est īmortalis. iuxta illud. Sapiē. iij. Iustoꝝ anime in manu dei sunt ⁊c. Visi sunt oculis insipientiū mori. illi aūt sunt in pace. Consideranda enī anima ex substantia suam. vt dicit Vlin. in spe. bisto. incorruptibilis ē quia non est ex contrarijs eius substātia nec aliq̄d sue nature ꝓtrariū habet a quo posset corrūpi. Similiter ꝓsiderata q3tū ad formā que est potentia intelligendi. quia intellectus est capax oīum formarū intelligibiliū que p se sunt incorruptibiles. Similiter ꝓsiderata ad finē suū. quia data est ei virtus speculativa ⁊ motiva per quā se potest ordinare ad summū bonū. ex hoc manet ī voluntate primi incorruptibilis et magnitudinē pene vl̄ premij. Ex creatione ex vt ex actione alterius nō possit corrūpi nisi ex actione dei. Ex relatione vo ad finē habet q̄ velit deus eam nō corrūpi. hec ille. De īmortalitate tamen aie plenius infra probabitur.

5ta. Quinta similitudo. de ꝓ inuisibilē ē Jo. i. Deum nemo vidit vnq3. est enim spūs. Jo. iiij. Deus spūs est. ⁊ sensus corpalis non est apprehē siuus rei spūalis sed corpalis. Quod aūt dixit Jacob. Geñ. xxxij. Vidi deū facie ad faciem. intelligendū est fm magīm in. ij. sniam. q3 vidit aliquez angelū in specie corpali apparentem. deū representantē. Ita et aia inuisibilis est. quia spūs est. Vñ christus in cruce ait. Luce. xxiij. In manus tuas dñe cōmendo spūm meū. i. aiam. Vnde oculꝰ corporeis videri nō pōt. Quod aūt dicit Greg. in. iij dialogoꝝ. b. Būdictum vidisse aiam sororis. scilz Scholastice in modū colūbe in celū ascendere. nō est intelligendum aiam esse talis forme. vl̄ cuiuscunq3 corpalis. sed ad ostendendū puritatē illius apparuit illi tale aial ex aere formatū.

6ta Sexta deus est vbiq3 Piere. xxiij. Celū ⁊ terrā ait ego impleo. Totus est in toto vniuerso nō ꝓclusus ⁊ totus in qualibet parte eius. q2 indiuisibilis est. et vbiq3 influit ⁊ operatur virtus eius. ⁊ si nō vbiq3 manifestet gloriā eius vt in celis. Et anima nīa ē tota in toto corpe. et tota in omni parte eius. Nō enim viuit corpus nisi anima p̄sente. inquit Augu. de re. di. i. Resuscitatus. Ita etiā nō viuit nec sentit aliqua ps corpis nisi p aiam. Et quia aia non est quanta dimensiue. Ideo vbi est. tota est. Vnde cum legitur aliqua pars mīa etiā sentit q̄s dolorem quia ibi est aia que viuificat illam ptem

7ma Septima deus est vnū principiū vniuersi seu mundi a quo oīa ꝓcesserunt Apoc. i. Ego sum alpha ⁊ o. principiū ⁊ finis. Et hō est vnū principium mundi minoris. i. totius humani generis. qō ꝓcessit ex eo quantū ad corpulentam subz Adā enim primo solus formatus est. et de eo. Eua. et ex illis alq̄. Hec similitudo imaginis ponit ab Aug. xxiij. q. v. hec imago. Sed q2 hic agit de aia non de toto homīe. ⁊ Adam de quo loquit Aug. dimittri pōt. ⁊ ponat aia. s. q̄ deus est impassibil'

8 Malach. iij. Ego deus ⁊ nō mutor. Et aia nō q̄dem īmutabilis est omnino. sed p alterationē seu lesionē naturaliter. Nam q̄ aia dānati patiatur ī inferno vel purgatorio ab igne. Hoc agit ignis nō naturaliter sed vt instrumentū diuine iusticie acerbissime crucians.

8va Octauo deus est i se gaudiosus. ⁊ anima est naturaliter gaudiosa. q2 ē apta naturaliter participare eius beatitudinē. Vnde dicit. b. Tho. q̄ homo non pōt diu stare in tristicia quin conuertat se ad aliquod gaudiuz ⁊ delectationem. et ideo si nō se exercet in gaudio ⁊ delectatione spūalium īmergit se in delectationibus mundi.

9na Nono deus est intelligibilis ⁊ actu intelligit infinita. et est volibilis omnis boni. et aia nostra est intellectiua. ⁊ in potentia ad intelligendum infinita. et volens naturaliter bonū ⁊ infinitum bonū. Magna vtiq3 sunt ista que fecit de anime. ⁊ ideo recolenda. ⁊ tam pulchra imago cō seruanda. nō minus q3 pictura dei.

¶ Quātū ad secūdū .§. II.

Anima est imago incarnate veritatis mediantibus virtutibꝰ quas non a se habet sed infusas a deo. Vnde aia vō nalis est adhuc pulcrior. q2 potior est gra vnde ꝓcedunt virtutes q3 natura. fm Amb. de ꝓse di. ij. Reuera. Et secundū hoc est anima imago veritatis incarnate. i. christi. Iuxta illō Ro. viij. Quos ꝑsciuit hos ⁊ destinauit ꝓformes fieri imaginis filij sui. Et. i. Cor. xv. Portemus imaginem celestis. s. christi. quod fit imitādo virtutes eius. et habendo spūaliter nouē similitudines ꝓdictas secundum ꝓportionē inter deū ⁊ aiam. Primo viz sicut aia est vna. ita et tu sis totus vnus cum deo vnitus ei p conformitatē voluntatis. i. Cor. vi. Qui adhæret deo vnus spūs est cuz eo. s. ꝓcordando se cū voluntate sua. vt christus qui dixit. Non mea voluntas. sed tua fiat. Mat. xxvi

2ᵒ Secundo sicut anima est trina in potentia. ⁊ tu sis trinus in dilectione. s. dei tui. ⁊ primi secundum illud Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo ⁊c. ⁊ primū tuū sicut teipsum Luc. x. Ideo fecit christus Apo. i. Dilexit nos ⁊c.

3ᵒ Tertio aia est simplex. et tu sis simplex nō duplex habēs in omnibus rectam intentionē quia si oculus tuus fuerit simplex. totū corpus tuū lucidū erit Lu. xi Petr9 in prima canonica. c. ij. de christo ait. Nec

Capituluz Secundum

4to dolus inuentus est in ore eius. Quarto anima ē immortalis. ⁊ tu caueas tibi a peccatis. qz vt dicitur. Ezech. xviij. Anima que peccauerit ipa morietur. non quantū ad substantiā. sed quātuz ad gr̄am qua priuatur p mortale. et p venialia disponitur ad mortale. i. Pe. ij. de christo dicit. Peccatum non fecit. Quinto anima est inuisibil' ⁊ spiritualis. et tu occultes opa tua bona ne videantur vt vites supbiā ⁊ inanē gloriam. Jacob. vi. Attē dite ne faciatis iusticiā vestrā coram hoīb. Sint ipsa opa spūlia. sepata a vita carnali sensuali. qz spūs carnē ⁊ ossa nō hz. Luc. xviij. Sic christus mundato leproso p̄cepit vt nemini diceret. Matthe. viij. Sexto aīa est in toto corpe vbiq. Et tu sis circūspectus quo ad omnes potentias interiores ⁊ exteriores ne ex aliqua pte diabolus valeat intrare nec. p visuz nec p auditū nec. p cor ⁊ huiusmodi. Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. Septimo aīa est ipassibilis. et tu nō mouearis tribulationib⁹ ⁊ angustijs. oblit⁹ iniuriaz⁹ oīm. Leui. xix. Nec memor eris iniurie ciuiū tuoz̄. exemplo xp̄i qui semp siluit ⁊ patiens fuit. Est octauo aīa gaudiosa. ⁊ tu gaudeas semp. nō in mūdo sed in deo et bonis opib⁹. Semp peccator de peccatis doleat. ⁊ de illo dolore gaudeat. dicit Aug. de pēnitentie. de pe. di. iij. Si ap'ls. Ad Phil'. iij. Gaudete in dño semp. Nono aīa ē intelligibilis veritatis. ⁊ volibilis bonitatis. ⁊ tu ergo vaces veritati p lectionem et auditionē diuinoz⁹ ⁊ verū bonum non falsum ⁊ apparens appetas. Nā scōm Gre. Qui ea que dei sunt sciunt a dño sciuntur. ⁊ q̄ ea que dei sunt nesciunt a dño nesciunt. dis. xxxviij. Semp christus mente gaudebat. ⁊ veritatē speculabatur. Omia etiā in baptismo aīa p fidē efficitur sponsa xp̄i ipe christi⁹ ofert ei nouē ornamēta virtutū que ipe habuit. Et hec notant' in auctoritate Ezech. xvi. vbi sic dicit sponsus. Laui te aqua ⁊ mundaui sanguinē tuū. et te vnxi te oleo. vestiui te discoloribus. calciaui te iacincto. cinxi te bisso. indui te subtilibus. ornaui te ornamēto. dedi armillas in manib⁹ tuis. ⁊ torques circa colluz tuū. dedi inaurē super os tuū. circulos aureos in auribus tuis. ⁊ coronam decoris in capite tuo. ornata es auro et argento. hec ibi. Ubi considerandum q̄ anima lota est aqua baptismi ⁊ sic mūdata a sanguine peccatoz̄. Uncta oleo crismatis. et tunc anima intus ornatur auro gratie ⁊ corp⁹ argento clare fame. Tunc primo induit eam subtilibus. i. camisia subtili fidei. qz transcendunt rōem ea que sunt fidei. Secundo induit eam vestitu deaurato charitatis. Tertio clamide discoloribus. i. diuersoz⁹ coloz⁹. i. iusticiam que dz omnis virtus ⁊ sic varia. Quarto cingit cingulo bissino castitatis ⁊ abstinentie que ptinent ad tpantiam. Quinto calciat iacincto. i. colore ceruleo. s. simile celo. i. spe eternoz̄ ⁊ desiderio celestiū. Sexto ornat armilla in brachijs fortitudinis. ⁊ exercitio bonoz⁹ operum. Septimo ornaf torque aureo circa colluz. s. prudentie. Octauo appendunf inaures in auribus humilitatis quidem et obedientie in aduersis. et tpantie in psperis. Tandem nono coronaf corona decoris in capite. s. perseuerantie. Nam vt dicit Ber. Sola p̄seuerantia coronabitur. Hic oīum ornamentis virtutū fuit christus ornat⁹. Nā quātum ad fidem habuit eam nō sicut nos. quia clare deum videbat. sed q̄tū ad id quod est p̄fectionis. in ea. s. assentiendo omni veritati diuinitus reuelate. Spem vero q̄tum ad glorificatōez corporis futuram. vt ergo portetis imaginē celestis. induimini dñm Ihesum christū. Ro. xiij.

Sposa

Quātū ad tertiuz. §. III

Scz supnalia que aīe preparata sunt. Alia est imago glorificate intellectualitatis. i. angeloz⁹ scōz⁹. i. Cor. ij. Oculus nō vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. que p̄parauit deus diligentibus se scz bona glorie que angeli possident in patria ad quam homines ascendentes equales sunt angelis dei. ait xp̄us Matth. xxij. Nouē aūt sūt ordines ipsoz⁹ angelorum. inquit. Gre. de pe. di. ij. §. principiū. m. angeli. archangeli. potestates. virtutes. principatus. dñationes. throni. cherubin. ⁊ seraphin. Homines autem non faciunt ordinez decimum. de per se in gloria. sed assummuntur a/nime sanctoz̄m ad diuersos ordines angelorum secundum differentiam meritoz⁹. Et q̄uis quilibet ordo possideat aliquod donū excellenter vnde denominatur. vt dicit Magister in secūdo sententiarum. nihil tamen singulariter. participat ergo quelibet anima beata cum omnibus ordinib⁹ aliquid. Nam seraphica est per amoris ardorem. Interpretatur enim seraphin incendens. ⁊ Isa. xxxi. dicitur. Dixit dominus deus cuius ignis ē in syon. et caminus eius in hierusalem. ⁊c. Est anima cherubica per cognitionis plenitudinem. Interpretatur enim cherubin plenitudo scientie Ad Hebreos. viij. Omnes scient me dicit dominus a maiori vsq̄ ad minorem. Gregoriꝰ. iiij. moralī. Quid est quod nesciant qui scientem omnia sciunt. Est thronica per premij quietam et securam tentionem. Thronus dicitur sedes nobilis. in qua quiescitur et firmus quis manet. Johan. xvi. Gaudium vestrum scilicet superne glorie nemo tollet a vobis. Johannis. x. Ego vitam eternam do eis. scilicet ouibus meis et non peribunt in eternum. Est dominatiua p̄ summan purita/tem. Maius dominium esse non potest q̄z esse libera vitijs et passionib⁹ ⁊ miserijs corpoz̄ quod non fit nisi in gloria. Ro. viij. Ipsa creatura liberabit' a seruitute corruptōis in libertatem glorie filioz⁹ dei. in multis hic offendimus omēs

Est anīa seraphica

Cherubica

Thronica

Dñatiua

sed ibi sine macula sunt añ thronū dei Apoc.xiiij. Principatū habet anima sūme dignitat̄. Nam oēs reges ⁊ principes mundi sunt.i.Reg.ij.vt se deat cū principibꝰ ⁊ soliū glorie teneat. Fecisti nos deo nostro.regnū.i.reges.cantant sci vt in Apoc. Virtutē hꝫ in se sūme vigorositatis.⁊ quo ad animā in omni v̄tute firmatā. mutata tñ fide in visionem ⁊ spe in possessionē. Et quo ad corpꝰ factū in resurrectōe finali.imortale ⁊ ipassibile.ps. Fluminis impetus letificat ciuitatē dei. Impetꝰ aūt fluminis signat pfectionē virtutū. qꝛ ad vsuꝫ nō pn̄tis vite ſ pfectissime erūt in aiabꝰ. Apoca.vij. Nō esurient neqꝫ sitient ampliꝰ ⁊c. Facientes eē miracula plurima post mortē sancti. Inter ptātes repitur p repressionē demonū. Nam sicut angeli sancti refrenant maliciā demonū ne tantum noceant q̄ztū vellent.⁊ p̄cipue ptātes.ita ⁊ sancti iuuant nos ɔtra malitias demonū spūaliter ⁊ corpaliter.vt pꝫ ad corpora multoruꝫ sanctoꝝ. Archangeloruꝫ capit ꝓprietatē aīa per altissimā claritatem ⁊ reuelatōem magnoꝝ secretoꝝ. Angeloꝝ āt p obedientie agilitatē pate sunt semp ⁊ nil aliud pōt in eorū appetitu cadere.nisi qd̄ deus vult. Sicut ⁊ de angelis d̄r in ps. Facientes verbū eiꝰ ad audiendā vocē sermonū eius. Et sic aīa p bona spnalia collata est imago totius celestis hierarchie in patria. Sed si hic viuit vitiose.efficit̄ imago diuersarū bestiarū. Ro.i. Mutauerunt gloriā incorruptibilis dei.i.gloriosaꝫ imaginē dei.in imaginē corruptibilis hominis.quadrupedū.serpentum.volucrū ⁊ ceteroꝝ. Hinc ⁊ Boetius de philosophica ɔsol. Euenit vt quē diuersis vitijs transformatū videas hominē existimare nō possis. Et exemplificat de diuersis vitijs varijs bestijs assimulatis. Supbia leoni. Inanis gloria pauoni. Inuidia linci. Auaritia talpe vel serpenti terrā comedenti. Ira cani. Gula vrso. Accidia asino. Luxuria porco. Timiditas ceruo. Instabilitas aui.et hmōi. Et concludit Boetius. Itaqꝫ fit vt qui pbitate deserta in diuinā ɔditionem transire non possit.vertatur in beluā. Quod et p figurā ōn̄suꝫ est in nabuchodonosor.qui ꝓpter supbiam suam est in bouē ex hoīe cōmutatus.vt dicit Au.xvij.q.iij. Miror. Et tales peccatores ī alia vita sumūt imagines demonū. Vn̄ Treñ.iiij. Denigrata ē sup carbones facies eorum. Demones cōmunit̄ pingunt̄ nigri.ad innuendū obscuritatem ⁊ horribilitatem eorum. Pro maiori aūt declaratōe eius quod dictū ē supra de imagine.nota q̄ quiqꝫ sunt que deū diuersimode repn̄tant.s.vestigium.imago.ad imaginem esse.similitudo ⁊ equalitas. Primo enī vestigiū repn̄tat illud a quo causaliter est expressum confuse.sicut impressio pedis relicta in puluere ⁊ simil'r cinis dicit̄ vestigiū ignis. Et sic quelibet creatura irratōnalis d̄r vestigium dei.quia ipm aliquo modo repn̄tat p aquā sui virtutē. Vn̄ Job.xi. Forsitan vestigia eiꝰ s.dei conprehendes.⁊ vsqꝫ ad pfectū omnipotentem reperies. Secundo imago repn̄tat illud a q̄ est pducta.clare et expresse. Et hoc duobꝰ modis quia vel in speciei similitudine.vt patet de imagine regis in filio.vel in figure silitudine.sicut imago regis expressa in nūmo. Ponit etiā Aug.in li. de decē chordis exemplū dicēs.q̄ sicut imago imꝑatoris aliter est in nūmo aliter in filio.qꝛ in filio est impressa secundū conuenientiam nature.in nummo autem non. Sic et tu nūmus dei es. Ex hoc melior.qꝛ cum quadam vita ⁊ intellectu es. vt scias cuius geris imaginem nummus autem nescit se habere imaginē imꝑatoris. Ponit etiā exemplū de imagine que est in filio et in speculo In filio enim homine est imago patris.⁊ ex hoc ē pater eius. In speculo vero imago nō hoc quod ipse homo.⁊ ex hoc non est pater eius. In filio regis est imago secundū equalitatē substantie.⁊ ex hoc rex est pater filij. In speculo autē longe est a substantia. Sic a simili filiꝰ dei est imago patris ⁊ nunq̄ꝫ dicit̄ esse ad imaginem ⁊ hoc ꝓpter identitatem nature expresse.quā dei filius repn̄tat. Homo vero dicit̄ imago dei ꝓpter identitatem similitudinis.⁊ dicit̄ etiam esse ad imaginē ꝓpter impfectionem silitudinis. Vn̄ d̄r Gen̄.i. Faciamus hominē ad imaginē ⁊ similitudinē nostraꝫ Nam hec prepositio ad.distantiam significat. Tertio similitudo representat eandē qualitatē.n̄ vt expressam ab alio.vt ouū est simile ouo.nō tñ est imago oui.quia non est expressum ab ouo. vn̄ vbicūqꝫ est imago est similitudo.sed non ecōuerso. Quarto equale repn̄tat illud a quo est exp̄ssum pfecte.nā equalitas non est de rōne imagis nisi pfecte.qualis est filius dei. ¶ Ex his elicit̄. q̄ aliqua creatura est que nec imago ē nec ad imaginem.vt creatura irrationalis sed dicit̄ vestigiū dei. Aliqua res est que nunq̄ꝫ est ad imaginē.sed imago dei tm̄.vt filius dei. Colo.i. Est filius dei imago inuisibilis dei. Et hoc ꝓpter identitatem nature. Aliqua creatura est que est imago dei.et ad imaginem dei.vt homo qui ꝓpter similitudinem non equalitatis.sed ꝓportionis inter deū et ipsum dicitur imago. Et ꝓpter impfectionē silitudinis dicitur ad imaginem dei.quia.s.non habet identitatem nature cū deo.sicut dei filiꝰ. Raynerius.post. Tho.in pte.i.q.xciij.

¶ Capitulum secundum de mira nobilitate aīe

Benedic ani.mea dominū.domine deus meus magnificatus es vehementer. ps.ciij. In omnibus operibus suis dominus magnificatur.i.magnus efficit̄.nō in se qui augeri non pō

sed in nostri cognitione.i.magnus ostendit nob in sua potentia.sapientia.7 benivolentia.qui facit magna 7 inscrutabilia 7 mirabilia absq; nūero.vt ait Job. Sed inter omnia opa sua ab extra velxmenter magnificat.i.magnus 7 mirabil'ostēditur in anime rōnalis creatione.7 bonoꝝ innumerabilium eiusdem collatione. Ei ideo bñdica anima mea dominū. Benedic corde ore.et ope Et vt fruentius benedicat. frequenter considerare debet ipsius anime excellentiam.nobilitatē 7 pulchritudinē sibi collatam. Sicut.n. principiū salutis est cognitio sui.ita causa interitus est ignorantia.siquidē ignorātia mater cūctoꝝ errorū ab omnibus vitanda.est.vt hī.xxxviij.di.ignorantia Et ymaxime ignorantia sui. Unde et querenti cuidam vnde posset beatus effici.rñsum fuit ab Apolline delphico gnoti soliton.i.nosce te ipsuz qđ allegat Ber.ad Eugeniū scribens. Quod sub aliis verbis notat Job dicens. Uisitans speciem tuam nō peccabis.i.considerans tuā essentiā.i.te ipsum.vt exponit Helynandus. Quid enim prodest homini scire vires herbarū.virtutes celoꝝ.syderum cursus.hominū mores.naturalia cuncta. sui noticia postposita. Ipsam aūt anime qualitatem describit Salomon dicens. Si te ignoras o pulchra inter mulieres ꝛc.vt.j.pz. Quāta sit anime humane pulchritudo nobilitas 7 refulgētia et quanta sit eius circa hoc ipsum ignorantia et quo modo possit 7 per que media deuenire.vt habeat ipsius aie natura 7 vtilis noticia.7 recta vita.pulchre et deuote 7 egregie ostendit Jo.dominici cardinalis in itinerarij.lib.exponens dicta verba. Si te ignoras o pulcra inter mulieres. egredere et abi post vestigia gregum 7 pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastoꝝ. In quibus quidem verbis sponsus anime christus ipsam sponsam alloquens tria de ipsa ondit.

Primū est defectio ognitōis naturalis .ibi.si te ignoras.

Scōm est pfectio conditionis humanalis .ibi.o pulcra inter mulieres.

Tertium est instructio pfectionis internalis.ibi. egredere 7 abi. ꝛc.

Inchoando a secū .ff.i.

do Cum scilicet dicitur o pulcra inter mulieres. notatur magnitudo mirabilis excellētie aie ex tribus ibi positis.f.primo ex articulo vocatōnis cuz dicitur.o.secundo ex substantivo intellecto adiectionis cum subditur pulchra.tertio ex termino comparationis ibi.inter mulieres. Ubi sciendū qđ cū sacre scripture ꝓciosissima ꝛba nullū superfluū nil ociosū admittāt.iste vocatiuus articul? seu iteriectio o includat in oī vocatiuo.sequit.qđ vbi ꝓt intelligi videt superflue ānotari nisi debita rō assignet. Et iō ꝓsiderandū ē qđ.o.est nota admiratonis.durationis.compassionis.reuocationis.affectionis 7 pfectionis. Ex quibus concluditur qđ domino predicente cū eam vocat.o.anima est admirabilis est durabilis.est miserabilis.est desiderabilis est amabilis.7 est cōmendabilis Primo igit dico.qđ.o.notat admiratōem.vñ cum de aliq admiramur tanq; ibi deficiat spūs noster vltiaz lītam ꝓferimus ore que est scie elementū finale.v 7 in greco.o. Unde et saluator admirans seu admodū admirantis se habens erga cananeam dixit. O mulier magna est fides tua. Mirabilis siquidem est aīa 7 a nobis incōprehensibilis p statū vie.7 iuxta intelligentie facultatem naturalē. Mirabilis vnicq; in essentia.mirabilis ī capacitate.nam q̄ tūcunq; quis ꝓficiat in scientia. nihil est respectu eius qđ adhuc scire pōt. Apparet capacitas eius mira ex artibus adinuentis pluribus 7 scientijs varijs acquisitis et virtutibus descriptis.vt infra patebit. Mirabilis est in diuīe imaginis ꝓfluentia.vnitatē 7 trinitatem sup oīa distinctius repsentans.vt supra patuit. Mirabil' est in potentiaz p'litate.f.vegetativa.sensitiva.intellectiua.quaz qlibet in plures subdiuidit.vt ostendit. Mirabilis in corpis ꝯiunctōe.cū res tā nobilis 7 magnifica vniatur cū re tam vili 7 infima.quale est corpus.et de bocciā j. Mirabil' ē in corpali ꝓtagione.cū munda a deo creat.subito a corpe cum vnit.inficiatur. Et nō min? mirabil' est in eius p baptm mūdatione. Mirabilis est in sui in corpe exercitatione p potentias eius.de q̄ j habebit. Mirabil' ē in sui sepatione a corpe et operum suoꝝ retributione de quibus etiā tractabit. Mirabilis demū in defuncti corpis reassumptione. Scdo.o.ē nota durationis ex pte post Juxta illud Apoc.i.Ego sum alpha 7 o.primus 7 nouissimus.vbi.a. denotat eternam durationē ex pte ante.quia nulla līa ante eam. O.vero ex parte post signat durationē.quia nulla līa sequit scōm grecos. Anima igitur humana nō hz durationez ex pte ante.quia creata est in tpe.sed ex pte post quia nō terminat.ß est ꝑpetua 7 īmortalis.7 dē? īmortalitate plenius infra agetur. Et sicut finis alphabeti est.o.secundū grecos.ita finis oīm celorum 7 creaturaꝝ est aīa rōnalis. Et iō postq̄ oīa creata sunt.demū ipa creata fuit.7 ꝓpter ipaz creata sūt oīa.finis enī 7 si sit primū ī intētione.ē tñ vltimū in executōe opantis. Oīa inquit Aug. super Gen̄. Fecit deus ꝓpter hoīem.hoīem aūt ꝓpter sei ipm. Tertio.o.est nota ꝓpassionis scōm illud Treñ.iij. O vos omēs qui transitis p viā videte si est dolor similis sicut dolor me?. Cōsueuit.n.ꝓsona afflicta de se vl'alteri? afflictione mitum dolens frequēter cū suspiriis emittere o in q̄ fere omnis vox termīat languētis. Nulla etiam lītaruz formaꝝ pleno ore nisi.o.7 nulla aptior ad clamandū q̄z o. Audi o aīa deū tibi loquentē 7 di

centē o. ⁊ nō despicias receptū auribus o. Tibi. n. compatitur. quia in peccatis fuisti. Ubi enim cōpatitur que tā nobilis ⁊ admiranda ad tātaz miseriam es deducta vt peccato sis subdita ⁊ de regina vniuersoz sis corpis vilis ācilla effecta. Tibi cōpatitur que eras celū diuinū ⁊ facta es demonū plānū. Tibi cōpatitur cui seruiebant angeli hunc impant demones. O si tu videres tuā dignitatem p grām ⁊ nobilitatē. p naturā ⁊ demuz scires ad quā infelicitatē te deducit peccatū. ꝯtū tu clamares o incessanter. Ille suspirat vt suspirare te doceat. doloꝛem affigit vt tu te pfecte doleas. Et languoꝛes et dolores ipse adhuc plangit in cruce cū clamoꝛe valido. vt ꝓpendas exinde quantuz tu debes dolere qui cōmisisti peccatū. Quarto o, est nota affectionis seu desideriꝫ ⁊ dilectiōis. quod exprimebat ps. dicens. O dñe salutū me fac. o domine bene psperare. Ad pueris ⁊ turbis clamatum est in hebraico. osanna ex affectu coꝝum ad christum. Matth. xxi. Volens ergo deus insinuare quanta affectione desiderio ⁊ amoꝛe vocet animā vt spem generet atqz dilectionē reciprocā dicit o pulcra. Spe nāqz ostēdit quicquid exprimerat voce ꝯ. s. solerter te errantē quesiuit. perditam requisiuit. Accēdit lucernā fidei. totā domū p caritatē euerrit, inueniens letaꝫ cum angelis. ⁊ si coram hominib vere tristatur. portat in humeris. reducit ad caulas. totam curiam gaudio ⁊ tripudio iubens p simplonī a ⁊ chozū etiā cū vicis iocundari. vt pabolice habet Luc. xv. Quinto o est nota reuocationis sine secunde vocationis. expire in te rogo vsum vocantiū si alis nō notasti q̄m qui alium vocat in prima voce o nō apponit. in secunda apponit in tercia nō replicat o. in quarta vero iterum dicit o. Et sic deinceps anteqz respondeat ille in dispari sine o. ⁊ in pari cū o formā t clamoꝛē. Cū itaqz audis q̄ tue vocationi ꝓponit o. scito te alias fuisse abeodem vocatam et accusa tarditatem tuam ⁊ veneratre cū grārū actōne bonitatem ⁊ pietatem suam. Te quippe ꝓmo vocauit per creationem. Inserens in natura sui ipsius apperitum. Juxta illud Boeth. Inserta est naturaliter mentib boīm veri summiqz boni cupiditas. Et nunc vocat per noui lumis infusionē vt altioza conscendas. Et si forsitan te vocauit sūmo mane pueritie. in tertijs adolescentie. sexta iuuenturis. nona virilitatis. ⁊ iam venisti advndecimā senectutē. saltem sic ꝓ te fatigato respondepare vocanti. vineam intra. ꝓ ipso labora. plus acceptura ꝯ tu scires petere. vt habetur in pabola. Matth. xx. Sexto o ē nota pfectionis vocat enī te p o. vt pfecte sequaris quā vult facere pfectam ipse. Perfectū aūt dicit cui addi nil pōt de essentialib sine specifica mutatōe ipsi⁹ cui fit additio talis. et hoc modo dicti sunt pfecti celum et terra ⁊ omnis ornatus eoꝝ. Genē. i. Licet en ī homo potuerit esse pfectioz in accidentib. vt. s. nō potuisse peccare si habuisset maiozē grāz ⁊ hmōi in essentialibus vero nō. Nam si adderet de⁹ aie supza potentiam intellectiuā. que essentialē pfectionem ipoꝛtarent ipsa anima non esset eiusdem speciei cum prima. ⁊ sicde alijs. Essentia lināz est linea quedam seu linee. o aūt vna linea pficitur que principium fini coniungit. ⁊ ideo pfectioꝛ ceteris. Ipsiqz o nulla pōt fieri additio sine sui mutatione. Considera igitur quandaz lineaz quodā modo esse animā tuam. cuius punctus primus est deus. A pūcto. n. incboatur linea ⁊ punct⁹ indiuisibilis est. sic et deus ex cuius manib tu existi per formationem. Vediuz huius linee est fuga tua ab eo que longe recedens ab ipo. longissimam lineam in obliquā per transuersuz duxisti ab ipso principio ꝓtinue magis distando. At vbi venit plenitudo temporis. punctus prim⁹ venit⁹ est vltimo. q̄. s. verbuz caro factū est. Joh. i. Verbum. Ecce punctus primus. caro. ecce punct⁹ vltimus. factum est ecce vnio punctoꝝ. Sicqz venit ad pfectum humana natura hic per o vocata. Quartadecima littera in alphabeto nostro est o. ⁊ in terciatrixsere decade vnio describit naturaꝫ in christo a Matheo in primo. c. Dicit ei q̄ ab Abraham vsqz ad dauid sunt generationes. xiiij. ⁊ a Dauid vsqz ad transmigrationem Babilonis. xiiij. ⁊ a transmigratione vsqz ad christū. xiiij. vbi magnū in nuiꝰ sacramentū. Anima. n. in principio antiq̄oꝝ per triplex o ad dñz suspirabat. Primo per o dicens. Osculetur. me. Suspirauit per secundum dicens. osculo. Suspirauit ꝓ tertium dicens. oris sui. Trinam em̄ pfectionez desiderat anima. Prima est vnionis que fit per incarnationem. Secunda est opationis. que datꝰ p pfectegre infusionē. Tertia est nature ⁊ cōiocationis seu glorificationis. que fit p vltime beatitudis acceptionem. Prima thesere decades incipit ab Abraham. cui incarnandi verbi facta est repromissio prima. Secunda incipit a Dauid qui tam pfect⁹ fuit. vt dñs diceret inueni hominem sm coꝝ meū. Tertia perfectio exoritur. in transmigratiōe ad babilonie ad hirlm patriaz repromissionis ꝓcūde et consumatur in christo nunqz intermediando. Item nota q̄ o est littera quarta vocalis. vt cum te p o a domino sentis vocari. recorderis q̄ i patre tuo Abrabā tibi ꝓmisit quarta generatione reuertentur huc. Gene. xv. s. ad terram promissionis. supernam patriam figurantem. Et de filijs Abrahe facta est illa promissio. qui sunt veri fideles eum opere imitantes. Generationes aūt ille spūales sunt. ⁊ in quolibet possunt inueni. Paz prima est per fidem. secunda per spē. tertia per caritatem quarta est per ambilationem seu humilitatem. ⁊ tunc reuerteris huc. q̄ia huc me dign⁹ eris id est mei gloria. Ideo igitur per. o. te voca-

ni.que lr̃a est quarta intervocales.quia in quarta generatione virtutũ supradictarũ perficienda es. et.o.est nota pfectionis.O.altitudo diuinia ꝫ sapientie.ꝛ scientie dei.q̃ incõprehensibilia sũt iudicia eius.ꝛc.

Secundo notatur.§.II.

excellentia ꝛ nobilitas aĩe.ex eo q̃ assimilaf̃ mulieri cũ dr.pulcra.pulcra.s.mulier.ꝛ ex isto vocabulo mulieris ipsa anima.

Compatur angelis.
Repitur in femina.
Cõmendatur in scientijs.

Hec tria ꝑm scripturas genera rer̃ significantur p̃ mulieres. Angelos siquidẽ q̃tũ ad primuz repio a sũma veritate tam mulieres q̃ viros nominaros.in vno eodẽq̃ sermone.vbi tractaf̃ parabola ouis.ꝛ dragme pditarũ In inuẽtione ouis pdite vocanf̃ amici ꝛ vicini. In inuentõe vo dragme amice ꝛ vicine.vt hẽtur Luc.xv. Sub noĩe quoq̃ filiarũ irlm interpellat aĩa.angelor̃ subsidia.dum ait.Cant.i.filie hirlm nolite ꝯsiderare q̃ fusca sum.i.obscurata p̃ pctã Dicunf̃ siquidẽ angeli viri ratione victorie ẽ̃tra hostes nr̃os demones.mulieres aũt ratione gratissime ꝛ attrahentis venustatis.Utiq̃ pulcriorest vir mliere sed species mulieris magis allectiua q̃ spẽs virorum.O igitur anima si te ignoras.pulcritudinem tuam inter angelos quere. Est aĩa angelice nature psimilis.ꝛ quasi vnus ex illis.Non q̃ sis angelus nec eiusdez spẽi cũ eis.angelis tñ te illez puta.vt inter angelos decorẽ tuũ cognoscas.Decem quidem dragmas ad vsum eundem creator in principio de nullo ente ꝓduxit.quar̃ vna aĩa ẽ. quã pditam quesiuit mulier.i.summa sapientia. accensa lucerna.i.misterio incarnatiõis.Ibi enĩ notaf̃ materia lucerne que est terra.ꝑm vsũ quorundam locor̃.ꝛ licm ũ cũ oleo.ꝛ lumine.sicĩ misterio incarnationis pacto a diuina sapiẽtia que dẽus est.inuenif̃ testa corpus de terra licmũ aniẽ purissime cum oleo gr̃e.ꝛ lumen diuinitatis in vno homine christo.Et p̃ hanc lucernã reperta ẽ dragma nature humane vna ex decem.Licet aũt omnes angeli cũ aĩabus vnius dicanf̃ esse nature hoc est in genere.in q̃tũ intellectiua.nõ tamẽ vnius speciei Sicut lapides p̃cioſi omnes dicũtur vnius nature generalis inq̃tũ p̃cioſi.sunt tñ specie differentes.ꝛ pfectior vnus altero vt iaspis smaragdus.saphirus. carbunculꝰ.et hmõi Sic et angeli singuli sunt specie differentes Nam q̃ Ezechiel posuit nouẽ nomĩa lapidũ preciosor̃ dẽ angelis loquens.hoc refert greg.ad ordines ipsorum qui nouẽ sunt. vt in omel. exponit. non ad spẽs eor̃ que innumere sunt quia tot quot angeli numero secundum.bea.Tho.et Alba.Animarum vero quarũ oĩm vna spẽs tñ est.tanta pfectio est.vt cuilibet angelo in gradu ꝛ in gloria possit equari.Quinimo aĩa x̃pi excedit angelos cũctos.Et mater eius virgo beatissima sup̃ oẽs chyros angelorũ etiã exaltata laudaf̃. Si igiſ angelorũ pulcritudinẽ vales repire tuãq̃ inter illas cognosces Angelor̃ aũt pulcritudinẽ admirãdã pdicant.compatõnes.narratõnes.ratões.Cõpantur.n.luci .vnde sub noĩe lucis intelligũtur creati.cũ dictũ ẽ Geñ .i. Fiat lux ꝑm Aug̃ Stellis etiã que clarissime sunt Unde Job xxxviij. dicit deus Ubi eras dum me laudarẽt astra matutina.i.angeli.ꝛ iubilarent omnes filij dei.i.angeli boni tñ Stella aũt differt a stella in claritate ꝑm ap̃lm.i. Corin.xv.i specie.sic ꝛ ãgeli. Soli quoq̃ compantur Math.xiij. Fulgebunt iusti sicut sol Lapidibus quoq̃ preciosis.vt patet per Ezechielẽ Narrationes quoq̃ ostẽdũt.pulcritudinẽ angelor̃. Quante.n.venustatis sunt exterminandi.ad quor̃ aspectuz expauit regina celorum Nam turbata est in sermõe Archangeli Luc.i. Tremuerunt pastores cum eis apparuit angelus magna cuz Luce.vt habetur Luce.ij. Mulieres q̃que sancte corpus dominicũ ad sepulcrũ querẽtes vngendum. Mathe.vltimo. Ipse denique aquila grandis.que so'ez verũ irreuerberatis oculis potuit intueri dicẽs i principio erat verbũ ꝛc̃ Cecidit ante pedes angeli secũ loquentis vt eum adoraret.ex magnitudĩe fulgoris mor̃ et glorie. vt habetur Apocal.penulti. Ultimo de mũ rationes angelos speciosissimos protestanf̃ Quales enim seruitores et ministros dẽbuit sibi ipsi creare pulcerrim̃ deus omnipotens ꝛ sapientia totus.qui fecit sidera viua in connero celorũ. qui taz splendidas stellas vita priuatas in concauo fixit. Quales sunt extimandi.qui sine fine absq̃ mediofaciem diuinam omneq̃ decus prospiciunt ꝛ venustantur ab eo. Quales sunt qui omnẽ creatnrã p̃cellunt. Juxta illud Primũ omniuz creata est lux.i.angelica natura.priorita te scilicz dignitatis nõ tẽporis.vt exponit magister in secũdo distincti.ij. Quales sunt. quibus sol et luna dẽseruiunt. corporaque celestia cuncta pro vt iubent ad nutũ. Unde et a philosophis. motores orbiũ celestiũ dicuntur. Procul dubio ipsor̃ spẽs vernãs ĩtellect̃ nostri facultatẽ excedit vt cõprehendam̃.ex eo q̃ĩ aĩa nostra eis assimilata pulcrior ẽ q̃ nosce possim̃.que querẽda ĩter angelos quasi ĩ eis fundata veritate attestante qui ait Equales sunt angelis dei. Math.xxij Secunda via per quam ducitur ad inueniendã veritatem decoris ani maꝫ est.considerare feminaꝫ spirituales pulcritudines in scripturis cõmẽdatas huius rei figuratiuas. Sicut enĩ.cum dixit angelus ad Mariam Benedicta tu in mulieribus̃.Et Elizabet ad eã Bñdicta tu inter mlieres Voluerunt illo eulogio signare p̃dictarum mu-

lierum bñdictiones. virginis tante grām et bene dictionē copiosissime figurare. Sic locutio ꝑsens pōt exponi cū dicit. O pulcra inter mulieres. vt sit sensus. Si inter mulieres quesieris. pollutaz te videb⁹. Hanc ār fulgentē decorē demōstrāt ista Sanctoꝝ verborū studiosa narratio.

Castorū virorum amorosa sectatio.

Suoꝝ membroꝝ copiosa patio.

Quantū ad primū. Cū inter cetera bona moralia placida deo. castitatis integre virtus teneat principatū. que nō solū ꝓtractu sed aspectu q̄z et memoria sexus alterius frequēter amittit nequaq̄z sūmus eius amatoꝛ spūssanct⁹. qui etiā de mēnibus castis placitū sibi construit templū tā sedule in scripturis sanctis mulieꝝ memoriā faceret. atq̄z tam crebre aliquaꝝ pulcritudinē narraret et commendaret mirandā. nisi spūalem aīe nos vellet docere decorē. Sicut enī vnitatis et pacis singularis amatoꝛ. belloꝝ narrationi in toto veteri testamento p̄cipaliter videt insistere nō vt armoꝝ tradat doctrinā. sz vt bello spūali ꝓtra spūales nequitias celestib⁹. deuotos armaret athletas fideles. vt dixit Greg. xxiij. q. i. nisi. Sic fragilioris sexus venustatē cōmendat puritatis amic⁹ aīaꝝ. vt cognoscētes decorē dei in ipaꝝ aspectu queri. oꝑere ꝑfūmato dicam⁹. Bñe dilexi decorē domus tue. et locū habitatōnis gloꝛie tue. s. anīe. Hanc q̄z ad pulcritudinē corpalem. earū interdixit aspectū saluator dicens. Matth. v. Qui viderit mulierez ad cōcupiscendū eam. iam mechat⁹ est eam i corde suo. Et ad aīaꝝ noticiam et amorē fere. tota sua m extēdebat doctrinā. Quid. n. ꝓficit h̄ōi si lucret⁹ vniuersum mundū aīe vero sue detrimentum patiat⁹. aut quā ꝯmutatōem dabit hō ꝓ aīa sua. Matth. xvi. Quicquid igit⁹ cōmendatū reperieris in pulcritudine Sare mirabilis spectabil⁹ rebecce. cōcupiscibilis Rachēlis. dine venuste. elegantis Arsenetb. Michol amabilis. subuertētis animū fortis Bersabee. specios⁹. Judith. Hester amorose. gratiose Thamar. caliarū. totū intellige de animab⁹ figuratā pulcritudinē quas si videres nihil post deū posses ꝓ ter eas amare. Demonstrat secundo hoc idē castorū virorꝝ erga mulieres amorosa sectatio. Quis enī credendus est purior Adam. in statu innocentie. Quis abrahā castior. cuius mīmoniū ꝓpatur virginitati baptiste. Quis mūdior sancto Jacob censendus est. cui reuelata sūt secreta celestia. que videri n̄ possunt nisi mundo corde Nūquid dicem⁹ impudicos Samsonē aut Dauid. quoꝝ prim⁹ extitit sanctus anteqūz natus. Alterū vero dñs dixit inuenisse hominē sm cor suū. i. Reg. xiij. de ceteris taceo. Hi tā tales et tanti ad mulierū ꝓfectum videbātur totaliter tracti figuratiue aīe pulcritudinē vt dicam⁹ i corꝑ figura. quanto ad aīaꝝ decorē rapi deberem⁹ affectu. Ecce. n. prim⁹ ꝓtestat. s. Adam ꝓpter hec soluenda fore iura nature. et genitoꝛes relinquendo. vt ꝓ Gen. ij. Tā pulcra est enim aīa tua. vt ꝓ ter hanc si cognosceret⁹ ab homīe. relinqueret⁹ pater. et mater. filius. frater. et soꝛoꝛ. et alij domestici. ager. et domus et quicq̄d possidet⁹ in terra. Sic ꝓphetauit prim⁹ Adam. Sic ꝓ ter aīam fiendum esse glosauit secūdus adā. s. christ⁹ Matth. xix. Sic et abrahā qui facilit⁹ terrā. domum paternā et cognatiōnē deserit. quinimo felīe curit. dilectissimū vnigenitū suū īmolare et n̄ ab vxoꝛe sua. Sarra nō videt⁹ posse abscidi. Tā speciosam aīa mi esse. Sara viro suo sub figura sui ostēdit ꝙ vidit cū sūmo essegaudio et studio custodiē dam. et nunq̄z relinquendā. Sub alīs ꝛbis hec recedem ꝓtoꝛ exꝑssit. Sint lūbi vestri p̄cincti. inq̄t. Luce. xij. et lucerne ardētes in manib⁹ vr̄is. et vos similes hominib⁹ expectantibus dñm suū quando reuertat⁹ a nuptijs. Et nuptijs. n. ad nuptias dñs reuertitur. quando aīaz tuā assumere sibi vxoꝛem. Et iterum si sciret p̄fa milias q̄ hora fur veniret. vigilaret vtiq̄z. et nō sineret ꝑfodi domū suā corꝑis sui. infra quā est absconditus diuinus thesaur⁹ aīe i vasis fictilib⁹. Custodi igitur aīam Sarā pulcerrimā. s. aīam tuaz quoniā hāc non solū amat abraham. s. deus vel sapiens quiq̄z sed etiam laudant eaz p̄cipes infernales apd Pharaonē regem iꝑoꝛ. amat eā abimelech. scilz sensualis affectus. rapitur in eius aspectu. truculentissimus Holofernes sez mūdus. hanc si pōt gentilis assuerus coniugem facit scilicet philosophus vel poeta gentilis. Multos habet amatoꝛes et ideo custodi eam vt pupillā oculi tui. Q⁹ si te inuito tollatur. aut te contingit vacare circa ꝓmū et actualem custodiam de aīa tua nō habere. gaude eam prius talem fecisse. vt nō ꝙsentiat Pharaoni vel abimelech. si inuitaretur ad stupꝛum nec Holoferni seculo. videlicet nequā. Et cum doctoꝛa ꝓ ipsa vt eam deus semꝑ a vitijs seruet immunē. Quid⁹ mihi predicat illa seruus⁹ longa Jacob. ob amoꝛem vnius puelle. videlicet Rachel⁹. Gene. xxix. nisi quia vt istam animam vere habeas tuam et non sit aliena septēnio. et septennio debes tuam vendere libertatē. studendo sub obediencia sancta deuotū reddere famulatum. coꝛp⁹ subdendo et ꝓpriam voluntatem in septem oꝑib⁹ misericordie coꝛporalib⁹ et septem spiritualib⁹ Amoꝛ autem Samsonis ad Dalilam docet tantam esse aīe venustatem. vt ꝓpter hanc nō ꝙtristādam tota salus corꝑis sit relinquenda. Ita volo intelligas saluatoꝛē tibi salubriter consulentē et dicentem. Si quis te percusserit in dextram. p̄bei et sinistram. Matth. v. Dextera quippe aīa ē. corꝑus sinistra. Sit ergo corꝑus scutū anime. et omnia temporalia extra animam sint ad sui pꝛtectionem laccrata. Venit quidem ad te. penit tuam animam vulnerare ꝑ hoc ꝙ ad aliquod

malum ipsam inclinare conat. ꝫ tu prudenter ce
tera que sunt sinistra pone ĩter te ipsu ꝫ aiaz tuã.
Rapiat bona fortune. filios mactet. verberet car
nem. amicos auferat. ꝫ oĩa que põt mala ꝓficiat.
dũ modo ad dexterã nunc̃ ꝓtingat. sicut sanctus
Job predicta plene seruauit. vt habet Job. i. ꝫ. ij
c. Nõ patitur mori ꝓphꝫta Dauid nisi in sinu
puelle multũ speciose Abisach. vt intelligas qđ
ante exposuit faciendũ in põ. qz id figuraliter ad
impleret dicens. Aia mea ĩ manib⁹ meis sp. Ita
venusta ẽ ꝫ ꝑciosa ꝫ a c̃ pluribus ꝫcupiscibil' a
nima qz nunc̃ ẽ relinquẽda. ꝫ vsc̃ ad mortẽ co
lenda ꝫ requirenda. ita vt cũ eã a corpe abire ꝓtin
git. de manib⁹ tuis transeat ad manus dĩnas di
cendo. In manus tuas dñe ꝺmẽdo spũm meuz
i. aiam. ꝫ sic de sinu tuo transeat ad sinũ Abrahee
quod idem est. Tertio inter mlieres pulcritu
do aie reperitur figuratiue. si ꝓsideret quãto studio
se ornauerunt quedã sancte mulieres. de quibus
in scriptura agit. ꝫ qz viri sancti ꝫ pudici puellis
ornamenta sunt plurima largiti. Res pulcra mu
lier est ꝫ fortis ac dñans regi. ita vt nõ possint ho
mines a mulieribꝫ separari. vt. ꝺz. ij. Esdre. viij. ca.
Quinĩmo multos fecerũt apostotare a deo. vnde
opus nõ ẽ ei ornari. vt viros seducat vel placeat
bonis. q̃re ergo a iustis ꝫ sanctis ornamẽta. vt in
aures. dextralia. ac monilia multa. nõ antiqꝫ. sed
iuuẽculis et speciosis. potiusc̃ indecedentibꝫ tra
duntur. non vtiqꝫ. vt alliciant oculos ad inconti
nentiã. nõ vt ipe suppiãt. nõ vt magis ornate pla
ceant maritis suis. qz tũc potiꝰ darent' antiqꝫ c̃
adolescentibꝫ. ꝫ cin⁹ deformis c̃ elegantis forme
Sub est igit' sensus spũalis inclus⁹ cum dicitur
O pulchra inter mulieres. Quo. n. pulchrior est
mulier tu nior. libentius se ornat. adinnuendũ qz
ad hoc pulcerrima anima ꝫ adolescens que nũc̃
senescit impellit. non quidem vt caro fetida ꝓpo
natur. sed vt in marcida carne sua pulcritudo ali
qualiter repsentetur. Vel meli⁹ puto dicendum
qz cum aia pulcerrima virtutibus affectet ornari
caro superba ĩ semetipsam ornamẽta ꝓuerit. ꝫ hic
est qz nou testamẽti primi pastores. talia cuti nõ
ꝓuenire declarãt. i. Pe. iij. O mulieres subdite sint
viris suis. quarũ sit non extrinsecus capillatura.
aut circũdatio auri aut argenti. aut indumẽti ve
stimentorũ cultus sed qui absconditus est cordis
hõ. incorruptibilitati quieti. ꝫ modesti spũs. sic
enĩ aliqñ ꝫ sancte mulieres sperãtes in deo orna
bant se ꝛc. Et. i. ad Thi. ij. ꝺz. Ornãtes se. s. mlie
res. nõ in tortis crinibꝫ auro aut margaritis vel
veste ꝑciosa. sed qđ decet mulieres. Desideratus
igitur cultus speciosius et mulieribꝫ cõcess⁹ orna
tus. mirã aiaz pulchritudinẽ clamat. cũ sile suuz
appetat sile. Cõmẽdat' terno aĩa sub mulieris no
mine. cũ ꝺz. O pulcra. s. mulier ex eo qz noie mu
lierũ ꝫ scripturaz doctrie sive scie intelligunt et
marie in libris sapientialibꝫ. Salomõ. n. doctri
nas ꝫ leges mulieres vocauit in puerbijs. ꝑcipue
inter ꝙs pulcra ꝺz aĩa. qz in scripturis sanctis ꝫ va
nis eius admiranda spes a pluribꝫ designat. Et
vna quidẽ mulier est poesis vaga ꝫ cõposita. que
sub noie Psiche cuiusdam puelle de greco ĩ la
tinũ translato aiam importantẽ miraz elegantiã
anime describit. Alia mulier loquax. ꝫ ornata est
hystoria narrãs aĩas in diuina effigie visas fuisse.
floribus coronata. imo stellarũ luce vestita. Adest
mulier tercia astrologia nũcupata. cuius studiũ
est demõstrare humanas aĩas de celo descendere
ꝫ ꝑ singul os orbiũ ꝑ quos transitũ faciunt. ĩ fluxu
entiam virtutũ suscipere. Sicc̃ decoratas bũa
na carne vestiri. Moralis aũt mulier fragranti
bus rosis hinc inde coopta. hominẽ fatetur ꝓsta
re ex celesti terrenaqꝫ natura. vt ex parte ꝓria speci
osa celum speciosũ valeat possidere. ꝫ ex alia mo
deretur terrenis. Garrula ꝫ litigiosa mulier dic
ta ciuilis. sequit' dictã auro texta canonica mlir
ꝛc pulcritudinẽ aie considerandã in toto corpe iu
ris. ꝫ amissam recupandã ꝑ pniaz mlrũ insudat.
Currit septima mulier. que vbi non est ingemis
cit eger. phia practica. vulgato nomine medicina
dicta. ꝫ aie pulchritudini vitaris testimõiuz red
dens. Dicit auctorẽ summe nature. hoiem ex di
stantibus sume in eodẽ genẽ cõposuisse ex nobilis
sima. s. aĩa. ꝫ ignobili terra. Speculatiua aũt mu
lier nalis lapidibus ꝑciosis accincta. aiam vocat
sidus celeste. celi portionez radiũ dei. vel aliquid
esse diuine nature. non habẽs quid venustius di
cat. Quę mulier fortis ꝫ sca theologia sacrata. vt
aiaruz innumera testimoĩa preter eam id dic̃ quo
mai⁹ñ repit'. factas aĩas ad imaginẽ dei pulcer
rimi ecce. o. pulchra inter mulieres c̃ facile scire
potes qz es pulchra creata. Dñs ꝫ Cãt. iij. dicit de
aia ipe spos⁹ xps. Ecce tu pulchra es amica mea
. s. nãliter. ecce tu pulchra. s. ꝑ grãm adiunctaz spi
ritualiter. Et Ezech. xvi. Fca es decora nimis.

Quãtuz ad tertiũ. ℔. III

s. terminũ ꝓportionis notat' etiã pulchritudo no
bilitas aie. ex eo qđ ꝺz inter mulieres Compatio
n. eius est inter mulieres. Jn. i. phicoꝝ dicit'. Q̃
materia appetit formaz sicut mulier virz appetit
vnde et mulieris caput sive pfectio ꝺz vir. nescit
q̃dẽ mulier se regere nisi regat' a viro. ꝓpter quod
deficiẽtibꝫ masculis ꝫ integro nũero mulierum
pseuerante Scribit' Jsa. vij. Et ꝓphẽdẽt septez
mulieres virũ vnũ ĩ die illa. dicẽtes Panẽ nr̃z
comedemus ꝫ vestimentis nostris opiemur tm̃
modo ĩuocetur nomẽ tuũ sup nos. aufer obꝓ
briũ nostrũ. Cũ igitur christ⁹ sit vir aie que mu
lieri cõpatur cũ ꝺz inter mulieres. ꝛ. ofiditur ex hoc
pulchritudo ꝫ nobilitas eius. qz naturalit' iclĩa

tu ad christum deū et hoiem. Inclinat vtiq; aīa etiā si est beata ad corpus suū. sed sicut pfectū ad impfectū. vt vtiq; pficiat vasculū suū. Ad xpm au tē seu deū inclinatur. sicut ipfectū ad suā pfectōz Sed nota scdo q; non absolute dr. Aīa pulcra nec etiā faciendo ꝓpatōez ad alia dicet. pulcra in ter viros. sed inter mulieres. Absolute pulcher ē deus. imo pulcherrim⁹. Juxta illud boetij d̄ phi losophica ꝓso. Vundū mēte gerēs similiq; ima gine formās pulchrū. pulcherrim⁹ ipe. caput mu lieris vir est. Caput viri christus. Caput xpi de⁹. pulcherrim⁹ igit deus. Cū absolute dr. Ecce tu pulcher dilecte mi. ecce tu pulcher. Can. iij. q; in cōparabiliter sup angelos ⁊ homines pulchrior christus. inter viros inter oēs sanctos ⁊ angelos. sed pulchra aīa inter omnes alias creaturas. etiam sup angelos. inq̄tū. s. deificata. i. ditati vnita aīa hūana in dei verbo. sed in se considerata non pulchrior angelis. Unde tertio nota ī compa tione hac quia nō dicit inter virgines. sz inter mu lieres. Mulier ꝓprie ē fēa corrupta. ōgnes vti q; āgeli sūt. ñ solū. q; corruptiōis corpalis ēxpte sed q; nunq̄ in aliquo dēliquerūt. aīe vero p⁹ pri mā transgressionē excepta anima christi. oēs repe riuntur corrupte originali peccato. Post deū igit ⁊ angelos maxima reperit pulchritudo sua inter omnes creaturas. quīmo vt in christo est nta natura. nobilior etiam angelis reperit. Unde et se cundū aplm ad Heb. i. Cū introduxit. s. deus pa ter primogenitū in mundū dicit. s. de eo. Adorēt eū oēs angeli tanq̄ supiorē suū. Pigit pulchra inter mulieres. et hoc quo ad primū

Quantū ad secū. §. IIII

dam ptē que ptinet ad primū membrū diuisiōis principalis. notat defectio cognitōis nālis. ibi. si te ignoras. si quidē nescit aīa quid sit aīa. ⁊ q̄ ce tera videt seipsam nō videt. longe extra se posita speculatiue rimat. ⁊ intrinseca sua dr ignorare. si cut accidit d̄ oculo q̄ cū cetera videat se nō videt. Unde. n. disputantiū pbor tot de aīa opiones po nuntur nisi q; null⁹ sui nām cognouit. Nor ām vt aīa est separata pōt vniri p ꝓtactū alteri aīe. ⁊ vi dens aliā aīam cognoscit seipsam. Sicut ⁊ angeli añ confirmatōz. videdo ceteros se videbāt ī illis dignitatē ꝓpriā ex illo intuitu ꝓhendentes apte Sed dicet aliq̄s nō inepte ꝑm regulā iuris. ne mo pt ad impossibile obligari. d̄ re. iur. li. vi. Si igi tur aīa nō pōt se cognoscere. g̃ nō obligat se scire. et si non obligat nō peccat se nesciendo. nec est di gna pena: Sz cū ignorantia sit pena g̃ nō est dicē da se ignorare. sed potiꝰ nescire. sicut ⁊ angeli cuz nō oīa sciant. dicunt tū illa que nō nouerūt nesci re. nō aūt ignorare. Sed ad hoc tūdetur q; ī scrip tura aliq̄n ignorantia ponit ꝓ nescientia. Unde illud ps. Que ignorabā. i. nesciebā. interrogabāt me. Et loquit d̄ christo ꝑm ptez sensitiuā. in qua ipe passionis videt fuisse nescīa. nō aūt ꝑm ptem intellectiuā. in q̄ nō ignorantia neq; nescia erat a liqua eor q̄ sunt. fuerūt ⁊ erūt. ꝺ oīa sciebat. Se cundo pōt dici aliter. s. q; iputat a se ignorantia. si cut et originale pctm̄ c⁹ est pena ꝓ ꝓpagatōz deri uatum in posteros a primo parente. Si enī Adā nō pecasset nō eēt aīa corpis serua sed dña. nō ob cecata tenebris pctōr. sed illumīata lnce vtutū. cū qua si quidē luce q̄ fuisset oīb⁹ aīab⁹ cōis se for tasse cognouisset que mō ignorat. Tertio pōt sic rīderi. licet aīa ex toto se nō valeat ꝓgnoscere abs q; lumīs infusione. pōt tñ ad talem cognitionez venire vt de se nō presumat. ⁊ nō dicat quasi pīsu mendo. osculet me osculo oris sui. ꝛc. quasi sit hu ius digna. Ignorat ergo primo.

Suam iniquitatem actualem.

Suam infirmitatem virtualem.

Suā instabilitatē ⁊ imbecillitatē visualē.

Quantū ad primū nota q; nullus ē ita alie nus a fide dī vera speculet sequēdo naturā. que apte nō cognoscat se deo obligatū ⁊ imense ingra tum. Ista enim tria in natura speculanti nota vi dentur. Primū est q; vnus est princeps a quo cū cta ꝓcedunt. reguntur. ⁊ ꝓseruant in esse. Hec cō clusio seu snīa ꝓcedit ex dict⁹ Platonis ⁊ Aristo telis. qui in naturali scīa ꝓtiores habentur. Se cundum est q; suo benefactori quilibet ē obligat⁹ ꝑm ꝓportionē bñficioꝝ datorū ⁊ receptorū. Hanc non solū hoīes natura docet. sed ⁊ muta aīa fera q̄ domestica. Ex his ducit sequit q; hō sūme deo obligatur a quo sūma recepit et recipit etiam in vno quoq; momēto. Tertiū notū est oīb⁹ q; ī gra titudo ē magnū peccatū. grauius tamē ꝑm qua litatem dantis. dati. ⁊ recipientis. Hanc dilatat moral. ⁊ extra fidem Sen. ꝓ magnā ptē libri de beneficijs. Hinc apud oēs naturales siue gētiles mos fuit. in qualibet terra vnū templū saltē ha bere cū sacerdote. qui deum ꝓpiaret offensum ⁊ beneficiū laudaret. His ꝓsuppositis pz q; hō ⁊ si nil aliud malicie gesserit deo ē ingratus. ⁊ ingra tū dz maxīe se reputare. nisi in diuinas laudes sit semp diffus⁹ dicens. Semp laus ei⁹ in ore meo. vl nisi ꝓ ipso sit semp pat⁹ se ipendere totū illud frequētans. Quid retri buā dño ꝓ omnib⁹ q̄ re tribuit michi. ꝛc. De quib⁹ tñ paucissimi repiūt ⁊ fere nulli vt decet. ⁊ tñ aīa habens aliquid bo ne volūtatis audet dicere. osculetur me ꝛc. quasi sit digna dīno osculo. cū fuerit multipl⁹ adultera ⁊ os habeat fetidū ⁊ spurcissimū Secundū q; quis ignorat qđ tñ ꝓ viā nature scire pōt. ē sua in firmitas. ⁊ potētiaꝝ suaꝝ debil⁹ valitudo. aut nul la. Si. n. speculata fuerit sub cursu nature suā de fectionē tpalem. qua ꝓtinue rendit ad mortez su am. apprehendit infectionalē querelaz. q; quid quid in suo vsu capit corrūpit. ⁊ carnē suam feti

dam etiā viuens linit in vermes suā principalez operationē ꝑm quā ꝓn⁹ transmutat q̄ de⁹ facit. q̄z ipa aliq̄d ꝓducat. sicut ꝓsiderari pōt in q̄libet arte dicet ꝙ certo suū facere esse deficere ⁊ suū pos se impotentiā noīabit. Vlis o anima de te gloriaꝛ ri aut te extollere de potentia aut ope tuo. Audi dicentē tibi ꝑs. Quid gl'aris in malicia q̄ potens es iniquitate. Ecce tota gl'a tua. Tu huertisti re/ gna. homines occidisti. igne ꝓsumpsisti multa q̄ deus creauerat. Sic fecerūt Nabuchodonosoꝛ Alexander magn⁹. Cyr⁹. cesar octauian⁹ ⁊ alij. Forte libꝛos cōposuisti vt Aristotelesꝫ ⁊ Plato ⁊ Plinius. Aug. Orige. Hiero. ⁊ hmōi. ⁊ vt dicis aliq̄d fecisti ordinasti eos ꝓtibꝰ. cathenasti connexis veritatibꝰ. repleuisti. adornasti floribꝰ. sctoꝝ rōibus colligasti. vt be. Tho. Alber. Bonauen. Ricard⁹. Egidius de roma. ⁊ hmōi. nouitatibꝰ decorasti q̄ bus letant moderni. silua mulcentiū aures secu lariū ſtaꝝ adumbrasti ⁊ colorasti figuris et dulci cursu sermonis. vt Lactantius. Alanus dantes. Franciscus petrarcha ⁊ alij. Erras si hoc dicis te fecisse. Nā quicq̄d hūt veritatis. affabilitatis vel ordinis totū est alienū. tua ꝓscientia teste. Si q̄d aūt in eis erat falsitatis. vanitatis. ⁊ defect⁹ totū illud egit ignorātia tua. ꝑsumptio tua. vtinā nō aliq̄n malicia tua. Si dicis o anima edificia magna ꝓstruxi. ereri turres ⁊ mentis altis ciuitates plurimas auri. vt Arphaxat. Salomon. Diocleianus. Nemroth. Ex rñdeat tibi veritas tua et dicat. stabiles montes fodisti. ⁊ ex lapidibꝰ inde sublatis ruituras ciuitates ⁊ domos fecisti. ecce q̄z defecisti ⁊ ñ ꝓprie fecisti. reuertere igit ad cor illm ⁊ scias te ñ posse nisi mori. peccare. destruere ⁊ corrumpere. Cū aūt tibi aliquid attribuit⁹ vel existimas ex te aliquid esse cū nihil sis ⁊ aliquid posse cū sine deo nihil possis te ignoras. Quātū ad tertiū ignorat anima suā instabilitatē ⁊ imbecillitatem visualē seu intellectualez. que tñ ex via nature scire potest. Nouit vnusq̄sq̄ se labilissimaz hꝫ memoriā ⁊ intelligentiā valde mutabilez. vt cū vni ꝯclusioni ostense adhereat. audita aliq̄ rōe in contrariū ad illud assentit. Volitiua plus variabilem q̄z dies. rū. horaꝝ variet ꝓ eas. Ignorat si sapiens fuerit vel insipiens. si bonus vel malus si odio vel amore sit dignus nec sibi quisq̄z vitā eternā potest polliceri. Quāti em̄ casus hūana rotant. Sed ⁊ quāta sit intellect⁹ imbecillitas pōt quis videre si ꝓsideret. ex q̄ntis ꝑmissis tanq̄z causis essentialiter ordinatis ad vni⁹ cōclusionis intellectum optet eū deuenire. Vnūq̄q̄z em̄ tūc arbitramur scīre cū cās eius scimus. ⁊ principia prima vsq̄ ad elementa et ꝑm doctrinā traditā a naturali. vir de aliq̄ ente habeat intellectus ꝯclusionem ꝓ se notā aut demonstratiuā. Cōsideret etiā q̄ duo simul nō valet distincte actualiter intelligere ꝙ vnū post aliud nisi plurima sil'sub vno eorū conspeculet nō diuisim sed cōiunctim. Sicut multos sil'angelos cogito sub isto cōi ꝯceptu angelus gabrielē ⁊ michaelē. put duo sunt intueri nō potest se determinās ad vtrūq̄z. Cōsideret tertio anima q̄ mgr̄o regat vel doceat. l. sensu corporeo et ex hoc fit. vt qui caret sensu careat ⁊ scia illius obiecti. In eternū em̄ cecus nō silogizabit de coloribus. Cū ergo prospexit homo se hr̄e oculos vespertilionis vel noctue. quo potest ad limpidissimi solis audere oculis irreuerberatis lucē inspicere. Discе ergo te frequēter inuestigare. vt excludatur presumptio qua te ignoras multa cogitas facis ⁊ dicis incōgrua. Et iō egredere ⁊ pasce tē. quod tertio loco positum restat declarare.

Quātū ad tertiū .§.v.

principale dicebat. q̄ datur instructio pfectionis internal'i. docet anīa q̄ mō possit venire ad pfectionem. Vnūq̄q̄z em̄ ens naturaliter appetit suaz pfectionē. Docet aūt anīa in verbis q̄ sequūtur dū dr. Egredere ⁊ abi post vestigia gregū et pasce hedos tuos iurta tabernacula pastoꝝ. In quibꝰ verbis tres questiōes sunt vidende ⁊ declarande Et prima q̄s sit termin⁹ deserēdus ibi. Egredere Secūda q̄s sit termin⁹ req̄rendus ibi. a bi post' vt. Tertia q̄s sit iste loc⁹ colēdus ibi. pasce hed. tu. Quātū ad primā. q. rñdet q̄z in loco in q̄ q̄s ē potest egredi ⁊ nō de alio. ⁊ iō nō fuit opus q̄ breui loquꝰ magna loquēs exprimeret. ꝙ dicꝫ Egredere. Restat g̃ o anima vt tu statū videas tuū. et non paruipendas vbi es. q̄n tibi loquit dilectus tuus doctor tu⁹ dicēs. Egredere ⁊ inde exi si vis obedire mādato. ⁊ ad supnos ascendere gradus. Timenda est valde illa dñi voꝛ. de qua dicit apocalip. Vtinā frigidus esses aut calidus. sed q̄z nec frigidus es nec calidus ꝙ tepidus incipiā te euomere ex ore meo. Et quid sit ista tepiditas q̄n declarans subdit dicis in corde tuo. q̄z diues sum et locupletatus ⁊ nullius egeo. ⁊ nescis. q̄z miser es ⁊ miserabilis. paup. cecus ⁊ nudus. O mala tepiditas que vere spem querentiū abscidit. Sed illam dico malā que caloꝛē sequit. non aūt que precedit que ad remissionē tendit feruoris. non que ad feruoꝛē disponit. Aqua. n. que dꝫ calefieri prius tepet q̄z caleat. ⁊ ista tepiditas non est mala q̄z tendit ad bonū. Demū postq̄z est calida effecta aqua si igni non adhereat iterū ad teporem descendit. hec tepiditas mala est que tendit ad frigidus ⁊ citius congelat in glaciē q̄z si calida nūq̄z antea fuisset. Natura. n. fortius agit vbi maioꝛē resistēciam sentit. Qui. n. aliq̄n fuit bonus igni diuino applicatus. ⁊ paulatim inde recedens caloꝛē illū non nutrit sed remittit ad talē obstinationem descēdit q̄ in stomacho diuine digestiōis vbi separatur preciosum a vili. bonū a malo stare non pōt. Hoc aūt accidit omnibꝰ spūalibus qui manum

suam posuerũt ad aratrum. ꝛ postea sꝫ retrouerte
runt in inchoata pnīa vel religione nō se ꝓseruā/
tes. ꝙbus timendũ est ne tanganꝭ illo apli fulmi
ne ꝙ dicit. Impossibile est eos ꝙ semel illumīati
sunt. gustauerunt etiā donũ celeste. ꝛ ptícipes fa
cti sunt spũssancti. gustauerũt nibilomin⁹ bonũ
dei verbũ. virtutesq; seculi venturi et plapsi sunt
rursus renouari ad pnīam. rursus crucifigentes
filiũ dei sibimetipsis ad Hebre. vi. Impossibile
intelligit. i. valde difficile. Caue tibi ꝙ legis. caue
ꝛ tu tibi qui scribis. Anima vero ꝓficiens et deũ
suum gradatim q̄rens. scđa hac mala tepiditate.
non tenet sed prima. Ideoq; nō solũ meretur ve
niam. sed etiā iuuari vt ꝓficiat ꝛ caleſiat perfecte
Hinc est ꝙ docet quo mō crescat incipiens a' pro
pria cognitiõe ad quā hec est via vt. s. egrediatur a
suis. Juxta illud dictũ abrae Genē. xij. Egredere
de terra tua ꝛ de cognatiõe tua ꝛ de domo patris
tui et veni in terrā quā monstrauero tibi. faciāq;
te in gentē magnā. Egredere inquit de terra tua
i. de affectionib terrenis. ꝙbus queris ꝙ tua sũt.
non que iesu xp̄i. de amore diuitiaꝝ. honoꝝ. delici
arum. ꝙsanguineoꝝ ꝛ hmōi. Egredere de cogna/
tione tua. s. singularis excusatiōis in mente tua.
vel coā aliꝭ tuorũ defectuũ ꝓverba malicie ad ex
cusandas excusationes in peccatis. cum tũ iustus
vt ait sapiens in principio sermonis accusatorē
sui. Hāc aũt diceres tuā cognationē quā. s. traxisti
a primis parentib tuis qui culpā suam excusan
tes in auctorē retorserũt. Sed si te excusas ait au
gu. deus accusat. Egredere de domo ptis tui. s. a/
liqualis ꝓsumptiōis qua tibi bona aliqualiter aſ
scribis ꝛ maiora q̄ sint de te credis. vel tuis exer/
citiꝭ cũ nō sis sufficiēs aliquid ex te. vt a te bona
cogitare. Pater tuus primus in mũdi ingressu
et vtero diabolus est natura filius ire ꝓpter origi
nale. Domus eius in qua ab initio inhabitauit.
presumptio fuit qua sua virtute ad gloriā voluit
aspirare. O presumptio nequā inquit sapiēs Ec
cle. xxvij. Cũ in hoīb nata esse cũ. s. vndecunq;
habeant occasiones se hũiliandi. Egredere igiꝭ o
anima de predictis. et veni in terram quā mōstra
uero tibi. s. vere hũiliationis. quaz verbo ꝛ exēplo
monstrauit incarnatus ipe dicens Mat. xi. Di/
scite a me qz mitis sum ꝛ hũilis corde. Faciamq;
te in gentē magnam angelicā ꝓ. concessiuz tibi lu
men ꝓemplatiōis ꝛ multiplicationis sanctarũz
cogitationũ estuantium dei desideriorũ. ignitorũ
eloquiorũ. redolentiũ exemplorũ. magnaꝝ actio/
num. egredere a ꝓprio amore et quo ꝓcedit et pre
sumptio et sui excusatio ꝛ terrena affectio. Ipe. n
amor ꝓprius iudicium querit. obfuscat rationez
intellectum obtenebrat. inficit voluntatem. viaz
salutis obstruit. ignorat deũ. primũ nescit. emulat
virtutes. peccata accumulat. suscitat rixas. hono/
res querit. delectatur in hoīm cede. rapinā exercet
negligit diuina mandata. corporeos sensus effre
nat. querit voluptates. paradisuz claudit. pandit
portas inferni. ꝛ ciuitatē babilonis animabo replet
damnatis. Qui sic amat animā suā perdit eam.
et qui odit eam sic. s. quantũ ad amorē ꝓximum in
vitam eternā custodit eam. Jo. xij. Egredere ꝙ te
presumptiõe ꝛ disce hũilitatem. Et hoc est quod
subditur. Ibi post vestigia gregum. ꝛ hoc ē quod
scđo querebatur Ecđo ꝙ querebaꝭ. Quis sit
terminus requirēdus. Rñ. ꝙ hũilitatis act⁹ vn/
de dicit. Ibi post vestigia gregũ. i. sequere alios scz
probos qui. s. sunt agni p innocentiam. oues per
patientiam. boues per maturitatē. aselli p simpli
citatem. elephantes per castitatē. cerui per cursũ
feruoris ꝛ hmōi. Et ne innitaris prudētie tue. vt
te instruit Salomon ꝓuerbi. xij. s. operās sm tu/
um sensum. sed alios consule. alios imitare. vel
sic. Ibi post vestigia gregũ. i. considera in te qui
bus passionib vel occupationibus brutalib pec
cati est dedita. Vestigia enim sunt signa relicta ex
quibus homo discernit a brutis. et hec sunt opera
ex ꝙbus cognoscitur si homo viuit vt homo. aut
vt brutum. ꝛ sic potest se cognoscere. vbi sciendũ
ꝙ posteꝙ genus hũanum cõparatum est iumen/
tis insipientibus per peccatum. Locatus ē homo
leo p superbiam. equus per furorē. vulpis per ma
liciam. sirena ꝓpter deceptionē. lupus ꝓpter crude
litatem. hedus ꝓpter dissolutionē. capra ꝓpter am
bitionem. pulex ꝓpter importunitatē. agnus aũt
si reuertitur a vicꝭ ꝓpter innocētiaz. ouis si ꝓse
quit ꝓ patientiā. et demũ hō si perficit ꝓ beniuolē
tiam. Grex enī nomē est brutoꝝ collectiuũ nō an
gelorum vel hoīm. Boues igiꝭ cum sequi. i. imi/
tari habeas ꝓsidera qz greges dicuntur vt discas
discernere ꝙs sequaris. qđ infra declarabiꝭ. Hic
aũt ꝓ ius nota ꝙ primꝰ hō se effecit silem iumē/
tis insipiennib ꝓ peccatũ ꝓ decē signa q̄ ꝓgnouit

Per carnis rebellionem.
Per primam operationem.
Per domini trepidationem.
Per perditam speculationem.
Per insulsam locutionem.
Per mutatam nutritionem.
Per nouam inhabitationem.
Per diuinam separationem.
Per mortis incursionem.
Per pellium traditionem.

Quãplures fuissent differentie inter genus hu
manũ ꝛ bruta si nō peccasset. sed istoꝝ decē per pec
catum experientiā sensit silem se brutis. Quā
tum ad primũ ante peccatũ corpus volũtati ꝛ vo
luntas deo erat subiecta. sed ꝓsummato delicto ca
ro voluntati et volũtas deo rebellauit. hinc est ꝙ
sentiens rebellionē membroꝝ genitaliuz vercꝫ
erubuit vt bruta aīalia non valentes mẽbris car/
nalibus imperare. vt ꝓz Genē. iij. Scđo textu

Capitulū Secūdum

ram lanificum ⁊ hmõi que ꝓpria sui ut aranearuꝫ. ante peccatū homo nõ exercuit nec exercuisset post quod cõmissum folia ficus collegit. intrexuit vt sciuit et fecerũt sibi perizomata. vermiũ artes imitãtes Geñ. iij. Quo ad tertiuꝫ absq; peccato homo diuinũ querebat aspectũ. sicut fidelis seruus remunerantẽ patronũ libenter expectat. Nõ enĩ trepidauit impantis aspectũ. vel cũcta animalia ad se afferentis. At vbi factus est reus iudicio timet aduentum. Et cadam a facie sua se abscondit in ligno. vestigia et vocẽ ambulantis expauens. hoc aũt brutorũ est ad vocẽ. s. et sonũ dñi sui abscondere se et cũ tremore latere. vt ꝓz in pluribꝫ animalibus. Quãtum ad quartuꝫ nota q̃ eo tpe q̃ uis paruo. s. spacio horarũ quinq; ⁊ nõ vltra. q̃ sine peccato stetetat in illo loco ameno assuet⁹ erat celica ꝓemplari. sed ꝑ peccatũ se totũ in sensuales affectiones et difficultatẽ intellectus sensit redactum. Vñ nõ dubitauit se silem brutis effectum q̃bus ante noĩa impposuerat iuxta vniuscuiusq; ꝓprietatem nature q̃ forsasse ad ipm ꝑ deũ fuerũt adducta Geñ. ij. vt ꝑ cognitionẽ ipoz se demuꝫ cognosceret in eoz gregem transisse. Quantuꝫ ad quintũ aduerte q̃ exptus fuerat hõ primus linguam serpentinã pariter ⁊ hũanaꝫ optimeq; nouerat eaz distantiã. Erat enĩ vox hois simplex veritate. modulatiõe ⁊ deo plena. Ex abundãtia. n. cordis os loquit ait xps Mat. xij. Linguam vero serpentinã versuram fallaceq; fuisse non ignorabat cũ se iam sciret deceptũ. Demũ cõscientia teste loquendo cũ dño mẽtiri et suũ infamare actorem. sicut ille serpens fecerat se videbat Geñ. iij et sic ꝑ insulsam locutionẽ se similẽ serpenti ostendit. Quantum ad sextũ attende q̃ distinxerat dñs cibũ hominis a pabulo bruti sicut eoz specificum esse. Arborũ. n. fructũ homini fenũ parauerat iumentis. sic erant vtriusq; mense diuise. Et vbi ad vicinũ est deuentũ ad brutorũ mensaz inuitatus est homo atz locatus. cũ dictũ fuerit ꝑ veritatem eternaz comedes herbas terre Geñ. iij. Quãtũ ad septimũ scias q̃ sicut sequestrauerat dñs mẽsas. ita et inhabitatiões ꝓstituerat diuersas. Locus. n. hominis erat fuissetq; in eũ terrestris paradisus in q̃ creatũ deus posuit ipm. ⁊ ps reliqua habitabil' terre ceteris animalibꝫ erat cõcessa. Illa erat ciuitas. ista rus. illa ꝑadisus templum securũ. illa vero demonũ silua plena timoris. Cũ igit ꝓsũ mata ꝓuaricatio foret oliz celestis ad villã mittit ad ouile pecus. Cuus demonis ad dñm suũ atq; ad portã paradisi ne sit facil' spes redeundi. cherub custos collocat cũ versatili gladio Quo ad octauũ. Q̃ clare sensit se in brutuꝫ mutatũ nisi rõ in toto fuisset amissa q̃ est separ⁹ a dño. cũ primo sub angelis ei⁹ exiterat comes. ⁊ nunc est dat⁹ bestijs in sociũ. cũ sciret silia bene cũ similibꝫ ꝓuenire. et loca ꝓportionari locatis nõ solum ꝑ quãtitatẽ sed etiã ꝑ dignitatẽ. Quãtuꝫ ad nonũ ꝓsidera q̃ homo prim⁹ vite immortalis auidus erat. hanc ꝓmiserat dñs nõ peccãti ⁊ sub dulcedine but⁹ tradidit serpens pomuꝫ gustandũ dicens. Nequaq; moriemini. sed eritis sicut dñs. Geñ. iij. quos ille nõ ignorabat eẽ alienos a morte. Sciebat. n. bruta cũcta mortalia foze q̃s dubiter ꝓinde se sensit esse mortalẽ. cũ abscondit se in medio ligni paradisi. q̃d vocabat lignũ vite Ne aũt potuisset credere falsum esse illud iudiciũ mortis q̃d menti erat ipssuꝫ. sũma veritas dixit eidem Geñ. iij. Donec reuertaris in terraꝫ de q̃ sumptus es. q̃ terra es et in terraꝫ ibis. Ultimo tandem ne a mente ꝓret q̃ bestijs silis esset pelle indutus est bestiali. primo nanq; erat vestit⁹ sui nobilissima cute ionncẽtie. cunq; se aut sodalez aspiceret hominẽ intuebat. q̃ homo erat quẽ videbat. Modo aut oculis ei⁹ inspicientibꝫ se. et generis sui obijcitur pellis brutoꝫ aut lana ipoz non nisi q̃ similis factus est illis. Cultus enĩ exterior maxime ordinat⁹ deo vt interiorẽ hominẽ pandat. Bene vnicũ signũ remansit quo non se totaliter cõuersum in brutũ extimaret. s. q̃ corp⁹ eius remansit erectum Nã dicit Ouidius. Pronaq; cum spectent animalia cetera terrã. Os hominum sublime dedit celũq; videre. Jussit et erectos ad sydera tollere vultus. Vbi etiã post vestigia gregum. ꝓsiderando opa sctõꝝ. qui aliq̃ effecti sunt brutales ꝑ casus viciozuꝫ varios. et noli altum sapẽ sed time ait apls ad Ro. vt ꝓz in adã ⁊ alijs Ecce vidisti quozũ gregũ vestigia sequeris. Sz añq; gradiaris p⁹ bestialiũ hoiz dozsa ne capiaris ꝑ praua exempla tertie questionis solutionem expecta. Demũ quãtũ ad tertiũ q̃rebatur i quo⁹ q̃s sit locus colendus i. vbi deberet quis habitare ad pascenduꝫ Rñdet a spũsancto q̃ iuxta tabernacula pastozũ dũ dicit. pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Pro bonuꝫ declaratione plenioꝛi tria sunt videnda.

Primo qui pastores hic dicuntur.
Scõ que ꝑ tabernacula exprimuntur.
Tertio qualiter hedi hic pascuntur.

Quãtũ ad primũ ex dictis ĩ precedenti. §. facile hoc declarat. nã si greges dicunt homines post peccatũ. Illi sunt recte pastores vocati q̃bus cura tradita est generis hũani et officiũ pastorale exercuerunt. Et illi quidẽ prelati qui ꝑ ostiuꝫ. s. debite electionis nõ intrarunt ad officiuꝫ pastorale cuiuscunq; prelature. sed ascenderũt aliunde. s. ꝑ ambitionẽ intrusionẽ. simoniã ⁊ hmõi. hi sũt fures ⁊ latrones nõ pastores. vt Jason. Cayphas ⁊ Simon magus ⁊ hmõi. qui vero intrarũt ꝑ ostiũ canonice assumpti ⁊ videtes lupũ venientẽ. s. diabolum tentantẽ. vel tirannũ subditos depredantem. vel hereticũ aut publicũ pctõrez doctrina falsa ⁊ pernitiosis exẽplis incedentẽ ad interitum ⁊

non clamant. nō fugant. nō sequūtur reprehensiōibus. censuris ⁊ alijs modis cū pñt. sed fugiūt tacendo. bi mercēnarij sunt querētes de ouibus suis lanam ⁊ lac ⁊ nō salutem earū. Quibus queruntur que dicit dñs Ezech. xxxiiij. Ve pastoribus israel qui pascebant semetipos. Nōne greges a pastoribus pascunt. Lac comedebatis ⁊ lanis cooperiebamini. qđ crassum erat occidebatis. gregē autez meū non pascebatis ⁊c. que ibi sequūtur. Ad qđ etiā facit qđ ait Piero. ad hēliodrū. ij. q. vij. Non omnes episcopi. s. voce sunt epi sed non re. Attende Petrū. Judam obsidera. Stephanū suscipe. Nicolaum respice. Nō facit ecclesiastica dignitas xpianum. Cornelius centurio adhuc ethnicus dono spūssancti mundat. presbyteros puer Daniel iudicat. Nō est facile stare in loco Petri ⁊ Pauli ⁊ tenere locū iam cū xpo regnantiū. Infatuatum sal ad nihilū prodest nisi vt foras proijciatur ⁊ a porcis conculcetur. Ixcille. Qui aūt ponunt animam suā pro ouibus suis. hi sūt veri ⁊ boni pastores. quibus dicit primus pastor Petrus. Pascite eū qui in vobis est gregem non quasi dñantes in clero. sed forma facti gregis ex animo. Hieronimus sibi a dño dictum. pasce oues meas Jo. vlti. non dixit. tonde vel mulge. qđ faciunt querentes honores ⁊ diuitias nō solliciti de animabus. sed decimis ⁊ oblationibus ⁊ tpalibus bñdis. Ez dixit pasce cibo tpali si potes. nā gloria epi est pauperū inopūs prouidere i. necessitatibus. xij. q. ij. gloria. Pasce doctrina ⁊ exemplo. Juxta igit pastorum nō furum vel mercēnariorū tabernacula iubetur anima pascere hedos suos. Scdm erat videndum que sint ista tabernacula dr Gen. iiij. q. Jabel fuit pr habitantiū in tentoriis atq pastorū. Ex quibus verbis colligit qđ ipe Jabel fuit primus qui tabernaculū seu tentoriū fixit pastorum. Pro eodem sumit hic tentoriū ⁊ tabernaculū. Interpretatur. n. iael scientia seu principiū. ⁊ hic pater habitantiū in tabernaculis. Scientia. n. sctōr pastorum vocat tabernaculum eor. Hic ergo pascendi sunt edi anime. s. iuxta scientiā sctōrū. Regende. n. sunt passiones ⁊ affectiones. ⁊ si forte nō valeamus p tantam pfectionē quantā ipi habuerūt ⁊ iporum tabernacula intrare. saltim stem⁹ iuxta. et eorū scientia sit nobis via ⁊ doctrina. Sic. n. iustū deduxit dñs p vias rectas ⁊ ostendit illi regnū dei ⁊ dedit illi scientiaz sctōrum. Repetam⁹ itaq nostros in secło defunctos pastores. intueamur vnusquisq tabernaculum doctrinale vt impleamus illud. pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorū. i. iuxta scientias sctōr. Sūt aūt scie sctōr. Abel innocentia pseruata. Enoch orōis sublimitas. Noe pfidentia roborata. Abrae visionis integritas. Loth pstantia preseruata. Jsaac tolerationis animositas. ⁊ sic discurre p aliorū exēpla sctōrum vtriusq testamēti. et iuxta hor tabernacula id est scientiā pasce hedos tuos. Sed iā tertio videndū est q̄ sunt isti hedi. Hedus siquidē dicitur ab edendo. qr principaliter valet ad edenduz cui⁹ carnes sunt delectabiles satis tpate cōplexionis. necnō ⁊ bone digestionis infirmis concesse. Et si nō occidat hedus crescit in fetidū hircū. cui⁹ carnes infirmis sūt nociue. sanis infeste. Per hedos accipimus filios passionū anie post naturā corruptam imitātes ⁊ lasciuientes dissolute ⁊ flebiles voces. Ubi notandū qr si natura būana nō fuisset p culpam corrupta vir vnus qui dicit liberū arbitriū ex tribus vrībus. s. rōnabili. irascibili. ⁊ cōcupiscibili filios procreasset. filios vtiq honoris ⁊ honestatis. At vbi pstituta est vxor. Prima filia s. ratio q̄ erat gloria viri. i. liberi arbitrij. vir ipam sequens in seruitutē extat redactus et loco liberorū legitimor⁹ generat filios fornicatiōis. qs merito ppter cās dictas hedos nūcupamus. Genuisset siquidē rōnalis p liberā speculationē veritates in eternū fundatas. Genuisset concupiscibil' odium. quo vir iustus sine odio odit iniquos. Tristitia seu tedū vite pūtis genuisset amorē ordinatū eorū que ad videndū adminicula parant. gaudium boni moralis ⁊ spūalis. Genuisset irascibil' fiduciam pseuerandi in bono ⁊ protectionis diuine seu spem audacie ad bonū. Timor est qui manet in seculū seculi. Corrupta, inde natura anima affectiones gignit que noībus virtutuz nuncupant scz spe. timore. amore ⁊ hmōi sed nō sunt eiusdez nature. Et ppter hoc doctor veritatis quasi caprā animā vocās filios suos qui dicti fuissent liberi. hedos appellat. Hedi sunt mlti errores ⁊ false intelligentie quas intellectus ppria speculatiōe ⁊ p̄sumptione formar ⁊ gignit. Hedi sunt odia ⁊ difficultates virtutū. Hedi sunt timores. Fatuus. mūdanus ⁊ vanus. carnalis ⁊ ppbanus. Hedi sunt tristitie amissionis diuitiaz. plangūin eor. honorum ⁊ aliorz bonorū. Isti nanqz hedi mutāt naturam, nā paruuli qui dicunt primi motus ⁊ affectiones que nō sunt in nra ptāte, ⁊ si occidant vtiles sunt ad esum spūaliū ⁊ nutrimentū vite spūalis. Laudabil' est. n. aīa que fortiter vincit suas passiones ⁊ puulos suos, i. primus mot⁹ passionum allidit ad petram fidei ⁊ cōstantiā resistēris. Si vero in primo limine nō occidant vt hedi crescunt. incipiūt fetorē emittere, qr imputantur ad peccata, producūt q̄z comua vt birci efficiūt fortes ⁊ tandē impugnātes boues supant. i. animevires qr assueta anima passionib vinci, passiones, nequit vincere ⁊ merito. qr vsus querit in naturaz. Ecce quō hedi facti sūt birci. Et qr nolusti hedū occidere. i. primis motib resistere, bircū bēs peccatorum te cornib ventilantē. Verū si aīa tua facta est bircus caprarū, potes etiā eā p penitētiā magnā ⁊ obedientiā humilē deo sacrificare qui, ppter hoc bircū pro peccatis sibi iussit offerri. Ist.

Capitulū Tertium.

sunt hedi vagi ⁊ nimiū dissoluti. Nempe motus primi opinionū falsaꝝ ⁊stituūt intelligentiaz vagam vt hinc inde discurrat. qz oia legere tentant in sapientia sua. ⁊ sic infirmā ad oēm scripturaz se ponit et nihil acquirit. qz languētis stomachi ē plurima degustare ⁊ in nullo delectari. vt ait Seneca. Sīlr et ceteri hedi passionū irascibilis et cō cupiscibilis instabilē reddūt naturā būanaz. vñ est in cōmotionibz tota. Hic. n. querit diuitias p̄ inordinatū amorē cōcupiscibilis. alius delicias. alter honores. ⁊ p̄ irascibilem querit vnus vindictas ⁊ hmōi. Jam attende ad p̄dictarū passionū que hedi dicunt vocem seu balatuz. Vox vtiqz agni est be. vox hedi est me. Prima vox est laudantis. sed scda q̄ sua sunt querētis. qz nescit nisi me dicere. Et est vox p̄turbantis. qz me sic prolatum aduerbiū videt dolentis. Homo. n. cū lamentat in lingua vulgari dicit. o. me vel o ime. Omnis hic homo que sua sunt querit. non que iesu xp̄i. Isti igitur hedi pascendi sunt iuxta tabernacula pastorum i. motus passionū dirigendi sunt ꝑm scientiam ⁊ doctrinā sc̄ōz̄ prelatorū qui sunt veri pastores. et p̄ ista media gradiendo ⁊ egrediendo a presumptiōe. et p̄grediendo in humiliatiōe. cū ītur p̄ vestigia gregū dirigendo et corrigendo affectus suos in sanctorū imitationē. anima cognoscit p̄nl critudinem et nobilitatē suā. Et hoc cū nouit oīa parui pendit terrena. et ad p̄fectionē sui tendit q̄usqz in deo in gl̄a requiescat. Hec omnia sunt extracta ex ip̄o itinerarij libro. Jo. dñici. abbreuiata tñ et aliquātulum aliquando immutata.

Capitulum tertiū de beneficijs anime collatis quo ad scientias. artes et virtutes.

Benedic anima mea dño et noli obliuisci oēs retributiones eius. p̄s. cij. retributiones dei sunt beneficia. vel quātū ad infusionē. vel quātū ad naturalem inclinationē. vel quātū ad acquisitionez que ꝓtulit nobis ꝓtra mala que incurrimus propter peccatū. de quibz malis ait ip̄e p̄s. Fiat via illorū tenebre ⁊ lubricū. et angl̄s dñi p̄sequēs eos. Hō exponit Vincen. histori. in primo li. spe. hystorial. de malis secutis in homine p̄ peccatuz. ponens ꝓsequenter remedia et magna bona data a deo ꝓtra dicta mala. Dederat de⁹ homini primo in sua creatiōe tria bona sibi originaliter inserta. Primū q̄ fecit eū ad suā imaginē. Scōm q̄ fecit eum ad suā similitudinē. Tertiū q̄ dederat corporis immortalitatē si mandatū seruaret. Hec tria bona corrupta sunt p̄ tria mala sequētia. Naz diuina imago corrupta est p̄ ignorantiā. Sīlitudo diuina p̄ concupiscentiā. Immortalitas p̄ corporis miseriā ⁊ infirmitatem. Vnde nanqz recedente a deo p̄ peccatū. iuxta dictum p̄s. Facta est via eius tenebre p̄ ignorātiam. et lubricū p̄ concupiscentiam. et angelus dñi. i. defectus et infirmitas corpis ad vindictā immissa p̄sequēs eū p̄ mortalitatē donec reuertat in terrā de qua est sumptus p̄ angelū. n. dñi fuit data sn̄ia vt a ministro dei expelleret de paradiso. Et ꝓpter hec tria incōmoda repellenda. data sunt ei diuinit⁹ tria remedia. s. sapientia ꝓtra ignorantiā. virtus ꝓtra ꝓcupiscentiam. necessitas vite ꝓpter infirmitatē. ꝓpter que tria inuēta est ois p̄bia vel artis disciplina s. ꝓpter sapientiā theorica. ꝓpter virtutem practica. p̄ pter necessitatē mechanica. et vt de bis oīb⁹ rectius et veracius ⁊ honestiꝰ differat. inuēta ē logica

Theorica diuidi .§.i.

tur in theologiā. ph̄sicā et mathematicā. Theologia tractat de inuisibilibz essentijs inuisibiliū. vt de deo et creaturis spūalibz. vt angel̄. Ro. i. Inuisibilia dei p̄ ea q̄ facta sunt a creatura mūdi intellecta ꝓspiciunt. sempiterna q̄z virt⁹ ei⁹ et diuinitas. Opus aūt factū est duplex. s. ꝓditiōis. vt creatio mundi. et restauratiōis. i. incarnatiōis verbi cū sacris instituz. vt cognoscat idē esse creator et redēptor. De diuinis ꝓmentibz ad theologiam dixerūt aliqua antiq̄ p̄bi ⁊ sibille. Et Aristo. concluſit suā methaphisicā in p̄baudo vnū deuz gubernatorē mūdi. Plato multa dixit de deo. Marcus vero gentil⁹ posuit triplicē theologiā vt refert Aug. in. vi. li. de ci. dei. s. Theatricā seu fabulosā qua. s. recitabant ⁊ repñtabant p̄ mimos sacra deorū in theatris cū mīris turpitudinibz. Ciuilem qua. s. colebant dij innūeri in tēplis qui tñ hoies fuerāt vel aliq̄ alie creature. Et naturalez qua. s. ea q̄ dicebant de dijs exponebant de rebz naturalibus ⁊ ꝓprietatibz eaꝝ. Ē oia mixta erāt et plena fatuitatibz et erroribz vt p̄bat ibidē Aug. Vera hec theologia plenissime hētur in biblia a spūsancto reuelata. iō verissima. Etiaz de bis agit in li. sn̄iaꝝ. Nā in primo de diuinis. vt de trinitate p̄sonaꝝ. vnitate essentie et p̄fectiōibz eius. vt eternitate oīnipotētia. sapia. voluntate ⁊ h⁹. In secdo de creatiōe angelorū et lapsu angelorū aliquoꝝ et cōfirmatione bonoꝝ cū p̄fectiōe. de creatiōe hois et lapsu eius et peccato originali inde secuto. De operibz sex primorū dieꝝ. De gr̄a ⁊ libero arbitrio. De peccato actuali breuissime tñ. In tertio de misterio incarnatiōis. de virtutibz theologicis. s. de donis ⁊ virtutibz cardinalibz multū breuiter. deinde agit de decē p̄ceptis. In quarto de sacris demū de finali iudicio ⁊ vltima resurrectiōe ⁊ gl̄a beatorum et pena reproborū. Sup̄ b libro sn̄iaꝝ sunt facta scripta innūera a doctoribz. Hinc videt subalternari scīas iuris canonici. p̄cipue quātū ad ea q̄ sunt fidei ⁊ sacra ⁊ declaratio articulorū ⁊ dubiorū. Phisica. i. natural̄ scīa tractat de inuisibilibus visibiliū cāis. Nā corpus et ea qne sunt corpis princip aliter ꝓsiderat. Corp⁹ aūt ꝓsiderat

in generali cū ptibus suis. aut in speciali. Si in generali sic determinat illud Aristo. in li. phisic. Si in speciali ꝓsiderat corpus ⁊ tūc dupliciter. qz aut est incorruptibile. ⁊ sic tractat Aristo. de illo i libro de celo ⁊ mūdo. dicit. n. q̄ celū est corp⁹ non generatū nec fabricatum nec recipiēs aliqs impssiones. Aut corpus est corruptibile. ⁊ tunc aut est simplex aut cōpositū. Si simplex tunc tractat de eo Aristo. in li. de generatiōe ⁊ corruptiōe. Et loquor de simplicitate illa q̄ opponit cōpositioni naturali ex q̄tuor elemētis. Si cōpositū. aut igit ē aiatum aut nō. Si nō est aniatū sic tractat de eo in li. metheoroz vbi Aristo. determinat de impssionibus aeris ⁊ grādinis generatiōe ⁊ niui ⁊ corpoz mineralium ⁊ ꝓsiliū. Si vero corp⁹ sit cōpositū animatū. tūc aut illud est ania vegetatiua animatū. ⁊ de tali determinat in li. de vegetabilibus. Aut ania sensitiua. ⁊ de tali agit in li. de alialibus. Aut ania intellectiua. ⁊ de eo agit in li. de anima. Cetera vero libri vt de somno ⁊ vigilia de morte ⁊ vita. de sensu ⁊ sensato. de dīa spūs ⁊ aie ⁊c. supponunt libro de ania. ⁊ li. de alialibo. Huic subalternat seu ad eā. s. naturalez pbiam reducit ars medicine. Mathematica vero q̄ntitatē abstractam a materia cōsiderat. ⁊ sic tractat de inuisibilibus inuisibiliū formis. Quātitatum aūt alia discreta q̄ multitudo dr. alia cōtinua q̄ magnitudo dicit. Et discreta alia quidē discreta p se. vt duo tria. q̄tuor. ⁊ hec est materia arithmetrice. alia discreta ad alterū. vt sex quater ⁊ septēterniū. ⁊ hec ē materia musice. Magnitudo ꝙo alia ē immobil vt spera terre. ⁊ hec ē materia geometrie. alia ē materia mobil vt spera firmamēti. ⁊ hec ē materia astronomie. Hec igit sunt q̄tuor spēs mathematice. s. Arithmetrica de nūeris. Musica de ꝓportione. Geometria de spacio. Astronomia d motu Elemētum arithmetrice ē vnitas. Musice ē vni sonū. Geometrice punctuz. astronomie instans.

Practica que di- .§. II.

citur a prasis q̄ est opus. est agibiliū fm rōem in ordine ad felicitatē ciuilē ⁊ supnā. i. de opibo virtuosis. p q̄ concupiscētia. i. inclinatio ad malū regulatur ⁊ vincit. et hec eo assimilat. Diuiditur ḡ practica in ethicā economicā ⁊ politicā. et ad hāc moralē pbiam reducit scia iuris. Ethica est q̄ sui curā gerens cūctis se erigit ⁊ exornat. augetq̄ virtutibo nihil in vita admittēs q̄ nōga audeat. nihil faciens penitendū. Economica est q̄ familiaz officij curā mediocri dispositiōe cōponēs distribuit. Politica est q̄ reipublice curā suscipiēs. cūctoz saluti sua prudētia. solertia. iusticiaq̄ libera ⁊ fortitudinis stabilitate ac tpantie patientia medet. Hec Tlin. Ex q̄bus verbis hētur q̄ nō pōt q̄s se ipm bñ gubernare vel familiā vel ciuitatē et recte pari nisi hēat virtutes. Et cardinales q̄dē nec e sunt ad ciuilitatē hūanā bñ gerendā. Theologice aūt ⁊ dona. ss. ad ciuilitatē futurā ꝓseq̄ndā. Prudentia quidē q̄ est recta rō agibiliū. ⁊ hz reglarez rōem in seipa. fm Ieū. hz tres ptes integrales ad qs reducunt alie ptes q̄ ponunt a pbo in li. etbi. s. recogitatio seu mēoratio ꝓteritoz. ordiatio pntiū agēdoz. ⁊ puidētia futuroz. Hz aūt q̄ annexas ⁊ vt ptes potētiales fm pbm in li. etbi. Eubulia que ē bñ ꝓsiliativa. ⁊ sinesis q̄ est bñ iudicativa. ⁊ gnomin q̄ est bñ iudicativa in his q̄ occurrūt extra cōem legē. Sinesis aūt in his q̄ sunt fm cōes leges bñ iudicat. ptīet. n. ad prudētē ꝓtio bñ ꝓsiliari infra se circa agēdū diuersa inqrendo ⁊ discutiēdo. scdo bñ iudicare. i. ex ꝓsiliatis q̄ melius est eligere. ⁊ tertio q̄ est principale op⁹ prudētie impare. i. executiōi mādare q̄ bñ iudicatū est. Justicia ē ostans ⁊ ꝑpetua volūtas reddens vnicuiq̄ qđ suū est. l. iusticia. ff. de iusti. ⁊ iure. et hz reglare volūtatē in ordine ad aliū. Et ptes ei⁹ integrales sūt due. s. declinare a malo ⁊ facere bonū erga alios. Partes eētiales sunt distributiua q̄ est circa iudicia ⁊ officia et onera et penas et p̄mia aliqs impēdenda p eū q̄ hz curā alioz. Et cōmutatiua q̄ est circa ꝓtract⁹ et alia ptinētia ad cōuersationē cū hoibus. vt. s. recte nō nociue qs se hēat ad proximū in verbis. rebo ⁊ personis. Partes vero potētiales sunt religio que est circa cultū diuinum. Pietas que ē circa honorē parentū. Observantia q̄ est circa reuerētiam ⁊ honorē superioriū. Obedientia que ē circa implētionē ꝓceptoz suoꝝ ꝓlatoz. Gra que ē circa recognitiōez bñficioz debitā. Vindicatio que ē punitio recta delictoz p eū qui hz auctem. Veritas que ē in dictis et factis fallacie exclusio. Liberalitas que est debitus vsus rez in mediocribo sūptibus erga se. familiā et indigētes paupes. Amicicia seu affabilitas que cōsistit in bñ iter se hīdo et benigne cū aliqs in verbis et gestis. Epichēia seu eqtas que consistit in interp̄tando leges et mādata maioz. magis fm intentionez que verisīr credit legislatoris q̄z fm verba in casu dubio. Fortitudo est aggressio debita arduoz vbi etiā sunt picula mortis ⁊ firma perpessio eoz. Hec regulat potentiā irascibilē circa audaciā et timores. Partes ei⁹ integrales sunt due. s. aggredi ardua. et difficilia. ꝓportionata sibi et firmiter in eis pmanere. Hz ptes potentiales sunt Magnanimitas que ē circa honores magnos. s. recte se hē ad eos nō ambire nec vitare cū expedit. nec de eis supbire. Magnificentia que ē circa magnos sumptus debite factos. vt propter honorē dei edificare eccl'ias et hmōi. vl ꝓpter bonū reipublice. Patientia que ꝓsistit in equanimiter ferēdo aduersa cōia vbi nō est piculum mortis absq̄ animi dei ectione et tristitia inordinata. Circa picula mortis ē fortitudo ⁊ pcueranꝫ tia que ꝓsistit in firmiter ꝓponēdo pati aspera et

Capitulū Tertium.

difficilia quãtocunq; tpe sint duratura. Temperantia ꝓsistit in moderando delectatiões corpales ⁊ repellendo eas que sunt cõtra rõnem. Et hz regulare ꝯcupiscibilem ꝓtra delectatiões ciboꝝ et venereoꝝ. Partes eius integrales sunt verecundia ⁊ honestas. Partes subiecti ue sunt abstinẽtia quo ad cibos. sobrietas quo ad potus. castitas quo ad venerea. Que castitas hz triplicẽ graduꝫ scz ꝯiugalem, vidualẽ ⁊ virginalẽ. Partes eiꝰ potentiales seu annexe sunt. Mansuetudo que moderatur iras. Clemẽtia que est diminutiua penarum debitarũ cõgruo tñ modo. Modestia que hz cõponere hominẽ in vestitu. incessu ⁊ vsu sensuũ Studiositas que hz animũ refrenare ab inordinato appetitu ⁊ exercitio cognoscendi intellectualia vel sensitiua. Humilitas que facit hominem vera sua cognitiõe sibi vilescere et superbiã fugat. Eutropelia seu vrbanitas q̃ facit hoiem in dictis vel factis ludricis seu iocosis ꝯgruẽter se hr̃e. vt nõ sit nimis aggrestis ⁊ rigidus neq; nimis leuis et iocosus. Virtutes tlxologice sunt fides spes ⁊ caritas que ordinãt hominẽ ad felicitatẽ eternã ⁊ hñt deũ pro obiecto immediato. sed diuersimode. Nam fides respicit deũ vt summã ⁊ infallibilem veritatẽ cui innititur assentiendo mente his que sũt ab eo reuelata in scripturis. Spes respicit deũ omnipotentẽ valentẽ ei in omnibꝰ suffragari. innititur. n. ei expectando ab eo eterno ꝓmio coronari ⁊ grãm et veniã pẽnitẽdo sibi impartiri sua liberalitate. Caritas respicit deũ vt sũmuꝫ bonum, primũ autẽ diligit ꝓpter deũ, qz de⁹ ꝺ vult et qz factus est ꝓpter eundẽ finẽ. s. ad fruendũ deo

Dona spũss. sunt quedaꝫ virtutes pfectiores virtutibꝰ cardinalibꝰ. Sed excellẽtiores eis sunt tlxologice. que ꝺona hñt hoiem reddere defacili mobilẽ ad sequendũ instinct⁹ ⁊ motiones ipsius spũssancti. Et sunt septẽ excudẽtia ꝓ quandã ad aptatiõem septẽ vicia, s. timor excludens superbiã pietas inuidiã. sciа iram. fortitudo accidiã. cõsilium auariciã. intellectus gulã. sapientia luxuriã.

Mechanica aũt. §. III.

ars ꝺr̃a mechor mechaꝝ, qz quasi intellectus ibi adulteraꝝ, cũ principaliter sit creat⁹ ad spũalia intelligẽda ⁊ in ipis mechanicis circa factibilia versetur. Et hz septẽ species. s. lanificium. armaturã nauigatiõem. agriculturã. venatiõem. medicinã. ⁊ theatricam. Ad hanc. s. mechanicã omniũ rerũ fabrica concurrere videt que hũanis necessitatibꝰ inueniunt grata cõmoda necessaria. Lanificiũ est prima eiꝰ species ad quã ꝓtinet omnis opatio nendi. retor quẽdi. consuendi quicquid fit instrumento. colo. fuso. acu. pectine. calamistro. girgilo alabro. in materia lini. lane. canapi. Et sub eis omnis vsus flocoꝝ filtroꝝ. sagorum. sagmatum. sportarum. Armatura duas hz species. s. archi

tectonicam et fabrilem. Architectonica diuidit in cemẽtariam et carpentariã. fabrilis in maleatoriã ⁊ efusoriam. Edificioꝝ tres sunt ꝓtes. dispositio. ꝓstructio et venustas. Porro fabrilis et ferraria duabꝰ rebus ꝓstat. s. ventis ⁊ flãma. Agricultura quattuor hz species. s. aruũ seu agrũ qui satiõibus deputat. Consitũ qui nemoribꝰ ꝓstat. vt sũt vineta. oliuete pomeriũ. Pascuũ qui pascuis cõstat vt ꝓata. Floridũ vt ortũ ⁊ rosarij. Cultura igitur multiplex est. Cinis. i. incendiũ ꝓ qõ ager inutilem humorẽ erudat. deinde aratiõis intermissio. stipulaꝝ incensio. stercoratio. sario. ochatio. rũchatio. Bene colẽdi agri rõ quattuor rebꝰ constat scz aere. aqua. terra ⁊ industria. Oportet. n. vt eis locis quos colere destinabis aer sit salutaris ⁊ clemens. aqua salubris ⁊ facilis, vel ibi nascens vel ad vota vel imbre collecta. terra vero fecunda ⁊ si incõmoda. In vitibꝰ putãdis tria ꝓsiderãda sũt scz fructuũ spes. successura materies. locus q̃ servet ac nutriat. Venatio tres hz species. s. ferinam. aucupiũ ⁊ piscariã. Ferina fit multis mõis scz retibꝰ. pedicis. laqueis. ꝓpicijs. arcu. iaculis cuspide. indagine. pennaꝝ odore. canibꝰ. ancipitribus. Aucupiũ fit retibꝰ. laqueis. pedicis. precipicijs. arcu. visco. hamo. Piscatura fit retibꝰ. sagenis. gurgustijs. hamis. iaculis. Nauigatio q̃z est mechanice species ꝑm ꝓdicta ad quaꝫ pertinet omnis industria emendi ⁊ vendendi. Hec vniuersa littora adijt, pacẽ ⁊ familiaritatẽ cũ exteris nationibꝰ cõponit ⁊ priuata bona cõia facit. Medicina corpis vel tuet vel restaurat salutẽ. Hec cõtinet occasiones ⁊ opatiões. Occasiones sunt sex Aer circũdans nos. cibus. pot⁹. somnus ⁊ vigilia motus ⁊ quies. exinatio ⁊ replenio ⁊ accidẽtia anime. i. passiones insurgentes. Opatiões sũt intus ⁊ foris. Intus vt ea q̃ intromittunt ꝓ nares. per os. ꝓ anum ad excitãdas sternutatiões. vomitationes ⁊ purgatiões. Foris vt sunt emplastra. incisio et vstio. Theatrica ꝯtinet ludos diuersi generis. nã ludus aut est gignic⁹, aut agon. aut circensis aut scenicus aut gladiatoꝝ⁹. Gignicus est qui in gymnasio exercet. cui⁹ quinq; sunt genera scz saltus. cursus. iactus. virt⁹ atq; lucratio. dicit aũt hic virt⁹ immẽsitas viriũ in labore ⁊ ponderе corpis. Agonũ genera fuerũt cursus. celeritas sagittandi peritia. stãdi patiẽtia. ad citharã q̃z vltibias incedẽdi gestus. decantãdi modulatio terrestris q̃z ⁊ naual⁹ perpetiendorũq; supplicioꝝ certamina. Circenses ludi dicti a circũeũdo. Scena loc⁹ est, intra theatrũ in modũ domus instrata cũ pulpito vbi cantabant comici ⁊ tragedi. saltabant histriones ⁊ mimi. Gladiatores pugnabãt in amphiteatro. illic iuuenes vsuq; armoꝝ diuerso mõ discebãt, ⁊ mõ inter se pugnis aut gladijs modo circa bestias inrẽdebant. Est et ludus alee coree. palle. Alea taxillis luditur. ab hac fraus et

Sayffen grossy pauwy haerlacken trãme
Pecten instrumentũ texendi ⁊ vsp
flocq ⁊ lana
Virgilius garnwynd
Alueum gruen vack
Calamistrum eyn haerciysen do mit
man dy kleyder zotrich macht ꝛc. spen

mendacium ⁊ periurii nunq̃ abest. postremo et damna rerũ. Et ꝓpterea hec scelera aliq̃ fuut hic legibo interdicta. hec Tul. Logica diuidit in grãmaticam ⁊ rõem disserendi. Grãmatica autẽ est scientia recte loquẽdi. rectecq̃ scribendi origo ⁊ fundamentũ oĩm liberaliũ artium. Et diuidit in lrãm. sillabã. dictionẽ ⁊ orõem. Litere grece et latine ab hebreis videnf exorte. Apud illos. n. prio dictũ est aleph. inde tractũ est a grecis alpha et a latinis a. Omnes aũt lre apud grecos ⁊ verba ꝙpo nunt ⁊ numeros faciũt. Hã a significat vnum. b duo. c tria ⁊ sic de ceteris. Ratio disserendi diuiditur in dialeticã ⁊ rhetoricam. Dialetica ipa est que ꝓprie dr logica. i. rõnalis diffinẽdi. querendi disserendi potens. Iactacq̃ dicibile aliud cõplexũ aliud incõplexum. ⁊ incõplexoꝝ aliud inhrẽs intra. de hoc agit in li. ꝑdicamentoꝝ. aliud inhrẽs extra. ⁊ de ꝫ agit in li. principiorũ Cõplexorũ aliud absolutũ. ⁊ de hoc li. perꝫ hermenias vbi agit de enunciatiõe sine respectu. Aliud ordinatuz ad alterũ. ⁊ hoc vel ad oẽm materiã indifferẽter. ⁊ de hoc in li. priorꝝ. vel ad materiã determinatã cõtrarium. ⁊ hoc tripliciter. qr vel ad materiã necessariam. ⁊ de hoc agit in li. posteriorꝝ. vel ad ꝓbabilem ⁊ de hoc in li. topicorꝝ. vel ad sophisticã. ⁊ de hoc ĩ li. elenchorũ. Rethorica est bene dicẽdi scientia. ad psuadendũ bona ⁊ iusta in rerũ ꝓsonarũq̃ et negociorũ cã. Rethor est vir bonus ⁊ dicẽdi peritus. Vir bonus ꝓsistit natura. vita. moribo ⁊ actibus. Dicendi ꝑitus ꝓsistit artificiosa. eloquentia que ꝓstat ꝑtibo quinq̃. s. inuentiõe. dispositione meõria. ꝓnunciatiõe ⁊ fine officij qd̃ est aliq̃d persuadere. Ista aũt dicendi peritia ꝓsistit in tribus scz natura. doctrina ⁊ vsu. Causaꝝ genera tria sũt Deliberatiuũ in quo q̃d debeat vel nõ debeat tractatur. Demonstratiuũ in q̃ ꝓsona laudabil' aut reꝓhensibilis ostenditf. Iudiciale in q̃ de ipius facto pene aut premij sñia datf. Deliberatiuũ gen⁹ dupliciter est. s. suasio ⁊ dissuasio. Suasioꝝ autẽ tribus ⁊ iuuatur. s. vtili. possibili ⁊ honesto. Demonstratiuum bz duas ptes. s. laudem ⁊ vituperiuz. Partes orõis rhetorice quattuor sunt. s. exordiũ. narratio. argumentatio ⁊ cõclusio. hec Tul.

Et nota q̃ inuẽ .ꝟ.IIII.

tores artium liberaliũ ⁊ mechanicarum ⁊ ꝓbie et auctores librorꝝ ipsarũ cõiter fuerũt gẽtiles ⁊ reprobi homines. In grãmaticalibo principalis ponitur Prisc ianus. In rhetoricis Tullius cicero q̃ ethnicus de diuina ꝓuidentia male sensit ſm be. Tho. prima pte. q. xxij. quẽ etiã malorũ moꝝ fuisse ostendit Salustius. Sed ⁊ ipe salustius cum de mostene greco oratore ꝓmaximo infideles fuerũt Lactancius aũt vt omittam Titum Liuiũ lacteo fonte manantẽ sed errantem christicola fuit Sz errorem milleniſtarũ sectatus est. et de ſpũsancto minus bene sensit. vt ꝓz in li. suo institutionum

Inter poetas magnus fuit Homerus apud grecos. sed apud latinos maior Virgilius. q̃ vltra infidelitatem turpissimus in moribo fuit. nec minus eo naso seu Ouidius. ⁊ ꝑcipue in sua doctrina lasciuiꝫ plena. Inter historiographos ꝓcipui Valerius maximus in prosa Lucanus in metro. Suetonius incircũcisi corde ⁊ corpe. Josephus iudeus postq̃ ꝙi aduentũ iudaismum suuz secutus est. In logicalibo Aristo. effluxit ⁊ totius pbie monarcha. Cuius pti morali Socrates se totũ dedit. Pitagoras naturali. ꝫ vtriusq̃ discipulus Plato vtrãq̃ cõplexus est vt dicit Aug. de ciui dei. Hic sup oẽs theolog⁹ fuit. cui⁹ doctrina anti qui sancti doctores imbuti sunt. vt Ambro. Orige. Aug. Hiero. Basilius. Errores tñ ei⁹ plurimos abiũrientes. Origenẽ dimittẽdo Moderni vero Arist. sequũf ꝓpter amoꝝ ẽ doctrine ordinẽ ⁊ minus errantẽ. Omnes hi cũ suis sectis epicureis. stoicis ⁊ peripatheticis. cũ aliꝫ nõ excludendo Senecam moralissimũ. ꝫ cum vulgo idolatrantem ab extra. ſm bea. Tho. principes illi sunt. qui ſm aplm. i. Corinth. Dei sapiam minime cognouerũt. ⁊ dñantes sup bestias. i. bestiales hoies ⁊ rudes. hi principes gentiũ et ludentes in auibus celi. i. demõꝫs. sua curiositate ⁊ plurima falsitate suggesta. illudẽtes hoies ⁊ illusi ab ipis spiritibus malignis ꝙgregantes sibi auruz sapie ⁊ argentũ eloquentie sine fine. demũ exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt. vt dr Baruch. iij.

Aritbmetricam dr de primi oribo Pitagoram inuenisse qui ⁊ sine fide fuit. Tubalcain musicã. Astrologiam Atblas. ⁊ Ptolomeus mlta addidit Geometriã Euclides ⁊ Hermenides. ethnici oĩs ⁊ inter reprobos cõputati. Medicinã Esculapius prim⁹ docuisse referf quẽ indocte plebes in deũ retulerũt. Sed auxit copiose Ypocras ⁊ Galienus necnõ ⁊ Auicẽna. qui oẽs ⁊ ſi deũ cognouerũt. nõ sicut deũ glorificauerunt ꝫ euanuerunt in cogitatiõibus suis. Iura ciuilia gentiles primi instituerũt diuersi diuersis vtilibo. ⁊ a Mace demonꝫs leges romani mutuati sunt. vt ꝓz in decretis dis. vij. Moyses. Artes plures mechanicas instituisse et Cain ꝓgenitos insinuat genese os liber in. nij. c. Qui cõiter criminosuz parentẽ in moribo imitati sunt. ⁊ ciuitatẽ in mundo ipe primus ꝙstruxit q̃si innuens ad illã nõ ꝑtinere q̃ sursum est birlm. Sz et monarche oẽs siue assiriorũ siue medoꝝ ⁊ ꝑsarũ siue grecoꝝ siue romanoruz vsq̃ ad tpa Constantini. Philippo excepto impatore a Decio interempto. oĩs in sua cecitate mentis mortui sunt ⁊ moribo intemperatissimi. Et ille q̃ videf fuisse felicior Octauianus. s. ⁊ mundi sapia nõ ignarus lasciuissim⁹ describif. Hec iõ scripta sunt. vt nõ glorieꝫ sapiens in sapientia sua quãtũcunq̃ bis replet⁹. nec potẽs in po

tentia sua ꝺ agnoscat verū esse qꝺ dicit Sap. xiij Vani sunt oēs hoīes in qbus non subest scia dei Vere vani i. frustra cū nō ꝓsequant finē suū qui est fm mgrm in. ij. dis. i. vt summū bonū intelligant. intelligēdo ament ipoꝝ fruant. Sz nec se dilīgant nec ꝓmōuēant qbus tales scie desunt aut potentia vel diuinie subtrahunt qz sine his plenissime salus ꝓpria ꝓcurari pōt. ac etiā ꝓmoꝝ ñ modice sicut experientia docet. Clerū doctrine tales qꝫ ad vera et vtilia qꝫ ibi sunt ꝓtemni nō debent. ex eo qꝺ autores fuissent vitiosi. Nā veritas fm Ambꝝ a quocūqꝫ dicat a spūsancto est. Et si ipi nō habuerint eū quātū ad grām gratū facientē. In cuius figurā ꝓcepit dns vasa aurea et argentea egiptiorū asportari ab hebreis. vñ tabernaculū dñi ꝓstrueretur ad significandū fm venerabilē Gratianū dis. xxvij. §. sed ecōtra. qꝺ aurū sapie et argentū eloquentie licet accipe ab infidelibꝫ qñ iniustis possessoribus ex suis doctrinis et cōuertere in vtilem vsum eccl'ie. vñ et apls ad Thitū allegat dictū cuiusdam pbi. Cretēses male bestie ꝛc. Et hoc etiaz dicit be. Aug. i. q. i. dns declarauit. Clerū in fmonibus ad ppl'm nec videt honestū nec piū eos implere doctrinis et allegatiōibus infideliuz. qñ sacra scriptura que est vera dña oim facultatuz ancillari videat tancꝫ insufficiens. et ille vere ancille dñari. Inde. n. vilescit scriptura augef curiositas magis qꝫ deuotio in auditoribꝫ et vanitas in loquētibus. Sz sufficit aliqñ ancillas vocare. vt sancti fecerunt ad magis confirmandum ea que sunt fidei per testimonia inimicoꝝ eius

rit. Nā ania est vna essentia. et sic rñdet vnitati. ē cōpōsita ex esse et essentia. vt dicit. l. Tho. pte. i. q. xc. a hoc rñdet dualitati. est ad imaginē dei per triplicem potentiā. s. memoriā. voluntatez et intellectum. vt ait diuus doctor Augu. de trini. et ꝺ respondet ternario. et creata est vt informet corpus cōpositū ex quattuor elemētis. et sic rñdet quaternario. Democritus dixit qꝺ anima est ex atho/mis sphericis que videnf in aere in radijs sol. Dic fuit victus sic dicere. qz athomi semp sunt in aere sed nō videnf nisi sole adueniente. Sic anima ē in nobis sed cognosci nō pōt nisi adueniente lumine diuine gre. et sic nobilissima est vt suū intellectū et quālibet hūanā noticiā transcendat. Magna res inquit Bern. ad Haimonē est aīa qꝺ xpi sanguine est redēpta. Empedocles dixit eaz ex igne. aere. aqua. et terra. lite et amicicia. Dic recepit ꝓ anima totū hoīez. sicut frequēter facit sacra scriptura. Corpus a fit cōponif ex quattuor elemētis. et ania restabit fm eū ex lite et amicicia. Et ꝺ dicere cogitur ex inclinatione quaz hz ad corpus ex fuga et odio. Nam anima iusta suū diligit habitaculum et dānata odit suū. vt dicit diuꝰ Aug. in j. sup Gen. ad lrām. ca. xvij. Heraclius tenebrosus phisicus dixit aīam esse scintillā stellaris essentie. Dic eius originē tangit. qz de celo est. solum a deo infusa. Alius Heraclꝰ cognomēto pōticus dixit aīam esse lucem. Dic eiꝰ essentiā dixit. Nā ania fm Aug. de essentia ē angelorꝫ vt sit decimus ordo. Nā angeli ꝓ lucē intelliguntf Gen. i. Dixit deꝰ fiat lux et facta est lux. i. multitudo angelorū. vt ait doctoruz glo. cōmunis. Nō tetigit saluator in parabola de muliere perdēte decimaz dragmā Luc. xv. Nō em ꝓdidit aliquē ordinē angelorū. sed de quolibet aliquos. hominē aut perdidit totū quē totū saluum fecit in sabbato magno in ara crucis Jo. vij. Seneca dixit aīam esse spiritum intellectualem ad beatitudinem in se et in corpe ordinatū. hic tetigit finē eius. vt. s. bene operans beatificaref in morte. et corpus in q bene gessit in vltimo beatificaref iudicio. Aristote. dixit qꝺ anima est endelechia. i. actus primꝰ corpis organici potētia vitā hntis. Hic tangit eiꝰ immortalitatem qꝺ est vitā dans alteri et aliunde non hns. aliter eēt in infinitū ꝓcedere. Hoc dictū si us deo dante dicef infra in hoc eodem capitulo

Capl'm. nij. de q̄ditate aīe et ꝓprietatibus eius.

De quidditate anime dñici sup Ecclesiasten. xxxvi. lectiōe

tractans illud ecclesiastes. Cuncta fecit deꝰ bona in tpe suo et mundū tradidit disputationi eoruz vt nō inueniat hō opus qꝺ operatus est deꝰ ab initio vsqꝫ ad finē. i. animā que ꝓmanet in eternum sic dicit. Nā et si ꝓbi aliquā veritatē cognouerūt de mundo isto nō tñ aīmā plene aliquis nouit nisi ꝓ reuelationē spūssancti. Cū Aristoteles i ꝓmo de anima dicit difficilimū esse accipe quid sit anima. et multas hz dubitatiōes. Quodecim adit dubitatiōes de ea ponenf fm diuersos sapientes et licet pbi nesciuerint qd dicerent. diuersimode tñ descripserūt eā victi a veritate fm. xij. eiꝰ cōditiones. Plato dixit aīam esse essentiā vel nūerū se mouentē q cōponebaf ex quattuor numeris. s. vnitate. dualitate. ternario et quaternario. ipe. n. vocabat vnitatē intellectū. dualitatez sciam. opinionē ternariū. sensū quaternariū. Sic g̃ intelligit anima hāe intellectū. sciam. opinionē et sensuz. et iō ꝓ se mouet cū vult. ꝺ spūssanctus aliter intelle

p̄ mom̄etū sine aere viuere p̄ōt. Quō dicit etiaz Ysidorus li.i.etymologiaz.c.i. q̄ gētes dicebāt aīaz quasi ventū aere attractū vt ventus videatur hominib⁹ dare vitā. tū spūsctūs coegit sic dicere ex aīe sūma puritate. sicut et dixit Aristo. ij. de aīa q̄ anima ē sicut tabula in q̄ nihil ē depictū. Ypa/rens dixit. Anīa est igne⁹ vigor. et Virgili⁹. Igneus est illi vigor et celestis origo. Hic tetigit ei⁹ ef/fectum. s. sp̄ amare. Ait. n. venerabil' Aug. de san cto victo. in princi. de arra aīe. Scio anīa q̄ vita tua dilectio ē. et scio q̄ sine dilectiōe eē nō potes. Ypocras dixit aīam cē spūm tenuez p̄ oīe corp⁹ dispersuz. Hic tāgit ei⁹ incorpalitatem et modū existendi in corpe. q̄ē tota in toto et tota in qua libet p̄te. Ytaq̄ nō est in vno loco corpis solū sed vbiq̄. et anīa vndecūq̄ sentit sicut in p̄te. Exem plū ponit Calcidius sup Thimeū de aranea q̄ se dens in medio sue tele quātulūcunq̄ motuz est. vndecūq̄ sentit et etiā existens extra medium Pampilomius dixit aīam esse ideā. hic tāgit ani me capacitatē. q̄. s. anima cognoscere apta est. et ex hoc cōuincit in se hās omniuz rez̄ similitudines. vt Aristo. deducit in. iij. de anima. vñ diuus Aug. in de spū et aīa inq̄t. Anima est omniū rez̄ similitudo. et itez̄. Anima ad similitudinē tot⁹ sapientie facta in se omniū rez̄ gerit similitudinē. q̄ silis est ter re p̄ sensum. aque p̄ imaginationē. aeri per rōem firmamento p̄ intellectū celis celoz̄ per intelligē tiam. lapidib⁹ p̄ essentiā. arboribus p̄ vitā. aīali/bus p̄ sensum et imaginatō em. angelis p̄ intelle ctum. deo per intelligentiā. Ex his p̄z q̄ p̄bi non dū inuenerūt q̄d est q̄d de⁹ opat⁹ est ab initio vs q̄ ad finē. s̄ solus spūs. docet q̄ est facta ad ima ginem et similitudinē dei Gen̄. i. Hec Jo. dāici.

Diffiniri ergo vel .§. I.

describi sic posset aīa rōnalis s̄m theologos a spū/sancto illustratos. Anima est substātia incorporea immortal' a deo de nihilo creata cū infundit cor/pori suo ad ip̄m informandū essentialiter et p̄ se et postea p̄fectā beatitudinē obtinendā per grām et bona opa. Incorporea dr̄ contra p̄dictos p̄bos q̄ dixerūt eā esse corpus vt aerem vel ignē. q̄d p hec resi reprobat. xxxij. q. iij. c. pe. Immortalis dr̄ cō/tra illos qui eā dixerūt cum corpe mori. In perso na' quoz̄ dicit Eccles. ij. Unus est interitus hois et iumentoz̄ et equa vtriusq̄ conditio. Sed hoc vt hereticū ab ecclesia cōdemnat. vt p̄z. xxxij. q. iij ca. pe. Creata dicit cōtra gnoscitos hereticos q̄ di xerunt aīmā esse naturā dei. et per p̄ns nō creatā quoz̄um error reprobat' in dicto ca. xxxij. q. iij. A deo dicit creata contra simoniacos et menādrianos inter hereticos cōputatos. dicētes animas et alias creaturas ab angelis factas. De nihilo dr̄ cōtra eos qui dixerūt factā ex substātia stellari. vt Hera/clius. vel extraducē. i. anima generati ex ani/ma generantis cum generatur corpus. Sicut et corpus generatur ex corpe. Cū corpori infun/ditur contra originianos. q̄ dixerunt omēs animas ab initio mundi creatas fuisse et peccasse. et p̄m varietatem p̄cōz̄ in diuersa corpa infundi q̄ hē reticū ponitur in dicto ca. xxxij. q. iij. Ad informā dum corpus dr̄ cōtra eos qui dixerūt aīam corpo ri vniri nō vt forma substātialis sed vt motor mo bili. Q̄ reprobat' de sū. tri. et fi. ca. c. vnico in de. Ubi determinat' q̄ anīa intellectiua p̄ se et essen/tialiter est forma corpis hūani. et p̄trariū asserere est hereticū. Rōes ibi assignat glo. Jo. an. quas accepit a beato Tho. in prima parte sum. q. lxxvi. Ad beatitudinē ꝛ p̄sequendā dicit' contra eos q̄ dixerunt animas cōuerti in demones vel quecū/q̄ animalia. q̄ reprobat' xxxij. q. iij. c. penul. cir/ca finem. et per grām dicit' cōtra pelagianos hereti cos qui dicūt per libez̄ arbitriū principaliter cōse qui posse beatitudinē. xxxij. q. iij. ca. pe. Et q̄ gra cū nullo mortali peccato p̄ōt inueniri. nō decedentes in mortali. p̄sequi nō p̄nt beatitudinē sed eter nā dānationē di xxv. §. als ea. Mat. xxv. Ibūt hi in supplicium eternū. iusti autē in vitā eternam.

Et pro maiori di .§. II.

ctorum declaratiōe sciendū q̄ finis p̄pter quē anima rōnalis est creata est q̄drupler. Primus ē adimpletio voluntat̄ diuine. Illud. n. q̄d deus vult oz impleri. sed p̄m p̄s. Omnia q̄cunq̄ de⁹ vo luit fecit. Et q̄ sic voluit ita factū est ait Ambro. Et ap̄ls. i. Thi. ij. Deus vult oēs hoīes saluos fi eri. Cum g̃ voluerit creaturā rōnalē saluā facere. q̄ fecit q̄d voluit. g̃ facē optebat vt īpleret volūtas sua. Scōa rō finalis est reparatio ruine angeli/ce. Venit. n. xp̄s p̄m ap̄lm reparare que in celis et q̄ in terris sunt. et in p̄s. Judicabit in nationibus sez̄ dās implebit ruinas. Et q̄uis angeli mali re parari nō p̄nt in se. et boni angeli nō egeant repa/ratione in se. tū. dū loco lapsoz̄ anglor̄ hoīes creati assumunt'. crescit gaudiū eorū ex nūero fruentiuz et sic dicunt' reparari. Tertia rō que incidit cum scōa est congratulatio vl' delectatio societatis mutue sez̄ in multitudine consortij anglor̄. Sicut. n. mi nuebatur numerus fruentiū per numerū lapsoz̄ angelorū. ita auget' delectatio per numeruz homi num saluandorū. Unde et gaudiū est in celis su/per vno pctōre p̄nām agente Luc. xv. Quantus aūt sit nūerus p̄destinatoz̄ ē circa hoc triplex opi nio. Quidā. n. dicūt q̄ tot hoīes saluabunt' quot angeli ceciderūt. Alij q̄ tot saluabunt' quot ange li creati sunt et boni et mali. Sez̄ melio⁹ et verius di/citur q̄ soli deo ē cognit⁹ nūerus electorū in sup/na felicitate locādus s̄m Greg. in collecta. hec. b. Tho. in prima parte. q. xxiij. Quarta rō creati onis anime est premiatio ipius. Unde magr̄ in. ij. sen dicit q̄ de⁹ fecit rōnalez̄ creaturā vt summū

bonū intelligeret.intelligendo amaret.amando possideret ꝛ possidendo frueref. Et Augu. dicit ꝙ ania rōnalis creata est vt deū videret .amarz. laudaret ꝛ ei fuiret ita ꝙ videre ptinet ad actū rōis. amare ad actū uolūtatis. laudare ad actū ꝑmonis seruire ad actū operis exteriozis vt istis omnibus fiat protestatio prime veritatis. summe bonitatis immense maiestatis. eterne felicitatis. hec Alexander scōa parte. ꝛ post eum Rainerius.

¶ Capitulū quintū de immortalitate anime

De immortalitate a

nie rōnalis quaz qui negāt asserentes cū corpe mori hꝛetici declarantur esse xpnj.q.iij.c.pe. Horū errorē ponit sapiēs Sap. ij. recitās dicta eoꝝ vt illud. Ex nihilo nati sum⁹ ꝛ post b erim⁹ q̄i ñ fuerim⁹ ꝛc. postea in iferno afflicti fatent se errasse. Dz aiaz nrāz cē immortalē multiplici rōe. innūerabiliū attestatiōe. exēploꝝ ꝛ reuelatiōe. ostensione efficacissime cōprobat.

Quantū ad primū .§.I

Icz ꝑ rōes Robertus holcot sup li. sapie inducit tres rōes. Quarū prima est ex rōe diuine liberalitatis. Amicus. n. ꝓuidet amico suo ome bonū qđ pōt. vt ondit pbs in li. ethi. Deus g̃ cū ops sit et seruos suos amicos vocet. Vos amici mei estis si feceritis ꝛc. Jo. xv. g̃ ꝓuidet eis ꝺ vita felici ꝛ ꝑpetua qđ facere pōt. ꝛ hoc est maximū bonū. Scōo pbatur ex dei equitate. Cū. n. deus sit iustissimus nec patiaf aliqđ bonū irremuneratū. sicut nec aliqđ malū impunitū qđ dicat iusticia hic vt videf ad sensum mali frequēter prosperanf vel nō puniunf. ad sufficientiā boni vero deprimunf. vt in pluribus. vel nō remūerantf ad sufficientiaz. ergo oꝑtet aiam cē immortalē vt in alia vita remuneretur vel puniaf ad plenū ꝛm ea q̄ gessit in corpe ꝛ b tangit ꝺe pe. di. iij. Quid g̃ turbamur. Tertio b declaraf ex dei infallibili veritate. Cū. n. verax sit meniri nō pōt. ꝓmittit aūt suis suis vitam eternā dicens. Ego vitā eternaz do eis. s. ouibus meis Jo. x. Cum g̃ corpus corrūpaf vt ptz necesse est aiam cē immortalē q̄ recipiat vitā eternā Beatus Tho. in. i. pte. q. lxv. ponit duas rationes Et prima est. qz corruptio nō inuenif nisi vbi inuenif ꝛtrarietas. Generatiōes. n. exꝛtrarijs in cōtraria fūt. vñ corpa celestia q̄ nō hñt materiā contrarietati subiectā incorruptibilia sunt. In ania aūt intellectiua nō pōt cē aliq̄ ꝛtrarietas. Recipit em̄ ꝛm modū sui esse. Ea vero q̄ in ipa recipiūtur sunt absq̄ ꝛtrarietate. qz rōes cōtrariozꝝ in intellectu nō sunt ꝛtrarie. ꝛ vna ē scia ꝛtrariozꝝ. Impossibile est g̃ ꝙ aia bñana sit corruptibil. Alia rō ē. qz vnūqđq̄ suo mō esse deserat. deserit aut ē in rebꝰ cognoscētibus sequif cognitionez. Sensus aūt nō cognoscit cē nisi sub hic ꝛ nūc. ꝛ intellectus apprehendit esse absolute ꝛ ꝛm oē tp̄s. Uñ ome hñs intellectuz desiderat esse semp. naturale aūt desideriū nō pōt cē inane. Dis igif intellectualis substātia est incorruptibil. Et si dicaf ꝙ ome qđ est ex nihilo é vertibile in nihil. qz finis dz rei vere principio ꝛ aia creata est ex nihilo. g̃ dz corruptibilis. Rñ. b. tho. Q̄ cū dz aliqđ vertibile in nihil nō importaf in creatura ad nō esse potentia. ꝛ in creatore potētia ad b ꝙ esse non influat. Dicit aūt aliqđ corruptibile ꝑ b ꝙ inest ei potētia ad ñ esse. ꝛ sic nō est in aia b potētia. vñ nō corruptibilis ꝛ incorruptibil est. Dñs Jo. dñici sup. Ecclesiasten inducit plures alias rōes ad b ꝓbandū ꝛ exinde auctes. Et prima est qz nihil est qđ nos discernat a brutis ꝛ mutis nisi religio ꝛ cognitio sūmi dei. igif ad fruendū sūmo aia nra creata est Hec rō demonstraf inductiue. q̄m ome aial id cognoscit ꝛ solū qđ ad eiꝰ vsum spectat. Asinus autē nō cognoscit auruz nec margaritas. qz ad eius vsum facta nō sunt ꝛ sic discurrēdo ꝑ singula. Igif si deū cognoscere in hac vita ꝓtinue laboramus. natura nos docet ad hūc finē factos esse Ex b argumēto Lactancius li. vij. instit. de vita beata plures elicit rōes Ecōo nihil est qđ vtatur elemento celesti nisi hō. igif hō ad celestia tendit et nō corpus. qđ in terrā reuertiꝛ ꝑ mortē. immortalis est g̃ ania q̄ illuc aspirat. Ista ꝙsequētia videtur satis bona in materia inductiue. cū cūcta animalia sibi silibus nutriant ꝛ vtant. vt etiā in li. de nutrimēto ꝛ nutrito dz. Adhūc dens sanit ptz. qz nullū aial igneuf nisi hō. ꝛ si dicis ꝙtra. qz canis ꝛ catta comedūt cocta. Rñdet ꝙ b agūt ꝑter suā naturā. qz ita bñ comederēt cruda ꝛ comedunt. ꝛ libentius q̄z cocta. ꝛ sūt insatiabilia aialia ꝛ capiunt q̄ sibi dant cū aliūde bte nō possint. Hō vero ex opposito libenti⁹ q̄ igne cocta sūt comedit. imo nobis videf impossibile sine igne viuere. Licet Plini⁹ iunioꝛ li. vi. c. xij. dicat ꝙ in ꝑte orientali q̄busdā gentibꝰ vsus ignis fuerit ignot⁹. vsq̄z ad tp̄s Ptolomei regis egipti. tūc. n. primo ignē habuerūt. Uez est ꝙ ex dictis in illo. c. credo illos fi esse bties. Cū igif locus ignis sit in celo vt patet oīm ꝓsensu ꝛ experimento ꝙ solus hō vtif igne cōstat sic nos natura docente. vt ꝑ celo facti simus Uide de ꝺ etiā Lactancium vbi supra. Tertio ꝓbatur sic. aut ania est immortal. aut hō infelicioꝛ est cūctis creaturis. Secōa ps nō est vera vt ostat manifeste. g̃ ania est immortal. ꝓtio ꝓbatur. nam oīs res facta ē ad aliquē finē. ꝛ cū adipiscit q̄scit in eo. vc. ptz inductiue. Ignis factꝰ est vt sit in loco supioꝛi. iō infernus existens mouef sursuz vt illuc ascēdat. cū est aūt vbi esse dz quiescit. Lapidis locꝰ est. ꝛ finis petere centrū. ꝛ tādu laborat ꝙ possit accedere. ꝛ cū ibi est quiescit ꝛ nullū motuz habet. ꝛ alibi non quiescit nisi violenter teneatur Hoc idez cōsidera in brutis aialibꝰ. Canis bene

pastus quiescit ⁊ nil vltra querit. qz eius finis est viuere. ⁊ sic de oibus alijs. Omnia igit̄ aialia et alia nō rōnabilia suū finē querūt. ⁊ tūc quiescunt qñ in sua pfectiōe ꝓsistūt. Hominis aūt animus in hac vita nunq̄ quiescit. licet corp⁹ quiescat in somnis bene pastuz. anima tñ intus existens est semp in motu. qđ declarant ꝓtinua somnia. Igit̄ cū nunq̄ anima sit quieta ⁊ ꝓtenta. sed oportz ꝙ vlterius querat necessario sequit̄ ꝙ vel ad alium finem facta est. ⁊ sic est immortalis vel miserrima est. qz nunq̄ suuz assequit̄ finem. qđ fuit scđa ps antecedentis. Hec ratio fundat̄ ex dictis de uoti Bern. li. de ꝓtemptu mundi vbi ait. Anima rōnalis ad imaginē dei facta ceteris oīb⁹ occupari pōt. repleri omnino nō pōt. Capacem. n. dei quic quid minus deo est nō implebit. Hinc est ꝙ naturali desiderio oēs quidē summū bonū appetere ꝓbantur. nullā nisi eo adepto requiē habituri.

Quarto ⁊ vltimo deus ⁊ natura nihil frustra operantur. Cū igitur videamus nos aliqua sūme amare que ad corpus nō pñt aliquo mō spectare nec prodesse sequit̄ ꝙ alia est vita q̄ corpis. et ad aliud facti sumus q̄ ꝓ corpe tm̄. Hoc ptz. nā nos desideramus scire ⁊ sapere que potius afflictiōez dant corpori q̄ delectationē. Nos desideram⁹ fama que corpi nihil ꝓdest. imo naturaliter nos cōmendam⁹ hoīes virtuosos q̄ refrenāt corpales motus ⁊ delectatiōes atz naturaliter approbam⁹ meliorē vitā esse q̄ sit corpalis. ⁊ hec vnusquisq̄ pōt in se intueri. cū aīe desideria cogitabit. Hec rō fundat̄ ex dictis torquati Boecij. iij. de cōsola. prosa. ij. vbi ait. Inserta est mētibꝰ hominū naturaliter veri summiq̄ boni cupiditas. Et de hoc Lactantius diffuse vbi supra. vbi ad hāc materiam plures psuasorias rōes facit. ¶ Potest induci ⁊ quinta rō talis. Oīe qđ est corruptibile quanto magis inueterascit tanto magis deficit in virtute ⁊ robore suo. vt ptz in corpe hūano. qđ cū antiquat̄ est magis debile q̄ prius. qz tendit ad mortez Sic ⁊ potentie sensitiue q̄ sunt affixe organis corporeis. vt visus. audit⁹. memoria ⁊ hmōi deficiunt paulatim. ⁊ tanto magis quāto ꝙs plus senescit. Si ḡ anima eēt mortal̄ silr̄ eā diminueret virtꝰ eius in potentijs. q̄ nō sunt affixe organis corporis. vt intellectus ⁊ volūtas. ⁊ hoc nō est. imo contrariū. qz tanto quis pfectꝰ intelligit quāto plus viuit. Propter qđ dicit Job. xij. In senibꝰ est sapientia. ⁊ in bis qui multo sunt tpe prudentia.

Qz quoniā plus .§. II.

Hodie valet apud malū vulgus autoritas antiq̄ q̄ psuasionū veritas. quid antiqui de immortalitate anime senserūt aliqualiter videam⁹? ¶ Primo nanq̄ volumus a poetis incipere in quibꝰ est magis dubia veritas. Nihil. n. videnť aliud labor asse q̄ loqui de inferno ⁊ purgatorio. et campis elisees et celis. in quibꝰ anime defunctorū ꝓ qualitate meritorū ⁊ demeritorū collocanť. vt ptz oī intuenti. Et principaliter Virgilius in eneidos Et Seneca fere in cūctis tragedijs. ⁊ que minus dixit in fine magni operis ꝓdusit. Morte carēt anime ꝛc. Ouidius. xij. metha. introducit deum de anima hercules loquentē ⁊ ait. Extremuz est a me qđ transit ⁊ inexpers atq̄ immune necis. Inde p̄ historicos etiā transeunduz sub breuitate est q̄ alioꝝ facta describūt. Salustius. n. in li. de repub li. inquit. Natura diuitiaꝝ ⁊ fame gloria fluxa atq̄ fragilis est virtꝰ clara eternaq̄ habet̄. Igit̄ preclara facies magne diuitie adhuc vis corporis ⁊ omnia alia huc breui dilabunť. Ingenua ⁊ egregia facinora sicut anima immortalia sunt. Item idem in catellinario in vna orōnū Julij ⁊ Catonis de penis animaꝝ separatarū disserit iulꝰ cesar Valerius maximus qui eque vt Salustius fuit romanus scriptor in. q. li. c. i. idos memmit q̄ femine cerrant mori cū maritis vt in alia vita cuz eis fruanť. Ire ibi immortales esse aīas mos gallorū approbat. qui pecunias mutuatas apud inferos recepturos se sperant. demuz dicere stultos nisi idē bracati sensissēt. qđ pileatꝰ pitagoras credidit. item li. iij. c. xx. ⁊ c. xxxvij. vbi clare B. ponit. idem vt ptz in. i. c. de miraculet somnijs. Ite Lucanus cordubensis historicꝰ nō poeta hoc in pluribus libris testat̄. Magni viri hoc idē tenuerunt pagani. tñ q̄ alios nō nominabo pro ista materia Vidimus nanq̄ re⁊ bragmanoꝝ ad Alexandrū magnū scribit. Quapropter nimiū vecordes vos et miserabiles iudicamus qui originē vrām esse celestem nō suscipitis. magnāq̄ cū deo hre cognationem. Et iterum in alia epla. Nos non sumus incole huius mūdi sed aduene. nec ita in orbe terrarum venimus vt in ea libeat ꝓsistere sed transire. properamus. n. ad larē patriam. nullis delictorum ponderibꝰ grauati. nulla quidē ꝓscientie frō te progredimur. vt expediti ac faciles spaciū ꝓpositi decurramus itineris. Item Cirus maior rex cū veniret ad mortē cōuocans filios suos. vt recitat Tullius in li. de senectute. et Zephon pbs scribit sic ait. Polite arbitrari o filij charissimi mihi me cū a vobis recessero nusq̄ aut nullū fore Nec enī dū essem vobiscū animū meū videbatis. sed eum esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebaz intelligebatis. eundē igit̄ esse credite ⁊ si nullū videritis. ¶ Ultimo ad pbos morales transeam⁹. Trimegistus mercurius marim⁹ grec⁹ ad Esculapium sic scribit. Oīnis būana aīa ē immortalis. Ite ibidē loquens de hoīe. Cū itaq̄ aīaduerteret deus eū nō posse oīm rex esse diligentē nisi eū būano ꝓtegeret tegumēto. texit eū corporea domo. Talesq̄ oīes esse ꝓcepit ex vtraq̄ natura in vnū ꝓfundens miscēsq̄ quātū satis esse debuisset Itaq̄ hominem conformat ex animi et corporis

Capitulū Quintuz

id est externa ⁊ mortali natura, vt anial'ita cōfor/
marū vtriqz sui origini satiffacere posset ⁊ mirari
atqz orare celestia ⁊ incolere atqz gubernare terre
na. Itez Lucretius qui aliqñ videt sensisse oppo
situm. tandē hos versus cōposuit. Cedit idez tetro
de terra qō fuit ante. In terrā-ſ qō missum est ex
ethris oris. Ad rursum celi fulgentia templa recep
tant. Itē Tullius li. quē de somno Scipionis
edidit partū post principiū sic ait. Constat certuz
esse in celo diffinitū locū vbi beati euo sempiter
no fruant. ⁊ sequit. Ibi viuūt qui e corpoz vincul'
tanqz e carcere volauerūt. Vita vero q̄ dr vita mors
est. ⁊ multa silia in eo. li. Itē Cato cupidita te vi
te immortalis seipm permitvt ad celū ascenderet
aīa ei⁹ vt ait Lactancius li. iñ. Itez Quintilia/
nus ca. iiq. ait. Si qs sciat qs sit finis bonoz. que
vera felicitas nunqz sibi videbit priuatura morte
peritur⁹. Itē anneus Seneca li. de morte imma
tura aperte hoc pfitet. Itē li. de naturalibo qstiōi
bus in principio. Itē in epla quarta. in epla qui
ta. ⁊ vbi inquit Stoici extimant aīam hois pon
dere magno ꝛc. Et₇cludit itaqz de illo. ſ. anio. an
possit immortalis esse. hoc quidez certū hētur ibi
diffuse ⁊ bene. Itē in. lxxvi. loquens de scipione
ait. Animū quidē ei⁹ esse in celo et q̄ erat psuadeo
mihi. Idē ad Lucillū epla. cij. Jam disce Lucille
qz sit naturale in immēsum mentē suā extendere
Magna ⁊ generosa res est anim⁹ bōanus nllos
sibi poni nisi cōmūes cū deo termīos patit. Aliqñ
tibi nature arcbana detegēt. discutietqz ista calī/
go. ⁊ lux vndiqz clara pucīet ꝛc. Lege astrologos
etiā paganos quoz opiniōes amb. Macrobi⁹ su
per de somno Scipiōis ad hāc sniaz reducit due
sunt porte in zodiaco. ſ. duo tropici viz capricorn⁹
⁊ cancer. p quas anime nre descendūt de celo. et p⁹
mortem corpoz earū ascendūt. descendūt quidē p
cancrum. ⁊ iō dicit porta hoim. ascendunt p capri
cornū. ⁊ iō dicit porta deoz. q̄ naturā immortali/
tatis deoz hinc assequūtur. Dicit g̃ cū descenden
do venīūt ad leonē pditiōis future auspicant ex/
ordiū. p cetera vero aīalia q̄ sunt signa zodiaci trā
seuntes pdūt cognitionē seu obliuiscunt eoz que
bēbant in celo q̄si ebrie ex visis diuersis. Clerū cū
anima venit p saturnū acq̄rit hōis naturā ⁊ intel
ligentiam. in ioue vim agendi. in marte animo/
sitatis ardorē. in sole sentiendi opinandiqz natu/
raz. in venere desiderij ⁊ voluptatū mot⁹. in mer
curio pnunciandi ⁊ interpdandi vigorez in lu na
plantandi ⁊ auguriādi. Sic demuz vt dicūt post
mortem corpis p easdez reuertitur vias et signa.
Medici sil'r hoc docuerūt. Galienus in lib. de
spermate inquit. Sicut lux solis q̄ incorruptibil'
est complens suū hēmisperium nullā patit decisi
onem vel diuisionem. Sic et anima que incorru
ptibilis est. Item in eodē. Sicut etiā lumē solis
q̄ incorporale est ab aere ⁊ ab omni intelligentia
oculoz̄ sepatur sine corruptiōe, sic anima que int
corruptibilis est sine corruptione a corpe. De
scendo vltimo ad naturales pbos Pitagoras vi
ait Hiero. Primo ꝓtra Iouinianum dixit. Ve/
rimus apud grecos immortales esse animas. qui
etiā dixit animas descēdere de celo. vt supra astro
logi direxūt. ⁊ iō lac primo suggere. qz p lacteū cir
culum transit descendens. ⁊ est ibi initiū imperij
infernalis domini. ⁊ supra totū ptinet ad deū. vt
recitat Macrobius vbi supra. Itez empedocles
q̄ dixit future felicitatis appetitu nibil esse felicius
vt ait Aristo. li. de vegetabilibo. Amore immorta/
litatis bōde seipm in ardētis ethne specū precit
vt testat Lactanc⁹ li. iij. Item Plato in thimeo
ait. Post oñe corpus animas in sinuz pris eterni
reuerti. Et iō. ij. li. dicit tot animas esse q̄t stel
le ⁊ leges immortalitatis bte. Idē satis altū con
scripsit volumē qō phedron appellauit. q̄ fere tot⁹
est de immortalitate aīe vbi de pēnis inferni sa/
tis disserit. Itē Diogenes dixit se descensuruz ad
infernū p morte. et cupiditate immortalitatis se/
ipm occidit. vt dicit hiero. ꝓtra iouiniauū. et La/
ctancius vbi supra. Itē Archita tarentin⁹ mentē
nrām dicebat diuinū numen. testante Tullio li.
de senectute. Itē Aristo. in pluribo locis immor/
talitatē aīe ꝓfitet. Nā in. ij. de aīa dicit q̄ aīa
sepat a corpe quēadmodū perpetuū a corruptibi
li. Itē p̄misit se factuz librū quō aīa separa a cor/
pore intelligat. vt bñ oñdit mgr nr Albet. iij. de a/
nima. disgressione. iij. sup. i. c. Itē in li. etbi. tali/
ter felicitatē describit vt ꝓstat intuenti q̄ impossi
bile est eā bti in hac vita, et q̄ sequit vel eū nesci/
uisse q̄d diceret vel aīam immorta lē fin eū esse.
Item in li. de pomo. si tū eū fecit determinat cla/
re animā immortalē. Itē Apuleius platonic⁹ in
li. d̄ deo Socrates ait Boies hōe plandētes. ozōe
pollentes. immortalibo animis gaudētes ꝛc. Itē
Plotinus pbs dicebat vt ait diuinus Aug. li. ij.
de ciui. dei fugiēdū esse ad clarissimā patriā. q̄ ibi
patere oīa. Itē Zeno pbs vt refert Seneca in e/
pistola quadā dicebat mortē esse gl'osaz. ⁊ iō se in
terfecit vt post mortez beat⁹ viueret. Sic testatur
Lactancius vbi supra. Itez Porphirius sicut te
statur Galienus vbi supra. Nō est mirū mḡr ani
mam q̄ substātia incorporea est separi a corpe. cū
ignis qui est substantia corporea corruptibil' a li/
gnis q̄bus est ꝓiūctus possit separi ⁊ reuerti i suā
materiā sine sui corruptōe. Hec dicta sufficiāt ad
banc materiā. vt q̄ nō vult eē xp̄ian⁹ sit vel rōnal'
hō vel poeta siue ciuil' aut orator vel moral' sit a/
strologus aut medic⁹ vel pbs natural' ⁊ ñ bestia
vel brutū aīal. ⁊ quācunqz sectā intrauerit visa a/
nima immortali reuertat ad xp̄um q̄ eū beatifica/
bit precedentibo bonis opibo ꝛc. Ex sacra scri/
ptura innūera sunt testimonia. sed duo sufficiūt
Dañ. xij. dr. Qui ī puluere dr dormiūt euigila/

bũt. alij in vitã eternã. alij in obp̃robriũ vr videãt semper Vat. xxv. Ibũt hi in supplicũ eternum, iusti aũt in vitã eternã Aug. xiij. q. ij. Tps qđ interpositũ est inter hois mortẽ ⁊ vltimã resurrectionem. animas abditis receptaculis continet, put vnaq; q̃ digna est requie vel erũna. p eo q̃ sortita est in corpe. ⁊ Gre. q. e. Anime defunctor̃ q̃t tuor mõis soluũtur. s. a penis purgatorij ⁊c. Augu. vl. de ci. dei ait. Singula q̃dam dixerũt Plato ⁊ Porphirius. q̃ si inter se cõcare potuissent facti essent fortasse x̃piani. Plato dixit. Sine corpibus aĩas in eternũ manere nõ posse. Ideo enĩz dixit etiã sapientũ aĩas post quãtũlibet longum tempus tñ ad corpora redituras. Porphirius dixit animã purgatissimam cũ redierit ad patrẽ. ad hec mala mundi nunq̃ redituram ⁊c. Item Dionisi. iiij. c. de diui. no. dicit q̃ bũane anime ex bonitate diuina hũt q̃ sint intellectuales ⁊ q̃ habeant substantialem vitã inconsumptibilem.

Probatur de/ .H.III.

mum immortalitas anime ex multis exemplis Apparuerũt enim Judeo machabeo Omas sũmus sacerdos defunct⁹. ⁊ Hieremias pphẽta q̃ multo tpe ante mi grauerat ad animandũ ipm, p mittendo victoriã, vt habet. ij. Macha. Victoria quã xps narrauit iudeis de diuite epulone sepulto in inferno. ⁊ Lazaro quiescente in sinu Abrae oñdit clare animas immortales ⁊ fm opera in futuro recipere Luc xvi. Juuenis quidã resuscitatus a Jo. euangelista narrauit gloriam regni paratam bonis ⁊ tormenta varia inferni pro malis vt patz in eius legenda. Tres mortui resuscitati ad sepulcrũ Hieronimi narrauerũt multa de gloria paradisi. penis inferni cruciantibus purgatorij vt ptz de miraculis ei⁹. In. nij. dialogor̃ mlta exempla habes ostendentia premiũ vel penã animarum in alia vita. ⁊ per oñs immortalitatem earũ Beata Agnes cũ magna comitiua sanctar̃ apparuit post mortẽ Constantie filie Constantini. vt narrat Ambro. Agata quoq; Lucie. ⁊ Petrus et Paulus Dominico sanctissimo ⁊ innũera b⁹.

Sciendũ tñ q̃ cum mors nõ sit aliud q̃z priuatio vite. sicut in anima põt considerari triplex vita. s. nature. gre ⁊ glorie. ita et per oppositum triplex mors. Sed primã vitam q̃ que nõ est aliud nisi permanentia eius. sic est immortalis. Juxta illud trimegisti. Oñis anima immortal' est nisi quis appellet mortem quancũq; mutationẽ etiã per affectum. Sic enim ⁊ anima mortalis est. q̃ mutabilis ac etiã angelus. Unde apl'us de deo q̃ omnino immutabilis est dicit. Qui bz immortalitatem solus. Sed vitam gratie qua mediante deus inhabitat animam spũalem vitã ei cõferens. Sic anima moritur per peccatũ mortale. que mors non est aliud q̃z subtractio gre. Sicut enim corpus nõ viuit anima absente. ita nec anima nisi deo presente. s. per grãm. vt dicit Augu. de pe. di. i. resuscitat. Et de hac morte dr Ezeb. xviij. Anima que peccauerit ipa morief. Sed tertiaz vitam quã bz anima in gloria. fm illud Ro. vi. Habetis finem vitã eternam. Morif anima duz in eternũ ea priuatur p damnatiõem. de q̃ morte xps Jo. viij. Si quis sermonẽ meũ seruauerit nõ videbit mortẽ in eternuz. Ulñ ⁊ Stephanus papa hortatur quendã vxoricidã vt deserat seculũ et intret religionẽ dicens. vt ignoscat deus peccatis tuis ⁊ refrigeret aniã tuaz. s. in beatitudine prius q̃z crurieris ppetuis flãmis. i. ⁊ nõ cruciaberis ⁊c xxviij. q. ij. admonere. Illũ cruciatuz appellat scriptura mortẽ Apoc. ij. Qui vicerit scz temptatiões nõ ledetur a morte scda. ⁊ pterea signanter dicit ps. Mors pctor̃ pessima. pria est mala corpi. scda a se peior est. tertia vtriq; finaliter et hec pessima.

Capitulum sextum de vnione anime ad corpus ⁊ multiplici acceptione huius vocabuli.

De vnione anime

cũ corpore hũano. Cur facta est? Cuz anima sit ita nobil' spũalis ⁊ immortalis ad imaginem dei. queri põt quare corpi humano q̃d est ita vile materiale ⁊ mortale cõiũcta est. Quid enĩ est homo aut Bern. nisi sperma feticum. saccus stercor̃. cibus vermiũ. cuius conceptus culpa. nasci miseria. mori pena. ⁊ sic in non hominem vertit oñis homo. q̃d dicit respectu corporis Ad qđ ⁊ facit illud Job. xiij. Homo natus de muliere breui viuens tpe repletur multis miseriis ⁊c. Ad qđ rñdet mgr in. q̃. sen. di. i. Primo quidem q̃ deus sic voluit. ⁊ cũ voluntas eius rectissima ⁊ sapientissima sit in oĩbus nõ nisi optime totũ factũ est. Ulñ ⁊ Ambro. de ysc. di. ij. Dia quecũq; voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra. ⁊ q̃ sic voluit factũ est. Adducit tñ mgr sen. ibi duas alias rões cõuenientie. quarũ prima est ad vanduz quoddam in hoc exemplũ vnionis future in patria inter aniã ⁊ deũ. qua clarissime deus videt et fruitio pfectissima sequit. Cũ. n. sit infinita distantia inter deũ ⁊ creaturam. nã deus infinitus. anima et creatura virtutis finite. potuisset hoĩbus videri ipossibile posse vnq; attingere ad illaz pfectionem et talẽ vnionẽ nisi daretur ei aliq̃d exemplum alicui⁹ iunctõis sibi note rerũ maxime distantium q̃d fit in cõiunctione anime cũ corpore. Nam nulla proportio est inter animam ⁊ corp⁹. nam anima spiritual' illud materiale. anima immortalis illud mortale. anima inuisibil' illud visibile. illa nobilissima similis ãgelis propter intellectum. illud spurcissimum simile iumentis. Et tamen cum sit tanta disproportio inter ea. in tanta amicicia deus ipsa vnuit. vt nunq; alterũ vellet a altero separari etiam in perfectis viris. Ulñ

Capitulū Sextum.

aplus. Ipi nos primicias spūs hītes ingemiscimus eo q nolum⁹ expoliari ꝫ supuestiri. Sicut ꝫ potuit deus res ita distantes in tanta amicicia adinuicē ꝓiungere poterit nulli dubiū ⁊ aniam virtuosi illa vnīōe clare visiōis ⁊ beatissime fruitionis secū ꝓiūgere. ⁊ sic bui⁹ rei fiducia vigorat.

Secda rō ꝑm eundē est vt aīa vnita corpi sicut ex vno sustinet plura mala ⁊ bella, nā caro concupiscit aduersus spūm. sic inde sibi acq̄rat resistendo maiorē coronā. Quāto. n. quis cū plib⁹ hostibus gerit bellū ⁊ diutius laborat si victoriā obtinet. tanto gl̄osior est triūphus. Homo aūt nō solum impugnat a suo spū, vt angelus prim⁹. aut a demone vt Adam terrenus sed ab innūeris demonū. a passionib⁹ carnis. nō tm semel sed duz viuit. Ad qđ etiā videt facere qđ dicit Lactāt⁹ in li. vi. insti. s. q deus excogitauit inenarrabile op⁹ vt. s. infinitā multitudinē aīaꝝ crearet, quas prior fragilib⁹ ⁊ imbecillib⁹ corpib⁹ alligatas ꝓstitueret. bonū malūq medias vt ꝓstantib⁹ ex vtrisq̄ nature virtute ꝓponeret ne ĩmmortalitatē delicate assequerent ac molliter, ꝫ ad illud eternevite ineloquibile ꝑmiū cū sūma difficultate ac magnis laborib⁹ puenirent. hec ille. Pōt tertia rō adduci. s. ad maiorē pulcritudinē vniuersi a costē sionē sapie sue. Nā quāto ĩ ciuitate aliq̄ sūt plura rer̄ genera tanto pulcrior reddit tantoq magꝫ sapiēcia artificis maior apparet quāto plura artificia variata ꝓegerit. Fecit g̃ de⁹ gl̄osus creaturas aliquas pure spūales vt angelos, alias pure materiales vt elemēta ⁊ elemētata cū corpib⁹ celestibus. his q̄z addidit creaturā constantē partim ex spūali. s. aīam. ptim ex materiali vt corpus. sicuti est omnis homo. vt dr extra de sū. tri. ⁊ fi. ca. ci.

In quo etiā tripharia ope vniuersi repsentat misterium trinitatis. dū vnū vniuersum ex tribus rerū generibus ꝓstituitur. Unitur aūt aīa rōnalis corpi cū creatur. Creatur aūt aīa quelibz non a principio mundi. vt quidā hereticī dixerūt xxxij. q. iij. c. pe. sed organizato corpe būano cōcepto in vtero mr̄is ⁊ distincto ꝑ membra. tūc anima creatur ⁊ creando corpi infundit. Ubi Aug⁹. Contēplemur facturā Ade. In adā. n. exemplū datū est vt ex eo intelligat. q iā formatū corpus aniam accepit. Nā poterat anīa limo terre admisceri. ⁊ sic corpus formari. sed rōe infirmabat. Infirmabatur glo. i. rōe. Nec sīa destruebat. q primum oportebat domū cōpaginari. ⁊ sic inhabitorem induci. Anima certe q spūs est in sicco habitare nō potest. Ideo in sanguine fertur habitare. Cū ergo liniamenta cōpacta non fuerint vbi erit anima. xxxij. q. i. Quod vero non formatum.

De modo vniōis .§. I.

anime cū corpe. Io. ꝑm Clin. in spe. histo. q aīa ꝓt ꝓsiderari, aut est substātia. ⁊ sic, prie dr anīa ꝗsi animās ⁊ pficiēs corp⁹. ⁊ ꝑm ꝫ est in eo sicut pfectio in suo pfectibili. sicut forma ĩ materia. vñ destructo corpe destruit aīa inquātū forma. nō aūt inquātū est substātia. i. spūs. Sic. n. dr anīa ab a qđ est sine ⁊ menē qđ est defect⁹ quasi sine defectu. q̄nunq̄z illa substātia deficit. Q aūt dicit Aug. animā nō esse in corpe vt formā in materia intelligendū est ꝑm oēm modū. q̄. s. anima sepat a corpe ꝑm qđ est substātia. forma vero ꝑm rē nullo mō sepat a materia. Itaq̄z nō est anīa vnita corpori ꝑ modū ꝓtinuatiōis, q̄ ꝓtinuatio terminuz habet ꝑm quē res alteri ꝓiungit. nec est ꝑ totū illud cū quo cōtinuat. Anīa aūt est ꝑ totū corpus absq̄z termino ⁊ situ. vñ dicit Aug. q nō est in corpore sicut vinū in vtre, ꝫ rota toti corpi ꝓiūcta est. Eadez rōe nec ꝑ modū ꝓtiguitatis, ꝫ nec ꝑ modū mixtionis. q̄ in mixtiōe oportet esse ptiū diuisionē ⁊ q̄ nō pōt qđcūq̄z quātocūq̄z corpi misceri. anīa vero quātocūq̄z corpori ꝓiūgitur. Silr nec ꝑ modū impssionis. Impssuz. n. ñ subsistit sine eo cui est impssum. vt ptz in forma impssa statue l̃ sigillo ꝫ per modū agglutinatiōis. q̄ñ. n. egredit vl̃ excidit̃ semē ab hoīe in pueri gnatōe spūs qui dr edificator vel artifex sil̃ egredit. q̄ dispotiōes acquirit in corpe prius q̄z anīa infundat. ⁊ quasi ad eā recipiendā habilitat corp⁹ vel coaptat. Sicq̄z ista duo in vnū glutinat. Sūt aūt vnū nō vt ꝓtinuū vel indiuisibile sed vnū rōe. nō q̄ sit eadē rō vtriusq̄. sed q̄ faciūt vnū cui⁹ est vna rō. s. hoīem. hec ille. Fit aūt hec vnio anīe q̄ tūc de nouo a deo creatur ĩ capite. xl. diex a principio ꝯceptiōis q̄ ad mares. vel. xlvi. vt notat mgr̄ sen. post Aug. in. iij. di. iij. Et vt dicit Inno. extra de cele. miss. in quadaz Ad cōpositionē aūt hūani corpis elementa ꝯcurrunt viz terra. aqua. aer ⁊ ignis. Et ad vegetationem eiusdē corpis quattuor hūores ꝯsiles ill̃ cōueniunt viz sanguis. colera. flegma. melancolia. hec ibi. Colera est sicca ⁊ calida ⁊ congruit igni. Sanguis ē calidus ⁊ hūidus ⁊ ꝯgruit aeri. Flegma humidū ⁊ frigidū ⁊ ꝯgruit aque. Melancolia frigida ⁊ sicca ⁊ ꝯgruit terre. Et his hūoribus habet hō inclinationē naturalē ad aliq̄ vicia ⁊ ad aliquas virtutes ⁊ scīas. Nā colerici inclinantur ad irā ⁊ ad magnanīratē ⁊ fortitudinē. Sanguinei ad luxuriā ⁊ ad beniuolentiā ⁊ affabilitatem. Flegmatici ad pigriciā ⁊ incuriā ⁊ māsuetudinē ⁊ patientiā. Melancolici ad desperationē ⁊ suspitiones cōpunctionē ⁊ modestiā. Quātū ad scīas ꝑm Io. dūici in dialogo suo post Albertū magnū colerici inclinant̃ ad metaphisicalia. sanguinei ad naturalia. flegmatici ad moralia. melancolici ad poeticalia. His etiā cōsident q̄ttuor passiōes aī. gaudiū sanguini. spes colere. tīor flegmati. dolor seu tristitia melācolie. Et sic ex ꝫportiōe hūoz corpis generat̃ infirmitas. ita ex inordiatōe passionū infirmitas pcti q̄ tandē inducit mortez.

In huius figurā dicit Luce.vij.bi qui portabāt. scz mortuū ſteterūt. Hi qui portant mortuuz in anima ex inordinatione paſſionum ſunt gaudia mundi.ſpes longe vite.timor non valendi peni/ tere vel recidiuādi.dolor aduerſorum que ducūt ad ſepulcrum inferni. Sed gratia cbriſti ceſſan/ do a malis reuiuiſcit peccator.

Vnitur aūt ani .ℌ.ii.

ma humana tali corpori.ſ.būano valde ꝙuenien ter. Et rō eſt ꝑm bo. in prima ꝑte.q. lxxvi.qr anīa intellectiua ꝑm naturē ordinē infimuz gra/ dum tenet in ſubſtantijs intellectualibꝫ intantū ꝙ nō habet naturaliter ſibi inditam noticiā veri tatis ſicut angeli ſed oꝑtet ꝙ eā colligat ex rebus ſenſibus ꝑ viaz ſenſus vt dicit Dyoni. Natura aūt nulli deeſt in neceſſarijs. Cū ꝛ oportuit ꝙ aīa intellectiua nō ſolū bꝫet virtutē intelligendi ſed etiā ſentiendi. Actio aūt ſenſus nō fit ſine corpo/ reo inſtrumēto. Oportuit ergo aīam intellectiuā tali corpi vniri ꝙ poſſet eſſe ꝙueniens organū ſen ſus. Omnes aūt alij ſenſus fundant ſuꝑ tactum Ad organū aūt ꝙueniens tact⁹ requirit ꝙ ſit me dium inter ꝯtraria q̄ ſunt frigidū ⁊ calidū.humi dum ⁊ ſiccū ⁊ ſilia, quoꝝ eſt tact⁹ apprehenſiuus Sic enī eſt in potētia ad ꝯtraria ⁊ pōt ſentire ea. Cū aūt ꝙto organū tactus fuerit magis reductū ad equalitatē cōpleꝯionis tanto ꝑceptibilioꝛ ē tactus Anima aūt intellectiua bꝫ cōpletiſſime virtutez ſenſitiuā.qr qđ eſt inferioris ꝑfectius ꝑexiſtit ꝑfectius in ſuꝑioꝛi.vt dicit Dyoni. Unđ oportuit corp⁹ cui vnitur anīa intellectiua eſſe corp⁹ mixtū inter oīa alia magis reductū ad equalitatē cōpleꝯionis .Et ꝓpter hoc inter oīa animalia homo ē melioris tact⁹ ⁊ inter ipos hoīes qui ſunt melioris tactus ſunt melioris intellect⁹. Cui⁹ ſignū eſt.qr molles car/ ne bene aptos mēte videmus.vt dicit in.q. de aīa hoc be. Tho. Quāuis aūt anime būane ſint ſub/ ſtantie incoꝛꝓree in ſe vt angeli, non tñ ſunt ſin/ gule diuerſaꝝ ſpecierū vt angeli.ſed oēs anīe ſiue vnite ſiue ſepate ſunt vnius ſpeciei ⁊ eiuſdē ꝑfe/ ctionis naturalis ⁊ ſi nō accidentalis. Q; aūt vna anīa ſit acutioꝛ ⁊ virtuoſioꝛ alia ꝓcedit vel ex me/ lioꝛi corpis diſpoſitiōe ⁊ cōpleꝯione, vel ex melio/ ri exercitio vel ex maioꝛi gra collata. Unđ Sap. viij. dicit. Sortit⁹ ſum animā bonā. In vnione aūt anime cū corpe anima ipa q̄ a deo immacula ta creatur maculā ꝯtrahit originalis peccati.pro/ pter qđ videt ꝙ nō deceat diuinā ſapientiā aniaz būanaz corpi infundere. Nā nullus ſapiens po/ nit theſaurū ſuū in loco in quo maculā cōtrahit, ſed anima būana eſt precioſiſſim⁹ theſaurus dei. vtpote dei imagine inſignita. q̄ nō decet diuinaz ſapientiā animaz ipam tali corpi infundere ex q̄ maculā ꝯtrahit. Ex ad hoc rñdet tripliciter. Pri mo ſic.qr ſicut nō eſſet ſapiens qui theſaurū in lo co mūdo ſeruabilē poneret in loco immūdo.ita eſſet valde inſipiens qui theſaurū nō aliter cōſer uabilem nō etiā poneret in loco imuūdo.⁊ preci pue ſi emūdādi theſaurū poſſibilitas remaneret. Scđo pōt ſic rñderi.q; q̄libet illi qui in peccato originali naſcunt ſint obnoxij vt priuent illa pri cipatione diuine bonitatis que in patria beatos efficit.tñ participant facultatē ꝓcipandi illā.vñ nō deficit penit⁹ opus dei ꝑcipue a fine.cū ꝓueni endi ad finē vltimū nō tollat facultas. Tertio ſic rñdetur ꝙ macula vel culpa originalis nō ꝯtrahit ex vnione anīe ad carnē ſ ex voluntate primi patē tis q̄ actualiter peccando p inobedientiā infecit to tam naturā būanā que virtualiter erat in ipo ſz rōem ſeminalez. hec be. tho. ſup. q. ſen. di. xxxij. Et hinc Aug. Traxit q̄ creatū.ſ.creatura naſcēs .quia vnū erat cū illo ⁊ in illo a q̄ traxit. qñ illud qđ cō traxit admiſſuz eſt.i.q. nij. iā iracz . Nō obſtante q̄ infectiōe anīe ꝑdicta decuit deū aīam corpi hu mano infundere poſt pctm̄ primoꝝ ꝓntuz.⁊ hoc triplici rōe. Et primo ex ꝑte diuine ꝓuidentie.ſe cūdo ex ꝑte diuine ſapie.tertio ex ꝑte oſtenſionis diuine iuſticie. Quātū ad primā rōem claruz eſt ꝙ nō erat decens ꝙ de⁹ ſua opa immutaret ab eo ꝙ ꝓuidit ⁊ inſtituit.tū qr vel eſſet mala.tū qr ſi non eēnt mala.tū potuiſſet ea facere meliora. Sz ſic ab eterno ꝓuidit ⁊ in tpe ſic inſtituit vt homes ꝑ ſexuū cōmixtionē generarent.⁊ ꝙ corpi ꝑ coi/ tum ſeminato aīa infunderet. q̄ nō decuit ꝙ de⁹ hoc immutaret. Scđa rō eſt ex ꝑte diuīe ſa pientie ⁊ eſt talis. Nō eſt ſapiēt̄ inducere maiorem defectū vt minor defect⁹ euitet. imo ecōuerſo. Sz maioꝛ eēt defectus ſi būanū genus nō multiplica retur etiā ſic infectū q̄z ſi anime corpibꝫ būanis nō infunderent.tū qr ſi nō multiplicaret genus būanū non impleret nūerus electoꝝ.cui q̄dāmo do omnia coopant.tū qr dimitteret naturalis ge nerationis ꝓceſſus q̄ eſt ꝑ cōmixtionē ſexus.tū qr ſubtraheret omnī rez quādā gradus. Nā ſi ani/ ma tali corpi nō vniret oporteret ꝙ oīno anima ſi createt vel ꝙ alteri⁹ nature eēt, ⁊ ſic in vniuerſo hec natura nō eſſet.ſ hoc non decet diuinā ſapiē/ tiam.qr tūc vniuerſuz imperfectū eſſet. Tertia rō eſt ex ꝑte oſtēſionis diuine iuſticie. Ex hoc enī ꝙ anima vnita corpi ꝯtrahit originale pctm̄ vñ ꝓcedit ꝛcupiſcentia ⁊ penalitates plurime in pu nitionē ipi⁹ peccati ꝙ vnū fuit traductū ab ada in poſteros.oīditur q̄z ſeuere deus peccata puni/ at. Cū Zach.xiij.c.dr. Ida exemplū meū ab ado leſcentia mea. Sz ſciendū eſt ꝙ ipa ꝛcupia ſeu fo mes dupliciter pōt ꝛſiderari.viz ꝓut bꝫ rōez cul pe ⁊ ꝓut bꝫ rōem pene. Et primo mō ꝛſiderando ꝓut.ſ. bꝫ rōem culpe inq̄ntū.ſ.ꝛcupia eſt peccatū ⁊ ad peccatū ſequens inclinat. ſic tal⁹ fomes ſeu cō cupiſcentia nō eſt a deo ſicut pctm̄ actuale ade nō habuit deū auctorē ſ ꝓpriā voluntatē q̄ ex peccato

actuali fuit deordinata. Vñ Aug. inquit. Q̄ illō quo bō fit deterior nō est a deo. Sz si cōsideretur scdo mō put. s. ocupīa bz rōem pene. sic huius pene de? est cā, nō sicut agens influens vel immittens penā aliquā. Ꝟ sicut nō agēs, vl nō influens suā grāz er q̄ fomes ordiat? erat. i. sensualitas subdita rōi pfecte. Ꝟ. b. tbo. i. scripto sup. q̄. sen. di xtj.

Notādū est aūt .§. III.

q̄ licet p baptismū tollat pena eternalis q̄ debet ex peccato originali psone. s. carētia diuine visiōis nō tñ tollit pena tpalis q̄ debet nature ex ipo peccato originali, cuiusmodi est inordinata cōcupīa vel pugna carnis ad spūm fames necessitas moriendi et hmōi. Voluit aūt de? istas penas remanere post baptismū triplici rōe. ¶ Prima est ad manifestandū equitatē vel infallibilitatē diuini iudicij, vt sez illa snīa quā dictauerat de morte Ade et posteroz eius. immobilis pmaneret. vnō ab illa snīa nemo euadit. ¶ Scda est ad ostendēdū fructū passiōis xpi, q̄ si dñs curaret naturā et fomitem fili? nasceret immunis a culpa. nec indigeret regenerari a xpo deo. Ut igit oīs passione xpi se cognoscant egere, data est virtus sacramento baptismi a passiōe xpi q̄ ad hoc est ordinatuz vt penas remittat psonales non naturales. q̄ respicit psonā nō naturā. ¶ Tertia ratio est ad amplificandū meritū liberi arbitrij, q̄ hmōi penalitates ad bonū multipliciter promouent, licet em̄ p baptismū nō tollant hmōi penalitates, tñ p ipm baptismū efficit, vt pene supradicte remanētes nō dñantur in psonā sed magis ei subijciantur et cedant in vtilitatē eius in q̄ntum sunt materia virtutis et occasio hūilitatis et exercitij. hec Tho. in. nū. di. nū. et Aleran. in summa parte. nij. ¶ Et nota q̄ Quis simpliciter loquēdo melius esset fomitē non hre q̄ hre, tñ fm̄ q̄d. id est quātū ad aliquē statū hois. expedit homini fomitem hre ne in superbiam elationis cadat. Et pter alias vtilitates supra assignatas Tho.

Sciendū autē .§. IIII

fm̄ Hugonē cardinalem sup̄ ps. xxxij. q̄ anima in scriptura sacra sumit multipliciter. ¶ Et primo quidē pro toto homine vt ibi Leui. v. Si peccauerit aīa. i. homo. et Exo. i. Erant oēs aīe eorum qui egressi sunt de femore Jacob. lxx. Hec. n. aīe sole egresse sunt de femore Jacob sed cuz coroporibus. ¶ Scdo accipit̄ ppie. p ipa forma substantiali hominis q̄ corpus informat et viuificat Sap. iij. Justoz anime in manu dei sunt. i. in p uidentia et protectiōe. et nō tanget illos torment̄ mortis. s. eterne. ¶ Tertio pro potentijs anime omnibus. vt ps. ciij. Benedic anima mea domino. Anima aūt non operatur nisi mediantibus suis potentijs. Vñ quasi se declarans subdit. et pro i. l est. omnia que intra me sunt. i. oēs potentie. intellectus. voluntas. sensus nomini sancto eius. ¶ Quarto accipit̄ pro aliqua potentia eius. Et aliq̄ pro potentia vegetatiua. fm̄ illud. Humiliabam in ieiunio aīam meā. Hūiliat̄ em̄. i. affligit̄ vegetatiua potētia dū minuit̄ sibi nutrimentū cibi p̄ieiunium. et Job. q̄. Cuncta que bz hō dabit p aīa sua. i. vita conseruāda que ptinet ad vegetatiuā. ¶ Quinto p potentia sensitiua vt illō Jo. xij. Nūc aīa mea turbata est. Turbatio proprie est sensitiue ptis. et precipue in xpo q̄ illa verba dixit nō poterat esse aliq̄ turbatio rōis cū compassor esset. Et Luc. xnij. Qui nō odit aīam suā. i. affectus sensuales nō est me dignus. ¶ Sexto pro rōe vt illud ps. Intrauerūt aque. s. tribulationē et temptationē vsq̄ ad aīmā meā. i. rationez ad suffocandū eam p consensuz. ¶ Septimo pro intellectu. vt illud Deu. vi. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo et ex tota aīa tua et ex omni mente tua. i. ex tota voluntate intelligentia et meōria. et Jo. vij. Elegit suspendiuz aīa mea id est intellect? me? suspendiū contemplatiōis per q̄ intellectus eleuat̄ a terrenis. et morte. s. viciorz ossa mea. ¶ Octauo pro sciā. vt illud Eccle. xnij. Justifica aīmā tuā. i. sciam. ¶ Nono p libero arbitrio. vt illud ps. Anima mea. i. liberū arbitriū in manib̄ meis semp. i. in oīb̄us meis opib̄. q̄ semp remanet illud ad operandū bonū vel malū. ¶ Decimo sumit̄ pro voluntate vt Can. iij. Indica mihi quē diligit anima mea. i. voluntas mea. et illud. Anima mea liq̄facta est. i. voluntas mea. remota oī pigricia et frigiditate ad deuz currit vt dilectus locut? est mihi inspirādo et grām infundendo in me. ¶ Undecimo p intentiōe, vt illud Job. xiij. Animā meā. i. intentiōez in manib̄ meis porto. Hā finis ad quē respicit intētio mouet agentē ad operandū. et Act. iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnū. i. voluntas et aīa vna. i. intentio in dño. ¶ Duodecimo p statu hois vario ex illud Job. xvi. Utinā ceret aīa mea p anima vīa id est stat? meus ceret vt vr. Consolarer et ego vos sermonib̄ et moverem caput meū sup̄ vos. Ego em̄ afflictus sum et miser et vos felices. Et sic variatur status animaz in alia vita. ¶ Tertiodecimo p affectu intēso in bonū vel malū vt Isa. v. q̄ ad malū. Dilatauit infernus aīam suā. i. demones et dānati. q̄nto plures descendūt ad dānatiōnē tāto plures appetūt dānari secū. Et ex defectu scie et cognitiōis diuinoz in hoib̄us crescit affect? et malicia ad decipiendū in demonijs. fm̄ istas exceptiōes hic tractabit̄ de anima. s. de toto hoie. de ipa essentia anime. de singlis potentijs eius.

Capitulum septimum de qualitate hominis et eius excellentia.

Lauda anima mea

dñm. laudabo dñm in vita mea. ps. cxlv. qz in vita pñti nõ opaf anĩa nra nisi mediante corpe. cũ ois nra cognitio ortũ habeat a sensu. iõ ꝛ corpe et anĩa laudãdus est attẽtiõe anie ꝛ corpis voce. Et vere frequẽter dz laudare totus bõ cũ in se recepe rit ptinẽtiã mũdi. tante excellentie est ꝑm naturã vt. j. declarabiſ. qz ps, principalis hois est anima. ꝛ totũ aliqñ denoiatur a pte principaliori. iõ nomine anie intelligiſ aliqñ totus bõ vt dictum est supra. Et ideo nunc de toto homine agendum

De quidditate ho. §. I.

minis seu declaratiõe ipius pulcra hic põt bri ex verbis salomonis eccles. ij. vbi ait. Quid est bõ vt sequi possit regẽ factorẽ suũ. Vbi primo ponit ꝑm vnã expositionẽ inqsitio ibi. Quid est homo Scõo ad hoc rñsio ibi. vt sequi possit ꝛc. Ex qua responsione elicium nt tria ꝑm Jo. dñici sup eccles Vbi hec ofa ponit que infra ponunt paucis adiũctis. Et primo bõ est libertate ꝓdotatus voluntatis. qz sequi possit. q. d. talis est q sequi põt. Secundo bõ est dignitate sublimatus entitatis. qz sequi possit regẽ vt rex. Tertio bõ est grauitate cõformatus vanitatis. qz factorẽ suũ. duz em dicit factorẽ memento te factuz ex limo. ꝛ sic subtiliter Salomon de hoie sub breuitate verboz ꝛ sensus diffuse ꝓcedit. Nã vt naturalis rñdet de hoie q ẽ animal rõnale ꝑ libertatẽ arbitrij. qz sequi possit. Vt astrologus rñdet q est microcosm. i. minor mũdus. qz in se ptinet totius orbis dignitatẽ. qz regem. Vt ethicus rñdet q est natus de muliere breui viuens tpe ꝛ replet multis miserijs. Vnõ dicit factorẽ suũ qõ dicit respectu corpis. Dicõ primo q cũ queritur Quid est bõ q Salomõ rñdet vt bonus naturalis q ipe ꝓdotatus ẽ libertate voluntatis. qz sequi possit. De hac libertate loquit iesus filius Sirac eccle. xv. dicens. Deus ab initio ostituit hoiem et reliquit illũ in manu cõsilij sui adiecit ꝓcepta et mandata sua. Si volueris mandata seruare cõseruabũt te ꝛ in perpetuuz fidem placuã facere. Apposuit tibi aquã et ignem. ad qõ volueris porrige manũ tuã. Ante hoiem vita et mors bonũ et malũ qõ placuerit ei dabit illi. hec ibi. Hoc aũt liberũ arbitriũ vt mgr sñtaruz ponit in. ij. dis. xxv. c. i. est facultas rõis ꝛ voluntatis qua bonũ eligit gratia assistente vel malũ eadem desistente. Libertas ptinet ad voluntatẽ que sola inter potẽtias anie libera est. nã nõ põt intellectus nõ intelligere obiectũ sibi clare ꝓsentatũ. nec põt intelligere obiectũ obscure sibi ꝓsentatũ. nec põt intelligere cñ vult. et nõ intelligere cñ non vult. aliter diceremus q anie dãnatoꝝ possent se beatificare. et maxima pena est scire se esse priuatum gloria eterna. ꝛ scire se esse in penis. Si igit anĩa posset libere intelligere ꝛ libere nõ intelligere seqtur q anima dãnati posset libere intelligere se nõ esse priuatã. et sic eadẽ rõe posset se intelligere appretendere deũ ꝛ sic esse beatã. Dico igit q omis libertas que est in hoie est a volũtate ꝛ nulla alia arbitriũ aũt dz rõis. rõis est. n. discernere inter bonum ꝛ malũ et standũ est ad suũ arbitriũ. Dicit g liberum arbitriũ facultas rõis ꝛ volũtatis et sequit in ipa diffinitiõe qua bonuz eligit ꝛc. Et ex hoc videt q nõ sit in nra ptãte facere bonũ. qz dicit assistente gra. gra em est a deo. et ẽ gratis data et gratũ faciens. Nã si nõ esset gratis data ñ esset gratia sed debitum. igit videt q nõ hẽmus liberũ arbitriũ ad bonũ sed ad malũ. maxime cuz determinatũ fuerit alibi q nemo bñ facere põt nisi primo moueat a deo. Et sic videt q rñsio Salomonis sit falsa q principaliter ponit liberũ arbitrium vt sequi possit bõ factorẽ suũ ꝛ nõ dicit vt recedere possit a factore suo. Dicit sub breuitate rñdeo q liberũ arbitriuz est principaliter tã ad bñ operanduz q̃z ad male operandũ in nobis. Nã dictũ est liberũ arbitrium ptinere ad rõem vel voluntatẽ. In voluntate aũt est naturale desideriũ sequi et inuenire summũ bonuz vt alias dictuz est. Et est p cõsequens naturale odiũ ad fugiendũ maluz. Rõ autẽ nõ dz nisi iudicare q̃d sit bonuz q̃d sit malũ ꝛ nõ plus afficiſ q̃ ad iudiciũ ad vnũ q̃z ad aliud Ex quo sequiſ q libertas arbitrij fortior est ad bonum q̃z ad malũ. et iõ sapientissime dixit Salomõ vt sequi possit et ñ vt fugere aut recedere possit. et vt tibi clarius sit solutio dubij q̃liter sit in nostra ptãte ꝛ libertate sequi deum et facere bonum q̃z q̃z offie bonũ primo a deo mouẽte ꝓcedat nota duo familiaria e. ẽpla. quoꝝ primũ est diui Aug. sup illud Jo. Nemo põt venire ad me nisi pater meus traxerit eum. et est tale. Imagineris vnũ piscatorẽ qui hamo capit piscẽ ille ponit hamum et escã et totũ sub aquis. Considera mõ si est in ptãte alicui piscis intrare gremiũ piscatoris vel nõ. dicẽdum est q nõ. Nã esto q piscis capiat escã et hamel. si piscator nõ traxerit sursum hamũ et piscẽ, nunq̃z piscis exiret de aquis. nec ad piscatorẽ ascenderet. ß necesse ẽ vt piscator trahat. Cõsidera secõdo si in ptãte piscatoris ẽ trahere ad se pisces cũ vult. Et sic dicendũ q nõ. nam si piscator ꝑ mille ãnos traheret sursuz hamũ et piscis nõ eẽt affixus hamo nunq̃z traherz piscẽ. qs g ordo est buj. Est prio q piscator aptet hamũ in uolutũ esca. demũ mittat in mare. deinõ q piscis põte veniat ꝛ capiat hamuz sub esca. Postremo vero q piscator trahat piscẽ. iã puto q hẽs intentionẽ. Dez est piscator q̃ posuit escã suoꝝ ꝓceptoꝝ in hoc mari magno et spacioso sub q̃ esca latet hamus. i. amor. nã oia ꝓcepta ad amorẽ referuntur. Ecce g q dez incepit. ß necesse ẽ q tu seqris et vadas ad capiendũ escã et amorẽ ꝛ tũc dez ꝑ suum amorẽ trahet te. Si g tu ñ venis ñ traheris. ꝛ si nõ traxerit nunq̃z ibis ad eũ. Bene g dicit Salomõ

Capitulū Septimū

cuz q̄ritur q̄d est hō q̄ ipe est in libertate arbitrij vt sequi possit. Ad b̄ etiā facit qđ aug. dicit ibidē viz. Noli cogitare te inuitū trahi. nō enī inuitus trahitur animus b̄ amore. Est q̄daz voluptas cordis cui dulcis est panis ille celestis. Porro si pote te dicere licuit. Trahit sua quēq; voluptas. ñ obligatio b̄ delectatio. Quāto magis dicimus trahi hoiem ad x̄pm. q̄ delectatur virtute. delectatur beatitudine. delectat̄ iusticia. delectatur vita eterna. qđ totū est x̄ps. Ramū oñdis oui et trahis eam. Nuces oñdis puero et trahis eū. hinc et Ambr. Uolūtariū militē sibi elegit x̄ps. volūtariū suum diabolus actionatur. xv. q. i. nō est. Et in b̄ est similitudo ad deū qui oia opat̄ sm p̄silū voluntatis sue nullo cogente et hō est dñs actuū suoz.

Dico secūdo q̄ §. II.

cū q̄ritur q̄d est homo q̄ nī Salomō rīdet. vt astrologus. et dicit q̄ est dignitate sublimat̄ ꝛc. quasi velit dicere q̄ ipe hō est minor mūdus q̄ dr microcosmus. vbi debes scire sm Tho. sup Jo. in ca. i. q̄ mūdus est triplex scz magnus imo maxi⁹ et iste est deus. Secūs est medius. et iste est mundus creatus in q̄ sumus nos. Tertius est minor et iste est hō. Sic puto intelligebat Jo. q̄n dicebat. In mūdo erat. i. in sei p̄o. et sic deus est mundus. et mūdus p ipm factus est. et iste ē de q̄ Gene. i. In principio creauit deus celū et terrā. et mūdus eū nō cognouit. i. hō ad quē spectat eū cognoscere scz deū. Sic etiā videt Ambro. hoiem appellare mūdum di. xxv. scrto die. Ubi dicit q̄ per cibos mūdus debebat imminui. i. homo p quos desiderat augeri. vide ibi glo. Et rōem assignat Ma mascenus in. tj. li. q̄ mūdus dr homo q̄ p̄ticipat cū oībus creaturis mūdi. p̄pter qđ etiā Greg. dicit in Omel. sup illud. Predicate euangeliū oīi creature. i. homini q̄ dr oīs creatura rōe predicta. habet em̄ in se similitudinē quasi oīm. Un Alanus de planctu nature introducens naturā sequētem sic ait. Ego sum illa que ad decorē mundane machine similitudinē hois assimilaui naturaz vt mea velut in speculo ipis mūdi structura cōpareat. sic igitur eū audis regē intellige hoiem esse qui dicitur rex. vt suus principalis rex qui dr mūdus maximus. et est rex. q̄ sicut ille rex maximus oīa pugillo tenet sic hō totū mundū mediū in se cōtinet et est alius terti⁹ mūdus. iō vide staturā hois sm Ambro. in hexameron de ope sexti diei. et Lactācium li. de opificio dei addit̄ quibusdā vt visum fuerit. Primo in celo te natū scias erectus ꝓstitutus es sursum spectans. Cerui⁹ vero rotunda vt celum. Decem em̄ sunt celi scz lune. veneris amatose. mercurij gratiosi. solis luminosi. martis vigorosi. iouis pluuiosi. saturni tempestuosi et stellarum firax. cristallinū et empirreū. primos octo videmus hinc b̄ ñ duos vltimos. Hos celos q̄re in capite et vide solē et lunā duos oculos. martē et mercuriū duas aures. saturnam et iouē duas nares. venerē vnū os. Illi mundū illuminant et gubernant. Hec septē mēbra totū corpus ordināt et decorant. Stellatū celū in vertice capitis considera. cuius stelle multe et decus sunt capilli. qui in hoīe ad dec⁹ ptinēt vt ptz in his que ex toto sūt capillatura priuati. Cristallinū qđ nō vides habes in fronte vbi est sensus cōis. et empirreuz in memoria queraf. Sed hec aliquātulū aliter notanda sunt. Primo capilli sunt necessarij contra nimiū estū et validū frigus. Capitis p̄ superior vñ egrediūtur capilli posita est ad defendendū cerebrum. Capitis propria forma est sicut nauis ñ proprie rotūda b̄ cōpressa aliquātulū. cui⁹ mediū pōt dici carina. anterius proza. posterius pupis. Et hec figura necessaria fuit vt melius in ipo capite distingue rētur cellule sensuū. Frons est libera et apta vt mētis habitū pandat. et sic a mal' cogitationibz abstrahas mentē. Supcilia sūt munimenta oculoz ne si de capite aliqđ cadat eos offendere. possit pilis nigris implent̄ vt visum magis ꝓtegant. Sūt effossi vt hēant vñ recipiāt visibilia. Supra sūt palpebre vt a nocumētis tegātur. q̄ nobiles sunt. Septem insup pellicul' ipam luz vel pupilla tegitur. vt a nullo estu vel frigore ledi possit. Duo sunt vt si vnus abesset alter non desit. nec plures q̄z duo. quia turpitudo esset ipa multiplicitas. Aures aūt eadē cā due sunt scz vn⁹ tm̄ sit audit⁹. sicut et visus nō nisi vnus in quibus prima absconditūr foramina ne etiā ledantur ab extra. facte sunt vt occulta et inuisibilia noscamus et q̄ tortuosa. Cartilago cū carne extra aures in girū cōponunt̄ fit ad vocis dulcioz boatū q̄ dū p eam sonus reuoluit̄ melodiam quandā de nouo cōponit et animus magis delectat̄. Nares aūt ad hoc sunt facte vt cerebri purgamenta. et totius interius capitis inde extrahātur. Et nō est nasus totus et osseus z ps ex cartilagine. q̄ oportet eū dilatari et ꝓtrahi. Per ipas etiā nares odoramenta sumūtur ad cerebri ꝓfortationē. Os denicz p cibo sumēdo datū est vt vita ꝓfuetur. In ore em̄ dant̄ dentes ad masticandū ne stomachus grauetur cibo grosso et sapidius q̄ sumimus faciunt degustare. Os etiā dentes p loquela formāda sunt data que velut plectro pcusso faciūt melodiam. Est em̄ ipa lingua vt plectrū verberans aerem sup palatū et dentes et labia. que si vl'ps eorū deesset efficeret̄ vox nō sonora. Hinc quāta melodia et varietas ꝓsonantiū sit nata. qui considerare posset in laudē sui prozū peret creatoris. q̄ tantam speciositatez ꝓtulit homini. Sed qđ singulari⁹ est oībus alijs linguis! sola būana loquelam inuenit. cūctis alijs animalibus existentibz mutis. In hac ergo figura capitis totius celestis ornatus continetur. Demū vero a celis ad terrā

descendunt rores et impressiones et calores naturales quibꝫ mũdus gubernaꝝ continue Et hoc est in homine gula ꝑ quã ad corpus nutrienduꝫ abanĩa descendũt. cuius pulcritudinẽ ⁊ gracilitatẽ si ꝯtemplatus fueris miraberis. Inde ꝓcedunt musculi quasi totius capitis bases. qꝫ celum sua fortitudine sustentaꝝ a deo sibi donata Ueniam ꝙ ad brachia vbi sunt manus ⁊ digiti decẽ que oĩa ministrant toti corpi nostro. qꝫ celi sunt illi qui influunt nobis necessaria inferius. Sed ẽ manus aperta ad largiratẽ monstrandã digiti procedunt ab vno frusto tendentes ad vnitatẽ docendam. Post oẽs celos sequiꝝ spera ignis quã repies in stomacho vbi intentissimus calor est ꝙ digestiõe fienda. Qui stomachus est ꝛ ut olea ad quã oĩs calor corpis sequitur. cũ cibũ suscepit. Hinc dicimus bonũ signũ post cibuꝫ ⁊ frigus. qꝫ totus calor currit ad stomachum. ⁊ ꝙ putamus mẽbra esse subtiliora post cibũ ꝙ ante in hoĩe sano. vt ꝑ maxime de digitis mittẽdo et extrahẽdo anulũ. Post speram ignis sequiꝝ spera aeris in qua generãtur pluuie. niues ⁊ grandines ⁊ impssiones diuerse. Sine hoc nec ꝑ momentum homo viuere posset. Nec in corde require sine ꝙ nec ꝑ sealiqs viuere valet in quo generaꝝ furta. homicidia. blasphemie ⁊c. Deinde sequiꝝ terra ꝑfusa cũ aqua vbi fit generatio et corruptio rerũ. Et hoc quere in te homine in ventre corruptionibꝫ ⁊ genitalibꝫ generationis. Et qꝫ terra suo pondere libraꝝ siue sup nihil est fundata. post istas ptes due sequũtur subtilas colũne. quibꝫ corpꝰ oĩe vbiꝝ nõ sine miraculo grandi cũ videas boues et oues et equos et animalia alia multos hãe pedes crura simul et tibias fortiora cruribꝫ hoĩm ⁊ tñ nõ pñt recte. ꝙ solus prone ꝓcedere. Igit hoc est miraculũ ꝙ terra nõ est sup graue corpus fundata. Ista est solutio scda. Nã cũ quer quid ẽ homo? tibi rñdetur vt astrologo ꝙ hõ est totus mũdus ⁊ ꝑfectio oĩum. Sic etiã rñdebat Anaragoras qui interrogatus quid esset hõ. ait mensura oĩm rez. vt habetur. i. metaphisice. Sic fortitan intellexit Pitagoras qñ interrogat? ad quid natus esset hõ ait. Causa videndi celũ vt dicit lactancius. iij. institutionũ ca. xviij. qꝫ debemus ꝓtemplari celũ. ⁊ cũ ei? pulcritudinẽ cognoscimus ad nosmetipos reuerti ⁊ nos ꝓseruare ne tam nobilẽ creaturã dãnare velimus et eam auferre a celo. Et ista ꝓsideratio subleuat ad eum vt regem sequaris.

Tertia questio .§.III.

est. quid est hõ. ⁊ hoc quãtũ ad corpis originẽ. Et ad hoc rñdet Salomon dicẽs ꝙ est grauitate cõformatus vanitatis. ⁊ sic rñdet vt bonus moral⁹ ⁊ etbicus. sicut rñdebat pr̃ suus ꝙ dicebat. Homo vanitati similis factus est. facta prius interrogatiõe dñe ꝙ quid est homo. qꝫ innotuisti ei aut fili? hoĩs qꝫ reputas eũ. vbi Cassiodorus inquit. Quid ẽ homo ꝙsi puluis qui vento flante transferr ꝙsi limus in terrã liquidã resolutus qui bñe non põt firmitatẽ. quapropter quid est hõ sub interrogatione ⁊ respectiue ꝓnunciandus est. Ubi nota qõ ait Priscianus in. iij. li. ꝙ hõ quintuplicẽ habuit diminutionẽ vsqꝫ ad hanc diẽ. Nã antiquit? declinabaꝝ hic hõ homoĩs. sicut vtebaꝝ Enni⁹ qñ dicebat. Ulturis in siluis. miserũ mãdebat homonez. Prima ꝙ sua diminutio fuit hic hõ homoĩs. scda est homũculus. tertia est homuntio. quarta est homulus. quinta homusculus. Prima diminutio est tñ in obliquo ⁊ nõ in recto. Ellie q̃ttuor sunt in obliquo ⁊ recto. qꝫ pculdubio natura humana iã primo fuit diminuta in obliquo sed nõ in recto. qꝫ primo obliqua mulier fuit creata que nõ est ꝑfecta sicut vir. nullã tñ imꝑfectionẽ ex hac creatione acqsiuit Adam sed ipa natura fuit imꝑfectior. cũ sua imꝑfectio q̃ latebat ad extra patuit. Scda diminutio fuit in recto in primo peccato Eue nã tũc recte hũana natura acqsiuit mortẽ corpalem ꝑ nõ spũalem. Tertia diminutio fuit etiã in recto qñ. s. ipe Adam peccauit. qꝫ tunc fuit ipa mors corpis ⁊ aĩe. Quarta diminutio fuit qñ habuit maledictionẽ ⁊ dictũ ei fuit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quinta diminutio fuit qñ expulsus est de padiso. Igit si queris quid est hõ. respice factorẽ vt recorderis te factuꝫ fuisse. ⁊ tũc cognosces in ipo esse breui tpe tue factionis ⁊ quãtã diminutionẽ habuisti. Uel pria diminutio fuit in peccato Eue. scda in pcto ade. tertia in peccato legis nature. quarta i peccato legis scripture. quinta fuit in peccato habito cõtra cro ꝓtra legẽ gr̃e. Et primo nõ fuit in recto. qꝫ nõ dãnauit naturã hũanã. ꝙ oẽs alias dãnat marie ꝓtrahentes. Uel prima diminutio fuit qñ de adã fuit costa extracta. qꝫ tũc diminut? est homo. Alie vero quattuor fuerũt qñ ꝑ peccatũ quattuor elementa ex qbus cõponiꝝ hõ facta sunt alterabilia inter se et ex eoꝝ actiuitate totus corrũpitur. ⁊ venit ab esse ad nõesse ꝑ mortez corpis. Igit si vis scire quid est hõ. factorẽ sequere ⁊ ꝓsiderabis factionem ꝙ de aliq̃ materia sis creat? vel factus. ⁊ videbis esse tũc vanũ. Uñ Bern. in suis ꝓtemplationibus sic ait. Attende hõ qd fuisti. añ ortũ. ⁊ qd es ab ortu vsqꝫ ad occasum. ⁊ qd eris post hanc vitam. ꝑfecto fuisti qõ nõ eras ex vili materia postea factus. ⁊ vilissimo panno involut? menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus. tunica tua fuit pellis secũdina sic indutus ⁊ ornatus ad nos venisti ⁊c mꝫra ibi. Et Amb. in hexamerõ de ope sexti diei ait. Nõne hec oĩa sicut vmbra ꝑtereunt? Nõne domus tua hec puluis est et ruina? Nõne hec oĩa fabula? Nõne seculi thesaur? vanitas est? Nõne tuipe es vermis? Respice in puluere hoĩm. ⁊ vide qd de te nisi cinis ⁊ ossa re-

Capitulū Primum

manebunt. hoc est ex corpe tuo. Respice inq3. dic mihi quis ibi dives. quis ibi paup sit. discerne inopes ac potētes. nudi oēs nascimur. nudi morimur. nulla discretio inter cadauera mortuoz nisi q3 grauius ferent diuitū corpa vedita gule ⁊ luxurie q3 paupis quē audisti crudeliter defunctuz. s. Lazarū. Si g3 psiderabis te factū videbis quid ē homo. q3 qđ vanū. hec oīa ibi. ¶ Macrobius etiā de somno Scipionis dicit. Anīe incluse corpibus ipm corpus velut carcerē fetidū. tenebris horridū sordibo et cruore patiunt. Et. xiij. q. ij. in ecclesiastico dr. Terrā geris. terrā teris. in terrā reuerteris qui de terra sumeris. ſm aūt Aug. nihil in forma terra. Hinc et Virgilius in. vi. eneidos. Nō inibi si lingue centū sint oraq3 centū ferrea vox oīs scelerū veplxendere formas. Oīa penaq3 pcurrere gſia possim ps. Uniuersa vanitas oīs hō viuens. Caro insup aut apls concupiscit aduersus spiritū et spūs aduersus carnē. Et fit ptinuū belluz intestinū. Qđ bellū repūtatur in motibo celoruz ptrarijs. Sicut. n. sunt duo celoz motus. s. motus primi mobilis. qđ theologi appellant celū cristallinū. alij firmamentū qui ē ab oriente in occidentem vniformis et ptinuus. Alius est motus planetarū ad oppositū. s. de occidente in orientē p signa zodiaci. Ita in hoīe duplex est motus in appetendo. s. motus sensualitatis et motus rōis ex spū q3 sunt oppositi. Unde et Alanus de cōplanctu nature. Sicut ptra rapta firmamēti volubilitatē motu ptrario exercitus militat planetaz. Sic in homine sensualitatis rōiscz hostilitas ptraria repit. Ratiōis. n. motus ab ortu celestiū oriens. occasū ptransiens terrena psiderādo regirat in celū. Ecōtrario motus sensualitatis planetaz. ptra rōis firmamentū in terrestrū occidens aliq3 labūtur. Et nota q3 hō vltra ꝓpriā acceptionē aliq3 sumitur p pte rōnali. et dr homo interior. aliq3 p pte sensuali seu corpe. et dr exterior hō. et de vtroq3 ij Corin. iiij. Licet nr exterior hō corrūpatur. tñ is qui int? est hō nr renouat de die in diē. Ite de primo hoīes et iumēta saluabis dne. i. rōnabiliter viuētes et bestialiter salute naturali. ⁊ salute spūali cū bestie quertunt in hoīes. sicut Nabuchō. p pniaz Ne sc̄do. i. Corin. iij. Cuz sint inter vos zelus et ptentio. nōne ſm hoīem ābulatis. Aliq3 sumit hō pro diabolo. et dr malus hō. ps. Non timebo qđ faciat mihi hō. et alibi. Eripe me dne ab homine malo. i. diabolo vel meipo. ſm Bern.

Titulus secundus de potentijs anie. Ca. primū de potētijs aīe in cōi.

IN homine non sunt plures anie p essentiā differētes. s. nutritiua, sensitiua et intellectiua sed vna tm̄. s. intellectiua cōtinens in se illam triplicē virtutem. s. nutritiuaz sensitiuā et intellectiuaz. Unde in li. de eccl'asticis dogmatibo dr. Nec3 duas aīas dicim? ee in vno hoīe. sicut Jacobo et alij sanctoz scribunt vnā aīam qua animatur corp? ⁊ q3 immixta sit sanguini. Alteram spūalem q3 rōe administret. ß dicim? vnā et eandē esse aīam in hoīe q3 et corpus sua sanctificatione viuificat et seipam sua rōne disponit.

Pro hui? maiori declaratiōe dicit. b. Tho. in prima pte. q. lxxvi. arti. iij. q3 Plato posuit diuersas aīas esse in corpe vno etiā ſm organa distinctas quibo diuersa vite opa attribuebat dicens. Unde nutritiuā esse in epate. ocupiscibilē in corde. cogitatiuā in cerebro. Quā opi. Aristo. reprobat in li. de aīa. Apparet aūt hoc esse impossibile. s. plures aīas in vno corpe esse differētes p essentiam p istud. q3 vna operatio anīe cū fuerit intensa impedit aliā q3 nullo mō pficeret nisi principiū actionum cēret p essentiā vnū. Ponit alias duas rōnes quas ibi potes videre. Dicendū est g3 q3 eadē numero est aīa in hoīe nutritiua. sensitiua et intellectiua. Quō aūt ptingat de facili cōsiderari pōt si quis differētias speciez et formaz attēdat. Inueniunt. n. species rez et forme differre ad inuicē sicpfectū et min? pfectū. Sic in rez ordine aīata sunt pfectiora inanimatis. et aīalia plātis ⁊ hoīes brutis. Et in singul'horz generuz sunt gradus diuersi. iō Aristo. in. viij. methaphi. assimilat rerū species nūeris qui differūt spē ſm additionē vel subtractionē vnitatis et in. ij. de aīa cōparat diuersas aīas speciebo figuraz quaz vna ptinet aliaz. Pentagonus. n. ptinet tetragonū ⁊ excedit. Sic aīa intellectiua ptinet in se sua virtute q3q3d bēt aīa sensitiua brutoz et anima nutritiua plantarum. sicut superficies que hz figurā pentagonā nō p aliā figurā est tetragona et p aliā pentagona. q3 superflueret tetragona exq3 in pentagona ptinetur. Sic nō p aliā aīam sortes est hō et p aliā sortes ē animal sed p vnā et eandē. Et licz embrio pri? habeat aīam sensitiuā. tñ hec abijcit aduenientie pfectioris. s. rōnali q3 est intellectiua et sensitiua sil'. hec Tho. Quāuis aūt in hoīe nutritiua ⁊ sensitiua cōmuni? ⁊ ꝓpriꝰ dicant potētie q3 anie. tñ aliqñ anie dicunt. Et de aīa nutritiua pōt intelligi illud qđ dixit Petrus xpō aīam meā p te ponaz. i. vitā que ptinere videt ad nutritiuā. Alienatus eñ ab intellectu actu pñti et ab oī sensatione adhuc pōt viuere vt fuit in Paulo sed nō alienat? a nutritiua. de aīa sensitiua dr Jo. xij. Qui amat aīam suā pdet eā. Ubi in eā est relatio simplex. et est sensus. Qui amat aīam suā rōnalē vere pdit. i. mortificat aīam sensualē suā. s. q3 ad illicita ad q3 inclinatur vra visu. auditu. ab appetitu illicitoz venereoz ⁊ hmōi. De aīa intellectiua intelligit illud Job. xiij. Aīam meā in manibo meis portо. Et ps. Anīa mea in manibo meis sp. i. discus-

sio rõis que pertinet ad aiam intellectiuã in ma/nibus.i.in operib9 meis ad ꝓsiderandum si licita sũt vl illicita. Et de hac triplici sil põt exponi illd Jo.x. Bonus pastor aiaz suã ponit ꝓ ouibus suis siue intelligatur illud de prelato q̃ ad subditos. siue moraliter de q̃cunq3 virtuoso quo ad greges cogitationũ. affectionũ ⁊ opationũ. vt tanq3 oues sint cogitatiões ⁊ actiões innocentie ⁊ obedientie mansuetudinis ⁊ patiẽtie ac beneficẽtie et hmõi. Talis. n. si est bonus ponit si expedit ꝓ ꝓseruatione ouiũ ⁊ aiam nutritiuã. i. vitã ⁊ sensitiuã aiam respiciendo. audiẽdo. admonẽdo. discurrẽdo ꝓ salute eor. Animã intellectiuã orando. meditando studendo. ꝓdicando ⁊ hmõi. Figura in Jacob q̃ virgas populeas ⁊ amigdalinas ponebat partiz decorticatas in aquis añ oues quarũ erat pastor dũ bibebant. que ꝑm Gre. in moral. signãt exempla patrũ prim ꝑm historiã. prim ꝑm sensuz spũalem aiabus ꝓponẽda. vt ex hor aspectu cõcipiant ꝓposita variarũ actionũ virtutis Geñ. xxx. Figura in dauid q̃ pugnabat ꝓtra leones ⁊ vrsos ꝓ ouibus suis. ⁊ sic morti se exponens i. Regũ. xvij. In moise etiã q̃ minauit gregẽ ouiũ ad interiora deserti. vbi vidit rubũ ardentẽ nõ ꝓsummi. Exo. iij. Sic ꝓlatus suis oriõnibus ⁊ exẽplis dz oues subditas advisionẽ supnor ꝓducere. Ecõm hoc etiã põt exponi illud Magnificat aia mea dñm. Nã q̃ntũ ad aiam vegetatiuã magnificauit realiter dñm ihesum augmẽtando paulatim in vtero ⁊ nutriendo. et sic fecit magnũ corpaliter. Vel etiam magnificauit generãdo ipm sine hũano opere. ⁊ sic oñendo in se magnã dei potentiã. Et sic cũ maria sorore aaron inuitat nos ad idẽ dicens. Cantem9 dño. glose. n. magnificat9 est ꝛc. exo. xv. Magnificat q̃ntũ ad sensitiuaz dñm exẽplariter cõponendo sensus suos ⁊ vincẽdo oẽs passiones ꝯupiscibilis ⁊ irascibil vt dicere posset illud apli Magnificabit xps in corpe meo. Tertio magnificauit q̃ntũ ad intellectiuã aiam. viz affectũ in diuinis exultãdo ibi. exultauit spũs meus. Intellectu se paruã ꝯgnoscẽdo ibi. qz respe. hu. an. sue ꝛc Memoria recolẽdo bñficia sibi collata. qz fe. mi. mag. ꝛc. ⁊ sacra eloquia sicut locutus est ꝛc. Et ad idem inuitat nos ps. dicens. magnificate dominum mecũ. ⁊ sic magnificauit virtualiter.

Unitur autẽ ani .§.I.

ma rõnalis corpi nõ mediante aliquo corpore nec mediante aliq̃ dispositiõe accidẽtali ꝟ ꝓ seipam. Pro cui9 declaratiõe dic de. Tho. in. i. pte. q. lxxvi arti. i. ꝙ cũ ania vnit corpori vt forma. est impossibile ꝙ vnit ei aliq̃ corpore mediante. Cui9 rõ est. qz sic dicit aliqd esse vnũ quõ ⁊ ens. Forma autem ꝓ seipam facit rẽ esse in actu. cũ per essentiaz suã sit act9. nec dat eẽ per aliqd remediũ. Cũ vnias rei cõposita ex materia et forma est ꝓ ipaz formam q̃ sm seipaz vnit materie vt actus ei9. Nec est aliqd aliud vniens nisi agens qđ facit materiã esse in actu. vt dr in. viij. metha. Cũ ptz falsas eẽ opiniões illor q̃ dixerũt aliq̃ corpora esse media inter aiam ⁊ corpus hois. Quoruz quidã platonici dixerũt ꝙ ania intellectiua dz corpus corruptibile sibi vnitũ naturaliter a q̃ nunq3 separat ⁊ eo mediante vnit corpori corruptibili hois. q̃daz alij dixerũt ꝙ vnit corpi mediãte quodã spũ corporeo. Alij dixerũt ꝙ vnit corpori mediãte luce quã dicũt esse corpus. Et de q̃nta eẽntie natura. ita ꝙ ania vegetabil vnit corpori mediãte luce celi siderei. Aania sensibil mediãte luce celi cristallini. anima intellectiua mediante luce celi empirrei vnit qđ ficticiũ ⁊ verisibile apparet. tũ qz lux nõ est corpus. tũ qz q̃nta essentia nõ venit in materialiter in ꝓpositiõez corporis mixti cũ sit inalterabilis ꝟ tũ virtualiter. Cũ etiã qz ania vnit immediate corpori vt forma materie. cuius autez subtracto seu deficiente spũ. q̃ est quoddã corpus subtile anima separatur a corpe. ⁊ sic deficit vnio anime ad corp9. hoc nõ est iõ. qz ille spũs sit mediũ ad causanduz illã vnionẽ. ꝟ qz tollitur dispositio per quã corpus ẽ dispositũ ad talẽ vnionẽ. Est tũ ꝑdict9 spũs mediũ in mouẽdo sicut primũ instrumentũ motus. partes. n. grossiores corporis mouet ania partes subtiliores vt per ignẽ ⁊ aerẽ. i. per coleram ⁊ sanguinẽ. sed nec mediãte aliq̃ accidẽte vnit ania corpori. rõ ẽ ꝑm. b. tho. vbi sup̃ qr cũ accidẽs posterius sit substãtia ⁊ tẽpore ⁊ rõe. vt dr. vij. metha. nõ põt intelligi aliq̃ forma accidental in materia añ aiam q̃ ẽ forma substãtial. Preter istã vniõez aie cũ corpore nõ põt aia nãa vniri cũ deo per caritatẽ ⁊ feruẽs desideriũ ps. Adhesit aia mea post te scz ꝓ caritatẽ. ⁊ i. Cor. vi. Qui adhret deo vnus spũs ẽ cũ eo põt vniri cũ primo ꝓ voluntatz cõformationẽ vel in bono vt illi de q̃bz dr act. iij. Multitudinis credentiũ erat cor vnũ ⁊ anima vna in dño. vel in malo vt iudei de q̃bz dr ps. ij. Principes quenerũt in vnũ aduersus dñm. Põt ⁊ vniri aia cũ corpe suo. i. appetitu sensitiuo. iuxta illd ps. Sitiuit in te aia mea. s. cupiẽdo dissolui tibi sũme placere. voluntatẽ tuã in oĩbz cõplere q̃z multipliciter ⁊ caro mea. i. appetit9 sensitiuus. ⁊ oia mẽbra corpis ad idẽ subiiciunt spũi et in vnũ conueniũt cũ aia ad opandũ virtuosa. Solus tũ xps etiã viator habuit perfecte et omnimode bãc vnionem. vñ animam suã appellat vnicam.

Anima secũdum .§.II

Aug. in. vi. de trini. in vno q̃z corpe ⁊ in toto ẽ tota et inqualibet pte corpis ẽ tota. Hui9 rõem assignat. b. tho. in. i. pte. q. lxxvi. dicẽs. cũ aia vniatur corpori nõ vt motor tm ꝟ vt forma ei9. necesse est ꝙ sit in toto tota ⁊ in q̃libet pte tota. Nõ. n. ẽ forma corpis accidẽtalis sed substãtial. forma autez

Capitulū Primum

substantialis nō solum est perfectio totius sed cuiuslibet partis. cū totū cōsistat ex partibus. forma totius q̄ nō dat esse singulis ptib corporis. ē forma que est cōpositio. ꝛ ordo sicut forma domus. ꝛ talis forma ē accidētalis. aīa vero est forma substantialis. vñ oz q̄ sit forma ꝛ actus nō solū totius ꝫ cuiuslibet partis. Et iō recedente aīa sicut non dr anīal et bō nisi eq̄uoce. quēadmodū aīal pictū et lapideū. ita est de manu et oculo ꝛ carne ꝛ osse vt ꝑbs dicit. Cui⁹ signū est q̄ nulla ps corpis bz ꝓpriū opus anima recedēte. cū tñ oīe q̄d retinet speciē retineat operationē speciei. Actus aūt ē in eo cui⁹ actus ē. Clñ oz animā esse in toto corpore ꝛ in qualibet ꝑte ei⁹. Hoc aūt intelligendū nō est ꝑm quātitatiuā totalitatē. q̄ hanc nō bz. q̄ aīa ñ est quāta. nec etiā ꝑm totalitatē virtutis. q̄ ñ ꝑm quālibet suā potentiā est in q̄libet ꝑte corpis ꝫ ꝑm visum in oculo. ꝑm auditū in aure. ꝛ sic de alijs. Sed est tota in qualibet ꝑte ꝑm totalitatē pfectionis ꝛ essentie. sicut in sup̄ficie alba. tota albedo est in sup̄ficie ꝛ in qualibz ꝑte sup̄ficiei ꝑm totalitatem perfectiōis et essentie. Potentiaꝫ aūt aīe q̄ quedā sunt in ea ꝑm q̄d excedūt totū corpis capacitatē. ſ. intellectus ꝛ volūtas. hmōi potentie in nulla ꝑte corporis esse dicunt. Alie vo sunt cōes aīe ꝛ corpi. vñ nō oz q̄ taliū potētiaꝫ quelibz sit in qualibet ꝑte corpis. ꝫ in illa corporis parte proportionata ad talis potentie operationem.

Sciendum autē .§.III.

q̄ ipa essentia aīe nō est ei⁹ potētia. Si. n. vt dicit Dyoni. v. c. angelice hierarchie. celestes sp̄us .i. angeli diuidunt in essentiā. virtutē ꝛ opatiōez multo magꝫ dicendū de aīa q̄ est inferioris grad⁹ in ordine intelligibiliū aliud ē essentiā. aliud virtutem et potentiā. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. in. i. ꝑte. q. lxxvij. arti. i. q̄ ē impossibile dicere q̄ essentia aīe sit ei⁹ potētia. licet q̄dā hoc posuerint. Et rō est. q̄ cū potētia ꝛ actus diuidant ens et q̄libet genus entis. oz q̄ ad idē genus entis referat actus et potētia. et iō si act⁹ ñ est i genere substātie. potētia q̄ est ad illū actū nō pōt ee in genere substātie. Opatio aūt aīe nō est in genere substātie. sed in solo deo ei⁹ operatio est ei⁹ substātia. Clñ dei potentia q̄ est opatiōis p̄incipiū. est ipa dei essentia. q̄ ē non pōt. nec in aīa nec in angelo vel alia creatura. vñ sequit q̄ nec aīe potentia est in genere substātie. Essentia aūt aīe est in genere substātie. ꝫ essentia ei⁹ non pōt esse potentia eius. Alia rō est. q̄ aīa ꝑm essentiā suā ē act⁹. Si g̃ ipa essentia aīe eet immediatū opationis p̄incipiū semp bñs aīam actu bret opa vite. sicut semp bñs aīam actu est viuū. sed inuenit bñs animā nō semp bre in actu opera vite. vt cum dormit et b⁹. Si aūt q̄rat quid sit potētia aīe ex q̄ ñ est ei⁹ essentia. Rñdet. b. Tho. vbi supra. q̄ est accidens. put accidēs diuidit ctra substātiaꝫ. Sic em̄ nihil est mediū inter substantiā ꝛ accidēs. q̄ diuidunt ꝑm affirmationē et negationē. ſ. esse in subiecto. vel nō esse in subiecto. et sic cum non sit substātia ipa aīe. oz q̄ sit accidens q̄libet potentia eius. et ē in 9da specie q̄litatis. Sed. put accidens accipit ꝑm q̄d ponit vnū ex quinq̄ vniuersalibo. sic nō est accidens potētia aīe. Nā ꝑm hūc modum aliq̄d est mediū inter substantiaꝫ et accidens. q̄ ad substantiā ptinet q̄cquid ē essentiale rei. non tñ quicq̄d est extra essentiā rei. pōt sic dici accidens. sed solū q̄d nō causat ex p̄incipijs essentialibo speciei. ꝓpriū em̄ nō est de essentia rei sed et p̄incipijs essentialibo speciei causat. vñ mediū est inter substantiā et accidens. et ꝫ mō potentie aīe pōt dici medie inter substantiaꝫ et accidens quasi ꝓprietates aīe naturales. sicut risibile dr ꝓpriū homini. ꝛ calor ꝓpriū ignis ꝛ hmōi. Q̄d aūt Aug. dicit q̄ noticia ꝛ amor nō sunt in aīa sicut accidentia in subiecto intelligit. put cōparantur ad aīam nō sicut ad amantē ꝛ cognoscentē. ꝫ put cōparant ad eā sicut ad amatā ꝛ cognitā. q̄ ipa. substantia. essentia aīe cognoscit et amat. Et sic etiam intelligendū est cū idē dicit q̄ mēoria intelligentia et volūtas sunt vna essentia. Vel etiā ꝑm alios pōt dici q̄ hec locutio verificat ꝑm modum quo totū potēriale p̄dicat de suis ptibus quia. n. tale totum adest singulis partibus scōm totam essentiā sed nō ꝑm totā virtutē. iō p̄dicat de quilibet ptē ei⁹. ꝫ nō ita ꝓprie sicut totū vle. Q̄d etiaꝫ ꝑbs dicit in. vj. de aīa q̄ illud q̄d primo sentimus ꝛ intelligim⁹ est aīa. nō ex hoc sequit q̄ essentia aīe sit eius potētia. sed q̄ hoc ꝑm q̄d forma accidētalis cuiusmodi ē potētia aīe. est actiōis p̄incipiū hz a forma substātiali. et iō forma substātialis est primum actiōis p̄incipium sed nō proximū.

Ponūtur autē .§.IIII.

potentie aīe esse bona media. Ogr. n. sen. li. ij. di. xxvi. post Aug. ponit triplicē dām bonoꝝ scz minima. media et magna. viz bona tpalia. naturalia et virtualia. Et q̄ ista a deo accepisti ꝫ aplm Recordare q̄ accepisti bona in vita tua dixit Abraam Luc. xvi. Tpalia quidē ad recte distribuēdum. naturalia ad bene exercēdū. virtualia ad cōtinue augendū. Tpalia vt diuitie bona sunt. q̄ organice deseruiūt felicitati ꝑm ꝑbm. i. sūt instrumenta ad vitā virtuosaꝫ. Qui. n. sibi thesaurizat et tpalia nō distribuit ꝑm rectitudinē dānatiōez incurrit. Clñ cuidā diuiti qui sibi ꝓpi vicebat. Anima mea bēs multa bona posita in ānos pluri⁹mos. comede. quiesce ꝛc. dictū fuit a deo. Stulte aīam tuā hac nocte reperent a te Luc. xij. Super quo euāgelio dicit Ambr. Tu. ſ. diues susceptis dei muneribo et in sinū tuū redactis. nil te putas facere iniquū. si tam multoꝝ vice subsidia solus

obtineas ꝛc.di.xlvij.sicut bi. ¶ Bona naturalia sunt potentie anie interiores ꝛ exteriores quibus opamur.q̄bus põt ania bene et male vti. sicut et bonis tpalibꝫ. Et de bis põt illud exponi ps. Bonorum meoꝝ nõ indiges dñe.i.operꝫ nrõꝝ q̄ pce dunt a potentijs. Exercere aũt dz q̄s hmõi bona ꝛ bene.alis ea in vanũ accepit.ps. Qui nõ accepit in vanũ aiam suã.hic.s.habitabit in tabernaculo tuo. Bene autẽ exercet hmõi bona cum peniter'et se mortificat.ſm illud ps. Tabescere fecisti sicut araneam aiam ei⁹.i.ſm glo. Fecisti tu de⁹ vt ania q̃uersa sit tabida.i. humilitate infirmata sicut aranea.que etiã leui tactu manus tabescit.i.deficit a virtute sua ꝛ vigore.sicut aia correcta ꝛ penitẽs a ꝙtactu manus diuine inspirationis.deficit a vigore superbie ꝛ morif vite pristine. Aranea est subtile corpus,terrena deserit,alta q̃rit.emissiõe viscerũ telas texit. Sic q̃uersus ꝛ corrept⁹ ꝑ pniam corpus extenuat.mũdi infima ꝙtemnit. celestem q̃uersationẽ appetit.subtiles operationes ex timore dñi facit. Bene exercet aia potẽtias.dũ intellectũ ꝛ affectũ ad supna erigit.vñ ps. Ania mea exultauit in dño ꝛ delectabif in deo salutari suo. Omnia ossa mea dicent.dñe quis similis tibi. Exultatio delectatio anie est i ꝑa maxia cõplacentia quaz bz voluntas ex cognitiõe ꝛ ꝓsideratione intellectuali diuine,puidentie ꝛ beniuolentie magne ad i ꝑaz animã. Prouidẽtia vero in dño q̃ si bon⁹ est et puidet seruis suis. Beniuolẽtia in salutari.q̃ sic dicitur.q̃ nos saluat. Ossa anie sunt potentie.q̃ sicut ossa insepabiliter inhærent carni et dant ei robur ad operandũ.ita potẽtie insepabiliter sũt in ania ꝛ ex bis est virt⁹ homini ad opandũ. Omnes ergo potentie admiratiõe quadã cui usdã reuerentie debent experimẽtali gustu intelligere nullũ eẽ similẽ deo. Bonis virtualibꝫ nõ põt q̄s male vti. de q̃bus põt illud intelligi.puer.xi. In bois iustorum.s.opibus virtutũ exaltabif ciuitas Isa.lvij implebit splendoribꝫ aiam tuã. Virtutes sunt vt quidã radij q̃bus ania illustrat in baptismo.que bona dz augere.iuxta illud ps. ibunt de virtute in virtutẽ. Nã qui accepit bonũ vni⁹ talẽti designãtis aliquã grãm.q̃ nõ auxit sed ꝓseruauit.fuit eo priuatus ꝛ ꝓfusus mat.xxv. Recordare g̃ q̃ recepisti ꝛ ad quid recepisti.ꝛ sic ſm ps. Anima mea in bonis demorabitur.s.ad recordandum.

Potẽtias anime .§.v.

esse plures ponit pbs in.ij.de ania ꝛ mgr sen.i.li.di.iij.q̃ necesse est ponere ſm.be. Tho.in.i.pte.q. lxxvij.arti.ij. Naz ſm pbm.iij.de celo sicut infime est dispositio ad sanitatẽ q̃ est q̃dam pfectio operis aialis q̃ nõ põt ꝙsequi pfectã sanitatẽ ꝫ aliquam modicã consequit paucis remedijs. Melius aũt dispositus est q̃ põt ꝙsequi pfectã sanitatẽ ꝫ remedijs multis ꝛ adhuc melius q̃ remedijs paucis pfectaz ꝙsequi põt. Optime aũt q̃ absqz remedio perfectã bz sanitatẽ. Ita dicendũ de bonitate ꝛ pfectione rerũ.viz q̃ ille res q̃ sunt infra boiem.vt aialia et insensibilia.quedã priclaria bona cõsequũtur.nõ aũt pfectã bonitatẽ ꝛ vniuersalẽ qualẽ est de⁹ ꝛ iõ quasdã paucas ꝛ determinatas virtutes ꝛ operationes bñt q̃bus illã assequent. Homo autẽ põt ꝙsequi pfectã et vniuersalẽ bonitatẽ.q̃ potest adipisci beatitudinez sed tñ q̃ est in vltio gradu ſm naturã eoꝝ q̃bus cõpetit beatitudo.iõ multis ꝛ diuersis operationibꝫ ac virtutibꝫ seu potentijs indiget aia hũana ad ꝙsequendã hmõi pfectã bonitatem. Angelis vero mior diuersitas potẽtiaꝝ cõpetit. In deo aũt nõ est aliqua potẽtia vel actio p̃ter eius essentiã. Est etiã alia rõ quare aia hũana est in diuersitate potẽtiarũ.viz q̃ est in ꝓfinio corporaliũ et spũaliũ creaturarũ.ꝛ iõ currũt in ipsa virtutes vtrarũq̃ creaturaꝝ. ¶ Sciendũ ẽt ſm be. Tho. vbi supra q̃ q̃dã operationes aie sunt q̃ exercentur sine organo corporali vt intelligere'ꝛ velle. Vñ potẽtie q̃ sunt baꝝ operationũ principia. sunt in aia vt in subiecto. Quedã vero actiones sunt anie q̃ exercent p̃ organa corporalia sicut visio per oculũ ꝛ audit⁹ p̃ aurẽ. Et sile de oibꝫ aliis operationibꝫ sensitiue ꝛ nutritiue partiũ. Et potẽtie q̃ sunt baꝝ operationũ principia sunt in ꝓiuncto vt i subiecto ꝛ ñ in aia sola. Vñ pbs in li. de som, ꝛ vigi. dicit q̃ sentire nõ est ꝑ aiã aie.neq̃ corporis sed ꝓiuncti. Dicunt aũt oes potẽtie esse anie nõ sicut subiecti sed sicut principij.q̃ p aiam cõiunctũ bz q̃ tales operationes possit operari. Fluũt q̃ oes potẽtie etiã sensitiue ꝛ vegetatiue ab essentia anie sicut a principio. Sunt.n. q̃dã ꝑprietates naturales ei⁹.ꝫ subiectũ est cã ꝑprioꝝ accidentiũ. vñ ꝛ ponit subiectũ in diffinitiõe accidẽtis. Notandum etiã q̃ oĩs actio ꝓcedit ab aliqua potẽtia ꝛ ẽ circa aliq̃d obiectũ seu materiã. potẽtia.n. ſm id q̃d est potẽtia ordinat⁹ ad actuz ꝛ diuersificat⁹ ſm diuersaz rõem obiecti.q̃.n. aliud est color inquãtum obiectũ visus.aliud sonus inquãtũ obiectuz auditus.iõ diuersa oĩno actio est videre ab audire. ꝛ q̃ diuersa rõ actiõis vtriusq̃.iõ etiã potẽtie diuerse.vñ ꝓcedũt illi actus. Potẽtia aũt aut ẽ actiua aut passiua. Actio aũt ꝓcedens a potentia activa alio mõ se bz q̃ ꝓcedens a passiua erga suum obiectũ. Compat⁹.n. obiectũ ad actũ potẽtie passiue.sicut principiũ ꝛ cã mouens.color.n. inquãtũ mouet visum est principiũ visiõis.sic et intelligentia est potẽtia passiua. Ad actũ aũt potẽtie actiue comparatur obiectum vt terminus ꝛ finis.sicut augmentatiue virtutis obiectũ est quãtuz ad pfectum quod est finis augmenti.et ex bis duobus actio recipit speciem.s.ex principio vel fine seu termino. Et sic est necesse q̃ potentie diuersificentur

Capitulum Primum

ſm actus ⁊ obiecta.

Quinq; ſũt ge .§.VI.

nera potẽtiaꝝ ſz pl̃m in.ij. de aĩa. viz vegetatiuũ ſenſitiuũ. appetitiuũ. ſm locũ motiuũ ⁊ intellectiuũ. Pro cui⁹ declaratiõe dicit Thom in.i. pte q. lxxviij. arti. i. q; gña potẽtiaꝝ diſtingu unt ſm obiecta actuũ ipaꝝ. Quãto. n. potẽtia ẽ altior tãto obiectũ vniuerſaliꝰ reſpicit. Obiectũ aũt operatõis anie triplici ordine põt ꝯſiderari. Alicui⁹. n. potẽtie aĩe obiectũ eſt ſolũ corp⁹ aĩe vnitũ. ⁊ ſ genus potentiaꝝ dr vegetatiuũ nõ. n. vegetatiua agit nſi in corp⁹ cui vnit aĩa. Eſt alterũ genus potẽtiaꝝ qđ reſpicit vniuerſalius obiectũ. ſ. nõ ſolũ corpus ſenſibile. ⁊ nõ ſolũ corpus cui aĩa vnit. Eſt alterꝝ genus potẽtiarũ qđ adhuc reſpicit vltius obiectũ ſcz nõ ſolũ corpus ſenſibile ſ ẽt oẽ ens. Et ex hoc ptz q; iſta duo genera potẽtiarũ hãt opatõem nõ ſolũ reſpectu rei quãcte ſ etiã extrinſece rei reſpectu. Cũ aũt opans oporteat aliq̃ mõ ꝯiungi ſuo obiecto. ncce eſt rẽ extrinſecã q̃ eſt obiectũ opatõnis anie ſm duplicẽ rõem ad aĩam cõpari. Vno mõ ſm q; nata eſt ꝯiungi aĩe ⁊ in aĩa eẽ per ſuã ſiltudinẽ ⁊ q̃ntũ ad ſ ſũt duo genera potẽtiaꝝ. Senſitiuũ reſpectu obiecti min⁹ cõis. qđ ẽ corpus ſenſibile. Et intellectiuũ qđ ẽ reſpectu obiecti cõiſſimi qđ eſt ens vle. Alio mõ res extrinſeca q̃ eſt obiectũ opatiõis cõparat ad aĩam ſm q; ipa aĩa inclinatur ⁊ tẽdit in rẽ ipam exteriorẽ. et ſm hanc operatõez ſũt duo gña potẽtiarũ. vnũ ſ. appetitiuũ ſm q; aĩa cõparat ad rẽ extrinſecã vt ad finẽ q̃ eſt primũ in intẽtiõe. Et ſ appetit⁹ q̃ dr appetitus aĩalis diſtinguit ab appetitu naturali. Appetitus em̃ naſalis ẽ inclinatio cuiuſlibet rei ad aliqđ ex natura ſua. et ſic naſali appetitu q̃libet potẽtia deſiderat ſibi ꝯuenies ſ appetit⁹ aĩal' ſeq̃tur formã apprehenſiaꝝ. Et ad h⁹. appetitũ req̃rit ſpãlis potentia aĩe ⁊ nõ ſufficit ſola apphẽnſio. Piſus em̃ naſaliter appetit viſibile ſolũ ad ſuũ actũ. i. ad videndũ. Animal aũt appetit rẽ viſaꝝ p; appetitũ non ſolũ ad videndũ ſ etiã ad alios vſus. Aliud gen⁹ potentiaꝝ ẽ motiuũ ſm locuz put. ſ. aĩa cõparat ad rẽ exteriorẽ ſicut ad terminũ opatiõis ⁊ mot⁹. Ad ꝯſequẽdũ. n. aliqđ deſideratũ ⁊ intentũ offie aĩal mouet ⁊ q̃uis ſenſus et appetit⁹ ſint principalia mouẽtia in aĩalibꝰ pfectis. nõ tñ ſenſus ⁊ appetitus inquãtũ hmõi etiã ſũt ſufficientia ad mouendũ niſi ſupadderet eis aliqua virt⁹. Nã in immobilibus animalibꝰ ẽ ſenſus et appetit⁹. ſ tñ hãt vim motiuã. Dec aũt' vis motiua eſt nõ ſoluz in appetitu et ſenſu vt in opante motũ ſ in ipis ptibus corporis vt ſint habilia ad obediendum appetitui anime mouentis. hec. b. Tho.

Potẽtiarũ autẽ .§.VII.

anie rõnal' q̃nq; ſunt genera ſm pl̃m in. ij. de aĩa ⁊ oĩs actio hũana ab his pcedens tũc bñ agitur ⁊ meritorie qñ ex gña in aĩa agit. vñ ps. aĩa mea illi viuet. ſ. vita gñe et ſemẽ eius ſaluet ipi. Semẽ ſpirituale ſeu gñatio aĩe eſt q̃ntuplex gen⁹ potẽtiarũ q̃ fluũt a ſic gñant ab aĩa q̃ tũc ſaluũt ꝓpo. cũ anima viuit ei. ſ. ex gña. Põt ⁊ iſte figurari p. v. talẽta tradita a dño ſuo ſuo mat. xxv q̃ tũc duplicãt. vñ tal' intrat in gaudiũ dñi. cũ. ſ. q̃s eas exercet. nõ ſolũ inſtinctu hũano rõis vt pl̃i. ſ etiã diuina illuſtratiõe gñe vt ſcti. nec põt iſta expoſitio incongrua reputari. q; diſſuta eſt ab his q̃ ſequũt in illa pabola. i. nõ cotrñdet eis Nã ſubdit de duobꝰ talentz. aut vno tñ alijs dat. Certũ eſt aũt q; oẽs hoies hãt pdictas oẽs potẽtias Dicit. n. b. tho. ſuper cant. in plogo q; illud bz locũ in expoſitiõe literali ſcripture. ſ. q; oz qđ non ſit diſſuta. ſ vñdeat pcedentibꝰ ⁊ ſequẽtibꝰ. hoc aũt nõ requirit in expoſitõe morali ſcripture. vt ptz in expoſitz doctorũ. Debz q̃ q̃s opari ſm potentiã motiuaz ex gña eundo ad tẽplũ vt xps et apli Act. nj. nõ aũt ad thratrũ l' ſpectaculũ. Tales. n. debẽt pũiri de ſe. di. i. In die debẽt moueri ad indulgẽtias et laudes diuinas. ps. Lauda aĩa mea dñm ⁊ q̃ ppiatur oĩbꝰ iniq̃tatibꝰ tuis p; indulgẽtias q̃ ad penã p; laudẽ ꝯfeſſiõis q̃ ad culpã. nõ aũt dz ire ad choreas. ibi. n. amputat figurate p; caput io. baptiſte. Mar. vi. q̃ interptat in q̃ eſt gña. Debz moueri ⁊ opari ad iuuandũ ꝓximos. vt thobias q̃ diſcurrebat p; ciuitates viſitãdo. ꝯfortãdo captiuos. veſtiendo nudos. ſepeliendo et hmõi. Et vt paulus q̃ laborabat manibꝰ ſuis. ad ꝓuidendũ ſibi ⁊ ſuis nõ aũt diſcurrẽdo cũ malis ad iniquitatẽ. de quibus Salo. puer. i. pedes eoꝝ ad malũ currunt. et ſic anima laborãtis laborat ſibi. Vegetatiua hñ vt dz. viz cibis et ponbꝰ q̃ deſeruiũt nutritiue et augmentatiue vtendo ad neceſſitatẽ ñ voluptatẽ Nã ⁊ helias carnes comedit. et dauid aquã cõcupitã. ſ. de ciſterna bethleẽ effudit. Cñ bibẽdo di. rli delicie. Venereis aũt actibꝰ q̃ deſiuũt gñarie ꝓpter ſe cũ ꝯiuga ſua ⁊ ñ alit ad plẽ ꝓcreandã vl' debiti redditõem ñ ad libidinẽ expletã. xxxij. q. iiij. vir cũ ꝓpria. ibi tũc cũ glo. ſua. Cũ ſenſitiua bñ q̃ſ cõmerciat cũ ſenſus exteriores. ſ. viſuz. auditũ et alios ſub diſciplia cuſtodit rõis. nõ eos exercẽs ad curioſitatẽ. vt ille q̃ dixit. iuga boũ emi. v. ⁊ eo ꝓbare illa. luc. xiij. ſ. p; curioſitatẽ paſſiõis inſup appetitus ſenſitiui mortificat a victo. Talentũ intellectiue duplicat cũ q̃s ipz applicat ad ꝯſiderãda ſpiritualia ⁊ diuĩa ad intelligendũ ſacra eloq̃a. q; vt dz. xlviij. Sicut ſtellas celi non extinguit nox. ita mẽtes fideliũ inhrẽtes ſacre ſcripture firmamẽto. nõ obſcurat mundana iniq̃tas. qđ faciebat. b. virgo maria. cui dixit ſimeon. tuã ipi⁹ aĩam pertranſibit gladi⁹. Lu. ij. qđ exponit amb. de gladio ſpũali. qđ ſm aplm eſt verbũ dei. qđ in ſcripturis

positū valde trāsiuit p aīaz.i. intellectū ⁊ mētez virginis pferēdo scripturas adinuicē ō eo. Talentū aūt appetitiue augeť dū qs affectū hz ad deuz exēplo ysaie dicētis. Alia mea desiderauit te in nocte et spū meo in pcordijs meis. vel va amicicia caritaťz afficiť ad primū, vñ de dauid dr.i. re.⁊ vitj qz aīa eius agglutinata ē cū aīa Jonathe.s. affectu amicicie ⁊ caritaťz. Diligere.n. et desiderare deū et salutē primi est actus volūtaťz et vt passiones appetit⁹ sensitiui refrenet rōe. Si qs aūt vel let totā istam parabolā exponere de bonis nobis a deo traditis. Tūc pōt dici qz.v. talēta sūt. v. genera bonoz circa q versanť opatiōes nre. q oēs pce dūt a potētijs ipius anie. et primū talentū est bonū nature datū ad exercendū. Vat. pr. Quid hic statis tota die ociosi. ite et vos in vineā meā. i. animā ad laborandū. et figurať per talentū eneuz. Scōm est bonū gre collatū ad augendū. tj. cor. vi. hortamur vos ne in vacuū grām dei recipiaťz puer. ntj. iustioz semita quasi lux splendens crescit ⁊c. et figurať per talentū aureū. q2 sicut aurū excedit oia metalla. ita gra oia būana. Tertiū est bonū scie datū ad docendū mat. vl. Docete omīs gentes. sa p. vij. dr de ea sine inuidia cōico ⁊ bone statē illius nō abscondo. Et figurať per talentuz argenteū. De q ps. Elaqa dñi casta argentū ⁊c. Quartū ē bonū potētie datū ad defendendū se ⁊ alios. Ysa. i. Subuenite oppresso. iudicate pupillo. defendite viduā. xxij. q. iij. qui pōt obuiare. et in. c. seq. Et figurať per talentū ferri. q2 ferrū sua potentia et vigore domat alia metalla efficaciter. Quintū est bonū opulentie datū ad subuenien dū. Lu. xi. Quod superest date elimā ⁊ oia mūda sunt vobis. Et figurať per talentū plūbeū. de q zach. v qz plūbū vili⁹ ē et graui⁹ alijs metallis. ita tpalia sunt vilia et grauia. Aliqui vero ex predictis tm̄ duo talenta habuerunt. scilicet bonum nature et gratie. Alij tm̄ vnum. scz bonum nature. nec taľ excusatur si non exercet. hec in catholicon.

De ordine ipsa. §. VIII

tū potentiaz ad inuicē. dicit. b. tho. in. i. parte. q. lxxvij. arti. iij. qd cū vna sit aīa. potētie aūt plures ordine quodā ab vno in multitudinē pcedať. necesse ē inter potētias ordinē ponere. Rm̄ cpenden tiā vni⁹ ab altera quātū ad ordinē nate. put perfecta naturaliter priora sūt imperfectis. sic potētie intellectiue sūt priores sensitiuis. vñ dirigūt eas ⁊ imperāt eis. Et silr potētie sensitiue sunt priores potētijs nutritiue aīe. Scōm vo gradationis ordinē et ipis ecouerso se hñt. Nā potētie aīe nutritiue sūt priores potētijs aīe sensitiue in via generationis et ad eaz actiōes corp⁹ pparāt. Silr etiaz de potētijs intellectiuis respectu sensitiuaz. Cū aūt potētie cognoscanť per act⁹. sicut actus vnius potētie causať ab alio. vt act⁹ fantasie ab actu sensus. sic vna potētia causať ab alia. cuius. n. oīs potētie fluant seu pcedūt ab essentia aīe. ordine tñ qdā vt vna pcedat ab aīa immediate. alia mediante alia ⁊ h⁹. et si dr qz potētia qlibz aīe est accidens. si vna ē ab alia tūc accidens subiectū eēt accidēs. quod esse nō pōt. Rñ. b. Tho. qz accidens p se nō pōt eē subiectū accidētis. sed vnū accidens per prius recipiť in substātia qz aliud. sicut prius quātitas qz qualitas. Et b mō dr accidens vnuz esse subiectū alteri⁹. vt superficies coloris inquātū substātia. vno accidēte mediāte recipit aliud. ⁊ si militer de potētijs aīe. De his aūt qnqz generibo potētiaz qz uis oēs bēant principiū ab aīa. tñ qdaz sunt q solū sunt in aīa vt in subiecto vt intellect⁹ et volūtas. Et has necē est remanere ēt destructo corpe. cū subiectū eaz. i. aīa remaneat immortal. Quedā sunt in principio vt in subiecto sicut oīs potētie nutritiue. sensitiue ⁊ motiue. ⁊ qz destructo subiecto nō pōt accidens remanere. iō corrupto ꝯiuncto. i. dōie nō remanēt ille potētie actu s tm̄ virtute. sicut in principio vel radice. et si obijciatur qz in li. de spū et aīa dr. qz anīa recedit a corpore tralxtus secū sensuz ⁊ imaginationē. rōem et intellectū. irascibilitatē et ꝯcupiscibilitatē. Rñdz be. tho. qz liber ille nō hz autoritatē. vñ qđ ibi scriptum est ea facilitate ꝓtemnit⁹ qua pbať. Vel pt dici qz aīa trahat secū has potētias nō actu s virtute. si etiā obijciať. qz Luc. xvi. fuit dictū diuiti. Recordare qz recepisti ⁊c. Memoria aūt est potētia sensitiua. Rñdit. b. Tho. qz mēoria ibi accipiť eo mō q Aug. ponit mēoriaz in mēte. put. s. ē partis intellectiue. nō. put est potētia ptis sensitiue.

Ca. scōm de potentia vegetatiua et sensitiua.

Vegetatiua distin

guitur in tres ptes siue potētias. scz nutritiuū. augmentatiuū ⁊ generatiuum. Vñ in. ij. de aīa dicit pb⁹ qz opera hui⁹ anime sunt generare alimēto vti et augere. Pro b⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. in. i. pte. q. lxxviij. arti. iij qz vegetatiuū hz p obiecto corpus ipm̄ viuēs per aīaz. Ad quod triplex operatio anime est necessaria. Una p quā esse acquirat. ⁊ ad hoc ordinatur potētia generatiua. alia p quā corpus viuens acq̄rat debitā quātitatem. et ad hoc ordinať vis augmentatiua. alia p quā corpus viuētis saluatur et in esse et in debita quantitate. et ad hoc ordinať vis nutritiua. Est tm̄ quedā dōa attendēda inter has potētias. Nā nutritiua et augmētatiua hñt suū effectū in eo in q sunt. qz ipm̄ corpus vnituz anie augetur ⁊ cōseruať p vim augmētatiuam ⁊ nutritiuā in eadē anima existentē. Hz vis generatiua hz suū effectum non in eodem corpe sed in alio qz nil est generatiuū sui ipius. ⁊ iō vis generatiua appropinquat quodāmodo ad dignitatez anie sensitiue que hz operationē in res exteriores.

Capitulum Tertium

ꝛ sic in his pfectior est generatiua. Est em rei pfecte facere alterā qualis est ipa. Ei aūt deseruiunt nutritiua ꝛ augmētatiua. augmentatiue vero nutritiua. Dicit aūt nutritiua deseruire generatiue potentie ſm. b. Tho. i. pte. q. vlti. qz illud qđ ē cōuersum p virtutē nutritiuā ex alimēto antecē cōuertatur in substātiaz membroꝝ accipita virtute generatiua vt semen. Et huius signū ponit pbs qz animalia magni corpis que indigent mlto nutrimento sunt pauci seminis ſm quātitatē corporis sui ꝛ pauce generatiōis. vt patz in elephante. Silr homines pingues sunt pauci seminis propter eandē cām. Et ꝓpter hanc cām in pueris nō est semen qz superfluum nutrimēti in augmentuz cōuertitur. et iō nō pōt generare. et sic superfluum alimenti est semen. ſm pbm in li. de generatione animaliū. Sciendū etiam ſm te. Tho. vbi supra q alimentū ex cibo et potu vere ꝓuertit in speciem hūane nature. in quātū vere accipit speciem carnis ꝛ ossis et hmōi partiū. Et hoc est qđ pbs dicit in. vj. de anima q alimentū nutrit inq̄ntuz est potentia caro. Mō autem dns dicit Mat. xv. Omne qđ intrat in os in ventrē vadit ꝛ in secessum emittit. nō sic intelligendū est qđ oīe. i. totū qđ intrat in os emittat p secessum. sed quia de omni cibo aliq̄d impurū p secessuz emittit. Et qz virtus oīs in corpe passibili p continuā actionez debilitatur. qz hmōi agentia eiā patiūtur. Ideo virtus ꝓuersiua alimenti in naturaz corpis animalis. In principio quidē est tam fortis vt possit ꝓuertere nō solū quātū sufficit ad restaurationez deperditi sed etiā ad augmentū. Postea vero nō pōt ꝓuertere nisi quātū sufficit ad restaurationez deperditi. ꝛ tūc cessat augmentū. Demū nec hoc pōt. ꝛ tūc fit diminutio. Deinde deficiēte hac virtute total iter deficit aīal. Sicut virtus vini conuertentis aquā mixtā. paulatim p admixtionem aque debilitatur vt tandē totuz fiat aquosum. vt pbs exemplificat. Qđ aūt aliqui dicūt q alimentum nō ꝓuertit in veritatē hūane nature. sed accipit alimentū vt quoddā fomentū. s. vt resistat actioni caloris naturalis ne ꝓsūmat humidū naturale. sicut plumbū vel stannuz adiungit argento ne ꝓsummat p ignē. Sed illa materia que in primo hoīe forme hūane fuit subiecta in seipa multiplicatur. ꝛ hoc mō multitudo hūanoꝝ corporuz a corpore primi hominis derivat. Totū hoc reprobat te. Tho. ibi p multas rōes. pbans. q vere cōuertuntur alimentum in naturam hominis.

De potentia sensitiua. Capitulum Primum

Hec est duplex viz exterior ꝛ interior. Exterior dicit que hz organa in qbus est affixa exterius visibilia. Ista aūt subdistinguit in quiq̄ sensus exteriores. s. visum. auditū. odoratū. gustū ꝛ tactū vt ponit pbs in. ij. de aīa. Pro cuius declaratione, dicit te. Tho. in. i. pte. q. lxxviij. orti. iij. q rō numeri ꝛ distinctiōis exterioꝝ sensuū accipienda est ſm id qđ ꝓprie ꝛ p se ad sensum ptinet. Est autez sensus potētia passiua q̄ nata est imutari ab exteriori sensibili. exteriq̄ g immutatiuuz est qđ ꝓprie ꝛ p se a sensu ꝑcipit ꝛ ſm eius diuersitatē potentie distinguūtur. Est autē duplex immutatio. Una naturalis ꝛ alia spūalis. Naturaliter quidem ſm q forma immutātis recipit in immutato ſm eē naturale. sicut calor in calefacto. Spūalis aūt ſm q forma immutātis recipitur in immutato ſm esse spūale. vt forma coloris in pupilla q̄ nō fit p b̄ colorata. Ad opationē aūt sensus requirit immutatio spūalis p quā intētio forme sensibilis fiat in organo sensus. Sed in qbusdā sensibꝫ inuenit immutatio spūalis tm. sicut in visu. In qbusdā aūt cū immutatiōe spūali eiā immutatio naturalis. Et hoc vel ex pte obiecti tm vel eiā ex pte organi. Ex pte aūt obiecti inuenit immutatio naturalis ſm locū. vt in sono q̄ est obiectū auditus. Nam sonus ex ꝑcussione causat et aeris cōmotiōe. Sed in alterationē vero in odore qui ē obiectū olfactus. Oportet. n. p calidū aliq̄ mō alterari corpus. ad hoc q spiret odorē. Ex pte aūt organi est immutatio naturalis in tactu ꝛ gustu. Nā ꝛ manus tangēs calida calescit. ꝛ lingua humectat p humiditatē saporū. Organū vero olfactus ꝛ auditus nulla naturali immutatiōe immutat in sentiēdo nisi per accidens. Visus aūt est maxīe spūalis qz est absq̄ aliqua immutatiōe naturali organi vel obiecti et ꝑfectior inter oēs sensus ꝛ cōtior. ꝛ post hūc auditus. deinde olfactus. Tactus aūt ꝛ gustus sūt maxime materiales. Et iñest q aliq̄ tres sensus nō fiunt p mediū ꝓiunctū. ne aliq̄ naturalis transmutatio ptingat ad organū vt accidit in his duobꝫ sensibus. Est aūt triplex sensibile obiectū. s. ꝓpriū. cōmune ꝛ per accidens. Sensibile ꝓpriū est qđ primo ꝛ p se immutat sensum. vt color visuz. sonus auditū ꝛ hmōi. Sensibile cōe est qđ ñ ꝓprio et p se mouet sensuz sed rōne sensibilis q̄litatis existētis in eo vt superficies rōne coloris ꝛ hi. Sensibile vo p accidēs qđ ñ facit aliquā dispositatē i immutatōe sensus.

Capitulū tertiū de singulis quinq̄ sensibus.

De visione corporali quō fiat

Plato ꝛ Empedocles opinati sunt q modus videndi fieret extramittendo radios ab oculis. nō int suscipiendo sicut est veritas. Qđ ꝓbabant hac rōe. Si visio perficeretur suscipiendo intus. tūc non esset necesse vt q̄ñ aliquis acute velit videre nisi q aperiret oculos. ꝛ quāto magis aperiret tanto magis videret formā. Sz contrariū apparet. et ſm hoc tz Aris. qz q̄ñ aliqs vult acute videre magis ꝯstrīgit palpebras ꝛ artat oculos. ita q ille conatus designat aliquid a se ejicere ꝛ emittere et nō recipere. Sed

q̄ ista opinio sit falsa ⁊ impossibil'. s. q̄ visio fit ex tramittēdo. ita q̄ lux piramidal' egrediat' a visiōe vt dīt illi. oñdit' p̄ ꝫ̄ q̄ lux ñ pōt egredi a visu ni si q̄tuor modis. Pmo q̄ aut lux erit ꝯtinuata cū vidente ⁊ cū tota re visa ꝯiūcta. Scdo aut lux in visione ꝯiungit' cū tota re visa ⁊ sepatur tota a vidente. tertia aut lux egrediens nō est ꝯiūcta cū tota re visa ꝫ̄ cū aliq̄ pte eius. Quarto aut lux pficiens visionē sepat' ab vtroq̄. s. re visa ⁊ vidēte

Et primū q̄dez eē ñ pōt. s. q̄ lux egrediēs ꝯtinuet' cū tota re visa ⁊ vidente. Cui⁹ rō est. q̄ cū videm⁹ astra celi seq̄ret' q̄ lux egrediēs extenderet' vsq̄ ad astra celi. qđ est impossibile cū egredi non sit nisi corpor. lux aūt nō est corp⁹. Scōm etiaz. s. q̄ tota lux separet' a vidēte ⁊ ꝯiungat' cū re visa qđ eē nō pōt. q̄ qđ nō ꝯtingit vidētē nō videt' Cū ꝫ sil'e esset ac si q̄s ētiēdo tāgat manu abscissa Tertiuz. s. q̄ lux ꝯiūgat' cū aliq̄ pte rei vise. Hoc ñ pōt esse. q̄ tūc nulla res videret' ꝑm se totaz ꝫ p̄ pte q̄ a luce tangit'. Quartū. s. q̄ lux egrediens nō cōtinuet' nec cū re visa nec cū vidēte ꝫ ab vtroq̄ sepetur. Hoc etiā nō pōt eē q̄. si lux nō ꝯtinuat' cū vidente nō videbit. Si nō ꝯtinuat' cū re visa nō videbit. Sic ḡ in vanū ponit' lucē egredi a visu. Ad rōem aūt p̄dicte opinionis. cū. s. dr q̄ volēs videre acute nō apit oculos ꝫ ponit' ꝯstringit. Rñ. q̄ ꝫ nō fit q̄ lux exprimat' vl' emittat' a visu ꝫ ponit' vt crystallin⁹ humor vniat'. ac virt⁹ visiua ⁊ adiuuet' ⁊ ꝯfortet'. q̄ virtus vnita ē fortior diuisa. Cū natura ordinauit cilia eminēta ⁊ grossa ⁊ nigra vt adiuuent visuz ne ꝯfundat' disgregat⁹ a luce l' lumine exteriori. Cui⁹ signū ē q̄ cū aliq̄s vult videre subtiliter ⁊ acute obūbrat visū. vt p̄ vmbrā vt⁹ visua ꝯgregēt'. Alb. ⁊ tho. in cōmento sup̄ li. de aīa.

Fit ergo visio per .§. I.

receptionē ꝑm Aristo. nō p̄ emissionē radiorū ab oculis. Ad quā visionē corpalē necesse ē q̄tuor p̄ ordinē cōcurrere. Et primū est color in obiecto visus. Color enī mouet diapbanū ad sui susceptionē. q̄ motus nō est local' ꝫ motus alteratiōis q̄ alteratio est mot⁹ ad formā q̄ est q̄litas rei vise. Ubi sciendū q̄ color in corpe colorato est qualitas cōpleta in suo esse naturali. immediate aūt ē qualitas incōpleta ꝑm esse rōnale. Scōum qđ requirit' ad diuisionē est diapbanū. i. aliq̄d corp⁹ pspicuū puta vitrū. aqua vl' aer. q̄ si inter visibile ⁊ visuz nō esset mediū trāsparens sed vacuū cū in vacuo nō possit esse ꝯtactus. tūc visibile nō immutaret ⁊ visus ñ īmutaret'. Tertiū qđ req̄rit' est lumē. qđ lumē est necessariū. nō quidē ex pte coloris qui de se est visibil' sed ex pte diapbani. Nā color cuz sit lux obscurata ex admixtione corpis opaci. nō mouet diapbanū pfecte ⁊ in vltima dispositiōe ꝫ lumē in vltia dispositiōe facit diapbanū receptiuū coloris. Quartū qđ requirit' est potētia sensitiua sil' cū organo. potētia em̄ sensitiua est principium visionis q̄ potētia exercet' p̄ corpus. ⁊ est iuxta cerebrū interius vbi ꝯiungunt' duo nerui ex oculi⁹ procedētes. Organū etiā requirit'. i. oculus qđ nō dr esse igneū nec aereū sed aqueuz ꝑm Aristo. Et ꝫ rōe pspicuitatis nō ꝑm q̄ aqua. pspicuū em̄ aqueum ⁊ magis ꝯseruat q̄ aer ⁊ magis repūnat. Alb. ⁊ Alb. in cōmēto de aīa.

De quinq̄ sensibus corpis hi figurant' p̄ quinq̄ porticus piscine. de q̄bus dr Jo. v. In his iacebat multitudo magna languentiū. Aqua piscine significat mollē ⁊ fluidam carnē. circa quā sunt quinq̄ sensus. Vel melius. Piscina in qua lauabant' oues sacrificande ⁊ deo offerende. ꝓpter qđ dicebat' ꝓbatica a proba ron hebraice qđ ē ouis latine ⁊ signat pniaz ī qua lauant' a sordib⁹ spūalibus aīaz oues x̄pi. Quinq̄ portic⁹ circa eā sunt quinq̄ sensus principia pcōz. In his iacet ꝯ infirmus est p̄ pctm̄ quiescens in hmōi sensationib⁹ ⁊ ꝯ sequūtur ex eis. Ex his oportet exire qui vult sanari ⁊ intrare in piscinam pniē. et hoc post monitionē aque ab angelo. i. post p̄dicatoris vel sacerdotis admonitionē. vel angeli instigationē aut dei inspirationē. virtute autez crucis q̄ ibi dr fuisse tūc abscōdita. sanat' vn⁹ tantum. i. qui in vnitate fidei ⁊ caritat' pniam agit. ⁊ qui prior. i. qui hz sollicitudinē. i. diligentiā ad ꝫ Hi etiā figurant' p̄ quinq̄ reges in terra pmissionis q̄s cruci affigi precepit Josue. Hi. n. sensus vsurpant sibi dominū sup̄ aiam. Xp̄s ihesus iubet cruce modestie ⁊ austeritatis mortificari vt exponit Origenes super penta. Unde christ⁹ Luce. xnij. Qui non accipit crucem suam ꝛc.

Jn porticu ergo .§. II.

visus iacet multitudo languentiū spūaliter mltipliciter. q̄ sicut nobilior sensus ita periculosior. Et precipue Et lepra lasciuie. Et idropesi auaricie. Et cecitate inuidētie. Visus si non refrenatur multū ducit ad lasciuiā ⁊ luxuriā. Unde Treñ. iij. dr. Oculus meus ꝛepredat⁹ est aīam meā in cūctis filiab⁹ vrbis mee. Jn hui⁹ exēplum et figurā Dina q̄ egressa ē de domo vt videret mulieres ꝛapta et violata ē a Sichen. Gen. xxxnij vñ Aug. Nec dicatis vos hīe aīos pudicos si habeatis oculos impudicos. Quintilian⁹. Oculi sūt tota luxuria nīa. hi nos in oīa q̄tidie vicia p̄cipitant. Narrat iō quosdā p̄b⁹ vt totā cogitationē ad mēris puritatā cogerent sibi oculos eruisse. Et q̄b⁹ nō benefecerint. tñ cognouerūt quātū malū sequat' ex vsu inordinato visus. Dñs. n. xp̄s dixit Mat. xviij. Si oculus tuus dexter scādalizat te erue eū ꝛc. Nō intelligit' de materiali extractōe qđ ꝓhibetur, sed de spūali. viz q̄ si aspect⁹ alicui⁹ rei īducit hoiez ad ruinā. puta fornicatōez dr subtrahere ñ oculū ꝫ actū. i. ñ aspicere. moraliter aūt oculus dexter est status speculatiuus ⁊ ꝯēplatiu⁹.

Capitulum Tertum

Quẽ si ꝗs vidz inducere ad ruinã ꝛ ꝓpter dubia fidei vꝫ supbiã ꝛ hmõi abutẽdo debet dimittere et tradere se actuis. ¶ Infirmatur quis ex visu idropsi auaricie. Sicut enim idropicus nõ põt satiari potu sic nec cupidus pecũia. eccle. xiiij. Insatiabilis est ocls cupidi. nõ satiabit donec ꝯsũmatur arefaciẽs aiam suã. ps. Tabescere fecisti sicut araneã aiam ei⁹. s. cupidi. i. deus tu ꝓmisisti defice re ꝛ ꝯsumi sicut aranea se euiscerat faciẽdo telas ad capiẽdas muscas. ita auarus ad excogitandas malicias ꝛ fraudes. Aspectus ḡ rex inducit cupiditatẽ earũ. Sicut acbor videns regulã aureaz ꝛ clamidẽ coccineũ furatus est ea Iosue. vij. c. ¶ Ad auget visus inuidiã. Videns enim aliꝯs ꝓsperitatem ꝛ excellentiã alterius cui nõ afficit. affligit inuidet videre nõ põt. eccle. xiiij. Nequã est oculus inuidi ꝛ auertens faciẽ despicit aiam suã. Vñ saluator in pabola vinee dixit vni ex murmurantibus. An oculus tu⁹ nequã est qz ego bonus sum Matb. xx. Sic filij iacob videntes q̃ ioseph a ptre plus aliꝯs amaretur inuidebant ei. ꝛ propter hoc vendiderunt ismaelitis Gene. xxxvij.

In porticu audi. §. III

tus iacet alia multitudo infirmoꝝ spũaliter ꝛ precipue inducit ¶ Iracundie feritatez. ¶ Erroris falsitatem ¶ Gentis vanitatẽ ¶ Cũ ꝗs enim audit que sibi nõ placent turbat. Vñ phariseiaudi tis verbis xpi scandalizati sunt iniuste tñ. mat. xv Sic Herodes audiens de natiuitate noui regis turbat⁹ est. mat. ij. Vñ ꝛ Chilo vnus de septẽ sapientibꝰ mũdi. Ne maledicas inquit primis. audies enim vñ et tu ꝯtristeris ps. Dñe libera aiam meã a labiis iniquis ꝛ a lingua dolosa. ne. s. audiam eã. ꝛ ex hoc vt ex ꝓtumeliis ꝛ hmõi irascar. Auditus cũ indifferẽter adhibet inducit multos errores. dũ scz credit qđ audit et dicit. p. parrialitarum disseminatores vel detractores. ij. Thi. iij. Sanã doctrinã nõ sustinebũt ꝓrientes auribꝰ Sed a veritate quidẽ auditũ auertẽt ad fabulas aũt quertent Isa. xxx. Loquimini nobis placentia et audiemus ꝛc. Eua qz audiuit serpentez loquẽtem iniuriã dei faciliter credidit et ruit. Non solũ reus est q̃ malũ de alio ꝓfert ꝫ etiã qui aurẽ cito criminibꝰ prebet. xi. q. iij. ¶ Inducit vanitatem. qz cũ quis laudari se audit inde supbit vꝫ gloriat. sicut herodes agrippa. qz libẽter audiebat a ꝑplo laudes dei sibi dari ꝓcussus ab angelo fuit ita vt scaturiret corpus eius Actu. xij. Audiendo etiam ociosa ꝛ inutilia mens efficitur vana et indeuota tempore orationis et curiosa. Vñ de athenientibus curiosis dicitur q̃ ad nihil aliud vacabant nisi vt audirent vel dicerent aliquid noui.

In porticu odo. §. IIII

ratus multitudo et magna iacet infirmantiũ spũ aliter ꝓ diuersa peccata. ¶ Inuenit in eo crudelitas. ¶ Exercetur multa gulositas. ¶ Procurat carnalis suauitas. ¶ Psal. Longe fecisti. i. ꝓmisisti fieri notos meos a me. posuerũt me abominationẽ sibi scz propter infirmitatẽ passionis. Marcha etiã dixit xpo qñ iussit tolli lapidez a monumento. Dñe iã fetet quadriduan⁹ enim est. Jo. xi. Et sic videbat crudelis germano resuscitando nenaribus sentiret fetorẽ. ¶ Multi propter ꝫ abominantur paupes et crudeles sunt propter sudores ꝛ fetores eoꝝ. nec visitant infirmos. incarceratos. mortuos. nec recipiũt ꝑegrinos. sicut diues Lazarum in domo noluit recipe vlceros̃um qui sepultus est in inferno. ꝛ ꝓpter huius crudelitatẽ dicetur multis. Ite maledicti ꝛc. ¶ Multi q̃rũt sentire varios odores. ꝛ ex his inardescit viciũ gule. Dicit Hiero. q̃ vultur et aquila odorãt transmarina cadauera. et ad hmõi escam ꝯgregant⁹ diuolando. Sic gulosi sentientes odorẽ alicuius cibi multũ discurrũt et laborant ad illũ hñdum quãcunq; etiã esset immundũ et nociuũ. Vñ et iosephus narrat in li. de bello iudaico q̃ hierosolima obsessa a tito filio vespasiani quidã sentientes odorem carnis assate q̃ discurrebant ꝑ ciuitatẽ. intrauerũt domũ vidue et inuenerũt filiũ eius prefame assatũ ꝛ iam in ptes comestũ. Et q̃ in figuram predicta aialia. s. vulturẽ et aquilã i odore sequũtur et comedũt cadauera immũda declarant. ¶ Queri⁹ a multis odor ꝓpter illã delectationẽ tal⁹ sensus. et si fieret ad ꝓfortandũ eos in infirmitate nõ esset malũ. Juxta illud. vngento. i. variis odoribus delectat⁹ eos et bonis amici ꝯsiliis aia dulcoratur. ꝓuer. xxvij. Sed cũ fit ad voluptatem et vanitate vt aliis redoleat multuz displicet deo. et ꝓpter hmõi dicit cõminando dñs ꝑ Isa. iij. c. Erit ꝓ suaui odore fetor. ꝑ zona funicul⁹ ꝑ crispanti crine caluiciũ ꝛc. Et ibi et replendunt⁹ olfactoriola.

In porticu gustus. §. V

iacet alia multitudo languentiũ spũaliter. nã inducit plura mala ꝑ abusum rõis. ¶ Est enim obfuscatiuus. ¶ Ariditatis inductiu⁹ ¶ Vlite vtriusq; destructiuus. Job. vi. que prius nolebat tangere. anima mea nunc pre angustia cibi mei facti sunt. i. que prius ꝑm iudiciũ rõis dispositã non sumere cibaria gustando. cũ angustia ꝛ remorsu ꝯscientie indifferẽter. sumit etiã ad voluptatem. Gustus enim cũ delectat sensualitatẽ obfuscat rationẽ vt quasi videat recte facere q̃ ex gule sumit appetitu Gre. in moral. In ipo esu dũ furtim gula surrepit edenti delectatio ꝓmiscet Vñ plerũq; cõtingit vt refectionẽ corpis q̃ salutis cã capimus cã voluptatis expleam⁹. Exemplũ in noe et loth gusto dulcedis vini ebriis facti. Est ariditat⁹ mẽtalis inductiu⁹ sicut enim gustata suauitate spũs despicit omis caro ꝑm Bern. ita ecõuerso gustata

ſua uitate cibi ex gula deſipiūt ſpūalia.ps. Dēm eſcā abominata ē aīa illoꝝ, vñ dicebāt .aīa noſtra nau. ſup ci. iſt. leuiſ. ſ. mane. quod ſignat ſpūalia deſtruit vitā corpalē ꝛ ſpūalē guſtus immode/ rate vſus. ecd xxxvij. ꝓpter crapulā multi perierūt mēte ꝛ corpe. binc ꝛ Criſo. Exceſſus ciboꝝ conſu mit ꝛ putrefacit corp⁹ ꝛ egritudine diuturna ma cerat. ꝛ tūc demū morte crudeli ꝓſumit. de ꝓſe. di. v. nihil. Ad idē Jnno. in li. de miſeria hoīs dicit. Tā eſt breuis gule voluptas vt ſpacio loci vix ſit iij. digitoꝝ. ſpacio tpis vix ſit. iiij. momentoꝝ. et dū auiditas neſcit modū et vorācitas excedit mē ſurā grauāt ſtomachus, turbāt ſenſus corpis. q̄ſi equi ſine frēo currētes. aīe vero aurige ñ retinent frena ꝛc. Loquit ibi de guſtu. taz multa aīalia ca piūtur ad mortē ꝑ guſtū, vt piſces hamo. adeſca/ to aues. mures ꝛ huiuſmodi.

In porticu tactuſ .§. VI

multitudo eſt iacet infirmoꝝ. ꝛ licz ſit hic ſenſus ꝑ totū corpus p̄cipue viget tū in manibo. Eſt lu xurie ꝓperatiuꝰ. eſt iniurie illatiuꝰ, eſt ſubſtantie ablatiuus Leui. v. aīa q̄ tetigerit aliq̄d immūdū rea ē. q̄ tetigerit picē inq̄nabit ab ea. eccl. xiij. q̄ in gredit ad vxorē ꝓmi ſui nō erit mūdus. cū teti/ gerit eā. i. Cor. vij. Bonū eſt mulierē nō tangere Eſt aūt valde piculoſus oīs tact⁹ ex libidīe ꝛ mor tiferus extra mtimoniū. Per man⁹. n. in q̄bus ma xime viget tact⁹ ledit ꝓxim⁹ verberādo. vulneran do. occidēdo ꝛ b⁹ rñ dñs ꝑ ps. nolite tāgere xp̄os meos. i. inunctos. Oēs xp̄icole ſūt in baptiſmo et confirmatiōe iuncti. p̄cipue tū ſacerdotes Zach. ij. Qui vos tāgit. ſ. iniuriādo tāgit q̄ſi pupillam oculi mei. Cū q̄dā mlr dediſſe qua impatricis ar riane q̄ tetigit ambroſiuz ꝑ veſtē temere dicens. vt deſcēderet de ſede ſua' cū cin⁹ mortua eſt. Per manus aūt fiūt furta, rapine ꝛ mlta mala opa in utilia. vñ Jſa. i. dr. Man⁹ vre plene ſūt ſanguine Jſa. lij. Recedite et iū exite polluti nolite tāgere .i. faciēdo aliq̄d illicitū. Si q̄s ḡ aliqua hab⁹ infir mitatū grauāt deſcēdat in piſcinā pnīe et virtute crucis ſaluabit⁹ vñ in figurā xp̄s in cruce quinq̄ vulnera ſuſtinuit magna. ſ. in manib⁹ et pedib⁹ ꝛ latere. ſ. vulnera nra q̄ ꝓtrarim⁹ ex q̄nq̄ ſenſibus ſanaret. et ip̄os ſenſus exēplo ꝛ meditatiōe cruce mortificemus. Apl's ad gal'. v. q̄ ſunt xp̄i carnem ſuā crucifixerūt cū vicijs. ꝓpterea aīe dr can. ij. dei colūba mea i foraminib⁹ petre ꝑ meditatōnē pla garū manuū et pedū. In cauerna macerie. i. pla ga lateris.

De quinq⁹ ſen .§. VII

ſibus ſpūalib⁹ q̄bus ſentit⁹ deus dū q̄s bñ cuſto/ dit ſenſus exteriores. Pro cui⁹ declaratiōe ſcien/ dū q̄ aīa nra figurat⁹ ꝑ bieroſolimā ſm doctores Dedi te ait dñs biere. i. vt ciuitatē munitā, te. i. aīam tuā. Ad munitionē ciuitatis vtra arma vir tutū ꝛ victualia ſacroꝝ eloquioꝝ q̄b⁹ aīa paſcit⁹, requirit⁹ et cuſtodia diligēs portaꝝ. vñ dñs deu. vi. Cuſtodi' te ip̄m q̄ntū ſcz ad ſenſus exteriores et aīaz tuā ſcz quātū ad cogitatōes interiores ſol licite. Oſtia em̄ inq̄t ꝓdita ingreſſa ē p̄ feneſtras nras. Nec ſufficeret cuſtodia ꝓpria niſi adiungat⁹ gre dei cuſtodia. Nō ps. intelligēs orabat dicēs. cuſtodiat aīam tuā dñs. Dñs cuſto. intro. tu. ꝛ ex itū tuū. i. ſenſatiōes exteriores. q̄b⁹ ſilitudies rep ingrediunt⁹ ad aīaz. et exitū. i. interiores affectōes q̄bus aīa q̄ egredit⁹ ad appetituz rep mat. xv. Ex corde em̄ exeūt cogitatiōes male ꝛc. Dicit⁹ aūt bie roſolima fuiſſe ſep portis mūita. vt elici p̄t ex li. Neemie q̄ ſignat ſep portas aīe. ſ. ſenſuū. Nā cuz in lingua et palato nō ſolū ſit guſt⁹ ꝫ etiā locuno ꝑ quā multa et bona et mala ingrediunt⁹ ad aīaz iō ipa loq̄la ponat⁹ ꝑ ſepta porta. Prima igitur porta birlim dicebat⁹ porta fontis ſiloe, q̄ ꝑpe erat ibi fons ſiloe vbi illūinat⁹ eſt cec⁹ Jo. ix. ꝛ ſignifi cat viſum. Cuſtodiēda eſt ꝓinde porta oculoꝝ ſi cut faciebat Job di. Pepigi fedus cū oculis meis vt nec cogitarē quidez de virgine. Auerte oculos meos ait ps. ne videāt vanitatē ſcz mlieꝝ ſicut vi dens verſabee ꝓcupiui. Clauſo aūt iſto oſtio orat q̄s vre prēm ſuū in abſcōdito Mat. vi. vt dicere valeat cū iacob Gen. xxxij. Clidi dñm facie ad fa. ꝛ ſal. fa. ē aīa mea. Elpit em̄ tūc oculus mēꝫ ꝑ con/ tēplationē. ſic ſaulus cum cecat⁹ fuit exteri⁹, tunc ieſum videbat. dicit aug. q̄ñ cetera nō videbat. iō ſancti cōiter clauſis ſenſib⁹ bñt viſiones dei. Scda porta birlim dicebat⁹ porta vall' q̄ in valle erat vel in vallē ducebat. ꝛ ſignat portā diſcipline i. auditus q̄ deſeruit acq̄ſitiōi doctrine. in valle tū būilitatiōis būiliter ſcz ſuſcipiendo doctrinaz. Et hec cuſtodiēda eſt nō audiēdo detractiones vel no/ ciua alia. ſicut eua audiuit ſerpentē in dei iniuri am. q̄b⁹ ſepi aures tuas ſpinis. Hoc clauſo car nis oſtio apit⁹ oſtio ſpūs. audit⁹ aīe q̄ intelligunt⁹ diuine locutiones ꝛ inſpirationes. ps. Audiā q̄d lo quat⁹ in me dñs deus Can. v. Aīa mea liquefacta eſt vt dilectus lo. i. oī tarditate ꝛ frigiditate depo/ ſita ſecuta eſt diuinas inſpiratiōes cū magno deſi/ derio. ps. Jn auditu auriſ obediuit mihi vt abzaā in oīb⁹. Tertia dicebat⁹ ſterquilinij porta. q⁹ ꝑ eā ſtercora ejiciebātur. ꝛ ſignat nareſ in q̄b⁹ ē, odo ratus vñ egrediūtur immūdi e cerebro et ſenniuz tur fetores. et b⁹ claudēda ē rebo mdanio. Hō. n. de us floribo et aromatib⁹ odorē dedit ad vtēdū vo/ luptuoſe b⁹ nccarie. et vt ex b⁹ aſſurgā⁹ ad bonitatē ei⁹ cognoſcēdā. Fennit⁹ aūt odor ſpūal' ab eo q̄ ſen ſus mortificat in⁹ itate ꝑ odoratū ſps q̄ ē diſcretio boni et mali. ſic inter odorē et fetorez. nā ſpūalia cū ꝓfortāt vicia cōturbant. naſus tuus. dr de aīa Can. vij. ſicut turris. i. diſcretio que eſt ita alta vt a lōge cognoſcat occultas inſidias vicioꝝ. ꝛ Can.

Capitulum Quartum

i. In odore vngentoꝝ tuorum currimus. inquit anīa ad sponsuꝫ suū xp̄m. i. in suauitatē exēplorū tue vite. Quarta erat porta vetus q̄ sic dicebatur q̄si a principio facta ⁊ prioz alijs. ⁊ signat gustum qui a principio fuit regulat⁹ prius alijs. dū prohibitus fuit cibo arboris sciētie boni et mali ⁊ alioꝝ p̄cessus. Hunc oportet custodire. qz qui custodit os suū. s. gustando ſm rōem ⁊ nō ſm sensualitatem custodit animā suā. Et tūc gustat⁹ p̄ internam delectationē et gaudiū. dñi p̄s. Gusta. ⁊ vi. q̄m suauis est dn̄s. Dulcis est de⁹ in oꝛe. dulcior in mortificatiōe. dulcissimus in ꝓtemplatiōe ait basilius. Quinta erat porta piscū qz inde apporabant⁹ pisces. et signat tactū. qz sicut piscis gaudz in aqua ita tactus in mollicie. Hūc oportet claudere nō solū a venereis actibo. tactibus ⁊ hmōi. sed etiā ab oībus illicitis. Isa. xxxiij. Beatus q̄ excutit manus suas ab oñi munere. s. a lingua. ab obsequio. a pecunia. i. q. i. sunt nōnulli. In manibo p̄cipue est tactus. quidā contactus spūalis et amplexus ē aīe ad ipm deū p̄ sincerū ⁊ feruidū affectum. dñi aīa Can. v. dextera illius amplexabitur me. ⁊ de mliere sanata ex ꝓtactu fimbrie vestimētoꝝ xp̄i dixit ipe. Tetigit me aliqs Mat. ix. Tetigerat ipa p̄ deuotā affectionē. tangit etiā eiꝰ vestimenta q̄ eū imitat⁹. Sexta porta dicebatur porta gregis. qz ibi accubabāt pecudes. Et signat portā locutiōis vbi multe locutiones bestiales quiescunt ⁊ vicia. Cū g̃ custodiunt⁹ bene lx porte hierusalē intrat iesus in ipam p̄ sensus spūales. s. visum ꝓtemplatiōis auditū executiōis diuinarū inspirationū. odoratū discretiōis ⁊ sancte imitationis. gustū dulcis exultatiōis. tactū feruētis dilectionis. os diuine laudationis. ⁊ in ipo ingressu miranꝺ interiores potētie seu affectus. In cuiꝰ figuram dr Mat. xxi. cū introisset iesus hierosolymam cōmota est vniuersa ciuitas dicēs q̄s ē hic. Hz cū male custodiunt⁹ sensus ejcitur xp̄s seu egredit⁹. iuxta illud. egressus est iesus ⁊c. ⁊ tunc intrat diabol⁹ dñi hiero. Si suscepim⁹ xp̄m in hospicio pectoris nr̄i. ilico fugamus diabolum. Si peccauerimus ⁊ p̄ pcr̄iam ianuā ingressus fuerit diabolus ꝓtinus recedit xp̄s. de pe. di. ij. Si. n. inqt

Capi. q̄rtū de locutiōe ⁊ multiplici vicio eius.

Vita mēbrum linguе deseruit nō solū sensui gustus. ſ etiā locutioni. iō nunc agendū est de locutione. Et de hac dicit sapiens q̄ mors et vita sc̄z anime ⁊ corp̄is in manibus lingue sunt. i. in ptāte seu vsu locutiōis. nā si q̄s male vtatur inde mors ei sequit⁹ aīe. sicut p̄z in petro cū ore xp̄m negauit qui ex hoc mortē anime incurrit. Et in q̄dam de pplo iudeoꝝ qui in deserto deum vel xp̄m blasphemauit lingua sua. ⁊ ob ꝫ lapidatus ē. Vita aūt ex lingua ꝓcedit aīe ⁊ corp̄is si q̄s dū vtat. q̄ ꝓtz in publicano qui dixit. Deus ꝓpicius esto mihi pctōri cū būilitate iustificat⁹ est. ⁊ xp̄o dicente verbo suo Lazare veni foras corā oībus viuificatus est. Primo igit⁹ ondet⁹ quō bn̄ quis ea vti dz. scdo quō q̄s male vtat⁹ et q̄t mala inde ꝓueniant. Et p̄ primo sūmat⁹ ad declarationez h⁹. verbū. p̄s. dicentis. Laudationē dñi loquet⁹ os meū. ⁊ bn̄dicat oīs caro nomī scō eius in seculū ⁊ in seculū scī. Vbi notant⁹ tria gn̄a locutionū bonarū.

Prima ſm naturā ibi Laudationē dñi.
Scda ſm grāz ibi. ⁊ benedicat oīs caro.
Tertia ſm gloriā ibi. et in seculum seculi.

Quātū ad primū .§. i.

est ꝓsiderandū q̄ inter oīa alia solū homini cōcessa est loquela naturaliter. Nā ⁊ si asina balaā aliqn̄ locuta est illud fuit p̄ speciale miraculū nō p̄ naturā. ſ nec̄ verba sua ipa intellexit. Et q̄ igitur creature rōnali est ꝓcessa lingua loquat⁹ rōnabiliter ea vti dz nō bestialiter. Et hoc etiā ostendit ipa dispositio naturalis oris ⁊ lingue. Et hoc ē q̄d dicit p̄s. Laudationē dñi loquet⁹ os meū. i. dispositio oris mei bene ꝓsiderata docebit me recte loq̄ ſm rōem. ⁊ sic ꝓsequēter deū laudare. Vñ ⁊ de q̄dam muto a xp̄o sanato dr q̄ loq̄bat⁹ recte Mat. vij. ⁊ de quodā alio q̄ locutus est mutus Lu. xi.

Circa dispositionē aūt oris ⁊ lingue q̄tuor cōsiderabimus. viz eius finalē cām. materiā. formā ⁊ circūstantiā. Quantū ad primū cā finalis ꝓpter quā lingue nr̄e data est locutio est vt hō p̄ ea manifestet cor suū ⁊ cogitatiōes secretas. q̄ alⁱs ab homine scire nō possent. vñ dicit p̄s q̄ ea que sunt in voce sunt note earū q̄ sunt in aīa passionum. Hoc ē est primū qđ docet te naturaliter os tuum seu lingua vt. s. loq̄ris qđ habes in corde ⁊ nō contrariū. Caueas ne lingua tua sit serpentina q̄ trifulcata seu triplex dr. nō q̄ habeat tres linguas ſ qz ita velociter mouet vt videat⁹ hre tres linguas Hac triplici lingua vsus est antiquus serpens cū locutus est prime muliert. Nā ⁊ falsuꝫ dixit ⁊ decipere intēdebat et verbū suū colore veritat⁹ ⁊ vtilitatis operuit. Ne igit⁹ ei filius flas vide ne falsuꝫ loquaris ne p̄ mendaciū decipe intēdas. nec duplici aut sophistico vtaris ꝓmone. ſ sicut vnā linguaz tm̄ nō duas dedit tibi dn̄s ad manifestandū interiorē ꝓceptū. ita vere ⁊ simpliciter loquaris. nā de loquētibꝫ dolose dicit p̄s. Linguis suis dolose agebant iudica illos deus. i. ꝓdemna. Quātū ad scdm viz materiā lingue nota q̄ ipa lingua est carnea nō ossea et inde multū ductilis ⁊ volubilis hinc inde p̄ os. vt ex ꝫ intelligas te in locutione tua fi eē ductē ⁊ ptinacē ſ ductilē ad retractā dū si q̄d male dixisti ad petendū veniā. si aliū ofē disti. ⁊ nō p̄teruū ⁊ durū ad defendendū tuam opinionez. Vnde et Aug. dicit. Magne sapiētie est hominē revocare quod male locutus est. qđ,

q. iiij. Est etiā ipa lingua moll' ⁊ delicata nō aspa Et hoc te docet vt locutio tua sit benigna humana nō aspera et dura. Vñ dicit sponsus de sponsa sua. s. aīa in Can. Mel ⁊ lac sub lingua tua. Mel scz suauis locutiōis ⁊ lac refrigerationis. Et ꝫ nisi oporteat aliqñ aspere loq̄ in correctiōe subditorū Vñ apl's ad Tbimo. Increpa eos dure. Est etiā ipa lingua q̄si semp madefacta ⁊ mollis, et ꝫ vel ex saliua pcedente a stomacho, vel a flegmate ex capite descendente, vel ex putredine in pectore cōgregata. Ad significandū q̄ locutio tua dz esse vl' de verbis diuinis tanq̄ ex cibis spūalib⁹ acceptis et sacra scriptura ⁊ retentis in stomacho memorie. Vel de obprobrijs ⁊ passiōibus xp̄i qui est caput nr̄m. Vel de pctis tuis p̄prijs tanq̄ saliue in pectore volūtatis aggregatis. iuxta illud puerb. xvi. Justꝰ prior accusator est sui. Nō ⁊ faciebat apl's. dicens. i. ad Tbi. Qui prius fuit blasphemus et psecutor ⁊ contumeliosus. Quātū ad tertiū. s. formam notandū q̄ lingua est longa lata et grossa. ꝫ magis longa q̄ lata ⁊ magis lata q̄ grossa. vt intelligas q̄ recte potes loqui vel de longitudine pseuerātie in bono, vel de latitudine mutationis status spūalis. vel de subtilitate scie diuine vl' humane. Istud vltimū nō frequēter exercendū. et si bonū sit. Ez vt dr Jaco. i. Si quis vr̄m indiget sapia postulet a deo. Potius lingua in se subtilis est ingrossando. sicut naturaliter fit q̄si linguā dr̄ retorquet. sicut faciebat apl's. i. ad Corin. iij. dicēs Non potui vobis loqui spūalia ꝫ carnalia. i. grossa ⁊ materialia tanq̄ puulis in xp̄o lac potuz vobis dedi. De mutatiōe aūt status hoīs nō defacili loquendū. nisi cum dr̄s intelligit vocationē a deo esse. Sed ad pseuerandū in bono pmaxime debet esse locutio. sicut apl's faciebat ad. i. Corī. vij Unusquisq̄ in ea vocatiōe qua vocat⁹ est permaneat. Est etiā attendendū q̄ lingua desup est longior q̄ sit subtus. vbi quodāmodo ligata est non aūt ex p̄te superiori ad innuendū q̄ locutio de inferioribus siue terrenis dz esse brevis. de supernis vero prolixa. q̄d suauit poptime virgo gloriosissima breuissime loquēs de terrenis etiā necessarijs vt illud Jo. ij. vinū nō hūt. ꝫ copiose de diuinis. vt illud Magnificat ꝛc. Lu. i. Quātu ad q̄rtū. s. circūstantiā p̄sidera diligenter q̄ muris sit circūquaq̄ lingua clausa ⁊ circūdata vt hr̄e elicias nō defacili ⁊ indifferēter esse loquēdū. nō tñ ex oi p̄te clausa est ꝫ hz aperturā oris. Et si cū clausura dētium vel labior̄ q̄ etiā reprehensibile eēt sp̄ tacere p̄pter q̄d dicit Jsa. vi. Ve mihi q̄ tacui. sed prius frangenda sunt verba dentib⁹ examinatiōis. ⁊ hoc est q̄d dixit Caliꝛt⁹ pa. Ponderet vnusq̄sq̄ sermones suos. ⁊ q̄d sibi nō vult loqui alteri nō loquatur. di. l. c. ponderet. Posita est etiā lingua in ore tanq̄ in q̄dā furna igneo. q̄ totū est rubeus ⁊ sub oculis ⁊ naribꝰ vt scias locutionē esse debere caritatiuā ⁊ discretaz. vñ apl's. Sermo vr̄ sit sale condit⁹ ⁊ vt videat q̄s q̄bus loquar. Et sic laudationē dñi loquef os meū istis obseruatis. Cū. n. quis sic loquit deum laudat exemplo p̄s.

Secūdo ex autori §. II

tate p̄s. innuit locutio fm grām cū dicit ⁊ bñdicat oīs caro nomini sancto eius. oīs caro. i. oīs homo. Oīs etiā caro dici pōt oīe animal. et non solum oīe aīal ꝫ et oīs creatura benedicit deo modo suo. Ad q̄d etiā faciendum inuitabāt tres pueri Ananias azarias et misael oēm creaturaz in fornace ignis positi ꝫ sine lesione dicētes Benedicite oīa opa dñi dño Dan. iij. Quadruplici aūt verbo oīs caro et oīs creatura benedicit deū et suo exemplo nos oēm carnē. i. oēm hominez ad benedicendū inducit. Et primum verbum est Regratiemus. Scōm Faciamus. Tertiū Proficiamus. Quartū Nos nō sumus vel nō stamus. Quantū ad primū regratiat q̄s suum benefactorē q̄ñ et ip̄m laudat et de eo q̄d concessit quietat nō aliud querens etiā cū ei seruit. Sic omnis caro et creatura q̄cunq̄ deū benedicit et regratiat. Laudat. n. ex sua virtute ⁊ pulcritudine creatura suū cratorē. sicut vulgariter dicitur q̄ opus laudat factorē. fm quē intellectū dicebat p̄s. Laudent eū celi ⁊ terra. mare et oīa q̄ in eis sunt. Contentant aūt singula ita de esse suo ⁊ conditione q̄ nō desiderant nec q̄runt in alia transmutari Et id q̄d deus imposuit. in hoc ei indefectibiliter seruiūt ⁊ obediūt. iuxta illud p̄s. Preceptum posuit, s. eis et nō preteribit. Et q̄ igit oīs creatura benedicit deo regratiando. erubescat miser homo nō regratiari deo q̄ sup oēs exaltatus ē ab eo. O quāta ingratitudo reperitur in hoīe q̄ nec deū laudat nec deū regratiat eum, laudando. nec gtentatur de statu suo tanq̄ minus debito receperit a deo suo vilificans beneficiū receptū nec obseruans ei⁹ p̄ceptū. Exemplo igit vniuersa creatura regratiet ore et q̄ locutio ei⁹ cessa est nomini sancto dei in seculū. Juxta illud q̄d ait apl's. In oībus grās agite. Scōm verbū creature est faciamus. Nulla. n. creatura repit ociosa. sicut nulla repit absq̄ forma substantiali, forma. n. q̄ dat esse rei dat ei ⁊ opari. vñ et cōmentator dicit q̄ q̄ aufert operationes a rebꝰ aufert eētias rer̄. Facit aūt vnaquaeq̄ sp̄ q̄d sibi p̄gruit. Ez et hoīez qui primus creat⁹ est posuit in paradiso voluptatis vt operet ibi Gen. ij. ꝫ nasc viciata p̄ pctm̄ ita in ers et ociosa effecta ē vt maiorē tp̄is p̄tē sibi concessi ad operandū amittat. semp tp̄s expectans ad operandū ex desidia. vñ p̄s. Temp⁹ faciendi dñe. i. p̄pter tp̄s q̄d expectant faciendi dissipauerunt scz homines legē tuā nō faciendo q̄ debent. Cū igit oīs caro seu creatura bñdicat dñm operando q̄d tibi q̄uenit. et in hoc oīdit virtutē suam. nā terra

Capitulū Quartum.

fructificat.celū illuminat.aqua purgat.aer adiuuat diuersis modis.Benedicat ⁊ hō deū suum ⁊ ore bene loquēdo ⁊ ope faciendo qđ dicit. Tertiū verbū est,pficiamus.Nascit.n.oīe animal paulū ⁊ paulatim crescit.quousq; ueniat ad debitam staturā seu magnitudinē.Sic etiā plante q̄runt ⁊ sui ꝓseruatōem.Hā oīe aīal vt dicit Boecius vitā tueri laborat.vt pz ad sensuz.sic et hō querat nō solū sui ꝓseruatiōem in eē spūali.p̄ locutionē ꝓfitendo peccata sua ⁊ inq̄rendo ea q̄ cōferunt ad salutē,ꝫ etiā ⁊ proficiat de die in diē.sicut ex valde puo cū nascit corpaliter crescit in magnū.ita ⁊ spūaliter cū apl̄o que retro sūt obliuiscat ad brauiū sequat̄ supne vocatiōis.in anteriora se extēdens. Quartū verbū creature est nos non sumus.Ex nihilo.n.fecit eas de⁹ ⁊ hoīm gen⁹.vt dicit̄ ij.macha.vij.Et sicut ex nihilo sunt ad nihilum tendūt.⁊ ex sua cōtinua mutabilitate se non esse oīdunt.Solus de⁹ vere est qui immutabil̄ est.Humiliet̄ igit̄ oīs caro.i.oīs homo ⁊ mentali verbo ⁊ vocali fatēdo se nihil esse ex se sed totuz ex deo dependere.Qđ intellexit gl̄osus baptista cuz interrogatus q̄d esset.rn̄dit se vocē esse.Vox aūt eoipō quo proferť ambulatur.Nō ergo se homo benedicat aliquid de se extimando cuz nihil sit.ꝫ benedicat romini sancto dei a quo est.⁊ qui semper est in seculū.id est in vita psenti.

Quātū ad tertiū .§.III

principale est sciendū q̄ locutio glorie erit dissimilis a locutiōe vite pūtis ꝓpter qđ dicit apl̄s.i.ad Corin.xiij. Lingue cessabunt.s bmōi.hec sunt.q⁹ nec erit ibi varietas idiomatuz.nec multiplicitas docentiū.nec modus iste verboz. cū ibi nō sit aer.ex cuius repercussiōe formamus locutiōes. Erit nī ibi locutio in tali statu qui appellat̄ seculū seculi .i.seculū futuz.sequēs ad pīos. Et seculū q̄dez de eras.i.annoz.qui est nūerus signās quietē ⁊ oīmodā libertatē.⁊ hic est stat⁹ patrie ad quē peruenitur ex pria ⁊ scda locutiōe p̄dicta. Ibi aūt est q̄ drupler locutio bñdicta. Prima est āmirationis ⁊ reuerētie qua dicūt sancti cū angel̄ mēte. Sanctus sctūs sctūs dūs de⁹ sabaoth Isa.vi. Scda ē appetitiōis resurgētie. Clamāt.n. anīe interfectoꝝ ꝓpter deū dicentes Apoc.vi. Usq; q̄ dne sctūs ⁊ verus nō iudicas ⁊ vindicas sanguinē nostruz In qua locutiōe vt dicit gre. in moral. nō est credendū eos vindictā petere de inimicis suis.cum sint in pfectissima caritate.ꝫ locutio illa ē affect⁹ intensus quē hūt de finali iudicio.⁊ cōsequenter suoz corpoz rehabitiōe.qđ tū desideriū quietat̄.⁊ ex magnitudine glorie anīe quā iā receperūt.⁊ ex certitudine rehabitiōis i ꝓpoz corpoz tpe deo bñplacito,⁊ multiplicatiōe saluandoz q̄ interim ꝓcuratur.vñ ibidē dr q⁹ date sunt illis singule stole albe.i.gl̄a aīaz.vt dictū est illis q⁹ quiescerent adhuc modicū donec impleatur nūerus fratꝝ eoꝝ.Tertia est manifestatio cogitatiōis seu cogni tionis occulte. Manifestat.n.angelus de sancto alter alteri suos ꝓceptus,put vult.Et sic dicūtur ad inuicez loqui,sicut in li. Zach.legit̄. Quarta locutio est recognitiōis bñficentie.de q̄ dicit̄ apoca.vij.q⁹ seniores aū tronū dei et agni tollētes coronas de capitibz suis ponebāt ad pedes ei⁹ dicētes.Benedictio ⁊ claritas ⁊ sapia ⁊ grāz̄actio.honor virtus et fortitudo deo nr̄o in secula seculoꝝ .i.de bis bonis nobis collatis grās tibi agim⁹.Et nūc quidē tm̄ mente grās agūt ⁊ benedicūt.Resuscitatis aūt corpibus suis credendū est q⁹ etiā ore laudabūt.vñ ⁊ Thobie dr.xiij.c.de supna bierusalē.per oēs vicos eius cantabit̄ alla.qđ interpretatur laudate dūz oēs.⁊ Isa.li.dicit̄ de ipa su perna bierusalē q⁹ gaudiuz et leticia inuenient̄ in ea.gaudiū.s.quo ad corp⁹.leticia quo ad animā. actio grāz̄ ⁊ vox laudis. Dicit̄ aūt a quibusdā q⁹ locutio illa corpalis q̄ insensibilis erit ⁊ sua inssima ad vnū idioma reducet̄.qđ primū fuit in mūdo.Et hoc idioma iudei dicūt fuisse hebraicū.cuius certitudi aliter sciri nō possit nec ibi opus erit docēte.q⁹ vt dicit dūs p bierē.oēs scient mea maiori vsq; ad mīmū.vt g̃ valeat q̄s peruenire ad hāc locutionē iocūdissimā et p fectissimā vrat̄ bene ī pūti lingua nature et grane.et sic ex verbis tuis iustificaberis.ait saluator Matth.xij.

Quātū ad malū §.IIII

vsūm lingue vñ mors sequit̄ corpis ⁊ anie.ꝓpter qđ dicit Salomō,puer.xv.lingua immoderata cōteret spūm.p̄s. Pone dne custodiaz ori meo et hostiū circūstantie labiis meis.ne declines cor meum in verba malicie.vbi tria pūt notari. Difficultatio recte locutiōis ibi.pone do.cu.o.m. Observatio debite discretiōis ibi.⁊ hō.cir.l.m. Multiplicatio maligne intētiōis ibi.ne decl.cor.m.in ver.m. Quātū ad primū nota q⁹ maria difficultas est linguā custodire ne erret,ꝓpter qđ dicit Jaco.in cano.sua.c.iij. Qui nō offendit in verbo hic pfectus est vir.⁊ j.in eodē.c.dicit. Oēs natura bestiaz.serpentū.volucrū ⁊ ceteroz domita est a natura hūana.linguā vero nullus hoīm domare potuit. Inquietū malū et plenū mortifero veneno.Et,ꝓterea spūs.s. sup discipl̄os apparuit in specie linguaz.vt hēbat Act.ij. ad ostendendū q⁹ ipe eā regat et dirigat. Hoc igit̄ cognoscēs ꝓphēta.nō confidens in sua virtute ꝫ dñi adiutoriō ait. Pone dne custodiā ori meo.i. oportet vt custodiās. Quātū ad scdm oportet q⁹ plures circunstantie obseruent̄ in locutiōe nīa ne sit mala.Et propterea dicit hostiū circūstantie labiis.s.pone vt sciam q̄n debeo loqui.quādo tacere. Nam ⁊ tacere cū expedit loqui vitiosum est et male loqui peius. Unde Aug.in cano.quisq; ri.q.iij. Et qui

mēdaciū loquitur. ⁊ qui veritatē occultat vterq; reus est. Ille q; nocere desiderat. iste q; prodesse nō vult. Nec; n. aliq̄ opus virtuosum esse pōt nisi debitis circūstantijs vestiat. ſm. b. Tho. in sūma. Debet ergo loquens ꝓsiderare cui loquatur vbi loquat. qñ loquat. quātū loquat. ad quid loquatur. i. ad quē finē. ⁊ quō loquat. De ſunt circūstantie attendēde in locutiōe. Et quātū ad primā. ſ. cui loquat. scire dz q; cū excōicatis loqui nō debet nisi in certis casibꝫ exp̄ssis a iure. xi. q. iij. cū excōicato. ⁊. c. ſe. Itē ꝓsiderare dz si is cui loquit ē p̄latus. socius vel subdit⁹. Nā p̄latis loqui debet cū būilitate ⁊ reuerētia. etiā cū de aliquo malo eos āmoneret ⁊ būane. Sicut fecit nathan cū reprehendit dauid de adulterio cōmisso vt hētur. ij. Reg. xij. Socijs aūt cū deliquerint loquendū est nibilomin⁹ reprehendendo nō aspere ſ cū benignitate. vñ ap̄ls. Si p̄occupat⁹ fuerit aliq̄s in aliquo delicto. argue eū in spū lenitatis. Subditis vero ſm q; exigit ꝓdictio eoꝝ ⁊ qualitas criminis. Tertio ꝓsiderare dz vbi loquat. Naz in eccīa que est locus orōis nō decet loqui de rebꝫ mundanis. Vñ extra de immu. eccle. c. decet li. vi. dz q; ibi nō debent fieri parlamēta. ⁊ ap̄ls. i. ad Thi. dicit mulieri in eccīa loqui nō p̄mittitur. Tertia circūstantia attēdenda in locutiōe est tps. Namvt dicitur Eccle. iij. temp⁹ tacendi ⁊ tps loquēdi. Cuz enim quis dicit suas orōes p̄uatas seu cōmūes nō debet tūc loqui cū alijs nisi magna necessitas cogat. Et cū iuuenis est multū. nō expedit ei multa loqui ⁊ docere alios. ſ potius tacere ⁊ interrogare seu addiscere. Vñ Eccl. xxxij. Adolescens loquere vix in cā tua. ⁊ cū bis interrogat⁹ fueris habeat caput rūsum tuū. Sic ⁊ xp̄us duodennis in templo audiebat ⁊ interrogabat. vt hētur Lu. ij. Quarto dz attēdere vt nō nimis loquat etiā de bonis. q; in multiloquio nō deest pcm̄. vt dz Prouer. x. Quinto dz attēdere ad finē p̄pter quē loquitur. Nā vbi finis malus est. etiā ip̄m op⁹ malum est. Si quis. n. loquerē de rebꝫ diuinis vt inde lauderē. l. decipet aliū vnq; p̄ccatū ē. Et iō ap̄ls dicebat. Omnia quecūq; agitis in verbo aut opere in gl̄a dei facite. Quātū ad septimā circūstantiā debz quis modū debitū seruare. vt. ſ. ſm materie exigētiam ⁊ psonaꝝ modū. Fuet vel cōpassiuū vt ad pusillanimes. vel argumentatiuū rōibꝫ vt ad sapientes. vel mortificatiuū ad duros ⁊ rebelles. vñ apostolus. ij. ad Thi. iij. Argue. obsecra. increpa. Et q; difficile est ista oīa seruare. iō ps. postulat a dño hoc sibi p̄stari dicens ⁊ hostiū circūstantie. ⁊c.

Quātū ad tertiū .ſ.v.

principale sciendū innumera mala p̄cedere ex locutione indebita. vñ Iacob. iij. dz. q; vniuersitas iniquitatis lingua ꝓstituit in mēbris nr̄is inficiens a gehenna. Et ꝓpterea dauid dñm orat ab his malis liberari dicēs in eo qd̄ sequit in predicto themate. Nō declines cor meū in verba malicie. Nō declines. i. nō declinare p̄mittas cor meū id est mentē ⁊ voluntatē meā. in verba malicie. i. in verba que sunt mala ⁊ peccata. iō aūt dicit prius cor postea verba. q; vt dicit Aug. rea; linguaz nō facit nisi rea mens. Et sicut nūc lingua mala inflāmat p̄ desiderium a gehenna. i. a diabolo. ita postmodū in gehēna inferni cruciat ab eo. Et p̄terea diues epulo postulabat refrigeriū in lingua dicens. Mitte ⁊c. vt refrigeret linguā meaz. q; crucior in hac flāma Lu. xvi. nō q; aīa linguam hēat. ſ q; cruciabat spāliter ꝓpter pcā lingue. ⁊ sicut ois nāa locutio ex līis resultat ⁊ cōponitur alphabeti. ita ex lingua tot peccata oriunt quot littere ip̄ius alphabeti. vt patebit descendendo p̄ singula. Primū ergo est adulatio que in hoc consistit cū quis verbis l' factis inordinate alteri placere querit. Et de hac dicit dñs p̄ Ezech. Ue qui ꝓsumūt pulvillos sub oī cubito manus ponētes cervicalia sub capite vniuerse etatis ad capiēdas aīas Ezech. xiij. Pulvill⁹ sub cubito et cervical sub capite ponit vt molliter quiescat. q; quisquis male agentibꝫ adulat. hoc agit vt p̄cōr in culpa sua quiescat vt dicit Gre. xlvi. di. Sūt nonnulli Ue aūt imp̄ecat eternā dānationē. Nā adulando. laudādo aliquē de criminalibꝫ vel etiā de bonis ad ip̄m decipiendū spūaliter vel tpaliter ſm Tho. in sūma mortale est. Sicut fecerūt discipuli pharisecoꝝ cū xp̄o dixerūt. Magister scimus q; verax es ⁊c. mat. xxij. Sed ⁊ in bonis circa bonos debet laudatio moderari ne sit eis occasio ruine. vñ Seneca. Lauda parce vitupato p̄ius. ⁊ Eccle. xi. dz. nō laudes quenq; in specie sua. i. in facie.

Blasphemario. Est aūt blasphemia attribuere deo qd̄ ei nō ꝓuenit. vel remouere a deo qd̄ cōgruit. vt cū quis dicit deū esse iniustū. vel p̄talē vl' p̄ditorem. vel nō posse facere hoc vel illud. De quo vicio ꝓqueri⁹ dñs p̄ Isa. frequētato ap̄lo suo dicens. Iugiter nomē meū blasphemat. qd̄ sp̄ mortale est. cū quis aduertit significata verboꝝ. Et p̄pter hoc sennacherib rex assiriorꝝ. q; dicebat deuz nō posse defendere hierusalē de manibꝫ suis quā obsidebat. ꝓfusus est interfect⁹ ab angl̄o. clxxxv. milibus exercitus sui ibi defunctis. vt hētur. xij. Reg. xix. Cōtentio que ſm Alnb ē impugnatio veritatis cū ꝓfidentia clamoris quā virandaz docebat ap̄ls. ij. Thi. ij. dicens. noli ꝓtendere verbis. Ad nihil. n. est vtile nisi ad subuersionez audientū. vbi gl̄o. collario dz esse inter suos xp̄i nō ꝓtentio. Fieri. n. vix pōt in ꝓtendendo vt vinci se quisq; patiat. ⁊ aliquid nō extorqueat ꝓtra veritatem ne inferior seu succūbere videat. sed ⁊ p̄ veritate etiā ⁊ si efficaciter tñ modeste ꝓtendendū est.

Detractio que ē denigratio alicuius fame p̄ verba occulta. occulta. ſ. ei ꝓtra quē fit quod vicium

Capitulū Quartum.

semp est mortale cū hoc intendit siue falsuz siue verū dicendo. ꝛ grauiꝰ ꝯz auferēdo substantiam tpalem ſm. b. Tho. ij. ij. vñ dr Sap. i. A detractione pcite lingue. Nā vt dicit alexāder papa. Si ma liniquitas est detralxere. vi. q. i. Et loquacitate etiā detralxere qñq; est mortale qñq; veniale.

c Excusatio peccati Aug. Si te excusas deꝰ te accusat. hoc malū gñale esse in būano gñe ꝓgnoscens deus dicebat p Hiere. Nemo est qui agat pnīaz de peccato suo. Cnuſq; ſsq; dicit. q̄d feci? In q̄ oſtēdimus nos eē nō solū filios natura ꝫ etiā imitatione primoꝝ pntū qui redarguti excusauerunt peccatū suū. sed ꝓpter hoc ex paradiſo expulsi sūt. Geñ. iij.

f Fallax locutio p̄cipue cōtra id qđ est in corde. que fallacia si fit ꝓtra fidez ꝛ bonos mores necessarios ad salutē vel in nocumētū ꝓximi notabile. mortale ē ſm Tho. ſe. ſe. ꝛ hoc intelligit per illud Sap. i. Os q̄ mentit occidit aīam. Ꝫz ꝛ mendacium iocosum vel etiā ad vtilitatē alioz̄ dictū spūale vel tpale. nunq; est sine pcto veniali saltē.

g Gloriatio siue p iactantiā siue vanā gloriā. Ꝫz dicit dñs Nō glorietur sapiēs in sapia sua. nec potens in potētia sua. nec diues i diuitijs suis Hiere. ix. Et rō est. q̄z gla ei? q̄si stercus vt dicitur. i. Mach. ij. Et cū quis iactat se vel laudat de aliquo crimiali vtiq; mortale est ſm Tho. ſe. ſe. Addit aūt iactantia supra glorificatiōem vt plurimū falsitatē dicendo plus q̄z sit. Ꝫz dicūt dānati in inferno quidā. Quid nobis ꝓfuit superbia nr̄a ꝛ iactātia diuitiaꝝ? Ecce oīa transierunt sicut vmbra. Sap. v. Homicidiū perpetratio. ſ. p̄cepto l' ꝓsilio ꝛ hꝰ. pō. Lingua eoꝝ gladius acutus ꝫz ad occidendū. Et sic turbe iudeoꝝ occiderunt xp̄m hora tertia crucifixū. ſ. linguis iudeoꝝ. Sed vt dicit Aug. Cū fratri tuo male ꝓsuades occidis de pe. di. i. noli.

Irrisio cū ſ. aliquis videt alium ad iniuriā. ꝓpter qđ agit ꝓtra honorē ipi? Et talis irrisio graue peccatū est circa deū, ꝛ diuina ac etiā cū fit erga pntes ꝛ sil' ꝓtra suos dei. vñ dicit ꝓuer. iij. Abominabilis est deo oīs illusor. Et ex pueris qui videbāt heliseū vocātes caluū. xlij. occisi sūt ab vrsis. iiij. Reg. ij. Cantio. i. cantare vana ꝛ amatoria ꝓuocantia ad lasciuiā. qđ vtiq; ñ est absq; graui peccato. Cñ ꝛ Salomō inter cetera delectabilia curie sue dicit se habuisse cantores ꝛ cantatrices. Et postea ꝯcludit q̄ in his oīb' reperit vanitatē ꝛ afflictiōem spūs. ſ. p cōtritionez sed dr remissio huius peccati bri. Cñ ꝛ invita fratrum legit de quodā q̄ ꝓpter cōplacentiā multā in hmōi torquebat acriter in alia vita futura.

Lasciua pronūciatio. ſ. p lenociniū vel scurrilitatem que est de verbis turpib'. Et hec sunt grauia peccata. nō solū cū dicunt intentiōe inducēdi alium ad turpia. Sicut dicit Salomon de muliere mala ꝓuer. vij. Irretiuit eū multis ſmonib' sed etiā cū ex hmōi sequit ruina audientiū. vñ apls dicit. Scurrilitas que ad rē non ptinet nō noiet in vobis.

m Maledictio hic importat imprecationē mali erga aliquā creaturā. vt cū dr. Veniat tibi tale malū vel tale. Et cū deliberato aīo illud optat in malū eius mortale est. Et sic intelligit illud. i. ad Corin. vi. Nec maledici regnū dei possidebūt. Ꝫz ꝛ maledicere familiam vel subditos cā correctiōis nō est absq; peccato. q̄z nō debitus modus est iste corrigēdi.

n Nugatio incantationis q̄ vtiq; verbis fiūt nugatorijs ꝛ vanis ꝛ semper peccatū est. aliq̄n etiaz mortale. Et de hac ps. Odisti obseruātes vanitates supuacue. Ad qđ etiā facit qđ dicit aug. xxvi. q. iij. igit. Oēs hmōi artes nugatorie ꝛ norie supstitiōis fugiēde sunt a xp̄iano.

o Oratio indebita viz sine attentione interruptiōe ꝛ nimia acceleratione. Oratio enim cōis vt horaꝝ canonicaꝝ vel in pnīa iniūcta oportet q̄ sit vocalis. ꝛ etiā alia quecūq; pōt esse vocalis. Et cū petit illicitū vt vindictā inimici vel posse aliquid mali facere. graue peccatū est. Surrta illud ps. Oratio eoꝝ fiat in peccatū. ꝛ illud Jaco. pentis ꝛ nō accipitis ꝛc.

p Peieratio. i. iurare scienter falsuz vel quid illicitū ꝓmittēdo. vl' sine necessitate. aut nō seruare ꝓmissuz iuramēto firmatū cū pōt fieri ꝛ dr q̄ mortale est. q̄ntū ad primū et vltimū casuz. Vñ Eccle. xxiij. Iuratiōi nō assuescat os tuū. multi. n. casus i illa.

q Querulatio i murmurario viz cōqueri verbis de aliq̄ cū impatientia ꝛ precipue de superioꝛib'. qđ q̄z graue sit peccatū oñdit in punitiōe eius. i. ad Corin. x. Neq; murmuraueritis sicut quidā eoꝝ murmurauerūt ꝛ ab exterminatore pierūt. Et multiplicit als puniri sūt. vt ꝓz in li. nūeri ꝓ totū.

r Reuelatio secretoꝝ vel confessiōis vel sigilli confessiōis vel aliorū in secreto cōmissoꝝ. qđ cū sit in primo casu semp est grauissimū peccatuz mortale in alijs q̄ ꝓtra ius naturale nisi fiat ad obuiandū scādal' etiā mortale. ꝓuer. xi. Qui reuelat secreta perdet fidem amici.

s Susurratio q̄ in hoc ꝓsistit. ſ. ponere discordiā ꝛ maliuolentiā inter amicos ꝓ verba dicēdo vni malū de altero qđ ex se est mortale. ſm Tho. ſe. ſe. faciendo hoc ad talē finem. Ad Roma. i. susurrones deo odibiles sunt.

t Temeraria affatio. i. dicere alicui contumeliam ꝛ obprobria in iniuriam eius. Et hoc vicium ponit apls. ad Ro. i. inter alia de quibus dixit. Qui talia agunt digni sunt morte. ſ. eterna.

u Verbū ociosum de quo christus Matth. xij. dicit. De oī verbo ocioso quod locuti fuerint homines rationez reddent in die iudicij. Et dicit verbum ociosum ſm Grego. in moza. qđ caret necessitate vel debita vtilitate. Cum igit tot vicia oriant ex lingua orandus est deus vt dirigat eam cū ps. dicente. Pone domine custodiam ori meo ꝛc.

Capitulū quintū de sensibus interioribus

De sensibus interioribus quos Auicēna in li. de aīa dicit esse quinq; ſ. sensuz cōem. fantasiam. imaginatiuā. extimatiuā ⁊ mēoratiuā. Sed be. Tho. in. i. pte. q. lxxix. dicit eē quattuor nām. Nā potentiā imaginatiuā ⁊ fantasiaz pro vna ponit. Pro huius aūt declaratiōe dicit idē q; cū natura nō deficiat in necessarijs. optet tot esse actiōes aie sensitiue ꝗt sufficiant ad vitā pfecti aīalis. Et q; cunq; hāz actionū nō pōt reduci ad vnū principium requirūt diuersas potētias. cū potēcia anie nihil aliud sit q; proximū principiū opatōis anie. Est aūt ꝑsiderandū q; ad vitā pfecti aīalis requiritur q; nō solū apprehendat rē apud pūriaz sensibilem ꝫ etiā apud eius absentiā. Alioquin cū aīalis motus ⁊ actio sequaf apprehensionē nō moueretur aīal ad querendū aliq̄d absens cui⁹ ꝓtrarium apparet maxīe in aīalibꝫ pfectis q; mouentur motu ꝓgressiuo. Mouenf. n. ad aliq̄d absens apprehensum. Oportet ḡ q; aīal p aīam sensitiuā nō solū recipiat spēs sensibiliū. cū pūrialiter immutaf ab eis. sed etiā q; eas retineat ⁊ ꝓseruet. Recipere autē ⁊ retinere reducunf in corpalibꝫ ad diuersa principia. nā būida bñ recipiūt ⁊ male retinent. Ecōtrario aūt est de siccis. Ulñ cū potentia sensitiua sit act⁹ organi corpalis. oportet eē aliā potentiam que recipiat spēs sensibiliū. aliā que ꝓseruat. Rursus ꝑsiderandū est q; si aīal moueref solū propter delectabile ⁊ ꝓtristabile ſm sensuz nō eēt necessariū ponere in aīali. nisi apprehensiōez formaꝝ quas pcipit sensus in q̄bꝫ delectaf aut hoꝛret. sed necessariū est aīali vt q̄rat aliq̄ vel fugiat. nō solū q; sunt ꝓuenientia vel nō ꝓuenientia ad sentiendū sed etiā ꝓpter alias cōmoditates ⁊ vtilitates siue nocumēta. Sicut ouis videns lupū fugit. nō ꝓpter indecentiā coloris aut figure ꝫ q; inimicuz nature. Uel ꝛ auis colligit paleā ñ q; delectet sensum ꝫ q; vtil' ad nidificandū. Necessarium est ḡ aīali vt pcipiat hm intentiōis quas nō percipit sensus exterioꝛ ⁊ hmōi pceptiōes optet esse aliud principiū. cū pceptio formaꝝ sensibil' sit ex īmutatione sensibilis. nō aūt pceptio ꝓdictaꝝ intentionū. Sic ḡ ad receptionē formaꝝ sensibiliū oꝛdinaf sensus ꝓprius ⁊ cōis. Qui in hoc differūt. q; sensus ꝓprius. ſ. visus. audit⁹ ⁊ hmōi iudicant de sensibili ꝓprio. discernēdo ipm ab alijs que cadūt sub eodē sensu. sicut visus discernit album a nigro vel viridi. Sz discernere albū a dulci seu sonitū ab odoꝛe nō pōt. nec visus. nec gustus nec alius sensus exterioꝛ. q; oz qui inter aliq̄ discernit q; vtrūq; cognoscat. Sz ptinet hoc ad sensū cōez que est alia potētia a ꝓdictis ad quē referūf sicut ad terminū cōem. oēs apprehensiones sensuū a q; etiā pcipiunf intētiones sensuuz. sicut cū aliq̄s videt se videre. hoc. n. nō pōt fieri p sensuz ꝓpriū. q; nō ognoscit nisi formā sensibilē a qua īmutaf. in qua īmutatiōe pficif visio. Ad formaꝝ aūt sensibiliū q; apphendunf p sensus exteriores retentionē seu ꝓfuationē ordinaf fantasia seu imaginatio q̄ idē sunt. Est. n. fantasia seu imaginatio q̄si thesaurus quidā formaꝝ p sensuz acceptaꝝ. Alui cenna ponebat diuersas potentias esse. appellans fantasiaz quādā potentiā q; cōponit ⁊ diuidit formas imaginatas. vt cū ex forma imaginata montis ⁊ forma imaginata auri. cōponim⁹ vnā formā quā nunq; vidim⁹ ſ. montē aureum. Sz ad hoc opus sufficit vis imaginatiua in hoīe. in alijs aūt aīalibꝫ nō repiſ hoc. Ad apprehendendū vero intentiōes q; p sensuz nō accipiunf oꝛdinaf extimatiua. Et ad ꝓfuandū eas vis mēoratiua que ē thesaurus quidā hmōi intentionū. Cui⁹ signuz est q; principiū memoꝛādi in aīalibꝫ sit ex aliqua hmōi intentiōe. puta q; est nociuum vel ꝓueniens. ⁊ ipa rō preteriti quā attēdit memoria inter hmōi intentiōes cōputaf. Considerandū est aūt q; quātū ad formas sensibiles nō est dīa inter hominē ⁊ alia aīalia. siꝛ. n. mutanf a sensibꝫ exterioꝛibus. Sz quātū ad istas intentiōes ꝓdictas ē dīa. Nā alia aīalia pcipiūt hmōi intētiones naturali quodā instictu. hō aūt p quādā collationē. Et hō que in alijs aīalibꝫ vocꝛ extimatiua in hoīe vocꝛ cogitatiua. que p collationē quādā hmōi intentiōes adinuenit. vnō ⁊ vocꝛ rō ꝓticularis. cui medici assignāt determinatum organū. ſ. mediā ptē capitis. Ex pte aūt mēorie nō solū hz mēoriā hō sicut cetera aīalia in subita recordatiōe preteritoꝝ ꝫ etiā reminiscentiā. quasi silogistice inqrendo ꝓteritoꝝ memoriam ſm indiuiduales intentiones.

De fantasia Capitulum sextum.

Sequitur de potentia apprehensiua interioꝛ q̄ vocꝛ imaginatiua seu fantastica qō idem est. Et fantasia quidē nomē est grecū. ⁊ in latino interꝓtatur apparitio. q; in ipa potētia fiūt ⁊ refuantur apparitiones seu imagines sensibiliū accepte a sensibus. Que apparitiones dicunf imaginationes ſ. fantasmata seu idola. q; repsentant res apprehensas a sensibꝫ. Et de hac pōt intelligi illud ꝓs. In imagine ptransit hō sed ⁊ frustra ꝓturbaf. Nō solum. n. intelligiſ de imagine dei. ſ. creatoꝛis que ē in hoīe. in qua existens. i. eā bñs pertransit. i. cito transit de tāta nobilitate ad miseriā peccati a qua vix recedit. Nā ⁊ si ꝓturbef varijs flagellis vt cōuertaf. frustra videf esse. q; nec p illa nouit reuerti ad deū. Ulñ dicit ꝓpheta. Frustra insufflauit cōflatoꝛ malicie non sunt ꝓsumpte. Sed etiaz pōt intelligi de imagine fantasie. Ex qua autoꝛitate tria pōt elici. Et primū est q; hō est discurrens p rōem ibi. pertrāsit homo. Secōm est q; est intelligens p imaginatōez ibi. i imagīe. Tertiū q; ē ira

Capitulū Sextum.

ſcēs.ſ nō ad fructificatōez ibi.ſ ꝛ frustra ꝓturbaſ

Quātū ad primuz .ℌ. I.

eſt ſciendū ꝙ iſta eſt dīa inter hoiem ꝛ angelū in cognoſcēdo.qz angelus intelligit ſubito abſq; diſcurſu intellectꝰ.ſ hō mortalis intelligere nō pōt niſi ꝑ diſcurſuz rōis tranſeūdo ſeu ꝓcedendo ꝑ plura media deuno in aliud.ꝛ de noto ad ignotū ꝛ ſic ꝑtrāſit hō in rez cognitiōe. Unū ꝛ diffinitur ꝙ eſt aīal rōnale. Angelus aūt dr intelligētia ſeu ſubſtātia intellectual'. Erqō Gre. dicit in omel'. ꝙ iudeis.ſ.paſtoribꝫ tancq; rōe utentibus debuit apparere rōnale aīal.i.angelus ad manifeſtandā ꝙi natiuitatē.ſumit' ibi improprie rōnale pro intellectuali creatura.ſic igitur pertranſit homo

Quātū ad ſecun .ℌ.II.

dū ſciendū eſt ꝙ in tali tranſitu ſiue diſcurſu nō pōt homo intelligere niſi in imagine.i.in fantaſmate repſentato intellectu. Unū ꝛ plꝰ dicit ꝙ neceſſe eſt quēcūq; intelligentē fantaſmata ſpeculari. Sicut.n.res ſenſibil' cū videt multiplicat ſpeciem ſuā.i.ſil'itudinē uſq; ad potentiā viſiuā.mediante ꝙ ſil'itudine ocul' videt.ꝛ ſil'itudo illa exinde deferꝫ potentie ſenſus cōis.ubi diſcernitur unū ſenſibile ab altero.ꝛ exinde defertur potētie imaginatiue ſeu fantaſtice talis ſil'itudo magis aſſubtiliata.ꝛ ibi refuaſ. Sic ipa potētia fantaſtica repūtat tales ſil'itudines ꝙ dicūt fātaſmata ſeu imaginatiōes intellectui ꝛ ī illis itelligit. Et hīc eſt ꝙ dr a mortalibꝫ videri ñ pōt ſeu intelligi clare ꝑ eſſentiā ſuā.qz cū nō poſſit intellect' intelligere abſq; fantaſmate.ꝛ fantaſma ſit repūtatiua rei corpalis.nō pōt aliqō fantaſma deū in ſua eſſentia repūtare. Nā ut dr Io.iiij. Spūs eſt de'. nō corpus.ꝛ iō intelligi clare ñ pōt niſi qs ſit alie natus a ſenſibꝫ.ut paulus in raptu ſuo. Sic ꝙ ꝑ tranſit homo in imagine.ſ.ad intelligendū.

Quātū ad ter .ℌ.III.

tiū ꝓturbaſ bō freq̄ēter ex eo ꝙ ea q̄ imagiatur.ſ in implendo deſideria ſua q̄rendo diuitias ꝛ bꝰ. nō babuerūt effectū.ſ frustra ꝓturbaſ.qz inuti liter ꝛ ſine rōe cū bꝰ ñ expediāt ſaluti ſue. Cōturbaſ ꝛ aliqñ tribulatiōibꝫ ꝛ aduerſitatibꝫ.ſ frustra.qz nō pōt ea vitare deo ſic diſponēte. Conturbaſ ꝛ ſe ꝑ ſuis ſollicitudinibꝫ in multiplicādo tpalia ſ ꝛ frustra.qz demū oīa in morte dimittit. Ad qō facit ꝙ dicit idem ps.alibi viz. Sicut somnuz ſurgentium dūe imagines ipoꝝz.i.imaginationes mundanorum ad nihilum rediges.

Nota quod cir .ℌ.IIII

ca ꝓtentiā fantaſticā ſiue imagiatiuā opari pōt poſt deū ꝙ eſt ꝓia cā oīs motiōis.angelus bonus ꝛ angl's malus.ꝛ homo ipe ꝑ ꝓprios actꝰ.ꝛ angel' bōꝰ opaſ.ſ ea ad iſtruendū.qō pbaſ rōe.auctoritate ꝛ exēplo. Rationē aſſignat.b.Tho.i.ꝑte.q.cxi.ꝙ talis eſt. Diuīa ſapīa ut dicit Dyoni. de diui.no.ꝓuīgit fines ꝓꝝ ꝓcipijs ſcōꝝ. Ex quo ꝑz ꝙ natura inferior in ſui ſupmo attingit' a natura ſuperioꝛi. Natura aūt corpal' eſt infra naturā ſpūalē. Inter oēs aūt motꝰ corporeos pfectior eſt motus local'.ut ꝓbat plꝰ.viij.phicoꝝ. Et ō natura corpalis nata ē ꝛ apta moueri a natura ſpū ali ſm motū localē. Imagiatiua igit' potētia ſiue fantaſtica cū ſit ſenſitiua ꝛ affixa organo corpali pōt imutari ꝑ angelū bonū.ꝛ hoc magis ꝑticulariter declarat idē.b.Tho.in q.cxi.arti.iij.ubi dicit ꝙ apparitiōes imagiarie q̄ fiūt in fantaſia cauſantur interdū in nobis ex locali mutatiōe corpaliū ſpūum ꝛ humoꝝ. Unū Ariſt.in li.de ſom.ꝛ vigi. aſſignans cām apparitiōis ſomniorū dicit ꝙ cuz aīal dormit deſcēdente plurio ſanguine ad principium ſenſitiuū.ſ.a capite uel coꝛ.il' deſcēdūt motus.i.impſſiones relicte ex ſenſibiliū motionibꝫ. q̄ in ſpiritibꝫ ſenſualibꝫ ꝓſuātur ꝛ mouēt principiū ſenſitiuū.ita ꝙ fit quedā apparitio.ac ſi tunc principiū ſenſitiuū a rebꝰ ipis exterioribꝫ imutaret'. Et tāta pōt eē cōmotio ſpūuz ꝛ hūoꝝ.ꝙ hꝰ. apparitiōes etiā vigilātibus fiūt. ſicut ꝑz in freneticis ꝛ in alijs hꝰ. Sicut ḡ hō fit ꝑ naturalē cōmotionē hūoꝝ.ita ꝑt fieri ꝑ opatiōez angeloꝝ erq̄ ut dictū eſt materia corpalis naturaliter ſubeſt angl'is q̄ ad motū localē. Probaſ hoc etiaz auctoritate.dr.n.ecde.i. Luſtrās vniuerſa in circuitu pergit ſpūs ꝛ in circulos ſuos reuertit'. Ad erponitur a q̄buſdā de ſole.q̄ idcirco dr ſpūs.nō ꝙ corpora celeſtia ſint aīata.ſ qz vnic' eis angl's ſic̄ motor mobili ad mouendū ipm corp' ſolare virtute ſua. Dicit' aūt reuerti in circulos ſuos.qz ꝑ eoſdē gradus q̄s aſcēdit ꝑ zodiacū.ꝑ eoſdē reuertitur ſeu retrocedit. Aug.ēt in li.de trini.dicit ꝙ angeli adhibent ſe iā corpalia ad aliq̄s effect' ꝓducēdos ſicut factū fuit ꝑ angelos malos de ſerpenti bꝰ de nouo formatis coram pharaone in cantatiōibꝫ magoꝝ.ſm expoſitionē aliq̄rū.ſ aūt fieri nō pt niſi localiter mouēdo. Ubi etiā poſuerūt ſupma corpora moueri localiter a ſpūalibus ſubſtātijs.i.angelis. Oſtendit' idē ꝑ exemplū.viz ex viſionibus imagiatijs ꝓphetaꝝ eis factis in ſomnoꝝ.l' vigilia miſterio bōꝝ angloꝝ. Et ī hmōi opatiōe ſeu trāſmutatione imagiatiōis ſm.b.Tho. nō imprimit angelus aliquā formā imagiariā.q̄ nullo mō prius ſit ꝑ ſenſuz accepta. nō.n.poſſet facere ꝙ cecus imaginaret' colores.ſ hoc facit cauſando motū localem ſpūuz ꝛ hūoꝝ.ut dictū eſt.ex q̄ motu imaginatio informat'.ut actꝰ fantaſticus motꝰ ꝓſurgat ab impreſſionibus interius ꝓſeruatis ꝛ prius acceptis a ſenſibus. Et cū angelus bonus cauſat aliquā imaginariā viſionē ſiue in hoīe vigilāte ſiue dormiēte.q̄cq; ſil' illumīat intellectū ut cogno

scat talis.qđ p hꝰ. silitudinez significet. Sicut in Io. euāgelista visionibus imaginarijs vt hētur in Apoc. de li. clauso septē sigillis ⁊ aperitiōe eoꝝ ⁊ de septē angel' tuba canētibꝰ ḡs habuit ⁊ intellexit mīsterio angelorū vigilans. vñ dicit ipe in. i ca. Significauit deꝰ que oꝝ fieri cito loquens per angelū suū suo suo ioanni Et ioseph dormienti apparuit angls ⁊ illūiauit eū. monēdo de translatione pueri iesu in egiptū Mat. ij. Quīq; vero p operationē angeli boni solūmodo silitudines rerū apparent in imaginatiōe. absq; alia illūiatiōe intellectus ad intelligendū qđ significet. nec tñ fit deceptio p eos. ß hoc pringit ex defectu intellectꝰ eiꝰ cui apparēt. Sicut accidit ī sōnio pharaonis de septē spicis ⁊ septē vaccis variis significātibus septez annos fertilitatis ⁊ alios septē sterilitatis. qđ tñ ipe nō intellexit. sed ioseph interp̄tatus est.

Operatur ēt ange .§. v

lus malus. i. diabolus circa fantasiaz hois sed ad decipiendū. Qđ declarat naturali rōe. canōis autoritate ⁊ experimētoꝝ multiplicatiōe. Primus sic declarat. corpa naturaliter subdunt ⁊ obediūt nature angelice q̄ntū ad motū localē. Angeli aūt mali ēt si amiserint grāz nō tñ virtutē naturalē. Cuz aūt potētia fantastica siue imaginatiua sit corpal'. i. affixa organo corporeo. naturaliter ēt subdit ⁊ angelis malis vt possint ea trāsmutare. causando varias fantasias ex desēsione hūoꝝ ⁊ spūuz ad principiū sensitiuū. p curata ab eis. Patet ⁊ hoc ex canone. Dicit. n. xxvi. q. v. c. epi. Illud nō est omittendū q̄ quedā scelerate mlieres post satbā retro uerse. demonū illusionibꝰ ⁊ fantasmatibꝰ seducte credūt se ⁊ p̄fitent' cū Diana nocturnis horis cū paganoꝝ. vel cū Herodiade. vel cū innumera multitudie mulieꝝ equitare sup̄ q̄sdā bestias. et multa terrarū spacia intempeste noctis silētio p̄trāsire. ⁊ infra. Quapter sacerdotes oī instātia p̄dicare debent p̄plo dei. vt nouerīt oēs hec falsa esse. ⁊ nō a diuīo sed maligno spū talia fantasmata mētibꝰ fidelū irrogari. Et quidē ipe satbanas trāsformat se in diuersarū p̄sonaꝝ spēs atz silitudines ⁊ mentē quā captiuā tenet in somnijs deludens p̄ vias quecz deducit. hec ibi. ⁊ in. c. nec mirz. e. q. Aug. narrat q̄ in libris gentiliū legit' de quadaz maga dicta Circe q̄ socios vlixis mutauit ī bestias q̄ magicis p̄stigijs poti' fingebat q̄z in rerū veritate cōpleret alterādo fantasias hoīm. Patet hoc etiā p plura exēpla. Legit'. n. invitas patruz q̄ quedā iuuēcula qz assentire noluit cuidā iuueni de turpitudine eā sollicitāti. ipe iuuenis turbat' ex hoc a quodā iudeo procurauit maleficiū fieri cōtra illā. q̄ pacto mulier quersa est in equā. que cōuersio nō fuit p̄m rei veritatē sed p̄m ludificatiōez dēmōis immutātis fantasiā ⁊ sensuz ipi' mulieris ⁊ aspicientiū eam vt videret equa q̄ erat, vere mulier. Vñ ducta ad be. Vacbariū nō potuit diabolus ita opari q̄ illuderet sensus eius sicut' aliorū p̄pter suā sanctitatē. Nā sibi videbat' mulier vera nō equa. cui' tandē orōe liberata est ab illa'il lusione dicēs hoc sibi accidisse. qz nō vacabat diuinis. nec frequētabat sacra vt decebat. iō diabolus ptātez habuerat sup̄ eā. ⁊ si alīs esset honesta. Potest igit' diabolus p cōmotionē inferioꝝ spūum ⁊ hūoꝝ opari ad immutandū actū ⁊ potētiā nutritiue ⁊ sensitiue ⁊ appetitiue. ⁊ cuiuscūq; potentie corpalis organo vtentis p̄m. b. Tho. i. pte q. cxi. Sicut credi pōt fuisse gestū p Symonē magū incātationibus suis q̄ de eo narrant'. Sed nil horū pōt diabolus facere nisi deo p̄mittēte. q̄ cum angelis suis bonis frequēter reprimit malicia ei' decipere nos ⁊ nocere q̄rentis. Vñ dicit Aug. loq̄uens de maleficis. Hi sūt qui permissu dei elementa mutant hoīm mētes p̄turbant mn' confidentiū in deo. xxvi. q. v. nec mirū. Horz ēt operatione p maleficā artē fit q̄q; vt vir nō possit videre vxorē ⁊ econuerso. ⁊ hoc p immutationē fantasie repñtando ei talē vt tē odibilē ⁊ horribilē. Ipe etiā diabolus vigilātibꝰ ⁊ dormiētibus suggerit repñtatiōes turpiū fantasie ad decipiendū ⁊ inducendū ad malū. Clerū q̄ peccatū nō p̄sistit ī imaginatione. ß in volūtate. iō ex hmōi fantasijs p diabolū suggestis ⁊ alterationibꝰ variis hō nō peccat nisi volūtate p̄pria alicui malo assentiat.

Homo etiā per se .§. vi

meti p̄m causat mutationē fantasie. formādo fantasmata p imaginationes ex acceptis a sensibus ⁊ q̄q; quidē per voluntatē suā volūtarie. s. imaginando q̄ prius senserat. ⁊ hoc siue de bonis siue de malis. Q̄q; fiūt ⁊ causant' imaginatiōes per cōmotionē humoꝝ p̄cedentē ex infirmitate manica vel melancolica. Et p̄m Auicen. ⁊ Alber. manica passio ledit organū fantasie. vnde diminuit imaginationem. Melancolica vero passio diminuit iudicium rōis. Vñ refert ipe de quodā manico q̄ cū fugeret p̄rem. ⁊ p̄ eum secutus fuisset versus ad p̄rem p̄cussit eū. Cui p̄ cū diceret. fili quare verberas p̄rez. subito ille plorās cecidit ad pedes p̄ris ⁊ veniam petijt. Et sic in ipo fuit lesa imaginatio. qz non ognouit p̄rem suū. Rō vero nō fuit lesa. qz sciuit q̄ nō debuit verberare patrez Et qz in manicis et melancolicis fit imutatio sensus. Ideo manicoꝝ quidā plangūt. alij saltant. alij stultissima quasi verissima opinant. vñ timēt se tangi ne rumpant'. credūt se non bē caput. ranas ī ventre portare. dēmōes videre aut bē. Melancolicorū aūt quidā pigriciā bītes ⁊ grauedinem amant. solitudinē ⁊ obscuritatez ⁊ ab hoīb⁹ remotionē. Imo oīb⁹ melancolicis quedaz sūt vniuersalia ⁊ sempiterna. sicut tristitia timor de re non bīda certificatio terribilis rei ⁊ timorose

Capitulū septimum.

sensus rei que nō est. Itez melancolici tristant. timent. angustiant. suspitiosi sunt. multū dormiunt. iacent in monumētis. quidam multū comedunt. & si semel retrahant oībus diebꝫ desperant Et istis oībus ꝓprīū est qꝫ sunt medicine desideratissimi. & hec oīa ꝓcedūt ꝑ immutatōez fantasie organo leso ꝓpter dictas infirmitates. Causantur aūt tā mania ꝙ melancolica. ex melācolicis cibis ex tristitia & timore. aut retentiōe sanguinis fluere ꝙsueti. aut ex nimia cerebri infrigidatiōe & desiccatione. aut ex corrupto semīe in viris. aut mēstruo sanguine in feminis. Causat etiā ex inordinatis vigilijs. ieiunio. studio. sollicitudīe accogitatione ꝓfunda. Et quidaz in ꝓfatis infirmitatibꝫ in defectu lune plus labozāt. In somno etiā fantasia multipliciter immutat ꝑ varias apparitiones ꝓtingētes dormiētibus. in quibꝫ tñ de bonis vel de malis exītibus bō nō peccat. qz viz vsus liberi arbitrij ꝑm. b. Tho. in. iiij. sopitus est et ligat⁹ in quo consistit meritum vel demeritum.

¶ Capitulum septimum de somnijs quo ad varias causas & modos eozum.

ET quia in potētia fantasie sunt somnia dormientibus Idcirco de somnijs aliqua sūt videnda. Et primo ci⁹ diffinitionez. Phūs aūt. ij. li. de som. & vigil. sic diffinit. Somnium est fantasma factū a motu simulacroꝝ. i. silitudinū sensibiliuz in dormiente ꝑm qꝫ dormit Et circa hoc possum⁹ ꝓsiderare tria. viz eoꝝ ortū. effectū & peccatū.

Quātū ad primū .§. I.

Somnia vñ oriant. & q̄ sit cā somnioꝝ. Et ꝙuis Gre. in li. moral. accetiā dialogoꝝ assignet sex cās viz ex nimia vētris repletiōe. ex multa capitis exanitione. ex demonis illusiōe. ex dei reuelatiōe. ex hoīs multa occupatiōe circa aliqd̄ & p̄ cogitatione. & ex hoīs cogitatiōe sil' & reuelatiōe. de q̄ vltimo ponit exemplū de somno Nabuchodonosoz habito de statua cōposita ex q̄tuoz generibus metalloū designātes quattuoz successiuas monarchias mūdi. vt bētur Dañ. ij. Cepit n. cogitare de successoze in regno anteq̄ somnium illud hēret qd̄ fuit ex diuina reuelatiōe ꝓut ipe daniel exposuit. Ez dñs Io. dñici cardinal' in fine li. sui quē appellauit luculā noctis extendens materiā. decē & nouē cās assignat Et primo ꝓceptui aūt natiuitati prędñans signū celeste. nō infimā cāz somnioꝝ ponit. & ita nat⁹ sub mercurio in geminis existente somnia futuroꝝ ꝑscia ñ ignozat. Scōo celoꝝ influxus in sensus interiores rōi somnio sopite corporeos agens. q̄ pducitur⁹ est frequēter demonstrat. hic pharao cū vaccis suis pro exēplo ponatur Geñ. xl. Tertio cōplexionū varietas distincta visa pducit. sanguis. s. circa ignē colera volat⁹ ꝑ aerem vicis melancolia regna tenēda ꝑ flegma circa terrestria versat. Quarto pugnāt mixti mutuo in mēorie arca ꝙuati ꝓcept⁹. & quia fantasma hūc ab illo discernere nequit. retrū desinit ī piscē mulier formosa supne. Quinto tpis qualitates cerebrū imitatū illo euanescēte euanescit inuisa. sicapud Virgiliū foliꝭ arboꝝ autūno labentibꝫ fit ad infernū somni pentē aīarū ꝓcursus in eo libro vbi toti⁹ pbie rimant' arcana. Certo locoruz diuersitas suis vaporibꝫ corpe nudis cellulas capitis ambit. suas ibi ꝓprietates reliquit q̄s ñ sentit vigil maioribꝫ occupat⁹. Septīo q̄dā reliquie velut exuuie exercitijs in vigilijs potētijs vitalibus adhærent impresse. q̄ corpe a labore cessante laborare nō cessāt. Octauo plerūꝙ fantasia a ceteris curis soluta cudit casu ventura. sicut Platoni cogitāti de sorte. sortes occurrit. Nono pso narū reuerētia apud nōnullos meret' scōis cāis limpidius visitari. cui mēbro redditur cign⁹ sacrati loco platonis oblat⁹ captiuitas & mortis potio platoni mōstrata octauiano augusto pñia impugna futura casus hostis scipiōi pene militi revelata enee italicas edes & anibali a ioue direct⁹ iuuenis scōs oñsa. Decimo sensus cupido addit ad idez. Hā mens hūana qd̄ optat dū vigilat spērat ꝑ somnū cernit idipm. Undecimo necessitas cogit vires q̄i impando vitales exequi sui corpis curas q̄s illud nequit exercere sopitū ita famelic⁹ vacuo stomacho mandit. Duodecio aīa suis discipulis soporatꝫ speculās sibi soli rimat' arcana q̄bus maiori desiderio fragrat discitꝙ somno prius sepe negata. In his scolis nocturnis vt memini Aug. quidā cupitā q̄stionē fuit edoctus. puto ibi doctoꝝ statuisse iā nō vltra negare q̄ petierat sepe discipulus importūe. Terriodecio sic. dispositio dormiētis mēbroꝝ aut accidētia ambiētia illa varias ſ corrūdentes imagies formant. sic Ephilates putat se premi pondere stigis. & pes nudus & algens niues calcat vl' limphas. Decio q̄rto est si bi q̄plures suis vaporibꝫ supioza ꝓtendūt vana inō formātes vt porri cū mltis. Quitodecio moz bi ꝑdñantes in corpe egro dū silia gliscūt ꝑ somnia. sese perito medico pandūt. Sextodecio si te linies vpupe sanguie demōes in somnijs tibi infestos videbis. Decioseptio familiares spūs ꝓciliati ui moral' amoris. amico pdūt apud Valeriū infelices casus amati. cui⁹ generꝭ visiōes ñ paucas possem vere notare diebꝫ ntis oñsas. Decioocta uo ꝑ demonū artes plime ludificatiōes fiunt in somnis. licꝫ Apulegi⁹ his oia somia reddat. Decimono repletio vētris nimia ex ciboꝝ fumositatibus ad cerebrū ascēdentibꝫ vl' etiā exinanitio capitis ex nimia abstinētia mltos somniare facit ꝙz Gre. vt dictū ē supza. Tandē ex diuīa reuelatiōe in somnis facta mlta futura manifestata sūt boīs & malis. vt ptz in Jacob. cū vidit scalā in somnis

¶ Joseph cū dixit frībus suis audite somniū qđ vidi de matpul' ¶ stell' scio boiez nōdū defunctū i sōnis vidisse notoz alias purgatoziū pēis detētas. q̄z tozmēta varia ¶ bozrēdas describit. hec oīa ille.

Quātū ad secūdū .§.II

s. effectū sciendū q̄ somnia futurozū euētuū qñq̄z sunt cā. qñq̄z signa. qñq̄z nec cā nec signa' sed p̄ accidens casuale. Et primo q̄dem sunt somnia cā futuroz euētuū. vt cū mens alicui⁹ ex his q̄ vidit in somnis inducit ad aliq̄d faciendū vel vitandū. Tunc. n. tale somniū est cā vl' occasio faciendi vl' vitandi aliq̄d. Nā cā est ad quā sequit effectus. Sicut dicim⁹ q̄ interpositio pre inter nr̄m visuz et lunā est cā eclipsis lune. ¶ interpositō lune iter visum nr̄m ¶ solē est cā eclipsis solis. Et sicut putrefactio būoris est cā febris. sic etiā q̄dā somnia sūt que causant ¶ inducūt nos ad aliquē effectū exequendū malū vel bonū. Sicut somniū pharaōis de vaccis ¶ spicis interp̄tatū a ioseph fuit cā inductiua ad p̄gregandū triticū multū ad p̄uidendū future penurie. Et q̄z ipe sathanas trāsfigurat se in angelū lucis. iō cauendū ne q̄s sub specie ¶ credulitate diuīe revelatiōes sibi facte ex demōis illusione inducat' ad aliq̄d faciendū. Sicut legit' in scđa collatiōe abbatis Joisi. de q̄dam q̄ frequēter illusus a diabolo sub specie bonoz angelo p̄ sibi in somnīs apparentiū tandez ex ei⁹ mandato seu exhortatiōe quē credidit x̄pm. precipit se ī puteū Et de alio q̄ sibi illusiōe seipm circūcidit. Et de q̄dam alio q̄ p̄priū filiū more abrae interficere voluit. Secđo somnia qñq̄z sūt signa aliq̄rū futuroz euētuū. inq̄ntū. s. reducunt' in aliquā causaz cōem somnīs ¶ futuris euētibus. Et p̄m b̄ plurime recognitiōes futuroz̄ ex somnīs fiūt tanq̄z ex signis. Et signū aūt vocat' qđ designat aliq̄d licet nō sit cā ipius. vt ebi gra. Asperitas linguе signū est febris. Vel amaritudo linguе ¶ somniū de gustu fellis signū est febris inflātis. vñ quedā somnia sūt q̄ sunt signa coz̄ q̄ accidūt circa coz̄p⁹ Qđ p̄bat Galien⁹ p exēplū tale. s. q̄ quidā somniauit sibi fundi in ventrē picē ardentē ¶ estuari in igne picis. eo q̄ colerā adustā nigrā ¶ incēsam habuit in vētre ¶ bāc cū surrexit a somno emisit ¶ plene liberat⁹ fuit. Ponit aliud exēplū. s. q̄ quidam dolens splenē sepe p̄tulit ¶ ordiauit qđ faceret. vñ sibi p̄tra bmōi defectū medicaret. Et somniauit q̄ minueret se sup manū iter duos digitos. s. auricularē ¶ anularē. Et cū vigilaret sic fecit ¶ qualuit. et sic somniū fuit sibi principiū operis qđ in vigilia sequēti fecit. Vñ et medici dicūt q̄ oz valde somnīs attēdere ad cognoscendū cās egritudinū. Tertio dico q̄ somnia qñq̄z nec sūt signa nec cā futuroz̄ euētuū. ꝫ casualia. Vñ b⁹. somnia p̄ accidēs se bñt ad futuros euētus. Et si qñq̄z sil' occurrāt erit somniū casuale. i. a casu. per bigā. Et aliq̄ ambulāte p̄tigit casu ¶ fortuna eclipsare solē. ābulatio illi⁹ nec signū nec cā ē eclipsationis. nec ecōuerso defect⁹ sol' est cā vl' signū ambulandi. ¶ nil taliū fit semp vl' frequenter ꝫ raro valde et incerte. Sic a sili q̄ aliq̄s de aliq̄ bello futuro somniet et postea eueīet euētus illi⁹ belli boc erit a casu ¶ p accidēs. Et nō iō euenit q̄ somniū cā vel signū fuerit euētus belli. hec pbs de somn. et vigil. Et alb. in cōmēto sup ipm libū. Sciendū etiā q̄ q̄dā sunt q̄bus nō accidit somniū ī tota vita sua. Quidā vero sūt q̄bus cū dormiūt semp accidit somniū. Quidā vero q̄bus accidit ī senectute ¶ nō accidit in iuuētute. Et rō p̄mi est. q̄z mlta euaporatio ascēdens ad supiozē locū. q̄ iterū lata deorsuz facit multū motū. et q̄buscūq̄z tale cōtigit nullū apparet fantasma. q̄z magno motu deleī vt illi q̄ p̄fundo ¶ graui somno dormiūt oppressi. Qđ aūt alicui alti multū somniant ¶ p̄tinuo somniozū suoz̄ patiunt' obliuionē. b⁹ rō est. q̄z mot⁹ fortiores aliq̄ excludūt p̄ceptionē imaginuz apparentiū in somnīs ¶ iō quiēte p̄tinue post somniuz fortiter mouent' corpe p̄cipue si somniū in fine somni videāt. ꝺio somniozū obliuiscunt'. Et nota q̄ sil'itudines fantasmatuz q̄ in somnio accidūt sunt sil'es illis idolis vl' sil'itudinibus q̄ sunt in aq̄ In aq̄ aūt si mult⁹ fiat mot⁹. tūc vel nulla figura ibi apparet vl' apparet inordinate ¶ distorte. vt patet in eo q̄ respicit in aq̄ multū mota. ꝫ post cōmotionē cū fuerit quietata. b⁹ figure clare respiciuntur. Rō tertij est. s. q̄ aliq̄ in senectute somniāt ñ in iuuētute p̄pter mutationē aliquā factam circa etatem vel passionē. Ex eo enim q̄ senes mutant' per calorem ¶ humiditatem. nō est incōueniens si mutetur accidens somnij eoz̄um.

Quātū ad tertiū .§.III

p̄incipale sciendū q̄ in ipīs somnīs sive apparitiōibz somniozū sive de boīs sive de mal' nullū ē ibi peccū. cū vsus rōis sit ligat⁹ p somniū nec etiā meritū. Ex pōt ibi ee signū p̄cedētis meriti l' peccati. Nec obstat q̄ Salomō petens sibi sapiaz dari in somnīs meruit exauditōem. tale eī meritū nō acq̄siuit in somnio illo ꝫ ex p̄cedenti in vigilia desiderio. cui⁹ desiderij signū illud somnium fuit iij. Re. iij. Et ad hoc facit qđ ait Aug. sup Geñ. de bonis q̄ p̄pter affectionē a se bonā. q̄dā eoz̄ clarent merita in somnīs tanq̄z signa. Vñ ¶ p̄s. Reliquie cogitationū diē festū agent tibi. Dicūtur aūt reliquie cogitationū ille sil'itudines q̄ remanent in fantasia ex cogitatiōibz habitis q̄ festum agūt dño. dum vz somniāt vt uosi lete ¶ festiue dño deseruire. Sil'r nō obstat qđ dicit' in veteri lege. s. q̄ pollut⁹ nocturno somnio ingredi nō valebat templū vsq̄z ad vesp̄am. ¶ nisi p̄i⁹ lot⁹ Leui. xv. hoc. n. in figurā fuit nō q̄ in tali immū dicia etiā cū turpi imaginatiōe peccatū sit. qđ significat p̄m

Capitulū Octauuz

Gre.q̄ q̄ tēptat⁹ i mūdicia veris imaginibꝫ in cogitatiōe inq̄nat. ꝫ lauādus est prius aq̄ pnie cꝫ ad templū. i. ecciam merito ⁊ gr̄a reuertat. et nisi prius ignis tēptatōis recesserit reū q̄i vsq̄ ad ve/speram q̄n occūbit sol. ⁊ p ꝯfūs deficit calor ei⁹ se extra eccīam fore ꝓgnoscat. vt dr di. vi. testamētū Pōt tn̄ ee pctm̄ añ vl̄ postea circa materiā somnij Antea q̄dē. puta si q̄s m̄l'tū mēte cogitat ⁊ mētez revoluit ad aliq̄d pctm̄ malū q̄d optat. vt furtuz. homicidiū. fornicationē. q̄d postea dormiēs somniat perpetrare. In somnio q̄dē nō peccauit ꝫ añ in vigilia ex mala cogitatiōe. vñ Isido. Non est peccatū q̄n nolētes imaginibꝫ nocturnis illudim̄ Sz tūc est pctm̄ si añq̄ illudam̄ cogitatiōis affectibus ꝓuenimur di. vi. c. nō ē. Post somnūꝫ vo ⁊ vigilādo pōt pctm̄ ꝓtingere inq̄ntū. s. aliq̄s vo/lūtarie delectaret sup re male somniata. vl̄ inq̄n/tū tps amitteret in recogitādo studiose q̄ somniauit. vl̄ ex eo q̄ somnijs nimiā fidē p̄stat. Sz vt dicit Gre. Cū m̄lte ⁊ varie sint cāe somniorū vt sup dictū ē. ⁊ difficile sit cām somnij ꝓtingētis certe agnoscere. nisi fuerit ex dei reuelatiōe. ī pauū l̄ nihil fidei dr ipis adhiberi firmiter Hā p hoc di abolus m̄ltipliciter decipit hoīes. vñ narrat gre. li. moral'. Nō cū cuidā assueto fidē somnijs adhibere intimatū fuisset i somnis ex diaboli illusi one. q̄ multū adhuc deberet viuere exposuit se to tū auaricie p phas l̄ nephas vt possit sibi ī longi/quū ꝓuidere. ꝫ subita morte ꝓuent⁹ est. Et in vi ta fr̄atrū p̄dicato⁹ narrat. q̄ cū q̄dā ꝓposuisset re/ligionē ingredi ⁊ de exitu timeret. somniauit se religionē ingressuz ⁊ exinde egressuz. q̄ credens sic debere sibi ꝓuenire ꝓpositū dimisit religiōis. Sz mgr̄o Iordane p̄dicante circa hmōi deceptiones ꝓpositū resumpsit ⁊ religionē intrauit ac perseuerauit. Vñ ad ipa ptemnēda scriptura nos ā/monet dicēs. Vbi m̄ltra somnia ibi plurie vanitates Eccles. v. ⁊ alibi. Somnia extollūt imprudē tes. s. in supbiā Eccle. xxxiij. Et in eo. c. dr. Multos errare fecerūt somnia falsuz. s. p vero credentes. Rō aūt falsitatis in somnijs ⁊ deceptiōis prouenit ex eo q̄ forma sensu accepta accipitur vt res ipa. Causa aūt hꝰ in cōi vna est viz. q̄ aīa nō iu/dicat fm eandē potentiā. id q̄d est p̄cipale sicut res. ⁊ id q̄d est secūdariū. s. id q̄d fuerit fantasma Primū. n. s. res aīa iudicat rōe. scdm vero aīa iu/dicat nō sensu ꝓprio. q̄ circa propria sensibilia nū q̄ decipit. imo sp est ver⁹ eo q̄ de proprio sensibili sp iudicat ⁊ enunciat id q̄d est. Sz sensu cōi vel estimatiōe. imaginatiōe seu fantasia. q̄d ꝓbo p tale exemplū Quia fm id q̄ fantasmata fiunt. i. fm motū vl̄ iudiciū factū a sensu proprio. puta a sen su visus sol videt esse monopedalis. i. vnī⁹ pedis. ⁊ hoc propter distantiā iter solē ⁊ oculū. Sz alia ps aīe q̄ est in sciēnbo. s. rō ꝓtradicit ad fantasiaz ⁊ dicit solē maiorē ee tota terra. De supstitiōe aūt seu diuinatiōe p somnia hēs in parte scda. Et de pollutione in somnijs habes in tertia parte.

Et q̄ somnia .§. IIII.

ꝓtingunt in somno. aliqua breuiter de somno di cenda. de quo p̄s. Dormierūt somnū suū ⁊ nihil inuenerūt oēs vi. diui. in ma. suis. Et loquit⁹ de pctōribus. quoꝝ vita somnio assimilat. q̄ dum bona p̄ntia tanq̄ vera ⁊ p̄manentia diligūt et in eis delectant. mortecꝫ ōcitius supuenit. talibꝫ se vident priuari ⁊ nil meriti in manibus suis. i. o/peribus reperiūt. Et hoc siue sint diuites in tem poralibus. siue sint viri diuitiaruz. i. pleni copijs pctōrum. siue viri diuitiarū sapientialiū. nisi cuz eis sit gratia xp̄i. Est aut̄ triplex somnus seu somnus significat moraliter loquendo tria in sa cra scriptura. Primo pigritationē criminalez Scdo contemplationez supnalem. Tertio imaginationem mortalem. Et primuz docet nos apl's propulsare dicēs. Hora est iam nos de somno surgere. ad Ro. xiij. Scdm docet xp̄s pro curare dicens. Dormite iam ⁊ requiescite Mat. xxvi. Tertium docet apl's tolerare dicens. Nolo vos ignorare de dormientibus vt nō contristemi ni ⁊c. i. ad Thes. iiij. Quātū ad primū sciendū sciendum q̄ somnus significat pigriciam et ne/gligentiam propter similitudinem causalitatis. ⁊ ociositatis ⁊ vana imaginabilitatis. Causatur etiam somnus ex humiditate capitis ascendenti/bus vaporibus a stomacho ad cerebrum. Vñ pu eri ⁊ flegmatici. quia multum abundant in hu/miditate multum dormiunt. Sic spūaliter ex hu miditate. i. affectu inordinato terenorum causat pigricia ⁊ negligentia que multum periculosa ē Propter quod parabolice dicitur Matb. xiij. q̄ dum dormirent homines venit inimicus et sup seminauit zizania in medio tritici seminati. Cum enim dormiunt pigricia ⁊ negligentia siue prelati erga subditos. siue subditi erga seip̄os. su perseminat diabolus superueniens zizania scan/dalorum. errorum ⁊ viciorum in ecclesia vel i cor/dibus fidelium vbi prius erat satum a deo semē virtutum. Vnde Salomon ab hoc somno pigri cie excitans dicit. Vsq̄quo piger dormis? q̄n cō surges a somno tuo. paululum dormies paulu/lum dormitabis. ⁊ veniet tibi egestas quasi via/tor puer. vi. Assimilatur etiā pigricia somno. q̄ sicut dormiens nil operatur. ita ⁊ piger ociosus manet et nil boni facere vult. Vnde ps. Dormi tauit aīa mea p̄ tedio. nil boni. s. operando. Dor/miens insuper vana multa imaginat. sic et piger et negligēs plenus est cogitatiōibus ⁊ desideriis malis. Vnde prouerbi. xxi. dicitur. Desideria scz mala occidunt pigrum spiritualiter ab eo auferē ad deuotionem ⁊ gratiam. A quo somnio excitat apostolus dicens. Surge qui dormis ⁊ exurge a

mortuis. ⁊ illuminabit te xp̄s. ¶ Quātū ad scōz dico q̄ somnus aliqñ significat ꝓtemplationem Vñ Can. v. dicit anima ꝓtemplatiua. Ego dormio ⁊ cor meū vigilat. Et hoc signat ꝓpter similitudinez sensualis clausionis. Corporalis refrigerationis ⁊ palus determinatiōis. Clarū est. n. q̄ cuz homo dormit tenet sensus exteriores clausos. q̄ nec videt nec audit nec gustat nec odorat. Sic contemplans sensus claudit ad ista terrena. q̄ distrahere bñt a subtili ⁊ fixa ꝯsideratiōe. vñ p̄s. Si dedero somnū oculis meis. i. sensibz exterioribus. et palpebris meis dormitationē. i. curiosis inquisitiōibus que tanq̄ palpebre oculos intellect⁹ cooperiunt. ⁊ requiē tēporibus meis. i. affectibus carnalibus. sic inueniā locū dño p̄ q̄ habitationez. Reficit etiā somn⁹ mirabiliter ꝯfortat ⁊ nutrit. ñ minus q̄z cibus vt docet experientia. Fugat etiam tristitiā sm Aug. Delectamēto somni q̄uenientis nutritus sum Sap. vij. Sic ⁊ ꝓtemplatio superoia recreat nutrit ⁊ fortificat aiaz. Propter q̄d dicit spūs. s. alloquens electos se inferiores de aia ꝓtemplatiua. Adiuro vos filie hierl'm per capreas binnulosq̄z ⁊ ceruos cāpoz vt nō euigileris nec suscitare faciatis dilectā donec ipa velit Can. ij. Loquit aūt spūs p̄ occultū instinctū. adiurat per internā exhortationē ⁊ monitionē. filias hierl'm. i. aias fideles p̄ capreas binnulosq̄z ceruoruz. i. per merita ⁊ exēpla sctōrū. qui capree dicunt̄ ꝓpter velocem cursuz. s. feruoris ad diuina, acutū visum scz cognitiōis ad spūalia. leue pastū vt herbaruz p̄: er abstinentiā circa cibaria. Binnuli dicūtur id est parui cerui, ꝓpter longeuitatē p̄seuerantie. Cerui. n. diutissime viuūt ꝓpter supportabilitatē beniuolētie. Ceruis. n. gregatim ambulantibus vnus ponit caput sup̄ dorsuz alteri⁹. Et hoc docentes illud. alter alteri⁹ onera portate. Delectantur ⁊ binnuli inspicere humanā faciem. q̄d designat in electis hūanitatis benignitatē vt non scireris. s. a somno ꝓtemplatiōis. nec euigilare faciatis. s. ad ista mūdana tractanda. Somnus q̄z in infirmis cū debite sumit signū magnū est future sanatiōis. Vñ dixerūt discipuli de Lazaro. Dñe si dormit saluus erit Jo. xi. Infirmi oēs sumus in vita p̄nti spūaliter. ꝑpetua aūt sanatio ⁊ saluatio in supna gl'a. Hui⁹ aūt sperande perfecte salutis est act⁹ debite ꝓtemplatiōis. ia enim in choare incipit statū futurū. Cpus aūt q̄ueniens cōis dormitiōis sm medicos est tp̄s septē horarū Sic in septē horis variis q̄ bus xp̄s sustinuit passionē dz quis dormire. i. attente meditari christi multiplicē afflictionē. Decet etiā ꝓplari ⁊ ma xima bona nobis in p̄tia reseruata vt roborem⁹ ꝓtra aduersa. Et de hoc somno ꝓtēplatiōis pulcrā hēmus figuraz Ge. xxviij. Vñ Jacob dimissa domo paterna pegre ꝑtitut⁹ inclusa lapide capiti supposito dormiens vidit scalā de celo terraz attingentem. ⁊ angelos ascēdentes p̄ eam ⁊ descendentes. ⁊ dñm scale innixū eū benedicētē. Jacob siquidē interpretat̄ luctator siue supplantans. et signat eū qui vicia supplantat eis dñans. Parētes deserit cū affectū ꝓpinquoz abiicit vt pegrinus in hac vita transit. Caput mēris lapidi supponit xp̄o se ꝯformando ⁊ clausis sensibz ad exteriora. ꝓtemplat̄ scalā diuinā scēsus ad patriaz. et demū a dño benedictionē eternā recipit. De hac igit̄ dormitione pōt illud exponi. Lazarus amic⁹ nr̄ dormit Jo. xi. feria sexta quarte ebdomade in xl. Et illud aliud. Nō est mortua puella sed dormit Mat. ix. ¶ Quātū ad tertiū dico q̄ dormitio significat morte corpalem. Vñ in libris regū cū narrat̄ de morte ip̄oz dicit̄ dormiuit cū patribus suis. Designat aūt hoc ꝓpter terrenā similitudinē. Primo q̄z sicut q̄ vadit dormitū post somnū per aliq̄d tēpus exurgit. ita qui morit̄ post tēp⁹ a deo prefixū resurget in nouissimo die. Vñ dicit Dan. xij. Qui in puluere terre dormiūt surgent Scōo q̄z sm dispositionē qua quis capit somnū scz infirmitatis vel sanitatis varia videt i dormitione. Nā infirm⁹ horribilia cernit. sanus ⁊ quietus suauia intuet̄. Et a dormitione quidem surgens infirmus totū se reperit fractū ⁊ debilitatuz sanus aūt roboratū ⁊ ꝯfortatū. Sic spūaliter qui capit somnū mortis in infirmitate peccati mortalis videt horrēda ⁊ pauēda in gehenna ignis. qui aūt gr̄a sanus assumit somnuz mortis. bene purgatus vidit leta ⁊ iocūda supne patrie. Et demū in vltima resurrectiōe cōfractōr⁹ repiet̄ peccatoz et robustioz ⁊ felicioz iustus. vñ apls. Oēs quidez resurgem⁹ sz nō oēs immutabim̄. Tertio ex eo q̄ sicut somu⁹ arripit aliqñ hoiem ex insperato ⁊ cōtra snū velle, ita ⁊ mors hoiem interemit cum nō sperarur. Nescit enim homo finem suum Eccl's. ix. Et hoc quo ad tertium.

¶ Capi. octauū de extimatiua ⁊ cogitatiouibz.

Sequitur de potentia extimatiua que etiā cōis est nobis ⁊ brutis. Et in nobis quidē dr̄ cogitatiua. vñ ⁊ hic de cogitatiōibus inferem⁹. Est aūt potētia extimatiua ordinatiua ad apprehendēduz intentiones q̄ p̄ sensuz nō accipiunt̄ sm. b. Tho. in prima pte. q. lxxviij. Necessariū est essi animali vt querat aliq̄ vel fugiat, nō solū q̄z sunt q̄uenientia l' nō q̄uenientia ad sentiēdū. ad q̄d ordinat̄ sensus cōis ⁊ pticularis exterior. sz ēt est necessariū vt q̄rat aliq̄ vl' fugiat ꝓpter aliqs alias cōmoditates ⁊ vtilitates ꝯsequēdas vl' nocumēta vitāda. sicut ouis videns lupū fugit. nō illā indecētia coloris sz q̄i inimicū nate. ⁊ auis colligit paleā. ñ q̄z delectat sensuz sz q̄z est vtil' ad nidificandū. Ad hmōi igit̄ intentiones apprehendēdū ordinat̄ extimatiua. sic ⁊ memoria ad eas ꝯseruanduz ⁊ est cōis ista poten-

Capitulū Octauuz

ria nobis ꝛ bruta. Ez est vra ḡntū ad p̄dictarū intentionū apprehensionē. Nā alia aīalia p̄cipiūt hmōi intentiones quodā naturali instinctu. homo aūt p quādā collectionē Et iō que in altis aīalibus dicīt extimatiua. in hoīe dicīt cogitatiua. qz p collectionē quandā hmōi intentiones adinuenit. Vñ ꝛ dicīt etiā ratio particularis cui medici assignant determinatū organū. s. mediā ptem capitis. Clerū qz in potentia sensitiua ꝛ p̄cipue apprehensiua non p̄t esse peccatū. iō in cogitationibus hoīm put sunt in tali potētia nō est peccatū l meritū. sed put eis addīt vel supuenit aliquis effectus bonus vel malus. Nota igit fm. b. Tho. q. ij q. ij. arti. i. q cogitare sumit tripliciter. Uno modo cōiter. s. pro quacūq actuali cōsideratōe intellectus. siue ꝓueniendo ad clarā ꝛ certā cognitiōem eius qō cogitat. vt cū quis cōsiderat que scit. siue etiā anteq̄ ꝓueniat ad pfectionē cognitiōis per certā ꝛ clarā visionē. Secūdo mō ꝓprie. s. solū p consideratione intellect⁹ cū quadā inquisitione anteq̄ ꝓueniat ad clarā noticiā rei. ꝛ hoc circa intentiones vniuersales. Tertio mō pro quadā inquisitione ꝛ discursu circa particularia apprehēsa a sensibus. ꝛ isto tertio mō est act⁹ b⁹ potētie cogitatiue. nec tñ ibi pcūt vel meritū nisi cooperāte intellectu ꝛ affectu aliq mō. Et fm hoc nūc de cogitationibus agit. De q̄bus p̄s. Dñs scit cogitatiōes hoīm qm̄ vane sunt. vbi tria de ipis cogitationibus p̄nt notari. Et primū est qō deo sūt simpliciter denudate ibi. dñs sit. Secōz q in hoīe sūt multipliciter variate ibi. cogitati ōes hoīm. Tertiū ē q in eo ex se sūt vitupabiliter termīate ibi. qm̄ vāe sūt

Quātū ad primū .§. I.

sciendū q cogitatiōes quecūq note sūt deo. Omia enī vt ait ap̄lus ad Hebre. iiij. nuda ꝛ apta sunt oculis ei⁹. i. cognitioni. Et ita sunt ei note q neq̄ ad angelo bono neq̄ malo neq̄ ꝓprio ex se sciri p̄nt. vñ dr Iere. xvij. Prauū est cor hois ꝛ inscrutabile. ꝛ quis cognoscet illud. Ego dñs scrutans corda et ꝓbans renes qui do vnicuiq iuxta viā suā. Prauū dicīt cor hois q inclinatū ad prauā. iuxta illud Gen. viij. Sensus hois ꝛ cūcta cogitatio ei⁹ prona sunt ad malū ab adolescētia sua. Inscrutabile dicīt qz ei⁹ cogitatiōes nulla creatura scire valet. Vñ ap̄lus. i. ad Corin. i. Quis hoīm scit que sunt hois. i. in cogitationibus interioribus. nisi spūs dñi qui in ipo est. Quis g cognoscet illum. q̄si diceret nullus nisi deo reuelāte. Sic cognouit Heliseus cogitatiōes malas auaricie quibus mot⁹ fuit Giezi discipulus suus ad p̄tēdū a Naaman syro vestes et argentuz. vt hētur. iiij. Reg. v. Solus g de⁹ scit cogitatiōes hoīm. Unde subdīt in autoritate. Ego dñs scrutans corda. i. cogitatiōes cordiū. ꝛ renes. i. delectatiōes earū in bonū vel malū. et quibus hoies tandem iudicant ꝛ non solū ex opibus. vñ Crisos. Non ex opibus iudicat tm̄ b⁹ ex cogitationibus. xxij. q. v. Qui peiurare. Sed p maiori declaratione notandū q cogitatio vel affectio p̄t cognosci ab aliq tripliciter. primo p ipius in se certā ꝛ clarā intuitionē. Secōdo per reuelationē. tertio p ꝓiecturationē. Et primo quidē mō proū s. cogitatiōes sunt in intellectu ꝛ affectiones in voluntate. sic solus de⁹ cogitatiōes ꝛ affectiones ꝯgnoscere p̄t. ꝛ hoc est proprie scire. Unde bene dicit ps. Dñs scit nō homo vel angel⁹ sed solus de⁹. Hoc etiā attestat Salomon dicēs. Tu solus nosti corda filioꝝ hoīm. corda. i. cogitationes ꝛ affect⁹. Cui⁹ rō est fm. b. Tho. in. i. pte. q. lvij. qz voluntas rōnalis creature soli deo subiacet. ꝛ ipse solus in eā operari p̄t qui est principale eius obiectū ꝛ vltimus finis. Et iō ea que mibi ex voluntate sunt vel q̄ ex voluntate sola dependēt soli deo sunt nota. Ex sola voluntate dependet q aliquis actu aliqua cōsideret. qz cū aliquis hēt habitū scientie vel species intelligibiles in eo existentes vtitur eis cū vult. Secōdo mō. s. p reuelationē p̄t cognosci cogitatio hois inq̄ntuz. s. a deo alicui reuelatur. Et sic ala xp̄i p reuelationē a verbo cui erat et ē vnita cognoscit ꝛ cognoscebat oēs cogitationes hoīm. Unde et iudeis mala de eo cogitantibus dixit. Ut quid cogitatis mala in cordibus vris Mat. ix. ꝛ Lu. vi. dicīt. Ut vidit iesus cogitationes eoꝝ ꝛc. Sic ꝛ Petrus ap̄ls per dei reuelationē cognouit fraudē factaz p Ananiam et Saphiram de ꝓcio possessionis vendite. Act. v. Sic et. b. Benedict⁹ cognouit cogitationes murmurationes quā faciebat ꝓtra eū qui añ eū tenebat lucernā dū comederet. vt hētur in. ij. dialogorum. Tertio p̄t cognosci cogitatio vel affectio hominis p ꝓiecturatōnē. Et sic angelus bon⁹ vl mal⁹ etiā homo p̄t ꝯgnoscere cogitatiōes alteri⁹. scz vt in suo effectu. Cognoscīt n fm. b. Tho. in. i parte. q. lvij. arti. iiij. interdū cogitatio nō solū p actū exteriorem. puta locutionē vel operationē manifestantē ipam sed etiā p immutationē vultus. Et medici etiā aliqs affectiones animi p pulsuz cognoscere p̄nt. Et multomagis angeli ꝛ demōes quāto subtilius hmōi cogitatiōes occultas corporales perpendūt. Unde Aug. dicit q demones alicui hoīm dispositiones nō solū voce prolatas sed etiā cogitationes ꝯceptas cū signa quadā ex aio exprimunt tota facilitate perdiscūt. xxvi. q. iij. c. ij. Quis in li. retractionū dicat hoc non esse affirmandum. s. quomodo hoc sciant non tamē dicit quin talia sciant. s. per coniecturas.

Quātū ad secūdū .§. II

sciendū q cogitatiōes hoīm sūt multe ꝛ multipliciter variate. Unde in ps̄l dicīt. cogitatōes hoīz variate aūt sūt nō solū fm materiā sed fm causam. Nam vt dicit venerabil⁹ Cassianus in prima cōl

latione abbatis moysi. Quedā cogitationes bñt ortū a deo.quedā a diabolo.quedā a carne seu corde ꝓprio. Et q cogitatōes bñt principiū a deo ostēdit apl's.ij.ad Corin.iij. dicens. Nō q simus sufficientes cogitare aliquid a nobis.s.boni ꝫ sufficientia nra ex deo est. Omnis igit cogitatio bona in nobis a deo ꝓcedit.puta cū cogitas agere pniam ieiunare.orare.virtutes acq̄rere.ꝓximis prodesse.deo placere ⁊ hmōi. Et ad hoc hortabat ps. dicēs Jacta cogitatū tuū in dño.s.deo ⁊ ꝓpter eū bona cogitando. Q cogitatiōes etiā alique ꝓcedāt a diabolo instigante oñditur ex eo q xp̄o post resurrectionē apparente discipulis cuꝫ extimarent ipm fantasma esse dixit eis. Quid turbati estis. ⁊ cogitationes ascendūt in corda vra. Ascendunt dicit.q̄ male erāt ⁊ false.⁊ iō ascendebāt a demonijs. Si bone fuissent descēdissent a pte luminū Et de iuda dicit euāgelista. Cū misisset diabol9 in cor eius.s.iudeꝰ traderet eū Jo.xiij. Ubi aduertendū ꝑm.b. Tho.in.i.pte.q.cxi.q̄ demones nō p̄nt immutare cogitatiōes interius eas causando cū vsus cogitatiue virtutis subiaceat voluntati. Nō ergo dicit a Damasceno ⁊ Beda q est immissor ⁊ incensor cogitationū.intelligit hoc nō q causat eas.sed inquātū incitat ad cogitandū l'appetendū cogitata ꝑ modū psuadētis vel passiōes concitantis.⁊ hoc̄m incendere Damascen9 vocat immittere.q̄ tal' operatio interi9 fit. Ex bone cogitationes attribuunt altiori principio sc̄z deo licet angelor ministerio procurent. Ponit autē Anselmus in li.de similitudinib9 pulcrā similitudinem circa banc materiā cogitationuꝫ ꝓout sunt a deo vel diabolo vbi cōpat cor nostrū molēdino cuidā q̄ continue voluit.cui9 molēdini dñs locat ꝑm alicui.dans sibi triplex genus victualiū ad molendū.s.triticū.ordeū ⁊ spelтā.cū hac ꝓuisiōe q̄ continue molat aliq̄d ex illis.⁊ hoc faciendo sibi fideliter seruit ⁊ inde hone viuit. Habet autez dñs ille inimicū capitalē q̄rens in oibus ei displicere. Cū sciens molendinū suū tali locatū occultat se iuxta domū ei9 vt si tal' ꝙductor cessat ꝓ modicū a molendo victualia dñi sui.⁊ cū hoc reperit immediate ponit sup molendinū de rebꝰ suis videlicet picē.arenā vel paleas.⁊ hoc ad destruēduꝫ molendinū ⁊ illi nocendū. Spualiter dñs iste ē deus nr̄ vniuersoꝝ dñs. Molendinū suū est cor nostrū q̄ continue voluitur circa aliq̄d cogitandū. xñ Bern. Nil fugacius anīo meo. Locat aūt istud molendinū nobis vt molamus cū voluntatem p̄stat ⁊ rōem ad cogitandū. Amministrat ⁊ ipe ꝑ inspiratiōem triplicē materiā sup qua debemus voluere cor nr̄m.viz cogitatiōes de deo ⁊ de immēsa eius bonitate ⁊ gl'a supna tanq̄z triticuꝫ optimuꝫ. De virtutibꝰ ⁊ donis spualibꝰ quō in eis ꝓficiamus tanq̄z ordeū. Cogitatiōes de peccatis cōmissis vt doleam9 ⁊ de bis que p̄nt cōmitti vt frigiamus tanq̄z spelтā. Et certe cū hoc facim9 deo fideliter seruim9.⁊ inde tandez viuim9 vita gr̄e ⁊ tandē gl'e. Inimicus h9 dñi diabolus est. qui insidiat continue molēdino cordis nr̄i. Et si videt nos nō cogitare aliqua vtilia tūc ipe suggerit ⁊ suadet cogitatiōes luxurie maculosas corporis ⁊ anīe tanq̄z picē vel cogitatiōes auaricie graues tanq̄z arenā vl'leues inanis gl'e tanq̄z paleas. Ex quibꝰ molendinū deteriorat.⁊ talis cōductor nisi respiscat oportet q̄ moriat spualiter.q̄ ex illis viuere nō pōt. Cūm dicit dñs ꝑ ꝓphetā. Usq̄quo morabāt cogitatiōes apud te nore. Et Bap.i. de spūsancto.q̄ auferet se a cogitationib9 q̄ fūt sine intellectu.i sine rōe. Procedūt ⁊ cogitationes aliq̄n ex corde ꝓprio. Cūm saluator Mat.xv. inquit. Ex corde exeūt cogitatiōes male. Cūm ⁊ in figurā dictū fuit primo p̄ncipi. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi.s.terra cordis tui etiaꝫ cultingto spualibus exercitijs. Spinas.s.cogitationū solicitudinis tpaliū ⁊ tribulos affectionū sensualiū Que cogitatiōes infestant hoīem importune sicut muscę frequētant cadauer. Cūm ⁊.b. Antonius quasi attediat9 semel ex tāta cogitationū importunitate exclamat ad deū.dñe volo salu9 fieri ⁊ nō p̄mittūt me cogitatiōes mee. Uel q̄ primi motus eaꝝ nō sunt in ptāte nr̄a.vñ nec pctā saltē a sēdis motibꝰ seu delectatiōibus eaꝝ cauēdū est Cūm dñs dicit p Isa. Auferte malū cogitationū vr̄arū nō dixit cogitatiōes.⁊ malū cogitationum inquātū.s.de vicijs sunt cū cōplacentia iparū.

Quātū ad tertiū .§.III

dixi q̄ cogitatōes ipe ex se.i.effectu cogitātis sūt de prauate q̄m inquit vane sunt. Est aūt triplex vanitas.s.penalitatis.iniq̄tatis et mutabilitatis.de qua triplici vanitate agit. Eccl's ꝑ totū. Cūm et in principio libri notat vanitatē dicēs. Uanitas vanitatū ⁊ oia vanitas. Oia n.creata sunt vanitas quātū ad mutabilitatē.⁊ de hac agit.i.ca. Eccl's. vsq̄z ad.iiij.ca.exclusiue. Sz hō nō solū est vanitas ꝓdicto mō ꝫ etiā ꝑ iniquitatē.⁊ de hac agit a ca. quarto vsq̄z ad.xij.exclusine. Est ⁊ tertia vanitas in hoīe.s.penalitatis ⁊ ea plenus. Cūm dr̄ vanitas vanitatū.i.vanus ꝑ culpā plenus vanitate ꝑ penā. Et de hac agit ab ipo.xij.ca.in finē libri Eccl's Quātū igit ad vanitatē pene de q̄ apl's ad ro.viij Uanitati creatura subiecta est ēt nō volens.s.pene famis.sitis.frigoris ⁊ hmōi. Utiq̄z cogitatōes hoīm vane sūt.i.aff lictiue.vñ dr̄ Sap.ir. Cogitatiōes mortaliū timide ⁊ incerte ꝓuidentie nr̄e Nā si bon9 est hō timet nō displicere deo.ñ incurrere peccata varia ⁊ hmōi Si malus timet ne impediatur executio suarū malarū cogitationuꝫ vel ne prouidentia sua circa tpalia non habeat effectum. Timor aūt vt dicit in prima canonica Jo. penā habet. Frequenter.n.vna cogitatio pugnat

Capitulū Octauuz

ptra aliā. cum. ſ. caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū
7 ſpūs aduerſus carnē. vñ ſequit cogitatōes etiā
circa curā corporis 7 puiſionē etiā neceſſariorum
multū tediū 7 penā inferūt. ꝓcipue bonis q̄bus
ſe peccata nō ſint. Scdo cogitationes hoīm vane
ſunt vanitate iniq̄tatis. De qua ps. Cor eoꝝ va
nū eſt. i. iniquū. Et quidā ita iniqui ſunt vt etiā
ptra dñm cogitēt. De q̄bus ps. Cogitauerunt 7
locuti ſunt iniq̄tatē in excelſo locuti ſunt. dicētes
deū nō bē ꝓuidentiā debitā circa hoīes. Contra
quos Hiero. Quid ptra dñm cogitatis. ipſe qui
creauit mundū ꝓſummationē faciet eiuſ. Quis vo
bis rigidus 7 cruētus videt. q̄ genus humanū
diluuio deleuerit 7c xxiij. q. v. quidā. Et ad intel
ligendū quō cogitatōes efficiunt inique. ſūme ex
emplū in nebula que eleuata a terra ſepe in parte
ſupioris aeris generat nubes que ibi nutriuntur
nec diſſoluunt nīſi ꝑ magnū ventū qui reſoluit
illas 7 quertit. vel in aere. vel in aquā grandinē
aut niuē. Nutriunt aūt ille nubes in aere virtu
te caloris vel ignis elemētalis qui quaſi extingui
tur per tonitrua. coruſcatiōes 7 fulgura. Sic ac
cidit de cogitatiōibus. Sūt. n. vt quidā vapores
ſiue nebule que a terra ſenſitiue. ſ. fantaſie vl me
morie aſcendūt ad altitudinē intellect⁹ 7 calore
i. volūtaris affectu nutriunt 7 creſcūt 7 obnubi
lant mentē aliq̄n vt ſol rps nō videat. Et hoc q̄n
amor ꝓprius repit in volūtate qui oēm materiaꝝ
in ſe bonā cogitationū peruertit ad malū. Sed ſi
vent⁹ ſpūſſancti percutit tales nubes cogitatōnū
tūc extinguit malū ignē ſeu calorez ꝓpꝝ amoris.
Et exinde ſequūtur tonitrua lamētationū de pec
catis cū clamore petendi diuinā miam. ſequūtur
7 coruſcatiōes bonoꝝ exemploꝝ 7 fulgura incen
tiū operū 7 verboꝝ pluuie lacrimaꝝ et hmōi.
Quantū ad tertiū cogitatiōes hoīm vane ſunt in
ſtabilitate ſeu mutabilitate. De quo Eccl⁹ primo
Vanitatis arguent⁹ ꝓterita. ex eo. n. q̄ ꝓterita ſūt
oīndunt inſtabilitatē. Et ſic cogitatiōes hoīm va
ne ſunt. dū. n. quis vult fixe aliquid de ſpūalibus
cogitare ſubito mens ad alia euolat. vt dicere va
leat iſtud ps. Cor meū dereliquit me. Exemplū
patet in be. Bern. qui vt bētur in legenda ei⁹ con
querens cū quodā ruſtico in itinere de tanta di
ſtractione mētis vt vnū pr nr dicere nō valeret ſi
ne alia cogitatione. Aſſeruit ruſticus ſe hoc facere
poſſe. Cui bern. mulam cui inſidebat ſi hoc agere
poſſet dare promiſit. Qđ cuꝝ ille attemptaret in
medio eius occurrit ſibi cogitatio de ſella 7c.

Circa euidentiā .§. iiii

eoꝝ que dicta ſunt in primo. §. huius ca. ſ. q̄ ange
lus nō cognoſcit cogitatiōes nrās eſt ſciendū q̄
cogitatio nra vel etiā alicui⁹ angeli pōt cōparari ad
tria. ſ. ad ſubiectū qđ informat. ad obiectū qđ re
preſentat. ad affectū quē inclinat. Primo. n. ſi
cōparatur cogitatio ad ſubiectū qđ informat. tunc
dico q̄ angelus pōt ſcire vel videre cogitationeꝝ
nrām vel etiā angelicā. Cuius rō eſt. qr angelus
pōt videre ſpēs exiſtētes in mēte mea vel angeli
ca. Sz cogitatio actual⁹ eſt quedā forma 7 quidā
actus exiſtens in intellectu eī realis 7 eque actu
alis ſicut ſpēs vel magis q̄ ſpēs. Ergo qua ratōe
ſpecies exiſtētes in mēte mea vel angelica āgelus
pōt videre. eadē rōe cogitatio actual⁹ mea l'angeli
ca pōt cognoſci ab aliquo angelo. Scdo modo
poteſt cōpari cogitatio nra vel angelica ad obiec
tum qđ reprīat. Et ſic cogitatio mea vel angeli
ca pōt cognoſci 7 videri ab angelo. vt verbi gratia
Sicut ille qui videt ſpēm alicui⁹ rei in oculo al
terius 7 mediante illa ſpecie habz aliquā noticiam
de re cui⁹ eſt ſpecies. ſic angelus videns cogitati
onē alicui⁹ in mēte nra vel angelica. cognoſcit et
videt rē cuius eſt cogitatio. vel quā illa cogitatio
repſentat. Nota tū differentiā inter illū qui videt
cogitationē alicui⁹ rei in mēte alteri⁹. qr non bēt
rem de qua eſt cogitatio. ꝑ immediato obiecto. ſ
ipam cogitationē 7 mediante cogitatiōe bēt ali
quā noticiaꝝ de re cui⁹ eſt cogitatio. Sicut dictū
eſt de illo qui videt ſpeciē alicui⁹ rei in oculo alte
rius. 7 mediante illa ſpecie habz aliquā noticiaꝝ de
re cuius eſt ſpecies. Ille aūt cuius cogitatio vide
tur bē rem de qua ē illa cogitatio ꝑ immediato
obiecto. 7 videt illā rem de qua eſt cogitatio. ſicut
ille qui videt rē immediate in cui⁹ oculo eſt ſpēs
immediate accepta a re. Et iō ſicut ille qui videt
viſione corpali pfectius videt. 7 aliq̄d pōt cogno
ſcere de ea. pura quāta ſit vel aliq̄d tale qđ nō po
teſt cognoſcere ille qui videt eaꝝ mediante ſpecie
exiſtente in oculo alteri⁹. Ita etiaꝝ ille qui videt
rem intellectualiter in mēte per actū ſuū cogitan
di. pfectius 7 plura nouit de illa re quā ille q̄ vi
det eā mediante cogitatiōe exiſtente in altero. Et
ſic q̄libz angelus cognoſcat cogitationē nrāz vel
angelicaz. tū cogitatio tam nra q̄z angelica pōt la
tere aliquē angelū quātū ad hoc q̄ nō ita pfecte
videt rē illam. de qua ē cogitatio videndo cogita
tionē in altero. ſicut ille cui⁹ eſt cogitatio. Ter
tio mō pōt cōparī cogitatio nra vel angelica ad
effectū quē inclinat. Et circ dico q̄ volūtas pōt
dupliciter cōſiderari. ſ. vt habitualiter volens. et
vt actualiter volens. Primo mō volūtas pōt cōſi
derari vt habitualiter volens. 7 ſic cogitatio nra
vel etiam angelica latet quēcunq̄ intellectū crea
tū. etiam ipm cogitantē. qr. ſ. nullus intellectus
creatus videt. quid in futurū velit volūtas de eo
qđ modo cogitat. ad quē finē debeat in poſtez vti
eis. Scdo mō pōt cōſiderari volūtas vt actualiter
volens 7 intendens aliquid aſſequi per ipam co
gitationem 7 rē cogitatam. 7 tunc cogitatio talis
aliquo modo patet 7 aliquo mō latet. Verbi gra
vt ſi aliquis cogitet de lapide volens actu vti eo

ad proficiendū ad auē·tūc dato q̄ nō lateat angelū ipa cogitatio quātū ad hoc q̄ est quedā forma inhærens volūtati. nec lateat ipm etiaz habitudo vni⁹ ad alterū, qui sciat q̄ illud qō vult voluntas est lapis. nō pōt latere angelū bītudo vni⁹ ad alterū. s. q̄ nesciat ad quē finē volūtas vult rē cogitatā Verbi gra. Licet videat voluntatē velle lapidem de quo cogitat intellect⁹ meus. pōt tū ignorare rationē vel finē quare volūtas vult lapidē. vtrū. s. ad proficiendū ad auē vel ad inimicū vel ad edificandū. Et sic q̄n idez effectus pōt puenire ex multis cāis. nō oportet scito effectu. scire ex qua cā venit Et sic est in ꝓposito sicut ptz. hec doctor subtilis. i. scotus. ⁊ mgr̄ hērueus. brito ordinis predicatorū

Cogitatio peccati fit p̄ quattuor causas. s. vel ad cognoscendū. cauendū. delectandū. perpetrandū. Primo cogitatio peccati fit aliq̄n solū ad cognoscendū. Sicut cuz quis vult disputare vel predicare de peccato. ⁊ iō oportet q̄ de ipo cogitet vt sciat quō debeat disputare vel predicare. Et talis cogitatio de peccato que ordinat solū ad cognoscēdum ipm peccatū est sine oī peccato. Scdo cogitatio peccati que fit ad detestandū cōmissum ⁊ cauendū futurū est meritoria Isa. xxxviii. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. In quo verbo notant tria. Primo ꝓfessio. s. humilitas ibi. recogitabo. s. ad ꝓfitendū tibi. Scdo ꝓfessionis integritas ibi. oēs ānos meos. Tertio contritiōis qualitas ibi. in amaritudine anie mee. Oportet. n. q̄ quādocūq̄ quis cogitat de peccato de ipo contritiōem hēat. Tertio cogitatio peccati fit ad delectandū. ⁊ hoc duobz modis. Vel ad delectandū de cogitatiōe peccati solū. ⁊ talis cogitatio est peccatū veniale. vel ad delectandū de re vel de peccato cogitato. ⁊ talis cogitatio est peccatum mortale. Quarto mō cogitatio peccati fit ad ꝓpetrandū peccatū. Et tūc si peccatū est mortale. et cogitatio isto fine. s. vt perpetret est peccatū mortale. Vñ sup illo verbo Leui. xv. Mulier que patitur fluxū sanguinis. glo. sic dicit. Cogitationes ⁊ volūtates q̄ibus ope nō cōpleant apud deū pro factis bītur ⁊ puniunt. Hec. b. Tho. in. nō. Et Alexāder in. ij. pte sūme. q. xv.

Finaliter circa cogitatiōes cordis ꝑsiderare debem⁹ cām. s. a quo oriunt. Vbi nota q̄ cogitatiōes cordis dupliciter ꝑsiderari pñt. s. absolute inquātuz cogitatiōes ⁊ ꝓditionate inquātū bone vel male. Primo g̃ cōsiderando cogitatiōes cordis absolute inquantū cogitatiōes. tūc dico q̄ cā cogitationū vel radix est triplex. s. ꝓpinqua. mediata ⁊ remota. Prima cā cogitationū ꝓpinqua ⁊ immediata est apprehēsio sensuū ꝑticulariū p̄ organa. Secūda cā vel radix cogitationū mediata. est imaginatio causata ex apprehensione sensuū ꝑticulariū p̄ organa. Tertia cā vel radix cogitationū remota est cor. Nō patz q̄ cogitatio a corde nō exīt nisi p̄ aliquā imaginationē vel fantasiaz que est motus fact⁹ a sensu vt dr̄ in. ij. de anīa. ⁊ iō cū dicit Mat. xv. de corde exeunt cogitatiōes ꝛc. Intelligit cor esse principium cogitationuz tanq̄z causa vel radix remota vt patet. Hec. b. Tho. in. nō. di. xxxij.

Capitulum nonum de memoria.

De memoria nota

q̄ memoria ſm. b. Tho. in prima pte q. lxxix. art. vi. sumit dupliciter. Uno modo prout de rōe eius est q̄ obiectū eius sit p̄teritum vt preteritū. ⁊ sic memoria est in pte sensitiua vna potētia distincta ab alijs sensitiuis interioribus prout supra dictū est. Sensitiua. eniz tm̄ est apprehensiua particulariū. Preteritū aūt vt preteritū cū significet esse sub determinato tpe ad ꝓditionē particularis ptinet. Et hz talis potētia sensitiua organū corpale cui ē affixa. sic et alie Bruta etiā eam hñt. Alio mō sumit memoria solum pro vi conseruatiua specier̄ intelligibilium ⁊ sic memoria est in pte intellectiua. Quāuis. n. Auicenna dixerit species intelligibiles impossibile esse in intellectu cōseruare. Vñ ſm ipm q̄ndo aliquis desinit actu intelligere aliquā rē. desinit esse species illius rei in intellectu. Tñ Arist. in. iij. de anīa. cōtrariū asserit. Rōe etiā dicta positio reprobat. Quod. n. recipit in aliquo recipitur p̄ modū eius in eo. Intellectus aūt est magis stabilis nature ⁊ immobilis q̄z materia corpal. Si g̃ materia corpalis formas quas recipit non solū tenet dū p̄ eas agit in actu sed etiā postq̄z p̄ eas agere cessauerit multoforti⁹ intellectus immobiliter ⁊ inamissibiliter recipit species intelligibiles siue a sensibz acceptas siue ab aliquo intellectu superiori effusas. Vñ in. iij. de anīa ꝓbus dicit q̄ anīa est loc⁹ specier̄ nō tota sed intellect⁹. Sciendū etiā q̄ spēs intelligibil' aliq̄n est in intellectu in potentia tm̄. ⁊ tūc dr̄ intellectus esse in potētia tm̄. Aliq̄n est ſm vltimā cōpletiōem actus ⁊ tūc intellectus intelligit actu. Aliq̄n medio mō se hz inter potentiā ⁊ actū. ⁊ tūc dr̄ intellect⁹ esse in habitu. Et ſm hūc modū intellect⁹ cōseruat spēs et q̄n actu nō intelligit. Saluat aūt tō meōrie quātū ad hoc q̄ō est p̄teritor̄ in intellectu ex pte act⁹ nō ex pte obiecti. Nā preteritū pōt referri ad duo s. ad obiectū q̄ō ꝓgnoscit ⁊ ad actū ꝓgnitiōis. Et q̄ntū ad obiectū p̄ se queūt meōrie q̄ ē ptis sensitiue p̄teritio. Deōra. n. aīal ñ solū sensisse i p̄terito sed et sensisse q̄dā p̄teritū sensibile. Sz inq̄ntū ad ptē intellectiuā ptinet meōria p̄teritō accidit ⁊ ñ p̄ se queūt intellectui ex pte obiecti. Intelligit enī intellect⁹ hoiez inq̄ntū ē hō. Accidit aūt hoī in q̄ntū ē hō in p̄teritō. l' in p̄senti l' in futuro eē. Ex pte vero act⁹ ꝓgnitiōis preteritō p̄ se accipi pōt i intellectu sicut ⁊ in sensu. q̄z intelligere anīe nostre est quidā particularis actus in hoc vel in illo tpe

existens fm q̄ homo dicit̄ intelligere hodie vel heri vel cras. ⁊ hoc nō repugnat intellectualitati. q̄ hmōi intelligere q̄uis sit quoddā pticulare. ē tñ immateriale actus. Et iō sicut intellect⁹ intelligit seipm q̄uis ipe sit quidā singl̄aris intellect⁹. ita intelligit suū intelligere. qui est quidā singularis act⁹ vel in p̄terito vel in p̄senti vel in futuro existens. Et sic vt dictū est saluat̄ rō mēorie quātuz ad hoc q̄ est p̄teritoz in intellectu fm qđ intelligit se prius intellexisse. nō aūt fm qđ intelligit p̄teritū, put est hic ⁊ nūc. q̄ intellect⁹ abstrahit a cōditionib⁹ indiuiduātibus vt hic ⁊ nūc. ⁊ sic pteritū ptinet ad potentiā mēorie sensitiuā que est pticulariū rez vt hic ⁊ nūc. Et nota q̄ meōria prout est ꝓseruatiua specieꝝ intelligibiliū. ⁊ p̄ ꝓsequēs ptinens ad intellectū nō est alia potentia realiter distincta ab ipo intellectu. Vñ ⁊ phūs in. iij. de ania. loc̄ ꝓseruatiuū hmōi speciem attribuit intellectui. Est. n. intellect⁹ potentia passiua. Ad rationē aūt potentie passiue ꝓseruare sicut ⁊ recipere. Et q̄uis mḡr sent. in. i. li dis. iij. dicit q̄ meōria intelligentia ⁊ volūtas sunt tres vires. i. potētie. Hoc tñ vt dicit. b. Tho. nō est de intentiōe Aug. in. xiij. de trini. vbi de his loquens nō accipit illa tria, p tribꝰ potentijs. Sed memoriā accipit p habituali retentiōe aīe. Intelligentiā, p actu intellectus. Volūtatē p̄o actu volūtatis. Cōsuetū est. n. aliq̄n noīa potentiaꝝ vel habituū p̄o actibus eaꝝ sumi. ⁊ sic intelligentia dr̄ oriri ex memoria nō sicut potētia vna ex alia ꝑ sicut act⁹ ex habitu.

De exercitio mēo .§. I.

rie vtili p̄s. In meōria eterna erit iustus. qđ pōt exponi tripliciter. etiā totū qđ sequit̄ in versu. Iustus erit in meōria sui eterna. i. assidua vel memoria eterna. i. perpetua proximi. vel in meōria eterna dei. Quedā. n. dr̄ recolere respectu sui. quedā respectu proximi. quedā respectu dei. Et hoc faciēdo ab auditiōe mala nō timebit. Et de se quidaz iustus hz in meōria tria. Primo infirmitatez nature vt sic sit cautior ctra casuz. Exemplū de illo qui incedit p̄ viā lubricā qui caute incedit ne cadat Eccle. viij. Ne despicias hoīez auertentē se a peccato nec improperes ei. Memento q̄m oēs incorruptiōe sumus. Exemplum de dauid. petro et alijs. Secōdo recordādū de dānositate culpe. Mercator recolens quātū lucrū pdidit inde sumit materiam doloris. Malefactor ꝓsiderans se deꝑdxen sum ⁊ suspendendū dolet Apoca. ij. Memētovn de q̄ideris ⁊ age pñiam Amb. Nihil est qđ tam summi doloris sit. q̄z si recordet̄ quis vnde lapsꝰ sit atz vñ ceciderit ⁊ q̄ ad ista terrena ⁊ momētanea ab illa speciosa diuine ꝑditiōis intentiōe defluxerit de re. di. i. Hoc agebat Ezechias dicens Recogitabo tibi oēs ānos meos in amaritudine aīe mee. Recordādū est breuitatis vite ad studiose opandū. Qñ. n. laborans videt appropinquare finē diei vel opis vel breuitatē tpis studiosius opatur Eccle. xnij. Offer dignas deo oblationes ⁊ memēto q̄m mors nō tardat. ⁊ Ere. Tanto solicitior esse debes quāto morti vicinior. lxxxvi. di. tanta. Plato summa pbia est meditatio mortis. Ecōtra malus recordat̄ eoꝝ que ꝓuocant ad malū. Sicut in figurā dixerūt quidā ex his qui exierant de egipto. In mentē venīūt cucumeres. allea ⁊ cepe que comedebamus in egipto ⁊c. Num. xi. De proximo hz tria in meōria iustus. ⁊ sic non timebit ab auditiōe mala temptatiōes qua loquit̄ ei diabolus. Exempla pbitatis electoꝝ ad imitāduz. sic ꝓnunt̄ filij exempla parentū ⁊ ciuiū qui fecerūt magnalia vt animent̄ ad imitandum. Judith. viij. Memores esse debetis quō abraam temptatus est ⁊ p̄ multas tribulatiōes inuētus fidelis. Sic Mathathias simul reducebat ad mentem opa sctōꝝ. Secōdo recordanda est fatuitatis reprobōrū ad testandū mala Bene. n. corrigitur et suauiter qui p̄ alīū corripitur. sicut canis verberatur vt timeat leo. Luc. xvij. Memores estote vxoris Loth. Tertio recordandū est necessitatis miserōrū ad subleuandum. Sic recordant̄ aues et alia aīalia suorū pullorū procurādo eis necessitatez. que duplex est spūalis. s. ⁊ corpalis. Et de corpali dicit ap̄lus ad Gal. ij. q̄ petrus cum ceteris ap̄lis approbata predicatiōe pauli inter gentes dederūt ei in socīū barnabam tm̄ vt meōres essent pauperum in hierosolimis. qđ ⁊ fecerūt facientes collectas fieri de spūali subuentione. Pro hmōi dr̄. i. Mach. xij. Memores sum⁹ vēri i sacrificijs. Econtra iniust⁹ recordat̄ iniuriaꝝ ad vindicandum vel bonorū tpaliū alioꝝ ad appetendū ⁊ miseriaꝝ ad gaudendū ex inuidia. Perdeo iustus tria habz in memoria. ⁊ sic nō timet ab auditiōe mala quā immittit ei diabolus ctra deū occulte loquēdo p̄ suggestiones. Recordat̄ creatiōis hoīm ad deum laudandū. Dia. n. nos inuitāt ad deū bñdicendū Nam sicut prouerbialiter dicit̄ Opera loda el magistro. ps. Memor fui operū dei. q̄ memor ero ab initio mirabiliuz tuorū. Sic tres iuuenes in fornace reducentes ad memoriaz creata a deo oīa inuitabant ad deū benedicendum. Secōdo recordādum redemptiōis hoīm Dreū. iij. Zac. Recorda re paupertatis mee. ait prophēta in p̄sona christi absinthij ⁊ fellis Et subdit̄ur. Memoria memor ero ⁊ tabescet in me aīa mea. Hoc maxīe aīat ad constantiam. In huius figurā in. ij. Mach. dicit̄ur quā sanguinē mortuorū potebāt ante elephātes ad animandū in pugna. Tertio retributionis operū. ps. Memor ero iustitie tue solius. Reddz enim deus vnicuiq̄ fm opera sua. ⁊ in hoc peccatores decipiuntur. dū attendūt ad p̄sentē retributionem nō ad futurā. Unde dictū fuit diuiti epuloni fili recordare ⁊c Luce. xvi.

Secũdo exponi .§.II.

tur sic. In memoria eterna .i. perpetua erit iustus qz de ipo semp est recordatio in mundo vt ptz de sanctis puerbioz. Memoria iusti cũ laudibo. ⁊ sic nõ timet ab auditiõe mala. ꝑcipue quo ad bonos qui loquũtur bona de bonis. Vñ Naratbias dixit filijs. Date animas vrãs pro testamẽto patrũ ⁊ accipietis nomẽ eternũ. i. memoriã bone fame perpetuam. Tot milia annoꝝ fluxerũt. ⁊ adhuc memoria iustoꝝ Abrae. Job. Dauid ⁊ aliorũ vigent in mẽtibus hoĩm. Tria aũt sunt que faciũt obliuisci hoĩem sui dei ⁊ proximi. s. Prosperitas mũdialis. Curiositas criminal. Voluptas carnalis. Prosperitas facit obliuisci dei ⁊ hoĩm qui eũ tuuerũt tpe tribulatiõis. Exemplũ de preposito pincernarũ pharaonis regis egypti. Qui cũ fuisset in carcere ab ioseph hũane tractatus ⁊ ꝓsolatus in expsitiõe ꝓphetica somniũ sui liberatus. oblitus fuit interptis sui. vt ptz Geñ. xl. Sic multi in mente deũ hũt ⁊ amicos suos in tpe necessitatis qui postea obliuiscunt in ꝓsperitate. Deut. xxxij. deũ qui te genuit de reliquisti ⁊ oblit⁹ es dẽ Seneca in li. de bñficijs cõparat legẽ gratitudis ⁊ beneficentie ludo mutuo pile. qñ. n. duo ludũt ad pilam ⁊ eã alternatim reprojciũt inter se tam diu durat inter eos ludus ⁊ ptinuatur. q̃diu cõuenienter inter eos reprojciat⁹ ⁊ iactat⁹. Si vnus recipiat ⁊ retineat vel incõuenienter reprojciat desinit ludus. qui desinere nõ potest nisi ex desectu mittentis vel recipiẽtis. Sic est de mutua inter amicos beneficẽcia ⁊ gratitudie. extende exẽplũ ad ꝓpositũ. Ecõtra dicit apls ad Hebre. xiij. Bñficentie ⁊ cõtonis nolite obliuisci. Hugo de claustro anie. Sicut nullũ momentũ est quo dẽ non vtatur vel fruat⁹ dei bonitate. ita nullũ dz esse momentũ quo eũ pñtez nõ bẽat in meoria. Ecõtra qõ reddit hoĩez obliuiosũz est curiositas ⁊ nimia sollicitudo circa mũdũ vel min⁹ vtilia. pa. Obliti sunt bñfactoꝝ ei⁹ ⁊ mirabiliũ eius. Est. n. cõe prouerbiũ q̃ pluribo intẽtus mior est ad singula sensus. Exemplũ in Salomone qui ex eo q̃ fuit nimis curiosus in ꝓpatione sue curie ⁊ inuestigatione rez naturaliũ ⁊ inquisitione diuersaꝝ doctrinaꝝ oblitus est dei. ita vt idola adoraret. Dicit. n. Origeñ. ⁊ dñs Jo. dñici post eũ sup Ecclesiasten. q̃ tot femie vel cõcubine quot recitat scriptura eũ habuisse fuerũt multe ⁊ diuerse doctrie variarũ nationũ quas voluit videre. q̃ nõ continebant veritatẽ sapiẽque sola est legitima spõsa intellectus quibo mentẽ applicãdo deuiauit a veritate. licet cõiter credat⁹ penituisse. Tertiũ qõ impedit meoriaz est voluptas. vñ pbs. Amor formeid est carnal concubina mẽtis obliuio est. s. causatiue. Sed sancti viri cauẽt sibi a carne sicut ab hoste ⁊ subjciũt roi. ⁊ iõ leipos faciũt dignos meoria in bonũ. Cñ Eccle. xlv. Dilectus deo ⁊ hoĩbo Moyses cui⁹ meoria in benedictiõe est. Narrat magister in bistoria scolastica sup Exodũ q̃ moises duxerat vroꝛẽ filiã regis ethiopie. ⁊ cũ in patriam suã redire voluisset impedire eũ nitebatur vroꝛ. Moises igit tanq̃ vir exp⁹ astroꝝ sculpsit in anulis duas imagines bui⁹ efficacie. vt altera meoriam altera obliuionẽ afferret. Cũq̃ eas patribus ⁊ sibi dedo anulus inclusisset. obliuiõis anulũ vroꝛi tradidit ⁊ anulũ meorie secum tulit. Et sic mulier paulatim oblita est viri sui. ⁊ Moyses recordationẽ bñs de patria sua libere regressus est. Moraliter exponẽdo fm Robertũ holchot. Animus nr natiõe celestis patrie est moyses qui contrahit cõiugium cum carne terrena p ethiopissã designata. qñ. s. corpi infundit. Animꝰ vo desiderans beatitudinẽ vult in patriã reuerti celestẽ. sed ista vroꝛ. s. caro impedit eius reuersionẽ. Et ideo tendũ est cautela moysi. s. vt duos anulos faciamus cũ gẽmis. ⁊ anulũ obliuiõis carni tradam⁹ ⁊ anulũ meorie aiõ nõ. Anulus obliuionis est meditatio mortis. qz mors obliuioni hoĩez tradit ps. Obliuioni datus sum tanq̃ mortuus a corde. Anulus memorie est recogitatio vite eterne quã habens animus reuertit ad patriã per bona opa. Et sic iustus ꝓpter bona que facit erit in meoria hoĩm vt scribit Eccle. xlvij. Memoria Josie in omni ore indulcabitur. ⁊ sic non timebit iustus ab auditione mala.

Tertio exponitur .§.III

versus ille sic. Justus erit in meoria eterna. i. dei eterni Hiere. ij. Hoc dicit miserator tu⁹. recordatus suz tui miserans adolescentiã tuã. Recordat aũt de⁹ electi sui prio ꝓdestinãdo. Secundo iustificando. Tertio glorificando. Et sic ñ timebit ab auditiõe mala. quã audiãt reprobi in fine. qbo dr. Jte maledicti in ignẽ eternũ ꝛc. Mat. xxv.

Titulus tertius de potẽ

ria intellectiua. ¶ Capitulũ primum de intellectu possibili ⁊ agente realiter distinctis.

De intellectu quẽ

dicit pbs in li. de aĩa esse potentiã anie. Q. aũt intellect⁹ sit potẽtia anie ⁊ nõ ipa essentia ei⁹. ꝓbat be. Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. i. sic. Cũ solũ immediatũ principiũ opatiõis est ipa eẽntia rei opantis qñ ipa opatio est ei⁹ eẽ. Sicut. n. potẽtia se hz ad opatiõem ⁊ ad fuñ actũ. ita se hz essentia ad esse. In solo aũt deo idẽ est intelligere qõ suũ esse. vñ ĩ solo deo intellect⁹ ẽ ei⁹ essentia. In creaturis aũt intellectualibo intellect⁹ est q̃dã potẽtia intelligẽtis. Et sciendũ fm. b. tho. vbi supra q̃ pbi ponũt q̃tuoꝛ intellectus. s. intellectũ possibilẽ intellectu

Capitulū Primū.

agentez intellectū in habitu. et intellectū in actu seu adeptū. Quoz ḡtruoz intellect⁹ agens et intellect⁹ possibil' sunt realiter diuerse et distincte potentie. sicut ⁊ in oibz alijs. Alia ē actiua alia passiua. Alia vero tria distingnūt ꝑm tres stat⁹ intellectus possibil'. Qui qñqz est in potentia tm̄ et sic dr possibil'. qñqz vero in actu primo q̄ est scia. ⁊ sic dr intellect⁹ in habitu. qñqz in actu scdo q̄ est cōsiderare ⁊ sic dr intellect⁹ in actu siue intellectus adeptus. Hūc aūt actū intellect⁹ importat ꝓprie hoc nomē intelligentia significat. n. ipm actū intellectus q̄ est intelligere. Illū nō differt intelligētia ab intellectu nisi sicut act⁹ a potentia sua. In quibusdā tm̄ libris de arabico translatis substātie sepate ḡs nos anglos dicim⁹ intelligētie nuncupantur forte ꝓpter hoc q ꝙ sp bmōi substātie actu intelligūt. Damascen⁹ etiā ponit quedaz q̄ sunt nō diuerse potēte ꝑ diuersi actus intellect⁹. Primo eñ simplr aliq̄d apprehendit. ⁊ hic act⁹ dr intelligentia. Scdo id q̄d intelligit ordinat ad aliq̄d aliud cognoscendū vel opandū. et hec vocatur intentio. dū vero pſistit in inquisitiōe ei⁹ q̄d intendit vocat⁹ ercogitatio. duz vero id q̄d excogitatū est exaiat ad aliq̄ certa dicit⁹ scire vel sapere. Haz sapiē est iudicare. Ecq̄ aūt hz aliq̄d p certo tanqz examinatū cogitat quō possit illud alijs manifestare. Hec ē dispositio interioris ꝙmonis et qua procedit exterior locutio. Omnia hec sunt actus vnius potentie intellectiue.

De intellectu pos .ℌ.I.

sibili. hec potentia est potētia passiua. Illū pbs dicit in. iij. de aia q̄ intelligere est q̄dam pati. Hz sciendū ꝑm. b. Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. ij. q̄ pati tripliciter dr. Uno mō ꝓpriſſime qñ. s. aliquod remouet⁹ ab eo q̄d patit⁹. q̄d ꝓuenit ei ꝑm naturā vl' ꝑm propriā inclinationē. sicut cū aq̄ frigiditatem amittit p calefactionē aut cū hō egrotat vl' tristatur. Scdo mō dr aliq̄d pati min⁹ ꝓprie ex eo q̄ aliq̄d abijcit⁹ ab eo siue illud sit ꝓueniens siue sit nō ꝓueniēs. Et ꝑm hoc dr pati. nō solū qui egrotat ꝙ etiā qui sanat⁹. et nō solū qui tristat⁹ ꝙ etiā q̄ gaudet. vel q̄cunqz mō alterat⁹ seu moueatur. Tertio mō dicit⁹ pati cōiter aliq̄d ex hoc solū q̄ id q̄d ē in potentia ad aliq̄d recipit illud ad q̄d erat in potēntia absqz eo q̄d aliq̄d abijciat⁹ ꝑm quē modū oīe q̄d exit de potentia in actū dr pati. etiā cū pficit⁹. ⁊ sic intelligere nr̄z est pati. Q̄d apparz hac rōe. Intellectus eñ hz opationē circa ens in vniuersali. Comprehendi igit⁹ pōt vtrū intellect⁹ sit in actu vel potentia ex hoc q ꝙsideratur quō intellectus se hz ad ens vniuersale. Inuenit⁹ eñ aliqs intellectus q̄ se hz ad ens vniuersale, vt act⁹ totius entis Et talis est intellect⁹ diuin⁹ q̄ est diuina essentia in qua originaliter ⁊ virtualiter totū est et ꝓexistit sicut in prima cā. Et iō intellect⁹ diuin⁹ nō est in potentia ꝙ purus act⁹. Nullus aūt intellect⁹ creatus pōt se hē vt act⁹ respectu totius entis vniuersalis. q̄ sic oporteret q̄ eēt ens infinitū, vñ oīs intellectus creat⁹ p hoc ipm q̄d est, nō est act⁹ oīum intelligibil' ꝙ cōparatur ad ipa intelligibilia sicut potentia ad actū. Potentia aūt dupliciter se hz ad actū. Est eñ q̄dā potentia q̄ semp ꝑfecta est p actū. sicut est materia corpoz celestiū. et sic intellectus angelic⁹ sp est in actu respectu suoz intelligibiliū ꝓpter ꝓpinquitatē ad diuinū intellectū qui est act⁹ purus. Quedā potētia est q̄ nō semp est in actu. ꝙ de potentia ꝓcedit ad actū. sicut inuenit⁹ in gñabilibz et corruptibilibz Et sic intellect⁹ hūanus q̄ est infim⁹ in ordīe intellectuū est i potentia respectu suoz intelligibiliū, et in principio est sicut tabula in q̄ nihil est scriptū vt dicit pbs iij. de aia. Q̄d manifeste apparet ex hoc q ꝙ in principio sum⁹ intelligētes in potētia et postea efficimur intelligētes in actu. et sic ptz q ꝙ intellect⁹ est potentia passiua ꝑm tertiū modū. Et notandum ꝑm. b. Tho. vbi supra q ꝙ intellect⁹ passiu⁹ ꝑm q̄ndam est appetit⁹ sensitiuus in q̄ sunt aīe passiones Quia etiā. i. erbicoz dr rōnale p participatōez, qz obedit rōi. ꝑm alios intellect⁹ passiuus dr virtus cognitiua q̄ notatur rō ꝓticularis. et vtroqz mō passiuū accipi pōt. ꝑm primos duos mōs passiōis inq̄ntū tal' intellect⁹ est actus alicui⁹ organi corporal'. Hz intellect⁹ q̄ est i potētia ad intelligibilia. quem ob hoc Aristo. nominat intellectū possibilem non est passiuus illis duobus modis q̄ non est actus organi corporalis.

De intellectu agē .ℌ.II

te. Hic est alia potētia realiter distincta ab intellectu possibili. Illū pbs in. iij. de aia dicit. Necesse est in aīa has duas dīas esse. s. intellectū possibilem et agentē. Pro cui⁹ declaratiōe dicit beat⁹ Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. iij. q ꝑm Platonē nō esset necesse ponere intellectū agentē ad faciēduz intelligibilia in actu. Et rō est. q̄ Plato ipe posuit formas rer̄ materialiū sine materia subsistere. ⁊ p ꝙs intelligibiles eē. q̄ ex hoc est aliq̄d intelligibile actu q̄d est immateriale. Et bmōi vocabat species ⁊ ideas. ex quaz ptcipatiōe dicebat nos sciam rer̄ hē. Hz q̄ Aristo. non posuit formas rer̄ naturaliū subsistere sine materia. forme aūt in materia exīstes nō sunt intelligibiles actu sequebat⁹ q ꝙ forme seu nature rer̄ sensibiliū q̄s intelligimus nō eēnt actu intelligibiles. Nihil aūt reducit⁹ de potentia ad actū nisi p aliq̄d ens actu Sicut sensus fit actu p sensibile actu. Oportebat igit⁹ ponere aliquā virtutē ex pte intellectus q̄ faceret in actu intelligibilia p abstractionē specierum a ꝙditionibz materialibz. et hec est necessitas ponēdi intellectū agentē. Est aūt iste intellectus agens aliq̄d in aīa. i. quedā virt⁹ seu potētia

ꝑpria ꝺm.b. Tho. vbi supra. Nam in rebꝫ naturalibus ꝑfectis ꝑter vniuersales cās agētes sunt ꝑ ꝓprie virtutes indite singlis rebꝫ perfectis ab vniuersalibus agentibꝫ deriuate. Nō ei solus sol generat hoiem ꝫ etiā est virtꝰ generatiua hois in homine. ⁊ sic in aliis aialibꝫ ꝑfectis. Cū aūt nil sit ꝑfectius in inferioribꝫ rebus aīa būana. iō oportet dicere ꝙ in ipa sit aliq̄ virtꝰ derivata a supiori intellectu. ꝑ quā possit fantasmata illustrare. Et hoc experimēto cognoscimꝰ. dū ꝓcipimꝰ nos abstrahere formas vniuersales a ꝯditiōibꝫ ꝓcularibus. qđ est facere ītelligibilia actu. Nulla aūt actio alicui ꝯuenit rei nisi ꝑ aliqđ principiuz formaliter inhęrens ei. Oportet igit virtutē que est principiū hui⁹ actiōis aliqđ esse in aīa. vñ Arist. cōparauit intellectū agentez lumini. qđ est aliq̄d receptū in aere. Sicut ꝫ lumē requirit ad videndū nec sufficit potentia visiua nec res colorata q̄ obiicitur visui. Ita intellectꝰ agens est necessarius ad intelligenduz. nec sufficit intellectꝰ possibilis nec intelligibile res nisi adesset intellectus agens qui faceret intelligibilia in actu ꝑ modū abstractionis. Et q̄ sensibilia sunt in actu extra aīam q̄ apprehendunt a sensibꝫ ꝺm ꝯditiones ꝓticulares et indiuiduātes. iō nō oportet ponere sensuz agentē sed ipm sensuz qui est potētia passiua. Sz intelligibilia rez materialiū nō sunt in actu extra aīaz. q̄ pūt imprimere in intellectū. ⁊ iō oz ponere ītellectū agentē qui abstrahat ꝯditiones materiales a rebus sensibilibꝫ seu fantasmatibꝫ eaꝝ. ⁊ sic spēs intelligibiles deferat seu pūtet intellectui possibili vt intelligat. Qđ aūt dicit Jo.i. Erat lux vera que illuminat ⁊c. s. lumine naturali ꝯgnitōis. Clerū est ꝙ illūinat oēs ꝫ vt cā vniuersal a q̄ aīa humana ꝓticipat quādā ꝓticularē virtutē. s. intellectum agentē. iuxta illud. Signatū est super nos lumen vultus tui dñe. Et si intellectꝰ agens nō esset aliqđ aīe sed eēt q̄dā substantia separata. tunc vn⁹ eēt intellectꝰ agēs oīz. Sz hoc est falsuz. Nā intellectus agens vt dictū ē. est aliqđ aīe vt q̄dā virtus seu potentia ei⁹. ⁊ idō necesse est dicere ꝙ sint plures intellectꝰ agētes ꝺm pliratē aīaꝝ q̄ multiplicat ꝺm multitudinē hoīm. Nō ēm pōt esse ꝙ sit vna ⁊ eadem virtus diuersaꝝ substantiarū.

Vna anima et .§.III.

vnus intellectus nō est in oīb hoībꝫ vt tradidit ⁊ dixit Auerrois in. iij. de aīa. qđ q̄dripliciter ꝓbo. s. silitudine. autoritate. rōe. ⁊ impossibilitate.

Primo ꝓbo silitudine. Paz Aristo. in. iij. de aīa assimilat intellectū vel aiam intellectiuā lumini. Sed nō est idē nūero lumē in diuersis illūiatis ꝫ nō est idē nūero intellectus in diuersis hoībus. Secdo hoc idē ꝓbo sacre scripture autoritate. Apoc. vij. Vidi turbā magnā quā dinūerare nemo poterat ⁊c. Sz turba illa nō erat hoīm corpaliter viuentiū sed aiaꝝ a corpe sepatarū. ꝫ sunt multe anīe intellectiue ꝺm multitudinē corpoꝝ. Tertio ꝓbo hoc idez duplici rōe. Prima est tal. Aut aīa est tm motor corpis aut forma. Si est tm motor oportet multiplicari in diuersis hoībꝫ. ꝫ assignabuntur diuerse anīe. Si aūt aīa est forma corpis tūc etiā oportet ꝙ sint diuerse aīe in diuersis hominibꝫ. Cū q̄ impossibile est pluriū indiuiduorū esse vnā formā nūero. Cū q̄ si intellectus est virtus anīe. sequit ꝙ sicut ad multiplicationem corpoꝝ est multiplicatio aiaꝝ ita ad multiplicationē aiaꝝ necessario sequit multiplicatio intellectuum. Secda rō ad idez est tal. Aut bō hz esse ab anīa intellectiua aut ab anīa sensitiua. Si ab anima intellectiua. ꝫ ad multiplicationē hominū erit multiplicatio animaꝝ intellectiuaꝝ. Si vero ab anima sensitiua vel nutritiua. tūc bō nō hrēt vñ excederet alia aialia. qđ est inconueniens. ꝫ impossibile est vnā animā rōnalez esse nūero omnium hoīm. Quarto hoc idez ꝓbo ex impossibilitate que sequit ponentibꝫ esse vnū intellectū oīum nūero. Qđ ēm nō possit esse vnū intellectū nūero omniū. ꝓbo ex ąttuor impossibilibꝫ q̄ sequuntur. Primū est. q̄ impossibile est plures ꝑfectiones secdas esse ꝯtrarias existente vna prima ꝑfectione. sed nos inuenimꝰ plures secdas ꝑfectiōes eē ꝓtrarias in diuersis hominibꝫ. s. q̄ quidā sūt stulti q̄dam sapiētes. quidā viciosi. ꝫ oz primā ꝑfectōez scz aīam intellectiuā variari ⁊ multiplicari in diuersis hoībus. Secdm est q̄ si oīm hoīm eēt vn⁹ intellectus vel vna anīa nūero. tūc oēs homines essent vnus hō. ⁊ sic nō esset distinctio socratis ⁊ platonis ꝑ aliquā formā substantialē. ꝫ solū ꝑ aliq̄d extrinsecū. puta ꝙ vnus eēt capacioz ⁊ alt⁹ nō. Tertiū est. q̄ cū ꝓtingat duos vel plures hoīes simul ⁊ semel vnū ⁊ idez obiectū intelligere. si. n. ꝑ vnū possibilez ietellectū intelligūt. seq̄t ꝙ vn⁹ ⁊ eiusdez virtutis sit ⁊ sel respectu vnius obiecti sint plures actiōes. sed ꝫ est falsuz ⁊ impossibile. Ad cui⁹ ꝓbationē silitudinē talē adduco. Ponatur oculus oīm hominū sit vn⁹ nūero. ita ꝙ oēs homines habeāt vnū oculū nūero. tūc ꝙꝫ sint multi videtes. tū omniū visio nō est nisi vna. respectu eiusdez obiecti in eodez tpe. Silr si intellectus sit vnus omniū. sequet ꝙ omniū hominū idez intelligentiū eodez tpe sit vna actio intellectualis. tm. sed ꝫ est impossibile. Cū sicut due visiones nūero nō pūt esse sil vnus visus vel visus vnius oculi. q̄ hūtes vnū oculū pūt dici duo vel plures videtes. nō tū plures visiōes ꝫ vna. Sic duo vel plures hūtes vnū intellectū nūero. pūt dici duo intelligētes. non tū pūt esse vel dici due intellectiōes vn⁹ intellectus ꝫ vna tm. Quartū est ꝙ tūc bō nō beatificaret ꝑ aliquā operationē aīe ꝑ se ꝯiunctā ꝫ ꝑ aliquā operatōez extra essentiā aīe ꝑ se. Cū ꝑs ponat beatitudinem in nobilissima

Capitulū Secundū

opatione aīe hec·b.Tho.ī scripto sīiar dī.xviij.

¶Ca.ij.de multiplici oculo varie exercendo.

Deinde videndum est quō ipe intellect⁹ exercedēdus sit pie ⁊ fructuose. Est aūt intellect⁹ ocul⁹ aie p q̄mvidz seu p q̄scit res ⁊ i corpe ⁊ a corpe sepatas. Sicut aūt duplex est oculus corporal⁹ ita ⁊ duplex est oculus anīe. Intellectus .s. speculatiuus tanq̄z dexter oculus·⁊ intellectus practic⁹ tanq̄z sinister. Et sicut dextrū est perfect⁹ sinistro .siue oculus siue manus siue aliud. ita ⁊ speculatio est perfectior actiōe de se. Et sicut naturaliter ois homo hz duplicē oculū corpis·⁊ si vno careat q̄ uis videat. tñ defectus est nō purus in eo. Ita ⁊ aīa cuiuslibet dz hre et oculū speculatiuū ⁊ oculū practicum. aliq̄n .s. q̄siderando diuina·aliq̄n q̄siderādo ⁊ ordinādo būana. Est aūt duplex speculatio ſm .b.Tho. sup Cant. Una est intuitiua solū cōsiderans res. ⁊ precipue spūales ⁊ diuinas ad intelligendū·⁊ hec modicū pertinēt· banc habuerūt plōi de q̄bus apl⁹ Ro.i. Cū cognouissent deū nō sicut deū glorificauerūt aut grās egerūt. sed euanuerūt in cogitatiōibus suis. Alia speculatio est gustatiua. cū .s. effectus diligit q̄d intelligit. hīdo sapōrem de diuinis ⁊ spūalib⁹ put sunt Et hec est speculatio sc̄or⁹ et bonorū fideliū. de qua apl⁹ ad Heb.vi. Qui semel illuminati sunt gustauerūt bonū dei verbū. Hoc pertinet ad sapientiā que dicitur a sapore ⁊ ducit ad claritatē eternā. vt dr sap. vi. Hūc oculū .s. gustatiue speculatiōis conat⁹ diabolus in hoīe excecare. In cui⁹ figurā legitur .i. Reg.xi. Q̄d Naas amonitarūz rex israelitas de iabes galaad quos obsidebat. in hoc voluit cū eis pfederare et pacē hre ut oīm oculos dextros eruer et. Et sic diabolus qui cū fidelib⁹ bellat cum eis quasi pacē facit. et nō molestat si oculū q̄sideratiōnis spūaliū et diuinorū auferat ab eis ·Ūñ Salomon Eccles.ij. Oculi sapientis in capite eius Caput cuiuslibet virtuosi est xp̄s. et ad hūc p templandū ⁊ opere imitandū oculi intellectus bonorum dirigunt. et puer.iiij. dicit· Oculi tui videant recta. .s. speculando ⁊ palpebre tue precedant gressus tuos. Palpebre oculorū sunt q̄sideratiōnes debite ⁊ rōnabiles que in angelo dicunt p cedere gressus nrōs .i. opera nra. Sic igit vtroq̄z oculo .i. practico ⁊ speculatiuo vtendū est· sicut ⁊ sancti viri fecerūt. vñ Melchiades papa. Nonne moyses in seculo erat cū crebro intraret tabernaculum et exiret. Qui intus p templatione rapiebatur foris in causa negocijs vrgebat· sic et Jacob angelos ascendentes ⁊ descendētes vidit. q̄ rectores eccl'ie nō solū contemplando ascendunt sed deorsum quoq̄z ad membra illius miserando descendunt di·lxxxviij. decreuit·

Sciendū tamen .§.i.

q̄ multiplex est oculus Est oculus corpalis. et hic coercendus ꝓpter occasiones maloꝝ inde cōsequentiū. vñ Job.xxi. Pepigi fedus cū oculis meis ne cogitarē quidē de virgine. et Eccle.xxvi Fornicatio mulieris extollentia oculoꝝ Est oculus presidentalis. ⁊ hic reuerēdus. Ūñ dīs per pphetam. Qui vos tangit tangit pupillaz oculi mei. ij·q.vij. accusatio. Tanguñt aūt q̄ in bono rātur. De his etiā Hiere.xiij. Die defecerūt oculi eorū·q⁹ nō erat herba. .s. spūalis refectionis. ⁊ illud p̄s. Oculi mei languerūt pre inopia. .s. spiritus. Est oculus rōis naturalis·⁊ hic fidei subiciend⁹. vñ Canti.vi. dicit a sponso aīe spōse sue. Auerte oculos tuos q⁹ ipe me auolare fecerunt. id est remoue inquisitiones ſm naturalē rationem in his que sunt fidei·q⁹ hmōi inuestigatōes faciunt animā a deo recedere. Propter q̄d ait apl⁹ ij.ad Corin.x. Captiuātes omnē intellectū in obsequiuz xp̄i Est oculus affectionalis. ⁊ hic ad deum erigendus. iuxta illud Isa.xxxviij. q̄d dixit Ezechias. Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso. Oculi mei .i. intellectus quo ad cogitationem. Et affectus quo ad appetitionem ista scilicet temporalia nimis amando. Sic cōtra de reprobis dicit. Statuerūt oculos suos .s. affect⁹ declinare in terrā .i. ad terrena. Est oculus intentionalis ⁊ hic ad celū extendēdus. vt .s. seruet illud apl⁹ i.Corin.x. Omnia in gloriā dei facite. Et de hoc Luc.xi. dicit. Si oculus tuus .i. intērio fuerit simplex. totū corpus tuū .i. operatio sequēs lucidū erit. Q̄d faciebat Tho.iij.ad te dñe oculos meos erigo· In plurali dicit oculos. q⁹ ⁊ si vnus tñ vltimus sit finis q̄ in ope intendit multi tñ pñt esse fines medij q̄ ad deū dirigi debent Est oculus ꝓtemplatiōis. ⁊ b̄ spū concidēdus. De b̄ dicit sponsus Canti.iiij. vulnerasti me .s. ad amorem traxendo in vno oculoꝝ tuoꝝ .i. ꝓtemplatione diuinoꝝ q̄ pertinēt ad oculū speculatiuū· et in p̄s. Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū q̄d ē scriptura sacra seu inspiratio dei. Est oculus cōscientialis. et hic detergēdus .s. a puluere terrenorū ⁊ detractionū. vñ xp̄s Lu.vi. ait. Quid vides festucam in oculo fratris tui. trabez aūt q̄ in oculo tuo est ñ q̄sideras. Hinc Gre. de tractoribus ait. Quid aliud detrahētes faciūt nisi q⁹ in puluerē sufflant. et in oculos suos terrā excitant. vt vnde plus detractiōis perflant inde magis nil veritatis videant. xi.q.iij. inter verba. Est oculus diuinalis. ⁊ hic custodiēdus Zacha.iij· Super lapidem vnū oculi septē .i. sup xp̄m. ⁊ sup quemlibet electū septē dona spūs requiescūt. q̄d nōt hoīes in oīb⁹ dirigere ⁊ illustrare. iuxta illud. Oculi dñi lucidiores sole. q⁹ spūssancti dona totā aīam illustrant. Est oculus doctrinal⁹. ⁊ hic caute ex-

ercendus.et de hoc Job.xxix. Oculus fui ceco do cendo.s.ignorantem.iō aūt caute exercendus .qz vt dicit Eccle.xliij. Sol exurens radijs excecat o culos. Sol exurens id est doctrina nimis rigida vel nimis alta.7 de his oībus oculis dz seruari illud ps. Oculi mei semp ad dīm. Et tunc bea ti oculi qui vident hoc modo Luc.x.

¶ Capitulū tertiū. de bis que requirunt ad bene videndum corporaliter 7 spiritualiter.

Quanduz q; sicut

ad bene videndū corpaliter tria req runtur. ita ad videndum spūaliter. i. fm intellectū. Primū est subiectū recte cōditio natū. Scōm est interiectū. i. mediū illustratum. Tertiū est obiectum ogrue colozatum. Hec tria pūt notari in illo verbo symeonis. Viderūt oculi mei salutare tuū Luc.ij. Nam subiectū visus est oculus.7 iō dicit oculi mei. Mediū per qđ videt est lumen.7 iō dicit viderūt. Obiectū visus ē res corporalis colozata. iō addit salutare tuū. Et ō hac visione etiā pōt intelligi illud qđ dixit xps discipulis suis Luce.x. Beati oculi qui vident q̄ vos videtis scz xpm sed spiritualiter.

Quātū ad primū .§.i.

est sciendū q; oculus seu pupilla oculi est subiectum vbi recipit species seu similitudo rei que videtur. Sed ad hoc q; bene videat oportet q; oculus habeat quattuoz ḡditiones. ¶ Cancauitatem priuato apparenti tumoze. ¶ Integritatē sociato cōpetenti vigoze. ¶ Obscuritatē remoto impedienti albozc. ¶ Siccitatem remoto defluenti humore Ita 7 oculus mētis dz hāe has ḡditiones spūaliter ad bene cognoscendū. ¶ Primo esū oportz q; oculus vt bene videat corpaliter sit cōcauus. nō elatus cū tumoze exteriozi. Experientia esū docet q; omnes qui hūt oculos grossos 7 eminētes ad extra male vident. Et hūtes oculos ḡcauos ecōtrario bene vident. 7 rō huius est. qz im ꝓportionata lux fuscat. Cūm homo nō dz posse respicere solē in spera sua. Si igit oculus est ꝑminens extra statim pcutitur radijs lucis. 7 nō fuscat. Dz si oculus est concauus radij lucis recipiunt primo in illa concauitate. 7 sic ipis diffusis oculis sine lesione ad suū actū adijcitur. Unde dicit q; si quis in meridie esset in valde cōcauo puteo stellas videret in celo. Sic accidit de oculo spūali. Nam qui hz intellectū tumidū 7 elatū non videt. iuxta illud ad Ro. i. Dicētes se esse sapientes stulti facti sunt. Sed hūs intellectū humilē qui ad intra occupatur scz sui cognitiōe. hic bñ videt. Unde puerbi.xi. Ubi hūilitas fuerit ibi sapientia. 7 saluator Mathei.xi. Confitebor inquit tibi dñe pr̄ celi 7 terre. qz abscondisti hec a sapientibus 7 prudentibus 7 revelasti ea paruulis. Ad sensum esū ptz q; connera seu elata male sunt receptiua 7 cōcaua bene. Sicut videm? in montibus qui nō retinēt aquaz pluuialem sed valles 7 fouee. vñ ps. Inter medium montiū pertransibūt aque. nō in montibus scz, supbis s̄ p mediū montiū scz in vallibus. que sūt mediū inter mōtes ptransibunt aque veritatis scripture 7 gr̄e. Ad hoc ipe xps hortabat dicens. Discite a me qz mitis sum 7 hūilis corde Matb.xi. qđ 7 exemplo oīdit in oībus. Nā humilē matrē elegit que diceret. Ecce ancilla dñi 7c. Humilez prem seu nutricē Joseph. qui cogitauit occulte dimittere mariā tanq̄ indignū se reputans secū habitare. vt dicit Bern. Humilē lectū fenū habuit. Hūilia aīalia. hūiles pannos ad cooperiendū. Hūiles pastores ad inuisendū. Demuz elegit hūilem turbā discipulorū. s. piscatoz. et eis p. fecit humilē Petrum qui dixerat recede a me. qz hō pctōr sum Lu.v. Et qz hūs stephanus plen? fuit hūilitate. qz sapia 7 obedientia que nisi ex humilitate hūi nō pūt. iō intuens in celū vidit gl̄az dei 7c. ¶ Scōm qđ requirit ad bene videndum est integritas sociata cōpetenti vigoze. Et p hui? declaratōe scire oportet q; oculus corpalis hz sup pupillam siue lucē septē tunicas seu velamina. 7 quecunq̄ illaz deficeret aut lesa eēt visio impediretur. Apposuit aūt actoz nr̄ g̃ Iosus deus septem tunicas ipi pupille vt magis custodiret illa virt? nobilis que ꝓpter suā nobilitatē de facili ledere Propter qđ ps. dicebat. Custodi me dñe vt pupillam oculi. i. sicut septē tunicas induis pupillā oculi corpalis. sic septē donis spūssancti custodi oculū aīe mee. Neq; eīm quis pōt bene videre ad sufficientiā ea que sunt sibi expedientia ad salutem nisi habuerit septē dona spūs que plenissime fuerunt in xpo 7 ab ipo deriuant in oēs suos electos. De quibus dicit Isa.xi. Requiescet super eū spūs dñi. spūs sapie 7 intellectus. spūs ḡsilij 7 fortitudinis. spūs scie 7 pietatis. 7 replebit eum spūs timoris dñi. Et ex his bñ videbit 7 iudicabit quecunq̄ agenda. vñ sequit immediate. Non fm visionē oculorū iudicabit. i. fm iudiciū hoim 7 apparentiā exteriozē. Sapiētia. n. m eo apparuit dū diabolo occultauit misteriū incarnationis. disponendo vt mr̄ sua sponsuz accipet. Quaz rationē assignat Origen. xxvij. q. ij. c. inuēta. Spūs intellectus oīdit ex eo q; illius carnis aspect? intellectū vare videbat. Bruta esū visio iesu nato vident rōe repleta. De qbus Isa.i. Cognouit bos possessoze suū 7c. Et pastores idiote videntes cognouerūt de vbo Luc.ij. Requieuit spūs consilij sup eū. qz oīa ḡsilia que ḡdicatur? erat infantul? adimpleuit virginitatē. pauptatem. obedientiaz patientiā 7c. Quātū ad spūm fortitudinis dicit Isa.lij. Consurge ḡsurge induere fortitudie brachij dñi. dñi brachiū filius est a pr̄ procedens qui indutus est fortitudine qm̄ venit? est carni nostre

Capitulū Tertiuz

in qua fortiter reiecit hostes iferni ⁊ vicia mūdi. Et iō bis dicit. Consurge ꝙ surge. i. ꝙ surges ꝓtra diabolū. Vñ ipe dicit iam princeps hui⁹ mundi iudicatus est. Cōsurge ꝓtra aduersa ⁊ ꝓtra vicia mundi ea supando Jo. xvi. Cōfidite inquit ego vici mundū. Spūs scīe in eo ostenditur nō solum speculatione seu noticia scripturarū cuz in tēplo duodēnis interrogaret doctores ſ ⁊ experientia sensitiua. Ex his. n. q̄ passus est didicit ꝑm aplm ad Hebre. v. Passus est em agonē esurie et alias penalitates. Pietatis spū repletus est qui q̄ nūq̄ cōpassus nasci voluit vt nos nō moreremur. Pietatis etiā spūm habuit. q̄ ad vandā noticiā celoꝝ ⁊ religionē verā reuelandā natus est. Et enim homo ꝓfectius ambularet ad veritatez ait Aug. de ciui. dei. Ipa veritas dei filius hoīe assumpto nō deo ꝙsumpto veniens fundauit ac stabiliuit fidem. De spū timoris q̄ dicenduz nisi q̄ timuit dñs iesus nō solū timore reuerētiali pfectissimo sed etiā timore naturali. iuxta illud Matth. xxvi. Cepit iesus timere ⁊ dicente angelo. Fuge in egiptum. illuc delatus fuit. Et q̄. b. stephan⁹ erat plenus spū sancto. vt dr Act. vi. quo ad ista dona iō vidit gloriā dei. et beatus etiā Simeon. q̄ spiritussanctus erat in eo. vt dr Luc. ij. Ideo presentatū xp̄m in tēplo agnouit dicens. Viderūt oculi mei ⁊c. Tertio oportet q̄ oculus sit niger nō albus ad bene videndū. Omnes em multum albi male vident siue si hūt palpebras albas siue pilos eoꝝ albos nimiū. Rō huius est. q̄ albedo disgregat visum et iō debilitat. Dis enim virtꝰ disgregata debilior est virtute simul ꝙgregata. Hinc auctor nature fecit aīalibus melius videntibus pupillam nigrā. vel ad nigredinē tendentē principaliter. Et ex hoc insinuat q̄ ad hoc q̄ oculus mētis sit aptus ad videndū. oportet q̄ sit non albus vel delicatus sed niger vel mortificatꝰ. Vñ ⁊ de sapientia dicit Job. xxviij. Nō inuenit in terra suauiter viuentiū. Talis fuit vita xp̄i plena. ſ. asperitate ⁊ mortificatiōe ꝓpter q̄ dicebat anīa Canti. i. Fasciculus mirre dilectus me⁹ dilectus anīe sponsus iesus dñs. Et hic fasciculus mirre id est copiosus in mortificatiōe ⁊ amaritudīe vite. Sic et stephanus fuit mortuus mūdo renunciatis ꝓpalibus et inter lapidatores suos ⁊ inimicos quasi oblit⁹ sui in celuz oculos dirigens pro inimicis exorabat dicēs. Ne statuas illis hoc peccatū. ita et symeon mortu⁹ p affectū vite ꝓpalis si aliud expectabat nisi xp̄z videre. ⁊ iō ꝓviso inq̄t Nūc dimittis fuū tuū dñe ⁊c. Quia viderūt ⁊c. Quarto oportet q̄ oculus sit ab hūore sepatus Hā lacrime impediūt visum vt experientia docet. Vñ et Magdalena dū fleret ad monumentuz vidit dñm celoꝝ et existimauit ortulanū virgultorū. Accidit em de lacrimosis oculis sicut de aere humido et pluuioso qui repūtat iridē siue arcuz ⁊ hoc nō nisi p humores eiusdē aeris. Unde si q̄s dū ploraꝝ respiceret fixe lumen pure candele. extimabit lumē circundatuz ab arcu cerulei viridis rubei et flaui coloris. Sz tergēdo lacrimas videbis ibi arcū nō esse ſ te fuisse deceptū. Verbū dei q̄d factū est caro sūme duritatis est. Vñ dicitur speculū sine macula Sap. vij. et liliū cōuallium Canti. ij. Et iō videri nō pōt nisi a puro ⁊ mūdo corde. ꝑm illud ad Hebre. xij. Sanctimoniam sequimini i. puritatē sine qua nemo videbit deuz Et Mat. v. Beati mūdo corde q̄m ipi deū videbunt. Quāuis. n. aliquis naturaliter vel p exercitatum studiū habeat acutū intellectū. Si tamē carnaliter ⁊ ꝑm mundū viuit parū diuina penetrat et degustat. Vñ in figurā phibeatur Leuiti. Ne qui lippis erat oculis accederet ad altare dei nec offerret panes deo. In lippis quippe oculꝰ pupille sane sunt. ſ humore defluente infirmātes palpebre egrotescūt. Quorū q̄ infusione crebra atteritur. etiā acies pupille viciat. Greg. Lippus quippe est cuius sensuz natura acuit. ſ quersationis prauitas ꝙfundit di. xlix. hinc etenī. Talis ſ qui hz oculos hūorosos plenos carnalitate. nec ad ministrandū et offerendū sacramēta est idoneus. nec in accedendo ad altare ad recipiendū eucharistiam. nec ꝙsequēter ad videndū deū. Sed beatus stephanus qui inter sctōs i terris positos primus vidit gloriā dei valde purus fuit. vñ intuentes in eū iudei. videbant eū vt angeluz. et si bi in testimoniū magne puritatis. cōmissa fuit cura mulieꝝ quersarū. Simeon etiā q̄ fuit valde purus vnde dicit iustus. iō meruit xp̄m videre dicens. Viderunt oculi mei salutare ⁊c.

Secundū quod .§. II.

requirit ad videndū est mediū illuminatū. Patet. n. p experientiā q̄ de nocte aere nubiloso q̄ntūcunq̄ quis hret oculū bene dispositū et ante se rem colorata nil de ea videret. q̄. ſ. mediū non est illustratū scz aer. Vbi etiā ꝙsideranda sunt q̄tuor circa ipm mediū ad hoc q̄ sit bene ordinatum ad videndū corpaliter ⁊ spūaliter. Subtilitas essentialis. Luciditas radialis. Puritas accidentalis. Continuitas terminalis. Quātum ad primū ad hoc q̄ possit bn res videri requritur q̄ mediū visiōis sit subtile essentialiter. Eo enim q̄ mediū est grossius visio est imperfectior Sicut ptz q̄ ea q̄ videnť p mediū aqueū nō ita clare cōprehendunť. sicut q̄ videnť p aerē. ⁊ que videnť p aerē tensiorē. minus pfecte ⁊ clare videntur q̄z ea q̄ videnť p aerē rariorē. Vñ aliq̄n et alicubi aer est ita tensus vt nō videať fere sol. Sz ad videndū spūaliter requiriť subtilitas in medio. Media spūalia quibꝰ spūaliter videre possumus sunt doctores ⁊ p̄dicatores quoꝝ doctrinis illū inamur qui in vtroꝝ testamēto claruerunt.

ꝑcipue ꝓphete in veteri ⁊ apli in nouo. Sed et euãgeliste ꝓmaxie media sũt ad illũiandũ. Sũt aũt ꝙttuor media ꝙ que spũaliter possumus deũ ⁊ dñm iesum xp̃m ⁊ magnalia ei⁹ videre. Jp̃i ꝙt tuor euãgeliste figurari p̃nt ꝙ quattuor elemẽta Licet. n. naturaliter nõ oĩa elemẽta sunt transparentia corpa. sicut ptz de terra. ũ vitrũ qđ est terrestre est trãsparens. Jta aũt iste euãgeliste fuerũt subtiliari ⁊ a mũdo reuulsi. vt optime ꝙ oẽs possumus dñm videre. et que ad ip̃m ꝑtinent ex doctrina euãgelij ⁊ vita ip̃oꝝ. Et matheũ quidẽ possumus apte terrã appellare. q⁹ prio⁹ fuit valde terrenus deditus mũdi lucris. Ũñ thelonearius dr et publicanus. Et hic etiã Ezech. i. ⁊ Apoca. iiij. ꝙ hoiem figurat cui cõmissa est cura terre vt in ea oparet Gen̄. iij. Tradidit etiã noticiaz nobis de xp̃o ꝟm carnẽ quã a terrenis traxerit ĩcipiẽs euãgeliũ Liber ghãtiõis ⁊c. Marcus significat peraquã. Nã in ciuitate q̃ fundata est tota in aq̃s scz venetiarũ elegit habitare. ⁊ ꝙ leonez figurat qui quartanã patit eo ꝙ multo hũore abũdat. Aqua summe nutrit quartanã. Hic tradit noticiã de ieſu ꝟm suã sapiam que p aquã figurat in scriptura. Juxta illud. Aqua sapie salutaris potauit illũ. Ũñ principaliter Marc⁹ describit p̃dicatiõez xp̃i. Et incipit euãgeliũ suũ in aq̃s iordanis dicens mox post exordiũ fuit ioannes in deserto baptizans et p̃dicans ⁊c. Lucas aũt est vt aer. Unde euãgeliuz scripsit ea lingua q̃ melius vtit aere in formando vocẽ q̃z alĳ. Dicit Jsido. in li. etbi. ꝙ orientales frangũt aerez in gutture. ⁊ in gutture loquũtur vt hebrei et iudei. Occidẽtales ꝑcipue hispani frangũt vocẽ in dentibꝰ. et nõ in dentibꝰ loquũtur vt latini. Sed mediterranei frangunt vocẽ in palato et in palato formãt vocẽ. et iõ melius q̃z alĳ loquũtur vt greci. Et iõ locutio eorũz comptior est ceteris ꝟm ip̃m. Et hac lingua lucas suũ scripsit euãgeliũ ꝟm Hiero. Ũñ seclari quadam redolet eloquẽtia. Hic figurat ꝙ vitulũ qui in veteri testamẽto figurabat mortẽ xp̃i que i aere facta est. Unde ⁊ principaliter Lucas describit ignominiã passiõis. et hec visio est nobis magis ꝓportionata. Nã p aerem corpaliter melius videmus. Et rõ est. q⁹ nil nobis nasci ꝓfuit. qđ dixit Mathe⁹. nec p̃dicatio ꝓfuit qđ dixit Marcus. nisi redimi ꝓfuisset. qđ dixit Lucas. Joãnes aũt figurat p ignẽ et merito. q⁹ dilectiõis amore ardebat Hic figurat etiã p aquilã que sup oĩa alia aialia visitat spẽraz ignis. vbi exustis plumis ad terrã veniens iterũ iuuenescit. Igni recte cõpat cuius verba fuerũt plena igne caritatis. Jp̃e describit quõ sic de⁹ dilexit mũdũ vt vnigenitũ suum daret. Et qual sit ip̃e vnigenit⁹ datus nobis ibi. In principio erat verbũ. Jp̃e narrat ꝟmonez in vltima cena plenũ igne amoris. Jp̃e solus latus xp̃i lancea perforatũ describit. vñ exĳt omnis flãma amoris. Eple eius plene sunt fraterno amore. Que hñtur in legẽdis ad ꝓpositũ hic sunt. Scdo mediũ dz esse lucidũ illũinatiz. Ũñ licet aer sit mediũ ꝙqđ videmus q̃ tñ est tenebrosus visioni nequaq̃ deseruit. Lux autẽ que hz pfecte illuminare est verbũ eternũ. vt ptz Jo. i. Media aũt illuminãt vario mõ ab eadez luce ꝟm mediĳ dispositionẽ. Nã aliqua sunt media terrea ⁊ opaca vt speculũ ⁊ calibs. Aliqua sũt media diaphana et solida. vt vitrũ. Aliqua sunt media rep̃sentatiua et subtilia vt ignis aer et aqua. Prima media illuminant tñ in superficie. et hec repũrant. sed nõ recipiũt. Scda media illuminant tota. ꝑ dubiũ efficiũt seu nõ clare ostendũt Sed tertia media illuminant pfecte et clare repũrant. Primi sunt p̃dicatores scripta recitãtes ꝑ nõ intelligẽtes seu bñ loquẽtes ⁊ male operantes. Scda media sũt doctores veri catholici. Sed tertia media sunt euangeliste et apli qui immediate a dño illustrantur. Est tñ sciendũ q̃ illa ꝑs media est lucidior que ẽ vicinior corpori in q̃ radij terminant. Ũñ aer ẽ lucidior iuxta terrã q̃z sit supius ꝓpter qđ media regio aeris dicit tenebrosa. Cũ aũt radij diuinitaz terminent in carne quã verbũ assumpsit. in illa tertia ꝑte mediorũ que illuminant que cõprehendit euangelistas illa ꝑsona est magis illustrata q̃ fuit illi carni ꝓpinquior. Et hic fuit Jo. euãgelista. Nã ꝟm carnem frater fuit in scdo gradu ieſu xp̃i. Et q̃uis et alĳ frẽs eius fuerint. nõ tñ ei ita familiares ⁊ ꝓtinui cũ eo. Ũñ Jsidorus dicit q⁹ est quasi vnus de quattuor fluminibꝰ paradisi. q⁹ et ipe sacri ostici pectoris fonte potauit qđ postea in toto orbe diffudit. Tertio ad hoc ꝙ mediuz sit cõpetens. exigit ꝙ mediũ sit purũ ab omni accidente ꝙ viz nõ hz aliquẽ colorẽ nec etiã repleatur humore. Nã si mediũ esset coloratũ oĩa viderentur esse coloris illius mediĳ. Siꝛ si medium est vaporibus aut hũoribus repletũ nõ repsentatur oculus sicuti est. Ũñ aliq̃n sol apparet sanguineus aut rubicundus. q⁹ aer nõ est in sua puritate Joannes euãgelista fuit optimus vt esset mediũ visionis tante. Nã fuit ab omni amore alienatus a xp̃o. Nã vocatus de naui statim oblitus est amoris paterni renuit nauẽ arrẽq̃ piscandi et existens in nuptiis. q⁹ ducebat vxorem virgo purus ipa vxore relicta virgo ꝑmansit in eum. Quarto ⁊ vltimo mediũ dz esse ꝓminuz. s. ab oculo vsq̃ ad rẽ visibilem vel videndã. Hec ẽ vna ratio quare positus conus in igne subtilissimo ñ videtur. q⁹ variant media. Nam oculus ẽ in aere ⁊ conus in igne. Et vbi oculus sine lesione starz in igne clarius videret q̃z videat ꝑ aerẽ. Hic aũt facer euãgelista cõtinuus est a xp̃o ad nos. ad qđ insinuandũ factus fuit medius inter senatũ apostolicũ ⁊ xp̃m dñm. q̃ volentes scire quis nam ip̃um traderet. ioannem intercessorem fecerunt.

Capitulū Quartum.

Ubi dicit Petrus rauēnas. Quantū poterit apud deū p nobis minimis si intercessor fuit pro summis. Quāta reuerentia eius patrocinium debz a nobis flagitari q̄ ad uocatus factus est aplorum. Huius aūt prinuitatē sub figura descripsit Ezechiel. xvij. dicens. Aquila grādis magnaz alarū longo membrorz ductu plena plumis & varietate venit ad libanū & tulit medullā cedri & summitatem frondiū eius auulsit. & transportauit eam in terrā chanaan in vrbe negociatorz posuit illam. Ubi primo notat euāgeliste dignitas varia. Habuit. n. dignitates plurimas. s. limpiditatē visualem. & iō dr aquila. Scōa dignitas fuit virginitas angelicalis. & iō grandis. Tertia fuit prās supernalis que ibi notat magnaz alaz. Quarta tenacitas mentalis. s. in bene retinendo mēri verba audita a xp̄o. ibi longo membrorz ductu. Quinta suauitas internalis. ibi plena plumis. Sexta varietas graduat. s. patriarcha. pphēta. apls. euangelista. martir. doctor & virgo & frater xp̄i. ibi & varietate. ¶ Scdo notat in eo perspicacitas lucida. cū dicit venit a libano & tulit medullam cedri &c Ubi primo describit eius ascensus mirabilis ibi venit a libano qui est quidā mons & interpretat candidatio & significat altitudinez diuine maiestatis. Scdo fructus tractus ineffabilis ibi. tulit medullam cedri &c. i. diuinitatis. Medulla enim stat in medio. Media aūt inter diuinas psonas est filius. nō quidē loco situ vel, pprietate tpis sed notatione psone. & hanc medullā. s. verbū tulit &c Tertio sermo platus incōprehensibilis ibi. & summitatem frondiū eius auulsit. Frondes. n. sunt proprietates verbi quas descripsit dicens. Verbum erat apud deū &c ¶ Tertio notat de eo charitas optima ibi. transportauit eā in terraz chanaan &c. Et dō cū pduxit narrationez verbi vsqz ad carnis assumptionē. cū dixit verbū caro factū &c. Et etiā qz dimisit i modo verā cognitōez dr xp̄o & vita ei? &c

Tertium quod .§. iii.

necessario requirit ad videndū est obiectū coloratum. Nā & si quis habeat oculū purificatū & medium illustratū & nō adsit obiectū coloratū. non videt corpaliter. Ūn & aīam cū egredit de corpore nō videmus nec angelos in sua essentia nec virtutes & hmōi. Et rō est. qz nō sunt corpalia nec p̄ psequens colorata. Quia igit deus purus spirit? erat eū videre nō poteramus. Sed postqz effect? est homo & p̄ psequens coloratus euz oīs videre potuit. iuxta illud Isa. lij. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Notat aūt sponsa quattuor colores eius cū dicit Canti. v. Dilectus meus candidus & rubicūdus. caput eius aurū optimū comae ei? sicut elate palmarū. nigre vt corui. Ubi nota. ¶ Albedinē puritatis qz cādid? ¶ Rubedinem caritatis. qz rubicūdus. ¶ Fuluedinez diugnitatis. qz aurū optimū. ¶ Nigredinē humiliatis. qz nigre come. ¶ Respice inquit p̄s. in faciem xp̄i tui. Et primus color spectat ad carnē ei? purissimaz. Est aūt quadrupler puritas. vna habetur per essentiam que est solius dei. Leui. xvij. Sanctus ego sum dñs deus vr. Scōa p gle permanentiā. & hec angelorz & beatorz p̄s. Eruta būt sancti in gl̄a. Tertia p̄ innocentiā. Apoc. xiij. Sine macula sunt ante tronū dei. Et hanc occisi ab herode habuerūt p̄ penitentiā p̄s. Lauabis me & sup niuem dealbabor. n q. Reg. v. Lauare septies in iordane &c. Omnis ista puritas fuit in xp̄o. Nam quantū ad quartā septies effudit sanguinem in ablutionē septē capitaliū nō sui sed nrōz ¶ Scōs color. s. rubeus spectat ad aīam caritatē ardentissimā quaz oñdit in effusione sanguinis. Apoca. i. Dilexit nos & lauit nos a peccatis nr̄is in sanguine suo. Sed quadruplex est martirium. Primū est alios saluans vt xp̄i. eccl̄ia. Venite et videte martirē &c. Scōm est voluntatis & opis vt stephani. Tertiū est voluntatis tm̄. vt Jo. euangeliste. Opis tm̄. vt Innocentiū. Sed nullū martirū celos aperire potuisset nisi martir xp̄us suo sanguine rubricatus aperuisset. vñ. Aue sanguis aptor ianue. Tertius color. s. fuluus. qz dicit caput eius aurū optimū spectat ad diuinitatē eius nobilissimā carni vnitā. Aurū purū fuit caro ei? pfectius aīa eius optimū diuinitas eius. Et potest dici p̄ iste color demōstrat oīpotentiam eius. Cognoscit aūt diuina potentia. Primo qñ agit supra naturā. qđ factū est cum virgo peperit. Scdo oñdit se agere extra naturā. qñ virgo euz lactauit vbero de celo pleno. & cū stephanus vidit celos apertos. Tertio trāsformat naturā vt cū stella videbatur ipm cognoscere et magis demonstrare. & animalia bruta. & cum ioannem eduxit de nuptijs. Quarto opatur id qđ nō hz natura. vt cū remittebat peccata siue originale puulis occisis nō circūcisis et actualia parentibus eorū et hmōi. Quartus color niger fuit. vt patz in autoritate. Come ei? &c. Et p̄tinet ad vitā eius vera mortificatione patientissimā. Fuit em̄ būlis quātū ad sui psonā. qz puulus natus est nobis Isa. ix. qui im̄ēsus erat. Scdo būilis quātū ad locuz vbi natus. qz in quo castro in vili rugurio Mich. v. Tu bethleem terra iuda &c. Tertio būilis fuit qntum ad penalitatē quā sustinuit vt alij Paū. vij Primā vocē emisit ploras &c. Quarto būilis qntū ad subiectiōem hoīm & legiz. qz circūcisioni se subdit. Et erat subdit? illis. s. parentibz Luce. ij.

¶ Capitulum quartum. De his que impediūt visum anime vel auferunt.

Septē sunt que au

ferūt vel impediūt visum aīe spūalē vt dici possit cecus. figurat? per cecuz

qui sedebat secus viã precedentia ab inordinato amore ꝓpter qđ dicit ps. Supcecidit ignis ⁊ nõ viderũt solẽ. Vbi nota. Primo inchoationez excecatiõis ibi. ignis. Scđo cõpletiuũ hꝰ priuatiõis ibi. supcecidit. Tertio ꝙsecutiuũ huiꝰ defectionis ibi. ⁊ nõ viderũt solem.

Quãtuz ad primuz .ꝟ.I

principiũ obscuratõis l' obcecatõis mẽtis ẽ amor inordinatꝰ q̃ signaf ꝑ ignẽ. qz sicut ignis ẽ primũ q̃tuor elementoꝝ ⁊ maxĩe actiuũ. ita amor ẽ prima ꝓncipaliũ q̃tuor passionũ ⁊ maxĩe opatiuꝰ Solus. n. amor nescit laborẽ ꝫm Aug. Et sicut ignis i sinu celari nõ põt vt dicit Bas. ri. sic nec amor vel xmẽe. Vñe aũt ꝓmũ ꝓdit vel ab amore male inflãmate. vl' a timore male bũiliante. vt dicit Aug. exponẽs illud ps. Incensa igni. s. ordinati amoris ⁊ suffossa scilicet ꝑ defectum inordinati timoris. Vel increpatiõe vultꝰ tui pibũt. s. in iudicio sententia eterne dãnatiõis. ℔ ⁊ timor fundatur in amore. Propterea. n. quis timet aliq̃d perdere l' sustinere. qz illud amat. Ad sensuz etiaz patet q̃ ignis material debilitat visum corpalẽ.

Quãtũ ad secun .ꝟ.II

dũ sciendũ q̃ nõ q̃libet ignis inordinati amoris tollit visuz spũalẽ. ℔ tũc o ñ supcecidit. i. in ptez supioris võis ꝓsensuz descẽdit auferens lumẽ nature actual' cognitõis ⁊ ꝓsequenter gẽ illustratiõis Qđ fit frequenter instigãte diabolo q̃ hãtat in celo aereo. In cuiꝰ figurã legiꝫ iob. i. q̃ ignis descendens de celo. s. a demõe ꝓcurato pueros oueſq̃ cõsumpsit. excecãs simul ⁊ occidens pueros. s. rõnales ⁊ occultos sensus. oues. s. simplices ⁊ innocẽtes cogitatiões mẽtis. Sũt aũt septẽ mala procedentia ab isto igne ⁊ excecãtia vt dictũ est. Primũ est nimia circa tpalia occupatio. Dic. n. pulmis sup oculos vel in oculos intrãs excecat ⁊ impedit visum. sic occupatio circa terrena obscurat vl' subtrahit cognitionẽ spũaliũ. Et sicut aspiciẽs in terra ꝓ tũc in celo non põt aspicere. sic ⁊ mens ad terrena applicata. celestia meditari nõ põt. vnde parabolice dr Lu. xiij. de quadã muliere a demõe curuata ⁊ pñter oculꝰ ad terrã directa q̃ surſuz respicere nõ poterat. et. xiij. Reg. vl. hẽtur in figura q̃ Sedechias rex fugiẽs a hierosolima excecatꝰ ẽ a nabuchodonosoꝝ in reblata. Hinc in interpretaf visio pacis. reblate interpꝫtaf multa. Cũ aũtẽ qs ab intuitiõe vere pacis implicat se mltis occupationibꝫ tpaliũ excecaf a diabolo signato ꝑ nabuchodonosoꝝ. Secõm ablatiuũ seu impeditiuũ visus spũalis est carnal' parentũ affectio. Cuz enĩ qs nis sensualiter amat. ꝓpinqs mlta facit incõuenientia. q̃ mẽ ipe nõ videt passiõe amoris obscuratus. qđ manifeste ptz q̃tidie. Nã ⁊ ꝓlati eccie largiunf bona eccliaꝝ pauꝑibꝫ distribuẽda ꝓsanguineis etiã nõ egentibꝫ et bñficia dignitates eis imeritis. existimãtes sibi hec licere. Cõtra qs dicit Amb. Nõ ꝓpterea te deo ded' casti vt illos diuites facias. s. ex bonis eccliaꝝ ℔ vt tibi vitã ꝑpetuã fructu boni opis. s. elemosine acq̃ras. Putãt se paupposcere precẽ q̃ꝝ tuũ ⁊ vite tue adimere contenđũt fructum et accusant q̃ eos diuites nõ feceris cũ te velint illi eterne vite fraudare mercede dif. lxxvi. nõ satis. Et laicis licitũ videf retinere aliena ad nutriendũ familiã cũ honore. In cuiꝰ figuram legiꝫ q̃ dalila dedit samsonẽ in manꝰ philistinoꝝ q̃ eũ subito excecauerũt vt hẽtur iudi. xvi Samson interpꝫtaf sol eoꝝ ⁊ significat ꝓlatos q̃ hũt alios illũiare sicut sol. Nam de eis dixit ꝙs Mat. v. Vos estis lux mũdi. vel etiã signat rectores q̃scunq̃ familiaꝝ q̃ debent suos exẽplo illũiare dalila interpꝫtaf situla q̃. s. haurif aqua de puteo. ⁊ significat effectionẽ carnalẽ ꝓpinquoꝝ. Sicut. n. situla haurif de aqua putei ad voluntatem ita hꝰ affectiõe carnali hauriũt ꝓpinqui a suis ꝓlatis vel maioribꝫ de bis tpalibꝫ q̃ntũ volũt. q̃ affectio tradit in ptãtem philistinoꝝ. i. demonũ obcecantiũ illos vt dicere possint illud ps. Lumen oculoꝝ meoꝝ ⁊ ipm nõ est mecũ. Tertiũ excecatiuũ est diuinoꝝ nis subtil' pscrutatio. Vnde dr puer. xxv. Qui scrutator ẽ maiestatis oppimet a gla. Sicut. n. si qs vellet aspicere fixe in spera sol' potius obcecaref q̃z ipm plene videret. Sic mentis nre acies inualida in tã excellẽti luce. s. pfecte cognitiõis diuinoꝝ figi nõ põt. q̃ si tẽptauerit q̃s pia errore cecabif. Vnde ⁊ in figurã q̃ erãt i sancta sanctoꝝ veteres tẽpli seu tabernaculi velaria erant ⁊ a q̃cunq̃ apte videri nõ poterãt. qđ est dꝫa curiosos q̃bus videf diuina secreta intellectu posse meriri. de quoꝝ nũero aliq̃s fuit paulus ꝓfidens nimis de ꝓpria sapia. ⁊ ob hoc nõ intelligẽs secretũ misteriũ incarnatiõis. ad qđ ꝓpriũ lumẽ naturale nõ attingit. Vñ ⁊ de eo dr Act. ix. q̃ circũfulsit eũ lux de celo. cadensq̃z in terrã aptis oculis nihil videbat. In q̃ significata est indispositio sua. sed postea bũiliatus cũ accessit ad ananiã visũ recepit

Quartũ excecatiuũ est tepiditas ⁊ pigritatio. Sicut. n. instrumẽta artis cũ nõ exercentf diu ebetãtur. ⁊ aliq̃s rubiginẽ ꝓtrahẽtes destruunf. Et sic vires corpis minuunf. si qs in aliq̃ ope nõ se exerceat. ita ⁊ intellectꝰ ebetaf si rorꝑscat desidia. nõ vacans lectiõi vel meditatiõi spũali. Vñ ⁊ victorinus dicit. Cito pigrescit iudiciũ bũanuz nisi iugi lectione reparef. Et in hꝰ figura legiꝫ Thob. ij. q̃ cũ sederet dormitans irũdinibꝫ emittentibꝫ stercora sup oculos suos excecatꝰ est. Ad significãdum q̃ q̃ dat se dormitatiõi pigricie ⁊ quieti corꝑali, temptatiõibꝫ immissis a diabolo excecatur

Quintũ excecatiuũ ẽ mũez receptatio. Vñ dr Ero. xxiij. de iudice. Nõ accipies mũera q̃ mũera excecant oculos sapientũ ⁊ puertũt verba iustoꝝ.

Capitulū Quintuz

Et ꝓterea in iure talibꝫ ꝓhibet mūera recipere. Nam hmōi obcecant efficiunt postea acceptores ꝑsonaꝫ ferētes iniustas sñias. Unde Ysido. xi. q. iij. c. paup' dicit. Cito violat auro iusticia. nullāq; reus ꝓtimescit culpā quaz se redimere nūmis existimat. ⁊ de hoc etiā dñs ꝙqueritꝫ ꝑ Ysa. dicēs. ca. i. Principes tui infideles. s. nō seruantes fidelitatem ⁊ equitatē in iudicijs. socij furum oēs diligūt munera. sequūtur retributiones. pupillo non iudicant ⁊ cā vidue nō ingredit ad eos. ⁊ in figuram hmōi dicit rex Ieraris fatai vxori a hrae Ecce vēdi mille argenteos fratri tuo. i. abzee in velamen oculoꝝ tuoꝝ. ⁊ vbicūq; introieris scito te deprehensam Genē. xx

Certū est talis exultatio Multū. n. impedit honor et ꝓsperitas mundi cognitionez sui. et perꝙnis dei. Cū dicit Apoca. iij. dicis. diues sum locupletat' et nullius egeo ⁊ nescis. q; miser es et miserabilis. paup. cecus et nudus. Sic saul exaltatus ad regnū seu regimē populi. ita excecatus est vt reuerentiā quā ꝓius exhibuerat ꝑi spūali. s. samuelī amitteret dei obedientiā negligeret genez suuz dauid sibi et toti regno perutilē ꝓinuo persequeret ad mortez. Et ad ea q̄ dānauerat ⁊ expulerat de regno. s. phitonissas et diuinatores se cōuerteret. vt hētur. i. Regū. xxviij

1° Septimū excecationū est in malo assuefacto. vnde dr Ezech. ij. Malicia excecauit eos Malicia aūt importat habitū vicij qui acquirit ex frequētatione actuū seu ex assuefactiōe. Talez cecitatem incurrerant pharisei. de quibꝫ xp̄us ait Ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ Mat. xv. In huius figuram legit Genē. xxvij. q̄ senuit Ysaac ⁊ caligauerūt oculi eius. et pre senectute videre nō poterat Cum. n. qs inueterat in aliquo malo et cōsuetudine ipius nō cognoscit nec sibi ꝓscientiam facit etiā de apertis mal' Similiter ⁊ de germanis legitur. i. theutonicis q̄ antiq̄tus nō sibi faciebant ꝓscientiā de furto et rapina. putātes sibi licere ita erant assueti ad illud. Et sodomite assuefacti tanto sceleri nō cognoscebant et ꝓsciam sibi nō faciebant de tanta turpitudine palā. et pene oēs illius ciuitatis talia opantes. Et sicut ꝓcussi erant cecitate mentali ꝓter eoꝝ maliciā. ita ⁊ in figuraz ꝙcussi sunt cecitate corꝓali cū voluerunt in Lorth irruere. vt hētur Genē. xix. ꝙ talia flagicia ⁊ si oēs gentes facerent eodē criminis reatu diuina lege tenerent. xxxij. q. vij. flagicia. Sic etiā multi dicūtur xp̄iani inueterati in malis. ita excecati sunt vt tanq̄ licita velint ea defendere. vt q̄plures cōtractus vsurarios. fraudulētas turpitudines. pompas ⁊ alia plura. de quibus dr Ysa. vi. Excreca corpli huius. i. excecari ꝓmittes. vt videntes non videant ne q̄ cōuertantur ⁊ sanem eos.

Consecutiuū hu .§. III

ius delectōis q̄d est tertiū principale est priuatio visionis xp̄i. Cū dr nō viderūt solem. sol iusticie xp̄s deus noster canit eccl'a. Sicut enim hic nō vident ꝓ veritā fidem. ita in futuro non videbunt per manifestam speciē eius. s. diuinitatem.

Ca. v. de illuminatione seu recuꝑatiōe visus

Qst tractatū de excecatione videndū est de recuperanda illuminatiōe. quā vt summe necessariam postulabat quidā cecus dicēs dño iesu. dñe vt videam. s. ꝑto Luc. xviij. Et ad idem facit q̄d ait ps. cxviij. Reuela oculos meos et cōsiderabo mirabilia de lege tua. Ubi' tria notantur.

Petit illūinationē ibi. Reuela oculos meos: Innuit huius rei fructificationē ibi. cōsiderabo. Exprimit fructus determiatiōez ibi. mi. de l. tua

Quātū ad primuz .§. I

sciendū ꝑm Hug. cardinalē sup ꝑsal. q̄ septē modis illūinat quis spūaliter seu aperiunt oculi ei mentales. Et primo ꝓ pene afflictionem Ysa. xxviij. Uexatio dabit intellectū. vexatio viz alicuius infirmitatis. ꝑsecutōis. infamatiōis ⁊ hmōi dabit intellectū. i. illūiationē intellectus. In huius figurā legit Genē. iij. de primis parētibꝫ q̄ aperti sunt oculi eoꝝ. Senserūt em carnis rebellionem ⁊ inde penā ꝓfusionis ⁊ erubescentie ꝓter q̄d fecerūt sibi perizomata. vñ ibi dicit glo. Grex Oculos quos culpa claudit pena aperit. Exemplum pater in manasse rege iuda pessimo ⁊ inuoluto in oī scelere vñ et mente excecato. ⁊ tñ cuz sustinuit penā incarcerationis et vinculatōis ⁊ amissionis regni a rege assiriorū ibi. aperti sunt oculi mentis eius ad recognoscendum scelera sua.

1°

Scōm ꝑ ꝓie fragilitatis ꝓsiderationem. Ad sensum ptz q̄ qui habet albuginē in oculo nō videt ꝙ pupilla que nigra est bene videt. Moraliter aūt albuginē hz in oculo que veritatis lucem videre nō sinit qui arrogantia sapiētie seu iusticie excecatur. Sed pupilla oculi nigra videt. q̄z videlicet sensus humane cogitatiōis si stultū se peccatorem intelligit cognitionē intime claritatis apprehendit. hec Greg. di. xlix. hinc etiā in huius figurā legit Jo. ix. q̄ dñs iesus luto impositū super oculos ceci nati eū illūinauit. Lutū aūt super oculos signat fragilitatē et miseriā ꝓpriam in cōsideratiōe mētis habitā. Amos etiā prophēta cuz dixit amasie ꝓsiderādo suā vtilitatē ex se. Nō sū ꝓphēta ⁊ nō fuz filij prophēte ꝙ armentarius ego fuz vellicans siccomoros. Ex hac sua hūiliatiōe ⁊ recognitiōe sue ꝓditiōis recepit tūc actualiter lumē prophētie a dño vt ptz Amos. vij. c.

2°

Tertiū ꝑ ꝓie amaricationē aperiunt oculi. penitentia certū est q̄ tollit peccatū. Cū dixit princeps apl̄oꝝ Petrus turbis iudeoꝝ que audiebāt verbū eius. Penitemini ⁊ quertimini vt deleantur

3°

pcca ta vta Actu.iij. Cū aūt peccatuz sit illud solum qđ hz aiam excecare .iuxta illud Esa.ij. qđ dicit de pctōribus. Excecauit illos malicia eoruz Penitētia autē peccatū expellat. situt sanitas infirmitatē ⁊ virtus vicīū.iō sequit̄ q̄ pnīa illuminat mentē. In cuius figurā legit Thob.xi.q̄ cuz thobias posuit sup̄ oculos pris sui excecati fel piscis.aperti sunt ocli eius et lumē recepit. Fel qđ est amarū significat pnīaz.q̄ dr diffinit Amb.ē dolor cordis et amaritudo aīe ꝓ pctis q̄ quisq̄ commisit de pe.di i. Dr aūt illud fel qđ illūiauit esset piscis designat. qz pnīa ipa semp est in electis et bonis ⁊ qui supenatant mūdū sicut piscis aquā Exemplū in maria magdalena q̄ postq̄ amaritudinē pnīe oculis interioribꝫ et exterioribꝫ adhibuit vanitates. pompas. lasciuias. ornatusq̄ prius. vt ceca nociua et vānabilia esse nō videbat. et iō illis dedita erat postea vt illūiata despexit et abominata est. Sic et pelagia et maria egiptiaca. et arsenius et plures alij fecerūt et quotidie faciunt multi pctōres reuertētes ad pnīam. ¶ Quartuz p̄ pnīam vel aliena oꝛōem. vnđ et cecus qui sedebat secus viā mēdicans petens illūiatiōem duz clamabat. Miserere mei fili dauid. vidit recepto lumine Lu.xviij. Sapiens etiaz dicit q̄ inuocauit.s. orando et venit in eo spūs sapie cui? lumen est inextinguibile Sap.vij. et salomon postulans lumē sapiētie sup̄ oīa alia ad videndū que sibi agenda erāt ad regimē pp̄li exaudit? fuit. vt patet iij Reg.iij. Sed et oꝛō alterius multū etiā iuuat ad illuminationē. Vñ et iiij. Reg.vi. dr q̄ orāte heliseo ꝓ puero i. seruo suo aperuit dns oculos pueri et vidit montē plenū equoz et curruū ignito rū. Oportet tñ q̄ is ꝓ quo oraf adiuuet orantem abilitando se. s. ad grām ⁊ nō in malicia pseueret Vñ dixit dns Iere.vij. Noli orare ꝓ pplo isto neq̄ sumas laudē pro eis neq̄. n. te exaudiā. vñ legit in vitas patrū q̄ cū quidā multū temptatus recōmendasset se oꝛōibus cuiusdā sanctissimi viri. et hoc pluries fecisset nec sentiret iuuamen. vt aperient̄ oculi mētis eius ad cognoscenduz malum ⁊ damnū peccati. demū revelatum est illi patri hoc ꝓcedere ex defectu illius temptati. qz nō se adiuuabat ⁊ iō ipo reuertente ad eum declarauit pater ille talē defectū ꝓ materiale exemplū videlicet. Jubens illi vt saccum plena arena eleuaret sup̄ humeꝝ suuz. qđ faciente pater ille retinebat saccū ex pte inferiori deprimēdo. Et cū ille ꝓpter ea eleuare nō posset et pī sctūs instaret in dicendo vt leuaret. Rñdit. nō possum. qz tu me nō adiuuas sed impedis. Et ait pf. Sic et oratio mea nō pōt tibi ꝓdesse et illuminare. qz tua desidia me nō adiuuat ⁊ impedit. ¶ Quinto illuminaf quis ꝓzeli habitionē Apoca.iij. Collirio vnge oculos tuos vt videas. Zelus imporꝫat quendā intēsuz amoꝛem qui nō ꝓmittit sed impedit quātuz pōt ne aliquid sinistruz ꝓtingat amato. ⁊ ne separet ab eo. Hoc zelo ductus dns ihesus flagello expulit emētes ⁊ vendētes in templo Jo.ij. Non valens sustinere deh̄onoratiōem pris celestis. Sic qui hz zelū erga salutē ꝓpriā. ipe zelus aprit oculos eius ad ꝓsiderandū et cauēdum quecūq̄ sunt cōtra ipaz salutē. Et sicut radius solaris cū reuerberat terrā. in eo videnf minutissimi atramni et innumerabiles. ita qui ꝓcurif zelo dei ⁊ anīe sue in se videt minimos defectus ⁊ innumerosos. Hoc zelo ductus Mathanias occidit nunciuz regis anthiochi qui inducere volebat pplm ad idolatriaz ⁊ indeñ quendā tūc idolis imolantē. Unđ de eo scribif. i. Macha.ij. q̄ zelatus est sicut fecit finees zambri filio salomōi. ¶ Sexto aperiunf ocli per eterne suauitatis pregustationez. ps. Gustate et videte q̄m suauis est dns. Vel sic per eucharistie deuotā sumptionē. Ibi. n. fm Thō. spūalis vulcedo in suo fonte gustaf ⁊ recolit meōria passionis xp̄i. in qua latere eius trāsfixo a longino exiuit illa sanguinis de latere exuntis. vt dr. tangente longini oculos illūiatus est corpaliter. et multo magis spūaliter. qz postea sctūs ⁊ martyr fuit. ⁊ ipe sanguis effusus misteriū erat sacri altaris q̄ mētes illuminant̄ In cuius figurā dr i. Re.xiij. q̄ Jonathas gustato melle reperto illūiati sunt oculi eius qui iā pre fame quasi defecerat. Significat. n. mel suauitatē ipius sacri. Et qz ꝑ gustuz seu cōmestionē vnitur cibo cū cibato. ex quo figuratur in visu ⁊ alijs potētijs. iō sacm istud ꝓ modum cibi ⁊ ꝓ gustū sumit̄ ad designandum q̄ ꝑ ipius debitā sumptionē vnit̄ suauius anīa cum xp̄o ⁊ magis illuminat̄ fm Thō. in nū. Hinc et damascen? dicit. Ignis desiderij nostri assumēs eaz que ex isto carbone est ignitionē illuminabit corda nostra. ¶ Septimo aperiunt̄ oculi ꝑ gre infusionē. Qđ cognoscens ps. ipam petebat dicēs Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiam in morte. In cuius figurā dr iij. Reg.xij. q̄ Ioelis incubuit sup̄ pueruz ⁊ oscitauit puer septies aperuitq̄ oculos. Puer mortu? est peccator cui incubat dns vocando ad penitentiaz qui septies oscitat. cuz sanctus spiritus septem dona recepit et sic illuminatur per gratiam.

Quātū ad secum .§.II.

duz. Sicut nō ꝓsiderare est cā omnis mali ⁊ damnationis. ꝓpter qđ dr Isa.v. Opa manuū eius s. dei nō ꝓsideratis. ꝓpterea captiu? ductus est populus me?. Ita ꝓsideratio est cā multoꝝ bonoꝝ videlicet ⁊ recessus a malo. Unđ dr Ezech.xviij. de pctōre. Considerans ⁊ auertens se ab oībus iniquitatibꝫ suis. vita viuet ⁊ non morietur. Est ⁊ causa sollicitatiōis ad bona. Unđ Job.xxiij. dicit Considerans eū timore sollicitor. Est ⁊ cā cōpassionis ad ꝓximū. vñ ad Gal'.vi. dr. Arguite eū. s.

Capitulū Sextum.

pcōrez in spū lenitatis ꝓsiderans teipm. ne ⁊ tu tempteris.

Quātuz ad terti .ꝟ.III.

um. Determinatio fructus ꝓsiderationis notatur ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei est ꝑcipue lex euāgelica. de qua ps. Lex dñi imaculata ⁊c. Hec ꝓtinet mirabilia. Et q̄ ad exēpla gesta saluatoris nobis imitāda. Et q̄ ad miracula a nobis veneranda. Et q̄ ad documēta a nobis obseruāda. vt de diligendo inimicos et reddere bonū ꝓ malo. ⁊ hmōi. xxiij. q. iij. sex sunt differentie.

¶ Ca. vi. de exercitio intellectus speculatiui.

De exercitio intelle

ctus speculatiui ⁊ practici ⁊ tuali. Et de speculatiuo quidez ait dñs ꝓ psal. Vacate ⁊ videte q̄m ego sum de⁹. Cū. n. dilectio dei sit necessaria ad salutē. ⁊ via q̄ ducit ad celum q⁹ ꝯm Aug. Inuisa diligere possum⁹ ꝑ incognita nequaq̄z. iō conari debemus ad videndū. i. ad cognoscendū dñm nr̄m esse deū iesum xp̄m. q⁹aliter eū diligere nō valeam⁹. Est. n. obiectū voluntatis bonū cognitū seu intellectū visuz. ꝓterea xp̄s dicit. Beati oculi q̄ vi. ⁊c. Luce. x. vacate ⁊ videte. Vbi tria nota. Primū est ab alijs actib⁹ cessatio ibi. vacate. Secūz actual⁹ speculatio ibi. videte. Tertiū speculatōis determiatio ibi. q̄m e. s. deus.

Quātuz ad primuz .ꝟ.I

sciēdū q⁹ cū aīa sit virtutiz finite ⁊ q̄libz e⁹ potētia cū actualiter exercet in vna re determēter. oz q⁹ remittat vel cesset ab actu alia⁹. Sicut cum q̄s facit aliq̄d op⁹ q̄d requirit attentionē. vt pingēdo. sculpēdo scribendo. nō pōt ꝑ tūc intelligere aliq̄d arduum. Oportet ḡ si q̄s oz speculādo deū intueri q⁹ cessz ab alijs corpalib⁹ actib⁹. Et ꝓterea de⁹ ꝑcepit de sabbati cui nūc succedit dñica ⁊ alia festa vt vacarent ab opib⁹ manualib⁹. vt sic melius⁹ possent diuinis intendere. In h⁹ figurā Jacob pri⁹ dict⁹ est iacob q̄d interpretat supplantans erinde israel q̄d interpretat videns deū Gen. xxxij. ad significādum q⁹ oz pri⁹ vicia supplātare aīcz possit subtiliter speculando deū videre. ⁊ hoc est q⁹ dicit vacante id est cessante primo principaliter a pcijs q̄ tollūt q̄etez mētis ⁊ obscurāt intellectū. iuxta illud Isa. lvij. Cor impij q̄si mare feruēs q̄d q̄escere nō pōt. In aqua aūt turbata nō dare intuet sed quieta. Vacate etiā ab exterioribus exercitijs ⁊ occupatiōibus q̄ ⁊ si bone sunt tñ obnubilēt seu diminuunt speculationē. In hui⁹ figurā Lia et si plures filios generaret lippis tñ oculis erat. Rachel aūt ⁊ si infecunda tñ venustū ⁊ pulcrū bēbat aspectū. Et interpretat visum principiū quā ꝓmarie sup alias dilexit Jacob. vt bētur Gen. xxix. ⁊ signat speculationē siue aīam ꝓtemplatiuā que in speculatione dei intuet principiū oīum. Hec ⁊ si sterilis sit filijs occupationū exterioz⁹ q̄bus anīe ꝓ fidē deo generant. tñ q⁹ magis ⁊ feruētius diligit deum ꝓ marie ipa a deo diligit. Vacate q̄z. i. cessate a tumultib⁹ cogitationū q̄ impediūt subtilē inuestigationē. Vñ ⁊ saluato⁹ dixit. Intra cubiculū. i. secretū mētis. ⁊ clauso ostio. s. sensuū interioz⁹ a⁹ligs rebus extraneis ora prez tuū mat. vi. Oro aūt ꝯm damascenū ē ascēsio intellect⁹ in deuz scilicet per speculationem.

Quātū ad secun .ꝟ.II.

dū clarū est q⁹ sicut bñs visuz corpalē non videt rem nisi actualiter oculū ad illā dirigat intuēdā sic ⁊ bñs intellectū q̄ntūcūcz etiā acutū deū videre seu cognoscere nō pōt nisi actualiter intellectual⁹ ferat⁹ in eū. Qz cū dirigit⁹ in deū videt eū ꝓ fidez in via. ꝓ speciē in patria. Et ꝯm aug. visio est tota merces. s. fundamētaliter. ex visione. n. sequit⁹ necessario dilectio ⁊ fruitio. vñ ipe Augu. in fine de ciui. dei dicit. Ibi vacabim⁹ ⁊ videbim⁹. videbimus et amabimus. amabim⁹ ⁊ laudabim⁹. vbi notat⁹ gaudiū fruitiōis. Et sicut videtes vnā rez q̄eandē plenius videt ⁊ plures ei⁹ qualitates et circūstantias. q̄ acutiorē visum hz. Sicut etiā in p̄nti maiorē cognitionē de deo hz vnus fidel⁹ q̄z alius. ac etiā de alijs rebus. sic in patria licet omēs videant deū. qō est vnū denariū ꝑcessum oibus laboratibus in vinea dñi. tñ acuti⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ videt vnus q̄z alter. ⁊ ꝓsequēter magis eo fruit⁹. Et hoc est in domo pris esse mltas māsiones Jo. xiiij. i. dras ꝓmioz. Nō obstat his qō dr Exo xxxij. Nō videbit me hō ⁊ viuet. et illud Jo. i. deū nemo vidit vnq̄z. Pōt. n. hoc intelligi dupl⁹. viz q⁹ nō videt deū nec videre in gla pōt hō. i. carnaliter ⁊ sensualiter viuens ꝯm Jo. cassianuz. Alio mō q⁹ hō. i. creatura rōnalis viuēs vita sensitiua seu vtens sensibus. nō pōt deū videre in gla. Sed aīa sepata nō vtit⁹ sensib⁹ cū corp⁹ non bēat. ⁊ iō videre pōt deū ꝯm Tho. In corpe etiā posita alienata a sensibus pōt videre deū ꝓ essentiā. Sicut vidit paulus in raptu suo. Clisione etiā gustatiua nō videt homo. id est carnalis deum in vita ista. sicut virtuosi. De qua ps. Gustate et videte ⁊c.

Quātū ad tertiū .ꝟ.III

nota q⁹ de⁹ ꝯm Anselmū est q̄ melius⁹ excogitari nō pōt. Est. n. vniuersale bonū. vñ et moisi dixit. Ascende in montē ad me et oñdam tibi oīe bonuz i. mei ꝑm. Et qz spūs est nō corp⁹. iō cum ps. ait. Magnitudinis ei⁹ nō est finis. loqtur de magnitudine virtuali nō corpali. In his. n. que mole magna nō sunt. idē dicim⁹ maius q̄ meli⁹. Est igit bonitas ei⁹ infinita. ⁊ bōitas eius essentia ei⁹. Et q̄d ait Job q⁹ deus est sublimior celo. latior mari. longior terra. Admonet apls nos ita bene viue-

re vt possum? cõprehendere cũ oĩbus scĩis que sit longitudo. latitudo. sublimitas ⁊ pfunduz. s. dei id est intelligere sane sicut videt sancti. Non em̃ materialiter intelligẽde sũt iste dimẽsiones ꝫ spiritualiter. Et lõgitudo ei? quidẽ est eternitas. qz nec pincipiũ nec finẽ hz. Vñ Dañ. vij. dr. Potestas ei? ptãs eterna. Eius latitudo ẽ caritas immensa q̃ amplectit etiã inimicos. ⁊ nihil odit eorũ q̃ fecit. ⁊ p̃cipue amor quẽ hz ad hoĩes Hiere. xxxi. In charitate ꝑpetua dilexi te. ꝓpterea attraxi te miserãs. Eius altitudo ẽ sublimitas sapientie vel ptãtis q̃ cũcta cognoscit. Oculi. n. dñi lucidiores sole. vt dr Eccle. xxiij. Sicut em̃ sol illũinans respicit ita de? cũcta videt. vñ Ambro. Dis rõ superne scie ⁊ terrene creature ĩ eo est q̃ est caput earũ ⁊ auctor. quẽ q̃ inuenit nil vltra q̃rat. qz q̃cq̃d alibi q̃rit hic pfecte inuenit. In Salomõe ⁊ daniele oñdat auctorẽ tot? sapie di. xxv. §. i. Ei? autem pfundũ est inscrutabile iudiciũ iusticie eius q̃ alios saluat alios iuste dãnat. Videte g̃ qz ego sum deus iust?. etern?. sapiens. fortis ⁊ amãdus.

Tripliciter unde .§. iiij

ri põt deus a nobis put notari põt ex illis verbis apli. s. Videm? nũc p speculũ ⁊ in enigmate. tũc aũt facie ad faciẽ. i. Cor. in. xiij. Primo g̃ notatur speculatio cõialis ibi. videmus nũc p speculum. Secõdo insinuat speculatio ꝓphetalis ibi. i enigmate. Terno demonstrat speculatio clara ⁊ essential ibi. tũc aũt facie ad faciẽ. Primus igit modus videndi seu cognoscẽdi deũ est speculatio cõis. cõmunẽ dico. qz fideles ⁊ infideles boni ⁊ mali põt deũ cognoscere speculãdo p fidez vel rõez naturalem. vñ ⁊ aplus ad Ro. i. dicit de pĩis ethnicis. Qđ notũ est dei. i. qđ sciri põt de deo naturaliter manifestũ est illis. Sunt aũt septẽ specula p que nũc deus videt. Primũ est amor natural. Secõm ratio internal. Tertiũ creatura corpal. Quartũ scriptura diuinal. Quintũ iusticia virtualis. Sextum anima humanalis. Septimum angelus specialis.

Primũ igitur spe .§. v.

culum est amor naturalis summi boni. Vnũqđq̃ enim graue p tanto cognoscit naturaliter modo suo q̃ sit centrũ terre p quãto in se sentit appetitum seu inclinationẽ illud inuenire. ⁊ illuc se dirigit. Vnũqđq̃ anial nouit modo suo cibũ esse. qz sentit se famescere ⁊ illũ appetere. Qđlibet flumen fatet esse mare. qz discurrit quousq̃ illud inueniat. Qđ aũt nõ est naturaliter mouere ñ põt Et si volũtarie posset qs moueri ad aliqđ bonuz qđ crederet esse ⁊ nõ foret. sed talis mot? naturaliter esse nõ põt ad ꝓpositũ. Dis ania rõnalis ⁊ si nihil viderit audierit vel legerit sentit ista tria in se deficere. s. cognitõis veritatis. affectiõis boni tatis. requietiõis ⁊ tranquillitatis horrens et fugiens ꝯtraria eor. Et primo dicit pbs. Oĩs hoĩes natura scire desiderãt. ⁊ quãto plus nouit homo tãto magis appetit scire. ꝓpter qđ dicit Salomon Eccls. i. Oc nõ satiat oculus visu nec auris auditu. qđ intelligit magis de interiori ꝯgnitione q̃z exteriori. Et quãto res est magis ardua ⁊ difficilis tãto magis intelligere ꝯcupiscit si ei? capax est. Vñ ⁊ de diuinis ⁊ celestibus ⁊ si modicũ quid ⁊ imperfectissime ꝯgnoscere valeam? tñ propter eor nobilitatẽ ⁊ maximã veritatẽ. tal? parua ꝯgnitio magis pficit ⁊ mentẽ delectat q̃z perfecta cognitio inferior. De scdo dicit pbs in. i. ethi cor. Bonũ est qđ oĩa appetũt ⁊ quãto maius tanto magis appetit. Vñ boeci? de philosophica cõsolatõe inquit Inserta ẽ mentibus hoĩuz naturaliter veri sũmiq̃z boni cupiditas. Et qz virtus est veru bonũ ꝓducens ad ipm sũ mũ bonũ qđ est deus. iõ ipa naturaliter appetit. ⁊ contrariũ eius scz vicium horror hẽtur. adeo vt dicat moralis Seneca. Et si scirem hoĩes ignoraturos ⁊ deos ignoscituros. adhuc dedignarer peccare. Tertium scz quies seu pax etiã naturaliter poptat. Oĩa em̃ appetunt pacẽ sm dionisiuz. que nõ est aliud q̃z tranquillitas ordinis rer. vt scz vnaquęq̃ teneat locũ ⁊ obtineat finẽ suũ. Vñ ⁊ Aug. in li. cfessionũ Fecisti inquit nos dñe ad te ⁊ inquietũ est cor nostrum donec requiescat in te. Cum igit quilibz experiatur in se ista desideria scz cognoscende sũme veritatis. adipiscende plenissime bonitatis. consequende indeficientissime requiei ⁊ trãquillitatis ⁊ in nulla re ex creatis possint ista hbri. cũ de? ⁊ natura nihil frustra operẽt ne istud naturale desiderium in hoĩe frustret. oportet q̃ sit aliqua prima et summa veritas. maxima et plenissima bonitas suauissima et quietissima tranquillitas in q̃ oĩno quiescat nr affectus Et hic est deus nr ⁊ non extimabit ur alius ad eũ qui in terris visus est vt dicitur Baruch. nũ. p rõem viz cognitus. Videte ergo p hoc speculũ. q̃m ego sum deus. Sume exemplũ in aliq̃ corpe hũano. qđ nunq̃z fuit sanuz necq̃z vidit hominẽ nec scit quid sit sanitas. puta idropicum. paraliticũ ⁊ hmõi. Si interroges talem infirmũ corpe. quid velles. quid desideret. qđ querat. Rñdebit vnicq̃z se velle esse liberũ ab illis calamitatibz ⁊ miserijs et infirmitate. Et sic implicite desiderat sanitatem. licet specialiter ab eo non cognitam. sic ad ꝓpositum. Ingredere secretum mẽtis tue. ⁊ tibi loquens dic. Oania mea es ne quiera in totũ. ⁊ subito rñdebit tibi. certe ñ et quare qđ tibi deficit qđ velles vt dęa eẽs. Sz caue diligenter ne sensualitas se immiscat infra aiam ⁊ spũm. ⁊ nõ vocata rñdeat. Cupio diuitias. honores. potẽtias. famã ⁊ hmõi. Certa ista nõ est responsio spũs siue anie. qz spũs spũalia appetit nõ carnalia. Impone igit ipi carni silentiũ ⁊ dic

Capitulū Sextum.

ſpiritui q̄ tſideat' ipe. Et ſubito dicet. defecit mihi requies. ⁊ hoc eſt qđ ſūme opto. ſ. quietari. tale bonū hūdo q̄ amplū nō deſiderem. ⁊ tūc queras vlterius. Quid eſt iſta quies ſeu bonū in quo appetis quieſcere. ⁊ cū adhuc nō pfecte cognouerit ⁊ pceperit tale bonū talē quietē. nec in quacunq̄ creatura inuenerit. Videt p̄ hoc ſpeculū natural' deſiderij deū eſſe ſolū illud bonū pfectiſſimū. qđ eū quietare pōt. q̄ cognito ipm ſup̄ oīa diligat Nam ognoſcendo et nō diligēdo dicit Jacobus q̄ talis ſil'is eſt hoīni ꝓſideranti vultū natiuitatis ſue in ſpeculo. q̄ ſtatim abīt ⁊ oblit⁹ eſt q̄lis fuerit. Vultus aīe eſt volūtas. q̄ nutibꝫ vultus manifeſtam⁹ volūtatē ipam. Vñ vultus a volo vis dicit. Vult⁹ vero natiuitatis eſt voluntas ſeu appetit⁹ naturalis. Tūc q̄ quis in ſpeculo reſpicit vultū natiuitatꝭ ſue cū intellectu ꝓſiderat naturale deſideriū ſibi ineſſe ſūmi boni. Et ſi nō diligit ⁊ opaſ vt nouit abīt ⁊ obliuiſcit q̄lis fuerit Et ſic p̄z quō videmus nūc p̄ primū ſpeculū.

Secundū ſpecu .§. VI.

lū vt dictū eſt. eſt rō internal. Egredit enī ipa rō extra ſe. reſpicit mediantibꝫ ocul' corpalibus creaturas oēs quas pōt videre vel qōlibet ſcire. Exin de reuertit intra ſe ⁊ elicit ex his ꝓſideratōes tres quaſi tres p̄tes huj⁹ ſpeculi ſcđ̄ p̄ qđ deus videt. Videlicet quātitatꝭ magnitudinē. virtuoſitatis pulcritudinē. motus inceſſitudinē. Et ſic atteſtātur ⁊ oſtendunt diuinā p̄tātem. eius virtuoſitatem ⁊ oīmodam immutabilitatē. ⁊ hoc eſt qđ ait apl's ad Ro. i. Inuiſibilia dei. i. inuiſibilis magnitudo ⁊ potentia eius. a creatura mūdi. i. hoīe. per ea que facta ſunt. i. iſta ſenſibilia intellecta ꝓſpiciuntur. Sempiterna q̄z virtus eius ac diuinitas q̄ immobilis eſt. Reſpiciamus g̃ primo in prima p̄te huj⁹ ſpeculi ⁊ ꝓſideremus magnitudinē q̄ntitatis ꝓtinue ⁊ diſcrete creaturarū. ⁊ videbim⁹ q̄ magnus dñs ⁊ laudabil' nimis ⁊ magnitudinis eius nō eſt finis. Tante magnitudinis dꝰ eē celū a ſapientibꝫ q̄ ſi de nouo crearent tot terre tante quātitatis eſſ' ea q̄ nunc eſt quot ſunt grana arene maris. oēs ſimul nō adequarent magnitudini celi. qui tñ plures ſunt. ſed et ſi ſtellas celi ille poſſet dinumerare poſſet guttas maris q̄z plurie ſunt. multo maiores tota terra. que terra ⁊ ſi in ſe magna ſit. maior tñ eſt aqua ⁊ multo maior aer. ⁊ ignis ſpera aere maior. Quis etiā dinumerare poſſet multitudinē piſciū i ſpecieb⁹ innūeris. Numerū auiū. quātitatē beſtiaꝝ terre domeſticaruꝫ ⁊ ſilueſtriū. Quot ſunt gña arborū. quot ſpecies herbarū. quot lapides p̄cioſi. quot alia creata nobis ignota. Et haꝝ creaturaꝝ aliqua nō ſolū ſūt maxima multitudine ⁊ magnitudine ꝓtinua. ſed ⁊ perpetuitate ſemp̄ durātia vt elementa ⁊ corpa celeſtia. et cū nulla haꝝ ſe facere potuerit. ꝙ oēs clamant illud p̄a. Quoniā ipe fecit nos ⁊ nō ipi nos. Sic p̄ ea videm⁹ tāq̄ in ſpeculo rōis eaꝝ factorē eſſe deū nr̄m ⁊ ſūme potentem. Accedat ait Aug⁹. q̄cunq̄ creatura ⁊ faciat tale celū et talē terrā. et dicā q̄ deus eſt. P̄z q̄ nulla creatura ꝙ facere pōt. oſtat illū eſſe deū qui hec oīa facere potuit. Eſt enī potentie infinite ex nihilo aliq̄d facere ſicut ⁊ cūcta a deo ipo creata ſunt. ſm illud. tj. Bacha. vij. Ex nihilo fecit ea deus et hoīm gen⁹ et ſic p̄ ſpeculuz nūc videmus deuz.

Scđa p̄s huius ſpeculi eſt rō q̄ elicit ex virtute et pulcritudine creaturaꝝ. Necq̄ enī eſt alia ita mīma creatura q̄ careat ſua ꝓpria virtute. nō petrula. non p̄ nula. nō pellis. nō pilus qui nō bēat ſuā virtutē nō herba. nō fruct⁹. nō flos. nō aīal qđ nō habeat ſuā bonitatē. Et licet naturales multa dixerit de ꝓprietatib⁹ et virtutib⁹ reꝝ nihil ē q̄ cognouerunt vel ſcripſerūt reſpectu virtutuz ignotaꝝ. ⁊ q̄ nunq̄z ſcient' ab hoīb⁹. pulcritudo etiā eaꝝ mirabilis eſt. Et vt melī⁹ intelligas ꝓſidera infimū elementoꝝ. ſ. terrā. q̄ cū videat deformis turpis i viſceribꝫ ſuis eſt ſpecioſiſſima ⁊ virtuoſiſſima. Si enī terra in ſe nō bret magnas virtutes ⁊ pulcritudines abſconſas vñ ex ea poſſent educi metalla aurū. ſ. et argentū. ſtannū. es. auricalcū. ferruz. plūbum. vñ formant' ſua uaria inſtrumēta organorū. tibiarū. cimbaloꝝ. cāpanaꝝ ⁊ hmōi. Ex radicibus terre egrediunt' illa ligna de q̄bus fiūt ſua uaria inſtrumēta. vt leutha. citbara. lire. viole. biffari ⁊ alia. Et ex metallis et lignis natis e terra cōpinguntur dulcia pſalteria arpe et alia. O quot pulcri flores naſcunt' de terra. roſe. lilia. viole q̄z pulcri et ſuaues fruct⁹. Quāta differentia ⁊ ſuauia vina. vernacia. maluetica. greca. tribiamica. muſcatella. alba. rubea. potentia et debilia cōfert nobis. quot genera bladoruz. quot aromata colligunt' ex ea. Cinamomū et balſamū aromatizans canella. mirra. nardus. crocus. piper. zinziber. nuces muſcate. gariofali. zucbarū. et alia mlta. Nō g̃ terra ita eſt turpis vt apparet. cū in ſe habeat tot pulcra. tot virtuoſa. ⁊ tñ ita vilis eſt q̄ pedib⁹ calcam⁹. ⁊ oīs turpitudo ⁊ putredo in eā proiciturꝫ in ipam quer'it'. Vilissima eſt terra inter oēs creaturas ꝙ nobiliſſima ſm nrām capacitatē tot pulcra ex ſe pducens. Et in tantuz nobilis q̄ affect⁹ nō deceptus nō videt' aliud q̄rere q̄z res ipi⁹ terre. Si g̃ terra ē ita nobil'. pulcra. vtil'. ⁊ ꝙcupiſcibilis q̄nto nobiliora ē aq̄ q̄ ipa eſt p̄cioſior. et aer pfectior aqua et ignis aere. Et celi multo nobiliores. pulcriores ⁊ virtuoſiores elemētis ſūt. Conſiderat inde mens in ſpeculo rōnis q̄m oīs virtus et pulcritudo effect⁹ alicui⁹. eſt nobilius ⁊ pfectius in ſua cauſa. et iō cū deus ſit oīm cauſa. videt q̄m ſm Boecium de philoſophica conſolatione. Oīa dum mente gerens ſiliq̄z imagine formans pulcrum pulcerrimus ipſe. Hac rōne motus ſapi/

ens ostdit vanitatē ⁊ stulticiam gentiliū. qui creaturas deos putauerūt ex pulcritudīe ⁊ virtute earū inspecta cū ipe verus de⁹ pulcerrimus sit et pulcritudinē ⁊ virtutē cūctis rebꝫ ipe tradiderit Ūñ dicit vani sunt oēs hoīes in q̄bus nō subest sc̄ia dei. i. vera ꝓgnitio de deo. Et sequit. ⁊ de bis que vident bona nō potuerūt intelligere eū q̄ est nec operibus attendētes agnouerūt q̄s ēet artifex sed aut ignē aut spūm aut citatū aerem aut girū stellarū aut nimiā aquā aut solē aut lunaz. rectores orbis terraꝝ deos putauerūt. quoꝝ si specie delectari deos putauerūt sciant quanto bis dñator eoꝝ specios̄ior est. Speciei em̄ generator hec oīa cōstituit. Aut si virtutē ⁊ opa eoꝝ miran sunt intelligant ab ipis. q̄m̄ qui hec ꝓstituit fortior est illis Et magnitudine. n. speciei ⁊ creature cognoscibiliter poterit eoꝝ creator videri. hec oīa Sap. xiij.

Tertia ps huius speculi est rō formata ex motu rerū. Omnia em̄ creata aliq̄ mō mouent. Juxta illud Boecij. Stabilisq̄ manēs dans cūcta moueri. Mouent. n. aliqua p̄ gñationē ⁊ corruptionem forme substātialis. puta elemēta ⁊ elemēta ta. Ellia p̄ mutatiōem qualitaꝫ accidental'. vt cuz quis mouet seu mutat de calido in frigidū ⁊ econuerso de sano in infirmū. de bono in malū et econuerso. vel de etate in etatē. vt de iuuene in senem Mouent alia localiter sicut aīalia et corpora celestia. In bis igit motibꝫ corpalibus. cū nil possit mouere seipm. ꝫ oīe q̄d̄ mouet ab alio mouetur. sicut aīalia mouent ex motu celi. et celi mouētur ad motū angeli. et angl's ad motū alterius ⁊ cū nō sit procedere in infinitū oportet deuenire ad vnū primū motorē qui oīa mouet ⁊ ipe īmobilis pseuerat. et hic est verus de⁹ ⁊ dñs nr̄. q̄ dixit Malachie. iij. Ego de⁹ ⁊ nō mutor. Et sic videmus nūc deū p̄ speculū rōis dicte internal'. vt possumus dicere illud. ij. Petri. i. c. speculatores facti illius magnitudinis gl'e. i. ex speculo rōis facti sum̄ns videtes magnitudinez dei glorios̄i.

Tertiū speculū .§. VII.

est creatura corporal'. Dicut em̄ celi enarrāt glāz dei. ita ⁊ alia inferiora ipm̄ nobis manifestāt. Et hoc speculū hz tres ptes vñ deū videam⁹. Et prima est ordo creaturarū cū pseuerātiōe. Scda est actio earꝫ in sui pservatiōe. Tertia est finis earuz in creatione. Ordo vniuersi est mirabil' ita q̄ ex hoc in tanta rerū varietate sic ordinata rō cogatur affirmare vnā esse. puidentiā que cūcta disponit. ⁊ hic est deus. Et q̄ sapiētis est ordinare ꝫm pōm. Ideo maximus ordo vniuersi oñdit magnam ei⁹ sapiam. ꝓpter q̄d̄ dicit ps. Magn⁹ dñs ⁊ magna virtus ei⁹ ⁊ sapientie eius nō est nūer⁹ Repitur aūt in istis rebꝫ creatis nō solū ordo situalis siue localis ꝫ etiā tpalis ⁊ potentialis. Et ordo quidē situalis siue localis in hoc apparet. q̄ quelibet creatura tenet locū suū ꝫm dignitatē suā Nam terra ⁊ terrena sicut viliora in imis locata sunt. Aqua vt dignior altius eminet. diuina tū sapientia arena maris ⁊ ter minus statuit vt vltra nō progrediat ad viluendā terrā. Aer vt perfectior aque eminet Et ignis ita actiuus ⁊ calidus a nobis elongat supalia situatus. Celi incorruptibiles. sol luna ⁊ stelle lucētes in suis speris altissime collocate sunt. Et celū empirreū nobilissimum vbi gaudent sancti cū xp̄o. supremū oīum corporū est. Habent etiā ista corpalia ordinē temporis sui. ꝓpter q̄d̄ dicit Eccl'es. Omnia tps bñt ⁊ suis spaciis transeūt vniuersa sub sole. Ordinatissime em̄ sol facit cursum suū per signa zodiaci infra annū integrū. Et sic transeunt tpa veris estatis. autūni. hiemis cū effectibus suis. Transeunt ⁊ dies naturales eadem tpis mensura ad motū primi mobilis cōpletum. Ūñ ps. Ordinatione tua perseuerat dies. q̄m̄ oīa seruiūt tibi. ⁊ ea que in hieme mortua videbant. in vere reuiuiscunt annuatim. ⁊ in estate fructificant. Ordo quoꝫ potentialis in ipis rebꝫ est aspiciend⁹. Nā minor ptās nō influit in maiorē p̄ virtutez. sicut nec inest suprapositā loco. Nō em̄ terra influit in celū sed celū in elementa. Sic etiā in corpe hūano quodlibet mēbrū est suo loco ꝯgrue ordinatū ⁊ potentie superiores influūt in inferiores. Sic ꝫ sapientia diuina disponit oīa suauiter Sap. viij.

Scda ps huius speculi s. creature corpalis. ē actus quē bñt siue effectus ipe creature ex ꝓpria tione sui esse. Oīe em̄ aīal vitā tueri laborat. Et oīs creatura q̄ntū pōt suā libertatē ⁊ ꝓprietatē defendit. Et lapis iactat⁹ in altū ex violentia ad terram reuertit ꝫ citius vbi melius ꝓseruat. Aues pisces ⁊ bestie terre ⁊ minimi vermiculi fugiunt ꝓ posse ne capiant. nec est aliqua creatura q̄ appetat mutare statū suū ⁊ ꝯditionē. Vermis em̄ nō desiderat musca esse nec formica canis. Quiescit piscis in aqua in quā ingredi fugiūt cetera aīalia Nescit serpens appetere se esse leonez aut hoīem: Et totū hoc q̄ creature nō videt posse esse melius seu maiorē bē ꝓfectiōem in specie sua ꝫ illā quā dedit sibi deus. Nō em̄ nobis vile videt cū a deo factū sit pretios̄uz est. vñ dicit Geñ. i. Vidit de⁹ cuncta que fecerat et erant valde bona. Et si cuncta erant bona ꝫ bonus erat aspis. bonus est draco bonus est vrsus. bona est aranea ⁊ scorpio. bona ē formica. bon⁹ est culex ⁊ pulex. bon⁹ est equ⁹. leo. capra. ⁊ bonus est bō. bon⁹ erat angl's. Oīa ista et alia bona sunt in sui natura. ⁊ si aliqñ ꝓpter defectū nr̄m nobis nociua. Cōtentat. n. vnaquecz creatura de bōitate sibi ꝓcessa ⁊ eā p̄ posse ꝓcurat. Solus angl's ⁊ bō q̄ plus acceperūt bōitatis pl⁹ offēderūt ⁊ oñdūt ingratitudinis desiderando statuz mutare ⁊ deo silem esse. Et sic quotidie nunc̄z in

Capitulū Sextum.

eodē statu ꝓmanēt. ℞ semꝑ previgil ⁊ auidus ad mutandū ꝯditōem. O miser bō q̄re non discis a bruris ꝓtenrari de statu tuo ⁊ ꝯditōe. credēdo hāc veritatē q̄ melī⁹ esse nō possis q̄ q̄ te deus fecit. siue sis cecus siue mācus siue claudus siue pauper siue ꝯuus siue ꝓcēpt⁹ ab altīs siue infirm⁹. Quid em̄ esse pōt nisi bonū ⁊ p̄cioſuz qđ deus optatur ⁊ ꝓcedit. p̄cipue cū dicat sapiēs. Cu aūt dñator dñe oia cū trāquillitate iudicas ⁊ cū magna reuerētia disponis nos Sap. xij. Cū g̃ oia hūc effectū habe ant vt q̄rant ꝓ posse ꝯuatōem sui esse. ꝓ ℞ q̄rūt mō suo assilari deo q̄ bz esse vniuersale ⁊ semꝑ ẽ. Tertia ps speculi huius est finis ipāz 'rez in creatione. Dicit. n. Aug. q̄ oīa fecit deus ꝓpter hominē. hoiem aūt ꝓpter seipm. Et vt exemplificat Hugo de sancto victore i li. de arra anie Fecit deus humanā naturā vt sponsaz suaz. ⁊ vt videret ipa 'sponsa q̄ntū diligeret a sponso misit sibi forseriū plenū iocalibꝫ Et peridēdo āt forseriū q̄d ẽ vniuersum ꝓ ꝯsideratōem eius in supmo repis seraphin ardētes. cherubin ludētes. tronos reuertentes. dñationes p̄cipientes. ptātes inimicos cohercentes. virtutes mirabilia faciētes. principat⁹ ꝓuincias custodiētes. archangl'os sūma nūciantes ⁊ rectores dirigētes. angelos hoīes custodientes Hi ꝓēs fm aplm ad hebreos. i. sunt administratorij spūs. s. sponse. Alia iocalia sunt celi ⁊ plane te. quoꝝ q̄libet bz suā influentiā. ita vt vna stella siue planeta aquas trahat sup mōtes. ⁊ vbi non dñatur ibi putei fieri nō pñt. Alius dat influentiam vino. alius oleo. ali⁹ sapores varios fructibꝫ ⁊ sic de alīs. Post hec in forsorio repis nō solū elementa sed ⁊ pisces ⁊ aues ⁊ bestias terre. Et oīa vt ait ps. ad dñm subiecisti pedibꝫ eius. Ez certe nō inferiora iocalia sūt sacramēta ⁊ alia spūalia. q̄bus ipa sponsa anima ꝓficiat. Quāuis igit ipa sponsa facie sponsi videre nō possit. ex arra tū sibi missa ⁊ tā p̄cioſis iocalibꝫ. ⁊ p̄cipue cū sanguine suū ꝓ ea effuderit vt ornaret genas ei⁹ ex hac cōsideratiōe videre pōt tanq̄z ꝓ speculū magnificētiā. largitatē. intimā ⁊ viscerosaz ei⁹ dilectionem Et sicut videm⁹ nūc deū ꝓ speculū. sicut videbat apls dicēs. Nos gloriā dñi speculātes. i. vt in speculo glorioſuz deū aspicientes trāsformam̄ de claritate in claritatē. i. de ꝯgnitione vna ad aliā.

Quartuz speculū. §. viii

lū est scriptura diuina 'q̄ quidez p̄supponit ad deum intuendū. Si. n. nō crediderit⁹ nō intelligetis. ait dñs ꝓ Isa. In isto speculo 'ꝓ tanto videt deus ꝓ quāto locutio ei⁹ est locutio dei. In ipsa em̄ audim⁹ deum loquentē ⁊ de se nos docentem Et auditu aūt ⁊ lectiōe videt q̄s in intellectu q̄ prius nō videbat. Habet aūt istud speculū tres ptes fm q̄ ipa scriptura veteris ⁊ noui testamenti tripbariā diuidi pōt viz in libꝝos legales annectē do eis ⁊ bistoriales. libꝝos sapiētiales. ⁊ libꝝos ꝓphetales. ⁊ in q̄libet bar ꝓte videmus deū cū pfectionibus suis licet obscure. Et in pte quidez legali ⁊ bistoriali videm⁹ deū cū sua oīpotentia. cū in li. Geñ. agit de creatiōe rez a deo. In exo. videmus ei⁹ clementiā cū pplm hebraicū edurit de durissima ꝯuitute egipti ⁊ ꝯdurit ꝓ desertuz pascens māna celesti ⁊ a multis molestijs eos liberauit. In leui. oñdit q̄ sit maxima reuerētia. dñi sacrificia multa ⁊ varia voluit sibi offerri. In li. numeri dependit eius patiētia dñi ipo ꝯtra se et moisen ⁊ aaron vicarios ei⁹ irascētes ⁊ murmurātes ex quo eos nō exterminauit. In quinto legis li. s. deuteronomij videre pōt ei⁹ pseuerantiā longanimiter eos tolerans vt pueniret ad certaz repromissaz. In li. ioſue videbis maximā ei⁹ fidelitatē in introcendo pplm illū in terrā lacte ⁊ melle manantē. pstratis habitatorib eius ꝓ ut ꝓmi serat abrae ⁊ semini ei⁹. In li. iudicū manifestat iustricia sua punitiua. ex hoc q̄ toties pplm suuz hebraicū subiecit eoꝝ inimicis finitimis ⁊ in ꝯuitutem redegit ꝓ ānos plures q̄tiens deū offendebāt. In li. ruth videre potes dei pietatē indeficientem. q̄ ruth moabitide ⁊ noemi socrui ei⁹ valde desolatis ⁊ afflictis egregie ꝓuidit. In quarto li. regū cū duobus paralippomenō apparet gra sua in electiōe dauid sup regnū ⁊ pplm suū cū dilatione ⁊ exaltatiōe ipi⁹. ac etiā salomōis. In li. esdre nota prudentiā suā q̄ eū direxit ad petendā ⁊ obtinendā licentiā a ciro ⁊ dario de reuersione a babilonia in hierosolimā cū vasis sanctis. In tobia videt dei magnificētia. cū ipum tobiam de pauperatū ⁊ cecū. ita magnificauit etiā in tpalibꝫ In iudith bēs dei magnanimitatez inducendo ipam ad tā arduū opus. s. decapitatiōis holoferni. Liber hester tibi demōstrat quātū de⁹ sit discretus. laqueū mortis quē ꝓparauerat aman contra mardochēū iniuste retorquēs in eū. In li. iob. videbis mirabilē dei ꝓuidētiā dū ipm iob sine culpa sui ꝓuatū oī substātia filijs et sanitate vxore ⁊ amicis substānātibus. attēdēs illa oīa ex dei ordinatiōe sibi ꝓuenire. grās egit demūq̄z deo disponēte oīa rebabuit amissa duplicatāq̄z substātiam. In li. machabeoꝝ repies magnā tolerantiaz ⁊ longanimitatē poti⁹ eligentes seni cibo vesci ⁊ mori in bello q̄z ꝓticeps fieri trāsgressiōis legis. In nouo testamēto in lege. s. euāgelica ꝓ totū videbis deū sūme ad nos benivolū. Nā i principio matbei vides eū ꝓpter nos hoiez factū ex virgine natū generatū. Marc⁹ tibi eū oñdit vt nām doctorē ⁊ ꝓdicatorē tanq̄z leonē clamantē in deserto. Lucas tibi insinuat nām redemptorē tanq̄z vitulum in passione oblatū. Joānes vero tanq̄z nām ꝓmiatorem vt aq̄la volans in celū. Act⁹ apl'oꝝ historiales medicinalibꝫ exēplis ipm deum nos iuuare oñdūt. Secunda pars huius speculi videlicz

libroꝝ sapiẽtialiũ videre nos faciũt deũ sapiẽtissimũ. Et in puerbijs quidẽ docet sapiam seu puerilem ycon̄icã quẽlibet vt filiuꝝ moribus instruens. Jucipiẽtes a muliere mala. s. ꝓcupiscentia vel doctrina hæretica vel gentiliuꝝ scia cautos reddens. In ecclesiastem docet sapiaꝝ monasticã se regulantẽ ad mũdi ꝓtemptũ ꝓficiẽtes inducens. In cantico cãticoꝝ docet sapiaꝝ heroicã seu gustatiuã p verba suauia et amoris plena. vt iter sponsuꝝ et sponsaꝫ pfectos erigens. In li. sapiẽtie Sapientiã seu prudentiã regẽdi alios docet. Diligite inquit iusticiã qui iudicatis terrã. Cogniti onem veri dei cũ sapore necessariã oñdens. In ecclesiastico videt. quoniã oĩs sapia a dño deo est et cũ illo fuit et est ante euũ. Epl̃e q̃ꝫ apl̃oꝝ Petri et Pauli. Joannis. Jacobi et Tathei. q̃ corrñdent sapientialibꝫ libris sapientia diuina pariter et humana plene sunt. Et qz oĩs sapia ab ipo deo sapientissimo est. iõ dicit Jacobus. i. c. Si quis vr̃m indiget sapiẽtia postulet a deo qui dat oĩbus affluenter. Tertia ꝑs huius speculi sunt libri ꝓphetales qui etiã deũ nos videre faciũt. Et li. qui dem Ysa. videre possum⁹ ipm deũ benignissimuꝝ ex vocatiõe gentiũ frequẽntissime ibi prenunciata ex susceptione finali iudeoꝝ in fine reuertentiũ In Hieremia videmus eũ seuerũ et rigiduꝝ frequẽter. viz cõminantẽ captiuitatẽ illius populi i babiloniã propter peccata eoꝝ et tandẽ exequentem. In Ezechiele videm⁹ eius equitatẽ. qz et veniam ꝓmittit pctõri reuertenti. et penã iusto se abeo auertenti. In Daniele videt ipe esse cũctoꝝ futuroꝝ prescius. et dñium vniuersale obtinere sup oĩa regna mundi. eaq̃ dare et mutare ꝓm beneplacitũ suũ. In psalterio oñdit se placabilẽ et exorabilẽ petentibꝫ eũ ac multũ liberalẽ. In duodecim ꝓphetis minoribus lux veritatis ei⁹. maxĩe apparet ex. xij. radijs fidei. i. articulis ibi cõprehensis. In prophetia vero apoca. ioannis oñdit eius tremenda maiestas in plagis ab eo immissis Et sic p istud speculũ videmus nũc deũ. et si obscure tñ multipharie. Vñ Grego. dicit in. ij. moral. q̃ scriptura sacra apte dicit speculũ. qz in ea velut in speculo pulcra fidemq̃ nr̃am intuemur et deũ et ea plenius cognoscimus et certi⁹ q̃ꝫ p quascunq̃ doctrinas gentiliũ vñ ipa maxima sapia dicitur.

Quintũ speculũ .§. IX.

est iusticia vniuersalis. de qua dicit pbs q̃ est oĩs virtus et mirabiles splendores sunt in ea. nec hesperus nec lucifer est ita clarus. Et p istã iusticiã videm⁹ deũ in hñtibus ipam sicut p radiũ solis de nocte videm⁹ lunã et stellas. Sicut enĩ luna et stelle ꝓm quosdã lumẽ recipiũt a sole. et ipo occidente ex diffusione radioꝝ ei⁹ supra nr̃m emispherium luna et stelle ab eo illũ iate nobis lucent. nisi nubes aerem obnubilẽt. Sic oĩes iusti hoies lumen iusticie sue. i. virtutis. aliũde non hñt nisi a deo. put oñdit Jo. i. dicens. Illũinat oĩem hoiez venientẽ in hũc mundũ. Et in nocte quidez vite pñtis. ipe sol de⁹ nobis manet occult⁹ et clare videre nõ possum⁹. Ex videmus eũ in sanctis suis mediante eoꝝ iusticia q̃ stellis cõpar̃. Dañ. xij. Qui ad iusticiã erudiũt plurimos q̃si stelle. s. eẽt Sicut. n. claritas seu lumẽ stellaꝝ solẽ manifestat vt effectus cãm. sic et virtutes sctoꝝ virtutes dei que exemplares dicunt̃ a plotino pbo. et inde nostre exemplant̃ sed nunq̃ adequãt̃. ac gloriaꝝ dei nos videre faciũt. ꝓm illud ꝑs. Gloriosus de⁹ in sanctis suis. s. apparet mirabilis in maiestate, &c. Huius igit̃ speculi pñt tres ptes assignari ꝓm varias virtutes q̃ reperte sunt in triplici statu hũani generis. In statu legis nature, legis mosaice et legis gratie. In statu quidẽ legis natural̃ refulsit abel in virtute innocentie. Nam et de melioribus obtulit deo. et vocatus a fratre suo chaym in agrũ vbi eũ intendebat occidere. cõfidẽter et sine suspitione mali accessit mortẽ innocenter et sine defensione sustinuit. Noe iustus ac pfect⁹ in generatiõibus suis q̃ oĩes corruperant viã suã. Justiciã nos. i. virtutẽ et rectitudinez inter q̃scunq̃ reprobos et male agẽtes cõseruare docet ac etiaꝝ dei longanimitatẽ oñdit. Abraam pfecta obediẽtia mundũ illustrauit ad dei mandatũ ꝓpinquos relinquens et patriã vt pegrin⁹ discurrens p diuersas terras ac vnigenitũ suũ in sacrificiũ offerre disponens. Et in hoc facit nos deũ videre obedientem et volũtatez facientẽ timentiũ eũ. ac ꝓprio vnigenito nõ parcens eũ morti crucis exposuit. In q̃ntũ castitatis lumẽ patriarcha Joseph prestitit mũdo. cũ instigat⁹ ab vxore sui patroni ꝓstituar ad turpitudinẽ q̃ñq̃ verbis lasciuis q̃ñq̃ maleficijs. q̃ñq̃ mũeribꝫ et exentijs. q̃ñq̃ comminationibꝫ et ꝓmissis. vt hẽt in li. de rũ. patriarchis. potius et infamiã et carcerẽ et piculũ mortis subire voluit q̃ꝫ castitatẽ ipam violare. et si nuuenis eẽt et pulcerrim⁹ et opportunitas non deesset Moyses mitissim⁹ hoĩm sup terrã nobis maifestat mansuetissimũ deũ erga ꝓtumaces et rebelles ac etiã presidẽtibꝫ lumẽ mistrat vt erga subiectos mansuetudinez fuerit. In scõa ꝑte hui⁹ speculi .i. legis scripte videm⁹ Josue cũ magna spe et cõstanti fiducia expectare adimpletõez diuine ꝓmissionis et obtinere. In nobis sui exẽplo ad arduа spez erigẽs ac videre faciẽs deũ potentẽ adiuuendum nos ab aduersarijs et inducendũ ad ea q̃ super nr̃as vires existũt. Dauid rex et ꝓphẽta diligẽtissim⁹ in cultu diuino materiã preparãs opulẽtissimã ad tẽpli ꝓstructõez quã etiã cũ ꝓficere voluisset sacerdotes ordinãs ad laudes diuinas et ꝓtinẽdos psalmos q̃s ipe ediderat nobis radiũ prestat ꝓmaximũ oĩbus deuotis ac meditatiõis diuini noꝝ misterioꝝ et diligentissime obseruantie. Sacre

Capitulum. Bertuz

religionis·ac videre nos facit dei reuerēdā maiestatē. Per ezechiā regez fletu magno sua delicta abluēte inuitatī ad pīam. vt cū ipo ⁊ venīā cōsequamur ⁊ vitā. ac etiā videam⁹ dei pīssimā misericordiā peccata ēgcitius remittē ē. Josias etiā rex a pueritia studiosus ad obseruandū legē dīnicā ⁊ ad inducēdū pp̄los ad eiusdē plenā obedientiam nos ad studiositatē ꝓuocat diuinoꝝ verboꝝz ac dei timēdū insinuat. Helias dū zelat zelū dei fi regibꝫ pcit nec populis. sed firmā veritatē cunctis manifestās ac quadrigētos ꝓphetas falsos occidere faciēs in igne zeli sui recept⁹ est in celū. ad veritatē incōcusse tenēdā nos efficacit ꝓuocās. ⁊ verū deū nobis ꝓbans. Venerabil⁹ matrona cū septez filijs machabeis duz potius mortem sustinuit eterne suos filios diuersis cruciatibꝫ laceratos ad idem animauit. ne ceremonias diuine legis trās igrederent. maxime fortitudinis lucez seculo reliquit. Consolatoremqꝫ deū ⁊ premiatorē ostendit. Inspiciēdo in parte huius speculi tertia scz tpe gratie deficerent folia priusquam exempla sanctorum mōm illustrantiū. vel pauca in mediū ꝓponam⁹ incipiendo a virgine cui⁹ vita inclita cūctas illustrat ecclesias. ex qua vt ait Ambrosi. velut in speculo relucet forma castitatis. s. virgialis ⁊ pfecte virtutis binc sumatis castitatis exempla viuēdi Prima marie virtus fundamētū oīm virtutū ē humilitas. ⁊ ipa est que deū nos fecit videre hoiem. factū ex substātia sua. Jntueri ⁊ Jo. baptistam austeritatē vite exēplo mōm edocēte. in cibo ⁊ potu ⁊ vestitu ⁊ trā sitoriis alijs. Et ipe deū digito demōstrauit dicēs. Ecce agnus dei. Charitatem pfectā petri ⁊ pau. ceterorūqꝫ apl̄oꝝ quis enarrare posset. qui deū verū p doctrinā ⁊ miracula nos videre fecerūt. Martyres p̄cioſi ad fidei ꝓstantiam nos vrgēt. grati deo nō solū in tormētis gras agendo. sed seipos spōte deo offerēdo in obsequium eius q̄ gr̄osus est oīb⁹. Cōfessores modestiaz liberalitatē. ac pietatem p̄dicāt dei imitātes equitatē ⁊ virgines honestatē cuz sobrietate amantes dīm laudāt. Sicqꝫ p virtutes sanctoꝝ videmus tanqꝫ p speculū. deū pfectissimū qui illas tribuit Vñ ⁊ in figurā p̄cepit dīs fieri mare eneū. Exo. xxxviij. circa tabernaculū cuius labrū erat de speculi muliez vt i ill' speculi videtes sacerdotes seipsos a macul' p aquā mūdarent. Specula mulieꝝ sunt lucida exempla aiaꝝ sanctaꝝ. in quibus intuētes simul ⁊ videm⁹ defectus nostros ⁊ deum nīm in opibus eoꝝ sicut solez in omni spera sua fixe. sed supmontes vel domos radios diffusos.

Bertuz speculum .§.x

ad videndū deū est aīa rōnalis in potentijs suis. Et p istud speculū videt deus trin⁹ ⁊ vnus. ⁊ si meliusqꝫ p alias creaturas. tñ valde a longe ⁊ obscure. Vnde aug. in li. de trini. dicit. Et si mens nostra nō sit eius nature cui⁹ est deus. ibi tamen ymago eius querēda ē quo nihil est melius. Huius speculi tres partes dici possunt. tres potentie ipsius aīe memoria scz intelligētia ⁊ volūtas. Ex memoria videt pater. ex intelligētia filius. ex voluntate spūssanctus quātū ad modū pcessionis

Et primo de memoria ꝓstat quātum ad actuz suuz scz memorādi. q ipa nō ꝓcedit ab intellectu nec volūtate. qm̄ multoꝝ meminim⁹ que nō intelligimus. sicut cuz quis recordat de aliquo dei iudicio miro ⁊ occulto. vt quod Josias rex ist'ral'el ita pfectus fuit occisus a pharaone iniquo rege egypti. ⁊ q in tyro ⁊ sydone si facta fuissent miracula. que fuerunt a xp̄o facta in bethsaida. ꝙuersi fuissent ad pīam hoīes illi. quia si xp̄s confirmauit hui⁹ rei recolim⁹. sed causaz hui⁹ quare illis nō fuerit p̄dicatū nescimus. Reminiscimur etiā eoꝝ que nullo mō volum⁹. sicut peccatoꝝ ꝑmissorum ⁊ periculoꝝ. Mens enī bene disposita nō habet ꝓplacentiā sed displicētiā de ꝓpetratis malis Sic pater eterm⁹ nō ꝓcedit a patre nec a filio sic nec memoria a b intellectu ⁊ voluntate. ⁊ sicut iste tres potentie nō sunt tres aīe sed vna. Ita pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus si sunt tres essentie sz vna essentia. vna natura. vna substantia. De intellectus. etiā actu patz. q nō possumus intelligere aliquid nisi prius recordamur. Sz intelligere possumus multa ⁊ ipsa nō velle. sicut intelligim⁹ miserias quas patimur. ⁊ multotiens nō vellemus Sic ergo filius a patre ꝓcedit nō a spūsancto sicut intelligentia ꝓcedit a memoria ⁊ nō a volūtate. Et sicut iste potentie nō sunt vna sed realiter sunt distincte. ita q vna nō est alia potētia cuius sit i vna tm̄ essentia aīe. Ita pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus sunt tres persone realiter distincte. ita q vna nō est alia. sicut dicebat sabellius hereticus. Sed tñ vna tm̄ essentia. Voluntas vo procedit quātū ad actū suū a memoria ⁊ intellectu. Non enī possumus velle aliquid quin illud prius memorie occurrat. ⁊ quin illud aliq̄ mō saltē generali intelligam⁹. Sic spūssanctus a patre filioqꝫ ꝓcedit. nō tm̄ a patre vt quidā hereticī dixerūt. sed etiam a filio. Et sic patet quō p potentias aīe nte tanqꝫ p speculū videre possumus deū vt vnū in trinitate ⁊ trinitatē in vnitate. Vñ ber. O beata trinitas. eternitas. veritas. bonitas. ad te clamat aīa trinitas. O memoria. rō. seu intelligentia ⁊ voluntas. Sz quia istud speculū frequēter in luto ꝓspicimus vitioꝝ iō in sic turpato male videm⁹ aliquid diuinoꝝ nisi prius emundet p trinitatē quandā nobis accidentalē actuū ꝓboꝝ. Sicut enī est vna essentia diuina in tribus ꝓsonis purificans omnia. Sic est vna penitentia integrata ex omnibꝫ partibus scz ꝓtritione. confessione. et satisfactione emundans corda. Et contrio quidē quia per eam peccator iustificatur. quod est potē/

rie maxime ⁊ maioris q̄z creatio celi ⁊ terre ſc̄dm Aug. Ideo ꝓprio patri adaptatur cui attribuitur oīpotentia. Cōfeſſio vero quia p̄p̄am manifeſtant vr occulta. ⁊ cū veritate fieri debet. ipa attribuit filio. qui lux eſt manifeſtatiua ⁊ veritas prima. Satiſfactio aūt quia finis eſt penitētie. p̄cedens ex vera ꝓtritione ⁊ confeſſione ⁊ bonitatem operū penaliū hz. ſpūiſancto attribuit. Et quamuis ipe partes ſeu actus p̄ñe ſc̄z cōtritio. confeſſio ⁊ ſatiſfactio. realiter ſunt diſtincta in vna tñ penitentie eſſentia conueniunt. Et ſic videmus deum per ſpeculum anime rationalis.

Septimū ⁊ vlti .§.xi.

mū ſpeculū ē natura angelica ſeu intellectualis que i vna natura ſpūali ſine corpulētia ſeu materia' eq̄ñs i tres hierarchias diſtincta nob indicat miſterū trinitatis. Et modicā quidē noticiaz de bis habem⁹ quāquidē nob tradidit ap̄ls paulus raptus ad tertiū celū. ſ. ſup̄me hierarchie. p dionyſiū ariopagitā diſcip̄lm ſuū ⁊ ſummū pbūm Per hāc igit naturā angelicā cōſiderandā velut p ſpeculū ⁊ ſi a nob multū remotū videm⁹ dei ſub limitatē incōp̄rehenſibilē. ⁊ hoc ex tribo ſentētijs ⁊ concluſionib circa materiā angelorū tanq̄z ex tribo partib huius ſpeculi. Prima ergo ſuia dionſij eſt. q̄ minimus angelor ſc̄dm ſuā naturalez eſſentiā eſt nobilior ⁊ p̄fectior quacūq̄z aīa humana ſm ſuā naturā. Veritatē hui⁹ ſñe firmauit dñs ieſus q̄ dixit. matth. xi. Inter natos mulier nō ſurrexit maior iobāne baptiſta. q̄ aūt minor eſt in regno celor. maior eſt illo. Notāter aūt dixit non ſurrexit. Surgere enī eſt ex imo in altū eleuari. Omēs aūt ſancti in imo originalis peccati nati tūc eleuati ſunt in altū ⁊ ſurrexerunt q̄ñ purgati ab eo ad gl̄am puenerūt. Chriſtus ñ ſurrexit hoc modo. q̄z in imo originalis nūq̄z fuit Et ideo ſine ꝓp̄atione x̄ps maior iobāne. Dñ aūt x̄ps hoc dixit in regno celor ſoli angeli erant non aīe. Minorē ergo angelū dixit maiorē iobāne ſuo p̄remo ſanctor ⁊ maxime glorioſo. Scōa ſnīa dionſij eſt. q̄ numerus ſit incōp̄rehenſibilis quod dñs dixit Job penul. Si noſti numer militum eius. Sicut enī ſtellas celi ſolus ille dinumerat qui eas fecit. Sic ⁊ angelos q̄ ſtelle noīant. Cūñ Baruch. iiij. Et telle dederūt lumē. in cuſtodijs. quas ſc̄z faciūt erga hoīes. De qua cuſtodia ſaluator dixit in euāgelio. Angeli eor in celo ſemp vident faciē patris. matth. xviij. Sup quo verbo dicit hiero q̄d cōfirmauit mḡr ſnīarum in ſcō. quod quelibet aīa ab exordio ſue natiuitatis maris ⁊ femine fidelis ſiue infidelis. boni vel mali. habet angelū ad ſui cuſtodiā deputatū. qui ſm theologos ſunt de ordine infimo angelor. Unde oportet q̄ tot numero ſint in ordine illo q̄t ſunt hoīes in mūdo q̄ñ vnq̄z plures fuerunt. Et virtute numer hoīm adhuc oportet eē tot plures q̄t ſunt ſpēs aliaruz creaturar. q̄z quelibet ſpēs ⁊ quodlibet celū habet ſpeciale angelū ad ſui gubernatōez Et cū videamus in creaturis corpalibo vt elemētis ⁊ celis illā que ſupior eſt eſſe decies maiorem quātitate ⁊ minus q̄z inferior. Et ſicut aqua decies maior eſt q̄z terra. Et aer decies maior ē q̄z aqua ⁊ ignis decies maior eſt q̄z aer. Et celi etiā ſimiliter multo maiores q̄z iſta viſibilia. Ad ſimili videt q̄ iudicare debeam⁹ de inuiſibilibo. Cū igit in angel nō ſit quantitas q̄tinua. quia corpe carēt. attendenda eſt i eis quātitas diſcreta ſeu nūeralis. vt ſc̄z predicta forte ſcōs ordo. ſ. archāgelor ſit maior primo in decuplo. Et tertius ordo p̄cipatus ſit maior numero ordine archangelorum in decūplo. ⁊ ſic de ſingulis aſcendēdo vſq̄z ad ſup̄mū ſc̄z ordinē ſeraphicū. Si ergo infim⁹ ordo ē pluſ q̄z milia milior. quot erunt archangeli. ſ. t̄ princip⁹. ſ. ceteri q̄s poterit dinūerare Tertia ſententia dionſij eſt. que dicit ꝑ ſtupore deficientes facit q̄ vnus angelus eſt diſtinctus ab altero non ſolū numero ſ̄ ſpecie. Non enī diſtīguunt abinuicē angeli ſicut petrus a martino. ⁊ martinus a iobāne. ⁊ aia vna ab altera. qu e ſolū ē diſtinctio numeralis nō ſpecifica Sed differūt eo mō quo agnus differt ab equo. equus a boue. bos a leone leo ab hoie. inter que eſt differentia ſpecifica. vt āt dicit p̄bs in li. meth. Species rer ſunt ſicut numeri. Sicut enī quilibz numerus addit ad inferiorē ſe ad minus vnā vnitatē. Sic nūerus ternarius addit ad binariū numerū. Sic quelibet ſpecies creature addit vnū gradū p̄fectionalis eſſentie ad minus ad aliam ſpeciem inferiorez. Ex dictis ergo formo cōcluſionē talē. Infimus angelus eſt nobilior iobāne baptiſta in ſui natura. q̄ iobānes maximus credit ſanctor. ⁊ p̄ conſequens gloriosiſſim⁹ ⁊ ſpecioſiſſim⁹. Et cōs angel⁹ē nobilior p̄mo, vno gradu p̄fectōnal' vel ēntie. Et tertius ſecūdo nobilior vno alio gradu p̄fectōnis. Et ſic ſemp aſcendēdo vſq̄z ad ſup̄mū infimi ordīs angelor qui vt dictū ē. ſunt pluſq̄z milia milionuz Quis ergo poterit. nō dico narrare. ſed vel parū intelligere nobilitatez. ſpecioſitatē. magnificētiā ⁊ gl̄am illius angeli ſup̄remi. certe nullus. neq̄z moyſes neq̄z iobānes nec petrus vel paulus cuz viuebāt. Aſcendat ex inde. ad alios octo ordines gradatim ſemp addendo maiorē p̄fectionem cū ventū fuerit ad ſup̄mum ſeraphim. nōne deficiet mens p̄ ſtupore ⁊ inconſideratōe tante nobilitatis. Et quia ſup ſeraphim reſidet dñs deus noſter. vt eminētior cunctis ſine ꝓp̄atione ⁊ oēs creans ⁊ regēs ⁊ p̄fectionē eis infundēs. Sic per iſtud ſpeculū nature angelice videm⁹ deuz ⁊ ſi obſcure tñ q̄ut poſſum⁹ eminentiſſimū. nobiliſſimū. p̄fectiſſimū vniuerſale ⁊ ſummū bonū. Et ꝺ hoc ſpeculo nature angelice pōt intelligi illud Sap. vij

Speculū sine macula. Nūqz enī in eis angel' re/perta ē macula culpē ī bris angel' sic repta est in speculis animaz. Et hoc quo ad primū pncipale

Secūdo diceba .§.xii.

tur q in auctoritate apostolica inueniebaf speculatio pplxtalis. cum subdif in enigmate scz vide mus nūc. Enigma vt habet in chatolicon, est sententia seu locutio obscura. oculta p similitudies rez. sub quibo fit 7 difficile est intelligere nisi exponaf. vt illō qō posuit philisteis. samson. ō comedēto exiuit cibo 7 de forti egressa est dulcedo Judicū .xiiij. qō illi intelligere nō valebant nisi ipe exposuisset. videlicz q de ore leonis. q̄ est fortissimū aīal comedēs 7 deuorās alia. eduxerat cibū dulcē scz fauū mellis ibi reptū. Et ōr enigma ab e qō est in, 7 nigma qō est imago. quasi sententia siue locutio facta sub imagine. i. sub similitudine Tales aūt sunt locutōes pplxtice cōiter. Sicut enī ipi videt deū siue diuina misteria sub imaginibo 7 silitudinibo rez sensibiliū. ita 7 populis ponunt. Sed q̄ populis occulta 7 obscura erāt, ppbe ipi videbāt. Unī appellabāt videtes vt hī. i. reg. ix. Nō tñ q ipi clare viderēt deū, ß sub imaginibo vt dictū est. silitudinibo rez sensibiliū a deo imp̄fectius 7 celsius videbāt diuina. q̄z videbant p septē specula supdicta. Poterant igit ipi dicere. Eidem? nunc in enigmate 7 non solū p speculū nos aūt p ipa enigmata a doctoribus vel potius a spūsancto reserata deum cernere possum?. Et hoc sub septēplici eius dispositōe erga nos. vz Primo ī dispositōe initiēris. Et hoc quo ad penitētes. Scdo in dispositōe instruētis. quo ad ignorātes. Tertio in dispositōe stātis. quo ad laborātes. Quarto in dispositione sedentis. quo ad ptemplātes. Quito in dispositione ambulātis. quo ad iudiciū expectantes Sexto in dispositōe comedēris. quo ad glam suscipientes. Septimo in dispositōe regēris. q̄ ad angelos 7 omnes gentes.

Primo modo .§.xiii

vidit deū Jacob. vt hī Gen. xviij. Eidit enīz in somnis scalā stantē 7 dīm desup innixum scale Ubi notandū ex ipa visione iacob aliqua p̄rigi ad dictā visionē. s. supplantatōez vitioz. Et ß exin terp̄tatōne ipius nois, Interp̄taf enī Jacob supplantator. id ē oculcator vitioz 7 tēptationū 7 demonū. Extinctionez ꝯcupiscentiaz. qō notaf ex eo q̄ post solis occasuz illa vidit. Occasus aūt solis feruētē ardorē ꝯcupiscentiaz extinctū designat. Assumptio q̄z asperitatis 7 laboz adeo necessaria est. in cuius signū dicif. q̄ tulit de lapidibo et supposuit eos capiti. Lapides duri asperitates tribulationū 7 penitēte signāt. ß 7 ligatio sensuum corporaliū 7 desideriozꝯ carnaliū oñditur figura/te in hoc qō dormiuit. In ipa aūt dormitōe vidit scalā 7 angelos ascendētes 7 descendētes 7 dīm innixū scale. Scala est pna seu cōuersatio bona. hec debet stare scz p̄ verā fidē Ad ro. xi. Tu aūt fide stas: sed super terram p̄ spem. quia ipa est que erigit mentē de terrenis ad supna. Ad ro. v. Stamus spe claritatis superne erecti. Cacumen scale quod tangit celū. charitas est. ipa enī ē fm Aug. que ducit ad celū. Angeli ascendentes 7 descendentes sunt vl ipi ad litteram offerētes deo vota nostra. 7 referentes nobis eius dona. vel ipe affectiones 7 cogitatiōes ascēdentes ad p̄sideratōez premij. 7 descēdentes ad cōsiderationē sui debiti supplicij. Innixꝰ aūt huic scale dīs manet vt nobis ascendēdi modū oñdat michee. ij. Ascendet pandens iter ante eos Allicies p̄missiones ad ipm ascensuz. Innixus etiā manet sup scalam. vt dextrā adiutorij ne deficiant. porrigat. 7 demū sensuz ad glam trahat. Juxta illud ps. Tenuisti manum dexteram meam ꝛc.

Secūdo uide .§.xiiii

runt pplxte 7 nos ex eoz relatu deum. in dispositione instruēris. Et sic vidit moyses deū quādo ei apparuit ī rubo ardenti. Unī dixit moyses Vadam 7 videbo visionē hanc quō rubus ardeat et nō ꝯsumaf. exo. iij. Rubus signat deū incarnatū nos instruentē Etenim deus noster ignis consumens est deutro. iiij. Rubus pungens signat nostrā humanitatē. nos vndiq̄z penis pungentem. Ignis ergo in rubo est deitas. nre hūanitati vnita cū assumptis penalitatibo. Qui rubo nō cōsumitur nec ignis extinguif. quia ex ipa vnione humanitas nō fuit ꝯsumpta seu ꝯuersa in diuinitatem. Nec diuinitas vnq̄z deseruit humanitatē. Et in, morte. In rubo aūt apparēs ō tribus instruxit moysen. 7 p eum oēm aīam. 7 primo reuerētie exhibitionē cū ei dixit. Ne appropinques huc. Nimia enī familiaritas 7 facilis 7 frequēs accessus ad aliquē solet ptemptū inducere. p̄pter qō magni p̄lati 7 dīi tempales non p̄mittūt de facili accessum ad eos vel appropinquatiōez. vt magis habeanf in reuerētia. Unde 7 regē magnū assuerū nullus adire poterat ad aspectū eius sub periculo vite. nisi vocatus. Permaxime aūt in reuerentia debet habere 7 cū reuerētia oz accedi ꝯsideratōe pia nō curiosa ad misteriū incarnationis. 7 ipm in sacramēto existentē. Hac reuerētia motus centurio dixit iesu. dīe nō sum dignus vt intres sub tectū meū math. viij. Et petrus apl's cum ait Exi a me dīe quia homo pctor sum Luc. v. Secundo instruxit in tpalium abrenūciatōe. cū dixit Tolle calciamenta de pedibo tuis. Calciamenta que fiunt de aīalibo mortuis 7 terre inhērent. signāt ista tempalia que in terra sunt. 7 de inanimatis. elemētis oriunf a quibo pedes affectuū

extrabi dñt. Sicut em̃ pulvis impedit vsum si oculũ intret.ita ⁊ tpalia mentis intuitũ erga di/ uina ⁊ ita deprimũt affectũ. vt ad supna evolare nõ possit.Sicut viscus implicat pennas aviũ. vt in altũ volare ñ possint.Et ppt̃a vt ait aug. Via terrena ptempsit homo xp̃us.vt eã tenenda de/ mõstraret eẽ ꝓbo ⁊ exẽplo nos ad hoc instruẽdo. Et qñ tribo ex discipulis suis voluit manifestare gl̃am suã de valle ad montẽ thabor excelsũ addu xit.Ubi eũ viderũt trãsfiguratu.matb.xvij.ad in nuendũ mõm ptemnẽdũ.vt in altũ ptemplatõis ascendi possit ad vidẽdũ deũ. Tertio instruxit de affectus sui efficaci ꝑ passione in eo q̃ dixit Vi dens vidi afflictõez ꝑpli mei qui est in egypto.et descendi liberare eũ.Quod impletũ fuit in descẽ sione eius de celo.qñ post multa flagella immissa pharaoni.i.diabolo.p eius doctrinã ⁊ miracula ⁊ opa sancta.Demũ sanguĩe ipius agni imaculati liberati sum⁹ de seruitute diaboli. Ez heu q̃ ne/ mo est q̃ recogitet tantũ bñficiũ Sup q̃ ipe con queritꝰ osee.vi.dicẽs.Misericordia vra q̃si nubes matutina ⁊ q̃si ros mane ptrãsiens.Sicut eĩ ros qui descendit de celo sup terrã.ad secundandam eam ⁊ herbas adveniente sole subito deficit ⁊ sic/ catur.Sic misericordia qua xp̃s nos liberavit.⁊ ideo nostra dicit̃.quia nobis facta.cum a deo.p/ cesserit ad replendũ nos fructu bonoꝝ opum su/ perveniente calore temptatõis vel tribulationis modice subito deficit in memoria nra.⁊ siccat̃ af fect⁹ suavitate tãti bñficij infructuosus remanẽs

Tertio videre .ℒ.xv

possumus deuz in enigmate ꝓphetice visionis.p modũ recti manentis.i.auxiliũ ferẽtis laborantibus.sicut ipe deus incarnatus.laborantibo discipulis in remigando ꝓpter ventũ ꝯtrariũ. apparuit eis rectus manens sup vndas maris ⁊ eos in/ vanas amota tempestate.Laborãt aũt aliqui ex tribulatione quibo fert auxiliũ patientie.Unde ipe dicit.Cum transieris p aquas tecũ ero.p aquas scz tribulatõis.⁊ flumina nõ opperient te.magna rũ scz passionũ ⁊ psecutionũ nõ absorbebũt tõez Sed vt dicit aug. Ñ mala eq̃animiter tolera mus ab illo scilicz deo est nõ nostra potentia. Et in signũ huius Stephanus ꝓtomartir in tri/ bulatione lapidatõis positus dixit.Ecce video ce los apertos.⁊ iesum stantez a dexteris dei. Ideo stantẽ vidit quasi paratũ eũ iuvare.Actuum.vij Unde cũ magna dulcedine migravit.⁊ p inimi/ cis lapidantibo exoravit.Laborãt aliq̃ in eliminatõe vitiorum a se vel a ꝓximis.Unde ps.p remotiõe suorum vitioꝝ dicebat.Laboravi in gemitu meo Labor est em̃ recogitare ⁊ dolere de peccatis suis Et apls disciplin suũ.Tbitũ hortat̃ ad extirpan dũ vitia alioꝝ p doctrinã dicẽs Labora vt bonus miles iesu xp̃i.Et ad hũc laborẽ necessariũ est ad iutoriũ dei.In huius rei signũ vidit amos dñm stantẽ sup altare ⁊ dixit.Percute cardinẽ ⁊ com mouebunt̃ supliminaria.Avaritia em̃ in capite omniũ Amos.ix.Per avaritiam que cupiditas etiã dicit̃ radix omniũ malorꝝ notatur generale peccatũ.Amos ripum gerit illoꝝ qui laborãt ad eliminationẽ vitiorũ ut quibo apparet dñs stans adiuvandũ ꝯstantiam immitẽdo.Sed superal/ tare dicit̃ stare.vt ostendat̃ q̃ omnis potestas ec/ clesiastica a dño deo est.Sed vide quid dicit.p/ cute cardinẽ.Per cardines signant̃ superiores pec cantes qui debent increpatõibus ⁊ obiurgatio/ nibo castigari.vt supliminaria id ẽ inferiores p exemplũ eoꝝ valeant ad pñam ꝓmoveri.Unde ⁊ moyses dure arguit aaron de ꝓflatione vituli. Et dñs fecit suspendi.xij.principes tribuũ qñ po pulus fornicatus est in moab. Laborãt alĩ in informatõem moꝝ.pax est em̃ eliminare vitia. nisi ⁊ mores informent̃.Unde dictũ est hiere.i.Ecce cõstitui te sup gentes ⁊ regna.vt euellas ⁊ destru as quantũ scz ad vitia.⁊ edifices ⁊ plantes.q̃tũ ad virtutes ad bonos mores.Sed quia sine me nihil potestis facere aut xp̃us Joh.xv.ideo posui adiutoriũ sup potentẽ.i.laborẽ ait dñs.Et in hu ius figurã vidit Amos.vij.dñm stãtẽ sup murũ litum.⁊ in manu eius trulla cemẽtaria.Murus litus est ecclesia fortis ⁊ ꝯstans expluribo fidelibo tanq̃z viuis lapidibo edificata.⁊ calce charitatis vnita.⁊ modestia linita ⁊ ornata. sup quam stat dñs tanq̃z regens ⁊ gubernãs.in cuius manu ẽ gratia que signatur p trullam cementariã.quia sicut trulla cementaria ad edificationẽ valet.⁊ li/ nitionem murorꝝ. Sic gr̃a ad instructõez morꝝ informationem.

Quarto vident .ℒ.xvi

ꝓphete deũ ⁊ nos p illos in enigmate.p modũ et dispositionẽ sedentis.⁊ hoc quo ad ptemplatões de quibo põt intelligi illud q̃ dñs dixit Isa.vlti: Celũ mihi sedes est.celũ.i.hoies celestes ⁊ contẽ platiui.Sedet aũt sup tales vt cogitatões ⁊ affe ctiones eoꝝ ad seruiẽdũ sibi assistere faciat.⁊ eos secreta iudicia doceat.In cuius figura micheas ꝓphta qd viderat in enigmate.i.imaginarie exꝑsit dicens.Vide dñm sedẽtem sup solium suum ⁊ omnẽ exercitũ celi assistentẽ ei ⁊ ait dñs Quis decipiet achab regez israel vt ascendat ⁊ cadat in romoth galaath.Et cũ diversi diversa dicerẽt ex assistẽtibo.egressus ẽ spũs quidã.⁊ ait . Ego de cipiam illũ in hoc videlicz.quia egrediar ⁊ ero spi ritus mendax in ore omniũ ꝓphetarꝝ eius.Et di xit dñs decipies ⁊ prevalebis. egredere fac ita.iij Reg.xxij.Per exercitũ celi dño assistẽtẽ a dextris ⁊ a sinistris significat̃ congregatio affectuoz et desideriorꝝ circa divina vel hũana q̃ debẽt dño as sistere.Per locutõez dñi mĩstris suis factã intel/

Capitulum Sextum

ligũr occulta iudicia mĩsterio angelorũ exequẽda per assensum dñi ad receptiõez achab. signat p̃ missio eius qua permittit hoies. r̃ pcipue rectores decipi r̃ deficere in spũalibꝫ r̃ temporalibus.

Scõo sedet in ꝓtemplatiuis vt eos gratia sua repleat. Juxta illud. Dñs in celo sedes eius. In cuius figurã dicit Isa. vi. ca. vidi dñm sedentem sup̃ soliũ excelsuꝫ r̃ eleuatũ. r̃ plẽa erat domꝰ maiestate eius. r̃ ea que sub ipsa erãt replebãt tẽplũ Seraphim stabãt sup̃ illud sex ale vni. r̃ sex ale alteri. Et clamabãt alter ad alterũ. Sanctus sanctus sanctus dñs deus exercituũ. Soliuꝫ dñi est aĩa sanctoꝝ Et hoc soliũ est eleuatum a desiderio terrenoꝝ. Et est excelsum in ꝓtemplatione diuinoꝝ: Et tunc domus mentis replet maiestate eiꝰ id est gra Seraphim añt qui deno minant ab incendio. qui stabãt sup̃ illud. i. iuxta illud significant ardentia desideria diuini amoris que dicũt Sanctus sanctus sanctus dñs deus cõ. qz ex amore ꝓcedũt cũ ammiratõe ad diuinas laudes. trinitatis sanctissime. in vnitate essentie. Exinde impleꝛ domus fumo. i. mens seu ꝓscientia hũili deuotõe. Tertio dñs in eis sedet vel potius amplerabꝛ vt eos mirabili gustu ꝓsolationis reficiat. Juxta illõ cant. ii. Dextra illius amplexabit me id ẽ ꝓtemplatio de ipso sponso deo. me sibi vniet r̃ summe ꝓsolabit. In cuius figurã legit. qꝫ apparuit dñs iacob cũ solus remãsisset sepatis a se familia r̃ substantia. r̃ lucrabaꝛ cũ eo vsqꝫ mane. et cũ eum separe nõ posset. tangens neruũ femoris eius statim emarcuit. Ubi r̃ mutatuꝫ est nomen ipius de iacob in israel quod interp̃taꝛ videns deuꝫ. Unde dixit. Vidi dñm facie ad faciẽ. r̃ salua facta est aĩa mea. bñdictionẽqꝫ ab eo recepit. vt hꝫ Geñ. xxxij. Luctamẽ istud iacob cũ deo. instãtiaꝫ signat orantis. Duo brachia luctantꝫ sunt fletus seu ꝓpunctio r̃ oratio. Unde dr osee. xij. de illo iacob qꝫ flenit r̃ rogauit. Sicut añt ille qui luctaꝛ cũ aliquo sez brachio aliqñ videꝛ deici r̃ supari aliqñ deiicere aliũ r̃ supare. ita r̃ orans siue contemplãs. aliqñ oronẽ videꝛ subiicere r̃ superare in puncto apprehendens aliquid diuinũ sup̃ se aliqñ videꝛ deici grauatus carne. r̃ obfuscatus fantasia vt fixe diuina apprehẽdere nõ possit. Uel cũ si prevalere vult. luctari debet vsqꝫ mane id ẽ pseuerare in orando ꝓtemplando vsqꝫ ad mane supne gle. In hac añt lucta recipit benedictionez sez magne ꝓsolationis. r̃ marcessit neruus femoris quia extinguiꝛ carnalis appetitus. gustata enĩ suauitate spũs. desipit omis caro. quia maxima est. r̃ si paꝫ duret actualiter. Uñ bernñ. Felix cuꝫ inuenero sez dñm. tũc amplexus. tunc oscula quevincũt mellis pocula. Sed in his parua mozula

Quinto videt .f. xvii

pplxte deũ enigmatice p̃ modũ deambulãtis. Et hoc quo ad iudiciuꝫ expectantes. Tz quis stabit ad videndũ eũ. ipe enĩ quasi ignis ꝓflans r̃ quasi herba fullonũ. malach. iij. Deambulabit añt qz in forma hũana assumpta. de celo descẽdet ad terram. r̃ videbit eũ omnis oculus etiã qui eũ pupugerũt Ino. i. hoc añt vidit daniel visione imaginaria. Unde ait vij. ca. Videbã in visione mea nocte. r̃ quatuor bestie grandes ascendebant de mari diuerse inter se. Prima similẽ leene habentem alas aquile. Scõa similẽ vrso tres ordines dentium habens in ore. Tertia similis pardo habens alas quatuor. r̃ capita quatuor. Quarta terribilis r̃ mirabilis r̃ fortis. habens dentes ferreos comedẽs r̃ comminuẽs. r̃ reliq̃ pedibꝰ conculcãs habens cornua decem. r̃ de medio eoꝝ ortum est aliud parulũ Que quidẽ quatuor bestie designant quatuor monarchias mũdi principales. sez assiriorꝝ. persarꝝ. r̃ medorꝝ. quo ad scõam. grecorꝝ quo ad tertiã. r̃ imperiũ romanoꝝ. quo ad vltimã decem cornua signãt decem partes in quas sciendũ est imperiũ romanoꝝ Cornu parulum antichristus est qui orieꝛ in tali diuisione. Bene oĩa ista regimia pambulauit dñs. ipa gubernendo r̃ de ipis iudicando. r̃ cõferendo tpaliter. put sibi placuit. Demũ cuncta simul regna cũ ꝓprehensis cũ eis simul est iudicaturus pambulans de celo vt dictuꝫ est ad terram. Unde in visione illa dixit ipse daniel. Aspiciebaꝫ r̃ ecce in nubibꝰ celi quasi filius hoĩs veniebat. quia vsqꝫ ad antiquũ dieꝝ puenit. vt sez maiestaꝛ qꝫ pãtẽ dedit ei pt̃ qđicꝰ antiquus dieꝝ iudiciũ facere. Deiet añt in iudicio ad tria. ad sui quidẽ exaltationẽ. vt sez ab omnibꝰ videaꝛ. qꝫ ꝓstitutus est iudex viuorum r̃ mortuoꝝ. Uñ in dicta visione subditur qꝫ dedit ptãtez r̃ honorẽ r̃ regnũ. r̃ oẽs populi tribꝰ r̃ lingue seruient ipi. Veniet scõo ad ꝓfusionem malorꝝ. Juxta illud hiere. xx. Confundentꝰ vehementer quia nõ intellexerũt obprobriũ sempiternũ quod nũqꝫ delebiꝰ Et hoc signaꝛ Geñ. iij. quando adam audiuit dñm deambulantẽ in paradiso poꝛt meridiẽ. Qui cũqꝫ absconderit se ꝓpter peccatũ ꝓmissum. tũ oportuit qꝫ eũ audiret r̃ videret sententiantẽ Adam quippe se abscõdẽs peccatore designat excusantẽ peccata sua. ꝓpter q̃ indignũ se facit dei visione. Audit tũ poꝛt meridiem. i. poꝛt charitatis r̃ feruoris extinctionẽ vocem deambulantis dei veniẽtis sez ad iudiciũ. r̃ quia nudũ agnoscit virtutibꝰ r̃ gra ꝓparere erubescit. Dñs añt arguit peccatores dure. sm illud Jude ij. Ecce venit dñs in nubibꝰ ꝓtra omẽs sez facere iudiciũ r̃ arguere impios. Uñ r̃ ade dixit Adam adam vbi es. exinde sepat malos a cetu sanctoꝝ quod innuiꝛ cũ dñs adã emisit de paradiso voluptatis. Demũ ponit eũ i modo subiectũ innumeꝝ penalitatibꝰ. Sic reprobos ad ifernũ emittit acerbissimis penis cruciandos. Tertio veniet in

iudicio ad glorificationē bonoꝝ. Juxta illud pro phete. Ecce ego venio ⁊ merces mea mecū est. Et in signū huiꝰ vidit iohānes dñm deambulantez in medio candalabroꝝ aureoꝝ tenentem septem stellas in dextra Apoca. i. In septem candelabris aureis notaf vniuersitas sanctoꝝ habentiū aurū sapientie ⁊ veritatis. ⁊ ardoꝛez charitatis. In medio aūt hoꝝ candelabroꝝ ambulat. vt hic in via eos sustentet. custodiat. ⁊ defendat. ⁊ in dextera sua que designat gloriā. ⁊ eternitatē septez stellas habet. i. septem dotes quibꝫ sanctos beatificat scz impassibilitatem. claritatē. subtilitatē. agilitatē. cognitionem. ꝓprehensionem. ⁊ fruitionem.

Sexto vide .§. xviii.

tur ds enigmatice in dispositōe comedētis. Unū ipe inquit canti. v. Comedi fauū cuz melle meo. Vel est xp̄i humanitas. que est p̄cipiū in vniuerso. Cera est genus humanū quo ad electos. ⁊ vtrāqꝫ ds comedit sibi vniēdo. In huiꝰ figura legitur. Gen. xviii. q̄ stāti abrahe ad ulcē mambre ⁊ eleuanti oculos apparuerūt ei tres viri. Et vt dicit in alia trāslatōe. tres vidit ⁊ vnū adorauit. Intelligens ibi signari misteriuz trinitatis. Unū q̄nqꝫ loquit in singulari ad exp̄mendū vnitatē essentie. q̄nqꝫ in plurali ad venerandū pluralitatem p̄sonaꝝ. dixit enī. Dñe si inueni grām in oculis tuis. ne transeas seruū tuū. ſ afferā paululū aque ⁊ lauentur pedes vestri. ⁊ requiescite sub arbore. ponāqꝫ bucellam panis ⁊ ꝓfortetur cor vrm postea transibitis. Quibꝰ acquiescentibꝰ fecit ex tribus satis simile. i. tribus mensuris farine. bñ purgate a furfure fieri succinericios panes ⁊ vitulū tenerrimū ⁊ optimuz coquere. ipoſqꝫ panes subcineritios ⁊ vitulū coctū. butiꝝ quoqꝫ et lac posuit coram eis ad comedendū. que oblata comederūt. Fuit illa visio ꝓphetica. ⁊ si nō ymaginaria sensibilis tñ. Fuerūt enī. illi tres angeli in forma humana apparētes. representātes deuz vnū. In psonis. aūt trinū. Pedes aūt dei qui terrā calcāt. significāt genus humanū. In quo ⁊ xp̄s ꝓphetāuit. vt verus hō. vnitus tñ dō. Tria aūt inueniunt ex ista visione sub figura ee necessaria saluādis. ⁊ in deū p gl̄iam transformandis. Et primū est locio in baptismo actu vel ꝓposito. Nisi enī quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spū sancto nō pōt videre regnū dei. ait saluator Joh. iij. Et hoc signaf in ablutione pedū illoꝝ apparentium qui vt dictū est signant genus humanū. quod in nouo testamento xp̄o incorp̄atur per baptismuz quē ipe primo instituit ⁊ suscepit. nō ad auferendum aliquē suū defectū. ſ ad ꝓferendū aque virtutē regiatiuā. ⁊ nobis prebendum exemplum. Secdum quod requirit in ꝓpueniendo ad gl̄iam ē purgatio plena a peccato per pniam. ⁊ alios modos post baptismū. Dicit enim in apoc. de sanctis. Bine macula sunt ante tronū dei. Et hoc signatur in simila. que est flos farine plene segregate a furfure. Furfur enī quod est cibus cōiter bestiaꝝ signat peccatū. quo pascunf ⁊ delectantur homines bestialiter viuentes. Similia aūt signat puritatē a peccato. Tria sata simile designāt puritatem que reperif in vniuersa ꝯgregatiōe electorum in tribꝰ partibꝰ mundi scz asie. aphrice. ⁊ europe existentiū. vel sub triplici statu scz actiuoꝝ. cōtemplatiuoꝝ. ⁊ prelatoꝝ. Tertiū q̄d requiritur est ꝓformitas vite cū xp̄o p dolorē ⁊ amorē qui sub figura panis subcinericij fuit oblatus ihesus hie ⁊ inde ꝓfortatus. iij. reg. xix. Panē enī se vocat dicēs. Ego sum panis viuus Joh. vi. Fuit autē hic panis subcinere positus. in igne decoctus. q̄n in humilatione cruc̄ fuit vilificatus. ⁊ igne sue dilectōis crucifixus ⁊ mortuꝰ. Dēs ergo electos xp̄i oportet ꝓformari. vt tanqꝫ panis subcinericius cibus dei fiant. Juxta illud apli ad Ro. viij. Pdestinauit scz electos suos ꝓformes fieri imaginis filij sui. Istū igit cibū. i. fideles baptismo xp̄o incorporatos. a pctis mūdatos. per dolores ⁊ labores cū charitate xp̄o ꝓfirmatos. comedit sanctissima trinitas. i. sibi vnit in se trāsformat in gl̄ia. Sed in quinto hoc nō ponitur subcineritius panis sine vitulo optime decocto. quia i mēsa diuine glorie nullus beatus positus fuit. anteqꝫ xp̄s p virtutū designatus. in aracruc. is p passionē esset decoctus. Butiꝝ pigue designat multitudinē meritorum xp̄i ⁊ sanctoꝝ. Lac aūt puritatē corporū. Et ꝓterea se nobis dimisit cibū i sacramēto altaris vt aliquando ⁊ nos efficiamur cibus ipius. trāsformati per ꝓformitatem voluntatis in ipsuz

Septimo vide .§. xix.

tur deus imaginarie in dispositōe regētis. Et hoc quo ad regimē spūa le electoꝝ ⁊ angeloꝝ. Et quo ad monarchias mūdiales. Et hoc ex primit visio Ezechielis quā habes p̄mo ca. de q̄tuor aīalibꝰ ⁊ rotis ⁊ hoie sedente sup̄ trono. qui erat sup firmamentū cristallinū. quod extentū erat super capita aīaliū. Et quo ad regimē spirituale exponit Greg. sup ezechielez ⁊ ipa expositio infra /cōtrario ponif. Quo ad regimē mundiale exponit Nicolaus de lyra sup ezechi. scz d quattuor monarchijs mūdi Et ipa ponif primo ezechie. i. c. Et vidi. ⁊c. Hec visio imaginaria habet tres partes. Prima ptinet aīalia apparētia. Secda rotas apparētes iuxta ea. Tertia firmamētū apparēs super capita aīaliū. ⁊ desup̄ vestigium hominis sedentis sup̄ thronū. Ad intellectū p̄me partis cōsiderandū. q̄ ꝓphēta videbat imaginarie nubē magnam ab aquilone venīētē igne inuolutā eo modo quo apparet in coruscatōe p apertura illius nubis. videbat quattuor animalia in omnibꝰ similia. licet aliqui dicāt q̄ apparebāt tm vnū. hñs quattuor

Capitulum Sextum

facies. Sed prima expositio magis littere concordat
s. q̄ esset quattuor. Erat aūt corpus aialis cuius
libet eorū erectus super pedes. et in superiori prate
quadratus, ita q̄ facies hominis erat in pte ani
malis opposita directe aspectui, ppter quod dicit pars
anterior. In pte vero opposita siue posteriori faci
es aquile erat. Et in alijs duab⁹ pribus sibi oppo
sitis facies leonis et facies bouis. Ita q̄ facies le
onis erat i dextera respectu faciei hominis. et faci
es bouis i sinistra. Et dicitur facies aquile desu
per ipsorū quattuor, q̄ aquila hz collū longum
Et sic eleuabatur super alias tres facies Et in q̄
libet aīali erāt similiter quattuor ale, quarum due
erant dimisse ad corpus tegendum, et due superi
us erecte ab volandū. Et p extensionē alarū erant
ista aialia adinuicē iūcta sicut bōes in coreis, et i
quolibet horū erāt quattuor manus siles manib⁹
hoīm. et similiter quattuor pedes quorū tibie erāt
tales q̄ flexa genua equaliter flectebant ad quat
tuor ptes oppositas. Et similiter planta pedis eq̄
liter applicabilis, procedendo ad quattuor ptes op
positas. Et sic omnia illa aialia, pgredi poterāt ad
quattuor ptes oppositas absq̄ corpis quersione
sicut si hō haberet oculos in pte posteriori capitis
sic habet in anteriori, et genua equaliter flexibilia
ad partes q̄ttuor, et plātas eq̄liter applicabiles ad
ipas ptes, posset ābulare ad q̄ttuor ptes opposi
tas sine corpis cōuersione. Apparuit exinde vna
rota oppositā ex duob⁹ circulis, habens q̄ttuor fa
cies. i. quattuor semicirculos et aspectus rotarū et
opus earū q̄i visio marīs, i. talis colōris sicut videt
mare q̄n̄ est quietū. Quasi si sit rota in medio ro
te. i. vna tranchēs p medium alterius intersecando
se inuicē. plena oculis, i. picturis ad modū oculorū
sicut est in cauda pauonis. Quocūq̄ ibat spiri
tus .ic. i. ventus turbinis vel spūs viuificās qui
erat in rotis. Et similitudo super caput aīaliū quasi
firmamēti. i. celi stellati. Et sup firmamētum erat
thron⁹ saphirinus. Et sup thronū effigies hoīs
sedentis. ad cui⁹ nutum mouebant aīalia et rote, et
pēne eorū recte. i. sursum erecte alteri⁹ ad alterū, q̄
tangebāt se extremitatib⁹, quasi sonū⁹ sublimis
dei id ē sonū tonitrui qui dicit sonū dei quasi so
nus ab eo factus. Cū starent demittebant pennas
illas q̄z penne que erigebant cū volabāt. deinde de
mittebant sicut fit cū aues cessant a volatu. Cum
fieret vox sup firmamentū. i. preceptū sedentis in
throno velut aspectū arcus. i. iridis qui est splen
didus. Et sicut ignis inuoluēs sicut apparet in
thoracationib⁹ magnis. q̄ttuor pēne erāt. iiij. ale
Dicit ergo nicolaus de lyra q̄ designat ppterea
mala ventura de ppinquo in hierl̄em. maiora q̄z
paterent transferri in babyloniā. Per ventū igit
turbinis et nubē designat exercitū babylonis de
mente abaquilone. Per ignē incendentē intelli
git incendiū ciuitatis et templi futurū. Per qua
ternariū aīaliū et faciē et rotarū. intelligit qua⁹ er
narius nūerus regnorū magnorū sibi inuicē succē
dentiū scz caldeorū, persarū, grecorū et romanorū. q̄
regna infestauerūt populū iudeorū. Nec mirū q̄
idem numerus pluribus similitudinib⁹ figuratur
Nam et genē. xli. anni fertilitatis et sterilitatis plu
ribus rebus designati sunt scz spicis et vaccis. Per
faciē ergo leonis que est prima fm descriptionē
hebreorū, signat regnū caldeorū seu babyloniorū.
quod fuit primū inter ista quattuor. Unde et rex
babylonis frequenter vocatur leo in scriptura.
vt illud hiere. iiij. Ascendit leo de cubili suo. Et
scōm aliquos habebat imaginē leonis in vexillo
Per faciē bouis intelligit regnū medorū et persarū.
quod successit regno caldeorū. Illud em regnū seu
dominiū tractauit būanius ppl'm iudeorū q̄z cete
ra. Unde et cirus dedit licentiā redeundi in iude
am. Per faciē bouis signat regnum grecorū. quia
sicut bos impellit cornib⁹. ita regnū grecorū illuz
ppl'm dei molestauit. et maxīe tempe antiochi il
lustris. Un̄ vocat antioch⁹ cornu modicū daniel
viij. Per faciē aūt aquile intelligit regnū roma
norū. Un̄ et aquila signū est romani imperij seu
vexilli. Per alas intelligit angelica prās. p̄sidēs
istis regnis quia ista inferiora administrant per
angelos. Per hoc aūt q̄ aialia et rote ibāt ad quat
tuor ptes. signat dilationē istorū regnorū ad alias
ptes. Per velocē motū et terribilē aspectum intel
ligit robur et ferocitas eorū. Per man⁹ aūt opera
eo q̄ manus est organū organorū. Per firmamē
tum quod erat sup capita aīaliū. signat pars supe
rior mūdi que est locus beatorū. Per sedentem in
throno sup firmamentū. signat deus p̄sidens
omni creature et celesti et terrestri. ad cuius nutū
omnia disponunt. Unde et ad preceptū sedētis in
throno animalia quiescebāt et mouebant quia
ipse mutat tempa et etates. trāsfert regna atq̄ cō
stituit dan. ij. Per hoc aūt quod appareat in for
ma humana figurabat q̄ erat in tempe humani
nandus. Per hoc q̄ apparebat in specie electri
quod ē et auro argento fulgidius figurabat sapi
entia eius cuius nō est nūerus. Per hoc q̄ apte
superiori retinebat a lumbis. et sursum tenebat
splendorem interius. Et in parte inferiori a lum
bis et infra emittebat splendorē exterius intelli
git q̄ diuina sapientia, put est in ipō. est nob⁹ oc
culta Manifestat aūt nobis aliqualiter per suos
effectus scōz q̄ dr Ro. i. Inuisibilia dei p ea q̄ fc.
Sic igit in predicta visione describit diuine p̄e
sidentie superueniens status siue virtus. Et
gregorij expositio. Primo ponit reprobor⁹ condi
tionem signatā i nturbine. caligine. et igne quos
xps iudicat. Secūdo electorū sanctā quersationē
signatam in aīalibus et eorū circūstantijs. p̄cipue
de rotis sequētib⁹ ea que designant sacra eloquia
Tertio angelorū p̄fectionem signatam in fir

mamẽto ⁊ throno que erãt sup̃ aialia. Quarto xp̃i dei ⁊ hoĩs sup̃ omẽs exaltationẽ ⁊ illustratio/nem. simili homi sedenti dicit ergo · Vidi ⁊ ecce ventus turbinis vniebat ab aquilone ⁊c. Quia ventus aquilo aerem ꝓstringit in frigore. non in/cõgrue turbationẽ maligni spũs designat. venit ergo vẽtus turbinis ab aquilone cũ vitã iudaici populi. malignus spũs in temptatõe excussit. Se quit. Nubes magna. Quia q̃nto plus exarsit in incredulitate. tanto amplius obcecari meruit ig/norantie caligine. ad cognoscendũ xp̃m. Et iguis inuoluẽs. Qui designat maliciam ꝑsecutõis in/troꝫ ergo xp̃m ⁊ suos. Et splendor incitcũitu ei? Quia dñi ꝑsecutio in iudea acta est apl̃oꝝ p̃dica/tio dispersa est in mõdo vniuerso. Et de medio ei? id ẽ ignis quasi spẽs electri. Electrũ designat do/minũ ihesũ xp̃z. In electro ei aut̃ argentũ igniscꝫ miscet. et argẽtũ ad claritatẽ creicit. Cũ ⁊ signat natã bũanã in xp̃o. q̃ crescẽtẽ ad glã ⁊ manifesta tõnẽ sue diuitatis. Lux vero a suo fulgore pale/scit. ⁊ signat naturã diuinã in xp̃o. que a sui ful/gore potentie. ꝑ opa sue bũanitatis se tempauit. ⁊ vtracꝫ natura diuina ⁊ bũana in ipõ vna ꝑso/na fuit. Electrũ ergo in igne est deus homo fact? in ꝑsecutione. Et in medio eius sĩlitudo quattu/oꝝ aialiuꝫ eius scz siue electri siue ignis. Per ista quattuoꝝ aialia signant quattuoꝝ euangeliste. vel etiã omẽs ꝑfecti qui xp̃o sunt vniti. ⁊ a malis ꝑ/secuti ꝑfecta opa iuxta euangelica p̃cepta egerũt. Et hic aspectus eoꝝ similitudo hoĩs in eis. qꝫ vi/delicet sancti hoĩes vitã similẽ tenent xp̃o qui per excellentiã dicit homo in p̃ti. demũ sĩlitudinez gl̃e cum ipõ in coꝝpe ⁊ aĩa in futuro recipiũt. Et quattuoꝝ facies vni ⁊ quattuoꝝ penne vni scz aĩa/lium predictorũ. quia ꝑ faciem homo cognoscit ⁊ ꝑ fidẽ a deo cognoscimur. ⁊ ipm cognoscimus ideo per faciem fides sanctoꝝ designat. Et quia ꝑ pennã in altũ coꝝpus auis subleuat. ideo per pẽ/nam ꝓemplatio. qua mens ad deũ leuat signifi/cat. Quattuoꝝ ergo facies vnicuiꝫ animalium sunt ⁊ quattuoꝝ penne. quia noticia fidei qua co/gnoscunt a deo ipa est in vno q̃ est simul in quat/tuoꝝ. ⁊ similiter vna de eo ꝓemplatio. ita vt faci/es ꝓmeat ad noticiã bũanitatis. pẽna ad cogni/tionẽ deitatis. Et pedes eoꝝ pedes recti. quia scz sancti ad mala mũdi que reliquerũt nõ reflectũ/tur. Et planta pedis eoꝝ planta pedis vituli. qa scz p̃dicatores ⁊ alĩ sancti in locutõne habẽt ma/turitatem. in actione fortitudinẽ. in mente discre/tionẽ. designatã in diuisiõe vngule pedis vitule. Vitulus etiaꝫ mature incedit. ⁊ fortiter laborat. Et scintille quasi aspectus eris candẽtis. Et qõ ẽ sonoꝝ. signat p̃dicationẽ. quia i oẽm terrã exiit sonus eoꝝ scz apl̃oꝝ. Es candẽs est p̃dicatõ feruida ⁊ ignita. Scintille huius eris sunt parue sen/tentie de supna gl̃a abeis expresse que auditores incendũt sed loqui nõ valent etiaꝫ quod intelli/gunt. Et manus hoĩs sub pennis eoꝝ in quattuo/or partes. ꝑ quattuoꝝ ꝓes possumus p̃ncipales quattuoꝝ vtutes accipere. et quibꝫ relique oriũ/tur. scz ꝓudentiã. fortitudinẽ. iusticiã. ac tempe/rantiã. ꝑ manus aũt activa vita signatur. ⁊ ꝑ pẽ/nas ꝓemplativa. Manus ergo hoĩs est sub pen/nis eoꝝ id ẽ virtus opis subuoluta ꝓemplatõis ⁊ activa prior est tempe. Contemplativa vero su/perior merito ⁊ dignitate. Et iuncte erant penne eorum vnius ad alterum. Quia scz omnis vtus sanctorum. omnis sapientia eorum. qua alios cõ/templationis volatu transcendunt vicissim sibi in pace atcꝫ vnanimitate iungunt. Non reuerte/bantur cum incederẽt. Quia sancti sic a terrenis actibus ad spũalia transeunt. vt ad ea scz terrena nullatenus reflectãtur. Sed vnũquodcꝫ ante fa/ciem suam gradiebatur. Ante nos eterna sunt. ⁊ sancti viri in eternis que appetunt pedem boni operis ponũt. Similitudo vultus eoꝝ facies ho/minis ⁊ facies leonis a dextris ipoꝝ quattuoꝝ. fa/cies aũt vituli a sinistris ipoꝝ. Et facies aquile desuper ipoꝝ quattuoꝝ. Iste quattuoꝝ facies desi/gnant quattuoꝝ euangelistas ꝓpter proprietatem materie. de qua agunt in euãgelijs suis. similem predictis animalibꝫ. Nam matheus agit de in/carnatione ⁊ ideo ꝑ hoiem signatur. Marcus de predicatione resurrectionis. ⁊ ideo ꝑ leonem fi/guratur. Lucas de passione. ⁊ ideo ꝑ vitulũ ani/mal imolaticũ figuratur. Incipit etiã euangeliũ ⁊ terminat circa templum Iohãnes de eius di/uinitate. ⁊ ideo ꝑ aquilã altissime volantem de/scribitur. Christus etiã ꝺ quo tractãt fuit homo in carnatione ⁊ conuersatione leo in resurrectione Vitulus i passiõe. Aq̃la in ascẽsiõe. Quibꝫ et ꝑfect? bꝫ virtutes. ꝑ hec aialia designatas. Dicit̃ autem facies homis ⁊ leonis a dextris ipoꝝ quia de incarnatione vnigeniti ⁊ resurrectõe omẽs ele/cti letati sunt. Facies vituli a sinistris aspicit. qꝫ de passione xp̃i discipuli contristati sunt. Sini/strum eĩ dicimus quod nobis est aduersuꝫ. Fa/cies aquile desuper ipoꝝ dicitur. quia diuini/tatem eius altius. ceteris aliꝫs descripsit. Et faci/es eoꝝ ⁊ pẽne eoꝝ extente. Qz omis intentio ope/ris omniscꝫ cõtemplatio sanctoꝝ super se tendit. vt possit adipisci que in celestibꝫ appetit. Due pẽ/ne singuloꝝ iũgebant̃. ⁊ due tegebãt coꝝpa eoꝝ. Quattuoꝝ pẽne hoꝝ aialiũ q̃tuoꝝ vtutes sc̃. s. a/moꝝ spes i futuꝝ. Timoꝝ ⁊ pnia seu doloꝝ de pte/rit̃. Penne ꝑ sibimet iũcte superius extendunt̃ quia sanctoꝝ mentes ad superna eleuant̃. Iun/cte autem dicuntur quia sancti amant celestia q̃ sperant. ⁊ sperant que amant. Due vero penne coꝝpora tegebãt quia timoꝝ ⁊ penitentia a dei ocu/culis eorum mala preterita abscondunt. Et vnũ/quodcꝫ eoꝝ coram facie sua ambulabat. Qui se

Capitulum Sextum.

ante se ponit. vigilanter vidit an defluat vel surgat. vel quotidie in bonis excrescat. Ubi erat impetus spūs spīritus illuc gradiebantur. Impetus est incitamentum ad virtutes varias qō est a spiritu. Sicut impetus carnis quez sequuntur reprobi. est instigatio ad vitia varia. Et similitudo animalium quasi carbonum ignis ardentiū. ⁊ quasi aspectus lampadaz. Qui carbones tangit. incenditur. Et sic qui cum sancto cōuersatur in dei amore exardescit. Lampas lucez suam longius spargit. Et sic vita sanctorum etiā longe posita per bona exempla lucet ⁊ illuminat. Et in medio animalium splendor ignis. quia. s. ignis spiritus sancti. a peccatorum rubigine mentem quam replet mundam reddit. Et de igne fulgur egrediēs. Quia ipe spiritus ex se perelectos flammas amoris profert. vt more chorus catōis. ⁊ per terrorem feriat. ⁊ ad amorem accendat. Et animalia ibant ⁊ reuertebantur in similitudinē fulgoris choruscantis. Quod supra dictum est. qz cum ipa animalia ibant ⁊ non reuertebantur intelligitur ad vita non redeunt que dimiserūt. Quod autem hic dicitur. qz reuertebantur. intelligitur quia de contemplatiua vita seu contemplatione in quo diu fixi manere non possunt ad vitam actiuam per studium bone operationis reuertuntur. Et hoc i similitudinez fulguris chorus cantis. quia celestia loquentibus. dum per eos supernum lumen intus micat. ad amorē celis patrie audientes inflammant. Cunqz aspicerē animalia. apparuit rota vna super terram. Rota scripturam sacram significat quia ex omni parte ad auditorum mentes voluitur. ⁊ nullo erroris angulo. a predicatōis sue via retinetur. Ex oīi parte voluitur. quia inter aduersa ⁊ prospera recte et humiliter incedit. Circulus quippe illius pceptoz modo sursum. mō deorsum est. quia ipa que perfectioribus spiritualiter dicunt. infirmis iuxta litteram intelligunt congruunt ipa que parvuli iuxta lām intelligūt docti viri p spīalez intellligentiam in altum ducunt. Apparuit autem rota super terram. designantem peccatores. quia legem super corda peccantium deus dedit. habēs quattuor facies. que rota quattuor facies hīe dicit. ex eo qz scriptura sacra vtriusqz testamēti i qtuor ptes est distincta. Vetus em testamentū in lege ⁊ pphetis. Nouū vero in euāgelijs atqz apostolorūz actibus ⁊ dictis. Et aspectus rotarum ⁊ opus earum quasi visio maris. quia videlicet in sacris scripturis p rotam signatis. magna sunt volumina sententiaz. cum uli sensuum. Nec inmerito mari scriptura similatur. quia firmātur in ea sententie locutionis. sacramento baptismatis. Et aspectus earum ⁊ opera. quasi sit rota in medio rote. Rota intra rotam est testamentū vetus. Rota vero in medio rote est testamentū nouūz. in veteri apprehensum. Quod em ibi futurū pmittitur. in nouo impletū ostendit. Per quattuor partes eaz ibant. Gradit rota predicādo eū quē promisit ⁊ promissum impletū oīdit. Et per quattuor partes vadit. quia in quattuor mundi partibo redemptor de qua loquit̄ pdicatus fuit. Et non reuertebant̄ sez rote cuz ambularēt. quia dū nouū testamentū non rescindit̄. dū vetus nō carnaliter. sed iam spīaliter intellectum tenetur Post se non redeūt. quia vsqz ad finem mundi immutabilia psistunt. Statura quoqz erat rotz. ⁊ altitudo ⁊ horribilis aspectus. ad terrorē delen nec rutiatōis. Scriptura igit̄ sacra rotā designās staturam habet in rectitudine preceptōis. Altitudinē incelsitudine superne pmissionis. Horribilem vero aspectum in minis supplicij sequentis. Et reuertens pphēta ad loquendū de animalibo predictis dicit. Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipaz quattuor. Quia sez sanctorum actio ab omni parte circunspecta est. bona desiderabiliter. prudens. ⁊ mala solliciter cauēs. Et ibi notatur quomō vita sub specie virtutū suggerētur. Cumqz animalia ambularēt. pariter ⁊ rote iuxta ea. Et cū eleuarent̄ animalia de terra. ⁊ eleuabant̄ simul ⁊ rote. Ambulabant animalia. cum sancti viri in scriptura intelligūt. quemadmodū moraliter viuant. Eleuantur vero a terra. cum se in pcontemplatione suspendunt. Et quia vnusquisqz quanto scriptura sacra proficit. tanto ⁊ eadem scriptura pficit apud ipm. Ideo dicit̄ qz rote ambulabāt vl eleuabant̄ cū aīalibo. Quocūqz ibat spūs. ⁊ rote pariter eleuabant̄ sequētes eū. Quo em spūs legentis tendit. illuc ⁊ diuina eloqa eleuant̄. Legentis em spūs siqd in eis scire morale aut historicū querit sensus huic moralis historie sequit̄. Siquid tipicū mor figurata locutio cognoscit̄. Si quid cōtemplatiuū statim rote qi pennas accipiūt. Cū euntibo ibāt cū stantibo stabāt ⁊ cū eleuatis a terra pariter eleuabant̄. Gradunt cū euntibo qz eos qui se ad vtilitatē primi extendūt. sacra eloqa dictoz suoz passus i eius itinere disponūt. Stant rote cū stantibo animalibus. qz eos qui fortes sunt in fide. vt aduersis cunctis resistant. ⁊ contradicentes reuincāt. rectitudinē suam sacra eloquia confirmāt. Cū eleuatis eleuāt̄. qa in quantum quisqz ad alta contemplatōnis ⁊ perfectionis profecerit. tantum ei sacra eloquia de altioribo loquunt̄. Spiritus vite erat in rotis. qz scilicz dilectionem dei ⁊ proximi capimus in eloquijs diuinis. que vita est anime. Et similitudo super capita animalium firmamenti. quasi aspectus cristalli horribilis. Nomine firmamēti pot intelligi angelica natura. que creata est cum libero arbitrio flexibili ad bonum ⁊ malum. Quibodam autem ex eis labentibus alij confirmati sunt ita vt iam fluere non possint. ⁊ ideo signant̄ con

gruc per cristallum. quod ex aqua fluuibili fit. sz ita obduratur vt liquefieri nō possit. Horribilis dicitur iste christallus. quia nobis pauende sunt angelice potestates. ⁊ super capita animalium extentum dicitur. quia supra intellectū nostrū sūt perfectio ⁊ gloria earum. Sub firmamento autē penne coꝝ recte alterius ad alterum. Tunc penne animaliū recte sunt alterius ad alterum quando bonū quod quis habet proximo studet communicare substantiā sz tempalem. vel doctrinam et huiusmōi. Et audiebam sonū alarum quasi sonuz aquaꝝ multaꝝ. Quia sz ille virtutū sonus qui in aures dei prius ex paucis sanctis incarnato dño factus est. postea diffusa ꝑdicatione de xp̄o per orbem ex aquis multis. i. ex populis innumeris quersis multiplicatus est. Quasi sonū sublimis dei. Quia videlicz ip̄e deus implet mentes sanctorum ⁊ cordibus eorum amorem infundit. Ip̄e ex amantibus cordibꝰ suscipit precem. Vel quia laudē dei quā prius pauci sancti postea multi quersi in mundo predicauerūt. Demū in celo uniti. cum capite suo xp̄o sine fine plene laudabunt. Et cum ambularent quasi sonus erat multitudinis vt sonitus castroꝝ. Animalia ambulāt cum sancti predicādo ⁊ ad fidem traxendo discurrunt. Et quia quos querunt in laudem conditoris. simul exurgūt sit quasi sonus multitudinis. Et quia in predicatōe eadem bellū contra demones conuersi assumūt. ideo dicit quasi sonitus castroꝝ. Castra em̄ multudines exercitus dicuntur Et cum fieret vox sup firmamentū quod erat super capita coꝝ. stabant ⁊ submittebāt alas suas. Quia videlicet sanctoꝝ mentes cuz creatoris sui potentiam intenta ꝙtemplatione ꝑsiderant. vilescunt coꝝ animo virtutes quas habent. Et hoc ē submittere alas que virtutes signant. Vel etiam cum considerāt iudicia dei que ꝑsideratio vox dicitur sup firmamentū. timēt ⁊ se humiliāt quantūcunqz sancti sint. Et sup firmamentū īminens capiti eoꝝ. quasi aspectus lapidis saphiri similitudo throni. Thronus designat angelos superemos. sicut firmamentū inferiores. Saphirus q̄ habet colorem aereum. signat dignitatem ⁊ pfectionem maiorem superioꝝ angeloꝝ. Et sup thronum quasi aspectus homis desuper. Quia scilicz super angelos etiam supmos eleuatus est homo ieſus xp̄s deus noster. Et vidi quasi spēm electri sz illū hoiez sup thronū. quia videlicz vtraqz natura diuina ⁊ hūana in xp̄o est vt supra expositū est de electro'. Velut aspectus ignis intrinsecus ꝑ circūitū eius a lūbis ⁊ desup. et a lūbis vsqz deorsum. quasi speciē ignis splendentis in circūitu. quia sz aū incarnationē que in lūbis designat. vnigeniti dei sola iudea intra se ardorem amoris eius habuit. Sz post incarnatōez eius ignis resplēduit. qz vniuerso mōdo gentibꝰ claritatē spiritussanctus effudit. Vel etiā angelos ad amorem suū ꝑ diuinitatē tenuit. ⁊ hoīes ad sancti ardoꝝ sui desideriū et hūanitate reuocauit. hec oīa gre.

Quātum ad ter .ℌ.xx

tiū principale. qđ notat in auctoritate apli. dico q demonstrat. speculario seu visio clara ⁊ essentialis. vnde dicit. Tūc aūt facie ad faciē sz videbimus deū in alia vita. Ubi sciendū ſm. b. tho. sup epl̄as pauli. i. ad coꝝ. xiij. Sup hoc verbo q deus ſm q deus nō habet faciē. Et ideo cū hic dicit facie ad faciez methaphorica locutio est. Dicimur em̄ tunc videre aliquē ſm faciem. cū videbimus psonam sicuti est. hoc aūt vult dicere apls cū ait. Videbim⁹ in patria facie. i. videbimus dei ēēntiam. i. Joh. iij. Videbimus eum sicuti est. Huiusmōi aūt visio in corpore mortali haberi ñ pōt. Unde moysi hoc postulanti dixit dñs Videbis posteriora mea faciē aūt meam videre nō poteris exodi. xxxiij. Videre personaz ex parte dicit esse videre ipam imꝑfecte. puta q sit nature rōnalis. q sit vnus viuens magnus ⁊ huiusmōi. Sed q uis vel qualis sit cognosci nō potest. nisi videndo faciez Sic deus videri pōt hic. quasi ex parte posteriori. quia cognoscere possumus ratōe vel fide deum vnū esse rōnabilem viuentē ⁊ īmensum. sed non sicuti est in essentia sua. Et si moyses pure aliq̄ vidit diuinam essentiā in corpe assumpturus. fuit visio illa quasi momentanea ꝑ modum passionis trāseūtis. ⁊ nō durativa ꝑ modū habitus permanēz sicut est visio facialis patrie. Necob stat huic sententie qđ dicit iacob. geñ. xxxij. Vidi dñm facie ad faciē. Non em̄ ꝓprie loquendo fuit illa visio iacob facialis. sicut est visio patrie. Sed fuit visio imaginaria in qua sūt diuersi gradus Alterius. s. videre illud qđ apparet in ipa imagine in q̄ apparet. Et alius gradꝰ infimꝰ. s. audire tātū vba. Vt ergo iacob insinuaret excellentiā visiōis imaginarie sibi ostense dixit. Vidi dñm facie. Nō q̄ vidit deū ꝑ essentiā ſm tho. vbi sup. Notādū est autē ſm ipm̄. b. tho. q sensibile aliqđ pōt tripliciter cōsiderari. Primo ꝑ sui pñtiaz Sic ipa lux q̄ ē presens oculo. Scđo ꝑ pñtiam sue similitudinis i sensu. immediate veriuatā. sicut albedo q̄ est in pariete videt. nō existente ipa psentialiter in oculo. ℌ eius similitudine. lz ipa similitudo nō videat ab eo. Tertiō ꝑ pñtiā similitudinis nō immediate veriuate ab ipsa re. ℌ veriuatea similitudine rei. sicut cū videt aliqs hō ꝑ speculū. Nō ei similitudo hois immediate ē in oculo. ℌ similitudo hois resultata. loqndo igit ꝑ hūc modū de visiōe dei. dicēdū q naturali cognitiōe sol⁹ dꝰs videt seip̄m qz in dō idē ē ēēntia sua ⁊ sua intellect⁹. ⁊ iō ēēntia sua ē pñs suo intellectui. nec aliq̄ creatura ēt glificata. ꝑ eo mō deum videre sicut ipe videt seip̄m qz hoc esset simpliciter infinitum a finito cōprehendi. quod nō potest eē. Vñ

Capitulum Sextum.

biere.xxxij.dicit de eo. Magn⁹ scientia et incōprehensibilis cogitatu⁹. Et sic intelligit illud math. xi.qō dixit. Nemo nouit filiū nisi pater. neq; pater quis nouit nisi filius scz noticia plene ꝓprehensionis nec ꝓditionē exceptiuā. nisi excluditur spūssanctus. cui⁹ cū patre et filio est vna plenissima cognitio. Et qō sequit in illa auctoritate xpi. Et cui voluerit filius reuelare. Intelligendū est filiū reuelare alicui patrē. nō noticia ꝓprehensionis. sicut nouit ipe filiꝰ patrē ꝑ noticia apprehensionis sic cognoscit a sēipis. Scō modo ꝑ scz ꝑ pñtiam similitudinis rei in sensu immediate recreatā. videt aliquid sensibile. sicut albedo i pariete videt ipa nō assistente pñtialiter in oculo. sed in similitudine. Sic forte angeli naturali cognitione deū vidēt. Et hec visio fuit in angelis malis ante lapsuz. Sz maiori lumīe supaddito scz lumine gl̄e angeli ꝓfirmati. vidēt deū facie ad faciē id ē clarissime suā essentiā. Und⁹ saluator math. xviij. inquit. Angeli eoꝝ in celis semp vident faciem patris. Et similiter sancti lumīe gl̄e eis cōmunicato faciē dei vident. Quod ardenter postulabat ps. dicens. Quando veniaz et apparebo añ faciem dei. Et de ipo lumīe gl̄e ait idē ps. In nomine tuo videbim⁹ lumen. Quod lumē quidaz dixerūt esse quandā similitudinē de deo creatam. Sed hoc esse omīno falsum et ipossibile ꝓbat. b. Tho. vbi supra tribꝰ rōnibus. Et prima est quia nunq̄ potest aliquid cognosci ꝑ essentiam si cognoscat ꝑ similitudinē que nō ꝓueniat cū ipa re in specie. Lapis em̄ nō potest cognosci fm illud quod est. nisi ꝑ speciē lapidis que est in aīa. Nulla em̄ similitudo ducit in⁹ cognitōem essentie alicuius rei. si differat a re illa fm speciē. et multomagis si differat fm genus. Non em̄ ꝑ speciē equi vel albedinis. potest cognosci essentia hois. et multomagis essentia angeli. Multo igit minus per aliā spēm creatā quecūq; sit illa potest videri divina essentia. cū absentia divina plus distet quecūq; spēs creata in aīa. q̄ spēs eq̄ vel albedo ab essentia angeli. Dīm ponere q̄ deus videat⁹ solum ꝑ similitudinē seu ꝑ quandā refulgentiam claritatis sue. est ponere diuinā essentiā nō videri. Scō rō est quia cū aīa sit quedā similitudo dei. visio illa magis eēt speculaꝝ et enigmatica que est in via q̄ visio clara et aperta q̄ ꝓmittit scīs in gl̄ia et in qua erit beatitudo nīa. Dīm aug. dicit hic in gl̄o. q̄ visio dei q̄ est ꝑ similitudinē ꝑtinet ad visionē speculi et enigmatis. Tertia rō est q⁹ sequeret q̄ beatitudo hom̄is vltima esset in alio q̄ in ipo vo qō ē alienū a fide. Sequeret etiā q̄ naturale desideriū hois qō est ꝓueniēdi ad primā rez cām et cognoscēdi ipam ꝑ seipam eēt inane. Videt⁹ ergo diuina eēntia ꝑ seipam in pria. et nō ꝑ similitudinē creatā. Et hoc est qō dicit apls paulo inferius. Tūc cognoscā sicuti et cognitus sum. i. sicut deus cognoscit essentiā meā. ita deum cognoscaz per essentiam suā. Non tamē li sicut importat eq̄litatez. sed similitudinē. Sic ergo in lumine gl̄orie. quod tñ est quid creatuz. elevatus intelectus videbit lumen diuine essentie. Ad qō intelligendum sume exemplum in lumīe corpali. Oculus em̄ noster nō est tante potētie q̄ possit fixe respicere in solē et quāto plus appropīquaret ad eū tāto ineptior redderet⁹ ad vidēdū ipm. Ita oculus intellectus hūani ē ita debilis ex pte sui. q̄ in tam excellenti luce diuine eēntie figi nō pōt. nisi confortet⁹ et fortificet⁹ ꝑ virtutē diuinam. Et ista virtus fortificās et ꝓfortās ōr lumē gl̄e. Ideo ōr. In lumine tuo ꝛc. Nullum em̄ lumen aliud lumē demonstrat q̄z se. Neq; enim lumen solis adiuuat vt videat⁹ luna aut stelle. Unde et quando luna est. xv. aere sereno de nocte multo clarior apparet q̄z cuz oritur sol. Et si quis accenderet mille torticia de die. non ꝓpter hoc melius videret solē. Sic ad ꝓpositum. Lux diuina eterna et infinita ꝑ aliam lucem nō videtur. q̄z per seipam que lumen gl̄e efficitur. q̄m intellectui creato communicatur ita q̄ lux intellectiua vnita est cum diuina. et videt ꝑ virtutem diuinā. non ꝑ lucem suam ꝓpriaz. Unde hereticus esset qui diceret. q̄ intellectus beatus videt deum sine lumine glorie. quia hoc esset dicere. q̄ intellectus humanus videt deum virtute ꝓpria. q̄ est falsum. Prosequat⁹ de exemplo lucis. Mediante ipa luce tu vides terram. lapides. arbores. animalia. et multa alia. Et cū ipa eadem luce videns solem. Quia ꝓsidera vbi sit ista lux solis mediante qua tu vides solem et alia certe non est lux in oculo tuo. sed sup re visa. Et ideo te stante in loco obscuro vides rem que est in loco luminoso siue rem luminosam. Et nocte obscura vides stellā et domū aliquā que sit ad alio quod lumē posita q̄z lumē suū ñ reddat claritatē vsq; ad lumē tuū. Et sic vides mediante duplici luce. vna est tui qui es in loco tenebroso. Sz oculū habes ad intra luminosum cuius lux extra non extendit⁹. Ecō a est illa lux que est diffusa et reuerberata sup illaz rē quā tu vides. Quecunq; harum duarū deficeret non videres. neq; per lucem oculi tui solam. nec solum per extraneam. ꝑ tua propria deficeret. Si autem vis respicere mediante ista duplici luce sine alio medio solem in spera sua. certe hoc nō vales. sed potius execarer⁹. Et ratio huius est. quia lux solis reuerberat ī tua luce propria. et est tanta distantia inter tuaz et suam. q̄ tua refugit ipsam. et sustinere non potest. propter excellentiā claritatis. Dīm quantūcunq; conetis non potes oculum fixe tenere apertū ad speram solis. Et quem volantem inter oculum tuū. et speram solis etiam videre non vales. Sed si lux solis posset vnizi. cum tua luce suspendēdo defectū et debilitatem ipius tue lucis. q̄ suspēsio

sequeretur ex vnione facta tunc respiceres solem ipsum in spera sua cū delectatione ⁊ sua uitate. sine reuerberatiōe oculoꝝ. Hunc ad ꝓpositum, sciendum ꝙ due luces sunt necessarie ad videndū deū simul vnite in virtute fortioris lucis. Videlicet lux humani intellectus, ⁊ illa est debilis. ⁊ lux diuina ⁊ illa est fortissima. Si lux naturalis humana scz intellectus consideraꝛ sola. nihil cognoscit certitudinaliter. Sicut qui in tenebris est et nihil videt. quāuis in alia luce possit opinari aliquid. Sed nō perfecte scire Sicut existens aliqs clausus in camera obscura. pōt diuinare palpando. audiendo gustando. vel odorando aliquid q̄ō est intra cameram. Sed dubitari habet se decipi quousq̄ oculus illō videat virtute lucis ab extra venientis. Et ideo anime damnatoꝝ errāt in cognitōe dei. reputādo ipm iniustū ⁊ crudelem, q̄z non habent aliā lucem q̄ꝫ ꝓpriam scōm sensum. cum illa iudicando. diuinando. ⁊ opinando. Et ipse anime damnate diuina luce scz naturaliter infusa. vident omnes alias animas, ⁊ gl'am beatoꝝ ad iparum afflictionē. ⁊ aliqñ statū aiarum viatoꝝ ad sui ꝓfusionē. ⁊ penas aiarum damnatorum ad eoꝝ tribulationē. Sicut patz in pabola diuitis epulonis ⁊ lazari Luc. xvi. Quia igit lumen gl'ie ꝓficit in intellectu bñano lumē gr̄e vt supueniat ei. quia in aialibus damnatorū nō reperiꝛ ipm lumē gratie. Ideo nō sunt susceptibiles luminis gl'orie. ⁊ ideo deuz videre nō possunt nec gl'am suā. Sed aie beatorum habēt ꝓpriam lucem. gratia informatam. in qua diuina lux illustrando secū vniꝛ. nō pmittēdo infirmari aut exterreri. sicut fuerunt exterriti oculi exteriores ⁊ interiores. petri. iacobi. ⁊ iobānis. in trāsfiguratiōe dei. qui adhuc erāt mortales facta ergo illa vnione ꝓ lumē gl'orie videt intellectus creatus in virtute intellectus increati. Et sic naturaliq̄ erat gratiosa supza se elcuata a luce gl'osa. que non est aliud q̄ꝫ verbū diuinū eternū. tanq̄ꝫ solaris radius a patre ꝓcedens videt lumen gl'e gl'osum deum. ⁊ oēm naturā sup quā talis lux spargiꝛ. Et quia illa lux totū videt. nihil ei absconsuz est. iō cuilibet sanctus videt omnē creaturā vbicūq̄ sit Sicut oculus humanus si eēt in sole vnitus cū suo radio claro certe videret vbicūq̄ sol attingeret. ⁊ irradiaret ex se. ⁊ in sole videret plus ⁊ minus. ꝑm ꝙ illa vnitas eēt ꝑfecta. Et quia anima xp̄i perfectissime fuit vnita cū verbo eterno ⁊ est. ideo ꝑfectissime videt verbū ⁊ ola que sunt in verbo. Alie aūt anime plus ⁊ minus vident. ꝑm ꝙ sunt plus vel minus vnite ꝑm ꝓfectionē charitatis. que est causa hui⁹ vnionis ⁊ visionis facialis Et sic habes ꝙ lumē gl'e nō est creatura. s. aliqua de ꝑ se repsentans creatorē. Sz ē ipe creator lumen gl'e sue vnitus intellectui bñano. Et sic in lumīe tuo scz verbo diuino videbim⁹ lumen. Clñ ⁊ Iob. in apoc. circa finē dicit. ꝙ in illa ciuitate supernā nō vidit solē. nec lumen lucerne est ibi. sed agnus scz verbū eternū illumīat illam. Ad hoc ēt facit. quod dixit xp̄s matb. xiij. Justi fulgebunt sicut sol in regno p̄tis mei. i. lux verbi. quod verbū est sol vite etne. Et lux cuiuslibet bti erit q̄d vnū ꝓ vnionē nō quantitatiuē. Nō esset quantitatiue lux verbi. Sic nec natura sua. qua idē est in naturā anime beate vel gl'e eius. Sz sicut in misterio incarnatōis. salua vniuscuiusq̄ ꝓprietate nature. vnita sunt diuinitas. ⁊ hūanitas. diuinitate pmanente impassibili. hūanitate subiecta mortalitati. ita ⁊ hō vnit̄ sūt in vnitate ꝑsone. ita lux increata cū luce anime vnita erūt vnū. nō quidē vnitate persone. ꝓ vnitate charitatis ⁊ amicitie ꝑfectissime. remanēte tñ deitate. in sua virtute ⁊ gl'oria infinita ⁊ anima beata cū sua virtute ⁊ gl'a finita. Clñ dñs iesus in oratione ad patrē facta post vltimā cenam inquit. Volo p̄ vt q̄s dedisti mihi sint vnū sicut ⁊ nos vnū sumus. Ego in eis ⁊ tu in me. vt sint ꝓseruati in vnū. ⁊ videant claritatē quā dedisti mihi Johā. xvij. Tunc scz in patria videbimus facie ad faciē. Et vt dicit deuotus ber. Felix aīa que terreno resoluta carcere libera celuz petit. Que dulcissimū dñm facie ad faciē cernit. vbi verus sol iusticie. mira sue q̄ꝫ pulchritudinis visione omēs recepit. Et illa vniuersos celestis patrie ciues illumīat. vt luceāt ipi lumine scz illuminante. vltra omnē solis nostri splendorē immortali adherentes deitati. Et in huius figurā dixit regina hester vxor assueri maximi regis, qui interpretat beatitudo. significans aīam summi regis regum iesu xp̄i. qui est vera beatitudo. dō ipo loquēs. Mirabilis es valde dñe. ⁊ facies tua plena est ōium gr̄arum. Et. iij. reg. x. In figurā dicit. ꝙ vniuersa terra desiderabat videre vultum salomonis.

Quantū ad tertiū modū videndi sensibilia. s. ꝓ pnām similitudinis. nō imediate deitate ab ipa re. sed deitate a similitudine rei. sicut videt homo per speculum. Sic isto modo videm⁹ seu cognoscimus deuz. cognitōe naturali in vita ista Et sic exponitur. Videmus nunc. i. per rationem naturalem nostrā. Et si addatur lumini naturali fidei lumē q̄d est supernaturale. adhuc pleniꝰ videmus deum in vita p̄senti. sed tale lumen fidei si non sit charitate formatum non sufficit adducendum ad lumen gl'orie. Inter deum enim ⁊ animaz est infinita distantia perfectionis deitatis. Deus enim infinitus est. ⁊ quelibet creatura ē finita. ⁊ potentie finite. Cū igit finitū nō possit ꝓpelx tere infinitū. nō poterit aīa deū ꝓpriē dēdere. nisi efficiaꝛ vnū cū eo. Et sic quodāmō efficiēt infinita. Hoc aūt charitas operaꝛ. quia q̄ manet i charitate. in deo manet. ⁊ deus in eo. i. Iob. iiij. Et. i. Cor. vi. Qui adhæret deo scz per dilectionem vnus

Capitulum Septimū

ſpūs eſt cum eo.non quidem ſubſtantialiter.ſed affectualiter Habet enī amor ſcōm Dionyſium viz vnitiuā.ꝛ calori aſſimilaſ qui diuerſa vnit ꝛ cibū in aſſumentē ꝙuertit. Sume exemplum in agno vel alio cibo qui a nobis comederet Certū eſt enī ꝙ agnus cum multis gradibꝫ pfectionis naturalis ſit inferior homine.nunqꝫ vnuꝫ effici poſſet cum homie.niſi p vnū modū ſcz p calorem naturalem hoīs ipm agnū in cibum ſumptū di/gerentis.ꝛ in ſubſtantiā ſui ꝙuertentis.Et ſic agnus quodāmodo efficitur homo. Sed ſi homo comederet venenū vel rem venenatā. non poſſet illud ꝙuertere in ſe.Et ratio huius eſt.quia illud ſumptū extinguit calorem naturalem quo fit di/geſtio ꝛ ꝙuerſio. Sicut etiaꝫ ſi comederet lapidē vel ferrū non ꝙuerteret in ſe ꝓpter ſui duritiam ꝛ frigiditatē. Illi enī cibi dicunt eſſe ꝓportionati humane nature.qui participant cū calore.ꝛ ſunt ſine reſiſtentia.de facili ꝙuertibiles in ſubſtantiā ſuam. Sic ad ꝓpoſituꝫ dicendū. Si homo vult conuerti in deū.ꝛ effici deus ſcz p participationē oportet ꝙ comedaſ ab eo id ē incorporeſ ſeu vniatur p calorem ſue infinite charitatis. Sed deus ipe non comedit cibum.i.non vnit ſecum in gla eum qui calorem charitatis hic nō habuerit fer/uenter. Nam ꝛ de quibuſdā tepidis dicit ipſe p Iob.apo.iij. Quia tepidus es incipiā te euome/re de ore meo. Tepidus eſt.qui fidem habet ſine opibus.ꝛ abſq; calore charitaſ efficaciter manet Et ideo apls faciens ꝓpationem inter virtutes. cōcludit ꝙ maior horum eſt charitas. Veruꝫ qꝛ nihil poteſt amari niſi ſit cognitū.ideo ad amorē charitatis exigitur primo cognitio rei.que ad ſuf ficientiā haberi non ꝓt niſi p fidē. Et ne homo deficiat vel obertet a fine vltimo.iam cognito. exi gif ſpes p quā tendat in illū finē. Unde ꝛ de bis tribus tanqꝫ neceſſariis dr eccl.ij. Qui timetis deū credite illi ſcz p fidem.ꝛ nō euacuabit merces veſtra. Et ſequit immediate. Qui timetis dñm ſpe rate in illū.ꝛ in oblectatōe veniet vob miſericor/dia. Et exinde ſequit.qui timeꝫ deū diligite illū. ꝛ illuminabunt corda vra. Et talis cognitio ſcz ha bita ex lumine gre ꝛ charitatis.poſſet etiaꝫ dici ſz nō ita ꝓprie viſio facialis reſpectu ſcz eius q̄ ſolū eſt p fidē vel rōnē naturalē. Unde ps de electis ait Abſcondes eos i abſcōdito faciei tue. Abſcondes ſcz a turbinibꝫ mōi ꝛ occupationibꝫ eius i abſcō dito faciei tue.i. in facie videlicꝫ cognitōis gr̄oſe a te eis collate ꝛ reprobis abſconſe ꝛ ignorate.

Ca.vij. De intellectu practico quō debz exerceri.

Debet quoqꝫ ani/ma oculo ſuo ſiniſtro.i.intelectu practico vti ꝓtualit.ſ.ad bñ opan dū. Intellectus enī bonus ait ps omnibꝫ facientibꝫ eū id eſt bonū intellectus in il/lis eſt.qui nō ſolū querunt intelligere vt ſciant. ſed etiā vt faciant facientes bonū q̄d intelligunt Scienti enī bonū ꝛ nō facienti peccatum eſt. Ille Inquit iacobꝫ in canonica ſua. Unde ꝛ idē ps. ait.Sicut oculi ſeruoꝝ in manibꝫ dñoꝝ ſuoꝝ ſcz ſunt. Ita oculi noſtri ad dñm deū noſtꝝ. Oculi ſeruoꝝ dicunt eſſe in manibꝫ dñoꝝ ſcz ad viden dum.ſi aliquid in manibꝫ habent ad ꝓferendum vel ſi aliquid habēt ad percutiendū. Vel ſi aliq̄d habent ad exercendū vt illud operent. Et ita ocu li electoꝝ ſunt directi ad dñm. Ad conſiderandum largita ꝛ danda beneficia illata.ꝛ ꝓferenda ſup/plicia.ꝛ iuſta agenda exercitia, vt conſiderent que dñs vult eos agere.ſicut ſeruus conſiderat opera que vult dñs ſuus eum exercere. Et ſic oculi ſer/uoꝝ ſunt in manibꝫ dñorū.i.in operibus que vo lunt dñi ab eis. Et quia multa ſunt que a nobis inſpicienda ꝛ conſideranda ſunt ad agendū Ideo Iob.in apoc.iiij.ca.refert.ꝙ animalia que ipe vi dit incircuitu dūice ſedis.deſignantia ſm grego. dei electos erant plena oculis. Oportet enim oc/los habere ſpūales intus ꝛ extra. inferius ꝛ ſup terro ꝛ antea. In dextera parte ꝛ ſiniſtra.ad valē dum bene inſpicere que nobis ſunt cōgruentia. Unde ꝛ ipe dixit cuidam ab eo illuminato. Re ſpice Luce.xviij. Et primo.

Reſpice intus in conſcientia.vt rectificetur.
Reſpice extra circa creata.vt recōpenſent.
Reſpice ſupra ad celeſtia.vt adiuuetur.
Reſpice infra ad ſupplicia. vt ad ea nō intret.
Reſpice retro ad commiſſa.vt remoueantur.
Reſpice ante ad pericula.vt caueantur.
Reſpice ad dextera ſcoꝝ exēpla.vt ſilia agant
Reſpice i ſiniſtra p̄uoꝝ geſta.vt tua ꝓfūdant

Quantū ad primū .§.I.

dicit ſaluator Luc.xi. Vide ne lumen ꝙ in te eſt tenebre ſint.i. ne ſis tenebroſus in cōſideratione eoꝝ que intra te ſunt. Quāuis enī oculus corpa lis ꝛ ſi alia videat ſeipm videre nō poſſit. Oculꝰ tamen ſpūalis anime.ꝛ ſe ꝛ alia videre poteſt.qui immo vt dicit hugo de ſancto victo. Oculus tu/us ſcz anime tue nihil bene videt.ſi ſeipm nō vi/det. Et querenti cuidam gentili ab appoline. q̄d ſibi eſſet agendum ad beatitudinē ꝓſequendam. Reſponſum eſt.noſce teipſum. Et quod facit il/lud iob. Viſitans ſpeciem tuam non peccabis.i. conſiderans teipſum. Hinc ꝛ devotus Bern̄. ad Eugenium papam. In ſcō li. de conſideratiōe inquit. Ad te primum inchoet conſideratio tua. Non ſolum autem a te.ſed ꝛ in te finiatur. Quo cūqꝫ euagetur ad te reuocetur cū ſalutis fructu. Unde ꝛ Eccē.ij. dicitur oculi ſapientis in capite eius. Oculi quidem corporales ita ſunt in capite ſtulti.ſicut in capite ſapiētis. Sz oculi ſpūales ſcz conſiderationis.ſolum ſunt in capite ſapientis

id ē virtuosi non stulti.i.peccatoꝝ. In capite vi/
delicꝫ in parte supiori anime vt ꝑm rationē ope/
retur. Hec aūt ꝓsideratio sui ꝑm bernī. vbi supra
in tria diuidit. vt.s. respicias. Quid sis i natura
quis in ꝓsona. qualis in moribꝫ seu vita. Re/
spice ergo primo quid sis in natura. Et ꝓsideras
occurret tibi illud beati iob dicentis. Homo na/
tus de muliere breui viuens tempe replet mul/
tis miseriis. ⁊ nunqꝫ in eodē statu ꝑmanet. Re/
spice igitur quia natus es de muliere nudus sꝫ
⁊ pauper. Miser ⁊ miserabilis. erubescens qꝫ sis
nudus plorans qꝫ natus sis. Murmurās qꝫ sis
natus ad laborem nō ad honorē. Natus de mu/
liere ⁊ ob hoc cū reatu. Primā vocem quā emit/
tis fletus est. quasi ex hoc ꝓphetans ꝑm Augn. de
ciui. dei. te in valle lachrymaꝝ ingressum. Breui
viuens tempe. Et ideo semp cum metu. Et ipsa
quoqꝫ breuitas incerta est. Replet multis mise
riis ⁊ vere multis. quia corporis ⁊ anime simul.
Cūcti enī dies eius laborib ⁊ erūnis pleni sunt.
Ut dicit eccēs. ij. Quid enī calamitate vacat. na
scente in peccato. fragili corpore. mente sterili. re/
pletus in corpe pr̄nalitatibꝫ. infirmitatibꝫ. neces/
sitatibꝫ innumeris. In anima vo repletus igno
rantia. ꝯupiscentia. malicia. Demū nunqꝫ i eo/
dem statu ꝑmanet. Alteratus etate. substantia.
honore. moribꝫ. affectu ⁊ nunqꝫ quiescere valens
Respiciendo igit quid in natura es. ad magnaꝫ
humiliationē te inducet ꝓsideratio hec. Necꝫ et
rōnalitas que ad quidditatē hominis ꝑtinet re/
specta te sublevabit a reiectione tante humilia/
tionis. Respice scdo quid sis in ꝓsona. i. cui?
conditiōis. si videlicꝫ laycus. clericus religiosus.
vel prelatus. Naꝫ si laycus. vt dicit hiero. xij. q. i.
ca. duo sunt. Licꝫ bis temp̄alia possidere. Sꝫ nō
nisi ad vsum id est nō ad abusum. Bis ꝯcessum
est vxorem ducere. terrā colere. inter virum ⁊ vix
tudicare. Oblatiōes sup altaria ponere. decimas
reddere. Et ita saluari poterunt. si vitia benefaci/
endo vitauerint. Respice ergo si in tali statu es.
qꝫ ꝓscientia tua ꝑm hec rectificet. Nꝫ si clericus
es. interpretare nomen tuū vt coneris esse quod
diceris. Cleros enī grece. latine sors interp̄tatur
quia sꝫ ipe clericus est pars dñi. ⁊ dominū suaꝫ
partem habet. Et aūt dicit ambrosius de fuga se
culi. Cui portio deus. nihil curare debet nisi deuꝫ
ne alterius impediat necessitatis munere id est
solicitudinis occupatione. Hec est enī natura sa
cerdotis. Fuga abdicatio domesticoꝝ. Et quedā
alienatio charissimoꝝ. vt suis se abnegat qui deo
seruire gestit. xij. q. i. Cui porro. Illud quoqꝫ eos
observare oportet. quod ait apls. Ab omni specie
mala abstinete vos. extra de vi. ⁊ ho. cle. Ab oīni.
Et precipue a familiaritate mulieꝝ. vt. lxxxi. di.
cleri. ⁊ c. sequentibꝫ. Si aūt religiosus es. ⁊ sic
religatus. i. bis ligatus. ligamine ꝓceptoꝝ in ba/
tisimi acceptione. ⁊ ligamīe obseruatōis ꝓfessioꝝ
in solenni ꝓfessione. Respice qō ait aug. dis. xlvij
quātūlibet. Sicut difficile sum experius melio/
res sꝫ qui in monasteriis ꝓfecerūt. Ita difficile
sum experius peiores sꝫ qui in monasterio vefe/
cerūt. His igitur deditis ꝓtemplationi ⁊ oratōni
ab omni strepitu temp̄aliū cessare cōuenit. ⁊ vi/
ctu ⁊ vestitu cōtenti nullā inter se ꝓprietatem ha
bere. sed omnia in cōi ꝑm hiero. xij. q. i. duo sunt.
Debet etiā claustro esse ꝯtentus quia sicut pisci
sine aqua caret vita. Ita sine monasterio mona/
chus. Sedeat igit solitarius ⁊ taceat. quia mun/
do mortuus est. xvi. q. i. placuit. Si aūt prelatus
es. Respice quia ꝑm Crisi. in iudicio sedes. Si
enī bene vixeris. ⁊ bene docueris. plīn instruis
quō viuere debeat. Si bene docueris ⁊ male vixe
ris. deū instruis quō te debeat ꝯdemnare. dis. xl.
Multi. Tanta aūt debet esse p̄cellentia vite re/
ctoris ad vitam subditoꝝ. quantū pastor excellit
cōditionē suaꝝ ouium. Nec sibi sufficit puritas
sua. nisi ⁊ puniat aliena crimina. Unde augusti.
Qui nec regiminis in se rōnē habuit. nec delicta
deterſit. nec filioꝝ crimen correxit. canis impudi
cus vicēdus est magis sꝫ cēs. ij. q. vij. Respi/
ce tertio. Qualis sis in vita. ꝓficiens sꝫ aut defi/
ciens. in moribꝫ. in aduersitatibꝫ. ⁊ ꝓsperitatibꝫ
circa que oportet te tenere mediū si nō vis perde/
re modū. Nam vt dicit poeta. Est modus in re/
bus. sunt certi denicꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ
nequit ꝓsistere virtus. In te ergo cōsiste ⁊ nō in/
fra deiici. nō attolli supra. nō euadere in longius
non extendi latius disce. Nam vt longitudo sꝫ
nimia exterminiū habere solet. dilatatio scissuraꝫ
altitudo ruinam. ⁊ ꝓfundum absorptionē. Lon/
gitudinem nimiam tibi assumis. cū ꝓmittis ti/
bi longiorē vitam. Latitudinē vero incongruaꝫ
cū in supfluas distendit animus curas. Altitudi
nem ruinosam. cū de se plus ꝓsumit. Profun/
dū. cū se plus debito deiicit. Quieni longa sibi
mentitur tempa. nonne in gredit iter exterminij.
Transit enī vite terminos ꝓductōis vite solicitu
dine. Similiter animus distētus in multa. mul
tis laceretur curis necesse est. Nempe immode/
rata extensio extenuationem. ⁊ extenuatio nimia
scissionem facit. Altra vero ꝓsumptio quid nisi
ruinosa precipitatio est. Unde salmon in. puer.
Ante ruinam exaltatur cor. Nimia autez pusilla
nimitatis deiecta desperata quedaꝝ absorptio est
Medium ergo in cunctis tene. vt possis compre
hendere cum omnibus sanctis. que sit longitudo
latitudo. sublimitas. ⁊ profundum. scdm apsto
lum. Respice etiam qualis ex te sis. qualis ex de
extra te sꝫ creata ꝑm illd Isa. lx. Leua i circuitu

Respice secundo .§.II.

Capitulum Septimū

oculos tuos ⁊ vide. In circuitu eñ tuo ex omni latere inuenis creaturas. Omnis aurē creatura triplici voce te alloquitur ſm hugonē de ſancto victore. Et prima eſt accipe beneficiū. ſecunda eſt redde ſeruitium. tertia eſt caue ſupplicium. Et a ſuperioribus inchoando dicunt angeli p effectū tibi. Accipe beneficium noſtrum. quod ex parte creatoris continue tibi impendimus cuſtodiēdo a malis eripiendo. ad bona excitando. Et pro huiuſmodi beneficio ipſi creatori redde ſeruitium. eius mandata adimplendo. alioquī teſtes erimꝰ contra te in iudicio. ⁊ miniſterio noſtro ad infernа detraheris. Dicit tibi celum cum luminaribꝰ ſuis. Ego tibi motuꝫ prebeo ⁊ ſine me inſenſibilis pmaneres. Graniſſimā lucem tibi ſol porrigit. ne in tenebris tediosus reſideas. ⁊ vt pater pere in omnia inferiora multiplices virtutes infundit. Et ne obſcura in totum noctis haberē luna cū ſtellis ſplendorem emittunt. celūq decorant. Pro huiuſmōi igit beneficijs redde obſequium creatori noſtro. gras agens ad implens illō ps. Benedicam dominum in omni tempore. Loquitur ignis modo ſuo dicens. O homo quantū beneficium tibi preſto. te calefaciendo. cibos tuos decoquendo q̄q plura opera efficiendo. tibi puriſia. ⁊ ſine mei participatione in caloꝛe naturali nutriri non poſſes. Pro huius igitur deo redde ſeruitium. vt caloꝛe ſuccenſo dulciſſime charitaꝫ dominum deū pre omnibus diligas. alioqn ſupplicijꝫ ignis eterni non euades. Aer quoq non reticet. dicens. Ego tibi flatum ꝓcedo vt aſpires ⁊ reſpires atq locutionē tam neceſſariā. Ut formare valeas deſeruio. te vndiq curādo. Et aues varias ſuaue perſonantes melos. ⁊ in cibū tranſeuntes contineo. Redde igitur ſeruitiū deo. os tuum in ſui honorem ⁊ glām aperiendo. Aqua inquit. Ego tuas immunditias purgo. ⁊ feторes remoueo. Sitienti non paruū refrigeriū afferoꝛ. Species innumeras piſcium ad tui uſum enutrio. Et quod plus ē in ſacramētis anime tue neceſſarijs me prebeo. Redde ergo ſeruitiuꝫ. vt ipa ſacramenta reuereaꝛis. Et ſi nō ratione materie in ſe ratione tamen inſtituētis ⁊ gratie ibi a deo poſite. alioquī abſorptus ab aquis niuiū trāſibis ad caloꝛē nimiū. Demū terra q̄ui ſinū num elementoꝛū tamen copioſiori voce te excitat dicens. O homo vndefactus es. niſi ex me humo Ego te ſuſtento. ego diuitias dono. aurum. ⁊ argentum ceteraq metalla. que in viſceribꝰ meis ego geſto Quot genera aīaliū propter te paſco ⁊ retineo. Et aliqua quidem in tui cibū. vt pullos. agnos. edos. capreas. ceruos. vitulos ceteraq domeſtica ac ſilueſtria. Alia ad tui adiutoriū. vt equos. mulos camelos. aſellos ⁊ huiuſmodi. Alia ad tui ſolanum vt ſimeas. caniculos. Ego quoq herbas non ſolum ſuaues. ⁊ quamplurimas medicinales produco flores varios ⁊ flagrātes emitto. fructus innumeros ⁊ ſapidos diuerſis temporibus offero. Pro huiuſmōi igit bñficijs creatori tuo ⁊ meo cognoſce te debitorē. ⁊ ad neceſſitatez non voluptatem his vti debere. Proximiſq tuis indigentibꝰ portionē ꝓpoſſe porrigere. Alioquin ſi ingratus inueniaris. ſicut aperta eſt terra ⁊ deglutiuit datban. Sic aperietur ⁊ tibi vt ad centrum eius deſcendas ad terrā miſerie ⁊ tenebraꝝ. vbi nullus ordo ſed ſempiternus horroꝛ inhabitat.

Reſpice tertio .§.III.

ſupra ad celeſtia vt adiuueris vt nō ſolum glām ſanctoꝝ contempleris. ſed etiam ipos in auxiliū inuocare digneris. Unde ps. Leuaui oculos meos in montes. vnde veniet auxiliū mihi. Nec credendum eſt prophetam loqui de montibꝰ materialibus. quia inde nō magis auxilium ſperare poſſumus. q̄q ad valles reſpiciendo. Sed loquit de montibus ſpiritualibꝰ. ſiue diuinis perſonis ſuper quibus fundamenta ſupne ciuitatis ſcōm eundem ps. ſunt fita. ſiue ō montibꝰ rationabilibus id ē ſanctis. contemplatione ⁊ pfectione in altum eleuatis. Et circa hoc tria debes reſpicere. Et primo q ipa oratio ad deum ⁊ ſanctos directa fiat congruenter. in eo q dicit. Leuaui oculos meos. non oculum ait ſed oculos. Debet eñ eleuari ad deum ⁊ ſanctos in oratione oculus ſpeculatiuus ad conſiderandum. videlicet dei ⁊ ſanctoꝝ bonitatem ⁊ largitatem. ⁊ caueri debz ne oculus ipe ad terrena tunc aſpiciat. Unde et damaſcenus dicit. q oratio eſt aſcenſus intellectus in deū. Debet etiaz erigi oculus practicus. vt ſcz intendat operari quod velit ſcz cū poſtulat ꝛtutes ⁊ huiuſmōi. Vel etiam ſcōs oculos poteſt dici pius affectus in deum directus. Unde ⁊ de ſaluatoꝛe dicitur Joh. xvij. ca. Q leuatis oculis in celum orans. dixit Pater venit hoꝛa. clarifica filium tuū ⁊c. Ut doceret moraliter. ⁊ occulū intellectus p attentionē. ⁊ oculū affectus p feruoꝛem ad deū dirigendo. Scdo reſpice. q oratio ipſa fiat pluraliter. Un ſubdit ps. In mōtes. Nō ſolum eñ ad vnū ſanctū ſed ad plures dirigenda eſt oratio. quandoq ad vnū. quādoq ad aliū. vt nos docet mater eccleſia Quaſdā eñ gras ſeu dona obtinet quis oꝛone directa ad vnū ſanctū. q̄s nō obtinet ex oꝛone facta ad aliū ſanctū. et iā longe maioris meriti ſm cōe iudiciū. Sicut pz p q̄tidianā exꝑientiā. in periculis maris ⁊ terre. Frequenter eñ in naufragijs vel infirmitatibꝰ oſtituti. recōmendātes ſe petro paulo iobāni vl Laurentio. nullū inde reportaīt leuamē. Et exinde recōmēdātes ſe. b. dñico. vel. b. Ciriaco. vel. b. Erasmo. vel beato ēt Columbano. vel alijs qui extimantur inferioꝛes apoſtolis. ſubito pericula euadere Quod propterea contingere creditur. quia

vult glorioſus deus etiam minimoſ ſanctos eral
tari ⁊ ab hominibus venerari. dum magna bene
ficia ipſis mediantibus ſe percepiſſe cognoſunt
Vel hoc etiam poteſt procedere. quia aliqñ. quis
cum maiori affectu ⁊ deuotione oculos mentis
erigit ad auxilium poſtulandum ab aliquo ſăcto
⁊ ſi minori cū faciat oratione dirigendo ad ſan
ctos maiores. Oratio autem quāto affectuoſi uſ
fit tanto efficatius exauditur cōmuniter. Re
ſpice terrō. q ipſa oratio fiat fiducialiter. Vnde
ſubdit ꝑs. Vnde veniet auxilium mihi. Et hoc ē
quod Jacobus ait in canōica ca. pmo. Poſtulet
autem in fide id eſt cuꝫ fiducia nihil beſitans. et
certe cauſam habemus ſperandi auxilium a ſan
ctis cum ſint fratres noſtri. Sciunt enim neceſ
ſitates noſtras ⁊ miſerias. precipue cum eos ſuo
cam⁹ exoptātq; nobis bona. Neq; eñ charitaſ in
eis deficit. quā in via habuerūt ad proximos. ſed
in eis ad ſummū pfectionis deueniet. Cum igiť
in mundo querſantes. cum magno effectu labo
rarēt. in ſubleuandis alioꝝ miſeriis multomagꝫ
credendū eſt nūc nobis velle ſuffragari in illis. in
quibus deo beneplacitū eſſe cognoſcunt. Sed et
poſſe ſubeſt eis cū voluerint. Neq; enī beati eēnt
ſi aliquid vellent quod obtinere non poſſent. Et
cū per merita Abrahā ysaac ⁊ iacob ⁊ Dauid do
minus deus multa mala ⁊ flagella remouerit a
populo ſuo antiquo. ⁊ multa bona conceſſerit vt
patet ex pētateuco ⁊ libris regū. q̄ tñ pres. nedū
ad gloriā intrauerāt ſ in limbo detinebant quāto
magꝫ credēdū eſt ꝓter merita apoſtoloꝝ martyrū
⁊ confeſſoꝝ. ac ſacrarum virginū ⁊ pmaxime virgi
nis matris marie glorioſiſſime. qui ſunt in glo
ria ⁊ fruitione beatiſſima. eos qui verſant⁹ in mū
do multipliciter adiuuari in corpore ⁊ in anima.
in ſpiritualibus ⁊ temporalibus. ſicut patet per
exempla beati dominici. beati bartholomei. ⁊ alio
rum ſanctorum.

Quarto reſpice .ℌ.IIII

infra ſcz ad ſupplicia vt caueant. Vñ Iſa. li. dicit
Leuate in celū oculos vr̄os ⁊ videte ſub terra de
orſum. i. non ſolū celeſtia. ſ ⁊ inferna reſpiciatis
ſub terra. n. infern⁹ eſt. Reſpiciendo aūt illuc tria
genera ſeu tres ſtatus reperies añarū. Et ex primo
cognoſcere poteris maximam tibi ꝓceſſam gram
Et ſcdo ꝑcipue tibi removendā negligentiam.
Et tertio ſumme tibi cavendam impenitentiam

Reſpice igitur primū ſtatum Et hi ſūt pueri
ſiue puelle mortui ſine baptiſmo. poſt euangeliū
diuulgatum. vel remedio alio contra originale ordi
natū in veteri teſtamento. Et hi cuius pena ſen
ſibili careant. glorie tū beatiſſime viſionis. in p
petuū priuantur. Et cuius miꝝ videatur ⁊ duꝝ
eos priuari tanta felicitate glorie ſuperne ſine ali
qua culpa ab eis cōmiſſa. nulla tamē eis fit inju
ria vel iniuſticia. Ex contracto eñ originali peccato
naſcimur omnes filij ire. ⁊ debitores mortis eterne
Si ſine vll' meritis tuis placuit pīſſimo deo ſe
queſtrate amaſſa pditorum. ⁊ ad remedium con
tra debitam mortem te perducere. nō habes hic
certe quod contra deū queruleris. ſ vnde ⁊ tua libe
ratione magiſcz illoꝝ ammiteris. ⁊ ipm affectuo
ſe venereris. Reſpice ad ſcōm ſtatum ſcz eorū
qui ſunt in purgatorio. ⁊ ibi ſcōm ꝑs. Oculis
tuis ꝓſiderabis. ⁊ retributionē peccatorū videb.
Quia enim deus delictum omnino ſine vltione
non patitur. vt dicit greg. de pen. di. i. Sic etiam
quantūcūcz minimū ſit. quia negligentes fuerīt
illi in mundo degentes ad purgandū venialia. ⁊
ad ſatiſfaciendū ꝓ criminalibus. ideo ibi torquē
tur maxima pena. ⁊ que nob leuiſſima vel nulla
extimantur delicta. ibi acerrime puniunt. Sicut
patet in vita fratrū precipue de quodam religio
ſo. qui ob hoc q̄ acceſſerat ad ſe balneandum ob
quandā recreationē in aqua ibi ſuffocatus appa
ruit defunctus cum brachijs ⁊ cruribus exuſtis
dicens ſe acerrime cruciari. ⁊ precipue ꝓpter illaꝫ
delectationē balneādi. ⁊ ꝓpter hoc apparuerat cuꝫ
exuſtione brachioꝝ ⁊ crurium. Sed qui deū ti
met nihil negliget. Ecce. vij. eorū ſcz que debet fa
cere ad ſui ſalutē. ⁊ purgationē plenaꝫ. Si tamē
pfectum timorem dei habeat. nō ſolū initialem ſ
etiam filialem. Reſpice tertio ad ſtatū damna
torum. Quia enim ipi noluerūt oculos aperire
ad cognoſcendas culpas ⁊ lachrymis diluendas
nunc ſine fructu eos apperiūt in tormentis. Sic
legiť de diuite epulone in inferno ſepulto. q̄ ele
vans oculos ſuos cū eſſet in tormētis vidit abra
ham a longe. ⁊ lazarum in ſinu eius Lu. xvi. Et
vt dicit ꝑs. Ipi videntes ſic ſcz damnati ad mi
rati ſunt. conturbati ſunt. tremor apprehēdit eos
ibi dolores vt parturientis in ſpiritu vehementi
cōteres naues tharſis. Et loquiť ō regib terre.
. i. peccatorib⁹ qui ſcōm terrēa ſe regūt. ⁊ habitāt
in lateribus aquilonis. vbi eſt frigus intenſum
⁊ ſignificat iniquitatē. que frigidam facit animā
dei amore. Vbi tria nota.

Primo pene multiplicitatē. ibi. ipi videntes.
Scdo multiplicitatis acerbitatē. ibi. dolores vti
Tertio acerbitatis hui⁹ cauſalitatē. ibi in ſpū ve.

Videntes ergo damnati ſic ſcz ſicut vidit ille
dives in inferno gloriam ⁊ requiem beatoꝝ ad
mirati ſūt dicentes. vt refert ſapiens. Sap. v. ca.
Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſuꝫ
⁊ in ſimilitudinem improperij Nos inſenſati vi
tam illoꝝ extimabamus inſaniam ⁊ finem illoꝝ
ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt in
ter filios dei. Ipſi videntes ſic q̄ vbi in mundo
erant in honore diuitijs ⁊ delitijs. ⁊ tūc ſunt i tan
ta miſeria. vt deficiat eis etiā aque gutta. Admi
rati ſūt dicentes. Quid nobis profuit ſuperbia

Capitulum Textum

Aut quid diuitiaꝝ iactantia ꝓtulit nobis. trãsie/runt omĩa illa tanq̃ vmbra. Exinde conturbati sunt ꝓtra deũ. qui hz ptãtem sup plagã scz ignis quo cruciant odientes eũ ⁊ ꝑturbatione linguas suas ꝓmãducãtes eũ blasphemãt. vt hĩ apo. xvi. Turbati sunt ꝓtra sei ꝑos adeo vt desiderẽt mor tem. i. sui anibilationẽ ꝓsiderãtes melius eis esse nõ esse. q̃z male esse. ß mors fugit a eis. quia desi cere nõ ꝑnt a male esse. Turbãt ꝓtra eos cũ qui/bus vel ꝑ quibꝫ vel ꝓtra quos male egerũt tãq̃ occasiones eoꝝ pene. Cõmoti etiã sunt a demo/niis qui eos cruciant. qui nõ dant eis requiẽ die ac nocte. vt dr hiere. v. Et quia ꝑ lecto hñt. quod dicit Isa. xliij. ca. scz subter te sternet tinea. ⁊ ope rimentũ tuũ erũt vermes Tinea scz sinderesis re murmuratio a malo. ⁊ vermes stimuloꝝ oscie ꝓpt penã quã sentiũt nõ aũt ꝓpter dei offensaz. Et vl tra hec. Tremor apprehendit eos. timentes adhuc peiora pati. ⁊ ꝑcipue in receptõe coꝝpoꝝ suoꝝ in. Ubi cruciatus eis augeb. ⁊ in ꝑsentatõe iudicio. ꝓpter qd dicit Isa. xxxiij. possedit tre mor ypocritas. Respice huius multiplicis pene acerbitatẽ. cum dicit ibi scz in ꝑdictis dolores vt parturientis. qui maxime sunt. ⁊ quasi mortales ꝓut mulieres ex eoꝝ clamoribꝫ ostendunt. Magn9 est clamor. magnã dolorẽ indicat. Necz enĩ aliq̃ similitudo posset induci ad declarandũ acerbita/tem illius doloris. Omia enĩ genera tormen toꝝ huius vite. etiã si possent reperiri ĩ vno loco eẽnt quasi ludus ⁊ solatiũ respectu illius pene. ꝓpter quod dicit Isa. xxxiij. Quis habitare poterit de vobis cũ igne devorante. Aut quis de vobis ha/bitare poterit cũ ardoribꝫ sempiternis. q. di. In/tolerabile erit ⁊ tñ inhabitare; oportebit peccato/res. Et devorãs dicit ignis ille ꝓpter obsoꝝptiõez doloris totius hois. Et sempiternus dicit ꝓt du rationẽ. Dolores eĩ maxmi erũt in aspectu iu/dicis superni. accusantibꝫ omnibꝫ eũ ⁊ testifican tibꝫ ꝓtra eũ. demonibꝫ angelis bonis ac oscientia ꝓpria ac cunctis creaturis. Uñ greg. O q̃z angu/ste sunt tũc vie reprobis ⁊c. Unde in omel. ad uẽ tus Respice tertio acerbitatis causaliter. ibi. In spũ vehemẽti conte. na. tur. Ad dñm ꝓpheta hũc ꝑmonẽ dic. cui? spũs vehemẽs ẽ ira maria q̃ tñ ira nõ ẽ vt ĩ nob ꝓcitati anĩ furor. sed iusti sup plicij ꝓstitutio ꝑ greg. Est igit ira dei severa pu nitio eius. Et in hac ꝓterit. i. totaliter terit. vt nul la ps anime vel coꝝpis remaneat intacta aut ñ af/flicta. Naues scz mentes merces peccatoꝝ secum portantes tarsis. i. gaudia mũdi in ipis peccatis querentes. Interpretat eĩ tarsis exploratio gau dij Explorant enĩ hoc est querũt aliqui gaudium suũ ⁊ delectatõez ei in diuitijs vt auari. Alij in de litijs. vt lasciui. ⁊ gulosi. Alij in honoribꝫ vt am/biosi. ⁊ superbi. Has igitur naues in spũ vehemẽ ti. i. severa sententia ꝓteret ira ⁊ coꝝpe. hiere. xvij

Duplici cõtritione contere eos dñe deus noster. Et hec causa totius pene eoꝝ. quia querẽtes gau dia mundi noluerunt iu mõdo salubriter conteri Qui enĩ ĩpenitens morit. omĩno morit ⁊ eterna liter cruciat ꝑm Aug. de pe. di. vij. c. fi. Et ideo eui ta impenitentiã ⁊ respice quia pcores videbunt cum bis malis filium hois venientem ⁊c.

Respice quinto .§. v.

post te seu retro scz peccata ꝓmissa ad satisfacien/dum nõ ad iterrandum. Nemo enĩ mittens ma/num suã ad aratrũ ⁊ aspiciẽs retro. aptus est re/gno dei Luc. ix. Ponere manuz ad aratrũ ⁊ aspi/cere retro. est post assumptã pniam vel religionẽ ad peccatum vel ad seculum corde redire. hoc asit a regno dei excludit. Sed oculos debet quis retro habere sicut habebãt aĩalia de quibꝫ scribit Apo. iiij. vt videlicz peccata ꝓmissa recogitãtes ea mor tificent In cuius figura legit ꝙ abrahaz; leuauit oculos viditq̃ post tergũ hrentẽ arietem corni/bus spinis. quẽ obtulit in sacrificiuz; ꝓ Isaac pri mogenito geñ. xxij. Abrahã intendẽs mactare primogenitũ in sacrificiuz suum vt deo placeret. signat virtuosum qui aliquando appetitũ rõnalẽ querit mortificare in honorẽ dei. dũ scz necessaria que dictat ratio. subtrahit sibi. Sed aspiciens re tro scz ad vitam preteritã ⁊ videns appetituz sen/sualem ⁊ animalem ducem passionũ. vt aries est duꝝ ouium. infixũ vitijs tanq̃ spinis ꝓscientiaz pungentibꝫ. a deo instruit vt appetituz bestialem offerat deo carnẽ suam crucifigendo cuz vitijs et concupiscentijs magisq̃ in discretis abstinentijs Quia ꝑm hiero Apud deũ nõ tam valet abstinẽ tia ciboꝝ; q̃z motificatio criminũ. ô pe. di. i. Uen suram. Respice ergo retro ad opera prava ꝓmis/sa ꝓpter que creatura exosa efficit deo ꝑm illõ ps. Odisti omes qui operantur iniquitatẽ. Que et si aliquando occulta sint hominibꝫ. deo tñ clare no ta. Unde ipe dicit. Scio opera tua. quia nomen habes quod viuas scz ꝑm apparentiã ⁊ mortuus es. Esto; viglans ⁊ ꝓfirma cetera que moritura erant ⁊ penitentiã age. Apo. iij. Respice retro ad locutõnes inutiles. quia vt dicitur sapientie ꝓo Sermo obscurus in vacuum nõ ibit. Et dicitur sermo obscurus locutio que nõ habet in se clarita tem edificationis ⁊ recte intentõnis ⁊ hic nõ ibit in vacuũ. i. nõ transibit sine punitione. Et vt di/cit apl's. i. ad coꝝ. xv. Corrumpunt bonos mo/res colloquia prava. Quod patet ꝑ experientiaz in pueris qui cũ a natura puri sint. efficiunt ꝑ ple/ni blasphemijs. periurijs. mendacijs. ꝓtumelijs. scurrilitatibꝫ. ꝓpter ea que audiunt ab eis inter quos ꝓuersantur. Respice ad cogitatiões pra uas Nam vt dr sapi. i. In cogitationibꝫ impij inter/rogatio erit scz in iudicio dei. ac etiam punicio de ipis si noxie fuerint. Unde dr mich. ij. Ue qui

cogitatis inutile. Et multomagꝫ vt erit eis qui i ipsis morant. Quod reprehẽdens dñs ait. Die re. iiij. Usquequo morabunt inte cogitationes norie. Et ideo poeta inquit. Principijs obsta Nam sero medicina paratur cum mala per longas conualuere moras.

Respice sexto que .§. VI

ante te sunt sez futura mala seu pricula. vt enī dicitur prouer. i. Frustra iacitur retie ante oculos pennatorū. Uidentes enim pennata id est aues retie ante se. ⁊ ex hoc extimantes piculū captōis ab eo declinant. Sic ⁊ habentes pennas virtutum cū aspiciunt que sunt ante se ⁊ vidēt pricula imminentia sibi puident ne capiatur a diabolo. Et in huius figuraz baalam pphēta dum iret ad maledicendū pplm dei apperiens oculos ⁊ vidēs ante se stantē angelū gladio euaginato ad pcutiendū eum. intelligens piculum suuz abiit retro sup̄steritꝫ vt hī nume. xxij. Ad significanduz qꝫ si quis dispositus sit ad male agendum. si oculos aperit mentis ad aspiciendū quid ante se est futuram sez dei vltionē. a malo aliqñ desistit. ne incidat manus dei viuentis ⁊ puientis. Debet aūt aspicere ⁊ pricula futura tribulatōis. vt eis si pōt debito mō obuiet. sicut fecit regina hester ad obuiandū interfectōi totius populi sui quā fraudulenter pcurauerat Aman ab assuero primo se in uuans oronibo. ieiunijs ⁊ alijs humiliationibo. Et exinde vtens hūana prudentia. vt posset al'oqui regem ⁊ reuocationē psuadere predicte sententie pauēs periculū quod imminuebat. vt scribitur hester. xiij. Et dei adiutoriū sublatū est periculum aman suspēso. Debet scōo aspicere pericula futura exercitationis. Sunt enī quedā exercitia magni piculi inꝺque ē platio Ulñ aug. in regula Quanto in loco sup̄ioi tāto in maioi versatur prelatio nō solū enī de sua. sed ⁊ de subditoꝝ aiabus dabit reddere rōem. Et p maxime plātio ecclesiastica. Ulñ aug. Nihil est in mōo ⁊ maxime hoc in tpe difficilius. laboriosius. ⁊ periculosius episcopi aut presbyteri ac diacon dignitate. di. xl Ante omīa. Exercitationē etiā negotiatōis ⁊ hoīs esse multū periculosaz ondit sapiens Ecci. xxvi. dicens Due spēs difficiles ⁊ piculose mihi apparuerūt. Difficile exuit negotians a negligētia sua sez erca salutē anime. ⁊ nō iustificabit caupo a peccatis labioꝝ. Et dicit negotians nō soluz ille qui rem emit vt eaz nō mutatā alteri vendat sed ēt qui ō materia empta artificia faciēs vendit Difficile est aūt inquit leo papa. inter vendētis ementis qꝫ mercium nō intervenire peccatū. ⁊ iō penitenti vtilius ē dispendia pati. qꝫ piculis negotiationis astringi de pe. di. v. Qualitas. Et per marie vbi est piculū mortal' nō est etiā liber a laqueis diaboli qui se militie mūdane voluerit implicare. Idē leo papa di. eadē. c. se. Tertio debet aspicere picula pplenionis vt videlicz vbi dubitat. pbabiliter in aliquo ope esse peccatū. precipue mortale nō faciat illud nisi oblata dubitatione qñ est ex scientia erronea. Dicit enī. Eccī. iij. qui amat piculū in illo pibit. Sed necꝫ cooperari ꝺz aut ratificare qd alij faciūt cuz piculo irrōnabiliter suo. Ulñ ⁊ dauid. aquaz ꝺcupitam de cisterna bethleem. quia tres viri fortes accesserūt illuc ad hauriendū eā cuz maximo periculo. qui ibi habitabāt hostes coꝝ pbilistīm. bibere noluit. sed effudit dicens. Quia in piculo animaꝝ suaꝝ obtulerūt mihi aquā. i. paralip. xi. Felix etiam quez faciunt aliena pericula cautum.

Respice septimo .§. VII

a dextris sanctoꝝ exempla sez vt similia agantur. Dicit enī ezechi. ix. de aīalibus electos significantibo qd omne corpus eoꝝ ⁊ manus plena oculis erāt. Et quia idē pphēta vidit in alia visiōe aquā egredientē a latere dextro ⁊ omnes ad qs puenit aqua ista salui facti sunt. ezechi. xlvij. Que aqua significat gratiā virtuose conuersationis. predentē a ꝺgregatione sanctoꝝ designatā p latus dextrū. Ideo respice ad dextrā vitā sez sanctoꝝ vt imiteris Unde iob. Respiciet sez homo hoīes ⁊ dicet. peccaui ⁊ vere deliqui. vt erā dignus nō recepi. xxxiij. Respice igit primo. qd sancti p maxime caput eoꝝ christus. habēt in se hūanitatē in ꝺbis ⁊ operibus suis ꝺpatiendo alioꝝ miserijs. Ulñ dicit apls ad titū. Apparuit benignitas ⁊ hūanitas saluatoris nostri dei sez in recipiendo peccatores. non abijciendo pauperes. flendo cū flentibo subueniēdo infirmantibo ⁊ hmōi. Et vt dicit sapi. xij. Docuisti populū tuū p talia opa qñ oportet iustum esse ⁊ hūanum. Ulñ dicit iob in dicta auctoritate Respiciet hoīes. homo autē dicit ab hūanitate. i. videbit iustos esse hūanos. scōo habent puritatē Nam ⁊ de minimis q̄ peccata nō reputant sibi consciam faciunt. Unde ⁊ aug. in li. ꝺfes. publice fatetur se peccasse in aspectu aranee. aꝝ capientium muscas in telis suis. Et canē insequentē lepozē. Et cū puer erat nō libenter iret ad scholas seu discere nisi ex metu verberꝝ. ⁊ hmōi. De. beat. hiero narrat eu se eius minia peccata. vt verba otiosa amarissime deflebat. tancꝫ scelera. Similiter ⁊ in prima collatōe abbatis moysi dicit. qd aīa sancta ⁊ p fecta etiā leuissimas cogitatōes peccatoruz in puncto tan gētes reputat quasi vt magnā fornicatōem. timendo ne ꝺs deserat eū. Et ideo dicit Job. qd aspiciēs hoīes sez sanctos. dicet peccaui. hoc est ꝺsiderando qd de minimis illi sibi faciunt cōsciam. nō se excusant sed accusant de suis sceleribo dicēdo peccaui. Tertio bñt sancti multaz aduersitatē. Ego enī ait dñs. Apo. iij. quos amo arguo ⁊ castigo. Et iudit. viij. Dēs q̄ deo placue-

runt ab initio per multas tribulatões transierũt fideles. Quod maxime fuit impletum in xpo. discurrendo p eius vitam ⁊ mortez. Et ideo vt ait apls ad hēb. xij. Aspiciētes in actorem fidei ⁊ cōsumatorē iesum qui sustinuit crucē confusione contempta. Et ideo vt dicit Job. q hoc aspiciendo dicunt hoīes vteam d ignus non recipi. Nam si innocentes ⁊ iusti tanta ppessi sunt, nihil est qđ recepi aduersum. respectu eorum que merui.

Respice octauo. §. viii.

a sinistris prauaꝝ gesta. vt tua opera ꝓfundantur In sinistra enī parte mali collocandi sunt in iudicio. quia sinistrā intētionē habuerũt ⁊ sinistra opa fecerũt. hoꝝ ꝓsideratio ꝓfusionem inducit nō modicā se ruisse dei. Propter quod dicit Isa. xxiij. erubesce sydon ait mare. Mare signat vitā ⁊ conuersationē peccatoris ⁊ mūdani Isa. lvij. Coꝛ impij quasi mare feruens. Sydon aūt ciuitas in insula maris. signat quietationē religiosorū ⁊ spiritualiū. que sunt separati a mundo. Qꝛ ergo mare dicit sydoni vt erubescat. signat ꝑm Greg. q vita secularis inducit ꝓfusionē vite spūali. ex cōsideratione sue actōis. Et hoc tripliciter. Primo cōsiderando quantū laborāt temporalia ꝓgregando et mala opando. Vñ hiere. ix. dicit vt inique agerent. laborauerũt. Et sapi. v. dicunt ipi reprobati Lassati sumus in via iniquitatis. ambulauimus vias difficiles. Unde in vitis patrū legit q cū pelagia publica meretrix pgeret ad ecclesiam in alexandriā. vbi erāt multi epi ꝓgregati. vnus ex eis sanctissimus fixe intuitus est eā admirās de ornatu eius ⁊ studio abbibito ad capiēdas animas. Et demū ꝓuersus ad alios epos. dixit cū multo lachrymis. Ista meretrix ꝓfundit ⁊ condēnat nos Non enī tempe vite mee ego habui tantā diligētiam ad placendū deo quātū ista habuit diligentiam ⁊ solicitudinē ad placendū mōdo. Demum ꝛone eius cōuersa est ad fidē ⁊ pniam. Magnaz erubescentiam debet habere homo. q plus faciat p mūdo ⁊ damnatiōe eius cꝫ p deo ⁊ saluatione sua. Unde apls ad ro. vi. Humanū dico ꝛc. Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire iniquitati ad iniquitatē ita nūc exhibete ea seruire iustitie in sanctificatōez. i. nō minus laboretis p deo cꝫ feceritis pro mōdo. Tcda vita mūdana ꝛ cōfundit vitā spūaliū m. inquantū sunt solicitiores ad inquirēdum diuersos modos augendi diuitias ⁊ cautiores ad vitanda damna tpalia. cꝫ spūales circa spiritualia. Unde xps luc. xvi. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in sua generatōe sūt. Tertio quia magis dolent de damnis mōdi. cꝫ multi boni de damnis aīe. Qui enī amittit substantiā vel aliquem ꝓsanguineū. dolet aliquādo vsq ad mortē. sicut experientia docet. Sed p damnis aīe ⁊ amissionis glorie vix pōt quis dolore ⁊ vnā lacrymā ab oculis extorquere. Sed vt dicit Aug. Sciat se culpabiliter reū qui defiet damna amici vel temporis. i. temporalia. ⁊ peccata cōmissa nō deflet. Et hoc precipue qñ ꝓcedit ex paruitate doloris ⁊ amoris dei. Deduc ergo quasi torrentē lachrymas ⁊ nō quiescat pupilla oculi tui Treñ. ij

Capi. octauū. De rōne supioꝛi ⁊ inferioꝛi.

Sciendum q ratio ⁊ intellectus in homine non possunt esse diuerse potentie. ꝑm. b. tho. in prima parte. q. lxxix. articu viij. Et hoc manifeste cognoscit si vtriusq ꝓsideret actus. Intelligere enī est simpliciter veritatē intelligibilem apprehendere. Ratiocinari aūt est ꝓcedere de vno intellectu in aliud ad veritatē intelligibilē cognoscēdā Et quia angeli pfecte possident scām modū sue nature cognitionē intelligibilis veritatis. nō habent necesse ꝓcedere de vno in aliud. sed simpliciter ⁊ absq discursu veritatē rei apprehēdūt Et iō dicunt intelligentie seu intellectuales. hoīes vero ad intelligibilem veritatē cognoscendā ꝓueniunt ꝓcedendo de vno in aliud. Et ideo hoīes rationabiles dicunt. Unde patet q rōcinari cōparatur ad intelligere. sicut moueri ad quiescere. vel fieri acquirere ad habere. quoꝝ vnū est perfecti aliud imperfecti. Manifestū est aūt q quiescere ⁊ moueri non reducunt ad diuersas potentias. sed ad vnam ⁊ eandem etiam in rebus materialibꝫ qꝛ per eandem materiam aliquid mouet ad locum ⁊ quiescit in loco. multo igitur magis ꝓ eandem potentiam intelligimus ⁊ ratiocinamur Aug. etiā dicit sup Gen. ad litterā. q illud quo homo irrōnabilibus aīalibus aīcedit. est rō mens vel intelligentia. vel si quo aliquo alio vocabulo cōmodius appellat. Et sic patet q rō ⁊ mēs sūt vna potentia realiter sed differunt rōne. Item nota q intelligentia non est alia potentia ab intellectu. Pro cuius declaratione dicit b. tho. q. vbi supra. q hoc nomē intelligentia ꝓprie significat ipm actum intellectus. qui est intelligere Uñ in quibusdam libris de arabico trāslatis substantie separate quas nos angelos dicim? intelligentie votant Forte ꝓpter hoc quia hmōi substantie semp actu intelligunt. In libris tñ de greco translatis dicunt angeli intellectus seu mētes. Sic ergo intelligentia ab intellectu nō distinguit. sicut potētia a potētia. sed sicut actus a potētia Inuenitur talis diuisio etiā a plōis. Quandoqꝫ enī ponunt quattuoꝛ intellectus scz intellectū agentem intellectum possibilem. intellectuz in habitu. ⁊ intellectum in actu vel adeptū. quoꝝ intellectus agens ⁊ intellectus possibilis sunt diuerse potētie. sicut ⁊ in omibꝫ alia est potentia actiua. ⁊ alia passiua Alia vero tria distinguunt ꝑm tres status intellectus possibilis. qui qñqꝫ est in potentia tñ. ⁊ sic

dicit possibilis. Quod est in actu primo. i. scientia et sic dicit intellectus in habitu. Quandoq; aut in actu secdo qui est ꝓsiderare. et sic dicitur intellect⁹ in actu siue intellectus adeptus. Nec obstat qđ in libro de spiritu et anima dicitur quod cum ab inferiori ad superiora ascendere volumus primus occurrit nobis sensus deinde imaginatō et postea ratio. postea intellectus. et postea intelligētia. ponitur enī intelligentia ibi pro actu intellectus et rō pro actu discursiuo. ipius intellectus. et sic distinguit intelligentia et ratio ab intellectu. sicut act⁹ contra potētiam. et nō sicut vna potētia ꝓtra aliā Sed et ille liber non est multe auctoritatis scōm thomā. Notandum etiam ꝙ diuisio intellectus in speculatiuū et practicum non est diuisio realis scz ꝙ sint diuerse potentie realiter distincte. sed sunt actus vnius potentie intellectiue diuersi ꝓ respectum ad finē. Quod intellectus speculatiuus est qui hoc quod apprehendit nō ordinat ad opus sed ad solā veritatis ꝓsiderationē. Practicus vero intellectus dicit quia hoc qđ apprehendit ordinat ad opus. Et hoc est quod dicit phūs in iij. de anima, ꝙ speculatiu⁹ differt a practico fine. Unđ et a fine denominat. Uterq; dic quidē speculatiuus. Ille vero practicus. i. opatiuus. Dicit etiaz phūs idem ꝙ intellectus specalatiuus ꝓ extensionē fit practicus. Et ex hoc probatur ꝙ nō sunt diuerse. quia vna potentia non potest mutari in aliam. tho. vbi supra. Ratio distinguitur in superiorem et inferiorem. Et circa hoc tria possunt cōsiderari ꝓ declaratione huius materie videlicet

Officium vel actum quo distinguuntur.
Vicium vel peccatum quo inficiuntur.
Gradum vel reatum quo intenduntur.

Quantū ad primū .§.i.

scz actū vl officiū quo distinguunt. Sciendū ꝙ ratio inferior vel superior nō sunt diuerse potentie sed vna que ꝓ diuersa officia et diuersos actus quos habet geminatur et distinguit. Et ꝓbatur tripliciter. scilz ratōne. similitudine et auctoritate Ratione autem probatur sic. Quanto potentia est immaterialior et simplicior. tanto existens vnita se extendit ad plura. Quod patet quia omnia sensibilia que diuersis sensibꝫ apprehendunt sensus cōmunis vna potentia existens apprehendit et discernit. Sz intellectus est simplicior et immaterialior omī potētie sensitiua. et particulari siue cōmuni. ideo ad plura se pōt extendere. Similitudine vero idez ꝓbat. Experimur enī qđ eadē potentia sensitiua scz visu superiora. vt corpa celestia solez et lunā et huiusmōi. et inferiora vt corpa terrestria. metalla et aīalia et hmōi. cernim⁹ et videmus. Ergo multomagꝭ eadē potentia intellectiua. que rō dicitur superior vel inferior. eterna et temporalia intueri valet. Et superior quidē ratio dr̄ put ea eterna cōtemplamur. Inferior, put ea tēporalia intuemur. Auctoritate idē ꝓbatur. Dicit enī Aug. xij. de ciui. dei ꝙ ratio superior est que intendit rebus eternis aspiciēdis vel consulendis. Et ipis rebus eternis ꝓspiciendis intendit sicut obiecto. ſm ꝙ eterna in seipis ratio superior cōtemplatur. Sed rebꝰ eternis consulendis intendit tangꝫ medio. ſm ꝙ ex eternis ratio superior accipit regulas agendoꝝ. vel ſm ꝙ eterna applicat ad dirigendā voluntatem et actionem. Verbi gratia. Cū aliquis ꝓ iudicium rōis deliberat de agendis. ex hoc ꝙ aliquid est deo acceptuz. vel diuina lege preceptū vel ꝓhibitū. tunc tale iudiciū rōnis attribuit rationi superiori. Sed cū aliquis per iudiciū rationis considerat de agendis ꝓ cauſas inferiores. vtpote furtū vel adulteriū vel alīd peccatum. nō est faciendum ꝓsiderandum actus turpitudinem. rōnis dignitatez. offensam bominum. et quantū sit peccatū sit damnosum et inhonestum. tunc tale iudiciū attribuit rationi inferiori. Hec rainerius post beatū Tho. in prima pte. et in questionibꝰ de veritate. Et principiū vel habitus cui ratio superior attribuit. est sapientia Principiū vo vel habitus cui rō inferior attribuitur. est scia. His vero duobus sapientie et scientie. directe opponunt stultia et ignorātia. Stultitia quidē sapientie. et ignorantia opponit scientie. Omnia autē alia peccata indirecte predictis duobus habitibus scz sapientie et scientiennie opponuntur in quantum regimē sapie scientiee in quolibet opere requirit. deprauatur. ratione cui⁹ omnis malus stultus dicit ignorans Rainerius post Tho. in prima parte.

Quātū ad secūdum .§.ii

considerandū scz vitiū quo ratio superior et inferior inficiunt. Notandū est ꝙ in vtraq; scz in rōe superiori et inferiori pōt esse peccatū. Hoc aūt sic ꝓbatur. Peccatum cuiuslibet potentie consistit in actu ei⁹. Rō aūt bz duplicē actū scz cognitiuū et directiuū. Rō enī primo ē cognitiua veri. et nūq; ratio in cōi errat respectu veri. Et similiter voluntas nūq; errat respectu appetitus boni i cōi. et sic nunq; in eis est peccatū. Si in particulari sic. Hz defectus rōis in cognoscendo vez causatur ex tribus scz ex omissione. ex electione. et ex passione. Ex omissione primo causat defectus rōis. qū scz quis bz circa ignorantiā veritatē vel errorem. ex eo ꝙ omittit scire vel cognoscere aliquid qđ pōt et debet scire. et sic est peccatū defectus talis rōnis Unđ aug. Illis omnino ignosci nō poterit. quia a quo discerēt copiā habentes opam nō dederūt di. xxxvij. c. fi. Secdo causatur defectus rōnis in cognoscendo veritatē ex electione. qū quis affectat et elegit nescire quod debet scire et pōt. vt li-

ter⁹ius ⁊ licẽtius peccet. ⁊ talis defectus rationis aggrauat peccatum de quo ꝓb⁹. Voluit intelligere vt bene ageret. Tertio defectus rõis circa cognitionẽ veri. causat⁹ ex passione. Sed hic notandũ q⁹ passio nõ absoluit rõem in vniuersali. sed in particulari. Vnde quia voluntas sequit⁹ iudicium rõis. sicut rõ peccat ex aliqua passione iudicãdo hoc esse bonũ. quod nõ est bonum. ita voluntas peccat in eligendo. qũ scz voluntas ex defectu rationis bonũ aliquod elegit quod nõ debet. Verbi gratia. Accipiat⁹ ⁊ ponant⁹ tria. duo vniuersalia ⁊ vnũ particulare. Et primũ est illud. Nulla fornicatio est cõmittenda. Jn iudiciũ rõnis in vniuersali est ꝓfectum. eo q⁹ in vniuersali rõ nunq̃ erraꝝ vt peccat. Secõdo ꝓponatur alia vniuersalis hec scz omis fornicatio est delectabilis. Jn hoc et est ꝓfectum iudicium rõis. Tertio ex his duabꝫ ꝓpositionibꝫ enumerabilibꝫ accipiatur vna particularis scz hec Accedere ad hãc mulierẽ est fornicatio. Tũc enim si rõ fuerit adeo fortis. vt nec etiam in particulari passione vincat⁹. erit recta electio ꝯclusionis. Tũc enim cõtinens eliget istã conclusionem negatiuã particularẽ veram scz fornicationẽ nõ ꝓmittere. Sed si rõ fuerit debilis. adeo vt a passiõe vincat⁹. erit puersa ꝯclusionis electio puta. dicet incõtinens fornicatiõe delectare. ⁊ sic ad hanc mulierẽ accedere. ⁊ ita erit peccatũ in rõe Hoc aũt ꝓ exemplũ probat⁹ de ebrioso. Sicut ei ebriosus põt ꝓferre verba sapientie in cõi. que tñ intellectu in particulari nõ capit. Sic ille qui est passionibꝫ subditus vel ligatus. licet habeat rõez non tñ verum iudiciuz rationis. cuius scz est dirigere interiores vires vel passiones ⁊ exteriora membra. Sciendũ tñ q⁹ motus illicitos nõ repremit ratio postq̃ deliberauit ꝓpiam rõem q⁹ motus passionũ insurgentes sunt inordinati. si circa tales motus illicitos immorat⁹ ⁊ non expellit semꝫ peccat. Et rõ huius ẽ. qui hmõi passionibꝫ ⁊ inordinatis motibꝫ membroꝝ exterioꝝ. ꝓ actũ ꝓprium rõis ⁊ voluntatis põt occurrẽ ⁊ obuiare. ⁊ ideo si nõ facit peccat. quia hoc est huiusmõi assentire ⁊ ei placere Raine. post tho. in. ij. sñaz.

Quãtuz ad tertiũ. ℌ. III

principale scz gradũ vel reatũ quo intenduntur ratio inferioꝝ ⁊ supioꝝ. Notande sunt tres ꝯclusiones Prima ẽ q⁹ in vtraq̃ rõe scz supiori ⁊ inferiori põt esse peccatũ. Quod sic ꝓbatur. cũ voluntas inordinat⁹ ex falso iudicio. vel ex falsa deliberatione rõis ꝓ rões diuinas. ex qua ratõis inordinatõe ⁊ falsa deliberatõe sequit⁹ electio prauа tunc est peccatũ in rõe superiori. Verbi gra. si dicatur sic. Omne prohibitũ lege dei est vitandum Ex hac deliberatõe rõis hereticus dicet. Oñe iuramentũ a deo est ꝓhibitum. Ergo eliget ⁊ ꝓmittet se potius mori. q̃ iuret. Et sic voluntas eius inordinatur ꝓ falsum ⁊ inordinatũ iudiciũ rõis superioris. Similiter in rõne inferiori potest esse peccatũ. cum scz voluntas inordinat⁹ ex falso iudicio vel falsa estimatione rõe temꝑaliũ ⁊ creaturarum. Sicut verbi gra. Si quis post deliberationem iudicet omnẽ delectatõem esse ꝓsequendam ⁊ ꝑsiderans fornicatõem esse delectabilẽ. ꝯcludat eam esse ꝓsequendam. tunc est peccatũ in rõe inferiori Secõda ꝯclusio est q⁹ in rõe superiori põt esse peccatum mortale ⁊ veniale. Habet enim ratio duplicem actũ. subitũ ⁊ deliberatũ. ⁊ quantũ ad actũ subitũ. nõ est ibi mortale. Et rõ hui⁹ est. q⁹ contingit hoc ex subreptione mẽtis ante iudiciũ rõnis. Verbi gratia apprehendit aliquis subito ꝓ rationẽ aliquid esse tanq̃ impossibile circa fidem. vt deũ esse eternũ vel esse trinũ ⁊ vnũ. tunc si anteq̃ rõ aduertat hoc esse cõtra mandatũ dei. dicat deũ non esse trinũ ⁊ vnũ. nõ est mortale sed veniale. Quantũ vero ad actũ secũm rõis scz deliberatũ. põt esse in rõne supiori. ⁊ mortale ⁊ veniale. Nam postq̃ ꝓ deliberationem rõis ꝓcepit aliquid esse preceptũ dei. puta. q⁹ credat⁹ deum esse trinum ⁊ vnũ. si discernendo descendit ab hoc ꝓcepto. erit mortale. Sed si rõ supioꝝ post deliberationẽ. quia ꝓcepit quod occurit agendũ non esse cõtra legẽ dei sed preter. est veniale peccatũ sicut verbum occisum ⁊ huiusmõi ⁊ tunc in rõe supiori est veniale. Et ℌ nisi illõ quod ex se est veniale. deliberate paratus esset facere. etiam si esset cõtra preceptũ. Nam tũc tale facere vel ad huiusmodi cõsentire esset mortale Tertia cõclusio est q⁹ in rõne inferiori qñq̃ est mortale qñq̃ veniale. Rõ huius est. quia cũ inferioꝝ ratio circa inferiora nõ habeat nisi actũ deliberatũ. Si quis ꝑsentit in id quod est veniale ex genere. puta mendatiũ iocosum ⁊ huiusmõi. erit veniale. Sed si ꝑsentiat in id qđ ex suo genere est mortale. vt in furtum. rapinam. vsuram. ⁊ huiusmõi. erit mortale Raine riuꝫ post tho. in. ij. sñaz. Et nota q⁹ ligatio rõis põt causari ex quinq̃ Primo ex natiuitate. sicut illi qui nascunt amentes. ⁊ ꝓ totam vitã nũq̃ habuerit lucida interualla. Et tales quicq̃d operantur de genere bonoꝝ vel maloꝝ nõ imputatur eis ad meritum vel demerituz hui⁹ ratio est. q⁹ q⁹ sicut non sunt ꝑpotes rõis. ita nec habent vsum ꝓprie voluntatis. ⁊ bis põt dari baptismus ⁊ viaticum sed non alia sacra mẽta ⁊ crisma Ligatur secõdo rõ ex infirmitate supueniente vt furia. amẽtia freneſi ⁊ huiusmõi. Et si talis infirmitas impediat iudiciũ rationis ꝑm oñe tẽpus. ita q⁹ nunq̃ habeat lucida interualla. Si ipa accidit infirmitas sine vlla culpa sua precedenti. tunc excusatur omnino in his que facit de genere maloꝝ. et iam ⁊ a pena temꝑali. ar. ad hoc. xv. q. i. aliquos. Sed si nõ impedit infirmitas iudiciũ rõis ꝑm omẽ tempus quin habeat lucida interualla non excu-

satur.immo grauius inculpat in malis. si in illā infirmitatē incidit ex culpa sua sed si sine culpa sua tunc excusat. ¶ Tertio causatur ligatio rōis ex dormitione. ⁊ ideo quicquid accidat in somno siue polluno.siue aliquid aliud. de se non est peccatum. Ratio huius est. quia ibi est ligatū iudiciū rationis ⁊ arbitrium voluntatis ex quibꝫ peccat homo ⁊ meret de hoc plene infra in tertia pte. ¶ Contingit quarto ligatio rōnis ex turbatione seu stupore. sicut fuit in lotho quando turbatus ꝺ scelere sodomitaꝝ quod ꝓpetrare volebant in hospites suos. voluit flagitiū flagitio ꝓmutare. offerendo filias ꝓmixtioni. ne illi paterentur iniuriā Ut patet Gen. xix. Vbi notanduꝫ. qꝺ in lotho fuit duplex voluntas. Vna rōis vel deliberationis. q̄ voluit hospites ab iniuria liberare. ⁊ hec est ꝓmēdanda ⁊ imitanda. alia fuit ex ꝓturbatione. quia filias crimini voluit exponere. ⁊ hec est aliqualiter excusanda. sed non imitanda. Et quia in lotho fuit ista turbatio in sensualitate non in rōe deliberata. sed subitus motus fuit in eo. ideo peccatum fuit veniale. Aliqui tamen dicunt qꝺ peccauit mortaliter. ¶ Quinto contingit ligatio ex ebrietate. Et si ebrietas accidat ex excedenti ⁊ libidinosa potatōne vel aduertēter. est ibi ⁊ pena ⁊ culpa ⁊ causa culpe que in ebrietate cōmittit. Sicut accidit lotho quando inebriatus fuit a filiabus suis. genes. xix. Rainerius post tho. in summa.

¶ Capitulum nonum de sindresi.

Sindresis nō est

potentia anime. sed quidaꝫ habitus Circa quam tria possunt cōsiderari scz quidditas. impeccabilitas ⁊ inextinguibilitas. Et quantum ad primū sciendum. qꝺ sindresis est quidam ꝓnaturalis habitus siue cōnaturale lumen. cuius actus vel officium est hominem retrahere a malo. murmurando ꝓtra peccatum. ⁊ inclinare ad bonū. Q. aūt in nobis sit istud lumen scz sindresis. ꝓbatur sic. Sicut enim in anima nostra est aliquis habitus vel aliquod lumen respectu cognoscibilium. quez habitum vocamus intellectū principioꝝ scz lumen intellectus agētis. ita in aīa nostra est quidā habitus naturalis. siue quoddā lumen naturale principioꝝ operabilium. que sunt vniuersalia principia iuris naturalis. quod scz lumen vocamus sindresim. que omni malo resistit. ⁊ omni bono cōsentit. Vnde aug. in li. de baptismo parvulorꝝ diffiniens sindresim dicit sic. Sindresis est lumen innatum ⁊ anime ꝯcreatū. quo dirigim̄ ⁊ movem̄ ad faciendum ea. que ꝓtinent ad iustificationē culpe ⁊ pene. ⁊ ademptionē glē. Hāc basilius appellat naturale iudicatoriū. Ita qꝺ sindresis ⁊ naturale lumen rōnis quo resistimus omni malo. ⁊ assentimus naturaliter omni bono. Pro cuius declaratione sciendū qꝺ ratio aīe habet tria facere scz cognoscere deliberare. ⁊ iudicare. Primo em̄ est cognitiva opabilium. Et talis rō nō est sindresis. Cuius rō est. quia in cogitatiōe boni vel mali vt sic. nō ꝓsistit meritū vel demeritum. Jn sindresi aūt sic. Secōo modo. rō est deliberativa opabiliū ⁊ talis etiam ratio non dicitur sindresis Cuius ratio est. Quia circa cognitionem deliberativā contingit peccare. Sindresis autem peccare non potest. Tertio modo ratio est iudicativa operabiliū et hoc duobus modis. videlicet vel operabilium. que ad mores non spectant. ⁊ talis ratio non est sindresis. vel credibiliū aut operabiliū. que ꝓtinent ad bonos mores. ⁊ tale lumē naturale rationis dicit sindresis. Jtem nota qꝺ licz sindresis naturaliter inclinet ad bonū nō tamen in opꝰ meritoriuꝫ ex puris naturalibus sine gratia dei Jtem liberū arbitrium non est idē qꝺ sindresis quia liberū arbitriū habet iudiciū de particulari operabili. Sindresis aūt de operabili iudicat in vniuersali. Sed nec sindresis est idē qꝺ ꝓscientia quia ꝓscientia recipit errorem ⁊ ꝓturbationē. nō aūt sindresis. Jā cōscientia ex parte superiori fim rem reducitur ad sindresim tho. prima parte. q. lxxix. arti. xij. Et in questionibus de veritate. Et alexander secūda parte summe Raine. ¶ Quātum ad secundum scz impeccabilitatem. sciendū qꝺ sinderis peccare non potes triplici ratione scz oppositionis. opationis. ⁊ imitationis. Et primo ratione oppositionis. probatur sic. Sindresis ⁊ fomes opponunt̄ eo qꝺ cōtrarias inclinatōes hūt Sed fomes semꝑ inclinat ad malum. ergo sindresis semꝑ inclinat ad bonum. Secōo scz ratione naturalis opationis. probatur sic. Quod naturaliter ineſt semꝑ ineſt. sed naturale est sindresi. qꝺ remurmuret. ⁊ resistat peccato. quod est contrarium ad consentire peccato ergo nunq̄ in malum consentit. ⁊ per ꝓsequens nunq̄ peccat. Tertio scz ratione imitatōis. sic probatur. Sindresis respicit ⁊ imitatur superiorem partē rōis. sic fomes inferiorē. Sed pars superior rationis peccare nō potest. ergo nec sindresis Tho. in questionibus de veritate Rainerius ¶ Circa tertium scz eius inextinguibilitatem. sciendum qꝺ sindresis quantum ad eius effectū qui sunt inclinatio ad bonum ⁊ displicentia mali culpe. Cū queritur vtrum possit extingui. sciendum qꝺ hec extinctio potest intelligi quadruplex. Primo ex parte habitualis luminis. Et sic nō potest sinderis extingui. quia sicut impossibile est qꝺ anima priuet lumine intellectus agentis. per quod huiusmōi speculabilia ⁊ operabilia innotescunt. cum sint ꝺ essentia anime. ita impossibile est qꝺ anima priuetur lumine sinderis. cum sit de natura ipius anime. Secūdo modo potest intelligi sindresis extingui. ex parte organice lesionis. ⁊ hoc modo nō

Capitulum Decimuz

corrumpitur sed aliquãdo extinguitur. i. intercipit actus eius in nõ habentibꝫ vsum liberi arbitrij. vl' in non habentibꝫ vsum rõis ꝓpter impedimẽtum proueniens ex lesione organoꝝ corpalium. a quibꝫ ratio nostra indiget accipere. Tertio mõ põt intelligi extinguj ex parte passionis ⁊ hoc modo non in vniuersali sed in particulari. actus synderesis respectu particularis eligibilis ⁊ operabilis extingui põt. Quod patet quia vis ꝯcupiscentie vel alterius passionis ita rõem in particulari absorbet. vt eligendo synderesis vniuersale iudiciũ. ad actum particulare nõ applicet. Quarto modo potest intelligi hec extinctio ex parte crimi nis Et sic ille qui habet habitũ alicuius vitij. est quidã corruptus circa principia operabiliũ. Nõ quidem in vniuersali sed in particulari operabili. inquantum scilicet per habitum vitij deprimitur ratio. ne vniuersale iudicium applicet ad particulare operabile. Et sic dicitur extingui in tali lumine synderesis. vt scz non sequatur in eligendo. ibi Tho. in. q. de veritate. q. xvi. Et sciendum ꝙ licz in beatis remoueatur omnis inclinatio ad malum. non tamen per contrariũ amouetur in damnatis omnis inclinatio ad bonum. Et non extinguetur in damnatis synderesis inclinans ad bonũ. Cuius ratio est. Quia malum est preter naturã ⁊ ideo nihil ꝓhibet inclanationem ad malũ a beatis remouere. cum etiam fomes accidentaliter sit in anima. ⁊ posset extingui per gr̃e excellentiam. vt in beata virgine. Sed bonum et inclinatio ad bonũ consequitur ipsam naturaz. ⁊ synderesis naturaliter est in anima. Unde natura manente non potest inclinatio ad bonum tolli etiam a damnatis. scz quantum ad istum actum ⁊ naturalem inclinationem ⁊ appetitum bonuz. Est autem synderesis absolute extincta in diabolo et damnatis quantum ad istud. scz actuz boni meritorij et displicentiam mali culpe. Sed in collatione ad penam nõ est extincta synderesis in diabolo ⁊ dãnatis Unde Isa. vltimo. Vermis eorum nõ morietur Vermis eorum est remorsus conscientie secũdũ aug. Sed remorsus ꝓscientie causatur ex hoc ꝙ synderesis remurmurat a malo ratione pene. Ergo synderesis nõ extinguetur in damnatis Hec Aler. ij. pte summe. q. lvij. Rainerius.

¶ Capitulum decimum. de conscientia.

Conscientia non ẽ

proprie nec potentia. quia conscientia deponi potest. potentia autez deponi non potest. Nec est etiam habitus quia tunc nõ esset vnuz quid. sed multa per multos enim habitus cognoscitiuos dirigimur in agẽdis. Tamen aliquando sumit ꝓpotentia. Unde. Origenes dicit. ꝙ continentia est spiritus coректor et pedagogus anime sociatus. Et summit ibi spiritus ꝓ mente seu ratione Et sit conscientia dicitur spiritus in quantum est quoddam dictamẽ mentis. Quia etiam habitus est principium actus ideo nomẽ conscientie attribuitur aliquando. primo habitui naturaliter scz synderesi. Sicut hiero. sup ezechielem. conscientiam synderesim vocat. Sed conscientia proprie est actus. Nec obstat quod dicitur. i. ad Thi. i. de quibusdam ꝙ est inquinata eorum mens ⁊ conscientia. actus autem non est subiectũ inquinatõis. Inquinato autem dicit esse in conscientia. nõ sicut in subiecto. sed sicut cognitum in cognitione. inquantum scz aliquis scit se eẽ inquinatũ. beatus tho in prima parte. q. lxix. arti. xiij. Habet autem ortum cõscientia ex naturali iudicio rationis. quod dicit lex intellectꝰ. ⁊ ab eo est ꝺucta ⁊ deriuata vt quedam conclusio. Verbi gratia. Fit in animo vel in mente hominis quasi quidam silogismus. Cuiꝰ maiorem premittit synderesis dicens. omne malum esse vitandũ. Minorem vero huius silogismi assumit ratio superior dicens. Adulterium eẽ malũ. quia ꝓhibitũ ẽa deo. Ratio vero inferior dicit adulterium esse malum. quia vel est iniustum vel quia est inhonestum. Conscientia vero infert conclusionem dicens ⁊ concludens ex supradictis. Ergo adulterium est vitandum. Propterea dicitur ꝓscientia. quasi ꝓcludens scientia. eo ꝙ cõscientia ratõe supradictoꝝ scz synderesis rõis superioris ⁊ rõis inferioris ꝓclusionẽ infert. b. tho. in. ij. sñiaꝝ di. xxiij. Conscientia dicit facies aie iuxta illꝺ matth. vi. Faciez tuã laua. i. ꝓscias maculis pcoꝝ fedatã. Et ꝺr ꝓscia facies rõe diuersificatõis. quia sicut inter tot hoies nõ ẽ dare duas facies omimodo similes. qꝺ mirꝝ ẽ. ita nec duas conscias omino similes. i. in omnibꝫ idẽ sentientes. Secꝺo rõe tenuatõis. quia sicut faciesnũ cooperitur ⁊ si omia alia aliquando cooperant. ita ꝓscia cooperiri nõ põt. libri sunt aperti dañ. ir. Tertio rõe dispositõis. quia sicut fm ꝙ quis est effigiatus in facie. vel ꝓponit faciẽ. cõprehendit ꝺ dispositõe interiori. ita fm opa ꝙuersatõis alicuiꝰ cognoscitur de probitate vel malitia Ecclesia xix Ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Est tamen triplex facies spiritualis scz rõnalis que est conscientia. ꝓs ostende faciem tuã. non leoninaz vel vulpinã ⁊ hmõi. Salutaris que est humanitas xp̃i ⁊ cõuersatio eius ꝓs. Respice in faciẽ xp̃i tui In hac sunt omẽs sensus. i. omẽs gr̃e cõgregate. Hester. xv. Facies tua dñe plena est oim grauz Diuinalis que est dei essentie clara notitia. i. coz. xiij. Videbimus tũc facie ad faciẽ. Hanc triplicẽ notat ꝓs. ibi. Erꝺiuit te facies mea q ad ꝑmã faciem tuã dñe requirã. quo ad scꝺm. ne auertas faciem tuam a me. quo ad tertiam.

Circa conscientiã .ℌ.I

videda sunt tria scz significatum actū ⁊ effectum

Quātū ad primū sciendū .q̄ ꝓscīa significat applicationē nr̄e notitie seu cognitōis ad aliquez actuz particularē. Unde bugo in li.ij. de aīa diffiniens eā sic ait. Conscīa est cordis scientia. Unō dicīt ꝓscientia quasi cū alio scientia. Et subdit. Cor enī ⁊ se nouit se sua scīētia ⁊ multa alia. Aliī enī se nouit. appellaī ꝓscīa. qñ p̄eter se alia nosci appellaī scientia. Applicaī aūt nostra notitia vel cognitio ad aliquē actū particularē tribz modis. Primo ꝑm q̄ cognoscimus. ꝓsideramus an aliquis actus sit factus vel nō. Et cū dicīt in cōi vsu loquendi. Hoc nō est factū ꝛc conscīa mea. i. nescio vel nesciui an hoc esset factū. scōm q̄ dicīt Genē. xliij. Non est in ꝓscientijs nostris quis posuerit pecuniā in saccis vris. Vel etiā applicaī scientia vel cognitio nostra ad aliquid qđ sic factū. ꝑm q̄ dicītur Eccē. vij. Scit ꝓscientia tua q̄ tu crebro maledixisti alijs. Scđo applicatur scientia vel cognitio nra scz. an actus sit rectus vel nō scōm quod iudicamus hoc quod factū est esse benefactum vel nō benefactū. Tertio modo applicatur scientia ⁊ cognitio nostra ad aliquē actuz an sit fiendū vel nō. ꝑm q̄ p̄ sciam iudicamus an aliquid sit fiendum vel non fiendum.

Secundū hec po .§.II

test considerari triplex officium seu actus conscientie. ⁊ sic patet q̄ ꝓscīa impcaz triplicē actū. primus est testificari. secundus est accusare. tertius est soluere vel ligare. Primus igitur actus cōscientie est testificari in preterito. in quantum cōscientia prohibet testimonium. sicut illud in quo est scriptum aliquid. illud testificatur siue bonuz sit vel malum. Unde apl's Ro. ij. Testimoniū illis reddente conscientia eorum. Et aug. quando deus iudex erit. alius testis q̄z cōscientia tua nō erit. Inter iustum iudicem ⁊ conscientiam tuaz noli timere. nisi causam tuam. xi. q. iij. Custodi.

Dicitur autem conscientia esse testis factorum vel non factoruz. inquantum conscientia retinet illud contra quod voluntas fecit quasi voluntatem accusans de eo q̄ sibi nō obediuit. Et sic ꝓscīa hz virtutē dictamīs dictat'ei ꝓscīa an aliquid sit factū vel nō. Istud aūt dictamē nil aliud est. q̄z pcuentio p̄cepti diuini. ad eum qui hz conscientiā

Scōs actus seu officiū ꝓscientie est accusare ⁊ excusare. reprehendere ⁊ remordere de malo ꝓmisso ⁊ bono omisso. Unde apl's ro. ij. Cogitationuz inr' se accusantiū aut defendentiū in die iudicij ⁊c. Aug. quē cōscientia defendit liber est inter accusationes. Et liber sine accusatione esse nō potest. si sola que intus adijcit cōscientia accuset. xi. q. iij. ī cunctis. Iste actus scōs potest dici examinatio in quantū conscientia examinat que iam facta sunt an sint recta vel nō recta. an benefacta vel malefacta. Et quando p̄ examinationē inuenīt id quod factū est discordare a ꝓscientia a qua examinatur dicīt cōscientia remordere vel accusare. Quādo inuenīt illud quod factū est. p̄esse esse scōm formā cōscientie vel scientie. dicīt conscientia defendere ⁊ excusare. Tertius actus cōscientie est ligare vel soluere. Nam cōscientia obligat ad pcm. Quia omne illud quod fit contra conscienniam etiam si sit bonū. peccatuz ē Unde apl's Ro. xiiij. Omne quod non est ex fide. peccatuz est. Super quo verbo ambro. in glo. Omne quod fit etiā si in se ⁊ de se sit bonū. ⁊ tamen non sit ex fide. i. contra ꝓsciam vt scz credamus esse malū peccatū est Et. xxxviij. q. i. omnes. §. se dicīt Omne qđ ꝓtra conscīam est. edificat ad gehennā. vbi dicit glo. ⁊ bene. Cōtra ꝓsciam scz p̄cepti vel ꝓhibitionis. hoc est ꝓprie facere ꝓtra cōsciam. i. facere cōtra illd qđ cōscientia dictat esse in p̄cepto vel ꝓhibitōe Facere aūt aliquid quod cōscientia dictat esse de male. nō est nisi veniale. nisi illud de se esset mortale. Et hoc est facere nō contra sed p̄eter cōsciam Et iste actus tertius ꝓscientie dici pōt consiliatō Nam ad conscientiā pertinet de agendis ꝓsiliari Et cum p̄ consilium inuenitur an aliquid sit faciendum. scōm hoc conscientia dicitur instigare vel ligare. Cum aūt per consiliū conscientia inuenit. q̄ ñ sit faciendū aliquid quod occurrit. tūc cōscientia dicīt absoluere vel retrahere. Et sic cōscīa habet virtutem ligaminis. inquantū constringit voluntatem. vt non possit sine nocumento deformitatis culpe in aliud tendere. q̄z ratio vel conscientia iudicat. Sicut ligatus corpaliter necessitatē hz cōsistendi in loco vbi est ligatus Raine.

Circa effectum .§.III

conscientie tria possumus cōsiderare scz defectū deuiationis. i. quomodo nescientia errat. moduz obligationis. s. quomō ligat diuersum cōsecutōnis scz quomodo sequīt magna consolatio ex cōscientia si est recta. ⁊ econtra afflictio si est mala.

Quantū ad primuz sciendum. q̄ conscientia errat duobus modis. scilicet ex falsa assumptione ⁊ ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assumptione. puta quādo aliquis assumit aliquod malum vel falsum tanq̄z bonum vel tanq̄z vez. Uerbi gratia vt bis qui occidebant apostolos dictabat conscientia. q̄ ex hoc placerent deo Joh. xvi. Uenit hora in q̄a omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se prestare deo vel quando sin tēresis dicit. Omne ꝓhibitum ad deo esse vitandum. Conscientia autem fundatur in hoc q̄ iuramentū sit a deo prohibitum. ⁊ ideo falso credit illud esse vitandum. cum ante permittat se mori q̄z iuret. sicut facit hereticus. Secundo errat

Capitulum Decimuz

conſcientia ex falſa applicatione. ſicut cum ex aliquibus veris aliqua conſciẽtia erronea format. Verbi gratia. vt ex hoc q̃ deus eſt ſuper omnia diligendus aliquis formet ſibi hanc conſcientiã ſcilicet q̃ nihil poteſt ſimul diligi cum eo ꝑ tantum deũ. Quedam enim ꝯcluſiones ſunt in quibus ita relucent prima principia operandorum. q̃ circa ea conſcientia errare non poteſt Sicut deum non eſſe diligendum. malum ſcienter eſſe faciendum ⁊ huiuſmõi. Et quedam alia ſunt circa que errare poteſt ⁊ errat. vt ex dictis patet beatis Tho. in queſtionibꝰ de veritate queſt. xvij. Exemplum etiaz poteſt poni de eo qui facit id quod habet ſpeciem mali. licet non ſit malum. exiſtimans ſibi ſufficere intentionem bonam quam habet non curãs de ſcandalo proximi. Sicut faciebant quidam in eccleſia primitiua fideles. qui comedẽbãt ydolatica. licet non in veneratiõe ydoli. tñ coram ſimplicibus qui inde ſcandalizabantur illos imitantes. ſed in veneratiõem ydoli quod extimabant alios facere. Quos reprehendit apoſtolus Roma. xiiij. Cñ aug. Conſcientia noſtra nobis neceſſaria eſt propter nos. propter vos fama noſtra non pollui. ſed pollere debet in nobis Que res ſunt ꝯſcientia ⁊ fama. Conſcientia ẽ neceſſaria tibi. fama proximo tuo. Qui fidens conſcientie. negligit famam ſuaz. crudelis eſt. xij. q. i. nolo.

Ad maiorem euidentiam predictorum nota. q̃ error conſcientie cauſatur ex ſeptem cauſis. Primo ex ignorantia. ex eo enim q̃ ratio apprehendit malum ſub ratione boni. ⁊ bonuz ſub ratione mali. ſequitur error in conſcientia et peccatum in voluntate. Et ignorantia quidem ſi ſit iuris naturalis vel diuini. nullum excuſat habentem vſum rationis. Ignorantia aũt iuris canonici vel ciuilis quando excuſat vel non. habetur i. q. iij. ſ. vltimo in tex. ⁊ gloſis.

Secundo error conſcientie cauſatur ex negligentia Sicut cũ aliquis propter laborem vel alias occupationes negligit adiſcere vel ab alijs querere ⁊ ſcire illud per quod a peccato retrahꝛetur. tunc enim ignorantia eius quod quis ſcire tenetur. propter talẽ negligentiam eſt voluntaria. Vnde voluntas cõcordans conſcientie erranti. ex negligentia ſciẽdi ad quod tenetur. eſt mala. Et ideo aug. dicit. Illis omnino ignoſci non poterit qui habentes a q̃ diſcerent. operam non dederunt. di. xxxvij. cap. ſi.

Tertio error conſcientie cauſatur ex nimia vel inordinata ſui benivolentia. Ex eo enim q̃ aliquis nimis ſeipm diligit. inclinat ⁊ precipitat cõſcientiam ad illud quod appetit. ⁊ ſic eam a ſua rectitudine facit declinare. Vnde ſeneca. Perit omne iudiciũ cum res tranſierit in affectum. Talis conſcientia diligentis nimis ſeipſum. eſt nimis larga. ⁊ ideo cauenda. quia facit hominẽ preſumptuoſum. dicens malum eſſe bonum. ſaluat damnandum.

Quarto error conſcientie cauſat ex cordis puſillanimitate. qua quis timet nõ timenda ſcõm rectũ iudiciũ rõis. Juxta illõ ꝑs. Illic trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. i. cãrõnalis timendi. Et talis ꝯſcientia eſt nimis ſtricta. vt dr boſtiẽ. Magis ſcrupuloſa eſt erranea q̃z theologica. ⁊ ideo vitanda. quia multũ piculoſa. Nã facit de bono malũ. de feſtuca trabẽ. i. de leui peccato graue. generat deſperatõez. damnat ſaluãdum. Vnde deponenda eſt ad conſiliuz alterius.

Quinto error conſcientie cauſat ex ſuperbia. ſez quando quis non humiliat intellectum ſuũ. vt velit melioribus. prudentioribus. ⁊ ſuperioribus credere. Nam conſcientiam in differentibꝰ tenetur ſecundum diſcretionem prelati formare Quamuis enim in his que ſunt precepta vel prohibita a deo. conſcientia recta plus obliget q̃z preceptum ſuperioris. eo q̃ obligat virtute precepti diuini. quod eſt magis preceptum prelati. Vnde in talibus conſciẽtia recta eſt iudex immediate ſub deo. ita quod nullum habet iudiciũ ſupra ſe aliũ adeo. Jn indifferentibꝰ tamen preceptum prelati plus obligat q̃z conſcientia. Et ſic cõſcientia ſubditi in huiuſmodi. non ſolum deum. ſed etiã prelatum habet ſupra ſe. ⁊ ideo ſecundum diſcretionem prelati formari debet. Nã ſubditus non habet iudicare de precepto prelati. ſed de impletione precepti. que ad ipſum ſpectant. hec beatus tho. i queſtionibus de veritate. Vnde ſeculares. ſequi debent ſententiã prelatorum in his que ad cathedram ſpectant. Juxta illud Math. xxiij. Quecũq̃z dixerint vobis. facite. Religioſi tenẽtur ſequi ſcientiam prelatorum vel mandatorum eorum in his que non ſunt contra deum vel contra regulam vel contra conſtitutiones. vel contra ordinãtiões capituli generalis. Cauere tamẽ debent prelati ne indiſcrete precipiant propter periculũ conſcientiarũ ſubditorum. Alexander ſecunda parte ſumme. argumentum ad hoc. xi. q. iij. Si is qui preeſt. Et. c. quid ergo mirum.

Tertio cauſatur ex conſcientie ꝓplexitate. i. ex quedam dubietate. ex qua quicquid fiat ſequitur. ineuitabilitas vel neceſſitas peccandi. puta cum videt ſe quis inter duo opabilia poſitum. quorũ alterum oportet agere. quodcunq̃z fecerit. impoſſibile eſt non peccare. Super quo dicitur ex conſilio tolerano. Duo mala ſz cauiſſime ſint ꝓcauẽda. tñ ſi pricipli neceſſitas. vnũ ex his ꝓperatre ꝓplexus. id debem? reſoluere q̃ minori nexu noſcit obligare. di. xiij. c. i. Sz hec ꝓplexitas q̃z tũ ad rẽ nihil eſt. vt dicit ibi glo. ſu maria. Nec ẽ verũ q̃ aliquis poſſit eſſe ꝓplexus. inter duo mala. procedere ꝑt ex ſtulta opinione ipius ⁊ erronea cõſcientia. vel ex preſumptione alicuius. in quo vult manere firmus puta iurauit aliquis occidere hominem. formatꝫ ibi conſcientiam licet erroneam. q̃ ſi nõ occidit

periurat. si occidit homicida est. Et sic est perplexus ex fatua extimatione. Nam ꝛ non occidendo periurus non est. Et secundū hanc ꝓplexitatem dicitur ī illo. c. Q minus malum eligendum est Item tenet quilibet cōmunicare in pascate. Illi quis habēs odiū nō vult dimittere, ꝛ hoc presup posito ē pplexus. quia si ꝯmunicat cū odio. peccat mortaliter. ꝛ si non ꝯmunicat similiter. Sed dimittere pōt ꝛ debet odiuꝫ. ꝛ sic non est perplexus simpliciter. Septimo causat error ꝑscie ex humilitate ꝛ cordis puritate. Unde greg. Bonaruꝫ mentiū est ibi culpas agnoscere vbi culpa n̄ ō est dis. v. ad eius. Ubi dicit glo. Agnoscere. i. timere Non aūt debet quis se culpabilē dicere, vbi non est scōm sui extimatōez, quia hoc ptineret ad mēdaciū ꝛ yroniam. In primis sex modis error conscientie semp est reprehensibilis. ꝛ volūtas seqns cōscīam errantē semp mala. Septimo aūt modo est laudabilis. Cuius rō est, quia ad bonitatem mētis ptinet vt homo ad iustitie pfectionē tēdat ꝛ ideo ī culpā reputat ñ solum si deficit a ꝯmuni iustitia qnod vere est culpa, sed etiam si deficiat a perfectione iustitie quod quandoꝙ culpa nō est

Quantum ad se. ℣. IIII.

cundū sez modū obligationis sez q̄o cōscientia ligat. Nota q̄ conscientia non obligat in virtute ꝓpria sed in virtute precepti diuini. Quod patꝫ quia nō dictat aliquid esse faciendū vel nō faciendū hac rōe. quia sibi videt vel nō videt. Sed sub hac rōe. quia ē a deo p̄ceptū vel ꝓhibitū, vt dicit bea. tho. in. ij. sen. di. xxxix. Nullus aūt ligat p̄ precepti aliqd̄ nisi mediante scīa illius precepti. Et ideo ille qui nō est capax noticie p̄cepti. nō ligat precepto. Nec aliquis ignorās preceptū dei ligat ad preceptū faciendū. nisi quatenus tenet scire preceptū. Si aūt nō tenet scire nec scit. nullomō ex p̄cepto ligat. Tenet autē scire quilibet habens vsum rōis p̄cepta dei. nec excusat nō faciendo illō ex ignorantia. Et sic eadē virtus est qua preceptū ligat. ꝛ qua ꝑscia ligat. cū preceptū nō liget nisi in virtute scientie vel noticie. Nec scientia vel noticia precepti ligaret. nisi p̄ virtutē precepti. Unde cū ꝑscientia nil aliud sit q̄ applicatio scientie vel noticie ad actū. cōstat q̄ ꝑscientia dr ligare in virtute diuini prepti. Ideo si aliquid apprehendat a dictamine rōis. vt directe cadens sub precepto mortaliter peccat ꝛ omittēs illō qd̄ conscīa dictat etiā si de se sit veniale. Si aūt nō apprehendat vt directe cadens sub p̄cepto vel ꝓhitione, tūc nō fit directe cōtra cōscīam. sed p̄ter cōscīam. ꝛ ita non peccat mortaliter sed venialiter. vel etiā nullo mō Sicut q̄ conscientia dictat alicui q̄ bonū est facere aliquod opus cōsilij. si ñ faciat ñ peccat. quia nō apprehendit illud vt bonū debitū ꝛ necessariuꝫ ad salutē greg. Ubi cōsiliū dat offerentis est arbitriuꝫ. Ubi preceptū. necessitas seruētis. xiij. q. i. Quod precipit. Et sic aliud est facere cōtra cōscientiā quod est mortale semp. Aliud p̄ter cōscīam quod est veniale vel nullū. Ligare aūt dr conscia nō quidē p̄ modū coactionis. quia cuꝫ voluntas sit libera ꝛ suiꝑius dña. a nullo cogi pōt ambro. Nemo nim tenet ad culpaz nisi ꝓpria voluntate deflexerit. xv. q. i. Non est. Nec ligat etiā conscīa p̄ modū principalis actoris. sic enī ligat deus preceptis sicut iudex precepit. Sed ligat p̄ modum su ꝓpositōis seu cōditionis sez p̄ modū cōsecutōis alicuius finis. puta nisi faciat hoc qd̄ conscīa dictat. nō cōsequet finē suū. i. salutē. Ligat etiam p̄ modū instrumētalis agētis. sicut preco. qui velut instrumentū iudicis preceptū iudicis ad notitiā hoīs deducit. ꝛ si preceptuꝫ iudicis vel regis non ꝓueniret ad pl̄m nisi aliquo precone vl̄ principe mediante. tūc si preco vel princeps diceret. hoc est preceptū a rege ꝛ est verū. tūc omēs dictū illius obligaret. Et hoc modo ligat recta conscīa. Si vero preco vel princeps diceret hoc esse preceptū a rege cuius nō esset verū dictū suū. obligaret vt preceptum regis. ita vt cōtēptores penam merent. ꝛ hoc modo facit ꝛ ligat erronea cōscientia. Unde conscīam ligare voluntatē. nil aliud est q̄ astringere voluntatē vt ñ possit aliud sine peccato facere vel amittere q̄ conscīa sibi dictat. Sicut ligatus corporaliter nō pōt ad aliū locū ire nisi soluat. Sed pōt homo ꝛ debet erroneā cōscīam deponere. sicut ꝛ intentionē prauaꝫ. ꝛ deposita nō peccabit illud faciendo. b. tho. in. ij. di. xxxix. Licet aūt vtraq̄ cōscientia sez recta ꝛ erronea liget. i ꝑa durante. ita q̄ contrariū faciens peccat. Aliter tamen ligat recta conscientia q̄ erronea. Nam recta ligat absolute. ꝛ in omnē euentū ꝛ semp. nec deponi pōt. Sicut si quis faciat sibi conscīam de adulterio. q̄ cōscientia vtiq̄ recta est. hāc deponere nō pōt sez sine peccato. quia deponendo erraret ꝛ grauiter peccaret. Sed conscientia erronea non ligat. nisi scōm quid ꝛ sub conditione. quia nō obligat nisi inquantū conscientia erronea creditur esse recta sed ea deposita qd̄ fieri debet. nō amplius ligat b. tho. in. ij. sententi. di. xxxix. Item ꝑscientia recta in his que sunt p̄cepta vel ꝓhibita a dō. plus obligat ꝛ ligat q̄ p̄ceptū prelati. q̄ preceptū dei in cuius virtute ligat conscientia. maius est precepto prelati. In indifferentibus verū ꝛ plus obligat preceptum prelati quam conscientia propria. q̄ in huiusmodi conscientia subditi habet prelatuꝫ supra se. non solum verum. sed etiam prelatum suum. Conscientie autem erronea obligatio maior est. quia interior q̄ obligatio precepti. Ex alia pte obligatio q̄ ē ex pte ꝑscie erronee minor. q̄ solubilior. Quia obligatio que est subditi ad prelatū. solui vel deponi non potest. conscientia autem cū est erronea deponi potest. Rainerius post tho.

Quātuz ad tertiuz'. §. v

videlicet effectum diuersuz cōsecutionis scz quō sequitur magna ꝙsolatio ex ꝙscientia si est recta .et ecōtra ꝛc. Sciēdū ꝙ ex ꝙscia recta sequit magna consolatio ꝓm ipam operando . Unde aplus .ij. Cor.i. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre Econtra maxima afflictio si est mala Unde Crisō. Conscientia rei semper est in pena

Est autem conscientia recta laudabilis ꝛ appetenda propter quattuor causas. scilicet propter bonitatem. puritatem. sinceritatem. ꝛ tranquillitatem . Est itaqꝫ cōscientia bona laudabilis primo ex ordinatione affectionis'. Secūdo conscientia pura ē laudabilis ex exclusione criminis. Tertio conscientia sincera est laudabilis ex simplicitate intentionis. Quarto cōscientia tranquilla ē laudabilis. quia sine remorsione vermis

Primo est laudabilis ꝙscientia cuz est bona ex ordinatōe affectōis. i. ad tbi. i. Finis p̄cepti ē charitas de corde puro ꝛ conscientia bona. Dicitur autem charitas finis non in quo quiescitur . quia sic solus deus est finis. sed finis quo quiescit. Et subditur de corde puro ꝛ ꝙscientia bona id ē a vitijs expurgato. ꝛ additur de conscientia bona . videlicz non erronea. seu nimis grossa vel scrupulosa. Quod totum figuratur in paruo grandi vel torto naso. quem qui habebat tanqꝫ maculam habens. prohibebatur accedere ad misteriū templi . vt habet leuit. xxi. Uel dicitur conscientia bona. qua scilicz quis sperat peruenire ad id quod diligit scilicet deum. Quem enim pungit conscientia mala. vt dicit augus. retrahit ea spe. vel conscientia bona dicitur scōm Bern̄. cui ratio decepta non est nec voluntas peruersa nec memoria fuerit inquinata.

Secundo conscientia laudabilis est que pura est ex exclusione criminis. Eccl. xiij. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia. quando non est acquisita. retenta vel dispensata cōtra conscientiam.

Tertio laudabilis est ꝙscientia sincera sine duplicitate intentionis. Actuū. xxiiij. Studeo sine offendiculo conscientiā bonam habere ad deū ꝛ ad hoies. Qz quid ē melius an bona fama. an bona ꝙscia. certe bona ꝙscia. Ita dicit seneca. Conscientiā magisqꝫ famaz intende. ꝛ ponit rationez huius dicens. Falli nanqꝫ potuit fama. conscientia vero nunqꝫ. Unde augu. senti de augustino quicquid vis quicquid libet . sola me in oculis dei nō accuset conscientia. Idez ad cleꝫ iponensem. Quid obest homini ꝙ ex illa tabula vult illum delere humana ignorantia. si de libro viuentium non deleat iniqua cōscientia. xi. q. iij. Ex quibus verbis non vult dicere aug. ꝙ non debet quis curare de conseruatione fame. ad edificationē alioꝝ. Nam tales reprehendit acriter dicēs Non sunt audiendi viri sancti siue femine qui quando reprehenduntur in aliqua negligentia ꝙ quam fit. vt in malam veniant suspitionem vite vitam suam longe abesse sciunt dicunt coram deo sufficere sibi conscientiam. extimationem hominum non solum imprudēter . sed ꝛ crudeliter contemnentes. cum occidāt animas aliorum. xi. q. iij. non sunt. sed loquitur augu. in. c. supdictis cum quis est inter eos qui parati sunt reprehendere ꝛ nunqꝫ imitari. ꝛ tūc quo ad illos sufficit cōscientia sua vnicuiqꝫ. vt dicit gratianus. §. hoc inter eos. q. e. ꝛ glo. io.

Quarto ꝙscientia est laudabilis trāquilla scilicet sine remorsione vermis Unde bern̄. in li. de consideratione ait . Magne diuitie sunt bona ꝛ tranquilla conscientia. Et re uera sic est. Quid est rebo ditius. Quid in corde dulcius. quid in terra quietius atqꝫ securius bona conscientia. Damna rerum nō meruit. nō verborū contumelias. non corpis cruciatus que etiā ipa morte magis erigitur quam deiicitur. Conscientia mala dicitur triplici ratione. vel quia est coinquinata de qua ad tbitum. i. coiquinate sūt eorum mens. ꝛ conscientia. Mens quantū ad intellectum. conscientia quantum ad effectum. coinquinata quantum ad peccatum.

Secundo cōscientia est mala quia cauteriata. de qua primo ad tbi. iiij. Cauteriatam babentes conscientiam. id est corruptam prana intentione. ꝛ adustā igne male concupiscentie. Nam cauterium est corruptio carnis ex igne vel per ignem facta.

Tertio conscientia ē mala quia perturbata de qua sapiē. xxij. Semper presumit seua perturbata conscientia quia extollitur contra deum peccare non timēs cū est pturbata ex remorsu vermis vel quia extollit alios aff ligndo. Et hoc cum est perturbata id est inquieta ꝛ crudelis. Uel conscientia perturbata eius scilicet qui desperat ex crimine. ꝛ p̄sumit seua super se ventura antecꝫ veniant sicut fecit chaym Gen̄. iiij. qui dixit antecꝫ puniretur a deo. Ero fagus ꝛ profugus

Notandum ꝙ §. vi

conscientia recta in scriptura aliquando domus dicitur. Unde p̄s. Nisi dominus edificauerit domum. in vanum laborauerunt. domum id ē conscientia . ꝛ de hac domo potest exponi illud quod christus dixit paralitico sanato. Vade in domuz tuam matbi. Ubi moraliter tria iimperat.

Primū vt nequaqꝫ quis per desidiam eiiciet in eo ꝙ dicit. vade.

Secundum vt scōm rectam conscientiā operetur in eo ꝙ dicit in domum.

Tertium vt alienam vitam non scrutetur cuz dicit tuam.

Quantuz ad primū dixit paterfamilias'. qui signat dōm deum quibusdam stantibo in foro. Quid bic statis tota die ociosi. ite ꝛ vos. vt habe

tur parabolice Matthe.xx. Ire enim est operari. Et qua via eundum sit docet ps. dicens. Ibūt de virtute in virtutem. i. de ope vnius virtutis ad opus alterius. ⁊ de bono in melius. ⁊ quo tandē perueniatur. ostendit idem ps. Effudi in me animā meā. exeundo scz de potentijs anime ad actus virtutum. ⁊ quasi declarans istam effusionē subdit. Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis scz ꝓscientie. qui tabernaculū ⁊ domus dicitur vsq; ad domum dei scilicet superna gloria

Quantum ad secundū sciendū. q; tunc quis vadit in domum suam. quando operatur scōm rectam conscientiam. Nam q; domus significet conscientiā patet p illud Eccī. xxvij. Nisi tenueris te instanter in timore dñi cito subuertetur domus tua. i. conscientia tua.

Tertium seruādū est. q; ita quis ingrediatur domum suam. i. conscientiam. ad diligenter perscrutandū. q; nō intret alienam curiose inquirendo vitam aliorum. quia minus tunc vocare poterit. Unde dicitur. puer. xxiij. Non queras impietatem in domo iusti. i. in ꝓscientia. nec vastes requiem eius. Ruerrēdo autem ad secundum membrum. Notandū q; ad hoc vt ꝓscientia sit recta. debet se habere ad modū domus materialis. peroptime dispositē. quam dispositionem notat salomon prouer. ix. Ubi dicit Sapientia edificauit sibi domum. i. conscientiā ⁊ excidit colūnas septē. immolauit victimas. miscuit vinum ⁊ posuit mensam. Est ergo prima cōditio domus bene dispositē vt ꝓgruenter edificetur. Unde dicit. Sapientia edificauit sibi domū. Secūda est vt firmiter sustentet. Unde subdit. excidit colūnas septem scz ad sustendandum. Tertia vt delectabiliter ibi quietet. Unde concludit Immolauit victimas. miscuit vinū. ⁊ posuit mensam. Certe huic domui sic bene dispositē cōgruit illud qđ dixit christi⁹ zacheo. Salus huic domui facta est Luc. xix. Et quelibet sic conscientiā suam debet aptare vt sic esset recta. Unde in figuram dictum fuit. ezechie dispone domui tue. i. cōscientie eam ordinando.

Quantum ad primū scz ad hoc vt domus conscientie congruenter edificetur. oportet q; fundamentum iaciatur solidū. paries erigatur in altum. tectum ponatur desursum solaria intra multiplicentur in mediū. Solidū autem fundamentum est petra. petra autem erat christus ait apls. i. significat christum. Et fundamentū aliud in domo scz recte conscientie. nemo potest ponere preter id quod positum est scz dominus ihesus. i. ad Cor. iij. Hoc est fides eius. Dñs ⁊ saluator noster loquens de viro sapienti dicit. q; edificauit domum suā supra petram Matthe. vij. i. conscientiam suam super verā fidem doctrine eius. Et ideo vt subditur ibi. descēdēte pluuia scz temptationū que sunt a demonijs existentibo in aere. ⁊ flantibus ventis ambitionis ⁊ inanis gloie que sunt a mundo. ⁊ supuenientibo fluminibus concupiscentiarū que sunt a carne. ⁊ irruentibus in illam domum. non cecidit sed sterit. q; fundata erat supra firmam petram. Paries qui a fundamento surgit. ⁊ versus celum erigitur est spes procedens a fide. ⁊ respiciens dei promissum qui paries ad modū domus est quadruplex Uidelicet expectatio premij in celis. expectatio venie de peccatis. expectatio auxilij in agendis. ⁊ expectatio refrigerij in aduersis. Dñi apls. ij. ad cor. v Habemus domum non manufactam scz conscientiam in celis videlicet per spem. Tectum talis domus scz conscientie recte est charitas de qua dicit puer. x. vniuersa delicta operit charitas hec omnia sustinet sicut tectū domus scz grandinem calorem ⁊ huiusmodi. que significant tribulationes. Respicit etiam tectum in extremitatibus suis terram. quia non solum contemplatur deum in altitudine. Sed etiam inclinatur ad sustragandum proximo. In cuius figuram paraliticus iacens in lecto. a quibusdam per tectū dom⁹ fuit submissus ante christum ⁊ inde curatus. vt habetur Matthe. ix. ⁊ luce. v. Salaria huius domus sunt quattuor de quibus dicitur sapientie. viij. Sobrietatē ⁊ sapientiam docet iusticiam et virtutes quibus vtilius nihil est in vita hominibus Est igitur primum solariū. sobrietas seu tēperantia que facit abstinere a superfluis delectationibus. ⁊ in hoc salario sunt plures camere siue officine scz virtutes ei annexe. de quibus nūc non oportet dicere brevitatis causa. Secundum solarium dicitur sapientia que precauet insidias in agendis. habens cameras suas videlicet virtutes annexas. Tertium est iustitia in malis vitandis proximorum in miseris subleuandis. habēs ⁊ ipsa multas cameras id est virtutes annexas. Quartum est virtus id est fortitudo in perferendis molestijs cum suis cameris id est virtutibus ānexis. Vade ergo in domum tuā id est conscientiam sic recte edificatam de solario in solarium ⁊ de officina in officinam. ⁊ de camera in cameras virtutum discurrendo. ⁊ sic recte operaberis. hāc tamen domum conscientie non tu sed principaliter deus edificat. Et ideo bene dicitur q; sapiēcia scz xp̄us edificauit sibi domū.

Quantum ad secundum ad hoc vt domus firmiter sustentet cum lata est ⁊ alta. requiruntur plures columne que sustineant pondus. Septem autem colūnas sapientia excidit ad stabiliendum ⁊ sustentandū domum conscientie. Alias propter diuersos impulsus vitiorum corruueret. Et sunt se septem columne. septem conditiones vere penitentie. quas ponit apls. ij. ad Cor. vij. dicens. Que enim secūdū deū tristitia ē. pnia in salutē stabilem operatur enī in nobis solicitudinem sed desideriū sed defensionem. sed indignationem. sed timorē

Capitulum Decimuz

sed emulationē sed vindictā. ſm Hug. cardinalē

1 Eſt igitur prima columna ſolicitudo ſcz ad bene cuſtodiendum ſenſus ſuos qui ſunt feneſtre aīe ſeu porte, per quas īgreditur diabolus, vt furetur theſaurum virtutū. Unde ſolicite vigilare oportet. Quod docet chriſtus. Matth. xxiiij. Si ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vti q̄ z non ſineret perfodi domum ſuam. Secunda eſt deſiderium ſcz placēdi dō. qui ē feruor cha-

2 ritatis multū domum conſcientie fortificans. et abſorbens peccata quotidiana. ſicut ignis gutas aque. In huius figuram zacheus deſiderans chriſtum videre. z nō valens propter paruitatē ſtature, aſcendit in arborem ſiccomoruz propter quod deſiderium chriſtus dixit. Deſcende q̄ z in domo tua oportet me manere. Aſcenſio autez in arborem ſignat aſcenſuz mentis per meditatiōez z affectum ad crucem ſeu paſſionem chriſti. Circa quod dicit. berū ſuper can. Quid efficatius ad curandum conſcientie vulnera, nec nō ad purgā dum anime mentem q̄ chriſti vulnerum ſedula

3 meditatio. Tertia columna dicit defenſio. vt ſi cuz inimicus vult circūdare domū conſcientie z intrare per deſperatiōez. vel laſciuiā vel p alia vitia. defendat ſe quis viriliter reſiſtendo. quod quia non fecit mulier que fuit poſita ad cuſtodiā domus yſboret regis iſrael. ſed dormitauit intrā tes duo principes latronum domum occiderunt ipſum regem percutientes in inguine. Et habet ij. reg. iij. Ad figurandum q̄ ſi mulier. i. ratio nō defendit ſe contra temptatiōes ſed dormitat. occidit̄ animus z domus conſcientie ſpoliatur.

4 Quarta columna dicit indignatio contra ſe ipſum deteſtando peccatum omiſſum in quātuz eſt dei offenſa. Et quanto quis magis indignat̄ z deteſtatur peccatum. tanto fortior eſt columna. Non autem debet quis indignari contra naturā peccatoris vel contra perſonaz eum ad miſericor diaz ſuſcipientis. Sicut indignatus eſt frater p digi de patre ſuſcipiente ipm prodigum reuertē tem ad penitentiam z ad domū paternam adeo indignatus q̄ noluit in domū introire. Sed ipe prodigus indignatus extra ſuam culpaz intrauit domū z honorabiliter ſuſceptus eſt. Quinta

5 colūna eſt timor. qui in peccatoribus aliqualiter diſpoſitis in ſcientia ſolet eſſe principaliter de penis inferni. Et hic timor licet non ſit ſufficiēs ad ſalutē tamen cauere facit a multis malis. z ideo bonus. Timor enim domini expellit peccatuz. vt dr Eccl. i. Sed in recte conſcientiatis timor iſte eſt de non offendendo deū. ne amittatur gratia beniuolentie eius. Et iſte eſt neceſſarius. Vñ Eccl. xxvij. dr. Niſi tenueris te intēter in timore dñi cito ſubuertetur domus tua.

6 Sexta colūna ē emulatio. illa ſcz de qua dicit ap̄ls. Emulamini, cariſmata meliora. i. cor. xij. Hec emulatō impor tat affectū magnū habendi bona ſpūalia, que videt in primo. cū quadā triſtitia de defectu illoruz bonoz̄ que in ſe eſſe nō videt. Et hoc facit hoiem laborare ad proficiendū in via dei. Hanc emulationē videt̄ habuiſſe martha. quex̄m accepit in domū ſuā. vt hī luc. x. propter quod quaſi dolēs q̄ ſoror ſua erat magis dedita ſpūalibus. quia ſedēs ſecus pedes dñi audiebat verbū illius dixit xp̄o. dñe non eſt tibi cure q̄ ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare.

7 Septima colūna dicit̄ vindicta. i. punitio de ipis peccatis. Quanto enī quis plus peccauit z grauius, tanto magis debet dolere z ſe corpaliter affligere. Eſt eī pnīa. vt dicit auguſti. quedā dolentis vindicta puniens in ſe q̄d dolet cōmiſiſſe de pe. di. iij. Quod optime ſeruauit maria magdalena. quando intrans in domū vbi chriſtus erat ſtans retro lacrymis cepit rigare pedes ꝛc. Luc vij. Has igit̄ ſeptem colūnas domum ſcientie ſuſtentantes ſapientia xp̄s exce dit et ſe pcedentes, ponens etiam homo per liberum arbitriuz in domo conſcientie habitare. ſuponit has etiam colūnas. Unde ergo in domum ad huiuſmōi colūnas ſupponēdū vel reficiendū poſſunt etiam ſibi intelligi per has columnas ſeptem dona ſpūſſancti.

8 Quantū ad tertiū principale dico quod ad bonitatē domus requirit̄ q̄ delectabiliter homo quieſcetur. Dicitur enī prouerbi. xxvij. q̄ fumus ſtillicidiuz z litigioſa mulier expellunt hominē de domo. Et hoc ideo quia inquietant ipm. Et fumus quidem qui in altuz aſcendit eſt mentis elatio. Mulier litigioſa ē ſenſualitatis contradictio ad ſpūm. Stillicidium eſt peccatoz̄ z ſi paruoz̄ vilipenſio. ſeu curatiōis eorum neglectio. Sed diuina ſapientia in domo conſcientie quā edificauit vt ſit quies z letitia. poſuit menſam ſacrorum eloquioz̄. bonoz̄ ſpūalium. cue defendunt nos contra volētes inquietare. Unde p̄s. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. immolauit victimas id ē ſacrificia chriſti z ſanctoz̄ quibus ſeipſos obtulerunt morti. Propoſuit vt in eucariſtia z aliis ſacramentis. Sic pater filio prodigo in domū reuerſa obtulit vitulū ſaginatū in eſuz. Miſcuit etiam vinū quo letificat cor hominis. z omnē mentem facit ſecuram. vt dicit̄. ij. eſdre. ix. id eſt ſpūalem conſolationem z leticiaz. De qua domo cōſcientie ſic preparata dicit ſapiens. Intrās in domū meā ſcz ſcientie requieſcā cū illa. Non enī habet amaritudinē conuerſatio illius. nec tedium cōuictus illius. ſed letitiā z gaudiuz ſap. viij. Ad gaudiū cauſat̄ et ſeptē fructibus ip̄i? bone ſcie. q̄bus fruit̄. ſ. in vita p̄ſenti z hoz̄ p̄mū ē. Quia ipa ē radix charitatis. Vñ. i. ad thi. i. finis p̄cepti ē charitas de corde puro z ſcia bona ſcz p cedens. Et terū. in li. de cōſideratione. Fortitudo tua fiducia fidelis conſcientie. Octōs fructus

est nitor veritatis. Unde ps. orabat. Dirige in conspectu tuo viam meam. glo. in conspectu tuo. i. in conscientia ubi solus deus videt. via que ducit ad patriam est via veritatis. Et subdit. Quoniam non est in ore eorum veritas sed inimicorum qui falso opinant de scientia alterius. Sed vt dicit greg. Liber inter accusatores est que scientia non reprehendit. xi. q. iij. inter verba. Tertius fructus est ornatus venustatis sed anime que est sponsa xpi. Cui dicit ipse sponsus anime sancte. Quam pulchra es amica mea et pulchra sed quo ad interiorem dispositionem et exteriorem conversationem. Et ideo dicit bis pulchra. oculi mei columbarum per diligentem circumspectionem. absque eo quod intrinsecus latet sed in conscientia per bonorum ornatum sed propositionem.

Quartus est retractorium a peccatis. Que enim conscientia mordet et stimulat quod aliquid sit illicitum. per hoc retrahit a peccato in quo labi posset. Considerat enim illud iacobi. iij. Scienti bonum et non facienti. peccatum est illi. Et. ij. pe. ij. Melius esset illis veritatis viam non agnoscere. quam post agnitam retrorsum. Per hoc propter hoc fugiendum est ad latebras ignorantie. vt dicit aug. Quia effectata ignorantia peccatum auget et non minuit. Et quod scientia retrahat a malo et vocet ad bonum. ostenditur puer. xij. vbi dicit. Est qui pmittit. et quasi gladio pungitur scientie. Nam instinctus conscientie promittit premium benefacienti. et pungit minando penam eternam bona negligenti.

Quintus est thesaurus honestatis. de quo Eccle. xiij. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia. Quod tam de substantia rerum terrenarum quam spualium intelligi potest. vt sed nec de virtutibus nec scientia superbiat et talia illicite non retineat. Dicit isidorus in epistolis. Quid acquiri aut putatur. vbi bona scientia perditur. aut in qua parte possit homo proficere. si innocentia probatus fuerit amisisse.

Sextus est testimonium bonitatis. Ad roma. Testimonium illis reddente scientia sua. Unde greg. super ezech. Quid prodest si omnes laudent et conscientia accusat. Aut quid poterit obesse. si omnes derogent scientia defendat. Et bene super canti. Omnino sufficit adversum loquentium in qua. opinio bonorum cum testimonio scientie.

Septimus fructus bone scientie est quietum delectabile. Nam vt dicit prouer. xv. Vultus secura quasi iuge convivium. securitatem autem mentis facit bona scientia. Unde et sapientia parauit mensam. miscuit vinum. quod vinum etiam intelligi potest de sanguine xpi. qui principaliter operatur conscientie bonitatem. Unde apostolus ad hebre. ix. Sanguis xpi mundabit conscientias nostras.

Quantum ad quartum de ornatu domus requiritur quod sit picturata sed exemplis sanctorum edocta. Unde quidam rex turpis specie cubiculum suum depingi fecit pulcherrimus imaginibus vt eam aspectu vxoris suae pulchrum pareret filium. Cur xpianus domum sue conscientie in memoria bonorum exemplorum non depinget. vt vxor sensualitatis proles virtutum gigneret.

Secundo requiritur ad ornatum domus quod sit odorifera. ibi. non ferotibus referta. quod fit per bonam famam. et honestam conuersationem et virtuosam. Unde apls. ij. cor. ij. Christi bonus odor sumus deo in omni loco. Et in figuram huius dicitur de domo vbi christo facta est cena a martha et maria. Unde domus repleta est ex odore vnguenti. Joh. xij.

Tertio pertinet ad ornatum domus. vt sit bene illustrata lumine gratie. vel lucerne lumine. scripture veritatis. Unde etiam in figuram. mulier vt inueniret dragmam accendit lucernam et euertit domum. vt habetur parabolice. Luce. xv.

Sed queri pōt .§. VII.

virum quid scire valeat se habere rectam conscientiam lumine sed gratie illustratam. an non. Ad quod respondetur secundum alexandrum de ales. quod septem sunt differentie hominum circa huiusmodi attendendum. Aliqui enim putant se habere bonam conscientiam et gratiam seu charitatem. sed neutrum habent. Alij sciunt quod illam non habent. Alij dubitant de hoc. Alij opinantur quod habeant gratiam et bonam conscientiam. Alij experiuntur. sed non non habent de hoc scientiam. Alij hoc sciunt tantum per reuelationem. Septimi hoc sciunt per causam et certam visionem.

Primi ergo sunt infideles et hereticis immo etiam christiani quidam tepidi. qui non lustrantes conscientiam suam. ex ignorantia crassa mortalia crimina non credunt mortalia esse. Cum in his perseuerant. et sacramentum eucaristie indigne percipiunt. propter quod dicit apls. i. ad cor. xi. probet seipsum homo. i. conscientiam examinet et sic de pane illo edat.

In tali cecitate fuit aliquando paulus vt ipse testatur. Nam captus a romana militia hiero solimis iudeos ad quorum petitionem captus fuerat sic alloquitur. Ego omni conscientia bona conuersatus sum ante deum vsque ad hodiernum diem. Actu. xxiij. Qui tamen persecutus fuerat ecclesiam putans benefacere.

Secundi sunt qui sciunt se habere non bonam conscientiam. vt hi qui sciunt se esse in mortali peccato actu vel proposito. non penitentes ad quos potest illud dirigi. Ecclesia. vij. Scit conscientia tua quia tu crebro maledixisti alijs.

Tertij sunt qui dubitant se habere bonam conscientiam. qui sed habent rationes eque fortes ad hoc quod sint in gratia. sicut ad oppositum. puta cum vident se esse tepidos in amando deum. non habendo affectum orandi et ad alia spiritualia. Vel multum remissum parum doloremsentire de peccatis et huiusmodi. Et ex opposito considerant nullam voluntatem se habere peccandi mortaliter. sed propositum ab

stinendi detestari peccata cõmissa ratione huius modi. Tales dicere possunt illud apostoli. Nihil mihi cõscius sum. sed non in hoc iustificat9 sum. pro ad cor. iiij. Quarti opinant se habere bonam ꝓscientiam ⁊ se esse in gratia etiam ꝓbabili ter cũ formidine tamen aliqua de opposito. Hi cum illi que vident se feruẽtes in amore dei ⁊ proximi, ⁊ amare lugere dei offensas. paratos ad sufferendum aduersa. sentiunt tamen aliquãdo rebellionem carnis ad spiritum ⁊ fragilitatẽ. Et hi dicere valent illud. ij. ad Cor. i. Gloria nostra hec est testimonium ꝓscientie nostre, qꝫ in simplicitate ⁊ sinceritate dei ⁊ nõ in sapientia carnali. sed in gratia cõuersati sumus. Quinti reperiuntur se habere granam a bona conscientia, sicut illi qui sentiũt dulcedinem diuine bonitatis in oratione ⁊ gustãt qꝫ suauis est dominꝰ. Ad quod inuitat ps. Gustate ⁊ videte quoniã suauis est dominꝰ. beatus vir qui sperat in eo. gustate ait scilicet notitia experimentali et affectiua causata ex reunita sensui gustus scz ⁊ affectus. Videte scz cõtemplando eius bonitatem. quoniam suauis est dñs anime querenti eum gratie ⁊ possessionẽ. Beatus vir qui sperat in eo scz habens conscientiã bonaz. Nam qꝫ conscientia bona significet spem patz ex illo apli. i. ad thimo. i. Charitas de corde puro. s. procedit ⁊ ꝓsciẽtia bona. vbi glosa id est spe vera. que causatur ex dei amicitia. sicut ⁊ spes causatur ex bona conscientia. Ista tamen cognitio non est per medium infallibile. sed per signũ. Et qꝫ de bona cõscientia queat haberi experimentalis cognitio probatur. apoc. ij. Vbi dicitur Vincenti dabo manna absconditum vincenti scz vitia dabo mãna absconditũ id ẽ dulcedinem ex in habitatiõe christi in domo conscientie. abscõditum. quia ab alijs non videtur nec clare a se ipo. ⁊ sic sentitur. Et dabo ei calculum candidum. i. habituz gratie ⁊ charitatis. que gratia lucet ⁊ mundat inde dicitur candidum. Calculus aũt hic dicitur carbũculꝰ. ⁊ nomẽ nouũ scriptũ quod nemo scit nisi q̃ accipit. hoc nomẽ est quo filij dei per adoptionez efficimur. Sexti sunt qui sciũt se habere bonã conscientiam ⁊ gratiaz per reuelationẽ dei. quod habuit abrahã qñ dñs ei dixit per angelum. Nunc cognoui quod timeas deum. geñ. xxij. Cognoui. i. cognoscere feci. qꝫ timeas deũ scz timore filiali. qui sine gratia ⁊ conscientia bona esse non potest. Septimi sunt qui sciunt per causaz rei vel ratione rei. vt hi qui clare viderunt diuinam essentiam in vita presenti. sicut moyses in veteri testamẽto ⁊ paulus in nouo quando raptus fuit vsqꝫ ad tertium celum. Vnde ipe dicebat. Certꝰ sum quod nec mors nec vita nẽ, separabunt nos a charitate christi ad Roma. viij.

Hec ergo bona .§. VIII

conscientia dicitur domus. de qua christus dixit Domus mea domus orationis vocabitur. Et de mala subdit. Vos autem fecistis illam speluncã latronum. math. xxi. Facit aliquis domum cõscientie speluncam latronum ex septem malis que reperiuntur in ea. Et primuz est quia bellum intestinum generat. dum vna cogitatio alteri recalcitrat. seneca. Timidum non facit animum. nisi reprehensibilis vite cõscientia. Secundũ malum est. quia proximum enecat quia cũ quis ab intra habituatus mala cõscientia. ad extra mala operari incipit. proximo causa ruine insistit. Vnde apls. i. ad Cor. viij. Si quis viderit euz qui habet conscientiam in idola recũbentem, nonne cõscientia eius cum sit infirma edificabit ad manducandum idolatica. et peribit infirmꝰ frater in conscientia tua. Tertium munda immũda sibi aptitat seu facit. Ad thitũ. i. c. Omnia munda mundus inquinatis autem ⁊ infidelibus nihil ẽ mundũ. sed inquinata sunt eorum mens. ⁊ cõscientia. Quartum malum est. quia difficilem viam partitur cum iniustis. qui dicunt Sap. v. Ambulauimꝰ vias difficiles. Võ contrariuz suadet apls ad hebre. x. dicens. Accedamus ad sacerdotem magnum christum cum vero corde in plenitudine fidei asperi corda a ꝓscientia mala Dicit et Seneca. Mala ꝓscia sepe tuta est. secura nunq̃ Quintum ad errorẽ adiuuat, ita vtnu nõnq̃ ad hæresim inducat, i. ad thimo. iiij. In nouissimis temꝑibus discedent quidã a fide attendentes spiritibꝰ erroris ⁊ doctrinis demoniorum in ypocrisi loquentiũ mendatium ⁊ cauteriatã habentiũ suam conscientiam. i. coꝛruptam ⁊ concupiscentiam adustam. Sextum ad iehennam edificat. Omne enim quod est contra ꝓscientiaz etiam erroneã si durat vel qꝫ non est ex bona conscientia. edificat ad gehennam. xxviij. q. i. Omẽs Septimũ malũ est. quia tristitiam ꝓtinuat in magnũ grauamẽ anime sapi. xvij. Semper ꝓsumit seua perturbata conscientia. et Ysidoꝛus di. Nulla pena grauioꝛ qꝫ mala ꝓscientia.

De conscientia .§. IX

Scrupulosa la ꝓt exponi illõ ꝑa. Saluũ me fecit. s. deus a pusillanimitate spiritus ⁊ tempestate. vbi tria possunt notari. Primũ est scrupulose ꝓscientie sanatio. ibi saluũ me fecit. Secõm ẽ scrupulose ꝓscie causatio. ibi A pusillanimitate. Tertiũ scrupulose ꝓscie vociua aggrauatio seu ꝓpagatio ibi. et tempestate. Incipiendo aũt a scõo vt ordinatus loquamr̃. Sciendum qꝫ scrupulus est vagillatio quedã ꝓsurgẽs cũ formidie ex aliquibus ꝓiecturis debilibꝰ ⁊ incertis. Cũ videt esse scrupulus id quod apud alios dicit pusillanimitas. que est tedio seu timoꝛe rerũ aduersarũ ineꝛ ⁊ inꝑsiderata tractu animi ꝓiecto. Et sic virtũqꝫ

scz tã scrupulus quã pusillanimitas ꝑportat in ordinatum timorem. Unde ipse scrupulus a quibusdam vocatur erronea conscientia ab alijs timor conscientie. ⁊ ab alijs pusillanimitas. contra quod dicitur Ecc̃. vij. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Sciendum autem ſm alberꝛ in li. de quatuor coeuis, q̃ differentia est inter scientiam. fidẽ. opinionem. dubitationẽ. ⁊ scrupulũ. seu suspitiõem. Naz scientia proprie ẽ eoꝛ que cognoscunt̃ per causam ⁊ quia impossibile est aliter se habere. Fides autem est perfecta persuasio vnius partis seu conclusionis per multa probabilia vel auctoritatem dicentem. Et hoc etiam appellatur credulitas ⁊ conscientia. Opinio autem est acceptio vnius partis cuz formidine alterius. ita tñ q̃ ad illam quam formidatur. non habetur ratio expressa. formidatur tamẽ propter debilitatez rationis alterius partis. Dubitatõ vero est interminatus motus rationis super vtramq̃ partez ꝓtradictionis ꝑ equalia media ita q̃ non magis pendet ad vnam partem q̃z aliam. ⁊ hoc etiam dicitur ambiguitas. Demum scrupulus ex leuibꝰ coniectuꝫ vel medijs ⁊ multũ debilibus. mouetur ad vnam partium. Et hiceiam dicitur suspitio ⁊ pusillanimitas spiritus. que repellẽda est. Unde dicitur. vi. c. i. oues. Omnis suspitio ꝓtius abijcienda est q̃z acceptanda. Et ratio signatur in tertia parte cum dicitur. Et tempestate. In qua quidẽ tertia parte notatur effectus nociuus qui sequitur ex ipsa pusillanimitate seu scrupulo. Inducit enim ad quoddam tedium ⁊ tristitiã aggrauantem animum vt nil boni ei agere libeat. ⁊ sic velut tempestas que descendit in egyptũ cõsumpsit omne quod reperit viride. Sic tristicia procedens ex scrupulo consumit vigoꝛem ⁊ robur animi. Diminuit etiam audaciaz aliorum ad bonũ sui exemplo. propter quod dominus precepit q̃ hi qui erant cum gedeone pugnaturi ꝓtra hostes formidolosi ⁊ pusillanimes. non irent cum alijs sed reuerterentur domum. ne videlicet ex timore fugiendo aliorum audaciam debilitarent. vt habetur iudicũ. vij. Et in figuram scribitur ione. i. q̃ hi qui nauigabant cum iona proplxeta. orta tẽpestati in mari omnes timuerũt valde. sed ipso iona ab eis semoto cessauit tempestas ⁊ securi facti sunt. Inducit demum scrupulosa conscientia tempestatem desperationis a qua liberari se petebat. ꝑs. dicens. Non me demergat tempestas scilicet desperationis. Unde ⁊ berñ. Pusillanimitas parat perturbationem. perturbatio desperationem. desperatio vero interimit. In cuius figurã legitur. i. Machab. vj. q̃ quidam scrupulosi ex societate machabeoꝛum. quia noluerunt se defendere contra hostes bellantes aduersus eos in die sabbati timentes ne propter hoc violarent sabbatum occisi sunt ab eis. Causatur autem ista scrupulositas seu pusillanimitas inducens tempestatem multoꝛum malorum. quandoq̃ ex complexione ad timorẽ idonea. vt est complexio frigida pura in feminis vetulis ⁊ melancolicis. Timor enim naturaliter ſm damascenum coꝛ cõstringit sicut ⁊ frigida constringnnt ⁊ congelationem faciunt. Ad quem motum contractionis imaginatio mouetur a timoris dispositione ita vt ꝯcipiat quis aliquod esse futuꝝ malum. ⁊ per consequẽs fugiendum'. Quandoq̃ causatur pusillanimitas seu scrupulus ex egritudine manica vel melãcolica. que est infirmitas capitis per quam ledit̃ imaginatio ⁊ quandoq̃ ratio. Unde Galienus ⁊ Auicenna dicunt. q̃ mania est infectio anterioris cellule capitis cum diminutione imaginationis. Melancolia vero est infectio medie cellule capitis cum diminutione rationis. Causatur et aliquando scrupulus ex temptatione diabolica potest enĩ diabolus deo ꝑmittẽte mouere melancolicos humoꝛes in homine ꝑ quos imaginatio vel errare ꝓtest. a ut turbari ad timoꝛem inoꝛdinatum. Unde ⁊ Auicenna dicit q̃ quibusdam medicis visum est. q̃ melancolia contingat a demonio. Aliquando vero procedit pusillanimitas seu scrupulus ex regiminis coꝛporalis negligentia scz per nimiam abstinentiam. vigilias ⁊ huiusmodi. Unde hieronymus. Rationalis hominis dignitatem amittit. qui vel ieiunijs charitati aut vigilias ꝓfert sensus integritati. vt ꝑ immoderatã obstinentiã atq̃ indiscretam psalmoꝝ vel officioꝛum decantationem. aut amẽtie. aut tristicie. i. melancolie incurrat notam. de conse. dis. v. Non mediocriter. Aliquãdo causantur scrupuli ex societate timidoꝛum. Nam vnus scrupulosus facit alium scrupulosum. Remouende igit̃ sunt huiusmodi cause ne ipsa pusillanimitas tẽpestatem inducat. ⁊ demum in infernum deuoluat. Quod inde consequi ostendit. ꝑs. qui postq̃ dixit. Non me demergat tempestas vt expositum est. Subdit neq̃ absoꝛbeat me, pfundũ. i. infern?

Quomõ autem .§.x

remoueatur talis scrupulositas declarandũz est. nunc reuertẽdo ad primã partem vbi dicit. Saluum me fecit scz ab huiusmodi. Saluat ab isto malo sicut ⁊ ab alijs cũctis ꝑncipaliter ꝺs. Unde ⁊ dixit, sara vxoꝛ thob. dño loquẽs post tempestatem scz scrupulositatis trãquillũ facis. Saluum aũt facit ab hmõi tanq̃ ꝑ instrumẽta ꝑ morales medicos. ꝑlatos. ⁊ ꝓfessoꝛes. ꝓsolatoꝛes. idoneos. Nõ aũt dñt scrupulose dure corripi. sed animari ad deponendũ pusillanimitatẽ ⁊ scrupulũ. ostendendo pericula supradicta. nisi sequat̃ medici spiritualis monitum. Septẽ aũt̃ sunt regule quaꝝ adminiculo ꝓscia scrupulosa seu erronea deponi põt ⁊ debet. ⁊ sic saluari. Primũ videlicet debita

Capitulum. Decimuz

ad graciam dei preparatio. Secūdū sollicita sacre scripture indagatio. Tertiū oroys deuota ꝓsecutio. Quartū opinionis alicuius tuta electio. Quintū obediētie būilis imitatio. Sextū scrupulozꝫ aiosa abiectō. Septimū ꝑceptozꝫ discreta ꝓpicazatio. i. interꝓtatio. Que septē iubet hīe et na sapiētia, puer. ij. Et si non ꝑm ordinē posituz dicēs. Si fu sceperis sermōes meos. sbaudi mō debito quo ad septimū. z mādata mea custodieris penes te. s. obseruādo. z sic te ad gram ꝑparā do quo ad primū. Si sapiētiā inuocaueris. s. p oroem. quo ad tertiū. z inclinaueris coz tuū. s. p obediētiam. quo ad quintū. prudētie. s. eligendo opinionē rutā quo ad quartū. Si quesieris eaz quasi pecuniā. quo ad sextū. s. animose abiciendo scrupula. tūc intelliges timorē dñi. z sciaz di inuenies. q facit rectā cōsciam. Dña igitur regula ē. vt qs se ad graciam ꝑpret. q̄rtū pōt. seruando mādata dei. de peccatis ꝑpetratis dolēdo z ꝓfitendo. Nā quicūq; facit qđ in se ē ꝑm Tho. in. iiij. nulli tali abstrahit de? gracia sed infallibiliter infundit. z lumē doni. sapiētie scientie consilij. z intellectus tribuit. q̄bo iuuari pōt ad depositiōem erronee ꝓscie. Ūñ ipe dicat p Hieremiā c. iij. Cōuertimini filij. reuertētes q̄rtū. s. in vob est. z ego sanabo aduersiões vras. z p ezechielez c. xviij. Nūquid voluntatis mee ē mors impij. et nō vt potius cōuertat z viuat. z p esaiā. xlix. c. dicit. Nūquid obliuiscī pōt mulier infantē suū. vt nō misereatur filio vteri sui. Et si illa oblita fuerit. ego tñ nō obliuiscar tui. Figurā huius hēs. ij. Reg. xiiij. in absolone fratricida ꝯcepto ad gratiā a patre suo dauid. recognita offensa se būiliādo. Secūda regula ē sollicita sacre scripture indagatio. vñ dicit salomō. si quesieris eā quasi pecuniā amatores mūdi. q̄ studiū hñt acq̄rendi pecunias. ꝑceptorē querūt primo bene doctū in arte. p quā volūt acq̄rere pecuniā vt doceat eos subtilitates z modos acq̄rēdi exinde sunt solliciti ad videndū z recolligendū libros suoz ꝓputorū auxilia etiā q̄rūt aliozꝫ. z sic ēt spūaliter queri dz sapiētia scripturarū diuinarū. Ūñ puer. i. dr. Audiēs sapiēs sapiētior erit. z intelligens gubernacula possidebit. Animaduertet parabolaz z interꝓtatiōez verba sapientū z enigmata eoz. Hinc Hiero. ad paulinū. Intellge te in sacris scripturis sine duio z mōstrāte semitā. nō posse ingredi. Et exēplificat de q̄busdā arrio. z dō paulo qui post annos. xiiij cōtulit cū aplīs euāgelium. z saluatore nr̄o duodēni interrogāte doctores in tēplo. vnde dz quis assiduus esse in lectione scripturarū. Ūñ Hiero. ad nepotianum. Scripturas sepius lege. imo de manu tua nūq̄ sacra lectio deponat. Discē q̄ doceas. In huius figurā mādauit dñs. Noe. xxviij. vt vectes q̄bus portabatur archa. iugiter anulis ipi? archē essent inserti. ne cū hēret trāsferri mora fieret de trāsmittēdis vectibꝰ. Ad signādū q̄ q̄ hñt alios docere. ꝑ qs ecclesia quasi circū fert. dñt ꝓtinuo adhibere studio scripturarū. ꝑm quadruplicem sensum significatū ꝑ quattuor annullos. ne cū hñt alios instruere tūc querāt addiscere. Tertiū est oracionis deuote ꝓtinuatio. Ūñ iacobi. i. dr si quis vestrū indiget sapiētia postulet a deo z dabit sibi affluēter. Sapiēs in se exptus ait. Inuocaui z venit in me spūs sapiētie qui spūs est vnctio que docet de omnibꝰ. vt dr in prima canonica Joh. s. necessarijs ad salutē. Sic z Salomō postulās sibi dari sapiētiā ad recte iudicādū populū vbi occurrūt multa dubia obtinuit eā. iij. Reg. iij. Et iosaphat rex ad dñm inquit. Cū ignoremus q̄d agere debeam? hoc solū residui hēmus vt oculos nostros ad te erigam?. Et ꝓpue oracio valet ad tollēdū scrupulos. pur. ꝓcedūt ex tēptatiōe diaboli qđ figuratū est. matth. xvij. i demoniaco lunatico sanato a dñō. qui ꝓiciebat illū obsessū q̄nq; i ignē q̄nq; i aquā. sic scrupulosus de vno cōtrario vadit ad aliud. z dō deo dixit q̄ illuđ gen? demoniozū ejcitur in oracione. Sic beatus petrus martir oratione liberatus fuit a scrupulo infidelitatis. Quartaz regulam quia prolixa est ponemus in fine. Est igitur quinta obedientie humilis imitatio. vt scilicet scrupulosus captiuet intellectum suū dictis sapientū. z obedientie superiorum. quantumcūq; scrupulus sibi dictet aliud. Unde prouer. iij dicitur. Ne imitaris prudentie tue. Et thobie. iiij. Cōsiliū semp a sapiēte inq̄re. z puer. xxij. Ne transgrediaris terminos quos posuerūt patres tui. Dīc z cancellarius pisiensis in. iij. de vita anime inquit. Unum hoc generale damus documentum. credere videlicet faciliter sapientioꝫ z bonoꝫ iudicio. z ꝓtra cōes eoꝫ sentēcias non leuiter sibimet formare scrupulos anxios. z timidos. z in libro de vita fratrum ꝑdicatorū narrat q̄ cū quidā defunctus appareret alteri eiusdem ordis. s. predicatoꝫ. qui erat multū scrupulosus ipo interrogāte de scrupulis suis. Rñdit defunctus. Cōsule discretos. z acq̄esce eis. Similiter legitur de quodā discipulo beati bernardi. q̄ cuz nō posset deponere scrupulos suos ꝓpter qđ ad celebrandū non auderet accedere. dixit ei bernardus. Vade frater. z in fide mea celebres. Obediuit ille simpliciter. z omnis ille scrupulus ꝓtinuo recessit. Sed si q̄s scrupulosus diceret. Utinam mihi talis esset ꝑlatus. qualis erat bernardus. crederē faciliter imperanti. z acquiescere. non consulenti. Nunc autem cū superioris mei parvuam sapientiam inspicio. non audeo meam cōscientiam sue fidei cōmittere. Respondet cancellarius. Quisq̄s ita dicis. z sapis. erras. z dēscipieris. debes ergo sibi obedire. non vt homini. Sed

vt deo iubenti cuius vices gerit. Vnde Luce. x. christus dixit. Qui vos audit me audit. Si tñ nõ ꝓtra deum iusserit. Et cum causa scrupulositatis. vt dictũ est supra. aliquando ꝓcedit ex qualitate ꝑplexionis. ꝑcipue melancolice. aliquãdo ex egritudine supueniẽte manica vl' melancolia aliquando ex indiscreto vite regimine puta. per nimias abstinẽtias ptinebit ad moralẽ medicũ rectorẽ vel confessorẽ in hmõi adhibere remedia de cõsilio medicine. & scrupulosos seipm vincat Et si durũ videat in sumẽdo illa remedia ꝓcipue cõsulta vel data seu impsita ab ipso medico spũali. Dicitur enim. eccle. xxxviij. Altissim⁹ de terra creauit medicinam. & vir prudẽs nõ abhorrebit eã. Nõ tñ expedit in ommbꝫ viuere medicinaliter ꝑcipue religiosis. Nam vt dicit Elmbro. de ꝓfe. di. v. Cõtraria sunt diuine cõditioni precepta medicine. lugubrare nõ sinũt. vigilare non ꝓmittũt. ab oi specie meditatiõis abducunt Nec etiã scrupulosus debet timere vitã sibi abbreuiare ex obsuatiõe ꝑceptoꝝ dei & ecclesie. vel obseruatiõe sue religionis. dummodo ex capite suo ñ addat alia magꝭ austerea. Nã vt. d. Job. Cõstituisti fines meos ei⁹. s. vite bois. q ꝓteriri ñpotẽũt. nec fm plõgationẽ. nec fz abbuiatiõez. & si abbuiaret fz causas secũdas & naturales. sibi esset ad cumulũ ꝓmiij nõ peccati illa. s. faciendo ad placẽdũ deo. & fm cões regulas traditas ab ecclesia & religiõibꝫ approbatas.

Sexta regula est animosa pugnatio seu repulsio scrupulorũ seu pusillanimitatis. Ad qđ hortat dñs Esaie. xxxv. Cõfortamini pusillanimes. confortamini & nolite timere. ecce enim deus vester. s. adiuuãs & illustrãs. Vñ grego. in mora. dicit. q diabolus assimulat mirinico leoni. quod animal dicitur leo formicarũ. Nam formicis que minutissime sũt discurrentibꝫ insidiatur & occidit. Sed alia animalia grandiuscula itinerando conculcant & ꝓterimũt. Sic diabolus inuestigat cõplexiones hominũ. vt dicit Eze. & quos videt parui cordis & pusillanies & scrupulosos. ipos aggredit. & scrupulis & vitijs occidit. Sed a magnis spe & vigore rationis diabolus ipse ꝓsternitur & abiicitur. Vnde & cancellarius in quodam tractatu suo inquit. Ville surgũt apud aliqs scrupuli more canũ oblatrantes & lacerare minantes. ipsos qui volũt ire ꝑ viã dei quos cõuincere & cõpescere meli⁹ q̃ ꝑ contemptũ nequimus. Tantummodo si contemptus ille sit timoratus & regulat⁹. non at sq̃ breuio alteriue. ꝑsertim superioris cõsilio. Et idem in tractatu de regulis moralibus ait Cõsiliũ salubre est frequenter agere contra scrupulos leues & trepidos. viãdo eos ad aliorũ iuditiũ. quatenus ex cõsuetudine fiat homo robustus solidos & tranquillus in exercitio spirituali. Sicut etiam si quis vellet ligamentuz distortuz ad rectitudinem ducere. oporteret ꝙ retorqueret ipsum ex parte oppsita curuando. & sic reduci posset ad rectitudinem. Notandũ etiam ꝙ dicit cancellarius in quodam tractatu. ꝙ aliqui doctores tenent quibus assentit. aliquando non tã meritorum esse credere sicut velle credere. nec velle sentire aliter de peccatis. sicut velle velle & nõ posse. probatur hoc ꝑ. psal. dicentem. Desiderium pauperum exaudiuit dñs. propterea cor eorum audiuit auris tua. Et ita iudicat nos deꝰ fm superioris arbitriũ. voluntatez & iudicium. & non fm ea que nobis inuitis & contraniten tibꝫ portio sensualitatis inferior aduehit et ꝓducit. qualia sunt volubiles imaginationum & fantasiarum. Solet aũt impedire ꝓportionem scrupuloꝝ sententia aliquarum auctoritatum nõ bene intellectarũ. & ideo declarãde sunt vt illa que habentur extra de spon. s. in dubijs tutior via est eligẽda. ꝓpter quod scrupulosus eligit viã rigidiorem. Sed ad hoc respondetur ꝙ eligere viam tutioꝛem consiliꝫ est nõ ꝑcepti. alias oporteret multos ingredi religionem in qua tuti⁹ viuitur q̃ in seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorem elegere. quando etiam alia via potest eligi tuta. Sicut enim diuerse vie tendunt ad vnam ciuitatem licet vna tutior alia sit. Sic ad ciuitatem celestem alius sic alius sic vadit & tute. licet aliquis tutiori modo. Item quia dicitur Ecclesia. iij. Qui amat periculuz peribit in illo. Hinc ẽ ꝙ hea. Tho. & alij dicũt ꝙ ille qui agit id de quo est dubium. Vtrum sit mortale vel non. peccat mortaliter. quia periculose exponit mortali. Cũ g̃ in aliq̃ materia morali sũt varie & ꝓrie opiones ille q̃ adhęret opĩoi latioris vie. videt se exponere periculo mortalis. quia in dubio cum possit illa opinio esse falsa & cõtraria vera. Sed ad hoc respondetur ꝙ vtiqz ille qui agit scienter id de q̃ dubitat esse mortale ꝑmanente dubitatiõe mortaliter peccat etiam si illud in se non esset mortale. sumendo propꝛie & stricte dubitationem. vicz ꝑ ut rationes sunt eque ponderãtes ad vtramqz ꝑtem nec magis declinat quis ad vnam q̃ ad aliam. Sed si dubitet leuiter quis. & ꝑ modum scrupuli. sicut dubitat seu formidat habens opinionem de aliquo quia ita inhęret ipsi sentẽtie q̃ tamen formidat de oppsito. Sic agendo contra tale dubium non peccatur. dum adhęret opinioni alicuius doctoris. & bẽ rationes ꝓbabiles ꝑ ipa magis q̃ pro oppsita opinione. etiaz si ipsa opinio quam tenet nõ esset vera & hoc nisi ipa opinio sumpta esset ꝓtra manifestum testimonium scripture vel determinationem ecclesie. Talis enim non operatur in dubio mortalis. sed fm opinionem probabilem quod magis declarabitur in septima regula. Quod etiã Erego. dicit Bonarũ mẽtiũ est ibi culpas agnoscere vbi cul-

Capitulum. Decimuz

pa nõ est di.v. Ad eius dicit glo. agnoscere. i. ti/mere ⁊ nõ p assensum firmũ determinare. Hoc n. stultũ esset ⁊ piculosuz fm cãcellariũ. Sep tima regula ẽ p scrupulo2 depositionẽ p̃ceptorũ discreta epicaizatio. i. interp̃tatio vel declaratio. Equitas. n. quã pb̃s nominat epichẽiã prepõde rat iuris rigori fm iurisperitos. Est aũt equitas iusticia pensaris omnib circũstantijs pticulari bus dulcore misericordie temperata. Et sapiens ait. Noli esse nimis iust⁹; nam nimis iustus est qui pt in iusticia sua ptinet aũt ad virtutẽ epi/chei2 siderare non nudũ de se p̃ceptum sed circũ stantias omnes pticulariter ipm vestiẽtes. Ulñ pb̃s. v. ethico. dicit. epichẽia interpretatiua legũ ẽ melio2 quam iusticia legalis. Et fm hanc vir/tutem epichẽie possumus precepta dei ⁊ ecclesie prelatorum seu iudicũ benigne interp̃tari cui⁹ est condere vel sentẽtiari. Et in foro quidẽ cõtẽ tioso eius est interp̃tari. cuius est 2dere vel sen/tentiare. Sed in foro 2scientie cira p̃cepta ⁊ hu mana ⁊ diuina. dico, q2 ptinet ad, quẽlibet p fa/cto suo. Si tñ rationabiliter interpretetur. Et fm iob. de amb. Septuplex doctrina p virtutẽ epichẽie scrupulose 2scientie, pficua dari potest. Quarũ prma est inter duram ⁊ benignam circa precepta sententiam. q2 benigna est potius ceteꝛ paribus interpretatio faciẽda, qõ ẽt asserit. guil hel. Huius ratio est. quia precepta dei ⁊ ecclesie non sunt ad tollendam omnẽ spũalem dulcedi/nem. qualis certe tollitur quãdo nimis scrupu/lose ⁊ timide precepta interpretant. Secũda doctriua fm virtutem epichẽie est q2 nec de⁹ nec ecclesia p sua p̃cepta intẽdit obligare ad vi2 pos/sibile alicui. Cũ. n. fm regulaz iuris nemo possit ad impossibile obligari. extra de re. iur. li. vi. Nõ solũ dicitur impossibile quod absolute non est possibile. Sed etiã videt interpretandũ fm vir/tutem epichẽie in lege noua eẽ impossibile quod vi2 est possibile vt puta nimiã hñs difficultatez als quõ saluaretur illꝰ. Onus meũ leue. Matth xi. Tertia doctrina est. q2 nec deus nec ecclesia intendit suis p̃ceptis aliquẽ obligare ad hoc q2 sit fatuus. i. talia precepta loco ⁊ tpe nõ obligant quibus eoꝝ obseruantia fieret ridiculosum saltem apud discretos ⁊ bonos viros. patet igit a simili de voris ⁊ diuino precepto deo redden/dis. que tamen si stulta sint fm doc. nullus obli gatur implerere. ad quod facit glo. Inno. sup. c. nouerit de sen. excõ. Quarta doctrina est. q2 i dubijs bonoꝝ vita alijs debet esse viuendi, re gula. ⁊ tãto magis q̃to meliores sunt. Ulñ Hie ro. Int bonos sp̃ sectare meliores. ppt qõ ⁊ chri stus discipulos suos vocat sal terre. q2 videlicet ex moribus pb̃s ipsoꝝ populi sunt condien/di. Et ratio huius regule est. quia tales fm vir tutem epichẽie p̃sumi debent habere rectum iu diciũ. quia hñt rectum affectum. sicut sanus bñ iudicat de sapoꝛib⁹. q2 non habet gustũ infectum. Quinta doctrina est. q2 in his que solũ sunt mala quia, phibita. vt ꝯmuniter positiua precep ta. multum excusat vel in toto vel in tanto 2sue/tudo si sit p̃scripta ĩmo aliquãdo tollit legẽ scrip tam positiuã. vt. di. iij. Statuimus. §. se. Sicut enim epichẽia est interpretatiua legũ. sic ⁊ 2sue/tudo est optima legũ interpres. extra de consue/ Cum dilectus. Sexta doctrina est quam tra dit Pe de palude in. iij. sen. q2 homo vbi nõ pec cat mortaliter, nũq̃ incurrit sententiam excõicatõ nis iuris. Cũ eniz p excõicationẽ ab hoĩe nullus debeat eici ab ecclesia nisi p mortali vero vel pre sumpto fm Tho. in. iij. q2 maxima pena est. sic etiam cum sententia iudicis non sit iniusta. po/test homo formare sibi 2scientiã. q2 vbi ñ peccat mortaliter non incurrit sententiã iuris. Septi/ma est q2 in quocũq̃ casu p̃termittẽs facere hoc quod lex imponit. posset excusari a peccato. puta quia hoc facit sine cõtemptu p virtutez epichẽie ratione alicuius periculi considerati. qua potest fieri quandoq̃ contra verba legis. Reuertẽ do ad quartam omissa. dico q2 ipsa est opinio/nis alicuius tota electio. sunt enim aliquando de aliq̃bꝰ materijs moralib⁹ doc. opiones p̃riaz ⁊ tũc scrupulosi dubitãt q̃z ptẽ p̃t cum bona conscientia eligere. Pro cuius enodatione diffi cultatis notandum q2 cum bona conscientia po/test quis tenere vnam partem alicuius opinionis et fm eam operari. excluso saltem scandalo. que scilicet pars habeat pro se notabiles doctores dũ modo talis opinio non sit contra auctoritatem expressam sacre scripture. nec contra determina/tionem ecclesie catholice. et q2 etiã ex contrarieta te talium opinionum non inducatur ad dubi/tandum. sed bonam sibi conscientiam et creduli tatem formet de eo q2 credit tanq̃z de probabilio ri parte. et precipue quando quis adhibet diligẽ tiam inquirendo an liceat. nec inuenit aliquid quod eum sufficienter moueat ad hoc quod sit illicitum. q2 sint contrarie opiniones inter docto res sanctitate et scientia maximos in via et ma/teria morali. aliquando etiam ad salutem neces saria. patet per exempla. Nam de Tho. in. iij. re net quod post lapsum in mortale non oportet a/liquem statim confiteri sub precepto habita co/pia confessoris. nisi in paucissimis casibꝰ qui ibi ponuntur di. xvij. Et cum eo tenet Ricar. Sed Hugo de sancto victore et Bonauentura sunt i hoc contrarie opiõis. Sanctitas autem et ma/gnitudo scientie ipsoꝝ. nota est toti ecclesie. Neutra autez illoꝝ opinio reprobatur. Et si beati Tho. opinio communis teneatur que tamẽ nimis tuta videtur Raimũ. decretista ⁊ sanct⁹ in summa tenz q2 pticipare cum excõmunicatis

in loqnela.cibꝫ ꝛ huiusmõi.in casu nõ concesso. sit mortale vniuersaliter. Sz b.tho.in.iiij.ꝛ Jo. an. ꝛ archi.tenẽt cõtrariũ cõiter ꝛ illud ꝓtrariuz tenẽ. Et sic exẽpla innumera possent poni. Nõ aũt dicit be.tho.in quodlibeto iij.q.iiij.arti.ij.qñ due sunt opiões cõtrarie de eodẽ oz alterã ee veram ꝛ alterã falsam. Si ꝯ ille qui facit contra opinio nem magistrorum . vrputa in habendo plures prebendas.faciẽs cõtra veram opinionẽ.non ex cusatur a peccato cũ faciat cõtra legem dei.ꝯuis non faciat ꝓtra conscientiã. Hec enim verba be ri thome non pñt intelligi.nisi de his vbi mani feste patet ex scriptura vel ecclesie determinatio ne.qꝛ sit contra legẽ dei.ꝛ non de illis intelligit vbi nõ apparet. Alias sibi contradiceret in eodẽ libro.quod non est credendũ. Item vlricus in summa dicit.qꝛ si quis de aliquo agendo dubio magis peritos consulat.de quo nullam habet ex pressam auctoritatẽ.vtrũ ita sit vel nõ. dũmodo ipse sibi bonã conscientiam.eniaz si res aliter se habeat ꝯ id quod sentit ꝛ quod sibi consultũ fuerit.excusatur.quia fecit quod potuit.ꝛ deus plus nõ requirit. Item ex relpõsis que videntur data ab alberto magno.habẽ.qꝛ frater simpler ꝙ quilibet homo cũ salute põt sequi in ꝓsilijs quã cũqz opinionẽ voluerit dũmodo alicuius docto ris magni opinionẽ sequatur hosti.etiã dicit ex tra de cogna.spi.sup.c. Si vir. Vbi sunt diuerse opiniones ꝛ diuersa iudicia. semꝑ humaniozẽ preferẽda ꝛ equiozẽ. Et ad iõ facit quod ait Aug. di.ir. Sana. Guilh. etiã in glo.rai.dicit.qꝛ in a picibꝫ iuris.vbi dubitãt etiã sapientes excusabil est ignorantia. Nñ si aliqs bona fide ꝓtem illam vel illã elegerit.nõ debet sup hoc habere cõsciẽtiã nimis scrupulosam. Item pe.de pal.sup.iiij.di. xvij.dicit qꝛ si cõfessor dubitaret.vtrũ illõ de quo cõfitẽs nõ peniret nec ꝓfitetur etiã mortale.ꝛ ip se ꝓfitẽs dicit qꝛ consilio peritoꝝ illud fecit.de qꝛ bus ex vita ꝛ scientia ꝓbabile est.qꝛ non consule rent nisi bene.illi⁹ iudicio se posset conformare. Secus aũt esset.si esset certus de opposito. Idẽ videtur sentire goff.de fontibꝫ. In his.s.opinio nibus contrarijs que tolerãtur ab ecclesia vt di ctũ est. Et qꝛ debet ꝓponere confitenti.qꝛ bene stu deat de hoc seipm ꝓ prudentes informare.eo qꝛ alij tenent contrariam opnionez.maxime si illi⁹ cõtrarie opinionis confessor sit inordinarius ei⁹ ꝛ sic eum absolueret. Idẽ sentit Ricard⁹ claro moñ. Nõ distinguẽdo vtrũ confessor eius sit or dinarius vel nõ ordinarius. Idez potest haberi ex decretali.extra de sen.excõ.inq̃sitioi tã in textu ꝯ in glo. Vbi declarat qñ mulier vxorata inci pit ꝑ nouaz informationẽ dubitare an attineat viro gradu prohibito.quomodo se debeat habe re in tali dubio circa exactiõem vel redditiõem debiti coniugalis. Probatur ꝛ hoc idem tali ra tione ꝑm cancellariũ. Non plus nocet homini errare in articulo fidei qui non est declarat⁹ ad huc ab ecclesia qꝛ sit articulus de necessitate cre dendus.ꝯ necesse possit actus moralis cõtra ali quod agibile perpetratus.quia actus non dicit esse certus ex scriptura aut determinatione eccle sie.qꝛ sit illicitus. Patet hoc ex eo.qꝛ fides est ꝛa necessaria sicut virtutes morales.ꝛ si nõ ampli⁹ Sed constat cõmuniter apud theologos.qꝛ in ma teria fidei dum doctores sentiũt cõtraria licituz est ante determinationẽ ecclesie tenere vnã ꝓtez vel alteram sine periculo peccati vel fidei vt patz in abbate ioachim qui tenebat cõtrarium ad id quod magister sententiarum dixerat in prima di.primi li.pro quo magistro sententiarũ ec clesia postmodũ determinauit.extra de sum.tri. c.damnam⁹. Nec tamẽ dictus ioachim incidit in hæresim aut ꝓfidiaz.ꝓpter hoc qꝛ dicta sua oia subiecit correctioni ecclesie. Ergozius a simili li cet vnam opinionẽ in moralibꝫ tenere.iuxta li mitata superius.vbi saltem magis sapientes nõ sentiunt contrariũ.ꝛ vbi paratus est obedire ec clesie ꝛ scripture.si eꝝ errorem explanauerit. Solet autem mouere scrupulosos ꝛ detinere il lud dictum Augustini. Tene certum ꝛ dimitte incertum de pe.di.vij.si quis. Sed vbi in eadez materia morali sunt contrarie opiniones docto rum.illa videtur tutior que est rigidior.ꝛ sic po tius amplectenda.ad quod instigantur scrupu losi. Sz ad hoc respondetur qꝛ august. loquitur in dicto ca. proprie de eo qui differt penitentiaz vsqz ad extremum vite.cuius saluatio dubia est ꝛ incerta.nõ quia vera penitentia non possit esse in extremis.ꝛ deus indulgeat.vt patet in latro ne cum christo crucifixo. Sed quia incertum est ꝛ dubium vtrum talis vere peniteat.quia vide tur mouere ꝓcipaliter ratione gebẽne magisqz respe ctu diuine offense ꝛ diuine glorie.qõ requritur ad ve ram penitẽtiã ꝑm August. de pe.di.vij. Nullus Sed extendatur illa auctoritas Augustini ad alias materias morales. Notandum ꝑm can cellariuz.qꝛ certitudo que requiritur in materia morali.non est certitudo euidentie.sed probabi lis ꝓiecture. Et ꝓb⁹ declaratione sciendũ.qꝛ tri plex est certitudo. Una supernaturalis.alia natu lis.tertia ciuilis seu moralis. Et certitudo su pernaturalis ita se habet qꝛ non stat aliquem certa sentire et falli. Et ipsa est triplex. Prima euidẽ tie intuitiua.qualis est beatorum superne patrie Alia est euidentie reuelate .vt in prophetarum illustratione. Tertia est solius adherentie in spe culo et in enigmatae.qualis est certitudo fidei q̃ non innititur euidentie rationis humane. Sed auctoritati diuine.que continetur in sacra scrip tura. Est autem quelibet trium certitudinuz su pernaturalium tanta.qꝛ per nullam potentiam

Capituluꝫ. Vndecimꝫ

etiam diuinam ⁊ absolutam fallax esse poterit. alioquin deus negaret seipsum. Certitudo vero naturalis ita se habet. q̃ non stat per naturã aliquam taliter assentire ⁊ falli. quã philosophi nobis posuerunt possibilem in principijs p̃ se notis cognitis scz ex sola apprehensione terminoꝝ. vt quodlibet est vel non est. Posuerunt etiaz in cõclusionibus demonstrationis ⁊ inconsequentia euidenti reductis p̃ talia principia. quẽadmodũ dicit sciaz mathematicã eẽ sciaz certissimã. Tertia certitudo. s. moralis seu ciuilis tangitur vna cũ precedenti in principio ethicoꝝ. Vbi dicitur q̃ disciplina est in vnaquaq̃ re certitudinem quere iuxta exigentiam materie. Eque enim vitiosum est persuadentem querere mathematicuz ⁊ moralem demonstrantem. Non enim consurgit certitudo moralis ex euidentia demonstrationis. sed ex probabilibꝫ cõiecturis grossis et figuratiuis. magis ad vnã partem q̃ ad aliam se habentibus. Dicitur autem probabile qđ pluribus ⁊ maxime sapientibus apparet verum. Ex his igit sequit q̃ in hũanis agibilibus que tãtã habent varietatem. teste aristotele ⁊ experientia. sufficit talis certitudo que non semper scrupulosos omnes adficiant. sed sufficit vt plẽnat seu superet eos. Ad quod etiam optime facit illud leonis pape dicentis. In his que dubia fuerit aut obscura. id uouerimus sequendum. quod nec p̃ceptis euangelicis contrariũ nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum. di. xiij. c. sicut quedam. Ista autem certitudo moralis colligitur ex vno trium modoꝝ videlicet. Ex alterius auctoritate quod ptinet ad incipientes q̃ scilicet eruditurur p̃ alios in doctrinis. ⁊ addiscũt ⁊ obediũt. Iuxta illud Deutro. xxxij. Interroga patrem tuũ ⁊ annũciabit ꝛc. Secũdus modus est ex ppria eruditione quod congruit proficientibus studendo in scripturis. Iuxta illd̃ prouerbio. i. Stude sapientie ꝛc. Tertius modus est ex circumspectione circumstantiarum. ⁊ hoc quo ad perfectos.

De actu intellectus. Capitulum vndecimuz

De actu intellectus

⁊ primo quomodo cognoscit anima in corpore. Et quantum ad hoc consideratio erit tripartita. Primo de cognitione eoꝝ que sunt infra se. Secundo de cognitione eoruz que sunt in ipsa anima ⁊ de se. Tertio de cognitione eoꝝ que sunt supra ipsam

Anima cognoscit .§. i.

corpa p̃ intellectũ. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. in prima pte. q. lxxxiij. arti. i. q̃ primi philosophi qui de naturis rerum inquisierunt. putauerunt nil esse in mundo nisi corpus Et quia videbant omnia corpora esse mobilia ⁊ putabant esse in continuo fluxu. extimabant q̃ nulla certitudo de rerũ veritate haberi posset a nobis. Quod. n. est in continuo fluxu. p̃ certitudinẽ apprehendi nõ potest. q̃ prius labitur q̃ a mente diudicetur. Sicut eraclius dixit. q̃ nõ erat possibile aquam fluuij currentis bis tangere. vt recitat plõs in. iiij. methaphi. His aũt supueniens plato vt posset saluare certam cognitiõem a nobis veritatis p̃ intellectũ posset haberi. posuit preter ista corpalia quasdã substantias subsistentes separatas a materia ⁊ a motu. quas nominauit species vel ideas. p̃ quarum ptic̃ipationem vnumquodq̃ singularium ⁊ sensibilium istoꝝ dicitur homo vel equus vel aliquid huiusmodi Sic ergo dicebat scientias ⁊ diffinitiões. ⁊ quid quid ad actũ intellectus ptinet. nõ ad ista materialia ⁊ sensibilia referri. ꝫ ad illa imaterialia et separata vt sic anima non intelligat ista corpalia. sed intelligat horum corpalium species separatas. Quod apparet esse falsum. quia cum ille species separate sint immateriales ⁊ immobiles. sm ipm excluderetur a scientijs cognitio. motus et materie. quod est ꝓprium scietie naturalis ⁊ demonstratio p̃ causas mouẽtes ⁊ materiales. Dicendũ igitur. q̃ anima per intellectuz cognoscit corpora cognitione intellectuali. immateriali. vniuersali. ⁊ necessaria. Sicut enim forma sensibilis alio modo in re que est extra animaz ⁊ alio modo in sensu qui suscipit formas sensibilium absq̃ materia. sicut colorem auri absq̃ auro Sic intellect9 species corporũ q̃ sũt materiales ⁊ mobiles recipit immaterialit ⁊ immobilit sm modum suum. Nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Quod autem augustinus dicit. in libro soliloquiorum. corpora intellectu comprehendi non posse. Intelligenduz est quãtum ad ea quibus mediantibus intellectus intelligit. non quantum ad ea que cognoscit. Cognoscit enim intellectus corpora. sed non per corpora. nec per similitudines corporales ⁊ materiales sed per species immateriales ⁊ intelligibiles que per sui essentiam esse possunt in anima. Et vt dicit etiaz augusti. vltimo de ciuitate dei. Nõ est dicendum q̃ sicut sensus cognoscit sola corporalia. ita intellect9 cognoscit sola spũalia. quia sequeretur q̃ deus ⁊ angeli corpora non cognoscerent. Huius diuersitatis ratio est. quia inferior virtus non se extendit ad ea que sunt virtutis superioris sed bene superior virtus ad ea que sunt inferioris virtutis excellentiori modo operatur. Quamuis etiaz transmutetur forma substantialis rerum inferiorum. remanet tamẽ materia immobilis rerum. Rerum etiam mutabilium sunt habitudines immobiles. sicut sortes

ꝛ si non semp̃ sedeat. tamẽ immobiliter vtrũ est ꝙ qui sedet in vno loco manet ꝛ ꝓpter hoc nihil ꝓhibet de rebꝫ mobilibus immobile sciam hꝫ.

Anima humana .ℌ. II.

nõ cognoscit per essentiam suam corpꝰ. sed per intellectum suũ mediantibus speciebus intelligibilibus. Antiqui aũt philosophi posuerũt aiam ipam ꝓ essentiam suaꝫ cognoscere omnia. Et qꝛ considerabãt res inferiores cognitas esse corporeas ꝛ materiales. Posuerũt etiã optere res cognitas esse in anima cognoscente materialiter. Et ideo vt anime attribuerẽt oĩm cognitiõem. posuerunt eam habere naturam cõem cum omnibus. Et qꝛ natura principiatoꝝ ex principijs cõstituitur. attribuerũt anime naturam principij. Unde qui dixit principiũ oĩm dixit aiam ex aere. Empedocles qui posuit quattuor elementa principiuꝫ omnium dixit animam ex his cõstituam. Sed hꝫ est falsa opinio ꝛ eã reprobat aristoteles in .i. de aiã. Quod aũt ipse in tertio de anima dixit animã q̃dammõ esse omnia non ex hoc vult dicere ꝙ actu sit cõpolita anima ex oĩbꝫ. Sed in ꝫ tũ est in potentia ad omnia ꝓ sensum ad sensibilia. ꝛ ꝓ intellectum ad intelligibilia. Solus ḡ deus est. qui per essentiam suam intelligit oĩa quia essentia eiꝰ immaterialiter in se omnia hꝫ ꝓut effectꝰ ꝛ virtute ꝓexistũt in sua cã. nõ aũt aiã humana vel angelus ꝓ eẽntiaꝫ suam, cognoscit oĩnia. Intellectus tamẽ cognoscit. Sensus ꝯ sensus qꝛ sensus accipit formam rei cognite sine materia. sed cum materia. Sous conditionibus. Intellectus autem abstrahit in cognoscendo. nõ solum a materia. sed etiam a conditionibus individuantibus materialibus

Anima humana .ℌ. III.

non intelligit per species naturaliter inditas. qꝛ eas non habet. Unde ꝓbs in tertio de anima dicit. ꝙ intellectus est sicut tabula rasa in qua nihil est scriptum. Pro cuius declaratiõe dicit. b. Tho. vbi supra. ꝙ nos videmus ꝙ homo cognoscit ꝫ cognoscens in potentia tantum. tam ꝑ sensuꝫ ꝯ ꝑ intellectum. Et de tali potentia ad actum reducitur. vt sentiat ꝙ actiões sensibiliuꝫ in sensu. vt intelligat per disciplinam aut inuentionẽ Unde oportet dicere ꝙ anima cognoscitiua sit in potentia. tam ad similitudines que sunt principia sentiẽdi quam ad similitudinem que sunt principia intelligendi. Et propter hoc aristoteles. posuit ꝙ intellectus quo anima intelligit non habet aliquas species naturaliter inditas. sed est in principio in potẽtia ad omnes species huiusmodi. Sed quia id quod habet actu formam. inter dum non potest agere ꝑ formaꝫ propter aliqd impedimentum. sicut leue non potest ferri sursum si impediatur. propter hoc plato posuit. ꝙ intellectus noster naturaliter est plenus omnibus speciebus intelligibilibꝰ. sed per vnionem corporis impeditur ne possit in actum exire. Sꝫ hoc non videtur conuenienter dictum. quia si habet aiam naturalem cognitionem omnium. non videtur esse possibile. ꝙ huiusmodi noticia naturalis habeat tantam obliuionem. ꝙ nesciat se huiusmodi scientiaꝫ habere. Nullus enim obliuiscitur ea que naturaliter cognoscit. Sicut ꝙ omne totũ est maius sua parte ꝛ precipue est hoc inconueniens si ponatur naturale esse aiam vniri corpori apparet etiam inconueniens istud ex huiusmodi. quia deficiente vno sensu. deficit scientia in homine eorum que apprehenduntur per illum sensum. Sicut cecus natꝰ nullam habere potest noticiam de coloribꝰ. Quod si esset si naturaliter omnium rerum intelligibilium rationes anima haberet. Intellectus autem angelicus a principio sue creationis fuit repletꝰ huiusmodi speciebus intelligibilibus. quibus intelligit perfecte. Unde in libro de causis dicitur Omnis intelligentia est plena formis scilicꝫ angeli non autem hominis.

In anima non .ℌ. IIII.

effluunt species intelligibilium ab aliquibus formis separatis. vt dixerunt quidaꝫ scilicꝫ Plato et Auicenna. Sed alio et alio modo. Naꝫ vt ponit beatus Thomas prima parte questione octuagesima quarta. articulo quarto. Plato dixit formas rerum sensibilium per se sine materia subsistentes. sicut formam hominis quam non nominabat per se hominem et formaꝫ equi seu ideam ꝯ per se nominabat equum. Et sic de aliis. Naꝫ igitur formas separatas dicebat participari ab anima nostra ad cognoscendum. et a materia corporali ad essendum. Et ita intellectꝰ noster per hoc ꝙ participat ideaꝫ lapidis intelligit lapidem. Participatio autem idee est per aliquã similitudinem ipsius idee in participante ipsaꝫ per modum quo ab exemplato. participatur exẽplar. Et sic ponebat species intelligibiles intellectus nostri esse similitudines quasdã idearum ab eis effluentes. Sed aristotes probat esse contra rationem rerum sensibilium ꝙ earuꝫ forme subsistant absq̃ materia. Auicenna autem remota hac positione platonis posuit omnium rerum sensibilium. species intelligibiles. non quidem per se subsistere absq̃ materia. sed preexistẽ te immaterialiter in intellectibus separatis. a ꝙrum primo deriuantur huiusmodi species in seqẽtẽ. et sic ꝓgressiue absq̃ ad vltimũ intellectũ quẽ nouit intellectũ agẽtẽ. a ꝙ vt ipse. d. effluũt species

Capitulū. Vndecimū

ſtelligibiles in aīas noſtras ⁊ forme ſenſibiles i materiam corpalem. Sed ſm hanc poſitionem ſufficiēs rō nō poſſet aſſignari. quare aīa noſtra corpi vniret. Non. n. pōt dici q vniat aīa ꝓpter corpus. q⁹ nec forma eſt ꝓpter materiaz nec motor ꝓpter mobile. ſ potius econuerſo. Maxime aūt eſt corpus neceſſariū anime intellectiue ad opationē eius ꝓpriam que eſt intelligere. q⁹ ſm eſſe ſuum a corpe nō dependet. Si aūt ſpecies intelligibilis eēt apta nata recipe naturaliter per influentiā aliquorū ſeparatorū principiorū tm ⁊ ñ acciperet eas a ſenſibb. non indigeret corpore ad intelligendū. Cū frūſtra corpi vniret. Si aūt dicatur quod anima indiget ſenſibb ad intelligendū quibuſ quodammodo excitetur ad ꝑſiderāda ea quorū ſpecies intelligibiles accipit a ſubſtantijs ſeparatis hoc nō videt ſufficere. q⁹ hmōi exercitatio nō videt neceſſaria niſi ad excitandam aīam quaſi conſopitam ⁊ obliuioſam ſm platonicos. Et ſic ſenſus nō ꝓficerent anime intellectiue niſi ad tollendū impēdimentū. qđ ꝓuenit anime ex corpis vnione. remanet ergo querenduz que ſit cauſa vnionis anime ad corpus. patet etiam falſitas ex hoc. q qui deficit vno ſenſu caret ſciētia ſenſibiliū illius ſenſus. qđ nō eſſet ſi ex intellectibus ſeparatis efflurent ſoluz ſpecies intelligibiles in animam. Et q⁹ omne quod ꝑticipationem eſt tale. reducitur in aliquod principium quod ꝑ eſſentiam eſt tale. vt ignita reducuntur ſicut in cauſam in ignem. Ideo ſpecies intelligibiles quas ꝓticipat intellectus noſter. reducuntur ſicut in cauſam primā in aliquod principiū qđ ꝑ eſſentiam eſt intellectuale. ſ. in deū. et ab illo principio ꝓcedūt mediantibb formis ſenſibiliū rerū ⁊ materialiū. a quibb ſcientiam colligimus. vt dicit Dionyſius.

Anima intellecti .§. v.

ua cognoſcit res materiales in rationibus eternis. Pro cuius declaratione dicit b. tho. vbi ſupra arti. v. q ꝓbi ſi qua dixerūt vera ⁊ fidei noſtre accomoda tanq̄z ab iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicanda ſunt. Simulata vero ⁊ ſuperſtitioſa eorum euitari debent Aug. ergo qui imbutus fuit doctrinis platonicoꝝ. ſi qua inuenit fidei accōmoda in eoꝝ dictis aſſumpſit fidei autem noſtre aduerſa in meliuſ cōmutauit Quia igitur plato poſuit formas rerū ꝑ ſe ſubſiſtere a materia ſeparatas quas ideas vocabat. per quarum ꝓticipationem dicebat intellectum noſtrum intelligere. hoc aūt alienū eſt a fide noſtra Ideo aug. in li. lxxiij. q̄ſtionū loco harum ideaꝝ quas plato ponebat. poſuit rationes omniū creaturarum eſſe in mente diuina ſm quas omnia formant ⁊ ſm quas ēt aīa noſtra oīa cognoſcit. Sed ſciendū q⁹ aliquid in aliquo cognoſci dr dupl̄r. Uno mō ſic ī obiecto vel ſubiecto cognito Sicut aliq̄s videt in ſpeculo omnia que in ſpeculo repreſentātur. Et hoc modo aīa noſtra in ſtatu vite preſentis. nō videt oīa in rationibus eternis. Sed in eis omnia cognoſcūt beati qui deum vident. et omnia in eo. Alio mō dicit cognoſci aliquid in aliquo ſicut in cognitiōis principio. Sicut ſi dicamus q⁹ in ſole videntur omnia que videntur ꝑ ſolē. ⁊ ſic neceſſe eſt dicere q⁹ anima noſtra in rationibus eternis omnia cognoſcit ꝑ ꝓticipatiōem earꝝ. Illūm. n. lumen intellectuale quod eſt in nobis. nō eſt aliud niſi quedam ꝓticipata ſimilitudo luminis increati. in q̄ cōtinentur rōes eterne. Cū in ps. dr. Multi dicūt q̄s oſtendit nobis bona. Cui queſtioni reſpōdēs ps. ait. Signatum eſt ſup nos lumē vultus tui domine. q. d. ꝑ ſigillationem ipam diuini luminis omnia nobis demōſtrātur. Quia tm̄ ꝑ̄ lumē intellectuale in nobis exigūtur ſpecies intelligibiles accepte a rebb ſenſibilibb. vt de eis ſciētiam hēamus. Ideo nō ꝑ ſolā ꝓticipatiōem rationū eternarū de rebb materialibb noticiā habem⁹ ſic. platonici poſuerūt q⁹ ꝑ ſolā ꝓticipationē idearum ſcientiam haberemus.

Intellectiua co .§. vi.

gnitio accipitur a rebb ſenſibilibus. non tm̄ totaliter ⁊ ꝑfecte. ſ q̄dā eſt materia media cauſe cognitiōis ſm illō ꝓbi in primo methaphi. Omnis noſtra cognitio oritū hz a ſenſu. Pro cuius declaratiōe dicit b. tho. vbi ſupra arti. vi. Circa hoc fuit triplex opinio ꝓboꝝ. Democritus dixit. q⁹ nulla alia eſt cauſa noſtre cognitionis. niſi cū ab bis corpibb que cogitam⁹ veniūt atq̄z ſubintrāt imaginationes in animas noſtras. Et ſic poſuit iſte cognitionem noſtrā fieri per idola ⁊ dōfluxiones. vt ariſto. dicit de eo in li. de ſomno ⁊ vigilia Et hmōi poſitōis rō fuit. q⁹ ipe ⁊ antiq̄ nō ponebāt intellectū differre a ſenſu Plato vero. poſuit intellectū eē virtutē immaterialē organo corporeo nō vtentē. Sed intellectualem cognitionez a ſenſibili nō ꝓcedere. ſed ꝑ ꝓticipationem idearum vt dictū eſt ſupra. nec ēt ſenſibilē cognitionem a ſenſibilibb ꝓcedere. ſed q⁹ ſolū ſenſibilia excitāt animā ad ſentiendū. ſic vt etiā ad intelligendū. Ariſtoteles aūt media via ꝓceſſit poſuit quidem cum platone differre intellectū a ſenſu Et cum democrito. q⁹ opationes ſenſitiue ꝓriscauſent ꝑ impreſſionē ſenſibiliū in ſenſu. Sed nō tm̄ ꝑ modū defluxionis vt democritus poſuit ſed per quandā operationē. Intellectū vero poſuit habere operatiōem abſq̄z cōiccatione corpis. Nihil aūt incorporeū imprimere pōt in rem incorpoream. Et iō ad cauſandū intellectualē operationem nō ſufficit impreſſio ſenſibiliū corporum. ſed req̄rit aliq̄d nobilius. eo q⁹ agens eſt nobili

ius patiente. Ad aũt superius ⁊ nobilius est ſm aristote. intellect⁹ agẽs ꝺ quo supꝰ. Hic facit fantasmata accepta a sensibꝫ intelligibilia in actu p modũ abstractiõis cuiusdã. Secũdũ hoc ꝙ intellectualis cognitio a sensibilibꝫ causat' ex pte fantasmatũ. ℔ qz fantasmata nõ sufficiũt imutare intellectũ possibilẽ. oꝛ'ꝙ fiant intelligibilia in actu p intellectũ agẽtẽ. Et iõ ñ pt dici ꝙ cognitio sensibilis total' ⁊ pfecta cã sit cognitiõis intellectual'.

Intellectus hũa. §. VII

nus nõ pt actu itelligere p spẽs intelligibiles iq̃s penes se hz. nisi quertendo se ad fantasmata invita pñti. Ũñ pbs in li. de aĩa. dicit. ꝙ nihil itelligit aĩa sine fantasmate. ⁊ ptariũ dicit Tho. vbi supꝰ arti. vij. cẽ impossibile. ꝙ ſm ipm apparet duobꝫ indicijs. Primo q̃dẽ. qz cũ intellectus sit q̃dã vis ñ vtẽs oꝛgano coꝛpali. nullo mõ impediret a suo actu p lesionẽ alicuius oꝛgani coꝛpalis si ñ reqreret ad actũ ei⁹ actus alicui⁹ potẽtie vtẽtis organo coꝛpali. vt sensus imaginatio ⁊ alie vires pertinẽtes ad ptẽ sensitiuã. Ũñ manifestũ ẽ ꝙ ad hoc vt intellect⁹ actu intelligat. ñ solũ accipiendo sciam de nouo. ℔ et vtẽdo scientiam acq̃sita. reqrit' act⁹ imaginatiõis ⁊ ceterarũ virtutũ. Eidem⁹ n. ꝙ impedito actu virtutꝫ memorative. vt accidit in litargicis. p lesionẽ oꝛgani coꝛpalis impedit' hõ ab intelligẽdo in actu. ẽt ea quoꝝ iã sciam habuit. Secũdo qz hoc q̃libet in seipo experiri pot. ꝙ qñ aliq̃s conat' aliq̃d intelligere. format sibi aliq̃ fantasmata p modũ exemploꝝ. in q̃bo q̃ inspiciat qd̃ intelligere studz Et inde ẽ. ꝙ qñ volum⁹ aliquẽ facere intelligere aliq̃d. ꝓponim⁹ ei aliqua exẽpla ex q̃bo sibi fantasmata formare possit ad intelligendũ. Huius aũt rõ est. qz potẽtia cognoscitiua ꝓportionat' cognoscibili. Ũñ intellectus angeli q̃ est totaliter a materia sepatus. obiectũ ꝓpriũ est substãtia intelligibilis a coꝛpe sepata ⁊ p b⁹ intelligibile materialia cognoscit. Intellectus vero hũani q̃ est cõiunctus coꝛpi. ẽ obiectũ ꝓpriũ. q̃dditas seu natura in coꝛpali exñs materia. ⁊ p b⁹ naturas visibiliũ reꝝ cognoscit. ⁊ ẽt ad aliqualẽ noticiã invisibiliũ ascẽdit. De rõe aũt b⁹ nature est. ꝙ in aliq̃ indiuiduo existat qd̃ nõ ẽ absq̃ coꝛpali materia. Sic de rõe cq̃ nature ẽ. ꝙ sit in b ẽq̃ ⁊ sic de aliꝭ. Ũñ natura lapidis vel cuiuslibet rei in materia coꝛpali exñtis. nõ pt ꝓplete ⁊ vere cognosci nisi ſm ꝙ cognoscat' vt in particulari exñs. Particulare aũt apprehẽdimus p sensuz ⁊ imaginatiõem. Et iõ necesse est ad hoc ꝙ intellectus intelligat suũ obiectũ ꝓpriũ. ꝙ ꝓuertat se ad fantasmata vt speculat' naturã vniuersalẽ in pticulari existentẽ. Nec sufficit ꝓseruatio specierũ intelligibiliũ in itellectu possibili ad hoc ꝙ actũ intelligat. sed oꝛtet q̃ eis vtatur ſm ꝙ cõuenit rebus. quarũ species sunt nature in particularibus existentes. Incoꝛporea aũt quoꝝ non sunt fantasmata. cognoscuntur a nobis p compationem ad coꝛpalia sensibilia. quoꝝz sunt fantasmata. Deũ aũt vt dicit Dionisius cognoscim⁹ vt per causam. p excessum. ⁊ p remotionem Alias etiã substãtias incoꝛporeas in statu vite p̃sentis cognoscere non possumus nisi per remotionẽ vel aliquã ꝓportionem ad coꝛpalia. Et ideo cum de huiusmodi aliquid intelligim⁹. necesse habemus cõuerti ad fantasmata coꝛporũ ℔ ipsorum non sunt fantasmata.

Judicium intel. §. VIII

lectus impeditur p ligamentũ sensus. Ũñ aug dicit ꝙ in doꝛmiendo ea que contra licitos moꝛes contingunt non imputantur ad peccatũ qd̃ nõ esset. si hõ haberet libertũ vsum rõis ⁊ intellectus. qd̃ etiam sic declarat b. tho. vbi supra. arti. viij. ꝓpium obiectũ intellectui nostro ꝓportionatum est natura rei sensibilis. pfectum aũt iudicium de re dari nõ põt. nisi omnia que ad rem pertinent. cognoscantur. Ũñ impossibile est. ꝙ sit in nobis perfectũ iudiciũ intellectus cũ ligamento sensus. p quem rerum species cognoscimus.
Sed sciendũ ꝙ sensus ligatur in doꝛmiẽtibus ꝓpter euaporatiões quasdam. ⁊ fumositates resolutas. vt dꝛ in li. de som. ⁊ vigilia. Et iõ ſm dispositionem huiusmodi euaparationũ contingit esse ligamẽtũ sensus maius ⁊ minus. Ũñ enim multus fuerit motus. ligatur non solum sensus sed etiam imaginatio vt nulla appareant fantasmata sicut ꝑcipue accidit cũ aliquis incipit doꝛmire post multũ cibum ⁊ potum. Si vero motꝰ vaporum fuerit aliquantulũ remissioꝛ apparent fantasmata. sed distoꝛta ⁊ inordinata. vt accidit in febricitantibꝫ. Si vero adhuc motus magis sedet'. apparent fantasmata sed magis ordinata. sicut maxime solet accidere in doꝛmitionis fine ⁊ in his qui sunt sobꝫ ⁊ qui habent fortem imaginationem. Si aũt modicus fuerit motus. nõ solum imaginatio remanet libera. sed etiã ipse sensus cõmunis soluitur ex pte ita vt homo in doꝛmiendo interdũ iudicet somnia esse que vidꝫ. quasi diiudicãs inter res ⁊ rerũ similitudines sed tamen ex aliqua pte remanet sensus ligat⁹. Et ideo semꝑ licet aliquas similitudines discernat' a rebꝫ. in aliquibꝫ tamẽ decipitur. Sic igit̃ ꝑ modum quo in doꝛmiendo soluitur sensus et imaginatio. sic etiam liberatur iudiciũ intellectus non tamẽ ex toto. Ũnde illi qui doꝛmiẽdo illogisant cum excitantur. semper recognoscunt se in aliqno defeciſſe.

Capitulum Vndecimuz

De modo et ordi. §. IX

ne intelligẽdi ⁊ primo' q intellectus noster intel ligat abstrahẽdo a fantasmatibꝫ ⁊ quõ. Pro cu ius declaratione dicit Tho. in prima pte. q. lxxv arti. i. q intellectus noster medio mõ se hz inter sensum nostrũ ⁊ intellectum angelicũ. Nõ eniz intellectus est actus alicuius organi corpalis. sicut est sensus. ⁊ iõ ꝓpriũ ipius sensus est cogno scere formã i materia corpali indiuidualiter eri stentez sicut colorẽ in ista vel in alia repticulari. Nec etiã ipe intellectus noster est actus alicui materie corporali nõ cõiunctus. sicut est intellel lectus angelicus. Et iõ angelici intellectus obie ctũ est forma sine materia subsistẽs. Quãus eni etiã materialia cognoscat. nõ tñ ea nisi in ĩmate rialibꝫ intuetur. s. vel in seipis vel in deo. Sed cũ intellect9 noster sit virtus anime que est for ma corpis. iõ ꝓpriũ eius ẽ cognoscere formam in materia corpali indiuidualiter existẽtẽ. nõ tñ ꝓ ut sunt in tali materia. Cognoscere aũt id qõ in materiali indiuiduali est. nõ put est in tali mate ria est abstrahere formã a materia indiuiduali. quã repsentãt fantasmata. Et iõ necessarium est dicere. q intellectus noster intelligit ĩmaterialia abstrahẽdo a fantasmatibꝫ. Et ꝙ materialia con siderata. ꝯuenit etiã in cognitiõem aliqualẽ im materialiũ. sicut ecõuerso ãgeli materialia ꝓ immaterialia cognoscũt. Ad declarãdũ vero modũ huius abstractiõis sciẽdũ. fm Tho. vbi supra q dupliciter ꝓtingit intellectum abstrahere. Uno mõ ꝓ modũ ꝓpositiõis ⁊ diuisionis. sicut cũ in telligimus aliqd nõ eẽ in alio. vel esse sepatũ ab eo. Alio modo ꝙ modũ simplicis ⁊ absolute ꝓsi deratiõis. sicut cũ intelligimus vnũ. nihil ꝓside rando de alio. Abstrahere ergo ꝙ intellectuz fm primũ modũ abstrahẽdi. ea que fm rem non sũt abstracta. nõ est absq falsitate. Sed abstrahere ꝙ intellectũ secũdo modo q fm rẽ nõ sũt abstra cta. nõ est cũ falsitate. sicut videmus in sensibus Si enim intelligimus vel dicimus colorẽ non esse in colorato corpe. vel esse separatũ ab eo. est falsitas in opinione ⁊ in locutione. ß si ꝓsidere mus colorẽ ⁊ ꝓpietatẽ eius. nihil cõsiderãdo de pomo colorato. erit absq falsitate opiniõis. Po mũ enim nõ est de rõe coloris. ⁊ nihil ꝓhibet in telligi colorẽ nihil intellecto d pomo. Similiter ea que pertinent ad rationem speciei cuiuscunq rei materialis. puta lapidis aut hominis ⁊ alia huiusmodi. possunt considerari sine principijs indiuidualibꝫ que nõ sunt de rõe speciei. ⁊ hoc ẽ abstrahere vniuersale a particulari. vel speciem intelligibilẽ a fantasmatibꝫ considerare. s. natu rã speciei sine indiuidualiũ cõsideratione princi pioꝝ que ꝙ fantasmata repsentant. Si ergo obi iciatur q intellectus est falsus intelligẽdo rem aliter q̃ est. Rñdet q verũ est si aliter referatur ad rẽ intellectã. Tũc. n. intellectus est falsus. qñ intelligit rẽ aliter eẽ q̃ sit. Sicut si aliquis videret spe ciẽ lapidis a materia. vt intelligeret eã non eẽ in materia. Sed si aliter referatur ex pte intelligen tis. est intellectus absq falsitate. est eni bo. absq falsitate. vt sit alius modus intelligendi q̃ mo dus rei in existendo. q intellectũ est in intelligẽ te ĩmaterialiter ꝙ modũ intellectus. nõ aũt ma terialiter ꝙ modũ rei materialis.

Fit aũt hec abstra. §. X

ctio a materia indiuiduali nõ materia cor. Est ei materia cõis ⁊ signata seu indiuidualis. Comi munis vt caro ⁊ ossa. indiuidualis. vt hec caro. ⁊ hec ossa. Intellect9 aũt ita abstrahit a materia indiuiduali. ad intelligendum speciem rei sensi bilis. q nõ abstrahit a materia communi scilicz cõ siderando hominem cum carnibꝫ ⁊ ossibus ĩ cõ muni. sed non his carnibus ⁊ ossibus. Et quia fantasmata cũ sint particulariũ ñ ꝑñt immuta mere sua virtute intellectũ possibilem. Ideo vir tute intellect9 agẽtis resultat q̃dã similitudo a b intellectu possibili ex quersiõe intellect9 agẽtis ad ꝓa fantasmata. q̃ q̃dẽ est repñtatiua eoꝝ q̃ sũt fantasmata solũ q̃tũ ad naturã speciei. ⁊ ꝙ hũc modũ dz abstrahi spẽs intelligibilis a fantasma tibꝫ. Nõ q eaꝺ nũero forma que pri9 fuit in fã tasmatibꝫ postea sit ĩ intellectu possibili ad modũ quo vnuz corpus accipitur ab vno loco ⁊ trans fertur ad aliũ. Illuminantur autem fantas mata ab intellectu agente. ⁊ iterũ ab eis per virtu tem intellectus agentis. species intelligibiles ab strahuntur. Abstrahit enim intellectus agẽs spe cies intelligibiles a fantasmatibus. inq̃tum ꝙ virtutem intellectus agentis accipere possum9 in nostra consideratione naturas specieruz sine ꝯditiõnibus indiuiduãlibꝫ quaꝝ similitudinibꝫ intellect9 possibilis formatur. Quamuis aũt intellect9 abstrahat spẽs a fantasmatibꝫ inq̃tuz cõsiderat naturas rerũ indiuidualium. tamen intelligit eas in fantasmatibꝫ. q nõ põt intelli gere etiaz ea quoꝝ spẽs abstrahit. nisi cõuertẽ do se ad fãtasmata. Spẽs a fãtasmatibꝫ abstrac ta non se habet ad intellectum sicut illud quod primo intelligit. sed sicut illõ quo mediãte aliqd intelligit. Nam si ipse spẽs intelligibiles essẽt illud qõ intelligitur circa aliquam rem. quod quidam dixerunt. sequeretur bo. q scientie om nes non essent de rebus que sunt extra animam. Sed solum de speciebus intelligibilibus que sunt in anima. Quod omnino est falsum. Haz scientie sunt de rebus que sunt extra animam. ⁊ ea intelligimus de quibus sunt scientie. Se ha bet q̃ species intelligibilis ad intellectũ nõm sicut id quo intelligit. nõ sicut illud quod principal

intelligit. sicut similitudo rei visibilis qua informatur oculus cū videt se habet ad visū. vt id quo videt. nō sicut id quō videt. Nam id qō videt ē extra oculū. s. res colorata. Ex qz intellect⁹ supra seipm reflectitur. scm eandē reflectōz intelligit z suū intelligere z spēz p quā intelligit. Et sic spēs intellecta ē secūdario id qō intelligitur. Primo eī ē res cuius spēs intelligibilis ē similitudo id qō intelligitur Et etiā patet ex antiquoz opinione. q ponebāt simile p simile cognosci. Ponebāt enim q anima p terram que est in ipsa. terraz cognoscit que ē extra animā z sic de alijs. Si ergo accipiamus spēz terre loco terre scm doctrinā aristotelis. qui dicat q lapis nō est in anima. sed spēs lapidis sequeret q anima p spēs intelligibiles intelligit que sunt extra ipsam. Et sic in pte sensitiua reperitur dupler operatio. Una scm solā immutationem. et sic perficitur operatio sensus. p hoc q immutatur a sensibili. Alia opatio est formatō scm q vis imaginatiua formar sibi aliquod idolū rei absentis. vel etiā nūcq̄ vise. Ita accidit in intellectu. Ex in eo vtraq̄ opatio cōiungitur. Nam primo cōsiderat passio intellectus possibilis scm q informatur spē intelligibili. qua quidem informat⁹ formar sibi secūdo vel diffinitionē vel diuisionem aut cōpositionē que per vocem signant. Cum ergo philosophus dicit prio perybermenias. q voces sunt note earū que sunt in anima passionū intelligitur q signāt ea que intellectus sibi formar ad iudicandum de rebus exterioribus. non aūt spēs intelligibiles.

Cognitio singula .ſ. xi

rium est prior quo ad nos q̄ cognitio intellectiua que est vniuersaliū. aliquo modo habet primordium a sensitiua. Et q sens⁹ ē singulariū. intellectus vniuersaliū. Ideo quo ad nos oportz q prior sit cognitio singulariū q̄ vniuersaliū. Sed scm se et simpler cognitio vniuersaliū ē prior cognitione singulariū. et cognitio magis cōis minus cōmuni. ratio est quia intellectus noster cum procedat de potentia in actum. Et omne q procedit de potentia in actū. prius puenit ad actū incōpletū q̄ ē medi⁹ inter potētiā z actū q̄ ad actū perfectum. Actus aūt perfectus ad quē puenit intellectus ē scīa completa p quā res distincte et determinate cognoscunt. Act⁹ imperfectus ē scīa incōpleta p quā res sciunt sub quadā cōfusione. Dicit aūt ph̄s primo phisicoꝝ. q sunt nobis primū manifesta z certa confusa magis. posteri⁹ autem cognoscimus distinguendo magis distincte prima principia z elemēta. prius eī occurrit in intellectu nō cognoscere animal. q̄ cognoscere hoiem. Et idē est de cognitione sensitiua scm locū et tempus Raz prius cognoscitur a remotis aliquid ee animal. quaz esse homo. z prius esse homo q̄ sortes. scm tps. q puer pri⁹ distinguit hoiem a nō hoie. quā huc hoiez ab alio distinguat tho. vbi sup. ar. iij

Intellectus no .ſ. xii.

ster potest multa simul intelligere p modū vnius non aūt multa p modū multoꝝ. dico autē p modū vnius vel multoꝝ. p vnam. s. vel plures spēs intelligibiles. Ratio est. q modus cuiuslibet actionis consequit suaz formā. que ē actionis principiū. Quicunq̄z ergo intellectus potest intelligere sub vna specie potest simul intelligere multa. Et inde est q deus omnia simul videt p vnuz quod est eēntia sua. Quicūq̄z vero intellectus p diuersas species intelligit nō sil intelligit multa Huius rō est q impossibile est id subiectū pfici pluribus formis vnius generis z diuersarū specieꝝ sicut impossibile ē q id corp⁹ scm id coloret diuersis coloribus simul. vel figuret diuersas figuras. Omnes aūt spēs intelligibiles sunt vni⁹ generis. q sunt pfectiones vnius potentie intellectiue. Ex res quarū sūt species sint diuersoꝝ generū. Impossibile est q̄ q idē intellectus phiciat diuersis speciebꝰ intelligibilibꝰ ad intelligēdū diuersa in actu.

Intelligit autē .ſ. xiii

intellect⁹ noster ꝓponēdo z diuidēdo scm Tho. vbi supra art. v. Cū. n. intellect⁹ hūan⁹ exeat de potētia in actū. similitudinē quēdā ex cū rebꝰ generalibꝰ. que nō statim suā pfectionem habent sed successiue eam acquirūt. Et similr intellectus hūanus nō statim in ꝓpria apprehensiōe capit pfectā cognitionem rei. Sed primo apprehendit aliquid de ipa re. s. q̄dditatē rei. que est ꝓprium z primū obiectū intellect⁹. deinde intelligit accidētia z ꝓprietates z habitudines circūstātes rei eēntiā. z scm hoc necesse hz apphēsum vnū alijs componere z diuidere. et ex vna ꝓpositiōe z diuisiōe ad aliā ꝓcedere. q̄d est ratiocinari. Intellectus aūt diuinus z angelicus se habēt sicut res incorruptibiles. q̄ statī a principio hūt totā suā pfectionem. Cū intellectus diuinus z angelicus statī pfectam cognitionem totā rei hūt in cognoscendo q̄dditatem rei. cognoscit de re q̄d q̄d nos ꝓponendo z diuidendo z ratiocinādo possumus intelligere absq̄ hoc q ꝓponat. diuidat vel ratiocinetur. Intellect⁹ noster circa proprium obiectū eius scz quidditatē rei. p se loquendo nō pōt esse falsus. sed circa ea q̄ circūstant essentiam rei scm b. Tho. vbi supra. ar. vi. Cū phs in. iij. de anima cōtū ad hoc assimilat intellectū sensui. Sensus. n. circa ꝓpriū obiectū nō decipitur. sicut visus circa colorē. nisi forte p accidēs ex impedimento circa organū ꝓuēnat. Sic enim guttus febricitātiū dulcia iudicat amara. ꝓpter hoc q̄ lingua malis hūoribꝰ est repleta. Circa sensibilia vero ꝓpria decipit sensus. sicut in magnitudine z figura iudicando. vt cū iudicat ꝙs solē ee pedalē. qui tm maior est terra. Et multo magis deci-

Capitulum Vndecimuz

pitur circa sensibilia ꝑ accidens. vt cum iudicat
vel esse mel, ꝓpter coloris similitudinem. Et hu-
ius rō est in euidēti q̄ ad ꝓmū obiectū vnaquę
q̄ potētia ꝑ se ordinat. Sm q̄ ipa. quę aūt sūt h⁹
sz eod⁹ mō se hnt. Vñ manēte potētia. nō deficit
eius iudiciū circa ꝓmū obiectū. Obiectū aūt in-
tellectus ꝓmium est quidditas rei. Vñ circa q̄d-
ditatē rei nō fallit. Sed circa ea quę circūstant
quidditatē rei falli pōt. dū vnū ordinat ad aliud
vel cōponendo vel diuidendo vel ratiocinādo. ⁊
ꝓpter hoc circa illas ꝓpositiones intellectus erra-
re non pōt quę statim cognoscūtur cognitis ter-
minoz quidditāte. sicut accidit circa prima prin
cipia. Circa conclusiones tamē ꝑaccidēs contin-
git intellectū decipi. Circa vero quidditatē in re
bus cōpositis, ꝯingit intellectū decipi, nō ex pte
organi. q̄ intellectus nō est vtēs organo corpali
ex pte cōpositiōis intereuenientis circa diffini-
tionē. dū. s. diffinitio vnius rei est falsa de alia-
sicut diffinitio circuli de triangulo. vel duz aliq̄
diffinitio est falsa implicās ꝓpositiōem incōpos-
sibilē. vt si accipiat hic vt diffinitio alicuius a-
nimalis irrōalis. rōnale aīatū. Vñ in rebus sim-
plicibus, in quarū diffinitiōibz ꝓpositio interue-
nire ñ pōt. ñ pōt decipi intellect⁹. Ex deficimus in
attingēdo. vt dicit pl̄s in. ix. methaphi.. Error
aūt in peccantibz contingit ex applicatione ratio
nis ad particulare

Cuz queritur. ℔. XIIII.

vnū vnam ⁊ eandē rem vnus alio melius intel
ligere possit. Rñdit b. Tho. vbi supra arti. vij. q̄
intelligi aliquid melius vel magis ab vno q̄ al-
tero. pōt intelligi dupliciter. Uno modo q̄ ma-
gis vel melius determinet actū intelligendi ex p
te rei intellecte. ⁊ sic nō pōt vnus eandē rez ma
gis intelligere q̄ alius. q̄z si intelligeret illam rē
aliter q̄ sit. vel melius vel ꝑius falleret⁹ ⁊ nō intel
ligeret. Alio mō pōt intelligi vt determinet actū
intelligendi ex pte intellectus. Et sic vnus pōt
magis vel melius intelligere vnam rem q̄ alius
quia melioris est virtutis intelligēdo. Sicut ēt
melius videt aliq̄d vnus q̄ alius. inq̄tū virtus
pfectior videndi est in vno q̄ in alio. Sic ēt in-
uenit⁹ ꝑ experientiā vnus alio ꝓfundius intellige
re. Sicut ꝓfundius intelligit⁹ qui aliquā ꝯclu-
siones pōt inducere in prima principia ⁊ causas
primas. quā q̄ pt reducere solūmodo causas primas
Contingit aūt hoc. q̄. s. vnus intelligat melius
altero duplici ex causa. Primo ex pte dispositio
nis corpis. q̄z q̄to ē corpus melius dispositū. tā
to meliorē sortitur aīam. qua mediante melius
intelligit. Secōdo ꝯingit hoc ex pte inferioz virtu
tū. q̄bz intellectus indiget ad sui operationē. Vi
h.n in q̄bz virtus imaginatiua. cogitatiua. ⁊ me
moratiua sunt melio⁹ disposita. sunt melius dis-
positi ad intelligendum.

Bi queritur .℔.XV.

vtrū ꝓius intelligatur diuisibile q̄z indiuisibi-
le. Rñdet⁹. Tho. vbi supra. arti. viij. q̄ indiui-
sibile aliq̄d dr tripliciter vt dr in. iij. de aīa. Uno
mō sicut ꝯtinuū indiuisibile q̄ est indiuisuz. a-
ctu. lz sit diuisibile potētia. Et hmōi indiuisibi
le ꝓius ē intellectū a nobis q̄z eius diuisio q̄ et
ꝑ ptes. q̄z cognitio cōfusa ꝓius ē q̄z distincta vt
dictū ē supra.. Secundo mō dr indiuisibile sm
speciē. sicut rō hoīs est q̄dā indiuisibile. Et hoc
mō ē ēt ꝓ⁹ indiuisibile intellectū. q̄z diuisio eⁱ⁹
ꝑ ptes rōis⁹ vt dictū ē supra. ⁊ iterū ꝓius q̄z intel-
lectus ꝓponat⁹ ⁊ diuidat affirmādo vel negādo. ⁊
h⁹ rō ē. q̄z hmōi indiuisibile duplex intellectus
sm se intelligit sicut ꝓmū obiectū. Tertio mō
indiuisibile dr. vt pūctus ⁊ vnitas q̄ nec actu nec
potētia diuidūt. et hmōi indiuisibile ꝑ posteri⁹
cognoscit. Nā cognoscit⁹ ꝑ priuationē diuisibil.
Vñ pūctū priuatiue diffinit. Pūctū ē cui⁹ pa
nō ē. Et sil⁹ rō vnius ē q̄ sit indiuisibile vt dr. 4.
methaphi. Et huius rō ē. q̄z hmōi indiuisibile
habet⁹ quādam oppositionem ad rem corpalem
cui⁹ quidditatē primo ⁊ ꝑ se intellectus accipit.

Quod intelle .℔.XVI

ctus noster intelligit corpalia q̄ sūt infra se, put
sūt abstracta a materia. i. vniuersalia⁹ ⁊ necessa-
ria. Indirecte aūt intelligit ēt singularia ꝓtingētia ⁊
futura. Quātū ad primū sciendū sm tho. vbi
supra. q. lxxvi. arti. i. q̄ singularez rebꝫ materia
libz prio ⁊ directe intelligere ñ pt. Cuius rō ē. q̄z
principiū singularitatis in⁹ rebꝫ materialibz est
materia indiuidualis. intellect⁹ aūt noster. vt di-
ctū ē. intelligit abstrahēdo speciem intelligibilez
ab h⁹ materia. q̄ aūt a materia indiuiduali abstra-
hit⁹ ē vniuersale vñ intellect⁹ nō directe ñ ē cog-
noscitiu⁹ nisi vniuersaliū. Indirecte aūt ⁊ q̄ꝫ ꝑ q̄n-
dā reflexionē pt intelligere singulare. q̄z sicut di-
ctū ē. ēt postq̄ꝫ species intelligibiles abstraxerit. nō
pt sm eas actu intelligere. nisi querēdo se ad fā-
tasmata. in q̄bz species intelligibiles intelligit. vt
dr in tertio de anima. Indirecte igitur intelligi
singularia quoruz sunt fantasmata. Et hoc. mō
formatur hāc ꝓpositionem. Socrates est bō. Quod
n. pōt virtus inferior vt sensus apphendere sin-
lare pōt ⁊ superior vt intellectus. ⁊ eminēnori mō
Sed ⁊ vniuersalis rō intellectus practici. in ele
ctiōe nō mouet ad appetēdū nisi mediante ꝑticu
lari apprehēsione⁹ ꝑtis sensitiue. Cōtingentia
aūt dupliciter pnt cōsiderari. Uno mō inq̄tum
cōtingētia. Et sm hoc a sensu directe cognoscunt
ab intellectu autē indirecte. Est. n. vnūquodq̄
cōtingēs ex pte materie. q̄z ꝯtingēs ē q̄d pt ee ⁊
ñ ee. Potētia aūt ꝓprie ad materiā. Materia aūt ē

ſndiuiduationis principiū ⁊ iō hic vt ſingularia indirecte intelligūt. Alio mō pōt cōſiderari ſm qđ eis aliqđ neceſſitas repit. Nihil. n. ē adeo cō tingēs qđ in ſe aliquā neceſſitatē nō hēat. Sicut dī ipm qđ ē ſortē currere in ſe qdē contingēs ē. habitudo aūt curſus ad motū eſt neceſſaria. Neceſſe ē enī ſortē moueri dū currit. Et ſm hoc cognoſcūt di/recte ab ītellectu. vz rōes vniuerſales ⁊ neceſſa/rie cōtingētiū. Cū ſi attēdant rōes vniuerſales ſcibiliū oēs ſcie ſūt de neceſſarijs. Si attēdātur res ipe. Sic qdā ſcia eſt de neceſſarijs quedam de contingentibus vt. tho.

De cognitione. §. xvii

futuroꝝ eod mō cōſiderādū eſt ſicut ⁊ de cognitō ne p̄tigētiū. Nā ipa futura vt ſub tpe cadūt ſūt ſingularia. q̄ intellect⁹ hūanus nō cognoſcet niſi p̄ reflexionē vt dictū ē. Rōes aūt futuroꝝ pōt vi/niuerſales eē in intellectu perceptibiles. ⁊ de eis pōt eē ſcie. Sciēdū tn qđ futura dupliciter cog/noſci pōt. Uno mō in ſeipſis. Et ſic cognoſci nō pōt niſi a deo cui futura ſūt p̄ntia. īdīuīdūū. ſ. eius ī/tuit⁹ eternꝰ ferē ſil ſuꝑ totū tpis curſū. Alio mō cognoſci pōt futura ī ſuis cauſis ⁊ ſic ēt a nobis pōt cognoſci. ⁊ ſi ita ſint in ſuis cauſ. vt ex eis de ne ceſſitate ꝓueniēt cognoſcūt p̄ certitudinē ſcientie ſicut eclipſis ab aſtrologo. ſi ita ſint in cauſis ſu is vt ꝓueniant ex eis vt in pluribꝰ. ſic cognoſci pōt p̄ iectura vel magis l' minꝰ certā. ſm qđ cā ē magis vel minꝰ īclinata ad affectꝰ hmōi. qđ autē aliq ſ aīa cognoſcat futura ꝺ nō eſt ſm naturā aīe ēt cū alienat⁹ a ſenſibꝰ. ꝺ magis p̄ impſſionē cōꝝ aliquarū ſupioꝝ. vel virtute dei miniſterio ange lorū ſicut in veris ꝓphetis. vel virtute dēmonū ſi cut in diuinis ⁊ maleficijs. vel ēt aliq̄ ſ ipſſio/nē corpoꝝ celeſtiū. Ex impſſiōn. corpoꝝ celeſtiū imutat aliq̄ fantaſia. vt fiāt aliqua ſigna imagi natiua futuroꝝ euētuū ad que ſe extēdit virtus corpoꝝ celeſtiū. ⁊ hec magis p̄cipiūt a dormien tibꝰ q̄ a vigilātibꝰ. Infinita aūt nec q̄ in actu ne/q̄ in habitu intellectus cognoſcere p̄t. qz in re/bus materialibꝰ q̄ꝝ. q̄dditas ē obiectū ꝓpriū ītel lectus noſtri. nō inuenit infinitū vt dr in. i. phi/ſico. Sed in potētia tm. qz nūq̄ p̄t tot cognoſce re. quin adhuc plura poſſit ignoſcere. Infinitus aūt dr deus. ſicut forma que nō eſt determinata p̄ materiā ⁊ in ſtatu vie a nobis cognoſci nō p̄t ꝓpter defectū intellect⁹ nr̄i q̄ ſ ītelligit niſi mate rialia. ꝺ in alia vita in gloria cognoſcet pfecte

Anima intel. §. xviii

lectiua ītelligit ſe. ⁊ ea que in ea ſūt vel ab ea ꝓce dūt. vt habitus. act⁹. intellectus. ⁊ voluntas. ⁊ q̄tuz ad primū. Anima nō cognoſcit ſeipam p̄ eſſentiā ſuā. ꝺ p̄ ſpecies intelligibiles ſicut ⁊ alia. Pro c⁹ declaratione dicit. b. Tho. i. pte. q. lxxxvij. arti. i.

q̄ vnumquodq̄ cognoſcibile ē ſm q̄ eſt in actu nō ſm qđ eſt in potētia. vt dicitur in. ix. metha/phi. Sic enīz aliquid eſt ens ⁊ verū qđ ſub cog/nitione cadit. put eſt actu. Et hoc manifeſte appa ret in ſenſibꝰ. Non enim viſus p̄cipit coloratuz in potentia. ꝺ coloratum in actu. Eſſentia igitur dei que eſt actus purus ⁊ pfectus. eſt ſimpliciter ⁊ perfecte ſm ſeipſam ītelligibilis. Cū deus per eſſentiam ſuam. nō ſolum ſeipſum. ſed etiā om/nia alia intelligit. Angeli aūt eſſentia eſt quidē in genere intellectuū vt actus. non tn vt actus purus ⁊ cōpletus. Cū eius intelligere nō cōple tur p̄ eſſentiam ſuā. Quamuis. n. angelus. per eſſentiam ſuā ſe intelligat. non tn alia oīa a ſe p̄ eſſentiam ſuā cognoſcere poteſt. Sed p̄ ſimilitu dines rerū intelligibiliū. Intellectus aūt huma nus in genere intellectuū in ſe habet vt ens in potētia tm. ſic ⁊ materia ſe hēt in genere rer̄ ſen ſibiliū. Cū ⁊ poſſibil nominat. ⁊ qz ꝓnaturale ē intellectui noſtro vt ad materialia ⁊ ſenſibilia reſpiciat vt dictum eſt ſupra. Conſequēs eſt vt ſic ſeipm intelligat intellectus noſter. ſm qđ fit actu p̄ ſpecies intelligibiles a ſenſibilibꝰ abſtra ctas p̄ lumen intellect⁹ agēntis. Nō ergo p̄ eſſen tiam ſuam. ſed p̄ actū ſe cognoſcit intellect⁹ no/ſter. Et hoc dupliciter. Uno mō ꝑticulariter ſm q̄ ſortes vel plato p̄cipit ſe habere animā intelle ctiuam. ex hoc q̄ percipit ſe intelligere. Alio mo/do ſm q̄ naturā mentis ex actu intellectus p̄ce/ram⁹. Et ad iſtā ſecūdā cognitioez nō ſufficit p̄ſentia aīe. ſicut ad cognitionem primo modo. Sed requiritur diligens ⁊ ſubtilis inquiſitio. Unde multi naturam anime ignorāt. ⁊ alq̄ mul ti circa naturam anime errauerunt. Quod aūt Auguſti. dicit in libro de trini. q̄ anima ſeipſam per ſeipſaz cognoſcit. intelligitur. q̄ in ſuipſius cognitionem venit ſed per actum ſuum. Co/gnoſcit intellectus habitus. ſed per actus ipſo/rū. Pro cui⁹ declaratiōe. dicit b. Tho. vbi ſupra. arti. q. q̄ habitus ē mediū inter potētiā puram et actū purū. Dictū eſt aūt q̄ nihil intelligitur ni ſi ſm q̄ eſt in actu. Sicut igit in q̄ntum habitus deficit ab actu pfecto. deficit ab hoc vt non ſit p̄/ſeipm cognoſcibilis. Sed neceſſe eſt vt per actū ſuū cognoſcatur. Siue dū aliquis p̄cipit ſe hē habitum. p̄ hoc q̄ p̄cipit ſe producere actū ꝓpriū illius habitus. Siue dū aliq̄s inquirit naturā ⁊ rōem hūus ex cōſideratiōe act⁹. Si aūt obiiciē do dicat illō propter quod vnūquodq̄. ⁊ illud magis. Sed res cognoſcūtur ab aīa p̄ habit⁹. ꝺ multo magis habitus ab aīa dīcit p̄ ſe cognoſci Rñdetur q̄ regula iſta ꝓpter quod vnūquodq̄ ꝛc. hēt veritatē. ſi intelligat in rebus vnius or/dinis. puta. in vno genere cauſe. vt ſi dicatur q̄ ſanitas ſit ꝓpter vitā. ſequitur q̄ vita ſit magis deſiderabilis. Sed ſi accipiatur ſm eā que ſunt

Capitulum Vndecimuz

diuersorum ordinū nō habet veritatem regula. illa. vt si dicatur. q̄ sanitas est ꝓpter medicinam nō ideo sequitur q̄ medicina sit magis desiderabilis q̄ sanitas. quia sanitas est in ordine finiū medicina autem est in ordine causarum efficiēti um. Sicut si accipiam⁹ duo. quorū vtrumq̄ sit per se in ordine obiectoꝝ cognitiōis illud ꝓpter quod aliud cognoscitur erit magis notum. Sicut principia ꝯclusionibꝫ. Sed habitus intellectū habit⁹ nō sunt de ordine obiectoꝝ. nec ꝓpter habitū alia cognoscūtur sicut p obiectum cognitionis. Sed sicut ꝓpter dispositiōez vel formā qua cognoscēs cognoscit. ¶ Cognoscit insup actum ꝓprium intellectus. Vnūquodq̄ n. cognoscitur ſm q̄ est in actu. Vltima aūt intellect⁹ pfectio ē eius opatio. Nō. n. est sicut actio tendēs in alterum. que est pfectio opati. sicut edificatio dom⁹ edificate. Sed manet in opante. vt pfectio ⁊ actus eius. Vt dicitur in. ix methaphi. Hoc ē ergo primum qđ de intellectu intelligitur act⁹ ei⁹ i. ipm eius intelligere. Sed in hoc est differētia in ordine intellectū. Nā intellect⁹ diuinus idē est in eo q̄ intelligat se intelligere. ⁊ q̄ intelligat suā essentiam. quia suū intelligere ē sua essentia In angelo aūt ꝯtingit aliud sit ſm rōem. q̄ intelligat suum intelligere. Et q̄ intelligat suam essentiam. Tamen simul in vno actu vtrumq̄ intelligit. q. hoc qđ ē intelligere ēentiā suā. est ꝓpria pfectio essentie sue. simul autē vno actu intelligit res cū pfectione sua. In intellectu vero hūano nec suū intelligere nec ꝓprium obiectū est essentia eius. sed aliquid extrinsecū. s. natura generalis. ideo id quod primo cognoscitur ab intellectu hūano. ē obiectū eius scōdario cognoscit actus eius quo cognoscitur obiectū. ⁊ p quem cognoscitur ipe intellectus. Cognoscit insup intellectus ⁊ actum volūtatis. actus. n. voluntatis nihil aliud ē. quā inclinatio qdā ꝓsequēs formam intellectiuam. sicut appetitus naturalis ē inclinatio seqns formā naturalē. Inclinatō aūt cuiusl⁹ libet rei est in ipa re p modū eius. Vltō inclinatō que est appetit⁹ sensibilis ē in sentiēte. ⁊ similiter inclinatio intelligibilis q̄ est act⁹ volūtatis. ē intelligibiliter in intelligēte sicut in principio ⁊ obiecto ꝓprio. Nō aūt intelligibiliter est in aliquo intelligēte. ꝓsequēs est vt ab eo intelligitur vī act⁹ volūtatis intelligit ab intellectu. ⁊ inq̄tum alioꝝ pcipit se velle ⁊ inq̄tū qs pcipit naturā b⁹ act⁹. ⁊ p consequens naturā huius principiū. q̄ est hītus vel potentia.

Sūt autem af .ſ.xix

fectus aīe q̄ sunt actus volūtatis in intellectu nō p similitudinē tm̄ sicut corpa. nec p pīntiā vt in subiecto sicut artes. ſ sicut principiatū in principio in quo habet notio principiati. q̄ aīa hūana ſm statū vite pntis nō pōt pfecte intelligere que sunt supra se. s. angelos ⁊ deū. vñ Sap. ix. Que in celis sunt qs inuestigabit. ⁊ angeli quorū qui dicūt substātie separate. nec p seipos nec p similitudines rerū materialiū pnt intelligi pfecte ſm b. tho. in. i. pte. q. lxxxviij. arti. i. ⁊ ij. Sciēdū tn̄ ſm ipm. q̄ plato qui posuit substantias īmateriales. etiam materialium per se subsistentes quas ideas vocabat vt dictum est. dicebat q̄ substantie immateriales non solum intelliguntur a nobis ſ sunt prima a nobis intellecta. Sz ſm aristo. sentētiā. quā magis experimur. intellect⁹ noster ſm statum vite presentis. habet naturalē respectum ad rerum materialium naturas. Vñ de nihil intelligit nisi conuertendo se ad phantasmata. Et sic substantias immateriales cum nō cadant sub nostra imaginatione ⁊ sensu. primo ⁊ per se ſm modū cognitionis nos expte cognoscere non possumus. Sed auerrois in cōmento de anima ponit q̄ in fine in hac vita homo peruenire potest ad hoc vt intelligat substārias separatas per continuationem. vel vnionē cuiusdam substātie separate a nobis. quē vocat intellectū agētem. qui cum sit substāria separata. intelligit substantias separatas. Vnde cum fuerit nobis perfecte vnitus. sic vt per eum intelligere possumus intelligemus tunc substantias separatas. perfecte autem vnitur nobis ſm ipsum iste intellect⁹ agens. cum omnia intellecta. speculata cognouerimus. et tunc per eum poterimus cognoscere omnia materialia et immaterialia. ¶ Hanc autem positionem auerrois reprobat beatus Thomas pluribus rationibus. Primo quia intelligere omnia speculata vix cōtingit alicui in hac vita. Et sic nullus vel pauci ad felicitatem peruenirent. quod est contra philosophum in primo methaphisice. qui dicit q̄ felicitas est quoddam bonum cōmune. quod potest peruenire oībus nō orbatis ad virtutē. Secūdo q̄ phūs dicit exp̄sse in primo methaphi. q̄ felicitas ē opatio ſm pfectā virtutem. Et enumeratis multis virtutibꝫ in. x. methaphi. concludit. q̄ vltima felicitas cōsistēs in vltima cognitione maximoꝝ intelligibiliū ē ſm virtutē sapiētie. quā posuit in. vi. esse caput scientiarum speculatiuarū. Et sic patet q̄ aristoteles posuit vltimam felicitatē in cognitiōe substantiaꝝ separatarum. qualis pōt haberi per speculatiuas scientias. non per vnionem intellectus agētis cōfictam a quibusdam. Tertio quia vt dictū est supra ſm aristote. intellectus agens non est substantia separata. ſ quedam virtus aīe. Inducit ⁊ alias rationes tres ob breuitatez omissas. Item nec p cognitiōem rerum materialiū possumus peruenire ad cognitiōez angelorū seu substantiarum separatarum. Cum enī substātie īmateriales vt āgeli sint omnino ate-

rius rationis a quidditatibꝫ rerum materialiuꝫ ꝯtumcunqꝫ intellectus noster abstrahat q̄ddi/tatē rei materialis a materia. nequaqꝫ puenit ad aliq̄d simile substātie immateriali be. Tho. vbi supra. Tlñ ⁊ Dionisius dicit. i. c. de diuinis nō bus. q̄ sensibilibꝫ intelligibilia ꝓpositis simpli cia. ⁊ corpibꝫ incorporalia apprehendi non pñt Possum⁹ vtiqꝫ ex hmōi materialibꝫ ꝓsideratis in aliqualē cognitiōem deuenire substātiarum sepatarū. sed nō pfectā. q⁹ nō est sufficiēs ꝓportio materialiū ad immaterialia. ⁊ similitudines que a materialibꝫ accipiūtur. ad intelligēdū immaterialia sunt multū dissimiles fm dionisi. Tractaf aūt in sciētijs maxime de supioribꝫ p viam remotionis. sicut corpa celestia notificat aristot. p negatiōez ꝓprietatū corpm inferioꝝ ⁊ sic a sanctis dānf documēta de angelis p remotā formaz

Et his sequitur q̄ deus nō est id q̄d primuꝫ ab intellectu nostro cognoscitur in hac vita. Si enim substātias sepatas creatas intelligere non valemus. multominus eēntiā substātie increate Tlñ Job. i. Deū nemo vidit vnqꝫ. Sed magis p creaturas deuenim⁹ in cognitiōem dei. fm illd apli. ad Ro. i. Invisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur ⁊c Primū. n. q̄d intelligiſ a nobis in statu vie ē q̄ddi/tas rei materialis. q̄d est obiectū ꝓpriū intellect⁹ nostri. deus aūt omnino immaterialis est. beat⁹ Tho. vbi supra arti. iij.

Titulus. iiii. de volūta

te ¶ De cōpatiōe volūtaf ad intellectuꝫ. Ca. i.

De voluntate que

est alia potētia a sensualitate ¶ Vbi primo sciēdū q̄ volūtas ñ ē eminēti or intellectu simplr ß fm quid. Pro cuius declaratiōe dicit b. tho. in. i. pte. q. lxxxij. q̄ eminētia alicuius ad alterū pōt attēdi dupliciter. Uno mō simplr. Alio mō fm q̄d. Cōsideraf aūt quid tale simpliciter. q̄ñ put est fm se tale. fm q̄d aūt dicitur aliquid tale. put fm respectū ad alterū est tale si igit intellectus ⁊ volūtas ꝓsiderētur fm se. sic intellect⁹ eminētior inuenif ⁊ ꝫ apparet ex ꝓpatiōe obiectoꝝ ad inuicē. Obiectū. n. intellectus ē simplicius ⁊ magis absolutum q̄ obiectū volūtatis. Nam obiectum intellectus est ipsa ratio boni appetibilis. Bonū autem appetibile cuius ratio est in intellectu. est obiectū volūtatis. quanto autem aliquid est simplicius ⁊ abstractius. tanto fm se est nobilius ⁊ altius. Et iō obiectuꝫ intellectus est altius q̄ obiectū volūtatis. Cū ergo propria ratō potentie sit fm ordinē ad obiectū sequitur q̄ fm se ⁊ simpliciter intellect⁹ sit nobilior volūtate ⁊ altior. Tlñ ⁊ plōs in. x. ethi. ponit ītellectū altissimā potētiā aīe. Secūdū q̄d aūt ⁊ ꝓpatiōem ad alterū volūtas interdū inuenif altior intellectu. ex eo scilicet q̄ obiectū voluntatis in re altiori inuenitur q̄ obiectum intellect⁹ Sicut si dicerem auditum esse nobiliorem visu fm quid. inquantum res aliqua cuius est son⁹ nobilior est aliqua re cui⁹ est color. q̄uis color sit nobilior ⁊ simplicior sono. vt enim supradictū est. Actio intellectus ꝓsistit in hoc. q̄ ratio rei intellecte ē in intelligēte. Actus vero volūtatis pficitur in hoc. q̄ voluntas inclinaf ad ipsam rem prout in se est. Iō plōs dicit. in. v. methaphisice q̄ bonum ⁊ malum⁹ que sunt obiecta voluntatis sunt in rebus. Verum autem ⁊ falsum que sunt obiecta intellectus. sunt in mente. Quādo igit res in qua est bonum est nobilior ipsa anima in qua est rō intellecta. p cōpationē ad talem rē voluntas est intellectu altior. Quando autem res in qua bonū est infra aīam. tūc ⁊ ꝓpatiōem ad talē rem intellectus est altior volūtate. Unde melior est amor dei q̄ cognitio. Econtrario aūt melior est cognitio rerum corporalium q̄ amor Simpliciter tñ intellectus est altior q̄ volūtas

Et est etiam intelle. §. i.

ctus quo ad actū prior volūtate. fm ordinē nature ⁊ simplr. Sicut motiuū mobili. ⁊ actiuū passiuo. Bonū. n. intellectū ē q̄d mouz volūtatē. vñ figuratur intellect⁹ p virū. q̄ est pfectior ⁊ nobilior muliere. que signat volūtatē. Dicenim exponit Aug. illd Joh. iiij. dictū samaritane. s. voca virū tuum. i. repesenta intellectū tuū. Sciendū q̄ primo volūtas hōis accipit quasi in viros legittos q̄ncqꝫ sensus. Juxta illd q̄ncqꝫ viros habuisti. Nā a deo dispositū ē. vt vsqꝫ ad tēpus vsus rōis q̄s seq̄tur instinctus sensuuꝫ seu sensualitatis sine peccato. Nec. n. imputaf ad peccatū. quod quis facit aū vsum rationis. Postea si accipit volūtas intellectū seu rationē in viruꝫ vt. s. seq̄tur instinctū ratiōis nō sensualitatis legitime ē volūtas despōsata. Si aūt sequatur errorē. i. sensualē appetitū. adulteraf seu fornicaf spiritualiter anima. Juxta illd Jere. iij. Tu aūt fornicata es cū amatoribꝫ multis ⁊c. ⁊ Joh. iiij. Hūc quē habes non est tuus vir. Sicut ergo ex viro ⁊ muliere legittime ꝓiūctis generaf proles legittima cui debef hereditas. Ita ex intellectu ⁊ voluntate cōcipitur bonū ꝓpositū opis. principium tamē actiuū est vir. ⁊ mulier passiuū. Ita et intellectus est qui mouet voluntatem. Et concipitur opus bonū p ꝓpositum. nascitur per operis executionem. Operatur etiam ad generationeꝫ influxus solis. quia homo hominē generat ⁊ sol Sic influxus gratie solis Jesu christi. principaliter opaf in bonis opibus nostris. que opera si sint magne ꝓbitatis masculi sunt. si impfecta. fe

Capitulum Secundum

mine quibus vemũ refuatur hereditas eterna. Diabolus aũt pmaxime querit impedire preci pua opa. vt penitentiam. restitutiõem. mũdi cõ temptum. ⁊ hmõi. Non au tem multũ curat de bis q̃ sunt de genere bonoꝝ vt. ieiuniũ. elemo sinam. ⁊ hmõi. In cuius figurã legitur. q̃ pha rao rex egipti precepit masculos hebreorum occi di. ⁊ feminas reseruari. vt exponit origenes. Nu triuntur bi filij scilicet bonoꝝ operũ p oratione ⁊ doctrinam ⁊ sacramenta. Crescunt p profectũ virtutum. Sic econtra p voluntatem concipium tur ex errore intellectus sequentis sensualita tem p mala opera. que priuantur. hereditate eter na. Et sicut mulier laborat in partu. ita volũtas in bene operando. Juxta illõ Joh. xvi. Mulier cũ parit triſticiã habet. Cũ aũt queritur. Si voluntas moueat intellectum. Respondit beat⁹ Tho. in prima pte. q. lxxxij. arti. iij. q̃ aliquid di citur mouere dupliciter. Uno modo p modum finis. Sicut dicitur q̃ finis mouet efficientem. Et hoc modo intellectus mouet voluntatem. qz bonum intellectum. est obiectũ voluntatis. ⁊ mo uet ipsam vt finis. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis. sicut alterans mo uet alteratum ⁊ impellẽs impulsum. Et hoc mõ voluntas mouet intellectum. ⁊ omnes alias vi res. Ut anselmus dicit in libro de similitudini bus. Cuius ratio est. quia in omnibus potẽtijs ordinatis actiuis. illa potentia que respicit finẽ vniuersalem. mouet alias potẽtias que respiciũt fines particulares. ⁊ hoc apparet tam in natura libus q̃m in politicis. Celum enim q̃ agit ad cõ seruationem vniuersalẽ generabilium ⁊ corrup tibilium. mouet omnia inferiora corpora. quoꝝ vnũquodq̃ agit ad conseruationez proprie speciei vel indiuidui. Rex etiam qui intendit bonum cõ mune totius regni. mouet p imperium suum sin gulos propositos ciuitatum qui singulis ciuita tibus regni curam impendunt. Obiectum igit⁹ volũtatis cũ sit bonũ ⁊ finis in cõmuni. ⁊ q̃libet potentia cõparatur ad aliquod bonũ ꝓprium sibi conueniens. sicut visus ad pfectionem coloris. Intellectus ad cognitionem veri. Ideo volun tas per modum agentis mouz omnes anime po tentias ad suos actus. preter vires naturales ve getatiue partis. que nostro arbitrio subduntur.

Ue autem due potentie in actibus suis sein uicem includunt quia intellectus intelligit vo luntatem. Et voluntas vult intellectum in telligere. Et simili ratione bonum continetur sub vero inq̃ntum est quoddam verum intellectũ Et verũ ꝓtinet sub bono inq̃ntũ est q̃dã bonum desideratũ. Cum tñ rõem cõitatis obiectoꝝ vtriusq̃ vt dictũ est. intellectus simpliciter est altior ⁊ nobilior volũtate. Nec est ire in infinitũ. quia intellectus qui monet volũtatẽ. nõ mouet semp a voluntate. ſ principium ꝓsiliandi ⁊ intelligen di est aliquod intellectiuũ principium altiꝰ in tellectu nostro. ⁊ hic est deus.

Utrum volũtas .§. II

velit aliquid ex necessitate. Rñdit bẽa. Tho. vbi supra arti. i. Q̃ necessitas multipliciter dicitur. Necesse enim est quod nõ põt nõ esse. quod quidem ꝓuenit alicui dupliciter. s. ex principio intrinse co vel ex principio extrinseco. Ex principio q̃dez intrinseco dupliciter. s. vel ex materiali vel ex for mali principio. Ex materiali quidẽ principio si cut cũ dicimus. oñe q̃d ꝓpositũ est ex contrarijs necesse est corrũpi. Ex formali sicut cum dicim⁹ q̃ necesse est triãgulũ habere tres angulos equa les duobꝰ rectis. Et hec est necessitas naturalis ⁊ absoluta. Alio modo ꝓuenit alicui q̃ nõ possit non esse ex aliquo extrinseco fine vel agente. Fi ne quidẽ sicut cũ quis non põt ꝓsequi sine hoc vel bñ ꝓsequi aliquẽ finem vt cibꝰ dr necessarius ad vitam. ⁊ equus ad iter. Et hec vocatur necessi tas finis. que interdum etiã dicitur vtilitas. Ex agẽte aũt hoc alicui ꝓuenit. sicut cũ aliquid cogi tur ab aliquo agente. ita q̃ non possit ꝓtrarium agere. ⁊ hec dicit⁹ necessitas coactiõis. Hec g̃ ne cessitas coactiõis. repugnat volũtati. Nã hoc di cimus violentũ. quod est ꝓtra inclinatiõem na turalẽ rei. Ipe aũt modus volũtatis ẽ inclinatiõ quedam in aliquod. Et ideo sicut dicitur aliq̃d naturale. q̃ est ſm inclinatiõem nature. Ita dr aliquid volũtarie. q̃ est ſm inclinatiõez volũtatiſ. Sicut g̃ est impossibile q̃ sit aliquid simul vio lẽtũ ⁊ naturale. ita ẽ impossibile. q̃ aliquid sil'r sit simpliciter coactũ ⁊ volũtariũ. Necessitas finis nõ repugnat volũtati. qñ ad finẽ ñ põt ꝓuenire nisi vno mõ. Sicut ex volũtate trãseũdi mare. fit necessitas in volũtate. vt velit nauim. Sil'r necessitas nature ñ repugnat voluntati. q̃nñ no necesse ẽ vt sicut intellectus ñxeret primis prin cipijs. ita volũtas ñxeat vltiõ fini. q̃ ẽ beatitudo. Fi nis. n. se bz ĩ opatiuis sicut principiũ ĩ speculati uis. vt dr. vij. phisicoꝝ. Et sic ex necessitate vult q̃lis beatitudinem.

Volũtas non .§. III.

vult oia ex necessitate. ⁊ si aliquid vt beatitudinẽ Pro cuius declaratiõe dicit b. tho. vbi supra. ar. vij. q̃ sicut intellect⁹ nat'r ⁊ ex necessitate ñxeret pas principijs. ita volũtas vltiõ fini. Sũt autem q̃dã intelligibilia. q̃ nõ bũt necessariã ꝓnexionẽ ad prima principia. sicut ꝓpingentes. ꝓpositiones ⁊ talibꝰ nõ de necessitate assentit intellectus. Sic ex ꝓtevolũtatis sũt q̃dã particularia bona. q̃ nõ ha bẽt necessariã ꝓnexionẽ ad beatitudinem q̃ ex ne cessitate appetit⁹ vt dictũ ẽ qz sine hmõi potest

quis esse beatus ⁊ hic nō de necessitate voluntas ihēret. sunt q̄dā alia bona que hūt necessariā cōnexionē ad beatitudinē. quibꝫ. s. hmōi q̄s deo inhēret. in quo sola ꝙsistit vera beatitudo. Sed tñ anteq̄ p̄ certitudinē diuine visionis necessitas hmōi ꝙnexionis demōstret volūtas nō ex necessitate inhēret deo nec bis q̄ sūt dei. Sz volūtas videntis deū p̄ēntiā ex necessitate inhēret deo. sicut nūc ex necessitate volum⁹ eē beati. Patet ergo q̄ volūtas in nihil tēdere pōt. nisi sub rōe boni. Sz q̄ bonū mltiplex ē ñ ꝓpter hoc ex necessitate determinatur ad vnum.

¶ Capitulum Secundum. De libero arbitrio

De libero arbitrio

hoc sic diffinit mgr̄ sñiaꝫ in. ij. li. di. cēs. Liberū arbitriū ē facultas rōis ⁊ volūtatis. q̄ bonū gra assistēte eligit. ⁊ malū gra desistēte. i. deficiente. Ex prima ptcula hui⁹ diffinitiōis ostenditur. q̄ liberū arbitriū ē potētia. ñ act⁹ vel hūt⁹ dr̄. ei facultas hic potētia expedita. i. libera. Neq̄. n. pōt dici act⁹. q̄ actus nō sp manet i hoie. ⁊ trāsit. liberū arbitriū sp manet i hoie. Sz neq̄ hūt⁹ dici pōt ⁊ rō est. q̄ hūt⁹ dicūt fm quos nos hēm⁹ hñ vel male ad act⁹ l̄ passiones. vt dr̄ i ij. etbi. Nā p̄ tēpantiā hñ nos hēm⁹ circa ꝙcupiscētias. p̄ intempannā aūt male. p hūtū scīe bene nos hēm⁹ ad actū intellect⁹. dū p̄ eā coguoscim⁹ verū. p̄ otrariū hūtū male. Libex āt arbitriuz indifferēter se hz ad hñ vel male eligēdū. Ūñ impossibile ē q̄ liberū arbitriū sit hūt⁹. Est ergo potētia. Quāuis. n. fm ꝓpriā significatiōem vocabuli nominet quēdā actū. tñ fm cōem vsum loqueudi. liberū arbitriū dicim⁹ id q̄d ē p̄incipiū huius actus. s. quo hō libere iudicat. Principiū aūt in nobis act⁹ ē potēna vel habitus. Sz probatū ē q̄ habit⁹ eē nō p̄t. g̃ potētia est. Ex secūda ptcula diffinitiōis cū. s. dr̄ rōis ⁊ volūtatis. non dat intelligi q̄ ista potētia sit vna ꝓposita ex rōe ⁊ volūtate. vel q̄ sit vtraq̄z. ñ q̄ ad actū liberi arbitrij ꝙcurrūt ratio ⁊ volūtas. vt dicit b. Tho. in i. ptc. q. lxxxiij. Pro cuius declaratiōe dicit Tho vbi supra art. iij. q̄ liberū arbitriū est electio. p̄ ñ dicim⁹ liberi esse arbitrij q⁹ possum⁹ vnuz recipere de duobꝫ alio recusato q̄d ē eligere. et iō naturā liberi arbitrij ex electiōe ꝙsiderare oz. Ad electiōem dat ꝙcurrit aliq̄d ex p̄te cognoscitiue virtutis. ⁊ aliq̄d ex p̄te appetitiue. Ex p̄te cognoscitiue requirit ꝙsiliū p̄ q̄d dijudicat q̄d sit tandē p̄ferēdum. Ex p̄te appetitiue requr̄itur q̄ appetēdo acceptetur q̄d p̄ ꝙsiliū dijudicatur. Ūñ phūs in. vi ethicoz. sub dubio reliquid. Utrum electio p̄cipalius p̄rineat ad vim cognitiuaz vel ad vim appetitiuā. Dicit enim q̄ electiō vel est intellect⁹ appetitiuus vel appetitus intellectiuus. Sed in iij. ethico. in hoc magis declinat. q̄ sit appetitus intellectiuus. nominās electiōem. desideriū ꝙsiliabile. Et huius ratio est. quia p̄prium obiectū electionis est. id quod est ad finem. Hoc autez inq̄ntum huiusmodi hēt rōem boni q̄d dicitur vtile. Unde cum bonum inq̄ntum huiusmodi sit obiectum appetitus. Sequitur q̄ electio sit principaliter actus appetitiue virtutis. ⁊ p̄ consequens liberum arbitriū est potētia appetitiua. Arbitriū en̄ importat iudicium. Judiciū vero est quasi cōclusio ⁊ determinatio cōsilij. Determinatur aūt ꝙsiliū primo p̄ sententriam rōis. secūdo p̄ acceptationē appetitus. Et q̄uis appetitus nō sit collatiuus q̄ collatio importat ꝙpatiōnem vnius ad alterū q̄d ptinet ad rōem. tñ inq̄ntum a vi cognitiua ꝙferētē mouet. hz q̄ndā collationis similitudinē dū vnū alteri ꝓponat. Ex tertia ptcula diffinitionis sc̄z q̄ bonū eligitur gratia assistente. ostenditur gratia necessaria ad bene agendum. nec tñ ex hoc tollitur libertas arbitrij. Liberū enim arbitrium est causa sui motus. p̄ hoc q̄ hō ꝙseip̄m mouet ad agendū. nō tamē hoc est de necessitate libertatis q̄ sit prima causa sui. id quod liberum est. sicut etiam nec ad hoc q̄ aliquid sit causa alterius. requirit q̄ sit prima causa sui ipsius. Deus ergo est prima causa mouens causas naturales et volūtarias. Sicut ergo mouendo causas naturales non eis aufert quin act⁹ earū sint naturales. ita mouēdo cās voluntarias nō aufert quin actiones earū sint voluntarie. sed potius hoc eis facit. Operatur. n. in vnoquoq̄ fm eius p̄prietatē. Et hoc est quod ait aplūs phil. ij. Deus operat in nobis velle ⁊ pficere. Et puer. xxi. Cor regis in manu dei. ⁊ quocunq̄ voluerit vertit illud. Tho. vbi su. Operat ergo deus velle. inq̄ntū illud velle est quidam actus naturalis. fm q̄ deus est causa omnium motionum suo influxu quo omnia mouet. Operatur autez in bonis velle. s. meritorie. inq̄ntum deus lumine gratie mouet volūtatem ad mouendū aliq̄d meritorium. Ex vltima particula ostenditur q̄ nullus cogitur ad malū. Unde Ambrosius. Nemo nostrum tenetur ad culpam nisi propria voluntate defleverit. xv. q. p̄a non est. Et Augusti. Quasi ire nūq̄ de⁹ redderet interitū. si nō spontaneum inueniretur homo habere peccatuz p̄ri. q. questione .iij. nabuchodonosor. Unde et chain dictum fuit a domino. Geneſis quarto. Sub te erit appetitus eius scilicet peccati. ⁊ tu dominaberis illius. Quod autem Augustinus dicit. q̄ homo peccando seipsum perdidit et liberum arbitrium. non vult dicere q̄ perdiderit illud quo ad libertatem naturalem. que est libertas a coactiōne. Sed q̄ntum ad libertatem que est a culpa ⁊ miseria. Juxta illud Joh. viij. Qui facit peccatū. seruus est peccati. Et nota q̄ hec diffinitio liberi arbitrij tm̄ q̄dit libero arbitrio

hois dū est viator. Vel si intelligat de libero arbitrio angeli. tunc oportet intelligere de ipo cū tum ad statum primū angelor. in quo fuerūt vertibiles ꝓm alexandrū de ales in summa. Rainerius.

Hoc autem liberū .§.I.

arbitriū non est alia potentia a voluntate. Unde Dama. in. iij. li. dicit q liberū arbitriū nil aliud est cū voluntas. Pro cuius declaratione. b. Tho dicit vbi supra. ar. iiij. q potētias appetitiuas oportet esse ꝓportionatas potentijs apprehensiuis. Sicut autem ex pte apprehensionis se habent intellectus et ratio. ita ex pte appetitus intellectiui se habent voluntas ⁊ liberū arbitriū. que nihil ē aliud cū vis electiua. Et hoc patet ex habitudine obiector. et actuū. Haz intelligere ꝓperat simplicem apprehensionem alicuius rei. Unde intelligi ꝓprie dicunt prima principia que sine collatione p se cognoscuntur. Ratiocinari aūt ē de vno deuenire in cognitionē alterius. Uñ ꝓprie de conclusionibo ratiocinamur. que ex principijs innotescunt. Ex pte autem appetitus velle ꝓperat simplicem appetitū alicuius rei. Uñ voluntas dicitur esse de fine qui ꝓpter se appetit. Eligere aūt est appetere aliquid ꝓpter aliquid ꝓsequendū. Uñ ꝓprie est eor que sunt ad finē. Sicut aūt se habet incognitiuis principiū ad conclusionem. cui ꝓpter principia assentimus. ita in appetitiuis se habet finis ad ea que sunt ad finē. q ꝓpter finē appetunt. Uñ manifestū est. q sicut se habet intellectus ad cōnem. ita se habet voluntas ad vim electiuā. i. liberum arbitriū. Ostensum est aūt supra q eiusdem potentie est intelligere ⁊ ratiocinari. Sicut eiusdem virtutis est quiescere ⁊ moueri. Uñ etiam eiusdem potentie est velle ⁊ eligere p eandez cōnem. Et ꝓpter hoc voluntas et liberū arbitriuz non sunt due potentie sed vna. Electio ergo ⁊ voluntas quantū ad ipsum velle sunt diuersi act? sed tamen ptinent ad vnam potentiam. sicut intelligere ⁊ cōcinari. Et quāuis ex pte intellectus sint due potentie. s. intellectus agens ⁊ intellect? possibilis. non sic fit distinctio voluntatis in agētem ⁊ possibilem. Et cō huius est q? intellect? agens ꝓparatur ad possibilē vt mouens. Sed ad voluntatem ꝓparatur vt mouēs nō liberū arbitriū sed intellectū quia bonū apprehensum p intellectum mouet voluntatē et liberū arbitriū.

Liberū arbitrium .§.II.

est subiectiue in deo. in angelis. et in hoibo. Et perfectius in deo cū in angelis. ⁊ perfectius in angelis cū in hoibo. Primū. s. q sit in deo liberū arbitriū pbat auctoritate ⁊ cōne. dicit em ambro. in li. de trini. Spiritus sanctus diuidit singulis prout vult. i. p libere voluntatis arbitrio non necessitatis obsequio. Spiritus aūt sanctus est de? ergo in deū liber arbitriū. Rōne, pbat sic. Liber arbitriū est eor que nō ex necessitate vel naturali instinctu volumus sed libere. Sed deus necessario vult suā bonitatē velut finē vltimū volūtatis diuine. Alia vero omia vult quasi ordinata ad istū finē. s. ad bonitatem suā. Que quidem nō necessario vult. sed libere. eo q sua bonitas bis que ad ipsam ordinant nō indiget. vnde remanet in eo iudiciū liberū ad volendū hoc vel illud sicut etiā in nobis est in his que ad finē non sunt necessaria. Nō aūt ipsum liberū arbitriū fit pfect? in deo cū angelis vel cū hoibo, pbatur tali rōne. Liberū arbitriū ꝓsupponit tria. naturam. vim cognitiuā. ⁊ volitiuā. Sed hec tria pfect? sunt in deo cū sunt in angelis ⁊ hoibo ergo ⁊c. Et quantum ad primū. s. q natura sit perfectius in deo cū in angelis ⁊ hominibo patet ex hoc. q? natura diuina est increata. ⁊ est suū esse ⁊ sua bonitas. Uñ in eo non pōt esse defectus aliquis. Nec corruptibilitatis. quia cū sit increata nō est ex nihilo. ⁊ iō nō est vertibilis in nihil. Nec defectus pmixtibilitatis. q? cum natura diuina sit p essentiā talis. ñ est alicuius admixtionis vel ꝓpositionis susceptibilis. Nec defectus culpabilitatis. q? cū ei? bonitas sit essentialis. nō est in malū flexibilis. Liberū aūt arbitriū hois vel angeli in suis naturalibo cōsideratū est defectuosuz quantū ad ista tria. Secdo liber arbitriū ꝓsupponit virtutē intellectiuā vbi aūt perfect? inuenit ⁊ nobilius virt? intellectiua. ibi ⁊ perfectius liber arbitriū. sed perfect? natura intellectiua inuenit in deo cū in alijs q? de? intelligit p vnū solum qđ est idem cū ipso. i. per essentiam suam. Angelus aūt p quersionem ad suū superius. s. deū. Homo mediante fantasmate a rebus inferioribo ergo ⁊c. Tertio liber arbitrium ꝓsupponit virtutem volitiuam tanq̄ primā cām eius. Et quantū ad hoc etiam perfectius est in deo. q? in malū oīno tendere nō pōt arbitrium eius sicut angeli ⁊ hominis. Si aūt obijciat sic. liber arbitriū in vtrāq̄ partem flecti pōt. s. in malū et in bonū. ⁊ viam hz ad oppositā, sed deus ad malū flecti nō pōt. Dicit em Adamantius. Nō peccare solius dei est. emendare sapientis. de pe. di. iij. inter hec. Quod intelligit. non q omnis creatura peccauerit. vt Hiero. dicit. Sed q? nulla est q peccare nō possit. de pe. di. ij. §. vlti. Ad hoc rndetur. q cū malū culpe dicatur p auersionem a bonitate diuina. p quā deus oīa vult. manifestū est quod est impossibile deū velle malum culpe. Et cū ad opposita se habeat eius volūtas inquantū pōt velle hoc esse vel nō esse. Ubi notandum q ad rōnem liberi arbitrij nō pertinet q quis indeterminate se habeat ad malū et bonū cuius cō est. q? liberū arbitriū p se est ordinatum in bonū cuz bonū sit obiectum voluntatis nec in malū tendat nisi ꝓter aliquē defectū. qui

apprehenditur vt bonū cū electio que est actus p
rius voluntatis nō sit nisi boni vel apparētis bo
ni. Et nō vbi liberū arbitriū est pfectissimū. vt in
deo. in malū tendere nō pōt. Sed hoc ad libertā
tem arbitrij pertinet. vt actōem aliquā facere vl nō
facere possit. ꝛ hoc deo ꝙuenit. quia bona que fa
cit pōt non facere. Nec tñ pōt malū facere rōne
predicta. Cū ergo dicit. ꝙ liberū arbitriū viā hz
ad oppositā. pōt intelligi tripliciter. Primo q̄ po
test velle bonū et malū. et sic nō ꝙuenit deo. quia
hoc importat defectibilitatē. Secundo vt prius
aliquid velit ꝛ postea illud nolit. Et hoc etiā deo
non ꝙuenit. quia repugnat īmutabilitati diuine
Tertio pōt intelligi viā habere ad oppositā quia
pōt velle hoc ꝛ non velle. Et hoc ꝙuenit deo quia
ipse habet liberam electionē volendi aliquid vel
nō volēdi. q̄ multa ita libere vult ꝙ pt ea velle ꝛ
nō velle absq; eis defectibilitate ꝛ mutabilitate
hec. b. Tho. in questionibo de veritate. Ranerius
Liber arbitriū est in angelis ꝛ pfectus q̄z in
hoibo. Et q̄ sit in angelis ꝓbatur auctoritate da
mas. qui dic̄ libro. ij. ꝙ angelus est substantia in
tellectualis semp mobilis arbitrio libera ꝛc. Pro
batur etiam tali ratione. Omne creatū est verti
bile vel fm esse vel fm electionem. Sed angel9 ē
creatus ergo est vertibilis. nō fm esse cū sit īmor
talis. ergo est vertibilis fm electionem que perti
net ad liberū arbitriū. hec Alexander in summa.
Ostendit etiā hoc ex hoc q̄ habet de pe. di. ij. prī
cipium. Q; angeli liberū arbitriū sit pfectius
q̄z hominis. patet ex hoc. q; cum liberū arbitriuz
sit facultas voluntatis et rationis. vbi est pfectior
rō seu intellectus ꝛ maior facultas voluntatis.
ibi. est maior libertas arbitrij. Sed pfectius ē vir
tus intellectiua in angelo q̄z in homine. quod pa
tet. q; apprehendit cognitionem veritatis absq;
discursu ꝛ inquisitione. vñ nō accidit dubitatio.
vel difficultas in eo. Homo aūt intelligit cū dis
cursu ꝛ inquisitione vnde accidit dubitatio. et
difficultas. Similiter maior facultas vel facul
tas voluntatis est in angelo ad exeundū in actuz
quā in homine. q̄ patet quia quācitoꝰ angelus
est habet potestatem volendi. eligendi. amandi.
homo aūt non sic. vt patet in ꝓpulo qui habz im
pedimentum a carne ꝛ expectat tempus vt ha
beat vsum rationis. Ergo pfectius est liber arbi
trium in angelo q̄z in homine. Si aūt obijcia
tur sic. Vbi est maior libertas ibi pfectius liber
arbitrium. Sed in homine maior libertas vide
tur. quia homo potest ꝙuerti a bono. ī malū ꝛ in
de a malo in bonū. Sed angelus semel vertitur
in bonum vel malum sine reuersione. ergo. ꝛc.
Rñdetur ꝙ vtiq; maior vertibilitas est in homi
ne quā in angelo. sed non maior libertas. Liberū
vero arbitriū attendit penes libertatem. nō verti
bilitatem. Alia. n. rōe est libertas in creatura. alia
vertibilitas. q; libertas est dignitas existēs ī crea
tura rōnali vel intellectuali. p ꝙuenientiā ꝛ ꝙuer
sionem ad primū. s. deū. Vertibilitas aūt sequit
ipsam naturam creature rōnalis fm se. Et ideo
non sequitur. ꝙ vbi est maior vertibilitas sit ma
ior libertas. Hec alexander in secunda pte sūme

Item quāuis electio que pertinet ad liberū ar
bitrium. sit eorum que sunt ad finē. ꝛ angelis ad
uenerit finis eoꝝ. q̄. s ꝙuncti sunt ipsi deo inse
parabiliter. ac etiam sancti in patria. nō tamē se
quitur ꝙ cesset in eis electio. nec p ꝙsequens libe
rum arbitrium. Et rō. est. quia id q̄d est ordina
tum ad finē est duplex. Quoddam vt distans a
fine. ꝛ in hmōi aduenīente fine. cessat electio eius
quod ordinatur ad illū finem. Sicut nūc quis
eligit velle credere et sperare. que electio cessabit
in patria. Aliud ordinatū ad finem est vt ꝙunc
tum fini. Et hmōi electio non cessat aduenīente
fine. sed manet cū fine. b. Tho. supra. ij. sententia
rum. Item sciendum ꝙ hoc pertinet ad pfec
tionem libertatis arbitrij. ꝙ possit diuersa eligē
re seruato tamen debito ordine finis. Sed ꝙ eli
gat aliquid deuiando ab ordine finis. vt fit in pec
cando hoc pertinet ad effectum libertatis. ꝛ nō ma
ior libertas est in angelis et sanctis qui peccare nō
possunt. quā in viatoribo. b. Tho. prima pte. q. liꝛ
arti. iij. In homine est liberū arbitriū. et ante
peccatum et post peccatū aliter tamē ꝛ aliter. Vñ
Piero. ad Damasū. Nos dicimus hominē sem
per peccare ꝛ nō peccare posse. vt semp nos liberi
ꝓfiteamur arbitrij. Si enī post peccatū mortale
cōmissum non posset quis vitare peccatum. iam
non peccaret. q; Aug. dicit ꝙ nullus peccat in eo
ꝙ vitare nō pōt. Grego. etiā dicit. ꝙ debilis ē ho
stis. qui nō potest vincere nisi volentem. ergo nō
necessitatur ex quo est volens. Et quāuis habēs
habitum necessario faciat fm habitū. nō tñ opoꝛ
tet ꝙ peccatoꝛ semp faciat fm habitū peccatum.
Sed p liberū arbitrium potest vti habitu ꝛ nō
vti. Et facere pōt aliquando ꝓtra ipsum habitū
peccati. licet cū difficultate. Tamen manente ha
bitu. nō pōt ꝓtingere ꝙ diu maneat nihil agens
fm habitum. Item videtur ꝙ peccatoꝛ nō ha
beat liberū arbitriū. quia liberū arbitriū diffini
tur. ꝙ est facultas voluntatis ꝛ rōnis qua bonum
gratia assistente eligitur. Sed peccatoꝛ nō habet
gratiam. ergo nō pōt libere elicere bonū. et ideo
non habet liberū arbitrium ad bona. Respondē
tur q̄d ille qui nō habet grām potest eligere bonū
sed nō meritoꝛiū. Hoc aūt non derogat libertati
arbitrij. Dicitur enim homo esse liberi arbitrij.
fm ꝙ pōt agere hoc vel illud. Et nō fm ꝙ pōt a
gere sic vel sic taliter. s. qualiter virtuosus agit. ni
si inquantū pōt acquirere habitū virtutis. Vel
etiam sic pōt aliter responderi. Licet gratiā q̄ ho
mo possit meritoria opera facere. non possit quis

Capitulū Secūdum

ex libero arbitrio ꝓmereri seu acquirere. pōt tñ ad eam gratiam habendā se ꝓparare que ei a deo nō denegabit. si faciat quod in se est. ⁊ iō non est omnino extra ptātem arbitrij opa meritoria facere. quāuis potestas arbitrij ꝑ se ad hoc nō sufficiat. eo ꝙ modus q̄ ad meritū requirit. facultatem nature excedit. nō aūt modus qui est in operibꝫ ex virtutibꝫ politicis. Nullus aūt diceret hominē non esse liberi arbitrij. q̄ nō pōt taliter velle eligere sicut deus vel angelus. Quod autē Aug. dicit ꝙ necesse est hominē peccare ante reparationem dānabiliter. Intelligitur aliquo politō respectu nullī habet necessitatē. Vel dicas ꝙ de hoc est duplex opinio. Quidā dicunt ꝙ homo in mortali existens. nō pōt diu manere quin peccet mortaliter. pōt tñ vitare hoc vel illud mortale. sicut cōiter omnes dicunt de venialibꝫ. Quidam aūt dicunt. ꝙ. in mortali existens potest vitare omne mortale non tamen potest vitare. quī sit sub peccato. quia non potest per se resurgere sine gratia. sicut potuit per se cadere. et ꝑm hoc libertas arbitrij sustinetur.

Notādū igitur ꝙ. §. III

duplex error erat circa liberū arbitriū. Unus ē eoꝝ qui dicunt ꝙ liberū arbitriū posse hominē sufficienter mandata implere oīa et meritoria agere sine gratia dei. Sed ꝑ gratiam facilius operatur bene. Et hoc est hęresis pelagianoꝝ. xxiij. q. iij. c. penul. Et eodem naī de cle. di. iij. placuit. iij. Ubi dicit. Placuit vt quicūq̄ dixerit ideo nobis dari gratiam iustificationis. vt quod facere iubemur ꝙ liberꝫ arbitriū facilius possimus implere. ꝙ gratiam. tanq̄ et si grā non daret. non quidē facile. sed tamen possumus sine illa grā implere mandata diuina anathema sit. Secundus error est eoꝝ qui dicūt actus humanos ex necessitate ꝓcedere. et hoc vel ex constellationibꝫ sub quibꝫ homines nascunt vel ex immutabilitate diuine prescientie. Sed primū. s. de constellationibꝫ. xxvi. q. iij. Igitur genus. Et Aug. in. v. de ciui. dei reprobatur. Secundum reꝓbatur ꝙ. b. Tho. in prima pte. Et etiam in decretis. xxiij. q. iij. Nabuchodonosoꝝ. §. due sunt. Ubi Aug. Si quid ꝓuidentia dei prescius videt id necesse est esse. tam ⁊ si nullā nature habeat necessitatem. Et quidē ea futura que ex libertate arbitrij ꝓueniunt prescięntia ꝓruetur. hęc igitur ad intuitum relata diuinū necessaria fiunt ꝑ dispositionē diuine notionis. ꝑ se vero considerata absolute nature sue libertatem nō desinūt. Fiunt igit ꝓculdubia cūcta que futura deus esse ꝓnoscit sed eoꝝ quedam de libero ꝓficiscuntur arbitrio hęc Aug. ibi. Q̄ homo sit liberi arbitrij ꝓbatur ꝙ illud. Ecc. xv. Deus ab initio constituit hominē ⁊ reliquit eū in manu ꝓsilij sui. i. in libertate arbitrij ꝑm glo. Ad qō etiam facit quod dicit Hiero. ctra Iouinianū. s. liberi arbitrij condidit nos deus. Nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Alioquin vbi necessitas. ibi nec corona. de pe. di. ij. Si enī inquit. Secundo ꝓbat ex legū ordinatione ⁊ exhortatione sic. Precepta ⁊ ꝓhibitiones nō debent fieri. nisi ei qui pōt facere ⁊ nō facere. alias ei frustra fierent. Sed homini etiā diuinitus fiūt ꝓhibitiones ⁊ ꝓcepta. ergo in hominis ptāte est facere ⁊ non facere. ⁊ ita est in eo liberū arbitriuꝫ Tertio ex ꝑmio ⁊ pena sic. Nullus debet puniri vel ꝑmiari ꝑ eo vel de eo quod nō est in eius potestate facere et non facere. Sed homo iuste a deo ꝑmittur. ⁊ ꝑmiat ꝑ suis opibꝫ. ergo hō pōt opari ⁊ nō opari. ⁊ ita est liberi arbitrij. Quarto ꝙ homo sit liberi arbitrij ꝓbat rōne sic. Obiciū q̄ est intellectus est et liberū arbitriū. Sed in homine est intellectus ergo. ⁊c. Maior sic ꝓbatur. Ubi est extimatio vel discretio ibi est et electio. Sed in homine est extimatio et dissensio que ptinent ad intellectum. Nam iudicant vel discernunt ꝑ apprehensionē veritatis. ergo ⁊ ibi est electio que ptinet ad liberum arbitrium. Nam voluntatem habent indeterminatā. respectu aliquorum libere eligendi vel non eligendi. Quod patz ꝑ experientiam dū quis eligit vnū postea ctrarium. ergo est liberū arbitriū. Quinto ꝓbari pt ꝑ exemplū quod ponit Aug. de Nabuchodonosoꝝ ⁊ pharaone. xxiij. q. iij. vbi di. Nabuchodonosoꝝ penitentiā meruit fructuosam Nōne post innumeras impietates flagellatus penituit. et regnum qō amiserat rursus accepit. Pharao autem ipsis flagellis durioꝝ est effectus et periit. et infra. Quantum ad naturaz ambo homines erant. quantum ad dignitatem ambo reges. quantum ad causam ambo captiuū dei ꝓpm possidebant. quantū ad penā ambo flagellis clemēter amonti. Quid ergo fines eoꝝ fecit esse diuersos nisi ꝙ vnus dei manū sentiens in recordatione. ꝓprie iniquitatis iugemuit. alter libero ꝓtra dei misericordissimā veritatem pugnauit arbitrio hęc ibi. Probatur hoc idem sexto ex sufficiēti diuisione sic. Actuū humanoꝝ oporter aliquam causam dare. Non aūt possumus dicere ꝙ ꝓpria causa eorum immediate sit deus. nō est. quia ea que sunt a deo immediate. non possunt esse nisi bona. Actus autē humani. alij sunt mali. alij sunt boni. Secundo nō possumus dicere ꝙ cā eoꝝ sit necessitas. quia ea que sunt ex necessitate euenunt semꝑ eodem modo se habent. vt ortus solis ⁊ huiusmodi. Hoc aūt non est in humanis actibꝫ. q̄ innumera diuersiter variantur. Tertio nō possum? dicere ꝙ eoꝝ cā sit fatū vel dispositio stellaꝝ q̄ tunc oporteret humanos actus ꝓcedere ex necessitate. Quarto nō possumus dicere esse causaz eorum fortunā vel casum. quia fortuna ⁊ casus est

eorum que raro eueniunt et ꝓter intentionē. vt dicitur. ij. phisicoꝝ. Ergo relinquit ipm hominē facientem esse causam suoꝝ actuū et principiū. et hoc ꝙ liberū arbitriū. ¶ Septimo ꝓbatur idem ex diffinitione liberi arbitrij. Diffinit enim sic. q̄ est facultas voluntatis ⁊ rōnis. ⁊c. Sed in bruto non inuenitur rō ⁊ voluntas ergo ⁊c. ¶ Ad huius declarationē dicit Tho ꝑte. i. q. lxxiij. ar. i. q̄ quedā agunt absq̄ iudicio. sicut lapis mouet deorsuz ⁊ similiter oīa cognitione carentia. Quedam alia agunt iudicio sed nō libero. sicut aīalia bruta. Judicat enī ouis lupū videns eū esse fugiendum naturali iudicio ⁊ nō libero. q̄a nō ex deliberatione. sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio aīaliū brutoꝝ Sed homo agit iudicio libero. q̄a ꝑ viz cognoscatiam iudicat aliquid esse fugiendū vel ꝑsequendum. ¶ Sed q̄ iuditiū istud non est ex instinctu naturali in particulari operabili. sed ex collatione quadā rōnis. ideo agit libero iuditio potens ī diuersa ferri. Ratio enim circa contingentia viam habet ad opposita vt patet in dialeticis ꝓpositionibus. et rhetoricis persuasionibꝫ. Particularia aūt operabilia sunt quedam ctingentia. et ideo circa ea iuditiū rōnis ad diuersa se habet. ⁊ nō est determinatū ad vnū. Et ꝑ tanto necesse est q̄ homo sit liberi arbitrij ex hoc ipso. q̄ est rōnalis. Quod aūt dicit apls ad Ro. vij. Non enim q̄ volo bonū hoc ago sed quod odi malum illud facio. nō est ctra determinata. Nam appetitus sensitiuus etsi in aliquo possit repugnare rōni. ꝑcupiscendo illud quod dictat rō. tamen ex hoc tantum nō tollit quin subiaceat rōni. Et hoc est bonū q̄d hō non facit cum vult. q̄. ſ. vellet nō ꝑcupiscere. i. non sentire motum sensualem ꝓtra rōnem. ⁊ tñ sentit. Sed per hoc nō tollit libertas arbitrij. q̄a ibi non est assensus rōnis in tali motu qui requirit in actu liberi arbitrij. Similiter q̄ idem apls dicit ad Ro. ix. Non est volentis neq̄ currentis ⁊c. Non sic est intelligendum quasi homo nō velit et currat id est operet bene ⁊ fortuenter libero arbitrio. Sed quia liberū arbitriuz ad hoc non est sufficiens. nisi moueatur. ⁊ iuuet a deo. Quod etiam dicitur Hiere. x. Non est in homine via eius. neq̄ viri est vt dirigat gressū suos. intelligit quantū ad executōes electionū sua ruz. in quib⁹ pōt homo impediri. velit nolit. Ex electiones ipse que ꝓtinent ad liberum arbitriū sunt in nobis suppositō diuino auxilio. hec. beat⁹ Tho. vbi supra.

Libertatem ar .§. IIII.

bitrij vertibilem in malum dedit deus homini siue fecit euz vertibilem in malū quinq̄ rōnib⁹. ¶ Prima rō est manifestatio diuine potentie. Voluit enī deus ostendere homini. q̄ sicut sine eo factus nō fuerat. ita nec sine ipso ꝑsistere poterat. vt ergo cognosceret. q̄ diuinū posse nō solum est omnis potentie causatiuū. sed etiā omnis potentie ꝓseruatiuū. ⁊ q̄ ille solus ē indefectibilis. ⁊ inuertibilis. iō voluit ⁊ sibi placuit creaturam rōnalem facere vertibilem. nec ipsam ꝓfirmare i bono quousq̄ illi ꝓstaret q̄ ipse solus deus est. in quo nō cadit nō posse. Ad quod facit qđ ait aug. de pe. di. ij. §. vltī. dicens. Solus ille omnipotens vocatur. qui hoc nō pōt. ſ. peccare. q̄ omnia pōt q̄ posse est aliquid posse. ¶ Secunda rō est manifestatio diuine sapientie. ex ordine malorū cū bonis. ſ. ex vertibilitate hominis in malū. quod q̄dem malum deus ordinat cum bonis. Ex eo ei q̄ deus ex malo bonū elicit. diuina sapientia manifestatur. eo q̄ maioris sapientie est ordinare malum cum bonis. ⁊ elicere bonū ex malis. q̄ ordiare solum bona cū bonis. vel elicere bona ex bonis Et ideo cum diceret nec possibile esset deū facere mala. debuit talem facere creaturā que posset i operando deficere. ⁊ malū ꝓmittere. vt deus mala illa ordinando in bonū suā sapientiam declararet. Dicit etiam Aug. in. x. de ciui. dei. Neq̄ deus vllum non dico angelorū vel hominū crearet. quem malū futurū esse ꝓsciret. nisi pariter nosceret. quib⁹ eos bonoꝝ vsibꝫ cōmodaret. Ostendit etiam dei sapientia in hmōi vertibilitate ex ꝓportione meriti ad premiū. Nemo enī dignus est coronari. nisi qui legitime certauerit. ij. ad thimo. ij. Et ideo decuit diuinā sapientiam ꝑius hominem quasi in campo certaminis examinare. quā in gloria coronare ⁊ exaltare. Ad hoc facit qđ habetur. lix. di. c. i. vbi dicitur. q̄ dignitates nec ecclesiastice nec seculares ꝓferende sunt non examinatis seu ꝓbatis laboribꝫ ⁊ exercitijs. ¶ Tertia ratio est manifestatio diuine misericordie. que potissimū manifestata est. cū vnigenitū suū tradidit. ꝓ hoīs liberatione. Unde Jo. viij. ait ipse vnigenitus. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Ubi Aug. Si filius vos liberauerit nō a barbaris. sed a diabolo. non a corporis captiuitate sz ab anime iniquitate. Et Greg. ait. Redemptor noster totius conditor creature. ad hoc ꝓpiciatus humanam carnem voluit assumere. vt diuinitatis sue gratia virupto quo tenebamur captiui vinculo seruitutis. ſ. peccati. pristine nos restitueret libertati. xxj. q. ij. Cū redemptor. ¶ Quarta rō est manifestatio diuine iusticie. que ꝓfectissime manifestatur in hoc. q̄ deus tribuit vnicuiq̄ ꝓm opa sua. ſ. bonis bona eterna tribuendo. ⁊ malos eterna pena puniendo. Hec aūt retributio ⁊ punitō eterna non fuisset. nisi deus hominē in statu vertibilitatis ꝓdidisset. q̄a nō meretur aliquis. vl̄ demeretur ⁊ ꝓsequens nō ꝓmiaſ nec puniſ. nisi ꝓ hoc q̄ est dīs suoꝝ actuū ꝓ liberam volūtatez Ad hoc etiam facit quod dicit Augu. Clasis ire

Capitulū Secūdum

nunqꝫ deus redderet interitum. si non spontaneum inueniretur homo habere peccatū. xxiij. q. iiij Nabuchodonosor. Et Hiero. Ubi necessitas. s. benefaciendi. ibi nec corona. s. debetur. de pe. dis. ij. Si enim. Quinta rō est augmentatio glorie beatorꝫ. Nam gloriosus est homini in vertibilitate ad malum condito. quodāmodo ex meritis gloriam obtinere. qꝫ in inuertibilitate conditum fuisse. ⁊ sic sine aliquo genere meriti beatificari. et ꝓpter hoc ad cōmendationem iusti vertibilis in malum dicitur. Ecc. xxxi. Qui potuit transgredi ⁊ non est transgressus. s. ꝓceptum. etiam ab hoie puniendum. facere malum ⁊ nō fecit. quo ad occulta. ideo stabilita sunt bona illius in dño id est opa illius sunt firmata in dño quasi in fundamēto. q. d. ꝓmia illius firmiter reseruata sunt a domino. hec Alexan. ij. parte sum. q. lvi. exceptis allegationibꝫ decretorum.

Quot liberū ar .§. v.

bitriuꝫ debuit dari a deo angelo ⁊ homini ostenditur rationibus ⁊ similitudinibus Rōibꝫ quidem sic Primo exōpara tione boni. Et est interrogatio Aug. a Deodato. Quid tibi esse melius videtur in nobis. An illud sine quo recte viui potest. An illud sine quo viui non potest. Rñdet Deodatus Quis ambigat id longe esse. ꝓstanti? sine quo recta vita nulla est. Aug. Cum ergo in corpore concedas esse aliquid. quo amisso tamen ad recte viuendū non impeditur homo. voluntas libera tibi videtur nullū bonū sine quo recte nemo viuit. ⁊ ꝓfirmat ꝓ exemplū dicens. Clides qꝫ tum boni desit corpori. cui deficit manus. ⁊ tamē manibꝫ male vtitur. qui eis vel seua vel turpia opatur. Si aspiceres aliquē sine pedibꝫ. fateretur te esse integritatem corporis plurimū bonū. et tamen qui vteretur ad nocendū cuiqꝫ vel seipsum dehonestando male vti pedibꝫ non negaret. ⁊ sic ꝺ oculis ⁊ de alijs. Quēadmodum ergo ista ꝓbas in corpe. et non intueris eos qui male vtuntur. in his laudas illum qui hoc dedit donū. ⁊ qui hec dedit bona. Sic liberam voluntatē sine qua nemo pōt recte viuere. oportet esse bonū etiaꝫ diuinitus datum. et potius eos esse damnandos. qui hoc bono malo vtuntur. qꝫ eū qui viderit dare non debuisse fateris. Secunda ratio est ex sufficienti diuisione boni. Nam bonoꝝ quedaꝫ sunt magna. quedam minima. quedam media. Bona magna sunt. quibꝫ recte viuitur. vt virtutes quibꝰ nullus male viuit. Bona minima sūt vt species vel sensus quorūlibet corpoꝝ. sine quibus recte viui pōt. Bona media sunt. sine quibꝫ recte viui nō potest. vt potentie. Volūtas ergo libera videt tibi nullū bonū. sine ꝙ recte nemo viuit. Tertio debuit deus dare liberū arbitriuꝫ ad ꝓfectionem vniuersi. Si quis enī dixerit. Nō erat tam difficile laboriosum omnipotenti deo. vt omnia quecūqꝫ fecit. sic haberent ordinē suū. vt nulla creatura vsqꝫ ad miseriaꝫ peueniret. Nō enī est dicere. vt hoc aut impotens nō potuit. aut non bonus inuidit. Rñdeo ⁊ dico ordinē creaturarum a summa vsqꝫ ad infimā ita gradibus iustis decurrere. vt ille inuiderit. qui dixerit ista nō esse. ⁊ ille inuideat. qui dixit ista talia nō debere esse. Si enim talis vult esse inferiorē qualis est natura vel creatura supior. iam illa est ⁊ tanta est vt adiici non possit qꝫ ꝓfecta est. Verbi gratia. ꝙ dicit lunā debere esse vt sol. dupliciter errat. Uno modo quia rectꝫ ꝓfectionem aliquid cupit. cū desiderat alterum solem. Alio modo qꝫ ꝓfectionez vniuersi vult minuere. cum lunā vult detrahi. Sic a simili. Si dicis qꝺ deus voluntatem nraꝫ debuit facere impeccabilē. ⁊ sic esset absqꝫ miseria Erras primo. qꝫ vis adiicere voluntati diuine qꝺ est impossibile cum illa sit ꝓfectissima. Secūdo quia vis diminuere ꝓfectionē vniuersi. cū etiam nostra miseria ad ꝓfectionē vniuersi faciat. Deesset autem huic ꝓfectioni si beati semꝑ essem? Quapropter. Et ad miseriam nisi peccādo non peuenit anima. etiam peccata nostra necessaria sūt ꝓfectioni vniuersitatis quā cōdidit deus. Quid enim tam opus habet misericordiam qꝫ miser. Et quid tam indignū misericordia qꝫ miser supbus. Quod ꝓbat Aug. ꝓ exemplū tale. Quid tā dignum in domo qꝫ homo. Et quid tam indignū abiectū ⁊ infimū qꝫ cloaca domus. Seruus tamen in tali domo derectus vt inundande cloace dignus habeatur. ornat domū etiam turpitudine sua. Et vtrūqꝫ horꝝ. s. seruus ⁊ mundatio cloace. faciunt ad pulchritudinē domus. Hinc fit vt creatura superior peccans ceteris inferioribꝫ puniatur. qꝫ tamen ille sunt infime. vt ornari etiaꝫ a turpibꝫ animis possint. atqꝫ ita vniuersitatis decori congruere habitat. oni ergo electi talis aīa non congruit ꝓ peccatum terreltri autem congruit per supplicium. Rainerius.

De libero arbitrio. §. vi

nota. qꝺ est debilitatum in modo. Cōfirmatum in bono. Obstinatū in malo. Et quantū ad primū dico. qꝺ liberꝫ arbitriū est debilitatū in modo Nam in eo. qui incidit in peccatū. liberū arbitriū non est ablatum. sed dicit esse debilitatū. hoi modo. s. vt qō prius ante peccatū facile poterat. post modum post peccatū sine difficultate. ⁊ pugna ñ possit. Sed ꝓtra magister sententiaꝫ in. ij. di. xxv dicit qꝺ homo ante recuparōem gratie no pōt nō peccare etiam mortaliter. ergo sine gratia non potest homo vitare peccatum. Et sic liberū arbitriū videtur esse ablatum vel coactum. Rñdeo ⁊ dico qꝺ liberū arbitrium etiam post peccatū. potest vitare peccatum. Quod ostenditur silitudie. ⁊ roe

Et similitudo exempli patet ex hoc. Sicut videre dicitur dupliciter. vt dicit phūs in secūdo de anima. s. habere visum. et vti visu. Ita etiam peccare dicitur dupliciter. Unde cum dicit ante reparationem gratie homo non pōt nō peccare. Intelligitur non habere peccatū. Nam antecz homo p dei gratiam reparetur. et a peccato liberatur. sēp erat in pctō. Dz nō pt ītelligi q nō pt homo non vti peccato. Quia existens in mortali potest per liberū arbitrium peccatū omittendum vitare. quāuis non ita faciliter sicut ante peccatuz.

Ratione autem idem pbatur tali. In omnibus que sub electione cadunt voluntas libera manet. Electio autem est actus liberi arbitrij ergo cē. Unde dicere. q voluntas velit aliquid ⁊ cogatur ab eo est implicat. o contradictionis. quia necessitas coactionis est cōtraria voluntari. vt in v. metha. dicit phūs. Eo q voluntarū est cuius principium est ab intra. Violentū autem est cuius principium est ab extra. vt dicit phūs. in .iij. Et hicoz. Ergo etiam post peccatū remanet volūtas libera ad non peccandum vel peccatū sequēs vetandum. hec beatus Thomas in .ij. sententiaz di. xxv. rainerius. Ad hoc etiam facit quod dicit di. xlv. de iudeis. vbi sic habetur. Sicut homo p ppria arbitrij voluntate serpenti obediens pertit. sic vocante segratia dei. ppria mentis questione quiescz credendo saluatur. Ergo non vi sed liberi arbitrij voluntate et facultate. vt quertunt suadendi sunt. non potius impellendi. Hec ibi.

Secundo liberum arbitriū considerari potest vt confirmatum in bono. Et ex natura quidem nō potest liberum arbitriū esse confirmatum in bono. Et q nulla creatura rationalis habeat liberū arbitrium. confirmatuz in bono ex sui natura. Probatur primo. ex ipsius inuentione. Nam liberuz arbitrium non inuenitur in aliqua creatura nisi in angelo et in homine. Sed tam homo qz angelus peccauit. ergo nullius creature liberz arbitriū est naturaliter confirmatū in bono. Secūdo idē pbatur exempli inductione sic. Proprietas nature superioris. non potest inferiori nature naturaliter cōuenire. nisi in superiorem naturam quertatur verbi gratia. Sicut non potest fieri q aqua naturaliter sit calida. nisi cōuertatur in naturam ignis. Sed habere indefectibilem bonitatem est proprietas diuine nature. ergo non potest esse. q alicui alij nature cōueniat naturaliter nisi in diuinam naturam quertatur. Quod est impossibile. Tertio pbatur idem ratione tali. Quelibet creatura cum non sit vl cum nō habeat p se esse. est ex nihilo procedens. et ideo flexibilis et ex se ad nihilum tendens. Preterea cum nulla creatura sit bonū vniuersale sed particulare. ex se est contrarij. i. mali suscipiens. Solus autem deus est naturaliter impeccabilis. Tum quia ipse est bonū essentiale et actuale. nullius potentie pmixtionē recipiens. Tum quia ipse est bonū vniuersale. nulla pfectione carens. Tum quia ipse est. nec esse incipiens. nec ad non esse tendens vel esse desinens. Et ideo solus deus habet liberū arbitrium naturaliter impeccabile et confirmatū in bono. b. tho. in questionibo de veritate. Rainerius. Ex gracia autem pōt liberz arbitrium confirmari in bono etiam in statu vie. Et hoc probatur exempli inductiōe. q patet in be. virgine Maria que in statu vie ita fuit cōfirmata in bono vt de inceps peccare non posset. Et merito competebat. eo q beata virgo erat mater sapientie diuine in qua nihil coinquinatū incurrit Sap. vij. Probatur idez per exemplum apostoloz. qui per aduentum spiritus sancti fuerunt confirmati in bono. Quod etiam decuit. qui erant quasi fundamentū et basis totius ecclesiastici edificij. Unde oportuit eos esse firmos. Secundo probatur hoc idem ratione sic. Tunc homo habet liberum arbitriuz in bono confirmatū quando bonum perfectum qō deus est. menti humane est vnitum. Sed deus menti humane vnitur per gratiam non autez p naturam. ergo liberū arbitrium confirmari pōt per gratiam non per naturam. Confirmatur hec ratio per exemplum in humano corpore. Quia corpus humanū habet ex sui natura q sit corruptibile. sed bono gratie efficit incorruptibile primo. Corin. xv. Oportet hoc corruptibile induere incorruptionem. Ita liberum arbitrium hominis. quod ex sui natura habet q sit flexibile in malum. per gratiam potest in bono confirmari. Exemplum aliud induci potest. s. de aere ⁊ de luce. Sicut enim aeri naturaliter repugnat q sit actu lucidus. Non tamen q possit illuminari. ita repugnat libero arbitrio ex eo q est ex nihilo. quod sit naturaliter confirmatū in bono. Nec hoc ei nisi p graciam concedi potest. Et sic lux supueniens aeri aufert obscuritatem aeri. quā sine luce habet naturaliter. ita ex defectu liberi arbitrij est. q in malum flecti potest. Et hunc defectum aufert gratia pficiendo naturam liberi arbitrij. confirmans ipsum in bono.

Tertio probatur hoc distinctiōe sic. Dupliciter aliquis est perfectus. s. sm quid vt in via quando quis habet fidem et charitatē sm modum vite psentis. et simpliciter vt in patria quando perfecte diligit deum. Nec tamen in via aliquis omnino pfectus est. vt in patria. Ita aliquis potest esse confirmatus in bono in via quitamen non est confirmatus omnino in bono vt in patria. Verbi gratia. Aliquis habet liberū arbitrium confirmatū in bono dupliciter. Uno mō simpliciter. ita q omnino peccare nō pōt. Sicut beati qui sunt in patria habentes in se sue firmitatis sufficiens principium. s. bonum gloxie. ex q omnino peccare nō possunt. Alio mō dicunt aliq

Capitulū Secūdum

confirmari in bono.per hoc q eis datur donum diuine gratie.quo ita inclinātur in bonū· q non de facili possunt deflecti a bono.non tamen p hoc donū ita retrahuntur a malo.q omnino peccare non possint.nisi diuina prouidentia custodiente et hoc modo aliqui in statu vie possunt confirmari in bono.s.ex dono gratie·et non primo modo. s.ex dono glorie.vt in statu patrie. Et ratio est q non potest aliquis omnino impeccabilis reddi. nisi auferatur totaliter omnis origo peccati. Hō non contingit in statu vie nisi in domino ihesu. qui simul erat viator et comprehensor. Et nota q quāuis liberum arbitrium hominis naturaliter flecti possit ad malum.non tamē sequitur.q gratia supueniens si tollat istam flexibilitatem ad malum·q propterea destruat naturam. Hō enim per hoc destruit naturam.sed pficit eam. Haz ex defectu nature liberi arbitrij ē.q flecti possit ad malum. Sed gratia hunc defectum a natura auffert.pficiendo naturam et in bono confirmando Item posse peccare et tamen nō peccare.non tamen facit ad meritum quasi ad manifestationez meriti.inquantum ostendit p hoc opus bonū ee voluntarium.propter quod in laudem viri iusti dicitur. Qui potuit transgredi et non est transgressus Et ideo si ex gratia conferatur alicui. q non posset peccare.non propter hoc minuitur virtus meriti hec.b.Tho.in questionibo de veritate.Rainerius. Tertio liberum arbitrium considerari pt vt obstinatum in malo Quod potest intelligi dupliciter.s.vel in vita presenti vel in vita futura. Sed obstinatus in malo potest dici quis dupliciter.Importat enim obstinatio quandam firmitatem animi in peccato.a qua reuerti nō pōt. Sed q quis non possit reuerti a peccato. potest intelligi vno modo.s.inquantum vires sue non sufficiunt ad hoc.q liberetur a peccato totaliter. et sic in mortale cadens dicitur non posse a peccato resurgere.et ad iusticiaz redire. Sed ex ista firmitate in peccato non sequitur quis dicitur obstinatus. Alio modo habet quis firmitatē in peccato. ita q nec cooperari potest ad hoc q a peccato resurgat. Et siquidem istud.non posse cooperari ad resurgendum intelligit quo ad facilitatē.i.quia nō de facili potest cooperari ad hoc q exeat a peccato. Sic est obstinatio imperfecta in vita presenti·dum.s.aliquis habet animū firmatum in malum.q in eo nō surgunt motus ad bonū nisi debiles. Tamen quia aliqui surgunt ex eis datur via. vt preparetur quis ad gratiam. Si autem nō posse cooperari ad resurgendum a peccato intelligit simpliciter.ita.s.q nullo modo potest coopari.q exeat de peccato. Sic est pfecta obstinatio.q demones obstinati sunt et damnati. Hoc autē modo non pōt liberum arbitrium esse in via obstinatum. Quod pbatur auctoritate.similitudi

tie.rationē. Auctoritate primo probatur. Nam sup illud Rō.ij.sm duritiam tuā et impenitens cor tuū &c. Dicit Aug.et habetur in glo.q ista impenitentia vel cor impenitens.q̄diu quisq; in hac carne viuit iudicare non potest. De nullo enim desperandum est quādiu patientia dei ad penitentriam expectat. Et subdit. Paganus est hodie. Judeus infidelis est hodie. Hereticus est hodie. Scismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam veritatem et pacem.et sequatur catholicam fidem.rvnitatez veritatis Quid si isti quos in quocūq; genere erroris dam nas.tanq̄ desperatissimos.anteq̄ finiant vitam istaz agāt. penitentiam in futuro inueniant veram vitam. Nolite ergo anteq̄ veniat tempus iudicare.hec ille. Et leo papa. Nemo est desperandus duz in hoc corpe constitutus est·quia nonnūq; qō diffidentia etatis differtur·consilio maturiori pficitur.de pe.di.vij. Nemo. Secundo probatur idem ratione sic.q quis peccat.aut peccat ex rōnis errore.aut ex passione.aut ex habitus inclinatione. Et siquidem peccat homo ex errore rationis quia non in generali sed in particulari errat. tūc ratio non ita pertinaciter inhereret.falso.quin per contrariam rationem a tali peccato auerti possit. Si vero ex passione peccat.passio resoluitur et remittitur.et sic a peccato auertitur. Si autem peccat ex habitus inclinatōne.tunc quia totaliter habitus animam non corrumpit.potest a peccato auerti. Et sic patet quocūq; modo vel motiuo qs peccet.potest a peccato liberari et penitere. Tertio ostenditur idem similitudine morbi. Nam morbus potest esse incurabilis tribus ex causis. Prima propter naturam morbi. vt lepra rhmōi. Secunda propter imperitiam medici. Tertia propter indispositionē subiecti. Sed morbo spūal viatoris hominis scz peccati non est incurabilis ex prima causa scz ex natura morbi quia non peruenit ad terminū malicie. Necq ex secunda causa scz imperitia medici· quia deus scit.r potest omne peccatū curare. Unde ex septima sinodo habetur. Omnem penitentiam recipit deus. Et infra.bonus in omnibo deus r apta viscera eius omni penitenti.i.q.vij. Si quis omnem· Necq ex tercia causa scz in dispositione hominis.q sicut per alium in peccatū cecidit ita per alium resurgere potest. Ergo in statu vie nullus pōt esse ita obstinatus·seu immutabiliter firmatus in malo quin resurgere possit r liberari. Vñ Crisо. Etiaz si ad summū quis peruenerit malorū.r inde reuerti velit ad virtutis viam.suscipit deus libenter amplectitur r omnia facit vt ad prioē reuocet statum de pe.di.iij. Talis. Rainerius Sz in alia vita scilicet in inferno liberū arbitrium est omnino firmatū īmutabiliter in malo Et hoc pbatur auctoritate contrarietate rōne. Autoru

rate quidem. Ecc.xi. Ubi cediderit lignum id est homo p̄ mortem. siue ad austrū. siue ad aquilonē i. siue i statu gr̄e siue i statu mortal' peccati. ibi erit sc̄z immutabiliter. Et luce. xvi. dixit. Abrahaz. Chaos magnum firmatū est inter nos ⁊ vos ⁊c̄. q̄ ē immutatio status. ⁊ Damas. Quod est homini mors hoc est angelis casus. Sed homines post mortem nō sunt capaces pen̄itentie. ergo nec angeli post casum. Secundo p̄batur hoc contra rietate sic. Felicitati beatorū opponit̄ miseria dānatorum. Sed ad felicitatem beatoꝝ pertinet. q̄ habent liberum arbitrium ita firmatum in bono. q̄ nullo modo possunt deflecti in malū ergo etiam ad miseriam damnatorum pertinet. q̄ ita sint obstinati ⁊ firmati in malo. q̄ nullo possunt modo deflecti in bonū. Tertio p̄batur idem ratione. Et prima ratio ad hoc est ex defectu pen̄itentie. sic. Non patet reditus de peccato in bonum nisi p̄ pen̄itentiam. Sed in agente malum ex certa malitia. et decedente in ipso non cadit pen̄itentia. ergo est immutabiliter confirmatus in malo. Alia ratio ē ex defectu gratie sic. Sicut gratia supinfusa confirmatur liberum abitrium in bono. ita diuina gratia exclusa firmatur liberum arbitrium in malo. Sed in eo qui decedit i mortali est gratie priuatio et exclusio. igi ur talis sic decedens penitere non p̄ōt. Tertio p̄bat̄ ex effectu diuine iustitie sic. Justicia diuina exigit. vt sicut gloria beatoꝝ est p̄fecta ⁊ perpetua. ita damnatorum pena et miseria perpetua sit. quia vt dicit̄ Matth. xxv. Ibunt hi in supplicium eternū iusti autem in vitam eternam. Ergo liberuz arbitrium demonū et damnatoꝝ. est ita firmatum in malum. q̄ ad bene volendum reuerti nō possunt. Et si arguatur sic in contrarium. Fortior est charitas quā cupiditas ad peccatū p̄trahens Juxta illud quod dicit glo. sup̄ illud Bonū mihi lex oris tui sup̄ milia auri ⁊ argenti. Sed demones vel hoīes a charitate in peccatum cecidерunt. Ergo multo fortius a peccato redire possūt ad charitatem ⁊ a malo ad bonū. Rñdeo q̄ charitas est fortior q̄z cupiditas vel peccat ū si fiat ꝓportio ſm eundem modum habendi. vt sc̄z vtrū q̄z accipiatur. vel in via vel in termino vie. Sed si vnum accipiatur in via. aliud in termino vie. nō sic est. quod sic patet. Quia charitas viatoris est fortior. q̄z cupiditas viatoris. Sed existens i termino malitie. firmius se habet ⁊ firmius inhęret Potest etiam dici. q̄ demones nunq̄z habuerūt charitatem ſm quosdam. ad quod facit ō pe'. di. ij. principium. vel si habuerunt nūq̄z eam nisi sicut in statu vie habuerunt. Homines aūt damnati similiter cadere ī potuerūt. m si a charitate seu gr̄a viatoris. hec. b. tho. in quest. ō veri. Rai.

Notandum in .ſ. VII

sup. q̄ libertas arbitrij. excludit coactionem. Includit electionē Admittit variationem. Quantum ad primū scilicet q̄ liberum arbitrium excludit coactionem declarandum. notanda est distinctio quam facit magister senten. ij. libro di. xxv. de libertate. Dicit enī q̄ est triplex libertas arbitrij scilicet a necessitate a peccato ⁊ a miseria. Rō huius distinctionis ſm. b. Tho. est ista. q̄ coactio quam excludit libertas est duplex. Quedam est p̄fecta ⁊ sufficiens que dicitur compulsio. et sic prima libertas est a necessitate vel coactione. que libertas a coactione per se et semp̄ sequitur liberuz arbitriū. Un̄ dicit magister senten. ibidem q̄ liberum arbitriū ⁊ ante peccatum et post eque liberum est a coactione. quia sicut ante peccatū cogi non poterat ita nec modo. Ideoq̄z voluntas merito apud deum iudicatur que semp̄ a necessitate libera est et cogi non potest. Ubi necessitas ibi libertas non est. Ubi libertas non est. nec voluntas est ⁊ ideo nec meritum. hec magister ibidem. Quedam vero coactio est imp̄fecta ⁊ insufficiens que potius impulsio q̄z coactio dicitur. ⁊ hec est duplex. Una est impulsio q̄ p̄ se liberū arbitrium impellit vel impedit. sicut habitus. et dispositiones que sunt in anima. et sic est libertas a peccato. de qua. ij. Cor. iij. dicit aplus. Ubi spūs domini ibi libertas. et veritas in euangelio Joh. viij. Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis. Que libertas a peccato ⁊ si post peccatū nō tollitur. tñ debilitatur. Secundo coactio imp̄fecta que impulsio dicitur. impellit vel impedit liberum arbitrium per accidens. sicut impotentie. ⁊ penalitates. que sunt ex pte corporis vsum liberi arbitrij impedientes. ⁊ sic est libertas a miseria De qua apostolus Ro. viij. Ipsa creatura liberabit̄ a seruitute corruptionis. in libertatem glorie filioꝝ dei. Ubi notandum q̄ nulla miseria vel penalitas corporis. libertatē illam que est a necessitate coactionis excludit. eo q̄ nunq̄z ad tantam miseriam vel penalitatem corporis deuenit̄. q̄ liberū arbitriū cogi possit. b. tho. in scrip. sup. ij sen ten. di. xxv. Rainerius. Contra predicta occurrit triplex obiectio. Prima est talis. Greg. dicit. q̄ peccatum q̄ō p̄ penitentiam nō diluit̄. mox suo pondere ad aliud trahit. Cuz ergo tractio sit quidam motus violentus ſm philosophū. ergo videtur quis cogi ad peccatū. Rñdeo ſm. b. tho. in q̄ōnib̄ de veritate. q̄ p̄cm̄ ꝓmissum nō trahit cogendo voluntatē. sed inclinando. inq̄ntum priuat gr̄a p̄ quam fortificabatur ꝑa peccatum. et inquantum etiam ex actu peccati relinquitur dispositio ⁊ habit⁹ in aīa. Secō arguit̄ sic. Qui cūq̄z vincitur ab aliquo cogit̄. Sed ſm philosophum incōtinens vincitur a passionib̄. ergo passiones cogūt voluntatē. Rñdeo q̄ incōtinens dr̄ vinci a passionib̄. nō q̄ passiones cogant. ⁊ imu

Capitulus Secundum

tent necessario voluntatē, alioquin incontinens non esset puniendus. Sed dicitur talis vinci a passionibo. inquantū earū impulsu voluntarie cedit. Tertio arguitur. p̄ hoc q̄ dixit paterfamilias Luc. xiiij. compelle intrare. Intrare autez ad cenam patrie per voluntatem. ergo p̄ angelū qui est minister dei. volūtas p̄t cogi ad aliquid. Respondeo q̄ illa ꝓpulsio non est coactionis, sed efficacis pſuasionis per aspera vel leuia. Unde gre. Qui huius mūdi aduersitatibo fracti ad dei amorem redeunt, ꝓpellunt intrare. Rainerius. Ad. B. etiam pulchre facit quod habet. xxiij. q. iij. displicet. ⁊ q. vi. §. vltr. Secdo libertas arbitrij includit electionē tanq̄z īmediatū et ꝓximum actū eius. Et sm hoc. Ber. distīguit libertatē i li. de libero arbitrio sic dicens. Est triplex libertas. s. arbitrij. cōsilij. ⁊ ꝓplaciti. Ratio huius est. quia cū liberū arbitrium includat electionem. ⁊ nihil sub electione cadat nisi sm̄ q̄ habet aliquā rōnē boni sm̄ diuersos gradus bonitatis in humanis actibus. Bern̄. diuersos gradus libertatis seu diuersas libertates distinguit. Et verbi gratia. Primo in humanis actibo est aliquid bonū. quia illicitū quod. s. nulla lege ꝓhibetur. et respectu istius boni liciti. dicit libertatē arbitrij. q̄ in iudicio nostro consistit vt hoc sequamur vel nō. Ubi nota q̄ liberū arbitriū bz officiū iudicis et arbitri. Primo habet officiū iudicis. ⁊ hoc quo ad rōem q̄ sicut iudex in iudicando debet sequi leges. ⁊ artatur ad sequendum eas. Sic liberū arbitriū habet officiū iudicis. quo ad rōem. quia inquantū deliberat debet seqni leges. Secundo inquantū liberū arbitrium libere vult. tenet formam arbitris. Hoc enim ad voluntatem ptinet. libere hoc vel illud velle vel eligere. Et ideo magis dicitur liberū arbitrium q̄z iudicium. Secundo est aliquid in humanis actibo. quod nō tantū est licitū. sed etiā vtile. Quia omnia mihi licent. sed nō omnia expediunt. vt dicit ap̄lus. i. Cor. vi. Et sm hoc assignat ⁊ distinguit. Bern̄. libertatē consilij. Nā consilium est de meliori bono. quod est expediens ad salutem. Tertio in humanis actibo est aliquid bonū eligendum quod delectat. Et respectu boni assignat. b. Bern̄. libertatē ꝓplaciti. Unde dicit ibidem. b. Ber. q̄ libertas arbitrij bz discernere quid liceat. Libertas arbitrij bz ꝓbare quid expediat. libertas arbitrij bz experiri q̄d libeat. Hec. bea. Tho. sup. ij. sen. di. xxv. Tertio dico q̄ liber arbitrium admittit. i. habeat variationē. Et cū sit triplex libertas vt dictū ē. liber arbitriū quantū ad libertatē que a necessitate seu coactione ꝓpulsiua. p̄ se nō augef vl minuit. ß equaliter habet. quia hoc est naturale et essentiale libero arbitrio vt sufficienter non cogatur coactione cōpellente. Et hoc. s. non posse sufficienter cogi et cōpelli. sequitur liber arbitrium in quolibet statu. s. ante peccatum et post peccatū. Non ergo p̄ se augetur vel minuit libertas arbitrij. sed per accidens tm̄ i. ratione nature in qua inuenit. ⁊ quam liberuz arbitriū consequitur. Et hoc sic probatur. Omnis proprietas que consequitur aliquam naturā quanto in illa natura in aliquo inuenit nobilius tanto etiam illa ꝓprietas pfectius ptcipatur ab illo. sm̄ quē modū homo dicitur minus intelligens quā angelus. Cū quia libertas arbitrij cōsequitur naturam. et potentiam intellectus ⁊ voluntatis. et hec pfectissime sunt in deo. et in angelo nobilius q̄z in homine. Ideo libertas necessaria coactione pfectius reperitur et nobilius i deo q̄z in angelo. et in angelo q̄z in hoīe. ⁊ in vno angelo magis quā in vno alio. Unde patet q̄ libertas arbitrij non variatur ex parte sue nature vel essentie. sed per accidens. s. ex pte sue cause. que ē intellectus ⁊ voluntas. Nam sm̄ q̄ natura inuenitur intellectiua nobilius in vno quā in alio vl minus nobilius. sic libertas ista intenditur vl remittitur. Libertas secunda que. s. est a peccato ꝓtraria coactioni impfecte ⁊ insufficienti. que impulsio vel dispositio nuncupatur. vt sunt habitꝰ ⁊ dispositiones interiores peccatoꝝ. augetur talis libertas vel minuitur secundum q̄ illa inducenta vel impellentia seu disponentia augent vl minuunt in homīe sm̄ diuersos actus. Quod sic declaratur. Libertas ista a peccato est cōis triplici statui hois. s. in innocētia. In repata gra. In gloria. Et tamen augetur ⁊ minuit ante pcm̄ et post peccatū. Cū magister sen. li. ij. di. xxv. Semper voluntas hois libera est. sed nō semp bona ē. Non em̄ est bona. nisi a peccato libera sit. Et subdit. Liberum ergo arbitrium cum semp et in singulis sit bonum. non tamē est pariter libez in bonis ⁊ in malis. et ad bona et ad mala. Liberi? est em̄ in bonis vbi liberatum. est. s. a peccato per gratiam. quā in malis vbi liberatum non est. ⁊ liberius ad malum quod p̄ se agit. quā ad bonū q̄ nisi gratia adiuuetur ⁊ liberetur nō p̄t. Hec magister. In statu innocentie poterat homo peccare ⁊ non peccare. In statu nature repate p̄t peccare. ⁊ non p̄t non peccare saltē venialiter. In statu glorie poterit nō peccare. ⁊ nō poterit peccare Sed in statu nature destitute gra. nō potest non peccare etiam mortaliter. i. non esse in mortali q̄ cōmisit. quia ex se non potest exire. vel non potest difficulter non incurrere alia mortalia. semper tamē voluntas a coactione est libera. Libertas a miseria que est contraria coactione impfecte et insufficienti. que dicitur impellens vel inducēs sicut sunt penalitates exteriores. vt fames. sitis. infirmitas corporalis. mutabilitas mentis. tēptatō hostis et huiusmodi. non est eque in omnibo hec libertas. sed magis ⁊ minus reperitur in diuersis. Nā pfectissime in deo. post deum maxime in

angelo bono minor in homine bono minima in homine malo. nulla in demone vel damnato homine. vt dicit magister sententiarum viii. xxv. Omnis tamen miseria mentis et corporis quantūcūq; magna necessitatem coactionis semper excludit. quę nunc̄q; in statu vite presentis ad tantam miseriam deuenitur mentis vel corporis vt liberū arbitriū cogi possit alias non diceretur liberū nec efficeretur meritorium vel demerit oriuz. b. Tho. sup secundo sententiarum Rainerius. Hinc Ambrosius. Quorum nos domini sumus scilicet actuū nostrorum et peccatorum eorum principia extrinsecus nō requiramus. nec deriuemus in alios sed agnoscamus que proprie nostra sunt. quod possumus nō facere si volumus. Huiusmodi electionem mali nobis potius debemus ascribere quā alijs Ideo et in iudicijs istiusmodi voluntarios nō necessitate compulsos. culpa constringit. pena cōdemnat xv. questione prima. Illa. Et. §. i. eiusdem questionis dicitur Ex voluntate peccata procedūt que libero mentis arbitrio et delinquendi proposito cōmittuntur.

Notandū etiā .§. viii.

q; quadruplex est libertas scz puersa. mundana. vera. et plena. Libertas puersa est quando q; habuitur libertate ad peccandū. Et hec libertas a iusticia est. quā nullus seruare cogitur de qua. i. Pe. ij. dicit. Quasi liberi et non quasi velamen habentes .i. Quo maiori libertate vtimini apud bonos eo liberius diuino famulatui subiugati simus. Et subdit. Non quasi velamen habentes. glo. q; ex hoc q; liberi sunt multi se velant et defendunt peccata. Alia glo. Et nō habentes velamen malicie. vt tanto licentius peccetis quanto iugo seruitutis dei munimini. Et addit apostol? Sed sicut serui dei glo. Seruitus dei humilitatem et puritatē a culpa requirit. Secunda libertas que dicitur mundana seu humana est. qua quis alterius est dominio non subiect?. De qua Jo. viij. Seruus est libera dño suo scz in alia vita. Et. i. Cor. vij. Seruus vocatus es. non sit tibi cure. sed si potes magis vtere libertate. Seruitus huic libertati contraria inducta est de iure gentium. vt patet di. i. iusgentium. Originata in iure diuino ex irrisione Noe facta a filio ei? cham Gene. ix. Maledictus Chanaam. Seruus seruorum erit fratribus. suis. et Ambro. Non esset hodie seruitus si ebrietas nō fuisset. di. xxv. Sexto die Jure humano confirmata canonico et ciuili. Hec libertas multum appetitur. quia nō bene p toto libertas venditur auro. Sed propter peccata multipliciter perdit. vt patet de pplo israhel qui ex libertate frequenter propter scelera est seruituti addict?. Iudi. per totum. Tertia libertas est vera et spiritualis. que est libertas gratie scilicet carere criminibus. Et est ista contraria male seruituti scz peccati. De qua christus Jo. viij. Omnis qui facit peccatū seruus est peccati. Ubi tria nota. Primo dictō generalis ibi. Omis. s. diues. et pauper. iudeus. et grecus. imperator vel vasallus Non est enim distinctio iudei et greci. omnes em̄ peccauerunt. Qui omnia dicit. nihil excludit. di. xix. Si romanor?. Secundo tangit transgressio criminalis. ibi q; facit peccm̄. et nō solū q; facit. & et q; occupiscit. Peccatū em̄ fm Aug. est voluntas retinē di vel consequendi quod iusticia' vetat. Nō semper liberum est abstinere xv. q. i. §. i. Tertio notatur conditio vilis et penalis. quia seruus est peccati. Hiere. ij. q; vilis facta es nimis iterans vias tuas. Vilissima autem huius seruitus. q; cuz peccatum nihil sit in rerū natura. Huius seruitio peccator addicitur. ij. Petri. ij. A quo quis victus est ei seruus addictus est. Sed peccator vincitur a vitijs. ergo. nō. et dicit Anselmus. q; peccatum nō habet vnde dominet homini. q; peccatum est quidam defectus seu priuatio modi. speciei. et ordinis. Sed tamen homo habet vnde sit seruus peccati scilicet voluntarius consensum. Unde Augu. sup. Jo. sup dicta auctoritate Omis qui facit. nō. O miserabilis seruitus. Seruus bonis aliquando sui domini duris imperijs fatigatus fugiendo requiescit. Seruus autem peccati quo fugit secum trahit quocūq; fugerit. Peccatū em̄ quod facit intus est. voluptas transijt peccatum non transit. preterit quod delectat. remanet quod pugnat. Solus de peccato liberare potest. qui venit sine peccato. Propterea dixit Jo. viij. Si liberauerit vos filius. vere liberi eritis. Licet autē ista libertas a crimine sit vera. est tamen in presenti imperfecta. Quia vt ait apostolus ad Galath. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. vt non quecumq; vultis illa faciatis. Ubi tria ostendit scilicet pugnam. causam. et sequelam. Primo ostendit pugnam dicens. Caro concupiscit aduersus spūm idem fm glo. Augu. Anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. que carnalis concupiscentia non est in carne sola. nec in anima sola. sed in vtroq;. quia sine carne et anima nulla delectatio sentit. s. corporalis. Sicut videre non est solum oculi nec anime. sed coniuncti. et est ista pugna fm Ambr. in glo. magna continua periculosa! Magna quia contra spiritum vbi maior deberet esse concordia. Continua quia semp est noua contra spiritum. Et periculosa quia habet multos impulsores. vt diabolum et mundum. ps. Clie illos tene bre et lubricū et angelus domini psequens eos. Secundo ostendit apostolus pugne causam dicens. Hec sibi inuicem aduersantur. Quia caro

Capituluz Secundum

vult seruire vitijs spiritus virtutibꝰ. Caro infirma spiritus promptus. Ratio seu spiritus dispo nit macerare corpus ⁊ subijcere seruituti .et caro vt seruus inutilis et piger conquerit. Figura in sara vroꝛe Thobie que cum repꝛhenderet ancillaꝫ conquesta est inferens ei contumeliam dicens eã interfectricem virorũ suoꝝ septem id est mortifi catricem qnincꝫ sensuũ ac etiam fantasie et intel lectus. Thobie. iij. Ostendit apl̃us pugne seque lam subdens. Ut non quecũcꝫ vultus illa facia tis glo. id est illa facere pmittamini. Juxta illud apostoli. Velle adiacet mihi perficere nõ inuenio Roma. vij. Glo. Ambꝛo. i. Velle est in nobis ,et libero arbitrio. Et dicit adiacet id est iuxta carnẽ iacet. quia naturale est quodãmodo velle bonũ p rationem naturalem. sed pficere non quia facere bonum meritorium solũ est ex graria dei. Vel sic ſm alios seu aliam expositionem. Velle adiacet mihi. i. liberũ arbitrium post peccatuꝫ tancꝫ infir mũ iacet iuxta carnem. impotens p se resurgere ad bonũ operandum. Quarta et vltima liber tas est. libertas plena atcꝫ pfecta. s. libertas glorie que erit in patria. de qua apl̃us ad Ro. viij. Jpa creatura liberabitur a seruitute corꝛuptionis in li bertatem glorie filioꝝ dei. Et hoc erit .quia nihil erit ibi inclinans ad malum. Nihil oppꝛimẽs. qꝛ ibi erit libertas a culpa et pena. Ad Galath'. iiij. Illa que sursum est hierusalem que est matꝛ no stra libera est. Libertas itacꝫ plena et perfecta erit quando nulle erunt inimicitie. qñ nouissima ini mica mors destruet. hec. b. Tho. in postilla super Jo. sup illud Job. viij. Si ergo liberauerit vos filios. ⁊c. De hac libertate a miseria et culpa. Al binus in sermone. Quid hac vita beatius vbi ñ est paupertatis metus. non egritudinis imbecil litas. Nemo ibi leditur. nemo irascit. Jnuidet nemo. Cupiditas nulla exardescit. Nullũ cibi de sideriuꝫ. Nulla laboꝛis aut potestatis pulsat am bitio. Nullus ibi diaboli metus. Jnuidie nulle Terꝛoꝛ gehenne pcul. Glorꝛ necꝫ corꝛoꝛis necꝫ anime sed immortalitatis munere vita iocunda Nulla erit tunc discordia. sed cuncta consona io cunda sunt omnia. iugis splendoꝛ.

Notãdũ etiaꝫ .§. ix

ꝙ liberum arbitrium et si cogi non possit vt dic tum est, potest tamen inclinari. ĩmutari. determi nari. ad aliquid volenduꝫ vel agendum. Pri mo quidem post liberũ arbitrium inclinari, vel i nduci ad aliquid volendum. vel agendum. p ali quas dispositiones vel habitus. ex quibꝰ promptꝰ efficitur ad eligendum alteram partem. b. Tho. i scrip. sup. ij. senten. Ad quod facit quod dicit Au gu. sup ꝓs. Cum p timoꝛẽ gehenne cõtinet se ho mo a peccato. fit paulatim consuetudo iusticie ⁊ incipit quod durum erat amari. et incipit exclu di timoꝛ a charitate. ⁊ succedit timoꝛ ille sanctus qui permanet quo timemus ne tardet. ne disce dat. ne eo careamus. xxiij. q. vi. ca. fi. §. cum p timo rem. Secundo voluntas potest ĩmutari. Et hoc vel a seipsa vel ab obiecto vel a deo. Jmmuta tur primo voluntas a seipsa. cũ modo vult vnũ. modo aliud. Vnde Aug. Nihil taꝫ est in nostra potestate sicut voluntas ipsa. Voluntas nõa nec voluntas esset. nisi in nostra potestate esset. Po ro quia in nostra potestate est. libera ẽ. Jmmuta tur secundo voluntas ab obiecto ſm diuersitatẽ obiectoꝝ. que sibi repꝛesentantur p cognitiuã Et talis mutatio fit in ea occasionaliter ab aliq̃ creatura repꝛesentante obiectum. Tertio ĩmutat voluntas a deo. Nam deus ĩmutat voluntatem dupliciter. Uno modo mouendo solum volun tatem. non impꝛimendo. inq̃tum. s. voluntatem mouet ad aliquid volendum. absq̃ hoc ꝙ impꝛi mat aliquam formam voluntati. sicut sine appo sitione habitus. Quandoq̃ deus facit vt volun tas modo velit aliquid quod pꝛius non volebat. Juxta illud. Coꝛ regis in manu dei ad quodcũ cq̃ voluerit vertet illud. Alio modo immutat vo luntatem impꝛimendo aliquã formã in ipsaꝫ vo luntatem. Sicut enim ex ipsa natura quã deus de dit voluntati. inclinatur volũtas naturaliter ad aliquid volendum. ita ex aliquo sup addito. scili cet aliqua forma quã impꝛimit. Et aliquando ꝙ dem impꝛimit formã imperfecte. vt cum dat gra tiam de nouo viatoribꝰ. et sic inclinatur volũtas. ad aliquid volendum. non tamen necessitate sẽ per. Aliquando impꝛimit pfecte. s. gloꝛiendo gloꝛi am. sicut in beatis. in quibus voluntas inclinat semp ⁊ sufficienter p charitatẽ pfectam in bonũ. non solum quantum ad vltimum finem. sed eti am quantum ad ea que sunt ad finem. Hec bea tus Thomas in questionibꝰ de veritate Cũ autẽ deus ĩmutat voluntatem. non cogit eam sed fa cit vt pꝛecedẽti inclinationi succedat alia inclina tio. Et ita ꝙ pꝛima auferatur. ⁊ secunda induca tur ⁊ maneat. vñ illud ad qđ inducit volũtatem non est contrarium inclinationi iam existenti. sꝫ inclinationi que pꝛius inerat. Unde non est vio lentia nec coactio. Verbi gratia'. Lapidi ratione sue grauitatis inest inclinatio ad locũ deoꝛsum. Hac aũt inclinatõe manẽte si pficiat sursuꝫ erit motus violent⁹. Si aũt deus auferat lapidi in clinatõem grauitatis. ⁊ det inclinatõeꝫ leuitatis. tũc ferri sursũ nõ erit ei violentũ. ⁊ ita ĩmutatio mot⁹ põt esse sine violẽtia. Et p hũc modũ intelli gendũ est ꝙ deus ĩmutet voluntatem. sine hoc ꝙ cogat eam. Cuius ratio est. quia potest deus ĩmu

tare voluntatē.et hoc q̄ ipse in voluntate opat̄. sicut in natura.etiam hec beatus Thomas i questionibus de veritate.q.xxij. Tertio voluntas pōt determinari ab obiecto ad volendum aliquid determinate. Cuius rat io est quia est dare aliq̄d obiectum in quo nulla ratio malitie inuenitur. Et voluntas necessario determinatur ad id volē dum. Vel si est aliquod in quo nulla sit rō. vel apparentia boni.tunc voluntas necessario determinatur ad illud respuendum Sicut patet i hoc q̄ nullus pōt non velle esse felix. Et nullus pōt velle esse miser. Et in boetiaz nō cogit̄.sicut nec cum imutatur a deo vt dictū est. Utrum autem volendo huiusmodi quod de necessitate vult sez esse beatum mereatur. Dicendum q̄ aliquo modo sic.et aliquo modo non. Cum enim inditus sit appetitus vltimi finis sui in communi. vt scilicet naturaliter appetat se esse completuz in bonitate.s.se esse beatum Unde boetius de philosophica consolatione ait. Inserta est mentibo hominū naturaliter.veri sū miscz boni cupiditas Sicut et gravibus naturaliter est editus appetitus seu inclinatio ad ferri deorsum.et animalibo conseruatio vite. Ideo appetendo beatitudinem ita in communi.homo non meretur.quia hoc ē ei naturale.et naturalibus homo non meretur. Sed quia in quo ista completio fecilitatis seu beatitudo consistat. vtrum in virtutibus.vl̄ scientijs.vel delectabilibo.vel visione dei.nondū.aliter non est ei determinatū a natura. Ideo quādo ex propria ratione adiutus diuina gratia. apprehendit aliquod speciale bonū vt suam beatitudinem in quo vere sua beatitudo consistit.tūc meretur.non ex hoc precipue q̄ appetit naturaliter beatitudinem.sed ex eo q̄ appetit hoc speciale. quod non naturaliter appetit.s.visionem dei.in q̄. ꝓm rei veritatem sua beatitudo consistit. Et secundū hoc sancti merentur appetendo deum vel vitam eternam. Hec.b.Tho.in questionibo de veritate.Raynerius.

Liberum arbi .§.x.

trium se extendit ad omnes actus humanos.s.q̄ procedunt a voluntate deliberata ratione. Dicunt̄ ꝓprie dicuntur actus humani. Hoc probatur auctoritate.Damasce.libro secundo dicentis. Homo libero arbitrio appetit.libero arbitrio vl̄t libero arbitrio inquirit vel scrutatur.libero arbitrio iudicat.libero arbitrio disponit.libero arbitrio eligit.libero arbitrio impetum facit.et libero arbitrio agit vel operatur in bis que secundum naturam sunt. Declaratur autem hoc per distinctionem talem.Actus aliqui attribuuntur a licui potentie dupliciter.Vel q̄ elicit ipsum. vel quia imperat ipsum. Ille actus proprie a potentia est elicitus.qui immediate ab ipsa potentia procedit.Sicut a visu videre.et ab intellectu intelligere.Unde visus immediate elicit videre tanq̄ proprium actum eius.et intellectus intelligere. Et hoc modo non omnes actus humani sunt actus liberi arbitrij.Sed proprius et principalius actus liberi arbitrij est eligere.Alio modo actus attribuitur potentie.quia imperat potentia ipsum.Et hoc modo actus omnium virium obedientium rationi.possunt voluntari attribui.q̄ est motor omnium virium per imperium.Et ita etiam actus diuersarum virium libero arbitrio attribuuntur.Unde per imperium voluntatis.et liberi arbitrij.mouentur etiaz potentie in actus suos. Propter quod virtus appetitiua dicit̄ mouens quia imperat motum.Et virtus motiua q̄ est affixa neruis et musculis.quia exequitur motum.Et per hunc modum omnes actus humani sunt a libero arbitrio.quia imperati ab eo. Unde illi actus humani qui sunt virium rationabilium per essentiam. illi sunt eliciti a libero arbitrio. Illi vero qui sunt virium rationalium per participationem.sicut sunt actus irascibilis. et concupiscibilis.sunt imperati a libero arbitrio virtutes autez nutritiue partis.nullo modo participant ratione vt dicit phūs primo ethicorum. Unde earum actus non proprie dicuntur humani.et ideo non subduntur libero arbitrio.

Ad horum ampliorem euidentiam notanda sūt tria. Primū est.q̄ cum liberum arbitrium sit facultas rationis et voluntatis tres actus attribuūtur libero arbitrio ex parte rationis.et tres ex parte voluntatis.Et ex parte rationis attribuuntur libero arbitrio.consilium.iudicium.et arbitriū. Qui quidem actus rationis procedunt ab imperfecto ad perfectum.Nam primo est motus inquisitionis de faciendo et non faciendo.et istud est consilium.Secundo est iudicium de faciendo. Tertio est propositum faciendi.quod dicitur dispositio.vel potest dici arbitrium.Ex parte autē voluntatis sunt tres actus.s.electio.progressus.et vsus. Primo igitur est electio.et ille est actus simpliciter interior et primus.Et hoc est duorum placentibo alterum alteri preoptare.Secundo est progressus ad motum exteriorem et talis dicitur impetus.Tertio est motus exterior.et talis dicit̄ vsus. Secundo nota.q̄ liberum arbitrium principaliter est respectu actuum interiorum.secundario autem exteriorum.prout ab actibo interioribus procedunt.quia hoc modo impediri nō possunt.Sed inquantum actus exteriores sunt a virtute motiua corpali sic possunt.Et hoc mō non est libertas respectu illorum actuum.

Capituluz Tertium

Tertio notand um.q quia electio est ꝓprius act? liberi. arbitrij. Et electio non est finis. sed eoꝝ q̄ sunt ad finem. Ideo finis vltimus nō cadit sub libero arbitrio. Cū q̄ id quod est finis respectu q̄ rundam.pōt esse ordinatum etiam ad finē vlteriozem scilicet vltimū finē. Nulla aūt operatio humana est vltimus finis.nisi per accidens.inquātum ꝙungitur vltimo fini. Et ideo omniū opationū humanaꝝ potest esse electio non inquantum sunt fines sed inquantū ordinant in finem Verbi gratia. Quāuis vincere sit finis potentie militaris.ordinat tamen ad vlteriozem finē.ꝛ iō sub electione cadere potest. et sic sub libero arbitrio. Et si arguatur incōtrariū.q̄ opatio mala est ꝑter voluntatem ſm dionisiū ꝛ Aug. Nec care nemo appetit ꝓter hoc ipsum. sed ꝓter aliud quod ex eo ꝙsequitur.xv.q.i. Merito. Cū autem talis sit opatio humana.ergo nō omnis operatio humana cadit sub libero arbitrio seu volūtate. Rīdeo q̄ opatio mala potius debet dici defectus q̄ actus. ꝛ potius hoc ptinet ad impotentiam quā potentiam. Vel aliter malū in eo q̄ malum est ꝑter voluntatem est. Sed opatio mala īquantum apparet bona ꝓter illud quod inde sequitur quis.s.delectationem vel vtilitatez.sic cadere pōt sub voluntate ꝛ libero arbitrio. Verbi gratia. Apprehendit quis fornicationē nō vt malum.sed vt bonū delectabile tempore passionis. ꝛ sic vult eam Tho.sup.ij. sententiaꝝ Raineri?.

¶ De voluntario ꝛ inuolūtario. Caplm tertiū.

Eactu voluntatis

videnda sunt tria. Primo de voluntario ꝛ inuoluntario in cōi. Scōo de actibus voluntarijs quasi ab ipsa voluntate eliciis.vt īmediate ipsi? volūtatis eristentibus. Tertio de actibus voluntarijs quasi a voluntate imperatis.qui sunt ipsius voluntatis mediantibus aljs potentijs.ca.sequentibus.

Quantum ad pri .§.I.

mū.s.de voluntario ꝛ inuoluntario. Sciendum q̄ actuū humanoꝝ. Aliqui sunt omnino volūtarij. Alij inuoluntarij. Tertij mixti ex volūtario et inuoluntario. Volūtarij omnino dicunt actus illi humani.qui sponte fiunt absq̄ violentia ꝛ ignorantia et metu. Pro hoꝝ maiori declaratione sciendum ſm.b.Tho.prima secunde.q.vi. q̄ que agunt seu se mouent in finē cū aliquali cognitōe finis hoꝝ motus ꝛ actus dicunt voluntarij. Ita voluntariū dicitur esse.ſm diffinitionē Aristo. Damas.ꝛ Gre. niceni.nō solū cuius principiuz est intra.sed cū additōe.scientie. Ita cū hō maxīe cognoscat finem sui opis.ꝛ moueat seipsum īt ei? actibus.maxime voluntarium inuenīt. Sciendum est enī.q̄ quoruudā actuū seu motuū principium est in agente.seu in eo quod mouetur. Quorundam vero actuū vl motuū principiū est extra. Cū enī lapis moueat sursum.puta.cū ꝓiciat huius motionis principiū est extra lapidē. Sed cum moueat deorsum vt cum cadit.principiū huius motionis est in ipso lapide. Eoꝝ aūt q̄ a principio intrinseco mouentur.quedam mouent seipsa.quedam nō. Cū enī omne agens seu motū agat seu moueatur.ꝓpter finē illa pfecte mouet a principio intrinseco.in quibo est aliquod intrinsecū principiū. ñ solū vt moueant ꝫ vt moueāt in finem Ad hoc aūt quod fiat aliquid ꝓpter finem requirit cognitio finis aliqualis. Quicūq̄ igit sic agit vel mouetur a principio intrinseco quod habet aliquā noticiā finis. habet in seipso principium sui actus non solū vt agat.sed vt agat propter finē. Quod aūt nullā noticiam finis hz .et si in eo sit principiū actionis vel motus.nō tamen eius q̄ est agere vel moueri.ꝓpter finem est principium in ipso sed in alio a quo imprimit ei principium sui actus vel motionis in finem. Unde hmōi nō dicuntur mouere seipsa.sed moueri ab aljs. Que vero noticiaz habent finis dicuntur mouere seipsa qz ineſt principiū nō solū vt agant ꝫ vt agant ꝓpter finē. Utrūq̄ aūt hoꝝ.s. ꝛ q̄ se moueat.ꝛ finē sui motus vel actionis cognoscat. reperitur in actibo humanis.ꝛ ideo in eis ꝓprie ꝛ pfecte voluntarium inuenit. Volūtarium etiam reperitur aliquo modo in brutis .et pueris licet impfecte. Unde ꝛ pbus dicit in tercio Ethicoꝝ ꝛ Damas.ꝛ Greg.nicenus.q̄ bruta et pueri voluntario cōicant. Pro cuius declaratione sciendum ſm beatū Tho. prima secunde q.vi. q̄ cum ad rationem voluntarij requiratur q̄ principium actus sit intra agentem.cum aliqua cognitione finis.sicut cognitio finis actionis ꝛ brutis ꝛ pueris est impfecta iō etiam voluntarium in eis est ſm impfectam rationem. Dicit autem cognitio impfecte finis que in sola finis apprehensione consistit.sine hoc q̄ cognoscat rō finis.ꝛ ꝓportio actus ad finem. Et talis cognitio inuenitur in brutis ꝙ sensum et extimatiōez naturalem. Unde animal brutū apprehendens finem. non deliberat.sed subito mouetur in ipm Perfecta autem cognitio finis est non solū quādo apprehenditur tes que est finis sed etiam cuz cognoscitur ratio finis.et ꝓportio eius quod ordinatur ad ipsum finem.et talis cognitio perfecta competit soli rationali nature. Et sic etiaz voluntarium secundum perfectam rōnem. prout.s.apprehenso siue aliquis potest deliberans de fine ꝛ de bis que sunt ad finem moueri vel non moueri in ipsum. Et nota q̄ licet voluntariū denominatiue dicat a voluntate.que nominat rōnabilem appetitum vnde in brutis non reperitur.tamen voluntariuz pōt trahi ad ea in quibo

est aliqua ꝓticipatio volũtatis. ſm aliquã ꝙuemẽ etiam ad voluntatẽ. ⁊ hoc modo attribuit etiam brutis inquantũ. ſ. ꝓ cognitionẽ aliquã mouent in finem. ¶ Itẽ nota ꝙ quãuis deus mouet hominẽ ad agendũ nõ solum sicut ꝓponens appetibile sensibili vel sicut ĩmutans corpus. sed etiam sicut mouens ipsam voluntatez. Vñ ipe ait Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. nõ tñ hoc est cõtra rõnem actus voluntarij. Cũ eñ omnis motꝰ tam voluntatis ꝙ̃ nature sit a deo sicut a primo mouente, sicut non est contra rõnem nature ꝙ motus nature sit a deo, sicut a primo mouente. inquantũ natura est quoddam instrumentũ dei mouentis. ita non est contra rõnem actus voluntarij ꝙ sit a deo. inquantum voluntas monetur a deo. Est tamen de ratione naturalis et voluntarij motus ꝙ sint a principio intrinseco. ¶ Item licet de ratione voluntarij sit ꝙ principiũ eius sit intra, non tamen est contra rationem voluntarij ꝙ principium intrinsecum sit primũ principiuz Sicut in genere alterabiliũ. primũ alterans est corpus celeste. quod tamen non est primũ motũ simpliciter. sed mouet motu locali a superiori mouente. Sicut principium intrinsecũ volũtarij actus, quod est vis cognoscitiua vel appetitiua. ẽ primũ principium in genere appetitiui motus. quãuis moueatur ab aliquo alio exteriori ſm alias ſpecies motus.

Voluntarium .§.II.

dicit aliquid dupliciter. ſ. directe ⁊ ĩdirecte. Procuius declaratõe dicit. b. Tho. vbi supra ꝙ volũtarium dicit quod est a voluntate. Ab aliquo autem dꝛ aliquid dupliciter. Uno mõ directe qñ. ſ. ꝓcedit ab aliquo inquantũ est agens. sicut calefactio a calore. Alio modõ indirecte ex hoc ipso ꝙ non agit. Sicut submersio nauis dicit esse a gubernatore inquantũ desistit a gubernando. Sed sciendũ ꝙ nõ semꝑ illud quod consequit defectum actionis reducitur in agens sicut in cãz ex eo ꝙ non agit, sed solũ tunc. cũ põt et debet agere. Si eñ gubernatoꝛ nõ possit nauẽ dirigere. vel non esset ei cõmissa gubernatio nauis. nõ imputaretur ei nauis submersio que ꝑ absentiã gubernantis ꝓtingeret. Quia igit volũtas volendo. et agendo põt impedire hoc. qñ est nõ velle ⁊ nõ agere. ⁊ aliquando debet hoc. quod est nõ velie ⁊ nõ agere. imputatur ei quasi ab ipso exiſtens. cũ siz debet impedire ⁊ nõ facit. ⁊ sic voluntariũ potest esse absq̃ actu. Et qñq̃ quidẽ absq̃ actu exteriori cũ actu interiori. sicut cũ vult nõ agere. Aliqñ etiam absq̃ interiori. sicut cũ non vult. ¶ Probatur ⁊ hoc ratione tali. In eo cuiꝰ dñi sumus dicitur voluntarium. Sed nos dñi sumꝰ eiꝰ qñ est agere ⁊ nõ agere, velle ⁊ nõ velle, ergo sicut agere et velle est voluntarium. ita et nõ agere ⁊ nõ velle Ad quod. facit quod ait Ambrosius. xv. queſt. i. Non est.

Inuolũtarium .§.III

dicitur quod quis nullo modo vult. Et quia qñ fit ꝓ violentiam seu coactionem absolutam. homo nullo modo vlt. Ideo dicit ꝓbs ⁊ Damas. ꝙ est aliquid inuoluntarium ꝓ violentiam. Itẽ ꝙ̃ quia etiam quod fit ꝓ ignorantiam facti. ꝓmissa debita diligentia homo nõ vult. ideo dicit etiam ꝓbs. est aliquid inuoluntariũ ꝓ ignorantiã. Lex etiam dicit ꝙ errantis nulla est voluntas ¶ Ex pro maiori hoꝛ declaratione dicit hea. Tho. vbi supra. ꝙ duplex est actus volũtatis. Unus quidem qui est eius ĩmediate velut ab ipsa elicitus. ſ. velle. Alius autem est actus voluntatis ab ea ĩperatus. ⁊ mediante alia potentia exercitus. vt ambulare ⁊ loqui qui actus a voluntate ĩperantur mediante potẽtia motiua. Quãtũ igit ad actꝰ ĩperatos voluntas violẽtiã pati põt. inquantũ ꝓ violentiam exteriora membra impediri põt ne exequantur imperium voluntatis. Sed quantum ad ꝓprium actum voluntatis non põt ei violentia inferri. Et huius rõ est. ꝙ actus volũtatis nihil est aliud ꝙ̃ inclinatio quedam procedens ab interiori principio cognoscente sicut appetitꝰ naturalis est quedam inclinatio ab interiori principio absq̃ cognitione. Quod aũt est coactum vel violentum est ab exteriori principio vnde contra rõnem ipsius actus voluntatis est. quod sit coactus vel violentus. sicut est etiam contra rõz naturalis inclinationis vel motus. Põt eñ lapis ꝓ violentiam sursum ferri. sed ꝙ ille motus violentus sit ex naturali inclinatione eius ẽ nõ potest. Similiter etiam põt homo ꝓ violentiam trahi. sed quod hoc sit ex volũtate eius. repugnat rationi violenti. ¶ Et nota ſm hea. Tho. vbi supra. ꝙ sicut naturale dicitur quod est sm̃ inclinationẽ nature. siue inclinatio sit in natura sicut a principio actiuo. ſ. ad agendum naturale ẽ igni calefacere. siue inclinatio sit in natura sicut a principio passiuo ad recipiendũ. sicut motus celi dicitur naturalis. quia habet naturalem aptitudinem ad talem motum licet mouens sit voluntarium. Ita voluntarium dicitur quod est secundum inclinationem voluntatis. Et hoc potest esse dupliciter. Uno modo secundum actionem. puta cum aliquis vult agere. Alio modo secundum passionem. vt cum aliquis vult pati ab alio. Unde cum actio inferatur ab aliquo exteriori manente in eo, qui patitur voluntate patiendi non est simpliciter violentum. quia licet ille qui patitur non ꝓferat agendo. ꝓfert tamẽ volendo pati. Unde non põt dici inuoluntariuz. ¶ Itẽ ſm b. Tho. Licet id in quod tendit volũtas peccãdo

sit ꝓtra naturā id est contra naturā rōnalez. ⁊ malum ſm rei veritatem. tamen apprehenditur illud vt bonum ⁊ ꝓueniens nature. inquantū est ꝓueniens homini secundū aliquā passionē sensus vel habitum corruptum. ⁊ iō non sequitur. q̄ si motus violentus sit contra naturā. motus voluntans in peccando sit violentus. q̄ volūtas tendit in actum peccati vt in rem secundum naturam.

Mixtum ex vo .§.IIII.

luntario ⁊ inuolun tario dicit. quod fit ex metu seu coactione ꝯditionata. Et qō fit ex ignorantia crassa. Et quantū ad primū dicit pb̄s in tertio Ethi. ⁊ Gregorius nicenus. qō que p̄ metū agūtur mixta sunt ex voluntario et inuoluntario. p̄ huius declaratione dicit. b. Tho. prima secunde. q. vi. arti. vi. qō id quod p̄ metum agit in se ꝯsideratum non est voluntariū. sed fit voluntariū in casu. s. ad vitandū malū qō timetur. Sed si quis recte ꝯsideret. magis sunt ista volūtaria q̄ꝫ inuoluntaria. Sunt em̄ voluntaria simpliciter. ꝙ inuoluntaria ſm quid. Unūquodq̄ em̄ dicit esse simpliciter ſm quod est in actu. ſm aūt q̄ est solum in apprehensione. non est simpliciter sed ſm quid. Hoc autem q̄ p̄ metū agitur. ſm hoc ē in actu ſm q̄ fit. Cū enim actus in singularib⁹ sint. singulare autem inquantū hmōi est hic. et nunc. sed hoc id quod fit est actu ſm q̄ est hic. et nunc. ⁊ subalt̄is ꝯditionib⁹ indiuidualib⁹. Sic autem hoc quod fit p̄ metum est voluntarium. inquantū. s. est hic ⁊ nunc. put. s. in hoc casu. est impeditiuum maioris mali qō timebat. Sicut ꝓiectio mercium in mare fit voluntariū tempe tēpestatis ꝓpter timorē ꝓiculi. Unde manifestum est. q̄ est simpliciter voluntarium. Nam ꝓpterit ei ratio voluntarij. q̄ principium eius est intra. Sed qō accipiatur hoc qō p̄ metum fit. vt extra istum casum existens put repugnat voluntati. hoc non est nisi ſm considerationem tm̄. Et ideo est inuoluntariū ſm quid. i. put consideratur extra istum casum existens. Et licet quod p̄ metū fit. voluntas non ferat̄ in illud ꝓpter seipsum. tamen fertur in illud ꝓpter aliud. s. ad repellendum quod timetur malū. vnde voluntarius motus est. Sufficit em̄ ad rōem voluntarij. q̄ fiat ꝓpter aliud. Voluntarium enim est. nō solū qō volumus vt finem sed etiam quod volum⁹ propter aliud. vt ꝓpter finē. Sed in eo qō fit p̄ vim. s. absolutam. volūtas interior nihil agit. Unde differunt qō agit̄ p̄ vim. ⁊ qō agit̄ p̄ metū. sicut inuoluntarium et voluntariū. Cōcupiscētia autem q̄ est passio nō causat inuoluntariū eriaz ſm quid sicut timor. Rō est q̄ timor est de malo. cōcupiscētia aūt respicit bonū. Malū aūt ſm se cōtrariatur voluntati. Sed bonū est voluntati cōsonū. vnde magis se habet timor ad causandum inuoluntarium quam concupiscentia. immo cō cupiscentia auget voluntarium.

Quod fit ex igno .§.V.

rantia dicitur etiā mixtū voluntario ⁊ inuolūtario. Sed non intelligit̄ hoc de quacūq̄ ignorantia. Pro cuius declaratione dicit. be. Tho. ꝓma secunde. q. vi. ar. viij. q̄ ignorantia tripliciter se habet ad actum volūtatis. s. cōcomitanter. consequenter. antecedenter. Concomitanter quidem primo modo. qñ ignorātia est de eo quod agitur tñ etiam si sciretur nihilominus ageretur. Tunc em̄ ignorantia nō inducit ad volendū. vt hoc fiat. sed accidit simul esse aliquid factū ⁊ ignoratum. sicut in hoc exemplo. Cū aliquis vellet quidem hostē occidere sed ignorans occidit eum putans occidere seruū. Et talis ignorantia nō facit inuoluntarium vt pb̄s dicit. q̄ non causat aliquid qō repugnat voluntati. sed facit nō volūtarium quia nō pōt esse actu volitū quod est ignoratum. Consequenter autē se habet ignorātia ad voluntatem. inquantū ipsa ignorantia est voluntaria. Et hoc ꝓtigit dupliciter ſm duos modos voluntarij suprapositos. Uno modo q̄ actꝰ voluntatis fertur in ignorantiam. sicut cū aliq̄s vult ignorare vt excusationem habeat de peccato suo. vel vt non retrahat̄ a peccādo ſm illud Job xxi. Scientiā viaꝝ tuaꝝ nolumus. Et hec dicitur ignorantia affectata. Alio mō dicit̄ ignorantia eꝰ quod quis potest scire et debet. Sic enī nō agere ⁊ nō velle. voluntariū dicit̄ idirecte. Hoc igit̄ modo dicitur ignorantia. Siue cū aliquis actu nō ꝯsiderat quod considerare potest ⁊ debet. quae est ignorantia male electionis ex passione vel habitu ꝓueniens. Siue cū quis noticiam quā debet nō curat acquirere. Et ſm hunc modū ignorantia vniuersaliū iuris que quis scire tenetur. voluntaria dicit̄ quasi p̄ negligentiam veniens. Cū aūt ignorantia sit voluntaria aliquo istorū modoꝝ. nō causat simpliciter inuoluntariū. sed causat tñ ſm quid inuoluntariū inquantū processit motū volūtatis ad aliquid agendū qui non esset scientia p̄sente. Antecedenter se habet ignorantia ad voluntatē. qñ nō est voluntaria. et tamen est causa volendi. q̄ alias hoc non vellet. cum homo ignorat aliquā circūstantiā actꝰ quā non tenebatur scire. Et ex hoc aliquid facit quod non faceret si sciret. Puta cū aliqnis diligentia adhibita nesciret aliquem transire p̄ viam. p̄icit sagittam que interficit transeuntem. ⁊ talis ignorantia que dicitur facti. causat inuoluntariū simpliciter.

De predictis .s. .§.VI

voluntario ⁊ inuolũtario ⁊ mixto ex vtroq3 mlta habentur in iure vñ eplurib9 aliqua ponent. Vbi sciendũ. q3 regulare ẽ. q3 ea que vi met⁹ vc causa fiunt carent robore firmitate. extra de his que vi me. vc. cau. fi. c. ad audientiã. Et talia sint inuoluntaria simpliciter vel ſm quid. ¶ Pro cuius declaratione nota ſm Hai. q3 vis est maioris rei impetus. qui repelli nõ põt. ff. qõ me. cau. l. i. Oletus vero ẽ instantis vel futuri piculi cã mẽtis trepidatio. Et idem hea. Tho. in. quarto. Glis aũt seu coactio ẽ duplex ſm tho. in quarto. Et ſm gl. sup ca. de iudeis. dis. xlv. scz absoluta ⁊ ꝯditionata. Et de absoluta coactione intelligit diffinitio supradicta de vi data Et hoc quidẽ. q2 est in uoluntaria simpliciter in materijs peccatoꝝ excusat a toto. sicut si qua est mulier que violenter cognoscat. vel si violenter manus alicuius accipiat ad ponendũ thura sup ignem coã idolis ⁊ hmõi. In nullo peccatur voluntate oĩno renitente. vt habetur. xxiij. q. v. ita ne ⁊ c. sequenti. Talis etiã coactio absoluta tollit veritatem ⁊ effectũ sacramentoꝝ. vt dicit in glo. sup. c. de iudeis. dis. xlv. Si enim quis teneat violenter. ⁊ ipo reclamãte baptizet nil recipit nec caracterẽ nec gratiã et sic de ordinib9 sacris. ¶ Coactio conditionata quia hoc nõ est oĩno inuoluntaria. sed est voluutariuz mixtum. In se eñ illud nõ vellet ad quod cogit. Sed vult penas euitare quib9 cogit. ⁊ iõ assentit. Vnde nõ excusat a toto ꝟ a tanto in malis. Vnde dicit extra eo. ti. sacris. q3 licet metus culpam attenuet nõ tñ prs⁹ excludit. q2. p nullo ẽ tu quis debet ꝓmittere mortale peccatũ ¶ Et sub hac coactõne ꝯditionata ꝯplendit metus. siue coactio p metũ ſm. b. Tho. in. iij. ⁊ Pe. Que ẽ duplex. Vna. s. leuis ⁊ insufficiens. que nõ cadit in ꝯstantez virũ. vt si quis nõ timeret nõ pdere gratiam seu amicitiã alicuius. si nõ facit qõ vult: Dicitur etiam metus leuis in vno. qui nõ dicet in alio. q2 nõ est verisimile hominẽ clare dignitatis in vrbe timuisse. vel regẽ puñ militẽ suũ. vt. xxi. q. ij. c. Lotharius. ⁊. ff. q3 me. cau. l. nõ est verisimile. Illa coactio est grauis⁹ p metum. qui. s. cadit in ꝯstantem virũ. vt metus mortis vel cruciatus ⁊ talis metus excludit matrim oniũ c uo ad deum ⁊ quo ad eccĩam. ſm tho. ⁊ Pe. ⁊ Alber. in iiij. Et Hai. ⁊ Hosti. in sum. Et similiter timor stupri vel seruitutis excludit mrimoniũ. ſm prefatos doctores. Nec differt vtrũ pdicta q uatuor fiant in pſona ꝓpria. aut liberoꝝ. aut vxoris. Glñ versus. Excusare metus hos posse puta q2 vis sit Stupri siue status verberis atq3 necis Et hoc nisi postea ꝓsentiret. Talis etiam metus q ni põt cadere in constantem virũ rescindere facit ꝓtract⁹. ¶ Dicit tamen Alber. in. iiij. q3 cõpulsus p metum cadentẽ in constantem virũ. cũ ꝓmisit aliq̃d alteri vbi est iudiciũ per quod potest inueniri defensio a iudice debet soluere ꝓmissum. s. quod de se non est malũ. vt dare centum florenos ⁊ hmõi Compedit eñ actio ex lege ex canone. ⁊ iudex debet restituere facere in integrũ. Sed si defect⁹ sit iudicis. tunc nõ debet soluere vrputo Et hoc si iuramentũ non interuenit. Nam tunc soluenduz est. Vel faciat p supiorẽ relaxare. Si autem iam violauit iuramentũ non soluendo. veniẽs ad pẽnitentiam nõ est cogendus ad dandũ ꝓmissum. sed penitentia iniungenda de peccato ¶ Ista enim coactio conditionata. ⁊ si nõ impediat veritatem sacramentoꝝ in suscipiente. impedit tñ effectum secundariũ. s. gratiã. Qui eñ suscipit baptismũ vel ordinem. timore. ne amittat vitã vel substantiam. alias nõ susceptur⁹ nõ recipit gratiam sed caracterem vtiq3 recipit. vt dicit in gl. in dicto. c. de iudeis. dis. xlv. Idem Hay. ⁊ Tho. ¶ Et quãuis nullus sit cogendus ad fidem vel sacramenta etiam coactione conditionali vñ dicitur de iudeis Precipit sancta synod⁹ nemini vim inferri ad credendũ. Non eĩ inuiti saluandi sũt. s. tales sed volentes. vt integra sit forma iusticie. dis. eadem. Tamen si qui coacti sunt p talem coactionẽ conditionatam. cogendi sunt ad seruandum fidem ⁊ regulas christianoꝝ. quã necessitate susceperũt. vt dicit in dicto. c. de iudeis. Non aũt cogendi sunt qui absoluta coactione sũt coacti. quia nil acceperũt. ¶ Que etiã fiunt ex ignorantia nõ inuincibili. sed ꝓcedente ex negligẽtia que dicit crassa ignorantia. sunt inuolũtaria mixta. Et de his. xv. q. i. §. Sed hoc. ⁊. ca. sequenti. Item nõ solum que fiunt coactione absoluta sũt inuoluntaria simpliciter. Sed etiã que fiũt mẽte omnino alienata et ideo nõ imputant ad culpam vel penã. Glñ Aug. Aliquos scimus subito tementes factos. ferro. fuste. morsib9. lapidib9 multos nocuisse. quosdam etiã occidisse. captos aũt industria in iudicijs oblatos minime reos facto. eo q3 nõ voluntate sed impellente vi. nescio qua hec gesserunt nescientes. xv. q. i. aliquos. nec obstat. c. si quis insaniens. q. ea. Vbi pna dicit imponenda ei qui in insania fecit homicidiuz. reuerso ad ꝓpriũ sensuz. Hoc eñ fit vt dicit ibi gl: ad cautelam. q2. s. forte nõ totaliter erat mẽte alienatus. ar. xxxiij. q. ij. in lectũ. Et ne deseratur eccĩastica disciplina. vt xxiij. q. v. excõicatoꝝ. Jo. Dõ autem gratianus dicit in sequenti. §. q3 ideo penitentia iniungit tali. quando ex culpa sua incurrit insaniam. Et sic videt ei imputari aliquo mõ tunc dicit glo. Jo. q3 illa opinio Gratiani nõ est approbanda. q2. talis satis ipo iure punit. iij. q. ix. c. indicas. De voluntario simpliciter intelligit. illud Ambro. Illa cauenda sunt flagitia que ex nostra pdeunt voluntate. delicta iuuẽtutis et irrationabiles corpoꝝ passiones Quoꝝ nos sum⁹ vñi. principia extrinsecus non requiramus. nec

Capitulū Quartum

veriuem⁹ in alios sed agnoscam⁹. que ꝓpria nr̃a sunt q̃ possumus ñ facere si volum⁹. D⁹electōz mali pon⁹ nobis dēmus ascribere. xv. q. i. Illa. De actibꝫ volūtatis ab ipa de ĩmediate elicitꝫ. et de ipo velle qui ē primus actus ¶ Capm. nūj.

Deinde videndū

est de actibꝫ voluntatis ab ipa ĩmelicitis. Mouet aut̃ voluntas in finem. r in ea que sunt ad finem. Primo igitur agendum de actibꝫ voluntatis ab ea eliciꝫ. quibus mouetur in finem. Et hi sunt tres. s. velle. frui. r intendere. Deiñ de actibꝫ volūtatiꝫ quibꝫ mouet in ea que sunt ad finem. Et hi sunt tres scz eligere q̃ ñ ꝑcedit ꝙsulere. scōs est ꝙsentire tertius vri. ¶ Et q̃tum ad primos actus sciendum q̃ cum actus volūtatis primo sit ĩspectu finis. Volūtas ipa respicit finez tripl̃r. Uno modo absolute. r sic dr actus eius volūtatis seu volitio. put. s. absolute volumus vel sanitatem vel si quid aliud est hmōi. Alio modo volūtas ĩspicit finem. ꝑm eam ꝙsideratōem. qua in ipo quiescit. r talis actus voluntatis dr fruitō. Tertio modo considerat̃ finis. put volūtas respicit ipsum. ꝑm q̃ est terminus alicuius quod in ipm ordinat̃. Et actus volūtatis ꝑm hanc ꝙsiderationem seu respectum dr intentio. Non enim ex hoc solum dicimur intendere sanitatem q̃ volum⁹ eam. sed quia volumus per aliquod aliud ad eā puenire. vt per medicinam r hmōi. Hec beatus Tho. i. ij. q. xij. ar. i. Et q̃tum ad primum actuz voluntatis qui est velle. inspicienda sunt tria Primum de quo sit volūtas. Secundū a quo moueatur voluntas. Tertiuz quomodo moueatur voluntas

Quantuz ad pri .§. I.

mum volūtas seu velle est ñ de bono. Unde dio⁹. dicit. nij. c. de diui. no. q̃ malū est ꝓter volūtatez eo q̃ omnia appetūt bonum. Sed bonum de q̃ non ē voluntas non est semper vr̃ bonuz. Sz aliqñ verum. aliqñ apparens bonum r act⁹ peccati. Pro cuius declaratōne dicit. b. Tho. i. ij. q. viij. ar. i. q̃ volūtas est appetitus rōnalis. Ois autem appetitus nō est nisi boni. Huius rō est. Quia appetitus nō est aliud q̃z inclinatio appetentis in aliquid. Nihil aūt inclinat̃ nisi in aliquid sile r ꝙueniens. Cum igit̃ omis res inq̃tum est ens r substātia sit quoddam bonum necesse est vt omnis inclinatō sit in bonum. Et non ē quod pba dicit in. i. etbi. q̃ bonum est q̃ omnia appetūt ¶ Sed ꝙsiderādum ē q̃ cū omnis inclinatio ꝙsequatur aliquam formam. Appetitus naturalis ꝙsequitur formam in natura exĩtem. Appetitus aūt sensitiuus vel intellectiuus seu rōnalis qui dr volūtas ꝙsequit̃ formaz apprehensaz. Sicut ergo id in quod tendit appetitus naturalis. est bonuz exñs in re. ita id in q̃ tendit appetitus aīalis seu rōnalis est apprehensum. Ad hoc ergo q̃ voluntas in aliquid tendat non requirit̃ q̃ illud sit bonum in rei veritate. ñ q̃ apprehendat̃ in rōe boni. ꝓpter hoc phūs dicit ij. phisicoꝝ q̃ finis est bonum vel apparēs bonū lz eadem potentia sit oppositoꝝ. Sicut visus est albi r nigri non tamen eodem mō. Sic voluntas est boni r mali. Sed ad bonum se bēt illud appetēdo. et ille actualis appetitus dr voluntas seu velle. Ad malum se habet volūtas fugiendo r ipa fuga mali magis dicitur voluntas nō malum ipm. Volumus em̃ non malum sed fugere malum. r hoc habet rōnem boni. Futura aūt r si non sint in rer̃ natura. apprehenduntur tamē sub rōne boni vt ennia rōnis. sicut etiaz sunt priuationes r negatōes vt non loqui non operari. que dñr entia rōnis. r sic in ens tendit voluntas. Unde r phūs dicit in. v. etbi. q̃ carere malo hꝫ rōnem boni ¶ Volūtas put signat actum ipius volitiue potēt̃ ꝓprie est finis. non eoruz que sunt ad finem. Pro cui declaratiōe di. b. tho. i. ij. q. viij. ar. ij. q̃ volūtas q̃ñq̃z dicitur potentia qua volumus. q̃ñq̃z dr ipse actus volūtatis. Secundum ergo q̃ volūtas nominat potēt̃iam. sic se extendit ad finem. r ad ea que sunt ad finem. Ad ea em̃ se extendit vnaquęq̃ potēt̃ia in quibꝫ inueniri potest quo quomodo ratio sui obiecti. Sicut visus se extendit ad omnia que ꝑticipāt quoquomodo colorem. Ratiō aūt boni quod est obiectum potēt̃ie voluntatis. inuenit̃ non solū in fine sed etiam in bis que sunt ad finem. Sz ꝑm q̃ volūtas nominat actum sic ꝓprie loquendo est finis tm̃. Cuius rō est. quia omnis actus denominatus a potēt̃ia denominat simplicē actū illius potēt̃ie. Sicut ītelligere nominat simplicem actum intellectus. Simpler aūt actus potentie tendit in id q̃ ꝑm se est obiectum potentie. Id autem quod ꝓpter se est bonum r volitū est finis. Unde volūtas ꝓprie est ipius finis. Ea vero que sunt ad finem non sunt bona vel volita ꝓpter seipa sed in ordine ad finem. Unde voluntas in ea non fertur nisi quatenus fertur in finem. Unde hoc ꝑm quod in eis vult est finis Actus volūtatis potest ferri in finem absq̃z h q̃ feratur in ea que sunt ad finem. Sed in ea que sunt ad finem inq̃tum hmōi ferri non potest nisi feratur in finem. Unde vno actu fert̃ in vtrūq̃z. Hec sic pbat. be. Thomas prima secunde. q. viij. arti. iij. cum finis sit ꝑm se volitus. Id aūt quod est ad finem non sit volitum nisi ꝓpter finem. manifestum est q̃ voluntas potest ferri in finem absq̃z hoc q̃ feratur in ea que sunt ad finē Sed in ea que sunt ad finem inq̃tū huiusmodi voluntas ferri non potest nisi ferat̃ in finem

Sic igitur voluntas in finem fertur dupliciter Uno mõ absolute ſm ſe. Alio modo in ratõe volendi ea que ſunt ad finem. Manifeſtuz eſt ergo q̃ vnus ⁊ idem motus voluntatis eſt quo fert̃ in finem. ſm qõ eſt ratio volendi ea que ſunt ad finem. ⁊ in ip̃a que ſunt ad finem. Sed alius actus eſt quo fertur in ip̃m finem abſolute. Et q̃n doq̃ procedit tẽpore. Sicut cum aliquis p̃ius vult ſanitatem. ⁊ poſtea deliberans quomõ poſſit ſanari, vult conducere medicum vt ſanet̃. Exemplũ. Quãdocũq̃ videtur color videtur ⁊ lumen eodem actu. põt tamen videri lumen abſq̃ hoc q̃ videatur color. Et in executõne quidem operis ea que ſunt ad finem ſe habent vt media finis autem vt terminus. Sed in volitõe eſt econuerſo. Nam voluntas per finem tanq̃ p̃ mediũ deuenit ad volendum ea que ſunt ad finem. Sicut intellectus deuenit in concluſiones per principia que media dicuntur. Unde ſicut intellectus aliquando intelligit medium. ⁊ ex eo non p̃cedit ad concluſionem ⁊ ambulans ad aliquem locum. aliquando perſiſtit in medio itineris. et non peruenit ad terminum. Sic ⁊ volũtas aliquando vult finem ⁊ nõ p̃ringit ad volenduz id quod eſt ad finem

Quantum ad ſecũ. §. II

dum circa actum voluntatis. ſ. a quo ſit ipſe act⁹ ſeu motus voluntatis. Ubi ſciendum q̃ motus voluntatis eſt a deo. vt a primo motore omniuz Eſt a potentia volitiua quantum ad exercitium actus. ſm ratõnem finis. precipue in volẽdo finem. quia per hoc q̃ vult finem mouet volũtas ſeipſam in volendo ea que ſuut ad finem. Eſt et motus voluntatis ab intellectu ip̃ius volentis vt a p̃ſentante ei obiectum ſuum. quod eſt bonum apprehenſum per intellectum Eſt quando q̃ ab appetitu ſenſitiuo vt a trahente ipſum. per paſſionem ſub apparentia boni Et quantum ad primum q̃ actus voluntatis ſit a deo oſtendit apoſtolus Phili. ij. dicens. Deus eſt qui operatur in nobis velle ⁊ perficere. Pro cuius dcta ratõne dicit beatus Thomas. i. ij. arti. vi. q̃ ſicut motum naturalem rei a cauſare non poteſt. niſi quod eſt aliqualiter cauſa rei vt q̃ lapis moueatur deorſum. Nam cum mouetur ſurſum per actum hominis. qui homo naturam lapidis non cauſat. motus ille non eſt naturalis. ſed violentus. Ita ⁊ ſi homo habens voluntatem moueri poſſit ab aliquo quod non eſt cauſa eius. vt ab alio homine per violentiam. motus tñ volũtatis eius q̃ ſit ab aliquo extrinſeco. quod non ſit cauſa eius eſt impoſſibile. Voluntatis autem cauſa nihil aliud eſſe poteſt q̃ deus. Et hoc dupliciter Primo ex hoc q̃ voluntas eſt potentia aĩme rationalis. que a ſolo deo cauſatur per creatõnem. vt dictum eſt ſupra. Secundo ex hoc patet q̃ voluntas habet ad vniuerſale bonum ordinez. Dũ autem aliquid bonum p̃ participatõem dicit̃. ⁊ eſt quoddam bonum particulare. Particularis autem cauſa non dat inclinatõnem vniuerſalem. Unde nec materia p̃ia que eſt in potentia ad omnes formas poteſt cauſari ab aliquo particulari agente. Nec tamen ſequitur q̃ cum homo vult malum. deus moueat volũtatem ei⁹ ad illud malum. quia ip̃e eſt motor ⁊ vniuerſale obiectum volũtatis. quoniam ſm beatum Thomã vbi ſupra. Deus mouet volũtatem hominis ſicut vniuerſalis motor ad vniuerſale obiectũ voluntatis. quod eſt bonũ. Et ſine hac vniuerſali motõne homo non põt aliquid velle. Sed bõ p̃ rõnem determinat ſe ad volendum hoc vel illud q̃ eſt vere bonum vel apparẽs bonũ. Sed interdum mouet ſpecialit̃ deus aliquos ad aliquid determinate volendũ. quod eſt bonũ. ſicut ĩ his q̃s mouet per grãm. Mouet etiam voluntas ad actum ſuũ ab intellectu. Unde pbũs dicit in. iij. de anima. q̃ appetibile intellectũ eſt mouẽs nõ motum. Volũtas autem eſt mouens motum. Motũ. ſ. quia mouetur ab intellectu. Mouens quia mouet alias potentias. etiã ip̃m intellectum q̃ntum ad exercitiuz actus. id eſt ad intelligenduz. Non tñ mouet intellectus voluntatẽ ex neceſſitate. Unde Augu. tractans illud pſal. Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificatõnes tuas ꝛc̃ ait. Preuolat intellectus. ſequit̃ tardus aut nullus effectus. Scimus bonum nec tam̃ delectat agere. Cuius rõ eſt ſm beatũ Tho. quia ſic̃ imaginatio formę conuenientis vel nociui ſine extimatione non mouet appetitum ſenſitiuum. ita nec apprehenſio veri ſine ratõne boni nec appetibilis mouet volũtatẽ. Unde ĩtellectus ſpeculatiuus non mouet ſed practicus. vt dz in. iij. de anima. Pro maiori horum declaratiõe dicit. b. Tho. i. ij. q. ix. arti. i. Intãtum aliquid indiget moueri. in q̃tũ eſt in potẽtia ad plura. Oportet eñ vt id quod eſt in potẽtia reducatur ad actum p̃alicuius quod eſt actu. ⁊ hoc ẽ mouere. Dupler autem aliqua vis aĩme inuenit̃ eſſe in potentia ad diuerſa. Uno modo q̃tum ad agere ⁊ nõ agere Alio modo quantũ ad agere hoc vel illud. Sicut viſus quandoq̃ videt actu. ⁊ quandoq̃ non videt. ⁊ q̃ñq̃ videt album. q̃ñq̃ nigrum. Indigz igit̃ mouẽte q̃tũ ad duo. ſ. q̃tum ad exercitium ⁊ vſum actus. Et q̃tum ad determinatõz actus Quoꝝ primũ eſt ex parte ſubiecti. quod inuenitur quãdoq̃ agens. quandoq̃ non agens. Aliud eſt ex parte ſubiecti ſm q̃ ſpecificatus act⁹. Motio aũt ip̃ius ſubiecti eſt ex agente aliquo Et cũ omne agens agat p̃pter finem. principium hui⁹ motõnis eſt ex fine. Et inde eſt q̃ ars ad quaz p̃tinet finis. mouet artẽ ad quam p̃tinet id qđ eſt

Capitulū Quartum

ad finez suo impio. sicut gubernatoria ars imperat nauifactiue. Bonuz aūt in communi quod habet rationem finis. est obiectum voluntatis Et ideo ex hac parte voluntas mouet alias potētias anime ad suos actus. vtimur enim ⁊ aliis potētijs anime cum volumus. Nam fines ⁊ perfectiones omniū aliarū potentiaruz cōprehenduntur sub obiecto vnluntatis sicut quedā particularia bona Semper enim ars vel potētia ad quā pertinet vniuersalis. mouet ad agendum artem vel potentiaz ad quaz pertinet finis particularis sub illo vlī cōphēsū Sicut dux exercitꝰ qui intendit bonum cōmune ꝑm ordinē totius exercitus mouet suo imperio aliquez ex tribūis qui intendit bonū vnius aciei Obiectum autē mouet determinādo actū ad modū principij formalis. a quo in rebus naturalibus actio specificatur sicut calefactio a calore Primum autem principium formale est ens ⁊ verum vniuersale quod est obiectum intellectus Et ideo isto modo motionis intellectus mouet voluntatem sicut repsentans ei obiectum suum Mouetur volūtas etiam ad actum suū a seipa. Cum enim sit dña sui actus. ⁊ ipa sit velle ⁊ non velle. qđ nō eēt si non haberet in potestate sua mouere seipsam ad volendum sequitur quod a seipa mouetur. Unde Eccle. xv. dr. Posuit deus ante illuz ignē hominem bonum ⁊ malum ad quodcūqꝫ voluerit extendat manū suam Pro huius dcla ratōne dicit beatus Thomas prima scde. q. ix. arti. iij. Ad voluntatē pertinet mouere alias potētias ex ratōne finis qui est obiectum volūtatis. Sed hoc modo se habet finis in appetibilibꝫ sicut principium in intelligibilibꝫ. Manifestum ē autem qꝫ intellectus per hoc qꝫ cognoscit principiū reducit seipm de potentia in actum quantuz ad cognitōnem conclusionum. Et hoc modo mouz seipm. Et similiter voluntas per hoc qꝫ vult finem mouet seipam ad volendum ea que sūt ad finem. Non autem eodem modo mouetur ab intellectu ⁊ seipa. Sed ab intellectu mouetur ꝑm ratōnem obiecti inqꝫtum ipm sibi repsntat. A se ipa mouetur ꝑm rōnem finis. inqꝫtum vult ea que sunt ad finem ꝓpter finem. Nec ꝑm idē voluntas mouet ⁊ mouetur sed ꝑm diuersa. quia cum vult finem est quidem in actu voluntas q̄ ad finem. In potentia autem quo ad illa q̄ sunt ordinata ad illum finem. Cuz aūtē vult actu ea que sunt ad finem. reducit se de potētia in actuz respectu illoꝝ ⁊ sic vt mouēs est inqꝫtū vlt finez vt mota inqꝫtum vult ea que sunt ꝓpter finē Mouet volūtas ad actum suum qñqꝫ ab appetitu sensitiuo sicut ab alliciente. Unde Jaco. i. dr. Unusquisqꝫ temptat a concupia sua abstractus et illectus. Non enim abstraheretur quis a concupia nisi voluntas eius moueret ab appetitu sensitiuo in quo est concupiscentia. Pro huius declaratōne dic. b. Tho. i. ij. q. ix. arti. ij. q. id quod apprehenditur sub ratōe boni ⁊ cōuenientis mouet voluntatem per modū obiecti. Qz autem aliquid videat bonum ⁊ quemēs ex duobus contingit. s. ex ꝯditōe eius qđ ꝓponit ⁊ eius cui ꝓponitur. Conuenies enim ꝑm relatōem dicit vñ ⁊ ex vtroqꝫ extremo dependet. Et hinc est qꝫ gustus diuersimode dispositus non eodem mō accipit aliquid vt quemēs ⁊ vt non cōueniens. Unde ⁊ phūs dicit in. ij. etbico. Qualis vnusquisqꝫ est. talis finis videtur ei. Manifestuz est autem qꝫ ꝑm passionem appetitus sensitiui immutatur homo ad aliquam dispositiōem. Unđ ꝑm qꝫ homo est in passione aliqua videt aliquid ei vt cōueniens. qđ non videtur eidem extra passionem existenti. sicut irato videt quod non videt quieto. Et per hunc modum ex pte obiecti appetitus sensitiuus mouet voluntatez. Et q̄uis voluntas sit prestantioz appetitu sensitiuo simpliciter loquendo. ⁊ agens ⁊ mouens sit naturaliꝫ pstantius patiente ⁊ moto ꝑm Aug. tamen quo ad illum. in quo passio dñatur. appetitus sensitiuus est prestantioz voluntate. ⁊ ideo voluntas vt mota ⁊ patiens subiacet appetitui sensitiuo. Et q̄uis volūtaz actus sit vniuersalis. quia sequitur apprehensionē intellectus qui est vniuersalium. tñ quia actus ⁊ electōes hoīuz sunt circa singularia. Unde est qꝫ quia appetitus sensitiuus est virtus pticularis. quia sequiꝫ apprehensionem sensus qui est particulariuz repz. habet magnam virtutem ad hoc qꝫ sic dispona vt ei aliquid videatur sic vel aliter circa singularia. Mouetur etiam qñqꝫ volūtas a rebꝫ sensibilibꝫ sibi ꝓpositis exterius. Nam volūtas mouet ab obiecto. Sed obiectum volūtatis potest esse aliqua res exterioz sensui ꝓposita. sicut Bersabee visa a Dauid. mouit volūtatem eius ad ꝯcupiscēdum. Unde ⁊ Joā. dicit prima epla Nolite diligere mundum neqꝫ ea que in eo sunt. s. sensibilia. Dilectio est actus volūtatis. Mouent ergo ista exteriora volūtatem sicut obiecta non de necessitate. Nec etiam mouēt eo modo quo mouetur voluntas qꝫtum ad exercitium actus. ab aliquo exterioꝛi agente ⁊ imprimente in ipam voluntatem ⁊ influente. Sic enim a solo deo mouetur. non autem ab angelis etiaz bonis Quāuis enim angelus operetur in intellectum hoīs confortando lumen ipius ⁊ illustrando fantasmata. non tamen operatur in voluntatez mouēdo ipam Qz nec a corpoꝛibꝫ celestibꝫ seu planetis potest moueri voluntas directe. Nec in ipsam pñt imprimere vel operari directe. Et ratio est ꝑm beatum Thomaz prima secunde. q. ix. ar. v. Quia nullum corpus potest agere in rem corpoream sed econuerso. Intellectus ⁊ voluntas

sunt potentie anime que non sunt affixe organis corporeis. & sunt pure immateriales. & ideo impossibile est q̃ vllum corpus celeste directe ipsam intellectum vel voluntatem Indirecte ꝑ̃t imprimere inq̃ntum videlz volũtas moueri potest ad aliquid ab appentu sensitiuo per passiones eius. In appetitum autez sensitiuum sicut & in alias vires sensitiuas imprimere possũt corpora celestia. quia affixe sunt organis corporeis. Que organa corporis sicut & ipa corpora omnia inferiora subiacent influentijs & impressionibꝫ corporum celestium. Sicut autem voluntas ipsa non cogitur ad sequendum appetitum sensitiuum. cuius instigetur & libera est. Nec etiã cogitur ad appetendum ipa sensibilia que proponuntur. in que habent impressionem & operatõnem corpora celestia. Ita non cogitur a constellationibus et influentijs corporum celestiuz ad volendum

De tertio. s. de .§. III.

modo quo mouetur voluntas ad actum suum Sciendum q̃ mouetur ad quedam de necessitate & naturaliter. vt ad volendum bonũ i communi. & vltimum finem seu beatitudinem. et q̃ conueniũt alijs potẽtijs. vt cognitõem veri que semper quenit intellectui. & esse & viuere. et alia hmõi. que respiciũt consistentiam naturalem. Ad quedam alia mouetur cõtingenter & nõ naturaliter vt ad omnia alia. Pro horum declaratione dicit. b. Thomas prima. q̃. q. r. arti. q̃. Q̃ voluntas mouetur dupliciter Uno modo quãtum ad exercitium actus. s. ad velle & non velle. Alio modo q̃ntum ad specificatõnem actus. scz ad velle hoc aut illud Primo modo voluntas a nullo obiecto ex necessitate mouetur. potest enim aliquid de quocũq̃ obiecto nõ cogitare & ꝑ ꝑ̃s necactu vel illud. Sed q̃ntum ad scõm motõis modum volũtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouetur ab aliquo autem non In motu enim cuiuslibet potentie a suo obiecto considerande ẽ ratio. per quam obiectum mouet potẽtiam. Uisibile enim mouet visum sub ratõne coloris actu visibilis. Unde si color ꝓponatur visui ex necessitate mouet visum. nisi aliquid visum auertat quod pertinet ad exercitium actus. Si autẽ ꝓponeretur aliquid visui. quod nõ omnibꝫ modis esset color in actu. & ꝑm aliquid esset tale. et ꝑm aliquid non tale. non ex necessitate visus tale obiectum videret. posset enim non intendere in ipm ex ea parte qua non est coloratum in actu. & sic ipm non videret. Sicut autem coloratum in actu est obiectum visus. ita bonum est obiectum voluntatis. Unde si ꝓponatur aliquod obiectum voluntati quod sit vniuersaliter bonum. & ꝑm oẽm cõsideratõnem ex necessitate volũtas in illud tenderet si aliquid velit. Non enim potest velle oppositum. Si aũt ꝓponat ei aliqd obiectum qd̃ non ꝑm omẽm ꝑsideratõem sit bonum non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cuiuslibet boni habet rationem non boni. ideo id solum bonum quod ẽ perfectum & cui nihil deficit. est tale bonum qd̃ volũtas non potest nõ velle. quod est beatitudo Alia autem pticularia bona inq̃ntum deficiunt ab aliquo bono possunt accipi vt nõ bona. et ꝑm hanc consideratõnem possunt repudiari vel acceptaria volũtate que potest in idez ferri ꝑm diuersas consideratõnes. Sicut enim intellectus de necessitate mouetur ab obiecto quod est semper & ex necessitate verum non ab eo quod põt esse verum & falsum. s. a. contingente. Sic & voluntas a bono perfecto cui nihil deficit. vult etiaz ꝺ necessitate ea que sunt ad finem sine quibꝫ finis habere non potest vt esse viuere & hmõi Et q̃ vult homo ex necessitate. vult etiam naturaliter Quãuis enim voluntas diuidatur contra naturam sicut vna causa contra aliam. quedam eẽ fiunt naturaliter & quedam voluntarie. Et alius modus causandi est ꝓprius voluntari que ẽ domina suorum actuum & habet viam ad opposita. Alius modus causandi est ꝓprius nature. que est determinata ad vnum nec habet viã ad oppositum. Tamen quia volũtas in aliqua natura fundatur. necesse est q̃ modus ꝓprius nature q̃ntum ad aliquid participetur a voluntate. sicut quod est prioris cause participatur a posteriori. Est autem in vnaquaq̃ re primum ipsum esse quod est per naturam. q̃ velle quod ẽ per voluntatem Et inde est q̃ volũtas aliquid vult naturaliter & ita determinate q̃ nõ habz viam ad oppositum. vt beatitudinem bonum i cõmuni esse viuere. Et dicitur hic naturale ꝑm q̃ natura dicitur quelibet substantia & quodlibet ens. Et ꝑm hoc dicitur naturale rei quod conuenit ei ꝑm suam substantiam. & hoc est q̃ per se ineſt ei. Et sic accipiendo semper principiuz in his que conueniunt rei oportet q̃ sit naturale. Et hoc apparet in intellectu. Nam prĩcipia naturalis cognitõnis sunt naturaliter nota. Similiter etiam principium volitiuorum oportet q̃ sit aliquid naturaliter volitum & hoc est bonum in communi & vltimus finis Motus voluntatis cum sit a deo vt a primo mouente. nõ tamen est motus necessarius ille sed contingẽs nisi in his que naturaliter vult de quibus dictum est. Unde Eccles. xv. dicitur q̃ deus ab initio constituit hominem & reliquit eum in manu consilij sui. s. ad volendum vel non volẽdũ hoc vel illud. Pro cuius declaratõe dicit. b. tho. i. ij. q. ar. nij. vt dicit dionis. Ad ꝓuidentiam diuinam non pertinet corrumpere naturam rerũ

Capitulū Quintum

sed seruare. Unde mouet omnia fm eorum cō/ditionem. ita q̄ ex causis necessarijs per motiōz/dinam sequūtur effectus ex necessitate. Ex causis autem contingentibz consequūtur effect⁹ cō/tingenter. quia igitur voluntas est actuum p̄n/cipium non determinatum ad vnum ē indiffe/renter se hās ad multa. sic deus ipam mouet q̄ non ex necessitate ipsam determinat ad vnum. sed remanet motus eius contingens ⁊ non ne/cessarius. nisi in his ad que naturaliter mouet. Sed ab appetitu sensitiuo cum mouetur volū/tas non mouet ex necessitate. Naz si talis ē pas/sio in appetitu sensitiuo q̄ tollat totaliter vsum rōnis vt in freneticis ⁊ amentibz. tunc actus tal⁹ hominis non est actus voluntatis sed simil⁹ bru/torum actibz. Sed non totalit⁹ absorbet ratōnem passio sicut cum remaneat aliquo modo iudiciū/ratōnis liberum. sic ⁊ motus voluntatis. Unde non necessario mouetur ab appetitu per passiōz ad qđ facit qđ dr Gene. nō. Sub te erit appeti/tus eius ⁊ tu dñaberis illius.

De scđo actu voluntatis qui dr frui Caplm. v.

Frui est secundus actus elicitus a volūtate. Ubi notā/dum fm. b. Thomam i. ij. q. xi. q̄ vi/sio dei inq̄tum est visio est actus intellect⁹. In/q̄tum autem est bonum ⁊ finis est voluntatis obiectum. ⁊ hoc modo est eius fruitō. Et sic būc finem consequitur intellectus vt potētia attīgēs/voluntas tanq̄z potentia mouens ad finez ⁊ fru/ens fine iam adepto. Item no. fm. b. Tho. vbi supra q̄ in declaratōe quam importat fruitio duo sunt. s. perceptō conuenientis que pertinz ad apprehensiuam potentiam. ⁊ complacētia ei⁹ qđ offertur vt q̄ueniēs. ⁊ hoc pertinet ad appetitiuā in qua ratio delectatōnis perficitur. Deo quorū declaratōe dicit. b. Tho. in primo sen. di. i. Ubi diffuse tractatur illa materia etiam in textu. q̄ fruitō consistit in optima operatōe hōis. cum fruitio sit vltima felicitas hōis. Felicitas aūt nō ē in habitu sed in operatōne fm pbūm. Op/tima aūt operatio hō mis ē operatō intellect⁹ ad nobilissimum obiectū quod ē deus. Unde ipsa visio diuinitatis ponit tota substātia nostre be/atitudinis. Iurta illud Joā. xvij. Hec ē vita e/terna vt cognoscāt te ⁊c. Et ipa aūt visione cum ipsum visum nō videat⁹ per similitudinē ⁊ p̄ēnti/am efficit⁹ quodammō intra videtem ⁊ ita est cō/prehensio que succedit spei. q̄ sequēs visionez q̄/ succedit fidei. sicut ⁊ spes quodammō generat⁹ ex fide. Et ex hoc q̄ ipm visum receptum ē intra videtē venit sibi ipm videtem. vt fiat quasi q̄daz/mutua penetratio per amorē. Sicut dr. i. Jo. nō. Qui manet in caritate in deo manet ⁊c. Ad vni/onem autem maxime q̄uenientis sequit⁹ summa delectatio. Et in hoc perficit⁹ nostra felicitas q̄m nomiat fruitō. Ex pte sui cōplemēti magis⁊ ex parte principij cū includat in se quādam delec/tatōem. Et ideo ipa fruitio est actus volūtat⁹ et fm habitum caritatis q̄z⁊ fm ordinē ad hītus ⁊ potentias p̄cedentes. Quāuis em̄ cōcurrat ad fruitōem predicta tria. s. visio. p̄hēsio. ⁊ ama/tio. pficitur tamē ipa in amore. Et alie quidem/vtutes p̄iungūt nos deo per modū meriti ⁊ dis/positōis. caritas per modum perfecte vnōis

Dant⁹ aūt diuerse diffinitōes eius fm diuer/sos respectus. Et prima est q̄ frui est amore ihe/rere rei p̄pter se. Hoc dat⁹ p̄ oppatōnem ad obiec/tum ⁊ habitum elicientem actū. Alia ē Aug. di/centis. Fruimur cognitis in quib⁹ voluntas de/lectata cōquiescit. Hec datur per cōpatiōem ad potentiam cuius ē actus fm ordinem ad potēti/am p̄cedentem. s. cognitōem que pertinet ad in/tellectum. Tertia est q̄ frui est cum gaudio vti nō spe sed rei iam habite. Hec dat⁹ per cōpatōez/ p̄sequētem actum inq̄tū ē perfectū. s. gaudium de re habita. nec ē incōueniēs q̄ de vna re dent⁹ plures diffinitōnes fm diuersas cās vel p̄prieta/tes. Quando autem exprimeretur totum esse rei fm omēs cās eius. tūc diffinitōes predicte nō essent nisi vna

Quo fruendum .§. I

sit. Ad quod dicendum fm. b. Tho. vbi supra q̄ frui aliquo dr tripliciter. Uno modo sicut obiec/to. Et hoc modo solo deo fruēduz ē. Et sic dicit Augu. q̄ fruendum ē solum illis rebz que nos beatos faciūt. s. p̄sonis dīnis. p. f. ⁊ spūsancto. quia ad bonitatem ipius dei ordinatur tota bo/nitas vniuersi. sicut bonitas totius exercitus ad bonum ducis. Secūdo modo sicut habitu elici/ente actum fruitōnis. Et hoc modo beatitudie/ create ⁊ caritate fruēdum ē. Deus enim facit be/atos effectiue. dando sei ipm ⁊ causando ipāz be/atitudinem. Beatitudo aūt creata formalit⁹ fa/cit beatum. sicut albedo facit album. Tertio mo/do fruimur aliquo sicut instrumento fruitōnis ⁊ hoc modo fruimur potentia cuius fruitio ē ac/tus. Quia vero humanitas xp̄i non est finis vl/timus. ideo in visione eius non est p̄prie fruitō sed quoddam accidentale gaudium. ⁊ non sub/stantialis beatitudo. Homine autem quocūq̄z/ sancto non est fruendum simplit sed in deo. Iux/ta illud quod ait ap⁹s ad philemenez. Fruar te in xp̄o. Ubi autem cum homine in deo frueris/ magis deo q̄z homīe frueris. Et sic fm Thomā/ ibi obiectum fruitōis est deus. corepsentās ip/sum obiectum per similitudinē gratie in qua ī habitat deus. Peccatore aūt non est fruendum in deo. quia non est in eo gratia que facit deum

inhitare. que quidē est exemplar exp̄ssum ipsius summe bonitatis qua fruēdum ē. Et multo minus creatura irrationali fruendum est. Non ei sufficit ad hoc similitudo imaginis l' vestigij. Ex requiritur similitudo gratie. Tribus autez personis dinis est vna fruitōe fruendum. Huius ratio est duplex ſm.b. Thomam vbi.s. Prima ē ex parte essentie. Obiectum enī fruitōis est summa bonitas. Unde fruitō respicit vnā quācz personam ꝓut est summum bonū. Unde cum eadē numero sit bonitas trium personarum eadē erit ⁊ fruitō. Alia vero sumitur ex parte ꝓprietatum Sicut enim dicit phūs qui cognoscit vnum relatiuorum cognoscit ⁊ reliquuz. Et sic cum tota fruitō originetur ex visione vt dictum est. q̄ fruitur vno relatiuorū incz̄tum hmoi. fruit ⁊ reliq̄ prima ratio melior.

Quorum fit fruitio. §. II.

Hñideo ſm.b. Tho. vbi.s. Fruitio ponit quādam delectatōem in fine. Delectatio autem nō potest ee nisi in cognoscente. ⁊ ideo cum creature insensibiles si cognoscāt. nō delectant nec fruūtur. Quāuis ei oē desiderū sequit̄ ꝓgnitiōz desiderij tñ create insensibil' qđ ē ei⁹ inclinatō naturalis non sequit̄ cognitōem in ipsa existētez ſm cognitōem primi motoris. Item fruitio ꝓprie loquēdo est tm̄ vltimi finis. bruta autem vltim̄ finem non apprehendūt. nec finem ꝓximum possunt ordinare ad finem vltimum cum careāt ratione cuius est ordinare. Unde non ꝓprie fruūtur. Similiter peccator ponit vltimum finē suū in eo in quo non est. Unde cum verum finē nō habeat non fruit vere. Quāuis cm̄ talis aliquādo faciat aliquid ꝓpter deū. tñ qz aliquid diligit habitualr̄ supra deū. ⁊ si non actu semp. iō non fruit deo sed illo ad qđ omīa ordinat pecuniam scz gl'am veneream delectatōem ⁊ hmōi. Ulterius fruitio dicit delectatōem in fine Unde perfecta fruitio non est nisi perfecta delectatio que cē non potest ante ꝓsecutōem finis. Unde iust⁹ homo in hōc non perfecte fruitur. Sed sancti in patria vere ⁊ ꝓprie ⁊ perfecte fruunt. Ugī in. ij. sen. di. i. Fecit deus rōnalem creaturam vt summum bonū intelligeret intelligēdo amarz amādo possideret possidendo frueretur. Deus autez pfectissime seipō fruitur. Unde gre. dicit q̄ de⁹ gloriosus est. qz duz seipō fruitur accedētis laudis indigens non est.

¶ De intentione que est tertius actus voluntatis Capitulum sextuz.

De intentione que

est tertius actus volūtatis a volūtate. hanc ꝓps vocat oclm dicens Luce. ⁊ Mat. vi. Si oculus tuus fuerit simplex. i. intentio recta. totum corpus tuum. i. opus inde sequens lucidum erit. Quāuis autem oculus sit instrumentum visiue potēie que est apprehensiua potentia. non tamen intentō est actus intellectus sed voluntatis. Dicitur autem oculus intentō. quia cognitōnem ꝓe supponit per quaz ꝓponitur voluntati finis ad quem mouet. Sicut oculo ꝓuidemus quo tendere debeam⁹ tho. Q autem intentō sit actus voluntatis. b. Tho. prima. q̄. q. xij. arti. i. sic declarat. Intentio sicut ipm̄ nomen sonat signat in aliquid rēdere. In aliquid autem tendit ⁊ actō mouentis ⁊ motus mobilis. Sed q̄ motus mobilis in aliquid tendat ab actōne mouentis ꝓcedit. Unde intentio primo ⁊ principaliter pertinet ad id quod mouet ad finem. Unde dicimus architectorem suo imperio mouere ad id quod intendit. Et idē est in omni precipiente aliquid. Uolūtas autem ē que mouet omnes alias vires anime ad finē Et sic pz q̄ intentio est actus voluntatis ꝓprie Est autem ꝓprie ⁊ principaliter intendere ſm. b Tho. i. q̄. q. xij. ar. nū. Intendere finem ꝓut scilicet ordinat motum alicuius vel alterius in finem. Ordinare autem aliquid in finē est actus rōnis tm̄. ⁊ quia bruta rōne carent ideo non ꝓprie dicūtur intendere seu habere intentiōz. Ex large sumendo intendere ſm q̄ id quod mouet ad finem ab alio dicitur intendere finem. sicut natura dicitur intendere finem quasi mota ad suum finem a deo sicut sagitta a sagittante. Et sic bruta intendunt finem incz̄tum mouent̄ instinctu quodam naturali ad aliquid. Nō q̄ considerent quod per motum suum possint ꝓsequi finē quod est ꝓprie intendentis. Sed quasi concupiscentes finem naturali instinctu mouentur ad finem quasi ab alio mota. sicut ⁊ cetera q̄ naturaliter mouentur. Intētō autem ñ solus est vltimi finis. sed ⁊ aliorum finium. Cum enī vltimus finis humanaꝝ volūtatū sit beatitudo ⁊ ꝓpñs vnus finis. Si intētō essz tm̄ vltimi finis. non essent diuerse hominum intentiones. quod patet esse falsum. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas prima scde. q. xij. art. ij. q̄ intentio respicit finem ſm q̄ est terminus motus respectu voluntatis. In motu autez potest accipi terminus dupliciter. Uno modo terminus vltimus in qno quiescit. qui est terminus totius motus. Alio modo medium quod ē principium vnius partis motus ⁊ ſtermin⁹ vel finis alterius. sicut motus de quo itur de a in. c p b. ⁊ c est terminus vltimus. b autez est terminus ñ vltimus. ⁊ vtriusq̄ potest esse intētō Cm̄ ⁊ si intentō semp̄ sit finis. non tamē oportet q̄ semp̄ sit vltimus finis Intentio etiam pōt esse plurium simul. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra. arti. iij Aliqua duo possunt accipi du-

Capitulū Sextum

pliciter vel ordinata ad inuicem vel ad inuicem non ordinata. Et siquidem fuerint ad inuicem ordinata. manifestū est q̄ homo pōt simul plura intēdere. Est enim intētio non solū finis vltimi. sed etiam finis medij vt dcm̄ est. Simul autem intendit aliquis in finem vltim̄ & primuz sicut confectōem medicine. Si aūt accipiantur duo vt nō ordinata ad inuicē. Sic etiam potest homo plura intēdere. Quod p̄z ex hoc q̄ homo vnum alteri p̄elegit quod melius est. Inter alias autem cōditōes quibo vnus aliquid melius est altero est. quia valet ad plura. Unde pōt aliquid p̄elegi alteri. ex eo q̄ valet ad plura. Et sic patet manifeste q̄ homo plura intēdit. Quod aūt Aug. dicit q̄ homo nō potest simul deum & corporale cōmodū intendere. intelligitur vt vltimos fines. quia nō possunt esse homīs plēs vltimi fines. Intentō finis & volūtas eius qđ est ad finem aliquo mō est vnus & idem mot⁹. Aliquo modo non. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra ar. nij. Motus volūtatis in finem. & in id quod est ad finem potest ꝯsiderari dupl̄r. Uno modo ſm q̄ volūtas fertur in vtrūq̄ absolute & ſm se. & sic simpliciter sunt duo mot⁹ volūtatis in vtrūq̄. Alio modo pōt ꝯsiderari ſm q̄ volūtas fertur in id quod est ad finem p̄ter finem. Et sic vnus & idem subiecto motus volūtatis est tendēs in finē & ad id qđ est ad finem. Cum eñ dico volo medicinam p̄ter sanitatē. non designo nisi vnū motum volūtatis. cuius ratio ē quia finis est rō volendi ea que sunt ad finem. Idem autem actus cadit super obiecto & sup rationem obiecti. sicut eadē est visio coloris & lūis & est simile de intellectu qui se absolute considerat principium & ꝯclusionem diuersa erit consideratō vtriusq̄. In hoc autem q̄ cōdusioni p̄ principia assentit est vnus actus intellect⁹ tātū In hoc autem differt ab electiōe quia in q̄ tum motus voluntatis fertur in id quod est ad finez put ordinatur ad finem est electō. Motus autē voluntatis qui fertur in finem put acquirit p ea que sunt ad finem. vocatur intentio. Cuius signum est q̄ intentio finis esse potest etiam nōdum determinatis bis que sunt ad finem q̄z est electō

De intentione .§.i.

loquit. psal. cxviij. docens nos suo exēplo ea rectificare dicēs. Inclinaui cor meum ad faciēdas iustificatōes tuas in eternum p̄ter retributōnē Intentio siquidem vt ait Amb. Operi tuo nomen imponit. Nam cuius finis bonus est. eius quoq̄ opus bonum est. & ecōtra ſm phm̄. Unde saluator ait Lu. xi. Si oculus tuus fuerit simplex totū corpus tuū lucidū erit. Oculus intētio dr qui respicit finē seu ea que sunt ad finē respectu finis Simplex aūt dr cum solum intēdit vltimū finem sine duplicitate vel alia mixtura. et tūc totū corpus. i. ogeries operū iñ sequētiū lucidum est. i. gratiosum. Quatuor aūt requruntur ad hoc vt oculus sit simplex & rectus. i. intentio que notantur in predicto versu p̄s.

Et primū est q̄ ipa intentō sit separata ab arrogatōe. ibi, inclinaui cor meū

Scōm est q̄ sit sequestrata a receptōe ibi ad faciendas iustificatōes tuas.

Tertio q̄ sit immaculata sine mortali infectione ibi in eternum.

Quartū q̄ sit determinata in p̄fecta felicitate. ibi, p̄ter retributōnem

Primo ergo dr intentio ad hoc vt sit recta est separata ab arrogātia vt. s. q̄uis quis operet opa de genere bonor, p̄ter gl'am ꝯsequēdā. nō hoc intendat tanq̄ deus dēat sibi retribuere ipaz gloriam ex debito necessitat⁹ seu ex condigno. q̄z vt ait ap̄s ad Roma. viij. Non sunt ꝯdigne passiones h⁹ tē. ꝛc. nec etiam quecūq̄ actōnes. Et rō huius est. q̄z sicut creatura est ad rutis finite. ita & meritū eius opis. gloria aūt dei est p̄miū infinitum. Finitū aūt non potest per se attingere ad infinitum. Dr ergo quilibet intēdere & credere q̄ principal⁹ deus ex sua largitate dabit sibi gl'am bñfaciēdi. Iuxta illud ad Ro. vi. Gratia dei vita eterna. s. haberur. Gratia aūt gratis dat Hoc autē notat p̄s cum ait. Inclinaui cor meū. i. humiliaui expectās retributōem a dño nō ex opibo iustitie q̄ me facis & ſm suam miam. Dr secundo intētō esse sequestrata a receptōe vt vicz nō faciat ea que de se sunt mala p̄ter aliquez finem apparētē bonū. Hoc eñ cēt decipe seipsuz Nam vt ait ap̄s ad Roma. iij. Non sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Dinc & Grego. Qui hac intētōne male accipit vt bñ dispenset grauatur potius q̄ iuuet. i. q. i. non est putāduz. Nō si quis fenus exerceret vt hospitalia & eccias cōsecraret. vel etiā aliena raperet vt pauperibo subueniret seip̄m deciperet. cum nil mereret⁹ z peccatum incurreret. Unde & loth qui obtulit duas filias suas virgines habitatoribo sodomor, ab eis illudēdas ne aburerent⁹ iuuenibo quos ad hospitium recepat. i. angelis qui in forma iuuenū apparuerāt. potius qđ fecit ascribit̄ p̄turbatōni eius ex horroze illius sceleris q̄ rōi vt dist. x nij. quod ait. In quo frequēter offēdū t hoiesꝯmittēdo diuersa peccata. vt liberēt primos a tribulatōnibo vel a peccatis p̄ter hoc dicēda mēdacia. addendo iniuria vel alia mala. Sed vt dicit Augu Cuz ad id venerit homo vt saluti p̄rimi nisi peccando puideri nō possit iam se nō existimet habere quod facit id est quod debeat facere. xxij. q. ij. faciat. Nam ꝯtra ordinem caritatz est sue saluti nocere vt alteri subueniat. Nec est ꝯ hāc sniaz q̄

moyses dñm rogauit vt deleret eũ de libro suo vt populo dimitteret peccatũ idolatrie ꝓmissuz in adoratõe vituli. Exo. xxxij. Non enim sicẽ intelligendũ rancꝫ moyses orauerit se priuari salute ⁊ deleri de libro viuẽtium in glã. hoc enim irrationale fuisset. Sed petijt deleri de libro dei. nõ simplr & ꝙtum ad ꝓsolatões multas quas debebat a dño recipe in pñti, put scriptum in libro dei erat. i. ꝓordinatum. vt ex hoc ꝑplo illi ꝓceretur de tanta offensa. Quod ergo dr ꝙ quicquid agãt hoies intentõ iudicat oẽs. Intelligẽdũ est hoc nõ de bis que mala sunt ꝑm se. sed de bonis seu indifferẽtibꝫ. Cũ dicit ps ad hoc signãdum. Inclinaui cor meũ ad fa. iu. tuas. nõ mala opera sed iustificatões tuas. i. mãdata tua que seruata faciũt hoiem iustum. Tertio intentõ dr eẽ imaculata. i. ꝙ ille qui facit aliquod bonũ ⁊ ꝓpter deum. nõ habeat in se maculã pcti mortalis. quia de operibꝫ hmõi ⁊ si bona intentõne factis retributõem a deo nõ bẽret in supna gloria. Vnde apls dicit. i. Corin. xiij. Si distribuero facultates meas in cibos pauperuz ⁊ tradidero corpus meum ita vt ardeam. s. ꝓpter deũ seu ꝓpter fidem seruandã martirio me exponam. caritatem aũt non habuero nihil mihi ꝓdest. s. ꝙ ad retributõem eternam. Caritas aũt nõ cõpatit secũ maculã alicuius mortalis. Qui ergo est in aliquo peccato mortali. vt odio. luxuria. inuidia. ⁊ hmõi. quãtacũqꝫ supplicia sustineat pia intentõne. s. ꝓpter deum. non tñ inde recipit retributõem gle. Sed aliqua alia bona vt. ꝓspitatez liberationẽ a multis periculis dispositiõem seu mollificatõem cordis ad pñiam. ad minus supplicium in alia vita. ⁊ sic nõ ẽt manet illud bonũ irremuneratũ. Et ad hoc signandum dicit ps. In eternum peccator nõ intẽdit facere iustificationes. i. mãdata in eternum. i. sp. Sed ꝑ tunc qñ facit aliqua de genere bonoꝝ vt ieiunia. elemosinas. orões. ⁊ hmõi intentõe retributõis ⁊ premij. Sed qñ ꝓmittit peccata tũc non inclĩat cor suum ad iustificatões dei. imo ab eis recedit transgrediendo. Cum autem quis est in gratia ⁊ caritate habet intentõem semper seruãdi pceptа dei. Cũ ps. Pulcritudine tua intende. i. ex gratia que est pulcritudo anime intẽtõem tuam dirige. Quarto intentio ad hoc vt sit recta oportet ꝙ respiciat tancꝫ ad vltimũ finem ad retributõem dei. Sed notãdũ ꝙ est triplex ẽtributio a deo. s. tpalitatis. ꝑualitatis. eterne felitatis. De prima dr Isa. i. Omẽs sequuntur retributões. s. tpaliũ. Et Luce. xvij. dicit saluator. Cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos ⁊ diuites. ⁊ fit tibi retributõ. s. alicꝰ ꝓmodi tpalis. Qui igitur inclinat cor suum. i. proponit ad faciendum iustificatões dñi. i. ad ꝙãduz mandata. ⁊ ad faciendũ bona ꝓpter hanc ẽtributõnem. vt. s. ꝓsperẽ a deo in tpalibꝫ non habet rectam intẽtõem vnde nec mereꝫ. Sic ⁊ cristus dixit quibusdã nõ recta intentõe eum sequentibus. Queritis me nõ qr vidistis signa sed quia mãducastis ex panibꝫ meis ⁊ saturati estis Jo. vi. Quidã alij aliqua bona faciũt hac intẽtõe vt tpalem gl'am inde ꝓsequantur. de quoꝝ numero fuerunt phariseі. de quibꝫ ꝛps ait. Oia opa sua faciunt vt videanꝫ ab hoibꝫ Mat. xxiij. Sz receperũt mercedem suam dicit ipe mat. vi. De secũda retributõne. s. penalitatis dicit Isa. xlij. ca. Ve impio in malum. Retributio enim manuum suaꝝ. i. opum fiat ei. Et ad hebre. ij. ca. Omis ꝓuaricatio ⁊ inobedia accipit iustam mercedem retributõnis. s. pene. Qui ergo seruat mãdata hac intentõne principaliter ꝓpter retributõnem pene infernalis. s. euitandam. non habet intẽtõnem debitam nec meritorie operat. Oportet ei ꝑm Aug. non solum timere deum iudicez et punitorem peccatoꝝm. sed etiam vt ãrietur ꝙ gloria. de pe. di. vij. Et regula iuris dr. Qui ex rõne facit ꝓceptum. ⁊ si bonum est qđ facit. non tamẽ bñ facit. Sic etiam qui cauent se a peccatis. vel bona aliqua faciũt vt nõ flagellentur a deo. ⁊ si alia intentõne principaliter paruz vel nihil grati sunt deo Sicut achab rex israel qui ex cõminatione helie humiliatus est exterius deferendo scilicium ⁊ ieiunando ad euadendum penam sibi ꝓminatam. iij. Regum. xxi. De tertia retributõe dicit apostolus de veris fidelibꝫ Al domino accipietis retributõem Collo. iij. Et banc esse magnam innuit sapiens dicens Eccles. xij. Inuenies retributõem magnam ⁊ hoc simpliciter. quia in hmõi retributõne continẽtur omia bona. Juxta illud ps. In custodiẽdis illis ẽtributio multa. Et si aliquis intenderet deo seruire ⁊ mandata eius custodire ꝓpter bona glorie. s. diuitias. honores. pacem. securitatẽ. sanitatẽ. sapientiã. gaudium. ⁊ alia hmõi bona qne iusti ꝓmittunt in vltima retributõe. habendo respectuz ad illa principaliter ⁊ nõ ad deum. adhuc nõ esset recta intentio. sed amor mercẽnarius quo suus operatur ꝓpter mercedem principaliter ex labore consequendum. Sed seruiendo principaliter deo bona faciendo ꝓpter ipm consequendum in quo ⁊ ex quo sunt omia predicta bona quoniaz retribuens est dñs vt dicitur Eccles. xxxv. Iste talis habet amorem filialem ⁊ oculum simplicẽ perfecte intentõnis bene in gratia operando. Et ꝓpter hanc intentõem semper meretur ⁊ augeꝫ premium eius. Sic g̃ sit oculus tuꝰ simplex. vt dicere valeas cum ps. Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificatões tuas ꝛc̃.

Capitulum septimum. De electõne ꝓut est actus voluntatis.

Capitulum Septimum

Consequēter agē dum de actibus voluntatis qui sūt in comparatōne eorū que sunt ad finem. respectu quorum voluntas dicitur liberū arbitrium eadem potētia realiter cū voluntate. sed differens ratione horū primus dicitur electio. Quod electio sit actus volūtatis. nō ratio/nis patet per philosophū in .iij. ethicorū qui dicit q electio est desideriū eorū que sūt in nobis desideriū autem est actus voluntatis. Sciendū tamē ꝓm. b. Tho. prima secunde. q. xiij. arti. i. q electio importat in nomine suo aliquid ptinēs ad rationem. et aliquid ptinens ad voluntatem. Dicit enim phūs in .vi. ethicorum q electio est appetitus intellectiuus vel appetitus intellectus. Quandocūq autē duo concurrūt ad aliquod vnum constituendū vnum eorū est vt formale respectu alterius. Unde Grego. nicenus dicit q electio neq est appetitus ꝓm seipsā neq cōsiliū solum. sed aliquid ex his compositū. Sicut enim dicimus animal ex anima et corpore compositum esse. Neq vero corpus esse ꝓm seipsum neq animam solam. sed vtrumq ita electionem. Est autē considerādum in actibus anime q actus qui est vnius potentie essentialr vel habitꝰ respicit formam et speciem a superiori potentia vel habitu ꝓm q ordinatur inferius a superiori. Si ei aliquis actū fortitudinis exercet propter dei amorem. actus quidem ille materialiter est fortitudinis. formaliter autem est actus charitatis. Quamuis ergo ratio quodammodo voluntatem precedat. et ordinet actum eius inquantū scilicet voluntas. tendit in obiectum suum ꝓm ordinem rationis. eo q vis apprehensiua appetitiue suum obiectum repsentet. tamē in huius substātia actus materialiter se habet ad ordinē qui imponitur a superiori potentia. Et ideo electio non est actus rationis sed voluntatis. Perficit enim electio in motu quodam anie ad bonum quod eligitur. Et quāuis electio importet quādam collationem qua vnum alteri pfertur. Conferre autem sit rationis. tamen electio non est essentialiter ipa collatio. sed collatio est precedens ad electōem. Electō non est brutorum. Unde Gre. nicenus dicit q irrationabilia et pueri non eligunt. Rō huius est ꝓm. b. Tho. vbi supra art. ij q cum electō sit pacceptio vnius respectu alterius. necesse est q electō sit respectu plurium que eligi possunt. Et ideo in his que sunt penitꝰ determinata ad vnū electō non habet locum. Est autem dīa inter appetitū sensitiuū et intellectiuum seu volūtatē. q appetitus sensitiuus est determinatus ad vnū aliquid ptriculare ꝓm ordinem nature vt ex predictis pz. Uolūtas aūt ꝓm ordinem quidem nature determinata est ad vnū cōe qđ est bonum sed indeterminate se habet respectu ptriculariū bonorū. Et ideo ꝓprie volūtatis est eligere. non aūt appetitus sensitiui qui solū est in brutis. et ideo eorū nō est electō. Quāuis aūt alia appetant aliquid ꝓpter finem vt comedere ꝓpter viuere. nō tū in eis est electō. q nō omnis appetitus alicuius ꝓpter finē vocat electō sed oportet q sit cū quadā discretōe vnius ab altero. qđ esse nō pōt nisi vbi appetitus pot ferri in plura. Utrez q brutū aīal paccipit vnū poti⁹ q alterū. vt ouis vnam herbam et nō aliā absq electōe mouet in illud. Sicut etiā ignis absq electiōe mouetur sursum et nō deorsum. Statim em q p sensum vel imaginatōem repnta bruto aliquid. ad qđ naturalr inclinat eius appetitus absq electōe in illud mouet. qđ etiā appareāt alique mirabiles sagacitates in quibusdā aīmalibus vt canibus. apibus. et hmōi. pcedit hoc inq̄tū hūt naturalē inclinatiōem et instinctū ad quosdam ordinatissimos pcessus. vtpote a summa arte dīna ordinatos. Sicut et sagitta directe tēdit ad signum ex motōne sagittātis ac si haberet rōem dirigētem et ꝓpter hoc dīr illa aīalia sagacia et prudētia. et nō q in eis sit rō vel electio.

Electio est .§.i.

eorum que sunt ad finē. sicut volūtas est finis. vt dicit philosophus in .iij. ethicorū. humanorū actuū et possibilis. Pro bꝰ declaratiōe dicit b. Thomas. i. iij. q. xiij. arti. iij. q electio sequitur sententiam seu iudicium. quod est sicut conclusio silogismi operatiui. Unde illud cadit sub electōne quod se habet vt conclusio in silogismo operabilium. finis autē in operabilibus se hēt vt principiū. et non vt conclusio. vt dicit phūs i. ij. physicorum. Unde finis in q̄tum hmōi non cadit sub electōe. Contingit q id qđ est in vna operatōe vt finis in alia operatōe ordinat ad aliqđ vt ad finē. Et hoc mō sub electōne cadit finis sicut in opatōe medici sanitas se hz vt finis. Uñ hoc ñ cadit sub electiōe medici sed hoc ꝓsupponit tanq̄ principium. Sed sanitas corporis ordinat ad bonum commune anime. Unde apud eum qui habet curam de salute anime. potest sub electione cadere esse sanum vel esse infirmum. Unde apls dicit. Cum infirmor tunc fortior sum et potens. ij. Cor. xij. Sed vltimus finis nullo modo sub electōe cadit. Sicut etiā id qđ est principium in vna scientia vel demōstratiōe potest esse conclusio in altera scientia vel demonstratōe. Sed primū principiū indemōstrabile in nulla potest scientia esse conclusio. Est etiaz electio solum respectu humanorū actuum. quia vt dicit philosophus in .iij. ethicorum. Nullus eligit nisi qui existimat fieri per ipm. Qđ sic declarat. b. Tho. vbi supra. ar. iij. Sicut intētio est finis. ita

electio eorum que sunt ad finem. Finis autē vel est actio vel res aliqua. et cum res aliqua fuerit finis. necesse ē q aliqua humana actō interueniat. Vel inq̄tū homo facit rē illā que est finis. sicut medicus facit sanitatē que est finis illius. Vñ facere sanitatem dicitur finis medici. vl inq̄tum homo aliqua vtit vel fruit re que ē finis sicut auaro finis est pecunia vel possessio pecūie Et eodez modo dicēdum est in eo qō est ad finē quia necesse est q illud quod est ad finem vl sit actio vel res aliqua interueniente aliqua actōe per quam facit illud quod est ad finem. vel vtit eo. ¶ sic electō est semper humanoz actuum.

Est enim electō possibilium tantum. Vñ pbūs dicit. iij. ethicorum. Electō non est impossibiliū Huius ratō est fm. b. Tho. vbi supra. arti. v. q2 vt dictum est. Electiones nostre referunt semp ad actōes nostras. Ea autem que per nos agūtur sunt nobis possibilia. Vnde necesse est dicere q electō non sit nisi possibiliū. Similr ratio eligēdi aliquid est vt ex hoc qō ducit ad finē, possimus cōsequi finem. Per id autem qō est ipossibile non potest quis consequi finem. Cuius signum est q cum in cōsiliando q̄uenerint homines ad id quod est impossibile. discedunt quasi non valentes vlterius p̄cedere. Voluntas igit q̄pleta nō est nisi de possibili. Sed volūtas incompleta que dza quibusdā velleitas. potest eē de impossibili. quia. s. vellet illud si esset possibile. Et quia electō nomīat actum volūtatis determinatum ad id quod est huic agēdum. Iō non potest esse de impossibili. Et qō bñdictus dicit i regula. q si p̄latus aliquid p̄cepit impossibile a subdito est temptādum. Hoc ideo dicit. q2 an aliquid sit possibile vel nō. subditus nō dēt suo iudicio diffinire sed in vnoquoq̄ iudicō superioris stare ¶ Electō aūt non est ex necessitate i homine. q2 quod possibile ē nō esse nō necesse ē eē. Huius ratio ex duplici homis potestate accipi pōt. fm. b. Tho. vbi supra arti. vi. Pōt enim homo velle ¶ non velle. potest agere ¶ nō agere. Pt agere ꝺ l illō ¶ velle ꝺ l illō Cui rō ex ipa virtute ratōnis accipit. Quicquid cūm rō potest apprehendere vt bonum. in hoc volūtas tēdere potest. pōt autem ratō apprehendere vt bonum non solum hoc quod est velle aut agere. sed etiam hoc qō ñ est non velle aut non agere. Et rursus in omnibus pticularibo bonis potest cōsiderare ratōem boni alicuius ¶ defectum alicuius boni qō bēt rōnem mali. Et fm hoc pōt vnumquodq̄ horū bonorum apprehendere vt eligibile aut fugibile Solū aūt perfectū bonum qō est beatitudo. nō potest ratio apprehendere sub rōe mali aut alicui defectus. ¶ ideo ex necessitate homo beatitudiez vult. ¶ non potest velle non esse beatus. aut esse miser. Electō aūt cum non sit de fine sed de bis que sunt ad finem vt dictum est non est perfecti boni quod est beatitudo sed aliquoz particularium bonoz. Et ideo homo non ex necessitate q̄ libere eligit

Circa materiam §. II

electōnis potest induci illud p̄s. Btūs quez, elegisti ¶ assumpsisti inhabitabit in atrijs tuis p̄ q̄nq̄. Signāter autem dicit in singulari. Btūs quē elegisti ⁊c. Nam vt dicit saluator mat. xx. et iterum. xxij. Pauci sunt electi. Nec est contra illam sententiam illud quod Io. dicit de electis Apoca. vij. Vidi turbam magnā quā dinumerare nemo poterat. ex omnibo gentibo stantes ante thronum. Nam electi ¶ si in se p̄ze multitudine a nobis quasi innumerabiles sunt respectu tamen reprobōrū pauci sunt. Exempli gīa. Terra rius vel saccus arene in se quasi innumerabilis est respectu tamen totius arene marī quid pau cum est. Sic ¶ electi respectu paucoz pauci sūt ¶ illi demum beati. iuxta illud quod dictum est per psal. Btūs quem elegisti ⁊c. Ubi p̄nt notari tres electiones fm deum

¶ Prima ē eternalis ad supernā felicitatē ibi. Beatus quem ⁊c.

¶ Secūda est rationalis ad humanā dignitatez ibi ¶ assumpsisti

¶ Tertia est virtualis p nrām volūtatem. ibi. inhabitabit in atrijs tuis

Prima igitur §. III.

electō ē dei ab eterno. qua vicz elegit ex toto humano genere beatificādos in gl̄a. de qua aplus ad eph̄e. i. inquit Bñdixit nos deus in bñdictōne spūali. i. plena bñdictōe. in celestibo. i. in gl̄a i xp̄o. i. p merita xp̄i sicut elegit nos in ipso ante mūdi p̄stōem. Qui aūt ¶ quot sunt illi electi. solus ille nouit qui eligit. Vñ ¶ in eccie ozōne dr Soli deo ē cognitus numerus electoz in superna felicitate locādus. nos aūt ¶ si p certitudiem scire ñ possumus. p aliqua tū signa data ab ipso in scriptura cōiecturare valem⁹. Et vt hec signa in nobis expiant. hortat petrus apl̄s in scōa canonica. ca. i. dicens. Satagite vt p bōa opa certam vestram vocatōnē ¶ electiōem faciatis. Hec aūt signa sunt tria que notat sapiēs Eccle. xlv. dicēs. Elegit eum dominus ex omi carne et dedit illi coz ad p̄cepta ¶ legez vite ¶ discipline. Ubi tria nota signa huius electōis

¶ Primum est abdicatio malaz ¶ electationū ibi. elegit eum dūs

¶ Secūm est obseruatō dinoz p̄ceptoz. ibi. dedit illi coz ad p̄cepta

¶ Tertium ē frequētatō sacroz eloquioruz ibi legem vite ¶ discipline

¶ Quantum ad p̄mum. q̄uis proprie loquatur

Capitulum Septimum

sapiens de moyse. tñ ꝛ intelligi põt de ꝗlibꝫ alio electo. Unde ꝛ hoc canit eccl'ia de beato Thoma de aquino ꝛ de quibusdaꝫ alijs. ꝛ vult dicere ꝙ quẽ deus eligit extra hic ab omi carne. i. delectatione carnali. delebit inquit dñs ad noe in figuram omnem carnem. Est enĩ multiplex caro scz leonum. vitulorum. porcoꝝ. canum. hoim. ꝛ hmõi Et caro quidẽ leonis est delectatio quam sibi q̃runt superbi in honoribꝫ suis. Caro vitulorum est complacentia quam sibi querũt gulosi in crapulis suis ꝛ ebrietatibꝫ. Caro porcoruꝫ ẽ voluptas lasciuorum quam querũt in immũdicijs suis. Caro hominum est delectatio sensualis quam habent aliqui ad suos ꝓpinquos ꝛ amicos. ꝛ sic de alijs. Debet igitur dominus aquis diluuij iferi/nalis delere omnem carnem. i. omnes in carnalibꝫ vicijs se delectãtes. Et hoc est etiam qđ ait apostolus. Caro ꝛ sanguis regnum dei non cõsequentur. i. Corin. xv. id est delectatões prauas sequentes. Impossibile est enĩ vt ait Hiero. vt pñtibus quis ꝛ futuris fruatur bonis ꝛ de delicijs transeat ad delicias Unde ꝛ saluator ad discipulos electos ad supernam felicitatem ait. Ego elegi vos de mũdo. i. de vicijs ꝛ delectatiõibꝫ mũdi. Et ad ephes. i. apostolus ait. Elegit nos. s. deus vt simus sancti ꝛ puri. Sic fuit electus. b. Tho. a deo extractus de aquis mũdane vanitatiꝫ ꝛ delectatõis velut alter moyses. De quo dicit ad Heb. xi. ꝙ elegit magis affligi cum popl'o dei ꝙm talis peccati habere iocunditatẽ. patet autẽ hoc permaxime in. b. Tho. ex gestis circa puellã ad eum introductam. Quantum ad secũduꝫ Certum est ꝙ electus dei voluntatẽ habet efficacem ad obseruãdum dña mandata. que sunt de actibꝫ virtutuꝫ. Unde psal. ait. Mandata tua elegi. s. ad obseruandum. ad quod tamen necessaria est dña gratia. que ꝛ velle facit ꝛ obſuare ipsa dei mandata. Unde dicitur in dicta autorita/te. dedit. illi. s. deus cor. i. voluntatem ad ꝓcepta. i. obseruanda. Ad efficacem autem voluntatem semper sequitur operatõ si adsit possibilitas Sicut autem illi qui verentur ꝛ multũ diligũt aliquem superiorem seu prelatum. non soluꝫ ꝓcepta facta ab eo sub graui pena sed etiam simplicia monita habent ea vt debita obseruari. sic ꝛ electi dei non solum ꝓcepta legis eius. ꝝ etiaꝫ simplicia documẽta ꝛ cõsilia conantur seruare sibi pñt. Et ita bona inchoãt vt ad perfectiora vlteriꝰ se extendant. Unde Gre. sup Ezechielẽ. Electi quicꝫ sic ad bona tendunt vt ad mala perpetranda non redeant. Sed vsqꝫ ad finem vite in virtute pficiãt. de pe. di. ij. Non reuertebantur Sicut moyses seruauit mãdata. sic. b. Thomas a puericia sua dña cepit seruare mandata. nũqꝫ eoꝝ aliqđ transgrediẽdo. quia nunqꝫ comuniſit mortale peccatũ. ꝛ amplectẽs dña etiam consilia per ingressum religionis semp. pfecit vt patet in legenda. Quantuꝫ ad tertium nota ꝙ quem deus eligit infundit sibi magnũ effectuꝫ circa dña eloquia. Unde i ꝓ qui sapientia eterna est dicit. Magisqꝫ aurum ꝛ argẽtum sapiam eligite puer. viij. Sapiẽtia ꝓcipue dr scriptura sacra ꝑm Tho. in prima pte. q. i. quia plenꝰ ꝛ verius docet de dñis qꝫ quecũqꝫ alie doctrine Dicit ergo sapiens ꝙ dedit illi legem vite ꝛ discipline. s. ad intelligẽdũ ꝛ docendũ. Et dr lex vita. qa vitam cõfert ai̇me obseruãtis. Nõ solum enĩ illuminat intellectum diuina eloquia. ꝝ etiã accẽdũt affectũ. Nũquid nõ verba mea sunt quasi ignis dicit dñs per Hieremiã quasi di. vtiqꝫ qz ꝛcendũt ad dilectõem ai̇me. Uñ dr Sap. vij. Infinitus thesaurus est hoibꝫ sapiẽtia. quo qui vsi sunt. participes facti sunt amicicie dei. Sicut ãt moyses fuit eruditus in omi sciẽtia egiptiorũ ꝛ caldeorum Actuum. vi. ꝛ maxime in diuina sapientia. Sic. b. Thomas eruditus fuit in scia tã seculari qꝫ diuina. ꝛ permaxie in thxologia. quaꝫ ꝛ magno studio ꝛ oratõnis suffragio acquisiuit vt patet in legenda

Secundũ genus. §. IIII

electõnis ꝑm deũ existens est ad humanam dignitatem. quãdo est rationabiliter factuꝫ que notari potest in ea quod dicit psal. Et assumpsisti. Assumi dicit cõmuni locutõe. qui ad altius aliquid sumitur cõmuni statu. Unde aplus. ad hebre. v. Omnis pontifex ex hominibꝫ assumptus scz est Et cum paulum ꝛ barnabam domin⁹ elegit ad predicandũ gentibus. quod est officiuꝫ ꝓsidentium dixit. Segregate mihi paulum ꝛ barnabam in opus ad quod assumpsi eos Actuum xiij. Et homines quidem errare pñt in eligendo seu assumendo indignũ. sed deus errare non potest. Et ideo beatus quẽ elegisti ꝛ assumpsisti Et non solum beatus est qui assumitur a deo in ꝓlationem rõnabiliter exercens eam. sed ꝛ beatissimus super alios. Unde Aug. Nihil difficilius est episcopi vel pbri vel diaconi dignitate. Sed apud deum nichil beatius si eo modo militetur quo imperator noster iussit. distin. xl. ante omia Ad hoc autem vt electio sit rationalis tria requiruutur.

Primũ est ꝙ fiat sine precedẽti ambitõe
Scõm ꝙ fiat ꝛcurrẽti assumpti dispõne
Tertiũ ꝙ fiat ꝛcurrẽti regulari ꝛsensione

Quantum ad primum dr beatus electus ſi quis se ingerit ad dignitatem. sed qui assumit a deo t hominibus. Et enim leo papa dicit. Principatus quem metus extorsit aut ambitus occupauit. etiam si moribꝫ aut actibꝫ suis non offendit ꝑius tamen initij sui est pernitiosus exemplo. i q. i. ꝛ Crisost. Qui desideraverit principatũ in

terra inueniet ꝓfusionem in celo. Sicut dñs elegit seruũ suum Dauid in regẽ qui nõ querebat neꝯ cogitabat de regimine. sed oues custodiebat in deserto. Non autem elegit aliquẽ alium ex septẽ fratribꝫ eius de quibꝫ ꝑm apparẽtiã videbat samuelis. hystoriã vide. i. Regum. xvi

Ecõm quod requiritꝰ est congrua dispositõ eligendi seu assumẽdi. in etate vicꝫ ꝙuenienti ꝑm canones. sciẽtia cõpetenti et vita decẽti. vt extra de ele. cum in cũctis. Sic dñs iesus elegit ꝓios rectores ⁊ pastores non pueros. quos sapientia sua doctissimos fecit. ⁊ sanctitate perfectissimos dicens eis. Ego vos elegi vt eatis ⁊ fructum afferatis. s. conuersionis animarum. Hinc et Simachus papa. Vilissimus ꝙputãdus est. si sanctitate ⁊ sciẽtia non ꝓcellat. qui est honore prestantior. i. q. i. vilissimus Quãtum ad tertiuꝫ vt. s. rõnabiliter fiat electõ ad dignitatem. reqritur ꝙsensus eligẽtium oĩm. vel maioris ptꝫ qui remota omi affectõne persone ⁊ munere pecũie ⁊ õne. eligere dẽnt quem creditꝫ magis ꝓficere. Unde moyses principatũ suum nõ dimisit filijs siue ꝙsanguineis sed extraneis de alia tribu scz iesu naue. Sed nũc vt ait Hiero. plurimi q̃runt colũnas in eccĩa eligere. non quos plus cognoscunt eccĩe ꝓdesse. Sed quos vel ipi amant vel quoꝝ sunt obsequijs delinitiꝰ vel ꝑ quibꝫ maiorum quispiam rogauerit. Et ut deteriora taceam. qui vt clerici fierẽt muneribꝫ impetraueñt. vij. q. i. moyses. Et ideo in huiusmõi electiõibꝫ premitti dꝫ oratõ. vt fecerunt apostoli in electõe mathie dicẽtes. Tu dñe qui corda omniuꝫ nosti. ostende quem de bis duobꝫ elegeris Actuuꝫ. i. Sic. b Tho. ad dignitatẽ magisterij assumptꝰ fuit. non hoc quereus. sed coactus obediẽtia. vt patet ex legenda.

Tertia electio .ꝟ.

est ducẽs ad beatitudinẽ que fit virtualiter per nrãm volũtatem. quod notatꝰ ibi. Inhabitabit in atrijs tuis. Non dicit ponetꝰ vel ligabitꝰ sed inhabitabit. i. volũtarie stabit in atrijs tuis. Atria erant porticus seu claustra circa templum per q̃ accedebatꝰ ad ipm. ⁊ significant habitaclã seu cõditiones virtutum per quas ꝙz accessus ad templum militãtis ⁊ triumphantis eccĩe. Nullus autem cogitꝰ ad ꝟtutes ꝑ electõe ꝓprie volũtatis in eas ingreditꝰ ⁊ inhabitat quis. Vñ Am. Voluntariũ sibi militem elegit ꝙps. Volũtariũ sibi fuũ diabolus actionatꝰ. xv. q. i. nõ ẽ. Sunt aũt ꝑcipua tria dñi atria. in qbꝫ volũtas electoꝝ elegit inhãtare. Primũ est sui humiliatõ. scõm est dei ꝓtẽplatõ. tertium ẽ aduersi toleratio. De primo dicit ps. in ꝑsona cuiuslibet electi. Elegi abiectus esse in domo dei. i. despectus ⁊ ꝓtẽptus vñ ⁊ quasi declarans dixit michol vxori sue. Ui hoꝝ fiam plusq̃ factus sum ⁊ humilis ero. ꝟ. regum. vi. Ut enim dicit Gre. Euidentissimũ signum electoꝝ ẽ humilitas. sicut reproboꝝ superbia. De humilitate. b. Tho. hẽs qñ associauit illum ꝑ curatorẽ extra ꝑ negotijs ꝙuentus ⁊ in occultatõe sue scie. vt patet in legẽda Tecũdũ atriũ in quo elegit volũtas sancti inhãtare ẽ cõtemplatõ. Hic eñ repit magnã quietẽ ⁊ gustuꝫ suauẽ dei. Vñ saluatoꝝ de hac loquẽs ait. Maria. s. magdalena optimã ptẽ elegit que nõ auferẽtur ab ea Lu. x. Hic eñ icipit vita ꝙtẽplatiua nec deficit in alia vita vt actĩa ꝑficit. Ad hanc tñ non est idoneus nisi bñ purgatus a passiõibꝫ Vñ in figurã dꝰ Exo. xix. Bestia q̃ tetigerit mõtẽ. s. ꝓtẽplatõis lapidabitur. lapidibus. scz errorum. ⁊ fantasiarũ irrationabiliũ. Bestia signat hoĩem passionatũ ⁊ rudem. Permaxime hoc atrium inhabitauit. be. Tho. qui ꝙtidiẽ rapiebatur in extasi. vt ꝑz quando crucifixus ei locutus est neapolim ⁊ alibi Tertiũ atrium ẽ toleratio aduersoꝝ. Eligunt enim sancti ꝓposito voluntatis sustinere omia aduersa patienter. Vñ de sanctis illis machabeis dicitur ꝙ elegerũt magis mori q̃ cibis inquinari immũdis. ⁊ valuerũt infringere legẽ dei. i. macha. i. vt. s. e uaderẽt mortem sustinẽtes fortiter cruciatus. Sed et dꝰ vt dicit Greg. ab electis suis tpali afflictõe maculas peccatoꝝ curat tergere. quas in eis in eñuꝫ non vult videre. de pe. di. i. si peccatuꝫ. Hoc igit̃ considerãtes electi eligunt sponte ⁊ aliqñ desiderant pati aduersa. Sic ⁊ b. Tho. patienter portauit molestias ꝛc. Et si parim ꝙpter iusticiã beati. Beatus ergo quẽ elegisti ꝛc.

De consilio. Caplm octauum

De consilio quod

precedit electiõeꝫ quid sit. de quo dꝰ Eccle. xxxij. Omnia fac cum ꝙsilio. s. rõnis. Vbi sciẽdum ꝙ cõsilium est quedam mentis inquisitõ Prout cius declaratione dicit beatus Thomas. i. q. qst. xiij. arti. i. ꝙ electõ vt dictum est consequit iudicium rõnis de rebꝫ agendis. In rebus autem agendis multa incertitudo inueniꝰ. q: actiõnes sunt circa cõtingentia singularia que ꝓpter sui variabilitatem incerta sunt In rebꝫ autem dubijs ⁊ incertis rõ non ꝓfert iudicium seu sentẽtiam absq̃ precedẽti inquisitõne. ⁊ ideo necessaria est inquisitõ rationis ante iudicium de eligẽdis. Et huiusmodi inquisitio consilium vocatꝰ Propter quod philosophus dicit in. iij. ethico. ꝙ electõ est appetitus preconsiliati Pertinet autem consilium non solum ad rõem. sed etiã ad voluntatem sicut ⁊ electõ etiam. Nam in actu volũtatis qui est electõ apparet aliquid rõis scz ordo. Et in consilio ꝙd est actus rationis. apparet

Capitulū Octauum

aliquid volūtatis sicut materia. Et consiliuz est de his que homo vult facere. Et ētiā sicut motiuū Et ex hoc q homo vult finē mouet ad ꝯsiliādū ō his que sunt ad finē. Et iō sicut pbs dicit in 3o ethi. q electō est itellect⁹ appetitiu⁹ vt ad electōz vtrūq; ꝯcurrere oīdat. Vnde dama. dicit q cōsilium est appetitus inquisitiu⁹ vt ꝯsiliū aliq; modo ptinere oīdat ad volūtatē circa quam. Et ex q sit inquisitō. Et ad ratōnem inquirentem. Cum autem dicit apostolus ad Ephe. i. de deo q operatur omnia ꝑm ꝯsilium volūtatis sue. Sciendū ꝑm Tho. vbi supra. q cum in nobis ex inquisitione que ꝺz ꝯsiliuz ꝓueniat certitudo iudicij seu scie. ꝯsiliū inq̄tum attribuit deo importat solū certitudinē scie. Et iudicij. nō aūt inquisitiōz que fit per discursum. Et ꝑm hoc dicit dama. q deus est nō ꝯsiliat. Ignorātis em̄ ē consiliari qō i nobis est nō in deo. Quāuis aūt virgines et bē. sint bona certa. Et ñ dubia. Certa quidez sunt ꝑm scīam sapientū. Et spūalium virorz. Sed incerta sunt ꝑm sensum carnaliū bōm. Et pluriū. Et iō nō incongrue de his dant ꝯsilia Juxta illud. i. Cor. in. vij. De virginibz ꝓceptum dñi non hē. consilium autem do.

Consiliū de quibus. §. I

rebz sit. Ubi no. q ꝑm. b. Tho. vbi supra. arti. ij. Consiliū est tantum de his que sunt ad finem vt dicit gre. nicenus. Cuius rō est. Quia finis i opabilibz hz rōem principij. eo q rōnes eorum que sunt ad finem ex fine sumunt. Principium aūt non cadit sub questione seu inquisitōne. sed principia oportet ꝓsupponere in omni inquisitione. Cū cū ꝯsiliū sit questio seu inquisitō. De fine nō est ꝯsiliū sed solū de his que sunt ad finem. Cōtingit tñ id qō est finis respectu q̄rundam operatōnū. ordiari ad aliū finē. Et sic de hmōi oportet esse cōsilium. qz tunc se habent vt id qō est ad finem. Est etiā ꝯsilium de his que sunt in nobis. Et que per nos fieri pñt. vt dicit Gre. nicenus. Nam si de factis alioz ꝯsiliū querim⁹. hoc est inquātum reputant vnum nobiscum. vel p vnionē affectus. sicut in factis amicoz consiliamur. vel per modū instrumēti. Nā agēs instrumentale. Et principale sunt quasi vna causa. cum vnum agat per alterū. Et sicut dñs consiliat ō his que sunt agenda per seruū ꝑm Tho. vbi supra.

¶ Pro maiori declaratōe sciendū q cōsiliuz ꝓprie importat collatōem inter plures habitā. nō tñ quorūcūq; quia non vniuersalium. Et necessariorz. sed de rebz agendis quod etiam ipm nomē designat. Dicit enim cōsilium quasi cōsidium. eo q multi considēt ad simul conferendū. Est autem considerandū q in ꝓticularibz ꝓtingēribus ad hoc q aliquid certum cognoscat. plēs cōditōnes seu circumstantias considerare oportet quas ab vno non est facile considerare sed a plibus certius reperiuntur. Unde quod vnus cōsiderat alij non occurrit. Jn necessarijs. Et vniuersalibz non sic. sed per se vnus sufficere pōt. Appetitur autem cognitio veritatis in hmōi. nō q per se habeat aliquod magnum vt cognitō vniuersaliū. Et necessariorz. sed appetitur ꝑm q est vtilis ad operatōes. quia actōnes sunt circa contingentia. Et ideo ꝓprie consilium est de his que aguntur a nobis. Fit etiaz cōsultatō de futuris euētibz qui non sunt in nostra potestate. Sed hoc est inq̄tum per futuros euentus cognitos homo dirigitur ad aliquid faciendum. vel vitandum. Et sic consilium est non soluz de his que aguntur sed etiam de his que ordinantur ad operatōes. ¶ De his autem duobz q̄uis agant a nobis non dicitur esse consilium q̄uis ordinētur ad finem. vt dicit pbūs. s. ō rebus quis que parum iuuant vel impediunt. quod autem parz est quasi nihil accipit ratio. Secundum est ō q̄ non consiliamur. Ea que determinata sunt q̄liter fieri debeāt. sicut est in operibz artiuz que habent certas vias operandi. sicut scriptor nō consiliatur quomodo literas traḧere debeat. Jn operibz ergo artium non est consilium ꝓtereq; in operibz artium que sunt coniecturales. vt dicit Greg. nicenus vtputa negociatiua. Et medicinalis. Quāuis autem electio sit de omnibus his que aguntur per nos. Et electio ꝓsupponat cōsilium. hoc ñ est nisi rōne iudicij. Et scie. q ꝓsupponatur cōsilium in electōe. Unde q̄ndo iudicium vel sententia manifesta est absq; inquisitione non requiritur consilij inquisitio. Jn rebus, ei manifestz rō ñ inquirit. ß statim iudicat.

Jn consilio §. II.

quomodo ꝓcedatur. Ubi sciendum q vt dicit philosopbus in. iij. ethicorum. Ille qui cōsiliat videtur querere. Et resoluere. Et sic ꝓceditur modo resolutorio. Quod sic declarat beatus Thomas vbi supra arti. v. Jn omni inquisitōe oportet incipere ab aliquo principio. quod quidez si sicut est primum in cognitōne. ita etiam sit prius in esse. non est ꝓcessus resolutorius ß magis cōpositiuus. Nam cause sunt simpliciores effectibz Si autem id quod est primum in cognitōne sit posterius in esse. est ꝓcessus resolutorius. vtpote de effectibz manifestis iudicamus resoluēdo in causas simplices. Principium autem in ꝯinquisitione consilij est finis. qui quidem est prior in intentione. posterior tamen in esse. Et ꝑm hoc oportet q inquisitio consilij sit resolutoria. incipiendo. s. ab eo qō in futuro intenditur quousq; ꝓueniatur ad id quod statim agēdum ē. Et q̄uis consilium sit de his que aguntur a nobis. Et operatōes nostre non ꝓcedant modo resoluto-

rio.sed magis compositiuo scilicet ō simplicib⁹ ad composita.tamen ratio operationū accipitur ex fine.Et hinc est q ordo ratiocinādi de opationib⁹ est contrarius ordini operandi. In ipsa autem inquisitōne consilij non est ꝓcessus ī infinitum Sed ipa inquisitō consilij est actu finita ex duplici pte.s.ex parte principij ⁊ ex parte termini. Accipitur aūt in inquisitōe cōsilij duplex principium.Unum proprium ex ipo genere operabilium.Et hoc est finis.de quo non est consilium vt dictum est sed supponitur in consilio vt principium aliud quasi ex alio genere assumptum. Huiusmodi autem principia que in inquisitōne consilij supponunt sunt quecūq per sensum accepta sunt vtpote q hoc sit panis vel ferrum.Et quecūq sunt per aliquam scientiaz speculatiuam vel practicam in vniuersali cognita.Sicut q medicari est ꝓhibituz a deo ⁊ q homo non potest viuere nisi nutriatur conuenēti nutrimento.et de his non inquirit consiliator. Terminus autem inquisitōnis est id quod statim est in potestate nostra vt faciamus.Sic em finis habet ratōnem principij. ita id quod agit ꝓpter finem habet rationem conclusionis. Unde id quod primo agendum occurrit habet ratōnem vltime conclusionis ad quam inquisitō terminatur. Nihil autem ꝓhibet consilium potentia infinitum esse fm q in infinitum posunt aliqua occurrere consilio inquirenda.Et licet in singularib⁹ contingentib⁹ non possit aliqd certū accipi simpliciter.tamē vt nunc ꝓut assumitur in operatōne potest accipi vt certum De consilio loquens ꝑal.ait. Deus glorificatus est ī cōsilio sanctorum.Sancti ex consilijs que sibi assumunt ⁊ aliis tribuunt ostendunt magnaz sapientiam ⁊ prudentiam.cum ex eis multis obuient malis.⁊ magna bona ꝓcurent.⁊ cum hāc sapientiam ⁊ prudentiam ex se non habeant sed a deo.inde glorificatur deus ab hominib⁹ magnificatur ⁊ exultatur ex ipo consilio sanctorum. Quod patet per exempla. Nam sanct⁹ Joseph ꝓnūciata fertilitate septē annoz fructuū terre.⁊ exinde maxima sterilitate septem alioruz annoz fm somniū pharaonis quoz ꝓsagiū ꝓsiliuz dedit ipi regi pharaoni.vt in ānis fertilitatis repone ret uaximam quātitatē frumēti ad puidendum sterilitati seu penurie venture vt hī Gen. xli. Quo facto mirabiliter glorificatus ē deus ex ꝓsilio ⁊ puidētia sancti illius. Sic scūs Daniel prius3 declarauit regi nabuchodonosor terribilem sniam ei imminētem fm somniū eius dixit Placeat tibi o rex ꝓsiliū meū ⁊ peccata tua elēosinis redime. Dan.nij. Quib⁹ pactis dilata est sntia p annū quā postea incurrit p superbiaz. Ex ex ꝓsilio ⁊ oratōne daniel ifra tps statutū sue mutatōis in aīal brutū fm apparētiā reducebat ali

qñ ad sensum ꝓprium.⁊ deflens peccatū suum reuertēs ad statū pristinum repositus est ī regno suo.⁊ inde glificatus est deus ex cōsilio ⁊ adiutorio danielis. Sic ⁊ scūs nathan ꝓphēta.ij.Reg.i.Consulens bersabee vt postularet a dauid regnū p filio suo salomone. ne adonias ipum regnum vsurparet cū ꝓsilio cōplicū suoz Quato cōsilio a dauid regnum filio obtinuit.destructo ꝓsilio ⁊ coniuratōne adonie cum suis.Et sic glorificatus est deus. Significat autem bersabee ecclesiam vxorē dauid.i.xpi que edocta a spūsancto ⁊ cōsilio eius directa.postulat a xpo regnum eternum.p vero filio suo quolibet.s.iusto timēs ne ei auferatur ab adonia.id est a diabolo cū satellitib⁹ suis.quo obtento glorificat deus in cōsilio sanctorum.destruens per eum ꝓsilia malignoruz sicut destruxit per Chusi amicum Dauid consiliū achitophel quod erat contra bonum populi.qui achitophel erat tāte reputatōis ī cōsilijs q omnes homīes ad eum recurrerēt sicut ad deum.ij.Reg.xvi.Et hoc in figuraz ad significandum q consilia principum tirannoz philosophoruz ⁊ demonū.ex quib⁹ intendebāt populum dei subuertere. Visitauit deus p amicos suos.s.apostoloruz.martirum.⁊ doctoruū. Juxta illud Job.xij. Adducit.s. deus cōsiliarios in stultū finem. Sic ⁊ phariseoz qui abire ⁊ consilium fecerūt cum saduceis vt caperent eum in sermone.s.iesum confusi sunt ⁊ deus glorificat⁹ est. Mat.xxij.

Est autē sciēdum .§.iii

q triplex est genus consilij

Primum est consilium internale. quod ds sibi ipi infert.

Secundum est consilium particulare.quod quis alteri affert.

Tertiū est ꝓsilium generale.qđ quis cōmūitati confert.

Consiliū primū.s.internale est qđ quis facit in semetipo.cum.viz aliquid occurrit agēdum dubiū. inuestigat rō si illud ē bonū vel malū.et si bonū quib⁹ medijs sit vtendū.adducendo diuersa exēpla in se.quib⁹ possit illud iudicari bonuz vel malū.Et de hoc dicitur sine ꝓsilio nihil facias.⁊ post factū nō penitebis Eccle.xxxij. Qđ intelligit venerabilis cassianus de ꝓsilio interiori.Et salomō ꝓuer.xij.ait. Astut⁹.i. prudēs oīa facit cuz ꝓsilio ⁊ intelligit oīa.s.que sunt dubia vbi ꝓsiliū exigit. Nā de certis ⁊ necessarijs simpliciter vel ex suppositōe alicuius finis nō oportet ꝓsiliari.quia tatō absq inquisitōe que prius ad cōsilium.subito iudicat illud agendum. Nō ei oportet eū qui vult viuere ꝓsiliari.sed doz comedere.q hoc necessariū est ⁊ certū. Et similiter qui vult saluari non oportet consiliari de obseruan

dis ꝓceptis q hoc certū ⁊ necessariū est. Juxta illud Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi ꝛua mādata. Nec optet vti velocitate seu ꝓcipitatōne. ꝫ magis maturitate. Ulñ calixtus papa. Non ꝓcipitemus inquit ꝯsilia ⁊ opa nostra. Nos enī tēpore egemus vt maturius quid agamus. dist. l. ponderet Et aresi in libro etbic. Optet quidem tarde ꝯsiliari. velociter aūt exequi ꝯsiliata. Non solum aūt ꝯsilio mentis inuestigādū est. si opus agendū sit bonū vel malū. sed etiā quod ē bonuz vel melius. vt melius eligatur cessante ipedimēto. Uerbi gra. Cum inquirit quis in seipō. vtrū debeat mrimoniū ꝛtrahere vel solutum manere ꝯsideret bona vel mala. grauamina vel leuamīa que inde sibi ꝓuenire pñt. Nam vxorem ducēdo. si ipa erit vana vel iracūda. male sibi bēbit ⁊ parum quietis. vt ewñ dr Eccle. xxv. Nōē ira super irā mulieris. ⁊ nō est malicia super maliciam viri. Oportet etiam te sollicitari quomō ei placeas ⁊ diuisus eris. Sed ⁊ de expensis ornamētorū eius ⁊ gubernatōe familie. puidere tibi necessarium erit. ⁊ pax tempis valebis deo vacare. Quz si solutus remanes tui sole cure incūbis. ꝓtētiones ⁊ querelas mulierū vitabis. Suspitōnibus multis carebis. ⁊ quod deo ē placitum poterīz facere ⁊ meritū augere. Primū igitur. s. mrimōiū ⁊ si bonū sit. fm tamē. s. cōtinētia virginal' melius. Ulñ apls. i. Cor. vij. Si nupſit virgo bene facit. ⁊ si nō nupſit melius facit. Uelz q nō oēs capiūt verbum. Si quis vidz ꝓtinere non posse melius sibi ē mrimoniū ꝛtrahere. Ulñ apls i dicto c. Veli⁹ est nubere q vri. i. diuersis vicijs carnalibz incēdi Secūm ꝯsilium est ꝓticulare qđ alter exhibet alteri. Cum enī quis non est sufficiens sibi ad consilium capiendū circa agenda ab alio cōsilium accipere debet. Quinimo circa propriam viam ⁊ obscura pertinētia ad conscientiaz sibi credere non debet. sed cōsiliari cum peritis ⁊ bonis vel ex libris doctoꝝ. Unde Thobie. iiij. dr Consilium a sapiente semper inquire. Dicit aūt quis sapiens. dupl'r. Uno modo fm quid. alio modo simpl'r. Sapiens fm quid dicitur qui bene iudicat de fine alicuius artis vel mīstri. et de bis que ducūt ad illū finem. Et sic dr sapiēs medicus qui bene iudicat ⁊ de sanitate ⁊ de medicinis ꝓferētibz eam. Et sapiens negociator dr qui bñ iudicat de lucro acquiredo ⁊ de medijs ad ipsum. ⁊ sic de alijs. Sed sapiens simpl'r dicit qui bñ iudicat de vltimo fine totius vite hūane qđ est deus. ⁊ de perducētibz ad eum. Et hic est ꝛe sapiēs ⁊ ꝛtuosus. Quia igit Thobias dicit. A sapiente sine alia additōe primo ⁊ principl'r ꝯsilium querendum est a virtuoso etiam a sapienti id est docto in factis conscientie. Necz em a medico q̄is querit consilium videlicet de negociatione. sed a docto negociatore Nec a negociatore de medicinalibus sed a perito medico. ⁊ sic de alijs. Multo magis de pertinentibus ad animaz Ubi sunt maiora dubia ⁊ magis periculosa non debet quis indifferenter cōsilium querere a quibuscunqz sed virtuosis doctis ⁊ practicis. Unde Eccles. xxxvij. dicitur. A consiliario malo serua animam tuam. id est caue tibi. Et qui sint mali consiliarij a quibz cauendum sit quasi declarans dicit. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate et cum iniusto de iustitia. ⁊ cum muliere de bis q̄ emulatur. Cum timido de bello. Cum negociatore de traiectōe. Cum emptore de venditōe. Cū viro liuido de gratijs agēdis. Cum impio dr de pietate. Cum inhonesto de honestate. Cū seruo pigro de mlta opatōe. Nō attendas bis in omī cōsilio. Et ex hoc vltimo dicto patet q̄ locutō Ecclesi. est per ironiam quasi diceret. Cum ꝓdictis non bēas consilium. Et subdit. Cor boni cōsiliū stātue tibi. Nō est tibi alius plus illo Scien dum insuper q illud quod dicitur puer. ii. Ubi salus vbi multa consilia non sic intelligendum est quo ad incipientes bñ facere ⁊ simplices tanquz quis multoꝝ hoīm seu a multis dēat inquire re ꝯsiliū de directōe vite sue. Nā hoc faciens audiet diuersa cōsilia ⁊ aliqū sibi ꝛtraria. Unde ī mente sua confundetur nesciēs quid magis seqtur. Sed vnum vel paucissimos assumat ī quo causam habeat ꝯfidendi. vt quia bonus ⁊ practicus. ⁊ qui cognoscit eius ꝯditōes. Unde melius potest ꝯsulere. Sicut medicus qui diu habuit curā alicuius ⁊ scit complexionem ⁊ accidēria ei⁹ vtilius pōt mederi. nec multum laudatur hoc se pe variare medicum. Unde vulgari. puer. dicit. Quāte mutate tāte cadute. Multa igit ꝯsilia q̄ renda sunt ab insipientibz ⁊ simplicibz. sed nō a multis sed ab vno de multis agendis. Unō Ecclē. vi. dicitur. Multi sint tibi pacifici. Cōsiliarij autem vnus de mille. Consilium tamen qđ manifeste apparet bonum a quocūqz det. nunqz dēt ꝓtemni vel respui etiam a sapiētibz. Ulñ ⁊ moyses sanctissim⁹ ⁊ sapiētissimus ꝯsiliū quod dedit sibi ietro socer suus gētilis in audiēdis causis populi. vt. s. magis arduas audiret ⁊ expediret ⁊ ad alias audiendas cōstitueret sibi adiutores vt p̄seuerare possz ⁊ nō stulto labore consumeret. audiuit illud ⁊ seruauit Notandum insuper q̄ cum quis fideliter ꝯsulit doctos ⁊ practicos. saltem ꝓpetenter in illa materia nō tenet illi cui cōsulit si inde malum ei eueniat. ⁊ paruz vel nihil peccat. quia liber est ad sequendum illud vel nō sequendum. Unde de re. iu. li. vi. Nullus ex cōsilio alterius obligatur. nisi fuerit fraudulētum Sed si intendit decipere seu aduertenter dat sibi malum consilium. peccat grauiter ⁊ tenet de omni damno quod inde secutum est ꝓpter illō consilium. si alias non fuisset secutum. Si quis

etiam poneret se ad cōsulendum in materia de q̄ non haberet peritiam vt in medicina. in iure. i facti consciē. ⁊ hmōi non esset immunis a pctō. Unde balaam postq̄ non valuit maledicere populum dei vt inde mala haberet deo impediēte dixit finaliter balach regi moabitaruz. q̄ ad hoc vocauerat eum. Pergens ad populum meum. dabo tibi consilium Numeri. xxiij. Et hoc fuit malum consilium. vt. s. mitteret feminas moabitides pulcras ⁊ ornatas ad castra isrl' vt forni cantes cum eis israelite incurrerēt irā dei. Qđ ⁊ factum est. Sed de illo malo consilio punit⁹ est cum moabitis ipo interfecto Tertium gen⁹ cōsilij ē quod fit in ꝯmunitatibꝫ ⁊ vniuersitatibus. Nec enim bene potest regi aliqua ciuitas l vniuersitas absq̄ consilio Unde omni tempore mundi principes ⁊ rectores ciuitatum vsi sunt consilijs ⁊ fideles ⁊ infideles. Nā ⁊ Salomon sapiētissimus ꝯsiliarios habuit. quoꝝ cōsilium quia roboam filius eius reliquit, magnam ptē regni amisit. ij. paral'. x. c. Et Nabuchodonosor supbissimus cum maioribꝫ natu ⁊ ducibus habuit misterium consilij sui. de eo quod agere volebat. vt haberur Judith. ij. Sed ⁊ romani infideles idolatre possederunt omnem locum consilio suo ⁊ patiētia. locaq̄ que longe erant valde ab eis vt habetur. i. Macha. viij. Apostoli quoq̄ ad sedandum dissensionem exortaꝫ inter paulum ⁊ barnabam ⁊ fideles conuersos ex iudaismo circa obseruatōem legalium ꝙuenerūt in vnum. ⁊ cōmuni consilio decreuerūt quid eēt agendum vt habetur Actuum. xv. Et ob hoc instituta sunt ab eccia concilia ⁊ generalia ⁊ prouncialia celebrari. vt de communi consilio ibi habito ꝙuideretur saluti fidelium. vt patet dist. xv. per totum. Facilius nanq̄ inuenitur q̄ a pluribus senioribus queritur Uerus autem reprmissor dns ait. Si duo ex vobis vel tres conuenerīt ꝛc. di. xx. c. vl.

Debent autem .§. iiii.

huiusmodi concilia generalia tria in se hre Primo occultatōem tractatoꝝ. Secundo intētōem rectam determinandorum. Tertio executōnem diffinitorum Quantū ad primum sciendū q̄ ea que tractant in cōsilijs alicuius ciuitat' vl vniuersitatis. cōmuniter debent esse alijs occultandum tractantur. alias scandala plurima ꝙtingere pōt. Unū ꝓuer. xi. dr. Qui fidelis est celat amicum missum. Unde narrat Ualerius maxim⁹. q̄ cum eēt de more romanoꝝ vt prēs possent filios suos puulos ducere secū in ꝯsilium. accidit sel. vt cum quidā ex ciuibꝫ duxiss filiū suū puulū in ꝯsilium. ⁊ fuisset ibi decretuz vt quod ibi tractatum fuerat sub secreto remaneret Reuertentem ad domū interrogauit curiosa mater ei⁹ qđ iqi tractatum esset. Cūq̄ ille rndisset q̄ posituz fuisset sub secreto cepit mater ipa blādirijs ⁊ minis ipm cogere ad manifestādū ꝯsiliū. Qđ puuenissim⁹ puer vt dilaret mris importunitatē ⁊ tractatū in ꝯsilio occultū fuaret officioso mēdacio vsus est. dicēs ibi fuisse tractatū q̄ q̄libet vir posset duas hre vxores. Qđ illa credēs alijs matronis manifestauit. Quare diuulgata p vrbez ꝙuenientes mulieres plime q̄dā die ad locū cōsilij accesserūt. postulātes a senatu tāq̄ equū ⁊ ipsas duos posse accipe viros. er quo in ꝯsilio decretum fuerat viros accipe duas vxores. Qđ illi admirātes vñ hoc ꝓcesserit cum de hmōi nlla fuisset facta mētio. sup hoc inquirētes inuenerūt hoc ꝓcessisse ex astutia illius pueri talia referentis. Ut ad occultādū ꝯsilia statuerūt nllm amplius puer introduci nisi illū tm. qui ita caute sciret occultare secretū. Ualde ergo male faciunt q̄ talia reuelāt que in secreto ponunt ⁊ q̄ q̄rūt ab eis Secdo dīt ꝯsiliarij hre rectam intētōnem in determinandis. vt nō passione ducant' ad cōplacēdū vel displicēdū his qui ꝓponūt ea q̄ suis ad bonum cōmunitatis vel ctraria. vt nō declinent a regula rōnis. Unū ⁊ ipa ꝙgregatō facta ꝓ ꝯsilio hūdo ꝯcilium dr a cōi vicz intētōne dictū eo q̄ intuitum mētis oēm in vnū dirigant. s. ad querēdn bonum cōe. Uel ꝯsiliū quasi cōsidium d. in. l. litera trāseunte. q̄ simul dīt sedere. id ē mēte quiescere ⁊ ab omibꝫ passionibꝫ liberi. Sm ꝯsiō. di. xv. c. i. Luz ergo tractat' in ꝯsilio aliqđ iniquum ctra ius dīnū naturale vel canonicū. nō pōt dici cōsiliū sed potius dr ꝯcilium. qđ signat supbiam. Et vt dr ꝓuer. xxi. Non ē ꝯsiliū ctra dnm. ⁊ ipm cōiter dissipat. Sicut patet in ꝯsilio iudeoꝝ quod fecerūt ctra xpm ad tractandum mortem ipius ne amitterent bona tpalia. er quo tamen secutū est vt amitterent ⁊ tpalia et spūalia. quā do. s. collegerunt pontifices ⁊ pharisei cōsiliū dicentes. Quid facimus q̄ hic hō ꝛc Joan. xi. Tertio dr id quod in consilio determinatur. rationabiliter executōni mandare alias frustra fierent consilia. Unde ⁊ Hester. i. c. dicitur q̄ septem sapientes ex more regio semp aderant regi Assuero. scientes leges ac iura maiorum illorum faciebat cuncta consilio. Et hoc ē causa frequenter multorum malorum in regimine tempꝝali ⁊ spirituali. quia que cōmūi consilio determinantur non obseruantur. Unde Josephus ⁊ Azarias. quia non seruauerunt quod fuerat determinatum. s. vt non exirent in prelium contra inimicos. debellati fuerūt occisi duobꝫ milibus de exercitu suo. Et hoc quia sine consilio exierunt in preliuz vt habetur. i. machabeorum capitulo quinto

¶ Capitulum nonum de ꝓsensu.

Capitulū Nonum

Deinde considerā dū est de ꝓsensu. Et ꝓmo q̄ consensus ꝑtinet ad vtutē appetitiuaz q̄d patet ex hoc quod dicit dama. Q̄ si aliq̄s iudicet ⁊ non diligat non est snīa. i. ꝓsensus. Diligere aūt pertinet ad appetitiuā seu volūtatem. Pro cui declaratiōe dicit. b. Tho. i. ij. q. xv. arti. i. Q̄ ꝓsentire importat applicatōem sensus ad aliquid. Est aūt ꝓprium sensus quod est cognoscimus rez̄ presentium. Vis em̄ imaginatiua apprehensiua est similitudinū corpaliū etiam rebꝰ absentibꝰ quaꝝ sunt similitudines. Intellectus aūt est apl̄hensiuus vniuersaliū rōnum quas potest apl̄hendere indifferēter ⁊ absentibus ⁊ pn̄tibꝰ singularibꝰ Et q̄ actus appetitie virtutis est quedam inclinatō ad rem ipam ꝑm quādam similitudinē. ipa applicatio appetitiue virtuꝭ ad rem ipam ꝑm qđ ei inhęret accipit nomen sensus quasi experientiam quandam sumēs de re cui inhęret inc̄ztum ꝓplaceat sibi in ea. vñ Sapie. i. dr. Sentite de dño in bonitate Et ꝑm hoc consentire est actus appetitiue virtuꝭ cuius em̄ sentire ꝓprie dem̄ ptineat ad potentiā apprehensiuam. tamē ꝑm similitudinem cuiuslibz experientie ptinet ad appetitiuā. Q̄ aūt Auguſt. super Geñ. attribuit consensum rōi. accipit ibi ratōem ꝑm q̄ in ea includitur volūtas. Differentia em̄ est inter assentire ⁊ consentire. Nam assentire est quasi ad aliud sentire ⁊ sic importat quādam distantiam ad id cui assentit. Sed cōsentire est simul sentire ⁊ sic importat quādam ꝓiūctōem ad id cui cōsentit. Et ideo volūtas cui tendere ad ipam rem magis dicitur consentire. Intellectus autem cuius opatō nō est ꝑm motum ad rem ꝫ potius ecōuerso. magis ꝓprie dicitur assentire cui vnum ponatur ꝓ alio. Nō autem ꝓprie consensus est in brutis animalibꝰ. Et ratō est ꝑm. b. Thomam vbi supra. arti. ij. q̄ ꝓsensus importat applicatōem appetitiui motus ad aliquid agendum. in cuius potestate est appetitiuus motus. Bruta aūt non bñt in sui potestate appetitiuuz motū. ꝫ talis motus est eis ex instinctu nature. Appetit quidem brutum hoc vel illud ꝫ non applicat motum appetitiuū Cū est in eo determinatō appetitus ad aliq̄d passiue tantum nō actiue. quod requirit ad ꝓsensuz put est in homīe. Unde ⁊ dama. dicit q̄ p̄ iudicium homo disponit ⁊ amat quod ex cōsilio iudicatum est. qđ vocatur sententia id est consensus. Hoc autem non reperitur in brutis. Executio enim opis in eis est ex impetuoso appetitu.

Consensus de .ij. i

quibꝰ sit ⁊ in quo differat ab electōe. Et q̄ztum ad primum no. ꝑm. b. Tho. vbi supra. arti. iij. q̄ ꝓsensus est tantum de his q̄ sunt ad finez qđ sic declarat. Consensus nomīat applicatōem appetitiui motus ad aliquid p̄existens in potestate applicantis. In ordine autem agibiliū. Primo quidem oportet sumere apl̄hensionem finꝭ deinde appetitum finis. deinde cōsilium de his que sunt ad finem. deinde appetitus eorum q̄ que sunt ad finem. appetitus aūt in vltimum finem intendit naturalr. Unde applicatio motus appetitiui in finem apprehensum nō habet ratōnē consensus. ꝫ simplicis volūtatis. Ea autez que sunt post vltimum finem inc̄ztum sunt ad finē sub consilio cadunt. ⁊ sic de eis potest esse cōsensus inc̄ztuz motus appetitiuus applicat ad id quod ex consilio iudicatum est. Motus autem appetitiuus in finem non applicat consilio. sed magis consilium ipi. quia cōsilium presupposit appetitum finis Sed appetitus eoꝝ q̄ que sunt ad finem presupponit determinatiōem consilij. Et ideo applicatō appetitiui motus ad determinationem consilij ꝓprie est consensus Unde cū cōsilium non sit nisi de his que sunt ad finē. cōsensus etiam ꝓprie loquendo non est nisi de his que sunt ad finem Differt aūt ab electōe consensus ꝑm Tho. vbi supra eo q̄ electō addit supra ꝓsensum quandam relatōem respectu eius cui aliquid preeligitur. ⁊ ideo post ꝓsensum ad huc remanet electō. Potest em̄ ꝓtingere q̄ p̄ cōsilium plura inueniātur ducentia in finem. q̄rum dum quodlibet placet in quolibet eoꝝ cōsentitur. Sed ex multis que placent vnum ꝑacipimus eligendo. Sed si inueniat vnum solū quod placeat non differt re consensus ⁊ electio sed ratōne tm̄ vt cōsensus dicat ꝑm q̄ placet ad agendum. electum autem ꝑm q̄ preferꝭ his que non placent. Unde ⁊ dama. dicit. q̄ post dispositionem quam vocauerat prius sententiam. i. consensum fit electō. Consensus ad agenda semper pertinet ad ratōnem superiorem. qđ sic ꝓbat. b. Tho. vbi supra arti. nū. Finalis sententia semper pertinet ad eū qui superior est ad quē pertinet iudicare de aliis. Quādiu enim iudicandum est restat quod ꝓponitur. nondum datur finalis sententia. Manifestum est autez q̄ superior ratio est que habet de omnibꝰ iudicare quia de sensibilibꝰ ꝓ rōem iudicamus inferiorē de his vero que ad rationes bñanas pertinēt iudicamus ꝑm rōnes dīnas que ptinent ad ratōnem superiorem. Et ideo q̄diu incertum ē an ꝑm rōnes dīnas res ita agatur vel non nullum iudicium rōnis habet rōem finalis snīe. Final autem sententia de agendis est consensus in actum. Et ideo consensus in actum pertinet ad superiorem ratōem ꝑm tamen q̄ in rōne includit volūtas vt dictum est supra Notandū etiaz ꝑm. b. Tho. vbi supra q̄ cōsensus ī electatōem

opis ptinet ad supiorem ratonem. sicut ⁊ cõsen sus in opus. Sed consensus in delectatõnẽ co gitatõnis ptinet ad rõem inferiorẽ sicut ad ipaz ptinet cogitare. Et tñ de hoc ꝑ̃o qõ est cogitare ł nõ cogitare inq̃tum cõsideraꝝ vt actio quedam habet iudicium supior ratio. ⁊ similiter de dele ctatõne consequente. Sed inq̃tum accipiꝝ vt ad actõem aliam ordinatum. puta ad consensuz in opus. sic pertinet ad inferiorem ratonem Et sic intelligitur qõ dicit Augu. sup Gene. q̃ cõ sensus in delectationem pertinet ad inferiorem ratõnem. Item ratio supior dicitur consentire non solum quia ꝑm rationes eternas semp mo ueat ad agendum sed etiã qz ꝑm ratões eternaꝝ nõ dissentit cum debet. Et dicitur iudicium ꝑm rõnes eternas seu diuinas. qz illud tale est ꝑm ł ꝓtra legem dinã seu mãdata dei

De cõsensu qui .§.II.

est actus voluntatis inquit ps. In domo di am bulauimus cum ꝙsensu psal.lnñ. Et ad hoc ex hortabatur ps dicens. Esto ꝙsentiens aduersa rio tuo dum es in via cum eo. Aduersarius iste ꝑm expositõem doctoꝝ est sermo dinus qui dici tur aduersarius quia aduersatur sensualitati et ꝙcupiscentiis nostris reprehendendo vicia Cui tunc consentimus cum ei obedimus. ⁊ sic a car cere infernali liberamur. Hoc autem facientes sancti dicere pñt verbũ ps. In domo dei am. cũ ꝙsensu. Vbi tria possunt annotari

¶ Primum est motus humane rationis. Ibi ambulauimus.

¶ Secundum est locus huius debite motõnis ibi. in domo dei

¶ Tertium est modus perfecte actõnis ibi cuz ꝙsensu

Quantum ad primum dicit saluator Joã. xv. Posui vos vt eatis. Cñ tota vita nta est qõ dam iter. Terminus huius itineris est duplex vicz bierlem celestis sursum que libera ẽ ab om ni miseria. ⁊ altera est babilon que deorsum ẽ. s. infernus plenus omni miseria. Ad alteram ista rum ambulamus motibꝫ seu actibꝫ rõis. Unde pueri qui non bñt vsum ratõis versus neutraz ambulant. ⁊ q̃ morientes in tali statu baptisa ti veniant ad supernam bierusalẽ. hoc non est ex aliquibꝫ actibꝫ eorum. sed supabundans meri tum xp̃i passionis. quod in baptismo erga eos operatur. Insuper ⁊ babentes vsum rõnis cum dormiunt ad neutram ciuitatẽ seu locũ pene vł gloríe tendũt. quia ligatus tũc est in eis vsus ra tionis. nec tũc merentur vel demerentur. Ex cũ quis rõne uti potest si ad malum vtł ea ambu lat versus infernũ. iuxta illud Sapiõnie. i. ca. Ambulabunt vt ceci. qz dño peccauerunt. Ceci autem ambulando in foueam cadũt. ⁊ sic pecca tores in infernum. Si autem quis rõe vtł ad bonum. versus supnam bierusalem ambulat ꝑ viam caritatis ad qõ hortabatur apls di. Ambu late in dilectõe. ad Ephe. v. ¶ Locus debiti mo tus rõis humane est eccia militans. Unde dicit psal. In domo dei ꝓout declarat Hiero. xxxij. q. i. omnibꝫ ꝙsideratis. Et qz domũ tuam decet sã ctitudo ait ps ad dñm. ideo extra illã domũ sũt numero ⁊ merito omnes infideles. merito autẽ extra ipam sunt mali xp̃iani. Unde dicit Hie ro. de pe. di. i. q̃ eccia non est habens maculã ne q̃ rugam. maculam. s. iniquitatis. rugam infi delitatis. Et ideo qui est aliqua sorde peccati pol lutus. de eccia dici non potest. Talis ergo ñ am bulat in domo dei sed in domo diaboli. i. imitati one malicie eius in qua quiescit ⁊ demuz in in ferno. vt dicere valeat. Infernus domus mea ẽ Job. xvij ¶ Quãtum ad tertium sciendum q̃ perfecta actio hominis vnde meritum ⁊ ꝑmiũ ac quirit est ꝙsensus in bonum. de quo loquit ps. hic cum dicit. Ambulauimus in domo dei cum consensu. Sed sciendum q̃ est triplex ꝙsensus bonus excludens triplicem malum consensum. Primus est intelligentie volũtaz. Secũs sñie veritatis. Tertius est modeste conformitatis

¶ Primus igit consensus est quãdo intellect⁹ ⁊ voluntas queniant in vnũ vt vicz quod intelli git intelligẽtia per fidem. voluntas illud velit o perari ꝑ amorem. Unde Aug. dicit q̃ credere ẽ cum assentõe cogitare. Cogitare ẽ actus intelligẽ tie siue rõnis. ⁊ assentire actus voluntatis. Et ł duo sunt tanq̃ vir ⁊ vxor. Intelligẽtia vxor est que materiã administrat generatõis filiorum. i ꝓductõis bonorum operum. Affectus autem tã q̃ vir formam ꝓstans ⁊ complemẽtum operuz iporum ꝑ dilectõem. De cõiugio spũali intelli gi potest illud Eccle. quod dicit. Beneplacitum est spũi suo ⁊ probatum coram deo ⁊ hominibꝫ. s. vir ⁊ mulier sibi consentientes. Eccle. xxv. Et ł bis etiam illud exponitur Matt. xviij. Si duo ex vobis ꝙsenserint super terram. de omi re quã petierint. fiet eis. Et ille est bonus consensus i quo ambulant qui sunt in domo dei. i. eccã ex cludens malorũ consensum qui fit a suggestiõe diaboli. De quo Thobie. iij. dicitur. Caue ne a liquando peccato consentias. Unde ⁊ Aug. di cit de pe. di. ij. sicut. q̃prima differentia peccati mortalis est cum in corde consentitur libidi. id est delectatõe cuiuscunq̃ peccati mortalis. Hoc figuratum est ꝑm ipm in puella mortua. sed ad huc in domo retẽta Matb. ix. Secũs ꝙsensus bonus est consentire sñie veritatis determinate ꝑ ecclesiam nec discrepari a cõmuni sentẽtia doc torum. ⁊ si aliquãdo ꝓprio intellectui aliud vi deatur. Unde apostolus ad Ro. xij. Nõ alta sa pientes sed humilibꝫ ꝙsentientes. Non solum

Capitulū Decimū

humilibꝫ ꝓsonis sed etiam humílibꝫ verbis et sententijs. ⁊ si intellectus clare non videat. Cuꝫ isto ꝯsensu ambulauerunt omnes qui in domo dei. s. eccīe habitauerūt. Mā ⁊ doctores vt hiero. Aug. ⁊ alij. ⁊ si in aliquibꝫ diuersa senserint ⁊ contraria. non tamen illa erant ad fidem ꝓtinētia l mores necessarios ad salutem. Jn hmōi ei ambulauerunt cum ꝯsensu. si bene intelligant verba eorum. cꝫuis aliquando videantur dissentire. Et hic consensus bonus excludit consensum hereticoꝝ qui cōueniunt in errore cōtra veritatē fidei ecclesiastice. Sicut ⁊ Paulus ante cōuersionem cōsentiebat iudeis persequētibꝫ fideles dicens Actu. xxij. Ego consentiebam ⁊ custodiebam vestimenta. s. lapidantium Stephanum. Et hi iufideles figurantur ꝑ vulpes sampsonis que sunt animalia multum maliciosa. habētia caudas colligatas insimul. sed facies cōtrarias sibi. Sic hæretici in materia erroris sui dissentiunt ⁊ aliqñ manifeste ⁊trarie sunt. Sed in cauda. i. in conclusione sue doctrine ꝯsentiūt ⁊ vniti sunt. s. in recedēdo a veritate fidei ¶ Tertius ꝯsensus bonus est conformitatis in moralibus Unde psal. ad dñm loquēs ait. Habitare facit vnanimes in domo. Cōsentiūt em̄ qui ambulāt in domo dei viuēdo vniformiter cꝫtum ad ea q̄ sunt necessaria ad salutem euitādo peccata. Et hic bonus consensus excludit consensum iniqꝫ de quibꝫ apls ad Ro. i. Digni sunt morte non solum qui faciunt sed etiam qui consentiūt facientibꝫ. Et. ij. q. i. notum dicitur. Facientem ⁊ cōsentientem par pena ꝯstringit ¶ Cōsensus aūt ad malum alterius potest intelligi triplr. Prio auctoritatiue cum. s. aliquis pstat auctoritatem ⁊ defensionem malefacienti. ⁊ hic cꝫto grauius peccat tanto maiori dz pena constringi. Unū. xi. q. iij. dicit Jsido. Qui ꝯsentit peccātibꝫ ⁊ ꝯsentit alium delinquentem. maledictus erit apud deum ⁊ homines ⁊ acrius coherceat cꝫ qui peccauit. Secō ꝯsentit quis coopatiue. De q̄ consensu dicit Jsid. e. q. Si quis alterius erroi cōsentit sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandū. Tertio modo cōsentit quis negligentiue. i. negligit corrigere delinquētem cum dēt. Unde ait dñs. Recedite ⁊ exite inde. ⁊ immūdum ne tetigeritis Jsa. lij. Sup quibꝫ verbis dicit Aug. Hoc est iñ exire ⁊ immūdū nō tangere. voluntate non ꝯsentire. ⁊ ore nō peccare. xxiij q. iij. recedite. Nam ſm re. iuē. in vi. Qui tacet ꝯsentire vid̄r cum. s. pōt ⁊ dz reꝓhendere. Hic iñ minori pena ꝯstringitur cꝫ peccans

De imperio volūtatis Caplm decimuz

Demū vidēdum ē de actibꝫ imperis a voluntate. Ubi primo sciendum q̄ imperare est actus rationis. ꝑsupposito tñ actu volūtatis. ſm beatū Tho. i. ij. q. xvij. Unde ⁊ phūs dicit q̄ appetitiuum obedit rōni. ex quo sequitur q̄ rōis est imperare. Est autem actus rōnis imperare essentialiter. Jmperās em̄ ordinat euꝫ cui impat ad aliquid agendum intimando vel denūciādo. Sic autem ordinare per modum cuiusdam intimationis est rationis. Sed ratō potest aliquid intimare vel denunciare dupliciter. Uno mō absolute. que quidem intimatio exprimit ꝑ verbum indicatiui modi. Sicut si aliquis alicui dicat hoc tibi faciendum est. Secūdo modo rō intimat aliquid alicui mouēdo ipm̄ ad hoc. Et talis intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi puta cum alicui dicit. Fac hoc. Primū autem mouēs in viribꝫ anime ad exercitium actus est voluntas vt supradictum est. Cum igit ſm mouens non moueat nisi in virtute primi mouentis. sequitur q̄ ipm q̄ ratio mouet imperando. fit ei ex virtute volūtatis. Uñ relinquitur q̄ imperare sit actus rationis ꝑsupposito actu volūtatis. in cuius virtute ratio mouet per imperium ad exercitium actus ¶ Et nota ſm. b. Tho. vbi supra q̄ radix libertatis ē volūtas. sicut subiectū sed ratio sicut causa est libertatis. Ex hoc enī voluntas potest libere ad diuersa ferri. q̄ ratio pōt habere diuersas ꝯceptōes boni. Et ideo philosophi diffinierūt liberum arbitrium q̄ est liberuz de rōne indicium. quasi ratio sit causa libertatis. Ex his sequitur q̄ imperare ꝓprie non conuenit brutis. Nā nihil aliud est imperare vt dictū est cꝫ ordinare aliquem ad aliquid agendum. Ordinare autem est actus ꝓprius rōnis. qua carēt animalia bruta. Et cꝫuis per imperium fiat impetus ad opus. nō tamen per hoc bruta dicī pōt habere impium. quia habent impetum ad opus nam omnes faciunt impetum ad opus ꝑ ordinationem rōnis vnde in eis talis appetitus habet ratōnem imperij. Sed bruta hoc faciūt ex ĩstinctu nature. q̄ stati appetitus eoꝝ apꝓhensoꝝ nenti vel incōuenīēti naturaliter mouet ad ꝓsecutōem vel fugam.

Jmperium pre .ſ.i.

cedit vsum. ⁊ est vnus actus tm̄. Quod sic probat beatus Thomas vbi supra arti. iij. Usus eius quod est ad finem ſm q̄ est in ratōe referēte ipm̄ in finem precedit electōem vt supradictuz est. Uñ multo magꝭ ꝓcedit impiū. Sz vsus eius quod est ad finem ſm qđ subditur potentie exercitiue sequit impium. eo q̄ vsus vētis ꝯiunct est cū actu eius quo quis vtit. Non em̄ vtit aliquis baculo antecꝫ aliquo modo opet per baculum. Jmperium autem non est simul cum actu eius cui imperatur. Sed naturaliter prius etiā est imperium cꝫ impio obediatur. ⁊ aliquando

ē pri⁹ tempore. Et sic pz q̄ impium est prius q̄z vsus. Unde Damasce. dicit q̄ impetus ad op⁹ quod fit per imperium precedit vsum. Posti de terminatōem eñ consilij que est iudicium rōnis voluntas eligit. ⁊ post electōem ratio impat ei p quod agendum est quod eligitur. ⁊ tūc demum voluntas alicuius incipit vti exequēdo impiuz rōnis. quandoq̄z quidem voluntas alteri⁹. cum aliquis imperat alteri. q̄ndoq̄z autem volūtas ipi⁹ impantis cum aliquis impat sibiipi Est autez impium vnus actus cum actu impato. Nichil eñ phibet vt dicit. b. Tho. vbi supra. ar. nō. aliq̄ esse ꝑm quod multa ⁊ ꝑm qđ vnum. Sicut aūt in genere rerum naturalium aliquod totum cōponitur ex materia ⁊ forma. vt homo ex aīa ⁊ corpore qui est vnum ens naturale. licet bēat multitudinem ptium. Ita etiam in humanis actibz actus inferioris potentie materialiter se habz ad actum superioris inq̄ntum inferior poſtia agit in virtute superioris mouētis ipam. Sic enim ⁊ actus mouētis primi. formaliter se habet ad actū instrumēti. Et sic pz q̄ impium ⁊ actus impat⁹ sunt vnus actus humanus sicut quoddā totuz sed est multa ꝑm partes. Nō enim vna potentia est mouens alteram. tunc actus eaꝝ sunt q̄dammodo vnus. Nam idez est actus mouētis ⁊ moti ꝑm phūm.

Extenditur aūt .§. II

ipsud imperium ad actum volūtatis ad actū rationis. ad actum appetitus sensitiui. ⁊ ad membra corporis. Non aūt ad actus aīme vegetabil⁹. Et de singulis horum vidēdū. Et q̄ actus voluntatis sit impatus pt̄ at sic. b. Tho. vbi supra arti. v. Omne quod est in potestate nra subiacz impio nostro. Sed actus volūtatis sunt maxie in potestate nostra Nam omnes actus nostri in tantum dicuntur esse in potestate nostra inq̄ntū sunt voluntarij Unde sequitur q̄ actus voluntatis imperentur a nobis. Patet idem etiam ex hoc quia vt dictum est impium nihil est aliud q̄z actus rōnis ordinātis cum quadā motōe ad aliquid agēdū. Manifestum est aūt q̄ rō pōt ordinare de actu volūtatis. Sicut eñ pōt iudicare q̄ bonum est aliquid velle, ita pōt ordinare impādo q̄ homo velit. Et sic patet q̄ actus volūtatis pōt esse imperatus. Et vt dicit Aug. cum aīm⁹ perfecte impat sibi vt velit tūc iā vult. Sz qđ aliq̄n imperet ⁊ non velit. hoc pringit ex hoc q̄ nō perfecte impat. Imperfectuz autem imperiū pringit ex hoc q̄ rō ex diuersis partibz mouetur ad iperandum vel nō imperādū. vnde fluctuat inter duo ⁊ non perfecte imperat. Item sicut in mēbris corporalibz quodlibet membrum operatur non sibi soli sed toti corpori. sicut oculus videt toti corpori. Ita in potentijs anime. Nam intellectus intelligit non solū sibi ꝫ oibz potentijs ⁊ voluntas vult non solum sibi sed omnibz potētijs. ⁊ ita homo imperat sibi actum voluntatis. inq̄ntum est intelligens ⁊ volens. Item cuz imperium sit actus rōnis ille actus imperatur q̄ subditur rationi. Primus autem volūtatis actus nō est ex ordinatōne rationis sed ex instinctu nature aut superioris cause. ⁊ ideo non oportet q̄ eatur in infinitum Imperatur etiam actus rationis. Dicit eñ Dama. q̄ homo libero arbitrio exquirit scrutatur iudicat ⁊ disponit. Et hi sunt actus rōnis. Pro cuius declaratōe dicit. b. Tho. vbi supra artic. vi. q̄ quia ratio supra seipam inflectitur sicut ordinat de actibz aliaꝝ potentiaꝝ. ita etiam ordinare potest de actu suo. Unde ⁊ actus suus potest etiam esse imperatus Sed attēdendum est q̄ actus rōnis potest cōsiderari dupliciter Uno modo q̄z tum ad exercitium actus. ⁊ sic actus rōnis semper imperari potest. sicut cum inducitur alicui q̄ intendat ⁊ ratiōe vtatur. Alio modo q̄z tum ad obiectum respectu cuius duo actus rationis attenduntur. Primo quidem vt veritatē circa aliquid apphendat. ⁊ hoc nō est in potestate nostra Hoc eñ contingit per virtutem alicuius luminis naturalis vel supernatural. Et iō q̄z tum ad hoc actus rationis non est in potestate nostra nec imperari potest. Alius autē actus rōis est dum bis que apprehendit assentit. Si igitur sint talia apprehensa quibz naturaliter intellectus assentiat sicut prima principia. assensus talium vel dissensus non est in potestate nostra. sz in ordine nature. ⁊ ideo, ppie loquendo nec iperio subiacent Sunt autem quedam alia apphēsa que non ita cōuincunt intellectum quī possit dissentire vel assentire. vel saltem assensuz vel dissensum suspendere, ꝓpter aliquam causaz. Et in talibz assensus ipe ⁊ dissensus ī potestate nostra cadit ⁊ sub imperio est. Imperatur etiam appetitus sensitiuus. ⁊ subiacet imperio rōnis. sed nō totaliter. Quod sic declarat. b. Thomā. vbi supra artic. vij. Appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo. qui dicitur voluntas quia appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis non autem voluntas. Omnis autem act⁹ virtutis vtentis organo corpali dependet non solū ex potentia anime sed etiam ex corpalis orgāi dispositione. Sicut visio ex potentia visiua ⁊ qualitate oculi per quam iuuatur vel impedit. Ulī actus appetitus sensitiui non solum dependet ex vi appetitiua. sed etiam ex dispositōne corpis. Illud autem quod est ex parte potentie anīe. sequitur apprehensionem. Apprehensio autem imaginationis cum sit particularis. regulatur ad apprehensionem rationis que est vniuersalis sicut virtus actiua particularis. a virtute actiua vniuersali. Et ideo ex ista pte actus appetitus sensitiui

Capitulū Decimū

ſubiacet rōnis impio. Qualitas autem ꝛ diſpoſitio corpis non ſubiacet impio ratōnis. ꝛ ideo ex hac ꝑte impeditur ne appetitus ſenſitiui motus ſubdatur totaliꝛ imperio rōnis. ¶ Cōtingit etiam qñq; q motus appetitus ſenſitiui ſubito concitatur ad apprehenſionem imaginatōnis vel ſenſus. ꝛ tunc ille motus eſt ꝓter impium rōnis cuius potuiſſet impediri a rōe ſi preuidiſſz Vnde ꝛ pbūs dicit in primo polit. q ratio ꝓeſt cupiſcibili ꝛ irascibili non principatu deſpotico qui eſt dñi ad ſeruū. Sed principatu politico aut regali qui eſt ad liberos qui non totaliter ſubduntur imperio. Et ꝓpter hoc dicit apoſtol? Ro. vij. Non eñ quod volo bonū hoc ago. quia ſz vult non cupiſcere ꝛ tamē cupiſcit. Saltē quo ad p̄os mot? qō ꝓuenit ex diſpoſitiōe corporis per quam impedit appetitus ſenſitiu?. ne totaliter imperium rōnis ſequatur. Contigit etiam hoc ꝓpter ſubitum motum cupiſcētie Actus autem anime vegetabilis vt digestō. formatio corporis per generatōem ꝛ hmōi. nullo modo ſubiciuntur imperio rōnis. Quod ſic ꝓbat b. Tho. vbi ſupra arti. viij. Ratō impar q modū apprehenſiue virtutis. Cum autem omne ageꝫ aliquo modo appetat finem appetitus naturalis non ſequitur aliquam apprehenſionem ſicut appetitus animalis aut intellectiuus. Et ideo illi actus qui ꝓcedunt ab appetitu animali vel intellectiuo pñt a ratōne imperari. Non autez illi qui ꝓcedunt ab appetitu naturali. Huius añt ſunt actus anime vegetabilis. Vnde Gre. nicenus dicit q vocat naturale quod eſt generatiuuz et nutritiuū ꝛ hmōi nō ꝑſuadetur a ratōe ¶ Imperio rōnis mouentur membra corpis ad actus ſuos niſi coꝛ ꝛ membrum genitale. Quod ſicō declarat. b. Tho. vbi ſupra arti. ix. Oēbra corporis ſunt organa quedam potētiaꝝ anime. Vnde eo modo quo ſe habēt potētie aīe ad hoc q obediāt rōni. hoc modo ſe hñt ꝛ membra corpis. Quia igitur vires ſenſitiue ſubduntur imperio ratōnis nonautem vires naturales. Ideo omēs motus membroꝝ que mouentur a potentijs ſenſitiuis ſubduntur imperio ratōnis. Motus autem mēbrorum qui conſequuntur vires naturales nō ſubdunt imperio ratōis. ¶ Et nota q ſicut in his que ad intellectum ꝛ voluntatem pertinent primū inuenitur id quod eſt ſm naturā ex quo alia deriuant. ſicut a cognitōe principiorum naturaliter notorum cognitio cōcluſionum ꝛ a voluntate finis naturaliter deſiderati deriuat electio eorum que ſunt ad finem. Ita in motibꝰ corporalibꝰ principiū eſt ſm naturam. principium autem corporalis motus eſt a motu cordis. vnde motus cordis corpalis eſt ſm naturam non ſm voluntatem. Vnde Gre. nicenus dicit q ſicut generatiuum ꝛ nutritiuum nō obedit rōni. ita nec pulſatiuū quod eſt vitabile. Pulſatiuū añt appellat motum cordis qui manifeſtatur q venas pulſatiles ¶ De membro genitali dicit Aug. in xij. de ciui. dei. q hoc q motus genitalium membrorum non obediat ratōni. quia motus in eo inſurgunt eriam ſine voluntate hoīs. eſt ex pena peccati. vt. ſ. aīma ſue inobedientie ad deum in illo precipue membro penam patiatur per quod peccatum originale ad poſteros tranſmittitur. Sed pbūs in libro de cauſa mot? animalium aſſignat cauſam naturalem qr iſta duo membra ſcz coꝛ ꝛ pudendum non ſubiacent imperio rōnis. ex eo videlicet q vtrūq; horum eſt quaſi quoddam animal ſeparatum inq̄tuz eſt principium vite. Principium autem eſt virtute totum. Coꝛ enim principium eſt ſenſuuz. Et ex membro genitali exit virtus ſeminalis que ē virtute totum animal. et ideo habent ꝓprios motus naturaliꝛ. quia principia oꝑtet eſſe naturalia vt dictum eſt ſupra

Da imperium .§. iii

tuū puero tuo p̄s. Loquit? ꝓpheta ad dñm oās. Et pōt intelligi de triplici imperio.

Primū eſt impiū dīnale ꝛ reuerendum.
Secūm eſt impiū ꝑtale ꝛ diſcernendum
Tertiū eſt impiū internale ꝛ cuſtodiendum

Primum impium abſolute eſt dñi dei cui ſubiacent omnia. Vnde Mardochēus in oratione dicebat Heſter. xiij. Domine deus omnipotens in dīnone tua cuncta ſunt poſita. ꝛ non eſt q poſſit reſiſtere voluntati tue. Et Aug. Nihil i mūdo fit quod de illa aula celeſtis ꝛ eterni impatoris non egrediatur operatiue ſcz vel permiſſiue Nec tamen aliquid mali permitteret euenire i vniuerſo. niſi ex illo malo omnipotētia ꝛ boītas ſua eliceret maius bonum. Sicut ex crudelitate tirannoꝝ ꝛ rabie infidelium. elicita eſt patiētia ꝛ coꝛonatio martirum. Et ex errore hereticoꝝ doctrina radioſa doctoꝝ. Ante autez q̄ deus ipe carni noſtre eſſet vnitus multū rigide exercebat imperium tanq̄ ſpiritus qui ē aduerſus carnem ipi non parcens. Non ꝑmanebit inquit ſpūs meus in homine in eternum quia caro eſt Gene. vi. Vnde ꝛ diluuio deleuit omēm carnem exceptis reſeruatis in archa. Sodomitas in igne conſumpſit. Iſraelitas ꝑſtrauit ibi termo. Judeos in babilonia captiuauit. Propt quod dicebatur deus vlciſcens dominus ꝛ hīs furoꝛem vlciſcens dñs in hoſtes ſuos ꝛ iraſcens inimicis ſuis Naum. i. Sed poſtq̄ vnitus eſt carni noſtre per incarnatōnem ex his q̄ paſſus ē didicit compati infirmitatibꝰ noſtris. Et hoc ē quod ꝓpheta petit cum dicit. Da imperium tuum puero tuo. Hoc eſt petere incarnari vt ipſe mitius incarnatus agat ꝛ clementius erga ge-

nus humanum. Nam subito ab initio sue conceptõnis datum est sibi imperium vniuersi. vt in nomine eius omne genu flectat Multiplicabitur eius imperium Inquit Ysa. ix. ca. de ipso ꝓpo loquẽs puero nato in mõdo. Et ipe post resurrectõem dixit discipulis suis Data est mihi omnis ptãs in celo ⁊ in terra. Mat. vl. Non ꝙ tunc fuerit sibi data de nouo ꝫ tũc cepit manifestari potestas data vt dicit mgr in. iij. senten. Secũdum impium large sumpto isto vocabulo. importat quoddam dñium quod quis habet super aliquem vel aliquos. ex quo potest ipꝰ aliquid imperare seu ꝓcipere ⁊ illi tenent obedire Et sic pater habet imperiũ sup filios vt ei in licitis debeant obedire. Unde dicitur Deutero. xxi. Si genuerit homo filiũ ꝓtũacem ⁊ ꝓterunum q̃ non audiat ꝓris vel mris imperiũ ⁊ coꝛrectꝰ obedire ꝓtẽpserit accusatus ab eis seniorib⁹ ciuitatis. de sua inobedia ⁊ inordinata vita lapidari iubetur a ꝑplo. Sic ⁊ maritus imperiũ hz sup vxorem. ꝓcipue circa gubernatõem domus. Et ideo q̃ vasti regina vxor Assueri regis. a rege vocata noluit venire ad conuiuiũ suũ, de ꝙsilio sapientuz suoꝝ repudiata fuit ⁊ regno priuata. qui ꝫ cõsuluerunt ista de cã ne ꝙiuges persaꝝ atq̃ medorum quipenderẽt impia maritoꝝ. Hester. i. ca. Dñi quoq̃ tpales sibi subditis impant. Iuxta illud puer. viij. Per me principes imperant. Et multo magis reges in regnis suis. Cũ dixerunt decem tribꝰ roboã filio salomõis regnũ suscipiẽti post mortẽ ꝓris. Imminue de regno patris tui durissimo ⁊ de iugo grauissimo qõ ipo fuit nobis ⁊ seruiemus tibi. iij. Re. xij. c. Sacerdos quoq̃ impiũ dr hẽre sup oues sibi ꝓmissas ⁊ ille tenent obtpare in bis que ptinẽt ad salutem fideliu seu ad necessaria ad salutez. alias mortem anime incurrerẽt. Dicit enim Deut. xvij. a domiõ. Qui superbierit nolẽs obedire sacerdotis impio. moriet homo ille. Apls quoq̃ tbi tum discipulum suũ ep̃m admoner dicens. Argue cum omni impio. i. auctoritate oñsa ⁊ rigiditate. Quãuis enĩ vt dicit Sene. melius imperat qui remissius imperat Hoc vꝝ est ꝓparando remissionem ac nimiam seueritatẽ quã ꝓmuniter reꝓbant iura dĩna ⁊ humana. ⁊ natura ipsa male tolerat. Propter qõd dicit Cri. Melius est. i. minus malum hẽre deo reddere rõem ꝺ nimia miscda. q̃ de nimia seueritate. xxvij. q. vij. alligant. Nimia tñ remissio ⁊ multũ excessiua. nimis solet nocere subditis ꝓpter qõd dr Eccles. xlij. Melior est iniquitas viri q̃ mulier bñfaciens. Que auctoritas a quibusdã sic exponitur. Melior est seueritas prelati. ⁊ si cuz aliquali excessu q̃ nimia mollicies ⁊ remissio. ex qua subditis bñfacere videatur. Verum ex dis imperijs nullus apparellari consueuit imperator, nisi ille qui tenet monarchiam mõdi ⁊ preest omibus in tpalibꝰ. Ut dñ Hiero. In apibꝰ princeps vnꝰ est. Grues vnam sequuntur ordine iteraro Imperator vnus. vij. q. i. in apibꝰ. Talis dignitas imperialis primo videt fuisse in gente assiriorũ vt in nabuchodonosor ⁊ assuero. Deiñ in medis ⁊ persis sub ciro ⁊ dario ⁊ quibusdam alijs. Exide in grecis sub alexandro magno. Demum in romanis quoꝝ primus imperator Julius cesar fuit. Et sub eius successore Octauiano natꝰ est ꝑps Et sub tiberio baptisatus ⁊ crucifixus Lu. iij. Sed ꝙsiderans ꝑplexta q̃ imperatores ⁊ quicũq̃ rectores qui non sunt serui dei. quales sunt infideles omnes. multa mala oppssiones et ꝓsecutõnes cruciatus ⁊ occisiones inferunt fuis dei. vt ꝓz de imperatoribꝰ infidelibꝰ Diocleciano Maximiano. Decio. Nerone ⁊ alijs paganis. Juliano apostata. Cõstãtio hæretico ⁊ alijs plurimis. ideo petit psal. Impium suum. i. dignitatem siue imperialem siue regalem siue qualemcunq̃ presidentiam dari puero suo id est seruo suo. Usitatum est cñ in scriptura seruum vocare puerum. vt illud Mat. viij. Puer meus iacet in domo paliticus. quem Lucas euange. appellat seruum Imperiũ autem ⁊ quecũq̃ prelatio dicitur imperium dei quia vt dicit aplus ad Ro. xiij. Omis potestas a dño deo est. ⁊ danie. iij. Sciant homines quia dominatur excelsus in regno hominum. ⁊ cuicũq̃ voluerit dabit illud. ⁊ Augu. primo de ciui. dei. Prouidẽtia dĩna regna ꝙstituuntur humana. Exaudita fuit oꝛõ ꝑplẽte predicta. s. da impium tuuz puero tuo. quando Constantinus imperator factus est christianus et seruus dei. Ex quo facto ecclesia dei fuit mirabiliter exaltata in tempalibꝰ et spiritualibus.

Est autez alia .§. IIII

dignitas in eccia seu in oꝛbe que añcedit dignitatem impialem vicz papatus. Quãuis enim vtraq̃ dignitas principium habuerit a cristo summo pontifice ⁊ summo imperatore. ut dr dis. x. Nñ idem mediator. Nonnamẽ ex equo se habent ⁊ de pari iste dignitates. ꝫ subalternatim ita q̃ imperator sit sub papa. Ad õñditur ratõe similitudine. ⁊ auctoritate. ¶ Rõe quidẽ q̃ vt dicit pbũs. xij. metha. Entia nolũt male disponi. Male autem vel min⁹ bñ disponerent si mẽbra vicz eccie seu fideles qui sũt nobilissima entia in mũdo per plures gubernarentur ex equo Nam frequẽter qõd vni placeret alteri displicez Et qõd vnus statueret alij destrueret. Sic de facto pluries ꝓgit qñ euenerũt ꝓtroversie inter papã ⁊ imperatorẽ. Nõ aũt dicẽdũ ẽ imperatorem eẽ sup papã sicut nec caro sup spũm. nec tpale sup spũale. Sz papa ẽ sup imperatorem. Unde

Capitulū Vndecimū

ꝛ primo.ſ.pet̄o dixit xp̄s. Paſce oues meas io. vl. Et iō ſi impator ouis xp̄i.i.fidel' eē deſiderat optet vt ſummo paſtori regimine ꝛ imperio ſe ſubditum fateat'.arg.ad hoc di.x.ſuſcitatus. In hm̄oi ſignum papa ꝯfirmat ꝛ conſecrat ſeu bñdicit impatorē. Dicit em̄ apl's ad hēb.viij.q̄ mīor a maiori bñdicit'. Inſup papa deponit impatorem cū ſubeſt cā. Sicut Innoc. depoſuit Federicum q̄ ñ poſſet ſi maior nō eēt. Par enim in parem nō hz imperiū.di.xxi.inferior. Trāſtulit quoq̄ papa impiū de grecis in frācos. ꝛ de francis ad alemanos. vt pz di.lxiij.adrianus quo ad primum. ꝛ in.c.ſequēti quo ad ſcām. Excōicat quoq̄ papa impatorē ſicut Innocē.pa. archadium impatorem excōicauit. Et ambroſius qui non erat papa theodoſiū magnū impatorem ab eccīa cū excoicatis excluſit diſt.xcvi.duo. Probatur ꝛ hoc ſimilitudine. Nam ꝛ eccīa militans imitatur inq̄tum poteſt triumphantē que ſub vno principe gubernat'.ſ.deo. Sic ꝛ decet eccleſiam.pñtem ſub vno pontifice ſummo regi et gubernari qui tamen non dr imperator, ſed ſummus paſtor ſeu papa.i.pater pēm vt nouerit ſe non quaſi tirannum dñari in clero ꝛ fideli populo ſed tanq̄ patrem oīm viſceroſo amore cūctos diligere ꝛ p poſſe iuuare. Compar' etiam he due dignitates ſoli et lune. papatus ſoli, qđ eſt luminare maius. ꝛ imperium lune quod eſt luminare minus vt in.c.ſolite de mai. ꝛ ob. Et ſicut ergo luna inferior eſt ꝛ lumen recipit a ſole Sic impator inferior eſt papa ꝛ lumē ſue ptātis ſuſcipit ab eo. Auctoritate idem pbat'. Di. em̄ Gelaſius papa Anaſtaſio impatori ſcribens. Duo quippe ſunt impator Auguſte quibꝫ pr̄incipaliter hic mūdus regitur. auctoritas ſacra pōtificum. ꝛ regalis ptās. in quibꝫ tanto grauius eſt pondus ſacerdotum q̄nto etiā p ipſ̄ regibus in dīno reddituri ſunt examine rōem. diſ.xcvi. duo. Hinc ꝛ Amb. in.e.c. Si ſublimitatez epa lem regum fulgori compes ꝛ pr̄incipum diademati. longe erit inferius q̄ ſi plumbi metallus ad auri fulgorem ꝯpes. Quippe cuz videas regum colla ꝛ pr̄incipum ſubmitti genibꝫ ſacerdotum ꝛ oſculata eoꝝ dextra. oratōibꝫ eorum credant ſe ꝯmuniri. Item Io. papa ad bonorium inquit. Si impator catholicus eſt filius eſt non pſul eccīe. Quod ad religionez ꝯpetit dicere ei ꝯpetit non docere. di.e. ſi impator. Unde ꝛ de eccleſiaſticis pſonis ꝛ rebꝫ nō ptinet ad eum diſponere niſi pſuadendo ꝛ conſulēdo. ar. ad hoc di. xcvi. bñ quidē. Si qua aūt diſpoſuerūt circa eccleſiaſtica intrñ ſunt valida inq̄tum eccīa approbauit. vt. xvij.q.nij. ſi quis ſuadēte. §. qui autez Habet itaq̄ papa vtrūq̄ gladiū. ſ. tpāle ꝛ ſpūalez Spūalem quidem vt excōmunicatōis ꝛ hm̄oi. quem vniuerſaliter ad omnes exercere valet. Temporalem aūt in terris eccīe per ſuos miniſtros exercet. In alijs aūt ciuitatibꝫ vnus in ſupplemētū defectus cum ad eum appellat'. vel alio modo. Et in hāc figuram dixerūt apli dño. Ecce gladij duo hic Luce.xxij.

Tertium imperiū .§.v

ſ.internale eſt in quolibet. Eſt em̄ volūtas tāq̄ regina ꝛ imperatrix actuū aliaꝝ potentiaꝝ ꝛ mēbroꝝ corpis. Et in hoc differt homo a brutis q̄ dñium hz actuū ſuoꝝ qđ illa non hñt. Unde ſeneca Alis tibi dem magnū imperium. Imperabiliſpi. Et hoc ſignatur.ſ.exercitiū huius impij rectum. in eo qđ dicit centurio xp̄o. Ego ſez hō ſub ptāte ꝯſtitutus ſum hñs ſub me milites. et dico huic vade ꝛ vadit. ꝛ alij veni ꝛ venit. ꝛ ſuo meo fac hoc ꝛ facit. Ubi innuitur imperiū volūtatis que eſt ſub dīno imperio ſuper triplex genus potentie.ſ.appetitiue cum dr. dico huic vade ꝛ vadit. Effectus em̄ volūtatis extendit ſe ad rem volitam ſeu amatam. Ecce apprehenſiue ſine interioris ſiue exterioris qđ notat' cum dr. ꝛ alio veni ꝛ venit. Per hūc em̄ quis intelligit inq̄tū applicat' ſub intellectu vt ſilitudo rei i ipſo ſenſu vel intellectu. Tertio executiue ſiue motiue in eo q̄ dr. ſeruo meo fac hoc ꝛ facit. Seruꝰ noſter eſt corpus in quo eſt vis motiua mēbrorum naturalī. Et hoc tunc facit qđ ſibi impat'. oſi membra mouet ꝛ operatur ſm rōem. Vel ſic. Dicit quis vade ꝛ vadit cum reſiſtit tēptatōnibus viciorꝫ. Tunc cñ recedūt ſaltem ne dñent'. Dicit alio veni ꝛ venit cum bonis inſpiratōnibus acquieſcit. optans ut veniant ꝛ pmaneant Seruus eſt corpus quod tūc facit quod ſibi dicit dñs ſp̄ūs cum caſtigat ꝛ mortificat ſe concupiſcentijs ſuis.

¶ Caplm vndecimum de vſu.

De vſu quod ſit a

ct' volūtat' pr̄ter diuerſ' diffinitōnibus ei'. Ubi ſciendū q̄ vſus rei alicuius ſm.b. Tho.i.ij.q.xvi. importat applicatōez illius rei ad aliquā operatōem. Unde ꝛ operatio ad quā applicamus rē aliquā dr vſus e'. Sicut equitare ē vſus equi ꝛ pcutere eſt vſus baculi. Ad operatōem aūt applicamus ꝛ pr̄incipia interiora agendi.ſ.ipas potētias aīme vel mēbra corporis vt intellectū ad intelligendū. ꝛ oculum ad videndū. ꝛ etiā res exteriores ſicut baculum ad pcutiendū. Sed manifeſtum eſt q̄ res exteriores nō applicamus ad aliquā operatōem niſi p pr̄incipia intrinſeca que ſunt potētie aīe vt habitus Potētiaꝝ aūt organa ſunt mēbra corpis. Oſſium eſt aūt.s. q̄ voluntas eſt que potētias aīe mouet ad actus ſuos. ꝛ hoc eſt applicare eas ad operatōem. Uñ manifeſtū eſt q̄ vti primo ꝛ pri

cipaliter est volūtatis tanq̄ primi mouētis rōis tanq̄ dirigentis. Sed aliarum potentiarū tāq̄ exequētiū que ꝓparant ad voluntatez a qua applicantur ad agendū sicut instrumēta ad principale agens. Actō aūt ꝓprie ñ attribuit insiko sed principali agenti sicut edificatō edificatori. non autem instrumēto

Sed pro maiori .ℌ.I

declaratōe dicit. b. Tho. in. i. sen. di. i. q. vti dicit tripl'r. Uno modo ꝓut nomiat quādā opatōnē fm q̄ dicimus vsum alicuius rei esse bonuz vel malum. Et fm hoc vīōr diffiniri ab Aug. cū dicit q̄ vti est aliquid assumere in facultatē volūtatis. i. vt vtens opetur de eo quo vtitur ad nutum voluntatis. Scdo modo dicit frequentiaz operatōnis. ⁊ sic vsus est idem q̄ consuetudo. ⁊ fm hoc diffinit victorinus q̄ vsus est actus de potētia frequenter elicitus. Et Isi. Paruū vsū lex ⁊ ratio vincat, di. xi. c. i. Tertio modo dicitur vti respectu eoꝝ que ordinantur ad finem. Et sic sumitur hic cum distinguit contra frui. Et diffinitur ab Aug. q̄ vti est qō in vsum venerit referre ad id quo fruendum est. Ubi notandum q̄ totū hoc quod dr̄ id quod in vsum venerit. ponitur loco vnius dictōnis, ⁊ est circumlocutio huius qō dico vtile qō est obiectū huius actus vti. Actus autem quenienter per suū obiectum diffinit. Id autem qō est ad finem īducitur ad finem per impiū volūtatis. Unde vti ē actus volūtatis que est vniuersalis motor viriū fm ordinem ad rōnem

Quibus rebus .ℌ.II

sit vtēdū dicēdū q̄ vnbilia sunt cēs create mū di. Opa nostra ⁊ pene tpales. q̄ hec oīa ī deuz dēmus referre vt in finem. Pro cui declaratōe dicit. b. Tho. vbi supra. q̄ quecūq̄ sunt bona non hūt bonitatē nisi inq̄tū accedūt ad similitudinem bonitatis dine. Ulū oportet q̄ cum bōitas sit ratō dilectōnis ⁊ desiderij q̄ oīa ament in ordine ad bonitatē primam. i. dinā. Dīe aūt qō bonū est a deo est. vnde que ab ipo ñ sunt nec querenda sunt nec vtendū est eis. Ulū nullo peccato vtēdū est. q̄ peccatū non ē a deo. Pena aūt a deo est. et ideo ea vtēdū est ⁊ ordināda in finē fm q̄ promouet meritū bonis ducēs eū in ꝓsideratōnem ꝓprie infirmitatis, ⁊ fm q̄ purgat peccata. Similiter ⁊ res mōi q̄ ab ipo sunt eis vtēdū est ī inq̄tū ꝓterūt ad dei cognitōz. oñdētes ei magnitudinē. vel inq̄tū sunt in subsidiū vite nre ordinate in deū. Q; ei dicāt create eē facte in odiuz ⁊ muscipulā pdibo insipiētiū. hoc est ex pte bonis inq̄tū abutant eis sistēdo in eis vt in fine ⁊ nō ex pte ipaꝝ creaturaꝝ. Similr opa nra que mala nō sunt ab ipo sunt ⁊ ꝓpter ipm facienda nō q̄ q̄libet opatōz opteat sp actualr referre in deuz, ꝫ sufficit q̄ habitualr ꝓstituat finem in deo siue voluntatis

Usus autē nō .ℌ.III

solū est in via ꝫ etiā in patria quo ad quedā. p cuius declaratōe di. b. Tho. vbi. s. q̄ vsus cum sit eoꝝ que sunt ad finē quedā sunt ptingētia finem ⁊ includētia ipm. ⁊ hec sunt que non repugnant pfectōi finis. sicut dispōnes materie manent cū forma substātiali. Et talū erit vsus in patria. Sicut pfectōes nales ⁊ septē dona spi ri. san. ⁊ alia que ex sua rōne impfectōnē ñ dicūt Quedā aūt sunt ad finē sicut distāria a fine. vt motus ⁊ hꝰ. ⁊ ista ꝓpter suā impfectōem ñ ꝓpatur finis. Et hoꝝ ñ erit vsus in ptria sicut pene actus fidei spei cibi ⁊ hꝰ. Differt aūt vsus dī in rebo creatis ab vsu nō in duobo. Primo q̄ deus vsum suū quo vtit rebo refert ad bonitatē suā. Nos aūt nō ad bonitatē nrām ꝫ ipi. Secundo q̄ nos referimus vsum nrm quo operamur circa creaturas ad vtilitatē nrām. Ipe vero nō ad vtilitatē suā ꝫ nrām. Primū ostendit mgr dī. i. in operibo misōe creatōnis ⁊ iusticie

Usus electōem sequit ⁊ pcedit executōnem opis. Ulū Dama. dicit q̄ post electōnē impetū facit ad opatōz ⁊ postea vtit. Ipam em̄ executiōnē opis pcedit motō. qua voluntas mouet ad exequēdū sequit aūt electōz. Et sic cū vsus ptineat ad pdictā motōem volūtatis est medium inter electōnē ⁊ executōz. que executō ptinet ad impiū vt dicet in se. c. Pro bꝰ maiori declaratōe di. Tho. i. tī. q. xvi. ar. ntī. q̄ volūtas habz duplicē habitudinē ad volitū. Una fm q̄ volitū est quodāmō in volūtate ꝓ quādā ꝓportōnē ad volitū. vū ⁊ res que sunt natal'r ꝓportionate ad aliquē finē dīr naturalr appetere illū finem Sz sic hēre finē est impfecte hēre ipm Secūdo habitudo volūtatis ad volitū est vt hēat ipm finē realr. ⁊ ꝫ est pfecte hēre ipm. Volitū aūt nō solum ē finis ꝫ etiā id qō est ad finē. Ultimū aūt qō ptinet ad primā habitudinē volūtatis ītuitū eius qō ē ad finē est electio. Ubi em̄ ꝓplet ꝓportio volūtatis vt pfecte velit id qō est ad finez sed vsus iā ptinet ad secūdam hītudinē volūtatis qua tēdit ad ꝓsequēdū rem volitā. Et sic pz q̄ vsus sequit electōem. Si tū accipiat vsus fm q̄ voluntas vtit potētia executiua mouēdo ipam Sed q̄ volūtas etiā quodāmō rōnē mouet ⁊ vtitur ea. pōt intelligi vsus eius q̄ est ad finē fm q̄ est in ꝓsideratōe rōis referētis ipm in finez. ⁊ hoc mō vsus pcedit electōz Ptē sciēdū fm. b. Tho. vbi. s. q̄ electio pcedit vsum si referant ad idē. nihil aūt phibet q̄ vsus vnius pcedit electōnē alterius. ⁊ q̄ actus volūtatis reflectunt sup seipos. In quolibet actu volūtatis pōt accipi ⁊

ꝓsensus ⁊ electio ⁊ usus. Vlt si dicaꝫ ꝙ voluntas ꝓsentit se eligere. ⁊ ꝓsentit se ꝓsentire ⁊ vtitur se ad ꝓsentiendum ⁊ eligendū. vt sp̄ ista actus ordinati ad id qđ est prius sint priores

¶ Caplm duodecimū de bonitate ⁊ malicia ipsorum humanorū actuum

De bonitate vel

malicia humanorū actuū. Primo no. ꝙ ly omnis actio inq̄ntū actio sit bona. s. in genere nature. ñ tñ in genere moris sed aliqua bona ⁊ aliqua mala. Vñ ip̄s Jo. iij. Omnis qui male agit odit lucē Et Mat. vij. Arbor mala fructus malos facit ⁊c Pro cuius declaratōe di. b. Tho. i. ij. q. xviij. ar. i. ꝙ de bono ⁊ malo in actōnib⁹ oportet loqui sicut de bono ⁊ malo ī rebus. eo ꝙ vnaquęq; res talem operatōem ꝓducit qualis est ipa. Jn rebus autem vnūquodq; tm̄ habet de bono q̄ntum hēt de esse. bonū em̄ ⁊ ens conuertūtur. Solus autē deus habet totam plenitudinē sui esse ꝑm aliquid vnum ⁊ simplex. Vnaquęq; autē res alia habz plenitudinem essendi sibi ꝙuenientē ꝑm diuersa. Unde in aliquibus ꝙngit ꝙ q̄ntum ad aliqd habent esse. ⁊ tñ q̄ntum ad plenitudinem essēdi sibi conuenientem ⁊ eis debitam deficit eis aliquid. Sicut ad plenitudinem esse humani req̄ritur ꝙ sit quoddam compositum ex aīa ⁊ corpe habens omnes potentias ⁊ instrumenta cognitionis et motus. Unde si aliquid horum deficiat alicui homini. deficit ei aliquid de plenitudine sui esse. Quātum igitur habet de esse tantum habet de bonitate Jnq̄ntum vero ei aliquid deficit de plenitudine essendi intantum deficit a bonitate ⁊ dicitur malum. Sicut homo cecus habz de bonitate ꝙ viuit ⁊ malum est ei ꝙ caret visu Si vero nihil haberet de entitate vel bōitate neq; bonum neq; malum dici posset. Sic igit̄ oīs actio inq̄ntum habet aliquid de esse intantuz habet de bonitate. Jnq̄ntum vero ei aliquid dēficit de plenitudine essendi que debetur actōi hūane intantum deficit de bonitate. ⁊ sic dr̄ mala. puta si deficiat ei vel determinata quantitas ꝑm rationem vel debitus locus vel aliquid huiusmodi.

¶ Et quod Dionisius dicit. ꝙ malum non agit nisi in virtute boni. Uerum est sed bonū illud est deficiens. Si em̄ nihil esset ibi de bono. nō esset ens neq; agere posset. Si nō eēt deficiēs nō eēt malū. Vñ ⁊ actō mala est quoddā bonuz deficiēs qđ ꝑm quid est bonū simplr autē maluz Jtē adulteriū qđ est quedā actō nō solū iportat ꝯmixtōnē maris ⁊ femine. Vñ q̄nq; sequit̄ generatio que bonū ē ꝑs etiā talē actōem inquātū caret ordine rōnis. ⁊ ꝑm hoc est mala actio.

Actio humana hz .§. I

bonitatē vel malicia ex obiecto. Vñ osee. ix. c. dr̄ de peccatoribus Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt. Fit autē bō abominabil ꝙ malicia sue actōis. Pro cuius declaratōe di. be. Tho. vbi. s. ar. ij. ꝙ bonū ⁊ malū actōis sicut ⁊ aliaꝫ rez attendit̄ ex plenitudine eēndi vel defectu ipi⁹ Primū autē qđ ad plenitudinē eēndi ptinere vidr̄ ē id qđ dat rei spēm. Sicut autē res naturalis hz spēm ex forma sua. ita actō hz spēm ex obiecto sicut et motus ex termino. ⁊ ideo sicut prima bōitas rei naturalis attendit̄ ex sua forma que dat ei spēm ita et prima bonitas actus moralis attendit̄ ex obiecto ꝙuenienti. Vñ etiā a quibuscūq; appellat̄ bonū ex genere. puta vti re sua. Et sicut in rebus naturalibus primū malū est. si res generata nō cōsequit̄ formā specificā. puta si non generet̄ bō. hz aliquid loco bouis. Jta primū malū in actōnib⁹ moralibus est. qđ est ex obiecto sicut accipe aliena Et dr̄ maluz ex genere. genere ꝑ spē accepto. eo modo loquēdo quo dicimus genus humanuz humanā spēm ¶ Ubi etiā no. ꝙ obiectū rōnis nō est materia ex qua. sed materia circa quam. ⁊ hz quodāmō rōnem forme inq̄ntū dat spēm Jtē ly res exteriores circa quas sunt actōnes hūane in se sunt bone. tñ inq̄ntum ꝯsiderāt̄ vt obiecta actionū ralium cum ñ hñt debitam ꝓportionem ad hanc vel illa determinatā actionez non hēnt rationem boni. Et quia similes hītus sibi⁹ actus reddunt. vt dicit ꝓbus in. ij. ethi. Sicut hīt⁹ bonus ⁊ malus differunt specie. vt ꝓdigalitas ⁊ liberalitas. Jta ⁊ actus bonus et malus differūt specie Quia em̄ differētie ꝑ se diuersificāt spēz cum differentia boni ⁊ mali circa obiectum considerata compet̄ ꝑ se ad rationē. s. ꝑm obiectum qđ obiectum est ei ꝙuenies vel inconueniens dicuntur em̄ actus humani vel morales ꝑm ꝙ sunt a ratione. Ideo bonum ⁊ maluz diuersifīcant speciem in actib⁹ moralibus Sicut etam̄ in naturalibus bonum quod est ꝑm naturam. et qđ est contra naturam. vt corpus viuum ⁊ corpus mortuū diuersificant speciem nature. Jta ī moralibus quod est ꝑm rationem vt bonum. et qđ ē contra rationem. vt malum. diuersificant spēz moris ꝑm. b. Thom̄. vbi supra. arti. v. ¶ Actio humana hz bonitatē vel malicia ex circūstantia ⁊ aliqñ spēm Pro cuius declaratōe di. Tho. vbi. s ar. iij. ꝙ in rebus naturalibus ñ inuenit̄ tota plenitudo que debet̄ rei ex forma spāli que dat spēm ꝫ multum supaddit̄ ex supuenientibus accidentibus. sicut in homine ex figura ⁊ colore et alijs huiusmodi. quorum si aliquid desit ad decētez habitudinem ꝙsequitur malum. ita est etiā in actōe. Nam plenitudo bonitatis nō tota consistit in sua spē sed aliquid addit̄ ei ex his que aduenium tanq̄ accidētia quedā. et hec sunt circūstantie debite. Unde si aliquid desit qđ ꝓtineat

ad circūstantias debitas erit actio mala. Sunt aūt circūstātie extra actōem. inq̄tum nō sunt ō essentia eius. tamen sunt in ipa velut quedā accidentia eius sicut accidentia que sunt i substātijs naturalibꝫ. Et sunt hmōi circumstātie vt accidentia per se seu ꝓpria. ⁊ ideo considerantur in doctrina morum. sicut in vnaquaq̄ arte considerantur accidentia ꝓpria. Et nota diligenter q̄ tunc circūstātia non solum auget maliciam in actu malo. ꝫ etiam mutat speciem illius act⁹. ⁊ si vicz consideratur illa circūstātia vt principalē ōdinio obiecti actōnis habens specialem ꝛpugnātiam ⁊ vt contrariam ordini ratōnis. puta ratio considerat vel ordinat seu ꝑsiderare potest et ordinare. ⁊ si non facit hanc cōsideratōem vel ordinatōem. non esse iniuriam faciēdam loco sacro. Tollere ergo alienum de loco sacro addit speciale repugnantiam ad ordinem rationis vltra illud q̄ est obiectum illius actōnis. s. tollere alienum quod etiam est ꝓtra ordinem rōnis. Et sic circūstantia mutat spēm vt dicit. b. Tho. vbi. s. arti. ꝛ. Et tunc non remanet in ratōe circumstātie in genere moris cum dat speciem actui. q̄ cōsideratur vt q̄dam conditio principalis obiecti. ⁊ quasi quedam specifica differentia. ꝫ in genere nature illius actōnis. Non est autem īconueniens. q̄ vnus actus moralis sit in pluribus speciebꝫ morīs etiaz dēsperatis. Cum autem circumstātia non respicit ordinem ratōis in bono vel in malo per se. sed ꝑsuppositā alia circumstātia a qua actus moralis habet speciē boni vel mali. Sicut tollere aliquid in magna quātitate vl̄ parua non respicit ordinem ratōnis in bono vl̄ in malo. nisi presuppositā alia conditione per quam actus habet maliciam. puta hoc q̄ō est eē alienum quod repugnat rōi. ⁊ iō hoc nō mutat speciem peccati sed aggrauat.

Actio humana .ꝟ.II

habet bonitatem ⁊ maliciaz precipue ex fine. vñ Boe. Cuius finis bonus est ⁊ ipm bonum. ⁊ c⁹ finis malus. ⁊ ipm quoq̄ malum. Pro cui⁹ declaratōne dicit. be. Tho. vbi supra arti. nq̄. Q̄ eadem dispositio rerum in bonitate ⁊ in esse est. Sūt eñ quedam que ꝓ esse ex alio nō dependent ⁊ in his sufficit cōsiderare eorum esse absolute. Quedam vero sunt quorum esse dependet ab alio. vnde oportet q̄ considerent⁹ per compatōem ad cām a qua dependent. sicut autem esse rei dependet ab agente ⁊ forma. Ita ⁊ a fine dependet bonitas. Cū in ꝓpōnis dīnis q̄ non habent bōitatem dependētem ab alio non ꝓsideraf aliq̄ ratio bonitatis ex fine. Actōes humane ⁊ alia q̄ cū bonitas dependet ab alio hūt rōnem bonitat⁹ ex fine a quo dependēt ꝓter bonitatē absolutā que in eis existit. Sic igit⁹ in actōe humana quadruplex bonitas ꝓsiderari pōt. Una scz ꝑm gen⁹ ꝓ ut scz est actō q̄ inq̄tū hz de actōe ⁊ entitate in tantum hz de bonitate. Alia vero bonitas est ꝑm spēm que accipit ꝑm obiectum cōueniens. Tertia que accipitur ꝑm circumstātias quasi accidētia quedam. Quarta ꝑm finem quasi ꝑm habitudinem ad causam bonitatis. Et cum dionisi⁹ dicat. Nullus ad malum respiciens operatur. Sciendum q̄ bonū ad quod respiciens operatur non est semper verum bonum. sed aliquādo apparēs bonū ⁊ ñ v̄ ⁊ tūc sequit⁹ actio mala. Nihil etiā ꝓhibet in vna actōe adesse vnam dictarum bonitatum ⁊ deesse aliam. Non est autē actio bona simpl̄r nisi adsint omnes predicte bonitates. Vte ꝑm. b. Tho. vbi supra ar. vi. Et fine diuersificatur etiā species actus hūani. Vō sic declarat. Actus dīr humani inq̄tū sunt voluntarij. in actu aūt volūtario īuenit duplex actus. s. actus interior volūtatis ⁊ actus exterior. Et vterq̄ eoz actuū hz suū obiectū. Finis autē ꝓprie est obiectum actus interioris voluntatis. Idem autem circa q̄ō est actio exterior est obiectum eius. Sicut ergo actus exterior accipit speciem ex obiecto circa quod est. ⁊ ita actus interior accipit speciē ex fine sicut ex ꝓprio obiecto. Id autem quod est ex ꝑte volūtatis se habet vt forma ad id quod est ex ꝑte actus exterioris. quia voluntas vtit membris ad agendum vt instrumentis. Neq̄ actus exteriores hūt rōem moralitatis nisi inq̄tū sunt volūtarij. Et ideo actus hūani spēs formal̄r ꝑsideraf ꝑm finē. Materialiter aūt ꝑm obiectū exterioris act⁹. Cū ꝑbs dicit in. v. ethi. q̄ qui furat vt mechet⁹ ꝑ se loquēdo magis adulter est q̄ fur. Et sicut act⁹ habeat spēm ex obiecto. ita finis etiam hz rōnē obiecti. ex eo enim hz speciem

Actionū huma .ꝟ.III.

nar̄ aliq̄e sunt indifferētes ꝑm speciem ꝫ nulla est indifferens ꝑm individuū. Et primū ondit Aug. in li. de sermone domini in monte. vbi dicit q̄ quedam facta hominum sunt media que possunt bono ⁊ malo animo fieri. de quibus temerarium est iudicare. ⁊ hec dīr indifferentia. Quod sic declarat. b. Thomas. i. q̄. q. xviij. arti. ir. Dis actus spēm hz ex obiecto. Et act⁹ hūan⁹ qui dr moral̄ hz spēm ex obiecto relatū ad p̄cipium actuū hūanor̄ q̄ō est rō. Cū si obiectum actus includit aliquid q̄ō ꝓuenat ordī rōis erit act⁹ bon⁹ ꝑm suā spēm. vt dare eleōsinā indigēti. Si aūt īcludat aliq̄d q̄ō repugnet ordī rōnis erit act⁹ mal⁹ ꝑm suā spēm sicut furari q̄ō ē tollere aliēa. Cōtigit āt q̄ obiectū act⁹ ñ īcludit aliquid ꝓtinēs ad ordinē rōis sic leuare festucā de terra. ire ad cāpū ⁊ hmōi. ⁊ tales ꝑm suam spēm sūt indifferētes. Quāuis aut ē oē obiectū vel finis

Capitulum .xii

circa que est actus hz aliquâ maliciâ vel bonitatem saltē naturalem non tñ sp importat bonitatem vel maliciam moralem que ꝓsideratur ꝑ cōparatōem ad rōnem Item cuius malum sit priuatio boni. & habitus & priuatio sint opposita īmediata ſm phūm. non tñ ex hoc tollitur quin possit esse aliquis actus indifferens quasi medium inter bonū & malum ſm spēm. Et rō est. qz dupler est priuatio. quedam que ꝓsistit ī priuatum esse. & quia hec nihil relinquit sed totū aufert vt cecitas totaliter aufert visum. tenebra lucem mors vitam. ideo inter hāc priuatiōez & ei? habitum oppositū. non potest esse aliqđ mediū circa ꝓprium susceptibile. Alia priuatio est que consistit in priuari. Sicut egritudo est priuatio sanitatis. nō ꝙ tota sanitas subtrahat̄ ꝑ ē quasi quedam ad totalem ablatōem sanitatis que fit per mortem. Et ideo cum talis priuatio aliquid relinquat nō est sp immediata cū opposito habitu. Et hoc modo malum est priuatio boni. quia non totum bonum aufert sed aliquid relinquit. Unde potest esse aliquid medium inter bonuz & malum Secundum. s. ꝙ nullus actus ſm indiuiduum sit indifferens pbatur ex hoc qđ dicit xp̄s Mat. xij. Omne verbum ociosuz qđ locuti fuerint hoīes reddent rōem in die iudicij. quia. s. est malum. Et dicitur ociosum ⁊ vbū ſm Gre. quod vtilitate rectitudinis vel rationē iuste necessitatis caret. si autem non careret his non esset ociosum nec malum sed bonū. Et idē de alijs actib. Pro cui? declaratiōe dicit. b. Tho. vbi supra ꝙ ꝓtingit aliquem actum esse indifferentem ſm spēm. qui tñ erit bonus vel mal? in diuiduo ꝓsideratus. Et hoc ideo qz actus moralis non solum habet bonitatem vel maliciam ex obiecto ex quo habet spēm. sed etiam ex circumstantijs que sunt quasi quedam accidētia. sicut aliquid cōtingit indiuiduo hoīs ſm accidētia indiuiduantia qđ non cōtingit homini ſm rationem speciei. Et ideo oportet ꝙ quilibet actus indiuidualis habeat aliquam circūstatiā per quā trahat̄ ad bonum vel malum ad minus ex parte intentōnis finis. Cum enī rōnis sit ordinare actus a rōne deliberatiua ꝓcedens si non sit ad debitum finem ordinatus est hoc ipso repugnat rationi. & habet rōnem mali. Si vero ordinet̄ ad debitum finem. congruit cum ordine ratōis vñ habet rōem boni. Necesse est autem ꝙ actus ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse ē omnem actum hominis a ratōne deliberatiua ꝓcedentem indiuiduo considerarum esse bonum vel malum. Si autem nō ꝓcedit a rōne deliberata sed ex quadam imaginatione. sicut cum quis fricatur barba. vel mouet manum vel pedem. talis actus nō est ꝓprie moralis vel humanus. cum hoc habeat actus a ratione. & sic erit indifferens quasi extra gen? actuū moraliū existens Quod aūt dicit phūs in nij. etbi de placidis. i. adulatoribꝫ & ꝓdigis. ꝙ non sunt mali non est contra dicta. quia phūs ibi vocat malos ꝓprie eos qui sunt ꝓximis nocui. Sed theologus dicit actum omnem maluz qui repugnat recte rōni. siue noceat ꝓximo siue sibi soli. Et sic ꝓdigi & placidi & hmōi sunt mali. Sed & qui agit aliquid queres sustentatōem vel quietem corporis sui vt comedendo. dormiēdo. & hmōi. Si ipm corpus suum ordinat ad bonum virtutis. & ille actus ꝓtinebit ad virtutem & ecōtra si malus Item nota ꝙ actus vn? in genere nature potest esse bonus & malus in genere moris. puta ambulatō ad eccīam. vnde in principio potest esse bona vt si fiat ꝓpter deum & in ꝓcessu mala. vt si mutetur intentio & fiat propter inanem gloriam vel lasciuiam. & tunc sunt diuersi actus in genere moris bonus & mal? ꝓpter mutatōem intētōis. hz vnus sit in genere nature. Sed vnus & idem actus in genere moris est impossibile ꝙ sit bonus & malus cū sint contraria. b. Tho. i. ij. q. xx.

Bonitas volun §. iiii.

tatis humane in actibꝫ suis. Primo dependet ex obiecto. i. ex bono quod vult. Secūdo ex ratōne volentis. Tertio ex lege eterna. Quarto ex hoc ꝙ conformatur voluntati diuine Primum sic ꝓbatur dicit phūs in. v. ethicorum ꝙ iusticia est ſm quam aliqui volunt iusta. Et eadem rōe virtus est ſm quam aliqui volunt bona. Hz bona voluntas est que est ſm virtutem. Unde sequitur ꝙ bonitas voluntatis ex hoc ē ꝙ aliquis vult bonum. nō qđcunqz sed conueniens ad appetendum ſm rōem. Nā & malus vult bonū si qđez ver̄ sed apparens. Sub hoc etiam ꝙ quis velit bonum includitur obseruatō debitarum circūstantiarum. Nam si quis vult bonum qđ nō debet vel vbi non ꝺebet non vult vere bonum. Includitur etiam intentio debiti finis. Nam cum volumus aliquid ꝓpter intentionem alic? finis ordo ad illum finem accipitur vt quedam rō bonitatis in obiecto. i. in ipo volito. Ut cum quis vult ieiunare ꝓpter deum ipm ieiunium hz rationem boni. ex hoc ipo ꝙ fit ꝓpter deum Secūdo dependet bīnane voluntatis bonitas ex rōe. Ex eo vicz ꝙ obiectum voluntatis ꝓponitur ei p rōnem. Ad bonū intellectū est bonum voluntatis ꝓportōatū ei. Bonum sensibile vel imaginatū nō est ꝓportionatū ei sed appetitui sensitiuo. qz voluntas pōt tendere in bonuz vniuersale quod ratio apprehendit. Appetitus aūt sensitiuus non tendit nisi in bonum ꝓticulare quod apprehendit vis sensitiua Tertio dependet bōitas voluntatis ex lege eterna cui ē ſm eam. Sicut pecca-

tum quod est ꝓtra bonitatē dr esse actio ꝓtra legem eternam ſm diffinitōz Aug. In cauſ enīz ordinatus effectus plus dependet a prima cā q̄z a ſcōa. cum ſcōa ñ agat niſi virtute prīe. Cū autem ratio humana ſit regula volūtatis hūane ex qua bonitas eius mēſuraf hoc bz a lege eterna que est rō dīna. Unde in ps. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe. i. lumen rōis q̄d ī nob ē q̄d nob poteſt oſtendere bona ⁊ regl̄are voluntatem ntrām inq̄ztum est lumē vultus tui. i. a tuo vultu seu lege eterna tua derivatum. Magis ergo dependet bonitas volūtatis a lege eterna q̄z a ratōne humana. Et vbi deficit ratio humana oportet recurrere ad rōnem eternā. Que lex eterna lz nobis sit ignota ſm q̄ est in mente divina. innotescit tamē nobis ꝓ ratōem naturalem que ab ea derivatur vt ꝓpria imago. vel per aliquam revelatōnem supadditam. Quarto dependet ex conformitate ad voluntatē dīnā. vñ sup illud Mat. xxvi. Nō sicut ego volo ſ sicut tu dicit gl. Hoc dicit quia rectū vult esse hoīez ⁊ ad deum dirigi ſm Aug. Rectitudo aūt volūtatis est bonitas eius. Et sic ptz q̄ dependet bonitas volūtatis ex ꝯformitate dīne volūtaſ. Cū ei bonitas volūtaſ ꝯpēdeat ex ītētōe fiñ, finſ̄ā ⁊ vltimus volūtatis humane sit deus qui ē summum bonum. sequitur q̄ requiraf ad bonitatē voluntatis humane q̄ ordinetur ad summum bonum q̄d est deus. ⁊ sic oportet q̄ cōformet se cū dīna voluntate. formaliter quidem nō materialiter. i. in cōi non ꝓticulari. Volitum enī dīnuz i. q̄d vult deus ſm rōem cōem quale sit scire possumus. Scimus enī q̄ quicquid vult deus vlt sub ratōe boni. ⁊ ideo quicūq̄z vult aliquid sub ratōne boni. habet volūtatem conformem volūtati dīne q̄ztum ad ratōem voliti. Sed in particulari nescimus quid deus velit ⁊ q̄ztum ad hoc non tenemur conformare volūtatem nostrā voluntati dīne. In statu autem glorie omēs videbunt in singulis que vult. ⁊ ideo non solum formaliter ſ etiam materialiter ꝯformāt volūtatez suā volūtati dīne. Ecōtra malicia volūtatis humane ꝓcedit ex obiecto qñ non vult vt̄ bonum ⁊ ex defectu rōnis. Et q̄ est ꝓtra legem eternam illud volitum. nec ꝯforme volūtati dīne. hec. b. Tho. i. ij. q. xix. ar. ix

De bonitate .ſ. v

⁊ malicia actuuz exteriorꝝ. Bonitas ⁊ malicia ꝓ prius repiſ in actu interiori volūtatis q̄z ī actu exteriori. Quod ꝓbaf ex hoc q̄d dicit Augus. q̄ voluntas est qua peccaf ⁊ recte viuif. Et sic peccatum vel opus bonū ꝓ prius repitur in volūtate. Cui⁹ est tñ q̄ ſi ꝯsideref bonitas actus exteriorꝝ ſm q̄ est in apprehensione ⁊ ordinatōe rōis prior est q̄z bonitas actus volūtatis. Actus enī exterior est obiectum volūtatis inq̄ztum ꝓponitur volūtati a rōe vt quoddā bonū apprehensum ⁊ ordinatum ꝓ rōnem. ⁊ sic ē ꝓius q̄z bonū actus volūtatis. Sed si ꝯsideref ſm q̄ est in executōe opis sequif bonitatē volūtatis que ē ꝓncipium eius. Est enī effectus volūtatis ⁊ sequitur. i. pam. Finis enī est prior in intētōe ⁊ posterior in executōe. Ité sciēdū q̄ tota malicia vel bonitas actus exterioris non dependet ex voluntate. Hā duplex bonitas vel malicia pōt ꝯsiderari in actu exteriori. Una ſm debitam materiā ⁊ circumſtātias. alia ſm ordinē ad finem. Et illa quidem que est ſm ordinē ad finem tota dependet a volū tate. Illa autem que est ex debita materia ⁊ circumſtūtijs dependet ex rōe ⁊ ex hac dependet bonitas volūtatis ſm q̄ in ipam fertur. Est autem considerādū. q̄ ad hoc q̄ aliquid sit malum ſufficit vnus defectus. ad hoc autem vt aliquid sit ſimpliciter bonum non ſufficit vnū ſingulare bonum. ſ requiritur integritas voluntatis. Si ergo volūtas est bona ⁊ ex ꝓprio obiecto ⁊ ex fine. ꝯſequens est actum exteriorem ide ſequentem esse bonum. Si autem deficit alterꝝ eorum erit actus malus. Quādo igitur dicitur Mat. vij. Arbor bona non poteſt fructus malos facere vbi arbor bona ſignificat bonam volūtatem. intelligendum est volūtatē esse bonam ex actu volito bono ⁊ fine debito. Peccat enī quis ⁊ quādo vult malum actum. ⁊ etiam quādo vlt malum finez. Et quando actus exterior dicitur bonus vel malus ſolum ex ordine ad finem. tūc est oīno eadē bonitas vl̄ malicia actꝰ volūtatis. que ꝓ ſe reſpicit finem ⁊ actꝰ exterioris qui reſpicit finem mediāte actu volūtatis. Qñ autē actꝰ exterior habet bonitatē vel maliciam ſm ſe. i. ſm materiā in circūſtātias. tūc bonitas actus exterioris est vna ⁊ bonitas volūtaſ que ē ex fine ē alia. ita tñ q̄ bonitas finis ex volūtate redundat in actū exteriorē ⁊ bonitas materie ⁊ circūſtātiarum redūdat in actum volūtatis. Quāuis enī actus interior ⁊ exterior ſint diuerſi ī genere nature. tñ ex eis ſic diuerſis ꝓſtituitur vnum ī genere moris. Tho. i. ij. q. xx. Quomodo actus exterior addit ad bonitatem vel maliciaz actus interioris vel non. Sciendum igitur q̄ bonitas vel malicia actus exterioris potest considerari dupliciter. Uidelicet ex fine intēto. ⁊ ex materia ⁊ circumſtantijs. Et quantum ad primuz id est ex volūtate finis. tunc actus exterior nihil addit ad bonitatem vel maliciam. niſi cōtingat ipam voluntatem fieri vel meliorem in bōis vel peiorem in malis per ipm actū exteriorē q̄z ſolū ꝓ interiorē. Quod pōt ꝓtingere triplicif. Uno modo ſm numerum puta cum quis vult aliq̄d facere bono fine vel malo fine. ⁊ tunc id non facit poſtmodum autem vult ⁊ facit. Et ſic ibi du-

Capitulum .xii

plicatur actus volũtatis. Unde ibi dupler bonum est vel dupler malum. Scõo modo cõtingit ad extẽsionem. puta cum quis vult aliquid facere bono fine vel malo et ꝓpter aliquod impedimentum desistat. Illius autem ꝓtineat motũ volũtatis quousq; pficiat opus. manifestũ est q; hmõi volũtas est diuturnior in bono vel in malo. et sic melior vel pior. Tertio modo ꝑm intentionem Sunt enim quidam actus exteriores qui inq̃ntum sunt delectabiles vel penosi. nati sunt intẽdere voluntatem vel remittere. Constat enim q; quãto voluntas intentius tẽdit in malũ vel bonum. tanto est peior vel melior. Quantuz ad secũdum i. loquẽdo de ipo actu exteriori ꝑm materiam et circumstantias. Sic comparat ad voluntatem vt terminus et finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel maliciam volũtatis. q; omnis inclinatio vel motus pficitur in eo q; consequitur finem vel attingit terminum. Unde nõ est perfecta voluntas nisi sit talis que data opportunitate operetur. Si vero possibilitas desit voluntate existente perfecta vt operetur. si posset ẽse actus perfectionis que est ex actu exteriori ẽ simpliciter inuolũtarium. Inuolũtariuz autem sicut non meretur premium vel penam in opãdo bonum aut malum. ita aliquid nõ tollit de pẽa vl̃ premio. si bono inuoluntarie simplr̃ deficiat ad faciendum bonum vel malum. hec b. Tho. i. ii. q. tri. Euentus autem sequens ex actu exteriori aliquando addit ad bonitatem vel maliciam. aliquãdo non addit. Nam si euẽtus est ꝓcogitatus. manifestum est q; addit ad bonitatem l̃ malitiam. Si quis enim cogitans q; ex ope suo multa mala possunt sequi et tamen non desistit. vtiq; grauius peccat. et sic in bonis actibus magis meretur. Si autez non sit ꝓcogitatus talis euẽtus. tunc distinguẽdum. q; si p se et vt in pluribus sequitur talis euẽtus ex tali actu. sic euẽtus huiusmodi addit ad bonitatem vel maliciaz actus. Manifestum est enim actum esse meliorez ex suo genere ex quo possunt sequi plura bona et peiorem ex quo possunt et sequi plura mala. Si vero per accidens et vt in paucioribus. tũc euentus non addit ad maliciam vel bonitatem actus. Nõ enim datur iudicium de re aliqua secundum id quod est per accidens. sed solum secundũ id qđ est per se

Actio humana §.vi

de bona vel mala. recta vel peccatum. laudabilis vel culpabilis. meritoria vel demeritoria ꝑm diuersos respectus. et bonum et malum in plus se habent q; rectum vel peccatũ Quelibet enim priuatio boni in quocũq; existat. bz rationem mali Actio humana inquã de bona in q̃tum bz de entitate. Si enim quis agat ꝑm materiã quenienten rõni et debitas circũstantias et ad bonũ finẽ. erit actus bona simpliciter in genere moris. q; bz totam plenitudinẽ entitatis actõis moralis. Si aliquid horũ deficiat erit mala in genere moris. remanebit tñ bona in genere nature. q; ois actio in q̃tum actus est bona. Sed et si quis ãbulet claudicando. poterit dici actus illa mala in genere nature. quia deficit a perfectõe ambulatõis. Sed quia rectum de cuius medium nõ discrepat ab extremis. dicitur actio humana recta quãdo ipsa actio que est quasi medium non erigit ab extremis. videlz ab ordine principij actiui ad finẽ debitum. In his enim que aguntur per voluntatem regula. prima est ratio humana. regula suprema est lex eterna. Quãdo ergo actus hũanus ꝓcedit ab hac duplici regula vt a principio itendit in finem tũc est rectus. qñ autem ab hac rectitudine obliquatur. dicitur esse peccatum. et sic peccatuz ꝓprie consistit in actu qui agit ꝓpter finem aliquem. cum non habet debitum ordinez ad illum finem. Sicut autem malũ in plus se bz q̃ peccatum. ita peccatũ in plus q̃ culpa Et hoc enim dicitur actus culpabilis vel laudabil ex hoc q; imputatur agenti. Nihil est enim aliud laudari vel culpari q̃ imputare alicui maliciaz vel bonitatem sui actus Tunc autem actus imputatur agenti quãdo est in potestate ipius. ita q; habet dñium sui actus. Hoc autem est in oibus actibus voluntarijs. Unde sequitur q; bonuz et malum solum in actibo voluntarijs constituit rationem laudis et culpe. in quibo idem est malum peccatum et culpa Meritoria autem dicitur actio vel demeritoria per respectum ad retributõem in que fit ꝑm iusticiam. Retributõ aũt fit alicui ꝑm iusticiã. ex eo q; agit in ꝓfectũ l̃ nocumentum alterius Unusquisq; aũt in aliqua societate viuens est quodãmõ pars et membruz totius societatis. Quicũq; ergo aliquid agit in bonũ vel malũ alicuius de societate existentis. dẽ redũdat in totã societatẽ Sicut qui ledit manũ ꝓpriã ledit corpus totũ cui est manus. Ita q; quis agit in bonũ vel malũ alicuius de societate aliq̃. debetur ei retributõ pnij vel pene. prio ab illa ꝑsona quam iuuit vel lesit. deinde a toto collegio Si autem agit in bonum vel malum totius collegij debet ei retributõ primo a toto collegio pnij l̃ pene. exinde a singulis de collegio. Et cum agit in bonum vel malum proprium etiam ei debet premium vel pena. quia ipe etiam pars est collegij et sic iuuit vel nocuit. Bz ergo actus hũanus tõz culpe vel laudis ꝑm qđ est in potestate ntra. Rectitudinis autem vel peccatum ꝑm ordinem ad finem. Meriti vel demeriti ꝑm retributiõem iusticie. Et quia actus hois habet ratiõem meriti l̃ demeriti ꝑm q; ordinatur ad alterum vel ratione communitatis seu communis. Utroq; autem

modo actus nostri boni vel mali hñt rõnẽ meri/ti vel demeriti apud deũ. Rõe quidem ipi⁹ dei ingẽtum est vltimus finis hois. Est aũt debitũ vt ad finem vltimũ oẽs actus refrenant. Unde qui facit actũ malũ nõ referibilẽ in deũ nõ ꝓuat honorẽ dei. qui ei vt vltimo fini debet. Ex pte vero totius cõitatis vniuersi. qz in qualibet cõitate ille qui regit ꝯmunitatem ꝑcipue habet curã boni ꝯmunis. unde ad deum ꝓtinet retribuere ꝑ bis que dñ vel male fiũt in ꝯmunitate. Est autem deus gubernator ⁊ rector totius vniuersi. ⁊ specialr creaturaꝝ rõnabilium. Et sic pz qꝫ actus videlz humani habent rationem meriti vl demeriti ꝑ ordinẽ ad deum. Alioquin sequeretur qꝫ deus non haberet curam de actibꝫ humanis. Unde Eccle. vl. Omnia que fiũt adducet dñs in iudicium siue bonum siue malum. b. Tho. i. ij. q. xxi.

De merito apud deum quod ꝓcedit ex voluntate ꝓ̃ supposita tñ ꝓius gratia.

Nota fm Durã. ordi. mi. in summa. Qꝫ dupliciter dicitur aliquid meritoriũ. Uno mõ rõe opis. puta cũ opus de se est ordinabile ad finẽ vltimũ vt opus quod ẽ de genere bonorum sicut elemosina. ieiuniũ. oro. ⁊ huiusmodi. Secõo mõ dr meritorium aliquid rõe opantis. qñ. s. opus de se est ordinabile ad finem creatuꝝ cum caritate tñ opantis ordinat ad vltimum finem. ⁊ sic opera indifferẽtia pñt esse meritoria. Unde apls. Siue mãducatis siue bibitis siue aliquid aliud faciatis. oĩa in glam dei facite.

Quãtũ ad primũ modũ qꝫ omne meritũ consistit aut in agẽdo aut omittẽdo seu vitãdo aut ꝑ patiendo. Si in agendo tunc dupliciter. Quia aut actio est interior aut exterior. Si interior. sic precipue contingit mereri septẽ modis. Primo ex ꝯsideratõe ꝑpetrati crimis dum illud detestatur dolẽdo. tũc enim non solum purgat peccatum sed etiã meret dum hoc agit in statu gratie. Juxta illud ps. Scõm multitudinẽ dolorum meorum s. de peccatis in corde meo ꝯsolationes tue. s. meritoꝝ letificauerũt aiam meam. Et hõo ex ꝯsideratione ꝑ merito penalitatis. dum per eam roboratur ad satisfactõem. Juxta illud ps. Qm̃ ego in flagella paratus sum. ⁊ dolor meus in conspectu meo sp. Et ꝑ qz. Tertio ex ꝯsideratõe ꝓprie fragilitatis. dum ꝑ eam hũiliat. ps. Humiliatꝰ sum vsqꝫquaqꝫ dñe viuifica me. Quarto ex ꝯsideratione pñtis calamitatis dum pñtia aspernatur Ezech. xii. Aspersi terrã ⁊ ecce vacua. s. vere boni ⁊ quasi nihili. Quinto ex ꝯsideratõe dñe liberalitatis. dum ꝑ eam ad amorem dei inflammat. Roma. viij. Proprio filio non pepercit. sz ꝑ nobis tradidit illum. qñ cum illo ñ oĩa nobis donauit. psal. Confitebor aĩa mea dño ⁊ oĩa que intra me sunt ꝛc. Qui ꝓficiatur omibꝫ iniquitatibus tuis. Qui ꝓplet in bonis desiderium tuum ꝛc. Septo ex ꝯsideratõe aliene aduersitatis dñi ꝑ eaz cõpassionis iaculo vulnerat. ij. Cor. xi. Quis infirmatur ⁊ ego ñ infirmor. quis scãdalisat ⁊ ego ñ ror. Septimo ex ꝯsideratõe aliene ꝓsperitatis dum ꝓfectui ꝓximi congratulat. ij. Joã. i. Gaudium habere non possum cũ de filios meos ambulare in veritate. Romano. xij. Gaudete cum gaudẽtibꝰ. Si autem est actio exterior que consistit in carnis maceratõe. s. ieiuniis. vigiliis. disciplinis. ciliciis. ꝑegrinatõibus ⁊ hmõi. In elemosinarum largitõe spualium ⁊ corporalium. que sunt septemplices ⁊ oratõe vocali siue priuata siue solenni vt in horis canonicis. Sic aliquod horum agendo in statu gratie ⁊ debito modo meret. i. Tbi. iij. Pietas ad oĩa valet promissionẽ que nũc est vite hñs ⁊ future. Jo. xij. Quo ad maceratõnẽ corpis. Si mortuum fuerit granũ frumẽti multũ fructũ affert. s. meriti. ps. Oro mea in sinu meo cõuertetur in mente scilicet quo ad meritum. Si vero meritum consistit in dimittendo seu euitãdo. scz peccatum. tũc aut causa vel occasio subest puta cum quis impugnat de temptatõne alicuius peccati ⁊ tunc resistendo meretur premium Jacob. i. c. Beatus vir qui suffert temptatõnem. quoniaz cũ ꝓbatus fuerit accipiet coronã vite. i. Cor. i. c. Nõ ꝓmittz vos tẽptari vltra id quod potest. sz faciet cum tẽptatõe ꝓfectũ ꝛc. Aut quis non impugnatur temptatione. et sic non meretur ꝓmium sed vitat supplicium. Si autẽ ꝯsistit ipa

De modis va .VII.

rtjs merendi. Nota fm Durã. ordi. mi. in summa. Qꝫ dupliciter dicitur aliquid meritoriũ. Uno mõ rõe opis. puta cũ opus de se est ordinabile ad finẽ vltimũ vt opus quod ẽ de genere bonorum sicut elemosina. ieiuniũ. oro. ⁊ huiusmodi. Secõo mõ dr meritorium aliquid rõe opantis. qñ. s. opus de se est ordinabile ad finem creatuꝝ cum caritate tñ opantis ordinat ad vltimum finem. ⁊ sic opera indifferẽtia pñt esse meritoria. Unde apls. Siue mãducatis siue bibitis siue aliquid aliud faciatis. oĩa in glam dei facite.

Capitulum .xiii.

tiendo Aut ē passio naturalis sic homo non me retur per talem passionem nisi occasionaliter vt grauitas mentis quam habent melācolici. Aut passio non ē naturalis. Et hec aut est omnīo vo luntaria vt qz assumpta a se. Aut imposita ab a lio. ⁊ vtroqz modo meritoria. sed magis prio mo do. Aut omnino inuoluntaria. ⁊ sic nihil merek per talia. Aut partim voluntaria ⁊ sic est merito ria non solum cum eligit ipsam passionem. sed etiam cum tolerat. plus tamen de primo mō me retur. apls. Si compatimur ⁊ pregnabimus De exercitio voluntatis ⁊ quomō cor sit exercen dum

¶ Capitulum. xiij

De exercitio volun

tatis. Ubi notādum q volūtas hu mana frequenter in scriptura dr cor vt illud Deute. vi. ⁊ Mat. xxij. Diliges dīm deum tuum ex toto corde tuo. i. ex tota volūtate. Fit cōem exposītōem. Ratio hꝰ esse potest. qz sic cor est principalius oīb membris corpis ⁊ pri mum mēbrum qđ formaf in corpe aīalis. ita vo luntas est principalior inter potentias aīme. Fm b. Tho. vt supra pz. Et sicut ex dispōe cordis bo na vel mala corpaliter pcedit vita vel mors pri cipaliter. sic ex dispositōne voluntatis bona vel mala procedit vita per grām anime vel mors p peccatū. Sub noīe igit cordis hic tractaf de exer citio volūtatis. Et circa hoc tria videmus.

¶ Primo a deitate opter cor pfectionari. vt in gloria viuat.

¶ Scđo ab humanitate dr cor exercitari vt in gratia pficiat.

¶ Tertio ab iniquitate br cor mortificari. vt in gehenna non permaneat

Quantum ad pri §. 1

mum dicit saluator. Hoc fac ⁊ vives. s. in vita et na. Luc. x. vt. s. diligas ex toto corđ. i. pfecto. Sed vt dr in cantico dei pfecta sunt opera nō homis Deute. xxxij. ipe enim deus est qui operatur ī no bis velle ⁊ perficere ait apls ad philip. ij ¶ Sep tem aūt modis deus opaf in corde nostro. i. i vo lūtate vt ducat eam ad pfectōem ¶ Primo ītu endo ipm cor vt ducat ad mali detestatōz. i. Re. xvi. Homo videt que patēt scz exterius de⁹ aut intuef cor. Intuetur aūt cor cognoscēdo oēs co giatōes. i. affectōes hominū ꝓpter qđ dērēt bo mines multū erubescere de malis desideris etsi occultis cum añ hoīes ꝓbos erubescat quis ⁊ ca ueat peccare. Intuetur etiam cor deus cum vicz facit hoīem intueri ⁊ cognoscere ac detestari pec catum suū. In cuius figuram dīs iesus respici ens petrum qui stabat ad ignē cum iudeis ⁊ esi negauerat. cognoscere fecit ⁊ flere peccatum suū

¶ Scđo aperiēdo ipm cor ad gratie susceptōez ⁊ obeditōem. Exō. ij. Audacha. i. dr. Adaptat dīs cor vestrum in lege sua ⁊ in ꝑceptis suis. ⁊ paulo ante quasi declarās ante ꝑmisit. det cor oībus vt colatis eum ⁊ faciatis eius voluntatē. Oportet tamē pulsare orōnibz ⁊ alīs opibz que sunt de genere bonoꝝ. Pulsate ⁊ apiet vobis inquit dīs iesus. s. cor vestrum ad grām recipiendam. Sicut eīm artifex nō introducit formā nisi dis posita materia ad eam recipiendā. Sic nec deus grām. Unde in figuram clausum celuz orōibus Helie apertum est. sic celum cordis clausuz per peccatum aperitur ⁊ aquis gratie replef ad effun dendum alīs. vt patet in Matheo ⁊ Paulo et multis alīs ¶ Tertio operaf deus circa cor ip sum tāgendo ad feruentē imitatōem. In cuius figuram legif. i. Re. x. Abijt cum saul ps exerci tus quoꝝ deus tetigerat corda. Sic illi quoruz corda deus tāgit p feruorē tāz boni ⁊ fideles xpi milites xpm sequūtur regem populi sui. immo vniuersi. Licet quidā eum despiciant. Imitatur aūt fugiendo ⁊ horrendo honores. diuitias. ⁊ ō lectabilia mōi. Unde Cantic. v. dicit anima de sponso suo. s. xpo. Dilector meus extremuit ad cō tactum eius. Dilector qui est caro tenera ⁊ mollis ꝓtinens finum significat sensualitatem que to ta mollis ē ad mūdana ⁊ delectabilia cōtinēs fi num ocupīe. Et hec tremuit ad ꝓtactū xpi p fer uorem horrendo ⁊ restringendo talia que xps re tuit. Tremuit etiā mirādo que p nobis fecit et ꝯta ptulit dura. Quarto operatur circa cor vi sitando ad emundatōem ps. Probasti cor meū ⁊ visitasti nocte. s. tribulatōis. Igne me exami nasti temptatōnis. Et ecce effectus vtilis in eo quod sequif. Non est inuenta in me iniquitas qz scz purgata est per hmōi visitatōem. sicut ig ne purgatur aurum ⁊ argentum scoria. Et sicut platus ⁊ medicus in visitando subditos ⁊ īfir mos p correctōnes ⁊ medelas amaras purgant ille aīas iste corpa si tī pmittūt se tractari. ita de us pijssimus visitādo per tribulatōes ⁊ tempta tiones ⁊ hmōi ¶ Quinto opaf mollīedo ad de uotōem Job. xxiij. Deus emolliuit cor meum. Importat aūt deu otō fm. b. Tho. ij. ij. quādam ꝓmptitudinē voluntatis ad ea que ptinēt ad ōi cultū ⁊ honorē vt ad adorādū deū laudandum meditādū ⁊ hmōi. ⁊ ex his ꝓficiat aīma in dilec tione. Juxta illud psal. Concaluit cor meum in tra me. ⁊ in meditatōe mea exardescit ignis. scz dilectōis ad extra se manifestādo per bona ⁊ de uota opera. Et apostolus. Cantantibus ⁊ psal lentibus in cordibus vestris domino. Nam vt dicit Hieronimus. Non verbis tantum sed cor de orandus est deus. Et melior est trium psal morum decantatio cum cordis puritate et hila ritate qz totius psalterij cum anxietate atqz tri sticia. vt de consecratione distinctōe. v. non me

diocriter. Et hoc pertinet ad deuotiõem veram que est a deo. Unde amb. dicit q̃ facit deuotos quos vlt. Sexto operat loquẽdo per illustrationis ꝙsolatõem Osee. ij. Ducã eam. i. aĩmam in solitudinẽ. s. sepando eam a tumultu hoĩum passionum ⁊ affectiõnum ⁊ loquar ad cor ei⁹. ostendẽdo. s. volũtati q̃ bon⁹ ⁊ suauis sit deus. Bonum em̃ apprehensum p̃ intellectũ mouet voluntatẽ. ⁊ q̃to magis ofditur bonum tanto voluntas magis amat ⁊ gratulat. ps. Signatum est sup̃ nos lumen vultus tui dñe. dedisti leticiam in corde meo. i. cognitõ volũtatis tue ⁊ mãdator⁹ tuor⁹ p̃ legem naturalẽ inserta est ⁊ cognitio bonitatis tue. ⁊ ex hoc sequit q̃ dedisti leticiam in corde meo. que leticia ⁊ delectatõ volũtatis excedit omne gaudiũ mũdi. Septimo ⁊ vltimo operat deus circa cor. i. volũtatem trahendo ⁊ vnẽdo sibi totaliter. iob. xxxij. Si direxerit ad eum. s. deum cor suum spũm eius ⁊ flatũ ei⁹ ad se traxerit. ipe vicz deus. i. volũtatem suam. et petitõem suam in oratõne. vt. s. creatura nõ appetat nisi deum. Qui em̃ adhereat deo p̃ dilectõz p̃fectam vnus spũs est cum eo. Habet enim amor vim vnitiuã ⁊ transformatiuã. Unde ⁊ de primis xp̃icolis dr Actuu. iiij. Multitudis credentium erat cor vnum ⁊ anima vna i dño. vt vicz q̃ vult vnus velit ⁊ alter ꝓm deuz. Sic ⁊ qui puro corde deum diligit nõ aliud vlt nisi dei voluntatem ⁊ bñplacitum in omnibo ipleri Et talis dicere potest cum ap̃lo. Viuo ego iam non ego. viuit vero in me xp̃s ad Gala. ij. Et illud psal. Deus cordis mei. s. possessor ⁊ ps mea deus in eternum

Quãtũ ad secũ .§.ii.

dum principale sciẽdũ q̃ ad hoc vt terra cordis nostri faciat fructũ centesimũ. i. perfecta opa ex semine verbi dei vel dine inspiratõnis ꝓut dea dr ꝓbolice Luce. viij. Qd autẽ cecidit in terram bonam hi sunt qui in corde bono ⁊ optimo audientes xc̃. septem a nobis circa cor sunt faciẽda. ⁊ ex his habetur cor pur⁹ ⁊ mdum. de q̃ xp̃us Mat. v. Beati mundo corde qm̃ ipi deuz videbunt. Item septem sunt signa seu effectus perfecte dilectõis. De qua dcute. vi. ⁊ Luce. x. ca. et Mat. xxij. dicitur. Diliges dominum deuz tuum ex toto corde tuo. Cor

Primo est molliendum.
Secundo est abluendum
Tertio est custodiendũ
Quarto est deprimenduz
Quinto est exercendum
Sexto est refouendum.
Septimo ẽ in vnitate tenendũ.

Quãtũ ad primũ sciendum q̃ peccatuz facit cor i. volũtatẽ duz. vt lapis vt quẽadmodum lapis ⁊ alia dura resistũt tactui nec recipiunt impssionem digiti sicut mollia vt cera. ita peccatoris cor ita obdurat q̃ rsistit tactui dine inspiratõis nec recipit impssionem digiti. i. spũssancti. q̃ dicitur digitus dei. i. gr̃e infusionem. Uñ ⁊ de diabolo ⁊ quolibet membro eius. i. peccatore dicit Job. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Nec intelligi potest de corde carneo. quia diabol⁹ cor pus non habet. Sed intelligit de volũtate que ẽ in malum obstinata. Emolliendu⁹ est ergo cor ⁊ mollificandum. Et ratio huius est ꝓpter magnum nocumentum inde sequẽs. Nam vt dicitur Eccle. iij. Cor duz male habebit i nouissimo Et declarat Bern. ꝓprietates cordis duri dicens in li. de consideratõne. Cor durum est qõ cõtritione non scinditur precibo non flectitur minis ñ cedit. flagellis obdurat. ⁊ tale cor habens in nouissimo male se habet. quia sicut lapis ⁊ oĩa grauia tendũt ad centrũ. ita habentes cor obduratũ in malis descendũt ad infernum qui est in cẽtro terre. Sicut accidit pharaoni cuius cor obduratum. q̃ nec minis dei nec flagellis nec monit⁹ ẽ emollitum. Demũ descenderũt in pfundũ quasi lapis vt dr Exo. xv. ipe. s. pharao cum exercitu suo descenderũt in pfundum maris rubri quo ad corpus. ⁊ in pfundum inferni quo ad aĩam. Emolliendum est cor nostrum. qd̃ ⁊ ipa natura docet. que non dedit nobis. cor eneum lapideuz aut ossium sed carneum. Emollitur autez a sua duricia per opera de genere bonorum vt ieiunia elemosinas. oratõnes. ⁊ alia bmõi. Unde Greg. de permanente in peccato mortali dicit. Interim. quicquid boni facere poterit hortamur vt faciat vt deus cor eius illustret ad penitentiam de peni. di. v. falsas. Quando enim illustratur tunc mollificatur id est disponitur ⁊ abilitatur. Quod quia deus operatur hanc mollificatõem ꝓpter quod dicit per Ezech. xxxvi. ca. Auferaz a vobis cor lapideũ. i. obduratõem. ⁊ dabo vobis cor carneum. id est mollificatõem. Ideo ora dus est vt tollat duriciam. Quantum ad secundũ idem de ablutõne. Nota q̃ deus pricipaliter ab homine cor exposcit. Unde dicit ꝓuerbi. xxiij. Fili prebe mihi cor tuum. non dicit manum. pedem vel caput aut cerebrum. sed cor id est voluntatem. Ua num offert deo qui opa de se bõa tãtum facit. Pedes qui ad eccias vel indulgẽtias vadit. Caput prebet seu cerebrum qui vacat cognitõni diuinorum speculando tantum. Sed ista non sufficiũt ad salutem. sed oportz cor. i. voluntatem deo offerre. Est enim deus sil'is cuidã aui que dicitur fenix. hec cum pascit de preda nõ vult nisi tantum cor. Sic glorios⁹ deus de cor de. i. affectibus hominum. ergo ipsum pascit seu delectat. Sed quia vt dicitur ꝓuerb. xx. Quis

Capitulum. xiii.

poteſt dicere. Mundus eſt cor meū. pur⁹ ſum a pctō. quaſi diceret nullus. Deus aūt ſumma puritas eſt. Et inter lilia paſcit. vt dr in canti. i. mētes puras. ideo abluēdū eſt cor ipm. Et hoc ipſe precepit dicēs. p Hiere. iiij. Laua a malitia cor tuum. Cor corpis vtiq; lauari nō poteſt viuēte homine. loquit ergo de corde ſpūali aie. i. volūtate. que lauari nō poteſt aqua materiali. Sed lauari pōt & debet aqua ſpūali. ſ. lachrimis mentis. i. deteſtatiōe & pfecta diſplicētia ipōr peccatorū. vt ſic purificetur. Ad qđ hortat Jaco. dicēs. iiij. ca. Purificate corda vra. ſubdēs modū miſeri eſtote & lugete. i. dolentes. Sicut. n. circa corpa hūana videm⁹ q̄ contraria cōtrarijs curātur ſm medicinā. vt infirmitas ex hūoribus frigidis contracta p tīmedia calida. & infirmitas ex nio calore p frigida ſeu recētia removeā. Ita ſm. Tho. in iiij. di xvij. Cum peccatū quod maculat animā cōmittat p nimiā complacentiā & inordinatā volūtatem. ad hoc vt tollat ab ea. optet cōtrariū fieri ſ. q̄ p pīam habeat aīa deteſtatiōem voluntarā de ipo peccato & diſplicentiā ſm rōem. ita q̄ nullo modo voluiſſet admiſiſſe. & potius mortē incurriſſe q̄ peccatū mortale. Eſt enī penitentia ſm Ambro. dolor cordis & amaritudo anime. p peccatis cōmiſſis. de pe. di. iij. Et ꝓpterea dicebat. Joēl. ij. c. Scindite corda veſtra. i. cōteriminī volūtate & non veſtimenta veſtra ſupple tātum. i. corpa que ſcindunt quaſi p abſtinentiā. Sed nō ſufficit hoc ſine cōtritione. Cui ad pfectiorem purificationē addenda eſt confeſſio tempore cōgruo & cōpleta. vñ dr Treñ. ij. effunde ſicut aquā cor tuum. vt ſcz quidquid malitie eſt in corde. totum confiteatur cū circūſtantijs p̄cipue neceſſarijs. ſicut cum de vaſe materiali effundit aqua non remanet nec ſapor nec odor nec color vel aliud. Tertio cor eſt cuſtodiēdū & multum diligēter. vñ puer. iiij. dr. Omni cuſtodia cuſtodi cor tuū. q̄m ex ipo vita procedit. Et hoc ipm natura docet. q̄ circa cor materiale poſuit plures cuſtodias aīq; poſſet peniri ad ipm & ledi vt carnē & oſſa ſeu coſtas & pulmonē. Et ꝓpter multiplicē cuſtodiā eius appoſitam. dr quaſi cuſtodium. Vel aliter & melius dicit quaſi cuſtodia oim rerum ſcilicet corpis vt dicit in catholicon. Eſt aūt ipſum cor anime. i. voluntas. ſicut quoddam caſtrum ſeu palatium obſeſſum ab inimicis. quod cū habeat multas portas vel aditus. niſi circūquaq; ꝓtinue bene cuſtodiat. Una ſola porta vel rimula aperta vel non cuſtodita. de facili intrat hoſtis & capit. Et ideo dicit Salomon Omni cuſtodia. i. plena non in pte. Senſus exteriores ſunt porte. vt viſus auditus. guſt⁹ odoratus. & tactus. Et iſtas optet cuſtodire. Etiam cōcupiſcibilis & iraſcibilis ſunt porte. inde ſurgētes paſſiōes intrāt ad volūtatē. vt illicite aſſenti at malis & diabolus p eas. Unde p amorē pecunie inordinatum intrauit diabolus in cor iude. vt traderet dñm Jeſum. vt dicit Joh. euāgeli. ſta. xiij. Intrauit autem in eo non eſſentialiter ſed p effectum malitie. ſ. inſtigādo & inducendo ad illud malū. vt dicit Beda. Sed & ipm cor ēt ex ſe inclinat ad mala appetenda. ꝓpter quod dr Jhiere. xvij. Prauū ē cor hoīs. i. aptū ad volēdum prava. & de facili etiā recedit a bonis ꝓpoſitis et affectibus ſeu cogitationibus. Juxta illud ps. Cor meū dereliq̄t me. i. dū bonū cogitarē & optarem impeptibiliter receſſi ab illis bonis cogitatiōibus & affectiōibus. Optet g̈ omni cuſtodia cuſtodire cor q̄ ad impugnatiōes demonis. carnis paſſiōes. & ipius volūtatis vanitatē & malitiā. alias peccatū intrat in ipm de facili & occidit aīam. In cuius figurā. ij. Reg. iiij. dr. q̄ yſboſeth filius ſaulis rex iſrahel cū poluiſſet in cuſtodiā palatij ſui mulierem purgantē triticū. Duo principes latronū recubabāt & banda occulte intrauerūt in domū ipa dormiēte. & yſboſeth deſcētem & dormiētem in inguine pcuſſerunt. ablatiſq; ſpiciis receſſerūt. Palatiū ſeu domus yſboſeth eſt cor nīm ad cuius portā ſeu aditū. nō ſufficit ponere cuſtodiā. & optet ſtatuere virilē nō mollē cuſtodiam & diligentē & fortē. ſ. rōem. que non dormitet pre tedio. & vigilans pſeueret ad diſcernēdū cogitationes & affectus bonos a malis. Qui ſi dormitauerit. demones p vitia carnalia vel ſpūalia. ſeu per peccata opis aut ſaltem cogitatiōis latenter intrāt & occidunt aīam priuatā gratia. & auferunt ex domo cordis ſpicas omniū virtutū. Vigilandum eſt ergo circa cuſtodiā cordis. vnde dr Eccli xxi. Qui timet deum conuertet ad cor. i. totum ſe vertet & vndiq; ad cuſtodiendū cor. Quarto eſt deprimendū ex penitētia & diligēti cuſtodia ſui q̄ſq; oriat ſuperbia. Et ideo vt dr Eccle. ij. Deprime cor tuū. i. deorſum preme. & inclina p humilitatē. cōſiderando vtilitatē tuam ſubmittendo voluntatem impiam ſeu cor dei voluntati & mādatatis eius. Nec extolloas te ſupra virtutem tibi collatā vel regulam tibi prefixā a deo ponendo te. & appetendo que ſunt ſupra cōditionē tuā. Nam q̄ ſuperbia extollat oſtendit abdias dicens. Superbia cordis tui extulit te. id eſt. ſupra te tulit. appetendo que ſupra conditionez tuam ſunt. & maiora de te extimando q̄ habeas. Ex hoc autem ſequitur ruina magna prout dr. puer. xvij. Anteqū cōteratur exaltat cor hoīs. i. ppter hoc conteritur voluntas hominis. vt ad nihilū redigantur merita eius & virtutes & bona. quia ſe exaltauit p ſuperbiam. quod patet in lucifero et nabuchodonoſor. qui dicebat in corde ſuo. In celum aſcendam. ſuper aſtra dei exaltabo ſolium meum. &c. Eſaie. xiij. Et ſequitur ad infernū deberis. quod exponitur a doctoribus de vtriuſq;

superbia.s.diaboli et nabuchodonosor. Deprimendū igitur ē cor nr̄m et hūiliandū qđ ipse saluator exēplo et verbo nos docuit dicēs. Discite a me.qz mitis sum ⁊ hūilis corde Matth.xi. Et rōem videt assignare.ps q̄re deo subiici debet voluntas nostra.⁊ sic cor deprimere dicēs. Nonne deo subiecta erit aīa mea ꝛc.q.d.Certe sic.ꝓpter causas que sequūtur.i.sua beneficia.vt dicit hugo cardinalis sup ps. Et primo ꝓpter beneficiū redēptiōis. Ab ipo enī salutare meū.i.Jesus saluator a deo missus. Secūdo ꝓpter bñficiū creationis. Nā ipe deus me⁹. Tertio ꝓpter beneficiū iustificationis ibi ⁊ saluator meus. Quarto ꝓpt beneficiū suffragationis in angustijs ⁊ rēptatiōibus.ibi.susceptor meus. Est aūt subiciēda aīa deo vt discipula magistro Esaie.l. Audiaz quasi magistrum id ē obediā. Jtē subiciēda vt creatura creatori esaie.xlv. Ve qui ꝓtradicit factori suo Jtē sicut materia artifici Hiere.xviij. Sicut lutum in manu figuli,sic oīs vos in manu mea dicit dñs. Jtē sicut spōsa spōso esaie.lxi. Exultauit anima mea in dño qz induit me vestimento salutis ꝛc. Jtem sicut ancilla dñe.i. Regū.xxv. Familia tua sit in ancillā,vt lauem pedes fuoꝝ dñi sui.⁊ps. Sicut oculi fuoꝝ in manibo domi noꝝ fuoꝝ. His igitur modis hūmiliandum est cor deo. Quinto est cor in bono exercendū nō ocio dimittendum vel malo occupandum. Et hoc optime ipa natura docet. Nam vt dicit Rabi moises. Sicut se bēt celū ad vniuersum materiale.ita cor ad corpus aīalis. Celū.n.nunq̄ q̄ esat.si semp moueretur ita ⁊ cor.qđ ꝑ pulsum manifestat. Hinius cordis motꝰ si ad hor̄ā cessaret deficeret vita animalis. Sicut ēt deficiente motu celi cessaret motꝰ generationis et corruptiōis ⁊ alterationis in istis inferioribo. Est aūt ipm cor rubicundū acutum in summo ad modū flāme ignis.ad innuendū q̄ debet cor anime.i.voluntas exerceri sm ignē charitatis. Un eccs.xi.dicit In bono sit cor tuū.s.ope occupatum. Est autez exercendū in bono multipliciter. Primo scz circūcidendo.vnde Hieremie.iiij.dicitur. Circūcidimini domino et auferte preputia cordiū vestroꝝ.i.auferte superfluitates ab appetitu rationali ad quas inclinat appetitus sensualis.delectabilium.s.in cibis ⁊ venereis.quo ad honorem et famam ⁊ scientiam ⁊ superstitiōes. Reprehensi fuerunt iudei a ꝑthomartire Estephano de hac circumcisiōe dicēte. Incircūcisi cordibo et auribus vos semp̄ spiritui sancto resistitis Actuum.vij. Ubi ostenditur grauitas mali huius incircūcisionis,qz scz ꝑ hoc resistitur spiritui sancto ne in cor intret. Est etiam a tristicia immoderata resecandū,qz vt dicitur,pverb.xxv. Tristicia viri nocet cordi. Nec est cōtra illud ecce.vij. Cor sapientis vbi tristicia,i.sapiēs moratur in tristicia cordis.qz ꝺ intelligit̄ de tristicia vtili pñie ⁊ moderata. Secūdo cor est ad deuz in oratione erigendum ꝑ affectum intensum Treñ.iij. Leuemus corda nr̄a cū manibo.i.opibo ad deum. Hinc et Ciprianus ait. Quando stamus ad orationem fratres inuigilare ⁊ incūbere ad ꝓces toto corde debemus ꝛc.de cōse.di.j.qñ. Et eccle.xxxix. dr de iusto viro.qz tradet cor suū ad vigilandum diluculo scz ꝑ meditatiōem ⁊ oīem attentam ad deum qui fecit illum. Nam de orantibo ⁊ laudantibus deū sine attentiōe ⁊ affectu dicit dñs esai. xxix.⁊ matth.xv. Populus hic labijs me honorat.cor aūt eoꝝ longe est a me.s. distractū in alia ⁊ affectum ad vitia. Tertio est cor exercendū inquisitione ꝑ studiositatem. Monet eī affect⁹ cordis intellectū ad inquirendū veritatē ⁊ precipue de deo. Sed in simplicitate cordis q̄rite illū.ait sapiēs Sapien.primo.i.pura intentione ad placendū illi ⁊ fruendum eo.non ad diuitias ⁊ honores obtinendos.vt faciunt homines mūdi querentes,ꝑsperari.⁊ scire diuina.vt vocētur ab hominibo rabbi. Regina saba q̄ fuit ita studiosa,q̄ venit a finibo mundi audire sapiētiam salomonis cum locuta fuisset oīa que erant in corđ suo salomoni,vt dr.ij paralippo.ix. Dubia ⁊ obscura inquirendo ab eo.de omnibo fuit edocta. Quarto in sufferēdo increpatiōes. vnde ꝓuer.xv.dr. Qui acq̄escit increpatiōibo possessor est cordis. Acq̄escit aūt qui nō solum suffert patienter reprehēsiones dei vel hominū.sed etiā cognoscit suū defectū vnde emēdatur.⁊ sic cor ꝑsidet bñs in sua ptāte.nō ꝑdituz passionibus ire⁹ odij ⁊ hmōi.vnde ꝑtm Isidorū. Ideo natura inclusit in pulmone cor.vt cum sanguis accēditur per iram circa cor.humectetur ex humore pulmonis ne nimis inardescat. Sexto est cor refouendum. Cū enim vt dictum est cor continue laboret.oportet.q̄ cōfortetur ad sufferenduz laborem. Sic ⁊ corpus nostrum oportet cōfortare et cibare.vt possit in exercitio ꝑseuerare. Et hoc est qđ dicit ps. Uiriliter agite ⁊ confortetur cor vestrum.q.d. Ut possitis perdurare in virtuosis actibo confortetur voluntas. Et quibus modis ꝑm cor confortetur ⁊ roboretur.idem ostēdit dicens,ps.ciij. Panis cor hominis confirmet.nec est credendū solum de pane materiali locutū fuisse propheram quia prophete intendebant docere populos spiritualia non corporalia ⁊ naturalia. Sed principaliter de pane spirituali sub similitudine corpalis.qz sicut panis materialis fortificat corporis cor.ita panis spiritualis sacre doctrine vel eucharistie cor roborat ⁊ confirmat in bono cor anime.i.voluntatez. Jn cuius figuram dominus Jesus turbas sequentes eum in desertum noluit dimittere ieiunias,ne vt ipse ait,deficerent in via. Sed satiauit eas pane,vt

Capitulum. XIII.

fortificarentur. vt habetur Marci. viij. Sic sequentes christū i vrbe mundi. oportet pane verbi dei refici. ne deficiāt spiritu. Et qui in emaus cū christo venerant. dicebāt. Nōne cor nostrum ardens erat ꝛc. Luce vltimo. Et helias sumpto pane subcinericio. qđ signat eucharistiā sm bea. Tho. in officio corpis christi. Ambulauit in fortitudine cibi illius cōfortatus vsq; ad montem dei. vt habetur tertio Regum. xix. Mons dei est vita eterna. Confortatur cor etiā vino. quia letificat cor hominis. ꝛ omnē mentem facit securā alias serenam. Et hoc vinū est iocūditas mētis spūalis. vnde dr eccles. xxx. Jocūditas cordis hec est vita. i. cōseruat vitā spūalē sicut ꝛ corporalē. Odoribꝫ quoq; confortat cor ꝛc. vt dr puer. xxvij. Odores spūales sunt exempla sctōꝝ. quibus confortatur cor ꝛ animat ad bona. Septimo ꝛ vltimo est vniendū. seu in vnitate seruandum. Sicut natura vnū cor dedit corpi. ita ꝛ vnaz voluntatem aīe quo ad potentiā. Sed q̄tū ad actꝰ eius ꝛ fines facimus multas ꝛ diuersas. Volūt enim aliqui ꝛ deum ꝛ diuitias ꝛ honores in eis cōstituendo finem. ꝛ sic diuidūt cor in multa. Et de huiusmōi peccatoribꝫ dr Osee. x. Diuisuz est cor eoꝝ. s. in diuersa distracti sunt. Sz vt dicit Eccle. ij. De duplici corde. De aūt importat eternam damnationem. Econtra. omnis virtꝰ vnita est magis infinita. i. fortior. vt dr in li. de causis ꝛ ideo vt cor sit robustū ad plia temptationū. reducendum est ad vnitatē. vt. s. in oibꝫ vnum vltimū ꝛ verum finez sibi pstituat sz deū. Vnde dicitur eccle. xxx. Congrega cor tuū. Et qz ad hoc opus est dei auxilio. ipe illud pmittit dicēs. hiere. xxxij. Dabo eis cor vnum id ē vnitū ad pfecte diligendū. nō solum deū. ſ. primos etiam pter deum. Quod illi christicole primi optime fuauerunt. Nā vt dr Actuū. iiij. Multitudis credentium erat cor vnum sz cōcordantes in voluntate ad querēdū ꝛ faciendū voluntatem dñi et honorem ꝛ mutuam subuētionē. Ubi ergo malitia vnū cor diuidit in multa. ad que applicatur concordia multa corda vnire facit. ꝛ vnit eiā cū corde dei. i. voluntate. Et vt dr Matth. vi. Ubi est thesaurus tuus id ē illd quod extimas pncipale bonū ꝛ maxime amas. vt amatur thesaurus a mundanis. ibi est ꝛ cor tuū. Si deū thesaurum tuū reputas. q̄ est verus ꝛ infinit thesaurꝰ est hominibꝫ. vt dr Sapiē. viij. illū cogitas. ꝛ frequenter cōsideras. ꝛ ptinue amas. Et ḋa amor sm Dionisiū habet vim vnitiuā ꝛ deus. si dici posset. vnissimus est. ideo eum pfecte diligendo cor tuum perfectissime efficitur vnum.

Quantū ad tertiū. §. iii

principale sz qz cor mortificatur. ꝛ ad gehennaz dirigitur p iniquitatem. Et ex tali corde exeunt cogitationes male ꝛc. Matth. xv. Est notandū sm Mauritium in distinctiōibꝫ qz septem sunt differentie cordiū iniquorum.

Est enim cor indisciplinatum.
Est cor infatuatum.
Est cor superbia elatum.
Est cor nequitie applicatum.
Est cor dolo circundatum.
Est cor deprauatum.
Est cor induratum

De primo dr Job. xvij. Cor eorum longe secessit a disciplina. Disciplina importat doctrinaz ꝛ correctionē seu compositiōem in moribus. Est ergo cor indisciplinatū quod nō recipit doctrinā vel non se emendat p flagella. Dicitur aūt deus hoc facere sz indisciplinam inḟtuz pmittit fieri. Confert aūt hec indisciplinatio tria mala sz Primo ad malū pronitatem. vnde dr Gen. viij. Sensus ꝛ cogitatio hūani cordis ꝓna sunt ad malum sz ex se nisi fuerit disciplina ꝓcipue in adolescētia refrenati. Inducit mentis instabilitatē. ꝓpter qđ dr eccle. xiij. Qui minorat cor cō gitauit inania. Minoratur aūt qs corde. i. voluntate boni. ꝓpter defectum doctrine ꝛ correctionis. Adducit ꝛ conscientie mordacitatem. que est vti q̄ maxima pena. Et iō puerbi. v. dicit Salomō qz indisciplinat habēs remorsuz de malis dicit. Cur detestatus sum disciplinam. ꝛ increpationibꝫ non acquieuit cor meum. De secundo sz corde infatuato dr puerb. xvij. Nō recepit stultus verba prudentie. nisi dixeris ea que versant in corde suo id ē nisi assenseris affectionibꝫ suis. Precipue facit ira hominem fatuum. Unde dicitur eccle. vij. Ira in sinu id est. mēte stulti requiescit. Et Crisolto. Ire ꝛ insanie nihil est medium. Hec autem stultitia cordis tria mala generat. Primo nullā retinet sapientiam. Naz iracundus omnis doctrine ꝛ scripture ꝛ rōnis obliuiscitur in ira sua. ꝓpter quod dicitur Eccle. xxi. Cor fatui quasi vas confractum. Liquor enim sapientie ꝛ gratie ex eo effunditur. Secūdo inclinat ad blasphemiam eccle. v. Ne temere quid loquaris sz blasphemando. nec cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram domino. Cōmuniter ex fatuitate ire homines male loquunt de deo ꝛ hominibꝫ. Tertio ꝓuocat stultitiam in audiente. vt sz inducat illū ad loquendū cōtra illum stulta. ꝛ faciendū sz verba cōtumelio sa. ras ꝛ vindictas. vñ ꝓuer. xij. dr. Cor insipiētium prouocat stulticiam. Et ideo bene dicit sapiens. Nō respondeas stulto iuxta stulticiam suaz. ne similis ei efficiaris. De tertio scilicz corde elato p supbiam dicit ezechiel. xvij. Multiplicasti fortitudinem tuam tibi ꝛ eleuatū est cor tuum in roboze tuo. Quod fit cuz quis bona q̄ sz sibi attribuit vel meritz suis. nō a dō recognoscit

ſicut fecit nabuchodonoſor. de quo dicit Judith primo. Exaltatum eſt regnū nabuchodonoſor. et eleuatum eſt cor eius. ¶ Hec aūt elatio tria mala facit. Primo inducit ad dei obliuionem. ſm illud Deutro. viij. Ne poſtq̄ comederitis et ſaturatus fueris. et poſt parū eleuet cor tuū. et obliuiſcaris domini dei tui id eſt bñficioꝝ eius. Ingratiſſimus autem tnquit Seneca. qui eſt oblitus ſcz benefactoris ſeu beneficij. Secundo ſui deceptionem Hiere. xlix. Arrogātia decepit te et ſupbia cordis tui. Et qūo decipiat oſtendit ſapiens dicēs Eccl. xj. Sicut perdix inducit in foueam. et vt capra in laqueū. ſic cor ſuperboꝝ. Tertio dei am miſſiōem id ē gre ſue. ps. Accedet bō ad cor altuz id ē ſupbū. et exalabit deus id eſt eleuabitur recedēdo ab eo Aug. Humilis deus būlia reſpicit. et alta. i. ſupba corda a lōge cognoſcit Humilias te venit ad te. attollit recedit a te. De quarto id eſt corde neq̄ ſeu neſcie applicatū dr j. Reg. xvij. Ego noui neſciaz cordis tui. Que verba dixit frater Paul id ſibi. ſ iniuſte. Dicitur aūt neq̄ ſm catholicon a nequeo. Unde nequā dicitur qui adeo ſceleroſus eſt. q̄ nequid ceſſare a malis. Dicitur enim neq̄ luxurioſus. vt ibi haberur. Unde Onan filius iude qui luxurioſus turpiter erat. dicitur nequā Geñ. xxxviij. et forte ꝓpterea luxurioſus magis dicitur neq̄ ꝑ alijs vitijs deditus. q̄ difficilius et tardius recedit ḡs ab illo q̄ ab alijs. Unū Aug. Dum non reſiſtit cōcupiſcētie. fit conſuetudo. et dum ꝓſuetudini non reſiſtitur. fit neceſſitas. Et talis neq̄cia inducit tria mala. Primo multiplicē dolorē corpis et anime. eccle. xxx. Cor nequā grauabit dolorib⁹. Secūdo aufert boni cognitiōem et eſtimationem eccle. xix. Vinū et mulieres auferunt cor. i gula et luxuria auferūt affectū veri bōi. Tertio ꝓducit adeternā dānatiōez eſaie. j. Ue ſemini neq̄ filijs ſceleratis. Ue aūt importat dānationē. De quīto. ſ. cordō dolo circūdato. ſ. p ipocriſ et fraudulētiā ſeu pditiōem dr eccle. j. Cor tuuz plenum eſt dolo et fallatia. ¶ Et tale cor tria mala operatur. Primo profunditatem habet ita in conſilium. vel intentum ſuum abſcondēdo. vt magis decipere valeat eſaie. xxix. Ue qui profundi eſtis corde tc. Secundo duplicitatē habet in reſpondendo. dicendo verba ſophiſtica. Sed vt dicitur eccle. iij. Cor ingrediēs duas vias nō habet ſucceſſus proſperos. quia frequenter detegitur fraus et dolus ei⁹. et inde abhominat. Tertio malitiam habet in ſuadēdo quaſi querat bonum proximi cum tamen velit eum decipere. p uerbio. xxvj. Quando ſubmiſerit vocem ne credideris ei quoniam ſeptem nequitie ſunt tc.

De ſexto ſcz corde deprauato dr ec. iij. Cor praui ſcandalizatur. Dicitur autem cor deprauatū quod aliquo tempore fuit bonum. et poſtea efficitur malum in eo permanens. Et tale cor vitioſcan dalizatur de facili ruens in mala ex dictis et factis aliorum. Nam dum bonum eſt cor nō ſcandalizatur. Tale aūt cor obedientiam poſtponit Hier. e. xvj. Ecce vnuſquiſq̄ abijt poſt prauitatē cordis ſui mali. vt me nō audiat Secundo apoſtaſiaz inducit. vnde de Salomone dicitur iij. Reg. xi. q̄ cum eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius vt ſequeretur deos alienos. Quanto enim quis cadit ab altiori ſtatu virtutis. non cito inō reſurgens. tāto grauiꝰ ruit in omnia mala. Tertio iram dei incurrit. puerb. xi. Abhominabile coram deo cor prauum. ¶ De ſeptimo corde ſcilicet. indurato. quod fit p obſtinatiōem dicit dominus exodi. vij. Ego indurabo cor pharaonis. Ubi ſciendum ſm tho. prima pte ſumme. q̄ obduratio duo ipportat ſcz ſubtractiōez gre que nō eſt culpa. ꝙ pena et hoc eſt a deo ſicut et omīs pena quam nō niſi iuſte infert. Nec enim alicui ſubtrahit gratiam. niſi hoc ille a quo auferrur mereatur p culpam. Et ſm hoc deus iudurat. ſm illud ad ro. ix. Cui vult miſeretur. et quem vult indurat. Aliud quod importat obduratio eſt inhe ſio culpe. i. firmitas in peccato. et hoc eſt ab homine et culpa eſt. Et inducit tria mala. Primo ſem verbi dei ad fructuz non recipit. vnde Luce. viij dicitur. Quod aūt cecidit ſupra petraz. i. cor in duratum. natum aruit. q̄ non habebat humoꝛē ſcz gratie. Secundo cumulum culpe et pene adauget Ro. ij. Ecōm duriciam tuā et impenitēs cor tuū. thezaurizas tibi iraz in die ire tc. i. cōgregas tibi penā in iudicio. Tertio beatitudine privat. Unde in figuram filij iſrahel qui indurauerunt cor ſuum erga dei mādata. vt nō facerēt ea oēs qui numerati ſunt in egreſſu de egipto ſexaginta centena milia omnes priuati ſunt terra repromiſſionis. que ſignat vitā eternam. vt nullus intraret niſi caleph et Joſue. ꝓpter qō ps. admonet cauere talem obduratiōem ne incurram⁹ in illud maluz et damnū. dicēs. Nolite obdurare corda veſtra et cetera

¶ De volūtate et opere exteriori. qūo ſe habent adinuicem in merito Capitulum. XIIII

Nota circa volūtatem et opus exterius q̄tum ad meritū. et demeritū et q̄tū ad forū iudiciale. fieri poteſt talis diſtinctio. Aut enim voluntas circa aliquod agendum habet ſine ope exteriori. Aut opus exterius exercetur ſine volūtate interiori. Aut voluntas adeſt immediate operi exteriori ſequente.

Quātum ad primū. ℣. I

notat materiam talem valde diffuſe archidiaconus ſup. c. Qui bona. xvij. q. i. cuius verba ab

Capitulum. XIIII

breuianbo ob prolixitatem vitandam aliquan/
do mntalo sequendo sentētiam thēologoꝝ ad
plenioꝛem declarationem. Ex quibusdā aucto/
ritatibꝫ videtur. qꝫ voluntas sine ope tantū va/
leat in malo ⁊ bono. cꝫtum voluntas cum ope/
re. Dicit enim Aug. Totū id est voluntas pro
opere reputatur. xij. q. j § Si ergo. Item Cipri
anus. Nunquid deum cum dño munus offer/
ret. peremerat fratrem. sed tamen fratricidiū mē
te conceptū id est voluntate deus prouidus an/
te dānauit. Ita ⁊ in dei fuis. apud quos cogita
tur ⁊ martirium mente concipitur. animꝰ id est
volūtas ad bonū deditus deo iudice coronatur
de pe. di. i. Et Hiero. Licet gladio non occidas
voluntate tamen interficis. di. ea. c. Omnis ini
quitas. Ad idem facit. c. Si cui. ⁊. c. si forte mu/
lier. Et plura alia sc. in dicta distinctione Pro
bnius igitur declaratione ſm archidia. distīg/
uendum. Quia aut loquimur de voluntate in
opere bono. Aut de volūtate in opere malo. Si
primo mō id est de voluntate affectāte facere o/
pus bonum, sed nō exequēte. iterum subdistīg/
uendū. Quia aut habetur respectus ad deū. aut
ad ecclesiam siue ad ius. Et si habeatur respect
ad deū. cꝫtum quidem ad tempus preteritū vel
futurum. vnicꝫ nō habetur voluntas pro opere.
Nam si volo me ieiunasse elemosinas fecisse et
alia hmōi bona. talis voluntas in cōspectu dei. i
quo ad meritum. non habetur pro ope. id est. nō
remuneratur. sicut si factuꝫ fuisset opus. que tñ
proprie dicitur velleitas. cꝫ voluntas. De fu/
turo etiam si volo seu ꝓpono hinc ad mensem
ieiunare. dare elemosinam ⁊ hmōi. hoc non ha/
betur pro ope. cuius tale ꝓpositum et voluntas sit
meritoria. non tamē tantū sicut cum opere su/b
secuto. quod propositum boni dimitti potest. li/
cet non sine peccato. Unde Grego. super ezechie.
Qui bona agunt ⁊ meliora agere proponunt. si
ea non agunt. licet in bonis priorib⁹ ꝑseuerent.
in cōspectu tamen domini ceciderunt. scz venia/
liter vel mortaliter. ſm qualitatem ꝓpositi quod
dimittūt. puta alicuius voti vel necessarij ad sa/
lutem. vel alicuius rei non necessarie. vt alicui?
deuotionis fiende. Si autem loquimur de pre/
senti iterum subdistinguitur. Quia aut illa vo
luntas potest impleri in bono opere. ⁊ nō imple
tur ex negligentia vel alia causa. vt verbi gratia.
Habeo voluntatem faciendi elemosinaꝫ ⁊ bene
possum sed cupiditas me tenet. vel negligentia.
Habeo volūtatem orandi. sed me piget. ⁊ talis
voluntas non habetur pro ope. nec est efficax vo
luntas cum non sequeret effectus. Et ad hoc fa/
cit quod dicit Ambro. di. lxxvi. Non satis est be
ne velle. sed etiam benefacere. i. nō sufficit bona
voluntas sine opere. cū adest facultas. Et sic in/
telligit illud ꝓuerbi. xiij. Vult ⁊ nō vult piger.
Vult. n. quodāmodo leui volūtate i efficaci ipaꝫ
operando. Aut quis hēt voluntatem ad opus ⁊
ꝑcise dimittit. qꝫ exeq̄ nullo mō pōt. ⁊ tūc cꝫtuꝫ
ad gloriam consequendam. ⁊ quantum ad penā
eternam euadendam volūtas ꝓ ope reputatur
in genere. sed nō cꝫtum ad quātitatem premij.
vel quantitatem euasionis pēne tempalis debi/
te pro peccatis. Et hoc vel ex opere operante.
vt in illis operibus, que habent in ipso actu dile
ctionem prouocātem. tunc enim operatio ad
dit ad bonā voluntatem quantum ad premium
essentiale, aliqñ ad accidentale ſm tho. in. iiij. di.
xvij. Vel ex ope operato. i. ex sumptiōe sacramē
ti. Verbi gratia. Si quis vult recipere baptismū
vel confessionem seu eucharistiā ⁊ nō pōt. quia
deficit vel minister vel sacramentum vel aptitu/
do illius ad hoc. vtiꝫ talis ⁊ prem ū mereꝫ eter
nū ex illa volūtate si est gratia informata. ⁊ eua
dit penas eternas. Sz nō ita euadet penas pur
gatorias. nec tantum premij cōiter consequitur
sicut si secutum esset opus id est suscipiendo sa/
cramenta. Aliud exēplū. Vult ꝙs summo desi/
derio sustinere martiū sicut bea. dñic? vt ceruus
ad aque fluuiū. Talis ex illa voluntate premiū
recipit. vt dicit Cipianus in auctoritate superi
us allegata. Et quantum ad essentiale premiuꝫ
tantum recipere pōt. cꝫtuꝫ si actu reciperet mar
tirium. dū modo eq̄lis esset feruoꝛ ⁊ affectus nō
sustiuēdo martiriū sicut sustiuendo. Secus si
minoꝛ est. ar. de pe. di. ij. Si quis vult. Non tñ
recipit illud premiū accidentale. qđ dr aureola
martirij. Tñ ⁊ iob. in glo. de pe. di. i. dicit. qꝫ istō
dictū votū ꝓ ope computatur. habet exceptionē
in operibus priuilegiatis quib⁹ debetur aureo/
la. Aliud exempluꝫ. Vult quis ire ad ecclesiam
vbi est indulgentia, non vadit quia nullo modo
potest. talis vicꝫ ⁊ si meritū habꝫ aliquod de bo
na volūtate, non tamen indulgentiam cōsequit
nō eundo. Quando vero haberet respectus ad
ecclesiam. Cum queritur verum volūtas habea
tur ꝓ facto. Respondet qꝫ siue ꝓcessit ad actum
exteriorem imperfectum quod plus est. Siue fie/
rit in confinibus cogitationis quod minus est,
non haberet talis voluntas quo ad ecclesiam ꝓ
opere. vt apparet de eo qui erat excommunica/
tus ⁊ voluit recōciliari ecclesie ⁊ ꝓ eum non ste
tit quo minus reconciliaretur. ⁊ de hoc apparent
indicia manifesta qꝫ voluit reconciliari eccle/sie
sed non potuit ⁊ mortuus est talis. si mortē pre/
uentus absolutionis beneficium nō habuit apō
ecclesiam non habetur absolutus. cꝫ uis sit secus
apud deum. Et ratio est. quia ecclesia opinionez
hominum sequitur in iudicando precipue in fo
ro cōtentioso que sepe fallitur. sed ipse deꝰ semꝑ
innititur veritati. ⁊ ideo nec fallit nec fallit extra
de sen. exco. Ad vobis. Unde tali negabitur eccle

siastica sepultura, nec fiet solennis oratio, p̄ eo nisi fuerit post mortem absolutus ab excōicatione, q̄ fieri dz, si in vita q̄siuit absolutiōem. Aliter aūt agēdum est in sacramēto confessiōis. Nā si q̄s vult cōfiteri qđ odit p̄ signa petens sacerdotez & postea mutus efficiatur, nō debet tali denegari eucharistia & alia ecclesie suffragia. dūmodo cōstet ecclesie seu sacerdoti de volūtate illius. q̄ tūc uncq̄ leuiter etiā p̄ unum testē vel p̄ signa ipsius infirmi. Nō diuersitatis in hmōi ee potest q̄ primum pertinet ad forū cōtentiosum. vbi req̄runtur p̄bationes sufficientes. Secundū pertinet ad forum penitentiale. vbi nō req̄rūtur tales p̄bationes. Si autem agatur de actibz iudicialibz siue de his que inter hoies continue agitantur & frequētant. Cum queritur vtrum voluntas habeatur pro facto. Respondetur q̄ siue de preterito siue de p̄senti siue de futuro agatur, cuz volūtas sit in cōfinibz cogitationis, in nullo procedens ab extra nunq̄ habetur illa voluntas p̄ facto. verbi gratia. Vssus erat aduersari⁹ me⁹ in possessione rei mee. ex primo decreto poteram intra annū recuperare possessiōem ipam p̄stando cautionem de parendo iuri & habui voluntatez in corde p̄stādi dictam cautionē & faciēdi alia necessaria. sed non processi ad actum exteriorez. Certe voluntas illa non haberet p̄ facto. vt postea possum recuperare possessiōem. extra de eo qui mit. in pos. ca. i. Et si aūt voluntas processit ad actuz aliquē. tūc fuit distinguendū. q̄ aut actus ille fuit ip̄fect⁹ aut ip̄fect⁹ & si fuit perfect⁹. tūc clarū ē & de hoc nemo dubitat. extra vt lit. nō contest. quoniaz. Sed si actus ille fuit ip̄fectus. tunc subdistinguendū. q̄ aut fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. aut p̄pter impotēciaz. Et si fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. tūc illa uolūtas i tali actu ip̄fecto non habet pro facto. verbi gratia. Habeo i corde volūtatē p̄standi cautiōem pro recuperanda possessione mea. & illam voluntatez produco ad actum exteriorem. sed ip̄fectum. hoc videlicet modo. Vado coram iudice & aduersario meo. & dico. volo recuperare possessiōem meā. duco mecū fideiussorē. & offero satisdatiōem de iudicio sisti. & nihil aliud facio. Certe iste actus ip̄fect⁹ fuit. quia non solum debeo offerre, sed etiaz p̄stare. Nam sola oblatio fideiussoris nō sufficit. q̄ quidem locuz habet in his in quibus cadere potest de positio. vt in his que consistunt in probāndo. Sed in his in quibus non cadit de positio. vt in his que consistunt in faciēdo. sufficit sola oblatio faciendi seu p̄stratio. vt apparet in appellatione. in qua sufficit si me offeram probare coram iudice cause principalis. Et q̄ protestatio sufficiat probatur eod̄ ti. ca. fi. Si autem fuit actus ip̄perfectus p̄propter impotentiam, tunc subdistingue. Quia aut illa imperfectio contingit p̄p ter defectum proprium. aut propter defectum iudicis vel aduersarij. aut propter casum fortuitū aut propter factum prorsus extranei. Si propter defectum proprium. cui non potest prouidere tūc voluntas haberur pro facto. verbi gratia. Habeo voluntatem p̄standi cautionē pro possessione mea recuperāda. & procedo ad actum exteriorem hoc modo. Nam modo compareo coram iudice & aduersario & dico. Domine benevellem p̄stare cautionem, sed in veritate non possum. quoniam pauper sum & propter paupertatem non inuenio. qui pro me intercedat. Certe in isto casu ista voluntas haberetur pro facto ad recuperandam possessionem. dummodo p̄stet iuratoriam cautionē. extra de eo qui mit. in pos. ca. i. Et extra d. solu. Odoard⁹. Nam inanis est actio quaz inopia debitoris excludit. ff. de arbi. l. nam is. Fallit tamen hoc in vsufructuario qui debet p̄stare cautionem de vtēdo & fruendo arbitrio boni viri & finito vsufructu de restituendo. Nam si propter paupertatem vel aliud non potest fideiussorem p̄stare non sufficiet iuratoria cautio. & sic non habebitur voluntas p̄ facto vt notat Azo. C. de vsufruc. l. vsufructuarius.

Si autem illa impossibilitas contingit propter defectum iudicis vel aduersarij. & tūc iterū subdistinguendum. q̄ aut hoc est propter factum ipsorum. puta quia dum vellem p̄stare cautionem stetit p̄ iudicem vel aduersarium quo minus p̄starē. q̄ ipsi noluerunt recipere. dum offerrem & ipsam p̄stare vellem. Et tunc volūtas haberur pro facto. quantum ad possessionez recuperandam. Aut impotentia contingit p̄pter absentiam iudicis vel aduersarij. quo minus p̄dictam cautionem p̄staret. Et tunc volūtas nō habetur pro facto. nisi ego illam cautionem p̄stem coram publicis & honestis p̄sonis. vt extra de offi. or. pastoralis. Si autem impotentia contingit p̄pter casum fortuitum. tunc si casus contingat in iudicijs volūtas habetur pro facto q̄ tum ad euitationem pene. vt appareat exemplū de eo qui certa die debebat in iudicio comparere sub pena. & dum veniret supuenerit tempestas vel pons fluminis est fractus, vel flumen creuit q̄ trāsire non pōt. certe iste casus illum excusat a pena. ff. Si quis cau. l. q̄. Item si contingat casus fortuitus in contractibus idem videtur dicendum. vt. ff. ad. l. ro. de iactu. l. fi. Cōsueuit tamen subdistingui in contractu locationis. an casus supueniat in p̄sona locatoris, an in persona conducentis tantum. aut in re locata. vt illa materia satis declaratur. ff. de. var. & extraor. co. l. i. In contractibus etiam consueuit distingui. an casus contingat in p̄sona debentis, vel eius cui debetur. & an debeatur quāritas vel species. & an mora interceserit vel ne. Si etiam cōtingat

Capitulum. xiiii

casus in vltimis voluntatibus voluntas habe/tur pro facto. vt apparet de illo qui reliquit li/tare seruo suo. si decem daret heredi. et cū iste por taret pecuniā incidit in latrones vel in hostes et pecuniam amisit ita q̄ in termino ipse non po/tuit heredi dare. Certe ille actus imperfectus ꝓ ter impotentiam ex casu fortuito habetur pro fa to. quantum ad libertatē consequendam. Et de casibus contingentibo circa vltimas voluntates plenissime notatur per Azo. C. de instit. et substit. sub cō. fac. l. i. Si āt ꝓtingat ipotētia ꝓter factū ꝓsus extranei. tūc volūtas non habet pro facto Verbi gīa. Reus debebat sistere in iudicio certa die. et sub certa pena. dū aūt veniret ad iudici um quidā extraneus. Cui retinuit eū et sic non stetit in iudicio illa die talis nō excusatur a pena Sed datur actio contra impedientē ad interesse ff. Si quis cau. l. ij.

Quantum vero .§. ii.

ad secundum membrum principale prime que/stionis. scz an volūtas solū habeatur ꝓ ope exte/riori in malis. Respōdetur. Quia aut loc titur de foro dei. aut in foro ecclesie pniali. aut in foro cōtentioso seu iudiciali. Primo ergo scz quā tum ad deū distinguēdū. Quia aut volūtas est deliberata aut nō deliberata circa malū. Si inde liberata. ita scz q̄ nō accedat assensus rōnis tūc dare est q̄ volūtas nō habetur ꝓ ope. etiam si illud opus sup quo insurgit volūtas sit mortale. Vñ Grego. de pe. di. ij. Nequaq̄ thēretem cogita tio immūda maculat. cū pulsat scz inclinatiōez volūtatis. sed cum hanc ꝓ delectationem supat. scilicet ꝓ assensum rōnis. Si vero volūtas est de liberata circa opus malū. siue in ꝑterito vt pu ta q̄ vult et cōtentatur se cōmisisse aliquod cri/minale. Siue in futurum vt cum vult seu intē dit ꝓpetrare in futurum aliquod malum. vel in presenti cum proponit malum operari. In om/nibus hui? volūtas habetur pro facto quantum ad grauitatem peccati in generali. non in speciali. hoc est q̄ ita meretur penā eternam ex volūta te deliberata ad opus mortale. cuius effect? nō sequat. sicut si sequatur actus exterior. Nō tam tantam penam meretur in inferno propter volū tatem solam. quantā si addat opus. q̄ commu/niter actus exterior peccati adauget ipsam inor/dinatiōem volūtatis. Et sic intelligitur illd Cle mentis. de. pe. di. i. Homicidiorum tria genera beatus Petrus esse dicebat. et eorum penam fo/re parilem scilicet odientis. detrahentis. et actu occidentis. Illa enim parilitas pene odientis. et sic voluntatem habentis ad mortem exosi et pe/na actu occidentis intelligende sunt fm equali tatem proportionis nō fm equalitatē eiusd cuiu tatis. i. q̄ vterq̄ damnabit. Facili? et qs resurgit a peccato volūtatis ꝓsentiētis siue in motum tam delectationem. siue in actum exteriorem. non tñ exequendo. quā cū procedit ad opus exterius. et ad hoc facit qd dicit Hiero. xxxij. q. ij. Sicut se/mina Ubi ait. Sensus ex rōe coceptꝰ. i. ꝓsensus in malū. nisi in opa ꝓruperit adhuc in mēte reti netur. et cito perit ab hoste. Quātū vero ad to/tā penitentiale ecclesie voluntas cōtenta terminis suis nō hētur ꝓ facto. Non. n. tanta penitentia est iniungēda ꝓ peto interiori. q̄ ꝓ peccato ex teriori ceteris paribo. Et penitēte septēnes que tarant ab ecclesia. vt. xxij. q. i Predicādū. et xxx iij. q. ij. hoc ꝑm. Cōiter imponūtur ꝓ peccatis exterioribo. quāuis etiā interiora vt dictū est. sufficiāt ad dānatiōem. vt ex ipse hētur. de pe. di. i. Si cui. Et nota q̄ cū sola spes cū est principa lis lucri in mutuo. faciat hoiem vsurariū. vt. xiiij. q. iij. Si feneraueris. Sicut et sola spes rei tē porālis facit hoiem simoniacū. q̄ est principale motiuū in traditiōe rei spūal. fm Hug. Job. et archidia. Hec spes includit volūtatē deliberatā Vñ in foro peteniali putāt dz seu penitēciari vt ꝓ mortali pto. et si ūn aliqd recipit oblatū in foro pniali est inducēdus vsurari? ad restitutio nē. et simoniac? ad pauperib erogādū. Et sic pu nit volūtas ꝓ facto hoc est. ac si pactū fecisset ex ipse. Ex nō q̄tū ad cēsurā aliquā vel depositio nē. vt extra de simo. c. vlt. Qua pena posset puniri si ad actū exteriorē puenisset p actionē et h?. et quāuis aliq̄ dicant. q̄ vsurarius solum menta/lis non teneatur restituere. Alij tamē dicunt q̄ tenetur semp restituere. Et hoc inno. dicit esse tu tius extra. de vsur. Cōsulunt. Hosti. autez dicit omnino esse restituendum. q̄ turpiter accepit. Idem sentit bern. taim ū. archi. et thcologi idē sentiunt. Sed quantum ad forum iudiciale ecclesiasticū. vel ciuile. volūtas si non ꝓcedat ad actum exteriorē aliquem. nūq̄ punitur. Et hoc est qd dicit ier. Cogitatiōis penaz nemo mereat de pe. dist. i. et Augustinus. xxxij. q. v. christiana dicit Latentia peccata vindictam nō habent. quia scilicet ꝓbari nō possunt. In iudicio autem pce ditur per allegata et probata. Sed si voluntas procedat ad aliquem actum exteriorem. licet im perfecte. hoc est non illum complendo. tunc sub distinguitur. Quia aut ille actus fuit imperfe/ctus propter voluntatem. aut propter impoten tiam. Si primo modo scilicet ꝓter voluntatez quia videlicet penituit eum. et bene ad effectum perduxisset si voluisset. puta quia virgo deo di/cata cum qua habuerat colloquium de malo si/bi consentiebat. sed ipsum penituit sua propria voluntate. et tūc ñ punitur. ff. ad. l. cor. de fal. l. qui falsam. Exemplum etiam de eo qui vocauit clericum in foro seculari. quem penituit ante l. t conte. Quamuis enī talis et voluerit et egerit

aliquid.q2 non perfecit,pſecutiõem'cauſe in tali iudicio.nõ patiet penã eoz capituloz .xi.q.i. Inolita,7 extra ỏ foro ope. Si diligẽti Si ãt fuit actꝰ ĩpfectꝰ,ppt impotẽtiã,q2 ſcz attẽptauit 7 fecit qđ potuit vt veniret ad pfectionem ¦operis,7 nõ valuit,tũc volũtas bẽtur,p facto 7 puniꝛ tur.Et ita intelligunt leges canonizate,de pe. di.i.Si quis nõ dicã rapere.Et abinde vſq ad legẽ.Cogitatõ.7.C.ỏ fur.l.ſi qs ſuo.Sic,uxor punitur quo ad cõtugiũ,ppter inſidias,7 conſilia que interpoſuit in morte mariti.cuius effectꝰ nõ fuerit ſubſecutus. Notãdum q3 in penis ſpualibꝫ infligendis diſtinguit.virũ ſcz imponatur a canone pena ſpualis an imponat ab hoie. 7 ſiqdem imponatur a canone,tũc effectus cõſideraꝛ nõ affectus animi ſeu voluntas.7 hinc eſt q3 ſi qs,ponens manũ ſuam incere in clericũ ſolũmõ inſultum facit.eleuat manũ vt pcutiat et tñ nõ tãgit eum.q2 fortior ille fuit vel alia de cauſa.iſte nõ obligatur pena ſpuali ſcz excõicatõnis ſi qs ſuadente,xvij.q.iij.Similiter ſi quis voluerit homicidiũ ppetrare etiã ſi vulneraueꝛit atrociter.dũmõ,nõ fuerit ſubſecutũ hoicidiũ ſeu mutilatio penã irregularitatꝭ nõ incurrit,extra de homici.c.ſi aliqs. Si aũt pena ſpualis imponat ab homine.tũc cõſideraꝛ animi voluntas 7 deſtinatio.ſ.cũ aliquali ope exteriori.7 nõ tñ iuris effectu.7 rõ eſt.q2 mitius agitur cũ lege q3 cum miniſtro legis.ff.de ar.l.Celſus.et extra de cle.exco.mi. Si celebrat.verbi gratia.Dic ſupioꝛ ordinarius.Excõico te ſi eligis.Nã in cõtinẽti cũ paras te ad eligẽdũ incidis in excõicationẽ.Qđ dic.vt notauit Inno.extra ỏ ap.c.Pꝛeterea.Et ſic patet q3 volũtas nõ pducta ad actũ pfectũ punit 7 p ſcio bẽtur.q3tũ ad penas ſpuales.q3 infligunt ab hoie.7 rõ eſt.q2 hmõi pene ſpirituales ſunt medicinales.xj.q.i.multi.7 extra ỏ ſen.ex.cũ medicinalis li.vi.Sed in penis tpalibus cõditioalibꝫ 7 iudicialibꝫ ſecus dicendũ eſt Nam in iſtis conſideraꝛ iuꝛ effectus.nõ affectꝰ vel animi deſtinatio extra de ſpõ.c.vl.7 eſt rõ.q2 pene ſunt potius emolliende q3 exaſperande.de pẽi.diſtinc.i.§.Pene

Quãtũ ad ſecũ .§.iii.

dum mẽbꝛũ principale.cũ ſcilicet exercetur opꝰ exterius ſine volũtate,diſtinguẽdũ .Quia aut hoc fit voluntate omnino renitẽte.Aut rõe omnino deficiẽte.Aut volũtate negligente.Quantũ ad primũ ſcz cũ fit aliqd opus renitẽte volũtate omnino.nec in bono eſt meritoꝛium .nec in malo demeritoꝛiũ.Qđ patet ei quis aut ỏmeretur p actũ liberũ volũtatis.vñ Amb.Nemo noſtrũ tenetur ad culpã.niſi ppria voluntate deflexerit. Volũtariũ ſibi militem elegit chriſtus.voluntarium ſibi fuũ diabolus auctionat.xv.q.i.Nõ eſt.Ad idem Ciꝛil.ſup matthẽũ.Sicut enim peccatũ opus ſine voluntate nõ facit.ita iuſticia ex ope nõ conſummatur.niſi 7 volũtas affuerit.xxxij.q v.Dicut.Et ex hoc patet q3 ſi inferatur violentia virgini omnino renitẽti.nec peccat nec amittit virginitatem.vñ dixit lucia paſcaſio.Si me inuitam feceris violari.caſtitas mihi duplicabitur ad coꝛonã.Nõ enim inquinatur coꝛpꝰ niſi de cõſenſu mẽtis.Nã ſi in manu mea thura ponas.7 p manũ meã ſacrificia facias deus hoc nõ attendit.De ſenſibꝫ enim 7 volũtatibꝫ deus iudicat Gracianus.xxxij.q.v.§.i.Similiter.ſi qs occideꝛetur,p fide inuitus vel,p iuſticia .meritum nõ haberet.Nec talis eſt capax alicuius ſacramenti Nam ſi qs omnino inuitꝰ baptiſaret,tẽtus ſub aqua p violẽtiã.talis nõ recipet nec effectũ nec ſacramẽtũ ipius baptiſmi Quãtũ ad ſcdam partem diſtinctiõis.cũ ſcz fit opus rõe omnino neſciente ſcz cũ qs nõ habet vſum rõnis.vt infans 7 adultus furioſus.q3 eſt extra vſum rõnis opꝰ qđ fit a talibꝫ cũ ſit in voluntariũ,q2 ſine deliberationẽ rõnis.ſiue in bonũ ſiue in malũ nõ reputatur ad meritũ neq3 ad demeritũ.Nã actus bonus reddit meritoꝛius,vel demeritoꝛius.inq3tũ pcedit a libero arbitrio.qđ diffinit eẽ facultas volũtatis 7 rõnis.In pdictis aũt rõ deficit. Sed etiã in iudicio eccleſiaſtico vel ciuili tales, nõ puniunt.Nã infans ſi ꝓiciendo lapidẽ occidat aliquẽ hoiem.Si nõ eſt doli capax nõ punitur.nec quo ad deũ.nec quo ad mũdũ.de conſe di.iij.puuli.7 in glo.q3 eſt ibi extra de delict. pu.c.ij.7.ff.de ſic.l.infans.Idẽ de furioſo dũ eſt in furia 7 extra ſe.Satis enim ipe furoꝛe punit ff.de offi.pꝛe.l.diuus.7.xv.q.i.ex merito.§.8 obij ciur.Clerũ eſt tñ q3 furioſo a furia reuerſo .põt pnia imponi ad cautelã.vt ea.cauſa 7 queſti.ca. Si quis.Et licet aliq dicãt.q3 cũ quis ex culpa ſua incidit in furiã.amentiam,vel ebrietatẽ ea q3 facit mala extra vſum rõnis cõſtitutus.imputãtur ei.ex eo q2 fuit in cauſa.Clerioꝛ tamẽ opinio eſt.q3 non imputantur que facit in tali ſtatu Sed cũlpa pcedens aggꝛauatur ex malis que ſequuntur.Notandum tamen q3 adultꝰ amẽs vel freneticus effectus.ſi anteq3 incurreret talez amentiam habuit propoſitum et voluntatem ſuſcipiendi ſacramenta.et declarauit ipſam voluntatem.non debent ſibi denegari.Et quantumcunq3 etiam contradicit in amentia poſitꝰ recipiet effectum ſacramentoꝛum,ſi in ſtatu gratie intrauit freneſim vel amentiam,et ſic,opus ſine voluntate actuali erit meritoꝛium ex volũtate tamen precedenti. Inſup eſt notandum q3 opus baptiſmi valet ad ſalutem et ꝓmium pueris et adultis carentibus vſu rationis.cum tamẽ deſit in eis volũtas ad ipm opus.Sed ꝫ ſpeciali munere venit.Sicut 7 pueris innocẽti

Capitulum. XIIII.

bus opus martrij susceptum sine voluntate.ex gratia christi fuit eis ad premiū essentiale glorie ⁊ accidentale aureole. Regulariter aurē vt dicit Aug. Omnis qui sue voluntatis est arbiter cōstitutus.non potest nouam inchoare vitam nisi peniteat eum veteris vite.de pe.di.i. Tres actiones. Quantū ad tertiam partē.qñ scilicet fit opus exterius voluntate repescente id ē opus ipsum eligente.ꝫ non intentum meritorium vel demeritorium est intendente.qđ contingere pōt in bonis ⁊ in malis actibus.quandoqꝫ ex ignorantia quandoqꝫ ex certa sciennia. Et in his quidem' que sunt de genere malorꝫ.potest esse dupl' ex ignorantia scilicet iuris ⁊ facti. Et si adest ignorantia iuris diuini vel naturalis.vel eorꝫ que scire tenetur ꝓm statum suum.opus malum factum ex tali ignorātia ⁊ p̄ consequens sine volūtate.inquātū opꝰ ipm est malū.non excusat a toto ⁊ si a tanto. Et in his verificatur illud apostoli. Ignorans ignorabitur.⁊ de hoc.i.q.iij.§. vlti. Exempla sume in Paulo.qui persequebatur ecclesiam dei.arbitrās exinde obsequiū se p̄stare deo. Sed vt ipse dicit ignorās fecit.nec ꝓpter hoc se excusat.ꝫ accusat ꝺ peccato. Similiter ⁊ filie loth cum inebriauerunt patrem vt ex eo cōciperent.qđ sibi putauerunt sibi licere.credētes totum mundum submersum.sicut ⁊ sodoma nō excusantur a peccato incestꝰ propter ignorantiā illam.sed fuit ignorantia iuris naturalis.xv.q.i. Inebriauerunt. Similiter ordinatus in sacris si dimitteret officium ex eo q̄ nescit se ad hoc obligatum precepto ecclesie.vt patet.extra de cele. miss.dolentes.non excusatur a mortali.cꝫ uis nō intendat neqꝫ velit illam omissiōem officij incꝫtum peccatū.immo si sciret nō omitteret. Sed or negligens est voluntas ad inqrēdum q̄ scire debet.cō ei imputaf ad peccatū vt hētur.di.xxxvij.§.vlt. Quātum aūt ad ignorantiā facti.notanda est distinctio decretistarū que ponit.dist. l.c.de his.⁊ extra de homici.sicut dignū. Videlꝫ q̄ aut quis in facto quod agit dat operam rei illicite.aut licite. Et si dat operam rei illicite.puta quia solaciatur aliquo ludo periculoso.vnde sequitur mors vel' mutilatio quāuis illud malꝫ non velit.tamen quia voluit illum ludum.vnde secutū est ei imputatur.⁊ quo ad peccatuꝫ.⁊ quo ad irregularitatem.⁊ quo ad pēnaꝫ iudicialem. Similiter si cecus sagittam vel lapidē iaceret.ei imputaretur.quia dat operam rei illicite. Unde ⁊ lamech quando sagitta occidit cham existimans eum feram siluestrem non hominem quia cecus erat. Sed a puero quem secuꝫ ducebat.vt fera indicaꝰ fuit.nō excusatur a peccatō. Idem potest dici de minori dolicapaci.quāuis etatis non perfecte.⁊ dante operaꝫ rei illicite.qđ dictum est de maiori ⁊ adulto.vt extra de delic. pu.capitulo vltimo. Si vero dat operam rei licite.tunc aut adhibuit debitam diligentiam.aut non. Et si non adhibuit debitam diligētiam.non excusatur a peccato.licet malus seqūs sit contra eius voluntatem.puta si quis ꝓiciat regulas de tecto ad ipsum' reparandam.et non ponat aliquod signum ante domum.nec dicit aliquid cum proiecit.et sic cum vna ipsarum interficiat transeuntem per viam. Aut si quis proiceret lapidem ad animalia bruta.et non respiciet transeuntem per viam et a casu interficeret aliquem contra voluntatem suam ei imputatur peccatum et pena iudicialis.quia non adhibuit diligentem solicitudinem ad opus illud iacrationis. Ubi vero adhibeat debitam diligentiam operi licito.Si quod malum a casu contingat non ei imputatur.puta si quis incidendo arborem dum eam prosternit.alius subito transit subtus eam.⁊ sic perimitur.cum tamen ille nō videret eum.nec haberet extimare aliquem transiturum inde.dist.l. Sepe.⁊ xv.q̄sti.i. Si quis nō iratus. Unde ⁊ iacob excusatur in cognoscēdo lyam.que non erat vxor sua loco rachelis vxoris sue. In his autem que sunt de genere bonorum factis ex ignorantia iuris vel facti.non haberur meritū' ex quo ibi non est voluntas seu intentio ad meritum actualis vel habitualis. Ad quod facit quod ait Ambrosius. Non satis est benefacere nisi id ex bono fonte id est ex bona voluntate proficiscatur.di.lxxxvi. Nō satis. Et Hieroni. Deus volūtatē nō opus respicit scilicet sine volūtate.xv.q.i. Si quis non irat⁹.verbi gratia. Si quis dat pauperi vnum florenuꝫ elemosinaliter.volēs dare tm̄ vnum quatrenū opus istud factum etiam in gratia nō habet meritum vnius florēni.sed vnius quatreni.quia voluntas non fuit ad florenum.sed ad quatrenum. Similiter si quis iret ad missam die festiuo.vel ieiunaret die institura ab ecclesia.vel diceret officium existens ordinatus in sacris nec aliqđ horꝫ facit actu vel habitu vt satisfaciat precepto ecclie.Presuppōito q̄ illō ignoret.vel etiā si scit non habet intētionem ad illud.sed a casu vel propter societatem facit aliquod predictorꝫ talis in huiusmodi non meretur.ex quo non hꝫ voluntatem ad illa opera. Dicit enꝫ auctoritas de pe.di.i.q̄ voluntas remunerat nō opus id ē voluntas principaliter facit opus remunerādi. Quantum autem ad opera que fiunt ex certa sciētia siue in bonis siue in malis.imputant ad meritū vel demeritū inqꝫtū volūtas assentit opi ⁊ si nō ipi opi inqꝫtum meritorium vel demeritorium.quod habet in coactione cōditionali. Ulterbi gratia. Dat infideli optio vt aut recipiat baptismum aut occidetur.vel amittet sua bona.eligit talis baptisari ne perdat vitam vel bona. In

huiusmodi opere bono. iste non acq̃rit nec meritum nec salutem, ex eo q̃ non habet voluntatẽ ad opus baptismi suscipiẽdũ. inq̃ntum bonum est et saluti ferũ. ar. ad hoc de pe. di. i. tres actiões. Similiter in malis opibꝫ. Quã uis enĩ aliquis non velit aliquo modo opus malũ facere. inq̃ntum malum et demeritorium. tamẽ assentit op? agere qđ scit eẽ malũ. ne incurrat aliquod dãnũ tale opus nõ excusatur a peccato. Verbi gratia. Peierat quis ne amittat suã causam iustã. qui tamen alias nullo modo vellet peierare. Ad qđ optime facit quod ait Augu. Si diligenter inspiciatur. forte ipm peccare nemo velit. sed propter illud quod vult peccat. Omnes quippe homines qui scientes faciunt qđ non licet, vellent licere. Usq̃ adeo ipm peccare nemo appetit ꝓpter hoc ipm sed propter illud. quod ex eo cõseqũtur. xv. q. i. merito. Unde & lucretia nobilissima romana. que assensit filio tarquini in adulteriũ ne incurreret infamiaꝫ adulterij, ex eo q̃ ille minabat ei q̃ si nõ assentiret interficeret eã & vnũ ex seruis suis iuxta eã. & diceret marito suo collatino. q̃ eos interfecerat. q̃ inuenerat eos pariter cõmisceri. Qđ vitãduꝫ igitur talẽ infamiã assentiri operi nephario. de quo tamẽ tantam diligẽtiã habuit. q̃ ꝓpter hoc coã ꝓsanguineis suis se occidit. Nõ excusatur a peccato adulterij. quia potius debet quis oĩa mala tolerare q̃ malo consentire scilicet peccati. vt dicit Augustinus. xxxij q. v. Ita ne.

Quãtũ ad tertiã. §. IIII

ptem prime et principalis diuisionis. cũ. s. voluntas reperit cũ ope exteriori. Sciendũ q̃ voluntas ipa naturaliter semp p̃cedit actũ exteriorẽ. sicut causa p̃cedit suũ effectum. Est. n. tanquã regina potentiarum & oĩbꝫ aliis hẽt imperare fm doctores. Ipe vero aliq̃n voluntas est simul cũ ope. Ali quando in diuerso tempe. Et q̃n est simul cum ope exteriori. l̃ ĩmediate exequit ipꝫ ꝓ vno actu meriti vel demeriti cõputatur. Sed cõpletius & grauius in ipso ope exteriori. vt dictũ est supra. puta cũ quis volẽs furari. subito querit furtum facere. Vel cũ quis volẽs orare vel elemosinam dare. ponit se ad oãdum vel danduꝫ elemosinã Sed cum voluntas et opus sunt in diuersis tẽporibꝫ. medio interuallo. infra qđ mens diuertit ad aliud reputanf. vt duo bona vel mala. fm Pe. de tarantasia. verbi gratia. Habet q̃s voluntatem fornicandi vel occidẽdi & hmõi. & dũ tale malum deliberat agere. occurrũt sibi alie voluntates & occupatiões varie in q̃bus immoraf, dein de occurrẽte sibi oportunitate. perpetrat illud malum qđ voluntas decreuerat. s. fornicatiõis vel homicidij. ibi sunt duo pcta mortalia. Primuꝫ quando voluntate decreuit illud agere. Secũdum quando illud perpetrauit quod non fuit sine voluntate iterum deliberãte. Unde & pro vtro q̃ a deo punitur. In iudicio autem humano punitur tantuꝫ fm quando est contra leges vel canones. Et primum ꝓbatur vel ex se notorium ẽ Dicit enim lex. q̃ grandis ratio suadet. vt maleficia puniantur. ff. ad. l. acquil. l. ita vulneratus. Et vt pena vnius sit metus multorꝫ. ix. q. iij. ca. Si autem & ff. de penis. l. aut damnũ. Nam si ea que male vsurpantur omittim? excessus viam aliis aperimus di. xcij. c. puenit. Propagaf enim vitium nisi p correctionẽ discipline subsequatur correctio. xxi. q. ij. placuit. Et si pena p tali crimine exterius cõmisso est determinata in iure tunc subdistinguendum. Quia aut iudex q̃ habet cognoscere est iudex delegatus. & talis qui non potest in pena dispensare. vt extra de officio deleg. de cauf & de pe. licet. Et tũc penaꝫ illã lege taxatã mutare vel minuere nõ potest. ij. q. i. §. no tandũ. Et ꝓterea dr in autẽ. de iudi. §. oportet. q̃ iudex non debet esse minor lege. Si aũt ꝓ vno eodemq̃ scelere diuerse pene de iure imponant tunc vtraq̃ vno eodemq̃ tempore non est imponenda extra de iudi. Ait si clerici. Sed minor imponẽda est. arg. de pe. dist. i §. pene. Vel op? est gratificatiõe. extra de parro. ca. i. Vel illa imponaf que magis timetur. extra vt lit. non cõtest. ca. quoniam frequenter. Quia vt dicit Augustin. Hoc solum bene agitur. siue plectendo siue ignoscendo. dummodo mala vita hominum corrigatur. xxiij. q. v. prodest. Si vero est iudex qui habet merum imperium. & de illo crimine possit dispensare tunc poterit cõmutare vel minuere penam. vt extra de raptor. c. in archiepiscopatu. & C. eo. ntulo lege. Et si seuerior. Dum tamen hanc diminutionem vel commutationem faciat causa cognita. & in ipsa sententie ꝓlatione et non post. Secus autem si faceret nõ causa cognita vel post sententiam. quia tunc non posset. & in hac causarum cognitiõe debetur considerarõ locorum et temporum personarũ et cause. ac etiam multitudinis et etatis et scandali. Nam ex istis omnibus rigor iuris mitigatur. vt colligit manifeste, extra de sen. exco. pueris. & lxxxi. distinctione tanta. Et. l. dist. vt constitueretur. Et. ij. q. i. In principio. Et extra de transact. ca. vltimo. Item causa cognita ex predictis causis et iuribꝫ poterit penam augmentare. et etiam quia multi transeuntibꝫ vindicta opus est. ff. de pe. l. aut facta Nota etiam q̃ arbiter potest leges transgredi q̃ legem de arbitris. l. Qualez. Si autem non est determinata a lege pena. tũc imponitur arbitrio iudicantis. ff. de pe. l. hodie. Et extra de offi. dele. c. de causis. In bonis videtur idem dicendum quo ad deum siue merituꝫ. Hoc est q̃ voluntas

Capitulum. xiiii.

bona cum opere exterior subsecuto' tunc habet suam plenam perfectionem. Unde ⁊ ad maiorē remunerationem. Et hoc est quod dominus requirit dicens Matth. vij. Nō omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celoꝝ sed qui fecerit volūtatem patris mei. Primū ei domine refertur ad voluntatem siue ad affectionem qua quis vult bonum. Secundū domine refertur ad locutionem bonam. Sed tertiū refertur ad exteriorem bonam operationē. que exigitur cum adest possibilitas. vt supra dictum est. Comparatur enim mens seu voluntas bene disposita bone arbori. de qua christus dixit in. d. ca. q̄ fructus bonos facit. non flores tantū affectionum. nec frondes tantū verborum. sed ⁊ fructus exteriorum bonarum opationū. Flores ei si pulceri sint. non tamen pascunt. Unde devota anima dicit in can. Veniat dilectus meus in ortum suum. i. in mentē suam. vt comedat fructū pomoꝝ suoꝝ. non flores dicit. Custodiendi tamen sunt ne pereant vel destruantur. q̄ ex floribus sequūtur fructus. Juxta illud Eccle. xxiiij. Flores mei fructus honoris ⁊ honestatis. Et pp terea dicit sponsa i cā. Capite nobis vulpes parvulas. i. tēptatiōes seu cogitatiōes fraudulētas sub specie boni subintrantes. cum sunt parvule. id ē in ipso principio occursus. Sequitur in textu. que demoliūtur vineā nr̄am id est flores ei⁹ vī ⁊ sequitur. Nam et vinea nostra floruit. Similiter etiam frondes arborum non pascunt homines. q̄uis aliquando medicinalia sint. pter q̄d dr Hippoc. vlt. Folia eius ad sanitatem gentium Sic ⁊ bona verba. q̄uis auditoribꝫ. plerumq̄ prosint. Si sint sine fructu operuꝫ. prosunt q̄nq̄ auditoribꝫ. sed non pascunt spiritualiter faciente vel ipsum deum. Unde in figuraꝫ cū semel dominus Jesus xp̄s esuriens ad arborem ficu accederet. q̄ nō inuenit ibi fructus sed tm̄ folia maledicens subito exiccata est Matth. xxi. Ad significandū. q̄ qui habent tantum verba ⁊ nō facta. a deo reprobant. Requritur ergo ad bonitatem arboris. vt pducet nō solum flores bonaꝝ voluntatum seu desideriorū ⁊ frondes salutarium locutionum. sed ⁊ fructus etiam bonarum operationū. vñ Jaco. in sua epl̄a cano. Ostende mihi fidem tuaꝫ ex opib̄. Et quales sint fructꝰ boni pducti ab arbore bona. ondit p̄s. cum ait. Erit tanq̄ lignum quod plantatuꝫ est secus decursus aquarum. q̄ fructū suū dabit in tpe suo Ubi tria possunt notari.

Primo dispositio laudabilis ex parte sui signatur ibi. Erit tanq̄ lignum.

Secundo infusio gratie optabilis ex parte dei insinuatur ibi. Quod plantatuꝫ est secus decursus aquarum.

Tertio operatio imitabilis ex pte futuri demōstratur ibi. Quod fructum suum ⁊c.

Quātuꝫ ad primum .ℓ.v

lignum appellat hoiem rationalē. Unde hō grece dr antropos id ē arbor reuersa. Nam vbi arbores irrōabiles hñt radices in terra ⁊ ramos versus celum. arbor rōalis. i. hō econuerso situatur. Hā caput cū capillis q̄ est quasi cipp⁹ cum radicibus est versus celuꝫ ⁊ brachia cū manibꝫ tibie cū pedibꝫ ⁊ digitis. q̄ sunt q̄si rami ⁊ ramusculi. sunt versus terrā. vt sciat ⁊ cōsideret se ex ipsa sui dispositiōe corpis mētē ⁊ cogitationes habere ad celestia. Juxta illd. Os hoīm sublime dedit. i. faciē celū que videre iussit. Sic etiaꝫ duꝫ cōuertatur in terra. multiplicare bona opa ieiuniorꝝ. orationū. elemosinarū. ⁊ hmōi. Juxta illd ecclē. ix. Quēcūq̄ pōt manꝰ tua instanter operare. q̄ nec opus ⁊c. Plātatum est aūt tale lignum sec⁹ decursus aq̄rꝝ. q̄ ad p̄m. Cū videlicꝫ est circūdat⁹ aqua diuine gratie. que multiplex est in effectu ⁊ currēs. q̄ hīntes facit pimpre operari. Juxta illd Ambro. Nescit tarda molimina spūssancti gr̄a. Hec est aqua de qua dīs dixit sāmaritane. Dis q̄ biberit ex aqua quam dabo ei nō sitiet Joh. iiij. scz terrena ea inordinate amā do plusq̄ deum ⁊ merito. q̄ ex hac aq̄ pcedit triplex alia aqua. i. sapiētie. penitētie. ⁊ patientie. q̄ mirabiliter reficiūt. Et de aqua sapiētie dicit sapiēs de iusto hīte gratiā q̄ dīs aqua sapientie salutaris potauit illū. Hec ita pficit mētē gustu diuinoꝝ in meditando in legendo in audiendo q̄d vt dicit bern. Gustata suauitate spūs. q̄d fit p sapientiā desipit ois caro. De aqua penitētie seu lachrymarū dicit p̄s. Flauit spūs eius. i. gr̄a spūssancti in mente. ⁊ fluēt aque lachrymarū q̄ibus peccata purgantur p̄m Crisō. de pe. di. i. Lachrime lauāt delictū. De tertia aqua dr figurate Exo. xiiij. Aque erāt eis p murꝰ a dextris ⁊ a sinistris. Sicut aq̄ refrigerat ita patiētia suꝫ omia alia a dextris. i. aduersꝰ spūalibꝫ. vt tēptationibꝫ ⁊ angustijs ⁊ a sinistris. i. aduersꝰ tēporalibꝫ. vt paupertate. fame. siti. frigore. infirmitate. In omnibꝫ his q̄ patienter ferr non posset habere melius refrigeriuꝫ in aīa ⁊ etiam quo ad corp⁹ multū mitigatur pena. Et hoc patet ex martiribus. q̄ in penis gaudebant refrigerati ex patientia. Uñ quando medici nesciunt q̄d amplius faciant in firmo. Pro vltimo remedio confortant eum ad patientiam.

Quo ad tertium lignum istud facit fructū. dicit. p̄s. i. opus bonū. q̄ primo cuꝫ recta intētiōe. Et iō dicit dabit fructū. Arbor. n. si sibi retineret fructꝰ in ea marcesceret. dando aliꝫs ⁊ sibi pdest. Sic mēs hñ dispositā ⁊ in gr̄a fundata fructus operuꝫ suoꝝ nō sibi attribuit. sed deo. ab eo recognoscens. Nec sibi tm̄ labrat sed ⁊ proximis suis. Et sic dat fructum no-

rẽtinet sibi. Secundo operatur cum ratione. vñ dicit. dabit fructum suum. Fructus enim hominis qui est animal rationale: proprie est actus procedens a ratione. Ratio autem. vt dicit sapiẽs sp̃ deducatur ad optima id ẽ instigat. Mala opa nõ sunt ꝓprie fructus hominis. sed fructꝰ siluestres cibus bestiaruꝫ. Tertio arbor bona ⁊ rationalis. facit opus cum debita obseruatione scilicet circũstantiarũ. Unde dicit. Dabit fructuꝫ in tempe suo. Nullum enim est virtuosum opus nisi debitis circunstantijs vestiatur. ꝟm tho. i. se. Inter quas circũstantias est debituꝫ tps. Unde eccle. viij. Omni negotio rempꝰ ⁊ opportunitas. Alii qui enim nimis cito exequũtur qđ voluntati occurrit. non considerantes quid inde male possit contingere. quibus accidit sicut arboribus amigdoli vel alijs. que cũ nimis cito incipiũt florere superueniente pruina vel nebula vel imbre amittunt flores ⁊ fructꝰ. Alij vero nimis tardãt ad exequendaꝫ bonam voluntatẽ. propter qđ aliquando vel flores vel fideliorum cadunt ⁊ nõ reddunt fructum. vel fructus faciunt serotinos nimis. qui cõiter non matureſcũt. quia nõ sunt in tempore suo. Bona igitur arbor id est bona voluntas gratia informata. producit flores bonaꝫ affectionum ⁊ sic primo dicit. domine. Produc it. secundo frondes bonarum locutionum. ⁊ sic secundo dicit. domine. Producit tertio fructus bonarum operationum cum recta intentiõe. cũ humana ratione. cũ debita circũstantie obſuatione. Et sic tangꝫ lignũ plantatus secus decursus aquarum. dans fructum suum in tempore suo dicens tertio domine. Facit voluntatem patris celestis ⁊ ipse intrabit in regnum celorum.

¶ Quomõ a voluntate bona non possunt procedere opera mala. Capitulum. XV.

De voluntate notãdum ꝙ cum vere bona est producere non potest mala opera. Ad quod facit ꝙ saluator ait. matth. vicesimo. nõ potest arbor bona fructus malos facere. Arbori hominẽ vel eius voluntatem assimilans. Circa quam auctoritatem audienda sunt tria

¶ Et q̃ oriat voluntatis ꝓbitas. qꝛ arbor bona

¶ Et quo sequat malignitatis in ope eius impossibilitas. cum dicitur non potest.

¶ In quo cognoscatur criminose operiositatis qualitas. ibi. fructus malos facere

Quãtũ ad primum. §. I

Arbor designat vt dictũ est hoiem vel eius voluntatem. Qui bõ ⁊ eiꝰ voluntas. tũc arbor bona est quando affectiones ⁊ cogitatiões eius tangũt radices fixe sunt in celo. Juxta illud ps. de iusto. Plantatus in domo domini ⁊c. Huius humor faciens fructificare est deuotio. Stipes rectꝰ cõgrua intentio. Eius rami robusti. potẽtie seu virtutes in bono ꝑmanentes. Cortex autem exterior cõuersatio malis resistens. Folia eius verba rationabilia. ꝟm illud. Et folium eius nõ defluet. Flores odoriferi redolens fama. ꝟm illud apostoli. christi bonus odor sumꝰ deo fructus vero iusta opera secundum illud. bonorum laborum gloriosus est fructus. Terra in qua radicat̃ bũ litas. Dicitur autem humilis quasi terre accliuis. Radius solaris reuerberans arborẽ ⁊ fructꝰ maturans ⁊ suaues faciẽs. ẽ gratie lumẽ. Aqua irrigãs. doctrina scripture ꝟm illud. Aqua sapiẽrie salutaris potauit illuum. Quãdo igit̃ ista cõcurrũt: nulli dubiũ ꝙ arbor est bona. homo scilicet ⁊ voluntas eius. Permaxime autem ad hoc. vt voluntas significata ꝑ arborem sit bona req̃ritur duo secundum tho. super secundũ sen. di. xl. Primũ est intentio finis boni. scõm ẽ electio eius. qđ ẽ ad finẽ vt. s. sit bonũ. i. ad hꝫ vt volũtas sit bona oportet ꝙ volũtas velit bonũ. ⁊ ꝓpter bonũ. Et si vtraq̃ bonitas in volũtate fuerit scilicet bonitas intẽtiõis que est respectu finis. ⁊ bonitas electionis. que est eius qđ est ad finem tũc semper erit voluntas bona. ⁊ actus exterior semper erit bonus. qui dicitur fructus. Et sic ꝑmanens bona arbor fructus malos facere non potest

Et de hac arbore bona ⁊ copiosa et fructuosa. potest expõi moraliter visio nabuchodonosor. quã habuit de arbore vt haberur dan. iiij. Videbam et ecce arborẽ in medio terre ⁊c. Ibi vide historiam. Ubi possunt tria notari de homine virtuoso

¶ Et primo eius sanctitas stupenda in eius descriptione. ibi. ecce arbor in medio terre

¶ Secũdo eiꝰ defectuositas lugẽda in eius pdicatiõe. ibi. Succidite arborẽ ⁊ pcidite ramos eius.

Tertio eius speciositas resumenda ex germinis seu radicis reseruatione. ibi. Ueruntamen germen radicum eius in terra sinite.

¶ Quantum ad primum commendatur sanctitas multipliciter ex conditionibus ipsius arboris vise. Et primo commendatur ab eius virtuositate. cũ dicitur. Ecce arbor in medio terre? Consistit enim virtus in medio vel rationis vel rei. propter quod dicit sapiens. Medium tenuere beati. Secundo cõmendatur a magnanimitate seu magna opositate ibi arbor magna. Operatur enim magna amor dei id est operari facit ꝟm gregorium. Tertio laudatur a vigorositate scilicet ad toleranda mala fortiter. ibi robusta. Sapiẽtie. v. Stabũt enim iusti in magna constãtia Quarto laudat̃ ab eiꝰ sublimitate. i. in cõtẽplãdo supna ibi. ꝑcera. i. alta. ꝟm illud apli. Nãa conuersatio nr̃a celis est. s. ꝑ cõtẽplatiõem. Quinto magnificat̃ ab eiꝰ dignitate seu opinionis claritate de eo. ibi

Capitulum. xv.

aſpect⁹ eius vſq; ad fm̃os vniuerſe fre. qđ fit p diffuſiõem nõis ⁊ fame ei⁹. Sexto cõmẽdat ab vilitate multiplici. ibi. Et folia ei⁹ pulcerrima ⁊ fruct⁹ eius nimius ⁊ eſca vniuerſoꝝ ĩ ea. Jn foliis notãtur verba apoc. vlt. ⁊ folia ei⁹ ad ſanitatẽ gẽtiũ. ſ. ſunt. Jn fructu opa l'ſcia. fm illđ ꝓpſ. De fructu operũ tuoꝝ ſatiabit terra. Jn eſca refectio deſignat. Sicut enĩ fructus deſtit folijs. ita ſcia adornat verbis ꝓpoſitj ⁊ opib⁹ virtuoſ. Juxta illud puer. xv. Labia ſapientũ ornãt ſciaz ſez exemplis ⁊ verbis. Septimo cõmendat a poteſtate. ⁊ hoc reſpectu ſubditoꝝ. ibi. Subtus ea habitabãt aialia et beſtie. et in ramis ei⁹ puerſabãtur volucres celi. Per animalia ⁊ beſtias deſignantur mentes carnales et penit⁹ ſclares. Seu paſſalia voluptuoſi. et p beſtias iracũdi. Et hi dicuntur habitare ſubt⁹ hãc arborem. qz hmõi ꝓſone premi debent rigore diſcipline. Per volucres celi deſignant ſpũales affectus ad celeſtia volãtes. ⁊ hi dicuntur habitare in ramis. qz ſpũales viri in locum ſuperiorem id eſt in auctoritatẽ debent intelligi. et digno honore ſublimari. Secũdum illđ apoſtoli qui bene preſunt duplici honore ſunt digni ſcilicet ⁊ reuerẽtia paternali ⁊ ſubuenientia tpali. Secundũ ſez defectuoſitas probi viri lugenda notatur ibi. Succidite arborem. Quod intelligi põt ⁊ de defectu ei⁹ p mortem corpalẽ et de defectu aĩe p mortẽ ſpũalẽ. Et q̃tum ad primum dicere ei ſuccidite arboꝛẽ. eſt diſponere ⁊ ordinare. vel miniſterio angelorum vel operatione ſecũdarum cauſarum naturaliũ mortem viri probi. qui abſcidi dicitur dum a terra habitabili hui⁹ mũdi ſubtrahitur. Jxta illud quod dr de chriſto eſaie. liij. Ablatus eſt de terra viuentium. Precidũtur tũc rami ei⁹ cum videlicet potentie ſenſitiue organis corporeis affixe auferũtur ab actibus ſuis. Excutiũtur folia qz deficiunt verba doctrine. Diſpgitur fructus. quia deſinit facultas meritoria opãdi. Fugiunt beſtie q̃ ſunt ſubtus eã. ⁊ volucres q̃ erãt in ramis. qz ſubditi boni vel mali ſubtrahũtur a iuriſdictiõe ⁊ poteſtate eius. Cũ ferus eſt habitatio eius qz quo ad corpus cũ ſerpentibus ⁊ buſonibus ⁊ vermibus ſe reperit. Rore celi intingit qz deſcendit pluuia ⁊ ros ſup ſepulchrũ cadaueris ei⁹. Jn herbis terre eſt. que oriuntur ex terra ſup corpus eius. Mors autem defectus vtiq; per mortem lugendus eſt. Sicut legitur de Amb. qui audita morte alicui⁹ ſerĩ viri. amare lachrimabat. Si aũt exponatur de morte ſpũali que fit p culpam. Sic tunc ſuccidit arbor tam magna ⁊ pulcra cum magne ſanctitatis vir decidit in mortali. vt dauid petrus ⁊ alij plures. Quod vtiq; contingit. ⁊ ſi non operante deo. qui nõ eſt auctor peccati. tamen ꝓmittente eo. ⁊ gratiã ſubtrahente. ex culpa ⁊ demerito illi⁹ peccãtis. Tũc autem rami precidũtur. cũ virtutes magne ſubtrahũtur. Folia excutiũtur. qz gratia prius habita bene loquendi ⁊ fructuoſe predicandi tollitur. Fructus diſpgit. qz bona opatio iam facta q̃ ad meritũ tollit. Fugiũt volucres ⁊ beſtie ab eo qz ⁊ ſubditi boni ⁊ mali horrẽt eius puerſationẽ ⁊ declinãt ꝓſortũ. Cũ ferus habitat. i. cuz demonijs ⁊ impijs. quoꝝ voluntati aſſentit. Jn hac vita terre ẽ. qz tempalibus vacat ⁊ in illis gaudet. Cor eius ab humano ꝓmutat. qz nullũ intellectũ veruz pene habet ſicut beſtie. Rore celi intingitur qz aliq̃n bõa inſpiratiõe diuina ad ſe ĩcognoſcẽdũ tãgit. ß vinculo ferreo alligat qz conſuetudine mala ⁊ obduratiõe pctĩ detinet. Et certe ꝑ defectus magĩ lugẽd⁹ ẽ q̃ꝫ prior. ſ. de morte corpali. Qđ ẽt amb. faciebat audito caſu ſeu ruina ſpũali alic⁹ ꝓſone. Quãtũ ad tertiũ qđ ẽ reſũptio ſpecioſitatis deperdite ß ibi notat cũ dr. Germen ei⁹ in fra finite. Vez habilitas ⁊ aptitudo ad reſurgẽdum ⁊ omni ſpecioſitate naturali ⁊ ſpũali virtute diuina remanet. ⁊ ſeptẽ tpa mutant ſi ĩ eo. añq̃ redeat ad priſtinũ ſtatũ. qz. ſ. ſeptẽ mũdi etates oꝛ cõpleri añ reſurrectiõem vlem oĩm ⁊ tũc recogĩcẽtur oẽs qđ dñat et celſius ĩ regno hoĩm vt dr ibi dañ. iij. ⁊ hoc cõtinuando ad expoſitiõez de morte corpali. Nã q̃tum ad defectũ mortis ſpũalis p pctm̃ dr remanere germẽ ĩ terra ad reuiuiſcẽdum ipius arboris. qz q̃tũcunq; ꝗs peccet a pfectiõe declinãs. remanet tñ ſp libertas arbitrij. ⁊ facultas vitã gre recuperandi. ⁊ pfectiõem oĩm ãmiſſam vel et maiorẽ reſumẽdi fm conatũ ⁊ feruorez in reuerſiõe. Ez oꝛ prius q̃ ſeptẽ tpa mutẽt ſup euz i. q̃ oĩa pctã ſcelera cõmiſſa ĩ tpe vite detineat. q̃ in ſeptem capitalibus vitijs ꝓtinẽt. ⁊ dr p ſeptiformem gratiam ſpũſancti. Et ſic ex beſtia reuertit ad ſtatũ hoĩs. Sicut nabuchodonoſor. ⁊ ad regnuz inclitũ. qz ex beſtiali mẽte tota paſſiõibus deducta. reuertit ad cõuerſatiõem vite rõnalis ⁊ virtualĩ. ⁊ ad regnũ virtutũ ⁊ glorie prius amiſſum.

Quantum ad .§. II.

fm principale qđ ẽ impoſſibilia malignitatis opis. norata ĩ voluntate l'hoĩe. cũ dr. ñ pt. ſ. malos fructus facere. Ratio aũt hui⁹ eſt qz arbor bona ẽ. Sicut aũt ex igne frigus procedere nõ pt. nec ex luce tenebra ſic nec ex bona voluntate ſeu ex habitu bonitatis nõ pt procedere malus act⁹. Ez bene põt arbor. i. voluntas. vel pſona que eſt bona aliquo tẽpore effici mala arbor ⁊ ſic faciet fructus malos. Nõ aũt dñ bona pſeuerat arbor. vñ hiero. ſuper matthẽum. Si arbor bona fructus malos facere nõ poteſt. quomodo Joyſes arbor bona peccauit ad aquas contradictionis ſcilicet non credendo verbis domini. Petrus quoq; in paſſione domini negauit chriſtuz. Et econtrario quomodo

Jetro socer. Moisi arbor mala q3 gentilis. quo/modo fecit fructū bonū dando consilium moysi bonum. sc3 de constituēdo coadiutores officij sui Et r̄ndet. q3 hoc intelligitur 3ditionaliter seu cō ſiectim. videlicet q3 dū arbor bon a pseuerat bōa non potest facere malos fructus id est opa ma/la. Sed arbor bona potest effici mala. r tūc faci/et malos fructus. Et ad idē facit quod ait Aug. in sermone domini in monte dicens. Errāt ma chei qui putant r dicunt nec animā bonā posse fieri malam. neq3 econuerso malaz bonam. In telligentes p arborem bonam de qua christ' lo/quitur animas bonas. quarum dicūt deū acto/rem. r p arborem malā animas malas q̄ruz di cunt auctorez diaboluz esse ꝫ vt subdit Aug. Falsitas huius opinionis r sentētie error oñdit ex mō loquēdi i pius saluatoris. Neq3 enī dicit q3 arbor bona non possit fieri mala r econuerso. Sed q3 bona arbor nō potest facere fructus ma los. r mala bonos. appellans bonam arborē bo/nam voluntatem. r malos fructus mala opa. et malam arborem malam volūtatē. r bonos fru/ctus bona opa. Quod infallibiliter verum est cōditionaliter id ē quādiu volūtas ē vere bona vt debet. non pōt agere opa mala. r econuerso. Sic etiaz exponit illud Aug. de pe. di. iij. Radi cata est charitas. securus esto. nibi mali ꝓcede/re potest qō intelligitur coniunctī fm glo. quia ex charitate elicitiue vel imperatiue non potest malum procedere. Sicut r nix quādiu est nix si potest calida esse. sed potest liquefieri. r tūc aquā vocamus. Q3 aūt voluntas bona possit in via fie ri mala. patet ex hoc. quia dum viatores sumus liberum arbitrium flexibile est ad bonū r malū Alia rō est quia charitas vi. quā facit voluntā/tem bonam. non replet totam capacitatem volū tatis seu mētis. vt actualiter nihil aliō possit in/tendere nisi deum sicut charitas patrie. dū autē ad alia extēdit. tūc pōt a deo auerti p inordina/tum affectū ad creaturā fm ber. Lbo. se. se. Sicut autem ex terra bona causat vel in terra bōa radi cat mala arbor. Sic mala volūtas id ē mala affe/ctio causat ex volūtate potētia naturali q̄ est bōa r radicatur in aīa vel voluntate habitualiter. q̄ anima r voluntas ē bona. inq3tum voluntas. Nec fm Aug. ex bono potuit oriri volūtas ma la. q2 bonum factum est a bono deo. sed q2 de ni hilo factum est non de deo. Ad hoc autem q3 arbor sit bona. r faciat fructus bonos cōcurrūt plures conditiones. Et primo arbor radicez habet in imo. Unde Augustinus. Attendite ar borem. radicem figit in imo. vt ramos tendat ad celum. Sic mentē debet quis in humilitate firmare. vt possit eaz ad celum leuare. Et non so luz vna radice inhęret terre. sed omnibo. Radix est quasi os arboris p quod nutrimentum reci/pit. Sic ore cordis debet quis inhærere r figere in terra viuentium. Secundo arbor in p̄cep tibiliter crescit continue. quousq3 veniat ad ma gnam altitudinem. Sicut dr puer. iiij. Justoꝝ semita quasi lux splendens. p̄ficit r crescit. Et vt dicit Hiero. Labor improbus omnia vincit. Tertio oportet q3 arbor cultiuetur. alias degene/raret r siluester fieret. r insipidos fructus p̄du/ceret. Sic oportet mentē colere ferro cōpunctiōis r inutilia resecare Job. xv. Omnē qui fert fru ctum purgabit eū vt fructum plus afferat. Et parabolice scribitur Luce. xiij. dixisse cultorē vi nee patrono volenti ficulneā quandā infructuo sam succidere. Fodiam circa eam r mittam ster cora vt scilicet faciat fructum. Mittere stercora ad radices. est bene recogitare miserias r defect⁹ suos. Quarto arbor bona non in vno ramo tantum. sed in omnib⁹ facit fructum. Sic non solum vno membro debet quis deo seruire. puta pedibo tantum eundo ad ecclesias. ore tantū be/ne loquendo. aure verba dei audiēdo sed omni/bus membris que sunt vt rami arboris rōnalis r corde r ore in sanctificatione manu operum et aliis membris Ro. vi. Exhibere mēbra vestra s/uire iustitie in sanctificationem. Quinto ar bor non facit fructus nisi ad quos p̄ducendum ordinata est a deo r a natura. Nam ficus nō pro ducat vuas nec vitis ficus. Jta vnusquisq3 vt ait petrus prima canonica. put accepit gratiam in alterutrum illam administrantes. Non aūt se intromittere debet de eo in quo non habet gra tiam seu aptitudinem vel cōmissionez. Sex to arbor licet siluestris faciat plures fructus q3 ortensis. tamen ortensis facit meliores. Sic lai cus. licet plura faciat opa exteriora vel etiam re/ligiōi actiue deditus q3 cōtemplatiuus vel ciu/stralis. tamen purioza r pfectioza sunt opa con/templatiuoꝝ. q3 actiuorum r religiosoruz bono rum cōmuniter q3 laicorum. ps. Secūdum pu/ritatem manuū mearuz retribuet mihi r cē. Nō dicit fm multitudinez. Septimo arbor si trā splantetur. melius fructificat si in locum melio rem mutetur. Sic mutando statum puta de lai cali in religiosum. pfectioza opera aptus est face re. Sed sciendum q3 pauci arbores in autūno vel hyeme. paucissime in estate transplantātur. Sic in senectute vel etiā in feruore iuuentutis pauci conuertuntur. Sed in vere adolescentie cōmuniter. r aliq3 quidem arbores nil fruct⁹ faciunt vt ociosi. Aliq3 folia tantum. vt verbosi Aliq3 folia fetētia vt sambuci id est luxurioſi. Aliq3 spinosa folia vt iuniperus.

Quantū ad tertiū. §. III

principale scilicz quomodo discernatur fructus bonus quem arbor bona p̄ducit a fructu malo

quem producere non potest. Sz arbor mala ipsum producit. Arbor bona vt dictum est. Est voluntas vere bona. vel homo bonus. Et fructus bonus. actus bonus procedens ex ea. Et ex fructu arbor cognoscitur. ait ipse saluator. A fructibus eorum cognoscetis eos. s. homines si vere boni sūt vel ypocrite mali. s. ꝺ pelle ouina. Sz difficile hoc videt ad discerendū. ⁊ vix possibile ad cognoscendū. Nā oro. ieiunium. elemosina. ⁊ hmōi fructus videntur boni. ⁊ tm nō solū boni homines ex bona voluntate ista faciunt. sed etiam mali homines. qui signantur p malam arborez. Ad cognoscendum igitur et discernenduz eos. Notandum est. ꝙ triplex genus fructuum seu operum pñt. pduci seu fieri ab hoīe. Aliq enim act⁹ sunt de se mali. adeo ꝙ nullo modo pñt eē homi vel bene fieri. Sicut iniuria. blasphemie. odia. et illa que nominat apostolus opa carnis. dicens ad gala. v. Manifesta sunt opa carnis. que sunt fornicatio. immundicia. auaritia ⁊c. Hos fruct⁹ arbor bona dū bona est. pducere nō pōt. ꝺ mala pducit. Et ex hmōi pōt manifeste cognosci. ꝙ ꝺ faciens arbor mala est. Sed tm talia opa dici nō pñt vestimēta ouiū. sub quibꝫ se abscōdūt falsi pphete. i. ypocrite. qz ipa nō hñt speciē vel apparentiam boni vnde possint alios decipere. Sūt aliqui alij fruct⁹ seu act⁹. q̄ de se sunt boni. ita ꝙ nullo modo pñt eē mali. vt actus illi de q̄bꝫ ait apls ad gal. v. Fructus aūt spūs sunt. charitas. par gaudiū. patiētia ⁊c. Hi act⁹ ⁊ sil'es pcedētes a gra dei pducunt. ⁊ fiūt a bōa arbore. ⁊ nō pñt pduci a mala arbore dū mala ē. Sz cū sciri nō possit p certitudinem. qui gratiā hēat. ⁊ act⁹ virtutum accidentariū sint similes actibus virtutū infusarum qui procedunt ex gra. ⁊ sunt vere boni. Hinc est ꝙ p certitudinem sciri non potest. si faciens illos actus. s. charitatis exteriores. s. patientie modestie. continentie ⁊ alia. sit arbor bona. cum possit simile facere sine gratia. ⁊ arbor mala. i. malus homo habens malam voluntatē plura illorum opera exterius apparentia possit facere. Illi actus humani sunt. qui dicuntur de genere bonorum. que fieri possunt bona ⁊ mala voluntate. vt elemosina. oro. ieiunium ⁊ huiusmodi. Et ista dicuntur vestimenta ouiuz, quia sunt proprie electorum cum fiunt debito modo scz in gratia. ⁊ hos fructus pducere pōt arbor bona ⁊ mala. Sed cognosci plene nō potest, cuz procedunt a mala voluntate seu intētione. quia tunc sunt mali. vel sine gratia. ⁊ tunc etiam non sunt vere boni. id est meritorij. Vel cū pcedunt a bona voluntate ⁊ gratia. ⁊ tūc sunt boni. Per cōiecturā tm pōt discerni arbor bona a mala. per quedam opa tanqꝫ p signa. Et primū est. Si fides veritas nō puertat in se vel in alio opando. ꝺ firmiter credat ⁊ viuaciter Jo. vj. Qui credit in me habet vitā eternā. Scōm est. Si mandata ecclie nō ꝓtēnat ꝺ impleat Matth. xviij. Qui ecclesiā nō audierit sit tibi sicut ethnic⁹ ⁊ publicanus ecclie. viij. Qui fuat p̄ceptū nō expleat q̄d q̄ꝺ mali. Tertiū ē. Si p̄ceptū non⁹ rit⁹ viuēdi nō introducat. qđ ptinet ad superstitiōem ⁊ superbiaz ꝺ cōia documēta sequat. Juxta illud deutro. xix. Nō trāsferes terminos q̄s posuerūt patres tui. Quartū est. Si charitas primi p̄ximi nō spernat. i. Joh. iij. Trāslati sum⁹ de morte ad vitaz. q̄m diligimus fratres. Sed q̄ habuerit substātiam huius mundi. ⁊ viderit fratrē suū egere ⁊ clauserit viscera sua ab eo. quō charitas dei est in illo. Certe nō. Quintū est. Si peccatū p̄ximi toto conatu fugiat eccle. xxj. Quasi a facie colubri fuge peccatū. Sextuz. Si verbū dei delectabiliter audiat Jo. vi. Qui ex deo é. verbū dei audit. vel melius. Si eē nimiter aduersa ⁊ dulciter patiat Ūñ christus Matth. vij. Nūquid colligunt de spinis vuas aut de tribulis ficus. i. de aduersitatibꝫ feruorē spūs ⁊ dulcedinem charitatis. q. d. nō ypocrite. ꝺ vere bone arbores. Septimū est. si p̄ximi de operibꝫ bonis gloria mūdi nō q̄rat Joh. vij. Qui querit gloriā eius q̄ misit illū. ꝺ verax est ⁊ iniusticia in eo nō ē. Hos actus tanqꝫ fructus bonos. pducit bona arbor ⁊ fructus p̄trarios q̄ sunt mali. pducere nō pōt. Et cū aliquis facit hos fructus malos p̄trarios bōis. signuz est ꝙ non est bona arbor.

De sensualitate. Capitulum. XVI.

Deinde videndum est de sensualitate q̄ idē est ꝙ appetitus sensitiu⁹. Circa quā notāda sūt q̄tuor. s. diffinitio. s. obiectō. offensio. ⁊ duratio.

Et quātum ad primū .§. I

sciendū ꝙ magr sen. li. ij. di. xxiij. sic diffinit sensualitatē. Sensualitas ē quedā vis aie interior ex qua ē mot⁹ q̄ intēdit in corpis sensus. atqꝫ appetitus rerū ad corp⁹ ptinentiū. Pro cui⁹ declaratiōe sciendu ꝙ mot⁹ sensualitatis in duo tendit. s. in ea q̄ fm exteriores sensus delectabilia sunt. ⁊ ꝺ est qđ dicitur in diffinitiōe. ꝙ sensualitas est mot⁹. qui intenditur in corpis sensus Secūdo tēdit ad ea que nociua vel incōuenientia corpi. fm solaz extimatiōem. cognoscūtur. ⁊ sic in diffinitiōe dicit. ꝙ ex sensualitate procedit appetitus rerū ad corp⁹ ptinētiū. Sic igit sensualitati duo attribuūtur. s. motus ⁊ appetitus. Cuius rō est. qz licz sensualitas sit vna potentia eius tamen sunt plures actus. nō eque p̄mi. ꝺ fm ordinez ad inuicē se hñtes. Mot⁹. n. sensualitatis ē quedaz inclinatio ad sensus corpis. dū s. appetimus ea que per sensus corporis appre

tendunt⁹ vnde ad sensualitatem ptinent duo
s. corpis sensus quasi preambuli. et appetit⁹ sen
sitiuus. qui est inclinatio vel motus consequēs
apprehensionē sensitiuā. et sic appetitus sensiti⁹
uus fertur in aliq̄d vel inclinat̄ duplici rōe. pri
ma est q̄ illud in q̄d mouetur vel inclinatur. est
cōueniēs nature sentiētis. sicut cib⁹ et pot⁹ et a⁹
lia b⁹. q̄ sunt necessaria corpi. Scōa rō est. q̄ il⁹
lud ē ꝓueniēs potentie sensitiue. sicut color pul
cer ē delectabilis visui ad uidendū. et son⁹ mo⁹
derat⁹ ē ꝓueniēs z delectabilis auditui ad audiē
dum et sic de alijs. Et sic appetitus sensitiuus ē
medius inf̄ appetitū naturalē et rōnalē. Supe
rior ē. n. appetitui naturali. q̄ appetit⁹ naturalis
q̄ est inclinatō nature in rē vl' op⁹ sibi ꝓueniētez
est absq̄ ꝓpria apphensiōe. s. ipius appetēt⁹. Iz se
quat̄ apprehēsiōem instituētis naturā. sicut ap⁹
petit⁹ naturalis lapidis ē inclinatō vel motus de
orsum. Iz appetit⁹ sensitiuus fert̄ et inclinat̄ i
aliquid mediāte ꝓpria apprehēsiōe. s. notitie sensi
tiue. Est tū inferior appetitui rōnali. q̄ appetit⁹
rōnalis fertur et inclinat̄ in bonitatē rei absolu
te. ℔ appetitus sensitiuus fert̄ in bonitatē rei nō
absolute. ℔ sub tali vl' tali cōsideratiōe puta. vel
q̄ ē vtilis vel q̄ est delectabilis. Hec aūt sen
sualitas figurata ē in tēptatione p̄mor⁹ parentū
Hā fm Aug. ij. de tri. Serpēs assimilat̄ sensua
litati. nā ꝑpens nō solū ostendit et ꝓposuit muli
eri delectabile vel pomū. ℔ ēt inclinauit mulierē
in affectū ꝑcti. Mulier vero ꝓpatur inferiori ra
tioni. eo q̄ acq̄euit ꝑpenti. s. sensualitati. Vir āt
assimilat̄ superiori rōni. eo q̄ occasiōe ꝑpent⁹ ad
peccatū allicietis. vir. i. rō peccato ꝓsensit. Sed
ir̄ Augu. cōtra mānichēos aliter assignat ista. sc̄z
q̄ ꝑpēs figuraret sensum. eo q̄ sicut ꝑpens ꝓpo⁹
suit et oīdit ꝑcm̄. ita sensus exteriores. Mulie
rē assimilat sensualitati vel cōcupiscētie eo q̄ vi
rum mulier inclinauit ad peccādū. ita sensuali⁹
tas vel ꝓcupia inclinat affectū ad peccandū. Vir
vero assimilatur rōni. eo q̄ sicut vir credidit mu
lieri. ita rō sensualitati vel ꝓcupiscētie. ℔. b. Tho
i. se. q. lxxij. Et in questiōibꝫ de veritate. Gre
gorius vero dicit p̄ ꝑpentē significari diabolū. per
mulierē carnē. i. sensualitatē. p̄ virum spiritum
siue rōem. vi. vi. testamētum. Distinguit̄ aūt
ipa sensualitas siue potētia appetitiua sensualis
in duas potētias realiter distinctas. s. irascibilez
et ꝓcupiscibilē sicut distinguit̄ genus in species
specialissimas fm be. Tho. supꝫ. q. sen. di. xxiij. et
hoc rōne oīditur sic. Appetit⁹ sensibilis ē nobili
or appetitu naturali. vt dictū est supꝫ. Sed in na
turalibꝫ optet esse nō solum inclinationez ad cō⁹
sequendum cōuenientia et refugiendū nociua.
sicut lapis naturaliter inclinatur ad locū deorsū
qui est sibi cōueniens. et refugit aerem cum ia⁹
ctatur in altū descēdens q̄cius ad terrā. Sed
etiā inclinatiōem optet esse ipsis naturalibꝫ ad
resistendū corrūpentibꝫ et ꝓtrarijs. q̄ cōuenienti
bus impedimentū ꝑbent et ingerunt nocumen⁹
ta. Sicut lapis resistit ꝓcurienti q̄tuz potest ne
frangat̄. Similiter et ignis qui hēt naturalem
inclinatiōem. nō solum vt recedat a loco inferio
ri qui sibi non cōuenit. et tendat in locū superio
rem sibi cōuenientē ℔ etiā q̄ resistat corrūpenti⁹
bus. puta absorbendo aquā que eā extinguit si
nō sit in nimia q̄tate et ꝑ consequens maiori
virtute. Ita etiam in nobis in ꝑte sensitiua op
tet q̄ sint vne potētie quarum vna ferat̄ in id
quod est sibi cōueniens. et discedat ab eo⁹ q̄ō est
sibi disconueniens. Et hec ōr concupiscibilis
que est cōueniētis appetitiua et plecutiua. et in
conuenientis fugitiua. Aliū esse optet etiā que
sit impedientis expulsiua. et hec est et ōr irascibi
lis cuius obiectum est arduū et difficile ipm. s.
repellendo. Cōpando autem istos adinuicē. ira
scibilis videtur nobilior cōcupiscibili. propter
tres eius excellentias. Quarum prima est. quia
irascibil' ē propugnatrix et defensatrix concupi⁹
scibilis. eo q̄ ipa insurgit ꝓtra ea que impediūt
conuenientia. que cōcupiscibilis appetit. Secū⁹
da excellentia irascibilis est. q̄ est magis affinis
rōnis vel magis rationabilis q̄z cōcupiscibilis.
huius rō est. q̄ ad concupiscibilem ptinet ꝑ⁹
qui delectabile. ℔ irascibilis delectabili ꝑ⁹
hi appetit victoriam quam consequit̄ cū dolo
re. Tertia excellentia irascibilis est. quia magis
laudabilis est q̄z ꝓcupiscētia. q̄ō patet ꝑ eius op
positū. q̄ incontinens ire est minus turpis q̄z
incōtinens cōcupiscentie. hec. b. Tho. prima. se.
q. lxxx. et in q̄stionibꝫ de veritate. i.

Secundum prin .q.ii.

cipale q̄ō est considerandū circa sensualitatem ē
obsecutio vel subiectio. quā hēt ad rōem. Nam
subijcit̄ rōni et obedit deo. q̄ō ꝓbat̄ ex ꝑte ordis
volūtatis et motoris. Primo ex ꝑte ordinis
sic. Motor inferior obedit superiori et regulatur
ab eo. Sed inter ꝑtes anime est rō motor supe⁹
rior. sensualitas est motor inferior. Ergo sicut ra
tio inferior obedit rōni superiori et regulat̄ ab ea
vt patet supra. Ita sensualitas obedit rationi
ni et regulatur ab ea. inquantum sensualitas
mediante imaginatione mouetur ad gaudium
vel tristiciam. fm q̄ ratio apponit vel ostēdit sen
sualitati mediante imaginatiōe rem aliquā siue
sit cōtristabilis vel delectabilis. fm q̄ ei uidetur
Probatur hoc secūdo ex ꝑte volūtatis sic. Sicut
in corporibus celestibꝫ. spera superior mouet
speram inferiorem. vt dicitur in. ij. de aīa. Sic
appetitus superior. s. voluntas mouet appetitum
inferiorē. i. sensualitatem. Tertio ꝓbatur hoc
ex ꝑte virtutis exequētis. q̄ ꝑ rōem dirigentem

Capitulum .xvi.

et voluntatē impantem vel retinenť, vel mouenť exteriora mēbra. ne pcm̃ sensualitaťz ꝓficiať vt ꝑz ꝑexēplū. Sic̄ in exercitu ꝓgredi ad bellū vel non ꝓgredi ex̄ imperio ducis dependet. ita in nobis mēbra exteriora corpis non mouenť neqꝫ quiescūt. nisi ad imperiū eius qđ principiať in nobis scilz ad imperiū rōnis ⁊ volūtatis. Propter qđ dicitť Gen̄. nō. Sub te erit appetit⁹ tuus. ⁊ tu dñaberz illius. i. appetitus tuus inferior qui dicitť sensualitas erit sub te. i. sub appetitu rationali. ⁊ tu dominaberis illius. id ē sensualitatis. vt moueatur vel teneatur ꝑm imperiū rōnis ⁊ voluntatis. Vel sic. sub te erit. s. sub te dz eē appetit⁹ sensitiu⁹. ⁊ tu dñaberis illius. i. dominari debes. Et patet ligitur ex dictis qꝫ ratio triplicem regulam adhibet sensualitati. Prima est quia proponit ei ⁊ oñdit obiectum ad qđ moueať. Secūda regula est. quia ratio ⁊ voluntas ipetuose ferri ꝑt in aliud ⁊ sic retrahitur sensualitas ab actu suo. Tertia regula ē qꝫ p rationem ⁊ voluntatem retinentur mēbra exteriora. ne perficiatur peccatum sensualitatis. Unde sensualitati humane naturale est moueri ꝑm regulam voluntatis ⁊ rōnis. Hec b. tho. vbi supra. ¶ Est autē notandum ꝑm eundem qꝫ vt dicit philosophus in primo pol. In hoc est contemplari duplicem principatum. s. dispoticum ⁊ politicum. Dicitur autem principatus dispotic⁹ ille quo aliquis principaťs seruis qui non habet facultatē in aliquo resistendi imperio ꝓpter qꝫ nihil habent sui. Principatus aūt politicus ⁊ regalis dicitur quo aliquis principatur liberis. qui ⁊ si subdantur regimini ꝓncipis habent tñ aliquid ꝓprium vnde ꝑñt reniti precipienti imperio. Sic ergo aīa dñatur corpori ⁊ membris ei⁹ principatu dispotico. quia corporis membra in nullo ꝑñt resistere imperio anime. sed statim ad appetitū anime mouetur manus. ⁊ pes. ⁊ quodlibet membr⁹ ꝓ quod datum est moueri voluntarie motu quod ꝓpterea dicitur quia sicut digestiuum. nutritiuū. ⁊ augmentatiuū. ita ⁊ generatiuū quo ad membra genitalia. ⁊ pulsatiuū qđ ē vitale ⁊ motum hominis nominat nō obedit rationi ⁊ voluntati vt ait gre. nicenus. Intellectus autem seu ratio dicitur ꝓncipari ꝓcupiscibili ⁊ irascibili politico principatu quia appetitus sensitiuus habet aliquid ꝓprium. vnde ꝑt reniti imperio rationis. Natus est enim moueri appetitus sensitiuus. nō solū ab estimatiua in aīalibus ⁊ cogitatiua in homine quam dirigit ratio vniuersalis. sed etiā ab imaginatiua ⁊ sensu. Unde ex̄perimur irascibilē vel ꝓcupiscibilē rōni repugnare ꝓ hoc qꝫ sentim⁹ vel imaginamur aliqđ delectabile. qđ rō vetat. vel triste. qđ rō recipit. ⁊ ꝑm hoc dicit aplūs ad Ro. vij. Video aliā legē in mēbris meis ꝓtradicentē legi mētis mee. Per hoc ātē nō tollit quin ꝓcupiscibil⁹ ⁊ irascibil⁹ rōni obediāt qꝫ aliqñ in aliquo repugnant.

Tertium ꝓncipale circa sensualitatē ꝓsiderādū est offensio. Hā in sensualitate ꝑt eē peccatū veniale. non tñ mortale. Et qꝫ in sensualitate possit esse veniale ꝓbaťr tripliciter. s. auctoritate. ratione. ⁊ distinctione. Auctoritate quidem patet ad Ro. vij. vbi apl̄s ait. Non enim quod volo bonum ago hoc. Sed quod odi malum illud facio. Glo. baymo alam bro. in glo. dicat qꝫ apo. tolus duorum hominum ꝑsonas assumit. s. interioris. i. mentis. ⁊ exteriorис. i. carnis seu carnalitatis. q. d. Bonum quod ego interius desit in mente ⁊ rōe volo ⁊ approbo exteri⁹ id ē in carne seu sensualitate nō ago. Et ad Gal. v. ait idem apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum ⁊c. Ubi aug⁹. in glo. sic ait. Videte quale bellum ꝓposuit qualem riram. hoc intra teipsum sentis. Nec enim nullum vicium est cum caro concupiscit aduersus spiritum. Tunc enim caro concupiscit cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. que quidem concupiscentia non ē in anima sola. nec in carne sola. sed in vtroqꝫ. ¶ Secundo ꝓbatur idem rōne tali. Peccatum potest inueniri in qualibet potētia. cuius actus potest esse voluntarius ⁊ inordinatus. in quibus ratio peccati consistit. sed actus sensualitatis potest esse huiusmodi. Nam potest esse voluntarius inquantum sensualitas. i. appetitus sensitiu⁹ nata est moueri a voluntate et ei obedire. Ité ⁊ ipse actus seu sensualitas ꝑt eē inordinatus quia sicut in nobis est rectus ordo qñ sensualitas rationi obedit. ita quando ꝯtrarium accidit. s. qꝫ sensualitas non subdatur ratōni. ipse actus sensualitatis est inordinatus. ⁊ ꝓsequēs in sensualitate est peccatum. ¶ Tertio hoc idem ꝓbatur distinctione. Quidā enim sic distinguunt qꝫ motus sensualitatis est duplex. Unus est qui dicitur primo primus. s. motus sensualitatis naturalis. qui imaginationem non sequitur. sz solum actionem naturalium qualitatum ꝓcedens ex corporali dispositione vel complexione. ¶ Et nullus talis motus sic ꝓueniens est peccatū. Et ratio huius est. quia non subiacent imperio rationis vel voluntatis. Alius motus sensualitatis ē qui dicitur secundo primus. s. qui imaginatōez vel deliberatōem sequitur ⁊ hic est peccatum. Et ratio huius est quia talis apprehensio vel imaginatio subiacet imperio rationis vel voluntatis. Potest enim ratio vel voluntas ꝓhibere vsum vel actum cuiuslibet potētie apprehēsiue ⁊ motiue cuiuslibet organi. ⁊ maxime in absentia sensibilis scōm tactum. quod si non facit in sensualitate est peccatum veniale. ¶ Sciendum tamē qꝫ motus sensualitatis illiciti possunt considerari duplicit. Uno modo sigillatim ⁊ ꝑ se. ⁊ sic sūt

in potestate nostra ꝛ vitare possumus qz quem libet eoz ꝑueniendo impedire possum? Illo mō possunt considerari in generali simul omnes. ꝛ sic nō sunt in potestate nostra. qz vī vni obuiare nitimur ex alia parte motus illicitus surripe ꝑt Cuius ratio est qz non ꝑt ferri simul intentioco luntatis renitētis ꝙtra diuersa in actu ¶ Qz āt in sensualitate non possit esse mortale peccatum triplici rōne ꝓbatur Primo sic Mortale peccatum habet esse in illa potentia per quā homo ꝑt separari a deo. qđ patet qz ꝑ peccatum mortale fit separatio a deo. sed separari a deo non est sensualitatis. sed rationis ꝛ voluntatis Secunda rō est quia peccatum mortale semp sequitur iudiciuz rōnis. sed motus illiciti sensualitatis preueniūt iudicium rōnis. ergo mortale nullo modo habz esse in sensualitate. sed in rōne ꝛ volūtate Tertia ratio est qz in eadem potentia habet eē actus virtutis ꝛ peccati. siue meritū et demeritū. sed actꝰ virtutis seu merituz non perficitur per id quod est sensualitatis. sed magis ꝑ id qđ est rōnis et voluntatis. cuius est eligere ꝛ ordinare in finem ergo mortale peccatum nō habet qđ sit mortale ex eo qꝑ est sensualitatis. cuius nō est ordiare in finem. sed ex eo qꝑ ē rōnis ꝛ voluntatis. cuius est querri ab vltimo fine Hec b. tho. supra secundū sentē. di. xxiij. ꝛ in quelibo de veritate. q. xxv.

¶ Item sciendū qꝙ ratio potest se habere ad motus illicitos qui fiunt in sensualitate triplicit. vt s. resistens vt precipiens. vel non impediens. Et primo ratio se habet vt resistens. sicz quando ipsa ratio et voluntas motibus illicitis sensualitatiz resistunt. Cōfido displiceniam de tali motu ꝛ conatum ad repellendum. ꝛ tunc nullū est pcūm sed meritum corone. s. si sit in statu merendi Secundo se habet ratio vel volūtas vt precipiens motus illicitos sensualitatis. puta cū aliquis ex proposito voluz ꝙcupiscēcie excitat ꝛ imperat Et tūc si sit illicitum i genere peccati mortalis. erit mortale Tertio ratio vel voluntas se hñt. vt non ꝓhibens motꝰ illicitos sensualitatis ꝛ tūc tal nō ꝓhibens cū ꝓhibere possit. venialit peccat Dī āt facere aliqs illō qđ nō ipedit cū ipedire possit Hec b. tho. vbi supra

Quartū princi .ꝟ.iiii.

pale ꝙsiderandū circa sensualitatē ē duratio ipiꝰ Si cīm queratur quanto tpe motus illiciti sensualitatis nobis durent. sicz rebellio sensualitatis carnis ad spiritum. Respondet qꝙ in ista vita sensualitas a pdicta corruptōne ꝛ rebellione liberari non ꝑt. nisi ꝑ diuinū miraculum. vt fuit in btā virgine q̄ fuit a fomite miraculose liberata Et qꝙ nullꝰ naturalit valeat liberari a pdicta corruptōe ꝓbat triplicit Rōne. s. similitudine ꝛ sufficienti diuisione ¶ Et rone quidem sic Necessitatatē pec candi saltem venialiter. ꝙsequitur necessitas moriendi Sed in hac vita necessitas moriendi nō tollit ergo nec necessitas peccandi saltē venialit Et sic nec corruptio sensualitatis ex qua predicta necessitas venit Cūm sicut homo naturaliter moritur nec a mortalitate reduci ꝑt nisi miraculose ita naturalit ꝙcupiscibile tendit in detectabile ꝛ irascibilis in arduuz vel difficile etiā ꝑter ordinem rōnis Nō ergo corruptō ista remoueri potest nisi miraculose virtute supnaturali ¶ Scdo hoc idē ꝓbatur similitudine vel exēplo Nam sm pīm vī. etbi. Epatus non caret omnino ꝙcupiscētiꝙs Sed aliquando vehementibus concupiscentiꝙs vexatur. quales pñt esse in ꝓtinēti ḡ ic ¶ Tertiō ꝓbatur idem ex sufficienti diuisione videlicet ex parte medici. morbi. medicine. ꝛ cause. Ex parte quidem medici probatur sic Licet deus sit potens omnem morbum curare. nñ sm ordinē sue sapientie dispsuit ꝛ voluit. vt omnis morbꝰ. vel corruptio in hac vita nō curetur Et hoc pro meliori. vt ī patebit Ex parte vero morbi. s. culpe vel sequele ꝓbatur idem sic Qz talis corruptio sit cōtra statum nature primitus instituto. est tamen ꝙsequēs principia nature sibi derelicte Ex parte quoq medicine qꝙ talis infectio naturaliter non curet. probatur sic Licet donum gratie quod per xpm ꝙfertur sit efficacius qz peccatum primi hominis. non tamen ordinatur predictum donum ad remouendum corruptionē predictam que est nature sed ad remouendū culpam ꝓsone Demū ꝓbat hoc idem ex parte finalis cause sic De' non debet oīno remouere illud ex quo sequitur bonū Sed predicta corruptio est vtil ad multa. ꝛ ꝑticipue ad vitandū elationis vicium Ideo ꝙuenies ē vt infirmitas sensualitatiz maneat ēt post bapmū Propt qđ dicit apls. ij. ad Cor. xij. Ne magnitudo reuelationū extollat me. datus est mihi stimul carnis mee ꝛc. sicut etiā sapiēs medicus dimittit aliquē morbū nō curatum. qz talis curari nō posset sine piculo maioris morbi Hec b. tho. in questionibꝰ de veritate. q. xxv. ¶ Et notandū qꝙ ipsa ꝙcupiscētia in quibusdā plus in qbusdā minus iuenit Sicut em ē de ꝓfectōe nature. ita est de corruptione eius Perfectō autē nature ꝑt ꝙsiderari duplicit Uno mō qntum ad rōnē spēi ꝛ sic equalit in oībꝰ inuenitur Alio modo ex parte indiuidui. ꝛ sic vnus homo in corpore est potētioz alio in explēdis operationibꝰ speciem ꝙsequentibus Et in mente vnꝰ ꝓmptioz alio ad intelligendū ꝛ ratiocinādū Silr est de corruptōe hominis. quia si consideretur. puta infectio nature sic ēēq liter in omnibus Sed si consideretur prout est infectō persone. sic in vno est maioz qꝙ in alio sm qꝙ per naturalem complexionem vel ꝙsuetudinē ꝙcupiscibilis vel irascibilis. vnius est efficacior ꝛ feruentioz ad suum actum qꝙ alterius. Et sēm

hunc modū fomes post baptismum dicit dimi/nui inquantum.s. grā retardat impetum ꝓcupiscibilis ⁊ irascibilis in ꝓprios actus inclinans hec b.tho. in scripto sup.ij.sen.di.xxxj. Sciēdū est q ꝓcupiscētia ipa ē corrupta vt dictū ē. notat multis modis Hin aleran. de ales. ij. pte sūme. q. lxxix. in fi. vz dr ꝓcupiscibilitas in puulis. ꝑ cō cupiscētia in adultis. Libido ātr cū inclinat in actū et hoc ex pte ꝓiūcti. i. aie ⁊ carnis. Hā put accipit ex pte aie dr vicium iqntū hz oppositoēz ad vrutē Corruptio dr ꝓpr diminutionē boni naturalis. Laguor ꝓpr inueteratoēz in illa. Et hec tria q ad bonū. Hā q ad malū dr infirmitas ꝓpr ipotentiā resistēdi mal' moribz. Feditas ꝓpr inquinatoēz spūa lium. Promitas ꝓpr inclinatoēz appetit ad malū. ꝑ prout accipitur ex parte carnis. dicitur lex carnis quia infligit ipsi carni ꝓpr pcruptū ex lege diuine iusticie. Dr ⁊ lex mēbroꝝ. q. vat q̄ndā aparuit/nem ad mala que fiunt ꝑ mēbra. Dicitur etiam tyrannus q. dñat violenter in quibusdā mēbris. Notatur ⁊ stimulus carnis q. stimulat ad pcrīm. Fomes etiā q. ꝓcupiscētia ipsa fouet ardoꝛē pec cati in carne. vt ex carne foueat pcrīm in aīa. Vel dr fomes q. ardet in nobis cū cato ꝓcupiscit ad/uersus spiritum. Hec ille.

Titulus quintus de

ala separata ⁊ exercitio eius.

¶ De triplici morte ⁊ nūciis ⁊ misericordijs mortis ⁊ multis aliis circa mortē. Capitulū primū.

De separatione ani

me a corpe ꝑ mortē ⁊ de his que sūt circa mortem considerandā ⁊ de retri butione ⁊ exercitio ipsius aie separate. Circa q occurrit illud ꝑbe. Quis est hō qui viuit ⁊ nō vi/debit mortem. eruet aīam suam de manu inferi. Vbi sciendū q interrogatio facta ꝑ quis. aliqñ ipotat raritatē vt illud. Quis putas est fidel' ser uus ⁊ prudens. q. d. rarus. Ma. xxiiij. Aliqñ ipor tat nullitatē vt illo. Job. xiij. Quis pt facere mū dū de imūdo ꝓceptū semine. q. d. nulla creatura Et sic videt i ista auctoritate sumi. Quis ē hō ⁊c Vbi tria pñt notari

Primū mors criminal' q ē ineuitabil'. ibi. Quis ē homo qui viuet.

Secūdū est mors corpal' q est irremediabil'. ibi. Et non videbit mortem

Tertium est mors infernalis que est interminabilis. ibi. eruet animaz. s. de manu inferni. quasi diceret per singula purus homo hoc ex se facere non potest

Quātuz ad primuz. §. I.

sciendum q mors criminalis nō est aliud q̄z priuatio vel subtractio grē. que est anime vita. Peccatum autem est quod priuat animam gratia vl impedit eius infusionem. Unde dicitur Sapientie. xvi. Per maliciam occidit homo animam suam. Et quia vt dicitur ad Ro. iij. Omnes in adam peccauerunt ⁊ egent gloria dei q. s. omnes erant cum illo. q̄ in illo peccatum mobadien tie cōmissum est. ideo ⁊ omnes mortui sunt cum illo spiritualiter seu criminaliter ꝑ peccatū ori/ginale. quod ab ipso trahitur ꝑ carnalem propa gationem. Propter hanc igitur mortem originalis peccati quam incurrit quilibet immediate post q̄z anima corpori fuit infusa. aīa sine gratia re/peritur. Solus christus qui nō fuit homo tantū sed deus ⁊ homo ipsam euasit. Bene ergo dicit ꝑba. Quis est homo qui viuet. q. d. nullus purus homo. Quamuis autem tollatur tale peccatum per baptismum ⁊ ibi per gratiam viuificetur anima. paucissimi tamen sunt qui peruenientes ad vsum rationis conseruent hanc vitam gratie et non moriantur per varia peccata mortalia. Elia esn que peccauerit dicit dominus ipsa morietur Eze. xviij. Sicut autē liber est homo ad proiscie/dum se in puteū. pfundum. sed grie non valet nisi ei auxiliū porrigat. Et sicut ipossibile ē ꝑ vir tutē cuiuscūq̄z creature mortuū resuscitari. sic nō pt aliquis a morte peccati resurgere ad vitaz gre ꝑ se. vel virtute cuiuscunq̄z creature. Et hoc est q̄d dicit ꝑba. Nunquid medici suscit abuntur confite buntur tibi. Medici sunt prelati. doctores confesso res. ⁊ hmōi. qui suis verbis vel oratonibz vel sa cramentis tanq̄z quibusdam medelis vtunt ad viuificationem peccatorum. Sed certe hoc non valent efficere. nisi manus vel virtus dñi operet Unde dicitur Lu. nij. Virtus de illo exibat ⁊ sa nabat omnes. Et Jo. vi. Spūs est qui viuificat. i. grā spūsancti. bene ergo dicit ꝑba. Quis est hō qui viuet. i. qui ꝓseruet vitam gratie rectam q̄si diceret rarus. Sed certe in mortem peccati pro/lapsus nullus viuet ex se. nisi a christo resuscitet/ur. Ut Cor. xv. Sicut xpo omnes viuificabunt. Aug. Quia sez nullus ex his qui viuificant. hoc habet nisi ab ipso.

Quātū ad tertiuz §. II.

reuertendo postea ad secundū q. ꝓpon. Horandū q mors infernal' est gehēna. i. ignis infernal' cū priuatione perpetua diuine visionis q̄ cū sit vita pfectissima. pmaxime aīa dr mori perpetuo ipsa priuata. Et de hac morte dicitur Apoc. ij. Qui vi ceris. s. vicia nō ledetur a morte scda. s. inferni. Et gre. i moza. Erit ibi mors sine morte. Per primā ātr mortem supradictam pueniturr ad istam. Ut̄ aug. di. xxv. §. alias ea dicit. qui ꝓsenserit in se aliq̄d criminalium dñari. si non penituerit. eterna illum flamma trucidabit. Et hoc est q̄d dicit ꝑba quis eruet aīam suam de manu inferni. Certe

mors criminalis

mors infernalis

nullus. qui ad locū damnatoꝝ finaliter fuerit re
putatus. q̄ qui descendit ad inferos nō ascendit
Job. vij. Et q̄ oēs nascimur filij ire. ꝛ ꝓsequenter
debitores huius mortis eterne Adeo est tenax et
fortis manus inferni. i. ptās diaboli dei iusticia.
q̄ nullꝰ se eruere et nisi christus extraheret sua pas
sione Et quamuis plurimi quotidie descendūt
ad ipm. nō vt dr̄ puer. penul. Infernus ꝛ pdicio
nunq̄ dicunt sufficit

Reuertendo ad .ff.III

secundū. s. de morte corpali dat̄ est ꝛ euidens q̄
est irremediabilis Vñ puerbialit̄ dr̄ ad oia est re
medium nisi ad mortē Statutum est eīm hoīb
semel mori ait apl̄s ad hebr. ix. Et ec. ix. dr̄ Neo
est qui sp̄ viuat aut qui hꝰ rei bēat fiduciam Si ñ
ergo dicit p̄s Quis est homo qui non videbit. i.
experietur mortem Certe nullus Quia vt dicit
apl̄s ad Ro. viij. qui proprio filio suo non peper
cit Verum mortem ipse spontanea voluntate su
scepit. nos autem ei subijcimur ex necessitate Di
catur autem mors a mordeo mordes. ex eo vide
licet quia mordet hominem separando vnā ptē
ab alio. s. aīam a corpe ptem principalē dimittē
do. minorē assumēdo ꝓsumendo p̄ masticatōē
ꝛ digestionem. sicut accidit in morsu rei edibilis
In morte eīm dimittitur aīa que est pars princi
palis intacta. i. immortalis Corpus q̄ō est min⁹
principale vermib⁹ ꝓsumitur Vel dicitur mors
a morsu. eo q̄ morsu ligni veriti per vicium gule
mors introducta ē Vñ ad ro. v. dr̄. p vnū hoīem
s. adam peccatū intrauit in mundū. s. originale ꝛ
hoc q̄ñ momordit fructū veritū ꝛ p̄ peccatū mors
s. intrauit in mundum Vel dr̄ mors a morsu q̄
ꝓsideratio eius mordet ꝓscientiam retrahendo a
multis mal̄ Propter q̄ō dr̄ Mors tibi futura ē
ꝛ appropiat ꝛ si tarde. xiij. q. ij. c. in ecclesiastico
q̄ mors a p̄ pinq̄s ait gre. tāto solicitior
esse debes. lxxxvi. di. puenit ad hoc. s. mordente et
stimulāte ꝓscia Pro maiori ātē declaratōe hoc̄
notandū q̄ hō p̄t ꝓsiderari ſm triplicē ſui statū
s. ſm statum nature primo a deo formate. ꝛ scōm
statum nature p̄ peccatum deformate ꝛ ſm statū
in vltima resurrectōe reformate nature Quā di
stinctionē ponit mgr̄ in. ij. sen. In primo igit̄ sta
tu hō fuit ita mortalis q̄ potuit mori ꝛ nō mori
Mori si peccabat Nō mori si nō peccabat vñ de
ꝓse. di. nō. c. placuit dr̄ Si quis dixit adā primū
hoīem mortalē factū vt siue peccaret siue nō pec
caret. moreret̄ in corpe. i. de corpe exiret. non pēs
merito. ſ nēcitate nature anathema sit. In scōo
statu p̄t mori. ꝛ ñ p̄t ſ mori. q̄ nēcitatē hꝫ morīē
di Vñ ꝓprꝫ diceret̄ hō mortuꝰ q̄ꝫ mortal. q̄ nēci
tatē hꝫ ad hoc. sic̄ pēm nēcariū ē eē pēm Propt̄
q̄ō dicit apl̄s Corpus mortuū ē. In tertio statu
poterit non mori. ꝛ non poterit mori

Et pro pleniori .ff.IIII

dilucidatōe hui⁹ materie sciendū ſm b. tho. in. i.
parte. quest. xcvij. q̄ incorruptibile dicit̄ aliq̄d tri
pliciter. Uno mō ex pte materie eo. s. q̄ non hꝫ
materiam vt angelus Vel habet materiam que
non est in potentia nisi ad vnā formam sicut cor
pus celeste ꝛ hoc dr̄ incorruptibile ſm materiaꝫ
Alio mō dr̄ aliq̄d incorruptibile ex pte forme q̄
s. rei corruptile ſm naturā inheret aliqua dispoſi
tio. q̄ quā tota lr̄a corruptōē p̄hibet̄ ꝛ hoc dr̄ in
corruptibile ſm gloriam Tertio dicitur incorru
ptibile ex parte cause efficientis Et hoc modo su
isset homo incorruptibilis ꝛ imortalis in statu in
nocentie Non eīm corpꝰ ei⁹ erat indissolubile per
aliquē imortalitatis vigorē in corpe existentem
ſ inerat nature aīe vis q̄dā supnaturalit̄ data. p̄
quam poterat corpus ab oī corruptione seruare
q̄diu ipsa subiecta deo mās̄isset. q̄ō rōnabiliter
factū est. q̄ eīm aīa rōnalis excedit ꝓportionē cor
poralis materie. q̄uiēs fuit vt in principio eiꝰ
virtus daretur. per quā posset corpus conseruare
supra naturam corporalis materie Et q̄ anima
rōnalis ꝛ aīa ꝛ spūs est. Alia dicitur inquantum
dat vitam quod est sibi cōmune ꝛ aliis aīalibus
spūs dr̄ inquantum hꝫ virtutem intellectiuam ꝛ
imaterialem. q̄ō est sibi ꝓpriū non aliis aīalibus
In primo igitur statu aīa cōicabat corpori. quod
ei conuenit inquantum anima Unde dicebatur
corpus animale. inquantum. s. habebat vitaꝫ ab
anima Primū autem principium vite in iis q̄ in
ferioribus est aīa vegetatiua. cuius opera sunt ali
mento vti. generare. ꝛ augeri. q̄ opa ꝙueniebant
homini in primo statu In vltimo vero statu post
resurrectionem cōicabit quodammodo anima
corpori q̄ō ei conuenit inquantum spiritus Im
mortalitatē quidem quātum ad omnes. Impas
sibilitatem vero gloriam ꝛ virtutem quantū ad
bonos quorum corpora dicuntur spiritualia Vñ
tunc cibis nō indigebūt sicut in primo statu In
illo igit̄ primo statu duo remedia habebat cōtra
duos defectus. Primus defectus est deperditio
humidi per actionem caloris naturalis. ꝛ contra
hunc defectū sub ueniebat̄ homini p̄ esum alioꝝ
lignoꝝ paradisi. sicut ꝛ nunc subuenit̄ nobis per
cibos quos sumimus Secundꝰ defectus est debi
litas vigoris naturalis ex admixtione extranei ꝙ
ueniens. quod eīm generatur ex aliquo extraneo
adiunctū ei q̄ō prius erat humido preexistenti
minuit virtutem actiuā spēi. sicut aqua mixta vi
no q̄ꝫ uertatur in vinū. minuit tñ virtutē
eius Et quātoplus additur tanto magis minuit̄
vt tandem vinū fiat aquosū ꝛ tollatur species et
virtus eius Sic etiam est in sumptione cibi. q̄ꝫ
uis enim p̄ cibū repetur humidū. non tamen in
vigore priori. Unde fit vt finaliter soluat̄ virtus

Capitulum Primum

illa Et contra hunc defectum erat lignum vite. habebat enim virtutē fortificādi virtutem speciei. contra talem debilitatem Et q̄ virtus cuiuscūq; corporis est finita. non poterat illud lignū semel sumptū dare vitam tempore infinito, ꝑ vsq; ad certum tempus. post quod vel translatum fuisset ad gl̄am, vel iterū ꝓmediisset deo Immortalitas ꝑ illa principaliter erat ex virtute data anime sup naturaliter & secundario ex vsu lignorum. hec beatus tho. Necessitatem moriendi habet homo in secūdo statu. & est ei mors naturalis & penalis q̄ declarat tho. secunda secunde questi. clxiij. sic Naturale dicit q̄ ex principijs nature causatur principia nature per se in corpalibo sunt materia et forma Et quia forma hominis est anima que est immortalis. ideo ex parte forme non ē mors homini naturalis. Materia autem est corpus. quod quia compositum est ex contrarijs, ideo est corruptibile. & ex hoc mors est homini naturalis Hec aūt conditō in materia humani corpis est consequens ex necessitate materie. q̄ oportebat corpus humanū esse organū tactus. & p̄ p̄sequens medium inter tangibilia Et hoc non poterat eē nisi eēt ꝓpositū ex contrarijs Sed deus qui conditor est hominis omnipotens est. & ex suo beneficiō ademit homini principaliter instituto necessitatem moriendi. ita vt q̄diu ratio eius subdita esset deo. tādiu corpus subiiceretur spiritui. & esset īmortale q̄ beneficium transfundebat per generationē in posteros Et quia primus homo recessit a dei obedientia. ideo ex culpa sua fuit q̄ auferretur ei toto humano generi illud bñficiū & remaneret cū necessitate moriendi. & sic mors ē penalis p̄ peccatum inducta Mors fm Pe. de palu. in. iij. quia est homini naturalis & debita pro peccato originali. ideo pro actuali non satisfacit. quia eadem solutio non parit duas liberationes Sed quantum est de dolore mortis & lāguore. illud bene satisfacit pro actuali. quia illō nō debeō originali fm actum. ꝫ fm aptitudinem Unde qui deficiunt senio. nō dolētes mortis debitum persoluunt. sicut fames & sitis & huiusmodi penalitates sunt pena debita fm aptitudinez & nō fm actum Unde siue acceptentur siue assumantur. satisfaciunt quo ad actum Mors vero violenta inq̄ntū non ē debita p̄ originali. cui nō debeō pena sensus. & iō si est iniuste illata. si attigat vsq; ad martirū & triumphū martirij. certū est q̄ satisfacit pro oī pena Unde aug. loquens de cipriano martire Et si ad tempus damnaꝝ ab homine. ab inferiore accipis sententiam. a superiore. s. deo coronam. ri. q. iij. & si Sed & si non sit causa martirij, ꝫ tm̄ pena & innocentia. si patienter illa accipiat pro peccatis suis. multum satisfacit Sed quia non est voluntarie assumpta. idō licet excedat omnem aliam penam que possit eē liberatoria totaliter a pena debita. nō tamen ex toto satisfacit semper Unde ambro. de pe. di. ij. nij. dicit Prima consolatio est scilicet in tribulatōe quia non obliuiscitur misereri deus Secunda p̄ punitionē. vbi & si fides desit. i. si est remotus conscientie de peccato. pena satisfacit et reuelat eum. si patienter portatur. vt exponit Gratianus Si vero sit mors iuste illata pro aliquo peccato actuali morte digno. tunc de se & si patienter feratur nō satisfacit. quia iam illa pena est debita in foro mundi Sed propter magnitudinem cōtritōis potest satisfacere etiam in totū pe. de pal. Unde hiero. Christus in paradisum de cruce latronem tulit. & homicidij penam fecit martirium de pe. di. i. importuna Et vt dicit ibi glo. Impro prie dicitur martirium illud, ꝓpter similitudinem effectus Nam illa pena eius ex magnitudine cōtritionis introduxit eum subito in regnū. sicut facit verū martirium q̄uis non fuerit martirium quia nō p̄ fide passus Dicit enim aug⁹. q̄ martirem non facit pena sed causa Sed tho. in. iij. videtur dicere q̄ mors violenta etiam pro peccatis illata. si patienter feratur de se habet satisfacere. Quod etiam hieronimus asserit dicens Deus velud omnium rerum ita & supplicioꝝ habet mensuram & magnum peccatum magnis diuturnisq; lui cruciatib⁹ Si quis autem sit vt ille qui in sabbato ligna collegerat. talem postea nō puniri. quia culpa leuis pñti supplicio cōpensata est de pe. di. iij. §. auctoritas Et hec omnia dicta de morte violenta intelliguntur cum quis eā sustinet non solum patienter sed etiam propter deum. non propter mundi fauorem Unde hieronimus Si ita martirium ferimus vt nostras ab omnibus reliquias venerari optem⁹. & si opinionem vulgi sectantes intrepidi sanguinē fundere mus huic operi non tam premium q̄ pena debetur & p̄fidie magis tormenta sunt q̄ corona victorie. i. q. i. vide

Mortis corpora .§.v.

lis tres sunt nūcij fm hugo. de san. vic. Primus est multiplex & varius casus Secūdus ē infirmitas & defectus Tertius est misera senectus Propter que dici potest de quolibz homine. illud quod dicitur de filio reguli Io. iij. Incipiebat enim mori Quantum ad primum docet experientia q̄ multiplices & varij casus mortis improuisi de q̄bus vir posset extimari. ꝓtigit hodie Unde eccle. ix. vi. Nescit hō finē suū. ꝫ sicut capiūt pisces hamo. ita capiunt homines tpe malo. s. impmedita te & p̄ter intentionē Hinc & p̄sp Ferro peste fame vinculis algore calore Ville modis miseros mors capit vna homines Cū igitur quilibet sciat se subditū huiusmodi casibo variis mortis tanq̄ quidam nuncius ei significat q̄ de momento in

momentum mori ꝑt. ⁊ si sanus foret et iuuenis ideo sibi prouidere debet. Non solum em̄ malis ꝫ et bonis eueniunt varij casus horribiles mortꝫ Ꝙ̄ patꝫ ꝓremplum Quidam ꝓphēta sanctus postꝫ ex dīi ꝓcepto reprehendit Hieroboam de idolatria sua reuertēs domum in via a leone strangulatus est. iij. Regum. xiij Josias innocēs ⁊ optim⁹ dei cultor. in bello a rege infideli egipti occisus ē Juuenis quidam in infirmitate graui constitutus. accepto dono omnium linguarū vt patuit per experientiam. postea manibus ⁊ lacertis morsibus propꝛijs dilaniatus. mortuus ē vt narrat gre. in. nij. dialogorum Sūmus pontifex quidam toxicatus in sanguine christi celebrans mortuus est vt habetur er cronicis martinianis Imperator quidā christianissimus a pedicul' cō sumptus est remedium nō inueniens. vt narrat Vincen. in spe. bil. Minister cuiusdam solitarij sancti viri. a ciuitate alexandrie recedens vbi totum clerum ⁊ populū repererat occupatum in veneratione sepulture cuiusdam pessimi hominis cū reuerteretur ad cellam illius predicti solitarij reperit caluariē eius. residuo corporis a bestijs deuorato. vt habetur in vitas patrum Beatus Johannus magister ordinis predicatorum in mari submersus est vt patet in. xij. lib. de vita fratrum Quedā matrona audiens ꝓpriū filium occisuꝫ in bello. qd̄ tamen verum non erat post amarum fletum de morte ipsius. quadam die reuertentē ad domum videns ipsum pre leticia crepuit et defuncta est vt recitat valeri⁹ maximus. Ecōtra Antiochus quia non potuit obtinere quod voluit. pre tristicia ⁊ insopportabile mortuus est. ⁊ innumera alia possunt adduci. Ex quibus mēres infirme aliquando scandalisantur. existimantes vel deum non habere curā de suis electis. vel tales sic insueto ⁊ horribiliter morientes. nō fuisse seruos dei. sed grauissimos peccatores Ez errāt bi nimis ſm augu. cū mala mors dicenda nō sit quā bona vita precesserit Deus insup ⁊ si ei sit cura de oīb⁹. per maxime de fidelibus suis Juxta illud sap̄. Cu dñator dñe oia cum tranquillitate iudicas. ⁊ cū magna reuerentia disponis nos Sed ⁊ inter fideles ſm aug. maxime diligit mēbra vnigenin sui. i. electos Clerum cum ipse vnigenitus morte acerbissima et ignominiosissima fuerit condemnatus. sicꝫ oportuit xp̄m pati et intrare in gloriam suam. vt habetur Lu. xl. tāto mēbra eius que sunt electi efficiunt ipi similiora ⁊ pulchriora. quāto horribilius ⁊ penosius mortem subierint. Qui enim non pepercit filio ait de uorus bernhardus. figmento non parcet Nō pepercit baptiste. sed dimisit eum decapitari postsaltum puelle. Nec petro primo pastori sibi dilectissimo. quin a pessimo tiranno Nerone crucifigeretur Nec alijs apostolis suis quin varijs to-

mētis interimerent Et ad hoc facit qd̄ narrat robertus holchot super li. sapi. q̄. l. cum quidā doctus vir ⁊ sanctus mortu⁹ in studio suo fuisset reptus. ⁊ ex hoc plurimi scādalisarent de ei⁹ subita nea morte. inuenerūt manū illi⁹ defuncti seu digitum in quodam libro aperto tangentem versum vbi dicitur Justus quacumꝫ morte preuent⁹ fuerit in refrigerio erit. ex quo consolati ⁊ edificati sunt plurimum Et siliter cū quidam religiosus ordinis mino. qui super hac materia vacillabat. audita morte magistri iordanis in mari multuꝫ perturbaretur. apparente ei inuisu beato iordane in magna gloria ⁊ eum admonente q̄ de huiusmodi scandalisare non deberet. consolatus est. cuius autem aliquando seruis dei contingat horribilis mors ob defectum alicuius peccati. tamen cōiter minuta sunt illa peccata Sicut accidit in morte illius prophete supradicti strangulati In quo ex vna parte ostenditur clementia diuine bonitatis dum hic suos ad plenum querit purgare ne vel purgatorium habeant intrare quod augurebatur dicens Domine hic vre hic seca. vt in futuro parcas. Ex alia parte ostenditur seueritas diuine iusticie. ⁊ cū dure punier scelera magna q̄ tam aspere sibi dilectos ꝓ minutis correxit Secundus nūcius mortis est infirmitas q̄ multipliciter adeo grauat. vt dicat Psal. in persona humani generis Non est sanitas in carne mea Et quid ipsa nisi quidam nuncius mortis cū dicitur sponat ad eam Unde gratianus in decretis. xv. q. i. §. vt itaqꝫ dicit. Infirmitas que ꝓprie carnis dicitur quia elemētoꝝ seu humoꝝ discordia turbata cato ipa afficit. ⁊ tandē dissoluit Adeo autem repit caro hūana infirma. vt vix repiat q̄ nō ab vtero matris aliquā infirmitatē secū adduxerit. que eum frequenter molestet ⁊ tandem perimat Aliqui quidē passionem iliacam. vel colicam vel podagram vel calculeam sustineant. Alij Idropisim vel tisim vel paralisim vel epilensiam incurrunt Torquent ⁊ plurimi doloꝛe capitis. pectoris. stomachi. aut viscerum Febris q̄ plurimos vexat et sepe aut effimera aut longa quotidiana seu flecmatica aut terciana seu q̄rtana seu ethica Et q̄ꝫ medicine auctores mīta in suis libris exp̄serint. ⁊ multa remedia adhibuerint. tamen ad noticiam omniū attingere non valuerunt. ⁊ mortis remedia inuenire Clerum ⁊ si infirmitates corporales nociue sunt corpori. plurimū tñ proficiunt menti Unde ambro. Dū nocet corpi iuuat spiritus ū pe. di. i. c. i. dicis Hā infirmitas corpalis frequenter peccatum impedit. ne. s. fiat Unde ambro. e. c. Egritudo carnis peccatū repellit Et in puer. dī Liuor vulnerꝫ abstergit mala. Sc̄o infirmitas feruētiorē reddit Cū p̄s Multiplicate sī infirmitates eoꝝ postea accelerauerūt s. feruēti⁹ opantes Tertio infirmitas humilem

reddit Unde apls ij. ad Cor. xij. Gloriabor in infirmitatibus meis vt inhabiter in me virtus xpi scilicet humilitatis Ob quam conseruãdam sibi fuerat datus stimulus carnis id est ꝗdã infirmitas corpalis ꝛm aug⁹. Quarto gstantẽ efficit ex assuetudine patiẽdi. quẽadmodũ ꝛ artifex et terre cultor ꝛ stipẽdiarij ex ptinuatõe exercitij fortiores reddunt Vñ ait apls ibidez Cũ enim infirmor tũc fortior sũ. s. intra neꝯcias ꝺmonũ ꝛ tẽptationũ Quinto ꝛ vl. ad pfectõez adducit ibidẽ. ij. ad Cor. xij. Virt⁹ in infirmitate pficit Homines ãt primeeratꝫ qz propter vigorẽ nature nõ ita de facili infirmabãtur. iõ diutine vite erãt. Assignat nbilomin⁹ nicol. de lira. sup. gen. c. v. ꝛ vi. cãs tã plire eoꝝ etatꝫ ita vt trãscẽderit ples nongentos ãnos Et prima ẽ ex bonitate complexionis ꝑmoꝝ pntũ. fuerit. n. a deo in integritate formati vñ optime complexionati ꝛ sic ad lõgiorẽ vitã dispositi Illa ãt bonitas magꝫ descẽdit ad homines ꝓpinquos illi⁹ tpis ꝗ alios Ecclia cã ẽ ex mõ viuẽdi qz tpa te viuebãt nũc ãt satꝫ intpate homines viuũt. ꝑpt qꝺ dr. eccles. xxxvij. Propt crapulã mlti pierũt Tertia est ex bonitate nutrimẽti qz meliora fuerũt fre nascẽtia añ diluuiũ qz inũdatio fuit ex aqs occeani ex magna pte Hꝺq ãt salse ꝺducũt sterilitatẽ. quarta cã ẽ ex scia ade qz bũit pfectã sciam oĩm naturaliũ plus ꝗ qcũqꝫ ꝛ sic potuit gnoscere vtutẽ herbaꝝ ꝛ lapidum que valent ad conseruationem vite. ꝛ ipse docuit alios. hanc autez doctrinã talium parum habemus Quinta causa ex bono aspectu siderũ super regionem illam. quia aspectus celi multũ facit ad prolongationem vite Sexta causa est ex diuina dispositione hoc ordinante. vt per longaꝫ vitam hominum cito multiplicaretur genus humanum. ꝛ vt homines illius temporis per longam vitam possent habere experientiam de cursu celi ꝛ effectu siderum ꝛ huiusmodi Cũ igitur infirmitas ĩ nobis frequnt disponat psonã ad mortem quidam nũcius est significans ipm cito moriturum Tertius nuncius mortis est senect⁹ Nam vt dicit apostolus ad hebr. viij. Omne qꝺ inueteratꝫ scit prope interitum est Hec autez senectus plena ẽ miserijs que annũciant seu indicãt dominum corporis cito ruituram Unde boeti⁹ de phi. conso. in primo metro Venit enim properata malis inoppinata senect⁹ Et que sint illa mala multum particulariter declarat salomon Eccliastes vlt. a principio ca. vsqꝫ ad illud inclusiue Spiritus redeat ad eum qui dedit illum Dicat ꝗ ibi Memento creatoris tui. s. in die iuuentutis tue. s. de ipo cogitando. ipm venerando. propter ipsum bene operando Et hoc in iuuentute quia iuuẽtus fortis est ad labores Hinc ꝛ seneca In iuuẽtute cogitaui vt bene facerem In senectute vt bene moriar. Dequr in textu Anteꝫ veniat tps afflictionis tue. s. senectutis que hominẽ affligit multiplicit ꝛ precipue ex suspicionibꝫ Senes enim sunt multũ suspicioſi ꝛm philosophũ in lib. rethor. Putant enim se despici ꝛ derideri Et appropinquent anni de quibus dicat. no mihi placent ãni. s. antiqtatꝫ qbꝫ hõ sibimet efficit tediosus ꝛ aligs vt frequnt appetat mortẽ Aliqñ ẽt sensus deficit ꝓpt quod dicit ꝓs Ne projcias me in tempore senectutis. cum defecerit virtus mea ne derelinquas me

Consequenter .§. vi

specificat salomon miseriã senectutis in ipãli. Et primo quantum ad miserias mortem antecedẽtes Secꝺo qntum ad ipsam ꝙcomitãtes. ibi. ibit homo Tertio quantum ad ipsam subsequentes ibi. ꝛ reuertatur pulvis Circa primum hoc est miserias mortẽ antecedentes ponitur triplex genus defectus. videlicet potẽtie apprehensiue ꝛ potentie motiue. ꝛ membrorum exteriorum Et defect⁹ quidez potentie apprehensiue notatur in eo quod sequitur Antequ tenebrescant sol ꝛ lumen ꝛ lunaꝛ stelle Per solem intelligitur intellectus qui clarius cognoscit Per lunam que minus lucet rõ. que discurrit ad gnoscendum ꝛ nondum apprehendit. Per lumen imaginatio q̃ formas apprehensas a sensibꝫ retinet Per stellas sensus exteriores. qui sensibilia apprehendunt. Omnia ista tenebrescunt tempore senectutis inquãtum s. multum debilitantꝫ deficientibus organis corporis. quibꝫ sunt affixe imaginatio. s. ꝛ sensus exteriores Intellectus autem ꝛ ratio ꝛ si nõ sunt affixa corporeo organo. tamen quãdoqꝫ debilitantꝫ vel ex defectu memorie vel ex aliqua infirmitate que eis aufert vsum rationis ꝛ reducit quasi ad puericiã sicut dicitur de alberto magno qui fuit summus philosophus Exinde notat defectum virtutꝫ seu potentie motiue vel etiam appetitiue cum dicit Et reuertentur nubes post pluuiam. Apte autem ꝓ nubes insinuantur vires motiue ꝛ appetitiue cum dicit Quia sic nubes vento mouẽtur sic motiua ꝛ appetitiua spiritibꝫ ꝛ humoribus ad diuersa mouentur Dicuntur autem hꝺ reuerti post pluuiam. quia post humiditatez corporis. deficiente paulatim humido radicali virtus eius vel appetitus attenuatur Deinde ponit miseriam senectutis quantũ ad defectũ membrorum exteriorum qui sunt sex Quorum primũ exprimit dicens Cũ ꝛmouebunt custodes dom⁹ Hec dom⁹ corpus nrm luteũ ẽ. Job. nũ. q̃ habitãt domos luteas Custodes sũt ossa qꝛ vt dr aris. li. de aialibꝫ Natura facit ossa dura ad custodiẽdũ membra mollia sic costas ad custodiã vtris ꝛ testã ad custodiã capitis Hꝺ ꝛmouebũt in senectute. qñ eoꝝ iũcture laxabũt Vel custodes dñi brachia qꝛ se exponunt vt custodiãt totum corpus Secundus defectus exteriorum membro-

rum est debilitas crurium. que sunt ad corporis sustentationem Et hoc notat cum sequitur · Et mutabuntur viri fortissimi. i. cura · que sicut viri fortes portant pondus corporis. ita crura portant corpus hominis Hec autem mutantur cū vacillant ⁊ non firmiter sustentant. sed quasi cadendo hinc inde declinant Tertius defectus est dentiū. qui sūt ordinati ad masticatōem ⁊ cōtritionem cibor̄. Et hic innuitur dum sequitur Et otiose erūt molentes. iminuto numero Molentes sunt due maxille que ad modum duarū molarum conterunt cibum. ⁊ de iminuto numero. s. dentium qui cadunt paulatim ꝺ maxillis senum. sunt otiose. quia cibum masticare nō pñt.

Quartus defectus est oculorū qui ordinati sunt ad videndum Cuius autem paulatī deficit in senibus Unde dicitur de isaac Gen. xvij. Senuit Isaac ⁊ caligauerūt oculi eius ⁊ videre nō poterat Hunc autem defectum exprim it cū subdit Et tenebrescēt videntes p̄ foramina. i. oculi videntes p̄ ocularia. q̄ p̄ se sufficienter videre non pñt obscurabunt. Quintus defectꝰ ē labiorū que sunt ad sermonis p̄lationē. qui notatur cū subditur Et claudent hostia in platea. in humilitate vocis molentes. Ostia sunt labia Juxta illud p̄s Et ostiū circūstantie labijs meis Dicūt autē senes claudere ostia in platea quia ita submisse loquuntur q̄ nō pñt audiri ab alijs q̄ sūt in platea Hꝫ sunt molētes in humilitate vocꝫ q̄ deficiēte virtute vocē emittūt exiguā Sextꝰ defectus est auriū. que sūt ad vocū p̄ceptōem ⁊ hic notatur cum dicitur Et consurgēt ad vocem volucris Et consurgēt ad vocem volucris ⁊ obsurdescent omnes filie carminis. Cōsurgent. s. bꝰ senes ad vocem volucris. s. galli ꝺm hiero. Noctis enim medio cum gallus cecinerit festinus consurgit. nequaꝯ valens in stratu sepius membra conuertere. leuem enī ⁊ modicuꝫ somnū habet p̄pter frigiditatem ⁊ siccitatem humorum Frigescente enim sanguine ⁊ siccato humore. ex nutrimenti paruitate · quia pauci vapores feruntur ad cerebrum. ideo parum dormiūt Et hic etiam est specialis defectus. s. somni Hꝫ quantum ad delectum auditus magis ꝭgruit q̄ sequitur Et obsurdescent omnes filie carminis .i. aures q̄ habent audiunt armonias ⁊ delectant in carminib⁹ ⁊ ideo dicuntur filie carminis Obsurdescent quia cantilenas audire non possunt senes Unde dicit Berzellai galaadites senex ad dauid Numquid sensus mei vigent ad discernē dum suaue vel amarum vel audire possum vltra voces cantorum vel cantatricū. q. Re. xix. q. v. nō Ponit consequenter salomon signa aliqua debilitationis senum Et primum quantum ad timorē Unde dicit Excelsa quoꝯ timebunt ⁊ formidabunt in via. i. loca aspera ⁊ alta Secundū quantū ad canoꝝ effusionem qō innuit dicens. Florebit amigdalus. Flores amigdali sunt albi Unde significant capillos canos senū Et vt dicit quidam sapiens Canities multi temporis flos est cuius fructus mors est Tertiū signū est pedum ⁊ tibiarum inflatio quod innuit dicens Impinguabitur locusta locusta vt dicūt in senectute ipinguatur ⁊ est potius illud tumor. qꝯ pinguedo Dicitur ergo locusta impinguari quia senex qui in iuuentute est gracil tibijs ⁊ pedibus in senectute erit ponderosus Aliud signū est defectus caloris q̄ sequitur Dissipabitur capar Capar ē herba calida que valet renibus Ecōm autem hiero. in hebraico nomē est cōe ad herbam ⁊ ad mortem Et per hoc significatur in sene defectus caloris naturalis ⁊ generatiue virtutis Cū dicitur iij. Re. i Rex dauid senuerat habebatq̄ etatꝫ plurimos dies. cumq̄ operiretur vestibus non calefiebat. Cū nec ab isaac sunamite ꝭgfoueri potuit Quātū ad secundū. s. miserias p̄t senectutē mortem p̄comitantes dicit salomon Ibit homo in domū eternitatis sue Domus ista est sepulchꝝ Juxta illud p̄s Sepulchra eoꝝ domus illoꝝ in eternū Dicitur autem sepulchrum domus eterna seu eternitatꝫ q̄ quantum est de virtute nature nunqꝯ corpus inde exiret Qꝫ enim resurgat. virtute diuina efficit Vel ek dō sepulcꝝ dom⁹ eterna q̄ in eternū est q̄ inde resurget. i. q̄ erit finis mūdi Dē cetero ek nō solū q̄ nō hꝫ principiū nec finē. vt deus solus Juxta illud p̄s Tu ār dñe in eternū permanes Et quod habet principium sed non finem Juxta illud Eccle. i. Terra in eternū stat. si etiam quod habꝫ tempus incertum nobis ignotum Juxta illud quod dictum fuit abrahe de circumcisione Erit pactum meum in carne vestra in fedus eternum Gen. xvij. q̄. qū autem portatur cadauer ad sepulchrum cōitet amici ⁊ consanguinei comitantur lugentes Et hoc est quod subdit Et circuibūt in platea plangētes. s. amici defuncti Resumit exīde miserias que morte p̄comitant̄ d. Antequꝯ rumpatur funis argentꝰ. supple. me mēto creatorꝫ tuus Funis argēteꝰ p̄t dici cartilago que est ligamentū p̄ncipium corpis ⁊ p̄tinet ⁊ ligat spinalē medullā Vel ēt p̄t dici vis vegetatiua q̄ dr̄ funis p̄pter vite p̄tinuatiōem Et texitur iste funis tribus funiculis. s. vi genetatiua. nutritiua ⁊ augmentatiua · Dicit ār argēteꝰ iste funis p̄pter armonie p̄sonantis p̄portionem Alius defectꝰ notatur cū subditur Et recurrat vita aurea Vita dicitur inuolutio venarum. q̄ p̄eam totū corpus ligatur ⁊ saluatur · Et dr̄ aurea propter rubore sanguinis quem p̄tinet Nec recurrit q̄n venarū ⁊ arteriarū inuolutio amplius non perdurat. sed dēficit Alia miseria est semis morientis ruptio vesice Et hoc innuit cum subditur Et cōteratur idria super fontē idria est receptaculum aque ex hauste a fonte Similiter vesica ē receptā

culum vrine procedentis ex epate tanq̄ a fonte Urina.n.est colamentū sanguinis ⁊ alioꝝ hūoꝝ ab epate.tanq̄ a fonte quodāmodo in totū procedens corpus Idcirco ergo sup fontē conteritur quādo,vesica rumpitur,⁊ ad receptionem talis colamenti,inutilis redditur Sequitur alius defectus Et cofringatur rota super cisternam Rota est instrumētum p̄ qđ̄ fit extractio aque ꝺ puteo vel ab alio loco Cisterna est receptaculum cōtinens aquā luto ⁊ am Rotam ergo super cisternā ꝓfringi.est meatuz fluxus impure grosse aventre qui est quedam cisterna excutis oīmode dissipari Quantū ad tertium ponunt̄ ꝯditiones mortem,sequentes vide icz regressio corporis ad suum principiū Ūñ subdit.⁊ reuertatur pulvis in terrā suā vñ erat.⁊ spūs redeat ad deū qui dedit illū. Et p̄ primā reuersionē oñditur magna miseria hominis.quia.s.in pulverem reuertit̄ et ꝯcitius Ja.nū. Que est vita nīa vapor ē ad modicuz parens Et deinceps estimabitur putrid⁹. Juxta illud quod dixit martha de lazaro.iam fetet Sed ⁊ in vita ei⁹ pene ex oībus partibus corporis fetor exalat precipue in senibus Ad ultimū demum ꝓsumitur Job.xxv.homo putredo ⁊ filius hoīs vermis Et ecc.x. Cum dormierit homo hereditabit serpentes.bestias ⁊ vermes Reuertit̄ autez spūs.i.aīa ad deū q̄ dedit illū.s.dñm si ꝑme minerit eius in iuuētute sua.

Quamuis enim §.vii

plures sint miserie senectutis vt dictū est. sūt tñ aliqua que ipsam decorant Et primum est perfectior de diuinis ognitio Unde iob.xij In antiq̄s est sapia Et hoc p̄ diuinā lectionē.auditōez. meditationē diuinoꝝ Secundū ē de būanis seu agendis melior determinatio Ūñ iob ibidē In his qui multo sunt tpe est prudentia Cū eñ expientia sit magistra rer⁹ ⁊ senes plura fuerūt experti.iuuenes pauca.hinc est q̄ prudentiores sunt senes ⁊ difficulter in iuuenibus prudentia repitur Tertiū est matura ꝓsiliatio Juuenes eñ q̄ sanguine feruent.precipites,sūt in ꝓsiliis ⁊ ꝓpter inexperientiam rerū. Senes autē magis valent ꝓsiderare pericula que que ꝓtingere p̄nt. Ūñ dñs nō iuuenes sed seniores septuaginta instituit fecit.ad iuuandū moysen in regimine ꝓpli salomon seniores habuit in ꝓsilio suo.quoꝝ consilium optimum.quia non est secutus roboam filius eius.sed ꝓsiliū ꝑsumptuosum iuuenū.decez partes regni amisit.iij.Reg.xij. Quartum est reuerentie veneratio Debent eñ senes honorari ab oīb⁹.qđ̄ dñs mandauit dicens Leui.xix. Coram cano capite consurge Et ꝓpter hoc dicit apostolus.i.ad thi.v. Seniorē ne increpaueris. sed obsecra vt patrem Et propter reuerentiam quā habet ipa etas prudentiam ⁊ maturitatem aptiꝝ ponuntur in regimine q̄z iuuenes In cuius figuram p̄cepit dñs leuitas a vicesimo anno ⁊ supra portare onera tempi seu tabernacula a quinquagesimo vero annis supra vbi incipit senectus.seruare vasa tabernaculi,i.custodire ⁊ regere aīas.q̄ sūt vasa ecclesie ad recipiendum gratiam deputata.

Quintum est a passionibus sedatio.⁊ precipue carnalis concupiscentie. Unde dicit hiero. q̄ omnia vicia cum senectute senescunt Et sapi. quarto Eras senectutis vita immaculata ⁊ honesti si quis sit inueteratus dierum malorum ex continua assuefactione sicut fuerunt illi duo senes. qui falsse accusauerunt susannam de quibus dicitur Isa.lxv. puer centum annorum morietur scilicet morte eterna.⁊ proverb.xxij.adolescens iuxta viam suam ambulans scilicz sequendo appetitus suos cum senuerit non recedet a eo ea

Sextum est augmentatio meritorū. Quāto eñ q̄s plus viuit.tāto plā merita acq̄rere p̄t vñ et premia

De termino §.viii

vite vtrum possit abbreuiari vel prolongari. Et videtur q̄ non quia dicit psal. Ascendunt montes idest homines perfecti altitudine contemplationis et gratie,⁊ descendunt campi id est peccatores per latam viam in celum incedentes.in loco 103
cum quem fundasti eis.scilicet celi quo ad perfectos.inferni quo ad campos siue malos.qui illis sunt preparati. Fit autem hic ascensus et descensus per mortem. De quo subdit Psalmista dicēs Terminū posuisti quē nō trāsgredient̄ Et ad idē facit q̄d̄ ait iob.xiij Posuisti terminos ei⁹ s.vite q̄ preteriri nō poterunt.i. nec prolongari nec breuiari. Ingtrariū est q̄ dictū est p̄ Isa.ex pte dñi Ezechie regi Morieris tu ⁊ non viues.⁊ tñ additi sunt ad vitam eius.xv.anni Ut habetur Isa.xxxviij

Pro q̄stionis h⁹ declaratōe notandū q̄ termin⁹ vite būane p̄t ꝓsiderari tripliciter

Primo p̄ respectū ad actōis būane variatōz

Secōo p̄ respectū ad causaz secōaz seu naturalū operationem.

Tertio per respectū ad diuine dispositōis ꝓordinationem

Quātū ḡad p̄mū vtiq̄z termin⁹ būane vite ⁊ p̄ logari ⁊ abbreuiari p̄t Nā sic bñ vtēs bñficio recepto meret̄ sibi augeri.ita abutēs meret̄ eo priuari. Et iō q̄ peccāz male vtēt vita p̄nti.meret̄ ea sibi auferri. Juxta illd̄ qđ̄ dicit de q̄dā ficulnea infructuosa dñs ei⁹ cultori ipsi⁹.s.succide eam vt quid etiā terrā occupat Luc.xiij. Et propter hoc dī Job.xvij.dies mei breuiabuntur Et eccl.vij Ne ip̄eagas multū.ne morieris in tpe non tuo Exempla patent Genesis.vi.vbi dati fuerunt centū viginti āni vite būani generis,cū vz dñs

dixit Et cũq; dies eius centũ viginti ãni. ad hoc
s. vt reuerterent ad pñaz Sz q2 hoies abusi sũt
addẽres scelera maiora ablati sũt eis .xx. ãni Nã
trãsacꝫ centũ inũdauit diluuiũ Sic expoit bie/
ro. de pe. di. i. pdixerat Et ananias filꝰ azarie fal/
sue ppha. q2 pdixit tancꝫ ex pte dñi loqns reuer
sione ieconie filij ioachim cũ pplo suo qciꝫ de
captiuitate babilonica. cuiꝰ ꝓtrariũ ppheraverat
biere. ⁊ cõfregit cathenas quas bieremias in col
lo portabat ex mandato dñi in signum captiui/
tatis plenioris future. dixit illi bieremias Quia
pfidere fecisti istum pplm in mendacio. Idcirco
hoc anno morieris. ⁊ sic mortuus est vt habetur
biere. xxviij. Et paruulꝰ natus ex adulterio Da/
uid cum bersabee, pter pcm ipsius dauid ante
octauã diẽ mortuus est .ij. Reg. xij. Frequenꝫ. n.
puniunꝫ filij p pcis pntũ pena tpali ⁊ corporali
fm sententiã doctoꝝ. nunꝯ aũt pena spũali seu
gehẽnali Et ecõtra vita bonoꝝ meretꝫ plõgari
Unde eccl'. iij. Qui honorant patrem vita viuẽt
longiori Et ezechie reuertenti ad penitentiã ad
dita sunt anni .xv. vt supradictum est Et multis
patribus concessum est diu viuere, ppꝫ pbitatez
ipsoꝝ ⁊ vtilitatem aliorꝝ. q̃ fm viã nature viuere
nõ poterant Quantũ ad secundũ ẽt vita hoĩs
plongari ⁊ abbreuiari pt fm bern. oz. mino. in q̃
dã sermo Dicuntur autez cause secunde seu na
turales influentie dispositio aeris, pplexio corpo
ris. regimen vite ⁊ hꝰ Sicut eñ videmus fruc/
tus meliores ⁊ durabiliores nasci in vno loco q̃
in altero fm dispositionem terre ⁊ aeris ⁊ aspectũ
celi ad tales arbores Sic ⁊ sanius ⁊ diuturniꝰ vi
uunt hoĩes in vno loco q̃ in altero fm influen
tiam celi Cũ ⁊ de q̃dã insula circa extrema terre
dr q hoĩes ibi sanissime viuũt ⁊ multũ senescũt
nec mori pñt nisi ad aliã insulã trãs ferant Do
cet ⁊ experientia q̃ in ciuitate infecta peste morient
centũ in die. ⁊ in alia ciuitate simili, ppinqua. vel
cadẽ alio tpe nõ morient decem Ab vtero mris
plurimi adducunt diuersas infirmitates que vi
tam abbreuiant Unde ⁊ de xpo bieſu quia erat
optime pplexionat' dicunt sapientes q̃ sanissi/
me vixisset ⁊ valde diu naturaliter Regimẽ vite
si sit inordinatũ vitã hꝫ abbreuiare Unde ⁊ señ.
dicit plures occidit voluptas q̃ gladiꝰ Galienꝰ
Ypocratis interpres dicit Athletas quoꝝ vita ⁊
ars sagina est. nec viuere posse diu nec sanos esse
vt refert biero. de pfect. di. v. nec tales Ecõtra re/
gimẽ vite moderatũ diuturnã facit vitam. Cũ
Crisꝰ dicit Nihil sic salutẽ opatur. nil sic egritu/
dinẽ fugat sic moderata refectio. de pfe. dis. nihil
Quantũ vero ad tertiũ. s. dei preordinationẽ
terminus vite hũane adeo pfixus est vt nec pro
lõgari nec abbreuiari possit q2 dei pñiẽtiã preor
dinano infallibilis est Et fm hunc respectũ itel
ligit illõ Job supius allegatũ Cõstituisti termi
nos eoꝝ tẽ Et illõ ps Terminũ posuisti tẽ Et q2
vt dr in libro de causis Prima causa plus influ
it in causatum secunde cause q̃ ipsa causa secun
da Ideo cum deus sit prima causa omnium. ef/
fectus quicunꝯ secundarum causarum siue na
turalium siue a libero arbitrio procedentes ma/
gis subjciũtur ipsi prime cause scilicet deo q̃ ip
sis causis secundis Sed contingit aliquem ef/
fectum mortis vel infirmitatis vel alterius cãs
aliter esse preordinatuz a deo q̃ fm quod debeat
procedere a causis secundis. ⁊ tunc eueniet talis
effectus. non fm q̃ habet respectum ⁊ influxum
ab ipsis causis secundis. ꝑ fm q̃ est pordinatũ a
deo Et fm hoc intelligit illõ sap. iij. de imatura
morte iusti que non erit fm causas secundas Ra
ptus est ne malicia immutaret intellectum eius
aut ne ficto deciperet animam illius. Et infra.
Placita erat deo anima eius. ⁊ ideo festinauit eã
educere de medio iniquitatũ p mortem Et econ
tra aliquando ꝯingit. sicut mors ezechie. q̃uis
fm causas secundas. videlicet dispositionẽ natu
ralẽ corpis. ⁊ demeritum eiꝰ, ppꝫ pcm̃ superbie vl
ingratitudis tũc euenire deberet q̃m dixit Isa. ei
Morieꝝ tu ⁊ nõ viues Isa. xxxviij. hito respectu
ad cãs scdas Cm̃ q2 in pordinatõne dina erat vt
supuiuerez adhuc quindecim annis. dicuntur ei
additi quindecim anni quibus postea vixit Nec
tamen Isaias dixit falsum Ezechie significans
eum moriturum. quia ppheravit hoc ex dei reue
latõe fm q̃ ille effectus mortis erat, in causis secũ
dis fm quas omnino erat futura Reuelat ei dꝰ
pphetis suis aliq̃ nõ simplicuer fm q̃ sunt futu
ra in seipsis. idest cm̃ fm diuinã pordinatõez sed
fm ordinẽ quẽ hãt ad causas secundas cm̃. ⁊ iõ
si aliter ꝓtingit q̃ dicant. non propterea falsũ di
cunt fm tho. se. se. Sicut etiam si medicus fm
oĩa signa ⁊ regulas medicine predicit aliquẽ de
sua infirmitate moriturꝫ q̃m nõ moritur dõ mi
rabiliter eũ sanãte Et astrologus pdicit siccitatẽ vl
inũdatõez mltã fm influxũ pstellationũ Si hoc
non venit non dicunt falsum. q2 loquũtur scdm
causas secundas sed deus pt eas ĩmutare vt pla
cet Aliquando vero ita se habet preordinatio ad
aliquem effectum fm q̃ ipse ꝓcedit a causis se/
cundis ⁊ ad hoc facit quod dicit gre. xvi. moral.
sup illud Job. sublati sunt ante tps suũ q̃ creãs
nos ⁊ ordinans oĩpotens deus iuxta singulorũ
merita disponit terminum vite vt vel malus ille
breuiter viuat ne multis bene agentibus noccat
vel bonus iste diutius in hac vita subsistat vt ml̃
tis boni operis adiutor existat vel rursum malus
longius differatur in vita vt prauа adhuc opa/
augeat Et quoꝝ tẽptatõe purgati iusti veri/ vi
uant. vel bonꝰ citiꝰ subtrahat Ne si diu hic vive/
rit eiꝰ innocẽtiaz malicia corrũpat. sciendũ tm̃ q̃a
benignitas dei est pcõrib; penitentie spacium

Capitulum Primū

largiri Sz q; accepta tpa non ad fructū penitentie ſ ad vſum iniquitatis vertunt de diuina mia mereri poterāt amittūt. cuius oipotens de⁹ tps vniuſcuiuſq; ad mortē pītiat q ei⁹ vita terminat nec alio tempore ꝙſq; mori poterit niſi ipo q mori. Exponit g illō dcm iob. qz. ſ. ſublati ſūt mali añ tps ſuū. ſ. q ipſi ſpabāt viuere qz nunq; credūt mori. Nec qz ſcire nō poſſum⁹ qd ſit in pordinatione dei de fmino vite nē. ſcim⁹ āt ip̄m vel le nos ꝓſeruare vitā fm bñplacitū ſuū. Ideo in ꝓſeruatōe vite debem⁹ nos regulare fm cauſas ſe cūdas. nō tñ vrēdo ſuplitiōibꝫ vel incantatōibꝫ vel trāſgreſſioibꝫ alicui⁹ p̄cepti dei vel eccē ſeu regule q ad religioſos. ex ſi p hoc mors vitaret. qz inde mors aie ſeqret. Dicit āt aug⁹. q ſi vna aia peat inumerabiliū corpoꝝ mors huic dāno ꝓpari nō ꝑt. xxxij. q. iij. ſi hēs. Sz cauēda a ꝓtrarijs vrēdo medicinis bitando in locꝫ ſanis. ſubtrabē do ſe a locꝫ infectis pēſte. Licitū ē cuilibz cū nullo iure, phibeat niſi q̄s cēt curat⁹ in loco infecto peſte. Cal' em̄ deſerere nō poſſz plebē ſuā ꝓp' peſtē niſi ꝓuiderit de vicario idoneo. Et in caſu ēt extreme neccitatꝫ corpal' vel ſpūal' vbi alij nō adeēnt. q̄libz teneret iuuare de eo qđ ꝑt. nō obſtāre infectōne peſtis cum ſe offert talis neceſſitas. Hoc etiā cōfirmat gratian⁹ dicēs. cuius certiſſime ſciam⁹ neminē vltra fminū ſibi a deo p̄fixū cē victuꝝ. oibꝫ tñ lāguēribꝫ nō incōgrue medemur. xxiij. q. iij. nabuchodonoſor. §. fi.

Circa mortem .§.ix.

ipſam tria ſunt videnda. Et primum eſt q mors ꝓpria eſt debite expectāda. Secundū eſt q mors aliena eſt eq̄namit tolerāda. Tertiū ē q mors ipa eſt freqnt rememorāda. Quantū ad primū ſciē dū q mors debite expectat. cū ad eā q̄s debite ꝓpat. Ihū dns ait. Eſtote parati qz neſcitis diē neq; horā. Propterea incertā voluit deus nobis eē horā mortis. Primo quidē vt hō viuat puri⁹. qz vt dicit cipria. Qualē te inuenit dns cū vocat talē te iudicat. de pe di. i. c. nunq̄d. Stulti āt ē viue in illo ſtatu in q̄ quis nō vellet mori. Et cum de momēto in momentū hoc poſſit accidere. nō debz vrgere ad pure viuendū propter h⁹ incertitudinē. Ecōa rō vt hō opet cōmuniter ꝓfis vtili⁹. Si ſciret enī hō in breui ſe moriturꝫ. a mltis hominis deſiſteret que tendunt in vtilitatē alioꝝ. vt ſibi ſoli vacaret qđ tñ non ꝓgueret. Ihū cuidam ſancto viro qñ fuit ei reuelata mors inde ad certum tps futura. dictum eſt ei ab angelo. Age qđ agis. operare qđ operaris. vt refert gre. in li. dialogoꝝ. Tertia rō eſt vt quieſcat homo humanius. Si. n. quis ſciz ſe diu victuꝝ. ꝑſeq̄ret odia et vindictas et iniurias. et ſi ſcirent homines ſe cito morituros multi nimis melancolice viuerent. et alios ex hoc amaricarēt et tediarent. Prime due rationes ſunt b. tho. in ſū. Debet aūt ipſa mors expectari non ſolum patienter ſed letanter. quod faciebat p̄s. ꝑ hoc orans et dicēs. Educ de carcere aiam meam. Ubi ꝑt notari triplex cā. ſiue rō q̄re mors non debet timeri ſ deſiderari. Et prima eſt qz in vita pīti aia in corpe manet. vt in loco obſcuro. tedioſo et piculoſo. cuiuſmodi eſt carcer. Tenebroſi enī inuoluimur ait Io. Miſerijs repleti et laboribꝫ. Iuxta illud Eccle. ij. Cuncti dies eius laboꝝ et erūnis pleni ſunt. Periculoſis ſubiacimur mortis criminalis et ēternalis ſicut qui ſtat in carcere. eſt multotiens ī periculo vite. Propt' quod clamabat apoſtolus. Infelix ego homo q̄s me liberabit de corpore mortis huius. Et ꝑſal. Pericula inferni inuenerūt me. Secunda rō mortē letanter expectādi eſt proter pleniorē actionem diuinoꝝ cognitionem et dei laudationem. Unde ſubditur. Confitebant tur noī tuo. Non em̄ aia ꝓfitetur deo et laudat eum et ꝙtēplat' vt vellet propter grauamē corpis. Unde dicitur Sap̄. ix. Corpus qđ corrūpitur aggrauat aiam et dēmit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Et propter hoc b. andreas pendens in cruce orabat liberari ab hoc onere. ſ. corporis qđ aliqñ a cōtēplatione impediat propter neceſſaria vite. Tertia eſt propter bonorum conſecutōnem. Unde dicit p̄s. Ne expectant iuſti. ſ. in alia vita. Bti aūt mortui qui in dño moriuntur. Apoc. xiij. Si bti ergo omni bono pleni. Et ſeneca mors timenda non eſt. quam imortalitas anime ſequitur. Si cur autem repoſita eſt corona iuſticie bis qui diligunt aduentum dei ſcilicet per mortem vt dicitur. ij. ad tim. iiij. Ita et timere habet de pena qui quaſi inuitus migrat a ſeculo. Unde cipri⁹anus hoc reprehendens dicit. Quam prepoſte; quāq; puerſum eſt vt cū voluntatē dm̄ fieri poſtulemus. qñ vocat et accerſit nos de hoc mūdo. non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus. Obnitimur et reluctamur et pulcatiū more ſuo; cū triſticia et merore añ ſpectū dm̄ ducimur et volum⁹ ab eo p̄mijs celeſtibꝫ honorari ad quē venimus inuiti. xiij. q. ij. cū ꝓpoſte; Expectat debite ipa mors ſi pia ꝓpatio fiat fm dm̄ hortamētū dicēs. Lu. xij. Sint lumbi vri p̄cincti. et lucerne ardētes in manibꝫ veſtris. et vos ſimiles hoibus expectātibꝫ dm̄m ſuū. Ubi tria p̄nt notari. Primū ē a vicioſ' delectatōibꝫ abſtractio. ibi. Sint lūbi vri p̄cincti. In lūbis. n. ē mot⁹ delectatōis veneree. ꝓp' qđ dr̄. Job. xl. q fortitudo eius. ſ. diaboli eſt in lūbis eius. Cictura āt ē q̄dā reſtrictio lūboꝝ ſignans mortificatōez delectatōis. Secundū eſt in opibꝫ ſeruēs dilcō. ibi. Lucerne ardētes ī manibꝫ vris. Lucerna ſignat mentē ſiue ꝓſciaz. Ignis ardēs ſeruēs ē charitas. Iuxta illd̄. Lu. xij. Ignē veni mit. in ter. Man⁹ ſūt opa. Tertiū ē viua vigilatio. ibi. Et vos ſimiles ho. ex. Vigilāt. n. tales nō

solum in prima vigilia. sed in secunda ⁊ tertia. ⁊ quousq; veniat dñs Est enim prima vigilia etas iuuenturis. secunda virilitatis. tertia senectutis In qualibet autem etate debet quilibet vigilare in colendo bonis operibus. ⁊ expectando dñi aduentum Signanter autem dicit expectantibus s. contra illos qui in patientia moti nolunt expectare. ⁊ preuenire dei aduentum. inferentes sibi ipsis mortem. quod nullo modo licet neq; propter quamcūq; miseriā vel tribulationē mundi euadendam. vt fecit Saul. i. Reg. vltimo. Et catho Nec propter peccatū quodcunq; puniendum. vt iudas qui laqueo se suspendit Act. i. Nec propt quodcunq; peccatum euadendum vt fecerunt q̄dam mulieres ne violarentur a quodam tirāno vt habetur in hystoria ecclesiastica. Nec propter quācunq; aliam cām vt expresse dicit aug. in. i. de ci. dei. ⁊ xxiij. q. v. si non licq; Et de hac matia plenius in. q. pte. in tractatu de homicidio Ut. n. dī Ec. xi. Dulcis ⁊ vita a dño deo Unde inferre sibi mortem est auferre quod dei proprium est Nam et si iudex siue rector iuridice occidit hoc vt dei minister agit. et ideo nō male facit. xxiij. q. v. qui malos Nec est contra qđ dī sap. i. Deus mortē non fecit Intelligitur enim mortem. i. cām mortis s. peccatum Unde subdit Nec letat in pditione viuorum

Secūdo vt dictū .§. x

est mors alioq; est equanimiter toleranda Et circa hanc quidē Ex passione est moderate lugendum Ex desperatione a nimia tristicia cauendū. Ex dilectione efficaciter subueniendū Quantum ad primū dicitur Eccl. xxij. Defecit enim lux eius Unde ⁊ dauid non solum mortem sibi dilectissimi ionathe defleuit. sed ⁊ mortem saulis sibi inimicissimi qui cū psequebatur. pro eo q; ipse unauit vt habetur. ij. Reg. i. Et de beato ambro legitur. q; cum audiebat mortem alicuius sanctiviri amare flebat. tū quia precesserat eum ad p̄miū tum quia subtractum esset a fidelibus tale auxiliū. cū paucissimi boni. reperiant Et eccl. xxxviij dicitur In mortuum produc lachrimas. ⁊ quasi dira passus incipe plorare Nec est contra qđ ait Apls. i. ad thessa. iij. Non contristemini de dormientibus. i. mortuis sicut ⁊ ceteri qui spem nō habent Et illud qđ ait Crisо. xxij. q. ij. vbicunq; sepeliamur domini est terra et plenitudo eius. s. quod oportet fieri efficiatur. lugere autem ⁊ deplorare ⁊ lamentari eos qui de hac vita recedunt ex pusillanimitate contingit. Nam vt dicit gratianus in. §. immediate sequenti Hoc intelligit cum fit per desperationem future resurrectionis vt patet ex ipsis verbis apli Vel etiam cum inordinate hoc fit vt a gentilibus. clamando ⁊ lachrimando. ⁊ carnes lacerando. ⁊ hi. Sed pietatis affectu ⁊ humanitatis intuitu mortuos lugere non prohibemur. sicut nonnullos sanctorū aliorum exequijs pias lachrimas impēdisse legim⁹ vt de be. martino ⁊ dñico ⁊ alijs Secūdo dico q; nimia tristicia pter mortē cuiuscunq; est cauenda Unde eccle. xxxviij. dī Ne dederis in tristiciam cor tuū. s. nimiam ⁊ repelle eam a te. Neq; enim ē ecōuersio. s. ad vitam. ⁊ huic nihil pdes. s. mortuo. ⁊ teipsum pessimabis Et paulo supi⁹ rōnem assignans pessimationis dicit Ab tristicia enim festinat mors. i. corporis. ⁊ coopiet virtutem s. animi ⁊ tristicia cordis flectit ceruicem Et p̄m hoc intelligit dictū ciprani. xiij. q. ij. q̄d p̄posterq; nobis q̄z ipsis minimis ⁊ extremis quotiens reuelatū ē q̄d frequēt atq; manifeste de dei dignatiōe p̄ceptū ē. vt p̄staret assidue. vt publice p̄dicatē fīdes nō esse lugēdos assertione dñica. de seculo liberatos. cū sciamus illos nō amitti. ⁊ p̄mitti Loquitur enim de lugentibus ex desperatōne seu cū nimia tristicia Nec obstat q; iacob patriarcham defunctū planxerūt egiptij septuaginta diebus et postea filij ei⁹ in terra chanaā septē diebus Gen. l. q; filij isrl' moisen defunctum plāxerūt. xxx. diebus Deu. vi. nā vt dicit gran⁹. xxvi. q. i. Vlta p̄mittebant in vt. test. illis tanq; ip̄fectq; tpe pfectionis gratie eliminata sunt Omnia etiam in figuram contingebant illis que nunc cessant Unde ⁊ xps p̄solās viduā lugētē defunctū vnigenitū q; portabat ad sepulturā dixit Noli flere Luc. vij. Ssūt aūt assignari decem rōnes p̄p̄ quas q̄s debet ⁊ potest consolari ⁊ nō nimis ꝓtristari Prima rō est q⁹ deus vult sic Nō g̃ debes eius resistere voluntati Ut̄ aug. Nihil est qđ dī illa aula sūmi ⁊ eterni non egrediatur inuisibilis imperatoris Et etiaz tu petis in oratione. fiat voluntas tua. q⁹ voluntas dei est prima causa oīm rerū. nec p̄t inueniri rō quare sic vult p̄m magistrū in primo sen. placeat igit̄ homini q̄cq̄d placet deo. ⁊ ob hoc q⁹ placet deo ait seneca Secunda ratio est quia quelibet creatura est dei Ad Ro. xiij. Siue viuim⁹. siue morimur. dñi sumus. ⁊ ideo sicut non debet tristari si is qui mutuauit aliq̄d. illud reperit. sic nec de morte proximi tui Unde dicit biero. Nil abstulit tuū q̄ dignat⁹ est recipe. p̄p̄riū Et augu. dicit qui perfecte diligit deū. non contristatur de morte cuiuscunq; Et Job. i. Dñs dedit dñs abstulit ⁊c. Tertia ratio ē. quia statutū est hoibus semel mori. ad hebreos. ix. Et bern. dicit sup illud proprio filio non pepercit Si igit̄ nō pepcit figulo nunquid poet figmento Si g̃ cōe est hoibus mori nō debes ꝓtristari si filio tuo accidat illud Et ambro. in li. de bono mortis Quid absurdius vt id quod scis omnibus esse prescriptum quasi speciale deplores Quarta rō ē q⁹ mors liberat homine a miserijs huius vite Unde dicit salomon

Capitulum Primū

Ecc.ij. Cūcti dies eius laborib⁹ & erūnis pleni sunt. nec per mortē quidē requiescit Et ideo nr̄ saluator in morte lazari fecit festum dicēs Lazarus mortuus est & gaudeo Sed in resuscitatione eius lachrimatus est p passionē. q⁹ reuocabat eum ad miserias huius vite Unde dicit aug. in li. de visitatōe infirmor⁹ Omnes desiderabil'. o mors oīm pñtū malor⁹ finis. o mors labor⁹ clausura & quietis initium Quis posset cogitare tuas vtilitates br̄itudinū Naz male mori nō ē xp̄ianor⁹ quor⁹ mors est viuere in xp̄o. Et ratio est. quia dicit p̄s Apud te ē fons vite Quinta ratio est. q⁹ de⁹ oīa nouit. & videt quid est melius p hoīe. & ō tal' morit̄ q̄ si remaneret in vita faceret mala. & esset de reprobandis cū sit de electis Uel si non ē de electis fecisset peius Unū dr̄ Sa. nū Raptus ē ne malicia īmutaret intellectū eius & ne fictio deciperet aīam illius Fascinatio. n. nugacitat⁹ obscurat bona & cē Sexta rō est q⁹ tua accidia & tristicia ei nihil prodest De quo est exemplū. q̄. Reg. vj. Ubi dr̄ q⁹ dauid donec filius suus infirmaret̄ur stabat in tristicia & planctu, post mortē vo filij incepit excludere a se tristiciam & planctū et posuit se ad comedendū Et interrogatus quare hoc fecisset Rñdit q⁹ ante mortem eius forte potuisset impetrare a deo per planctū suū sanitatē filij' q̄d non potest fieri post mortē Septima rō est quia nocet tibi talis tristicia Ideo dicit Ecc. xxviij. Repelle tristiciam a carne tua. neq⁹ enī erit reuersio illius. & te pessimabis Dum enim homo tanta tristicia absorbetur. animū non habet liberum ad orandum pro eo quem luget Octaua rō est q⁹ multi sunt qui damnantur. ppt̄ amorem amicor⁹. quia sm aug. sup̄ gen. ad l'am Sepe offenditur deus ne offendatur amic⁹ Vulti enī dānantur. ppter filios vel vxores & sil' Et iō cū hoc sit tibi incertū an si viuisset filius tuus ipse fuisset causa damnationis tue. ideo nō debes tristari. Nona rō est q⁹ resurget Unū ap'lus. i. ad Thes. iiij. Non contristemini de dormientib⁹ sicut ceteri qui spem non habent Et. xiij. q. ij. q̄ p̄cepto rum Et ambrosius Cessabunt lachrime mee cē. Et ideo dicitur ecclesiastici. xxij. Modicum plora super mortuum Decima ratio est quia si ipse qui mortuus est. reperit se in bono loco. debes letari. quia orabit pro te Augu. Sicut enim amici nostri a torrente voluptat⁹ inebriantur vt nostri non obliuiscantur. Tertio mortuis est efficaciter subueniendum Unde eccle. xxviij dicitur. Contege corpus illius. s. mortui. & nō despicias sepulturā illius Unde & thobias multū deo placuit in sepeliēdo mortuos Sed nō min⁹ subueniendum est anime orando & alia bona p ipso faciendo. Et ad hoc facit quod dicitur. xiij q. ij. qui diuina vocatione ab hac vita recedūt. cū psalmis tm̄modo & psallentium vocibus debēt ad sepulcrum deferri Sufficiat autem q⁹ in spe resurrectionis xp̄ianor⁹ corporibus famulatus diuinor⁹ impedit̄ cāticor⁹.

Tertiuz principa §. xi

le est q⁹ mors est frequenter memoranda Unde dicitur eccle. xxviij. in persona mortui Memor esto iudicij mei scilicet mortis. sic enim erit & tuū mihi hēri & tibi hodie Hinc & Plato Summa sapientia est meditatio mortis. Valet enim ad multa huiusmodi recordatio. Propter quod dicitur eccle. vij Melius est ire ad domum luctus q̄z ad domum conuiuij In illa enī finis cunctor⁹ admonetur hominum & viuens cogitat quod futurum sit Et primo quidem valet ad mundi contemptum Juxta illud Hiero. ad paulinum Facile contemnit omnia. qui semper cogitat se esse moriturum. Contemnit sane memorans mortem. carnis delicias. cum sit a vermibus consumenda. Juxta illud eccles. x. Cum mortuus fuerit homo hereditabit serpentes & vermes Cōtemnit mundi honorificentias quia vt dicit p̄s. Cum interierit scilicet homo. non sumet omnia. neq⁹ descēdet cum eo gloria domus eius Unde et basilius ad reprimendum motū elatōis & glorie. cū in diebus p̄cessionis in pōtificalib⁹ eēt ornatus. ordinauit aliquē ex suis familiaribus sibi dicere Pater iube perfici sepulchr̄um tuum q⁹ nescis quādo moriturus es Contemnit talis mūdi diuitias cū ex eis nil valeat portare Juxta illud Job. Diues cū dormierit nihil secū affert aperit oculos suos & nihil inuenit. Scō valet mortis recordatio ad labores sufferendum Job iij. Quasi effodientes thesaur⁹ gaudentq⁹ vehementer cū inuenerint sepulchr⁹ Effodientes thesaurum multum laborant vt inueniant ipsum. quem sūme desiderant Et quia antiqui in sepulchris suis faciebant thesauros abscondere. iō tales effodientes cum inueniūt sepulchrū gaudēt nihil curantes de labore. sperātes q̄citius ad thesaurum quem optabant peruenire viso sepulchro Sic desiderantes thesaurum superne vite cum considerant q⁹ per mortem cito ipsum obsequētur fortiores reddūntur ad labores & passiones intelligentes illud Ap'li ad Ro. viij. Nō sūt condigne passiones huius temporis ad futuraz gloriam que reuelabitur in nobis Hinc & aug. in sermone. Quicquid leuit pro nomine xp̄i. si vinci p̄t tollerabile est si vinci nō p̄t migrare hīc faciat. non auferat sed accelerat ipsam requiem. ipsam dulcedinem. que cum venerit sine fine erit

Valet tertio ad peccatum cauendū vt dicitur Ec. vij. In omnib⁹ opib⁹ tuis memorare nouissima tua. & in eternū nō peccabis Sicut ecōuerso dr̄ Ezech. i. Sordes eius in pedibus eius. sordes peccatorum eius. s. aīe in pedib⁹. s. affectuum

Nec est recordata finis sui. Cū em̄ quis ꝓsiderat mortē: delectationē omnez peccati deficere sentit Et cum punctionē audit dicente dño Apo. xviij Quantum se exaltauit & in delicijs fuit. tm̄ date ei tormentum & luctum. cauet sibi a peccato. Et ad hoc Io. damasce. ponit talem similitudinē Quidam dum a facie vnicornis ne ab eo deuorar̄ velocius fugeret. & in quoddam baratrum magnū cecidit. Dū āt caderet manibꝰ arbusculā ḡndaz apprehendit in basi quadā lubrica & instabili pedes fixit Respicies vo vidit duos mures vnū albū alterz nigrū incessanter radicē arbusculę quā apprehenderat corrodentes. & iam ꝓpe erat vt ipsam abscinderēt In fundo āt barathri vidit draconē horribilē spirantē ignē & apto ore ipm deuorare cupientē Sup basim vo vbi pedes tenebat vidit ḡmoz aspidū capita inde ꝓdeuntiū Eleuans āt oculos vidit exiguū mellis de ramis illius arbusculę exire. oblitusqꝫ periculi in quo vndiqꝫ positus erat. seipsum dulcedini illius modici mellis totum dedit Quis igitur hominez istum nō iudicaret insanum. qui ita attēdit ad illud modicū delectationis habendus ꝙ tam multiplicis periculi obliuiscitur. tanqꝫ cecus esset ac ipm nō videret Et ideo orabat ps dicēs. Illumina oculos meos ne vnqꝫ obdormiaz in morte. i. in ꝓsideratione & memoria mortis Nequādo dicat inimicꝰ meus. s. diabolus prevalui aduersus eū. s. per peccatum Unicornis igitur mortis tenet figuraz ꝙ homines semper persequitur & apprehendere cupit Unde dicitur Job. xxxix. Numquid volet rinoceros seruire tibi Rinoceros est vnicornis. et ille non vult alicui seruire. ꝙ mors nemini vult subijci seu parcere. ita vt eleuantē etiam cornu in ventrē figēs interimat ꝙ. s. mors quemcūqꝫ virtute vel scientia vel ptāte magnum interimit Barathrum siue fossatum mundus est omnibus malis plenus Arbuscula vniuscuiuscūqꝫ est vita que per horas diei & noctis quasi ꝑ murē album et nigrū incessanter ꝓsumitur & morti approximat. Basis quatuor aspidum corpus est et quatuor elementis ꝓpositum. quibꝰ inordinatis corpis ꝓpago dissoluit Draco terribilis est infernus cūctos deuorare cupiēs Dulcedo ramusculi mellea est delectatio fallax mundi. per quā homo seducitur ne suum periculum intueatur Et sic dum mundi delectationibus vacat. & se moriturum non considerat. ꝓsūpta radice arbusculę et basi dēstructa. in fossatum cadit & ibi desideriū pcōz perit Sed dum mortem bene recogitat apprimā. mel dimittit delectatiōes mundane. et pcm̄ & periculū euadit Et ideo dī Eccl. xxviij. Memor esto nouissimoꝝ tuoꝝ & noli obliuisci. Et sic ꝑ intelligi illud a saluatore nr̄o parabolice dictum. Recūbe in nouissimo loco Lu. xiij. i. reqesce. in ꝓsideratione mortis.

Nota ꝙ tripēr .§. xii.

est mors spūalis. scilicet
Mors criminalis in vese cōis
Mors claustralis ꝙuersationis.
Mors infernalis cruciatōnis

Quantū ad primū dr Ezech. xviij. aia q̄ peccauerit ipsa morietr per pcm̄ occidit bō aiam suam Ubi nota ꝙ peccatoz assimulat̄ mortuo. ꝓp̄ tria s. primo ꝓp̄ ꝓsilez defectū. ꝓp̄ ꝓsilem effectū. ꝓp̄ ꝓsilem aspectū De primo morīēte corpe talis ē ꝓcessus i deficiēdo Primo corpꝰ dist̄ perat̄ & discraciat̄. scdo infirmat̄. tertio morīt. quarto portat̄ extra domū. qnto sepelīt̄. sexto a vmbis ꝓsumitur Isto mō aīa primo distē peratur discraciat̄ p̄ tēptatōem & cogitationē de pctō Scdo infirmat̄ p̄ comitantē delectatōez Tertio moritr p̄ ꝓsensum Quarto asportat̄ & elongat̄ ab hoīb̄ p culpe sue abhoīatōez & diffamationē apud hoīes Quinto sepelīt̄ p malam ꝙsuetudinem. Similit̄ ei terra vel lapis superpositus onerat & opprimit corpus vt non surgat etiam si possit Ita mala ꝙsuetudo que est quedam moles grauissima. opprimens & incitans hominē ad peccandū Unde aug. viij. li. confes. c. v. Ex peccati est viciosa consuetudinis qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus. eo merito quo in eam volens illabitur Et in eodez li. loquens de statu peccati ante baptismū suum ait Suspirabā inquit ligatus non ferro alieno sed mea ferrea voluntate. Ipse meum tenebat inimicus & inde mihi cathenam fecerat Constrixerat me quippe ex voluntate peruersa. & libido. et dum seruit hbidini. facta est consuetudo. & dum ꝙsuetudini nō resistitur facta est necessitas. Hec aug. Et hec consuetudo peccandi comparatur sepulture lazari ibm eūdem in sermone dñi in mōte li. i. c. xij. Et sicut videtis illis maximis & nobilibꝰ fiunt sepulchra honestissima de marmore vel de alijs lapidibꝰ honestis seu lignis. cū picturis & figuris. q̄ simul ornant & honorant Ita illis magnis & potentibus mortuis p̄ peccatū. faciunt adulatores sepulchra dealbata & depicta. i. palliantes & ornātes & excusantes & mo ꝓmendantes peccata potentū Quia laudat̄ pctōr in desideriis aīe sue & iniquus benedicitur Et isti vident eos honorare & ornare & ita faciunt sed tamen simul cū hoc onerāt & opprimūt miseros. vt nō resurgāt p̄ penitentiam de peccatis Unde multum notat gre. nij. morali. c. xij. ꝙ christus tres mortuos suscitauit. puellā in domo. iuuenez in porta. lazar̄ in sepulchro Quartum vero mortuum difficile nunciante cogscit. sed eum non suscitat. qz valde difficile est vt de bis qui post vsuz maxime ꝙsuetudinis in adulantiū lingue excipiūt. a mort̄ sue morte reuocent̄. de quibꝰ etiam dr Finite mortuos sepelire mortuos suos Mortui. n. mortuos

sepeliūt cum pctōres pctōrez fauoribꝫ premūat. Erat autē lasar mortuus. ꝫ nō sepul⁹ mortuus sed a fidelibus mulieribus cuꝫ pietate sepultus

¶ Sexto corpus mortuū a vermibus ꝯsumit ⁊ mens priuata vita gratie. a verme ꝯscientie de spēcatōis ⁊ finalis ī penitentie corroditur ⁊ mor tetur Sic ergo quēlibꝫ peccatum dicitur mors ꝓpter ꝯsimilem defectum vel ꝓcessum deficiendi Sic eā intrat in aiaz sicut mors in corp⁹ Ro. v. peccatū intrauit in mundū et ꝑ peccatum mors

¶ Octo ponitur peccatū mors ꝓpter ꝯsimilem effectum Mors nāqꝫ facit corpus rigidum ⁊ fri gidum ⁊ fetidū. putridum ⁊ horridum. turbidū terreū atqꝫ ponderosum Isto mō peccatū morta le facit aiam rigidā ⁊ supbam ⁊ inobediētem ad deū ꝓuer. xviij. Cū obsecratōibꝫ loquitur paup ⁊ diues. i. superbꝫ effabitur rigide Frigidam ꝑ inuidiā quam vocat ꝓpria malicia Hiere. vi Sicut frigidam facit cisterna aquā suam. sic frigidam facit aiam malicia sua Fetidam ꝑ luxuriā Isa. xxxiij. de cadaueribꝫ eoꝝ ascendet fetor. Putridam per gule inmoderantiam per quaz sensus ⁊ ratio sopiuntur ⁊ sepeliuntur ⁊ homo in asinū ꝯmutat Hiere. xxij. Sepultura asini sepelietur putrefactus ⁊ proiectus Terrenā per auariciam que nihil sapit nisi terrena vt dicatur tali anime sicut ꝛalpe dixit natura. ⁊ serpenti dixit de⁹ Geñ. iij. Terram comedes cunctis diebus vite tue. Pigram per accidiam. que nihil boni operat ꝓuer. xiij. Vult ⁊ non vult piger. aia aūt operantium impinguabitur Et sic quenienter pctōr vocatur mors ꝓpter ꝯsimilem effectum Ro. vij. Peccatuz vt appareat peccatum per bonum mihi opatū est mortem. vt fiat supra modum peccans peccatuz per mandatum

¶ Tertio propter consimilem affectum Quantūcunqꝫ eā homo fuerit amabilis pulcher ⁊ delicatus. statim post mortē erit horribilis. turpis. ⁊ abhominabilis. ⁊ a cōione hominum seperandus Sic anima peccatum pulcherrima ⁊ formosa esse videtur Juxta illud Cā. iij. Pulchra es amica mea ⁊ macula nō est in te Sed per peccatum spoliatur gratuitis ⁊ vulnerata tur naturalibus. fit fetida ⁊ abhominabilis coram deo. vt dicat illud Ezech. xvi. Ecce omne caput vie edificasti signū ꝓstitutionis tue ⁊ abhominabilē feciti decorem tuum Et tunc per peccatū anima misera seperatur a cōione fidelium ⁊ ab amicicia dei ⁊ angelorum bonorum ꝓuer. xxij. Miseros fecit populos peccatu⁹ Fatuissimus operarius est ille qui difficillimis laboribus se fatigat. ⁊ tñ nihil sti pendij vel mercedis in fine reportat. qt laboribus periculis difficilibꝫ se exponūt homines pro peccato. isti pro voluptuanbus. illi pro cupidi tatibus. isti pro vanitatibus. inexplicabile est di cere Et quod erit stipendiū. certe mortis supplicium ⁊ infernale suspendiuz Ro. vi. Stipendia peccati mors. Et ideo postqꝫ salomon premisit Sapientie. i. Nolite zelare mortē in errore vite vestre. signāter subiunxit ne ꝫ acquiratis ꝑditōem in opibꝫ manuum vestrarum. q. d. Nullum aliud lucrum habebitis per peccatum Et quia manus ē organum organorum hominis sicut dī. ar. ō aīa ideo male operationes quecūqꝫ potest homo exercere. per opera manuum suarum prohibentur

Quātū ad secū .§. xiii

dū Sancta religio figuratiue vocatur mors Illi vulgariter regulares dicunt mortui. ⁊ seculares viuētes Cū malus secularis ē vere mortuus. ⁊ bonus religiosus vere viuens. Nā malo seclari dī Apo. iij. Nomē hēs qꝫ viuas. ꝫ mortuus es Et de scis dī ij. Cor. vi. quasi morientes ⁊ ecce viuimus. Mortui aūt sunt pctō viuētes āt deo. iuxta illd Ro. vi Et illi mateuos quidē mortuos esse pctō viuētes āt deo in xpo Ihesu Quare autē religiosi mortui dicantur. pñt aliqua ꝯgruitates adduci

¶ Prio eā tanqꝫ moriturus ꝯdit testamētū suū in quo legat aiam deo. corpus tumulo. facultates habitas ⁊ habendas resignat mūdo Executores autē istius testamenti constituit prelatos suos. quoꝝ custodie tā corpus suū qꝫ aiaz tradit. Jtē moriturus incipit amittere calorē suū naturalez postea vsū sensuū exteriorꝝ. sicut visus auditus ⁊ huius modi. tandem vltimo motū suum ꝓpriū. ita qꝫ si moueri ꝺbeat de loco ad locū oportz qꝫ hoc fiat ꝑ aliquos nō per seipm. pānus ei tribuit breuis ⁊ in certa mensura ⁊ sic finaliꝫ abscondit in sepulchro Isto modo moraliter ingrediēs religionez Primo amittit oēm calorem naturalē ⁊ mundialem amicoꝝ ⁊ parentū. quo possit a mūdi contemptu ⁊ sancta ꝓtemplatione retardari. Secō amittit quasi vsū sensuū exteriorꝝ. per honestam ⁊ religiosam custodiā vz visus. audit⁹. tactus ⁊c Tertio perdit q̄si loquelam ꝑ silentium locis ⁊ tpibꝫ conuenienter seruatum Silētium namqꝫ iuuat ad mentis refectionē ⁊ grām ꝓsequendam Jn cuius figura zacharias mutus genuit iohēz .i. grām Lu. i. Quarto ꝑdit motū ꝓpriū. s. voluntatem. qz nusqꝫ se mouet aut alio vadit nisi ꝑ obedientiā vel licentiā ꝑlatoꝝ Quinto sibi tribuit pān⁹ modic⁹. qz hītus vilis ad nccitatē non ad supfluitatē Et sexto tandē absconditꝫ in claustro q̄si in sepulchro suo. ne ꝑ seculi tumultus a sanctis occupatōibꝫ ꝓturbet Unde istis mortuis dī Col. iij. Mortui em̄ estis ⁊ vita vra abscōdita est cum christo.

Quantū ad .§. xiiii

tertiū dico qꝫ tertia mors ē infernal⁹ cruciatōis. ⁊ hec est ecōuersio de cestāda De q̄ pa. sicut omes in inferno positi sunt. mors de palcet eos Duis est stolidissimū pec⁹. ⁊ inter alias ꝓditiones hoc hz

q̄ si sit in domo accēsa nullo mō exit ab igne sed magis ingerit se igni Sic dānati in īferno sic effici sunt stolidi. & p̄ maliciam obstinati. q̄ de inferno q̄ est eis quasi dom⁹ accensa nunq̄ exibūt. Et ꝟ est mors scōa Apo. ij. ō qua. p̄s. Mors peccatoꝝ pessima. Huic contrariatur vita eterna de qua loq̄ns ambro. ita dicit Ibi est vita sine morte. dies sine nocte. gaudiū sine merore. trāquillitas sine labore. fortitudo sine debilitate. recti tudo sine puersitate. pulchritudo sine deformitate. vitas sine falsitate. caritas sine īuidia. felicitas sine miseria. Ītē q̄rit vtr̄ sit licitū ab aliquo morīēte requirere. q̄ reuelet ei statū suū post mortē Rñdet de hoc b. tho. in q̄dā. q. de q̄libet Q̄z cū p̄cīm sit contra naturam vt p̄z p̄ damascenum in. ij. li. Requirere implētionem naturalis desiderij. nō est p̄cīm. nisi aliq̄ inordinatio adiungat sicut p̄z in sumptione cibi & potus. Homo aūt naturaliter scire desiderat Ūñ si req̄rat alicuius rei noticiā nō est p̄cīm nisi forte p̄ accūs hoc est p̄ aliquā inordinationē adiūctā. puta Si p̄ studiū alicuius scie aut ꝺs īpediat ab officio p̄dicatōis debite. vel studiū geometrie. aut est si ꝺs īquirat aliq̄d p̄ḡscere sup̄ de & p̄lūptuose. aut siq̄ alia inordinatio circa hoc p̄ūgat Nulla aūt inordinatio ī hac inq̄sitōe videt si ꝺs inq̄rat a morīēte p̄ḡscere statū ei⁹ post mortē suū iudicio Ūñ nulla rō eē videt q̄re debeat dici hoc eē p̄cīm. nisi forte ex dubitatōe fīdi ō futuro statu q̄i dubitādo inq̄rat

De tribꝰ nouissimis mortis Capitulum. ij

Tria sūt nouissima in morte ideo dī in plī. Memorare nouissima Primū ē aīe separatio. secū dū est separate ad deū p̄ūtatō. tertiū est p̄ūtate ſnie illato Quantum ad primū sciendum est q̄ in separatione aīe a corpe. cōit supuenit multiplex bellū duz & grauissimuz. q̄ō x̄ps insinuauit suo sibi tudīe obsidionis hierosolime dicēs Circūdabūt te inimici tui vallo. & coangustabunt te vndiq̄z et ad terrā p̄sternēt te Lu. xix. Et rōnem assignat dicēs. eo q̄ nō ḡgnoueris tps visitatōis tue. s. recipiēdo x̄pm p̄ gratiaz & dilectionē Et in p̄dcis verbis notat triplex bellantiū genꝰ p̄tra aīe cīratē in nouissimo. s. separatōis ei⁹ a corpe.

Primū ē de nouissimi festatō. ibi Cir. te. ini. tu. val. Scd ē p̄pinq̄z molestatio. ibi. & coā. te. Tertiū ē sensuū fatigatio. ibi. Et ad ter. p. te.

Quantū ad primū. §. 1

dicit gre. in omel. ipsi⁹ euā. q̄ diabol⁹ p̄cipue aggredit hoīez in fine grauissime & astutissime tentans. sciens plus tpis sibi nō restare ad seducendū Et in hoc figu. dixit dūs antiq̄ serpēti Tu insidiaberis calcaneo eius. s. creature rōnal. cuius calcaneus corpalis est extremitas corpis finē vite de signās Et sicut serpēs in cauda dī hīe venenū ita diabolus p̄cipue venenū in fine oīs malicie suggerit. & de hoc p̄s. ibi Inimici mei aīam meā circūdederūt. adipem suū p̄cluserunt. os eoꝝ locutū est superbiam Inimici nīri maxime sunt dēmones. & hi aīam vallo circūdant. cū p̄cās p̄missa ante mentē ponūt vel diuersa tēptamenta suggerunt hinc inde. Adipem suū p̄cludunt. q̄z abundantē malicīā suā in aīam īcludere q̄rūt Os eoꝝ loquit superbiā. vñ vz de infidelitate. vel desperatōis crudelitate. vel de p̄fessionis taciturnitate morientem temptans. q̄ omnia ad superbiam pertinent. Cum enim sciat quia sine fide īpossibile est placere deo. Ad hebre. xi. Et dubius in fide sit infidelis. extra de here. duobus. ideo ad dubitādum de fide conat inducere Sed dicitur apoc. ij Esto fidelis vsq̄ ad mortem. s. inclusiue & dabo tibi coronā vite Unde legit de quodam magno doctore Q̄z cū esset in extremis p̄sultus⁹ diabolus aduenies suggerēdo cepit alloqui mentē eius. & q̄rere q̄d ipse crederet Rñdit aūt ipse cogitationi tali se credere q̄ō credit ecclesia. Et vlterius ille quesiuit Quid ecclā crederet Et rñdit Articulos qui in symbolo cōnent. s. deū trinū & vnum. dei filium a virgine q̄ceptum & natum & bꝰ Cui suo dicit suggestio diaboli. Nōne p̄phīa que p̄z nōez est vt dicitis. docet hoc īpossibile fore. Et sic intrans ipse disputationem super hoc extimans p̄pria virtute rōnis illam expellere. in incredulitatem decidit & mortuus est Unde paucum tēpus alius doctor infirmatus ad mortē cui apparens p̄dictus mortuus q̄ sibi familiaris & notus. inter rogauit de fide sua ne forte erraret Cui ille rñdit Credo q̄ō credit sancta mater ecclesia. Et ille. q̄d credit ecclesia Rñdit infirmus. id q̄ō ego credo Ait ille iterū inquit Et tu quid credis Rñdit idē q̄ō p̄ius. s. q̄ō credit ecclesia Et sic plīes interrogando. nunq̄ potuit eum de p̄dictis terminis educere. nec ī desperationē ponere. p̄pter q̄ō demū ille mortuus exclamans dixit Heu mihi quare non sic feci in infirmitate mea vltīa. volui disputare cum diabolo confidens ex superbia mea de p̄prio ingenio. ex quo succubui de fide dubitans. et p̄pter hoc eternaliter dānatus sum Ponūt aūt isti inimici dēmones aliam obsidionē vallū. s. desperatōis Et certe periculosa est desperatio vt dī. ij. Reg. ij. imo nil periculosius. & ideo p̄maxīe de desperatione temptat Q̄ō etiam fecit erga b. bern. Nā vt hī in eius legenda in graui infirmitate p̄stituto supuenit sibi temptatio desperationis ō sua salute. p̄sideranſ se in multa negligentia deo seruisse & se nil quasi boni fecisse. Unde tantum premium glorie recipere deberet. Sed illustratus a deo respondit temptatori Fateor nil fecisse dignū tanto premio. sed x̄ps dei filius duplici ratione illud obtinet. s. merito passionis. et

rōe hereditarie successiōis quia naturalis filius dei. ipse vna rōne contentus est ipsum possidere scilicz inquantū filius. merito āt passionis spero mihi cernitudinaliť velle elargiri Sicqz profusus est inimicus ꝛ nō ꝓualuit aduersus eū. sicut ꝓtra chaim qui dixit. Maior est iniq̄tas mea q̄z vt veniam merear Gen̄. nij. Et sic iudas qui laqueo se suspēdit Alios inducit ad taciturnitatē confessionis alicuius peccati. vel ad nō restituēdum Taciturnitas āt talis ex superbia oritur vt dicitur de pe. di. i. §. Taciturnitas Unde in vitis fratrū legitur ꝙ cuidam probo religioso in' infirmitate constituto. apparuerunt duo demones in forma angelorum bonorum dicentes se missos a deo vt portarent animam eius ad celum sed ira grauez reperiebant ꝙ non possent deferre Nihilomin' parent sibi modum ad alleuiandum peccata sua videlicz vt exinde teneret silentium firmissimū Quibus recedētibus ille nulli loquebať nec respondebat Quod perpendens quidam sanctus vir ꝛ expertus. visitans eum cepit admonere ne permitteret se decipi a diabolo qui se transformat aliquādo in angelum lucis Et cuius verbis illuminatus locutus est ꝛ reuelauit quomō sibi apparuerāt illi duo. ꝛ quid dixerant ꝛ ꝙ postea recordatus fuerat ō quodam peccato mortali commisso in seculo. ō quo nunqz confessus fuerat ex obliuione. quod subito confessus est. alias fuissz damnatus Et sic detecte sunt inimicorū insidie Sic igitur circūdabunt te inimici tui vallo tēptationū in fine Nam ꝛ ad xp̄m accessit in cruce pendentē sicut ipse ait Jo. xiiij Uenit. n. i. veniet panceps mundi h'. i. diabolus. ꝛ in me non hz quicqz. s. peccati. Sed ꝛ b. martinus cū ip̄m videret in extremis ostitutus ait Quid hic astas cruenta bestia ꝛc. Quāuis ergo graues sint eius tēptationes. tū qui recte viuit vt vtez membrū xp̄i est. ipse qui caput est nostrū. ꝓ eis pugnat et vincit Sic ipse ait Cōfidite ꝙ ego vici mundū. i. peccata ꝛ temptationes mundi

Quātū ad secūdū. §. II.

Aliud genus bellātium inimicorum est multitudo cōsanguineorum. de quibus dicitur Michee vij. Inimici hominis domestici eius. i. ꝓsanguinei ꝛ illi multum coangustant Primo quidem ꝙ dum ē sibi deserere filios ꝛ uxorē ꝛ alios quos inordinate diligit Unde aug'. de sero penitente ait Quem morbus vexat ꝛ pena terret. ad veraz vir veniet satisfactionē. maxime cū filij quos illicite dilexit sint presentes ꝛ uxor ꝛ mundus ad se vocet de pe. dis. vij. Nullus Et frequenter ex inordinato amore filiorum potius volunt perdere animam q̄z aliena restituere ne pauper remaneant Unde de quodam vsurario legitur in infirmitate constituto. ꝙ cū filij psuaderent ad restituendum. ille rndit. ꝙ si hoc ageret ad hospitale eos ire oporteret Moritur igitur sine restitutione facta. post mortem vnus filius totam partez sibi contingentem restituit ꝛ dei seruitio se mācipauit Alter vero retinuit suā ptem mūdanis deditus. ꝛ inde ad modicū mortuus est Quadam āt die cū oraret ille qui restituerat. vidit frā aptā ꝛ in centro ignē inferualē. ibiq̄z iacere filiū suū ꝓptem. alterq̄z alterz maledicere p̄ filiū eo ꝙ amore ei' illicite acq̄sierat nec sati fecerat. Filius ꝓez eo ꝙ talia male ablata sibi ō miserat Longanguitāt tales inimici domestici morientē. inq̄ntum vnus querit sibi legari rem alius tantum. et tota eorum sollicitudo est de lana nō de anima Aliquando etiaz incipiunt euacuare caplas. qō videns infirmus non parum angustiať. ꝛ ō euētu familie sue Coangustant aliquando quia volentes de suis disponere. non permittunt nec ad eum ingredi doctum religiosum ne forte faceret sibi conscientiam de restitutione. vel elemosinis pauperibus dandis. decipiunt eum dicēdo cito sanandum. cum tamen sit periculum Medicus etiam quivt domesticus assūmitur. nō seruat preceptum ecclesie de pe. ꝛ re. Cū infirmitas ꝙ nō admonet primo vt mittat. p confessore Et iō' bñ dī Eccl. ix. Unusquisqz a prīo suo caueat ꝛ i omni frē suo nō hēat fiduciam. ꝙ ois frater supplantans

Quantū ad tertiū. §. III

inimici nri domestici sunt sensus nostri. figurati per quinqz fratres diuitis epulonis de quibus ps. Eripe me de inimicis meis deus me' Utiqz inimici nostri sunt qui furant preciosissima scz animam Treñ. iij Oculus meus depredatus est animam meam ꝛ sic de aliis Isti autem cum ordinis suis laborant ꝛ paulatim deficiunt. ꝛ ita animam defatigant vt vix valeat infirmus aliq̄d de salute cogitare. sed quomodo possit sanari. et habere gustum cborum ꝛ huiusmodi Unde ps. Non est in morte qui memor sit tui Demū ad terram ꝓsternunt dolores ipsi corporis Et sicut arbor magna que habet plures radices in terra multuz defixas. cum per securim inciditur magno impetu prosternitur ad terram. ita cum anima separatur a corpore per securim mortis. cum extrahere habet omnes potentias ꝛ vitam ab organis corporis. fit hoc cum maxima violentia ꝛ dolore et precipue in peccatoribus. Unde Ecc̄. xli. dī O mors q̄z amara est memoria tua homī pacē hñti in substantijs suis viro quieto ꝛc̄. Hz electos suos in h' bello humor ad sentiendū bellantiū. de' mirabiliť ꝓsolat Unde gre. in. mo. dial'. dicit Justi aliq̄n in morte sua scōz p̄cedentiū visiones aspiciūt. ne ipsā mortē sue penalē sniam ꝓmescāt ꝛ sine dolore ꝛ formidine fatigatōe soluant. ꝛ aliq̄n sctōs eis

apparẽtes aspiciũt Exemplũ d̃ presbitero q̃ dixit vxori Tolle igniculũ adhuc foculus est.cui apparuerunt apli petr⁹ ⁊ paulus c.xij.in.nij.dial. Alii q̃n angelos vident.exẽplũ in stephano.c.xix.in eodem li.nij. Et de b.nicolao epo Aliq̃n vident ꝟginẽ mariã.exemplũ de musa.c.xxviij.li.nij Alii q̃n dñm ibm xpm Exẽplũ d̃ tarsi illa.c.xxij.eodẽ li.nij Aliq̃n sentiunt celestes melodie ⁊ odor senriturꝰ lux videt.sicut in seruulo palitico.c.xv.eo. li.nij. Econtra mali in morte vidẽt demones cũ magno ipetu ⁊ violẽtia extrahentes aiaz d̃ corpore vel de uocãtes Sicut dr in vita patrũ ⁊ in nij.dial. d̃ heremita ipocrita q̃ dixit se paulatim absorberi a draconeꝫc. Memorare ḡ istud p̃mũ nouissimum

Secũdũ nouissi. §. IIII

mũ aie sepate ẽ añ deũ pñtatio Ut.n.dicit apls ad hebre ix. Statutũ est hoibꝫ semel mori ⁊ iudiciũ post d̃ iudiciũ.s.ptic̃are discussionis de aia q̃ ei pñtat Cũ ꝑo. De iudiciũ tuũ regi da.i.o deꝰ pt da.i.dabis iudiciũ.s.discussiois ⁊ examiatõis regi.s.xp̃o qui ẽ rex regũ ⁊ dñs dñantiũ Et infra Judicare.i.ad iudicãdũ pplm tuũ i iustitia. Alĩ ip̃m oportet nos pñtari.iuxta illd apli Omnes astabimus añ tribunal iudicis xp̃i Et q̃vt dicit Creg. Qualis quisq̃ hinc egredit.tal in iudicõ pñtatur dist.xxv. Qualis Ideo vt dicit sapiens Ante iudiciũ para iustitiã.i.opa iusta cũ quibus compareas Nã oĩa alia te deserũt nisi opera tua Apoc.xiij. Opa illoꝝ.s.mortuoꝝ sequũtur illos Unde io.damascen⁹ circa hoc ponit similitudinem talem Fuit quidam hñs tres amicos.vnũ diligebat plus q̃z se.aliũ sicut se.tertiũ minus se.⁊ satz patrũ Hic cũ fuisset citatus a domino suo ad respõdendũ in curia sup factis suis vñ sibi piculũ mortis imminebat.accessit ad primũ rogans vt cũ eo iret ⁊ eũ iuuaret. Qui rñdit se nõ posse ꝓpter alias occupatões.tñ ꝓpter amicitiã suã si inam mortis acciperet.daret ei saccũ cilicinũ ad eũ inuolueudũ Ad aliũ accedens ꝑ sili cã etiã ille se excusauit.sed tñ ꝓpter amicitiã eum associarz vsq̃ ad curiam Ad tertiũ accedens cũ verecũdia ⁊ cõfusione q̃ paz dilexerat.rogauit similiter vt euz associaret Cui ille Licet parum mihi dilectõnis ostenderis.nihilominus nolo te deserere.sed ad iudicem recuz volo venire.⁊ pro te loqui Homo hic significat quemlibet peccatorẽ qui habet tres amicos.mundũ quẽ diligit magis q̃z se.s.salutẽ suã.ꝓsanguineos quos diligit vt se.⁊ aliqua bona opa que tñ pua sũt ⁊ cũ modica affectõe fcta Cũ aũt citatur ꝑ mortẽ a dño.⁊ multũ habet timere de sententia danda Utiq̃ mundus nimis amatus ab ipso.non comitatur eũ.⁊ dat sibi ꝑ cadauere cooperiẽdo saccum vilem. Consanguinei etiã non vadunt ad iudicium ad intercedendum pro eo.sed associant vsq̃ ad ecclesiam fun⁹ Sed bona opera eum comitantur.⁊ si sunt facta in charitate eum defendunt Unde ambro. Non sunt hoĩs bona-que secum ferre non pt.s.talia. Sola mia comes ẽ defũctoꝝ Cũ igit aia deo pñtatur.exigit rõ ab ea ꝑm q̃ ꝑabolice dr Ma.xviij de rege qui voluit rõem ponere cum seruis suis. Et primo ponit rõnem de bonis naturalibꝫ. Scdo ponit rõnem de bonis spũalibꝫ Tertio ponit rõem de bonis tpalibꝫ Quarto ponit rõez de pcis admissis ⁊ dimissis Quinto ponit rõnem de fiendis omissis Sexto ponit rõnem de subditis omissis.

Quantũ ad primũ dr apls.i.Cor.nij. Quid hẽs q̃d nõ accepisti.q.d.nihil Ipe em deꝰ te fecit q̃ntũ ad corp⁹.⁊ possedit q̃ntũ ad vite ꝓseruatõez et creauit quantũ ad aiam Deu.xxxij. Sũt ãt bona naturalia figurata ꝑ talenta pria vel pauciora ꝓmissa a dño seruis suis ad lucrificandu. vt dr ꝑabolice Ma.xxv Nã vni dedit q̃nq̃ talẽta.alii duo.alij vnũ tm. Et post certum tps venies vocauit eos.vt rõem redderẽt de lucro Unũ igit talẽ tũ pt dici eẽ liberꝫ arbitriũ q̃d oĩbꝫ datꝫ adultis nisi fatuis qui nõ hñt reddere rõem Et hoc solo sine salute corpis ⁊ aliꝭ bonis tpalibꝫ pt multa facere s.ad gram se preparare si eã nõ hz Et certũ ẽ ꝓm.b. tho.in.nij.q̃ nulli eã subtrahit faciẽti q̃d in se. Et cepta pt ⁊ dz augmẽtare Cũ ec.xv.dr Deꝰ creauit hoĩez ⁊ eligit eũ in manu ꝯsilij sui.i.ꝑte arbitrij Posuit añ eũ in malũ ⁊ bonũ ad q̃d voluerit extẽdit manũ suã Duo talẽta si liberꝫ arbitriũ q̃ ad aiam ⁊ valitudo corpis q̃ a deo datꝫ Cũ ꝑs Dñs illuiatio mea.i.cã illuiatõis q̃ ad aiaz ⁊ rõnẽ ⁊ salꝰ mea q̃ ad corpis saitatẽ Et certe magnũ est istud talentũ q̃z vt dr Ecclesiastici tricesimo. Non est census super sanitate Quinq̃z vero talenta intellectiua acuta ad inuestigandũ ⁊ memoratiua tenax ad recordãdũ.extãriua ad arbitrandũ.imaginatiua fortis ad fantasiandũ sensitiua extra ioza ad exercitandũ Rõ igit exiget de intellectiua.si circa vana ⁊ curiosa se exercuit q̃z tunc demeruit.aut circa diuina ꝑcepta q̃z tũc lucratꝰ ẽ merita Cũ Ec.iij In pribꝫ opibꝫ ei⁹ ne fuerꝫ curiosus. Ē q̃ tibi ꝑcepit de⁹.illa cogita sp De memoria inq̃rẽ si fuerit occupata ad recolẽdũ iniurias ob vindictã.ꝓ illud He memor eris iniurie Leui.xix. q̃ tũc male ꝓmercatꝰ ẽ Aut ad recolendũ diuina bñficia ꝑm exẽplũ Isa. dicẽz Misericordiũ dñi recordabor ⁊ tũc em lucratꝰ De extimatiua iuncta cũ rõne.si se extimauit supꝫ se Nã tunc multũ pdidit Ad gal.vi. Qui se extimat aliq̃d ee cũ nihil sit.ipse se seduit Ex hñdo rectã extimationẽ de futuro ꝑmio ꝓ penas ꝓseq̃ndo.⁊ principalr virtute dei multũ lucratꝰ Sic faciebat apostolus dicẽs Ro.viij. Extimo q̃ nõ sũt ꝓ digne passionis hr̃pis ad futurã.gloriam q̃ revelabit

in nobis. De imaginatiua cum intellectu iuncta ad fantasiandum circa scripturaꝝ concordanniā ꝓs. Abissus abissum inuocat. ab alitudine fantasie id est vetus testamentum vbi est abissus q̄si infinite sapientie inuocat abissum noui testamenti ⁊ econuerso quia vnū reddit testimoniū alteri. Et abissus culparum inuocat abissum penarum ex testimonio scripturarū. quod fantasie altitudo concernit ⁊ sic lucaatur. De sensitiua exteriori exigitur ratio. si vsus est rōnabiliter non pueriliter. Unde apostolus. Nolite pueri effici sensibus sed malicia paruuli estote. i. non vtēdo ad malicias peccatoꝝ. Qui ꝛo duo talenta accepit. s. sanum sensum seu intellectum ⁊ corpus. exigetur ratio. si intellectu. i. attentione fecit orationes ⁊ audiuit diuina. ⁊ si corpus spiritui subiecit. p abstinentias moderatas tamen ꝓm illud apli Ro. xij. Exhibeatis corpora vestra ostiam viuentem sctām deo placentē. Qui vero vnum tm̄ accepit. et si illud non multiplicauerit preparando se ad gr̄am. ⁊ viuendo ꝓm eam. vt malus ⁊ piger condemnabitur. Qui vero accepta multiplicauerit bene vtendo. dicetur ei euge serue bone ⁊ fidelis ⁊c. De bonis spūalibꝫ exigetur rō que vtiqꝫ dantur a deo. i. Cor. xij. Unicuiqꝫ datur. s. a deo manifestatio spūs ad vtilitatem. Et hec sunt decem figurata per decem mnas. quas homo nobil' dedit vni ex seruis suis. alteri dans quinqꝫ. alteri vnam. vt negociarentur cum eis. vt habetur Luce. xix. parabolice. Nouem ex his sunt gratie gratis date. cōes bonis ⁊ malis quas enumerat apostolus. i. Cor. xij. Diuisiones gratiarum sunt ⁊c. Decima gratia que est omnibus vtilior. est gr̄a gratū faciens. Hec dat̄ cuilibet in baptismo. nisi ponat obstaculū. Sed gratie gratis date cōes. nō dātur simul vni cōiter. sed alicui plures alicui pauciores. alicui aūt dantur hoīes simul cū gr̄a gratū faciente vt be. dominico. Habuit em̄ sermonem sapientie. s. ad loquēdum sapide ⁊ alte de diuinis. Sermonem scientie ad loquendū efficaciter de humanis ⁊ moralibꝫ. Habuit ⁊ fidem. i. quandam certitudinem credēdorum. quod ostendit in disputatione contra hereticos precipue in charta in ignem missa ⁊ illesa. Gratia sanitatū ei nō defuit quia plurimos ex uarijs languoribꝫ sanauit. Operatio virtutum i eo refulsit. i. insigniū miraculoꝝ vt resuscitatio mortuorum. ꝓphetā se bte ondit reuelatiōe occultoꝝ vt de quersatione cuiusdam heretici reputati ad mortem. Discretio spirituum ei affuit in ꝓgressendo insidias demonum sibi apparentium. Genus linguarum ⁊ precipue intelligendo idioma aliorum sibi ignotū. Interpretatio quoqꝫ sermonū in eo fuit offensa. q̄ mirabiliter ⁊ suauiter exponebat millena scripturaꝝ. Uñ plures libros postillauit. Habuit ⁊ gr̄am gratum facientem. vt patet ex. sanctitate eius ⁊ operibus virtuosis. de vsu eorum exigetur rō. Nam qui tm̄ vnam vnū recipit. i. gr̄aꝫ gratū facientē. reddere bꝫ rōnem. nō solū si ꝑseruauit. bꝫ ⁊ si augmentauit p exercitiuꝫ virtutū. Propter qđ dicebat apls. ad. Cor. vi. Hortamur vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. In vanū recipit. i. frustra qui in ea se nō exercet. Unde in illa parabola quia nō multiplicauit eam qui vnū accepit mnam reprehensus ⁊ ea priuatus fuit. Qui recipit aliquas ex gratijs gratis datis. & nō oēs. figurat̄ p eū qui quinqꝫ acceperat. Et talis etiam siue ꝑtē siue omēs recepit roem redder quō eis vsus est. ⁊ quo fine. Videlꝫ si ad vtilitatem ꝓximorum ⁊ honorem dei. ꝓpter que dātur. aut ꝓpter honorem proprium. i. penij. dicitur. Unusquisqꝫ prout accepit gratiam i alterutꝫ illam administrantes vt boni dispensatores multiformis gratie dei. Hinc ⁊ aug⁹. i. q. i. ꝓphetauit dicens. Non se iactent q̄ forte sine caritate habent sanctum dei munus. i. aliquā gratiam gratis datam. sed videant qualem rōnem sint habituri cū deo qui sanctis nō sancte vtunt̄ vt saul malus ⁊ balaam. ꝓphetiam habentes. Bona temporalia sunt diuitie. honores. fama. ⁊ bꝰ q̄ dantur abundanter. ⁊ mediocriter. ⁊ tenuiter ꝓm bñplacitum dei. Ut enim dicit ambro. de diuite. Cū hāc ingressus es lucem. quando de ventre matris exijsti. quibus queso facultatibus constitutus ingressus es di. xcij. Sicut hi. quasi diceret nullis. Ergo a deo tibi concessa sunt. non ad dissipandum vel ubi retinendum sed rationabiliter dispensādū tibi ⁊ alijs. Et de hꝰ dispensatōe rano exigetur vt habetur parabolice. Lu. xvi. de q̄dam villico qui diffamat̄ q̄ dissipasset bona dñi sui. vocatus ab eo ait. Redde rationem villicationis tue. Id idem facit quod ait aug⁹. Hoīes q̄ rōnabiles sunt facti. de se ⁊ de oībꝫ rebꝫ q̄ in vsuꝫ vite pñtis acceperunt. rōnem reddituri sunt deo et pro actuum suorum qualitate recepturi sunt penā aut glāꝫ. xv. q. i. §. ex eo autē. Qui igit̄ tenaces sunt. ⁊ pauperibus non subueniunt. male poterūt reddere rationē. vt diues epulo. Luc. xvi. ⁊ qui ea in vanitatibus. in ludis. in q̄uitijs. in pōpis ꝙsumūt. veteri⁹ eis erit nisi se recognoscant ⁊ doleant vt filiꝰ prodigus. qui dissipauit oēm substātiam suam viuendo luxuriose. Lu. xv. & postea ad patrē cū humilitate reuersus est. Pessime ät rōnem reddere poterunt. qui per phas ⁊ nephas acquirūt. ⁊ retinent talia sicut achan qui furat⁹ regulam auream ⁊ clamidem propter hoc lapidatus est. Josue. vij. Quarto exigetur ratio ō peccatis admissis ⁊ dimissis. De omni verbo ocioso reddent hoies rōem in die iudicij. Mat. duodec. Non solū vniuersalis sed ⁊ particularis iudicij qđ est p mortem. Est aūt verbū mentale vt cogitatio. vocale vt locutio. manuale vt laboratio vel

opatio Et de quolibet boꝛ si fuerit ociosum id ē inutile et fructuosum punitur Unde ꝓpheta. Ue vobis qui cogitatis inutile Et multo magꝭ ⁊ stricti⁹ de locutionibus maledicis detractoꝛijs mendacijs periuratoꝛijs incantationibꝰ huiusmodi. Cum autem bꝰ pijssimus deus dimittat reuertenti ad penitentiā ⁊ totiens quotiens exigetur ratio si ipse ita dimisit odiū offendētibus eum Nam si non dimisit sed cum odio fraterno migrauit acerrime confundetur ⁊ punietur ꝑ similitudinem datam a saluatoꝛe nostro Matth. xviij. de seruo debitoꝛe decem milium talentoꝝ Qui cum fuisset oblatus domino suo in ratocinio fiendo ⁊ non bꝫet unde redderet iussisset ꝙ dominus eius eum uendi ⁊ uxoꝛem eius ⁊ filios ⁊ oꝛ precio sibi satisfieri humiliatus ille ꝑmittēs satisfactionē data sibi dilatione dominꝰ eius dimisit eum liberum ⁊ debitum eius Postmodum seruus ille inueniens conseruum suum debitoꝛem in centum denarijs cum ille se humiliaret ⁊ peteret dilatōēz ab eo repente debitū noluit concedere sed misit eum in carcerem Quo audito dñs eius iterum fecit uocari eum dicens Serue nequam omne debitum dimisi tibi ⁊c. demum tradidit eum toꝛtoꝛibus Dominus iste et rex deus est debitoꝛ decē milium talentoꝝ est trangreſſoꝛ preceptoꝝ cogitatione locutione uel opatōne Exactio seu inquisitio ratocinij prima uice est ꝑ inspiratōnem ⁊ internam ꝓpunctionē in qua ꝓsideratione uidet se peccatoꝛ dignum cō demnatione ut ſ. uendatur in seruum diabolo ut ſ. ei subijciatur in penis ⁊ uoꝛ eius i. uolūtas et filij i. affectus sui ⁊ sensus Sed sciēs diuinā pietatem miam humiliter petit proponens in futurū uita comite satisfacere de malis suis Ad quā compunctionem ⁊ propositum subito deus liberat a seruitute diaboli ⁊ debitum peccatoꝛum relaxat Sed ingratus homo de tam immēso beneficio cum postea recipit aliquā iniuriam a proximo uel recoꝛdatur de alia sibi facta nō uult ignoscere sed querit uindictam Et ꝑseuerando in bꝰ crudelitate deus secundo uocat ſ. per mortem Et si cum tali indispositōne ad tribunal xp̄i accedit post maximam cōfusionem tandem traditur toꝛtoꝛibus carceris infernalis Et ad hoc facit qđ dicit aug⁹. Qui diuini bñficij oblitus suas uult uindicare iniurias non solum de preteritis peccatis penaz non merebitur sed que sibi dimissa fuisse dimissa gaudebat ei iputabitur ad penam de pe. di. nū. Quinto ponit rationem seu exigit de bonis omissis que innumera sunt propter quod dicit ps Delicta quis intelligit ꝯsi diceꝛz nullus. Et dicuntur delicta peccata omissionis. quasi derelicta ſ. bona que fieri debebant Et que sint ista delicta seu bona omissa in parte ostendit in eo ꝙ subdit Ab occultis meis munda me dē.

Multa enim sunt peccata que quia sunt nobis ignota ⁊ oblita omittimus dō ipsis agere pñiam Multa eñ sunt que et si in se bona sint et bona intentione facta ꝓpt aliquam circumstātiam debitam ibi omissam dimeritoria sūt Quis etiam posset intelligere tempus omissum in quo poterit quisq̄ bona plura agere De quo inquit bernardus Omne tempus tibi impensum exigetur a te ratio qualiter fuerit expensū. Secundo erga proximum omittit quis etiam multa que debet facere ut fraternam correctionem De qua omissione Aug. ait Si negleꝛeris corrigere peior esse ctus es eo q̄ peccauit Sed de hac materia fraterne correctionis habes in secunda parte. Similiter omittit quis bona exempla primo suo dare ⁊ a specie mali sibi cauere ꝓpter qđ efficitur alteri occasio ruine Et ista sunt delicta aliena de quibus ps. dicit Ab alienis pce seruo tuo Ab alienis. ſ. peccatis quoꝝ sum occasio Tertio omittit qs facere plura bona ut mundum dēserere religionē intrare ⁊ alia opera perfectionis facere ꝓpt amoꝛem suoꝝ ne displiceat eis propter qđ subdit ꝓpheta. Si mei non fuerint dominati. ſ. amici ⁊ propinqui uel etiam cum proponit quis sensus suos diligenter custodire ne mors peccati intret per eos tractus postea sensualitate omittit illud exequi ⁊ sic sui. ſ. sensus dominantur eiꝰ Ex tunc quis erit immaculatus ut subditur in ps. Si ab occultis ⁊ alienis ⁊ suis liber fuerit peccatis. Hec conuersio immaculata ſ. libera ab oībꝰ mortalibus figuratis ꝑ uestem nuptialem. quā quis non habet in nuptijs ecclesie militantis. ꝙ sine ea presentatur ante conspectum supremi iudicis cum summa sui confusione dicitur sibi Amice quō huc intrasti non habens uestem nuptialem ut haberur parabolice Matth. xxij. Dicunt enim illi qui noluerunt inuitati ire ad illas nuptias. significant iudeos ⁊ alios infideles qui ad nuptias ecclesie. i. fidem accedere noluerunt ꝓpt quod igni cum ciuitate traditi sunt id ē anime ⁊ postea coꝛpoꝛa ipsoꝝ. Sic ille qui nuptijs interfuit sine ueste nuptiali signat quēlibz xp̄ianū non habentem uirtuosam conuersationem sed maculatam ⁊ ob hoc talis etiam mittitur in tenebras exteꝛioꝛes obmutescens Sexto exigetur ratio de subditis commissis Unde apostolus ad hebreos uult Subditi estote prepositis uris. ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus uestris Et aliqui quidem rōnem reddituri sunt quantū ad gubernatōnem economicam. sicut pater ⁊ mater de moꝛibus filioꝝ Non enim minus de animabus eoꝝ curam gerere debent ne infirmentꝰ ꝑ peccata quam de coꝛpibus ut sana seruentur Quod quia non fecit Heli ⁊ si in se bonus fuerit horribili morte mulctat⁹ est i. Regū. nū. Aliqui rationē reddent de alijs quo

ad gubernatōem politicā. ſ. ciuitatū ⁊ caſtrorum Et hi rōnem habent reddere. ⁊ puniri de legibꝫ iniuſtis vel iniuſte conſtitutis. de malis ꝙ ſuetudinibꝫ nō extirpatis. ſi potuerunt extirpare. ō talibꝫ ⁊ aliꝫs grauaminibꝫ extortis. de ſentētijs iniꝰs ⁊ aliꝫs hꝫ Et vt dī ſap. vi. Judiciū duriſſimū fiat his q̄ preſūt. duꝫ ſi nō bñ rexerint ſeipoſ. durius ſi nō bene gubernauerīt familiā ꝓpriā. duriſſimū ſi iuſticiā legalē oībꝫ nō miſtrauerīt Alij vo rōem reddituri ſūt q̄ ad gubernatōem eccāſticaꝫ vt prelati eccleſie. videlicet ſi regimen ꝙſecuti ſūt canonice. ⁊ non per ambitionem vel ſimoniam. Si p̄ ſe vel ſaltem per alios populos vocuerunt neceſſaria ſaluti. Si bona eccleſiarū bene tractauerunt. pauperes ſubleuādo. nō in pompis vel tiū in mulis ꝙ ſanguineis. in ludis ⁊ turpitudinibꝫ male exponendo. Et i plus de anima ſubditi. q̄ de lacte lana curam habuerunt Si vicia debite coꝛexerunt Unde. xiij. q. i. c. Eccleſias. dicitur ō talibus Unuſquiſq̄ terminis ſuis ſit contentus et taliter eccleſiam ⁊ plebē ſibi ꝓmiſſam cuſtodiat. vt añ tribunal iudicij. efficiat. ex oībꝫ ſibi ꝓmiſſis rōnem reddat. ⁊ nō iudiciū. ſ. glām p̄ ſuis actibꝫ p̄apiat Ult̄ ⁊ dñs dixit Lu. xij. Quis putas ē fidelis diſpenſator ⁊ prudēs quē ꝙſtituit dñs ſup̄ familiaꝫ ſuā. q. d. rarus Q̄ bñs ille ſeruꝰ quē cū venerit dñs iueniet ita facientē. ſ. fideliter ⁊ prudēter Q̄ ſi ſeruꝰ fecerit q̄ neſcit. ⁊ diuidet eū p̄temq̄ eius cū ypocritis ponet.

Tertium ⁊ nouiſ .§. V

ſimū q̄ō eſt memorandū eſt poſt rōnem redditā coram xp̄o iudice ſententie illatio Eſt āt ſupadꝺa hoc horrendū ⁊ expauescendū Quia vt dī Ecc. xi In quācūq̄ p̄tem lignū ceciderit ſiue ad auſtrū ſiue ad aquilonē ibi erit Et loquit de ligno ſeu arbore rationali. q̄ tunc cadit. cū moriēs ſententiam recipit. ſcilicet vel eundi ad aquilonem. id eſt ad infernum Ab aquilone enim pandet omne malum Here. i. vel ad. auſtrum. vbi eſt calor ſignans charitatem. vel ad auſtrum. ſ. padiſum actu vel aptitudine recipiendum ⁊ ibi ſemp erit ſm ea que hic operatus eſt ſentētiam reportādo Unde p̄s dicit. Potestas dei eſt. ⁊ tibi domine miſericordia. quia tu reddes vnicuiq̄ iuxta opa ſua Potestas abſoluta ⁊ vniuerſalis in eo ē ad faciendum de creatura ad placitum ſuum. nec ē qui de manu ſua poſſit eruere Potestas in ipſo eſt ad puniendum peccatores Q̄ neſt ⁊ ſibi miſericordia ad remunerādum bonos vltra ꝙdignum et puniendum malos citra condignum Redder vnicuiq̄ non ſm opinionē hominum que ſepe errat. ſ̄ ſm opera ſua Unde vt ⁊ habetur parabole Vir. xxv. Fatue virgines quinq̄ que ſimiles prudentibus videbantur. aliam ſententiā reportarunt q̄ ille ſignantes animas quinq̄ ſenſibus

deditas. vide ⁊ ſatuas Nam quia non portauerunt ſecum oleum in vaſis. i. charitatem in ꝙſcientijs. cū habuerunt occurrere ſponſo. ſ. ipſi iudici xp̄o eis nouiſſime venientibus. i. pro reportatione ſententie clauſa eſt ianua. ⁊ dictum eſt eis. neſcio vos Quātū terret ſanctos iſta ꝙſideratio. Nam vt dicit grego. Multa ſunt que ō dei iudicio hoīes ignorant. quia fortaſſe quos vos laudatis ille reprehendet. ⁊ quos vos reprehenditꝫ ille laudabit Et loquitur greg. ſeu ſcribit mauricio imperatori. xi. q. i. Sacerdotibus Unde in vitas patrum Cum abbas agathon eſſet in extremis oſtendebat ſe multū timere Cui circūſtantes cū interrogarent quare timeret. cum p̄ ſexaginta annos ſp̄ deo ſeruiſſet cū magna abſtinentia Dixit ille Laborauī iuxta fragilitatē meam in ſeruitio dei Sed quia alia ſunt iudicia dei q̄ noſtra. ideo timeo Aliquando putamus deo placere. vbi demeremur. propter aliquem defectuꝫ vobis ignotum Videt iob Verebar omnia opa mea ſciēs q̄ non parceres delinquenti Et ad hoc eriā facit q̄d dñs vinee procuratori dixit Voca operarios ⁊ redde illis mercedem Mathei. xx. Ubi tria notantur Primo

Noſtra migratio ibi. vocā
Varia hic exercitatio ibi. opatios
Operis retributio ibi. redde illis mer.

Quantū ad pri .§. VI

mū dicit Job. xiij. Vocabis me. ſ. p̄ mortem ⁊ ego reſpondebo tibi hinc migrādo Et vt dicit ciprianus Qualem te inuenit dominus cum vocat. talem te iudicat Vocat autez ipſe deus prius nos in vita preſenti ad laborandum in vinea eccleſie ⁊ varie Nā aliquos vocat ad neceſſariorꝫ obſeruationē Aliquos ad p̄fectorꝫ p̄ſeruatōem Aliquos ad plurimorꝫ gubernationē. Et de primo poteſt illud intelligi Deꝰ de celo dñs locutus ē ⁊ vocauit terram. i. hominē Et hoc a ſol ortu vſq̄ ad occaſū id eſt a principio quo ſol, intelligentie oriē ei vſq̄ ad occaſum ſenectutis. Vocat autem ad tria obſeruanda omnibus neceſſaria. ſ. ad fidem credendoꝫ. ſpē eternoꝫ. ⁊ dilectionē dei ⁊ proximorum Et de his in figurā dixit moiſes Exo. iij Dominus deus hebreorum vocat nos Eliā triū dierum ibimus in ſolitudine ſcilicet vite p̄ntis via trium dierum eſt opera illaꝫ trium virtutū et ſic imolamus deo noſtro ſacrificiū ſibi gratum ſp̄ualiter Nam de fide dicit b. petrus in canō. ſua De tenebꝝ. ſ. infidelitatis nos vocauit in admirabile lumen ſuum. ſ. fidei De ſpe dicit apls Deus vocauit nos in eternā glām ſuam. ſcz ad ſperandum eā De charitate. i. Coī. i. vocati eſtis in ſocietatem filij eius. quod vtiq̄ eſt per charitatem Facit autem iſtam vocationem tripliciter ſcz per internam inſpiratōez p̄ beneficā largitio-

nem ꝛ variam flagellatōem Que tria notantur
puerb. i. ibi, vocaui vos. s. per internam inspira-
tionē Juxta illud Apoc. iij. Ego sto ad ostium et
pulso. s. ad portam intellectus ꝛ voluntatis ꝛ pul
so p instigationem ad bona opera. sed renuistis
subdit deus Expandi manus meas. nec fuit qui
aspiceret. quo ad secundū. s. largitiōem bñficiorꝫ
Expandit man? creando ꝺm illud. Manus tue
dñe fecerunt me Expandit in cruce redimendo.
ps. Eleuatio manuū meaꝝ ꝛc. Expādit, in guber
nando. sed non est q̄ aspiciat recognoscendo. Et
inter alia beneficia dat ꝓsilia ꝛ monita per predi-
cationes Sed despexistis inquit sapientia q̄ de?
est. omne consilium meū Vocat p flagella Gre.
in omel. Ecce tot flagellis atterimur. tot minaꝝ
asperitatibus deterremur. ꝛ tū vocantem. s. p ꝺ
flagella sequi contemnimus Et hoc est q̄ sub-
dit sapientia Increpatiōnes meas scz p flagella
negligistis. non emendādo vos Et subdit malū
pueniēs in nō audiēdo. ꝛ seqndo tales vocatiōes
Ego inquit in interitu vestro. s. mortis eterne ri-
debo Et nō aplūs hortabaf dicēs. Obtecro vos vt
digne ambuletis vocatione qua vocati estis.
Quantū ad scōam vocatiōez. s. ad statū pfectiōis
dicit Isa. xli. vocauit ab oriente iustū vt sequeret
se Et loquit de abrahā cui dñs dixit Gen. xvij.
Ambula coram me ꝛ esto perfectus. Vocauit āt
eum ab oriēte qū sibi dixit Egredere de terra tua
et de cognatione tua ꝛ de domo patris tui. ꝛ veni
in terram quam monstrauero tibi Ge. xij. Hec
terra figurat statum religionis ꝛ pfectiōis. ad
quā quis vocatus debet tria facere in illis verbis
notata Debet enim primo egredere de terra
i. de affectu trenoꝝ vt non solum non bēat quid
ꝓpriū ꝺm illud aug. Non dicatis aliquid ꝓpriū.
sed sint vobis oīa cōia. xij. q. i. Sed abrenunciat
affectui inordinato omniū tpalium. honoris. po
tentie. glorie. ꝛ h? Secūdo debet egredi de gg
natione sua. de hac cognatōe dicit Job. xvij. Pu
tredini dixi pr̄ me? es mr̄ mea ꝛ soror mea vmibꝫ
Oportꝫ g̃ de terere ek prem appetitū sensual. q̄ nō
q̄rit nisi putrida. i. corruptibilia. ꝛ mrem curiosi
tatis sensitiue. ꝛ sorores ꝛ frēs passionū impugnan
tiū. ac ek affectum pentele carnal. vndetambrosi?
Hec est vera seculi fuga. alienatio charissimorū
ꝛ abdicatō domesticoꝝ. vt suis se abneget. xij. q. i
Cui portio Tertio egredi oportet de domo pa
tris sui Primus pr̄ nolter cum terram ingredi-
mur est diabolus. cuius per originale peccatum
filij dicimur Dom? eius ꝓpria volūtas ꝛ superbia
quā ꝓtinue inhabitat. Et hanc etiam oportet de
serere p humilitatem ꝛ vrā obedientiā Et hanc
vocationē cū sit ad terrā ꝓmissionis. i. vitā ek nā
vt dicit petrus in canonica sua. satagite per bona
opa certā facere vocationē vestrā. Tripliciter
aūt vocat de? ad hōstatū Jn cui? figurā samuel di
uino cultui mācipat? ter fuit a dñō euocatus vt
hñ. i. Re iij. Aliqs. n. vocat ad hōstatū ob alicui?
miserie euasionē Et sic fuit vocat? abbas moises
vt hē in collatōibꝫ vatꝫ Nā cū fecisset furtū ꝛ q̄re
retur ad mortē vt euaderꝫ hītū religiosū assūpsit
Qz postea timore seruili deposito. magnū apicē
pfectionis apprehendit Secūdo aliqs vocat p doc
trine eruditōem. ꝛ sic vocatus fuit b. antbonius
Cum audiuit in ecclesia legi Si vis perfect? eē
ꝛc. Sic ꝛ barnabas ꝛ ples alq discipuli profecti
sunt ad predicationem apostolorū Act. xij. Certō
vocantur alij per specia'em reuelationem. vt pau
lus qui de se dicit Cum placuit ei qui me segre-
gauit ex vtero matris ꝛ vocauit per gratiam sua
vt reuelaret in me filium suum ꝛc. ad gal. i. Sic
etiam vt haberur in vitasfratrum de quodam stu
dente bononie. q̄ in somno visum est sibi esse su
pra pratum latissimū. ꝛ supueniente maxima tē
pestate. cū huc illucꝫ fugiendo discurreret. nec
recipi potuistꝫ in domo vbi habitabat vitas. nec
in domo iusticie. nec ek mīe Demum ad domum
pacis veniens. ꝓsuluit sibi ad euadēdum mortē
q̄ iret ad domum predicatoꝝ. ex q̄ visione intel-
lecta ille factus est frater Clidere ergo vocatōem
vestram ait aplūs. i. Cor. i. Quantū ad tertium
dico q̄ vocant aliqui ad alioꝝ gubernationē. s. p
platōnem. vñ ad hebre. v. Nec quisqꝫ sibi sumat
honorē. ſ q̄ voca ſ a deo tanqꝫ aaron Nō dixit
qui se ingerit. ſ q̄ vocatus est a dñō. vñ gre. sic
q̄ inuitat? renuit q̄sit? effugit. sacr̄ altaribꝫ ē admo
uēd?. sic quivitro ambit vel importune se ingerit
est pculdubio repellendus. viij. q. i. In scriptuꝝ
Et sicut aplī qui fuerūt primi prelati ecclesie. ter
fuerunt a dñō euocati. vt pz Jo. i. Ma. iij. Lu. v
Sic etiam vocatur quis a dñō in prelationē tri
pliciter videlicet vel per canonicam electionem
de qua extra de elec. Cum in cunctis. ꝛ c. Quia
propter. vel per superiores ex se impositionem. vl
per diuinam reuelationē vt contigit be. nicolao
et b seuero. ꝛ be. ambro. Et in tali vocatōe debet
quis assimilari aaron in sua vocatione vt videli
cet sicut virga aaron fronduit. floruit. fructū pro
duxit ita ꝛ prelatus abundet in frondibus sane
doctrīe. in floribus modestie ꝛ bone fame in fru
ctibus operationis ꝛ tuose Sed heu quia potest
dici illud saluatoris. Multi sunt vocati in istis
partis vocatōibꝫ. s. necārie obseruatōis. religiosi
et platōnis. pauci vero electi Isa. xxij. q. s. ad pse
cutionē pmij Et hoc q̄ impediuntur vel p carna
lia opa. vel p diuitias nimis amatas. vel p curio
sitatē ꝛ superbiam. figurati per eos qui vocati ad
cenam noluerunt accedere vt habetur parabo-
le Lu. xiij. De quibus dr̄ Nemo virorum illoꝝ
sqz qui inuitati fuerant venire voluerunt ꝛ ideo
nō gustabūt cenā meam. vbi notatur ꝛ humana
iniquitas in non veniendo ibi. nemo virorꝫ illo

rum. Et diuina benignitas in asserti ēdo ibi. qui vocati sūt Et secutura infelicitas. ibi nō gustabūt cenam meam de qua apo. xix. Sīq ad cenā nuptiarum agni vocati sunt

Quātū ad secnm §. VII

dū. vbi. s. dī Operarios. notatur humana exercitatio Homo enim nascitur ad laborez auis ad volandū vt dicitur Job. v. Unde et de primo patre nostro adam dicitur. q̄ deus posuit eum in paradiso voluptatis vt operaret eū. ij. Unea āt in qua operantur homines significat ecclesiaz sm grego. et alios doctores ecclesie Et hec vinea plantata fuit in lege nature In cuius figurā legitur q̄ noe cepit exercere terram et plantauit vineam Geñ. ix. Potest etiam significare animā transplata autem est vinea dñi sabaoth domus israhel est. Ysaie. v. Domus israhel ad litteram erat populus iudaicus qui descendit ab israhel qui alio nomine vocatus est Jacob Et in illa familia iacob remanserat verus cultus dei et ecclesia aliqs declinantibus ad idolatriam nationibus Spūaliter autem domus israhel est cōgregatio fidelium bonorum qui deum vident viua fide Israhel enim interpretatur videns deus et iacob supplantator. s. vicioz. et vtrūq̄ fit viua fide Hec autem vinea habuit initium sm gre. ab abel iusto Quamuis enim primi parētes. vt creditur egerint penitentiam de peccato vt dicitur de penitentia distin. i. Sicut primi et sic primerint ad vineam istam. non tamen dicitur incoasse in eis. quia primi fuerunt ad destruendū ne videatur initium habuisse a peccatoribus. et habebit finem in vltimo iusto Et sciendum ē q̄ ipsi boni fideles. cuiuscunq̄ nationis et temporis et vinea dicuntur. et cultores vinee. diuerso respectu. Vinea sunt inquantum coluntur et exercentur a deo. a seipsis per liberum arbitrium. et a superioribus suis Cultores ipsius vinee dicunt inquantum exercent potentias anime sue et primos suos monitis verbis et exemplis Sicut et dicitur domus dei. fidelis boni et habitatores ipsius domus. vt dicit hieronim⁹. Transplantata autem est sub lege scripture seu mosaica et ō hoc ps. lxxx. Vineam de egipto trāstulisti. eiecisti gentes et plantasti eam. Quando videlicet dominꝰ populum iudeorum qui erat in egipto sub seruitute pharonis. eductum de egiptiaca seruitute data ei lege in deserto. cōduxit in terram promissionis. prostratis et deuictis nationibus chanaaneorum qui ibi habitabant Fuit autem multiplicata et mirabiliter dilatata p orbē ista vinea tempore gratie per apostolos dei virtute. Unde ps. Dux fuisti ei in ꝓspectu eiꝰ plantasti radices eius et implenit terram Dicitur autem vinea q̄ dāmado itinerare. dum paulatim crescit et extenditur Sic ecclesia ex vberrate palmitum ꝓcedentium a christo et apostolis. mundi iam cinxit ambitum Radices autem plantauit. qñ apostolos in diuersis locis posuit ad predicādum et fructificandum. et sic impleuit terram. et appellata est vinea ista ecclesia Plantauit autem vineam istaz dominus deus sicut ipse ait Hie. xj. Ego te plantaui vineam electam. omne semen verum. scilicz virtutum in te ponendo. Prouidit autem ei de tribus ad vtilitatem ipsius. vt habetur parabolice Via xxi. videlicet de custodia angelorum que figuratur p sepem quē circūdedit ipsi vinee vt ibi dī Quamuis eñ singulis hoīb fidelibꝰ et infidelibus sint ad custodiā singulares angeli deputati. vltra hoc tamen specialiori modo et dilectiori ecclesie assistunt ad custodiam et defendendū a contrarijs. vt patet in veteri et nouo testamento per multa exempla. vt de angelo q̄ precedebat populum hebreorum in suis itineribus Exodi. xxiij. Et de angelo qui eripuit petrum de carcere et de manu herodis Act. xij. Secundo prouidit de regimine spirituali sacerdotū. quod figuratur in illa parabola per turrim in medio vinee edificatam. ad intuendum et ostendendū insidias inimicorum. qō tanto melius agūt q̄to altiores sunt sanctitate et peritia Et in lege nature primigeniti erāt sacerdotes. vt dic magister in hystoria scholastica Et de melchisedech qui erat rex salem. et obtulit abrahe panem et vinum in figuram excellentissimi sacramēti ecclesie. dicitur q̄ erat sacerdos dei summi Geñ. xiiij. quem hebrei dicunt esse primogenitum noe scilicet sem In lege mosaica primus sacerdos et pōtifex fuit aaron. offerens panes cum aliis sacerdotibꝰ deo suo et sacrificia. in signū veri sacrificij ihesu christi In lege gratie primus sacerdos et pontifex fuimus post christum fuit petrus apostolus Et licet multi sacerdotes et prelati fuerint et sint mali de quibꝰ dicitur Hieremie. xij Pastores demoliti sunt vineam meam. s. malis exēplis tamē monitis et sacramentis custodiunt vineam ecclesie Tertio prouidit de declaratione agendorum. et ō per leges designatas per torcular Nam sicut torcular premit et premendo separat vinum a superfluitate corticis vue Ita lex premit conscientiam conseruando vicia abiciendo Algebat hoc patus et remordendo separat virtutes a vicijs Virtutes lex naturalis ex instinctu rationis Sed quasi deleta esset talis lex scripta in cordibus. propter abundantiā iniquitatis vt legere nescirent in ea. addidit plantatoz huius vinee ecclesie dominus deus legem mosaicam. scribendo in tabulis lapideis legem decem preceptorum. que dicat ratio naturalis Et quia in processu temporis scribe et pharisei peruerterant verum intellectum ipius legis cum suis falsis expositionibus vt patz Via

thi quinto sexto ⁊ septimo capitulis Ideo dñs noster ihesus superaddidit legem euangelicā legez amoris auferendo falsas exposiciones diuine legis ⁊ euacuando ceremonialia per adimpletionem in semetipso suo. ac etiam addendo consilia

Operarij autē §. VIII

in hac vinea sunt nō solū plāti. ⁊ quicūq; alij Sz triplicit opant hoies erga vineā illā.

Aliqui nequit ad deuastandū
Aliqui excellent ad fructificandū
Aliqui segnit ad degenerandū

Primi operarij sunt mali de quibus ps. Vinde miant eam. s. vineā oēs qui ptergradiunt viam Exterminauit eā aper de silua Singularis ferꝰ de pastus est eā Vbi notant tria genera deuastātiū vineā eccē ⁊ his oīb redditꝝ merces eterne damnationis Sicut iudas recepit mercedē iniquitatis Et primi sūt oēs ipocrite ⁊ sīlatores. ibi. vidēmiant eam.

Secūdi tiranni psecutores. ibi. exterminauit eā aper de silua

Tertij hereticī ⁊ puersores. ibi. singularis ferꝰ de pastus est eam

Primi sūt oēs q̄ hūt fidē sine opib q̄ mortua est ⁊ sic cū nomē habeant q̄ viuāt rōne xpianissimi tū mortui sūt ex defectu operis vt dī Apo. iij. Ibi pertransgrediūt viā mādatoꝝ dei. ⁊ vineā, vindemiātes q̄rētes fructū sibi. nō deo. sibi. s. sue sensualitati ⁊ q̄ sī hi ipocrite facientes extra iusticiā q̄ colit vineā eccē Et q̄ sint tales insinuat Cipri. in. li. d. xij. abusionib dicēs Sapiēs sine opib Benex sine religione Adolescēs sine obediētia Diues sine elemosina. Femina sine pudicicia Dñs sine virtute xpianus extētiosus Paup supbus Rex iniquus Episcopus negligens. Plebs sine disciplina. Pls sine lege Per hec inqt suffocat iusticia q̄ eē oīs virtus Sapiēs hic dī pt̄ in aliq̄ scia p̄cipue morali ⁊ theologica Et cū finis talis scie sit opus bonum. xpt̄ qđ dixit xps Io. xiij. Si hec scitis beatitis si feceritis ea Patet igit nō hīs sopa virtuosa abutit scientia ⁊ destruit opib suis malis. seu furatur fructum vinee domino ⁊ plusq̄ alij imperiti. quia ad hoc exempla multum attendit.

Etas senectutis vita immaculata. vt dicitur Sapientie. xij. s. esse debet. tum quia naturaliter passiones in ea mortificātur tum quia exemplū ceterorum vt iuuenum debet esse senex. tum quia pedem habet in fouea. ⁊ ideo solicitissim⁹ in operibus religiosis xpiane. s. orare. visitare eccās. frequēter confiteri. ⁊ cōicare. prædicatōes frequētare. et hm. Nō si non fecerit ⁊ in sistit lucris. lasciuijs. tabernis ⁊ hm. vtiq; se ⁊ alios suo exēplo destruit vineam Et sibi pt illud. inuebi. Inueterate dierū malorum nunc venerunt peccata tua Dan. xiij. id ē nūc punient. Tertia abusio est adolescēs sine obedientia Nil ita necessariū ⁊ vile adolescēti. sic subijci suis maioribus ⁊ obedire Propt qđ dicit ecclesiasticus. iij. Sonū est viro si portauerit iugū ab adolescētia sua. s. subiectionis ⁊ obedientie Sicut enim virgula viridis flecti pt ad oīem ptem de facili et sicut cera mollis omne signum sigilli apta est recipere. ita ⁊ mens adolescentis faciliter flectit ad bonū vel malū. ⁊ recipit dispositōem virtutū vel vicioꝝ pm eius pseruatōez Cū si egredit terminos obediētie ⁊ subiectionis seqns ꝓpriū iudiciū ⁊ liberrate. abutit sua adolescētia ⁊ disponitur ad pditōem Juxta illud puer. xxij. Adolescēs iuxta viā suā ambulans. cū senuerit nō recedit ab ea id est si sequitur ꝓpriam voluntatem ⁊ in hoc perseuerat. postea ita obdurescit q̄ nescit ab ea recedere. nisi in ipsa adolescentia ad penitentiam reuertatur ⁊ ad obedientiam Sicut egit adolescentior prodigus. post consumptionem substantie reuersus ad domum patris. vt habetur Luc. xv.

Quarta abusio est diues sine elemosina Cū dñs dē⁹ p̄cedat abundantiā bonoꝝ tpaliū aliqbus vt dent paupib elemosinas. vt sic facientes sibi amicos de māmona iniquitatis recipiant in eterna tabernacula Si paupib nō subueniunt. abutit̄ substantia sua vindemiantes vineam ecclie inq̄ntū reputant indigentib illa bona auferre. q̄ elemosinaliter ipsis potuissent ⁊ debuissent concedere Et notat ambro. xivij. di. Scut hi Vnde apostolus scribit tibi mothēo dicens. Diuitibus huius seculi precipe bene agere. diuites fieri in operibus bonis facile tribuere. cōmunicare. thesaurisare sibi fundamentum bonum in futuruz vt apprehendant veram vitam. i. ad tbi. vi Quinta abusio est femina sine pudicicia Importat autem pudicicia honestatem in actibus ⁊ gestis exterioribus. quam maxime decet mulieres dñe Juxta illud. i. ad thimo. iij. Mulieres similiter oportet esse pudicas non detrahentes sobrias. Dicit autem pudicicia a pudore. i. verecundia. Et hāc s. verecundiam primaxime natura concessit mulieribus. tanq̄ optimum frenum. ad reprimēdū lasciuias ⁊ vanitates eaꝝ Unde dī Ec. xxvi. Gratia super gratiam mulier sancta ⁊ pudorata Si ergo mulier pudicicia dimittit abutitur conditione sua. ⁊ suis leuitatibus. tripudijs. cantilenis. fucis. ornatibus ⁊ alijs modis vindemiat vineam ecclesie. a multis auferens fructum salutis Sexta abusio est dominus sine virtute Qui aliquos regit temporaliter siue seruos. siue familiā. siue cōmunitatem dominus dici potest Sed vt dicit saluator Job. viij. Qui facit peccatum seruus est peccati Cum autem quelibet virtus patiatur detrimentum ab vno vicio pm aug. de pe. di. vi. c. vno Quinimmo ⁊ expellatur a vicio directe sibi opposito ⁊ contrario. sicut sanitas repellitur p infirmitatem ⁊ lux per tenebras Ideo si dominus. i. quicūq; rector alterius sit sine virtute. seruus

Capitulum Secundū

erit non dominus. ⁊ abutens suo dominio. ⁊ vi
dmiabit ecclesiam suo malo exemplo. sibi subdi
tos ad prava inducens. Qualis enim dominus
tales ⁊ ministri eius. Septima abusio ē xp̄ia
nus ptentiosus. Nomen xp̄iani deriuatū ē a chri
sto. quod est nomen vnitatis ⁊ pacis qui scilicet
christus nō contendit neq; litigauit cum quoq;
Et ad contentionem vitandam. tunicam auferē
ti non solum non repetere mandauit sed et pal
lium dimittere. Mathei. v. Hinc ⁊ apostolus ait
Si quis videtur inter vos contentiosus ē. nos
talem consuetudinem non habemus. sed neq; ec
clesia dei. Et gregorius in omelia. Melius puto
esse salua fide. aliorum intellectui credere. quaz
contentionibus deseruire. Qui ergo contentioī
bus vacat xp̄ianitate abutens. vineam ecclesie
fructu spirituali spoliat. Octaua abusio est
pauper superbus. Paupertas siue in tēporalib⁹
siue in spūalibus. est conditio dejectionis ⁊ vili
ficationis. Unde datur homini occasio quasi vr
gens ad se humiliandum. ⁊ per ipsam humilia
tionem sibi procurant ⁊ acquirunt vitam eter
nam ſm illud Mathei quinto. Beati pauperes
spū. i. humiles. qm̄ ipsorum est regnum celorum
Sed si pauper se exaltet. ⁊ destitutus bonis spiri
tualib⁹ se alijs preferat ⁊ velit ab hominibus ho
norari. abutitur conditione sua. ⁊ sibi ac pluribꝫ
nocet. Nona abusio est rex iniquus vt dicit
aug⁹. in libro de cita. dei. Remota iusticia. regna
non sunt aliud nisi magna latrocinia. Spectat
igitur ad dignitatem regiam iusticiam seruare ⁊
idem suis ministris imponere. Unde sapien vi.
dicitur. Audite reges ⁊ intelligite. quoniaz data
est potestas a domino vobis. q̄ interrogabit opa
vestra. ⁊ cogitationes scrutabitur. quoniam cuz
esseris ministri regni illius. non recte iudicastis
neq; custodistis legem iusticie. ⁊ subditur. horrē
der ⁊ cito apparebit vobis. Iniusticia vo est q̄dam
inequalitas. Dicitur autem rex iniquus. i. non
equ⁹. Est aūt eq̄tas iusticia dulcore misericordie
temperata. Quia ergo in regendo non seruat iu
sticiam. terribiliter vindemiat vineam. destruēs
dei eccām. Decima abusio est episcopus negli
gens ſm aug. Episcopus nomen est grecū. deri
uatum ab epi. quod est supra ⁊ scopos q̄ est, in
tentio. videlicz quia multū vigilanter debet intē
dere gregi suo. viij. q. i. Qui episcopatū. Unū do
minus ad ezechielem ait in persona cuiuslibet p̄
lati ecclesie. Fili hominis speculatorez dedi te do
mui israhel. Si dicente me ad impiū morte mo
rieris non annūciaueris. neq; locutus fueris vt
auertat⁊ a via sua impia ⁊ viuat. i. p̄e impi⁹ in ip̄ie
tate sua morietur. sanguinem vero eius de manu
tua requiram. Nam vt dicitur per leonem papā
distinctione octuagesima sexta. Inferiorum or
dinum culpe ad nullos magis referende sunt. q̄
ad desides negligentes q̄ prelatos. qui multam
sepe nutriunt pestilentiam. duz auferiorem dis
simulant adhibere medicinam. Episcopus ergo
si est negligens. abutens officio suo. vineam ec
clesie vindemiat fructum temporalem inde. sibi
vendicans ⁊ de salute animarum nihil curans.
Undecia abusio est plebs sine disciplīa. discipli
na aliquando sumitur pro doctrina. aliquando
pro correctione vel morum compositione. Et hic
omnibus plecs indiget. Unde salomō prouer. i.
Fili audi disciplinam patris tui. i. doctrinaz pa
tris videlicz non solū carnalis q̄ magistri ⁊ p̄lati
et senioris de bono te instruentis. Cum enim a
nima nostra nascatur vt tabula rasa. nisi doctri
nam suscipiat. ignoranter ⁊ bestialiter oportet vt
viuat. De disciplina autem correctionis siue fla
gelli dicit apostolus ad hebreos duodecimo. Si
extra disciplinam estis. adulteri non filij estis.
Si enim homines ⁊ precipue plebes que modi
cam habent prudentiam ⁊ maturitatem prospe
rantur. ⁊ sine flagellis se reperiunt. abutuntur
prosperitate ⁊ in multa mala incidunt. Duo
decima abusio est populus sine lege. Quod intel
ligendum videtur quo ad eius obseruationem.
Nam pauci populi sunt precipue inter fideles.
q̄ leges aliquas non habeant. sed paucissimi eas
obseruāt. Et similes esse videntur telis aranea
rum quibus capiuntur muse sed a maioribus
animalibus lacerantur. Cum tamen augustin⁹
dicat. Quicunq; legibus imperatorum que pro
dei voluntate feruntur obtemperare non vult. ac
quirit sibi magnum supplicium. Hi ergo omnes
mali christiani. unde ⁊ ipocrite nequiter operan
turin vinea ecclesie. Sed demum dicetur eis a
christo. Non noui vos discedite a me operarij ini
quitatis. Mathei septimo capitulo. Et loquitur
ibi de falsis prophetis. qui scōm origenem sig
nificant ipocritas. Secundi nequiter operan
tes in vinea ecclesie sunt persecutores. de quibus
p̄t intelligi illud Job. xv. Ledetur quasi vinea. s.
eccā in primo flore. hoc est in primitiuo suo statu
Que lesio p̄cipue facta fuit a tirānis infidelib⁹
Unde psalmista in predicta auctoritate subdit.
Exterminauit eam aper de silua. Aper qui ē aial
ferox ⁊ siluestre. dilacerans ⁊ minuens que sibi
occurrunt. significat romanū imperium. q̄ alia
dominia dilacerans sibi subiugauit. ⁊ hic venit
de silua. id est de gentilitate infructuosa. Hoc ām
imperium exterminauit quantum in se fuit vi
neam ecclesie. querendo ipsam destruere ⁊ ponē
do extra terminos mundi per plures tirannos
imperatores. Unde ⁊ augustinus. xviij. de ciuita.
dei. refert ecclesiam dei decem magnas persecuti
ones fuisse passam ab imperatoribus romanis.
figuratas per decem plagas egipti. Et ei vnam
tātum restare. s. eam que erit tempore antichristi

postꝫ liberabitur ecclesia plene de seruitute mū di ⁊ diaboli Sicut per vndecimam plagam. vi/delicet submersionis Pharaonis cum exercitu suo in mari rubro plene liberat⁹ est populus dei ō egipciaca seruitute Prima igitur computatur a Nerone imperatore.sub qua princeps apl̄oꝝ petrus ⁊ paulus coronati sunt cum alijs multis Secunda sub domiciano.in qua iobānes euā gelista post martiriū ¦quo missus fuit in dolium olei feruēꝫ,sed illesus exiuit in insula patḥmos relegatus fuit Tertia sub traiano.i qua clemēs in mari submersus est . Quarta ab Anthonio Quinta sub seuero Sexta sub maximiano Sep tia sub decio. Octaua sub valeriano Nona ¦sub aureliano Decima sub diocleciō ⁊ maximiano Non autem¦negat ipse augustinus seu reprobat q̄ istas decem persecutiones passa fuit ecclesia. Sed hoc reprobat q̄ solum istꝫ decem tantū fue rit passa.cum sustinuerit multas alias diuersis temporibus.Et precipue narrat ipse augustin⁹ ibidem ⁊ de alijs duabus factis ab imperatori/bus romanis scilicet a iuliano apostata ⁊ valen te arriano fratre valentiniani Sub¦his āt duo decim psecutōib⁹ exterminata est vinea ecc̄e q̄ntū ad alios in parte.q̄ videlicet timore tormentoꝝ a fide recesserunt . Exterminata est corporaliter seu quo ad vitaꝫ presentem.quantū ad innume ros fideles.qui pro fide martirio coronati sunt. Sed plantatis radicibus.i.mortuis.⁊ sub terra positis ipsis martiribus qui erāt precipui in ec clesia impleta est terra fide christi.quia mirabili ter dilatata est ecclesia per orbem Unde psal.lo/quens in persona ecclesie de huiusmodi persecu tionibus suis ait Sepe expugnauerunt me a iu uēntute mea.i.in statu primitiuo meo.dicat nūc israhel.i.populus dei. Interpretatur em̄ israhel videns deum quod ecclesie congruit per fidem Etenim non potuerunt mihi.s.auferre fidem et charitatem Sed supra dorsum meum.i.fideles quos sustineo.fabricauerunt.s.coronas ꝑpetuas per¦percussiones supplicioꝝ peccatores.s.ipsi infideles persequentes ⁊ impugnantes prolōga uerunt iniq̄tatem suam.s.augendo peccata sua Sed demum deus concidet ceruices peccatoruꝫ ipsoꝝ persequentium.superbiam illoꝝ anihilando ⁊ de mūdo sublatos deputādo damna/tioni Unū ⁊ ipsi fideles ꝓstantes in fide. figurati sunt per naboth nabutheum.qui cum noluisset vineam suam tradere achab rege idolatre petēti demū falsse accusatus iniuste occisus est Ꝫ ipe achab cum omni domo sua ad nihiluꝫ redactus est.iij.Regū.xxi. Sic et prelati ecclesie ⁊ alij veri fideles.nec precibus nec minis aut terroribus ti rannis acquieuerunt vt vineam ecclesie traderēt in manibus eoꝝ.acquiescendo.s.p̄fidie eoruꝫ vsq̄ ad acerbissimam mortem resistendo Et licꝫ aliquando viderentur ecclesiam.i.fideles ad pla citum possidere demum ipsis regibus ⁊ tyrānis miserabiliter ō medio sublatis.vinea ecclesie in sua libertate permansit Et vt dicitur.i.Mach.iij Conturbati sunt omnes operatores iniquitatis .s.illi persecutores tiranni Tertij operarij ma li sunt hereticj peruersores de quibus figurati/ue dicitur Judicum.iij. Piratores sicheu egressi sunt in agros vastantes vineas Sicheu interp tatur laborans.et ,signat hereticos qui laborant ad peruertendum alios Pi egressi sunt de domo vel ciuitate vnitatꝫ ecclesiastice.in agros latos vi ciorum ad deuastandum vineas.i.plebes ecclesie Ecclesia enim figurata per vineam.et vna est et multe Una vnitate finis ⁊ fidei Multe ratione pluralitatis locoꝝ ⁊ rituuꝫ in quibus disper sa ē Quos vt destructores cauere admonet apls ad phil.iij. dicens Videte malos operarios Et.ij ad Corinth.xi. Hui usmodi pseudo apostoli ope rarij sunt dolosi.transfigurantes se in apostolos christi Horum autem noxium opus in vinea ec clesie notat psal.in dicta auctoritate quā inducit Singularis ferus depastus est eam Ferus dicit cetus hereticorum.quia intellectum ferum ⁊ be stialem habent in suis doctrinis.⁊ feritatē cru, delitatis cum possunt aduersus fideles exercent Singularis dicitur hic ferus.q̄ singulares sunt in op̄nione.nolentes assentire p̄muni sententie sapientum. Vel etiā singulares et superbia.qua cupiunt ceteris anteferri in vita vel scientia.sa/cientes se capita aliorum Et hic ferus depastus ē vineam ecclesie quantum ad omnes qui errores eorum secuti sunt.qui incorporati cum eis.a do ⁊ ecclesia damnati sunt Omnes autem hereticj in doctrinis suis duodecī articulos fidei ꝛtratij inueniūtur.i.contrarium sensisse ⁊ dixisse alicui ex duodecim articulis directe vel indirecte.prin cipaliter vel reductiue Equidem primus sin gularis ferus qui depastus est.⁊ multas vites de struxit de vinea ecclesia.docens contra primum articuluꝫ fidei fuit arrius asserens tres personas diuinas eēntialiter differētes q̄ꝫ q̄ fateatur tres deos ⁊ tres essentias diuinas.maioremq̄ vnum altero Contra illud Deutronomij.vi.Dominꝰ deus tuus vnus est Quod ecclesia fatetur in sim bolo dicens Credo in vnum deum Secūdus ferus singularis fuit sabellius hereticus.contra secundum articulū dogmatisans ⁊ asserens pa/trem ⁊ filium,⁊ spiritum sanctum vnā eē eādēq̄ psonam.que aliquādo vocatur pater.aliquādo filius.aliquando spiritus sanctus Cuiꝰ fallaciaꝫ destruit iobānes dicens Tres sunt q̄ testimoniū dant in celo.pater.verbum.⁊ spiritus sanctus.i. Johan.v. Tres.s.persone.quod fatetur ecclesia non solum in simbolo apostolorum. Sed etiam in simbolo atbanasij vbi dicitur Alia est persona

Capitulum Secundū

pīis.alia filij.alia spūsscti. Cōtra tertiū articulū s.creatōis rer̄.locutus ē ferus ille qui dictus est manicheus.fingens diabolo instigāte.r ponens duo prima pncipia rer̄. Unū videlicet pncipiū inuisibiliū r hoc esse deuz dicit Aliud principiū scz visibiliū.hoc asserit esse diabolum Cui⁹ contrariū asserit sapiens salomon dicēs Qui viuit meternū creauit oīa sil.qō fatef ecca dicēs Erea tozē celi r tre visibiliū oīm r inuisiliū Cōtra qrtū articulū s.sctam eccaz catholicā scōz cōioneē Que sctificat vtricz p gram sacrālem dixit alius ferus pelagius dictus asserens principaliter per pprīū arbitriū posse saluari. Sz ctra eū dic aplus ad Ro. Gta dei salui facti estis p fidē r hoc non est vobis Et illud ad thitū.iij Nō ex opibo iustis de que fecimus nos.sed scom misericordiam suos nos fecit per lauacrum regenerationis rē. Quintum articulum.s.carnis resurrectionē ferus quidā vt ponit gregoī in moral.hereticus impugnauit dicens. In futura resurrectione recepturos nos esse carnem. non veram. sed aeri et vento similem Quem elidit iob dicens In carne mea videbo deum. quē visurus sum egoipse r non alius id est nō mutat⁹ alia carne Sexto qui est de vita terrena.contradixit quidam hereticus cum sequacibus suis. querens depascere vineam ecclesie dicens deum non videri per essentiam suam a sanctis in qua visione essentiali cōsistit vita eterna.fm illud Joh.xvij. Hec est vita eterna.vt cognoscant te solum deum rē. Sz dicebat solum per quandam speciem vel similitudinē videri.cui iobānes in cath.i. ponit silentiū dicēs Videbimus eum sicuti est Contra septimum s.q dei filius est cept⁹ de spūsco. natus ex vgine ceptū. sz ex cōmixtione viri cum muliere Quem euāgelista iugulat dicēs Mat.i. Nō in ea natū est. de spūsctō est. Octauū respuēs.s.xpm filiū dei passū r mortuū Machometus pessimus ferus cum suis sarracenis dicunt xpm non fuisse passum r mortuū cum dei filius esset r impassilis Sed daniel obstruit os eorum dicens Occidetur xps rē. Dan ix. Et pe. Xps passus est pro nobis rē. Passus ē aūt fm humanitatē assumptā. non fm deitatez Nonū videtur dēstruere ferus ille qui dixit xpm animam non habuisse. sz loco anime fuisse deitatem Et est nonus de descensu ad inferos. qō fuit fm aīam non fm carnez que sepulta fuit. nec fm deitatem que vbicz est. vnde ps. in pson xti ctra illos ait. Non derelinques animā meam in inferno rē. Decimum quod est de resurrectione xpi tertia die. iudeus ferus malignus audire nō potuit. dicens non surrexisse. sed corpus ei⁹ a discipulis furatuz fuisse. sz apls ad thi. testatur hāc resurrectionem dicens Memor esto dūm bicsū resurrexisse a mortuis fm euangelium meū. Et ps. Ego dormiui r soporatus sum r resurrexi Undecimum de ascensione. negat Eutices hereticus dicens carnem conuersum in deitatem Quod si esset non ascendisset. quia deitas in celis r vbicz est Contra hoc michēas pphā ait Ascendēs pādet iter ante eos Et ps. Ascendit deus in iubilatiōe Duodecimus articulus est q xps venturus est iudicare viuos r mortuos ad retribuendum pmium bonis r penam eternam reprobis Contra hunc latratus est origenes dicens xpm debere in fine oēs saluare r pro eis pati. Sed ctra eum est quod ait xps Ma.xxvj Ibunt hi in supplicium eternū Justi autez in vitam eternam. Et dan. xij De puluere tre euigilabunt. alij in vitaz eternā alij in opprobrium vt videant semper. Quālis contra articulos fidei. xij. sint. non solum. xij. sed singulares r hereticarche nequiter opari vineam ecclesie depascentes. r multos inficientes. qm̄ multi alij sunt expressi r extincti vt. pz. xxxij. q. iij. ca. penult. r extra de sū. tri. r fide ca. c. Damnamus Et i opusculo beati. o. arti. fi. r saē. b nunqz potuerūt pualere nec potuerit xps. n. oauit p ea. vt nō deficiat fides ei⁹ Pro petro declamauit dicēs Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua. Luce. xxij. Ma. xvij. dixit Sup hanc petrā. s. se xpm. edificabo ecclesiam meam r porte inferi. i. errores r hereses non pteualebunt aduersus eam Quinimmo sublatis hereticis subortis paulatim. ecclia remansit gloriosior r clarior in doctrina per expositiones r disputationes doctoz hereticos gtutium. dño eam custodiente Unde Isa. xxvij. ipse dicit In die illa vinea meri cantabit ei Ego dns qui seruo eam repente ppinabo ei. ne forte visitet⁹ ctra eam. nocte r die seruo eam

Decūdi operarij .§. ix

in vinea ecclesie sunt qui operantur excellenter. ad faciendum ipsam fructificare Et ad hoc exhortatur apls dicens. ij. thi. ij. Solicite cura teipm pbabilē exhibere opariū deo in inconfusibilē Et ad freqntandū r continuandū op⁹ exhortat salomō Ecc. ix. di. Quodcūqz potest manus tua instāter opare. quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia valent apud inferos quo tu pperas. r admittendum b⁹ excellentes operarios in vineam ecclesie oraba t ps dicens Dñe deus virtutū. visita vineaz istam. s. p efficaces oparios. r pfice eā id est dispone vt pfectum fructuz pducant Ipse autem ecclesia figuratur per vineam multiplici de causa fm hugonem cardinalem super ps. r prima est ppter ligni abscisi inutilitatē Non enim vtile est lignum veris abscisum nisi ad combustionē Sic homo ab eccā separatus numero vel merito. vñ dñs Eze. xv Fili hoīs āqd fiet de lig⁹ vit ex oībo lignis nēoz. q si int ligna siluaz. nūqd tolliet⁹ de ea

lignū vt fiat op⁹. aut fabricabit de ea paxillus vt pendeat in ea q̄dcūq; vas Ecce igni datū ē in escā Sic etiam dicit christus Jo. xv. Ego sum vitis si quis in me non manserit. s. vnitus p̄ charitatē p̄ quā q̄s merito est in vinea ecclesie mittet foras sicut palmes & arescit. & in ignē mittēt & ardet Secunda rō est propter fructus suauitatē Sola em̄ vinea vinum habet. quod letificat cor hominis & confortat Sic sola ecclesia habet vinum, doctrie salutaris. aīam letificantis & confortāris Unde Can. viij. dicitur Dabo tibi potum ex vino condito Vinum conditum est dulce & medicinale Mat. vij. dicitur. Nunquid colligunt de spinis vuas. q. d. Non haberur salutaris doctrina a iudeis aut gētilibus aut hereticis Sed & de illis dicitur. vua eorum vua fellis & botrus amaritiū? Fel draconum vinum eorum &c Tertia ratio est Quia sicut pinguedine debilitatur vinum & luxuriatur vinea. i. superfluos, p̄ducit palmites Sic in ecclesia ex abundantia temporaliū nascit luxuria in palmitibus. i. clericis laicis & prelatis et ex hoc insipidatur & insipidum fit vinum id ē doctrina ecclesie. vt de eo dici valeat illud Isa. i. Vinū tuum mixtum est aqua. i. carnali voluptate insipidum factum. Et propter hoc dominus visitat ipsam vineam sepe abscindēdo palmites id est supflu itates tpaliū per varias afflictiones vt magis fructificet Unde conquerens dom̄? ō vinea ecclesie dicit Isa. xxvij. In prelio gradiar super eam succendam eam pariter. quasi diceret. parum fructificat ecclesia p̄speritate. sed faciam eam fructificare per aduersitatē Et loquitur sm̄ consuetudinē quarūdam regionū In aluernia em̄ in aliq̄bo loc̄ tra q̄ficq; multiplicāt vinee q̄ quasi in siluas vinee degenerant. & tunc homines cōburunt eas. & postea optime fructificant Vinea etiam radicata inter petras & in eminenti loco in radio solis. melius vinum facit Sic illi de eccīa qui sunt fundati & radicati in duricia penitentie in eminentia vite p̄ēplatiue. in feruore dilectionis & benivolentie. melius docent & operantur. Dicē. xxvi. Adhuc plantabis vineā in montibo samarie Samaria interpretatur non solū custodia dom̄ sed etiam coniunctio dom̄. & p̄ penitentiā et p̄templatōem coniungitur homo deo. & dom̄ in se custodit. Ipa ār vinea ecclesie perficitur p excellentes operarios. quos ipse deus p̄ducit ad opandū vineā. mane hora tertia sexta nona et vndecima vt hī parabolice Isa. xx. ō patrefamilias qui exiit conducere operarios in vineam suam. q̄videlicet in diuersis etatibo mūdi a p̄mo abel iusto. vsq; ad vltimum nascitur. posuit multos sanctos in ipsa ecclesia ad exercendū se & alios in p̄fectōne virtutum Vel diuerse hore significant sm̄ gre. in omel. diuersas etates hominum. s. puericie. adolescentie. iuuentutis. senectutis ac decrepite etatis In quibo homines vocant̄ a deo ad penitentiam & virtuosam q̄uersatiōem Ad hoc autem q̄ vinea fructificet triplici opere indiget videlicet ligonizatione. putatione & ligatione Ligonizatōne quidem indiget ad hoc. vt spine & herbe inutiles eradicentur. in quo opere terra ferro scinditur. & abscisis radicibus herbarum soli ostenditur Sic in vinea ecclesie seu anime. Ad hoc vt fructificet deo. oportet q̄ terra cordis ferro correctōis frāgatur vt abscindantur pctā etiā vsq; ad radices cogitationum. & manifestent p confessionē ne occulta remaneant Unde in septuagesima quādo in officō representatur lapsus primorū parentum & punitio. s. introductio generis hūani in exilium huius mūdi ad agendā penitentiam. propter quod dominus induet eos habitu pellium aīalium. vt cognoscerent seipsos et penitentiam agerent. ecclesia dimittit canticā letitie. vt gloria in excelsis. nisi in magnis solemnitatibus & alleluia & sumitur tractus loco alleluia. qui tractus habet cantum asperum & lachrimosum. ad inducendum homines ad penitētiā et hoc per nouem ebdomadas facit. vsq; s. ad pascha. q. s. amisit societatem angelorum. qui sunt distincti in nouem ordines Aliam rationem hēs de conse. dist. i. hi duo Nam quia ipsi noluerunt in paradiso penitere. & confiteri peccatum suum se excusantes. ideo expulsi sunt vt vel saltem ex afflictione huius exilij peniterent quod & fecerūt Secundo oportet q̄ vinea putetur. Unde dī Can. i. Tempus putationis aduenit Per putationē āt abscindunt palmites supflui ne fructū impediant. Ita in cultu spirituali anime oportet supflua resecare Paucis enim minimisq; natura contenta est dicit boetius Sed sensualitas insatiabilis, est querens multa superflua Propter q̄ dicebat apostolus Habentes victum & quibo tegamur bis contenti simus Tempus autem cōgruum huic putationi, est tempus adolescentie, que indiget maiori freno, p̄pter maiorem inclinationem ad supflu itates & vanitates. que signat per tempus veris. in cuius principio vel circa fit putatio materialiū vineaꝝ Tertio oportet q̄ ligetur Debent autem ligari vites. i. potentie anime firmo palo. s. christo vt dicere possit cum apostō. Cruci affixus sum. s. per affectū & imitationem Proderit insuper multum ad fructificādum. immo necessarium videtur. vt vinculo obedientie alicui patri spirituali alligetur. cuius cōsilio dirigatur Sed bene videat ne fit arūdo vacua. i. ypocrita. sed q̄stans & solidus in obsequio diuino. Periculose etiam erit aīalia q̄ destruunt vineā capere & occidere Unde dī Can. ij. Capite nobis vulpes pullas q̄ demoliūt vineas Vulpes pulle. sm̄ ber. sup Cā. signāt cogitatōes q̄ occurrūt sub spē boni Est. n. vulpis aīal callidissimum

Capitulum Secundū

Sicut cum alicui suggeritur affectus prelatōis sub specie fructificationis. ⁊ indiscretio vite sub specie temperantie ⁊ huiusmodi iste destruūt vineam nisi paruule. id est in initio mortificentur Cum autem sic bene exercetur ⁊ colitur vinea optime fructificat. ⁊ deo affert fructū ipsi gratū. Cū in figuram legitur Gen. xl. Pincerna regis pharaonis in carcere positus. vidit in somnis vitem tresq; ex ea ꝓpagines ꝓcedētes q̄ gēmas floresq; et vuas paulatim producebant. ipisq; maturatis ille pincerna ex eis premebat vinum in calicem pharaonis offerens ad bibendū Pincerna i carcere est q̄libet nīm positus in carcere huius mundi ꝓp defectū saltē ꝓtracti originalis Hoc est autē signū vt quis ad curiā reuertat regis eterni. vt ei gratus ⁊ ꝓpicius fiat cū. s. videt quasi per somnum q; hic non hēt certitudo saluationis future. nisi p signa. cū. quis videt vineam aīe cū tribus potētijs suis mēoria. intellectu ⁊ volūtate. gēmas bonoꝝ ꝓpositoꝝ. flores odoriferos bonoꝝ exēploꝝ. fructus rectoꝝ operū ꝓducere. ⁊ i eis ꝓficere. ita q; ex pressis vinariis. i. defectibus ipfectoibus vinū spūalis feruoris ⁊ leticie in calice cordis offerat deo. ꝓpter eum oīa faciendo Per hoc sperare pt p interpretatiōem sanctoꝝ. q̄ eductus de carcere mūdi ad curiā pharaonis regis eterni reuocabit cū honore Vel sic exponi pt Vitis est xp̄s sicut ipe dixit Jo. xv. Vetera vitis dr ad differētiam vinee que uersa est in amaritudinem Tres ꝓpagines sunt tres ordines fidelium in ecclesia qui ei per gratiam adherent. s. prelati actiui ⁊ eterni platiui. figurati per noe. iob ⁊ daniel. de quibus hē Ezech. xiiij. Et p petrum iacobum ⁊ iohannē. qui se inuenerunt in transfiguratione oīm Ja. xvij Et per lazarum mariam ⁊ martham quos diligebat ihesus Jo. xi. Prelati eīm regunt ecclesiaz figuratam per archam rectam a noe. Pascere verbo debent ⁊ exemplo. sicut dictum fuit petro Jo. vlt. Uiciliter se debent habere in militia dei. mortui mundo vt lazarus Contemplatiui vacare debent orationi ⁊ meditationi castitati ⁊ abstinentie vt dauid fecit ⁊ puritati ⁊ sapientie. vt iohannes euāgelista Lucitui diuinoꝝ quieti ⁊ solicitudini vt maria magdalena Actiui vo opibus misericordie vt gubernatōez familie Et luctari cum vicijs ita vt supplantentur Jacob eīm interpretatur supplātator Et insistere solicite necessarijs dom⁹ vt martha Vel tres ꝓpagines tres status. s. virginū. viduaꝝ ⁊ coniugatoꝝ. vel tres ꝓpagines tres gradus in ecclesia scilicet incipientium. ꝓficientiū ⁊ perfectorum Et hi omnes producunt gemmas cogitationum bonarum. flores sanctaꝝ affectionum ⁊ exemploꝝ. ⁊ vuas rectoꝝ operū Ex quibus xp̄us eliciens vinum meritoꝝ. ipe xp̄s porrigit ⁊ pōtat in curia superna coram rege vniuersoꝝ. ⁊ hoc in calice principaliter sue passionis tertia die scilicet

ꝓpe gratie Et de his tribus ordinibus. stantibus. vel gradibus. exponit beatus tho. sup Can. illud Sexaginta sunt regine. octoginta concubine. ⁊ adolescentularū nō ē numerus Cant. vi. Regine eīm significant virgines. q; ipse se optime regūt. quo ad domandas concupiscentias carnis ⁊ magis dicuntur sponse xp̄i q̄ alie Hę sūt sexaginta in numero paruo sed excellēti Quāuis enim in se sit paruus numerus. lx. respectu superiorum tñ superabundans Dicitur aūt numerus superabundās ille. cuius ptes singule que in se multiplicate cō stituunt ipsum totum simul. post adunate ⁊ collecte excedunt ipsum totum Sicut ptes aliquote. lx. sunt vnū ⁊ duo ⁊ tria ⁊ quatuor ⁊ quinq; ⁊ sex ⁊ decē ⁊ quindecī ⁊ viginti ⁊ triginta Et hec omnia simul excedūt non solum sexaginta sed et octuaginta Significant etiā regine sexaginta aīe perfecte ⁊ ex dignitate ⁊ numero significatione. Tales eīm admittūtur frequenter vt vere spōse ad amplexus regis salomonis. i. xp̄i per contemplationem ⁊ intimam vnionem ⁊ generāt stirpē regis. i. perfecta opera faciunt. ⁊ cū magna fiducia in domo superna cōuersantur. Componitur autem numerus sexagenarius ex sex ⁊ decem q; denarius senies multiplicatus constituit. lx. Et denarius q; est primus limes numeroꝝ signat perfectionem Senarius qui est numerus q̄dratus in figuris. Nam figura quadrata habet sex facies. vt patet in tabillo ⁊ significat firmitatem quia res quadrata ex omni facie firma manet. Concubine. i. vidue que dicuntur concubine. q; habuerunt aliquando alium virum quam xp̄m Et hę dicunt octoginta. quia in maiori numero sunt q̄z virgines Dicuntur etiam anime profitentes si nondum perfecte. que ⁊ si aliquādo admittuntur ad amplexum diuinum per contemplationem ⁊ gustum spiritualium. nō tamē ita frequenter vt perfecte anime. nec perfecta sunt opera earum Laborant tamen ad obseruantiam decem preceptorum. et exercitium octo beatitudinū de quibus habetur Mathei quinto. et ideo dicūtur octoginta. qui numerus componitur ex dēnario octies multiplicato Adolescētule sunt aīe in statu coniugij vel etiam imperfecti seu incipientes in via dei Et hi sunt in maiori numero q̄z virgines et vidue. vel pfecti et ꝓficientes. licet in minori merito Unde adolescentule dicuntur q; adhuc tenere ad sufferēdos labores. nondū sensu perfecti ac mirabiles

Operātur aliqui .§. x

segnē in vinea ecce Eīn vinea paulatī degenerat et destruitur Et d hoc puer. xxxij. dicit salomon Transiui. s. per considerationem p agrum hois pigri et p vineam stulti. i. mentē et conuersatōez. et totū repleuerāt vrtice. i. passiones concupiscibiles

vrentes vt vrtica. ⁊ operuerant superficiem eius spine id est passiones irascibiles que pungūt alios Et de huiꝰ vinea seu aīa dominus q̄rens dicit. Quid est quod vltra debui facere vinee mee et nō feci. an expectaui q̄ faceret vuas. ⁊ fecit labru scas Ysa. v. id ē expectaui vt faceret fructuꝫ bonoꝝ operum. ⁊ fecit fructum inutilem Unde infra dicit Expectaui vt faceret iudicium. ⁊ ecce iniquitas vt faceret iusticiā. ⁊ ecce clamor Ez timendū est q̄ subdit Et nūc ostendā vobis quid faciam vinee mee. i. anime tepide ⁊ pingue si se nō emē det Auferam sepem eius. i. remorsum conscientie pungentis auferri permittam seu rimorem ⁊ erit in direptionē a demonijs per temptationem Di ruam maceriam eius. id est p̄mittam remoueri considerationem vite sanctorum qui lapides dicuntur. ⁊ erit in conculcatōnem viciorum Et ponam eam desertam bonis. s. spūalib⁹. Non putabitur. i. non remouebit talis pigerꝫ tepidus superfluitates ⁊ occasiones viciorum Nec fodiet ferro scz̄ p̄unctionis ⁊ confessionis Et ascendent vepres ⁊ spine id est male cogitationes ⁊ affectōnes Et nubibus mādabo ne pluant sup eā imbrē. i. non p̄cipient doctrinam fructificantem ⁊ vtilem eis Unde cuilibet tali dicitur Apoca. iij. Non inuenio opera tua plena. In mēte ergo habe quid acceperis ⁊ audieris ⁊ tene ⁊ penitentiā age Nam demuꝫ vt dicitur Apo. xiij. misit angelus. i. xp̄s faciem suam. s. mortis n videmiaut vineam ꝛre ecclesiam. s. militantem Et omnem palmitē qui non fert fructū tollet eum a se. ⁊ qui fert fructuꝫ purgabit Jo. xv

Quantū ad tertiū. §. xi

principale diuisionis. s. circa. vi. §. s. de faciendo retributione dicitur Da illis mercedem. Nota primo q̄ nō dicit vt veniant cras. sed immediate post opus Da illis mercedem Unde tho bie iij dicitur. Quicunq; tibi aliquid operatus fuerit. statim ei mercedez restitue ⁊ merces mercēnarij tui omnino apud te non maneat Da ergo⁊ non differas Nota secūdo q̄ dicit illis. s. operarijs in vinea Ez dicit apls. i. ad Cor. iij q̄ vnusq̄sq; p̄m suū laborē mercedē p̄pria accipiet p̄m laborē q̄ ad q̄litatē. q̄ ad q̄ntitatē. quo ad diuturnitatez q̄ ad q̄litatē boni laboris vel mali. q̄ ad q̄ntitatez magni laboꝝ vel pui. quo ad diuturnitatē mlti tēporis vel modici Nam qui laborauit in vinea ad destruendū vt primi. cū congrua merces seu retributio peccati sit pena Id eo⁊ dicitur Eccle. xxi. Effugat a domino portans mercedes iniq̄tatis Et ad Ro. i. de reprobis dicitur Mercedem quā oportuit in semetipsis recipientes Ad hebr. xi. Dis preuaricatio ⁊ inobediencia accipit iustam mercedis retributionem Qui laborauit negligēter tandem in gratia moritur, mercedem accipit sed non de operatis in mortali Unde Aggei primo dr. Qui congregauit mercedes misit eas in sacculū pertusum. i. qui fecit opera de genere bonorum extra charitatem. non inde recipit premium in gloria. sicut quod ponitur in saccum pertusum. non remanet ibi sed extra mittitur Qui autem laborat excellenter. mercedem glorie accipit Unde sapientie. x. Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum Et que sit ista merces ostēdit p̄s dicēs Ecce hereditas dñi filij merces fructus ventris Merces id est premium filij scilicet per adoptionem. ⁊ hmōi merces est hereditas domini. id est bonum glorie. que tanq̄z hereditas filijs tribuit que hereditas seu felicitas glorie est fructus ventris. s. beatissime marie quo ad q̄litatē boni opis laboris vel mali q̄ ad quantitatē. magni laboris vel parui quo ad diuturnitatem multi tpis ⁊ modici ¶ Secundo datur merces ꝓm quantitatem laboris Quanto enim quis plus laborauerit et bene in vinea domini. tanto maiorem mercedem accipiet Ita tamen q̄ nō intelligatur equalitas laboris ad mercedē in quantitate Nam vt dicit idem apls. ij. ad Cori. vij. Quod in presenti est momētaneum ⁊ breue tribulationis nostre. supra modum in sublimitate eternum gl'e pond⁹ operatur in nobis Et ad Ro. viij. Non sunt condigne passiones h⁹ temporis ad futurā gloriam Ez intelligit equalitas in ꝓportione. s. vt ibi est maior labor. ibi sit maior merces. Sed labor ꝓt intelligi maior vel potior triplicit ꝓm b. tho. sup epl̄am. ij. ad Corin. supra dicta auctoritate Primo mō ꝓm formā charitatis Et huic labori rūdet merces essentialis que ꝙsistit in visione dei ⁊ fruitōe Juxta illud Jo. xiij. Qui diligit me diligetur a patre meo⁊ ego diligam eum. ⁊ manifestabo ei meipsum Qui ergo ex maiori charitate laborat. ⁊ si minorem laborē patiatur q̄z alius. plus recipiet de mercede p̄mij essentialis. quia limpidius deū videbit. ⁊ de tali visione magis gaudebit Secūdo ꝓt attēdi magnitudo laboꝝ ex specie opis Sic ē in rebꝰ hūanis ille plus p̄miat q̄ digniori ope laborat Sic archi tector plus q̄z artifex manualis mercedis accipit licet min⁹ laboret corꝑaliter. ita in rebꝰ diuinis q̄ nobiliori ope occupat maꝰ p̄miū accipiet q̄ntū ad aliquā p̄rogatiuā p̄m q̄ accidēt al'z forte min⁹ corꝑaliter laboret Unde aureola datur virginibus. doctoribus. ⁊ martiribus non alijs Et consistit p̄miū accidētale in quodā gaudio quod habetur de opere priuilegiato. vt etiā de alijs bonis operibus ratione laboris Tertio attenditur magnitudo laboris ex quantitate ip̄ius laboris Et si maior sit labor in opere quod fit ex natura operis vt ieiunare magis q̄z abstinere ab esu carnium. aut etiā ex dispositione complexionis vt colerico cōiter difficilius est ieiunium q̄z flegmatico

Capitulum Secundu

Sic maior labor meretur maiorē mercedē q quo ad remissionē pene temporalis q quo ad gaudiū accidentale quod recipiet ō maiori labore Unde sāp. q. dr. Reddet de⁹ mercedē labor suos. s. usq; Sz si maior labor in ope pueniat ex defectu voluntatis. puta ex tepiditate vel negligētia. sc̄a em̄ h⁹ q si sint leuia. aliqñ videnf q sūt alicui multū laboriosa Sz hoc ꝓpter defectū mentis indisposite Et talis magnitudo nō auget ⁊ minuit mercedē Isa. xl. Deficiāt pueri q laborabūt pueri. i. ipfecti hec be. tho. Tertio dat merces fm diuf nitatē. q qui tpe lōgior laborauit. ceteris paribus plus recipiet q plura merita acquirit Signanf dr ceteris pibus. q qui minori tpe vixit si in illo tpe suo pl⁹ laborauit. vel cū maiori charitate q̄ alius qui diu vixit maiorē mercedē recipiet Nec ē contra qđ dr in pabola euāgelica. s. q accepēt singli vnum denarium. q sic nō plus qui diu laborauit vt ab hora prima q̄ qui vndecima Ad qđ rñdet q merces que redditur est ipse deus Iuxta illđ Gen. xv. Ego ꝓtector tuus q merces tua magna nimis Et pro hac mercede laborantibꝰ mercenarij laudantur iuxta illud. quanti mercēnarij i domo patris mei abundant panibus. id est refectionibus spiritualibus Luce. xv. Secus si intēderent aliam mercedem in alia vita Et hec merces cōis est oībus. q propria singulor Cōmunis quidem omnibus. q oēs sancti vident deū q fruuntur eo qui est merces eorum Propria autem erit singulor q vnus alio clarius videbit q plenius fruet fm determinatā sibi mensurā a deo Et hoc ostenditur Io. xiiij. vbi dr In domo patris mei mansiones multe sunt. i. varietates premiorum modo predicto. Et hec merces dicitur denarius et ꝓpter eternitatem quam continet. quā signat forma denarij circularis. q ꝓpter veritatem quam habet. q que signatur in imagine sculpta regis in denario Et propter recipientiuz qualitatem. bi sunt angeli q homines qui sunt decem. q nouē sunt ordines angelor q q̄si decim⁹ natura hūana. q eis datur ꝓpter bītam ꝓfectionem signatam ex p denariū numer. q primus limes ē numeror et propter observantiam decem preceptor hoīes illuc producuntur Omēs aūt sancti etiam minimi ita sūt quieti q pleni bono gloie diuine visionis. q nil plus appetunt. nec minim⁹ motus mē ꝓ insurgit appetendi maius premium aliorum ita enim plenos se esse cognoscunt q plus nō cupiunt Quod aūt dicitur in euangelio aliquos murmurasse. intelligitur dictum per ipotesim. i. per presuppositiōez. non fm realitatem q ibi sit aliqua querela Sed si presupponatur hoc quod tamen est impossibile. ostenditur per rationem. q nulli fit iniuria. Nam deus glorioſus patronus vinee. nulli debet aliquid ex necessitate. sed gratia dei vita eterna Ro. vi. De suo iquo nulli teneturꝫ ꝓt facere quod vult dare q non dare sine aliqua iniusticia Nec etiā ex condignitate aliqs quantūcunq; laboret meretur illud premium. si ꝓsidereꝫ ipsa opa hoīm in se Sz ex congruitate. tribuit denariū hunc. inquantum videlicet sua liberalitate ꝓmisit dare talē mercedez laborātibus in vinea. mediante gratia sua. q sic seruat Sed q nouissimi prius recipiuntur q efficiuntur primi in recipiendo mercedem. inquantū vz sancti noui testamenti. si purgati migrāt. subito euolant q denarium mercedem recipiunt dei scz visionem Sed sācti veteris testamenti post mortem quantūcunq; perfecti q purgati. nō recipiebant denariū ꝫ descendebant ad ad limbum. ibi expectantes ꝓaduentum christi denariuz suum Nec etiam possent conqueri de ista retardatione q ipsa liberatio eorū sine meritis sufficientibus eorum fuit q premiatio Uoca ergo operarios dicitur procuratori patrisfamilias. i. christo. qui ꝓcurauit nobis premium q mercedem mediante passione. q hoc sero id est in fine vite nostre. q ipe soluit. virtute tamen q voluntate patris eterni. q fm veritatem est virtuf q volūtaz. Post vocationē igif. s. ꝓ morte operarioz in vinea ꝓ pīratione. q eorum discussionem. demum reddit merces per sententiam vnicuiq; fm opera sua Unde et appea. i. dicitur q ex ore sedentis in throno exibat gladius ex vtraq; pte acutus Gladi⁹ iste sententia est ex ore iudicis superni prolata. sepans reprobos a bonis Et ꝓtra reprobos quidē ꝓferens sententiā. aspect⁹ eius apparebit eis vt fulgur. terribilibꝰ vbis eos increpās q dicēs cuilibet reprobo fm Crisf. super Matb. Ego ꝓpter te bō fctus sum. delusus. cesus. q crucifixus. vbi est tāta z iniuriarum mearum fructus Ubi ē seruitus quā mihi precio sāguinis mei debuisti Ego sup gloriam meam te habui. cum essem deus apatens bō. q tu oēm rem vilissimam terre dilexisti amplius quam iusticiam meam: q fidem Mittite ꝫ astantibus ei ministris. dicet ligatis manibꝰ eius et pedibus in tenebras exteriores Et quis stabit ad vidēdum eum inquit Malach. iij. c. q. d. Intolerabile erit illud. Ipse enim quasi ignis Ue autem illi contra quem profertur talis sentētia Uel⁹ em̄ ei fuisset si natus non fuisz bō ille Nec enim ab illa sententia appellari poterit quia a summa potestate procedet que non habz superiorem. Appellatio autem fit ab inferiori ad superiorem vt bī. ij. q. vi. per totum Nec per errorem intolerabilem euacuabitur. vt in iudicio humano aliquādo contingit Iuxta illud quod habetur. xi. q. iij. Cui est illata sententia. quia iustissima erit Iustus enim dominus q iusticias dilexit cc. Nec pecunia. amicicia vel precibꝰ revocari poterit. sicut fit in pīti. xi. q. iij. §. ad hūc Ambiero. Cum ante tribunal christi venerimus nec

Job nec Daniel nec Noe rogare pfit ꝑ quoꝫ Sed vnūquemqꝫ onus suum portare. s. oportet xiij. q. ij. in prelnn. Et ad idem facit qđ ait ꝓ Frater non redimit scilicet christus qui est frater noster in illo iudicio Redimet homo q. d. Non aliquis quantūcunqꝫ sanctus. ex quo christus ipse non liberat reprobum. non dabit deo placatōem suam scilicet ipse reprobus in nullo placare[t] poterit Et precium redemptionis anime sue scilicet soluere non poterit pro sui liberatione. & laborabit in eternū Decautē sententia pulchre et plene fuit designata Dani. v. In sentia data cōtra regem Balthasar Ubi dicitur q Balthasar cum fecisset grande conuiuium optimatibꝫ vxoribus et concubinis suis. et biberent in vasis aureis et argenteis q asportata erāt de tēplo hierosolimorum. laudarentqꝫ deos suos. aureos et argēteos. ferreos. ereos. ligneosqꝫ et lapideos. apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aule regie Et rex aspiciebat articulos manus scribentis. et tunc facies eius cōmutata est. et perturbabant eum cogitationes eius Et compages renum eius soluebātur Et genua eius ad inuicem collidebant. Et cum nullus sapientum curie legere potuisset scriptura demum a daniele lecta est. Vane. terhel. pbares. Eademqꝫ die ipse balthasar et regnum amisit et vitam interfectus a persis et medis.

Moraliter exponendo ꝑm nicolaum de lira Balthasar qui interpretat capillus capitis. significat superfluitatē quia capillus nascitur ex supfluitate Hec superfluitas reperitur in peccatoribus et in luxuria manifesta. quod signatur per concubinas eius et in gula quod designatur ex quinio Et in ebrietate leticia per vinum figurata Et adulatorum applaudentia in optimatibus insinuata Et in superbia et in vasis aureis demōstrata Et in auaricia q fm aplm ē idolor seruit⁹ Et ī dijs qs laudabat designata Que quidez auaricia vel ē cū violētia Et bi sūt dij ferrei. qz sic ferr domat oīa. sic isti sine mia cūcta auferūt In ereis dijs significatur auaricia q est cum fraudulentia. que videtur esse verum et nō est. quod fraude fit In dijs argēteis apparentia. significat auaria quia queritur ex doctrina. quia argētum sonorum est In dijs aureis innuitur auaricia presidentiū ꝓpter claritatem et nobilitatē ipsius auri. In dijs lapideis auaricia vsurariorum qui vt lapides in sensibiles et inconuertibiles fiunt In dijs ligneis auaricia aliorum illicite lucrantium. Contra hꝰ igitur diuino iudicio comparēs videt scripturā sententie ostra se dari ꝑ manū scribentē Vbi sciēdū qđ scribens est pr. manꝰ est filiꝰ digitꝰ ē spūsctꝰ Dicit em digitꝰ est a manu et brachio. et manꝰ tm a brachio. procedit. ita spūsctꝰ a pre et filio et filius tm a pre derivat In pariete notatur plenitudo assumpti hominis a dei filio Aula est vterus virginalis Candelabrum contra quod scripsit ē certitudo naturalis dictaminis. qz deficit naturalis cognitio in omnibus bis pscrutandis misterijs Et ideo dī. aspiciebat articulos manus scribentis Scriptura autem est artitudo seu sententia extremi examinis Scriptura igitur hec id ē sententia auctoritatiue procedit a pre et filio. et spiritusancto Manifestatiue vro a iesu xpo de virgine nato quia vt dicitur ioh. quinto Pat omne iudicium dedit filio Scriptura que continet Mane. terhel pbares. significat quia ī isto iudicio dꝰ notabit oēs actiones hoīs Mane enim interpretatur numeratio. Ponderabit omnes circūstantias Terhel enim dicitur ponderatio Separabit omnes occasiones Phares enim dicitur diuisio Et tūc sequitur in talutem sententiato terror affectionis quod notatur in faciei mutatione Error cognitionis quod significatur in cogitationū pturbatione Moror afflictionis qđ innuitur in renum dissolutione Terror desperationis qđ ostenditur in genuum collisione Cū igitur tam subtile sit illud examen. tā terribilis illa sententia Si iustꝰ vix saluabitur vt ait petrus in canonica sua. ipiꝰ et pctor vbi appebūt. ad qđ est fac notabile exēplū vñ scripsit origine ordo carthusiēsiū Cū em circa annū dñi millesimū. parisiꝰ quidā doctor solēnis eēt defunctus. sciencia et honestate vite famosus delatū est corpus eius ad eccām magno comitatu vniuersitatis et ppli Et dū ferretro vbi iacebat in medio chori posito. celebrarentur exequie cūctis videntibꝰ surrexit cadauer et dixit Ante tribunal xpi rapt⁹ sū Quo dicto se deposuit vt prius Et cūctis stupentibꝰ decretū est die seqnti iter ꝓsequi officiū inchoatū quo facto cū cantaret lectio illa Rīde mihi ne. surrexit scdo cadauer. et dixit accusatus sum Et subito iacuit vt prius. Crescēte admiratōe in cūctis placuit in seqntē diē tertiū sepultura differri Et cū iam exisset fama hec inuniuersā trā illā. scis ē concursus nimius hominum. clericis officium funeris celebrantibus. surrexit tertio corpus illud dicens Iusto iudicio dei damnatus sum. sicqꝫ priuatus est sepultura. ex quo diuina sententia erat reprobatus Et ꝓpter hoc alii qui ex doctoribus seu scolaribus. ꝓsiderātes pericula mundi et futurum districtum examen. relinquentes seculum. ordinem carthusiensiū fundauerunt. et sancte vixerunt Sed cuilibet electo apperebit aspect⁹ ipsius iudicis sicut nix. suauis videlicet et delectabilis. et sententiam ꝓferens dicet Euge serue bone et fidelis. qz in pauca fuisti fidelis. intra in gaudium domini tui Matth. xxv Quod intrat in aliquo loco vndiqꝫ circūdatur a loco Intrans ergo in gaudium dñi quod ē ꝓfectum vndiqꝫ ab ipso gaudio circumdat Nam aspiciens supra et videns veritatem summe gaude

Capitulum.Tertium

bit. Juxta illud Esaie.lx. Tunc videbis ⁊ affluens ⁊ mirabitur ⁊ dilatabitur cor tuū. scilicet letitia ineffabili. Si ad infra respiciūt. i. ad dānatos ⁊ inde gaudent. ꝓpter qđ dicit ps. Letabitur iustus cū viderit vindictas id ē punitiones peccatorū. Nō ꝙ letur de malo alterius. ſ de diuina iustitia. Si respiciunt ad intra. gaudēt de pura conscientia ⁊ sua gloria. Juxta illud. Exultabūt sancti in gl'ia letabunt in cubilibꝫ suis id ē in ꝓscientijs suis. Si respiciunt extra summe gaudēt de societate innumera tā preclara. Unde vicunt adinuicem qđ de in Apoca. Gaudeamus et exultemus. ⁊ dem⁹ gl'iam deo. Et vt dicit bern. Illud ē verū gaudiū qđ nō de creatura. ſ de creatore cōcipitur. quod cum acceperis nemo tollet a te scilicet gaudium eternum. Cuius cōpatione omne pulcrū fedū. omne dulce amatū oē qđ delectare pt molestū. ⁊ nō solū aīa q̄ in celū introducit gaudiū ineffabile suscipit. ſ ⁊ tota celestis curia. vñ ⁊ de sanctis canit eccl'ia. ꝙ eor trāsitu gaudēt angeli ⁊ collaudāt filium dei. In cuius enā figurā qñ archa dei introducta est in hierl'm' cum magno tripudio oīm. in loco suo collocata est. ij. regum. vi. Sicꝫ recipit mercedem eternam. De sentēna pene infernalis que dat ꝓtra reprobos vide septem penis inferni. ¶ Capitulū. III.

Alta sententia a iudice supno quilibet vadit ad locum suum vel ad infernum. vel ad paradisum vel purgatoriū m. Et primus dicere pōt Vadam ⁊ nō reuertar ad terrā tenebrosaz. ⁊ op tam mortis caligine. terrā miserie ⁊ tenebrarum vbi vmbra mortis ⁊ nullus ordo. ſ sempiternus horror inhabitat Job. x. ca. vbi tria notantur.

¶ Primum est adductinum infernalis cruciatus. Quia vadam.

¶ Secundum est continuatiuum ꝑpetualis afflictionis. Quia non reuertar.

¶ Tertiū est multiplicatiuū penalitatis variationis. Quia ad terram tenebrosam.

Quātuz ad primuz. §. I

quod scilicet inducit ad damnatiōem est scienduꝫ. ꝙ amor terrenorum nimius est prima causa peccatorū ⁊ dānationis. Et hoc est ire ad terrā Vadit enim anima pede amoris. vnde August. Pes meus est amor meus. Sicut dr. Iust⁹ vadit ad celum p̄ desiderium. ita peccator ad terrā per inordinatum affectum. ⁊ cum eo intrat septez vias difficiles. q̄ ducūt ad infernū. vñ dicit ipi dānati in inferno. vt hēur Sap. v. Lassati sum⁹ in via iniq̄tatis. Ambulauimus vias difficiles. Et qz ꝑ moralia melius intelligūtur spiritualia. Nota ꝙ septē sunt vie difficiles. Prima est via montuosa. via spinosa. via lutosa. via tenebrosa. via tumultuosa. via sumptuosa. via tedioſa. Dico primo. ꝙ via montuosa est. difficilis ad ambulādū. mōtuosa. i. mōtium sicut patet ad sensuz. Vñ homines cōiter fatigantur et sudant in ascensu ⁊ ꝓterea declinant tales vias quādo possunt. Ista moraliter est via superbi qua querit quisq; se dominari alijs. magn⁹ reputari. exaltari. alios de primere. se extollere. Sed certe laboriosa est via. Multum ei perturbant tales anxiātur famulant alijs. vt habeāt honorez intē tum. vñ dicit gregor. in mora. ꝙ omne qđ ꝺ eminet meritorib⁹ plus afficit. q̄ꝫ honoribꝫ gaudet. Sed superbo nō sentit istum laborē. qz paucū dēt ad deū amorem. ⁊ multum ad mūdum. vñ arcidit de eo sicut ꝺ lepore. q facilli me ascēdit ad mōtem currendo. cū tñ cōiter ascensus sit difficilis ⁊ hoc qz habet crura anteriora breuiora posterioribꝫ cruribꝫ. sicut quāuis facilius sit descendere ꝑ humiliationem q̄ꝫ ascendere per elationem ⁊ ambitionē. tñ qz superbus crura anteriora id ē affectionē ad deū modicā habet. ⁊ crura posteriora id est affectionem magnam habet ad mundū ideo nō sentit laborem sed faciliter currit. Juxta illud Job. xv. Cucurrit aduersus deum erecto collo nonissima autem huius vie ꝺducūt ad infernū ⁊ iō caue. Secūda via est difficilis q̄ est spinosa id est plena spinis. nam trāsiens per eam in pannis apprehenditur ab i pis. dilacerat. pungitur. cruentatur. ⁊ sic habet laborem. Ista via spinosa opus est auaritie in qua querūtur diuitie assimulate a christo spinis lu. viij. Que mentem dilacerant. distrahendo a dei timore. pūgunt continuis solicitudinibus timoribus. ⁊ angustijs. cruentāt inducendo ad diuersa peccata. vt mendacioꝫ. ꝓditionū fallaciarū periurioꝝ vsurarū fraudulētiarū ⁊ hmōi. Sepiā ait dñs auaris Osee. ij. vias tuas spinis. Termin⁹ huius vie est infernus. vnđ apostolus dicit. i. ad Thi. vi. ꝙ qui volunt diuites fieri incidūt in desideria multa que mergunt hominē in infernū ergo caue. Tertia via est difficilis. quando est lutosa. tum q̄ꝫ homo lubricatur. tum qz pes infigitur in fceno. ⁊ cum difficultate distrahit eum tū qz deturpatur. ⁊ talem viam sez multum luxuriosam solent facere bestie. Hec aūt est via luxuriosoꝝ similes bestijs. de quibꝫ ait ps. Cōputrierāt iumenta in stercore suo. Difficulter autem trahunt pedem affectionis a luto voluptatum. quibus infiguntur. De his ait ps. Inquinate sunt vie illi⁹ in omni tempore. Quarta via ē difficilis. cum est tenebrosa. Oportet enim ꝙ q̄s vadat palpando ne cadat in aliquod precipitiū quod non videt. timet etiā hinc inde capi a latronibꝫ. ⁊ sic difficultatur. Hec est via inuidorum q̄ tenebrosi sunt. qđ ꝑz ex ethimologia nois. Inuidus ei dr quasi nō videns. qz bona alioꝝ videre

p

non possunt nisi cū magna sui afflictione. Tales semp stant in timore ne alij habeāt bona. De quibus potest intelligi illud puer. Ambulāt vias tenebrosas qui letantur cuz male fecerint. scz alijs hominib et exultant in rebz pessimis. i casibus aduersitatum alioz. Quinta via est difficilis. cum est tumultuosa. i. cum multi ambulant p eam. ita q se compriműt. In talibz enī vijs homines impinguntur aliqñ cōstringūtur. Cū q semel beatus Petrus dixit christo p talē viam ambulāri. Preceptor turbe te compriműt et affligunt. Hec autem est via iracundoz, qui propter iracundiam suam multis q diuersis affligunturq cōculcantur q tumel tijs clamoribus rixis minis odijs q hmōi. Et bis dicit ps. Contritio et infelicitas in vijs eorum. Conteruntur enim temp aliter. q felicitate priuantur quo ad animam. propter iram suam. Vnde subdit. ps. Et viam pacis non cognouerūt. et p q? Sexta via est difficilis cū est sumptuosa. i. cuz luxuria illius vie sunt in caro foro. Vbi enim homines libenter vadunt p tales vias, vbi sciunt multum expendi. Et hec est via gulosoz. qui vt satisfaciant gule sue non curant de tali difficultate. et expendentes multam pecuniā in detrimentū anime q corpis. Ideo enim ait Seneca. Cito morimur q de mortuis pascimur. id est de animalibus mortuis qō maxime faciunt gulosi de quibus ps. Hec via illoz in scandalū et postea in oz suo complacebūt. Quāuis enī recipiant scādalū sepe anime et corpis doloribz. tū postea trāsacto dolore volūt complacere ori suo. Septima via est difficilis. quādo est rediosa. Et hoc est qñ est multū saxosa. vel tota plana q vniformis. q nescitur terminus. Hec via est accidie. q insurgit ex duricia penitētie. ac etiaz qñ aliquis vult semp occupari in vno aliquo. puta vel semper legendo. vel semp meditando q orando. vel semp manibus laborando. Dicitur enim communiter q via quando est toraliter plana. magz fatigat ambulātem. qz cum est aliquādo plana aliquando aliqualiter montuosa per colliculos et ratio est. q in via plana q vniformi. oēs ptes corpis simul fatigātur. Sed in via aliqliter mōtuosa in ascendendo duin fatigantur genua q tibie quasi refrigerantur crura. In descendēdo aūt crura fatigātur q genua. et tibie q̄si pausant.

Sic in ope humano melius fertur labor, quando aliquis vno tpe legit, altero orat. alio in exterioribz vacat. qz si semp vellet legere orare vel operari. q ex tali cōtinuatiōe vniformi alicui? rei attediatur cōiter homo. Exemplū de Anthonio qñ vidit angelum aliquando laborantem. aliquando orantez. De via horum potest intelligi illud Est via que videtur homini recta. q nouissima eius ducunt ad mortem scz accidie. Videtur eī aliquando alicui bonuz esse semp se occupari exterioribz pro temporali salute vel spūali proximi. Alteri multū legere q p hoc intrāt frequēter in mortez accidie. videlicz negligendo ea que sunt eis magis necessaria. Nō etiā nō attēdit quis ad premiū qui est terminus nostre vie cito fatigat bonis opibus. Cum igitur quelibet harum viaz ducat ad p̄fectionem. Exi de eis. si vis morte euadere. Juxta illud Esaie. lv. Derelinquat impius viam suam. Dicit enim Aug. q q̄cunqz cuz alio mortali trāsit. eterna flāma illuz trucidabit inferni nō purgatoriū. di. xxv. §. vltimo.

Quātuz ad secun. §. II.

dum principale dico q pena infernalis tamen est ppetua nō hūs finem. Quod notat Job in auctoritate prefata dicens. Nō reuertar. In inferno nulla ē redēptio. ait idez eodē ca. videtur forte alicui illud incōuen. ēs esse q iniustuz. vt cū culpa fuerit tpalis q ad tēpus, pena p ea detur eternalis. Sed sex rōnib demōstrat iustissime aīam in culpa mortali recedētez eternaliter cruciari. Prima est qualitas offense. Hā q in hūana cōuersatiōe q̄to maioris dignitatis est offensus tāto offendēs maiorē penam meret. Dādo enī alapā regi mortē meretur. Dando puero p iniuria nō bētur. Cū enī p peccatū homo q̄tuz in se est. pcusserit q offenderit deum qui est vigor infinite meretur peccator pena infinitaz. Pena aūt infinita nō pōt esse f̄m intensionem qz sic cōsūmeret naturā. opter ergo vt sit infinita f̄m extensionē. i. f̄m durationem. q sic pena nō deat culpe. Secūda rō est. qz manēte causa oz remanere effect?. causa aūt illius pene est culpa. Cū aūt culpa mortalis post mortē ab anima tolli nō possit. qz vt dicit Damascē. Nō est homini mors est angelo casus. Igitur semp oz manere pena. Quod aūt dicit Aug. xiij. q. ij. tempus. q q̄b? p̄sunt suffragia scz, p defunctis facta, vel ad hoc p̄sunt vt plena remissio fiat. aut vt tolerabilior sit ipa dānatio. nō vult Aug, p̄pter hoc. q pena damnatoz minuat p suffragia. vt q̄daz dixerunt. q habet in glo. qz si sic esset. posset aliqs p suffragia multiplicata liberari ab inferno qō hoc vericum est dicere f̄m Tho. in. iiij. Sed loq̄tur Aug. de his q̄ sunt in purgatorio q̄b? p̄sunt suffragia vel ad liberatiōem. vel ad penarū alleuiatiōem. ad quā damnari. i. condēnari sunt. Dicitur enim q̄s damnari cū deputatur ad penā. Tertia rō est. qz peccatoz q̄tum in se fuit. peccauit, volūtate ppetua. Nam semp voluisset viuere. vt semp potuisset peccare. Nō autē peccatoz peccatū dimiserit q̄tū ad actū. hoc fuit ex p̄te rei qui p mortē subtraxit sibi facultatem. q iō iustū est vt puniat pena eterna siue ppetua. Iuxta illud Ite maledicti in ignē eternū Matth. xxv. Hāc

Capitulum.Tertium

rationez assignat Grego.in.iiij.dialogo.dicēs Voluissent iniq̄ sine fine viuere. vt potuissent sine fine peccare. Quod oñdūt, q2 dum viuunt peccare non desinunt. Ad magnam ergo iusticiam ptinet iudicāris. vt nunq̄ careant supplicio qui dum viuerent nunq̄ voluerunt carere peccato. Quarta rō est quia ratio cōcupiscibilis ⁊ irascibilis errauerunt. pponentes finitum minimum bonum. summo bono infinito. Nam diuitie. honores voluptates. ⁊ huiusmodi valde parum sunt bonum ⁊ mixtum cum amaritudie deus aūt summū bonū est. ⁊ nō hz amaritudinē conuersatio ip̄ius dicit sapiens. Miser autē peccator vt consequatur illud fragile bonum temporale. contemnit ⁊ dimittit summum bonū. trāsgrediēdo eius p̄cepta. ⁊ ideo quia in infinitum errauit. in infinitum debet puniri. Unde dicit Crisp. q̄ christus in fine rep̄obis dicit. ostendēs quā iuste cōdemnet eos ad penas eternas. Ego p̄pter vos homo factus sum. p̄pter vos delusus. cesus ⁊ crucifixus. Ego super gloriam meaz vos habui ⁊ vos omnem rem vilissimam terre amplius dilexistis quā iusticiā meam ⁊ fidem. Quinta ratio est. q2 peccator peccauit in eternum suo. ⁊ ideo debet puniri in eterno dei. Eternū hominis est vita p̄sens. Hic enim est status merendi ⁊ demerendi. Eternū dei est alia vita que semp̄ durat. Non enim est incōueniēs. vt culpa tp̄alis puniatur pena p̄petua. cum videam⁹ istō seruari in humana cōuersatione. vt dicit Augu. in li. de ciui. dei. xxi. Nam adulteriū homicidiū ⁊ huiusmōi q̄ cōmittit. p̄m leges humanas punitur morte. ⁊ illud quidem maleficiū tp̄ale est. ⁊ cito trāsit actus eius. pena aūt p̄petua. q2 scilicet sepat a vita ista. ⁊ cōuersatione hoīm mortis. que ei infertur. ad quā nunq̄ reuertit. Sexta rō est. q2 ip̄e peccator dānatus stat in infernō. cū voluntate obstinata in malo semp̄. ⁊ odit deū punitorē eius. vnd̄ ⁊ p̄pter odiū q̄ habent ad ip̄m dicit Job. in Apoca. q̄ damnati cum manducauerit linguas p̄ dolore blasphemauerūt deum qui habet potestatem super has plagas. Rō aūt dictat ⁊ iusticia exigit. vt etiam dicit gregorius. q̄ sicut penitentibo ⁊ veniā postulātibo iudex debet miam facere. ita obstinatis ⁊ cōtumacibo nullā dz veniā p̄stare ⁊ iō semp̄ puniunt iuste cū sp̄ sint auersi a deo ⁊ ei rebelles.

Quantū ad tertiū. §. III

p̄incipale. dico q̄ notatur multiplex ⁊ varia pena in inferno. in eo q̄d dicitur. Ad terram tenebrosam ⁊c. Ubi signantur septem pene infernales. Prima est locatio vilitatis. q2 ad terram. Secūda p̄uatio ueritatis. q2 tenebrosa. Tertia cruciatio igneitatis. q2 optram mortis caligine. Quarta ablatio refrigerabilitatis. q2 ad terram miserie. Quinta execratō vitatis. q2 tenebraz. Sexta associatio malignitatis. q2 vmbra mortis. Septima implicatio inordinabilitatis. q2 nullus ordo. Quātum ad primū, dico. q̄ aia cruciatur in inferno ex vilitate loci vbi se reput. patet enim ad sensum q2 quando nobilis p̄sona est abiudicata ⁊ clausa ab aliq̄ loco vili. puta si rex ponatur in carcere. etiā si nulla alia pena sensibili cruciaretur. ex hac solū incarceratiōe multū doleret Cū igitur aia sit nobilissima regina ⁊ sciat se ee creatā ad habendū dominiū totius mūdi. ⁊ sibi competat locus celi empirreus. q̄ est sup̄ oēs celos ⁊ videat se detrusam in cētrum terre qui locus est infernus infimus oīm. vbi etiā p̄m Basiliū in fine mūdi, ponet⁹ fex oīm elementor⁹. Nam vt ip̄e dicit. tunc p̄p̄rietates elemētor⁹ relinq̄uet ab eis separabunt⁹ virtute diuina. ⁊ in infernū mittētur ad cruciatū malorum. Ex tali igitur carcere hēt magnā penam. vltra alias etiā. ⁊ merito. Quia enim terram. dilexit plusq̄ celū. iō ad terrā condemnata est. Quantū ad secundum q2 tenebrosam. i. lumine glorie priuatā. p̄m expōitionē thome sup̄ Job. dico q̄ priuat⁹ aia dānata visione veritatis. Iuxta illd̄ esaie vlt. Tollat⁹ impius ne videat gl̄iam dei. Hec aūt est maxima pena. ℔ parū ⁊ quasi nihil cōprehendimus eā. q2 nescimus intelligere q̄tū bonū deus est ad⁹ ip̄m possidendo. Tanto enim quis plus dolet de aliquo amisso. q̄tū illd̄ reputabit magis vile ⁊ damnabile. Et quia in vita p̄senti intellectus nostr⁹ corpe aggrauatus. se hēt ad deū. vt oculus vespertilionis se habet ad lumē solis. iō parū diligim⁹ ip̄m deum. ⁊ parū curam⁹ ip̄m amittere. Sed anima timēs que aliquātulū gustauit dulcedinem diuine p̄sone p̄ gratiam. ex anxietate ⁊ pena quā sentit. q̄n subtrahēdo sibi p̄ relinq̄tur pōt aliquātulū licet valde parū. intelligere de tali pena priuationis diuine visionis. Sed cū aia sep̄atur a corpe sibi subito infundunt⁹ species oīm terū naturaliū. Ex hac maiorē cognitiōem habet de deo ⁊ creaturis. q̄ nullus p̄bs mūdi. ⁊ sic cognoscens q̄ deus est summū bonū ⁊ summe vtilis anime. videns se eo priuatam sua malicia. cū capax fuerit eū acquirēdi. summe dolet. vñ Crisp. dicit q̄ potius vellet pati mille ignes infernales q̄ p̄uari dei visione. Hec ei visio dei tāte pulcritudinis est tanto amore dignissima. dicit Augustin. de ciui. dei. vt sine hac q̄buslibet ⁊ quantislibet bonis preditū plotinus extimet infelicissimū. Si enim tantus erit spēdor gl̄ie qui cōtinebit a christi hūanitate ad iudiciū venientis. q̄ sol obscurabitur q̄ tunc erit septies lucidior q̄ modo sit. q2 scilicet nō apparebit claritas eius respectu claritatis p̄pi quāta erit claritas gl̄ie eius diuinitatis. a qua excludūtur semp̄ dānati. Quātū ad tertium dico q̄ cruciabūtur in ignem. ⁊ aīe q̄dē sole vsq̄

ad diem iudicij. postea aũt anime simul ⁊ corpa vt sicut cũ vtroq; peccauit. cũ vtroq; puniat. vñ dr eis Jarth. xxv. Ite maledicti in ignẽ eternũ ⁊ Judith. xvi. Dabis ignẽ in carne ipor. Et ꝺ ignis ita acerrime cruciat vt mors dicatur. ⁊ ita obscurus est. vt caligo nũcupet. ⁊ iõ dicit Job. Illã terrã infernalẽ optam esse caligine mortis i. igne trucidante. Sicut n. mortis pena excedit oẽm penam aliã que ꝺ sentitur. sic ⁊ ignis inferni vt dicit Aug. excellit oẽm penã quã nunq; alicuis exptus est in vita ista. nũq; in carne tãta inuenta est pena. licz mirabilia martires passi sint tormẽta. de pe. di. vñ. §. volt. vñ. ⁊ esaie. xxx. Preparata est ab heri thophet ꝺ a rege preparata. profunda et dilatata. Nutrimẽtum eius ignis et ligna multa. Flatus dñi sicut torrẽs sulphuris succẽdens eã. Thophet interptatur gehenna siue aula plena stultor. Gehenna aũt est infernus plen⁹ stultis peccatoribꝰ. Nec dr preparata ab heri. i. ab eterno. a rege scilicet dño deo. Ligna que nutriunt ignem inferni sunt peccata reprobor̃. que sicut semp permanẽt. ita et ignis ille semper cruciat. Flatus dñi succendens est influxus virtutis ei⁹ affligẽs animas ⁊ postea corpa sine eor̃ cõsumptione. Est autem ignis ille fetulent⁹ ⁊ turbidus sicut flãma mixta fumo. vt nõ videant nisi quod est ad augmentũ pene eor̃. Quartũ est ablatio refrigerabilitatis. et iõ dr terra miserie. Miseria opponitur felicitati. et sicut felicitas pfecta patrie superne excludit oẽm defectum. ita miseria infernalis excludit omne refrigeriũ ⁊ ꝓsolamẽtum. In hac vita sustinemus vtiq; multas miserias. pter qꝺ dicitur Job. xiij. de homine. Repletur multis miserijs. Sz inter eas plura habz refrigeria. et scit ipas miserias tandẽ debere desinere. Sed in inferno vbi est summa miseria nullum refrigeriũ est. adeo q; diues epulo tamdiu desiderauerat guttã aque. vt refrigeraret linguã suã ꝺm q; hẽtur Luc. xvi. adhuc obtinere nõ valuit. Pro gratia singulari damnan reciperẽt p; manere in illis penis saltez tot annis quot sunt gutte aque maris. ⁊ grana arene eius. ⁊ postmodum liberi essent. ⁊ ex hoc refrigeriũ aliqꝺ susciperent. Quãuis enim illa innũerabilia sint nobis. finita tamen sunt. ⁊ a deo denumerata. ⁊ sic aliquando finem haberent. Sed cum sciũt nunq; finem habere penam eorum. iõ refrigerio carent. Solet et societas afflictor̃ aliquod prestare refrigeriũ. Juxta illud. Solacium est miser̃ socios habere penarum. Sed ex eorum societate nullam. pcipiũt cõsolatiõem. etiã amicorũ et parentũ quos hic multũ dilexerũt. sed potius pene augmẽtũ. Ihñ. Aug. de dãnatis inqt. Nõ pter ea minus ardebunt. q; cũ multis ardebunt. q. q. i. Julti. Quinta est afflictio obscuritatis Et iõ dr terrã tenebrarũ. Sunt enim ibi tenebre interiores et exteriores. Exteriores quidem. quia neq; a radio solis illũiãtur. neq; ab igne illustrãtur vbi sunt. vnde dr Jarth. xxij. Mittite eum in tenebras exteriores. Interiores tenebras sustinent. q; lumine gratie priuantur. Et quãuis sinderesis in eis remaneat. que est lumẽ rationis remunerans cõtra malũ. hoc est eis ad penam. ⁊ hic est vermis ille de quo dr esaie. vlti. Vermis eorum non morietur. Adeo aũt obscuran sunt. vt reputent deum iniustũ. ⁊ sic odiãt eum inquantum punientẽ. sm illud ps. Superbia eor̃ qui te oderunt ascendit semp. Et licet scientia quam quis habet in vita psenti multum delectet. Illi tamen damnati. si retineant sciẽciam hic acquisitam. ⁊ maiorẽ adhuc recipiant. hoc tñ nõ est eis ad subleuamentũ pene. sed augmẽtũ. q; cognoscunt sua culpa se priuari pfectione sciẽrie. que solum habetur in supna patria quam valde optant. Sexta est associatio maglignitatis. i. demoniorum. vnde dr locus iste vmbra mortis. Dicitur autẽ diabolus mors. q; quantũ est ex se nemini pcit sicut et mors. Et vmbra mortis. i. similitudo. q; sic mors pduat vita naturali. ita p; peccatum diabolus aiam vita spũali. vnde esaie. ix. dr. habitãtibus in regione vmbre mortis. i. in peccato. quod est regio diaboli. lux orta est eis. Et Apoc. vi. dr. q; sedes sup equum pallidum nomen illi mors. ⁊ infernus sequebatur eum. Cõgrue aũt talẽ hẽbũt societatẽ. vt quos habuerũt incentores in culpa. habeãt tortores in pena. vt dicit gregorius in lib. mora. qui multipliciter vexabũt eos. vnde Hiere. v. Seruieris dijs alienis sz in inferno. dijs. i. demonijs. alienis. i. extraneis ab oi misericordia qui non dabũt nobis requem cessando sz a penis. Tantus est horribilis aspectus demonis. vt quidam religiosus videns eum in corpore assumpto ita exterritus est. vt exclamando fortissime p pauore semiuiu⁹ remãsit. In se aũt reuersus cũ inqreretur de causa clamoris ⁊ defectionis. tñdit. Ex eo q; diabolũ viderat. Et cum interrogaretur de forma eius inquit. nescirẽ nec possem vobis discribere. ſ vnũ vobis dico. q; si mihi daretur optio intrandi in fornacem sume me succensam. vel in ictu oculi demonem aspicere. preeligerem ipsaz fornacẽ ingredi. vt habetur in vita fratrum. Si ergo tantum terrorẽ incutit aspectus vnius demonis. quid faciet ⁊ aspectus ⁊ continua conuersatio cũ innũerabilibꝰ Septimũ est implicatio inordinabilitatis. cum dicit vbi nullus ordo inhabitat. Sicut ordo rerum inducit pulcritudinẽ ⁊ cõplacentiam. ita ablatõ ordinis cõfusionẽ ⁊ displicẽtiam. Et ex pte quidem dei punientis est ibi summus ordo. sicut et in cũctis alijs opibꝰ ei⁹. q; ei a deo sũt ordinata. sũt ait apostolus ad roma. xiij. Et ordinem quidem seruat superbos cũ superbis. auaros cũ auaris. luxu

Capitulum.Quartum

riosos cū luxuriosis puniendo. Et hoc innuitur matth.xiij. Vbi parabolice dr a pfamilias seruis suis. i. a deo angelis suis. Colligite zizania in fasciculos ad cōburēdū. Erit enīz vnus fasciculus oīm supbor. Alius yppocritarū. Alius invidor. ⁊ sic de aliis. Seruabit quoq; ordinem in exhibitiōe penar. q; q̄ ei plura pcā dimisit vel grauiora grauior pēa dabit. iuxta illd apoc. xviij. tū se exaltauit ⁊ in delitijs fuit. scz pcōr. tm date ei tormētū ⁊ luctū. Seruabit ⁊ ordinē illū quē posuit sapiēs Salomō. q; que q̄s peccat. p b ⁊ tor quet. Peccat ei miser hō p creaturas male eis vtēdo. ⁊ p creaturas affligit nō solū ignis. sed etiam aliarū rerū. vñ ps. Ignis sulphur. spūs procellarū ps calicis eor. ⁊ Salomon. Pugnabit p eo scz deo orbis terrarū cōtra insensatos. Trāsibūt enim sicut ait Job. ab aquis niuiū ad calorē nimiū. Ecce ordo q̄ hic cōsueuit cōseruari ablatus est. Nā cū quis sustinet calorē magnū non habet frigus ⁊ econuerso. Et trāseūdo de vno ad aliud sentit refrigeriū saltē in principio. Sz in in inferno experiunt ⁊ calorem ⁊ algorē ⁊ nullā habent consolatiōem. Item cum quis patit aliq̄ malum. nō timet illud. sed anteq̄ patiatur. sed in inferno ⁊ patiendo timet ⁊ timendo patit Bene igit ait ps. Mors pcōr. pessima. Prima enim q̄ que est corpalis est mala. scilicet nature. Secūda que est criminalis est peior. Sed tertia que est infernalis est pessima. Et ideo doctrina christi est obtuanda. p quam mors pessima euitatur. Iuxta illd Job. viij. Si q̄s sermonē meum seruauerit mortē non videbit in eternum.

¶ De sententia que datur pro bis qui ascēdūt ad celum. Capitulum.IIII.

DAtur sentētia a sūmo iudice erga scōm gen⁹ hominū scz oīno purgator. q̄ liberi sūt ab omni defectu. Et ista est celi via. p quā incedēs aia cū a corpe separatur. immediate puenit ad summaz felicitatē ⁊ gloriā. De q̄ ps. Ibūt de virtute in virtutē. videbit deus deor. in syō. Et visio dī. vt ait Aug ē tota merces. Hanc docuit xp̄s tenere exēplo suo dicens. Relinquo mundum ⁊ vado ad patrē Job. xvi. Relinquit christus mundum non solum quo ad pñtiam corpalē. sed etiā quo ad conseruationē mūdialem. liter semp ab omni peccato. Vñ dicebat ipse. Ego nō sum de hoc mundo Job. viij. Iuit ad patrē p passionē vt p ascensionem pararet nobis locum. Aduocatus noster factus apud patrē. Vñ dixit discipulis. Vado vobis parare locū Job. xiiij. id ē ad ppatum vobis regnū ab eterno. vobis disponēdo p gratie infusiōem ⁊ vtam exercitationem. vnde apostolus ad Gal. ij. Tradidit semetipm p nobis xp̄s. vt eriperet nos de hoc seculo nequā. Et b faciēs scz relinquens seculū in q̄tū nequā. dicere pōt. Relinquo mundū ⁊c. Vbi tria nota.

¶ Primū est egressus a loco animum inficiente ibi. Relinquo mundum

¶ Secundum est progressus in bono ad celum dirigente ibi. Vado.

¶ Tertium est accessus in termino desideriuz implente ibi. Ad patrem

Quātuz ad primuz.§.I

sciēdū q̄ mūdus dr aliquos dr p antifrasim. eo q̄ mundicia caret. Sic piscina q̄ pisce caret. Vñ Aug. O mūde immūde qui te diligunt non te norunt. Qui aūt voluerit amicus eē huius mūdi. inimicus dei constituetur. Et iō relinquēd⁹ est mūdus. Ser. n. genera malor⁹ reperiuntur in ipō notata p litteras ipsius dictionis.

Prima est multiplicitas malignitatis
Secunda est vanitas mutabilitatis.
Tertia est nullitas tranquillitatis.
Quarta est defectuositas veritatis.
Quinta est varietas periculositatis.
Sexta est seruilitas corruptibilitatis.

¶ Quantū ad primū dr. i. Job. v. Totus mūdus in maligno posit⁹ est. i. in malo igne scilicet auaricie cōcupiscētie superbie ⁊ aliorum viciorum Et ideo in figuram huius legitur Josue. vi. q̄ hiericho tota igne succēsa est. Pcepitq; dñs. vt de rebus illis nullus de populo suo aliq̄d sumeret Et q̄r Achan contra mandatū fecit aliquid surripiēdo lapidat⁹ fuit hiericho iterpt̄at⁹ luna. q̄r sic ipa ē plēa aliq̄n media aliq̄n vacua ī appētia luminis. ita in mūdo aliqui sunt pleni temporalibus. aliqui vacui. aliqui mediocriter se habēt et pene omnes incendit ignis cupiditatis. que ē radix omniū viciorū vt dr. i. thimo. vi. Et q̄r bonorum auctori inhērere non valemus. nisi cupiditatē funditus euellam⁹. vt dicit grego. vi. rl vij. Iō dñs phibet accipere res hiericho. id ē vicia mūdi. Qui vero accipit mortē ppetuaz incurrit. sicut Achor corpalez. vñ. i Job. ij. dicitur Nolite diligere mūdum. nec ea que in mundo sunt. id est vicia que sunt in mundanis. q̄r qui mundū diligit. non est charitas patris in eo. Et ps. lij. Exite dē medio eius scz babilōis. que interpt̄atur cōfusiō significās mundum plenum confusione peccatorum. Et. inmūdum ne tetigeritis. id est mundo inmūdo affectum non adhęrentis. vt possitis dicere Relinquo ⁊c. ¶ Quātum ad secundum dico. q̄ in mundo est vanitas mutabilitatis seu mutabilitatis. propter q̄d ait apostol. i. ad cor. vij. q̄ vtūt̄ hūt tāq̄ ñ vtentes id est ita vtant̄ rebus mundi q̄ in eis finē nō constituant. nec vt rebus pmanentibus inhęreāt. Et subdit. Preterit. enim figura huius mundi non quidem quo ad substātiā. sed quo ad super

ficialē quā nature bēt formā. ⁊ quo ad apparētiā
Apparēt. n. diuitie delitie honores potētie ⁊ bō.
magna bona q̄ oīa cito deficiūt. vñ ⁊ in figuram
regiōem sodome q̄ videbaf. vt padisus delitiar
iussit dñs Loth iustū cū familia sua egredi. ne i
uoluēf igne ⁊ sulphure vicior ⁊ efne dānatiōis
cū eis. cōbusta illa regiōe. vt habef Heñ. xix. Di
cit mgr̄ bistoriarū. q ibi ex arboribo nascūtur q̄
dā fructus pulcerrimi aspectu. ⁊ ipis aptis non
reperif in eis nisi fauilla. fetor ⁊ cinis. Sic ⁊ ex
mūdo vbi apparet multa pulcritudo. demuz fi
nis eius ē fetor vicior. Ignis tormēto. ⁊ cinis
mortuor. Et q̄uis oīa q̄ sūt in mūdo mutabilia
sint. ꝑter qō ꝯm Isido. Mūd? dra motu qui
pmaxime mutabilitatis repif in bōie mūdi. Jō
dicit ps. Uniuersa vanitas oīs hō viuēs. i. tota
vanitas seu mutabilitas est in bōie. ita vt dicat
Job. xiij. Fugit velut vmbra. ⁊ nūq̄ in eōd sta
tu pmanet. Mutaf. n. de etate in etatē. de sano
in infirmū ⁊ ecōtra de frigore in calorē. ⁊ ecōuerso
de gaudio in merorē. de odio ⁊ abominatione in
amorē ⁊ ecōuerso. de sapiēte in insipiētē. de vna
fantasia cogitationū ad aliā imaginatiōem. de li
bero in seruū. de diuite in pauperimum. de dño in
captiuū. de gloria ignominiā ⁊ hmōi. Et sic vt
dr. i. Job. ij. mūdus trāsibit ⁊ cōcupiscētia eius
Cū aūt omnis mor? sit quid impfectū respectu
q̄ct̄ ⁊ naturalit appetaf pfectū non impfectū. q̄
relinq̄ndus ē mūdus. Tertia miseria mūdi est
nullitas trāquillitatis. vñ saluator noster inqt
In mūdo pressurā bēbitis in me aūt pacē Job.
xvi. Nec mirū. qr cū mūdus abūdet iniquitati
bus hāc pacē nō valet. qr nō est pax impiis dicit
dñs. Sed xps est qui hz ⁊ dat verā pacem ⁊ pfe
ctaz ⁊ in signū hui⁹ dicit. hiero. q̄ scrutādo an
nōs bistorias. semp repif mūdus pace caruisse.
⁊ bellis innūeris lacessitus. vsq̄ ad aduentum
xpi in carne. Tūc enim fuit plena pax p orbem
ad oñendū q̄ ipe xps tūc nat? est pax nra. actor
⁊ amator pacis ⁊ dator. vnd dixit discipulis Joh
xiiij. Pacē meā do vobis. pacē relinquo vobis.
Nō quomō mūdus dat ego do vobis. Pax mū
di. i. amator mūdi ē gaudere in tpalibo triūpha
re in honorib delitijs affluere. tribulatiōibo ca
rere. Cōcordare inuicē in peccatis cōmittendis
nō cōtristare prauos in vitijs corrigēdis. Hz hoc
mō xps nō dat pacē. sed pax eius est subiectō car
nis ad spūm. dilectio animi ad primū cōformatio
voluntatis sue ad deū. Et hanc vnq̄ mūdus
dare nō potest pacē. vt canit ecclesia. Quātū aūt
mundus careat trāq̄llitate ⁊ pace interiori ⁊ ex
teriori omnib patet cū vix repiatur dom? vna.
in q̄ ñ cōtingat frequēs discordia. Sic ⁊ pria do
m? ade babuit bellū int filios. ⁊ arcba noe. inter
fres. ⁊ scola xpi int discipulos. Cū igit trāquil
litas ⁊ pax multū appetatur ⁊ in mūdo parū ha
beatur. ergo relinquendus est. Quarta miseria
mūdi est defectuositas veritatis seu cognoscibili
tatis. vñ saluator noster Joh. xvij. inqt. Pater
sancte mundus te non cognouit. Sed nec ipz
xpm dei filiū intellexit. vt dr Joh. i. Mūdus eū
nō cognouit scz verbū incarnatū. Ipm quoq̄
spūm veritatis pcipere non valet. put saluator
dicat discipulis suis. Spiritū mūdus non pōt
accipere. qr non vidit eum nec scit eum. De di
uinis igitur parum vel nibil scit seu cognoscit
mundus. vbi est summa ⁊ pfectissima veritas.
De humanis ⁊ naturalib⁹ paucissimas cogno
scit veritates p scientiā. Nascitur siquidem ani
nostra ꝯm pbm sicut tabula rasa in qua nibil ē
pictū. Et si postea aliqua addiscat. tamē cū mul
ta difficultate. ⁊ tempis prolixitate. ⁊ frequenter
mixta falsitate. Unde ⁊ omnes philosophantes
qui spiritum veritatis non acceperunt. in multis
errauerunt. Propter quod dicit apostolus q̄ sa
pientia huius mundi stultitia est apud deum. Et
iterum. Stultum fecit deus sapientiam huius
mundi. i. ad Corin. iij. scilicet apparere dum per
effectum ostendit se posse agere quod illi dicebāt
impossibile. nescientes dei omnipotētiā. Unde
apte figuratus est mundus p egiptum. que in
terpretatur tenebre. que ita tenebris
flagellata est vt p triduum alter alterum videre
nō posset nec de loco moueri suo. Et ipa dr mat
ter superstitionis ⁊ idolatria de qua egipto iussit
dominus exire populum suum. Cum ergo tene
bras horreamus. ⁊ lucē veritatis naturaliter ap
petamus relinquēdus est mundus ⁊c. Quā
ta miseria est varietas periculositatis. Qui na
uigant mare inquit sapiēs enarrāt pricula ei⁹
quia scilicet frequenter ea experiuntur. Mare
autem amarū ꝯm doctores signat mundum. qr
ꝯm Boetium. Felicitas huius mundi multis a
maritudinib⁹ respersa est. Nauigant autez qui
conuersantur in mundo. ⁊ bi experiuntur perī
cula eius. Qualia expius ps ait. Pericula in
ferni inuenerunt me. Nam cum lapsus de alta
contemplatione ⁊ pfectione in adulteriuz ⁊ ho
micidium periculum incurrit intrandi infernū
Et sic discurrere vales per exempla sanctorum
⁊ lapsus eorum. vt Aide. saulis moysi ad aquas
contradictionis ezechie. salomonis. inde ꝑdito
ris. nicolai ex septem diaconibus. ⁊ in vita spā
truz. ⁊ claro videbis pericula varia. ⁊ noxia mū
di. que sine dei adiutorio virari non possunt. so
lus christus omnia euasit pericula. quia impec
cabilis erat. ⁊ ꝯm hoc pōt intelli illud dictuz iu
deis. Vos de hoc mūdo estis. Ego non sum de
hoc mundo scz periculis viciorum subiectus si
cut vos. vnde beatus Anthonius videns in o
ratiōe mundum laqueis plenum connectenti
bus seinuicem exclamauit. O quis istos euadz

Capitulum.Quartum

scilicet laqueos piculoꝝ. ꝛ responsuꝫ fuit. Sola humilitas. In cuius figuram discipuli nauigãtes cũ xp̃o orto piculo naufraugij. clamauerũt humiliter dicẽtes. Domine salua nos ꝓmus. Cum aũt naturale sit euitare pericula. ergo relinquẽd' ẽ. mõdus. relinq mũdũ ꝛc. Sexta miseria est seruitus corruptibilitatiꝫ. De qua aplus ad Rho. viij. Ipa creatura liberabitur scz egrediẽdo p mortem de mundo a ſeruitute corruptionis. i. corpis corruptibilis. Multipliciter enim subijcimur prim necessitatibꝫ et prim voluptatibꝫ corpis. ꝛ frequenter vincimur ab appetitibus eius id est sensualitatis. Dicitur autem. ij. Petri. ij. A quo quis victus est eius ꝛ ſuus est. Narratur in libro de septem donis. qꝫ cũ quidã nobilis fuisset ingressus religionem eius germanus hoc audito cũ eẽt miles ꝛ potens disposuit in mente illũ reducere de religione. Cũ sumens secum arma ꝛ socios. cum illa die non posset ad monasteriũ applicare. contigit eum in silua dormire. vbi habuit talem visionẽ. Videbat sibi q̃escere in ameno ꝓato. et q̃ sex iuuenes a dextris eius essent. et tres a sinistris. Et ceperunt dicere pugnemus adinuicem et cõcordãtibꝫ ad hoc dixerunt. Manifestemus ꝓius nomina nostra. q̃libet dicat suum. Dicit ergo primus eorum qui erat a dextris. Ego voco: pulcritudo. Dicit secũdus. ꝛ ego sanitas. Tertius dicit. Ego sum iuuentus. Quartus ait ego fortitudo. Quintus ego diuitie. Sextus ego ſpes vana vite. Eorum aũt qui erant a sinistris. dixit primus. Ego voco: infirmitas. Secundus ego voco: senectus Tertius ꝛ ego mors. Incepit ergo bellare infirmitas cõtra primos duos qui erãt a dextris. scilicet pulcritudinẽ et sanitatem. et ꝓstrauit eos. q̃ infirmitas aufert pulcritudinẽ et sanitatem. Senectus pugnat cõtra alios duos. scz fortitudinẽ et iuuentutẽ et eos deiecit et ꝓstrauit. Demum mors cõtra diuitias et ſpem vite et aufert eos de mundo. Dicunt tandẽ isti tres. Occidamus nũc istum iuuenem. Qui hoc audiens expergefactus valde timuit. Et cum venisset cuꝫ. socijs ad monasteriũ. et narrasset germano visionem. exposuit germanus ille visiõem. scilicet q̃ pratum amenum erat mundus in quo quiescebat. et sex iuuenes erant. sex que sunt in mundo que videntur magna esse. sed omnia deficiunt. ꝛ sic induxit eũ ad cõtemptũ eius. Sed ista est differẽtia inter bonos ꝛ malos. q̃ boni ꝛ si ad horam. ꝛ aliq̃n seruiãt sensualitati. nõ tñ vt ofſet eis. Mali aũt ſui efficiũtur ipius sensualitatis Christus aũt ꝛ si volũtarie fecit se subiectum necessitatibꝫ corpis. vt fami cũ esuriret in deserto. siti cum ad fontem Jacob sitiret. tamen nunq̃ vel ad momẽtum sensualitati seruiuit ꝓpter hoc. ꝛ sic põt intelligi illud dictuꝫ discipulis. Jam non sum in mundo. ꝛ hi in mũdo sunt. ñ rogo vt tollas eos ꝺ mũdo. ſ vt serues eos a malo. ne scz in eis dominẽt iniq̃tas. Relinquẽdus est ergo mũdus. sicut ꝛ fuit us abijcienda. vt cũ xp̃o dicat. Relinquo mundum. ꝛc.

In secundo princi. ꝯ. II

pali notatur ꝓgressus in bono ad celum. dirigẽdo. cũ dicitur vado. Quãuis xp̃s non tũc actualiter iuerit ad patrem p̃sentiã suã corpalẽ ad celum deferendo. sed in ascensione sua. ꝓpter qꝺ exponi potest. vado. i. vadã qꝺ de ꝓpinquo erat futurũ. tamen continue actualiter ibit ad patrẽ anima eius. videndo ꝛ fruendo eius diuinitate ac etiam quotidie p̃ electos suos que sunt mẽbra eius vadit ad patrẽ. Sunt autem scz vie qꝺ relinquendo mundum in morte immediate itur ad patrem celestẽ. scilicet martirium.

Prima est martirij tolerationis.
Secunda est baptismalis purificationis.
Tertia est intensualis compunctionis.
Quarta est virtualis ꝓfectionis.
Quinta est diutinalis tribulatiõis.
Sexta est indulgẽtiaꝝ plene cõcessionis

Quantũ ad primũ. cõis sentẽtia doctoꝝ est. q̃ qui martirium suscipit. p̃ fide xp̃i. vel ẽt. p̃ qua cunq̃ virtute ꝓfuãda vel exercẽda. decedẽs immediate ingreditur celũ. vñ cantatur de sanctis martiribꝫ. Sancti tui mirabile ꝓsecuti sunt iter seruientes ꝑceptis. ꝛ paulo post. In mari rubro apparuit via sine impedimẽto. via scz ad celum. In mari rubro scz. effusione sanguinis. sine impedimento. s. culpe vel pene debite. que tollitur p̃ martirium. vñ in Apoc. de martiribꝫ ꝺr. Lauerũt stolas suas. i. animas. ꝛ cãdidas eas fecerũt id ẽ purificatas in sanguine agni. i. in passione xp̃i. quẽ sunt imitati. Hinc ꝛ Cipzianus in ſmone. de dedicata passio ꝛ gloriosa cõfessio. absoluit p̃ martirium aiã a vinculo carnis. et in celo cũ triumpho eleuat ab angelis. ꝛ ꝓterea ꝺr extra de cele. mis. Cũ martire. q̃ iniuriã facit martiri qui erat p̃ martire qꝺ vz indubitãter creditur ad celũ euolasse. Et q̃ sũt in celis. cũ nullo bono careant. aliocꝝ nõ indiget suffragio. qꝺ ẽt ꝑ plura exempla oñsum est. aiãs martirũ subito volare ad patrẽ celestẽ. Sicut legit de Tiburtio ꝛ valeriano. q̃ aiãs vidit martim? in pũcto martirij ascẽdere celũ ꝛ beatã emerentia. collactanea btẽ agnetis. sine baptismo aque baptisata ꝓprio sanguine fuso. ad celũ euolauit ꝛ multis alijs. Secunda via immediata ad celũ est purificatõ baptismalis. In cuius figurã filij israel viam faciẽtes p̃ iordanis fluuiũ eo trãsacto immediate intrauerũt terrã ꝓmissionis. Iordanis in quo xp̃s baptisatus ẽ. ꝛ inde collata est virtus nostra in baptismo. signat baptismũ. Per hũc trãsit cum

Josue·qui baptismū recipit ꝛ iesuz fide. Et hic est effect⁹ eius vt sanctificatus intret in regnuz celoꝝ. signatū ꝑ terrā ꝓmissionis. si tūc moritur q̄tacunq̄ peccata originali addidisset, ꝛ ad hoc oñendū. baptisato xp̄o aperti sunt ei celi. ꝛ vox patris intonuit. hic est filius me⁹ dilectus. Nō intelligitur nō solū de xp̄o. ſ. et de quocūq̄ baptizato debite. uncꝫtū. ſ. filius ē ꝑ adoptiōem. Filio aūt debet ꝑtna hereditas. Hāc viā tenēt oēs pueri baptizati decedentes añ vsuz rōnis. q̄. ſ. subito euolāt. et iō ꝓ eis orare nō oportet. ꝛ siqō officiū ꝓ eis fiat in ecclesia. magis fit ad cōsolationē viuoꝝ q̄ꝫ ꝑ adiutorio ipoꝝ. Tertia via ē intētionalis cōpūctionis. De qua pōt intelligi illud p̄s. In mari via tua. i. in magna amaritudine cōpunctionis est via dei ad celū. Nam tū que cunq̄ cōpūctio seu contritio est via immediata ducēs ad celū. cū q̄s decedit. ſ oportet q̄ sit valde intensa. ita q̄ auferat oēm culpā ꝛ debitaz penā de qua dz in treū. Magna est velut mare contritio tua. Hanc q̄ habuit dismas latro. ſ. ille qui cū xp̄o crucifixus ē a dextr⁹ ei⁹. audire a xp̄o meruit. Hodie mecū eris in paradiso. Nō. n. martiriū fecit illū subito decedētem p̄adisum introire. q̄ martir nō fuit. cū ꝑ suis sceleribꝫ dānat⁹ fuerit. nō ꝑ fide. ſ ꝓpter maximā sui cōpūctionē. Hāc etiā creditur habuisse maria magdalena. q̄ cū lachrimis suis lauit pedes dñi Jesu. Similiter ꝛ d quadā meretrice legit. q̄ audita quadā predicatione tāta cōpunctione ꝛ lachrimarū effusione ad cōfessiōem accesserit. q̄ in ꝓcessu ipsius ꝑdoloze mortua ē. Et cū ꝑdicator dubitās de eius salute. recōmendaret ꝓplo. vox de celo audita est. q̄ nō indigeret illa eoꝝ oronibꝫ. ſ ponꝰ ipi suis. q̄z immediate ad celū euolauerat. Et de hmōi tam intēsa cōpūctiōe ad litterā intelligit illd dictū aug. q̄ vera penitētia ad puritatē baptismi conatur adducere penitētem. Quarta via ē virtualis ꝓfectiōis. De qua ꝓuerbioꝝ. iiij Justoꝝ semita quasi lux splēdes ꝓficit ꝛ crescit vsq̄ ad ꝓfectū die. i. ꝓfectā cōuersatiōem. Nec ꝓfectuo cōsistit in ꝓfectissima charitate que fm apostolū ad Col. iij. est vinculū ꝓfectiōis. Huius effectus ꝛ signa sunt martirū desiderium. ꝑ dei honore et ꝓximi salute. carnē spūi subiectā exprimere. sedatum esse satis a passionibus. ꝛ si aliquā do aliquātulū insultū eam sentiat. cogitationes turpium nō multū molestiari deū animo occupari ꝑ cōtēplationē. Cōcipere visionis eius affectum peccati odiū. mūdi fastidiū. vitā p̄sentem in patiētia habere. morte in desiderio in alijs exercitijs nisi q̄ztū charitas vigeat nō delectabiliter occuparet. ſ magis cōtemplatiōi et lectiōi vacare. Per hāc viā hortatus ē dñs Abrahā incedere. cū ei dixit. Ambula cora me ꝛ esto ꝑfect⁹ geñ. xvij. id ē totaliter dirige mentē tuā ad me. omnia ad me referendo. ꝛ mee volūtati te subijciendo. sic eris ꝓfectus. Hanc ꝓfectionē intrauerat apostolus. cū dicebat. Cupio dissolui. ꝛ eē cū xp̄o. ꝛ iterū. que retro sunt oblitus ad brauium supne vocationis festino. Quicunq̄ ꝓfecti sumus hoc idem sentiam⁹. Hāc ꝓsecuti sunt viā ꝓfectionis. b. Bern. Bñdict⁹. Dñicus. Frāciscus. thomas ꝛ alij. Et iō subito eis aperti sunt ianue celi immediate in eoꝝ trāsitu. vt patet ex eoꝝ legēdis de eoꝝ trāsitu ꝑ varias visiones. Et ad hāc viaz ꝓfectionis intrādam institute sunt religiōes sancte. ꝛ ceremonie ꝛ statute earū sunt adminicula ꝛ media ad istā viā. Et cū ꝑ mediū veniatur ad extremū qui feruenter ñ tepide ꝓgrediendo. nō retrocedēdo. voluntatem ꝓpriam abnegādo. nō supfluis detrahēdo. nō ocio et cōfabulationibꝫ ꝛ murmurationibꝫ vacando. ꝑ ꝓces exercitijs oratoni. deuotioni. cōtemplationi. ī officio attentioni insistendo. cum his infimū se extimādo. Sic q̄ ꝑ hmōi media ad ꝓfectionem veniēs celū introibit. Hā tm. Tho in sūma pie creditur. religioso susceptiōe hitus ꝑcipue ꝓfessoꝝ debito modo omnia peccata sibi remitti. etiā quo ad penā. Et in. vij. sentētiaꝝ inducit sententiā que habetur in in vitaspatruꝝ. ſ. q̄ sup huiusmodi eadez gratia descendit que sup baptizatos. et deuotus Bernardus dicit. q̄ tales cōfidentius moriūtur. ꝛ copiosius remūerātur. Quinta via est tribulationes patiēter tolerare. sap. x. dz. de hac via. Justū deduxit dñs ꝑ vias rectas. ꝛ oñdit illi regnū dei. ꝛ paulo post. Honestauit illū in laboribꝫ. q̄i labores et tribulatiōes sunt vie recte. ꝑ quas oñdit deus pueniri ad regnū suū. Propter quod et ipe dicit Jere. xxxi. Adducā eos ꝑ torrentes aquaꝝ ꝑ vias rectas. Torrētes aquarū signāt tribulationes magnas. et actu. xiiij. dz. q̄ ꝑ multas tribulationes oz nos intrare in regnū celorū. In cuius figurā dñs populū suū nō ꝑ viam planam seu ꝓpriā. que erat breuior ꝛ facilior. ſ ꝑ viam deserti circūduxit. vt habet exodi. xiij. que via erat multū aspa. ꝛ in ipa sustinuerūt multos labores et tēptatiōes. et exinde intrauerunt terrā lacte ꝛ melle manātem. que signat celestē patriā. Pauciſſimi tamen intrauerunt. quia et pauci sunt qui viriliter aduersis vtantur. Ad quod etiam facit q̄d ait Gregoꝝ⁹ videlicet. Ab electis deus maculas peccatoꝝ⁹ temporali afflictione curat abstergere. quas in eis in eternū nō vult videre. de. pe. di. i. Si peccatum. Nec tamē omnis tribulatio ꝛ afflictio liberat hominem a peccato. sed contritū ꝛ humiliatum. Nec etiā contritum liberat ab omni pena cōiter. sed a quota id est certa quantitate plus et minus fm patiētiā ꝛ deuotiōem sustinētis et grauitatē doloris. et diuturnitatem temporis. Unde tot posset quis sustinere et tādiu deuote. q̄ plene purgat⁹ in fi

Capitulum. Quintum

ne subito ad celestem patriã evolaret. Exemplũ de lazaro mendico ulceribꝫ pleno portato ab angelis in sinũ Abrahe Luc. xvi. Et similiter de tartilla et seruulo in. iiij. dialogorũ. Sexta via est indulgentiarum. que dicuntur plenarie concesse particularibus personis in articulo mortꝭ vel alicui ecclie. quas solus papa põt conferre. Et de hac potest intelligi illud Esaie. xxxv. quia hec via sancta vocabitur. et ecclesia. xvij. Penitẽtibus dedit viam iusticie. Dignanter dicit penitentibꝫ. qꝛ in penitẽtibꝫ nulla valet indulgẽtia. Per indulgentiam ipsam appellat viaꝫ iusticie dum videlicet debita peccatorũ. i. pene ad quas sunt obligati. nõ exhibrupto dimittit. ſ facit sibi solui de thesauro ecclesie scꝫ merita seu satisfactiones christi et sanctorꝫ per eum cui cõmissus est talis thesaurus scꝫ papã. Et exigitur etiam ibi q̃dam iusticia equitatis. vt scꝫ papa discrete et rationabiliter cõcedat. et recipiẽs id qõ iniungitur in forma indulgentie adimpleat cum plena devotiõe. et talis nisi ponat obstaculuꝫ ſm Rai. et Holti. decedẽs immediate ad celũ evolat. Per aliquam igitur istarum viarũ. optet quemlibꝫ incedere. si vult posse dicere. Vado ad patrem scilicet immediate post mortẽ. Si tibi dura videtur via martirij prima. saltem incede p̃ quintam. Nam ſm Grego. Martires sine ferro esse possumus. si patientiam in animo teneamus. Si secundam viam egressus es. scilicet puritatem et innocẽtiam baptismalẽ. intra per tertiam scilicet pfecte penitentie. Si peccatorum pondere grauatus. tempus nõ videtur tibi posse sufficere ad satisfaciendũ ingredere monasteriũ. vt cõsuluit Stephanus papa quendam scelerosum humiliare sub manu abbatis seu alterius superioris vt deus respiciat animã tuã. xxxiij. q. ij. Immouere. Si aũt durus tibi videtur hic sermo. ad indulgentias recurre debito modo. Et possunt ista ser media evolandi ad celum. signari per sex idrias aque repertas in nuptijs ob purificationem. Hec omnia valent ad purificandum peccata. et hꝫ sunt in nuptijs ecclesie militantis decorate per presentiam christi vt habetur Joh. ij. Aqua aũt in vinũ conuertitur. qꝛ tales vie et status sunt aspe et difficiles. sed conuertũtur in vinũ suaue spũalis consolationis.

Quãtum ad ter. ℣. III

niũ sciendũ q̃ attingendo ad patrem celestem et per essentiam ipsum videndo. impletur omne humanum desiderium. Unde et Philippus dixit Johannis. xiiij. Ostende nobis patrẽ et sufficit nobis. Nihil enim aliud est ad sufficientiaꝫ Non enim sufficiunt panes trecentorum denariorꝫ inqt ipse philippꝰ. Denarius imaginẽ regis bñs. est angelus intellectualis bõ rõnalis et scriptura diuinalis. Quodlibet horꝫ habet in se imaginẽ regis eterni. Cẽtenariꝰ signat pfectionem. qꝛ q̃tũcunqꝫ angelus et homo. et scriptura sit quid pfectũ. et totaliter et plene possideatur. ñ sufficit panis. i. refectio eius ad sufficientiã. et si aliqualiter reficiat. Sed pater pfecte reficit. Qui autem videt patrem. videt et filium et spiritum sanctum. in vna deitate. Et hec est inquit saluator vita eterna. vt cognoscant te solum deum patrem. et quem misisti scꝫ per incarnationem attributam spiritui sancto Jesum christuꝫ in hũanitate et deitate vnitũ Joh. xvij. Quo aũt miseretur pater filiorum. ait ps. Cij. Misertus est dñs timentibus se. Bonꝰ pater. et si filij eiꝰ delinquant corrigit. vnde Ambrosius. Nõ semp osculat pr̃ filios. sed aliqñ castigat. et cũ castigat q̃ diligitur. tunc circa eũ pietas exercetur. v. q. v. Sic et deus pater castigat suos in presenti. Et qꝛ humiliatur. et vt legitimi se habent timorẽ filiale ostendentes ad patrem i p̃m. dimittit eis hereditatẽ. Sic et pater celestis facit electos suos. vt sint ſm apostoluꝫ. Heredes quidem dei. s. patris. coheredes autem christi. Dicitur autꝫ pater misericordiarum et deus totius consolationis. qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra. s. quaꝫ in presenti habuimus. ij. ad Cor. i. Pater quidem dicitur misericordiarũ. qꝛ et ſ subuenit miseris nostris. et illic liberat ab omni miseria pars est cõsolatiõis. prebendo gaudiũ supne fruitionis. Et quo ad primã miseriam mũdi scꝫ maligniratẽ pctõꝝ ꝓpter que affliguntur homines et conscientia remordet. liberat deus pater et consolatur in regno. quia nihil coinquinatũ introibit in illa. et faciens abhominatiõem. sed sine macula sunt ante thronũ dei. vt habet Apocalip. xiiij. Nullus enim ibi peccare potest. Unde saluator Luce. xij. Complacuit patri vestro vobis dare regnum. Sed regnũ eius vt dicitur. Dañ. ij. non corrũpetur scꝫ p̃ aliquod vitiũ. Liberat scõ pater ipse a miseria mutabilitatis. qꝛ anima mutari nõ potest nisi per sanctas cogitationes et affectiones. non discurrendo de noto ad ignotum. sed simplici intuitu veritatem accipiẽdo. Corpꝰ etiam postea non variabitur de etate in etatem. de sanitate in infirmitatẽ. de diuinie ad pauperẽ nec alijs modis. Unde dicit esaie. xxv. q̃ in cõuiuio quod dominus celebrabit in monte. Faciet inquit dominus in monte hoc cõuiuiũ pinguiũ Et paulo post subdit. Et mortem p̃cipitabit in eternũ. Mutabilitas ſm Hieroniuũ est quedã mors. vnde Jacobi. i. Omne donum perfectuꝫ de sursum est descendens a patre luminum. apũd quem non est transmutatio. Liberat tertio a nullitate tranquillitatis. i. a guerris. discordijs et alijs inquietatibꝫ. que versantur in mũdo. Nã

ibi sedebit populus in pulcritudine pacis ⁊ requie opulenta esa.xxxij. Pulcritudinem appellat ipm ordinem pacis sumn. Requem opulentam tranquillitate ad mlta se extendente. Nunll⁹.n.ibi pot egredi ciuis nec intrare hostis.immo nec appropinquare ibi ꝑm Alcuinu. Nulla pulsat honor⁊ ambitio. Nemo irascit.nemo ledit. Insidie vemonu nulle.sed consona cuncta.⁊ vincula sunt omnia. Ex pdict⁊.n.vitijs sequuntur discordie ⁊ alia vitia.ꝫ ibi nulla dissentio.nulla seditio.nul a cotentio.ꝫ oes ꝓcordat in vna voluntate.qua dei esse constituunt. Est igit ꝫ pater princeps pac⁊.⁊ pt futuri seculi. Liberat a quarta.s.defect⁹ cognitionis Tenebre.n.vitior operiunt terra.⁊ caligo errorꝫ pplos esai.lx. Sed in illa patria oes scient me a maiore vsq ad minore hiere. Et hec scientia perfecta est ⁊ clara.vn et Augu. de ciui. dei allegans plotinu seu porphiriu eunuchu dicit. Egredientes ee aias a corpibo ad patria. it icꝫ patere oia vn dicit christ⁹ Lu.xvij. Disposuit pr meus regnu.vt edatis ⁊ bibatis sup mesam meam in regno meo. Mensa ista est idea divine mentis.in qua tot sunt fercula.quot sunt creature cu virtutibo suis.que oes in se considerate vnu faciut pour sunt in ipo deo. Liberat a quinta.s.a periculo. qz ibi nullu piculu.nec quo ad anima nec quo ad corpus. Sicut.n.ꝫ corpus electorꝫ fuit subiectum spu.ita ibi pfectius subiicief.subito exequedi ꝙ voluntas apprehenderit q̄ nō nisi rōnabilia desiderare poterit.et sic nullus peccare pōt. Et ꝫ est qd dicit saluator Joh.x. Nemo rapiet oues meas.i.electos de manu patris mei.pcipue in regno. Sed ⁊ si hic a liqñ rapiuntur a diabolo tande reuertunf. Liberat a sexta sez a futurte corruptionis.qz oes defectus quos ꝫ patimur. fames.sitis.infirmitatis.⁊ hmoi auferet.vn Apoc xxi.dr. Absterget deus oem lachrimaz ab oculis scoꝝ.⁊ no esurie nec sitie amplius ꝛc. Unde Bern. O vita vitalis.o vita sempiterna.⁊ sempiterne bta.vbi gaudium sine merore.requies sine labore.dignitas sine tremore.ꝓpetuitas sine corruptione.opes sine amissione.sanitas sine lāguore.abundātia sine defectione.vita sine morte.beatitudo sine calamitate ꝓpetua est. vbi oia bona pfecta in charitate sūt.vbi species ⁊ visio dei facie ad faciē.vbi plēa scīa i oibo ⁊ p oia vbiq; suma bonitas dei cernit.et lume illuminās a sanctis glorificat. Ubi pns dei maiestas cōspicitur Et hoc vite cibo sine defectu mes intuēti uz satiat.videt ⁊ videre desiderāt.sine anxietate desiderāt.⁊ sine fastidio satiant hec ille. Scit.n.pat qr̄ bis oibo indigetis.s.subleuari miseriis. Ipse n. pater amat vos Joh.xvi. Et vt pfectus amicus liberabit in regno suo electos ab oi lāguore

De bis qui sententiantur ad purgatorium.
Cappitulum.Quintum.

Datur sententia a supno iudice erga tertium gen⁹ hominu.qz eoꝝ aie cū sepātur a corpibus.vadāt ad locū tpalis purgationis.qz secuz portāt aliquid infectionis.⁊ in eoꝝ ꝑsona dicit. ps. Trāsiuimus ꝑ ignem ⁊ aquā ⁊ eduxisti nos in refrigeriū. In quibo verbis ad dominū directis possunt tres conclusiones notari.

Prima qz non perpetuo cruciantur ibi. Trāsiuimus per ignem.

Secunda.qz pro peccato.sed in gratia affligantur.ibi. Et aquaz. Tertia.qz suffragio alieno liberantur.ibi. eduxisti nos in re-

Quantū ad primū.§.i.

sciendum qz cum anima recedit a corpe.si nō est plene purgata ⁊ libera ab omni culpa ⁊ debito pene nō ē idonea ad intrādū regnū celeste. Sed ⁊ si nō defert secum mortalia peccata nō est enim digna gehenna.sed est medius locus qui scilicet dicitur purgatoriū.quo destinatur ad sui purificationē ad tēpus. Et ideo dicere possunt aie ipe illō ps. Transiuimus per ignem.i.non sem per mansimus.vnde apls.i.ad Corin.iij.dicit. Si quis edificauerit super hoc fundamentum lignum fenum ⁊ stipulā ipe saluus erit.sic tn quasi per ignem trāseundo. Edificium spuale. est multiplicatio bonoꝝ operum. Quot enim bona opera fiunt.quasi tot lapides supponūtur Fundamētum huius edificij est fides xpiana.sine q̄ spualiter edificare nō pōt. Lignū fenū ⁊ stipula que non durant in igne.signāt diuersa peccata venialia.graviora vel leuiora que quis immiscit inter bōa opa sua.⁊ sic dr super edificare.non quia sint quasi ad meritum ptinentia. vt bona opera.sed quia sunt non destructia edificium salutis.vn tho.in.iij. Hmoi igitur secuz deferentes salui fiunt sic tn quasi ꝑ ignē purgatorij transeuntes. Nec tamen quasi ibi est nota similitudinis.ꝫ expressio veritatis.vt illud quasi vnigeniti a patre Joh.i. Et qz ignis in scriptura signat afflictionez.vn quē intellectū dixit Joh bap.de xpo. Ipe vos baptisabit in spūsancto ⁊ igne Matth iij.id ē abluet ⁊ purificabit vos gra ⁊ pena afflictiua. Ideo sciendū.qz sūt quattuor afflictiones animaꝝ.que sunt in purgatorio.

Prima ē er priuatione visionis dei ad tps.
Secūda est er insultatione ⁊ visu demonis.
Tertia est er cruciatione materialis ignis.
Quarta ē er cōsideratione negligētie subuentionis.

Quantū ad primum notādū.qz aīa dū in purgatorio demorat.dei visione priuatur.⁊ cū summo desiderio separata a corpe affectet deum videre. cognoscens ipsum esse summū ⁊ pfectissimū bonum.quod solum ipsam potest quietare vide-

Capitulum. quintum.

seipso priuari ⁊ si ad tempus ꝓpter suū defectuz summe dolet. Unde clamat cum ps mentaliter Sitiuit anima mea ad deū fontē viuū quādo veniam ⁊c. Licet enī speret seipm visurū. tamē vt dicit in ꝓuerbijs. Spes q̄ differt affligit aiaz ⁊ tanto magis quāto res sperata magis amatur Tā enim intēsum ē desideriū anime videndi deū q̄ nullius desiderio in presenti adequari potest. Nam ⁊ si Jacob patriarcha multū affectauerit videre filiū suuz Joseph egipto presidentē quē mortuuz extimabat. Et regina sabba tā vehemēter optauerit videre regē salomonem. ⁊ audire sapientiā eius intantū q̄ regnū dimisit veniens a finibꝫ terre ⁊ simeon iustus tanto feruore cupierit videre xp̄m dominū. q̄ p alio viuere nō volebat. tamen quelibet harū affectionū minor est illa anime sepate inhiantis deum videre. Et hec maxima sup oēs penas eoz q̄ sunt in purgatorio ꝑm tho. in. iiij. Et Crisosto. Secūda afflictio est demonis irridentis. Solet ei hoī esse valdē angustiosum. cū videt inimicū suū insultare ⁊ irridere de penis ei⁹. Et ꝓpter hoc Ezechias vir venerabilis ⁊ magne opinionis in populo israel. ne capt⁹ illuderet ab inimicis. piecit se et fenestra inter turbas intestina q̄ egrediebant de corpore eius ꝓiciens sup eos. vt habet. ij. Macha. xvij Ipsi siquidem demones prātez nō hūt dīndi animas purgādas sicut aias dāmatas. cū fuerit in pīti eoz victores. sed assistentes aīi eas irridēt ⁊ insultāt eis de suppliciis suis tho. in iiij. Pie tū credit q̄ ⁊ angeli boni aliq̄n visitāt eas ⁊ cōfortent. Unde legitur de quodaz qui diu infirmus iacuerat. q̄ attediat⁹ sup hoc pluries dīm rogauerat vt eū de sclo euocaret. cui angelus dī apparēs. ex pte dei sibi optionē dedit. vt eligeret alterū horz. aut tūc mori ⁊ p diē integrā in purgatorio manere. aut p aliqs adhuc in infirmitate pseuerāte. post modū moriēs ad celū sbito euolaret. Qui elegit tūc mori. ꝓsiderās diē vnā cito transituram. Quo facto cū aīa illa iam p horaz in purgatorio pstitisset vltra penas acerbissimas alias a demonijs illusus apparuit ei angel⁹ dīni dicens se illum esse qui ei dederat optionē in seculo cōstituto. At ille rīdit. Hoc esse non ꝑ potest q̄ angelus mēiri nō nouit. Sed ille mihi dixit tantū per integram diem in purgatorio māsuz ⁊ ego iam hic fui per multos annos afflict⁹ acerrime. Cui angelus. Confortare inq̄t ⁊ viriliter age noueris ei q̄ ex .xxiij. horis vnam tantū hic expleti. ⁊ tibi restāt adhuc .xxiij. alie. At ille Rogo te vt supplices pro me domino deo. ne respiciat ad insipientiam meam quia hoc ex gratia postulaui. Talia enim ⁊ tam acerba expertus suz. q̄ paratus sum ad omnem infirmitatem ⁊ pro Quantocunq̄ tempore pro nomine eius patiēter ferre. si hinc placet sibi me educere. Qui exaudi tus ad votū reuiuiscēs. letāter oīa sufferebat recolēs eoz que sustinuerat. Demū post aliqd tēpus ad christuz feliciter migrauit. Tertia est ignis materialis cruciatio. Quāuis ei ignobilis? non agat in nobilius. nec cōsequēter corpus in spūm. tū ille ignis purgatorius. nō naturaliter. sed vt instrumētū diuine iustitie agit in aīas. tenendo eas ⁊ affligēdo. modo a nobis imperceptibili. vñ Aug. Dic ignis ⁊ si nō eternus. minoro tū modo est grauis. excellit. n. omnē penā quā vidq̄ aliqs expt⁹ ē in hac vita. de pe. di. vij. §. vl. Adeo ei est grauis q̄ ignis quo vtim̄ respectu illius reputat⁹ vt ignis pictus. Et dr nō ee eternus. non quidē quātū ad substātiam. sz q̄tum ad officiū. vt dicit b. tho. in. iiij. Quia ignis ille non habet purgare electos. nisi vsq̄ in diē iudicij. p manet tū postea. q̄ idem est ē in sustātia cū igne inferni. vñ Grego. dicit. Sub eodem igne palea fumigat. ⁊ aurū rutilat. Sup hoc etiā habetur exemplū in legendis sanctoz de cōmemoratione defunctoz. De illo scz scolari defuncto qui apparēs doctori suo narrans grauitatem penarū alterius vite. ⁊ in signū huius sup palmā manus guttā sudoris eius imposuit. q̄ subito p forauit manū eius cū dolore intēsissimo ⁊c. ibi vide. Quarta afflictio est cōsideratio negligētie suoz amicoz ⁊ ꝓpinquorū ad ei subuenendum ꝓpter q̄d clamāt illud Job xix. Miseremini miseremini mei. saltē vos amici mei. q̄ man⁹ dñi tetigit me. Si quis enī in grauibꝫ doloribꝫ esset cōstitutus. nec se posset iuuare. videret aūt suos amicos ⁊ ꝓpinquos eū deserere. cū tū multipliciter possent eum sublenare. nōne magnaz amaritudinē inde cōciperet de eorū inhūanitate. Tales sunt anime in purgatorio q̄ se iuuare nō pūnt. & expectāt sublenari a suis quos in seculo dimiserūt sed cū nō sentiāt eoz iuuamen. non p̄uaz causam habent doloris ⁊ ꝑcipue cuz multū laborauerūt ⁊ multarū penarū se debitores fecerint peccādo. vt illis bona dimitterent. ⁊ tanta est crudalitas horz. q̄ etiā que pauperibꝫ legauerunt diu differāt adimplere Sz tales ꝓbat q̄ habet. xiij. q. i. Qui oblationes. vt necatores aiaz dīnt excōicari. Exemplū quere in legendis d militē. q̄ intrās iustū bellū. disposuit de suo eq̄ vt in casu mortis cognatus eius precium pauperibus daret ⁊c. ibi vide.

Quātuz ad secun. §. ii.

duz principale nota q̄ causa quare itur ad purgatorium est peccatū. cum quo q̄s moritur. Sed ⁊ tale q̄d nō tollit gratiam. ⁊ hoc notat⁹ cū dr per aquam scz trāsiuimus. Aqua ei signat ⁊ culpaz ⁊ gratiam. Nec est inconueniēs vnā ⁊ eandē rem significare diuersa ⁊ sibi ꝓtraria. ꝓpter varias eius ꝓprietates. hoc enim frequēter reperitur in scripturis

ra sacra ꝺm grego. in mora. Nam leo significat ꝛ xp̃m ꝛ diabolū. xp̃m ꝓpter eius dignitatē. diabolū ꝓpter eius crudelitatē. Sic ꝛ aqua signat qñ̃ dz culpā ꝓpter eius ve locē fluxibililitatē ꝛ frigiditatē. Qñ̃dz gr̃am ꝓpter eius purificatiõem et refrigerationē. qđ totū sal uator oñdit. cuz dixit samaritane. Qui biberit ex hac aq̃ sz cupiditatẽ siriet iterū. q̃ aũt biberit ex aqua quā ego dabo ei sz gr̃a nõ siriet in eternū Jo. iiij. est igit quadruplex aqua cupiditatis. ꝓ quā trãseuntes de hoc mũdo aie. cũ aqua gratie dz q trãseãt. ꝓ ignem purgatorij. vbi frigiditatē illā diuittant.

Et prima est cupiditas ꝓpalitatis.
Secunda est cupiditas familiaritatis.
Tertia est cupiditas sensualitatis.
Quarta est neglecte penalitatis

Prima igitur causa qua itur ad purgatoriuz est cupiditas. i. ordinatus affectus. quẽ qs hẽt ad tpalia. vt diuitias honores potẽtias ꝛ hmõi. ita tñ q sp̃ ꝓponatur oĩbꝫ talibꝫ amor dei. Cũ. n. qs nimis solicitat ad ipa acq̃renda. nimis timz circa ipa amittenda. nimis dolet de ipoꝝ amissione. nimis gaudet de eoꝝ possessione. nõ eis vtit ꝛ subuenit debita discretione. In oĩbꝫ hmõi cõmittũtur freq̃nter venialia. ꝛ vtinã nõ aliq̃n ꝓuenirent ad mortalia. difficile est repire talia possidẽtes sine inordinatiõe affectus. Cũ grego. q cura rei familiaris. vix sine peccato exerceri põt ab his etiã q̃ nouerũt vitare peccatũ. Secũda cã est inordinat⁹ affect⁹ ad põtes ꝛ aĩcos. q̃ freq̃nt fit. ut dicit Aug. vt offendat⁹ de⁹ nõ offendatur amic⁹. cũ tamẽ ꝺm verã charitatẽ. nec minimuz veniale qs ꝓ salute ꝓximi ꝓmittere debeat. et qz inordinata affectio ad hmõi trahit hõiem ad ꝓlura peccata iõ xp̃s dixit. Inimici hois domestici eius. Tertia cã est cupiditas sensualitat⁹ ꝓp qđ dicit ap̃l's ad Rho. xiij. Curã carnis ne feceritis in cõcupiscẽtia. Appetit enĩ ipa sensualitas cõtraria spũi. q̃ sz sunt delectabilia sensibꝫ vt videre audire gustare ꝛ hmõi. horret ꝛ refugit dura ꝛ aspera. vt vigilare orare ieiunare ꝛ hmõi. ꝓpter qđ ꝛ si spũs ꝓmtus sit ad bonũ caro tñ infirma frequẽtissime cadẽs saltẽ in venialibꝫ. cũ q̃bus decedẽs ad purgatoriũ mittit⁹. vñ gre. de q̃busdã leuibꝫ culpis. ante diẽ iudicij purgatiõis credendus est ignis. xv. di. Qualis. Cũdo in vitaspatrũ legit⁹ ꝓ hmõi leuibus quosdã ꝓbos ꝓ vitos ad purgatoriũ deputatos ꝛ aliqui quidem ꝓ delectatione quam habebat in cantu alij pro delectatiõe nimia ĩ potu. alij ꝓ nimia solicitudine in edificijs ẽt ecclesiasticis. alij ꝓ studio curioso gentiliũ. Gre. etiã narrat de pascasio sancto viro in. iiij. dialogoꝝ. qđ in purgatorio stetit cuius causaz ibi vide. Quarta causa est neglecte penalitatis id est qz in põnti neglexit satisfacere ad plenũ ꝓ mortalibꝫ ꝓmissis. de q̃bꝫ tñ penituit ꝛ cõtritus fuit. Nã ꝛ cũ peccatoz reuertit⁹ ad penitentiã verã restituit⁹ sibi gr̃a ꝛ dei amicitia ꝛ debitũ inferni remanet tñ obligatus cõiter pene tẽpali. quãte aũt nullus scire põt. Cui si nõ satisfacit nõ solũ ꝓ põnias iniũctas a cõfessore. qz illud cõiter quasi nihil est respectu eiꝰ qđ dz. ꝛ ꝓ alia opa pene alia in gr̃a facta. vt eleuniu m elemosina oro flagellatio ꝛ hmõi. qđ restat in morte ei de pena soluẽda. ibi sustinet vsq̃ ad plenũ. nisi subleuet⁹ ab alijs. vñ aug. de. pe. di. vij. Purgãdus est igne purgationis. qui in alio seculo distulit fructum conuersionis.

Quãtũ ad tertiuz. ℣. III

principale. s. q̃ libẽter ille aĩe trãseãt de pena ad gloriã oñdit põs. cũ subdit. Et deduxisti nos in refrigerũ. Educũtur aũt de purgatorio q̃ttuor modis. Primo ꝓ modũ intercessiõis. Secũdo ꝓ modũ redẽptionis. Tertio ꝓ modũ ꝓpie solutiõis. Quarto ꝓ modũ aliene ꝓ eo afflictiõis. Primus igit⁹ modus ẽ ꝓ intercessiõem vz aut capitis sz ihesu xp̃i. cũ offert sacrificiũ corpis sui altari ꝓ defunctis. xiij. q. ij. Nõ estimem⁹. Et hoc est p̃cipuũ suffragiũ. Exẽplũ de monacho intendis. q̃ suffragijs. xxx. missarũ euolauit ad celum. ꝛ in vita fratrũ de fratre Rao. q̃ vnica missa liberauit a purgatorio quẽdã. q̃ ibi eẽ debebat xv. annis. Intercessio ẽt mẽbroꝝ i fideliũ suffragatur ipis purgandis. ꝓpter qđ ecclesia freq̃nter orat ꝓ ipis liberãdis. vt illud. Dñe ihesu xp̃e libera animas oĩm fideliũ defunctoꝝ. s. q̃ fuerũt vere fideles nũero ꝛ merito de manu inferni. i. de potestate purgatorij. Et infra de ore leonis id est diaboli ne cadant in obscurum. i. ne detineantur in obscuro in quo ceciderũt ne absorbeat eas tartar⁹ id est ne absorptas teneat. Sed signifer sanctus michael repr̃sentet eas. Vbi oñdit quo mõ aĩe educãtur de purgatorio. vz per angelos sanctos eas repũtantes archãgelo michaeli. qui cũ maximo tripudio ꝛ gaudio totius curie celestiãte cõspectũ dei statuit eas. qđ patz ꝓ parabolam ouis ad ouile reportate. cuz magno gaudio amicaꝝ ꝛ vicinaꝝ. i. sanctarũ virtutũ seu ãgelorũ ꝛ animaꝝ introductiõe eiꝰ. vnde canit ecclesia. Archãgele michael cõstitui te custodem ꝛc. Luc. sctã ꝓmissa abrahe ẽ vita gl̃iosa figurata per terram ꝓmissionis. Nec enim credendũ est ecclesiaz intendere orare ꝓ damnatis. immo ꝺ ꝓhibz cũ sciunt. ꝺ q̃ hoc nõ potest nobis innotescere certe cũ etiã q̃is in extremis positus possit penitere. dato q̃ rarissimũ ꝛ periculosissimũ sit tunc vere penitere. vt habetur. de pe. di. vij. per totũ. Ideo ecclesia orat ꝓ omnibus defunctis. hñ põsu mẽs de quolibet. nisi appareat ꝯtrariũ. Secũdus modus ẽ ꝓ redẽptionẽ. Dan. iiij. peccata tua elemosinis redime. qđ habet locũ nõ solũ in vita põnij

sed etiam in purgatorio.cum vz quis legat largas elemosinas p se fieri. Sed bñ talis aduertere vz.q; psonas ꝓstituat siue executores siue cõmissarios tales.ꝛ hæredes obliget culpabiles ſb penis priuatiõis hæreditatis.vel aliqd hmõi. vt q̃citius expediat. Nã si tarda uerit.nullã expiatiõem siue subleuatiõem sentiet quousq; illud fuerit impletũ.ꝛ si ptẽ facit ptẽ hẽbit. Tertius modus eductionis est pviã solutiõis ꝓprie dicte purgatorio. Cũ ãt ipi nõ possint se aliqd suffragiũ vite pñtis iuuare.q; nõ sunt in statu merẽdi vel satisfaciẽdi.ꝛ iõ illi q̃ nõ bñt aïcos vl notos.q̃ eis suffragent spãlit.tãdiu manẽt in purgatorio q̃usq; p illas penas debitũ soluãt. Quãuis generalia suffragia ab ecclesia ꝓ oĩbꝰ fiãt.mã modicũ inde reportãt respectu spãliũ. Distribui.n. bñt in mlta milia aiarũ.vñ saluator. Nõ exies inde.s. de carcere purgatorij.donec reddas nouissimuz quadrãtẽ.i.donec satisfacias ẽt p mĩmo veniali matth.v.p te penã sustinẽdo vel p aliũ suffragãtem. Sic scto iudas machabe⁹ collatiõe facta.xij milia dragmas argẽti misit hierosolimã ofterri ea ibi p peccatis mortuoꝝ.s.vel venialibꝰ vel penis debitis mortalibꝰ. Obꝛuãdũ ẽt est q; de ſbstãtia sua nõ aliena legata faciat cũ.s.pſone sciũtur q̃dꝰ satisfieri vz. Sed ꝛ si legauerit ꝓ incertis cũ ipis debitoꝝ sit.modicã inde expiatiõem vel subleuatiõem reportat in purgatorio. Magnuz tamen cõmodum recipit.q; euitat infernũ. vñ legit in cronicis martinianis.q; cũ q̃dã maxim⁹ ꝓceps legasset in morte magnã q̃titatẽ pecunie erogari debere post mortẽ suã pauplbꝰ ꝛ impletũ fuisset.apparuit cuidã suo familiari.dicens se adhuc in purgatorio detineri ꝓtra oẽ illud qđ repugnat bonis amicis.q; de data elemosina nullã susceperat ſleuatiõez.q; erat illicite congregata.ſ rogauit vt daret certã aliã q̃titatẽ licite acq̃sitaz ꝛ sic sentiret suffragiũ.qđ ꝛ factũ ẽ.ꝛ inde educt⁹ in refrigeriũ. Et ꝛ q̃cũq; elemosina det̃ p defunctis siue p laïcos siue p extraneos.eis valet si in purgatorio sunt. Et ꝛõne redemptionis.q; ille p elemosinas captiuũ redimit.sicut ẽt frequenter fit in curijs sclaribꝰ. Si tñ ille q̃ facit ſ sit ĩgta cõstitut⁹. Valet ꝛ õne intercessiõis id ẽ oconuz ꝛ missarũ.que fiũt ab his q̃ elemosinã recipiũt Et ſ siue sit malus ille q̃ elemosinaz ꝓstat.siue sit malus ipe sacerdos.clic⁹ vel religiosus accipiens fm Tho in.iiij. Et rõ est.q; cum sint tales ministri ecclesie.ꝛ eccl̃ia p eos opet.nec pñt frustrari oes ecclesie.iõ qđ debent vel faciũt ministri ecclesie.deus acceptat.ꝛ si ad sui ꝓficiem ministerio vrant.ꝛ nõ notorij mali nõ debent ad h⁹ de facili induci ꝛ fm.be. Tho.in.iiij.q̃to culpa in pñti magis radicat in subiecto p inordinatã affectiõez ꝛ assuefactiõez.rñdz in purgatorio acerbitas pene ceteris paribꝰ.ꝛ grauiori culpe rñdz illi diuturnitas pene. Quartus modus ꝺ̃ducendi aïas de purgatorio in refrigeriũ est afflictio ꝓprij corpis p peccatis accepta.puta ieiuniũ vigilia abstinẽtia.peregrinatio.õne laboris ibi tolerati nõ rõe indulgẽtie posite ad talẽ ecclesiã.nisi forma indulgẽtie exp̃sse ꝺ̃ contineret vt sc̃z.prodesset ꝛ viuis ꝛ mortuis aliter nõ valẽt.i.in tho in.iiij. Similiter ꝛ maceratio carnis p disciplinam valet p eis assumpta.vñ de ꝺ̃.dñico legit q; quasi oi nocte vnã disciplinã inter alias cum catħena ferrea.vsq; ad sanguinẽ sibi dabat. ꝓ subleuamine defunctoꝝ.

De cognitiõe anime separate. Caplm. VI.

De cognitione anime separate. Et prio q; cognoscit aïa separata.ſ nõ quertẽdo se ad fantasmata.sicut cũ est vnita. Pro cuius declaratiõe dicit ꝺ̃. Tho.in prima pte.q.lxxxix.arti.i.q; cum nihil operet nisi inq̃ntũ est actu.modus operandi vnius cuiusq; rei.sequitur modũ eẽndi ipius. hẽt autẽ aïa aliũ modũ eẽndi cũ est separata.manẽte tñ eadẽ natura aïe. Anime igitur fm illũ modũ esse ndi quẽ hz cũ est corpi vnita.operit ei modus intelligẽdi.q; est cõuertendo se ad fantasmata corpoꝝ que in corporeis organis sunt. Cũ autẽ fuerit a corpe separata.operit ei modus intelligendi p cõuersionẽ ad superiora.ꝛ ad ea q̃ simpliciter intelligibilia sunt.sicut ꝛ alijs substãtijs separatis. Unde modus intelligendi p cõuersionẽ ad fantasmata est ei naturalis sicut ꝛ corpi vniti. Sz eẽ separatũ a corpe est preter rõem sue nature. Et siliter intelligere ab q̃ cõuersiõe ad fantasmata Quãuis intelligere p conuersionẽ ad superiora sit simpliciter nobilius q̃ intelligere p̃ conuersionẽ ad fantasmata.tñ talis modus intelligẽdi.put erat possibilis anime.erat imperfectior. Hõ sic declaratur. In substãtijs intellectualibus inuenit virtus intellectiua p influentiaz diuini luminis.qđ in primo principio est vnũ ꝛ simplex.ꝛ quãto magis creature intellectuales distãt a primo lumĩe.tãto magis diuidit illud lumẽ ꝛ diuersificat.ꝛ inde est q; de⁹ pmã eẽntia oĩa intelligit. Superiores aũt intellectualiũ substãtiarũ.ꝛ si p plures formas intelligãt.tamen intelligunt per pauciores ꝛ magis vniuersales.ꝛ virtuosiores ad cõprehensionẽ rerũ.ꝓpter efficaciã virtutis que est in eis In inferioribus autem sunt forme magis ꝛ minus vniuersales.ꝛ minus efficaces.ad apprehẽsionez rerũ inq̃ntum deficiunt a virtute intellectiua superioꝝ. Si ergo inferiores substãtie haberẽt formas in illa vniuersalitate qua bñt superiores.que nõ sunt tãte efficatie in intelligẽdo.nõ acciprẽt p eas pfectam cognitionẽ de reb⁹.sed in quadaz cõitate ꝛ cõfusiõe qđ aliqualiter apparet in hominibus. Nam que sunt debiliꝝ intellectus per

vniuersales cōceptiones magis intelligentium nō accipiūt pfectā cognitionē nisi eis singula ī spāli explicētur. Inter substātias aūt intellectuales manifestū ē vltimas esse aīas hūanas. ꝑm ordinē nature. hoc aūt pfectio vniuersi exigebat. vt essent diuersi gradus in rebꝫ. Si igitur aīe hūane sic essent instituite a deo. vt intelligerent p modū q̄ ꝓpetit substātias separatas nō haberēt cognitionē pfectam sed confusam ⁊ in communi. Ad hoc ergo vt pfectam ⁊ ꝓpriam pōssit habere cognitionē de rebꝫ. sicut naturaliter sunt instituite vt corpibꝫ vniantur ⁊ sic ab ipīs rebꝫ sensibilibus cognitionē ꝓpriā de eis accipiāt sic hoīes ruētes ad scientiā īduci nō pōssit. nisi p materialia exempla. Et sic patet q̄ ꝓpter melius anime est vt corpi vniatur ⁊ intelligat in corpe p cōuersionē ad fantasmata. ⁊ tamē separata pōt habere alium modum intelligendi. Quod aūt dicit pbus in. iij. de anima. q̄ intelligere corrupto quodam modo interius vt fantasma intelligitur. de modo intelligendi p̄ conuersionē ad fantasmata. quez in corpe anima habet. que modus deficit p mortem vt dictum est. Intelligitur aūt anima separata non quidem p̄ species innatas. q̄ non habet. cum a principio sit vt tabula rasa. nec p̄ species quas abstrahat a sensibꝫ. q̄ non habet organa sensus ⁊ imaginationes quibus mediantibus abstrahātur species intelligibiles a rebꝫ. Nec ēt p̄ species prius abstractas ⁊ postea ꝙruatas. quia sic anima pueri nihil intelligeret post mortē. sed intelligit p̄ species ex influētia diuini luminis p̄ticipatas. quarū aīa fit ꝑticeps sicut ⁊ alie substantie separatet cūius inferiori mō. vñ cūcto cessante conuersiōe ad corpus aīa ad superiora conuertit.

Anima separata .§.I.

pfectā cognitiōem habet de altis aīabꝫ separatis loq̄ndo de cognitione naturali aīe. Vñ ⁊ diues in inferno vidit abrahā ⁊ lazarū. De angelis aūt bēt impfectā cognitiōem ⁊ deficientē scz cognitōnē naturalē. Nā de cognitione gl'ie quā hūt aīe. s. in deo. est alia rō. Pro huius declaratiōe dicit b. tho. vbi supra. arti. ij. q̄ p̄ hoc q̄ aīa separata cognoscit seipam accipe possumus q̄liter cognoscat et alias substātias separatas. Et cūcdiu q̄dē ē aīa corpi vnita vt dictuz est supra. intelligit cōuertendo se ad fantasmata. Et rō nec seipam intelligere pōt nisi inc̄ūtum fit actu intelligēs p̄ species intelligibiles a fantasmatibꝫ abstractis. Sed cū fuerit separata intelligit non conuertēdo se ad fantasmata. ⁊ ad ea q̄ sunt ꝑm se intelligibilia. vnꝺ seipaz p̄ seipsaz intelliget. Est aūt commūe omni substantie separate quod intelligit id quod ē intra se. ⁊ id quod est supra se. p̄ modū substātie. Sic enim intelligit aliquid ꝑm q̄ est in intelligente. Est autem aliquid in altero p̄ modū ei⁹ in quo est. Modus aūt substātie aīe separate. ē infra modū substātie angelice. ⁊ est cōformis modo aliaꝝ animarū separataꝝ. ⁊ iō vt dictū est bēt aīa separata cognitionē pfectā de aliis aīabꝫ separatis. sed imperfectam de angelis. Vltima autem felicitas hoīs consistit in pfecta cognitione solius dei. qui nisi p̄ gratiam videri nō pōt. In cognitione aūt aliarū substātiarū separatarū consistit magna felicitas. Et tamē pfecte cognoscantur. quod tamen non cōtingit naturali cognitiōe in animabus separatis. nec tamē vltima. etiā si eēt pfecta. vt posuerūt quidam pbi. ⁊ ideo falluz dixerunt. Anima separata non cognoscit omnia naturalia statim. Nam si hoc esset. sequeretur q̄ homines frustra studerent ad rerum scientiā capescendam. quod est inconueniēs dicere. Pro cuius declaratione dicit sanctus tho. vbi supra. arti. iij. q̄ anima separata intelligit p̄ species ex influentia diuini luminis. sicut ⁊ angeli. Sed tamen q̄ natura anime est infra naturā angeli cui ille modus est cōnaturalis. iō anima separata per huiusmodi species non habet pfectā rerum cognitionē. ⁊ quasi in cōmuni ⁊ confusam. Sicut ergo angeli se habent ad pfectam rerum cognitionem naturaliū p̄ hmōi species. ita anime separate ad impfectarū rerū earū cognitionē ⁊ cōfusionē. Ergo angeli hūt pfectā cognitiōez oīm naturaliū per species. q̄ oīa que fecit deus in p̄ncipio nature. fecit in intelligētia angelica. ꝑm aug. sup Gen. Anime aūt separate etiā perfecte nō certā ⁊ ꝓpriam ⁊ confusam ⁊ cōem de omnibus naturalibus cognitiōez hūt. Et ideo nō frustra hic laborat ad habendā scientiā. quia scientia hic acquisita p̄ studiū. est ꝓpria ⁊ pfecta nō confusa vt illa. Futura aūt nec angeli nec demones nec anime separate cognoscunt. nisi vel in suis causis vel per reuelationem. non aūt cognitione naturali p̄ species inditas. Anime separate cognoscunt aliqua singularia. vñ diues in inferno dixit. habeo quinq̄ fratres ⁊c. Luc. xvi. Non tñ omnia cognoscunt singularia. etiaz pñtia. Pro cuius declaratiōe dicit b. Tho. vbi supra arti. iiij q̄ est duplex modus intelligendi. Vnus per abstractionem a fantasmatibus. ⁊ p̄ hunc modum non pōssit cognosci singularia ab anima directe. ⁊ indirecte vt dictum est supra. Alius modus ē p̄ influētiam specierū a deo. Et per istum modū intellectus potest cognoscere singularia. Sicut enim deus inc̄ūtum est causa oīm vniuersaliuz ⁊ indiuidualium p̄ncipioꝝ. cognoscit oīa vniuersalia ⁊ singularia. ita substātie separate a corpoꝛibꝫ p̄ species que sunt ꝑticipate similitudines diuine essentie pōssit. cognoscere singularia. In tñ est differentia inter angelos ⁊ aīas separatas. q̄ angeli p̄ huiusmodi species nō solū naturas rerum in speciali cognoscere pōssit. Sz etiā singularia

Capitulum Sextum.

sub specieb⁹ ꝓtēta. Sed aīe sepate bñt cōfusaz cognitiōem naturaliū ꝑ species. Et iō nō pñt cognoscere singularia nisi illa ad q̄ q̄dāmō determinant ad que hz aliquā bitudinē quā non habet ad alia. vel per precedentez cognitionē vel ꝑ aliquā affectionē. vel ꝑ naturalē aut diuinā ordinatiōem. qz omne qđ recipit in aliquo determinatur in eo ꝑ modum recipientis.

Anima separata .§.II.

retinet sibi hītus sciētie hic acq̄site. & nō remanz actus sm eundem modū sciendi. Primuz sic declarat b. Tho. vbi supra arti. v. Sciētia est in intellectu. qui est locus spēz. vt dr in. iij. de aia. Et iō q̄uis scīa & acq̄rat ex sēsibilibꝫ. & ꝑ pñs ex viribus sensitiuis q̄rū illa sunt obiecta. oportet q̄ habitus scientie acquisite sit priz in ipo intellectu & ꝑm in viribꝫ sensitiuis. Et hoc pōt cōsiderari ex ipis actibꝫ ex quibꝫ acquirit scīa. Hā habitus sunt similes actibꝫ ex qbꝫ acquirūt. vt dicit in. ij. ethicoz. Actus aūt intellect⁹ ex qbꝫ scīa acquirit sunt ꝓuersiōez ad fantasmata q̄ sunt in viribꝫ sensitiuis. Sicut ergo actus intellect⁹ prīcipaliter quidē & formaliter est in ipo intellectu materialiter aūt & dispositiue in viribꝫ. Idē dicendū est de habitu scz q̄ q̄ntum ad id quod aliq̄d pñtis scientie hēt esse in inferioribꝫ viribꝫ. nō remanebit in anima separata. q̄ntū aūt ad id q̄ hz esse in intellectu. necesse ē vt maneat. qz talis forma intellectus. nec ꝑ se corrūpi pōt sicut corrumpitur aliq̄d a suo ꝯrario. vt frigidū a calido qz spēbꝫ intelligibilibꝫ q̄ sunt in intellectu possibil seu intentione intelligibili nil est cōtrariū. precipue q̄ntum ad simpliciū intelligentiā scz eius q̄ quid est. Nec ꝑ accidēs corrūpi pōt talis forma s. ꝓ corruptiōem subiecti. qz subiectū scīe qđ est intellectus est incorruptibile. Qđ aūt aplius i. ad Corin. xiij. dicit q̄ scientia destruetur. intelligit q̄ntū ad actum qui nūc est. qz scz intelligendo ꝑ species intelligit a sensibilibꝫ abstractas. et sicut aliq̄s minus bonus sm staturā corpis. erit maior aliq̄ magꝫ bono. ita nihil ꝓhibet aliquem minus bonum aliquā habere scīam. quā nō habz magis bonꝫ. & tamē nullius mōstri est. in cōparatione ad alias ꝓgatiuas q̄s meliores hēbunt. Quātum vero ad actū hītuū & acq̄sitoz. de scīē tūs nō erit idē modus intelligēdi q̄ nūc est. sm ergo species intelligibiles & acq̄sitas. aīa separata intelligere pōt que ꝑius intellexerat. nō tñ eodē mō scz ꝑ cōuersionē ad fantasmata. & ꝑ quemlibet modū aīe separate b. Tho. vbi supra arti. vi.

Anima seperata. §. III.

sm naturalem cognitiōem de qua & agitur que cōis est saluatis & dānatis. in alia vita nō cognoscit que & agūtur ꝑticularia sm b. tho. vbi supra arti. viij. Et huius ratio est. qz anima sepata ꝑ hoc cognoscit singularia. q̄ quodāmodo est determinata ad illa ꝑ vestigiū alicuius ꝓcedentis cognitiōis vel affectionis. vel ꝑ diuinā ordinatiōez. Anime aūt mortuoz sm ordinatiōez diuinā. sm modū eēndi. segregate sunt a ꝯuersatiōe viuentiū. et coniuncte cōuersatiōi substātiarū spūalium. que sunt a corpe separate. vnđ que apđ nos aguntur ignorāt. Et hāc rationē assignat grego. ī viij mora. Tractās illud Job. Sive fuerint filij eius nobiles sive ignobiles ignorant. Ait sic dicit. Mortui vitam in carne viuentiū ꝓpt eos qualiter & disponat ignorāt. q̄ vita spūs longe est a vita carnis. & sicut corporea et incorporea diuersa sunt genera. ita sunt distincta cognitione. Si autem obiciatur illō Lu. xvi. de diuite epulone qui dixit. Habeo quinq̄ fratres vt testimonium illis ne ipsi veniant in hūc locuz q̄. Et sic videtur q̄ habuerit curā de fratribꝫ. & ꝑ cōsequēs cognouerit statum eoz. Rñdet beatꝰ tho. q̄ anime mortuorum pñt habere curā viuentiū. etiam si ignorent statū eoz. Sicut ecōuerso viuētes habent curam de mortuis. facientes suffragia pro eis. licet nesciant statū eoz. Possunt etiaz mortui facta viuentium scire. non quidem per seipsos. sed per animas eorum qui hinc accedunt ad eos. vel per angelos seu dēmones vel spiritu dei reuelante. vt dicit Augustī. et habetur. xiij. q. ij. Fatendum. Distantia autem localis inter nos et ipsos. non est causa huius ignorantie. sed causa supradicta. & hō est sm bea. tho. vbi supra arti. ij. qz anima separata intelligit singularia per influxuz specierum ex diuino lumine. Quod lumen cū liter se habet ad propinquum et distans. Unde distantia localis nullo modo impedit cognitionem anime separate. Qđ etiā patet. qz dīues in inferno vidit abrahamā longe. Sed quantū ad animas separatas beatorum dicit bea. grego. vbi supra. Qđ hoc de eis sentiendum nō est. qđ sālicet dictum est de alijs sm cognitionem naturalem. quia que intra omnipotentis dei claritatem vident. nullo modo credendum est q̄ sit foris aliquid quod ignorēt Augustinus. tamē in lib. de cura pro mortuis agenda dicit expresse q̄ nesciunt mortui. quid in hac vita agunt viui. et filij eoz. vt habetur in glo. super illud. Imnus Abrahaam nesciuit nos. Quod cōfirmat idē aug. per hoc q̄ non visitabatur a matre sua. & in tristitijs & cōsolabat sic q̄ viuebat. Nec est ꝓbabile vt vita facta felicioz q̄ beata sit effecta crudelioz. Sed per hoc q̄ ꝓmisit dñs Josie regi. vt prius moreretur ne videret mala que superuentura erāt populo suo. iiij. Reg. xxij. Aug̃. dubitando hoc dixit. Sed grego. assertiue dicit q̄ nullo modo est credendum. sm ergo sententiam gre. videtur q̄ anime sanctoz deum videntes. oīa pñtia qu-

hic aguntur cognoscunt. Sunt enim equales angelis dei. de qbꝫ etiã Aug⁹. asserit qꝫ ea q̃ apd̃ viuos agũtur nõ ignorãt. Sed qz animæ sctõꝝ sunt pfectissime iuncte iustitie dei nec tristãtur nec rebus viuentium se ingerunt nisi fm. qꝫ ordo diuine iustitie exigit

De apparitionibus.§.IIII.

bus animarũ separatarũ. Sciendũ fm Tho. vbi supra arti. viij. Q cũ apparẽt alicui anime defuncti ꝰ ad aliqd̃ annũciãdum. qꝫ uigz aliqñ contingit, vt dr Matth. penꝰ. qꝫ multa corpa sctõꝝ qui dormierunt surrexerũt ⁊ apparuerũt multis. Alii qñ etiã apparent aĩe sine corpibus, ꝓpꝛijs suscitatis, sed alijs corpibꝫ assumptis, ex aere formatis sicut potuit esse moisi iã defuncti cõã christo se transfigurãte Matth. xvij. Vel de aĩa pascasij q̃ apparuit beato germano in balneis ꝑ loco purgatorij sibi assignatis vt narrat Gre. in. iiij. dialogoꝝ ⁊ de pluribꝫ alijs ibi ⁊ in vita fratrũ habetur. Q cũ euenit ꝑ specialẽ dei dispẽsatiõem contingit. vt aĩe defunctoꝝ rebꝫ viuentiũ interſint. Et ẽ hoc iter dei miracula cõputãdũ. Vel hꝫ apparitiões fiunt ꝑ opatiões bonoꝝ angelorꝝ ignorãtibꝫ etiã ipis mortuis. sicut etiã viui alijs aliquãdo, viuẽtibꝫ in somnijs apparẽt ignorãtibꝫ eis sicut forte accidit in apparitione beati Nicolai cõstantino dormiẽte ad phibẽdum necẽ triũ innocentum viuentiũ. Et apparitio etiã b. Ambro. ⁊ officiario eius ad exeqas bti martini. ꝑ angelum fuit in forma eius, cum ipe corpaliter remãsit mediolani. qd̃ tñ ipse non ignorauit. Quod etiam legitur de frequẽti apparitione christi aliqbus sanctis. vt beate katherine de senis ⁊ alijs. magis videtur credibile qd̃ fuerit ꝑ angelũ christi ꝓsonam repꝛsentantem q̃ ꝑ ꝓsonam ꝓpriam ꝓpꝛi. Sicut etiã angelus apparebat ⁊ loq̃batꝫ moisi in ꝓsona dei. vel ẽt hoc põt fieri ꝑ operationem angelorꝝ malorꝝ ad decipiendum homines. Sicut fm vnã expõsitiõem Aug. habetur. i. Reg. xxviij. de Samuele mortuo apparẽte sauli. quem dicit Aug⁹. fuisse diabolum in forma Samuelis. vt habetur. xxvi. q. v. Nec mirum.

Titulus sextus de causis peccatorum et anime passionibus.

¶ De triplici causa peccati. scilicet ignorantia. fragilitate et malitia.

Capitulum. I.

Cum dictum sit supra qꝫ peccatũ est dictum vel factũ vel ꝓcupitũ cõtra legẽ dei. ⁊ oẽ qd̃ fit causã hz. iõ videndũ est de cã peccati. Cã aũt peti põt esse triplex. scz interior. exterior. et inferior. qꝛ triplicem causam reperim⁹ in peccato primorum parentum. Causa interior est ratio ⁊ sensualitas. que figurantur ꝑ Adam et euam. Causa exterior fuit antiquus ꝓpens et pomũ. Et de his duobꝫ babes. di. vi. Testamẽtũ. Causa inferior id est peccatũ ibi etiã cõcurrit. ⁊ fuit causa peccati gule quedam scz mentis elatõque pcesserat in mẽte ipoꝝ fm Aug. Unde ⁊ dicitur di. xxv. Sexta die. gula. z. fuisse primã preuaricationẽ. intelligendũ est de peccatis exterioribꝫ. Et qz extra primũ peccatũ. omnia alia põt dici et peccata et pene peccati. Ideo de peccato in genere agitur cõgrue in ista prima pte. vbi tractatur de penis. Causa aũt interior peccati iterũ põt esse triplex fm Tho. prima se. q. lxxv. Cũ enim peccatũ cõsistat in actu. ⁊ principiũ humanorũ actuũ sit sensitiuus appetitus intellectus et affectus siue voluntas. Sic peccatuz põt causari a sensualitate voluntate et ratione Sicut enim ex iudicio rõnis voluntas mouet in aliqd̃ fm rõez. ita etiã ex passiõe sensus appetit⁹ sensitiuus in aliqd̃ inclinat. que inclinatio interdũ trahit voluntatem et rõem. Et qz causa peccati est aliqd̃ bonũ apparens motiuũ cũ defectu debiti motiui scilicet regule rõnis vel legis diuine. Q fm motiuũ qd̃ est apparẽs bonũ ptinet ad apprehensiõez seu sus et appetitũ. ipa aũt absentia debite regule pertinet ad rõem que nata est hmõi regulã cõsiderare. Sed ipa pfectio voluntatis act⁹ peccati ptinet ad voluntatẽ. ita qꝫ ipe actus voluntatis ꝓmissis suppositis iaz est quoddã peccatũ. Et q̃uis ista tria cõiter aliquo mõ cõcurrãtꝫ in peccato mortali. tamẽ secũdum qꝫ aliquod horꝝ est magis causa et prior ad actum peccati qd̃ committitur. fm hoc dicitur quis peccare. vel ex ignorantia que ptinet ad defectum rationis. vel ex malitia quod ptinet ad inordinatiõem voluntatis. vel ex infirmitate siue passiõe. quod ptinet ad inordinationẽ sensualitatis in qua sunt passiones. vnde Gre. dicit de pe. di. iij. Peccatũ tribꝫ modis cõmittit aut enim peccatur ignorãtia. aut infirmitate. aut studio id est malitia.

Quãtuz ad primuz. §. I.

scilicet de peccato ex ignorantia dicit Aug⁹. xxv. q. i. Merito queritur que sunt peccata nescientiuz Sed nota qꝫ triplex ignorãtia potest reperiri in actu peccati Tho. i. secunde. q. lxxvi. Prima est cuz nescitur id qꝫ scit esse ꝓhibitũ. et cõsequẽs malum. puta cum fornicatur quis nesciẽs fornicationẽ esse peccatũ. et hec dicitur ignorãtia iuris. Secunda est cum scit quis aliquem actum esse ꝓhibitum et malum. sed nescit hoc qꝫ agit eũ illum actum. vt cum quis sciens adulteriuz esse peccatum. accedit ad vxorez alienã. quã putat suam vt Jacob ad lyam. vel occidit hominem quẽ putat feram. Et hec dicitur ignorantia facti. Et hec nõ excusat a peccato. si detur opa rei illicite.

Capitulum. Primum

Sicut nec Lamech excusat ab occisione Chaim xv.q.i.§. Sz obijcitur. Aut etiã si nõ adhiberetur debita diligẽtia. vñ non excusaretur q̃ diabolus adoraret subito apparentẽ sub angelo lucis vt dr xxviij.q.i.§.i.in glo. Tertia ignorãtia est cuius quidez id quod quis agit esse peccatũ in vniuersali. puta nullã fornicatiõem eẽ committendam. et scit esse fornicatiõem. sed nõ cognoscit in ꝑticulari illũ actũ qui est fornicatio non esse faciendum. obnubilatus passione vel habitu vitioso. et hmõi. vt actualiter nõ consideret. et intelligat id quod agit esse malum. Ista ignorãtia reperitur in omni peccato. vñ pbs dicit q̃ omnis malus est ignorãs. et puer. xiij. dr. Errãt q̃ opantur malũ. et dist. xxviij. cuius dr. Nõnisi rerũ ignorantia ꝑt errare. ꝑ vero qui ꝑpe approbat falsũ. qd̃ error ẽ ꝑprius. Hec igit̃ si ẽ causa peccati. aliqd̃ cõsequẽs ad causaz. s. ad passionẽ vel habitũ inclinãtẽ ad peccatũ. Secunda ẽt ignorantia nõ ẽ causa peccati. ß ꝓcomitãter se hẽt ad ipsum. vñ restat. q̃ tm̃ prima est causa peccati. put nũc loq̃mur. qz tollit sciam. phibẽtẽ actũ peccati Et ß ignorãtia nisi sit affectata. excusat a tãto. et si nõ a toto. si ẽ eoz q̃ qs scire tenet̃ et scire ꝑt. dist. xxviij. §. vlt. Sed ãt Ambr. dicit q̃ grauisse peccat q̃ ignorat. intelligit̃ vno mõ vel de ignorãtia simplr affectata. vel de ignorãtia inficelitatis ꝑm tho. Vel dic grauissime. i. piculosissime. qz q̃ ignorat morbũ nõ querit medicum. Ite lz trãseũte reatu ꝑnã remaneat ignorãtia ꝑm q̃ ẽ ꝓriuatio scientie. nõ tñ remanet negligẽtia ꝑm quã ignorãtia dr pctm̃. Nec seq̃tur q̃ ignoras ꝓtiue actu peccet. ß solũ qñ est tps acquirẽdi sciẽtiã quã habere tenet̃. sicut in aliis peccatis omissiõis. vñ et notãter dr. q̃ ignorãtia est mr cũctoz errorũ a cũctis vitãda est. dist. xxviij. c.i. Et de ipa ignorantia mlta habes in. q̃. parte ti. v. c. ix.

Quãtum ad secun. §. II

dũ. i. pctm̃ ex malitia. nota ꝑm tho. i. se. q. lxxviij q̃ pctm̃ ex malitia dr pctm̃ qd̃ qs facit quasi sciẽter malũ eligẽs. qz talis id quod scit esse malum spirituale. quod est maluz simpliciter per quod bonum spũali ꝓuat̃. vult ipm̃ vt bõ tẽpali potiatur. qd̃ totũ ꝓcedit ex inordinatione voluntatis qz scz minus bonũ magis amat. Nã cũ aliquis eligat pati detrimẽtũ in bono minus amato. ad hoc vult vt potiatur bono magis amato. sicut cuz vult bõ pati abscisionẽ mẽbri etiã sciẽter. vt conseruet vitã magis amatã. Ideo qñ voluntas est ita inordinata. q̃ aliqd̃ bonũ tpale plus habitu aliter amat puta diuitias vel voluptates. q̃z ordinẽ dr̃onis. vel legis diuine vel charitatis vel aliqd huiusmõi. sequit̃ q̃ velit dispẽdiũ pati in aliquo spũalium bonoz vt potiatur aliquo tpali bono. Est tamẽ in ipo ignorãtia aliquo mõ incẽtum. scz nescit in ꝑticulari illud malũ nõ esse sustinẽdum. ꝓpter consuetudinem talis boni. Peccatum ergo ex malicia. cũ nõ ꝓcedit ex impulsu appetit̃ sensitiui. qd̃ est peccare ex passione. nec ex defectu rõnis qd̃ ẽ peccare ex ignorãtia seq̃tur q̃ ꝓcedit ex ipa volũtate. que ex seipa mouet̃ ad malũ Et hoc põt ẽ tripl̃r. Uno modo ex habitu male acq̃sito. Scõo ex aliqua egritudinali bitudie Tertio ex remotione alicuius ꝓhibẽtis. Quãtuz ad primũ est sciendũ q̃ cũ aliquis acq̃rit sibi habitũ vitiosum ex multiplicatiõe actuũ malorũ inducentẽ consuetudinẽ q̃ vertit̃ in naturam. hinc est q̃ illa mala dispositio habituata sit quasi cõueniẽs. et similis bono. et hoc mõ rõne queniẽtie tẽdit voluntas quasi in bonũ. qz vuũqd̃q̃ ꝑm sete dit in id quod est sibi cnoueniens. et sic peccare quod ꝓcedit ex habitu ẽ peccare ꝓcedẽs ex malicia. Quãtũ ad scõm ẽ sciendũ q̃ ẽt sine habitu acq̃sito vitij ꝓtingit aliquẽ peccare ex malicia q̃z tũ ad scõm. Qd̃ cũ nõ ꝓcedat nec ex ignorãtia nec ex passione. oꝑtet q̃ ꝓueniat ex aliquo principio corrupto intrinseco qd̃ dr egritudinal ebetudo sicut aliqs bz quasdã naturales inclinationes ad aliqua ꝑdicta. ꝓpter corruptiõem nature ipius. Quãtũ ad tertiũ sciẽdũ q̃ voluntas aliqñ ꝑ se tẽdit in aliquod malũ ꝑ remotiõem alicuius phibẽtis. puta si aliqs phibeat̃ peccare. nõ quia pctm̃ ei ꝑm se displiceat. ß ꝓpter spem vite eẽne. vel ꝓpter timorẽ gehẽne. remota spe ꝑ desperationẽ vel timore ꝑ ꝓsumptionem seq̃tur q̃ ex certa malicia q̃i absq̃ freno peccet. qd̃ ẽ peccare i spm̃ scm̃ dr̃ q̃ vitio habes. j. in scda ꝑte. Et nota q̃ peccatũ ex certa malicia est grauius pctõ ex infirmitate. siue ex passione. triplici rõne. Prima quidẽ qz cũ peccatũ cõsistat in voluntate. quãto motus peccati est magis ꝓprius voluntati. tãto pctm̃ ẽ grauius ceteris paribus. Sz in peccato ex malitia motus ipius peccati ẽ magis ꝓprius voluntati. qz ex seipa in malũ mouet̃. q̃z qñ peccat̃ ex passione. qz est a quodã extrinseco impulsa ad peccãdũ. et q̃z to malicia fuerit vehemẽtioz tãto peccatũ ẽ grauius. vñ gre. dicit. Grauis malicia q̃z infirmitate peccat̃. de pe. di. iij. Sciendũ. Secũdo qz peccatũ ex malicia ẽ diuturni. Nã bit̃ q̃ vt in pluribus peccat̃ ex malicia. est q̃litas ꝑmanẽs. vñ assimilat̃ infirmo ꝓtinua infirmitate laborãti. Sed passio que inclinat voluntatẽ ad peccãdũ ẽ qualitas cito trãsiẽs. vñ assimilat̃ ei q̃ laborat in infirmitate inf̃ pollatim. et sic cito credit ad bonũ ꝓpositũ penitẽs. Ad ß facit quod dr. de pe. di. i. et venit. Ubi dicit Hiero. Sãcti si peccant. cozã deo peccãt. qz. s. cito reuertũtur ad penitẽtiam. Tertio quia peccatũ ex malicia ẽ piculosius. nam sic peccãs male est dispositus q̃z tũ ad ipm̃ finẽ qui est pricipiũ in opabilibus. Et sic eius defect̃ ẽ piculosioz q̃z eius q̃ ex passiõe peccat. cuius ꝓpoꝑ

tum tēdit in bonū finē. Iz ꝓpositus ei⁹ ad horam interrūpatur. Ald ß facit. de. pe. di. iij. Sup tribo Ubi dicit Hiero. Quartū scelus est non agere penitentiam. sed suo sibi cōplacere delicto.

Peccatum vero. §. III.

ex infirmitate vel passiōe dr ex similitudine infirmitatis corpalis. Corp⁹. n. tūc dicit infirmū. qñ impedit vel debilitat in executiōe ꝓprie operatiōis ꝓpter aliqz inordinatiōem ptiū corpis. ita. s. q̄ hūores ⁊ mēbra nō subdūtur virtuti regitiue ⁊ motiue corpis. Sic infirmitas aīe dr qñ impeditur ipa in ꝓpria opatiōe. ꝓpter inordinatiōem ptium ei⁹. q̄ ptes ei⁹ sūt ꝓcupiscibilis ⁊ irascibilis. que tūc sunt inordinate. cū non subdūtur rōni. qđ fit p passiones insurgētes. Et ille q̄ est in passione cōstitut⁹. scit pcrīs eē quod agit. in vniuersali quidē nō in ꝑticulari. quia non considerat illud in ꝑticulari ꝓpter passionē impedientē. Impedit aūt passio talem cōsideratiōem tripliciter Primo quidē p quādā abstractiōem. Cum. n. oēs potētie aīe in vna eētia aīe reducētur. necesse est q̄ qñ vna potētia intēdit in suo actu. altera remittatur in actu suo. vel vt totaliter impediat tū qz omnis virtus ad plura dispersa fit minor. Cīm ecōuerso qñ intēditur circa vnū. minus pt ad alia dispgi. Itaque si intēditur intēse. tum qz in opibo anime aīalibo reqritur quedaz intēsio. que aūt vehemēter applicat ad vnū nō potest alteri vehemēter attēdere. Et ꝑm hūc motū p quā dā distractiōem. qñ motus appetitus sensitiui fortificat ꝑm quācūq passionē. necesse est q̄ remittat. vel totaliter impediatur motus ꝓprius appetitus rationalis qui est volūtas. Secundo impeditur talis cōsideratio a passione per contrarietatem. quia plerūq passio inclinat ad cōtrariū huius q̄ scientia vniuersalis habet. Cīm phūs dicit in. iiij. ethicorum. q̄ silogismus incōtinentis. qui scz vincitur a passione. habet quatuor ꝓpositiones in mente. Duas vniuersales. quaz vna ē rōnis que dicit. Nullā fornicationē esse cōmittēdā qz mala. Alia est passionis que dicit omnem delectatōiem esse sectādam qz bona. Passio igitur incōtinēs ligat rōem. nō assumit sub illa vniuersali que dicit nullā fornicationez esse cōmittendam. Si. n. sub illa sumeret. sic diceret. Ista est fornicatio quam scz vis facere ⁊ p consequens malum. ⁊ tandem concluderet ergo non est faciendum. Sed assumit incontinēs propositionē sub vniuersali passiōis. ⁊ dic. Ista est delectatio cum scz vult fornicari. vnde cōcludit. ergo esse faciendam. Tertio, tollit passio cōsiderationē p quandam immutationē corpalē ex qua ratio quodāmodo ligatur. ne libere in actū exeat. Sicut etiā somn⁹ vel ebrietas quadaz corpali trāsmutatione facta ligat vsum rationis

Et q̄ hoc cōtingat in passionibo. patet ex hoc. q̄ aliquando cū passiones multū intēdunt. homo amittit totaliter vsum rōnis. Multi enīz ꝓpter abundātiam humoris vel ire sunt cōuersi in insaniā. Et ꝓpter hūc modum passio trahit ad iudicandū in ꝑticulari cōtra scientiam quam habz in vniuersali. Scientia enim vniuersalis cuius certissima sit. nō hēt principalitatē in operatione sed magis scientia ꝑticularis. eo q̄ operatiōes sūt circa singularia. Et sicut ebrius qñq̄ ꝓfert verba significātia ꝓfundas sentētias. quas mente diiudicare nō pt ꝓpter ebrietatē. ita in passione existens ⁊ si ore ꝓferat hoc non esse faciendū. tamen interius nō sentit ꝓpter passionē q̄ illud sit faciendū Thomas prima secunde. q. lxxvij.

Et nota q̄ passiones proprie sunt motus potentiarū anime. non quidē apphensiuarū. vt est sensus ⁊ intellectus. scz appetitiuarū. nō tamē sunt mot⁹ appetit⁹ rōnalis q̄ dr volūtas. ß appetitus sensitiui. q̄ dr sensualitas. q̄ distinguit in potētiā cōcupiscibilē ⁊ irascibilē. ß cū amor ⁊ gaudiū. tristicia ⁊ ira. ⁊ huiusmodi. que ꝓprie sunt passiones. attribuūtur deo vel angelis. vel sanctis hominibus. vt patet in scriptura. tunc impropriet large assumūtur. ⁊ significāt simplicē actum voluntatis cum similitudine affectus passionis. ß absq̄ passione. Et ipsi quidez motus ꝓpassionū ꝑm se cōsiderati. cū sint naturales ⁊ cōmūes nobis ⁊ brutis. non faciunt nos virtuosos vel vitiosos. ß ꝑm q̄ a rōe regulantur bene. vel male.

Et sciendum q̄ ipe passiōes dupliciter se pūt habere ad iudiciū rōnis. Uno mō antecedēter. Et sic cum obnubilent iudiciū rationis. ex quo dependet bonitas actus moralis. ⁊ ex impulsu inclinet voluntatem. diminuit bonitatem actus q̄tum ad opera virtuosa. ac etiā grauitatē peccati q̄tum ad opera vitiosa. Laudabilius est enim q̄ aliquis ex iudicio rōnis facit opus charitatis q̄ facere sola passione misericordie ⁊ minus peccatum est ex passione peccare. q̄ ex malicia vt dictum est. Alio modo bñt se consequenter. ⁊ hoc dupliciter. Uno modo p modū redūdātie. q̄. s. cū superior ps aīe intēse mouet ī aliqd seqt motū ei⁹ et pars inferior. ⁊ sic passio ex nīs ꝓsequenter in appetitu sensitiuo ē signū intensiōis volūtatis vnde iudicat bonitatem maiorem quo ad opa virtuosa. ⁊ malitiā etiam maiorem quo ad opa vitiosa. Alio modo per modū electionis. quādo s. homo ex iudicio rōnis eligit affici aliqua passione. vt prompt⁹ operetur cooperannte appetitu sensitiuo. Et sicut passio aīe addit ad bonitatē quo ad virtuosa opa. ⁊ malitiā quo ad vitiosa Tho. prima secunde quest. xxiij.

De passione amoris ⁊ multiplici amore et effectibo amoris. Capitulum. II.

Capitulum. Secūdum

Passiones aūt anime sunt .xi. Sex q̄dē in cōcupiscibili potētia scz amor ⁊ odiū. desiderium seu cōcupiscētia. ⁊ fuga. gaudiū siue delectatio. ⁊ tristicia siue dolor. In irascibili q̄nq; s. spes. ⁊ despatio. timor. ⁊ audacia. ⁊ ira' cui nulla passio opponit. q aūt dicātur quattuor iuxta illō boetij de pbica psolatiōe. Gaudia pelle. pelle timorem spēq; fugato. nec dolor assit. de q̄bus ēt agit Aug⁹. in .xiiij. de ciui. dei. Hoc, pterea dr. q hę sunt pncipales. q fūt cōpletiue, ⁊ finales respectu aliarū passionū. Pro hoc declarationē sciēdū q in motibus appetitiue ptis. bonū bz quasi virtutem attractiuā. malū aūt virtutē repulsiuā. Bonū ē primo q̄dē in potētia appetitiua. causat quādā inclinationē seu aptitudinē, vel connaturalitatem ad ipm bonū. qđ ptinet ad passionē amoris cui p cōtrariū rūdet odiū ex pte mali. Secundo si bonū sit nondū habitū. dat appetitui motum ad prosequendū bonū amatū. Et hoc ptinet ad passionem desiderij vel cōcupiscētie. Et ex opposito ex pte mali est fuga vel abominatio. Tertio cū adeptū fuerit bonū dat appetitui quietationē quādā in ipso bono adepto. Et hoc ptinet ad delectatōnē vel gaudiū. cui opponit ex pte mali dolor, vel tristicia. In passionibus aūt irascibilis ps̄upponitur q̄dē aptitudo vel inclinatio ad psequendū bonum vel fugiendū malū ex cōcupiscibili que absolute respicit bonū vel malū. Et respectu boni nondū adepti est spes ⁊ despatio. respectu aūt mali nōdū inuadētis est timor et audacia respectu autem bona adepti nō est aliqua passio irascibilis, q̄ iam nō bz rō rōem ardui. sed ex malo iam imminenti seq̄tur passio ire Tho. prima secūde. q. xxiij.

Amor est prima .§. I.

passionū ⁊ principalis. ex qua alie' consurgunt. vt ostendit aug. xiiij. de ciui. dei. Est ār amor aliq̄d primōs ad appetitū. Nam amare est velle bonū. bonū aūt est obiectū appetitus. Et sic ſm triplicē appetitū qui reperitur in rebus. ē triplex amor. tho. i. se. q. xxvi. Est. n. q̄dā appetitus nō cōsequēs apprehensionē ipius appetentis ſ alterius. hmōi dr appetitus naturalis. Res ei naturales appetunt q̄ eis obuenit ſm suā naturā. nō p apprehensionē ppriā, ſ p apprehensiōem instituentis naturā. i. dei. Alius appetitus ē sequēs apprehensionē ipi⁹ appetētis. ſ ex iudicio libero, ſ ex necessitate. ⁊ talis est appetitus in brutis qui tam ī hominibus aliquid liberatis pticipat. inq̄tum obedit rationi. Est ⁊ alius appetitus cōsequens apprehensionē appetētis ſm liberū iudicium. Et talis ē rōnal' siue intellectualis appetit⁹. q̄ dicitur voluntas. In vnoquoq; aūt hor appetituū. amor dicitur id quod est principium motus. tendentis in finē amatū. In appetitu aūt naturali pncipiū motus est cōnaturalitas appetētis. ad id in qđ tendit. Et ista cōnaturalitas dici pōt amor naturalis. sicut ipa cōnaturalitas corpis grauis ad locū infimū est p grauitatē, ⁊ dici pōt amor naturalis. ⁊ similiter coactio appetitus sensitiui vel voluntatis ad aliq̄d bonū, i ipa cōplacētia boni dr amor sensitiuus vel intellectual'. Nā talis amor non importat seu nominat motum appetitus tēdentis in appetibile. Nā istud pertinet ad desiderium siue cōcupiscentiā. Sed nominat motum appetitus q̄ imminutatur ab appetibili vt ei appetibile complaceat. Et sic ipa cōplacentia appetibilis dr amor. Differūt aūt ista tria. s. amor dilectō ⁊ charitas. Amor enim importat cōplacētiam ad rē amatā siue talis cōplacētia sit in appetitu sensitiuo. siue in voluntate. ⁊ sic est cōmunis nobis ⁊ brutis. Dilectō autem supra amorē addit p̄cedentē electionē. vt ipm nomen sonat. ⁊ potest cōuenire. et bonis ⁊ malis q̄uis nō multū in scriptura vel a catholicis doctoribus dicatur de mal'. Charitas aūt addit supra dilectionē quādā pfectionem seu diuinā infusiōē. vt de pe. di. ij. Charitas. Est autem causa cognitionis ſm tho. i. se. q. xxvij. nā bonū apprehensum a sensu mouet appetitus sensitiuus ⁊ apprehensum ab intellectu. mouet voluntatem. Similitudo etiā est causa amoris. tendit enim in assimilatū sicut in vnū sibiipi. Delectatio etiam vel aliqua alia passio que tamen prius, pcedit ab amore causat amorem. sicut et vnū bonus causa est alterius. Nota q̄ amor est via qua itur ad christū ad supnā patriā. Vñ ipe ait Joh. iij. Omnis qui credit in eum non pereat. sed habeat vitam eternam. Credere aūt in christū ſm aug. est credendo tēdere in ipm. Via aūt amoris charitatis ē. vnde apls. i. ad cor. xij. ait volēs loqui de charitate. Excellentiorem viam vobis demōstro. Hinc inq̄t Hugo de arra aīe ipi loquēs. O anima mea scio, q vita tua amor est ⁊ sine amore cē nō potes, ⁊ bene. Nam ex amore fiūt quecūq; agunt. Omnia. n. agunt ppter finem. Finis aūt est bonū desideratum ab amāte. Est etiam amare ſm tho. in. iiij. contra gentiles actus principalis voluntatis a quo alij p̄cedunt. Nam desiderat voluntas bonum amatū cui non habet delectatur in p̄sentia boni amati cū timet amittere ipm volet de eis p̄dītione. iascitur si ipm p̄dutura cōsecutiōe. Iste aūt amor si regulatur a spiritusancto charitas dr. que ē via ſm Aug. que ducit ad celū. Si est sine spūsancto. cupiditas ē radix oīm malorū. via que ducit ad infernū contraria charitati. q aūt ē amor nosster fiat charitas per spiritūsanctū patet p id. qđ dixit xp̄s Joh. vij. Qui credit in me sicut scriptura dicit. flumina de ventre eius fluent aquarum

ue. hoc aũt dixit de spũsancto quẽ accepturi erãt credẽtes in cũ. ꝛ ꝑs. Spũs tuus bon⁹ deducet me in terrã rectã. Et sic oĩs q̃ credit in eum non perit. sed habet vitam eternam.

Septẽ ergo amo .§.II

res possunt esse in nobis. qui sic regulãtur a spũ sancto charitas sunt, si ibi desit. sunt cupiditas. Primus amor naturalis. amor sensualis. amor parentalis. amor cõiugalis. amor patrialis. amor socialis. amor rei temporalis. De ꝓmo dicit quidam sapiens. Est cunctis communis amor. Et iste amor naturalis in insensibilibus est naturalis inclinatio ad conseruationem sui esse. Hinc est ꝙ aqua fluminũ currit quantũ ꝑt ad mare. quia ibi melius ꝓseruatur. Lapis in alterũ ꝓiect⁹ q̃citius reuertit ad terrã ibi cõseruatur. Titulus agnus ꝓcellus. cũ ducũtur ad macellum. remittũtur inq̃tum possunt. Iste amor est eximius inter animã ꝛ corpus hũanũ. Nam cũ sit maxima distãtia cõditionis inter eos ꝛ differentia. q̃ vnũ corpus aliud spiritus. vnũ vilissimũ. s. corpus. aliũ nobilissimũ pluscq̃ omnes celi ꝛ planete. tãto amore cõiunguntur. ꝙ vnũ nũ q̃ vellet dimittere aliud. Et ratio est. q̃ ex tali separatione tollitur natura hominis. qui homo nõ est corpus tantũ. vel anima tm. sed cõiunctum ex anima ꝛ corpe. Etiã in ꝓfectis viris nõ tollitur iste amor immo augetur inq̃tum cognoscunt vitam suam vtilem aliis. Vnde aplus de se ꝛ aliis aplis. Ipsi nos ingemiscim⁹ primitias spiritus hũtes. eo ꝙ nolum⁹ expoliari. s. corpe, sed supuestiri. i. velemus cũ corpe regnũ intrare. ꝙ aũt diceret. cupio dissolui ꝛ ẽe cũ christo erat ꝑm instinctũ diuinũ sepantẽ naturalẽ. Iste ḡ amor naturalis. si non regulatur a spũsancto. cupiditas dicitur ꝛ malus. Nã cũ quis amat viuere. vt possit gaudere ꝛ delectari in mũdo. ꝛ diu permanere in suis cõcupiscẽtijs. nõ curãs de salute anime. Vel etiã cũ ita amat vitam, q̃ ꝓpter ipsam cõseruãdam. facit fieri incantatiões vel alia quecunq̃ ꝓtra dei mãdata. amor infernalis est suus amor. Sed cũ amat sui cõseruatiõez ꝑ supposito bñplacito diuine volũtatis. ad hoc vt penitentiã agat. vt merita augeat. vt alijs ꝓsit eligere. patus potius mortẽ q̃ aliq̃d criminale committere. ꝓpter sui cõseruatiõem non peccat Io. vij. Spiritus est qui viuificat. caro nõ ꝓdest q̃d q̃. i. instinctus ꝑm spũmsanctum est. qui facit habere vere amorem vite. nõ instinctus ꝑm carnem Secũdus ẽ amor sensualis. Ista est quedaz inclinatio sensualitatis. cõplacẽtia ad ea que sunt delectabilia sensibꝰ. Vnusquisq̃ enim sensus amat et delectatur de obiecto suo sibi ꝓportionato. Visus in videndo pulcra. Auditus in audiẽdo suaues sonos ꝛ cantus. Olfactus de fragrantia odorũz florũ ꝛ aromatũ ꝛ alijs. Gustus in dulcedine saporũ ꝛ hmõi. Sed si iste amor nõ regitur a spũ sancto. efficitur bestialis ꝛ peior oi bestia. insanie ꝓximus. Vnde ꝛ multi infatuati sunt ex tali amore. quãdo exit limites suos. Iste inducit in mala innũera. ad curiositates. ad carnalitates ad tripudia. ad spectacula. ad crapulã ꝛ ebrietatẽ. ꝛ hmõi. Vnde dixit christus Iob. xij Qui a mat aiam suã. s. sensitiuam. acq̃escẽdo ei⁹ appetibꝰ. pdeream. i. aiam intellectiuã. Est enĩ ibi relatio simplex. q̃ necesse est vt ruat in multa peccata. ꝓpter qd̃ sancti viri semp attẽdũt ad mortificatiõem sensuũz ꝛ carnis. vt possunt magis in dño delectari ꝑm Oze. Lãto vnusquisq̃ a supno amore diuiũgitur. quãto in infimis delectatur. vnde sanctus dominicus ꝑ totam noctẽ multotiens vigilabat ꝛ ter in die se disciplinabat catẽna ferrea. Et beatus Frãciscus in cibis aliq̃s cineres vel aquã immiscebat. vt magis essent capaces diuinoꝝ. ꝛ nimia familiaritas quã hũt mulieres cũ ꝓmis spũalibꝰ. ꝛ si pura intẽtione. nisi magno rigore gubernetur. in sensualẽ cõuertitur. Cuius signũ est. quãdo magis cogitat de ipo q̃ de deo ꝛ delectatur de eius pũtia corporali. magisq̃ de doctrina eius ꝛ hmõi. Spiritus aũt sanctus cũ regit hũc amorẽ facit quere re tantũ necessaria corpi vel spũi. ꝛ superflua resecare. vnde apostolus. Si spũ facta carnis. i. sensualitates mortificaueritis, viuetis. ꝛ sic q̃ credit in christum nõ perit. sed habet vitam eternam.

Tertius est amor parentalis. Magnus vtiq̃ est amor inter parentes. ꝛ tanto maior. quanto strictior est parentela. Vñ inter patrem ꝛ matrẽ ꝛ filios est maximus. maior tamen parentum in filios. q̃ filioꝝ i parẽtes. ꝛ nõ ꝑm Tbo. secũda se. q̃. tãto amor est maior q̃to diuturnior. ꝛ quanto est ad certiorem rem. Sed amor patris ꝛ matris est diuturnior q̃ filioꝝ. Nam subito q̃n nascuntur filij parentes incipiunt eos amare. Sz filij differunt ꝑ plures annos ante q̃ament parentes. q̃ non habent vsum rationis quo cognoscũt eos esse parẽtes. et ꝑ tales sũt magis certi de filijs suis. q̃ filij de parẽtibꝰ. et q̃ mater est magis certa de ꝑle q̃ pater. ꝛ administrat materiã in generatione, ideo ipa tenerius amat ꝛ vehementi⁹ q̃ pater. Amandus est generator. ait Aug. Sed ꝓponendus est creator. Si igitur iste amor parentalis nõ dirigitur a spũsancto. inducit ad multa mala ꝛ quasi ad idolatriã. O quot sunt parẽtes. qui ꝓpter inordinatum amorez ad filios dãnationem incurrũt. O quot sunt qui eos quasi idolis inseruiunt. Et nota ꝙ idolatria habuit initiuz ab inordinato amore parentum in filios ꝛ econuerso. Nã nin⁹ qui edificauit niniuẽ. mortuo belo patre suo, ꝓpter inordinatũ amorẽ patris, fecit fieri statuã eius repũtatiuã. ordinatus

Capitulum. Secũdum

q̃ quicũq; haberet refugiũ ad ipam post̃ male/ficium ꝯmissum. liber esset ab omni pena. Et propter hoc multi videntes se morẽ euadere ce perunt ipsam venerari ⁊ adorare, ⁊ alie ciuitates similia fecerũt. Alius autẽ nimis dolẽs de mor te filij. fecit sibi imaginẽ ei⁹ eã colẽs. vt dr in li. Sap. Sic multi faciũt de filijs idola. Nam vt dimittãt eos diuites cõgregãt p phas ⁊ nephas nec curãt ire ad infernũ. et ecõtra multi filij et fi lie inspirant mũdũ vitare. et ingredi religionez videntes pícula seculi. Sed ne cõtristent paren tes. dimittũt, pleq; bonã inspiratiõez. Qui amat patrẽ suũ et mrem plusq; me. ñ est me dign⁹ ⁊c Sed si regit̃ a spũsancto ẽ amor charitat̃, vt. s. parẽtes amãt filios principaliter quo ad animã eos erudientes et corrigentes. ⁊ filij pentes eis in licitis obedientes et subuenientes. vñ apostolus ad ro. viij. Qui⁹ spũ dei agũtur, hi sunt filij dei. s. nõ hoim tantũ. et talis q̃ credit in eũ non perit. ℌ habet vitam eternã. Quart⁹ est amor cõiugalis qui fundatur in duobꝫ. In cõicatiõe mutua ad plẽ, pcurãdã et cooperationẽ gubernati onis domus. et, p̃ualiõe necessarioꝝ vite. Vir. n. vacat circa exteriora negocia. vxor ad gubernatõ nem domus. Iste amor si nõ regit̃ a spũsancto ẽ amor fatuus et causa multoꝝ malorũ. vñ Hie/ roni. Amor mulieris rõnis obliuio est. et insa/ nie prim⁹, pterea legitur de salomone qui ar/ dentissimo amore coniunctus est vxoribꝫ q̃ insa tuatus est et ydola adorauit. Prigo amor erat honesta. sed magnitudo deformis. inquit Hie/ ro. de quibusdam cõiugatis. ⁊ vt ait sextus sali/ et pbs in sentẽtijs. Omnis adulter est in vxo/ rem suã amator ardẽtior. xxxij. c. iiij. Prigo. Ex si regatur a spũsancto charitas ẽ et modũ docet apostolus dicẽs ad eph. v. Viri, diligite vxores vestras. sicut et xp̃s dilexit ecclesiã. Dilexit autẽ vt esset sancta casta honesta ⁊ ad hoc laborauit in struẽdo ipã. Sic vir dr diligere vxorẽ vt sit ho nesta. modesta ⁊ h⁹. nec acq̃escere vanitatibꝫ ei⁹ ℌ arguere ipsã de suis leuitatibꝫ ⁊ docere ipã et ecõuerso vxor vir cũ hũilitate. iducẽdo ad reue rẽtiã p̃ui nõꝝ. sp̃riõez sacramẽtoꝝ et hmõi. Bo/ nitas vxoris multotiens virũ, inquũ efficit bo/ nũ. sicut dicit apostolus ad Corĩ. de infideli. Sã ctificatus est vir infidelis p mulierem fidelem. exemplum patet in rege Assuero et vxore eius Hester. In teodora et sisinnio. In cecilia de Va leriano. et quotidie hoc cernitur. Vñ apostolus Spiritu ambulate et desideria carnis non perfi cietis id ẽ carnalis amoris. qui inducit ad mul/ ta illicita pperandum coniugatos ⁊ assentien/ dum malis. Et talis quia credit in christum nõ perit ⁊c. Quintus est amor patrialis. Unde q̃ aliq̃ supat amorẽ parẽtele et maricalẽ. Vñ Marcus brutus vt narrat Augu. de ciuitate dei Scipio filio nõ pepcit, pter amorẽ patrie. cu/ ius bonũ maxime procurabat ex obediẽtia legũ et p̃uitione trãsgressionis ipaꝝ. Nam cũ dictus brut⁹ eẽt p̃sul romanoꝝ. in quodã bello cũ imp asset neminẽ velle de exercitu suo mouer̃ arma cõtra inimicos eoꝝ. Filius eius audacia ductus sub spe victorie mouit bellũ. et victoriã habuit. ⁊ nihilomin⁹ p̃ fecit ꝑcuz decapitare. q̃ fecerat cõtra statutũ ꝑcuz. vñ poeta. Elicit amor patrie. laudũq; immẽsa cupido. In li quoq; machabe oꝝ bẽmus de eleazaro qui vt liberaret patriaz ab inimicis. ipe solus incessit p media castra in imicoꝝ. s. exercit⁹ regis antiochi. quousq; pueniret ad elephantez sup quem erat positum castrum de lignis factum ad bellãdum, vbi plures stabãt excellẽtiorẽ et ornatiorẽ ceteris elephãtibus. et rimans ibi regem esse. et ingressus subtus eum occidit. subeo occumbens. Hic autem amor si ñ regitur a spiritu sancto. cõmittit scelera multa frangit fidem. ordinat p̃ditiones leges dei trã/ greditur de ordinationibꝫ ecclesie non curat de rum conculcat, et omnia facit vt possit conserua re statum suũ temporalem. et tandem iste amor generat ambitionẽ sectas ⁊ pcialitates p̃ducit. seditiones excitat. concitat bella. odia gignit. in/ uidias nutrit. omnem iusticiã puertit. adulatio uibus seruit. detractionibꝫ et ꝑsecutionibus seuit. nemini parcit. et tandem patriaz destruit. Sicut iudei quia fecerunt contra deum et legez eius. vt conseruarẽt statum temporalem patrie occidẽdo xp̃m. Ne forte veniãt romani et tollãt nostrum locum ⁊ gentez. dicentes. Tandẽ amit serunt patriam temporalẽ et eternalem dispersi p orbem ⁊c. Sed si regit̃ a spũsancto iste amor patrie charitas est. Et tũc attẽdit vt sup omnia in ciuitate obseruent leges di. auferãtur parciali/ tes extirpentur male consuetudines exaltẽtur. boni puniantur iniqui. mali ꝯtractus eliminen tur. Sic vere amatur ciuitas. ⁊ hinc cõsua est sua libertas aplius. Ubi spũs dñi ibi libertas. ⁊ talis amator patrie. q̃ credit in xp̃m non perit sed ha bet ⁊c. Sextus amor est socialis. qui alio mõ dr. amicitia. et vt dicitur in pueribꝫ. Amico fi/ deli nulla est comparatio, valde intensus est iste amor et multa facit. Talis amor fuit inter Jo/ nathan filiũ saul ⁊ dauid. vt patet. i. Regum. xx et tantus q̃ non curaret Jonathas incurrere in dignationez et contumeliam patris. excusando ipsum dauid. et non solũ in vita sed et post mor tem seruauit dauid amiciciam benefaciẽdo filio Jonathe. s. mi phiboseth. vnde ⁊ ipse dauid au/ dita morte Jonathe. lugens dicebat. Ita te dili gebã. sicut mater diligit vnicũ filiũ suũ. Iste ãt amor si nõ ducitur a spũsancto incidit in varia peccata. Nam vt complaceat q̃s amico vel ne

viſcpliceat. aſſentit aliqñ in qđ non debet. Sic adam acquieuit vxori ſuadẽti ſibi eſum pomi vetiti. nõ qz credidit ſe per hoc ſimilẽ deo futurũ. ñ ne diſpliceret ⁊ cõtriſtaret ſociã. ductus nõ amore cõcupiſcentie q̃ adhuc non erat in eo. ſ amore ſociali quo timet q̃s nõ offendere amicũ ſuum vt dicit Aug. Sed ſi eſt ſociatus cũ ſpũſancto ẽ charitas fraternitaꝛ. ad quã exhortat aplꝰ dicẽs Solliciti ſuare vnitatẽ ſpũs. Iſte amoꝛ omnia exteriora facit cõia. Vñ clemẽs. Quidã grecoꝝ ſapientiſſimus amicoꝝ dixit debere omnia eẽ cõia. xij. q. i. Dilectiſſimus immo ⁊ ipas volũtates vnit in deũ ⁊ cõmunẽ vtilitatẽ. ꝓpter quod. dicitur de primis fidelibꝫ q̃ fuerãt repleti ſpũſancto. Act. iiij. Multitudinis credentium erat coꝝ vnũ ⁊ anima vna in dño. Pertinet aũt ad veritatem huius amicitie. ſm Tuliũ in li. de amicitia vt nec quid inhoneſtuꝫ. i. vitioſum petas ab amico. nec rogatꝰ facias. Inſup cuius amicitie ſit. ꝓpriũ delectabiliter cõuerſari admunicẽ ñ ſm tho. ſe. ſe. nõ debet verus amicus vereri cõtriſtari amicũ ſuũ cum expedit. ſ. in reprehendendo euꝫ de defectibꝫ ſuis ſi committit aliquos. Alꝫs ſi ſp vellet placere. eſſet aduiatoꝝ nõ amicus. Super omnes aũt amicitias mundi. pfectiſſima ⁊ truſtuoſiſſima eſt illa. qua aliq̃ vel alique ſub vna regula ⁊ religiõe in debito obſeruatiõe viuũt. De qua venerabilis caſſianus facit vnã collatiõem. que intitulatur abbati ioſeph. vbi ponũtur. proprietates eius. Talis ergo nõ perit ꝛc. Septimꝰ ⁊ vltimus eſt amoꝝ creature irrõnalis. De dño deo dr Sap. xi. Diligis omnia ⁊ nihil odiſti eoꝝ q̃ feciſti. vñ cũ debeam⁹ dñm imitari debeamus ⁊ oĩa amare. Aliter tñ creaturas rationales. ⁊ aliter irrõnales. Nã creaturas rõnales que ſunt in ſtatu glorie amamus ex charitate. qz iã poſſident beatitudinẽ glorie. Que aũt nõdũ adepti ſunt. ſed adipiſci pñt. vt q̃ ſunt in purgatorio ⁊ oẽs viatores ex charitate ⁊ in charitate diligimus. vt ſcz ꝓueniãt ad ſupnã patriã. Alias aũt creaturas amam⁹ nõ in charitate. vt. ſ. habeant vitam eternam. cũ nõ ſint capaces. ſed amamus inq̃ꝝtum ſunt creature dei. vt ſint ad quod ordinauit eas deus. Sicut ſeruus bonus. nõ ſolum amat familiã dñi ſui. ſed etiã animalia beuta vt veſtes. equos domos ⁊ oĩa eius. Nos etiã poſſumus ea amare. inq̃ꝝtum deſeruiũt nobis. ſed ita moderate debemus amare. q̃ ꝓpterea nil fiat iniquũ. Si igitur amas pecuniam honores domos. vineas. cibũ potũ. gloriã veſtes. ⁊ hmõi ita ama. q̃ ꝓpter hec nõ facias aliqđ inordinatuꝫ ita ama q̃ totũ referas in deũ. Nã vt dicit Aug. Qui⁹ te domine amat qui tecũ aliquid amat quod non propter te amat. Sed ſuper omnia amari debet ſapiẽtia. banc amaui et exq̃ſiui a iuuentute mea ait ſapiẽs dicẽs a ſpũſancto Sap. viij. Opto. Ama ſtudia ſcripturarũ ſcz ſacrarũ vbi ẽ vera ſapiẽtia. ⁊ carnis. vitia nõ amab. Sapientia enim ducit ad claritatez eternã. ad quã nos perducat et cetera.

Sunt autẽ eſſe .§. III.

ctus amoris plures. ſ. extaſ. vnio. zelus. ſ feruoꝝ läguoꝝ liquefactio. inlæſio. inebriatio. q̃ videtur reduci ad extaſim. Et de ſingulis dicẽdũ. Extaſis q̃ ſit effectus amoris. patet per id qđ dicit Dionyſius. q̃ diuinus amoꝝ extaſim facit non ſinẽs homines ſui eẽ amatoꝛes. Pro cuiꝰ declaratiõe. nota ſm b. tho. i. ſe. q. xxviij. q̃ extaſim pati aliqđ dicitur. cũ aliquis extra ſe ponitur. Hoc quidem cõtingit ⁊ ſm vim apprehenſiuaz. ⁊ ſm vim appetitiuã. Secũdñ quidẽ vim apprehenſiuam aliquis dicitur extra ſe poni quando ponit extra cognitiõem ſibi ꝓpriam. vel qz ad ſuperiora ſublimat. Sicut hoc dñ eleuat ad apprehẽdẽda aliqua que ſunt ſupra ſenſum ⁊ rõem. dicit extaſim pati. inq̃ꝝtum patitur extra naturalem apprehenſiõem rõnis ⁊ ſenſus. Vel qz ad inferiora deprimitur. puta cũ aliqs in furia mor vel amẽtiã cadit. dr extaſim paſſus. Secũdñ appetitiuaz vero ptem dicitur aliquis extaſim pati. quando appetitus alicuius in alterũ fertur. exiens quodammõ extra ſeipm. Primã quidez extaſim facit amoꝝ diſpoſitiue. inq̃ꝝtum ſcz facit meditari de amato. vt dictũ eſt. Intẽſa aũt meditatio vnius abſtrahit ab aliis. Sz ſm extaſim facit amoꝝ directe. Simpliciter q̃ dẽ amoꝝ amicitie. Amoꝝ aũt cõcupiſcẽtie non ſimpliciter. ſ ſm quid. Nã in amore cõcupiſcẽtie qđammõ ferꝝ amãs extra ſeipm. inq̃ꝝtũ ſcz non contentus gaudere de bono quod bẽt. querit frui aliquo extra ſe. Sed quia illud extrinſecum bonũ querit ſibi habere nõ exit ſimpliciter extra ſe. ſed talis affectio ſine infra ipm cõcludit. Sed in amore amicitie aliꝰ cuius alicuius ſimpliciter exit extra ſe. qz vult alico bonum et operatur quaſi gerens cauſaz ⁊ curam atq̃ prudentiam ipius ꝓpter amicum ipz. Nota q̃ zelus ex intenſione amoris prouenit. Manifeſtum eſt enim q̃ cuiꝰto aliqua virtus intenſus tendit ad aliquid. fortius etiã repellit oẽ contrarium vel repugnans. Cuz enim amoꝝ ſit quidam motus in amatum. vt auguſt. dicit in li lxxxiij. q. intenſus amoꝝ querit excludere omne quod ſibi repugnat. Aliter tamen hoc contingit in amore concupiſcentie. et aliter in amore amicitie. Nam in amore concupiſcentie qui intenſe aliquid concupiſcit. mouetur circa omne illud quod repugnat conſecutioni. vel fruitioni. vel q̃ eti eius quod amatur. Et hoc modo dicũtur viri zelare vxores. Si ẽ amoꝝ amicicie querit bonum amici. vnde ſi ẽ intenſus facit hominẽ mouere contra omne illud quod repugnat bonis

Capitulum. Secũdum

amici. Et ſm hoc dicitur aliquis zelare pro amico vel pro deo. quãdo eaq̃ ſunt circa honorem vel voluntatem dei implere ſm poſſe conatur.

De vnione dicit .ſ. iiii

dionisius. c. iiij. de diuinis nõibꝫ. q amor eſt virtus vnitiua. Pro cuius declaratione dicit Tho. i. ſe. q. xxvij. ar. i. Q. duplex eſt vnio amantis ad amatũ. Vna ſm rẽ purã. cũ amatum eſſentialiter adeſt amanti. Alia vnio eſt ſm affectuz. que quidẽ vnio cõſideranda eſt ex apprehenſione precedenti. Nam motus appetitus ſeq̃tur apprehẽſionẽ. Cũ aũt duplex ſit amor. ſ. cõcupiſcentie et beniuolentie. vterq; procedit ex quadam apprehẽſione vnitatis amati ad amantem. Cũ. n. aliqs amat aliquid quaſi cõcupiſcens illud apprehendit illud quaſi ptinẽs ad ſuũ bene eſſe. Similit cum aliqs amat aliquẽ amore amicitie. vult ei bonũ ſicut et ſibi vult bonuz. Cũ apprehendit eũ vt alterũ ſe. incẽtũ. ſ. vult ei bonum ſicut et ſibi ipi. Et inde eſt q amicus dicit alter ipe. et Aug dicit. in. x. confeſſio. q bñ dixit q̃dã de amico ſuo dimidiũ anime ſue eẽ. Primã igitur vnionem amor facit effectiue. qz mouet ad deſiderandũ et q̃rẽdum pñtiam amati. quaſi ſibi q̃uenientis et ad ſe ptinentis. Scõam vniõem facit formalit qz ipe amor eſt talis vnio vel nexus. vñ Aug. in viij. de trini. q amor eſt vis quedam duo aliqua copulãs vel copulare appetẽs. ſ. amantẽ et quod amat. q enim dicit Augu. copulãs. refertur ad vniõem affect⁹. ſine qua nõ eſt amor. q vero dicit copulare intẽdens. ptinet ad vnionẽ realem. Item ſciendum ſm be. Tho. vbi ſupra. q vnio tripler ſe hẽt ad amorẽ. Quedã. n. vnio eſt que eſt cauſa amoris. Et hec quidem eſt vnio ſubſtãtialis. cẽtruz ad amorẽ quo q̃s amat ſeipm. cẽtũ vero ad amorem quo q̃s amat alia. eſt vnio ſimilitudinis vt dictũ eſt. Quedã vero vnio eſt eẽnti aliter ipe amor. et hec ẽ vnio ſm coaptat õz affectus. qui q̃dẽ aſſimilat vnioni ſubſtãtiali incẽtum amãs ſe bz ad amatũ. In amore q̃dẽ amicitie vt ad ſeipz. In amore aũt cõcupiſcẽtie vt ad aliquid ſui. Quedã vero vnio eſt effect⁹ amoz. et hec eſt vnio realis. qnã amans q̃rit de re amata. Et ſ q̃dem vnio eſt ſm q̃uenienciã amoris. vt. n. phs refert in. viij. politice. Ariſtopãtes dixit. q amãtes deſiderarẽt ex ambobꝫ fieri vnũ. Sed q; ex hoc acciderent aut ambos aut alterum corrũpi. querunt vniõnẽ q̃uenit et decet. vt. ſ. ſimul cõuerſentur. ſimul loquãtur et in alijs hmõi cõiungantur. De vnitate ſm triplicem ſtatũ. ſ. in capientium. pficientiũ pficiencium loquitur ps. Qui habitare facit. ſ. deus vn⁹ moris in domo. ſ. eccleſie militãtis et triũphantis. Utraq; n. dõr domus dei. vnius moris. i. ſm vnũ et eũdez morem. i. actus virtuoſos in genere. Nec q̃ueniri poteſt ad vnitatem ciuitatis ſuperne. niſi pervnitatem preſentis eccleſie. Et hoc eſt q ait apoſtolus prime Corinthioꝝ. ix. Qui in ſtadio currunt oẽs quidem currũt. ſ vnus accipit brauium. Currim⁹ q̃dem oẽs ad mortẽ cẽtũ ad corpus. ad vltimũ finẽ beatitudinis cẽtum ad naturale deſiderium aie. Sed ſoluz vnus. i. q manet in vnitate eccleſie. ille accipit brauz. uzſupne glorie. Sic qui deſcendebat in piſcinã poſt motiõez aque ab angelo. vnus ſanabatur ab omni infirmitate. Qui enim in piſcinaz baptiſmi vel penitẽtie deſcendit. ſe humiliãdo ad illud ſuſcipiendum poſt contactuz aque in iordane a xpo qui eſt magni cõſilij angelus. ſeu poſt paſſiõem ſuam. q quam aquas intrauit ſumme afflictionis. ſanus efficitur ab omni infirmitate anime ſi vn⁹. i in vnitate eccleſie hoc agit. De hoc Job v. Ad hãc vnitatem hortatur Augu. dicẽs. i. q. i. Teneamus vnitatem fratres. q m̃ ꝓter vnitatez etiam q̃ facit miracula nihil. eſt. Nam et magi pharaonis fecerunt miracula. et tñ reprobi. quia extra vnitatem. Propterea voluit glorioſus deus vnũ eſſe principium oĩm hoĩm. ſ. adam ex q̃ poſt eua formata eſt. vt cõſiderãtes hoies ſe vnũ principium habere quo ad corpulẽtam ſubſtantiam ſeu ꝓpagationẽ. vnitatem amarent et tenerent adinuicem. vt dicit magiſter ſen. in. ij. li. Et ſicut eſt vnus pater qui in celis eſt deus. quem ſolum debemus cognoſcere noſtrũ creatorem et actorem omnium bonoꝝ et nõ alium. ita eſt vn⁹ magiſter noſter chriſt⁹. vt dr Matth. xxiij. qui ſolus illuminat mẽtes hoĩm. ſine quo nullus illuminari poteſt. De vnitate incipientium dicitur Act. iiij. Multitudinis credentiuz erat cor vnum et anima vna. Ad hãc vnitatẽ req̃rit primo. vt idem credat cẽtum ad ſubſtãtiam fidei implicite vel explicite ptertũ vel futurũ ſm tpa varia. ad ephe. iiij. Una fides. vnum baptiſma. Secundo requiritur vt vnũ et idem appetatur ab omnibꝫ. ſ. honor et gloria dei et ſalus animarũ Ephe. iiij. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis glo. ibi. Ut idem velim⁹ et idem nolimus cum fratribꝫ. Nõ intelligẽdũ eſt de bis que mala non ſunt. Tertio vt eidez et eodem gratia agatur ſeu petatur Ephe. iiij. Unus deus et pater omniũ. a quo ſcilicet eſt oẽ datum optimum. qui eſt ſup omnes req̃rendus et ꝓ omnes ſcz fideles regratiandus. et in oibꝫ invocãdus. Ut enim dr Matth. xviij. Si duo ex vobis conſenſerint ſup terram de omni re quaz petierint. fiet illis a patre meo. Cõſenſerint. id ẽ in vnum conuenerint ad petendum. Quarto vt defect⁹ alioꝝ ſufferatur ſeu ſupportet Ephe. iiij. Supportãtes inuicẽ in charitate. Charitas dr quaſi chara vnitas. glo. Talis actõ nec fungitur negotio. nec frigida eſt actio. nec turbulenta. nec

marcida. nec audax. nec fugax. nec ꝓceps. nec ia/
cēs. Quinto vnitas in b repit in incipiēb. qz
idē sperat. s. pmiū. ephe. iiij. Vocati estis in vna
spe. Hec ĝnqz notāt ad ro. xv. vbi dz. Quecūqz
scripta sūt ꝛc. Vbi notat vnitas in credēdo i
eo q dicit. ad nr̄am doctrinā scripta sūt. doctnaz
s. fidei q̄ est de eis dō. Scda vnitas. s. in appetēdo
vel volēdo ibi notat cū subdit. Deus āt pa-ꝛ so.
det vob id ipm sapere in alteruꝝ. Cū āt aliqui
idē sapiūt dāliq re ꝛ idē iudiciū būt si voni sūt
idē volūt. Et b. n. aliqñ diuersa bona volunt
qz vni videt hoc. alij illd. cē melius. Tertia vni/
tas. s. in gratias agendo vel petēdo. notat in eo
qd sequit. Oēs vnanimes vno ore honorificetz
deū. ꝛ patrē dñi nostri Jesu xpi. Quarta. s. i sup
portādo ibi notat cū seqtur. Suscipite inuicē si
cut ꝛ xp̄s suscepit vos. i. supportate. Consequent
declarās qđo xp̄s suscepit iudeos q̄dē quos ap/
pellat circūcisiōem eis p̄dicādo primo ꝛ p se. ex
inde gētes p p̄dicatiōem apl̄oꝝ. Et sic suscepit
vtrosqz. vt faceꝛ vtraqz vnū ꝑm apl̄z quo ad cō
uersos. Quinta vnitas ibi notat. Deꝰ aūt spei
s. actor. in singulari dicit spei. qz vna ē nostra. s.
de supna bt̄itudine. quā ipe solus ꝓferre p̄t. Et
in eod qđ sequit q̄nqz structꝰ notari p̄nt huius
vnitatis. Optimus ē q verificat quo ad cōcupi/
scib ilē vñ dicit. Repleat vos omni gaudio. De
cūdus ē q pacificat seu q̄etat. cū subdit. Et pace
Tertius q certificat quo ad rōnalē. Cū subdit
In credendo. Quartꝰ q ad supna eleuat intel
lectū. vnde dicit Vt abundetis in spe. Quintꝰ
qz cōtra aduersa roborat. ꝯcludēs. Et virtute spi
ritussancti. De vnitate ꝑficiēnū p̄t intelligi illd̄
col. iij. Pax xp̄i exultet in cordibꝫ vr̄is. in qua
vocati estis in vno corpe. Proficiētes. n. aduoc̄a
tur ꝑm statum eoꝝ vt sedatz passiōibꝫ virtut. bꝫ
insistāt. ꝛ ad hāc vnitatē quinqz cōcurrunt que
notat princeps apl̄oꝝ dicēs. Oēs vnanimes cō
patiētes. fraternitatis amatores misericordes mo
desti hūiles. i. sitis. i. pe. iij. In illis q̄nqz oīdit
debere ꝙuari vnitatē animi. Et primū ē cōpassio
sitis respectu pcōꝝ. in eo q dicit compatiētes
Vnū corpꝰ sumus in xp̄o. aut apl̄s ad Ro. xij. Ꝫ
in corpe videmꝰ. q si pat vnū mēbrū cōpatiū/
tur oia mēbra. Pat mēbrū spūaliter ꝑ pcm̄.
cōpatit mēbrū aliꝫ ꝑ passiōem vt faciebat apo
stolus dicēs. Quis infirmat. s. p pcm̄ ꝛ ego nō
infirmor. s. p cōpassiōem. Scām est viscerosa di
lectio respectu bonoꝝ in eo q subditur fraterni/
tatis amatores. Omne. n. animal diligit sibi simile
Et multomagis similitudo que ē ex bonitate vir
tuali. dz mouere ad amorē q facit vnitatē. Ter/
nū est subuētio respectu egenoꝝ vñ subdit. Mi
sericordes. vt dicat p effectū illd̄ puerbi. i. Mar
supiū sit vnū oīz nr̄z. Nā vt. d. clemēs grecoꝝ q
dā sapiētissimꝰ dixit. Alicoꝝ debere ee oīa cōia.
Ipa lex naturalis in necessitate extrema facit oia
cōia ꝛ qđāmō vnū. Quartū ē modestie obseruatō
respectu extraneoꝝ. vñ addit. Modesti. i. moige
rati ꝛ bñ cōpositi phil. iiij. Modestia vr̄a nota sit
oīb hōib. Quintū ē oīs q̄rimonie ꝛ rācoris de
positō. respectū aduersantoꝝ. vñ subdit. Nūlem
nō reddētes malū ꝑ malo. Dicit dñs iesus mat
th. xviij. q duo erūt in agro vnus assumet. ali⁹
relinq̄tur. duo molētes in mola. ꝛ duo in lecto
vno ꝛc. Ager vbi laborat significat vitā actiuam
In q̄ q est vnꝰ vnit⁹ cū primo assumit ad glori
am. ꝛ q alius. i. diuisus ꝑ odiū relinq̄tur. Mali
tio signat pnām ita q mola supioꝝ ē spes. ꝛ infe
rior timoꝝ. ꝛ inf b mouet penitēs. Ex in statu
penitētiū q̄ est vnꝰ saluat. qui alius. i. diuisus ꝑ
odiū reprobat. Lectꝰ vbi q̄scit est cōtēplatio. et
ex cōplatiuis vnus ꝑ dilectiōem saluat ꝛ aliꝰ. s.
bñs rācorē ꝓtra primū dānat. De vnitate pficiē
tiū seu pfectoꝝ. ad phil. iij. Vnū ē q retro sūt ob/
liti⁹ ad brauiū sequoꝝ. ꝛ ad hāc req̄rūtur quinq̄
q notat apl̄s. i. Coloss. xij. loquēs de fidelibꝫ ad si
militudinē vnitatis q repit in corpe hūano. vñ
dicit. Oēs in vnū corpus baptisati sum⁹. Et po
stea specificat illa ĝnqz. ꝛ primū ē supbie exclu/
sio. qđ notat cū d. Nō ꝑt dicere oculus manui
opa tua nō indigeo ꝛc. Sic ñ dz speculatiuus con
tinere actiuū. extimādo ñ co egere qđ primer ad
supbiā. ꝓterea vni data ē vna gratia. alteri alia
vt būi lient bōtes adinuicē ꝛ vnū fiāt. Scām ē
infirmoꝝ supa būdās supportatio. Cū subdit.
Que inhonesta sūt nr̄a. bis a būdātiōe honesta
tem bñs. appellās inhonesta infirmos ꝛ imper/
fectos. Tertiū ē mutua solicitudo ad impēsiōem
bñficij. vñ subdit. Pro inuicē solicita sūt mem
bra ꝛc. Quartū est in passiōe cōis tribulatio seu
cōpassio ad augmētū meriti. vñ subdit. Si pa/
tiatur vnū mēbrū cōpatiūtur alia mēbra. Quin/
tū ē de bono cōis congratulatio ibi. Si gaudet v/
nū mēbrū ꝛc. ad ro. xij. Gaudete cum gaudenti
bus flete cum flentibus idipsum inuicem senti
entes. nō alta sapiētes. sed humilibꝫ consentientes

De multiplici vni. s. v.

nitate diuersis mōis necessaria. vñ xp̄s dixit mar
the. Porro vnū ē necessariū. Lu. v. vbi aduerten
dū q necessariū dz aliq̄d. vno mō. qz sine illo ali
q̄d ee ñ p̄t. ꝛ sic cibū dicim⁹ necessariuz ad vitaz
hōis corpalem ꝑm viam naturalem. Et ad vi/
tam spūalē dicim⁹ necessariā sumptiōem sacra/
mēt. ꝓcipue baptismi ꝛ penitētie actu. vel pro/
posito. Cū a theologis dicūtur sacramēta neces
sitatis. Et baptisma vnū ē. qz ad vnū effectū pri
cipaliter ordinatū. s. ad tollēdū originale. cuius
ꝛ alia tollat. si inuenit. Et qz sub vna substātia/
li forma dat ephe. iiij. Vnus dꝰ. vnū baptisma

Capitulum. Secundum

Amb. ẽt dicit q̃ sicut vnũ ẽ baptisma. ⁊ penitentia est vna. de pe. di. iij. Repiuntur. Dō dictuz si intelligatur de solenni penitẽtia que olim fiebat, vult dicere q̃ nō p̃t iterari sicut nec baptismus. Sed si intelligatur de penitẽtia priuata ⁊ sacramentali iterari frequenter ⁊ quotidie p̃t Sed dici potest vna. q̃ ad vnũ effectum ordinata. scilicet ad tollendũ culpã actualez que si mortalis est. auferri nō potest nisi p̃ ipsam. Et sic vnuz est necessariũ. Alio modo dicitur necessariũ illud. sine quo aliquid bene esse non potest. seu quod vile est. et sic cibus carnium necessarius ad vitam dicitur scilicet ad bene esse et vtilius nutrimentum. Sed ad vitam spiritualem sic necessaria est obseruantia consiliorum christi seu contemptus mũdi. Unde saluator dixit. Nisi quis renũciauerit omnibus que possidet. non potest meus esse discipulus Luce. xiiij. Discipulatus autem christi consistit in quadaz perfectione vite spiritualis. ad quam melius peruenitur per contemptum terrenoruz. Et hoc ẽ illud vnum quod dixit christus iuueni querenti viam ad cõsequendum vitam eternam scilicet adhuc vnuz tibi deest Luce. xviij. Si vis perfect⁹ esse. ⁊c. Est igitur et hoc vnuum necessarium ad vitam spiritualem perfectius habendam ⁊ multum vile Sciendum autem septemplicem esse vnitatem necessariam ⁊ vtilem. sed variis modis.

Unitas naturalis ⁊ hec necessaria ad hominis cõseruationem. ¶ Unitas coniugalis ⁊ hec necessaria ad generis multiplicationem. ¶ Unitas policialis hec necessaria ad multitudinis directionem. ¶ Unitas ecclesiasticalis hec necessaria ad salutis consecutionem. ¶ Unitas regularis. hec necessaria ad perfectionis adeptionem. ¶ Unitas psonalis. hec necessaria ad peccatoris redemptionem. ¶ Unitas essentialis seu diuinalis. hec necessaria existit ad orbis gubernatõnem.

¶ De prima inquit Athanasius. Anima rationalis ⁊ caro vnus est homo. Neq̃ enim caro est homo. neq̃ anima rationalis est homo. Sz ista duo vnita constituunt vnam naturaz que dr̃ hõ Naturalis est ergo ista vnio. ⁊ necessaria ad cõseruatiõez talis specie seu nature. Et sicut necessaria est huiusmodi vnitas ad cõseruatiõem eẽ naturalis, ita necessarium est ad conseruationẽ eorum esse spiritualis, q̃ vnita sint ad operãdũ Quod contingit qñ anima dominatur corpori et caro vt ancilla subiugatur spiritui. Nam vt ait Bern. Dominã ancillari ⁊ ancillam dñari magna ẽ abusio. Et sicut si in domo aliq̃ si ancilla dñaretur vel rebellaret matrone. nō posset eẽ vnitas ⁊ concordia, sed multa diuisio, ⁊ inquietudo. ita si rõ non dominatur. sed sensualitas velit spiritu imparare, nec renuat, vt satisfaciat voluptatibꝫ carnis. nõ est ibi vnitas. q̃ sinderis p̃s superior rationis remordet ⁊ cõtradicit tali suo iectioni. Sed cum ita suaꝺ̃citur caro rationi ad bona opera. vt dicere valeat illud. p̃s. Cor meuz id ẽ voluntas ⁊ caro mea id ẽ sensualitas exultauerũt. i. extra se saltauerũt. nõ ꝓpria querentes sed in deum viuum cõformando se eius voluntati. tũc hec vnitas facit hominem fortem ad omnia. vt. n. dicitur in li. de causis. Omnis virt⁹ vnita est, magis infinita. i. fortior. Dō patet ꝓ experientiã q̃ tres vel plures candele accense non ita facile extinguñ sicut quelibet de p̃se. Et magis est fortis ad resistendum inimicis ⁊ inuadendũ ⁊ vincendum. exercitus adunatus q̃ dispersus Unde dicitur Judith. xv. q̃ assirij. i. exercit⁹ holofernis nõ adunati in fugam ibant precipites Filij aũt israel vno animine p̃sequentes debilitabant oẽs quoq̃uot poterãt inuenire. Sic potentie. sensitiua ⁊ rõalis cũ suis alijs potẽtijs adunate. i. directe in deũ conseruant utrũq̃ hominẽ

¶ De scda vnitate dr̃ Geñ. ij. Erũt duo in carne vna. duo videlicet vir ⁊ vxor in carne vna. i. ad vnã carnẽ. hoc est ad plem generandam ꝑm Hico. de li. vnde ⁊ de vna costa facta est prima vxor. s. eua ad insinuandũ q̃ nõ plures debet q̃s habere vxores. sicut nec vxor plures viros. q̃ aũt Jacob dauid ⁊ aliqui alij habuerũt plures vxores. dispensatiue fuit a domino ordinatũ diuersis cõibꝫ. q̃s ob breuitatẽ dimitto. Est ãt necessaria h⁹ vnitas. ad multiplicatiõez humani generis Unde ⁊ illud preceptuz datũ primus parẽtibꝫ s. Crescite ⁊ multiplicamini. s. ꝓ actũ cõiugalem necessarium fuit obseruari in principio hũani generis. Et iterum post diluuiũ. quousq̃ ipsum genus humanũ esset notabiliter multiplicatuz Nam post modum q̃ semper inuenti sunt multi vacãtes tali opi sz nupciaꝝ. magisq̃ viduitati vel virginitati. ideo, ī libertate hominũ positũ est alteri coniugari vel ꝓtinentiã seruare. Sicut aũt ista vnitas est ordinata ad vnam carnem. id est ad plem ꝓcreandã. ita ad eam etiam necessariꝫ vite ⁊ moribꝫ educandam. Ad' q̃ requirit̃ vtriusq̃ parentis. s. patris ⁊ matris exercitiũ ⁊ labor, diutinus. Et ideo necessarium est q̃ talis cõiunctio. s. viri ⁊ mulieris fiat ꝑ vinculũ ꝓiugale quod dissolui nõ p̃t ad placitũ. sicut ꝓiunctiõ que fit per fornicationem. sed necessarium est cohabitare in vnuz. ⁊ inuicem debituz reddere ad prolem procreandaz. ⁊ sufficienter gubernandã ꝺm b. Tho. contra gentiles. Et tunc talis vnitas seu coniunctio est absq̃ peccato quando ad bũe finẽ exercetur. s. causa prolis generãde vel debiti reddendi. Et in huius signũ dicit Ambro. in li. de offi. q̃ nubentes post bñdictionem iũcta vno inuicem vinculo copulantur. quod videlicet iõ fit. ne cõpagez vnitatis coniugalis dirumpant.

Et vero q̄ eadem iuncta cādido purpureoq̄ colore p̄miscetur. Candor quippe ex mūdicia vite purpura ad sanguinis posteritatez adhibere vt hoc signo. ⁊ p̄rinēria ⁊ lex cōtinendi ab vtriscq̄ ad tps admoneatur. ⁊ post hoc reddendū debitū non negetur. De tertia vnitate. scz policiali seu populari dr Judith. xv. Cōuenit vniuersus israhel ad ciuitatē quasi homo vnus eadē mente vnoq̄ consilio. s. ad puidendū bono cōmuni. vñ ⁊ ciuitas dr quasi ciuium vnitas. Est. n. necessaria talis vnitas ad bonā gubernatiōez populi. vt scz queratur principaliter bonū cōmune. ⁊ spiritualiter ⁊ tpaliter postpōnēdo omne priuatū cōmodū. Vñ apud platonē in thimeo illa ciuitas iustissime ordinata traditur. i qua quisq̄ nescit affectus p̄prios. Laudatur aūt ⁊ confuas̄ b vnitas in ciuitatib. q̄ ad hoc vnū attendit. vt iura fluent vniuersaliter. i. taz a minoribus q̄z a maioribus ne alias appareāt. vt tele araneaq̄ q̄ aīalia p̄ua vt muscas capiūt vt occidant. ⁊ a maioribus aīalibus lacerantur. Secūdo vt honores ⁊ officia pluraliter distribuātur. ⁊ non oīa vel multa vni ⁊ nihilū alteri. vñ gre. sic i vno corpe multa mēbra bēnt. oīa āt mēbra a ñ eundē actū bnt ita in vno eo dēq̄ corpe spūali. s. eccl'ie l' ciuitatis oportunū est b officium vni alti cōmittēdum est illō. Clarietas n. psonaq̄ diuersa officia distributa ⁊ fortitudinē ⁊ venustatem manifestat. lxxxix. dis. Singula. Tertio dr esse vnitas ciuiū. vt onera p̄portionaliter imponātur. Nā si maioribus vel amicis leuia iniungant. plebeis āt ⁊ minus notis onera grauia ⁊ importabilia imponātur. oritur discordia inuidia seditionez. ⁊ alia mala destruentia ciuitatē. Melius ēt gubernat̄ ciuitas vel regnū p̄ vnum. vel p̄ paucos sapientes cōiter. q̄z p̄ multos. vñ Piero. dicit ad rusticū. In apibus princeps vnus ē. Grues vnā sequūtur ordine iterato. iudex p̄uincie vnus. Roma cōdita duos fratres reges simul hē non potuit. sed postea dedicatur. In rebecce vtero. esau ⁊ iacob bella gesserūt. b illic. Romāi dum vniti fuerūt ad q̄rendū bonū cōmune. totius orbis dñium adepti sunt. ⁊ ecōuerso diuisi ad q̄rendū quisq̄ p̄pria ad nihilū deuenerunt. De quarta vnitate. s. ecclesiastica dr Actu. iiij. Multitudinis credentium erat cor vnū ⁊ aīa vna. Anima quidē vna q̄z tum ad intellectū p̄ vnitatē fidei. Cor vnū q̄tū ad voluntatem p̄ vnitatem charitatis. Dicitur aūt charitas quasi chara vnitas. q̄ vnit nos cū deo ⁊ primo. qui enim adhęret deo. vnus spūs ē cum eo. i. ad. Corin. vi. Adhęsio aūt fit p̄ charitatem. Nil āt carius ⁊ p̄fectius tali vnione. Hec autem vnitas est necessaria ad cōsecutionē salutis. Vñ ⁊ Beda sup̄ Matthęum dicit. Quicunq̄ ab vnitate fidei. vel societate petri ap̄li. s. per charitatē quolibz mō seipos segregāt. tales nec vinculis peccatoz absolui. nec ianuā regni celestis p̄sit ingredi. Sicut āt est vnus ouile. s. ecclesie. ita ⁊ vnus pastor vt habet̄ Joh. x. ⁊ vr̄ait Ciprianus epō: Et hāc vnitatē manifestaret vnitatis eius dr originē ab vno incipientē sua auctoritate disposuit. cū dixit petro. tibi dabo clauef ⁊c. Hoc erāt vtiq̄ ceteri apostoli q̄d ⁊ petrus. Sed exordium ab vnitate p̄ficiscitur. vt ecclesia xp̄i vna monstretur. Et infra. Quomō radij multi sunt. sed vnum lumen. ⁊ rami arboris multi sūt ⁊ robur vnum tenaci radice fundatur. ⁊ q̄o de fonte vni riui plurimi defluunt. ⁊ numerositas licet diffusa videatur exundātis copie largitate vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radiū solis a corpe diuisionē vnitas non capit. Abarbore frange ramū. fructus germinare nō poterit. A fonte precide riuum p̄scisus arescit. Sic ecclesia domini luce perfusa. per totum orbem radios suos porrigit. vnus tamē est q̄d vbiq̄ diffundit. Hec ille vtiq̄. q. i. loquitur. F. gurata est aūt ipa ecclesia p̄ tunicaz dō mini inconsutilē. q̄ soluta est cuius esset. nō āt diuisa Joh. xix. Sicut aūt q̄ recedit ab vnitate ecclesie romane saluari nō pōt. ita qui recedit ab vnitate capitis sui ⁊ summi pōtificis p̄ scisma damnari necesse. ū est. vt ondit Ciprianus. viij. q. i. Deniq̄ ibi vide Et vt dr Eccle. ix. Qui in vno offendit. id est. in hac vnitate multa bona perdit. quia oīa spūalia

De quinta vnitate. s. regulari id ē religiosorum dicitur p̄s. cxxxij. Ecce q̄z bonum ⁊ q̄z iocundū habitare fratres in vnum vbi dicit Aug. super p̄s. q̄ hec vnitas ⁊ si conueniat omnibus fidelibus p̄prie tamen monasteriis ⁊ fratribus p̄uenit habitantibus in vnum spiritualiter ⁊ corporaliter. Vnde ⁊ monasterium dicitur a monos quod ē vnum. quia maxime debet ibi vnitas repiri. Et pōt in dicto versu triplex bonū notari. vt omne bonum cōprehendatur ibi in tali statu.

Bonum vtile. ibi. Ecce q̄z bonum.

Bonum delectabile. ibi. Et q̄z iocundum

Bonū honestū vel virtuale ibi. ha. fra. i vnū

Et incipiēdo a tertio. Tunc bonum honestū ⁊ p̄fectū esti in statu religioso. quādo fratres habitant in vnum. i. in vnitate non in diuisiōe. In vnitate. s. subtātie cōmunalis remota p̄prietate. In vnum obedientie totalis abiecta p̄pria voluntate. in vnum continentie integralis. sine venerea societate. Hec tripler vnitas est necessaria ad p̄fectiōis adeptiōez. Nā vt dr Lu. vi. perfect⁹ oīs erit si sit sic mgr eius. s. xp̄s. Qui fuit mendicus ⁊ pauper. factus obediens vsque ad mortem. Et lilium conuallium per continentiaz virginalem. Sicut ergo fratres s̄m carnem cuz habitant in vnū. viuūt de vna p̄muni substātia domus. ita fratres s̄m spiritum habitantes in vna domo. debent accipe necessaria ab vno cella

Capitulum. Secundum

rio, ab vno vestiario. viuere sub vno mō. vt vnitatem in cordibꝫ. foueat ⁊ repꝫnet vniformitas in exterioribꝫ moribꝫ iuxta illud. pſa. Qui habitare facit ſ. deus vnius moris. i. fm vnū morem in domo religionis. vnde clemens papa. Cōis vita oībꝫ necessaria est fratres. maxime his qui deo militare irrepꝫhēsibiliť cupiūt, ⁊ vitā aplōꝝ imitari. i. pfecte viuere. Et sicut aer diuidi non pōt neq; splēdor solis. ita nec reliqua que cōiter data sunt omnibꝫ rſi. q. i. dilectissimis. Quod intelligitur de religiosis fm glo. Et sicut fratres carnales obediūt suo patri carnali. sic fratres spirituales obedire debēt patri spirituali in vnum i. in totum. Cum. n. p̄ iniunctionē obediēne prelati manifeste volūtas dei. nō aūt p̄ instigationē ꝓprie volūtatis. ß sepe p̄ hāc deuiatur ab ea. iō obedire oꝫ Actu. iiij. vt cōformetur quis voluntati dei. Hoc est vnū qđ postulabat dauid dicēs Vnam petij a dño hanc requiram ⁊c. vt videaꝫ volūtatē dñi. vt sc̄z ea cognita ꝛ impleā. Fratres fm naturā habitant in vnū. sine aliqua inter se venerea voluptate. nisi sint peiores bestijs. que talia ostendunt horrere. Sic religiosi dēbent caste viuere mente ⁊ corpe. Qui enim cū vxore est solicitus est quō placeat vxori ⁊ diuisus est vt ergo nō sit diuisus. sed vnitus cū deo. in vnū debꝫ habitare. i. solum sine coniuge. Vnum enim dicitur quod indiuisum est a se ⁊ diuisum a quolibet alio. Nō ergo vniatur seu cōiugatur carnaliter alteri. Sed in se maneat indiuisus. i. impolut⁹. Bonuꝫ delectabile notatur in statu buiusmodi p̄ similitudinē positam ibi. Sicut vnguētū in capite ⁊c. Et sicut ros hermō. Hec nō possunt intelligi ad litterā. i. fm corticem. quia nūq; Aaron fuit ita inunctus. vt vnctio descenderet in oā vestis. Nec ros hermō potest descendere in mōtem syon. cū sint multum distātes. ⁊ mons syon ſit altior mōte hermon fm Hugo. cardina. Oportet ergo intelligere spiritualiter. Aarō primus ⁊ summ⁹ sacerdos est figuratiue xp̄s. Caput Aaron est ipe christus inq̄tū caput ⁊ rector ecclesie. Unguentū est gratia qua sanātur vulnera pcōrū ⁊ lenīūtur aduersa. Barba aarō que signat virilitatē ⁊ capiti inhęret. est cōgregatio apostolorꝫ q̄ xp̄o adhęserūt. ⁊ viriles fuerunt in grauia sufferēdo ⁊ ardua aggrediendo. Et iō bis ponitur barba. Vestis aaron ecclesia que circundat xp̄m. Ora vestis sunt minores fideles ecclesie. vel qui erūt in fine mūndi. Sicut gratia descēdēs a capite iesu xp̄o in apostolos et de apostolis in omnes fideles vsq; ad finem seculi. ita se habꝫ q̄ facit eos iocūdos ⁊ letos. ita q̄ ibāt apostoli gaudētes a cōspectu cōcilij. q̄m digni habiti sunt. p̄ nomine iesu contumeliā pati. Unde ipa gratia dr sicut paradisus. vbi ē magnū gaudiū. Ita status religionis. vbi est vnitas vera sancit iocundos. Hermon interpretatur lumen exaltatum. ⁊ signat christum. Syon speculatio. et signat ecclesiam. Sicut ergo ros mitis ⁊ dulcedinis spūalis descēdit a xp̄o in ecclesiā. triūphantē ita ros dulcedinis spūalis a deo infunditur in religiosos. ꝑcipue speculantes p̄ cōtemplatiōez. vñ bern. d. q̄ ibi irrorat frequētius. Bonū vtile ibi notatur cum subdit. Illic mandauit dñs bñdictionē. ⁊ vitā vsq; in seculū. Ecce vtilitas magna q̄ dñs mādauit. i. misit illic in tali vnitate bñdictionē. i. multiplicatiōem virtutū. fm Hugo. cardi. ⁊ sic pfectiōem ⁊ vitā. s. spiritualē gratie conseruandam. vsq; in seculū. i. aliam vitam. s. glorie. Nil vtilius homini virtutibꝫ. vnde de eis dr Sapiē. viij. Sapiētiam ⁊ sobrietatem docet iusticia. ⁊ veritatem. i. fortitudinez quibꝫ nil vtilius in vita est hoībꝫ. De septa vnitate scilicet psonali dr in ps. Simul in vnum diues ⁊ paup. Quod impletum est quādo verbū caro factū est. Tunc enim diues in mia deus. ⁊ paup. in multa miseria hō. in vna p̄sona ⁊ ea dē p̄sona repta sunt. Deus enim ⁊ ho vn⁹ est christus. inq̄t Athanasius in symbolo. Neq; n. natura bñana q̄ erat in xp̄o erat vna p̄sona. ⁊ natura diuina erat alia p̄sona. vt dixit nestorius hęresiarcha. Neq; natura humana assumpta. conuersa est in naturam diuinam. vt dixit eutices hęreticus. Sz vt. d. leo pa. in fmōe. Saluaꝫ vtriusq; ꝓprietate nāture. s. diuine ⁊ hūane. ⁊ in vnā coeunte p̄sonam. suscipitur ab eternitate mortalitas. i. a deo eterno natura humana mortalis. Si enim deus non esset. non afferret remediuꝫ Si verus homo non esset non p̄deret exēpluꝫ Necessariū ergo est hoc vnum. i. vnio nature ouine cuꝫ humana. vt mori posset ex vno. ⁊ resurgere ex altero. Et sic fm gregoriū in tertio moral. per vnicam suā morte scilicet tantū corpis. nos a duplici morte redemit corpalis ⁊ spūalis. In cuius signū vna die integra artificiali. ⁊ duabꝫ noctibus mortuus iacuit. q̄ sua vnica morte lucida. q̄ sine peccato. nos a duabꝫ mortibus tenebrosis liberauit. Unde petrum volentem eum in tempore passionis defendere reprehendit. dicens. quoniam sic oportet fieri vt scilicet̨ patiar ob redemptionem peccatorum. De septima vnitate scilicet essentiali dicitur. i. Johannis. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo scilicet christo pater. verbum ⁊ spiritus sanct⁹. et hi tres vnuꝫ sunt. Et Johannis decimo. Ego et pater vnum sumus non inde excluso spiritu sancto. qui est nexus amborum. Ubi notandum est q̄ abbas Joachim male intellexit illā vnitatē in diuinis. Dicebat. n. hāc vnitatē nō eē veram ⁊ propriā sed collectiuā ⁊ silitudinariā. Sicut multi hoīes. dicūt vn⁹ ꝑpls. ⁊ multi fideles vna ecclia. Et sicut dr in li. Regū. populus me⁹ ⁊ populus

tuus vnū sunt. s. collectiue nō substātialiter. et ad instruēdā suam sniam vt verā. inducebat ip se ioachim illō q̄ xp̄s dixit in oīoe de fidelibꝫ suis ad patrē. volo pater vt sint vnū in nobis. s. fidēles. sicut ⁊ nos vnū sum⁹. vt sint pfūmati i vnū Iob xvij. Non. n. fideles dicebat ioachim sunt vnū. i. q̄dā vna res q̄ cōis sit oībꝫ. ꝫ tm̄ sūt vnuꝫ i. vna ecclesia ꝓpter fidei ꝫ vnitatē. ⁊ tādē vnū regnū. ꝓpter vnionē indissolubilis charitatis. Similē dicēs cē vnitatē in pſonis diuinis seu trinitate ⁊ magistrū petrū q̄ i ꝓio sen. di. i. dixerat q̄ quedā res sūma ē p̄ fi. ⁊ ſſ. ⁊ illa ñ ē genera nec genita nec ꝓcedēs. Dixit. n. in hac snīa fuisse hereticū. q̄ q̄ternitatē ñ trinitatem astruebat in deo. vꝫ. tres pſonas et illā cōem eēntiā q̄ quartā Sed sacrosanctū ꝓciliū vniuersale. determinauit opinionem seu sententiā ioachim hereticam ⁊ falsam. ⁊ verissimā cē snīam magistri petri. pdictam vꝫ. q̄ vna q̄dā sūma res ē. q̄ve aliter pater ⁊ fi. ⁊ ſſ. ineffabilis et incōprehēsibilis tres simꝫ pſone. ac sigillatim q̄libꝫ earūdē. et iō in deo trinitas ñ quatnitas. q̄ q̄libꝫ triū pſonarū. est illa res substātia seu eēntia. seu natura diuina q̄ sola ē vniuersoꝝ pncipiū. ꝓterq̄ aliud inueniri ñ p̄t ⁊ illa res ñ est genera nec genita nec ꝓcedēs. ꝫ ē pater q̄ generat. ⁊ filiꝰ q̄ gignit ⁊ spūssanc⁹ q̄ ꝓcedit. vt distinctio sit in pſonis vnitas in natura. Ad auctoritatē ꝫr inductā euāgelij. Rñdet. q̄ cū dicit xp̄s vt sint vnū in nobis sicut nos vnū sum⁹. ly sicut ñ dicit omnimodā similitudinē. s. fm equalitatē. ꝫ fm ꝓportiōez. Vta vt cū dr. sint vnū in nobis. intelligitur ibi vnio charitatis i gratia. et cū subdit. Sicut nos vnū sum⁹ ibi attenditur vnitas identitatis in natura. Quēadmodū ⁊ intelligit illō. estote vos pfecti sicut pater vester pfect⁹ ē matb. v. Nō. s. fm equalitatē ꝫ fm ꝓportionē. q. d. Estote pfecti pfectiōe gratie. sicut pat vester pfectus est pfectiōe nature. Hec oīa extra de sum. tri. ⁊ fi. c. dānam⁹. Ita ꝫ poptime dclarat be. tho. in exp̄itione p̄dicte decretalis dānamus dicēs. q̄ iste ioachim rudis fuit i subtilibꝫ fidei dogmatibꝫ. ⁊ in duobꝫ errabat circa hanc materiā. Primo q̄ dicens patrē ⁊ filiū. ⁊ ſſ. esse vnā substātiā. ponebat vnitatē eēntie triū pſonaꝝ ñ eē rē. ⁊ realē ⁊ simplicē ꝫ silitudinariā. s. p̄ cōsensū amoris sicut dicimur nos vnū eē cuꝫ deo p̄ amorē. Et sic incidit in errorē arrianoꝝ. lꝫ nō pinacit. Secdo errauit male intelligēdo verba magistri petri. q̄ in eo q̄ dixit petrus. q̄ q̄dā sūma res ē pat. ⁊ fi. ⁊ ſſ. credidit q̄ illā rē diceret eē aliquid aliud a tribꝰ pſonis diuinis q̄ quartū q̄ ille nō dixit. Vbi ꝓsiderādū ē q̄ nihil cōsuetum est aliqs. q̄. ñ distinguit ab eis. Vñ q̄ aial ñ distinguit ab bōie equo ⁊ bue. quoꝝ q̄libet ē aial. Nō ñ possum⁹ dicere. q̄ hō equus ⁊ bos sūt q̄tuoꝝ. ꝫ tria tm̄. q̄ q̄libꝫ eoꝝ ē aial. ita q̄libet triū pſonarū est illa res s. eēntia diuina vel natura. ñ p̄t dici. q̄ tres pſone ⁊ illa res sint q̄tuoꝝ. q̄ illa res ñ est aliq̄d a tribꝰ pſonis. ꝫ b. tho. Hec aūt vnitas ē necessaria ad gubernatiōem vniuersi. Entia. n. nolūt male disponi. ⁊ melius gubernet aliq̄s regnū vel multitudo q̄ vnū q̄ ꝓ plures fm pōm. Et gubernatio vniuersi sit optima. necessariū est dicere vnū eē gubernatorē eius. q̄ ꝓ rōnes ꝓbat pōs in vltimo verba pbisice. dicens. Omn⁹ est ergo princeps. Si. n. plures eēnt aut omnino essent in oībꝫ equales. aut nō. Si vero vnus alio maior in aliquo. minor ñ eēt de⁹ q̄ nō omnem pfectionem haberet. Si omnino equales et diuersi in essentia. tūc ꝟn⁹ superfluus esset. quia frustra fit p plura. q̄d pōt fieri p pauciora. Si essent vnū in substantia ⁊ natura. licꝫ plures in pſonis. sic sunt vnus deus gloriosus. Et sic necessariū est esse vnū deum ergo. ꝫr. Deus tuus vn⁹ est. ⁊ Bern. Si dici pot est vnissimus ē q̄ absq̄ oī cōpositiōe. q̄ in nl la creatura repit.

Notādū de zelo. §. VI.

qui est effectus amoris. ⁊ de quo dr in ps. Zelus domus tue comedit me. Primo eius diffinitionem. Secūdo eius ꝓductiōem. Tertio eius p signa manifestationē. Et q̄tum ad primū. zelus alit diff. nit a pōo. aliter a theologo. Pōus n. in. q. rhetoricoꝝ diffinit. q̄ zelus est tristicia d bono alterius ex eo q̄ nobis deest illud bonū. sic ergo est tristicia de bono alterius ex eo motiuo quod bonū alterius reputetur impeditiuū boni ꝓpr̄ij seu excellentie. ꝫ ter quod nō vellet tale bonū ꝓmo inesse. Talis enim tristicia pertinet ad inuidiam. Neq̄ enim zelās tristatur de bono alteri⁹ ꝓpt̄ hoc. q̄ ꝓpatitur primo de malo ꝓprio. Hoc enim ptinet ad misericordiā. Neq̄ ꝓpter hoc tristatur zelās de bono alterius. quia ille sit indignus illo bono quod facit nemesis. Sz est tristicia de bono alteri⁹. eo q̄ tale bonum deest nobis. ⁊ sic diffinit pōs zelus. Et circa bona spūalia ē laudabilis. s. cōtristari se habere defectū ipōz. Propter q̄d ait apl̄s. i. ad Cor. xiij. Emulamini quod idem videtur q̄ zelare caritmata meliora. i. ardenter desiderate excellentiora bona. Sed si zelus hmoi esset de temporalibus potest esse cū peccato. ⁊ sine peccato fm. b. Tho. secūda secūde. q. xxxvi. Et theologis vero zelus sic diffinit. zelus est quidam feruor mētis. quo quis debet incitari ad p̄ficiendū cuꝫ melioribꝫ Juxta illd apl̄i. ij. ad Corin. xi. Emuloꝝ vos. i. zelo dei emulatione. vel fm Aug. ⁊ Alcbuinū sup illud ps. zelus domꝰ tue ⁊c. zelus est feruor animi. quo mens abiecto humano timore. p defensiōe veritatis accēdit. Et subdit. zelus domꝰ tue comedit me. gl. interli. i. int⁹ commouit ⁊ quasi corrosit. vt impios eijcerē ⁊ piculo me exponerē

Capitulum. Secundum

cũ. s. flagello facto de funiculis. omnes eiecit de tẽplo ꝛc. Job. ij. Causaꝫ aũt seu ꝓducitur zelus ab amore intẽso. vt effectus eius. qꝫ oñdit auctoritate. rõne. distinctione. Auctoritate quidez vt beati dioni. dicẽtis. iiij. c. de diui. no. Dꝫ deus appellatur zelotes. Iurta illꝫ ero. xx. Ego sum deus zelotes, ꝓpter multũ amorẽ. quez habet ad existẽtia. ꝛ maxime ad ea in qꝫ posuit ꝛ impssit imaginem suã. sicut ad angelum ꝛ ad hoiem. Ratione vero idẽ ꝓbaꝫ sic. Quãto virtus aliq intensius tẽdit in aliqd. tãto fortius repellit oẽ cõtrariũ ꝛ repugnãs. Cũ ergo zelus ꝓueniat ex intensiõe amoris. viz ad zelũ ptinere videt qꝫ aliqs nõ patiaꝫ ꝓsortiũ vel amorẽ ꝓtrariũ in amato. ipm refutãs cẽztũ põt. Tertio ꝓbaꝫ idẽ inducitur. Nã dr qs zelare ꝓ deo ꝛ ꝓ aico. ꝛ ꝓ deo q, dem dicitur quis zelrae. qñ ea que sunt contra honorẽ vel volũtatẽ dei. repellere ẽm posse conaꝫ Sicut legitur de helia. iij. Re. xix. zelo zelat? sum ꝓ dño exercituũ. qꝛ dereliquerũt pactum tuum filij israel. ꝛ Nuñeri. xxv. de phinees dicit dñs. Auertit phinees irã meam a filijs israel. qꝛ zelo meo succẽsus. i. magno ardore honoris mei succensus motus est contra eos, s. virum israelitẽ ꝛ mulierẽ madianitẽ interficiens eos coeuntes simul. Pro amico autẽ zelare. qñ aliqua fiunt vel dicũtur cõtra bonũ amici bõ repellere studet Ubi tamen notãdum. qꝫ aliter se hz amicus zelãs amare beniuolentie et aliter se habet zelans amore cõcupiscẽtie. Nã in amore beniuolẽtie q principaliter queritur bonum amati. zelans stu det ꝛ conatur repellere omne quod cõtrariatur honori ꝛ bono amati. nõ ꝓpter se. id est ꝓpter vtilitatẽ ipius amãtis. sed propter bonum amici. ꝫ in amore cõcupiscẽtie est oppositũ. qꝛ. s. studet repellere omne illud qđ ꝓtrariatur ꝛ impedit fruitionẽ ꝛ plenã delectationẽ boni amati. inq̃tum est bonum suum non amare rei. ꝛ sic viri dicunt zelare pro vxoribus vel alijs mulieribus. Ubi etiam notandum qꝫ bonum quod quis amat e duplex. quia vel est perfectum. qꝫ integre potest simul a multis possideri. Et ex amore talis boni non causatur zelus inuidie vel indignationis. quia nullus inuidet alteri de cognitione veritatis vel visione lucis. que simul a multis cognosci ꝛ videri potest. Sed de excellentia huiusmodi cognitionis posset esse zelus quia ex hoc magis ab alijs honoraretur. Et hoc iam pertinet ad tẽporalia bona ꝛ imperfecta. Aliud bonum est imperfectum defectuosum ꝛ paruum. quia simul a multis possideri non potest, ꝛ ex amore talium quãdo inordinatus est. causatur zelus indignationis ꝛ hmõi. vt de diuitijs de honoribꝫ. de delectationibꝫ carnalibꝫ ꝛ hmõi. Est igit triplex zelus. s. ꝓ deo bonus, si tamẽ sit ẽm scientiam. i. rectã rõem. alias magis posset pertinere ad vindictam ꝛ iram. De quo apostolus. zelum quidez dei habent. sed non ẽm sciẽtiam. zelum hunc habuit vt dictum est helias. ꝛ de hoc ẽt ps Labescere me fecit zelus meus ꝛc. Filium zelũ fatuũ nõ ẽm sciẽtiã habuit saul. quando occidi fecit gabaonitas. nõ obstante iuramẽto facto eis a Josue. Sed propter hoc, iratus dñs misit famem sup terram diu, quousq̃ fuit satisfactum a dauid gabaonitis ꝛc. vide historiam. ij. Reg. penul. Pro amico circa honesta ꝛ rationabilia nõ inutilia. et respicientia laudẽ suoꝝ doctoꝝ vel maioꝝ. ꝛ aliorũ magistꝝ dei et veritatis. Qualem zelũ indiscretum habebãt corinthij. contendentes de suis baptistis. Quibꝫ aplꝰ ait. i. Corin. iij. Cũ inter nos fuerit zelus ꝛ cõtentio. nõne carnales estis. Talem zelũ habebant ꝛ discipuli. Jo. ex ira ipm egredientes xpm plus ipo honorari. vt patet in euangelio. Est terti? zelus carnalis ꝓ bono proprio. quo quis indignatur cõtra eos qui hñt vel querunt habere consortiũ in re amata ꝓ delectatione vel vtilitate mũdana ex eo qꝫ impedit pfectam ꝛ totam fruitionem seu delectationem rei amate ꝛ iste est plenus suspitionibꝫ et dr zelotypia. De quo dr Numeri. v. Si spũs zelotipie cõcitauerit virum cõtra vxorẽ. Sciendũ etiã qꝫ cũ zelus proprie nõ sit aliud q̃ intẽsus amor refutãs ꝓsortiũ in amato. zelus ipse non refutat nisi amorẽ cõtrariũ in amato quod. s. sit cõtra suum. non autẽ si sit directe ẽm suum. Sic verbi gratia. Uir non indignatur. si filius suus vxo. ẽ diligat. quia apprehendit hoc ipsum agere, inq̃tum vxor patris et dilecta ab eo. Sed si extraneus amaret vxorem illam indignaretur. quia cõ ciperet illum eam diligere propter propriam dilectionem. et sic contrariatur perfecte delectationi vel fruitioni. quam querit in sua vxore. Sic a simili deus diligit creaturam suam. ꝛ maxime angelum et hominem. Unde in eis non patiatur alienum amorem. qui scilicet non referatur ad gloriam suam. Unde quando homo refert amorem suum ad gloriam dei. amãs scilicet aliquam creaturam inquantum dei creatura. vel dei capax. vel bona. eadem dilectione diligit qua et deus. id est simili. Sed quando creatura rationalis querit gloriam in creatura. ponens ibi finem suum. et preponens amorem creature amori diuino. tunc suus amor contrariatur amori ꝛ honori diuino. Et amorem talem cõtrarium nõ patitur zelus diuin?. Uñ soli peccato indignatur deus ꝛ punit. vñ dicit Exo. xx. Ego deus zelotes visitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã ꝛ quartã generatiõem. ꝛ faciens miam in milia his qui diligut me ꝛ custodiunt precepta mea. In quibus verbis commendatur deus.

Primo a feruore dilectiõis. ibi. Dꝫ zelotes

Secũdo a rigore punitiõis. ibi. Uisitãs pec

cata patrum et cetera.

Tertio a dulcore compassionis vel premiatõ mis, ibi. Et faciens misericordiam.

Et incipiendo a tertio, dicit deus facere mĩaz in milia. i. in oẽs. Ponitur. n. finitũ p infinito. Juxta illõ ps. Verbi q mandauit in mille generationes. Facit aũt mĩam saluatricẽ. nõ simpliciter omnibꝫ. sed vt subditur. bis qui diligũt eũ. q dilectio manifestat obseruatiõem pceptoꝝ. Propterqd sequitur. et custodiũt pcepta mea. Sic ḡ notatur in deo. et iusticia cũ dr visitãs. i. puniens iniqtatẽ. ꝛc. Et mĩa cũ subditur. et faciẽs mĩam. ꝛc. ubi ofiditur q in terra misericordia precellit iusticiam. quãto plus cõprehendit p milia, ḡ p tertiã et quartam generationẽ. Quantum ad fm dr deũ visitare iniquitates. i. punire. Et hic medicus dicitur visitare infirmũ cũ eum curat p aspera remedia, intendens q̃tum in se ẽ sanationẽ eius. Ita deus dr visitare peccatores cũ flagellat, intendens p aduersa a peccatis emẽdare. Visitat aũt peccata patrũ in filios. q. punit aliqñ filios p peccatis parẽtuz. Quod intelligendũ ẽ de pena temporali. nõ de pena eternali. dq̃ pena eterna intelligitur illud ezech. xviij. Filius ñ portabit iniquitatẽ patris. Magis aũt punitur filij pro parentibus et econuerso et pro aliis cõsanguineis temporaliter ḡ extraneis. vel ꝓpter diffusionem. q. pena propinquorũ redũdat in alios ingꝫtũ filius. est quedam res pris vel propter imitationez q. exẽpla propinquoꝝ et domestici eorum magis mouẽt filios et alios propinquos quam extraneos qui non ita frequenter conuersantur cum illis. De hac tñ materia vide p. eni? in quarta parte in v. f. ti. q. ex bi declaratur quomõ vn? puniatur p alio vel nõ. Quod aũt subditur vsq̃z ad terciam et quartam generationez. Sm litteralem expositionem intelligitur vsq̃z. s. quo viuũt. Tantũ enim aliqñ homines consuetũt viuere vt tertiã et quartam generationẽ filiorum videant. et sic mutuo videre pñt. filij peccata patrum ad imitanduz. et pres penas filiorum ad volendum. Et hoc fm b. Tho. prima secunde q. lxxxvij. Secundum aũt expositionem moralẽ sic intelligit. Quattuor sunt generatiões seu progressus in pctõ. Prima est cogitatio peccati. Secunda delectatio in peccato citra consensuz. Tercia cõsensus peccati. Quarta opatõ peccati. Nõ visitat ergo deus. i. non punit pena eterna pctã prime et scõe generationis. ꝫ tertie et quarte id ẽ consensum in mortale vel opus magister sen. iu q. li. Quãtũ ad primũ notãdũ in diuisione ꝫ vltimo positũ ad quod declarationem. quia materia prolixior. Notandum q ad comprehendẽdum intensum feruorem amoris erga nos oportet considerare ea que facit multum zelotip? erga vxorẽ suam. Que omnia scriptura ostẽdit deum facere erga nos. vnde dicitur zelotes ero. xxxiij. Dominus zelotes nomẽ eius, et zacha. viij. ait. zelatus sum syon zelo magno. et indignatiõe magna zelat? sum bierlim. i. ecclesiã vel aiaz quã libz. Sic ḡ zelotipus vxor septẽ facit circa vxorem. videlicet q audit. respicit lõge se ire fingit subito venit alium habitum assumit. inquirit et nulli parcit. Sic ista deus facit anime quã diligit. Primo nãq zelotip? audit. si vxor videlicet loquatur cum suis pectꝰ. et quid dicat. ita et deus vñ sapiẽ. primo dicitur. Auris zeli audit omia. i auris dei zelãtis animas ex multo amore quez hẽt ad ad eas. audit. i. pcipit mẽte omnia verba cordis oris et operis. Et si inuenit aliquid cogitãtem loquẽtem operantem non directuz in eũ irascitur punens hic vel in futuro. Secũdo zelotipus respicit nutus et act? mulieris zelate p fenestras vel rimulas vel alios modos illi occultos sic deus facit. vñ Can. ij. dicitur. En iste stat post parietẽ nostrũ respiciẽs p fenestras, prospiciẽs per cancellos. Stare dicitur. quia immutabilis et impecabilis ẽ. Post parietẽ stat. q. s. in bõanitate assumpta diuinitas latuit. Sicut ille q̃ p parietẽ nõ videtur in ꝓpria pꝰona ꝫ p aliq̃ signa. Respicit p fenestras et p cãcellos. i. p creaturas nobiliores tanq̃ p fenestras, et inferiores tanq̃ p cancellos. per quos minus videtur de reipsa. i respicit q̃li affectu moueamur ad creaturas rationales vel irrõnales. Si vz ꝓpter eũ vel ꝓpter mũdũ, vñ zach. i. dr. zelat? sum bierlim. i. aiaz vl ecclesiã in syõ qd interpretatur speculatio. i. inconsideratiõe opm eius diligẽti. Tertio zelotip? lõge se ire fingit sic deus puer. viij. El bñt via longissima. s. xps vt fingat se nõ videre vel audire. cũ tñ ab hostio nõ recedat. Sm illõ Apoc. iij. Ego sto ad hostiũ et pulso. s. ad hostiũ voluntat? per qd ingreditur ad aiam xps. et pulso p increpatiõez et occultã inspiratiõem. Si q̃s audierit voce mea p predicatiõem et alios modos intelligẽdo et obediendo. et aperuerit ianuam impedimẽtũ gratie nõ pstando. Introibo ad illũ p gratiã iustificatẽ et cenabo cũ illo. et ipe mecũ in refectione spũali et postea, supnali. Qsi ḡ lõge recedit cũ finit malignũ in suis iniqtatibꝰ psperari. Sed ostendit ꝓpe esse cũ subito terribiliter flagellat Sapiẽ. v. Accipiet armaturã zelus illius. s. dei et armabit creaturã ad vltionẽ inimicorũ. Quarto zelotipus subito venit. q̃ vxor nõ credit. vñ aplus i Thessalon. v. Dies dñi sicut fur in nocte veniet Apoc. iij. Si nõ vigilaueris. venã ad te tãq̃ fur scilicet improuisus tibi Sophon. i. In igne zeli eius deuorabitur omnis terra id est omnis peccator amans inordinate terrena deuorabitur quia subito absorbebitur a penis inferni. quia noluit se pparare et vigilare ad aduentum eius p mortẽ. Quinto zelotipus aliũ habitũ assumit

Capitulum. Secundum

vt quasi cognoscatur alius ee. ⁊ sic mulier videa
tur ee magis libera ad malū pagēdū si vult. Sic
ds. cū sit sp̄s q̄i natali bītu īdur⁹ pfectissīa iusti
cia ⁊ pfectissīa mīa ⁊ benivolēcia. aliqñ vēm ex
teriorē apparentiā mutare habitū iusticie ⁊ hīe
habitū iniusticie cū vz. pmittit multos in ma
gnis scelerib⁹ plperari ⁊ p̄ longa tp̄a. ⁊ habituz
misericordie ⁊ benivolentie que maxime debēt bo
nis. mutare in habitū crudelitatis ⁊ inclemen
tie. dum pmittit sanctos multipliciter affligi. ac
si non curaret de eis. Ex q̄b⁹ casib⁹ ꝓtingentib⁹
anime. videtur quasi dari occasio cuiusdā liber
tatis ad malū. q. dē⁹ ñ sit punitor maloꝝ ⁊ ama
tor bonoꝝ. vt sic libere faciat malū. qz inde nullū
malū ei seq̄retur. ⁊ anima casta ꝓpter hoc nullo
modo dimittit fidelitatem debitam spōso chri
sto. nec adhereat diabolo. Et ex hoc deus magis di
ligit videns firmitatem eius ezech. xvi. Ponam
zelū meū in te dicit dñs loquēs de populo suo.

Sexto zelotypus inq̄rit a familia domus sue
vel a vicinis ⁊ amicis. de gestis ip̄ius vxoris. si
quid sciūt vel viderint ꝓcacitatis vel leuitatis.
Deus aūt vt inquirat de cōuersatiōe anime spō
se sue nō opꝰ. qui omnia novit anteq̄ fiāt. Sz
dr inq̄rere quia inquirentes facit eos videlicet
qui sunt in domo sua angelos sanctos. Ñ sin
gulis animab⁹ dat vnū in custodiā. ad obseruā
dum vitam eius. Juxta illud p̄s. Angelis suis
dē⁹ mandauit ⁊c. Et bi diligēter inquirūt qūo
se habeat anima. vel ad accusandū vl cōmēdādū
eam coā spōso. Sīlr p̄ophetas p̄sidēte ⁊ docto
res inq̄rit ⁊ inq̄rere facit mores animarū. vt vel
emēdentur. vel si pmāserint in sua malicia. de
mū ꝓtra eas testificentur. Qđ totū fit ex magno
zelo quē hz ad animas. vt dici possit illud esaie.
ix. Zelus dñi exercituū faciet hoc. Septimo
zelotipus non pcit adultero. vel vxori puer. vi.
zelus ⁊ furor viri nō pcit in die vindicte. nec ac
q̄escet cuiusq̄ p̄cib⁹ ⁊c. Et ꝑm litterā exponitur
sic. Zelus. i. amor vel exmēs viri erga vxorē ita vt
nō possit sustinere colloq̄um alterius cuiuscūq̄ ea. ti
mens amissionē delectationis pleno in ea. ⁊ fu
ror viri scilicet contra alterum. non pcet scilicz
a morte corporali adultero. etiam si lex non pu
niat in die vindicte id est quando comprehen
detur cum adultera nec acquiescet cuiusq̄ preci
bus quin ipsuz occidat. Spiritualiter potest ex
poni de christo. qui in iudicio reperiens animaz
adulterasse. nec penituisse non pcet nec flectetur
per precamina. vel munera. nec misericordia in
iudicio vniuersali vel particulari.

Alius effectus .§. VII

amoris ē lāguorē facere. Nam q̄ñ bonū amatū
amāti ē absens. tūc ex sui absentia. tristiciā cau
sat. q̄ tristicia ꝓ lāguorē significatur. Ūñ tulius
in. iij. de tusculanis q̄stionib⁹ dicit. q̄ maxime tri
sticia egritudinē nominat. ⁊ in ēsum deliderii
de cōsecutione amati. hec. b. Cho. i. se. q. xxviij. q
aūt tristicia de absentia dilecti lāguorē aie signi
ficet. ꝓz ꝓ illud qđ dr Can. q. Fulcite me floribus
stipate me malis. qz amore lāgueo. ⁊ subdit. Le
ua eius sub capite meo. ⁊ dextera illius amplexa
bitur me. Jn q̄b⁹ verbis sponsa ꝓ amore infirma
ta tria facit

Primo q̄rit remedia. ibi. Fulcite me floribus
Scđo oñdit morbū. ibi. Amore langueo
Tertio inuit seu agnoscit bñficiū. ibi. leua ei⁹ ⁊c
Quātū ad primū aīa q̄rit remediū. i b⁹ qđ dicit
Fulcite me floribus. stipate malis. Per hec enim
adiuuari ōnib⁹ sctoꝝ. q̄ b⁹ dicūtur flores arbo
rum. ⁊ muniri bonis op̄ib⁹ eoꝝ. ⁊ hoc est stipari
malis. i. pomis. Vel sic. Fulcite me floribus. i. con
solamini me exēplis bñ incipientiū. exēpla ipsa
mihi ꝓponēdo. Stipate me mal. robōrate. i. me
exēplis pfectoꝝ. ipa mihi nūtiādo. vel sic. Fulci
te me floribus. i. virtutibus interioribus. q̄ sunt ini
tia bonoꝝ op̄m. sicut flores principia fructuū. et
stipate me malis. i. nō solū verboꝝ foliis. ⁊ virtu
tū op̄ib⁹. vel sic. Fulcite me floribus. i. replete me
suffragiis sctoꝝ. canit ecclesia. Sctī tui florebūt
sicut liliū. ⁊ de virgie gliosa illō canit. Circūda
bāt eā flores rosarū. i. martires. Stipate me ma
lis. i. robōrate me p̄ncia diuinaꝝ ꝓsonaꝝ. Malū
ei. i. tale pomū ē rotūdū. Forma āt rotūda ñ bēt
p̄cipiū nec finē in ipa figura. ⁊ iō apte signat ꝓ
sonas diuinas. i. p̄tem ⁊ filiū. ⁊ sc̄. tanq̄ tria mala
seu poma. q̄ p̄cipiū nō hñt neq̄ finē. Solus. n.
deus ē q̄ ꝓt aīam replere. ⁊ sic stipare seu robora
re qđ a nullo moueat. Secūdo oñdit sponsa spō
so suo morbū cū ait qz amore lāgueo. Qđ intel
ligit ꝑm glo. infra. i. amore supne visionis defi
cio. Juxta illō p̄s. Defecit caro mea ⁊ cor meuz
deus cordis mei ⁊c. vel ꝑm glo. collat. Amore lā
gueo. i. defectū in amore tpalium sustineo. Quā
to. n. ad amorē xp̄i veri spōsi se spōsa accēdit. tan
to ad amorē tpaliū lāguescit. vt. s. ei vilescāt. Ju
xta illō apostoli. Omnia arbitrat⁹ sum vt sterco
ra vt xp̄m lucrifaciam. Sicut enim languēs nō
habet delectationem in cibis solitā. sed fastidiuz
⁊ abominationem. ita ꝓfectus christi amator
fastidit ista tpalia. ⁊ circa ea cum tedio occupat.
Tertio mō exponit sic Amore langueo. i. amore
eius penat carnis instineo. Quāto ei quis plus
amat sponsum. tanto plus carnem domat. vt. s.
satisfaciat offensis contra eū cōmissis. ⁊ plenius
spiritui possit ei vacare. Ac ēt vt ei magis cōfor
metur. qui passus est ꝓ nobis penas innūeras
Lāguet ergo anima in defectu peccati. i. dolz eo
q̄ dilectum offendit. Secundo in affectu bone
eo q̄ cōtum vellet ꝓ delicto pati. nō sufficit. Ter

tio in affectu dei. eo q̄ differt buitudo quā appetit. Tertio p̄cipaliter recognoscit bñficiū ibi leua eius ⁊c. Vbi bñficiū gratie in pfitī innuit cū dicit. leua eius ⁊c. Et bñficiū glorie in futur cū subdit. ⁊ dextera illius ⁊c. Per leuā. n. spōsi vita pñs designatur. ⁊ p dextrā vita eterna. q̄ p fectior est. sicut dextera pfectior est sinistra. p ca put aūt sponsi mens q̄ anime p̄cipatur. assumit. Sed leua sponsi dr eē sub capite sponse. qz vitā tempalem sub mente sua semp ponit. i. subrōne. vt ipam vitā dirigat fm naturā rōnis nec aliq̄d tpale ei p̄ponat. Dextera aūt spōsi amplexat spōsam. qz vitā eternam omnibz modis amplexari ꝓcupiscit. Et sicut q̄ amplexatur firmiter tenetur. ita ipam vitam supnā inamissibiliter conseq̄tur ⁊ spōso fruitur. Vel leua eius signat vitā actiuā. ⁊ dextera cōtemplatiuā. Sed actiuā opt semp tenere sub capite. i. exercere se in actiua. nō totaliter put occupatio trahit. sed fm regulam rōnis. Cōtemplatiua vero. qz optimā partem elegit que non auferetur. sed perficitur in alia vita. iō ipa fruendum nō restringendū. vel leua eius. i. iustitia seueritatz. quā spōsus aliq̄n ponit sub capite spōse. vt eā excitet a somno pigricie cū flagellis ⁊ minis. Dextera vero eis misericordie ⁊ benignitatz. qua animā ꝓuersaz mitta spe ⁊ fiducia cōfortat. Notādū etiā q̄ cuz bñficiū gratie insinuet. ibi. Leua ei⁹. ⁊c. Sicut leua aliquis utitur ꝓpter tria sic dñs gratia sua tripliciter aiam spōsam iuuat. Naz primo leua supponit lapso. vt erigat. ⁊ sic dr leua quasi leso valens. Sic deus leua gratie lapsos erigit ps. Cū ceciderit non collidet. qz dñs supponit manū suam. Secūdo leua supponit iusto actiuo. vt i labore sustētet. Et sic dr leua. quasi leuās vadētes ezech. iij. Abij amarus indignatiōe spūs mei. manus. n. dñi erat mecū cōfortās me. Tertio leua supponitur iusto deuoto ⁊ ꝓtēmplatiuo vt in cōtemplatione eternoz q̄escat. ⁊ sic dr leua quasi vacānbo leta esai. xlix. In vmbra manus sue ꝓtexit me. Cū aūt dicit dextera eius ⁊c. bñficiū glorie signat. vt dictū est. Nam sicut dextera spāliter tria facit. scz attrahit. stringit. ⁊ vnit. Sic spūaliter glia dextere dei. Primo. n. attrahit p cognitiōem. ps. dextera dñi fecit virtutē. dextera dñi exaltauit me. Secūdo stringit p fruitionē ps. Adhesit anima mea post te. ⁊ merito. qz me suscepit dextera tua. Tertio cōiūgit vel vnit p amorem. Amor. n. vnit deo fm aug. ⁊ iō dicit amplexabit me. i. cōiūget me eternaliter sponso.

Alius effectus. §. VIII.

amoris ē liq̄facere. ita dr Can. v. Anima mea liq̄facta ē vt dilect⁹ locut⁹ ē mihi. In q̄ verbo spūsanctus tāgit tria. q̄ multū sunt notāda videlicz

Primo subiectū culpe. ibi. Anima mea.

Secūdo effectū gratie. ibi. Liquefacta est

Tertio actū amicitie. ibi. vt dilectus me⁹ ⁊c.

Primo igit notat subiectū culpe cū dicit. Anima mea. i. voluntas. q̄ ē subiectū culpe vel grē amoris vel odij. Dis. n. aia vel est cōuersa ad deū p ātorē. ⁊ sic est liquefacta. vel est auersa a deo p odiuz ⁊ sic est obstinata. vel indurata. Dicere. v. Indurauerūt faciē suā supra petrā ⁊ reuerti noluerūt. Nā ꝓgelatio ⁊ liq̄factio durū ⁊ molle in se ⁊ in suis effectibz naturaliter opponūt. Sic spūalis liq̄factio cordis. ē ꝓdirio amori ꝓueniēs. Duritia vero cordis. ē dispositio repugnās amori. qđ ꝓbat ex tribz ꝓprietatibz duri vel mollis. vel liq di. Nā durū est qđ subsistit ꝓprie terminatiōi. resistit aliene incisioni. obstitit facillime susceptioni. ⁊ sic ois q̄ obdurati ⁊ obstinati est cordis. peccat bis tribus modis. Primū. n. durū est qđ subsistit ꝓprie terminatiōi. eo q̄ durū suis terminis cōtinet. Liq̄dū vero suis terminis nō cōtinet sed alienis. Sicut patet de aqua quenon continetur aq̄. ē terra vl aliq̄ re solida. Sicz q̄ ab amāte terminario illa. ē est duritia. vel cōgelatō cordis. qua infra suos terminos sine amore continebat. amoueat. Et insit debita dispositio. Sicz liq̄factio cordis. vt aia sit amoris merito vel rationabiliter susceptiua. Cuius rō est qz sicut res naturalis nō amittit vnā formā. nisi exclusis dispositionibz q̄bz forma illa in materia ꝓtinebatur. Sic in spūalibus. nisi exclusa cordis duritia voluti amori cōtraria. nō seq̄tur liquefactio cordis nec p cōsequens coz est susceptiuū amoris. Secundo durum resistit aliene incisioni. liquidum vero velocissime cedit. Sic spūaliter congelatio cordis seu duritia mentis impedit sicut contraria dispositō amatū ne subintret affectum amantis. et conungatur ei. Sed liquefactio importat quandam molliciem cordis ex qua amatuz vulnerat vel penetrat coz amantis. Tertio durū est quod obsistit facilli me receptioni. liquidum vero est econuerso. quia est faciliter receptiuum Sic spiritualiter. sicut duritia vel cōgelatio cordis est dispositio contraria impediēs ne coz ab amore diuidatur. ita ne amor a corde recipiatur Nam amatum ab amante nūq̄z recipitur. nisi prius amans a seipso separetur. in amatum tendens. et fm hoc dicitur amor extasim facere ⁊ fervere. quia quod fertur extra se ebullit ⁊ exalat. Hec beatus Tho. in. iij. senten. dist. xxvij. arti. i

His tribus modis peccat omnis qui est obdurati ⁊ obstinati cordis. Primo q̄ duz subsistit ꝓprie formationi vl terminationi. sic qui est mētis obstinate. presumit ⁊ ꝓmittit sibi peccati impunitatē ecclesiasti. v. peccauit ⁊ quid accidit mihi triste. Secūdo qui est obstinate mētis resistit ⁊ cōtemnit dei bonitatem. quia a dō lōganimiter ꝓpeccatur. Sed ꝑ hoc aplis ad Roman. ij. An

Capitulum Secũdum

diuitias bonitatẽ eius ꝓtẽnis. Tertio qui ẽ obsti/nate mentẽ. nõ recipit. hoc est nõ cognoscit dei be/nignitatẽ. Cõtra hoc dicit apls Ro. ibidem An ignoras qñ benignitas dei ad pnãm te adducit. Secõ tangit effectũ gre. ibi. Liquefacta est. q. d. Postq̃ dilectus locutus ẽ mihi interna locutiõe anima mea liquefacta ẽ. quia dñs ꝑ spũm su/um anime se desideranti infundit. oẽm duritiam cordis mor excludit ꝛ dissoluit Liquescit g̃ aia ad verbũ dilecti tempaliter sez in liquore aque. in molliciẽ cere. in odore spei aromatice. Pro li/quescit aia in liquore aque ps. Emittet verbum suũ sez inspiratõis ꝛ cõminatõis. ꝛ liq̃faciet ea. s. corda arida. ꝛ fluẽt aque ꝓpunctõis. Et ꝑ hoc sol uit glacies cordis. Secõ liq̃scit aia in molliciẽ ce re. ꝛ hoc igne dilectõis ps. Cõculcauit cor meũ in me nã. Et itez factũ est cor meũ tanq̃ cera li/quescẽs in medio ventris mei. dicit enĩ tanq̃ cera liquescẽs. ꝛ merito. vt in ea scribat spõsi doctrina pingat vite forma ꝛ sigillet filiudo dei gra. Nam in cera scribim⁹. in cera pingim⁹. cera sigillam⁹. Tertio liq̃scit aia in odore vel ad odorẽ spei aro/matice. Que quidẽ ẽ pulchra in orto. odorifera in mortario. saporosa in electuario. Sic deuota liq̃factio. i. cordis dilectio. est pulchra in orto reli gionis. odorifera in mortacio tribulatõis. sapida ꝛ delectabilissima in electuario. i. in pmio etne glo rificatõis. Et quia aia ad verbũ dilecti sic liq̃scit. ideo crescit. currit. clarescit. Crescit in virtute. Cur rit in charitate. Clarescit in veritate. Vel crescit q̃ ad meritũ. currit q̃ ad terminũ. s. deus. clarescit quo ad pmiuz. Tertio tangit actus amicitie. ibi. vt dilectus ẽ locut⁹. nã si ꝓpriũ est amicoz ad in/uicẽ loq̃ maxime dei. ideo dixit vt dilectus locut⁹ est loquit. n. dns sue spõse tribꝰ modis pmo cũ bo/nã inspiratõez ei imittit Osee. ij. loqr ad cor eius vel quũ suã volũtatem ei intimat vt dic glo. ibidẽ Secõ cũ maculas suas ꝓius ꝓmissas ei oñdit ꝛ hoc vt erubescat timeat ꝛ ab eis recedat iob. xxvi. loquit vt reuertat ab iniqtate. Tertio cũ dona ꝛ gras quas ei ꝓtulit ad memoriã reducit. Et hoc vt hoc ꝓgnoscat ꝛ amorẽ attendat ꝛ irremissibilit teneat ꝛ custodiat. Isa. xl. loquimĩ ad cor hierlim ꝛ aduocate eã ꝛc. Dilect⁹ me⁹ dc. q. j. ꝯ. x. ꝛ sequẽ.

Alius effectus .ꝯ.ix

amoris est vulnerare. Ratio huius est. quia ꝓprie tas acuti est diuidendo penetrare. i. ad intima rei puenire. Sed. b. dionysi. vij. c. cele. ierarch. dicit amorẽ esse acutũ. intime. intente actiue ꝛ reducti ue. Primo dicit q̃ amor est acut⁹ eo q̃ sicut acu/tũ diuidit vnã partẽ a b altera. sic amor amantem diuidit a se ipo. i. a b affectu ꝓprio ꝛ pugit amato Unde dicit idem dionysius. iiij. c. de diui. no. q̃ amor nõ sinit esse sui ipius. sed amatoz. Secõ subdit q̃ amor est ácut⁹ intẽte. quo ad intellectũ quia amans oblitus sui. ꝑ amorem trahitur ad intendendũ amato sez deo ꝛ proximo. Tertio di/cit q̃ amor est acutus intime. quo ad effectũ. quia amori nõ sufficit qualiscunq̃ ꝯiunctio sed querit ꝛ facit sub intrare amatũ. ꝛ penetrare amatum et vnire se sibi ita q̃ et si posset cũ amato vellet fieri vnũ Quarto dic̃ q̃ amor est acut⁹ actiue ꝛ redu/triue licut ignis. qui suam similitudinez in alijs causat. excludendo vnam formam ꝛ inducendo ꝓpriam Sic amor dei formã facit. hec hea. diony. vbi supra. ꝛ Albertus ibidem ꝛ. b. tho. ij. sen. dis. xxvij. Quod. b. tho. confortat ibidez auctoritate sacre scripture Canti. iiij. Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuoz. In quibus verbis tangũ tur tres effectus quos amor ꝛ precipue charitaz habet producere. habet enĩz diuidere vnire decer nere vel eligere. primo habet amor charitatis di/uidere vnde dicit Vulnerasti. Magna enim est ꝛ violenta vis charitatis ipm affectũ dei attingẽs ꝛ penetrãs. ꝛ velut de sagitta iecur eius vbi ẽ cor ꝛ perꝯsequens sedes amoris trãsfigens. vt dicit in ꝓuerbijs Vulnerasti igit triplici vulnere. s. amo ris. cõpassiõis. ꝛ passionis. Primo vulnere amo ris in incarnatiõe. Unde glo. ꝓ amore tuo carnẽ suscepi. Secõ vulnerasti vulnere ꝯpassionis in ꝓgressu huius vite Luc. xix. Videns ciuitatẽ fle/uit sup illam. Tertio vulnerasti vulnere passiõis in cruce Isa. liij. Vulneratus est ꝓpter iniquita tes nostras. Et cõo amor ꝛ precipue charitatis ha bet vnire. ꝛ ideo subdit. Cor meum. Nam amor amati penetrat affectũ amantis. vnde dr cor meũ Ex quo sequit q̃ vulnus nõ est sine sensu. quia etiã cor penetrat bonũ vulnus. de quo tanta vir/tus egredit. Tetigit mulier fimbriã vestimẽti ei⁹ ꝛ virtutẽ de se ꝑsentit exire. quanto magis si cor eius nõ leuiter tangit sed vulnerat. Respexit pe/trũ. ꝛ cor eius percussit ꝛ ꝯpunxit ad pniam. Vul nerati cordis lachrymẽ ꝑbent signa. Tertio amor charitatis habz discernere ꝛ eligere. sed amor mũ di nõ. quia cecus Unde dicit in vno oculoz tuoz Quod verbũ quattuor modis exponit. Primo sic. Vulnerasti cor meũ amore in vno nõ in plu/ribꝰ. quia martha solicita est et turbat erga pluri ma. Sed vno vnũ est necessarium Luce. x. et in ps. Unã petij a dño ꝛc. Secõ sic. Si vni adherere ẽ necessariũ. quo magis inhereret ẽ oculo. certe nul lo. ergo in vno oculoz. Nam vbi amor ibi ocu/lus. ꝛ econuerso. Cui⁹ rõ est quia põt videre ꝛ vi deri. ꝛ ideo index solet esse amoris. Tertio sic. In vno oculoz dicit se vulneratũ. ꝛ nõ in pluribꝰ. ad oñendũ q̃ duplex est oculus sez affectus ꝛ intel lectus. Oculus affect⁹ vulnerat desideriis ꝛ su/spirijs. Intellectus vero nõ quia ꝯsistit in pura speculatõe. Quarto mõ exponit sic. Nã intentio assimilat oculo. g̃ sicut duplex ẽ oculus. ita ẽ du/plex intẽtio. Una q̃ intendit honori di. ꝛ iste ocu/

lus scz recte intentõis vulnerat. qz rectissime in deũ tendit. Alia intẽtio ẽ q̃ obligue tendit in deũ Cui⁹ figuram habem⁹ in geneli. vbi dr qd rachel erat venusta facie ⁊ decora aspectu. Lia vero lippis erat oculis et cetera.

Alius effectus .§.x.

amoris est inebriare p totũ. quod dupl̃r ꝓbo. scz similitudine ⁊ auctoritate. Primo ꝓbo hoc rõne vel similitudine qz sicut ebrius caloꝛi vini sui ⁊ alioꝛuz obliuiscit oĩum ita amans ex amoꝛe amati sic in amatũ tendit. q̃ sui ipius ⁊ omniũ rez p̃ter illũ quẽ amat obliuiscat. Scõ hoc idẽ ꝓbo auctoꝛitate can. v. Comedite amici mei. ⁊ inebriamĩ charissimi Que q̃dẽ ꝛba p̃nt esse verba xp̃i ad discipulos in cena vel dei ad suos speciales amicos. In quibꝰ ꝛbis tantgunt̃ tria scz delectabilis refectio incõparabilis ⁊ singularis dilectio. mentalis trãsformatio. Primo tangit delectabilis refectio. ibi Comedite Sed forte queres quid? Actus eĩ nõ est sine obiecto, sic nec cõmestio sine cõmestibili quid ergo comedemus? Rñdet ibidẽ sup̃ immediate. Comedi fauum cũ melle meo. bibi vinum meũ cũ lacte meo. In quibꝰ ꝛbis vide tria. Primo modum quo assumit̃. qz comedi glo. i. mihi in coꝛpaui. Nã p modũ manducationis sumitur coꝛpus christi. Scõo vide bonũ quod ꝓcipitur. quia fauũ ⁊ vinũ. Fauũ scz veritatis ꝓuerbi. xxv. Mel inuenisti comede q̃ sufficit tibi, ne forte saciatus euomas illud. Vinũ redemptõis scz sanguinẽ xp̃i math. xxvi. Bibite ex hoc oĩnes. Tertio vide nexum quo coniungitur. quia fauũ cũ melle ⁊ vinum cum lacte. Dicit ergo. Comedite fauuz cũ melle. Nã fauũ est quoddã cõpositũ ex cera et melle. ⁊ ꝓter sui excellentiam aureis lr̃is scribebat Est eĩm fauũ cera continens mel. i. caro continẽs veritatem. vel caro cõtinens deum. Aut fau⁹ est mel in cera. i. ds in carne. vel diuinitas in humanitate. vnde ⁊ canti. iiij. Vel, ⁊ lac sub lingua eius Benedicit sub lingua. eo q̃ postq̃z sacerdos sua lingua sup hostiam ꝛba cõsecratõis finiuit. ibi est mel diuinitatis. ⁊ lac hũanitaz. Hoc mel gustauit ionatas qñ cũ sũmitate virge gustauit d̃ melle. ⁊ exhilarati sũt oculi eius vt dicit̃. i. reg. xiiij. Scõo addit. bibi vinũ meũ cũ lacte meo. Illud vinum fuit sanguis nostre redemptõnis qui fluxit de latere xp̃i. quod quidem vinuz infirmis esset salubꝛius vel vtilius ad bibendum aqua fuit admixtũ. puer. ix. Bibite vinũ quod miscui vobis. Hoc vinum recusat bibere. qui contradicit passioni eius. Bene igitur vtriusq̃z nemus scz fauũ ⁊ mel is. vini ⁊ lactis est necessarius. Ubi nota q̃ quidam comedunt fauũ sine melle, sicut occultꝰ hereticꝰ qui comedunt corpus xp̃i, sed nõ credũt ex eo ꝓuenire ad eternam salutem. Quidam comedunt cum melle non suo. sicut xp̃iani existentes in peccato mortali. qui credũt ĩ eo esse salutez ei est quidẽ. sed ñ eoz. Quidã alij comedunt fauũ cum melle suo. sicut boni xp̃iani qui sumunt ⁊ sua sãlutẽ in eo cõstituũt. Et vide q̃ dicit fauũ sed non meũ. Comedi inquit fauũ & nõ meũ ⁊c. Sed mei dic̃ meũ. Comedi fauũ cũ melle meo. quia coꝛpus xp̃ ẽ salus vnde ꝓuenit nr̃a salus.

Scõo principaliter tangit̃ singularis dilectõ cuz subditur in principali auctoꝛitate, amici mei charissimi Vaz suos amicos vocat. p̃cipue ꝓter tres rationes. Prima est ꝓter voluntatũ ⁊ affectuum vnitatẽ quia vera amicitia est idẽ velle et idem nolle. vt dicit tulius. Scõa ratio est ꝓter preceptoꝛ adimpletionẽ ioh. xv. Vos amici mei estis si feceritis ⁊c. Tertia est ꝓter amoꝛis continuationem puer. xvij. Omni tempe diligit. qui amicus est. Vocat aũt eos nõ solum amicos sed charissimos. Unde dicit amici charissimi. i. charitate plenissimi. Ubi nota q̃ inter electos quos amicos appellat. tripler est differentia. Quidam eĩm sunt sunt onere carnis grauati. qui adhuc gemunt ⁊ hi habent̃ chari p̃ charitatem quam hñt Quidã alij sunt qui carnis pondere sũt soluti q̃ sunt in celo. ⁊ hi sunt carioꝛes, eo q̃ ꝓmptioꝛes et expeditioꝛes facti sunt amandi. Quidã vo sunt in celo vtraq̃z stola vestiti. Et hi sunt carissimi eo q̃ amoꝛe diuino fruunt̃ ⁊ alacrioꝛes. quanto de ꝓprio nihil residuum est. qõ eos aliq̃liter soliciter vel retardet. Vl dicas. q̃ apli ⁊ alij electi sũt chari. charioꝛes ⁊ charissimi. Sunt eĩm chari inquãtuz creatura dei. Charioꝛes quia gr̃a informati. Charissimi quia gl̃a coꝛonati. epbeo. Estote imitatoꝛes dei sicut filij charissimi. Tertio p̃cipaliter tangit̃ mentalis trãsformatio cuz subiungit̃. ⁊ inebriamini scz diuino amoꝛe. Ex quibꝰ ꝛbis datur intelligi. q̃ comedere. i. p fidẽ xp̃o in coꝛpore est bonũ. Bibere. i. xp̃o delectari ẽmelius. Sz inebriari. i. sui obliuisci est optimũ. Ubi sciendũ q̃ comedentiũ hoc ineffabile sacramentũ coꝛpis ⁊ sanguinis redẽptoꝛis nostri ielu xp̃i est diffiretia tripler. Quidã eĩm comedũt ⁊ nõ bibũt sicut illi qui nõ sunt amici. Quidã comodũt ⁊ bibũt sed nõ inebriant̃ sicut illi q̃ sunt amici nõ tñ charissimi. Quidã vo comedũt. bibũt ⁊ inebriantur vt illi qui sunt charissimi. i. pfecti. Nõ probo de oĩbus p exẽplũ. Ꝓio. n. dico q̃ sunt quidã q̃ comedũt ⁊ nõ bibũt. vt illi qui ñ sunt amici. vt ver bi gr̃a. Quidã sũt qui in sancta eccl̃a diuina p̃cepta ⁊ iustoꝛ exẽpla audiũt ⁊ addiscũt. nec tñ ꝓpt hoc vitã suã coꝛrigũt. Scõo quidã alij sũt qui comedũt ⁊ bibũt, sed ñ inebriant̃. sicut amici dei ñ tñ charissimi ⁊ pfecti sicut sunt illi qui ĩ sancta ecclesia p̃cepta diuina audiũt ⁊ celestia pluscz terrena amare discũt ⁊ volũt ⁊ ꝓdesirio celestium

Capitulum Tertium

multa pauperibꝫ tribuũt.a prauis opibꝫ se custo diunt.nulla alicui violenter rapiũt.ꝓdicationem libenter audiũt.in fide ⁊ in opibus bonis ꝓficiũt ⁊ tamẽ vxores ⁊ filios hñt.pignora nutriunt.res suas diligũt.cꝫuis his oĩbus xp̃m ꝓponant. hi ꝓfecto comedũt.⁊ amici sũt.qñ viuũt sine crimĩe Sed adhuc est ãplius scz bibere ⁊ inebriari, ⁊ iõ tertio sũt aliqui alq̃ qui tãta auiditate diuinam scripturã audiũt, vel legũt.vt primus cũctis terre nis opibus abdicatis,sola celestia ambiũt.parẽ tes vxores. filios.⁊ domos ⁊ oĩa trãsitoria abiici unt.⁊ solũmodo xp̃m sequũt.vel seq ⁊ amplecti cõcupiscũt.eius desiderio se affligũt.ieiunijs affi ciũt lachrymis exercẽt meditatõibꝰ diuinis. So la q̃ sunt eterna cogitãt.ꝓtemplatõibꝰ vacant.ad hoc vacãtes,vt ea q̃ retro sũt obliuiscentes.in an teriora magꝫ ac magꝫ se extendãt. Et isti q̃d aliꝰ agũt nisi q̃ bibentes inebriant.dũ oĩm terrenoꝝ ꝓsideriũ obliuiscunt. Iccirco a spõso celesti nõ tñ amici.sẽ et carissimi vocari merent. Iñ g̃ dicit inebriami.glo.i.torporẽ mentis excutite.⁊ ad amo rem eternoꝝ accẽsi tales penas ñ sentieris sicut ebrius q̃ obliuiscit oĩm talium,vñ in ps. Inebriabuntur ab vbertate domus tue.

Illius effectus .§.xi.

amoris ẽ inhesio. Pro cuius declaratõe dicit.be. tho.ꝑma ke.q.xxviij.arti.ij.q̃ iste effectus mutue inhesionis ꝓt intelligi.⁊ quãtũ ad vim apprehẽsi uã.⁊ quãtũ ad vim appetitiuã. Iã quãtũ ad viz apprehẽsiuã. Amatũ dr esse in amãte.incꝫtũ ama tũ imorat in apprehẽsione amãtis. ꝓm illõ phi.i. Eo q̃ habeã vos in corde. Amãs vo dr esse in ama to ꝓm apprehẽsionẽ.incꝫtũ amãs nõ est ꝓtentus superficiali apprehẽsione amati.sed nitit singula que ad amatũ ptinent intrinsecus disquirere,⁊ ad in teriora eius ingredit. Sicut de spũsancto qui est amoꝝ.i.ad Coꝝ.ij.q̃ scrutat etiã ꝓfunda dei. Scz cꝫtũ ad vim appetitiuã amatũ dicit esse in amã te.put est q̃ quandã q̃ placentiã in eius affectu vt vel delectet in eo aut in bonis eius apud pñtiam vel in absentiam ꝓ deliderio tendat in ipm amatũ ꝓ amorẽ ꝓcupiscentie, nõ q̃dem et aliq̃ extrin seca cã,sicut cũ aliqs desiderat aliquid ꝓpter alte rũ.vel cũ aliquis vult bonũ alteri ꝓpter aliq̃d ali ud.sed ꝓpter ꝙplacentiã amati interiꝰ radicatã, vñ ⁊ amoꝝ intimꝰ.⁊ dicunt viscera charitatis. Ecõ uerso aũt amãs ẽ in amato,aliter q̃dẽ ꝓ amorem cõcupiscentie.aliter ꝓ amorẽ amicitie. Amoꝝ nã cꝫ ꝓcupiscentie nõ requiescit in q̃cũcꝫ extrinseca aut superficiali adeptõe vel fruitõe amati,sed querit amatũ ꝑfecte hre q̃i ad intimã illius preuemẽs. In amore vero amicitie amãs ẽ in amato incꝫtũ reputat bona vel mala amici sicut sua,⁊ voluntatẽ amici sicut suã,vt q̃si ipe in suo amico videat bona vel mala pati ⁊ affici. Et ꝓpter hoc ꝓprium amicoꝝ est eadẽ velle.⁊ eodez tristari ⁊ gaudere. ꝓm pbm in. ix.ethi.⁊ in.ij.rhet.vt sic incꝫtũ que sunt amici estimat sua amãs videat esse in amato quasi idẽ factus amato Incꝫtũ aũt econuerso vult ⁊ agit ꝓpter amicũ sicut ꝓpter seipm quasi re putans amicũ idẽ sibi, sic amatũ est in amante. Potest aũt ⁊ tertio modo mutua inhesio intelligi in amore amicitie.scõm viam reamatõis.in quantũ mutuo se amant amici.⁊ sibiinuicem bona volunt ⁊ opantur. Quatẽ amoꝝ causet mutuam inhesionem dicitur. cantı.ij. Dilectus meus mihi ⁊ ego illi. Quod verbum ser modis exponitur. Primo sic vox est sponse.sponsi imperio parituram.⁊ promittentis ⁊ dicentis. Dilectus meus mihi.scz precepit vt surgerem ⁊ venirẽ ⁊ faciẽ meam ei oñdam. Et ego illi scz integerrime ⁊ devotissime obediam, quia ipe diligit me ⁊ ego illum.⁊ ideo vna prorsus debet esse voluntas sui ꝓcipientis ⁊ mei obedientis. Scõo modo exponit sic. Dilectus meus mihi intendit.quia solicitus mihi.⁊ ego illi scz intendo solicita seruire sibi,q, dominino mirãda est sponsi mei dignatõ quia intendit mihi. Sed minus laudãda miseratio quia efficit vt ego intendaz illi. Tertio modo exponit sic. Dilectus meus mihi scz ꝓgruit. quia si puritas.si speciositas.si generositas. si fidelitas. si qõ precipuũ est charitas mutua in alterutꝝ attendat oĩno ꝓgruit mihi sponsus.⁊ ego illi. Sed oĩa hec hz ipe ꝓ naturã.ego ꝓ gram. Quarto mõ exponitur sit. Dilectus meus mihi.est oĩm laboꝝ doloꝝ fatigationũ precium siue premiũ.ꝓm q̃ ipe dixit Abrahe genẽ.xv. Ego merces tua magna nimis ⁊ ego illi scz sum oĩm laboꝝ doloꝝ fatigationum merces ⁊ premiũ. Omnia enim ꝓpter me habẽdũ fecit ⁊ sustinuit omẽs labores immo seipm ꝓpter me habendũ dedit. Unde apls.i.ad coꝝ.vi. Emptiestis precio magno ⁊c. Quinto modo exponit sic. Dilectus meus mihi.i.ad meã vilitatẽ bibit calicem passionis. Cũ tota eius vita ⁊ tota mors eius fuit mihi.i.ꝓpter me.⁊ ego illi.i.ad gl̃am ei⁹ ⁊ honorem bibã ⁊ dicã. Quid retribuam dño ꝓ omnibꝰ que retribuit mihi.calicẽ. ⁊c. Sexto modo exponit sic. Dilectus meus mihi.est totuz q̃ amo.quod cupio.quod quero. Quid eniz venit querere in terris nisi ouem que perierat. ⁊ dragmam quam perdiderat.⁊ ego illi scz sum totum quod amat.quod cupit.quod querit.

De scda passione.s.odij. Capitulũ tertium

Odium quod est

amori ꝓtrariũ ꝓut est naturale sic importat quandã dissonãtiam naturalẽ. ad id q̃ est repugnãs ⁊ corruptiuũ nature.⁊ sicẽ in oĩbꝰ rebꝰ.sicut amoꝝ naturalis.qui ĩportat ꝙsonantiã coactionẽ ad id q̃ cõuenit rei. Scz ꝓut est passio. sic odiũ est quedã

dissonãtia appetitus ad id qđ a ꝓhibẽdiꝫ vt nocivũ ⁊ repugnãs. Q; aũt est repugnãs rei hz rõem mali ⁊ sic odiũ ẽ đ malis. Causaꝫ ãt odiũ est amore. Nil eñ odiꝫ nisi ꝓ hoc ꝙ gꝛiaꝫ etiã ꝓuenienti qđ amaꝫ. Dicit aũt aliquis odire sciꝑm in quã tũ vult sibi aliqđ bonũ. quod ei est simplicit malũ et nocivũ vt peccatũ. ⁊ qz vult illud qđ est ꝓtriũ rõni, ⁊ si placitũ sensualitati. Veritas ꝛiuniuẽsali odio haberi nõ ꝑt. importat eñ cõsonantiã q cõis est oĩbus rebus. Sed in ꝑticulari põt aliq veritas odio haberi. quia scz repugnat bono amoto. vt cũ quis nõ vellet aliqđ vꝛ esse quod est vel nõ vellet scire aliquod opus esse peccatũ. vt liberius peccaret. vl cũ quis vult latere in peccato odit ꝙ cognoscaꝫ veritas peccati. hec tho. ꝑma scđe. q. xxix. Tripler est genus odij scz dñi dei. viri iusti. ⁊ hominis peruersi. ad Ro. xij. Odientes malũ adhærentes bono matthei xxiij. Sic faciet ꝑ pater meus celestis. Si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris scz odium. ita scz vt nõ habeatis in corda ex iniurijs receptis.

Odit deus sed sine sui mutatione.

Odit iustus sed cum discretione.

Odit impius sed cum malignatione.

Quãtũ ad ꝓmũ .ꝑ.i.

dixit Achior holoferni. vt habet Iudith. v. Deꝰ illoꝝ scz israhelitaꝝ. qui soli colebãt vꝛ deũ odit iniquitatẽ. Iacob dilexi. esau odio habui. Iacob qui interꝑtaꝫ supplantator. signat bonos supplãtantes. i. dñantes ⁊ vincentes demones ⁊ vicia. Esau interpretaꝫ frustra vel rubeus. ⁊ signat peccatores rubeos peccatis. qui frustranꝫ fine vltimo. Odit aũt deus. nõ ꝑm passionẽ que ẽ cũ trãsmutatione corꝑalis sicut adiuunt aĩalia. quia ds incorporeus ẽ. Nec etiã odit cũ mutatõe affectus et volũtatis sicut odit angelus ⁊ hõ qui variantꝫ in affectibꝫ ⁊ motibꝫ voluntatis. Deus aũt ĩmutabilis ⁊ vnici volũtatis actũ habet. que nõ differt a sua volũtate ⁊ eẽntia. Est ergo odiũ dei ad creaturã ipa subtractio gꝛe. vel nõ ꝓferre eam ⁊ punitõ peccati. Et qz oĩs creatura inquãtũ creatura bõa est. qz a deo facta. ideo bene dicit. Sa. pi. xi. Diligis omnia que sunt. ⁊ nihil odisti eoꝝ que fecisti. Diligit vtiq; omnia ad eẽ naturale. Nec odit seu punit peccatoꝛẽ inquantum creaturam sed inq̃tum peccatorem. i. rõne mali. quod ipe deus non facit. Quãuis aũt odiat omnẽ iniquitatẽ. precipue dicit Salomon se odire. ⁊ ꝑmaxime septimum quod addit. Dicit enĩ ꝓuerbi. vi. Sex sũt que odit dñs. ⁊ septimũ detestatur anima eius. Oculos sublimes. i. superbos ⁊ arrogantes. Linguã mendacẽ. que scz est habituata in mendacijs dicendis. Manus effundentes sanguinẽ innocium. i. crudeles ⁊ homicidas. Coꝛ machinãs cogitatões pessimas. vt facientes ꝙiuratões ⁊ ꝓdicones tractantes. Pedes veloces ad currendum in malum. i. qui precipitanꝫ ⁊ sine ꝙsideratione festinant ad mala. Proferentẽ mendacia. vt oñdat differentiã a scđo. vbi dictũ est. linguaz mendacẽ quasi declarans ⁊ magis determinans quod dixerat subdit. Testem fallacẽ. i. mendaciũ in iudicio ⁊ quia ꝓdicatores dicunꝫ testes dei. ideo si sint fallaces vt scz non dicant vera vel ad debitum finem sed ꝓter lucrũ vel honorẽ ꝓprium aut nõ bene viuant. facientes quod docent. hos odit deus. Septimũ est qui seminat inter fratres discordias. Quia ergo ista odit deus. ab his debet quilibet cauere. ne odio habeaꝫ a deo.

Quãtũ ad secũdũ .ꝑ.ii

dr Amos. v. Odite malũ ⁊ diligite bonũ. Odiũ aũt hñt iusti ad tria mala scz offense dñi. status. collecte praue societatis. ⁊ nociue ꝓpinquitatis. Hñt primo odio oẽm iniq̃tatẽ. inq̃tũ est offensa dei. ⁊ ꝓtra rõem. sine sit in se sive in alijs. Juxta illud ps. xxiij. Omnẽ viã inquã. i. actum iniquitatis odio habui. Unde ⁊ mgr sen. in. iiij. di. iiij. dicit ꝙ penitere est peccata odire scz ꝓmissa ꝛc. Discernũt tũ iusti naturã a culpa in odio suo. Nam ita odiũt culpã in se ⁊ in primis. ꝙ diligũt naturaz ⁊ merito. quia creatura inq̃tũ creatura a deo est ⁊ boua. ⁊ ideo diligẽda ⁊ amãda. Et quia eusdẽ rõnis est velle alicui bonũ ⁊ appetere illi aliquod malũ. qđ ꝓcederet in bonũ eius. Sicut desiderare abscisionẽ manus. vt seruaret vita hõis. ideo recte iusti aprant aliq̃ mala ⁊ palia peccatoribꝫ. vt emendẽt de iniq̃tatibꝫ suis. Et signũ huius. scz ꝙ diligãt naturã. ⁊ odiant culpã est. quia cũ videãt indigentiã nature. subueniũt illis quoꝝ vitia oditant. ⁊ hoc est qđ ait aug. Sic diligendi sũt hoies vt eoꝝ nõ diligant errores. quia aliud est odisse quod fecerũt scz peccatũ ⁊ aliud est odiose ꝙ facti sunt. i. naturã qđ vtiq; nõ licet. Et di. lxxxvi. dicit leo papa. Odio habeanꝫ peccata nõ hoies. corrigant tumidi. toleranꝫ infirmi. ⁊ quod castigare seuerius. necesse est. nõ seuientes animo. plectant sed medẽtis. hec ille. Odit iustis prauã societatẽ et eo ꝙ multũ põt nocere. Juxta illud ps. Odiui ecclam malignantiũ. Et ꝑcipue societas hereticoꝝ odiẽda ẽ ⁊ vitanda. quia vt dicit aplꝰ. Sermo eoꝝ vt cancer serpit. sed ⁊ iustus iesus syrach dicit Eccĩ. xxv. Tres spẽs odiuit aĩa mea. pauperem superbũ. diuitem mendacẽ. ⁊ senẽ fatuũ ⁊ insensatũ. Pauꝑ superbus est. qui rebꝰ talibus indigens. ita se habet in exteriori apparatu. ac si diues esset. Vel qui vacuus scia ⁊ intellectu. ponit se ad ardua ⁊ subtilia. Vel q̃ vacuus scia ⁊ in virtutibꝰ putus. magna de se extimat. Diues magis detestabilis in mendacio quia nõ habet occasionẽ mẽtiendi scz necessitate. Vel diues in virtutibus et scientia. cuius mendacium multũ no

Capitulum Quartum

cet. Benem fatuuz in locutõibꝫ vanis et lasciuis Insensatus quo ad cognitionẽ spũalium. Odit iustus nociuam ꝓpinquitatem. Propinqui essũ homis ꝯmuniter non querunt nisi terena de eis honores ⁊ diuitias ⁊ hmõi. Et diligere eos in hu iusmõi esset assentire voluntati eoꝝ. ⁊ tradere se nũdo. quod fiendum non est. sed detestanduz. et odiendi sunt ꝗtum ad ista. i. habendi in displicẽ tia. Et sic intelligitur quod christus ait. Qui nõ odit patrẽ et matrẽ fratres et sorore ⁊ cetera. non põt esse meus discipulus. Et illõ Joh. xij. Qui odit animaz suam in hoc mundo. i. ꝗtum ad ea que sunt mundi. vt vitia ⁊ peccata. ⁊ delectatões carnis habendo in detestationẽ ⁊ vitando. in vi tã eternã custodit eã. Et quod ait apls. Quia ne mo vnquam carnem suaz odio habuit. sed nutrit ⁊ fouet. Uerum est quantũ ad ea que sunt neces saria vite. scõm instinctũ etiam nature.

Quãtũ ad terciũ .§. III

dicitur de fratribus Joseph. ꝙ oderant eum nec poterant quicquaz pacifice loqui Geñ. xxxvij. Et de egyptijs ꝙ oderãt filioſ israel ero. i. Et de esau ꝙ oderat iacob Geñ. xxvij. Et cõiter mali odiũt bonos Et ratio est. quia veritas odiũ parit vt di cit salustius ⁊ iusti veritatem dicũt reprehenden tes malos cũ oportet ꝓter qõ dicebat xps. Ne odit mõs. quia testimoniuz phibeo de illo. quia opa eius mala sunt Joh. vij. Sed aduertendũ ꝙ peruersi odiũt deũ primũ ⁊ animũ suum. Odi unt quidẽ deũ. ꝗtum est punitor sceleꝝ suoꝝ ⁊ flagellat ⁊ phibet mala que optant ꝑpetrare. sed aliqñ non valent. ⁊ ipm est maximum peccatuz quia directe ꝯtra charitatez dei. ⁊ est ꝙditio demo nium ⁊ damnatoꝝ. qui deum odiunt quia punit eos. ⁊ de hoc ps. Superbia eoꝝ qui te oderũt. ascẽ dit semꝑ. Odiunt mali seipos. quia ea faciunt. que sũme nocẽt eis. s. peccata. Unicꝫ diceret se ꝙs odire. qui seipm occideret. Sed hoc agit peccator occidendo ꝑ iniquitatem. animam suaz. Unde ps. qui diligit iniquitatẽ. odit aiam suam. quantum sez ad partez intellectiuã que est pars principalior Nam quantũ ad partẽ sensitiuã nimis se diligit Odiunt ⁊ primos intendentes malum eoꝝ in quantũ malũ. i. in nocumentũ solũ eoꝝ. Sed vt dicit Joh. in canonica ꝓma. c. iij. Qui odit fratrez suum. homicida est. occidẽs sez aiam suã ⁊ priuãs grana. Hoc aũt phibet in Leui xix. vbi dicit. Ne oderis fratrez in corde tuo. Odiũt aũt ꝯmuniter bonos qui reprehendunt eos. sicut odibat achab micheaz dicens. Non ꝓphetat mihi nisi malũ. et ideirco odiui eum. iij. Reg. xxij. Sed qui odit cor rectionẽ minuet vita. Eccli. xix. De oido qũo sit peccatũ. ⁊ ꝗ graue et mortale. habes in scõa pte.

¶ De tertia passione que dr desideriũ ⁊ quarta que dicit abhominatio. Capitulũ quartũ

Tertia passio dici

tur ꝙcupiscentia seu desideriuz. Pro cuius declaratione est sciendũ. ꝙ bo nũ delectabile scõm sensum. ingꝝtum sibi appeti tum adaptat quodãmõ ⁊ ꝙformat. sic causat pas sionem amoris. Inquantũ vo ipm bonũ abũs attrahit ad seipm appetitũ. causat passionez que dicit ꝙcupiscentia. Inquantũ ipm bonũ qz põs quietat appetitũ in seipo. sic causat passionẽ que dicit delectatio. Et sic ꝓprie appetitus delectatio nis ꝟm sensuũ que ꝓtinet simul ad aiam ⁊ corp dicit ꝙcupiscentia. vt sonat ipm nomen. Et ẽ pas sio in appetitu concupiscibili. cui opponit passio in noiata. que põt dici abhoñatio. Et põt dici ꝙ sit triplex ꝙcupiscẽtia. Prima spũalis Sap. vi. Concupiscẽtia sapientie ꝓducit ad regnũ Impro prie tũ talis appetitus dicit ꝙcupiscentia. cũ sit de spũalibus ꝓtinentibus ad voluntatem. Magis ꝓprie dici potest desiderium. quod importat sim plicem motũ in rem desideratam. Dicit tũ ⁊ cõ cupiscentia ꝓpter similitudinẽ quandã. vel ꝓpter intentionẽ appetitus superioris partis. ex quo fit re dnn dãtia in inferiorẽ appetitũ. Iuxta illud Cor meũ ⁊ caro mea exultauerũt. Alia cõcupiscentia dicit naturalis. ⁊ hec est appetitus delectabilis cõ uenientis nature animalis. seu de his quibꝫ na tura corporis sustentat. vel quantũ ad naturã in diuidui. vt cibi ⁊ potus. vel quantum ad naturã speciei vt in venereis. Tertia est ꝙcupiscentia ani malis. que scz non de his est que afferũt delecta tionem ꝑ sensuum carnis vel sustentationẽ. sed sunt delectabilia ꝟm apprehensionẽ imaginatõis aut alicuius hmõi acceptionis. sicut pecunia. or natus vestium ⁊ hmõi. Quando quelibet harũ concupiscentiarꝫ a ratõe regunt bone sunt. Quã do aũt sunt preter vel contra rationẽ scz ꝑut i eis est amor inordinatus ad creaturaz sic sunt male. Et ponunt esse tres radices seu cause omniũ ma lorum. i. Joh. ij. Omne quod est in mũdo aut ẽ cõ cupiscentia carnis. quod ꝓtinet ad scõam. aut cõ cupiscentia oculoꝝ quod ꝓtinet ad primã. aut est superbia vite. Et hec est tertia radix que ꝓtinet ad inordinatũ appetitũ boni ardui. vt honoꝝ excellẽ tie ⁊ hmõi. Et sicut ad primas duas põt reduci omes passiones ꝙcupiscibilis. ita ad tertiã omes passiones irascibilis. Et sciendũ ꝙ ꝙcupiscentia naturalis nõ põt esse infinita in actu. est ei qõ natura requirit. Natura ei sempr tendit in finitũ ⁊ certũ. ß põt esse infinita ꝑ successionez quia sz post acceptũ cibũ itez vult cibũ. Unde dñs samari tane dixit Jo. iiij. Qui biberit ex hac aqua nõ sitiet itez. Sed ꝙcupiscentia non natural est oino infinita. seqtur ei rõnẽ. Rõ aũt põt in infinitũ ꝓ cedere. Unde amb. Nec finis vnqꝫ nec satietas ade rit cupiditati. di. xlvij. sicut hi. hec. hea. tho. prima

se q. xxx. arti. ij. ⁊ iiij. De malo vsu duŕ passionis dicit a greg. Cū meos cepta desideria sequit. seruire rebꝫ coīcit. quaꝫ amore superat. xiiij. q. i. §. i. Et leo papa. Virū catholicū sicut nullo errore. ita nulla cupiditate implicari oportet. dicēte scriptura. Post concupiscentias tuas ne eas ⁊c.

Sciendum q est §. I

triplex genus desideriorū. Est enim desiderium peccatoꝝ. desideriū iustoꝝ. desideriū beatoꝝ. Primo dicit ps. Desideriū peccatoꝝ piuit. Est enī hoc desideriū plenū passionibꝫ carnis. ⁊ ideo sicut ois caro senū cito deficiēs a sua viriditate sic desideria prauoꝝ. Ex q̄tum damnū inferāt hoībus ostendit apls. i. ad thi. vi. dicēs de amatoribꝫ mūdi. Qui volūt diuites fieri incidūt in desideria multa ⁊ inutilia. que mergūt hoīem in interitū. hūt enī desideria peccatoꝝ multiplicitatē. inutilitatē ⁊ nocibilitatē. ꝑm auctoritatē apli inductā. Quia igit multa sunt. ideo non faciēda seu sequenda. Iuxta illud ad ro. xiij. Curā carnis ne feceritis in desideriis. nimis enī multiplicant. Inducūt enī perturbationē ꝑm illud qđ dixit martheꝫ dns. Turbaris erga plurima. Dicut enī desideria iustorū sunt uuita in fine. ⁊ ideo pacifica. q̄ in unitate nō pt esse diuersitas uel contrarietas. Ira desideria malorꝫ sunt diuersificata in variis uitiis inuicez pugnantibꝫ ij. ad thi. iij. Seducunt variis desideriis. i. a deo seorsuz ducunt seu sepantur. ⁊ ideo ei est cū eis dns unitatis ⁊ pacis. Adducunt hostiū multiplacionem ꝓpter qđ i. pe. ij. dr. obsecro uos tanq̄ aduenas ⁊ pegrinos abstinere a carnalibꝫ desideriis que militant aduersus aiam. i. milites infernales secū trahūt ad ꝑsternendū aiam eternū iudiciū uel ⁊ punitoez in fetū ps. lxxvij. Nō sūt fraudati a desiderio suo qđ scz habuerūt circa carnes ex uitio gule. Et seqnt. Adhuc esce eoꝝ erāt in ore ipoꝝ. ⁊ ira dei ascendit sup eos. Secđo q̄a inutilia sūt hmōi desideria. ideo fugienda sunt. ij. ad thi. ij. desideria aūt inutilia fuge. Fūt ei unitatē hiere. ij. Onager assuet⁹ in solitudie in desiderio aīe attraxit ventū amoris sui. Onager est bō passionibꝫ bestialibꝫ deditus. hoc ē assuet⁹ in solitudine. i. ad ea que sunt mōi in desiderio aīe ipz scz secūdo. desideriū hoc ifī attrahit ventū. i. uanitatē. Nō. n. exequēdo desideriū suū ꝙsequit intentū scz quietatōez ⁊ ꝓtentamentū. ꝙ uanitatē quā amat. Prebēt ⁊ hoc desideria seruitutē. Vñ gre. Cū meos cepta desideria. i. ꝓcepta sequit. seruire rebꝫ quincit quaꝫ amore superat. xiiij. q. i. §. i. Tollunt uinacitatē ꝑ. xxi. Desideria occidunt pigrū. Noluerūt enī manꝰ eiꝰ quiecz operari. Tota die cōcupiscit ⁊ desiderat scz mala. Et quia non opatur bona opa uide aīa uiuit. ideo in mortem aīe incidit. Tertio quia nociua sūt. ideo abuegāda ⁊ abijcienda thi. i. Abnegantes impietatē ⁊ seculoria desideria. sobrie ⁊ pie ⁊ iuste uiuamus in hoc seculo. Hoc enī abijciendo hoīo uiuit sobrie quo ad se ad gala. v. Spiritu ambulate ⁊ desideria carnis non ꝑficietis. i. sobrie uiuetis. si ꝑm ipm. id est nōē uixeritis. qui ipa abdicat secularia desideria. uiuit pie quo ad deū expectādo ⁊ desiderando aduentū eius cuz bonis opibus. De impijs aūt dicit unichee. vij. Dominuz deū non desiderabunt. Uiuit iuste quo ad ꝓmū seruās illud. i. thessa. iiij. Nullius aliquid desideretis

De scđo desiderij genere dr puer. xi.

Desiderium iustoꝝ omne bonum. Et illud desideriū ꝑcipaliter est uolūtaris. sed aliqñ ena est ⁊ sensualitaꝝ. Et cū quis desiderat aliq̄ corpi necessaria. ut ilia bono modo ⁊ fine. Desiderāt autem iusti ꝑcipue tria scz sui iustificationē ⁊ obeditionē ps. cxviij. Mandata tua desiderabā scz impleree. Itē cōcupiuit aīa mea desiderare iustificatōes ⁊c. Secđo desiderāt ꝓmi edificationē ⁊ cōsolationē ro. i. Desiderio uos uidere ut aliquid uob impartiar gie spūalis. Et sic xp̄us dixit. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscū. Luc. xxij. Hoc. n. desiderauit valde. ideo desiderauit. q̄a agnus ille comestus q̄ dicit pascha. signabat passionē ⁊ sacram cōionez q̄ ꝑ nostra utilitate desiderabat impleri. Tertio desiderāt dei uisionē uel fruitionez Isa. xxvi. Alia mea desiderauit te in nocte. i. in uita pūti ⁊c. phil. i. apls dr desideriū incōpti hūs. Cupio dissolui ⁊ esse cū xp̄o. De tertio desiderij genere dicit ps. cij. Qui replet in bonis desideriū tuū. Nūq̄ impletur desideriū alicuius. nisi sit beatus. Hoc autē desideriū est totaliter remotū a passione. ⁊ cū desideriū ꝓprie importet ⁊ magnā auiditatē ad rem desideratā. ꝓpter ꝓplacentiā ad ipam. ⁊ carentiam habitionis illi⁹ rei. Sicut cū q̄s desiderat pecuniam uel alia. ipam tūc nō hz. In desiderio beatoꝝ est ꝓmū scz quia nō fastidiūt estimatōez illius boni. ꝙ hūt summā auiditatē ⁊ cōplacentiam ꝓpter qđ dr. i. pe. ij. In quē desiderāt angeli ꝑspicere. ꝙ scđm nō est in desiderio eoꝝ. q̄ nō carent. ꝙ contin ue possidēt illud bonū. Vñ ad hoc bonū desiderandū inuitās sapia que deus est. ait eccli. xxiiij. Transite ad me oēs q̄ cōcupiscitis me. i. desiratis ⁊ a generationibꝫ meis implemini. i. a bonis que genero. Hoc ē in fundo creaturis saturabimi scz sine fastidio. Vñ subdit. Qui edūt me scz possidendo uel fruendo ꝓglam. adhuc esurient ⁊ qui elucidāt me. i. clare cognoscūt qđ nō fit nisi i patria. uitā eternā habebūt. Abhoīatio est quedā fuga ⁊ uitatio eius quod q̄s odit uel ei displicet. Sicut desideriū est quidā motꝰ cōcupiscibilis tendēs in rez amatā. quā pūtē nō hz. Sūt aūt quedam inter cetera que faciunt hoīem deo abhoīnabilē. ⁊ ideo uitanda. Et primū est in cogitatōibus ⁊ effectibꝫ īmūdialitas. Osee. ix. Facti sūt abhoīnabiles sicut ea q̄ dilexerūt. Scđm in ꝓpositis in-

Capitulum Quintum

stabilitas. Ñ in figura Leui. xi. dr. Omne qđ sup̃a pectus suũ gradit̃ 7 hz multos pedes abhoia bile erit vobis. Gradit̃ supra pectus i. p terraz q̃ hz mentẽ fixã in terris. Hz multos pedes q̃ diuersa ꝓposita hz. 7 nõ firmat̃ in eis cũ bona sunt. Tertiũ puersitas in iudicijs puer. xvij. Qui condẽnat iustũ 7 iustificat ipium vterq; ẽ abhoiabilis apud deũ. Quartum in ꝯtractib; dolositas puer. xx. Pondus 7 põdus. mensura 7 mensura vterq; abhoiabilis est apud deũ. Quintũ ꝯsuetudinis tenacitas Iob. xv. Abhoiabilis est qui bibit quasi aquã iniquitatẽ. Aqua potus ẽ ꝯsuetudinarius. 7 ideo signat peccati cõsuetudinẽ.

¶ De quinta passione que dicitur delectatio vel gaudium. Capitulum quintum.

Ost alia passio in appetitu sensitiuo que dr delectatio vel gaudiũ. Pro cui⁹ declaratõe sciẽdũ. q; ista ẽ differentia int̃ aialia 7 alias res materiales. quia alie res materiales qñ ꝯstituunt̃ in id qđ queũt esse ſm naturã hoc nõ sentiũt. sz aialia hoc sentiũt. Et ex isto sensu causat̃ quidã motus aie i appetitu sensitiuo 7 hic motus ẽ dilectatio. q̃ est passio. Delectationũ aũt quedã est corpalis. que s. cõsequit̃ adeptionẽ eoz. q̃ ad naturã corpis pertinent. sicut sũt cibi. potus. venerea. Et ista est cõis nob 7 brutis. Alia spũalis est q̃ ꝯsequit̃ adeptõez eoz q̃ ptinẽt ad intellectũ 7 ista ẽ cõis nob 7 angelis 7 dr gau. Ñ gaudiũ ꝓprie ẽ spẽs delectatõis. Et talis delectatio q̃ est in volũtate. nõ est cũ trãsmutatiõe corpali. sicut delectatio corpalis 7 quelibet alia passio. sed ipsorat simplicẽ motũ voluntatis. vñ dicit aug. i. xiij. de ciui. dei. Q̃ nulẽ aliud letitia q̃ volũtas in ꝯsuetudine eoz q̃ volumus.

Itẽ circa delecta .§.I.

tiones fuit duplex erroz antiquoz. Nã epicuri dixerũt oẽs eẽ bonas. Hz in hoc decepti sũt q; ñ distinguebãt int̃ simplr bonũ. 7 bonũ ſm qđ. Cũ g̃ delectatio sit quies. si id in q̃ quiescit appetitus. sit simplr bonũ. puta qua ẽ ſm rõnẽ. 7 illa delectatio est simplr bona. Hz si sit bonũ ſm qđ. puta cõueniẽs sensui. hz ꝯtraria rõi. erit delectatio bõa ſm quid. i. sensui. hz mala simplr. hz apparẽs bõa vt fornicatio. Alij vt stoici arbitrabant̃ esse dicendũ oẽs delectatões sensibiles eẽ malas. moti ex hoc vt q; hoies sunt ꝓni ad hmõi delectatões imoderatas. ab ipis se retrahẽtes ad mediũ virtutiz pueniret. ſ ista extimatio nõ fuit ꝓueniẽs. Naz cum nullus possit viuere sine aliq̃ corpali delectatiõe. si illi qui docẽt oẽs delectatões eẽ malas. deꝑderent̃ alias delectatões suscipe. magz hoies ad delectatões erũt ꝓcliues. exẽplo opez verboz doctrina ꝑtermissa. In opationibz. n. 7 passionibz humanis in quibz experientia plurimũ valet. magis mouent exempla q̃z verba. Dicendũ igit̃ q; delectatio nũ alicuius est bona. illa scz in qua appetit⁹ superior vel inferior requiescit in eo quod conuenit cõi. vel legi dei. 7 q̃ est de opatõe bõa. Magis eñ est delectatõ ꝑ in qua operationi q̃z desiderio. Desideriuz aũt dicit̃ bonũ. quod est de bona operatione. Alia delectatio est mala. illa vicez in qua appetitus inferior vl superior requiescit in eo. qđ discordat a ratione vel a lege dei. vel etiã que est de mala operatione. Prima aũt delectatõ inter humana est in fruitione dei. Nam optimum in vnoquoq; est finis eius. finis aũt est dupler. qa vel ipa res vl vsus rei. Et finis auari est pecunia vel vsus pecunie. Ultimus autem finis hominis ẽ deus. qui est summũ bonũ. vel fruitio eius. qui importat delectationem quandã in vltimo fine. Et in hoc errauit plato. qui cum extimaret omnẽ delectationẽ cõsequi generationem 7 motũ. quod tamen est falsum. sequeba t̃ scõm eum. nullã delectationem habere rationẽ vltime perfectionis. Et notat q; delectatõ non sensualis. que est communis bonis 7 malis sz voluntaris. est quasi regula 7 mensura bonitatis vel malicie moralis. Scõm eñ q; quisq; delectatur scõm rationem. Sic reprehendit̃ bonus vel malus hz. tho prima scõe. q. xxxiij. Causat aũt delectatio istos effect⁹ delectationẽ. desideriũ. Aliquando etiã vsum rationis impedit 7 delectationez perficit vide declarationẽ notabilẽ prima scõe. q. xxxij.

Causatur aũt de .§.II.

lectatio ab operatione. sicut a ꝓpria 7 prima causa. Nam cum ad delectationem duo cõcurrant. scz consecutio boni ꝓuenientis 7 cognitio hmõi adeptionis. vtrũq; consistit in quadã opatione. Nam actualis cognitio quedã operatio est. similiter bonũ cõueniẽs adipiscimur quadã opatiõe. Ipa etiã operatio ꝓpria bonum quoddã ꝓueniens est. Item causatur delectatio a motu ꝓpter transmutationem que ibi fit. Et hoc tripliciter. Primo ex parte nostri qui delectamur transmutatio eñ efficit̃ nobis delectabilis ꝓpter hoc. q; natura nra trãsmutabilis est ꝓpter hoc. quia quod est nobis ꝓueniens nũc nõ erit nobis ꝓueniens postea. Sicut calefieri ad ignẽ in hyeme 7 postea in estate. Et ex parte boni delectãtis qđ ꝓiungit̃ nobis. Nã actio ꝓpria alic⁹ agentz auget effectũ. Quãto eñ ꝙs diuti⁹ appropinq̃t igni tãto magis calefit 7 desiccat̃. Naturalis aũt habitudo i qua dam mensura ꝓsistit. 7 ideo quando ꝓpinqua ꝓsentia delectabilis sepexcedit mensuraz. remotis efficit̃ delectabilis. Tertio ex parte ipius cognitionis. Nam cũ homo desideret cognoscere aliqđ totũ 7 ꝑfectum. cũ aliqua ñ poterunt apprehendi tota simul. in his delectat transmutatio. vt vnũ transeat 7 alterum succedat. 7 sic totuz sentiatur

Si aūt sit aliqua res cuius natura sit intrāsmutabilis. ⁊ nō possit in ea fieri excessus naturalis habitus ꝓtinuationem delectabilis. ⁊ que possit in totū suū delectabile simul mouere. non erit ei. transmutatio delectabilis. Et quanto alique delectationes plus ad hoc accedunt. tanto plus continuari possunt. Item causatur delectatio ex spe. inq̄tum sc̄z per eam fit coniunctio rei delectātis a delectato. non solū sm̄ apprehensionē. Item sc̄dm facultatē vel prātem adipiscendi bonū qō delectat. ad Ro. xij. Spe gaudentes. Item memoria causat delectationem. non quidē inquantum est rei absentis. sicut nec etiam spes. sed inq̄tum per eam fit coniunctio sm̄ apprehensionē tantum ad rem delectabilē ps. Memor fui dei ⁊ delectatus sum. Item tristicia non inq̄tum tristicia. sed inquantū facit memoriā rei dilecte. ex cuius sola apprehensione delectatur. q̄uis de eius absentia tristetur. Fit etiam memoria tristicie delectabilis ꝓpter subsequentē euasionem. Naz sm̄ q̄ homo apprehendit se euasisse tristia ⁊ dolorosa accrescit ei materia gaudij ps. Fuerunt mihi lachryme mee ⁊c. Per panem em̄ intelligitur refectio delectationis. Item opatio alioz causat in nobis delectationē. Et hoc tripliciter. Primo inquantuz per opationē alicuius ꝙsequimur aliq̄d bonū. Sc̄do inq̄tum ꝓ opationes alioz efficit nobis aliqua cognitio vel extimatio ꝓpria bōi. Et sic ex laudatione ⁊ honoratōne aliorum ⁊ delectatōe que fit nobis delectamur. Tertio inq̄tum ipe operationes alioz si sint bone extimantur vt bonum proprium ꝓpter vim amoris qui facit extimare quasi amicum eundē sibi. Unde in. ij. epla. Iohis Gaudius sum valde. quoniā inueni de filijs ambulantes in veritate. Item bene facere alteri causat delectationem. Et hoc tripliciter. Uno modo ꝑ compationē ad effectum. qui est bonum in altero constitutū. inq̄tum reputamus vt nostrū. Secundo ꝓ compationē ad finē quia p hoc q̄ alter benefacit. sperat consequi aliquod bonū sibi. vel a deo vel ab homine. Spes aūt est causa delectationis. Tertio modo ꝓ opationē ad principiū. qō principiū est triplex. Unū ē facultas bñ faciendi. Nam ꝑ hoc fit quedā imaginatio abundātis boni in se. ⁊ quo possit alijs cōicare. Aliud principiū est habitus inclinās sm̄ quez bñ facere fit alicui cōnaturale. Tertiū est principiū motiuū. i. amor. puta cū aliquis mouetur ab aliquo quez diligit ad benefaciendū alicui. Item similitudo est causa delectationis. Nam ipe est causa amoris. qui causat delectationē. Si aūt simile fit corruptiuū ꝓpij boni. qō pōt esse p excessuz. sicut patz in superabundātibz cibis. sic generat fastidiū non delectationē. Item admiratio causat delectationez. Est em̄ admiratio desiderium quoddā sciēdi. quod in homīe ꝙtingit ex hoc q̄ vidit effectū. ⁊ ignorat causam. Vel ex hoc q̄ causa talis effectus excedit cogitationē vel facultatē eius. ⁊ ideo admiratō est cā delectationis. inq̄tū habet adiunctā spem cōsequendi cognitionez eius quod scire desiderat. ⁊ ꝓpter hoc omnia mirabilia sunt delectabilia. Et cum delectator habeat duo. sc̄z quietem in bono ⁊ hmōi quietis perceptionē. q̄tum ad primū cū ꝑfectius sit ꝓplari veritatez cognitam q̄ inquirere ignotā. ⁊ emplationes rez̄ scitarum per se loquendo sunt magis delectabiles q̄ inquisitiones rez̄ ignotarz̄. Quantū ad sc̄dm inquisitiones sūt q̄ndq̄ delectabiliores sm̄ q̄ ex maiori desiderio ꝓcedūt. vnde homo maxime delectatur in his que de nouo inuenit vel didicit. hec oīa tho. ꝓma sc̄de. q. xxxij. Et nota q̄ delectatiōes spūales intelligibiles si comparent delectationibz sensibilibz corporalibz simpliciter ⁊ sc̄dm se loquendo sunt maiores. Et hoc apparet sc̄dm tria que requirunt ad delectationē sc̄z bonū coniunctum ⁊ id cui ꝓuenit ⁊ ipa ꝙiunctio. Nam ipm bonū spūale est maius q̄ bonū corpale ⁊ magis dilectū. cuius signum ē q̄ homines a maximis voluptatibz corpalibus se abstinent. vt non perdāt honorem qui est bonuz intelligibile. Similiter ipa ps intellectiua est nobilior ⁊ magis cognoscitiua q̄ sensitiua. Coniunctio aūt vtriusq̄ est magis intima ⁊ ꝑfecta ⁊ firma. Intimi quidem est. q̄ sensus sistit circa accidentia rei exteriora. Intellectus vero penetrat usque ad rei essentiaz. Perfectior est quia ꝙiunctionis sensibilis rei ad sensū adiungit motus. qui est actus imꝑfectus. vñ delectatōes sensibiles si sunt tote simul. Si eis aliquid trāsit aliquid restat cōsūmandū vt patet in delectatione cibor̄ ⁊ potuz. Sed intelligibilia ꝙiunguntur intellectui absq̄ motu. vnde delectatōes eor̄ sūt tote simul ⁊ sic sunt magis ꝑfecte. Est enim firmior quia delectabilia corpalia sunt corruptibilia ⁊ cito deficiunt. bona vero spūalia sunt incorruptibilia. Ex quo ad nos delectationes corporales sunt magis vehementes spūalibus ꝓpter tria. Primo quia sensibilia sunt magis nota quo ad nos. Secō cū quia delectatōes corpales sunt. passiones appetitus sensitiui sunt cum aliqua transmutatiōe corpali. Transmutatio autē est delectabilis hmī q̄ ei naturalis. Ex trāsmutatione corpalis non est in spūalibz delectationibz. nisi ꝓ quandā redundātiā ab appetitu supiori in inferiorē. Tertio q̄ delectatōes corpales appetunt vt quedā medicine cōtra corpales defectus ⁊ molestias. ex quibz tristicie quedā ꝙsequunt in hoīe. Cū delectationes corporales superuenientes huiusmodi tristicijs magis sentiunt. ⁊ per consequēs magis acceptātur q̄ delectatōes spūales. que nō bñt tristicias contrarias. Tho. prima sc̄de. q. xxxi.

Capitulum Quintum

rio. Gaudete in dño semp ait aplus ad phil. iiij. Notādū q̄ gaudere uaturaliter q̄libet desiderat. Sz ē gaudiū criale q̄d ꝓgruit peccatoribꝫ, z hoc est gaudere. Est gaudiū spūale q̄d ꝓgruit iustis viatoribꝫ z hoc est gaudere in dño. Et ē gaudiuz q̄d ꝓgruit ꝓprehensoribꝫ z hoc est gaudere in dño semp. de his gaudijs variis notabilē distinctionē posuit petrus de tarantasio super epl'am pauli ad phil. iiij. Circa finē sic dicēs. Quidā gaudēt in vanitate mūdi. Alij in voluptate peccati. Tertij in voluptati boni. Quarti in visione dei. Primuz gaudiū ē laboriosū z vanū. scōm pniciosū z insanum. tertiū gīosum z bonū. quartū est glorioſuz z vꝛ. Est ergo primo gaudiū mūdi de quo Joh xvi. Mundus gaudebit. Hoc oīdūt nō esse bonū quattuoꝛ. Primū falsitas casus. Merito timet z nō gaudet qui videt domū primi conburi. Job xlv. Quos plāntaui ego euello. vt luciferū adam. iudā. z vniuersam terrā hāc. vt diluuio. et tu queris tibi gaudia. Hoc precipue ꝓbat vnita tē gaudij q̄ gaudemus in statu quo possumus dānari. Scōm ignorantia status. Merito dolet z nō gaudet viatoꝛ. qui dubitet de rectitudie vie. Nemo aūt scit an amore vel odio dign⁹ sit Eccēs. ix. Et ideo thob. v. Quale gaudiū mihi est qui in tenebris sedeo. Tertiū est cause gaudij transitus Plus dolet q̄z gaudeat pater videꝫ filium hodie nasci z cras mori. Sic z mōs transit de quo gaudemus. Ideo ioh. xx. Gaudiū ypocrite. i. mōi instar puncti. Quartū est multiplicitas reat⁹. Clame expendit supflua qui obligatur ad multa. In multis enī offendim⁹ omnes q̄ō emendare tenemur luctu. ideo vane gaudem⁹. Isa. xxij. Vocauit dñs ad fletū z planctū ad caluitiū z ecce gaudium z exultatio ꝛc. Scōo est gaudiū peccati de quo Eccī. xix. Qui gaudet iniquitate. denorabit id ē de nota libri vite delebit. Quod gaudiū oīdunt esse insanū quattuor. efficiens. materia. forma. z finis. Aliquando enī iudicat res vitupabilis rōne efficientis. vt dona iniquoꝝ. Aliq̄n rōne materie. vt nūmus plūbeus. Aliq̄n rōne forme. vt hō mōstruosus. Aliq̄n rōne finis. vt sirenarū cantus. Sic gaudium peccatoꝝ fm quālibet sui cām vitupabile z insanū est. Et prīo rōe efficiēs Si labozās ad mortē rideꝫ z gauderz reputaret freneticus. Peccās mortaliꝫ laborat ad mortem alē eccl'ij. Risuz reputaui errorez. z gaudio diri, quid frustra decipis Vere peccatoꝛ decipit ꝓ ignorantiā status. q̄z si aueꝛteret peccati maculā offensaz. z penā fleret fm illud Luc. xix. Si cognouisses z tu ꝛc. Scōo rōe materie satu⁹ reputaret qui ignē ad se conburēdū. vel laqueū ad suspendendū vel gladiū ad se interficiendū faceret sciēter z gauderet. sic facit q̄ gaudet in peccato. Ideo puer. xv. Gaudiū est stulto facere stultiā. Tertio rōne forme. Fatua esset mulier que coraz marito suo oīderet signa ipudicitie sue. Sic fatui sūt q̄ in chꝛeis comessationibꝫ z hmōi gaudent qui in hoc culpā deo z hoīb⁹ manifestāt. Sic illi d̄ q̄bus Sap. ij. Venite fruamī bonis ꝛc. Isa. xxiij. Ingemuerūt qui letabant corde. cessauit gaudiū. Job. i. Cor. vij. Tēpus breue ē. reliquū ē vt q̄ gaudent sint tanq̄z nō gaudētes. Quarto rōe finis. Pisces sumēs cibū cū hamo. auis granū cū laqueo. fatue gaudet. q̄z stati er hoc seq̄tur dolor mort⁹. Si ergo motus recipit spēm a fine. cui⁹ finis malus z ipm q̄z malū. Finis gaudentiū in pcto malus. q̄z Job xxi. dr. Tonēt tympanū z cytharā gaudēt ꝛc. Scabiosus dū fricat se gaudeat ꝑ dñr in angustiā. Sic huiꝰ gaudiū. puer. xiij. Risus dolore miscebit z extrema gaudij ꝛc. Jō peccatoribꝫ gaudentibꝫ dr. Jacobi. iiij. Miseri estote z lugete risus vester ꝛc. Tertio ē gaudiū iusti. de quo prouerbio. xxi. Gaudiū iusto est facere iudicium ꝛc. Hoc gaudium ostendūt graciosum z bonuz esse quattuoꝛ. Quia est de beneficijs dei. de aduersitatibꝫ mundi. de ꝓsperitatibus primi status ꝓ. Primo ergo est gaudium spirituale de beneficijs dei. Sicut egeni merito gaudēt de donis diuitum ꝓs. In cōuertēdo dñs captiuitatē syon ꝛc. Tunc repletum est gaudio ꝛc. Ergo gaudendum de incarnatione. vt infirmo de ꝓparatione medicine. hiere. xv. Factū est mihi ꝛbū tuū in gaudiū Quia verbū caro factū est. Joh. i. Luc. i. Ecce vt facta est vox salutationis in auribus meis exultauit infans in gaudio ꝛc. De natiuitate vt infirmo de pūtia medici Luc. ij. Euāgelizo vob gaudiū ꝛc. De apparitōe vt cco viso lumīe Math. ij. Videntes stellam magi. gauisi sunt ꝛc. De ꝓdicatōe z conuersatione. vt discipulo de doctrina magistri Joh. iij. Amic⁹ spōsi gaudet de victoriosa passione sicut viro de victoria pugil' sui Habacuc iij. Ego aūt in dño gaudebo ꝛc. De sacramētoꝝ institutione z virtute. sicut hautio de curatione Isa. xij. Hauretis aquas in gaudio de fonte salua. i. sacramentis. De gloriosa resurrectiōe sicut seruo de dñi exultatione Job. xx. Gauisi sunt discipuli. De mirabili ascensione. sicut catholico de interdicti amotione Joh. xiiij. Si diligeretis me gaudiretis vtiq̄z quia vado ad ꝑrem. Secundo gaudet iustus de aduersitatibꝫ mūdi sicut mercatoꝛ de mercemonijs lucrosis Mathei. v. Beati estis cum maledixerint vobis homines ꝛc. gaudete in illa die ꝛc. Item sicut debitoꝛ in debitis acquirēdis. sicut christus posuit aīam suā pro nobis dignū est vt nos ꝓ eo patiamur Actu. v. Ibant aplī gaudentes a ꝓspectu ꝯcilij ꝛc. Sic miles ꝓbus in torneamentis. quia ibi ꝓbat z acquirit gl'a. sic homo ptaiēs in aduersis Jacob. i. Omne gaudium existimate ꝛc. Tertio debz iustus gaudere de ꝓsperitatibꝫ primi. sicut vnum membrū de salute alterius Ro. xij. Gaudete cuz

gaudentibus. Ideo Job. xxi. Ei gaudius sū ad ruinam eius qui me oderat. Ergo gaudet iustus ꝛ dñs de peccantiū penitētia. ij. ad Cor. vij. Nunc gaudeo. non quia cōtristati estis ꝫ quia cōtristati estis ad penitētiā. De ignorantiū sapiēta. puer. xxiij. Fili si sapiens fuerit animꝰ tuus. tecū gaudebit cor meū. De proficientium pseuerantia. i. Job. ij. Gaudius sum' valde qui inueni de filiis tuis ꝛc. Quarto gaudet iustus de statu ꝑmio sic obsessus infirmitate castri in exustionem deuotione aduersarij. puerb. xxiij Cor. qđ nouit amaritudinem anime sue in gaudio eius non miscebit extraneꝰ. Et sic omne istud genꝰ gaudij est sācti. Quarto et vltimo sequitur gaudiū paradisi. De quo. Matb. xxv. Euge serue bone ꝛ fidelis intra in gaudiuꝫ domini tui Hoc gaudiū oīm cūt glorioſuꝫ quattuor. Primo aspectus gratissime pulchritudinis. Si delectabile est oculus videre solem siue creaturarū pulchritudinē. quanto delectabilius erit videre pulchritudinē increatam Ideo ꝑ. Letificabis eos in gaudio cū vultu tuo Scđo amplexus summe dulcedinis. Ei amplexus sponsi delectat sponsam. quanto plus amplexus dei q̄ est splendor lucis eterne delectat animā. Jđo apoc xix. ōr. Gaudeamus ꝛ exultem⁹ et demus glām deo. qꝛ venerūt nuptie agni ꝛc. Felix aia que pōt dicere. Leua eius sub capite meo et cetera. Tertio expulsio omis inquietudis. Si gaudet q̄ de vno stulto se liberat. quāto gaudebit qui de omnib⁹ stultis ꝛ stultricijs librabitur. Isa. xxxv. Gaudiū ꝛ letriciā obtinebūt. Quarto obtentus eternus dicte beatitudinis. Et q̄s gaudet de quiuio. quod tñ nō durat nisi ꝑ dimidiam diē. quāto gaudebit de quiuio eterno Johā. xvi. Iterꝫ videbo vos ꝛ gaudebit cor vrm. ꝛ gaudiuꝫ vrm nemo tollet a vobis. Hoc est plenū gaudiū De quo Joh. xvi. Petite ꝛ accipietis ꝛc. Felix tristicia in labore pñtis pnie que in illud gaudiū cōuertet. Appetendū ergo est gaudiū. vbi rōnalis videbit pulchritudinē ꝙcupiscibilis amplexabit summam dulcedinem ꝛ irascibilis tenebit totam quietem. totus homo eternam beatitudinem.

De sexta passione que dicitur dolor siue Tristicia. Capitulum sextum

Sequitur de passione que dicit dolor siue tristicia. De qua cum ceteris Aug. de ciui. dei. in xiiij. inducit illud virgilij Hinc metuunt cupiūt gaudentq̄ dolentq̄ Procuius declaratione sciendum ꝙ sicut ad delectationem duo requirunt scz coniunctio boni ꝛ preceptio huius coniunctionis. ita etiam ad dolorem duo requiruntur scz ꝙiunctio alicuius mali. q̄ quod ea rōne est malū quia priuat aliquod bonū ꝛ ꝓceptio huiꝰ ꝙiūctionis. Pertinet aūt dolor ad appetitū. nā oīs motus appetitiuus. seu inclinatio ꝙ̄s apprehēsionē pti net ad appetitū intellectiuū vel sensitiuū. Inclinatio naturalis nō ꝓsequit apprehēsionē ipius appetentis ꝫ alterius. Cū igit dolor sicut delectatio ꝓsupponat in eodē subiectio sensū vel apprehēsionē aliquā. manifestū ē ꝙ dolor ē in appetitu sensitiuo vel intellectiuo. Et ꝑm q̄ ē in appetitu sensitiuo ꝑfectissime ⁊ passio. Vnde aūt aug. dicit dolorē ee corpis ꝓpter quod ⁊ qꝛ causa doloris est in corpe. puta cū patiū aliquid nociuū corpi. ꝫ motꝰ doloris semp ē in aia. Sicut āt gaudiū ē spēs delectatōis. ita ⁊ tristitia ē spēs doloris. Et sicut sola illa delectatio qui ex interiori apprehēsione causat. gaudiū noiat. q̄ aūt ē ex exteriori apprehensione causat. delectatio noiat. ñ aūt gaudiū, ita solus ille dolor qui ex interiori apprehensione causat nominat tristicia. qui aūt exteriori dolor nō tristicia nominat. Et quia vis cognitiua interior ima ginatio vel intellectus potest percipere pñs preteritum ⁊ futurum. Sensus vero exterior non percipit nisi presens. ideo tristicia esse pōt de presenti preterito ⁊ futuro. sed dolor corpalis qui sequit apprehensionem sensus exteriozis. nō pōt esse nisi de presenti. Naturaliter autem maior est appetitus dilectationis. q̄ fuga tristicie. Cuius ratio ē. quia causa delectationis est bonum conueniens. causa aūt doloris. vel tristicie est aliquod malum repugnans. Contingit autem esse aliquod bonū conueniens absq̄ omni dissonantia Non aūt pt esse aliquod malū totaliter repugnans absq̄ omni conuenientia. ꝑ accidens aūt contingit ꝙ tristiciam aliquis magis fugiat q̄ consolationē seu delectationez appetat. Et hoc triplicitez. Primo ex parte apprehensionis. quia vt dicit aug. Amor magis sentitur cum eum ꝓcedit necessitas. Exindigentia aūt amati ꝓcedit tristicia que est examissiōe alicuius boni amati. vel in cursu alicuiꝰ mali contrarij. Delectatio aūt non habet indigentiam boni amati. sed quiescit in eo iam adepto. Scđo ex parte cause tristantis. ex eo scz quia est magis repugnans bono amato. ⁊ ꝙ consequens maius malū q̄ sit bonū illud in quo delectatī. Magis enī amamus ꝙsiste nīā corpis. q̄ delectationem cibi. Tertio ex parte effectus. quia tristicia nō impedit tantū vnā delectationē. sed ad oēs. Est aūt dolor interior simpliciter loquendo potior q̄ exterior. Nā dolor interior est ex hoc. ꝙ aliquid repugnat appetitui. ipi. Dolor āt exterior ex hoc ꝙ repugnat appetui quia repugnat corpi. Quod aūt est ꝙ se. ē prius eo qđ est ꝙ aliud. Patet etiā hoc ex parte apprehensionis. Nam apprehensio imaginationis ⁊ ratōis est altior. q̄ apprehensio sensus tactus. ⁊ sic potior est dolor interior exterior. Cuius signuꝫ est ꝙ etiā dolores exteriores quis volūtarie suscipit, vt euitet interiorē. Quia tñ dolor exterior est cū interiori. ⁊ tunc dolor au

Capitulum Sextum.

getur. Quicquid enī sensu apprehenditur potest apprehendi imaginationē ⁊ ratione. sed non contrariatur. Ponunt autem Damascenus ⁊ greg. Nicenus quatuor species tristicie. Cum enī tristitia sit de malo. inquātū malū alterius estimat vt suum sic est tristicia misericordie. Inquantuz apparens malū. sed vere bonū estimatur vt sui boni diminutiuum. sic est tristitia inuidie. In cētū vero maluz sic aggrauat. vt nō appareat aliquod refugium sic est angustia. Inquātū aūt sic aggrauat vt etiam ipa mēbra īmobiliter sic est accidia. Est etiā ⁊ tristitia penitentie. que est de malo proprio. Est aūt tristicia bona quando est fm rōnem mala vero quando est contra vel extra rationem. Tho. prima scōe. q. xxxv. Causat autem tristiciam bonum amissum ⁊ magis malum oīuuctum. id est presens fm sensum vel imaginatioem patienti. Item concupiscentia seu cupiditas causat tristiciā. In quātum scz dilatardatione boni cupidi vel totali subtractōne tristamur. Item appetitus vnitatis. Unūquodq enim appetitit vnitatem sicut ⁊ bonitatem. quia bonū vnuscuiusq consistit quadam vnitate. Sicut ergo amor boni causat dolorē modo dicto. ita ⁊ amor vnitatis. Itē ptās maior inq̄tū scz remanet appetitus incōtrariū iclinās. causat dolorē. Si. n. nō resisteret appetitus ꝓsentiret nō causaret dolorē. Ex tristicia inordinata impedit bō ab addiscēdo. Itē ex ea aggrauat aīmus a sperādo cuatiōnē mali. Itē debilitat vel etiā priuat ab opando. Itē inter omnes passiones maxime nocet cor. ⁊ hoc nō solū ꝓ quātitatem excessiuam. sed etiam quantū ad speciem sui motus. hec tho. prima scōe. q. xxxvij. In remedium nota q tristiciam habet mitigare quelibet delectatio sicut sibi contraria. Itē fletus mitigat tristiciam. ⁊ hoc tum quia ad exteriora diffunditur tum ꝓpter i paz opationē fletus que cū cōueniat tristato efficitur delectabilis. Itez dolor amici cō patientis mitigat etiā tristitiam. Et hoc quia efficit imaginatio in cōtristato. q alij cuz ipo ferunt onus tristicie. Tum quia ex hoc percipiūt cōtristati se amari qđ est delectabile. Item cōtemplatio veritatis mitigat tristiciā. quia maximā delectatōnem causat. Itē somnus ⁊ balneū ⁊ hoc quia reformant naturā copalem in debitum statū motionis vitalis. Tho. prima scōe. q. xxxviij.

De multiplici tristi .§. I

cia. Nota q saluator ait discipulis. Mulier cum parit tristiciā hz. Joh. xvi. Et itez tristicia vestra vertet in gaudiū. Et mulier quidē naturalis. i. femina. tristiciā habet in partu humanali. Mulier carnalis. i. mala ꝓscientia tristiciā habet in partu criminali. Et mulier virtualis ⁊ intellectiua tristiciam habet in partu spūali. Sbi sciendū q sūt septem genera tristicie. Prima mulier vnā habz secunda tria. ⁊ tertia tria in partibus suis.

Est igit tristicia passionis ⁊ hec moderanda.
Est igit tristicia atrediatōis ⁊ hec resecanda.
Est tristicia emulatōis ⁊ hec abdicanda.
Est igit tristicia turbatōis ⁊ hec segreganda
Est tristicia miseratōis ⁊ hec ꝓcuranda.
Est tristicia cōpunctionis ⁊ hec ꝓamanda.
Est tristicia deuotōis ⁊ hec ampleranda.

Quantum ad primū sciendū. q sicut naturale est homī gaudere ⁊ delectari in pūtia rei amate ⁊ in habitione rei cōueniētis nature. vel sensualitati vel rōni. ita ecōtra naturale est tristari de priuatione rei amate. ⁊ de eo qđ molestat naturam. sensualitatē aut rōnem. Et quia frequenter cōtingit nos incidere in ea que sunt molesta ⁊ nociua nature. vel sensualitati vel rōni. Sicut in infirmitates famē. sitim. frigus. vituperatōes. iniurias. penas ⁊ hmōi. Ideo frequēter tristicia nos trāsgit saltem fm passionem. Et quia nullus est tam ꝓsperite felicitatis. qui. non aliqua ex parte cū sua fortuna rixet. scōm boetiū de pbica consolatōe. ideo nullus est qui aliqñ nō cōstristet. Et quia i naturalibus vt dicit pbs ñ sumus laudabiles neq vituperabilis. nec meremur. nec temeremur. ideo sistendo in ipo primo motu passionis. ⁊ nō vltra pgrediendo. non est peccatū. Hanc xps iesus habuit. Cū dixit discipulis. Math. xxvi. Tristis est anima mea vsq ad mortē. Hinc ⁊ amb. Suscepit dns tristiciam meā. confidenter tristiciam nomino qui crucem predico. Dicit autem tristis scōm etimologiam. quasi tristis stans. vt habet in catholicon. quia ipa tristicia terit i affligit ⁊ cōsumit corpus. Et ideo dicit puer. xxvi. Sicut tinea vestī ⁊ vermis ligno. sic tristicia nocz cordi viri. Et adeo q antiochus rex incidit in languorez pre tristicia ⁊ dixit suis. Pereo tristicia magna in terra aliena. i. macha. vi. Quod ⁊ multis alijs cōtingit. Et ideo moderanda est ista tristitia ⁊ refrenanda. orando ⁊ pfortmando se in omnibo voluntati diuine sine cuius bñplacido aduersa pati nō possumus. Sicut ipe iesus cōtristatus docuit nos exemplo suo prolixius orans ⁊ dicens. Non mea voluntas sed tua fiat. Et vt dicit in. iij. sen. tristicia fuit in eo fm passionē. nō scōm passionē. i. taliter q aliquātulū obtenebrat intellectū. ⁊ debilitat affectū. Mulier ergo cū parit ad lēam tristiciā habet ex affectione. Unde prime mulieri in psonaz oīm dictū fuit. excepta virgine maria que sine dolore pepit dictū. n. fuit i dolore paries filios geī iij. Dolor ꝓcedit tristiciaz sicquelibet anima. in opando multa afflictiua. sed tristicia vertet in gaudiū. i. petri. iij. Hec ē. n. gratia si. ꝓpter deū qs sustinet tristicias. gratia aūt ducit ad gloriam. Se

cūda est tristicia attediationis cū ḡs. s. ꝓtristat' in opibus vel de opib⁹ bonis ad q̄ tenet' rōne labo ris existentis in eis. vt in oād̄o. dicendo officiū. ieiunādo ꝓfitendo. ⁊. hmōi. Ifi dama. distinḡs accidiā que ipōrtat tediū opandi. dicit. q̄ accidia est tristicia aggrauās animū. vt nil ei libeat facē. Iftak tristicia deuicti filij isrl. cū ambulabant p̄ de sertū vt venirēt ad terrā ꝓmissionis. ceperūt hīe tediū laboris. ⁊ hīe in nauseā suauem cibū man ne. sz mortui sunt plurimi. Sic pessi tristicia ac cidie. fastidiūt bona spūalia. q̄ ⁊ si in principio vi deant' laboriosa. tñ sunt vere suauia. Et sicut illi cōtēpto suauissimo illo cibo quesierūt vilissimos cibos. Ita accidit accidiosis. Nā cū nō diu q̄s in tristicia manere possit vt eam expellat. nescies se cōuertere ad bona spūalia. que ⁊ si in pncipio vi deant' laboriosa. tñ suauia multū sentiunt'. tradit se ad mūdana ⁊ carnalia vilissima. vt eoꝝ delecta tione abiciat tristiciā. Propterea dicit Eccī. xxx. sapiēs. Tristiciā longe repelle a te. multos enī oc cidit tristicia. saltem spūaliter. Sic dñs iesus sur gens ab oīone. cū inuenisset discip'los dormiētes p̄ tristicia. vt dr̄ matb. xxvi. excitauit ad oīonē. Et quia nō se inuenerūt' ad laborandū in oīone. inci derūt q̄z cito in mortē infidelitatis circa diuinita tē xp̄i. Sz ⁊ cū xp̄s dixit cuidā adolescēti querēti viā salutis ⁊ pfectōis. Si vis pfect⁹ eē vende ꝙa hēs ⁊ da paupib⁹ ⁊ sequere me. Cū ille hoc audis set. abijt tristis matb. xix. q̄z diues erat ideo vide bat' sibi nimis difficile relinquere substantiā. Mulier ergo. i. sensualitas cū parit faciendo opa pec catoꝝ ad se delectandū. vt vitet tristiciā. tristiciaz hz incurrēdo labores ⁊ dolores in eis. ⁊ remorsuz cōscie sustinet. q̄ generat nō paruā tristiciā. Vñ dicit p̄bs. q̄ oīs malus implet' penitudine. s. post malū ꝓmissuz. Et de buj⁹ partu' cāli dicit Jacobus in canonica sua. Cōcupiscentia cū ꝓcepit sz malū cōsideriū'. parit peccatū. Peccatū cū ꝓsuma tū fuerit. generat mortē sz eternaz. Tertia est tristicia emulatōis. sz cū q̄s tristat' de bono alteri us. q̄ cō aliq̄n pnnet ad inuidiā. aliq̄n ad neeme sim ſm p̄bm. Cū q̄s tristat' de bono primi tpali vel spūali. inq̄tū bonū ipm primi apprebēditur vt diminutiuū sui bonoris ⁊ gle. ſm iudiciū suū licz falsum sit. sic talis tristicia est inuidia. Unde damasce. dicit q̄ inuidia est tristicia de bono alie no. Et quia ꝓtra charitatē primi est. ꝓter q̄ dic Apls. i. ad coꝝ. xiij. q̄ charitas nō emulatur. i. nō inuidet. sicut nec frigefacit ignis. Ideo apls ad monet ipam abdicandā. dicens Ro. xij. Non in contētōe ⁊ emulatōe. i. inuidie tristicie q̄uersamī Dis. n. plaga. i. inuidia Eccī. xxv. tristicia cordis. Vulnerat. n. aīam ⁊ corpus. Unde sene. Ulinaz oculi inuidoꝝ in omnib⁹ ciuitatibus inuenirēt' vt d̄ oīm felicitate torquerent'. Est ⁊ alia tristicia ua quis tristat' de bono alterius tpali. inq̄tum sibi videt' eo indignus sicut cū q̄s tristat' aliquē malū honorari dignitate sublimari. diuitias bīe ⁊ hmōi. Sed cū diuina prudentia ista dispōnāt' qua cūcta certissime dispensat. nō debet aliq̄s de huius ꝓtristari. Aliq̄n. n. talia deus ꝓcedit malis vt ꝓsiderata dei benignitate erga se. reuertant' a vijs suis pessimis. vel si nō se emendāt ad remu nerandū bona que hic faciūt. Et ita sunt huius parua ⁊ trāsitoria. q̄ nō. dēt boni curare ⁊ ꝓtrista ri bis carere. Unū ps. Noli emulari ī malignāti bus sz si videris eos. ꝓsperitatē bīe. ⁊ hoc iō q̄n vt subdit'. Tanq̄z fenū velociter arescēt ⁊c. Mu lier ḡ. i. aīa viuēs ſm sensualitatē. cū parit opa. s. emulatōis. tristiciā hz. i. afflictionē de ipa sua in uidia. Et cū pepit nō vtiq̄z tristicia sua conuertitur in gaudiū. ⁊ hoc iō quia nō peperit masculum. i. opus virtuosuz. sed feminā. i. op⁹ vitiosū fecit. et sic tristiciā sup tristiciā habet Eccī. xxxvi. Pōne tristicia ineſt vsq̄z ad mortē sz inferni vbi ē sum ma tristicia. Quarta tristicia est turbatōis. cū sz quis ex aduersitate vel iniuria recepta tristat' multū circa ipam. ita q̄ exinde turbat'. nō q̄ tri sticia sit ira. sed ex ipa causat'. nisi q̄s cito abijciat eam. Et de hoc pōt intelligi illud Eccī. xxij. Felix qui nō habuit animi sui tristiciā sz ꝓturbatōis Et ꝓpterea dicit hiero. Ira vince patiētia. ne mens tua vagetur varijs ꝓturbatōibus que si pe ctori tuo insederint. dñabunt' tui. de ꝙ. dissi. v. nunq̄z. Signanter aūt dicit. Ira vince patiētia. quia primū q̄d occurrit menti. quādo aduersa et iniurias. sustinet. est tristicia. ⁊ deiectio quedam animi. quia videt' sibi indigna pati. ⁊ tali tristicie opponitur patientia. ⁊ eam expellit vt suum con trariū. ⁊ quia ex illa tristicia post eam causat' ira. ideo p̄ patientiā vincitur ira. q̄ remota cā re mouet' effectus. Hanc aūt tristiciam ꝓturbatio nis. ⁊ si haberi non debet in animo quia vitiosa. tamen oīdi debet in actu extrinseco ad correcti onem alioꝝ. Dicit'. n. Eccs. vij. Per tristiciam vultus corrigit' aīmus delinquentis. Cū. n. reꝑhē dendo q̄s exhibet faciē tristē ⁊ turbulentā. is qui corrigit' ꝓprehendit illi qui reprehendit multū di splicere talem defectū. ⁊ sic magis dat' sibi occasio emēdādi. Et ꝓuer. xxv. dr̄. Ventus aquilo dissi pat pluuias. ac facies tristis linguā detrahentem Sic legimus de. b. aug. q̄ si in mensa aliquis de pisset' detrahere ostendebat se tristem ⁊ turba tū. adeo q̄ dicebat obloquentib⁹. Si quis amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mensam indignam nouerit esse sibi Quinta tristicia ē miserationis. cum sz quis videns miserias pri moꝝ corpales vl' spūales. ꝓtristatur. Unde aug. in li. d̄ ciui. dei q̄ misericordia ē alicne miserie no stra in corde compassio. Hāc habebat apostolus cuj dicebat ad Ro. ix. Tristicia est mihi magna ⁊ continuus dolor cordi meo. Hāc ⁊ saluator da

Capitulum .Septimū

buit ;quādo videns ciuitatē.scz hierosolimā flevit sup illam, vt habet Luc xix. Cōpatiebat enim pditioni illoꝝ.ꝛ ꝓpter magnas tribulatōes quas debant sustinere tpe obsidionis future sub cito ꝛ vespesiano.quam expressit ipe. Hanc etiam ostendit quando de morte Lazari lachrymatus ē Jo.xi.ex ꝓpassione sororꝝ eius.vel potius ex compassione ad animam lazari que reuocabatur ad miserias huiꝰ vite.vt dicitur.xiij.q.ij.habēt. Et quanto quis habet maiorem charitatem. tanto magis habet hanc tristiciam. Nam misericordia effectus est charitatis. Unde ꝛ de beato dñico legitur.ꝙ miseratio que cum eo ab infantia creuerat nullius aspecte afflictionis sinebat eū nō esse participem, ꝓpter quod quis voluit se in seruuꝝ venundari.ad redimenduꝝ fililiū cuiusdā vidue ab infidelibus captū.cum mater illius subsidiū ab eo postularet.ꝛ altera vice subueniendum necessitati quorumdaꝝ nobilium. Campati aūt debet quilibet precipue crucifixo. Nam ſm ap̄lum Si compatimur.ꝛ conregnabimus. Quis enim tam duri cordis est.qui si videat dñm suuꝝ optimū.patrem amantissimū.benefactorem largissimum.asperrima tolerare.ꝛ ꝓ sui vtilitate nō cōpatiatur.nō contristet.ꝛ multū.quanto magis.ꝛc.

Septa tristitia est cōpunctionis.cum scz quis tristatur.ꝛ dolet de peccatis cōmissis.de qua dicit Apostolus.ij.ad Cor.vij. Tristicia que ſm deuz est.salutem.operatur. Et loquitur vt ex p̄cedentibus patet.de tristicia penitentie.ꝛ ꝓpunctōis. Et quia nil vtilius ad salutem.ꝛ purgationeꝝ peccatorum ex parte nostra.tristicia.ꝛ dolore penitētie vera.ideo amanda est.ꝛ procuranda. Unde dicit Eccs.vij. Cor sapientiū vbi tristicia. Petrus apostolus.quia fleuit amare.i. cum magna tristicia peccatum suum.inde percepit remissionem. Maria magdalena.quia contristata est valde de peccatis suis.ita vt lachrymis suis lauaret pedes salvatoris.meruit audire.remittuntur tibi peccata tua Luce.vij. Et quanto quis plus tristatur de peccatis.cū spe tamen remissionis ex diuina misericordia plus recipit emundationis. Et tristitia quidem ſm rationē que non est aliud nisi quedam displicentia voluntatis.ꝛ detestatio de peccato inquantū sunt offensa dei.nimia esse non pōt. Et ratio est ſm beat. tho.quia amor dei vnde illa ꝓcedit non pōt esse nimius. Sed tristicia que est in parte sensitiua.ꝛ eā affligit sensibiliter.illa pōt excedere sicut.ꝛ alia afflictiua corpis.vt ieiunium vigilia.disciplina.ꝛ hmōi.ꝛ ideo oportet illā moderare. Cauēda est aūt tristicia ypocritaꝝ. qua exterminant facies suas ꝓpter mōi gl̄iam vt lateant Propter quod saluator ait math.vj. Nolite fieri sicut ypocrite tristes. Septima tristicia ē deuotōis.dum scz quis contristat ex dilatiōe patrie supne.ꝓsiderans felicitatem.ꝛ securitatē illi⁹.ꝛ pericula.ꝛ peccata vite p̄sentis. De hac ps. Que re tristis es anima mea.ꝛ quare conturbas me? Sed assignat ratio supra ibi. Fuerūt mihi lachrime mee panes die ac nocte. Ecce tristicia. Et subdit cām.dum dicit mihi quotidie vbi ē deus tuus id ē ex dilatiōe gle. Hec procedūt ex magna charitate.ꝛ ipam nutriunt.ꝛ aiam sanant. ß nō reperiunt nisi ex magna ꝓsequestratione a tumultu hominū.ꝛ cogitationū. Et in huiꝰ figuram legit.ꝙ Anam inuenit aquas calidas.i. balneares in solitudine Gen.xxxvi. Atque calide sunt lachrime deuotionis que solitarius inuenit.

De passione que dr spes. Capi. septimū

Passionum autem. irascibilis prima est spes. Circa obiectum aūt spei.i.id in quo tendit motus spei quattuor ꝓsiderant conditiones. Primo quidē ꝙ sit bonū. Non enim ꝓprie loquēdo ē spes nisi de bono.ꝛ p hoc differt spes a timore qui ē de malo. Scdō vt sit futurū. Non enim est spes de presenti iam hito.ꝛ p hoc differt spes a gaudio qđ ē de p̄senti. Tertio requirit ꝙ sit aliqđ arduū cū difficultate adipiscibili. Non enim dicit quis sperare aliquod minimū.qđ est statim in sua ptāte vt habeat.ꝛ p hoc differt spes a ꝓcupiscentia seu desiderio.que est de bono futuro absolute.vñ ptinet ad cōcupiscibilē. spes ad irascibilē. Quarto ꝙ illud arduū sit possibile adipisci. Nō enim aliquis desiderat id qđ oīno adipisci n̄ pt.ꝛ p hoc differt spes a desperatōe. Presupponit aūt desideriū sicut et omnes passiones irascibilis presuppouunt passiones concupiscibilis. Cum autem motus spei importet quandam extensionem appetitus in id quod ei representat vis cognoscitiua vt bonum arduū.ꝛ adipiscibile ideo spes ptinet ad appetitum. In hoc enim videtur differre vis.i. potentia appetitiua a potentia cognoscitiua.quia appetitiua perficitur per extensionem ad res desideratas. cognoscitiua per receptionem rerum cognitaruꝝ in cognoscente scz per suas similitudines. Est aūt causa spei experientia Et hoc dupliciter. Primo quia per experientiam homo acquirit facultatem de facili aliquid faciendi. ex quo sequitur spes Secundo quia p experientiam fit homini estimatio quod aliquid sit sibi possibile quod impossibile ante experientiam reputabat. Sed p hunc secundum modum est enim causa defectus spei. Item iuuentus causa spei est. ꝛ hoc ꝓpter tria q̄ accipiunt ſm ꝓportiones boni.qđ est obiectuꝝ spei scz arduū futuꝝ.ꝛ adipiscibile. Juuenes habent multū de futuro.ꝛ paꝝ de p̄senti.ꝛ ideo q memoria est preteriti. spes futuri. paꝝ habent de memoria et multum viuūt in spe. Juuenes etiā ꝓpter caliditatem habēt multos spūs.ꝛ ita in eis coamplia tur. Ex amplitudine aūt cordis est.ꝙ aliquis ten

vat in arduum. ⁊ ideo iuuenes sūt animosi ⁊ bo ne spei. Juuenes etiā quia nō sunt passi repulsaz nec multa impedimenta in suis conatibus expti te saculi reputāt aliquid possibile adipisci. Et sic ꝓpter inexperientiā ⁊ ꝓtraria que nō sunt passi i suis opibus. sunt bone spei. Ebrietas causat spez ꝓpter caliditatē cordis ex vino ⁊ in ꝓsiderationē periculoz. Fatuus vero ꝓpter in ꝓsiderationem Effectus spei est amor. Sciendū tn̄ q̄ spes ⁊ est causa ⁊ est effectus amoris. ſm diuersos respect? Inquantuz eñ spes respicit bonū speratū. spes ex amore causat. Non eñ est spes nisi de bono de siderato ⁊ amato. Inq̄ntū vero spes respicit id. p q̄ fit nobis possibile aliquid. sic amor causat ex spe ⁊ nō econuerso. Et hoc est qñ p aliquē spera mus nobis ꝓuenire bona posse. mouem̄ in ipsuz sicut in bonū nr̄m. ⁊ incipim? amare eum. Item spes adiuuat operationē. Et hoc dupliciter scz ⁊ ra tione obiecti q̄ō est arduū possibile. arduū añt ex citat attention ē. ⁊ rōne effectus. q̄ scz causat de lectationē delectatio añt adiuuat operationem. be. Thomas prima scōa. q. xl.

Triplex autem est .§.I

spes scz naturalis. virtualis. ⁊ criminalis. Spes naturalis est quedā passio. Unū ⁊ pbs dicit. q̄ iu uenes sunt magne spei. Hec est cōis nob ⁊ brutz Per experientiā eñ videm?. q̄ canis mouet ad insequendū lepꝛē. ⁊ accipit auē. ⁊ hmōi, q̄ō nō faceret nisi quia sperat assequi. Est añt hec passio in vi irascibili. que ē etiā in brutis ſm. be. tho. in iij. sen. di. xxvij. Cū eñ oīs passio sit in ꝛcupiscibi li vel irascibili. Omis illa passio. de cuius intel lectu ast appetitus in bonū vel ꝙueniens simplici ter. est in ꝛcupiscibili. sicut amor. delectio ⁊ hmōi ⁊ opposita horum. Omnis añt illa passio de cui? intellectu est motus in bonū cū circunstantia dif ficultatis. est in irascibili. Et huius sunt oīa illa que important bonum vel malū. cum denomina tione alicuius quantitatis, sicut ira que exsurgit ex magna lesione. quā quis potest vindicare sed non in promptu. Timor nō est de quolibet malo sed de magno cui nō potest resisti vel difficulter. Spes importat motū appetitus ad aliquod bo nū cōmensuratū appetenti. Non eñ est de bono ⁊ tanto ad quod nullo mō pōt ꝓuenire. nec tn̄ de tam paruo quod ꝓ nullo habeat sed de eo quod est difficili haberi, ⁊ tn̄ potest haberi. ꝓpter quod dicit arduū. Et sic arduū addit q̄ndā spālem rōem bonitatis scz preciositatē quandā. ex hoc ipo q̄ non de facili pōt haberi, sicut dicit esse rarum causaz. Differt añt in hoc ab audatia. quia auda cia importat extensionē appetitus in aliquod ar duum malū vt repellat. Spes añt extensionē ap petitus in arduū bonū vt acquirat sed quia de spe vt est passio dictū, est supra in prima parte ti. i do nō hic aliud de ea. Naturalia tm̄ nō sūt nec vitia nec virtutes. Spes virtualis est virtus theologi ca. de qua ps. Tu es dñe spes mea ⁊ est ibi predi catio ꝓ causam. i. tu es causa spei mee. Ubi etiaz sciendū ſm tho. in. iij. sen. di. ij. q̄ spes vltra acce ptionē predictā scz ꝓ passione. scōm q̄ sumit in bonū. accipit quadrupliciter. Uno modo pro vt nominat habitū inclinantem ad actū voluntatis similem actui spei que est passio partis sensitiue vbi. i. Cor. iij. Nunc manēt fides spes ⁊ chari tas. Secō modo ꝓut nominat actū ꝓcedentem a tali habitu. ⁊ sic est actus virtutis vt ibi in ps. Oloab olla spei mee. Oloab signat malos qui sunt olla. facientes sua pſecutione feruescere ⁊ co quere. i. pficere pem nostram. Tertio modo ꝓut nominat rem speratam. ⁊ sic est obiectū virtutis vt ad habitū. iij. Exspectantes beatā spem. i. visionē beatam speratā. Quarto modo ꝓut nominat cer titudinē que sequit spem, vt ibi ad ro. v. Proba tio vero spem. i. spei certitudinē. ⁊ sic nomīat sta tum pfectionis in virtute, q̄tuz ad certitudinis intentionē. Est etiā sciendū q̄ spes que est virtus nō opponitur timori qui est bonū. cuius illa de bo no futuro ista de malo futuro. Et ratio est. quia spes se extendit in deū. ex cōsideratōe diuine largi tatis. Timor vero dicit resilitionez ex cōsideratōe ꝓprie prauitatis. ⁊ ita non est ſm idē resilitio ti moris ⁊ extensio spei. vñ nō sunt ꝓtraria. cum cō traria sint ſm idē. Spes criminalis solo nomine ⁊ impropie dicit spes ꝓpter aliquā apparentem similitudinē quā habz cū ipa. De qua dicit ps. Nolite sperare iniquitate Et in euangelio. Lu. vi. Mutuū date nihil inde sperantes. Nam tal spes que impropie ⁊ large dicit spes, in mutuo inducit vsuram extra de vsu. consuluit. Quod intelligitur quando talis spes est causa principa lis mutui. De ista tamen materia plene in scōa parte ti. i. ca. xiij. Et dicit spes scōm etymologiaz quasi pes ꝓgrediēdi ad arduа. vt dicit in catho licon. Scōm istam largam acceptionē scz spei scz in malum. Nota scōm guil. in summa virtutuz. q̄ ipsa est triplex. Prima est confidentia de seipo Secunda est confidentia de alio. Tertia est con fidentia de aliquo vano. De prima dicitur pro uerbior. xxviij. Qui confidit in corde suo stultus est. Uere autem stultus est confidens de se. que proprius loquendo presumptio est. Nam homo non est sufficiens ex se. nec ad subsistendum. nec ad defendenduz se, nec ad merendum. Nec homo nec aliqua alia creatura sit sufficiens ad subsistiē dum ex se ostendit Gregorius dicens. Esse omi nium que de nihilo facta sunt. et in nihilum re tenderet nisi ea omnium actor manu regiminis retineret. Secundo nō est sufficiens defendere se ab hostibus suis. immo a demonibus cito peri meretur. nisi a deo protegaretur. Tren. iij. Vise

Capitulum Octauuz

ricordie eius q̄ non sumus consumpti. Tertio ē̄ insufficiēs ad merendum. quia nec ex se sufficit bonam vitam inchoare. ij. Corin. iij. Nō q̄ sufficientes simus cogitare aliquid a nob quasi ex nobis. Cogitatio autem primum opus videtur eē Potest homo se premere. sed non se resuscitare Osee. xiij. Perditio tua ex te israel. tantuz in me auxilium tuum. Item est insufficiens in bono inchoato pseuerare. Greg. Cito bonum amittitur nisi a largiente custodiatur. Est etiam insufficiēs in bono proficere p̄s. Beatus vir cuius est auxilium ab te ascensiones ⁊c. Confidentia seu spes in homīe est fallax ⁊ confundens hominē Isa. xx. Confundentur ab ethiopia spe sua. Et cōfidunt homines in altero aliquādo ratione potestatis. Sed dicitur bis Isa. xxxi. Ve qui descendunt in egyptum ad auxilium sperandum. ⁊ nō sunt conuersi in sanctum israel ⁊c. Illiqnādo ratione pfanguinitatis. Vñ q̄ dicitur hiere. xvij. Maledictus vir qui confidit in homine ⁊ ponit carnem i. parentelam brachium suum id est robur suū Illiquando ratōe malitie iniquitatis p̄s. Nolite sperare in iniquitate p̄ assurias hominuz purantes obtinere que volūt. Confidentia in re vana est cōfidere vel in vita trpali q̄ brevis ⁊ mōmētanea ē̄. Sap. v. Spes impij quasi lanugo q̄ a vēto tollit Vel pfidentia in diuitijs. i. ad thi. vi. Diuitibus huj⁹ seculi p̄cipue nō sperare in incerto diuitiaꝝ ē̄ in deo viuo. Vel pfidere in fama ⁊ opinione hominū Job. viij. Spes ypocrite pibit. Quid enī ypocrita in cūctis suis opibz sperat. nisi honoris reverētiā. glām laudis. a melioribz metui. sanct⁹ ab hoībz vocari. Sed pibit ista spes. q̄ eternitatē nō querēs. fugit q̄ tenet. q̄ eius intētio i illa glā nō figit. que sine fine possidet Job. viij. sicut tele aranee fiducia eius scz ypocrite. Omnis g̃ ista mala. improprie dicta spes abijciēda est.

De octaua passione q̄ dr desperatio. Capi. VIII

Desperatio est passio contria spei. Sicut enim spes importat quēdam accessum. Tendit enī sperans in obiectum. i. rem speratam que ē bonū arduum. quod habet rationm attractiui prout est cum possibilitate adipiscendi. Sic desperatio importat quendam recessum. Nam desperans discedit a bono arduo. nō quia nō desideret. ē̄ qa considerat illud cum impossibilitate obtinendi. ⁊ ideo habet rationem retractiui.

De desperatione .§. I.

Cuius ipa sonet in vitiū. tñ aliqñ sine pcto est. cū scz est solū fm motū passionis primū. vt cū quis videns se in piculis maximis maris vel invasionis sibi facte vl infirmitatis grauissime. desperat euadere mortē. nihil tñ inconueniens agit. ppter hoc passionibz eñ puris nec meremur nec demerem̄ur. Aliqñ est meritoria rōne adiuncte hūilitatis. puta cū quis vocatus vel missus ad aliquod officiū vel exercitiū magne importantie. desperās de aptitudine sua ⁊ ydoneitate ad illud. humiliť recusat ⁊ refugit. nō tamē animo obstinato. Sic moyses desperās se esse aptū ad loquēdū pharaoni ⁊ educenduz pp̄m de egypto. ppter impeditorem linguā recusauit ire. nisi cuz socio scz Aaron eloquenti Et saul audito q̄ deberet rex fieri sup israel. se abscondit in domo. reputās se omīno indignū. Et greg. fugit desperās se apte papatū recusz. Aliqñ est vitiosa ⁊ pdemnatoria. vt cū desperat de remissione peccati ⁊ salute. vel receptōe aliq̄ a deo in suis indigentijs. Huj⁹ añt desperationis septē pñt esse cause fm mauritiū de distinctionibz Et prima est effusione quā habz quis de peccati sui publicatione. Confundit quis ex ꝺ aliqñ vt intret desperationē ⁊ effrenis peccet. ex q̄ videt se famā amisisse. Et ppter hoc p̄cipit a xp̄o vt cū peccatū alicui⁹ est occultū occulte corrigat. nō palā. ne amisso pudore ex ipius manifestatōe quieum retinebat. frequenter sine freno recidiuet. hiere ij. Desperauī neq̄q̄ faciaz dicebat populus iudeoꝝ scz vltra q̄ dñs iubet. Et quasi assignans causam huius desperatiōnis. subdit Sicut confundit fur q̄n deprehendit. sic confusa est domꝰ israel Cōfusio furis deph̄si in furto designat cōfusionem animi ex publicatione sui peccati Sed vt dicitur Eccl. xx. Est qui pp̄ confusione pdit aiam. Et ideo deberet nō ppter hoc quis desperare. ꝺ cōsiderare cōfusionē immensaz quā habebit in finali iuditio. q̄n publicabunť oīa scelera sua coram toto mundo hiere. xx. Confundent velexmēter. tūc scz quia non intellexerūt obprobriū in sempiternū q̄ nūq̄q̄ delebiť. Et ex hac cōsideratiōe cessare a malis. ⁊ sperare dei adiutoriū. ⁊ fame occupationez que vnq̄q̄ occupatur p̄ piam ⁊ bonam vitam. vt patet ex magdalena ⁊ paulo. Sed a causa desperationis est ex peccatorū cōmissa multiplicitate. De quib⁹ potest intelligi illud eph. iiij. Desperantes semetipos immunditie se tradiderunt. Sed sic incedēs pviam lutosam. ⁊ frequentissime cadēs in scenū. nō tñ ibi se firmat sed resurgit. ita quantūcūq̄ quis deliquerit. semp debet resurgere per piam ⁊ nunq̄q̄ desperare. Ad qd animat peccatores ipe fons pietatiſ ibs dicēs pe. Nō dico tibi septies scz si peccauerit frater dimittre cum penitz scz vsq̄ septuagiessepties math. xviij. Etiam si cōmisisset oīa peccata que cōmissa sunt ab initio mundi vsq̄ ad nūc. que nūerantť a luca. iij. ca. et describuntť. lxxvij. esse ab adam vsq̄ ad xp̄m. Ad qd etiā facit quod ait Crisť. in li. de reparatione lapsi. dicēs Talis ē erga hoīes dei pietas. vt nūq̄q̄ respuat hoīs penitētiā. si ei pure ⁊ simplicit offeratur. Etiā si ad summū quis puenerit vitioꝝ. ⁊

reuerti velit ad virtutis viã. suscipit ⁊ libẽter amplectit. ⁊ oia facit quatenus ad priorẽ reuocet statũ de pe. di. iij. talis. Exemplũ pz in parabola de prodigo filio. qui abierat in regionẽ longiquã. ⁊ consumpserit oẽm substãtiã ⁊c. Ubi notat multiplicitas vitiorũ reuersus cũ magno gaudio receptus fuit a pre Luc. xv. Terria cã puenit ex flagitij enormitate michee. i. Desperata ẽ plaga eius sicut est pcm̃ contra naturã. pditio. homicidium et homõi. Sic iudas scarioth attendẽs enormitatẽ sceleris cõmissi. desperãs se nunq̃ posse satisfacere. laqueo se suspendit matth. xxvij. Maius autez fuit peccatum ipa desperatio ⁊ occisio sui q̃ pditio absiulit enĩ sibi ipi tps pnĩe quod solũ est in vita pñti. Sic enĩ sibi fuisset indultũ sicut petro. si pnĩam egisset. nam. i. q. vij. siquis dicit. Bonus est in oĩbus deus. ⁊ aperta vlcera eius sez misericordie omi hoi penitẽti. Cũ leo papa in sermone Sceleratior oĩbo iuda ⁊ infelitior extitisti. quẽ nõ pnĩa reuocauit ad dñm. ꝫ desperatio traxit ad laqueũ. Expectasses psũmationẽ criminis tui. et donec sanguis xpi p peccatoribo funderet̃ infoꝛmis leti suspẽdiũ distulisses. de pe. di. iij. Quarta causa despationis est ex tpis diuturnitate. puta cũ quis pmanet in pcto p multa tpa vel vsq ad mortem. puerboꝛum. xxiij. Si desperaueris lapsus i die angustie minuet̃ fortitudo tua dies angustie est dies mortis. Necq enĩ lapsus in peccata vsq ad finẽ debet desperare. Quãuis. n. periculosuz sit pmanere diu i peccatis. qz usus vertit in naturã. ⁊ naturalia nisi p diuinã potentiaz nõ mutenĩ. cũ manet vsq ad extremũ vite liberũ arbitriũ. ad aprandũ ⁊ ꝓparandũ se ad graz. quã deus infudit semp facienti hoi in se ẽ. Sm hen. tho. in. iiij. Que gratia sub ito tollit oẽm habitũ vitij. inquantũ ꝯtrarium virtutibo infusis. Unde leo papa. Nemo est desperãdus dũ est in hoc coꝛpe cõstitutus. quia nõ unq̃ qõ diffidẽtia etatis differt̃ cõsilio maturioꝛi pficitur. de pe. di. vij. Idem. Misericordie dei nec meusuras possumus ponere nec tpa diffinire. apud quẽ nullas patitur moras cõuersio. Exemplũ de latrone in cruce de quo iulius papa. Latro vnius momẽti pnĩa meruit esse in paradiso in hoꝛa vltime confessionis. xxvi. q. vi. si presbiter pnĩam. Exemplũ de manasse impissimo rege iuda. qui diu pseueraꝛit in multis malis. Regnauit enim per. l. annos. ⁊ in senectute propter peccata sua captus ab inimicis ⁊ incarceratus. penitẽs meruit indulgẽtiam ⁊ restitutionem regni sui. iiij. Regum. xxi. Quinta causa est expusillanimitate. dũ sez videt̃ peccatoꝛi nimis difficili ⁊ quasi impossibile posse facerre pnĩas sibi iniũgendas. cum ꝓ vnoquoq̃ mortali fm regulas antiquas ecclesie deberet imponi septẽnis penitentia. vt hĩ. xxij. q. i. predicãdum. Sed hodie cum sint arbitrarie penitẽtie. vt habeat̃ extra de pe. ⁊ re. omnis. non iniungitur penitentia alicui quã nõ possit faciliter peragere. dũmodo peccata velit dimittere. ⁊ restituere. ⁊ satisfacere proximis ꝺ his que tenetur. Et si hoc durum. tamen necessarium. Et rationabilis ⁊ vtilis est homini preponere salutem suam substantie temporali. ⁊ familie que in breui habet dimittere ⁊ nil secum potest ferre. q̃ ꝓpter amoꝛem filioꝛũ ⁊ diuiciarum aliena retinendo. in infernũ demergi cum familia sua. Illius autem ex pusillanimitate desperat se posse vitare peccata. expertus frequenter recidiuum Sed cum gratia poꝛior sit q̃ natura. gratia que datur in penitentia credere debet q̃ faciet eum foꝛtioꝛem cunctis hostibus. Nã secom̃ bea. tho. minimis gradus gratie ẽ sufficiẽs ad resistendum omni temptatiom vt sez non assentiat. ⁊ etiam suffragia ecclesie eum iuuãt. Debilis quoq̃ est hostis qui non vincit nisi volentẽ. Unde dicebat Job domino. Pone me iuxta te. sez per gratiam. ⁊ cuius vis manus pugnet contra me. q. d. nullus prevalebit. Sexta causa desperationis procedit ex falsa ymaginatõe. dum sez quis videt se multum tepidum in dei seruitõ ⁊ omnia defectuose ⁊ pauca bona agere ⁊ multuz vexari a tẽptationibo fidei. vl luxurie ⁊ huiusmõi. dubitat ⁊ quasi extimat se a deo reprobatum. et odio habitum. propter quod desperat se posse saluari. In quoruz persona dicebat ps. Ego dixi in excessu meo sez rationis. proiectus suz a facie oculoꝛum tuoꝛum. vt sez non videas me ad approbationem ⁊ salutem. Sed vt dicitur. ij. Regum. v. Periculosa est disperatio. hanc per modum temptationis ingressi sunt sancti viri ad tempus. vt legimus de sancto Bernando ⁊ quibusdaz aliis sed falsa est ista ymaginatõ. quia vt dicit saluator Luc. xviij. Non est voluntas patris vt pereat vn̄ ex his pusillis. Propterea toti mundo omnibo proponit documenta salutis ⁊ sacramẽta gratie. Et dicit b. tho. primo sen. q̃ si reuelaret̃ alicui q̃ esset reprobatus ⁊ deberet dãnari. non debet credere reuelationem dyaboli sub specie angeli lucis. Uel si sciret esse a deo talem reuelationẽ. debet credere hoc dictum foze sub conditione. videlicet si suam conuersationem non mutet. quã habet malam. Sed talis dicat cũ effectu illud Job Etiam si occiderit me. i. occidendũ ⁊ damnandũ reuelauerit. sperabo in eum. Quoniam speranit in me liberabo eum ait ipe per ps. protegam eum ⁊ infra. Cum ipso sum in tribulatione eripiã eũ ⁊ glorificabo eum. Septima causa desparionis est multiplicatio temꝑalis afflictionis. a qua cuz quis non credit posse erui nec posse sufferre se. desperat. pcurans sibi mortẽ vt ille aduersa euadat hiere. xv. Quare factus est dolor meus perpetuus ⁊ plaga mea desperabilis. Utrum enĩ talis decipitur. quia duz credit euadere miserias illas

Capitulum Decimum

quas patitur. incurrit multo maiores. ⁊ ipam scz mortez que est vltimū terribiliū ⁊ eternas penas inferni. Sicut fecit saul rex israel. qui in monte gelboe prelium exercens cū philistijm. videns exercitum suū deuictum. timens capi ⁊ in vltionē illud. ab inimicis. ex desperatione sup hastā suaz se proiecit ad se occidendum. Et quia p illum modum non plene mortuus est. rogauit adolescētez amalechitā vt complete occideret eum. ne vinus caperetur a philisteis. quod ⁊ factū ē ⁊ dānatus inde. vt habetur. ij. regū. i. Ex quantūcūqz quis aduersis circūdetur. ⁊ angustietur. nunqz dz diffidere d adiu torio dei. ⁊ precipue vt ꝓpter hoc agat aliquid iniquū. Mirabiliter em̄ deus adiuuat in casibus vbi deficit virtus humana. Respicite filij nationes hominū ⁊ videte. q̄ nullus sperauit in dño ⁊ derelictus est eccl̄i. ij. Et de dauid legim⁹. i. Regū. q̄ cum saul psequens eum in quodā mōte seu loco cinxisset eum cū sociis. ita q̄ dauid desperabat euadere de manibo ei⁹ subito delata fuit ipi saul noua q philistijm in uaserāt ⁊ discurrāt p territoriū eius. ꝑ ter qđ coact⁹ fuit redire ⁊ sic dauid euasit. Nunqz ḡ dz qs in angustijs desperare. ß deo se recmomendare. q̄ oīa pt. seneca. Fortuna tibi oīa abstulit. spē reliq̄t i. Idez Tolle spē nemo vict⁹ cēptabit arma. Cū tū videas q̄tti die aliqū fortes viros ⁊ bñ munitos vinci ⁊ capi ⁊ econuerso paucos ⁊ debiles puenire ad magnas victorias. ꝓter oēm spem. ⁊ credulitatē hūanam.

¶ De nona passiōe q̄ dr audatia Cap. IX.

Contraria autem passio ad timorē dicit audacia. Cuz enim de ratione contriū sit. quod maxime a se distent. ⁊ audacia maxie distat a timore Nam timor refugit nocumentū futurū. ꝓpter ei⁹ victoriam sup ipm timentez. Sed audacia aggredit̄ periculū imminens ꝓpter victoriam sui sup̄a ipm piculum. Et sic patet q̄ contrariatur audacia timori. Et nota q̄ audacia ira ⁊ nomina omnium passionū. fm q̄ important absolute motuz appetitus sensitiui in aliquod bonū vel malū. sic sunt nomia passionū fm vero q̄ simul cuz motu tali important recessuz ab ordine rationis. sic sūt nomina vitioꝝ. ⁊ isto modo loquendi vtunt cōiter doctores scz de ira. audacia. ⁊ hmōi. qđ importāt vitium. Consequit̄ aūt audacia ad spem. ex hoc q̄ aliquis sperat supare terribile imminēs. ex hoc audacter insequit̄ ipm. Sic ad timorē sequitur desperatio. Ido em̄ quis desperat quia timet difficultatē q̄ est circa bonū sperandū. Et sic p̄secutō boni p̄tinet ad spem. Fuga vero boni ad desperationē. Fuga aūt mali ad timorem. Insecutio vero mali terribilis ad audatiā. Causatur etiā audacia ex parte qui dē appetitui motus. qui sequitur apprehensionem. ꝓ ea que faciūt extimare q̄ possibile sit adipisci victoriā. Vel ꝓ ꝓpriam potētiā. sicut fortitudo corpis. expientia i periculis multitudo pecuniaꝝ ⁊ talia hmōi. Siue ꝓ potentiā alioruz. sic multudo amicoꝝ vel quoruūcūqz auxiliantiuz ⁊ precipue si hō confidat de auxilio diuino. Unde illi qui se bene bñt ad diuina. audatiores sunt. vt etiam dicit phūs. Ex predictis em̄ omnibo ꝓpuocatur spes que causat audatiā. Causat etiā p remotionē terribiliū appropinquantiū. ꝓ quod tollit timor. quia nō habet homo inimicos q̄ nulli nocuit ⁊ hmōi. Ex pte vero trāsmutatōis corpalis. causat audcia ꝓuocatōez spei. i excluſiōe timoꝝ ex his que faciūt caliditatē circa cor. Unde scōm pbm bñtia paruū cor aīalia fm quantitatē sunt magis audacia. ⁊ bñtia magnū cor sunt timida. quia calor naturalis non tantū pt calefacere magnū cor sicut paruū. Dñtes etiā pulmonem sanguineū sunt audatiores. ꝓpter caliditatez cordis exinde sequentē. Uini etiam amatores sunt magis audaces. ꝓpt caliditatē vini. Itē audaces fm pbz sunt volātes ante picula. sed in ipis descēdit Et ratio est. quia cum audacia sit motus appetit⁹ sensitiui. sequitur apprehensionē sensitiue virtutz Uirtus aūt sensitiua nō est collativa nec inquisitiua singuloꝝ. que circūstant rem. sed habet subitum iudicium. Unde quando audaces qui ex subita ex apprehensione aggressi sunt aliquod difficile. nō considerātes pericula quando iam experiuntur ipa pericula. sentiunt maiorem difficultatem cū extimauerūt. ⁊ ideo deficiunt: Sed rō est discursiua omnium que afferunt difficultatē negotij. ⁊ ideo forte qui ex iuditio rōnis aggrediūt pericula. in principio videt remissi quia nō pass i sed cum deliberatiōe debita ingrediūtur. quando aūt sunt in ipsis periculis. nō experiuntur aliqd improuisum. sed quādoqz minora illis. que precogitauerūt ⁊ ido magꝫ persistūt. b. tho. i. ij. q. xlv

¶ De decima passiōe que dicitur Timor et effectu et vilitate eius. Capitulum decimum

De timore videndā sunt quinqz scz ortū. obiectū. desectum. effectum. ⁊ pfectum. fm Rai. in summa. Quantū ad primū sciendū q̄ causa timoris est duplex scz amoris ⁊ defectus virtutis Q̄ amoris sit causa timoris. pbatur tali ratione. ex hoc q̄ aliquis amat aliquod bonū. sequitur q̄ timeat priuatiuū illius boni qđ amat. ergo amoris boni est causa timoris mali priuatiui illius boni Ad hoc etiam facit quod ait aug. in li. lxxiij. q. vz Nulli dubiuz est non esse aliam causam metuendi. nisi ne illud quod amamus aut adeptū amittamus. aut non adipiscamur speratum. ergo ⁊c. Per accidens aūt est q̄ econuerso timor fit causa amoris. Inquantū em̄ homo quia timet puniri ideo seruat eius mandata. sic incipit sperare de

deo ⁊ spes introducit amorē. Nec.b.tho. prīa scde q.xliij. Scdo defectus virtutis est causa timoris quod sic ꝓbatur. Cōtrariorū sūt ꝓtrarie cause. sed diuitie robur. multitudo amicorum. ptās. erdu dūt timorē ſm pbm.ij.rhetoricorū/ ergo ꝓtrarium defectus hoꝝ bonoꝝ causat timorē. Probat ⁊ alia rōne sic. Obiectū timoris est malū. qđ de facili vitari nō pōt. sed ex defectu virtutis ꝓuenit. ꝙ aliquis vitare nō pōt seu repellere malū iminens. g ⁊c. hec.b.tho. vbi supra. Ponit aūt damasc⁹ sex species timoris qui est passio scz segnities. erubescentia. verecundia admiratiōez. stuporē. ⁊ agonias. Quoꝝ sufficientia sic declarabat.b.tho. prīa scde. Cū timor sit de futuro malo qđ excedit potestatē timētis. vt scz resistere ei possit. Sicut bonū hois. ita ⁊ malū cōsiderari pōt. l'in opatione ipi⁹ vel in rebus exterioribus. In opatione ipius hois pōt malū dupliciter timeri. Primo quidē labor grauans naturā. ⁊ sic causatur segnities. cum scz aliquis refugit opari. ꝓpter timorē excedentis laboris. Scdo turpitudo ledens opinionē. ⁊ sic si turpitudo ꝓmittatur in actu sic est erubescentia. Si sit de turpi iam facto. est verecūdia. Malum vero qđ in rebus exterioribus ꝓsistit triplici rōne pōt excedere hois facultatē ad resistendū. Primo rōne sue magnitudinis. cum scz aliquis considerat aliquod malū magnum. cuius exitum considerare non sufficit. ⁊ sic est admiratio. Scdo rōne consuetudinis. quia si aliquod malū inconsuetum nostre considerationi offertur et sic est magnum nostra reputatione. ⁊ hoc modo est stupor qui causatur ex insolita ymaginatione. Tertio mō rōne improuisionis. qꝛ scz ꝓuideri nō pōt. sicut futura infortunia timent. ⁊ dragonia. hec.b.tho.

De obiecto timoris .§.I

Nota ꝙ primo ⁊ principaliter est ipm malū. secūdario ꝙ pōt infligere illud malū. Et quia deus est summa bonitas. inq̄tū timor respicit ipm malum sic deus timeri non pōt. quia nullū malū est in eo. Est aūt sciendum. ꝙ timor ꝓ se est de malo. Et rō huius est qꝛ timor est de eo qđ ē priuatiuū ei⁹ qđ amamus. Cū ergo amor sit boni ⁊ malū sit priuatiuū boni. sequit ꝙ timor sit de malo. b.tho prima scde. q.xliij. Scda notandū ꝙ timor nō est de malo culpe ꝓprie. huius rō est. quia illud qđ oīno subiacet prāti hois non habet rōnem terribilis. Sed malum culpe est hmōi eo ꝙ ꝓpriam causam habet voluntatem humanam. que vitare potest qđcunq̄ peccatum. ergo ⁊c. Tamen potest dici aliq̄ modo timorem esse de malo culpe. et si non ita ꝓprie. Ratio huius est quia timor est de malo futuro terribili. quod vitari ⁊ vinci potest. sed cum magna difficultate. Cum ergo voluntas humana possit ab aliquo extrinseco inclinari ad peccandum. si illud inclinans haberet magnam vim ad inclinandū scōm hoc potest esse timor de malo culpe. vt cum quis timet cōmorari in societate malorū. ne inducatur in malū. ⁊ si non cogatur. Desperatio aūt a deo timetur. quia est ꝓsequens peccatū. vt pena tho. vbi supra. Tertium est ꝙ timor est de malo nature. quod patet ex hoc quia mors est malum nature. ⁊ mors est inter omnia mala terribilissimū. vt dicit phūs in .iij. rhetorice tho. vbi supō. Et ꝓterea xp̄s singulariter ammonuit discipulos mortez nō esse timendā. q̄ infertur ꝓpter deū. dicens. Nolite timere eos qui occidūt corpus. quia sciebat maxime timeri ab hominib⁹. Quartū notandū est. ꝙ timor est de malo futuro. Et in hoc differt a tristia seu a dolore. quia tristicia de malo ꝓsenti. timor de malo futuro. Et hinc est ꝙ illud malum quod non extimatur vel apprehenditur vt futurum sed vt ꝓsens ⁊ necessariū non timetur. Unde dicit phūs in .iij. Rhetorice. ꝙ illi qui iam decipiantur non timent mortem videntes sibi imminere necessitatem mortis. hic. tho. vbi supra. Quintuz est. ꝙ timor est de malo futuro ꝓpinquo. Si enim malum apprehendat vt multū remotū. et multū distans. non timetur. Unde dicit phūs. ꝙ homines ⁊ si sciant ꝙ morient tñ quia non apprehendūt nec extimant mortez vt ꝓpe. nil curant. b.tho. vbi supra. Sextū est. ꝙ timor est de malo arduo. cui de facili resisti nō pōt. Sed tristicia potest esse de quocunq̄ malo paruo vel magno. Timor autez nō est nisi de magno malo. Cuius ratio est. quia est de illo malo quod non subiacet voluntati nostre ⁊ potestati. sed tale est magnum ⁊ arduum. Et cum timor sit de malo. principaliter quattuor sunt mala inter alia. que magis timentur scz mala penalia. insolita. repentina. mediabilia. Primo igitur timentur penalia mala. Cuius ratio est. quia vtare talia non subiacet potestati nostre. ⁊ voluntati de facili vt dictum est supra de morte. Secundo timentur insolita. Cuius ratio est. quia experientia facit magis potentem ad opandum. Et iō sicut auget spem ita diminuit timorem. Per oppositum. inexperientia facit hominem minus potentem ad operandum. ⁊ ideo sicut inexperientia diminuit spem. ita auget timorem. Insolita aūt carent inexperientia. ergo ⁊c. Item vnumquodq̄ magis apparet ꝓtrario iuxta se posito. Unde cuz aliquis statim transit a pauꝑtate ad diuitias. ꝓpter pauꝑtatem ꝓexistentem diuitias magis extimat. ⁊ econuerso. diuites statim ad pauꝑtatem venientes eam magis horreut. b.tho. q. vbi supra. Tertio timentur repentina. Et ratio huius ē quia omnia corporalia bona ⁊ mala quanto magis considerantur alias particulantur tanto minora apparent. Et per oppositum quanto minus considerantur. tanto apparent maiora. Et ideo sicut per diuturnitatem dolor ꝓsentis mali mi-

Capitulum Decimum

gatur, vt patet per Tullium in li. de tusculanis questionibꝫ. ita etiam ex premeditatione minuit timor futuri mali. quod aũt repente venit. preme ditari non põt. b. tho. vbi supꝛ. ¶ Quarto timẽ tur irremediabilia. Cuius ratio est, quia cuꝫ ma lum sit obiectum timoris. quod auget malũ. au get timorẽ. Sed diuturnitas vel ꝓpetuitas mali auget malum. quod patet. quia si pati malum in tanto tempe est malum. ergo pati illud in dupli cato tempe erit malũ duplicatum. ergo pati idez maluz perpetuo est quoddã malũ infinitum. Ex irremediabilia quoꝝ nõ inuenitur auxilium. ac cipiuntur vt ꝓpetua. ergo ꝛc. b. tho. vbi supꝛa. Ex bis patet extremũ iudicium multũ esse timendũ tum quia supꝛa omnia afflictiuũ, tum quia repẽ tinum vel improuisum. tuꝫ quia insolituꝫ, tum quia omis remedij exclusiuꝫ. Tunc enim nulla patebunt remedia. Secundario vt dictũ est obi ectum timoris est illud. quod põt infligere ma luꝫ. & sic deus põest & debet timeri. Timet eñ ho mo scõm hec tria scꝫ diuinam equitatem. Nam considerando diuinam iusticiam qua deus infli ctor est pene. vel subtractoꝛ sue ꝑtie vl' sue glorie et merito peccati nostri. tũc deus põt & debet time ri a nobis. vnde malach. .Si ego dñs vester vbi est timoꝛ meus. Scõo timet homo humanã po stateꝫ qñ est lesiua vel quãdo ẽ in iusta qꝫ. sic in promptu habet nocumẽtum inferre, sicut legit de Holoferne. q̃ cecidit timoꝛ illius sup oẽs inhabi tãtes terrã Iudith. ij. Et hoc ꝓpter potẽtiã mag nam vsurpataꝫ. tũ quia non receperant legatos nabuchodonosoꝛ cum honoꝛe. Tertio timet ho mo crimen eius cognoscẽtez, sicut ille qui est con scius criminis. qꝫ põt nocumentũ inferre. timet ne crimen reuelet. Sicut moyses. cum reprehẽ deret hebreum socio suo iniuriantez. & ille respõ disset. Quia te constituit iudicem sup nos. Nũ interficere me vis sicut interfecisti hẽri egyptiuꝫ timuit moyses eo q̃ ille sciret illud. Eñ & fugit a facie & curia Pharaonis. ne. s. accusaret. Exo. ij.

De defectu timo .§. II

tis. Sciendũ q̃ triplex ẽ ꝺditio vl' varietas huiuꝫ Nã q̃dã supabũdãt in audẽdo q̃dã in timẽdo q̃dã in ñ timẽdo. Primi sũt q̃ sũt nimis audaces sic fuerũt illi tres viri de exercitu dauid. q̃ inuerũt vsq̃ ad portã bethleẽ. vbi morabant castra philistiꝫ. q̃ erãt inimici israel & cisterna q̃ ibi erat hau serũt aquã. quã desideratã a dauid attulerũt. ei. Sed nõ voluit bibere immo libauit dño ꝓpter martirũ periculũ. ad qõ se sine cã vrgenti posue runt. ij. Regũ. xxiij. Horũ societatem admonet vitare sapiẽs dicẽs. Cũ audaci nõ eas. i. nõ con uersetis cum eo q̃. non metuit vt recta rõ docet. Sũt alij q̃ supabũdãt in timendo & hi dicũt timi di q̃. s. timẽt qñ nõ oꝫ & vbi nõ oꝫ & eo mõ quo ñ oportet. de q̃bus ꝓs Timuerũt timore vbi nõ erat timoꝛ. Et hoc est peccatum. Sicut petꝛ? ita timuit mortem q̃ xp̃z negauit vt patet. Luc. xxij & hoc est peccatũ. Unde aug?. Timendo mortez carnis tue. dabis mortem aĩe tue. ¶ Tertij sunt qui sup abundãt in nõ timendo & tales dicunt impauidi. qui. s. non timẽt. tales sũt similes cui dam iudici de quo dicitur. Luc. xviij. Erat q̃daz iudex in ciuitate qui deum non timebat. & hoĩes nõ verebat. ꝛc. Et licet timoꝛ dei magꝫ deãt retra here a peccato q̃z verecũdia mũdi, tñ oppositum frequenter cõtingit. Unde Thc opbilus sup illo verbo sic dicit. Unde q̃ impudentem erga hoĩes grauioris est mali indiciũ. Deum eñ q̃z plures homines non timent. attamẽ humano cohibent pudoꝛe. Cuꝫ. n. aliquis fit impudens erga hoĩes tunc crescit tu multus vitiorum. Et de dyabolo dicitur Job. xli. Factus est vt nullum timeret. i. non per naturã & elationẽ ad hoc venit vt nulluꝫ timeret. Uel sic. Factus est bonus, sed per ꝓpriam ꝓsumptionẽ ad hoc venit. vt nec deũ nec q̃d pas surus est timeret. Licet enim demones timoꝛe na turali tormenta timeant. quia vt dicitur Jacob. ij. demones credunt & ꝛtremiscũt. nõ tñ habent timoꝛẽ filialẽ. Uel sic. Factus est vt nullũ time ret scꝫ ꝓhunc modũ q̃ vellet subijci. Quõ autẽ timoꝛ & intimidas sit pcm. vide in scda parte.

De effectu timo .§. III

tis. Nota q̃ tria in nobis causat timoꝛ inter alia. Primo ꝓtractionem efficit sm. be. tho. vbi supꝛa Scõo tremoꝛẽ elicit. Tertio opationez impedit ¶ Quantũ ad primũ timoꝛ ꝓtractionem efficit sm. b. tho. vbi supꝛa. Nam ex imaginatione alicu ius mali que causat timorem. fit in nobis contra rio virtutis & caloris. Contrahitur enim virtus aĩalis ad interiora. cuius rõ ẽ. qꝫ q̃d malũ aliq̃d re pelli nõ ꝑsit. ꝓuenit ex debilitate virtutis. Uiri? aũt quãto debilioꝛ est tanto ad paucioꝛa se ꝑt dif fundere. & ad exterioꝛa põt minus extendere. Et hoc patet ꝑ exemplũ. Uidemus enĩ in morientibꝫ. q̃ caloꝛ naturalis ad interioꝛa retrahit ꝓpter de bilitatem virtutis. Similiter in ciuibꝫ qñ ciues timẽt. retrahũt se ab exterioribꝫ & recurrũt ad in teriora loca magis tuta q̃tum pñt. Fit scõo ex ti moꝛe ꝓtractio caloris, cuius ratio est quia spũs vel caloꝛ qui est causa caloris in timentibꝫ. retrahit ab exterioribꝫ ad interioꝛa. quo subtracto remo uet caloꝛ. Ubi notandũ q̃ timoꝛ facit pallentes. tacentes. & fugientes. Primo pallentes facit, cu ius rõ est. quia cũ caloꝛ & spiritus in timentibus vt dictũ est. retrahit ab exterioribus ad interioꝛa. hoc subtracto remouetur caloꝛ & sequit palledo. Unde videm? q̃ timẽtes mortẽ pallescũt. eo tũc ex timoꝛe mortis caloꝛ q̃ est cã caloris ad interio ra retrahit. Oppositũ aũt hui? verecũdia causat.

Nã verecũdiati nõ pallescũt. sicut faciũt inuidi ꝫ potius rubescũt. Cuiꝰ rõ est qꝛ sicut in timore fit retractio vel ꝓtractio caloris ad interiora. ita i verecũdia fit diffusio caloꝛ ad exteriora. Quãto ãt calor qui est cũ coloꝛis ad exteriora diffundit tãto magis rubedo causat. Facit timoꝛ scẽdario hoies tacentes. Cuiꝰ rõ est. quia in timẽtibꝫ fit motus interioris caloris ꝛ spirituũ a coꝛde ad inferiora. ꝛ ideo timoꝛ ꝓtrariat formatõi vocis. q̃ fit ꝑ emissionẽ spirituũ ad supioꝛa ꝓos. ꝑ quod timoꝛ nõ sinit formaꝛe vocẽ. ꝛ ꝑ põs tacẽtes facit. Sꝫ in dolentibꝫ est oppositũ. Nã in doloꝛe natura ꝓseruat interius spũm ꝛ calorẽ. vt hoc vtat ad expellendũ nociuũ. Multiplicant saũt interiꝰ spiritibꝫ a caloꝛe necesse est qꝫ emittant ꝑ vocẽ. ꝛ ideo dolentes vix põt se ꝓtinere quin clamẽt. vt dcit phũs i li. de problematibꝫ. Tertio timoꝛ facit fugiẽtes. cuiꝰ rõ est quia in timentibꝫ ꝓpter frigiditatẽ ingrossãtem spũs ꝛ calorẽ. Spũs ꝛ calor a supioribꝫ ad inferiora mouent. nec ꝓgregant circa coꝛ. sed magis recedũt a coꝛde ex imaginatione defectus virtutis. Et ꝓpter hoc timentes nõ ꝓmpte inuadũt sed magis refugiũt. Irati ãũt apponitum faciũt. Nã irati reddunt ꝓmpti ꝛ audaces ad inuadendũ. Cuius rõ est. quia in iratis ꝓpter subtilitatẽ spirituũ ꝛ caloꝛẽ qui ꝓuenit ex appetitu vindicte fit interioꝛ motus spirituũ ab inferioribꝫ ad superiora ꝛ ideo cõgregant spũs ꝛ calor circa coꝛ. ꝓpter qõ irati ꝓmpte ꝛ audacter incedũt hec. b. thoꝛ vbi supꝛa. Scõs effectus timoꝛis est quia tremorẽ elicit. Huius rõ est. quia in timoꝛe caloꝛ ab exterioribꝫ ad interiora ꝓtrahitur. Remoto ãũt ab exterioribꝫ caloꝛe. qui mẽbra cõtinebat. remanẽt membra frigida. ꝛ ꝓpter hoc accidit in eis tremoꝛ. Tremoꝛ eñ ex frigiditate causatur. ꝓpter qõ tremũt membra timentiũ. Et primo tremit coꝛ. eo qꝫ in timoꝛe calor deserit. Secõdo tremit vox ꝓpter vicinitatem artarie vocalis ad coꝛ. Tertio tremit mãdibula inferioꝛ ꝓpter cõtinuitatẽ. Quarto sequit̃ quassatio dentiũ ꝓpter eandẽ rõnem. Quinto brachia ꝛ manus. tũ ꝓpter ꝓnexionẽ ad pectꝰ vbi est coꝛ. tũ quia huiꝰ mẽbra sunt magis mobilia. ꝓpter quod in timentibꝫ genua tremũt. Vnde Ysa. xxxv. Confortate manus dissolutas ꝛ genua debilia ꝛ tremẽtia roborate. thꝫ. prima. ij. q. xliij.

Tertius effectus est. quia opationẽ impedit. Ad cuius declarationẽ videnda sunt tria. Prima est qꝫ opatio exterioꝛa duabꝫ causat̃ scz ad agẽte principali quod est aia. ab agente instrumentali. scz a membris coꝛpis. Vnde ꝛ ꝓpter defectũ agentis principalis ꝛ impotentis vel mouentis. ꝛ ꝓpter defectũ agentis instrumẽtalis nõ obsequẽtis operatio põt impedire. Secõm videndũ est qꝫ timoꝛ impedit opationẽ. ex parte coꝛpis vel ex pte membroꝝ eius. Cuius ratio est. quia ꝓpter defectũ caloris qui ex timoꝛe causat̃ in membris exterioribꝫ ꝛ precipue in membris supioribus timoꝛ ex subtractione caloris mẽbra debilitat. ꝛ sic ea que impedit opari. Tertium ꝙsiderandũ est. qꝫ si timoꝛ sit multũ vehemens et excessiuus in tantũ qꝫ rõem perturbet. tunc talis timoꝛ impedit opationẽ ex parte mentis. Si ãũt sit ita moderatus qꝫ rõem non ꝓturbet. tunc ad bene opandũ ꝓfert inquãtum scz solicitudinẽ causat. ꝛ facit hoiem attentius ꝓsiliari ꝛ opari. Et hoc est quod dicit aplus ad phil. ij. Cũ metu ꝛ tremoꝛe salutem vestrã operamini. i. cũ metu mentis ꝛ tremoꝛe coꝛpis. Vel sic. Cũ metu. i. nõ ꝓsumptuose. sed cũ humilitate ꝛ cũ tremoꝛe scz manifesto opamini salutẽ vestram. i. vitã eternã. q. d. aplꝰ. Nos meremur vitaꝫ eternã ꝑ humilitatẽ ꝛ ꝑ bonã opationẽ. que ex nobis nõ habemus. sed a deo qui ẽm aplm operatur in nobis velle bonũ ꝛ ꝑficere bonũ. hec. bea. thꝫ. ꝓia scde. q. xliij. Quod ãũt dicit phũs. qꝫ timoꝛ facit hoies cõsiliatiuos. hoc intelligendũ est non ẽm qꝫ cõsiliatiuũ a facultate dicit cõsiliandi bene. quia sic nec timoꝛ nec aliqua passio facit cõsiliatiuos. Sꝫ hoibus affectis aliqua passione videt quod maius vel minus qꝫ sit ẽm rei veritatem quod fit ex defectu rectitudinis iudicij. Sꝫ facit timoꝛ cõsiliatiuos. put cõsiliatiuus dꝫ a voluntate vel solicitudine. Consiliant enĩ hoies de magnis in quibꝫ quasi nobismetipsis diffidimus. Ea ãũt que timoꝛẽ incutiũt hñt quendã magnitudinẽ. tum quia apprehendũt ut difficilia ad repellendum. tũ quia apprehẽdũt ut de ꝓpe existentia. vnde in timoribus ꝙsueuerunt hoies ꝙsiliari.

De profectu ti .§. IIII.

moris. Sciendũ qꝫ ex diuino doꝛe trianoꝫ bona ꝓueniũt. Et ꝓ gra infudit. Secõdo culpa excludit. Tertio vita ꝑficit. Quantũ ad ꝑmũ dico. qꝫ gra infundit ex doꝛe dei. Vñ ꝓuer. xiij dicit. Timoꝛ dñi. sicut fons vite. Sicut enĩ a fonte ꝓcedit riuulus aque. sic a timoꝛe dei riuulus gratie. Vnde bern. sup Cant. sermone. liij. In veritate dico vobis. nihil esse ita efficax ad ꝓmerendũ gratiã dei retinendã ꝛ recuperandã q̃ si in omni tempe inueniaris coram deo. nõ aliũ sapere sed timere. Et iõ ꝓuer. xxviij. dicit. Beatus vir qui semper est pauidus. Sup quo dñs sic dicit bernar. Time cum arriserit gratia dei. time cũ abierit time cũ ꝺnuo reuertit. time cuꝫ ꝑfs extiterit. Cum adest time. ne indigne operis. Sed si abscesserit multomagis timendũ est. quia vbi tibi deficit gratia. deficis ꝛ tu. Si ãũt gratia tibi ꝓpiciata redierit tũc multomagis timendũ est tibi. ne forte cõtingat te reciduũ pati ergo ꝑ omni tpe est timendũ. Secundo ex timoꝛe dei culpa excluditur vel remittit. Vnde eccla. i. Timoꝛ dñi expellit peccatũ. Et hoc tribus modis. Corrigendo scz preterita. vitando

Capitulum Vndecimū

pfitia, cauendo futura. Et primo quidē mō excludit timor dñi peccatū. s. cōmissū seu preteritū. z hoc exconsideratione dānificationis. inde inducit cōtritio sicut apostema[t] insaxinra expellit saniem Vñ Isa. xxvi. A timore tuo dñe concepimꝰ z ñ peperimꝰ spiritū salutis. i. compunctionē. vñ spiritꝰ saluat. Scdo ex cōsideratione future confusiōis inducit confusionē. sic vomitus expellit cibū venenosū. Tertio ex consideratiōe eterne punitiōis inducit extorē satisfactio. sic in infirmo qualescūque remanēt i infirmitate alique nociue reliqe. q expellūt p medicinam. Scdo mō culpa remittit vitādo pfitia p innocentiā. puerb. xv. Per timorē dñi declinat oīs a malo. Tertio mō remittit culpa p timorē, puidendo futura. Eccs vij. q deus timet. s. timore filiali nihil negligit. s. facere eor q̄ tenet facere z vitare. Tertio vita ex timore dei pficit. Cū. n. timor filialis fundet z radicet i in charitate crescēte charitate crescēte auget timor. vñ Greg⁹. Quesque pl⁹ est illuminate z flāmata plus timet. Hoc autē deus exigit a nobis. Unde dr Ecclesiastes. vlti. Time deum z mandata eius obserua. hoc est oīs homo. Deū time. s. timore filiali qui. s. dicet nō pena m sed offensam patris timere. Et mandata eius obserua. i. ob ipm z ꝓpter ipm. seruā non ob aliud. Et subdit causam. Hoc est. n. omnis homo. i. ad hoc factus est omnis hō. vt deū timeat z mādata eius seruet. Vel sic. hoc est omnis homo. i. p hāc formā. s. per timorē dei z observatiōem mādatoꝝ. habet hō ee gratie z demuz glorie. quod ē perfectius q̄z esse nature. vel sic. Hoc ē omnis homo. i. hoc solum requirit ab omni homīe z p hoc beatificat. Vel sic. Hoc est omnis homo. i. totus z perfectus homo. Si enī alteꝝ de est. s. vel declinare a malo vel facere bonum. dimidius non totus est

De vtilitate timo .H.V

tis dñi. Nota q̄ nihil vtilius incipiēti. nil vtilius ad pfectionez pꝛuenienti. nil vtilius oī statui vel seruitimore dei. Unde Ecclesiastici. xxiij. nil melius q̄z timor dñi. Quod patet discurrēdo p singula est enim vtilis peccantibus penitētibus tribulatis temptatis z cōtemplatiuis. Primo est vtilis peccantibus. in quantum ad statū penitentie adducit z transfert. Sicut enim latro videns iudicem insequentem se. pꝛe timore iudicis timet z se reprehendit. dicens. heu quid fe ci. se iudicandū affligit. dicēs. heu tu suspenderis. z rē furatazꝝ si pōt. proiicit. Sic peccator cōsiderās futurum iudiciū per timorē cor suū primo redarguit cōsiderādo debitā penam. peccata dimittit considerando dei misericordiam. Est secundo timor vtilis penitentibus. Inducit enim ad contritionē. confessionez z satisfactionem. Unde dicitur Ecclesiastici. i. Sine timore dñi nō. poterit q uis iustificari. Justificatur enim homo per penitentiam. p quaz de impio fit iustus. Unde z buplicanus qui cū timore iuit ad orandū ad templū. reuersus est domuz iustificatus. Tertio ē vtilis tribulatis. Sicut enī infirmus timēs mortē copiose libēter sumit potiones amaras z medicinas. Sic timēs mortem ate z separari a deo. libēter gaudet in tribulatiōibꝰ longanimiter sustinet. Unde talis timor facit tribulatū patentē. gaudētē. constantē in tribulationibꝰ Vñ eccī. vj. Esto in iustitia z timore ꝑpara aiam tuā ad tentatiōez. Vñ sancti gaudebāt in aduersitatibꝰ z eas affectabāt. quia sperabāt inde euadere penas futuras. z separationē a deo quē timebāt Et ideo aug. dicebat. dñe hic vre. hic seca vt in futuro parcas. Quarto est vtilis timor tēptatis sicut enī pugnāti p spa hereditate timor incutit solicitudinē in aggrediēdo. pseuerātiā in pugnādo. z confidentiā in vincēdo. Sic timor dei facit diligentē in pugna spūalia eccēs. vij. Qui deum timet nihil negligit scz eor q̄ que oportz facere p vicendis vitijs. Facit pseuerantē in diligētia eccī. xxvij. Nisi tenueris te instanter i timore dñi. cito subuertet domus tua. Facit z timor tēptatū confidentē de victoria. puer. xiij. In timore dñi fiducia fortitudis. quia scz tāto q̄s fortius mōm respicit. quāto plus timet deū. Quito est vtilis timor ꝓtemplatiuis. Sicut enī seruus dño cui seruit assistit sepius. obsequit humilius. alloquitur dulcius. Sic facit timor dei ꝓtēplatiuis. Hā primo subleuat ad aspectuz summe veritatis Eccī. x. Qui deū timet scz vt filij erūt in oculis eius id ē bñplacebūt ipi deo. sicut oculi matris sup filium sunt vbicūqz vadit. qz vbi amor ibi oculus. Vel sic exponit. Erūt in oculis eius scz ꝑlati qui dicit occulus dei. i. cognoscit a ꝑlato. Scdo timor humiliat ꝓtēplatiuos ad obsequiū diuine maiestatis. Eccī. viij. Ego cognoui q̄ erit bonū timenti deū qui vereꝫ facie eius. Tertio ꝑparat ad gustū summe bonitatis ps. Quā magna multitudo dulcedinis tue dñe. quā abscondisti timentibꝰ te Vñ eccī. xxv. Timor dñi sup omia scz bona tāqz custos eor q̄ ne amittant. Vel sup oīa mala. tanqz repressor ne ingrediant. Vel sup oīa transitoria. tanqz prudēs ꝓtemptor. z vt paruipēdant. Et iō dicit eccī. xxv. Beatus vir cui datū est hre timorē dñi. Ubi ij notari pñt. Prio habitus virtuosꝰ. ibi. hre timorē dñi. Scdo donū gfosum. ibi cui datū est scz a deo. Tertiū est pmiū gfosuz. ibi. hrus rc. De septem speciebꝰ timoris. z de timore put est donum spūssancti. infra in iij. parte.

De vltima passione que dicitur Ira. z causa eius z multiplicitate. Capitulū. XL.

Vltima passio est ira. que dici pōt passio generalis nō quia causet oēs passiones. nā isto mō amor est passio generalis. ꝑ inqz tū ex ocurlu mul

taz passionū generaſ.ōr generalis. Nō enī insurgit motus ire nisi ꝓpter aliquā tristiciā illatam. ⁊ nisi adsit desideriuz ⁊ spes vlciscendi. Appetit enī iratus vindictā vt sibi possibilem. Vnde si fuerit multū excellēs ꝑsona que nocumētū intulit non causaſ ira ꝫ tristicia. Dē noīaſ aūt vis irascibilis ab ira, nō q oēs motꝰ eius sint ira. ꝫ qz ad irā terminanſ oēs motus illius potētie, ⁊ inter oēs alios motus est manifestior. Motus autem ire tendit in duo ſcz in ipam vindictā quā appetit. ⁊ sperat sicut quoddā bonū, vñ ⁊ de ipa delectaſ. Tendit etiam in illum de quo querit vindictā. Et qz circa virtūcz ira requirit quandā arduitatē. nō enīz surgit motus ire nisi cū quadā magnitudine. ꝙa nihil ⁊ modica valde nullo digna non extimam⁹ Hinc patet q est in potentia irascibili. cuius obiectum est arduū. Est aūt duplex differentia attēdenda circa hoc ire ad odium ⁊ ad amorē. Quaz ꝓia est. q ira semp respicit ad duo obiecta. amor vero ⁊ odiū q ñcz respiciunt vnuz obiectum tm̄ Sicut cum dicit aliquis amare vinuz vel aquid bnōi. vel etiā odire. Scōa est quia virtūcz obiectoz quod respicit amor est bnū qñ scz duo respicit. Vult enī amans bonum amico ⁊ hoc tanctz sibi conuenienti. Virtūcz vero hoz que respicit odium. habent rationē mali vult enī odiens malum alicui tanctz sibi incōueniēs Sed ira semp respicit duo obiecta. Et vnū quidē ꝫz rōez boni scz vindictam. quā appetit. Aliud scōm rōnem mali. s. hoc mine nocium ꝺe quo vult vindicari. Et ideo ira est passio. quasi composita ex contrarijs passionibꝰ. Dicitur aūt ira crescere in animum scōm Aug. in regula per quandam causalitatez quia scz ipa odium causat cum est inueterata.

Item nota q ira .§.1

est cū rōne. non quidē vt precipiēte sicut dicit cē voluntas cū rōne, sed vt denunciāte. i. manifestante iniuriā. Appetitus enī sensitiuus rōni nō obedit immediate. sed mediante volūtate. Bruta aūt habēt irā. cū nō habeāt rōem. ex instinctu naturali indito eis ꝑ rōem diuinā. Ite ira ē quidem naturalioz ꝙcupiscentia ex parte subiecti. cōsiderando hoiem scm̄ naturā speciei inctū rōnale. ⁊ etiā scm̄ ꝙplexionē ppriam indiuidui. Inctum enī homo est rōnalis: naturalioz est ira quo ipa cū rōne. Vnde pbs dicit q būanius est punire quod ptinet ad iraz. cz mansuetū esse. quia vnūquodcz insurgit contra nociua. Similiter cōsiderando hoiem scm̄ ppriā ꝙplexionē indiuidui. ira est naturalioz ꝙcupiscentia. Est enī homo dispositus ad irascendū. scm̄ q habet colericā cōplexionē. Colera aūt inter ceteros humoꝛes citius mouet. Assimilat enim igni. ⁊ ideo est magis impetu. vt ille qui dispositus est scm̄ naturalē cōplexionē ad irā iratcat. cz de eo qui est dispositus ad ꝙcupiscendū ꝙcupiscat. Vñ ⁊ pbs dicit in. vij ethicoz. q ira magis traducit a parentibꝰ in filios cz ꝙcupiscētia. Sed ꝙsiderando cām ire ex parte obiecti. vel ex parte subiecti scm̄ naturā generis. id ē incztū est aial. sic naturalioz est ꝙcupiscentia ira. Cōcupiscentia. n. ciboꝝ ⁊ venereoꝝ ē naturalioz. Et ex ipa natura cōi. bz bō inclinationez ad appetendū ea q̄ sunt ꝙseruatiua vite. scm̄ spēm vl scm̄ indiuiduū. Ite odiū est grauius ira. qđ patz ex dicto aug. in regula q̄ ꝙpat odiuz trahi. sed tuce irā Cui⁹ rō est. qz cztus vtercz appetat malū. ñ tñ eadē rōne. Nā odiens appetit malū inimici in quantū est malū. Et qz appetit malū alterius. scm̄ se nulla mēsura mali satiaſ. ea enī que scm̄ se appetunt sine mēsura appetunt. sicut auarus diuitias. Sz iratus appetit malū eius ꝺra quē irascit nō inctū malū. sed in quātū habet quādā rōnez boni. put estimat illud ee iustū inctū vindicatiuum. Iratus enī appetit. vt ille cui nocumētū infert patiat ⁊ doleat. ⁊ qz cognoscat ꝓpter iniuriā illatā sibi hoc ꝓuenire. Et qz hoc appetit sub rōe iusti vindicatiui. rōo qñ malum illatum excedit mēsurā iusticie. scm̄ exti mationē irascentis. tūc mouetur. Ira ꝓprie nō est ꝺra se ipm̄. sed inctum quedā metaphorica iusticia. ⁊ in iusticia est hōmis ad seipm̄ in quātū scz rō regit ꝙcupiscibilē ⁊ irascibilē scm̄ hoc ōr homo de se facere vindictam ⁊ sibi irasci. Ite quia ira causaſ ex hoc. q aliquis nos lesit per actū suū. actus aūt sunt singulariuz ideo ira est semp circa aliquod singulare. Vñ in quarto ethicoz pbūs dicit seu appellat quosdam irascentiū acutos. qz scz cito irascūtur. quosdam amaꝛos quia scz diu retinēt iram. quosdā difficiles. qui scz nunctz quiescūt nisi puniant Est aūt causa ire aliqd factuz cōtra ipm̄ irascētē cui⁹ rōē qz ira est appetitus nocendi sub rōe iusti vindicatiui Vindicta aūt locū nō bz. nisi vbi ꝓcessit iniuria que ad eum ptineat qui vindictā appetit. Iniuria aūt ab aliquo facta, non ptinet ad aliquē. nisi aliquid fecerit quod sit aliquo modo contra ipsum. Q autem irascamur contra illos etiam qui alijs nocent. hoc ideo est. inquantum illi quibus nocetur aliquo modo pertinēt ad nos vel ꝑ affinitatem, vel per amicitiaz vel per communionem nature. Qz etiam homines irascantur contra eos. qui despiciūt ea circa que ipi maxime studient. vt dicit pbūs, hoc ideo est. quia per illud maxime reputamus nos despici. Ira autem dicitur de deo. non secundum passionem animi. sed scm̄ iudicium iusticie. prout scilicet vult puniri peccatoꝛes de culpa sua. Peccatoꝛ autez et si deo nil possit nocere effectiue. tamen ex parte sua agit contra deum. ⁊ quia eum in mandatis suis contemnit. quia infert nocumentum aliquod ei qui sub diuina tutela continetur. Paruipensio est causa ire ad quem omnes alie cause reducuntur. par

Capitulum Vndecimū

uipensio enim excellentie hominis opponitur Que enīz homines putant nullo digna esse.per uipendunt.Ex omnibꝫ autem bonis nostris aliquam excellentiam querimus.ꝛ ideo quodcūqꝫ nocumentum inferatur inqꝫtū excellentie derogat.videtur ad paruipensionem pertinere. Cum enī ira appetat vindictam ꝛ sub rōne iusti.ꝛ ideo puocatiuum ad iram est aliquid sub ratione iniusti. Maxime aūt facit iniustum qui ex certe electione ꝛ malicia.nō passione vel ignorantia alteri infert nocumentū.ꝛ ideo maxime ꝓtra tales irascimur.quia ꝓpter paruipensionem videnť fecisse Qui ex ignorantia vel passione peccant. non videnť paruipēdere.ꝛ ideo magis merenť veniā et misericordiā ꝛ nō iram. Ītē cū causa ire sit iniusta paruipēsio.ꝛ nocumentū ꝓtristatiuū illatū scōm primā causam excellentia hoīs est causa.vt de facili quis irascať. Quanto enī quis est excellētior tanto iniustius paruipendiť in eo in quo excellit Unde irascíť diues si paruipendiť in pecunia.ꝛ rhetor in loquendo ꝛ sic de alijs. Sed inqꝫtū nocumentū cōtristatiuū est causa ire.sic ea que sunt contristātia.vt que ptinent ad defectus sunt causa ire.ꝛ fm hoc infirmi de facili irascunť. Ītē defectus eius vel prauitas ꝓtra quez irascimur:aliqñ auget irā aliquando minuit. Si enī defectus augeat indignā despectionē.sic auget irā vt despiciantur nobiles a rusticis ꝛ hmōi Si vero minuat despectionem indignā.sic diminuit iram .Et hoc modo qui penitēt de iniurijs factis.ꝛ cōfitentur ꝛ humiliańť mitigant iram.Causat aūt ira delectationē.Nam motus ire insurgit ex aliqua illata iniuria ꝓtristante.cui quidē tristitie remediuz adhibeť ꝓvindictā.quanto aūt ꝓtra iusticiā maiorem.ꝓ delectationē remediū adhibeť.tanto maior delectatio causať. Non.n.tollit tristicia nisi ꝓ delectationē vt ꝓ suū ꝓtrariū . Ad pñtiā aūt vindicte delectatio sequiť.ꝛ tāto maior quāto maior fuit tristicia.Si igitur vindicta fuerit pñs realiter.causatur pfecta delectatio que totaliter excludit tristiciam.ꝛ ꝓ hoc quietat motū ire.Sed anteqū sit pñs realiter vindicta sit irascenti pñs duplicer.Uno mō ꝓ spem . Nullus enī irascit nisi sperans vindictā Alio mo ꝓtinuā cogitationē Unicuiqꝫ enī cōcupiscenti.ē delectabile imorari in cogitatōe eoꝝ que ꝓcupiscit. Et ꝓpter hoc imaginatōes somnioꝝ sunt delectabiles.ꝛ ideo cū ira tus multū cogiter de vindicta in aīo suo ex hoc delectať.Ītē causat ira feruorē. Quedā n.impetuositas est in motu ire.ꝛ quia motus ire nō est ꝓ modū retractionis.cui ꝓportionať frigus.ꝫ magꝫ ꝓ modū insecutionis.cui ꝓportionať calor.consequenter fit motus ire causatiuus cuiusdā feruoris sanguinis ꝛ spirituū circa cor.qō ē instrumētum passionis anime. Et exinde est qꝫ ꝓ magnaz ꝓturbationem cordis que est in ira.maxime appa rent in iratis indicia quedam exterioribus membris.Feruor tamen qui calorem cōsequitur.alia ratione ptinet ad iram et alia ad amorem.Nam feruor amoris est cū quadā dulcedine et lenitate est enī in bonum amatuz.ꝛ ideo assimilať calori aeris et sanguinis,ꝓpter quod sanguinei sūt magis amatiui Feruor autz ire est cū amaritudine ad cōsummandum quia tendit ad punitionez cōtrarij. Unde assimilať calori ignis ꝛ colere Ītez ira inter ceteras passiones manifestius impedit vsum rationis .Item cum ira sit cum ratione et impediat rationem.et vtraqꝫ ꝓte potest tacturnitatem causare.Aliquādo tamē sequitur magis locutio si non fuerit nimia.Lxo.prima secunde .q.xlvi.et sequentibus.

Notandum qꝫ tri .§.II

plex ē ira.s.diuinalis virtualis.ꝛ criminalis.Ira diuinalis ē illa quā dicit scriptura esse in deo vt Ecclesiastic.xvi Misericordia enim ꝛ ira cuz illo est.et ꝓs.Iratus est furore dñs in poopuluz suū Fuerunt aliqui philosophi vt epicuri.qui dixerunt iram non esse in deo hanc.videlicet rōem assignantes.quia non punit subito malos cū scelera perpetrant.Sed vt dicit .Lactantius reprobans talem opinionez falsam.hoc facit ꝓpter suaz immensam clementiaz ꝛ misericordiam erga homines scieus eoꝝ fragilitatez ꝛ cōpatiens eis.et pectās eoruz cōuersionē ꝛ ex eo differens vltiōez Nam si cum homines peccant subito vellet punire.paucissimi in mūdo remanerēt Probari āt posse iram esse in deo.dicit non soluz ex scripturis sanctis sed etiam gentilium.allegans plura dicta sybillarum. Sibilla fuge sceleratas religiones ꝛ viuo deo seruı.et ab adulterio te abstine.et masculi permixtiōe praua. Pro patria generationē crea ꝛ ne occidas.His deus imortalis irascitur q hec agunt.refert Lactantius in libro de ira dei Ex sciendum qꝫ cum scriptura dicit deuz iratum et iram esse in deo.loquitur per similitudinē eoꝝ que dicuntur de homine irato. Nō qꝫ ꝓprie ira sit in deo Et ratio est.quia ira ꝓprie est cuz alteratione patris sensitiue. Est enim ira fm Damascenum accensio sanguinis circa cor. Deus autem est imutabilis ꝛ alterari nō pōt. Et cū sit purus spiritus.ꝛ nihil corporeum sit in sua deitate. nec sanguinem nec cor habet. vnde fm passionē possit irasci. Sed cum homo irascitur cōtra aliquez alteraťin parte sensitiua et si potest minatur vl castigat.vel grauiter ledit eum contra quem iratus est .Et quia hoc est communiter effectus ire. cum quis ista facit erga aliquem. dicimus illuz iratum contra talem. Et quantū ad illuz effectū qui procedit ab ira. dicit scriptura deū aliquādo iratum . non qꝫ sit in eo alterario cum appetitu vindicte. que ꝓprie est ira.sed quia punit mala

illū ira vt vellet delere. Q talis ira augeat meritū ꝙ iustissime. Unde dicitur de penitentijs distin. tertia productior. Ira dei non est vt hominis. id est concitati animi furor. sed tranquilla iusti supplicij constitutio. Est autem ira triplex seu dicere possumus ꝙ deus tripliciter irascit scz minis p̃minādo. flagelis expurgando. reprobos exterminādo. Locut⁹ ē dñs aliqñ p̃phetas. p̃mittēs ꝙ asserens alicui populo se iratum contra ipsum ꝙ mala illatur⁹. Et cum talis populus se correxit ꝙ penituit de peccatis. dominus reuocauit suam ꝙ non immisit illa mala. Nec tamen locutio fuit falsa. qz cōminatoria fuerat ꝙ sub conditione scz si se ñ emendarēt. Sicut patz de Niniue. de qua dixerat dñs per Jonam p̃phetam. Ad huc quadraginta dies ꝙ Ninive subuertetur Jone. iij. Et cum audissent hoc ninivite penitentiā egerūt dicentes. Quis scit si forte ignoscat deus ꝙ auertatur a furore ire sue. Et p̃pter penitentiā eorum reuocata est sententia. Unde ꝙ Hiero. sup. Ose xi. c. inquit. sed cotidie qui dixerat. Sicut adama ciā te. sicut seboim ponam te. que due ciuitates ex vicina sodomor⁹. parilis excidij trahere consortium. Conuersū est in me. s. dominus cor meum intra me. conturbata est anima mea. nō faciā fm iracundiā furoris mei. nonne apparet qz iccirco indignatur nobis dñs. vt nos indignatiōis ire sue conuertat. de pe. di. i. sed continuo. Et loquitur de populo israel cui dñs minabatur se exterminaturū p̃pter peccata. sicut illas duas ciuitates vicinas sodomis. sed cum aliquando conuersi sunt ad penitentiam dñs suspendit sententiā. Scdo dr deus iratus. cū scz flagellat ꝙ flagillando peccata expurgat reuertentibus ad penitentiā. Unde docebat Thobias ad dñm loquens. Cum iratus fueris. s. flagellando misericordiam facis. ꝙ in tempore tribulationis peccata dimittis. his qui inuocant te Thobie. iij. abacbuc. iij. Cū iratus fueris. s. flagellando misericordie recordabit. scz peccata remittendo. Sicut pz exemplū in dauid. cū psecutionē sustinuit a filio absolon p̃pter peccata sua. ꝙ cū pestis maxima superuenit in populum suum. propter peccatum elationis. ij. Regum. xxiij. ꝙ c. fi. Nine ꝙ hiero. Si quando fames ꝙ penuria ꝙ omnium rerū egestas oppremit mundum. sciamus hec ex ira dei descendere. qui in pauperibus cū recipiunt elemosynā se fraudari loquit. xvi. q. i. c. Reuertimini. Tertio irascitur erga reprobos exterminando. Sicut cum irascit bō ꝓtra hostē capitalē. exterminat eū si p̃ tō modo. Sicut dicit Naum. i. Ultciscēs dñs in hostes ꝙ irascens inimicos suos Jo. iij. Qui incredulus est nō videbit vitā etnā sed ira dei manet super eum. Irascit ergo dñs isto modo scz exterminando ꝙ morti eterni deputādo impenitentes vsq; in finem. Propter quod ait apostolus ad Ro. ij. Tu aūt fm impenitens cor tuum thesaurizas tibi irā in die ire. Non enī vt ait hiero. hominibus sed vitijs irascitur deus. de pe. dis. i. cōgobrem. Et quia in reprobis semper inueniuntur peccata. ideo semper cōtra eos dñs manet iratus. ꝙ ira terribiliter. vt in fine mundi dicant montibus. Cadite super nos ꝙ abscondite nos a facie sedentis sup thronum ꝙ ab ira agni Apocali. vi. Nec ira potest cessare. id est punitio quia nec culpa remouetur. Hinc Gregorius in li. dialogorum ait. Cū superna indignatio sese. vt ita dixerim. medullitus mouet. id est determinatiue. Hanc humana opinio non remouet. Nec se cuius libet vtiliter deprecatio obijcit. cum semel aliquid deus ab intimis irascendo disponit. xxij q. iij. cum superna. Et lactantius in li. de ira dei. Ira diuina in eternum manet. aduersus eos qui peccant in eternum. Ne ergo tardes conuerti ad dominū et differas de die in diē. Subito enī ꝛc. Eccī. v. Secundario est alia ira que dicitur ira virtualis seu ira per zelum. ꝙ hec est cum videlicz quis habet displicentiam ꝙ turbationem contra vitium commissū a se vel ab alio. inquantum est offensa dei. propter quod si habet auctoritatem ipsum punit. Et ad hāc inuitat p̃s. cū dicit. Irascimini ꝙ nolite peccare. Loquit enim fm grego. in. v. moralium. de ira per zelum. Unde quasi declarans ipsam iram subdit. Que dicitis in cor. ve. ꝙ in cub. ve. cōpugimini. i. isto mō irascimini. vt habeatis ꝓpunctionem ꝙ dolorem de bis. que dicunt hoīes in cubilibus ꝙ cordibus. i. de peccatis que fiunt ope corpis qđ est quasi cubile anie ꝙ cogitatione que est in corde. Signanter autem dicit. irascimini ꝙ nolite peccare. Nam etiam ex zelo irascendo peccatur nisi modus seruet. Ira ḡ irascendū est ꝓtra sua vel alior⁹ vitia. qz rōne ira regat. nō impatientia vel odio vel nimio seueritate vtat. Unde aug. Irascit iust⁹ peccatis proximorum. ſ non odit in quo extinguet oculus rōnis. viij. q. i. §. vlti. Hec autem ira tria bona facit.

Placat deum.

Auget meritum.

Excitat primum:

De prio p̃s. Stetit phinees ꝙ placauit. s. dēm in eo qz ex ira per zelum occidit principem ex iudeis fornicantē cum Moabitide. ꝙ cessauit quassatio. i. flagellum populi quo multa milia occisa sunt. Unde dr Num. xxv. phinees auertit iram dei ab eis. Ibi habes historiam. Sic sanct⁹ moyses cum vidit descendens de monte syna vitulū aureum. ꝙ choros adorantium eum. iratus ē valde ꝙ confregit tabulas lapideas diuine legis. vt habet Exo. xxxij. reputās indignū margaritas vre dei ante illos p̃cinos exponere. Et castra ingressus. ipe cū leuitis zelo ducti interfecerūt xxiij milia qui adorauerant vitulū. Qui prius in mōte dñm placauerat sua oōne iratū ꝓtra populū

Capitulum .xii.

patet ex hoc. quia p quēlibet actū virtutis meret homo. ⁊ tantomagʒ. quāto maior est virtus ceteris paribꝫ. Sʒ irasci p zelū est actus virtutis. ⁊ maxime sʒ pietatis. sine pietas dicat dei cultus. qđ pertinet ad religionem que est maxima virtutuʒ moraliū. siue sumat p misericordia. que est maxima in his que sunt ad primuʒ. ſm. b. tho. ij. ij. q. xxiij. q. aūt sit hec ira actus pietatis ostendit hiero. sic dicens ad Fabiuʒ. Legi syro mastem. i. vindictam phinees. auctoritatem helye. zelū symonis chananei. petri seueritatē. ananiam ⁊ saphirā trucidantes. pauli ostantiā. qui hominaʒ magnū vigorē resistentē. eterna seueritate dānauit. Nō est crudelitas cīa p đo punire. ſ pietas. hec ille. xxij. q. viij. legi. Oportet tn q ad puniendū hēat qs autoritatē a deo vl ab hoīe. alʒ iuste nō fieret. Est insup talis ira p zelū excitatiua primi ad cauendum malū. dū videt puniri in bonū faciendum. Unde cum rex antiochus misisset nunciū in ciuitatem modin. precipiens iudeis oībus. vt vtereliqua lege trāsferrēt se ad mores gentiliū sacrificādo ydolis subito quidā ex iudeis in ospectu omniū sacrificiū obtulit ydolo qđ videns Mathatbias iratus zelo legis. occidit illū iudeū ⁊ nunciū regʒ ⁊ filios ac populū animauit ⁊ fortauit ad seruandum legeʒ dei. deserens ciuitatez cū multis militibus. ⁊ in desertum secesserunt ne examinarentur vt habet. i. mach. ij. Tertia ira dicit criminalis. cū sʒ quis habet inordinatū appetitum vindicte. i. punitionis alicuius p teraliquem defectū commissum. Et quia inordinatus est talis appetitus id ē non ſm ordinē rōnis dum sʒ desiderat punitionem fieri non ppter iusticiā ⁊ ſm iusticiā ſ ppter indignationē sui ⁊ nō debito modo. iō peccat male vtens passione ire. Sed precipue cauēdum est. ne multum teneat. ne ſm aug. in regula ira transeat in odiū. ⁊ trabem faciat de festuca. et animā faciat homicidā. Et ideo dicit apostolus ad Eph. iiij. Sol non occidat sup iracundiam vestrā. i. non teneatis vsqʒ sero. Vel alius. Sol. i. lumen rōnis pl'lume gre. nō ocidat. i. nō succumbat sup iracundiā vestrā. i. nō extinguat ⁊ amittatur in ira vestra. quia tūc incurretis tenebras peccati moralis p qđ diabolus nō xps habitaret in vobis. Unde subdit. Nolite locum dare diabolo. Et de hac ira mortali intelligit illđ math. v. Omnis qui irascit fratri suo. reus erit iudicio. i. damnatione eterna. Ulī Amb. Ira sepe in crimen inducit innocentes. ri. q. iij. Et ponit exēplū de phutifar patrono Joseph. q̄ iratus p̄tra ioseph ppter falsaʒ accusatōeʒ vxoris. iuste misit eū in carcerē

Ponit aūt grego .ſ. iii

in. v. moral. tria remedia p̄tra iram. Primū ē vt homo in opibus suis ospiceret q̄ sibi p̄ūt accidere vel fieri aduersa. Et ex alia parte recogitet. quātū sustinuit xps p eo ⁊ qđ patienter ⁊ sine turbatiōe immo orando p crucifixoribus ⁊ sic imitari debet dīm suum. i. petri. ij. Xps passus est p nobis. vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. qui cum maledicerentur. non male dicebat cum pateret. non cōminabatur. sicut facit iratus. Secōm remedium est vt cogitet quis. defectus ⁊ iniurias quas sepe facit deo ⁊ proximo. ⁊ in omnibus his vult sibi compati. ⁊ non irasci contra eum sic ergo ⁊ alteri ipe faciat. hoc iure naturali dictante ⁊ non irascatur Eccli. xxviij. homo homī seruat iram. ⁊ a deo querit medelam. q. d. Frustra quis medelam gratie qua vulnera peccatorum curantur. petit a deo. si ipe permanet in ira cum proximo. Necʒ enim deus peccatori reconciliat si ipe cum primo perseverat iratus. Tertium remedium est respondere irato humiliter ⁊ dulciter. Nam vt dicit puer. xv. Sermo mollis frangit iraʒ. sermo durus suscitat furorem. Exemplū primi Judicum de Gdeone. Exemplum secundi Regum de tribu iuda dura loquente contra isrl' Vel saltem tacere. iuxta illud ps. Turbatus sum ⁊ non fuʒ locutus. De vitio ire ⁊ qđ sit graue peccatum. ⁊ quantum noceat. ⁊ quando est mortale vel veniale ⁊ de diuersis gradibus eius habes in secunda parte titu. de ira.

De causa exteriori peccati. Caplm. xij.

Hinc de causa exteriori peccati breuiter videndum est

Ubi sciendum ⁊ sicut causa interior peccati est. ⁊ voluntas vt perficiens actum peccati. ⁊ ratio quantum ad carentiam debite regule. ⁊ appetitus sensitiuꝰ inclinans. Sic aliquid extrinsecum tripliciter potest esse causa peccati. vel quia mouet immediate voluntatē vel quia mouet rōnē. vel quia mouet appetitū sensitiuū. Sʒ qđ tū ad pmū cū voluntatē interiꝰ ñ possit mouere aliquid extrinsecum. nisi deus. ⁊ deus non est causa peccati. sequit q̄ nil exterius pōt causare peccatū ex parte voluntatis sʒ mouēdo ipam immediate Q aūt deus non sit causa peccati neque directe neque indirecte sic declarat. Illud enim est causa directe alteri ad peccandū. qđ inclinat voluntatez ad peccandum. Indirecte autem est causa. cū nō retrahit a peccato cū possit ⁊ debeat. Sic plato ſ nō corrigēs subditos. dicit causa indirecta viciorum eoꝝ. Sed q deus nō sit cā directa peccati sui vl alterius. patet ex hoc. quia omne peccatuʒ est per recessum ab ordine qui ē in ipsum sicut in finem deus autē scōʒ Diony. omnia inclinat ⁊ querit in se ipsuʒ sicut in vltimū finem. vñ impossibile est. q sit cā sibi vel alteri discordandi ab ordine q̄ est in ipsum. Nʒ etiā nō sit causa indirecta peccati patet qꝝ nulli est debitor ad dandū gratiaʒ. quod

natoz enī nauis non dicitur causa indirecta submersionis nauis ex hoc q̄ nō gubernat nauē nisi qū potest ⁊ debet gubernare. Quāuis enī ds aliq̄bus non det auxilium ad vitandū peccatū quod si daret nō peccarent. tñ q̄ nō det. hoc totū facit secundū ordinē sue sapientie ⁊ iusticie. cum ipe sit sapientia ⁊ iusticia. ⁊ sic nō imputatur ei q̄ aliq̄s peccet sicut causa peccati. Et cūuis actus peccati inquantum actus ⁊ inquantū ens sit a deo. quia omē ens est a primo ente ⁊ oīs act⁹ a primo actu id est deo non tñ sequitur q̄ deus sit causa peccati Peccatū enī dicit actuz cū quodam defectu. qui defectus est ex causa creata scz libero arbitrio inquantum' deficit ab ordine primi agentis. i. dei. Sicut defectus claudicationis reducitur in tibiā curuā sicut in causam. non autem in virtute motiua a qua tamen causatur quicquid est motōis in claudicatione. Dz etiam dicit excecare ⁊ obdurare. hec duo important. Unū est motus animi bumani inhærenti malo. ⁊ auersi a diuino lumine et scōm hoc deus nō est causa excecationis vel obdurationis. Aliud est subtractio gratie ex qua sequitur q̄ mens diuinitus non illuminatur ad recte videndum ⁊ cor hominis non emolliat ad recte videndū ⁊ sic obdurationis ⁊ excecationis deus ē causa. Et cūtum ad quosdā scz reprobos. excecatō opat ad damnatōez. cūtū ad quosdā ad sanatōez scz quo ad electos. quos deus aliq̄n p̄mittit cadere vt hūiliores fiant tho. p̄ia scda. q. lxxii. Unū de peni. di. ij. dicit aug. talibo diligentibo deū omia cooperantur in bonum vsq̄ adeo prorsus omnia. vt etiam siqui eor deuiant ⁊ exorbitant. etiaz hoc ipm faciat eis placere i bonū vt scz hūiliores ⁊ feruentiores surgant. Exemplū in petro de q̄ amb. dis. l. Fidelior factus est petrus postq̄ fidē se pdidisse defleuit. Cum igit deus nō sit causa peccati. sequitur q̄ nil exterius p̄t esse cā peccati. nisi vel inquantū mouēs rationē. vel inquantū mouens appetitū sensitiuū. Et ſm hoc tripliciter aliq̄d p̄t esse causa peccati seu mouere voluntatē ad peccandū. Uno modo ipm obiectū q̄ positū sicut cibo excitat desideriū bois ad comedendū ⁊ sic res sensibiles exterius apparētes. mouent voluntatē ad peccandum. Alio modo ille' qui proponit vel offert huiusmodi obiectum. ⁊ sic diabolus vel bō mouent ad peccandū. Tertio mō ille q̄ psuadet obiectū ꝓpositū bte rōez boni. q. ⁊ hic aliqualiter ꝓponit ꝓpriū obiectū volūtati. qđ ē rōis bonū vel apparēs. Et sic etiā diabolus vel bō mouent ad pecādū psuadendo ad malū. Et quia nullo istoz modoz triū p̄t aliq̄d directe cā peccati esse cū voluntas nō ex necessitate moueat ab aliquo obiecto. nisi ab vltimo fine. ideo nō est sufficiens causa peccati. neq̄ res exterius oblata. neq̄ ille q̄ eaz ꝓponit. neq̄ ille qui suadet. Unū sequit q̄ diabolus nō sit directe ⁊ sufficiēter causa pcti. sed solum p modū psuadentis vel ꝓponentis appetibile Quod aūt dicit biero. de pe. di. ij. Si enī inquit q̄ sicut deus est perfector boni. ita diabolus mali. intelligenda est illa simlitudo in generali. inq̄tū videlicz sicut ds est causa boni nobis. ita diabolus aliquo modo est causa mali. sed non eodem modo. quia deus operatur interius mouendo voluntatem. quod non potest facere diabolus.

De tēptatione multiplici. s. mōi carnis. ⁊ diabli. ⁊ eius variis tēptatoibo. Capitulū. XIII.

PRimo igitur vidē dum est aliquid breuiter de temptatione diaboli. ſm quam dicit aliquo modo esse causa peccati. vbi sciendū ſm tho. prima scde. q. lxxx. q̄ cum interior pars anime sit intellectiua ⁊ sensitiua. intellectiua aūt continet intellectum ⁊ voluntatē. voluntatē quidem diabolus p̄ se ⁊ directe mouere non pōt. intellectus aūt per se mouetur ab aliquo illuminante ipm ad cognitionē veritatis. diabolus aūt hoc nō intendit circa hominē. sed magis obtenebrare ipius rōnē ad consentiendū. que obtenebratio p̄uenit ex fantasia ⁊ appetitu sensitiuo. vnde tota opatio diabli interior videtur esse circa fantasiam ⁊ appetitū sensitiuū. quoz vtrūq̄ p̄mouendo pōt inducere ad peccatū. Pōt enī opari ad hoc. q̄ imaginatōi aliqua forma imaginarie p̄sentet. Pōt etiā facere q̄ appetitus sensituus ad aliquā passionē concitetur. Natura enim corporalis naturaliter spūali obedit ad motū localē. vñ ⁊ diabolus oia causare potest que ex motu locali corporum inferiorum prouenire possunt. nisi ex virtute diuina reprimantur. Dz autem alique forme represententur imaginationi. consequitur quandoq̄ ad motū localē. Similiter ⁊ cū appetitus sensituus cōcitetur ad aliquas passiones. ſm quendā debitū motum spirituū ⁊ cordis. diabolus etiam pōt ad hoc cooperare. Ex hoc aūt q̄ passio ē p̄citata in appetitu sensitiuo cōtingit. vt id quod ꝓponitur imaginatiōi iudicetur p̄sequēdū. quia ei qui a passione detinet. videtur esse bonum ad quod p̄ passionem inclinatur. ⁊ p̄ hunc modū diabolus interdū inducit ad peccatū. Et cūuis diabolus possit ꝓpria virtute. nisi a deo retineretur. aliquez inducere ad faciendū aliq̄ē actū qui de suo genere est peccatum. inq̄tum videlicet pōt impedire vsum rōis mouendo imaginationē ⁊ appetitum sensitiuum sicut in arreptitijs patet. tamen nō pōt inducere necessitatem peccandi. Ratio est. quia homo motiuo ad peccandum non resistit nisi p̄ rationem Si igitur ratio sit totaliter ligata p̄ opus diaboli mouentis imaginationem. quicquid agat homo tunc nō imputat ei ad peccatū. Si aūt rationē nō sit ligata. ex ea parte qua est libera. potest resistere peccato. Unde Biero. de peni. dist. q. Si enim in

Capitulum .xiii.

quit dicit liberi arbitrij nos cõdidit deus. nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Et Ambro. xv. q. i. Nõ est quod cuiq; nostrũ ascribamus eorum nã uisi nostre voluntati. Nemo nostrum tenetur ad culpaz. nisi ppria voluntate deseruerit. Voluntariũ sibi militem eligit xpus voluntarium sibi seruum actionatur diabolus ꝛc.

Et qz temptatio .§. i.

inducit ad peccatũ. ꝛ sic est quasi causa licz insufficiens peccati. agendũ est de temptatiõe. Ubi notandũ. qz quinq; sunt illa que temptãt sed variis modis scz deus. homo. caro. mũdus. ꝛ diabolus. Et deus quidẽ temptat hoiem non vt decipiat sicut diabolus nec vt aliquid circa creaturã addiscat quod prius nesciebat. qui omia nouit. sed vt bonum occultũ ipi temptato vel aliis patefaciat. Et sic temptauit deus abrahã. vt habet Genes. xxii. vt scz ipi abrahe innotesceret ꝛ aliis etiaz in exemplũ. fides ꝛ obedientia. Vel etiã vt defectuz homini occultũ sibi manifestet. Sic xps temptauit philippũ quando dixit. Ubi ememus panes vt manducẽt hi. Joh. vi. Et ad idẽ facit quod dicitur Deut. viii. Temptat vos dñs deus vester vt palam fiat vtr diligatis eũ. Et habet. xxvi. q. v. nec mirũ. Necesse ptra illud quod dicit Jaco. i. deus neminẽ temptat. hoc eñ exponit diuersimode scz scõm glo. quia non temptat vt decipiat vel puertat. sicut facit diabolus. immittẽdo malas cogitationes vel mala culpe. Vel scõm aug. Deus neminẽ temptat inducendo in temptionez. Vel scõm Bedam loquit de temptatõe interiori qua sepe concipit malũ. nõ de temptatõe exteriori tribulationis. Vel neminẽ temptat deus scõm be. Tho. ad addiscendũ quod ignorat. Cũ ergo temptari a deo non sit malũ sed bonũ. nõ debz homo refugere temptari. Nã vt dicit eccli. xxxiiii. Qui temptatus nõ est. qualia scit. q. d. Qui nõ ẽ temptatus. i. in tribulatione pbatus ꝛ examinatus. parũ vel nihil scit. qualiter se debet habere in tribulatione. Vel quia nõ habet noticiã tribulationũ per experientiã. que est optima magistra. Ultra eñ vident bona ab inexpertis que mala cognoscunt ab expertis nec scit cõpati tribulatis ꝛ temptatis. Est etiã periculosissima res nulla tamptatiõe pulsari. m aug. qz inde pcedũt multa mala Et primũ ẽ elacrio cordis scoz ẽ incircũspectio sui tertiũ incõpensatio tẽptatoꝝ. quartum despectio aliorꝝ. quintũ ignorãtia agendorꝝ. sextũ priuatio premiorꝝ. septimũ incursio eternorꝝ supplicioruz ꝓpter qõ ecõtra dr Jacob. i. Omne gaudiũ existimate fratres. cũ in temptões varias incideritis. Ecce tãptat hõ deũ. iuxta illud ps. Tẽptauerũt deũ in cordibꝫ suis. Dicit aũt quis tẽptare deuz cũ ptermittit facere qõd ex se põt ad pericula euitanda. ꝛ ad subsidia tpalia querãda. solũ ad auxiliũ diuinũ respiciẽs. Sicut diceret aliqs tẽptare equũ qñ euz sine magna necessitate. vel vtilitate currere facit Nõ aũt qñ ex necessitate. puta vt hostes fugiat. vel ex vtilitate. puta vt brauiuz apprehendat. cũ aliter obtinere nõ possit. Sic cũ qs se sine rõne cõmittit alicui piculo in aliq faciendo. cũ aliter sibi possit puidere siue piculo. iste dr tẽptare deũ ad experiendum scz vtr possit liberari ab eo. Quod phibet dñs dicens. Nõ tẽptabis dñm deũ tuũ deutro. vi. Et hoc xps vitauit. qñ tempta ti eũ diabolo. mittere se deorsuz de pinaculo recusauit. allegans dictã auctoritatẽ. vt habet math. iiii. Hoc etiã egit Abrahã cũ vxorez suam Sarai dixit sororẽ. non dicendo mendaciũ. sed veritatez occultando vt habet Geñ. xii. In quo facto. inqt Aug. ostenditur. qz nemo deũ suũ tẽptare debet. dñ habet qz salubri cõsilio faciat. Fecit quod potuit. scz abrahã. ꝛ quod non potuit deo cõmisit. xxi. q. i. querit. Si quis obijceret. qz temptare deũ nõ sit peccatũ. ex eo. quia temptare deum est experiri bonitatẽ ꝛ voluntatẽ dei. Sed hoc nõ est peccatũ quia in ps. dicit. Gustate ꝛ videte qñ suauis est dñs. Rñdetur qz cognitio diuine bonitatis est duplex scz speculatiua ꝛ affectiua ꝛ cũctuz quidem ad cognitionem speculatiuã non licet dubitare. vtrum suauis ꝛ bonus sit deus. quia hoc esset tẽptare deum. Sed quantũ ad cognitionẽ affectiuam dum scz aliquis affectat in seipo experiri gustum diuine dulcedinis ꝛ cõplacentiã diuine voluntatis. sic licitum est ꝛ hoc nõ est temptare deũ Quomodo aũt istud scz temptare deũ sit peccatum speciale. ꝛ quot modis homo temptet deuz. habes in scõa parte ti. iij. ca. x. Tertio temptat caro hominem. i. cõcupiscentia carnis iudicium rationis puertendo aut impediendo Unde apls. Caro concupiscit aduersus spiritum. Et Jaco. i. Unusquisq; temptatur a concupiscentia sua abstractus a deo scz ꝛ regula rõnis per passionem ꝛ illectus a sensibilibus. Dicitur autem caro temptare hominem instrumentaliter vel materialiter. inq̃tum scz potest cognosci qualis sit homo. ex hoc quod sequitur vel repugnat concupiscentijs carnis hea. tho. in prima parte. q. xv. Ubi sciendũ qz temptatio carnis semper est peccatuz. cuius rõ est quia omnis appetitus anime inordinatus est peccatum sed motus carnis qui est ex apprehensione delectabilis. est actus ꝛ appetitus anime inordinatus. quia ipsa anima est. que inordinate mouetur et appetit. licet mediante carne. ergo ꝛc. Scz si motus carnalis insurgeret ex calefactione copis sine imaginatõe aliqua est pure naturalis nec habet rõnẽ peccati. Et ad hoc põt diabolus cooperari sua virtute. Considerandũ etiã qz tẽptatio aliqua est difficilis ad vitandũ ꝓpter tres cãs scz ꝓpter fortitudinẽ. debilitatẽ. ꝛ ꝓpinquitatẽ. Quãtum ad fortitudinẽ ipugnantis sic tẽptatio

ab hoste .i. diabolo est difficilis ad vitandū. Vñ dicitur .xvi. q. iij. visis'. Ille nanq; nocendi habet artes seu modos. nec ignoramus astutiā eius Conat nanq; a principio ruine siue vnitatē eccle sie rescindere. charitatē vulnerate. sanctoq; operū dulcedinem inuidie felle inficere. ⁊ oībus modis humanum genus euertere ⁊ turbare. Dicitur etiā Job penult. Non est potestas similis ei super terram. Quantū vo ad scām causā difficultatis in temptatiōe scz. ꝓpter debilitatē temptati. Sic temptatio carnis est difficilior ad vitādū vel vincendū. quia tēptio carnis magis debilitat hoiem qui est magis ꝓnus ad peccata carnalia q̄z spūalia. Unde ⁊ de diabolo dicit Job penult. q̄ ptās eius in lumbis ⁊ in vmbilico manet. quia scz p luxuriam carnis multū dñatur hoībus. Sedes em̄ luxurie in viris est in lumbis. quia inde decerpitur semē. sicut mulieribo ab vmbilico. Quantū ad tertiā causaz scz ꝓpter ꝓpinquitatē etiā tēptatio carnis est magis vicina ipi tēptato. ideo est difficilior. Quāto em̄ hostis est magis ꝓpinquus tantomagis pōt nocere. Unde ⁊ boetius dicit q̄ nulla efficatior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimicus. Mundus etiā te mptare dicit impropie scz instrumentalater vel materialiter. inq̄tū scz pōt cognosci qualis sit homo. ex hoc q̄ cōtemnit ꝓspera mundi vel aduersa. quibo etiā vnit diabolus ad tēptandū sm. b. tho. in prima pte. Et de hoc bello tēptionis mūdi inquit aplūs ad ephē. vi. Nō est nobis colluctatio aduersus carnez ⁊ sanguinē scz solū. ſ aduersus mūdi principes ⁊ ptātes aduersus mūdi rectores ⁊c. Et aug. in fm̄oe Duplicē aciez ptra milites xpi mōs ꝓducit. demulcet ꝓsperis deterret aduersis. Pōt igit dici tēptatio mūdi. inq̄tū hō. vel ex malitia ꝓpria. vel instigat⁹ a dyabolo. inducit aliū ad malū. Unde ⁊ mōs dicunt pfectores mūdi amatores. Fit aūt hoc tripliciter scz q̄ vnus tēptet aliū. Uno mō psuadendo. Vñ aug. ait'. Si frater tuo male psuades occidis scz animam eius q̄tū est ex te. ad pcm̄ inducendo. de pe. di. i. noli. vñ ps. Lingua eoꝝ scz male psuadentiū gladius acutus. Sc̄o mō tēptat mūdus scz psequendo. quod figuratum fuit in Ismahelē persequente Isaac. de quibo aplūs ad Gall'. iiij. Is qui fm̄ carnē natus est. psequebat eū qui fm̄ spūm. Cogebat em̄ Ismahel maior natu ysaac adorare imagines luteas quas ipe faciebat vt dicit mgr̄ hist̄oriarū. Hinc liberius papa. Dēs qui volunt in xpo pie viuere. psecutionem patiuntur. ⁊ ideo non vos a pio mentis ꝓposito afflictionis amaritudo coartet recedere. videntes quāta ꝓ absolutione nostri ⁊ liberatione. creatoz noster deus ⁊ redemptoz ptulit. vij. q. i. sufficit. Tertio modo temptat mōs. i. hoies mūdi. scelerate in manifesto viuendo. ⁊ sic suis exemplis ad malū inclinant alios. q̄z vt dr. xx. q. iij. Proclivis aūt est cursus ad voluptatem ⁊ imitatrix natura vitiorum scz est. Et xxviij. q. i. dicitur. Sepe malorum consortia etiam bonos corrūpunt. multo magis eos qui ad vitia ꝓni sunt. Propter quod dicit in ꝓuer. Qui tetigerit picem inq̄nabit ab ea. Sūt etiam dici mundus ista bona sensibilia mūdi. q̄ allicium appetitū. ad sui affectū ⁊ diabol⁹ eis vnit ꝓponēdo ad tēptādū. tanq̄ magna bona Cū em̄ bonū sit illud qđ trahit appetitum ad sui amorem. ⁊ si illud sit vere bonū vel apparens. cum aliquid boni sit in istis sensibilibo licet minimū respectu spūalium bonoꝝ. nō attendens homo ad vera bona spiritualia ⁊ celestia. ipis ꝓpositis exterioribo ⁊ sensibilibus se immergit. ea amās. vel inquantū delectibilia. vt cibos ⁊ venerea. vel tanq̄ vtilia. vt diuitias. vel tanq̄ honesta. vt honores ⁊ reuerētias. que exhibentur in testimoniū veritatis vel scientiā vt inde honorē. et de his oībo quō. s. rapiant appetitum. oñdit adamanti dicens Ubi irrōnabilis impetus preuenit. ⁊ flamma celerrimi motus aīam hic depascitur. exurit eius innocentiā. preponderat em̄ futuris presentia. seriis iocunda. ⁊ leta tristibo ⁊ ꝓperata tardioribo. Dolor est em̄ iniquitas q̄ ad nocēdū occasionē suggerit de pe. di. iij. inter hec. Et sic anima misera deserto summo bono. ibret vt fini bono creato extimās illud sup oīa appetendū. in ipo actu peccati. filius illi. qui ꝓpter delectationē esus vnus ficus. nō curat amittere vnū regnū. Vñ aug. dicit q̄ peccatū nō est appetitus malaꝝ rez sed desertio melioruz Ultimo ⁊ ꝓprie temptare est diaboli. Unde .i. ad Thes. iij. Ne forte temptauerit vos is qui temptat scz diabolus. Temptare enim ꝓprie est experimentū sumere. fm̄. b. tho. prima pte. q. cxv. De aliquo autem experimentū sumitur aliqñ vt sciat aliquid circa ipm̄. puta. vtrum intelligat vel sciat respondere ad aliquid de quo interrogat. vl' vtr velit facere quod petit. Aliquando autē vltra scientiam talem. querit aliquis alius finis bonus vel malus. Et bonus quidē. vt cum aliquis vult scire quid sit vel qualis sit vt eū ꝓmoueat ⁊ adiuuet. sicut mgr̄ temptat scholarem. Malus autem finis intendit. quando hoc scire vult vt decipiat vel subuertat ⁊ noceat. Et hoc secundo modo et fine semper diabolus temptat. vt scilicet noceat in peccatum precipitādo. Et fm̄ hoc dicitur. ꝓ artum officiū eius temptare. Et si aliqñ hō sic temptat hoc agit inq̄tum est minister diaboli. sicut tamꝑ prauerunt iudei xp̄m ⁊ pharisei. qñ interrogauerunt de deprehensa in adulterio. vt habet Jo viij. Et de censu cesari dandum. quibus rñdit. quid me temptatis ypocrite. Marb. xxij.

Triplici enim de .ℌ.II.

causa mouetur diabolus ad tēptādū homies scz ex malicia. superbia. ⁊ inuidia. Ex malicia quide

Capitulum .xiii.

quia cū odio deū habeat iḡtum punitor est eiꝰ. ex malicia sua querit auertere a seruitio ipius dei hoies inquantū pōt. sicut is q̄ inimicat alicui et odit.querit auertere ab eius obedientia ⁊ reuerentia subditos eius.⁊ nocere quātū pōt. ⁊ precipue sanctos viros. Unde dr Job.xl. Esca eius electa et habet fiduciam q̄ influat iordanis in os eius.i. q̄ deuoret baptisino purgatos.qui baptisinꝰ habuit originē in iordane. ⁊ ꝓterea baptisati desiḡnant p iordanē. Scda cā quare temptat ē superbia eius. Sicut enī boni angeli ministrāt deo in determīatis officijs ad salutē hoīm. sic demōes ꝓter eoꝝ superbiam diuine ptātis similitudinem vsurpātes determināt sibi certos ⁊ determīatos ministros ad impugnationē hominū. Unde ⁊ de eo dicit Job pelī. Ipe est rex sup omnes filios superbie. Exemplū in vitaspatrū de sathana qui fuit visus a quodam exigere rōem a satellitibus suis demonijs inferioris gradus de malis ad que induxerant tēptatos p ipos ⁊ illum qui quendā sanctum virum in deserto cōmorantē temptatū ab eo per plurimos annos ad ruinam tandē adduxerat luxurie multū cōmendauit ⁊ honorauit.

Tertia causa quare temptat est inuidia sui. Nam demones saluti hominū inuidentes ꝓfectui eoꝝ p temptatiōes impedire nituntꝰ. Unde dicit Sap.ij. Inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarꝝ. Et .xvi.q.j.c.visis. dicit de eo q̄ dolet satis.⁊ erubescit charitatē.quā nequit in celis hre. id ē ꝑseruare hoies stantes ex lutea materia i terris tenere. Sed hic occurrūt tres qōnes. Et ꝓma ē quia cū deus sit amator iusticie, videt q̄ nō deat p mittere hoies tēptari a demonijs.cum ipi hoies sint infirmi ⁊ ignari.ac ecōtra demōes multū potentes ⁊ astuti eo q̄ inter eos nō videt esse equale belli vel pugna. Sed ad hoc rīdetur. q̄ licet conditio pugne vel belli inter eos nō videt esse equalis.fit tn recōpensatio p diuinā grām et per angeloꝝ custodiā.nec pmittit temptare iḡtū volunt demones.sed quantū pōt resistere hoies. Unde.i.coꝝ.x. dr.fidelis deus.i.verax in pmissis nō patiet vos tēptari sup id qd̄ potestis.sz facit cū temptatōe ꝓuētū.dando sz virtutis augmentū Nam fm glo. Qui dat diabolo tērandi licentiaz dat tēptatis misericordiā ⁊ gratiā. Vel facit cum temptatione ꝓuentum.robur ⁊ ꝑstantiā dando. vt possitis sustinere id est vincere vel pacienter ⁊ ꝑseueranter sustinere ne deficiatis in lucta. Secunda questio est, qr videt q̄ cū natura hūana sit infirma ⁊ debilis.sufficit ei impugnatio que est a carne ⁊ a mūdo. Unde nō videtur q̄ ei cōueniat etiam impugnatio que est a diabolo. Sz ad hoc rīdetur.q̄ infirmitati humane quo ad exercitiū sufficeret ei ipugnatio que est a carne ⁊ a mūdo. sed malicie demonū non sufficeret.qr etiā vtraq̄ impugnatione vtitur ad malū. Sed deus illaz impugnationē ordinat ad gloriam ⁊ maiorem coronam electorum suorum, ⁊ confusionem demonū cum vincunt. Unde ps. inquit. Draco iste quē tu formasti ad illudendū ei. Formauit siquidē dns draconē.i.diabolū ad participandā gloriam sed er superbia sua eam amittens.⁊ homines ptemptiones infestans.gloriosus deus malitam draconis conuertit in bonum electorum suorum scz cum tentati ab eo vincentes coronas premioꝝ sibi ad augēt.⁊ sic in pugna ei illuditur. dū electi non acquiescūt suggestionibus eius. vt ipe intendit ⁊ credit.sed resistunt. Sicut patet in exemplo Job.i.c. Tertia questio est. an omia peccata a demonis temptatione ꝓueniunt? Ad q̄ dicendū q̄ aliud est esse occasio alicuius effectus. aliud ē ee causa eius. Sicut verbi gra. Desecans ligna est occasio combustionis.sed ignis est causa ipius cōbustionis lignoꝝ.importat enī occasio virtutez ꝓductiuam alicuius effectus.sed impfectā. causa aūt pfectā. Ad sīlī diabolus iḡtū illigauit ꝑmū hominē ad peccandū.dicit occasio oīum peccatorum inquantū sz ex illo peccato natura humana fuit ita viciata.vt oēs hoies sint ꝓclines ad peccādum. Sed directe diabolus nō est causa omniuz peccatoꝝ humanoꝝ.ita q̄ ipe omia suadeat, aut q̄ efficaciter ad peccādū ipe inducat. Sz directa ⁊ per se ⁊ principalis causa peccati est libertas arbitrij ⁊ corruptio carnis Unde origenes dicit. q̄ etiam si diabolus nō esset.haberent hoies appetitum cibi ⁊ venereoꝝ. qui posset esse inordinatus. nisi ratione regulet̄.que subiacet libero arbitrio Et aug. dicit etiā. Qr nō omēs cogitationes male a diabolo immittuntur.sed alique emergunt arbitrij motu. Tho prima parte.

Circa tentatioz .ꝟ.iii.

autem diaboli possunt notari tria scz.

Generalitas vitiorum de quibus temptat

Variatas modoꝝ Et qualitas tēptatoruz.

Et quantū ad primū scz generalitatē vitiorū tēptat diabolus de oī crimīe.et oī latere.⁊ in omī tpe. Qr aūt temptet de omī crimīe patet p hoc q̄d dicit xp̄us Matth. xij. de spiritu immundo.id est diabolo. q̄z vadit ⁊ assumit septē spūs nequiores se.⁊ ingressi domū vacantem habitāt ibi. Iste spūs iste immūdus dici pōt diabolus q̄ tēptat de accidia.qz accidia ⁊ ociositas permaxime est cā oīuz malarū cogitationū ⁊ immundaꝝ affectionum. Septē spūs quos secū assumit, sūt sempē vitia capitalia ipa grauiora scz superbia.vanagloria.auaricia.ira.inuidia.gula luxuria. de quibus tēptāt demones. Et sicut angeli boni sumūt sibi noīa ab officijs que circa nos gerunt, ita ⁊ demones sumunt sibi noīa a vitijs. de quibus precipue impugnant. Nā ⁊ si oēs de singulis peccatis tēptare possunt, magis tn de vno aliquo vnusquisq̄ im-

pugnat ꝓm magꝝm .ij. sen. Et nota iꝑoꝛz in sacra pagina repiunt. Illi qui de supbia temptat Leviatan dr. qđ interpretat addita mentū eoꝛ temptās eīm primos parentes de supbia. ꝓmisit eis additamentū diuinitatis. De q̄ dicit dūs ꝑ Isa. Visitabo sup Leuiatan serpentē tortuosum. temptās eīm de inanigla dr Lucifer quasi lucē ferēs scz gle talis. De q̄ Isa. xiiij. dicit Quō cecidisti lucifer qui mane oriebaris tēptās de auaricia. dr māmona. quod interptatur diuitis circa quas est auaricia. De q̄ dicit Matth. vi. Non potestis deo seruire et māmone. Temptans de ira dicit Abdedon. qđ interptat exterminatio ira eni ponit hoīez extra terminos rōis et extra terminos būane ꝙuersationis q̄ iracūdus nō de facili repit societatē. Tēptās de iuidia dr satbā. qđ interptat aduersans. q̄ iuidus aduersat seu ꝓtriat omi bono alterius cui inuidet. De q̄ Luc. xvj. dicit xps. Ecce satban expetiuit vos scz ad tēptandū. Tēptans de gula dicit. Belzemoth. qđ interpretat aial. q̄ gula facit hoīem aialem et brutalem. de quo dicit Job. Belzemoth principiuz viaꝝ dūi. i. ꝓia ipaꝝ opationuz nō ordine tpis nec dignitate. Tēptans de luxuria. dicit Asmodeus qđ interpretat factura iudicij. q̄ ꝓpter hmōi vitium factum fuit terribiliū iudiciū sup sodomā et quattuoꝛ alias ciuitatibo. Et figurant his vitijs dediti ꝑ octo demoniacos de quibo hꝫ in scriptura sacra. Supbi eīm figurant ꝑ filios quosdā iudeoꝛ. qui in noīe pauli apli querebant demones expellere ab obsessis. in hoc ꝓmittentes magnam supbiā et ꝓsumptionē facientes qđ nō ꝙgruebat cōditioni eoꝛ. Unde et a demonijs arrepti sūt. vt habet in actibo aploꝝ. Vane glorioſi figurant per filiam chanee. Nam cōiter iuuencule sunt dedite vitio inanis gle in ornatibus. picturis fucis et huiusmodi. Auari figurant ꝑ ventriloquā. que habebat spūm phitonicū vnde diuinabat. et inde magnū questū suis dominis ꝓcurabat. vt habet in actibus aploꝝ. Vel et per lunaticū illuz quem diabolus sepe ꝓiciebat in ignem vel aquam. vt habetur matth. viij. Inducit eni diabolus auaros ad multa pericula frigoꝝ et caloꝝ propter temporalia. Iracundi figurant ꝑ habentem spiritum immundū qui clamabat in templo. Quia tu es filius dei etc. Luc. quarto. Iracundus enim clamat ꝓe ira nominando aliqđ deuz et sanctos. sed male scz blasphemando. Inuidi designant ꝑ Saulem. quē inuasit spūs malus. vt habetur .i. Reg. xvi. hic aūt per inuidiam multipliciter ꝓsecutus ē sanctū Dauid. Gulosi figurant ꝑ demonia cū habitantem in mōumentis. et nudū incedentem. vt habetur Luce. viij. Nam vitiū gule et denudat hominē temporali substantia. et discoperit ad turpia. sicut patet in Noe potest ebrietatē et abbreuiat vitam. et ducit ad sepulturam. Luxuriosi figurantur ꝑ viros Sarai. qui obsessi a diabolo occisi sunt vitio libidinis cui intendebant et si cum ꝓpria coniuge. Accidiosi vero figurantur ꝑ demoniacuz mutū Luce. xi. Surduz etiā scōm matth. quia accidia facit hominem taciturnum a laude dei et confessione peccati. et surdum ab auditione diuinoꝝ et correctionum. Secūdz temptat diabolus homines ex omni latere scilicet ab ante et retro. a sursum et deorsum a dextris et sinistris. Ab ante temptat. vt scz a bonis inceptis quis resiliat. A retro vt scz ad mala preterita redeat. Quod contra dicitur de sanctis animalibo que signficāt electos. q̄ cum recederent scz in aīa non reuertebant scz retro Ezech. i. quia videlicet proficiunt in accione virtutum. et non redeūt ad commissa vitioꝝ. Sicut apostolus de se dicit ad phil. Que retro sunt oblitus scz peccata non iterando. in anteriora me extendens. ad brauiuz sequoꝛ superne vocationis Luce. xvij. Memores estote vxoris Loth. que aspiciens retro conuersa est in statuam salis Gen. xix. Ad sursum temptat diabolus. cum instigat vt de bonis opibus superbiant hoīes. A deorsum temptat cum ad desperationem prouocat. Et de his duobus modis dicit ps. Ascendunt vscz ad celos scz homines ꝑ superbiam. dum sibi attribuunt quod dei et sanctoꝝ est. qui habitant in celis. et descendūt vscz ad abissos. scz inferni per desperationem cui sunt dediti damnati. Sed econtra dicitur Ecclesiastici. ri. In uidie bonoruz scilicz operum vel prosperitatis. ne immemoꝛes malorū. id ē peccatoꝝ vel aduersoꝝ que contigerunt vel ꝑ̄ contingere. vt humiliemur non inde supbias. Et in die malorum ne immemoꝛes bonoruz factoꝝ. vel que potest deus tibi facere. vt fiduciam sumas nō desperationem. Sicut colūbe que insecute ab accipitre per aerez volitāt in imis. et ꝑ terram insecute ab eo volant fugiendo per altum aeris. A dextris temptat diabolus. vt prosperis abutatur. A sinistris vt aduersis per impacientiam frangatur. Et de his qui in tēptatione vincunt dic̄ ps. Cadent a latere tuo scilicet dei id est a sinistris aduersitatis mille et decem milia a dextris tuis. i. ꝑ prosperitatez. quia multo plures abutunt prosperitate q̄ aduersitate sicut patet in dauid et Salomone. Sed econtra dicit apostolus. ij. ad Corin. vi. Exhibeamus nos sicut dei ministros per arma iusticie a dextris et sinistris etc. Prospera rectitudine temperantie moderando. et aduersa virtute constantie sufferendo. Ex omni quoq̄ latere temptat diabolus. quia et omni elemento. Ex igne qui est supra nos in spera sua. Sicut tēptauit Nabuchodonosoꝛ. admittendū tres pueros Ananiā Azariam et misaelem in fornacem ignis. Dañ. iij. Ex aere qui est circa nos. sicut temptauit Symonē magum ad volandum ꝑ aerea ductū a demonijs. sed oratione aploꝝ

Capitulum XIII

dimissus ⁊ ꝓfractus est. Ex aqua que ẽ iuxta nos sicut temptauit pharaonẽ in egyptũ ad faciendũ ꝓficere in aquaz paruulos hebreorum. Ero. i. Ex terra que ẽ ĩfra nos. sicut temptauit illos qui statuerũt oculos suos. i. intẽtionẽ declinare in terrã idẽ in terrenis inter quos fuit. Ealphat. q̃ repertus est colligere ligna de terra in die sabbati. Tempat etiã ex omni latere. i. ex omni sensu exteriori. Et de visu q̃ instigat ad videndũ illicita vel vana. sicut temptauit dinam filiã iacob ad egrediẽdum domũ. vt videret mulieres regionis q̃ violata fuit geñ. xxxiiij. De auditu vero. q̃ noluerũt intelligere vt bene agerent. sicut Mathanias cũ reliquis iudeoz qui remanserãt in hierlim de captiuitate. qui nuluerũt audire hieremiã loq̃ntẽ eis ex ꝑte dei ne descenderẽt in egyptũ. vel etiam q̃ a veritate auditũ auertũt ad fabulas aũt conuertunt. ij. thimo. iiij. De adoratu. quando facit adorare sua uia ⁊ infirma vitari ⁊ fastidire. Quibus dicit ꝑ Isa. Erit ꝑ suaui odore fetor. sic dives epulo. qui fastidiuit Lazarũ ulceroſum. nũc in fetore ignis et sulfuris torquet in inferno. De gustu sicut tẽptauit Euã geñ. iij. Et xp̃m in deserto q̃ dixit. dic vt lapides isti ⁊c. math. iiij. De tactu. ꝓtrectãdo aliena inuito dño. quod ꝑtinet ad furtũ. sicut Achan qui abstulit virgã aureã. ⁊ clamidẽ coccineam ⁊ ꝓeccuniam de rebꝫ Iericho ꝓhibitis Iosue. vij. Vel etiã tangendo impudice. sicut Oman ⁊ Zares genes. xx. Temptauit quoq; in celo q̃ scz draco traxit ad terram tertiam partẽ stellarum. vt dicit in Apoc. quia scz exemplo primi angeli superbientis. alij inferiores inclinati sũt ad idem. voluntarij tñ non coacti: In paradiso terrestri temptauit ⁊ vicit primos parẽtes serpẽs qui erat callidior cunctis animantibꝫ. i. dyabolus per serpentem Genes. iij. In mundo temptauit Caym de fratricidio ⁊ filios dei discendẽtes ex generatione Seth. vt videntes filias hoim. i. descendentes ex progenie Caym qui mali erant. q̃ essent pulchre. acceperũt in vxores. Unde ⁊ praui facti sunt geñ. vi. Tertio tamptat diabol⁹ in omni tempore a principio scz mundi vsq; ad finez ⁊ ab eo tpe quo q̃s incipit habere vsum rõnis vsq; ad decrepitã etatẽ. Unde saluator Luc. xxi. Uigilate oĩ tpe orantes vt digni habeamini fugere omia ista scz temptamenta. Et greg. xxiij. moral. tractans illud Job. Decopatur deus tribus vicibus per singulos scz homines. vbi loquit Job de homie temptato. ⁊ post temptationem consolato secũdũ expositionem eius. dicit homiuem temptari a diabolo tribus vicibus. i. in principio conuersionis ⁊ in medio probationis. in termino migrationis Et in principio quidem conuersionis. quando. s. efficaciter vult. vitia deserere per penitentiaz. vel ad religionem transire cogitanti ista occurrit sibi illa familiaris sua carnalis delectatio. q̃ inueterata quanto diutius sustinuit. tanto acrius stringit Et quis ibi meroz. que anxietas. q̃ buc spũs vocat. hinc caro reuocat. Unde de loc amarescente hoĩe dici põt quod Job ait. Approp̃iquauit corruptiom aĩa eius ⁊c. Sed quia diuina gĩa diu nos istis difficultatibꝫ affici nõ ꝑmittit. ruptis peccatoꝝ nostroꝝ vinculis citus nos ad libertatem conuersionis noue cõsolando perducit. ⁊ precedentem tristiciã subsequens letitia refouet. vt de ipo dici possit quod ait Job. liberauit aĩam eius ne ꝑgeret in interitum ⁊c. Figura de labore ⁊ anxietate quã habuerũt israhelite in exeundo de egypto. ⁊ de mari rubro cũ pharao sequeret eos. Dz quia quietio seueritatẽ parit. materaũt negligentie solet esse securitas. ne securitas negligentiã generet. scriptum est. Filia accedens ad seruitutem dei. prepara aĩam tuã ad temptationẽ Ecclesia. ij Quod in xp̃o figuratũ fuit quia post baptismuz in deserto temptatus fuit math. iiij. Tres autem sunt modi conuersoꝝ scz inchoatio. vbi sentiunt blandimẽta dulcedinis. meditatio. vbi experiunt certamina temptatõis. ⁊ terminatio talis scz status ꝓbationis vbi habet perfectio plenitudinis Prius ergo dulcia suscipiũt quieti qui cõsolent postea amara quibꝫ exerciteñ ⁊ demũ suauia quibus confirmen. Nam ⁊ sponsam vir quiscz prius dulcibꝫ blandimentis fouet. quã tñ ꝓiunctaz asperis increpationibꝫ ꝓbat. ꝓbatam secure possideat. vnde in figurã plebs israhelitica cuz ad nuptias mentis ex egypto reuocaretur a deo quasi arrarum vice. prius accepit blandimenta signoz. Cõiuncta aũt scz ꝓ legem acceptam. ꝓbationibꝫ exercetur in heremo. ꝓbata in terra ꝓmissionis virtutis plenitudine confirmatur. Sepe enim quieti in ipo adhuc principio sue conuersionis. vel tranquillitatem sue pacatissime caruis. vel dona alia suscipiunt. ⁊ post hoc duris temptionibꝫ fatigantur. quibus si in ipo principio tangerentur. forte deficerent. Sepe enim tam diutina sunt tempatõnum certamina. cũz longa fuerũt in inchoatione blãdimenta Sepe aũt magis datur in inchoatione dulcedinis. minus aũt in labore ꝓbationis et aliquãdo ecõuerso. Plerumq; etiã ex eo q̃ conuersus quiscz in inchoatione magnam gr̃e dulcedinem ⁊ dona recipit. confirmationẽ accepisse ꝑfectõmse arbitratur. vnde fit. vt dum subita temptatõis procella tangitur despectum se a deo ⁊ perditum arbitretur. Et hoc. quia suam conditionẽ ⁊ statũ ignorat. Plerũq; etiam conuersus quiscz talibꝫ temptationibus agitatur. qualibus ante conuersionem nunq; pulsatum se reminiscatur. ⁊ hoc ñ q̃ hec eadem temptationis radix deerat sed q̃ nõ apparebat multis occupato. Juxta summam vero certaminis. remuneratur quiscz plenitudine perfectionis ⁊ cõsolationis. ℞m illud ꝓ. Scõm multitudinẽ dolorum meoꝝ in corde ⁊c. Unde

ꝛpō post temptationem accesserunt angeli ⁊ mi/
nistrabant ei. Restat demum dura in morte
tēptatio. Consideratꝫ enī conuersus ⁊ ꝓbatus q
oportet de omnib⁹ iudicari ⁊ seuere etiam de co/
gitationibus minimis. Quis enī considerare va
leat quanta mala per momenta tempoꝛ ipis incō
stantibus cogitationū motib⁹ ꝓperamus Pro/
pter hoc dauid timens ait. Non intres in iudicio
cum seruo tuo. Et quid facient tacule. si tremūt
columne? Unde ⁊ ꝛpō solutiom carnis a ꝓpoꝛ/
quans. ⁊ membꝛoꝝ suoꝝ speciem seruans. factus
in agonia certaminis ꝓlixius oꝛabat. Luce. xxii.
Sed dei adiutoꝛio conuersus ⁊ ꝓbatus tēptato/
rem vicens. ad inbilum superne patrie peruenit
Et de temptationib⁹ in morte habes supꝛa in pre
cedenti titulo. Temptat etiam diabolus in omni
tempe, vnius ⁊ eiusdem opationis. quia in prin/
cipio bone opationis. in medio ⁊ in fine. vt decla
rat Greg. in. i. moꝛal. Et in principio quidē bone
actionis impugnat insligando mentem, vt finā/
stram intentionem in ipa habeat, vt scz illam fa/
ciat non ꝓpter deuz, sed ꝓpter sui laudem vel aliū
mundanū respectū. Intentio aūt principiū pōt
dici operis. quia finis ad quem respicit intentio
mouet agentem ad operandū. Et ad hoc facit qđ
dicitur in. i. reg. Facti sunt hospites in capite eo⁹
scz demones insidias posuerūt temptatis in capi
te. i. in principio opationis. Q; si ei resistitur. intē/
tionem firmando in deuz tunc ponit insidias i p
secutōe operis. inducendo vel ad vanā leticiaz, vel
nimiam tristiciā ⁊ accidiam. vel iracundiam. vel
omissionem alicuius debite cirrūstantie in ipso
exercitio boni operis. elemosyne scz oīois. ieiunij
correctionis. ⁊ huiusmodi. Unde ps. In via hac
qua ambulabā scz bonoꝝ operum. absconderūt
laqueū scz temptationis mibi demones. Et ad ꝟ
firmandum. ponit ipe grego, figuram que habe
tur. biere. xli. videlicz, q octoginta viri de silo ⁊ d
samaria rasi barba ⁊ scissis vestibus. habentes in
manib⁹ thus ⁊ munera ad offerenduz in templo
ibant. Quibus obuiauit ismahel filius Nathā
nie incedens cum eis ⁊ lugens dixit. Uenite ad
Godoliā dūz terre quē scz Nabuchodonosoꝛ p/
fecerat reliquijs iudeoꝝ qui remanserant in hie/
rusalem. Et cū venisset cū eis ad mediū ciuitatis.
occidit omnes. decem exceptis qui dixerunt. ne oc
cidas nos. ⁊ oīdamus tibi thesauros frumenti ⁊
mellis absconditos in agro. quo dicto nō occidit
Significant hi exercentes se in actione decem p/
ceptoꝝ ⁊ loco beatitudinū. Componit enī octoge
narius numerus ex decem octies multiplicato.
Barbam radere est sibi viriliratem bonoꝝ operū
non ascribere sed deo. Uestes scindere est coꝛpoꝛa
abstinentijs macerare. Thus ⁊ munera deferre.
est oīonem ⁊ alia pietatis opera facere. Sed ista
agenda in ꝓsecutione opeꝝ ipoꝝ. Ismahel. i. dya
bolus occurrit insligās eos ad ꝓsequendū talia
opa ⁊ ꝓpaſſiōe q̄i volēs eos dirigere ad dūm tre
s. deū. p. ꝓsecutionē ipoꝝ bonoꝝ opeꝝ. ad quā so/
licitat vt decipiant sed in medio cautaris occidit.
dū ad aliquā indiscretionem vel vitiuꝝ mixtum
aut defectū ne cessarie alicui⁹ circūstantie inducti
ꝓ quod vita gre priuant. Decē ꝛo euadūt hōtes
thesauros absconditos in agro cordis. cū ꝓposito
obseruatōis decē ꝓceptoꝝ. morte eternā euadunt
Q; si vincere ⁊ decipere nō ꝓt in ꝓsecutione. in
fine opis ponit insidias. vt scz inde hō superbiat
vel aliud malū faciat. Et ad hoc facit illud geñ. iij
Tu insidiaberi calcaneo eius scz mulieris. i. ami
me. Calcaneus q̄ est finis coꝛpis signat finē opis

Decunduz prin .ℊ.IIII

cipale quod est videndū circa temptatōes dyabo
li. est varietas modoꝝ. Ponit autem Bernū.
septem genera temptationū. figurata ꝓ septez
capita draconis insidiantis partui mulieris sole
amicta. i. ecclesie seu anīe virtuose, vt habet apoc.
xii. Et prima temptatō dicit⁹ importuna. quia scz
diabolus continue ⁊ frequenter ad malum insti/
gat infra vires tamen temptari. Unde gregoꝛi.
dicit, q diabolus frequenter temptat. vt hominē
saltem tedio vincat. quod tamez deus ꝑmittit ne
homines ignauia coꝛpeāt. In cuius figuram di/
cit Judicum. ii. Has gentes nō delenit deus. vt
erudiret israel i eis. Et loquit de finitimis natio
nib⁹ cananeoꝝ Jebuseis ⁊ alijs. Ulū ⁊ de quodā
sancto legitur in vitas patrum, q temptatus fuit
per septuaginta annos a spiritu fornicationis.
Secūda temptatio dicitur dubia. qua animus
vel mens temptari dubitatione inuoluitur circa
aliquid fiendum. Et temptatōe hac videt pulsari
⁊ dejectus Moyses ad aquas, cōtradictionis qñ
dixit populo. Audite rebelles ⁊ increduli. Num
quid de petra hac poterimus aquam ejicere? qñ
dubitans de miraculo. s. exitus aquaruꝝ de petra
quod dūs ꝓmiserat. attendens ad malicia illius
populi ⁊ min⁹ ad dei clemēnā. vt habet Nume.
xx. Tertia dicitur subita. qua mens vel ratio
deliberare non pōt, ꝓpter improuisionē tempis.
Hac temptatōe videtur pulsatus Aaron. quādo
petente populo iudeoꝝ vt faceret eis deos quos
adorent. cū iam Hur ꝑputris interfecissent. quia
eis ꝓtradicebat. vt dicit hebrei. timēs ne ꝓtradi
cendo nō solū eum occiderent. Q etiā in egypto re
uerterent. insubito toꝛques aureas ⁊ anulos de
mulieres poꝛtabant in auribus posuerunt. Forte
credēs, q ex auaricia ei dare non vellent. Excepi
tū ꝓiecit in ignez. ex quibus cōflatus est vitulus
aureus forte opere dyaboli. quem populus adora
uit. vt habetur Exodi. xxxii. Exemplum etiam de
Loth. qui insubito voluit filias suas exponere li/
bidini sodomitarum ne hospites scilz ꝛuperboc

Capitulū XIII.

molestarent Gen̄. xix. ⁊ de hoc. xvij. di. qđ ait. Quarta ꝺr occulta qua rō deliberare nō pōt pro/pter absconsionē rei q̄lis fuit temptatio discipu/lorū q̄s ꝓtendebant q̄s eoꝝ cēt maior Lu. ix. Vel q̄s Jacobus ⁊ ioannes petebant a xp̄o vt facere possent ignē descendere de celo ad cōburenduz sa/maritanos. qui xp̄m cū discipulis hospicio nole/bant recipe Luc. ix. zelo putantes moueri qui nō verus zelus non erat. Quīta ꝺr violenta qua mens ꝓpter quandā violentiā conducit ad q̄ cō/sum. Et hac deuictus petr⁹ vt mortē vitaret xp̄m negauit Mat. xxvi. Hac etiā instigata Susanna vt assentiret senibꝰ in actū turpem viriliter resti/tit Dañ. penul. Sexta ꝺr perplexa que varijs vicijs animū impedit. ⁊ cū alterū illoꝝ malorum necesse videat fiendū ꝓpter diuersas rōes. nescit qđ minus sit malū. Hac temptatiōe pmotus iep/the vt votū ꝟuaret qđ dño fecerat ꝓ hostiū bōda victoria, vt primus ſ. occurrens sibi de domo sua aial reuertenti de prelio dño imolaret. occurren/tem filiā vnicā in sacrificiū obtulit. Septima vicit fraudulentia. qua mens ꝓ quandā dolosam extimationē seducit ⁊ consentit sub specie alicuī⁹ boni. Et sic satbanas transfigurat se in angelum lucis. ut dicit apls. Hac fuit seductus vir dei q̄ missus a iudea ad increpandū ieroboam de ido/latria ⁊ ꝓhibitus a deo ne ibi comederet, ſ. in sa/maria. inuitatus a quodā alio ꝓphēta et pre dñi ad comedenduz, mendaciose tū loquens assentit ibi comedendo ꝓpter quā transgressionez in via strangulatus est, vt habetur iij. Reg. xiij. Et q̄uis Gratianus dicat. xxv. q. i. §. qđ aūt error persone. Q⁹ nō est piculosus error cuz diabolus se transfi/gurat in angelū lucis si credit bonus cum bonuz se simulat. Unde si quis simpliciter interrogat⁹ tunc ab eo si vellet in eius consoꝛtium transire. Rūderet q̄ sic, nō tū ex hoc intelligeret ꝺ sensisse in consortium dānationis. Tamen q̄ talis ado/raret eum ⁊ assentiret locutioni sue false non excu/saretur a peccato mortali ſm Alexandrū in sum/ma. q⁹ nō debet quis esse facilis ad adorandū vel ad credenduz hmōi nisi bene certificatus. Et cre/dendum est q̄ in hmōi debite se habendo ⁊ humi/liter. deus nō ꝓmitteret decipi si apponeret oēm diligentiā quā deberet. q⁹ deus reuelaret, vel ꝓ se cognosceret. sicut legimus de beato Martino. Et ꝓ hunc etiā modū. ſ. q̄ fraudulentiā. hoc est ostē/sionem miraculoꝝ ꝫ falsoꝝ terribiliter tēpta/bit tpe antichristi, ita vt in errorez inducantur si fieri potest etiam electi. vt dicit xp̄s Math. xxiiij. Et apls inquit q̄ aduentus eius. ſ. antixp̄i est in omnibus signis ⁊ prodigijs mendacibus. Et ꝓ huius declaratione sciendū ſm Tho. in prima p/te. q. cxiij. arti. iij. q⁹ si miraculū proprie accipia/tur demones miracula facere non pōt nec aliqua creatura ꝫ solus deus. q⁹ miraculū ꝓprie dicitur qđ fit preter ordinem totius nature create. Sed q̄cūq̄ miraculum dicit large qđ excedit humanā facultatem ⁊ considerationez, ⁊ sic demones pōt facere miracula que sez homines mirant in quātū eo/rū facultatē ⁊ conditionē excedūt. Ubi notan/dum est q̄ omnes transmutatiōes corpalium rer⁹ que fieri possunt ꝓ aliquas virtutes naturales seminum rerum ad quas ptinent predicta semi/na possunt fieri ꝓ operationem demonum hmōi se/minibus hic adhibitis. Dicit cū alique res trās/mutantur in serpentes ⁊ ranas que ꝓ putrefacti/onem generari pōt. Ille vero transmutationes que fieri non pōt virtute nature. nullo mō opera/tione demonū ſm rei veritatem perfici pōt, sicut q̄ corpus humanū vertatur in brutale aīal. vel q̄ mortuus suscitetur. Et si aliqū aliquid tale o/peratione demonū fieri videatur. hoc non est ſm rei veritatem sed ſm apparentiam tantū. Quod quidem dupliciter pōt contingere. Uno mō ab interiori ſm q̄ demon potest immutare fantasiaz hominis ⁊ sensus corporeos. vt aliquid videatur aliter q̄z sit, ⁊ hoc etiam interdum fieri dicit vir/tute aliquarū rerū naturalium. Alio mō ab exte/riori. Cum enim diabolus possit formare corpus ex aere spissato cuiuscūq̄ forme ⁊ figure. vt illud assumens in eo visibiliter appareat. potest eadem rōe circūponere cuicūq̄ rei corporee. quācūq̄ for/mam corpoream. vt in eius specie videat. Et hoc est qđ Augu. ait in. xviij. de ciui. dei. ſ. q̄ fantasti/cum hominis qđ etiam cogitando siue somnian/do ꝓ rerū innumerabiliū genera variatur. velut corporatum in alicuī⁹ animalis effigie sensibꝰ ap/pareat alienis. Qđ ſm be. Tho. non sic est intelli/genduz q̄ vis ipa fantastica hois aut species ei⁹ eadem numero incorporata alterius sensibꝰ ostē/datur. Sed q⁹ demon qui in fantasia vnius for/mat aliquā speciem. ipe etiā potest silem speciem alterius sensibus offerre. Exempla habes de his de Samuele ficte suscitato seu demone apparen/te. Sauli in forma samuelis ad inuocationē phi/tonisse ⁊ socijs vlixis in bestijs mutatis. vt habe/tur xxvi. q. v. Nec mirū. Per hec autē falsa miracula temptat diabolus intendendo homines ducere in er/rorem. ⁊ credulitatem alicuius falsitatis.

Tertium principa .§. v

le notandū est. ſ. qualitas ⁊ varietas eorum qui temptant. Nā aliqui sunt infideles. aliqui fide/les. Et inter fideles aliqui sunt mali. alij boni. Et inter bonos aliqui ꝓfecti. alij imꝑfecti. Et infide/les quidē multiplicius impugnant. i. pluribus temptatiōibus ꝫ acrius fideles. Rō huiꝰ est. q⁹ ſm Gre. quāto crebrius quis diabolo se subijcit tanto intolerabilem sibi facit vt ei reluctari non/ posſit. Sed cū infideles crebrius se subijciant di/abolo eis temptatio fit magis intolerabilis ⁊ fre/

t

quentior. cum non habeant scutū fidei quo se tuentur. De quo scuto apls ad Ephe. vi. In omnibus sumentes scutū fidei in quo possitis oīa tela nequissimi extinguere. Sed et alia pte acrius impugnat fideles q̄z infideles. magis em̄ appetit deficere fideles tanq̄z magis sibi resistentes.

Scdo sciendū q̄ intentio et appetit⁹ diaboli maior est ad temptandu bonos q̄z malos. sed et pter temptati magis temptat malos q̄z bonos. Huius rō est. q̄ cū malos iam possideat nō autem bonos. iō magis conatur. p temptationē ad trahendū ad sui dominiū iustos q̄s nō habet q̄z possessos malos. Sicut etiā aliquis princeps terren⁹ magis insurgit contra illu qui plus aufert de iure suo. vel qui plus nocet regno suo q̄z cōtra alios q̄ nō sibi p̄trariant. ita diabolus plus insurgit contra bonos qui plus nocent regno suo p. doctrinā et exempla virtutū q̄z cōtra malos qui in hmōi se nō exercet. Sed et pte temptatoru ampliora bilitas est in malis ad recipiendū temptationes demonis. q̄z sit in bonis. mali em̄ inclinant ad tēptationē demonis. boni vero resistūt iuxta illud Iacobi. iiij. Propterea ipi mali veniūt ad diabolū vt tēptentur ab eo p̄uenientes tēptatiōes.

Tertio fortioribus et occultioribus temptatiōibus impugnat pfectos diabolus q̄z impfectos. Vñ leo papa in ſmone. Nemo de sui cordis puritate confidat q⁹ pugil ille hostis acrioribus pulsat insidijs. qs maxime nouit abstinere a peccatis. Min⁹ tū laborant et facilius vincūt temptatiōes ipi perfecti q̄z impfecti suas leviores. Vñ impfecti vt infirmi nullo modo debent appetere se velle temptari Et hoc triplici rōe. s. oratōis. cōformatōis et p̄ditionis.

Et rōe quidē oratōis p̄batur sic. Illud debemus desiderare qđ debemus orare. Sed dñs docet nos orare ne inducamur in temptationē. ergo et illud debemus desiderare. Est aūt duci in temptationē consentire delectatōi et delectari de quo quis temptatur. Nō aūt inducit deus in temptationē casualiter seu efficiendo et p̄missiue et deserēdo.

Rōe aūt cōformatōis p̄batur sic. Sicut voluntas nra voluntati diuine dz esse conformis ita a voluntate hostis dz esse discordans. Dz hostis nr̄ diabolus vult et petit nos temptari. Unde dicitur Luc. xxij. Ecce sathanas expetiuit vos. s. a deo p̄mittente vt cribraret sicut triticum. i. vt per temptationē concuteret et cōturbaret sicut triticū qđ cribratū et ventilatū concutit.

Rōe demum p̄ditionis infirmi et impfecti nō debent appetere temptari. Qđ sic p̄bat. Illud qđ est ad malu finem. i. ad p̄ditionem. g̃ debemus eā odire nō appetere. Ad salutez aūt hoīm nō est ordinata nisi p aliud. s. p auxiliu diuine gratie. g̃ temptari nō est simpliciter appetendū. hec be. tho. sup. ij. sen.

Perfecti aūt et experti debent appetere temptari. tū ꝓpter patientiam. tū ꝓpter coronam. tum ꝓpter victoriam.

In tribulatione et temptatiōe relucet virtus patientie. ſm illud Iaco. i. Tribulatio patientiā op⁹. Hanc aūt temptationē permisit deus sez Tobie euenire vt posteris daret exemplū patientie eius sic et sancti Job.

Scdo debent appetere iusti et pfecti temptationē, ꝓpter coronā. Iaco. i. Beatus vir qui suffert temptationē. qm̄ cum p̄batus fuerit accipiet coronam vite. Dicit aūt sufferre temptationez q̄ in sensualitate temptationē fert sub ratione ne ratio succumbat. Vel dicit sufferre q̄ deorsum fert temptationez. s. conculcando et vilipendendo. Vel etiā suffert qui sub deo fert. non murmurando sed voluntati diuine se cōformando in temptationibus et tribulationib⁹. Vel sufert temptationē qui, p his que sursum sunt. i. celestibus fert temptatiōes et tribulatiōes.

Tertio ꝓpter victoriā. Qui. n. quasi cert⁹ est de victoria debet bellū appetere. Sed sancti et perfecto dei amore sunt quasi certi de victoria. Dicit enim in Canticis. Vulte adque sez temptationū et tribulationū nō potuerūt extinguere caritatem. Unde aplus ad Ro. viij. Quis nos separabit a charitate xp̄i. tribulatio an angustia scilicet mētis anxietas que contingit in temptatiōibus. q̄i diceret nihil. Et ꝓpter hoc dauid certus de patientia inflāmatus de corona. securus de victoria dicebat ad dominum. Tempta me. ure renes meos et cor meū Ubi tria no. Primo appetit p̄eliū dicens. tempta me. i. p̄mitte me temptari vt innotescat qualis sim in p̄speris et aduersis in bonis et malis sap. iij. Deus temptauit illos et inuenit eos dignos se.

Scdo petit gr̃e auxiliū dicens. ure igne sez gratie spūssancti qui corroborat mētes. sicut ignis materialis vasa testea. et p̄ficit sicut ignis aurum ſm illud Sap. iij. Tanq̄z aurū in fornace probauit electos dñs. Tante em̄ virtutis est ignis gratie vt minimus sufficiat ad oīa temptamenta et aduersa vincenda. ſm be. tho.

Tertio mali incitamentū oñdit dicens. Renes meos et cor meum. i. delectatiōes concupiscibiles per renes designatas et p̄turbationes irascibiles per cor figuratas. Ira em̄ est accensio sanguinis circa cor. Sed ignis spūssancti delectatiōes carnis et turbatiōes cordis aufert vel sedat. Nullus tū debet se ingerere temptationib⁹. q⁹ p̄sumptuosum eēt sed vitare occasiones. iuxta illud. Declina a malo.

Sed queritur vtrū diabolus supatus in temptatione ab homīe. possit amplius temptare. Circa qđ est duplex opinio. vt ponit beat⁹. Tho. in. i. pte. q. cxiiij. Prima est q̄ demon supatus nullū de cetero temptare potest. nec de illo nec de alio peccato Huius opinio videt fuisse Origenis. unde dicit. Puto sctos viros sathane reluctantes minuere exercitū demonū. vt qui victus est nec illum nec

Capitulū XIII.

aliū amplius possit temptare. Alij tñ dicūt soluz de illo vicio de q victus est demon. tñ de alijs vicijs põt. vt inducit magister in. ij. Scda opinio est q põt alios tẽptare. sed nõ eu ndẽ. et hoc pbabilius et melius dr. si tñ intelligat vsq ad tpus Ihñ et Luc. nij. dr de xpo q cõsũmata oi temptatione. s. in deserto diabolus decessit vsq ad tpus Et q diabolus nõ tẽptet victorẽ suũ saltem vsq ad tẽpus, pbat be. tho. duplici rõe. Prima ex pte diuine clemẽtie. qz sicut Criso. dicit sup mathẽ Non tam diu homies dei diabolus temptat qñdiu diabolus vult. sed qñdiu deus pmittit. qui nõ pmittit vltra vires. Scda est ex pte diabolice astucie. Ihñ Ambro. sup Lu. dicit q diabolus instat reformidat. qz refugit frequẽtius triumphari. i. vinci. Sicut q victus est ab aliquo timet amplius preliari cũ eo. Tertio, pbari põt hoc ex pte humane potentie. Nam dñs cognoscens infirmitatez hũane nature. nõ pmittit homiem sp tẽptari. sed vt dicit Tob. iij. post tempestatẽ. s. temptationũ trãquillũ facit. Vt aũt diabolus reuertat ad euz quẽ dimisit. patet per id qđ dicit Mat. xij. reuertar in domũ meã vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantẽ scopis mundatã et ornatã. Ubi tria notant q que prepant. i. disponũt conscientiz peccatoris ad hoc vt diabolus reuertat ad eum. Primum est ociũ. vnde dicit vacantẽ. i. a bonis opibus cessantem. Ihñ Beda. Timendũ est ne culpa quam pẽitentiam dimissam fuisse credebamus p incuriã nos vacantes opprimat. Et Hiero. Non facile capit a temptatione qui alicui bono vacat exercitio. Scdm vicium est inanis gloria vel lasciuia, vnde dicit scopis mundatam. qñ sez studet purgare sordes corpoz et ornare variis coloribus ps. Dñs dissipat ossa eorũ. i. virtutes qui hoibus placent eas auferendo. querũt autẽ placere mũdo lasciui et vane glorioſi. Tertiũ est superbia vel ipocrisis. vnde subdit ornatã Mat. xxiij. Ue vobis ipocrite qui similes estis sepulcris dealbatis que de foris apparent hoibus speciosa. intus aũt sunt plena spurcicia et oi immũdicia.

Remedia ad .§. VI.

vincendũ temptatiões sunt plurima de quibus pauca dicemus. Et primuz est sui hũiliatio ps. Custodiens puulos dñs hũiliatus sum et liberauit me. Figura. i. Regũ. xvij. in Dauid qui vicit philisteum fortissimũ diabolũ signantẽ. in funda. i. hũilitate et lapide resistentie. Exemplum de beato Antho. qui videns totũ mundũ plenũ laqueis se innectentibz. i. temptatiõibus cum exclamasset. o quis istos euadet. audiuit sola hũilitas Scdm est deuota oratio Mat. xvi. Uigilate et orate ne intretis in temptationẽ. dixit xps discipulis suis. Figura Exo. xvij. Moise tenente manꝰ eleuatas ad celũ et orante. ppls suus vicit Amale chitas qui signant demones. Exemplum orante beato Petro martire cũ temptaretur de fide fuit sibi dictũ a virgine maria. Ego p te oraui vt nõ deficiat fides tua. Et oante beato Bern. p quodam temptato cessauit tẽptatio. Tertiũ est sacra lectio lecta vel audita. ad Heb. nij. Uiuus est sermo dei et penetrabilior omni gladio ancipiti. s. ad vulnerandũ et debilitandũ inimicos. Figura ij. Mach. vl. In gladio quẽ dedit in visiõe Onias iuda machabeo dicens. In hoc deuincies inimicos. et ibidẽ de ipo iuda dicit q muniuit exercitum suũ. nõ lancea et clipeo sed sermonibus optimis. referendo gesta sanctorũ de qbus in scriptura habet. quibus confortati victoriã ptra inimicos habuerũt. Hiero. Ama studia scripturarũ et vicia carnis nõ amabis. Et xps etiã in deserto tẽptatus verbis scripture temptatori restitit Mat. iij. Quartum est passiõis xpi pia meditatio. Treñ. Dabis eis scutũ labozẽ tuũ. s. passionis. ad defendendũ se contra telã inimici temptationuz Ad Heb. xij. Recogitate eũ qui talem sustinuit aduersus semetipm contradictionẽ vt nõ fatigemini animis vris deficiẽtes. Figura fuit quãdo ad aspectũ serpentis enei in palo erecti homies aspicientes sanabant a morsibz serpentũ, qz a temptationibz serpentũ. i. demonũ pseruant ne occidãtur homines aspiciendo ad crucifixum mente. figurato in serpente eneo Num. xxi. Quintum est cõsideratio eoz que sũt fidei vt premij celestis supplicij eterni et hmõi. ad Ephe. vi. In omnibz sumentes scutũ fidei in quo possitis omnia tela ignea extinguere. i. Jo. v. Hec est victoria que vincit mundũ fides nostra Considerando enim gloriã animat quis ad labozẽ certaminis. Unde Luc. xxij. Uos estis qui permansistis mecũ in tẽptatiõibus meis et ego dispono vobis regnũ vt edatis et bibatis sup mensaz meam in regno meo. Et quidã vt habet in vita patrum cũ temptaret de luxuria ppter mulierez receptam ex cõpassione in cella ne deuozaret nocte a feris cõsiderãs penas inferni, et vt efficacius intelligeret. ponens digitos ad ignẽ lucerne accensę vsq ad combustionẽ. sic vicit temptationẽ. Sextũ est concordia et fraterna caritas. Ihñ dicitur de sancta ecclesia in Can. q est terribilis. s. de monibus vt castrorũ acies ordinata. qz. s. fideles sunt vniti inuicem. sicut exercitus ordinat. Et in figurã huius dicit Judith. xv. q filij israel in simul vniti et si pauci psequẽtes exercitũ Holofernis pene innumerabilẽ fugarũt et vicerũt euz Et Greg. sup Ezech. dicit q nõ timet diabolus in nobis abstinentiam vel vigiliam vel paupertatem et alia hmõi. sed concordiam et charitatez quam in celo seruare nescivit.

Dicto de causa .§. VII.

peccati interiori et exteriori. sequit̄ de alia causa q̄ est ip̄m peccatū. Contingit aūt vnū peccatū esse causaz alterius ꝓ q̄ttuor genera cāz. vt dicit tho. prima scē. q. lxxv. Primo quidē ꝑm modū cāe efficientis vel mouēt̄is. et p̄ se ⁊ p̄ accidens. p̄ accidens quidē sicut removēs, prohibens, dicit̄ mouens p̄ accidens. Cū. n. ponū actū peccati homo amittat grām vel caritatē vel verecundiā, vel q̄cunq̄ aliud retrahens a peccato. incidit ex hoc in aliud peccatū. et sic primū peccatū est cā scōi p̄ accidens. Per se aūt. sicut cū ex vno actu peccati hō disponit̄ ad ꝺ q̄ aliū actū ꝓsimilē facili⁹ cōmittat. Ex actibꝰ em̄ causant̄ dispositiōes ⁊ habit⁹ inclinantes ad ꝓsiles actus. ꝑm vero gen⁹ cāe materialis vnū peccatū est cā alteri⁹ in q̄ntū ꝓpter finē vni⁹ peccati aliquis cōmittit aliud peccatū. Sicut cū q̄s cōmittit simoniam ꝓpter finē ambitōis. vel fornicationē ꝓpter furtū. Et q̄ finis dat formā in moralibꝰ vt supra habitū est. ex hoc etiā sequit̄ q̄ vnū peccatū sit formaliter causa alterius. In actu em̄ fornicationis que ꝓpter furtū cōmittit̄. est quidem fornicatio sicut̄ materiale. furtū vero sicut formale.

Titulus septimus de peccato. De diffinitiōe p̄cti multiplici. Capi. i.

De peccato primo

Videndū est de diffinitiōe eius q̄d sit. Vbi notandū q̄ multiplex diffinitio dat̄ ꝑm doctores. ꝑm diuersas causas. s. materialē ⁊ formalē. efficientē ⁊ finalem. Ex p̄te cause materialis seu materie exequentis seu exercentis peccatū. Aug⁹. sic diffinit peccatum. est dictū vel factū vel ꝯcupitū ⁊tra legez dei seu contra legē eternā. In hac descriptiōe tanguntur duo. Primū est actus, in ordine ad instrumenta q̄bus act⁹ tempore peccati exercet̄. cū dicitur dictū vel factū vel concupitū. Hā instrumenta q̄bus exercet̄ actus peccati. sunt vel cor vel lingua vel manus. Hā aut cogitatiōe aut locutiōe. aut opatione perpetrat̄. Vbi notandu⁹ q̄ nulla priuatio vl negatio est in genere p̄ se. q⁹ nō habet aliquā quidditatē, vel esse. sed reducit̄ ad gen⁹ affirmationis ꝑm q̄ in nō esse intelligit̄ esse. ⁊ in negatione affirmatio. vt dicit pb⁹. q⁹ oīs priuatio p̄ habitū cognoscit̄. ⁊ remotio p̄ positionē ꝑm ꝺ. Tho. in. i. sen. Et iō in dicta descriptione in dicto includit̄ nō dictū vel omissio dicti. In facto omissio facti. In cōcupito omissio ꝯcupiti. Non enim habet hoc dictū in q̄ntū est affirmative dictum q̄ sit peccatū, sed hoc hz a duobꝰ. Primo quidez ex p̄te voluntatis. s. inquātū dictū, vel factū vel concupitum. est in p̄tate voluntatis. Scōo hz hoc ex p̄te finis inquātuz est a rectitudine finis exiens. In his duobꝰ cōuenit cū dicto affirmatiuo facto, vel concupito etiā nō dicere vel nō facere vel nō concupiscere. q⁹ similiter est in p̄tate voluntatis. ⁊ a recto ordine finis exiens. Unde sicut act⁹ est in potestate voluntatis. ⁊ p̄ hoc habet q̄ sit peccatum vl meritum. ita etiā negatio actus. Scōo tangit defectus regule dirigentis. cū subdit̄. Contra legem dei vel legē eternam. Nam lex eterna seu dei primo ⁊ principaliter ordinat hominē ad finē. cōsequēter facit homines bene se habere in his que sunt ad finē. et iō in hoc q̄ dicit contra legez eternam tangit auersionē a fine. et omēs alias inordinationes. Et si querat̄ cū peccatuz sit aliquid et eo q̄d est contra rōem. quare Aug. in diffinitione predicta nō posuit peccatū esse dictū vl factū vel concupitū ⁊tra rationē. sicut dicit esse ⁊tra legem eternā. Ad hoc rñdetur q̄ peccatū aliter considerat̄ a pb⁹. aliter a thēologo. Nam pb⁹ considerat pctm̄ ꝑm q̄ ⁊trariatur rōni. sed thēologus considerat ꝑm q̄ est offensa dei ⁊ cōtra deū. Et iō Aug. vt thēologus diffinit peccatū q̄uenient⁹. q⁹ hoc q̄ ē ⁊tra legē eternā cōz. ex hoc q̄d est cōtra rōez p̄cipue cū in multis regulemur p̄ legem eternā que excedūt rōem humanā vt in his q̄ sunt fidei Deo te. Tho. sup. se. sen. dis. xxxv. Rainerius. Et q⁹ peccatū ex dictis cōmittitur quattuor modis. s. cogitatiōe. locutiōe. ope et omissione. iō p⁹ dē⁹ exhortatur animā peccatricē ad penitentiam. q⁹ater inuitans ad reuersionē dicēs in Can. He uertere reuertere sunamitis reuertere reuertere vt intueamur te. s. oculo pietatis ⁊ gē. Sunamitis interpretat̄ captiua. et p̄ peccatū homo capti⁹ tenet̄ a diabolo. q. d. peccata oīa dimitte et detestare que cogitatiōe. locutiōe. ope et omissiōe cōmisisti. Et cū tunc reuertit̄ ad penitentiā resuscitatur spūaliter Lazarus quadriduanus Job. xi. Dicit quattuor dies sunt p̄dicti quattuor gradus. quibus moriē anīa. Ex p̄te forme vel potentie deficientis diffinit̄ sic. Peccatū est p̄uaricatio legis eterne et celestiū inobedientia mandatorū. Et est Ambro. in li. de paradiso. In qua descriptiōe tanguntur duo. s. priuatio dirigētis in finē. et ordinatio ab ipo fine. Et priuatio dirigētis in finē ibi notat̄ cū dicit̄ q⁹ peccatuz est p̄uaricatio legis eterne. ⁊ hoc vel faciendo q̄d lex prohibet, vel omittendo q̄d lex p̄cipit. ex quo pctm̄ hz rōnem mali. Hā siue in natura siue in moribꝰ de ratione peccati est p̄terire regulā rōis. Regula aūt rōis qua constituit̄ mediū inter superfluum ⁊ diminutum. necesse est vt quedā re⁹ecet et quedā statuat. Hoc eriā in rōe naturali et in lege diuina vnde vtrum actus nostri regulari. continent̄ quedā precepta negatiua ⁊ quedā affirmatiua. Sicut aūt negationi opponitur affirmatio. ita affirmatiōi negā

Capitulū Primum

nio. Et iō sicut malū agere imputatur homini ad peccatum. qz opponit̄ precepto legis negatiuo. ita ip̄m bonū nec agere imputat̄ homini ad peccatū qz opponit̄ precepto affirmatiuo. ¶ Scdo in diffinitiōe peccati tangit̄ deordinatio ab ipso fine. in hoc qd dz celestiū inobediētia mandatoꝝ. Ubi nota q inobedientia accipit̄ duobz mōis. Uno mō specialiter. s. qñ qs nō facit qd precipitur. vel facit qd ꝓhibet̄ respiciendo ad cōtemptū ꝓcipientis l' ꝓhibentis. Et tal' inobedientia opponit̄ obediētie q est special' virtus q respicit autoritatē precipientis vel ꝓhibentis. Scdo mō accipit̄ inobedientia ġialiter. s. qñ qs nō facit qd precipit̄ vel facit qd ꝓhibetur. ⁊ hoc mō inobediētia comitatur oē peccatum. Et opponit̄ hmōi inobediētia obedientie que cōcomitatur oēm virtutē. qd ptz. qz quicūq facit aliquē actū virtutis obedit. Et de hac generali inobedientia intelligitur dictū Ambro. in supradicta diffinitiōe ꝑm be. Tho. in. ij. sen. di. xxxv. ¶ Et sciendū q illa duo q ponūtur in diffinitione Ambro. nō sunt eadez vt videt̄ sed distinguūtur dupliciter ler ⁊ mādatū. Primo qz cū fiendū vel cauendū statuitur. tūc ler est. Cū aūt precipit̄ vel ꝓhibetur preceptū est. Aliud est aūt statui qd fit ꝓ legem. aliud iuberi qd fit ꝓ preceptū. Scdo modo distinguūtur sic vt ler dicatur in declinando a malo preceptū vel mandatū in faciendo bonum. Hec Aler. de ales in. ij. pte sum. Hinc ps. Confitemini dño in cithara. i. in cōfessione vocali. ⁊ in psalterio decē cordarū psallite illi. i. in observatione decē preceptoꝝ. Figurat̄ aūt transgressio decem mandatoꝝ p illos decē leprosos q a longe stantes clamauerūt dicētes xpo. Lu. xvij. Iesu fili dauid miserere nr̄i. Qui ab eo missi ad sacerdotes dū irent mūdati sunt. Sic p recognitionē peccati ⁊ ꝓpositum debitū confitendi purgant̄ homines a lepra inobedientie. ¶ Alio mō diffinit̄ peccatum ex pte forme seu cāe exemplaris a q deficit. Dictū em̄ fuit moisi Exo. xxv. Inspice ⁊ fac ꝑm exemplar qd tibi in monte monstratū est que sez ptinent ad ꝓstructionez tabernaculi. i. ecclesie. Mons aūt xp̄us signat. ⁊ ꝑm hoc diffinitur ab Aug. q pctm̄ est appetere q xp̄s contempsit vl' fugere ea que xp̄s sustinuit. Qd ꝓbat p eius oppositum dicens. Nō em̄ vllū peccatū cōmitti pōt nisi dum appetunt̄ que xp̄s ꝓtempsit. aut fugiūtur que ip̄e sustinuit. ⁊ subdit exemplū ipsius xp̄i dicens oīa que vitare cupiētes nō recte viuebam⁹ carendo ⁊ spernendo vilia fecit oīa q vitare cupientes a studio veritat̄ deuiabimus perpeciendo deiectu. vbi aduertendū q vnū horz est timoris. s. fugere q xp̄s sustinuit qd est respectu tristiū ⁊ aduersoꝝ. Aliud est amoris seu cupiditatis. s. appetere q xp̄s ꝓtempsit. qd est respectu delectabiliuz. ⁊ aliud fugere aut timere q xp̄s perpessus est. ⁊ hoc respectu penaliū. ¶ Dīe aūt peccatū vt dicit Aug. ꝓcedit vel ex amore male inflāmante. vel ex timore male humiliante. sed ⁊ timor ꝓcedit ex amore. Timet em̄ qs amittere aliqd qz illud amat. Hec Aler. in. ij. pte sum. Raineri⁹. ¶ Tertio pōt peccatum ꝓsiderari ex pte potentie vel cāe sufficiēter imperantis ⁊ peccatū cōplentis. Et sic diffinitur ab Aug. in li. de duobz ab⁹ q pctm̄ est voluntas retinendi vel ꝓsequēdi qd iusticia vetat. ⁊ habetur. xxv. q. i. In q diffinitiōe tanguntur duo. Primum est actus volūtatis. in hoc qd dr. q est volūtas retinēdi vel ꝓsequēdi aliqd. Scdo tangit defectus rectitudinis in hoc qd subdit. q iusticia vetat. Et sumit̄ hic iusticia nō ꝓut est virt⁹ specialis sed ꝓ iusticia generali q idem est q ois virtus. s. ꝑm q importat rectitudinē volūtatis q attendit̄ ꝑm oēm virtutē ꝑm be. Tho. sup. ij. sen. De hac iusticia ġiali intelligit̄ illud ps. Lux orta est iusto scilicet gratie et veritatis quo ad intellectum. ⁊ rectis corde leticia. quo ad effectū. Idez aūt ē esse iustū ⁊ rectū corde. Consistit em̄ talis iusticia in q̄dam rectitudine q reddit̄ vnicuiq qd suum est. s. superioribz vt deo ⁊ ꝓlatis obedientiā ⁊ venerationem ad Ro. xiij. Omīs anīa ptātibz sublimioribus subdita sit. Et ad b̄ facit qd habet̄ dis. viij. Que extra mores. equalibz ꝓpinquis ⁊ extraneis benivolētiā ⁊ subuentionē Jo xv. Hoc est preceptum meū vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. affectu. s. ⁊ effectu. Ad b̄ facit qd b̄etur de pe. di. ij. ꝓ inde. Inferioribz. s. subditis et corpi suo, pudentiam ⁊ coertionem. i. Pe. v. Pascite eum qui vobis est gregem. Ad hoc facit qd b̄etur. xxiij. q. viij. duo ista. ⁊ de pe. dis. ij. corp⁹. Et sicut iusticia generalis ista instigat ita vetat̄ contraria. qz ibi est peccatum. s. superioribz contradictiōem ⁊ irreuerentiaz. equalibus obdurationē ⁊ maliuolentiā. inferioribus relaxationē ⁊ negligentiā. De hac etiaz iusticia b̄etur Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iusticia sua ⁊c. ¶ Item ex pte cāe principalis agentis. i. volūtatis diffinit̄ sic ab Aug. in li. de li. arbi. Peccatū est affectio mala volūtaria. In q diffinitione tanguntur tria q sunt cōe peccati. Primum est act⁹ volūtatis. ꝑm est defectus rectitudinis. tertiū est defectus culpabilis. Primo ġ notatur actus volūtatis cū dicit̄ peccatum est affectio. Nam affectio sumit̄ ꝓ actu volūtatis elicito vel imperato interiori. vel exteriori. Et si arguatur in contrariū. qz affectio est res. pctm̄ aūt nō est res. l' substantia vt dicit Aug. ġ nihil est. ⁊ sic q ꝓns nō est affectio. Rñdetur q affectio vtiq est res. Sz cū dicit̄ q peccatū nō est res. intelligit̄ pctm̄ non est res rōe defectus qui adiungit̄ affectioni. Et ratione illius defectus compatur peccatū claudicationi ⁊ alijs defectibus. Sed ille defect⁹ est in affectione. sicut claudicatio q nihil ponit in tibia. ¶ Scdo tangitur defectus rectitudinis. cum dicitur mala. s. affectio. ex quo separatur a bona affe-

ctione que est in actu virtutis. Si enim esset de/fectus eius quod nō debet inesse nō haberet ratio nem mali. Sicut nō est malū in lapide nō habe/re visum. q2 nō est natus ipsum habere. Ubi nota q̄ defectus realis vel priuatio rei. non est res. sed id cui accidit defectus vel priuatio est res. Sicut esse cecum nō est res vel aliq̄d reale sed id cui acci dit esse cecum. Defectus ergo virtutis seu virtu/alis est malū. Hec de. Tho. in questionibꝫ de ma lo. q. i. vbi dicit q̄ si oīs defect⁹ boni habet rōnem mali, sed defectus vel priuatio boni q̄d natuz est haberi. Sicut nō est defect⁹ homini q̄ non possit volare nec p̄ ꝓpīs habet rōem culpe vel pene. nec ē ei malum culpe vel pene. sed esset malū aui que ē nata ad hoc. Unde cū homo sit natus hꝫ affectio nem bonā virtutē ⁊ grām non habere ea est pecca tum. q2 horū priuatio est volūtaria. Tertio tā/gitur in dicta diffinitione defectus culpabil⁹ et p ꝓsequens vitupabilis. i. volūtaria. ex qua sepatur ab affectione penali que nō est peccatuz vel culpa sed effectus culpe. ꝑm Alexan. q̄ pte summe. Diffinitur peccatū ex pte cause finalis a qua defi cit. sic ab Aug. in li. de li. arb. Peccatū est auersio ab incōmutabili bono. ⁊ cōuersio ad cōmutabile bonū indebita. Ubi quattuor sunt notanda scili cet grauamen. ordo. ligamē ⁊ vnitas. Et quā/tum ad primū scz grauamen, nota q̄ ex indebita cōuersione ad cōmutabile bonū sequitur auersio ab incōmutabili bono in qua ꝓficitur ratio mali ⁊ iō oportet q̄ ꝑm diuersitatē eorū que pertinent ad auersionē sequat⁹ diuersa grauitas in peccatis Quantū ad scōm scz ordinē quid sit videlicet prius in peccato mortali auersio an cuersio. Sci endum q̄ cū peccatū principaliter in volūtate cō sistat, iō quātū ad voluntatē illud est prius qđ a volūtate principaliter intendit. Et iō in peccatis spūalibus principalius intendit auersio q̄z con/uersio. prius est em̄ auersio ab incōmutabili bo/no q̄z conuersio ad cōmutabile bonuz. Et sicut in infidelibus ⁊ in illis qui desperantes seipos tra dederūt se impudicicie, vt dicit ad Ephe. nūj. In peccatis aūt corpalibus in quibꝫ principaliter in tenditur fruitio boni cōmutabilis/prius est natu raliter cuersio q̄z auersio que nō est principaliter intenta. sed preter intentionez que sequit ex inor dinata cuersione ad bonū cōmutabile. hec de. tho. in quodlibet. nūj. q. xvi. vide ibi. q2 clari⁹ Quā tum ad tertiū scz cōnexionē notandū q̄ in pecca to sunt duo scz auersio ⁊ cuersio, ⁊ ex pte quidem auersionis mortalia bñt cōnexionem. inq̄nantuz quodlibet auertit a bono incōmutabili. sed ex pte cuersionis nullo mō bñt cōnexionē sicut virtutes Ex hoc em̄ q̄ quis cuertitur ad vtilitatē pecunie per auariciam. nō sequit⁹ q̄ cōuertatur ad bonuz delectabile carnis qđ fit p̄ luxuriam. Quātuz ad quartū scz vtrū hec auersio vel conuersio sint duo peccata vel vnū. Ad qđ breuiter tr̄det⁹ q̄ hec duo sunt vnū peccatū ꝑm rem differens in cōpa ratione ad diuersos termios scz deū ⁊ creaturā. ita q̄ ibi est vnic⁹ motus vel vnicus actus. ⁊ duo ter mini scz recessus a deo ⁊ accessus ad creaturā. Si cut verbi gra. idē est mot⁹ quo recedit⁹ a bononia ⁊ venit⁹ florentiā. Cū ꝯtempt⁹ ⁊ auersio sit recess sus a deo. cuersio vero sit accessus ipius voluntā tis ad creaturā. est ibi vn⁹ motus. ⁊ vnū peccatuz hec de. Tho. in. ij. sen. di. xlij. ⁊ Alex. in. ij. pte sum me. ꝑm aūt ipos duos termios scz recessus a deo ⁊ accessus ad creaturā p̄ conuersionē inordinatā dicit dñs p̄ hiere. ij. ca. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerūt fontē aque viue ⁊ fode runt sibi cisternas dissipatas q̄ non valent conti nere aquas. Ubi duo notant⁹. Primuz discessio vel auersio a creatore ibi. Me dereliquerūt nō in utilem vel parum vilem. sed multū vilem quia fontem aque viue. Comparatur aūt deus fonti tri plici rōe. Prima est rōe eminentie, q2 sicut fons nō aliūde aquas hz sicut riuus sed ex sei ꝑo. sicut deus a nullo aliquid boni hz vel recipit sed ex se ipo ⁊ per suā essentiā est infinitū bonum. Secō rōe influentie, q2 sicut fons riuis aquā influit. sic deus oībus creaturis. ps. Dñe apud te est fons vite Hauriens aquas de fontibꝫ saluatoris. Ter tio rōe efficientie. q2 sicut fons aquā viuā tribu it. sic deus nō est fons cui⁹cunq̄z aque sed viue. Jo. nūj. Dedisset tibi aquā viuā. ⁊ in Can. Fons ortorū eccl'ia scz est puteus aquaz viuentiū q̄ flu unt impetu de libano scz a deo. Et taz viua ē ista aqua q̄ in potantibꝫ fontē faciat. Et iō est mlt⁹ desiderabilis. q2 non est aqua q̄ in potantes quer tatur. sed ipa quertit in se potantes. q2 fontes fa cit. Iuxta illud. Aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitā eternā ait xp̄s samari tane Jo. nūj. Secō tangit illud malū peccati ad hc̄sio scz vel inordinata cuersio ad creaturam ibi Et foderunt sibi cisternas dissipatas que nonva lent ꝯtinere aquas. Ubi oñditur defect⁹ tripler Primus q2 nō sunt principales. ⁊ iō a seipis nō sunt vt⁹ fons. Secūs q̄ sunt detestabiles. q2 dissi pate scz idola quibꝫ adherent. ⁊ q2 implere nō va lent mentem creatam. sicut nec cisterna dissipata potest impleri. Tertius q2 sunt inutiles. quoniā ꝯtinere nō valent aquas. ⁊ iō nec recipe nec alijs influere. ⁊ seruari nō p̄nt q2 transitoria sunt. Ex predictis ptz q̄ causa efficiens peccati est volū tas. Ubi Aug. Peccatū vsq̄z adeo voluntariū est vt nullo mō sit malū, scz malo culpe nisi sit volū/tariū. xv. q. i. §. ij. Et si arguat⁹ ctra. q2 Dyonisi⁹ di cit in. nūj. c. de diui. noībus q̄ malū est ꝓter inten tionem ⁊ voluntatez. eo q̄ nullus intendens ad malum opatur. Rñdetur q̄ malū dicit⁹ esse ꝓter voluntatē per se. q2 intendens ad malū p̄ se opat⁹ aliquid Sed p̄ accidens malū pōt cē voluntariū

Capitulū Secūdum

dum.s.aliquis extimat bonū qđ est malū. vel cuz apparet alicui bonū aliqđ ſm quid.cui adiūcta ē ratio mali ſimpliciter. Vel pōt dici q malum est preter voluntatē.qz volūtas nō tendit in malum sub roe mali.ß qz aliqđ malum est apparens bonum.z iō voluntas aliqñ appetit aliqđ malum. Hec ve.Tho.sup.tj.sen. Ad hoc etiaz facit qđ ait Aug.xv.q.i.c.merito,vbi sic ait. Si diligēter inſpiciatur,forte ipm peccare nemo vult.sed ꝓpter aliud qđ vult peccat. Omnes quippe hoies qui scientes faciūt quod non licet vellent licere. Ita q adeo ipm peccare nemo appetit ,ꝓpter hoc ipm sed ꝓpter illud quod ex eo ꝙsequitur.

¶ De varia diuisione peccatorū. Capi.tj.

De diuisione peccatorum sciendum q sex modis pñt distingui peccata adinuicez. ¶ Primo est ex pte reatus.scōs est ex pte gradus.tertius ex parte respectus.quartus ex pte noīs.quintus ex pte originis.sextus ex pte radicis. ¶ Et quantū ad primū,s.ex pte reatus sic distinguitur peccatū q aliud mortale.aliud originale.aliud veniale.

Hec quidē diuisio non est generis in species cuius rō est.qz species equaliter participant rōem generis.ista aūt non equaliter pticipant rationez peccati ad qđ pertinet q sit voluntariū pfecte.sed ē diuisio analogi in analogata.qđ ſm prius et posterius pfecte et impfecte predicat de pluribus. Sicut verbi gratia. Ens diuidit in substantiam z accidens.ens actu z ens in potentia.de quibus predicatur analogice. Perfecte quidē de ente in actu z de substantia. Imperfecte de accidente et de ente in potentia.qz minimuz qđ est de natura entis.est in ente de potentia.z in ente p accidens Sic a simili diuisio peccati in mortale z veniale z originale est,sicut diuisio alicui⁹ in pfectū z in impfectum.qz rō peccati per prius z perfecti⁹ inuenitur in peccato mortali, in veniali vero p posterius z imperfecte.vñ minimū quod est de rōe peccati in aliq actu est in veniali. Ex hoc ipa noīa ostendūt.qz venia non debet peccato.nisi ſm q aliquam impfectionē peccati habet,q prius ꝯ dicitur peccatū de mortali.tū qz mortale est voluntarium voluntate ꝓpria,tū qz ab vltimo fine deordinat.tū qz ei debet pena eterna. Peccatū autē veniale deficit a mortali in duobꝫ. Primo qz nō ordinat ab vltimo fine sed aliq modo a fine retardat.ordine ad finē seruato. Scōdo qz ei nō debet pena eterna sicut mortali. Peccatū aūt originale deficit a mortali ex parte illa qua peccatū hz rōez culpe,s.ex parte voluntarij.qz mortale est volūtarium voluntate ꝓpria illi⁹ in quo est q peccauit Sed peccatū originale est voluntariū voluntate alterius ꝯ eius in q est.s.voluntate primi parentis ade. Hec ve.Tho.sup.tj.sen.dis.xlij. Et qz dictum est q ista diuisio est ſm reatū. Sciendum q reatus ꝓpie nō est aliud q obligatio ad penaz Et mortale obligat ad pēnā eternā damni z sensus. Veniale ad pēnā tempalem seu purgatorij. Originale tantū ad pēnā damni nō sensus.i.priuationis dei visionis,nō ignis infernalis. Et hoc infra declarabunt. Aliqñ tñ reatus sumit ꝑ culpā z obligatiōe ad pēnā.vt in collecta reatus nr̄i ꝓfessio indulgēria ꝛc. Confitet⁹ enī homo culpam non pēnā debitā. ¶ Et sciendū q peccatū actuale siue mortale siue veniale.aliqñ transit actu sed remanet reatu. Et hoc vel cum cessat ab ipo actu peccati.puta ꝓperrato homicidio vel fornicatione tūc cessat peccatū quātū ad suā essentiā.i.quātuz ad actū illū inordinatū sed remanet reatu in suo effectu,i.in obligatione ad pēnā. Vel etiā cū per pniam quis hz remissionē pcōrum q ad debitū pene eterne.ß tñ ꝓter impfectionē satisfactiōis adhuc remanet obligat⁹ pene tpali,ß tūc transit peccatū actu z reatu qñ qs hz plenā remissionem culpe z tot⁹ pene debite. Hec durand. sup tj.sen. Peccatū aūt originale trāsit reatu p baptismum fluminis vel sanguinis vel flaminis. Sz remanet actu inquātū,s.in viatore remanet semp habitualis ꝙcupiscentia q̄ sepe inclinat ad malum.q videt esse materialiter ipm originale peccatū.

Secunda diuisio .§.i.

peccatoꝝ est ex pte gradus seu ꝓcessus.z sic diuiditur pcm̄ in peccatū cogitatōis,locutiōis z operationis. Addit etiā aliqñ peccatū ꝙsuetudinis. Et ista diuisio ꝓbat⁹ autoritate.rōe z similitudine. ¶ Et quantū ad primū autoritas Hiero.sup Ezechi. sic ꝓtinet. Tria sunt genera pcōꝝ q̄bus humanū genus subiacet. Aut em̄ cogitatione. aut ſmone aut operatione peccam⁹. Addit⁹ a q̄busdā quart⁹ gradus.s.per ꝙsuetudinem.qđ figurat⁹ in lazaro quadriduano. Sed Grego.in nij.moral.ponit aliter istos gradus dicens.q in corde cōmittitur quattuor modis.z in opere alijs quattuor mōis. Est ergo primus gradus suggestio vel sensualis delectatio que est veniale. Scōs gradus est morosa delectatio in ipa cogitatiōe absq deliberatione in opus. Tertius est deliberatio cogitatōis in opus. Quart⁹ est defensio seu excusatio ipi⁹ peccati in seipo.sicut primi parentes post peccatum excusauerūt. Quintus gradus est ipm opus exterius sed occultū. Sext⁹ ipm op⁹ peccati cū sit manifeste. Septimus dū ducit⁹ in ꝙsuetudinem. Octauus cū quis obstinatus in malo obduratur,ponens nō penitere. Scō,ꝓbatur rōe. Nam ista diuisio assignat⁹ ſm gradus quibꝫ fit ꝓcessus ad peccati cōplementū. Gradus aūt isti attendunt⁹ ſm q vnus actus includit primuz,z tertius scm̄,z quartus tertiū.z addit sup eum. Verbi gratia. Primus gradus sup quē addunt

alij est voluntas interior scz peccati cogitationis & cōs huic additus. & būc exprimens est actꝰ locutionis. Cuiꝰ vō est. qz inter oia mēbra. est magꝭ ꝓpinquum interiori actui. s. peccato cogitatiōis. qz locutio est signū interioris actꝰ. s. cordis. Tertius gradus est peccatū opis tangz cōplementum oīm predictoꝝ. Probat hoc tertio p similitudinem & triplicē seu exemplū. s. artificiali. naturali. & morali. In artificiali exemplo ptz de domo materiali in q̄ sunt tria. s. fundamentū vt principiū. parietū erectio vt mediū. tectū vt cōplementū domus. Ostendit hoc in exemplo naturali. Naz in generatione aīalis primuz qđ generat est cor. ex inde mēbroꝝ ꝓductio. demū tangz cōplementū totius corpis vel hoīs formatio. Patet similitudo etiā in materia morali. Nā iracūdus ex eo qz appetit vindictā. primo perturbat in corde. scđo i verba contumeliosa ꝓrumpit. tertio in facta iniuriosa. Idem ptz de peccato luxurie & alijs. Cōsuetudo aūt & desperatio vel defensio peccati q̄s Greg. addit vt dictū est supra sunt gradus ꝙsequentes post pfectā speciē peccati. sicut adolescentia & iuuentus post pfectā generationē hoīs ꝙsequunt. Vel dicendū qz ꝙsuetudo desperatio seu defensio sūt q̄dam circūstantie aggrauātes oē peccatū ex multiplicatione ipoꝝ actuum. Hec oīa de. Tho. prīa scđe. q. lxxvij. & sup. ij. senten. di. xlij.

Tertia diuisio .§. II.

seu distinctio peccatoꝝ est ex pte respectus seu obiecti. Et sic homo dicit peccare in deū. in ꝓximū. vel in seipm. que distinctio ꝓbat autoritate. rōe & contrarietate. Primo hoc ondit autoritate. scz magri senten. in. ij. di. xlij. dicētis qz dicit homo peccare in deū ꝓximū & seipm. In deū peccat cuz de deo male sentit vt hereticus. Vel qui de dei sunt vsurpare psumit indigne pticipando sacramēta. Vel qui nomen dei peierando vel blasphemando ꝓtemnit. In ꝓximū peccat cū eū iniuste ledit. vel offendendo personam vel famaz denigrando. vel substantiam diripiēdo & hmōi. In seipm peccat cū sibi soli nocet & nō alteri vt in peccato gule vel molliciei vel accidie vel inanis gl̄e & hmōi. & hāc distinctionē ponit etiā Isidorus in li. de summo bono. Scđo hoc idē ꝓbat rōe sic. Sicut omis virtus est iusticia q̄dammodo vt dicit. v. etbi. ita omne peccatuz est iniusticia. Iniusticia aūt est ex hoc qđ detrabitur alicui qđ sibi debet. Vñ iniusticia habet quasi duo obiecta. s. id quod detrabitur & ille cui detrabitur sicut homo cui auferꝛ res sua. Sicut aūt homo debet ꝓximo & aliq̄d sibi ipsi sed multo magis dz deo. Debet aūt deo amorē super omnia & reuerentiaz. Vñ qñ ab his deficit dicit peccare in deū. Et si obiciatur hoīem peccare in aliquē inq̄ntū eū ledit. Sed nullus pōt ledere deum ꝑm illud Job. xxv. Si peccaueris q̄d ei nocebis scz deo. q. d. nihil. Rationē huius Aug. assignat dicens li. de libe. arbi. Malum cū nocumentum sit nocere tñ non potest nisi bono quod corruptibile est. Summū aūt bonū incorruptibile est. & ideo malū ei nocere nō potest. qz nature est impossibilis. Rñdetur ad hoc qz non dicit homo peccare in deū ex eo qz eum in aliquo ledat. sed qz deo subtrahit quod ei debet. & quantuz in ipo est eius gloriam minuit. q̄uis hoc facere non possit. Tunc ergo dicit in peccato q̄s deū offendere. qñ in eo quod sibi debetur ei iniuriat. Proximo etiā quis debet edificationē & beneficentiam & hmōi. Quādo igitur hoc nō facit cū possit & debeat. vel cū facit ꝓtraria bis dicit peccare in ꝓximū. Sibi etiā debitor est scz quo ad necessitatis collatōez & mundiciam. Unde qñ ꝓtraria facit sibi necessaria subtrahēdo l̄ peccādo. vbi cū ñ alijs noceat in se peccat. Tertio hoc idē ꝓbat contrarietate sic. Si ꝓpositum in ꝓposito & oppositū in opposito. sed p virtutes quibꝫ opponunt peccata. homo ordinatur in deū & in ꝓximū & in seipm. Nō patet. Nam p virtutes theologicas homo ordinat in deū. Tempantia & fortitudine ordinatur in seipm. Justicia aūt ad ꝓximū. ergo p oppositum. Qui peccant in his q̄ excedūt humanā rōem sicut sunt ea que sunt fidei peccat in deū. sicut hereticus. sacrilegus. blasphemus & hmōi. Qui autē peccat in his in qbꝫ q̄s ordinat & dirigitur in seipm dicit peccare in seipm. sicut ptz in guloso. p digo & hmōi. Qui vero peccat in his p quē ordinatur ad alterū seu ad ꝓximū. sicut ptz in homicida. fure. adultero & hmōi. Et notandū qz ista diuisio seu distinctio sumit ꝑm id in quod directe peccatur & principaliter nō ꝙsequenter. Verbi gratia. cū quis facit homicidiū vel furtū vel hmōi iste directe & principaliter peccat in ꝓximū cuz ledendo. Ex ꝙsequenti autē peccat in deum. q̄in hoc mandata eius transgreditur. Et in seipm. qz occidit p peccatuz animā suā. Similiter qui peccat in seipm vt in gula. luxuria & hmōi directe et principaliter peccat in se. & ex ꝙsequenti in deum contra mandata eius faciendo. Et sic qui peccat i deum. ex consequenti peccat in seipm priuando se lumine gratie & virtutibus. Et in ꝓximū aliquando p malum exemplum. vel alio modo. hec de. Tho. prima scōe. q. lxxij. & super. ij. senten.

Quarta diuisio .§. III.

peccatoꝝ est respectu nois. Et sic diuiditur peccatum in delictū & cōmissum siue in peccatū omissionis & transgressionis quod idē est. Quam distinctionem ponit Aug. in. q. Leuit. dicens. q. peccatum qđ dicit delictū est omissio boni. qđ etiaz i ipm nomen ondit. Dicit enī delictū quasi derelictum. Peccatū vero qđ dicitur cōmissum eti p

Capitulū secundū

petratio mali. Vel ſm magiſtrū ſentē. in. ij. li. di. xiij. Delictū eſt quod ignoranter fit. Cōmiſſum qđ ſcienter cōmittitur. Ubi notandum q̄ hec diſtinctio ſm nomina ſ. delictū ⁊ cōmiſſum attenduntur ſm precepta legis ex q̄bus regulant actꝰ noſtri. Inter iſta aūt precepta quedaz ſunt affirmatiua. Qñ fit ꝓtra affirmatiua precepca dicit omiſſio. Qñ aūt fit contra ꝑcepta negatiua dicit cōmiſſio vel tranſgreſſio. Item q̄ cōtra precepta fit qñq̄ ſcienter qñq̄ ignorāter. Si ſcienter dicitur cōmiſſio, ſi ignorāter dicit omiſſio. Tho. ſup ij. ſenten. Eſt autem ſciendū q̄ prius eſt omiſſio q̄ cōmiſſio. Ratio huius eſt. q̄ cum ſm plūm tria ſint in actibus virtutū que requirūtur. ſ. ſcire. velle. ⁊ immobiliter ſeu firmiter opari. Ignorantia eſt contra primū actum. ſ. ſcire. omiſſio cōtra ſecūm, qñ ſcz tenetur quis aliquid velle et nō vult. Sic cōmiſſio eſt contra operari. qñ ſcz aliqs facit aliquod ad qđ obligatur nō facere. ⁊ ſic patz ex ipo proceſſu q̄ prius eſt omiſſio q̄ commiſſio. Hec Alexan. ij. parte ſumme. Sed peccatum cōmiſſionis eſt grauius peccato omiſſionis. ſ. cōmiſſio mali q̄ omiſſio boni, tū q̄ in peccato cōmiſſionis eſt maior deordinatio ⁊ effrenatio voluntatis. tum q̄ maius nocumentum vel iniuriam facit ceteris paribus in peccato cōmiſſionis. tum q̄ magis contra iuſticiā. Sicut patet ꝑ exempla. q̄ grauius eſt occidere hominem q̄ ſibi in extrema neceſſitate nō ſubuenire. ⁊ deum blaſphemare q̄ eum non honorare tpe debito ⁊ hmōi. Notandum etiā q̄ peccatū omiſſionis alicuius boni ꝑ eo tpe alicui imputatur ad culpā. qñ nō facit qđ debet. ſ. eo tpe quo debet. Cuius rō eſt. q̄ omiſſio boni opponitur precepto affirmatiuo. qđ licet obliget ſemper non tñ ad ſemp. Verbi gratia nō obligatur homo q̄ ſemp actu inſiſtat parentibꝰ honorandis. ſed tamen ſemp obligatur q̄ tpe debito honoret parentes. Tamdiu ergo durat peccatum omiſſionis q̄diu durat tempus quo obligatur. ad quod obligatur ꝑ preceptum affirmatiuum. Quo tranſeunte tpe tranſit actu peccatuz ⁊ remanet reatus. Et iterū redeunte tpe tali itera tur omiſſio. Sicut eñ tranſeunte actu virtutis. remanet meritū premij. ita tranſeunte actu peccati remanet reatus pene. hec be. tho. ſup. ij. ſenten. di. xliij. Si aūt queraſ vtrum in quolibet peccato ſit aliquis actus. Rñdetur q̄ quidaz opinati ſunt q̄ in omni peccato eſt aliquis actꝰ exterior vel interior. ſ. actus voluntatis. ſicut cū aliquis non dans elemoſinam peccat. q̄ vult non dare. et ſic ibi eſt actus interior volūtaris. ſ. velle nō dare vel etiā aliqs actꝰ exterior ſiue ille actus exterior ſit ſimul cū omiſſione. puta cū facit aliquid quo tetrahitur ab actu debito ſicut cū aliquis ludit. ⁊ propter hoc dimittit ire ad eccleſiam. Siue ille actꝰ ſit precedens omiſſionē, vt cū aliquis impeditur ne ſurgat ad matutinas. q̄ nimis vigilauit in ſero circa aliqua, ſe occupādo. Tamen be. tho. tenet contrarium, ſcz q̄ nō requiritꝰ aliquis actꝰ in peccato omiſſionis ꝑ ſe loquendo, ſed in ipa ceſſatione debiti actus peccatū omiſſionis ꝙſiſtit. Et hoc ꝓbat quattuor modis ſcz autoritate. rōne. diſtinctione ⁊ cōparatione. Autoritate quidez ꝓbatꝰ ꝑ illud Jaco. iij. Scienti bonū ⁊ nō facienti peccatū eſt illi. ſed nō facere qđ homo dz non imputat aliquē actū. g̃ peccatuz omiſſionis eſt abſq̄ oī actu imo ceſſare ab actu. Scđo ꝓbatꝰ idez rōe ſic. Judiciū vanū eſt de rebꝰ ſm id quod eſt per ſe ⁊ nō ſm id quod eſt ꝑ accidens. Sed actꝰ ꝑaccidens ſe habet ad peccatū omiſſionis, qđ patet. q̄ omittens aliquid ad qđ tenetur aliquid faciat eſt ꝑ accidens. ergo nō debet dici q̄ peccatuz omiſſionis ꝙſiſtat in actu ꝓpter aliquem actum ad iunctum, q̄ actus ille adiūctus ꝑ accidens ſe hz ad peccatū omiſſionis vt dictū eſt. Tertio probatur hoc cōparatione. q̄ etiā in peccato trāſgreſſionis ꝓtingit aliquē actū adiungi q̄ tñ ad peccatū tranſgreſſiōis ꝑ accidens ſe hz. Sicut cū ꝓtingit aliquē furantē loqui vel videre. Et ſil nullus actus ꝑtinet ad peccatum omiſſionis. ſed ipa ſola ceſſatio ab actu debito. Confirmatur idem ⁊ alia rōe, videlicet. q̄ nō punitꝰ homo iuſte niſi ꝑ peccato ſed ꝑ ſola omiſſione boni qđ tenetꝰ facere punitur ſm illud. Omnis arbor q̄ non facit fructum bonum excidetur ⁊ in ignē mittetur Mat. vij. Et ſeruus q̄ cognouit voluntatez dñi ſui ⁊ non fecit plagis vapulabit Lu. xij. Quarto ꝓbatur diſtinctione. Hā differentia iſta eſt q̄ntū ad hoc inter pcm tranſgreſſiōis ⁊ omiſſionis. q̄ pcm tranſgreſſiōis nō eſt ſola priuatio ſed etiā eſt actus priuatus debito ordine rōis. ſicut furtū vel adulterium eſt quidā actus inordinatꝰ. Et rōe actus peccatum eſt quedā res vel natura. Rōe priuationis ordinis peccatū dicit nihil ſm Aug. ſup Jo. Et be. tho. in primo quodlibeto dicit q̄ pcm maxie tranſgreſſionis eſt actus inordinatus. Et ratiōe actus peccatū eſt aliqua res ſeu natura. Sed illa inordinatiō eſt priuatio. ⁊ ſm hanc peccatū dicit nihil ab Aug. Sed peccatū omiſſionis ſm veritatem loquendo eſt ſola priuatio actus debiti. cuius ſubiectum non eſt aliquis actus ſed ptās voluntatis. ſicut ſubiectum cecitatis non eſt viſio. ſed id quod aptum natū eſt videre. Unde q̄ voluntas eſt cā effectiua ⁊ ſubiectiua omiſſionis. iō omiſſio hz rōem culpe. q̄ omiſſio eſt volūtaria quoniā in poteſtate noſtra eſt nō velle ſicut ⁊ velle. ⁊ nō facere ſicut ⁊ facere. ⁊ rō ipa boni omiſſio debiti eſt peccatū. Et ſi arguatur ſic in contrarium. ſicut meritū compatur ad virtutem. ita demeritum ſeu peccatum ad viciū. ſed meritū non poteſt eſſe abſq̄ actu. ergo nec demeritum. Rñdetur q̄ differentia eſt inter meritum ⁊ demeritū.

Nam meritum nō potest esse absq; actu aliquo saltem voluntatis. Et demeritum pōt esse absq; actu Et rō hnius diuersitatis est, q; plura requruntur ad bonum q̄ ad malū. eo q; bonū contingit ex tota & integra cā, malū aūt ex singularibus defectibus. vt dicit Dyoni. c. nō. de diui. no. hec de. tbo. prima scōe. q. lxxvj. & in questionibus de malo. Quia ergo & omissio boni debiti peccatū est sicut & transgressio. iō ps. vtrūq; dño confitetur dicens. Delictū meū cognitū tibi feci & iniusticiā meā nō abscōdi. vbi ps. tria facit. Primo exprimit peccatum omissionis ibi. delictū meū. Dicit enī delictum quasi derelictū. i. omissum. vt q; peccata dicenda tacui. Et hoc est contra illos qui solū de commissis & nō omissis faciūt sibi cōscientiā vel confitentur. Sed dauid vtrūq; fatet. q; peccatū. Et etiaz contra illos q̄ de magnis confitent. de paruis nō curāt Sed dauid etiā pua q̄ dicunt delicta respectu aliorū. Est & contra se excusantes vel in alios sua peccata retorquētes. sicut adam & eua. Cū dicit meum, qō. s. ego feci ex meo arbitrio. Ad hoc facit. vq. i. non est. Scōo ꝓhibet innuit vicii cōmissiōis seu transgressionis ibi. & iniusticiā meā &c. i. quefecit contra iusticiā. transgrediendo p̄cepta negatiua. vbi magis apparet iniusticia & plus nocumēti primo fit. Tertio addit actū cōfessionis ibi. nō abscondi. Cū enim de⁹ cognoscat certius & clarius omnia q̄z ille qui facit, cū hoc est vt dicit' cassiodorus peccatū deo cognitū fateri in confessione. s. delicta & peccata producere. Cōfessor enī representat psonam dei, hoc est non abscondere. non minuere grauitatem, magnitudinem. et turpitudinem peccatorum circūstantias celando.

Quinta diuisio .§. IIII.

peccatorum est ex parte radicis eorū. Sunt autez quinq; radices pcōrum. Prima est amor inordinatus sui. Scōa est timor indiscretus. Tertia cupiditas. Quarta concupiscentia. Quinta superbia. Prime due insinuant p̄ ps. dicentē. Incensa igni & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt, i. ꝓpter mala opa que ꝓcēdūt ab inordinato amore sui. & hec dicuntur succensa igni. Et ea opa q̄ sunt ex inordinato timore mali. & hec dicūtur suffossa, q; timor deiicit hoīem infra se. Peribunt hoīes ab increpatiōe dei. i. indicāte deo. vt Aug. sup ps. dicit ibi. Omne peccatū ꝓcedit vel ab amore male inflāmante. vel a timore male humiliante. Alie tres radices peccati notant. i. Jo. ij. Omne qō est in mūdo aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorū, aut superbia vite id est qō est in amatoribus mūdi seu peccatoribus id est omne peccatū qō est in eis ꝓcedit. aut ex cō cupiscentia carnis, aut cōcupiscentia oculoꝝ. aut superbia vite. Dicuntur aūt hec radices pcōrū q; similitudinarie se hūt ad peccata. sicut radices ad arbores materiales. Sicut enī radix arboris ē p quā arbor nutrimentū sumit. & p quā arbor cōualescit & crescit. & p quē arbor pficit & fructū producit. Sic fm hec tria a filii ex qualibet bāz radicum pcm̄ incipit. cōualescit & fructū ꝓducit. Ex eo enī peccatū incipit ex q̄ homo ad peccatū inclinatur. Hoc aūt est bonū intentū ad qō pcōr inordinate querit. Nā bonū qō bz rōnem finis mouet efficientē & appetentē. Et iō radix peccati in nobis dicit passio vel pronitas ad peccandū que ex corruptione originalis ꝓsequit. Cū passio q̄ & radix peccati sic distinguit. q; Ē passio fm inclinationem appetitus in id qō est vltimus finis bonorū cōmutabiliuz. sicut est bō. Et fm hoc ponit prima radix peccati ab Augu. q̄ est amor sui inordinatus que cā est oīs peccan. Scōa radix omnis peccati est timor. cuius rō est, q; ex eo q; alicui d inordinate diligit & male. oīa impedientia illud male timent. Et sic omne peccatū ꝓcedit vel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni. vel ex inordinata fuga alicuius mali. Sed vtrūq; horz reducit ad inordinatum amorē sui. Cuius rō est. q; ꝓpter hoc homo vel appetit inordinate bona, vel fugit inordinate mala. q; inordinate amat seipm. Qō enī aliquis appetat inordinate bonū tpale. vel fugiat inordinate malū tpale. nō est nisi ex hoc q; seipm inordinate amat. qō ptz ex hoc. q; amare aliquē nō est aliud nisi velle ei bonū. q; & amat seipm inordinate. inordinate vult sibi. bonū aliqō. Vel etiā passio inordinate inclinans appetitū homis in ea bona que ꝓpter finem vltimum cōmutabilium. i. ꝓpter hoīem querunt. Et hoc tripliciter. Primo q; vel talis passio est inclinans appetitū inordinate in bonū vile vt diuitias & hmōi. De qua apls. i. ad thim. vi. Radix oīm malorū ē cupiditas. & sic est tertia radix. s. cupiditas. Vel est talis passio que inclinat inordinate appetitū in bonū delectabile. & sic erit quarta radix peccati. s. concupiscentia oculoꝝ circa bona exteriora in vsu ordinata. Et hec concupiscentia est duplex. Una q̄ ordinat ad cōseruationē speciei p generationez. et hec districte dicit concupiscentia carnis. vt in venereis dicit etiā luxuria. Alia concupiscentia est q̄ ordinatur ad cōseruatiōez indiuidui. & talis dicitur concupiscentia oculoꝝ. s. eorū q̄ sunt delectabilia. nō tm̄ fm sensum suū & fm apprehensionē cuiuscūq; apprehensiue virtutis, vt in cibis & aliis delectabilibo sensibo. Tertio passio inclinat appetitum inordinate in bonū opinabile vel honestū Et sic erit quinta radix. s. superbia circa bona fm opinionē. vt honor. dignitas & hmōi. hec de. tbo. super. ij. sentē. di. xlij. & prima scōe. q. lxxvij. Posset etiā dici sic vt in autoritate ipa Jo. superius posita exprimant tres vltime radices peccati. Sin concupiscentia carnis notat inordinatū appetitū in bonū delectabile. vt in cibis & venereis & hmōi

Capitulū secunduz

In concupiscentia oculoz appetit⁹ inordinat⁹ in bonuz vile vt diuitias ꝛ hmōi. q̄ alias dr cupiditas. Tertiū. s. superbia aliter exponi non oportet

Sexta diuisio pec .S.V

catorum est ex pte originis. Vñ be. Greg. xxxi. li. moza. dicit q̄ septem sunt capitalia vel principalia vicia ex quibz omnia alia oriunt̄. s. inanis gla. Inuidia. ira. accidia. auaricia. gula ꝛ luxuria. Et super hec omnia quasi regina ꝛ mater est superbia. Et circa ista capitalia videnda sunt tria scz cōuenientia. numeri sufficientia ꝛ differētia. Quātum ad primū sciendum q̄ omnia predicta capitalia dicunt̄ quasi a capite derivata. q̄ capita sūt multorum viciorū. ꝛ in hoc conueniunt. Dicitur autem vicium capitale a capite p similitudinē. Caput em̄ tripliciter sumit̄. Primo sumitur caput pro mēbro corpis. ꝛ sic sumitur. i. Corin. xi. Omis vir orans aut ꝓphetans velato capite deturpat caput suum. Et caput est quoddam membrū aliis q̄ est corporis principium. iō scdo caput dicitur omne principiuz. sm illud Treñ. iij. Diffusi sunt omnes lapides sanctuarij in capite omnium plateaꝝ. i. in principio. Tertio caput signat principatum vel ducatum rectoris. Et huius ratio est. q̄ sicut omnia alia membra corporis a capite quodāmodo regunt̄ ꝛ ad ipm ordinant̄. ita exercitus a duce regitur ꝛ ad ipm ordinatur. Et hoc modo sumitur Amos. vi. Capita populoruz pompatice ingredientes domū israel. Capita vocat principes ꝛ rectores. Et sm has tres ꝓprietates capitis vicium capitale potest dici q̄dō pena capitis plectitur sm Aug. vt sacrilegiū. furtum. homicidium ꝛ hmōi. Et hoc modo vicium capitale idem est q̄ mortale. i. dignū morte seu decapitationis. Non em̄ infligitur ista pena mortis in iudicio nisi p mortali. sed sic nō accipit Grego. in dicta numeratione. Scdo modo dicit̄ capitale. q̄dō est principium aliorū peccatoꝝ ex quo plura alia oriūtur. ꝛ sm hoc Greg. vicia capitalia principalia nominat. Tertio dicit̄ capitale viciū ad quod vicia alia ordinant̄. Nam princeps est caput exercitus ad cuius bonū totus exercitus ordinatur vt dicit. xi. metaphi. Et p hunc modū illud vicium ad quod alia ordinant̄ dicitur capitale. Vñ Grego. in moza. vbi supra. Vicia capitalia sunt quasi duces. ꝛ vicia que ex eis oriunt̄ sunt quasi exercitus. Hec be. tho. sup. q̄. sen. di. xlij. ꝛ in questionibz de malo. Quantū ad scdm scz numeri sufficientiā quare scz septē ꝛ nō plura nec pauciora sunt. Pro huius declaratiōe sciendū q̄ omne peccatū procedit vel q̄ appetitus inordinate appetit bonum vel q̄ inordinate fugit bonū. que duo sunt eiusdez ratōnis scilicet appetere bonum inordinate, et fugere oppositum inordinate scilicet malum. Verbi gratia. Sicut gulosus inordinate appetit cibum ꝛ inordinate fugit tristitiaz. que ex absentia ciborum causatur. ꝛ simile in aliis capitalibus. Et sic vicia capitalia possunt conuenienter distingui sm differentiam boni et mali. ita q̄ vbicunq; aliqua specialis ratio appetibilis vl fugibilis est. ibi est vnum vicium capitale. Et ē etiam sciendum q̄ bonum ad se attrahit appetitum. Sed q̄ appetitus refugiat aliquod bonum. hoc ē sm specialem rationem consideratam circa huius modi bonum. vt quia laboriosum vel impeditiuū delectationum corporearum. Primo igitur dico q̄ omne peccatum procedit ex hoc q̄ appetit⁹ inordinate appetit bonum. Et hoc quidem bonū potest esse triplex. scz vel bonum mentis. vel bonum corporis. vel bonum rei exterioris. Primo igitur appetitus inordinate appetit vel querit bonū mētis honestum quod est bonum imaginatiuum. s. excellentia glorie vel honoris. Et ad hoc ordinat̄ vt eius principium superbia vel inanis gloria. Scdo appetitus appetit bonum corporis quod ē bonum delectabile. Et hoc bonū vel pertinet ad cōservationem indiuidui. quod est cibus. ꝛ ad hoc ordinatur gula. vel pertinet ad conservationē speciei sicut est in venereis. ꝛ ad hoc ordinatur luxuria. Tertio appetitus inordinate appetit bonū vtile scz corpori vt diuitias. ꝛ ad hoc ordinatur auaricia. Et sic quattuor sunt vicia capitalia ex parte appetitus inordinate appetentis bonum scz superbia vel inanis gloria respectu boni honorabilis. Auaricia respectu boni vtilis. Gula respectu boni delectabilis sm gustum. Vel luxuria respectu boni delectabilis sm tactum. Scdo appetitus humanus inordinate fugit bonum aliquod. sm aliquam specialem rationem. puta inquātum illud bonum est impeditiuum boni inordinate cupiti. Et hoc tribus modis. Primo appetitus alicuius inordinate refugit bonum aliquod inquantum illud bonum est impeditiuum boni inordinati cōcupiti in seipo. Vt verbi gratia. Sicut bonum spūale impedit quietem vel delectationem corporalem. ꝛ sic est accidia. que nihil aliud est q̄ tristitia de aliquo bono spūali prout est impeditiuum boni corporalis quod appetitus in seipo inordinate cupit. Scdo appetitus inordinatus alicuius bonū refugit in alio sm q̄ bonū illius impedit ꝓpriam excellentiam in seipo. ꝛ sic est inuidia. que est dolor de alieno bono inquātuz apprehendit̄. vt diminutiuū ꝓprie excellentie. Tertio nō solū aliquis refugit vel odit malum in alio sed etiā contra bonū ei⁹ insurgit ipsum repellendo. et sic est ira que est appetitus vindicte qua aliquis impugnat aliquem ꝓtrarium agendo. Hec be. tho. sup. ij. sen. di. xlij. ꝛ in q̄stiōibz de malo. Quātum ad tertiū principale scz differentiā capitaliū a radicibus. Sciendū q̄ ipa vicia ita dicūtur capitalia q̄ non dicuntur radices. Et rō huius est

quia hec est differentia inter capitale et radicem. quia capitale est quoddam peccatum. radix autē peccati inquātum radix non est peccatum.

Hec septem vi .§.VI.

cia capitalia figurata sunt p̄ septem gentes seu nationes. que habitāt in terra promissionis. ſm magistrum in se. sen. et Hugo. cardinalez super ps. Ipa enim terra promissiōis affluens lacte et melle signat humanā naturam in genere vel animam quālibet in particulari, in statu innocentie ⁊ iusticie q̄ vtiq̄ affluebat lacte puritatis ⁊ melle consolatiōis celestis. Sed p̄ primor̄ parentum transgressionē. postea inhabitata est ⁊ possessa a septem nationib̄. i. victis capitalib̄. Obtenta aūt per xp̄m devictis victis est postea inhabitata per tribus duodecim israel, ⁊ leuitica. i. p̄ septem virtutes ⁊ sex opera misericordie corporalia vel spūalia que reperiunt in veris fidelibus. Ad bellum xp̄s notauit cū ait Lu. xi. Si fortior illo superveniens vicerit eū. vniuersa arma aufert ad Fortis in malicia diabolus qui castrū seu atriū mundi tenebat in pace. quasi nullo ei resistente. ⁊ hoc cū septem bis nationib̄. i. victis. Supueniens fortior xp̄s vicit eū. ⁊ abstulit ei arma sue malicie ea detegendo. Et hoc bellū ⁊ victoriā notat p̄s. psalmo. xliij. dicens ad dñm. Manus tua gentes disperdidit. plantasti eos. affligisti populos ⁊ expulisti eos. Ubi occidit in ipo bello tria. Gratiam xp̄i operatam ibi. Manus tua gentes disper. Justiciā animi reformatāz ibi. plantasti eos. Maliciam penitentia euacuatam ibi. affligisti.

Onantū ad primū sciendū vtiq̄ q̄ p̄ nos nō possemus superare vnā minimā temptationē. nec eiicere a nobis vnū peccatum. Sine me ait saluator nihil potestis facere Jo. xv. Et rō ē. qr cū peccatum mortale sit defectus quasi infinitus seu iniuria. qr contra deū bonū infinitum. Et homo sit virtutis finite nō p̄t finitū attingere ad infinitum nisi adiunctū infinito. et hec est gratia xp̄i. q̄ est quasi infiniti valoris. Unde apls. Justificati gratis gra ipius ⁊ id est iusti facti expulsis peccatis. Sicut ergo Josue seu iesu naue dux populi dei ipe fuit qui transito iordane devicit ⁊ pstrauit illas septē nationes ⁊ tradidit tribubus israel terram possidendā. Sic iesus nr̄ mediāte baptismo vbi dimisit virtutē sue passiōis, expulsis omnibus capitalib̄ victis tribus virtutū infundit ingenus humanū seu animā quālibet eū sequentē p̄ fidem vt possideat statū quietū ⁊ suauē. Et hoc est qđ dicit p̄s. Manus tua. Brachiū dei dicitur pater. ſm illud p̄s. Fecit potentiā in brachio suo Luc. i. qr ab ipo p̄cedit filius sicut manus a brachio. Digitus dicit spūssanctus. ſm illud Si in digito dei eiicio demōia ⁊c Luc. xi. qr p̄cedit a pre ⁊ filio sicut digitus a brachio ⁊ mānu. Sz manus frequēter in scriptura dicit filius. qr sic procedit a patre sicut manus a brachio ⁊ qr sicut p̄ manū quis opatur ita oia p̄ ipm facta sunt Jo. i. Manus ḡ dei i. dei filius incarnat⁹ supueniēs in mūdum. gentes vicior̄ vicit diabolū cū septē capitaneis vicior̄. que vicia dicunt gentes, q̄si gebēne id est inferno dedite, qr per ipa homo tradit infer no. disperdidit aūt ⁊ destruxit. i. ad nihilū redux it merito sue passiōis. doctrina sue eruditiōis. et exemplo sue pfectissime quersatiōis. Ipa aūt interpretatio noia illar̄ gentium ostendit. p̄rietates ipor̄ vicior̄. De ipis aūt noibus gentiū dicitur Deutero. vij. Cū introduxerit te dñs deus tuus in terrā quā possessurus ingredieris. i. in illū statum iusticie repate ⁊ deleuerit gentes multas coram te. q. d. dñs hoc faciet nō tu ethēū. gergeseuz amorreum. chananeū. pherezeū. eueū ⁊ iebuseuz p̄cutiet eos vsq̄ ad internitionē. Non inibis fedus cū eis vt. s. etiā morib̄ ipor̄ capitaliū veniaaliter acquiescas sed vsq̄ ad primas radices prosterne. Per ethēū qui interpretat stupens vl̄ formidans signat invidia que formidat felicitatem alienā ⁊ dolet. Ut̄ Seneca. Utinā invidi oculos vbiq̄ brēntes oīm felicitate torquerent. Dicitur ethēus stupens. i. admirans, qr invidus qlibet bonū etiā paruū admirat in primo cui invidet. tanq̄ sit multū excellens. Ut̄ poeta. Fertilior est seges alieno semp̄ in agro. Uicinū q̄ pecus grauidus vber habet. Vel stupens etiā dicit qui ob frigiditatem dentiū. vt cū comedunt acerba vue et hmōi. nō p̄t bene comedere. Sic invidia facit sibi insipida bona alior̄. Amos. nō. Ego vedi vobis stupore dentiū in cūctis vrbibus vr̄is. Vedi. i. p̄misi hr̄i ac etiā rōe pene illius afflictionis invidi hoc dat deus in punitionē. Per gergeseum qđ interpretat colonū eiciens vel aduena appropinquans signat superbia vel inanis gla. Hec eiī superbia eiecit diabolū de celo et hominē de paradiso. qui erant coloni illorū locor̄. Dicit etiā aduena. qr quāto sua mente cogitat deo appropinquare. i. exaltari. tanto magis elongat a deo Job. xx. Si ascenderit vsq̄ in celū superbia eius ⁊ caput eius nubes tetigerit q̄si sterquiliniū in fine pdet. Per amorreū q̄ interpretat amaricans signat accidia que facit hoīem amaricari p̄pter laborē boni opis. Sicut gaudiū spūale p̄solat aīaz. ita tedium de bono divino agendo fastidit ⁊ in horrorez ducit. ad Hebre. x. Videte ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat. Per chananeum qui interpretat lapides colligens vl̄ cōmotus intelligit ira. q̄ cōmouet totū hominē ad appetitū vindicte. ⁊ colligit lapides cōtumelias ⁊ detractionū ⁊ contentionū in mēte sua cōcipiendo ad offendendū alios verbis suis Eccles. xxvij. Qui voluit lapidem. s. proiiciendo p̄ tra alīquē p̄tumelias reuertet ad eū, quia sibi etiam fit

Capitulū Tertium.

iniuria in verbis ⁊ factis. Per plateleum qui interpꝛtatur dissemꝫnatio signaꝫ luxuriosus qui nō curat vbi semē spargat sed passim ⁊ indifferēter. Piere. v. Equi amatores in feminas ⁊ emissarij facti sunt. vnusqsq; ad vxorez proximi sui hinniebat. In veteri lege qui patiebaꝫ fluxū sanguinis immundus iudicabaꝫ. nec ad templū dei qđ signat ecclesiā militantē pōt accedere vel triumphantem. Per eueū qui interpꝛtaꝫ fer⁹ vl' pessimus significaꝫ auaricia. que facit hoiem feram pessimā. deuoratricē sui proximi. adeo q; nō miseretur amicoꝝ et ꝓpinquoꝝ Eccle. x. Nihil iniquius qz amare pecuniā. hic em aiam suā venalē habz. Per iebuseū qui interpretaꝫ psepe. signatur gula que semp vellet esse ad mēsam. sicut animalia bruta ad psepe Isa. v. Ve qui ꝛsurgitis mane ad ebrietatem sectandā ⁊c. Vel interpretaꝫ conculcatio. qz anima saturata calcauit fauū. Scdm qđ notaꝫ in predicto psalmo est iusticia reformata. dū dicit plantasti eos. s. filios israel. Ad literā dicit plantasse qñ de nouo induxit in terram promissionis. Et sicut planta cū nouale est sepe irrigatur vt qualescat. ita deus illū ꝓplm suū de nouo introductū in terrā ꝓmissionis miraculis pluribus irriguit ⁊ bonis varijs fecūdauit. Moraliter aūt filij israel sunt virtutes ⁊ boni mores qs deus animabꝰ cōuersoꝝ infundit. Haz vt dicit Ambro. Cū renunciatur improbitati statim assistitur virtus. Egressus em malicie virtus opaꝫ ingressum. Eodemqz aditu quo vicia excluditur innocentia copulaꝫ xxvij. q. i. Has aūt virtutes vt firmētur ⁊ crescant deus spūalibꝫ ꝛsolationibꝫ irrigat vt fructū faciant. Ego ait ipe deus pbiemiam. plantaui te vineā meā electam. omne semen verū. s. virtutū posui ibi. Tertiū notatuz est malicia euacuata. ⁊ hoc p penitentiā. dū dicit affligisti ꝓpulos et expulisti eos. Populus dicit illas nationes gentiū que signant vicia vt dictum est. Affligit aūt p penitentiaz. Ham gulosus dū dolet et penitet vere de gula affligit se mēte ⁊ corpoze ieiunando et abstinēdo. Luxuriosus penitens tristaꝫ de victijs ꝓperratis et affligit se ꝓtinendo. Sic modo suo auarus superbus ⁊ alij. Dicunt aūt hec vicia gentes q̄i gehenne debita. q; deducūt ad gehennā. sed ex afflictiōe penitētie expellunt de terra ꝓmissionis. i. de anima. Unō magdalene se affligenti in penitētia. qđ figurabat etiā vngentū secum ablatam dictū fuit. Remittunt tibi peccata tua Luc. vij. Et p afflictionem penitentie factū fuit vt xps eijceret septē demonia ab ea. vt dz mar. vl. i. septē vicia capitalia.

De nocumentis peccati mortalis que sunt viginitria. Capitulū tertiū

Effectus seu nocumenta peccati mortalis colligēdo sū matim notabimus viginitria. Que cū magna mala sint. cogiꝫ pcōr clamare cuz ps. peccante penitente. Miserere mei deus ſm magnā misericordiā tuā. Magna est misericordia dei erga hominem in creādo. qz de nōente qđ est magna miseria facit esse. ⁊ tam nobile eē dedit. qz ad imaginē ⁊ silitudinē suā. Magna etiā misericordia dei in gubernando hoiem ⁊ puidendo omnibꝰ suis necessitatibꝰ ꝑ magna p excellentiā. ⁊ maxima ē educendo pcōrem de lacu peccati et de luto fecis de tenebris inferni ad lumē celi. Et ꝓpter hoc efficiendū de celo venit ad terras ⁊ sustinuit passiōez. Nō aūt misericordiā postulare dz pcōr ꝓtius qđ aliud. qz misericordia hz pro obiecto miseriam ⁊ ipaz leuat. Nō pōt aūt esse maior miseria qđ peccatū. vñ dr miseros facit ꝓpos. Cōducit em tandem ad summā miseriā ꝓtariā pfectissime felicita ri. Vñ in figurā decē leprosi designātes transgressoꝛes decē ꝓceptoꝝ clamabāt ad iesuz. Miserere nri dñe fili dauid Luc. xvij. Et chananea p filia sua demoniaca signāte aiam possessam a diabolo. Miserere mei ⁊c inquit. Filia mea male a demonio vexaꝫ. Vexaꝫ aūt anima a peccato multiplici malo. ⁊ in vite hꝰ quersatiōe. ⁊ ipi⁹ anime sepatione. et in i pius collatiōe. Et in vite quidē quersatiōe miseriā patiꝫ ⁊ vexatur in triplici differentia bonoꝝ. s. In bonis tpalibꝰ. In bonis naturalibꝰ. In bonis spūalibus.

Et bona quidem .§. i.

tēporalia ⁊ si minima sint respectu alioꝝz. tamen bona sunt a deo. Et vt dicit philosophus organice deseruiunt felicitati. id est instrumentaliter. quia sunt tanqz media ad perficiendum aliqua opera virtuosa. Sunt autez huiusmodi tripartita. videlicet diuitie seu substantia tēporal' Honorificentie seu gloria mundialis. Presidentie et libertas humanalis. Diuitias quidem siue naturales. vt possessiones. animalia. victualia et huiusmodi. ac etiam diuitias artificiales. vt pecunee argentee. auree vestes ⁊ huiusmodi. dominus tribuit vt mediante earū fideli dispensatione quis sibi meretur vitam eternam. Sed si quis eis abutatur. vl alias eoꝝ largitorē offendat p peccatum. frequenter eas amittit vnde ad magnam miseriam ⁊ vexationem deueniat. Sic egiptijs ꝓpter peccatum suum iniurias videlicet ⁊ offensiones quas hebreis inferebāt. ablata sūt eis vasa aurea et argentea et plures alioꝝ diuitie domino hebreis illa concedente. vt habet Exo. ri Israelitis autem idolatrantibus in terra ꝓmissionis ꝓpter peccatum eoꝝz clausum est celum annis tribus ⁊ mensibus sex Unde magnam penuriam credendum est indubitanter ibi exortā. Et iterum alias sub helyseo ꝓphera tanta fame samaria oppressa est. vt matres comederent filios. vt

habetur. nñ. Reg. vñ. ꝙ etiã quotidie talia flagel
la populi patiunt ꝓpter peccata ipoꝝ. Bonuꝫ
honoris ⁊ glorie multũ appetitur. Unde ⁊ Aug. de
ciui. dei dicit allegans Ciceronez. Honos alit ar
tes quicq gloria ad studia accedunt. Et propter
hanc ꝙsequendaz antiqui romani ad innumera
⁊ immensa picula ⁊ labores se exposuerunt. Et
hoc esse maius bonũ scz habere bonam famaz sa
lamon ostendit magis q̃ diuitias habere dicens
Melius est nomen bonũ q̃ diuitie multe. Unde
⁊ sancti viri hanc conseruare ⁊ augere nituntur.
nõ ꝓter se sed ad primoꝝ edificationẽ, ꝓpter qd̃
dicebat apls. Expedit mihi magis mori q̃ vt glo
riam meã quis euacuet, sed ⁊ bonũ istud ꝙ pec
catum tollit vel diminuitur. Unde ⁊ salomon sa
pientissimus quẽ ꝓpter famã virtutis ⁊ sapien
tie. omnis terra desiderabat eũ videre. Cui etiam
dixit regina saba ad eam veniens de finibꝫ terre
uicisti famã virtutibus tuis. ꝓpter peccata laſci
uie sue adeo sibi gloriã ⁊ honorem minuit. vt eti
am de sui salute dubitaretur. De quo etiaz dicit
sapiens Eccle. xlvij. Dedisti maculam in gloria
tua ꝛc. Sic ⁊ magdalena quãtumcũq esset gene
re nobilis. diues ⁊ pulcra propter lasciuias suas
ita famam attriuerat vt diceret peccatrix. Po
testas quoq qua quis alijs preest. donũ est non
paruum a dño concessum. ſm illud Sap. vj. O
iudices data est vobis potestas a dño ⁊ virtus ab
altissimo. Et in hoc habent quandam similitudi
nem cũ deo specialem ꝑticipantes diuinam pote
statem. vt sicut deus omnibꝫ preest et omia regit
ita presidẽtes in mũdo quibusdã preeminent et
eos regunt. vnde ⁊ dñi aliqñ vocant. ꝓpter qd̃ di
xit dominus moysi Exod. vij. Constitui te deum
pharaonis. Hec autem potestas ⁊ dominiuz fre
quẽter ꝙ peccata tollitur. Unde ⁊ nabuchodono
sor ꝓpter superbiam suam ablatũ fuit sibi regnũ
ad tempus qui erat monarcha mudi voce emissa
de celo dicente. Transiit a te regnum tuum ⁊ ab
hominibus eijcieris ⁊ cum bestijs habitatio tua
Sed balthasar filius eius ꝓpter peccata sua ex to
to amisit ipm regnuz, ipo interfecto a cyro rege
persarum ⁊ dario capta babilonia. Sic ⁊ septem
nationes q̃ habitabant in terra ꝓmissionis ami
serunt terras suas, ipis interfectis cũ regibus su
is a iosue cum exercitu suo scilicet israelitarum. ⁊
pro eisdẽ pis israelite possederũt. Unde ⁊ cuz dñs
promitteret illam terrã se daturum semini abrae
quasi rationez assignans quare tunc non dabat
ipi abrae subdit. Nondũ complete sunt iniquita
tes eorum Gen. xv. id est nondũ ascenderunt ad
tantam malicia m q̃ adhuc mereant perdere illa
dominia. Insup et ipi iudei possessam illam pa
triam fertilem ⁊ gratiosam ꝓpter peccata sua per
lxx. annos amiserũt translati in captiuitatem ba
bilonicam cũ rege suo sedechia. nij. Reg. vlt. Et
demum reuersi grauiora perpetrantes ⁊ dei filiũ
interimentes post maximã stragem, amissa oñi
dignitate regali ⁊ sacerdotali. captiuitati ⁊ vendi
ti in seruos dispersi sunt ꝙ vniuersum orbem. Li
bertas vtiq magnũ bonum estimatur. Non emi
tur bene pro toto libertas vendit auro. Sicut econtra
seruitus est maxima miseria q̃ ꝙ peccatuz induc
ta est seruitus. Unde Ambro: Non esset hodie
seruitus si ebrietas nõ fuisset di. xxx. sexto die. Et
loquitur de cham qui ex eo q̃ vidit noe patrem
suum quem ꝓpter ebrietatem vidit nudatuz ma
ledictionẽ seruitutis ab eo accepit in genere suo
Peccator seruus etiam efficitur diaboli ⁊ pecca
ti Jo. viij. Qui facit peccatum seruus est peccati
Male ergo vexatur homo a demonio peccati cuz
de magnis dignitatibus deuoluatur ad magnas
miserias. propter quod clamare cogitur Miſe
rere mei vel nostri.

Bona autez naturalia tripartita sunt. videlicet. §. II.

Familia parentalis.
Consistentia corporalis.
Potentia animalis.

Familia parentalis sũt propinqui. scilicet filij
qui cum sint de substantia patris ⁊ matris. rõna
biliter dicuntur bona naturalia. Et hoc bonũ cũ
nõ habet multũ desideratur. etiaz a probis viris
Sicut patet in Isaac orante ꝙ conceptu rebecce
uxoris sue. Et abraam de hoc dño pie conqueren
ti cum dixit. Vernaculus meus helieser iste da
masc⁹ erit heres meus. mihi autem nõ dedisti
semen, ⁊ cum habet multum amatur cõseruatio
vite eorum et sanitas. Et rõ huius esse potest. qz
naturaliter vnũquodq appetit perpetuari q̃nuz
possibile est. cognoscit aũt q̃libet experientia docente
qz in se diu ꝑmanere nõ pot cũ mortal' sit ⁊ corru
ptibilis. ⁊ cũ filius sit de substantia parentũ. duz
sunt ⁊ viuũt filij. sic in eis ⁊ ꝙ eos vident ꝑmane
re et perpetuari ꝙ successiuã ex eis generationem
Sed certe filij ꝓpter peccata parentũ q̃nq ex hac
vita subtrahunt. aliqñ diu et grauiter infirman
tur. Exemplũ in dauid cui dictuz fuit a nathan.
qz blasphemare fecisti nomen dñi. idcirco mori
filius tu⁹ q̃. s. fuerat nat⁹ ex bersabee. qd̃ et factuz
est. vt habetur. ij. Reg. xij. Sic ⁊ heli sacerdos q̃ pec
cauerat in nõ bñdo curã de filijs oꝑtum ⁊ ꝑtine
es. audito qd filij ei⁹ i bello mortui eẽnt ⁊ occisa
arca dñi capta a philisteis. ex dolore cecidit retro
et fractis cervicibꝫ expiravit. i. Reg. nij. Quãtus
ſm leges bũanas. filius nõ debeat aliquo mõ oc
cidi ꝙ peccato patris. etiã si cõmisisset crimẽ lese
maiestatis. sed alijs ꝑnis puniri potest vt a
missione honorũ. rerũ temporaliuz ⁊ patrie. tũ in
iudicio dei ei ſm legem suam. etiã morte corpali
punit filius pro patre. Nec ex hoc fit iniuria vel

Capitulū Tertium.

iniustícia filio.c2 omnes sumus ⁊ iusti ⁊ iniusti debitores mortis quo ad deū ꝓpter originale peccatum. Sed quo ad animā seu penaz inferni vel purgatorij vtrigz firma manet sententia dñi illa. Eze.xviij. Filius nō portabit iniquitatez patris ⁊ econuerso. Consistentia corpalis seu cōseruatio vite corpalis q̄ntū amet precipue cū sanitate eius.q̄libet experiri in seipo.vt induci nō oporteat illud qđ satban dixit dño Jo.i. Pellem ꝓ pelle. ⁊ cūcta que hz homo dabit ꝓ ania sua.i.vita conseruanda. Propter hoc tpe pestis vitant etiā cōsanguinei ne inficiant.querunt diligētissime medici sumunt potiones amarissime, vstiones ⁊ incisiones sustinent varia tormentoꝝ genera ac malefactores patiunt, ⁊ multa illicita perpetrant. ne vita ꝙdat.sed vt dz extra de pe.⁊ re.cū infirmitas. Infirmitas corpis nonunqz ex infirmitate animi pcedit.dicente dño languido q̄.s.iacebat in porticu piscine. Ecce sanꝰ factꝰ es.vade ⁊ noli amplius peccare ne deterius tibi aliqđ ꝓueniat Jo.v. Et exempla patēt. Et de ezechia rege iuda q̄ egrotauit vsqz ad mortem Isa xxxviij.⁊ hoc ꝓpter pctm̄ ingratitudinis vel superbie de victoria habita seu liberatione ab exercitu sennacherib. Exemplū etiā i maria sorore aaron q̄ effecta ē leprosa ꝓpter murmurationē factam cōtra moysen, vt ptz Nu.xij. Sed ⁊ infectio aeris ⁊ pestes euenire ꝓpter peccata hoīm ondit̄ur i.Reg.vl.qñ ⁊ ꝓpter elatiōez dauid qua vsus est in numerare faciendo pplm tum etiā ꝓpter conspirationem ppli contra ipm dauid factam in cōiuratione absalonis infra triduum mortui sunt ex peste, lxx. milia de israel. Notādum tñ q̄ decretal' dicit.nōnunqz.i. nō semp.sed aliqñ. Nā ⁊ infirmitates etiā immittunt a deo ꝓpter alias causas qñqz q̄z ꝓter peccata vt patet in Job vlcere pessimo percusso ⁊ celidonio ceco postea illuminato Jo.ix. Et qz difficile est ex certitudine scire hmōi cām nisi a deo reueletur, iō quilibet in hac pte viā tenere debet humiliorē vt.s. propter peccata sua cū infirmat.existimet se a deo flagellatum.de alijs nō iudicet cuz cām nesciat. Insuper ⁊ guerre ⁊ bella vbi ⁊ vulnerant et occidūtur innumera milia hominū ꝓpter peccata cōtingunt Jaco.iiij. Vñ bella et lites in vobis nisi ex concupiscentijs que militant in mēbris vestris. Postqz salomon peccatis se implicauit .suscitauit ei dñs plures inimicos ad bellandū contra euz qui prius in marina regnauerat pace. vt ptz iij. Reg.xi. Et in libris iudicū hoc plene ondit̄ur.q̄ cū ille populus israel a mandatis dei declinabat. suscitabantur contra eos bella a finitimis nationibus cū multis oppressionibꝰ Male ergo vexatur creatura a peccato.⁊ iō in miserijs hmōi constituta clamet Miserere ⁊c. Potentie animales cuz naturales sunt.sunt ꝫm Aug. bona media q̄bus ⁊ bene ⁊ male vti possumus, sed in se valde bone sunt ⁊ necessarie ad opandū.⁊ hec sunt tres principales. Primo potentia intellectiua. Secō potentia volitiua. Tertio potentia sensitiua. Quelibet vexatur suo modo ꝓ peccatū. Unde ps. penitens ait. Conturbata sunt omnia ossa mea, i. potentie quibus anima vigoratur ad opanduz. Et hoc figuratum extitit in vulnerato a latronibꝰ.q̄ descendit a hierusalem in iericho.vt habetur Luce.x. Vulnera enim sunt ipa mala infra potētijs vt declarat magister in.nij.sen.in principio. Et quantū ad potentiam intellectiuā dicit̄ sapiō.i. de peccatoribus. Ambulabāt.i. opabunt vt ceci qz dño peccauerūt. Et in huius figuram legitur Judic.xvi.ca.q̄ samson captus a philisteis excecatus est ab eis ad insinuandū.q̄ viro quātūcunqz sancto capto ꝓ temptatione ā demonijs, eruūtur sibi oculi intellectus, nō quidē vt priuet potentia intellectiua vl'actu intellectus simpliciter sed in particulari ope eligibili ,ita passione obtenebratur vt tunc nō aduertat illud esse malum: sed bonum sibi videtur illud faciendū q̄zuis habitu ⁊ in generali cognoscat illud esse maluz. Et hoc est qđ dicit pbs in li.ethico.q̄ omnis malus est ignorans. Ignorat enim peccans tunc illud esse malum vt fornicationē, ⁊ si habitualiter sciat illud esse malum.⁊ phibitum.sicut ebrius positus in ebrietate dicit veras sententias quas habitu tenet.sed cū ꝓfert in ebrietate non eas actu intelligit impeditus ab ebrietate. Ignorat etiaz peccator quot ⁊ quanta bona ꝓ peccatum perdat quanta mala incurrat ꝓ peccatū. nō cōsiderās ea. Et q̄zuis nō auferat ex toto peccatum iudicium rationis, ꝓpter qđ peccator non priuat actu iudicandi ⁊ sententiādi ⁊ reprehendendi alios peccatores ⁊ puniendo. dūmodo cū hūilitate fiat. tamē multū liberatur intellectus ⁊ obscurus remanet nō adiutus lumine gē qua talis priuat in iudicando.corrigendo ⁊ puniendo ⁊ indignus reddit̄ur. Qua eñ fronte potest alios corrigere cū tacitus sibi ꝓbꝰ videt eadem se admisisse que corrigit inquit Hiero. di.xxv.primum. Et si paruz gaudiū esse valeat ei qui lumē celi corpali videre nō potest vt ait tbobias.imo multi doloris. Nō minus vexatur anima amisso lumine intellect⁹ per peccatū. iō clamet Miserere ⁊c. Voluntas q̄z multum est remissa ad bonum ꝓ peccatuz, adeo q̄ bonum quod intelligit ⁊ in generali proponit agere non valeat.propter quod ait apostolus ad Roma.vij. Non enim quod volo bonum hoc ago.sed quod odi malum illud facio. Et loquitur ꝫm vnam expositionē in pson̄a constituti in mortali. Vñ ⁊ figurat̄ ꝓ claudum qui videt quidē q̄ pergere debeat.⁊ recto gressu incedere non valet q̄bus claudis dz ꝓ helias iij. Re.xviij. Usqz quo claudicatis in duas ptes Claudicat et pte dextra qui p̄cepta ad deum nos ordinantia non seruat.

Claudicat ad sinistram qui mandata erga proxi
mum nos dirigẽtia nõ custodit. Et fm. b. Tho. ī
prima scõe nec talis diu in peccatis pmanere po
test quin labat in alia. In repentinis eñ casibus
qui quotidie occurrũt. in qbus non põt hõi mul
tũ tpis ad deliberandũ. opatur homo fm finẽ sibi
prefitũ ⁊ habitũ preceptũ Et cũ pctõr nõ sibi pre
stituat vt vltimũ finẽ ad quẽ oia dirigat gloſum
deũ ⁊ creaturam, cui⁹ amorẽ deo ⁊ mãdatis eius
preponit. nõ nõ fm deuz ⁊ mãdata eius agit ⁊ fm
passionẽ suã et malũ habitũ alicuius vicij cui est
deditus. Et hoc est qõ dicit Greg. q peccatuz qõ
per penitentiã nõ diluitur mor suo pondere ad a/
liud trahit. sic patet in dauid qui lapsus in adul
terũ. q2 cito nõ penituit. addidit ⁊ homicidium
ordinando de morte vrie. ij. Reg. xi. Voluntas eri
am pctõris spũalia nõ gustat. q2 supfluo humo
re terreno2. s. amore infectus est vt infirmus ⁊ ei
vilescũt ⁊ fastidiũt spũalia. Potentia sensitiu
a seu sensualitas multipliciter vexat passionib
propter pctm. Glorioſus eñ de⁹ sic instituit do
minẽ vt rõ subiceret sibi. ⁊ inde sensualitas oĩno
erat subdita rõi, sed p pctm inobedientie rebellãs
se rõ deo immediate. ⁊ caro recalcitrauit spiritui
In cui⁹ signũ fm Aug. de ciui. dei senserunt sti
mulos carnis in mẽbris genitalibꝫ ꝓpter qõd eru
bescentes adinuicẽ fecerũt sibi perizomata. i. suc
cinctoria seu cooperimenta Gen. iij. Et potentia
quidẽ ꝓcupiscibilis non appetit nisi delectabilia
sensibus. ⁊ si ꝓtraria spũi. Caro eñ ꝓcupiscit ad/
uersus spũm vt dicit ad Gal. v. In cui⁹ figuraz
ancilla agar cõcepisse se videns ex abraam. etiam
pterua despiciebat dñam suã sarai, ⁊ cũ verberib
angeretur ab ea fugam arripuit Gen. xvi. ad desi
gnandũ q sensualitas que est ancilla rõis. postꝫ
per cõcupiscentiã conceperit peccatũ ex viro. i. ap
petitu rõnali despicit postea rõem. nec vult ei obe
dire. Sed ⁊ si alicui cogat quibusdã penis. vt ie
iunijs et disciplinis. ipa sensualitas fugit a rõe
nec ꝓpter hoc ei obedit sed vt libera vagat. Et in
tantũ excrescit ipa ꝓcupiscentia. vt nõ deferat na
turali federi seu propinquio. vt patz in amon pri/
mogenito dauid qui amore ꝓcupiscentie insani
ens in thamar sororẽ suã violenter constuprauit
eam. xij. Reg. xiij. Et de ruben qui ascendit cubile
patris sui iacob cognoscendo. s. vxorẽ patris Ge
nes. penul. Et de semiramis bellicosissima regi/
na niniue que duxit in maritũ filium suũ, sed ab
ipo interfecta est. Irascibilis potentia plena ẽ
perturbationib et vindictis illicitis. Vñ saul qui
prius erat pacacissimus, adeo q despicientes do
minũ eius sibi a dño traditũ patienter tolerauit
nec in aliquo molestari eos voluit post victoriaz
magnã habitam ꝓtra ammonitas, cũ tñ populus
hoc quereret postꝫ a dño recessit p peccatum. ita
turbulẽter et furioſus fact⁹ ẽ vt frequẽter p se ⁊ p
alios mortem que fierit generi suo dauid ei fide/
lissimi. et. lxxxv. sacerdotes occidi fecit. q2 abime/
lech princeps eorũ fauorem dederat ipi dauid cõ
cedendo ei panes et gladium golie et ꝓfulendo p
eo dominũ. i. Reg. xxij. Alexãder magnus victo
immersus ira et iracundus aliquando erat. vt fi/
delissimum et amicissimũ sibi propria manu in/
terficeret. Sensitiua q3 apprehẽsiua vt visus au
ditus. gustus et hmõi. ita efficiuntur inordinati
per curiositatem. q nec sacietur oculus visu nec
auris auditu. vt dicitur Eccles. i.

Vexatur pecca .ſ.III.

tor et detrimentum patitur in tertio genere bono
rum. que sunt precipua scilicet in bonis spũalib
que sunt sub triplici differentia.

Munimenta suffragiorum.
Fulcimenta meritorum.
Ornamenta virtutum ⁊ donoz um.

Ille qui est in gratia recipit suffragium ⁊ mu
nimen a sacramẽtis. ab indulgentijs. et a fidelium
actionibus bonis. Et a sacramẽtis quidez. q2
sumendo aliquid eoz cũ deuotiõe inde augetur
sibi gratia et fructus multiplex spũalium. vt illu/
minatio mẽtis. consolatio spũalis fortificationis
et hmõi. Sed ille qui est in mortali nõ põt acce/
dere ad ipa nisi cũ sui detrimento. Dicit Aug. i.
q. i. q sacramẽta talia fiunt vnicuiqꝫ cũ quali cõ/
scientia quis accedit. Qui cũ conscientia mortal
accedit mortẽ nouã anie incurrit p speciale mor
tale qõd addit. sicut dicit apls. i. ad Corin. xi. de eu
charistia. Qui manducat ⁊ bibit indigne iudici
um sibi manducat ⁊ bibit. Et si in confessione acce
dens cũ mortali ⁊ nõ contritus totum tñ dicens
forte nouũ nõ cõmittat mortale. tñ fructum ma/
gnũ confessionis nõ recipit. Si vero sacramenta
nõ percipit et vtilitate ipoz se priuat et manda
tum eccl'ie transgredit. ⁊ sic omni mõ vexatur
Ecdario vetus fidelis. s. cui est in gra. habet suf/
fragium ab eccl'ia in indulgentijs. Valent enim
indulgentie date a prelatis eccie ad tollendũ seu
diminuendũ penã talem debitã pro peccatis cõ
missis. Nã culpã ⁊ debitũ pene infernalis cõtra
ctum p mortali solus deus remittit. Cum autez
culpa cõmissa sit causa debiti pene. remanẽte cul
pa in anima. nunqꝫ põt fieri remissio pene Rõe
q2 remanente cã remanet effectus. Exempli gra
tia. Sol existens sup nostrũ emisperium est cã il
luminationis aeris, dũ ergo sol est sup nostrum
orizontem. semp aer inuenit illuminatus. Sic
remanente culpa in ania remanet ⁊ obligatio pe
ne. Et cũ peccata mortalia sint connexa q ad aver
sionem, q2 omnia auertũt ab vltimo fine. iõ qui
remanet in vno mortali. nullo modo põt habere
remissionem de aliquo alio mortali q ad culpam
nec veniali. ⁊ p. cõs nec quo ad penã. remanente

Capitulum.Tertium

m ordinatione culpe. Et sic indulgentie date a quocūqz siue a papa. sine ab epīs vel alīs nihil valēt his q̄ sūt in mortali. Indulgētie enim tm valēt q̄tū sonant. Sonāt aūt fm formā cōem. q̄ bīt eas qui fuerint cōtriti z cōfessi. vñ exīs in mortali nulli⁹ indulgētie est capax. Et si cēties iret ad sepulcrū dñi z limina ap̄lor. z haberet in dulgentiam in articulo mortis nil ei valent permanenti in mortali. cum receptur⁹ nō ē effectuz eius quāuis alias faceret quod cōtinet indulgē tia. puta. q̄ dat elemosinā ecclesie statutam. vadit ad illā ecclesiaz z hmōi. clamare igit hz. Miserere mei. Tertiū genus suffragij ecclesie est p̄ticipatio omniū bonorum que fiunt in ecclesia orationum ieiuniorum elemosinarum z hmōi. Assimilant. n. theologi. vt b. tho. z petr⁹ de tarā tasia z alij ecclesiā corpori humano. quā simili tudinē notauit ap̄ls ad ro. xij. Hōes. s. fideles sumus vnū corp⁹ in xp̄o. Eidem⁹ ēt in corpe hūano q̄ ex cibo assumpto oīa mēbra recipiūt nutrimētū z robur. nisi sint p̄cisa vel stupida. vt manus arida vel pes. Similiter ex oīb⁹ opīb⁹ bōis q̄ fiūt a bonis quilibet verus fidelis recipit p̄ticipa tōem z fortificatiōem. nisi sit membrū p̄cisum. s. p̄ sententiam excōicatiōis. vel aridū quod euenit p̄ priuatiōez viuacitatis gratie. i. p̄ mortale. Hoc intelligens p̄s. orabat dicēs. Participem me fac deus oīm timētium te z c. q. d. Da mihi gratiam tuam. qua sim liber a mortali. z extūc hōo p̄tem omnium bonor̄ que fiunt in ecclesia. His ergo suffragijs priuatus peccator. ñ miruz si diabolus hēt maiorē potestatē sup̄ euz. ad nocendū spūaliter z tpaliter q̄z super alios. vnde z super septē viros sarati babuit potestatē demoniū suffocandi eos. q̄ mali erant. nō autē super sarati vel tobiam. qui rimebāt deuz. Potestatez babuit ad ligādū z īmobilē reddēdū philetum discipulum Jacobi apostoli ante cōuersiōez ei⁹ nō autem post baptismū eius. Decim genus bonorum spiritualium est fructus meritorium z hec sunt triplicia videlicet. Merita agendorum. Merita gestor̄. Meirta seu subsidia aliorum. Et q̄tum ad primū. Unusquisq̄ ait ap̄ls. p̄priam mercedem accipiet fm suū laborem. Hō verū est de his que fiūt in gratia quantū ad mercedem glorie. Et quia charitas est radix merēdi fm tho. in. iij. quodlibet aūt mortale contrariat charitati fm ip̄m. ideo existens in mortali nullo modo p̄t mereri. nec pro se nec p̄ alīs. aliquod bonum glorie seu gradum premij ecīni. Quecūq̄ facit de genere bonor̄ qui est in mortali. z si ad multa bona sibi valeant. z tpalia z spiritualia. q̄z disponit p̄ illa ad gratiā z hmōi. non tamen de his mercedem accipit. vt cōgreget fructum in vitam eternam. Nec etiam reuerso tali ad veram penitentiā. illa bona reuiniscūt ad premiū glorie.

vñ apostolus. i. ad Corin. xiij. Si distribuero facultates meas in cibos pauperū. z tradidero corpus meū ita vt ardeā. charitatem autem non habeam nihil mihi p̄dest. s. ad vitam eternam. vt exponit Aug. de pe. di. iij. Si quis. Et sicut q̄ viuū non fuit vnq̄z resuscitari non p̄t. sic viuere non p̄sit. s. opera mortua. que nunq̄z viua fuerunt fm Host. Quātū ad scōm. s. merita acquisita. verū est quod dr Aggei. i. Congregauerūt mercedes. i. merita ex bonis factis in gratia z miserūt eas in sacculum pertusum. i. p̄foratū. vnde egredit quidq̄d immittitur. vult dicere. q̄ qui acq̄rit alīq̄ merita p̄ opa virtuosa. ea amittit per peccatum quod postea cōmittit. si est tale q̄ perforet id est tollat vnitatem anime eius. vt est mortale. Nam p̄seuerans in eo si moriatur. premium non p̄cipit illorum meritorum. propter defectum suum z obstaculum peccati. quo se indignū fecit premio superno. Ad quod innuēdū dixit nobilis homo de illo seruo qui propter suā pigriciaz nō multiplicauerat mnaz sibi traditā familiaribus suis. Auferte ab illo mnaz. z date ei qui hēt decem mnas. vt parabolice hētur Luce. xix. c. Erogat ergo illud meritū inter electos. Verum est tamen q̄ si ille reuertitur ad penitētiā merita illa que acq̄siuit i statu gratie. sibi restituuntur nō autem que fecit bona extra gratiam vt dictum est. vnde Aug. Pium est credere z fides nostra hoc exp̄postulat vt cum gratia christi destruxit mala p̄iora. etiam remunerat bōa. s. mortificata. s. p̄ peccatum. de pe. di. iij. Quantum ad tertiū scz subsidia p̄icularia. Sciendum q̄ sicut corpus mortuū non potest aliquem iuuare nec ab aliquo iuuari. ita mortu⁹ per peccatuz in anima. non est capax operis boni. quod fit p̄ eo. inquantum est opus ipsuz satisfactiuū. Nec per se satisfacere potest p̄ opa quantuncunq̄z penalia. vt ieiunia peregrinationes elemosinas. et hmōi. Peccator enim inimicus dei cōstituitur p̄pter offensam commissam. Durante ergo inimicitia. nō acceptat deus aliquam emendaz vel satisfactioem. cū deficiat amicitia qua acceptat vnde p̄s. l. Edificētur muri hierusalem. i. virtutes cōgregate in anima destructe p̄ peccatum. q̄ reedificantur per penitētiam. Et tunc tu dē⁹ acceptabis sacrificium iusticie. i. religioinis et orationis oblationes elemosinaz. holocausta ieiuniorum. Insup̄ in mortali existens p̄ alio satisfacere non p̄t. viuo vl̄ defuncto. ex opīb⁹ mere propr̄ijs z directe. Nam indirecte hoc facere potest. puta. dādo elemosinas p̄ missis dicēdis. vl̄ alīs orationib⁹ fiendis a clericis p̄ viuis z defunctis. Quāuis enim elemosine tales nō valeāt illis ad expiatiōem p̄ q̄bus fiūt. tñ misse z orōes dicte a clericis. etiā si sint malivalēt. non inq̄tum priuate p̄sone. sed inq̄tum ministri ecclesie. cuius

ꝑces deo nō ꝓfit nō esse grate. Valēt tamen talia ad alia bona. cū fiūt ꝓfse a malis. ⁊ iō nō cessandum ab eis vt deus mētem illustret. Tertiuz gen⁹ ꝑcipale spūaliū bonoꝝ sunt virtutes ⁊ dona. ps. Dereliq̄t me virtus mea. s. quā hēbam. Et q̄ꝫ m magistrū in. iij. sen. Virtutes oēs sunt cōnexe. ita q̄ vna sine altera haberi nō ꝑt. cū q̄s cōmittit aliq̄d mortale. illud directe oppoz q̄ contrarie alicui virtuti. ⁊ ꝓfus vt suū ꝯrariū eaz expellit. ⁊ cū illa oēs alie ab aīa recedūt. Et ꝺ figuratū extitit in illo q̄ incidit in latrones Lu. x. qui eum expoliauerūt. Latrones sunt demones qui cū capiūt aiam ꝑ peccatū in defto mūdi. expoliāt virtutibꝰ. Fides igit amittit q̄ꝫtū ad meritū. ⁊ si nō q̄ꝫtum ad informē hītū. Sic Joroboā filꝰ nabach rex primꝰ israel victus a peccato ambitiōis ne ꝑs israel accederet ad templū hierusalem. ad offerēda sacrificia vt mandabatur. in lege timēs inde amittere regnū fieri fecit duos vitulos aureos. quos ipe cū populo adorare. ⁊ sacrificia offerret. vt hētur iij. Re. xij. Ꝑpem omnē amisit iudas patrato facinore ꝓditionis. vñ ⁊ laqueo se suspēdit matth. xxvij. Charitatez oēm a se eliminauerat diues epulo nō subueniendo necessitatibꝰ lazari vlcerati Lu. xvi. Dona spūs in peccatore reperiri non ꝓfit. Nā sapiēia ꝑ insipiētiā deicitur. vt diuina nō gustet. Intellectus ꝑ ebetudinē obscurat. vt scripture eis tint ī ꝓbolas. nō intra medullā penetrātes. Cōsiliū ꝑ ꝓcipitatiōem perit. vt sine examinatiōe cūcta faciat. Fortitudo ꝑ pusillanimitatē ⁊ impatiētiaz ꝓsternit. Sciēia ꝑ ignorātiā ꝯculcatur circa cōuersationē cū ꝓximis nō prudēter se hīs. nec sufficiēter discernēs verū a falso. circa mores ⁊ fidē Pietas que est dei cultus vel ꝓximis subueniēdo ab impietate deicitur. Et timor ꝑ superbiaz abiicit. hoc aūt totū figuratū fuit ꝑ oppressiōez trium hliarū ⁊ septē filioꝝ Job vt exponit Gre. in li. mora. Significāt tres filie tres virtutes theologicas. Septē filij sūt septē dona spūssancti. q̄ cōmuniū faciūt. quilibet in die suo. q̄ quodlibet reficit mentez spūali refectiōe. hec ꝑ ventū tēptationū cōcutientē domū ꝓsciētie oīa mortificantur. Cū g ꝑ ꝓpriū factū sit miꝰ ⁊ miserrimꝰ expoliatus priuatꝰ oībꝰ bonis spūalibꝰ. ⁊ multipliciter vexatus. clamare cogit. Miserere mei ⁊c. vel miserere nostri. q̄ filia mea male vexatur.

Vexatur etiā in .ꝯ.iiii

ipsius anime sepatiōe. Mors ei ꝑm plūm est vltimū terribiliū. Sed vt dr Eccl. i. Timenti deū bene erit in extremis. Spe enim premij ⁊ ex fiducia bonoꝝ labꝝ ꝑteritoꝝ confortatur. sed miser peccatoꝝ ⁊ refrigeriū hinc habere nō pōt. sed magis angustias. Et hoc ex triplici causa seu rōe.

Ex amore concupiscentie.

Ex remorsione conscientie.

Ex terrore diabolice nequitie.

¶ Quantū ad primū. certuz est q̄ dolor ex amore ꝓcedit. Dolz. n. quis cū priuatur eo q̄ amat ⁊ quanto plus amat rem. tāto ex eius carentia ⁊ priuatione magis dolet. Hinc videmꝰ matres grauissime dolere ⁊ lugere sup̄ mortem filioruz ꝓpter magnū amorē ad eos. Sic ⁊ Jacob delata sibi vste filij Joseph sanguine cruentata existimans ipm mortuum valde doluit. q̄ sup̄ alios dilexit adeo q̄ cōgregatis cunctis literis vt delinirent doloꝛē patris. nolu it eos audire. Vi ser peccatoꝛ diligit varias creaturas plusq̄ deuz ⁊ animam suam. ibi constituēs finem vt diuitias honoꝛes possessiones venereas delectatiōes. filios ⁊ alios seu alia. ⁊ q̄n aliquid de hmōi ꝑdit multū dolet. Sed veniēs ad' mortē cum videt se omnib' priuari vbi suū amoꝛem posuerat nimis dolet. sciens se illi' oīb' in ꝑpetuum priuari. vñ dicitur eccle. xli. O mors q̄ꝫ amara est memoria tua. homini iniusto bōti pacē in substātijs suis. Justus autem q̄ inordinate non diligit ista terrena. Sed reputat se hic aduenam ⁊ ꝑegrinū. Juxta illd ps. Aduena ego sum apud te ⁊ ꝑegrinus ⁊ futurā inq̄rit ciuitatē. vt ꝑmaz ⁊ ꝑmanentem ī non dolet sim rōem. sed cupit dissolui ⁊ esse cū christo. ¶ Secūdum quod cruciat peccatoꝛem in extremis est remorsus conscīe tie. Cōsiderat. n. infidelis. q̄ optet eū cōparere coram supno iudice. cui nil occultū. nil inultuz remanebit. Considerat vitā suam totā fuisse deditam mūdo ⁊ pompis eius quasi nil boni fecisse Considerat quomō tpus transiuit plenum inq̄tatibꝰ. quot ⁊ quanta bona facere potuisz que nō fecit. vnde cōscientia acerrime toꝛquet eum ⁊ ex hoc aliq̄n indesperationē adducitur. Et q̄ꝫ cūq̄ malus fuisset. reuerti adhuc potuisset ad penitētiā ⁊ ad gratiā. Justo. tñ iudicio dei sepe contingit. vt nec de penitētia nec de deo aliquid curet. sed desperatus vel cecus ad inferna descendet. vnde Aug. Hac animadꝛsione percutiuꝛ peccatoꝛ. vt moriēs obliuiscatur sui. qui dū viueret oblitus est dei. Et ideo clamādū est ei. Miserere mei ⁊c. ¶ Tertiū crucians est turba demonū. Sciēs enī diabolus sibi nō subesse plus tpis ad decipiendū hominē vltra terminū vite. totū virtus malitie sue in cauda reseruat. i. in fine. vnde in figurā dictū fuit serpenti. Tu insideaberis calcaneo. i. anime vel creature rōnali cuius calcaneus est terminus vite. Et frequenter peccatoꝛes obduratos quos cognoscit secuz mancipandos in inferno. antecꝫ anima exeat de coꝛpe toꝛquere incipit. Sicut legitur in vitaspatrū de quodaz viuente. cuius animam sanctus quidā vidit cū vncinis ferreis violēter trahi ex coꝛpe. ⁊ cū multa caterua demonū eū penitētū

ad infernū deduci. De hac materia vide plenꝰ supra ti.vi.c.viij.de desperatiõe aie. Posst sepatõ ne a corpe verat aīa pmaxime ex mlb. lꝛ ⁊ alijs modis cruciet. Ex primatiõe diuine visiõis esa. vl. Tollat impius ne videat gloriã dei. ⁊ matb vij. Discedite a me oēs q̄ opamī inq̄tatē. Ex duratione ignee cruciationis. vñ in apoc. Pars illoꝝ in stagnū ignis ⁊ sulpburis. Matb. xiij. Exibūt angeli ⁊ sepabūt malos de medio iustoꝝ et mittēt eos in caminū ignis. Hūc mittuntur in anima. ⁊ in fine etiã cū corpe. Et malignatione diabolice associationis. Matb. xxv. Ite maledicti in ignē eternū. q̄ patus est diabolo ⁊ angelis eius. Iere. v. Seruietis dijs alienis. i. demonijs alienis ab omni mīa. q̄ ñ dabūt vobis req̄em die ac nocte ꝛc. De hac materia. s. inferni vide infra in ti. ix. de peccato actuali mortali. ca. iij.

Titulus octauus de peccato originali.

Capitulum primum de causa peccati originalis et eius pena.

Post tractatum de cauſ peccatoꝝ. ⁊ de diffinitiõibus. ⁊ diuisionibꝫ. ⁊ nocumẽtis eoꝝ. Nūc videndū ē de ipis. sm illã diuisionē qua primo diuidūtur. qz. s. pctõrū aliꝺ originale. aliꝺ actuale. Et hoc diuidit ī mortale ⁊ veniale. ⁊ de singulis hoꝝ dicẽduz est. Et primo de originali. Est āt peccatū originale. peccatū cū quo nascunt hoīes. de quo Aug. de cõse. di. iij. sic ait. Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites. oīem hoīem q̄ cõcipit p̄ concubitū viri ⁊ mulieꝛ nasci cū pctõ originali. ⁊ ꝓpter hoc pueri mox nati deferūtur ad baptismū. tanq̄ ab aliqua infectione culpe abluendi. Sic fatet fides catholica. ⁊ cõtrariū tenere cẽt hereſis pelagiana. vt dicit. tho. i. se. q. lxxxij. Est āt pctm originale sm tho. q. vbi supra. quidã habitus innatꝰ p vitiatã originẽ. seu q̄dã inordinata dispositio nature. q̄ hz rõem culpe inq̄tū ꝓducta primo parẽte. Et hoc talis hītꝰ aliq̄d priuatiõis. ⁊ aliq̄d positiõis sicut egritudo. Formaliꝛ. n. ē defectus seu priuatõ originalis iusticie. Dicitur aūt originalis iusticia illa rectitudo. in qua fuit creatꝰ primus hõ. et q̄ mẽs ⁊ rõ deo subdita erat. ⁊ vires inferiores rõi. ⁊ corpus spiritui. Hꝫ donũ originalis iusticie erat. vt accidẽs speciei humane. ñ ex principijs nature causatum. sed diuino munere collatum primo parenti. vt trãsfundendū in posteros. cuz natura humana que postea in multis cõicata tota erat in ipso. Ubi p̄ suum peccatū actuale vitiata ⁊ ablata ipa originali iust. cia. eius oppositum vt accidẽs speciei hũane. s. peccatū originale per ꝓpagationē trãsmisit in posteros cū natura. Generat enim hõ sibi similem in specie. etiã q̄ntum ad accidẽtia ꝓpria spẽi. vt visibile. nõ q̄ntum ad accidentia indiuidualia que ptinent ad actiones psonales. Non enim musicus generat musicuz. Et hīc est q̄ solū illud peccatū primoꝝ parentū traducitur ⁊ non alia. nec ēt alioꝝ hoīm. qz solū p primū peccatū sublatū est bonū nature. quod erat p originē nature trãsductū. Per alia vero peccata subtrahit bonum gratie psonalis. qd̄ ñ transit ad posteros. Similiter nec pnia primi parentis. nec eius scia nec alioꝝ hominū traducūt qz ptinẽt ad actiones psonales. seu sūt accidẽtia indiuidualia. Materialiꝛ āt est pctm originale concupiscẽtia. q̄ vt dicit Aug. pnulos facit labiles ad concupiscendū. ⁊ adultos actu concupiscẽtes. Et hoc hic concupiscentia inordinatio potẽtiaꝝ aīe que in hꝫ attẽdit. q̄ inordinate feruntur in bonū cõmutabile. Peccatū āt illud originale traducit a primo parente p generationis actiuã virtutem in hoīes. de quo apls ad ro. v. p vnū hoīem peccatū intrauit in mūduz. ⁊ p pctm mors. i. q. .iij. Hã tracꝫ. Pro cuius declaratiõe ē sciendū sm tho. i. se. q. lxxxi. ⁊ sup. epłam ad Ro. Cū oēs hoīes cõueniãt in natã bũana quã traxerūt ex adã. ⁊ sic dici pt vnus hõ. sicut vna ciuitas hoc vnū corpus vñ sm porphi. pticipatiõe spẽi plures hoēs sūt vnus hõ. hinc ē q̄ sicut diuersa corpis membra sūptes vnius psone particularis. ita oēs hoīes sūt ptes ⁊ quasi membra nature hũane. Sicut actus peccati exercitus p aliquod membꝝ. puta per manū vel pedē. ñ ē voluntarius voluntate manus nisi voluntate totius hois. vñ homicidiū vel aliud cõmissum p manū ñ imputaret ei ad culpã. si cõsideraret manꝰ vt separata a corpe. nisi ē aliq̄d hominis motũ a voluntate ipius. Ita inordinatiõ ista nature q̄ dicit peccatū originale. ñ voluntaria voluntate huius vel illius derivati ex adã. nisi voluntate ipius ade q̄ mouet oēs hoīes descẽdentes ab eo p ꝓpagationē motione generationis. sicut voluntas vnius psone mouet omnia membra ad peccatū. ⁊ sic talis inordinatio nature hēt rõnez culpe in oībꝫ ad q̄s puenit inq̄tū sunt susceptiui nature infecte culpa p adam. Et sicut peccatū actuale quod est peccatū psone trahit ad singula membra p aliquem actum psonalē. ita peccatum originale trahitur ad singulos homines p actum nature. q̄ est generatio. ⁊ sic in ꝓcessu peccati originalis psona id ē adam infecit naturaz sc̄z humanam. sed postmodum in alijs naturam vitiata infecit psonam dum sc̄z genuit imputat in culpam nature vitiũ ꝓpter voluntatē primi parẽtis. Quãnis. n. anima huius vel illius hominis nõ fuerit sm seminalē rationē in adaz peccãte sicut in principio effectiuo. eo q̄ semẽ corpale q̄ ēt ex adã traducitur sua virtute nõ pōt causare aīam rõnalē. fuit tñ in ipo sicut in principio dispositiuo. qz semẽ ex ipo trãsductū dispo

nit ad animi susceptionē. Et sic ipa anima cū infundit corpi tūc maculatur culpa originali.

Est autem ipsum .§.I.

peccatū originale vnū in eētia. ⁊ multiplex in effectu. ppt qđ ps. I. Ecce iniq̃tatib⁹ p̃cept⁹ sum. in plurali. ex eo vz q̃ inficit plures potētias aīe. vt volūtatē p̃cupiscibilē irascibilē. ⁊ tū ēt. q̃ in ipo virtualit p̃existūt oīa pcā actualia. sicut in q̃dam pncipio. Participat ãt eēlit ab oīb⁹. ⁊ q̃nis vnus sit pnior q̃ alt ad p̃cupiscēdū. vl irascēdum b⁹. hoc ñ pcedit ex rōe peccati originalis. cū eēlr in oīb⁹ soluat ⁊ tollat originalis iustitia ⁊ equaliter in oīb⁹ pnb⁹ inferiorib⁹ aīe sibi relinquent. Sed accidit hoc ex diuersa dispositione potentiaꝝ. Nam alique vires aīe sūt fortiores in vno q̃ in alio. ꝓpter diuersas corpis ꝓpietates. soluto ãt vinculo originalis iustitie. vnaq̃q vis tēdit in suū ꝓprium motū. ⁊ tāto vehemētius quāto fortior. Et q̃ oēs homines excepto christo solū. descendūt ab adā p virtutem actiuā in generatione originaliter abadā deriuatam. qđ est sm rationē seminalē ab eo descendere. Ideo similiter est tenendū. vt dicit b. Tho. prima te. q. lxxxi. q. sm fidē catholicā oēs homines p̃ter solū xp̃m. ex adā deriuati peccatū originale ex eo. cōtrahūt. alioqn non omnes indigerēt redemptione que est per christum. quod est erroneum.

Pena aūt huius .§.II.

peccati quantum quidem ad animam est pena dāni id est priuatio diuine visiōis. q̃ nisi purgatus fuerit ds ab eo. nō p̃t introire regnum dei. Nō. aū ⁊ tustinēt penā sensus p solo originali. i. penam ignis infernalis. vt tenet ⁊ pbat b. Tho. in. ij. sen. ⁊ in quadā q̃stione de q̃libetis. Et habetur de cōse. di. iiij. c. nulla salus. q. aūt Aug. dicit. dist. ca. c. fortissime. tene tales parvulos sine baptismo trāseūtes sempiterno igne puniēdos exponit glo. ⁊ bene. ignē. i. penā. q̃ semp erunt in tenebris. i. priuati dei visione. que ipa priuatio diuine visiōis est ⁊ si adultis sit in maximā penaꝝ eis tū nō est ad afflictiōē. q̃ sciūt se nō fuisse capaces. ⁊ sine propria culpa esse priuatos. Et sicut necessitati rusticus penam hz q̃ nō eligat in papaz vel imperatorē. q̃ ñ ꝓportionat ei talis dignitas. Quātū vero ad corpus pena ipius peccati mortis. de cōse. di. iiij. placuit. ac etiā alias penalitates q̃b⁹ sunt subditi hoīes. vt fames sitis ⁊ b⁹ etiam inclinationes ad malum.

Tollitur aūt ip .§.III.

sum peccatum nunq̃ sin nouo testamēto p baptismū. actu vel proposito sumptuz non per alium modum nisi per martirium quo ad paruulos. In veteri autem testamēto p fidē pentum q̃tū ad nō hītes vsū rōnis. i. p actū fidei relatū ad salutē pueri p modū oblationis. quā fidē ꝓtestabantur oriūdi ex abrahā in circūcisiōe martiū. que oīno erat necessaria. Alij vero aliarū nationum ⁊ oēs vniuersaliter añ circūcisionē data abrahe eā ꝓtestabant in virtute sacrificioz. Adulti vero purgabant ab originali p fidē ꝓpriā. Femine iū deoz añ vsum rōnis ñ p circūcisiōem. s p fidem parentū. purgabant. Et sic debet intelligi q̃ virtute sacrificioruz dicebant purgari ab originali añ circūcisionē data. sicut ⁊ mares iudeoz. in virtute circūcisionis. vt dicit Gre. in mora. ⁊ habet de cōse. di. iiij. qđ apud nos. Nō q̃ in illis sacrificijs vel circūcisione eēt aliqua virtus gratie ad purgandū vt ē in baptismo. s p fidē tollebat peccatū quā ꝓtestabat illō sacrificiū. vel circūcisiō. Illi ⁊ b. Tho. q̃ hoc dixit in .iiij. de circūcisione postea retractauit in tertia pte sūme. Quānis ãt trāseat ipm̃ peccm̃ originale ⁊ tollat p baptismū reatus. q̃ euadit obligationē pene eē ne remanz tū actus. i. remanet in ipo baptisato ipa habitualis p̃cupiscētia. i. inclinatio ad malū ⁊ ordinatio virtū inferioz. Et q̃ hō ñ generat sm mētē. sed sm vires inferiores. ⁊ cū ipa habituali p̃cupiscētia. hō trāsmittit peccatū in plem etiam si in ipo actu generatiōis varet alicui p gratiā. q̃ nō sentiret actualē p̃cupiscētiā seu ardorē libidinis. nihilominus vt dicit Tho. i. se. q. lxxxi. sic genit' cō traheret peccatū originale. Aug. dat exemplū de frumēto q̃ q̃uis purgatū seminetur tū nascitur cum lolio.

Dro aliqua ma. §.IIII.

tori declaratione de statu puloz discedentiū sine baptismo est sciendū. q̃ anima q̃libet rōnalis migrās a corpe ꝓprio vadit ad locū glorie. que. s. est pfecte purgata ab omni culpa ⁊ reatu. Et locus iste glorie dr esse celū empirreū supremum motū a motu virtute tū sua influens in inferiora sm Tho. in prima pte. Alii aīa vadit ad locū miserie qui locus largo vocabulo dr infernus. ⁊ creditur eē in centro terre seu sub terra. Nō. pbat Gre. in. iiij. dialogoz. p eo qđ dic Job. ia porta q̃ ñ replebat q̃ posset aperire librū clausum signatū septez sigillis. neq̃ in celo neq̃ in terra neq̃ subtus terrā. nisi agnus ꝛc. De iſtis aūt diuersis locis seu receptaculis animarū sicut dicit Aug. Tempus quod est inter hoīs mortē ⁊ vltimam resurrectiōem animas varijs receptaculis pitinet. put vnaquaq̃ digna est requie vel cruciatu sm ea que gessit in carne dū viueret. xiij. q. ij. cē p⁹. Infern⁹ ãt distīguit' inf locū vbi est pena dāni. i. priuatio visionis dei q̃ dr limb⁹. ⁊ locū vbi est pena sensus. i. ignis cruciatio vltra penā dāni. ⁊ dr strictius infernus. Qui etiā locus diuiditur in locū dānatoz eternaliter. q̃ dr infernus

Capitulum. Secūdum

strictissima acceptione, & locū purgandoꝝ qui dꝛ purgatoriū q̄ loca, s. infern⁹ & purgatoriū diuersificātur. sicut superi⁹ & infer⁹, ac si imaginaremus vnā domū plenam ignis vsq; ad sūmū. et in pauimēto staret aīe dānate, & in superiori pte iuxta tectū aīe que purgant. Chrī. gre. dicit q̄ sicut sub eodē igne aurum rutilat & palea fumat. sic idem ignis & reprobos cruciat. & electos purgat. Sic ét limbꝰ ē duplex. s. limbꝰ puuloꝝ, & limbus patrū. q̄ etiā q̄tū ad situ differūt. sm̄ superi⁹ & inferius, vt dictū ē de purgatorio & inferno. et in pte q̄dez superiori est limbꝰ patrū q̄ ēt dꝛ sinus abrahe. Vn⁹ q̄dē. q. q̄s ibi erit abrahe aut q. ñ nisi p̄ fidē charitate informatā ibi aūt ad illū locū aīe. cui⁹ fidei, s. de vno deo. prim⁹ public⁹ p̄dicatoꝛ et p̄fessatoꝛ fuit abrahā. declinātibus alijs ad idolatriā. Limbꝰ iste fuit loc⁹ sc̄oꝝ patrum a creatione mūdi vsq; ad mortē x̄pi, vel resurrectōnē ad quē locū de purgatorio ascēdebāt tūc tpis ille aīe. que post hāc vitā indiguissent purgatione. Et ad istū locū descēdit aīa x̄pi diuinitate sociata. q̄n̄ in cruce expirauit. & sic in simbolo dꝛ de scēdisse ad infernū. & tūc eos būficauit educens inꝺ in sua resurrectiōe. Nō āt alia loca inferni visitauit nec ab eis visus fuit nec eos eduxit. Erat aūt ibi in limbo illo & si ñ pena ignis. tamē pena dāni. s. de retardatiōe glie quā expectabant q̄liq̄t affligebat eos. Quāuis. n. purgati eēnt a pcō originali. inq̄tū ip̄m pcm̄ inficiebat' psonas eoꝝ. tñ q. nō dū erat natura hūana purgata ab ipo originali q̄ purgata fuit in genere & vt in causa p̄ passiōem x̄pi solueris ade debitū. & iō detinebant' illi pentes in tali loco & pena. vñ ecclesia in hymno. soluit a pena miseros &c. s. x̄ps In limbo aūt puuloꝝ cōtinus ñ videat' deus. ñ ꝺ priuatiōe talis visiōis penā ñ hñt. & cū tales puuli migrāt a corpe, imprimūtur seu gregātur in intellectibꝰ eoꝝ spēs rerū naturaliū. sicut & oēs alijs aīabꝰ de corpe egredientibꝰ q̄ dꝛ scīa inuita ad quas spēs seu similitudines rerū intellect⁹ se puertēs. melio⁹ intelligit q̄ naturali cognitioni cognosci p̄nt. cōtinus aliq̄s plōs mūdi. & sic in speculatiōe rerū p̄nt aīe taliū puuloꝝ valde delectari. q̄ꝺ facere ñ p̄nt dānari. cōtinuis hēant talē sciam. q. absorbētur a penis. Resurgēt aūt & ip si puuli in vltima resurrectione sicut & alij cum corporibꝰ suis. p̄prijs illius statūre quā būissent in xxti. annis si vixissent. ñ būturi nec penā nec gloriā. Sed in quo loco habitaturi nouit deus. Elie aūt ipoꝝ puuloꝝ iuuari ñ p̄nt vel liberari a tali⁹ statu suffragijs nostris q̄ꝺ trahi p̄t ex verbis Aug. q̄ loquēs de suffragijs que fiūt p̄ defunctis dꝛ. Eis solis p̄sūt q̄bꝰ cū viuerēt hoc sibi. vt postea possent p̄desse meruerūt. xiij. c. ij. tps. Ex clarū ē q. tales in vita nihil meruerūt ergo &c.

De questione vtrum virgo maria fuit concepta in peccato originali. Capitulum. II.

Et quia de peccato originali facta ē mētio. hic incidēter ponat' materia seu q̄stio de qua q̄tidie a curiosis disputat' & in fructuosa. s. de cōceptu v̄ginis gl'iose ponēdo ea que senserūt doctores tam antiq̄ q̄ moderni. de hoc diuinitēdo determinatiōez sancte ecclesie. Quāuis. n. nō sit ꝺterminatū p̄ ecclesiā virginē esse ꝯceptā in peccato originali vl'ñ. p̄pter q̄ꝺ absq; p̄iudicio salutis lz vnicuiq; tenere alterā opinionem. q̄ sibi placeat. Cū si bñ cōsiderent' scripture. & dicta doctoꝝ antiquoꝝ & modernoꝝ. q̄ fuerūt ꝺuotissimi virginis gloriose. manifeste p̄z ex verbis eoꝝ. ipam in peccato originali cōceptā fuisse. Sed tenētes ꝯtrariā opi. extorquēt dicta eoꝝ ꝯtra intentiōem dicētiū. & primo oñdit hoc apls ad ro. iij. vbi dicit q̄ oēs in adā peccauerūt & egēt gloria dei. & nullū excipit nisi x̄pm. vt p̄z ex eo q̄ꝺ seq̄tur. & in glosa ibiꝺ. ꝺ ēt Job. iij. expectet lucē & nō videat. nec ortū surgētis aurore. vbi loquit' p̄phēta de nocte q̄ designat originalē culpā. que nullo mō vidit lucem. i. x̄pm q. solus ipe sine originali peccato cōceptus. Aurora vero virgo maria cui⁹ ortum ipa nox culpe originalis ñ vidit: q. aū fuit sanctificata. & a peccato origina. i mūdata. q̄ nata ē mūdo. Sic exponit b. tho. in. iij. pte. q. xxvij. Ecclesiastes. ēt. vij. c. dicit virū vnū de mille reperi mulierē aūt nullā inueni. Elix iste fuit x̄ps. nūerus aūt millenarius ponit' iuxta morē scripture determinat⁹ p̄ indeterminato. i. p̄ oī cetu sctōrū inter quos solus x̄ps rept⁹ ē sine peccato aliquo nō āt aliqua mulier. Ita exponit dñs Jo. dīci sup̄ ecclesiastes. vbi ēt p̄ multa originalia sctōꝝ antiquoꝝ & rōnes p̄bat p̄positū. Ps. ēt ait. sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹. Doctores etiā sancti & quoꝝ doctrina approbata est ab ecclesia hoc clare dicūt. Dicit. n. Aug. in li. de p̄fectione iusticie. Nullos fuisse vel ee in hac vita aliquez hoīem vel aliquos hoīes. puta excepto vno mediatoꝛe dei & hoīm. quibꝰ nō fuerit necessaria remissio peccatoꝝ. ꝯtrarius ē diuine scripture. vbi apls ait. Per vnū hominē peccatuz intrauit in mūdum. & p̄ peccatū mors. & ita in oēs homines ptransijt. in quo omnes peccauerūt & necesse est vt in pia cōtentione asserat posse esse homines. qui sine mediatoꝛe x̄po liberante & saluāte. sint liberi saluiq; a peccato. Idem in libro de nupcijs & concupiscentia sic ait. Sine carnis cōcupiscentia que accidit ex peccato. concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. vt hinc etiaz doceret' omnem que de cōcubitu nascitur carnem esse peccati. q̄ñ quidem sola que non inde nata est non fuit caro peccati. Item Grego. xi. moral. c. vlt. sic dicit. Solus redemptoꝛ in carne sua vere mun-

dus extitit. qz nec p carnalem delectationem ve-
nit. Idē in glo. sup Ero. ait oēs in peccatis nati
sum⁹ 7 ex carnis delectatione cōcepti culpā ori-
ginalem nobiscū trahimus. Idē leo pa. in ſmōe
de natiuitate. Sicut a reatu nullum dñs liberū
repit ita p liberādis oīb⁹ venit. Idē Amb. super
Lucā. Solus ex natis de femina. sanctus dñs
Jesus. q terrene cōtagia corruptele imaculati p-
tus nouitatē nō sensit 7 celesti maiestate depu-
lit. Itē Hilarius cui⁹ testimoniū inducit aug.
cōtra Julianū. Ex peccato est oīs caro. p̄ter illaz
que venit in similitudinē carnis peccati sine pec
caro. Item Aug. in secūdo libro cōtra Julianū
Propter catholicā veritatem 7 diuinoz eloqoz
ptractationem. clarissim i sacerdotes Hireneus
Cipzianus Olimpius Hilarius 7 Ambrosi⁹
Gregorius. s. nazanzenus. innocētius. 7 basili⁹
q̄bus addi velis nolis, Hiero. vt eos omittā q
nōdū dormierūt. aduerſum nos pferūt oīm ho-
minū peccato originali obnoxiā sententiam.
Item Anſhelmus in libro cur de⁹ hō. dicit ita
explie q̄ gloſari nō p̄ōt dicit ei. Licet ipa hois
christi cōceptio sit mūda 7 absq; carnalis delecta
tionis peccato. virgo tñ ipa inq̄tatibo cōcepta ē
7 in peccatis cōcepit eā mater eius. Bernardus
quoq; qui deuotius 7 copiosius ceteris de vir-
gine scripsit, exp̄sse hoc dicit in quadā epistola. 7
in sermone de assumptiōe, sic ait. Beatam virgi
nē oīmodis cōstat ab originali contagio sola dei
gratia antecq̄ nasceretur fuisse mūdatam ꝛc.
Sanctus thomas. cuius ēt doctrina est approba
ta ab ecclesia. in tertia pte. q. xxvij. 7 in tertio sen
tentiarū idē sentit 7 pbat. dicēs. q̄ si nunq̄ ani
ma beate Marie fuisset contagio peccati macu-
lata. hoc derogaret dignitati christi. ſm quam est
vniuersalis saluator omniuz 7 redemptor. Cūc
enim esset aliqua p̄sona quam non redemisset. s.
ipsa virgo. nec deberet tantū honorari mater q̄ de-
honoretur filius. derogando sue dignitati. quia
nec virgini placet talis honor. Albertus magn⁹
super quarto sententiarum ait. q̄ dicere q̄ beata
virgo non fuerat cōcepta in peccato originali. fu
it cōdemnatū tanq̄ erroneū a magistris parisiē
sibo. Magister quoq; sententiaruz in secundo li
bro distin. xxx. per totum. nullum excludit a pec
cato originali p̄eter christum. 7 idem in tertio
distin. iij. In decretis quoq; de consecratiōe. di.
iij dicitur. Firmissime tene 7 nullatenus dubi-
tes. omnem hominem qui per concubitum ma-
tris 7 femine concipitur. nasci cum peccato origi-
nali. Et loquitur de natiuitate in vtero. id est cō
ceptione. Et Hugo 7 Raimundus 7 Guilhel.
canonise dicunt eam conceptam in peccato ori
ginali. Potissimi etiam doctores idem dicūt
declarantes particularius materiam. Unde pe
trus de tarantasia ordinis predicatorum qui tu
it papa scilicet innocentius quintus super tertiō
sententiarum distinctione tertia sic dicit. Quā-
to quis magis accedit ad sanctum sanctoruz. tā
to debet habere maiorem sanctificationis gradū
Non enim est accessus ad deum nisi per sanctifi
cationem. Maior vero plus omnibus accedit ad
filium qui est sanctus sanctoz. ergo debuit gra-
dum sanctificationis habere maiorem post filiū
Gradus autem sanctificatiōis quadrupliciter
potest intelligi aut q̄ sanctitatez quis habeat an
te conceptū 7 ortum aut post conceptum 7 ortū
aut in ipso cōceptu 7 ortu. aut in ortu non in cō
ceptu. Nam q̄ in conceptu 7 non in ortu est im
possibile. Primus gradus non est possibilis. q̄
personalis perfectō vt scientia 7 virtus nō trāſfū
dūtur a parentibo. tum q̄ in filios nō potest fie
ri esse gratie ante actuale esse nature super quo
fundatur. Secundus gradus cōmunius est oī-
bus ſm cōmunem legem sanctificationis per sa
cramenta. Tertius gradus est singularis
sancti sanctoruz in de quo solo fuit similis ortus
sanctificatio conceptio aiatio et assumptio. Re-
stat igitur quartus gradus. 7 hic habet quattu-
or gradus. quia potest intelligi factus in vtero
sanctificatus. aut ante animacionem aut in ipa
animatione. aut cito post animatiōem. aut diu
post animatiōem. Primus gradus impossibilis ē
quia ſm Dion. de diui. noibo. sanctitas est ab
omni immunditia libera 7 pfecta 7 immacula-
ta. Immunditia vero culpe non expellitur nisi
gratiam gratum facientem. sicut tenebra p lucē
cuius subiectuz non est nisi creatura rationalis
Secundus gradus non fuit cōueniēs beate vir
gini. quia aut non cōtraxisset originale 7 sic nō
indiguisset vniuersali sanctificatione christi 7 re
demptione. Aut si cōtraxisset simul culpa 7 gra-
tia in ea non posset esse. Tertius etiam gradus
non fuit, conueniens beate virgini. quia fuit ta-
lis vt Johannis 7 Hieremie. 7 quia non cōue-
nit tante sanctitati vt diu mozata sit in peccato.
Quartus vero videtur conueniēs 7 pie credibi
lis. licet de scriptura ſi habeatur. vt cito post ani-
mationem vel in ipso die vel hora. cuius non ip
so momento sanctificata fuerit. hec ille. Quam
opinionem sequitur Heruetus Henric⁹ de gā-
dauo. Durandus. durandellus. iohannes nea-
politanus. 7 alij solennes doctores ordinis pre-
dicatorum. Multi etiam excellentissimi ordi
nis minorum idem dicunt. 7 precipue de uoti-
simus super oēs frat bonauētura. qui postea fu
it cardinalis. Sic dicit super tertio sententiaruz
distinctione tertia questioe. ij. Sāctificatio vir
ginis subsecuta est peccati originalis contractō
nem. quia nullus immunis fuit a culpa origina
lis peccati nisi solum filius virginis. Sicut di-
cit apostolus ad Romanos tertio. Omnes pec

Capitulum. Secūdum

cauerunt ⁊ egent gloria dei. Hic autem dicendi modus est cōmunior. rōnabiliter. ⁊ securior. Cō mūior. q2 oēs fere id tenēt q̄ beata virgo habue/rit originale. cū id appareat ex multiplici ei⁹ pe/nalitate. quā nō est dicere ipam eē passam ꝓpter alior redēptiōem. quā etiā nō est dicere p assūp tionē habuisse sed p ꝯtractionē. Rationabilior est etiā q2 esse nature ꝑcedit esse gratie vel tēpe vel natura. Et ꝓ ter hoc dicit Aug. q̄ prius ē na sci q̄ renasci. sicut est eē q̄ bene esse. igitur ipa⁹ est aīam vniri carni q̄ gratiā dei sibi infundi. Sic igit caro illa infecta fuit. et ex sua infectiōe nata erat animā culpa originali inficere. Neces/sariū igitur est. q̄ ante fuit culpe originalis infe ctio q̄ sanctificatio. Securior est. q2 magis cōso nū fidei ⁊ pietati. ⁊ sanctor auctoritatib⁹ magis concordat. ꝓ eo q̄ sancti cōiter cū de ista materia loquūtur. solum christū excipiūt ab illa genera litate qua dr omnes peccauerūt in Adā. Nullus autem inueniturr dixisse de his que audiuimus auribus nostris. virginem mariaz ab originali fu isse immunē. Pietati etiā fidei magis cōcordat ꝓ eo. q̄ si mater habēda sit in reuerētia ⁊ deuo/tione. multo maior est habenda erga filiū. ex quo est omnis honor ⁊ gloria. et iō quia hoc expectat ad excellētem christi dignitatē. q2 ipse est omniū redemptor ⁊ saluator. ⁊ quia ipe vnus ꝓ oīb⁹ ē mortuus. nullatenus ab hac generalitate virgo Maria excludēda est. ne dum matris excellētia ampliatur. filij gloria minuatur. ⁊ sic mater pro vocet. que filiū vult magis honorari q̄ seipam. Huic igitur opinioni adhrētes ꝓpter honorem Jesu christi. q2 in nullo ꝓiudicat matris hono ri. teneamus ꝑm q̄ cōis opinio tenet scz virgis sanctificatiōem fuisse post peccati originalis con tractionē. hec ille. Quā opinionē sequūt Ricar dus de media villa sup. iij. sen. Ilerāder de alef Rigaldus ⁊ Betrādus in ꝑmonib⁹ de ꝓphetis. in sermone. Egredietur virga ⁊c. Omnes hi ordi nis minorum solennes doctores. Idem dicunt egidius ordinis heremitarū doctor excellentissi/mus in suo q̄libeto sexto. Idez Guido ordis carmelitarum in suo tertio quodlibeto. Idem magister iohānes de pollicratis. q̄ oēs inducunt auctoritatē apli ad Ro. iij. Oēs peccauerūt ⁊c. ⁊ assignāt cōes suas. Quidā alij dicūt nō fuisse cōceptam in peccato originali virginem ipsam. ⁊ precipue Johānes scotus ordinis minor⁹ doc/tor subtilissimus. ⁊ pro sua opinione allegant autoritates ⁊ assignant rationes. Et primo illō Cant. Tota pulcra es ⁊ macula non est in te. et exponunt de virgine dicentes. ex hoc q̄ non fuit macula peccati in ea. ꝯ nec originalis. Secūdo in ducūt illō Aug. cū de peccatis agit ꝓpter honorē domini. nullam prorsus de ea sciliez virgine vo lo habere ꝯcupiscentiā. Tertio illō Anselmi. Decuit vt ea puritate niteret ꝙ s. virgo maria. qua maior sub deo nequeat inueniri. Quarto id oñdunt q̄ hanc cōem. Quia ordinans vas ad seruitium altaris cōseruat ipsum a maculis. hoc enim est val de decens. sed virgo fuit vas deitatis. ergo decuit vt ꝑseruaretur etiam a macula originalis. Quī to. sic. Decuit q̄ christus eam singulari ⁊ nobi/lior mō redimeret ⁊ liberaret q̄z alios. sed hoc fu it. si sine peccō ꝯcepta fuit. Decuit eī magis honora re eam. q2 mater eius. q̄z ceteros. Sed nobili⁹ ⁊ melius liberat̄ ⁊ redimitur cui ꝓuidetur ne cadat ⁊ in seruitutem incurrat. q̄z vt lapsus eri gitur ⁊ factus seruus redimatur ergo ⁊c. Sexto sic ecclesia errare nō potest. Sed ipsa celebrat fe/stum conceptionis octauo die decembris ⁊c.

Ad rationes incōtrariū inductas sic respondent Primo ad illud q̄ omnes in adā peccauerūt. et q̄ omnes geniti ex adam originale contraxerūt. dicunt q̄ sancti q̄n loquebantur omnes contra/xisse originale. loquebantur in cōmūi de filijs ade ām cōmunem cursuz. Sed cū locuti sunt de vir gine in singulari dixerūt. oppositū. vt in auctori/tatib⁹ inductis Aug. ⁊ anshelmi patet. Dicunt etiā q̄ vbicunq̄ ponitur solū vel tantuz anima christi. intelligitur etiā anima virginis. q2 pari⁹ est ꝓs vilceruz Alij eor dicunt. q̄ oēs ex adam cōtrahunt originale de iure ⁊ ex debito. ⁊ sic etiā virgo. sed de facto ipsa non contraxit in hoc pri/uilegiata ⁊ exempta a iure cōmuni. Secundo ad illud quod dicit alia opinio scz q̄ sequeretur q̄ christus non esset vniuersalis omniuz redēp tor. respondent. q̄ non sequitur ex ista positione hoc. q2 redempta est ⁊ saluata ꝓ preseruationem ab originali ne incurreret. Ad illud bernardi q2 glosari non potest. dicunt quidam simplices q̄ in visione ei apparuit cū macula in pectore. eo q̄ b̄ dixerat. vel q2 retractauit. Inducunt etiam re uelationes super hoc quarundā mulierculariuz Sed ad omnia ista faciliter respondetur clare ñ extorte. Ad primū q̄ illa auctoritas canticorum intelligitur de ecclesia proprie. trāsumptiue au/tem. dicitur de virgine postq̄ fuerat sanctificata Unde in assumptione eius canitur. hec duran/tellus. Ad scōm ꝑm tho. ⁊ duram. dicitur. q̄ lo/quitur ibi aug. de peccatis actualib⁹ vt clare pa/tet ex precedentibus ⁊ sequentibus illius libri. Et auctoritate iob. in canonica quā immediate aug. inducit. Si dixerim⁹ quia peccatum nō ha bemus ⁊c. In hoc autem omnes doctores cōcor/dant ipsam virginez solam inter adultos fuisse etiā a veniali immunē. Ad tertiū dicit iob. nea/politanus. q̄ illud anshelmi est magis pro q̄z cō tra. decuit enim vt puritas matris esset sub pu/ritate christi dei. qui non cōtraxit originale nec cō misit actuale. ⁊ hoc fit per hoc q̄d mater actuale nullum cōmisit sed originale contraxit. Si aut e

non contraisset originale. iam puritas eius eq̃re
tur puritati xp̃i. necesse sit sub ea. Nec valet inſtã
tia de angelis bonis. q̃ in eis nõ põt esse peccatuz
p originẽ ꝓtractũ eo q̃ vnus ab alio nõ origina
tur ſ̃ oĩs immediate creant a deo. Vel aliter ꝛ
melius. Sicut nõ refert ad hoc q̃ aer possit dici
magis lucidus an q̃ñ fuerit tenebrosus vel ñ
Aer. n. q̃ plus hẽt de luce magis est lucidus. licz
aliq̃n tenebrosus fuerit. Sic in ꝓposito. Cum
spũalis puritas sit p carẽtiã impuritatis culpe.
quã puritatẽ causat lux gratie dei. Virgo q̃ plus
habuit de luce gratie ẽz q̃cũq̃z alia creatura. pu
ra dz dici q̃ emuit maiori puritate ẽz creatura
q̃cũq̃z dato q̃ fuerit q̃ñq̃z subiecta culpe origi
nali. Sicut etiã põt dici magis albũ q̃ aliquã
do fuit nigrũ. Ad q̃rtũ sic rñde af̃ q̃ decuit virgi
nẽ nõ ꝓcipi cũ originali. q̃z vt dicit Io. neapoli
tan⁹. nõ decuit vt cõceptio naturalis cuiuscũq̃z
boĩs etiã matris virginis equaret ẽz tũ in ĩmũ
nitate a culpa originali sup naturali ꝓceptiõe xp̃i.
Herueus aũt in q̃libeto dicit q̃ idẽ ẽ decentiꝰ
oibꝰ fieri q̃ magis in honorẽ dei cedit. magꝭ aũt
cedit in honorẽ dei tota hũana natura descẽdẽtẽ
ab adã p generatiõem indigere redẽptiõe facta
p xp̃m inducẽdo ꝛginẽ ẽz aliquã pſonã ñ idige
re vt virginẽ. Quãuis. n. ꝛ cedat in honore filij. s.
puritas talis matris primũ tñ magis. rõ ẽ. q̃z il
lud ptinet ad honorẽ xp̃i vt de⁹. s. generalis ĩflu
entia eius redẽptiõis. ꝟ. n. fuit q̃ diuina pſona
fuit incarnata. puritas aũt ꝓdict⁹ matris ptinet
ad honorẽ ei⁹ ingẽtũ hõ. q̃z lz sit mater dei. nõ tñ
fm q̃ ẽ de⁹ ſ̃ ingẽtũ hõ ẽz ꝛc. Sed dicet⁹ q̃ talẽ
emũitatẽ ab originali ñ tollit q̃n fuerit redẽpta
p ꝓfuatiõem seu meritũ paccepti q̃ñ q̃nto dice
bat. Ez rñdeo p Io. neapo. ꝛ alios q̃ redẽptio
seu salus ñ est nisi exñtis. Discuti. n. nihil ꝓprie
bz eẽ cũ est in causa sua solũ. nisi hẽat eẽ in seip
so. Sic nec ꝓprie põt dici redẽpt⁹ vel saluat⁹ ex
istẽs sub spũali future q̃ est p culpã. solũ in suis
pentibꝰ ꝛ nõ in ꝓpria pſona. Quãtũcunq̃z ergo
virgo fuerit ab originali peccato ꝓfuata. ñ posset
dici redẽpta ꝛ saluata. nisi q̃ñq̃z fuisset subiecta
peccato. nõ solũ in pſona pentũ ſ̃ ꝓpria. Rõ est
fm ipm. ꝛ Io. de polliciatis. Redẽptio ꝛ saluatio
importat q̃ndã mutatiõem ꝛ trãsitũ de pecca
to ad gratiã. Res. n. q̃ aliq̃n fuit mea ꝛ postea ñ
est. dr redimi. Sed res q̃ nũq̃z fuit mea dicitur
emi. Res aũt que semp fuit ꝛ est mea. nõ põt di
ci emi neq̃z redemi. Si g̃ virgo beata nulli vnq̃z
peccato subdita fuit g̃ semp fuit dei. ꝛ sic nõ fuit
redẽpta. ꝛ idem de saluatiõe q̃z ꝓsupponit casuz
seu infirmitatem peccati. Et q̃uis deus de potẽ
tia absoluta potuerit facere ipsam originale nõ
contraxisse. Est. n. originale peccatuz carẽtia ori
ginalis iusticie determinate volũtaria voluntate
p̃mi parẽtis. Posset aũt deus excipere a tali de
bito quemcunq̃z ꝓcipiendum tamen non de
cuit q̃ ptinet ad potẽtiã ordinatã qua voluit hono
rare matrẽ rõe iam dicta. Et vt etiã dr Egidius
qui supra. Aliq̃d est laudabile in inferiori. q̃d nõ
est laudabile in supiori. christo non est laudabi
le. q̃ esset conceptus in originale. est tamẽ lauda
bile in virgine matre. nõ q̃z originale contraxit.
sed q̃z facta est membrũ christi ab ipo redempta
Dicit enim Aug. de baptismo puuloꝝ q̃ nullũ
mẽbrũ christi fuit sine peccato. Si g̃ dicat virgo
nõ cõtraxisse originale sic nõ erit mẽbruz christi
q̃d est indecẽs ei⁹. Immo fm Rigaldũ ordis
minoꝝ hoc derogat mri ꝛ filio. Matri q̃ gini q̃
ei⁹ priuilegiũ est. q̃ sola sine peccato ꝓcepit. De
rogat ꝛ filio q̃ solus est immunis ab omi labe ẽt
originali. Et p hoc ꝓz eos nõ sufficienter rñdere
Ad id q̃d primi dicũt de redẽptiõe ꝛ saluatione
dictũ est supra ibi. sꝛdo ad id q̃ dicit. Ad ſe
tũ. s. de festo ꝓceptiõis. Rñdet b. Tho. in. tũ. pte
vbi supra. q̃ ecclesia romana nõ facit illud. cum
nũq̃z repiat institutũ. Immo Bern. in epla. ad
fagdunẽs dicit nõ deberet fieri. Tolerat aũt hoc
fieri ab aliq̃bꝰ ecclesiis. referẽdo hoc ad rps san
ctificatiõis quod quia ignotuz est quãdo fuerit.
fit festũ de ipa sanctificatiõe die qua dicitur esse
concepta. Vel fm Iob. neapoli. põt dici q̃ tale
festũ nõ est festũ cõceptionis eius vt illi dicunt.
cum fiat p nouem menses ante eius natiuitatẽ
qua die nõdum anima erat infusa que est subie
ctũ sanctitatis. Sed magis est festũ gratiarum
actionũ. sicut in veteri lege erat festũ pẽtecostes
ꝛ in nouo festo epipbanie. in quo nulla sanctita
tis fuit noua collata. ſ̃ ecclesia regratiat̃ de bñfi
ciis. ꝛ sic in ꝓposito. Ad rões aũt ꝛ auctoritã
tes nõ sufficiẽter rñdent. Ad ꝓma rñsio nõ va
let. s. q̃ doct. loquãt̃ in cõi. ꝛ fm cõmunẽ cursuz
nõ intendẽdo de virgine illud dicere q̃z q̃ tamz
dicit nihil excludit. ꝛ q̃ oẽm dicit nullũ excipit.
ꝛ qui nullũ dicit omne excipit. sed in predictis
auctoritatibꝰ. nõ dicit indiffinite. ſ̃ vlr omnẽ ab
adam ꝓpagatũ vlr culpã incurrere originalẽ. er
go sancti nullũ intẽdũt excipere ẽt virginẽ mariã
cũ ꝛ ipa exprimat̃ in aliq̃bꝰ auctoritatibꝰ hic et
alibi. Philosophi autem ꝛ sancti loquentes de
aliqua materia in cõmuni. tractant illam mate
riam cõiter loquẽdo indiffinite. ꝛ non vlr. si ea q̃
dicũr in illa materia in cõmuni. aliquo singula
ri exceptiõem habeant. Ad illud aliud quod
cum dicitur solũ de christo ꝛ de matre intelligat
nulla rõ cogit hoc dicere. immo plures exꝑsse au
ctoritates Aug. excludũt xp̃m ab originali. ꝛ in
cludũt matrẽ. nec enim est tãta vnio christi ꝛ ma
tris. quãta pſonaꝝ diuinarũ. vt sicut dicim⁹ q̃
cũ dr aliquid de vna pſona. etiã cũ dictiõe exclu
siua ptinẽs ad substãtiã illud intelligẽdũ ẽ ꝛ de
alia. sic cũ. d. xp̃s nẽo nouit patrẽ nisi filius. ꝛc. ñ

Capitulum Tertium

excludit spūssanct⁹ ita etiam opteat dicere de virgine qđ dicitur de xp̄o cū sine cōpatiōe filius fuerit maioris sanctitatis etiam ingr̄tum bō Ad illud aliđ q̄ si de iure ⁊ debito cōtraxit nō tñ de facto. qz priuilegiata. Rñdet Jo. de policratis. q̄ priuilegiū surreptitium reputatur. et igit̄ virandū. qđ est contra tenorem concilij. nec de b facit aliquā mētionē. Sed nullū priuilegiū legit in scriptura prīnēs ad virginē qđ de lege cōi de ea faciat mētiōem. Ꝑē priuilegiū fm ura dz esse ex p̄ssiuū. vnde cū in sanctificatione ,etiaz in vtero sit priuilegium nō credit de aliquo esse satisfactum nisi istud habeat clare in scriptura vt de Hiere. ⁊ Johanne baptista. Et mlto magis videt hoc dicēdū de emunitate a culpa originali cum illō sit maius. ⁊ tñ nil ex p̄sse repit in scriptura de isto priuilegio. sed cōtrarium. ergo ⁊c. Ad illud de reuelatione ⁊ visione Bernardi ⁊c. Dicit Johā. neapolitan⁹ q̄ sunt visiones fantastice quib⁹ nō est credenduz. Et si de aliquas sanctas habuisse reuelationē de bmōi. vt sancta brigida. Sciēdū q̄ alie ,sancte q̄ claruerūt miraculis vt beata katherina de senis. habuerūt reuelationē de ꝯrario. ⁊ cū etiā vni ,plexte aliq̄s putent se ex reuelatione spūssancti aliqua bē, que ex se dicunt, non est inconueniēs dicere q̄ tales reuelationes nō fuerūt a deo sed somnia humana Exemplū in Nathan ,pphēta loquēte ad dauid in .ij. re. q̄ credebat ex spiritu ,pphētie ,respondisse dauid. ⁊ tñ non sic erat. vt postea patuit. ¶ Conclusiue circa istā materiā. sic vni istaz opinionū teneat homo inhērere. ⁊ potius p̄me rationibus dictis q̄ paratus sit tenere ꝯtrariū. si ecclesia cōtrariū determinaret. ⁊ añ determinatiōem nō iudicet hēreticū vel impiū. ⁊ malū alterā harū tenētem quicunq̄ sit. ⁊ caueat a p̄dicatiōe huius materie coram pl̄is. cū impugnatiōe alterius ptis. q̄ materia scādalosa in pl̄o. cū velut nocue, nō possit sufferre tm̄ radiū vitat. ⁊ nil fructꝰ reportauerit. ⁊ modus pulcer tradit ex q̄dā p̄dicatiōe magistri ⁊ sancti Vincentij eximij predicatoris que hic immediate ponitur.

¶ De conceptione virginis marie p̄ modum predicationis. Capitulum tertium.

NOndum erant abissi ⁊ ego iā ꝯcepta eraz. ,puerbioz. vij. in epistola, huius solennitatis, Abissus importat quandam voraginem seu profunditatem cuius terminus non inuenitur. Et sic ps. dicit. Iudicia tua abissus multa quia scilicet cōprehendi non p̄nt. iuxta illud apli ad Ro xi. O altitudo sapientie ⁊ scie dei. q̄z incōprehensibilia sūt iudicia ei⁹. Aliq̄s etiā ,import⁹ abissus cōfusionē ⁊ indecorē. ⁊ hoc ex eius ,ternatione. dr. n. ab a qđ est sine. ⁊ bissus. q̄ fm bedā ē genus ligni cādidissimū ⁊ pulcrū. ⁊ sic sumit ibi .gen.

¶ Tenebre erant super faciem abissi Dicitur enim. abissus materia ista prima informis ⁊ confusa. vñ ⁊ indecora. Abissi ēt dici p̄t scripture ,lacre. ppt̄ p̄fūditatē intellectū mirabilem sensus eaꝝ Ac ēt apli ,pter maximā noticiaz seu sapiam et dilectiōem eoꝝ. Secūdū aūt vtrāq̄ p̄mā acceptionē creatre ōēs dici p̄nt abissi. nā in se ,sideratē habent quandam profunditatem virtutis a deo. vt nec maximi philosophi potuerint complete intelligere naturā ⁊ ,prietatem cuiuscūq̄ minime ex eis. Sed respectu perfectiōis diuine ōēs etiā maxime habent quandā cōfusionem et turpitudinem. Est ergo sensus thematis. q̄ antecēt entes creature facte. q̄ dicuntur abissi. virgo Maria erat ꝯcepta. Sed subito, quicūq̄ etiam rudis mouebit questionem dicens. Cum virgo sanctissima sit cōcepta de anna .quo anna que creatura est potuit ꝯcipere si non iuz erat. sicut nec alia creatura. Sed ad hoc respondetur p̄ distinctionem quadruplicem conceptionis.

Est. n. eius cōceptio in intellectu diuinali.
Est eius cōceptio in mēte angelicali.
Est eius cōceptio in scriptura speciali.
Est eius conceptio in vtero materiali.

¶ De prima loquitur thema. Non solum enim aboterno concepta fuit diuina sapieria. s. filius a patre. ℔ ⁊ virgo Maria. nō quidē eo modo quo filius a p̄re. s. de substātia sua, sed p̄ ordinatiōnem eternam. Exemplum summe in opibꝰ bonis. Quādo enim aliquis vult aliquid boni vel mali facere. tūc dicit istud fiet a me. quia sic cōcepi in corde meo. sicut q̄n peccator imaginatur dimittere malā vitam. ⁊ bñ facere de inceps. tūc concipit peccator. Unde esai. xxvi. dr. A facie tua domine concepimus ⁊ quasi ,turiuit in⁹ ⁊ peperimus spm̄ salutis. A facie dicit dñi. i. ab aspectu q̄ respicit dñs peccatorē oculo misericordie. faciēs eum recognoscere mala sua Cū enim homo perseuerat in malis. deus dicitur auertere faciem suam ab eo. ⁊ merito. quia ⁊ ipe peccator vertit ei tergum ⁊ non faciem. s. rationis. propter quod ⁊ peccatum dicitur esse auersio ab incommutabili bono. Sz cū deus illustrat cor. quod ,uertit se peccator ad deum. tūc ꝯcipit desideriū boni ⁊ proponit se emendare. ⁊ cum hoc tractat agere tunc p̄turit. quia laborat in his faciendis. Postquam aūt executus est. peperit ⁊ masculum cum opus est recte factum. vt restitutionis. confessionis. orationis. et huiusmodi. et nunciam non meminit p̄ssute ,pter gaudiū. qz in cōsequit spm̄ salutis. i. gr̄am spūs eū saluātē. Sic igit̄ patet q̄ prius q̄z hō aliq̄d faciat illō mte ꝯcipit mte dēnēdo

Titulus Octauus.

Ita deus in mẽte sua ab eterno cõcepit. i. disposuit mundum facere ⁊ hominẽ in maxima dignitate. Et ꝓuidẽs hoiem debere ruere a tãta dignitate cõcepit etiã in mẽte sua ante creationez mũdi. ⁊ preordinauit vnam virginẽ facere per quam homo recuperaret dignitatẽ suã. Immo ⁊ maiorem priori cõsequeretur. ꝙ vnionẽ verbi cũ humana natura. Et sic intelligit de hoc thema. Nondũ errant abyssi. i. creature. ⁊ ego concepta eram. s. in mẽte diuina. vt suo tpe in mũdo fierẽ ⁊ in actuali existẽtia. Et sciebat deus ꝙ vna mulier erat futura in mũdo. s. eua. ex qua eueniret omne malũ in mũdo. Ita cõcepit ⁊ pordinauit ꝙ alia deberet venire. s. b. Maria. ex qua totum malũ auferret. Sicut etiã ꝓsciebat ꝙ eua ꝓia mater et spõsa eẽt et virgo. s. duz fuit in spadiso. Ita cõcepit et ordinauit ꝙ b. Maria despõsata eẽt. et virgo semꝑ intacta. mater viuificatrix cũctorũz. Et sicut eua fuit visitata ꝑ angelũ malũ qui eã decepit et mortẽ intulit. ita Maria visitata ꝑ angelũ bonũ. qui ei vitam nũciauit. Et sicut eua euacuata fuit gratia cũ de fructu accepit et comedit. ita Maria gratia repleta. qũ fructũ in ventrem recepit verbi diuini. Et sicut fructus quẽ posuit in ventrẽ eua occidit multos ita fructus quẽ in ventrem recepit Maria viuificauit electos. et viuificat quotidie comedentes deote. cũ in sacramẽto ministratur populo. Ideo dr bñdicitus fructus ventris tui. qz ꝑ ipm bñdicti sumus sicut ꝑ frucũ quem portauit eua viro ad esum fuimus oẽs maledicti. Paradisi porta damnũ ꝑ euaz. cũctis clausa est. sed ꝑ beatã virginem iterũ patefacta est. vt canit ecclesia. Et sicut rex dũ mittit ad prelium milites suos. qz vt sapiens cognoscit ꝙ multi ibi vulnerãtur. mittit etiam medicũ ad curãdum. Ita deus sapiẽtissimꝰ prescies nos habituros cõtinuũ certamẽ cuz demonibꝰ ⁊ sepe ab eis vulneribꝰ peccatoꝝ damnificari. ꝓcepit in mẽte sua ⁊ disposuit mũdo mittere medicã. s. virginẽ beatissimã. Ũñ ⁊ denotus Bern. dicit de ea. ꝙ de plenitudine eius oẽs reciꝑunt. eger curatiõem. tristis cõsolationem. peccatoꝝ ventã. iustiꝰ gratiã. Et de ipa virgine Maria põt intelligi illud Ecde. xxxvi. vbi nõ est mulier ingemiscit eger. Hã contra vulnus superbie ponit ipsa exẽplo vite sue ligaturam seu emplastrum hũilitatis ad curãdam. Contra vulnus auaricie emplastrũ liberalitatis cũ aurũ sibi oblatũ a magꝰ. nõ reseruauit ꝓ futuris necessitatibus. ꝑ pauperibꝰ erogauit ꝛm Bern. Cõtra vulnꝰ luxurie remediũ castitatis. cũ votum fecerit ꝛm Aug. ꝓpetue virginitatis. xxvij. q. ij. §. b. Maria. et sic discurrẽdo ꝙ alia. Dermaxime aũt placuit ⁊ deo electa fuit. vt mater dei eẽt ꝓpter hũilitatẽ Sicut expulsa de paradiso eua cũ viro et omni ꝓgenie ꝓpter superbiã. et hoc est qđ ipa dicit in epistola ista. Dñs possedit me ab initio viarũ suarꝝ Hec dei sunt virtutes quibꝰ nos imus ad deuz Initiũ virtutũ est hũilitas. vñ ⁊ fundamẽtum dicitur earũ. Secũda ꝓceptio. s. angelicalis fuit. nõ ab eterno. ꝑ in principio mũdi ante creatiõem aliarũ rerũ. Nã cũ dñs deus creauit angelos. q signãtur nõe celi cũ dr. In principio creauit deus celũ ⁊ terrã ꝛm Aug. tũc etiã concreauit seu indidit in mentibꝰ eorum species seu similitudines oĩum creaturarum. que in sex diebꝰ referuntur facte. quasi quedam semina ad concipiẽdum intellectum rerum. Ipsa ergo factio rerum signat ꝛm Augustinum infusionem illarum specierũ intelligibiliũ Et numerus successiuus dierum non importat ordinem temporis. ꝑ dignitatis. Nam in principio creatiõis eorum simul create sunt oẽs species rerũ. nõ prius vna ⁊ postea alia ꝓioritate temporis. Sed qz differentia magna dignitatis ẽ inter ipsas creaturas illa ideo dicitur primo die facta q nobilior inuenit in eis. ⁊ sic de aliꝭ diebꝰ. Dies signat cognitionem angelicam veruz que duplex est. Prima est cognitio naturalis. scil. ex per conuersionem intellectus ui ad alias species concreatas. ⁊ illis mediantibus intelligunt res. sicut nos mõ mediante fantasmate. Et dicitur hec cognitio vespertina. Secunda est cognitio supnaturalis. quaz scilicet habent cognitionem conuertendo se ad verbum eternum. in quo relucent idee omniuz rerum ⁊ inde concipiũt clariorez cognitionem rerum. Et hec dicitur cognitio matutina que ꝙ ꝓfectior est prima Et sic dicitur factum vespere et mane dies vnus. quia scilicet cognitio vna quo ad cognita. id est creata. ꝑ duplex quo ad modũ cognoscendi. quia vel in speciebꝰ sibi cõcreatis. vel in verbo. Inter cetera autem angeli sancti a spicientes in verbum. reuelatum seu declaratuz fuit eis misterium incarnationis cum suis circũstantiis. ⁊ ꝙ ad reparandum lapsuz hominis ordinaretur. ⁊ restaurandũ ruinas eorum. dei filius hũane nature vniret. Et virgo hec sanctissima mater eiꝰ esset. Et sic anteeuz essent abissi id est creature in sua distinctione ⁊ vltima ꝓfectiõe ego. s. virgo mater dei concepta eram. intellectu angelico per cognitionem. Et cum hoc cognouerunt. magnum festum fecerunt in paradiso regratiantes deo. ⁊ collaudãtes eius miam mariam. pro reparatione fratrum. suorum. id est nostra. et restauratione sua. quo ad lapsos angelos. Vnde Job triceſimooctauo dicit. Ubi eras cum me laudarent astra matutina. id est angeli ⁊ iubilarent omnes filij dei. ipsi scilicet angeli summe exultantes de reparatatione futura ꝓ filium huiꝰ virginis benedicite. ⁊ omnes offerre bant ei famulari tempore suo. Si enim vt dicitur Luce quintodecimo. gaudium est in celis

Capitulum Tertium

coram angelis dei super vno peccatore penitentiam agente. Quod debuit esse supra mediatrice peccatorū &c. Tertia conceptio dr spualis. Sapia frequēter nomine mulieris nūcupatur. ꝓcipue in libris sapientialibus. Vñ & dr Sap. viij. Hanc scz sapiētiam amaui & exq̄siui a iuuētute mea. & q̄si ui mihi eā sponsam assumere. Sapia aūt supra oēs alias doctrinas maxime ē in scriptura sacra ꝟm b.tho. in principio sūme sue. Hec ergo est ꝓgnans multis misteriis. i. spualibus significatiōibus que sunt multis occulte. Cū aūt doctor vel ꝓdicator exponit qđ latebat tūc quasi pturit. Et inter cetera in hac muliere. s. sapia scripture ē ibi ꝓcepta i occulte ꝓtēta ista beatissima virgo. & frequentissime de ea ibi fit mentio per methaphoras varias. Et sic antequā eēnt abyssi. i. siue creature. vt dictū est cōplete. siue scripture q̄ dicūtur ēe abyssus ꝓpter profunditatē sensuū a nōbis inotescerent earum ꝓfunditas. ꝓcepta erā. i. ibi ꝓpōēsa. vt cū dr. In principio creauit de⁹ celū & terrā. In principio. s. noui testamēti creauit quo ad aīas celū. ioachim celū dictū. ꝓpter affectū celestē. Terrā annam sic dictā. ꝓpter hūilitatē. Terra aūt erat inanis & vacua. i. sterilis. Spūs dñi ferebatur supra aquas lachrimarū ipārū de ꝓfusiōe sua. Tenebre erāt super facie abyssi. Tenebre vitioꝝ super mundū totum. dixit deus vādo virtutē fecūditatis anne. Fiat lux. i. virgo hec btissima. Et facta est lux ex ioachim & anna. quo ad corpus. a deo quo ad aīas. Et diuisit lucē a tenebris. purificās illā animas subito ab originali. Hec est ēt ꝓcepta & figurata ibi in paradiso delitiarū vbi erat lignū vite &c. Ibi est ibi cōcepta cū dñs dixit serpēti. Inimicitias ponā inter te & mulierē. & semē tuū & semē illius &c. Hec mulier maria a deo facta mater spūalis cūctoꝝ. maxime inimica serpenti antiquo. s. diabolo. Semē serpētis ꝓcedens exteriorib⁹ volūtas eius est malicia eius. vnde generat in mentibus hominū vitia & peccata. Semē mulieris huius virginis est bonitas & benignitas eius. contraria semini diaboli. Contriuit ipa caput serpētis sola. quia omnes suggestiones vitioꝝ subito extinxit. nec cōcupiscentiā sensit. religato i ea fomite postea extincto &c. Hec etiā concepta est in scriptura. q̄n Gen. xv. dictū fuit abrahe. Generatio quarta reuertetur huc scz ad terram promissionis. que signat vitā eternā. Semē abrahe spirituale sunt omnes viri fideles. vt ostendit apostolus ad Galatas quarto. Hi exules erāt & peregrini in terra non sua in egipto. que interpretatur tenebre scilicet mundo. seruituti addicti pharaonis iniqui id est diaboli. Sed quarta generatione que per mariam. seu in maria facta est reuertuntur ad patriam propriam superne gloríe. Nam prima generatio fm Anshelmum humanis est. qua Adam factus est a deo de limo si ne viro & muliere. Secūda ē qua formata ē mulier ex viro. Tertia qua cōmuniter omnes generantur ex femina & masculo. Quarta alia ab his scilicet qua homo generatur de muliere sine viro qua christus formatus est ex virgine. Nec alius modus productionis hoīs reperitur. Hec conceptō est figurata in archa dei. In trono salomonis. In virga aarō. in porta dñi clausa. In vellē gedeōis & alijs innūeris. Quarta ꝓceptio est in vtero maternali. q̄n. s. anna ꝓcepit eā. Sed sanctificata ēt credit illa iuxta illd ps. Sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹ & de hac faciūt ali qui festū ꝓpter tribus rationibus.

Prima q̄a fuit cōgruenter impetrata
Secunda q̄a fuit sublimiter sanctificata.
Tertia q̄a fuit firmiter bene opata.

Quātū ad primū sciēdū. q̄ cū anna & ioachim nō hērēt filios. q̄a steriles. & p multos ānos trāsissent sine ple orōnib⁹ iciunijs. & elemosinis insistebāt vt impetrarēt a deo plē. ñ diffidētes de liberalitate dei. q̄a qđ natura ñ valet gratia supplet. Votū etiā fecerūt offerēdi plē deo in tēplo. Dividebāt dē suos reddit⁹. vt legit i tres ptes. vnā. s. tēplo. aliā paupib⁹. tertiā sibi & familie ꝓcedētes. & p huius. s. trinuata impetrarūt fecūditatē Vbi oñdit exēplo. hoc ñ displicere deo dūmodo fiant sine superstitiōib⁹ & cū ꝓditione si saluti sue expediat. Apparuit. s. angelus eis & pnūciauit. q̄ haberēt filiam nomine Maria &c. vt hētur in legenda. Et sic antequā essent abissi. i. apostoli q̄ dicuntur abissi. ꝓpter profunditatē cognitiōis diuinoꝝ & dilectiōis sup oēs sanctos. Vñ Dionisi. Paulū appellat abissum sapie. virgo ꝓcepta fuit in vtero maternali. Quantū ad secūdū norā dū tres fore sctificationes. Pria cū puer egredit ex vtero matris. & hec fuit Hiere. iuxta illd. Antequā exires de vulua plene. s. sanctificaui te. Secūda est q̄n. ples est adhuc in vtero tot⁹ vt Joh bap. qui in sexto mēse fuit sanctificatus quādo s. virgo Maria ꝓcepto dei filio salutauit elisabeth. Terna est in pūcto quasi post creatiōem & infusionē aīe. Formato enī corpore virginis cōcepto et anna & ioachim. ñ ex spū sancto. hoc. n. dicere esset hereticū. Solus enim christus hoc habuit creata aīa virgis a deo & infusa. subito sanctificata fuit & infusa eadē die ps. Fluminis ipetus letificat ci. dei. sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹

Quātū ad tertiā rōem. Dico q̄ fit miter opata ē bonū & ptinuiter. q̄a nullū vnq̄ peccatum commisit. nec etiam veniale. Non sic fuit in aliis ab vtero sanctificatis. nam omnes venialiter peccauerunt.

Titulus nonus de pecca

cato actuali mortali. Ca. I. penes q̄d attēdat gra

uitas varia in peccato mortali. ⁊ de .xvi. regulis p quas põt cognosci q̃n aliquid est mortale.

Secundum genus peccati est actuale mortale. Et dicit mortale ex eo. q̃ priuet aiam dei inhabitatione p gratiã. ex qua aia viuit spũaliter. de pe. di. i. resuscitatus. Et cõducit tandẽ ad mortẽ dãnatiõis eterne in ipso morientẽ. .xxv. di. ⁊. alias ea. Et de hoc quinq̃ videnda sũt. Primũ est de gravitate ipius. secũdũ quid attẽdatur. ex quo vnũ dicatur grauius altero. Secũdũ est qõ discernatur vel cognoscatur mortale a veniali. Tertiũ de nocibilitate seu dãno quod infert ꝓpetranti. Quartũ qõ puniat in alia vita pena inferni. Quintũ est qõ remittatur mortale.

Quãtum ad primũ. ⁊. i

sciendũ ꝑm Tho. i. se. q. lxxii. q̃ opio fuit hereticoꝝ q̃ oĩa peccata eẽnt paria ⁊ ex hoc deriuat? ẽ quorundã hereticoꝝ error. qui ponẽtes oĩa eẽ paria dicũt etiã oẽs penas inferni esse pares. Et si quidẽ peccatũ esset pura ⁊ simplex priuatio. que. fez cõsistit quasi in esse corruptio. sicut mors ⁊ cecitas. sic verũ esset. nõ enim põt dici vnus esse magis mortuus q̃ alius. Sed peccatũ est priuatio nõ simpliciter. ⁊ aliquid retinẽs ⁊ habitu opposito. que cõsistit magis in corrũpi q̃ in esse corruptũ sicut egritudo corpalis. Vñ sicut verum dicitur. vnus magis vel grauius infirmus q̃ alter. vel etiam in eodem vna infirmitas grauior est altera. sic ⁊ vnũ peccatũ grauius altero. Et q̃ peccatũ ꝓparetur infirmitati. patet non solũ ex scriptura sacra que frequẽter hoc dicit. Juxta illud ps. Miserere mei dñe q̃m infirm⁹ sũ. Ez. et iã ex doctrinis gẽtilũ. Nã seneca ⁊ tullius vitia appellãt egritudines. Et q̃ vnũ sit grauius altero oñdit christus dicẽs pilato. Qui me tradidit tibi maius peccatũ hẽt. Joh. xix. Hieroni. etiam dicit q̃s dubitat scelerat⁹ ee cõmissuz q̃ grauius est punitus. .xxiij. q. i. nõ afferam⁹. Patet etiã hoc ex diuersis penis taxatis ab ecclesia p penitẽtia. ꝑm diuersam grauitatẽ peccatorum.

Prima aũt ⁊ principalis differẽtia grauitaz in peccatis ꝑm tho. vbi supra est illa que attenditur penes obiecta eoꝝ. Obiecta aũt actuũ sunt fines eoꝝ. Pro cuius declaratiõe est sciendũ. q̃ grauitas peccatoꝝ differt eo modo quo vna egritudo est alia grauior. Sicut enim bonum sanitatis consistit in quadam commẽsuratione hũorum p cõuenientiam ad naturam animalis. ita bonum virtutis consistit in quadã cõmẽsuratione hũani actus. per conuenientiam ad regulam rõnis. Manifestum est autem. q̃ tanto est grauior egritudo quanto tollitur debita humorum cõmensuratio. p cõmensurationẽ prioris principij. sicut egritudo que est in corde hũano quod est principium vite. vel ex aliquo quod appropiquat cordi periculosior est. Vnde oportet etiam q̃ peccatum sit tanto grauius. quanto deordinatio contingit circa aliquod principium quod ẽ prius in ordine rõis. Ratio aũt ordinat omnia agibilia ex fine. Et ideo quãto peccatũ cõtingit in actibus humanis ex altiori fine. tãto peccatũ est grauius. Sicut patet q̃ res exteriores ordinant ad hoiem sicut ad finẽ. Homo aũt ordinatur in deũ sicut in finem. Vnde peccatum quod est circa ipam substãtiã hominis. sicut hoicidiũ est grauius peccato quod est circa res exteriores sicut furtum. Et adhuc est grauius peccatũ qđ immediate ꝓra deũ cõmittitur. sicut infidelitas blasphemia ⁊ hmõi. ⁊ in ordine quorũlibet trium peccatorum. vnũ peccatũ est grauius altero ꝑm quod est circa aliquid principalius vel min⁹ ꝑncipale. Et idẽ haberi põt. .xxxiij. q. ij. si qđ verius. Vbi dicitur q̃ homicidium est grauius q̃ adulterium. ⁊. .xvij. q. iiij. sicut. ij. dicitur. q̃ sacrilegiũ est maius q̃ fornicatio. In peccatis etiã eiusdez generis reperitur vnum peccatum grauius altero ꝑm gradũ trãsgressionis. sicut adulteriũ est grauius q̃ fornicatio. ⁊ incest⁹ grauius adulterio ⁊ hmõi. vt. .xxxj. q. vij. adulterij malum.

Attenditur secundo grauitas peccatoruz ex causis seu motiuis. Potest autem esse multiplex causa inducens ad peccatum ꝑm Tho. vbi supra. Prima est que ẽ ꝓpria ⁊ p se causa peccati que est ipsa voluntas peccandi. Cõparatur autem ad actũ peccati sicut arbor ad fructum. vt dicitur in glo. sup illud Matth. vij. Non põt arbor bona fructus malos facere. ⁊c. et causa quanto fuerit maior. tanto peccatum erit grauius. Quanto ẽt fuerit, voluntas maior ad peccandum. tanto hõ grauius peccat. Alie vero cause peccati accipiuntur quasi extrinsice ⁊ remote. ex quibus q̃z voluntas inclinatur ad peccanduz. Et in his causis ẽ distinguendũ. Quedam enim harũ inducũt volũtatem ad peccandum ꝑm ipsam naturaz volũtatis. sicut finis quod est propeium obiectũ volũtatis. Et ex tali causa augetur peccatũ. grauius enim peccat cuius voluntas ex intentiõe peioris finis inclinatur ad peccãdũ. Alie vero cause sũt que inclinant voluntatem ad peccanduz ꝓter naturam ⁊ ordinem ipsius volũtatis. que nata est moueri libere ex seipsa ꝑm iudiciũ rõis. sicut ignorantia. vel que diminuũt liberũ motũ volũtatis sicut infirmitas. vel violentia aut metus vel aliq̃d huiusmodi diminuũt peccatuz ⁊ diminuũt voluntariũ in tantũ. q̃ si actus sit omnino inuoluntarius. non habet rõez peccati. ⁊ de his habet⁹. xv. q. i. ⁊. i. vbi inter cetera ponitur dictuz Aug. i. q̃ peccatum voluntariũ vsq̃z adeo malũ

Capitulum Primum

'est.vt nisi sit volūtariū .nllo mō sit peccatū.⁊ in aliquos dicit Aug.qꝫ reus nō ptituit q nescit qđ fecerit ⁊ loqtur de multo. Potest attendi tertia diuersitas gravitatis in peccato ex actu ipi⁹ cū.n.causa ꝓpria peccati sit volūtas vt dictū est. ⁊ peccatū consistat in actu eius inordinato.cꝫto magis actus est inordinat⁹.tāto grauius est peccatū. Aug. ād est act⁹ volūtat⁹ ⁊ inordinat⁹ cū ope ꝑpetrat.cꝫ solū mētis ꝓsensu.ceteris paribꝫ ⁊ grauī⁹ ex ꝓsuetudine peccat cꝫ vnica opatione. Et nota sm Petrū.qꝫ cū voluntas ⁊ opus peccati sunt separata vtputa sm aliđ ⁊ aliđ tps sūt diuersa pcā.qz diuerse auersiões ⁊ quersiões sic⁹ bñs volūtatē deliberatā ad fornicādū .furādum occidendū ⁊c. diuertit.p tūc ad alia.dimittēs exeq illā volūtatē inde ad horā. opportunitate se ingerente ꝓmittit illa peccata.⁊ sic sunt diuersa. Sed si voluntas ⁊ opus sint ꝓfūcta vt causa ⁊ effectus.sic sunt vnū peccatū formaliter.sed plura materialiter.qz ē vna rō deordinandi.licꝫ plura sint deordinata. Grauius tū est peccatum actu exteriori cōmissuꝫ.cꝫ sola volūtate erat .nā ipe actus exterior⁹ cōiter adauget volūtatē in malis opibꝫ sicut ⁊ in bonis. Vñ Aug. de pe. dis. ij. sic dicit. Sicut tribꝫ gradibꝫ ad peccatū puenit Suggestione.delectatione.consensu.ita ipius peccati tres sunt differētie.in corde.in facto.⁊ in cōsuetudine.tancꝫ tres mortes.vna quasi in domo cū in corde cōsentit libidini. Altera quasi ꝓlata iam extra portaꝫ.cū assensus ꝓcedit in factū Tertia cū ꝓsuetudinis male tancꝫ mole terrena premitur animus.quasi in sepulcro iam fetēs que tria genera mortuoꝝ dñm resuscitasse quisqꝫ euāgeliū legit.agnoscit nec ille. Et extra de cōsue.c.vl.dā.qꝫ tāto sūt graviora peccata.cꝫto diutius animā infelicē detinent alligatam. Attenditur quarto diuersitas gravitatis in peccatis sm qualitatem circūstātiarū. Ubi est sciēdū sm tho.i.se.q.lxxiij.qꝫ cū vnū qđcꝫ ex eodem natū sit augeri ex quo causatur. Sicut dicit pbs đ habitu virtutis.⁊ peccatū causetur ex defectu alicuius circūstātie.qz ex hoc recedit⁹ ab ordine rōis.qꝫ aliqs in opando nō obseruat debitas circūstantias.sequitur qꝫ peccatum ꝑ circūstantias natū est aggrauari. Hoc contingit tripliciter. Uno modo inquantum circumstantia transfert peccatum in aliud genus vel speciem peccati. Sicut peccatū fornicatiōis cōsistit in hoc.qꝫ homo accedit ad nō suā. Sed si addatur hec circūstātia vt illa ad quā accedit sit vxor alterius.trāsfertur iā in aliđ genus peccati.s.in iniusticiā. inquantū homo vsurpat rem alterius. Et sm hoc adulterium est grauius cꝫ fornicatio. Sed talis circumstantia que mutat speciem quamuis ꝑ respectum ad actum in se id est actuꝫ nature possit dici circumstantia.non tamen ꝓprie ꝑ respectū ad ipsum peccatum.quantum ad suam speciem seu actum morale.nam circūstantie peccati.ꝓprie sunt accidentia.que reperiuntur circa ipsam essentiam actus peccati.seu speciem ad quam ꝓducitur ꝑ predictam circūstantiam. Secundo modo circumstantia;no aggrauat peccatū .ita qꝫ trahat ipm in aliud genus.sed totum qz multiplicat eoem peccati. Sicut si ꝓdigus det quādo non debet ⁊ cui nō debet.multiplicius peccat eoem genere peccati.cꝫ si solum det cui non debet ⁊ ex hoc ipso peccatū sit grauius. Sicut ergā egritudo est grauior que plures ptes corpis inficit. Tertio modo circūstantia aggrauat peccatum.ex eo qꝫ auget deformitatem prouenientem ex alia circumstantia. Sicut accipere alienum constituit peccatum furti. Si autem addatur hec circumstantia vt multum accipiat de alieno.est grauī⁹ peccatū.quātus accipe multum vel paū de se.nō dicat rōnem boni vel mali.hec ioi. Excepto illo modico qđ dictum est in primo membro vbi incipit. Sed talia.vbꝫ ad secūdum⁹ membrum.⁊ ex his habes declaratiōem ⁊ determinationem glose que habetur.di.xl.sup.c.lxxmo .vbi ponit⁹ duplex opinio de circumstantijs peccati.quorum dam scilicet dicentium qꝫ circumstantie non aggrauant peccatum.sed totum cōceptus .qui deprehenditur maior vel minor sm omissionē plurium vel paucorum circumstantiarum deformatarum. Alia opinio est qꝫ circumstantie ipse habēt aggrauare ipsam. Et istam secundam tenet beatus Thomas.⁊ alij theologi prima reiecta. Inter ceteras autem circumstantias que peccatum habent aggrauare.est conditio persone in quaꝫ peccatur.si habeat aliquam excellentiam. Propter cuius declarationem est sciendum sm thomam prima secunde.vbi supra.qꝫ cū prima gravitas peccati attendatur ex parte obiecti.ex hoc sequitur qꝫ tanto attenditur maior gravitas.in peccato.quanto obiectuꝫ est principalior sim. Fines autem principales humanorum actuum sunt deus.ipse homo ⁊ proximus. Quidquid enim facimus propter aliquod horum facimus.quamuis eorum trium vnum sub altero ordine.ut. Potest igitur ex parte horum trium considerari maior vel minor gravitas in peccato sm conditionem persone in quam peccatur. Primo quidem ex parte dei.cui tanto aliquis homo magis coniungitur quanto est deo virtuosior.vel deo sacratior.⁊ ideo iniuria illata tali persone magis redundat in deum sm illud zacharie secundo. Qui vos tangit quasi pupillam oculi mei tangit. Unde peccatum fit grauius ex hoc qꝫ peccatur in personam magis deo coniunctam vel ratione virtutis.vel ratione officij. Ex parte vero ipsius.manifestum est qꝫ tāto aliqs grauius peccat.quāto in magis coniunctuꝫ seu na-

turali neceſſitudine. ſeu beneficijs ſeu quacunq; cõiunctione peccauerint. Ex pte vero primi tãto grauius peccat. q̃to pcñi plures tãgit. Et iõ peccatũ qõ fit in pſonã publicã. puta regem. vel prĩcipẽ vel rectorem, eſt grauius peccato qõ ꝯmittitur contra vnã pſonã priuatã. Et ſimiliter iniuria que fit alicui pſone famoſe videtur eẽ grauior ex hoc, q̃ in ſcãdalũ & turbationez plurimorum redundat. Magnitudinis etiam ipſius pſone peccantis que pertinet ad circunſtantiã, bẽt ſepe grauare peccatũ. Vnde Triſtor. di. xij. dicit Homo cõtritian? fortiter cadit in peccatuz aut ꝓpter magnitudinẽ peccati, aut ꝓpter altitudinẽ dignitatis. ſed hoc nõ eſt ſemp. Pro cui? declaratiõe dicit b. tho. prima ſe vbi ſupra q̃ dupler eſt peccatuz. Quoddã ex ſurreptiõe, puenies propter infirmitatem hũane nature. & tale peccatũ minus imputatur ei qui eſt maior in virtute eo q̃ min? negligit hmõi peccata reprimere. que tñ omnino ſubterfugere infirmitas hũana non ſinit. Quedã ſunt ex deliberatiõe ꝓcedentia. et iſta peccata tãto magis alicui imputant. q̃to maior eſt. Et hoc põt eſſe ꝓpter quattuor. Primo q̃ dem q̃ facilius põt reſiſtere peccato maiores. puta qui excedũt in ſciẽtia & virtute. Vnde dñs dicit Lu. xij. q̃ ſciens ſeruus voluntatem dñi ſui & nõ faciẽs. plagis vapulabit multis. Secũdo ꝓpter multitudinem. q̃ omne bonũ quo ꝙs magnificatur eſt dei bñficiũ. cui bõ fit ingratus peccando. ingẽtum ad hoc quelibet maioritas etiaz in temporalibz bonis peccatuz aggrauat. ſm illõ Sap. vi. Potentes potenter tormẽ a patientur Tertio, ꝓpter ſpecialẽ repugnantiã actus peccati ad magnitudinẽ pſone. ſicut ſi princeps iuſticiam violet. qui ponitur iuſticie cuſtos. Et ſi ſacerdos fornicetur q̃ caſtitatẽ vouit. Quarto, ꝓpter exemplũ ſiue ſcandalũ. q̃z vt gre. dicit in paſtoral. Qui in exemplũ vehit. ẽtiam culpa extenditur cũ ꝓ reuerentia gradus peccator honorat ad plurium etiã notitiã puenit peccata magnorũ. et magis homines ea indigne ferũt. Attenditur etiã grauitas peccati ſm nocumẽtum qõ ſequitur ex ipõ. Pro cuius declaratiõe dicat tho. vbi ſupra q̃ nocumentũ tripliciter põt ſe habere ad peccatũ. q̃ñq; ei nocumẽtũ qõ ꝓuenit ex peccõ ẽ præuiſuz & intẽtũ, ſicut cũ aliq̃s aliquid opatur animo nocendi alteri. vt homicida vel fur. & tunc directe quãtitas voluntatiſ adauget quãtitatẽ peccati, q̃z tũc nocumentuz eſt p̃ ſe obiectũ peccati. Quandoq; vero nocumentũ eſt p̃uiſuz ſed nõ intentũ. ſicut cũ aliquis tranſiẽs p̃ agruz, vt cõprehendioſius vadat ad fornicandũ, infert nocumentum his que ſunt ſeminata in agro ſcienter licet non animo nocendi. Et ſic etiam q̃ntitas nocumẽti aggrauat peccatum. ſed indirecte inquantum ſcilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandũ procedit. quod aliquis non ꝓtermittat facere damnuz ſibi vel alteri quod ſimpliciter non vellet. Quandoq; autem nocumẽtum non ẽ intentũ nec eſt præuiſum, et tunc ſi peraccidens ſe habeat ad peccatum. non aggrauat peccatum directe ſed propter negligentiam conſiderandi nocumenta que conſequi poſſent imputantur homini ad penam mala que veniunt ꝓter eius intentionem. ſi habat operaz rei illicite. Si vero nocumentuz per ſe ſequitur ex actu peccati. licet non ſit intentum nec præuiſuz directe. peccatum aggrauat. quia quecunq; per ſe ſequũntur ad peccatum. pertinent quodammodo ad ipſam ſpeciem peccati. puta ſi aliquis publice fornicetur. ſequitur ſcandalũ plurimoꝝ quod quãuis ipſe non intendat nec forte præuideat. directe p̃ hoc aggrauatur peccatũ. Quãuis nocumentum aggrauat peccatuz, non tamẽ ſequitur, q̃ ex ſolo nocumento peccatum aggrauetur. cum immo peccatum per ſe eſt grauius ꝓpter inordinationẽ. vt ſupra dictuz eſt. Vnde & ipſum nocumentum aggrauat peccatuz inq̃ntum facit actum eſſe magis inordinatum, vnde non ſequitur, q̃ ſi nocumentuz maxime habeat locum in peccatis que ſunt circa proximũ. q̃ ipſa peccata ſint grauiſſima. quia multo maior inordinatio inuenitur in peccatis que ſunt cõtra deũ & in quibuſdam eorum que ſunt contra ipſum & tamẽ poteſt dici q̃ & ſi dõ nullus poſſit nocere quantum ad eius ſubſtantiam. poteſt tamen nocumentum attẽdi in his que dei ſunt ſicut extirpando fidem. violãdo ſacra. que ſunt peccata grauiſſima. Et ſi etiam aliquis quandoq; ſcienter & violenter infert nocumentum, ſicut patet de his qui ſe interimunt, licet finaliter hoc referant ad aliquod bonum apparens. puta ad hoc q̃ liberentur ab aliqua anguſtia.

Notandũ etiã vl. §. II.

tra ſupradicta. q̃ vna culpa vel iniuria eſt grauior alia quattuor rationibus. Primo ratione modi circunſtantis. Secundo ratione damni conſequentis. Tertio ratione viri offendẽtis. Quarto ratione animi inducentis. Dna culpa vel iniuria ſit maior vel grauior alia rõne modi circunſtantis octo modis philoſophꝰ docet cognoſcere. Et primo ſic. Illa culpa vel iniuria eſt maior que eſt beſtialior. Cuius ratio eſt quia talis eſt magis inordinata id eſt contra ordinem vel rectitudinem rationis. Secundo ꝓbatur ſic. Illa culpa vel iniuria eſt maior que eſt euidentior et magis ſm̃ electionem. Cuius ratio eſt, quia de ratione peccantis vel iniuriantis eſt q̃ agat voluntarie. & ideo q̃to magis ſm̃ electionem peccat tãto magis voluntarie peccat. q̃to aũt magis voluntarie, tanto grauius peccat.

Capitulum Primum

Tertio sic. Illa culpa vel iniuria est maior que auditoribꝫ ē horribilior ⁊ abominabilior. Nam hoīes magis horrēt ⁊ abominātur vnū scelus ꝯz aliud tū ꝓpter sui nouitatē. tū ꝓpter sui grauitatem. Quarto sic. Illa culpa ⁊ iniuria est grauior in qua trāsgressio ē mltiplicior. puta in qua sunt multe trāsgressiones. verbi gratia. qꝫ frāgit iuramēta. testras. fides. ꝓnubia ⁊c. grauissime peccat. Cuius rō ē. qz in talibꝫ excessus culparū multarū. vel iniusticiarū. vel iniuriarū ē magnitudo sceleris vel grauedo criminis. Quinto sic Illa culpa vel iniuria ē maior vbi loc⁹ est ineptior. s. qñ fit in loco vbi facientes culpā puniuntur. quēadmodū faciūt falsi testes. Cui⁹ rō est. qz siq in ptorio nō faciūt iusticiā vel peccāt. signuz est. q in omni loco nō facerēt iusticiā. Si. n. falsi testes in curiā peccāt. signū est q in omni loco peccarēt. Sexta sic. Illa culpa vel iniuria est maior in qua est maior cōfusio. Cui⁹ rō est. qz cōfusio solū deberet turpi ⁊ prauiori. vnde de magis turpi videtur seq maior cōfusio tanꝫ magꝫ prauū. Septimo sic. Illa clpa vel iniuria ē maior. que est indignior vel irrōnabilior. i. quazꝫ qs facit cōtra eū a quo bona suscepit. Cuius rō ē. qz talis plures iniurias ⁊ peccata facit male. secundo qz non facit bene. tenerīm. n. bñ facere bñ factoꝝ Octauo. Ille plus peccat ⁊ grauiꝰ q peccat ℈ iura non scripta ꝯz ℈ scripta. Cui⁹ rō est. qz melius est esse iustū ꝓ voluntatem quam ꝓ necessitatē. obseruare aūt scripta videt esse ex necessitate seruare aūt nō scripta videtur esse non ex necessitate sed ꝓpria volūtate. peccare contra iura non scripta sed tm iusta videtur grauius hoc pbs secūdo rhetoricoꝝ. c. xxiij. Secundo cognosci ꝑt grauitas culpe ratione nocumēti consequentis. vbi est maius damnū ibi maius peccatū ceteris paribꝫ. sm b. tho. prima secūde. q. lxxiij. Potest ēē magnitudo dāni cōsequentis cognosci quattuor mōis sm pbm in. i. li. rhxto. Primo qz difficile est vel impossibile fieri recōpēsationem vt si qs occideret filiū alterius vel destrueret rem irreparabilem vel non inuentibilē. Secūdo quādo nō potest inueniri equa punitio tali culpe vel dāno. ꝑ ois alia ē mitior. vt si qs occideret l'offerz regē vel publicā psonā. Tertio quādo cōmittit cū qui damnificatus est non recipe satisfactionē. vt puta qz mortuus est. Quarto qñ quis passus est damnū a seipso. vt qui se affligit. vel nocumentū sibi infert. vel occidit se ex aliquo infortunio vel malo cōmisso. ⁊ multomagis quādo sine causa hoc egit. hec philosophus vbi supra. Tertio potest cognosci grauitas culpe vel iniurie rōne viri offendentis. quod quinꝫ modis videri potest sm philosophū in libro rhetoricoꝝ. Et primo quando eam culpam vel iniuriam primus vel solus vel cū paucis fecit. ⁊ ratio huius est. qz videt alios ex exemplū ⁊ causa male faciendi. ⁊ multitudini magis ꝓcitur in delictis ꝯz paucis. Secundo quando in illa culpa sepe peccat. Aggrauatur enim culpa ex frequentatiōe actus. ꝓpter inordinationē volūtatis. Tertio quando ꝓpter illā culpā inueniūtur tormēta dānificantia grauiora. Nā. ꝓpter magnitudinē scelerū inuēta sunt grauiora tormenta. Quarto qñ ꝓpter illū qui cōmisit lex est posita q esse non ꝑt. nisi qz ille fuit primus vel nouo mō peccauit Quīto qñ ꝓpter illū carcer fuit edificat⁹. ℞ pbs vbi supra. sed magnitudo ꝓsone peccātis aggrauat. Quarto oñditur vna culpa grauior alia rōne animi inducētis. i. ex dispositione ⁊ qualitate animi peccātis. Quod oñditur sex rationibꝫ. Et prima est ex causa peccati. nā duplex est causa peccati. vna ꝓ se alia ꝓ accidēs. Causa ꝓ se ipa volūtas. ⁊ ℞ ꝙnto fuerit maior tāto pcm̄ē grauiꝰ qz cū pcm̄ sit malū volūtariū ꝯz to volūtas fuerit maior ad peccandū. tāto peccatū est grauius. Illie vero cause peccati sunt cause ꝓ accidēs. inclinātes volūtatē ad peccādū. ꝓter naturā ⁊ ordinē ipius volūtatis. que nata ē moueri libere ex seipsa. vt sunt passio ignorātia motus ⁊ hmōi. Secūda rō quare vnū peccatū est grauius alio. est ex noticia. qui enim peccat ex certa scientia ⁊ industria. peccat grauiꝰ eo q peccat in idē ex ignorantia. Ratio huius est. qz volūtas peccantis ex certa sciētia est magis inordinata. ⁊ hoc qz talis scienter eligit qđ malū est. s. pati detrimentuz in maiori bono. s. pati detrimētū in bono anime vt priuari gratia. ad hoc q ꝓpria fiat minori seu fruat sez corporali bono. cuius ꝓtrariū facit voluntas ordinata. Quāuis ei nullus intēdens ad malū opatur sm dioni. tū ꝑt esse intentū malū aliqđ. vel ad vitādum aliqđ malū. vel ad ꝓsequendum maius bonū. Tertia rō quare vnū peccatuz ē maiꝰ alio ex electiōe. nā peccās ex electiōe peccat grauius in eodē peccato eo q solū ex passiōe. huius rō ē. qz talis peccat ex certa malicia inꝯtum scienter eligit malū. nō q velit illud qđ est de se malū. ꝑ qz eligit minus bonū spreto maiori. Illud enī est peccare ex electione. aliđ ex passione. q enim peccat ex passione peccat eligens. non tamē electiōe. qz electio nō ē in eo primū p̄ncipiū peccati ꝑ inducit ex passiōe ad eligēdū id qđ extra passionē nō eligeret. ꝑ ille q peccat ex malitia sm se eligit malū. qz. s. spreto maiori bono vl' postpōito. s. aīe eligit min⁹. vt lasciu⁹. q magꝫ vult hre dilectationē veneriā ꝯz grāz l'vtutē. ⁊ nō electō ē in eo primū principiū. ℞ b. tho. prima se. q. lxxviij. Quarta rō grauitatꝫ maio. Ex pte aī ē maior ratio cōtēpt⁹. nā vbi maior cōtēpt⁹ ibi maior granitas ⁊ rō. qz. ꝯz to ꝓtēpt⁹ maior. tāto volūtas inordinatior. Quinta rō ē ex dispōitione volūtatꝫ ⁊ rōnis Verbi gratia. iđ peccatū vt homicidiū grauiꝰ ē

factū ab hoīe sobrio q̄ ab hoīe ebrio. Cuius rō est q̄ ebrietas plus minuit de rōe pcī q̄ sit sua grauitas. ℔ b. tho. i. se. q. lxxvi. Sexta rō ē. q̄ maiori virtuti opponit maior vitiū. tāto g̃ pcm̄ ē grauius quāto opponitur maiori virtuti ceteris paribus. vñ p℔s dicit. viij. ethicoꝝ. q̄ pessimū optimo grauiū ē. qđ ēt pz ex ℔ q̄ charitas. q̄ ē amor dei. sicut ipa ē maxima virtutū. ita odiū dei maximū pcōꝝ. qđ odiū gratiaꝫ dilectioi dei. ita q̄ maius ē infidelitate ⁊ desperatiōe Hec be. tho in. i. se. q. lxxviij. Rainerius

Nota sedecim re. §. III.

gulas vniuersales ad cognoscēdū vbi sint pecca mortalia vel nō. Valent aūt tales regule ad ℔ q̄ dū ad pticularia venit oñdit p eas qđ de singularibꝫ iudicādū sit. Singulares quippe regulas in illas vniuersales resoluere quemt. quo facto veritas illucescit. Est igitur prima sīm cācellariū parisien. q̄ nullū ē pcm̄ mortale actuale absq̄ cōsensu libero rōis vere vel interpretatiue. Interpratiuū aūt ꝓsensum eē dicimus. dū habuit rō tps deliberādi rea circa q̄ vitāda eē quigl tenebaꝫ. Qualit dicit lex q̄ tacet cōsentire videtur de re. iu. q̄ tacet. dū vz repugnare deberet. Cōsensus tm̄ solus rōis in actū venialiter malū ē tm̄ mō venialis. loquēdo de veniali ex genere suoꝝ est vere ociosum. Ē cōa regula est. Non q̄libet tenet scire de quolibꝫ pcō mortali. an sit tale. hꝫ expediat istō inq̄rere ⁊ scire iuxta vniuscuiusq̄ vires ⁊ statū ⁊ plus ecclesiasticos q̄ laicos. ⁊ inter ecclesiasticos ꝓlati ex officio tenent. q̄ sint parati oī poscēti reddere rōem de ea que ē in eis fide ⁊ spe. ar. ad hoc xxxvi. di. p totū. Nota q̄ Augustinus de ci. dei. c. vlt. dicit. Quis iste sit modus ⁊ q̄ sūt illa pcā que ita ipediūt puēnt ad regnuꝫ dei. vt tñ sanctoꝝ amicoꝝ meritis impetrēt indulgentiā. difficillimū ē inuenire. piculosissimū est diffinire. Ego certe vsq̄ ad hoc tps cū inde satagaī ad eoꝝ indaginē puenire nō potui. ⁊ fortasse ꝓpterea latēt. ne sinditū ꝓficiēdi ad oīa cauenda pcā pigrescat. qm̄ si sciet q̄ vl qualia sint delicata. pro q̄bꝫ ēt p manentibꝫ nec prouectu vite melioris assūpti intercessio sit inq̄rēda ⁊ scitoꝝ sperāda. eis secura se obuoluerꝫ būana segnitia nec inuolui talibꝫ ꝓlicamētis vllī⁹ virtutis expeditione curaret. Tertia regula. q̄ cōparatio pcōꝝ adinuicē sīm grauitatē maiorē ⁊ minorē generaliter sumi neq̄t. nisi cōpent in genere suo ⁊ ceteris paribꝫ. qm̄ sīm alias circustātias pticulares se bñt plurimū vt excedētia ⁊ excessa. Quarta regula ē q̄ q̄tificatio peccatoꝝ a posteriori sumit a pena. licet nō sufficienter vsq̄ quaq̄ ⁊ a priori penes gen⁹ obiecti. ⁊ intentiōem finis ⁊ libidinē seu conatum voluntatis maiorem vel minorem. ⁊ sīm motuū. tempus locum ⁊ penes dāna inō sequentia. que peccans prenidebat aut preuidere tenebatur. Quinta regula est q̄ bonitas moralis sumitur ex obiecto. sed totalis bonitas moralis specialiter pēdet ex circūstātijs finis. ⁊ aliaꝝ simul adunatis. Malicia vero ex vnius illaꝝ circūstantiarū carētia cognouimus resultare. Cetera bonitatē gratuitā ⁊ meritoriā gratia gratū faciēs opat. Sexta regula. Quis actus cuiꝰ finis interꝰ ē mortale. mortalis ē. siue intendatur actu siue habitu. Qđ scit si opans interrogatus cur hoc facis. ⁊ aduertēs. tandē rūdebit ad hunc finē feci. Septima regula. Actus qui aliūde nō eēt mortalis. ⁊ fit ꝓpter finē venialis. videt esse solū venialis nisi forte p̄stituat finis ille vt vltimus et q̄tās ⁊ nō solū vt incidens ⁊ minꝰ principalis actu vel habitu. Octaua regula. Nullū etiā desiderū rei illicite. factū tm̄ mō sub cōditiōe actualiter vel bītualit adbibita ē. est de se mortale delictū. de paccidēs tū ꝓpter appetꝰ sensualis cōmotiōem nimiā q̄ scienter dimittit inualescere. ex talis desideriū cōtinuatione libera ꝓt ipm̄ inter mortalia deputari. Nona regula. Si quis mouetur occasionaliter solū ex peccato mortali ad aliquē actū faciendū non oportuit actum esse peccatuꝫ mortale. Secus si causa principalis huius actus esset mortale peccatum. Decima regula. Exponere se periculo mortalis peccati ē pcm̄ mortale. Vel sic agere incertum ⁊ dimittere certū qđ sit mortale. nō solū p cōiecturas leues aut ex suspitione trepida ⁊ scrupulosa. pueniente ex nimio timore cadēdi in viā de est mortale. Sed intelligitur dū tale est vehementer ⁊ ꝓbabiliter incertū eq̄ue sicut oppositū vel magis. tūc enim illō qđ agit nō carebit mortali culpa. aliter nō oportet vt tactū est supra c. xij. ⁊ xiij. Undecima regula. Quis agēs cōtra ꝓsciētiā edificat ad gehēnā vel mortaliter. si ꝓscia sit fixa. q̄ id qđ agitur sit mortale. vel venialit solū q̄tum est ex pte vnius circūstantie q̄ est facere cōtra ꝓsciam. si conscientia iudicet esse illud solum veniale. Duodecima regula. Nullus est actus adeo moralis. quin ipse vel sibi similis sit non moralis. dum displicet vel si non placet cōsensu pfecto ⁊ deliberato. Sīlit nullū peccatū ē a deo veniale. q̄n ipm̄ vel sibi sile fiat mortale dū placet. ℔ est dū ꝓsensus addit. Si tm̄ illud veniale erat act⁹ mortalis ex genere suo. ⁊ ex eo q̄ nō fiebat ex ꝓsensu libero ⁊ pfecto. venialis reddebat. Tertiadecima regula. Multa ex genere mortalia sunt. q̄ similia p̄nt effici bona. dū trabūtur extra rōem suā. Quēad modū volere deliberate de bono alterius. ē mortale delictum. Si vero ℔ fiat p zelo iusticie boni cōis cui cōtrariuꝫ est tale bonū. iste dolor virt⁹ erit. Pleraq̄ ⁊ mlta q̄ genere suo bona eēnt q̄ ex aliq̄ circunstātia puella fiunt mala ⁊ speciez mortalē immittūtia. Deci-

maquarta regula. Nihil est adeo ꝓsiliū in lege euāgelica quin in cāu possit esse obligatoriū. Et ita quilibet vtēs rōe tenet ꝑm ꝓpatōez ānimi ad qōlibet ꝓsiliū, si ⁊ vbi necessitas imminet hoc agendi. obligat igit̄ qōlibet ꝓsiliū vt si cōtēnatur tāgz nō sit salubrior ꝗuatio eius qz oppositi. Et si nullus ita ꝓsilijs seruādis astringit̄ quin ab eis aut possit aut dēat in cāu eoz obꝗuatō qnqz ꝑtermitti. vt de si bn̄do duas tunicas ⁊ de p̄bē do pallio tunicā auferēti ⁊ silibꝫ. Quindecīa regula est. qz ars si deliberat sicut aliquis ex virtute bn̄ agit ⁊ subito. Sic ex puersa assuefactione vicios⁹ quasi repente p̄cipitat̄. Et ita male habituatus in vicijs. vt iniuriādo. ꝯcupiscēdo. odiendo. iudicādo. ⁊ silibꝫ vere temerek ꝯtinue sicut virtuosis ꝯtinue merces accrescit vt verū sit qđ dr̄. Apo. xxij. qui i sordibꝫ est sordescat adhuc ⁊ iustus iusticiā faciat adhuc. Sedecīa regla est de pmissionibꝫ peccatoz ⁊ relaxatōne penē vz ꝙ pene sint restringēde sic ꝙ absqz vtilitate reipublice vel eius cui infligūtur. neqz instituī neqz institute erequi dēbēt. ⁊ peccāt oppositū faciētes vel eas cū instituerit ñ dolētes. In oī aūt repub. tolerari p̄sit aut dāt vicia que absqz deteriori piculo nec corrigi neqz extirpari valerēt. qñ aut illud est ⁊ qñ ñ difficile est ⁊ fere ipossibile generalr diffinire nisi, put circūstātijs ꝓpriis inspectis ꝑlati supiores ⁊ sapientes dēterminābūt. Exēplū bēs in meretricibꝫ ⁊ vsurijs ⁊ silibꝫ. q̄ qnqz pmittūt̄ ita ⁊ dr̄ cubiarijs ꝑ loco ⁊ tēpe.

De nocumēto peccati mortal̄ in p̄ti vita. ca. ij.

Videndū est de dr̄ effectu ⁊ nocumēto pcti mortal̄ qđ ē multipler. Nā bonū nāe corrūpit. Maculā aīe inducit. Reatū pene icludit. que oīa dr̄ signāt̄ in pabola descēdēz a hieru sale in iericho ꝑ spoliato ⁊ vulnerato vt hr̄ Luce. x. De multiplici nocumēto pcti bēs. s. ti. vij. c. iij. Pro declaratōe aūt primi. i. ꝙ pcm̄ bonū nāe corrūpat seu diminuat. No. ꝑm Tho. i. ij. q. lxxxv. ꝙ bonū nāe bn̄ane pōt dici tripl̄r. Prio ipsa p̄cipia nāe ex quibꝫ ipa nāa ꝯstituit̄ ⁊ pro prietates ex bis cāte. sicut potētie anie ⁊ hmōi. et illō tle bonū nāe neqz tollit̄ neqz diminuit̄ per pcm̄. Scdo dr̄ bonū nāe bn̄ane bonū originale iusticie qđ fuit in prio homīe collatū toti bn̄ane nāe. Et illud totl̄r ē ablatū ꝑ pcm̄ primi pntis. Tertio mō dr̄ bonū nāe ipa inclinatō ad vtutez ex eo ꝙ a nāa hō hz inclinatōz ad virtutē. et illō est illud bonū nāe qđ dr̄ diminui ꝑ pcm̄. ꝑ act̄ ei bn̄anos fit quedā inclinatō ad silles act̄. Oportet aūt ꝙ ex hoc ꝙ aliquid inclinat̄ ad vnuz ꝯtrariorz iñ diminuat̄ inclinatō ei⁹ ad alia. Cū cū pcm̄ sit ꝯtrariū vtuti. ex hocipo ꝙ hō peccat diminuit̄ bonū nāe qđ est inclinatio ad virtutē. Et qz talis inclinatō ꝙuenit hoi ex hocipo ꝙ est rōnalis. ex hoc ei hz ꝙ ꝑm rōnē opet̄ qđ est agere ꝑm virtutē. Per peccatū aūt ñ pōt totaliter abhoie tolli quin sit rōnal̄. qz ñ ita eēt ꝙ par peccatiō ñ est possibile ꝙ ꝑdictū bonū nāe tollat̄ totaliter, vñ etiā in dānatis manet talis nāalis ꝯditatō ad virtutē alioquin ñ eēt in eis remorsus ꝓscie. Ex ꝙ ñ reducat̄ in actū ꝓtigit qz deest gratia. Predcā aūt diminutio inclinatōis ad virtutez dr̄ vulneratō. que vl̄t inducta ē ꝑ pcm̄ primi pntis. Nā cū ꝑ ipm̄ sit ablata origialis iusticia oēs vires aīe remanēt quodāmō destitute ꝓprio ordine quo nāal̄ ordinant̄ ad virtutē. ⁊ ipa dr̄ stitutō vulneratō aīe dr̄. Sūt aūt quatuor potētie aīe ꝑm Tho. vbi. s. ar. iij. que p̄nt esse substātie virtutū. s. rō in qua est prudētia. voluntas in qua est iusticia. irascibilis in qua est fortitudo. ꝯcupiscibilis. in qua est tpantia. Inqz tum ꝝ rō dr̄ stituit̄ suo ordine ad vez est vulnus ignorantie. Inqz tū vero volūtas destituit̄ in ordine ad bonum est vulnus malicie. Inqz tū vero irascibil̄ destituit̄ suo ordine ad arduū est vuln⁹ infirmitatis. Inqz tū vero ꝯcupiscibil̄ destituit̄ ordīe ad delectabile moderatū rōe est vuln⁹ ꝯcupīe. Sic igit̄ ista quatuor sunt vulnera infl̄icta toti būane nāe ex pctō primi pntis. Ex qz inclinatō ad bonū virtut̄ in vnoquoqz diminuit̄ ꝑ pctūz actuale, iō etiā ista quatuor. s. ignorātia. malicia. ꝯcupīa. ⁊ infirmitas sunt vulnera ex altijs pctis ꝯsequētia, inqz tuz. s. ꝑ pctūm actuale ⁊ rō delectat̄ p̄cipue in agēdis, ⁊ volūtas quādā ꝓnitatez hz ad malum. ⁊ difficultas bn̄ agendi crescit ⁊ concupīa magis exardescit. Secdo peccatū induc maculā aīe. vt ad Ephes̄. v. dr̄. vt exhiberēt sibi gl̄osam eccl̄iam nō hn̄tez maculā. i. peccatū mortale. Que expō hēri pōt ex verbis Hieron̄i. ⁊ pe. di. i. vbi dicit. Eccl̄ia xp̄i est nō hn̄s maculam neqz rugā. Qui ergo pctōr est aliqua sorde maculat⁹ nō ꝓt de eccl̄ia xp̄i appellari nec xp̄o subiectus dici. Ixc ille. Et loquit̄ de macula pcti mortalis vt exponit in glo. Ruga aūt refert̄ ad scisma vel hęresim. Pro ꝯ declaratōe est sciēdū ꝑm tho. i. ij. q. lxxxvi. ꝙ macl̄a ꝓpria dr̄ in corpalibꝫ ꝙ ad corpus nitidū pdit suū nitorē ex ꝓtactu alterius sicut vestis aut̄. argētū. vel aliquid aliud hmōi. In rebꝫ aūt spūalibꝫ ad silitudinē h⁹ optz maculam dici. Hz aūt aīa hois duplicē nitorē. Unum quidē ex refulgētia lumis naturalis rōnis per quā dirigit̄ in suis actibꝫ. Aliud vero ex ēfulguratōe dīni luminis. s. sapiētie ⁊ gre. p quā et bō ꝑficit̄ ad bn̄ ⁊ dēcēter agēdū. Est autē quasi quidā anime tact⁹ qñ inhęret rebꝫ aliquibꝫ per amorem contra lumen rationis ⁊ divine legis. vt ex supdictis patet. Unde ipm detrimentuz nitoris ex tali contactu ꝓueniens anime macula methaphorice vocat̄. Item nota ꝙ aīa non

x

inquinaf ex rebo inferioribo virtute eaz quasi a gentibo eis in animā. ℔ magis ecōverso, anima sua actōe se inquinat inordinate eis inhereḍo cō tra lumē rōis ⁊ diuine legis. Item no. q actio i tellectus pficif fm q res intelligibiles sunt i in tellectu per modū ipius intellectus, ⁊ iō intellec tus ex eis non inficif ℔ magis pficif. Ex actu vo lūtatis cōsistit in motu ad ipsas res. ita q amor cōglutinat animā rei amate. ⁊ ex hoc anima ma culatur. qñ inordinate inhereret fm illud osee. ix. c Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt. Macula aūt ista peccati remanet in aīa ēt trāse unte actu peccati. Cuius rō est. q macula sicut dic tum ē. importat quēdā defectū nitoris p excessū a lumine rōis vel diuine legis, iō q̄diu bō ma net extra bm lumē manet in eo macula pcī. Ex post q̄ redit ad lumē diuinū ⁊ ad lumē rōis qđ fit per grām. tūc macula cessat. Ex aūt cesset actus peccati quo bō cessit a lumine rōnis vel legis di uine. non tñ statim bō ad illud redit in quo fue rat. sed requirif aliquis motus voluntatis cōtra rius ⁊ distans primo motui oppositus. Sicut si aliquis sit distās alicui p aliquē motū ñ statim cessante motu fit ppinquus, ℔ oportet q approp in quat rediens p motū ptrariū. Et ista macula ñ est aliquid positiue in anima. nec signat priuatō nē solā. ℔ signat priuatōz quādā nitoris anime in ordīe ad cām suā que ē pcm, ⁊ iō diuersa pec cata diuersas maculas inducūt. Et est sicḍ vmbra que est priuatō luminis ex obiecto alicuius cor poris. ⁊ fm diuersitatē corpm obiectoz diuersifi canf in ēbra. Tertius effectus peccati qui tñ ē multiplex est reatus pene. Reatus aūt importat meritū pene. i. q bō sit dignus pena. hoc aūt est malū. q̄uis ipm puniri non sit malū. Facit au tem pcīz hominē reū seu dignū multiplici pēa bus rō est, q. quicquid ptra ordinē aliquem insur git q̄ñs est vt ab ipo ordine seu a principe ipius ordinis deprimaf. Videmus em in rebo natura libo. q vnū cōtrariū vel nimētius agit altero con trario supueniente. ppter qđ aque calefcē magis cōgelātur vt dz. ij. methe. Cū aūt peccatus sit actus inordinatus. manifestū est q quicūq pec cat ptra aliquē ordinē agit. ⁊ iō ab ipo ordine cō sequēs est q deprimaf. que quidē depssio pena ē Cñ fm tres ordines quibo subdif būana volū/ as triplici pena pōt bō puniri. Primo quidez subdif humana natura ordini ppie rōnis, scdo ordini exterioris hominis gubernantis vl spūa liter vel tpalr. politice seu iconomice. tertio sub ditur vli ordini reginiinis. Quilibet aūt horuz ordinū p pcīz incurrit. dū ille qui peccat agit ⁊ ptra rōz. ⁊ cōtra legē humanā. ⁊ cōtra legē diui nā. Cñ triplicē penā incurrit. vnā quidē a seip so qui est cōscientie remorsus. aliā vero ab homīe. ternā a deo. De pena, ppria di. apls Ro. ij. Tri bulatō ⁊ angustia in oēz animā operātē malū. Et Hiero. loquēs de aīma di. Caueat ne fiat mere trix ciuitas filia siō. ⁊ post trinitatis hospitiū sal cent in ea demōes. s. tēptationuz. sirene. i. passio nes inordinate cupiscibiles. ⁊ ericij. i. mor/ ira scibiles inordinati vel pūctōes ficie. Et bī. xxij. q. v. si paulus. De pena ab hoīe dicit aug. in li. de ci. dei. Pertinet ad innocētis officiū ñ soluz alteri malū seu iniuriā ñ inferre. ℔ etiā cohibere a pcō vel punire pcm̄. xxiij. q. v. ñ ē innocentie De pena quā inf ligit de/ dicit Hiero. Nō bo bus sz victis irascif de/. que cū mutata fuerint. ñ punit de/ qđ mutatū ē. de pe. di. i. q̄obrē. Ex in vita ista aliqñ deus punit pcōres vt ostēdat se hēre puidētiā bonum ⁊ mala ei displicere. Alli qñ nō punit sed expectat vt oñdat clemētiā suaz Gratianus. xxiij. q. nū

Quō puniunf dānati in alia vita ⁊ de pēis dā natoz. ⁊ de cognitōe eoz. Capm. iij.

Deo punitur pec cator ppter mortale ñ solū in vita p senti sed etiā in alia vita. Et pēa qui cem tpali si ipm penituit añ mortē. ita q̄ ingra decessit. si hic nō plene satisfecit. tunc enī qđ resi duū est debite satisfactōis so! uit in purgatorio Cñ Aug. di. Purgādus est igne purgatōis. qui in aliū seculū distulit fructū q̄uersionis. de pe. di. vij. c. vlti. Et de pena purgatorij hēs infra ti. x. c. ij. Sed si moriāf impenitēs puniāf a deo pe na eterna. Cñ Mat. xxv. dz. Ibūt hi in supplī cium eternū. ⁊ Aug. de pe. di. vij. Qui impenitens moriāf oīno moriāf ⁊ eternaliter cruciaf. Nō autem quare pena hec sit eterna cū culpa fuerit tpalis est fm Tho. a. ij. q. lxxxvij. q2 pena peccati ppriona tur fm acerbitatē tā in iudicio diuino q̄ humano sicut Aug. dicit. xxi. de ci. dei. In nullo iudicio re quirif vt pena adequef culpe fm durationem. Nō em q2 adulteriū vel homicidiū in momento cōmittiāf, ppter hoc momētanea pena puniāf, sed qñq̄ quidē pperuo carcere vel exilio. qñq̄ etiaz morte in qua ñ cōsideraf occasionis mora, sz po tius q in ppetuū auferf a societate viuentiū. Et sic repūtat suo mō eternitatē pene inflicte diui tuf. Est aūt hec pēa aliquo mō finita ⁊ aliquo mō infinita. Pena em̄ ppportionaf peccato. In peccato aūt duo sunt quoz vnū est auersio ab i cōmutabili bono qđ est infinituz. vñ ex hac pte peccatū est infinitū. Aliud qđ est in peto est inor dinata quersio ad cōmutabile bonū. ⁊ ex hac pte peccatū est finitū. q. ipm bonū cōmutabile ē fi nitū. tum q2 ipa quersio est finita. non enim pōt esse actus creature infiniti. Et ex pte igiṫ auersi onis rndet peccato pena dāni que est infinita. ē enī amissio infiniti boni fm damna. Ex pte aūt

inordinate quersiōis rūdet ei pena sensus· que ēt ēfinita. De hac materia bēs.s.ti.v.c.iij.vbi ponit̄ur, vij.rōnes quare pena inferni est ēna.

Est ergo prima .§.1

q principal pena dānator priuatō dine visiōis in ppetuū Iuxta illud Isa.vl. Tollat impi? ne videat gl'am dei. Hec aūt visio vt refert Augu de ci.dei.tāte pulcritudīs est tantoq; amore dignissima, vt quibuslibet q̄ q̄t̄ūlibet bonis ꝓditus sine hac ꝓtinus exist̄imet infelicissimus. Hanc priuatōnē visiōis eē maiorē q̄ pena ignis oñdit Crisf.sup Mat.sic dī. Intolerabilis est gehenna.i.ignis inferni.vel mille gebēnas ꝓponat qs nil tale dicet quale ē excidi ab ipa gl'a q odio haberia xp̄o. Et hoc intelligēdū est ſm pe.in.nij.d carēria tali h? visionis.que est cū sensu doloris. put est in adultis.q ū put est in puis de limbo. Rōnē grauitatis h? pene declarat Tho. in.nij. di.xi. Quāto em aliquid magis desiderat̄.tāto eius absentia est molestior. Et q; affectus desiderans summū bonū post hāc vitā ē valde ītēsus. Nā intellectus intelligit in generali magnitudinē maritaz boni.nec affectus retardat̄ mole corpis cū iā terminus aduenerit fruēdi ipo sūmo bono quo tū videt se ꝓuari q̄ in ꝓpetuum hinc summe dolet. Scōa pena dānator. que etiā excedit incōparabil'r oēm penā vite p̄ntis est pena ignis de quo xp̄s Mat.xxv. Ite maledicti in ignē eternū. Et Aug. enūeratis multis periculositatibus sic cōcludit. Quisquis aliq̄d horū.s. peroz in se dñari cognouerit nisi se emēdauerit eterna illū flāma cruciabit.xxv.dist.§.alīs ea. Ignis aūt iste ſm tho.in.nij.di.xlvij. ū dz intelligi metaph'orice dicit?. n ec ignis imaginari? sed verus corpeus.a quo aīa patit̄ nō eoipo quo vidz vt quidā dixerūt.nec solū ex eo q aīa apprehendit ipm vt nociuū sibi.ſ vt instrūm diuine iusticie. Nō quo ꝓtingat sic declarat idē Tho. Corpus in spūm natural'r agere ū pōt nec aliq; mō obesse,vel ipm grauare nisi ſm q aliquo modo corpi vnit̄. Sic enī inuenimus scriptum. corp? q̄ō corrumpit̄ aggrauat aīam. Sap.ix. Spūs aūt vnit̄ corpi dupl'r. Uno mō vt forma materie.vt ex eis fit vnū simpl'r. Et sic spūs vnitur corpi q viuificat corp?.q a corpe aliqual'r aggranatur. Spūs aūt homis vel demōis sic igni corpeo ū vnit̄ alio mō sicut mouēs mobili vel sicut locatū loco.eo mō quo incorpalia sunt īloco. Et ſm hoc spūs incorpei creati loco diffiniū tur.ita in vno loco erūtes q ū in alio. Quāuis āt res corpea ex sua natura bēat q spūm incorporeū loco diffiniat, nō tū hoc ex sua natura q spiritū incorpeū loco diffinitū detineat vt ita alligetur illi loco, q ad alia diuertere ū possit cum spūs ū ita sit in loco natural'r q loco subdatur

ꝫ hoc ſpādit igni corpeo inq̄tū est instrūm diuine iusticie iudicantis, q detinet spūm.q ita efficit ei pena.vel retardās eum ab executōe ꝓprie volūtatis.ne.s.possit ōpari vbi vult ei ſm q vult. Et hunc modū ponit Gre.in.nij.dia. Exponēs em quō est q aīma incēdium expiendo patiat̄ sic dicit. Dum veritas peccatorē diuitem dānatum in igne phibet.quisnā sapiēs repbor aīas teneri ignibo neget. Et hoc etiam Iulia.dixit vt in litera mgr̄ dicit.si viuēris homis incorpeus spūs tenetur corpore.cur non etiam post mortez corporeo igne teneatur. Augu.etiā.xxi de ci.dei dicit.q sicut aīa in homis ꝑditōne iungit̄ corpori vt dans ei vitā q̄ uis illud sit spūale ꝫ corporale.q ex illa cōiūctōe vehemētem ꝓcipit amorem ad corpus sic ligat̄ igne vt accipiens ab eo penā q ex illa ꝓiūctōe ꝓcipit horrorem. Oportet ergo omnes p̄dictos modos in vnū colligere. vt sic pfecte videat̄ quō aīa ab igne corpeo patiatur. vt.s.dicamus q ignis ſm naturam suam hz q spūs incorporeus ei ꝓiungi possit, vt loco locatum. Sed inq̄tum est instrūm diuine iusticie. hz vt ipm spūm quodāmō retineat alligatū Et in hoc veraciter est ignis ille spūi noxius. et sic anima ignem vt noxium sibi videns ab igne cruciat̄.vñ Gre.in.nij.dial. ista omnia ꝓ ordinem tāgit.vt ex p̄missis auctoritatibo eius patz Idē Tho.in quodli.di. Videm? spūm corpori alligari q̄q; naturalr vt aīa corpi.q̄q; quadā superiori virtute, sicut p virtutē superiōr demonū inferiores demōes alligāt̄ arte necromātie imaginibo vel anulis vel h?.rebo.in ultomag? virtute diuina demōes vel aīa alligari pōt igni corporeo vt ab eo assumat penā. Se.aūt in.nij.dist. xi.sic dicit. Ignis iste corpeus agit in aīam suā similitudinē imprimēdo.qua apprehensa aīa affligitur veriſſime.multo magis q̄ affligebatur ī corpe exignis agēris in corpus apprehensiōe. Ille aūt ignis corpeus dupl'r pōt ꝯsiderari.aut ꝓ ut est instrūm nate.q sic agere pōt in corpus ū in aīam. Aut put est instrūm diuine iusticie.q sic agit in aīam imprimēdo illi spēm suā vult nolit Et iō est q aīa affligit̄, q; violēter illa spē informat̄.q ꝓ illā a suis opatōnibo impedit̄ q retardatur.hec ibi q Richar.in.nij.ponēs istā passiōez aīe ab igne vtrūq; tāgit.ſ.q patiat̄ er hoc q illi igni alligat̄.q q spēs ipius ignis violenter ī ipsa imprimat̄ ꝑ quā passionē ab alīs opatiōibo impediat̄. Et idē modus est in puniōne demonum in ipso igne. Qui etiā quocūq; vadāt vel cū apud nos morant̄ dñr secum ignem portare. q; ista spē vel similitudine ignis sp intellectus eorum informat̄.qua cognoscūt se illo igne alligatos.vnde maxime affligunt̄ sicut q captiu? qui ad horā exiret carcerē. sciēs se oīno reuersuz q in ꝓpetuū deputatū, nihilominus tristz remanerez

In vltima vero resurrectõe reassumẽt et ipsi dãnati corpa sua ꝓpria virtute dina ĩsuscitata, vt sicut corpe ꝛ aĩa deũ offenderũt ita in vtroq; patiant. Et ꝙ ꝑ quę peccat quis. ꝑ hec ꝛ torqueatur vt dr in li. sa ꝑ. cũ ipi dãnati ꝑ sensibilia peccauerũt inordinate amãdo. iõ ꝛgruẽter ab igne sensibili in vtroq; patiãt. cũ ẽt ipe amor inordinatus ignis methaphorice dicat. Vñ adamã. dicit. Ignis libido est. ignis auaricia ẽ ꝛc. de pe. di. iij. inf hec. Erũt aũt ipa corpa incorruptibilia simplr. scz fm substãtiã & corruptibilia fm quid s. corruptõe accidẽtali vel passione alteratõis materialis vel ĩmaterial ꝑ quã corrũpit ois quies ꝛ delectatõ corpalis in eis. Cã aũt incorruptibilitatis eoꝝ fm subam prima ꝛ principal est ordo diuine iustitie. que vtit igne infernali ad corruptionẽ accidẽtalẽ in trãsmutatõz fm qualitates ĩmateriales. ꝛ passio erit in recipiẽdo ñ ĩ abiciendo sicut odis patit a sibitudine recepta in eo. Secũda cã ꝛ quasi instãtalis ẽ ordo nate. qz deficit actio prime cãe nat al. i. motꝰ rei qui tũc ñ erit. Exempla ponũt doctores de salamãdra que viuit ĩ igne ꝛ de quibusdaz vermibꝰ qui ñ nisi in aqua bulie. n. Aug. eriã pla ponit in de ci. dei li. xxi.

Erunt damnatis .§. II

ꝛ alie prime vltra ꝓdictas vt ille que inferent eis a demõibꝰ. Di. n. Ore. de ipis. Quos habuerũt incẽtores in culpa hẽbũt tortores in pena. Sũt ẽt ibi in maxis tenebris. Juxta illd matth. xxij. ligatis manibꝰ ꝛ pedibꝰ ꝑijcite eũ in tene. exte. Et ad hoc satis facit vt dicit tho. in. nũ. natural sit loci. qz in terre medio vbi inferna ponũt ñ ꝑt ẽt ignis ille eẽ. nisi fetulẽtꝰ ꝛ turbidus ꝛ quasi fumosus. Quidã tñ tenebraꝝ haꝝ cãm assignant ꝓssionẽ ꝛ massam corpum dãnatoꝝ que ꝓpter multitudinẽ ita replebũt locũ iferni ꝙ nihil ibi de aere remanebit ꝛ sic ñ erit ibi aliquid de diaphono qđ possit eẽ obiectũ lucis ꝛ tenebre nisi oculi dãnatoꝝ qui erũt obtenebrati. Cũ q̃libet ille locus sit tenebrosus ex dina dispõne ẽ ibi aliquid lumis q̃tũ sufficit ad videdũ illa que anima torqueri pñt. Est in eis ẽt fletꝰ. Juxta illud Mat. viij. ibi erit fletꝰ. Nõ quidez resolutio lacrimaꝝ & dolor interior ꝛ ꝑmotio ꝛ ꝑturbatio capitis ꝛ oculoꝝ fm tho. in. nũ. qz cessante motu celi cessabit ꝛ odis resolutõ corpalis. Dicit ẽt idẽ in. nũ. di. vl. ꝙ fm basiliũ in vltima mundi purgatõe fiet quedã sepatõ in elemẽtis vt quicquid ẽ purꝰ ꝛ nobile remanet supius ad gloriaz btoꝝ. quicquid aũt ẽ ignobile ꝛ fetulẽtũ in ifernũ ꝓiciat ad penã dãnatoꝝ. vt sicut odis creatꝝ dei ẽ btis materia gaudij. ita dãnatꝝ ex oibꝰ creaturꝝ tormẽtũ accresceret. fm illd Sap. v. Pugnabit cũ illo orbis terraꝝ ꝓtra insensatos. Hoc ẽt dine iustitie ꝓpriũ. vt sicut ab vno recedentes ꝑ ꝑtiñ in rebꝰ materialibꝰ que sunt multa ꝛ varia finẽ suũ ꝙstituerẽt ita ẽt multiplr affligant ꝛ ex multis. Itẽ scia acquisita in dãnatis in vita ista ñ eis ad refrigeriũ & ad augmẽtũ pene ꝛ etiã sciẽtia indita. Pro cꝰ declara. di. tho. in. nũ. qꝛ sic ꝓpter pfectã scoꝝ beatitudinẽ nichil erit in eis qđ non sit gaudij materia. ita nil erit in damnatis qđ ñ sit eis materia ꝛ cã tristicie. nec aliquid qđ ad tristiciã ꝓtinere possit deerit. vt sit eorũ miseria ꝙsummata. Cõsideratõ vero aliquoꝝ notorũ q̃tũ ad aliquid inducit gaudiũ. vel ex pte cogscibiliũ inq̃tũ diligunt. vel ex pte ipi cognitõis inq̃tũ ẽ queniẽs ꝛ pfecta. Põt ẽt tristicie eẽ rõ. ꝛ ex pte cogscibiliũ que nata sunt ꝓtristari. et ex pte ipius cognitõis ꝓut eꝰ impfectõ ꝙsideratur vrpote cũ aliquis seꝙsiderat deficere in cognitione alicꝰ rei cꝰ pfectõz appeteret. Sic q̃ in dãnato erit actual ꝙsideratio eoꝝ que prꝰ sciuerit vt materia tristicie. ñ ãt vt delectatõis cã. Cõsiderabũt. n. et mala que gesserũt et quibꝰ dãnati sunt ꝛ bona dilecta que amiserũt. ꝛ ex vtroq; torquebunt. Similiter eriã torquebũt de hoc ꝙ ꝙsiderabũt noticiã quã d rebꝰ speculabilibꝰ habuerũt impfectã eẽ. ꝛ amisisse summã eiꝰ pfectõz quã potuerunt adipisci. Itẽ fm quosdã augeri põt pena eorũ accidẽtalis aliquo mõ. Pro cuius declaratõe dicit Pe. in. nũ. ꝙ loqui possumus de statu reproboꝝ post iudiciũ ꝛ añ. Nã post iudiciũ erit cõpletus termin ꝛ ꝙsummatõ oim bonoꝝ ꝛ malorũ vñ non erit iã augmẽtũ quo ad meritũ vel ꝑmium, siue eẽntiale siue accidẽtale. añ iudiciũ vo nõ ẽ pfecta cõsummatõ bonoꝝ ꝛ maloꝝ. Vñ dubiũ eẽ ꝑt vtꝝ reprobi adhuc demereãt. Utrobꝝ enim quibusdã ꝙ demereãt supplicium accidẽtale nõ eẽntiale. Alijs vidr ꝙ neutꝝ. Nã. n. accepũt diffinitiuã sñiam. ꝛ sunt in termino vie. Nõ similiter ãt ẽ in demonibꝰ qui bñt officiũ exercendi pnes ꝓpter qđ ñ sunt deducti ad terminũ vie. ꝛ sic in eis augeꝝ pena accidẽtalis vsqz ad iudiciũ. Erit ꝛ in eis vermis. Juxta illud Iudit vl. Dabis igne ẽ ꝛ vermes in carne eoꝝ. ꝛ q̃libet Aug. in xxi. de ci. dei dimittat sub dubio si in inferno erit vermes materiales vel nõ. dicit tñ Rich. in. nũ. di. vl. ꝙ cõiter tenet ꝙ ñ. qz vegetabilia ꝛ bruta non remanebunt. ergo vermis intelligitur in scriptura sacra remorsus ꝙsciẽ. quo ꝛ si principaliter ꝛ immediate affligit aĩa. eo tñ ex ꝙsequenti ꝛ ꝑ quãdã redũdãtiã affligit caro. Vñ caro dãnatoꝝ affliget ab exteriori et interiori. Et ꝓbat idem Rich. ꝙ ista pena vermis. i. remorsus ꝙsciẽ erit maior q̃z pena ignis. Nã anima nõ est apta pati ab igne ex ꝓpria virtute immediate & inq̃ntum est instm diuine iustitie. Patit ãt ex ꝓdicto vme remorsus immediate ꝛ ꝑ se. Est ãt ꝑnia oꝛ anime vmis q̃z ignis ꝛ ꝓiuncto fortiꝛ. de simplici pena dãnatoꝝ habes etiam supra titu. ij.

Si aūt queratur §.III

Vtr̄ dānati sciāt que circa nos agūtur in mūdo Circa hoc di.pe.in.nij.q̄ duplex est modus cog̃scēdi p̄ se vel p̄ alterū. Modus cog̃scēdi p̄ se duplex est. Unus ē quo cog̃scūtur p̄ntia ⁊ manifesta.s.p̄ scīam. Alter q̄ cognoscūt abs̄tia ⁊ occulta p̄ gēcturas. Per alterū dupl̄r aut p̄ infusiōez superioris.aut p̄ relatōz paris siue inferioris.primo mō reprobi ñ cognoscūt mōdana.q̄ cognitō talis fit per acceptōz a reb⁹.hmōi vero acceptō ñ pōt fieri in ēxtraciqz distātia. Secūdo ꝯgnoscunt ꝓiecturādo statū viuēciū p̄sentem ex statu p̄terito in quo eos viderūt. Tertio cognoscere p̄sūt si deꝰ velleteis reuelare. Quarto ēt mō cognoscūt per reuelatōz demonū vel animarū q̄tidie ad eos descēdēciū.vñ Aug.xiij.q.ij.di. Fatēdū est quidē nescire mortuos quid hic agat dū hic agitur postea vero auditur ab eis qui hinc ad eos morientes p̄gūt.ñ quidē oīa sed que sinūtur ēt isti meminisse.⁊ que illos quibꝰ hec indicātur optz audire.p̄sūt ēt ab āgelis qui rebꝰ que hic agunt̄ p̄sto sunt audire aliquid mortui. Videt ēt ipse dānati gloriā btōrū ꝯm Rich.in.nij.vsqz ad diem iudicij.ñ tñ p̄prie nec spāli mō.q̄ visio p̄prie est cognitio sincera ⁊ clara. Sic ēt nō posset videri gloria btōrū quin videātur beati ⁊ ipse deꝰ eos beatificās. In generali tñ et prim in spēali cognoscūt glām beatorū quasi argumētādo. Nūllū esse videt dānatū qui tenuerit fidem ⁊ bonos mores.vñ cogit intellectus eoꝝ assentire q̄ vera est sacra scriptura ⁊ ex ꝓsequēti q̄ beati hūt bōa que eis in sacra scriptura ꝓmittūt.⁊ hoc cognoscunt ñ tñ in generali sz p̄tim ēt in spāli.cūius nō in rōe pure spāliss̄ima.q̄ sint tanta q̄ lingua hoīs ea ñ possit enarrare. Et de hmōi cognitōne tristant̄ dānati ꝓpter inuidiā felicitatis aliene ⁊ caretiā beatitudinis ꝓprie. Sed post iudiciū dānati hāc cognitōz non hēbūt.eo q̄ ad ꝓprias penas quasi totaliter coꝝ ꝯsideratio flectetur. nisi forte hoc sciant in esse generalissimum.⁊ ad hoc inducit auctoritatē Gre.in omel.

Itē si queratur .§.IIII

Vtr̄ anime defunctorū p̄sūt ad nos venire.di.augu.xiij.q.ij.c.fatēdū.q̄ multi ad viuos aliquos ex mortuis venire credūtur sicut ecōuerso pauluꝫ et viuis in p̄adisum raptū esse scriptura diuina testat.hec ille. Cuz aūt venerint ad nos.ad hoc vt sentiant̄ oportet q̄ assumāt aliqd̄ corp̄ꝰ puta fantasticū seu de aere formatū.vñ dicit Ric. in.nij.q̄ aīa separata pōt p̄ virtutē suā naturalem mouere aliqd̄ corpus de loco ad locū nisi ꝓhibeatur a superiore virtute. In aīa eī separata est virtus mouiua ꝯm locū.⁊ virtuosior est separata cū corpus vnita.⁊ cū corpi corruptibili vnit̄.hoc p̄t qd̄ tñ aggrauat aīam.multo fortius hoc pōt cū separata est ab eo.vñ Gre.in.nij.dialo.narrat germanuz epūm capuanū inuenisse pascasiū defunctum et obsequētē in balneis. Cū g̃ anīa illa ñ eēt illius corpis forma.⁊ tñ ipm mouebat.pz q̄ aliqñ aīa separata mouet aliquod corpus ꝯm locū. Nec est dicēdū vt aliqui dicūt q̄ eēt āgelus bonus l̄ malus in spē pascasij.qz hoc faciēdo ille pascasiꝰ fatiebat p̄priam suā.nec tñ fuit idē corpus cuī aīa pascasij erat forma. Alia ei separata,phibet̄ diuina virtute mouere illud corpus cuī fuit forma ⁊ qd̄ cūqz aliud corp̄ qd̄ pōt aīari aīa rōnali.⁊ etiam corpa brutorū.ne eēt hoībꝰ occasio ruēdi i vilē ⁊ horrēdū errorē opinātiū intellectiuū posse trāsire de corpe in corpus.ita q̄ succesiue sit ꝓprius motor corp̄m diuersorū ⁊ quālibet aīam qlibet corpus ingredi posse vt pictagorice fabule dicūt Itē no.ꝯm Tho.in.nij.q̄ aīe separate si sunt bene in libertate sua est venire in mōdo ⁊ apparere vbicqz tñ videtes gloriā dei sicut angeli sācti Si si sunt dānate nō ē in ptāte eorū exire de inferno sed ex spāli dei dispensatōe ⁊ p̄missu circūferēte secū infernū quocūqz pgūt. Et hoc vsqz ad diez iudicij. Nā postea nec dānate aīe nec demones ñ poterūt exire. Sed nec credēdū est ita sepe apparere beatos vel dānatos sicut dr. Nam aliquādo angeli sancti apparēt in p̄sona btōrū ⁊ diabolus in specie dānatorū ad decipiēdū Sciendū vlterius q̄ aīe dānatorū ad infernū finaliter deputate.qd̄ est in oīb⁹ ꝯm legem cōem.de penis inferni liberari ñ p̄sūt.qz in inferno nulla ē redēptio vt dicit Job.vñ ⁊ Hieroñ.di. Cū aūt tribunal xp̄i venerimus.nec Job nec Daniel nec Noe rogare p̄sūt p̄ quoqz.sed vnūquēqz portare onus suū.xiij.q.ij.in p̄nti. Qd̄ dicit gra.in §.se.esse intelligēdū de impenitētibꝰ.de quibꝰ ꝓphēta dicit nō dabit deo placatōz suā nec p̄ciū redemptōis anime sue.⁊ iō frater ñ redimet eū sz labꝰabit in eternū ⁊ viuet in finē. Cōtrariū cedere est hereticorū ige.qui dixit oēs dānatos liberādos vt refert Aug.in.xxi.de ciui.dei. Nec ob.de traiano qui vt dic̄ Damas.eductus fuit de inferno oratione Gregorij. Nam ꝯm tho.in.nij. estimari pōt q̄ anima ista non eēt ad inferuum finaliter deputata Quānis eī ꝯm p̄dēte iusticiā p̄ ꝓpriū meritū eēt in inferno tñ ꝯm cās superiores quibꝰ p̄uidebatur ad vitā reuocādus deus aliter erat facturus vltra legē cōem p̄ spāle priuilegiū ꝓcessum illi.⁊ sic reuocatus ad vitam credit̄ per gratiam ꝓuersus obtinuit Sed nec aliquo mō p̄sūt iuuari per nos ipse aīe dānate quocunqz suffragio ad diminutōz eoꝝ pene vel intermissionē l̄ ipōrum ꝓfortatōz vt declarat Tho.in.nij. Et q̄ dic̄ Augus.xiij.q.ij.tps.s.q̄ quibusdā ꝓsunt suffragia,aut ad hoc prosunt vt sit plena remissio aut certe vt tolerabilior fiat ipa dānatio.dicūt tho.

Pe. Ri. q̄ damnatio non sumit ibi p̄ pena in/
ternali. sed p̄ pena purgatorij. ad quā etiam pōt
dici damnari qui illuc accedit. Et q̄ dr in glo.
ibi. q̄ elemosina facta p̄ eo qui decessit in morta
li. qui est mediocriter malus. vz ad mitiorez pe/
nam. ⁊ per q̄libet suffragiū diminuit de pena.
nō in tanta quāta dimissa est p̄ p̄cedens simile
suffragiū sed in tanta p̄portōne ita q̄ sp̄ aliquid
remanet de pena. Falsa est illa glo. quo ad duo
Primo quidē q̄ mediocriter malus nō dr ille
qui morit in pctō mortali. sed bonus qui morit
in statu gratie. qui tñ deficit a p̄fectōe iusticie. ⁊
p̄terea etiā dr mediocriter bonus. Sed medio
criter malus dr idem ipe ab augu. quia deficit a
ꝑpleta rōne malicie cum nō beat mortale. scōm
Pe. in. nij. Scōm est q̄ diminuat aliquid d̄ pe
na dānatis per suffragiū. Nam si hoc verū esset
sequeret q̄ tot possent fieri q̄ oīno liberaret. qd̄
est falsum fm tho. in. nij. In vita aūt p̄ti ēmit
titur quodcūq; mortale dummō vere peniteat.
Hec est eñ dra fm tho. in. nij. inter spūm carni
vnitū ⁊ sepatū. quia spūs carni vnitus ē susce/
ptibilis pnie. ñ aūt spūs sepatus. Cñ Damas.
Hoc est homi mors q̄ angelo casus. Hinc p̄.p
phetam Ezechielē. xviij. dñs ait. In quacunq;
die quersus fuerit peccator ⁊ ingemuerit pctō
eius non recordabor. ⁊ Crisi. in li. de repatōe lap
si dicit. Talis mihi crede. talis ē erga hoīes dei
pietas. vt nūq; respuat homis pniam. si ei pure
⁊ sincere ⁊ simplr offeratur. Etiā si ad summū
quis puenit malor. ⁊ inde tuerti velit ad virtu
tis viam. suscipit libenter. amplectit ⁊ oīa facit.
quatenus ad priorem reuocet statū. hec ipse. de
pe. di. iij. talis. Ut ergo euadat penas eternas o
portet hic peccatorē penitere Unde Hieroñ. O
peccator satisfacito deo in p̄fessione pnie. non ex
pectes. vt humiliet te cursarsatain. i. diabolus. et
ab inuito necessitatē extorqueat. sed p̄ueni tor/
toris isti⁹ duriciā. q̄ si te ipse correxeris. si te emē
daueris pius est deus vt remittat. de pe. dis. i. vi
de. Sine pnia aūt mortale remitti nō pōt. i. con/
tritōe. Dicit eñ regu. iu. Penitēti venia ñ dat
nisi correcto. extra de re. iu. Et Aug. Neminem
putes ab errore ad veritatē a quocūq; magno l̄
paruo vicio sine pnia posse peruenire. Ira ip̄arti/
tur a deo largitas mie. vt nō dimittat seueritas
disciplīne. de pe. di. i. neminē. De mō aūt peni/
tendi hēs in scda ⁊ tertia pte Quāto autem
peccator magis expectat ad pniam ⁊ nō reuertit
tanto durius punit. vñ Valerius. Lento qui/
dem gradu dīna p̄cedit ira. tarditatēq; supplicij
grauitate ꝑpensat. ⁊ Hieroñ. Moderatio dei ac
pietas solū nūm reditū querit ac nos cupit lon/
ga sua benignitate saluare. Si ñ quertimur si
duri colli sumus. si vsq; in finē in peccatis pse/
ueramus. assidue peccātiū ñ miseret de⁹. di. xcij

diaconi. Et q̄ oīa mortalia hūt ꝓnetior ēad in
uicē ex pte auersionis. Cñ p̄cipalr ē grauitas
peccati. q̄ omnia auertūt a deo fm Tho. in. nij.
Hō non pōt quis penitere de vno sine altero. Et
nima eñ cū sit simplex ñ pōt ex pte auerti et ex
pte querti. Per q̄libet aūt mortale aīa auertit
a deo. vñ Gre. Falsas pnias dicim⁹ cū sic disce
dit ab vno pctō vt ñ deserēdat ab alio. de pe. di. v
falsas. Cū aūt penitet quis vere de oīb⁹ mortali
bus. remittūt ei. pctā q̄ztū ad maculā. q̄. l. sibi ē
stituit gra. ⁊ q̄ztū ad debitū pene eterne Rema/
net tñ obligatus ad penā tpalē cōiter Dum ei
mortale fm pe. in. nij. tollit q̄ est ꝓtra equalita
tē iusticie dū vltra debitū vsus ē ꝓpria volūtate
subtrahēdo debitū obsequiū. Restituta fami/
cicia. q̄ se hūiliauit ⁊ petijt veniā cōiter remanz
obligatus ad soluēdū debitū pene tpalis. ad re/
cōpensandū iniuriā ⁊ satisfaciendū iusticie lese
q̄ soluit postea p̄ opa satisfactoria. Possz tamē
fm doc. cē ꝓtritō tāta q̄ sufficeret ad delēdū oēz
culpā ⁊ penā. Exēplū in latrōe. de pe. dist. i. ipor
tuna. Et exēplū de illo qui abstulit ꝓximo dece
Dic cū fecerit ꝓtra amicitiā ⁊ ꝓtra iusticiā. si pe
nia penit hūiliatus dicit Iesus iniuriā tibi ēmit
to. sz volo q̄ restituas meū. ⁊ si ñ potes mō in fu
turū paulatī facies. Possz tñ ita ⁊ tlr hūiliari. ⁊
ille Iesus cē ita diues ⁊ liberalis q̄ ēt debitū di/
mitteret ⁊ ñ solū iniuriā. Sic accidit de offendē
te deū. ⁊ q̄ post remissiōez culpe remaneat quis
obligatus pene tpali hēs exēplū in dauid Cui
postq̄ dīm fuit vere penitēti. Dñs trāstulit pec
catū tuū. ñ ꝓpter ipz sustinuit magnā tribula/
onē ⁊ psecutōz filij. qd̄ notat Gre. de pe. disti. i.
Si petīm. vbi dicit q̄ delictū de⁹ sine vltōe non
patit. Aut eñ hō punit p̄ sei pm aut deus cū bo
mine. s. vel p̄ tribulatōes vel postea in purgato/
rio. Nō eñ ñ faciet ad plenū satisfactiōis debite
p̄ peccatis mortalib⁹ in purgatorio soluet. l̄ ei/
am p̄ venialibus. Et de bis modo dicendum. s.
de venialibus.

Titulus decimus de

peccato veniali ~ Quid dicat peccatuz veniale
⁊ de nocumētis ei⁹ Cap̄. primum

Eniale dicitur
a via. Pōt ergo dici aliquod
pctm̄ veniale triplr. fm Tho.
i. ij. q. lxxxviij. Uno mō q̄ eli
venia ꝓsecutū. ⁊ sic mortle p⁹
pniam dr veniale. vñ Aug⁹. dicit. Fit veniale p̄
ꝓfessionē q̄d erat criminale in opatōe. de pe. di.
i. Et hoc dr veniale ex euētu. Scdo mō dr venia
le q̄d hz in se vñ veniā ꝓsequat. vel totalr vel in
pte. Un pte quidē sicut cū hz aliq̄d diminuens
culpā. vt cū fit ex infirmitate vel ig norantia. Et

Capitulū Primum

hoc dr̄ veniale ex cā ꝗuis sit mortale. Unde Cy
prianus qui post veritatem manifestā pseverat
prudens ⁊ sciens scz in errore de aliqua materia
iā ñ in venia ignorātie peccat. Presumptiōe em̄
atq; obstinatōe quadā nitit cū a rōe supat̄ vist-
vitꝫ c. ɔsuetudo. Tertio mō dr̄ veniale. qz nō bz
in se vñ nō ꝙsequat̄ veniā ex toto sz facilr̄ dimit
tit̄. qz scz ñ tollit ordinē ad vltimū finē. vñ ñ me
ret̄ penā eternaz sz tpalē, ⁊ de ill' intelligit̄ illud
Bed̄. Pctā que ex ignorātia vel infirmitate cō
mittūtur dicit ⁊ ꝓcipit alteritꝫ ꝙfiteri. s. Jaco.
v. qz facile remittūt̄ di. xxv. § crīs. Ubi dicit gl.
⁊ bñ q; loquit̄ de venialibꝫ que pñt laico cōfite-
ri ēt oblata copia sacerdotis. Nūꝗ tñ ē necessa
riū ipa vel alia laico ꝙfiteri. Usñ ly ꝓcipit ponit̄
p cōsulit seu exhortatur. Et sic sumit̄ xxij. q. nij
Guilisarius. Hoc ār dr̄ veniale ex genere, et de
hoc nūc loquit̄ qđ distinguit̄ ꝓtra mortale, pec-
catoꝝ ergo actualiū aliqđ dr̄ mortale ex genere.
⁊ aliqđ veniale ex genere ꝑm q; genus l' spēs ac-
tus determinant̄ ex obiecto. Cū ei volūtas ferť
in aliqđ qđ ꝑm se repugnat caritati dei vel ꝓxi-
mi p quā hō ordinat̄ in vltimu finē. tūc pctūm
ex obiecto suo bz q; sit mortale. Et ex genere suo
est illud mortale. sicut blasphemia dei piurium
homicidiū ⁊ hmōi. Nūꝗ ār volūtas ferť i illō
qđ in se ꝓtinet' inordinatōz aliquā dei ⁊ ꝓximi.
vt verbū ociosum. risus īmoderat⁹. ⁊ hmōi. Et
tale est veniale ex genere suo. ⁊ ab Aug. ponunt̄
multa de bis que sunt venialia ex genere suo. x
xv. dis. §. als ea. Uel qz actus morales accipiūt
tōem boni vel mali ñ solū ex obiecto sed etiā ex
dispōe agētis ꝓtingit qñꝗ vt qđē veniale ex ge
nere suo rōe obiecti sit mortale ex dispōe agentis
vtputa verbū ociosum dictū ad inducēdum ad
fornicatōem. Et ecōuerso. s. qđ est mortle ex ge
nere sit veniale ex dispōe agētis. ꝓpter hoc. s. qz ē
actus imperfectus, i. ñ deliberatus a rōe vt cogita
tio de adulterio cui ñ assentitur in rōne. de hijs
clarius infra dicetur

Veniale peccatū se. §. I

cundū Tho. i. ij. q. lxxxix. ɔmitti ñ potuit in statu
innocētie vt cōiter bonit̄. Qđ non est sic intelli
gendū q; illud qđ est nobis veniale. si ipe adam
ɔmitteret eēt ei mortale ꝓpter altitudinē sui sta
tus. qz ñ potuit ee q; cōmitteret aliqđ qđ de se ē
veniale añꝗ amitteret integritatē illius status
peccādo mortle. Rō ei h⁹ est, qz pctūm veniale ī
nobis ꝓtingit vel ꝓpter imperfectōez actus sic su
biti motus in genere mortaliū, vel ꝓpter ordīa
tionē exīte circa ea que sunt ad finē. seruato tñ
debito ordine ad finē. Utrūꝗ ār horꝝ ꝓtingit, ꝓ
ter quēdā defectū ordis. eo q; inferius ñ ꝓtinetur
firmiter sub superiori. In statu autē innocētie e-
rat ordinis infallibilis firmitas, vt sp inferius
ꝓtineret̄ sub superiore. i. sensualitas sub rōe ꝗdiu
summū hois. i. rō ꝓtineret̄ sub deo vt Augu. dic̄
in. xiij. de ci. dei. Et qz maior est pfectō āgeli
ꝗ hominis in primo statu sequit̄ q; si hō in statu
innocētie ñ potuit peccare venialr̄ vt dictum est
nec angelus pōt peccare venialr̄. Angelus enim
si est bonus ñ mouet̄ ad ea que sunt ad finē nisi
in ordine ad finē debitū qui ē deus. ⁊ ꝓpter hoc
dilectio eius actus est actus caritatis. ⁊ sic in eo ñ pt
esse veniale. Angelus vero malus ñ mouet̄ ali
quid nisi in ordinē ad finē peccati superbie sue. et
sic in oībꝫ peccat mortlr̄ quecūꝗ ꝓpria volūtate
agit. Secus de appetitu naturali boni qui est in
eo. Et ꝗuis venialia videant̄ qñꝗ ea que pcu-
rant demōes ɔmitti ab hoībꝫ. tñ hoc facīūt vt sic
hoīes ad sui familiaritat̄ ē adducāt ⁊ inducāt ad
mortale. Usñ in oībꝫ talibꝫ mortlr̄ peccāt ꝓpt̄ in-
tentōem finis. Et ē primi motus in infidelibꝫ ñ
sunt mortalia vt quidā dixerunt sed venialia si
eis non consentiat̄. Huius ratio est duplex ꝑm
Thomam. i. ij. q. lxxxix. arti. v. Prima qz sensua
litas ñ potuit ee subiectū mortal' peccati. Est ār
eadē natura sensualitatis in infidelibꝫ sicut i fi-
delibꝫ. ⁊ sic ñ pōt ee q; primus motus sensuali-
tatis in infidelibꝫ sit mortle. Secūda ē qz dignitas
psone nūꝗ diminuit pctūm sz magis adaugz. vñ
pctūm ñ est minus in fideli ꝗ in infideli sz mlto
magis. vt ptz heb. x. ⁊ ibī et exp̄sse colligit̄. xxj. q. i.
Scimus. Pctūm veniale est impossibile q; sit
in aliquo cū originali solo absqz mortli. Cuius rō est
ꝑm Tho. i. ij. q. lxxxix. ar. vi. Quia añꝗ ad ānos
discretōis quis ꝓficiat defectus etatis ꝓhibēs
vsuz rōis excusat eū a mortali. vñ multo magis
a veniali si ɔmitteret aliqđ qđ ex genere suo sit
tale. Hoc ēt exp̄sse hr̄. xv. q. i. §. cū aūt ea. Cū ve
ro vsum rōis hēre incipit ñ oīno excusat̄ a culpa
venialis ⁊ mortal' peccati. Quia primū qđ tūc hoī
cogitādū occurrit ē deliberare d seipo. ⁊ siquidē
seipm ordinauerit ad debitū finē p grām conse
quetur remissiōz original' peccati. Si vero ñ or-
dinet seipm ad debitū finē ꝑm q; in illa etate est
capax discretōis peccabit mortlr̄, ñ faciēs qđ ī se
est. Et extūc ñ erit in se pctūm veniale sine mortli
nisi postꝗ totū sibi fuerit per grām remissum

Et nota q; primi. §. II

motus pctōꝝ qui sunt in sensualitate sunt veni
alia. Dicit em̄ mgr̄ ij. sen. di. xxi. q; tēptatō a car
ne ñ pōt ee absqz pctō. Quia qñcūꝗ ē primꝰ mo-
tus ē tēptatō a carne. ergo primus motus ñ pōt
ee sine pctō. Pro cuius declaratiōe dicit tho. in qli-
bet. q; motꝰ importat inclinatōz quādā ad termi
nū. que quidē inclinatio ꝓtinet ad appetituz in
hūanis actibꝫ. In hoīe aūt triplex appetitus est.
Unus quidē naturalis ꝑm q; vis appetitiua ptinz
ad aiam vegetabilē que bēt vim digestiuā ⁊ ex-

pulsiuā ꝛ retētiuā. Sc̄ōs appetitus est sensuali
tatis qui mouet ſm apprehēsionē sensus. Ter
ius appetitus ē volūtatis qui mouet ſm iudiciū
rōis. Pcm̄ ār qđ hz rōz culpe de quo nō loquit
ñ pōt cē nisi in actu volūtatis. que. ſ. est aliqualr
in ptāte peccāt. Actus ār appetitus nāl'r ñ sub
iacet impio rōis. sicut nec act' aliar potētiarū ve
getabiliū aīe. Et iō in actu talis appetit' ñ pt ꝑsi
stere in culpa. sicut ꝙ hō esuriat l'sitiat absq; cl'
pa ē. ꝛ idē dicēdū est in alijs h:moi. Sz act' ap
petitus sensitiui subiacet impio rōnis. q: rō ꝓueni
ens ipz pt eū impare l'ēt impedire. ꝛ iō tal' mot'
pōt iā bñe rōz culpe. ꝛ si sequat' iudiciū rōis pote
rit' cē pctūz mortale. sicut mot' exteriorū mēbroꝝ
a rōe impati. Si ār ꝓueniat iudiciū rōis ē quđ
pctūz si tēdat in aliqđ illicitū. q: in ptāte homis
fuit ipz cohibere. ē tñ veniale pctūz ꝛ leuissimū
vt pz p Aug. xij. de tri. Et hic dr primꝰ mot' pec
cati. mot' ār spiritꝰ appetitus. i. volūtatis ꝑfis
iudiciū rōis. iā pōt cē pctūz mortale. Et si dicat'
ꝙ nēo peccat in eo qđ vitare ñ pt. vt. xxxij. q. i. §. ij.
Sz ocupia vitari ñ pt. R ñ. ꝙ ocupia ñ pt vita
ri. sic ꝙ nll's motus insurgat. q: dū resistituro ni
insurgit alius. Pñt tñ vitari singuli ꝛ ex b̄ quil
libet hz aliquid de rōe peccati. hz non hēat rōem
pfecti peccati qđ est peccatum mortale.

Insuper queri .§. III

tur li veniale possit effici mortle. vel. Thom̄. i. q.
lxxxviij. ar. nō. ꝙ veniale fieri mortale pōt intelli
gi triplr. Uno mō sic ꝙ idē actus nūero possit es
se pctūz veniale. ꝛ postea mortale. ꝛ b̄ non pt cē
q: pctūz principlr ꝑsistit in actu volūtatis. sicut
ꝛ quilibet actus moral' vñ ñ dr vnus act' morali
ter si volūtas mutat' cuius ēt actō ſm nūer sit ꝙ
tinua. si ār volūtas ñ mutet' ñ pt cē ꝙ de veniali
fiat mortale. Alio mō pt intelligi vt id qđ est ve
niale ex genere fiat mortale. ꝛ b̄ quidē possibile ē
incidētū cōstituit' in eo finis. vel incidētū refertur ad
mortale pctūz sicut ad finē. Dicut cū qs dicit vo
bū ociosuz intēdēs p b̄ inducere ad fornicatōnē
ꝛ p istū ſm modū intelligit' illud dcm̄ aug. nul
lū pctūz ē adeo veniale qđ ñ fiat crimīale. i. mor
tale dū placz. dist. xxv. §. crimīs. Et intelligit' de cō
placētia fruitōis. cū. ſ. ibi cōstituit' finis. Tertio
mō pt intelligi ita ꝙ multa venialia pcta ꝑstitu
ant vnū pec. mortale. qđ si sic intelligit' ꝙ ex ml'
tis pec. venialib9 integralr ꝑstituat' vnū peccatū
mor. falsum est. nō em̄ oia pec. veni. de mōdo pñt
hre tm̄ de reatu cuiusdā vnū pec. mor. qđ pz etiaz ex
pte duratōis. Nā pctūz mor. hz reatū pene eter
ne. pctūz ār venia. reatū pene tpalis vt dictū est.
Pz ēt ex pte pene dāni. q: pctūz mor. meret' ca
rētiā visiōis dīne. cui nulla alia pēa ꝙpari pōt
vt Crisō. di. Pz ēt ex pte pene sensus cuius ēt ad
vermē ꝑsīe. hz forte cuius ēt ad pēnā ignis non sint
impropōnabiles pene. Si vo intelligat' ꝙ ml'
ta pec. veni. faciūt vnū mortale dispositiue. sicut
rū é. Nec' ei pctī duplr ad aliqđ disponit. Uno
quidē mō directe. ꝛ sic disponit ad actū sil'em ſm
spēm. ꝛ hoc mō primo ꝛ p se. pctūm ve. ex genere
nō disponit ad mortale ex genere cū differāt spē.
Sz p būc modū pctm̄ ve. pt disponere p quādā
ꝓximā ad pctūm qđ est mortale ex pte agentis. Au
gmētata em̄ dispōe vel hītu p act' pctōꝝ venīali
um in rm̄ pōt libido peccādi crescere. ꝙ ille q̄ pec
cat finē suū ꝑstituet in pctō ve. Nā vnicuiqz ha
bēti hītū inclītū b' finis est opatō ſm hītuz. Et
sic multotiēs peccādo venialr disponet' ad pctūm
mor. Alio mō actus būanus disponit ad aliqđ re
mouēdo, phibēs. Et hoc mō pctūz ve. ex genere
pt disponere ad pec. mor. ex genere. Qui em̄ pec
cat venialiter ex genere ptermittit aliquē ordinē
ꝛ ex hoc ꝙ ꝑsuescit volūtatē suā in minoribo ve
bito ordini ñ subijcere. disponit' ad hoc ꝙ ēt vo
lūtatē suā ñ subijciat ordini vltimi finis. eligen
do id qđ est pec. mor. ex genere. Et ſm hūc modū
i. ſm dispōz intelligēdū ē qđ dī. Aug. de pr. di. i
tres sunt. ſ. ꝙ illa pcta que būane fragilitati cōg
uis ꝓua tñ crebra subrepūt. que si collecta cōtra
nos fuerint ita nos grauabūt ꝛ oppriment sicut v
nū aliqđ grāde pctūm. ſ. mortale. hoc ille. Idē
no. ſm tho. vbi. s. arti. v. ꝙ veniale ex sui diuīni
tate vel frequētia vel assiduitate ñ pt cē mortale
nisi forte p accidēs ex aliquo supueniēte cū. ſ. in
actu multiplicato l'ptelato supuenerit aliđ qđva
riat spēz. puta inobedīa l'cēptus vel aliud b'. ꝛ
sic intelligēdū est qđ dr. xxv. dis. §. alias ea. Ubi
vt dici ꝙ aliqua venialia in ꝓsuetudinez ducta
efficiunt' mortalia. Et no. ſm pe. de pal. in. nō. ꝙ
idē actus spē pōt cē venialis ꝛ mortal' tripliciter
Primo ꝓpter ꝓsciam erroneā que iudicat mor
tale qđ est veniale. scdo, ꝓpter ꝓcēptū. tertio ꝓpter
finē ibi ꝑstitutū. Cui signū ē qñ faceret ēt si esset
phibitū. Nec ergo dispositiue veniale fit morta
le piculosum est venialia multiplicare. q: ḋaz
dicit ea sic posse multiplicari vt hō ñ possit po
stea peccare nisi mortlr primo pcō. Periculosū
ē ēt vnū pctūz nimis assuescere ēt veniale. q: fa
cillimū ē agere ſm hītū radicatū firmiter ꝛ dif
ficillimū ē agere ꝓtra. q: assuetudo facit necessi
tatē. Uñ hō assuetus verbis ociosis. si occurrat
sibi tētatō ḋ faciet si a deo ēt ꝓhibituz ꝑsciet
facere illud. Et iō ne hītualr in hoie firmēt' ire
quēter ꝑstitēda sunt. ꝛ sic nūqz radicabit' hit' hoc
ille. di. xxvi. q. i. in. nō. sen.

Effectus autem .§. IIII

peccati venialis seu nocumētū est multiplex ſm
ꝙ dr in cōpēdio theologie. Primus ē macla aie
i. impeditio exterioris fulgoris ꝛ nitoris actual'
opm bonoꝝ. Nā ꝓprie sumēdo maculā sic tāmz

Capitulum Primuz

mortale ñ venial'e causat eã. Ut dicit Tho.i.ij. q.lxxix.qõ ẽt vt innuere Grego.di.q mẽtẽ ne/ quaq̃ cogitatio immõda coinq̃nat.i.maculat. ſz cum hãc p̃ delectatõz subiungat.de pe.di.iij.iter hec. Scõs est q minuit feruorẽ caritatis sicut a qua in ignẽ piecta ꝛz ignẽ ñ extinguat feruorez ñ illius tpat. Tertius est q ptãs aĩe in opib⁹ bonis laſſat.sicut equus cui supponit bõ ñ ẽ ita potẽs ad ambulãdũ. Quartus est q retardat a gla.qz hõ qui ñ omitteret dẽret & posset stati p⁹ mortẽ euolare cogeť ꝓpter venialia ad tps ĩ pur gatorio expectare. Nũq̃ em̃ ab aliquo facies di videbit donec soluat p̃ peas minimũ quadrãtẽ venialiũ pctoꝝ. Oportet em̃ quẽlibet ita mõm eẽ añ introitũ padisi sicut fuerat in innocẽtia bap tismali. Quintus ẽ q bõa glorie celestis dimi/ nuunt̃.ñ quidẽ illa que iaz dẽnt & que hẽmus ibi p meritũ reposita ß que deberẽt si venialia ñ fierẽt.qz in eodẽ tpe possent aliqua bõa fieri qñ ista fiũt.ꝓpterea p⁹ ꝓpetratõz venialiũ optz nos quedã opa ꝙuertere ad solutõz h⁹ debitoꝝ perq̃ nobis dẽret crescere cumulus eterni p̃mij. Sex/ tus effectus ẽ.qz venialia sunt sepe occasio pecca toꝝ mortaliũ. Septimus qz pctũm veniale ob/ ligat ad penã vel tpalẽ pnãtẽ si hic satisfacit l'pur gatoriã si moriť in gra.vel infernalẽ si moriť cũz mortali. Nota.q pctũm veniale remitti ñ põt si ne mortali.& rõ est ꝙz tho.in.nũj.di.xvi.qñ ĩmo to prioꝝ remouet posteri⁹ nec posteri⁹ restitue tur nisi prioꝝ restituto. Feruor aũt caritatis cui veniale opponit̃ est posterior ipa caritate. Unde q̃diu caritas ñ restituit̃ ſ.p dimissiõz pctĩ mor. nec feruor caritatis repari põt in qua reparatiõe ẽ venialis dimissio.& sic ſi dimittit̃ idẽ pe. Põt aũt dimitti vnũ veniale sine alio ꝑm tho.vbi.s. q venialia nõ bñt ꝓportionez ad inuicẽ ex pte a/ uersionis sicut mortalia quoniã in eis nulla est auersio a deo. Nec ẽt ex pte quersionis vt per se p̃s. Nõ põt dimitti veniale volũtate manẽte ad illud ꝑm tho.vbi.s.qz non põt tolli culpa nisi re ordinet̃ volũtas.q̃ue reordinari ñ põt q̃diu ĩ ip sa deordinatõe manet.alias eẽnt duo oppositi si mul. Et ideo veniale nullo mõ põt dimitti q̃diu volũtas ad illud manet.idẽ pe. Dño autẽ ad remissionẽ venialis requirit̃ ꝙtritio declarat sic Tho.vbi.s. Pctũm veni.nõ remittit̃ vt dictuz est supra q̃diu volũtas manet in illo. Ꝑm aũt recedere a volũtate ab eo qõd quis volebat est di splicere ei qõd voluit.& talis displicẽtia qñ ẽ gra informata dr dolor ꝙtritõis.& iõ veniale sine con tritõe ñ dimittit̃. Sciẽdũ q ꝙtritio põt accipi tripl'r.ſ.vel habitu vel actu vel medio mõ. Ha/ bitu quidẽ ꝙtritio ñ sufficit ad peccati venial' di missionẽ.qz tũcquicũq̃ hẽret habitũ virtuz pe nitẽtie.q̃ actus est quelibet ꝙtritõ ꝙsecutus veni alis peccati dimissionem. Et sic pctũm ven. cuz gra eẽ non põt.neciterũ requirit̃ q sp sit actua lis cõtritio.qz sequeret̃ q peccatũ qõd quis in mẽ/ ria & contritõe ñ hz remitti nõ posset. Et iõ dicẽ/ dum q requirit̃ ꝙtritõ medio mõ.qñ.ſ.& si actu pctũm ñ displiceat explicite displiceat implicite qz ex vrute pnĩe quã agit sequeret̃ displicẽtia ex plicite peccati venialis.si cogitatõ ad illud ferre tur.idẽ pe. Et no.ꝑm pe.de palu.in.nũj.q feruor caritatis sumitur dupl'r vno'mõ.p actu caritatis cũ conatu & hoc actu intendit̃ & auget̃ cari tas. Sed hic ñ est necessari⁹ ad remissionẽ venialis. Alio mõ.p actu simplici in quẽ prãpit caritas ẽt tepide detestãdo peccatuz. Et hoc requirit̃ ad remissionẽ venialiũ.hec ille. Dicũt quidã q q̃uis aĩa informata caritate mereat̃ p ꝙtritõem remissionẽ venialiũ.ñ illius remissio nõ dz dici cã efficiens saltẽ loquẽdo de cã p se.quia motus cõtritõis ñ est cã remissionis peccati venialis ef ficiens p hoc solũ q cõtritio immediate elicit̃ a volũtate caritate informata vt quidam dixerunt ꝙz est principalius per hoc q illa ꝙtritõ est ip⁹ dei immediat⁹ effectus.hec ille.

Dimittitur aũt §.v

venialia octo mõdis.ꝑm Rai.Prio p dignã cõi/ onẽ.de ꝓse.di.iij.cũ oẽctimẽ.& c. Si quotiẽscun q̃.& vt quidã addũt.p extremã vnctõez extra de sa.pe.c.vnico. Secõdo p aque bñdicẽ aspsionem.d ꝓse.di.iij.aquã sale. Tertõ p eleosinaz largitiõz de pe.di.i.§.q̃obrẽ.& c. medicina & dist.iij. sane Addũt q̃dã p iniuriaz dimissiõz que ẽ eleosina spũalis.de qua Lu.vi. Dimittite & dimittet vo bis. Quarto p oꝛõz & pcipue dñicã.de pe.di.iij. §.de q̃tidianis. Quinto p ꝓfessiõz generalẽ.multo magꝭ p ꝓfessiõz sacrãlẽ.de pe.di.iij.§.õ quotidia nis. Sexto p epalẽ bñdictõz.& ꝑm q̃sdã ẽt sacer dotalẽ.i.q.i.multi.in fi. Septio p deuotã pectoris tũsiõz.vt de pe.di.iij.§ tres sunt actões. Octauo per cordis contritõnem vt in ꝓcedenti.§.dictum est. De his sunt versus. Confiteor tundo conspergor conteror'oro. Signor edo dono per hec venialia pono. Et non solum p ista specialiter nominata sed etiã p quodlibet bonũ opus de lẽtur vt in predicto ca.medicina. versi. Redime te opib⁹ tuis. Et sicut dicit Tho.plura & pauci ora venialia p predicta remittunt̃ ꝑm q per hoc maioꝝ vel minoꝝ feruoꝝ citat̃ qõd de pluribz vel paucioribz saltẽ implicite ꝙtritõem cõmeat. vñ nõ optet q semp oĩa venialia dimittant̃. Nota. q di.pe.de pa.in.nũj.di.xvi.q per hos modos dictos pctã venialia dimittunt̃ pl⁹ q̃z p alia bona opera. Licet cõiter per hos etiã nõ dimittant̃ nisi cum displicẽtia volũtatis. Minoꝝ tñ dolor cũ his sufficit ad remissionẽ venialiuz.q̃z sine his vnde non frustra adhibentur. sed multum vtiliter et rationabiliter. Et primo scilicet quia isti

mõi plus incitãt hoiez ad motũ liberi arbitrij de testãtis pctã Scõo qz plus valẽt ad remissiõez pene. qz ex merito ꝛ ꝑcibo eccie mlta ex bis opãt Tertõ qz plꝰ sufficit generalꝭ ꝯtritio hic ꝙ alibi. ita tñ ꝙ hõ vtat bis hac intẽtõe. Addit ẽt ad ꝑdicta iõ ꝙ quecũq; sacra vnctõ velet venialia vt epoz. ꝛ regũ. ꝛ sacerdotũ. Itẽ ꝛ bñdictõ monialiũ ꝛ panis bñdictꝰ in eccia. Itẽ ꝛ patia flagello rũ. ꝛ totũ itellige q̃ ad eos q̃ sũt i gra idulgẽtie ãt solũ penã ñ culpã nec ẽt vẽiale ẽmittũt. hec ille.

De purgatorio ꝛ suffragijs mortuoꝝ. Ca. ij.

Purgatoriũ esse ex scripta ondit cũ dr. ij. macb. xij Sctã ꝛ salubris ẽ cogitatio ꝓ defunctis exorare vt a pcis soluãt. Nõ em̃ istud dictũ põt intelligi de beatis qz nõ indigẽt nec de dãnatis. qz eis nõ ꝓsunt. Intelligit ergo de bis qui sunt in purgatorio. Cũ eĩ ꝓ ꝯtritõz deleta culpa ñ ex toto tollat ſp reatꝰ pene. nec ẽt ſp venialia dimissis mortalibo tollunt ꝛ iusticia dei exigit vt pctũm ꝓ penã debitã ordinet. oꝑtet ꝙ iste qui pꝰ ꝯtritõz de pctõ decidit aſi satisfactõz debitã. vl ẽt cũ mĩmis venialibo. post hãc vitã puniat. Et iõ qui negat purgatoriũ cũ eccia vlis hoc teneat. s. purgatoriũ eẽ orans ꝓ defunctis illis qui ibi sunt hereticꝰ est cũ auctoritati eccie resistat. hec tho. in. nij. di. xxi. Hinc et Gre. dicit de quibusdã q̃ uis culpis añ diem iudicij purgatõis ignis credẽdus ẽ. di. xxv. qualis ꝛ Aug. si quersus. s. pctõr fuerit vita viuet et nõ moriet. ñ tñ ꝓmittim̃ ꝙ euadat oẽz penã. priusq; est ei purgãdus igne purgatõis ẽ. ꝺ pe. di. vij. c. vl. Et sic errãt iudei ꝛ greci purgatoriũ negãtes

De loco ãt purgatorij ñ repit aliquid exp̃sse determiatũ in scripta. nec rõnes efficaces ad hoc possent induci. tñ ꝓbabilr ꝛ ꝑm ꝙ magꝭ ꝓsonat dictis scõz ꝛ reuelatõi scẽ multꝭ. Locꝰ purgatorij aĩabo dupli assignat ꝑm pe. in. nij. Aut ꝑm legẽ cõez. ꝛ sic purgatoriũ est circa limbũ. Aut ꝑm di spositiõz spãlẽ. ꝛ sic purgant aĩe aliq̃ in diuers locis in quibo peccauerũt. Aut ꝓpter aliquã suam reuelatõnẽ ꝓ suffragia eoz q̃bo apparẽt. Aut ꝓpter aliquã viuẽtiũ edificatõz. hoc aũt ñ est ꝑm legem cõem. qz ꝑm legẽ cõem simul puniũt. exempla plura hẽs in li. dialo. ꝛ legẽdis scõrum

Est aũt ibi dupler pena. s. pẽa dãni. vt carentia dine visionis ꝛ ista ẽ maxima. vt patuit. s. de pena inferni. Alia ẽ pena ignis. ꝛ ista ẽt excedit oẽz penã tpalẽ. vñ Aug. Dic ignis. s. purgatorij. ꝛ si ñ sit eternꝰ. s. q̃ ad offm. miro tñ mõ grauis ẽ. excellit em̃ oẽz penã quã vnq̃ aliquis passus est i vita ista. ꝺ pe. d. vij. c. vl. bꝰ rõz assignat tho. i. nij di. xxi. di. Q̃ cũ dolor nõ sit lesio sed sensus lesionis. tãto magis aliquis dolet de aliqua lesiõe. quanto magis ẽ sensitiuꝰ. Cũ lesiões que fiunt in locis maxime sensibilibo sunt maxim̃ dolorez causantes. ꝛ qz totus sensus corpis ẽ ab aĩa. iõo si in ipaz aiam̃ aliquid lesiuũ agat de necessitate oꝑtet ꝙ maxie affligat. Q̃ ãt aĩa ab igne corporali patiat dictũ est. s. in tractatu de inferno. Et em̃ eodẽ igne cruciãt anie que sunt in purgatorio ꝛ que in inferno. Et dicũt quidã ꝙ ita sũt absorpti pẽis ꝙ nesciũt se ꝓ penã purgare. Sed dicit tho. ꝙ hoc ẽ falsum. qz nisi scirẽt se liberandos ñ peterẽt suffragia vt frequẽter faciũt. Sustinẽt g̃ illã penã ñ volũtate absoluta sed ꝺditõa ta. qz sciũt se sine illa pẽa ad glaz venire nõ posse

Purgantur autẽ .ſ.I.

i ipe aĩe sola dina iusticia ignẽ incẽdẽtẽ ñ misterio demonũ. nec quoꝝ victores exterrent. nec mĩsterio ãgeloꝝ qui ꝙciues suos ñ tã velemẽter affligerẽt. Sz tñ possibile ẽ ꝙ ãgeli eos ad loca pene ꝺducãt. ꝛ ẽt ipi demões qui de penis loĩmiscẽt eos comitent ꝛ assistũt purgãdis. tũ vt ꝺ eoꝝ penis satient. tũ vt in eoꝝ exitu a corpe suo aliquid ibi repiãt. Tho. in. nij. di. xxi. Notãdum ẽt ꝙ quia quedã venialia sunt maioris ad hrẽtie q̃ alia ꝑm ꝙ effectus magis ad ea inclinat ꝛ in eis fortius figit. ꝛ ea que sunt maioris adhrẽtie tardius purgant. Iõ quidã in purgatorio diutius q̃ alij torq̃etur. ꝑm ꝙ affectꝰ eoꝝ ad venialia fuerit magis mersus. Et acerbitas quidẽ pene rñdet q̃titati culpe ꝓpter qz diuersitas rñdet radicatõi culpe in subiecto. Cũ pt̃ingere ꝙ aliquis in purgatorio diutius moret qui minus affligit. Rich. in. nij. di. ꝙ hoc ñ videt vez. qz cũ priuatio seu carẽtia visionis dicit maxima pena qui diutius ibi maneret acerbiꝰ affligeret. sed oĩbo ꝙtatis siml qui plus peccauit plus punit

Ex duabo aũt cãis aĩa recedẽs a corpe sustinet penã purgatorij. s. vel qz moritur cũ venialibo. ꝛ de hoc apls. i. Cozin. iij. Si quis supedificauerit sup hoc fundamẽtũ. i. fidẽ viuã lignũ fenũ ꝛ stipulã ipe saluus erit. Sic tamen quasi ꝑ ignẽ. Noie ãt ligni feni ꝛ stipule diuersa venialia designant. vt exponit aug. xxv. di. ſ. alias ea. Alia cã est ex eo ꝙ quis nõ satisfecit plene penis debitis pro peccatis suis. moriẽs tamẽ in statu gratie. pro bis ergo possumus ꝛ dem̃us facere suffragia. Sed quia discernere non possumus quis moriat in statu gratie vel non. vt dicit Augusti. pro omnibo baptizatis ea facere debem̃. nisi q̃s in notorio moriat. xxij. q. v. placuit

Quatuor autem ſ.II

mõis aĩe defunctoꝝ ꝓ suffragijs ñm iuuat. vñ Gre. Alie defunctoꝝ quatuor mõis soluũt. Aut oblatõibo sacerdotũ aut ꝑcibo scõrum aut carorum elemosinis. aut ieiunijs cognatoꝝ. xiij. q. ij. non estimem̃. ꝛ c. aĩe. Quos mõs distinguit Rai-

Capitulum Tertiuz

di sic. Suffragia quidē pſunt defunctis ad absolutōz pene a qua pñt absolui quatuor modis Uno mō p intercessiōz ipius capitiz. s. xpi. 7 sic iuuant p oblatōz altaris. Scōo per intercessiōz quasi priuatoꝝ mēbroꝝ. i. per oꝝones scōꝝ. Tertio per modū redēptōis pene. s. eleōsinaꝝ largitionē. Quarto per modū solonis pene. s. per ieiūioꝝ afflictōz. Et ad dictos quatuor modos oēs alij reducūtur. Que aūt horꝝ sint meliora suffragia dicendū est. Uno modo vt expiatiuum pene p modū cuiusdam recōpensatōnis. Et hoc modo opus suffragij reputat quasi eius pro quo fit. et ita absoluit eum a debito pene sue. qđ nō absoluit faciētē a debito ꝓprie pene. Alio mō pōt cōsiderari ingīū est meritoriū vite eterne qđ habz ingīū procedit ex radice caritatis. Et ſm hoc ñ solum prodest ei pro quo fit sed facienti magis. vñ in ps. Oratio mea in sinu meo conuertetur. 7 Johan. Dama. in ſmōe de his qui in fide dormierūt dicit. Quicūq; salutē proximi agonizat primū ipe sibi prodest. deinde proximo

Utrū missa pro §. III

defunctis equaliter valeat defuncto vna sicut alia. Rñ. ſm pe. in. nij. dis. xlv. In officō misse nō solū est sacrm sed et oꝝones sunt. Et iō suffragium misse continet duo de predictis. s. oꝝem et sacrificium. Quātum igitur est ex pte sacrificij oblati missa de quocunq; dicat equaliter pdest defuncto. 7 hoc est ꝑcipuum qđ fit in missa. Ex pte oꝝentum magis prodest illa in qua sunt orationes ad hoc determinate. Sed tñ iste defunctus recōpensari pōt per maiorem deuotōem vel eius qui dicit missam. vel eius qui facit dici. vl etiā per intercessionē sancti. cuius suffragiū implorat. Utrum suffragia spāliter pro aliquo facta prosunt alijs. Rñsio ſm Thomam et Petrum in. nij. distinc. xlv. cum suffragium sit virtutis finite 7 deriuetur p intentiōem facientis q̄ voluerit valet ei pro quo fit. quātum ad liberationem a pena. tamen quātum ad congratulationem 7 interiorem ꝓsolatiōem ſm q̄ vnus in caritate existens de bonis alterius gaudet. sic valet omnib; in caritate existentib; 7 plus ei qui in maiori caritate est. Utruz suffragia facta pro multis equaliter prosint singulis. Rñsio scōm Tho. 7 pe. vbi. s. Si valor suffragioꝝ cōsideretur ſm q̄ valet ex vi tute caritatis. sic tm̄ prosunt singulis ac si pro vno tm̄ fierēt. q̄ caritas non minuit si distribuat affectus in multos. imo magis auget. Et sil'r etiā gaudiū ex caritate procedens quāto in pluribus est tāto fit maius vt dicit aug. in li. ꝓfess. 7 sic quātū ad gratulatiōez pōt intelligi de ꝓse. di. v. nō mediocriter. Si autē cōsideretur valor suffragioꝝ in quātū sunt satisfactōes quedam p intentiōez facientis trāslate in mortuos sic magis valēt ei pro quo spāliter fiūt. Et sic effectus suffragij diuidit ex dīna iusticia inter eos ꝑ quib; fiunt. Si aūt queritur vtr exītes in purgatorio possint iuuari ab exītibus in hoc sec'lo. rñ. pe. q̄ sic. 7 sic declarat ap'lus. i. ad Cor. xij. loquit de corpe mistico ad similitudinez corpis hūani. In corpe vero hūano nata p vnū mēbr̄ supplet indigētiā alterius. q̄ cū gra sit potētior q̄ nata. in cor. mis. vnū mēbr̄ pōt supplere indigētiā alterius. Et hinc est q̄ suffragia mēbroꝝ eccie pñt prodesse mēbris indigētibus. Quia vero p mortē ſi desinūt ee mēbra eiusdē corpis. suffragia viuoꝝ possunt pdesse. Nam ad hoc vt aliquis defunctus iuuet duo requirūtur ex pte eius. Unum est indigentia. 7 ideo nō ꝓsunt beatis. Alterum est ꝗditionale meritum. s. vt hic meruerit sibi prodesse. 7 iō ñ ꝓsunt dānatis. Utrūq; vero est in his que sunt in purgatorio. 7 idcirco ꝓsunt illis. Unde Aug. Nō est negādū defunctoꝝ aīas pietate suorum viuentiū posse iuuari. xiij. q. ij. tempus.

Queri etiā solet §. IIII

vtrum promittēs sigillatim diuersis vnā missaz liberetur 7 satisfaciat celebrādo vnā ꝑ omnibus. Rñ. ſm pe. de pal. iu. nij. q̄ non liberatur a toto sed a tanto. quia soluit minus q̄ debet. Sicut promittens Titio vnam marcham. et Seyo

vnã ñ totaliter liberat offerẽdo duobꝰ vnã qz missa celebrata ꝑ multis ñ tñ valz singulis. Pōt tñ talis celebrans excusari quicz mōis Primo ꝓpter impossibilitatẽ celebrãdi ꝓ quolibet spāliter puta si collegiũ saluo offō ad qđ ẽ institutũ nō pōt soluere plus q3 tres aut duas l' vnã missaz. Aut religioso si postq3 ꝑmisit a superiore imponat alie missa qz difficultas ꝓstatōis ⁊ si nō liberat tñ excusat. Cñ sicut qñ bōa defuncti ñ sufficiunt ad integre soluẽdũ creditoribꝰ. soluit sil' pluribꝰ qđ cuilibet erat ꝑ se soluẽdũ sic hic. Scđo ꝓpter consuetudiné maxie apud eũ qui scit vel scire tenet qz sciẽti dolus ñ infert sicut de ꝓchiāis qui petũt missas a curatis aut canonici relinquẽtes anniuersariũ canonicis. Tertiō ꝓpter quẽtiōz si ex pse 3 dicat ꝑmittẽs qz ꝯtract ex quẽtiõe legez accipiunt. Qđ ẽt sufficit dicere executori. qz cui cõ misit testatoꝛ distributōz pecũie ꝑ missa vidz ẽt ꝑmisisse ordinatōz de missa ꝑcurãda. Quarto ꝓpter recõpensatōz qz ñ refert quid ex equipollentibꝰ fiat. vt si in aliis missis vel suffragiis ꝓcompenset sicut apud nos missa dicẽda a quẽru ꝯponit vni fratri. Quinto ꝓpter suppletōz dī. Vbi est sciẽdũ ꝑm qđdã missaz ñ valere tñ plnribꝰ q3 tñ vni soli. Si ꝑ vno solo dicat ꝑuenit ex actuali intẽtõe sacerdotis ñ ꝓpter hoc qꝺ ei⁹ intẽtō vel eius valoꝛ distribuat diuersis ꝑm diuersas ꝓportiones. Sz qz ñ pōt aliquis ad plures sil' affici tãtũ q3tũ ad vnũ sicut ñ pōt bñ tãta amicicia acquisita ad multos sicut ad vnuz. Et iō missa dcã ꝑ pluribꝰ sil' ñ tñ vz cuilibz illoꝝ q3tũ si ꝑ illo solo diceret nisi summ⁹ sacerdos suppleat. Tūc ãt supplet qñ ratōabile ẽ qꝺ sacerdos tñ affectũ habeat ad quẽlibet q3tũ deberet bñe ad vnũ solũ si ꝑ illo solo celebraret. Sicut si aliqui prochiani l' canonici ex deuotõe quã bñt ad eccliaz suã faciũt fieri ãniuersariũ in eccia sua. qđ fieri nō pōt nisi plures ꝯcurrãt ad vnã missaz. Missa illa tñ vz cuilibet illoꝝ q3tuz si ꝑ qlibet solo diceret missa ab extraneo sacerdote qui ñ ẽ ita affect⁹ defũcto nec eõuerso. Dicũt ẽt isti qꝺ bona spũalia q cõicãt religiosi suis familiaribꝰ ñ iō dicũt min⁹ valere multz q3 paucis. qz diuidũt diuersis. qz tota pñt applicari diuersis. Ꝫ qz ꝑm cursum cõem qñ aliquis extẽdit deuotōz suã ad multos. deuotio sua minuit ⁊ ex Ꝫ talia minus valẽt multz. Sz qz ẽt talia bōa pl⁹ vel min⁹ valẽt petẽtibꝰ ꝑm maiore vel minorẽ deuotōz ipoꝝ. Iō si cũ instantia multi petãt ⁊ altz recta intẽtõe eos recipiãt vidz qꝺ tñ valẽt talibꝰ multis sicut paucis. qz supplet vicẽ deuotōis actualis cũ maneat sufficies ꝑm habitũ ⁊ radicẽ. Sz pria istoꝝ distinctiõ inter seculare ⁊ regulare ꝓpriũ sacerdotẽ ⁊ extraneũ non vz qz vidz eadẽ rõ in extraneo q ue a diuersis equale bñficiũ recipit. Cñ ñ miu⁹ teneat scđo q3 tertiõ rõe bñficij sicut curat⁹ vtriq3 prochiano rõe officij. Nec vz ꝑ istis suppletõ de receptis ad bñficia qz ꝑ hꝫ receptōz ñ ẽ ĩmunis a pẽa sibi iniũcta. nec in toto nec in pte ꝓpter ieiunia que fiũt in ordine sicut eẽt ꝑ indulgẽtias. Nec minus diu puniẽt in purgatorio ꝓpter qđ pꝫmortẽ solẽt recitari obitus vt spāliter ꝑ eis orẽt. Qui ãt spāliter petit missaz ꝑ se vel ꝑ aĩco viuo vl' mortuo intẽdit bñe ꝑ se totã missaz ad satisfactiẽdũ. cũ ñ possit bñe eã totã ad merẽdũ. qz nullũ meritũ pt eẽ sic singulare quin oẽs bõi ꝑticipẽt. ß satisfactio sic. vñ ñ ẽ sil'e ꝓpter dcaz que ß mō ponit Et no. qꝺ duplex ẽ dca inter ꝑticipiũ qđ ẽ ad merẽdũ ⁊ illđ qđ ẽ ad satisfaciẽdũ. Dca qz ꝑticipiũ meriti ẽ ex sola vniõe caritatis sine aliqua intẽtõe faciẽtis spẽal' directa ad ꝑticipãtẽ. Iz sit maior cũ intẽtõe ß ꝑticipiũ ad satisfaciẽdũ ñ. Alioquin quicũq3 eẽt in caritate siue in ß mōdo siue in alio. staꝝ eẽt ĩmunis ab oĩ pẽa. thesauro ecclie qui ẽ infinit⁹ distributo ꝑ ei⁹ satisfactõne. Sic ẽt quilibz ex ꝑticipatõe meriti xꝑi ꝑ facta meret ꝑmiũ infinitũ qđ ẽ de⁹ intẽsiue ⁊ extensiue vita eterna. l' saltẽ ille qui ẽ in maiori caritate eẽt minoris pene debitor in ß seculo ⁊ in alio. qđ ñ est vez ß ex sola intẽtõe faciẽtis Et dca dca ẽ qꝺ ꝑticipiũ meriti ñ minuit ex multiplicatõe ꝑticipãtiũ. sicut pz qꝺ ñ fit deterior ꝯditō multiplicatis electis ß melior. ñ solũ qz illi incipiunt ꝑticipare qui incipiũt cõtcare. vt ẽt puuli baptizati sũt ꝑtices bonoꝝ opm qui nihil opant. Et ꝓpter hoc sine ꝑiudicio ꝑz⁹ receptoꝝ ad bñficia ordinis pñt recipi nec min⁹ capiũt nouissimi q3 primi. sed in satisfactõe sec⁹ ꝑm cõem doctrinã. Sed quid ꝓportat illud ꝑticipiũ meriti dubiũ ẽ. ñ. n. ꝓpter hoc maiorẽ hẽbit gl'am. qz cũ pluribꝰ ꝑticipat. qz possibile ẽ illũ qui ñ hz plus de caritate eẽ ꝑticipẽ pluriũ. sicut nũc qñ sunt plures fideles q3 tpibꝰ ade noe ⁊ abrahe. l' aliquis ẽ ĩceptus ad bñficia pluriũ ordinũ religiosoꝝ q3 aliꝰ qui hz tãtã caritatẽ ꝑm quã dcaz gloria. Cñ nō vidz aliud nisi qz ꝓpter merita aliqz ꝑseruat eũ de us qñq3 a pctō qñz a morte. ⁊ sic de aliis. Sicut recordatus ẽ deus abrahã ⁊ liberauit loth. Cuz ẽt qñq3 ꝓpter iustos ꝑcat impijs vbi ñ concurrit meritũ nisi ex vna pte. Sz qñ ãbo iusti tunc ex vtraq3 pte. Sz ꝑ receptiōz ad bñficia ꝓsequit aliã vtilitatẽ. qz spāliꝰ ꝑticipat. ⁊ ex ĩtẽtiõe spāli ꝑ receptis orãdo. hec ꝑ. de pa in quarto

Vtrũ soluẽs ꝓz .S.V

mltz tot suffragia qđ dz oĩbꝰ sigillatim libeat. vt si soluo .xx. missas ꝑ ĩcõmẽdatz mihi ĩ capło ⁊ nõ ꝑ illo ꝛ. dico qꝺ ñ ꝑt ꝑfcẽ qz mi⁹ soluit cuilibet. ⁊ ꝑ ꝯñs ñ libat. nã ꝑticlarz solo mlta hz ĩcõmoda. vt si dẽaz tibi .x. tritō. x. ⁊ scio. x. ⁊ soluo hodie x. tribꝰ. ñ tñ ꝑdest oĩbꝰ eis. sicut si vni soluissez x. qz vnus statim de illis facere potuissz vtilitatez

Capitulum Tertiuz

suã. Et sic est hic in ꝓposito. vt si sint quatuoꝛ in carcere quilibet ꝙ decẽ. Si primo die soluo decẽ ꝙ oĩbꝫ. nullus euadet carcerẽ lz debitũ oĩum minuaſ. Si scõo die decẽ adhuc nll's. Si tertio et quarto die tũc oẽs. Sz soluẽdo ꝙ singul' ꝓim' prima' die, scõs scõa. terti' tertia. quart' quarta. fuisset liberat'. Et sic feci triũ ꝺditõz deteriozem. Sig aliqui in purgatorio exñtes. sic sunt dispositi ꝙ vnus vna missa ⁊ ñ minoꝛi suffragio liberãdus est. Et sunt mlti tales vna missa, ꝓ omĩbus istis dcã neminẽ eripit, ꝙ vno statim eripit, ⁊ sic diutius singuli tenerent. Nec ꝫ est ꝺtra antisiodoren. qui credit ꝙ nulla missa celebraſ ꝙ qua ñ plures de purgatorio libere nt. Quia qñq; sunt multi in purgatorio sic dispositi, vel qui ibi diu steterẽt, vel qui pauca purgãda habuerũt. De. ꝺ pa. in. nũ. Itẽ no. ꝙ soluẽs ꝙ aliũ ita liberaſ sicut si solueret ꝙ seipm. etiã si industria ꝓsone sit electa. qz ñ refert quid ex equipollẽtibꝫ fiat. dum tñ eque bñ cẽt ãt ꝓsumptuosus qui putaret oꝛõnẽ suã meliorẽ oꝛõibꝫ alioꝛ. Itẽ liberaſ quisquis soluẽdo suffragia cũ alio sicut solus ⁊ simplum imo si a duobꝫ quoꝛ quilibet ꝺz ꝙ mortuo psalteriũ. soluaſ simplũ. dicẽdo. s. sil'vnũ psalteriuz sufficit. Ꝺ̃ appet ꝙ sil'e de hoꝛis canonicis. quoꝛum quilibet clericoꝛ teneſ insolidũ. ⁊ tñ dicendo sil' oẽs liberanſ vnica vice. Sz tñ requiriſ ꝙ vnus attẽdat ad versum seu illã ptẽ quã dicit socius. sic ad id qꝺ dicit ipe ꝺz attẽdere. alr debitũ ꝓfundere. Põt etiã dici in hꝰ. cãu. qz magis acceptat ꝺus oꝛões cões ꝫ singulares ⁊ ẽt eccĩa. tõ ex ꝺi acceptatõe ⁊ eccĩe ordinatõe liberaſ ⁊ ñ alias. ꝑ. de pa. in. nũ. Itẽ cũ queriſ vtz soluẽs suffragia ĩ mortali liberet. l'si teneſ ea iterare. R ñ. ꝑ. de pa. sic. Laliſ aut est obligat' ad suffragiũ ex statuto superioris aut ex ꝓmissiõe ꝓpria aut rõe bñficij accepti. ⁊ primo cãu ñ teneſ. qz superioꝛ ñ potuit euz obligare ad hoc qꝺ faceret in caritate ꝫ solũ ad subam faci. In scõo ẽt cãu ñ vidꝛ ꝙ teneaſ iterare. qz ñ est verisile ꝙ se obligauerit ad dicẽdũ in caritate. ꝫ solũ ad dicẽdũ vel faciẽdũ absolute. In tertio casu tunc aut est obligat' ex congruitate tñ, ⁊ tũc ñ teneſ iterare. aut ex necessitate, ⁊ tũc etiã ñ teneſ. qz nõ tenebaſ determinare ad istud vel illꝺ. Un illꝺ ñ teneſ iterare sicut nec tenebaſ facere. immo nec teneſ aliud facere si fuerit missa. Cꝰ principal' efficacia ẽ ex operato. imo etiã nec teneſ si sit aliud ꝫ missa. qz ꝺz ex caritate postulãtis suffragiũ interꝑtarie ꝙ bñficij collatoꝛ. Ꝺ̃ dici põt qñq; ex mãdato vel rogatu alterius in caritate exñtis viui vel mortui. Alter qui est petõr suffragiuz faciat quasi ex ꝓpria illius alias nõ facturus tũc ꝓdest ei. Si a fit noĩe suo faciens ⁊ illi tm̃ applicare vellet ñ posset. ꝑ. de pal'. Itẽ cũ queriſ vtz tm̃ valeãt suffragia cõtinuata ꝫ cõtũ suffragia simul multiplicata. i. tm̃. xx. misse dicte ꝙ. xx. dies ꝫ tuz. xx. dicte in vna die a diuerſ. R ñ. ꝑ. de pa. vbi supꝝ ꝙ ad celeriorẽ liberatõem a purgatorio ⁊ citius videdo deũ plus ꝺz accelerata multiplicatio. qz sacẽm bituz tm̃ in ꝓposito nunq; tm̃ ꝺz ad pene remissionẽ ex ope operato ꝫ tũ ad actũ exercitum. Sicut ꝙz de baptismo flaminis, ⁊ forte ñ est tãdiu mãsurus in purgatorio ille, ꝙ quo ꝓpetuz fit anniuersarium ꝙ eis egeat. Sz ꝓtinuata successio tm̃ vel plus ꝺz ad meritũ multitudinis. qz magis est ad honorẽ dei ꝓtinuatõ taliũ anniuersarioꝝ. Neutꝝ ergo ꝓdẽnãdũ. qz vtrũq; fieri põt bona intẽtõne ⁊ anniuersarioꝝ, vt deꝰ clariꝰ videatur ꝙ opus magis sibi honorificũ, ⁊ multitudo missarũ simul dicẽdaꝝ. vt deus citiꝰ videaſ ⁊ ne diutius torqueatur.

De indulgẽtijs Capm tertium.

OE indulgentijs nil ex̃pisse hẽmꝰ et sacra scriptura ꝫuis ad hoc inducaſ illud apli. ij Coꝛ. ij. si quid donaui vobis, ꝓpter vos in ꝓsona xpi. Nec ẽt ex dictꝝ antiquoꝝ doc. ꝫ modernoꝝ. Ꝺ̃ tñ Gre. imposuisse indulgẽtias septẽnes in statõibꝫ rome. Et qz eccĩa hoc facit ⁊ seruat ñ est credẽdũ ꝙ erret. Ho. aũt ꝙ nõ valẽt ad remissionẽ culpe quã solus deus remittit auctoritatiue. de ꝺse. di. nũ. nẽo. sed valent ad remissionẽ pene debite ꝙ pctis. seu solutõz que fit de thesauro eccĩe. Et ꝺz indulgẽtia plena ꝝ ꝑ. de pa. in. nũ. di. xx. quo ad remissionẽ pene mortalium. Plenioꝛ respectu pene iniũcte mortalium ⁊ venialiũ. Pleniſſima respectu pniaꝝ ñ solũ iniũctarũ ꝫ ⁊ iniũgẽdaꝝ. Vel sic. Plena respectu pene mortaliũ ⁊ venialiũ. Põt eñ vt vĩ ꝙ indulgentiã inqꝫtũ hz rõem cuiusdã absolutiõis ꝝmitti culpa venialis sicut ⁊ ꝙ confessiõr generalẽ non factalẽ. Sz ad hoc requiriſ ꝓtritõ ñ ꝓfecta sz aliqua ꝓtritõ semiplena adiũcta papali absolutiõe que ꝙ se nõ cẽt sufficiẽs sicut in adiũcta epali benedictõe que ꝙ se nõ sufficeret. hoc ꝑ. de pal'.

Claues ãr isti' thesauri ad iꝓz erogãdũ plenarie hz pa. iõ dcñ est petro. Tibi dabo claues re. ce. ꝛc̃ Particulr ⁊ ꝝm quãdã determinatõz eis ꝓcessã bñt epi ⁊ eoꝝ superiores ptãẽ ad dãdũ indulgentias ꝓprie subditis suis ⁊ ñ aliꝫs ꝝm Host. extra de ꝑ. ⁊ re. quomodo aũt. Inferiores epis dare ñ possunt indulgentias sed bene possunt cõcedere participatõem bonoꝛum que fiunt per subditos suos quibuscũq;. dũmodo rõnabilr fiãt et ĩ gta ꝓstitutis. alias nõ eẽnt capaces. Bñt autem valere indulgẽtie ꝝm Tho. ⁊ Richar. in. nũ. nõ solũ viuis ꝫ ẽt exñtibꝫ in purgatorio. qñ. s. ĩ forma indulgentie ꝓtineſ ꝙ qui facit hoc vel illꝺ ipse faciẽs vel alius ꝙ ꝙ facit ꝓ se quaſ tãtuz indulgentie. Sed si in forma indulgẽtie ꝫ ñ ꝺz ꝝ sim

plr qui facit ꝺ vel illꝺ ꝺz tm̃ indulgẽtie. tũc ñ ꝑt
ertẽdi ad defunctos q̃ trucũq̃ iste qui faceret idꝑ
quo ꝺat indulgẽtia intẽtoz suã dirigeret ad de/
functos. Dare g̃ indulgẽtiã est accipe ꝺ illo the
sauro ecclesie dicto. ⁊ soluere ꝓ debitꝫ penaruꝫ
recipiẽtibꝫ idulgẽtias. Nec ẽ necessariũ q̃ sit q̃s
sacerdos ad dãdã indulgẽtiã. qz ptinet ad iurꝺicꝫ
tionẽ ⁊ cũ papa ponit generalẽ idulgẽtã in ali/
qua eccia. vel ꝺat faciẽtibꝫ certũ quid. q̃ indul/
gẽtia ꝙsueuit appellari ꝫ corrupte a pẽa ⁊ clpa.
Si discrete ⁊ rõabiliter det ⁊ fiat ꝺbitũ ꝓ q̃ ꝺat ꝺi.
hoc. q̃ ille statꝫ euolat ad celũ si ĩ tꝫ statu ꝺcedat

In valore indulgẽ .§.I

tiaꝫ ẽ triplr cã. Una ẽ ex pte xp̃i hoc ẽ meritũ
⁊ satisfactõ xp̃i. cꝰ vna gutta sanguis sufficiesset.
Cũ iste thesaurus quo ꝺtauit sp̃õsaz suã eccIaz
restat ad mutuãdũ peccatoꝛibꝫ gratis vnꝺ satis
facãt. Secꝺa cã est merita scõꝝ pene ⁊ penalita/
tes qui mlto plꝰ erogauerũt q̃ meruerũt pcã eoꝛũ
Tertia cã est ex pte eccie. saliq̃ ꝺ opꝰ piũ spũale ⁊
tpale. Et ꝫ nisi sit iusta cã dãde indulgẽtie pec/
cet ꝺcedẽs quasi ꝺilapidatoꝛ tãti thesauri. videt
tm̃ valere illi qui ꝙditõz implerꝫ nisi ipe illaz si
necã ipetraret. qz tũc ⁊ ipe peccarꝫ ⁊ sine cã suffi
ciẽn ipetrãs. Si g̃ papa ꝓpio motu moziẽtẽ ab/
solueret ab oĩ pena p modꝫ indulgẽtie ⁊ ille pie
crederet statĩ ad celũ euolaret ac si nullã culpaz
haberet. etiam si papa iustam scitz causam non
hꝫet. Dz alĩ ꝺicũt q̃ ñ ꝙ idulgẽtia collata sine
cã iusta ⁊ rõnabili a q̃cũq̃ ꝺf qz ẽ contra volũtatẽ
ꝺei. Et no q̃ opus bonũ penale scõꝝ ꝑt duplr
ꝙsiderari. Uno mõ inq̃tũ meritoziũ ⁊ sic ñ trãs/
gredit ꝑsonã merẽtis. nisi solũ meritũ xp̃i qui si
bi ⁊ alĩs meruit ⁊ sic nullus plus meruit q̃z acce
pit vel acceptuꝝ sit in seipõ. Alio mõ inq̃tũ est
satisfactoziũ. ⁊ sic multi scĩ plus satisfecerunt q̃z
ꝺebuerũt. Qz g̃ scĩ plus sustinuerũt q̃z meruc/
rũt. ⁊ ñ solũ ad mo merẽdi ꝫ et satisfaciẽdi ẽt ꝓ se q̃
dẽ primo deũ ꝓ oĩbꝫ indigẽtibꝫ fm intẽtõez ec
clesie. iõ il' primo cedit in satisfactõz fm q̃ indi
gẽt. residuũ reseruat ꝓ indigẽtibꝫ dispẽsandum
ꝑ ꝓlatos eccie. Sic igit tota satisfactõ xp̃i cessit
in thesauꝝ ꝓ ceteꝛ ⁊ nihil ꝓ se. qz nlli pene de/
bitoꝛ. De ꝟgine maria. qz nullꝰ pene ꝓ actuali
erat ꝺebitrix. oẽs eius penalitates cedũt nobꝫ in
satisfactõz. Pẽa ãt originalꝰ que ẽ mors naꝰ e sa/
tisfecit ꝓ se. qz illi erat ꝺebitrix. De alĩs scĩs q̃
superogauerũt soluto ꝺebito suoꝝ petõꝝ hoc re/
manet in thesauro eccie. hec oĩa pe. de pa. Et no.
fm pe. de pa. vbi. s. q̃ xp̃s ñ solũ oĩbꝫ meruit sed
ꝓ oĩbꝫ satisfecit. qz suppositũ agebat ⁊ patiebaꝰ.
Cũ ñ solũ actõ merẽs ꝫ et passio satisfaciẽs fu/
it infinita. Nõ ẽ g̃ ex insufficiẽtia q̃ passio xp̃i in
sactis ñ soluit ꝫ ex ꝺei ordinatõe qui gratꝫ ẽmit
tit. Dicere eñ q̃ in sactis ꝺeꝰ nil remittit nisi q̃z
tũ sibi soluit. aut de thesauro cõi eccIe aut de the
sauro cordis l' corꝓis vel oris ẽ ꝺicere ꝺeuz min⁹
liberalẽ. Et ꝫ in hoc eẽt liberalitas hoĩs xp̃i nobꝫ
cõicãtis diuitias sue pẽalitatis. in hoc tm̃ in nullo
est liberalitas ꝺei qui nichil ꝺ suo nobis ꝺonat.
ꝓpter qꝺ melius ꝺr q̃ in sactis est liberatio vel a
tota pena vel a ptiali. ñ ex solutõe sicut in indul
gẽtijs ꝫ ex liberali ꝺei remissiõe. Ex merito quiꝺ
xp̃i. i. amore xp̃i. ꝫ nõ ex soluciõe xp̃i. qui ⁊ si pro
pctõ nafe soluit ⁊ satis fecit. ñ sic ꝓ pctõ ꝓsone. ⁊
si ꝺicaꝰ. Cũ vltra infinitũ nil sit ⁊ vnũ infinitũ
cõsumat aliud. g̃ satis factõ xp̃i ⁊ si fuit infinita.
vidꝛ exhausta tollẽdo penã infinitã. s. originalis
culpe in bapnsatis. nil ergo remanet. ad solucn/
dũ in indulgentijs ꝓ actualibꝫ peccatis. Ñisio
q̃ hoc est verũ in infinitis eiusdẽ rõnis. sed infi
nitas ꝟtutis ꝺei est alterius rõis a bonis infini
tatibꝫ. oẽs eñ excedit ⁊ oĩa alia ad ipsam cõpata
sunt finita ⁊ quasi nihil. Passio igit xp̃i ⁊ inq̃/
tum meritoria ⁊ inquãtum satisfactoria est infi
nita rõne suppositi. qz omnes infirmitates exi/
stentes ⁊ possibiles excedit. qz oẽm penã damni
⁊ sensus infinitam ⁊ finitã ⁊ nullam facere põt
Alioquin sꝫ argui posset. q̃ passio xp̃i ꝓmo so
lo satisfacere posset. cꝰ pena est infinita et non ꝓ
duobꝫ sicut ꝓbus arguebaꝰ q̃ ꝓ originali nõ ꝓ
actuali nisi diceret qꝺ dictum ẽ.

Et nota q̃ ad cõ .§.II.

sequẽdũ aliquã indulgẽtiã ꝺatã quatuoꝛ sunt
necessaria fm pe. in. iij. duo ex pte ꝺantis ẽ. Pri
mũ est auctoꝛitas plenaria quã hꝫ pa. erga oẽs.
vt ꝺcm̃ est. Legati aũt ñ nisi in termio sue legati
onis. Archiepi ꝟo ẽt in ep̃atibꝫ suoꝝ suffraganeo
ꝝ. extra de pe. ⁊ re. nõo. Epi ãt ẽt electi ⁊ si non
ꝺũ ꝙsecrati. ꝺare p̃nt tm̃ in suo ep̃atu ⁊ in ꝺedi/
catõe eccIe siue ab vno siue a pluribꝫ ꝙsecretur.
ꝺare ãt ñ p̃nt nisi vnũ ãnũ. In ãniuersario de/
dicatõis tm̃. xl. ꝺies extra de pe. ⁊ re. cũ ex eo. i. fi.
idẽ Ricar. Qz ãt p̃lati sint bõi l' mali nil hꝫ fa/
cere ad valorẽ idulgẽtie. tho. Ecõm ẽ cã rati/
onabil' puta aliqꝺ opus piũ ad honorẽ ꝺei ⁊ vti
litatẽ eccIe vel ꝓximoꝝ ordinatũ. vt visitatio ec
clesiaꝝ. edificatio hoꝙspitalium. redemptõ captꝛi/
uorum ⁊ hmõi. Dez quia indulgentie sunt bo
na spũalia. ⁊ spũalia ꝓ tpalibꝫ non sunt danda
ideo fm tho. ⁊ pe. indulgẽtie ñ sunt dãde prin/
cipaliter ꝓ tpalibꝫ ꝫ pro spũalibꝫ. vt. s. p eas exci
tentur homies ad bona opera. Et ex hoc ostenditꝰ
q̃ non põt papa extra lxre animas oĩũ de pur
gatorio ꝺando eis indulgẽtias. qz hoc esset indi
scretum a irrationabile. Alia duo requiruntur
ex pte recipientis. Et primum est q̃ sit in statu
merendi. i. q̃ habeat grãm. Unde fm pe. de pal.
non valent indulgentie exĩstentibꝫ in mortali.
quia manẽte offensa reatus pene tolli nõ potest

Capitulum Tertiuz

Dicit idem pe. de pa. q cum dr in indulgentijs vere penitētibꝫ ꝛ pfessis intelligit ipe pfessionez in ꝓposito. qz ñ optet de facto. Contra qđ tñ ē. qz in quibusdã exprimit vel qui infra mensem fuerint confessi. vñ vidr ex mēte ꝛ pactõe concedentis q̃ quis implet confessionē ñ est in statu merendi postea recedẽte fictione recipiat effectum. Scõm est vt faciat illud ꝑ quo dat indulgẽtia. Cũ ẽt cũcq aliquis hẽret voluntatẽ faciẽdi id ꝑ quo dat indulgentia. puta eundi ad ecclam vel dando elemosinã ꝛ non faceret. qz non potest non obtinet indulgẽtiã ꝑm Tho. ꝛ Albe. Religiosi aũt pñt bẽre sicut laici si faciũt id qđ contin net indulgẽtia Quãuis enim ex se nil dare possint cum nil hẽant ꝓpriũ. cũ. q. i ñ dicat. Pñt tñ ex licẽtia prelati dare. Tho. Prelati ẽt dãtes indulgentiã pñt ea vti. Et dici ẽt ipius eccie vbi ẽ indulgẽtia ꝙsequi pñt vn? ꝑ altero indulgẽtiaz carere ñ põt nisi hoc ꝙtineat forma ĩdulgẽtie. tho.

Valent etiam in §. III

dulgẽtie ꝑm Tho. ꝛ Albe. cẽtũ sonãt vt vicz. xl. dies indulgẽtie valẽt cẽtum. xl. dies pñe ꝑm tationẽ factã siue a sacerdote siue a iure siue a iustitia dina. Dies enim iste siue ãni ñ sunt anni celi nec purgatorij ꝟ mõi. Et sicut in mõdo. xl. dies pñe plus valent vni pficiẽti cũ maiori deuotõe cẽ valeãt alteri. ita. xl. dies indulgẽtie plus valẽt illi qui cũ maiori caritate seu rei date cẽtitate accedit. Richꝰ. aũt dicit in. nũ. sen. q cẽtũ ad remissionẽ pene pares sunt iste qui plus dat ꝛ qui minus. si hoc ꝙtinet in forma indulgẽtie. Sed cẽtũ ad remissionem interõis pene. ꝛ cẽtum ad sui dispositõem ꝛ recipiendũ augmentum gre. plus recipit qui plus dat. nisi in casu in quo min? datum ẽt maius ꝓparatõem ad dantem. Dñ aũt indulgentia posita eccie est determinata ad tempus. puta qui vadit ad ẽm eccliam vsq ad tale tps. hẽat tñ de indulgẽtia intelligit sel'tãtũ hẽri. ꝑm Tho. Cũ si quis multis vicibꝫ iret ad vnam eccliam in die qua est ibi indulgẽtia et sp de nouo offerret. ñ hẽret ꝓpterea indulgẽtiaz nisi semel. Sed in eccia sancti petri de roma est ꝑpetua indulgẽtia. xl. diez. vt quoti's ingrediat toties obtineat Tho. Nota. q indulgẽtia ꝑm Pe. de pa. in. nũ. tñ valet cẽtum sonat ꝛ in foro dei. ꝛ hic in purgatorio. Sic intelligẽdo q̃ q̃ lucrat indulgentiaz viginti annoz tñ sibi vz ad remissionẽ pene ꝑ peccatis suis. cẽtũ illi valuisset. xx. anni in pña iniũcti. Si illis xx. ãnis peniruisset aliter eccia recipet. Sed sicut penitentia cẽto fit in maiori caritate tãto est magis satisfactoria. Sic isti. xx. anni lucrati tãto sunt pl? vel minus satisfactorij isti cẽ illi cẽto pnia isti? fuisz satisfactoria ꝙ magꝭ cẽ illi? Et ꝓpt hꝰ indulgẽtie sũt maxime vtiles pcõibꝫ ꝛ secure. qui sepe recidiuant ꝛ ñ facile abstinẽt ꝑ totũ annũ a mortali sicut abstinẽt vno die quo dat indulgentia. Quibusdam ꝓbabilr vidr q intelligat de penitẽtijs iniũgendis. q. d. quadraginta dies de tali pnia. qualis tibi claue nõ errãte dẽrent iniungi Alij dicũt q tñ valẽt cẽtum sonãt. ꝛ plus si plus intẽdit ille qui dat. dũ tñ possit occurrẽtibꝫ debitis circumstantijs. Sed si nõ intẽdit dare nisi cẽtũ sonãt. tñc nõ relaxãt nisi pnie iniũcte in foro penitentiali. Cũ si nihil est iniunctũ nihil remittitur. sed cum dat indulgẽtia plena plenior vel plenissima tũc oĩs pnia iniuncta ꝛ iniũgenda remittitur hic ꝛ in futuro. Alij dicũt q vidr iste esse sensus verboz. Remitto tibi vnũ annũ de penitẽtia iniũcta. i. tanto minus punieris ĩ purgatorio. cẽtũ cẽs si vno anno ꝙtinuo egisses pniaz in hac vita. Nec credũt q ꝓpter bas indulgentias generales minus teneant agere pniam ĩ hac vita. ꝛ hoc dictũ satis vidr ꝙcordare equitati. vt notat Inno. Itẽ nota q cũ est determinata cẽtitas indulgẽtie. ꝛ taxata cẽtitas elemosine. qui dat tñ hẽt qui nõ dat tñ non hz etiã si sit pauper. Sed si simplr dat sic. qui subuenit tali loco hẽat tñ de indulgẽtia intelligit ꝑm suã ꝙditõnẽ. Itẽ no. q indulgẽtie date vel ꝑ papaz vel ꝑ epos simplr sp durãt dũ durat locus nec expirant per mortẽ ꝙcedẽtis. Sed si eccia destruatur vt oꝑteat eã iterꝝ dedicare. tũc indulgẽtie destructe dant ad tps vt quinquẽniũ vsq ad illũd tps durãt. hec oĩa pe. de pal. Itẽ no. q ꝓcisi non pñt dare indulgẽtias. qz nõ extẽdunt nisi ad subditos quos ꝓcisus nõ hz. Itẽ no. q ñ ꝓsunt ñ subdito nisi de lnia ꝓprij epi vel ꝓprij iudicis. vnde sufficere vidr lnia curati. pe. de pal.

Demũ videtur. §. IIII

est de indulgẽtia plenaria que dãtur solũ a summis pontificibꝫ qđ fit diuersimode. Alliqñ enim datur vlr omnibꝫ certum locum visitantibꝫ simpliciter. i. ꝑ omni tpe. Sicut cõiter dr de visitantibꝫ sepulcꝝ dñi. Verum est tñ q sine licẽtia pape nõ pñt illuc accedere. Quod videtur institutum. ne ob suasionem sarracenoz hũãtium fideles fidem veram abnegarẽt vel timore devicti penarum inferẽdarum ab eis. Alliqñ dat indulgentia plenaria omnibꝫ visitãtibꝫ certũ locum certa die infra annum. vt ꝓcessum est ecclesie scẽ marie de angelis ordinis prædicatorum ferrarie ꝑ eugenium quartum. ꝛ in ꝓuincia ꝓuincie in ecclesia sancte marie magdalene in palma ꝑ eũdem. Et hmõi in perpetuũ ꝑmanẽt nisi ꝑ papaz revocẽtur sicut revocate fuerũt omnes tales indulgentie date. instar indulgentiaz aliaz indulgentiarum in concilio ꝓstantiẽsi. Oꝑtet tñ visitantem talia loca implere ea que in forma ipsa continentur ad ꝙsequẽdum talem indulgẽtiam

nec ad alios viuos vel defunctos pñt applicari. q3 cõiter ibi 03 de ipsis accedẽtibꝫ ¶ Tertio mõ datur indulgẽtia plenaria oĩbꝫ faciẽtibꝫ certuꝫ opus. puta assumẽtibꝫ crucẽ ad bellãdũ contra infideles. vel eũtibꝫ vel mittẽtibꝫ bellatores contra illos. vel dãtibꝫ certã summã pecunie eleẽosinaliter p tali ope vel alio pio negõ. ¶ Quarto modo daf certis ⁊ determinatis siue notatꝫ ꝓsonis faciẽtibꝫ infra annũ vel aliud tpus in bulla taratũ certas elemosinas ⁊ ieiũia. vel alia pia opera oꝛõnũ ⁊ hmõi. q talis hẽat facultatẽ eligẽ di idoneũ ꝯfessoꝛẽ in articulo mortis qui vigore talis indulti valeat absoluere ab oĩbꝫ pctis. ꝺ quibꝫ est coꝛde ꝓtritus ⁊ oꝛe ꝯfessus. exceptꝫ illis que ꝑpetrasset sub fiducia talis gr̃e ¶ Quinto datur plenaria indulgẽtia visitãtibꝫ certas eccias vꝛbis certis diebꝫ vt dicet j. Et ꝺ quinquagenario in quinquagenariũ. ⁊ 03 indulgẽtia iubilei. Circa materiã istã primo no. q ꝯquis tales plenarie indulgẽtie vulgariter nũcupent indulgentie de culpa ⁊ pena. Locutõ tñ talis ꝓprie nõ est vꝛa. q3 culpe solus remissoꝛ est deus auctoritatiue. Juxta illud q3 dñs ait per Ysa. xliij. Ego solus deleo iniquitates tuas ꝓpter memetipsum. Et de ꝯse. di. nũ. Nemo. Põt tñ sic saluari dcã locutio vt remissio culpe referaf ad ꝓtritõnẽ ⁊ ꝯfessionẽ. que ꝑexigif ad ꝯsequẽdã indulgentiã. vt pz ex forma ⁊ remissione pene ad effectuꝫ indulgẽtie. Ad hoc enim ordinaf omnis indulgentia siue ptꝛicularis siue vꝛlis ad remissionem pene tpalis debite ꝓ peccatis ꝯmissis ptialẽ vel totalẽ ꝓ qua si quis ñ satisfacit in ꝑñti ꝑ opera bona in statu gr̃e fcã vel ꝑ pnias iniũctas in confessione vel ꝑ sacꝛoꝝ piã susceptionẽ. vel indulgentiaꝝ suffragationẽ. in purgatoꝛio postmodũ eas luet. Si tñ in statu gr̃e decedat alias ad infeꝛna descẽdet nũq̃ eas solutuꝝ ꝑm doc. in. nti. Et q3 indulgẽtie tãtũ valẽt q̃tũ sonãt ideo diligenter attẽdẽdus est tenoꝛ eaꝝ ⁊ obseruandus Non. n. in hmõi votũ ꝓpe reputaf vt ait casso ꝺ de pe. di. i. Sed optet opere ꝛplere q3 ibi mãdatur. Nec sufficit ptẽ ꝛplere vt ptez hẽat indulgẽtie ꝫ aut totũ aut nihil vt vꝛbi gr̃a. Si quis teneaf ex forma indulgẽtie certa ieiũia facere infra annũ ꝓximũ. ⁊ ex incuria ñ faciat omnia ñ consequetur. Si quis dẽat visitare quatuoꝛ ecclesias ꝙ quindenã ⁊ tantum tres ex eis visitat. vl solũ ꝙ quaterdenã ñ ꝓsequetur eam.

Etq3 indulgentie .§.v.

in articulo mortis q̃ plurimis vate sunt abeundo. ntꝫ. que nulli dubiũ ꝓmanẽt in suo valoꝛe post mortẽ eiꝰ ꝑ regulã. Decet bñficiũ ꝓncipis eẽ mãsuꝫ libꝛo sexto. pla dubia insurꝛexit circa hꝰ. Primũ est quis dicaf in hac maꝛia articulus mortꝭ. in quo bñs hꝰ. indulgẽtiaꝫ absoluit. Utꝛ veꝛus cũ. s. quis moꝛitur vel ꝓsumptus. cum. s. quis extimaf ꝑm cõe iudicium moꝛiturus. q̃uis postea euadat q3 pluries accidit. Ad q3 ñdetur. q ꝙ si non plus dẽaf ex forma indulti. nec ꝓcedẽs aliter suã intentiõez exꝑimat vi3 intelligendũ de articulo ꝓsumpto nõ veꝛo Sicut etiã extrema vnctio 03 que est sacꝛm exeuntiũ. q3 03 dari bis qui ꝑm cõem extimatiõem reputanf moꝛituri. ⁊ tñ si euadant itez postea in iungunf ⁊ nihilominꝰ extrema 03. q3 sic estimabaf q ꝺ foꝛet extrema. Tũc g̃ cũ in tali articulo ꝓsumpto mortis absoluif. ꝙsequi vi3 effectuꝫ indulgẽtie, vsq3 ad illud tpꝰ. q̃uis postea euadat ⁊ gr̃a illa expiꝛat in postez. Ita ꝙsoluit dñs icã dñici. Secus aũt eẽt si in forma diceꝛet q cõsequeꝛetur effectũ indulgẽtie in casu quo moꝛiatur tũc. alias sibi ꝛeseꝛuef in finẽ. Tũc enim ñ consequitur effectũ si non moꝛif nec gr̃a expiꝛat pene tpalis absolutõnẽ. Item si ñ hẽatur hoc in forma ⁊ tñ ꝓcedẽs declarat sic intẽdere. s. de articulo veꝛo ñ ꝓsumpto vt 03 eugenius declaꝛasse Ecce quꝛitur vtꝛ quis teneatur generaliꝛ ꝙfiteꝛi de peccatꝭ ẽt que alias ꝛite ꝙfessus ẽ. vt ꝙsequatur effectũ indulgẽtie plenarie. Et aliquibꝫ visum est q3 sic. q3 03 in forma indulti q ꝙfessoꝛ quẽ elegerit in articulo moꝛtꝭ absoluat ⁊ dẽt sibi auctꝛitate aplica plenariã remissionem oĩm peccatoꝝ que ẽ oꝛe ꝙfessus ⁊ ꝓtritus. Si g̃ ñ ꝙfiteaf tũc ad illa que alias ꝙfessus est ñ vi3 extendi remissio nisi ad sibi tũc ꝙfessa ⁊ ñ ad alia. Sed in oppositũ est ꝛei veꝛitas. Preterea declara. est no. q clauis iurisdictionis circa hominẽ in moꝛtis articulo ꝓstitutum duplꝛ in sacerdote dilataf. s. de iure cõi ⁊ de indulto ꝑticulari hꝰ. Et q̃tũ ad ꝓmũ modũ põt q̃libet sacerdos quẽlibet in articulo moꝛtis ꝓstitutũ sibi cõfitẽrẽ absoluere. ab oĩbꝫ peccatꝭ ⁊ sentẽtijs excõicatõis indifferẽter sacꝛal'r ⁊ in foꝛo pñiali. Nec aũt ptãs ꝑ hꝰ. indultũ ñ ꝯmittiꝫ. q3 quilibet sacerdos ñ ꝑcisus hz hãc de iure cõi in casu. Preterea talis absolutõ sacꝛalis ẽt extendit ad pctãque ꝑtextu tal' vꝛlis auctoritatis cõmissa eẽnt Alls em excipif dñm ꝓtritus ꝙfiteaf. sed ptãs ꝓcessa sacerdoti ꝛespectu hꝰ. indulti ñ extenditur ad pctã que ꝯmisisꝭ ꝑ textu talis ĩdulgẽtie. vt pz ex forma indulti. hz nichilominꝰ quo ad ipa ꝯmissa ꝑtextu indulti vz absolutõ sacꝛal' que fit de iure cõi in hꝰ. articulo si conteꝛatur et ꝙfiteaf si memoꝛie occurꝛãt quo ad culpã ⁊ quo ad penã tpalẽ ptãte cõi, clauiũ plus ⁊ minꝰ ꝑm dispõnẽ eius Ecce mõ dilataf clauis iurisdictionis in sacerdote in hoc articulo ꝓpter indultum spãle talis indulgẽtie quo ad remissionez pene tpaliũ quas quis soluturus est hic vl in purgatoꝛio. quas de iure cõi sacerdos remittere nõ poterat ꝫ põt vigoꝛe indulti hꝰ. Ubi etiã notandũ. q ista remissio que in hac gr̃a ĩdulgẽtie

Capitulū Tertium.

ꝓmittit nō est sacr̄alis. ideo nō requirit de necessitate noticiā pcētōꝝ. nec formā absolutōis sacr̄al' sed ꝑsupponit q̄ sit tūc vel antea corde cōtrit⁹. et ore cōfessus. Cuius rō eē pōt. Quia cū sint tres ptes integrales pnie hmōi. gr̄osa indulgētia nō pōt supplere nisi tertiā. s. satisfactōꝝ ꝓtritōez ⁊ cōfessionē supplere ñ pt. Nō em̄ pt quis p alīūde teri vel ꝓfiteri sacr̄aliter nisi p interp̄tē cū nescit loqui. Ex hū pōt vnus p alio satisfacere viuo vel defuncto. Et iō pontifex romanus qui est p̄cipalis dispensator thesauri eccie intēdit p hmōi indulgētias q̄ de ipō thesauro. s. penaꝝ x̄pi ⁊ sc̄oꝝ adiuuent fideles ad satisfaciēdū seu soluēdū debita hmōi penaꝝ. Nō ergo oꝑtet q̄ confiteat' generaliter seu alias ꝓfessa. Nec hoc exprimit forma indulti sed q̄ vtī sibi plenariā remissionē pcētōꝝ que est ore ꝓfessus ⁊ cōtrit⁹. Nō dicit sibi ex simpliciter qui est ꝓfessus. Si igit̄ aliquis ē ꝓfessus iam ē ꝓfessus ⁊ impleuit formam facilz indulti vt ñ oꝑteat ꝓfessa iterꝝ ꝓfiteri. Ex si q̄ ꝑpetrassz mortalia p⁹ vltimā ꝓfessionē rite factā de ill' oꝑtet ꝓfiteri vt ad illa extēdat' remissio pene debite p illis. Et si amisissz loquelā ⁊ ñ vsum rationis posset prouidere saluti sue p signa ⁊ nutus que equiualēt ꝓfessioni ⁊ ad ꝓsecutōz remissiōis pene illoꝝ. Ex si p nullū modū pōt intimare illa peccata valebit quidē sibi cōtritō sola si eaz hēat ad remissiōz culpaꝝ taliū. Ex ñ extēdet' remissio pene illaꝝ vigore indulti vt vidz. q̄ nūq̄z est ea ꝓfessus. Si aūt incurrat amentiā vel frenesim p⁹ mortale ꝓmissuz. de quo nūq̄z habuit cōtritōem cū nec in tali statu possit eā hēre. nec saluat' nec in aliquo sibi suffragat'. vel vz indulgētia. Dex q̄ sciri ñ pōt hoc nisi p̄māsisset vsq̄z ad illud vltimū in aliquo notorio crimīe. vt in concubinatu. vsura publica. ⁊ hmōi pōt sacerdos facere qđ in se est vt det sibi talē absolutōnē ⁊ plenam remissionē. Et idē dicēdū est de venialibꝫ hoc ē q̄ q̄ ñ sunt de necessitate ꝓfitēda. nō eis non confessis ñ ꝓpter hoc tollit' valoꝝ indulgētie si mortalia est ꝓfessus tūc vel alias ⁊ de venialibꝫ sit contritus. alias ⁊ si p hoc' ñ impediret' a salute. q̄ venialia ñ toll̄t grām nec effectū h⁹ indulgentie impediret' tñ ad remissionē penaꝝ debitaꝝ pro ill' venialibꝫ nisi extēderet' et eo q̄ pena nō remitt' remanēte culpa etiā veniali. Idē intelligēdū est de oībꝫ indulgētiis que dant' ꝑticulariter vel vlr penitentibꝫ ⁊ ꝓfessis. s. q̄ oꝑtet ꝓfiteri si quā p̄misissent mortalia post vltimā ꝓfessionē alias sibi nō valerēt. Venialia aūt nō oꝑtet ꝓfiteri nec mortalia iā rite ꝓfessa. Dex q̄ cōfessio sp̄ est vtil' etiā iterata frequenter et de venialibꝫ. ⁊ venialia cōfiteri et alias confessa ñ pōt nisi iuuare ꝑterī cum p confessiōes efficiat' quis aliq̄n de attrito cōtritus. iō si quis vult generalr tūc cōfiteri non pōt nec⁹ reprehendi sz ꝓmēdari. Sed nō est hoc necessariū ad consequēdū effectum indulgentie

Tertio querit' que sit forma b⁹ absolutōis vel remissionis plenarie qđ est diligēter inspiciēdum q̄ sicut forma ē principiū eēndi ita ⁊ cognoscē di Et iō fiēda est vna distinctio cōis ⁊ satis vulgata fm theologos ⁊ canonistas. vz q̄ duplex ē clauis vna ordinis. alia iurisdictōis. Dare aūt indulgētiam plenariā vel ñ plenariā nō ptinz ad clauē ordinis sed iurisdictōnis. Qđ p̄z ex eo. q̄ clauis ordis ñ pōt vti nisi qui est sacerdos qđ est absoluere in facto pnie sacr̄aliter. Ez absoluere in foro iudiciali seu dare indulgētiā ptialem. vl plenariā ptinet ad clauē iurisdictōis qđ fieri pt etiā p eū qui ñ est sacerdos. Dā legatus non sacerdos dat indulgētiā ⁊ papa electus canonice ⁊ si ñ sit adhuc sacerdos pōt dare indulgētias. ⁊ sic p̄z q̄ ñ ptinet ad clauē ordis sed iurisdictiōis dare indulgētias. Ad clauē aūt ordis ptinet habere ptātē sup corpus x̄pi ver̄ ad cōficiendū. et sup corpus x̄pi misticū ad absoluēdū a peccatis sacr̄aliter. Et absolō quidē a peccatis sacr̄alis hz certā formā' que īmutari ñ pt quo ad formā substātialē. Nec ea vti pōt quis q̄ efficaciā hēat nisi sacerdos. Sed absolutō plenaria seu concessio remissionis plenarie ñ hz certā formā determīatam. ⁊ iō variari pōt. Quinto absq̄z aliqua forma verboꝝ pōt cōcedi vt puta cū cōcedēs di. Clisitanus talē eccīam vel faciēs talē eleōsinaz penitens ⁊ cōfessus hēat plenariā indulgētiā. Et intelligit' vt dictū est. s. q̄ tūc vel antea sit confess⁹ de necessario cōfitēdis. Manifestū est e ñ talem qui illa implet statī absq̄z alia forma verboꝝ alicuius absolutōis cōsequi effectū illius indulgētie' nisi ponat obstaculū in cōtritōis Sc̄o no. q̄ illa dz esse forma verboꝝ in remissione plenaria concedēda. quā cōcedēs indulgētiaz decreuit Nā in illa forma dz mīster exequi mandatū in qua eius impator iniūxerit. Cū ergo in h⁹. gr̄atijs cōiter talis sit forma indulti vt cōfessor tali psone inobedā romane eccīe psistēti et plenā remissionē largiat'. Sequit' ex tali forma cōmissionis impariua q̄ talis dz eē forma executiōis īdicatiua. Ego auctē sedis aplīce mihi p nūc ꝓmissa. cōcedo tibi plenariā remissiōz oīm pcētōꝝ tuorum. de quibꝫ es ꝓtritus ⁊ ore confessus ꝓter ea que ex cōfidētia h⁹ indulti cōmisisti. Si addat'. In noīe. p. ⁊ f. ⁊. ſ. cōgruū erit sed nō necessarium. Et q̄ aliq̄ addūt ⁊ restituo te illi innocētie in qua eras q̄n baptisatus fuisti. supfluū vidz nō tñ viciat actū Tertio est no. q̄z ex commissiōe actual' plenariā remissionē cōcedēs nō oꝑtet q̄ necessario sit sacerdos nisi exp̄sse in commissione mādet' hoc. Nō em̄ est seruus maior dño suo sed cōcedēs plenariā indulgētiā pōt ñ esse sacerdos. ergo ⁊ exequēs nō oꝑtet q̄ sit sacerdos nisi hoc cōtineret forma indulgētie hui⁹. Sic em̄ talis plena remissio pōt dari cū forma. ⁊ sine forma. ita ē p ministrꝫ ⁊ sine ministro ⁊ p ministrū

sacerdotē ⁊ nō sacerdorē nisi in bulla dicat exp̄ſſe. q̄ minister b⁹ cōfessiōis sit sacerdos. Si aūt nō dicat in bulla. nisi q̄ sit idone⁹ confessor. ⁊ q̄s i articlo mortis ꝓstitut⁹ hīs talez indulgētiā. sacerdotē habere nō possit vl̄ etiā clericū. Cat̄ videt q̄ laicus in eo cāu possit iudicari idoneus confessor. q̄ vt dictū est. tal⁹ confessio vl̄ absolutio non est sacramēt talis. que nō pōt fieri nisi p̄ sacerdotez Cui ⁊ cōfitēs petā sua laico in tali casu cū nō hēat copiā sacerdotis laudabiliter quidē faciat sed euadens teneat ex illa sacerdoti cōfiteri cū laic⁹ non hēat clauē ordinis. ⁊ nō si cōfitet laico necessario confitēda. vel mortalia ꝓmissa post vltimā confessionē valet. quidē sibi ad ꝓsequēdā indulgētiā talē

Quarto est notandū q̄ materia circa quā principaliter ē remissio plenaria. ⁊ materia circa quā est remissio sacr̄alis differūt quasi sicut culpa ⁊ pena Nā ptās que est clauis ordinis p̄cipue est circa culpam actualē. q̄uis ēt virtute clauiū diminuat ⁊ de pena debita tpali plus ⁊ minus ſm q̄ritatem ꝓritōis ⁊ laboris ⁊ ex ope iniūcto satisfactionis. Sed clauis iurisdictōis est in hmōi indulgentijs ꝓtra pnā tpalē debitā p culpa. Nam et si culpa dimittat. hoc est rōne cōtritōis ⁊ cōfessionis prius facte. Cui remissio sacr̄alis vel d̄parium mortaliū sp̄ est plenaria vel nulla. cum oīa mortalia sint ꝓnexa ad inuicē ex pte auersiōis. vt vnū. nō possit dimitti sine altero. Remissio aūt que fit p indulgētias p̄ōt esse ⁊ plenaria ⁊ ptial. de aliquib⁹ annis vel diebus ſm formam indulti

Quinto idē vidē dicēdū si sacerdos vel laic⁹ cū non hēt sacerdos cum nesciat formā que consueuit cōiter dici ex ignorātia vel inaduertentia nō illā dicat sed equipollētia. puta do tibi illam indulgētiā que ꝓtinet in hoc tuo indulto. Vel dūs te absoluat a tua culpa ⁊ pena ſm gratiam quā dicis tibi ꝓcessam a summo pontifice. Nec sequit q̄ frustra in forma indulti ponit q̄ valeat sibi eligere confessorē idoneū nō. q̄ hoc fit vt faciēdo si pōt cōfessionē sacr̄alē sacerdoti de mortalib⁹ nōdū cōfessis. vel de illis ⁊ si iam cōfessis vl̄ venialib⁹ ꝑ necessarijs ꝓfiteri efficacius tollatur obstaculū ad ꝓsecūdū indulgētiā cū p confessionē efficiat quis aliq̄n de attrito cōtritus ſm thom.

Si in forma indulti hoc diceret. q̄ valeat sibi eligere cōfessorē sacerdotē secularē vel regularem. Ex ipa forma patz q̄ dz eē sacerdos qui det sibi illā plenariā remissionē.

Quarto queritur vtr̄ valeat dicta cōfessio quo ad peccata oblita. Et vidē q̄ non. q̄ dat ex forma indulgētie remissio plenaria peccatoꝝ. de quib⁹ est cōtritus ⁊ cōfessus. Sed quicq̄ est oblitus nō est cōfessus g̃ nō illis ꝑ dat in cōtrariū vt credo est rei veritas. cui rō est. q̄ cū deus nō requirat ab hoīe impossibile. ita videt sentiēdū de papa. qui eiꝰ vices tz in terris. cū regula dicat. Nec ad impossibile obligari potest de re. iu. li. vi. Impossibile est aūt q̄ q̄s ꝓfiteat in ptic̄lari illud qđ nō hz in mēoria nisi diceret mēdaciū qđ nullo mō est faciendū. xxij. q. ij. Cū humilitatis. Hz nec istud requirit ad hoc vt remittat oblita sed sufficit q̄ oīterat ⁊ ꝓfiteat de bis in genere cū ꝓposito cōterēdi ⁊ confitēdi in spē cū mēti occurrerit. ⁊ p hoc remittunt si aliās est bn̄ dispositus. Et ita vidē extimādū papaz b⁹ intēdere in tali indulto. s. d̄ confessiōe eoꝝ que mēti eoꝝ occurrūt. cū ꝓterēti discussione. ⁊ eoꝝ necessario confitēda vt mortalia. d̄ oblit⁹ aūt sufficiat confessio sic ⁊ contritō gñal̄. Ad qđ ēt fac a sili dicta. tal⁹ bis vtriusq̄ sexus. de. pe. ⁊ re. Nā ibi. p̄cipit q̄s oīa pcā sua debeat saltē semel i anno confiteri ꝓprio sacerdoti. ⁊ certū est. qđ pcā oblita sunt peccata. Nō. n. obliuio facit pēm ꝓpetratū non esse pēm. ⁊ cū q̄s ea nō cōfiteat q̄ non recordat̄ g̃ nō oīa pcta sua confitet. g̃ cū nō tenet mādatū. ea nō confitēdo. q̄ nō oīa peccabit mortal̄. qđ cēt absurdū dicere. Intelligēda est g̃ decretalis illa de pctis confitēdis. s. q̄ memorie occurrūt ip̄tidari alia in generali. Et sil̄r in ꝓposito quo ad cōsecutionē plenarie remissionis sufficit cōfessio d̄ obliris in genere. nec requirit in spē qđ est impossibile. Itē vidē dicēdū cū in forma b⁹ indulti cōtineat. q̄ si hz alteri satisfacere seu restituere illi tuat intelligēdū vt si pōt. Sic ei glosat Aug. illam regulā. Pctm̄ nō dimittit nisi restituat ablatū. de re. iu. li. vi. vicz si pōt restitui vt ipe Augu. exp̄sse dicit. xxij. q. vi. si res. Qui ergo abstulit ab alijs p furtū. rapinā. vsurā. fraudes. ⁊ b⁹. certā ſ summā pecunie ⁊ penitus nichil hz ad restituēdū vtiq̄ talis hīs talē indulgētiā nō prodest fructu eius si alias cōtritus ⁊ cōfessus ē cū ꝓposito efficaci satisfaciēdi si posset. Sed si pōt in totū vel in ptē ⁊ si nō sine magno incōmodo suo vtiq̄ nō ea cōsequit. Quinto queritur vtrūz litargicus vel freneticus vel amēs effectus qui nō dū eligit confessorē qui eū absoluat seu cōcedat dictam remissionē plenariaz vigore talis indulti valeat cōsequi effectū talis indulgētie. Et vidē q̄ nō. q̄ talis prius nō elegit cōfessorē. nūc autē eligere nō dz cū nō sit compos rōis. g̃ cē. Circa hz aliqua sint supradicta adhuc addētur et alia. Vtiq̄ dubiū nō hz q̄ si in sana mēte cōstitutus declarauit velle hoc sibi fieri q̄n casus cōtigeret mortis p quēcūq̄ vt elegisse. ⁊ sic p sacerdotem si hēri possz fiat absolutō vel cōcessio remissionis. ⁊ valebit ei ad oīa. nisi ad ea peccata que perpetrasset ꝓtextu hmōi indulgētie. q̄ hec excludūt in forma illa. Et idez quo ad peccata mortalia q̄ nūq̄ fuit cōfessus de quib⁹ recordabat. ⁊ contritus ꝓponebat ipe suo cōfiteri sed ꝓuentus vel casu repentine ⁊ improuise mortis. vel amissionis loquele vel freneſi supueniēte non valuit. Nāz talis ⁊ si cōcedat a sacerdote ad hoc vocato absō

Capitulū Tertium.

lutio seu plenaria remissio vigore talis indulti. valebit quidē sibi indulgētia alias ꝓrrito. ꝛ nō quo ad ea que nōdū fuerat cōfessus. Videretiaz quibusdā q̄ si mō predicto exp̄sse nō elegerit l' declarauerit. hoc tū intēdebat q̄ ista electō babi tualis ei sufficit ad cōsequēdā indulgētiā mō tū predicto. Quinimmo in absentia sacerdotis di cunt q̄ etiam laicus est idoneus ad ꝓcedēdū ta lem remissionē ex indulto huius. Utr aūt hoc sit verū dubitari pōt. Et rōes ad vtrāq; ꝓtez sūt nil tū nocet q̄ fiat p laicū si hēri nō potest sacer dos ꝛ valeat q̄tū valere pōt. Sexto queritur vtr qui adimplet ea que ꝓmittūt in forma īdul gentie. ad hoc q̄ ꝓsequat eam in pctō mortali ēr p eum cognito ꝓsequat effectū indulgētie verbi gra. In huius indulgētie forma cōi exprimitur q̄ eroget pauperib certā quātitatez pecunie. et q̄ ieiunet p annū si pōt vna die in ebdomada alis nō hēat eam. Vel si posita sit indulgētia ad cer tum locū. puta in visitādo aliquas eccias vt in indulgētia iubilei habet. Si in mortali existēs sumit iter ad vrbē. Utr cōsequat indulgentiaz ꝛ vidr q̄ nō. q̄a ab oib doctoribz tenet q̄ est ne cessarium hoiem ēe extra mortale peccatuz ad h q̄ valeat cōsequi fructuz eius. Sed talis est in mortali ergo ꝛc. Ad hoc saluo meliori iudicō Re spondēdū vidr p dist inctōz q̄ aliud est dicēdū de eo tpe ꝛ loco quo ꝓcedit indulgētia. aliud de tpe quo itur vel disponit ad indulgētiā. Nā de tpe quo ꝓsecuturus est indulgētiam vtiq; optz q̄ sit ꝓtritus ꝛ ꝓsequēs sine mortali alias non ꝓdesset. viz cū est in articulo mortis q̄n fit ei ta lis absolutio vel cōcessio seu q̄ eo tēpe quo visi tat eccl̄am vel eccias vbi posita est indulgentia vt indulgētia iubilei. Ex tpe quo ꝓgit ad vrbē vbi sunt dicē eccie. Vel tpe quo dat elemosinas vel facit ieiuniū p annū ſm formā indulgētiaz in articulo mortis. ſ. vidr necessariū q̄ illa faci at extra mortale. q̄us vtiq; tutius ꝛ melr forz ꝛ vtilius. etiā tūc esse sine mortali pctō sicut eti am dicūt plures doc. vt Tho. in. nū. q̄ eas satis factiones iniūctas a cōfessore. que post expletōem eaz relinquūt effectū in satisfaciēte in mortli p actas non oportet iterare vt ieiunia ꝛ eleosine et pegrinatōes. q̄ effectus ille remanēs valz tuer so ad gratiam.

De indulgētia iu. §. VI.

bilei que ē plenaria ꝛ vidr valde rōnabiliter in stituta seu ꝓcessa. tum q̄ hōes sunt valde tepi di ad satisfaciēdū maximis debitis penarū qui bus tenēt obnoxij ꝓpter innūerabilia et grauia peccata ꝓmissa vt saltem semel in vita gratiose recipiāt tale suffragiū ad soluēda tāta debita ex thesauro inexhaustibili meritoz xp̄i ꝛ scōz. tum vt ꝓseruet reuerētia ac deuotō aplice sedis. que originata est in vrbe vbi talis indulgētia ꝓcessa est. cū pontifex romanus sit in terris xp̄i vicari9 ꝛ petri successor. tū ad ꝓfirmādā fidē catholicā. et excitādū feruorē eius in mēribz fideliū. quā ver bis ꝛ factis innūerabilium passionū ꝛ miraculo rum sancti martires defensarūt ꝛ corroborauerūt ꝓmaxime in vrbe tūc dña mōdi vbi ꝛ illoz corpa sine numero requiescūt. Accedētes eñ illuc de uote ꝛ visitātes eccias inquirūt ꝛ audiūt de lo cis martirioz ꝛ inde ꝓfortant in fide ꝛ aiantur ad cōstantiā. Qñ habuerit initū talis indul gētia iubilei nōdum inueni. Sed Jo. an. et q̄ dam alij doc. referunt bonifaciū octauū instru isse de cōcilio ꝛ cōsensu cardinaliuz indulgētiā plenariā seu ꝓcessisse de cētenario in cētenariuz accedētibz ad vrbē ꝛ visitātibz certis diebus q̄ dam vrbis eccias. ſ. sancti Joānis lateranen sis sancti petri. sancti pauli. scē marie maioris. Qd vidr fuisse circa annos dñi. M. ccc. Postea cle mens ꝛ exiū gregorius ꝓsiderātes pauciss imos hoīes attingere ad cētesimū reduxerūt nūerum cētum annoz ad numez quinquagenarium ad quē pueniūt qui in mōdo veteraſcūt. Demū ni colaus papa quintus qui nūc viuit ꝛ regnat ā no dñi. M. cccl. incbuante in festo natiuitatis dñi fecit in missaz solēnis indulgētiaz iubilei publice insinuari. ſ. plenariā remissionē ꝓsequi penitētes ꝛ ꝓfessos. qui dcās eccias semel in die visitauerint p quidenam vltramōtanos ꝛ citra montanos roma nos aūt ꝛ vicinas ciuitates p mēsem. ꝛ per totū anū quinquagesimū pma net dicta indulgētia ꝛ in sua bulla patēti hoc ex primēre recolit. quatenꝰ ꝓfati summi pontifices mō declarato idē statuerūt. Paulus vero papa scōs certis ex cāis rōnabilibz aīm suum mouē tibz dictū iubileū assignauit de vicesimoquīto in vicesimū quintū annū ꝓfirmara p Sixtum papā. nūj. vt pz in extrauagāti Sixti de bulla cō firmatōis anni iubilei que incipit quēadmodū Et ne quis sumat dubia p certis sciēdū q̄ cō pia cuiusdā bulle que dr eē clementis. mīta nar rātur que si videtur eē de stilo curie. cuz sint le uia ꝛ exorbitātia satis. Nā si assribātur clemē ti nō vidr verisile illius vel alterius summi pō tificis fuisse. sed ficticie inuēta ꝛ si ēt eēnt. papa nicolaus illa nō approbauit. Posset aūt papa ab breuiare dies visitatōis sicut aliqñ fecit propter maximam multitudinem cōcurrentem

Notandum de .§. VII

iubileo q̄ hoc nomē ſm interpratōnem; deriuat a iobel. Jobel enim hebraice. latine interpratur initium vel remissio. Nā iubileus remissiuꝰ vel miriana dr quia vt diceretur fiebant in eo remis siones. Scōm vero ethimologiam dicit a iubi lo qui significat magnum gaudiū. nā in eli āno

erat magnum gaudium et festum. Est itaq; iubileus.

In abraham inchoatus
In veteri lege prefiguratus.
In tempore gratie perfectionatus
Et a summo pontifice ad plenariam pene indulgentiam applicatus

Quātum ad primū refert mgr in histo. sco. q̄ hebrei tradūt iubileū habuisse initium q̄n abrahām lotb neptē suū. qui ductus erat captiuꝰ a quatuor regibꝰ qui debellauerāt quinq; ḡtes s. regem sodomoꝝ vbi hābitabat lotb. ⁊ alios a captiuitate liberauit. Quia eñ fuit remissio captiuitatis eius Gen. xiiij. Et tunc dr lotb fuisse. l. annoꝝ. Vel ipe abrahām in. l. anno erat cum dñs ei locutus fuerat q̄n egressus est de aram. Vel quia abrahām peritus astroꝝ. nouerat q̄ aeris intemperies que fit ex eleuatis vel depressis planetis semp vsq; ad quinquaginta annos ad temperiē reducit. qd̄ fieri vidit in astris. voluit imitari in terris. vt quinquagesimus annus dicerētur iubileus. Quātum ad scdm mandauit deus in lege Leui. xxv. vt post septem ebdomadas annoꝝ annus sequēs qui erat quinquagesimus diceretur iubileus in quo anno fiebat remissio multiplex. Naz remittebat terra a cultura. q̄ non poterāt. colere. serere. ⁊ hmōi. Remittebat seruitus hoīm. q̄ tunc serui efficiebāt liberi. Remittebant ⁊ debita. ⁊ possessiones vendite reuertebant ad priores possessores. Similiter ⁊ pignorate. ⁊ plura fiebant alia ad gaudiuz Sed vt dicit apls. i. Cozin. x. Hec omnia in figuram contingebant illis facta sunt autem ppt nos. Quātum ad tertiū hoc pfectōnē habuit ⁊ fuit impletum. q̄n q̄ninquagesima die p̄ xp̄i resurrectōem. fuit lex gratie ⁊ amoris data discipulis xp̄i in mōte sion descendēte spūsc̄ō super illos in specie ignis. Unde ⁊ tūc canit ecclesia. Patrata sunt hec mistice. pasce pacto tempore sacro dierum numero quo lege fit remissio. Resurgens xp̄s ⁊ apparēs eis dixerat Joan. xx. Accipite spūmsc̄m quorum remiseritis peccata ⁊c Sed ipa quinquagesima die copiosius receperunt grām. quia remissa est eis omnis iniqtas. quo ad culpam ⁊ penā. Per hāc reuertitur homo ad possessionē āriquam deperditā vite eterne. Prius aūt mortali carne indutus dixerat petro primo summo pontifici. Nō dico tibi septies ꝫ vsq; septuagies septies. Mat. xviij. qō multiplr exponit. Et alias expōes omittēdo. Septuagintaseptē generatōes nūerant a luca a xp̄o vsq; ad adā primū oīm prēm. q. d. Si oīa peccata quis hēret que omissa sunt ab oīb hoīb q̄ fuerūt oīa dimittent ita tū vt ibi dr. si fuerit quer sus ⁊ penituerit. Uenia eīm nō dat nisi correcto de re. iu. li. vi. ⁊ in vnitate eccie existat. Ubi ⁊ flāma ignis vicioꝝ ⁊ demō infernalis egredīēs de fornace babilonica cubitis quadragintanouez incedit quos repit de caldeis mīstros regis diaboli. q̄ n̄ venerāt ad quinquagesimū remissiōis annū. vnitas eñ deficiebat. Eos aūt qui in ea erāt. q̄ in vnitate erāt n̄ tetigit ignis. Dan. iij. ꝫ bñdicebāt deū secum hītes silem filio dei.

Quātū ad quartū. q̄ solus papa hz plenitudiez potātis quo ad iurisdictōz. a qua deriuat vt a fōte oīs iurisdictō spūalis in platos ⁊ sacerdotes alios. xxxij. q. i. loquit. ⁊ offerre indulgētias pertinet ad forū iurisdictōnale ecclasticū. vt dictū est supra. Nō dare indulgētiā plenariā spectat solū ad papā qui hz vlr claues thesauri eccie. s. meritorum satisfactionaliū xp̄i ⁊ scōz. Et no. q̄ cuz in simbolo fidei vnus ex articul sit scām ecclaz catholicā scōz cōionē. pctōz remissionē in quo cō plxendunt effectꝰ gre qui est remissio pctōz p̄la crameta. ⁊ effectus gre qui ē cōicatō meritoz ⁊ bonoz opm que ēp caritatē. Cū relaxatō pene que fit p indulgētias īnitat meritis eccie. et p̄cipue passiōis xp̄i. Pertinaciter tenere q̄ indulgentie n̄ valeāt ad remissionē pene bītis debitis circūstātijs vel q̄ papa n̄ possit p̄cedere plenariā indulgētiā est hereticū cū sit cōtra articulū fidei ⁊ contra determinatōem vlis ecclesie.

Titulus Undecimus

de lege in cōi. De septēplici lege. que oīs ordinatur ad caritatē Cap. i.

Uia per legē dñi docemur vicia euitare. virtutes ap̄lecti. qbus ad supnam beatitudinē aīa puenit. Nō in hac prima pte p̄ tractatū de aīa agit de multiplici lege. qua aīa ⁊ potētie eiꝰ regulant. De lege aūt dr in ps. Beati immaculati in via qui ambulāt in lege dñi. In quibus nobis ps. tria oñdit

Cōplemētū būane appetitōis ibi. Beati
Fūdamētū bꝰ adeptōis ibi. immaculati.
Additamentū ipsius exercitatōis. ibi. q̄ ambulāt in lege dñi.

Quātū ad primū .§. I.

dicit boetius de conso. q̄ inserta est mētibus hoīz veri summiq; boni cupiditas. Hoc aūt sūmū bonū non hī nisi p̄ vrā beatitudinē. Nā hanc diffiniēs ipe boe. ait. Beatitudo est status oīm bonoz aggregatōe pfectus. Talē āt statū. s. hēre oē bonū oēs appetūt. vñ Aug. x. de ci. dei inquit Oīm aūt hoīm qui q̄libet rōne uti pūt certa sntia est oēs homines btōs esse velle. Qui autez sint vel vnde fiant dum humana mortalitas q̄rit diuerse ⁊ trouerse cōcitate sunt. in quibus phi sua ocia cōtriuerūt. Et ponit multas opiniōes

circa hmōi. Sz magr veritatis dñs ihesus xp̄us qui ad hoc venit in mūdm vt testimoniū perhi/beret veritati, vt ipe dicit ioan.xviii. & in fine sue predicatōis in vltima cena declarauit in quo consistat ista beatitudo dicēs in oratiōe ad patrem Hec aūt est vita eterna vt cognoscāt te solum verum deū & quē misisti ihesum xp̄m. Joan.xvij.i in hoc consistit vita eterna que est pfecta beatitudo.cognoscere clara & pfecta visione te patrez et filiū quē misisti.i.incarnari fecisti. Et quia ipa incarnatio facta est ope spūssancti in hoc includitur & psona spūssancti.& ipsa incarnatio. Est ergo sensus. In hoc consistit beatitudo & vita eterna cognoscere patrem et filium & spūmsciūm esse vnum solū deū & scdario xp̄i humanitatem Et visio vt dicit Aug.est tota merces, s.fundamentalr ad ipsum immediate sequit p̄phētio. dilectio.& fruitio ipius dei Hec em visio tāte pulcritudinis est tātoq amore dignissima vt q̄busli/bet & quātislibet bonis aīam repletam. sine hac plotinus pbūs extimet infelicissimam. Aug.de ci.dei. Modū aūt pueniēdi ad hanc bitudinez declaraverat cum dixit in mōte discipul. in principio sue instructōis. & de eodem descendēs ad turbas Beati pauꝛ. &c. Mat.v. & Luce.vi. Octo oēs beatitudines.s.septē sunt actus virtuosi. q/bus pueniť ad beatitudinez. Et illos octo mōs p̄hendit p̄s.dum subdit. immaculati qui ambulant in lege dñi

Secunduz ergo .§.II

q̄ notať est fundamētū & modus adipiscēdi beatitudinē. Hoc aūt est caritaſ sincera que notatur cū dr. Immaculati in via. Via ad bitudinem ē caritatē oīndit apl's i.Cor.xij. Postq̄ locutus est de quibusdā donis spūalibus dicens Adhuc excellēriozem viaz vobis demōstro, vicz caritatē. de qua imediate loquiť p totū sequens congrue aūt caritas dicta ē via q̄ sic sine via nō pūt homines puenire ad terminū optatū alic? loci. ita sine caritate que dicta est via non pūt homines ambulare sed errare inquit, p̄per. de pe. di.ij. Et Aug.in sermōe. Caritas est fons & origo oīm bonoꝝ. Via que ducit ad celuz. Ipsam quoq esse fundamētū totius spūalis edificij ostendit idē apl's dicēs. In caritate radicati & fūdati. s.sitis vt possitis cōprehendere cū oībus sāctis sez deū ad eph.iij. Sz in hac via. s.opm caritatis quibus itur ad beatitudinē oportet ē immaculatū. Nā maculati nō sunt beati. sed immaculati. Apoc.xiij. Sine macula sunt ante thronū dei scilicet beati.

Oportet ergo .§.III.

vt via caritaſ sit imaculata q̄ sit corde puro de sciā bona in fide nō ficta, vt docet apl's, i. Thimi. Et hoc est diligere deum ex toto corde & ex tota aīa & ex oī mēte tua. & primū suū sicut seipsum. Mat.xxij. Sed in dilectōe dei includiť dilectio primi & econverso. Tria ergo no. in dictis verbis sez cordis puritas excludit maculā affectōnis et facit diligere ex toto corde. Cōscie bōitas educit maculā erroris. & facit diligere ex tota aīa. i. intellectu. Nō ficta fides. i. fidelitas rēspuit maculā defectōis & facit diligere ex oī mēte. i. semp

Quātū ad primū sunt aliq̄ q̄ videť eē in via caritatis. q̄. s. faciūt opa de genere bonoꝝ. vt eleōsinas. orōes. ieiūia. & hmōi ꝓpter deū. Sz q̄ hūt cor maculatū inordinatū affectōibo. iō nō sunt immaculati in via. Beatus vir inquit sapiēs Eccl. qui inuētus ē sine macula. qui post auꝝ nō abiit nec speavit in pecūie thesauꝝ. Ille vadit p̄ auꝝ qui inordinate ad tpalia afficiť magis diligens pecuniā q̄z deū vel p̄im. & iste vtiq̄z nō hz cor purū. Caritas aūt vera ē de corde puro. Puꝝ &m b. Tho. in sum. dr q̄d nō est mixtū cū alio se vilio ri. Dicimus vinū puꝝ q̄d nō ē mixtū aqua. q̄ a/qua nō ē p̄ciosus liquor sicut vinū. & cum aqua miscet nō ē puꝝ. Auꝝ ē puꝝ cū nō ē mixtū auricalco vel argēto que min? p̄ciosa sunt. Argētū impurum est q̄d mixtū est stāno. Sz si argēto misceatur auꝝ vt cū deaurať calix vel aliud Si anulo aureo includať lapis p̄ciosus adamas carbūculus topazi? & hmōi. nll's dicet illa ē impura immo magis pfecta & p̄ciosa. ex eoq̄ iungunť ibo nobiliozibo se. Ad ꝓpositū. Alīma nra vbi est cor nrm. i. volūtas. que ē nobilior oī re corpea. nō solū auro & argēto & lapidibo p̄ciosis que ita appciant. Sz oībo cel' & planetis & sole & lūa & stell' pulcrior & pfectior ē nalī sua ḡditōe. Comungiť āt rebo & quodāmō miscet p amorē. q̄ amor hz virtutē vnitiuā. Si g̃ quis inordinate diligit terrena, diuinas. glām. delectatōes corporis. ꝓponēs amorē hoꝝ dei & p̄ximi dilectōi, cor hō. i. volūtas efficiť impurū & maculatū. q̄ rebo viliorib miscet. Sz si cor tuū & affectus tu? & mēs dirigiť ad deū. ad supnā p̄riam ad cōtēplādum gloriā angelorū & scōꝝ ad pficiēduz in virtutibo & gra, q̄ oīa ista sunt nobiliora ipsa aīa. Iō ex iūctōe tali efficiť aīa & cor purū diligēdo ista super omnia trāsitoria. Sic g̃ diliges deū ex toto corde tuo. nō ex pte. vt deū et vna pte & mundum ex alia pte inordinate diligas. Di. eūi Isaias. cap.xxviij. Angustatū est stratuz ita vt alter decidat & palliū breue vtrūq̄z opire non pōt. Stratum in quo quiescit amor noster ē cor. & istud est ita angustū vt non possit capere nisi vnū deū l' mundum. Si dei amor quiescit in eo amor mūdi immediate decidit. & cū eo manere nō pōt. Si introit amor mūdi inordinatus et maculosus decidit ex eo amor dei. Et cūis dē? sit infinit? & cor nrm puū. tñ ita se coaptat vt tot? in eo quiescat

Et palliū breue affectōis hūane vtrūq; .s. vicium
& virtutē opire ñ pōt simul. Sit ergo caritas ō
corde puro vt deū diligas supoīa & ꝓpter se non
ꝓpter te id est tuā vtilitatē & omnia facies ꝓpter
deū. Diligas & primū de corde puro. non qz tibi
vtilis vel delectabil' vt amor carnis. & qz capax
supne beatitudinis & sic eris immaculatus ī via
hac. Quātū ad scōm sunt multi qui videntur
esse in via caritatis sustinētes ēt tormēta & mul
ta aduersa ꝓpter deū. sed qz hñt aīam. i. intellec
tū maculatū errore hi ñ sunt in via, qz non sunt
immaculati. Dicit apl's qz xp̄s elegit sibi sp̄osaz
eccīam ñ hñtē maculā neq; rugā. maculā. .s. erro
ris, nec rugā duplicitatis. Alls error circa ea q̄
sunt fidei & bonoꝝ mozes est vel esse pōt in sācta ec
clesia. vñ qui hz aliquē errorē circa hmōi firma
tus in eo, hic nō est de eccīa nec in caritatis via ā
bulat. quia caritas est de ꝓscīa bona quam ille ñ
hz sed erroneā & puersam. Conscīa dz cum scia.
que scīa si est vera tūc cū ea est bona conscīa. Si
est falsa est mala ꝓscīētia. Qui ergo in aliquo ar
ticulo fidei errat vel dubitat de aliquo determi
nato p eccl'am circa fidē & bonos mozes, ille non
hz bonā ꝓsciam nec caritatē, etiam si sustineret
mortē ꝓpter xp̄m saluari nō posset. nec puenire ad
beatitudinē. qz nō est immaculatus in via. Qui
lequunt incātatōes. diuinatōes. & varias super
stitiōes quibꝫ plenus est mūdus & si videat ea face
re ꝓpter caritatē primi vt subleuat eū ab īfirmi
tate vel alia molestia ad eternam damnatōz ten
dit ſm Aug. xxvi. q. vij. Nō obseruetis. Nō hñt
hi bonā ꝓscīaz. Similr qui mutuat primo suo
vt subueniat ei ī magna necessitate ꝓximi to cer
tam summā pecunie recipiēs in pignus aliquā
domū vel agꝝ cuius fructū pcipit dū ille retinz
suā pecuniā. Dicit iste cē in via caritatis cū faci
at illi magnū seruitiū. Sed certe extra viam est.
qz ꝓscīenā hz maculatā nō bonā. Et q̄uis ipe si
bi nō faciat ꝓscīenā estimās illud licitū nō ꝓp
terea excusat. qz illa cōscīētia sua nō est cū scīētia
turis diuini vel naturalis sed ꝓtra ius diuinuz
est. Dicit enim xp̄s Luce. vi. Mutuū date nihil
inde sperantes scilicet temporale vltra mutuatū
extra de vsur. Cōsuluit. Ignorātia aūt iurz di
uini nullū excusat. Cū quicquid fit ꝓtra ipum.
fit cū mala ꝓscīētia. Idē pōt dici de dātibꝫ pecu
niā mercatoribꝫ vel alijs ad discretionez si ñ sub
liāt piculo, put cōiter fit. Ite alij sunt qui vt faci
ant ꝓximos euitare picula vel dāna magna, nō
faciūt sibi cōscīam mēdacia dicere. & qđ peius ē
etiā peierare. Sed mala ꝓscīa est ista non bona.
cū sit cōtra ordinē caritatis ſm quē quis dz pl?
diligere salutē ꝓximi q̄z alioꝝ. Cū nūq; pōt lici
te fieri aliqđ de se malū ꝓpter salutē alioꝝ. Nō
sunt facienda mala vt eueniāt bōa. inquit apl's
ad Ro. iij. Indeces est em crimē suū alienis cō
modis impēdere, ait Leo papa dist. xlvij. Sicut
nō suo. Sit ergo caritas de ꝓscīa bona vt non sit
error in ꝓscīa de his que sunt fidei & bonoꝝ mo
rū. & diligas ex tota aīa. i. intelligētia hñdo sanū
intellectū de agēdis. & sic eris immaculat? in via.
Quātū ad tertiū sunt plurimi. qui & si ī via
caritatis aliqñ repiant' tñ qz ꝓtrahūt maculā de
fectōis ñ pseuerātes in ea. iō via illa ñ ꝓducit eos
ad beatitudinē. Incassum ei bonū agit' si a fīvite
terminū defat. Gre. in. xxj. mor. et de Salomōe
dz eccle. xlvij. Posuisti maculā in gloria tua Et
que fuit ista macula nisi qz ñ pseuerauit in grā
sibi collata a via recedēs dīni timoris ꝓpter inor
dinatū amorē mulieꝝ. Ex vera et ꝓfecta caritas
est cū fide ñ ficta, i. fidelitate obseruatiōis mādato
rū nō fragili & caduca. Et em dicit Ambr. de pe.
di. ij. fracta ē caritas que deserit in aduersitate. i.
fragilis. Nā oī tpe diligit qui amicus ē vt dz p
uer. xvij. & tpe aduersitatis & tpe pspitatis & tē
pore tēptatōis. Et si amicus boīs multo magis a
micus dei. Nā vt dz Can. viij. Multe aque. .s. tē
ptationū & tribulationū ñ potuerūt extinguere
caritatē. dū. .s. quis vult sequi instinctū ei?. Sic
em caritas nūq; excidit. i. Cor. xiij. i. ex caritate o
perans nūq; peccat. Sicut ex igne ñ pōt ꝓcedere
nisi calor ñ aūt frig? & ex habitu virtuoso non po
test ꝓcedere actus vicios'us. ita ex caritate nō pōt
ꝓcedere nisi bonū. Dez qz volūtas vbi est bitus
caritatis est libera & verubilis ad bonū & malum
ideo pōt hñs caritatē peccare grauiter & eā amit
tere. Sicut pz exēplū in petro negāte. Dauid ad
ultarāte. Ezechia infirmāte. Et hoc est rō quare
caritas viatoꝝ pōt amitti & ñ caritas ꝓprehenso
rum, qz sancti sp actualr videt diuinā eentiā fa
cie ad faciē & cognoscūt clare ipm deū ee summū
& infinitū bonū in quo omnia bōa continentur
Voluntas aūt amat bonū sibi p intellectū repr̄
sentatū & q̄tū bonū ee intelligit sibi pñtatū tm
amat. Et qz cōtinue actualr cognoscit intellect?
deū esse bonum summū & vniuersale. ꝓtinue vo
luntas summe amat in patria & ñ pōt ñ amare.
aut aliquid maius eo amare. cum videat omnia
alia bona quasi nihil esse in comparatōe eius.
Sed in via imꝑfecte cognoscit deus per fidez. .s.
Et si ꝓfecti viri in ꝓtēplatōe positi cognoscant quo
dam gustu mētis ipm deū esse summum bonuz
& omnia que in mōdo sunt quasi lutū in conspe
ctu eius. Cū dū hñt illū gustuz nunq; peccant
Sz qz ñ pōt mēs viatoris sp actualr in tali specu
latōe & gustu ꝓsistere. qz circa aliđ oꝑtz occupari
hinc ē q̄ dū circa alia ꝑsentat' aliqñ volūtati repr̄
sentat' aliqđ opꝑ vt maxīm bonū a rōne obfusca
ta passiōe. & sic assentit postponēs dī mādata. & iñ
amittit caritatē. Sit g̃ caritas ex fide ñ ficta non
fragili & victa tēptatōibꝫ & tribulatōibꝫ Sz di
ligas ī oī mēte. i. oī tpe vite. & erz ūmaclat? in via

Capitulū Primum

Quātum ad ter. §. IIII

tium principale diuisiōis prime addit executio ipius dilectōis dū dr. Qui ambulāt in lege domini. Probatō dilectōis inquit Hre. etbibitio est opis. Hi eīm vere sunt in via dilectōis q̄ ābulant in lege dñi. i. qui opant ſm legē dei. Omīs enim lex in vno sermōe implet diliges ad Gal. v. Et finis p̄cepti caritas idem apl̄s. i. Thimo. i. Cū interrogatus a xp̄o legis pit⁹ qui dixerat ei. Quid faciēdo vitam eternā possidebo ait xp̄s In lege quid scriptū est. Et rīdit optime. Diliges dñm deū tuū ⁊ primū tuū Lu. x. Nō vtiq; in omni lege scriptū est. Sunt eīm multe leguz dr̄e. Unde Job. xi. dr. Utinā ostenderet tibi deus secreta sapie sue. Et q̄ multiplex sit lex eius. Et quelibet lex hz multa p̄cepta quasi mlt̄as leges Sunt igitur domini leges

Lex deifica ⁊ eternalis.
Lex intrinseca ⁊ naturalis.
Lex mosaica ⁊ diuinalis.
Lex euangelica ⁊ spūalis
Lex p̄fetica ⁊ generalis.
Lex canonica ⁊ eccl̄iasticalis
Lex politica ⁊ secularis.

De prima. i. lege eterna p̄t intelligi illd psal. lex dei eius in corde ipius. s. iusti. nā sp iust⁹ i oībus opib⁹ respicit ad legē eternā que est rō. sapientissima volūtaſ dei, put ordīat oīa in debitos fines suos. Cuilibet creature dedit legē suā seu p̄ceptū q̄d seruāt ſm illud puer. viij. Dñ circūdabat mari terminū suū ⁊ legē dabat aquis ne trāsirēt fines suos. Et p̄s. p̄ceptū posuit. s. celis ⁊ planetis. de quib⁹ loquit ⁊ nō p̄teribit. ⁊ sic de alīs creaturis. Hō est aliud illa lex seu p̄ceptum q̄z inclinatio creature ad opatōnes suas p̄prias. Sicut lex celor̄ ⁊ planetar̄ est inclinatio ad motum quē faciūt quotidie de oriente in occidēs. ⁊ ad influēdū in ista inferiora. Et hanc legē nūq̄z p̄tereūt. Hōes aūt creature p suas opatōnes manifestāt dei magnificētiā ⁊ bonitatē ⁊ ad obseruationē suam tēdunt. ⁊ sic suo mō deum diligunt homi aūt deus dedit inclinatōem ad appetendū summū bonū. Et q̄ nullius boni solitarij ē iocunda possessio. iō ēt dedit inclinatōz ad appetendū p̄cipatōz huius boni in primo. In lege ꝯ hoc scriptū est. diliges deū ⁊ primū. p his oībus sez tibi collatis. Hugo. nil aliud vult nisi vt diligas. De lege naturali que est intrinseca hoī et quedā p̄cipatio legis eterne. dicit apl̄s ad Ro ij. Cū gētes que legē ñ hñt. s. scriptā naturāl ea q̄ legis sunt faciūt. ip̄i sibi sunt lex. i. legē naturalem hñt secū. Hec eī lex naturalis multiplex ē. q̄ cōtinet in se multa p̄cepta ꝯ oīa reducunt ad duo sez ad dilectōz dei ⁊ primi. In his duob⁹ mandatis vniuersa lex pendet. Hi naturales nll̄az hītes a deo legē scriptā rōe naturali cognouerī ⁊ p̄bauerūt vnū eē deū gubernatorē oīm, et hūc eē colēdū ⁊ amāduz. Ad legē ēt naturalē p̄tinet illud. Nō tibi oderis fieri. alteri ne feceris ⁊ quecunq; vultis vt faciāt vobis hoīes. ⁊ vos facite illis. Et ad hec duo reducunt plura alia precepta legis naturalis que hñr di. i. ius naturale. in lege ꝯ hac quid scriptū est. Certe diliges dñz deum tuū ⁊c. ⁊ primū tuū sicut teipm. De tertia lege dr̄ Joan. i. Lex p moisen data est. i. a deo ministerio angelor̄. Angelus eīm dñi apparens moisi, in mōte sina dedit legē decalogi. sculptaz in duabo tabulis lapideis. quā populo iudeorū referrz. q̄ eīm hō ita erat iā rōe obscuratus q̄ nesciebat legē naturalē in corde suo a deo insitam nec quersabaſ ſm eā sed iā declinauerat ad idolatriā q̄d est ctra dilectōem dei ⁊ ad vicia cōtra naturā. ⁊ alia que sunt ctra primū. iō p̄ssimus deus dedit legē scriptam in tabulis. vt ex ea quodammō recordaret vel excitaret ad legēdū scripturā cordis. Sed in lege hac quid scriptum est. Certe ad hām. Diliges dñm deū tuum ex toto corde tuo Deute. vi. Et diliges amicū tuū. i. primū sicut teipm Leui. xi. Hc ēt explicatū est i ea q̄ño sit diligendus deus p tria p̄cepta prime tabule. vt. s. ipe solus adoret. ⁊ ois irreuerētia i loquēdo caueat. ⁊ quies in eo p puritatē mētis et orōem querat. Et q̄ño ēt primus diligatur p p̄cepta septē sc̄de tabule declarat vt vicz adiuuet in suis necessitatib⁹ ⁊ permaxime parentes ibi. Honora pkem tuū ⁊c. Et vt ñ offendat ipe primus nec in psona p̄pria p lesionē corp̄is nec in psona p̄iūcta p adulteriū. nec in reb⁹ p furtum ⁊ alias vsurpatōes. nec in fama p falsam testificatōem ⁊ mēdacia nec etiā desiderio. Ad ista decem p̄cepta oēs natōes erāt obligate, ⁊ omī tpe mōi ad ea seruāda qui voluerūt saluari. q̄z sunt de iure naturali. Addita sunt illis p̄cepta multa cerimonialia ⁊ iudicialia que obligabāt solū illū p̄plm vsq; ad x̄pi passionē. Et cerimonialia p̄tinebāt ad cultū dei ⁊ dilectiōz. Judicialia ad pacificū q̄ictū p̄plī illius. Cū ad dilectōem p̄rimi. Et q̄z multa p̄cepta erāt dñr multe leges. Leui. xix. Ego dñs leges meas custodite inquit De quarta lege dicit Jacob. c. nij. in sua canonica. Unus ē legislator ⁊ iudex. s. x̄ps q̄ legem dedit euāgelicā. que dr̄ lex spūs. q̄z vltra mozalia p̄cepta que cōtinet vt lex mosaica p̄hendit ⁊ sacra que sunt p̄tiua ⁊ cātiua gē spūssanctus vt bapt̄smū. pn̄am. eucaristiā. ⁊ alia que ñ erāt in lege mosaica nisi in figurā tm̄. Et iō hñ dicit apostolus. Nihil ad p̄fectū adduxit lex. s. illa. ad hēb. vij. Non eīm p̄ferebat grām que adiuuat ad obseruādū p̄cepta vt lex euāgelica rōe ⁊ virtute sacr̄or̄ que ēt ducit ad gl̄am apta iam ua per x̄pi passionē. Cū Jacobi. i. dr̄. Si quis perspexerit

in lege pfecte libertatis. i. in euãgelica ⁊ pmãse
rit in ea. ñ auditor obliuiosus factus ſz factor o/
peris. hic btũs in facto suo erit. ¶ Sed in lege hac
quid scriptũ est. Certe ad lkam. Diliges dñz de
um tuũ ꝛc. ⁊ primũ tuũ sicut teipm. Mat. xxij.
inquit dñs ihesus. Addidit ẽt ipe legis bꝰ lator.
ꝓps ad ꝑcepta decalogi cõsilia castitatis. pau/pta
tis. obedõe. ⁊ patiẽ. vt p illa magis possit diligi de
us ⁊ primus. Remouit ẽt falsas expõnes quas
doctores iudeor inuenerãt circa legẽ mosaicam
vt illud. Diliges amicũ tuũ ⁊ odio hẽbis inimi
cum tuũ. oñdẽs inimicũ ñ odiẽdũ sed diligẽduz
fm caritatẽ Mat. v. Et illud. ñ mechaberis. qõ
intelligebãt phibitũ tm̃ de ope exteriori. sed ꝓps
oñdit idem esse de affectu interiori di. Qui vide
rit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eã iã mechatus ẽ eaz
in corde suo. Mat. vi. Et multa hmõi. Cerimo/
nialia quoq; impleuit qõ figurabat exhibendo
Et ꝓterea i ꝑe dixit. Nõ veni legẽ soluere ſ ad
implere Mat. v. Et qz multa sunt mãdata euã/
gelica que oĩa clamãt pfectã dilectõem esse; mul/
tiplex etiã lex ista. Vñ Hieremi. di. Dabo leges
meas in cordibꝰ eor. ⁊ loquit de euãgelio
¶ De quinta lege que est ꝓsuetudo dicitur in de
cretis di. xi. in his. Vos ꝓli dei institutа maio
rum ꝑ lege hñda sunt. Et q̃uis lex ista fuerat ã
te legẽ mosaicã, vel euãgelicã qz qñ cepunt hoies
multiplicari sup terrã añ diluuiũ, vel post sum/
pserũt aliquos mores exteriores sue ꝓuersatõis
ad inuicẽ, put dictabat rõ eos abſq; scriptura
ꝑ lege tenebãt, tñ iõ ponit lex ꝓsuetudis post le/
gem dĩnã mosaicã ⁊ euãgelicã qz quicquid ẽ cõ/
tra mãdata moralia vel euãgelica ꝑ quãtũcunq;
ꝑpis sit ductũ in cõsuetudinẽ nõ est lex nec ligat
immo nec excusat a pctõ illud facies Vñ Cipri
anus. Cõsuetudo sine rõe q̃tũ vis vulgata. q̃/
tũ vis antiqua vetustas erroris est. di. viij. Sz
quid in hac lege scriptũ est. Certe diliges dñm
deũ tuũ ⁊ primũ tuũ. Nã sicubi ẽ de more sup/
stitiões facere. peierare. furari. fornicari. vindictas
facere ⁊ hꝰ. que sunt ꝓtra dilectõz dei ⁊ ꝓximi. ñ
est ista lex que dr ꝓsuetudo ſ abusio ⁊ corrupte
la. Nã ꝓsuetudo ẽ ius moribꝰ. i. actibꝰ morieratz
a ꝓbatũ qõ ꝑ lege susciꝑt cũ dicit lex vt dici/
tur di. i. ꝓsuetudo. Sz de ꝓsuetudine fuit antiq̃
offerre deo sacrificia abſq; alia lege. vt pz in Ab/
rabã. Isaac. ⁊ Jacob. ⁊ alijs. Reuereri ⁊ obedi/
re pentibꝰ ñ inferre nocumẽta ꝓximis ⁊ hꝰ. que
ptinẽt ad dilectiõz dei ⁊ ꝓximi. Et hec lex multi
plex est. qz multe ⁊ varie sunt ꝓsuetudines
¶ De sexta lege. s. canonica põt intelligi illud qõ
dr ꝓuer. viij. ꝑ me. s. sapiam legũ ꝓditores iusta
decernũt. Cõditores legũ ciuiliũ nõ sp decernũt
iusta. vt pz in legibꝰ pmittentibꝰ vsuras vel pre/
scrip. malefidei. Vñ nec vim legis hñt tales le
ges. Sed ꝓditores legũ eccliasticaꝝ sp iusta decer
nunt. Nã eccia regitur a spũsco in ordinandis legi
bus suis. vñ errare ñ põt fm Tho. in quotli. ⁊ ꝑ
iudicat legi ciuili in eo qd est ꝓtra eã. Vñ Nico.
papa. Lex imperatoꝝ ñ est supra legẽ dei. i. canoni
cã sed sub. di. x. imperatores. Sed quid in hac le
ge scriptũ ẽ. Certe. Diliges dñm deũ tuũ ex to
to corde tuo ⁊ ꝓximũ tuũ sicut teipm. Docens
modũ diligẽdi ex toto corde ⁊ ꝓximũ cũ dicit ip
sa lex canonica. de ꝑe. di. ij. Deum diligere ex to/
to corde est illũ sibi oĩo occupare q̃cipe fruẽde visio/
nis affectũ. peccati odiũ. mõi fastidiuz. Et nij.
q. nij. dr hõ diligere ꝓximũ suũ sicut sei ꝑsum vt
oẽm hoiem quẽ põt informatõe doctrine bñficien/
tie ꝓsolatõe. coꝛrectõe discipline inducat ad colẽ/
dum deũ. Et in principio decretaliũ dr. Rex pa
cificus pia miseratõe disposuit subditos sibi fo/
re pacificos. pios. piter. ⁊ modestos. Pios quo
ad dilectiõz ⁊ devotõz erga deũ. Pacificos quo
ad dilectõez ⁊ iusticiã erga ꝓximos. Modestos
quo ad dilectõz ⁊ tpantiã sui. Et ꝓter hoc eccle
sia statuit multas leges ptinẽtes ad cultũ dinũ
⁊ dilectiõnẽ dei augẽdã. vt de ofitẽdo. coĩone su/
mẽda. festis celebrãdis. dĩnis exequẽdis. ⁊ hmõi
Remouit multas altercatões ⁊ litigia que fiũt
fieri in iudicijs ꝓtra caritatẽ ꝓximoꝝ ꝑ suas de/
terminationes, ideo ⁊ ista multiplex lex dei
¶ De septima lege. s. seculari intelligitur illud de
ster. i. Septẽ sapiẽtes erãt psiliarũ regis Assue
ri. quoꝝ psiliis cũcta agebat. sciẽtes leges ⁊ iura
maioꝝ. Non hẽbant illi necꝑ legẽ mosaicã, q̃ ñ
erant de ꝓpio iudeoꝝ. nec euãgelicam. nec canõi/
cam que adhuc ñ erant. ſ leges ciuiles. Et hę v/
tiq; cũ ñ sint iniuste siue sint impiales, siue mu
nicipales. vt statuta ciuitatũ a quibuscũq; facte
sint fidelibꝰ vel infidelibꝰ leges dñi sunt ⁊ fua/
ri dñt ab oĩbꝰ. Sed quid in hac lege scriptum ẽ
Certe. Diliges dñm deũ tuũ ꝛc. Unde ⁊ priui/
legiãt eccias ⁊ mĩstros eccie. ⁊ puniũt hereticos
⁊ blasphematores ⁊ alia que sunt ꝓtra dei cultũ
⁊ honorem. Et similiter puniũt inferẽtes nocu
mẽta ꝓximis. vt sic inter ꝓximos ꝓseruetur di/lec
tio. Unde dicit Isidꝰ. q̃ facte sunt leges vt earũ
metu humana coꝛerceaꝝ audacia. turaq; sit iter
improbos innocẽtia. di. nij. c. facte sunt autez le/
ges. Et loquit de legibꝰ secularibꝰ que ponũt pe
nas varias etiam mortis cõtra trãsgretiores. Et
qd ait apls. i. ad Thim. i. q̃ iusto non est posita
lex. sed iniustis. maleficis. veneficis. homicidis. ⁊
adulteris. ꝛc. Non intelligit vt quidam hereti
falso exponebãt. q̃ iusti ñ sint obligati ad leges
bũanas fuandas. Sz qz cũ lex hẽat duplicẽ ac/
tum. s. dirigere hoiem in opibꝰ suis. ⁊ cogere me
tu pene ad obseruãciaz eius. iustis ⁊ si sit posita
lex vt est directiua. non tñ vt est coactiua. qz vi/
delz non metu pene eã obseruãt vt pctõres. sz li/
bere amore iusticie ⁊ obedẽ. Hec etiã lex est mul

Capitulum Secūduz

tiplex quia multe sunt leges hoim. qui ergo ambulant. i. operant fm has leges que dñi sunt. et per quaz obseruātiā exercēt immaculata caritaſ bi erunt sine dubio beati in pñti in spe. ⁊ in futuro in re. Est tñ vna alia lex que nō est ꝓpie dñi sed qui sequit eā trāsgredit omēm legē dñi Et ꝓce bacat aplūs ad Ro. vij. Video aliā legez in membris meis repugnātē legi mētis mee. s. rationis. ⁊ captiuū me ducētē in lege peccati. Illa lex dr fomes. vel lex mēbroz. i. ꝯcupīa nobis īnata inclinatio. s. ad malum. ⁊ ad delectabilia sensuum. eriā que sunt ꝓtra rationē. Pro cuius declaratione di. b. Tho. i. q. xcij. arti. vlti. q lex essentialr inuenit in regulante ⁊ mēsurante. ptcipatiue aūt in eo qđ regulat ⁊ mēsurat ita q omnis inclinatio que inuenit in his que subiecta sunt legi ptcipatiue dr lex Sub đo igitur legislatore diuerse creature diuersas hñt inclinatōes naturales. ita qđ vni est quodāmō lex. alteri sit ꝓtra legem. Ut si dicamus q esse furibundum est leꝛ canis. est aūt ꝓtra legem ouis vel alterius alialis mansueti Est igit hoīs lex quā sortitur ex ordinatōe dīna fm ꝓpriam cōditionē. vt fm rationem operis. que quidē lex fuit tā valida in pōstatu vt nihil vel ꝓter rōem vel ꝓtra rōez possit suaipe hoīs. Sed dum homo adeo recessit incurrit in hoc q ferat fm impetū sensualitatis et vnicuiq etiā ꝑticulariter hoc ꝓtingit. ꝯtra maiorem rationem recesserit. vt sic quodammō bestijs assimilet. que sensualitatis impetu ferunt fm illoꝝ ꝑpria. Homo cū in honore eēt nō intellexit. cōparatus est iumētis ꝛc. Sic igit ipa sensualitatis inclinatio que fomes dr in alijs aialibz simplr bz rationē legis. illo tñ modo quo in talibz pōt lex dici fm directā inclinationē. In hominibz tamē fm hoc nō habet rationem legis. sed magis est deuiatio a lege rationis. Sed inꝯtrū per dīnam iusticiā homo destituit originali iusticia ⁊ vigore rōnis. impetus sensualitatis qui eum ducit bz rationem legis inꝯtum est penalis ⁊ ex lege diuina ꝓpter hoīem destitutum ꝓpria dignitate. Sicut si aliquis dñs ponēs subditos suos ī diuersis statibz seu officijs ciuilibz statuēs legē quaz debēt seruare. ⁊ ordinās q si quis ab illa deficiat trāseat ad aliū statū vilioꝛē. puta de statu militum vel mercatoꝝ ad rusticoꝝ vel seruoꝝ. Vi les ergo recedēs a lege ꝓpria q trāseat ad statuz seruoꝝ ex lege est ordinationis illius dñi

De actibz ⁊ ꝓprietatibz ⁊ vtilitatibus legis.

Capitulum Secundum.

Trendite populeus legē meā. inclinate aurem: ⁊ venite ad verba oris mei. ps. Cōgruenter dñs inuitās ad obseruationē legis ꝓphīn vocat. Non enī ꝓpie dat lex nisi ꝓphīs quē Aug⁹. in li. iij. de ci. dei diffinit esse cētum multitudis viris consensu ⁊ vtilitate cōmunitatis societaz. Unde Abrahe nō fuit data lex a domino. nec Isaac vel Jacob. sed aliqua precepta domestica vt de circumcisione quia non adhuc creuerat in populum. Sed multiplicatis eorum filijs ⁊ descendentibus in gentem copiosam ⁊ liberatis a seruitute pharaonis quia seruis nō congruit lex data fuit a deo per moysen populo iudeoruz. quia erat populus dei. Sed nec populus dei est populus cristianus cui congruit omnis lex iusta que dei est bene intellecta. Et ideo attendite. Ubi tria possunt notari in ipsis verbis de lege dei quacunqz

- Q; est diligenter intuenda. ibi Attēdite populeus meus
- Q; est reuerenter suscipienda. ibi legez meā
- Q; est congruenter adimplēda ibi. inclinate aurem ꝛc

Quātū ad primū .ℌ. i

dicit. Attendite id est diligenter considerate. clerus debet attendere vt possit sine errore alios docere. Dicitur enim Malach. ij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam ⁊ legem requirūt ex ore eius. s. populi. Unde Hieronimus ad pauliānum. Sacerdotis est interrogatū de lege rīdere Non inquit de poēsi vel ꝓsa vel rethorica sz de lege. ⁊ iō attēdite. Populi aūt seu laici dēbēt attendere cum docent. vt intelligāt ⁊ mēte retineant. sicut de ꝓphīs antiqno legit. i. Esdre. iij. q Esdras sacerdos legit in libro legis dñi apte ꝛ mane vsqz ad vesperam in ꝓspectu virorū ⁊ mulieruz ⁊ sapientū. ⁊ aures oīs ꝓphī erāt recte ad librum ⁊ leuite silentiū faciebāt in ꝓphīs ad audiēdam legem. ⁊ legerūt in libro legis dei distincte ⁊ apte. ergo et vosipsi.

- Attēdite ad legis qualitatem.
- Attendite ad eius actualitatem
- Attendite ad eius effectualitatem.

Quātū ad primū. s. quid sit lex in cōi. b. Tho. i. ij. q. xc. sic diffinit. Lex est quedā ordinatio rationis ad bonū cōe ab eo qui curā hz cōitatis promulgata. vbi ponunt quatuoꝛ cōditōnes legis

- Q; lex est rōis practice ordinatio
- Q; est boni cōis procuratio
- Q; est ꝓphī vel principis ꝓstō.
- Q; de eius rōne est ꝓmulgatio.

Q; lex est rōis practice ad actiōes ordinatio probat nois interptationē. diffinitōe. ⁊ auctoritate. Dicit enī Isi⁹. q lex dr a legēdo qz scripta ē vel dr a ligādo. qz ligat. i. obligat. ꝑceptis affirmatiuis ad agēdū negatiuis ad cauēdū. Vel dr lex ab eligēdo fm Augu. qz dz quilibet eligere viuere fm legē Isti aūt actꝰ. s. eligere legere ⁊ ligare sunt actꝰ rōis. Probat ꝫ idē rōe vel diffinitōne

sic. Lex est quedā mēsura directiua humanorū actuū ſm quā inducit̄ hō ad aliquid agēdū. vel retrahit̄ ab agēdo. ſ. mala. Regla aūt prima humanor̄ actuū est rō que est primū principiū humanor̄ actuū. Rōis est ordinare ad finē. qui est primū principiū in agēdis. In vnoquoq; autē genere id qđ ē principiū seu primū est regula et mēsura alior̄ illius generis. Et sic p̄z q̄ lex pertinet ad rōem. Tertio p̄bat̄ auctoritate legis canonice ⁊ ciuilis. Hā Ysi. dicit in li etbi. di. iij. omnis. Q̄z lex b̄z p̄cipere et p̄hibere. Hi aūt actꝰ sunt actus rōis. Juris etiaz p̄itus dicit in lege. Qđ placuit principi b̄z legis vigorē, qđ intelligendū est cū volūtas eius est ratōe regulata. nā volūtas principis nō regulata rōe magis est iniquitas q̄z lex. Scđo de rōe legis est boni cōis intētio vel ordinatō. Hā lex ad bonū cōe oīum tanq̄z ad finē ordinat̄ ſp. Vñ Ysi. dicit q̄ lex nūlo priuato cōmodo sed p̄ cōi vtilitate ciuiū dz esse ꝓscripta. di. nij. erit aūt. Rō bꝰ est ſm Tho. vbi. s. q̄ primū principiū in opatiuis est vltimus finis. Finis aūt vltimus hūane vite ē felicitas seu beatitudo. Vñ opter q̄ maxime respiciat ordinē qui est in beatitudine cum sit lex regula directiua humanar̄ actionū. Rursus cum oīs ps ordinet̄ ad totū sicut imp̄fectū ad p̄fectū. vnꝰ ār homo sit ps cōitatis p̄fecte necesse est q̄ lex respiciat p̄prie ordinē ad cōem felicitatē. qđcūq; autē p̄ceptū fiat ad aliq̄ē de aliquo p̄riculari ope intm hz rōem legis inq̄tū ordinat̄ ad bonū cōmune. Hā p̄tularia opa p̄nt referri ad bonum cōe cōitate cause finalis ſm q̄ bonū cōe dr cōis finis. Et oīs quidē lex iusta dei est. ⁊ ad felicitatē ordinat. Sed si fiat aliqua lex būana ob ꝓfitatem priuatā aliquor̄ sine rōe ñ erit p̄prie lex. Tertio lex est p̄cepti vel principis ostō. Unde dicit Ysi do. vi. ety. q̄ lex est cōstō p̄li. qua maiores natu simul cū plebibꝰ aliquid sanxerūt. di. ij. Rō bꝰ est ſm Tho. q̄ lex principal̄ ⁊ p̄prie ordinat̄ ad bonū cōe. Ordinare aūt ad bonū cōe aliquid ē p̄cipis. vel totius multitudinis. Et ideo condere legē p̄tinet ad totā multitudinē vel ad p̄cipē qui curā b̄z multitudis. Hā intentio legislatoris est vt hoīes ad virtutes inducat ⁊ a vicijs retrahat. Ez p̄sona priuata pōt quidē inducere monitōe aut suasione bñ dispositos sed efficater inducere. ſ. p̄ viā coactiuā motu penar̄ p̄teruos et male dispositos nō p̄t nisi p̄sona publica ad quā p̄tinet penas infligere. Et q̄ laici nullā iurisdictionē bñt super p̄sonas eccl̄iasticas. ideo nullā legem ordere p̄nt p̄prie auctoritate de p̄sonis vel rebꝰ ear̄. vñ dicit Nico. papa. Lege impiali non p̄nt eccl̄iastica iura dissolui. di. x. lege. Quarto de rōe legis est p̄mulgatio. vñ dicit Grati. in ōcretis di. nij. q̄ leges instituūtur cum p̄mulgāt̄ Rō huius est. q̄ ad hoc q̄ lex obligz. oportz q̄ in noticiam deducat̄ alior̄. Hoc aūt fit p̄ p̄mulgationē. Et lex quidē naturalis p̄mulgata ē a deo ſm q̄ deus eam mētibꝰ hoīm inseruit natural̄r cognoscēdā. Lex aūt exterior humana p̄mulgat̄ quo ad p̄nṡ verbo sed in futur̄ scripto. Unde legis p̄mulgatio que fit verbo in futur̄ extēdit̄ p̄ scripture firmitatē que quodāmō ſp legē p̄mulgat. Illi aūt corā quibꝰ lex nō p̄mulgat̄ obligāt̄ ad legem seruādā inq̄tum ad eor̄ noticiam deuenit. vel deuenire potuit per alios p̄mulgatiōe facta. Unde dr di. xvi. qđ dicitis. qđ uon oportet qđ singulor̄ auribꝰ inculcetur. ſ. lex. Attendite ergo populo meus legem meaz que babes omēs bas conditōnes. ⁊ sic omnis lex illas vebet babere vt vere sit lex.

Quātū adsecūdū .ſ.ii

ſ. actualitatē legis. Sciēdū ſm Ysidor̄. v. ety. q̄ quadruplex est actus legis. dicit em oīs lex aut p̄mittit aliquid vt vir fortis petat premiū aut vetat vt sacrar̄ virginum nuptias nulli liceat appetere. aut punit vt qui cedē fecerit capite plectatur. ei⁹ em p̄mio vel pena vita moderat̄ humana. aut p̄cipit vt diligas dñm deū tuum. di. iij. in decretis. Pro quor̄ declaratōe dr Tho. i. ij. q. xciij. ar. iij. q̄ cum lex sit directiua humanor̄ actuum tres sunt dre humanor̄ actuū. Quidā em sunt actus boni ex genere vt sunt actus virtutū ⁊ respectu hor̄ ponit̄ actus legis p̄cipere. Precipit em lex oēs actus virtutū. vt dicit p̄bus in v. etbi. Quidam alij actus sunt mali ex genere. sicut sunt actus vicior̄ ⁊ respectu hor̄ ponit̄ actus legis p̄bibere. Quidam alij sunt indifferentes ex genere ⁊ respectu horum dicit̄ lex p̄mittere Possunt etiam dici indifferentes qui paruz habent boni vel mali vt venialia. Oportet autez q̄ aliquid sit per quod inducat lex subditos vt ei obediat̄. hoc autem est timore pene ⁊ respectu huius dicitur actus legis punitio. Non autez ponitur consilium actus legis. quia consulere etiam spectat ad priuatam p̄sonam. cuius nō est condere legem. Quilibet enim potest alteri cōsulere. Similiter premiare non ponitur actus legis sicut punire. quia premiare potest quilibet sz punire non pertinet nisi ad p̄sonam publicā que est minister legis. cuius auctoritate pena infert. Unde et Ysidorus dicit in quinto etymologia. Facte sunt leges vt humana coerceatur audacia. tutaq̄z sit inter improbos innocentia. vt in ipsis improbis formidato supplicio refrenet̄ ur audacia et nocendi facultas. distinctōe. nij. Nota etiam q̄ permissio est triplex vt dicat glosa super. c. omnis. dist. iij. Prima est qua p̄mittit̄ qđ nullo iure p̄bibetur. babet tamen aliquam apparentiam mali. vt ꝓtraxere scōm mīi monium quod vidꝰ signum libidinis. xxxi. q. i. hac ratōne

Capitulum Decūduz

Scōa est qua pmittit qō ptra ōstōnes būanas indulget vt ptrahere in gradu mītimonij ꝓhibito. ß cū dispēsatōe. xxxv. q. iij. quedā. ⁊ hec est va ⁊ absoluta pmissio. Tertia est qua pmittit minus malū vt vitet maiꝰ. pmittit. i. si punit. Et sic pmisit dē⁹ dari libellū repudij vt vitaret vxoricidiū. dī. iij. §. ostīm. Et ō hec ꝯpatiua pmissio. Attēdite ergo ad act⁹ legis. ad p̄cepta vt obseruetis. Leuiti. xx. Custodite p̄cepta mea ⁊ facite ea. Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi ꝓua mandata. Attēdite ad ꝓhibita vt euitet⁹ puer. i. Prohibe pedū tuū. i. affectū a semitis e⁹. s. pcti. Ad se ostēdit ꝑ-fecisse di. Ab omi via mala. i. ope. ꝓhibui pedes meos. i. affect⁹. Attendite ad pmissa mala ne erretis putātes eē licita q̄ pmissa. Ān salua tor. Mat. xvij. ait iudeis moyses ob duriciaꝫ cordis vestri pmisit vobis dari libellū repudij. qō tn erat illicitū. s. ptrahere cū alia postea. ⁊ decre. dicit. Multa p̄ patiam toleramus. que si in iudiciū ducerēt exigēte iusticia dānarētur. extra de ꝑben. Cū iā dudū. Attēdite ad penalia vt euitēt si trāsgrediēdo legē vt tolerētur faciēdo contra legē. Bene ei sunt medicine ait pbs. Medicina āt ⁊ si displiceat patiēter sumit ꝓpter sanitatem que sequit. Non tn tenetur quis ad penas legū luendas nisi postq̄ ad eas fuerit adiudicat⁹. ſm Tho. ⁊ Ray.

Quātū ad tertiū. §. III

s. de effectu leg⁹. No. ſm Tho. i. ij. q. xcij. arti. i. q effectus finalis legis est hoies facere bonos. Dicit em pbs. ij. ethi. q intētō cuiuslibet legislatoris est hoies facere bonos ⁊ virtuosos. Et hoc vl simplr vel ſm quid. Qō sic declarat. Lex nihil ē aliud q̄ dictamē rōis in p̄sidēte quo subditi gubernant. cuiuslibet āt subditi virt⁹ est vt bñ subdat ei a quo gubernat. Sicut videm⁹ q virtus cōcupiscibilis ⁊ irascibil' in hoc ꝯsistūt q sint bene obedientes rōi. Et p hūc modū virt⁹ cuiuslibz subditi ē vt bñ subijciat p̄incipāti. vt di. pbs in. i. politi. ⁊ apls ad Ro. xiij. ait. Omis aīa prāubo sublimioribꝰ subdita sit. Nō ē em ptās nisi a deo xc. Ad hoc āt ordinat vnaquecz lex vt obediatur ei a subditis. Ān manifestū ē q hoc sit ꝓpriū legis inducere subiectos ad ꝓpriā ⁊ virtutē eoꝝ. Cū autē virtus sit que bonū facit hītē ⁊ opus ei⁹ bonuz reddit. sequit q e⁹ effect⁹ ē facere bonos eos qbꝰ dat. vel simplr vel ſm quid. Nā si intētō ferētis legē tēdat in verū bonū qō est bonū cōe regulatū ſm dīnā iusticiā. sequit q ꝑ talez legē fiūt hoies boni simplr sicut ꝑ legē dīnā l' canonicā. Si aūt intētō legislatoris ferat ad id qō n ē bonuz simplr. ⁊ vile sibi vl delectabile. faciet hoies bonos ſm quid. i. in ordine ad tle regnū. sicut leges seculares ātiq̄ infideliū morales faciebāt obseruātes bonos bonitate ⁊ felicitate terrena. s. cuiusdā pacifici vite. Et si quis arguat q hoies sūt boni ꝑ virtutē. q⁹ virt⁹ ē que bonū facit hītē vt dicū ē. Virtutē āt facit dē⁹ in hoie infūdēdo. g nō ꝑ legē sed ꝑ deū fit hō bonus. nō. ſm Tho. q cuz sit duplex virtus. acquisita ⁊ infusa. ad virtutē q̄liquid opat bonoꝝ opum assuetudo sed diuersi mode. Nā virtutē acq̄sitā cāt opus bonoꝝ assuefactō. q⁹ ex actibꝰ generat habitus virtutū. s. acquisite. Ad virtutē āt infusaꝫ disponit opus bonorū frequētatō ⁊ eā iā hītā ꝓseruat ⁊ ꝓmouet nō aut cē cāt. ß dē⁹ gra sua. Diffinit ei virt⁹ infusa. q ē bōa qualitas mētis qua recte vtimur. quā deus in nobis sine nobis opat. s. principlr. sz nō sine nobis coopantibꝰ seu ꝯsentientibꝰ. Et q⁹ lex dat ad hoc vt dirigat actus hūanos. inq̄tū act⁹ hūani ordinantur ad virtutē intm facit hoies bonos. Ān pbs in. ij. polit. dicit q legislatores assuefacientes faciūt bonos. Nec sp aliquis obedit legi ex perfecta bonitate virtutis sz q̄nq̄ ex timore pene. q̄nq̄ ex quodā dictamine rōis. qō ē q̄ quodā principium virtutis. Est etiā impossibile ſm Tho. q bonus cōe ciuitatis bene se hēat nisi ciues sint virtuosi ad minus illi quibꝰ ꝯuenit p̄incipari. vñ ⁊ Philo. dicit. Justū est p̄incipē obtpari legibꝰ suis. Tūc āūt existimet iura ab altis fuāda q̄ prim⁹ eis reuerentiā ꝑbet. Ān plus dei antiqu⁹ dum habuit bonos iudices ⁊ reges ⁊ p̄incipes facet totū plus se bñ habuit in moribꝰ et in felicitate terrena. Ān habuit malos reges q ꝑ maiorē p̄te fuit plus ad idolatriaꝫ ⁊ innūera mala lapsus ⁊ ꝓpter hoc in diuersas captiuitates ductus ⁊ demū ꝑ orbē dispsus. Sufficit āt ad bonū cōitatis q alij. s. subditi intm sint subditi q principum mādatis obediāt q̄tū ad ciuilitatē terrenā. Sed ad ciuilitatē supnam ꝓsequēdam ad quam ordinat lex dī oꝑtet q ex amore legē obseruēt. Qui ei ex rōne facit ꝑceptū. s. legis. ⁊ si bonū ē qō facit nō bñ facit. i. virtuose. extra d⁹ re. iū. qui ex timore

Decūdū princi. §. IIII.

pale no. q lex est reuerēter suscipiēda. cū dicit. legē meā. Isa. xxxiij. Dñs rex nr ⁊ legifer nr. Et q⁹ vt dr Job. xxvi. Alls silis ei in legislatoribus. Tāto ei⁹ lex cū maiori reuerētia ē suscipiēda q̄to maior ē in potētia ⁊ sapia ⁊ bonitate ferēs eā. cū nlls sit dr a ꝓpinquās nedū silis. iō reuerēter lex eius suscipiēda ē. Ān dr Isa. i. Auribꝰ p̄cipite legē dei vti plus gomorre. ⁊ Job. xxij. Suscipe legē ex ore ei⁹. s. dei. Iō autem reuerēter.

Propter eius eximiā auctoritatem
Propter eius miram veritatem.
Propter eius nimiam vtilitatem

Quātum ad pmū. Attēdite ple meus legem meā ꝓpter meā auctoritatē que tāta ē vt omia mea potētia creata sint. mea sapia gubernēt mea iusticia oia defectuosa corrigantur. vnde Leuiti.

vitj. dicit. Ego dñs leges meas custodite. q.d. Jō vt dicitis ⁊ suscipere ⁊ seruare leges meas. qz dñs sum absolute ⁊ vlis dñs omniū. et ptātem habeo sup omnia. Dñs enī nomē est ptātis ait ḡb. Et dr dñs quasi do mīas. s. pnaz trāsgressoribꝫ legū meaz. vñ dr. xj. Machab. nūj. in leges dīnas impie agere ñ impune cedit. Propterea cū primo dedit legē scriptā in mōte sinai apparuit mōs fumigās. tonitrua emittēs ⁊ coruscatiōes. ita q ꝑ plis exterritus dicerz. Non loquatur nobis dñs ne forte moriamur vt visa auctoritate ⁊ ptāte datoris legis. s. dei attēderet et obseruaret eam. Quātū ad scōm est suscipiēda ipsa lex reuerēter ꝓpter eius mirā veritatez. Dr ꝓpterea lex veritatis fuit in ore eius Sicut in doctrinis hominū reperiūtur plures falsitates vt pz in doctrinis phōz. qz vt ait psal. Dis homo mendax. Nulla aūt falsitas repiri pōt in doctrina dei. scz sacre scripture sed omnis veritas. Jo. xvij. Sermo tuus veritas est. ita in legibꝫ hoīm repiunt aliqñ falsitates ⁊ iniusticie. ꝓpter qđ dr Hiere. x. Leges aplōz vane sunt. i. false ⁊ inutiles. Hā si vere ⁊ iuste sunt leges dei sunt. Vñ ipa dei sapientia ait. puer. viij. Per me legū ꝓditores iusta decernūt. Sed lex dei oīs verissima ⁊ iustissima est. ⁊ ideo dz cum oī reuerentia suscipi ⁊ audiri. Nam vt dicit Lactā. in li. insti. Nullo suauior aīe cibꝫ qz virtus. Et si quis obiceret q lex dei vidr cōtinere falsitatē qz ꝑmittebat multa bona tpalia seruātibꝫ ea. ⁊ tñ multi obseruatores eius vt Thobias. isaias. hieremias. ⁊ alij habuerūt multa aduersa ⁊ indigēias. Rñ. Tho. i. ij. q. xcix. ar. vl. q illa tpalia ꝑmissa sunt obseruatoribꝫ legis. nō vt ꝑmii palis remunerato in quibus affectu inhærerēt sed tāqz impfectis vt ꝑ ea māuducerēt̄ ad obseruatōem legis. Sicut pueri ad obseruatōz eoz que imponūt eis inducūtur quibusdā munusculis. Et ꝑm hist̄oriā ve. testōis status populi cū sub lege fuit qz diu legez seruauit in ꝓsperitate fuit. Decimās aūt ab obsertōe legis multa aduersa incurrit. Aliqui tñ persone priculares legē obseruantes in aliquas aduersitates incidebāt. vel qz iam erāt spūales effecti. vt ꝑ hoc magis affectu tpaliū abstraherentur ⁊ eaz virtus ꝓbata redderet. vel qz opa legis exterius explētes aliqui coz in tpalibꝫ defixuz habebant. Quātū ad tertiū Lex est suscipienda ⁊ implēda ꝓpter eius utilitatē. Ex nulla enīz lege bō ꝓsequit tñ fructū sicut ex lege dei si obseruet. Ad intelligēs ps. ait. Portio mea dñe dixi custodire legē tuā. q.d. Alia ē ps quā eligo ex oibꝫ bonis que ponunt añ me de bonis mundi. tanqz meliorem seruare legē dñi Nam vicia primo hz manifestare. vt sic possint cauteri. Apostolus ad Ro. vij. Nam cupiam nesciebam. s. esse peccatum. nisi lex diceret non cōcupisces. vbi Augu. Bona est ergo lex que dum cupiam ꝓhibet omē malū. ꝓhibet. extra de consti. nā concupiscētia. Quātus enī lex humana nō ꝓhibeat omnia peccata etiā exteriora. sed ea que magis hīt tollere pacificum cōuictū hoīm ad iuicem. vt furta. adulteria. homicidia. ⁊ huiusmōi Lex tñ naturalis ⁊ diuina omnia vicia ꝓhibet. Secdo lex iuuat virtuosa exercitare. Vnde Ecclesi. xlv. Dedit illi coz ad precepta. ⁊ legem vite ⁊ disciplīne. Lex dr vite. s. spūalis que cōsistit in virtutibꝫ Dicit etiā lex disciplīne. que imperat morum cōpositōem. Ad legem siquidez nature ptinet omne illud ad qđ homo inclinatur ꝑm suā naturā. Inclinat aūt vnumqđqz ad operatōem sibi cōueniētem ꝑm suā formaz. sicut ignis ad calefaciēdum. Vnde cum aīa rationalis sit ꝓpria forma hoīs naturalis. inclinatio cuiuslibet hoīs est opari ꝑm rōem. ⁊ hoc est agere ꝑm virtutem. Vñ oēs actus virtutū sunt de lege nāali ⁊ ꝓpterea Dama. dicit in. iij. q virtutes sunt naturales. i. ꝑm inclinatōz seu legem naturalem. Lex diuina certū est q de actibꝫ virtuosis impat. ⁊ omis lex humana intātū hz rationem legis inq̄tum est deriuata a lege naturali Tertio lex facit pacem inter hoīes ꝙseruare qđ multum desiderat. Vñ dr. ij. Machab. i. Adaperiat dñs coz vestz in lege sua ⁊ in ꝑceptis suis. ⁊ faciat pacē. q.d. Hñdo volūtatem efficacē ad implendū legē dei. inde sequit pax Finis oīs legis est dilectō. ⁊ pax est effectus dilectōis Qui enīz se diligūt pacē inter se hīt. vñ apls ad Ro. xiij. Plenitudo legis est dilectō. Et q̄ñ etiā seruant leges humane que ꝓhibent iniurias ꝓximoz hī pax inter eos Quarto lex hz iustificare. et hoc ꝑcipue facit lex euāgelica. Vñ ad Ro. viij. dr. Lex spūs vite in xpo iesu liberauit me a lege peccati ⁊ mortis. s. eterne. Et dicit Aug. in li. de spū ⁊ litera q sicut lex factoz. i. mosaica fuit scripta in tabulis lapideis. ita lex fidei. i. euāgelica est scripta in cordibꝫ fideliū. Et ipe idem dicit. q nō est aliud lex dei scripta in cordibꝫ fidelium nisi presentia spūssancti. id est gratia que vtiqz habet iustificare. id est a peccato emundare ⁊ dō gratum reddere. ⁊ consequēter opera meritoria reddere. Sunt tamen in lege euangelica verba scripta que sunt dispositiua ad gratiam spūssancti. ⁊ ad vsum gratie eius pertinēcia. vt que pertinent ad diuinitatem vel humanitatē xpi sti. que disponunt intellectum scz ad fidem. Et que pertinent ad contemptum mundi. videlicz vsus sacramentoz̄. que habent disponere ad gratiam. Et ista sunt vt secundaria huius legis Sed principale in ea est gratia scilicet spiritus sancti in mente fidelium infusa. Quinto lex habet in temptationibus vigorare. vñ psal.

Capitulum Decūduz

Lex dei eius in corde ipius. s. iusti. ⁊ ñ supplātabunt gressus eius. Gressus hoīs sunt opa eius que dñr supplātari. qñ decipit in eis faciendo id qđ bz spēm bōni sed est vere malū. Sicut auaro apparet bonum esse decipe primū vt psequat̄ bonū vtile. s. lucri. Sed dum quis attēdit ad legē que oñdit hoc. eē mala. ⁊ lex doctrina est dei. que errare non pōt abstinet se ab his. et tēptationes vincit. Unde ⁊ ipse cum fuit tēptatus a diabolo in deserto. cum auctoritatibo legis pugnauit respondēs tēptatori. Scriptū est. s. in lege Deut. viij. Nō in solo pane viuit homo rē. cōtra viciū gule. Et non temptabis dñm deū tuum contra supbiam seu inanem glām. Et item dñm deum tuum adorabis rē. cōtra auariciam. Hec omnia scripta sunt in lege dei. Et sic nō fuit supplantatus sed diabolū ipe supplantauit ⁊ vicit. Set to ler terrena multiplicare facit. Unde di. moyses Deutero xxviij. Si audieris vocem dñi dei tui. s. in lege sua loquētis vt facies que ego precipio tibi. ⁊ serues mādata eius. faciet te dñs celsiorem cūctis gētibo. Uenier̄ sup te oēs bñdictiones iste que prinēt ad tpalia. Bñdictus eris ī ciuitate. bñdictus in agro rē. ibi vide. Et potrarium immediate supius dr. Maledictus omis qui nō pmāserit in sermonibo legis huius. Et ponunt ibi determinate multe maledictōes cōtra trāsgressores legis. Infirmi eīm ⁊ imperfecti p tpalia manuducunt ad spūalia opa. Septimo legis obseruatō facit celestia penetrare ad possidēdū Jaco. i. Qui autē pspexerit in lege perfecte libertatis. s. euāgelica. ñ auditor obliuiosus factus, sed factor opis hic beatus erit. Attēdite ergo populo meus legem meam.

Quantū ad tertiū. §. v.

principale. Lex ē gruēter adimplēda. vnđ subdit. inclinate aurē vrām in verba oris mei. Inclinare aurem in verba legis nō est aliud q̄z implere ⁊ seruare legem. De aure ei cordis loquit̄ id est voluntatis. Uolūtas eīm cū est efficax est q̄ mouet ad opandū ⁊ seruādū legē. Et ad istū intellectum dr. puer. xxviij. Qui declinat aurē suā ne audiat legem oro eius erit execrabilis. Declinare aurem ⁊ ñ audire est ñ obedire. ⁊ talis non merek audiri in oroibo suis. Inclinate ḡ aurem vrām in verba oris mei nō expectate tps ad faciendū. q. vt ait ps. Tps faciēdi dñe dissipauer legē tuā. i. ꝓter tps qđ expectāt hoīes ad faciendū se bñe. dissipāt legē cōtra faciēdo. sed nūc inclinate aurē vrām. Et vt congrue seruetis inclinate aurem vrām triplicirer.

Ut impleatis integraliter
Ut obediatis intentionaliter
Ut agatis constantionaliter

Quātū ad primū dicit Ja. in cāñ. sua. c. ij. Qui totā legē seruauerit. offendat aūt ī vno. s. pcepto legis fact̄ ē oīz re. i. ita dānabit̄ sicut si oīa pcepta legis fuiss trāsgressus. Nō q̄ tātā penā patiat cū quelibet trāsgressio bēat debitū sue grauitatis pene ⁊ ita vni trāsgressio pcepti legis est sufficiēs ad incurrēdā penā infernalē sicut trāsgressio toti legis. Et hoc nisi quis pnīam agat. Nō diligēret ps. oñ debat se facere dī. Exitus aquaꝝ deduxerūt oculi mei. i. abūdāniā lacrīaruz ex cōtritōe pcedētē. qz ñ custodierūt legē tuā sensus mei vel ēt primi mei. vñ ⁊ ps ait Vat. vIota vnū aut vni aper ñ pteribit a lege. s. dī donec oīa fiāt. Sicut eīm ō ceremonialibo q̄ erant in figurā xpi ⁊ eccie. nihil pterīt qđ ñ sit īpletū ita ⁊ de moralibo nec quo ad maiora pcepta. q̄z qōlibet iota dici pōt nec minora que apices dicunt vel nū ptermittere dz qđ ñ seruet̄ qui voluerit saluus eē. Uñ sequit. Qui soluerit vnuz de mādatis istis mīmis. i. ꝓtra fecerit ⁊ docuerit sic hoīes. i. pdicauerit alīs bona. ⁊ ipe in vno pcepto deficiat ñ seruādo. mīmus vocabit̄ in regno celoꝝ. i. nullus. qz ñ intrabit illuc. Ita exponitur Inclinate ḡ aurē vrām rē. ⁊ verba. s. singula legis. ñ aliquot vt oīa seruetis ad plenū. Sed dz legi obediri intētionalr. i. ſm intētōz legislatoris. nō ſm verba tm. Uñ dicit regula iuris. Certuz est q̄ is pmittit in legē qui verba legis amplectēs ꝓtra legis mtt̄ volūtatē. de reg. iu. in. vi. Idqđ ēt facit qđ Gre. in mora. ait. s. q̄ ñ intētō verbis ⁊ verba dñt deseruire intētōni. xxij. q. v. humane Nō ēt no. phūs in li. ethi. q̄ magis attēdēdū ē ad intētionē instituētis aliquā legē q̄z ad verba legis. Nō ad ꝓpositū. Precepit dñs in ātiqua lege aliqua ad tps seruāda ſm lrām que erāt in figurā futuroꝝ vt oīa cerimōialia quousq̄z ipsa figurata exhiberent̄ in veritate. Uñ apls ad hebre. x. ait. Umbrā hns lex futuroꝝ bonoꝝ. Cum ḡ implete sunt ille figure ñ dñt illa seruari ſ dm lrām cū sit ꝓtra intētōz legislatoris ⁊ ſm spūm. Et ꝓterea dicit apls. ij. Cor. iij. Lra occidit spiritus aūt vivificat. i. lex intellecta ⁊ ſuata ſm literā occidit alīaz. ⁊ ſuata ſm spūalē intellectū dat vitā aie. Uerbi gra. Mādauit dñs in lege circūcisionē. prīm? tñ pūbo datā que figurabat baptismū bñtē virtutē ex xpi passione. Ita xps adueīt passionem sustinuit ⁊ baptismum instituit. vnde non debet illud preceptum seruari nunc ad literam. ex quo impleta est figura illa. Hoc enim mortale esset. quia contra intentiōem legislatoz. Unde et contra legem. sed debet seruari spiritu aliter a superfluis et vicijs se abstinendo. Precepit dominus in lege populo ne comederet porcinas carnes ad figurandum. q̄ populus suus futurus. s. populus christianus. debebat se permaxime abstinere a moribus porcinis id est luxuriosis. Jam est in actu populus christianus

qui quo ad bonos se abstineret a luxurijs Cñ ñ dz illud p̄ceptū mō ꝓm lr̄ãz ꝙuari.qz eē mortale sed ꝓm spm̄ sp̄.qm̄ hoc intēdit legislator.s.abstinere se a vicio luxurie. Sic etiã p̄ceptū est legis nature quecūq; vultis vt faciãt vobis homĩes et vos facite illi. Hoc est eī lex et ꝓphete.i.in hoc ꝓsistit. Si quis g̃ velit sibi dari cētū floꝛ.sine aliq debito iusticie vel cã rōnali cū ñ egeret.nunqd et ipe dz hoc facere,primo.qz vult ipe hoc sibi fieri et dz alteri facere si p̄ot. Certe ñ intelligit ꝺ legꝫ lator.s.deus.sz de volũtate rōnali qđ quis rationabiliꝛ vult sibi fieri dz alteri facere si p̄t. Itē in lege euãgelica xp̄s di. Si quis te p̄cus.in text. mar. p̄.ei et al. Mat.v. Qui hoc indifferēter faceret cuicūq; ñ bñfaceret.qz daret illi occasiõez augendi peccatū itez p̄cutiēdo. Nō g̃ hoc intelligit xp̄s lator legis bꝰ.qz nec ipe hoc fecit cū ministeranne pontificis ei alapã dedit sed eum redarguit Jo.xviij. Sz vult dicere q̄ p̄cussus q̄libet ira patiēter ferat iniuriã sibi factã q̄ etiam si maiozē sibi vellet facere iniuriã patus sit equanimiter tolerare. Ita exponit Aug.xviij.q.i.patus. Itē lex dina et canonica ꝓhibet recipi ꝑ pecunia mutuata aliq̄d vltra sortez. Si igit̄ quis nō det pecuniã sz opaz sue p̄sone,p mutuo contra interdictū legis facit et ꝓmittit vsurã.qz opa illa p̄cio existimari p̄t. xviij.q.iij.plerigꝫ. Itez lex ciuilis mãdat furē et alios malefactores capi et puniri. Nūquid g̃ capiet iudex laicus clericum furē.vel alꝫ malefactorē. Certe ñ qz eēt excōicatus.extra de sen. ex. vt fame. Intēdit enī legislator de subditis foro ciuili ñ de clericis. Sic g̃ in lege quacūq; inclinate aurē vrām in verba.i nō ad verba,put sonāt exterius.sed in verba.i.ī intellectū verboꝝ legis quid.s.intēdit legislator Tertio lex est implēda ꝓstāter.vt.s.,ꝓpter timorez penaꝝ ñ declinet quis ab ea. Cñ de scis canit ecclia. Iste sanctus,p lege dei sui certauit vsq; ad mortē et a verbis impioꝝ ñ timuit. Sic legimus de castissima susanna.q̄ cū inuitaret ad opus nephariū subꝛminatōe accusatōis de adulterio et p̄ñs mortis.subito rūdit. Melius est mihi ī cidere in manus vras absq; opꝫ q̄ vt̄ relinquere legē dei mei. Si enī hoc egero mors mihi est ꝛc Dañ.xiij. Et ilr Eleazarus annq̄ vus voluit potius durã mortē sustinere q̄ trãsgredi vnū mãdatū legis dei.s.comedere carnes porcinas dicēs Eldolescẽtib⁹ exẽplū forte relinquã si forte aõ ac ꝓmpto ꝓ grauissimis et scissimis legib⁹ bõe fiam mortē pfungar.ij. Macha.vi.c. Sz et septē frēs Machabei cum mrē sua sustinuerūt ꝓstantissime multa grauia supplicioꝝ genera et demũ mortez potius q̄ vellēt legē dei trãsgredi. Cñ et primꝰ eoꝝ ad tormēta ducꝰ dixit. Parati sumꝰ magꝭ mori q̄ patricias dei leges ꝓuaricari. Et mr eorũ eos exhortãdo ad ꝓstantiam martirij dicebat.

Vōi creator qui formauit hoīs natiuitatē, qui q̄z inuenit hoīm originē et spũm.vobis itez reddet et vitã cū mia sicut nūc vos metipos despicitis,ppt dei leges.ij.macha.vij. Sic ī nouo testamento innumeri martires ꝓ obseruatōne legis euangelice mortem sustinuerunt

Titulus .xii. de lege

eterna. Q̄ legi eterne oia subiciunt et quō debemus ꝓformare volũtati dine Ca.primũ

Lex eterna secun

dũ.b.Tho.i.ij.q.xciij.ar.i. nō est aliud q̄z rō dine sapie.ꝼm q̄ ē directiua oiz actuũ et motionũ. Et qz dina rō nihil ꝓcipit et tpe.sz hz eternũ ꝓceptũ.iō dr lex eterna. Deꝰ eī sicut ꝓ sapiam suam est cōditor vniuersaꝝ nataꝝ ad quas ꝓpak sicut artifex ad artificiata.ita ē gubernator oīm actuũ et motionũ que inueniũk in singulis creaturis. Cñ sicut rō dine sapie inq̄ztũ ꝑ eā cūcta sūt create hz rōz artis l' exẽplaris vel ideę,ita rō diuine sapie mouẽtis oia ad debitũ finez seu ipa rō gubernatōis rez in deo sicut in p̄cipe vniuersitatꝫ exñs.cū mōs dina apud. regak obtinet vi legis. cū nihil aliud sit lex q̄z qđã dictamñ practice rōnis in p̄cipe qui gubernat alicui cōitatē pfectē.

Est ãt ipa lex eterna in trinitate deo q̄ mōz regit. Cñ de ipa trinitate canit ec. Qui s.deꝰ omnia tot ñ subdit suis ordẽ legibꝰ. In ipo deo vna est lex vt dcm̄ ē in creaturꝫ tot sunt q̄t sunt spēs creaturaꝝ,quibꝰ singul' indidit diuersas ĩclinationes in suos ꝓbitos fines.que ĩclinatōes leges in ipis creatis dñr. Et q̄z ipa lex eterna attribuak ꝑ appropriatōz filio ꝼm Tho.vbi.s.ñ ꝼm Alex.in.iij.pte.q.xij. ꝓ attribui ꝼm ꝺditōes legꝫ varias et altas ꝑsonis. Tria eī occurrūt ad legez s.auctoritas.veritas.et bonitas.et ꝼm hoc optet q lex bẽat principiũ.formã.et finez. Rōe principij debet legi auctoritas.qz ñ ꝑt eē principiũ legis nisi bñs auctatē. Ratōe forme debet legi veritas. qz nūq̄z ferk sine rōe recta.s.si sit ꝓpter lex.nā iusta ñ est lex. Rōe finis debet legi bōitas.qz lex ñ ordinak nisi ad bonũ. Si g̃ ꝛspiciam⁹ in lege eterna auctē sic appropriak ꝑsone p̄ris rōe ptāt. Si respiciam⁹ in ipa lege eterna veritatē sic appropriatur filio ꝼm rōem formalē sapientie. Si attendamus bonitatem legis.sic appropriak spiritui sancto. Hec Alexan.de ales.q̄ legi eterne omnia subiciunt

De lege eterna pōt §.I

intelligi illud ps.i.q̄ dr ꝺ iusto In lege dñi fuit volũtas eiꝰ et in lege eiꝰ meditabit die ac noc. Dicit aug.q̄ peccm̄ ñ est aliud nisi dictū vel factum vel ꝓcupitum ꝓtra legem eternam. Et sub

bis ꝓhendit ꝑm tho. omis excessus siue locutō
nis siue actōis ⁊ desideriꝫ ꝓtra rōem. Quia igit
iustus summā diligētiā bz vt caueat a pctis. iō
affectus ei⁹ est ad legē eternā. i. volūtatē dei vt ī
pleat intellect⁹ vt intelligat. vnō in lege dñi fuit
voluntas ⁊c. Vbi tria pñt notari. Qz est vlis et
ideo mōs totus ea regulat ibi in lege dñi. Qz ē
pfectionalis ⁊ ideo affectus bonus ei ꝙformat.
ibi. fuit volūtas eius. Qz est rōnalis ⁊ iō intelle
ctus rectus eam speculat ibi ⁊ in lege eius me
ditabitur die ac nocte

Quantū ad primū. §. II

No. ꝙ nullus hō ꝯtūcūꝯ habuerit dñiū latū
⁊ longū potuit vel pōt dici absolute dñs sed ꝑm
quid. Nā ⁊ si Octauianus prim⁹ imperator post
cesarē fecit describi vniuersum orbē terraꝝ tāqꝫ
dñs terre. nūquid dñiū habuit aquaꝝ ⁊ aliorū
elemētoꝝ. aut celoꝝ. aut āgeloꝝ. aut ēt oīum bru
toꝝ. Terre ñ. Fuit ḡ dñs ñ simplr oīm sed hoīz.
qui versabant tūc in mūdo. Cui ⁊ illis legē dare
volebat. nec tñ quo ad oīa. nō aūt alijs rebꝫ sibi
nō subditis. Absolute ⁊ simplr dñs est de⁹. om
nibꝫ dñans creaturis. Cui sciūs mardocheus in
oōne sua dicebat. Dñe rex ops in ditiōe tua cū
cta sunt posita. ⁊ ñ est qui resistat volūtati tue ⁊c
Dñs vniuersoꝝ tu es Hester. xiij. Sicut ḡ dñi
um est vlcita ⁊ lex eius dz eē vlis ⁊ ipa tot⁹ or
bis regulat. qz lex dñi. Et ꝙ legi eterne que nō
differt a dei volūtate realr subjciāt ⁊ ab ea ḡu
lent oīa declarat ⁊ oñdit ꝑm Tho. i. q. xciij. nā
creature irrōnales eterne legi subjciunt inquā
tū sequunt sine iudicō rōis vel sensus id qđ eis
impssuz est a deo quasi mote a alio. s. deo ad su
os fines ⁊ act⁹. Sēdo creat e rōnales legi eterne
subjciunt ꝓ noticiā dīni ꝑcepti. eo ꝙ eis. datū
est intelligere quid deāt agere l cauere. Ipa ei
lex natural que ē in hoīe ē quedā ptipatō legꝫ
eterne. Mali ēt subjciūt legi eterne. ⁊ si impfe
cte. s. necessitate coactōis. inqꝫtū subjciunt non
eius ꝑceptōi ꝑ punitiōi. s. inqꝫtū mali puniunt
a deo ꝙ lex eterna dictat ⁊ impat. Quarto boni
subjciūt pfecte. inqꝫtū. s. ñ coactōe pūitōis sz vo
lūtate obsecutōis. ⁊ volūtate obediēdi deo. amo
re ñ tiore se subjciūt. Bri ēt ⁊ dānati subjciūt
legi eterne. cui rō est qz sicut corpus graue mouet
grauiter de loco ad locū. ita eadē grauitate quie
scit in loco. A sili sicut bōi ꝓ legē eternā merent
beatitudinē ⁊ mali miseriā. ita ꝓ eādē legē beati
in beatitudinē ⁊ mali in miseriam ꝙseruant
Subjciūt ēt legi eterne oīa creata siue necessa
ria siue ctingēria ñ āt eterna. Et rō h⁹ est ꝑm tho
vbi s. lex eterna ē rō gubernatōis. quecūꝯ ḡ sub
jciunt dīne gubernatōi subdunt ⁊ legi eterne.
Cū ḡ oīa que sunt in rebꝫ a deo creat⁹ subdātur
dīne gubernatōi. siue necessaria siue ctingēria. ñ
āt ea que ptinēt ad dīnā ēntiā l naturā vt ꝓso
ne dine vel volūtas. vel bonitas dei ⁊ hmōi. rōo
creata subdūt legi eterne ñ āt increata sicut pz ꝑ
exēplū in hoibꝫ. Nā gubernatōi hominum sub
duntur que fiūt ꝑ hoīes. ñ āt que ptinēt ad nat⁹
hominū vt ꝙ bēat man⁹ l pdes. vñ ⁊ Aug. di.
xij. de ci. dei. ꝙ nullo mō aliquid legibꝫ summi
creatoris ordinatoris ꝙ. s. creatū subtrahit a quo
pax vniuersitatis administrat. Nec ob. qđ ait a
pls dicēs ad Ro. viij. Prudētia carnis inimica
est deo. nec ꝙ. n. legi ei⁹ subiecta ē. nā ꝑm Tho. vi
bi. s. ⁊ si subjci ñ possit prudētia carnis legi eter
ne ex pte actōis. qz inclinat ad actōes ꝓtrarias le
gi dei. tñ subjcit legi dei ex pte passiōis. qz mere
tur penā ꝑm legē dīne iusticie. Ro. ēt ꝙ alr ē
dicēdū de lege hoīm alr de lege dei. Nā hō rebꝫ
irrōnabilibꝫ ꝯtūcūꝯ ei subjciāt ñ ꝑt impone
re legē. sz solū hominibꝫ sibi subiectis quibꝫ hoī
bus in tñ ponit legē inqꝫtū suo ꝑcepto l denūci
atōe imprimit mētibꝫ eoꝝ quādā regulā que est
principiū agēdi. Sicut āt hō denūciādo impri
mit hoī subiecto sibi quoddā principiuz interi⁹
actuū. ita deus imprimit toti nate principia ac
tuū ꝓpioꝝ. Et iō ꝑ hūc mod⁹ dz deus ꝑcipe toti
nate ꝑm illud ꝓs. Preceptū posuit ⁊ ñ ꝑteribit
s. irrōnalibꝫ creaturis. Et ꝑ hāc ēt rōz oēs mot⁹
⁊ actōes tot⁹ nate legi eterne subduntur. Alio
mō ergo subdunt legi eterne creature irrōnabi
les ꝯtūcūꝯ rōnales inqꝫtū. s. irrōnales mouent a di
uina prudētia. ñ aūt ꝑ intellectū diuini ꝑcepti.
vt rōales. Et ipa impssio principij actiui intrin
seci ꝯtūcūꝯ ad res naturales ē primulgatō legis eter
ne in eis. Defectus aūt qui accidūt in rebꝫ na
turalibꝫ. ꝯtuis sint ꝑter rōz cārum ꝑticulariuz
nō tñ sunt ꝑter ordinē cāꝝ vniuersalium. et ꝓpe
pue cause ꝓme. i. dei cuius prudētia nihil pōt
subterfugere. vñ ⁊ ipa subdūtur legi eterne. oēs
ēt leges inqꝫtū ꝑticipāt dā rōe recta intrīn dēriuā
tur a lege eterna. Cui aug. in tpali lege. nihil est
iustū atqꝫ legitimū qđ ñ ex eterna hoīes sibi de
riuauerint. ⁊ idē Aug. Lex eterna ita medio q̄
dam loco posuit aliqua vt in eis vsurpādis me
rito reꝑhendat audacia in exequendis iure lau
dē obedientia. Et ponit exēplū abzalx qui ex se
volēdo occidere filiū pessime fecisset. sz ex volūta
te dei iubētis ꝑ volēdo optīe fecisset. xxiij. q. v. lex

Secūdū ꝙ nota. §. III

tur est ꝙ affectus seu volūtas iusti cōformat se
ad. legē eternā. i. volūtatē diuinā. qđ quilibet fa
cere dz. Dicit enim Aug. Qz lex eterna est ratō
summa in deo. i. volūtas rationabil cui sp obtē
perādum est. s. cōformādo volūtatem nrām sue
Dicit enim aresto. in sua metha. ꝙ primum in
vnoquoꝯ genere ē regula ⁊ cā scōrum seu om
niū illius generis. Sicut ꝑmū in gñe calidita

tis est ignis. ⁊ ipe est cā scōa oīm calidoꝝ incꝫtū calida. Intrīm em vnūquodq; est calidū incꝫtuz pticipat naturā ignis. prima igit cā omnis rectitudinis ē diuina volūtas. in qua est summa rectitudo. ⁊ intrīm volūtas būana est recta incꝫtū participat rectitudinē dīne volūtatis qđ fit conformando se ei. tūc em recta est. Tenemur aūt ee recti. qz vt dr Lan. i. Recti diligūt te. s. deū. Ad dilectōnē aut obligamur que sine rectitudine eē nō pōt. Vlīn ⁊ glo. dicit. Rectus est qui vult qđ deus vult. Sciēdū tn qm cum dr volūtas nra dz eē cōformis volūtati dīne vt dicit Durā. in primo sentē. di. vl. nō intelligit hoc de conformitate volūtatis incꝫtū ad eēntiā eius vel eē. i. vel le sed cꝫtū ad tēdentiā eius in obiectū. i. in volitum. Nā cū cōformitas importat quādā assīlatiōnē vnius rei ad alterā. vīn dr cōformis quasi cōueniētia in vnā formā. n pōt hoc intelligi de omnimoda assīlatōne volūtatis nre vel nostri velle qđ actus ipius volūtatis ē cū volūtate dei. hoc ei impossibile ē cū in infinitū distet. qz volūtas dei ⁊ velle eius ē eēntia ei⁹. sed in nobis voluntas ē quedā potētia n eēntia aīe sed accidēs consequēs ipaz. ⁊ velle ē actus ipius potētie n potē tia nec eēntia ei⁹. Est aūt cōformitas ꝓportōis in ter volūtatē nrām ⁊ dei in hoc. s. qz sicut de⁹ vult libere qđ vult. ita ⁊ volūtas nra. ⁊ sicut vult bonū. ita ⁊ volūtas nra nafalr. ꝛz hoc ptiet ad imaginē dei que nafalr est in nobis. Cōformitas ergo ista attēdit fm tēdētiā in obiectū. i. in volitū ꝑ. s. velle ptiet ad genus moris. s. bn vel male Et tūc ista cōformitas volūtatis pōt attēdi fm quadruplex genꝰ cāz. s. efficiētis. finalis. formal ⁊ materialis. Et fm genꝰ cāe efficiētis tenemur cōformare volūtatē nrām volūtati dei. qđ. s. tūc facimus qn volumꝰ id qđ deus vult nos velle. Hoc ei ipe efficit in nobis. vn apls ad phili. ij. Ipe est qui opaf in nobis velle ⁊ pficere ꝑ bōa volūtate. Et sic vno mō exponit illud .i. ad thimo. i. deus vult oēs hoies saluos fieri. i. istā voluntatē qua velimꝰ oēs hoies saluos fieri considerata solū natura ipoz ipse facit in nobis. et ꝫ vult nos velle. Scdm cām finalē dēmus et cōformare volūtatē nrāz volūtati dīne. Et sic in lege dīni volūtas iusti. vt. s. velit oīa ꝓpter bonuz finē qđ est cōformare se in rōe volēdi. Quicqd ei vult deus vult ꝓpter būc finē. s. ꝓpter bonū vniuersi ꝑ qđ manifestat bōitas sua infinita que ē finis oīz. Et quilibz ēt qđcūq; vult debz velle sub rōe hōi. n tm appenz. i. ꝓt aliquē bonū finē. Illđ aūt qđ ꝑ se ē malū n pt ordinari ad finē qui ꝓprie dicat bonus. Sic furari ꝓpter bunc finē vt quis iñ faciat eleōsinā n pt ꝓprie dici q fiat ꝓpter bonū finē. Dz ergo quis cōformare volūtatē suā dīne fm cām finalē vt oīa faciat ꝓpter aliquē finē fm illud. Oia in glāz dei facite. vn iudei volētes passionē xpi quā deus volebat n cōformabāt se volūtati dei sz cōtrariabant. qz deus illā volebat. ⁊ sc hoc cupiebāt ꝓpter bunc finē. s. ꝓpter redēptōz nrām incꝫtū erat satisfactia nri debiti. n aūt volebāt incꝫtū erat afflictiua innocētis xpi. Sz iudei volebāt eā ꝓpter bunc finē incꝫtū erat afflictiua innocētis xpi ⁊ satisfactiua passiōi eoꝝ ire ⁊ iudie non incꝫtū erat nri saluatiua. vn grauissime peccauerūt. Scdm cām formalē cōformare volūtatē suā dīne est operari ex caritate seu hte caritatē qđ est cōformare se in mō volēdi. deus ei oia vult ex caritate. s ad bndū caritatē directe n tenemur. qz hoc n est i ptāte nra eā hte. dei ei ē eā infundere sine meritis nris fm illud ad Ro. v. Caritas dei diffusa est in cordibꝰ nris ꝑ spm sā. qui datus ē nobis s indirecte tenemur ad eā. Tenemur ei facere qđ ex nobis est vt caritatē hēamus. puta orando iunādo a peccatis cessando. ⁊ hmōi ꝑ que quis disponit ad recipiēdū Exēplū de sole qui illuminat cꝫtū est de se n ponētē obstaculū. sed se ponē tem aīa eū. hec Tho. in. i. sen. dis. vl. Et vt di. romanus di. eadē. Quia istud est ꝓceptū affirmatiuū. s. de ꝓpando ad bndū caritatē obligat non ad sp. s ꝑ loco ⁊ tēpe. vtpote qn cogitat ꝓcepta dei bnficia ⁊ hmōi. Determinare aūt tps hmōi obligatōis. s. qn teneamur vel qn nō teneamur. nō pōt bn determinari. Ad faciēdū aūt ex caritate que facimus tenemur cōditōna iter. s. si volumus mereri vitā eternā. qz sine caritate opus nostrum non est meritoriū. Absolute nō tenemur ad hoc. qz si teneremur sp ex caritate agere semp peccaremus faciēdo aliquid n ex caritate. Et sic filius honorās ptem nafali pietate peccaret si n hēret caritatē. Nec est. qz ꝑ loco ⁊ tpe tenef qlibet facere aliquid ex caritate qđ tps non potest facile determinari a nobis. hec Romanus in. i. senten. di. vl. Sed rectus homo in lege dīni voluntas eius. vt. s. velit omnia ex caritate. Secundu cām materialē cōformare volūtatē suam volūtati diuine est velle qđ deus vult. Sz vtr teneamur ꝓformare volūtatē nrām diuine i volito. Rn. frater roman⁹ sup. i. sen. di. vl. q. vl. di. Hic n querit de volūtate sensualitatis. qz illa nō ferf in bonū simplr sicut volūtas dīna s incōueniēs sibi. s. delectabile fm sensuz. Vlīn fm istā volūtatē n tenemur ꝓformare volūtatē nrām dīne Et fm hāc volūtatē xpus nolebat pati ꝓpter qđ orauit di. Pr trāseat a me calix iste ꝛc. Nec etiaz volūtate naturali tenemur ad hoc. qz illa sp ferf in bonū nature vt ꝓseruatōz sui vel suoꝝ. Et sic b. maria voluntate nafali ⁊ sensuali nolebat filium pati qđ deus volebat. vn tristata ē marie de morte eius. ꝓpter quod simeon dixit de ea. Tuā ipius aīam ptrāsibit gladius Lu. ij. Et ad crucem canit ecclesia. Flecte ramos arbor alta tensa

lara viscera ⁊c. Nec ēt volūtate ꝺditionata q⁊ ꝓ illā bene possum⁹ velle aliud q̄z de⁹ velit iubꝺi tione. si deo placz Sic̄ paul⁹ volebat sibi stimulū auferri. ꝓpter qꝺ hoc postulabat. ⁊ de⁹ nolebat vt ꝑz. ꝙ ad Cor. xij. nō. n. illꝺ volebat apls nisi in ꝙntū deo placeret Cūm hoc sibi revelato. nō ap̄l⁹ voluit sibi auferri.

Sed queritur .§. iiii

de voluntate deliberata Et circa hoc sūt due opiones Una est q̄ distinguit volitū diuinū q⁊. s. aut congruit mihi illꝺ velle. aut non congruit si congruit mihi illud velle simplr de deo illꝺ velle qꝺ de⁹ vult dūmō sciā qꝺ de⁹ velit Si āt nō cōgruit mihi illꝺ velle. tūc nō teneor velle qꝺ de⁹ vult vt mortē meā l' dānatōez Rō ē ꝙm ipos q⁊ cū gra ꝓficiat nō ꝺstruat. nō teneor ꝓp̄r statū gre velle aliqꝺ qꝺ sit ꝓnū nat̄e mee. vt mortē meā vl' meos. Jtē natura nō dictat q̄ velim dānatōez meā nec ex gra hoc exigit vt hoc velī. q̄ non nō teneor Alia opio q̄ volūtate absoluta ⁊ ꝺliberata oio teneor velle qꝺ de⁹ vult vel qꝺ scio deū velle. Et ad hoc dicendū mouet eos auctoritas rō⁹ et ep̄l'ū Et auctoritas q̄dē bt in glo. sup ps Non adhesit mihi cor ꝓnū vbi dr q̄ cor ꝓnū ⁊ distortū bz q̄ nō vlt qꝺ de⁹ vult Et glo. sup illꝺ rectos decet collaudatio dic̄ Recti sūt qui volūt qꝺ de⁹ vult Rō q̄ ad idē mouet ē q⁊ si ñ teneor velle qꝺ de⁹ vlt. q̄ posīū velle ꝙtrariū q̄ pt mihi displicere qꝺ de⁹ vult Sz hoc ē falsū q⁊ vt ꝺt aug Impi⁹ ē cui displicz ꝺina puidēcia Jtē nil iustū displicz iusto ꝙm aug⁹ de ꝺa religione ß oē volitū a ꝺo ē iustū. q̄ ille cui tale volitū displicz ē iniust⁹ Et i q̄nō posīū velle cōtrariū ei⁹ quod deus vult. ergo teneor velle omne quod vult. Jtē q⁊ scꝺum tul iū amicoz est idem velle⁊ nolle. ß tenemur eē amici dei. q̄ ⁊ velle qꝺ vult ipse Sz hoc ēt ꝓ ex̄plū q⁊ mala q̄ inferunt corpi meo ꝺbeo acceptare. ex q̄ deo placz Sz nil magis ꝺbeo diligere post aiam q̄z corp⁹ meū. q̄ multo magis ꝺbeo acceptare q̄ fiūt ꝓnibꝺ meis vt mortē corꝑ⁹ Nec illi dicūt q⁊ ꝺbeā velle dānationē meā. ß q⁊ deo eā velle ꝙm q⁊ de⁹ eā vult De⁹ āt nō vult ꝓ se⁊ simplr me dānari. ß si facio opa ꝑfi vult me dānari. vñ vult ordinē iusticie q̄ est punitōnis culpe ꝓ pena Justū āt ordinē iusticie teneor acceptare. s. si peccavero puniar. q⁊ alit ꝑpugnare ordini ꝺmine iusticie⁊ fine ꝺubio sic teneor velle quicq̄d scio deū velle si mihi cōgruit ꝙm oēs bt̄entōnis nō teneor alia rōne nisi q⁊ voluntas mea teneat velle oē qꝺ iustū ē⁊ bonū. ⁊ si ista ē rō tentionis vbicūq̄z ē iusticia⁊ bonitas. illud teneor velle Nec obstat q⁊ nature nō ꝙgruit q⁊ volūtas ꝺliberata se ꝓfert in eā q̄ repugnat nature. i. volūtas ꝙm rōem subiicit sic⁊ volūtatē seu instinctū naturalē vt cū bō ꝓp̄r vtutē se morti exponit Teneat tñ velle volūtate deliberata istū ordinē iusticie. q̄ si in pctis moriat dānat⁹ q⁊ bene de⁹ vult ⁊ nō dānatōez ꝓ se nec culpā Tho. in primā opionē videt magis ꝺdinare ranq̄z durā Scotaz firmat b. tho. di. ea. Et de dānatōe sua ꝓpria dicit q⁊ ista positio est q̄si impossibilis. s. q⁊ alicui revelet dānatō sua sicut nec angelo Cūm si fieret deberet ille cui fierz estimare q⁊ sit illusio diaboli Qꝺ si certificaret q⁊ revelatō eēt a deo. deberet credere q⁊ eēt ꝙm ꝓmissionē nō ꝙm ꝓsciam vt illud Jone. iij. c. xl. dies ⁊ nineue subuerter Sz sciendū ꝙm tho. di. ea. circa finē q⁊ mot⁹ volūtatis ꝺliberate circa volitum diuinū. aliq̄ se hz in pctōribꝺ. ⁊ aliq̄ in iustis viatoribꝺ. aliq̄ in ꝓbēsoribꝺ Jn pctōribꝺ motus volūtatis est corrupt⁹ q⁊ ex toto relinquit ꝺliberationē rōnis. ⁊ ꝓsequunt ipetū volūtatis naturalis ⁊ sensitiue. murmurantes ꝺ dei ordinatōe Nullus tñ ē adeo obstinat⁹ in pctis q̄ obstinatōez nō possit ꝺponere⁊ se ꝺine volūtati ꝙformare ꝺū ē viatoz Solū dānatis in penā inflictū est vt al' sua obstinatōe nunq̄z curent Jn iustis āt viatoribꝺ manet mot⁹ volūtatis integer. s. ipsis ꝺ tū ex pte ꝙnitōis q⁊ nō plene volūtatē ꝺinā ꝙformāt. tū ex pte affectōis q̄ retardat ex moribꝺ inferioribꝺ. vñ in talibꝺ sufficit nō recalcitrare ꝺine iusticie. i. ordinationi Ubs cūm dic̄ in. xij. etꝺ. q⁊ sufficit forti q⁊ nō ꝓtristet⁹ ī pic̄l' mort̄ q̄z uis nō gaudeat sic̄ est gaudiū in actibꝺ aliaz ꝺ utū. Sz in ꝺbīs est mot⁹ volūtatis ꝺliberate integer ⁊ ꝓfect⁹. tū ex pte ꝙnitōis q⁊ ꝺmā volūtatē plene ꝙformāt. tū ex pte affectōis q̄ ꝺmat oī appetitui inferiori. nec in aliq̄ retardat vel impedit Cūm in videndo qꝺ de⁹ vlt ⁊ qꝺ ipsi volūt. gaudiū capiunt de q̄ in ps Letabit⁹ iust⁹ cū viderit vindictā Cūm tal' nō dz dimittere. quī faciat oē bonū qꝺ p̄t. q⁊ in custodiēdis ill' s. ꝑcept⁹ dei retributio multa ait ps Nō solū ꝓ custodiēdis. i. obꝺuādis retributio multa bt̄ mercedis ēt ne ß ēt in ipsa observatiōe retributio multa delectatōis spūal' q⁊ ꝺ tuose operari de⁹ decrat mentē magis q̄z delectabilia corꝑis Et ex hoc ēt vitat⁹ maius supplicium. si pure deberz dānari in inferno q⁊ ex pctō aggrauat supplicium Legit in vitis patruz q⁊ cū q̄dā p̄ scōs bēt q̄ndā discipulū valde obediētē modestū ⁊ gratiosū. rogauit ꝺm vt sibi revelarz si deberet eē de numero saluandi⁹ Revelatū est q⁊ erat dānand⁹. ꝓp̄ qꝺ cū p̄ videbat illū. lacrimas ꝓfundere nō poterat Qꝺ ꝓpendēs discipul⁹ ille interrogavit p̄ez de cā fleti⁹ Et cū frequenti⁹ hoc petiisset vici⁹ pcibꝺ ei⁹ sibi dixit q⁊ ex ꝙpassiōe ad eū flebat q⁊ revelatū sibi erat eū eē dānandū. Qꝺ ille audiēs ait Pr̄ nō ozvt. ꝓp̄ hoc lugeat⁹ q⁊ scio iustū eē ꝺm ⁊ q⁊ me nō dānabit nisi ꝓp̄ pctā mea Et sic̄ fur patiēter dz pati penā suspendēdi ex q̄ meruit Jta⁊ ego sū patus ferre penā dānatōis. si offendero. q⁊ exigit ꝺine iusticie ordo. cui⁹ volūtati volo me ꝙformare Jta q̄ conabor ex me facere qꝺ boni facere potero. ⁊ ꝺns ꝺ creatura sua faciat qꝺ

sibi placz. Ideo ãt placita dco fuit talis rñsio q̃ pformatio volũtatis. qđ nocte seq̃nti reuelatũ ẽ pri illi q̃ mutata erat sñia dei q̃ saluãd⁹ erat. Dđ ñ sic est ũtelligendũ q̃ volũtas dei l' dispositio sit mutabil' vt velit qđ pri⁹ nõ volebat ꝟ sñia di ꝯmina toria q̃ ẽplicit merita l' demerita hoim mutat̃. erat in illo discipło forte, aliq̃ indispositio mẽtis. vel viciũ occultũ qđ merebat dãnatõem. q̃ remoto meruit ex opibz bonis saluatõem. In lege g̃ dñi volũtas iusti ẽ pformãdo se dñe volũtati i voluit vt dictum est.

Quãtũ ad tertiũ .ꝑ.v

pncipale no. q̃ intellect⁹ rect⁹ respicit die ac nocte. i. freq̃nt in aduersitate q̃ pspitate. ad legẽ eternã dei. i. ad ꝙscendũ volũtatẽ suã. vt pficiat. vñ ipe ps. Una petij a dño hãc req̃rã tc. vt videã dolũtatẽ dñi. Et q̃ in lege sua scripta ipam volũtatẽ manifestat. ideo freq̃nt eã legit q̃ meditat. ps. Quõ dilexi legẽ tuã dñe. tota die meditatõ mea est. non solũ vt scrã q̃ vt ait apls ad Ro. ij. Non auditores legis. s. tm̃. ꝟ factores iustificabunt. Qui em̃ fecerit volũtatẽ pris mei. ait xps. q̃ manifestatur in lege. ipse me⁹ frat̃ est. Ja. iij. Fratribz xpi debetur hereditas eterna. Sed sciendum ꝑm magistrum in primo sen. di. penul. q̃ duplex ẽ volũtas dei. vna q̃ dr volũtas beneplaciti. Illa que dr voluntas signi. Dđ nõ sic ẽ intelligendũ. tanq̃ i deo sint plures volũtates cũ non sit nisi vna tm̃. ꝟ ꝑm tho. in. i. pte. q. xix. Volũtas de dõ aliqñ ꝓpe dr. q̃ ꝟ voluntas bñplaciti nuncupat̃. q̃ sp ipleat. Aliqñ voluntas de deo methaphorice dr sicut et multa alia de deo. q̃ hec dr voluntas signi. nõ q̃ sit signũ q̃ de⁹ illud velit ꝟ q̃ est signũ in nob⁹ voluntatis nre. Sicut dicimus deũ iratũ cũ punit non q̃ punitõ sit signũ ire in deo cũ nulla ira in eo sit. ꝟ q̃ est signũ ire in nobis cũ punimur. sic cũ de⁹ ꝓcipit aliqđ dr velle illud a nobis. q̃ cum nos ꝓcipimus. signũ est in nobis q̃ de⁹ illud. Per hãc silitudinẽ dr volũtas signi in deo q̃ hec est quintuplex ꝑm ꝙncz signa. s. ꝓceptũ. pbitio. ꝙsiliũ. pmissio. q̃ opatio. Per hec em̃ vt p signa ꝺclaram⁹ nos aliqđ velle. Declarat em̃ ꝙs se aliqđ velle dupliciter. Uno mõ ꝑ se. alio mõ ꝑ aliũ. Et ꝑ se quidẽ declarat aliqđ velle aut directe aut indirecte. Directe cũ aliqđ opat̃. signũ ẽ q̃ illđ velit q̃ sic opatio dr volũtas. Indirecte q̃ ꝑ accidẽs. cũ nõ pbibet vel impedit operantẽ. Nã remouẽs pbibens dr mouẽs ꝑ accns ꝑm pđm. q̃ sic ẽ pmissio. Per aliũ dco declarat se ꝙs aliqđ velle inq̃ntum ordiat aliũ ad aliqđ faciẽdũ vl' necãria inductõe. qđ fit ꝓcipiẽdo qđ aliꝙs vult. vl' pbibẽdo ꝯtrariũ vl' aliq̃ psuasoria inductõe qđ ptinz ad ꝙsiliũ. Qđ em̃ ꝓceptũ. ꝙsiliũ. q̃ pbibitio dicant̃ di volũtas ꝑz ꝑ idq̃đ dr. Ja. vi. fiat volũtas tua tc. q̃ ãt pmissio vl opatio dicat̃ dei volũtas ꝑz ꝑ aug. q̃ dicit in enchir. Nihil fit nisi oiꝑtẽs fieri velit vel sinẽdo vt fiat vel faciẽdo. Vel. ꝓt dici q̃ pmissio q̃ opatõ referunt̃ ad pñs. pmissio quidẽ ad malũ. opatio vero ad bonũ. ad futur⁹. vo. pbibitio respectu mali. ꝓceptũ vero respectu boni neccãrij. ꝙsiliũ ãt respectu supabundãtis boni. Voluntas g̃ bñplaciti. q̃ ꝑprie ẽ voluntas dei sp ipleat. siue a nobis. siue ꝺ nobis vt ꝺt ma. ñ. i. sen. di. xlvi. Ihñ ipse ait ꝑ Isa. c xlvi. Consilium meum stabit. i. dispositio. Et pau. ad ro. ix. Voluntati eius quis resistet. q. d. nullus. Cũ g̃ suam⁹ mãdata ei⁹ l' ꝙsilia. ipleat voluntas ei⁹. a nobis. i. ꝙsentientibz nobis bois opibz q̃ facit nobis. Cũ trãsgrediñ mãdata ei⁹ volũtas ei⁹ ipleat ꝺ nob⁹ incurrentibz penas q̃s vult de nobis ꝑm exigẽtiã sue iusticie. Et sic volũtas di cũ sit cã efficacissiã oĩm entiũ. non ãt pcedz q̃ nullo sapiẽte. s. opante aut aug. fit hõ melior. q̃ mlt⁹ min⁹ dño opãte. sp ipleat cũ illud vult. Qui. n. recedit ab ordine volũtatis sue iusticie q̃ reprobos punit. Dđ autem opat̃ in creaturis ibi ꝙcurrit volũtas signi cũ voluntate bñplaciti illđ. n. ꝑprie vult. Dr tñ volũtas signi inq̃ntũ i nobis op⁹ nr̃m ẽ signũ volũtatis nre. ꝑ hãc talẽ silitudinẽ. q̃ silr pmissio ꝙcurrit cũ volũtate bñplaciti. Sz q̃ pmittit. s. mala fieri. dr q̃dẽ signũ volũtatis nõ sue. s. dei q̃ nõ vult ipse mala fieri ꝟ in nobis q̃ cũ pmittim⁹ malũ fieri. q̃ ñ ꝓhibem⁹ cũ possum⁹ dicimur illud velle. In deo ãt pmissio q̃ mala pmittit fieri ẽ signũ nõ volẽdi illa. ꝟ volẽdi pmittere. q̃ ꝟ ꝑ maiora bona inde seq̃ntia. q̃ ꝓpe vult. Ihñ aug. in Enchir. ait q̃ de⁹ opes nil' pmitteret mali cẽ i opibz suis nisi eẽt adeo potẽs q̃ bonũ q̃ ex oĩ malo eliceret. maiꝰ bonũ q̃ si nõ sp bonũ q̃ si ei cui accidit malum. saltem ad bonum melius vniuersi. Et sic ex crudelitate tirãnorum secuta ẽ corona martiꝝ. q̃uersio mlt⁹ ex ẽplo martiꝝ. Et occasio ouis a lupo q̃ si ñ sit ad meli⁹ ouis. ẽ tñ ad meli⁹ vniuersi q̃ sic sustentat̃ species lupoꝝ in vniuerso. Et dãnatio reprobꝝ eis bona nõ ẽ. est tñ ad melius vniuersi. vt reluceat nõ solũ mia in beatis ꝟ iusticia dei in dãnat̃. Exẽplũ in Joseph quẽ vẽdiderũt frẽs in egipto. q̃ ex tãto malo eduxit de⁹ tñ bonũ. s. ꝙseruatiõez nõ solũ pris q̃ fratrũ ꝟ plimoꝝ q̃ fame defecissent. ꝑprie puisionẽ suã de frumẽto. Ihñ ipe ꝺt Gen. vl. nõ possum⁹ resistere volũtati dei. vos cogitastis de me malũ. q̃ de⁹ vertit illđ in bonũ. Voluntas ãt signi q̃ ad ꝓcepta. pbitiones q̃ ꝙsilia. nõ ẽ ꝑprie volũtas q̃ nõ sp ipleat. vt in pcõribz ꝑz. Sz ẽ signũ volũtatis in deo q̃dẽ q̃ vult illud ꝓcipere. pbibere q̃ ꝙsulere in nobis ãt vñ trãssumit̃ vt dicat de deo ẽ signũ q̃ illđ volumus quod precipimus igit̃ iustus intellectu medit̃ die ac nocte i lege dñi. i. assidue siue in lege ẽterna q̃d velut. siue in lege scripta vbi ꝑ signa ipsa

Capitulus Primus

expimit. Hec est voluntas dei sctificatio vra vt ait apls .i. ad thessa. iiij. Vult enī caueri ꝓhibita vt sic sitis scti .i. mundi a pcis vult seruari ꝑcepta vt sic sitis sancti .i. firmi in virtutibꝫ. Dant ei ꝑcepta de actibus vt utī. ex qꝫ frequntatōe generat habitꝰ Vult impleri ꝓsilia ad maiorē ꝑfectū. qbꝫ efficiamur scī .i. deo dedicati. sic tēpla dr̄ sctā. qz deo dedicata Vult recogīsci a nobis sua bnficia q̄ opant in nobis vt scimꝰ scti .i. gratificātes officiū scrōꝝ in pria. q̄ sp regratiāt Vult ꝓsiderari primi ſa. vt simꝰ scti .i. pictī eū imitātes qui .s. sp ex malꝰ elicit bona sic nos ex iniuris eliciamꝰ bona obliui scēd o iniurias Ad ro. xj. Vbi abundauit delictum superabundauit et gratia. Vbi in bono malum Et ex malis tribulationū eliciamꝰ bonū ꝙuersionis nr̄e et patie Et ex malo pcōꝝ ꝓmissoꝝ. elicia mus bonū bnīliatōis nr̄e. vt bnīliores et cautiores sum⁹ Et sic scī estote ait ipse qz scts ego sum dns deus vr̄er

Videtur āt pre .§. VI.

dictis obstare qđ ait apls .i. ad thimo .i. Vult deꝰ oēs hoīes saluos fieri. et tn̄ pauci sūt q̄ saluant nō ergo videt ipleri sp volūtas dei Ad qđ rndet b. tho. in .i. sen. di. xlvj. et in postilla supradicto pas su Qđ hoc intelligi ꝑt multipliciter Uno modo fm Dama. qui dicit hoc intelligendum de volūtate dei antecedenti. non voluntate consequenti. Et appellat volūtatē añcedentē illā qđ vult deꝰ de creatura rōnali. ipsam ꝓsiderādo solū fm suaz naturā absqz opibꝫ et sic vult oēs saluos fieri. Nā quelibet creat ad hūc finē. et dat ei naturā capacē q̄ ꝑcepta et cōsilia. et documēta ꝓponit añ eū. vt ex illis possit ꝓcurare salutē suā Vel q̄ voluntas añcedens qz antecedit ꝓsideratōem operꝫ creature. quāquidē ꝓsideratōez possumꝰ nos facere de deo pu. s. ipsam creaturā disponit fm naturā suā ad saluatōez mō dcōt hoc vult erga oēs hoīes. Vel volūtate ꝓsequnti nōvult oēs hoīes saluos fieri. q̄ aliqs saluari. i. bonos. aliqs dānari. s. malos Et dr̄ volūtas ꝓfis qz vult illud de creatura ꝓsiderata. nō solū fm naturā. q̄ et opa sua q̄ sequūt in creatura pꝰ nāz dat exēplū iudicij boni q̄ veniēs ad citatē volūtate añcedēti vult oēs hoīes illiꝰ citatꝫ viue re. nullū pire ꝓsiderādo. s. hoīes fm suā naturā. q̄ volūtate ꝓsequnti vult aliqs viuere. s. bonos. aliqs occidi vt malefactores. et hoc ꝓsiderantꝫ hoibꝫ fm opera eoꝝ Vel exponi ꝑt sic Vult oēs hoīes saluos fieri. i. hac nos velle hoc q̄ oēs velimꝰ saluos fieri in gnali. vt viuāt virtuose sic dr̄ spūsctis psulare gemitibꝫ inenarrabilibꝫ ad Ro. viij. quia nos postulātes facit Aug. Relictēte qđ ꝑtineat ad ꝑfectinatoꝝ nūez qđ nō ꝑtineat Sic affici dēmꝰ ad oēs vt velimꝰ oēs saluos fieri. xxxij. q. iij. contra ꝑfat Tertio exponit illō fm distributōz accomodā ꝓ bis. s. tm̄ q̄ saluant qz .s. oēs hoīes q̄ saluāt nō nisi eo volēte saluant Sicut illud Jo. i. illuminat oēm hoīem venientē in hūc mundū qz ex his qui illuminātur gra. nullus illuīat nisi ab eo Quarto ꝑt exponi qđ sit ibi distributio. nō ꝓ singul. sꝫ ꝓ generibꝫ singulorꝝ Sicut dr̄ oē aīal fuit in archa noe. i. de qlibet genere aīaliū aliqđ. Et sic de qlibz genere hoīm vult aliqs saluari. qz et vir et mulieribꝫ et iudeis et gēnlibꝫ fidelibꝫ tn̄ Et italicis. et de theutonicis. et anglicis et dr̄ācis et de hispanis et orientalibꝫ. et occidētalibꝫ. fidelibꝫ tn̄ vult aliqs saluari Quinto ꝑt exponi dr̄ oi statu n̄ vicioso. pura dr̄ statu regulari. clericali. laicali virginali. viduali. ꝓiugali. rectorꝝ dnorꝝ. vasallorꝝ militū. fi ꝑdiatorꝝ. nō latrocinantiū tn̄. mercatorꝝ nō fenerantiū. artificū nō fraudātiū. aduocatorꝝ. medicorꝝ. notariorꝝ. fuorꝝ. et alis recte tn̄ viuētiū vult aliqs saluari. vt ꝑ discurrēdo de vitas sctorꝝ Exēplū de b. macbario. q̄ cū petisset in oratione cui eēt socius in pria. dictū est ei primo de qdā meretrice. secūdario de qdā simplicīaco. tertio de duabus sororibꝫ nuptis duobꝰ germanis artificibꝰ et c Vide in vita sp̄m Jn lege g̃ dns efna. fiat volūtas iusti. et in lege ei⁹ eternaꝫ vel scripta meditabitur die ac nocte ad ꝓformādā volūtatē suā cū volūtate dr̄ faciēdū eā qz q̄ fecerit volūtatē ꝑfis mei q̄ in cel̄ est ipse intrabit in regnū celorꝝ Ja. vij. id est q̄ fecerit ea q̄ dclarat in lege sua scripture se velle ꝑs. Magna opa dns. i. opatio exponit glo. exq̄sita. i. diligētissime et efficacissime bns effectū in oēs voluntates ei⁹. i. in his q̄ declarat se velle a nobis Jta cū vult a nob ipleri sua māda ta et ordinata et ꝓsulta. qz ipe principal̄ē ad opandū in nobis voluntarie tn̄ nō coacte coopantibꝫ Vñ apls ad Ro. vij. velle adiacz mihi. ꝓficere āt nō inuenio Et p Jsa. xxvi. Dia opa nr̄a opat⁹ es in nobis dne Et qcūqz vult ꝙopari in vobis exq̄site. i. diligētissime et ꝓcctissime opar̄. et nos ad illa mouet Subeat enī tibi posse cū volueris. dicit sap. xij. c. Et ero. xxxiij. aut dns Miserebor cui voluero. et clemens ero in quē mihi placuerit Sic cum voluit saulum ꝑsecutorē suum. subito ꝙuerti. subito ꝙuersus ē dicēte ipso. qđ me vis facere. Ac. ix. Unde et ipse dicit ad Gal̄. i. Cū placuit ei q̄ me segregauit ex vtero mr̄is mee. ꝙtinuo non acqeui carni et sanguini nr̄ Ad hoc ꝓpositū gre. in li. vi. moral̄ pulchra ponit ad ostendendū quōmo lūtas hominū. vñ q̄rit volūtatē dei seu ordinatōnē im pedire. inde. in effectu ei seruit d. Sepe. n. nonnulli būana sapia inflati. dū desideriis suis dina iudicia ꝓtraire ꝑspiciunt. astutiꝫ eis deluctari machinatōibꝫ conant̄. et qđ ad votū suum vim supne dispēsatōis introqant. callidis cogitatōibꝫ insistunt subtiliora ꝓsilia exq̄rūt Ex inde volūtatē dei pagūt. vñ hāc immutare cōtendūt. atqꝫ oī potētis ꝓsilio dū resistere nituntur. obsequūtur qz hoc dispositōe dina apte militat qđ ei p būanuz studiū friuole resultat Sapientes g̃ dns in ipla

eor astucia ꝓhẽndit qñ eiꝰ ꝙsiliꝭ humana facta
ẽt tunc cogrue seruiunt cũ resistunt. Qđ melius
ostẽdim⁹ si pauca ad mediũ gestaꝝ reꝝ exẽpla ꝓ
teram⁹. Joseph somniũ viderat ꝙ manipulo suo
fratꝝ eiꝰ se manipuli ꝓsternebãt. Sõniũ vide⸗
rat ꝙ luna ⁊ sol se cũ reliqs stellis adorabãt. q̃ qꝝ
pure fratribꝫ retulit. eor corda ptimꝰ future dña
tionis inuidia pauorꝫ pcussit. Cũqꝫ ad se hunc
venire ꝓspiceret. malicia seuiẽte dixẽt. Ecce som
niator ille venit. venite occidam⁹ eũ ⁊ videamus
qđ illi ꝓderũt somnia sua. Cũqꝫ eiꝰ dñio subꝛci
merunt. somniatorẽ i puteũ deponũt. eũqꝫ ifima
helitꝛ trãseũtibꝫ vendũt. Qui in egipto ducꝰ. fui
tum subdit⁹ luxurie accusatõe dãnaꝝ. Callitatis
merito adiut⁹. ꝓ ꝗbie iudicio erectꝰ. oĩ egipto ꝑla
tus ẽ. Per supnã ꝛõ sapiaꝫ. puidus. frumẽta cõ
gessit. ⁊ futuro ꝙculo necitatis obuiauit. Cũqꝫ i
orbẽ. fames irruit. de alimẽtoꝝ ꝓparatõe solicitꝰ
Jacob filios i egiptũ misit. q̃ frumẽtoꝝ dispẽsa⸗
toni ꝓpositũ Joseph nesciẽtes iuenerũt. Vtqꝫ vt
mererent⁹ alimẽta ꝙpere eoꝝ dispensatorem cõ⸗
pulsi sunt. ꝓnis in terrã cernicibꝫ adorare. Pẽse
mus igit⁹ geste rei ordinẽ. pensemus quõ sapien
tes in ipsa sua astucia visio diuina ꝓhẽndat.
Ideo ab eis ioseph vendit⁹ fuerat ne adorar⁹. ꝙ
ideo est adorat⁹ q̃ venditus. Astute nãqꝫ aliq̃d
agere cõpulsi sunt. vt dei ꝙsiliũ mutaret. Sed di
uino iudicio qđ declinare conati sunt renitendo
seruierũt. Inde q̃ppe coacti sꝛ dei volũtatẽ ꝙgere
vñ hãc moliti sunt astute ꝓmutare. Sic diuinũ
ꝙsiliũ dñi deuitaꝝ implet. Sic hũana sapia dum
reluctatur ꝓhẽndit. Timuerunt fratres ne io
seph sup eos excresceret. ꝙ hoc qđ diuinitꝰ disꝑ⸗
situm fuerat cauendo actũ est vt eueniret. Hũana
q̃ sapia in seipsa ꝓhensa est. ⁊ q̃ volũtãi dei. vñ
p intentionẽ resistit. inde eiꝰ ꝓpletioni militauit.

Sic saul duꝫ dauid subiectũ quotidiano suc
crescere virtutũ successu ꝙspicerꝫ. suã ei in comu
gio filiã spopõdit. atqꝫ in eiꝰ dotẽ centũ dari phi
listiꝰ ꝓpucia petijt. vt cũ ꝓuocatus miles vltra
se excrescere q̃reret. inimicoꝝ gladijs tradit⁹ vitã
finiret. Sicut scriptum elt. Nõ bꝫ rex nccẽ spolia
nisi tm̃ centũ ꝓpucia philistiꝰ. vt fiat vltio d̃ ini⸗
micis regꝫ. Porro saul cogitabat tradere dauid i
manibꝫ philistinoꝝ. Sed dauid disposit̃onis in
time fauore roborat⁹. centum se dare perhibu⸗
it. ⁊ ducenta ꝓpucia reportauit. Cuius nimirũ
operꝫ saul argumẽto supatus. supna ꝓuidẽtia in
sapiẽ iue est consilio de ꝓhensa. q̃ vñ succrescẽꝫ
militis vitã se extinguere credidit. vtuꝫ glam ei⁹
inde cumulauit. Ꝛꝫ q̃ nõnunqꝫ ast ute aliq̃d sa
pere ẽt electi moliunt̃. libet ad mediũ aliũ sapiẽ⸗
tẽ deducere. ⁊ q̃ interni ꝙsiliꝭ astucia moralitꝫ ꝓ
hẽndat demõstrare. Prudẽt q̃ppe ionas sape vo
luit cũ ad ꝓdicãdũ niniuitaꝝ pmaꝫ missus q̃ de
ctis gẽtibꝫ iudeã deseri timuit. ꝓdicatõis officiũ
implere recusauit. Nauem petijt fugere. Tarꝭ ele
git sed ꝓtinus tẽpestas exoritur. Sors mittitur.
vt. s. ꝛ̃gnicatur cuius mare culpa turbat. Jonas in
culpa deprehenditur. in profundo mergitur. ceto
sorbente diuorat⁹ atqꝫ illuc ducẽte belua puenit. q̃
ille ire ꝓtẽ ꝓtẽpsit. Ecce fugitiuũ dei tẽpestas i
uenit. sors ligat. mare suscipit. belua includit. Et
q̃ auctori suo obedire renitit⁹ a loco q̃ missus fue
rat. suo rꝰ carcere portat⁹ ⁊c. ibi vide. Cõprehẽdit
g̃ sapiẽtes dñs in astucia eor. quãdo ⁊ hoc impsũ
sue volũtaꝫ redigit. ꝓ qđ sibi volũtas humana
ꝓdicit. Et ponit exẽplum de iudeis. q̃ xp̃m occi
derunt ne amitterent regnum tpale ⁊ illud ami
serunt. Et allegat illud ps. Magna opa dñi ⁊c.
Hec omnia grego.

Vult aũt nouẽ .§.VII

a nobis deus ꝑm pe. de tra. ⁊ sup epl̃as pauli. De
to vult in vita pñti. per q̃ vult nonũ in alia vita.
Vult primo viatoꝝ ꝓ penitentiam quẽsionem
Scõdo quẽsoꝝ a pctis emundatõez. Tertio emũ
datoꝝ ꝓ opatõz sctificatõem. Quarto sctificatoꝝ
ad ꝙgnitionũ illustratõez. Quinto illuiatoꝝ per
feruoꝛem inflãmationem. Sexto infl̃amatorum
per tribulationum ꝓbationem. Septimo probа
toꝝ vnitatis ꝙcordatõem. Octauo finalẽ in ꝓpo
sito pseueratõez. Nono per bꝰ seruata vult pseue
rantiũ glificatõem. De primo hẽs Ezech. xviij.
Nunquid voluntatis mee est mors impij. dicit
dñs. ⁊ nõ potiꝰ vt quertat⁹ ⁊ viuat. q. d. volo q̃ cõ
uertat⁹. Ꝛꝫ vt ait aug⁹. Nemi nem putes ab erro
re ad veritatẽ in quocũqꝫ magno vel paruo pecca
to ad correptionem sine penitentia posse transire
de pe. di. dist. i. Est autem conuersio. cordis vndi
qꝫ auersio. tunc enim homo conuertitur vere. qñ
ex toto dimittit peccatum. Cor. i. Voluntatem a
uertens a malo omni. ⁊ vertens se totum ad dñi
Cũ enim anima sit essentia simplicissima. ⁊ nec bꝫ
partes. non potest ex vna auerti ⁊ altera conuer⸗
ti. ꝙ totum ad bonum vl̃ malũ quertit. Conuertit
se impijssimus Manasses ad deũ ⁊ susceptus est
2° De scõdo nota. q̃ vult deus post conuersionẽ
vt satisfaciat peccatis. ⁊ sic emundetur. i. liberet
a peccatis. Ysa. viij. Volo mundare. dixit ꝑsole
ꝓso. Et q̃ nimis ꝓpare? semꝑ supplet defe
ctum nostrum compatiens nobis. ne habeamur
nimis stare in purgatorio ꝓ venialibus. vl̃ ꝓ
aliis debitis pccoꝝ. Hã sm grego. in. xij moraliũ.
Deꝰ delictũ sine vltione non patit̃ q̃ vel hõ ꝑse
punit. vel deꝰ cũ bone. In hꝰ figurã bem⁹ q̃ cũ fu
it edificatũ tẽplũ salomonis. nõ fuit ibi auditus
sonitꝰ mallei q̃ prius aptabant̃ lapides ⁊ polie⸗
bant̃. vt nõ bꝛent nisi superponi. Tẽplũ istud ẽ col
lectio bonoꝝ. vbi deꝰ inhabitat ꝓ manifestatõem glie
Quilibet bñs ẽ tanqꝫ vn⁹ lapis vt g̃ qñ ꝓ morte e
superedificãd⁹ nõ bẽat penas pati. deꝰ hic suos cle

ctos qtidie p tribulatões polit vt sic pleni⁹ satisfa
3° ciāt Tertio vult post emēdatōez sctificatōez. i. cō
firmatōez i bonis vtutibꝫ. i. ad thes. nij. Hec ēro
lūtas dei sctificatio vīa Qñ qs addiscit aliqua
artē. si se nō exercet in ea. cito obliuiscit eā Si āt
ptinuet op⁹ eius hituat ⁊ firmat i eo. vt nō facile
obliuiscat. sic in ꝓposito q̄uis ꝙuers⁹ ꝛcepit vru
tes. nisi se ptinuo exerceat in actibꝫ eaꝝ. mō i hui
litate. mō in sobrietate. mō in castitate. resistēs tē
ptatōibꝫ debilr eas hz. ⁊ p act⁹ freqntes generat
6 to bit⁹. q̄ ē d difficili mobilia subiecto Quarto vult
de⁹ in sctificatōe illuiatōz. i. ad thi. i Vult oēs sal
uos fieri ⁊ ad agnitōez vritat⁹ puenire Qñ ⁊ mo
ralis Sen. Si vnū pdē hītem in fouea ⁊ alū ex
tra discere vellē. Nō tñ debem⁹ q̄rere scire oez vi
tatē. q̄ multe sūt vitates. q̄ꝫ nō oēs sunt capaces
Quedā ef. sf q̄ sciēdo bō male vteref. nec a demo
nijs qs dz q̄rere vitatē Propfea xps increpabat d
mões. p cepto ei⁹ exeūtes ab hoīb⁹ ne dicerē vita
tē illā. f. Lu. nij. Quia tu es xps fili⁹ dei q̄. n. vlr
q ab eis q̄ram⁹ vritatē scire. cū ē t vitatē quā di
cūt. dicūt vt decipiāt ⁊ noceāt Sz hoies ita paꝫ sē
audi ad ꝙgscendū vtilia. q̄ subito in pdicatōibꝫ
obdormiūt Qñ in collatōibꝫ pīm narrat de q̄dā
pre q̄ cū salutaria docerꝫ. dormitare oēs ceperūt.
Studiose āt mutādo materiā. i. narrāte fabulo
sa. oēs excitant sf ⁊ ridere ceperūt Ex hoc pt ostēdit
7 ta illōe op⁹ diaboli Quīto vult de⁹ illū inanes feruo
ris inflāmatōez Lu. xij Ignē veni mittere in frā
dixit xps. ⁊ q̄d volo nisi vt ardeat. f. p feruorē Ac
cēdit āt feruor mētis p meditatōez facta d passio
ne xpi. d glia celesti. ⁊ de bnficijs dei ⁊ b⁹ iuxta il
lud ps In meditatōne mea exardescet ignis Ui
demus p expientiaꝫ q̄ q̄n olla stat sup ignē ⁊ fer
uet. muscē n audēt appropinq̄re. ꝙ si desinat a suo
feruore ⁊ tepescat. subito currūt oēs muscē ⁊ coo
periūt eā ⁊ totū deturpāt Sic q̄n mēs desiderijs
feruet. demōes nō audēt appropinq̄re. ꝙ cū vidēt
memē tepefactā d turpāt suis molestijs intētio
nē Petro vult de⁹ if lāmari p ꝛ tribulatōez. pbatōez
Id ibi. ⁊ Patia vobis necāria est vt voluntatē dei
facietes. pmissionē recipiatis Nō bñ ꝙgscit amic⁹
in p̄sitate. nam dū quis abundat. oēs volūt ⁊ di
cūt ee amici ei⁹. ꝙ sunt amici illi q̄les muscē melle
lupi cadaueꝝ. formice granoꝝ Sz q̄n q̄s tribu
latur ⁊ bō nō deserit eū. ꝙ patif ei ⁊ adiuuat eū.
principās labores illi⁹. ille ē vere amic⁹ Sic ꝙ deus
vt cognoscantur amici non ab eo q̄ oīa sp vider
ꝙ ab alijs pt at tribulatōibꝫ suis Apo. iij. Ego q̄s
Aboc amo. corrigo ⁊ castigo vt. f. manifestet bonitas eoꝝ
Deptio vult ei de⁹ in tribulatis ⁊ pbatis pcordatōz
et vnitatē Ysa. xvij. Quoties volui congregare
pullos tuos sub alis ⁊c. Dilti tribulant ⁊ tñ nō
hñt vnitatē ⁊ pcordiam cū hoīb⁹. sed dissensiōes
Sed oīs virtus vnita est fortior Unde humber
tus alias hugo in expositōe rege aug. dicit q̄ nil
tñ timet diabolus q̄ꝫ pcordiam Romani em̄ q̄n
fuerunt vniti. habuerunt magnas victorias. sed
factis diuisionibꝫ paulati defecerunt. ⁊ ad nihilū
deuenerūt Octauo vult de⁹ finalem pseuerantiā 8 vo
Jo. vi. Sic eum volo manere donec veniā. s. p eo
post mortē Sic. i. i bona vita Non ei dat brauiū
nisi ꝙtinuanti cursum vsq̄ ad terminum. His
seruatis in quibꝫ plsistit voluntas dei. i. id q̄d vult
a nobis Vult tandē nono nīi glificatōez. Jo. xij 9 no
Volo p̄r vbi ego sū. s. in regno celoꝝ sit miles
meꝰ q̄. s. mihi seruiūt in faciēdo vo. ūtatē di Etiā
ego semel, pmisi q̄ fecerit voluntatē p̄ris ipe ītra
bit in regnum celoꝝ

Tirnl⁹. xiij. de lege naturali q̄ ē scda De q̄ddi
tate leg⁹ naturalis. ⁊ quō inītigat ad bonū multi
plex Capitulum primum

Ex naturalis ē se⁹

Lecunda lex de q̄ dt apls ad Ro. ij. d gē
tibꝫ q̄ viuebāt fm rōem Ostendunt
opus legis scriptū in cordibꝫ suis vbi dicit glo.
Q⁹ ⁊ si nō hñt legē scriptā. s. in chartis hñt tñ le
gem naturalem. qua intelligit quilibet ⁊ sibi con
scius est q̄d sit bonū. ⁊ q̄d malū De ipsa ār lege
naturali dicit b. tho. in pri. se. q. xciij. q̄ aliq̄ mō ē
hītus. aliq̄ mō nō Pro cui⁹ declaratōe sciēdū. q̄
hītus sumit dupl̄r Uno mō. ꝓprie ⁊ eētialr ⁊ sic
lex natural⁹ nō est hītus Et rō est q⁹ lex ē aliquid
plstitutū p rōem Sicut ef. ꝓpositio est q̄ddā op⁹
rōnis. nō est āt idē q̄d quis agit. ⁊ id quo q̄s agit
Habitus etiam scdm aug⁹. est quo quis agit cū
opus est Sicut grāmaticus p hītum grāmatice
agit oīonem ꝙgruam. Nō ergo pt esse q̄ aliqua
lex sit habit⁹. ꝓprie ⁊ essentialiter Alio mō potest
dici habitus illud q̄d habitu tenet. sicut fides
id q̄d fide tenet. ⁊ hoc mō q⁹ p̄cepta leg⁹ natural⁹
q̄nq̄ plsiderāt in actu a rōne. q̄nq̄ sunt in ea ha
bitualr tñ fm hūc modū pt dici q̄ lex natural⁹
sit habitus Sicut ef pncipia indemonstrabi
lia in speculatiuis nō sūt ipsi habitus pncipioꝝ
q̄ sunt principia quoꝝ est habitus Nec est cōtra
q̄d ait pbs in. vj. eth. s. q̄ tria sunt in aīa. s. potētia
habitus ⁊ passio. ibi em̄ ponit tñ ea q̄ sunt pnci
piū humanoꝝ actuū Sz p̄ter hec tria sūt q̄dā
in aīa vt actus quidem sicut velle est in volunta
te. ⁊ cognita in cognoscente. ⁊ naturales ꝓpieta
tes aīe insunt ei. vt īmortalitas ⁊ h⁹ Sinderesis
aūt fm basiliū dī lex intellectus nostri inq̄ntū ē
habitus p̄tinēs p̄cepta legis natural⁹ q̄ sūt pncipia
humanoꝝ actuū Notandū q̄ q̄ntū p la sint p̄ce
pta leg⁹ natural⁹. vt nō inferre iniuriā alteri. redde
re depositū. vī vi repellere. educare liberos ⁊ alia.
di. i. ius naturale Inq̄ntū oīa referunt ad vnum
primū p̄ceptū hñt rōem vni⁹ legis naturalis Re
ducunt aūt ad istud primū preceptū. s. q̄ bonuz
est faciendū Sicut em̄ ens est primū q̄d cadit in

apprehensione simpliciter Ita bonum est primū qđ cadit in apprehensione practice rōnis q̄ ordiat ad opus. Omne em̄ agens agit ꝓpter finem qui hz rōnem boni. Et ideo primū principiū in rōe practica est. q̄ fundatur supra rōnem boni. q̄ est bonū est qđ oīa appetunt Hoc ergo est primū pceptum legis naturalis. qđ bonū est faciendū. ꝙse quendū. & malū vitandū Et sup hoc fundant oīa alia precepta legis. s. naturalis. vt scilicet omnia illa facienda vel vitanda. pmeant ad p̄cepta legis nature. que rō practica naturalr apprehendit esse bona Hec tho. in pri. se. q. xciij. ar. ij

In capite libri §. I.

scriptū est ō me vt facerē volūtatē tuam de⁹ me⁹ volui & legez tuam in medio cordis mei. ps. xxxix Loquitur ps i ꝑsona xpi. vel etiā cuiuslibet iusti ad dm̄ p̄tem Et ostendit quō bēaf recta vita seu sanctitas hōis ex tribꝰ Primo q̄ est ex dispositōne diuina bonū preordinatū. ibi In capite libri rē. vt sa. vo. tu. Secdo q̄ē ex electōe humana bonū preoptatū. ibi. Deus me⁹ volui Tertio q̄ est ex lege seu illustratōe nature bonū demōstratū. ibi. legem tuam in medio cordis mei Quantū ad primū liber dei est noticia dei. siue lex eterna. in q̄ oīa sunt scripta. & oēs hoies sūt scripti quid facere debeant & quid facient. ps Jn libro tuo oēs scribentur Jn isto libro non est aliquid scriptum in capite vel in fine. prius vel postea fm ordinē tpis q̄ronico actu ill' oīa nouit. ꝺ fm dignitatē vt illa dicantur in capite scripta que sunt digniora fm naturā vel gram & q̄ dignissim⁹ sup oēs ēxp̄s. in q̄ntū hō q̄ ꝓcēqnf elci et⁹ q̄ dr mēora vnigeniti. iō in capite h⁹ libri est de eo & q̄libet iusto scriptū Et q̄d sit scriptū ondit dicēs vt sa. vo. tu. Hoc ē ordinatū a deo de electis suis q̄ faciant in mūdo quer̄antes volūtatē dei. q̄ in hoc ꝓsistit ꝓfectō & victrias creature vt subdat voluntati dei seu legi eterne Ihū apls ad eph. i. Elegit nos de⁹ volūtate ante ꝓstitutionē mundi. vt essemus sancti & imaculati in ꝓspectu eius Sed vt ait aug. Nolite cogitare inuitum trahi. nō em̄ inuitus trahit animus sed amore. s. boni qđ ptinet ad voluntatem Obiectum em̄ voluntatis est bonum intellectum. Sed hoc non sufficit ad sanctitatem & salutē obtinendam preordinatio dei. ꝺ oportet etiam q̄ homo cooperetur deo. volendo facere volūtatē dei Et ꝓpterea subdit qđ est fm deus meus volui. s. facere voluntatē tuā Et hoc eligendo bonū verū Et dr Ec. xv. Deus ab initō ꝓstituit hoiem & reliquit eum in manu ꝓsilij sui. posuit ante eū malū & bonum. ignem & aquam. mortē & vitā. ad quod cunq̄ voluerit extendat manū suā Vult peccator bonum. ꝺ non fm voluntatem dei q̄ est verū bonum. s. opus virtuosum sed apparens bonū. s. fm sensualitatē & ō dr volun. q̄ p̄ra dr p̄cep. ꝺ scd hō mines eligunt vel bonum q̄ volunt facere volūtatem dei & cum magno deliberio Ihū. ij. mach. i dr faciatis eius voluntatem corde magno & aio volenti Et. i. Jacha. q. dr. Congregata est sinagoga fortis viris oīs volūtarius in lege Et hoc est qđ ait p̄ salo. Fili prebe mihi cor tuū. i. voluntatem. qui em̄ hz volūtatem veram faciendi voluntatē dei qđ est facere bonum. vnicq̄ facit. Hec est gra. qđ ait apls ad Ro. vij Non em̄ qđ volo bonum hoc ago. sed qđ odi malum illud facio. Intelligitur em̄ illud vel ō peccāte ꝓmanente in peccato q̄ vnicq̄ absq̄ dei gra non ꝑt dimittere peccatum qđ fm rōem appetit & facere bonum meritorium. ꝑt hō se ꝓparare ad gram Vel si intelligaf ō iusto loquitur de primis motibꝰ voluntatis ad malū quos euadere nō ꝑt q̄is hoc oportet. ita ponit glo. illa Nō ät sit bonū. q̄ debet velle & facere oñdit lex naturalis de qua iudicit Quantum ad tertium sciendum q̄ lex naturalis docet nos voluntatem dei. Et ista est scripta in medio cordis Sed & lex euangelica etiam dr scripta in cordibus fm illud. scribam leges meas in cordibus eorum Et vt ostendit apls ad hēb. loquitur ibi dns de euāgelica lege Hz fm tho. lex naturalr dr scpta in corde per lumen naturale impssū nobis Lex ät euāgelica dr scripta p̄ lumē gre. additū lumini naturali

Excellit autem lex §. II

naturalr leges humanas in tribꝰ ꝓditōnibꝰ q̄s hz Hz em̄ primo dignitatē cōitatis Secdo firmitatem imutabilitatis Tertio prioritatem temporalitatis Quantū ad primū dicit Jsrō. in libro ethim̄. Jus naturale. i. lex naturalr est cōe oīm nationum Nō sic dicta. b. tho. pri. se. q. xciij. ar. iij Lex nature q̄ntū ad principia prima q̄ia. ē eadē apud oēs & fm rectitudinē & fm noticiā. vtputa. q̄ agenda fm rōez q̄ bonū sit. ꝓsequendū & malū Hz q̄ntū ad quedam ꝓpria. que sunt quasi conclusiones principioꝝ cōmuniū. est eadem apud oēs vt ꝰ pluribus fm rectitudinem & fm noticiam. sed vt in paucioribus potest dēficere. & quantum ad rectitudinem ꝓpter particularia impedimēta. sicut nature generabiles deficiunt vt in paucioribus propter impedimenta Verbi gratia Ex isto cōi principio q̄ agendum est fm rationem sequitur quasi conclusio propria q̄ depositum sunt reddenda. quod vt in pluribus habet rectitudinem sed in aliquo casu potest cōtingere q̄ hoc sit damnosum. & per q̄s irrationabile puta cum repetit depositum ad impugnandum patriam. vnde tunc non esset reddendū Similiter etiam q̄ntum ad noticiam non est eadem lex nature quantum ad hmōi ꝓclusiones que deducuntur ex principijs cōmunibꝰ ꝺ deficit vt ī paucioribꝰ. Et hoc ex hoc q̄ aliqui hñt rationem depravatam ex passione seu

mala consuetudine seu mala habitudīe nature sicut apud germanos olim latrocinia nō reputabantur iniq̄ eē. cum tñ sit cōtra legē nature. vt refert Julius celsus. Nec obstat his qđ dicit gra. in pncipio decretoꝝ. s. q̄ ius naturale ē qđ ī lege ⁊ euāgelio ꝓtinet. Ex lex mosaica nō fuit cōis oībus. Nec euāgeliū q̄ vt dr ad Ro. x. Nō oēs obediunt euāgelio. Nec recipiūt q̄ fm tho. vbi supꝫ. illud qđ dicit gratia. non sic intelligendū est q̄si omnia que sunt in lege veteri ⁊ euangelio sint ō lege nature. cum multa ibi tradantur que sunt supra naturam vt pertinentia ad fidem. Sed q̄ ea que sunt in lege nature ibi plene continentur. Ūñ ibi subdit. vt qđ sibi nō vult fieri. alteri nō faciat. ⁊ alī faciat qđ sibi vult fieri q̄ bēnt in sac̄ scriptura. Ex est lex natural' dignitatē cōitatis q̄ iure naturali omnia sunt cōia. ⁊ olim ē vna libertas vt dr di. i. Jus nata. e qđ vt dicit gra'. nō solum seruatur legitur a xp̄icolis primitiue eccē ō quib' legitur. Ec. nij. Multitudinis credentiū erat cor vnū ⁊ aīa vna. nec suū quisq̄ aliq̄d esse dicebat sed etiam ab antiquis pbis traditū inuenitur. Unde ⁊ apud platonem illa ciuitas iustissime ordinata tradit. in qua quisq̄ ꝓpios nescit affectus. i. nō hz aliquid ꝓpriū di. viij. §. i. Ex vt dicit tho. q. e. ar. v. De lege nature pt intelligi eē aliquid dupliciter. Uno modo q̄ natura inclinat ad hoc. ⁊ sic est de lege nature q̄ nemini fiendа est iniuria. isto autē modo non est ō lege cōis oīm possessio. Alio modo dr de lege nature. quia natura. nō induxit ꝓtrariū. Sic possem' dicere eē de lege nature. hoiez eē nudū q̄. s. natura nō dedit sibi vestimentū. Pars hoīs sibi adniuenit. Et sic ō lege nature dr cōis possessio omniū q̄. s. distinctio possessionum. propꝛietas. ⁊ seruitus nō sunt inducte a natura. ꝫ adinuenta ꝓ rōem hoīm. ad vtilitatem vite. Unde aug. sup io. quo iure deꝰ dis villas ecclesias diuino an humano. Diuinū ius in scripturis diuinis haberur humanum in legibus regum. Unde quisq̄ possidet qđ possidet. nonne iure humano. Nam iure diuino dñi est terra ⁊ plenitudo eius. Jure ergo humano dr hec villa mea. hec domus mea. hic seruus meus. Jura ār humana iura imperatorum sunt. Tolle iura imperatorum. ⁊ quis audebit dicere. hec villa mea. hec domus mea ⁊ h' dist. viij. Quo iure. Sub iure ār diuino ꝓ̄hēnditur ius naturale q̄ in eo ꝓtinetur plene. ⁊ sic est ad ꝓpositum. Potest etiam dici iure naturali oīa esse cōia. i. cōicāda tempore necessitatis. Et sic exponit glos. illud Ambro. Propriū nemo dicat qđ cōe est plus q̄ꝫ sufficeret sūptui violenter obtentū est di. xlvij. sicut bi. Legem ergo tuam in medio cordis mei tu descripsisti vt ꝓtinue intelligā ignorantiā meā nō excusare in his q̄ sūt ꝓtra rōnem naturalem. ⁊ q̄ debeā nullū ledere. oēs iuuare. ꝓpalia indigētibꝰ cōicare. Ecce lex naturalis firmitatē īmutabilitatis. Nā cū alia iura humana freq̄nter mutētur q̄ nō statuit vnū. nō ꝓtrariū. ius naturale ab exordio creature rōnal' cepit. nec variatur tpe sed īmutabile ꝓmanet inquit gratianus di. v. §. i. Sed hec īmutabilitas intelligenda est q̄ntū ad subtractōez non q̄ntum ad additōez fm tho. pri. se. q. xcvij. ar. v. Dupliciter em̄ pt intelligi lex nature mutari. Uno mō p modū subtractionis vt sc̄z aliquid desinat esse sub lege nature qđ prius erat fm legem nature. Et sic quantum ad prima principia legis nature. lex nature ē oīno īmutabil'. Quantū vo ad secūda precepta que dicit' esse q̄si quasdā ꝓpias cōclusiones. ꝓpinquas primis ꝓncipijs. sic etiam lex natural' nō īmutat q̄n vt ī pl'ib' non sit rectum qđ fm eam est. Potest tñ immutari in aliq̄ ꝑticulari. ⁊ vt in paucioꝝbꝰ. ꝓpter aliquas causas ipedientes obseruantiā talium pceptoꝝ. Sic vbi gra. Depositū reddi reperēti ē de iure naturali. Sed si effectus est furiosus. nō dz reddi ne malevrat. Alio mō pt dici lex nature immutari. p hoc q̄ ei aliquid addat. Et sic nihil phibet legē naturalem īmutari. Multa em̄ ad legem naturalē supaddita sūt. tā p leges dīnas q̄ꝫ hūanas. ꝓtinēntia ad vtilitatē hūane vite. Et si arguatur q̄ abrahām ex dñi pcepto voluit filiū in nocētē occidere. Gen. xxij. Oseas ꝓphēta ad mulierē fornicariā accessit. Osee. i. Filij isrl' expoliauerūt egiptū vasis aureis ⁊ argēteis. Exo. xij. Que oīa apparent esse ꝓtra legē naturalem. ⁊ tñ nō peccauerunt. q̄ videt q̄ lex nāe īmutet. Rñ. b. tho. vbi supꝫ. Q̄z sicut in naturalibꝰ effectibꝰ illud qđ fit a deo miraculose. naturale pt dici. q̄z sit ꝑter solitū cursū nature. ita ⁊ in actibꝰ moralibꝰ qđ deus pcipit alicui facere. q̄z sit ꝑter cōem vsū rōis. pt tñ dici totū eē fm rōez q̄ illud ē rōnale ⁊ fm legē nāe qđ deꝰ ordiat in lege nāe. Cū g̣ oēs simꝰ debitores mortis. nocētes ⁊ innocētes. ꝓpr culpā originalē. quicūq̄ ex mādato dei occidit aliquē q̄ꝫcunq̄ innocentē iuste occidit q̄ coram deo innocens non est. vñ nō facit ꝓtra legē naturalē vel diuinā. Et osee. ⁊ quicunq̄ alius accedens ad solutam vl' ꝓiugatā ex mandato dei. accedit ad suam. q̄ vnicuiq̄ illa est sua. quā deus ordinauit esse suam. Sicut ār in cōi ordinauit esse suam q̄ nō sibi sed illi est legitīe copulata ita ꝑter cōez legē ordinauit in aliq̄ ꝑticulari esse suam. q̄ alteri erat ꝓiūcta. Et filij isrl vel furtum non fecerunt. q̄ de voluntate dñi principalis omniū illa abstulerunt. Habet etiam firmitatem. quia a corde aboliri nō pt lex naturalis ex toto. Unde aug. in li. de. ser. dñi. ait. Lex tua scripta est in cordibus hominū quam nec vetusta vncꝫ delet iniquitas. Et vt declarat b. tho. q. e. ar. vi. quantum ad illa principia cōia. lex naturalis nullo modo pt a cordibꝰ hoīm deleri in vl' delet' ār ī pticulari operabili fm q̄ rō ipedit applicare cōia

principia ad particulare opabile. per concupiscẽ
tiam vel aliquam passionem. Quantum vo ad
precepta secundaria que sũt quasi conclusiones
deducte ex ꝑmis principijs cõibꝫ. potest deleri de
cordibus hominum lex naturalis, vel ꝓpter ma-
las ꝓsuasiones. vel propter prauas ꝙsuetudines
vel habitus corruptos. Sic apud germanos nõ
reputabantur vicia latrocinia vel etiam vicia cõ
tra naturã vt ait apls ad Ro. i. Et ista gra sit effi-
cacior qz natura. tñ qz natura ẽ essentialior ẽ. iõ. & si
gra ex toto ab aĩma posset deleri. non tamen lex
naturalis. ꝙmanet. Legem ergo tuam in me-
dio cordis mei. s. dedisti ꝑmanentem. Nec admit
tit dispensationẽ lex natural. sicut leges humane
Et licet gratianus videatur casum perplexitatẽ
excipere. vt scilicet cum quis est perplexus inter
duo mala. sit quasi sibi licitũ eligere minus ma
lum. ad quod inducit auctoritatem gregorij expo
nentis illud Job. Nervi testiculorum leuiatan
ꝑplexi sunt. qz suggestionum illius argumẽta in
plicaris alligantur inuent. s. i. inuentionibꝫ pec-
vt pleroscz ita peccare faciant. qtinus si forte alise
peccatũ fugere appetant. hoc sine aliquo peccati
laqo non euadant. & culpam etiam faciant dum
aliqua vitant. atcz nequaqz se ab vna soluere va
leant nisi in alia consentiant se ligare vi. rij. ner
ui. Et ponit plura exempla humane conuersatõ
nis. Sed tamẽ vt dicit glo. sũmaria in principio
distinctionis. & bene fm rei veritatem. nullus po
test esse perplexus inter duo peccata mortalia vl
venialia, ita qꝫ sit necessarium alterum eorum in
currere simpliciter. & absolute qz illud quod quis
eligeret facere quod vitare non posset. nõ imputa
retur ei ad peccatũ. Salis ire. i. reprobis nunczꝫ
de. redderet interitũ. si non spontaneum inueni
retur homo hẽ pcm aut aug. xxiij. q. vij. Habu-
chodonosor ꝓplicaret hoc contradictionem fm
tho. vt aliquis debeat aliquid facere. & illud fit illi
citum. Verum est qꝫ ꝓsupposita erronea cons-
entia alicui. vel obstinatiõe in aliquo malo. tũc
potest esse perplexus. & tunc eligendo alterũ illoꝝ
non excusatur ꝓpterea a pcõ qz dimittere debuit
ꝙsciam erroneam vel obstinationẽ. Sicut si quis
faceret sibi ꝙsciaz qꝫ si nõ obedit in omnibus suo
superiori peccet. Et superior suus ꝓcipiat sibi
vt dicat periurium vel mẽdacium. & conscia sibi
dictat qꝫ debeat obedire quia erronea est. non ex
cusaz eum a peccato. Durante tali perplexitate
datur regula. di. xiij. qꝫ eligat qꝫ estimat minus
malum. Tertio lex naturalis habet prioritatem
tps. est ei prior oi lege creata. Nã vt dicit gratia.
di. vi. in fi. Ius naturale cepit ab exordio creatu
re rõnal. Ius vero ꝙsuetudinis post naturalẽ
legem exordium habuit. Ex quo hoies ꝙuenien
tes in vnum simul ceperunt habitare. qđ eo tem
pore factum creditur. quo cain ciuitatem edifi-
casse legitur. qđ cum ꝓpter diuersitatem hominum
raritate feruebatur extinctum. postmodum a
tpe nemroth reparatum. vel potius immutatuz
estimatur. cum ipse cum alijs cepit ceteros oppri
mere. alij sua imbecillitate eorũ ditioni ceperũt
esse subiecti. Ius autẽ ostitutionis cepit a iustifi
cationibꝫ qs dns tradidit moisi dicens. Si eme
ris seruũ hebreum &c. De ipso & alijs q fuerunt
inuentores legum humanarꝫ apud diuersas na
tiones exprimit isid. dicens. v. etimo. Moises gẽ
tis hebree primus oĩum diuinas leges sacris lit-
teris explicauit. Foroneus rex grecis primꝰ leges
iudiciaqꝫ ostituit. Mercurius trimegistꝰ primꝰ
leges egiptijs tradidit. Solon primꝰ leges athe-
mensibus edidit. Licurgus primꝰ lacedemonib
iura ex appolinis auctoritate ꝓscript. Numa Põ-
pilius q. Romulo successit in regno primꝰ leges
romanis edidit. Deinde decem electi sunt ex ro
manis qui leges solonis ex libris grecis in latinũ
sermone trãslatas. xij. tabulis exposuerunt. Leges
ãt redigere in libꝝ ꝓmus consul Pompeius in
stituere voluit. sed ñ ꝓseuerauit metu obtrectatoꝝ
Deinde Cesar id facere cepit. sed ante interfectꝰ
est. Nouella constantino cessare ceperunt. & reliqs
succedentibus factis ex prioribus imperatorib co
dicem fecit. Hec oĩa Isidor. di. vij. p totum. Le
uangelica a xpo data fuit sub Tiberio imperatore
& postea ꝑ apostolos diuulgata vbiqꝫ terrarꝫ. Le
canonica quantum ad canones ꝙsiliorꝫ a ꝓpibus
Constantini cepit fm Isi. in. vi. ethimo. & di. xv
in principio. Decreta & decretales ecclie sũmoꝝ
pontificum quasi a principio ecclesie ceperunt vt
patet in actibus aploꝝ. & occasione circa obseruã
tiam legalium

¶ Multiplex est bonum quod lex naturalis do
cet. Capitulum secundum.

Sacrificate sacrifi-
cium iusticie & sperate in dño. multi
dicũt quis ostẽdit nobis bona. Sig
natum est sup nos lumen vultus tui dñe ps. nij
Loquitur ps de lege naturali ostendens quõ pce
dit a lege eterna. & habet nos regulare. Pro cui
declaratione dicit tho. ꝑi. se. q. xci. ar. ij. Quia lex cũ
sit quedã regula & mensura. potest esse in aliquo
dupliciter. Uno modo sicut in mensurante et
regulante. Et sic lex eterna est in deo. sicut lex hu
mana est in principe ciuitatis. Alio modo lex ꝓte
in alio vt in mẽsurato & regulato. qz inquantũ par
ticipat aliquid de regula & mensura inquã regula
tur & mensurat. Et sic cũ oĩa que diuine puidẽtie
subdunt a lege eterna regulantur & mẽsurent ꝑ
qꝫ oĩa ꝑticipãt aliqlit legẽ eternã inquantũ. s. ex im
ꝑssione eis ĩdit inclinatões in ꝓpios act & fines

Inf ceſa ät rōnal' creatura excellēcio: q̄dāmō diuine ꝓuidētie ſubiacet. inq̄ntū ipſa ſit ꝓuidētie ꝓticeps. valēs ſibi ⁊ alijs ꝓuidere Cui ⁊ ab ipa ꝓticipatur rō eſt na ꝓq̄ bz naturalē inclinatōem ad debitū actū ⁊ finē Et tal' ꝓticipatio leg̃ eſt ne in rōnali creatura dicit lex natural' Cui cū ꝑs dix. iſſet Sacrificate ſacrificiū iuſticie ⁊ ſpate in dño quaſi q̄buſdā querētibꝰ q̄ ſint iuſticie opa ſubiū git Multi dicūt q̄s oñdit nob̄ bona Cui q̄ōi rñ dit dicēs Signatū ē ſup nos lumē vultꝰ tui dñe q. d. lumē rōis natural' q̄ diſcernim⁹ q̄d ſit bonū ⁊ q̄d malū. q̄d ꝓtinet ad legē naturalē. nihil aliud ē q̄ impſſio dīni luis in nobis ⁊ ſic ꝑz q̄ lex natal' eſt ꝓticipatio lg̃ eſt ne in creata rōali. Bñ dō. Et in dictis verbis tria notantur

Operatio boni ꝓcipitur. ibi Sacrificate ſacrificium iuſticie.

Expectatio auxilij ⁊ premij adijcitur. ibi ſpate in dño

Ignorantia agendi excluditur ibi Multi dicūt quis ⁊c̄.

Quātuz ad pri .ℌ.I.

mū dicit hiero. Nō p̄cipit impoſſ. q̄d impoſſ neceſſe eſt fieri. ſi non fiat penam bz. rnq. q. i. Et penam eternam ⁊ tpalem incurrit Impatiue aūt dī. Sacrificate ſacrificiū iuſticie In vet̄i lege mādauit deus ꝑpl'o ſuo ſibi offerri diuerſa ſacrificia aialiū. nō q̄ delectaret eſ in occiſiōe ⁊ oblatōe illorū aialium in ſe. ſ q̄ oēs alie natiōes offerebāt dijs ſuis ſacrificiū aialiuz ne ꝑpl's ille q̄ erat ꝓmptus et inclinatus ad imitandū mores malos vicinaꝝ nationum ſilia faceret. īmolādo falſis dijs voluit potius illa ſibi offerri Erant grata ex deuotōe offerentium. ⁊ ex eo q̄ figurabant Oia em̄ in figura ꝓcedēbāt ill' ait apl's i. ad Cor. x. Figurabāt aūt duo q̄ ꝓtinēt ad iuſticiā. vt ꝓtes eius integrales ſc̄z. dōctrinare a malo ⁊ facere bonum Nam in occiſione diuerſoꝝ aialiū. ſignat mortificatio paſſionum beſtialium ⁊ viciorꝝ ſm illud apl'i ꝑ. in can. i. Xp̄s ſemel mortuus eſt ꝓ ꝓcīs nr̄is vt ꝓcīs mortui iuſticie viuam⁹. in oblatōe aūt illoꝝ aialiū q̄ fiebat do⁹ ⁊ aliq̄n totū aliq̄n ꝑ ꝑte ꝙburebant igni ad dei honorē Signat exhibitō bonoꝝ operꝝ igne charitatis incēſoꝝ ad dei laudē q̄d aliq̄ offerūt ex toto vt religioſi ⁊ hoc dī holocauſtū aliq̄ ex ꝑte vt boni laici ⁊ hoc dī ſacrificiū Sacrificia aialiū mō nō vult de⁹. q̄ cū īplete ſint figure ille. hoc eēt iudaiſare ⁊ ꝓtra iuſticiā. Cui ipſe dicit Ifa. i. Holocauſtū arietū ⁊ adipē pinguiū ⁊ ſanguinē vitulorꝝ ⁊ hircorꝝ ⁊ agnorꝝ nolui ne offeratis vltra ſacrificiū fruſtra Bz ſacrificiū iuſticie ſp voluit ⁊ vult quale ē illud ꝑs Sacrificiū do ſpūs ꝓtribulatus Et illud ad Ro. xij. Exhibeatis corpa vīa hoſtiam viuentē ſc̄am deo placentē Et iſta opa iuſticie dictat lex natural' exercere Sacrificate ſacrificium iuſticie

Quātuz adſecun .ℌ.II.

dū cū ſm apl'm ij. ad Cor. iij. Nō ſum⁹ ſufficientes cogitare aliq̄d a nobis quaſi ex nobis. m'ltomin⁹ poſſum⁹ bona opari vel mala vitare. ꝓpria virtute ſed debemus expectare ⁊ procurare auxilium a dño Cui dixit illa ſcā iudith Bñdictus es. dñe qui non dereliquiſti ꝓſumentes. i. ſpantes. de te ⁊ de ſua virtute gl'antes humilias Sperāt alii qui nō in dño. ſz in iniquitatibꝰ ſuis. ſ. aſtutijs ⁊ inuētionibꝰ Hoc. te ſpare in iniq̄tate Alij ſperāt in hoībꝰ dñis. vel parētibꝰ. vel ꝓpinquis Bz maledictus vir qui confidit in homine ⁊ ponit carnē brachiū ſuū. ⁊ a dño recedit cor ei⁹ Et erit. xvij. Alij ät in dño ſperanti Et vt dī Ifa. xl. Qui ſperāt in dño mutabūt fortitudinē. ſumēt pēnas vt aquile ⁊c̄. Sperate ergo nō in mūdo. vel ſenſu ꝓprio ſ in dño adiuuari. Et a deo eſt expectanda ꝓmij retributio Cui ſi bona opa facis ſm iuſticiā ⁊ mala pateris ⁊ iniurias ab his quibꝰ bona feciſti. nō debes ꝓpterea bonū dimittere q̄ dic nō debes expectare premium tui opis a deo vel ab hoībꝰ ſ in celo in futuꝝ. hoc em̄ eſt ſpare in dño Sic cū tobie facienti opa iuſticie diligenter cū ipſe m'lta aduerſa pateret inſultātes ei aliq̄ ſibi noti dicebāt Nūc vana facta ē ſpes tua Quibꝰ ille rñdit Tacite q̄m filij ſcīoꝝ ſumus. ⁊ vitā illam expectam⁹ quam daturus eſt deus his qui nō recedunt ab eo. ſ. ꝓpter aduerſa Sperate ergo in dño ꝓmiari ꝓmiū ꝓſideratū ē q̄d mouet agentē ad opandum ⁊ tātomagis q̄nto mai⁹. Et ideo vt ſeruēt⁹ operet debet ſepe de ꝓmio cogitare Cui apl's ad Ro. xij. Spe gaudentes in tribulatione patientes Fiat miſericordia tua domie ſuper nos quemadmodū ſperauimus in te.

Quantuz ad ter .ℌ.III.

tiū excluditur ignorātia agēdorum dum ſubdit Multi di. quis oſten. nobis bona. q. d. volētes ſe excuſare de ignorantia quis demōſtrat nobis iſta ſacrificia. i. opa iuſti. q̄ dēm⁹ facere. aut q̄s oñdit nobis iſta ꝓmia q̄ debem⁹ ſpare Cui rñdet q̄ rō ſeu lex natural' hoc docet. ⁊ hoc ē lumē vultus dei. i. ꝓcedēs a vultu ſuo. i. a ſapia ſua ⁊ lege eſt na q̄ ē ſignatū. i. impſſū in nobis. Nā vt ait boe. de phi. ꝯſo. Inſerta ē mētibꝰ hoīm vi ſūmigq̄ bōi cupiditas. ſ. optet q̄ ſit ſūmū bonū. q̄ de⁹ ⁊ nāa nihil fruſtra opant' inq̄t pbs Eēt ät fruſtra tale deſiderū i nob̄ ſi in vitate nō eēt ipm ſūmū bonū ſ ſpate in dño Iter lumē rōis natal' docz ⁊ nobis oñdit q̄ bona facere debeam⁹ ⁊ q̄ mala vitare. ⁊ ſi i aliq̄bꝰ obſcuratū eſt vt non ꝙgnoſcant vel faciāt ſibi ꝙſcientiam de grauibꝰ peccatis non excuſat q̄ ſit in cā ſue obcecatōis Signatū eſt ſ ſup nos lumen vultus tui dñe. ſ. lex naturalis q̄ oſtēdit

nō bona agēda ¶Hāvt vicit tho. prima. se. q. xciij ar. ij. ¶Quia bonū bz rōem finis. malū āt bz rōez ꝓtrarij. inde ē ꝙ oīa illa ad q̄ bz bō naſalē ſclinatōz rō naſalr appbēdit vt bona. ⁊ p̄ ꝓſequenda ⁊ ꝓtraria eoꝝ vt mala ⁊ vitāda. ſm ordinē ſclinationū naturaliū ē ordo p̄ceptoꝝ legis nature ¶Inest ei primo inclinatio boī ad bonū ſm naturā ī q̄ cōicat cū oībus ſubſtātijs ꝙput. ſ. quelibz ſubſtātia appetit ꝓſeruationē ſui eē ſm ſui naturā. ⁊ ſm hāc inclinationē ꝑtinent ad legē naturalē. ea quibus vita boīs ꝓſeruat ⁊ ꝓtrariū impedit. ¶Et ponitur eſſe de iure naturali vim vi repellere. di. i. ius naturale. ¶Quia tñ inſtinct⁹ natural' debet in boīe regulari rōne. ideo hoc fieri dz cū moderamīe inculpate tutele. ¶Nō em̄ licet quōcunq; vitare mortem ⁊ infirmitates. ſ debito modo. ¶Necꝫ liceret maleſactori reſiſtere iudici ꝓdēnāti eum iuſte ad mortē. ¶Nec lz ob euadendū mortē corpoꝝ. incurrere mortē aīe. ꝑpetrādo aliquid criminale. ¶Sed ab iniuſte īuadenti lz ſe defendere. nō tñ oī vīdicte repetere. ſ ad ꝓſeruatiōem vite ſe tuare. cū moderamīe. ¶Scdo inest boī inclinatō ad aliq̄ magis ſpecialia ſm naturā in qua cōicat cū aīalibus. ⁊ ſic dr̄ eſſe de lege naturali ea que natura oīa aīalia docuit vt cōmixtio maris ⁊ femine educatio liberoꝝ ⁊ h⁹ di. i. ius naturale. ¶Et q; hō debet ſenſualitatē regere freno rōnis. alias ſi ī petu ei⁹ ferat ſimilis erit animalibus brutis que paſſiones refrenare non p̄nt. qz rōne carent. ¶Ideo talē inſtinctū ſenſualē. ſ. ad cōmixtionē debet rōne dirigere vt vz non ad quācunq; feminā. ſ ad legitime ſibi cōiunctā accedat. ⁊ mulier ad legittime cōiunctū. alias ꝓtra legē naturalē erit fornicando vel adulterando ⁊ ſi no ꝓtra naturā generis in q̄ cū bestijs cōicat. tñ ꝓtra naturā ſpēi humane ſm quā viuere debet nō ſm beſtias. ¶Vicīū āt ſodomiticum non ſolum eſt ꝓtra naturā ſpēi hūane ſed ⁊ etiā ꝓtra naturā generis. ⁊ ideo p excellentiam ſodomia dr̄ ꝓtra naturā qz tā ꝓtra naturā generis q̄ ꝓtra naturam ſpeciei. ¶Nullum em̄ animal brutū inuenit accedere maſculus ad maſculū vel femina ad feminā p cōmixtionē ſicut homines. ꝺ quibus ait ap̄ls ad ℟o. i. ¶Maſculi in maſculos ⁊ femine in feminas turpitudinez operantes ꝺ q̄bus dicit q; digni ſunt morte. ⁊ qui faciunt ⁊ q̄ conſentiunt facientibus morte. ſ. ꝑpetua eterna. ¶Cōſentiūt autem parentes ⁊ rectores qui non puniunt talia di. xxxiij. error. ¶Similiter nō nutrire filios ꝑ ut ꝑt. corporaliter ⁊ ſpiritualiter moribus informādo eſt ꝓtra legē naturalez. cū animalia bruta nutriāt filios ſuos. ¶Vñ ap̄ls. i. ad thim. v. ¶Si q̄s ſuoꝝ ⁊ maxime domeſticoꝝ curam non bz fidem negauit. i. fidelitatem naturalez. ⁊ eſt infideli deterior. ¶Sed quanti ꝓtra naturalē legē agūt aborſum ꝓcurantes. vel filios occidentes ad occultādum ſcelera. ¶Tertio inest homini inclinatio ad bonum ſm naturā rōnis. q̄ eſt ſibi ꝓpria. et ſic homo bz naturalē inclinationē q; vitatē ḡſcat. ¶Vnde p̄bs in. i. poſt. ¶Oēs homines natura ſcire deſiderāt ⁊ ꝑcipue de deo ⁊ ad hoc q; ī ſocietate viuat vnde dr̄ homo animal politicum ſeu ſociale ſm p̄bm. ſm b ad legē naturalē ꝑtinent ea q̄ ad h⁹ inclinationez ſpectant vt q; homo ignorantiā vitet. ⁊ q; alios non offendat cum quibus habz conuerſari. q; depoſita ⁊ ꝓmodata reddantur cū repetuntur di. i. ius naturale. ¶Et ad hanc etiam legem naturalem pertinet q; inferiores ſuoꝝ ſuis ſuperioribus ⁊ obediant ſm illud ¶Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit q; non eſt poteſtas niſi a deo. ⁊ que a deo ſunt. ordinata ſunt. ⁊ quaſi naturalia ad ℟o. xiij. ¶Et ſm hanc inclinationem materialem ſcilicet ſm rōez omne peccatum eſt contra naturam. ¶Et iſta ſunt vere mala quia ledunt animam ⁊ corpus. ⁊ ideo naturalis rationis lumen docet euitare. que vere mala dicuntur. quia nociua corpori docet tolerare. ¶Vnde ambroſius in exameron. mala. n. nō ſunt niſi que crimine mentem implicant ⁊ ꝓſecūtiā ligant. ¶Vñ pauperiem. ignominiam. egritudinem. mortē. nemo ſapiens mala dixerit. nec in malorum ſorte numerauit. xv. q. i. ¶Illa cauenda. ¶Sed ⁊ quanta ⁊ quot mala ⁊ vana ſequant⁹ ex peccato. habes ſupra ti. ix. de peccato mortali. ſ. q. ⁊. iij. ¶Et rōne lex naturalis oſtendit q; debeat euitari. ¶Itē nota diligēter ſm tho. p. ſ. e. q. xciij. q; illud lumen legis naturalis non oſtendit homini que ſint bona quouſq; perueniatur ad p̄fectionis id eſt in qua etate non poteſt dari regula certa. quia in aliquibus acceleratur ⁊ in aliq̄bus retardatur vſus rationis ſm varietatem cōplexionis. ¶Cōmuniter tamē creditur. q; incipiat vſū rōnis habere circa. xi. annum ex dictis tho. in quarto ⁊ pe. de aucba. ¶Et extunc cum incipit habere vſum rationis. poteſt peccare mortaliter ⁊ venialiter ⁊ non ante. ¶Et ſic intelligitur decretalis extra de delict. pue. c. i. ¶Tunc ḡ lumen vultus dei. i. lex naturalis. oſtendit ei que ſint bona agēda. ¶Et primū q; tūc homō cogitādū occurrit ē ſm tho. p. ſ. e. q. lxxix. deliberare de ſeipō. ¶Et ſiquidē ſeipſum ordinauerit ad debitum finem per gratiam conſequetur remiſſionez originalis peccati ſi. ſ. nondum eſt baptiſatus ⁊ ꝓponat baptiſari. ¶Si vero non ſe ordinat ad debitum finem ſm q; ī illa etate ē capax diſcretōis. peccabit mortaliter non faciens q; in ſe eſt. ¶Et ſic eſt impoſſibile in aliquo reperire veniale cū originali ꝓcēſſo mortali. ¶Et ſubdit paulopoſt. ¶Quāuis ab aliis peccatis mortalibus poſſit puer incipiens hūſmōi rōis ꝑ aliqđ tps abſtinere. ſed a pcto omiſſionis ꝓdicte nō liberatur niſi cōcito ꝑ ſe querat ad dominū. ¶Primū em̄ qđ occurrit diſcretionē habēti eſt. q; đ ſeipſo cogitet ad quē alia ordinet ſicut ad finem

finis effi est prior in intentione Et ideo hoc est tē pus pro q̄ obligat ex dei p̄cepto affirmatiuo quo dicit zacharie.i. Cōuertimini ad me & ego q̄uer tar ad vos

Lumen ergo .H.iiii.

vult⁹ dei.i. lex naturalis q nobis impssa ē. ostendit q bonū est apprendū & pseq̄ndū Et nota q p̄sidē rando bonum in cōi & absolute vel bonū describit & cognoscitur tribꝰ modis Describitur enim bo num a pbo q est appetitus motiuum Alio. q ē suiipsius diffusiuum Alio. q est virtutis vel po tentie perfectiuum. Primum. s. q bonum sit appetitus motiuum habetur ex primo ethicorum in principio. v. & dicit pbs Bene enunciauerunt dicentes bonū est qđ oia appetūt Sz contra hoc tri plici rōne arguit Et primo sic Multi desiderant & operantur malū. vt homicide fornicatij & bꝰ. q̄ non oia appetūt bonum Rñdet q oēs tales ap petunt malum. non sub ratione mali. ꝫ sub rōne boni inq̄ntū estimant illud esse eis bonum vtile vel delectabile Et sic optant bonum. & si nō exīs tū eis apparens & in suis operationibꝰ mouent ab aliquo qđ hz apparentiam vel similitudinez bo ni Ad qđ etiam facit qđ ait aug. s. peccare nemo appetit p̄pter hoc p̄m. ꝫ p̄pter illud qđ ꝓsequit ex eo. xv. q. i. merito Secundo arguitur sic Mali sunt scientes & tñ contraria agētes his que sciunt Aut ergo eoꝝ scia est recta aut operatio Sed cōstat q scia eoꝝ est recta q̄ operant ꝯtra illud bonū p scīam qđ sciunt. Et sic nec appetunt bonū nec operantur gratia boni Rñdet q q̄ꝫ tales sci ant scīa recta in obli & in habitu illud ee malū qđ agunt. nō tñ sciunt in pticulari & in actu cū ma lum agunt Cuius ratio est q̄ per passionem ali quam obfuscatur ratio eorum vt apprehendāt il lud malū vt bonū ad opandū. Tertio arguit sic Desiderium nō est nisi aiatoꝝ & hoꝝ nō oium sed sensibiliū Sed nō oia que sūt aiata sūt & sen sibilia. ergo non oia appetunt bonum Rñdetur q q̄ꝫ nō oia habeant aiam l̄ sensū vel cognitōez p̄ncipiū ꝓiunctū eis. habēt tñ cognitōem p̄ p̄ cipiū sepatū qđ ē p̄m⁹ motor q̄ dirigit oia in pri mum bonum & desiderium eoꝝ est in oibꝰ his que mouentur ab ipso. sicut desiderium & intentō sa gittantis est in sagitta directa Nā ex ordinatiōe diuina res quelibet. etiam cognitōne carēs rēdit in bonū. sicut sagitta rendit in signū ex directiōe sagittantis. Ipm āt tendere & inclinari in bonū est appetere bonū. & sic oia entia appetūt bonum Hec tho. i. in scrip. super primo etbi. & alber. sup tio. Est āt illud bonum qđ cōiter oia appetūt perpetuatio in esse Nā appetitus non solum est boni nō būti. ꝫ ex boni būti vt melꝰ bēat Et tal ē appetit⁹ oīm ipius ee cū modo. s. cū perpetuatōe ipius esse. Qđ quidem pbat p eius ꝯtrariū. q sicut nulla res appetit corruptionē suiipsius eo q̄ corruptio sit non ens. & p̄ñs malū qđ nō ca dit in appetitu Ita cum ꝓseruatio in esse sit bo num. ab oī appetitu apperitur Ergo signatum ē sup nos lumē vultus dei. lex naturalis. ostendēs nobis bonū istud apprendū. s. ꝓseruatōem sui & cū ps principal⁹ sit aia q̄ ꝓseruat in esse spūali per gr̄am alias p̄ peccatum corrūpitur ab esse spūali er meret corrūpi in ee naturali. vū pcñs nihil dē Ideo lumen istud docz pcā vitare & gr̄am q̄rere & ꝓseruare Scōm bonū describitur ee sui dif fusiuum sm dio. vel cōicatiuū Ratio huius est. q̄z in oī bono est essentia & ecōuerso. q̄vt dē gen. i Vidit deus cuncta que fecerat & erant valde bo na Ab essentia autem fluit potentia & a potentia actus vel actio Actio āt boni est cōicare seipsum. ad hoc em̄ ordinatū est tanq̄ ad finē. s. ad cōican dū seipm Vbi nota dām inter bonum creatū & bonū increatū Nā bonū creatū alit diffundit & cōicat seipm. & aliter bonū increatū quale ē de⁹. Bonum em̄ creatum cōicat & diffundit seipsum tribus modis. Primo per sui diuisionem sicut vnum totum diuiditur in multas partes. vt cū lignum vel lapis scinditur in partes Sed talis multitudo tollit plenitudinem & adunatōem q̄ erat in toto Sed bonū increatum quale est de⁹ ad oia entia se diffundit sine sui diuisione Pro ducēdo. n. diuersa nō diuidit. q̄z ipse deus in sua eēntia sup substātialit est ab oibꝰ entibꝰ segrega tus Scōo bonum creatum se diffundit p sui cōi cationē numeralem Sicut ex vno genere proue niunt multe spēs ex vna specie multa individua Sed illō vnū sic multiplicatū non est vnū singu lare ꝫ cōe Sz diuina bonitas se diffundit sine sui multiplicatōe. q̄z pducendo diuersa & successiue infinita. nō minorat cui⁹ rō est q̄z cū sua bonitas sit infinita. ex cōicatione bonoꝝ infinitorū minora ri non pt Vñ nō est dicendū q̄ si aliq̄ sua bona cōicet. q̄ nō amplius possit cōicare Tertio bonū se influit & diffundit ad alia per effusionem Si cut ex vno fonte. pcedunt multi riuuli Sed hoc est cū quadam egressione inquantū s. aqua a fon te egrediens in riuulos multos diffundit. Sed diuina bonitas sine sui effusiōe cōicat eo q̄ diui na bonitas sm suā eēntiam manens vna indi stincta in se collā multiplicat in sua similitudie. s. in effectibꝰ pticipātibꝰ diuinam bonitatē Cui⁹ rō ē q̄z cum sua bonitas sit idem qđ eēntia. sicut eēntia dei est vna. ita q̄ multiplicari non pt sic bonitas dei successiue infinita. pducens in se manēs vna multiplicari non pt Et manifestatur hoc p exēplū de sole Sicut sol noster sensibilis illuminat oia q̄ eius lumen pticipare pnt q̄ntum est ex se ipso lucez nō amittendo lucem in seipsa nō diui dendo neq̄ multiplicando. non minorando nō preeligendo vnum aliter. ita diuina bonitas tac

per suum intellectum ac voluntatē Hec tho. sup
dio. Ps. ecc. dlq; dr Sol illuminans p oīa respex
it ⁊ glia dñi plenū ē op⁹ ei⁹ Cū igit lumē vult⁹ dī
i. lex nat̄al. oñdat hoī bonū ee sui diffusiuū. ⁊ tō
cōicat bona q̄ hz tpalia vel nat̄alia l̄ gratuita q̄n
tū pt altis dictāte luis natural⁹ rōe q⁹ bonū q̄nto
cōi⁹ tāto dim⁹. Et. i. pe. dr Unusq̄sq; put accepit
gram in alterutr illā administrantes vt boni di
spensatores multiformis gr̄e dei Et q⁹ de⁹ ē bonū
infinitū maxie diffusiuū. ⁊ si fine sui diminutōe
ideo sup oīa diligēd⁹ ⁊ imitād⁹. Qui vt dr Ma.
v. Solem suum oriri facit sup bonos ⁊ malos ⁊
pluit super iustos ⁊ iniustos. tpaliter ⁊ spūaliter. lu
men. s. intelligentie ⁊ pluuiam gratie influēdo.

Tertō describitur bonum q̄ est virtutis vel po
tentie pfectiuum Nam tūc dr aliq̄d esse bonum
q̄n hz suā pfectionē Et sm hoc bonū dr tribo mo
dis Primo em̄ dr bonū ipsa perfectio rei Sicut
verbi gratia ālumen visus dicitur oculi bonum
et virtus dicitur bonum hominis. Secundo di
citur bonū res q̄ habet suā pfectōez sic bō ⁊ tuo
sus dr bon⁹ ⁊ oculus acute vidēs dr bon⁹ Tertō
dr bonū ipz subiectū sm q⁹ ē in potētia ad pfectio
nem. sicut aīa dr bona q⁹ est in potentia ad virtu
tē. ⁊ substantia oculi ad acumen visus Hec tho.
in q̄stionib⁹ de malo Cū igit aīa pficiat p virtu
tes. que quanto perfectius habz. tanto magis bo
na est ⁊ naturaliter q̄libet appetat nō solū bonū.
sz mat⁹ bonū Ideo naturaliter quilibet dz appetere
virtutes. ⁊ q̄rere pfecte Nam virtus sm phm est.
que bonum facit hītez Et aug. Virtus est bona
qualitas mentis qua recte viuitur. qua. s. nemo
male vtitur Signatū est sup nos lumē vultus
tui ac. im pssa naturaliter q̄dā cognitio vultus dei. i.
diuine essentie Cum enim obiectum appetitus
seu voluntatis sit bonum ab intellectu apprehen
sum. sicut naturaliter est appetitus summi boni.
ita est cognitio aliq̄ summi bōi Unde ⁊ de pbis
dr ap⁹s ad Ro. i quod notū est dei manifestū est
in illis. i. qō naturaliter pr sciri ō deo illi pḡuerunt

Iplus aūt bonū .§. v

increatū q̄le est de⁹ describit⁹ ⁊ cognoscitur tribus
modis sm di. in li. de di. no. nu. c. Primo sic. bo
num increatuz est in quo omnia preexistunt. ex
quo hz rōz oīa pūnentis Secundo sic Bonum
increatum est ex quo omnia subsistūt ex quo hz
rōem oīa efficientis ⁊ pseruantis Tertio sic Bo
num increatum est quod omnia appetunt ⁊ con
cupiscunt. ex quo habet rationē cause finalis vel
vltimi finis Quantū ad primū dico q⁹ bonū
increatum ē illud ī quo oīa preexistūt. ex quo hz
rōnem omnia continentis Ubi sciendum q⁹ oīs
creatura producta a deo nobilius habet esse in do
q̄ in seipsa Unde bene dr Jo. i. Qd factū est. in
ipso vita erat Hoc ār ostendit p rōem. p similitudi
nē p sufficientem diuisionem Et rōne quidem
q⁹ nobili⁹ est aliq̄d in aliq̄ sic in radice causante
et sustentante q̄z in ramo sustentato. Sed oīs
res creata habet esse in deo vt in radice sustentā
te ⁊ causante. in se ār hz esse vt in ramo sustenta
to ⁊ causato. ergo nobilius res quelibet hz ee in
deo q̄z in seipsa Probat̄ et sic Licet res nobilius
hēat esse in seipsa q̄z in causa instrumentali. vel
in causa producente partem rei Sicut homo no
bili⁹ hz esse in seipso q̄z in patre generante vel in
sole. tñ res nobilius habet esse in causa pncipali
a qua totum esse rei dependet sicut a dō Hec hēr
ucus Probatur ⁊ hoc p similitudinē. nam effect⁹
nobiliori modo inuenitur in causa equoca q̄z in
cā vniuoca. Sicut calor excellentiori mō inuenit
in sole q̄z in igne Sic omnia bona que reperiunt
in creaturis. excellentiori modo inueniuntur in
deo q̄z in seipsis Tho. prima parte. q. vi. ar. ij

Probatur idē sufficienti diuisione Nobili⁹
em̄ est esse spirituale. eternale. ⁊ diuinum q̄z esse
materiale. temporale. ⁊ humanū Sed esse cuius
libet rei create in deo. est esse spirituale eternum
⁊ diuinū. q⁹ creatura in deo est de⁹. est g̃ nobili⁹
⁊ pfecti⁹ ee hz creatura in deo q̄z in seipa Ex quo
igitur bona appetūtur ab hominibus velut dul
cia gustui. vt mel. vel vt fragrātia odoratui vt ro
se ⁊ aromata. vel vt consonantia auditui vt can
tus ⁊ sonitus. vel vt pulchra aspectui vt figura be
ne proportionata. vel vt suauia ⁊ lenia tactui. vel
vt vtilia operi vt argentum aurum ⁊ alie diui
tie. vel vt magna extimationi. vt honores ⁊ potē
tie. vel vt scientia ⁊ sapiētia intellectui. vel vt vir
tutes morales vite politice ⁊ hec omnia bona q⁹
cellentiori modo sunt in deo. et sine de. ectu sicut
grossus argenteus est in ī loreno aureo. non qui
dem in materia. sed in valore ⁊ pciositate. mul
to etiam maiori. vnde quilibet preeligit florenū
grosso vt longe melius Sic cum lumen natura
lis rationis impressum nobis. ostendat nobis bo
na. ergo instinctu eius debemus ipsum amare.
et procurare habere Unde ps. Quid mihi ē in
celo. aut quid a te. s. deo volui super terram quasi
diceret. nihil ex bonis creatis. Sed defecit caro
mea. i. appetitus sensitiuus. ⁊ cor meum. i. appe
titus rōnalis ab omni affectu temporaliū ⁊ para
mea de⁹ in eternū Ubi adherere deo bonum ē
absolute Est enim deus sm anselmuz quo me
li⁹ nil excogitari potest Secundo bonū increa
tum. quale est de⁹ sic describitur Deus est bonū
increatum. ex quo omnia subsistunt. ⁊ ex hoc ha
bet rationem cause non solum omnia efficientis
sed etiam omnia cōseruantis Qd ostēdit triplici
ter. s. auctoritate. similitudine. ⁊ ratione Auctō
ritate q̄dē. nā vt dicit grego. Omnia nec ad mo
mentum subsisterent. sed in nihilum tenderent
nisi operatione diuine virtutis inesse substēarē

Capitulum Secundū

tur Et auguſt.nū.ſuper geñ.ad literam Virtus dei ab his que creata ſunt regendis ſi aliquādo ceſſaret.ſimul et eorum ceſſaret ſpecies omniſq; natura cōcideret Et ſic omnia dicuntur vanitas Ecc.i.quia omnia ⁊ angeli ⁊ homines ⁊ elementa.ſicut habent eſſe ex nihilo.ita ex ſe habent tendere in nihilum.niſi dei influentia ſuſtentarētur Probatur ſcō hoc ſilitudine. Sicut enim aer preſente lumie ſtatim fit lucidus Sic homo deo pñte illuminatur.⁊ ſicut aer nec ad momentum remanet illuminatus ſed ꝓtinue obtenebratur ceſſante actione ſolis ita creatura nec ad momentum ineſſe remaneret.ceſſante actione dei vt dicit auguſtinus Ratio autem quare aqua calefacta retinet calorē ignis ceſſante actiōe ignis nō ät aer eſt ad momētū remanet illuminat⁹.ceſſāte actione ſolis eſt iſta.quia aqua eſt ſuſceptiua caloris ignis ſcōm eādem rationem vel formam q̄ eſt in igne Et ideo ceſſante actione ignis remanet calor in aqua plus ⁊ minus ſcōm participationem caloris Sed aer nullo modo recipit lucem ſcōm eandem rationem qua eſt in ſole.vt recipiat formam ſolis que eſt principium luminis Unde quia non habet lux ſolis radicem ī aere.ſtatim ceſſat ceſſante actione ſolis Sic a ſimili.quia eſſe non recipitur in creatura ſcōm eandem rationem qua eſt in deo.ideo ſtatim ceſſaret ceſſante influentia virtutis diuine Tho.prima pte.q.cnij.ar.ij. Tertio probatur ratione ſic Effectus qui dependet a cauſa tantum quo ad ſuū fieri.⁊ non quo ad ſuum eſſe.bene poteſt manere ſubtracta cauſa. Sed non ſi dependeat quo ad ſuum eſſe Sicut verbi gratia Eſſe domus dependet quo ad ſuum fieri ab edificatore.non autem quo ad ſuum eē Et ideo ceſſante actione edificatoris non propterea deſinit eſſe domus.eo q̄ duricies ligni ⁊ lapidum ⁊ huiuſmodi eſt nata per ſe retinere formam impreſſam ab edificatore in domo facta.⁊ eius forme artifex eſt cauſa in fieri ceſſante influentia artificis non ceſſat forma domus Sed deus nō eſt ſolū cauſa in fieri creature.ſ.⁊ in facto eſſe.⁊ ideo ceſſante influentia dei. nec ad momentum creatura poteſt conſeruari in eſſe. Nec deus poteſt communicare creature vt conſeruetur in eſſe ſua opatione ceſſante Tho.i. pte.q.cnij.articlo primo.⁊ hec deus Cum igitur homo appetat bonum ſue conſeruationis ineſſe propter quod dicit boetius q̄ omne animal vitā tueri laborat Profecto vt ait auguſti.magna miſeria hominis eſt non eſſe cum illo ſaliez per gratiam.ſine quo eſſe non poteſt. Sicut autē in eſſe naturali homo ꝓſeruari non poteſt.ſine influxu naturali diuinine virtutis.ita in eſſe gratie ꝓſeruari nō poteſt.ſine influxu ipſius dei Unde apoſtolus Gratia dei ſum id quod ſū Quo eſſe ſpirituali amiſſo per negatōnem ait petrus Homo non ſum Unde auguſtinus de pēn.diſt.i. Reſuſcitatus in corpe viuit abſente ſuſcitatore.non autem reſuſcitatus in anima. Sicut eñ corpus non viuit abſente anima.ita anima ſcilicet non niſi deo preſente ſcilicz per influxum gratie Certio bonum increatum quale eſt deus deſcribitur Qđ eſt bonum quod omnia appetunt ſeu concupiſcunt Omnia eñ ſuo modo deſiderant deum Et hoc probatur quatuor rationibus ſcōm dionyſium de diuinis nominibus.c.nij Et primo Omnia deſiderāt deum: ſicut principium a quo cauſantur. Nam ipſe eſt omnia in omnibus p cauſalitem.inquantum omnes perfectiones eſt ipſe deus cauſaliter Licet enim quelibet res creata ſit bona ſeipſa formaliter.non tamen eſt bona ſeipſa cauſaliter.exemplariter.⁊ finaliter. Nam licet quelibet res creata ſit bona p bonitatē propriam.⁊ formaliter inhrentem ⁊ perficientem. tamen multo magiſ eſt bona bonitate dei efficiēti.Et ideo ceſſante bonitate dei efficienti. exēplari ⁊ finali ceſſaret tota bonitas creature. Unde augu. in octauo de trinitate ſic ait Bonum hoc et bonum illud.ſ.creatum ⁊ increatum. Tolle hoc et tolle illud.⁊ vide ipm bonum ſi poteſ Ita deū videbis non alio modo bonum ſed omnis rei bonum ſcilicet cauſaliter.ita q̄ bonitas omnium per cauſalitem ſcilicet bonitas diuina . Et multe ſunt bonitates formaliter quelibet enim res formaliter eſt bona ſua bonitate Secundo omnia deſiderant deum vt auxilium quo in eſſe ꝓſeruantur Nam ipſe deus portat id ē conſeruat omnia verbo virtutis ſue dicit apoſtolus ad Hebre.i.vt patet.§.precedenti Tertio omnia deſiderant deum vt bonum.in quo omnia quietāt ⁊ nobilitātur Nam deus eſt bonum primū totū integrū ⁊ perfectū Et primo oīa dēſiderāt deū.eo q̄ ipſe eſt primū bonū. Nā ſicut oēs numeri ptn apant vnitatē. vnitas ät eſt p ſe non participans nūerū aliquē Ita de⁹ eſt p ſe bonus.ſ.eſſentialit bon⁹.nō dñs bonitatē ſuam ab alio.ps Bonor meus nō indiges dñe Unde ſicut ipſe eēntialit ē ſua ditas.ita ē p ſe eēntialit ſua bonitas. Dis ät bonitas creature.ptipatiue eſt bonitas diuina Hec dionyſius Et hoc eſt ad excludendum errorē arrij ⁊ origenis qui poſuerūt deitatē. enntatez et bonitatem filij eſſe participatam a patre. Ut ergo oſtendat q̄ entitas deitas.⁊ bonitas equaliter conuenit filio ſicut patri.dicit filiū eſſe bonū primum Secōdo omnia deſiderant deum eo q̄ eſt bonum totum Sed cum totum dicitur dupliciter.ſ.totum quod conſtat ex partibus vt domus prout eſt in materia in actu ꝓſtat enim ex fundamento tecto ⁊ ex parietibus ſuis. Et totum quod eſt ante partes.⁊ domus prout eſt in mente edificatoris quod dr ante partes q̄ precreatur domus fiende ex partibus ei⁹ De igitur cum dicitur bo-

num totū. non dr totum quasi sit compositū ex pribo. qz hoc repuguat simplicitati diuine bernhardus Si dici pt vnissimus est. sed est deus totum anne partes. qz ipsa veritas patris⁊ filij⁊ spiritussancti. est quasi prehabens omnia bona Certio omnia desiderāt deum. eo qz est bonū perfectū Sz cū dupliciť dicať aliq̄d pfectū. Uno mō qz pplete factū. sic cū dicim⁹ pfectā eē nr̄am ambulationem cum. s. complete terminauimus eam. Alio modo quod habet naturam⁊ virtutē proprie speciei Sicut dicitur homo perfectum aīal. eo qz habet naturam propriam Deus autem nō dr bonum perfectum. primo modo qz quod non est factum non potest dici perfectum. deus autez factus non est nec creatus Sed dicitur perfectū bonum inquantuz est maxime in sua natura et virtute perfectus Quarto omnia desiderant deum inquantū est bonum integrum Nā integrū dr p exclusionē vel remotionē diminutōis. Sic dicim⁹ hoiez nō esse integrū. si aliq̄ mēbro priuet vel trūcet⁊ qz de⁹ nō hz alicui⁹ mali admixtionē sic creature frestres. nec alicui⁹ boni priuatiōem sicut et celestes qbo deficit salte īmutabilitas. nec alicui⁹ boni subtractionē. qz nihil ei subtrahi pt. Ideo dr bonū integrum⁊ per consequens est ab omnibo cōcupitū Dec dio. q. c. de di. no.⁊ tho. in scrip. ibidem

Quā bonus ista §. VI

vel de⁹ bis qui recto sūt corde Ubi circa deū quē nobis ostendit. tō naturalis premittenda ē vera illustratio qz de⁹ israhel Israhel interpretatur videns deum⁊ signat fideles videntes per fidē id est credentes ea que sunt fidei. que continent in xp̄o. vel. xnj. articuli in simbolo figuratis in gradibus scale vide ab ūrt. in cui⁹ sūmitate deus innixus erat Gen. xxviij Secundo addēda est congrua conuersatio. quia bis qui recto sunt corde. Rectum dicitur. cuius medium non discrepat ab extremis Extrema nostra sunt principiū⁊ finis Ego sum alpha⁊ o. i. pancipium⁊ finis dicit dominus Alpha. i. scilicet omnis creature Cum igitur conuersatō nostra in operibus suis incipit a deo per rectam intentionem⁊ terminatur in deū per completam executionem⁊ medium non discrepat scilicet in pſecutōnem per alicuius debite circumstantie omissionem. recti sumus corde Extrema nr̄a sunt natiuitas⁊ mors in qbo pauper et bōules inuenimur ac dolentes Si igit medium id est dum viuimus nō discrepat ab humilitate⁊ paupertate⁊ luctu recti sumus Extrema amoris qui est in corde nostro⁊ sine eo esse nō potest vnde⁊ igneum est sicut deus qui est pamu petamandū Ultimū est proximus dilectōne ampletā duo Medium nos sumus Si g̃ nos discordamus ab extremis. i. vt nō amem⁹ nos tm̄ & deum et primū nouissimū. recti sumus corde. i. Cor. xiij. Charitas nō querit que sua sunt. s. tm̄ & q̄ dei⁊ primi Can. i. Recti diligūt te Tertio expectāda ē dulcorosa degustatio. ibi. q̄z non⁹ inuenitur Bon⁹ dns anime q̄renti eū Inuenit autem⁊ degustat de⁹ bon⁹ in rez creatioe Unde eccl. xij. Ipse fecit bona in rpe suo. In rez conseruatione Uñ Isa. i. Omne datū optimū q̄. s. ad naturalia⁊ oē datum perfectum. s. q̄ ad gratuita, deorsum est scilicet a deo causante⁊ conseruante. Et de pio dei conseruatia p suā bonitatē dr Sap. xvi Q̄z bonus⁊ suauis est spiritus tuus dne. quivt dulcitu. in fi. demō. nō Loquitur de māna dato ad conseruationē vite illi⁹ pplī Inuenitur p gustum de⁹ q̄z bonus. i. valde bonus in rez quietatōe⁊ nobilitatōe. ps. Qui replet in bonis desiderū tuum s. in bonis que repiuntur in deo Uñ aug. Omnia sunt aspera⁊ tu solus es requies⁊ inq̄etū est cor nr̄m donec requescat in te Inuenit eñ q̄z bon⁹ essentialiter⁊ sic nemo bonus nisi solus deus ait xp̄s Isa. xlv. Inuenit eñ q̄z bonus totaliter Uñ in figurā dicere pt q̄libet anima q̄ p peccatū dei amittit illō thobie In te vno omnia bona bōtes nunq̄z debuimus te dimittere Inuenit q̄z bon⁹ pfectionalit Isa. v. pt vt celestis pfect⁹ est Inuenitur q̄z bon⁹ integraliter Alpis q̄ sol⁹ hz immortalitatē. qd nulla creatura hz.⁊ ideo non hz integrū bonum Strabilisq̄z manes dās cuncta moueri. Et sic vltime ait Ego sū pastor bon⁹ Jo. x. qui pascit oues suas. eos. s. qui recti sunt corde dādo gustū sue bonitatis.⁊ p lumē naturale.⁊ maz̄ p lumē gr̄e addituz. qd̄ oñdit nob oia bona in ipo Clide declaratōz hoz. in §. pce. s. quō de⁹ ē bon⁹ illis modis

Bonus es tu dñe §. VII

ps ad dñm⁊ in bonitate tua doce me iustificatōes tuas. ps. cxviij. Bonus est dns in se. in bonitate sua quā cōicat creaturis docet nos⁊ iuuat facere ea q̄ nos faciunt iustos⁊ bonos. qd̄ lex naturalis oñdit. lumē a do impressū Ad sciendū ē. q̄z rō boni vt bonū dicē eē pfectū cui nihil deest. qđ hit in tribo s. in mō. spē.⁊ ordine Uñ aug. in li. de na. boni sic ait Dia q̄nto mag̃ moderata⁊ speciosa⁊ ordinata sūt. vbi bona sūt. magna bona sūt vbi pua pua bona sunt vbi nulla nulla bona sūt Et iterū aug. exponēs illud sap. xi. Dia disposuisti in pōdere. numero.⁊ mensura dicit Q̄ idē est mēsura qđ modus idē est spēs qđ numer⁹ idē est ordo qđ pōd⁹⁹ ⁊ hec queniūt creatori⁊ creature oi in eē naturali⁊ rōnali in eē morali seu ope virtuoso⁊ in eē penitētiali.⁊ in esse penali Quantū ad primū augu. ad orosiū Numer⁹ mensura⁊ pondus ipse deus. bonus essentialiter. bonus es tu Ipse. n. sm aug. est mensura sine mensurato. ac est omnis mensura

Capitulum Secundū

Est enī mensura ipse deus mensuras. i. mensurā cuilibet rei prefigens. Mensura ār mensurata est cuiuslibet rei quantitas. magna vel parua vl mediocris que a dō est. Est deus numer⁹ sine numero a quo est oīs numer⁹. Est ei numerās omnes res. Numerus numeratus est vniuscuiusq; rei ppria qualitas qua vna res distīguitur ab alia q̄ a deo ē. Est deus pondus sine pondere. a quo oē pond⁹. Est. n. ipse de⁹ ordo ordinās seu ponderās pondus oīb⁹ dans ordinē ⁊ pōd⁹. i. ppriā inclinationē ad locū vl ad finē suū. Appropriant et hec tria psonis diuinis sic. Nam pond⁹ ad potentiā operantis. numerus ad sapientiam ordinantis. mensura ad clementiam conseruantis. Et ita pō dus refertur ad patrem cui appropriatur potentia. Numer⁹ ad filiū cui attribuitur sapīa. Mēsura ad spūsanctum cui appropriatur clemētia. Ita q̄ oīs creatura hz pondus a patre creante. nūerū a filio ordinante. ⁊ hz mēsuram a spūsancto ꝓseruante. Scdo hec tria seu tres ꝓditōes inueniunt in omni creatura. Unde august. in xi. de ci. dei sic ait. Deo ē oīs modus. oīs species. oīs ordo. sine quibus nihil in rebus inueniri potest aut excogitari. Nam esse omnis rei create non potest intelligi nisi sub relatōe ad primā cām sub rōne triplicis cause. s. efficiētis. formal⁹ ⁊ final⁹. Ubi aug. in. v. de ci. dei. Tria de oī re inquirimus scz quis eam fecerit. quō fēa est res. ⁊ ppr quid facta ē. Et sic oia fecit de⁹ in pōdere. numero. ⁊ mensura. vñ hz bonitatē. Ratio autem quare bonum in his tribꝰ ꝓsistit est ista. Quia vnūquodq; in tm ē bonum ⁊ per consequens appetibile inquantum est perfectum. Est autem bonum perfectum. cui nihil deest eorum q̄ requiruntur ꝑm modum siue pfectōis. Perfectio ār boni seu rō boni. vt pfecti integraf ex pte cause efficiētis. ex pte cause distinguēt⁹ ex pte nē iclinār⁹. Primo rō boni vt pfī integraf ex pte cause efficient⁹. quecunq; cōstituendo bonum in esse dat sibi certum moduz essendi scilicet esse commensuratum ⁊ proportionatum. Et alia sunt modus vel mensura. Nam causa efficiens dat modum vel mensuram bono ex qua scilicet efficitur proportionatum vel conuenies appetitui ⁊ sic efficitur appetibile. Unde beatus Augustinus dicit. Hz mensura modum prefigit. Secundo ratio boni vt perfecti. integratur ex parte forme specificantis ⁊ distinguentis. Nam preter causam efficientem ad perfectionem boni requiritur causa formalis que bonuz specificat ⁊ distinguit. ⁊ propter hoc ponitur ab augustino forma vel numer⁹. Ratio quare ponitur forma est quia vnumquodq; a forma sua speciem habet. Ratio autem quare augustinus dicit q̄ nūer⁹ speciem prebet est quia sicut i nūeris vnitas addita vel subtracta variat speciez numeri. ita in diffinitionibus quelibet differētia addita vel subtracta variat speciem boni cuiuslibet rei create. vt dicit Aristoteles in sua methaphisica.

Tertio perfecto boni integratur ex parte nature inclinantis. Sicut enim a forma causatur specificatio. ita etiam ex forma sequitur inclinatio ad conuenientē actionem vel finem. Nam vnū quodq; per formam suam agit et tendit in illud quod sibi conuenit scōm suam formam. Et quantum ad hoc ponitur ab augustino pondus vel ordo. sicut enim corpus ponderc fertur ad locum suum sursum vel deorsum. ita quelibet res sua forma inclinatur ⁊ ordinatur ad finem suū. hec tho. in prima parte. q. v. articulo q̄nto. Unde augustinus super Geñ. ait q̄ mensura modum prefigit. numerus omni rei speciem prebet. pōd⁹ vero in loco suo ordinat ⁊ quiescere facit. Et sic omnia fecisti in pondere. numero ⁊ mensura. Et in ista bonitate cōmunicata creaturis. sibi petit doceri iustificationes. vt faciat omnia in pondere numero ⁊ mensura. ⁊ inde iustificetur vt bonus.

Tertio hz tres ꝓditiones reperiuntur p̄cipue in humana conseruatione cum est iusta et bona. Et primo quo ad naturam in ꝯmuni vt mēsura sit in aliquid agendo mēte ne sit irrenocabilis ⁊ imoderata ꝓgressio. Et hoc ptinet ad intellectū. ne s. plus vel minus sapiat q̄ oportet. Numer⁹ vt in mēte seu memoria habeat aīa recolendo singula bene ficia dei ⁊ pcā sua. prima ad recōpensandū. secūda. s. pcā ad dolēdū. Pondus est voluntatis et amoris vbi appetit⁹ ⁊ fert in illud qō dz ⁊ respicit qd ei ꝓponat. Hec ār docēt⁹ a deo vt iustificatōes exerceat ⁊ bona fiat. Scdo p̄t hz tres ꝓditōes referri ad voluntatē. in qua principaliter ꝓsistit bonitas ⁊ malicia moralis. Modus enī ⁊ mensura voluntatis est inquantum voluntas in nitit summe bonitati. ꝓductiue oīs boni. Species voluntatis inquantū hz suā rectitudinē ⁊ maxime ex cōformitate ad rectitudinē diuine volūtat⁹. Ordo volūtatis est. cū voluntas sequitur diuinā volūtatē. ⁊ eius bonitatē diligit sup oīa. Malum ār voluntatis est priuatio istorū triū qō pz q: cum creatura amatur vt deus vel plus q̄ deus est de fectus modi vel mensure. Cū non amatur ꝓpr se ꝓpter sui vnitatē vt ꝓpter ꝓsperitatem bīdam vel ꝓsolationem vel bonum ꝓsequenduz in alia vita quasi aliud ab eo. est defectus spēi. Cum nō amatur sup oīa est defectus ordinis. Tertio p̄t hz tres conditōes reperiri in oī humana actōne bona. Et ideo deus fecit oīa in mēsura. contra vitiū superfluitatis. In pondere ꝯtra vitiū leuitatis. In numero ꝯtra vitiū singularitatis. Et hec que creaturis ꝓtulisse noscit⁹ a creaturis req̄rit. Habes ergo pondus. scīa numer⁹. mensuram tene. ⁊ sic faciēdo. diuidi nō poteris ab auctore. Falsitas nō hz mensurā. vñ euolat ⁊ fert⁹ in incertū. Pōdus nescit leuitas. ⁊ non sinit eē stabile neq; fir

mũ Numerũ nõ seruat singularitas. q est diuisio numerõ Rõ g ponderis reddit stabilẽ Rõ numeri reddit sociabilẽ Rõ mensure reddit frugalem. bẽat g̃ pondus. i. stabilitatẽ in fide. hz nũeꝝ .i. socialitatẽ in charitate Hz mẽsurã. i. frugalitatem in querlatione ¶ In penitentia etiã hr tres ꝯditiones debẽt esse vt quis iustificetur in bonitate eius. Numeꝝ debet attendere pcõꝝ. q̃riens peccauerit q2 qualibet vice ꝯmisit vnũ peccatum de quo debet dolere q̃ pfiteri põs Lauabo per singulas noctes. i. peccata. lectum meum. i. ꝑsciam in ꝯtritione q̃ ꝯfessione. put docet rõ naturalis. Pondus debet attendi peccatoꝝ q2 diuersa ẽ gravitas eoꝝ. Aliter grauat venale aliter mortale. Et licet quodlibet mortale grauet vsq; ad pfũdũ inferni. nõ vnum est grauius altero Apoca. xviij Quantũ se exaltauit. q in deliciis fuit tm̃ date ei tormentum q luctum Quanto grauꝰ est pcm tanto magꝭ rõ dictat dolendũ Mensurare debet penã debitã pcis vt ẽnto plus peccauit. plꝰ satisfaciat In veteri lege dictũ est ꝑm delicti modum erit q plagaꝝ modus Dicit nõ hiero. de pe. di. i. Mensurã tpis non satis ꝓfigunt canones. ꝓnno quoq; pctõ q2 apud deum non tm̃ valet mensura temporis q̃ doloris. nec abstinentia ciboꝝ q̃ mortificatio criminũ ¶ Si quis nõ egerit penitentiã. deus in iudicio oia ꝑstituet in pondere numero. q mensura puniendo Infligit enim deus in iudicio penas peccatoribus In numero vt multitudo penaꝝ respondeat multitudini peccatorum Apo. xviij Duplicate illi duplicia scõm opera eius Et eccle. xxxij Intuere opa altissimi duo ꝯtra duo vnum ꝯtra vnum ¶ Secũdo disponet deus penas in mẽsura. vt. s. tanta sit ẽntitas penꝫ q acerbitas quãta fuit gravitas culpe Mat. vij In qua mẽsura mẽsi fueritis remetietur vobis Hieronimus Dicimus deum omniũ rerũ ita q penarum scire mensuram dis. xxiij. q. v. Quid ergo Tertio disponit penas in pondere vt scilicet pena damnatorum respondeat cause vel rationi mouenti ad peccatum Plus enim ponderat culpa ciusdẽ generis in vno q̃ in alio ꝑm qꝫ magis vel minus impellens habuit Cũ plus puniuit angelum qui nullo suadente peccauit q̃ hoiem qui angelo temptante offendit Sap. vi. Exiguo conceditur misericordia id est peccanti per infirmitatem vel ignorantiam. q se humilianti in penitentia. potentes autem potenter tormenta sustinebunt. q ex malicia vel indurati in pcis Hiero. Si duri colli sumꝰ liꝰq; in finem in peccatis ꝑseueramus. assidue peccantiũ nõ miseretur deus di. xciij. Diaconi Hec tenet alexan. in q̃narta parte sũme. partim bugo in postillis. ptim robertꝰ hol chot in li. sap.

Dixi domino §. viii

te meꝰ es tu. q̃m bonoꝝ meoꝝ non indiges. ps. Dis creatura indiget bonis alicuiꝰ saltẽ dei. ß deus nullius bono eget Et ex hoc ostenditur infinita sua bonitas q2 cum in se habeat omne bonum nõ indiget nec nostri nec aliorum Hz nos indigemus bonis eius. imo nec aliquid boni habere possumus nisi ab eo. Et ratio naturalis apperit bonum. sed diuersa q multipler distinctio datur de bono ¶ Una ẽ aug. õ libero arbi. qua ex ponit mgr̃ in. ij. sent. s. q bonoꝝ quedam sunt minima quedam media quedam maxima Minima bona sunt bona temporalia vt diuitie. honoꝝ fama potestas q huiusmodi. q his contingit bene q male vti Bona vnq; sũt in sua natura Unde Isa. i. Si volueritis q audieritis me. bona terre comedetis ait dñs Bona etiam sunt bene venti q̃ vt ait phs organice. i. instrumentaliter deseruiunt felicitati sed cõiter vt in pluribꝰ hoies male eis vruntur. cum copiam habent Unde dixit dives ille de quo habetur Lu. xij. Anima mea habes bona plurima reposita in annos plurimos. comede quiesce. epulare. Et ideo mia magna vtitur ds cum hominibus cum non dat abundantiam horum eis Bona media sunt potentie animales. talia naturalia quibus possumus vti bene q male vt intellectus. voluntas. sensus corporis hmõi Gene. i. Vidit deus cuncta que fecerat. q erant valde bona Nec enim meliora in suo esse naturali q specifico esse potuerunt. Poterat quidem equo dare meliorẽ naturam de puta naturaꝝ hominis. sed non remaneret equus. sed esset alterius nature. s. humane sicꝫ homiꝫ vt haberet naturã angeli. ß non esset homo. Ista aũt bona naturalia dat ds vni meliora q̃ alteri non quidem q̃ntũ ad naturã. ß q̃ntũ ad vsum. Nã ita hz intellectũ naturalẽ q memoriã q fantasiã vnus fatuꝰ sic sapientissimus Sed ꝓter indispositõnem organi corporalis cui ẽ affixa potẽtia fantastica vel memoria. fatuus deficit in vsu rõnis. alius acutissimaz hz Quod autẽ dicitur in parabola Mat. xxv. q dñs tradidit bona sua suis. vnicuiq; ꝑm suã virtutẽ Nõ sic ẽ intelligendũ q̃ si hñti meliora naturalia det deus maiorẽ gratiam bonoꝝ spũalium vt virtutũ. cũ manifeste videam hñtes magnã memoriã q acutũ intellectũ esse puersos q alios rudes q ebetes esse deuotos q sctos Hz principaliter ex liberalitate dei hoc fit ꝑm illõ apli ad eph. iiij Unicuiq; nrm data est gratia ꝑm mensuram donationis xpi Secundario dantur bona spiritualia. ꝑm ꝓpria in virtutẽ. i. conatum ad recipiẽ dũ q ad exercẽdũ ea vt ei magꝭ q̃ se magꝭ q̃ ꝓparat Et qꝫ ceteris paribus hñs meliora naturalia. magis se ꝓparat. sic ꝑt maiorẽ gram recipere. Bona maxima. sunt gratia q virtutes. necessaria ad salutez q abis bonis nemo male vtitur Unde aug. dicit. q virtus est bona qualitas mẽtis qua nemo

Capitulum Secundū

male vtitur. Sed vt dicit alexander in prima pte
sūme hoc intelligendū est de virtutibꝫ considera
tis formaliter nō materialiter. nā ō ipsis virtutibꝫ ꝑfi
cerat̄ materialiter vt de abstinēcijs. ieiunijs. actibꝫ
iusticie ⁊ fortitudinis ⁊ hꝰ contingit hominē ma
le vti. inquantū homo de ipsis superbit. Unde
aug. dicit de ci. dei. q virtutes cū referunt̄ ad seip
sas ⁊ nō ꝓpter aliud repetunt̄ inflate ⁊ superbe fi
unt. materia superbie ⁊ elationis. Sed formaliter ꝑfi
cerat̄. sic eis nemo male vtit̄ q actus q ꝓcedit
ab habitu virtutis. non potest esse malus. sic nec
ipsa virtus ꝑt esse mala. Ex quo igitur tpalia sūt
minima bona. ⁊ virtualia maxima ⁊ cō naturalis
dicat maiora bona ꝓponere minoribꝫ. Ideo de
bet quilibet tpalia ꝓtemnere vt ꝓsequat̄ spūalia
et media bene regulate ⁊ ordinate. Unde hiero.
dicit. Non modicum erat qui minus bonū maio
ri ꝓponit de ꝓse. di. v. Lex aūt natural̄ docet vi
tare errorē. Et apls ad gal̄. vi. Dum tps hēmus
operemur bonum ad omnes. Operationes autē
sunt potentiarū aie. Ponitur alia distinctio seu
differentia bonoꝝ ꝑm alexandrū in parte prima
q. viij. dt ei. Quadruplex ē bonū. s. bonū nature
bonū virtutis politice. bonū gr̄e. ⁊ bonum glorie.
Bonum nature conuenit generaliter oī enti.
Et tale bonum est perfectio debita ⁊ conueniens
nature. Unde ecclesiastes. Omnia fecit bona in
tempore suo scilicet deus bonus priuatio vl̄ carē
tia est malum nature. Secundum bonū
est bonum virtutis politice. quod bonum habet
principium intra nos. eo q virtus pollitica ē vir
tus que acquiritur voluntaria consuetudine. Ex
actibus enim generantur habitus sicut patet de
castitate. abstinētia. iustitia ⁊ hꝰ. Unū dōs ꝓphet.
c. vij. ait. Bonas facite vias vr̄as. i. opa vr̄a. ⁊ ha
bitabo vobiscum. Et talia disponūt ad gr̄am. Sz
istud bonum non sufficit ducere ad salutē. Unū
augusti⁹ dicit. Nullum bonū scilicet ducens ad
salutem. sine summo bono id est deo per gratiaz
inhabitante. Ubi deest agnitio eterne ⁊ incōmu
tabilis veritatis. falsa est virtus etiā in optimis
moribus. xxviij. q. i. §. vltimo. Et quia actus vir
tutum acquisitarum sunt similes actibus vir
tutum infusarum. ideo quantumcunq opa vir
tuosa operetur quis scire non potest. certitudina
liter se esse in statu gratie. quia scire non valet si
opa eius bona procedunt a virtute infusa vl̄ ac
quisita vel naturali inclinatione. Tertium est
bonum gratie quod conuenit creature rationali
bene disposite. Et istud bonum habet principiuz
partim intra nos. ⁊ partim extra nos. Dicit enī
augustinus. Qui fecit te sine te. non iustificabit
te sine te. s. cooperante ⁊ p liberum arbitrium con
sentiente. Justificat autem per infusionez gratie
⁊ consensum liberi arbitrij. adultos. ⁊ paruulos
per vsum sacramenti. Et istud est sufficiens ad sa
lutem consequendam. ij. ad Corinth. xij. Sufficit
tibi gratia mea. dictum fuit paulo. Quam autem
propriam gratiam nemo meretur. sed ex diuina
liberalitate homini largitur. Ideo dicitur gra
tia quasi gratis. id est sine meritis data. Ab hac
autem gratia procedunt omnia bona virtutum
infusarū in diuersas potentias anime. ad eas fa
ciendum expeditas in operibus bonis. Sicut a
sole procedunt plures radij ad illuminandum
omnes partes orbis. et quodlibet opus bonum
procedens a virtutibus infusis p gratiam ē me
ritorium vite eterne. Ad quod hortatur apostō
lus ad Galathas sexto dicens. Bonum autē fa
cientes non deficiamus. tempore enim suo mete
mus scilicet mercedem eorum. Quartum est bo
num glorie. ⁊ tale est bonum ꝓfectum qō conue
nit anime informate per gratiam. Sicut enim i
materia est necessaria prouia dispositio ad forme
susceptionem. Ita necessaria est dispositio que ē
p gratiam ad adeptionem glorie ꝓs. Qui replet
in bonis desiderium tuum scilicet deus. Neq ēi
repletur desiderium anime nisi bonis glorie. Cō
fitere ergo deo in bonis. ⁊ benedic deum sanctorū
ait tobias. i. lauda ⁊ regratiare eū pro bonis col
latis tibi. bona nature virtutis politice. gr̄e ⁊ glē
Et bonū quidē nature potest distingui in duo. s
in naturalia tibi ꝓcessa quibꝫ ꝑfi⁹tis. ⁊ tpalia ti
bi largita ad vsū que bona etiam in se habent na
turam suam bonam. vt diuitias. cibum. potum.
vestitum ⁊ alia hꝰ. Et ista figurantur per illa bo
na sua q̄ tradidit dñs seruis suis vt negociarent̄
in eis. s. quinq talenta.

Tertia distinctio .§.ix

boni est ꝑm tullium ⁊ ambro. ⁊ tho. s. q bonū aliō
vtile. aliud delectabile. aliud honestum. Hec di
uisio boni nō est sicut diuisio vniuoci. q equalit̄
ꝓdicatur de suis ptibus. sed sicut diuisio analogi
in sua analogata. q p prius ⁊ principaliꝰ ꝓdicat̄
de vno q̄z de alijs ptibꝰ. Nam bonū p priꝰ ⁊ prin
cipalius dr̄ de honesto. secundario de delectabili
tertio de vtili. Cō diuisionis boni in hꝰ tria ē ista
q bonū est aliq̄d inquantū appetibile. Appetitus
aūt ad aliquid bonū tribus modis. Primo enī
appetit̄ aliquid nō ꝓpt̄ se sz ꝓpt̄ aliud. s. vt quod
dā medium p qō in aliud bonū tenditur. ⁊ tale vo
catur bonū vtile. Sic et isto modo appetuntur di
uitie vt. s. medium p qō q̄s possit hr̄e victū. vestitū
honorē gloriam ⁊ delectatōes. Propter qō dicit
salomon Eccle. x. c. Pecunie obediunt omnia.
Secō appetit̄ bonū vt quedā res terminans
appetitū p se totaliter. Et tale vocatur bonū hone
stum. Dr̄ aūt bonū honestū qō ꝓpter se desidera
tur. ⁊ hoc est bonum virtutis. ad qō hortat̄ apls
dicens. i. ad Cor̄. xvij. Oia honeste ⁊ ꝑm ordinez
fiant in vobis. Et bonū honestum ꝓmaxīe repit̄

⁊

ꝛ ꝓfecte in virtutibus infusis Unde sapien. vij. dr̄ de vera sapia. s. infusa que sine gra esse non pt. Venerunt mihi oia bona pariter cum illa, ꝛ inumerabilis honestas per manus illius Certo ap petit bonū vt ques in re desiderata ꝛ ꝓcupita. et tale est bonum delectabile, ꝑ quod appetuntur delectationes ciboꝝ. venereoꝝ. ꝛ ludoꝝ ꝛ hꝰ Sed si delectationes sint viciose. vt qz ꝓtra ordinem rōnis sm illd̄ ꝑuer. ij. Letant cū malefecerūt ꝛ exultāt in rebus pessimis Letari est delectari dicit grego. in mor. Qz momentaneum est qd̄ delectat. eternum qd̄ cruciat. s. aīmam ꝓpter delectationes prauas Sed si delectationes sint bone vt in actibus bonis. maiores ꝛ ꝓfectiores sūt delectatōi bꝰ q̄buscūq̄ mūdanis. ducētes ad delcātiones eternas sm illd̄ ps Delectatōnes in dextra tua. i. in bonis spūalibꝰ o dr̄ vsq̄ in finē. i. ꝙducūt hoīes ad fi rē vltimū Bona igit vtilia nō hnt in se vñ dēside rent. ꝑ desiderant solū vt ducētia in bonū alterū. sic sūptio medicine amare desiderat. nō ꝓpt se ꝑ ꝓpt sanitatē. Bona aūt delectabilia nullā aliam rōez hnt appetibilitat̄, nisi delectatōez cū ꝛ aliqū sint nocia ꝛ inhōesta Qz honestia in se hnt vñ de siderenꝰ ꝑ tho. in prima parte. q. v. Opponit̄ ār bono honesto malū culpe. ꝛ bono delectabili ma lum pene. bono aūt vtili non opponit̄ aliquid speciale malum eo q̄ bonum vtile ordinatur in bonum honestum vel delectabile sicut in finem Tho. in. q. de malo. Cum igitur rō naturalis oñ stēdat nobis ista varia bona. ꝛ lex naturalis dic tet meliora inter bona appetenda ꝛ prosequēda Ideo cum bonum honestum sit precipuum in q̄ inuenitur vtilitas maxima. quia consecutio salu tis. pax mentis. ꝛ edificatio ꝛ dilectio proximi. ac etiam delectatio ꝓpua. ergo declina a malo vbi est annexum bonum delectabile vel vtile ꝛpaliꝫ et fac bonum honestum ꝛ virtuosuz, inquire pa cem eternam. omnia bona faciendo propter pacē supernam

Signatum est su .ℌ.x

ꝑ nos lumen vultus tui dñe id est lex naturalis que ostendit nobis bona que appetuntur. Et si cut bonum naturaliter appetitur ita ꝛ maius bo num esse cum aliquid cognoscitur magis appeti tur Propterea eñ plus amatur ꝛ queritur vnū aureum q̄ argenteum nū misma. quia maiꝰ bo nū vtilitatis est in eo Plibus autē rōibꝰ oñdit vnū esse maius seu melius altero, vnde ꝛ magis appetendum

Quia diuturnius — Quia ipmixtꝰ
Quia cōius — Quia sufficiētꝰ
Quia honorabilius

Primo vnum bonum est maius altero. quia diuturnius Ubi sciendum q̄ sicut in malꝫ quan to diuturnius est malum tanto peius. ita ecōtra in bonis. quanto diuturnius bonum tanto me lius Patet per exemplum Egrotari per annum quod pertinet ad malum pene seu nature. est pe ius q̄ per mensem, vel ebdomadam. Unde et naturaliter magis horretur. et si potest vitatur. Sic infirmitas animae que est peccatum quanto magis durat tanto peius Deus enim est perma nere in peccato per mensem q̄ per ebdomadam. Unde extra de consuetud. c. vltimo dicitur Tan to sunt grauiora peccata quāto diuturnius aiaz infelicem detinent alligatam Consuetudo enim peccandi et habituatio eius aggrauat peccatum. Item qz plus habet de ratione mali malū culpe q̄ pene. ideo semp preeligendum est malū pene q̄dcunq̄ q̄ nimimū malum culpe Unde aug⁹. xxxij. q. v. Ita ne. ait Potius debet quis oia mala sustinere q̄ peccato ꝙsentire Sic dixit ꝛ fecit su sanna Melius est mihi absq̄ opere. s. malo inci dere in manus vras q̄ delinq̄re legem dei mei Da. xiij. Sz in bonis q̄nto diuturniꝰ tāto melꝰ ideo magis eligendū. Et rō. qz q̄nto bonū ē diu turnius tāto securiꝰ possidet Et quāto quis cum voluntate magis habituata ꝛ fixa in bono opat. tāto opus est ꝓfectius Et ideo dr̄ Ecc. iij. Bonū est viro si portauerit iugū. s. obedientie, ab adolesce tia sua Cū igitur bona spūalia virtutum perma neant. nec auferri nec amitti possint ꝓtra volūta tem hntis. vt dicit ambro. de pe. di. ij. Sapiens Bona autem tpalia auferri possint inuitis vel a mitti saltē in morte Unde ambro. sup Lu. Non sunt hois bona que secū afferre non pt. q̄ magis eligenda spūalia q̄ tpalia Ecce ovnū bonū ē maius altero q̄ imꝑmixtius seu purius Bonū eñ c. dē est sine malo. est maius ꝛ magis eligendū q̄ qd̄ hz admixtionē mali ꝛ gaudiū sine tristicia est magis gaudio, qd̄ hz annexā tristiciā Cuiꝰ rō est qz bonū q̄nto delectabiliꝰ tanto melius ꝛ ma gis eligendū Sed bonū qd̄ ē in malo puriꝰ ꝛ imꝑ mixtiꝰ ē delectabiliꝰ Cū q̄ bona spūalia nō hēant admixtionē mali aut tristicie Unde dr̄ de sapia venerunt mihi oia pariter cum illa. ait Sapiens Sa. viij. non hz amaritudinem ꝙuersatio illius nec tediū ꝙuictus ei⁹ sed gaudium Bona ār terre na siue diuitie siue voluptates. habent multam tristiciā ꝛ anxietatē admixta m Unde saluator eaꝫ spinis ꝓpat Lu. viij. qz pungūt ꝛ mentē lacerant diuersis afflictōibꝰ Ideo spūalia bona sūt dilige da Respectu tū sui in casu. s. ꝑsu ꝓposita culpa cō missa. melius est bonū malo admixtū. s. bonum pñe admixtū doloꝛi ꝛ tristicie ꝓtrītōis q̄ gaudē ꝛ magis eligēdū Melius est eñ penitere q̄ gau dere dē Bonū mihi dñe qz humiliasti me. s. ꝓ punctōez Respectu ek amici cum tristatur. me lius est ꝓtristari q̄ gaudere qd̄ pinet ad ꝓfirma tionē amicicie Flete cum flentibus ait aplꝰ ad Ro. xij. Tertio vnū bonū est maius altero. qz

cōius bonū. Bonū est q̄nto cōius tāto diuinius fm pb̄m. i. pfectius. qđ intelligit đ illo bono cōi qđ fm se totū. ⁊ in eodem tpe p̄t a multis participari. Sicut aspectus ludi in theatro ⁊ doctrina in pl̄o ꝓpinata. Huius ratio est q̄ bonum simpliciter est maius ⁊ magis eligendum q̄ bonus alicui. Q̄ bonū simplicit. i. ex se ⁊ ex sua natura est bonū cōe. Bonū aut ē̄ priculare vel ꝓpriū ē bonum alicui isti vel illi. Apl̄s ad Gal. vi. Dū tps habem⁹ operemur bonum ad oēs. Et. vij. q. i. sciasdē q̄ vilitas cōis vilitati vni⁹ pponēda ē. Et caritas non ꝓpria cōibo. ꝑ cōia ꝓpijs anteponit. in quit Aug. in regula. Illud aūt bonū cōe. qđ nō p̄t simul scđm se totum a pluribus participari in eodem tempore sicut vnus equus vel vna vestis. Aut ⁊ si in eodem tempore, non tamen scđm se totum. sed secundaz partem p̄t participari sicut pecus. sic bonum ꝓprium est maius ⁊ magis eligendum q̄ ꝯmune. Et ratio est. quia illud bonuz quod habetur in omni tempore est maius bonū q̄ illud quod habetur aliquo tempore. et quod habetur fm se totū q̄ fm partem. talia sunt temporalia. Sed spiritualia vt deus ⁊ virtutes fm se totas possunt haberi in oīni tempore deo operante ergo ⁊c. Quarto vnum bonum est maius altero. quia sufficientius. Nam illud bonuz quo habito nullo indigemus est maius ⁊ magis eligendum eo quo habito adhuc alijs indigem⁹. Verbi gratia. Justicia ē maius bonū q̄ fortitudo. Huius ratio est quia habita fortitudine adhuc iusticia indigemus scilicet ad recte cōtinuiē dū. Sed habita iusticia non indigemus fortitudine. Nam si omnes homines eēnt fortes. adhuc indigerent iusticia. que reddit vnicuiq̄ quod suum est. Sed si omnes homines essent iusti. ad nihil esset vtilis fortitudo. Quod intelligendū est đ fortitudine scđm actum. Nam cum fortitudinis actus sit repellere nociua ⁊ aduersa sustinere cum talia non semper occurrant. non semper est necessaria fortitudo scđm actum. sed bene indigemus fortitudine fm habitum. Est ergo vnū bonum sufficientius altero. vel quia per se sufficiens sine alio. aliud non sufficiens sine alio. vt est inductum exemplum đ fortitudine ⁊ iusticia. Vel quia tale bonum est finis q̄đ potest eē sine bis que sunt ad finem. ꝑ nō econuerso. Nam habitus que sunt ad finem non bē finis. Q̄ habito fine. nō indigem⁹ bis q̄ sunt ad finē. Exemplū de medicina ⁊ sanitate. ⁊ diuitijs. ⁊ bītudine. Vel q̄ tale bonū ē p̄cipiū oīm q̄đ p̄t eē sine bono quod nō est principium omniuz. Ex bis sequit Deus ⁊ gloria eius. ⁊ gratia. ⁊ virtutes alijs bonis mundi esse maiora. et ideo magis eligenda. Sufficientissimum bonum est deus quia nullo indiget. ps. Bonoꝝ meoꝝ nō indiges domine. Gra dei sufficit ad salutem. ñ aūt ad alia bona ij. Corinth. xij. Sufficit tibi gratia mea. Et capitulo octauo. Omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum. Quinto aliquod bonum est maius altero. quia eligibili? Et ex parte elegibilis rei ē aliquod bonum magis eligibile. Vel ratione maioris desiderij. quāto enim aliquod bonum magis communiter desideratur tanto est maius. Vel ratione maioris precij. quia quorum precia sūt maiora illa meliora. Precium enim est quedam mensura rei appreciate. Vel rōne maioris dāni. nā illa sunt meliora quoꝝ dāna seu amissiones eorum sunt maiora q̄ maiori bono maius damnū opponitur. Et q̄ beatitudo est bonum q̄đ omnes maxime desiderant fm aug. de ci. dei q̄ non est digna ponderatio aīe continentis. i. equale precium ad bona tēporalia. ⁊ idem de alijs virtutibus. ⁊ maximum damnū acquirit ex vltis bonis mundanis male vsis. q̄ priuatio beatitudinis vere fm illud Job xxi. ducūt in bonis dies suos ⁊ in pūcto ad īferna descendūt. ideo eligenda ⁊ magis amāda sunt bona eterna ⁊ spiritualia alijs. Hec aristo. rhetoricoꝝ li. i. c. xv. Raynerius.

Diffinies Jli. ℣. xi.

In. v. erbim. ius naturale sic ait. Jus naturale ē cōe oīm nationū. eo q̄ vbiq̄ instictu nature nō aliq̄ ꝓstitutōe bēt vir ⁊ fem̄e ꝯiunctio. liberoꝝ successio ⁊ pueroꝝ educatio. cōis oīm possessio. ⁊ oīm vna libertas. acquisitio⁹ eoꝝ que celo terra mariq̄ capiuntur. depositi rei vel ꝯmodate pecunie retentio vio'entie per vim repulsio. Nam hoc aut si quid simile est. non iniustū sed naturale equūq̄ habetur in decretis di. i. Dicit tibi glo. q̄ ius naturale seu natura đ multis modis. Quiq̄. n. đ natura vis insita rebus et filijs filia, procreās. Secđo đ natura quidā stimulus seu instinctus ex sensualitate proueniens ad appetendum, procreandū et huiusmodi. Tertio modo dicit natura institinctus nature ex rōne, pueniens q̄ etiam đ natura dis equitas. Dicāt in isto capitulo supponit ꝑ instinctu rōnis. ⁊ sic ꝓpterunt oia exempla b⁹. c. ⁊ finis etiam cum dicitur eo q̄ ipsum iusticiq̄ instinctu nature. ī. inspiratione dei Archipoli. Lau. Deus enī đ natura naturans omnia alia natura naturata. Ponit autem Jsidorus octo effectus iuris naturalis. Coniunctio maris et femine. Nota fm alexandrum q̄ hec coniunctio p̄t dupliciter ꝑsiderari. Uno modo inquantum est signum significans videlicet ꝯiunctionem x̄pi et eccl̄esie ⁊ anime ad deum. ⁊ sic nō est de iure naturali sed diuino. Deus enī instituit sacramenta eccl̄esie inter que est matrimoniū. Alio modo in quantū est quedam res ipsa. s. ꝯmixtio. ⁊ sic ē de iure naturali. Sed si ius naturale dicat instinctū sensualis. sic ipa ꝯiunctio simpliciter ⁊ absolute

est de iure naturali Sed si dicatur instinct⁹ cōis sic cōmunctio maris ⁊ femine nō quecūqꝫ. ꝫ matritalis cū debitis circūstantijs est de iure naturali Successio liberoꝝ. alias susceptio ⁊ melius glo. non intelligo de successiōe q̄ fit ꝑ hereditatē cū illa non sit naturalis. ꝫ de successione que fit ꝑ carnis ꝓpaginē Vel et ꝑt intelligi de illa ꝑ quā liberi succedūt iure naturali ꝑcentibꝫ vt. ff. vñ liberi. l. prima. ⁊. l. scripto Puerorꝝ educatio Glo. Parētes. n. debēt thesaurisare filijs. nō filij parētibus ꝑm ap̄lm. xvi. q. i. p̄dicato⁹ Sic filij ꝑtem egentē cogit alere. xxij. q. nū Inter Tenet autez ꝑt filios educare nō solū q̄ ad corp⁹ ꝫ et ⁊ multo magis q̄ ad aiam ꝑ doctrinā ⁊ correctiōez ad bonos mores bñdos ꝺ iure naturali ⁊ sic intelligit illd ap̄lis. i. ad thim. v. Si qs suoꝝ ⁊ maxime domesticoꝝ curā nō hz. fidē negauit. i. fidelitatē naturalē quia cōtra ius naturale facit Cōis oīm possessio Archi. post lau. i. res possesse. alias cū possessio sit nomē iuris cōit possideri nō ꝑt nec aliq̄d a plūbo insolidū. nec naturaliter nec ciuiliter quod dicit notatur extra de proba. licet Et nota ꝑm alexandrum. q̄ lex naturalis circa cōmunionem ⁊ proprietatem dictat aliquid tripliciter Dictat enim aliquid quia debitum. aliquid quia bonum. aliquid quia equum Quia ꝺbitum dictat quia in casu necessitatis sunt omnia cōmunia. In statu enim isto omnia sunt cōmonicāda Et hoc mō in precepto est cōicatio. Et hoc est dictamen respectu rerum ad sustentationem personarum Et in de sumitur illud Math. vij. Omnia que vultis vt faciāt vobis homines ⁊c. Respectu ꝺo ꝑsonarum q̄ntum ad multiplicatiōem prolis dictat q̄ ꝺuos sit ꝓpria ⁊ ꝑm oē tps iuxta illud quod tibi nō vis ⁊c. Secundo modo lex naturalis aliquid dictat circa cōionē ⁊ ꝓprietatem. q̄ bonum. ⁊ sic in statu nature institute dictabat oīa ee cōia In statu vero nature corrupte dictat q̄ bonum est aliq̄ esse ꝓpria. alioq̄n boni egerēt ⁊ nō staret societas hūana. q̄ mali oīa rapent. ⁊ iō ꝑm diuersū statū dcāt q̄ bonū sit q̄ oīa sit cōia. ⁊ q̄ aliq̄ sint ꝓpria Dictat tertio aliq̄d lex naturalis circa cōionē ⁊ ꝓprietatē. q̄ equū ⁊ sic ꝑm dictamē eq̄tatis. dictat q̄dā ee appꝛobabilia. ⁊ si in nulli⁹ sint bonis occupāti concedant Et in his sunt que celo. terra. mariq̄ capiuntur. vt captio auium ⁊ piscium Oium libertas dicit Archi. post alex. q̄ est loqui de natura seu iure naturali dupliciter scilicz ꝑm statum ante peccatum. ⁊ post peccatum Ante peccatum nō fuit seruitus. sicut dicit Aug⁹. Lex ergo naturalis dictat cōem libertatem omnium ꝑm statum nature institute. Sed ꝑm statum nature corrupte dictat q̄ est necessaria seruitus ⁊ dominiū ad cohercendum malos. ꝑm Augu. de ciui. dei Dictat enim ratio iustum esse. vt rationabiliter viuentes dominenter his qui carnaliter viuunt Ac quisitio eorum que celo terra mariq̄ capiuntur Glosa. Nec enim ⁊ alia que in nullius bonis succedunt occupanti ꝓcedunt. vt inst. de re. diui. ꝫ. fere. arch. dicit. q̄ quinq̄ modis dr aliquid in nullius bonis esse Natura vt liber hō mare ⁊ b⁹ Facto. vt qđ ꝑ derelicto br. Censura ꝓpli. vt res sacra. vniuersitat⁹ cōia Lpe. vt thesaur⁹ Casu. vt cū iacet hereditas Qđ ergo in nullius bonis est sez in re vel spe. q̄ dico ꝓpter hereditatē iacentē. q̄ in spe est in bonis alicui⁹ Item q̄ in nullius bonis est. non censura. ꝫ ꝓstitutione hominū. vt res sacra occupanti conceditur si apta fuerit occupari. sed non vt occupet. quod dico propter liberū hominē Depositе rei vel ꝯmodate pecunie restitutio. glo. Fallit hoc in casu q̄ br. xxij. q. ij. Ne q̄s Et est cuz furiosus ⁊ furia repetit gladium suū depositum. tunc eīm nō debet reddi Fallit in alio casu. s. cū deponens rem ⁊ dñs rei sil petant rem. potius eīm dz restitui dño cuz scitur. ff. depositi. l bona Violentie ꝑ vim repulsio. quod tñ intelligitur cū moderamine inculpate tutele ⁊ nō ad vindicādi sed se defendēdi hoc faciat ⁊ in ꝓtinēti. ⁊ tūc nō incurrit pctm̄ nec excōicatō. quo ad petentē clericū. nec irregularitas est si sequatur mutilatio vel homicidiū. nisi dedisset opam rei illicite vt furādo vel homicidādo. ꝓpt qđ inuasus. vt se defendat mutilat. vel et si alit ꝓterat euadere casū Quis darz opam rei licite De hoc tñ xxij. q. i. in fi. ⁊ in. ij. ꝑte ri. xxij. de cle.

Titulus. XIIII. de lege mosaica.

De lege ꝺina veteris ⁊ noui testamenti in cōi ⁊ eius excellentia respectu aliarum.

Post legē eternam et naturalem agendum est de lege diuina. de qua ait ꝓpha. xviij. ꝑs. Lex dñi immaculata conuertēs aiās. testimoniū dñi fidele sapiam ꝑstans puulis Lex dñi dē quā dñs tradidit. s. euāgelica. quā ipse dñs incarnat⁹ instituit ⁊ mosaica quā dñs tradidit ꝓpho isti ꝑ moisen. vt patz Exodi. xx. Quātus eīm lex naturalis sit vna tñ diuina est duplex Et ratio huius est quia lex naturalis dirigit hoīez ꝑm quedam ꝑcepta cōia in quibꝫ conueniunt tam perfecti q̄ imperfecti ⁊ ideo vna oīm. sz lex diuina dirigit hoīez in quibusdā ꝑticularibꝫ preceptis. ad que nō similiter se habent perfecti ⁊ imperfecti. ⁊ ideo duplex ponitur. s. veteris ⁊ noui testamēti. q̄ differunt non in spē sed sicut ꝑfectum ⁊ imperfectum. sic puer ⁊ virilis etatis Vñ apls ad gal. iij. ꝓpat statū veteris legis puero eīm ti sub pedagogo. ⁊ legē nouā statui viri s. ꝑfecti Attēdit aūt ista ꝑfectio ⁊ imperfectio quātū ad tria Primo ex ꝑte finis vltimi q̄ lex vet⁹ ordinabat hoīes ad bonū sensibile ⁊ terrenū Lex nova ordinat ad bonū intelligibile ⁊ celeste Vñ

ꝓs in principio sue ꝓdicatōis statī inuitauit ad regnū celeste dicēs Ysa.iij. Penitentiam agite appropinquat enī regnū celoꝝ. Secundo ex parte officij. qz lex vetus cohibebat manū. noua autem animum. quamuis enī in veteri lge ꝓhiberetur malus affectus. vt patet in nono et decimo precepto. non tamen puniebatur per legem talis transgressio. Tertio ex parte motiui quia lex vetus inducebat ad obseruantiam metu penarum quas taxauerat. Lex aūt noua hoc facit amore. q infunditur in cordibus fidelium per gratiam christi. Hec tho. pri. se. q. xci. art. v. Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianꝰ in decre. xxiij. q. iij. hec āt. §. Ex his oīb dicit enī In lege veteris testamenti corpal' pena statuta est. in lege vero euāgelij oī peccāti ꝑ pīam venia ꝓmittitur. Enī illa a terrore incepit dicēs Ego sū dñs deꝰ zelotes visitās pcā patꝝ in filios vsq; in tertiā et quartam generatōes. Hec vero a lenitate māsuetudinis et misericordie. ita inquiens Beati pauꝑes spū. brī mites ꝛc. In illa dicebatur qui fecerit hoc vel illđ moriatur. in ista dr gaudiū sup vno pcōre pīam agēte. Et vt vlr dicatur. In lege ꝑfs ille rudis seruili penaꝝ timore cogebaf. vñ et legē in pedagogū accepit. in euāgelio āt ꝑfs gē liber et adultus filiali amore et hereditatis certitudine ad cultū diuine seruitutis inuitatur. Hec ibi. In ꝓdicto āt dñi nō ꝑs notantur qtuoꝝ rōes quare fuit neccārium instituī legem diuinam seu notanf quatuor excellentie legis diuine ad būanas ꝑm tho. pri. se. q. xci. ar. nij. Est ꝓpter cohibitōez oīs crimis. ibi Lex dñi īmaculata

Est ꝓf directōez mēf. ibi. Cōuertēs aīas

Est ꝓf certitudinē vitaf. ibi Testimoniū dñi fidele

Est ꝓf ꝓsecutōem felicitatf. ibi. Sapi. ꝑs. par.

Quia igit rō qre fuit neccārium dare legē diuinam vltra naturalē et humanā est ꝓf cohibitōez et exclusionē oīs criminis. vt enī dicit aug. de. li. ar. Lex humana non ꝑt oīa mala q fiūt ꝓhibere vel punire. qz dū auferrz mala oīa sequref qz multa bona auferrēt et impediref vtilitas boni cōis qđ est neccārium ad ꝓseruatōem humanā Ult aug. Tolle meretrices de ciuitatibꝰ et libidinibꝰ qz accederent hoīes ad nuptas virgines vl' alias corruptelas. vñ scandala sequrent. Lex āt naturaf vt in plīb' obscurata, erat et multa pcā igrabātur ee mala Et iō vt nullū malū ꝓhibitū et ipunitū remaneat. fuit neccārium dari legē diuinā q nullū ꝓmittat pctm Et iō dicit Lex dñi īmaculata. i. nullā ꝓmittēs pctī turpitudinē. Scōa rō est ꝓpter directionē mēf. de his et ꝑt hō legē ferre de quibꝰ ꝑt iudicare. Iudiciū āt hois nō ꝑt ee de interioribꝰ animi moribꝰ vl' voluntatibꝰ q latēt ꝫ solum de exterioribꝰ qui apparent vt dicit vbanus papa De manifestis loquimur. occultoꝝ eī cognitor et iudex est deus di. xxxij. Erubescant et lex

dicit cogitatōis pena nemo patiatur de pe. di. i. et tm ad ꝓfectionē virtutis requiritur q in vtrisq; actibꝰ. s. interioribꝰ et exterioribꝰ hō sit rectus Lex āt humana non ꝑt sufficienter cohibere et ordinare actus interiores mēris. et ꝓpter hoc neccārium fuit q sup̄ueniret lex diuina q̄ ꝓhibet actus etiā interiores vicioꝝ. vt illud Exo. xx. Nō concupisces rē ꝓximi tui Et illud Ysa. vij. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam. iam mechatus est in corde suo. Et ideo dicit ꝑs. Cōuertēs aīas qz scz exteriores et interiores actus dirigit. Tertia rō est ꝓf certitudinē veritatis. hō enī vz scire absq; oī dubitatōe quid đbeat agere et quid vitare. Vz ꝑ legē naturalē vel humanā non ꝑt hoc scire. qđ pz ex hoc. qz de rebꝰ humanis ideo diuersa iudicia dantur. ꝓpter incertitudinē humani iudicij. et ꝑcipue de rebꝰ ꝓtingentibꝰ et particularibꝰ ex quibꝰ diuerse leges et contrarie ferunf. Ut ergo hō absq; dubitatōe aliqua scire posset. quid ei agendū. qđ ei vitandū. neccārium fuit vt in actibꝰ ꝓpriis diriget ꝑ legē diuinam. Ō qua ꝑstat q errare nō ꝑt. et ideo subdit. Testimoniū dñi fidele. s. ꝓpter certitudinē veritatis et rectitudinis Lex đ testimoniū qz in ea deꝰ testatf. i. declarat quid debeat agere vel vitare. et quid inde expectare. penā. s. vel ꝑmiū ꝑm obꝫuantiā vel trāsgressionē eī. Quarta rō est ꝓpter adeptionē felicitatis. ꝑ legē em hō dirigit actus proprios ad vltimū finē. si autē hō ordinaretur ad finē tm naturalē. qui non excederet ꝓportionē facultatis naturalis hois. sufficerz lex humana. Ꝫ qz hō ordinatur ad finē supnaturalem. i. ad finē eterne btitudinis qui excedit facultatē humane vite et ideo fuit neccāria lex đina. ꝑ quā homo ordinaref ad finē eterne btitudinis Lex em đina tradit ea que sunt credenda fide. et sacra quibꝰ homo iustificaf et ad beatitudinem supnam tendit. Hec āt non dīcitur lege naturali vel humana Et ideo subdit sapiam ꝑuam' .i. humilibꝰ Sapia est notitia diuinoꝝ q̄ ꝓcrete hī in supna btitudine non in vita pīti

De ꝓditōibꝰ illius legis q̄ntū ad latorē et receptorem Capitulum secundum.

Qz prior tēpore est lex veteris testamenti. ideo priꝰ de ea agatur. de qua loquens prophēta ait ꝑs. cxviij. Reuela oculos meos et ꝓsiderabo mirabilia đ lege tua vt ait bieron. lex spūalis est. et vt intelligaf reuelatōe opus est Eius autem est reuelare seu interꝑtari pmaxie cꝰ est condere Et qz dñs deꝰ ꝓdidit ipsam legem ad ipm oīone recurrendum est vt nobis reuelet quid in ea intendat. Iudei qz innituntf ꝓprio sensui intelligentes eā carnaliter et ꝑm superficiem remanent vacui in intellectu eius vero in multꝫ delirātes in expositione eius. etiam q ad moralia

vt patet Ja.v. dictum est antiquis. non occi. nē Et in hāc figurā cū legē illam moises pplo exponeret. ponebat velamen sup faciē suam. ad innuendum intellectum eius ipsis velatū et absconsum Et vt dicit hilari⁹. intelligētia dictoꝝ ex causis ē assumenda, dicendi q̄ non sermoni res. s rei est sermo subiectus. extra de verb. sig. Intelligētia Et greg. dicit. q̄ nō intētio verbis s verba debent deseruire in intētioni xxij. q. v. hūane Erat ḡ ppōia vt velamen obscuritatis, qđ est in superficie lre auferatur q̄ lra occidit ait aplūs Et tunc cōsiderabit mirabilia de ipsa lege q̄, oīa in figurā p̄tinebāt illis. i. Col. x. p̄cipue q̄ ad cerimonialia. et significabāt misteria xp̄i et ecclē q̄ mirabilia sunt facta ād reuelatōe hui⁹ legis p spūm scm̄ loquentē. p exp̄sitores ei⁹ cōsiderare oz mirabilia ei⁹ q̄druplic.

Quo ad latoris sublimitatem
Quo ad receptoris p̄rietatem
Quo ad valoris q̄ntitatem
Quo ad tpis gruitatem

Quantū ad primū. §. I.

s. de latore legis veteris testamenti cōsiderado q̄s dederit et quō mirabilis est data. Data em̄ est lex ista a deo bono et bono mediante misterio angelorū qđ ondit apls ad gal. iij. dicēs Lex ordinata per angelos in manu mediatoris ordinata. i. ordinabiliter data p angelos. i. p moisen et alios ministros qui angeli dīr Jal. ij. Labia sacerdotis custodiūt scīam et. q̄ angelus dīn̄ exercituū est, vl data per angelos. i. misterio angelorū in quibus angeli erant virtutes p̄ et filii et spūs sc̄s et aliq̄ sine vlla distinctione psone p illos figurabatur in manu mediatoris subdit. i. in p̄tate xp̄i q̄ ē mediator dei et hoīm vt. s. illa lex staret dū vellet. et cessaret cū sibi placeret, Apparebat ḡ angelus in forma humana. vt creditur. vel alia moisi Et loquens voce humana in psona dei. ex pte dei dicebat Ego sū deus zelotes. nē. s. repūtatiue. leges meas custodite. Fuit āt hoc ꝓgruū q̄ diuina vt erat lux illa. deferunt hoībus mediātibus angeli ꝑm dio. Rō spālis b⁹ quemtie est q̄ videmus in oīb⁹ p̄tātibus et artib⁹ hunc ordinē seruari. q̄ supior artifex p se formā inducit. inferior āt materiaz ad forme susceptōez disponit. sicut nauifactor p se nauem ꝓpaginat sed per alios. s. p artifices subministrātes dispōit et p̄epat materiam scindendo et dolando ligna et h⁹ sic a sili. q̄ lex noua est p̄fecta eo q̄ perducit ad finem sup naturalem eterne beatitudinis. iō ime/diate data ē p xp̄m deū hoīem tactū Lex āt vetus ipfcā fuit q̄ nō pduxit s disponit ad p̄cāz salutē būāi generis Et iō quemtēs fuit vt p āgelos hoīb⁹ daret Tho. p̄i. se. q. xcviij. ar. iij. Fuit ēt data mirabiliter q̄ appebat mōs sinai fumigās et fulgurās Et audiebant tonitrua et hoc ad inducendū illū pplm ad reuerētiā legis et obseruantiā et inuendū q̄ lex illa erat timoris nō amoris

Quātum ad secū. §. II.

s. de ꝓditōe ppli recipiētis illā legē Mirabile ē et cōsiderare quare illi solo pplo iudeoꝝ fuit data illa lex. Assignatur autem ad hoc triplex ratio scilicet dispositōnis discretōnis. et promissionis. Et primo fuit conueniens dari illam legem populo iudeoꝝ potius q̄z alij pplo rōne dispositōis, quia alijs populis declinantibus ad idolatriam, solus ille populus iudeoꝝ remansit in cultu vnius dei Et ideo alij pplī indigni erant illa lege dei. q. vt dicit ma. vij. Nolite sanctū dare canib⁹ et. Nā sic lux corpalis non lucet nisi oculo disposito. ita lux spūalis vt lex. non datur nisi disposito Est autem hō dispositus ad ipsam legem p voluntatē p quam vult hō sub lege viuere et legi obedire. Unde q̄ solus pplus iudeoꝝ se p̄parabat et disponebat ad receptionem legis. ideo ꝓgruū fuit vt sibi traderet illa lex Et si arguatur ꝓtra. q̄ etiam in alijs pplis gentilium erant aliquē psone digne vt iob et alij Rndetur q̄ lex non datur psonis pticularibus s pplis Quāuis ergo aliq̄ psone in alijs natioīb⁹ bone essent. non tñ populus nisi populus iudeoꝝ et iō ꝓgruit ei dari Nā q̄ ista rō non est sufficiēs cum populus iudeoꝝ declinauerit ad idolatriaz post datam legē qđ grauius fuit Ideo inducēda ē sc̄da rō que est rō discretōis vt. s. populus iudeoꝝ tanq̄z a deo electus. et tanq̄z dignior ab alijs popul⁹ distingueretur p legē veterem sibi datam a deo. ꝓgruū etiā erat vt populus ille de quo xp̄s nasci elegerat p̄ ceteris q̄dā sanctificatōe polleret q̄ hebat p cerimonias legis Tertia rō est ꝑter promissionē Que āt promissio facta est oīdit apls ad gal. iij. dicēs abrahe dicte sunt repromissiones et semini eius. nō dicit et seminibus quasi multis s in vno. s. semini tuo qui est xp̄s Ista āt promissio. s q̄ ex semīe abrahe xp̄s nasceret. nō fuit ex meritis abrahe. s ex gratuita electōe et vocatōe dei. si āt vlterius queratur quare de⁹ magis eligit populum iudeoꝝ q̄z aliū ex q̄ nasceretur Nō p̄t rō assignari sufficiens nisi suū beneplacitū Est āt queniēs rnsio ad h⁹ et sil'es questiones Illud āt dictū aug. sup Jo. Nemo venit. s. ad deū nisi tractus quē āt trabat et quē non trabat Cū istū trahat et illū nō trahat. noli iudicare si nō vis errare Si nō trahe ris ora vt trahatur Tho. p̄i. se. q. xcviij. ar. iiij. Cō tinebat āt illa lex triplex genus p̄ceptoꝝ. s. moraliū cerimonialiū. iudicialiū. Et moralia quidē sunt de dictamine rōis naturalis. vt decalogus et alia moralia que reducuntur ad ipsum Et ad obseruātiam illoꝝ obligabant. nō solū iudeos s cōes natōes et sp obligabūt q̄ dictat ea rō naturalis Unde dicit alex. in. iij. pte sūme Moralia p̄cepta prout sunt de iure naturali dictant in genere bonū faciēdum et malum vitandum Sed p̄ut moralia

sunt de iure legis iudaice. dictant hoc in spāli et ceremōiate. vt p3 in decalogo. Honora pēz⁊ mīez nō occides⁊ h⁹. aut ā moralia sūt de lege euāgelica. dictant ipa īplenda nō tīore pene. vt lex ver⁹ sīntuitu amoris diuini. data sunt aūt illa moralia q̄ sūt de actib⁹ virtutū in se vt p illa hoīes efficerent̄ bonī⁊ amici dī. Cerimonialia āt sūt īstituta ad ordinandū hoīes ad deū circa cultū diuinū nō solū. n. hoīes ordinant̄ ad deū p act⁹ in tiores vt credere sperare⁊ amare. ß et p exteriores quib⁹ hō pfitet diuinam seruitutē. Et circa cultū exteriorē erāt cerimoialia pcepta obligātia solū illū pplm iudeoz in illo tpe. Judicialia sūt īstituta ad ordinādū hoīes ad iuicē ad pacifice q̄uiuēdū p modū statutoz vt faciat alt̄i alt q̄ iustū ē. Et solos iudeos obligabat. Unde apl's ad ro. vij. cū dixisset. Lex quidē scta q̄si subdens ista tria genera pcepto⁊ subdit. ⁊ mandatū iustū sctm̄ ⁊ bonū vt iustū referat̄ ad iudicialia sctm̄ ad cerimoialia. q⁊ sctm dī deo dicatū. bonū ad moralia. i. honestum. t̄x. Mirabile est g̃ q̄sideare cū q̄nto ordine ⁊ sapīa fuit data illa lex

Tertio de valore .ſ.iii.

seu vtilitate legis mirabile est q̄sideare. Ubi p3 mo sciendū q⁊ si illa lex nō fuit pfectē bona sic̄ lex euāgelica. q⁊ nō q̄tinebat gīam⁊ ipsa lex euāgelica pducat ad gīaz q̄ lex mosaica nō faciebat. pp̄ qđ dicit apl's de ea ad hēb. vij. Nihil ad pfectū adduxit lex. tñ fuit bona illa lex non mala. vt quidā falso dicebāt. Cōtra q̄s dī apl's ad ro. vij. lex q̄dē scta. bonū em̄ dī aliquid duplicit̄. ſ. pfectū⁊ impfectū. Perfectū est qđ est p se sufficiēs ad inducē dū⁊ p'eq̄ndū finē. Impfectū āt qđ nō est p se ad hoc sufficiēs ß disponit⁊ operatur ad hoc. sic̄ medicina pfecta est et bona q̄ inducit sanitatē. ß impfecta q̄ disponit⁊ opatur ad sanitatē. ß nō pficit. Sic lex vetus. q⁊ phibebat petā p penas dispone bat ad gīam⁊ salutē. licz eā nō q̄ferret sic̄ lex euāgelica. q̄ ido pfecta dī. Tho. in pri. se. q. xcviij. ar. i. Utr⁊ āt ipsa lex iustificaret⁊ quō. p h⁹ declaratōe sciendū sm tho. pri. se. q. c. ar. xij. q. i iustificatio p̄t sumi q̄druplicit̄. Uno mō⁊ hoc pprie. p creatōne iusticie. put iusticia ē virtus generalis ip̄portās recti tudinē quādam mēt̄⁊ tūc cū ß sit duplex. ſ. infusa p dei gīam. ⁊ acquisita p humanū exercitium. Loquēdo de infusa que est vera iusticia sm quā quis est iustus apud deū sm illud ad ro. iij. Si abrahā iustificatus est ex op̄ib⁹ legis. h⁹ gīam ß non apud deū. sic isto modo pcepta legis nec etiā moralia iustificabant q⁊ causare nō poterāt iustitiā infusam. que est solū p gīam dei. Alio q̄ndo de iusticia acquisita. sic obseruatio illoz pceptoz iustificabat q⁊ cū moralia sint de actib⁹ iusticie⁊ ex actib⁹ frequētatis generent̄ hītus virtut⁹ acq̄siti. sic⁊ actib⁹ tpantie generant̄ hītus tpantie.

Uoz illa pcepta obſuata iustificabāt causando iusticie habitū acq̄situ qui tñ nō est sufficiens ad salutē. Scdo modo iustificatio sumit̄ p dispositione ad iusticiam. ⁊ sic illa pcepta leg̃ iustificabant q⁊ disponebāt obseruantes ad gīam xp̄i iustificantē. Per obseruantiā em̄ illoz retrahebant̄ ab idolatria⁊ alīs vicīs. vnde magis erāt dispositi ad gīam. qđ āt dns dicebat leui. xviij. Custodite leges meas atq̄ iusticias. que faciens homo viuet in eis. non intelligitur d̄ vita gē que iustificat. sed de vita corp̄is in q̄ p̄seruabat̄ q⁊ ip̄lēdo legem nō incurrebat penas legis. quaz aliq erāt pene mortis. Tertio sumitur iustificatio p signi ficatiōe iusticie. Sicut vrina dī sana q⁊ designat sanitatē. Et isto modo oīa legalia illa⁊ pcepue ceremonialia iustificabant. q⁊ figurabāt gīam⁊ sacramenta nostra noui testamenti. que vere iustificant. vnde⁊ aug⁹. dicit q̄ vita illius ppli. ppbia erat xp̄i⁊ ppli xp̄iani. Et apl's. i. ad Cor. x. Oīa in figuram q̄tingebant illis. facta sunt aūt p̄opt̄ nos. Unde apl's ad gal'. ij. Si data eēt lex que posz iustificare xp̄s gratis mortuus ē. i. sine cā. Quarto modo sumitur iustificatio p executōe iusticie. et sic oīa legalia iustificabant. aliter tñ⁊ aliter. Nā ceremonialia q̄tinebant quidē sm se iustū. vel in generali vel in speciali. sed moralia q̄tinebant id qđ est iustum iusticia generali que est oīs virtus. Sed iudicialia id qđ est iustū iusticia speciali que q̄sistit circa q̄tractus humane vite. q̄ sunt inter hoīes ad inuicē. Et sic p executōe iusticie sumitur iustificatio. cuz ait apl's ad ro. ij. non auditores legis sed factores iustificabunt̄. Pro maiori declaratiōe dictoz b. tho. i. se. q. ciij. q⁊ illa ceremonialia erāt quedam remedia adhibita ex ordinatōe legis. ad tollendas quasdam īmundicias ex statuto legis inductas. corp̄ales que tollebant idoneitatē ad cultū diuinū. quasi quedam irregularitates. sicut dicebat īmundus lepr̄osus vel qui tangebant mortuū⁊ hmōi. Et hoc est qđ ait apl's ad hēb. ix. q⁊ cinis vitule aſpſus inq̄natos sanctificabat ad emūdationē carnis. Sed īmundiciam mentis. i. culpam non tollebat. q⁊ expiatō a peccatis non potuit fieri nisi p xp̄m qui tollit peccata mundi. et q⁊ misterium passionis xp̄i nondum erat per'actum realiter. ille vet̄ legis ceremonie nō poterant realiter in se q̄tinere vt utē. pfluentē a xp̄o incarnato⁊ passo. Sicut cō tinent sacra noue legis⁊ ideo nō poterāt iustificare⁊ a peccatis mūdare. Poterat tñ mens illoz patrū in veteri lege q̄iungi xp̄o incarnato⁊ passo

Et ita ex illa fide iustificabantur. cuius fidei protestatio quedam erat ipsa ceremonia. et observatō inquantum erat figura xpi. Et q etiam expiarent illa ceremonialia ab īmundicijs corpalibus erant in figurā expiatōis pctōr fiende p xpm. Et sciēdum sm tho. pri. se. q. xcix. q omnia precepta legis per illa tria genera ꝓpetenduntur. Unde dr Deu. vi. Hec sunt precepta et ceremonie atq iudicia q mādauit dñs de nobis. Si qua g alia in scriptura vocabula ponunt sub illis ꝓtinētur. Nam iustificatōes de quibꝫ fit mētio frequens in psalmis. possunt dici omnia precepta legis. in quantū sunt quedā executiones legalis iusticie vel etiam ipse pene vel premia que ponunt in lege trāsgressoribus et observatoribus possunt dici iustificationes sm q deus aliqs iuste punit vel ꝓmiat. testimonia ār de quibus dicitur in ps. et Deu. vi. Custodi precepta et testimonia. possunt dici vno modo ea que pertinent ad penā vel premium in lege. inquantum sunt protestatiōes de iustitia. Vel alio modo dicuntur testimonia que ostendunt auctoritatē dei ꝓcipientis. vt illō exo. xx. Audi isrl dñs de⁹ tuus vnus est. Et illud geñ. i. In principio creauit deus celum tc. Inter preceptum autē et mandatum est hec differentia. Quia preceptum ē de his que sūt de necessitate salutis seruanda vt decalogus. Mandatum vero qđ nō est necessarium ad salutē. sed quid ꝓfecti vel preceptum potest dici quod deus iussit per se ipsum. Mandatum quod per alios mādauit. vt p moisen et aaron.

Quantum ad .§. IIII

ārtū. s. quō ꝓgruo tpe data sit illa lex. cōsiderare mirabile est. Fuit em data lex mosaica. inf legez nature et legem gre. Et conueniens fuit rōne ista. Quelibz lex ponit duob generibꝫ hoīz. s. bonis et malis. Illis tm et aliqs rōnibꝫ. Dō sic pz. Imponitur em lex malis. s. duris et superbis. in remedium ptra ignorantiā. et in flagellū ptra superbiā. Per legē em mali. s. superbi et duri quincūtur et domant. et qr hoīes illo tpe erāt tales ideo conueniens fuit vt tpe moisi lex vetus daretur ad quincendum eor superbiam. Superbiebat ei homo de duob. s. de scia et potentia. Primo de scia quasi rō natural ei posset sufficere ad salutē. Et ideo vt de hoc ei⁹ superbia quīceret ꝓmissus est hō sue regimini rōis absq adminiculo legis scripte. Et ex hoc experimento potuit hō discere q patiebat defectū rōnis qr hoīes vsq ad idolatriā et turpissima vicia lapsi sunt. Et ideo post tps legis nature fuit necārium dari legē scriptā. s. mosaicā. qr p legē cognitio pcti fit apl'm. Sc̄do superbiebat hō tpe legis nate ꝺ potētia qr ex arrogātia et superbia dicebat. deest q iubeat. nō deest q impleat. Ido postq instructus ē p legē scriptam quicta est ei⁹ superbia de infirmitate et impotentia. dū implere nō poterant qđ p legē ꝓcipiebant et ideo sicut apls concludit ad ro. viij. qđ impossibile erat legi in qua infirmabat p carnē misit deus filiū suum vt iustificatio legis impleret in nobis.

Sc̄do lex vetus data est bonis in auxiliū et in signū. et in auxilium quidē ignorantie et impotentie. Nō quidē tūc necessariū fuit qñ lex natural obscurari incipiebat ꝓpter exuberātiā pctōr. Oportebat ār dare auxiliū quodā ordine vt. s. p impfectū ad pfectū māuduceret. Et ido oportuit inf legē naturē legē gre dari legē scriptā. Sc̄do lex illa fuit data bonis in signū seu in figurā legis gre. Dia em illa ceremonialia figurabāt misteria xpi et ecclesie et sacra que mirabilia sūt b. tho. pri. se. q. xcviij. ar. vi. Et qr adueniente veritate dz cessare figura. Et figure debent cedere figurato. Ido cū tradita fuerat illa lex vt obligaret ꝓpm illū q ad ceremonialia et iudicialia vsq ad ꝓsūmatiōnem seu implerionē figure ꝓ xpo q implere sunt in morte eius p quā ꝓsecuta est salus hoīm. Ilō ꝺr circa nonā. Consūmatū est. et in signū b⁹ velū templi qđ tegebat interiora scissū est mediū. ad inde dū q velamina figurat ꝺficiebāt. Ido mortua sūt illa legalia. et nūc et mortifera. Et sciendū q cuz quērit quo tpe cessauerūt legalia q nō potuerit seruari sine mortali peccato. Circa hoc aug. distinguit tria tpa. Primū ante passionē xpi in q legalia nō erāt mortua nec mortifera. s. salutifere et currebāt sil'r cū euāgelio. Sc̄om tps fuit medium inf passionē xpi et dimulgatōez euāgelij. in q tpe legalia erāt mortua. quia nullā vtutē habebant nec observari tenebant. nō tm erāt mortifera. qr illi qui ex iudeis erāt quersi ad fidē. poterāt licite ea seruare. dūmodo nō ponerēt spē salutis in eis putātes. s. eor observantiā neccāriam q si sine legalibꝫ fides xpi nō sufficerez ad salutē vel posset iustificare. Et ideo paulus circūcidit thimotheū. v. hec actuū. xvi. natū ex iudea mre ad tollēdum scādala aliquor iudeor quersor zelantiū. p observatōe legaliū. non ār titū q erat natus ex gentilibꝫ. Nō em gentiles quersi poterāt seruare legalia. sicē quersi iudei. Ideo ār voluit spūs sc̄s q nō statim inhiberet quersis. ex iudaismo ad fidē xpi observantia legaliū. sicut inhibitus fuit quersis ex gentilibꝫ ritus gentiliū. vt oīderet differētia in vtrisq. Nā gentilitatis ritus repudiabatur tanq sp illicit⁹ et a deo sp ꝓhibitus. Ritus ār legis cessabat tanq impletus p xpi passionē. vtpote a deo in figurā xpi institutus. Tertiū tps est post euāgeliū diuulgatū. in quo legalia non solū sunt mortua virtutē nullā hñtia. Sz et mortifera ita q peccū mortale est illa seruare. Et rō h⁹ ē sm tho. pri. se. q. ciij. ar. iij. Quia oēs ceremonie sunt quedam ꝓtestatōes fidei in qua ꝓsistit interior cultus dei. Potest enim hō fidē interiorē ꝓtestari factis. sicut et verbis et in vtraq ꝓtestatōe si aliqd hō falsū ꝓte

statur.pccat mortalit. Quāuis āt sit eadē fides quā hēm⁹ de xpo, et quā habuerūt pres veteris testamēti, tñ q; ipi pcesserūt nos sequimur. eadem fides diuersis verbis significat ab eis et a nobis Nam ab eis dicebatur Ecce virgo cipiet et pariet Et nos dicim⁹ Virgo cepit. virgo pepit Idē repsentando p verba preteriti tpis qđ illi p verba futuri tpis Sic ceremonie veteris testamēti figurabant xpm nascitur passum et h⁹ Sacta autē noui testamenti signāt ipm natū et passū. Sicut ḡ peccaret mortaliter qui nunc suam fidem ptestāt dicere xpm nascitur passum et h⁹. qđ antiqui pie et veraciter dicebant. ita nunc peccaret et mortaliter. si quis ceremonias legis seruaret quas illi antiqui pie et fideliter obseruabant. Ad autez di Baruth. nō. Hic ē liber mandatoz et lex que est in eternū. intelligitur lex eterna. illa quantum ad moralia simpliciter et absolute. quantum vo ad ceremonialia est eterna sm figuratum non sm figuram Sciendum q hiero. et aug. in hac materia fuerunt contrarie opinionis Hieronimus eñ distinguens tñ duo tpa circa illa legalia dicebat q ante passionem xpi in quo legalia erant mortua sed non mortifera Aliud post passionem in quo erant et mortua et mortifera ita q non poterant seruari sine mortali peccato Et sic dicebat q post passionem nunqz apli seruauerunt legalia sm veritatem, sed solum quadam pia simulatōne ne. s. scandalisarent iudeos, et eoz conuersionem impedirent que, si latio intelligenda est sm tho. non q illos actus non facerent sm rei veritatem, sed q non faciebant, tanqz legem obseruantes Sicut si quis abscideret pelliculam membri virilis pter sanitatem. nō causa circumcisionis faciendi, sed indecens videtur dicere sm tho. q apostoli ea occultarent propter scandalum que pertinent ad veritatem vite et doctrine et q vterentur simulatōne in pertinentibus ad salutem fideliū Dicit et hieronimus q petrus simulatorie subtrahebat se a gentib⁹ cōuersis cū eēt antiochie vt haberetur ad gal. ij. vt vitaret scandalum iudeorū quoz apls erat Unde in hoc non peccauit petrus et paulus simulatorie eum reprehendit vt vitaret scandalum gentilium quoz erat apls Sz augustinus hoc improbat quia paulus in canonica scriptura. s. ad gal. ij. in qua nephas est credere aliquid falsum dicit q petrus reprehensibil erat Unde verum est sm tho. post augu. q petrus peccauit. et paulus non simulatorie, sed vere reprehendit. non āt peccauit pe. in hoc q ad tps legalia observauit q sciebat sibi licere tanqz ex iudeis conuerso sed in hoc peccabat q in obseruatōne legalium nimiam diligentiam adhibebat ne scandalisaret iudeos. ita q ex hoc sequebatur scādalum iudeoz Magis tenetur augusti. in hac materia Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianus. ij. q. vij. Tes. Sicut si quis abscideret pelliculam membri virilis sm tho. q apostoli ea occultarent propter scandalum que pertinent ad veritatem vite et doctrine et q vterentur simulatōne in pertinentibus ad salutem fideliū Dicit et hieronimus q petrus simulatorie subtrahebat se a gentib⁹ cōuersis cū eēt antiochie vt haberetur ad gal. ij. vt vitaret scandalum iudeorū quoz apls erat Unde in hoc non peccauit petrus et paulus simulatorie eum reprehendit vt vitaret scandalum gentilium quoz erat apls Sz augustinus hoc improbat quia paulus in canonica scriptura. s. ad gal. ij. in qua nephas est credere aliquid falsum dicit q petrus reprehensibil erat Unde verum est sm tho. post augu. q petrus peccauit. et paulus non simulatorie, sed vere reprehendit. non āt peccauit pe. in hoc q ad tps legalia observauit q sciebat sibi licere tanqz ex iudeis conuerso sed in hoc peccabat q in obseruatōne legalium nimiam diligentiam adhibebat ne scandalisaret iudeos. ita q ex hoc sequebatur scādalum iudeoz Magis tenetur augusti. in hac materia Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianus. ij. q. vij. Tes. §. fi. Paulus petrū reprehendit qui erat princeps aplōz Uñ datur intelligi q subditi pñt reprehendere suos platos si reprehensibiles sunt. sm hoc facile refellit si vñ sit reprehensus attēdat. Petrus cogebat gētes iudaisare. s. facto suo et a veritate euāgelij recedere. cum iudeis gregem faciēs et actibo gētiliū se subtrahens latenter Par autē est in se a fide erorbitare. et alios a fide deiscere exēplo vel verbo Non ergo ex hoc ostenditur q prelati possint a subditis accusari nisi cum erorbitauerit a fide vel alios erorbitare fecerint Ad hoc etiam facit distinc. ix. Si ad sacras cum in illa nimia condescensione petri circa legalia non dicitur peccasse mortaliter sed venialiter sm tho.

De preceptis moralibus ipsius legis in cōi et supadditis Capitulum tertium

De moralibus preceptis veteris legis.

de modo implendi ea. vtrum cadat sub precepto et de triplici eorū differentia sub qua comprehenduntur actus omnium virtutum, et si implere ea in charitate est in precepto. et si sunt dispensabilia, et quia ista sūt difficilia ad cognoscendum. ideo cū ps oraādum est Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam. et custodiam illaz in toto corde meo non sufficit q deus dederit nobis legem nature et scripture. s. mosaice. sm illud eccl. xvij. Addidit illis disciplinam et legē vite hereditauit eos. nisi det intellectum eius Lex dicitur a legendo quia sepe debet legi. Sed legere et non intelligere est negligere Humanus autem intellectus de facili errat sicut patet in doctoribus iudeozum antiquis et nouis male intelligentibus legem. nō solum quo ad ceremonialia. sz et quo ad moralia vt patet Ja. v. et vi. c. Oportet ergo q deus det intellectum ad ipsam intelligendum. quo ad ceremonialia scōm spiritualem intellectum scōm quē adhuc oz obseruari pura. q non comedant carnes porcine id est q non habeantur mores lasciui. Quantum ad moralia scōm sensum literalem vez. et de ipsis moralibus tria vidēda sunt Primo vt modalitas faciendi ea ꝓquirat. ibi da mihi intellectum

Scōo vt varietas iubendi ea ꝓquirat. ibi. et scrutabor legem tuam

Tertio vt charitas iplendi ea adhibeat. ibi. custodiam illam.

Precepta moralia sunt de actibo virtutū. §. i.

bus nisi fiat cū debito mō. Quod? āt virtutis sm pbum in. ij. etb. ostitit in tribo Primū est vt opans sciens hoc iudicat tā a lege diuina qz hūana quod. n. quis facit oīno nesciēs se illō facere nō

meret̃ p̃miũ ⁊ in malis nõ meretur pena si est ignorantia inuincibilis alias secus. debet ḡ quis seruare p̃cepta sc̃ãe illa ee p̃cepta. Secõm qꝫ p̃tinet ad modũ virtutis ẽ vt opet̃ volẽs vel eligẽs in q̃ sportat̃ duplex mot⁹ interior. s. volũtat̃ ⁊ intentõis Et ista duo q̃uis nõ diudicẽ lex hũana Eo qꝫ legislator ipi⁹. s. legẽ hũane ẽ hõ q̃ nõ hz iudicare de interioribꝫ actibꝫ q̃s nõ videt. ẽ de exterioribꝫ Lex tñ diuina diudicat. qz de q̃ ẽ h⁹ legislator. iudicat ẽt de interioribꝫ actibꝫ q̃s videt Lex em̃ humana non punit volentem occidere. ẽ lex diuina punit Vnde dr Mat. v. Qui irascitur fratri suo reꝰ erit iudicio. ⁊ similiter in bonis operibus malã intentionẽ iuxta illud. Ne faciatis iusticiã vestram coram hoibꝫ vt videamini ab eis Ma. vi

Tertium qđ pertinet ad modum virtutis est vt firmiter ⁊ imobiliter operetur. s. in ꝓposito Et ista firmitas pertinet ad habitum vt. s. aliquis ex habitu radicato operetur. ⁊ istud non diiudicatur nec a lege humana nec diuina. s. vt puniat̃ ex defectu huius Sed si debet homo mereri in obseruando aliqđ ꝓceptum. oportet qꝫ ⁊ istud obseruet. i. qꝫ actus eius procedat ex habitu virtut̃ in fuso. nõ tñ transgressor est precepti. vñ mereat̃ penam a deo non habendo habitũ virtutis. cuius actum opatur Honorans em̃ ꝓntes qđ pertinet ad preceptum quartum est actus pietatis. quã uis non hẽat habitum illius virtutis. s. pietatis qđ ip̃ est cũ est in aliq̃ mortali peccato. vnꝫ non meret̃ ex hoc p̃miũ a deo. non tñ peccat mortaliter in hoc Et sic quantum ad illud modus virtutis non cadit sub precepto legis. Intentio em̃ legislatoris est de duobꝫ Vnum est id ad qđ inte dit qꝫ ꝓcepta legẽ inducerent hoc est virtut̃ Aliđ ẽ id de q̃ intendit ꝓceptum ferre. hoc est qđ ducit ⁊ disponit ad virtutem. s. actus virtutis Nõ enim est idem finis precepti. ⁊ id de q̃ ꝓceptũ dat̃ Sic ẽ ⁊ in aliꝭ dꝫbꝫ non est idem finis. ⁊ illud qđ est ad finem Ergo intelligere debem⁹ circa legẽ qꝫ oportet implere precepta eius scienter cognoscẽdo ea libenter non ex tristicia vel coacte faciendo recta intentione nõ sinistra implendo. firmiter hẽdo habitũ virtut̃ vt mereamur Hec b. tho. pri. se. q. c. ar. ix.

De varietate mo .§. II

ralium quibꝫ iubent̃ in lege actus oĩm virtutũ perquirendi ait ps. scrutabor legẽ tuã Morale dr a more Mores ꝓprie dnt actus humanos q̃ conueniũt rõni Et bi sũt boni act⁹ Actus ãt hũani q̃ discordãt a rõe nõ mores ẽ mali mores dici debẽt Moralia ḡ ꝓcepta sũt de bis q̃ ptinẽt ad bonos mores q̃. s. conueniũt rõni Dẽ ãt iudiciũ rõnis hũane. cũ a naturali rõe aliqlit̃ deficiat. nccẽ ẽ qꝫ oĩa ꝓcepta ptineãt ad legẽ nat̃e. diuersimode tñ. Et pñt sic diuidi qꝫ moraliũ legũ q̃dã sũt vt fũdamẽta. q̃dã vt superedificamẽta. q̃dã additamẽta vite virtual̃

Ũñ ⁊ b. tho. pri se. q. c. ar. xi. dicit qꝫ moraliũ triplex est gradus. q̃dã em̃ sunt ꝓmunissima ⁊ adeo manifesta qꝫ editione nõ indigent. sic mãdata decalogi dei ⁊ primi ⁊ hꝰ. que sunt quasi fines ꝓceptorꝫ Finis ãt in opabilibꝰ ẽ ꝓncipiũ opandi. s. in intentõe Et iõ hꝰ ꝓcepta cõissima dñr fũdamẽta qđ ẽ ꝓmũ in edificio. ⁊ hꝰ nullꝰ ꝓt errare ꝑz iudiciũ rõis Preceptũ est đ fide hũda ꝓsupponit̃ ad decalogũ Sic ⁊ ꝓceptũ dilectõis Sic. n. ꝓma ꝓcepta legꝭ nat̃e cõia sũt qꝫ se nota hũti rõez nat̃a lẽ ⁊ ꝓmulgatõe nõ idiget vt qꝫ nemĩ ẽ fiẽda iniuria ⁊ qꝫ bonũ ẽ faciẽdũ Ita ⁊ credere in deũ ẽ p̃se notũ ei q̃ hz fidẽ ⁊ nõ idigz alia ꝓmulgatõe cum̃ sibi infusõe fidei Quedã đo ex moralibꝫ ꝓceptꝭ sũt magꝭ determinata q̃rũ rõez fiat̃ q̃libꝫ ꝑsonis ꝓt de facili videre Et qz in paucioribꝫ hꝰ ꝓtigit hũanũ iudiciũ peruerti. iõ ista editõe idigẽt Et hꝰ sũt ꝓcepta decalogi data seu ꝓposita a deo qꝫ sei ꝑm ꝓphetã đo sũt quoꝝ rõ nõ est a deo manifesta qꝫ se. ẽ solũ sapiẽtibꝰ Et ista sũt ꝓcepta moralia superaddita decalogo. tradita a deo pphetã qꝫ moisen ⁊ aaron. Hz qz ea q̃ sũt manifesta sũt principia ḡscẽdi rõem eoꝝ q̃ nõ sunt ita manifesta Ideo ista moralia superadita decalogo. reducunt̃ ad decalogũ qꝫ modũ cuiusdam additiõis ad ipsa Et ad qlibet ꝓceptorũ decalogi reducunt̃ aliqua superaddita vt infra declarabit̃ Ultraꝫ tñ genera ꝓceptorꝫ. s. illa prima cõissima. ⁊ ista superaddita ptinẽt in decalogo ẽ diuersimode Nã prima cõia ptinẽt i ꝓcepꝭ decalogi sic principia in ꝯclusioibꝫ primis Superaddita ãt q̃ꝫ sapientes ḡscẽt̃ ptinent̃ in eis sic ꝯclusiões in principijs Hꝰa ꝓcepta moralia sũt đ actibꝫ oĩum virtutũ Nã pckm ꝑm amb. est trãsgressio legꝭ dine Voluntet ãt pcm̃ ẽ contra aliquã virtutẽ dictã Et contra aliqđ ꝓceptorꝫ Pro cuiꝰ declaratõne dicit b. tho. i. se. q. c. ar. ti. qꝫ cũ lex oĩs ordiet̃ ad bonũ cõe. vt ꝑz ex diffinitiõe legꝭ. ꝓcepta legũ diuersificant̃ ꝑm diuersos modos cõitatũ Ũñ ꝑbs in sua politica docet alias leges dandas in ciuitate q̃ regit̃ ꝓpter alias in ciuitate que regitur ꝓ aliquos potentes de ciuitate Est autem alius modus cõitatis ad quẽ ordinat̃ lex humana Et alius ad quẽ ordinat̃ lex diuina Lex em̃ hũana ordinat hoies ad cõitatem ciuilẽ que est hoĩm ad inuicẽ. hoies ãt ordinant̃ ad inuicẽ ꝓ actꝰ exteriores quibꝫ inuicem cõicant Hꝰ ãt cõicatio ptinet ad rõem iusticie que est directiua cõicatiõis humane Et iõ lex humana nõ ꝓponit ꝓcepta nisi de actibꝫ iusticie. et si precipiat actꝰ alias virtutũ. vt qꝫ nõ fiat adulterium qđ ptinet ad castitatẽ. hoc nõ facit nisi inquãtũ assumit rõez iusticie. vt qz ꝓ adulterium fit iniuria alteri. Hz cõitas ad quã ordinat lex diuina. ẽ hoiz ad deũ in ꝑñi vita vel futura Et iõ lex diuina ꝓponit đ oĩbꝫ actibus ꝓ quos hoies bñ ordinant̃ ad cõicationẽ cũ deo Hõ ãt ꝓpriꝭ cũ deo mẽte siue rõne in qua est dei imago Et ideo lex diuina dat

precepta de oĩbꝫ illis pꝫ q̄ rō sit bene ordinata. hoc ãt est pꝫ actꝰ oĩm virtutū. Nã virtutes intellectuales ordinãt bene actus rōnis circa passiones inferiores et morales circa actꝰ exteriores. Et sic de actibꝫ oĩm virtutū p̄cipit. ita tñ q̄ actus qui sunt ꝺ necessitate virtutis sine quibꝫ nō ꝑt virtus ꝙsistere. sũt sub obligatõe p̄cepti. Sed qui sunt de bene esse seu ꝑfectione virtutis. nõ sunt in p̄cepto. ꝫ sub ꝙsilio. Et q̄ꝫ p̄cepta decalogi sint solũ de actibꝫ iusticie. Nam prima tria, sunt de actibꝫ virtutis latrie. Que est pars iusticie potissima. Quartũ ꝫ̄ de actu pietatis q̄ est etiam ꝑs iusticie. Illa ser sunt ꝺ actibꝫ iusticie essentialiꝫ cũ p̄cepta de actibꝫ aliarꝫ virtutũ dantur in aliꝭ moralibꝫ p̄ceptis legis. q̄ pinent ad prima cõia vt de dilectõe ⁊ fide vel ad supaddita. Que q̄ vt dictũ est. ꝛinẽt reductiue in decalogo. Ideo est isto mõ ꝑt dici in ipo decalogo ⁊ alia p̄cipi. Ideo ãt magis in decalogo dant p̄cepta de actibꝫ iusticie ex ꝑsse q̄ꝫ de actibꝫ aliarũ virtutũ q̄ cũ preceptũ ipoꝛtat rõem debiti. Et decalogi p̄cepta sunt q̄ statim mens bũana intelligit observanda. magis apparet oĩbꝫ rō debiti in actibꝫ iusticie, q̄ est alterꝫ q̄ꝫ in actibꝫ aliarꝫ virtutũ. Magis eñ quilibet ꝙgnoscit se debere abstinere ab offensa ꝓximi. Et deum honorare q̄ꝫ q̄ debeat vti prudentia. fortitudine. aut ꝛpantia. De quibꝫ tñ virtutibꝫ ⁊ alias dantur in lege p̄cepta. Scrutãda est ergo lex. i. diligẽter inuestigãda. vt inueniantur actus oĩm virtutũ q̄ nobis p̄cipiunt.

De observatõe .§.III.

corꝫ cũ dilectiõe ⁊ sine dispensatõe ait. ꝑs. Custodiam illã. s. legẽ in toto corde meo. Custodire in toto corde. est observare toto affectu ⁊ dilectione. Non eñ sufficit ad salutez custodire seu seruare oĩa mãdata decalogi ⁊ supaddita nisi fiant in caritate vt dr̃ Ja. ij. Qui totam legẽ seruauerit offendat ãũt in uno. i. in caritate que vnit nos cũ deo. factus est oĩm reus. i. damnabitur. ac si nullum seruasset mandatoꝝ. Seruãdo tñ q̄dcũq̄ p̄ceptoꝝ non exꝭs in caritate. puta honorãdo parentes. non peccat nec ex hoc damnatur. q̄ honorauit pentes in caritate non exꝭs. Sz ex hoc. q̄ non habuit caritatem. nec se exercuit in actibꝰ eius cum debuit. Pro maiori ãũt declaratione horꝫ dicit b. tho. pri. se. q. c. ar. x. q̄ actus caritatiꝭ ꝑt dupliciter ꝙsiderari. Uno modo ꝑm q̄ est q̄dã actus ꝑse. Et hoc modo cadit sub precepto legis. q̄ ꝺ hoc datur spāle preceptũ. s. diliges dñm deũ tuũ ⁊ diliges ꝓximũ. Et quantũ ad hoc verꝫ dixerunt illi qui dixerũt q̄ꝫ mod⁹ caritatis cadit sub precepto. Nõ eñ est ipossibile observare hoc preceptũ qũ est de actu caritatis q̄ ꝑt se hõ disponere ad caritatẽ hñdam ⁊ cũ eam habuerit. ꝑt ea vti. Alio modo potest ꝯsiderari actus caritatis ꝛcũm q̄ est modus actuum aliarum virtutum. i. ꝑm q̄ actus aliarũ virtutum ordinantur ad caritatẽ que est finis p̄cepti. Et hoc mõ verꝫ ẽ q̄ꝺ dicebat alij. s. q̄ modus caritatis nõ cadit sub p̄cepto. hoc est dictuꝫ q̄ sub hoc precepto honora ꝓrem tuũ ⁊c. nõ includit q̄ honorẽt ꝑ ex caritate ꝫ solum q̄ honoretur. Ille ẽñ qui honorat patrez non hñs caritatẽ nõ efficitur trãsgressoꝛ p̄cepti de honoratione ꝓntum ⁊ si sit trãsgressoꝛ p̄cepti q̄ datur de dilectõis actu vñ penam meret. Cuius ergo qui honorat ꝓntes, teneatur ex caritate honorare. hoc tñ non ẽ ex vi hꝰ p̄cepti. honora patrem tuũ ꝫ ex vi illius p̄cepti. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo. qꝺ intelligit vt oĩa acta referantur in deum. Et cum ista sint duo precepta affirmatiua. s. de honore ꝓntum ⁊ de dilectõe nõ obligantia ad sp. pñt ꝑ diuersis tpibꝫ obligare. ita ꝑt ꝙtingere q̄ ꝑ ipl̃es preceptũ de honore ꝓtũ non tunc trangrediatur de omissione caritatis in deum. Oꝓtet ẽ p̄cepta custodire in toto corde. i. in caritate si quis vult saluari qꝺ ãt dr̃ Ja. xij. Si vis ad vitã ingredi serua mãdata. intelligitur non solũ de mandatis decalogi. ꝫ est ꝺ aliꝭ inf que precipuũ est illud de caritate. Debẽt ẽt sp custodiri precepta moralia. q̄ indispensabilia sunt. vñ ꝑs. Custodiam legẽ tuã sp in seculũ seculi. Pro cuiꝰ declaratõe dicit b. tho. pri. se. q. c. ar. viij. q̄ in p̄ceptis ꝺ fieri dispensatõ. q̃ occurrit aliqꝭ ꝓticularis casus in q̄ si verbũ legis obseruet. ꝓtrariatur intẽtioni legislatoꝛ. Intẽtio ãt legislatoris cuiuscũq̄ ordinatur principaliꝫ ad bonum cõe. Scꝺo ad ordinẽ iusticie virtutis. ꝑm q̄ bonum cõe ꝙseruat. Et ad ipsum ꝓuenitur. Si q̄ ergo precepta dantur que ꝓtineant obseruatõez boni cõis vel ordinem iusticie ⁊ virtutis. hꝰ p̄cepta ꝓtinent intentionẽ legislatoris. Et ideo indispẽsabilia sunt puta si ponereꝫ in aliq̄ ciuitate hoc p̄ceptũ q̄ nullus destrueret rẽpubli. vel ꝓderet ciuitatẽ. vel q̄ nullus faceret aliquid iniuste. hꝰ p̄cepta essent indispensabilia. Precepta ãt decalogi ꝓtinent ipsam intentionem legislatoris scilicz dei. Nã precepta prime tabule que ordinant nos ad deum. continent ipsum ordinem ad bonũ cõe et finale quod est deus. Precepta autem secunde tabule continent ordinem iusticie inter homines seruande. vt scilicet nulli fiat indebitũ ⁊ cuilibet reddat⁹ debitũ. ꝑm eñ hãc rõez intelligenda sũt p̄cepta decalogi ⁊ ideo sunt oĩno indispensabilia. qꝺ. n. in decalogo ꝓhibetur occisio hoꝝ hoc fit inquantum istud habet rationem indebiti. q̄ s. est innocens. Et hoc lex humana non potest cõcedere. s. q̄ indebite hõ occidat. Sz malefactores vel hostes reipublice occidere non est indebitum vñ nõ ꝓtrariat huic p̄cepto ñ occides q̄ q̄ iudex occidat malefactoꝛem. Similr q̄ abraham ꝙsensit occidere filium. Isaac. non consensit in homicidium ꝓhibitum. quia ꝺbitum erat eũ occidi

scdm mandatum dei. qui iuste infligit mortem iusti. et peccatoribus pro peccato primi penaꝫ cui⁹ sententie si homo ē executor deo iubente. non est homicida sicut nec deus iubens. Similiter si alicui auferatur quod suum est. si debitum est q̄ amittat hoc non est furtū qđ in decalogo ꝓhibet. Et nō cū filii isrl tulerūt spolia egiptior deo iubēte cuius sunt omnia. non ꝓmiserunt furtum. Et ozee accedens ad mulierem fornicariam vel adulteram. nō ꝓmisit fornicationem vel adulterium q̄ sua erat ad quam accessit deo iubente. qui est institutor matrimonii. Unde et aliqui dicūt q̄ ꝑcepta prime tabule sunt omnino indispēsabilia etiam a deo. Et hoc ideo quia semp transgressio eorum habet rationem indebiti. Sed precepta secunde tabule sunt dispensabilia quia possūt materialiter transgredi. non habendo in se ratōnem indebiti vt ꝓz in exēplis positis

De fundamento .§. IIII

seu principio moraliū ꝑceptor qđ ē caritas. Unde aplūs ad philip. In charitate radicati et fundati potest intelligi illud. ps. Portio mea domine. dixi custodire legem tuam. Ante hominem posita sunt multa bona vera vel apparentia. vt bona tēporalia. diuitie. honores. delectationes corporee. Bona spiritualia. vt sciētia et virtutes. Ad quod cunq̄ vult extendat manum suam vt eligat et q̄rat. Et alii quidem vt partem sibi meliorem eligunt diuitias. alii voluptates. alii scientias. Sed iusti et sancti homines eligunt pro parte sua verū bonum scz custodire legem dei et mandata eius. dicentes cū ps. Portio mea dñe id est pars quā mihi elegi de bonis. dixi. i. liberaui esse custodire legem tuam. Hec custoditur integre per dilectionem. Unde apostolus. plenitudo legis est dilectio. Omne enim preceptum legis ad hoc ordinat.

Pro cuius declaratōe dicit b. tho. se. se. q. xxvij. q̄ cum preceptum importat rationem debiti q̄. s. et hoc aliquid precipit fieri. In rebus aliquid cadit sub precepto. in q̄ntū hz rōnem debiti. Est autē aliqđ debitū dupliciter. uno mō ꝑ se. alio mō ꝓpter aliud. ꝑ se est debitū in vnoq̄z negocio id qđ ē finis q̄ hz rōez ꝑ se boni. ꝓpter aliud ē debitū qđ ordinat ad finē. sicut medico ꝑ se ē debitū q̄ sanet. q̄ hic finis artis est. ꝓpter aliud ār medico ē debitū vt det medicinā. q̄ medicina ordinat ad inducendam sanitatē. Finis ār spūal vite est vt hōminiatur deo et hoc fit ꝑ charitatē q̄ qui manet in charitate. in deo manet et deus in eo. vt. i. Io. nō. Ideo dī charitas quasi cara vnitas. In hoc ꝑsistit ꝑfectio vltia creature vniri cū deo. et ad hoc ordinant sicut ad finem omnia ꝑcepta que ptinent ad spūalē vitā. Unde apls. i. ad tbi. i. Finis precepti. s. oīs est charitas de corde puro. conscientia bona et fide non ficta. Dēs em̄ virtutes de quarū actibꝫ dant precepta ordinant vel ad purificandū corda a turbinibus passionū. sic virtutes que sunt circa passiones moderādas. vt fortitudo et pantia. vel saltē ad bñdā bonā ꝙscām. Sic virtutes q̄ sūt circa operatōes vt iusticia et prudentia. vel ad bñdam rectā fidē. vt illa que ptinēt ad diuinū cultū. Ex hoc tria requirūtur ad diligendū deū. Nā cor ipum a dei dilectōe abstrahit. ꝓpter passiones inclinātes ad terrena. Conscia mala facit horrere diuinā iusticiā. ꝓpter morē pene. Fides ficta trahit affectū in id qđ deo fingit sepans se a dei vitate. In q̄libz ār genere illud qđ ꝑ se ē ꝓ deo qđ ē ꝑ accidēs. Et hō primū et maximū mādatoꝫ est de charitate vt dic xps. Mat. xxij. Nō ponit aūt hoc in decalogo q̄ ꝓsupponit ad illū. et in oibꝫ illis. x. ꝑceptis includit istō diuersificat aūt ꝑceptū de dilectōe in duo. s. in diligēdo deū et in diligēdo ꝓximū. Unde xps. Ma. xxij. Postoꝫ interrogatus de magno et ꝓpuo mandato in lege. rndit. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. et ex tota aīa tua. et ex oī mēte tua. Hoc est maximū et primū mādatū. Secūdum aūt sile huic est. Diliges ꝓximū tuū sic teipm. subdit. In his duobꝫ mādatis vniuersa lex pendet et ꝓphete. Et. i. Io. nō. Hoc mandatum habemus a deo. vt qui diligit deū diligat et fratrem suum. Et q̄z vnū includatur in alio. nec posset esse dilectio dei vera sine dilectione ꝓximi. nec dilectō ꝓximi sine dilectōe dei. cū dilectio ꝓximi ordinet ad dilectionē dei vt ad finē ꝓpr qđ dic aplūs. Qui ꝓximū diligit legē impleuit. Ex hoc patuit dari distincte ꝑceptū. non solū de dilectōe dei. s. diliges dñm deum tuum. qđ hr. Deu. vi. Sed etiā de dilectōe ꝓximi cū dr. Leuit. xix. Diliges amicū tuū sic teipm. i. ꝓximū. et hoc ꝓpr minꝰ capaces. q̄ nō de facili ꝙsiderarēt vnū sub alio ptineri. Et q̄z quis ei diligere nos ipos teneamur tñ de hoc nō dat spāle ꝑceptū q̄ q̄ntūcūq̄z ōs excidat a vitate remanet tñ in ipo dilcō sui. Hec ita ꝓpinqio obscurari rōez circa dilectionē sui sic circa dilcōez dei ꝓximi. Uel ex q̄ ex hoc q̄s diligit deū ꝓximū vel diligit seipm. Imo ēt in ꝑcepto de dilectōe ꝓximi notat dilectio sui cū hoc ponat ꝑ regla et mō dilectōis ꝓximi. cū dr sicut teipsuz

De ipso deca .§. V.

logo q̄ ptinet xpi ꝑcepta dr. Deut. nō. oīdit nob dñs pactum suū qđ precepit vr facerent et. x. verba que scripsit in duabꝫ tabul lapideis. Hec aūt exprosse ponuntur. Exo. xx. vt patebit infra. Et ad obseruationē eoz inuitans hs. vij. In psalterio dece corda psallite ei. Psalteriū ē lex. dece corde sunt precepta eius. Unde aug. fecit quendā libꝝ de. x. preceptis quē intitulauit de. x. cordis. Ad nīb autē tactum tale instrumentū reddit suauē sonū et non aliter. Tangere igit manu psalteriū illud. i. legē est ope seruare. Et ꝑ hoc vitat omne

Capitulum Tertiũ.

pcim ꝛ suauẽ armonia bonoꝝ operꝝ inde seq̃t Ihĩ ps. Iniquitatem odio habui ꝛ abominat⁹ sum legem aũt tuam dilexi q. d. Ideo odiui oẽm iniq̃ tatẽ. i. vitaui qꝛ legem mandatoꝝ tuoꝝ seruaui. Vnde aug. in dicto li. Tangis primam cordam qua colitur deus Et occiditur bestia superstitiõis et sic de aliis Et cum peccatum sit transgressio legis diuine ꝛ celestiuꝫ inobedientia mãdatorum et omne peccatũ sit vel in deum vel in ꝓximũ. vt ꝑtra seipm. ꝓt dicit sm quandam adaptationem q ꝑ prima tria obseruata vitantur peccata directe ꝓtra deum ꝑ quiqꝫ sequentia peccata q̃ sũt cõtra ꝓximũ. ꝑ duo vltima que sunt ꝓtra seipsum Nam ꝑ desideria ꝛ ꝓcupiscẽtias malas in ꝓximos non fit lesio ꝓmo sed sibi ꝑ ipsi. i. aĩe sue quã maculauit ꝑ prauas dsideria Rõem aũt sufficientẽ q̃re. s. nõ sũt pla nec paucioꝛa. assignat b. tho. pri. se. q. c. art. v. Sicut em̃ ait ꝓcepta legis humane ordinant hoĩem ad cõitatẽ humanã, ita ꝓcepta diuine legis ordinãt hoĩem ad quandã cõitatem hoĩm sub deo Ad hoc aũt vt hõ in aliq̃ cõitate cõmoret duo req̃runt Primũ est vt hõ bñ se hẽat ad eã q̃ est cõitati Scõ vt bene se hẽat ad alios cõitat̃ ꝓcios ꝛ ꝓticipes Oportet g̃ q̃ in lege diuina ferant aliq̃ ꝓcepta ordinantia hoiez in deũ et deinde alia ꝓcepta ordinantia hoiẽ ad alios ꝓximos sibi queniẽtes sub eodẽ principe Principi aũt cõitat̃ tria dz hõ Primo fidelitatẽ Scõo reuerentiã Tertõ famulatũ Fidelitas aũt ad dñm in hoc ꝙsistit, vt honorẽ principat⁹ ad aliũ nõ ꝛefert ꝛ q̃ntũ ad hoc accipit ꝑmũ ꝓceptũ cũ dr. Nõ hẽbis deos alienos coꝝ me Reuerentia ad dñm tuã. vt nil iniurioſũ in eũ ꝓmittat ꝛ q̃ntũ ad hũ assumit sm ꝓceptũ. s. nõ assumes nomẽ dei tui in vanũ Famulat⁹ deo debet in recõpensatõe bñficoꝝ q̃ ab eo recipiunt a subditis Et q̃ntũ ad hoc ptinet tertiũ ꝓceptũ. s. ꝺ sctificatõe sabbati in mẽoriã ꝓditõis rep Memento ait vt die sabbati sanctifices ꝛc. Ad ꝓximos autez bene quis se hz ꝛ spãliter ꝛ generaliter Specialiter quidem quantũ ad eos q̃ bus ꝑ se debitoꝛ. vt eis debitũ reddat ꝛ quãtum ad hoc dr Honora ꝓtem tuum ꝛ matrem Quantum ad oẽs generaliter bene se habet homo vt nulli nocumẽtũ inferat. nec ope. nec corde. nec ore Et nocumentũ ꝓmo infert ope q̃cq̃ in ꝑsonã ꝓximi quantũ ad ꝙsistentiam ꝛ sic ꝓhibetur homicidiũ cũ dr Non occides Q̃cq̃ in ꝑsonam ꝓximi quantũ ad ꝓpagationẽ ꝓlis. ꝛ sic ꝓcipit Nõ mechaberis Q̃cq̃ fit iniuria in rem possessam que ordinatur ad vtilitatẽ Et sic dr Nõ furtũ facies. Nocumentum oris ꝓhibetur cum dr Non loqueris falsum testimonium ꝓtra ꝓximum tuum Nocumentũ cordis cum dr Nõ ꝓcupisces rẽ ꝓximi tui nec desidera bis vxorẽ eius nõ Scõm hanc assignatõem non datur aliq̃d ꝓceptum ordinans hoiem in seipm. Et ratio sm tho. qꝛ cum ꝓcepta decalogi referãtur vt ad finẽ ad ꝓcepta dilectõis dei ꝛ ꝓximi Sicut in illis preceptis de dilectõne dei ꝛ ꝓximi includitur dilectio sui qꝛ tũc vere qs diligit seipm. cum ordinat se bene in deum ꝛ ꝓximum Ita etiam tũc quis bene ordinat seipm cũ bene se hz ad deũ ꝛ ꝓximũ seruando ista ꝓcepta Vel ex nõ datur ꝓceptũ in decalogo speciale de ipo ordinatũ. qꝛ cũ ꝓcepta decalogi oportet q̃ sint talia q̃ stati in mẽte ꝑfecti cadere possint Preceptũ aũt hz rõez debiti. q̃ aũt hõ ex necessitate debeat aliq̃d deo ꝛ ꝓximo. hoc de facili cadit in ꝓceptõe hois ꝑfecti pue fidelis Hz q̃ ex necessitate sit ei debitũ de his que pertinent ad seipsum. non appꝛz hoc in promptu cũ videat ꝓmo aspectu. q̃ quilibet sit liber sui in his que pertinent ad ipsum Sz magis inordinatiões hoim ad seipsos ꝙueniunt adꝑfim mediãte instructõe sapientũ Preceptum aũt de obseruatione sabbati inquantum est morale ꝓtinens ad decalogum inquantum intelligit ibi ꝓcipi quies mẽtis in deo Et vacare deo ꝑ aliq̃ tpe Hz q̃ntũ ad determinationẽ diei tal. s. sabbati ẽ cerimoniale ꝛ nõ morale, vñ nũc cessat Et q̃uis eſichi⁹ ꝛ origenes ista decẽ ꝓcepta alit distinguãt ꝛ assignẽt. ista tñ melioꝛ sm tho. quã ponit aug⁹. vt dictum est

De preceptis .§. VI.

moralibꝫ additꝫ decalogo. ꝑ quibꝫ ꝓt induci illõ ps. Legẽ pone mihi dñe in via tua ꝛ dirige me in semitã rectã ꝓpt inimicos meos Via qua itur ad deũ est via virtutũ. dant ꝓcepta legis vt dictum est. hz oportet q̃ de⁹ ponat in affectu nr̃o ꝑ gr̃az. s. vt velim⁹ facere, qꝛ vt dicit aug. sine spũsancto ꝙstat nos mãdata dei facere nõ posse Semita q̃ ẽ strictioꝛ additꝫ q̃z via ꝓt intelligi collectio illoꝝ moraliũ mãdatoꝝ. q̃ addunt decalogo q̃ vtiq̃ artiora sũt ad seruandũ vt patebit Et oꝛ vt deus dirigat ad recte sentiendũ de eis ꝓpt inimicos iudeoꝝ male exponentiũ vel ꝓpianoꝝ male de eis sentientiũ. vt demonũ nos seducere cupientiũ Sũt igit̃ h⁹ ad dita q̃ referunt ꝓpl'o a deo mediãte doctrina ꝛ instructõe sapientum subtilioꝛi eoꝝ ꝙsideratõe Vnde in primo ꝓcepto vbi ꝓhibentur cult⁹ alioꝝ deoꝝ. addunt precepta ꝓhibentia ea q̃ ordinãtur in cultũ idoloꝝ Sicut dr Deu. xviij. Nõ inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiã suã ꝑ ignẽ ducens aut q̃ ariolos sciscitet. aut obseruet somnia atq̃ auguria nec sit maleficꝰ aut incãtatoꝛ. nec ꝓbitones cõsulat nec diuinos. ꝛ que rat a mortuis veritatẽ Et sic oĩs superstitio ꝓhibet̃ diuinatio, incantatio ꝛ vana obseruatio. Scõo precepto quo ꝓhibetur periurium superaddit̃ ei ꝓhibitio blasphemie Leui. xviij. Et ꝓhibitio false doctrine Deuterono. xiij. Tertio precepto supadduntur omnia cerimonialia vt determinatiua modi exterioris diuini cultus. q̃ precipue

in festis est exercend⁹ Nūc ät illis cerimonijs cel
santib⁹ succedunt cerimonie diuini cultus noui
testamēti q̄ obseruāde sunt ſm ordinationē eccē
vel ꝙsuetudinē locoꝝ in sactis ⁊ diuinis officijs.
vt d.ri.eccāstica. ¶ Precipit ät in eo vt vacet deo
pro aliq̄ tpe.⁊ ſm hoc ponitur in decalogo.⁊ nūc
sabbato succedit dies dñicus Et alia festa ex sta
tuto ecclesie ¶ Quarto precepto d̄ honore parē
tum. superadduntur vniuersa precepta inducen
tia ad reuerentiam ⁊ obedientiam exhibenda ma
ioribus Et p̄cepta inducētia ad beneficia exhibē
da. temporalia vel spiritualia proximis vt elemo
sinas aut etiā minorib⁹. vt curā quam debent ēē
habere parentes d̄ filijs.⁊ prelati de subditis Et
etiā preceptum de honoratione senum ſm illud
Leui.xix. Honora personam senum.⁊ coram ca
no capite surge ¶ Quinto q̄d est de ꝓhibitione
homicidij superadditur prohibitio cuiuscunq̄
molitionis contra personam proximi. Sicut il
lud Leuit.xix. Non stabis contra sanguinē pro
ximi tui Et ꝓhibitio odij ſm illd Leuit.xix Nō
oderis frēm tuū in corde tuo ß publice argue eum.
Sexto q̄d̄ de adulterij ꝓhibitōe superaddit p̄cep
tū de ꝓhibitōe meretricij ſm illd Deu.xxiij. Nō
erit meretrix d̄ filiabus isrl. nec scortator de filijs isrl
Et ꝓhibitio vicij ctra naturā ſm illd Leu.xviij
Cū masculo nō misceberis Et vicij bestialitatis
ſm illd Leui.xviij Cū oi pecore nō coibis ¶ Se
ptimo de ꝓhibitōe furti superadditur ꝓhibitō usu
re ſm illud Deu.xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vsu
rum Et prohibitio fraudis scdm illud Deute
ro.xxv. Non habebis in sacculo diuersa pondera
maius ⁊ minus Et vniuersaliter omnia que per
tinent ad calumniam ⁊ rapinam Octauo quod
est de prohibitione falsi testimonij superadditur
prohibitio falsi iudicij. scdm illud Exodi vicesi
motertio Nec in iudicio plurimorum sententie
acquiescas vt a vero deuies.⁊ ꝓhibitio mendacij
ſm illud Mendaciū fugies.⁊ ꝓhibitio detractio
nis ſm illud Le.xix Non eris susurro ⁊ criminator
i pplis ¶ Illijs duobus preceptis vltis nulla alia
adduntur. quia oīa mala cōcupiscentia est aliorū
vitiorū p̄ea ꝓhibet. ꝓterea aūt magis ꝓhibetur
spāliter desiderium adulterij ⁊ furti q̄ aliorū vitiorū
vt homicidij ⁊ b⁹. ex eo q̄ delectatō adulterij ⁊ uti
litas diuitiarū. sūt ſm seipsa appetibilia. inq̄ntum
habent rationem boni delectabilis vel vtilis. sed
hoīcidium ⁊ falsitas sūt ſm horribilia q̄. primo ⁊ vi
tas naturaliter amant. ⁊ nō desiderāt ctraria eis
nisi ꝓp aliud ⁊ itē q̄ passiones irascibilis deriuāt
a passionib⁹ concupiscibilis Ideo in p̄ceptis decalogi
q̄ sūt q̄si prima elemēta legis nō erat mētio facienda
de passionibus vitijs irascibilis ß tm concupiscibilis
et in preceptis superadditis decalogo. reperiunt
in diuersis locis p̄cepta de oib⁹ ꝛtutib⁹. sed non
ita aperte

¶ De decalogo ⁊ singulis preceptis eius in par
ticulari Capitulum quartum

De singulis precep

tis decalogi quoꝝ tria prima pertinet
ad dilectōē dei Et illoꝝ primū ē. nō
habebis deos alienos coram me. nec facies sculpti
le. nec adorabis nec coles ea exodi.xx. Id q̄d est
hoc q̄d̄ait dñs p̄ Ysrl si audieris me nō erit in te
deus recens nec adorabis deū alienū. ego enim sū dñs
deus tu⁹ Ysrl interp̄tat videns deū ⁊ signat ꝑfectū fide
lē. q̄ si audit. i. obedit d̄o. in mādatis legis sue obser
uat q̄d̄ sequit̄ q̄. hoc ē primū mādatū legis. vt. s. nō
sit in corde suo ⁊ credulitate alij⁹ de⁹ q̄si vet⁹. qui ē
eternus Dis alij⁹ q̄ opione falsa hꝫ deus. esset
deus recens Nec adoret cultu exteriori quo quis
ꝓtestatur fidē suā. deos alienos extra deū vet⁹ Et
q̄. sapietis est ordinare ſm ꝓbm Maxia autē sa
pietia reperit̄ in lege diuina. iō cū maxio ordine
posita vt nūerata sunt ipsa p̄cepta Et vt istud sit
primū Pro cuius declaratōe dicit b. tho. se. seq.
cxxij. ar. ij. q̄. ad legē ptinet hoīs facere bonos. et
ideo oportz precepta legis ordinare ſm ordinem
generatōis ſm quā bō fit bonus In ordine autē
generatōis duo sūt attēdēda. q̄. primū ē q̄ prima
ps primo ꝙstituit Sicut in generatōe aīal primo
generat cor. ⁊ in domo p̄mo fit fūdamentū. ⁊ i bo
nitate aīe. p. prima ps est bonitas volūtat⁹. et q̄ bō
vult bene q̄cunq̄ alia bonitate Bonitas ät volū
tatis attēdit ad obiectū suū q̄d est finis ⁊ ideo in
eo est qui erat p legē instituēdus ad vtutē. Pri
mo oportuit quasi iacere q̄dā fundamentū reli
gionis. p quā bō debite ordinat in deum qui est
vltimus finis humane volūtatis Secundū q̄d
attēdit in ordine generatōis est. q̄ pri⁹ īpedime
ta ⁊ contraria tollant̄. sicut agricola prius pur
gat agrum q̄. seminet Et ideo circa virtutem re
ligionis pri⁹ erat bō instruendus. vt impedimen
ta vere religiōis excluderet q̄. q̄ actus eius exercerz
scilicet in colendo eum. precipuum autem impe
dimentū religionis est. q̄ homo inhereatur falso
deo scdm illud Mathei. vi. Non potest̄ seruire
deo ⁊ māmone. ⁊ ideo rationabiliter primo pre
cepto excluditur cultus falsorum deorum Pri⁹
ergo erant premittenda precepta negatiua quib⁹
tollerent̄ impedimenta religionis. scilicet infide
litatis per primum preceptum. ⁊ irreuerentia p
secundum. ⁊ postea iacendum fundamentum re
ligionis per cultum exhibendum vero deo. quod
fit in tertio precepto. scilicz de sanctificatione sab
bati Non ergo sit in te deus recens. vt credas vel
colas alium q̄. deum eternum. Nec adorabis deū
alienum. vt notat beatus thomas in libello de de
cem preceptis

Sicut cōtra istud .S.I.

Capitulum Quartū.

ceptum primum Non habebis vel adorabis deos alienos. faciebāt antiqui pagani q̄druplicit̄ ita⁊ nunc mali fideles q̄si eos imitātes. Qui dā. n. colebāt celestia corpa credētes astra eē dos De quibꝫ dr̄ sa. xiij. Solē⁊ lunā⁊ giꝫ stellaꝫ rectores orbis credentes deos putauerūt Et iō moises phibuit iudeis ne leuarēt oculos ad celum⁊ adorarent solē et lunā et stellas q̄ fecit dn̄s in ministeriū. i. seruitiū nr̄m nō i cultū eoꝝ Hos imitant̄ ꝓra p̄ceptū agētes astrologi q̄ dicūt rectōres eē aīaꝫ corpa celestia et ꝓstellatōibꝫ sub quibꝫ nascūt hoīes nccē ad bonū v̄ malū trahi Et hinc hereticꝰ pdēnant̄. xxxij. q. iij. c. penū. Quidā alij colebant inferiora elemēta de quibꝫ sap̄. xiij. aut ignē aut spūm aut aerē deos putauerunt Caldei ignē ꝓ deo bēbant et q̄ abrahā cū frībus suis⁊ patre araꝫ noluerūt illū colere dicētes nō eē deū. in ignē ꝓiecti sunt vt exp̄irent vi ei⁹. ꝑ fide euaserūt Cū abrahā dr̄ liberatus de ur. i. de igne chaldeorum Pisiles sunt qui inferioribꝫ male vtūtur Nimis amātes diuitias Unde⁊ apls dicit auariciam esse idoloꝝ seruitus. q̄ cultum quē debet auarus deo exhibere⁊ solicitudinem exhibet nūmo Tertij errantes colebant hoīes in deos se vel alios Aliqui eñ nimis carnaliter amātes certas psonas. ipsis mortuis fecerunt eis imagines que colebāt in deos Sicut fecit ninus de belo patre suo Unde idola primo denominata sūt vt dicerentur bel vel baal vel baalim Et sap̄. xiij. Acerbo luctu dolens pater cito rapti filij fecit imaginē⁊ illū qui tūc q̄si dō mortuus fuerat. nūc q̄si deū colere cepit Hinc siles sūt q̄ nimis amāt alios psonas siue p̄sidentes vt ꝓ eis nō vereāt oīa mala facere Vel filios q̄s male nutriūt⁊ vt dimittāt diuites. rapinas faciūt Contra q̄s p̄s. Nolite ꝑsidere in principibꝫ. in filijs hoīm in quibꝫ non est salus Aliqui vero fuerunt ita p̄sumptuosi. vt se facerent deos nōiare⁊ colere sm illud Ezech. xxviij. Elevatū est cor tuū⁊ dixisti deus ego sum Dō nabuchodonosor conat̄ est facere ꝓ holoferne ducē exercitus sui Hꝫ ꝓsusus vt p̄z Judith. i Hos imitāt̄ q̄ nimis credūt sensui suo⁊ q̄ voluptatibꝫ corpis inh̄erent vt vltimo fini de quibus apls ad phil. iij. quoꝝ deus venter est. Ceteri colebant dēmones qui in statuis hītantes dabāt rīsa rēsp̄ns ad decipiendū hoīes vt patz in legē dis aplorꝫ De q̄bꝫ p̄s. Dēs dn̄s gentū dēmonia Hos imitant̄ faciētes dīnatōes. incantatōes⁊ vanas observatōes in quibꝫ fiūt sm aug. q̄daz pacta tacita vel expressa cum dēmonibꝫ⁊ ideo ista facientes adorant deos alienos. i. dēmones q̄ sunt alieni ab omni mīa⁊ veritate Et q̄ grauiter delinquant ista facientes patet ꝑ illud q̄d dicit aug.⁊ hī. xxvij. q. vij Non observetis dies qui dicuntur egiptiaci aut calendas ianuarij Qui bas vel q̄s cunq̄ diuinatōes aut fata aut auguria observat aut ꝓsentit obseruātibꝫ Sive p̄ q̄sdā nūeros literarum⁊ lunes⁊ ꝑ pitagoricā necromātiā egrōtātū vitā vel mortē. ꝓspera vel aduersa inq̄rit Sive q̄ arrēdūt somnialia scripta⁊ falso Daniel nōe i titulata⁊ sortes q̄ dn̄r scrōꝝ aplorum⁊ auguria auium⁊ aliq̄ ꝓ domo faciēda. vel coniugia copulanda. aut ī collectōibꝫ herbaꝝ carmina dicūt aut pictaciolas. i. brevia pro quauis infirmitate sup hoīes⁊ animalia ponūt⁊ preter simbolum⁊ orōnes dn̄icā. aut magicis falsitatibꝫ. in grādinatōibꝫ⁊ tēpestatibꝫ credūt qui talibꝫ credūt. aut ad eoꝝ domū eūtes. aut suis domibꝫ introducūt. aut interrogāt. sciant se fidē xp̄ianam⁊ bap̄mū puaricasse⁊ paganū⁊ apostatā⁊ dei inimicū irā dei in eōs incurrere. nisi eccāstica penitentia. emendatus deo reconciliet. hec ibi Et in. c. p̄ce. dicit idē Admoneant sacerdotes fideles magicas artes⁊ incātationes pro infirmitatibus hoīm vel aīalū laqueos esse⁊ insidias hostis antiqui. quibꝫ ille p̄fidus genus humanū decipere nititꝰ Ecce quō decipit. q̄ cum h̄ incantationibꝫ imisceantur aliq̄ pia. vt orōnes. credet se homo colere deum. et colit diabolū qui ibi operatur Hꝫ nō adorabis deū alienū. i. dēmones ꝑ incātatōes p̄cipit dn̄s ꝑ moisē⁊ p̄ psalmistam

Quatuor aūt rō .ℌ.II.

nes sūq̄bꝫ excluso cultu falsoꝝ deoꝝ debem⁹ verū deum colere que habentur in dicto libello b. tho. de aquino Et possunt notari in eo quod subditur in ver. p̄s. Ego enim sum dominus de⁹ tuus Prima est ex dei largitate Omne enim bonū naturale vel temporale vel spirituale a deo habemus Quid enim habes ait apls. i. Cor. iij. q̄d non accepisti. p̄s. Aperiente te manū tuam. i. largiente prudentie. oīa implebunt̄ bonitate. Et oīa in nihilum redirent. nisi manus oīpotentis ea sustentaret ait grego. Unde dicit Ego sum qui sciliz̄ do esse omnibus⁊ ꝓseruo⁊ solus habeo eē īmutabile Et ideo vt verus deus adorandus Nimis ingratus est qui deum non colit. a quo omnia bona recepit Deuteron. xxxij. Nunquid non ipse est pat tuus qui possidet⁊ fecit⁊ creauit te Qui autem non recognoscit beneficia eius⁊ non colit eum similis est illis israhelitis qui educti d̄ Egipto cum tot mirabilibus ostensis. coluerunt deos dicentes. Hi sunt dn̄i tui filij israhel Exodi. xxxij Secūda rō quare debemus eum colere⁊ non alium deum ē ex premij numeralitate seu magnitudine Jn nulla eñ lege promittitur obseruatoribus eius tantum premium Jn lege machometi promittitur sarracenis pro p̄mio obseruatōis eius fluuius lactis⁊ mellis Judei exp̄ctabāt terram promissionis⁊ expectant reuerentiam ad illam Sed christianis promittitur gloria angelorum Unde⁊ aplus ad Ro. Non sunt condigne

passiones bꝰ tpis ad futurā glaz Ma.xvij. Eqles sunt angel' dei Hñ dicit Ego sum dñs Dñs dt qsi do munꝰ ſ. glorie. ps. Gram & glaz dabit dñs Tertia rō est ex sui dignitate qꝫ vt dr Eccle. i. Unus eñ dr ops rex potens. & metuendꝰ nimis Sapientissimus est qꝫ oia nuda & apta sunt oculis eius Ad hebreos quarto. Unde deus latine grece theos dicitur. Et theos deriuatur ab thim quod est videre quia omnia videt Quarta ratio est ex pacti fidelitate Nam in baptismo quilibet abrenūciat diabolo & pompis eius. & obligat se ad seruandum mandata dei & ad fidem Unde magnum supplicium meretur frangens promissum ad hebreos decimo Irritam quis faciens legez moisi de duobus aut tribus testibus lapidabitur sine vlla miseratōe. qntomagis putandum est deteriora mereri supplicia Qui filium dei cōculcauerit &c. Unde dicit Ego sum dominus deus tuus. tuus scilicet frater effectus per incarnationem. & quem eligisti in deum tuum ad eum colendum.

De secundo pre. §. III.

cepto quod est. Non assumes nomen dei tui in vanum. Exodi. xx. capitulo. Sicut per primum preceptū excludit vicium supstitionis qđ opponit religionis virtuti scōdum excessum. ne scilicet cultus diuinus alteri tradat qđ deo vero Ita p fm pceptū excludit vicium irreligiositatis qđ opponit religioni fm defectū ne. s. deꝰ ptēnat per defectū reuerentie Par' āt ē deū suscipe ad colendū. qđ eum susceptum honorare. & ideo rōnabiliter pmittit primū pceptū q, pbibet supstitio. scōdo q, pbibet priuriū. & alia pnēcia ad irreligiositatem seu irreuerētiā dei. tho. se. q. xcvij. ar. iij & qđ p hoc pceptū ꝓprie & principaliter pbibeat assūptio nois dei illa qua assumit nomē dñi ad confirmationē verbi p modū inuramēti ex eo qꝫ illa est frequentior apud hoies & precepta decalogi sunt ō bis que pr' in occursū būani generis solent accidere. tñ pt ex pñti intelligi pbibita. ois inordinata diuini nois assūptio Et fm hoc reperiunt diuerse expōnes bꝰ precepti Itē qđ uis nōia dei sint multa tñ qꝫ reuerentia debet noibꝰ dei rōe rei signate que est vna. i. diuinitas. nō rōne vocū significantiū q sūt multe. ido signanter in singulari dr. nō assumes nomē dei tui in vanū idem tho. Frequenter pdicatores faciūt ptra istud pceptū. ppt qđ dici pt illud ps. Uniuersa vanitas ois hō viuēs Hō aliqñ fm grego. in mor. significat naturā cū culpa Hñ. ad Cor. iij. dicit apls Cum sit in nob zelus & contentio nōne carnales estis & fm hoiez ambulatis. i. fm sensualitatē culpabilē Est āt tal' hō. i. peccator vniuersa vanitas. i. vanꝰ oī modo vanitatis Dr. n. vanū quadruplex Primo vanū. i. falsū iuxta illō ps. vana. i. falsa locuti sūt vnusqsq ad primū suū Scōdo dr vanū qđ est iniustū seu illicitū Ecc. vi. Adolescētia & voluptas vana sūt. i. adolescens voluptuosus illicita ꝓmittit Tertiō dr vanuz inutile seu indiscretum fm illud bieł. li. Uana opa eoꝝ & risu digna Quarto dr vanū qđ nō consequitur finem suum ad quem ordinatur Sap. xiij. Vani sunt oēs hoies quibus non subest scia dī. qꝫ nō ꝓingūt ad primam vitatē ad quā ordinatur ois scia & illud ps. Nisi dñs edificauerit domū. s. ecclie & alie edificio bruti. i. vanū laborauerūt q edificāt eā qꝫ nō acquirūt eas Dis igitur bō. i. peccatoꝝ est vniuersa vanitas. i. vanꝰ oīb' modis Sciendū āt qꝫ nomē dñi assumitur a q tuoꝝ vt dr in ter. b. tho. de pceptis Primo ad sanctificationem Scōdo ad confessionē Tertio ad auxiliū iploratiōez Quarto ad vite sui ꝓfirmationē Sed pcōr in his quatuoꝝ modis assumit in vanū Quantū ad primū sumitur alique nomē dei ad scificatiōem. s. cū noiat ad hoc vt scificet. i. purificet hoiem a pcīs quod precipue fit in facto baptismatis & pñe que ordinata sunt ad purgationē pcōꝝ. i. ad Cor. vi. Abluti estis. s. p baptismū scificati estis in noie dñi Dicat eñ baptisans. ego te baptiso in noie pris & fi & spūs scī qui sūt vnꝰ deꝰ & absoluēs i pñia. ego te absoluo in nomine. p. & fi & spūs scī Hñ dñs dixit sacerdotib' veteris testamenti. vos ponite nomen meum sup filios israhel. scilicet in uocando in collatione sacramentorum. & ego dominus benedicam eos scilicet cōferendo virtutē & effectū eorum Sed in vanum assumit in hoc nomen dñi qui male vtitur sacramentis conferendo vel accipiendo ea in peccato mortali. quia talis non consequitur sanctificationem ad quod ordinātur sacramenta et saluationem. sed culpam mortalem & damnationem. Et sic in vanum assumit nomē dei inuocatum Hñ auguſt. Sacramenta talia fiunt vnicuiq. cum quali conscientia quis accedit. i. q. i. Quidam Qui ergo irreuerentiam facit sacramentis ꝓtra illud preceptum agit. & qꝫ fit frequenter. rō vniuersa vanitas. omnis homo viuens Secundo sumitur nomen dñi ad confessionem Et hoc vel predicando & docendo. vel laudando deum. ps. Confitemini domino & inuocate nomē eius annunciate inter gētes opa eius scilicet predicā do sicut paulus de quo dixit dñs actu. ix. Portet nomen meū coram gentibus & regibus & filiis isrl Qz in vanū sumit qui falsa predicat vel docet vt heretici. qꝫ non sequitur fructus salutis inde. ad quē est ordinata predicatio Unde vna glosa super hoc precepto dicit. non dices creaturam esse. scilz puram ꝓpm filium dei. quod iudei faciunt & tal' peccat mortaliter. falsa scienter predicans scōdum Tho. in quarto. Sumitur etiam nomen dei ad laudandum scōm illud ps. xlviij. Omnem qui inuocat nomen meum in gloria mea creaui eum

Capitulus Quartū

Et illud ꝑs. Laudate nomē dominī. Sed in vanum assumit. qui illud nominat in derisionē in cātilenis mūdanis vel qđ pei⁹ est. blasphemādo et maledicēdo. qđ vnicū ē mortale ⁊ contra istud ꝓceptū ꝑm tho. se. se. vbi sup. Cōtra q̄s q̄rit dñs dicēs p Isa. lij. Pugit nomē meū blasphemat⁹ tota die. ⁊ đ blasphemia hēs diffuse in. q. pte. ti. vij. c. v. Tertio fuit nomē dñi ad auxiliū ip̄lorandū ꝓ puer. xviij. turris fortissima. nomē dñi ad eā ꝓfugit iust⁹ ⁊ saluabit. Et bier. xvij. Nomē tuū invocatū est sup nos ne derelinq̄s nos. Et ad hoc vt citius aliq̄s obtineat auxiliū in orōe adiūgit vtū aliqđ. ꝟ in vanū assumit nomē dñi. q̄ in orōe voluntarie distrahit ad alia. Cōtra quos dr Malach. ij. Populus hic labijs me honorat. cor aūt eor⁹ longe est a me. Sine cā. i. vtilitate colūt me. Et multo magis in vanū assumit nomē dei. q̄ vota facit ꝓ illicitis vel licita nō iplet. ⁊ q̄ ꝓtōres in hoc frequēt incidūt. Ideo vniuersa vanitas. dis bōviuēs de trāsgressione voto⁹ hēs diffuse. in. q. pte. ti. xi. ꝓtorū. Quarto sumit nomē dei ad ꝓfirmatōem dictorū. s. ꝓ iuramentū. Quāuis em aliq̄s iuret ꝓ creaturas. aut ꝓ euāgeliū. ꝓ fidē. ꝓ scōs. ꝓ corp⁹ suū ⁊ h⁹ implicite assumit nomē dei. ꝓ illa. n. iuratur inq̄ntū veritas vel bonitas aut virtus dei in illis manifestat. Est ei iurare ꝑm aug. deū in testē invocare suor⁹ verbor⁹. Sz vt dicit hiero. tractans illud bier. Et iurabūt in nōie meo in iudicio ⁊ iustitia ⁊ veritate. Ad q̄ intendū q̄ iusiurādum debet hē tres comites. s. iudiciū. iustitiā ⁊ veritatē. Si quid hor⁹ defuerit nō iuramentū s̄ peccatū erit. q. ij. ⁊ ꝓtra istud ꝓceptum aut ꝓter ipm

Primo em req̄rit veritas vt iuret qđ credit ee vr⁹. Nā iurādo sciens falsū q̄cūq⁹ mō tā sp peccat mortal. ꝑm tho. se. se. Et tūc ꝓprie agit contra istud ꝓceptū assūmēs nomē dei in vanū. i. ad asserendū falsū. Q̄n dicit scriptura. Nō ꝓiurabis in nōie meo. i. nō iurabis falsū.

Scdo req̄rit iustitia in iuramēto qđ videl hēre locū in ꝓmissorio iuramēto vt. s. iuret qđ sit iustū ⁊ licitū. Nā iurādo facere quid iniquū. seruari nō dz. sic fecit Hero des amputare faciēs caput Io. bap. ꝓpt iusiurā. Et peccat mortal. q̄n iurat q̄d illicitū qđ sit mortale. vt occidere hoiem. nō facere pacē. h⁹. ⁊ tunc assumit nomē dī in vanū. i. ꝓ re illicita.

Tertō requirit iudiciū. i. discretio vt. s. nō iuret. nisi i casu necessitat⁹ vel magne vtilitatis. nō em ꝓ re vilī vel loco dz iurari. ex veritatē dicēdo⁹ iustū ꝓmittēdo. Q̄n dicit aug. q̄ iuramēto q̄sdā vtī dz vt medicina. s. ꝓ necessitate. alias iurādo leuiter vt cōiter fit ⁊ si vr⁹ licitū qđ iurat ē pctm. nō tñ mortale nisi fieret in ꝓtemptū. Et sic sumit nomē dei in vanū. i. ꝓ re inutili. ⁊ ē ꝓter nō ꝓtra illud ꝓceptū.

Periurans aūt ꝑm tho. in dicto libello iniuriat⁹ ⁊ facit irreuerentiā deo. c. videl sentire eū ee ignarū. ⁊ nescire vr⁹ vel falsū dicēdo sui vel malicia in eo q̄ diligat deus mendaciū cui⁹ testē inducit. ve ipotentia q̄si nō possit punire. Proxīo est nociu⁹ q̄ societas hoīm in unicē ꝓseruari non possz nisi⁹ crederet⁹ dictis eor⁹. Dubia aūt ꝓfirmant iuramēto ꝑm illō ad hebr. vi. Dis ꝓtrouersie finis est iuramentū. ⁊ est sibi crudel. q̄ se obligat ad hoc puniat⁹ si non dicit vr⁹ in iurādo. Exēplū in bisto. ec. de tribꝰ q̄ falso iurauerūt ꝓtra aliquē accusantes de crimine. Et vn⁹ dixit q̄ obureret⁹ si nō iuraret vtū. Scdōs q̄ leprosus efficeret⁹. Tertiꝰ q̄ cec⁹ efficeret⁹. ⁊ oibꝰ euenit qđ sibi impcar⁹ ē. cūcti⁹ notificata virtute ꝓ vnū illor⁹. De iuramēto ⁊ ꝓiurio hēs diffuse in scda pte ti ꝓ.

De tertio ꝓcepto .ꝟ. IIII

pto q̄ dō est. Memēto vt die sabbati sanctifices. Et. xx. exclus⁹ his q̄ ꝓhibēt debitū debitū do exhibere. s. infidelitatis superstitiōes ⁊ irreuerentiā ꝓ primū ⁊ ꝓ secundū ꝓceptū. q̄ntus fuit vt poneret⁹ tertiū ꝓceptū ꝓ qđ hō vera religione fundaret⁹. Ad religionē aūt ꝓtinet debitū cultū deo exhibere. Sic aūt dīna nobis traduntur in scripturis sacris sub similitudīb⁹ reg⁹ corpalium vt intuit⁹ ⁊ cognitio dei dicat⁹ oculꝰ eius et h⁹. Ita ⁊ cultꝰ exterior deo exhibet⁹ ꝑm aliqđ sensibile signum. Et q̄ ad interiorē cultū qui ꝓsistit in orōe. deuotōe magꝭ ducit hō ex interiori instinctu spūssancti. ꝓceptū legis dandū fuit nō de eo ꝙ de exteriori cultu ꝑm aliqđ sensibile signū. Et q̄ ꝓcepta decalogi sūt q̄si q̄dā prima ⁊ cōia legis principia. ideo in tertio ꝑcepto decalogi ꝓcipit⁹ exterior cultꝰ dei sub signo cōis bñficij qđ ptinet ad oēs. s. ad repūtādū op⁹ creatōis mūdi a q̄ requeisse dr septimo die. In cui⁹ signū septima. s. sabbati manda⁹ sanctificanda. i. deputāda ad vacandū deo⁹ colē dū eū. Est aūt istud ꝓceptū morale ꝑm se tale intellectū q̄ntū ad hoc vt hō aliqđ tps deputet vite sue ad vacandū deo ⁊ diuinis rebꝰ. ⁊ sic sp obligās. Sz ceremoniale est q̄ntū ad determinatōez diei. s. septeni. ⁊ ꝑm hoc non obligat. imo nec dz seruari sic nec alia ceremonialia. Hec tho. se. se. q. cxxxv. ar. ij. Et ad hoc ꝓ induci illd ꝓs. lxxx. Buccinate in neomenia tuba. in insigni die solēnitat⁹ vre q̄ ꝓceptū in isr̄l est. Ubi tria nota. Qđ festū est obseruādū. ibi. q̄ ꝓceptū isr̄l est. Scdo q̄ tps ē determinādū. ibi. in insigni die solē. vre. Tertio q̄ op⁹ in eo est declarandū. ibi. buccinate in neo. tu. Quantū ad primū nota q̄ ples solēnitates hēbant iudei figuratiuas nr⁹ aūt vt dicet. Et hi dies dicebant⁹ insignes. ꝓpt insignia aliqua facta in eis ⁊ ꝓceptuz erat illa custodire sic xpianis sua. Freqntior aūt solēnitas erat sabbatū in qua repūtabat⁹ maior⁹ et generali⁹ insigne. s. creatōis mūdi. cui fidelit⁹ succedit dñica in qua ꝓmemorat⁹ insigne renouatōis mūdi p xp̄i resurrectionē⁊ nr⁹. Preceptū aūt in isr̄l erat sabbatū custodiri ꝓpt quatuor rōes ꝑm tho. in tract. de. x. ꝑcep. Prīo ad destructōez errorꝭ

preuidit enī spūsctūs q̄ aliqui venturi erāt qui dicerēt mundū sp̄ fuisse vt p̄bi antiqui. Voluit ḡ deus vt custodiretur vnus dies ebdomade. ī memoriam q̄ deus omnia creauerit in sex diebꝫ Et in septima requieuit. i. cessauit a nouis cōdendis creaturis Vñ exo xx. Assignans dñs hāc rōnem Sex diebꝫ operaberꝫ oīa opa tua. septima dies sabbatum dñi est Non facies in ea opus, Et paulo post Sex enī diebꝫ fecit deus celum ⁊ terram. ⁊ q̄ in eis sunt ⁊ septimo die requieuit Judei ergo celebrabant sabbatum in memoriam prime creatōnis. sed quia christus aduenies fecit nouā creationem, vt apo. xxi. Ecce noua facio omnia q̄ melior est prima quia per primam homo factus est terrenus. p̄ secundam factus est celestis. Vñ ad Galat. vi. In christo ihesu nec circumcisio nec p̄pucium aliquid valz sed noua creatura que est p̄gram q̄ incepit in resurrectōe x̄pi Vñ ad ro. vi dic Sicut x̄ps resurrexit a mortuis p̄ gl̄am p̄tis ita ⁊ nos in nouitate vite ambulem⁹ Que resurrectō q̄ fcā ē in dñica Jō eccā p̄cepit de p̄se. di. iij. p̄nunciandū oēm diem dñicam ad honorē resurrectōis ihū x̄pi dñi nr̄i de vespera ad vesperam festiue obseruari Ecōa ratio quare p̄cepta fuit dies sabbati. est ad instructiōez fidei redēptōis. Quiescēdo enī sabbato. figurabant iudei q̄ x̄ps in sepulchro mortuus debeat quiescere in sabbato Quieuit aūt p̄ hoc q̄ caro eius non vidit corruptionē. ps. Caro mea requiescet in spe. s. resurrectionis Et iterꝫ Non dabis sanctū tuū videre corruptionem Est enī quasi quedam quies hoīs tum quod naturaliter appetit. s. nō corrūpi. ß cū suo corpore manere vnitam, hoc euenit sicut in christo. Sicut ergo, sacrificia iudeorꝫ significabāt x̄pi mortē. ita sabbatum x̄pi quietē in sepulchro q̄ credere pertinet ad fidem Et quia aduenīēte veritate figura, debet cessare Ideo ex quo x̄ps iam quieuit in sepulchro ⁊ a mortuis resurrexit. ideo non sabbatum sed dñicam debem⁹ celebrare. Vñ de p̄se. di. iij. p̄uenit. dicitur q̄ illi qui dicunt sabbatū custodiendum. sūt p̄dicatores anti x̄pi qui faciet celebrari sabbatum ⁊ dñicam Sex est q̄ talem diem. s. sabbati deputam⁹ specialiter honori virginis marie Quia in illa die. s. sepulture x̄pi in ea sola remānsit fides plena de christo. Et quia sicut deus requieuit septimo die in creatiōe mūdi. ita requieuit in v̄gine p̄ incarnatōz recreādo mundū. aliqua ḡ facere illa die ob honorem virginis laudabile est. non tñ ab operibus cessare. ne videamur iudaisare Tertia rō est ad inflāmationē amoris Corpus enī terrenū de sui natura terrena appetit Et rō homo p̄m illam partem a qua cōiter deprimitur. semper ad terrena tēdit nisi conetur se eleuare ab eis. Et ideo oportet habere certum tps. in quo cum liceat ei vacare operibus. detur ei materia vacandi spiritualibꝫ Sicut enim corpus indiget aliquo tempore ad refectionem sui. que fit per somnum. cōmestionem ⁊ hꝰ. alias deficeret in opando ⁊ viuendo. Ita ⁊ aīa indiget refectōne spirituali ne deficiat q̄ fit p̄ orones ⁊ alia spūalia Et aliqui quidem sp̄ faciūt sabbatum. s. sp̄ vacando deo vt p̄fecti Aliqui frequenter vt boni clerici ⁊ religiosi Sed ⁊ laici debent hāre suū sabbatum. quo quiescētes ab opibꝫ exterioribus. vacent deo. s. festa x̄pianoꝝ ne repp̄sant in diuinis Isa. lviij. Erit sabbatum delicatum ⁊ sanctum dñi gloriosum. ⁊ quia etiam fuit ancille debent hāre tps advacandū deo Ideo dñs p̄cepit Deu. v. Custodi sabbatum dei tui vt requiescat seruꝰ tuus ⁊ ancilla. quod est ctra illos qui faciunt diebus festiuis seruos laborare.

Quarta rō est ad roborādā veritatē p̄missioꝝ p̄mittit enī nobis quies p̄fecta in alia vita quā significabat dies sabbati. ß oporet prius operari sex diebus. i. in vita p̄senti. quod modicum est respectu perpetue future quieī Ecc. li. Modicū laboraui. ⁊ īueni mihi multā quietē Isa. vi. Erit sabbatū ex sabbato Quia. s. ad illam quietē eternam que sabbatum dī non peruenitur nisi ex q̄dam mentis liberate. s. a passionibus ⁊ vicijs Ma. xi. Tollite iugū meū sup̄ vos ⁊ discite a me ait x̄ps quia mitis sum ⁊ humilis corde. ⁊ inuenietis requiem aīabꝰ vr̄is Quantum ad secundū sciendum q̄ sicut nō solū sabbatū in veteri testamento erat in p̄cepto, ß ⁊ alie solennitates. sic in nouo, nō solū dñica dies, sed ⁊ multe alie solennitates que figurate sūt p̄ illas quo ad principaliores ⁊ q̄libet dicenda est īsignis dies solēnitat⁹ p̄ aliq̄d insigne in illa factū. ⁊ p̄m tho. i. se. q. cij. ar. iij Septem erant solēnitates temporales in illo populo vt potest colligi Numeri. xxviij. ⁊ xxix. Prima erat ⁊ itera batur qualibet septimana scilicet sabbatum. que celebrabatur in memoriam creationis rerum. cui respondet in nouo testamento festum dominice in memoriam resurrectionis. per quam facta est creatio spiritualis mundi

Secūdo solennitas iterabatur quolibet mense. ⁊ dicebatur neomenia quod celebrabatur i memoram gubernationis rerum. Nam ixe inferiora precipue variantur scōm motum lune. Et ideo celebrabatur in nouitate lune Cui respondent festa virginis. que sunt. plura que lune assimilant Et ipsa suis meritis ⁊ precibꝰ sustentat mundum ⁊ quasi regit. Vnde regina mūdi dicitur Alia festa celebrabantur semel in anno vt festum pasce valde solenne. quod durabat septem diebus primo mense in memoriam liberationis de egipto Cui respondet festum natiuitatis christi per quod inchoatiue, liberatum est genus humanum de seruitute diaboli Aliud erat inde ad l. dies. scilicet pentecostes. in memoriam legis date in monte sinai Cui respondet festum spiritus

Capitulum Quartū

ſancti.vati in monte ſion cū lege euāgelica. Erat et quintū feſtū.prima die ſeptēbris. qđ dicebaſ tubaꝝ in ꝯmēoratōez liberatōis iſaac qñ abrahā inuenit arietē quē obtulit ꝓ eo Et etiā erat iſtud feſtū q̄ſi quedā inuitatio vt ꝓparent ſe ad feſtū ſeqns Cui rñdent feſta apl̄oꝝ.qui tubis p̄dicatō num inuitauerūt mūdū ad feſtū ſupnū Sextū feſtū eſt expiatōis. decīa die ſeptēbriſ in memoriā bñficij.q̄ dē ꝓpiciatus eſt pp̄lo iſrl̄, in adoratōe vi tuli aurei ad ꝓces moiſi Cui rñdet feſtū aſcen ſionis xp̄i. qua aſcēdit vt ſit ꝓpiciatio ꝓ pctis nr̄is apud p̄rem Septimū erat feſtū cenopheie.i.ta bernaculoꝝ in eodē meſe ſeptē diebꝫ in ſignū de ductōis in deſerto vbi bitabant in tabernaculis. Cui rñdet feſtū angeloꝝ qui nos deducūt̄ cuſto diunt ꝓ deſertū mundi.ſicut illos angelus dñi. Octauo āt die illi⁹ feſti erat aliud qđ dicebaſ ce tus ſeu collecta Cui rñdet feſtū dedicatōis eccl̄ie vel oim ſctōꝝ Erāt aliqua feſta alia. q̄ nō ita ſo lennia.vt furni ⁊ encenia ⁊ h⁹ Et ſic in eccleſia q̄ debent celebrari vt martiꝝ ⁊ confeſſoꝝ.put eccīa ſta tuit de quo.di.iij.pnunciandū Quelibet dē inſig nis ſolēnitas ꝓpt inſigne in ea factū.quilibꝫ dcōꝝ die ꝓ debet ſcificari.vt declarabit̄.qz p̄ceptū in iſrl̄ eſt de ea celebrāda. Quantū ad tertiū op⁹ qđ dz fieri in die feſti vt ſanctificet̄ eſt quadruplex dela randū Primo corpaſ opa abdicāda Scđo mor talis culpa euitāda Tertio totaſ negligētia elimi nāda Quarto vl̄is nr̄a ſubſtātia ſacrificāda Cui dicit p̄s.buccinate.i.ſonate in tuba neomenia.i. qua maxime vtebaſ in neomenia Erāt āt ſonit⁹ tube ad.iij.ſ.ad ꝙuocādū.pl̄m.ad vocādū ⁊ adan dū ad pl̄ū.ad epulū ſolēniſādū ⁊ laudādū dēū.ē em feſtū ordinatū ad vacandū deo Et ꝓ iſta opti me vocaſ.vt ipleaſ illud p̄s Vacate ⁊ videte q̄m ego ſū de⁹ exaltabor in gētib⁹. Primo nō debet fieri opus ſeruile.i.manuale in feſto Iere.xvij Sanctificabis ſabbatū ⁊ nō facies opus ſeruile in eo.i.corporale Eſt.em peccatū mortale operari in feſtis ſine cā vrgente ⁊ rōnabili. Cui quēdam iudeū inuentū colligere ligna in ſabbato.iuſſit dñs lapidare.que āt opa corpalia ꝓhibeant̄.hēs diffuſe in.ij.pte.i.ix.c.iij.d negligentia bñ opan di Buccinate ergo tuba in feſto.i.vocate pl̄m vt dimittat opa Scđo vitanda eſt mortalis culpa Die.xvij. Cuſtodite aīas vr̄as vt nō ꝓteꝫ pōd⁹ in die ſabbati. Pondus ꝓmaxime eſt pctm̄ ſm illud.p̄s.ſicut onus graue grauate ſunt ſup me ſ.iniquitates Leuiti.xxiij. Dē opus ſeruile nō fa cietis in eo.ſ.ſabbato Opus maxīe ſeruile ē pec catum qđ facit ſeruuz diaboli Cui ſm tho.magis facit ꝓtra iſtud p̄ceptū peccās mortal̄r in feſto q̄z opans manualiē Et taſ circūſtantia.ſ.in die feſto trahit pctm̄ in aliā ſpēm Nā fornicans in feſto fa cit ꝓtra duo p̄cepta.ſ.nō mechaberiſ. ⁊ illō de ſcti ficatōe ſabbati Buccinate ergo tuba ad excitādū aīam ad pugnā ꝓtra diabolū ad reſiſtendū pc̄is Cui in figurā dicit Iſa.lviij. Quaſi tuba exaltra vocē tuā. ⁊ annūcia pp̄lo meo ſcelera eoꝝ vt.ſ.ca ueant. ⁊ matbathias cū ſuis dixerunt.i. Mac.iij Quicūq; venerit ad nos die ſabbati pugnemus ꝓtra eos Terrō vitanda eſt negligētia in feliꝫ ne.ſ.quis det ſe ocioꝝ ludis.qz laborare nō bz.ſic cōiſ fit Dia ei mala docuit ociositas.inq̄tſa p̄.ec. xxviij. vñ tre.iij. Cliderūt eā hoſtes.ſ.aīam aut ꝓ ſonam ociosam ⁊ deriſerunt ſabbata ſua.ꝓf ociū Dicit tho.ſe.ſe.qv.ciuꝫ accidie.qđ ipoꝝtat tediū bene opandi eſt ꝓtra hoc p̄ceptū Succinate ꝙ in inſigni die ſolennitat̄ tuba ad epulum ſpūale.i. ad audiēdum verbum dei Joēl.ij. Canite tuba in ſion.congregate cetum vocate pl̄m Ec.xlij. Clo ces ꝓpbaꝝ q̄ legunt̄ ꝓ oē ſabbatum Quarto ē ois nr̄a ſubſtātia ſacrificio offerēda.vbi em̄ alijs diebꝫ offerebaſ vnuz ſacrificium.in ſabbato du plicabaſ offerēdum eſt ergo ſacrificium de aīa ꝓ ꝓtritionē De q̄ p̄s Sacrificium deo ſpūs ꝓtribu latus Leui.xvi. Sabbatum requietionis eſt.af fligetiſq; aīas vr̄as.ſ.ꝓ ꝓtritionē ſm origenē.exa minando ꝯſciam ⁊ volendo de ꝯmiſſis Offeren dum eſt corpus ꝓ ſobrietatē ad ro.xij. Exhibeat̄ corpa vr̄a deo hoſtiā.i.in ſacrificium Cui aug.rē hendit ꝯmeſatōes ⁊ ebrietates q̄ fiunt in feſtis et magis q̄z in alijs diebꝫ di.xlvij. Cōmeſatiō es debet etiam corpus exerceri in eundo ad eccl̄ias indulgentias ꝓticipando faciendo diſciplinas. ⁊ ad laudes dīnas ire.p̄s. Sacrificium laudis ho norificauit me Offerenda eſt terrena ſubſtantia dando elemoſinas magis q̄z alijs diebus Eſdre viij. Vitrite ꝓtes eis q̄ non ꝓpauerunt ſibi.i. pauperib⁹ Sctis.n. dies dñi ē buccinate ꝙ tuba ad laudādum deum Juxta illō. Laudate eum in ſo no tube. ⁊ ſic ſcificaſ ſabbatum ſeu feſtū. ⁊ ſuaſ dñi ꝓceptum.

Quartuz ꝓceptū. §. v

eſt Honora patrē tuum ⁊ matrem. vt ſis longe uus ſuper terram.quā tibi daturus ē dñs Exo. xx. Hoc ꝓp̄s inducit Isa.xv. Poſt p̄cepta prime tabule q̄ ordināt nos ad deum ꝓgrue in p̄ceptis ſc̄de tabule q̄ nos ordināt ad ꝓximum. Primo ponit̄ iſtud de honoratōe pntum qz ſic de ē prin cipium vl̄e eēndi oīb⁹ ita p̄ eſt q̄ddā principiuz eēndi filioꝝ cuiuſ⁹ſm tho.pri ſe.q.c.art.v. ⁊ ſe.ſe. q.cxxij.ar.v. ſub isto p̄cepto includaſ nō ſolū ve neratio fienda oīb⁹ ſupioribꝫ ꝙſanguineis ⁊ ꝓia nis ab inferioribꝫ. ſ̄ eā ꝓuiſio ⁊ gubernatō fienda inferioribꝫ a p̄ib⁹ ⁊ p̄ſidentib⁹.aceiā bñficioꝝ oīm exhibitio oīb⁹ ꝓximis.q̄ ad elemoſinas cor porales ⁊ ſpūales.cū debeaſ ab oīb⁹.tñ exp̄ſſe nō fit mētio niſi de honore ꝓntum ⁊ rō eſt.qz cum vt dēm eſt p̄cepta decalogi ſunt de his que ſtatī rō natural̄ ꝓ ſe apprehēdit eē ſeruanda Debitū filij

a patre est a tro manifestum q nulla potest tergi uersatione negari eo q pater est principium ge nerationis ⁊ esse filio, sed q aliquod beneficium vel obsequium sit exhibendum alijs. non ita sta tim dictat ratō naturalis sicut parentibus Et iō de beneficijs alijs exhibendis. non datur in tecalogo speciale preceptum. ⁊ eadem ratōne quia pa rentes nō videntur ōbitores esse filijs ꝓpter alīq beneficia suscepta ab eis. sed econuerso Ideo nō datur preceptum etiam ō cura parentum erga fi lios. sed tñ vt dictum est sub hoc precepto includi tur. Item q hoc est preceptum affirmatiuū obli gat sp. ℔ non ad sp. i. ita q oī tpe debeat quis actu venerare parētes. ℔ pro loco ⁊ tpe. cū exhedit. circa hoc videnda sunt tria Primo que sit ista pīni tas Scōo q sit ista honorabilitas Tertiō q sit ista remunerabilitas

Quātū ad primū. §. VI.

nota q est quadruplex pīnitas veneranda Pri ma est carnalis Scōa presidentialis Tertia tpal' Quarta sacralis Et de qualibet pt dici illud. ps. Miserere pī filioꝝ. de prima pīnitate dī Ecc. vij Honora patrē tuū ⁊ genitū mris tue nec obliui scaris Memento q nisi p illos nō fuisses. ipse eī generando dant esse filio post dū Secōa dr de vtero. xxxij. interroga patrez tuum. i. prelatum ⁊ āñciabit tibi maiores tuos ⁊ dicet tibi ⁊ di. xcvi ait grego. quis dubitet sacerdotes xpi. regū ⁊ pī cipum ⁊ oīm fidelium patres ⁊ magistros cense ri De tertia. s. tpali dr. nu. Reg. v. Pī si rem gran dem dixisset tibi, ꝓphēta facere debuisses. quāe fue runt verba seruoꝝ dicta ad naaman sīm suum De quarta dicit simachus papa Omnes quos in pīnia suscepimus. ita nostri spuales sunt filij vt ⁊ ipsi quos vel nobis suscipientibus vel sub trino mersionis vocabulo mergentibus vnda sa cri baptismatis regenerauit. xxx. q. i. oēs Idem de facto ꝓfirmatōis. quilibet horū pater miseret ⁊ mi seret dz filioꝝ suorū vere puidendo eis in q̄tuor in nutrimēto. in documēto. in castigamēto. i. exē plo Et primo quidē pī carnalis. s. vtiq debet nu trire filios. nō ei ait ap'lus filij debent thesaurisare pntibus. ℔ pntes filijs Sed ⁊ iura statuerūt q legi tima sine magna causa priuare non pīt Sed ma lefaciunt qui filios mittunt ad hospitale ⁊ nō ꝓ uident eis si pīt, q̄ō ꝓtingit ō conceptis ex forni catione vel alio illicito modo ⁊ in decre. di. xxx. ōr Si quis deliquerit ꝓprios filios ⁊ nō eos aluerit et q̄ō pietatis est necāria non prebuerit. ℔ sub oc casione ꝓtinentie eos negligēdos putauerit ana thema sit. i. fiat Non est enī tāta sententia. ℔ com minatio. Non tñ debent illicita aliqua facere vt vsuras ⁊ fraudes vel alia mala. vt pīnt filios nu trire. qui enī diligit filios plus q̄ me non est me dignus ait xp̄s Ja. x. Pater sc̄dus. s. pīdentialis etiam debet pro posse ō in nutrimēto ꝓuidere filijs suis. i. subditis Sīn pe. in cañ. Pascite eū qui in vobis est gregē Et bie. quicq̄d bñt clerici pau per ū sunt. ⁊ domus eoꝝ, oīb debet eē cōis xvi. q. j. qm̄ Pater tertius. s. rector tpalis debet subdi tis vt filijs, puidere de nutrimēto. vt nō sit penu ria in ciuitate. ⁊ querere bonū cōe Et precipue pu illoꝝ, viduaꝝ ⁊ miserabiliū psōaꝝ cās vt pī iuuat vt faciebat iob dicens. pater eram pauperū eius ō, xxx Quartus pater. s. spūalis p admīstratōem sacrō rum pīne ⁊ alioꝝ ex officio debet puidere. ⁊ si ipe non pt sale pcurare ꝓ filijs suis Debet etiam pī quilibet misereri filijs, puidendo de documento. Nam pater carnalis ⁊ qui loco eius est, hz curā filij quo ad aīam magis q̄ quo ad corpus Debz ergo aīe, puidere filio de nutrimento. q̄ō est bona instructio vt ecc'. vij, Filij nbi sūt erudi illos ad heb. xij. Patres carnis nre habuim' eruditores. sic bonus pater Thobias docuit filiū suū ab infan tia timere dēū ⁊ cauere ab oī peccō vt dicit thobi. ij Pater pīdentialis multo magis tenet filios suos .i. subditis de eruditōe Sīn dictū fuit primis pa tribus ⁊ prelatis. s. ap'lis Euntes docete oēs gen tes. docentes eos seruare quecūq mandaui vo bis Vo. v'. ij. tbi. nij. Predica verbū insta opor tune importune Isa. lviij Clama ne cesses quasi tuba exaltra voce tua Et annūcia pplo meo scelera eoꝝ Et q̄ō ꝓ se nō pt vel nescit. faciat ꝓdicatores qz ⁊ ipsi pīes dicuntur Pater tpalis etiā de bet admonere subditos ad bonos mores. Pater sa cramentalis multo magis. debet ei confessor in structere ꝓfitentē de necārijs ⁊ patrinus alumnuz ꝓpue de credendis Debet tertio misereri pa ter filijs de castigamento. ⁊ pater ⁊ mater carnal' dīt castigare filios deliq̄ntes ⁊ corrigere verbis ⁊ verib' Unde puer. xiij. qui pcit vge odit filiū Qui diligit illū assiduat ei flagella. ⁊ in eodem. xxiij. Cu pcuties ei virga ⁊ aīaz eius ab inferno liberabis Nec debet expectare adh̄ōm corrigēdū Quia cum ē magnus. incorrigibilis erit Sīn dr puer. xxij. adolescēs iuxta viam suam ambulans et cū senuerit nō recedet ab ea Pater pīdential' debet corrigere diuersis modis Ap'ls. i. tbi. v. pec cantem corā oīb arguē Sicut fecit ipse excōicās illum corinthum qui publicū ꝓmiserat incestuz tradens eum sathane. i. Corin. v. Et ambro. Nō osculat' sp. pater filium. ℔ aliqñ castigat. ergo cū castigat' qui diligitur. tunc circa eum pietas exer cetur. v. q. v. Pater tpalis debet punire malefac tores Exod. xxij. Maleficos non patieris viuere Aug. Et qui emendat verbere in quē ptās datur vel coercet aliqua disciplina miam pstat di. xlv Pater penitentialis sibi ꝓfitentē debet verbis du ris increpare cum viderit expedire Quarto debet pater filijs misereri exēpla bona ꝓferendo qz plus mouent exempla q̄ verba. ꝓpterea dicit dīs. ego sum dīs deus fortis zelotes visitās. i. punies pcta patrū in filios in tertiam ⁊ quartā

Capituluz Quartū

generationem Ero.xx. Non quia puniat filios p̄ peccatis p̄ntum Sz qz cōiter filij imitantur exē pla patruz in q̄uersatōe ⁊ si mala exēpla dant pa rentes filijs in peierando. blasphemādo. furādo turpia perpetrando Silia illi faciunt Et p̄ suis nō p̄nis vicijs puniunt ſm aug. Pē p̄sidentiales p̄marie debet exēpla bonoz opez filijs p̄bere Ysa. v. Sic luceat lux vra coꝝ hoibus vt videant opera vestra bona. dixit xp̄us p̄mis patribus noui testa menti Et gre. ait Scire debent prelati. qz si vnqz delinquerint tot mortibus digni sunt. qt exempla pditionis ad posteros trāsmittūt Et de p̄e tpali dr isid. d. r. iustū Tūc p̄iceps existimet iura sua aboibus seruanda. qñ ipse p̄mus eis reuerentiā p̄ bet. s. seruando Cōiter in pp̄lo isrl qñ boni fuerūt reges. bona exēpla dantes opez pp̄lis vt uoie se ba buit. qñ āt mali ⁊ pp̄lis secut sunt exēpla illoz ⁊ de mū vtriqz pierūt Cōfessores ēt ⁊ p̄ini debēt bo na exēpla p̄bere filijs suis spūalibus

Secūdo videndū. §. VII

est quis sit honor qui debet p̄ribus a filijs exhiberi intelligēdo generaliter de oi p̄nitate. honora inqt p. t. ⁊ m. t. ꝛc. Ihū in ps dī de timente deū ⁊ p̄cem filij tui sicut nouelle oliuarū. s. videt p̄stantiā nouelle p̄ speciositatē modestie oliuarū fructuosa nū ī ope mīe ⁊ elemosinarū. s. In circuitu mēse. i. coꝝ te p̄ad honorandū seruiendū ⁊ subueniēdum sicut est qp tunc ipsi patri deficiat. dicendū q̄ est q̄druplex honor exhibendus. honor reuerētie. honor obedientie. honor būficētie. honor tolerātie De primo dr Ecc. iij. Qui timet deū honorat p̄ntes ⁊ q̄si dñis seruiet his qui eū genuerūt in operis mone Manifestū est āt qp serui dñis suis seruiūt. cū magna reuerētia in assurgēdo. caput inclinando. associando. famulando. cū humilita te loquendo Sic debent filij p̄ntes reuereri Cō tra qđ agunt qui deridēt eos vel blasphemāt. sz in punitionē eoꝝ dr p̄uer. xxx. Oculū qui subsā nat patrē ⁊ qui despicit partū matris effodiāt eū corui de torrente ⁊ filij aquile comedant eū. i. tirā ni seu dīm tpales puniant vel demones excecent mentēt deuorent Et ero xx Qui maledixerit p̄ri vel matri morte moriat Prēs et p̄sidentiales de bent honorari reuerentiam exhibendo eis Aug. in regula In honore coram vobis p̄lanus sit. sunt enī ministri dei Et ideo etiam si sunt mali reueren di. i. non despiciendi. ⁊ mala eoꝝ manifestanda. Ihū nicolaus papa si đ dīm sacerdotib qui iure patres aiaꝝ dicuntur aliquid p̄trigerit vos audi te. qđ p̄fusionē p̄is mētibus ingerat. nō in frontē cham ⁊ pudoratos filios Noe imitātes paternaz de reliq̄ verecundiā tegatz di. xcvi In scripturis Prēs tpales. i. dīm sunt reuerēdi ſm illud. i. pe. Deū timete. regē honorate. ac et p̄fessores ⁊ p̄ini sunt reuerendi Malachi. i. Filius honorat p̄trem suū De scdo honore. s. obediētie dicit Jo. viij. Ego honorifico patrē meū ait xp̄s. s. seruando mā data ei Et de p̄ntibus carnalibus dicit ap̄ls ad col. iij. Filij obedite parentibus vestris. Et p̄cipue ad hoc tenent in his q̄ p̄tinēt ad domesticā curā do mus Ihū puer. Audi fili disciplinā p̄is tui. i. do ctrinam ⁊ mādata. ⁊ ne dimittas legē matrz tue De p̄ntibus spūalibus. i. p̄latis dicit ap̄ls ad hebre. vl. Obedite p̄positis vestris ⁊ subiacete eis Et hiero. Esto subiectus pontifici tuo. ⁊ quasi p̄ntē aīe tue ama. di. xcij. Subdiaconi Etiā de malis p̄latis inquit xp̄s. Oīa quecūqz dixerit vobis ta citer seruate Ysa. xxij. s. spectantia ad officiū suū De dīnis tpalibus ait petrus Obedite dīnis vestrz nō tm̄ bonis ⁊ modestis. s etiā discol Et silr pribus penitētialibus obediendū est ⁊ facienda penitentia iniuncta qz illud est necārium ⁊ in aliis monitōi bus qz fructuosū, quez oīs ista obedientia filioꝝ erga patres intelligenda est. cum p̄cipiunt iusta et licita ⁊ que non impediant salutē vel saluz in crementū vt dicit hier. xi. q. iij Si dīs Cū. i. de? a quo oīs p̄nitas denoīat aliquid iubeat ⁊ p̄tra rium p̄ntes. obediat sūmo patri nō terreno Vnde āt est ecclesia q̄ vtriqz non p̄t nisi iusta iubere ⁊ iō obedienda De tertio honore p̄t intelligi illud eccl. iij. Honora patrē tuū ⁊ matrē tuā. vt sup ueniat tibi bñdictio a deo Datur vtriqz bñdictio a xp̄o veniēte ad iudiciū bis qui subuenerunt in digentibus Sz primi quibus tenet bō subuenire i necēsitate sunt p̄ntes Ihū xp̄s reprehendit scribas et phariseos qui inducebant hoies ad faciendū vo ta oblationū in tēplo ⁊ implendū ea. nō curātes q̄ ex hoc p̄ntibus eoꝝ subtrahebāt necāria declarās quō faciebant p̄tra istud p̄ceptū Ho. p. t. nō sub uenientes indigētijs p̄ntū Hinc ambro. Cetez dei traditō est vt p̄ius pascas p̄ntes Nā si iuxta diuinū oraculum p̄tumelia p̄ntis morte luitur. quanto magis fames que multo grauior est. di. lxxxvi. Non satis Parentibus etiā spūalibus. s. p̄la tis subueniendum est a p̄lis Signum est enim vt quibus seminant spūalia ab his metant coꝝpa lia subsidia in decimis oblatōnibus ⁊ elemosinis Ihū ap̄ls. i. ad tbi. v. Qui bene p̄sūt p̄sbiteri du plici honore sunt digni. s. reuerentie ⁊ subuentō nis. vel duplici portione q̄z alij clerici non p̄lati Dīn q̄z tpales ⁊ rectores ex q̄ laborant p. o pp̄lo ab eo debent sustentari ad ro. xiij. Reddite oībus debita. cui honorē. honorē. cui tributū. tributuz qđ institutū est ad sustentationē dīnoꝝ Cōfessori bus est in necēsitatibus subueniendū ⁊ p̄dicatoribus. Juxta illud Deu. xxv. Non alligabis os bo ui triturāti Nō tm̄ vt preciū sacri vel veri dei tri buēdū est q̄ simonia eēt. s p̄ modū elemosinaꝝ De q̄rto honore dr ecc. iij. Fili suscipe senectā patris tui. ⁊ si defecerit sensu venia da. ⁊ ne eū spernas in tua virtute Sic etiam ⁊ alij p̄res hue

prelati sive dñi tpales Sive predicatores ⁊ confessores tolerari debent in suis defectibus a subditis Nec ꝓpter hoc ꝑmittit discedere ab obedientia eoꝝ ⁊ iudicium eoꝝ fugere. vij. q. iij. Nōne directa Et hoc nisi precisi sint p sententias excōicationis vel suspensi Pōssit tñ denūciare supioribꝫ eoꝝ vt ꝓuideant Et aug. dicit q tolerandus est mercēnarius Difficile est diffinire q̄n fiat cōtra illud ꝓceptū. ita peccet q mortaliꝫ nisi cū sit manifeste magna iniuria pentibꝫ vt ꝓtemnēdo eoꝝ monita. deridēdo eos ꝓstrumeliando. ꝛberādo. nō subueniendo in necessitatibꝫ

Tertio viden .§. viii.

dū est de ꝑmio obꝛuatōis b̄ ꝓcepti Ubi sciēdū ꝑm tho. q ad nullū aliud ꝓceptum ponit remuneratio obꝛuatoribꝫ eius nisi ad istud. s. in decalogi descriptione Et ratō b̄ est ꝑm eundem se. se. non q̄ ⁊ alioꝝ ꝛpletio non habeat ꝓmiū sicut ⁊ istud. ꝙ cum istud sit valde dō instinctu nature s. honorare ꝓntes poterat aliquibꝫ oriri extimatō et exb̄ obꝛuatione nil mereri. cum natura hoc inꝛitigat ⁊ sic min̄ solicite implere. ꝓpt ad hoc nō careī mercede sua a deo ⁊ ideo ponitur ꝑmiū scz longeuitas. i. longa vita vt sis ait. longeuus sup terrā viuentiū vel morientiū Est āt q̄druplex vita. s. vita nature. vita grē. vita fame. vita glie ⁊ in qualibet sit longeuꝰ ꝓ honoratione ē ꝓntū Quātum ad vitā nature dī ecc. iij. Qui honorat ꝑrem vita viuet lōgioꝛ q̄ ꝑ est principium actuū generationis. ideo freq̄ntius fit mentio in scriptura d̄ honore ꝑris q̄ matris. ꝙ subeo etiā includitur honor maternus eadem rōne q̄ principiū generationis ⁊ si passiuum Vtrum autem congruit talis remuneratio huic operi. nam qui bene vtitur beneficō concesso. meretur illud sibi augeri. q̄ ergo beneficium vite post deum hz a pentibus. ⁊ bene vtitur eos honorando. dignum est vt augeat ei vita. q ād aliq̄n contrarium inueniatur q̄ honorātes ꝓntes cito moriantur ⁊ inhonorantes diu viuant. hoc accidit occulto dei iudicio ꝓpter aliud meliꝰ nobis ignotum De vita gē dī ec. iij. Qui honorat patrem suum iocundabit in filꝫs. vel naturalibꝫ q̄ bonos habebit honorātes eum vel spūalibꝫ que sunt bona opa. q̄ multiplicabūtur ei ꝓ gr̄am. ⁊ dant ei iocunditatē spūalem Et subditur in die oīonis exaudietur De tertia dī Eccl. iij. Glia hoīs ex honore patr̄is sui. ⁊ dedecus patr̄i filius sine honore Glia āt dī clara fama cum laude. ⁊ itez. Quā male fame est qui reliquit patrem. ⁊ maledictus a deo qui exasꝑat matrem Dicitur autē bona fama quasi quedam vita. q̄ ꝑ hanc viuit homo in memorijs aliorum De vita glie dī eccle. iij. Honora patrem tuū vt iupueniat tibi benedictio a deo scz gē. ⁊ bñdictio eius. s. glie in nouissimo maneat. i. in terra viuentium Et cum est contentio de aliquo inter ꝑrem et filiū. preponendus est pater filio in honore. q̄ non ꝓiudicetur filio tñ in veritate Ubi aug. Queritur pater de malo filio Queritur filiꝰ de duro patre. seruam⁹ honorificentiā patri que ei dēbetur a filio Nō equamus filium patri in honore hz preponim⁹ filiū pri in veritate. s. si hz. ⁊ sic tribuimus honoris debitū vt non ꝓdat equitas meritū ij. q. vij. queritur

Quintū preceptū. §. ix

est Non occides Exo. xx. Posit quartum ꝓceptū q̄d est primū in scda tabula. q̄d est virtutis pietatis qua redditur ꝓntibꝫ debitū in quo includit omne. q̄d primo speciali aliqua rōe fit necesse fuit vt ponerentur alia ꝓcepta ꝓtinentia ad iusticiā ꝓprie dictam. que indifferēter reddit oīb̄ debitū Est āt debitum cuilibet vt nulli inferat nocumētum. ⁊ ideo ponūtur illa ꝓcepta negatiua quibꝫ ꝓhibent nocumenta proximis Omne enī nocumentū q̄d infertur alteri vel est in ꝑsonā ꝓpriam q̄d ꝓtinet ad homicidiū vel in rē cteram ꝑ modū libidinis. q̄d ꝓtinet ad mechiam. vel in substantiā q̄d ꝓtinet ad furtū vel ad famā q̄d ꝓtinet ad falsum testimoniū Ultima duo ꝓhibent delectabilia mechie ⁊ furti. q̄ ad illa trahit ꝓpria coactiōne delectabile vel vtilis. non aut̄ sic trahit discupiscentia ad homicidiū vel falsum testimoniū per se. q̄ non hñt rōnem delectabilis vel vtilis Et q̄ inter nocumēta maximū ē q̄d fit in ꝑsona ꝓpria ꝑ homicidiū. ideo primū in negatiuis q̄ obligāt semp ad semp. nō occides Hec tho. se. q. cxxv. ar. vi Et dicit idem in trac. de. x. ꝓceptis. q tripliciter est erratū circa istud ꝓceptū Aliqui enī putauerunt non esse licitū occidere bruta aīalia. sed hoc est falsum q̄ non est ꝑcm vti illis q̄ sunt subdita ꝓpter hoīs Est aūt ordo naturalis q̄ plante sunt in nutrimentum animaliū. ⁊ aīalia q̄dā in nutrimentum alioꝝ. ⁊ oīa in nutrimentum hoīs Gen. ix. Quasi olera virentia tradidi vobis oīa ꝑ q̄ñs etiam ꝑōs in pollūticis dicit q̄ venatio est iustum bellum. Et. i. ad Cor. x. Omne q̄d venit in macello manducate Cū g̃ dī nō occides intelligitur hoīem. non bruta aīalia Scōs errōr fuit dicentium. q̄ ꝓhiberetur hic occisio cuiuscunq̄ hoīs. etiam malefactoris Unde iudices ⁊ officiales occidentes reos appellant homicidas Contra quos dicit aug. q̄ deus qui hoc ꝓceptū dedit. nō sibi ꝑ hoc ꝓtrem occidendi abstulit Dicit enim Deu. xxij. ego occidam ⁊ viuere faciam Judices autē occidendo reos iuridice occidunt mandato dei qui legē statuit vt rei occiderentur. ꝓuer. viij. ꝑme. s. sapiam. q̄ deus ē legum ꝓditores iusta decernunt. ad ro. xiij. Non sine causa gladiū portat minister enī dei est vindex in iram ei qui malefacit Intelligit g̃ nō occides hoīem. s. ꝓpria auctori

Capituluz Quartū

tate Tertius error fuit dicentiū. qz phibebaf hic occisio primi. ß non sui. asserentes hoc licitū eē. ß hoc etiam falsū est Nulli eñ licet quacūqz ex causa occidere seipm nisi deo iubente vt dēm⁹ de sansone Ut eñ dr aug. Spūsctus qui p eū miracla fecit eū ad ß inducit ad figurandū xpi mortem. est eñ grauissimū pcm hoc inuenibile Ulñ ecclesia phibuit rales in ecclesia sepeliri. vel pro eis fieri suffragia vt hē. xxiij. q. v. placuit Cū ergo dr non occides. intelligitur neqz te neqz alterz scōm aug. i. de ci. dei Et de talib⁹ homicidis dicē ps. Ueloces pedes eorz ad effundendum sanguinez Cōtritio et infelicitas in vijs eorz. viam pacis non cognouerūt Pedes aīe sunt affectus qui in homicidis sunt veloces. i. pmpti ad effundendum sanguinem humanū. i. occidendū. et affectū cito ducunt ad effectū ß oīs qui accepit gladiuz. s. auctoritate ppria pibit Ysa. xxvi. hoīs vel dine sentēie puniētis Et ideo subdit ps Contritio corpis qz dz occidi tal' infelicitas aīe. qz per hoc priuaf glia cum sit mortale et etiā mlt⁹ infelicitates hic patitur Glia pacis est penitentia ad quā raro reuenit effecti obstinati Perpetraf aūt. qtuor modis. s. interiori deliberatōe. exteriori locutōe. manuali actione notabili omissione Quantū ad pmū dr. i. Jo. iij. Oīs qui odit frem suū homicida est Odiēs aliquē cōiter appetit mortē ei⁹ Et hiero. sup Ysa. Dis iniqtas et oppressiones iniusticia iudicium sanguinis est Et licet gladio nō occidas voluntate tñ interficis de pe. di. i. oīs Et aug. Homicidium lege veritū. putabaf non aliud eē nisi corpis interemptō Aperuit ergo dñs oēm iniquū motū ad nocendū fratri in homicidij genere cōtineri de pe. di. i. Cum. s. dñs ait Ysa. v. dictum ē antiquis non occides. qui āt occiderit reus erit iudicio. ego āt dico vobis. qz oīs qui irascit frī suo reus erit iudicio et damnatōe Et loquit de ira mortali qua quis desiderat mortē vel notabile nocumentū pximi Ulñ et sm tho. vbi supra Dic, phibetur viciū ire, put est mortale de q bēs in. q. prima. vij. ci. diffuse Ulñ iob. v. Uirz stultū interficit ira cundia Scdo perpetraf homicidiū ore. et hoc, multiplicif. s. imprando. pslelēdo. suadendo in mortez alteri⁹ Ulñ aug Periculose se decipiunt qui existimant eos tñ homicidas qui manib⁹ hoīez occidunt et nō potius eos p quoz consiliū et fraudē et exhortationē hoīes extinguūt Hā iudei neqtqz xpm pprijs manib⁹ interfecerūt sicut scriptum ē Nobis non licet interficere quēqz Sed tñ illis mos dñi impulit qz ipsi cū lingua occiderūt dicentes Crucifige cū de pe. di. i. piculose Silr cū aliqs malis psuasionib⁹ et malis consiliis trahit alium ad aliqd criminale. puta furtū. fraudē. luxuriā et alia h⁹. occidit aīam eius Ulñ aug. Nolite putare nō eē homicidā cū fratri tuo male psuades Cum enim fratri tuo male psuades. occidis. Et vt scias quia occidis audi psalm. Filij hominuz arma eorum dentes et sagitte lingua eorum gladius acutus de pen. di. i. Tertio perpetratur ope Exo. xxi. Qui percusserit hoiem volens eū occidere morte morief Et aug. ō ci. dei Dis exceptis qs vel lex iusta generalr vel ipse fons iusticie spāliter deus iubet occidi Quisqz hoiem vel se vel alium occiderit. homicidij crimine innectef. xxiij. q. v. Si non licet Contra hoc etiā pceptū facē graviter verberās vel vulnerās vel mutilans se vel alium Ulñ et amputās sibi virilia Etiā zelo caritatis homicida dr Et phibef ordinari. et primotus officio ordinis fungi. qz irregularis est di. lv Si quis abscinderit Ez ef iudex vel miles ei⁹ occidēs reum nō amore iusticie. ß liuore vindicte ex delectatione effundendi humanū sanguinē homicida reputatur Ulñ aug. Cū miles iudicis occidit eū quē iudex iussit occidi si id sponte facit. i. delectabiliter homicida ē. xxiij. q. v Nec refert quō qs se vel aliū occidat. gladio. s. vel veneno vel lapide vel ligno. grauet⁹ tñ q̄nto psona occisa est innocentior vel virtuosior vel ppinquior Ulñ occisio patris vel matris vel filioz grauissimū inde vxoricidiū qdvis qz nec etiā ppf adulteriū ppetratū permittit Sed phibef et grauit punit. vt. xxiij. q. ij. Amonere. Quarto ppetraf homicidiū omissiōe cū. s. aliqs pt obuiare morti alteri⁹ iniuste sine sui piculo. et nō curat. puer. xxiij. Erue eos q ducunt ad mortē. et q traduntf ad interitū liberare nō cesses Sic fecit daniel erga susannā Dan. xiij Hinc et lima cus papa Nō grādis est differētia vtz letū inferas vel admittas Mortē. n. lāguētib⁹ phibef inferre q hāc cū possit nō excludit dist. lxxxiij. §. i. Et dicit ibi glo. de medicis qz tenent gratis infirmis pauprib⁹ mederi q̄nimo et medicias emere si pnt cū alit eis de salute puideri nō possit Et silr qui nō subuenit indigētib⁹ in extrema necessitate cum possit homicida reputaf Ulñ eccle. xxxiij Panis egentium est vita pauperis qui defraudat illum. s. nō dādo vir sanguinū ē. i. homicida Et ambros⁹ Pasce fame morientē si nō pauisti occidisti dist. lxxxvij Non satis Cōtritio igit. i. destructio corpis et infelicitas. i. priuatio regni supni in vijs eorū. i. in opib⁹ homicidij. qz oīs homicida nō hz ptē in regno xpi. Jo. iij. Hz vt dr apo. xxi. homicidis ps eorz in stagno ignis et sulphuris Nolibet horū homicidioz ē mortale

Sextū preceptū ē .§. x

Nō mechabers Exo. xx. Post iniuriā ppria psone nulla maior reputaf qz adulteriū qđ dr mechia. qđ ꝓmittit in psonā ꝓiunctā q reputaf q̄si vna p̄sona cū ꝓiuge suo Gen. xix Eruntqz nō sūt duo sed vna caro Et q̄tus mechia ppria dicaf adulteriū. i. accessus ad alienū thorū. tñ sub isto noīe intelligit phibita oīs spēs luxurie et oīs actꝰ venereus

extra mrimoniū debite seruatus Ūñ aug. in li. de questionib⁹ Deu. dicit Meretrices eē ad meretrices accedere, phibet dñs Quaꝫ turpitudo ē venal' cū. s. dñs dicit in lege, vt notat hic glo. Nō erit meretrix de filiabꝰ isr̄l, nec scortator de filꝫs isr̄l Et paulopost Ez sic sub furti noīe intelligit, p hibita oīs illicita vsurpatio rei aliene, aptevolēs intelligere totū Sic noīe mechie oīs illicit⁹ cubit⁹ atq; illoꝝ membroꝝ ñ legitim⁹ vsus, phibit⁹ dz intelligi, xxxij. q. nij. Meretrices Et isīd̄ supero. ait Nō mechabet, i. nec q̄sq̄ p̄ter mrimoniū federa alīs temis āmiccab̄, xxxij. q. v Ideo āt in decalogo pot⁹ exp̄ssit, phibet mechia, i. adulteriū q̄ alie spēs luxurie Quia cū p̄cepta decalogi p̄tineāt ad iustitiā q̄ reddit debitū alt̄i. & nemī inferat nocumentū vel iniuriam magꝭ fit clare iniuria, p̄rio p adulteriū q̄ p alios modos luxurie. & io exp̄ssit phibet Circa hoc p̄t induci illud p̄s. Ambulās in via īmaculata. hic mihi mīstrabat. q̄uis oīs culpa mortal' sit tho. in. nij. maculā aīe ingerat. q̄ nō est aliud q̄ p̄uatio pulchritudīs aīe q̄ resultat ex debita ꝓportiōe operꝭ sm. s. rōem, cū q̄dā resultātia gre p̄cipue tū p̄cā luxurie magꝭ dñt macl'are hoīez q⁹ corp⁹ & tactū & aīam maculant & abhorrent p̄ceteꝝ, Iuxta rōis Ūñ de salomōe, ppt luxuriam ei⁹ dr infectū Ecc. xlvij. Turpitudinē āt posuisti maculā in gl'a tua Inclinasti femora tua mulieribus. In via q̄ īmaculata ambulant qui caste viuit suadens illud p̄ceptū. nō mechabeꝭ Et bicit fidel⁹ bonus mīstrat. i. seruit deo q̄d debet. xij. Honorabilis nuptie & thorus īmaculatus. & multo magꝭ ei seruit & accepti⁹ q̄ ambulat in via īmaculata viduitatis vel virginitat̄ mūde Ūñ canit ecclesia de agatha virgine Immaculat⁹ dñs īmaculatā sibi sp̄ōsam elegit Et de virgine dei mr̄e Sicut & īmaculata ꝛgīnas ꝛc. Et q̄ mihi mīstrauerit ait dñs. honorificabit eū p̄ me⁹ q̄ est in cel' Ro. xij. Et in cel' sine macula sūt a ñ thronū dei apo. xiiij. Fit āt q⁹ dr̄upliciter quis macl'at⁹ p luxuriam facies ꝓtra hoc p̄ceptum

Cum agit turpiter in seipsum.
Cum ꝓgnoscit nequiter vas femineum
Cum se iungit sceleriter ad silem sexum.
Cum accedit carnaliter ad aīal brutum

Quantū ad primū macl'at q̄s p luxuriā opādo turpia p seipm q̄d dr̄ mollicies. i. Cor. vi. Neq; molles regnū dei possidebūt. q⁹ illud mortale ē et ꝓtra hoc p̄ceptū Nō b⁹ ē sm tho. se. se. q. clij. ar. ij. Peccm̄ in huanis actib⁹ ē q̄d ē ꝓtra ordinē rōnis bz hoc rōis ordo. vt q̄libet ordinat & dirigat ad finē suū Ūñ sic nō est peccm̄ si p rōnem hō vtat aliq̄b⁹ rebꝰ ad finē ad quē sit mōr ordine q̄ nīeti dūmodo ille finis sit aliq̄d vere bonū. ita p̄cm̄ ē si vtat hō aliquibꝰ rebꝰ ad finē ad quē no sūt ordinata. vel si nō debito mō hoc faciat. Est āt vere bonū vt ꝓseruet natura indiuidui, q̄d fit p esum ciboꝝ Et sic bonū est & magis excellēs q̄ ꝓseruet natura spēi q̄d fit in generatōe p actū venereum Sic g̃ vsus ciboꝝ si nō fiat ad debitū finē. s. sustētatōis corpis. vel nō debito mō. est peccm̄ ita vtendo venereis nō ad finē būane generatōis vel inde bito mō vt cū nō sua vroze peccm̄ est Ez polluēdo seip̄m. certū ē q̄ frustrat oīno intētio nat̄e. cū nō possit seq̄ generatio, vñ peccm̄ ē & mortale. et q̄ excludit a regno dei sm apl'm Et q̄uis semē humanū dicat̄ superfluū in aīali. nō tñ ē simpl'r superfluū & ex eo q̄ est residuū opatōis vtutis nutritiue tñ eo indiget ad virtutis generatiue opus. & ideo cum ꝓcuretur emitti indebite. i. extra actū coniugalē peccatū est Non sic est de alīs superfluitatibꝰ corporis. que qualitercūq; emittantur salua decentia quietus humani sine peccō est Si aūt accidat emissio seminis in vigilia vel somno, sine procuratione aliq̄. & p̄ter oēm intentionē nō est peccm̄ sm tho ¶ Scdo fit quis macl'atus feminam ꝓgnoscendo non suam Thobi. nij. Attende tibi ab oī fornicatione & preter vxorem tuam nunq̄ pantaris crimen scire Sunt autē diuerse spēs luxurie cum mulieribꝰ. & distincte ꝓsitende Nam si peccatum carnis ꝓmittatur soluti cum soluta. dicit simpl'er fornicatio. vt accedere ad meretrices vel concubinas & h⁹ q̄dā arbitrantur licituꝫ nō ꝓiugatis nec esse peccm̄ Sed b. tho. se. se. q. cij. ar. ij. dicit esse mortale. & contra hoc p̄ceptum apl'i ad ephē. v. Omnis fornicator aut immundus non habet hereditatem in regno dei & christi Si cōmittatur cum virginibus dicitur stupr̄m. Si cum sanguineis vel affinibus dicitur incestus. Si cum cleris vel religiosis vel monialibus dicitur sacrilegium. vel etiam cum patribus spiritualibus vt confessoribus vel ꝓmatribus Si per violētiam mulieꝭ vel parentum dicitur raptus Si cum vroze alterius vel viro coniugato mulier ēt soluta dicitur adulterium. i. ad Cor. vi. Neq; adulteri regnum dei possidebunt. Et vt dicit tho. in trac. de. x. p̄ceptis Mulier adulterans tria mala facit que notantur ecc̄l. xxiij. Omnis mulier relinquens virum suum peccabit. primo in lege altissimi incredibilis fuit Secundo virū suū dereliquit ¶ Tertio in adulterio fornicata est. et ex alio viro subdidit filios. & sic legi dei sī credit qui prohibet adulterium & sacramentum violat Fidem frangit viro⁹ proditionem & furtum si generat ex adulterio filios quos nutrit ꝺ substātia viri Vir āt adulterans & ipse tria mala facit Primo q⁹ cum caput sit vroris. deberet eam docere exemplo suo ad honestatē. & facit ꝓtra iū. Scdo q⁹ bz rōnem magis vigorosam q̄ mulier. & ideo p̄t magis reprimere ꝓcupias. Tertio facit contra qualitatē q⁹ ita tenetur sibi seruare fidem sicut illa sibi Hinc aug. in li. de decē cordis ait, nō mechaberis. i. no ibis ad aliam q̄ vroꝛem tuam. tu

exigis hoc ab vxore nō vis hoc reddere vxori. cū tamen debeas in virtute vxorem precellere q̄n ca stitas virtꝰ est Cuius tua vxor ee victrice. & tu victꝰ iaces. xxij. q. vij Tertio fit quis maculatꝰ agēs cō tra hoc ꝓceptū p̄ viciū sodomiticū De q̄ ap̄s ad Ro. i. Tradidit illos dus. i. tradi permisit in pas siones ignominie. i. vicia innominanda Nam fe mine eoꝝ īmutauerunt naturalē vsū in eū q̄ ē cō tra naturā Similr masculi relicto naturali vsu femi ne exarserūt in ꝓcupiscētiis suis subinuicē masculi i masculos turpitudinē op̄antes & ad q̄nta mala ta les postea deuenīāt subdit ap̄s dicens Tradidit eos dus in reprobū sensū. i. tradi permisit repletos oīs iniq̄tate. malicia. fornicatōe. auaricia. neq̄cia ꝛc. Et ad hoc et ꝓtinet vxore vel alia femina abutē do extra vas debitū Cuī aug⁹. xxxij. q. vij. Adulterij enumerat̄ quibusdā spēb⁹ luxurie subdit Dolor oīm pessimū est q̄d ē extra naturā vt si vir membra mulieris ad hoc ꝓcesso viri voluerit. & iste vsus cō tra naturā execrabil fit in meretrice execrabilior in vxore. b⁹ ille Et de tale viciū pessimū q̄ destru ctiuū būani generis vñ de de sodomitis q̄ erant pessimi corazq̄ dño. q̄s de⁹ igne & sulphure p̄supsit et ciuitates subuertit vt p̄z gen. xix. Et p̄m leges tales debent decapitari. Et mediatores b⁹ vt. C. de penis. l. Qui abducto Quarto fit quis macu latus cū alīb⁹ bruti ꝓmiscendo Ero. xxij. Qui coierit cū iumēto morte moriat Et leui. xx. Mu lier que accesserit ad oē pec⁹ & vult ascendi ab eo interficietis mulierē & pecus morte moriat Aug. Pecora inde credendū est iussa interfici q̄ tali fla gitiō p̄terminata indignā refricāt sci memoriā. xv q. i. Vnher Cōtra illud ꝓceptū ē facit qui cum vxore vel alia extra vas debitū fūdit semē ne. s. ge neret. & inde scādalū oriat. vel ne grauet i alendo filios paup̄es. in q̄ viciū incidētes lxr & onā fiūt iude mala morte subito pierūt Genē. Si et cū vxore sua q̄s debito mō ꝓgnicat cā delectatōis vel tra limites matrimonij. i. tāta ꝓcupia ducat⁹ vt et si non ceat vxor ea vel alia mulierē ꝓgnicet vt satisfa ceret voluptati sue sin tbo. in. nū. peccat mortalit Et ō tali dz intelligi illō sexti phi. q̄d inducē bie. xxij. q. nū. Prego. dicēs. Dis i vxorē suā amator ardētior adulterē ē De modis aūt debitj in vsu matri monij tuato debito vasq̄ ō se ñ ē mortale sin al b. ꝑ p̄t ee mortale ex inordiatōe ai. De oīb⁹ bis spē bus luxurie & de nocumentis eoꝝ hēs diffuse in. ij pte. ti. i. per totum.

Septimū precep. §. xi

tū decalogi ē nō furtū facies Exo. xx Sup. q̄ aug. Furtum nōie b̄ intelligit oīs illicita vsurpatio rei aliene. nō cī rapinā ꝓmisit q̄ furtū ꝓhibuit. ꝑ fur ti nōie in le. ve. test. & rapinā itelligi voluit Apte em totū significauit quicq̄d illicite rei ꝓmi au ferr. xiij. q. v. pena Nec ꝓtea excusaret q̄s a fur to. q̄ auferret a ꝓximo indigētib⁹ subueniret sibi vel alīs nisi in extrēa necessitate essent & nō inueni ret subueniētē Cuī aug. Forte aliq̄s cogitat & di cit multi sūt xp̄iani diuites. auari. cupidi. nō hēo pecūiā. si illi abstulero & paup̄ib⁹ dedero Cuī illi nil boni agūt mercedē hīe potero Sz b⁹ cogitatō di aboli calliditate suggerit Nā si totū tribuat pau p̄ri pecūiā q̄z minuat. xiij. q. v. forte Et p̄ totam il lam q. Nec est sumendū est exemplū furādi ab il lis debitis q̄ accipientes sub mutuo a egiptijs va sa aurea & argentea spoliauerūt eos Quia vt du cit aug. Virtute furtū nō fecerūt b⁹ deo iubēte hoc misterū p̄buerūt. xiij. q. v. dicit Nō q̄ furtū faci es Fit aūt. nij. modis ꝓtra illud ꝓceptū p̄ iniustā rei acq̄sitōez. p̄ prauā ad hoc op̄atōem. p̄ iniquā retentionē. p̄ indebitā distributōez Quātum ad primū Illj modis q̄s acq̄rit bona alia in iuste Primo occulte aliena accipiendo ēt in ventis Sz vt dē ecc. v. Sup furē est opp. obriū & ꝓfusio Secdo p̄ rapinā manifeste & p̄ vim capiēdo. & hi nō sūt solū latrones in stratis. sed & ēt p̄cipes & ci tates vsurpātes iniuste citates & castra sine iusto titulo. vel ēt faciētes extorsiones indebitas a sub ditis. in gabellis pedagijs. & collectis Ezech. xxij Principes eius in medio ipsius q̄si lupi rapien tes p̄dā Vel ēt cū faciūt leges iniq̄s ad lucrandū Isa. x. Ve q̄ q̄dūt leges iniq̄s & scribētes iniusti cias scripserunt. vt opp̄imerēt in iudicio pauperes & vt facerēt cāe būiliū ꝓli mei vt eēnt vidue p̄da eoꝝ & pupillos diriperent Tertio p̄ fraudulē tiam multiplicē In quantitate dando diminu ta pōdera & mensuras rerū In qualitate prauā p̄ tonis vendendo in iusto p̄cio In substātia vendē do vinum limphatū pro puro. vnum metallum ꝓ alio Carnes pecudinas pro castrato. aromata vnius speciei ꝓ altera. Amos. viij. Audite q̄ de ritis pauperē & deficere facitis egenos tre. dicentes q̄n trāsibit mensis & venūdabimus merces & sab batū & aperiem⁹ frumentū vt īminuam⁹ mensurā & siclū augeamus. & supponamus stateras do. o sas vt possideamus in argento egenos & pauperes ꝓ calciamentis. & quisquilias frumenti vendam⁹ Quarto fit ꝓtra hoc ꝓceptum p̄ vsurā. s. pro mu tuo pecunie vel rei q̄ vsu ꝓsumūtur vt victualiū accipiendo aliquid vltra capitale hec dē vsura vt p̄z. xiij. q. iij. vsura. vñ ꝑs. Qui pecuniam suam nō dedit ad vsurā. hic requiescz in monte sancto dei scilicet glorie superne Qui autem eam facit non ascendit illic habitabit. sed in inferno Quinto fit con tra hoc preceptum per sacrilegium id est iniustā acceptionem rerum ecclesie Hieronym⁹. Amico quippe rapere furtum ē. ecclesiam fraudare sacri legium. xij. q. ij. Gloria Sexto per iniusticiaz iudicum seu officialium dantium iniquas sen tētias. vel ex timore vel ex amore vel cupiditate vl odio vel notabili ignorantia Isa. v. Iustificatis

impiũ ꝑ muneribꝫ ⁊ iusticiam iusti auferꝫ ab eo
Ysido. citoviolatur auro iusticia. xi.q.iij. pauper
Septimo ꝓ variam dãnificatõez vt in incendijs
deuastatõibꝫ agrorꝫ ⁊ castrorꝫ in bellis iniustis in
mutilatõibꝫ. occasionibꝫ. falsis accusatõibꝫ. testi
catõibus. ⁊ instrumẽtꝫ Et hi oẽs nõ solũ pẽccant
mortaliter agentes contra hoc ꝓceptum. ꝫ et te
nentur ad restitutionẽ ꝓdictorꝫ. vñ aug⁹. ad mace
donĩ Qui ꝓtra ius humane societatis furtꝫ. ra
pinis. calũnijs. oppressionibus. inuasionibꝫ. aliꝙ
abstulerit. reddenda potiꝰ q̃z donanda censemus
zachei publicani exẽplo. xnij.q.v. Nõ sane in fi
ꝙzachꝰ dixit ꝙpõ intrãti domũ suã Si ꝙd aliquẽ
defraudaui reddo ãdruplũ Lu. xix. Sz acq̃sitõ est
ꝑ simoniã. ludũ. vel aliõ turpe lucꝝ q̃si furtũ cen
setur. nõ ꝙdẽ restituẽdũ dãi. ꝫ pauꝑibꝫ erogãdũ
Aliqñ de necẽsitate vt in simoniaꝫ ludo. Aliqñ ex
honestate vt in meretricõ ⁊ bꝰ. ar. xnij.q.v.q̃ hẽz
⁊ ca. nõ sane Qui ãt ꝑ simoniã l'itrusiõez ⁊ non
canonicã ĩstitutõez recipit l'tenet dñficiũ eccãsticũ.
furaꝫ oẽs fructꝰ q̃s ꝓcipit Jo. r. Qui nõ intrat ꝑ
hostiũ. ꝫ ascẽdit aliũde ille fur ẽ ⁊ latro Scdo
fit ꝓtra istõ ꝓceptũ ꝑ prauã cooꝑatõz ad talia ac
quisita illicita. et si nihil i ꝑe inde ꝓcipiat vt ꝑsu
lẽdo. psuadẽdo. impando. ⁊ bꝰ. ad ro. i. Digni sꝫ
morte nõ solũ q̃ faciũt. ꝫ qui ꝑsentiũt faciẽtibꝫ. ⁊
nõ solũ peccãt mortaliter ꝫ etiã tenent ad restitutõz
dãnorũ ⁊ ablatorꝝ. q̃ñ talis cooꝑatio fuit ꝑ sine ea
nõ fuissz fcta rapina vel furtũ. vsura vel dãnũ. tꝫ.
q.i. notũ in fi. Facientẽ ⁊ ꝑsentientẽ par pena cõ
stringit. qõ ĩtelligit de ꝑsensu cooꝑatõis sine q̃ nõ
fieret malũ in glo. Et ad hoc facit qõ dr extra de
iniu. ⁊ dã. da. c. vl. q occasionẽ dãni dat dãnũ q̃z
dedisse videt Et in puer. vulgarit dr Cato. facbi
tieneel. facbo. ãnto q̃ inuola. Si ãt nõ ita coopa
ti sũt quin etiã sine eis fieret damnũ. peccãt q̃dẽ
grauit ꝫ nõ tenent ad restitutõez nisi ãntũ ꝓue
nisset ad eos de furto vel rapina ⁊ bꝰ Vel inq̃ntũ
ex suo ꝑsilio vel alia cooꝑatõe plꝰ dãni iussz fierñ
Ym tbo. in. nij. ⁊ alber. Cñ Isa. i. Principes tui
infideles socij furũ. oẽs diligũt munera. sequit
retributões. ⁊ ꝑ bꝰ cooꝑant rapinis aliorꝝ De re
stitutõe ⁊ mõ eiꝰ bẽs diffuse in. tj. ꝑte. ti. ij. ꝑ totũ
Tertio fit furtũ ꝑ retẽtionẽ rei alienę ꝓtra vo
lũtatẽ dñi sui. apls ad ro. viij. Reddite oĩbꝫ debi
ta. ⁊ infra Nemini quicq̃ debeatis Qui eñ detinet rẽ alterius ꝓtra voluntatẽ eiꝰ vtiq̃ facit ei iniu
riam q̃ impedit eũ abusu eiꝰ. nũ hoc facerz ad hoz
ad obuiãdũ malo. puta cũ nõ reddit gladiũ suũ
furioso. postulanti eũ ab eo penes quẽ depositus
hoc ne se vel aliũ ledat. hoc eñ licitũ ẽ Facere aũt
iniuriã. pprio hoc ẽ pcm. q̃ ꝓtra iusticiã. nõ ãt. sz
nec in modico in pctõ mozari. ꝫ subito dz egredi
Furta illõ eccẽ. xi Quasi a facie colubri fuge pec
catũ. q̃ ãt detinet alienũ ꝓtra volũtatẽ dñi morat
in pctõ. ⁊ sic sp auget pcm Et q̃ries meri occurrit
se detinere alienũ ⁊ ꝓponit retinere ⁊ nõ reddere
tonẽs de nouo peccat mortaliter. ⁊ penitere ñ ꝑt nec
absolui Cñ aug. Si res aliena ꝓpter quã pcm ẽ
reddi possit. ⁊ nõ reddit. pẽa nõ agitur ꝫ silatur
Si ãt vacat agit. nõ remittit pcm nisi restituat
ablatũ si ẽstitui ꝑt. xnij.q.vi. Si res. de re. iur. li.
vi. Quãuis g̃ q̃s nõ acceperit ipe furtũ vel fraudũ
lentia vl' usurã sacrilegium ⁊ bꝰ. ꝫ pt vel alij ꝙsan
guinei vel amici Si tñ ad eũ ꝓuenit hereditas. te
net illa restituere inq̃ntũ sufficit hereditas. Idẽ
de legatis q̃ñ nõ sufficerz hereditas. extra d usuz
michael Quarto fit ꝓtra hoc ꝓceptũ ꝑ indebi
taz distributionẽ Apls. i. ad Cor. iij. Hic iã q̃rit
int dispensatores. vt fideꝫ quis inueniat Eccias
Plani sunt dispensatores rei eccẽ. potiꝰ q̃z dñi Cñ
aug. Non illa nra sũt q̃ cũ ꝓcurationẽ q̃dãmodo
gerimꝰ. vt ꝓprietatem nobis dãnabili usurpatõe
vendicamꝰ. xij. q i. §. vl. Ubi dicit glo. q̃ plani si be
ne admistrant loco dñoꝝ sũt. si male loco ꝑdonũ
ff. ꝑ emp. l. qui fundũ. §. si tutor Eccã. n. tenet lo
cum pupilli. ⁊ platus locũ tutoris Sicut ergo tu
tor si male admistrat dilapidando bona pupilli
vt fur dr ita ⁊ plat⁹ dũ ꝓmittit destruere bona ec
clesie. vel usurpare. vel indebite alienare ⁊ tenet sa
tisfacere Si et expendit i malos usus. dãdo sine
necẽsitate consanguineis vel quibꝫ. ludis canibꝫ.
⁊ turpibus ꝑsonis exponit. qõ dz dare pauꝑibꝫ
quasi furaꝫ Nec dubiũ q̃ mortaliter peccat Utrũ ãt
teneatur ad restitutionẽ vide infra in. ij. ꝑte ti. ij.
Qui et dñt aliq̃ pauꝑibꝫ vl' ecclesijs distribuere
vt hospitalarij ⁊ societates laicorꝝ. si nõ fideꝫ faci
unt. si nõ indigẽtibꝫ tribuũt furtũ ꝓmittũr Reli
giosi qui ꝓprijũ tenent vel extra ꝙuentum sine
licentia ⁊ rõnabili cã bona distribuũt furtũ ꝓmit
tũt Seculares de bonis ꝓprijs nõ dãtes elemosi
nas indigentibus q̃s sciunt. cũ deceant ꝑtim furtũ
faciunt. licet non teneant ad restitutõez Unde
ambro. Esurientium est panis quem tu detines
Nudorꝝ vestimentum qõd recludis Captiuorꝝ
pecunia quam in terra defodis Tantorꝝ ergo te
scias inuadere bona. quanti possis praestare qõ va
les di. rlvij. Sicut bi. Contra oẽs fures dr Isa.
xxxiij. Ue qui predaris. nõne ⁊ ipse predaberis cũ
ꝙsumatus fueris depredatõem. ⁊ ipse predaberis
vel substantiam vel aiam Et vt dicit tbo. in trac.
de decem preceptis Nullum peccatum est quasi
piculosius isto Nam de alijs pctis hõ volendo ⁊
ꝓfitẽdo saluat ꝫ de isto oportet q̃ et satisfiat de a
lieno ablato si ꝑt. alias nil valet penitentia. ꝫ ni
mis difficile videt hoibꝫ exbursare pecuniã ⁊ resti
tuere. ⁊ facilius inducuntur ad dandum elemosi
nas vel faciendũ ecclesias ⁊ hospitalia q̃z ad resti
tuendũ. qõ nõ sufficit. Et ideo bene dr abacuch
ij Ue bis qui ꝙgregant nõ sua vsq̃q̃ aggrauant
ꝓtra se densum lutuz De denso luto difficile exit
Ideoꝝ quia furatus est. et tulit de bonis hiericho

Capitulum Quartū.

ḡtra ordinatōez dei. lapidat⁹ ēa toto ꝑplo ꝓpe singul' modis furti q̄ fuit spēs auaricie bēs diffuse i ij. ꝓtc. ti. i.

Octauū ꝓcep'. §. xii.

tū est. Nō loq̄r ḡtra ꝓximū tuū falsū testimoniū exo. xx. inter oīa aīalia soli hoī datū est loq̄ vt ꝓcep tū sue mēris possit alteri manifestare. ꝓpt̄ q̄d dr pbs. q̄ ea q̄ sūt in voce sūt note eoꝝ q̄ sunt in aīa passionū. Quia ḡ aliq̄s scient falsū dicat abutit lingua. nec ē sine pcō. ēt si faciat ad bonū ꝓsequendū vel malū vitādū q̄z nō sūt mala facieda vt veniāt bona ait apl's ad ro. iij. Et aug. Ad salutē sempit nā null⁹ ducēd⁹ ē opit vllāte mēdacio. xxij. q. ij. pri Ēt ād ꝓvitādū mēdaciū ꝓpt̄ tria ꝑm tho. in dicto trac. decem ꝓceptorum.

Propter diaboli assimilationem
Propter societatis dissolutionem
Propter fame amissionem

Primo ꝓpter diaboli assimilatōem. Efficitur em mēdax filius diabolo q̄z ipse vt dr Jo. viij. mēdax est ⁊ pr eius. Ipse inuenit primum mendacium rū dixit primis ꝓnīb⁹ Nequaq̄z moriemini ⁊c Gen. iij. Ambro. Oēs q̄ dicūt mēdaciū filij sūt diaboli. xxij. q. v. Cauete. fili⁹ ād filios ē pri Secdo mendaciū vitari dz ꝓpt̄ societat̄z dissolutōz Nō ei nata. r ē aīal sociale seu pl'iticū cū alijs viuēs ꝑ male posset hoies iuicē q̄uere si hoies bīent sp dubitare de verbis alioꝝ Vñ apl's ad eph̄. nij Deponētes mēdaciū loq̄mīz vnusq̄sq̄z veritatē cū ꝓximo suo. q̄m sum⁹ inuicē mēbra Tertio ꝓpt̄ fame amissionē. Nō em qui assuescit mēdacijs. nō credit ei cū veritatē dicit ⁊ p̄cipue in viris spūalibus. dñis. plat̄. multū reddit infames mēdaciū Ec. xxxij. ab īmūdo q̄s mūdabit ⁊ a mēdace q̄d vez dicet. q. d. nullū. Et hoc pct in ē ḡtra vel ꝑter illud ꝓceptū ꝑm magi. in. iij. sen. li. d. penul. Nō loq̄ris ḡtra ꝓx. ⁊c. Vñ. ꝓs Insurrexerūt in me testes iniqui. ⁊ mentita est iniquitas sibi Propter ꝑncipaliter loquit̄ de xpo. ḡtra quē dixerūt duo falsum testimoniū Quadruplicit ergo fit ḡtra hoc preceptum ꝑm tho. vbi supra

Per falsam in iudicio ꝓbatōem
Per variam de alio detractionem.
Per mendacem in sermone locutionem.
Per notam de prelato murmurationem

Quantū ad primū cū aliq̄s i iudicio aliquē accusat falso vel testificat̄. ex ꝑsse agit ḡtra istō ꝓceptū ⁊ tenet ei ō oī dāno Et si ōficez in ꝓbatōe fuit rei pena talionis. ij. q. iij. p totū Sic illi duo ꝑsbri accusantes ⁊ testificātes ḡtra susannā de adulio q̄uicī fūt a daniele falsū dixisse testimoniū. lapidati sunt a ꝓplo Dañ. xiij. Illi āt duo testes q̄ testificati sūt ḡtra xpm falsū. cū nō q̄uenīetia eēnt testimonia eoꝝ. nō tñ puniti sunt vt merebantur nec ꝓbare potuerūt suā falsitatē. s. xpm dixisse. posfum destruere tēplū hoc ⁊c. Et sic insurrexerūt testes iniqui. Secdo loquit̄ q̄s falsū testimoniū ḡtra ꝓximū cū ei detrahit dicēdo aliq̄d crimīale ō alio i abnīa ei⁹q̄d ō ñ ē vez l'si ē vez cū sit illd occultū alijs manifestat ad denigrādā famā ei⁹ q̄d vtiq̄z ē mortale ꝑm tho. se. se. Vñ ecc. x. q̄si si serpēs mordeat in occulto. sic q̄ occulte detrahit serpens comedit terrā. i. detractor pascit defectibo alioꝝ narratis Serpens videt incedere p vnā viā ⁊ subito imperceptibil'r voluit se ad aliā Sic detractor incipit bona dicere de aliquo postea vtitur aduersatiua ꝓiunctione Sed cum sūma iniquitas est fratribo detrahere. vñ dr. vi. q. i Et deteriores sunt q̄ vitā morescz bonoꝝ corrūpūt his qui subtrahūtur alioꝝ ꝑdiaq̄z diripiūt Caueat vnusq̄sq̄z ne aut linguaz aut aures bēat peruerientes ne. s. aut alijs detrahat. aut detrahentes audiat. Sedens inq̄t aduersus frēm tuū loq̄bar̄z. s. detrahēdo ⁊c. Parcant omnes detractores lingue. custodiāt q̄z ꝓximos suos Et sciant cū de alijs loquūtur. sua sentētia iudicabunt̄ Nemo iuito auditori libent loq̄t Nec adrian⁹. vi. q. i. Ex merito. vnde ⁊ puer. xxv dr Vent⁹ aquilo dissipat ꝓpluuias. ⁊ facies triſtiz linguam detrahentē Et tenet ur tal' restituere fama ablatā. put ꝑt. nō tñ debet illi notificare vt simplices dicūt. nec ab eo petere veniam de quo malū dixit. nisi certus eēt q̄ sciret Nam hoc esset scandalum in illo generare. ⁊ ḡtra se periclā inciare Si aut̄ malum de aliquo quis dicit falsuz vel vez in sui pnīa. hoc ꝓtinet ad contumeliam Et tunc tenet petere veniam ab eo. ⁊ coram illis dicere se falsuz dixisse si falsum dixit Nō ḡ ōtra hendo. falsū testimoniū loq̄r̄z Tertio per mendacem locutionē Osee. iij. Non est veritas in terra non est mia. sed furtum mendacium maledictuz inundauerunt Vñ hiere. ix. Docuerunt linguā suam loqui ꝑmendacium Sed os q̄ mentit̄ dr sap̄. i. occidit aīaz Nō occidit āt aiam̄ā. s. priuādo grā. nisi pctm̄ mortale. ḡ videt mortale Nō vez ē ꝑ nō sp Vētiri in his que sunt fidei. ⁊ mor̄z qui sunt necār̄z ad fidē. mortale ē. ⁊ ḡtra hoc ꝓceptū q̄ ō ꝑcipue ꝓtinet ad ꝓlatos. magrōs. ꝑdicatores de quib⁹. ij. pet. ij. Erunt in vobis mgri mēdaces qui introducent sectas ꝑditōnis Et aliqui talia dicunt vt videant̄ scire Isa. lxvij. Sup quē lusistis sup quē dilatastis os ⁊ eiecistis linguā. nun quid nōvos filij sceleſti semen mendax Si ir mēt̄ir̄ in notabile dānū ꝓximū spūale vel corpale mortale ē. Vel etiā cum quis vtitur mēdacio in cōfessione de mortalib⁹ ꝑcipue. vel i iudicio interrogatus iuridice Et ō his intelligitur auctoritas predicta Os quod mentitur ⁊c. In alijs casibus loqui mendacium non est contra. sed ꝑter istud ꝓceptū Unde ⁊ veniale a quo etiā abstinēdum Ad col'. iij. Nolite mētiri inuicem. ⁊ aliq̄n quis mētitur ꝓ salute alioꝝ Sed dicitur Jo.

xtij. Nūquid dr̄ nō indiget nr̄ mēdacio Aliqñ ex falsa hūilitate dicēs aliq̄ malū de se q̄ nō est vel negās bonū q̄ō inesse scit De quibo aug. Incauti sunt humiles qui mēdacio se illaqueāt.xxij q.ij. Aliqñ ex verecundie leuitate Et cū quis credit vez dicere ⁊ dicit falsū.postea aduertēs debecū datur illud retractare Aliqñ istud posset eē morale Ecc.nij. Nō ꝓtradicas verbo veritatē ullo mō Aliqñ ex vtilitate vt.s.aliqs ꝓsequtur vl malū euitet Isa.xxviij. Posuim⁹ mēdaciū spē nr̄am.⁊ mēdacio ꝓtecti sum⁹ Aliqñ ꝑpter ꝓmodū alt⁹.ecc.nij Nō accipias faciē ꝓtra faciē tuā nec aduersꝰ aīaz tuā,mēdacium Aliqñ ꝑpter ludū q̄ō ⁊ pcm̄ est ꝑm aug. Ab oi ergo mendacio cauendum est ꝑm illō Isidō. Omne genus mēdacij sūope fuge nec casu nec studio loq̄ris falsū.xxij.q.ij. Non loquaris

Quarto p murmuratione frequenter subditi murmurant de ꝓlatis ꝙquerēres de eis q̄ male tractant ⁊ gubernant eos Sz vt dr̄ sap̄.i. Custoditevos a murmuratōe q̄ nihil ꝑdest.imo mltū nocet q̄z ꝓturbat totū collegiū.⁊ induc̄ alios ad filia.i. Cor̄.x. Nec murmuraueritꝭ sic q̄dā eoꝝ murmuraverūt.⁊ a ꝑnnibo ꝓterūt v.rc. Alien⁹ sit a fratꝝ vnitate q̄ murmuraverit rc̄ Maria soror aaron q̄z murmurauit ꝓtra moisen ꝓcussa est lepra Ide bisviciis.s.detractōe.ꝓtelia.mēdacio. et murmuratōe diffuse hēs infra.in.ij.ꝑte.

Nonū precep .S.XIII

tū ē Nō ꝙcupisces rē ꝓximi tui rc̄. Exo.xx. Post ꝓcepta quibo ꝑhibent exp̄sse pcta oris ⁊ opis ponuntur ea q̄ ꝑhibent pcta cordis.cōcupiam.s.seu desideriū Ista em̄ est differētia vt dictū est supra. inf legē dīnā⁊ humanā.q̄z hūana solū iudicat dr̄ p.ꝑ his oris ⁊ opis.ñ āt de pcīs cordis Lex āt dīna iudicat de occultis cordis pcīs ⁊ oñdit ea eē punienda Crisō. Deus nō ex opibo tm̄ iudicat sed ex cogitatōibo ⁊ ex corde.xxij.q.v. Juramenti Et rō est vt dr̄ i. Reg.xvi.q̄z hoies vident q̄ foris apparent.deus āt intuetur cor Cū etiam dr̄ q̄ lex vet⁹ cohibet manū nō aīam vt noua.nō sic intelligendū est quasi lex vetus nō ꝑhibeat pcta cordis.q̄z b⁹ ꝓtrariū apparz in isto ꝓcepto.sed ideo dr̄ cohibere manū non aīam.q̄z non puniebat pena tpali seu corꝑali pcta cordis ⁊ malas ꝙcupiscētias. sic pcta oris ꝑhibita p̄ ꝓcedētia ꝓcepta Et vt dicit augustī. Bona est lex.s.ista q̄ dū ꝙcupiam ꝑhibz oē malū ꝑhibet.ex dono sti. Nā ꝙcupiam Cōcupia em̄ mali est ra dix oīs mali⁊ principiū Nisi.n.q̄s ꝙcupisceret malū nō faceret Unde ma.xv. Et corde exeunt cogitatōes male, homicidia.adulteria rc̄. Et hec,sunt que coinquinant hoiem Et q̄ntū ad ꝙcupiscentiam rez de qua hic dr̄.nō ꝙcupisces rē rc̄.dicit.p̄. Rapinas nolite cōcupiscere,diuitie li affluant.nolite cor apponere Propt̄ q̄tuor āt cōes dz q̄s abstinere ab illa ꝙcupia ꝑm tbo.i. tract. de decem preceptis

Propter concupiscentie infinitatem.
Propter inquietudinis anxietatem.
Propter iusticie ꝓtrarietatem
Propter substantie inutilitatem

Quantū ad primū sciēdū q̄ cupiditas seu cō cupiscentia dz quandam infinitatē. Quilibet āt sapiēs dz intēdere finē aliquē in suo facto Null⁹ em̄ dz ire p viā infinitā Concupiscentia aūt rez est infinita Unde dr̄ ecc̄.v. Avarus nō implebit pecunia Et amb. Nec finis nec satietas vnq̄z aderit cupiditati.di.xlvij.sicut bi Et Isa.v.dr̄ Ve qui ꝓiūgitis domū ad domū⁊ agrū agro copulatis rc̄. q.d. Nunq̄z poteritis finem ponere vestre concupiscentie rerum Ratio huius est quia cor humanum est factum ad recipiendum deum p̄ gratiaz et postea p̄ glām Et ideo quicq̄d bēat min⁹ deo non ꝑt finire desideriū eius Ipse em̄ maior est oi re.ps. Qui.s.de⁹ replet in bonis desideriū tuum

Secdo debet caueri ꝙcupiscentia ꝑpter inquietudinē quam dz in se Quilibet naturaliter appetit quietē.q̄z hoc est valde delectabile cuilibet Ex cupiditas facit hoies semp̄ inquietos punctionibo solicitudinū Unde ꝙpantur cupidi terre spinose q̄ seminata verbo dī suffocatur a spinis crescentibo solicitudinum rez vt dr̄ Lu.viij. Semper enim cupidi sunt soliciti.non habita acquirere acquisita custodire.⁊ augere ipsa non amittere Eccl.v Saturitas diuitis non sinit dormire eum Ua. vi. Ubi est thesaurus tuus ibi est cor tuū Ambr. Vens auari viculis cupiditatis astricta.sp̄ aut videt sp̄ argētum cogitat.sp̄ redditus computat gratius aurum q̄z solem intuetur.ipsa eius oratio a deo petit aurū distinc.xlviij. Sic bi Tertio ꝑpter iusticie ꝓtrarietatem. Remota iusticia ait aug.de ci.dei Quid sunt regna nisi magna latrocinia.⁊ sic tollitur recta ꝙuersatio hūana Est autem cupiditas cōtraria iusticie quia vt acquirat sibi cupidus facit omnē iusticiam in negociationibus.in iudicijs.⁊ alijs Unde dicit ecc̄.xxvi Qui diligit aurum nō iustificabitur.i.nō faciet iusticiā Et de iudicibus dicitur exo.xxiij. Nō accipies munera,quia munera excecant oculos sapientū.⁊ ꝑuertūt verba iustoꝝ Legitur de q̄daz iudice cupido q̄ cum bēt quandam causam p̄ manibus.vna pars obtulit ei ꝓ munere vnū vitulū vt ꝓ se sententiam daret.altera vaccam Cum aut̄ deberet sententiam proferre.dixit qui vitulū dederat. Loquat⁹ vitulus,ꝓ me Et ille iudex respondit Vacca non permittit Voluit dicere q̄,quia maius munus accepat ab alio.ideo ꝓ eo debebat dare sententiam. Quarto ꝑpter sublantie seu diuitiaꝝ inutilitem. Nec em̄ sibi ꝓsunt corꝑi.quia tales sustinent multa incōmoda ⁊ penurias ad ꝙseruandum ⁊ augendum Ecc̄.v Diuitie ꝙgregate in malō dn̄i sui nec aīe

Capitulum Quartū.

psunt-q cupiditas nō ptmittit sibi facere elemosinas.ꝛ inde sibi q̄rere tḣsaurꝫ.ꝛ mā̄sionē in celo ſm illud Lu.xvi. Facite vobis amicos de mām̄ona iniquitat̄ vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula Et demum ducit eum ad interitum.i.ad tbi.vi. Qui volunt diuites fieri incidunt in tēptationē.ꝛ laqueū diaboli.ꝛ desideria multa inutilia.ꝛ nociua q̄ mergunt hoiem in interitū Et greg. Honoꝝ actori inherere nō possum⁹ nisi cupiditatē q̄ radix est oīm malorꝝ radicit⁹ euellamus di.xlvij. Triplicit̄ āt tal' cupīa reꝝ pt̄ ē mortale ptm̄ Primo cupiscit res rpal' vt hēat quocūq; modo si p̄ter defacto vt p furtū.rapinam vsurā fraudē.ꝛ b⁹ Et de hoc intelligit illud apli Dis imūd⁹ aut auar⁹ nō hz hereditatē in regno xp̄i et dei Auarus quasi auidus eris. Ecdo cū cupiscatur substātia frena.ꝛ si p licitā acquisitionē ni ad malū finē vt.s. inde possit ludere.fornicari. et alia mala facere, acquirere inde amicos ad pcurandum regnum.ꝛ tirānidandū.ꝛ b⁹ Et ō bēc.ꝛ Auaro nihil est celesti⁹. hic em̄ aiam suā venalez hz Tertio cū nimis diligit et iuste acquisita.ꝛ dō q̄ nō amittat ea patus est facere ꝓtra dei mādata vt pierare.ꝛ b⁹ Tel'etiā nō est patus subuenire in extrema nēcitate indigentibo ne ea diminuat. Tal' p̄t finē suū vltimū in krenis.q̄ ita inordīate cupiscit Et isto mō ipossibile est diuitē intrare in regnū celoꝝ ait xp̄s Va.vir.s. ponentē finē suū in diuitijs Alias āt inordiate cupiscere seu amare diuitias citra.s. dilectionem dei vel primi tal' cupīa est venale Sed vt dī hiek.vi Et maioꝝ vsq; ad minorē.a sacerdote vsq; ad leuitā oēs auaricie studēt

Decimū ꝛ vl .ℌ.xiiii

timū p̄ceptū decalogi est Non desiderabis vxorē proximi tui Exo.xx. Vt dicit Jo. in prima canonica.c.ij. Omne q̄d est in mundo.i.in mūdanis peccatoribꝫ aut est cupiscētia carnis.aut cupiscētia oculoꝝ.aut superbia vite.q̄d ptinet ad cupīaz hoīs Scdm tho. in tract. de.x.p̄cep. duo ex his intelligūtur p̄hibita p p̄cedēs p̄ceptum Nā cum dī Nō cupisces rem proximi tui intelligit̄ p̄hibita cupīa oculoꝝ.cū dī Nō domū. intelligit̄ p̄hibita superbia vite seu concupiscētia honoꝝ In domo em̄ in qua est altitudo ꝛ latitudo ītelligit̄ superbia ꝛ diuitie ꝛ p̄ōr dignitates ꝛ honores Tertiū āt.i. cupīa carnis hic p̄hibet cum dī Non desiderabis vxorē eius sub q̄ ek comp̄hendit̄ omne desideriū carnale illicitū Sic sup̄ sub noīe mechie includitur omne ptm̄ opis carnalis Et q̄ hoc apparet magis de se esse iniustū. s. de vxore proximi Ideo expresse hoc p̄hibetur dum dī Non desiderabis vxorē proximi tui In alijs p̄ceptis sub peccato operis intelligitur p̄hibere ptm̄ mali desiderij ipsius operis, sic de mechia ꝛ furto dantur spe-

cialia ꝛ distincta p̄cepta operis ꝛ cogitationis. q̄ concupiscētia magis trahit ad ista p̄s. Concupierunt cōcupiscētiam in deserto.i. diuersarū rez et gule ꝛ luxurie. vt in moabitis Est āt q̄druplex gradus h⁹ concupiscentie

Jn carnali suggestione.
Jn sensuali delectatione
Jn rationali deliberatione
Jn audaci defensione

Notat ista gre. in. nū. moral' dicens Quatuor modis ptm̄ perpetratur in corde.s. concupiscendo q̄d intelligitur de quolibet ptō. sed magis dicitur in cōcupiscentia luxurie suggestione. s. delectatione consensu ꝛ defensionis audacia Fit autē suggestio p aduersarium. delectatio p carnē consensus p spūm.i. defensionis audacia per elationem Dat exemplum de lapsu de primoꝝ parentum dicens Illam primi hominis rectitudinē antiquus hostis bis quatuor ictibo fregit Nā serpens suasit Eua delectata est quasi caro. Adā consensit vt ratio. qui etiam requisitus confiteri culpam p audaciam voluit defendere dicēs Mulier quam dedisti mihi sociam. dedit mihi de ligno.ꝛ comedi Hoc in humano genere quotidie cognitum quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur Serpens suasit. quia occult⁹ hostis mala cordibus hominum latēter suggerit Sed vt dicitur Eccl.xviij. Post concupiscētias tuas non eas. quia vt ait ambrosius exponens illud p̄s. Beatus qui tenebit ꝛ allidet. parvulos suos.i. lubricas cogitationes ꝛ primos motus cōcupiscentie ne vltra procedant ad petram resistētie Raro tñ est quin ibi' sit ptm̄.ꝛ p̄cipue q̄n q̄s est occasio hui⁹ cogitatōnis p distractionē sensus Sc̄dus gradus est p sensualem dilectationem Ad gal'.v. Caro concupiscit aduersus spūm Ubi dicit aug. q̄ nōnullum ptm̄ est cum caro concupiscit aduersus spūm Et b.tho. vbi sup̄ dicit q̄ nullus euadit concupiscentiam carnis post peccatū primorum parentum ꝓpter corruptionē nature.ꝓ per xp̄m ꝛ virginem matrem eius Unde ap'us ad ro.vi. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscentijs eius. nō aut nō sit. si ñ regnet.i. non dñet Est q̄dē in carne ptm̄ concupiscentie cum delectatur sola sensualitas si non dñatur cū ratio non assentit Et vt dicit gregorius Nequaq; im̄unda cogitatio mentē maculat scilicet p mortale. cum pulsat scilicet p suggestionem vel sensualem complacentiam. Sed cū hāc p delectationē superat. s. assentiendo. de pe. d. ij sc̄ēdū Tertiꝰ grad⁹ est p consensū rōnis Sic em̄ eua comesto fructu porrexit subito viro. ita sensualitas i suggestiōe cupīe alic⁹ mali delectāt. subito suggerit rōi vt assentiat q̄ si consentit. tūc q̄si adā comedit ꝛ mortal'r peccat in his q̄ sūt ꝓtra p̄cepta Deq̄ dī Dan.xiij. Cōcupia suauertit cor tuum

dō fit cupl'r dū. ſ. ꝓſentit in opus malū vel ꝓſentit in mozoſaz delectationē. qđ ē eſt mortale ſm tho. Ja. vij. q̄ viderit mlierē ad ꝓcupiſcēdū eā ia mechat' ē eā in corde ſuo. i. ad Eoꝛ. r. Nō ſim' cō cupiſcētes malozum ſic illi ꝓcupierūt ⁊ ceciderūt vna die. xxiij. milia Quart' grad' eſt audax defenſio ſeu excuſatio Sic prim' parēs cū fuiſſet requiſit' de culpa ſubito q̄ſi defendēs intoꝛſit culpam in mulierē vel eū q̄ dederit ei in ſociam Sic pcō poſt ꝓſenſū ſe excuſat. vel p exēpla peius facientium. vel diaboli temptantis ⁊ h' Ja. xlij. Cū bella ⁊ lites in vobis. nōne ex ꝓcupiſcētijs que militant in mēbꝛis vꝛis excuſando. ſ. mala ⁊c. Dz aūt conari quilibet has ꝓcupias vincere occaſiōes exteriores fugiēdo. vt malas ſocietates ⁊ diſcurſus auditū ⁊ aſpectum vanū Nō ꝓcupiſcat pulchꝛitudinem mulieris coꝛ tuū. ne capiaris nutibꝫ illi' puer. vi. Nam q̄ tetigerit picem inquinabit' ab ea Scdo p mortificatōz carnis apl's ad gal'. v. Qui xpi ſūt. carnē ſuā crucifixerūt cū vicijs ⁊ ꝓcupiſcētijs. tertio ꝓpoñez Sap'. viij. Scio. q̄ nō poſſū ē ꝓtinēs niſi tu deꝛ. Quarto p occupatōnem Ecc'. In deſideꝛijs ē oīs ociosus Per agrū pigri hoīs tranſiui ait ſalomon totū repleuerāt vrtice concupiſcentiarum

¶ De p̄ceptꝭ ceremonialibꝫ ipſi' legꝭ ſub quadruplica differentia Capitulum quintū

Ecūda pars legis moſaice ē de p̄ceptꝭ ceremonialibꝫ. q̄ quidē oīno ceſſāt in nouo teſtamēto et ſeruari non debent Dz q̄ntū ad moꝛalē intelligentiam ſeu expoſitionē adhuc debent ſeruari vt gra. in decre. di. vi. ⁊ vl. dicit q̄ miſtica mādata legis quantū ad ſuꝑficiem a naturali iure videnť aliena Quantū āt ad moꝛalē intelligentiā. mutabilitatē neſcire ꝓbanť ⁊ ſibi inueniūtur ānexa ac p hoc ⁊ ſi ſm ſuꝑficiē videanť eē mutata. tñ ſm moꝛalē intelligentiā nō ſunt mutata Et ſic ꝑt intelligi illud p̄s. Cuſtodiā legē tuā ſp in ſeculū ⁊ in ſeculū ſeculi. q̄ nō ſolū moꝛalia. ſ ⁊ ceremonialia legis ſm moꝛalem intellectum obligant ſemper ideo debent ſeruari. Sicut verbi gratia. Dz nō ꝓmedāť carnes porcine q̄ in lege ꝓhibite ſeruari ſi dz. ſ q̄ nō hēanť q̄uerſatōes ⁊ mores laſciui ⁊ luxurioſi. figurati p talē eſū ſp dz ſeruari Dz p hoc declaratōe ſciēdum primo ſm tho. i. ſe. q. ci. ar. i. q̄ ceremonialia p̄cepta determinant p̄cepta moꝛalia in ordine ad deū. ſicut iudicialia determinant ipſa moꝛalia in ordine ad ꝓximum puta p̄ceptū moꝛale eſt q̄ quis colat ⁊ adoꝛet deū. ſ quō vel q̄ tpe vel loco hoc determinabāt ceremonialia. puta offerēdo ſacrificia ad tēplū ⁊ tali tpe Ordinať aūt hō ad deū p debitū cultū eius ⁊ ideo ꝓprie ceremonialia dīr q̄ ꝓprie ꝓtinēt ad cultū dei Et dīr ceremonialia quaſi munia. i. dona cereris. q̄ dicebať a gētilibꝫ dea frugū eo q̄ primū ex frugibus oblatōes dō offerebāť Vl' ſic valeri' maxim' refert Nomē ceremonie introductū eſt ad ſignificandū cultū dīnū apꝛ latios a q̄dā oppido iuxta romā q̄ dē vocabať. eo q̄ roma' capta a gall'. illuc ſacra romanoꝛ ablata ſūt venerādiſſime dicta Thom. i. ſe. q. ci. ar. iij. Vel ceremonialia a cereis qui in ſolēnitatibꝫ accendunť Vel ſm alios ceremonialia quaſi norme id ē regule ſalutis ſed iſte due vltime expoſitōes nō ſūt ita ꝓprie De ipſis āt ceremonijs dixit dñs moiſi Exod. xxiij. Eſto tu populo in his q̄ ad deū ꝓtinēt vt referas q̄ dicūť ad eū oſtendeſq̄ populo ceremonias ⁊ ritū colendi ¶ Sciendum āt q̄ dicta ceremonialia ſunt figuralia Vñ apl's ad col. ij. inquit Nemo vos iudicet i cibo aut potu. aut in parte diei feſti. aut neomenie. aut ſabbatoꝛ que ſunt vmbra futuꝛoꝛum. i. figura. ſ. chꝛiſti ⁊ populi xp̄iani ⁊ ſacramentoꝛ et moꝛum ipſoꝛum Pro cuius declaratione notandum ſm tho. i. ſe. q. ci. ar. ij. q̄ cum p̄cepta ceremonialia ordinentur ad cultum dei vt dictum eſt. duplex eſt cultus dei ſcilicet interioꝛ ⁊ exterioꝛ Et cum homo ſit compoſitus ex anima ⁊ coꝛpore vtriuſq̄ debet applicare ad colendum deū. vt. ſ. anima colat interioꝛi cultu. ⁊ coꝛpus exteriori ſm illud p̄s. Coꝛ meū. i. aīa ⁊ caro mea exultauerūt in deū viuū. Et ſicut coꝛpus ordinatur ad aīam. ita cultus exterioꝛ ad interioꝛem Cultus autem interioꝛ conſiſtit in hoc q̄ anima ꝓiungatur deo p intellectū et affectū ⁊ ideo ſm q̄ diuerſimode intellectus et affectus colentis deum ꝓiungit deo. ſm hoc diuerſimode actus exterioꝛes hoīs ad cultū dei applicanť In ſtatu eīm future bēatitudinis. intellectus humanꝰ diuinā eēntiam in ſeipſa intuebit. Et ideo exterioꝛ cultꝰ nō conſiſtit ibi in aliqua figura. ſ ſolū in laude dei. q̄ procedit ex interioꝛi agnitōe ⁊ affectōne ꝓfecta ſm illud Iſa. li. Gaudium ⁊ letitia inueniet' in ea. gratꝛ actio ⁊ voꝛ laudis. In ſtatu autē p̄ntis vite nō poſſum' diuinā veritatē in ſe ipſam intueri. ſ oꝑtet q̄ radi' diuine veritatis nobis illuceſcat. ſub aliquibꝫ ſenſibilibꝫ figuris. vt dicit dio. diuerſimode tñ ſm diuerſum ſtatū ꝓpoſitionis humane In vet' eīm lege necꝛ ipſa diuina veritas in ſeipſa manifeſta erat. necꝛ adhuc ꝓpalata erat via ad hoc ꝓueniendi ¶ Sicut dicit apl's ad hebꝛ. viij. Et ideo oꝑtebat exterioꝛē cultū vet' legis nō ſolū eē figuratiuū future vitatis manifeſtāde in p̄ria. ſ et figuratiuū xp̄i q̄ē via ducens ad illā p̄riā veritatē In ſtatu vero noue legis hec via iam reuelata ē. vñ hāc p̄figurari nō oꝛ ſicut futurā. ſ ꝓmēoꝛari p modū p̄ſiti l' p̄ſ'. vt miſterium paſſionis. reſurrectōis ⁊ h' ⁊ exhibitio ſacramentoꝛ ſ oꝛ ſolum p̄figurari futurā veritatē gloꝛie. nō dum reuelatam q̄ fit in ipſis ſacramētis ⁊ ſacrificijs Et hoc eſt q̄ dicit apl's ad hebꝛ. r. Umbꝛā hīs lex futuꝛoꝛ bonoꝛ. ñ ipſā imaginē rei. vmbꝛa

Capitulum Quintuz.

em min'ē q̄z imago tanq̄z imago ptīeat ad nouā legē vmbꝛa ad veterē Hec oīa q̄ lex pp̄lo data dꝛe mafīeste p̄m ysiō. di. nq. Erat āt Quia dīna nō sūt reuelāda hoīb. nisi p̄m capacitatē eoꝝ alio q̄n daret eis mafīa p̄cipicq̄ dū ꝓtēneret q̄ capere nō posset Et iō vtili' fuit vt sub q̄dā velamīe figura rū dīna misteria dei pp̄lo traderēt vt saltē ea ip̄licite ꝓgscerēt. dū ill' figuꝛ referrent ad honorē dei

Ipsa autē cere .§. I

monialia p̄cepta sūt multiplicia p̄m illō oze. viij Ecclā eis multiplices leges. hꝰ āt rō ē p̄m tho. i se. q. ci. ar. iij. q̄ oīs lex datur alicui pp̄lo In pp̄lo ūt sunt duo genera hoīm Quidā pni ad malum Et bi sunt p̄ quos p̄cepta legis' coꝛcercēdi Quidā sūt bōnes inclinatōes ad bonū vel ex natura vel ex cō suetudine vel magis ex gr̄a. ⁊ tales sūt p̄legentes p̄cepta instituendi. ⁊ in meli' promouendi Quātū igit ad vtrūq̄ genꝰ hoīm fuit expediēs multiplicatu ceremonialia in veteri lege Quia. n. in illo pp̄lo aliq̄ erāt pni ad idolatriā. cui multipl'r idolatre gentiles deseruiebant. oportebat econuerso multa institui ceremonialia. ad singl'a reprimenda ⁊ multa talibꝰ imponi q̄si oneratis ex his que ad cultū dei ip̄endebāt. non vacaꝛ eis idolatrie deseruire Ex pte vero eoꝝ qui pni erāt ad' bonū. fuit necessaria multiplicatio ceremonialiū. tum quia p hoc diuersimode mens eoꝝ referebatur in deū et ⁊ magis assidue. tū etiam q̄ misteriū xp̄i q̄d p hꝰ ceremonialia figurabatur. multiplices vtilitates ꝓtulit mūdo. ⁊ multa circa ip̄m erāt p̄sideranda. q̄ oportuit per diuersa ceremonialia figurari Diuidūtur āt ista ceremonialia p̄cepta i nq̄. genera. s. sacrificiū. sac. sacrm. ⁊ obseruātia Hꝰ rō ē p̄m tho. vbi sup̄ ar. nij. q̄ ceremonialia p̄cepta ordinant' ad cultū dei in quo quidē cultu p̄liberari p̄t ⁊ ipse cultus. ⁊ colētes. ⁊ instrumenta colendi. Ipse āt cultꝰ spāliter ꝓsistit in sacrificijs q̄ in dei reuerentiā offeruntur Instrumēta āt colendi pnent' ad sacra. sic̄ est tabernaculū et vasa et alia hꝰ Ex pte aūt colētium duo p̄nt p̄sideranti. s. ⁊ eoꝝ iustificatio ad cultū dīnū. qꝰ fit p q̄ndaꝫ ꝓsecratōem vel pp̄li vel mīstroꝝ Et ad hꝰ pnent sacramenta Et iteꝝ eoꝝ singularis quersatio per quam distinguūtur ab his qui deū nō colunt Et ad hoc pnēt obseruātie. puta in cibis pestimēꝫ et in alijs huiusmodi

De sacrificijs ve .§. II.

teris testamenti in lege mādat'. quare instituta sunt. ⁊ quid significarunt dī Leui. i. Adolebat ea sacerdos sup̄ altare in holocaustum ⁊ odorē suauissimū dño. Dicunt' illa sacrificia odorē p̄stare dño suauissimū. q̄ deo erāt accepta Nō q̄ deus all'indigeret. ꝓ Nūquid māducabo carues thaurorū Aut q̄ illa de se placerent deo tanq̄z expiatia culpaꝝ Vñ dicit' apl's ad hęb. q̄ sacerdos offerebat sepe hostias q̄ nunq̄z p̄nt auferre pctā. sed ꝓp̄t rōnes ꝓp̄ quas offerebant' grata habebat

Assignatur āt triplex rō illoꝝ sacrificioꝝ. quare talia aīalia vel alia offerebant' ⁊ tali modo p̄m tho. i. se. q. ciij. ar. iij

Propter idolatrie detestatōez euitandam
Propter offerentiꝫ dispositionem signandam.
Propter xp̄i passionem figurandam

Prima ⁊ scōa rō est l'ralis. tertia mistica ⁊ figuralis Et ad hoc p̄t induci illō p̄s Sacrificiū ⁊ oblatōem noluisti. aures aūt p̄fecisti mihi. Holocaustū ⁊ pro pctō non postulasti. tunc dixi ecce venio q. d. Sacrificiū ⁊ oblatōem noluisti ꝓpter se. q̄si delectareris illis rebꝰ. ß ꝓpter idolatriā virādam Et est sacrificiū in aīalibꝰ. oblatio in alijs fruge scēnibꝰ Aures āt p̄fecisti mihi. i. dedisti q̄ mihi p̄fectum intellectū in his vt intelligerē mētiꝫ dispositionē. quā requiꝫ in offerēte tibi placitā. ⁊ hoc q̄ ad secundū Holocaustū ⁊ p̄ pctō nō postulasti. q̄ erant p̄cipue inf sacrificia tunc. s. cum dixi p̄fectū ecce venio. s. in mūdū ad sustinendā passionē Nunc ergo ip̄leta figura illoꝝ sacrificioꝝ nō postulo. imo respuo illa sacrificia que figurabāt istud p̄fectum sacrificiū Quantū q̄ ad primū dicit hiero. xxij. q. i. Cōsidera q̄ cū iudei essent pni ad idolatriam. in qua gētes offerebant aīalia occisa dijs suis voluit vt iudi potius illa offerrēt deo in honorē suum q̄z dijs seu demonibꝰ sic retraherent' a sacrificijs idolorum Vñ nō fuerunt data illi pp̄lo p̄cepta de sacrificijs nisi postq̄z declinauerūt ad idolatriā adorādo vitulū p̄flatile. ⁊ hic est q̄ illa aīalia q̄ nō offerebāt egiptij. inter quos erāt quersati dijs suis. vt oues ⁊ boues ⁊ arietes. illa iussi sunt offerre. non alia q̄ offerebāt gētiles dijs suis. Et propter hoc etiam p̄hibebatur deo offerri sanguis aīaliū. ⁊ adipem. ⁊ mel. ⁊ fermentum. q̄ ista offerebāt gentiles in suis sacrificijs. Aues offerebant' vt turtur. pulli columb. ⁊ passeres ꝓp̄t paupes q̄ nō poterāt in alijs aīalibꝰ multum expendere Pax āt auiū est copia in illis p̄tibus Nō āt offerebant' pisces in sacrificiū. q̄ cū in aquis viuāt. magꝫ sunt alieni ab hoīe q̄z alia aīalia. q̄ viuūt in aere Mod' et occidēdi quedaꝫ aīalia vt aues. determinabat' a lege. ad excludendū ei idolatrandi modū quē tenebāt Quantū ad secundū ꝓt' tho. vbi sup̄ q̄ p̄ sacrificia repetita bat' ordinatio mētiꝫ in deū. ad quā excitabat' sacrificiū offerēs Ad rectā aūt ordinatōez in deū p̄tinet q̄ oīa q̄ bz q̄s recogīscat a deo tanq̄z p̄ncipio ⁊ ordinet i deū tanq̄z in vltimū finē Et hoc repetita bat' i sacrificijs ⁊ oblatōibꝰ p̄m q̄ hō ex rebꝰ suis q̄si in recognitionē q̄ ea hꝰet a deo. in honorē dei ea offerebat p̄m illud qꝰ dixit dauid. i. pal. xxix. q̄ de manu tua accepimus. dedimus tibi Et ideo in oblationibus sacrificiorum protestatur homo

qz de⁹ eēt primū principiū creatōis rez. ⁊ vltim⁹ finis ad quē eēnt oīa referē dav⁹ mens humana non recognoscat aliū actorē primū rez nisi solū deū. nec ⁊ alio finē suū ꝓstituat Et ꝓpt̄ hoc phibet̄ in lege sub pena mortis, non offerri sacrificiū alteri nisi deo soli Exo. xxij. Offerebantur autem aīalia occisa ⁊ coquebantur. qz sic veniūt talia in vsū hoīm. fm qz a deo dant̄ ad esum hoīm Silr et ꝓ occisionē illoz aīaliū significabat̄ destructio pctōz q̄ debz eē in offerētibꝫ deo sacrificia bonoz opez Vñ glo. Leui. i. Vitulū offerim⁹ cū superbiā auertim⁹. Agnū cuz irrōnabiles mor⁹ corrigim⁹ edum dum lasciuiam supamus Turturē dum castitatem seruamus. Azimos panes cū azimis sinceritate epulemur In columba signātur simplicitas ⁊ charitas mentis Gallina ⁊ porcus nō offerebant̄ qz hz immundū nutrimentū Deo āt qđ est puz ⁊ mundū tribuendū est Aīalia vo siluestria non sunt cōiter hoīm vsui reputata Vaculosa etiam aīalia claudat h⁹ phibebantur offerri qz vt ait hier di. xlix. c. vlt. Indignū est dare deo que dedignatur homo Et quia signat defect⁹ mētis a quibus offerentes debent cauere Et notandum fm tho. vbi supra q triplex est genus sacrificiorum. quod mandabatur offerri. quod scilicz designat triplicē statum fidelium Primū dicebat̄ holocaustū qđ interpret̄ q. totū incensū qz totū aīal offerebat̄ ⁊ cremabatur ad honorē diuine maiestatis. ⁊ amorem sue bonitatis Et signat statū perfectionis in obseruatōe ꝓsiliorū quibꝫ quis totū se deo ⁊ oīa sua offert in honorē suū. nihil sibi reseruans. Aliud dicebat̄ sacrificiū ꝓ pctō. qz offerebat̄ deo ꝓ remissione peccati. ⁊ ꝓueniebat statui pēitentiū in satisfactōe pctōz qđ sacrificiū diuidebat̄ in duas ptes. quaz vna incendebat̄. alia cedebat in vsū sacerdotis ad significandū q̄ expiatio pctōz fit a deo p̄ ministeriū sacerdotū per sacra. ⁊ hoc nisi cum offeret̄ ꝓ pctō sacerdot̄ tūc etiam totū ꝓburebat̄. ad innuendū q̄ nil peccati remaneret in sacerdote Tertium dicebat̄ hostia pacifica qđ offerebatur deo pro gratiarū actione vel pro salute ⁊ ꝓsperitate offerenti. ex debito bñficij accepti vel accipiendi Et cōuenit statui proficiētium in obseruatione mandatoz Et diuidebatur tale sacrificium in tres partes. quarū vna cedebat in honorē dei que. s. comburebatur. alia in vsum sacerdotis Tertia in vsum offerentium Ad figurādum q̄ salus hominis prouenit a deo mediantibus sacerdotibus vt ministris dei ⁊ cooperantibus hominibus ipsis qui saluant̄ Sacerdotum autem erat pectusculum ⁊ armus dexter animalis ad designandum q debet habere sapientiam cordis ad instruendum populum fortitudinem que designatur in armo dextro ad sustentandum defectus Sacrificate ergo ait ꝓs sacrificiū iusticie Non sacrificia aīaliū qz holocaustū ꝓ pctō nō postulasti. ℞ sacrificium iusticie. i. bonoꝝ operꝝ fm istum triplicē statū. Quātum ad tertium dicit tho. vbi supra q inter omnia dona que de⁹ humano generi p peccatum lapso dedit. ꝑcipuū est q dedit filiū suū Jo. iij. Sic deus dilexit mundū vt filiū suū vnigenitū daz vt oīs qui credit in eū nō pear. ℞ bēat vitam eternam. ⁊ ideo potissimū sacrificiū est quo se obtulit do p̄ti in odorem suauitatis vt dicitur ad hebreos quito Et ꝓpter hoc omnia alia sacrificia offerebant̄ in lege. vt hoc vnū principale ⁊ ꝑcipuū figurarēt tanq̄z pfectū ꝓ imꝑfectū Vñ ad hēb. x Xps vnā semel pro peccato obtulit hostiaz in sempiternū Et sic oīa illa figurabant christi passionem Vñ glosa Leuiti. primo. Christus in vitulo offertur propter virtutem crucis In agno propter innocentiam. In ariete propter principatum In hirco propter similitudinez carnis peccati In turture ⁊ columba duaꝝ naturaꝝ ꝓiunctio designat. Vel in turture castitas ei⁹ In columba charitas insinuatur In oue patientia vel obediētia. Offerebant̄ ⁊ panes a pauperibꝫ qui etiam figurabāt xp̄m qui ait Ego sum panis viuus Jo. vi. Vel farinam vel spicas. Et christus spica fuit in statu legis nature In fide patrum vt similia In lege doctrina prophetarum. sicut panis format̄ post assumptionem humanitatis igne spiritussancti coctus in clibano vteri virginal. in sartagine coctus ꝓ labores sue ꝓuersatōis in mūdo In cruce q̄si in craticla adustus Vinū qđ aliqñ offerebat̄ significat sanguinē suū Oleū gratiam eius Sal sapientiā eius Thus deuotōem oronis Cuc ergo cū noluit deus amplius sacrificia iudeoz dixit di filius Ecce venio in me perficio. ⁊ impleo omnia sarificia

De secunda par. §. III

te ceremonialium. que scz dicuntur sacra. ⁊ pertinent ad templuz ⁊ vasa ei⁹. dicit apls ad hēb. viij. qz illi qui offerūt fm legē mūera. i. in templo deseruiunt exēplari et umbre celestiū. sicut rsum est moisi cum ꝓsumaz tabernaculum. vide inquit oīa. ⁊ facito fm exēplar qđ tibi in monte mōstratū est vbi dicit b. tho. pri. se. q. cij. ar. iij. qz tota ⁊ terior cult⁹ dei ad hoc ordinatur vt homines deū in reuerētia habeant Hoc enim ē humanus affectus vt ea que cōia sunt ⁊ non distincta ab altis minꝰ reuerentur Ea vero que habent tanq̄z excellentie discretionem ab altis. magis admiratur ⁊ reueretur. vnde ⁊ hominum consuetudo inoleuit q reges ⁊ principes quos oportet in reuerentia haberi a subditis ⁊ preciosioribus vestibus vtātur et ampliores habitationes inhabitent Propter hoc oportuit vt specialia templa ⁊ speciales ornatus. vasa ⁊ spāles ministri ad di cultū ordinarent̄ ꝓ ꝓ aī hoiz ad maiorē reuerētiā di inducerēt Iulu

per ꝛ status veteꝛ legis erat ordinatus ad signi
ficādū misteriū xpi. Oportet ātē aliquid determi
natū id p. qđ aliud figurari dꝛ vt. s. aliquā eius
similitudinē repñtet. Et ī optuit aliqua spālia ob
seruari ad cultū dei. ꝛ circa tēplū ei⁹. De quo ꝑt
induci illud ps. Adorabo ad tēplū scm tuū in ti
more tuo. ꝓcipue reuerētiali. Adorare ꝓfiet ad
cultū dei exteriorē. Sed sciēdū q triplex ē tem
plū. Et de quolibet pōt dupliciter illud intelligi.

Est synagoge materiale.
Est ecclesie spūale.
Est glorie supernale.

Et q̄tum ad primū not. ꝑm Ihm. vbi supra q
cum cult⁹ dei duo respiciat. s. deum qui colitur
ꝛ hoies colentes. certū est q ipse deus qui colit
nullo loco claudit. vñ ꝓpter ipm ñ optuit facere
tēplū vel tabernaculū sꝫ ꝓpter hoies colētes. quia
corpales sunt. opter ꝓpter eos facere tabernacl'm
vel tēplū ad cultuꝫ dei ꝓpter duo. Primo vt ad
huc ꝙueniētes cū hac ꝙsideratōe. q ille locus de
putatus est ad colēdū deū cū maiori reuerentia
ꝙueniret. Scdo vt p dispōnē talis templi vel ta
bernaculi figurarent aliqua ptinētia ad excellē
tiā dīnitatis vel hūanitatis xpi. Et hoc est qđ sa
lomō dixit. iij. reg. viij. Si celū ꝛ celi celoꝝ te ca
pere ñ pñt. q̄to magis nec domus hec quā ego e
dificaui tibi. Et paulo p⁹ subdit. Sint oculi tui
apti sup domū istam die ac nocte de qua dixisti
Erit nom meū ibi ꝛ exaudies deprecatōꝫ fui tui ꝛ
ꝓli tui isrl. Ex quibꝫ pꝫ q tēplū vel tabernacu
lū ñ est factū vt deū inhitātē capiat sꝫ vt nomē
dei sit i. noticia dei manifestat p ea que ibi fiūt
ꝛ dīr. Et q ꝓpter reuerētiā loci orōes sint ma
gis exaudibiles ex deuotōe faciētiū eas. Adora
bo ergo ad tēplū scm tuū in timore tuo. Et vidꝛ
loqui de tabernaculo moisi. Nā adhuc ñ erat fa
ctū tēplū sꝫ ipm fecit salomō filiꝰ ei⁹ qđ tēpluꝫ
successit tabernaclo. qꝛ tpe moisi ñ hēbāt firmaꝫ
mānsionē eūtes p deserti. Et postea tpe iudicuꝫ
ꝛ vsqꝫ ad salomonē fuerunt in bellis extra finiti
mos ī ñ potuerūt apte hīe firmuꝫ tēplū sed loco
eius tabernaculū portatile. Cū aūt fuit in quie
te tpe salomōis. tūc factū est tēplū. Factū est aūt
vnū tēplū vel tabernaculū ñ plura ad euitādam
idolatriā gentiliū. qui plura tēpla dīis suis faci
ebant. ꝛ vt firmarēt in mētibꝫ hoīm fides vnita
tis dīne nature. Et ad sīgnādā vnitatē ecclesie
militātis ꝛ triūphātis. Erāt tñ in ꝓlo iudeoꝝ
multe synagoge vbi. s. docebāt ꝓlm. Sꝫ vnū tm
tēplū vbi offerebāt sacrificiū. Sicut āt p vnita
tem tabernaculi vel tēpli illius designabāt vni
tas dei. ita p distinctōꝫ eius in ptes. s. in sancta ꝛ
scāscoꝝ signāt distinctio eoꝝ que sunt deo sub
iecta. Distinguebat ꝙ illud tabernaculū vl' tem
plū sic. Quia vna ps principalioꝝ eius dicebat
scāscoꝝ. ꝛ erat versus occidētē versus quam ſie
bat oro ad excludēdā idolatriā. qꝛ gētiles adora
bant ad orientē ob reuerentiā solis reputantes il
lū deuꝫ. Et in ista parte que in tabernaculo erat
spacij. x. cubitoꝝ in lōgitudine ꝛ latitudīe. Erat
archa dei de lignis setbim scā ꝛ deaurata intus
ꝛ extra. In qua archa erāt tria. s. tabule decalo
gi. virga aarō que frōduerat ꝛ vna aurea habēs
manna. Sup archam erat quedā tabula suble
uata quasi sedes que sustētabāt ab alis cherubī
qui ibi erāt sculpti de ligno oliuaꝝ. positi vnus
ab vno latere alius ab altero respicientibꝫ se mu
tuis vultibꝫ. ita q archa erat in medio eoꝝ. Et
dicebat illa tabula ꝓpiatorij quasi extimaret se
des dei vñ ꝓpiaret ꝓplō ꝛ exaudiret orōes eoꝝ.
Juxta illud. Qui sedes sup cherubin. ⁊c. Ante
istā ptē stābāt scoꝝ erat velū qđā intertū ex quatu
oꝛ coloribꝫ. s. bisso. iacincto. purpura. ꝛ cocco bi
stincto. Qđ velū sustētabāt colūnis aliquibus
ꝛ diuidebat scā a scāscoꝝ occultās que erant in
scāscoꝝ. In loco vero seu pte illa tēpli vel taber
naculi erant tria. s. cādelabꝝ aureū cū hastilibus
vij. ꝛ lucernis. vij. aureis ex pte austri. ꝛ mēsa au
rea super qua ꝙtinue erāt. xij. panes qui dicebā
tur ꝓpositōis. ꝛ in medio altare aureū. qđ diceba
tur altare thimiamatis. sup qđ incensabāt cum
thuribulo aureo. Alū vero istā ptē que dꝛ sancta
erat atrū in tēplo qđ fecit salomō. vbi erat alta
re holocaustoꝝ ꝙcauū. sup qđ erat craticula fer
rea vbi ponebant animalia occisa ad ꝓburēdū
in sacrificiū. ꝛ subtus cratē id est in illa cōcauita
te altaris ardebat sp ignis. Et sup illud altare
offerebāt sacerdotes sacrificia in ꝙspectu populi
In locū aūt qui dꝛ sancta intrabāt soli sacerdo
tes. p certis cauſ. In scā aūt scoꝝ solus summus
sacerdos ꝛ sel' tm in āno in festo ꝓpiatiōis. Et
am atria tēpli large dicebāt tēplū. vt pꝫ in euā.
nā cū ibi dꝛ ꝑm docuisse vel aliquid fecisse ī tē
plo intelligit de atriis tēpli. Et pietes quidez tē
pli salomōis fuerūt de lapidibꝫ vt fiūt cōiter edi
ficia. Sꝫ tabernaculū moisi habuit p parietibus
tabulas ligneas lōgitudinis. ꝛ cubitoꝝ in lōgū
erectis. que ꝓiūgebant ad inuicē certis modis.
Et bi pietes lignei cortinis tegebant ab intra ex
quatuoꝛ coloribꝫ ꝓtextis. s. bisso iacincto. purpu
ra. ꝛ cocco. bistincto. Deo tecto āt tabernaculi e
rat duplex optimētū. Primū de pellibꝫ iacincti
nis. Et cōm supra illud de pellibꝫ arietū rubrica
tis. i. de corio. Tertiū de zagis cilicis qđ ñ soluꝫ
cooperiebat alia optimēta tabernaculi sꝫ et descen
debat a lateribꝫ vsqꝫ ad terrā. ꝛ cooperiebat tabu
las ab extra. Hec oīa fuerūt fcā ad ornamētū tē
pli vel tabernaculi ꝛ ꝓtectiōꝫ. ꝛ ob reducēdū ad
memoriā bñficioꝝ dei ꝛ reuerētiā deo exhibēdā
Sꝫ qꝛ oīa in figurā ꝓtingebāt illis inquit apls
s. tēpli spūal' xpi ꝛ eccie. Jō de ipo nūc vidēdum
Sicut g adorabat in illo tēplo veteri in timore

A

reuerẽtiali. Ita nũc ⁊ multo magꝭ ꝺ ageꝺuz in
tẽplo materiali noui teſ. Adorabo ꝑ ad tẽplũ ſã/
ctũ tuũ in timore tuo. ¶ Hõ figurabil' hꝰ tẽpli
vel tabernaculi eſt diſpõ varia tẽpli ſpũalis .qõ
eſt eccĩa. Vñ apl's .i. Cor. iij. Tẽplũ dei ſanctum
eſt qõ eſtis vos. Hꝰ tẽpli ps principal' ⁊ caput ẽ
xps qui ẽ ſcũs ſcõꝝ. Alia ps que dr ſcã ñ ẽ ab eo
diuiſa ſed vnũ corpus vnũ tẽplũ cũ eo eſt ꝓgre/
gatio fideliũ. Que igit erãt in ſcã ſcõꝝ ꝙueniũt
xpo ſeu figurãt ipm ſm Tho. vbi ſupra. Arcba
igit ſignat humanitatẽ xpi que archa erat facta
ex lignis imputrelcibilibꝫ. qz corpus eiꝰ ſicut fu
it ex puriſſimis ſanguibꝫ virginis formatũ. ita
nec corruptõz vidit in ſepulcro nec corruptiõẽ
peccati habuit in aĩa Tota iſta archa erat intus
⁊ extra deaurata. Quia plenꝰ caritate ſp in acti/
bus exterioribꝫ ⁊ interioribꝫ. In iſta archa hũa
nitatis xpi erãt tabule teſtameti. i. ſumma ſapi/
entia. ⁊ ipſe eſt legiſlator. Virga aaron que ſi/
gnat ⁊ iuſticiã ⁊ ptãtẽ iudiciariã ⁊ dignitatẽ re
giam. et ſacerdotalẽ que in eo fuerũt. Vñ ⁊ ꝺ re
gibꝫ ⁊ ſacerdotibꝫ natus eſt quaſi ſummꝰ ſacer
dos ⁊ rex. Aurea vna hꝫs mãna. i. mẽs eiꝰ ſan/
ctiſſima plena gr̃a ⁊ mĩa. Deſup erat ꝓpiatorĩ
um .i. dĩnitas eius. qua nobis ꝓpiat cũ pr̃e et
ſpũſancto. i. Ioan. ij. Ipſe eſt ꝓpiatiõ ꝓ pecca/
tis nr̃is. Cherubin quaſi deſerẽtes propiatorĩ
um ⁊ circa archã ſignãt ãgelos ⁊ ſupiores obſe/
quẽtes ſibi in nr̃o adiutorio. Velum ex quattu
or coloribꝫ qꝺ diſtinguit ſcã a ſcã ſcõꝝ. ſunt qua
tuor virtutes cardinales que fuerunt in xpo Et
ſunt in oĩbꝫ ſanctis eius .ſ. prudẽtia. iuſticia. for/
titudo. ⁊ tpantia. Ex alio ⁊ alio mõ. qz in xpo vt
exẽplares ⁊ purgati animi in ſanctã eccl'e militã
tis. vt purgatorias vel pollũcas in ſcã .ſ. eccleſia
militãte. i. ꝙgregatõe bonoꝝ fideliuz. Sunt iſta
bona ſpũalia. ſ. mẽſa aurea. i. caritas ſcã que hẽt
ſup ſe aureã ⁊ poſtea aureolã. qz ꝑmiũ eẽntiale
corrñdet caritati ⁊ dat̃ ꝓ ea. ac etiã ꝑmiũ accidẽ
tale. nec eĩ ꝑiudicaret̃ virginitas aut martiriuz ni
ſi cũ caritate ſeruata. Duodecim panes ꝓpoſiti
onis ſignant doctrinã reficiẽtẽ credendoꝝ .ſ. xij.
articulorꝝ que cũ caritate inuenit̃. Cãdelabrum
aureũ deſignat grãm ſpũſancti. que ſeptiformis
eſt in ſeptẽ donis. ſ. ſapie. intellectus. ꝓſilij. ⁊ for
titudinis. ſcie. ⁊ pietatis. ⁊ timoris. He deſignãt
per .xij. baſtilia eius ⁊ lucernas. Baſtilia quo ad
habitũ. lucernas quo ad actũ. Per actũ enim ⁊
exercitiũ eorꝝ illũiant tẽplũ eccl'ie. Altare thimia/
matis deſignat ſpẽ ex qua quis mouet̃ ad orã
dũ deũ ⁊ tibus deuotõis offerẽdus. In iſto loco
ſ. ſcã aſpgebat̃ ꝓ ſacerdotẽ ſepties ſanguis ꝓtra
velũ de quodã ſacrificio ꝓcipue in feſto ꝓpiati
onis. qz in eccl'a militãte remãſit virtꝰ ſanguiniz
xpi ſignati in illo ſacrificio ⁊ in .vij. ſactis q̃ ad/
miniſtrant̃ ꝓ ſacerdotes ad expiandũ .vij. pecca/
ta mortalia. In quolibet eĩ altar ſanguis xpi.
Tabule tabernaculi deſignant fideles qui ſunt
erecti per puram intentõz cõiuncti ꝑ fraternaz cõ
paſſionẽ auro cooperti ꝑ lucidã exemplorꝝ oñſiõz
Decẽ cubitorꝝ per .x. preceptorꝝ obſeruatiõnem.
Coopimentũ deſignat eorꝝ prelatos ⁊ doctores
qui ſupeminẽt eis. Hi dñt bre celeſtiũ ꝓpoſi/
tionẽ, ⁊ ſignãtur ꝑ iacinctinas pelles. ꝓmptitu
dinẽ ad martiriũ qꝺ ſignat̃ ꝑ rubricatas pelles
⁊ tolerãtiã aduerſorꝝ vel abſtinẽtiã qꝺ ſignificat̃
ꝑ ſaga cilicina. Atriũ tẽpli põt deſignare fideles
qui ſunt nũero nõ merito in eccĩa. In tali ꝙgre
gatõe offerunt̃ ſacrificia opm. ſ. que ſunt de ge/
nere bonorꝝ. Oz non bñ t illa bona ſpũalia que
ſunt in ſcã. In ſcã ſcõꝝ ñ intrat ad xpm in celuz
niſi vnus .i. pfecte vnitus cũ xpo ꝑ pfectã dilec/
tionem. Ad iſtud ergo tẽplũ dẽmus adorare id
eſt xpm ⁊ ſcõs ſuos. Sed ad xpm adoratõne la/
trie. Ad ſcõs adoratõe dulie ⁊ hoc in timore filia
li ⁊ reuerẽtie ¶ Tertiũ tẽplũ dei eſt celum em/
pirreũ in quo ſanctis ⁊ angel' manifeſtat̃ gl'a di
ẽ de quo pſal. In tẽplo eius oẽs dicẽt gloriaz .i.
oẽs laudabũt ⁊ glorificabunt deũ. Aliud exerci
tium ibi ñ eſt. Hoc tẽplum ẽt figurabat ps illa
tabernaculi vel templi que dicebat̃ ſcã ſcõꝝ Alia
etiã inſinuabãt deo ſubiecta ex quibꝰ ꝙſurgim⁹
in venerationem dei. Significat ergo ſcã ſcõz
ſm Tho. Alti⁹ ſeculũ qꝺ ẽ ſubãꝝ ſeparatꝝ et ſcã
mõm corpalẽ. Et iõ ſcã a ſcã ſcõꝝ diſtinguebãt
quodaz velo. qꝺ. nij. coloribꝫ erat diſtictũ. ꝙque
quatuor elemẽta ſignificant̃. ſ. biſſo ꝙ qꝺ ſigna
tur terra. qz biſſus. i. linũ de terra naſcit̃. Pur/
pura ꝑ quã ſignificabat̃ aqua. fiebat enĩ purpu
reus color ex cuibuſdã ꝙchis marinis que inue/
niũtur in mari. Iacincto ꝑ qꝺ ſignat̃ aer q̃ hẽt
iacinctinũ colorẽ .i. aereũ .coccho biſtincto quiẽ
rubei coloris ⁊ ſignat ignẽ. Et ſicut illud velum
abſcõdebat ſcã ſcõꝝ ſic ꝺo ita materia quatuor
elemẽtorꝝ ẽ nobis impedimentũ ꝑ qꝺ velant̃ nob
incorpales ſubſtãtie. qz ⁊ ipſa corpa nr̃a ex ipſis
quatuor elemẽtis ꝙpacta. ñ ſinũt aĩam pure et
pfecte illas cognoſcere. ꝑ tria ãt que erãt in ſanc
ta ſcõꝝ figurãt̃ tria que ſunt in tẽplo celi empur
rei. Hã archa deſignat dĩnitatẽ que ẽ de lignis
imputribilibꝫ. qz deꝰ ñ ſolũ incorruptibil' ⁊ im/
mortalis ẽ ſed ẽ alienꝰ ab oĩ corruptiõe mutatio
nis. Mala. iij. Ego deꝰ ⁊ nõ mutor. deaurata to
ta erat archa. qz deus caritas ẽ. Tria ꝓpria in ar/
cha deſignãt tria attributa deo. Hã in virga po
tẽtie eiꝰ .apls. Ptãti eius quis reſiſtit In tabu
lis in quibꝫ erat lex magne ſapie ſignificat̃ ſapi
entia dei. eccle. i. Fons ſapie verbũ dñi in excelſ
In mãna dulcedo bõitatiz eiꝰ Sapiẽ .xvi. Oĩ
bonꝰ ⁊ ſuauis ẽ ſpũs tuꝰ dñe. Qui vt dulcedi/
nẽ tuã in filios dr̃e mr̃kares panẽ ſuauiſſimũ mã/
ne ꝑſtitiſti eis. Potẽtia attribuit̃ pri. Sapien/

Capitulū Quintum.

tia filio bōitas ſpūiſcō. Quānis ipſe tres pſōe dine ſint ſunt tñ vna eētia. ⁊ ita ⁊ vna oīpotentia. vna ſapīa. vna bōitas. Erant illa tria quaſi clauſa in illa archa q̄ in illo ītelligibili ſeclō ſeu tēplo rōes oīum eoꝝ que hic pficiunt quodāmō clauſe ſunt ſicut rōes effectuū claudunt in ſuis cāis ⁊ artificiatoꝝ in mēte artificis. Propiciatorium vero qđ erat ſup archā. i. quedaꝫ ſedes deſignat q̄ dr̄ q̄ ē ſup oīa īcōphēſibilis ē oī creature Et ꝓpterea nulla ſilitudo põebat ad repſentādū eius inuiſibilitatē. ſz põebat quedā figura ſedis vt dcm̄ eſt ad īnuendū q̄ ſunt deo ſubiecta oīa. Cherubī qui ibi erāt deſignāt ſcōs āgelos. quo erāt ſ̄ vn⁹ ad deſignādū pluralitatez eoꝝ. Et ad inuicē aſpiciebāt ad innuēdū cōcordiā eoꝝ ad inuicē ſm illud Job. xxv. Qui facit cōcordiā ī ſublimib⁹. Alis ſuis tenebāt ꝓpiciatoriuꝫ. q̄ ī ſuis officijs ꝓpiciatōꝫ dei ad nos deferūt. tūc tpis nō hōies ſz ſoli āgeli in illo tēplo erāt. In ſcā vero erat cādelabꝝ cū haſtilibus ⁊ lucernis ſeptē. et deſignat ſeptuplex celū in ſeculo iſto viſibili cum ſeptē planetis q̄ſi lucernis illūiantibus ſcā. id eſt mūm ſenſibilē ſm Joſephū. i. lūa. mercurio venere. ſole. marte. ioue. ⁊ ſatno. Erat ibi ⁊ mēſa cū panib⁹ deſignās nutrimētū vite būane. et altare thimiamatis. qđ deſignat officiū ſacerdotale. qđ bz reducere ꝑſ̄m ad deū ⁊ iſta hñt a dō Intrabat aūt ſolus vn⁹ ſumm⁹ ſacer. in ſcā ſcōrum. q̄ de ſtatu pñtis ſeculi ⁊ eccie ꝙgregatōe in trat in tēplū gloie. Et nēo aſcēdit in celū niſi q̄ deſcēdit de celo filius hōis qui ē in celo. Ppe ē xp̄s qui aſſiſtēs põtifex futurox bonox ꝑ ꝓpriū ſanguinē introiuit ſolus in ſcā eterna redēptōe inuēta ꝑ nobis. Bz oꝑtet vt ſim⁹ vnū cū eo. i. vniti in caritate. q̄ nēo aſcēdit niſi xp̄s vnū corpus miſticū cū eccleſtic⁹ eſt caput ⁊ ibi adorant oēs āgeli ⁊ ſancti in illo templo in timore reuerenti ali. iuxta illud. Tremunt videntes āgeli ⁊c. ✓

De tertio gene .§. IIII

re ceremōialiū qđ dr̄ obſuātie que ꝓſiſtunt in cibis ⁊ veſtib⁹ quibuſdā ⁊ alijs eis ꝓhibitis. De quib⁹ dr̄. iij. re. ir. Si auerſi fueritis ñ ſequētes me nec obſuātes ceremōias ⁊c. Ꝓro hoc dr̄ declaratiōe quare. ſ. iſta ſint illis ꝓhibita ſciēdū ſm tho. i. ſ. q. ciij. ar. vi. q̄ ꝑſ iudeoꝝ ſpāliter erat ꝺputatus ad cultū dīnū ī inter oēs natōes. declinātib⁹ alijs natōib⁹ ad cultū idoloꝝ. ⁊ inter ipſos iuꝺeos ſpālius ſacerdotes. ⁊ ſicut alie res que applicant ſ̄ ad cultū dīnū aliquā ſpālitatez dñt hē qđ ꝑtinet ad honorificentiā dīni cult⁹. ita et in querſatōe illi⁹ ꝑſ̄ī. ⁊ ꝑcipue ſacerdotū dēbat eē aliqua ſpālis ꝙgruētia ad cultū dīnū vel corpalē vel ſpūalē ꝑ cultū āt illi⁹ legis figurabāt miſterium xp̄i. vñ oīa eoꝝ geſta figurabāt ea que pertinēt ad xp̄m ſeu ꝑſ̄m xp̄ianū ſm illō. i. cor. x. Oīa in figurā cōtingebāt illis. Et ad hoc põt induci illō ꝑs. Greſſus meos dirige ſm eloquiū tuū. vt ñ ꝺnetur mei oīs iniuſticia. Greſſus nri ſunt opa nra quib⁹ incedim⁹ vel ad deū vel ad inferñ. Eloquiū dei lex ſua in qua nobis loquit̄ declarādo quid exigit a nobis. Hec ē aūt voluntas dei ſanctificatō vra inquit apls. i. Thi. iiij. Id ē puritas mētis vt abſtineatis a ꝑtis oīb⁹. ⁊ rō ꝓhibuit a cibis aliquib⁹ abſtinere ⁊ veſtibus ꝙque deſignāt oīs iniuſticia ſeu ꝑtm. qđ vt nō ꝺnet nobis indigem⁹ dei auxilio qđ oratōe implorāt. Et iō poſtulat ꝑs. di. Greſſus meos dirige ⁊c. vñ in hmōi obſeruātijs cibox ⁊ veſtium ⁊ hmōi triplex rō aſſignari põt

¶ Que eſt literalis ad remouendū circa cibos nimiam diligentiaz.

¶ Que eſt figuralis ad abſciēdā circa ꝑſonas variam nequitiam.

¶ Que eſt etiā literalis ad deſtruēdaz circa iuꝺeos cūctā idolatriam

¶ Iſta triplex rō eſt beati tho. vbi. s. In reſpōe ad primū argumētū ¶ Quātū ad primā notā. ſm eūdem q̄ nulla genera cibox immōda ſūt vl hōiem inquinari ꝑſ̄t ſm ſuā naturā. vñ criſtus Mat. xv. Nō qđ intrat in os coinquinat hōiez ſed qđ exit de ore. ſ. cordis. Et exponit illō de peccatis. Pōſt tñ aliquī cibi coinquinare aīam per accidēs. inq̄tū. ſ. ꝑtra obediaz vel votū vel ex nimia ꝙcupia gule comedunt. vel inq̄tū ꝑbent fomētū luxurie ꝓpter qđ aliquī a vino. alij a carnibus abſtinēt. ⁊ hoc tāgit̄ de ꝑſe. diſt. v. Carnem. Prohibēt̄ g̃ in lege aliquī comedi cibi. vt ꝑz Leui. ir. Nō q̄ in ſui natura aīam maculēt. ſed ad tollēdā nimiā diligētiā circa cibos. Vñ ⁊ illa ꝙcedunt que de facili in ꝓmptu hī ꝑñt. Et iſta etiā rōe ñ ita ꝓhibita ſunt aliqua ex terra naſcētia. Nā talia magis ꝑtinēt ad quādā ſimplicitatē victus ⁊ de facili hñt cū modico cultu terre. Alialia aūt cū magno ſtudio nutrire vel capere oportet. Et vſus olez aſi diluuiū ſolus erat ñ aīalium. Prohibebant̄ tria aīalia. q̄ quādā immōdicia corꝑalē corruptōis hēnt vel q̄ ex rebo ĩmundis nutriunt̄ vt porc⁹. vel q̄ ĩmōde querunt̄. vt ſub terra. ſicut mus ⁊ talpa ⁊ hmōi. vel q̄ eoꝝ carnes ſuꝑfluos hūores ⁊ malos generāt in corꝑibus comedēntiū ꝓpter nimiā ſiccitatez vel hūiditatē. Vñ ꝓpter hoc aīalia ñ hñtia vngulaz ſciſſam. vel hñtia multas ſoleas in ꝑdib⁹ vel figuras ſunt ꝓhibita ꝓpter eoꝝ terreſtrietatē. Et q̄ ſunt nimis colerica ⁊ aduſta. Et aues rapaces ꝓpter nimiam ſcilz ſiccitatē. ⁊ aues aquatice Et piſces ñ hñtes ſquamas vt anguille ꝓpter nimiam humiditatē. Alialia vero hñtia vngulaz ſciſſam ⁊ ruminātia ſunt ꝓceſſa. q̄ hñt hūores hñ digeſtos. et medie cōplexionata ſunt. Et piſces hñtes ſquamas ⁊ pēnulas. vt ſicciores permiſſi

sunt. In auibꝫ ēt ꝓcessa sunt que sunt magꝭ tē perata. vt gallina. pdix. ⁊ hmōi. Voluit ḡ dꝰ. ab huiusmodi q̄ inmūdana sūt coꝛpalit. ēt abstinē coꝛpalit vt ꝑ hec ī ducerēt magis ab immūdicia mētis. i. pcīs canē. Esus sag unnis vl̄r erat, phibit ad victādū cruꝛ delitatē. vt hoīem ēt humanuꝫ saguinē fūdere. ⁊ eadē rōe aīaluꝫ strangulatoꝝ ⁊ suffocatoꝝ. Aldipis esus erat, phibit. ad tollendā occasionēꝫ gulositatis. Erat ēt sanguis ⁊ adipis esus, phibitus q̄ nō generāt bonū nutrimētū, put dicit rabbi moises. ⁊ ista est rō litteralis. Quātū ad scdaꝫ rōꝫ que est spūalis vt dicit Aug. Ppls ille erat figuratiuꝰ ppli xpiani. Et vita ecclā fm cerimōias legis erat quedā, pfigtiua designatiua ꝑ figurā vite ⁊ cōuersatōis. Quaꝫ seruare dēbet ppls xpianus. Illa igit aīalia, phibita comedi vt immūda figurant diuersa vicia q̄ immūdam aīam faciūt. Esus ḡ illoꝝ signat operationē illoꝝ que comesta incoꝛpant ⁊ quertūtur in naturā. ⁊ ex opibꝫ malis generant hītus mali vicioꝝ. Qui quertit quasi ī naturā, ppt assuefactōꝫ. Dūt ḡ fideles abstinere a victꝰ designatis ꝑ illa. Et aīalia quidēꝫ que ū bīfit vngulam scissam vel ū rumināt, designāt hoīes ū bēntes discretōꝫ. nesciētes distinguere ⁊ ꝑsiderare circūstantias rei, vel ū ruminātes. i. meditātes scripturas sacras. Hi ḡ immūdi sunt pctō indiscretionis vel ignorātie. ⁊ tales moꝛes dēbīt euitari. Vel diuisio vngule designat fidē duaꝝ naturarū in xpō. ⁊ ruminatō sanus intellectꝰ scripturaꝝ. ⁊ vtrūq; iudei trāsgrediunt. ¶ Et viciū superbie, phibet in esu aquile que alte volat sup oēs aues. Sed vt dicit dūs Hiere. xlix. Si exaltaueris te vt aquila. ⁊ in celo collocaueris nidū tuū iñ detrahā te. qꝛ superbis dūs resistit. Exēplū ponit in lucifero de celo eiecto. ¶ Vicium ipocrisis, phibet in esu struciōis. Nā struthio bz alas. ꝫ pre grauedine ū pōt volare circa terrā ambulat. Vñ signat ipocritā qui ꝑ opa exteꝛioꝛa de genere bonoꝝ volare vidēꝛ. Bz circa terrena est sp in mēte. scdm Grego. in moꝛa. Nolite ḡ fieri sicut ipocrite ait xps Mat. v. In gryphone designat crudelitas potentū. Quia gryphus est infestus hoīb armatis et equestribꝰ. Sed dūs currus pharaonis ⁊ exercituꝫ eius, iecit in mare. Exo. xv. c. ¶ Vicium inanis glorie pōt designari in cigno que auis ē coloris cādidissimi. Bz cibū trahit ex, pfundo terre vel aque. Sic vane gloriosi oīa opa sua que candida vident faciūt vt videant ab hoīb. Et sic querūt cibū ex terreno fauoꝛe. Bz amē dico vobis receperunt mercedē suā Mat. vi. Et iō noli cignū comedere. i. inani gla vuci. ¶ Onacrotalus est auis in pnīb oriētis que bz lōgū rostꝝ et hēt in faucibꝰ lōgos pelliculos in quibꝰ primū cibū ponit. ⁊ post hoꝛā in ventrē mittit. et significat auaros. qui immoderata sollicitudine vite necessaria ꝗgregāt. Cōtra illud mat. vi. Nolite sollici ci ēē dicit apls ad hēb. xl. Sint moꝛes sine auaricia. q. d. Noli vesci onacrotalo. ¶ Vicium rapine phibet in esu auium rapaciū oīum vt accipitris et hmōi. Accipiter qui deseruit, hoīb ad predādū designat eos qui deseruiūt potēnb ad predam. Allietus que pascit minutis auibꝰ designat eos qui pauꝑibꝰ sunt molesti. ¶ Vulture qui sequit exercitū expectās comedere cadauera moꝛtuoꝝ signat eos qui moꝛtes ⁊ seditōes ⁊ guerras ꝓcurāt vt in lucrent. ¶ Upupa que nidificat in stercoꝛibꝰ ⁊ pascit fimo ⁊ gemitū in cātu similat significat tristiciā seculi que ptinet ad accidiam. ⁊ mortē in hoīb opat. Propter qd̄ dicit sapiēs eccla. xxx. Remoue tristiciā a corde tuo. ¶ Oēs aues coꝛuini generis que crocitādo quasi cras sonāt significāt tarditatē et pigriciā bñ operandi. Sed coꝛuus egressus de archa non est reuersus ad eā. Et iō dꝰ eccle. v. Ne tardes conuerti ad dūm ne differas de die in diē. ¶ Ibix ē auis in africa bīs lōgū rostꝝ que ex serpēnibꝰ pascit. ⁊ forte idē est qd̄ ciconia. significat inuidos qui de defectibꝰ aliorꝝ quasi de serpēnibꝰ reficiūt. Nō in ptentōe ⁊ emulatōe ambuletis. i. īuidia ait apls ad Ro. xiij. Mergulus cognata est vt subundis diutius īmoꝛet significat gulosos qui in aquis deliciaꝝ se īmergūt. ¶ Bubo bubonē qui de nocte pastū querit de die aūt latet significāt luxuriosi q̄ occultari quērt in noctis opibꝰ que agūt. ¶ Et ꝑ porcū in die in luto iacētē manifestos luxuriosos. Bz sint lūbi vr̄i p̄cincti ait xps. s. abstinēdo ab oī luxuria. ¶ Per nicticoracē que in nocte acuit ē visus in die ñ videt. significāt hi qui ī spiritualibꝰ sunt hetetes in tpalibꝰ acut. Baruch. iij. Quesierūt prudētiā que de terra ē. ¶ Larus qui volat in aere ⁊ natat ī aquis. singnificat eos qui cū volēt ꝑ speculatōnē. tñ natāt ī voluptatū aquis. ¶ Porpbirio ꝑ termōꝝ aliaꝝ auiū bz vnū pdē. atū ad natandū. aliū ītū ad ambulādū. qꝛ ī aquis natat vt anates. ī terra ābulāt vt pdices. solo moꝛsu bibit cētem cibū aqua tīgēs. singnificat hōes, ppꝛie volūtatiꝫ q̄ nil volūt facere ad arbitriū alterius sed solū qd̄ fit rinctū aqua, ppꝛie voluntatiꝫ. cūtū xps dicat, nō veni facere volūtatē meā. Io. vj. ¶ Per herodianē qui vulgariter dꝰ falco. significāt iracūdi ⁊ ꝓni ad effūdendum saguinē humanū. ¶ Charadriō ē auis garrula ⁊ significat loquaces. cōtra illud puer. x. ī multiloquio ū deerit pcm. Per vespertilionem qui circa terrā volitat. significāt illi qui seculari sapiētia pditi. sola terrena sapiūt. Circa volatilia ēt quadrupedia illa cōcedūt. que posteriora crura bīt lōgioꝝ ꝑ que salire pñt. Alia vo īmūda bīntur ⁊ signant eos qui doctrina quatruoꝝ euangelioꝝ rum abutuntur vt per ea in altum subleuētur. ¶ De fructibus ārborum non licebit vesci

Capitulū Quintum.

quatuor primis annis. Leui.xix.ad signādū fm tpo.ꝛ Gre.ꝙ primordia nr̄or bonor opꝰ dñt nobis esse suspecta. Neruus femoris ꝓhibit⁹ in aīali ad esum significat fortitudinē ad peccandū que dꝰ vitari. Quātū ad tertiā rōem que ēt est lēalis quare fuerit ista ꝓhibita ē.qr̄ his gentiles vtebant in ritib⁹ sue idolatrie vel ad maleficia q̄ ad aliqua ex his. ꝓpter qđ ēt fuit ꝓhibit⁹ esus adipis ꝛ sanguis. primitiua fructuū ꝛ portatura vestis femince a viris. ꝛ ecōuerso Deu.xxij.qr̄ idolatre talib⁹ vtebāt. Et ēt vestis ꝯtexte ex lana ꝛ lino Leui.xix. Et agros ēt ꝓhibebat dñs in lege nō seminari diuerso semie. ꝛ aīalia diuerse spēi ꝓmisceri. Talia faciebāt gētiles diuersis superstitionib⁹ a quib⁹ voluit dñs ꝓpl̄m suū eē liberū. ꝛ iō ista ꝓhibuit. Et diuerse superstitiones que ad huc repiunt in ꝓpl̄o x̄piano nō sunt nisi quedaꝫ reliquie paganor. Moralis aūt rō seu figuralis taliū ꝓhibitionū est quo ad vestes qr̄ mulier nō dꝰ sibi sumere officia viror. hoc est sumere vestem virilez. nec vir actib⁹ mollib⁹ vti. In veste lana ꝛ lino ꝯtexta ꝓhibita significat ꝓhibitio cōiunctōis simplicitatis cū malicia. Ager l' vinea ñ ē diuerso semie seminada Leui.xix.ꝛ Deu. xxij.signat q̄ dꝰ ager vel vinea eccl̄ia ñ varia doctrina. s.catholica et hęretica edoceri. Iumēta nō dēbent facere ꝓmisceri diuersar spēr. Leui.xix.signat q̄ ñ dñt bꝰ ꝓmitti ꝓpl̄ares cōiungi s.p familiarē ꝙuersatōnē hoīb⁹ alterius fidei. s. iudeis vel paganis. Est ēt rō spūalis s.ad detestationē vicij ꝓtra naturā ꝛ tollēdū oēm occasionē ꝙcupie. Nō enī fiūt talia nisi ꝓcurā ib⁹ hoīb⁹ vñ ercitar mor⁹ ꝙcupie. Avis repta a ue ī nido cuz filijs nō dēbet capi ꝛ retineri mr̄ cū filijs. Deu. xxij. fuit rō l̄ralis ad inducēdū ad pietatē. Sed rō figuralis est qr̄ in quibusdā scripture passib⁹ retinēdi sunt sensus spūales. quasi filij ꝛ vimitenda est obsernātia l̄re quasi mr̄. Asinus ñ est aratrū in boue ꝛ asino. dsignat. qr̄ in ꝓdicatōe nō est iungēdus fatuus cū sapiēti. qr̄ qđ vnus edificauerit verbo alius destrueret exēplo. Avis portarent fimbrias racinctinas in angulis palliorꝰ ꝓceptū obseruātie fuit. Nūe.xv. vt distinguere nr̄ in habitu ab alijs natōib⁹ ad figurādū q̄ dēbent fideles hīe celestē ꝙuersatōem ꝛ intētēem in oīb⁹ operib⁹ ad celū. Avis sacerdotes in mortib⁹ ꝓpinquorum ñ dēbāt deponere capillos capitis vel barbe. Leui.xxi. signat q̄ nunq̄ dñt deponere sapiaz mētis nec ꝓfectōem sapie. Nec dēbant scindere carnes vel vestes. id est vicium scismatis vitare. Avis hoīes egestiones e corpe dñt opire terra Deu. xxiij. signat q̄ opa prauа dēnt opiri terra pnie. Ab his g̃ ꝓhibitis abstinēdo fm expōem factam moralr̄ que ē.b. Tho. Nō dñar in nobis aliqua iniustitia. Sed vtēdo cibis ꝓcessis. s. ruminātibus ꝛ videntib⁹ ꝯngulā pedibus quo ad quadrupedia. i. opib⁹ insistēdo que sunt cū examinatōe rōnis ꝛ scripturar̄ collatōe ꝛ cū discretōe. Vesce dō squamatis ꝛ pennulas hīnib⁹ quo ad pisces. i. exercēdo se in austeritate vite. signata per squamas asperas ꝛ in ꝯtēplatōe celestiū qđ notat̄ per alas. Comedēdo aues que ñ hīt ni miā siccitatē vel humiditatē. i. in cogitatōib⁹ nō hūdo siccitatem indeuotōis ꝛ humiditatē nimie carnal' affectionis. sed medie tpatas. i. in virtute que medium tenet fundalas ꝛ cauēdo a duplicitate. Sed vestes hūdo cū fimbrijs iacinctinis. i. quersatōz cum intētōne erecta ad celestia ꝛ prauа opa cooperiēdo pnia. sic dirigimur. i. rectos facim⁹ gressus. opm vt nos ꝓducant ad celum.

De quarto gene .§.v.

re ceremonialiū qđ dꝰ sacramēta. que vtiq̄ erāt tantum signa sacrar̄ rer̄. non autem causatiua nec ꝯtēniua gr̄e vt sacra ecclie. de quib⁹ dñs Leui. xx. Ego dñs qui sanctifico vos. Propter quor declaratione dicit. b. Tho. i. ij. q. cij. arti. v. Sacra ꝓprie dñr illa que adhibebant dei cultor⁹ ad quādā ꝓsecratōz. p quā. s. repurabant quodāmō ad dei cultū. Cultus aūt dei generalr̄ ptinet ad totū populum sed spāliter ptinet ad sacerdotes et leuitas qui erāt cult⁹ dīni ministri. Alī in sacris veteris legis quedā ptinebāt cōiter ad totū ꝓpl̄m. quedā spāliter ad mīstros. ꝛ circa vtros q̄ tria erant necessaria. Quor primuz est instō in statu colēdi deū. ꝛ hec instō q̄ꝫtū ad oēs fiebat p circumcisionē sine qua nullus admittebat̄ ad aliquod legale q̄ꝫtū vero ad sacerdotes p sacerdotū ꝙsecrationē. Secōo requirebat̄ vsus eor̄ que ptinent ad dīnū cultū. ꝛ sic q̄ꝫtū ad ꝓpl̄m erat vsus pascalis quiuſ. ad quē nullus incircūcisus admittebat̄. vt pz ex. xij. ꝛ q̄ꝫtū ad sacerdotes oblatōvicrimar̄ ꝛ esus panū ꝓpositōis ꝛ alior̄ que erant sacerdotū vsib⁹ deputata. Tertio requirebat̄ remotio eor̄ p que aliqui impediebant̄ a cultu diuino. s. immōditiar̄. ꝛ sic q̄ꝫtū ad ꝓpl̄m erāt institute quedā purificatōes a quibusdā exteriorib⁹ immōdicijs ꝛ ēt expiatōes a pctis q̄ꝫtū ad sacerdotes ꝛ leuitas erāt instituta ablutō manuuz ꝛ pedū ꝛ rasio pilor̄. ꝛ hec oīa hēbāt rōabiles causas l̄rales fm q̄ ordinabant̄ ad cultū dei. p illo tēpe ꝛ figurales fm q̄ ordinabant̄ ad figurādū xp̄m Et ad hoc pōt induci illud ps. Sūdictus es dñe doce me iustificatōes tuas. Alia veteris legis ꝓcepta oīa q̄ꝫtuis possint dici iustificatiōes qualī q̄dam execution̄ iusticie. er se vel ex institō diuina ꝓcipue tū illa sacra pñt dici iustificatōes. non qr̄ ex se iustificarēt sine ex fide ꝛ deuotōne vrēntiū ēt qr̄ disponebāt ad xp̄m iustificātē ꝛ figurabāt ꝓma xime sacra eccl̄ie que vere iustificāt vt ꝓtinua gr̄e Ex quōio ista figurēt debitū vsum ipor̄ sacrorum obscur̄ ē. ꝛ iō potentū a dño vt doceat fm illud

bñdictus es dñe docere⁊c. Et ꝓm tho. vbi. s. circũ cisioni corrñdet baptismus. ⁊ figuraꝝ ꝑ ipsam. Vñ apl's ad colo. ij. Circũcisi estis in circũcisiõe dñi nr̃i ihesu xp̃i. ꝯsepulti in baptismo. Cõuiuio agni paschal' corrñdet in noua lege sacr̃m eucharistie. Purificatõibꝫ oĩbꝫ veteris legis corrñdet in noua lege sacr̃m pn̄ie. Cõsecratõni pontificũ corrñdet sacr̃m ordinis. Matrimoniũ fuit in veteri lege, put est in officiũ nake ñ, put ẽ sacr̃m ecclie. significãs ꝓiunctõez xp̃i, ⁊ eccl̃ie que nõdũ erat facta. Sacrã ãt ꝯfirmatõis ñ habuit figurã seu corrñdẽs sacr̃m in veteri lege, eo ꝙ est sacr̃m plenitudis gr̃e. que nõdũ erat data. s. in plenitudie illa. Et sic̃ sacr̃m extreme vnctõis qz ꝑ ip̃m fit qdã immediata ꝓpatio ad introitũ gl'e. ß eius aditus nõdũ patebat in veteri lege. De bis g̃ quatuor generibꝫ sacrõꝝ veteris legis videndũ. s. circũcisione agno paschali. purificatõibꝫ. ⁊ vnctõne sacerdotũ. In bis enĩ figuraꝝ sacra eccl̃ie. et qũo sint sumẽda. Pcẽdũ g̃ vt doceat dñs ista qbꝫ servatis iustificemur. Bñdicꝰ es dñe doce me iustificatões tuas Et primo de circumcisione.

Circũcisio primũ, §. VI

sacr̃m veteꝝ legꝫ ẽ bñs principiũ ñ ex moise. i. in lege sua ß ex pribꝫ inquit xp̃s Jo. vij. Moyses. n. pr̃ cipiũ in abrahã cui deus ß prio mãdauit. vt pz geñ. xvij. vbi dicit dñs abrahe. Circũcidet̃ i vobis oẽ masculinũ ⁊ circũcidetis carnẽ ꝓpucij vestri. Masculus cꝰ ꝓpucij caro circũcisa ñ fuerit delebꝫ illã de ꝓplo suo. i. de cetu scõꝝ. qz pactum meu irritũ fecit. s. adã in paradiso trãsgrediẽdo mãdatũ dei, ꝓpter quã trãsgressionẽz traducit̃ ꝑ generatõz in oẽs pcũm originale. qđ nisi tollatur priuat aĩam gl'a dei vt exponit magr̃. Ad tollẽdum igit̃ hoc pcũm originale fuit instituta circumcisio. vñ Gre. Mo apud nos oz aqua baptismaꝝ hoc apud veteres egit vel, ꝑ puul' sola fides vel ꝑ maiorũ virtꝰ sacrificij. vel, ꝑ bis qui de abrahã stirpe ꝓdierũt misteriũ circũcisiõis de ꝙse. dicv. qđ apud. Ro. tñ ꝓm Tho. in. iij. pte ꝙ nõ eo mõ circũcisio tollebat pcũm originale sicut mõ baptismꝰ. nã circumcisio ꝓtestatiue ñ causatiue. Tollebat̃ g̃ originale ꝑ fidẽ pntũ cꝰ, ꝓtestatio erat illa circũcisio. ita ꝙ eẽt cã sine qua ñ tollebat̃ Sed baptismꝰ ẽ cã qua tollit̃ originale. qz ẽ ꝯtinuus gr̃e ⁊ iustificatiuꝰ. Triplex ãt est rõ iustificatõis circũcisiõis. prima ob fidei ꝓtestatõnẽ. scda ob ꝓcupie ꝺbilitatẽ. tertia ob nr̃e purgationis figurationem. Prima ergo ratio circũcisionis ꝓm Tho. vbi. s. que ẽ principalis ⁊ literalis fuit ad ꝓtestatõz vniꝰ dei. qz abrahã fuit primꝰ qui se ab infidelibꝫ sepauit exies ꝺ domo sua ⁊ cognatõe sua. ⁊ tõ ipe primꝰ circũcisiõez accepit. Et hãc cãm assignat apl's ad Ro. nũ. dicv. Signũ accepit circũcisiõis signaculũ iustitie fidei que ẽ in ꝓpucio. qz. s. in ß legit̃ fides abrahe, reputata ad iustitiã. qz in spe ꝓtra spẽ credidit. i ꝓtra spẽ nake in spez gr̃e. vt fieret pr̃ multarꝫ gentiũ. cũ ipe eẽt senex ⁊ vxor sua anꝰ ⁊ sterilis. et vt hec ꝓtestatio ⁊ mutatio fidei abrahe firmaret̃ in cordibꝫ indeorꝫ. iõ acceperũt signũ in carne sua. ne obliuisci ñ possent. vñ geñ. xvij. dr Erit pactũ meũ in carne vra in fedus eternũ. ⁊ Gra. dicit. qꝺ abrahã accepit circũcisionez in signũ iustitie. nõ in cãm iustificatõis. de pe. di. i Scda ratõ circũcisiõis potuit eẽ ad debilitatiõz ꝓcupie que maxime manifestat̃ in illo mẽbro qđ ẽ instrz generatõis ⁊ eo tpe decẽs fuit dari signũ in cõcupie debilitatõz. quo magis vigebat in hoĩbꝫ ipa ꝓcupia incipiẽtibꝫ hoĩbꝫ declinare ꝓpter inordinationẽ eiꝰ ad vicia contra naturã vt pz in sodomitis Fiebat aũt octauo die natiuitatis pueri. vt dicitur Genesis .xvij. ca. non ante. quia puer erat valde euellꝰ ⁊ poterat ĩ ñ grauiter ledi. Non aũt postea tradabat̃. ne aliqui ꝓpter dolorem circũcisiõis ipsaz refugeret. ⁊ ne parẽtes qꝺ amor est nimius ad filios pꝰ eorꝫ frequẽtẽ ꝙuersatiõem ⁊ augmẽtum eos circũcisiõi subtraheret. Tertia rõ ẽ figuraꝝ. qz ꝑ hoc designabatur ablatio omis corruptiõis fienda per xp̃z. q̃ pfecte cõplebit̃ in octaua erate mũdi. que est etas resurgẽtiũ. Nam prima etas fuit ab adã vsq̃ ad noe. Scda a noe vsq̃ ad abrahã. Tertia ab abraham vsq̃ ad dauid. Quarta a dauid vsq̃ ad trãsmigratõnẽ babilonis. Quinta iñ vsq̃ ad xp̃m. Sexta iñ vsq̃ ad finẽ mũdi vl' aute xp̃mi Septima dormiẽtiũ Octaua resurgẽtiũ. Et qz oĩs corruptio culpe ⁊ pene puenit in nos ꝑ carnalẽ originẽ et pcõ ꝑmi parẽtis. ideo talis circũcisio fiebat in mẽbro generatõis. Figurabat aũt circũcisio baptismuꝫ qz dabat̃ ad tollẽdũ defectũ pcti originalis. quẽ tñ nõ tollebat eo mõ baptismꝰ. In effusiõe aũt sanguis in circũcisiõe signabat̃ xp̃s. in cui virtute tollit̃ pccatũ ip̃m. s. in virtute sanguis xp̃i effusi. Suscepit aũt xp̃s hãc circũcisionẽ multꝫ de cãis. q̃ ß ñ declarabo. Et inter ceteras vt dixi nos circũcidere. nõ corpalicer oz ß eẽt iudaizare. sz spialiter Unde apl's ad col. ij. circũcisi estis circumcisiõe nõ manufacta. i expoliatõe corpis carnis. s. in circũcisiõe dñi nr̃i ihesu xp̃i. Oz aũt ꝙlibꝫ baptizarꝰ esse circũcisus ĩ tribus. primo. ꝙuo ad potẽciaz intellectiuã. Scdo quo ad potẽciaz affectiuam. Tertio quo ad potẽciaz sensitiuã. Quo ad intellectũ vt iñ removeat oẽm errorẽ ⁊ superstitiõem. Et ß figurata est per circũcisiõez factã in galgalis trãsito iordãis ꝑ Josue. vt hꝫ Josue. nũ. Et signat errorꝫ remotionẽ gẽtiliũ quam dñt facere bnmĩes post baptismũ. Unde hiero. Est ⁊ illud obꝓbriũ egipti qꝺ si neglererit̃ post iordanis trãsitũ ⁊ post baptismi ꝓcz circũcisiõem vetust̃ ꝙsuetudis in vsũ suggeritur obseruare auguria. ⁊

Capitulū Quintum.

requirere stellaꝝ cursus ⁊ euentꝰ futurorꝝ ex his rimari.ceteriscꝫ hmōi supstitiōibꝫ implicari ido latrie nāꝫ mr ē egiptꝰ ex qua certū ē hꝰ obprobria pullulare ⁊c.xxvi.q.vj.§.illō. ⁊ de supstitiōibꝫ que fiūt in calē ianuarij.que ē dies circūcisiōis xpi hēs.xxvi.q.vij.si quis calēdas. Dz ēt fidel circūcidere affectū a superfluitate affectꝰ terrenorꝝ hiere.viij. Circūcidimī dño ⁊ auferte prepucia cordiū vrōꝝ.i.superfluitatē affectuū. Dz ēt circūcidere sensitiuā.i.sensus exteriores. Visuz a vano aspectu. Auditū a detractōibꝫ ⁊ adulatōnibꝫ. Gustū ab īmoderatis cibis. Odoratū a suauibꝫ odoribꝫ. Tactū a voluptatibꝫ. Os a laquacitatibus. Totū corpus a pomposis vestibꝫ ⁊ a vanis ornatibꝫ qđ tāgit bēđ.in ome.vñ Stephanꝰ dicit iudeis eos ꝓhēdēl. Incircūcisi cordibꝫ ⁊ auribꝫ vos sp̄ spūisctō restitistis.act.vij. Et seruata ista triplici circūcisiōe xp̄s nos ducēs ed gloriaz ibi circūcidet demū ab oī corruptōe miserie corporis ⁊ aīe. Vñ ⁊ moises in egiptū vadēs qz ducebat secū duos filios incircūcisos.angelus voluit occidere eū ſz subito circūcidit ⁊ euasit. et significat duplicē affectū.s.sensitiuū ⁊ intellectū ꝗs dēm̄ a superfluis remouere ⁊ mortificare.

De agno paschali.§.vii

sacro veteris legis ⁊ figuratiuo sacrificio eucaristie ⁊ p̄cipue quo ad modū debitū sūmptōis.de ꝗ pōt exponi illō p̄s. Parasti in ꝓspectu tuo mensam aduersus eos qui tribulāt me. Ad lrām vtrꝫ illa mēsa.i.illud qui uiuz agni paschal fuit pata iudeis ꝓtra egiptios qui eos affligebāt. Nā mortuis p̄mogenitis egiptiorꝝ ⁊ ipis intactis ab exterminatore āgelo p signū thau ex sanguine agni in suplimināibꝫ domorꝝ cogebāt egiptij illos recedere subito ne peiora paterēt. Et ista ē rō lēal quare deꝰ statuit agnū annuatī comedi ⁊ talibꝫ circūstātijs vt recordarēt sepi⁹ bñficij sue liberationis a tribulatōibꝫ. Nā ille ceremōie oēs insinuāt festinātā exitꝰ eorꝝ de egipto, sicut lactuce aggrestes designāt amaritudinē tribulatōnūm quas patiebant in egipto. Moraliter āt seu ſm rōnē figuralē ſm tho.vbi.s.figurabat xp̄m passuz p nobis qui ꝓponit sumēdus in sacro aduersꝰ eos qui tribulāt nos.i.demōes.vñ apls.i.cor.v. Pascha nr̄m immolatus ē xp̄s. ⁊ Gre.in omel.inquit. Quid sit sanguis agni ñ ia audiēdo ſ bibendo didicistis. Qui sanguis sup vtrūqꝫ postē ponit qñ ñ solū ore corpis ſ ⁊ ore cordis hauritur.de ꝑse.di.ij. quid vult. Et sic ab extermīatore tribulāte liberamur. Ille āt ceremōie ꝓmedē di agnū figurāt ꝓditōes ꝙuādas in sumēdo agnū xp̄m in sacro. Dt.n. de ipo agno Exo.xij. Caput cū iteſtinis ⁊ pedibꝫ vorabitꝫ vt nil vsqꝫ mane remaneat. Si quid āt residui fuerit igni cōburaſ. Si tāti ñ fuerit in familia vt sufficiāt ad esum agni assumāt secū vicinū ꝗūctum domui sue nil de carnibꝫ extra domū ferēdo. Nō aūt crudū vel aqua coctū ſ tm̄ igni assatū dz comedi ⁊ hoc ad vesperā cū panibꝫ azimis ⁊ lactucis aggrestibꝫ. Accinctis qz renibꝫ ⁊ baculos bētes in manibꝫ ⁊ calciamēta in pedibꝫ ⁊ festinanter. Notanꝫ in his ꝙditōes quas dz hēre digne sumēs agnū sacrale seu xp̄m. Primo exigit plena fides in ītellectu circa ip̄m sacrm̄.i.ꝙ in eo est dīnitas ⁊ corpus ⁊ aīa. Signanꝫ illa per caput pedes ⁊ inteſtina. Caput est cristus de⁹ ait apls.pedes quibꝫ corpaliter incedebat est corpus ī teriora occulta ē aīa. Totū vorat qui totum credit. Nil dubites ait hilarius ſ potius suscipe vba saluatoris in fide qui ait Caro mea vere ē cibus. Dz si quid ē duz ⁊ arduū rōi qđ capi ñ possit ꝓburaſ igni.i.totū credaſ ex īmēso dei amore ꝓcessisse. Ad firmādū cor sincerā sola fides sufficit.ait Tho. In cōioribꝫ āt sentētijs que dīr de hoc sacro qđ ꝙ se comedere ñ dz.i.ītelligere adiutoriū sumat.aliquē.s.pitū domui sue vicinū.i ecclie vnitū qui dz ei declarare. Nil extra domū est ferēdū de hoc agno. Et nec incircūcisus dz admitti ad hoc qđ ē scdo seruādū vt.s. nulli ꝓferaſ extra ecclīam exūti.nec aliquis hereticus scismaticus excōicatus accedat.qz ad sui iudiciū sumeret. Tertiū obseruādū ꝙ aqua.i.sapia seclari coqui.i.examinari ñ dz.que vult ꝙ accidētia ñ possint eē sine subiecto. ⁊ alia multa que docet eccīa. Nec crudū ēt vt cōedamus carnē hūanaz xp̄i crudū.ſz igne assatū spūssancti qui de eo loquiſ in scripturis. Quartū vt affectus sit sincerus sine aliqua mala intētōe ⁊ duplicatiōe.i corin.v. Epulemur in azimis sinceritatis ⁊ veritatis. Leo papa nullus fictus accedat.nllꝰ fucato aio.nec insidie mēte ꝓdanꝫ p̄cedat veritas cōfessiōis debite. Quintū vt sit ibi ꝓtritō pctōrum. Per lactucas aggrestes signaſ ipsa amaritudo ꝓtritōis.qz ⁊ ille lactuce amare erāt. Dz quis ex amittare ꝓsciam ⁊ dolere de offibꝫ ⁊ recognoscere se indignū ꝓpter pctā sua. ⁊ dicere cū cēturiōe Dñe ñ sum dignus vt intres sub tectū meum.i. in domo corpis mei.ſz tm̄ dic verbo.i.ope virtute tue mie remittētis culpas. ⁊ sanabiſ aīa mea Mat.viij. Sextū vt bēaſ in mēte ꝙ meditatōez mēoria passiōis eiꝰ qđ significaſ ꝙ baculū quez tenebant in manibꝫ vt.s.pati sint imitari eaz in opibꝫ suis. vt patiēter ferāt aduersa. Aug.de cō se.di.ij.qz morte dñi liberati sumꝰ. hꝰ rei memores in edēdo corpus et bibēdo sanguiné xp̄i esse dēm̄.hoc facite ait i p̄e in meā ꝓmēoratōem scz passiōis.i.cor.xi. Septimū vt reducanꝫ ad effectū imitatōis exēpla scōꝝ ⁊ hoc ē bñe calciamenta in pedibꝫ. Calciamēta eēm̄ fiūt de pellibꝫ aīalium mortuorꝝ. ⁊ signāt exēpla scōꝝ qui ꝺcesserūt. Dos dēm̄ bñe in pedibꝫ affectionū.vt desideremus

imitari eos. Antiqui fideles p̄ totā septimanaz sanctam cessabāt ab op̄ib⁹ vt p̄z de ꝑse. di iij. p nūciādū vt se cū summa diligētia p̄pare possent ad cōionē. ⁊ p̄ septimanā ēt pasce seqūtē ad refe rēdū gr̄as deo de tāto bñficio. Hodie aūt nullā quasi p̄paroz faciūt ⁊ subito post pasca ad vana redeūt. Octauū est castitas p̄missa mēte ⁊ cor pore. ⁊ hoc est renes bñ accinctos. i. restrictos lū bos in quib⁹ ē sedes luxurie. Propter qđ ab actu p̄iugali ēt abstinere dz accedēs. vt dr. xxxiij. q. nij. c. i. Nō q̄ nuptias p̄tēnamus sz eo tp̄e q̄ car nes agni māducaturi sum⁹ vacare a carnalibus op̄ib⁹ dēamus. Nonū vt sumaf ad pasch̄m qđ ñ solū p̄t intelligi q̄ illud pascale sacr̄m est no bis datū in vespa mđi. i. in sexta etate. de q̄ ap̄ls Nos sumus in quos fines seculoz deuenerūt. Sz ēt signat q̄ cū tāta deuotiōe dz sumere quis ⁊ hūilitate. ac ti in vespe suo. i. in fine vite sue ac cipet cū firmo ꝓposito ñ recidiuādi. Decim ē vt sumaf feruēter. i. cū magno desiderio se vniē di cū deo. ⁊ hoc est sumere festināter non tepide Io. dama. Ignis nīi desideriꝫ sumēs eā que ex illo facto est ignitōz. illuminabit coꝛda nr̄a vt p̄ticipatōe eius igneamur ⁊ deificemur. ⁊ tāto q̄s ex b⁹ sumptōe suscipit maiorē fructū cū quanto maiori desiderio amoris accedit ad ip̄m. Un decimū qđ est fuādū est q̄ nullo mō p̄termitta tur sumptō eius in figurā cuius ē. q̄ oēs tene bant annuatim ad illius agni paschalis esum. ⁊ si habuisz aliq̄d impedimētū in illa solēnitate. dēbat iñ ad breue tp̄s supplere. Sic ēt quibz si delis in annis discretōis exñs tenef in pasca re surrectōis sumere eucaristiā. Et si ob aliq̄d ip̄e dimētū cū lnia p̄fessoris dimitteret. dz supplere q̄ citius vt nullo mō omittat quolibet anno. ex tra de p̄e. ⁊ re. oñie. Alias incurrit culpā morta lem vñ ⁊ dānatōz. Sz deuote comedēdo libera tur de manu p̄baraōis. i. diaboli. ⁊ pascif deind̄ māna celestis gr̄e ⁊ verbi dei. vt demū p̄uenī at ad terrā p̄missiōis. Crif vt leones flammam inspirātes sic ab illa mēsa dñi discedimus dia bolo terribiles effecti. s. p̄ virtutē sacri. Paraſti ergo mēsam r̄c. Et qui māducat carnē meam in me manet ⁊ ego in eo. De multis alīs que p̄ti nent ad hoc sacr̄m. bēs diffuse in. iij. p̄te. ti. xxij. Et in scđa p̄te ti. ij. c. xij. ⁊ sequenti de omissio ne diuinoꝛum.

De variis puri. §. viii

ficatōib⁹ veteris legis figurānb⁹ sacr̄m p̄nie et baptismū ⁊ passionē xp̄i in c⁹ virtute sacr̄m pe nitētie ⁊ alia bñt effectū. Pro cuius declaratōe no. fm Tho. i. ij. q. ciij. arti. v. q̄ purificatōes legis veteris ordinabanf ad remouēdū impedimētū dīni cultus. qui est dupler. s. spūalis qui consi stit in deuotōe mentis ad deū. ⁊ corp̄alis qui cō sistit in sacrificijs ⁊ oblatōnib⁹ ⁊ alīs hmōi. A cultu spūali impediunf homines per peccata q̄b⁹ hoīes pollui dicebanf. sicut p̄ idolatriā homicidi um adulteriū ⁊ hmōi. Et ab istis pollutōib⁹ pu rificabanf homines p̄ aliqua sacrificia vl̄ cōiter oblata p̄ tota multitudīe l̄ p̄ p̄tis singulor̄. nō q̄ illa sacrificia bērēt ex se virtutē expiādi p̄cūz. sz q̄ figura bāt expiatōz futurā p̄ xp̄m c⁹ ptic̄ipes erāt ēt antiqui p̄testātes fidē redēptoris in figu ris sacrificioꝝ. A cultu vero exteriori impedie banf hoīes p̄ quasdā īmōicias corp̄ales vel i ho mīb⁹ ⁊ in alīs aialib⁹ in vestimētis domib⁹ ⁊ vas. Et in hoīb⁹ quidez aut ex se. vt in cadaucre hoīs. aut in infirmitate lepra l̄ fluxu sanguinis l̄ semis ⁊ b⁹. que p̄cedūt ex corruptiōe humoꝛuz Aut ēt p̄trahebaf imm̄dicia illa ex p̄tactu rerū īmd̄af vt cadauer̄ lep̄ ⁊ b⁹. Nō aūt baꝫ īmōici aꝫ erat lr̄alis p̄pter reuerētiā eoꝝ que ad diuz cultū p̄tinēt. tū q̄ p̄ciosas res hoīes ñ solēt con tingere cū sunt īmōi. tū q̄ ex raro accessu ad sac̄ ea hoīes magis veneranf. tū ēt q̄ in quibusdaz erat rō vitādi rit⁹ ⁊ occasiōes idolatrie ad quaz erāt inclinati. ⁊ gēiles multi ex his vtebanf in cultu suoꝝ deoꝝ. H⁹. aūt imm̄dicie corp̄ales purificabanf l̄ p̄ aspersionem aque lustratiōis. de qua dicef vel que maiores īmōicie erant p̄ alīq̄ sacrificia. Nō ār figural ē. q̄ iste īmūdicie corpa les signāt imm̄dicias culpaꝝ varias. que ip̄edi unt a vero cultu interiori dei. Et eaꝫ purificatio signat purgatiōz eaꝫ p̄ sacr̄m baptismi vel p̄nie virtute p̄assiōis x̄p̄i in ill̄ sacrificijs figurate. vñ p̄t ad hoc induci illud p̄s. Aspges me dñe ysop. r̄. Aspersio ⁊ lotio fit aqua. ⁊ hec ē p̄nia figurata in aqua lustrationis. Sz adiūgif ysop⁹ qui est her ba minutissima in foliis calida medicinal. q̄ pur gatiua ⁊ odorifera signat passiōz x̄p̄i que fuit p̄ acta in magna hūilitate ⁊ caritate purgatia cul paꝫ ⁊ odore virtutū reficiēte. Cū aūt quis vere p̄nitet tūc de⁹ aspergit ysopo. applicās virtutē ip̄e passiōis ad aquā p̄nie illi⁹. Et sic lauaf a sordi bus īmōiciaꝫ ⁊ efficif albo. i. imaculat⁹ vt nit puritatis celestis. Declarāde q̄ sunt ille īmū dicie quid significēt. Et imm̄dicia lep̄ signat im mūdiciā hereticе doctrine. q̄ hereꝭ est morbo cō tagiosus ⁊ īmiscēs in suis dictis vera cū falsis. q̄ quedā distinctō maculaꝫ in corpe. Lepra domus que erat ex aliqua corruptiōe ꝓpter excessum hu miditatis l̄ siccitatis signat imm̄diciā ꝓgregati onis hereticoꝝ. Lepra vestis linee p̄cipuū opis cu culti. q̄ lino vtimur ad carnē vñ occulta ē linea vt camisia. Lepra vestis lanee qua vtimur ab ex tra ē p̄cipuū in exteriori querelatōe. Lepra in pilis p̄cipuū in cogitatōib⁹. Imm̄dicia mulieris sang uinē fluētis signat idolatrie culpā ꝓpter īmola ticiū cruoꝛē. Imm̄dicia mulieris p̄turiētis īmū dicia peccati originalis. Imm̄dicia mēstruate cul

Capitulum Quintum

pā aiē p voluptates emollite. Immōicia fluxꝰ seminis culpa supflue vel inordinate seu inutilis locutōis ēt legēdo ꝛ pdicādo vt exponit Gre di. vbi. sit rector. Immōicia cadauerīs pctm̄ obstinatōis. Immōicia ꝓtractus tex. immōat consensum in pctm̄ alteriꝰ. ꝑm illud .ij. Cor. vi. Exite de medio eoꝝ ꝛ separamini ꝛ immōm ne tetigeritis. s. ꝓsentiēdo. Immōm nō tāgit qui pctō alteriꝰ ñ assentit vt dicit Aug. xxiij. q. iij. recedite. Vbi ñ hñs coopculū vel ligaturā immōm erat ꝛ signat nō hñs restrictōem disciplineꝫ Vō videndū est qđo purgabanꝫ hæ immōicie pctōrū Et certū est qꝫ p pniam. actu. iij. Penitemini vt deleanꝫ peccata vestra ait Petrus. Lauabꝭ me inquit ps. s. aqua pnie ꝛ sup niuē dealbabor. Et hoc figurabaꝫ p illā aquā que dicebaꝫ lustrationis. q̄ miscebaꝫ cinere vitule ꝓbuste. De qua ait apls ad hēb. ix. Si em̄ cinis vitule aspsus inquinatos sanctificat ad emūdatōez carnis. i. ad tollendū illas immōicias coꝛpales. q̄sto magis sāguis xpi emūdabit ꝓscias nās ab opibꝰ mortuis. s. pctōꝝ. Sic g̃ fiebat ille cinis. Mandauit dns Nūe. xix. vt accipet vaccā rufam sine macula ꝛ que ñ portasset iugū. ꝛ immolaret. i. occideret extra castra. ꝛ de sanguine eius intingebat sacerdos digitū. ꝛ aspgebat ꝓtra fores scūarū septēvicibꝰ Cremabaꝫ aūt illa vacca tota cū sangui ne pelle carnibꝰ ꝛ fimo. et adiūgebaꝫ ꝓbustioni eius lignū cedrinū. ysopus ꝛ cochus bistinctus Et ille cinis vacce reseruabaꝫ ꝛ ponebaꝫ in aqs ꝛ cū illa aqua aspsi mōabanꝫ a dictis immūditijs. Sed immōi efficiebanꝫ ꝛ cremātes vaccaz ꝛ cineres colligētes ꝛ aspgētes alios aqua. Spiritualr. Vacca ista signat dñm iesum dei sapiētiā. qui dr vacca ꝓpter assumptā nām infirmitatē mortalitatis. Rufa fuit qꝛ plenus caritate l' qꝛ aspsus sanguine in passiōe. Integre eratꝫ vacca ista erat. qꝛ oīs actō eius fuit pfectissima et in pfecta etate passus est. Nulla fuit in eo macula peccati nec iugū seruitutis. Debat aūt ppls adducere ad moisen. qꝛ imputabāt ei trāsgressionē mosaice legis in violatōe sabbati. Precipiꝫ aūt tradi eleazaro sacerdoti. qꝛ xpus occidendus traditus est in manus sacerdotuz. Immolaꝫ extra castra. qꝛ extra portā passus ē vt dicit apls. Intingit sacerdos digitū in sanguine eius. qꝛ misteriū passiōis xpi ꝓsiderādū cū discretōne ꝛ imitādū actōe est. ꝛ pcipue a sacerdotibꝰ. Aspgiꝫ sanguis ꝓtra tabernaculū designās synagogā. vel ad ꝓdēnatōz nō credēniū. vel ad purificatōem credēniū. Et hoc septē vicibꝰ. vel ꝓpter septē dona spiritussancti. que ex sacrīs ꝓcipimꝰ vel p oē tps qđ signaꝫ in septēnario. Omīa igne cremāda sūt. i. fōsialiter intelligēda igne spūssancti instructōe Nam per pellē ꝛ carnē exterior eius operatio. p sanguinē subtilis interna eius virtus viuificāſ p fimū lasciuo sitis ꝛ alia ad infirmitatē pertinentia. Tria addita signant. cedrus altitudinē spei vel ꝓtemplatōnis ysopus humilitatem vel fidem. cochus bistinctus geminā caritatem. p hec dēmus xpo passo adhærere. Cinis bꝰ vacce ē memoria seu virtus xpi passi. Colligiꝫ iste cinis a viro mūdo qꝛ reliquie passiōis ꝓuenerunt ad gēnles qui nō fuerūt culpabiles in xpi passione Ꝓponūꝫ iste cineres in aquā ad expiādum qꝛ ex passiōe xpi baptismus ꝛ ēt pnia fortiꝫ effectū emūdādi pctā. Qui aūt immolabāt vaccā vel colligebāt cineres ꝛ qui aspgebant aquā efficiebāꝫ immōi vsqꝫ ad vesperaz. qꝛ iudei in occisiōe xpi effecti sunt immōi ꝛ pctōres. ꝛ bꝰ vsqꝫ in finē mōi qꝛ tūc ꝙuertenꝫ ad vesperaz ꝑm ps. Vel ēt ad figurandū. qꝛ qui ministrāt alijs sacra in collatōe eorum aliquas immōicias contrahunt. ꝛ ꝓmaxie in sacramentis pnie. ꝛ hoc vsqꝫ ad vesperꝫ. i. finē vite pñtis. Fiebant et alia sacrificia in festo propiciatōis. s. vituli arietis ꝛ duoꝝ hircoruz ad expiatōem pctōꝝ. p. ꝓplo et sacerdotibꝰ designātia passionē xpi. Et etiam sacrificia que fiebāt a singulis personis. p peccatis vel a leprosis mūdatis sacra erāt figurātia passionez xpi. ꝛ etiam sacrificium pnie et cōfessionis que ob breuitatē nunc dimittitur. Aspergamur g̃ ysopo cū aqua lustratōis. i. penitētia. ꝛ sic super niuem efficimur albi ꝛ enim mundati vt in tēplū glorie possim̄ intrare.

De cōsecratiōe .§. IX

sacerdotum ꝛ ornamētis eoꝝ ꝛ maculis ꝓhibitis in eis. Et cōsident ista sacra sacramēto ordinis clericoꝝ et ꝙuersatōi eoꝝ. Pro quoꝝ declaratōe dicit. b. Tho. i. ij. q. ciij. ar. v. Sicut ppls ille instituebatur ad cultū dei per sacramētū circūcisiōis ita ministri per aliquā consecratōz vel purificationem. Unde separari ab alijs precipiūꝫ quasi specialiter ad ministeriū cultus dīni p alijs deputati. ꝛ totū quod fiebat in eoꝝ ꝓsecratione vel in siōne ad bꝰ pertinebat vt ostenderet eos hīe quandam ꝓgatiuā puritatis ꝛ virtutis et dignitatis. Ad quod facit qđ ait ps. Sacerdotes tui induātur iusticia et sci tui exultent. Ubi circa instōem ministroꝝ tria fiebant que habent ratōes līales et rationes figurales.

Debebant enim esse a certis maculis liberi
Debebant variis ornamentis indui.
Debebāt certis sacrificijs ꝛ modis purificari

Quantū ad primū mandauit dns vt qui haberent maculā etiam si essent de genere aaron non ministrarent ei. Ratio literalis huius. qꝛ tales solent hominibus cōtēptui hēri ꝛ iñ etiam ipe cultus dei. Sed ratio figuralis est quia macule ille designant defectus peccatoꝝ. qui tollūt sanctitatē alarum debitam sacerdotibus. Et designabunꝫ hæ macule Leuiti. xxi. vbi dicitur. Homo

de semie tuo qui habuerit maculā ñ accedat ad altare·neq; offerat panes dō suo. Et subdit sin gulas describēdo. Si cecꝰ.i.ne sit ignorans. Si claudus.i.ne sit instabil' ⁊ ad diuersa se iclinās Si quo vel grādi vel torto naso.i.ne p defectuz discretōis in plꝰ vel minꝰ excedat aut aliqua pua exerceat. Per nasuz ēt p quē discernīꝰ odores ,a fetoribꝫ discretō dignaf Ne sit fracto pede.l'manu.i.ne amittat virtutē bñ opādi vel ꝓcedendi de virtute in virtutē. Ne gibbꝰ añ vel retro.i.ne superfluū amorē vel laborē bēat ad terrena. Si lippus ne.l.per carnalē affectū eiꝰ ingenium ob scuꝝ fiat. Si albuginē bēns in oculo ne.l.p̄sum ptōz candoris inscīētie bēat in estimatōe. Si u gem scabiē.i.petulātiam carnis in ope. Si im petiginē.i.litigiosus.impetigo corpꝰ sine dolore occupat·⁊ mēbroꝝ tū decorē sedat.vñ⁊ auaricia designat. Si hernosus seu ponderosus ⁊ significat luxuriā in cogitatōe. hec Ebo.vbi.s. Et qua si silem expōem hanꝝ maculaꝝ ponit Ore.in pa sto. Et in decre.hī.di.xlix. Hinc etenī et diffusiꝰ ibi hec dēclaraf Quātū ad scām. Voluit deꝰ vt sacerdotes hērēt diuersa ornamēta. vt in ma iori reuerētia bērenf a pplo·⁊ sic cultus dei esset in maiori honorificētia et gloria. Et vt hī ꝛexcedi rrvitj. Pōtifex bēbat nouē ornamēta. Primuz vestē lineā. Secūm tunicā iacinctinā in cuꝰ extre mitate versus pedes ponebāf tintinabula que dā.⁊ mala punica intexta.⁊ ex iacincto purpu ra⁊ cocco bisso tincto. Tertiū superhume.ale qō teti gebat humeros⁊ anteriorē ptē vsqꝫ ad cingulū qō erat ex auro⁊ iacincto⁊ purpura et cocco bi stincto et basso retorta. Et sup hūeros hēbat duos onichinos in quib erāt scripta nōia filiorum israel. Quartū erat rōnale ex eadē materia fac:ū qō erat quadratū⁊ ponebaf in pectore⁊ ꝓiungebaf superhūerali Et in hoc rōnali erāt xij.lapides ꝑciosi distincti per quatuor ordines in quibꝫ e rāt scripta nōia filiorꝫ isrl' quasi ad designādum qꝫ deferrēt onus totiꝰ ppli.⁊ qꝫ dēbāt ingiter de eorꝫ salute cogitare. Et iō in pectore·i.in rōali in quo mādauit dñs ibi poni doctrinā⁊ veritatem qꝫ quedā ptinēcia ad veritatē iusticie.quedā ad veritatē doctrine.ibi erāt scripta. Quintū orna mentū baltheus.i.cingulus quidā factus ex illis quatuor coloribꝫ. Sextū est thiara.i.mitra quedam de basso. Septimū lamina aurea pendens in frōte in qua erat scriptū nomē dei. Octauuz erat feminalis linea vt opirēt turpitudinē suaz qñ accederet ad altare vel ad scūariū. Ex his octo ornamentis sacerdotes minores hēbāt tātuz quatuor.s.tunicā.lineā.balthēū.femoralia.i.se rabulas.⁊ thiarā. Horꝫ aūt ornamentorꝫ rōnē literalē quidā assignāt dicētes.qꝫ in bis designaf dispō orbis terraꝝ.quasi pōtifex,ptestaref se eē ministruz creatoris mūdi.vñ⁊ Sap.viij.dr qꝫ in veste aarō erat descriptus orbis terraꝝ. Nā feminalia linea figurabāt terrā.ex qua linū nascitur Balthei circū uolutō significat mare occeanum qō circū it terrā. Tunica iacinctina suo colore significat aerē.p quē tintinabula tonitrua⁊ p malogranata coruscatōes. Superhūerale sua varietate celū sidereū. Duo onichini duo emispia vl' duo luminaria magna.solē⁊ lunā. Duodecim lapides in rōnali duodeci signa in zodiaco.qꝫ in celestib sunt tōes eternoꝝ. Cidaris vel thyara celū empirreū. Lamia aurea deū oīb p̄sidēte Rō aūt figuralis horꝫ ē.qz ista designāt ornamēta virtutū quibꝫ dñi mīstri eē induti.i.bītuati. que oīa ꝓtinenf in iusticia.⁊ iō bñ dr. Sacerdotes tui induanf iusticiā.vt em̄ dicit Ora.di.xl. §.i. Multis virtutibꝫ dr splēdere vita pōtificis vt gradui ꝓferat decorē quē ab eo ñ accepit Vñ ex eo ñ lniam peccādi sed necessitatē bñ viuendi se nouerit assecutū. Et in minoribꝫ sacerdotibus dñt esse quatuor. Castitas signata p feminalia. Abstinētia signata p cingulū. Linea tūnica.i.moderatio discretōis. Et thiara recte intērōis in capite.i.in mēte. Hi pontifices dñt p alijs bēne p dicta⁊ alia quatuor.s.iugē dei memoriā in ōtē platōe.⁊ hoc signaf in lamina. Supportatōz populi p pectam·⁊ hūerali. Tertio qꝫ bēat pfm in corde⁊ visceribꝫ caritatis qō signatur p rōnale. Granus aūt addit qꝫ in corde eius dr eē manifesta veritas.s.scripturaꝝ p id qō ibi scriptū erat.di.xxxvi.§.ij. Hi vltio bne celestem quersatōz qō signaf p tunicā iacinctinā. Tintinabula aurea que erāt adiūcta in fine vestiꝫ significāt exercitiū p̄dicatiōis de sapia scripte. Et malogranata intexta signāt vnitatē fidei⁊ morum vel qꝫ in practicatōe dr cauere scādala⁊ diuisiones⁊ querere vnitatē Quātū ad tertiū ꝓsecratōe eoꝝ fiebāt quedā. Et primo purificabanf oēs p ablutōz aque. Et quedaz sacrificia facta p eis spāliter leuite. Secdo radebāt oēs pilos carnis sue vt hī Leui.viij. Tertō ꝓsecratio ponti cis⁊ sacerdotū hoc ordine fiebat. Post ablutōz p̄dictā induebanf vestimētis p̄noiatis ad designandū dignitatē suā. Spal'r aūt pontifex inungebaf in capite·vt designaref qꝫ ab ipo diffūdebaf ptās ꝓsecrādi in alios sicut oleū a capite deriuaf in inferiora.iuxta illud ps. Sicut vnguētum in capite. Leuite vero nō bēbāt aliā ꝓsecrationē nisi qꝫ offerebanf dño a filijs isrl' p manus pontificis qui orabat p eis. Minoꝝ vero sacerdotū sole manꝰ ꝓsecrabanf. que erāt applicande ad sacrificia. Et de sanguine aialis īmolati tigebaf extremū auricule dextre eoꝝ.et pollicē pedis dextri vt.s.eēnt obedientes legi dī in oblatōibꝫ sacrificiorꝫ qō signaf in intinctōe dextre auricule qꝫ eēnt solliciti⁊ ꝓmpti in executōe sacrificiorū. ⁊ in signū huius intingebaf extremū pedis et

Capitulum Sextum

manus. Ipi ēt et vestimēta eoꝝ aspgebant sanguine aialis imolati. in memoriā sanguis agni p quē fuerūt liberati ex egipto. Offerebant aūt in cōsecratōe eoꝝ ista sacrificia. Vitulus pro peccato in memoriā remissionis peccati. Aaron circa vitulum conflatilē. Aries in holocaustum in memoriā oblatōis abrahe. cuius obediam dēret imitari. Aries ꝓsecratōnis qui erat quasi hostia pacifica. in mēoriā liberatōis de egipto p sanguinem agni. Canistr panū in mēoriā manne date. Pertinebat aūt ad applicatōem ministerij q imponebant sup manus eoꝝ adeps arietis et torta panis et armus dexter, vt ostenderet q accipiebant ptātē hmōi offerēdi. Leuite vero applicabāt ex hoc q introducebant in tabernaculū sederis. quasi ad ministrādū circa vasa sanctuarij.

Ratio figuralis hoꝝ est. q illi qui sunt ꝓsecrādi ad spūale ministeriū xpi dēt primo purgari per aquā baptismi et lacrimarū in fide passiōis xpi et dēt radere oēs pilos carnis sue. i. oēs prauas cogitatōes a se removere. dēt vngi oleo gē spiritussancti. et aspsiōe sanguis xpi p mēoriā passionis. et sic accedere ad ministrādū. cū obedia ad legē dei et diligētia agēdoꝝ. Inuncrō aūt in capitib pontificū et manib sacerdotū adhuc fit ecclesia. s ob aliā cām. vt extra de sacra. vn. c. i. Sacerdotes ergo induant iusticia isto mō et sancti facti p illā cōsecrationis figuratiōez habitam in le exultabunt in gloria.

De preceptis iudicialib ipsius legis.

Capitulum Sextum

Tertia pars legis mosaice est de ꝑceptis iudicialibus. que dēt Exo. xxi. et xxij. de quib pōt intelligi illud ps. Iudicia dñi vera iustificata in semetipa. desiderabilia sup aurū et lapidē precios multū. et hoc ꝓpter maximā equitatē et humanitatē quā ꝓtinēt. Iudicia. i. ꝑcepta iudicialia dñi. q. a dño instituta. vera q; ñ pōt cōtinere errorē sicut iudicia hoīm in suis statutis. Iustificata in semetipa. q; hēt cās et rōes valde iustas quare sic instituta sunt. Et nota vt dicit. b. Tho. i. ij. q. civ. Sicut aūt legem mosaicā fuerūt hīta et seruata quedā ceremonialia ad cultū dei a sanctis hoīb vt ps de sacrificijs factis p noe. abraā. et alios et altarib erectis. Ita ēt fuerūt hīta quedam iudicialia inter eos s ñ erāt illa iudicialia ex institōne dīna sed hūana. vt sunt mō statuta ciuitatū. Sic ēt illa ceremonialia ñ fuerūt p institōez dei sed p deuotiōz colētiū dei. ad hoc instigatorū ex instinctu dīno. Differūt aūt iudicialia a ceremonialib in trib. in determinatōe. in figuratiōne. in observatōe. Et primo. s. determinatione sunt in se iustificata. q; a deo ordinata. Et scdo observatōe. vt q; ad hoīb assumit sunt desirabilia sup aurū. q; valde vtilia reipublice. Et tertio. s. figuratōe sunt dulciora sup mel et fauū ꝗtū ad expōem misticā et moralē. Primo differūt q; ceremōialia ordināt hoīem ad debitum cultū dei. Iudicialia aūt ordināt ad debitū cōuictū cū primo. Sed p hmōi declaratione dicit. b. Tho. i. ij. q. cvij. ar. i. q ꝑceptoꝝ cui uslibet legis quedā hēt vim obligādi ex ipso dictamine rōis q. s. ipsa rō natural dictat hoc ee debitū fieri l vitari. et hmōi dīr ꝑcepta moralia eo q a rōne dīr mores hūani. Alia vero ꝑcepta sunt que ñ hēnt vim obligādi ex dictamine rōis. q; in se cōsiderata ñ hēt absolutā rōz debiti vel indebiti, sz hēt vim obligandi ex ipa institōe dīna vel humana. et hmōi ꝑcepta sunt determinatōes moraliū ꝑceptorū. Et. si determinēt moralia ex institōe dīna in his p que bō ordinat ad deū. talia dīr ceremōialia. si aūt determināt moralia in his que ptinent ad ordinatōz hoīm ad inuicez. talia dīr iudicialia. Et in his duob cōsistit rō iudicialiū ꝑceptorū vt. s. nō hēant vim obligādi ex ipa natali rōe sz ex institōe et p hoc differunt a moralib⁹. Scdo vt ptineāt ad ordinatōz hoīm ad inuicē. et sic differūt a ceremōialibꝫ ꝑceptis. p hoc aūt differunt iudicialia ista a legibꝫ et statutis ciuitatū. q; illa sunt ex institōne dei. hec aūt ex institōe hoīum. Et dīr iudicialia ñ solū que ptinēt ad lites iudiciorū. s ēt quecūqz ptinēt ad ordinatōz hoīm ad inuicē que subest ordinatōi principis alic⁹ seu officialis. Scdo differūt iudicialia a ceremōialibus in figuratōe. q. s. ceremōialia figurabāt primo et p se. iudicialia aūt scdario et ex ꝓsequenti

Pro c⁹ declaratōe dicit Tho i. ij. q. cvij. art. ij. q dupl̄r dr aliquod preceptū figurale. Uno modo primo et p se, quia. s. principl̄r est institutum ad aliquid figurādū. et hoc mō ceremonialia sunt figuralia. Ad hoc etiā sunt instituta vt figurarēt aliquid ptinēs ad cultū dei et ad misteria cristi. Alio modo dr preceptū aliqd figurale. ñ primo et p se sed ex ꝓsequēti. et hoc mō iudicialia sunt figuralia. ñ enim fuerūt principl̄r instituta ad aliquid figurādū sed ad ordinādū statū illius ppli ꝗm iusticiam et equitatē. Sed ex ꝓsequēti aliqd figurabāt inqꝝtū status illius ppli qui p hmōi ꝑcepta disponebat. figuralis erat. Scdm illd. i. Cor. x. Omnia in figurā ptingebāt illis. Quia enim ille populus erat electus a deo vt ex eo xps nasceretur. ideo optuit statū illi⁹ populi ee ꝓphēticum et figuralem. vt ait Aug. Et iō iudicialia illi ppl̄o tradita fuerūt magis figuralia qꝝ iudicia aliorū ppl̄orum. Sicut etiam in bella et gesta illius populi exponuntur mistice non autez bella vel gesta assiriorum vel romanorum. que fuerunt magis famosa ꝗm hominēs. Unde et. Exe. dic. xxiij. q. i. Nisi bella illius ppli significarent bella spūalia dēmonū cōtra nos. nequaqꝝ ec

desta libros illos qui narrãt illa bella vt regum iosue ⁊ alioꝝ ꝓponeret legẽda. Et sic iudicialia ꝑcepta a doctoribꝫ supꝫ exo. in glo. exponerent̃ allegorice ⁊ moraliter. Tertio differũt iudicialia a ceremõialibꝫ in obseruatõe. Nã cũm vtraq; in nouo testamẽto sint mortua. qz euacuata ab obligatõe ꝑ aduẽtũ xp̃i. tñ ceremõialia ñ solũ sunt mortua. sz ét mortifera post diuulgatiõz euangelij. Et rõ est. qz vt dictũ est illa ceremõialia sunt figuralia p̃cipal̃r instituta ad figurãdũ xp̃i misteriũ vt futura. ⁊ ñ ipa mõ ꝺuare cẽt. ꝓtestari cõtra veritatẽ fidei. ac si nõdũ eẽnt impleta. Sz iudicialia ita sunt mortua q; nõ mortifera. Vaz si quis p̃nceps vel eccia vellet aliqđ ex ill̃ iudicialibꝫ sumere ꝑ suo statuto seruando in ciuitate tanq; iustũ ⁊ vtile ñ peccaret. qz illud seruarz ni si hoc faceret ipe l̃ ab alijs mãdari seruaret. qz in lege mosaica ꝓtẽtũ ⁊ iñ obligatoriũ. tũc eĩ intentio eẽt mortifera. Nõ autem iudicialia nũc sunt mortua ⁊ ñ obligãt. qz cũ instituta eẽnt ad disponẽdũ statũ illi⁹ ꝑpl̃i qui ordinabat̃ ad xp̃m. mutato illo statu ꝑpl̃i xp̃o aduenĩẽte ipsa iudicialia ñ obligãt. Fuit eĩ lex ꝑdagogus ducẽs ad xp̃m ꝺm apl̃m. Sed qz hmõi p̃cepta vt dictũ est. non ordinabant̃ p̃cipal̃r ad figurãdũ xp̃i misteria. sz ad aliquid fiẽdũ ꝺm iusticiã. tõ ipoꝝ obseruatõ nõ ita p̃iudicat fidei veritati absolute. Sz nunc si intẽto obseruãdi eẽt vt qz in lege mosaica mãdatũ. hoc. n. p̃iudicaret veritati fidei. qz p̃ hoc haberet̃ q; status ꝑpl̃i priorꝭ adhuc duraret. ⁊ xp̃s nõdũ venisset. vñ ⁊ apl̃s ad hẽb. vij. ait. Translato sacerdotio necesse ẽ q; legis trãslatõ fiat. s. quo ad totã. Vbi dicit Aug. Quia. n. simul ⁊ ab eoꝺ̃ ⁊ sub eaꝺ̃ spõsione vtraq; data sunt. qđ de vno ꝺz necesse est vt de altero intelligatur. extra ꝺ cõstitu. translato

Fit autez quadru- .§. I

plex distinctõ hoꝝ p̃ceptoꝝ iudicialiũ ꝺm distinctionẽ ordinatõis bũane vt ponit. b. Tho. i. ij. q. c. nij. ar. nij. Quadruplex. n. ordo in ꝑpl̃o põt inueniri. Primus ordo ẽ principiũ ꝑpl̃i ad subditos. ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedã p̃cepta iudicialia ꝺ institutõe principũ ⁊ officioꝝ eorum. et reuerentia eis exhibenda. ⁊ hec est vna ps eoꝝ. Et cõis ordo est subditoꝝ ad inuicẽ ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedaz alia p̃cepta p̃tinẽtia ad ꝓciues ad inuicem. puta circa ẽptões. venditões. iudicia. ⁊ penas. ⁊ hmõi ⁊ hec scꝺa ps iudicialiũ. Tertiꝰ ordo est eorũ qui sunt de ꝑpl̃o quo ad extraneos. ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedam alia p̃cepta p̃tinẽtia ad extraneos. puta de bellis ꝓtra hostes ⁊ de susceptiõe pegrinoꝝ et aduenaꝝ. ⁊ hec est tertia ps. Quartus ẽ ad domesticos vt vxoris ad virꝝ. pẽs ad filiũ. dñi ad seruũ ⁊ ꝺm hoc dant̃ aliqua p̃cepta p̃tinẽtia ad domesticã ꝙuersatiõz. sicut de filijs. vxoribꝫ. ⁊ seruis. et hec est quarta ps. Et de singulis ponet̃ in sequẽti. §. ß breuiter. Et no. q; aliqua ex hijs iudicialibꝫ p̃ceptis eccia sumpsit. ꝑ suis ꝓstõmbꝫ in diuersis titulis decretaliũ. ⁊ ꝑcipue in. v. libro. vñ obligãt vt statuta eccie nõ vt in lege mosaica mãdata. Et ꝑio extra de adulteriis vz. Si seduxerit quis virginẽ necdũ desponsataz. dormierit q; cũ ea dotabit eã ⁊ bẽbit in vxorẽ. Si vero pater virgis dare noluerit pecuniã. reddet. i. dabit pecuniã iuxta morẽ vel modũ dotis quã virgines recipe ꝙueuerũt. Glo. ibi dotabit. i. donatõem ꝑ per nuptias assignabit ei. vel ꝑti⁹ pecuniã dabit mulieri quã ꝑ dote sibi reꝛuabit qõ fieri põt ff. de dona. inter vi. ⁊ vx. si quis vxori. Etiã si cũ ea ñ ꝓtrahat nichilomin⁹ bẽbit illaz pecuniam. Glo. supꝫ illud. bẽbit eã vxorẽ. s. si pt ei dare voluerit et ipa ꝙsenserit vel si ipe eam acceperit volu- erit. Alias punirẽ ꝑ put cõtinet̃ in ca. sequẽti. s. p uenit Glo. supꝫ illud iuxta modũ qui extimabitur iuxta facultates ipius et dignitatem puelle. Et illo capitulo ꝓuenit. dicit glo. talis nõ cogit illã accipe in vxorẽ si noluerit. Sz qz illã ꝺcepit alias punietur. Et ꝺm leges. si per vim hoc egerit punitur morte. Institu. de publi. iudi. §. sin autem. Si decepit puellã relegatur. vel si est vilis persona verberatur ꝺm q; iudici visum fuerit Institu e. §. q. Secõm canones si non acceperit. excomunicatur quousq; visum fuerit superiori. et in monasterium ad agendum penitẽtiam ad tempus retrudit̃. vt dicitur in dicto capitulo ꝓuenit. Item in titulo de fur. capitulo primo dicitur. Qui furatus fuerit dominẽ et videriterit eum nocte. conuictus morte moriatur. Etiam glosa. super illud hominem. s. liberꝫ. naz qui furatur seruum hac pena nõ tenet̃. ff. ad. l. fa. de pla. l. vltima. Et ꝺm canones hec pena non imponitur. vt de raptore in archiepatu. vbi ꝺz. q; ꝑ certis excessibꝫ episcopi possunt certam penam pecuniariã imponere et flagellis afficere ea moderatõe hita q; flagella in vindictam sanguinis transire non videantur. Sed vbi est ita grauis excessus q; mortem et membroꝝ trucatõem mereatur reus sustinere reseruẽt illa ꝓtestando secularibus. Et si episcopus habet iurisdictõem temporalem. causas sanguinis remãdet ei cui huius competat dicit ibi glo. Item in titu. ꝺ iniur. et dam. c. i. dicitur si ꝛixati fuerit homines et percusserit alter ꝑimum suum lapide vel pugno. et ille mortuus non fuerit si iacuerit in lecto qui percusserit. operas eius et impensas in medicos restituet. Exodi. xxi. Glo. ibi operas amissas et impensas curatore prestabit. Item si quis apperuerit cisternam et foderit et ñ operuerit eam ceciderit q; bos vel asinus in eam. domin⁹ cisterne reddet precium iumentoꝝ. Quod autez mortuum fuerit ipius erit. extra eo. titu. Glosa

ibi. si hoc fecerit in publico. nã si in occulto vbi ꝙsueuerũt fieri ñ teneꝫ. Rõ primi est. qz occasio nẽ dãni tedit. Itẽ si bos cornupeta eẽt ab he ri. z nudiustertius z nõ custodiuit eũ dñs suus reddet bouem p boue z cadauer integꝝ recipiet Exo. xxi. z eo. ti. Glo. sup illud ñ custodierit. scz si bouẽ alterius occiderit tenebiꝫ. qz nõ adhibuit diligẽtiã quã debuit. Itẽ si leserit quispiaꝫ agꝝ vel vineã. z dimiserit iumentũ suũ vt depascat aliena p dãno estimatõem restituet. Glosa sup illud estimatõz. vltra estimatõz eñ nõ tenetur. expellere vz aĩal qđ dãnũ dedit tanꝯ suuz nõ includere illud cum dñs eius teneaꝫ ad dãnũ. Itẽ si egressus ignis ꝓphendat aceruos frugũ siue stãtes segetes in agris reddet dãnuz qui ignẽ succẽdit. Exo. xxij. eo. ti. Glo. sup illud reddet. si fuerit in culpa cũ ignez apposuit. nec adhibuit diligẽtiã quã debuit. ff. ad. l. acquili. q occidit. Alias si nihil de ꝓringẽtibꝰ omisit ñ tenetur. l. e. c. vl. Item in ti. homici. c. i. Si qs p industriã occideret ꝓximũ suum z p insidias ab altari meo euellas eũ vt moriaꝫ. Ero đ. xxi. ca. Glo. sup illud p industriã. Secus in cãu. ar. xv. q. i. si quis ñ ictatus. Insidias. Iste talis insidiãs si occidit ñ hz immunitatẽ ab eccl̃ia. l. vt non possit extrahi. quod forte intelligiꝫ qñ hoc agit in eccl̃esia.

De tõe precepto. §. II.

rum iudicialiũ legis mosaice que ptinẽt ad principes. Pro quoꝝ declaratõe dici. b. Tho. i. q. q. circa bonã ordinatõz principũ in aliqua ciuitate vel regno duo sunt attẽdẽda. quoꝝ vnuz est vt oẽs hẽant aliquã ptem in principatu. per hoc. n. ꝯseruaꝫ pax ꝓpli. z oẽs talem ordinatõem amant z custodiũt vt hꝫ in. q. polli. Aliud est qđ attendiꝫ iuxta spẽm regimis vel ordinatõis principatuũ. cꝰ cũ sint diuerse spẽs vt pbs tradidit in. iij. polli. ꝑcipue tñ est regnũ in quo vnꝰ princip̃at ꝑm virtutẽ. Ibi dicit pluralitas principatuũ mala. vnus g̃ princeps Et aristocratia. i. potestas optimoꝝ in qua aliqui principant pauciꝰ ꝑm virtutẽ. Ibi optima ordinatõ principuz est in aliqua ciuitate vel regno in qua vnꝰ ꝓficitur ꝑm virtutẽ qui oĩbꝰ ꝑsit. z subipõ sunt aliqui principãtes ꝑm virtutẽ. Tũ qz talis ꝑncipatus ad oẽs ptinet. tũ qz ex oĩbꝰ eligi ꝑnt. tuz qz et ab oĩbꝰ eligunt. Talis ẽ optima pollicia bñ ordinata et regno incꝫtũ vnus ꝑest. Et aristocratia incꝫtũ aliqui principãt ꝑm virtutẽ. Et ex democratia incꝫtũ. i. ptãte ꝓpli incꝫtũ ex ꝓpl̃aribꝰ ꝑnt elici principes. z ad ꝓpl̃m ptinet elcõ principũ. z ꝙ fuit institutũ ꝑm legẽ dĩnã in illo ꝓpl̃o iudeoꝝ. Nã moyses z eius successores gubernabãt ꝓpl̃m quasi singlr oĩbꝰ principãtes. quod ẽ quedã spẽs regni. Eligebant autẽ. lxx. seniores ꝑm virtutẽ. Ibi de deu. i. Tuli de tribubꝰ vestris viros sapiẽtes z nobiles. z ꝓstitui eos principes z hoc erat aristocraticũ. Ex democraticũ erat qꝙ illi de oĩ ꝓpl̃o eligebãtur. Dt eñ exo. xviij. Proui de omni plebe viros sapiẽtes. Et ẽt ꝓpl̃s eligebat. vñ dr deu. i. Date ex vobis viros sapientes. z sic pz qꝙ optima fuit ordinatio principum quã lex ꝓposuit. Et cuius ordinatõ ꝓpl̃i ꝑcipue dependeat ex maximo principatu. i. principali regiõe vt dr pbs in. iij. polit. tñ qz ille ꝓpl̃s sub speciali cura dei regebaꝫ. Ibi dr deute. vij. Eum te elegit dñs deus tuꝰ vt sis ei ꝓpl̃s peculiaris. ideo instõnẽ summi principis sibi dñs retinuit. nõ ler ipa determinauit. Et hoc est qđ dñs petiuit. Ibi. xxvij. Prouideat dñs deus spũm omis carnis hoĩz qui sit sup oẽm bãc multitudinez Et sic ex dei ordinatõe institutꝰ est iosue in principatu post moisen. Et de singl̃ iudicibꝰ q fuer̃ũt post iosue legiꝫ qꝙ deus suscitauit ꝓpl̃o saluatorẽ. z qz spũs dñi fuit in eis vt pz libro iudicũ De rege ãt cõmisit ꝓpl̃o cõstõem sed sibi reseruauit electõz. Ibi dr deu. xvij. Cũ ꝓstitues regem quẽ elegerit dñs deus tuus. Quo aũt se debeant hĩe reges z alij ꝑsides oñdit ꝑs. di. Et nũc reges intelligite. erudimini qui iudicatis terraz Seruite dño in timore. Regnũ vtiqz ẽ optim̃ regimẽ ꝓpl̃i qz bꝰ regimẽ marie repsentat regiñ di quo vnꝰ nõm gubernat. Et bꝰ ẽ vez si ñ corrũpat. Sz ꝓpter magnã ptãtẽ que regi ꝓcedit. de facili degenerat in tirãnidẽ nisi sit ꝑfecta virtus cui talis ptãs cõcedit. Perfecta ãt virtꝰ in paucis inuenit. z ꝑcipue in iudeis qui erãt crudeles z ad auariciã ꝓni ꝙ que hoĩes marie in tirannidẽ decidũt. Et iõ dñs a principio eis regẽ nõ instituit ꝑfectã ptãte bꝰ iudicẽ z gubernatorẽ. z postea regẽ ad petitõz ꝓpl̃i quasi indignat̃ ꝓcessit. vt pz ꝙ ea que dixit ad samuelẽ. i. Re. viij. Nõ eum te bꝰ me abiecerũt ne regnẽ sup eos. Instruxit tñ a principio circa regẽ instruẽdũ. Ibi de mõ eligendi vt. s. qñ in eius electõe expectarent iudicium dñi. z vt nõ facerẽt regẽ alterius gẽtiz qz tales reges solẽt pax affici ad gentem cui ꝓficitur. z per ꝙs pax curare de eis. Secõ ordinauit circa reges institutos qualiter se deberẽt hĩe ad seipos. s. vt nõ multiplicarẽt currus et equos z vxores z diuitias immẽsas. qz ex cupiditate hoꝝ facile principes decidũt in tirannidẽ z iusticiã derelinquũ. Tertio qualiter se dẽrent hẽre ad deum. vt. s. semp legerent z cogitarẽt legem dei. vt semper eẽnt in dei timore z obediẽtia. Seruite dño in timore. Instruxit ẽt qualr debent se hĩe ad subditos vt. s. non superbe contemnerent z opprimerẽt. z a iusticia declinarẽt. Quod autem dixit dñs populo ꝙ samuelem. i. Re. viij. Hoc erit ius regis. filios vestros tollet sibi in seruos. tribunos z centuriões. Illõ ius ñ

acquirit regi lex institutõne diuina, sed magis si bi prenunciat vsurpatio regũ, qui sibi iniquũ ius cõstituũt in tirannidẽ degenerantes et subditos depredantes.

De rõne et cõ §.III

uenientia iudicialiũ ꝓceptoꝝ cõtũ ad ꝑticulariũ bominũ quietũ illi⁹ ꝑtin. Hec eñ talia ꝓcepta inueniunt cẽ fm rõnẽ ⁊ plena equitate ⁊ cautate. et hec est intẽtõ legis assuescere hoies p ei⁹ ꝓcepta vt sint bñ cõicatiui ad inuicẽ ⁊ facilit. vt sic ꝓsequet amicicia ⁊ pax inter eos. Vñ in ꝓmẽdatõnẽ taliũ preceptoꝝ dr in psal. Non fecit tlr omi nationi. s. dei⁹ qualia fecit pplo israel. ⁊ iudicia sua i. ꝓcepta iudicialia ñ manifestauit eis. Pro cuius declaratõe dicit Tho. i. ij. q. cv. ar. ij. Aug. in. ij. de ci. dei Tullius distiniens quid sit pplis dicit q est cetus multitudis iuris cõsensu ⁊ vtilitate cõitatis sociatus. Vñ ad rõnem ꝑtinet vt cõicatio hoim ad inuicẽ iustis ꝓceptis legis ordinet. Est aũt duplex cõicatio hoim ad inuicẽ. Una que fit auctoritate principũ, alia q̃ fit ꝑtia auctoritate priuataꝝ ꝑsonaꝝ. Et qr volũtate vniuscuiusq; disponi põt qd̃ ẽ subditus eius ptãt. iõ auctoritate principũ quibus subiecti sunt hoies optet q iudicia inter hoies exerceant. ⁊ pene malefactoribus inferant. Ptãti autẽ priuataꝝ ꝑsonaꝝ subdunt res possesse, ⁊ iõ ꝓpria volũtate in his ꝑtit sibiinuicem cõicare. puta emẽdo. vẽdẽdo. donando. ⁊ alijs hmõi. Circa aũt cõicatõz lex sufficiẽter ordinauit. Statuit eñ iudices vt pz deu. xvi. Iudices ⁊ mgros cõstitues in oĩbus portis tuis. vt iudicẽt ꝑplum iusto iudicio. Instituit ẽt iustũ iudicij ordinẽ ⁊ sine acceptõne ꝑsonaꝝ. Vñ dr Deut. i. Nõ iustus est iudicare siue ciues ille siue ꝑegrinus. nulla erit ꝑsonaꝝ distãtia. Et qr iudices ad hoc inter hoies ꝓstituũtur vt determinẽt qd̃ ãbiguũ est ĩter bominꝫ. cũ ambiguũ sit duplex. qr vel apud simplices. vel ẽt apud ꝓtos ⁊ doctos. Nõ vtriq; ꝓuidet lex. Nã ad dubia cõia tollẽda mandauit Deu. xvi. vt iudices ⁊ mgri ꝓstituerent ꝑ singulas tribus ad iudicãdũ ꝑtin. Ad tollendũ secundũ dubiũ. s. qd̃ est apud ꝓtos statuit lex. vt oẽs recurrerẽt ad locũ ꝓncipalẽ a deo electum in quo summus sacerdos erat qui determinaret dubia circa cerimonias dĩni cultus. Et summ⁹ iudex ꝑtis rex vel iudex qui determinaret quo ad iudicialia sicut ẽt nũc p appellatiõz ab inferiori bus iudicibus ad superiores cãe deferunt. vñ deu. xvij. dr. Si difficile apud te ⁊ ãbiguũ iudicium ꝑspexeris. ⁊ iudiciuz qui inter portas tuas sunt videris verba variari. ascẽde ad locũ quẽ elegerit dñs deus tuus. Sustulit ẽt occasiões inusti iudicij. s. p mũera dñi ait. Nõ accipiat munera. s. iudex. qr mũera excecãt oculos sapiẽtũ et puertũt verba iustoꝝ. deu. xvi. Instituit ẽt nũerũ testiũ. s. duoꝝ vel triũ vt pz deu. vij. Quãuis ei sit possibile duos vel tres testes in mẽdacio cõuenire. ñ tñ ñ ẽ facile l̃ ꝓbabile q̃ ꝙueniãt. et ꝓcipue si eoꝝ testiõnia ñ vacillent nec alis sint suspecti. Et ad hoc q̃ de facili testes a veritate ñ dclinarẽt instituit lex vt diligẽtissime examinarẽt. ⁊ iõ accipit testiõniũ eoꝝ tãq̃ veꝝ. Nã in negocijs hũanis fm ꝓbm ñ põt hr̃i ꝓbatõ demõstratiua ⁊ infallibilis. sz sufficit cõiecturalis ꝓbabilitas fm q̃ rector suadet. Et tiã lex instituit certas penas ꝓ certis delictis vt. j. dicet. Circa res vero possessas optim est fm ꝓbm in. ij. polli. q̃ possessiones sint distincte ⁊ vlus sit ꝓtim cõis. primo ꝓ volũtatẽ possessoꝝ cõicet. Et hoc tria fuerit in lege statuta. Primo. n. ipe possessiões erãt diuise ꝑ singulos. dr. n. Nũe. xxxvij. Ego dedi vob⁹ terrã quã sorte diuidetis vobis. Et qr ꝑ possessiones irregularitatẽ plures ciuitates destruunt vt di. pbs. in. ij. polli. iõ circa possessiones regulandas triplex remediũ lex instituit. Unũ. s. vt fm nũeꝝ hoim diuideret equalit. vñ dr Nũe. xxxvij Pluribus dabitis latiorẽ ⁊ paucioribus ãgustiorẽ. Aliud remediũ fuit vt possessiões in ꝑpetuum nõ alienarẽt, sz certo tpe redirẽt ad suos ꝓstinos possessores. vt. s. ñ ꝙfunderent sortes possessionũ. Sicq̃ ꝙcessit lex vt necessitatibus occurrentibus possent sibi hoies ꝓuidere. q̃ ad certũ tẽps alienari possent. Sz ne ꝙfunderet sortes tribuũ. in iubileo saltẽ optebat q̃ reuerterẽt ad priores possessores. Excipiebant dom⁹ urbane. qr in perpetuũ poterãt vẽdi. ⁊ rõ ẽ. qr ñ erãt dom⁹ ita sorte distincte vt possessiões. Tertiũ remediũ erat ad tollẽdũ hmõi ꝙfusionẽ vt ꝓximi succederent morientibus. Et primo quidẽ gradu filij. secõdo filia tertio frẽs. quarto patrui. quinto quicũq; ꝓximi qui. Et ad distinctõz sortiũ ꝙseruãdã vltr⁹ lex statuit vt mulieres q̃ sunt hæredes nubant tribus sue tribꝰ. vt bt Nũe. xxxvi. Nõ aũt statuit lex q̃ mulieres succederẽt in bonis paternis nisi in defectu masculoꝝ. Tũc aũt fuit necessariuz vt mulieres succederẽt in ꝙsolatõz ꝑtis. cui fuisset graue q̃ ad extraneos hereditas devolueretur. sz vt dictũ est ñ poterãt nubere nisi in tribu sua. Secõ statuit lex vt cõtũ ad aliqua ꝑticulariũ eẽt cõmunis. Et primo cõtũ ad curam. Precepti enim est enim Deu. xxij. Nõ videbis ouez ⁊ bouẽ fratris tui errantẽ ⁊ ꝓteribis. sed reduces fratri. ⁊ sic de alijs. Secõ cõtũ ad fructũ concedebat enim ꝙnienter cõtũ ad oẽs vt ingressus in vineam amici posset comedere licite non aũt extra ferre. Intẽdebat enim lex assuefacere hominꝫ nes vt sibi mutuo de facili sua cõicarẽt. Nonne autem est de facili suorum cõmunicatiuus. qui ñ sustinet q̃ proximus modicum quid de suo accipiat absq; magno detrimẽto. Sec⁹ autem cuz

magno damno. Et ideo ꝓhibebat lex extra portare sz̄ in vinea ꝓmedere. Quantum autē ad pauperes mandabat lex vt relinquerent manipuli obliti. ⁊ racemi re manētes ipsis vt ꝑz Leui. xix. Tertio statuit lex cōmunicatōnem factam ꝑ eos qui sunt dñi rez. Et vnā quidē cōiacionē pure gratuitā. vñ dr Deu. xxiij. Anno tertio sepabis aliam decimā. veniētq; leuites ⁊ pegrinus ⁊ pupillus ⁊ vidua ⁊ comedent ⁊ saturabuntur. Illiam vero cōmunicatōnem cum recōpensatōne vtilitatis. sicut pemptionem, venditionem. locationem. mutuum. depositū. De quibꝫ omnibꝫ inueniūtur ordinationes in lege. Intentio legis erat vt sibimuicem homines in necessitatibꝫ de facili subuenirēt. quia hoc est maxime amicicie fomentum. Et hanc facilitatē subueniēdi non solum statuit in bis que gratis ⁊ absolute donātur, sed etiaz in bis que mutuo ꝓcedūtur. quia huius subuētio frequētioz est. ⁊ pluribꝫ necessaria. Hmōi aūt subuentionis facultatem multipliciter instituit. Primo quidē vt faciles se ꝓberent ad mutuum exhibendū ⁊ ne a tali retraherēt se anno remissionis appropinquāte vt habet Deute. xv. Secūdo ne eiz cui mutuū ꝓcederent grauarent vel vsuras. vel etiam aliqua pignora omnino scilicet vite necessaria accipiēdo. Et si accepta fuerint ꝙ statim restituerent. Dicitur etiam Deute. xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vsuram. Et. xxiiij. Non accipies loco pignoris inferiozem molam et superiorē molam. qz animam suam apposuit tibi ⁊ Exo. xxij. dicitur. Si pignus a primo tuo acceperis vestimentum añ solis occasum reddes ei. Tertio vt nō importune exigerēt vt dr Exo. xxij. Si pecuniaz mutuo dederis ꝓplo meo pauperi qui bitat tecū. non vrgebis eum quasi exactor. ⁊ ꝓpter hoc etiā mandat Deute. xxiij. Cum repetes a ꝓximo tuo rē aliquā quā debet tibi. ñ ingredieris domuz eius vt pignus auferas. sed stabis foris. Quarto instituit ꝙ in septio anno debita eoꝝ remittāt. Probabile eñ erat ꝙ illi q̄ quomode reddere possent añ septimū annū reddederent. ⁊ gratis mutuātes ñ defraudarē. si aūt oino impotētes eēnt eadē rōe erat eis debitum dimittendū et dilectōe que ēt erat eis de nouo dādū ꝓpter indigētiā. Circa vero aialia mutuata hoc lex statuit vt ꝓpter negligētiā eius cui mutuata sunt si in ipius absentia moriant vel debilitent reddere ea ꝓpellat. Si vero eo pñte ⁊ diligenter custodiēte mortua fuerint vel debilitata nō cogebat restituere ea. ⁊ marime si erāt mercede ꝺducta. qz ita etiā potuit mori seu debilitari apud mutuātē. Hoc obseruādū erat qñ aialia erant mercede ꝺducta. qz tūc hēbat certū ꝓciuz ꝓ vsu aialiū. vñ nihil accrescere debat ꝓ restōnez aialiū nisi ꝓpter negligētiā custodientis. Et q̄ hoc ē dra inter mutuū ⁊ depositū. qz mutuū tradit in vtilitatē eius cui tradit. sed depositū in vtilitatez deponētis. iō magis arrabat aliquis in certis casibꝫ ad restituēdū mutuū q̄z ad restituē dū depositū. qz de minori negligētia tenebat is qui recepit mutuū q̄z depositarius qui ñ tenebat nisi de furto. vt ꝑz ex. xxij. De penis que inferebant ꝓ iudicialia ꝓcepta legis ꝓ diuersis delictis. no. ꝑm Tho. vbi. s. ꝙ ñ solū ꝓpter grauitatem culpe sed etiā ꝓpter alias cās grauis pena infligit. Primo quidē ꝓpter q̄titatē peccati. quia maiori pctō ceteris paribꝫ grauior pena debetur. Secō ꝓpter peccati ꝓsuetudinē qz a pctis ꝓsuetis ñ facilr hoies abstrahunt nisi per graues penas. Tertio ꝓpter multā ꝓcupiam vel delectatiōnē in peccato. ab bis ēt ñ de facili homines abstrahuntur nisi ꝓpter graues penas. Quarto ꝓpter facilitatē ꝓmittēdi pctūm ⁊ iacēdi in ipo hmōi etiā peccata que manifestant sunt magis puniēnda ad alioꝝ terrorē. Circa ēt ipsaz q̄titatē peccati quadrupler gradus est attēdēdus ēt vnū ⁊ idē pctm̄. Quoꝝ primus est qñ inuolūtarius pctm̄ ꝓmittit. Tūc ei si oīno est inuolūtarius totalr excusat a pena. Dr. n. deut. xxij. q̄ puella que oppimit in agro ñ est rea mortis qz clamauit ⁊ nēo affuit qui liberaret eā. Si vero aliquo mō fuerit voluntari, sz̄ tñ ex infirmitate peccat puta cū aliquis peccat ex passiōe minuat pctūm ⁊ pena ꝑm veritatē iudicij diminui dr nisi forte ꝓpter cōem vtilitatē pena aggrauet ad abstrahēdū hoies ab hmōi peccatis sicut dictū ē. Secūs gradus est qñ aliquis ꝑ ignorātiam peccauit. ⁊ tūc aliquo mō reus reputabit ꝓpter negligētiaz addiscēdi. sz̄ tñ ñ punief per iudices sz̄ expiabit peccatū suum per sacrificia. vt dr Leui. iij. Ilia cū peccauerit ꝑ ignorātiā ꝛc. Sed hoc intelligēdum est de ignorātia facti. nō autē de ignorātia ꝓcepti diui qđ omnes scire tenent. Tertius gradus est qñ aliquis ex superbia peccabat. i. ex certa electōe vel ex certa malicia. ⁊ tunc puniebat ꝑm q̄titatē delicti. Quartus autē gradus ē qñ ꝑ ꝓ pruiā ⁊ ꝓtinaciā peccabat. Et tūc quasi rebellis et destructor ordinatōis legis oīno occidēd erat Et ꝑm hoc dicēdū est. ꝙ in pena furti ꝓsiderabatur ꝑm legē id qđ frequenter accidere poterat. ⁊ ideo ꝓ furto aliaꝝ rez que de facili custodiri possunt a furibꝫ nō reddebat fur nisi duplū. Que aūt non de facili pñt custodiri a furto. quia pascunt in agris. iō frequētius ꝓtingebat q̄ oues furto subtraherent. vñ lex maiorē penaz apposuit vt ſ. quatuor oues ꝓ vna oue redderētur. Ad hoc aūt boues difficilius custodiūtur, qui hēnt in agris. ⁊ nō ita pascātur gregatim sicut oues. ⁊ ideo adhuc hic maiorē penā apposuit, vt ſcilz quinq; boues ꝓ vno boue redderētur. Et hoc dico nisi forte idē aial inuentū fuerit viues apud

eum. qz tūc solū duplū restituebat sicut in cete/
ris furtis. Poterit eñ hēri psumptō q cogita/
ret restituere ex quo viuū seruasz. Et no. sm
Aug. xxi. de ci. dei. q Tullius posuit octo genera
penarū esse in legibꝫ. vicz damnū. vincula. ver
ra. tallionē. ignominiā. exiliū. mortē. ꝛ seruitutē
Ex quibꝫ aliqua in lege sunt instituta. Damnuz
quidem. s. cū fur condēnabat ad quintuplū l' qua
druplū. Vincula vero sicut nūc. xv. mandat de
quodā q in carcere ēcluderet. Verbera sicut de/
utero. xxv. Si eū qui peccauit dignuz viderint
plagis psternēt corā se. faciētqz verberari. Igno
miniā ēt inferebat illi qui nolebāt accipe vxorē
fratris sui defuncti que tollebat calciamēta illi/
us. ꝛ spuebat in faciē eius. mortē etiā inferebat
vt pz Leui. xx. Qui maledixerit pri suo aut mri
morte moriat. Penā eñ tallionis lex induxit di
cens exo. xxi. Oculū p oculo. dentem pro dente.
Penā aūt seruitutis induxit in duobꝫ casibus
In vno quidē qñ septimo anno remissiōis ille
qui erat seruus nolebat bñficio legis vti vt lib
eriret. vñ p pena ei infligebat. vt in ppetuū ser/
uus remaneret. Secdo infligebat furi qñ nō ha
bebat q posz restituere sicut hī Exo. xxii. Penā
aūt exiliꝫ vlr lex ñ statuit. qz in solo pl'o de/cole
bat omnibꝫ alijs pl'is p idolatriā corruptz. vñ
si quis a pl'o illo vlr exclusus eēt daret ei occa/
sio idolatrie. Et iō. i. re. xxvi. dr q dauid dixit ad
saul. Maledicti sunt qui dieceruṅ me vt ñ ha/
bitet in hereditate dñi dicētes. Clade serui dijs
alienis. Erat ām aliqd ꝑticulare exiliū. Dī enim
deute. xix. q qui ꝑcusserit proximū suū nesciens
ꝛ nullū erga ipm habuisse odiū ꝓbatur ad
vnā vrbiū refugij ꝓfugiebat vsqz ad mortē sum
mi sacerdotis. tūc enī licebat ei redire ad domū
suā. qz in vli dāno pli ꝓsueuerṫ ꝑticulares ire se
cure. ꝛ ita primi defuncti ñ sic pni erāt ad eius
occasionē. Penā aūt mortis lex inflixit in mais/
ribꝫ criminibꝫ. s. in his que sunt ctra deū in ho/
micidio ꝛ furto hoīm. ꝛ in reuerētia ad pntes ꝛ
in adulterio ꝛ in cestibꝫ. In furto autē aliarum
rez adhibuit penā dāni. In ꝑcussuris ꝛ in mu
tilatōibꝫ induxit penā tallionis. In alijs mīori
bus culpis penā flagellatōis ꝛ ignominie.

De iudicialibus. §. IIII

ꝑceptis que respiciūt extraneos. Pro bꝰ declara
tiōe no. sm Leui. i. tij. q. cv. ar. iij. q cum extrane/
is pōt eē hoīm ꝓuersatio dupl'r. Uno mō pacifi
ce. Alio mō hostil'r. Et q̄ztū ad vtrūqz modū or/
dinandū lex ꝓueniētia ꝑcepta ꝓtinebat. Tripl'r
enī iudeis offerebat occasio. vt cū extraneis pa/
cifice cōicarēt. Primo quidē qñ extranei per ter
ram eoz transitū facerēt quasi pegrini. Secun
do mō qñ in terram eoz aduenientes ad inha/
bitādū sicut aduene. Et q̄ztū ad vtrūqz lex ꝑcep
ta mīe ꝓposuit. nā exod. xxij. dr. Aduenā ñ contri
staberis. ꝛ xxiij. dr. Peregrino molestus ñ eris.
Tertio qñ aliqui extranei totl'r in eoz ꝓsortium
ꝛ ritū admitti volebāt. Et in his quidam ordo
attēdebat. nō enim statim recipiebant quasi ci/
ues. sicut ēt apud quosdam gētiliū statutū erat
vt ñ reputarent ciues nisi qui vel ex auo vel at/
tauo ciues existerēt vt dicit ꝓbūs in. iij. politice
Et hoc iō qz si statim extranei aduenientes recip
erent ad tractandū ea que sunt pl'i posset multa
picula ꝓtingere dū extranei ñ būte adhuc amo
rem firmatū ad bonū publicū aliqua ctra pl'm
attētarent. Et iō lex statuit vt de quibusdā gēti/
bus aliquā affiniratē ad iudeos. s. de egiptijs ba
bentibꝫ apud quos nati fuerāt ꝛ nutriti ꝛ dī idu
meis filijs Esau fratris Jacob in tertia genera
tione recipent in ꝓsortium pl'i. Quidam vero
qz hostiliter ad eos se habuerāt sicut amonite et
moabite nūqz ad ꝓsortiū eoz admitterēt. Alma/
lechite aūt qui magis eis aduersati fuerāt ꝛ cū
eis nullū hēbant cognatōnis cōsortiū quasi ho/
stes perpetui hērent. Dī enī Exo. xvij. Belluz
dei erit cōtra amalech a generatōe in generatioz
Dicit etiam q̄ztū ad hostilē cōicatōem cum ex
traneis lex ꝑcepta ꝓueniēria tradidit. Nam pri
mo quidē instituit q bellum iuste iniret. Dā/
datur enim deut. xx. Qz qñ accederent ad expu
gnādam ciuitatē offerret ei primū pacē. Secdo
instituit vt fortiter bellū susceptū exequerēt. hū
tes de deo fiduciā. ꝛ ad hoc melius obtinēduz
instituit q iminēte pl'io sacerdos eos ꝓfortaret
ꝑmittēdo auxiliū dei. Tertō mādauit impedimen
ta a pl'io remoueri remittēdo quosdā ad domū
qui possent impedimēta pstare vt nouus edifi/
cator dom⁹. aut plātator vinee. aut desponsator
vxoris. Hi excludebant a pl'io. ꝛ hoc ꝑter duo
Primo quidē qz ea que bō de nouo bz vel stati
patus est ad bñdū magis solet amare. ꝛ per ōns
eoz amissionē timere. Cū ꝓbabile erat q ex tli
amore timerēt mortē. ꝛ sic min⁹ fortes essent ad
pugnādū. Secdo eadem cōe timidi mittebant ad
domū. Quarto instituit vt victorijs moderate
uterent ꝑcēdo mulieribꝫ ꝛ puulis. ꝛ etiaz ligna
fructifera regionis ñ incidēda. Accipe aūt vtu/
tas ab alienis ñ erat sm legis intētōz ꝛz ex qua/
dam ꝑmissōe ꝑter pronitatē iudeoz ad auari/
ciam vt magis pacifice se hērēt ad extraneos. a
quibꝫ lucrabantur.

De preceptis .§. V

iudicialibꝫ circa psonas domesticas vt filios vx
orē. suos. que docet quēlibet circa suā familiam
seruare ad bñ regēdū nō qz in lege mosaica scri
pta sz qz in magna equitate ꝛ bñanitate funda
ta. vt valeat dicere illud ps. Al iudicijs tuis non
declinaui. i. ꝑceptis iudicialibꝫ. quia tu legem

posuisti mihi que. s. ista ꝓtinēt ⁊ ad que seruāda legē priuatā. s. inspiratōis i corde posuisti ad ea implēda vt valde iusta. Pro cui declaratōe no. ſm Tho. i. ij. q. cv. q cōio domestice psonaꝝ ad invicem. vt dicit phūs in. i. polli. est ſm quotidianos actus qui ordinant ad necessitatē vite. Ulita aūt hoīs ꝙseruatur triplr. Uno modo ꝗtū ad individuū. puta. s. hō idē nūmero vtuit ⁊ ad talem vite cōseruatōz opitulant hoī exteriora bona ex quibꝫ hz victū ⁊ vestitū ⁊ alia hmōi vite necessaria in quibꝫ admīstrādis indiget hō seruis. Alio mō cōseruat vita hoīs ſm spēm ⁊ ꝓ generationē. ad quā hō indiget vxore vt ex ea generz filios. Sic igit in domestica cōione sunt tres ꝙbinatōnes. s. domini ad seruū. viri ad vxorē. patris ad filiū. Et ꝗtum ad oīa lex ista vetus ꝙnenientia ꝑcepta tradidit. Quantū em ad seruos instituit vt modeste tractarent ⁊ ꝗtum ad labores. no. s. in laboribꝫ immoderatis affligerētur. Ulñ Deu. v. dīs mandauit vt die sabbati requiescerent bus ⁊ ancilla sicut ⁊ ipe. Et itez ꝗtum ad pnas infligēdas vt. s. moderate castigarent. imposuit em pnā mutilatonibꝫ suoꝝ. vt dimitterent eos liberos sicut hī Exo. xxi. Et sīle statuit i ancilla quā in vxorez aliquis duxerit. Statuit et spāliter circa seruos qui erāt ex pplo. vt. vij. ānō liberi egrederent cū oībꝫ que apportauerāt et vestimētis vt hī Exo. xxi. Insup et no. deut. xv. vt viaticū eis det. Quia em filij isrl erāt a seruitute liberati pharaonis a dño. ⁊ per hoc dīne sui turi additi. iō noluit dīs vt i ꝑpetuū serui eēnt simplr. ſz ſm quid. i. ad tps. Et ꝗuis ista nūc ñ seruent nec obligēt ꝗtū ad ista determinata in lege. obligant tñ in genere vt. s. quis modeste se hēat ad seruos. Circa vxores vero statuit in lege ꝗtū ad ipas ducēdas vt accipiāt vxores ex tribu sua. vt hī Nume. vl ⁊ hoc iō ne sortes tribuum cōfundant. Prohibuit et quasdā psonas ne in coniugiū ducerent. s. alienigenas. i. que ñ erant de pplo iudeoꝝ ꝓpter ꝑiculū seductōis ⁊ ꝓpinqs ꝓpter reuerētiā naturalē que eis debet. Hoc aūt nūc seruādū ē. ⁊ ꝗtū ad ꝓpinquas in mlto pluribꝫ gradibꝫ ꝗ in veteri testō. ⁊ et ꝗtū ad affines vt pz extra de cōsan. ⁊ affi. c. vl. Quātū aūt ad alienigenas. hoc ita seruādū ē vt fideles cū infidelibus cōtrahere ꝓhibeant mītimoniū. xxviij. q. i. caue. In lege et fuit statutū q aliquis in vxorē duceret vxorē fratris defuncti sine liberis vt patet deu. xxv. Et hoc ne totlr memoria defuncti deleret. Nā filius exillis genitus dicebat filius fratris defuncti ſm quādā adoptōez. hoc ātnūc cessasse ꝓhibet ꝓpter affinitatē. Statuit et lex qualr vxores iuste ducte tractari dēnt. s. amicabilr. vt. s. ñ leuiter infamarent. Ulñ ⁊ mādat pūiri qui falsum crimē imponit vxori vt hī deu. xxij. Et et q ꝓpter vxoris odiū filius detrimētū ñ pateret. deu. xxi. Et et q ꝓpter odiū vxorē ñ affligeret. ſz ꝑpter scripto libello repudij ea dimitteret. vt pz deu. xxiij

Notan. aūt q lex ꝑmisit repudiū vxoris. nō q simplr iustū ēt ſz ꝓpter duriciā iudeoꝝ vt dicit dīs Mat. xix. Fuit g ꝑmissus repudiū ad vitādū vxoricidiū. Erāt. n. ita crudeles q occidissēt vxores quas odio hēbāt. si ñ potuissent dimittere vt alias ducerēt. Nūc aūt in nouo testō mītimoniū ꝙsummatū nulla pt rōe dissolui nec etiam cū. dispensatōe pape. Diuortiū autē quo ad separatōz thori vel quo ad cohītatōz ſm formā ab eccīa tradita fieri pōt ⁊ ñ alr. Et de hoc in. iij. pte ti. i.

Circa filios aūt instituit lex vt pēs eis disciplinā adhiberēt. instruēdo eos in fide vt hī Exo. xij. Ubi dr. Cum dixerint vobis filij vestri que est ista religio. i. cā hanc ceremoniaꝝ que fiebat circa agnū paschalē dicetis eis. Victima trāsitꝰ dīni est ꝛc. Et et q instruerēt eos in moribus vñ Deu. xxv. dr q pēs cū hēbāt filios rebelles ⁊ ꝓtumaces dēbant eos ducere ad iudices ciuitatis ⁊ eis dēnūciare q monita eoꝝ audire cōtemnerēt ꝓmissatōnibꝫ. qui uīs. atqz luxuriis vacarēt ꝛc. Et illi iudices mādabāt illos lapidari. nō aūt hoc ꝓnibꝫ licebat. s. occidere l mutilare filios ad correptōz suoꝝ sceleꝝ sicut nec et nunc hz. Nam sicut phūs dicit. ⁊ ethico. Principat pater nus hz solā amonēdi prātē ſi aūt vim coactiuam per quā rebelles ⁊ cōtumaces ꝙmi pūt. ideo lex mandabat vt filius contumax a principibus puniretur

Titulus. xv. De lege euāgelica seu noui testamēti Capi. vnicum.

Quarta lex euangelica siue noui testi que et videt lex indita. s. in cor. seu lex gre quā ꝓmisit dīs dādā. Hiere. xxxi. cuz ait. Ecce dies veniēt dicit dīs. ⁊ ꝙsummabo super domū isrl ⁊ sup domū iuda testm nouuz. Et exponēs qd sit hoc testm subdit. qz b est testamētum qd disponā domui isrl. dādo leges in eas i mēte eoꝝ. ⁊ in corde eoꝝ supscribam eas. Quaz auctoritatē inducit apls ad hēb. viij. Et de ea pt intelligi illud ps. Bonū mihi lex oris tui super milia auri ⁊ argēti. Precipue aūt lex euāgelica dr lex oris dei. qz ab ipo incarnato pnūciata ⁊ data fuit ⁊ cum ea gra collata. vñ Mathēus euangē. narrat qñ cepit eis xps pdicare di. Aperiēs os suū docebat discipulos suos di. Beati paupes ꝛc. Mat. v. Et hoc in mōte qui designat ſm aug insignē ꝓfectūqz iustitiā quā ꝓtinet ipsa lex. supēs alias leges. ⁊ ꝓterea dicit ps. Mihi ē sibi bonū sup milia. i. melior ꝗ diuicie tpales auri et argēti. vel diuitie spūales cuiuscūqz scie. vel eloquētie seu legis que designant ꝓaut ⁊ argētuz

Continet enī lex euāgelica non solū documēta que ibi cōtinētur sed etiam grām ipius xp̄i que ducit ad gloriā. Et idem melior supoēm substā tiam sapiam ⁊ sciam ⁊ mōi gloriā. Sed p̄ bo rum declaratōe dicit.b. Tho.i.q.cvi.arti.i.q. vnaquecz res illud vtor esse qō est in ea potissi mū vt dicit pbūs.ix.ethi. Id aūt qō est potissi mū in lege noui testamēti ⁊ in quo tota virtus eius consistit est gra spūssancti que datur p̄ fidem xp̄i.⁊ ideo principalr lex noua est ipa gra spūssā cti que datur fidelibo. Et hoc manifeste apparz per aplm qui ad roma.iij.dicit.vbi est gloriatō tua sz o iudea. Exclusa est.per quā legem scōz. Nō sed p̄ legē fidei. Ipam enī fidei gram legē appel lat. Et exp̄ssius ad rom.viij.dr. Lex spūs vite in xp̄o iesu liberauit me a lege peccati ⁊ mortj. Ubi ⁊ Aug.in li.de spū ⁊ lra dicit q̄ sicut lex scōz fu it in tabulis lapideis. ita lex fidei scripta est in cordibo fideliū. Dz tñ lex noua quedā sicut dis positiua ad grām spūssancti ⁊ ad vsum b⁹ gre p̄ tinentia que sunt quasi scdaria in lege nona.de quibo oportuit instrui fideles xp̄i ex verbis ⁊ scri pturis tā circa credēda q̄ circa agenda. Et iō di cendū est q̄ principalr lex noua hec est indita nō quasi aliquid ptinēs ad naturā humanā.q̄ sic est indita lex naturalis.q̄ nāe aliquid superaddi tum p̄ donū gre adiuuās ad implēdū qō docet qō non facit lex naturalis vel scripta. Scdario aūt lex noua est lex scripta.⁊ in scriptura quidez euāgelij cōtinent ea que ptinēt ad grām spūssā cti.vel sicut dispositiua vel sic ordinātia vsuz b⁹ gre. Sicut dispositiua quidē q̄tū ad intellectm p̄ fidē p̄ quā datur spūssancti gra cōtinent in euā gelio ea que ptinent ad manifestādā dīnitatez vel humanitatē xp̄i.vñ dr Jo.vl. Hec aūt scrip ta sunt vt credatis.q̄ iesus est filius dei. Scdz vero affectū ptinētur in euangelio ea que perti nent ad cōtēptū mōi.p̄ quē cōtēptū fit bō capax gra spūssancti. Vdr enī.i.mōi amatores ñ p̄ut cape spūm scūm inquit xp̄s Jo.xiij. Usus vero spūalis gre est in opibo virtutum ad que multi pliciter in doctrina noui testi oēs exhortant.vt pz in sermōe dñi in mōte Mat.v.⁊ in aliis lo cis. Ubi ēt no.q̄ nullus vnq̄z habuit gram spūssancti nisi p̄ fidē xp̄i explicitā vel saltem im plicitā q̄tū ad eos qui fuerūt in veteri testō p̄ fi dem āt xp̄i ptinet bō ad nouū testm. Ita quibus cunq̄z fuit lex gre indita in veteri testō sine inde is sine gētilibo oēs illi fm hoc ad nouū testa. p̄ tinebāt. Et sic pz quō lex oris dei bonū est. id ē melius supmilia auri ⁊ argēti. s. per gram spūs sancti in ea p̄sonsam. Et fm b⁹ qō est in ea prin cipale.lex euāgelij hz iustificare hoīem. Ad qō fa cit qō dr aplūs ad Ro.i. Nō erubesco euāgeliuz virtus est enī dei in salutē oī credenti.i. ducens ad salutē que non potest eē nisi p̄ purificationē

Quantū aūt ad doctrinā que est in euāgelio et p̄cepta et consilia ordinātia intellectū affectū et actū. Lex euāgelica ñ iustificat sed de ea ēt verifi catur qō dr aplūs.ij.cor.iij. Litera occidit spirit⁹ aūt viuificat. Occidit.i.ñ viuificat ad iustifican dum. Ipa enī doctrina euāgelij ⁊ si multum in struat clare ad bñ operandū ⁊ ad occasiōes malo rum tollēdum nō tñ adiuuat efficaciter ad im plendū. Nā ⁊ si gra in euāgelio p̄sentia adiu uet hominē ad non peccandū.non tamē confir mat vt peccare non possit.q̄ hoc pertinet ad sta tum glorie

Ipsa autem lex .§.i.

euāgelica ñ fuit data a principio mōi triplici rōe fm tho.i.q.cvi.ar.iij. Quaz pma est. Quia lex noua sicut dictū ē principalr est gra spūssancti q̄ abūdanter dari ñ debuit antecz impedimētum peccati ab būano genere tolleret cōsummata re demptōe p̄ xp̄m Ñā dr Jo.vij. Nondum erat spūs datus.q̄ iesus nōdū erat glorificatus. Et hāc rōnē assignat manifeste apostolus ad Ro. viij.vbi postq̄z p̄miserat de lege spūs vite subiū xit deus filiū suū misit in similitudinem carnis peccati vt de pctō damnaret pctm̄ in carne.vt iu stificatio legis impleret in nobis. Scda ratō p̄t assignari ex p̄fectōe legis noue. Nō enī ali quid ad p̄fectū adducit statim a principio sz ā dam tpali successionis ordine. Sicut aliqs pri us est puer ⁊ postmodū est vir. Et hāc rationem assignat apostolus ad Gal.iij.dr. Lex pedagog⁹ noster fuit in xp̄o.vt ex fide iustificemur. At v bi venit fides iā ñ sumus sub pedagogo.⁊ i.Co rin.xv. Nō prius qō spūale est sed qō animale Lex aūt euāgelica maxime est spūalis.⁊ ideo nō prius debuit dari sed posterius Tertia rō sumit ex hoc q̄ lex noua est lex gre qua bō indi get ad bñ operandū.⁊ ideo primo oportuit q̄ bō re linqueret subiūp̄i in statu legis veteris.vt cadē do in peccatū cū p̄ illā iuuari ñ posset suā infir mitatē recognosces.sciret se gra dei indigere ad bñ operandū.⁊ ad hāc p̄curandam se humiliaret Nil enī magis gre recipiēde obsistit q̄z superbia. cū.s.quis p̄fidit de viribo suis ad bñ operādum ꝓpter qō dicit Jacobi. Deus superbis resistit hu milibo aūt dat grām. Hanc rōz assignat aposto. ad Ro.v.dr. Lex subintrauit vt abūdaret delic tū.vbi aūt abūdauit delictum superabūdauit et gra. Nec ex hoc p̄t dici deus acceptor p̄sonarū q̄z sez,puidit eis de lege gre hominibo noui testi ⁊ nō hoībo veteris. Nam humanū genus ꝓpter pec catū primi pntis meruit priuari auxilio gratie. ⁊ ideo quibuscūq̄z non datur gratia hoc ē ex iu stitia.q̄ hoc illi meruerūt.quibo aūt datur hoc est ex gratia seu liberalitate. Nō aūt est acceptor dōs p̄sonaz si de suo in quo nō est alicui debitor nō

dat vni qđ dat alteri. Nō g̃ ex ꝟ q̄ hoīb⁹ a p̄rinci
pio mūdi ñ dedit deus legē gratie iniuriā fecit. vel
acceptor personarum fuit. cuz ⁊ ipa lex debito or
dine danda esset

De duratōe le .§.II.

gis euāgelice. ſ. q̄ durat vſq̄ ad finē ſeculi. nec ē
expectāda alia lex que ei ſuccedat vt quidam ma
le ſenſerūt. Pro cui⁹ declaratōe dicit. b. Tho. i. q̄
coi. arti. nū. q̄ ſtatus mūdi variari p̄t dupl̄r. Uno
mō ſm diuerſitatē legis. ⁊ ſic huic ſtatui no
ue legis nullus ſtatus alius ſuccedit. Succeſſit
enī ſtatus noue legis tanq̄z pfectior ſtatui vete
ris legis tāq̄z impfectior. ſm illō. i. cor. xiij. Cuz
venerit q̄d pfectū eſt euacuabit qđ ex pte ē. Sed i
ſtatu vite p̄ſentis nūllus ſtatus pfectior eē p̄t ſtatu
noue legis. Nihil enī p̄t eſſe ꝓpinquius fini vl
timo q̄z id qđ imediate inducit in finē vltimuz
hoc aūt facit noua lex. Unde dicit apl̄s ad hebre. x.
Habētes itaq̄z frēs fidūciā in introitū scōꝝ in san
guine xp̄i quā initiauit nobis viā nouā acceda
mus ad eū. Cūm ñ p̄t cē aliquis ſtat⁹ vite p̄ſentis
q̄z ſtatus noue legis. q⁹ tāto vnūq̄qq̄z ē pfectꝰ
quāto magis fini vltimo ꝓpinquius ē. Alio mō
p̄t ſtatus hoīm variari ſm q̄ hoīes diuerſimodꝰ
ſe dīſpōnt ad eādē legē vel pfectiꝰ vel minus pfecte
Et ſic ſtat⁹ veteris legis fuit multipl̄r mutatus.
q⁹ q̄libz hoīes optime illā legē ſeruabāt q̄libz oī
no p̄teribāt. Sic ēt ſtat⁹ noue legis diuerſificat
ſm diuerſa loca ⁊ diuerſa tpa ⁊ ꝑſonas in q̄ gr̄a
ſpūſſancti pfectiꝰ vel minꝰ pfecte hī. Nō ē expe
crādū q̄ aliquis ſtatus ſit futurꝰ in quo pfectiꝰ
gr̄a ſpūſſancti hēaf̄ q̄z hactenꝰ hūa ſit. ⁊ maxime
ab apl̄is. qui ſicut tpe p̄rius. ita ⁊ ceteris abūdā
tius ſpūmſcūm acceperūt. vt dicit glo. ſup illud
primitias ſpūs accipiēs. Ultra iſtos duos ſtat⁹ ſcz
legis moſaice ⁊ legis euāgelice ponit quidē Di
oni. in eccl̄aſtica hierarchia tertiū ſtatū. ſed ñ in
vita iſta ſ in vita btā. vbi ſine figuris ⁊ velamīe
videbim⁹ deū facie ad faciē. Promiſſio aut̄e
aduēt⁹ ſpūſſancti quē xp̄s p̄miſit apl̄is pluri
es. quā aliqui dicebāt nōdū impletā ſ implēdā
tā facta eſt apl̄is. vñ ⁊ xp̄us dixit Act. i. Vos aūt
baptizabimi ſpūſcō ñ poſt multos hos dies. Nō ī
pletū legit Act. ij. ſ. in feſto pentex. ⁊ tūc docuit a
poſtolos oēm veritatē. ſ. de neceſſariīſs ad ſalutez
credēdis ⁊ agēdis. Nō aūt docuit eos de oīb⁹ fu
turis euēnīb⁹. hoc enī ñ ſpectabat ad eos. vñ dixit
Act. i. Nō eſt vr̄m noſſe tpa vel mōīta que pat
poſuit in ſua p̄tate. Q⁹ dā aliqui aſſignabāt tres
ſtat⁹ mūdi q̄uenientes tribꝰ ꝑſonis dīnis dicētes
ſtatū veteris legis cōuenire p̄ri. q⁹ illi generatōi ītē
debāt ſtatū noue legis q̄uenire filio. q⁹ clerici in
eo intendūt ſapie. vñ et ſequēdus erat tertiꝰ ſtat⁹
qui q̄ueniret ſpūſcō in quo viri ſpūales p̄inci
parent. Rūdit. b. Tho. vbi. s. q̄ ſtatus veteꝛ le
gꝭ fuit nō ſoluz p̄ris ſ filij. q⁹ xp̄s in veteri lege
figurabat ⁊ ſtatus noue legis ñ ſolū eſt filij ſ ēt
ſpūſſancti ſm illud ad to. viij. Lex spūs vite in xp̄o
ieſu. Cūm nō oporteat expectare aliā legē ſpūſſancti.
Poſſet etiā ſm vūm Io. diſcipl. ille triplex ſtat⁹
ſic adaptari. vt dicat p̄rim⁹ in lege nature qui i
cepit a creatōe ⁊ puritate ⁊ renouat⁹ fuit p diſlu
uiū noe puritas ⁊ ptās rōe creatōis attribuitur
patri. Ecōs incepit in lege moſaica que fuit lex
plena ſapia. Et in ꝓphetis etiā qui tūc maxime
floruerūt fuit maxima ſapia ꝓphetantes de criſto
ſapia patris ⁊ in xp̄m fuit terminatus i ſui paſ
ſione ⁊ aſcēſione. Succeſſit tertiꝰ qui appropriat
ſpūiſcō incipiēs in aduētu eius ſup apoſtolos i
quo data eſt in cordib⁹ lex amoris ⁊ dilectōnis ⁊
ſpūſcī quo filij dei agunt. Cūm nō oporteat expecta
re aliā legē. Nō aūt xp̄s dixit Mat. xxiiij. q⁹ p̄re
dicabit euāgeliū regni in toto orbe ⁊ tūc veniet
conſummatio dicit Tho. q⁹ iſta p̄dicatō euangelij
p̄t intelligi dupl̄r. Uno mō q̄tū ad diuulgari
onē noticie xp̄i. ⁊ fuit diuulgatū euāgeliū in to
to orbe p̄ p̄dicatōꝝ apl̄oꝝ. Et qđ ſubdit in illa au
ctoritate. Tūc erit conſummatō intelligit⁹ de ſtru
ctōe ir̄lm. de qua tūc loquebat⁹ ad ir̄am. Alio mō
poteſt intelligi p̄dicatio euāgelij cuz pleno effec
tu. ita. ſ. vt in qualibet gēte recipiat⁹ eccl̄ia. Et ita
ſm Aug. nōdum p̄dicatum eſt in toto orbe Et ſ
facto veniet conſummatio mūdi. ⁊ ſic ñ oporter expec
tare euāgeliū aliud q̄đ illi vocabant eternū. Ille
petrus eſt quidē liber qui intitulabat⁹ euāgeliū
eternū que dicebat⁹ fuiſſe doctrina Joachim ab
batis. ſ ex ipo tractatu ⁊ tpe ſuo⁹ p̄hendit mani
feſte ipm ñ feciſſe. Sūt aūt ibi multa hereticata et
erronea ⁊ fatua. Hā in primo dicit doctrinā ioa
chim excedere doctrinā xp̄i ⁊ nouū ⁊ vetus teſta
mētum. Secōdo q⁹ euāgeliū xp̄i ñ eſt euāgeliū re
gni. Tertio q⁹ nouū teſtm̄ erat euacuādū. ⁊ q⁹ ñ
erat duraturꝰ niſi p ſex annos. i. vſq̄ ad annū in
carnatōis. M. cclx. Quarto q⁹ ſicut euāgelio cri
ſti ſuccedit aliud euāgeliū. ita ſacerdotio xp̄i ali
ud ſacerdotiū. Quinto q⁹ euāgelium xp̄i neiez
ducit ad pfectōz. Sexto q⁹ ſpūalis intellect⁹ no
ui teſta. non eſt cōmiſſus pape romano ſ tm̄ līta
lis. Et ſic nō hz iudicare papa de intellectu ſpūa
li ſed litterali. Septimo q⁹ receſſus grecoꝝ a ro
mana eccl̄ia fuit bonus ⁊ q⁹ viri ſpūales nō tene
rent⁹ obedire romane eccl̄ie in his que dei ſunt.
Octauo q⁹ papa grecus magis ambulat ſm ſpi
ritum q̄z papa roman⁹. Et ſic q⁹ magis eſt in ſta
tu ſaluādorum. Nono q⁹ ſpūſſanctus p̄cipit a
liquid ab eccl̄ia ſicut xp̄s in q̄tum homo a ſpiri
tuſcō. Decimo q⁹ xp̄s ⁊ apoſtoli fuerūt p̄fecti in
vita contemplatiua. ⁊ q⁹ vita activa fuit fructu
oſa vſq̄ ad ioachim ſed aliquomodo nō eſt fructuo
ſa. ſed vita contemplatiua quam dicit eſſe i mo
nachis. Undecimo q⁹ ſicut in primo ſtatu mūdi

fuit ꝓcessum regnū eccie tori⁹ a pre aliquibꝫ. de ordine ꝯiugatoꝝ in quo auctorizatus est ille ordo. Et in scdo statu mōi fuit ꝓcessum a filio alicui de ordine clericoꝝ in quo ab ipo glificat⁹ est. Sic in .iij. statu mōi ꝓmittet alicui de ordine monachoꝝ in quo spūs sanctus glorificabit. Et q̄ p̄dicatores qui erūt in illo vltimo statu erūt maiores dignitatis q̄ predicatores primitie ecclesie. Hec oia sunt ꝑim hereticа ꝑim fatua et erronea.

De cōparatōne §.III

noue legis ad veterē. q̄uo. s. noua lex est alia a veteri. a q̄uo ꝯtinet in veteri. Primꝫ pbat ꝑ hoc q̄d ait apls ad hebr. vij. Trāslato sacerdotiō necesse ē vt legis trāslatio fiāt. Sed sacerdotiū noue legis est aliud a sacerdotio veteri. ergo a lex alia. Pro b⁹ declaratōe di. b. Lxo. i. tj. q. cvij. q̄ cum oīs lex ordinet querlatoꝝ bñanam ad aliquez finē. pūt aliqua ordinari ad finē dupl̄r. Uno mō q̄ diuersa ordinēt ad diuersos fines. a sic leges sunt oīno diuerse diuersitate spēi. Sicut lex ciuitatis que eēt ordinata ad hoc vt ꝓpls dñaret. eēt oīo diuersa spēi ab ea que ordinaret ad b̄ q̄ optimates ciuitatis dñant. Alio mō pūt ordinata in finē diuersificari. scm q̄ vnū ꝓpinqui⁹ ordinat ad eundē finem. a aliud remoti⁹. Et sic alia ꝺr lex que dat in eadē ciuitate a eōd mō regimīs pueris circa agēda. a alia que dat viris ꝓfectis. Scōm igit primū modū diuersitatis. lex noua nō est alia a lege veteri. cr vtriusq̄ est vnus finis s. vt hoīes subdant deo. Est ei vn⁹ de⁹ noui a veteris test. scm illud ad Ro. nō. Unus est deus q̄ iustificat circūcisionē ex fide a ꝓputiū ꝑ fidem. Alio mō lex noua est alia a veteri. q̄ lex vetus ē pedagogus pueroꝝ. a lex noua est lex ꝓfectōnis q̄ lex dilectōis. Et omēs ꝺcte quas ponūt doc. inter legē veterē a nouā hoc ofidūt q̄ differūt sicut ꝓfectū a īpfectū. Et q̄uis in lege euāgelica contineant multa documēta a sacrālia. nō tñ in illo cōsistit principalitas b⁹ legis sed in gīa a fide. Principalitas aūt veteris legis cōsistebat in documētis a mādatis illius legis. Et illi qui in illa lege seruiebāt deo ñ timore pene nec ꝓpter tales ꝓmissiones illius legis sed amore iusticie et ꝓter ꝓmissiōes eternas ꝑtinebāt ad nouā legem. Sicut ecōtra qui in nouo test. seruāt leges nō re penaꝝ. a ꝓp̄ ꝑtalia ꝑtinēt ad vetus test. a legē. Cōtinet aūt ipa lex noua in veteri sicut expo nit Gre. illud Ezech. i. Erat rota in medio rote. i. tem̄ nouū in veteri. Continet quidē. ñ tm̄ in actu sicut ꝯtinet locatū in loco. sed in virtute sicut effectus in cā. a sicut complemētū in cōpleto. a sicut tota arbor in semine. Compat aūt noua lex ad veterē vt dictū est. sicut ꝓfectum ad īpfectū. Et sic noua lex cōtinet in veteri. sicut frumētū in spica. Dicit enī que tradunt in nouo testō credenda explicite a apte tradunt a in veteri sed implicite a in figura. Et si dicant p̄cepta noui testa. maiora q̄z veteris intelligit q̄tuz ad manifestatōem nō quo ad substātiā. a hoc quo ad moralia. Quō ꝓ legem nouā lex vetus īplet hoc enī xp̄s dixit Matb. v. Nō veni legē soluere sz ad īplere. Et paulo post. Iota vnū aut vnus apex ñ ꝑteribit a lege donec oīa fiant. Uñ potest induci illud p̄s. Dis consummatōis vidi finez latū mādatum tuū nimis. Mandatū dei precepuū q̄d dedit xp̄s fuit de dilectōe Joā. xv. Hoc est p̄ceptū meū vt dili. inuicē. q̄d includit dilectionē dei a lex euāgelica est lex dilectōis. a illud est nimis. i. valde latū. qz ꝓpendit oīa creatoꝝ a creaturā. Et in ipsa implet oīs lex ēt veter⁹ testamēti. ideo dicit oīs ꝓsummatōis. i. impletōis totius legis vidi finē. Pro c⁹ declaratōe di. bea. Lxo. i. tj. q. cvij. ar. tj. q̄ lex noua cōpat ad veterē sicut ꝓfectū ad īpfectū. Dñe aūt ꝓfectū adimplet q̄d deest īpfecto. Et scm hoc lex noua īplet veterē. inq̄tū q̄d veteri legi erat supplet. In veteri aūt lege duo pūt considerari. s. finis. a p̄cepta contēta in lege. Finis aūt cuiuslibet legis est vt hoīes efficiant iusti a virtuosi. Uñ etiam finis veteris legis erat iustificatio hoīm. quā quidem iustificatōem efficere nō poterat sed figurabat quibusdā ceremonialibꝫ factis a promittebat verbis. Et q̄tum ad hoc noua lex implet legem veterē iustificādo virtutē passionis xp̄i. Et hoc est q̄d apls dicit ad Ro. viij. Q̄d impossibile erat legi deus misit filiū suū in similitudinez carnis peccati. dānauit peccatū in carne vt iustificatō legis impleret in nobis. Et q̄tum ad hoc lex noua adhibet q̄d lex vetus ꝓmittebat scm illud ad Col. i. Quotquot ꝓmissiones sunt in illo. s. xp̄o sunt. Quātū ad hoc etiā cōplet q̄d vet⁹ lex figurabat. Unde ad Col. ij. dr de ceremōialibus q̄ erāt vmbra futuroꝝ. s. corpis xp̄i. a veritas ꝑtinet ad xp̄m. Unde lex noua dr lex veritatis. lex autem vetus vmbra vel figura. Quātum ad p̄cepta que considerant scdo circa legem impleuit xp̄s p̄cepta veteris legis ope et doctrina. Opere quidē q̄ circūcidi voluit. a alia legalia seruare que erāt tempe illo seruāda. scm illd ad Gal. nō. Misit deus filium suū factū sub lege. Et faciēdo miracula in sabbatis nō soluebat legē scm rei veritatē. tū q̄ illa miracula faciebat virtute diuina que semper opatur. tuz q̄ opera salutis humane faciebat. cum etiam ꝓbaret sanari animalium ꝓuiderēt in die sabbati. tuz etiam ratōne necessitatis discipulos excusauit spicas colligentes sabbato. Sed videbatur solui re sabbatū scm suꝑstitiosum intellectū ꝓbariseorum. Tangere leꝑsum non erat ꝓhibitum in lege. sed contra lxbat ꝑ hoc quedam immūdicia

irregularitatis sicut ex cōtactu mortui. Ex dñs qui erat mūdator lepr̄osi immūdiciā incurrere ñ poterat tangēdo lepr̄osum. Doctrina aūt sua impleuit p̄cepta legis triplr. Primo vr̄ intellectū legis exprimēdo sicut pr̄ī homicidio. r ad ulterio. in quor̄ phibitōe scribe r phariseī ñ intelligebāt nisi actum exteriorem phibitū. Unde dñs legem impleuit ondendo et actū interiorez phibitum ex lege. Scdo impleuit dñs doctrīa sua p̄cepta legis ordinādo quō tuti⁹ obseruarent qđ lex statuerat. Sicut lex vetus statuit q bō ñ piuraret sed hoc tuti⁹ ꝓseruāt si oīno a iuramēto abstineat nisi in cā necessitatis. Tertio adimplenit legē supaddēdo p̄ceptis legis quedā perfectōis cōsilia. vt pr̄ Mat. rix. vbi dñs cuidā dicēti sua esse p̄cepta ait. Unū tibi deest si vis p̄fectus esse. vende que hēs r da paupib⁹ r seqre me Et in sermōe dñi in mōte qđ hr̄ Mat. v. r in sc. de ceremōialib⁹ p̄ceptis ñ fit mētio. qr̄ euacuata sunt. Cum em̄ essent in figurā impleta sunt p exhibitionē eor̄ que figurabāt. r sic excludū tur. De iudicialib⁹ vero p̄ceptis cōmemorauit p̄ceptū talionis. vt qđ de hoc diceret de oīb⁹ alijs intelligēdū eēt. In quo p̄cepto docuit ñ esse intētionē legis. q pena talionis quereret ꝓpter vindicte liuorē. quā ipe excludit mouēs q bō dr̄ eē patus maiores eriā iurias sufferre ꝛz soluz ꝓpter amorē iusticie qđ adhuc in noua lege remanet. De mortalib⁹ autem excludit falsum intellectum phariseorum'

Que sit grauior §. IIII

ler ad obseruādū vet⁹ vel noua. declarat. b. Tho i. ñ. q. cvij. ar. nij. di. q circa opa virtutis de quibus p̄cepta legis dant duplex difficultas attendi pōt. Una ex pte op̄m exterior̄. que ex seipsis hñt quādā grauitatē r difficultatē. Et q̄tuz ad hoc lex vetus ē multo grauior q̄ noua qr̄ ad plures actus exteriores obligabat lex vetus in multiplicib⁹ ceremonijs q̄ lex noua que ꝓter p̄cepta legis nāe paucissima addit in doctrina xp̄i et ap̄lor̄. Iz aliqua sint postea supaddita ex instōe scor̄ patr̄ in quib⁹ ēt oportet moderatōz eē attēdē dā ne quersatō fidelū onerosa fiat. Dicit enim Aug. ad inquisitōes Januarij de quibusdā q̄ ipam religionē nāz quā mānifestissimis ac paucissimis celebrationū sacris dei miscōa voluit eē liberā seruilib⁹ p̄mūt oneribꝰ. adeo vt tolerabilior sit ipa ꝯditio iudeor̄ qui legalib⁹ sactis nō hūanis ꝓsumptōib⁹ subijciūt. Et hr̄ B ēt in decretis di. xij. oia. Alia difficultas ē circa opa virtutū in interioribꝰ actib⁹. puta q aliquis opus virtutis exerceat ꝓmpte r delectabilr. put agit hñs habitū virtutis. Et hoc ñ hñti hītū virtuz est valde difficile sed ꝓ virtutē reddit facile. Et sm hoc p̄cepta noue legis sunt graviora p̄ceptis veteris legis. qr̄ in noua lege, phibent interiores animi mot⁹ qui exp̄sse in veteri ñ phibebant in oīb⁹. r si in aliquib⁹ phibebant. in quib⁹ mī ꝓhibendis pena ñ apponebat. hoc aūt est difficillimū ñ hñti virtutē. Sicut ēt di. phūs. v. ethic. q opari que iustus facit ē facile. Sed opari eo mō quo iustus facit. s. ꝓmpte et delectabilr difficile est ñ hñti iusticiā. Et sic intelligit illud. i. Joā. v. Mādata ei⁹ grauia ñ sunt. Qđ exponēs aug. ait q amāti grauia ñ sunt. sed nō amāti grauia sunt hec. Tho. Ex si ꝯsiderent ipa p̄cepta noue legis cū adiutorio suo. sic ēt leuiora sunt p̄ceptis veteris. Nā in noua lege, ꝓponūt sacra addunt exēpla, promittunt imediate eterna p̄mia que mī tū hñt hoīes attrahere ad hñ opandū r si in ope sit difficultas eā quasi minuit. Hec āt nō hēbāt in veteri lege. vñ r xp̄s dixit. Mat. xi. Uenite ad me oēs qui laborātis r onerati estis. Qđ exponēs Hilari⁹ dicit. Legis difficultatib⁹ laborāti bus peccatis oneratos ad se vocat. r postmodum de iugo euāgelij subdit. Jugū em̄ meū suē. et onus meū leue. Et ad hoc pōt induci illud p̄s. Viā mādator̄ tuor̄ cucurri cū dilatasti cor meum. Dilatat cor caritas qr̄ facit se extēdere ad oēs r oīa bona. r ipsa est p̄cipuū legis euāgelice. Et cū hec bt̄ ñ solum itur. ß r currit ꝓ viā. i. opa mādator̄ dei veteris r noue legis. Importat aūt cursus auiditatē. velocitatē. r facilitatē, qr̄ vt ait Aug⁹. Oīa seuia r inania. facilia. r prope nulla facit amor. et alibi idē. Solus amor nescit laborē. Q̄ lex euāgelica p̄cipit r phibet quedā opa exteriora opera tenebrar̄ vz crimina phibet. Eld ro. xiij. Abijciamus opa tenebrar̄. Opa lucis mādat. i. virtutū. Ad ephe. vi. Eratis aliq̄n tenebre nūc autem lux in dño vt filij lucis ambulate. r hoc fuit val de tecēs cū ꝓ nouā legē efficiant hoīes filij lucis vt opa lucis eis mādarent. Jo. xij. Credite in lucē vt filij lucis sitis ait xp̄s. Et hāc lucē legē euāgelice pōt dici p̄s. postulasse cū ait. Emitte lucē tuā r veri. t. ipa me deduxerunt. r addu. in mō. san. t. r in taber. tua. Lex euāgelica cōtinet lucē. s. gratie. qr̄ hoc ē in ea principale vt dictū est. r veritatē que ibi hñr. r ipsa nos deducūt in pñti vita. i. de vno actu virtutū ad aliū inducūt faciendū r de vno statu. s. imp̄fectiori ad aliū ꝓfectiorem ducūt illustrādo r adiuuādo. Et demum adducūt in mōtē sanctū dei. i. ad supnā patriā vbi sūt plurima tabernacula. i. varia p̄mia scor̄. quia vt dr̄ Jo. xiij. In domo p̄ris mei mās. mul. s. Pro hoc declaratōe di. b. Tho. i. ñ. q. cviij. q p̄cipalitas legis noue est gra spūssancti. que manifestatur in fide ꝓ dilectōz apte. hāc aūt grām ꝓsequūtur hoīes ꝓ dei filiū hoīem factū. cuius hūanitatem primo impleuit gra. r inde ad nos ēt derivata est. Unde Jo. i. dr̄. Uerbū ca. f. ē. r postea subdit. plenū gra r ve. Et. j. De plenitudine ei⁹ nos

oēs accepimus gr̃am p gr̃a. Ulñ ꝛ subdit. Gr̃a ꝛ veritas p. ihesum xp̃m facta est. ꝛ iō cōgruit vt p aliqua exteriora sensibilia gr̃a a verbo incarnato pfluens in nos deducat. ꝛ ex interiori gr̃a per quā caro spūi subticiat. exteriora quedā opa sensibilia pducant. Sic igit exteriora opa duplici ter ad gr̃am ptinere pñt. Uno mō sicut inducētia aliqualit ad gr̃am ꝛ talia sunt opa sacrorum que in lege noua sunt instituta sicut bapt. eucaristia ꝛ alia. Alia vero sunt opa exteriora que ex instinctu gr̃e pducūt. ꝛ in his est quedaꝫ dā attendēda. quedā ei necessariā cōuenientiā vel contrarietatē bñt ad interiorē grāꝫ que in fide p dilectōꝫ aptē consistit. Et hmōi opa exteriora sūt p̃cepta vel pbibita in lege noua. Precepta ē cōfessio fidei. ꝛ pbibita negatō dei. dr. n. Matb. x. Qui me confessus fuerit corā hoīb. cōfitebor et ego eū corā pr̃e meo. ꝛ qui negauerit me corā hominib. negabo eū corā pr̃e meo. Alia vo sunt opera que ñ bñt ncāriā cōuenientiā l cōtrarietatez ad fidē p dilectōꝫ opantē. ꝛ talia opa ñ sunt in lege p̃cepta l pbibita ex ipa legis prima instōe. ⁊ relicta sunt a legislatore. s. xp̃o vnicuiq; ꝑm q̄ alic? cutā gerere dr. sicut vnicuiq; libeꝛ est circa talia determiare. quid sibi expediat facere vl vitare. Et cuilibet rndenti ordinare circa tlia suis subditis. quid in talibo faciēdū l vitādū. Ulñ ēt q̄tū ad hoc lex euāgelij dr lex libertatis. Nā lex multa determinabat. ꝛ pauca relinquebat hoībus determinānda. Sic igit q̄uis euāgeliū qō dr euāgeliū regni consistit principlr in interioribo actib. ꝓter qō dr Lu. xvij. Regnū dei intra vos est. ꝛ pau. ad Ro. Regnū dei ñ est esca et potus ⁊ iusticia. pax. gaudium in spū scō. tñ ex consequēti ēt ad regnū dei seu euāgeliū ptinēt oīa ista. sine quib interiores actus' eē nō pñt. sicut si regnū dei est interior iusticia. pax. ꝛ gaudium necesse eīt vt oēs actus exteriores qui repugnāt iusticie. paci. ꝛ gaudio. repugnēt regno dei. ꝛ iō tales act? pbibendi sunt in euāgelio regni. In bis vero que idifferēter se bñt. vt comedere hos vel illos cibos in bis ñ ē regnū dei Ro. ēt ꝑm Chr. vbi. s. q̄ lex noua dr lex libertatis ꝑm illud Jac. i. Si quis pspexerit in lege pfecte libertatis ꝛc. Et hoc dupliꝛ. Uno mō q̄ nō artat nos ad faciēda vel vitāda aliqua nisi que sunt repugnantia saluti de se. que sunt sub p̃cepto vel pbibitione. Scdo mō. q̄ hmōi p̃cepta ꝛ pbibitōes nos libere implere facit inq̄tū ex interiori instinctu gratie. quem lex euangelica includit ea implet. Ipa enī gr̃a spūssancti ē sicut interior bit? influens inclinās nos ad bñ opandū. ꝛ facit nos libere et spōte opari que cōueniūt gr̃e. vñ aplus. Ubi spūs ibi libertas.

Quod lex euange §. v

lica cōuenienter ordinat hoīez q̄ ad act? exteriores nulla alia opa exteriora determinādo nisi sacra ꝛ moralia p̃cepta que de se ptinēt ad rectitudinē virtutis. Pro cui? declaratōe dr. b. Tho. i. ij. q. cvij. arti. ij. Lex noua in actib exteriorib solū illa p̃cipe vel pbibere debuit p̃ que ad gr̃am introducimur. l q̄ ptinēt ad rectū vsum gratie ex necessitate. ꝛ qr gr̃az ex nobis bēre nō possimus. sed solū p xp̃m ideo facta p̃ que gr̃am cōsequimur p̃ seipm instituit. s. baptismū. eucaristiā. ordinē ministroꝝ noue legis. instituēdo aplos. ꝛ lxxij. discipulos pñaz ꝛ matrimoniū indiuisibile. Cōfirmatōꝫ p̃misit p spūssancti missionē. Et eius etiā instōne aplī legunt infirmos vngēdo sanasse. vt bt Marci vi. que oīa sunt noue legis facta. Quia enim in factis dat gratia que nō est nisi a xp̃o. iō optuit q̄ ipa facta bñt instōem a xp̃o Ex in factis noui test. puta cōsecratōis tēpli vel altaris ꝛ in celebritate solēnitatū et hmōi. nō dat aliqua gr̃a. Et ideo q̄ ipa ñ ptinēt p̃m seipa ad necessitatez gr̃e interioris. reliquit deus instituēda plat̃ p arbitrio suo Rect? āt vsus gr̃e est p̃ opa caritatis. que quidē p̃m q̄ sunt de necessitate virtutis ptinēt ad p̃cepta moralia. que ēt in xte. legetra debant. Ulñ q̄tū ad hoc lex noua addere nō debuit circa exteriora agēda. Determiatō aūt hoīs opm in ordine ad cultū dei ptin et ad ceremōialia. in ordine ad primū ad iudicialia. ꝛ iō q̄ iste determinatōes ñ sunt p̃m se de necessitate interioris gr̃e in qua lex noua cōsistit. iō ñ cadunt sub p̃cepto noue legis sz relinquūt hmōi būano arbitrio. Quedā quidē q̄tū ad subditos que. s. ptinēt sigillatī ad vnūquēq;. Quedā vro ad prelatos tpales vel spūales. que. s. ptinēt ad vtilitatē cōez. Sic igit lex noua nulla alia exteriora opera determiare debuit p̃cipiēdo l pbibēdo. nisi sacra ꝛ moralia p̃cepta que de se ptinēt ad rectitudinē virtutis. vt ñ ē occidēdū furādū ꝛ hꝰ. Ea antē que sunt fidei q̄ sunt supra būanā rōem. vñ ad ea ñ possum? quēre nisi p̃ gr̃az. iō abūdātior gr̃a supueniēte optuit pl̃a credēda explicari sicut de misterio trinitatis ꝛ articul' incarnatōis que tradunt explicite in euā. Judicialia āt p̃cepta ñ sūt posita in euā. q̄ cū p̃m se ñ sint de necessitate virtutis sz solū q̄tū ad cōem rectitudinē. iō relict dīs ea disponēda bis qui curā erāt bituri alioqꝝ tpalē l spūalē. Explanauit tñ quedā iudicialia. xp̃s ad excludēdū falsuz intellectū scribaꝝ ꝛ phariseorū. q̄ aūt xp̃s dedit aplis quedā mādata vt paz Mat. x. Nolite portare sacculū neq; peraz neq; argētū ꝛc. ñ ista dedit tāq; ceremōiales observantias sz tanq; moralia statuta. Que pñt intelligi dupliꝛ. Uno mō vt dicit aug. de cōsensu euāgeli staꝝ vt. s. ñ fuerit p̃cepta sz cōcessiōes. Concessit enī vt possent pgere ad p̃dicatōis off̃m sine pera baculo auro ꝛ pecūia tāq; būtes ptātē accipiē-

Capitulū Vnicum

di necessaria vite ab his quibꝫ p̄dicabāt. Unde subdit. dignus est ei operario cibo suo. Nō aūt peccat qui superogat sua potās ex quibꝫ viuat in p̄dicatōis offō. ñ accipies sumptū ab his quibus p̄dicat sicut fecit Paulus Cor. laborās manibꝫ suis. vt iñ viueret. Alio mō p̄nt intelligi ꝑm expositionē aliorꝫ sc̄ōrꝫ vt fuerint illa quedā statuta tpalia aplis data p illo tpe quo mittebantur ad predicandū in iudea ante passionē xp̄i idigebant enī adhuc quasi puuli sub xp̄i cura exītes accipere aliqua institutā spālia sicut ⁊ quilibet subditi a suis p̄latis. Et p̄cipue qui erāt paulatiz exercitādi vt tpaliū sollicitudinē abdicarēt. p qō redderent idonei. vt euāgeliū p orbē p̄dicarent. Ista aūt tēpalia statuta remouit imminente passione tāq̄ discipulis sufficiēter exercitatis p ea. vñ dixit eis Lu. xxij. Quñ misi vos sine sacculo ⁊c. Sz nūc qui hz sacculū tollat silr ⁊ peraz ⁊c. quasi iā imineret tps pfecte libertatis. quo suo dimitterent arbitrio. hec Tho. Pōt ēt exponi illa morali. vt. s. p̄dicatores ñ possideāt aut hūa ne sapie. aut argētū eloquētie. s. p fidēdo in illis ⁊ in illis insistēdo. Nec sacculū thesaurizatiōis nec perā sollicitudis laute ad edēdū ꝓpaz. Nec duas tunicas duplicitaz seu ypocrisi. nec calciamēta. i. exēpla mortifere actōis seu afflictōis. nec virgā ire ⁊ vindicatōis. nec p viā salutēt. s. adulādo auditoribꝫ Ut ēt de domo in domū ñ trāsirēt. i. ñ sint vagabūdi ⁊ visitātes domos multi circulaz. vt annūciāt primo domui pacē. i. quietāt pacē dom⁹ vbi morant ⁊ eccie vbi p̄dicāt. et no seminēt scādala ⁊ comedāt que apponunt. ñ quidē lapides vel nōia. sed ne sollicitent de cib̄ p̄parādis ⁊ molestēt hospites in petendo varia vel ēt q oīb̄ indifferēter p̄dicēt incorpando ecclesie fidei sz tm̄ baculū cōcessit portare designātem crucē. Nos ait apls predicam⁹ xp̄m crucifixum ⁊c. In quibꝫ ꝺditōibꝫ obseruādis multum deficiūt p̄dicatores moderni vt euidens est.

Quod lex noua §. VI.

sufficiēter ordinat hoīez circa act⁹ interiores. ⁊ b̄ p̄cipue in sermōe quē fecit dōs in mōte vis. su. quē recitat Mat. euāgelista. a v. c. sui euāgelij vsq̄ ad. viij. exclusiue p tria capi. cōtinua. vñ dicit Aug. in li. de sermōe dōi in mōte. Cōsiderāduz est q cū dixit Qui audit verba mea. hoc satis significat istū sermonē dōi oīb̄ p̄ceptis quibus xp̄iana vita formaf esse p̄fectū. Cū posset indurci de eo illud p̄s. Lucerna pedib̄ meis verbū tuum. ⁊ lumē semitis meis. Verbuz vocale et ore xp̄i est in toto illo sermone Cū in principio dicit euāgelista Ipse ēs os suū. q. d. In alijs sermōibꝫ scripture ⁊ veteris legis apuit ora pphetaz in illo aūt os suū. Et p pphetas locutus ē quasi ifra dentes. i. obscure. in isto apuit os. i. clare locut⁹. ē

Et istud verbuz. s. doctrine h⁹ sermōis ē lucerna plena oleo gr̄e. quā cōtinet lex euāgelica et igne amoris. Cū in p̄uer. Lucerna ē lex ⁊ mādatum lex. Et hec est posita pedib̄ meis. i. ad dirigēdos pedes intētōis ⁊ affectōis in agēdis. ⁊ lumen semitis meis. i. opib̄ exterioribꝫ que stricta sūt ad informādū ea In isto igit̄ sermōe pfecte interiores motus hoīm ordinant̄ ꝑm Tho. m. i. q. d. c vij. ar. nij. Nā primo xp̄s ponit ⁊ declarat finem in agēdis debitū qui est vltim⁹ s. beatitudinem di. Beati pau. spi. q̄m ip. est re. ce. ⁊ alie beatitudines. Scōo ꝓmēdat aplicam dignitatem per quā erat doctrina euāgelica ꝓmulgāda declarās q ex̄ē plaris ⁊ pfecta dz eē vita eoꝝ subdens postea. Vos estis sal terre. ⁊c. Tertio ordinat mot⁹ interiores cui⁹libet hoīs. Et primo q̄tū ad seipm. Scōo q̄tū ad primū. Tertio q̄tū ad deū Quātū ad seipm dupl̄ ordinat hoīem scōz duos interiores animi mot⁹ circa agēda qui sunt voluntas agēdi ⁊ intētio de fine. Primo igit̄ ordinat hoīs voluntatē ꝑm diuersa legis precepta. vt. s. abstineat aliquis nō solū ab exterioribꝫ operibꝫ que sunt ꝑm se mala dicēs. Dictū est ātiquis. ñ occides. sed etiā ab interioribꝫ motibꝫ ⁊ occasionibꝫ malorꝫ. vt ira ⁊ cōtumelia dicēs. qui iratus fratri suo reus erit iudicio. Mat. v. Intētionē aūt ordinat docēs q̄ bonis opib̄ nō dēm⁹ querere hūanā glām. di. Attendite ne iusticiam vrām faciatis coram hominibꝫ vt videamini ab eis ⁊c. Math. vi. Et nolite fieri sicut ypocrite. Necq̄ mōanas diuitias appetatis di. Nolite thesaurisare. Mat. vi. Ubi etiā no. est q̄ oēs res mūdane ad tria reducunt̄. s. honores. diuitias. ⁊ delicias ꝑm illud. i. Joan. ij. Oē qd̄ est in mūdo. aut est concupiscia carnis. aut concupiscia oculorꝫ aut superbia vite. Et supfluas quidem delicias carnis que pertinent ad concupiscam carnis. lex vetus nō ꝓhibuit sed magis ꝓmisit. Promisit enī lex illa celsitudinē honoris qd̄ pertinet ad superbiam vite. ⁊ abundātiā diuitiarꝫ qd̄ pertinet ad concupiscentiā oculorꝫ. Si enī deute. xxviij. Si audiens vocem dōi dei tui. faciet te excelsiorē cūctis gentibus. Et paulopost. Et abūdare te faciet oīb̄ bonis. Que quidē ꝓmissa ꝓaue intelligebāt iudei sz vt ꝓpterea eēt deo seruiendū sicut ꝓpter finem Et iō dōs hec removit oīdens. primo q̄ opera virtutis ñ sunt facienda ꝓpter humanam gloriaz Et ponit tria opera ad que oīa alia reducuntur Nā omnia que quis facit ad refrenandū seipz a suis concupiscētijs reducunt̄ ad ieiuniū. Que cunq̄ vero fiunt ꝓpter dilectōz ꝓximi reducunt̄ ad elemosinā Quecūq̄ vero ꝓpter cultū dei reducunt̄ ad orōnem. Ponit aūt hec tria quasi p̄cipua. q̄ per hec maxime hoīes solent glari Secundo docuit q̄ nō dēmus cōstituere finē in diuitijs di. Nolite thesaurisare. Secūdario ordinat

bomis interiorē motū quo ad ꝓmū. vt. s. eum nō temerarie aut iniuste aut ꝑsumptuose iudicemus dī. Nolite iudicare ⁊ ñ iudicabimī. Mat. vij. Necꝫ ēt ꝙ simus erga ꝓmū nimis faciles vt eis. s. sacra ꝓmittam? vel demus si sunt indigni vt dicit. Nolite sc̄m dare canib⁹ necꝫ mittatis margaritas añ porcos. qz. s. immōdis ñ sunt danda sacra. Hoc tñ cū distinctōe intelligēdū ē vt hī in. iij. pte. Ubi etiā no. ꝙ precepta moralia ueteris legis. nō in lege noua remanere ōbuerunt. qz ꝑm se ꝑtinēt ad rōz virtutis. vñ ⁊ Gra. dicit in prin. dcreto. ꝙ ius naturale qđ. s. ē ō moralib⁹ in lege ⁊ euā. ꝓtinetur. quo. s. quis iubet alteri ñ facere qđ sibi ñ vult fieri. ⁊ alteri facere qđ sibi vult fieri. s. qđ vult ꝑm rōem. vt di. glosa ibi. Istud añt ꝑm. s. oīa que vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos facite illis. dicit xp̄s in illo ꝑmone. Precepta añt iudicialia nō remanēt in lege noua ex necessitate ꝑm ꝙ lex determinauit sed relinquebantur arbitrio hoīm. vtꝫ sic vel alr esset determinādū. et iō circa ista duo genera p̄cepto/rum nos ordinauit. Preceptoꝫ añt ceremonialiū obseruatō totaliter ꝑ impletōz tollebat. ⁊ iō circa hmōi p̄cepta ceremōialia in illa doctria seruonis nihil ordinauit. Vñdit tñ alibi ꝙ totius cultus corpalis qui erat ōterminat⁹ in lege erat in spūalē cōmutādus vt pz Jo. xnij. cū dixit samaritane. Uenit hora qñ necꝫ in mōte hoc necꝫ hierosolimis adorabitis ꝑem. sed veri adoratores adorabunt ꝑem in spū ⁊ veritate. Circa tria ăt p̄cepta ex moralib⁹ ad impletōz posuit. Nam circa homicidiū ⁊ adulteriū existimabāt scribe et pharisei actū exteriorē ꝓhiberi ñ motū interiorē qz hmōi motus ire ⁊ ꝙcupīe vident ineſſe nobis a natura. Sed dñs oñdit ꝓhibitū ēt appetitum interiorē h⁹. di. Qui viderit mulierē ad concupiscendam. iam mecb. est eā in cor. s. Mat. vij. Et illud Qui irascit fratri suo reus erit iudicio. Juramētū etiā existimabāt vt ꝑ se appetēdū. qz virōz ad reuerētiā dei ꝑtinere vnde frequētādū. Sz oñdit dñs ñ appetendū vt bonū ⁊ melius sine iuramēto loqui. nisi necessitas vrgeat. Unde dixit in ꝑmone illo. Nolite iurare oīno. i. sine causa rōnabili Circa iudicialia errabāt scribe ⁊ pharisei Primo qz quedā que in lege moisi erāt tradita tāqꝫ ꝓmissiones reputabāt ꝑ se iusta vt repudiuz vxoris ⁊ accipe vsuras ab extraneis. Et ideo dñs in sermone ꝓhibuit ⁊ repudiū vxoris. Mat. v. et vsuras accipe d. lu. vi. Mutuū date nihil inde sperantes. Jn hoc enim cōsistit vsura sperare lucrū ex mutuo. Secūdo errabant extimātes penā quā lex inflixerat ꝓpter iusticiā exequendā ex appetitu vindicte vel cupiditate ꝑtiū rex. vel odiū inimicoꝝ esse licitū ꝓpter p̄ceptū tallionis datū qđ datū fuit vt iusticia seruaret. non vt vindicta quereretur. Unde dñs ad hoc remouendum docet animū debere quis bene paratū ad plura etiam sustinēdū si necesse sit. vnde dixit. Ego dico vobis non resistite malo. sed si quis te percusserit in dexteram maxillam ꝑbe ei et alteram. Mat. v. qđ intelligitur q̄ntum ad animi ꝑparationē ſm Aug. xnij. q. i. patus. Motū cupiditatis extimabant licitū ꝓpter p̄cepta iudicialia quib⁹ mādabat fieri restitutio cum additōe. Sed dñs docet vt ex cupiditate nostra etiam non repetamus sed simus pari etiā ampliora dare si necesse fuerit ibi. Si quis accepit tunicaz dimitte ei et palliū. Odiū credebāt licitū ꝓpter hostiū interfectiōem cōcessam. sed ad hoc tollendū mandauit dñs etiam inimicis bñfacere. Mat. v. Ego dico vobis Diligite inimicos vestros bñfacite his qui oderunt vos ⁊c. Tertio ⁊ vltimo docet modū implē di doctrinā euangelicā. s. per oratōem Et ꝺ habz nos ordinare ad deū per conatū nostrū qz qui fecit te sine te nō iustificabit te sine te. ait Aug. Et ideo ait. Cōtēdite intrare p̄ angustā portam ⁊ regnū celoꝝ vim patitur. ⁊ violenti rapiunt illud Mat. vij. Et q̄ cautelā adhibeamus ne seducamur p̄ falsos p̄dicatores ibi. Attēdite a falsis p̄phetis qui veniūt ad vos in vestimētis ouiū intrinsecus añt sunt lupi rapaces. Et demū q̄ obseruatio mādatoꝝ est necessaria ad virtutez. nec sufficit cōfessio fidei vel operatio miraculoꝝ. vñ ait Nō oīs qui dicit mihi dñe ⁊c. ⁊ postea. Multi dicēt in illa die. dñe nōne in noīe tuo ꝓphetauimus ⁊c. Nec etiā sufficit auditus solus horuz verboꝝ sed executio. vnde dicit. Oīs qui audit verba mea hec. ⁊ nō facit similis est hoī qui edificauit domū suā sup arenā sed faciēs filis est edificanti supra petrā. Prohibet etiā solicitudinez circa ꝑtalia dicēs Mat. vi. Nolite solliciti esse. Et hoc ñ necessariā sed inordinatā. Hec añt ordinata est quadruplex ⁊ iō vitāda. Primo vt in eis finē nō ꝓstituam⁹ necꝫ deo seruiamus ꝓpter victū ⁊ vestitū. Unde dicit. Nēo pōt duob⁹ dñis seruire. Secūdo vt nō sollicitemur de ꝑtalib⁹ cum despatōe dīni auxilij. vnde dñs. Scit pater vester quia his omnib⁹ indigetis. Tertio ne sollicitudo sit ꝑsumptuosa vt sc̄z hō cōfidat ꝑ suā sollicitudinē se posse ꝓcurare necessaria vite qđ remouet per hoc quod dicit ꝙ homo non potest adtjcere ad staturā suā cubitū vnū. Quarto ꝑ hoc ꝙ sollicitudinis ꝓoccupat ꝑtem. qz. s. sollicitus est nūc de deo. qđ nō ꝑtinet ad curā ꝑntis ꝑtis. sed futuri. Sicut cū ꝑte messis sollicitat circa videmiā ꝓpter qđ dixit. Nolite solliciti esse in crastinū. i. in futurū remotū De hac tñ materia sollicitudinis habes diffuse in. ij. pte. ti. i-c. xxv. ⁊c in quietudine.

Quod in lege .§. vii

euāgelica cōueniēter traditur consilia quasi ad

dita ꝓceptis multū vtilia. Cū ꝓuer.xxv.b2. Unguēto ⁊ variis odoribꝰ delectat cor. ⁊ bonis amicꝰ ꝓsilijs ānia dulcorat. Maxim⁹ ⁊ vltim⁹ amic⁹ nr̄ ihesus xp̄s. Unde in cant. J p̄e ē amic⁹ me⁹ filie ierlm. Consilia eius vtilima ⁊ dulcedine plena. q̄ tradit in euangelio. vnde p̄s. Animalia tua habitabūt in ea. s. hereditate. pasti in dulcedie tua paupi deus. Animalia mōi sunt viuētes bestialiter Sed ānalia dei sunt que ducunt spū dei non ꝓpio ꝑm opa virtutū. Cū designatur ꝑ quatuor ānalia que vidit Ezech. c.i. Designant em̄ ex specie sua quatuor virtutes cardinales ꝑm exp̄onē Gre. sup Ezech. Jsta habitabūt demū in hereditate dñi. i. patria supna quā ip̄e dꝰ dat filijs suis Ad ro.viij. Heredes quidē dei coheredes ār xp̄i. vñ ⁊ illa eadē ānalia vidit Jo. anī thronū dei stātia Apo.nij. Ano aūt pueniāt ad hāc hereditatē insinuat p̄s subdēs pasti ⁊c. i. in dulcedine dilectionis quā cōtinet lex euāgelica. quā tu dꝰ pasti paupi. Hic exponit Gra.xxij.q.vi.§.ij. Ad ꝓfectōem dilectōis ꝓuenitur ꝓpter obseruāniā cōsiliorꝫ quorꝫ primū est pauptas xp̄i fundamētū aliorꝫ ⁊ ideo signāter dicit paupi. Pro hoc dē declaratōe vi. b. Tho. i.ij.q.cviij.ar.nij.q. ista ē dra inter p̄ceptū ⁊ ꝓsiliū, qz ꝓceptū importat necessitatē. Cōsiliū aūt ponit in optōne eius cui datur Et ad hoc facit qđ ait Augu. Qđ ꝓcipit impat qđ impat necesse ē fieri. si nō fiat pnā bz. Cōsilio dñi si vti nolueris min⁹ bōi adipiscēris xxij. q.i. Q̄ ꝓuenīēter aūt in lege nouā que est libertatis di Tho. vbi. s. Precepꝫ addita sunt consilia. ñ autez in veteri lege que erat lex seruitutis. Propterꝫ q̄ ꝑcepta noue legis intelligant ee data de bis que sunt necessaria ad ꝓsequēdū finez eterne beatitudinis in quā lex noua īmediate introducit. Cōsilia vero sunt de bis ꝑ que melius ⁊ expeditiꝰ pōt bō ꝓsequi finē ꝓdictū. Est autez bō ꝓstitutus inter res bꝰ mōi ⁊ spūalia bona in quibꝰ eterna beatitudo ꝓsistit. ita q̄ ꝗto plus inhereat vni eorꝫ tāto plus recedit ab altero ⁊ econuerso. Qui ꝑ totaliter inhereat rebꝰ huius mūdi vt in eis ꝓstituat finē. bñs eas quasi rationes et regulas opm̄ suorꝫ totalr excidit a spūalibꝰ bonis ⁊ hmōi inordinatō tollit ꝑ ꝑcepta. Sed q̄ bō totalr ea que sunt mōi abiciat ñ est necessariuz ad pueniēdū ad finē ꝓdictū. qz pōt bō vti rebus huius mōi. ita q̄ ad eternā beatitudinē ꝓueniat. dūmō in eis finē nō ꝓstituat sed expediti⁹ puenit ad ipam beatitudinē ista tpalia abdicādo ⁊ iō de hoc dant ꝓsilia euāgelij. Bona autem bꝰ mūdi que ptinēt ad vsum bāe vite in tribus ꝓsistūt. s. in diuitijs rez exteriorꝫ que ptinēt ad ꝓcupiam oculorꝫ ⁊ delicias carnis que ptinēt ad ꝓcupiam carnis ⁊ honorib⁹ qui ptinēt ad superbiā vite vt pz. i. Jo. ij. Hec igit tria relinquere ptinēt ad ꝓsilia euāgelica. relinquere dico ꝑm q̄ possibile est in quibꝰ tribꝰ fundat oīs religio que statū ꝓfectōis ꝓficit Nā diuitie abdicantur per paupertatē delicie carnis per perpetuā castitatez superbie per obedē seruitutē. Hec aūt simplicit observata pertinēt ad consilia simplr proposita. Sed observatō vniuscuiusq̄ eorꝫ in aliquo cāu ptinet ad consilium ꝑm quid. s. in casu illo. puta cum homo dat aliquā elemosinā paupi quaz dare nō tenet. sequit ꝓsiliū q̄tū ad factum illud Silr qñ in aliquo tpe determinato a delectatōibꝰ carnis abstineat vt orōnib⁹ vacet cōsiliuz sequitur ꝓ tpe illo. Similr qñ aliquis ñ sequit⁹ voluntatem suā in aliquo facto quo licite facere posset sequit ꝓsiliū in casu illo. Silr si bñ faciat inimicis qñ ñ tenet. Vel si offensam remittat c⁹ iuste posset exigere vindictā ꝓsiliū sequit in casu illo. Et sic oīa cōsilia particularia ad illa tria genera lia ⁊ ꝓfecta reducūtur Et no. q̄uis p̄dcā cōsilia de se sint oīb⁹ expediētia. tū ex indispositōe aliquorꝫ cōtingit q̄ aliqui expediētia nō sunt. qz eorum affectus ñ inclinatur ad hoc. Et ideo cust⁹ cum ista cōsilia proponit semp facit mentōez de idoneitate hoīm ad obseruantiam consiliorum. Dans em̄ ꝓsiliū perpetue paupertatis p̄mittit. Si vis pfectus esse Mat.xix. Et subdit. vade ⁊ vende oīa que bes ⁊ da pau. Silr dās ꝓsiliū ꝓpetue castitatis cū dixiss. sunt eunuchi q̄ castrauerunt seipos ꝓpter regnum celorꝫ. statim subdit. Qui p̄t capē capiat. Similr aplūs dato cōsilio virginitatis. subdit hoc ad vtilitatē vām dico ñ vt laqueum vobis iniciam. Consiliū aūt obedē ptr̄icularit̄ tetigit xp̄s cum dixit. Vade ⁊ vende oīa ⁊ sequere me. Vel etiam cum ait. Qui vult venire post me tollat crucē suam ⁊ sequatur me que sequela intelligitur non solum imitādo opera sua sed etiā obediēdo mandatis. ꝑm illud. Oues mee vo. meam au. ⁊ se me. Joan.x. Que aūt dīr a xp̄o de dilectōne inimicorꝫ ⁊ filibus q̄ne bīr Mat.v. ⁊ Lu.vi. q̄tū ad p̄fectiōem animi sunt in ꝑcepto. vt. s. sit bō paratus bñ facere etiam inimicis cū subest aliqua necitas. Sz q̄ aliquis in ꝓmptu habeat inimicis vbi necitas spālis non occurrit est in ꝓsilio. Et de cōsilio virginitatis seu castitatis dicit Ambr. Integritas corpis expetenda a nobis est. quam ꝑ consilio suadeo ñ ꝑ impio ꝑcipio. Sola. n. virginitas ē que suaderi pōt impari ñ pōt. Res est magn̄ voti. i. voluntatis libere q̄ ꝑcepti. habentur hec. xxxij. q.i. integritas. De consilio obediētie ait stephanus papa cuidam vrozicide. Placeat tibi ꝓsilium meū quod tibi melius ⁊ vtili⁹ fieri p̄t. Relinque hoc seculū malū. ingredere monasteriuz humiliare sub manu abbatis cuncta facito simplicia aio q̄ tibi fuerint imputata. xxxij. q. ij. admonere. De paupate dicit Urbanus pa. Quicūq̄ nrām cōem vitā suscepta habet. ⁊ vouet se ni

bil ꝓpriñ hñe videat ne pollicitatiõz suã irritam faciat. sed hoc ꝙ dño est pollicitus fidelr custodiat ne dãnatõez sed premiũ sibi acquirat. xxj. q. i. Scimus. Et nota ꝙ ista que de se ponũtur sub ꝓsilio postq̃ ꝓmissa fuerit ꝑ vtrũ cadũt in ꝓceptum vt ꝑz in religiosis quo ad pauptatez. castitatem. et obediennam

Titulus. xvi. de lege

quinta que dr ꝓsuetudo vel mos Caplm vni cũ de ꝓsuetudis quidditate. actõe. ꝛ dñã

Ro quinta lege

ponit cõsuetudo seu mos. Di. n. Aug. ad casul. ꝙ mos ꝓpũ di q̃n stituta maioꝝ ꝓlege hñda sunt. ꝛ sicut ꝑuaricatores legũ diui naꝝ. ita ꝓteptores ꝓsuetudinũ ecclasticaꝝ coherc̃di sunt. di. xi. In bis. ꝛ dicit Gra. dist. vij. §. i. ꝙ ius ꝓsuetudinis post naturale legẽ exordiũ habuit. ex quo ꝓuenientes in vnũ simul ceperũt hñare. qđ ex eo tẽpe factũ esse credit quo Caym ciuitatẽ edificasse legitur. qđ cum ꝑ diluuiũ videbat extinctũ post modũ tpe Nemroth fuit reparũ seu ĩmutatuz hec ibi. Fuit ergo añ cõe ius humanũ ꝛ aliquã do ẽt tollit tpm seu ꝑiudicat vt dicetur

Diffinitur autem §. i

sic ab Isidõ. v. etb. Mos ẽ lõga ꝓsuetudo de moribo ꝛ ñmnõ tracta. Cõsuetudo añ ẽ qđã ius moribo instituũ qđ ꝑ lege suscipit cũ deficit lex distin. i. Ubi glo. Obijcit ꝯtra descriptiõz primaz tãq̃ ñ bonã. Primo q̃ idẽ ponit in descripto et descriptõe eius. Mos est. n. qui describit ꝛ in descriptione ei? dr de moribo ñmnõ tracta. Ecdo obijcit. q̃ cum ꝓsuetudo videat ee spẽs moris ꝛ mos est gen?. incõueniẽs est ꝙ spẽs ponatur in diffinitõe generis sui. Sicut si diffiniẽdo anal diceret ꝙ est homo. eẽt incõueniẽs. Sz ad pmũ ñ. ꝙ mos sumit triplr. Uno mõ ꝑut genus ad omnẽ legẽ humanã scriptam ꝛ nõ scriptã. Et sic sumit Gra. in prin. decretoꝝ cũ ait. Gen? hũanum duobo regit. nafali s. iure ꝛ moribo. i. iure positiuo scripto vel ñ scripto. Secdo mõ dr mos actus frequẽtat? ꝛ ꝑcipue morigeratus seu ꝑfm rõz. ꝛ sic sumit in dione moris et ꝓsuetudinis. Tertio mõ sumit ꝑ iure hũano nõ scripto. ꝛ sic sumit hic cũ dr. ꝙ mos est longa cõsuetudo. Et sic ẽt ꝓsuetudo aliqñ sumit ꝑ oi iure positiuo scripto vel nõ scripto. ꝛ sic sumit cuz dr. mos ẽ lõga ꝓsuetudo. Aliqñ sumit ꝑ iure positiuo ñ scripto. ꝛ sic sumit cũ diffinit cõsuetudo. ꝙ ẽ qđam ius ꝛc. Archi. in ros. sup. verbo mos dic. ꝙ mos ꝛ cõsuetudo q̃nq̃ sunt nõia iuris. ꝛ fm hoc hic diffiniunt vt dictũ est. et aliqñ sunt sinonima. Aliqñ vero sunt nõia qualitatis. ꝛ ꝑ. n hoc idem vidr esse mos ꝛ cõsue. ſ. qualitas seu hitus mẽtis ex quo hõ disponit ad ꝺ vel illud faciẽdum ꝛ si ad malũ vicũ est. Et q̃uis large dicat tal' hitus mos vel consue. tñ ꝓprie loquẽdo ñ simplr dici dẽret sz cũ adiectõe. ſ. malus mos seu mala consue. Si vero talis hitus ad bonũ inclinat dicit virtus l' bona qualitas mẽtis. ꝛ ñ solũ dr ꝛ quz addite bon? mos ꝛ bona ꝓsue. sz simplr mos ꝛ ꝙ suetudo. Et idẽ sunt mos ꝛ cõsuetudo. ſ. qualitas ꝛ actiões ex actibo iteratis silibo. ꝛ sic sumit in dione cũ dr moribo. ſ. ꝑ actibo iteratis pluries et bonis. Ite sup. xv. ꝓsuetudo. vbi dr ꝙ ẽ ius qđã Obijcit. qz consuetudo ẽ facti vt dr extra de consue. lz. li. vi. qz consuetudo contrahit saltẽ tacite qñ est pactũ tacitũ sz pacisci ꝛ cõtrahere est qđ facti. ff. de pac. l. i. g̃ ñ est ius qđã. Rñ. Archiđ. ꝙ considerando actus ex quibo elicit ꝓsuetudo sic ipa ꝓsuetudo ẽ factũ. Sz exq̃ ẽ elicita sic ẽ ius ꝛ sic est hic in dione. Moribo instituũ. i. actibus assiduis. qđ ꝑ lege suscipit. ſ. ꝑ lege scripta. accipit quod ñ est scriptũ vt lex sed cõsuetũ cum dicit lex. lex. ſ. scripta. puta cũ negocium tale emergit cuius declaratio non reperit in lege scripta et tunc recurrendum est ad consuetudinem. Et vtroq̃ deficiẽte vel succedit rõ nafalis l' ẽ silibo ad silia ꝓcedẽdũ vt fiat sicut dr di. ij. de libellis

De virtute et effec. §. ii

tu cõsuetudis que est multipler. ꝓter qđ dr. l. ꝓsuetudinis. ff. de cõsue. Cõsuetudis vsuscq̃ lõgeui ñ vilis auctas. ꝛ ponit Archi. primã esse ꝙ est iuris inductiua et suppletiua cũ deficit lex vt di. i consuetudo. et extra de sepul. ca. cernificari. Ecdo est similiũ attractiua. vt in eis idẽ inducat. vt extra de consue. cũ olim. Et di xi. quis ne sciat. ꝛ ff. de legibo. l. de quibus. Tertio est iuris dubij interpretatiua. extra de consue. cũ dilcõs. ff. co. ti. si de interpretatõe. Quarto est iuris mutatiua Insti de iu. na. §. ex non scripto. Et extra de cõsue. c. vl. Quinto est iuris derogatiua inẽ enim differũt. ff. de ver. sig. derogat. Nam abrogatur ius qñ ex toto tollitur. Derogat qñ ꝑ ꝑte tollit. Qñ consuetudo aliqñ abrogat qñ. ſ. est vlis. aliqñ derogat qñ ꝑ ꝑte tollit. ſ. cñ est ꝓcularis. Sexto consuetudo est legis firmatiua. vt di. nij. §. leges. ꝛ extra de ꝓscrip. veniens. Septimo consuetudo est gratie dilatiua. extra de consue. non est dicenda. li. vi. Ratione m horuz sz quare consuetudo possit legẽ mutare vel facere et hmõi. assignat beatus Tho. i. ij. q. xcvi. arti. iij. Dicit enim ꝙ omnis lex. ꝓficitur a ratõe et legislatoris voluntate. Et lex quidẽ dina ꝛ nafalis a rõnabili dei voluntate. Lex autez humana a voluntate hominis et rõe regulata. Sicut autẽ voluntas homis et rõ manifestatur verbo in rebo agendis ita et facto. hoc enĩ vnuſquiſq̃ eligere

vidz vt bonũ qđ oꝑe implet. Manifestũ ē autē q̄ lex bũana pōt instituj ⁊ mutari verbo ⁊ exꝑssꝫ ꝙ ꝗtũ iudicat interiorē motũ ⁊ ꝯceptũ rōis bũane. vñ ⁊ pacē maxime multiplicatos qui ꝙsuetudinē efficiũt, lex pōt ⁊ mutari ⁊ exꝑssꝫ. et aliq̄d iñ cāri qđ bēat vim legis inq̄ꝗtũ ꝑ actus bōium multiplicatos interiorē voluntatis motus ⁊ rōis ꝯceptus efficacissime declarat. Cū em aliq̄d mlt̄ies fit. sic vidz ex deliberato rōis iudicio puenire. Et tm hoc ꝙsuetudo hz vim legis ⁊ abolet aliqñ legē ⁊ interꝑtat legez. Et q̄ lex diuina ⁊ naturalis ꝓcedit a voluntate dīna vñ dicituz ē supra quā ñ se extendit ptās bũana. Ideo sicut lex bũana nō pōt tollere legē dīnaz vel naturalē. ita ēt nlla ꝙsuetudo pōt tollere legē dei vel naturalez. Ita ysid. in sinonimis. Nauuz vsum lex. s. dīna et rō. s. natal' vincat di. xi. vsus.

Ex q̄ ꝙsuetudo ñ posset tollere legē bũanā arguit sic. Ex multis malis ñ pōt fieri vnū bonū ꝫ ille qui ꝓio incipit extra legē facere male facit. g̃ multiplicatꝫ similibus actibꝰ ñ efficiet aliq̄d bonū. Lex āt ē q̄dā bonū q̄ est regulatiua bũanoꝝ actuū. g̃ p ꝙsuetudinē abroleri ñ pōt lex vt ꝙsuetudo bēat vim legis. Ad qđ rñdet Tho. vbi. s. q̄ leges bũane in aliquibꝰ casibꝰ deficiũt. vñ possibile est aliqñ extra legem agere in cāu in quo deficit lex. ⁊ tñ actꝰ non erit malus. Et cū tales casus multiplicant̃ ꝓpter aliquā mutatōz hoiz. tūc manifestat̃ ꝑ ꝙsuetudiez q̄ lex vlteriꝰ vtil' ñ est sicut ēt manifestaret si lex extraria verbo ꝓmulgaret. Si āt adhuc remaneat eadē rō quare lex ꝓma vtil' erat tunc ñ ꝙsuetudo legē sed lex ꝙsuetudinē vincit nisi forte ꝓpter ꝫ solū lex inutil' videat. q̄ nō ē possibilis hm ꝙsuetudinē pḳie que est vna de ꝙditōnibꝰ legis. Difficile est ei ꝙsuetudinē multitudis ēmouere.

Ecō arguit sic q̄. s. ꝙsuetudo ñ possit facere legē seu hr̄e vim legis. Facere seu ꝯdere legē pti net ad psonas publicas que hñt regere ciuitatē seu cōitatē. vñ priuate psone legē facere ñ pñt. ꝫ ꝙsuetudo inualescit p actꝰ priuatazꝫ psonazꝫ. ergo ꝙsuetudo ñ hz vim legis nec pōt tollere legē. Ad qđ r̄ñ. b. Tho. vbi. s. Multitudo in qua consuetudo aliqua introducit̃ pōt eē duplicis cōditōis. Si ei sit libera mltitudo que possit sibi legē ponere plꝰ est ꝙsensus totꝰ multitudis ad aliq̄d obseruādū qđ cōsuetudo mānifestat q̄z auctas ꝓncipis qui ñ hz ptātē cōdēdi legē nisi inq̄ꝗtū gerit psonā multitudis. Vel hz singule psone ñ possint condere legē. tñ totꝰ ꝑplus legē cōdere pōt. Si vo multitudo ñ sit libera nec bēat ptātē cōdēdi legē tūc ēt ñ hz ptātē remouēdi legē a superiori posita. Et tūc ipa cōsuetudo in tali multitudie ualēs ñ obtinet vim legis nisi inq̄ꝗtū ꝑ eos tolerat̃ ad qs ptinet legē ponere multitudi. Et hoc. n. q̄ tolerāt qđ fit cōtra legē suā vident̃ approbare qđ consuetudo induxit ꝫ tho. que refert Archid. i. rosa rio. di. xi. Dicit āt io. in glo. sup. §. leges. di. iiij. q̄ cōsue. nō pōt abrogare. i. tollere legē. nisi ꝑ expꝛssum cōsensuz pape. extra de pbē. cū iā dudum. Ex quidā dixerūt q̄ sufficit sola scīa pape. Et seqūtur in ista gl. que ē bar. bri. Ego credo q̄ consue. rōnabil' ⁊ ꝓscripta tollat legē. extra de cōsue. c. vl Etiā sine scīa ꝓncipis. difficile ei eēt scire oēs ꝙsuetu. que ꝙuātur. addit Archi. in rof. alij dicūt cōtra. ꝙ ñ sufficit scīa ꝓncipis. ad hoc q̄ ꝙsuetudo tollat legē. di. xij. ꝙsuetudo. In papa certuz ē q̄ requirit̃ ei⁹ assensus expꝛssus. ⁊ ē necessarius cū ñ ex trāslatōe ꝑpli ꝫ dñica iussiōe ⁊ cōsiliorum auctoritate suā bēat iudictōz. di. xi. ꝓñs. Ex ꝙ opinōe gl. s. q̄ sufficit sola scīa ⁊ tolerantia. facit ff. de legi. l. de quibꝰ. Cū rō operet tacit⁹ cōsensus qđ expꝛssus imo plꝰ qñz vt notat ꝙsuenit di. iiij si seruꝰ. Si āt subditi nollēt acceptare rōnabilē constitōem allegātes cōsuetudinē in cōtrariū. cōstituēs ꝓ eos cōpellere vt factū fuit. xxiij. q. v. de liguribꝰ. Alias ptās ei⁹ eēt deluſoria. Iussa enī romane ecclesie seruare tenemur. ⁊ qui nō facit peccat. di. lxiij. quia. Et cū dz lex tolli ꝑ dissuetudinē intelligendum est ꝑ contrarium actum seu vsum ad id quod mandat lex.

Quō consuetu §. III

do parificat̃ legi in multis que ponit Archi. di. xi. in his. sup. eo. q̄ dixit Aug. q̄ mos ꝑli dei et instituta maioꝝ ꝑ lege bñda sunt. Et ꝓio q̄dez parificat̃ in nouo iure ꝙstituēdo. Sicut enim lex de nouo instituj pōt q̄ ꝓi⁹ ñ erat facta. ita ⁊ consuetudo vbi ñ est statutū ius legē obligātē introducit. ff. de legi. l. diuersi.

Secō interꝑtatōne sicut ei vna lex alia interꝑtat̃. ff. de legi. l. si ꝫ interꝑtatōe. ita ⁊ ꝙsuetudo interꝑtat̃ legē. extra de cōsue. cū dilect⁹.

Tertio sicut in iure scripto ꝑcedit̃ de filiis ad filia. ita ⁊ in iure ꝙsuetudinario. C. que sit lon. ꝙsue. l. i

Quarto sicut lex facit aliquē iudicē ordinariū ita ⁊ ꝙsuetudo extra de fo. cōpe. cū ꝓtingat. Et de of. Archidi. dilecto

Quinto sicut lex informat iudicē ⁊ iurisdictiōz ita ⁊ consuetudo. ff. de of. ꝓconsul. ⁊ lega. l. solet §. i.

Sexto sicut lex dat certis ꝙsonis ptātē eligendi. ita ⁊ cōsuetudo extra de postu. bōe mēorie. Et de elec. venerabilē ⁊ c. cumana. Itē sicut in electi. ius ciuile ⁊ canonicū attēditur. ita ⁊ cōsuetudo extra de excess. ꝓla. ⁊ c. ñ ita. imo plus facit ꝙsuetudo. q̄. s. tollit ius eligēdi ei cui cōpetit de iure. extra de his que fi. a ꝓla. sine cōsen. ca. Ea noscit.

Septimo sicut forma iuris attēditur in pēnis emolliendis ⁊ exasꝑandis ita forma cōsuetudis extra de simo. ꝑ tuas.

Octauo sicut de iure cōcedit̃ edificare in loco publico. ita ⁊ de ꝙsuetudine. ff. q̄ vi aut clā. l. iij. §. plane

Itē nono sicut dat̃ immunitas alicui⁹ officij vel collatiōis a lege. ita ⁊ a cōsuetudine. ff. de

iur. imm u. l. iij. §. legē ¶ Decimo sicut lex vetoꝛ gat ꝙsuetudini. ita ꝛ ꝙsuetudo aliqñ legi. ff. ꝺ̄ se pul. vio. l. iij. §. diuus. extra de cēsi. cū. li. vi. Et ꝺi. nij. §. leges. Quod intelligo. s. ꝙ lex tollat cō/ suetudinē qñ princeps ꝑ suū statutū vel rescrip tū intēdit tollere ꝙsuetudinē. ꝛ sic ꝺꝛ intelligi ꝑ dictus. §. diuus. Alias ctra. extra de cōsti. lꝫ. lib. vi. Et hanc sn̄iam visus ē tenere Jnno. ꝛ hoc te neas. quicquid alias inuenias notatū. ¶ Un/ decimo sicut lex dat formaꝫ testādi. ꝛ ita ꝙsuetu do. C. de testa. l. si nō spēali. ¶ Duodecio sicut antiqui canones determinabāt iurisdictiōes ar chiepi in suffraganeos ꝛ subditos eoꝝ. ita ꝛ con suetudo extra de off. ꝺꝛ. c. duo. ¶ Tredecio sicut sn̄ia principis intēdētis facere legē facit ius ex/ tra de sen. ꝛ re. iuꝺ. in cāis. ita ꝛ sn̄ia lata sup cō/ suetudinē ꝺūmō plures sint facit ius ꝛ ēmittit circa hoc ad no. ꝑ eū in. c. frustra. ꝺi. viij. Ibi au/ tem dicit sic clarius. Cōsuetudo inualida cōua lescit si obtinet in iudicō ctradictō. Si enī fuit deductū in questionē an eēt ꝙsuetudo super ali/ quo. ꝛ iudex pn̄uciauit ꝙsuetudinē eē. ꝛ nō fuit appellatū ab illa sn̄ia ꝛ index si illā pn̄uciauit ꝙ errorē vel coꝛruptōꝫ ꝙfirmata est talis ꝙsuetudo ꝛ in ctradicto iudicio de cetero seruabiꝫ nec reci piet libellus ctra. ꝛ est vn⁹ casus spēalis i quo res inter alios acta p̄iudicat alijs. Et sic nullus alic⁹ de ciuitate illa bēbit ꝓbare ꝙsuetudinem il lam cēſz sufficit ꝓbare q̄ ꝺ̄ ē obtēta in cōtradictō ne ¶ Decimoquarto sicut lex ē attēdēda ꝛ ispi/ ciēda in testibꝫ euocādis. ita ꝛ ꝙsuetudo. ff. ꝺ̄ te sti. l. iij. ¶ Quindecimo sicut lex adiuuat cōsue tudinē. ita ꝛ cōsuetudo legē extra de cēsi. sopite. remontis eccie. Et si aliqui fideles nōie sunt di uersoꝝ ꝛ maloꝝ moꝝ. ibi ñ bītāt in eccia merito nec ꝓprie ꝺꝛ malus mos vel consuetudo. Est igi tur triplex consuetudo.

C Est ꝙsuetudo ꝺ̄ se mala ꝛ ideo effugāda.
C Est ꝙsuetudo ꝺ̄ se bona ꝛ ideo imitanda.
C Est consuetudo dubia ꝛ iō bñ examinanda.

Cōsuetudo ꝺ̄ se mala est ois que est ctra legez ꝺīnā vel naturalē. ꝛ actus ex illa ꝓcedēs ſp ē pec catū. Nec minuit pcm̄ vt aliquibꝫ viꝺꝛ. nec ex/ cusat ꝫ auget vt ꝺꝛ. ꝓnij. q. i. scisma. ꝛ extra de cō sue. c. vl. ꝺꝛ. Tā to sunt graniora peccata q̄to ani mam infelicē diutius ꝺtinent alligatā. Et ratō huius est. q ꝛ cum magis effrenata voluntate et firmioꝛi habitu malicie tales peccāt Et quia ꝼm pbū m consuetudo est quasi altera natura. ideo cum difficultate magna quis recedit a peccatis ꝙsuetis. Et in hmōi figuram Lazar⁹ quadriduꝫ anus sepultus signās peccātez ex consuetudine ꝼm August. ꝺ̄ pen̄i. distin. ij. Sicut multis pre missis fuit resuscitatus. s. lacrimis ꝛ precibus ꝛ hmōi. Non obstat q ꝓ Gre. loquens ꝺ̄ crapula. quam consueuerunt facere laici in carnisp̄riuio que vticꝫ peccatum est dicit. Nec a tali ꝙsuetu/ ꝺine auerti p̄t. ꝛ ideo cū venia suo ingenio re/ linquēdi sunt. ne forte peiores existāt si a tali cō suetudine ꝓhiberentur. ꝺist. nij. c. deniq. Dicit enī ibi glosa. Q relinquunt cum venia. s. pene tpalis. ita q ꝛ si vult dicere Gre. q ꝙsuetudo ex/ cuset illos a pctō. ꝫ q nō ꝺꝛ tolli talis ꝙsuetudo per penas tpales quādo timet maius iñ scādalū ꝓuenire. Verum est tamē q aliquādo quis pec cat ex ignoꝛātia vel fragilitate faciens id qꝺ ꝙsue uerunt alij facere circa aliquid ꝛ tunc nō excusa tur a mortali. si istud qꝺ agit ꝼm ꝙsuetudinē ali oꝛum est ctra legē ꝺei vel naturalē. Sed minui tur grauitas eius. puta quis facit aliquem con/ tractū vsurarium credens esse licitū. quia illud cōiter fit ꝼm moꝛē sue patrie. certum est q ꝙsue tudo illius loci non excusat eum a mortali. q ꝛ ctra legem ꝺei. quā sicut lex humana tollere non potest. ita nec ꝙsuetudo que potius ꝺicēda ē cor/ ruptela seu abusio. talibꝫ abusionibꝫ ꝛ coꝛrupte lis plenus est mundus. Contra quod ꝺicit ꝺñs ezo. xxiij. Nō sequaꝝ turbā ad malū. ꝛ apl's. i. co rin. xi. Si quis viꝺꝛ inter vos ꝛētiosus ēē. s. cō/ tra veritatē nos ꝙsuetudinē talē ñ bēm⁹. ꝫ neq ecclesie ꝺei. s. ꝛtendēdi. Et eccle. xxiij. Jn ratōem nō assuescat os tuū. Et ꝺ̄ hac mala ꝙsuetudine ꝺicit Ciprianus. Cōsuetudo que apꝺ quosdaꝫ obrepserat ipedire ñ quo min⁹ ꝓualeat ꝛ vincat veritas. Nā ꝙsuetudo sine veritate vetustas er/ roꝛis ē. ꝓpter qꝺ ꝛlicto errore sequamur veritatē sciētes apꝺ esdrā. s. ij. esdre. nij. Veritas vicit ꝙ scriptū ē. Veritas vꝫ ꝛ inualescit ꝛ viuit ꝛ obti/ net in secula seculoꝝ ꝺi. viij. ꝛ in. c. sequenti ꝺꝛ

De triplici ge §. IIII

nere ꝙsuetudinis sumēdo large hoc vocabuluꝫ ꝙsuetudo. ꝺi. Augu. in. ij. ꝙfes. Que ctra moꝛes hoī sunt flagitia. ꝓ moꝝ diuersitate sunt vitan da. vt pactū inter se gentis aut ciuitatis ꝙsuetu ꝺine vel lege firmatū. nulla ciuis aut pegrini li/ bidine violet. Turpis ē enī ois ps vniuerso suo ñ ꝓgruēs. Cū aūt ꝺeus iubet aliqu id ctra moꝛē quoꝛūlibet ꝛ si ibi nūq factū est. tñ faciēdum est ꝺi. viij. Ubi ēt p. ps ꝺꝛ ꝺe eo. Qui bītare facit v nius moꝛis in ꝺomo. Domus ꝺi est supna gla ꝼm illud. ij. coꝛ. v. Hēmus in celis domū nō ma nufactā. Et in hac ꝺomo qui inhabitāt. s. sancti sunt vn⁹ moꝛis. Et ꝫ mos ñ est ali⁹ nisi gꝛaruꝫ actō ꝛ voꝛ laudis. vt ꝺꝛ Jsa. ꝛ Thob. xij. Jrām p oēs vicos eius cātabit alla. Sed ad ill ū domū nō itur nisi ꝺ̄ ꝺomo ꝺei que est eccia militans. in qua ꝺeus inbītare facit electos suos ꝓ grām ita. vt sint vnius moꝛis q̄tū ad cultū interioꝛē quo vna fide spe ꝛ caritate bonoꝛat ꝺe⁹. Quātū etiā ad ꝙuersatōz exteriorē sunt vn⁹ moꝛis q̄tū ad necessaria ad salutē ꝛ sub eisdē etiā ritibꝫ ꝛ ce

Capitulum Vnicum

Neq; hoīs ꝓsuetudinē ſ. malā ſequi oꝑtz ſz ꝛei veritatē cū ꝑ Iſaiā ꝓphetā loquat̄ dē⁹. ꝛ dicat. ſine cā. i. vtilitate colūt me doctrinas ꝛ mādata hoīnū docētes. i. ꝓsuetudines malas ꝛ ſtatuta hūi ſta. Ad idē ēt Aug. in li. de bap. ait. Qui ꝓcepta veritate ꝓſumūt ꝓsuetudinē ſequi aut circa frēs inuidus eſt ꝛ malign⁹. quibꝫ veritas ſuelat̄ aut circa deū ingratus cuius inſpiratiōe eccīa ei⁹ inſtruit. Nā dñs in euāgelio. Ego ſum inquit veritas. Nō dicit ego ſum ꝓsuetudo. Itaq; veritate manifeſtata cedat cōſuetudo veritati. q; et pet⁹ qui circūcidebat ceſſit paulo veritatē ꝓdicāti. Itaq; cū xp̄s ſit veritas magꝭ veritatē q̄z cōſuetudinē ſequi dēm⁹. q; cōſuetudinē rō ꝛ veritas ſp excludit di. viij. Rō ꝑt referri ad legē naturalem ꝛ veritas ad legē dīnā. ſ. veteris ꝛ noui teſta. Et nō ſolū cōſuetudo que eſt contra legē naturalez ꝛ dīnā eſt vitāda. ſz etiā que eſt contra legē būanā repbaſ a iure. Et generalit̄ de talibꝫ abuſiōibus dicit Nico. papa. Mala cōſuetudo non minus q̄z pniciosa corruptela vitanda eſt. que niſi cit⁹ radicit⁹ euellat̄ in priuilegiū ius ab ipſis aſſumit. Et incipiūt ꝓuaricatōes ꝛ varie ꝓſumptiones celerrime ñ cōpreſſe. ꝑ legibꝫ venerari. ꝛ priuilegiū more ꝑpetuo celebrari di. viij. mala.

Ecōm genus cōſuetudinis eſt que ñ eſt contra aliquā legē dīnā vel humanā. ꝛ hz in ſe aliquā rōem boni. Et hec ſi generalis eſt generalit̄ ꝛ ab oīb⁹ ſeruari dz. Si ꝑticularis. ſ. in aliquo loco in illo ſuari dz. Unō ꝛ mīt dñs voluit ſeruare laudabilē cōſuetudinē iudeoꝝ que erat ꝑ in feſtis eoꝝ irēt ad tēplū in irl'm ēt mulieres. Lex q̄dem hoc mādabat maſculis di. in exo. Ter in anno apparebit oē maſculinū in ꝓſpectu meo. Sz ñ ēt mulieres ibant ñ ex lege ſed de more. vñ dz Lu. ij. Cum factus eēt ieſus annoꝝ. xij. aſcēdentibꝫ pntibꝫ eius in irl'm ſm cōſuetudinē diei feſti ꝛc. Et peccatū eſſet agere contra hmōi conſuetudines ſicut contra leges ſcripras. Unde dicit. Aug. in li. de baptiſmo Hoc plane verꝫ eſt. q; rō ꝛ veritas conſuetudīs ſp ꝓponēda eſt. ꝑ ſi conſuetudini rō ſuffragat̄ nihil oꝑtet firmi⁹ retinere. di. viij. fruſtra. Hec etiā documēta dicit Augu. accepiſſe a beato amb. Nā cum aduenisſz ipſe Aug. cuz matre ſua Mediolanū. ꝛ mater ſua ieiunaret in ſabbato ſicut ſolita erat alibi. ſcz rome ieiūari in tali die. Mediolani aūt nō ieiunabat in die ſabbati Interrogauit Augu Amb. ex parte matris quid agere dēret. ſ. an ieiunare i ſabbato ſicut ſolita erat alibi an dimitteret ieiūiuz illud Mediolani vt ſe alijs ꝓformaret. Cui rñdit Am. Cū fuero rome ieiūo ſabbato. cū mediolani ſum ñ ieiuno. Ita ꝛ tu ad quā eccīam veneris eius morē ſerua ſi cuiq; ñ vis ſcādalu⁹ eē. nec quēq; tibi di. xij. illa. ꝛ in eo. ca. dz. Nō neq; ꝓtra fidē neq; cōtra bonos mores eſſe conuincit̄ indifferenter eſt habendum. et ꝑ eoꝝ inter quos viuitur ſocietate ſeruādum. ꝛ diſtin. xi. dicitur. Eccleſiaſticaꝝ inſtitutōi quaſdā ſcripturē. quaſdam apoſtolica traditōne ꝑ ſucceſſores in miniſterio confirmatas accepimus. quaſdā vero conſuetudine robꝛatas approbauit vſus quibꝫ par ritus ꝛ idem vtriuſq; pieratis debetur affectus Et infra. Que enī ſcriptura ſalutifere crucis ſignaculo fideles docuit inſignir. que vel tripharia digeſta ſup panē ꝛ calicem. plire oīonis l'cōſecratōnis verba ꝓmēdauit. que verſus oriētem nos orare literaꝝ forma docuit. hūdicimus fontem baptiſmatis vnctōis oleo ꝛc. Et ſicut agere contra conſuetudinē generalem eccīe eſt pctūm vbiq;. Unde ꝛ dicit Guil. ꝙ dicēdo miſſam ante matutinas eſt' peccatū mortale. quia hoc ē contra conſuetudinē generalem eccīe. nam alias ꝑ legem ſcriptam non inuenit̄. Ita etiā facere cōtra cōſuetudinem ꝑticularem alicuius eccleſie ē peccatū mortalibꝫ in illo loco. Unde qui conficeret in azimis in eccleſia greca. peccaret mortaliter. faciēdo contra conſuetudinē eccleſie oriētalis. ꝛ ſimiliter qui in eccleſia latina conficeret infermētato grauiter peccaret. cuius oppoꝛ confi⁹ ceret ſm Ilo. in. nū. Ideo autem peccaret. quia faceret contra cōſuetudinē eccleſie ſue. Sic ī italia in ſabbato abſtinetur ab eſu carnium. ꝛ qui tali die ſine cauſa rationabili puta infirmitatis comederet carnes peccaret mortaliter. quia faceret contra conſuetudinē talis patrie. Extra italiam in multis partibꝫ vt in cathalonia non ē talis conſuetudo abſtinendi illa die a carnibꝫ vt de comedentes ibi carnes non peccant. Vigilia Bartholomei apoſtoli in aliquibꝫ ptibus ſeruatur in vna die. in alijs locis die ſequenti. vnde ſm cōſuetudinem locoꝝ debet illa vigilia quo ad ieiunium ſeruari. extra de obſerua. ieiuni. cōſilium. In ieiunijs eccleſie que ſunt extra quadrageſimā quo ad eſum lacticinioꝝ. ſm Ilo. ij. ij. ſeruari poteſt conſuetudo locoꝝ. Et vbi eſt de conſuetudine abſtinere ab eis. eſſet peccatuz mortale vt eis ſciēdo hoc. ſecus vbi eſt de more comedere talia. Jeiunia ēt que ſunt ex generali ꝙ ſuetudine eccīe obligāt. ſicut ꝛ ea que ſunt in ꝓcepto ſeu ſtatuto eccīe vt vigilia natiuitatis beati Io. bap. oīm ſcoꝝ. ꝛ. b Laurēti. ſm Innocē. Sic ēt vbi in aliqua ciuitate de ꝓsuetudine ātiqua eſt celebrare aliqđ feſtū qđ tñ ñ ſit ab eccl'ia ſtatutū dz ſeruari. vt feſtū Ant. vel Nic. vel alterius ſcī. ꝛ ad hoc optime facit qđ di. Hieroñ. ad Lucinū. Illud breuiter te admonēdū puto. vt traditōes eccleſiaſticas. ꝑtim que fidei ñ officiunt. ita obſeruādas vt a maioribꝫ tradite ſunt. nec aliquoꝝ ꝓsuetudinē alioꝝ ꝙtrario more ſubuerti. di. xij. illud. Ubi dicit glo. traditōnes. i. cōſuetudines ꝑtim. i. tm̄. Sic ponit̄. xi. q. iij. ſi quis

epʒ. Uel ꝑsertim. i. ita ut nū ꝙ ñ aduersent consuetudines fidei uel bonis moribꝫ ut dis. ea illa. Nec alioꝛ ⁊trario. di. ibi Archidō. contrario. i. diuerso. Bonū ꝯ bono cōtrariū ñ ē. Si ꝯ due ꝯsuetudies sunt ⁊tratie. ꝯ una mala ē. ⁊ si sunt diuerse ñ. Et ꝯsue. un. ⁊ loci alteri ñ ꝓiudicat. Et dicebat Gof. ꝙ eadē iurisdictō ꝺz hꝫ in una eccia q̄ in alijs hꝫ ut de iure cōi. extra de ꝯsue. cū olim. Ni⁊ si ꝓscripserit aliqua eccīa dicit glo. extra de ꝓscri. auditis. Sec⁊ aūt si agat ñ ut de iurisdictōe ⁊ ō pa rilitate l' cōsili actu. ut ꝙ dicūt aliqui quidā faciunt sic. ꝯ ⁊ nos dēm⁹ ⁊ agere ⁊ ñ sequit. ⁊ ad hoc facit. c. illud. ⁊ ad idē facit quod ait Nico. papa. Scit scā romana ec. ꝙ nihil obsunt saluti credētiū diuerse, ꝓ loco ⁊ tpe ꝯsuetudines. si illis cānica ñ obsistit auctoritas, ꝓ qua eis obuiare dēamus. Uñ nihil iudicam⁹ eis dēre uel posse resisti. di. xij. Itē C. li. viij. ti. li. que sit lon. consue. l. i. ꝺz. Cōsuetudo p̄cedēs ⁊ rō que ꝯsuetudinē sua sit tenēda ē. ⁊ quicquid contra longā consue. fi⁊ et ad sollicitudinē suā reuocabit ꝓses puīcie di. xij. ⁊ loquit de ꝯsue. que ñ ē ⁊traria iuri scripto. fm gl. Nā cū contraria est ꝺz. j. §. se. quid iuris. Consuetudo que erat in regiune mesopotamie quā allegauit labā iacob cum cōquest⁹ ē de eo ꝙ supposuisset sibi liam loco rachelis dicēs. Non ē consuetudis in loco isto ut minores pa⁹ tradamus ad nuptias ut hꝫ Geñ. xxix. ī se laudabilis fuit. ꝯ tñ laban male fecit eā quādo ex eo uicꝫ qꝛ fregit fidē sibi datā seu ꝓmissionē factā de rachele qđ est cōtra ius nasale q̄ ꝓiudicat oī ꝯsuetudini. Dic ēt mō si q̄s iuraret quare determinata statuta puta ducere secū tātā familiā cuꝫ mittit ad gubernādū ciuitatē casiꝫ. Et ō more cōi oiꝫ ē ñ ducere tātā ⁊ quasi oēs illō agūt. nec uniꝫ ō fectus iste deducit ad iudiciū uniꝫ talis peccaret mortl'r. qꝛ iuraret ducere tātā familiā ita ꝙ si cōsuetudo alis forte excusaret a pctō trāsgressionis statuti. ñ tñ excusaret a ꝓiurio. Ho. ēt ꝙ cum ꝺz eccie ro. ꝯsuetudinē seruādā in. di. xi. c. vl. circa fi. intelligit illud nō de oī ꝯsuetudine ro. eccie quo ad ubē sed de ꝯsuetudine quā eccīa ro. mandat generalit seruādā ut dicit glo. sum. in ꝓin. di. ei usdē. Cū aūt de nouo fundaret aliqua eccīa. s. ꝓ quersionē alic⁹ genetis l' aliqua religio ꝛuari posset illō qđ ait Gre. Aug. epo anglorꝫ. Nō ꝓ locis res. i. mores. ⁊ ꝓ reb⁹. i. moribꝫ loca amāda sunt. Ex singulis q̄ꝫ quibusq̄ ecclesijs que pia que religiosa que recta sunt elige. ⁊ hec quasi in fasciculū collcā apud anglorꝫ mētes in ꝯsuetudinem de pe. di. xij. nouit. Tertiū gen⁹ cōsuetudis est q̄ñ dubia ē utꝫ. s. sit seruāda. Et hec ꝑcipue habꝫ locū q̄ñ ē ⁊traria alicui iuri būano scripto. Naꝫ si eēt ⁊traria iuri nasali l' dīno iā declaratū est. q̄ eēt ſp mala ⁊ iō repbāda. Cū ꝯ ē cōtraria iuri būano aliq̄ñ ꝓiudicat ⁊ tollit i ꝑꝫ ⁊ aliq̄ñ ñ. uñ C. li. viij. titu. li. ꝺz Cōsuetudis usuſq̄ lōgeui ñ uilis auctoritas ē. Uel ꝙ ñ usq̄ adeō sui ualituā momēto ut aut rōꝫ uincat aut legē scriptā. di. xi. Ubi di. glo. ꝙ aliqui intelligūt istud. ca. quo ad primā ptē de bōa cōsuetudine quo ad scdam de mala cōsuetudie. Sꝫ ille intellcūs ē ineptus, qꝛ sepat caudā a capite qđ ñ licꝫ. extra de bap. maiores. Alij uero oēs exponūt de bōa cōsue. totum. c que quidē ꝯsuetudo si sit ꝑticularis. s. in aliq̄ loco, ñ tñ tollit seu uincit legē sibi ⁊trariā ulꝫ ſꝫ solū in illo municipio ubi seruat. Et q̄ꝫuis hoc sit uerꝫ. tñ nllꝰ de b⁹ unq̄ꝫ dubitauit ꝙ cōsuetudo ꝑticularis ꝺz uincere legē in oīb⁹ alijs locis. Refert Archi. di. xi. sup ꝺcō. c. cōsuetudis. ꝙ ber. cōpost. dicit ꝙ principiū illi⁹. c. seu legis loquit de bona cōsue. ñ ꝓscripta. c⁹ aliquod directe ñ obuiat. imo est iuri cōsona. ⁊ hec seruari ꝺz etiā si nō sit ꝓscripta. Scōa ps loquit de ꝯsuetudine iuri cōtraria. ⁊ in tali requirit ꝓscriptio ad hoc ut iuri positiuo ꝓiudicet extra de cōsuetu. c. ul. Alij dicūt ꝙ loquit ista lex de cōsue. ꝑticulari. que nec etiā in loco illo ꝑticulari uincit legē nisi sint ille cōditōes que ponunt in glo. sup. c. frustra. di. viij. In illa aūt gl. que est Joā. ꝺz. Dicas ꝙ ad hoc ꝙ ꝯsuetudo ꝓiudicet iuri requirit primo ꝙ sit ꝓscripta extra de cā possess. cum eccīa sutrina. Scōo ꝙ obtineat in ⁊tradicto iudicio populi. extra de uerbo. signi. abbatem. Tertio ꝙ eo anio fiat ut credat se ius hēre ⁊ ut in posterum intendat illud facere. alioquin talis usus non dicit⁹ sus. ff. de itine. actuq̄ priu. a. l. i. Quarto ut res illa sit ꝓscriptibilis ut. xcv. distinc. illud. Quinto ut possit dici antiquata ⁊ approbata. extra de postula. bone. circa finem. Sexto debet continere naturalem equitatem extra de consue. ex pte. Septimo ꝙ sit de scientia principis introducta nō tantum tolerata. extra de priuile. Cum iā dudum. Octauo ꝙ non sit per errorem inducta. ff de leg. ꝙ non ratione. ⁊ distinc. viij. Cōsuetudo. Nono ꝙ maioꝛ ps ꝑsonꝫ ꝯsueuerit illa cōsuetudine uti. qꝛ sicut maioꝛ ps populi ñ possꝫ cōdere legem ita nec ꝯsuetudinē. Quidā tñ dicūt ꝙ illa ꝯsuetudo ꝓiudicat iuri que excedit mēoriā hoīs Illud em̄ loco constituti hꝫ. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. hec iure. Jo. Sed quicquid dicat Joā. dicit Bar. Bri. hoc breuiter teneas qđ fm canonē sufficit ꝙ ocurrāt ista duo. s. ꝙ sit rōnabilis ⁊ ꝓscripta. hoc enim dicit decretalis extra de cōsuetu. c. ulti. Unde ꝯ consuetudinis lōgeue etiā nō sit uilis auctoritas. non tamen est usq̄ adeo ualitura ut uel iuri scripto, ualeat derogare. nisi fuerit rationabilis et legitime sit prescripta. Glosa super illud legittime prescripta spacio. xl. annoꝛ extra de cau. poss. cum ecclesia. Et de prescripcionibus. Et de hoc etiam possunt haberi multa iura Ea enim sola locum habent in rebus ecclesia-

sticis vt xvi.q.iij.§.pōt.Glo.sup illō.nisi sit rō nabil' Rōnabilis dr cōsuetudo quā ñ impbāt iura vt de cā poss.cū eccīa.et eo.ti.cum dilectus. et de ver.sig.abbatem, vt qñqz aliqui admittan tur ad electionē ad quos non pertinet de iure cō muni.et de alio collegio ista cōsuetudo ñ impro batur a iure vt dicūt p̄dicta iura. ¶ Irrōnabil' aūt dr consuetudo que repbaf a iure qualis est ista extra de instī.frequētibꝫ.Et d consue.cuz ve nerabilis.ibi repbaf consuetudo cuiusdā loci q̄ erat q̄ abbas qui īmediate erat sub aplica sede trāsferebaf ad aliā abbatiā sine lnīa obtēta a pa pa qđ fieri ñ p̄t.Et eo.ti.c.i. reprobatur consue tudo qua disrūpit neruꝰ ecciastice discipline.c. cū inter vos.Et dr neruus ecciastice discipline. vigor censure ecciastice.i excoicatio suspensio et interdictū Istis eīm confuaf robur auctoritatis ecciastice. ¶ Q̄ ñ fuarētur que statuta sunt cir ca hmōi cēsuras seruāda.rōne consuetudīs alicꝰ ñ excusaret consuetudo Itē eo.ti.c.q̄to.repba tur consuetudo qua aliqui simplices sacerdotes ad defectū epoꝝ crismabāt in frōte tales enim nī hil conferebāt. Itē nec contra obediam vz cōsue tudo vel p̄scriptio eo.ti.cū venerabilis.⁊.xviij.q ij.abbatibꝫ. Itē nec extra,curatoꝝ que rōe visi tatōis debeñ.eo.cū ex officijs. Itez repbaf a iu re consuetudo que est cōtra libertatē eccie. extra de elo.cū terra.⁊. c.sacrosancta. Itē extra de con sue.c.ex pte.reprobanf due cōsuetudines in qui busdā ptibꝫ exñtes scz q̄ cū marit9 ex ,pdigali tate vel incuria.vel alio casu amisissz bona sua a lienabat bōa vxoris mobilia vel īmmobilia ar bitrio suo.Illa cōsuetudo erat q̄ vxore cōmitte te adulteriū medietatē oīm bonoꝝ que maritus fuerat adeptus petebat ⁊ apphendebat.Utraqz piebat occasionē malignādi.Nā p primā iuita bantur viri ad dissipādū bona sua p secām mu lieres ,priores erant ad ppetrandū adulterium Itē sicut ñ vz cōsensus vel pactū cōtra legez, vt clericus rñdeat in alterius foro.extra de fo.com pe.significasti.ita nec consuetudo. Nec ēt vt cle ricus verberandus se laico subiiciat sua sponte. extra de sen.ex.contingit Itē reprobatur a iure cōsuetudo qua quis ,ppria auctoritate sibi eligat cōfessorē extra de pē.et re.si epūs.li.vi. Itē repro batur consuetudo exigēdi pedagia ⁊ gabellas a clericis ⁊ religiosis extra de cēsi.cāp̄ li.vi. Itez re probaf cōsuetudo exigēdi vel paciscēdi aliquid tēpale p spūalibꝫ vt p ingressu mōasterij vel sa cramētis.extra de simo.qñ simōiaca. Sz cōsue tudo dādi vel accipiēdi aliqđ tpale in collatōne vel receptōe spūaliū p modū elēosine ⁊ ex deuo tionē ⁊ ñ ex pacto l̄ p modū p̄cij nec p subtracti onē spūaliū ñ repbaf immo fuari dēt laudabi les in hmōi cōsuetudines vt extra de simo.p to tum. Post.aūt dicit q̄ que dicaf rōnabilis con suetudo erat arbitrio iudicis relinquēda nec cer ta regula sup hoc peterat dari. Archid. aūt sup c.consuetudinis.di.xi.post multas opiniōes re citatas ad declarationē illius.c.scz q̄ñ consuetu do tollat seu vincat legem scriptā sic dicit.dic in summa. Ubi consuetudo obuiat omni iuri ita q̄ ipa consuetudo ñ toleraf ab aliquo iure. tūc indistincte succūbit cōsuetudo. et hoc ,pter bo num obēdē.⁊.xij.di.c.ij. Et q̄ decreta summoꝝ pontificū non sunt in aliquo viōlāda.⁊ hoc po nit sub statuto di.lxi.statuimus. Et cōtrariū fa cies peccat grauiter di.lxiij.q̄ p. Sed vbi ꝓcor dat consuetudo seu toleraf ab aliquo iure. licet alijs iuribꝫ videaf contraria. tūc cōsuetudo vin cit ⁊ tollit legē scriptam.q̄ multa fieri non dēt facta tamen remanēt extra de regula.ad apostо licam.et.ij.q.vi.biduum, hec ille Et ꝑm hec cuz dicitur q̄ consuetudo non est rationabilis seu non valet que obuiat canonicis statutis extra d consuetu.ad nostram.videtur intelligendum q̄ñ obuiat omnibꝫ statutis. Nam si obuiat alicui ⁊ per aliud toleraf non erit irrationabilis p hoc solum alias nunqz toleraret ius scriptū cum ta men quotidie fiat cōtrarium per totam ecciam Verbi gratia de consecra.dist.iij.,pnūciandum ⁊.c.rogatōnes. In illis capitulis mādantur ser uari dies rogationū quo ad ieiuniuz, ⁊ quo ad cessationē ab operibꝫ ⁊ tamen vbiqz fit contrari um.nec aliquis dicit q̄ peccent fideles dies il los non seruando ⁊ hoc quia abrogatum est per contrariam consuetudinem que p̄scripta ē. Et etiā vidr rationabilis ,pter ieiunia mltiplicata ⁊ festa ab ecclesia.⁊ fideles parum deuotōni se dant diebus festiuis.⁊ vix laborando vinere pos sint pauperes. Idem dicendum de tota abdo mada pasce.qua ponitur celebranda in c.,pnun ciandum. Idem de ieiunio quadragesimali qđ fuit statutū ab ecclesia inchoari a clericis prima die post quinquagesimā dist.nij. Statuimus. ⁊ tamē non obseruaf a clericis.sed cōiter incipi unt quadragesimā q̄ñ laici.s.quarta feria. Nec dicit Gratianus eos esse trāsgressores canonū ⁊ hoc q̄z est abrogatū per cōtrariā cōsuetudinem di.nij.§.leges. Quamuis ergo ista ⁊ sil'ia obui ent canonicis statutis aliquibꝫ.tñ q̄z ñ omnibꝫ obuiant, sed ab aliquo tolerantur vt ab ista de cretali de consue.c.vl.q̄ue vult q̄ vincat legem etiam canonicam.cum est rōnabilis ⁊ p̄scripta ideo valēt ⁊ sine p̄iudicio salutis seruari p̄nt. Hic tñ magna diligentia habenda est in iu dicando vt non de facili aperiatur via trāsgres sionis ordinationū ecciasticarum. Nec etiā con temnetur qui is leuiter de mortali in huiusmōi consuetudinum obseruatione sicut est de festo Innocentū.de festo sancti Siluestri.et huius modi que communiter abiect in desuetudinem

vbi tñ seruanꝫ oīno custodienda sunt.qz ab ec/
clesia instituta. Silr de ꝙsuetudine que est ī mꝫ
tis locis.qꝫ in sabbatis ⁊ in vigilijs magnaꝝ
solēnitatū hoīes laborēt vel vendāt vsqꝫ ad ter/
tiā horā noctis vt barbitōsores plus faciētes exer
citij illa die cꝫ tota ebdomada. Et vidz posse to
lerari cū quasi in recōpensatōz hꝰ ñ laborēt in se
ro festi vsqꝫ ad mediā noctē qđ tñ de iure posset
qz de vespa ad vespaz.i.sero mādaꝫ celebrari.de
pse.di.iij.pnūcianduz. Sed nullo mō tolerari
dñt nec excusat a pctō.qꝫ de cōsuetudine īmo cor
ruptela est.ñ cōicent hoīes nisi in virili etate vl
puelle cum sunt nupte cum debeāt ꝙfiteri ⁊ cōi
care oēs.postꝫ puenirēt ad vsum rōis. Silr et
vidue qꝫ de more patrie stent p menses qꝫ ñ va/
dant ad ecclīam ad dīna officia post mortem vi/
rozū excusari non pñt. Sed nec puelle nōdū nu
pte dñt omittere auditōz misse.qz de more pfie
immo abusione ñ mittuntur extra domū. Ja/
gis tñ hoc imputādū est culpe pntū.non.ñ.dece
ret eas extra volūtatē pntū ire ad ecclias. Similr
qꝫ clerici multa faciant extra decētia statꝰ clerical'
quā iura insinuēt in habitu ⁊ conuersatōne qz de
more est patrie. Ut ēt qꝫ religiosi dimittant au
steritates sue regule ⁊ ꝙstōnū ⁊ ceremōias.qz si
ꝙsueruñt relaxate viuere nullo mō excusantur.
Nec dici pñt hmōi cōsuetudines. sed corrupte
le et abusiones.⁊ iō extirpande a prelatis cū fie
ri pōt sine maiori scādalo cꝫ eēt bonū inde secꝫs
ar.dist.nñ.veniꝫ. Et ad hoc facit qđ ait Nicola
us papa. Ridiculū est ⁊ satis abominabile de de
cus.vt traditōes quas a patrib accepimꝰ infrī/
gi patiamur.di.xij. Et de hmōi prauis ꝙsuetu/
dinib intelligitur illud nicolai pape.dist.viij.
Mala ꝙsuetudo nō min? cꝫ pniciosa corruptela
vitanda est que nisi cin?radicitus euellaꝫ in pri
uilegiorum ius ab impijs assumitur

De consuetudine .§.V.

quo ad iudicandū seu quo ad iudicia ꝓtentōsa.
glo.sup.c. Cōsuetudo di.i.tractat.vtr fm ꝙsue
tudinē sit iudicādū qñ cōsuetudo ē ꝓtraria iuri
scripto añt fm ius scriptū. Inducit multa iura
p ⁊ cōtra. Nā ñ sit iudicādū fm cōsuetudinem.
qñ ius scriptū ꝓtrariū hz,pbat p.c. Si cōsuetu
dinē.di.viij. Et d.ri.cōsuetudīs.⁊ c.sequē.extra
de sen.⁊ re iu.cū cā.⁊ de fo.cōpe.qꝫ clericis.ff.de
sepul.vio.l.iij.§.diuus Hz qꝫ fm consuetudi
nem sit iudicādū etiā extra ius scriptū,pbat p.c.
placuit.di.xxij.⁊ extra de eo qui mit.in poss.cuz
venissent.⁊ de testa. Ad hec.de cog.spi.sup eo.ff
consue.c.ij.⁊ de arbi.c.dilecti. Cōcludit de mnz
Joan.dicit qꝫ iudicandū est fm cōsuetudinem
cōtra ius scriptū qñ in cōsuetudine concurrunt
ille cōditōes que hñt in glo.sup eo,frustra. di.
viij.quas bēs.s.in.§.precedēti circa prin. Sed
Bar.hīi.addit. Hoc tene qꝫ si sit rōnabilis et p/
scripta cōsuetudo pīudicat iuri extra de cōsue.c.
vl. Deiñ querit glo.ad quā ꝙsuetudinem sit
recurrēdū in iudicijs vtꝫ ad ꝙsuetudinē terre il
lius vel ꝓuinciarū vel romanaz. Et rīdet qꝫ iu/
dex maxime delegatus fm canones primo iudi/
cabit.deficiēndo canonib fm leges. vt extra de
no.opꝫ.nun.intelleximus.⁊ di.x. Si in adiuto
rium Deficiēte oī iure ꝓcedēdū est fm cōsuetu
dinē generalem vel ꝑticularē.si generalis circa
illud negociū nō inuenit.hz quidā dicāt tunc re
currendū ad romanā. Deficiēte añt omī iure ⁊
cōsuetudine,pceda de silīb ad silīa vt.xx.di.de
quib. Dīb deficiēnib recurraꝫ ad romanā con
suetudinē vt.ff.de legi.⁊ cōsti.de quib. Hz sit ar
gu.qꝫ ad cōsuetudinē ꝓuinciaꝝ vicinaꝝ sit recur
rēdū extra de cēsi.sup eo. Jo. Itē glo.super.c.
Illud.di.xij.querit fm qnā ꝙsuetudinē debeat
iudex delegatus iudicare an fm cōsuetudinez lo
ci seu ꝓuincie.an fm cōsuetudinē romanaz. an
fm cōsuetudinē delegātis, an fm cōsuetudinez
rei vel actoris. Inducit multa iura,p qualibz p
te hoc.temū decidēdo dicit. Dicūt aliqui qꝫ si
aliqui sp̄ōte se subijciāt iudicio alicꝰ seu petant
iudices delegatos sponte.qꝫ sp fm cōsuetudinē
iudicij delegātis ē iudicandū. Si āt inuītis daf
iudex tūc iudicabit fm cōsuetudinē litigantiū
et potiꝰ rei cꝫ actoris. qz fauorabiliores sunt rei
cꝫ actores. Melius pōt distingui hz qz aut p ap
pellatōz obtinet iudex aut sine appellatōe impe
trat. Si p appellatōnē tūc dico delegatū dēre se
qui cōsuetudines iudicis a quo appellatuz ē qꝫ
iudex appellatōis dz sequi leges prioris sententie
vt in auten.cū de appellatione cogno col.viij.in
prin.ar.ad b extra de testa. Rainuti. Hz si sine
appellatione īpetraꝫ iudex tūc dz sequi ꝙsuetu
dinē delegātis ar.ad b.ff.de cōdi. Que conditō
Ego credo qꝫ iudex iudicabit fm consuetudinē
rei qz actor sequif fozꝫ rei vt extra de fo.compet.
Cū sit generale.nisi rōne cōtractus vel maleficij
sit factꝰ de foro alterius qz tūc seruabitur ꝙsuetu
do loci vbi ꝓtraxit vel vbi maleficiū fecit vt di.
viij.que contra morē.⁊ extra de fo.compe.c. vl.
Addit Archid.sup.d.c.consuetudinis.ad hanc
glo.⁊ dicit qꝫ hugo ⁊ Lau.asserūt qꝫ si circa arti/
culum de quo querif sunt diuerse cōsuetudines
actoris ⁊ rei.sequaꝫ iudex rei ꝙsuetudinē vt dīc
hic glo.nisi in duobꝰ casibꝰ,scz cū ꝙsuetudo acto
ris est magis cōsona iuri ⁊ veritati.vel si magis in
ducit absoloez cꝫ ꝑdēnatōz.tūc enī magis dz se
qui qđ consonat veritati negocij.iij.q.vij.Iudi
cet.et ꝓmptiores esse dēmus ad absoluendum.
xxxv.q.ij.veniā Ponit ēt archid.ibidem,con
suetudines varias attēdēdas ī diuerf negocijs
⁊ dicit fm Joan. Consuetudo loci ꝓtractꝰ fuaꝫ
ad hoc.ff.de vsuf.l.i.⁊ ff.de euicti. Si fundus.

Capitulū Vnicum.

Et mouet.q.talē. Pone q̄ sit q̄dam regio vbi est ꝯsuetudo q̄ si vxor præmoriat̄ viro.maritus eius lucratur totam dotem ꝓtrahit cū quadā de bononia vbi est ꝯsuetudo q̄ in tali casu vir lucrat̄ medietatē dotis. Quero cui? ꝯsuetudo inspiciet in cōficiendo instrumēto dotis. Dixit dñs Guido de suc.q̄ mariti ꝯsuetudo est attendenda.ꝛ ff.de iudi.l.exigere. Sed circa hoc ē sciendū q̄ ꝯsuetudinū alia generalis alia ſpecial̄. Generalis seu generalissima est q̄ inducit̄ a pplo romano .ff.de legi. de q̄bus. Specialis ꝯsuetudo alia ciuitatis.alia ꝓuincialis.alia oppidi.alia certi p̄dij. alia certe dignitatis.alia certe eccīe seu monasterij.alia certi comitis seu patriſſami.alia aliis.alia certi fori. De ꝓuinciali ꝯsuetudine seu ciuitatū loquit̄ litera.ff.de le.l.cū de ꝯsuetudine.extra de elec.Cū ecclesia vulterana.extra de cenſi.sopite. Est tñ dña inter ꝓuincialē ꝛ ciuitatē.s.q̄ ad ꝓbationē ꝓuincialis est.q̄ñ in ciuitate eiusdē prouincie vſitata ē ff.de tribu.l.iij.§.vl. Alia dr esse ꝓuincialis.q̄ de iure cōi statutū nō est.cū dubitat̄ in illa ꝓuincia in qua nihil est statutū nec aliq̄d de iure cōmuni reperitur.extra de cogna.ſpū.c.ſup eo. Idē iuris est si dubitetur de interp̄tatiōe iuris ꝯsuetudinarij. vt in p̄dictis ca.in q̄bus cauetur q̄ standū est interp̄tatiōi aliaꝝ ciuitatū ꝓximaꝝ. Si aūt de consuetudie ciuitat̄ dubitet̄ dr attendi q̄liter ipa ciuitas vſitata sit in ill̄ de q̄bus dubitat̄ ꝛ in sil̄ibus. ff.de le.l.de q̄bus.et.l.ſi de interp̄tatiōe Si autem nō apparet q̄d declaret hoc dubiū.nec est determinatū aliq̄d ſup hoc in iure cōi. tūc dr attendi q̄d ꝓtinet in circūuicinis ciuitatibꝰ coercētibꝰ de consuetudine earūdem.vt in p̄dicto .c.ſup eo.ꝛ extra de ꝯsue.cū olim.et idē est obſeruandū de ꝯsuetudine oppidi seu castri. C.q̄ ſit lō ꝯsue.l.i.ꝛ ff.de edi. ꝓpua.l. De cōsuetudine aūt certi p̄dij loq̄tur litera.ff.cōia.p̄di.l.vendito.ꝛ §.ſi ꝯstat De ꝯsuetudine vero dignitat̄ loquit̄ litera.extra d̄ offi.ordi.duo ſimul.et.ix.q.iij.cōquestus.ꝛ extra de excel.pla. ca.ij. Et in cōsuetudine ꝓcedit̄ de ſilijs ad filias.extra de offi.archi.dilecto. In ꝯsuetudine aūt certe eccīe vel certi monasterij inſpicit̄ q̄d fieri ꝯsueuit in illo monasterio.extra de his q̄ fi.a pla.ſi.ꝯsenca. Ea noſcitur.et de ver.ſig.abbatē. Et etiā ꝯsuetudo hoīs seu patriſſa.ꝛ in ipa etiā actēditur q̄d facere cōsueuit.ff.qui testamē.face.poſſ.heredes palam.§.i.et.ff.de re mili.l.ſemp. Est etiā consuetudo aīalis ꝛ in ea aſpicitur quid facere cōsueuit illud aīal.vt inſti.de re.diui.§.pauonū.ꝛ credo q̄ in alijs actibꝰ et delictis ſufficit binus act⁹ ad ꝓbandā ꝯsuetudinē peccādi q̄ ad hoīes ꝛ aīalia. xxv.q.ij.ita nos.et.ff.de ſeruo corru.l. Heraclius Sicut bina ſnīa lata ſup cōsuetudine.cōsuetudinē inducit ꝛ approbat.ff.de legi.l.cū de cōsuetudine. Est etiā cōsuetudo fori.ff.de var.ꝛ extraor.cogni.l.i. Est etiā consuetudo corporis.extra de celebra.miſ.§.pernicioſus. hec omnia Archidi.

De cōsuetudine .§.vi

q̄ñ tollat legē ꝛ p̄iudicet legi.ꝛ q̄ñ nō notat ſummarium Heinricus boych.ſup.c.vl.de cōsuetudine. Vbi primo sciendū q̄ nulla ꝯsuetudo quātūcunq̄ generalis vel antiquata p̄t p̄iudicare seu tollere id q̄d est de lege naturali seu etiā diuina.q̄ ad moralia p̄cepta vt di. viij.per totū. Cerimonialia aūt p̄cepta quātū ad ſtām cessant et seruari nō debent.q̄ hoc esſet iudaizare. Iudicialia vero p̄cepta legis diuīe nō obligant ad obſeruātiā eoꝝ inquātū cōtenta in lege moſaica ſ inquātuz aſſumerent̄ p cōstitutis ꝛ statutis ab eccīa vl̄ aliqua ciuitate ꝑm Tho. Et de iſtis dictuz est ſupra dict̄ūse in titulo de lege moſaica Restat q̄ questio ſolū de lege positiua.canonica vel ciuili p̄out lex positiua includit etiā ius gentiuz. Circa hoc igit̄ distinguit p̄dictus Heinricus. Quia aut conſuetudo precedit legez ꝛ lex ſequit̄.i. constituit̄ post ipam.aut ecōtra lex p̄cedit cōsuetudinē ꝛ consuetudo ſequitur. Si igit̄ cōsuetudo p̄cedat legem. tūc aut cōsuetudo est general̄.que.s.p totū orbem seruatur.aut est localis seu particularis que.s.seruatur in vna ciuitate vel regno et nō in alio . Si ꝯsuetudo general̄ est tūc lex noua ſupueniens ſibi ꝛtraria ei p̄iudicat et eā abrogat seu derogat.licet de ipa nō faciat mentionē.ar.de ꝯsti.licet li.vi Ibi.s.locoꝝ et p̄sonaꝝ ſingulariū ꝛc.a ꝛtrario ſensu. Et hoc ibi notat Jo.an.q̄ illud q̄d cōiter tenetur.princeps nō p̄ſumit̄ ignare.vt.ff.de teſti.mili.l.cōi. Et q̄ alīs talis lex general̄ nihil operet̄ q̄d nō est dicendū.ar.xix.di.ſi romanoꝝ. Si vero cōſuetudo ē localis ſiue p̄icularis.tūc alia lex ſupueniens hz clauſulā derogatiuā ꝯsuetudini.viz l̄ expreſſe improbādo cōsuetudinē inducendā.vel ſimpl̄r cōtrariā cōsuetudinē tollēdo.q̄ tūc intelligitur de inducta ꝛ inducēda in futuꝝ .et tunc lex tollit ipam cōsuetudinē.vt de cenſi.q̄q̄ li.vi. Et ita intelligit Bern.illā legē.ff.de ſepul .vio.l.utq̄. §.diuus. Et de fide īſtru.paſtoral̄.et Archi.ꝛ Jo.an.de cōſti.c.i.li.vi. Aut nō hz clauſulam derogatiuā cōtra cōsuetudinē inductā.et tūc nō tollit eā vt notat Inno.et est hodie exp̄ſſum de cōſti.c.i.li.vi. Fallit vbi ꝯsuetudo localis eēt ꝑm ius cōe.cōtrariū ſcdo iuri.vt notāt Jo.an.de ꝯsti.c.i.ꝛ archi di.de fil.p̄sbi.c.i.li.vi. Si vero lex p̄cedit cōsuetudinē et ꝯsuetudo ſequit̄ur.tunc aut lex p̄cedens hz clauſula īm derogatiuā cōsuetudini.vt q̄ prohibet in futuꝝ ꝛtrariā cōsuetudinē introduci vel tollit ſimpl̄r cōtrariā cōsuetudinē vt dictū est.ꝛ tūc preiudicat cōſuetudi.ita q̄ cōsuetudo ſequēs non valet vt.C.de cenſi.l.eos extra eo.nō putam⁹ li.vi ꝑm Jo.an. Et Pe.de anchar.dicit q̄ licet tollat cōsuetudinē inductā.tñ ſi consuetudo contra talē duret.ita vt ſit preſcripta et nō rōnabilis.adhuc

C

tollet talem legem. Jo. de immo. in cle. dicit in aliquibus bñe locum dictū. Jo. an. in aliquibus aliis dictū Petri. Si autē p̄dicta lex nō hz clausulaz derogatiuā consuetudini. tūc aut est rōnabil' aut irrationabilis. Si rōnabilis nō tollit legē. ꝛ dicitur irrationabilis. vt q̄ est ꝓtra ius p̄ quō ledit ordo indiciari'. vt eo. ti. ad nrām. vel p̄ quō dirumpit ecclesiastica disciplina. vt eo. ti. cū inter. vel q̄ est onerosa ecclesijs eo. ti. cū inter. vel q̄ est contra publicā vtilitatē cōem. ꝛ talis ꝙsuetudo nō derogat canoni vel legi. vt. viij. di. mala cōsuetudo. Et rō est. q̄ sicut iuramentū nō est vinculū iniquitatis nec hz admittere peccatum. als nō valet. vt xxij. q. nij. iter cetera. ita nec p̄uilegiū nec cōsuetudo nec ꝓscriptio nec etiā appellatio. ſm hosti. Ad hoc ꝑcordat qđ notāt Hosti. et Jo. an. de elec. p̄ venerabilē dicentes. Q̄ ꝙsuetudo vl statutū q̄ cōmittentes furtū vel homicidiū vel simile crimen. in pecunia tm̄ puniant sunt irrationabilia. q̄ nihil aliud est q̄ hoīes penalitati exponere vel incitare hoīes ad cōmittēda peccata. Cales em̄ minus timent penā pecuniariā q̄ timent suspendiū vel aliā mortē. illa g̃ non sunt tenenda nec q̄ fuanda. de offi. or. dilect'. ꝛ c. fi. Dicit etiam Hosti. in sūma de pe. ꝛ re. q̄bus ꝛ qualiter, q̄ cōtra peccati correptionē nō currit p̄scriptio vel consuetudo vel dissuetudo. Si aūt ꝙsuetudo sit rationabilis. tūc aut est p̄scripta aut nō p̄scripta. Si p̄scripta tūc derogat iuri positiuo ꝛ etiā iuri gentiū. vt de consue. c. vl. Et cū generalis est consuetudo tūc generaliter ꝛ vbiq̄ derogat. vt. ff. de legi. l. de q̄bus. §. inueterata. Si vero sit particularis ꝙsuetudo seu localis. tūc in illo loco tm̄ cōsuetudo tollit legē. sic loquit lex. ff. cōia p̄e. l. vendit. ꝛ di. xi. cōsuetudinis. Si aūt nō est p̄scripta consuetudo tūc nō derogat legi. vt in. ca. cumana. de elec. Et hoc etiā ei; p̄esse dz de ꝙsue. c. vl. Dicit etiam Hosti. q̄ que sit cōsuetudo rōnabilis vel non relinquitur ꝙsilio iudicis. Idem' etiā dicit q̄ consuetudo q̄ est ꝓtra votū vel ꝓtra religionē nō valet nec tollit legē, de sta. monacho. cū ad monasterium. Idē dicit q̄ lex vel canon ꝓtinens p̄ceptuz vel prohibitionē nō potest toli p̄ consuetudinez. qđ ifi non videt simpliciter vz̄. sed de his q̄ comprehendūt p̄ceptū vel ꝓhibitionē legis diuine. non aūt in pure positiuis. Nam rogationes q̄ ad ieiunium ꝛ quo ad festandū ponūtur in p̄cepto. de ꝙse. di. iij. rogationes. ꝛ ifi ab oībus dz p̄ceptū illud esse abrogatum p̄ contrariā cōsuetudinem. Item sicut legē. ꝛ si non generalē tm̄ specialez potest sibi facere vnusquisq̄ pl's. ꝛ in hoc dz princeps consentire. licet etiā posset illā ignorare. Eadem rōe potest sibi cōsuetudinē facere p̄ticularez ꝛ rationabilē. q̄ princeps nunq̄ vult facta rationabilia impedire sed potius approbare. Et quantum ad consuetudinē generalem vel p̄ticularem introducendam. credit Heinricus p̄dictus q̄ scientia p̄sumpta ꝛ tolerantia principis sufficiat. inducens glo. B. bar. x. di. nij. §. leges. Q̄ consuetudo rationabilis p̄scribi potest sine scia principis licet Jo. ꝛ Jnno. ꝛ Hosti. ꝛ Archi. contrariuz videantur sentire. sed male dicit Heinricus. ꝛ primam opinionem magis approbat.

Titulus decimusseptimus de lege canonica.

Capitulū vnicum in q̄ agit de p̄ceptis eccl'ie. de rescript. de decret'. ō de decretalibo eccl'ijs. ꝛ de autoritate doctorum.

Lex humana dicitur ius positiuū scriptū Nā si non est scriptū dicit consuetudo vt dictum est. Jpa aūt lex humana si nō est iusta. cuius large dicat lex inquātū ab aliquo bñite autoritatē constituit. ꝓpter qđ dz Isa. x. Ve qui condūt leges iniquas. non tm̄ ꝓprie. q̄ non ligat. i. non obligat ad sui obseruantiā. Si autē iusta a deo inspirante est. ſm illud prouer. viij. Per me reges regnāt ꝛ legū conditores iusta decernunt vñ ꝛ lex dei dici p̄t et custodiri ꝛ meditari debz Et sic p̄t exponi illud ps. Anīa mea in manibus meis semp̄ et legē tuā nō sum oblit'. Alia mea. i. cōsideratio et affect' aīe in manib'. i. in opib' nostris dz esse. vt. s. sint bona ipa opera ꝛ deo grata. Et q̄ opa tūc sunt bona q̄n̄ sunt ſm legē nō solū dei ꝫ etiā hoīm. Cūm et xp̄s nascens suaui voluit a mre sua legē hois infidel'. s. cū exijt edictū a cesare Augusto vt describeret orbis. Lu. ij. iuit p̄gnās in bethleem. Jō subdit legē tuā nō sum oblitus. ꝫ bene recordat' legis diuine et hūane vt ipa opera essent ſm legē nō ꝓtra legē. Et q̄ lex est species iuris ſm ysido. di. i. iō videndū est de isto termino ius q̄d sit ꝛ vñ dicat. Pro cui' declaratiōe dicit be. Tho. ij. ij. q. lvij. arti. i. q̄ consuetū est q̄ noīa a prima sui impositiōe retorqueant' ad alia significanda. sicut nomē medicine primo impositū ē ad significandū remediū qđ p̄stat infirmo ad sanādum. deinde tractū est ad significandū artez qua hoc fit. Jta hoc nomē ius primo impositū ē ad significandū ipam rē iustā. postea é deriuatū ad significandū artē qua cognoscit q̄d sit iustū. Et ſm hoc dicit Celsus iurisconsultus q̄ ius ē ars boni ꝛ equi. Sicut n. eoz q̄ fiūt p̄ artē exterī'. q̄daz rō in mēte artificis p̄existit q̄ dz regla artis. ita ēt illius opis iusti qđ rō determinat. q̄dam rō p̄existit in mēte q̄i quedā regla prudētie. Et etiā hec si i scriptis redigat' vocat' lex. ꝛ iō ipa lex nō est ꝓpter ipz ius ꝫ aliq̄lis rō iuris. i. illi' regule que ē in mente. Unde ꝛ Jsido. q̄ lex est cōstitutio scripta di. i. Ulteri' etiā hoc nomē extendit' ad significanduz locū in quo ius redditur. ei sic dz aliq̄s cōparere iuri. Quarto etiā dz ius id qđ redditur ab eo. ad cui'

Capitulū Vnicum.

officium pinet iusticiā facere. licet etiā id qđ debent sit iniquū. Dictū ē aūt ius eo q̄ sit iustū ꝟz Jsido. di. i. Justū aut̄ ē est obiectū iusticie. vnde pb̄s in. v. ethi. dicit. Omnes talē habitū volūt appellare iusticiā a quo opatiui iusti nominant. Dicit aut̄ aliq̄d iustū q̄i hn̄s in se rectitudinē ad quod terminat actus iusticie. etiā nō ꝯsiderato qualiter id ab agente fiat. Importat em̄ iustū quādaz eq̄litatem sicut ipm nomē demōstrat. dicunt̄ n. vulgariter ea que adequant̄ instari. eq̄litas aut̄ est ad alterū. Illud q̄dē in ope nr̄o iustuz qđ rn̄det ꝑm quandā eq̄litatē alteri. puta recōpensationē debite mercedis p̄ seruicio impenso. Et cum in alijs virtutib⁹ nō determinet aliq̄d rectū nisi ꝑm q̄ fit aliqualiter ab agente sed tm̄ in virtute iusticie specialiter p̄ alijs virtutib⁹ determinatur ꝑm se obiectum qđ vocat̄ rectū. et hoc q̄dem ē ius. ⁊ sic patz q̄ iustum seu ius ē obiectū iusticie. Qđ aut̄ dicit ysido. di. i. Omnes q̄ phas ē leg̀ diuina. ius leg̀ humana, ꝓterea hoc dicit, q̄ cū ius sit obiectum iusticie. ⁊ iusticia equalitatē importet. nos autez deo nō possum⁹ recōpensare ꝑm equalitatē. iō nō ꝓprie deo possumus reddere ius sicut primo. sed sufficit q̄ impleamus quod possumus deo. s. ani mam subijciendo. ⁊ hoc dicitur pbas.

Diuidit aūt Jsido .ℌ. I

rus sic ius di. i. Jus aut naturale est. aut ciuile. aut gentiū. Vbi sciendū q̄ ius gentiū complectitur sub iure positiuo. sic. n. diuidit pb̄s in. v. ethicoꝝ ius. s. in naturale ⁊ politicū. Dicit. n. politici iusti hoc q̄dez naturale. hoc aūt legale. i. lege positum. Jus siue iustum aut naturale est qđ ex sui natura est alteri adequatū vel cōmensuratum alteri. Hoc aūt pōt ꝓtingere dupliciter. Uno mō ꝑm absolutā sui ꝯsiderationē. sic masculus ex sui rōe dz cōmensuratione ad feminā vt ex ea generz ⁊ pariens ad filiū vt eum nutriat. Alio mō aliq̄d ē naturaliter adeq̄tū alteri. nō ꝑm absolutā sui raōez sed ꝑm aliq̄d qđ ex illo ꝯsequit̄. puta ꝓprietas possessionum. Si. n. ꝯsideretur iste ager absolute nō habet vñ magis sit huius q̄z illius. sed si ꝯsideretur ad opportunitatē colendi ⁊ pacificū vsuz agri scdo loco habet quandā cōmensurationez ad hoc q̄ sit vnius ⁊ nō alterius. vt patz p pb̄m in. ij. politicoꝝ. Absolute aūt apprehendere aliq̄d. non solum ꝯuenit homini ꝟ etiā alijs aīalibus. et ideo ius qđ dicitur naturale ꝑm primū modū cōmune est nobis ⁊ alijs aīalib⁹. Al iure aut̄ naturali sic dicto recedit ius gentiū. vt iurisconsult⁹ dicit q̄ id oīb⁹ aīalibus hoc solis inter se cōmune ē Considerare aūt aliquid compando ad id qđ exinde sequit̄ est ꝓprium rōis. ⁊ iō hoc est naturale homini ꝑm rōem naturalē que hoc dictat. Et idō Gaius iurisconsult⁹. dicit qđ naturalis rō inter oēs hoies ꝯstituit apud oēs gentes custodit̄. vocatur q̄z ius gentiū. Et q̄ ea q̄ sunt de iure gentiū tanq̄ naturalis dictat. puta ex ꝓpio quo hn̄tia equitatez inde est q̄ nō indigent aliqua ꝑticulari institutiōe sicut ius ciuile. sed ipa natural⁹ rō ipm iusgentiuz instituit. Et si arguat̄ q̄ seruitus ē de iuregentiū ꝑm Jsido. di. i. iusgentiū. Sed seruitus ē naturalis. dicit. n. pb̄s in. ij. politicoꝝ q̄ naturaliter aliqui sunt serui. Rn̄det Tho. q̄ hunc hoīem ē̄ seruum magis q̄z aliū absolute ꝯsiderando non dz rōem naturalē. ꝟ solū ꝑm aliquā vtilitatē inde cōsequentē inquātū vtile est huic q̄ regat̄ a sapienti. ⁊ illi q̄ ad hoc iuuetur. vt dicit̄. i. politicoꝝ. Et ideo huius ꝑtinens ad iusgentiū ē natural⁹ scdo modo vt dictū est nō primo mō. Et q̄uis vtrūq̄z ius. s. gentiū ⁊ ius ciuile seu politicuz deriuetur a iure naturali. tm̄ alio ⁊ alio mō. Nā iusgentiuz ꝓpinquius deriuat̄ a eo vt cōclusiones ex principijs. Jus aut̄ ciuile non ita immediate. ⁊ vt determinationes aliq̄z vniuersaliū. Itē q̄uis etiaz sit quoddā iustū qđ dicit̄ paternū. s. inter p̄em ⁊ filiū. ⁊ quoddā qđ dicit̄ dn̄ativū. s. inter dn̄um ⁊ dn̄m. tm̄ ista nō ꝑtinent ad ius politicū ꝟ magis ad iustū econolicū. ad iusticiā. n. ꝟ obiectū ē iustū simpl̄r qđ ē ius politicū. ꝓprie ꝑtinet reddere vnicuiq̄z qđ suū est̄ supposita tm̄ diuersitate persone vni⁹ ad alterū. Si q̄s. n. sibi det qđ sibi debet̄. non ꝓprie vocat̄ hoc iustū. Et q̄z qđ ē filij ē p̄tis. et qđ est dn̄i ē dn̄i. iō nō est ꝓprie iusticia p̄tis ad filium vel dn̄i ad seruū. Cū. n. iusticia sit ad alterū. Alterum dici pōt aliq̄d dupl̄r. Uel q̄z est oīno distinctum ab eo sicut in duobus hoīb⁹. quoꝝ vnus nō est sub alio sed ambo sub vno principe. Uel q̄z aliquid ē eius et istē. ⁊ sic fili⁹ est aliq̄d patris. q̄z q̄i ps ei⁹. ⁊ suus aliq̄d dn̄i. q̄z instm ei⁹. iō ꝓprie ⁊ simpliciter iustū seu ius qđ ē obiectū iusticie ꝓprie ē ius politicū seu ciuile. Dn̄ativū aūt ius nō est simpl̄r ius sed aliq̄ modo. Sub iure aūt ciuili qđ ponit Jsido. in diuisiōe illa q̄ est in principio huius. ℌ. cōprehendit̄ ius canonicū. Primo ergo de iure vel lege hūana tractando ponentur quedā cōia tam iuri ciuili. qđ alio noīe dicit̄ ius forense q̄z iure canonico. Postea aliqua ꝓpria de iure gentiū et ciuili. demum de iure canonico.

De necessitate le .ℌ. II.

gis hūane dicit Jsido. in li. ethi. Facte sunt aut̄ leges vt earū metu hūana coerceat̄ audacia. tuta q̄z sit inter improbos innocētia ⁊ in ipis improbis formidato supplicio refrenet̄ nocēdi facultas. dinq̄. sed hoc ē maxime necessariū hūano generi. scz vt tollatur facultas malis nocendi alijs. al⁹ non possent cōuiuere hoies. ⁊ cū hoc faciat lex hūana ꝑ penas impositas ab ea. iō necessariū fuit tales leges statuere. Sz ꝑ maiori hoz declaratione dicit be. Tho. i. ij. q. xcv. arti. i. q̄ hoīm inest naturaliter q̄dam aptitudo ad virtutē sed in ea virtus ꝑfectio

necesse est q̄ aduenīat hoīni p aliquaz disciplinam sicut videm⁹ q̄ p aliquā industriā subueniturhoīni in suis necessitatibꝫ puto in cibo ⁊ vestitu quoꝝ initia quedā sunt a natura .i. a ratiōe ⁊ manu. Nō aūt est a natura cōplementū ipsum. sicut cetera aīalia quibꝫ natura sufficiēter tegumētum ⁊ cibū dedit. Ad hanc aūt disciplinā nō defacili bō sibi sufficiens ē. Quia pfectio virtutis cōsistit precipue in retrahendo se ab inordinatis delectationibꝫ ⁊ indebitis ad quas hoīes sunt proni. ⁊ maxime iuuenes q̄bus magis ē efficax et necessaria disciplina. Et iō oportet q̄ hmōi disciplina p quā ad virtutē puenīt ab alio sortiātur. Et quātū quidem ad illos iuuenes qui sūt proni ad virtutis actꝰ vel ex dispositiōe nature vel ex cōsuetudine vel magꝫ ex diuino munere. sufficit disciplina paterna q̄ est p admonitiōes. sed q̄ inueniuntur quidā proteruī ⁊ ad vicia proni q̄ de facili verbis moueri nō pūnt. Necessariū fuit vt pena ⁊ metū cohiberētur a malo. vt saltē sic a malis desistentes. et alijs quietā vitā redderent ⁊ ipi tandem p hmōi assuetudinē ad virtutē p̄ducerentur ⁊ volūtarie facerēt que metu prius implebāt. ⁊ sic efficerent virtuosi. Hmōi aūt disciplina cogens metu pene ē disciplina legū. Cū necessariuz fuit ad pacē hoīm ⁊ virtutē acq̄rendā vt leges bñane instituerētur. q̄ sicut dicit p̄bus in .i. politi. Sicut bō si ē virtuosus est optimū aīaliū. Ita si sit sepatus a lege ⁊ iusticia est pessimū aīaliuz oīum q̄ hꝫ mo arma rōis ad ex̄pellendas ꝯcupiscentias ⁊ seuicias bz que alia aīalia nō bñt · Et si arguat̄ q̄ melior ē iusticia aniata q̄z inanīata. sed iudex ē iusticia aniata. Dicit .n. p̄bs. v. ethi. q̄ ad iudicez confugiūt hoīes sicut ad iusticiā aniatam. Lex autem ē quasi iusticia anīata. ergo videt̄ q̄ melius fuisset vt executio iusticie cōmitteretur arbitrio iudicū q̄z q̄ lex aliqua ederetur. Rñdet Tho. vbi supra q̄ sm p̄bm in .i. rhetoricoꝝ. melius ē oīa ordinari lege q̄z dimitti arbitrio iudicū. ⁊ hoc propter tria. Primo q̄ facilius ē repire paucos sapientes q̄ sufficiūt ad rectas leges ꝯdendas q̄z multos qui requirēt̄ ad recte iudicandū de singlis. Et cōo q̄ illi qui leges ponūt multo tpe ꝯsiderāt quid lege ferendū sit. Sz iudicia de singularibus factis fiūt ex casibꝰ subito ortis. facilꝰ aūt ex multis cōsideratis p̄t̄ homo videre quid rectum sit. q̄z ex uno solo facto. Tertio q̄ legislatores iudicāt in vniuersali ⁊ de futuris. Sz hoīes iudicijs p̄sentes iudicant ad que afficiūtur odio vel amore aut cupiditate. et sic eoruz deprauatur iudicium. Quia igit̄ iusticia aniata iudicis nō in mītis inuenit̄ ⁊ q̄ flexibilis ē. iō necessariū fuit in quibuscūq̄z est possibile lege determiare q̄d iudicandū sit. ⁊ paucissima arbitrio hoīm relinquere.

descriptione legis bñane Isi. in li. ethi. sic describit. Erit aūt lex honesta. iusta. possibilis sm naturam sm ꝓsuetudinē patrie. loco tpiq̄z cōueniens necessaria. vtilis. manifesta q̄z ne aliquid p obscuritatem in captiōe ꝯtineat nullo priuato cōmodo sed p cōmuni ciuiū vtilitatez conscripta. dis. nij. erit. Que quidē descriptio nō videtur bona. Primo etiā Isido. di. i. ca. ꝓsuetudo ponens qualitatē legis dicit. Lex erit oīe quod rōe ꝓstiterit. dūmodo sit q̄ religioni congruat quod discipline ꝯueniat q̄ saluti proficiat. Aut q̄ ista ē diminuta descriptio. que ponit tm̄ tres ꝯditiones legis. Aut illa superflua q̄ ponit. xi. condiciones legū. Sz rñsio ē q̄ vna q̄z bona est ⁊ tm̄ ista ſcda breuior ꝯtinens que sūt necessaria legi. que tm̄ oēs cōtinent̄ implicite seu reducuntur ad illas tres ꝯditiones positas in ſcda descriptiōe. Vocaūt sic declarat. b. Tho. i. ij. q. xcv. arti. iij. Cuiuscuiusq̄z rei que est propter aliquē finē. necesse ē q̄ forma determiet̄ sm ꝓportionē ad finē. sicut forma serre talis dz ē qualis cōuenit sectioni. vt p̄z in. ij. phisi. Quelibet etiā res recta ⁊ mēsurata optet q̄ hēat formā ꝓportionalem seu regule et mensure. Lex autez humana vtrunq̄z hz. q̄ et ē aliq̄d ordinatū ad finē. ⁊ ē quedam regula et mēsura recta et mēsurata. quadaz regula supioz. Que quidē regula supioz est duplex. s. lex diuina et lex nature. Finis autē bñane legis ē vtilitas hoīm. sicut etiā dicit iurisperitus. Et iō Isido. in descriptiōe ſcda legis tria ponit. scz q̄ religioni ꝯgruat inquātū. s. est ꝓportionata legi diuine. Q̄ discipline cōueniat inquātū. s. est ꝓportionata legi nature. Q̄ vtilitati ꝓficiat inq̄ntuz. s. ē ꝓportionata vtilitati bñane. ⁊ ad ista tria oīes alie ꝯditiones que postea in illa prima ponūtur. reducūtur. Nā q̄ dz honesta refert̄ ad hoc q̄ congruat religioni. Iō aūt subdit iusta. possibilis sm naturā et cōsuetudinē patrie. loco. tpi q̄z cōueniens refert̄ ad hoc q̄ ꝓueniat discipline. Attendit̄. n. disciplina primo quātū ad ordinem rōis q̄ importat̄ in eo qō dicit iusta. Secōo q̄ntum ad facultatē agenti uz debet. n. cē disciplina cōueniens vnicuiq̄z sm suā possibilitatē. et iō dicitur possibilis. Obseruata etiā possibilitate nature. et iō dicit sm naturā. Non. n. cadē imponēda sunt pueris que imponuntur viris perfectis. Et sm bñanā cōsuetudinē. Nō. n. pōt homo solus viuere in societate alijs morē non gerens. Certio mō quātū ad debitas circunstantias. iō dicit tpi locoq̄z cōueniens. qō aūt subditur necessaria vtilis ⁊c refert̄ ad hoc q̄ ꝓficiat saluti vt necessitas referatur ad remotionem mali. Utilitas vero ad cōsecutionē bonoꝝ. Manifestatio vero prīcipa lege. si esset obscura. Et vt dictū est lex ordinatur ad bonū cōmune. Iō et hoc ponit in hac descriptione dū dicitur. Nullo priuata cōmodo ꝛc

Capitulū Vnicum.

Et ista descriptione posset vīderi ad ea que obij/cerentur in cōtrariū. hec tho. que refert Archidi. sup ca. erit aūt. di. nij. Glo. aūt dicti ca. sic ex/ponit. Honesta dz esse lex q̄ in iure nō tam attē/ditur iusticia q̄ honestas. vt xxxv. q. iij. porro. Ad dit Archidi. hic i rosa. Honestas dicit q̄si hono/ris statū conseruās. Vñ honestū est quod sua vi trahit & dignitatē allicit vt dicit Tullius. Et hec est virt' cōtraria turpitudini & mater cōdecentie Dicit etiā honestas aliq̄n cōpositio & apparatus diuitiarū. sm illud Eccle. xl. Vaupras et bone/stas adeo sunt iusta. Aliter. n. nō esset ius nisi eēt iustum. vt di. i. ius generale. Et Aug. dicit q̄ lex si nō est iusta nō est lex possibilis. q̄si ex impossi/bilitate legis homo eā transgrederet. q̄. s. serua/re nō posset transgressio ei nō imputaret. vt. xv. q. i. non est. & xxij. q. nij. nabuchodonosor. Scōm naturā. i. sm naturalē rōem. q̄si cōtraria eēt rati/oni nō esset lex. Vel sm naturā. i. cōuenientiam psonarū quibꝰ datur. vel sm naturā. s. negocioꝝ de quibꝰ agit. Scōm cōsuetudinē. q̄si est cōtra consuetudinē inhabitantiū p cōtrariā consuetu/dinē derogatur. vt di. nij. §. leges. Item q̄ & cō/suetudo legē interp̄tatur. extra de ver. sig. Abba. Loco. q̄ in aliq̄bus locis aliqua statuūtur q̄ alibi nō reciperent. vt di. xxi. aliter vbi oñditur lex continēre imposita in sacris constitutis in ec/clesia occidentali nō esse posita in eccl'ia orientali quo. s. ad vsum matrimonij contracti. Tempori conueniens. Omnia. n. debent cōuenire tpibus suis. vt. xxij. q. ij. si ecclesia. Multa. n. fuerūt sta/tuta rigorosa tpibus antiquis. q̄ hoies deuotio/res erant & fortiores. que modernis tpibus p a/lia iura vel cōsuetudines sunt immutata. Unde dicit di. xxxvij. fraternitatis. Defectus nr̄i tpis quibus nō solū merita sed et corpa defecerūt. nō patitur distinctionis illius manere censurā. Ne cessaria non nisi instante necessitate ius statui de bet. vt. xxix. di. regule. Sed intellige non de necessitate absoluta sed de necessitate cōgruentie. qua sz aliquid melius fit. Manifesta. ne in captione ne. s. aliquis viciose possit eā interp̄tari. vel ne ali cui paretur laqueus p eā. cū. s. non clare loquit'. Dec. Jo. ā. & mouet glo. questionē sup. c. in istis di. cnij. Quid cū papa vult condere canonem & episcopi cōtradicūt dicentes. Iste canon nō con/uenit cōsuetudini regionis nr̄e. Cuius sntie poti/us stabitur pape vel oīm epoz. Videtur q̄ po/tius epōm. q̄ orbis maior est vbe. di. xciij. legi/mus. argumentū q̄ sntia pape p̄ualet. vt. xxxv. q. ix. veniam. Nam & error principis ius facit. ff. de suppel. lega. l. i q. Jo. Intelligendū tū de tali errore qui non sit contra legē diuinā vel natura/lem. Et dicit Archi. sup. dico ca. erit in p̄i. q̄ iste conditiones legis intelligēde sunt de legibꝰ cōmu/nibus. in q̄bus hec oīa considerāda sunt. Vel for/te hec omnia intelligūtur negatiue vt. s. leges nō ferantur cōtra honestatē vel iusticiā. & sic de aliis Vel intelligitur q̄ō hic dicit. Collectiue. s. in cō/tendis legibꝰ hec sunt p̄sideranda. sed nō in quali/bet earū. Item Archidi. sup ca. consuetudo di. i. exponendo scōdaz descriptionez legis supra posi/tam sic ait. Lex erit. i. p̄o lege seruandū & vigorē legis habebit oīe. i. aliquod de omni. vl' oīe nō genere substantie sed equiualentie dūmodo cō/tineat quod sequit'. q̄ō ratione. s. nō scriptura tm̄ Quod religioni hoc iō dicit. q̄ satis dictaret ra/tio būana q̄ quis posset pecuniā fenebrem exer/cere. sed q̄ hoc contrariū est discipline & saluti. iō non est ius. nec loco iuris pōt bri. Et est ar. con/tra leges p̄mittētes vsuras. s. q̄ ñ sunt leges Ite satis dictaret būana ratio posse vti azimis iude/orum vel idoloticis. Sed q̄ hoc cē contrariū reli/gioni. iō nō potest de iure fieri. xxviij. q. i. Oīes xxiij. q. nij. sicut sancim'. Quod videt intelligē/dum q̄n hoc fieret. vt q̄ in lege veteri mandatuz quo ad p̄mū vel in venerationez idoli. quo ad scōm exemplū. Vel ita vt scandalum sequeret' q̄ ad vtrūq̄. Ite satis p̄suaderet ratio būana q̄ q̄s posset vti sua vroze in sacro ordine. vel q̄ posset contrahere cū cōmatre vel affini. Sed q̄ cōtrari/um est discipline & religioni non pōt fieri de iu/re. Et diffinit Hugo de sancto victore sic disciplī/nam. Disciplina est bona & honesta con uersatio cui parū est non malū facere. sī etiā studet in bis que bñ agit irrep̄hensibilis apparere. Scōm aūt Aug. & Papiam disciplina dicit' quasi cū cq̄ re/rum scientia. Deriuatur aūt a discendo.

De lege būana .§.IIII.

q̄ deriuat' a rōe naturali & p̄hibet vicia. sed ñ oīa Imperat actus virtutū sed nō oēs. Et p̄ decla/ratione primi dicit. b. tho. i. scōe. q. xcv. arti. ij. q̄ lex inquātū habet de iusticia in tantū hz de virtu/te legis. In rebꝰ aūt būanis dicit' aliq̄d eē iustū ex eo q̄ est rectū sm regulā rōis. Rationis autē prima regula est lex nature. vt supra dictum est. Omnis igit' lex būanit' posita in tantū hz de le/gis rōe in q̄ntū a lege nature deriuat'. Non tñ de/riuatur lex būana a lege naturali. vt ꝯclusiōes ex p̄incip̄ijs demonstratiue ꝓducunt'. Hoc. n. mo/do deriuant' p̄cepta decalogi a lege nature. sicut ex hoc q̄ dicit lex naturalis nemini fienda iniu/ria. sequit' de necessitate nō esse occidendū. adul/terandū. furandū & hmōi. Et quasi etiā isto mo/do ius gentiū deriuat' a lege nature. sed deriuat' lex būana a naturali. sicut determiatiōes p̄ticu/lares quorūdā generaliū. sicut etiā forme cōmu/nes in artibꝰ determinant' ad aliq̄d speciale. sicut artifex formā cōem domus. necesse est q̄ determi/net ad hanc vel illā figurā domus. Dictat lex na/turalis malefactorē puniri. sed ponit lex būana

modum determinatum puniriõnis. ꝛ sic de aliis
Ulñ ꝛ Tullius dicit in sua rhetorica ꝙ res a na-
tura pfectas ꝛ a ꝙsuetudine approbatas legũ me
tus ꝛ religio sanxit. Dicit aũt iurisperit⁹ ꝙ non
omniũ que lege statuta sunt ꝓpt̃ ratio assignari.
non ꝙ leges oẽs nõ ꝓcedant a rõe si iuste sunt.
sed ꝙ nimis esset difficile ꝛ prolixuꝫ. sed vt dicat
pb̃s in. v. etbi. In talibꝰ oportet attendere expertо
rum vel senioꝝ vel prudentiũ in demonstrabili-
bus enunciationibꝰ ꝛ opinionibꝰ nõ minus q̃ꝫ
demonstrationibꝰ. Quantũ ad scm̃ sciendũ
ꝙ lex ponit in cõmuni. Rõ huiꝰ est fm̃ .b. Tho.
prima scõe. q. xcvi. arti. i. Quia vnũquodq̃ qđ ẽ
ꝓpter finẽ necesse est ꝙ sit fini ꝓportionatũ. Finis
aũt legis est bonũ cõmune. Sic. n. dicit Ysido. su-
pra in descriptiõe legis, s. ꝙ lex nullo pauato cõ
modo. sed pro cõi vtilitate ciuiũ dꝫ esse cõscripta
di. nũ. erit. Ulñ oportet leges hũanas eẽ ꝓportio-
natas ad bonũ cõmune. bonuꝫ aũt cõe constat ex
multis. ꝛ iõ oportet ꝙ lex ad multa respiciat fm̃
psonas ꝛ fm̃ tpa ꝛ fm̃ negocia. Constituitur. n.
cõitas, ꝛ ciuitas ex multis psonis. ꝛ ei⁹ bonum ꝙ
multiplices actiões ꝓcurat. nec ad hoc solum ꝙ
modico tpe duret sed ꝙ offi tpe ꝙseueret ꝓ ciui
um succesiõnẽ. vt Aug. dicit i. q. de ciui. dei. Ne
tandũ tñ ꝙ pb̃s in. v. etbi. ponit tres ptes iusti-
cie localis qđ est ius positiuũ. Sunt. n. quedam
que simplr in cõi ponunt. et hꝰ sunt leges cõmu
nes. Et q̃ntũ ad hoc dicit ꝙ legale est qđ ex prin
cipio quidẽ nihil differt. vt sic sit vl aliter q̃ñ au
tem ponit differt. puta ꝙ captiui statuto p̃cio re
dimantur. Quedã vero sunt quãtũ ad aliq̃d cõ
munia ꝛ quãtũ ad aliq̃d priculariа q̃si leges pri
uatoꝝ. ꝙ respiciũt singlares psonas. sed ptãs
eartũ extendit ad multa negocia. ꝛ quãtũ ad hoc
dicit quicũq̃ in singularibꝰ lege ponunt. Dicũ
tur etiã quedã legalia non ꝙ sint leges. sed ꝓpter
applicationẽ legũ cõium ad priculariа facta aliq̃
sicut sunt sñie que ꝓ iure bñtur. et quantum ad
hoc dicit pb̃s ꝛ sentẽtialia. Quãtũ ad tertiuꝫ
sc̃z ꝙ lex hũana ꝓhibet vicia sed non oia. declarat
be. tho. i. q. q xcvi. arti. ñ. sic. Cum lex sit q̃daꝫ mẽ-
sura hũanoꝝ actuũ. ꝛ diuersa diuersis mensu-
rentur fm̃ ꝙuenientiã eoꝝ. oꝑtet ꝙ leges impo-
nantur hoibus fm̃ eoꝝ conditionẽ. ꝙ lex fm̃ Ysi
dorũ dꝫ esse possibilis ꝛ fm̃ patrie ꝙsuetudinem
Potestas aũt opandi seu facultas ex interiori ha-
bitu ꝛ dispositiõe ꝓcedit. Nõ. n. idẽ est possibile
non bñti habitũ virtutis ꝛ virtuoso Sicut non
est idẽ possibile puero ꝛ viro pfecto. ꝛ ꝓpter hoc
nõ ponitur eadẽ lex pueris que ꝛ adultis. Mul
ta eñ ꝑmittũtur in pueris que in adultis puni-
untur in lege vel vituperañ. Et sic multa sunt
ꝑmittenda hoibus nõ pfectis virtute q̃ non eẽnt
toleranda in hoibus virtuosis. Lex aũt humana
imponit multitudini hoim̃ in qua maioꝝ ps ẽ ho
minũ imꝑfectoꝝ virtute. Et iõ lege hũana nõ ꝓ
hibentur oĩa vicia a quibꝰ virtuosi abstinẽt. sed
solũ grauiora a q̃bus possibile est maiorẽ ptem
multitudinis abstinere. ꝛ precipue q̃ cadunt in no
cumentũ aliorꝝ sine quoꝝ ꝓhibitiõe societas hu
mana ꝙseruari nõ posset. sicut ꝓhibet homicidia
furta adulteria ꝛ hmõi. Ulñ ꝛ sigñater Ysido. di-
cit di. nũ. Facte sunt aũt leges vt eaꝝ metu hũa-
na coerceatur audacia. Audacia eñ pertinere vi
detur ad inuasiõnẽ aliorũ. Ulñ ptinet p̃cipue ad
illa peccata. ꝓ que infert iniuria ꝓximis. q̃ vi-
q̃ lege ꝓhibent. Et q̃uis intentio legislatoris
sit hoies ꝙ eam facere virtuosos. nõ tñ hoc intẽ
dit subito facere ꝟ gradatim. ꝛ iõ nõ statim mul
titudini imꝑfectorum imponit ea que sunt vir-
tuosoꝝ. vt. s. ab oĩbus malis se abstineant. alio-
quin imꝑfecti hmõi ꝓcepta ferre nõ valentes
in deteriora mala prorumperent. Ulñ dñs dixit
Mat. ix. Nec̃ vinũ nouũ. i. precepta pfecte vite
mittitur in vtres veteres. i. in hoies imꝑfectos
alioquin rũpuntur vtres ꝛ vinũ effundit. i. p̃ce-
pta ꝓtemnunt. et hoies imꝑfecti ꝓ cõtemptu ad
peiora dilabunt. Quantũ ad quartũ. s. ꝙ lex
nõ ꝑcipit oẽs actus virtutũ sic declarat be. tho.
vbi supra arti. iij. Species virtutũ distinguũntur
fm̃ obiecta. oñia aũt obiecta virtutũ referri pñt
vel ad bonũ priuatũ alicuiꝰ ꝑsone. vel ad bonũ cõ
mune multitudinis. sicut ea q̃ sunt fortitudinis
pt̃ homo ꝛequi. vel ꝓpter ꝙseruatiõnẽ ciuitatis
vel ad ꝙseruãdũ ius amici sui. ꝛ sile in aliis. Lex
aũt reducitur ad bonũ cõmune. ꝛ iõ nulla virtus
est. de cuiꝰ actibꝰ lex ꝑcipere nõ possit. Non tñ de
oĩbus actibꝰ oĩm virtutũ lex ꝑcipit hũana. sed
solũ de illis qui sunt ordinabiles ad bonũ cõmu
ne immediate vel mediate. sicut cum aliqua ordi
nantur a legislatore ptinentia ad bonaꝫ disciplі-
nam qua ciues informant. vt bonũ cõe iusticie ꝛ
pacis ꝙseruent. Sicut ꝟ lex hũana non prohibet
fm̃ obligationẽ p̃cepti oẽs actus vitiosos. ita etі
am nõ ꝑcipit oẽs actus virtuosos. Sed sicut ꝓ
hibet lex aliq̃s actus singulorum viciorum. ita et
precipit aliquos actꝰ singulariũ virtutũ. Notan
dũ etiã ꝙ cuꝫ actus ꝟ virtutis dicatur dupliciter
Uno mõ materialiter. i. facere actus fortitudinis
iusticie et hmõi. ꝛ si nõ ex habitu. et sic lex ꝑcipit
aliquos actꝰ virtutũ. Alio mõ formaliter. i. opa-
ri virtuose. eo mõ q̃ virtuosus opat. ꝛ talis actꝰ ꝓ
cedit ad habitũ virtutis. nec cadit sub p̃cepto legis

Quod oẽs subiici .§. V

untur legi humane. hoc sic declarat. b. tho. i. ij. q.
xcvi. arti. v. Lex de sui rõe bꝫ duo. s. ꝙ est regula
humanoꝝ actuũ. Secõ ꝙ bꝫ vim coactiuam.
Dupliciter q̃ põt aliq̃s esse legi subiectus. Uno
mõ sicut regulatũ regule. Ex hoc mõ oñes qui
subdunt ptãti subiiciũtur legi quã fecit potestas

Capitulū Vnicum.

Q̄ aūt aliq̄s nō subīciaf ptāri p̄ōt ꝓtingi dupl'r
Uno mō q̄ sunt simpliciter absoluti ab ei⁹ sub-
iectione. vñ illi qui sūt de vna ciuitate vel regno
nō subdūntr legibꝫ principis alteri⁹ ciuitaꝭ vel
regni sicut nec dñs ei⁹. Alio mō ꝑm q̄ regiſ alia
lege supiori. puta si aliq̄s sit subiect⁹ proconsuli
regulari ꝺz eius mādatis. nō in his q̄ dispensan
tur ab impatore. quātū. n. ad illa ñ astringimur
mādato inferioris cū supiori mādato dirigaf. Et
ꝑm hoc ꝓtingit q̄ aliq̄s simpl'r subiectus legi ꝑm
aliqua legi nō astringaf ꝑm q̄ regiſ aliqua lege
supiori. ⁊ ad hoc facit qđ dicit Aug. Sicut in po
testatibꝫ būane societatis ad obediendum maior
minori recte p̄ponit, ita de⁹ oībus di. viij. q̄ con
tra mores. Alio mō dicit aliq̄s subīci legi sicut
coactū cogenti. Et hoc mō boīes virtuosi nō sub
ñciuntur legi sed solū mali. Qđ. n. est coactuz et
violentū est ꝓtrariū voluntari. volūtas aūt bono
rum ꝓsonat legi a qua volutas malor discordat.
Et ꝑm hoc boni nō sunt sub lege sed tm̄ mali. Et
sic intelligitur illud apl'i. i. ad Thimo. i. lex iusto
posita nō est sed impijs ⁊c. q̄. s. nō sunt iusti sub
diti legi per modū coactiōis. q̄ volūtarie obediūt
Nec ob. qđ dicit. xix. q. ij. due sunt leges. s. q̄ qui
lege priuata. i. spūssancti ducit. nulla rō exigit vt
abstringantur lege publica. i. būana. Nā lex spūss.
est sup oī lege būana tus posita. ⁊ iō viri spūales
ꝑm hoc q̄ ducunt lege spūssancti nō subdunt le-
gi būane q̄ntum ad ea que sunt ꝓtraria ductiōi
spūssancti. Ex tm̄ hoc ꝑ̄m est de ductu spūssancti
q̄ viri spūales subīciant legibꝫ būanis ꝑm illud
i. Petri. ij. Subiecti estote oi būane creature p-
pter deū. Hinc ⁊ Amb. Magnū quidē est ⁊ spe
ciale documentū q̄ xp̄iani viri potestatibꝫ subli
mioribus docentur debere esse subiecti ne ꝺs cō-
stitutionē terreni regis putet esse soluendā. Si
enī censum filio⁹ dei soluit, quis tu tantus es qui
nō putas esse soluendū. ⁊ apl's aut. Dīs aīa po-
testatibus sublimioribꝫ subdita sit. xi. q. i. Ma-
gnum. Qđ aūt dicit iurisperit⁹ q̄ princeps solu
tus est legibꝫ suis. nō vult dicere q̄ nō debeat eas
seruare. sed q̄ nō est subdit⁹ q̄ntū ad vim coacti-
uam. Nullus. n. cogiſa seipo. Nō. n. ꝺz lex vim
coactiuā nisi ex principis ptāte. ⁊ sic ꝺz princeps
solu⁹ lege. q. si transgrediſ nullus in eū pōt fe-
re sniam ꝺdemnatiōis. vñ Hiero. sup illud. Ti
bi soli peccaui. Rex. n. erat ⁊ aliū nō timebat. de
pe. di. iij. totā. s. qui posset eū punire de adulterio
⁊ iō dixit. Tibi soli peccaui. q. dicat. tu solus bēs
me punire. Sed inq̄ntū lex ꝺz vim directiuam.
princeps est subditus legi sue ꝓpria. s. voluntate
⁊ ꝺz seruare. vñ extra de ꝓsti. cū omēs dicit. Quo
q̄s iure in alio ferat ipe eodē vti ꝺz. Et sapientis
dicit autoritas. Patere legē quaz tuipe tuleris.
⁊ Isido. etiā dicit iustū eē princi pem obtempe-
rare legibus suis. Tūc. n. extimet sua iura ab a-
liq̄s seruanda q̄n ipe ꝑm⁹ reuerētiam ꝓhꝫ di-
r. In palea. Et dñs iesus improperaf eis q̄ im-
posuit aliq̄s onera grania ⁊ importabilia ⁊ digito
suo nolūt ea mouere mat. xxiij. Vñ q̄ntū ad dei
iudiciū princeps nō est solut⁹ legibꝫ quātum ad
vim directiuā ei⁹. ß ꝺz volūtari⁹ nō coact⁹ seruā
re. Est ēt p̄ceps supra legē inq̄ntū cū expediens
fuerit pōt eā mutare ⁊ i eo ꝓ loco ⁊ tpe dispēsare.

Quō vel quādo .§. vi

liceat subditis legi p̄eter verba legꝫ agere. ad de
clarationem h⁹ dicit. b. tho. i. scōe. q. xcvi. arti. vi-
Dīs lex ordinaf ad bonū cōe vt dictū ē. ⁊ in tāti
ꝺz vim ⁊ rōem legis. Secūm vero q̄ ab hoc deſi-
cit non ꝺz virtutē obligādi. Vñ ⁊ iurisper it⁹ di-
cit q̄ nulla iuris rō aut equitatis benignitas pa
titur. vt q̄ salubriter ꝓ utilitate hoīm introducū-
tur ea nos duriori interpretatiōe ꝓtra ipoꝛuz cō
modū ꝓducam⁹ ad seueritatē. Contingit aūt q̄
aliq̄ꝺ obseruari cōi saluti est vtile vt in pluribꝫ
quod tm̄ in aliq̄bus casibus est nocumentū ma-
xim̄. Quia igiſ legislatoꝛ non pōt oēs casus sin
gulares intueri ꝓponit legē ꝑm ea que vt in plu-
ribus accidūt ferens intentionē suā ad cōem uti
litatem. Vñ si emergat casus in q̄ talis obseruā
tio legis sit dānosa nō salutifera. talis lex non est
seruanda. Sicut si in ciuitate obsessa statuaf lex
q̄ porte stent clause. hoc est vtile cōi saluti, vt in
pluribus Si aūt ꝓtingat casus q̄ hostes insequn
tur aliq̄s ciues ꝓ quos ciuitas ꝓseruaf. dānosissi
m̄ esset ciuitati si porte eis nō aperīrent. Et iō
in tali casu eēnt eis porte aperiēde ꝓtra verba le-
gis vt seruaref utilitas cōis quā intendit legisla
toꝛ Sed tm̄ hoc est ꝓsiderandū q̄ si obseruatio le
gis ꝑm verba nō ꝺz subitū ꝑiculum cui oporteat
statim occurri nō ptinet ad quēlibet vt interpre-
tetur q̄d sit vtile. ß hoc solū ptinet ad principes
q̄ ꝓpter hmōi casus hūt autoritatē dispensandi
in legibꝫ. Si vero sit subitū ꝑiculū non patiens
tantā morā vt ad supioꝛē possit recursus hēri. i ꝑa
necessitas dispensationē ꝺz annexā. q̄ necessitas
non subdiſ legi ꝟ tho. et tūc ꝺz locū q̄ ait Grati
anus. i. q. i. remissionē. §. sed notandū. Necessitaſ
non ꝺz legē sed ipa sibi facit legē. Nec obstat qđ
ait Aug. in li. de vera religione. In his tpibꝫ le-
gibus q̄uis boies iudicent de ipis cū eas instītu
unt. tm̄ cū fuerint institute ⁊ cōfirmate nō licebit
de ipis iudicare sed ꝑm ipas di. iij. in. istis. Di-
cēſ. n. q̄ si q̄s ꝓtermittat verba legꝫ. dicens se in
tentionē legis seruare q̄ iudicet talis de lege. Ad
qđ rñdet Tho. q̄ ille q̄ in casu necessitatis agit p̄
ter verba legꝫ nō iudicat de lege sed de casu singu
lari in q̄ videt verba legis nō eē seruāda. Vñ di
citur extra de rescrip. cām. Verba in scriptis vl' le
gibus posita debem⁹ ꝓformare equitati. etiā si ver
ba nō paterent. Itē si arguaf q̄ ei⁹ est interꝑtari

legē cui? ē ꝯdere vt dicit Grati .xi.q.i.sic. n. §.ex bis oīb⁹.ß subditoꝝ legi ñ ē cōdere legē. nec ḡ eo/rū ē interp̄tari intētiōez legislatoꝛ ß ꝑm ⁊ bā agere. Hñ. tho. q̄ ille q̄ sequit intētionē legislatoris nō interp̄tat legē simplr ß in cāu in q̄ manifestiuz est p euidētiā nocumēti legislatorē aliud intēdis se. si. n. dubiū sit ꝺz vel ꝑm verba legꝭ agere vlsu periores ꝯsulere. vñ gre. dicit q̄ hūane aures ta/lia verba iudicāt q̄lia foris sonāt. ⁊ paulop⁹. Cler ba dñt debuire iētōi ñ itētio verbis. xxij. q. v. hūa ne. vbi dic glo. oꝛ. q̄ ponꝰ ē ꝯsideranda mēs alic⁹ in loquēdo ꝙ verba. Clñ ⁊ extra de vꝛ. sig. dicit Hilarius. Intelligēta doctoꝝ ex cāis ē assumē/da dicēdi. q̄ nō ꝑmoni res ß rei ē sermo subiect⁹ Sz ß est vꝛ q̄ dicit glo. cū ꝯstat de intellectu legꝭ alsi dubijs nō ē a ꝛbis recedēdū. ff. de le. iij. nō aliter. ⁊ sic ꝯcoꝛ. glo. cū tho. Itē q̄uis sapiētes nouerūt intentionē suā verbis explicare ⁊ ꝯditoꝛes legū fuerūt sapiētes. tñ nulli⁹ sapīa tāta ē vt pos/sit cūctos casus excogitare. ⁊ iō nō ꝑt sufficiēter per verba sua ī lege exprimere ea q̄ ꝯueniūt ad finez intētū. ⁊ si posset legislatoꝛ oēs cāus ꝯsiderare. nō oporteret q̄ oēs exprimerꝛ. ꝑpter confusionē vitandā ß legē ferre ꝺz ꝑm ea q̄ eueniūt. vt in pluribꝰ tho.

De interp̄etati .§. VII

one legꝭ nota q̄ glo. sup. §. ex bis oīb⁹. xi. q. i. ꝓit q̄druplicē interp̄tationē legis. nā quedaz interp/tatio ē ꝓbabilis ß nō necia vt ingri ⁊ docto. inter/pretant leges. C. de pfes. q̄ in vrbe ꝯstantinopoli/tana. l. vnica. quedā ē necia ß nō ḡnalis vt iudicꝭ ff. de le. l. nā vt ait. Sz nō pōt interp̄tari sniaz su/am nisi sit ꝓtes ꝓuincie. ff. de appel. l. ab executo/re. qñq̄ etiā legat⁹ interp̄etat rescriptū pape. ex/tra de sequestra. ad hec Quedā interp̄tatio ē ꝓ/babilis. necia ⁊ gnalis ß nō in scriptis redigēda vt ꝯsuetudinis. ff. de le. l. ſi de interp̄tatione. et ex/tra de vꝛ. sig. abbate. Quedā ē ꝓbabilis. necia ⁊ in scriptis redigēda vt principis. C. de le. l. i. addit arbi. in glo. Dicūt quidā ⁊ forte nō male q̄ nō li/cet inferioribꝰ iudicibus interp̄tari inter ius scri/ptū ⁊ equitatē. imo ß solis principibus licet. C. de le. ⁊ consti. l. vl. Sciendū est tñ q̄ in cāis quas coꝛā se bñt iferiores iudices bñ pōt quātū ad ius litigatoris ptinet sup̄ iuribꝰ ⁊ interrogatōibꝰ in/ter ius ⁊ equitatē interp̄tari. Ista nota. Inno. ex/tra de appel. cū speciali. Sz q̄d si sup̄ arbitrio pro/lato oꝛt dubitatio. nunq̄d arbiter poterit interp̄/tari dic q̄ arbit ñ pt interp̄tari siue declarare seu determiare p⁹ sniaz ab eo latā ꝑm ea que notant de ap. ab executoꝛe. extra de arbi. cum olim.

De mutatōe le .§. VIII

gū si mutari lex būana possit ⁊ qñ. Et de ß dicit augu. in. i. de libe. arbi. Lex tpalis q̄uis iusta sit mutari tñ p tpa iuste pōt Pro cui⁹ declaratione dicit. b. tho. i. ij. q. xcvij. arti. i. Lex būana ē qōdaz dictū rōis q̄ virgunt actꝰ būani. ⁊ ꝑm ß duplex pōt ee cā q̄ lex būana iuste mutet. Una quidē ex pte rōis. alia vero ex pte hoīm q̄ actꝰ lege regu/lātur. Ex pte q̄dē rōis q̄ būane rōi naturale esse videt. vt gradatī ab impfecto ad pfectū vꝛiat. vñ videm⁹ in sciētijs speculatiuis q̄ q̄ prīo philoso/phati sūt q̄dā impfecta tradiderūt. q̄ postmoduz per posteriores magꝭ sūt pfecta. Ita etiā ē in opa/bilibꝰ. Nā primi q̄ intēderūt inuenire aliq̄d uti/le cōitati hoīm. nō valētes oīa ex sei ꝑis ꝯsiderare instituerūt q̄dā impfecta in mltis deficiēta q̄ po/steriores mutauerūt instituētes aliq̄ q̄ ī pauciori/bus deficere posset a cōi utilitate. Ex pte vo hoiz q̄ actus lege regulant lex recte mutari ꝑt p mu/tationē ꝯditiōis hoīm. q̄bus ꝑm diuersas eoꝝ cōi/ditiones diuersa expediūt. sicut aug⁹ ponit exēplū in. i. li. de libe. arbi. q̄ si ꝑpls sit moderat⁹ ⁊ grauis cōiscz utilitatz diligēti⁹ im⁹ custos. recte lex fert qua sibi liceat magistrat⁹ creare p q̄s respublica administret. Porro si paulatim ꝑpls ꝛepauat⁹ bēat venale suffragiū ⁊ regimē flagitiosis scele/ratisq̄ cōmittat. recte adimit ptās tali ꝑplo dādi honoris ⁊ ad paucoꝝ bonoꝝ redit arbitrium. Et q̄uis lex būana ꝛetuet a lege naīali q̄ ē immu/tabil. nō tñ seqūtur q̄ ipa lex būana ēt sit imutabi/lis. Et rō b⁹ ē. qz lex naturalis ē q̄dā ꝓticipatio legꝭ eterne vt dictū ē sup̄. iō immobil perseuerat. cō/bz ex īmobilitate diuīe rōis instituētis naturaz Sz rō būana mutabil est ⁊ ipfecta. ꝛt iō lex bū/na ab ea ꝓcedēs ē mutabil. Itē qz lex naturalis cō/tinet q̄dā vlia ꝓcepta q̄ sp̄ manēt. lex aūt ab hoie posita q̄dā ꝓcepta ꝓticularia ꝑm diuersos casus q̄ emergūt. Itē sicut iura ciuilia siue cōia siue municipalia mutata sūt diuersis tpibus. Ita et iura canonica. qđ oñdit grān⁹ p ep̄lum arca ele/ctionē pōtificū. Dicit. n. di. lxiij. §. p⁹. c. vota. Pri/cipibꝰ ⁊ ipatoribꝰ electiōes sūmoꝝ pontificū atz alioꝝ epoꝝ. vt gre. ⁊ amb. referēdas vsus ⁊ cōstu/tudo tradidit. p scismaticoꝝ. ⁊ hereticoꝝ dissensi/onibꝰ q̄bus eccia dei nōnunq̄ ꝯcussa ꝑclitabat. Repūtabat ḡ electio catholicoꝝ principibꝰ vt eo/rū aucte robꝛata nullus hereticoꝝ vel scismati/coꝝ auderet ꝯtraire ꝛc. ⁊ i. §. se. subdit. Cleꝝ q̄ im/peratoꝛes aliq̄n modū suū ignoꝛātes nō ī mero ꝙsentientiū ß primi distribuentiū. imo extermi/nantiū ee voluerūt frequēter. et in hereticoꝝ pfi/diā. plapsi catholice mīs eccie vnitatē impugna/re conati sūt. scoꝝ patrū institutā ꝺ eos ꝓdierunt vt se electiōi nō ingererēt. Et q̄lēs eoꝝ suffragio ec/clesiā obtineret anathemaꝝ vinclo innodaretur Hic etiā scriptura diuīa dicit q̄ ezechias posti/dissipauit excelsa vbi. s. idola colebant ꝙfregit et serpentē eneū quē fecerat moises. q̄ illū serpētz de⁹ fieri iusserat ne serpētina morte ꝑplis interiz Ille aūt ꝑplis iō venerari ⁊ colere cepat. Idcirco

destruxit ille qđ deo iubẽte fecerat ille. ac p̃ b̃ magna auctas ẽ in eccĩa bñda. vt si nõnulli ex p̃decessoribꝫ ꝛ maioribꝫ fecerũt aliq̃ statuta. s. q̃ p illo tpe fuerũt sine culpa ꝛ postea verterunt in errorez ꝛ supstitiõez sine aliq̃ tarditate ꝛ cũ magna auctoritate destruẽda sũt. xcc grana. ꝛ dic ibi glo. or. q̃ successores dñt mutare facta ĩstituta añcessorꝫ ẽt bona si viderit eẽ pniciosa exẽplo. xij. q. i. videtes. zi. q. i c. i. ꝛ. 95. di. bene in fi. extra de decimis suggestũ.

De mutatõe legũ .§.ix

qđ fieri nõ dz sine cã multũ vtile l' necĩa. vñ Hico pa. di. xij. Ridiculũ ẽ ꝛ satz abdĩabile dedecus vt traditões q̃s a pñtibꝫ accepim⁹ infringi patiam̃ Pro cui⁹ declaratõe dic tho. q̃ lex hũana in tãtũ recte mutat. in q̃ntũ p ei⁹ mutatõem puidet bono cõi. Dz aũt ipa legis mutatio q̃ntũ in se ẽ qđ dã detrimẽtũ cõis salutis. q̃ ad obseruãtiã legũ plim̃ valz ꝓsuetudo. in tãtũ q̃ ea q̃ pꝛa oẽz cõsuetudine fiũt. ẽt si sint leuiora grauiora videant. Vñ q̃ mutat lex vis ꝓstitutiua legũ diminuit inquãtũ tollit ꝓsuetudo. ꝛ io nũq̃ dz lex mutari nisi ex alia pte tm̃ recõpenset cõi saluti q̃ntum ex illa pte derogat. Qđ qdẽ pꝛigit ex hoc q̃ aliqua maria ꝛ euidentissima vtilitas ex nouo statuto puenit. l' ex eo q̃ ẽ maria necessitas. eo q̃ lex constituta aut grauamẽ aut inq̃tatẽ pꝛtinet aut ei⁹ obseruatio ẽ plurimũ nociua. vñ dz a iurispito q̃ in tebn nouis ꝓstituẽdis euidẽs dz eẽ vtilitas vt recedatur ab eo iure qđ diu equũ visuz ẽ. Et cũ leges hẽant maximã virtutẽ ex ꝓsuetudine. vt ait plꝰ in. ij. poliri. io nõ sunt defacili mutande.

De iure gẽtiũ hoc .§.x

ius q̃d sit seu quale. declarat Ysido. di. i. in decretis p eẽpla. Dicit. n. Jusgentiũ ẽ sediũ occupatio. glo. vacãtiũ q̃. s. occupãti ꝓcedunt. insti ꝺ re. di. §. fere. Alioq̃n si ꝓpꝛia auctie capet rẽ suã cadit a iure suo. vt. ff. q̃ met⁹ cã. extat. Et ꝺ nisi forte alio mõ nõ posset bñe p iudicẽ. vt. xxij. q. i. c. i. Hoc ẽt dz tbo. ita tñ q̃ nõ inꝺ seq̃nat scandalũ l' grauamẽ alijs l' sediũ occupatio. s. hostiliũ. qđ videt intelligendũ q̃n iustũ ẽ pliũ occupãtiũ edificatio. s. ad habitãdũ. mũitio. s. ꝯ hostz fuit utes fuit⁹ ꝺz eẽ de iure gẽtiũ. nõ q̃ pꝛio eã inuenerit cũ noe male dictione seruitutz intulerit chanaã filio chã propter irrisionẽ in eũ factã ab ipo chã. cũ. ex eb̃rieta te vidit eũ nudatũ iacere ĩ pudẽdis. ꝺ q̃ iusgẽtiũ eã approbauit. Cũ g̃ bellũ ẽ iustũ capt⁹ efficit⁹ seruus capiẽtis q̃ dz iustũ bellũ. Vñ fuus ꝺz a seruãdo. q̃. s. capt⁹ fuabat in vita ne occideret ꝺ ad seruiendũ seruabat. ꝛ peccat q̃ sic capt⁹. s. in bello iusto recedit a dño suo. Dz si bellũ ẽ iniustũ licitũ ẽ fugere si põt. bella. s. iusta. Captiuitates vt s. q̃ capiunt seruẽtur ad vitã. Postliminiũ est ius q̃ restituit alicui res quã ꝓpter captiuitatẽ amisserat vt. xvi. q. iij. pꝛia. nisi sint arma q̃ ũ restituũt. q̃ ea turpiter amisit. vt. ff. e. l. ij. vel vestes ꝛ lau. Jnducie. i. treuge. Hugo circa eas aũt determinatur p ius canonicũ. vt extra de pa. ꝛ treug. p totũ Legatorꝫ nõ violãdorꝫ. glo. Si q̃s legatũ añcorũ vel hostiũ ipedit ꝑm canões excõicat. di. xcnij. Si q̃s. Scõm le. hostibꝫ tradit vt sit ꝺu⁹ illorꝫ vt. ff. ꝺ le. l. vl. cõnubia. s. inter hoies eiusdez ritꝰ fidei. vt xxviij. q. i. caue. Cõcludit Ysido. Hoc iusgẽtium appellat q̃ eo fere oẽs gẽtes vtũt. Et dic ꝺ Archi di. q̃ ex ꝺ iuregẽtiũ fere oẽs ꝓtract⁹ introducti sũt scz empciõis. vẽditõis. pmutatõis ꝛ hmõi. Licet aũt iugsentiũ obligatões induxerit nõ tñ nomina nec actiones. imo a iure ciuili postea inducto p cesserunt. insti. de acti. §. iste quoq̃.

Lex canonica ẽ .§.xi.

lex eccĩe. ꝛ dr canõ largo tñ vocabulo. Qđ aũt sit canõ dicit Ysi. in li. etbi. Canõ grece latine regula nũcupat. Regula aũt dicta eo q̃ recte ducit. nec aliq̃ alioꝛsuz trahit. Alij dixerũt regl'am dictã q̃ bñ regat l' normã bñ viuẽdi põbeat l' q̃ distortum prauũq̃ corrigat di. ij. c. i. Et dic ibi glo. sũma ria q̃ cõstitutio eccĩastica appellat variis noibus Aliq̃n dr canõ. q̃nq̃ decretũ. q̃nq̃ decretalis epla Canõ dr qđ statuit in gñali cõcilio. Decretũ qđ statuit pa. de cõcilio cardinaliũ suoꝝ ad nulli⁹ cõsultationẽ. Decretal' vo epla quã statuit pa. vel ex se vel cũ ꝓcilio cardinaliũ. Itẽ inuenim⁹ aliaꝝ canonicas cõstitutõis appellatões vt dogma mãdatũ. interdictũ ꝛ sanctio. Dogma ẽ in doctria cõsistens fidei xp̃iane. Mãdatũ in doctria de moribꝫ Interdictũ in q̃ nulla pena adꝺicit. Sanctio vbi pena adꝺicit. cñ onũ aliq̃n ponit p alio. xxv. q. ij. si q̃s. Glo. sup illud. nec aliq̃n alioꝛsuz trahit cõtra. ff. de re. iu. l. i. Regla ẽ q̃ rẽ breuit enarrat nõ vt ex ea ius fiat. g̃ aliq̃n alioꝛsuz trahit Rũ. Si illud appellat regla in q̃ aliq̃d gñaliter statuit sine suis exceptõibꝫ sic trahit aliq̃n alioꝛsuz. ꝛ ꝑm ꝺ intelligit regla ĩducta. Si aũt sua mat regla dz q̃ ĩcludit suas exceptões sic nũq̃ fallit Et notandũ q̃ ait gre. di. xxix. regule scõꝝ patrũ p tpe. loco ꝛ pson̄a ꝛ negocio instante necessitate tradite sunt Et di. e. Ysido. dicit sciendũ est pleraq̃ capitula ex cã. ex pson̄a. ex loco ꝛ tpe cõsiderãda sũt quoꝝ modi q̃ medullit⁹ nõ indagant in erroris laborintũ nõnulli intricando impingunt. cũ ante iudicant q̃ intelligant. ante inculpãt q̃ itera ꝺo lecta pquirẽt. De regulis iuris ponet inferi⁹.

De preceptis ec .§.xii

clesie que obligant ad mortale. ꝛ aliqua quidem vniuersalia sũt q̃ extẽdunt ad oẽs fideles. aliqua ad certos status pson̄arum. Et vniuersaliuz primũ quidẽ est de celebratiõe festorum. de quibus agitur ꝛ determinat de pse. di. iij. pronũciã

dum. Nã ꝙuis vacare deo ⁊ ꝓ ꝙsequens cessare ab opibus exterioribꝫ pro aliq̃ tpe sit de iure diuino ⁊ naturali. tñ determiatio tẽporis in q̃ hoc fiat. vel determiatio dieruꝫ est de iure positiuo et precepto ecclie. Declaratio circa istud preceptuꝫ habet in. ij. pte ti. de accidia. c. de omissione festoꝝ

Scdm preceptũ est de obseruãtia ieiuniorꝫ diebꝫ determiatis per ecciam per totã quadragesimã. de ꝙse. di. v. Quadragesima ⁊ in q̃tuor tẽporibꝫ ãni ⁊ certis vigilijs. di. lxxvi. per totum. ⁊ istud bꝫ multas declarationes ⁊ exceptiones, quas vide in. ij. pte ti. de gula. c. de transgressione ieiuniorũ

Tertiũ est abstinẽtia ab esu carniũ oĩm sexta feria anni. de ꝙse. di. iij. de esu. nisi cũ natale dñi venerit in tali die, extra de observa. ieiu. c. fi. Die aũt sabbati in italia ⁊ vbi est talis ꝙsuetudo etiã est in ꝓcepto. Ubi non est consuetudo vt in catbalonia ⁊ quibusdã alijs regionibꝫ nõ est in precepto. Est etiã abstinere ab ouis ⁊ caseo in tẽpore quadragesime nõ solũ ieiunantibꝫ sed etiã bñtibus iustã cãm non ieiunandi nisi excusaret infirmitas. dist. nij. denicꝫ

Quartũ ꝓceptuꝫ ecclesie est de audiõe mille diebꝫ dñicis ⁊ festiuis. de ꝙse. di. i. missas. ⁊ extra de parro. vt diebus dñicis. Declaratio aũt bꝰ precepti hẽtur in. ij. pte ti. de accidia. c. de omissiõe diuinoꝝ

Quintum preceptũ est de annali ꝓfessiõe. i. q̃ semel saltem in anno q̃libet postq̃ venerit ad ãnos discretionis confiteat peccata sua ꝓprio sacerdoti. extra de peni. ⁊ re. Dis vtriusq̃. Declarationẽ huiꝰ Et q̃s dicat ꝓprius sacerdos. bẽs in ti. de accidia ij. pte. c. de omissiõe ꝙfessiõis. ⁊ in. iij. pte ti. de clerici. c. de sacramẽto pnie.

Sextũ preceptũ ẽ de annali cõione sumẽda in die pascatis postq̃ venerit quis ad ãnos discretiõis. extra de pe. ⁊ re. Oĩs Quis aũt sit ãnus discretiõis ⁊ de die pascatis declarat ti. de accidia ⁊ de omissiõe cõionis i. ij. p. Addit ⁊ huic aliud ꝓceptũ ecclesie erga sumẽtes eucaristiã. s. q̃ ieiunio stomacho sumãt, nisi sint grauiter infirmi. ꝺ ꝙse. di. iij. liquido Et ꝺclaratiõz huiꝰ habes in. iij. parte ti. ꝺ cleri. c. ꝺ sacrameto eucaristie

Septimũ est de solutiõe decimarũ. q̃ scz ad quotã. i. decimã partẽ fructuũ vel lucroꝝ fm Tho. extra de deci. a nobis. Et ꝓpue vbi est ꝙsuetudo dandi totum vel plus quãtum ad illam ptem eẽt in ꝓcepto. Quõ aũt excusant non dantes vbi nõ est cõsuetudo vel nõ excusant. vide declarationẽ in. ij. pte ti. de inani gl'ia. c. de inobedientia q̃ ad solutionẽ decimaꝝ

Octauũ ẽ abstinere ab oĩ actu q̃ prohibet sub pena excõicationis ⁊ pmaxime late sñie. Nã cõtrariũ faciẽdo est peccatum mortale, siue sit sñia lata a iure vl̃ siue synodali siue ab hoĩe. etiã si illud de se nõ esset peccatũ. puta ingredi monasteriũ monialiuꝫ nõ mala intentiõe sed ad videndũ locũ de se nullũ esse peccatũ. ꝙz si est lata sñia excõicatiõis cõtra ingrediẽtes extra casum necessitatis ingrediens peccat mortaliter. Et hoc nisi excuset eũ ignorantia iuris illi⁹ ⁊ hẽat iustã cãm ignorãtie. ⁊ nisi sñia iniusta ferret ab hoĩe. Nã et si liget talꝫ sententia non tñ ꝙscia in cõspectu dei nisi ꝓtemnerꝫ xi. q. iij. ⁊ si dãnaris. De hac materia hẽs in. ij. pte ti. de excõicationibꝫ

Nonũ est de vitatione excõicatoꝝ. xi. q. iij. cũ excõicato ⁊ sequẽti. ⁊ hoc in diuinis ofic̃ijs. Nã participare cũ hmõi excõicatis maiori in diuinis sciẽter est mortale fm tho. ⁊ alios. Et etiã ptic̃ipando i alijs vt loquela. mẽsa et hmõi. q̃ñ. s. hoc fieret in contẽptuꝫ ecclie, vel post ꝓhibitionẽ prelatoꝝ ꝙspecialiter supꝑ ꝺ facta fm tho. et alios. Nota tñ hodie ꝙ ꝓ decretũ cõsilie cõsiliense hoc fuit modificatũ. s. ꝙ nõ teneãt fideles excõicatos vitare etiã in diuinis. nisi postq̃ fuerint publice denunciati, vel ꝓpter publicã manuum iniectionẽ in ꝙsonã ecclialtica. vide hoc. i. ij. parte, ti de excõica.

Decimũ est ꝙ nõ audiant misse ⁊ diuina officia clericoꝝ publice in fornicatione iacentiũ seu cõcubinariorũ. di. xxxij. preter hoc. Hoc tñ varie intelligit a doctoribꝫ. sed ⁊ per illud decretũ constanciense etiã mõ ꝑdicto videt mitigatũ, viz ꝙ nõ debeant vitari nisi fuerint a suis prelatis publice denunciati.

Undecimũ preceptum cõcernit clericos ordinatos in sacris vel beneficiatos, s. ꝙ debeant dicere q̃tidie septez horas canonicas tam de virgine q̃ etiam de tpe. alꝫ vnã horã ex negligentia omittẽdo sciẽter peccat mortaliter extra de cele. missa tolẽtes. Cuius declarationẽ hẽs in. iij. pte ti de clericis. c. de horis canonicis.

Duodecimũ ꝙ nõ dicat missaꝫ sacerdotes nisi pri⁹ dictis matutinis ⁊ prima, vbi est de ꝙsuetudie vel ꝙstitutiõe. alꝫ cẽt mortale fꝫ Guil. ⁊ hoc ex generali ꝙsuetudine eccie.

Tredecimũ est ꝙ dicendo missam sacerdotes si omittant de vestibꝫ sacris ordinatis ab eccia vel alijs ꝙsuetis vbiq̃ seruari, vt cũ lumine cũ missali cũ ordine debito ⁊ hmõi omittendo aliq̃ notabile scienter erit mortale. q̃ extra ꝙstitutiõem vel morẽ eccie di. xi. i bis De his hẽs i. iij. pte ti. de cle. c. sacrameto ordinis.

Decimũquartũ ẽ erga religiosos ꝙ nõ dicant aliq̃ detrahentia hoĩes a solutione decimarũ. ⁊ ꝙ faciant ꝙfessores ꝙsciaz cõfitentibꝫ de decimis. ⁊ ꝙ ꝑdicatores ꝑdicent certis diebꝫ de materia decimaꝝ. cũ fuerint super hꝰ a prelatꝫ ecclie requisiti. Ista sunt tria ꝓcepta et transgrediẽdo sciẽter eẽt mortale. Jn. iij. pte hẽs declaratiõem hꝰ

Decimũquintũ est cõe clericis ⁊ religiosis. s. ꝙ ñ se exerceãt in negocijs secularibꝫ. vt in milicia. in negociatiõe. in macellaria in cauponia ⁊ hmõi. extra ne cle. l'mo. c. i.

Decimũ sextũ in q̃libet regula seu religiõe est sciẽdũ ꝙ bñtur aliqua statuta per moduꝫ precepti. fm expressionem ibi factã. vel declarationem ecclesie vt in regula minoꝝ ⁊ quodlibet illoꝝ transgre-

Capitulum Vnicum

viendo ē mortale. Facere autem contra aliquod essentialiū religionis. s. cōtra paupertatem .castitatem ⁊ obedientiā est mortale. nō solū q̄ contra ius būanū. sed magis q̄ cōtra ius diuinū et naturale. q̄ contra factū votū. Vox declarationem habes in. iij. pte ti. de religiosis. Decimum est primū est ad medicos. vt. s. cū vocant ad infirmos debeant eos inducere vt cōfiteant peccata sua. extra de pe. ⁊ re. cū infirmitas. Et declarationē huius habes in. iij. pte ti. de medicis. Quāt ñ tenent medici medicinā in detrimentū anime p salute corporali vel alia cā. puta q mlier grauida faciat abortiuū ne ipa moriatur. vel ne fornicatio sua nota fiat. q̄ etiā in dicta decretali prohibet. q̄ñ hoc est nō solū de iure positiuo sed etiā diuino et naturali. Decimū octauū sciendū q̄ ad statū cōiugatorū multiplex preceptū fuit p ecclīam. Primo q̄ nō contrahent būtes aliq̄d ex impedimentis matrimoniū diriment̄ibus que sunt duodecim ⁊ būtur in iij. pte ti. i. Scdo q̄ nō consument matrimoniū contrahentes in tpe prohibito. i. nuptias faciant. vt in. xl. ⁊ hmōi. de q̄ habes in. iij. pte. ti. i. Tertio q̄ cū debeāt benedici q̄ nō bigami. nō cōsument matrimoniū ante benedictionē nuptiaꝝ. Quarto q̄ nō fiat seu contrahat matrimonium clandestine. i. sine testib⁹ saltē. Et de his oīb⁹ habes in. iij. pte ti. i. Quinto q̄ p seuerāti in adulterio alter q̄ est innocēs nō dz exact⁹ reddere debitum q̄ñ est notū. xxij. q. i. p totū. declaratōez huius hēs in. iij. pte ti. i. Sūt ⁊ alia p̄cepta ecclie aliquas psonas concernētia ⁊ non ita generalia. que ⁊ causa brevitatis ⁊ aliis causis omittūtur. que pertinent ad diuersos status.

De canonibus .§. xiii

Nota q̄ canon aliq̄ñ sumit large p quacūq̄ regula in quacūq̄ facultate. ⁊ sic etiā scientia medicine dicit hīe suos canones. Aliq̄ñ sumunt pro omni scriptura ecclīastica. ⁊ sic Piero. dicit in prologo biblie q̄ aliqui libri in biblia vt liber sapie. Ecclesiastici ⁊ hmōi nō būntur in canone. s. librorum scripture q̄ sunt approbati ab ecclesia vt nullo modo liceat dubitare de his q̄ cōtinent in illis ⁊ p illos argumētatur necessario cōcludendo in his que sunt fidei. Scōm hoc etiā quodcūq̄ habetur in corpe iuris canonici dicit canon. non solum constitutiones ecclesiastice. sed etiā dicta doctorū que ibi bēntur. Tertio dicit canō stricte p stitutione ecclesiastica q̄ fit in conciliis vniuersalib⁹ vel prouincialib⁹. Nā vt dicit Gratianus dis. xij. §. i. Conciliorū alia sunt vniuersalia alia prouincialia Et prouincialia. alia celebrant autorita te romani pontificis. presente viz legato romane ecclie. Et dicit ibi glo. sup verbo legato. s. speciali ter ad hoc destinato Licet n. aliquis sit generalis legatus. nō tñ potest facere generale. vel prouinciale cōciliū. q̄ ea que romano pontifici cōcedūtur spāliter. mādata gīali iurisdictiōe ñ trāsferūtur. extra de of. lega. q̄ translationē. Sed nunq̄d metrōpolitan⁹ pōt condere canones cū in concilio. s. prouinciali. dicas q̄ sic. de paruis negotijs ⁊ de his q̄ spectant ad onus suū de magnis vero nō potest vt de his q̄ ptinent ad fidē. vt. xxij. dis. multis. Et canones sui solū obligant eos qui sibi sunt subditi. s. de prouincia. Et notandū p̄m Archidi. di. e. sup verbo legato q̄ legatus in prouincia sibi decreta seu cōmissa pōt statuta facere ⁊ durant statuta per eum etiam eo recedente. extra de of. leg. Nemini. Et vt euites oēm calūniaz intelligas de statutis legatoꝝ in cōciliis prouincialibus vel generalib⁹. de quib⁹ loquit hic Gratianus di. lxxvi. vtinā. De aliis p̄ceptis suis inhibitionibus ⁊ interdictis dico q̄ si aliquē prohibet aduocare post temp⁹ administratiōis sue. s. legati potest suū officiū aduocationis sue exercere. ff. de pen. l. vlti. p̄m Alin. ⁊ sic. si ad tempus prohibet illud. ff. de pen. l. moris. Si vero sentētialiter cū cause cognitiōe suo officio finito nihilominꝰ tenet statutū. Et ita intelligit C. de postula. l. i. ⁊ glo. dicit de legato q̄ nō pōt conciliū prouinciale facere. intelligendū est in his que spectant soluz ad papam. nā hoc facere conciliū prouinciale spectet ad metropolitanū cū suis suffraganeis. vt in eo inferior nō videat ligatus. dicendū est q̄ quātum ad prouinciam sibi decretā potest facere concilium. q̄ in ea ordinari⁹ est. extra de offi. lega. legatos li. vi. Itez querit Archidi. di. xvij. sup. c. i. Si fiant in cōcilio prouinciali aliqui canones. ⁊ aliquis incidat in aliquē illoꝝ. nūquid archiepūs sine epīs poterit absoluere. Rñdeo. Hosti. in. c. graue de preben. facit circa hoc distinctionē. et dicit q̄ si formantur statuta in forma concilij vt sic dicatur. Nos concilium vel nos archiepūs de psensu suffraganeorum nrōꝝ in concilio congregatorum statuim⁹ ⁊c. tunc sine psensu eorundē non poterit fieri absolutio vel relaratio. ar. de tēpo. or. si archiepūs. ⁊ de of. dele. cām. Nisi forte epī hoc ei concesserint. vel sup hoc sit munit⁹ consuetudīe vel priuilegio speciali. extra de of. ordi. duo. Aut in psonam archiepiscopi sit factus canon Vt si dicatur. Nos archiepūs de concilio fratrū nrōrū Quod conciliū cum non imporet necessitatē vt nota. extra de arbi. Cum olim. non multuz operatur. et sic per se poterit absoluere. satisfactione tamen premissa. extra de institu. ex frequentibus nisi sit solenne anathema. Alij vero indistincte dicunt q̄ non potest. Nam cum statutum nō possit facere in prouincia sine suis suffraganeis nec econtra. scilicet potest absoluere. dis. xviij. episcopus. Et sic non poterit penam tollere sine concilio. quia omnis res ⁊c. extra de regulis iuris. Concludit Archidia. Ego credo q̄ siue si

dicat nos cōciliū siue nos archiepūs de consensu
cē. non solū archiepūs poterit absoluere suū subditum ab illo ligamine, imo q̄libet suffraganeus eius poterit absoluere suū subditū. cum talis sit sñia canonis siue iuris ar. extra de sen. excō mu. nuper. Dicit etiā Gratianus q̄ ep̄oz cōcilia. i. congregatiōes quas faciūt epi cuz clericz sue dioc̄esis. que cōsueuerūt dici synodus. cūq̄ uis sint inualida ad cōstituendū et diffiniendū. non tñ sunt inualida ad corrigendū et exhortandum. hñt etiā autoritatē imponendi et indicendi. qō als statutū est. dis. xviij. §. i vbi dicit glo. q̄ istud non est verū. s. q̄ epi in synodo non possint aliq̄d statuere. imo pñt condere canones ep̄ales. sicut archiepiscopi. prouinciales. non tñ cōsueuerunt dici canones. sed constitutiōes synodales. Et q̄libet pl̄s et quelibet ecclesia pōt sibi statuere aliquod ius. di. xi. catholica. Sup quo ca. dicit Archi. q̄ nullū statutū pōt facere siue cathedral' ecclesia siue alia sine consensu epi. extra de consuetu. Cum cōsuetudinis. et de his que fiūt a prelatis. Nouit. nisi sint aliqua minima. Rō est. q̄ ep̄s ē caput cathedralis ecclesie et aliarū. extra de testi. requisisti. Et sine capite nihil est faciendum. ñm Inno. qui sic nota. extra de consti. cū accessissent sed videt contradicere. extra de consti. cū omnes et de cleri. nō resi. cū dilectus. Sed dic q̄ illa iura pñt intelligi q̄n constitutio illa fuerit facta. autoritate epi. vel nō erat qui eā impugnaret. alias non valeret nisi papa ex certa sciencia illā confirmasset. Ber. cōpost. q̄ ita notat i dicto. c. cū oēs

De canonibus .§. xiiii

conciliorū vniuersaliū et de ip̄is cōciliis vniuersalibus que sint approbata. hētur di. xv. et xvi. p totū. et ibi etiā haberur de canonibz apo. qui sūt autentici. et qui apocrisi. Et specialiter canones seu cōstitutiones edite in. nū. primis ḡciliis vniuersalibus. in quibz reprobate sunt q̄daz hereses tunc exorte. Approbantur sīl' q̄tuor euangelia. vt p̄z di. xv. sicut sancti euāgelij et in di. xvij. p totū oñdit apte q̄ talia vniuersalia ḡcilia nō pñt celebrari nisi autoritate pape. Idem Thomas.

De decretis sum .§. xv

morum pontificū seu constitutiōibz dicit Nico. papa. Si decreta summoz pontificū nō habetis de neglectu et incurie redarguendi estis. Si habetis et nō obseruatis de temeritate estis redarguendi et increpandi. di. xx. Quid sit decretum habes supra in. i. §. Cuius etiā aliq̄n dicat decretū cōstitutio q̄ fit in cōciliis. et cuius ñm Tho. in q̄. libetis. papa in iudicialibz sententijs possit errare. q̄ ibi p̄ceditur p̄ probatiōes ipōm q̄ pñt errare. Et de his intelligitur q̄ dicit extra de sen. ex com. a nobis. s. q̄ ecclesia et fallit et fallit. In huiusmodi tñ p̄stitutionibus suis et decretis errare non pōt. q̄ regit a spūsancto. di. viij. qui ꝺtēpta. et xxv. q. i. c. violatores. Et hoc est verū in his que determinat papa vt papa. i. cū consilio cardinalium. Nā que determinaret papa vt priuata ps̄ona posset errare vt alij hoīes. vt p̄z de decreto Anastasij pape. q̄ reprobat vt nō verū. di. xix. scōz

Item quod dicit Gre. di. c. Nulli pbas ē vel le vel posse transgredi ap̄lice sedis p̄cepta. Sic ergo ruine sue dolore p̄ostratus quisq̄s apostolicis voluerit ꝺtrarie decretis. nec locū deinceps inter sacerdotes habeat. Q̄ eroze fiat a sancto mīsterio ꝛc. Ubi dicit Archidi. in rosa. q̄ istud. c. nulli potest esse canon late sñie scilicet excōicatiōis l' etiā ferende. Sunt em̄ quidā qui ap̄licam sedez contumaciter negantes esse caput oīm ecclesiaz dicunt ip̄m nō posse condere canones et decreta. nec habere autoritatē ea condendi. nec esse seruāda ab ea statuta. Isti tales hereſim et scisma sapiunt. et in ip̄o genere delicti tanq̄z heretici excōicati sūt. xxv. q. i. violatores. et de talibz loquit istud ca. si dicatur esse canon late sñie. Sunt et alij qui transgrediūtur decreta ap̄lice sedis. non tñ dicūt vel credūt papam nō posse condere ea vel nō esse seruanda. tales nō sapiūt hereſim. nec sunt ipso facto excōicati. licet peccent mortaliter. et sic pñt excōmunicari post admonitionē. siue ergo sit canon late sñie. siue ferende nullū sequit' inconueniens. sed varie exponēda est litera i p̄ius ca. Ego tñ ait Archidia. credo potius esse late sñie. et q̄ lo quatur de cōtemptoribz decretoz qui. s. credunt romanā ecclesiam nō esse caput et nō posse cōdere decreta. Utrum papa p̄ decretum suū seu constitutionē vel determinationez possit facere nouos articulos fidei. Dicit archi. in rosa. di. xv. in. i. c. q̄ articul' fidei pōt accipi dupliciter. vno modo stricte p̄ro his qui continent' in simbolo quos oportet oēs fideles explicite credere et tenent scire. de conse. di. viij. ante. Et sic papa nō pōt facere vl addere nouos articulos sicut etiā nec noua sacramenta ñm Tho. Alio mō pōt dici articulus fidei largius. Talis. s. q̄ credere oporteat qō prius non oporteret. et sic cōp̄hendit articulus diffinitiones factas a papa vel cōciliis sup̄ questionibz moris de fide. Et sic papa pōt facere nouos articulos. q̄ pōt declarare aliq̄d esse firmiter credendum et oppositū esse hereticū. qō prius ante declaratiōz nō erat necessariū illud credere magis q̄ oppositū Et illud. Tres p̄sonas diuinas esse eq̄les. et alia multa q̄ hñtur in. c. canones di. xv. que post illā determinationē factā a ḡciliis vel papa. nō licuit credere cōtrariū sine p̄iudicio salutis vt p̄z. Et sic sumit' in decretali. Cū xp̄s extra de hereticis. vbi dicit Alanus q̄ ante illā diffinitionē de qua loquitur illa decretalis. cum christus cōtrarium dicere licebat. cum non esset p̄hibitum. Post

declarationem illaz non licet. Ista hmõi credere explicite nõ est necessariũ nisi prelatis qui legem scire debent nõ perfunctorie sed scrutabiliter .xxxviij di. Omnes implicite aũt credere ẽ credere generaliter qđ credit & tenet eccia. que fides sufficit in hmõi subtilitatibꝰ fidei .dũmodo specialiter ĩ otrariũ nõ sentiat. Largissime aũt sumẽdo articulum fidei fm q̃ cõprehendit oẽm sniaz vrã circa fidem. siue sit diffinita siue non in hac larga acceptione articuli. sic licet dubitare de eo qđ nõ ẽ diffinitum ante determiationẽ. hec Archidiaconus.

De decretalibus .§. VI.

eplis. Quid sit decretalis habes supra i §. Q aũt habeant decretales eplẽ eandẽ autoritatez sicut decreta & canones ondit̃ apte di.xix.c.i.vbi ĩ fine dicit. Ostendimus nullã esse drãm inter illa decreta que in corpe canonũ hñtur a licesedis p̃sulum & ea que pre multitudine vix p singulaꝝ luminũ corpora repiunt̃. cũ oĩm predecessoꝝ suorum decretalia cõstituta atq; decretales eplas q̃s beatissimi papæ diuersis tpibꝰ ab vrbe roma dederunt venerabiliter fore suscipiendas & custodiendas eximios p̃sules leonẽ. l. mandasse & gelasiuz pbauim?. Nicolaus papa. Et in sequẽti. c. di. e. dicit agatbon. sic oẽs aplice sanctiones accipiẽde sunt tanq̃z ipi? diuina voce petri firmate. & Aug. etiã dicit in. ij. li. de doctrina xpiana q̃ inter canonicas scripturas ille sint quas aplica sedes hre. et ab eo meruerint eplas accipe di. e. in canonicis. Et nota fm Archidi. in rosa. di. xix. in prin. q̃ nõ ligatur cõstitutiõe anteq̃z ad eũ pueniat. vt. xxxvi. q. ij. Si aũt. d. posuisti vbi no. Aug. q̃ puenire intelligit siue p publicationẽ ibi factã siue per famam vbicunq̃z alibi sit publicata. Nã decretales quedã ad quasdã prouinciaz misse sunt. & tñ obtinent etiã ibi quo nõ puenerũt nisi p famã. et ibi etiã iudicandũ est fm eas si certũ est iudici q̃ sũt decretales. Si vero dubitat an sint decretales vel nõ qđ est facti & ei q̃ eas inducit incumbit pbatio fm Aug. Sed Clin. dicebat q̃ si allegat̃ decretalis cõtraria iuri positiuo statim ẽ abijciẽda nisi cõsonet cõsuetudini q̃ illo loco abrogat ius cõe. C. cõmunia. p. venditor. & tũc ẽ admittẽda decretal nõ q̃ decretal & q̃ fauet cõsuetudini · nec obstat huic dicto in auten. vt nul. iu. §. ex hoc nõ. C. de pci. impa. of. l. &tiens. Nã intelligi drz q̃n constabat. Rescriptũ esse impatorũ. hic aũt agim? vbi nõ constat de decretali p bullã vel alio mõ. Si aũt nõẽ otra ius sed pter ius hz locũ decretalis extra de fide instru. patoralis. Quãdo aũt fit otra predicta. xxviij. q. i. §. ex his in fi. vñ si ledat ius alicui? vel in totũ vel in ptem recurrit̃ ad iuris ditoreꝝ Si aũt talis decretalis cõsonat iuri statim admitti drz sed licet cõsonet cõsuetudini non tñ admittit̃ nisi cõsuetudo admittatur. extra de re iudi. cũ causa. Item si talis decretalis allegata ẽ cõtra ius statim ẽ abijcienda sed ẽ ad papã recurrendum. & si dicat se contrariũ esse abrogat consuetudinẽ. Ius enim editũ otra cõsuetudinẽ ei abrogar. ff. de sepul. vio. l. iij. §. damus. Sed hoc intellige fm hoc quod habetur extra li. vi. de consti. licet roman?. & hec vera sunt otra decretales q̃ allegãt fm vin. qui ita notat in pce. decre. pastoral. Ita tñ notat Jo. & gof. q̃ si aliqua decretalis otrã ius inueniat̃ nõ statiz reiicitur ß superioꝝ cõsolatur. vt ibi dicit. Tu dicas q̃ cõstitutio añ insinuationẽ neminez astringit cũ decretũ nõ liget ignorãtes. ff. de decre. ab or. fa. l. vl. Nõ. n. otempsit disciplinaz qui ignorauit militẽ. ff. loc. si ignorãs. vñ iudex põt merito dubitare. vt dicit p̃dicta decretalis pastoral eo q̃ cõstitutio q̃ allegat̃ nõ est publice insinuata. extra de postu. pre. c. i. in auten. vt fac. no. cõsti. col. v. & in p. Si aũt. proposuisti quod tñ intelligo cũ determiatione ei? fm Aug. qđ supra dixi. Põt dici q̃ cõstitutio nõ ligat nisi a tpe scie. vt ptz in eo quod legitur & no. in pri. c. proposuisti iuxta si. & xij. q. ij. de laicis. v. dicit̃ de hoc. Sed fm can. decre. ligat ignorantes. vt pbat̃ li. vi. de pben. dudũ. §. nos igitur vbi & quidẽ. & c. si beneficia. & c. quodã ad idẽ extra eo. li. de elec. sed eo tpe. vñ sane intellige qđ dictũ ẽ in eadẽ glo. ibi Sed si dubiũ adde. dic clarius esse hoc q̃ decretalis epla aut diffinit. aut imperat. aut pbibet. aut precat aut indulget. Cũ diffinit hz locũ qđ supra dictũ est. Cũ impat necessitatẽ infert & cõtra resistentẽ pcedit̃ fm ordinẽ qui habetur. xxiij. q. iij. de illicita. i. q. vl. c. pe. Cũ vero, pbibitionẽ otinet necessitatez infert. vt. xxxij. p. vi. Nõ mechaberis fm Jo. f. tñ nõ ppio cõtemptu. Silr depositionẽ meret̃ lxxxij. di. honoratus. In vtroq; tñ casu deponit̃ si vel cõtumacia arguat̃ vl illicitũ fuerit qđ pbibet. vt. xij. di. in pluribꝰ. c. presumit̃. Cũ precatur nõ ẽ coactio iustũ tñ ẽ vt obediatur. lxxxv. di. archidiaconũ. xxviij. q. i. sic. n. Quãdo indulget nullo mõ trahit̃ ad ꝯsequẽtiaz fm Jo. f. & hoc videas quod dicitur. xi. q. iij. qui cõmunicauerit. & nij. di. §. leges. & ibi videas.

De rescriptis .§. VII.

videndũ est. quid sit rescriptũ. quis rescriptũ conuere possit. sup q̃bus rebꝰ impetrent̃ si super eis dubitare cõtingat. que vis ac ptãs ipoz quãto tẽpore duret eoz autoritas. que rescripta sint generalia. que specialia. que iurisdictiõi ꝯferũt. et que merã executionẽ & q̃ ius cõe cõtinẽt. & q̃ grãm specialem & q̃ pena debeat̃ bis q̃ rescripta impetrant p suggestionẽ falsitatiz seu vi suppssionẽ. & q̃ circa hãc materiã dicũt bꝰ extracta sũt ex sum. gof. Rescripta pape l̃ pncipis sũt mãdata q̃ ad instantiã alic? l̃ aliq̃z seu ppio motu l̃ ex relatiõibꝰ abnũtiũ vel ex suggestiõibꝰ pñtiũ l̃ ad ꝯsultatõez facit. vel cũ aliq̃d alicui l̃ aliq̃bꝰ corpi. collegio vniuersitat

vel ciuitati mandat seu indulget. Talia enim ius
faciūt nō generale ꝫ speciale in negocijs ꝛ inter
psonas in q̄bus inter q̄s ꝓmulgata fuit. vt. C. dō
le. ꝛ con. l. ij. Rescriptū ꝓcedere pōt in ecclīasticis
papa. in secularibꝫ impator. De iuribꝫ aūt rescri
ptoꝝ sciendū est. q̄ aut rescriptū est ꝑm ius aut p̄
ter ius aut ꝓtra ius. Si ē ꝑm ius vizōstōis habz
Tale. n. ē decretal epla ꝛ in cāis diffiniēdis auto
ritatē hz. vt. xix. di. p totū. Si p̄ter ius silr viz cō
stituōis hz ꝛ arrat illos ad q̄s dirigitur. Nā et si
vix ferendū iugū a sancta ro. sede imponit, pia tñ
deuotiōe tolerandū est vt. xix. di. in mēoriaz. Aut
is cui mandatū dirigit rōnabilē cām assignet q̄re
q̄d mādat adimplere nō possit, vt extra. e. ti. si q̄n
Si ꝓtra ius ꝛ forte ꝓtra dictū dei. aplōꝝ. euāgeli
starū aliq̄d prodeat oīno respuit. vt. xxv. q. i. sunt
q̄dā. Quia nedū mior i maiorē ꝫ par in parez nō
hz impiū. vt. ff. de arbi. l. nā. ff. ad trebel. l. ille a q̄.
§. tempestiuū. Eoꝝ tñ dicta vel statuta pōt papa
modificare. vñ illud. Quos de⁹ ꝓiūxit hō ñ sepet
sic modificat ꝑ sūmū pontificē. ꝓiūxit ꝓsensu aiōꝝ
ꝛ carnis cōmercio. Als si primū interueniat. s. cō
sensus aiōꝝ nō ꝑm. i. carnis cōmerciū sepat per in
gressum religiōis. vt. j. de quer. cōiuga. verū. ꝛ. c. ex
publico. Nō sic si alter ꝓiugiū velit in domo pro
pria remanere. vt eo. ti. Ex pte tua in fi. Itē mo
dificat ꝛ aliter illud verbū. Quos de⁹ ꝓiūxit hō ñ
sepet. s. violēter sine lege absq̄ rōne. sic modificat
ꝫ fido. xxxvij. q. ij. quos de⁹ ꝓiūxit. Si aūt contra
ius positiuū aliq̄d rescriptū emanet abꝝciendus
est. vt. xxv. q. ij. rescripta. C. de ꝓci. impatori of. l.
rescripta. Nec etiā rōe, rescripti recedendū est a iu
re cōi. vt. j. de eta. ꝛ qua. or. ꝓfi. Eā te. nisi expresse
in rescripto ꝓtineat. nō obstante ꝓstōe vel iure ta
li. vt. ff. dele. ij. l. si q̄s in p̄i. extra de of. del. super
q̄nū. Als ñ est verisile summū pontificē vna epla
multa velle tolerare iura. vt. j. de elec. eccīa. C. de
inof. te. l. si q̄n. Hz si sup iure aliq̄ dubitatio oria
tur ꝓsulēdus est papa. vt. j. de fide. instru. pastora
lis. Et in hꝫ posset poni exēplū. j. de ꝓcef. ꝓben. l. ec.
nō va. dilecti. de q̄ ꝓbabiliter dubitat an sit reuo
cata ꝑ aliā decretalē posteriorē tpe nō ordīe. j. de e
lec. ne ꝓ defectu. Hz si rescriptū sit ꝓtra cōsuetu
dinē ꝑualet ꝓsuetudo. nā ꝓeualet iuri si sit rōna
bilis ꝛ ꝑscripta vt. j. eo. ti. c. vl. Itē si rescriptuz sit
ꝓtra fiscuz vel publicā vtilitatē, respuit p̄a iuſ
sio ꝛ expectat ictōa. vt. C. de ꝓci. impa. of. l. nec dā
nosa. In auct. vt nulli vi. §. ꝛ hoc q̄z iubemus. et
de mā. p̄in. §. deinde. Si vero ꝓtra ius priuati di
stinguit. Aut in leuē ꝛ modicā lesionē. vt si papa
mandet in suo rescripto q̄ nō admissis dilatorijs
exceptiōibꝫ ꝓcedat in principali. vel si mādet acti
onē vel petitionē alicui⁹ differri. vt cum indulgz
cruce signatis nō q̄eiri tpe crucis. tale rescriptū
valet. vt. C. de ꝓci. impa. of. l. quotiens. ꝛ. l. rescri
pta Mā modica dāna tolerant. vt ar. xij. q. ij. terru
las ꝛ. c. si q̄s de seruis. ꝛ. c. bone rei. extra de his q̄
fiunt ab epo. sine con. ca. pastoralis. ff. de in integ.
resti. l. scio. Sicut ꝛ deceptio modica tolerat. vt
ff. de mino. in ānis ꝫ. idē pompo. Magna vero de
scindit. vt. C. de rescin. ven. l. rē maiorīs. Ceteruz
si rescriptū enormē alicui lesionē inducat ꝛ i totū
ius eius absorbeat nō valet vt in p̄dicta. l. q̄triens
extra de decimis suggestū. Et de dona. aplice, j. de
verbo. sig. Quid p nouale. ff. ne quid in publico
l. ij. §. sunt q̄ putant. eo saluo. q̄ ex delicto auferū
tur oīa bona. vt. C. de bonis dam na. p totū, extra
de iudeis ꝛ sarracenis ad liberandā. j. de hereticis
vergētis. ꝛ ne cleri. vel mo. relatū. als. n. nō est ve
risimile q̄ papa vel impator in ꝓbādo actiōez in
dulgeat. vt. C. de peti. bono. sub. l. i. li. x. ꝛ. ff. de mi
no. l. deniq̄z in prin. Ubicūq̄z. n. denegat petino,
denegandū est ꝛ rescriptū. vt. C. si imp. ex rescrip.
p̄i. l. ij. Nisi forte aliq̄d sit q̄d ꝓhīt ipetrāti ꝛ nlſo
obstit. vt. ff. de sena. l. nupte. Vel si is cui p̄cepe
sine exēplo subuenit. vt instī. de iure na. gē. ꝛ ciui. §
sed q̄ principi. ꝛ. xxv. q. ij. rescriptuz. Tollit resci
ptū si p suggestionē falsitat, vel veri suppressionē
fuerit ipetratū ꝛ sciēter vel ignorāter. ꝫ p talē qua
nō intercueniēte nō fuissent obtēte like. vt extra eo.
ti. sup lītis. etiā si rescriptū sit ꝓsentaneuz iuri. vt
xxv. q. ij. ꝛ si legibꝫ. C. si ꝓtra ius vel vti. publi. l. ꝛ
si legibꝫ. Et eodē mō tollit si p mendaciū iuī obti
neat. vt. xxv. q. ij. ꝑscriptū. C. si ꝓtra ius vel vti.
publi. l. ꝑscriptū. Et cū q̄s suggerēs p̄cipi ēe de
iure q̄d nō est ipetrat. q̄uis nō sit verisile p̄cipē
in hꝫ falli. vt. C. de testa. l. oīm. Tollit rescriptū pri
mū p posteri⁹ facies mētionē de p̄io. ꝛ tūc ipo in
re vt extra de of. dele. ex lītis ꝛ. c. pastoral. §. ꝓterea i
fi. Si vero in posteriori nō fiat mētio de priori. tol
litur posteri⁹ p primū. ꝫ nō ipo iure ꝫ opē exceptī
onis. Et est rō diuersitatis. q̄ in p̄io cāu cessa
mus de volūtate p̄cipis vel papē q̄ voluerit pri
mū tolli cū in scōo de ipo fecerit mētionē, in scōo
aūt cāu cū in vno de altero mētio nō bētur de vo
lūtate p̄incipis, ignoram⁹ q̄d illoꝝ voluit ꝑualere
nō requirimus opē exceptiōis ex p̄io ꝓtra scōm. Et
sic intelligim⁹ extra e. ti. ceteꝝ. ꝛ. c. ex p̄e. Ubi au
tē dubitat de duobꝫ rescriptis. q̄d sit primuz ꝛ q̄d
posteri⁹. vtpote q̄ eadē ē data vtriusq̄, si impetra
ta a diuersis sup diuersis ꝫ ad eosdē iudices fue
rint sup ioꝝ ꝓsolat vt. j. de of. dele. sane. Si vo di
uersa fuerint obtēta rescripta a diuersis ꝛ ad di
uersos iudices, sed sup eodē negocio ꝛ dubitetur
q̄d sit p̄ius q̄d posterius. tūc seruanda est doctri
na illarū decretaliū. extra eo. ti. pastoralis. ꝛ. c. cuz
ꝓtingat. Item elidit primū rescriptū generale ꝑ
posterius ꝛspeciale. Etiā si speciali de generali mē
tio nō habeat. In eo tñ q̄ in speciali spāliter cōti
net. vt extra e. ti. pastoral. vbi aūt vtrūq̄z rescriptū
est speciale ꝫ vnū eū sup incerto aliud super certo
requiritur in secūdo mentio de priori. vt infra de

Capitulum Vnicum

offi. tcle. ex pte. Itē tollūtur rescripta si ab eodem duo paria fuerint impetrata. dz posteri⁹ te priori mentionē non faciat, si ad diuersos iudices obtē ta fuit cā vrandi reū coā diuersis. nūc coā istis nūc coā illis. Secus si hoc fiat ad cautelā. nec al reū admittat, vel ne iudices vni⁹ interim moriā tur. vno tū ipetrato⁹ vti itēdit. vt extra eo. ti. ex te nore. ℞. C. de assertiōe tol. l. i. §. vl. Sed si duo re scripta eiusdē tenoris impetrant ad eosdē iudices tūc nullū est viciū. vnū. n. eē videt. vt. ff. de testa. l. vnū. ff. de his q̄ in testa. tcle. l. vl. ℞. C. de bo. pos. fm ta. l. i. §. ij. Et rō. ꝓsuetudo curie bz frequētius duplicare lrās ꝓpter ꝑicula viaꝝ. Vbi vero quis impetrat diuersas lrās ad diuersos ꝙtra diuersos talis diuersitas nihil obest, sed si ꝙtra eundē talis diuersitas obest in ꝓsonalibo actionibus. q̄ cōmo dius coā eodē vel eisdez iudicibo poterāt expedi ri. vt. j. eo. ti. c. vl. ff. de q̄bus rebo ad eūdē in le. ea. Itē si diuersi impetrāt diuersas lrās sup diuers ℞ contra diuersos. hec diuersitas nihil obest. ℞ idē si contra eundē eo saluo, q̄ si plures impetrāt di uersas lrās sup diuersis bñficijs ꝙtra eandē eccle siam vn⁹ illoꝝ obtinebit qui ꝓius ad executores lrās portabit. extra eo. ti. capitulūz. Nō intelligo cū papa non intēdat grauare eccīam in receptiōe duoꝝ. vt extra eo. ti. capitulū. Quā intentionem papē colligo ex forma lrāꝝ vt si in lris cōtineatur. Si ꝓ alio vel alijs ibidē non scripserim⁹ ℞ vt. j. e. ti. mandatū ℞ vel sic. Nisi pro alio ꝙ nos vīa eccīa sit grauata. vt. j. eo. ti. lris Ceterū si hec vel similia in rescripto nō inueniant. cuius eccīa cui scribit sit grauata in receptione alicuius vel aliquoꝝ de mandato dñi papē. non tū cōpetit exceptio. Haz ℞ si graue sit qđ imponit ab eccīa romana ferēdū est. vt. nir. vi. in mēoriam. vel saltē excusandū. vt ex tra. eo. ti. si qñ. Itē elidit rescriptū si ab appellato fuerit impetratū infra tps appellationi ꝓfixum vt extra de appel. sepe. ℞ ca. oblate. j. de ꝓbr. vti. vel inuti. c. bone mēorie. Itez elidit⁹ si ab excōicato fuerit impetratū. vt extra de eta. ℞ qua. or. ꝑ. cū bo ne. j. de pba. post cessionē. ℞ de procura. c. vl. Item elidit⁹ rescriptū obtentū lite pendente. extra vt li te pen. c. i. ℞. ij. ℞ vl. Hā lite pendente supplicare ñ licet. vt. C. vt li. pen. nisi in casibo. vt. C. vt li. pen. l. ij. In auten. in medio lit. nō exꝑec. sac. §. sup hoc coll. viij. Itē tollitur rescriptū ex vicio visibili vel inuisibili. intelligibili tñ. Vicia eñ rescriptoꝝ q̄ dam sunt visibilia. q̄dam inuisibilia. & intelligi bilia. Visibilia sunt q̄ acuto ingenio ℞ perspicaci oculo cerni pñt. de q̄bus ponūtur septez exempla. extra de crimi. fal. licet. Inuisibilia sed intelligibi lia sunt vt suggestio falsitatis. suppressio veritat⁹ de q̄bus dictū est supra. Itē cū litere impetrētur non ꝓmentes seriem facti. vt extra de coha. cle. ℞ muli. sup eo. Et cām facti. vt extra de rescript. di lectus. j. de sen. excom. Cum pro cā. Item si nō fi at mentio de dispensatione. vt extra de fili. presbi. Ex tua decōpositione. vt. j. de decimis. ex multi plici. De statuto. vt extra de rescript. constitutus De priuilegio. vt extra eo. ti. cū ordinē. De sentē tia. vt. j. de sen. ℞ re iu. Inter monasteriū. vñ. ℞. Si priuilegiū. si dispensatio pactum. vel si⁹ rescri ptū. snīa siue statutū. Finis tolletur nisi mentio facta ꝓbetur. Elidit eiā rescriptū. si per aliuz sine mandato dñi impetretur. vt extra eo. ti. non nulli. Que exceptio hodie fm obseruatā ꝙsuetudinē lo cum bz in audientia lrāꝝ. nō in iudicio negociorꝝ Si oppones ex illa decre. eo. ti. ex pte in fi. Dz il la loq̄tur in ꝓcuratore reuocato. cui⁹ impetratōez ratā dñs ñ hēbat. Secus si is cui⁹ nōie impetra tur. ℞ si sine mādato ratā bz impetrationez. Pōt aūt q̄s impetrare ꝓ alio sine mādato si sit de illis ꝓsonis a q̄bus nō exigit⁹ de iure mandatū. vt ī de cre. illis. nōnulli ℞ ex pte. Que aūt sunt ille perso ne legit⁹ ff. de ꝓcu. l. ß ℞ he ꝓsone. Durat rescri ptoꝝ auctas ꝑ decenniū. Si impetrātes copiā iu dicū habuerint ℞ neglexerint vti. Hā infra illud tps q̄cunq̄ poterūt experiri. vt. C. de diuersis re scriptis. l. falso. Alij aūt doctores dixerunt q̄ si q̄s impetret rescriptū. ℞ infra annū cū copiā iudicuz habuerit nō vtatur perit rescriptū lapsu anni. vt infra eo. ti. si aūt. ℞. c. plerūq̄z. Qui sic dicunt ℞ as serunt de plano. l. illam falso fore correctam. Dz q̄ promptum est iura iuribo ꝙcordare, vt. C. de i offi. doti. l. vna. Sic legem ℞ decretales reduco ad concordiā. Legem intelligo cū post primū rescri ptuz scōm nō fuerit impetratū. Decretales illas intelligo cū impetro primū rescriptū. tu impetras scōm nō facta mētione de primo agis ex ꝙsuetu dine. excipere nō possum ex primo sup eodē negō cio ad alios iudices obtento si in illo fraudulēter vel negligēter infra annū ab impetratiōe tui scōi vti omiserim. sic loquūtur ille decre. ℞ būc casū. l. illa nō ꝓsiderauit. Et si hec opinio placeat dices vt supius tactū est q̄ ānus iste incipit currere a tpe scōi. rescripti. qđ tali rōe ꝓbabis. Annꝰ ꝑ se si ne scōo rescripto nō tollit primū reiciptū vt dic tū est. nec scōm rescriptū ꝑ se sufficit ad tollēdū primū. cū de eo nō hēat mētiōem. Est igit⁹ vtrūq̄z necessariū ℞ scōm rescriptū impetrari ℞ ānuz ce dere vt sic ābo ꝓiūcta primū ꝑimāt. iuxta illud. Et si nō ꝓsint singla queq̄z iuuāt. ℞ ad hēs opti mū sile. q̄ imꝑfecta volūtas ꝑ se nō tollit solenne testamentū p̄cedens ß cū de ēnio tollit. vt. C. de testa. l. sancim⁹. Doctores tñ multi dicūt primū re scriptū nullo alio impetrato sup eodē negocio tol li ꝑ lapsuz ānī. Generalia rescripta sunt illa in q̄ bus generales seu idefinite clausule ꝙtinent. s. cū dicat⁹ tal' ℞ tal'. ℞ quidā alij iniuriant eidē. Vel sic Super decimis, possessionibo ℞ rebus alijs quo casu, rescripta ad maiores ℞ digniores ꝓsonas vel ad maiora negocia exꝑssis nō extendunt, vt extra

eo. Eccles aplica ꝛc. pastoral. Jtē si ponat clausula illa. Cōtradictores ꝛc. itē illa. Amoto inde. itez illa. Locatis ꝛc. Tales. n. ꝛ ꝙsiles clausule faciūt generale. rescriptū. Jtē cū lre dirigūtur ad oēs vt extra de pe. ꝛ re. Cū ꝙ eo. Speciale rescriptū est qđ iuter certos dirigit. ꝛ sup certꝫ et expressis rebꝰ seu negocijs sine clausula ghali. vt extra eo. ti. c. i. et. c. pastoralis. Et tale rescriptū nō extendit ad alias res vel psonas vt. j. de offi. dele. c. p. ꝛ. g. ꝛ c. cū olim. Sicḡ et p̄uilegiū psonale psonaz nō transgredit. vt. j. de vsu. pal. c. ij. j. de offi. dele. qñ abbas. ff. q̄bus mo. vsufruc. amit. l. si vsufructus ꝛ. vij. q. i. petisti. Jnsti. de iure na. gen. ꝛ ciui. §. ē ꝙ ꝓncipi. ff. de iudi. l. sed ꝛ si restituat. ff. de re. iur. l. p̄uilegia. ij. q. vi. si qñ. § diffinitiua in. v. Qñqz nō obstat extra de iudi qz vero. Nā ibi agitur p̄ p̄rias lras sed aucte scḋaz. Nō ob. j. de offi. dele. Qñ. cū fit cōmissio expresso noīe dignitatis Jbi. n. lre transeūt ad successorē q̄ succedit p̄mo in onere et honore. vt. j. de offi. ordi. pastoral. Jtē nō ob. j. de offi. dele. c. i. vbi iurisdictio ex lris spāli alibꝰ extendit ad alios. Nā ille casus spālis est vt extendat iurisdictio ad illos q̄ p̄cessuz iudicū impediūt. vt. j. de offi. iudi. dele. ex lris. Ez de p̄rogatione iurisdictiōis nō plegr hic āplius. qz no. plenius. j. de offi. dele. Jurisdictōem ꝓferunt oēs ille lre in q̄bꝰ cāe cognitio demandat qđ ex forma colligit lraz vt cū in lris ꝓtinet. Si est ita. Si p̄missis veritas suffragat. cognita veritate. iusticia mediante sicut de iure fuerit. qđ canonicū. qđ iustū. vt p̄misit. vt tenet. put in instro inde cōfecto vl li teris cōtinet. Et tal iudex cui negociū a ꝓncipe cōmittit. sub aliq̄ de bis formis p̄nt in figura iudicij p̄cedere. Pōt et alq̄ vel alīs cām cōmittere totā vel p̄tem. vt. j. de offi. dele. Cū ce. Principiū medium vel finē cognitionē vel executionē. vt. j. de offi. dele. sup q̄nū. Tal pōt recusari ex cā nisi fuerit iudex p̄ciit?. vt extra de offi. dele. Cū olim mḡr iij. q. iij. Jnducie. § spaciū. Jn auten. offerat. nij. q. iij. §. Jtē in crimiali. in. v. si q̄s testibꝰ Ez ꝛ tūc poterit recusari ex noua cā vt extra de offi. dele. in fine uante. Executore lre sunt p̄ q̄s sine aliq̄ iudiciali cognitiōe factū seu misterū delegat. vt extra de of. dele. c. vl. Talis nō ē iudex ꝫ auditor vel executor. vt extra de of. dele. super q̄nū. §. porro. Talis et si possit recusari nisi det de voluntate ptiū vt recipiat assensu. vt in decre. sup q̄nū. §. nos autē ꝛ. §. porro. a tali appellari nō pōt nisi fines mandati excedat vt in ea. decre. sup q̄nū. ꝛ. j. de appel. nouit. ij. q. vi. si qñ. §. diffinitiua. Jn. v. ab executore. Finis aūt excedit cū aliud vel aliter exequit q̄m mandat. Vl cū exeq̄ndo mādatū p̄ter cōmissuz iniuriā infert Nā ꝛ tūc p̄t ab iniuria appellari. vt. C. de app. l. si q̄s p̄uocatione. Tal cū nō sit iudex vt dictū ē nec ei sit iurisdictio ꝫ executio demādata vt extra de of. dele. c. vl. alteri delegare nō p̄t. qz ex iurisdictione p̄cedit iudicis vādi ptās vt. ff. de iurisd. o. iu. l. iij Et qz cū misteriū cōmittit industria eligit psonalis. et iō a psona recedi nō dz. vt de of. dele. c. vl. C de cadu. tol. l. vna. ff. de solu. l. inter artifices. Tales in exq̄ndo ptes iudicij nō assumat. vt. C. de executiōe rei iudi. l. si vt ꝓponis. Cōtinet ius cōe lictere in q̄bꝰ mandat qđ ꝙsonat iuri ꝛ eq̄tati ꝛ maxime cū ipe lre cōtinet iuris determiatiōes. puta pti do cōuocat, vel vocat q̄ fuerint euocādi. qđ iustū vel qđ canonicū ꝛc. Jtē iusticia mediāte vel put de iure fuerit ꝛc. vel alīs cōsiles clausulas. Gratiam continet ille q̄ cōtinet dispensationem. pene debite remissionē. ꝛ in q̄bus ob fauorē. vtilitatez seu necessitatē recedat a iure cōi. Tria. n. sūt q̄ faciunt a iure discedi. necessitas. vtilitas et euidens meritoz ꝓrogatiua. vt. i. q. vij. tali. extra de elect. Jnnotuit. Restat videre de pena impetrantiū literas p̄ subreptionē. Et est sciendū ꝙ cōdemnādi sunt ad expēsas q̄s altera ps fecit in ea re. ꝛ circa ipm iter. vt extra e. ti. cetez in fi. C. de bis q̄ accu. pos. l. qui crimē. Et alias seueritati subiaceant iudicantiū vt xxv. q. ij. ꝛ si nō cognitio. Nā ꝛ p. l. cor nelia de falsa. puniri p̄nt. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis irrepserit.

De doctrinis .§.xviii

ecclesiasticis ꝑcipue doctoꝝ. nota triplicem drām Quedā. n. sūt reprobate tanq̄z false ꝛ hereticе. de q̄bus hētur. xxxij. q. iij. c. pe. ꝛ di. xv. sancta romana. In palea. et extra de sū. tri. ꝛ fi. c. dānamus Quedā vero doctrine declarant apocrise. de q̄bus hētur in dicto ca. sancta romana. In palea dis. v. Dicit aūt apocriphū fm archi. di. xvi. in p̄cipio q̄si occultū seu secretū. qz. s. nō in eccia ꝫ remote lecrete est legendum. Dicit aūt aliq̄d duplr apocriphū. viz. qz ignorat q̄s fuerit autor talis li. ꝛ sic in biblia dicūtur aliq̄ libri apocriphi. et tū leguntur publice in eccia. vel qz dubitat de veritate talis libri. ꝛ de hmōi apocriphis dr in dicto ca. sancta romana. ꝛ taliū liboꝝ liber est q̄libet ad credēdum vel nō. Tertiū genꝰ doctrinaꝝ est. qđ est approbatū ab eccia. Et hr sūt primū quidē ꝛ principaliter doctrie seu libri biblie q̄s ita vlr ꝛ firmiter oꝝ credere ꝙ nullo mō licet de veritate ipaꝝ dubitare. qz ꝫ eēt hr reticū cū sint dictate a spū san. vt p̄z in simbolo q̄ errare nō p̄t. Deinde ordinatōes seu cōstitutōes ꝛ determiatiōes facte p̄ sūmos pontifices vel cōcilia vl ia approbata et indubitāter credere tenēde sūt. Post hec ēt opuscula scoꝝ patrū ꝛ doctoꝝ eccie sūt approbata. ꝛ p̄cipue borū. s. Cipriani. gre. nazāzēi. anastasij l arbanasij. bierō. p̄speri. io. crisosto. valerij. ambrosij. augustini. leonis pape. vt p̄z in dicto ca. sancta romana. Et i fine dicti ca. dicit. Opuscula aūt tractat? olim patrum orthodoxoꝝ. q̄ in in nullo a sancte romane

Capitulum. Vnicum

ecclesie cōsortio reuiauerūt. nec ab eius fidei p/ dicatiōe seiūcti sūt. ℔ cōionis ipius gratia. vsq; ad vltimū die ꝓcipes fuerūt legere decernim⁹. Et decretales epl'e sū mox pontificū venerabilit suscipiēde sūt. Nō tn credēdū est vel dicēdū di/ cta ꝑdictoꝝ doctoꝝ vel alioꝝ eē tāte auctoritatis vel firmitatis. quāte sūt doctrina scripture sctē vel determiationes ecclie facte in ꝯciliis vel per sūmos pōtifices. Nā de his nullo mō �

dubitare de dictis vero doctoꝝ ꝙ dubitare ⁊ aliʒ sentire nisi sint talia. q̄ vel sūt determiata p ecclesiā. q̄ sūt firmit tenēda. vel q̄ sūt alīs in doctrina scripture sacre ꝙtēta. vñ aug. Ego sol'eis scriptoꝝ q̄ tā ca/ nonici appellāt dicici. huic tm̄ore hmodi referre vt nullū eoꝝ scribēdo errasse audeā credere. aut si aliq̄d in eis oñdero. qđ videat ꝙtrariū veritati nihil aliud eristimē q̄ mēdosum codicē eē. vel nō ē assecutū interptē. qđ dictū ē. vl'me mīme intel/ lexisse fi ambigā. Alios vero ita lego vt q̄ntalibz scītate. quātaue doctrina polleāt. ñ iō verū putē q; ita ipi senserūt. ℔ qz mihi p alios autores vel canonicas vel ꝓbabiles rōes. qđa vero ñ abhor reat psuadere potuerūt di. ix. ego iō Aug. Noli meis litteris q̄ canonicis scripturis inferre. ℔ in il lis ⁊ qđcūq; credebas cū inueneris. incūcranter credere. In ilis āt qđ certū bēbat nisi certū intel lexeris. noli firme tenere. di. e. vñ archi. sup. d. c. Noli dicit. Hodie ī scripturis taliū. s. doct. aliq̄d posse reprehendi. ⁊ ñ nisi si q̄d inueiat qđ ñ inni/ tat auctis veteris ⁊ noui testamēti. siue ꝓbabili si/ ue canonica rōe. ℔ ibi. Hoc pz ex eo. q; ipi scti doc. sibiīn nicē ꝙtraria ī suis libris diterūt. Sicut ꝟ/ bi gra hiero. dixit bigamū ñ eē cēsendū eū. q̄ añ baptismū habuit vnā vxorē. ⁊ p⁹ baptismū aliā Aug. ꝙtrariū sensit. s. talē eē bigamū. c⁹ sīīa ꝓferī. ⁊ illa Hiero. ñ tenet. vtz. di. xxvi. Acutius ⁊ c. deinde. extra de bigamis debitū. ⁊ silr de obs uatiōe legaliū ⁊ de reprehēsiōe quā fecit Paulus petro. ad gal. ij. ꝙtraria scripserūt. tm̄ magis statur augustino vt dictū ē supra. Dez ē. q; in his q̄ pri nēr ad fidē l'vnos mores necessarios ad salutē In l'o discordāt scī doc. realr. ⁊ si aliq̄ superficialr videāt sentire ꝙtraria. Itē dicit archi. sup. c. qs neciat. di. ix. q; rubrice decretaliū auctēticāt. ex/ tra i pemio decretaliū i fi. vbi dicit vtāt. ⁊ extra vt. li. pen. nihil inno. ⁊ silr rubrice vel tituli lega/ les auctētici sūt. ⁊ allegari pōt in cāis. ff. de ī in/ teg. restitu. l. i. Sed rubrice decretoꝝ ñ. vñ falsē inueniūt aliq̄ xvi. q. i. placuit. ℔ inno. q̄ ita no/ tat extra in pemio decre. q̄ et ponūt in decre. s. ca pi. seu. dctā ꝯciliorū sūmoꝝ pōtificū ⁊ doctoꝝ au/ thentica ⁊ approbata sūt. ñ āt dicta gratiani in. ℔. ℔m Jo. an. Doctrina ēt b. tho. de aqno approba ta fuit. vtz pertinaciā Jo. xxij. Ñ āt dicta doct. pfatoꝝ vel alioꝝ cōtraria eēnt dictis sūmo/ rū pōtificū. cui sentēte magis est stādū. declarat Gratianus. di. xx. ℔. i. p distinctiōem. vz q; in cau sis seu negotijs diffiniēdis. Cū q̄libz negotia finē accipiāt vel in absolutiōe innocentū vel cōdēnatione delinqntiū. Absolutio vero vel con dēnatio nō sciam tm̄ desiderāt. ℔ et ptātem presi dentiū. iō diuinarū scripturarū tractatores. ⁊ si scīa pōtificib; pemineāt. tn̄ qz dignitatis eorum apicē ñ sūt adepti in scripturarū sacrarū expositi onib; bis ꝓponūt. In cāis vero diffiniēdis ℔m p⁹ eos locū merētur.. Quis aūt ordo tenēdus sit in solutiōe alicuius q̄stionis ponit Jnno. di. e. de q̄b sūmatim explicat ibi Archi. dicēs. Nā primo recurrēdū est ad scripta noui ⁊ veteris te stamēti. Secūdo ad canones apl'oꝝ ⁊ cōciliorum. Tertio ad decreta ⁊ decretalia romanoꝝ pōtifi/ cū. Quarto ad scripta greca. Quīto ad scripta sanctoꝝ patrū latinoꝝ. Vltimo ad exēpla sancto rū. Si aūt nec veritas inueniat. hoc modo cōgre/ gandi sunt sapiētes. ⁊ q̄d agēdū sit inuestigādū dñs reuelabit. Juxta illd vbi duo vel tres con/ gregati in nōie meo ⁊c. Matth. xviij. Quia tn̄ dictū est ꝙ recurrēdū est ad scripta greca. subdit Archi. ⁊ dicit. ꝙ hoc locū habuit. q̄n penes gre/ cos pīules catholice fidei vigebat auctoritas et exēplaria eorū erāt coꝝ recta. ⁊ iō in dubijs recur rebat ad eos di. ix. vt. veterū. Sed hoc hodie lo cū nō hz. Naz hodie greci sūt accephali. ⁊ scrip ta eoꝝ corrupta. ℔m Hugo. Et pauc; tamē anno citra reuersi sunt ad vnitatē fidei ecclesie roma/ ne. Dicit autē glo. sup. dicto. c. vt veterū. facien do cōparationē inter doctores. cui magis sit credē dū. ꝙ augustino in disputationib; Hiero. in historijs ⁊ trāslatiōib; gregorio in moralibus. Sed querit archi. di. xx. Si grego. q̄ fuit exposi/ tor seu doctor ⁊ papa. in aliquo articulo cōtrarij inuenitur alicui illoꝝ expositorū. cuius doctri/ na etiam est approbata. vnde credendū est magis Grego. in determinatiōe causarū. q̄ alijs docto ribus. In his vero. q̄ vt expositor dixit videtur ei nō magis esse credendū qz papa. sed forte qui. ⁊ magis ꝑsona rōni dixit. vel qz maioris sciētie et sanctitatis ⁊ auctoritatis hētur. Nā ⁊ inter apo/ stolos vnus ꝓponit alteri. vt Petrus lino. ge/ sio ludo. Et similiter interptes. vt ambro. Jsi. augustinus. bede ℔m Aug. Augustinus in li. de doctrina christiana dicit. ⁊ habet di. xix. In canōicis scripturis ecclesiaꝝ cathō. q̄plurimū di uinaꝝ scripturarū. solertissim⁹ īdagator auctoritatem sequat. Inter quas sane ille sint. quas apostolica sedes habere. ⁊ ab ea meruerūt epistolas accipere. Tenebit igitur hūc modū in scrip/ turis canonicis. vt eas que ab oīb; recipiuntur ecclesijs ꝓponat eis quas quidē nō accipiunt In eis vero que non accipiuntur ab oīb; ꝓpo/ nat eas quas plures grauiores q̄; accipiunt. eis quas pauciores minoris q; auctoritatis ecclesie te/

nent. Si aũt alias inuenerit a pluribꝫ alʒ a grauioribus haberi. q̃q̃ hoc inueniri vix possit. eq̃lis tñ auctoritatis eas habendas puto.

Item nota q̃ .§. xix

posterior cõstitutio siue lex tollit priorẽ. etiã si de priori nullã faciat mentionẽ. extra de cognaʒ spi. c.i. Hec⁹ est in rescriptis. extra de rescriptis. Ce terũ. Hec⁹ ẽt de priuilegijs. q̃.s. nõ tollit priꝰ et posterius nisi in posteriori fiat mentio de priori vt nota. di. xvij. Idẽ in glo. ⁊ idẽ de cõsuetudine. q̃.s. nõ tollitur p cõstitutiõem nisi fiat mentio de ea extra de consti. licet li. vi. Item ⁊ ꝯ Hostien. Job. an. ⁊ Bern. q̃ cõstitutio generalis incipit artare seu obligare post duos menses a tpe publicationis. Et hoc nisi in ipa cõstitutiõe aliud cõtineatur. Inferior aũt ꝯstitutio vtputa capitulorꝫ ⁊ vniuersitatũ ꝯ Hostien. ligat incõtinenti facta p mulgatione. nisi forte absentes ⁊ ignorãtes. q̃bꝰ nec tps dabo. ℔ iudicis arbitrio relinquo. Item ꝯstitutio nõ extenditur ad p̃terita sed tñ ad futura. nisi aliud declaret. extra de ꝯstitu. c. vl. Queritur aũt vtrũ q̃ facit cõtra ꝯstitutionez pape p ignorantiã peccet. Rñdet Ho. in q̃dã liberis. q̃ ignorãtia q̃ est causa act⁹. causat in voluntario. vñ sp excusat a peccato. nisi ignorãtia ipsa sit peccatũ. Est aũt ignorãtia peccatũ q̃ñ q̃s q̃d põt scire ⁊ tenetur. hmõi Cõstitutionẽ autez pape cẽs suo modo scire tenent. si aliqs ℊ cõtra cõstitutionẽ pape agat. ⁊ bẽat sufficiẽs impedimentũ. p q̃ nõ scire nõ potuerit. puta si fuit in carcere vel in terris extraneis. ad quas ꝯstitutio nõ puenit vniuersaliter vel aliq̃d simile. talis ignorãtia excusat vt non peccet agens contra constitutionem pape. hec ipse

Itẽ nota quod .§. xx

dispensare in legibꝰ vel eaʒ interp̃tari spectat ad prelatos ⁊ rectores. q̃.s. in bꝰ. hñt prãtem nisi sibita necessitas occurrat. cui oporteat subito obuiari ne sequat aliqd̃ inconueniẽs. Ex hã tñc ipa necessitas bz annexã ipam dispẽsationez legis ⁊ q̃libz p se põt tñc interp̃tari legẽ ⁊ dispensare secũ ⁊ p̃cipue cũ nõ põt habere recursum ad superiorem. q.i. puta cũ. Si ℊ q̃s grauiter infirmat̃ tpe ieiunij ab ecclesia instituti. p ipm põt dispẽsare secũ in lege ieiunij. ⁊ interp̃tari. q̃ nõ obliget ad illa. In obseruatione. n. legũ vel p̃ceptorꝫ. maxime bz attẽdi ⁊ seruari intentio ferẽtis legẽ vel ad p̃ceptũ. de qua si ꝯstet. ⁊ cõtraria sit ad scripturã legis vel verbũ p̃cepti. eque obediendũ est omissa littera legis vel p̃cepti. xxij. q. v. bũane. Si aũt dubitet de intentione standũ est littere ⁊m arch̃. vel bẽat recursus ad superiorẽ si põt. cui⁹ est interp̃tari ⁊ dispẽsare. vel si nõ põt bẽatur ꝯsiliũ pitorũ. Hñt aũt ipsi prelati dispẽsare ⁊ dñt cum adest causa rõnalis. puta alicui⁹ necessitatis vel maioris vtilitatis. Cñ diffinit̃ dispẽsatio sicab Hos. q̃ ẽ iurʒ alleuiatio fct̃a cũ cãe. s. rõabil̃ cogmitiõe ab eo q̃ põt. q̃ si prelati absq̃ rõabili cã. l. saltẽ dubia. p sola voluntate licẽtiã tribuãt veniẽ di cõtra leges. ⁊m Bern. in li. de dispẽsatiõe ⁊ p̃cepto. nõ erunt dispensatores ℊ dissipatores ⁊ peccabũt ipi dispẽsantes cũ dispensatis si eis vtuntur. Cñ dñs dicit Lu. xij. Quis putas est fidel⁹ dispẽsator ⁊ prudens quẽ ꝯstituit dñs sup familiã suã. vbi tria notant̃ in dispẽsantibꝰ. Primũ est fidelitas. vt. s. in dispensatiõe bẽat intentionem ad bonũ cõe ibi fidel⁹. Secũdũ põderositas. vt. s. cõsideret cãs mouẽtes ⁊ q̃litates p̃sonarũ. Unde dispensare quasi diuersa pensare. ibi. prudens. Tertiũ ẽ prãs vt. s. in eo in q̃ dispensat bẽat auctoritatẽ. ⁊ sup̃ his cũ q̃bꝰ dispensat bẽat prãtez ibi. quẽ ꝯstituit dñs ⁊c. Et nota ⁊m Rai. q̃ ꝓbi bet̃ etiã dispensatio. vbicũq̃ ñ põt fieri sine manifesta declaratione ecclesie. ⁊ vbi ñ ẽ iusta causa dispẽsãdi. i. q. vij. Tali. Aliqñ ꝺo dispẽsatõ ẽre bita. ⁊ ℔ vbi iusta cã dispẽsãdi. q̃ iustacãm hñpleat põt ee. i. q. vij. Hec̃ruꝫ. §. rigor. ⁊. c. ⁊. §. seq̃nti. et q̃ꝫ dispensatio ex iusta causa sit ꝺebita. ⁊ peccet pl̃at⁹ ñ dispẽsãdo vt ẽ ar. ij. q. v. Quãto in fi. tñ subditi nõ bñt ius petendi nisi forte supplicãdo. Aliqñ dispẽsatio ẽ p̃missa. vt. di. l. Si q̃s pbiter. Et papa q̃dẽ in oĩbꝰ pure positiuis bet pleitudinẽ dispensandi. ⁊ sic ꝺe habere oĩa iura ĩ scrinio pectoris sui. extra ꝺ post. lz. li. vi. q̃ꝫtũ. s. ad interp̃tatiõem ⁊ dispẽsatiõem. In aliqꝺ tñ nõ cõsueuit dispensare. Epi aũt dispensare põt ⁊m cõem opinionẽ doctorꝫ ĩ bis q̃ñ sũt eis a iure p̃hibita. extra de sen. excõ. Super. Et di. l. Miror in gl. q̃ ãt eis ꝓhibeãt ⁊ pape ẽxuẽt ĩ p̃tebẽs in p̃dicta glo. Et vide etiã in. iij p̃te. Et nota ⁊m Inno. in glo. sup. c. dilect⁹. extra de tempo. ordi. q̃ epo non lz dispensare sup̃ faciendo. vt. s. aliqd̃ faciat cõtra canones. nisi vbi p̃mitturei a iure. extra de cõsti. c.i. nisi ꝓtraria ꝯsuetudie ⁊ p̃scripta esset ei derogatũ. extra de cõsue. c. vl. Sup eo aũt qꝺ factũ eli semp. potest dispensare vt tolleretur. nisi ꝓhibeatur. ar. ad hoc. xxij. q. v. hoc videtur. Dico ⁊ forte melius q̃ vbi ius ꝯcedit dispensationẽ simpliciter potest. Et sic loq̃tur de re extra de sen. excõ. Super. Si aũt dispensatio nõ conceditur a canone. nunq̃ eps potest dispensare etiã si in canone inuenitur q̃ papa dispenset. extra de consang. ⁊ affini. q̃ dilectio. Quia cum episcopi debeant seruare canones. non debent cõtra facere. nisi id expresse concedat̃. xxv. q. i. ca. i. et sequẽti. Hec inno. De dispensationibꝰ que p̃t fieri p episcopos. vide in. iij. p̃te ti. de statu epor. Notandũ etiam q̃ corpus totuz iurʒ canonici habetur in quattuor libris. s. decreto. decretalibꝰ sexto ⁊ clementinis. Cõpilator decretorum fuit

Capitulum. Vnicum

Gratianus monachus. qui opus illd edidit anno dñi. Mc. vel circa. vt dicit hug. ff. q. vi. §. forma. Fuerũt ante hãc cõpilatiõem quedaz alie. s. Jsido. postea Juonis. Distinguit aũt in tres partes. Nam prima ptinet cẽtũ unam distinctiões Secũda ptinet trigintasex causas. quarũ q̃libet habet plures q̃stiones. ꝛ in .xxxiij. causa Tertia questio cõtinz tractatũ speciale ꝛ plenũ de penitẽria. qui sic allegat. s. de. pe. di. tali. ꝛ continet septẽ distinctiões. Tertia ps intitulat de cõsecra. ꝛ habet quinq̃ distinctiões. Primus q̃ fecit ibi lecturã fuit Hugo q̃ nimis scrupulosus fuit in suis determinatiõibꝫ. Sed glo. cõis eiꝰ est iob. satis bona. Addidit tñ Barto. barri. quedã ad dictas glo. que corrigũt opini. iob. vel melius declarãt. Post fecit solennem apparatũ sup eodez Archi. q̃ dz Rosariũ. Compilator vero decretaliũ fuit magister Rai. magister ordinis p̃dicatoꝝ ad req̃sitiõem ꝛ iniũctiõez Gze. noni. anno dñi. Mccxx. vel circa. ꝛ diuidit liber ille ĩ quinq̃ ptes. ꝛ quelibz ps hz multos titulos. q̃ tituli ex primũ materiaſ de q̃bꝫ ibi agit ꝛ allegat nõ p̃ ptes. sed p titulos ꝛ capitula. ꝛ antiq̃tus ante titulũ dicebat extra. s. decretũ. sed a modernis dimittitur illd extra ꝛ solũ titulus allegat cũ ca. glose cões eius sũt Bernadi. Sed plurimi fecerũt ap paratũ seu lecturas sup eisdẽ. vt inno. iiij. Bos. iob. an. in nouella. iob. de lignano. Petrus de ancharano. Franciscus zam. Antonius de butrio. Abbas de sicilia ꝛ alij. Sextũ librũ cõpilauit fecit Bonifaci⁹. viij. Anno dñi. Mccc. vel circa q̃ dz sextus. qz sequit ad. v. libros decretaliuz ꝛ hz titulos ꝛ capitula sicut decretales. ꝛ fm illũ ordinẽ. nõ tñ oẽs illos titulos hz. Clñ de matrimonio parũ ibi agit. glo. cõi eius est. iob. an qui etiã sup eo fecit apparatũ in nouella. Archi. etiã fecit apparatũ. Dñicus de sancto geminiano notabilit scripsit ꝛ alij mlti. Quart⁹ li. dicit clementine ex eo q̃ sũt sb clemẽte in cõcilio vienẽ si edite post modicũ tempus a cõpilatione sexti. Clemens tñ morte p̃uentus nõ promulgauit eas sed Job. xxij. successor ei⁹. Habet titulos fm ordinẽ decretaliũ. sed nõ oẽs illos. Allegatur p titulos ꝛ capitula. Sed cũ additione. in clemẽtinis sicut allegat. q̃ habet in. vi. addẽdo lib. vi. Et hoc ad differẽtiam titulorꝝ qui habent in decretalibus. Glo. eius cõmunis ꝛ notabilis est Johãandree. Sed fecerũt apparatum sup eis. Paulus de leaza. Franciscus zamba. Joban. de imola. ꝛzen. Reperiunt etiã quedã constitutiones ecclesie. que non sunt in corpore iuris ꝛ ideo dicuntur extrauagãtes que postq̃z sunt promulgate ligãt sic q̃ habẽt in corpe iuris. p̃cipue cũ sciũt-

Titulus decimusocta-uus. De lege ciuili.

Quo tempore ius ciuile conditum sit. quantum liget. de legum diuersitate ꝛ earum effectu. Capitulum vnicum.

Lex seu ius ciuile

sic describitur ab Jsidoro in. v ethimologiaꝝ. Jus ciuile est qd̃ quisq̃ populus, vel ciuitas sibi ppriũ. diuina humana q̃ causa cõstituit. di. pria. Glo. causa prima cõtemplatione dei ꝛ ꝓxim. Addit Archidia. cõtemplatione. i. ad reuerentiam dei ꝛ utilitatẽ ꝓxim. Si eĩ lex ptineat aliquid contra deũ vel ꝓies. repellẽda ẽ. Clñ si impator vel alius princeps faceret legem cõtra ius naturale. puta. q̃ dñia retuz trãsferrẽtur de uno ad aliũ sine causa. tal⁹ lex nec in foro aĩe nec in foro cõtentioso valet. ꝛ remittit ad nota. p eũ. ix. q. iij. p principalẽ. Et ibi dicit. q̃ si impator vult ex rescripto auferre rẽ meam. nõ potest. qz rerũ dominia sunt de iure naturali Jnsti. de iure natu. §. ulti. fm ac. ꝛ olde. Joban. tamen ibi in glo. sentit contrariuz. p leges. ff. de rei vendi. item verberatũ. Et. ff. de euic. l. lucius Sed dicit Archi. q̃ nõ obstant leges que volũt q̃ impatoribꝫ licet predia nostra dare militibꝫ ob publicã utilitatem. Hã illud verũ est precio nobis dato. Dic ergo q̃ omnia sunt principis. vt dicit lex alle. omnia. s. fiscalia. Et sic intelligit ibi Olde. Et ad hoc facit qd̃ dz. xxiij. q. viij. tributũ §. quamuis. Dicit etiam archi. di. xj. in prin. q̃ licet romana ecclesia sit mater ꝛ caput oĩm ecclesiarũ rõne principij institutiõis ꝛ prelationis. vt di. xxi. q̃uis. non tamen est dña aliarũ ecclesiarũ. nec papa est dñs fm Bern. ad eugenium. Et q̃ papa non sit dominus omnium episcoporũ. est optimũ. ar. xviij. q. i. mutationes. Quamuis enim res ecclesie sint eiꝰ ut principalis dispẽsatoris. non tamen sunt eius vt domini ꝛ possessoris. vt dicit tho. secũda secũde. q. c. Clñ ꝛ simoniam cõmitteret papa. recipiendo pro re spũali aliquid de redditibus ecclesie. vel etiam a aliq̃ seculari de bonis suis. Et hoc sane intelligendũ Nam q̃ papa in collatione bñficiorum recipiat ãnuatas taratas. nõ est hoc accipe tpalia. p spũalibus. sed suis ꝛ curie necessitatibus prouidere qd̃ fieri potest. Jus militare sic describit isidoꝰ q̃ est belli inferendi solennitas. Archidia. id est ius quod de militibus ꝛ p militibus est statutum. quod est pars iuris ciuilis. Et improprie ponitur. quia ponit seu describit non essentiam talis iuris. sed eius effectus per exempla. Solẽnitas .i. solennis ordinatio seu dispositio exercitus qui scilicet debeant in primo loco esse. qui in secundo. qui in tertio ꝛ huiusmodi. Federꝫ pacis s. cõponende. Signo dato scilicet tuba vel cornu egressio vel cõgressio in hostem. Signo dato receptõ. s. in domũ. Flagitij militarꝫ discipli-

na.i.pena seu pūcio delicti. Si locus deseratur glo. Qui fugit in bello publico ſm canoñ infamis ē. ſm leges capite pūit. ⁊ dr ſm archi. deserto militie. q̄ p longū tps euagatus ad castra reducitur. Stipendior modus. ſ. qualiter militi ⁊ qualit̄ prediti tribuat̄. Dignitatū gradus. in q̄ gradu differāt q̄s dignior vel supior alio. Premior. honor. q̄liter. ſ. quidā magis. quidā min⁹ honorētur. veluti cū corona vel torques donatur Corona dr hic mai⁹ mun⁹. Torques min⁹ munus. Prede dcisio. i. diuisio. ⁊ p psonar ⁊ qualitatib⁹ ⁊ laboribus iusta diuisio ac principis portio. glo. Nō g̃ oīa que capiūtur in bello sūt principis. ⁊ uidet eē ctra. xxiij. q. v. dicat. Ubi dr q̄ regis sūt oīa. intelligendū q̄ ad ipm dñt referri oīa ⁊ pūtari. ⁊ ipe dr diuidere ſm merita psonarū. xxj. q. ij. vulterane. Et intellige de bello non iusto. Nā in iusto oīa que capiūtur dñt restitui ſm oēs doct. Jus publicū dicit isido. ē in sacris sacerdotib⁹ ⁊ magistratib⁹. dis. i. vbi archi. publicū. i. ius q̄d est p bis ꝓstitutū ē. i. cōsistit in sacris. id ē rebus deo dicatis venerādis. sacerdotibus honorādis. magistratibus timendis ⁊ obediēdis. sicut sūt ꝓfect⁹. ꝓconsul. cōsul. pretor et hmōi. ⁊ dicit b glo. q̄ q̄ ledit sacerdotes vel res sacras. ab oib⁹ tanq̄ p publico crimine pōt accusare. ar. ij. q. i. in primis. Et rōem assignat ibi Archi. q̄ hę psone ad statum reipublice ptinēt plus ei oīonib⁹ ecclesie q̄ auxilio militari consistit imp̄iū. xxij. q. viij. §. q̄uis. Jus quiritū ait isodo. ē ꝓprie romanorū quo nulli alij nisi roma ni eo vtunt. vt de legitimis hereditanbus. de tutelis. de curationib⁹ ⁊ vsucapiōib⁹ statuta sunt di. i. de cōtractib⁹ qualiter scilicet debeāt celebrari in scriptis vel sine. ⁊ dicit glosa q̄ ius q̄ritum dictum est a quirino vel romulo. qui fuit conditor primus rome. Ulī dicūtur romāi. ⁊ ſm glo. hic dicuntur romani oēs subditi romano ī perio. put dr ꝓprīū romanor habere filios in potestate ⁊ sic gētiles etiā sūt sub romano impio. Nam imp̄ator princeps est totius mūdi. vt vij q. i. in apibus. Sed in diuersis ꝓuincijs diuersi reges sūt sub eo. vt. vi. ij. scitote. Qui ergo nō vult esse sub romano imperio nec hereditatem habere potest nec alia que hic enumerant de iure hūano. Juris ciuilis species varias ponit Jsido. in eodē quinto li. ethimologiarū ⁊ noīa earū. Et hñtur oīa in decretis. di. ij. p totū. Ulī in principio eius dicit. Cōstat aūt ius quiritum ex legibus ex plebiscit⁹. ex iurisc̄onsultis ꝓstitutiōibus principū edictis senatorū ⁊ prudētū rēsis ⁊ singulas hor describitur. Lex ſm Jsido. est cōstitutio ppli. q̄ maiores natu sil'cū plebib⁹ aliq̄d sanxerūt. di. ij. lex vbi. d. archi. q̄ lex alit̄ sumit̄ hic. aliter supra. di. i. Nā hic sumitur stricte ꝓut est species iuris quiritum. supra autem ꝓut est genus ad omē ius scriptū. Constitutio ppli dicit hic glo. ℞ Olim ppls statuit leges. sed hodie trāstulit potestatē in ip̄atorē. vt insti. de iu. na. §. ſ q̄d principi. Uel q̄ hodie ēt ppls potest legē statuere. ⁊ q̄ dr in dicta. l. trāstulit. i. cōcessit. Addu archi. Dicūt quidam q̄ ppls hodie nō potest cōdere legē. ar. ad hoc. C. de legi. l. vlti. Alij. vt Lau dicunt contra. ſ. q̄ populus potest auferre auctoritatē imp̄atori. ſ oēs ecclesie nō possent tollere auctoritatez pape. Et rō est. q̄ papa nō haberet auctoritatē ab eccl'ia ſ ecōtra. ar. di. xxi. q̄uis. Et dñica ei iussione ⁊ cōciliorū auctoritate papa hz suā iurisdictionē. ⁊ nō ex trāslatiōe populi sicut imp̄ator. extra de elec. significasti. ⁊ dicūt hi quo ad ptātē trāslatā. p ppl'm in ip̄atorē. dēdi legem q̄ populus potest reuocare istam potestatem cū vult. sic iudex q̄ delegat. q̄ ꝓpter al'ā pōt cē remā sit nec obstat illa lex vl. C. de legi. q̄ ibi illō soli ñ excludit populū. ar. xv. q. viij. §. solus. Sed tale ē ac si dicerz. Soli principi. i. nlli alij. soli. Hec obstat extra de offi. dele. sup q̄stionū. ⁊ in. c. venerabili. q̄ illa iura loquūtur in delegato. In alio forte secus. ff. de offi. p̄. l. vltima. hec. archi. Maiores natu gl'. maiores natu dicūtur nobilitate dignitate antiquitate. scientia. vt. ij. q. vij. querēdum. Addit archi. q̄ hic magis ꝓprie dicitur nobilitate. Plebiscita sunt. que plebes tm̄ cōstituunt. ⁊ vocātur plebiscita. eo q̄ ea plebs sciat. vel q̄ sciscitatur ⁊ rogat vt fiant. Jsidorus distin. ij glosa. ibi. Plebiscita prima facta fuerunt ꝓter discordiā inter nobiles ⁊ plebeios. vt. ff. de orig. iu. li. ij. Addit hic archi. q̄ q̄dā tpe cessit plebs romanor a patrib⁹ in mōtem auentinum ⁊ ibi statuta ab ea vocata sunt plebiscita. scita. i. statuta plebis vel q̄ eius sciēcia ⁊ ꝓsensu statuebant Est g̃ plebiscitū ius q̄d plebs magistratu interrogante veluti tribuno cōstituebat. Et hec lex p bono pacis fuit obseruata. p. l. hortēsiam. vt. ff. de orig. iu. l. ij. Senatusconsultum est q̄ tm̄ senatores populis consulendo decernunt. Jsido. di. e. Dicit hic archi. in Rosa. q̄ cū populus romanus ita esset auctus. vt in vnum conuenire nō posset causa legis sanciende visum est senatui vice populi cōsuli. vt insti. de iure naturali. §. senatus vbi dicitur q̄ senatusconsultum est. q̄ senatus iubet arg̃ constituit. ſm Lau. Et sicut totus populus interrogabat quando cōsul legem ferebat ad populū ita senatores interrogabant vice populi. quando consul legem ferebat. ⁊ ita eorum consensu senatus consultū vocatum est Hugo. Erant autem senatores centum numero. ⁊ dicitur senat⁹ a senectute. Isti electi sunt a romulo centum. ⁊ a populo centum. Qui ob etatem senatores ob similitudinem aure patres dicebātur. Uel senatus a sinendo dicebantur. Quia senatores facultatem eligendi habāt. Qui

Capitulum. Vnicum

sine licentia eorum nulli licebat magistratum aliquem facere id est officium. Et senatus etiã vocabatur locus in quo cõueniebant senatores. Cõstituũ l'edictũ ẽ qñ rex l'ĩpator pstituit l'edidit isido. di. e. vbi dic archi. Rex. s. cñ. Hã reges prius leges tulerunt. ff. de orig. iu. l. ij. Lau. vel dic q̃ iõ est rex ꝛ impator. sed rex ante cz corone tur. Et idem est cõstitutio qñ edictũ. licet edictũ posset dici tantũ in preciplẽdo. dicũtur ẽt edicta pretor. vt dicit iob. que. s. ptor ius ciuile corigẽs vel supplẽs vel confirmãs ĩ ambone posita siue scripta publice preponebat fm Aug. Respõsa sunt que iurisc̃onsulti rñdere dicũtur cõsulẽtibus. Unde ꝛ rñsa Pauli dicta sunt. Fuerunt enim quidã prudẽtes ꝛ arbitri equitatis q̃ instituciones iuris ciuilis cõpositas ediderunt. quibus dissidẽtiũ lites cõtentiones cz sopirẽt isido. di. e. archi. Rñsa id est sentẽtie eor quibꝫ pmissum est iura cõdere. Cõsulti quibus datũ erat ius respondendi. Consulenabo sup aliquo articulo vel interptatione alicuius iuris. Ediderũt id ẽ exposuerũt ꝛ iterptati sũt ĩstitutiões cõpositas ab aliis. Quedã leges dicũtur ab his q̃ ediderũt eas. ut cõsulares tribunitie. iulie. ꝛ cornelie. Hã ꝛ sub octauiano cesare suffecti consules papius ꝛ pompeius legez tulerũt. que a nominibus eor papia ꝛ põpeia nũcupant. cõtinens patrũ premia. p suscipiendis liberis. Sub eodem impatore falcidius tribunus plebis legem fecit. ne quis plus extraneis in testamẽto legaret. cz vt quarta ps supesset heredibus. ex cuius nomine lex falcidia nomiata ẽ. di. ea. archi.. Consulares. Cũ romani ferre nõ possent sup oĩa reguz consules fecerunt ꝛ edite leges ab illis cosulibꝫ consulares dicũtur. Tribunitie. Cũ quadaz vice populus romanus a patribus recessisset. fecit sibi tribunos qui cz pẽssent aliis ꝛ leges facte ab his dicitur tribunitie. et dicitur tribunus a tribuendo iura vnicuicz. vel a tribu id ẽ populo cui pẽrat. Vel q̃ populus diuisus fuit in tres partes. ꝛ ex qualibet pte tribuni eligebantur ꝛ inde dicti tribuni. Suffecti id ẽ substituti. Qui e niz in locũ consulũ ante finem sui officij decedentiũ substituebantur. dicebantur suffecti. Falcidius De lege falcidie quã notat hic glo. vide in. iij. p re ii. c. de testamẽtis. Satyra lex dicta est eo q̃ de pluribus rebꝫ lex illa loq̃tur. simul dicta a copia rerũ ꝛ quasi a saturitate. vñ ꝛ satyrã scribere ẽ poemata varia cõdere vt oratij. Juuenal' ꝛ persij. Rodie leges noualiũ ꝯmertioz sũt. ab insula rodo cognominate. in qua antiquitus mercatoz vsus fuit. di. e. Et sic ꝫ glo. q̃ lex illa iniquissima ẽ cz q̃ patientibꝫ naufragiuz inhabitatores oĩa auferãt. ff. e. modestius. Sed i. la lex hodie correcta ẽ vt. C. de. fur. l. aũt naufragia. ĩmo tales ipso iure sũt excõicati. extra de rap. c. excõicamus. Addit archi. q̃ videt q̃ sit canõ late sentẽtie. qđ ẽt tenet glo. hic posita. Sed inno. credit q̃ sit canon ferẽde sentẽtie. idẽ bern. sentit ibidem De hoc hẽs in. iij. pte in tractatu de censuris

Et nota q̃ totũ cor. §. I

pus iuris ciuilis cõis diuiditur in quattuor libros. quo ad allegatiões. s. codicũ. digestũ. institutã. autẽticã. Et que in eis notãtur allegãtur p nomẽ libri p titulos. p leges. p pagraphos. Cõuenientia hꝰ diuisiõis legum bũanarũ supposite fm isido. pulcre notat b. tho. i. se. q. xcv. arti. iij. Dicit ei q̃ vnũqđqz pt p se diuidi. fm id qđ in eiꝰ rõe ptinet. Sicut in rõe aialis cõtinet aĩa. q̃ ẽ rõalis l'irrõalis. Et iõ animal p se diuiditur in rõale ꝛ irrõa'le. si ãt diuidit fz albũ ꝛ nigrũ. que sũt diuisio pter eius rõem. Sũt ãt multa de rõe legis bũane. fm quoz qlibet lex bũana ꝓprie ꝛ p se diuidi pt. Est ei primo de rõe legis bũane. q̃ sit deriuata a lege nature. vt ex dictis ptz. Et fm hoc positiuũ. diuidit in iusgentiũ ꝛ ĩ ius ciuile. fm duos modos quibꝫ aliqđ deriuat a lege nature. vt supra dictũ est. Nã ad iusgentiũ ptinẽt ea q̃ deriuant a lege nature. sicut ꝯclusiões ex pncipijs. vt iuste ẽptiones. ꝛ vẽditiões ꝛ alia hꝰ. sine qbꝫ hoies adinuicẽ quiuere nõ possent. qđ ẽ de lege nature. qz hõ naturaliter ẽ aĩal sociale. put phat in primo poli. Que vero deriuantur a lege nature p modũ pticularis determinationis ptinẽt ad ius ciuile. fm q̃ aliq̃ ciuitas aliqđ ius sibi ad cõmodũ determinat. Secõdo ẽd rõe legz q̃ ordinat ad bonũ ciuitatis ꝛ fm hoc lex bũana diuidi põt. fm diuersitatẽ eor q̃ dãt operã bono cõi. sicut sacerdotes. p pplo deũ orãtes. principes pplm gubernãtes. milites. p salute ppli pugnãtes. ꝛ iõ istis hoĩbꝫ spẽalia quedã iura aptãtur vt cz ponat ius publicũ ꝛ ius militare. Tertio de rõe legis ẽ vt instituat a gubernante cõitatẽ ciuitatis. ꝛ fm hoc distinguũtur leges fm diuersa regimina ciuitatũ. Quoz vnũ regimen est fm pbum in. iij. poli. qñ ciuitas gubernat ab vno. ꝛ fm hoc ponũt ꝓstitutiões principũ seu edicta. Aliud regimẽ est aristocratia. i. principatus optimoz vel optimatũ. ꝛ fm hoc sumũtur rñsa prudẽtũ ꝛ senatusconsulta. Aliud regimẽ ẽ oligarchia principatus paucoz diuitũ ꝛ potentũ. ꝛ fm hoc sumitur ius ꝓtorũ. ꝛ ẽt dicitur ius honorariũ. Aliꝺ regimẽ est populi qđ dicitur democratia. ꝛ fm hoc sumitur plebiscita. Aliud regimẽ est tirannicũ quod est omnino corruptũ. vnde ex hoc non sumitur aliqua lex. Aliud regimẽ est ex bis cõmixtũ qđ est optimũ ꝛ fm hoc sumitur lex. quam maiores natu simul cũ plebibus aliquid sanxerũt. vt dictũ est supra. Quarto de ratõne legis est q̃ sit directiua hũanoz actuuz. ꝛ fm hoc secũdum diuersa de quibus leges ferantur

distinguũtur leges que aliqñ ab actoribꝫ earũ
noiant. ⁊ sic distinguitur lex iulia vel de adulteriis
lex cornelia de siccariis. ⁊ sic de aliis. Alie denoi-
antur ñ ꝓpter auctores earũ. ꝫ ꝓpter res de q̃bus
sũt. vt lex de officio pcõsulis. lex de furtis ⁊ bꝫ.
Distinguitur aũt iusgẽtiũ a iure naturali. maxi
me inq̃ntum ius naturale ẽ cõe oĩbꝫ animalibꝫ.

Quod leges hũa .§.II.

ne ẽt seclares imponunt hoĩni necessitatez ad
obseruãdũ in foro ꝯsciẽtie. ita q̃ ñ obseruãs pec
cat si sint iuste. vñ Aug. dicit. Qui legibꝫ impa
toꝝ. que ꝑ dei volũtate ferũt obtẽpare ñ vult ac
q̃rit grãde ꝑmiũ. di. ix. ĩpatores. Ꝛro bꝫ. declaratõe
dicit Tho. i. se. q. xcvi. arti. iiij. q̃ leges hũanit
positeꝫ sit iuste ꝫ iuste. si sũt iuste. hñt vim ob
ligãdi in foro ꝯsciẽ a lege eterna a qua deriuãtur
ſm illꝫ ꝓuer. viij. ꝑ me reges regnãt ⁊ legũ ꝯdi
tores iusta decernũt. Dicũntur aũt leges iuste vel
iniuste. ſm q̃druplex genꝰ causarũ. s. finalẽ. effici
entẽ formalẽ ⁊ materialẽ. Dicũtur iuste ex cau
sa finali seu ex fine. q̃ ordinãt ad bonũ cõmune.
Iste ei est finis legis vtilitas boni cõis. Ecõtra ẽ
lex iniusta. q̃ ẽ ꝓtraria boni cõi. vñ q̃ aliqs ꝑsi
dẽs imponit leges onerosas subditis ñ ꝓpter cõ
mune vtilitatẽ. ꝫ ꝓpter priuatã suã. vt ꝓpter cu
piditatẽ vel glriã puta faciẽs statutũ. q̃ q̃ cõmit
tit talẽ defectũ soluat tm̃. qđ nõ ꝓpter aliꝺ facit.
nisi vt inde lucretur. Vel cũ ponit tallias ⁊ ga
bellas vltra debitũ. vt thezaurizet vel põpiser.
Secũdo dꝫ iuste ex cã efficiẽti seu auctore. Cau
sa efficiẽs legis ẽ statuẽs legẽ. Si ĩ g̃ non excedit
ptãtẽ ferẽtis. q. s. eã. fac subditꝫ suis. iusta ẽ. Ju
iusta ãt si fert legẽ sup eos. in q̃bꝰ ñ hꝫ ptãtẽ. pu
ta. si laicus cuiuscũq̃ dignitatꝫ ẽt imperator facit
legẽ. q̃ extẽdatur ẽt ad clericos. vt q̃ bẽant rñde
re in foro suo. vel q̃ soluãt tallias ⁊ bꝫ. Nõ. n. ba
bẽt ptãtẽ sup clerꝫ. Tertio dicũt iuste ex forma.
q̃ñ. s. ſm cõuitatẽ ꝓportionis. ĩponũtur onera sub
ditis in ordine ad bonũ cõe. Cũ ei vnꝰ hõ sit pe
mirtudinis. q̃libꝫ hõ ⁊ q̃ ẽ ⁊ q̃ hꝫ. ẽ multitudi
nis. sicut ⁊ q̃libꝫ pes ẽ q̃ ẽ totiꝰ. vñ ⁊ natura ali
q̃ hõ defectũ infert aliq̃ ptiꝰ. vt saluet totũ. ⁊ ſm
hꝫ leges ꝓportionabiliter onera imponẽtes sunt
iuste ⁊ obligãt in foro cõscie. vñ ex cã rõabili re
ctores ciuitatis imponũt aliqs collectas. puta ad
defendendũ se i iusto bello. ⁊ ſm ꝓportionẽ debi
tã. q̃ hꝫ recusaret. peccaret. Iniuste ãt sũt. q̃ ñ eq̃
liter onera imponũtur ſm ratã vnicuiq̃ ptigen
tẽ. ſm subitãnã. ꝫ alĩ nimis grauãt enormiter.
alĩ nimis alleuiãtur. ⁊ iste sũt violẽtie magis q̃ꝫ
leges. vñ tales leges nõ obligãt i foro cõscie. nisi
forte ꝓpter vitandũ scãdalũ vel ꝑturbatiõem. ꝓp q̃
q̃ nõ dꝫ cedere ẽt iuri suo. ſm illꝫ Matth. v.
Qui te angariauerit mille passus vade cũ illo
⁊ alia duo. Quarto leges sũt iuste ex materia
q̃ñ sez sũt de rebꝰ in se iustis. Juste ãt q̃ñ sunt
de rebus illicitis puta ꝓtra ius diuinũ vel natu
rale. vt q̃ adorẽt idola. sicut fecit nabuchodono
sor legẽ. q̃ oĩs adorarẽt statuã. ⁊c. dañ. iij. Et ta
les leges nullo mõ sũt obseruãde. q̃a vt dr Act. v
Obedire oz deo magisq̃ hoĩbꝫ. Et de bis legibꝫ
iniq̃s ⁊ cõdẽnbꝫ eas. dr esai. x. Ve bis q̃ cõdunt
leges iniquas. ⁊ scribẽtes iniusticias scripserunt
vt opprimerẽt in iudicio pauperes ⁊ vim facerent
cãe hũiliũ ꝑsũ mei. ꝯcꝫ g̃ istoꝝ mõꝝ sc̃i iuste
ñ obligãt i foro ꝯscie. si tñ solũ ex fine eẽnt iuste
⁊ in aliꝺ iuste. s. ex mã fora tauctore forte ligarẽt
tũc. Et nota q̃ ꝯdentes leges iniq̃s puta ad im
ponendum collectas indebitas ⁊ grauamina te
nẽtur ad restitutiõem ⁊ hẽredes eoꝝ oĩm dãno
rũ q̃ occasione dictarũ legũ aliq̃ passi sũt. ⁊ illi q̃
induxerũt ꝯditorẽ ad talẽ legẽ faciendã. q̃libet in
solidũ. ⁊ seruãtes eas leges tenẽtur ẽt ad restitu
tiõem eoꝝ que occasione taliũ legũ lucrati sunt.
Ubi aũt iuste sint leges seculares. etiã seruari
dñt ⁊ peccãt trãsgrediẽtes. vñ gelasius papa. ds
aũt leges ꝓncipũ. aut patrũ regulas. aut mo
nitiões paternas dicat debere ꝓtẽni. nisi q̃ impu
nitũ sibi extimet trãsire ꝓmissũ. di. x. Und dicit
gl. q̃ peccat oĩs q̃ ꝓtẽnit legẽ. ꝫ nõ peccat oĩs q̃
paret legibꝫ. vbi. s. loq̃tur de consilio lex. xiij. q. i.
q̃sq̃s. Et sic aliꝺ est cõtenere. aliꝺ nõ parere. dicit
Ber. in li. de dispensatiõe ⁊ ꝓcepto. Cõtemptus
vbiq̃ dãnabilis. ⁊ sic est mortale ex ꝓpẽtu legẽ
trãsgredi. Ex ignorãtia. n. vel negligẽtia nõ sp. ꝫ
ſm materias. Et dicit Jo. pa. Quidq̃d ꝓtra le
ges accipiẽ ꝑ leges dissolui meretur. di. x. vides
⁊ dicit ibi glo. q̃ hec regula est vera. in bis in q̃
bus ẽ ꝑpetua causa ꝓhibitionis. vt q̃ filius con
trahat matrimoniũ cũ matre. Vel dic q̃ meret
dissolui nisi illꝫ per aliã constitutiõem tolleret.

De cõparatiõe .§.III

legũ ciuiliũ ad canoicas quo ad prioritatẽ. Sci
endũ igitur. q̃ lex ciuilis est prioꝝ lege canonica
tẽpe. Sed lex canonica est prioꝝ ciuili dignitate
seu auctoritate. Primũ patet ex hoc. q̃ lex ciuilis
cepit ꝛpe moisi vel circa. Lex vero canonica tẽpe
apostoloꝝ quando fecerũt cõstitutiõem. q̃ cõuer
si ad fidẽ abstinerẽt se a fornicatiõe. ab idolatrĩ
sanguine ⁊ suffocato. s. animali. Fornicatio qui
dem de se semꝑ fuit peccatũ mortale. sed ideo ꝓ
hibita. quia gentiles putabãt licitã. quasi natu
ralem. Alia vero prohibita fuerunt. non q̃ de se
mala. sed ad inducendũ pacificũ quietũ inter iu
deos ⁊ gentiles cõuersos ad fidem. ⁊ remouen
dũ occasiõem ⁊ exemplũ mali. Qui fuerũt au
ctores legũ seculariũ. ponit Jsido. in quito ethi
mologiarũ. dicẽs. Moyses gentis hebree primꝰ

omnium diuinas leges sacris litteris explicauit Foroneus rex prim⁹ grecis leges iudiciaq; cõstituit. Mercurius trimegistus prim⁹ leges egiptijs tradidit. Solon primus leges athenien'ibꝰ edidit. Lycurgus primus lacedemonibꝰ iura ex appollinis auctoritate cõfinxit. Numa pompiliꝰ qui romulo successit in regno. primus romanis leges edidit. Deinde cũ populus seditiosus magistratus ferre non posset. decem viros legibꝰ cõdendis creauit. qui leges ex libris solonis. in latinũ sermonem trãslatas. xij. tabulas exposuerũt di. vij. moises. Et in. c. se. dicit. Leges redigere in libros Primus cõsul pompeius instituere voluit. sed nõ pseuerauit metu obtrectatoꝝ. Deinde cesar cepit id facere sed ante interfectus est paulatim aũt antique leges vetustate ⁊ incuria aboluerũt. Noue autez a constantino cesare ceperũt ⁊ reliquis succedẽtibus erãtq; primitꝰ ⁊ inordinate. Postea Theodosius minor augustus. codicem factum cõstitutionũ disposuit. De legibus autẽ canonicis dicit Ysido. di. xvi. c. i. Canones cõciliorꝝ generalium ceperũt a tpe cõstantini imperatoris. Quibꝰ pcedentibꝰ psecutione feruente. nõ dabatur facultas docendaq; plebiũ nec licẽtia epis conueniendi in vnũ. Sed ipse cõstantinus dedit hanc facultatem christianis. et sub eo factum fuit primũ generale cõciliũ scz nicenum. Dicit tamen ibi glo. q; tpe clemẽtis ceperũt fieri cõcilia. Vt pz di. xvi. Ysido. Sed non fuerũt ita generalia ⁊ sic soluit cõtrarietas. Fuerũt etiã facta ante tps cõstãtini multa decreta a summis põtificibꝰ diuersis tpibꝰ. Dignitate aũt et auctoritate leges canonice sunt priores adeo. q; leges seculares que legibꝰ canonicis repugnantur cõtrarie. nullius sũt momẽti. Et hec est sententia cõclusiua totius di. x. quã pbat p multa. ca. Et in primo. c. di. Lex imperatoꝝ ñ ẽ sup legẽ di. sed subtus. Impiali iudicio non pñt ecclesiastica iura dissolui. Et di. e. Constitutiones que sunt ptra canones ⁊ decreta pñsulũ romanoꝝ. vel cõtra bonos mores. nullius sũt momẽti. Imperator etiã dicit q; sacre leges nõ dedignãtur seq; sacros canones ꝑcipue in matrimonijs. vsuris. ⁊ hmõi. In auten. vt cleri. apud propri. epis. ix. coll. Et ij. c. iij. §. hinc colligit. Et extra de no. op. nũ. in fi. Leges nostras. Vbi autem euangelicis ⁊ canonicis decretis non obuiauerint omni reuerentia digne habeantur. dicit gratianꝰ di. x. §. ecce. Ecce ⁊ Aug. Si in aduersariũ vestrũ terreni imperij leges assumẽdas putatis. nõ repẽdimus. nã ⁊ hoc fecit paulus. cũ aduersus iniuriosos romanũ se esse ciuẽ testat. Sed vtrũ papa possit tollere leges quo ad vtrũq; forũ. sunt opi. p ⁊ cõtra. Sed dic. Io. an. sup. regula possessor. de re. iu. li. vi. q; vbi papa nõ hz tpalẽ iurisdictionẽ. non potest tollere leges quo ad forũ ciuilẽ. nisi. in his in quibus vertitur piculũ aie. vt vsuris ⁊ hꝰ. cũ potestates sint distincte. di. x. q; ñi ⁊ di. xcvi. cũ ad verum. In his aũt in qbꝰ vertit piculũ aie. põt tollere quo ad vtrũq; forũ. pbatur hec de iudic. nouit. et. de prescrip. c. vltimo.

Casus plures illi. §. iiii

citi q; pmittũtur a legibus secularibꝰ. sed q; pbentur iure diuino vel canonico. in omnibus illis casibꝰ leges ille sunt abrogate. nec deceret seruari ⁊ peccarent qui eas seruarent. Et primo in matrimonijs. Nã ꝑm leges filius germani vnius. põt copulare matrimonũ cũ filia alteri⁹ germani. vt insti. de nup. §. inter eas. Et. C. de nup. l. nemini. Sed ꝑm deũ tales oñt penitus separari extra de consang. ⁊ affi. nõ dz. ⁊ xxxv. q. iij. pgenies. Secũdo q; ꝑm leges. puella rapta no põt cõtrahere matrimoniũ cũ suo raptore. C. de rap. virginũ. l. vnica. Et idẽ erat olim ꝑm antiquos canones. Sed hodie põt. extra de rap. c. fi. Tertio q; ꝑm leges licitũ est hoẽ soluto tenere mulierẽ solutã ꝓcubinã. vt in aut. q; deb mo. na. et. sui §. si q;s. Sed ꝑm deũ ẽt simplex fornicatio peccatũ mortale ẽ. ⁊ excludit a regno dei. vt dicit aplꝰ i. ad Cor. vi. Quarto q; ꝑm leges licitũ est viro occidere adulterũ uxoꝝ; de phẽlũ i adulterio. si est psona vilis ⁊ cui non debet reuerẽtiam. ff. de adult. l. marito. i. Et. l. si adulteriũ. Et. C. de adulte. l. graccus. Insuplicz patri q; habet filiã in potestate occidere adulterũ filie in domo sua fornicantẽ. ⁊ occidere filiã. ff. de adul. l. pater. ⁊ l. non in ea. Et similiꝰ de latrone ⁊ populatore agrorum. Sed ꝑm deum nihil horum licet. ⁊ prohibentur talia. cũ precipitur. Exo. Non occides. Quinto quia ꝑm leges damnatur qui apprehẽsam in adulterio tenet vxorem. C. de adul. l. crimen et. l. castitati. Sed ꝑm deum et iura canonica potest tenere sine vlla pena. dummodo ipsa velit ab adulterio recedere. xxxi. q̃stione. i. §. obauditur. Sexto quia ꝑm leges in multis casibus licitũ ẽ vxorem repudiare. ⁊ matrimonium rite ꝙtractũ dissoluere. ⁊ mariue in casu qui notatur. di. x. l. ⁊ xxvij. q. ij. sunt qui dicunt. Sed hoc lex diuina prohibet. vt in eisdem. c. dicitur. Septimo q; ꝑm leges mulier que mortuo viro nubit infra tempus luctus. s. vni⁹ anni infamis fit ⁊ incurrit multas penas. C. de secũ. nup. l. i. ⁊ ij. Sed ꝑm deũ. vt aplus dicit. nubat mulier cui vult. extra de secũ. nup. c. i. in fi. ⁊ vt ibi notat Inno. remittit ei oẽs ille pene. q; sũt tm ad penã ipi⁹. Secꝰ si inde proueniat aliq̃d ad alios. Octauo q; ꝑm leges filius spurius non est alẽdus. Ex ꝑm deũ ⁊ canonẽ cõtra. Nono q; ꝑm leges hæres si nõ fecerit inuentariũ. tenetur ad omnia de bonis defuncti. secus ꝑm deũ. Decimo q; in certis casibꝰ ꝑm leges hæres ñ tenet de malencio delicti

¶ Decus ſm deū. ¶ Undecimo q2 ſm leges illō qđ relīq̄tur niſi b̄eat. vij. vel q̄nq̄ teſtes ñ valet C. de teſta. l. ſi vnus. ℈ ſm deū in relictis ad pias cauſas ſufficiūt tres aut ēt duo teſtes. extra d teſta. cū eſſes. ⁊. c. relatū ¶ Duodecimo q2 ſm leges. ſi ꝓmitto aliq̄d nudo pacto. nō teneor. ⁊ dico q2 nō ont̄ inde actio. ff. de pac. l. iuris. Ecōtra eſt ſm deū ⁊ canones. q2 mortaliter ꝑccat recedēs a pacto. extra de pac. c. i. cuz ſimilibꝫ que ibi notāt̄ur. ⁊ iō ſi ꝓmitto vni recipieti ꝓ alio. quia ſm deū teneor. ſm leges nō ¶ Tertiodecimo q2 int̄ emētes ⁊ vendētes ꝓcedūt leges decepciōez ⁊c. ¶ Quārtodecimo q2 ſm leges nō licz emere ſeu vendere iura ⁊ actiones. q̄ ꝙs ꝫz ꝓtra aliū. ꝓ maiori ꝑcio q̄ſ ſit ꝓcipale debitū. alſ nō valet emptio. nec peri poterit. niſi vſq̄ ad illud qđ ſoluti ē. Nec ēt pñt talia iura ꝓ ꝑte vendi. ⁊ ꝓ ꝑte donari. C. mādati ſcz. l. ꝓ. ⁊ diuerſa ⁊. l. ab anaſtaſio. ℈ ſm deū nihil ꝓhibet me emere iura ꝓtra aliquē ꝓ minori ꝑcio q̄ſ ſint ipa iura. dū tñ nō faciā hoc in fraudē vſure. ꝫ ꝓpter intereſſe meuz aut laborē qui forſan erit i rebꝫ ēdo. Eo quia dubito ne debitor fugiat aut ad paupt̄atē veniat ¶ Quintodecimo q2 ſm leges in lōgiſſimo ſeꝑe ēt poſſeſſor male fidei ꝑſcribit. Secus ſm deū ⁊ iura canonica. extra de reg. iu. poſſeſſor male fidei li. vi. ¶ Sextodecimo q2 ſm leges maleficia cogitationis regulariter nō puniūt̄ur. ff. de pēnis. l. cogitatiōis. ꝫ tñ oīs cogitatio mala. vel a deo l' ꝓ pēnitētiā punienda ē. de pe. di. i. omnis ¶ Septimodecimo q2 ſm leges ꝫz magi ⁊ venefici puniant̄ur. tñ q̄ hoc faciūt ꝓtra imbreſ vētos ⁊ grādines. ꝑmiant̄. C. de maleficis. l. eoz. ℈ ſm deū ēt talia ſic facere. grauiſſimū ꝑccatū ē vt dare ꝓbat Tho. ſe. ſe. q. xcvi. ¶ Octauodecimo q2 ſm leges licitū ē in cā ſanguinis coꝛrūpere accuſatorē. ff. de ꝑua. l. ſi. ℈ ſm deum non licet vz in Tho. ſecunda ſecunde. q. lxix.

Titulus decimusnonus

de priuilegiis in cōi. Priuilegia ꝓ quem ꝓcedi pñt. ⁊ per quem impetrari et quando ⁊ quomō tollunt̄ur ¶ Capitulum Primum

¶ Et et alia lex priuata q̄ dē priuilegiū dist. iij. priuilegia. pleniꝰ xxv. q. i. §. vl. ℈ ē priuilegiū datū a deo ⁊ priuilegiū ab hoie. Et priuilegiū q̄dē dei ē q̄ dā ius. ſeu q̄dā gra ꝓceſſa alicui in aliq̄ ꝓtra legē cōem. Sicut fuit ꝓceſſū gregorio ꝓre ēt troiano dānato. ⁊ martino ꝓ q̄dā a ſeipſo ſuſpēſo ⁊ ꝓceſſū fuit ap̄lis vt ſortibꝫ i electione matḣie. ⁊ oſee accedere ad vxorē fornicariā et ſāſoni ſeiſm occidēt. ⁊ iſraelitꝫ expoliāt egiptios ⁊ abrahe ⁊ iacob hēre plēs vxores ſil' vt extra de diuor. gaudem⁹. xiiij. q. v. dixit dñs. ⁊. xxiij. q. v. ſi ñ lz. §. ñ occides. ⁊. xxvi. q. ij. ñ ſtatū. vbi dicit beda p' biero. q̄ priuilegia paucoꝝ cōem legē facere ñ pñt. vt extra de diuor. gaudem⁹. ⁊ regula iuris i. vi. Nō alicui gratioſe ꝓcedit ñ dz ab aliis trahi i exēplū. Quig̃ dicit dicūt hac lege priuata. q̄ ē lex. i. ſpiratō certa ſpūſſancti. hi ñ ſūt ſub lege. ſ. cōi in illo op̄e. ꝓtra quā hñt̄ ꝓtrariū inſtitutū a ſpūſcto. xix. q. ij. due ſūt leges. ℈ caueat ſibi q̄s diligēter in b. q̄ ipe ſathanas trāſfigurat ſe i angelū lucis. vt hēs plura exēpla i collatione ſcōa abbatis moiſi. ⁊ iō niſi ſis oīno cert⁹ deb⁹ inſtinctu. vt erāt ſcti. ñ dimittas leges cōes. xxiij. q. iij. trāſferūt. Quātū ad priuilegia hoīm. Nota q̄ q̄cūq̄ ꝑt legē facere ⁊ in aliq̄bꝫ ꝑt priuilegium ēdulgere. vt papa in ſpūalibꝫ. ⁊ q̄nq̄ in tpalibus. in ſris ſue tpalis iuriſdictiōis. l'q̄ ſ iudicū ad eū devoluerēt. ⁊ nota ſm ber. q̄ eccla rōana ſiue papa nūq̄ ꝓſſuenit aliq̄ē ꝓtra ſe ꝑuilegiāt ar. extra de ꝑscrip. cū ex officij. q̄ē ꝓtra eos q̄ dicūt l' potius fingūt. q̄ abſq̄ eoꝝ approbatione. ñ ſit ꝓcedēdū ſm rescripta pape ⁊ b'. Itē ꝑt ꝓcedere priuilegiū ipatoꝝ in tpalibꝫ ñ nūq̄ in ſpūalibꝫ q2 de eis nihil ꝑt ſtatuere xcvi. di. bñ q̄dem Itē ꝑt ꝓcedere eſt̄ ſ priuilegiū. extra de reli. domi. c. ſtatuim⁹. ⁊ de cēſi. cū venerabil. vi. q. ij. vif. dū tñ b facia de volūtate ſui capi. extra d iure patro. paſtoral. ⁊ extra de excēſſ. ꝑlato. ſicut venire. ⁊ multo fortiꝰ b ꝑt ꝑſcribere. Quis āt poſſit legem facere dictum eſt ſupra

Interpretatio pri. §. I.

uilegioꝝ. vbi verba fūt obſcura ſiue ābigua. ad eū ſpectat c⁹ē ꝓcedere. ſm hoſt. ⁊ interim negocium ſupēdet. extra de ſen. ex cō. inter aita. ⁊ extra de iudi. cū venīſſent. Si āt verba ñ ſūt obſcura vel ābigua. tūc dz diligēter tenor ꝓſiderari. extra eo. porro. ⁊. c. recepim⁹. Et pot⁹ inſiſtēdū ē intēti priuilegij. q̄ bis. i. q. i. marchiō. ⁊ extra de bo. ſig. intelligētia. ⁊ q̄ztū ꝑt fieri latiſſime infra dū ē. extra de dona. cū dilecti. ff. de ſcti. priui. l. bñficia. ⁊ b niſi ꝓiudiciz iuri alieno. q2 tūc reducit ad ius cōe. extra de ꝓſue. cū dilect⁹. Ita tñ q̄ aliq̄d op̄et. nā ſi aliq̄d īdulgeret. ñ eēt priuilegiuz extra d bb. ſig. abbate. Cōcedit tñ q̄nq̄ priuilegiuz ſm ius cōe. extra. de ꝑcura. q2 i cāis. q2 magis ſolet timeri q̄d ſpēaliſ ꝓhibet. q̄ q̄d generaliter xxiij. di. q̄q̄. Tū q2 multi neſcīt q̄nq̄ priuilegia data ſibi ⁊ tḡrāt iura. tñ cū frequēt iura male obſeruēt. ipa ꝓuilegia innouāt. extra. d treu. ⁊ pa. c. ij.

Itē nota ſecūdū. §. II.

Hoſti. in ſūma. q̄ multiplex ē ſpecies priuilegioꝝ vz reale. ꝑſonale. ⁊ cozpale. Reale ē q̄d eccleſie dignitati ciuitati vel alicui loco. vel aliq̄bꝫ ꝑſonis occaſiōe loci. ſeu cuiuſcūq̄ rei ꝓcedit. extra eo. cū olim eſſemus. ⁊. c. ij. Et tale priuilegiū ꝓpriū ē

ꝛ rei adhereꝛ.ꝛ sic ſp durat. niſi res pimaſ vel de ſtruatur. vel niſi in ptē vel in totū reuocef. xxv. q. ij. ita nos. Vl' admittaſ. extra de statu mo. recolē tes. ꝛ hoc dicit verū Jo. an. ſup regula priuilegi um. extra de re. iu. qñ ipa res vel locus priuilegi atus ecclesia ciuitas ꝛ hmōi. deſtrueref auctorita te ſupioris. Siāt deſtruaſ ab hoſtibus. retinet oīa sua priuilegia. ꝛ remanēt ibi clerici. xix. q. iij. que semel. Itē si auctoritate ſupioris trāſferatur ad aliū locū. vel alij vniaſ. xvi. q. iij. si episcopus Personale priuilegiū ē. qđ singulariſ pſonale dici poteſt. i. illđ qđ alicui vel aliquibꝫ certis et ꝑpꝛis noibꝫ exꝑſſis pſonaliter cōcediſ. extra de offi. lega. volētes. Et tale priuilegiū pſonā illiuſ cui cōceſſū eſt nō egrediet. et si obtētu dignitatis cōceditur. In quo etiā casu si aliā dignitatē adi piſcatur. priuilegio cōceſſo nō vtitur. extra de po ſtula. bone. ij. Tale et priuilegiū ad ſucceſſoꝛē nō trāſſertur niſi hoc exꝑimatur. Sed. vt dicit re gula. priuilegiū pſonale pſonā ſequitur ꝛ extin guiſ cū pſona. ꝛ sic ē tpale ꝛ nō ꝑpetuū. Est aliud pſonale qđ đr cōe pſonale. qđ nec cōcediſ certis pſoniſ cōiter et certis cauſis. ꝛ in certis ar riculis ꝑꝛis noibꝫ nō exꝑſſis. Et pōt pōi exem plū in minoribꝫ. xxv. annis q̄ gaudet priuilegio reſtitutionis in integrū. ff. de mino. l. i. Et mul ta talia repiunt in iure. Corpale priuilegiū ē illud. qđ alicui vniuerſitati coꝛpi vel collegio sic cō ceditur q̄ q̄libꝫ ſingularis de illa vniuerſitate ꝑ tali priuilegio ſe iuuare. extra de foro cōpe. si diligenti. Vel et vniuerſitas ipa ſibi. xij. q. ij. q̄ mau mittiſ. Et hoc siue concedaſ vniuerſitatibꝫ siue collegiis clericoꝝ siue concedatur collegio religioſoꝝ. ꝛ sic coꝛpalia ꝓuilegia appellātur cō ceſſa ꝓdicatoribꝫ ꝛ minoribꝫ. extra de excel. ꝓla. nimis iniq. ꝛ. c. nimis prava. Et tale priuilegiū nō ꝑit durāte collegio. niſi. vt ſupꝛa dictū eſt. đ realiꝫ ꝛ vt dicit glo. ſūmaria. xxv. q. ij. circa medi um. Cū dubitaſ de priuilegio vtrū ſit pſonale vel reale. ꝓsumitur potius eē reale q̄ pſonale. ex tra de inſti. cū venſſent. Nō eſt ob hoc đ pſona le. q̄ ſola inſeriſ pſona. vt. ff. de. pac. iur. gē. §. pa ctoꝝ. Itē hec noꝛatur differētia inſ priuilegiū ꝛ cōfirmatiōem vt đr in glo. qꝛ in cōfirmatiōe ni hil nouī iuriſ daſ. vt extra đ cōfir. cū dilecta. Secꝰ est in priuilegio. Itē in confirmatione nihil poniſ vel affirmaſ. ß totū cōditionaliter intelligitur. vt extra de cōceſ. ꝓben. qꝛ diuerſitatē. Sz in priuile gio oīa iura ponūtur. ꝛ certū ibi aſſeritur. vt ex tra de verbo ſigni. abbate

Nota q̄ priuile §. III

giū nō valet seu euacuaſ multis modis. Et pri mo quidē si fuerit ꝑ ſurrepticiōem cōceſſum. Nā quo ad ſic impetrātez fauoꝛe caret. ar. de reſcrip. liuer. ꝛ đ ſurreptitiū. cū impetrās ſuggerit ſal ſam cām. et q̄ preſuppoſita vt vera daſ priuilegi um. xxv. q. ij. ꝛ si legibꝫ. Secūdo irritū ē priuile giū si ſit cōtra ꝓſtitutiōez. ꝛ nō facit mēcionē de ea. oꝛ ei q̄ priuilegiū faciat mentionē đ ꝓſtitutō ne cōtra quā indulgeſ. extra de bis q̄ fi. a ma. par. c. cū nos. Tertio nō valet si ē cōtra ꝓſuetudinem niſi faciat mēcionē de ea. qñ tolliſ ꝑ priuilegiuz extra đ cōſti. c. i. li. vi. ꝛ đ duo ēt notat glo. Joh xxv. q. ij. in pri. Itē si ſit cōtra ſniaz datū oꝛ q̄ fa ciat mēcionē de ſentētia ad hoc vt tollaſ ꝑ priui legiū. extra de fide inſtru. inter dilectos. ꝛ no. in gl. ꝑdicta. Quarto ipo facto priuilegiū in fauo rē ꝓceſſū. ceſſare intelligitur quo ipetrās siue pri uilegiatus facit contra illud quod in priuilegio ipſo exꝑimitur eſſe conceſſum. extra de priuile. c. porro ꝛ. c. accepimꝰ. Quito ceſſante cā priui legij ceſſat siue ceſſaſ oꝛ priuilegiū. extra đ appel. cū ceſſāte ꝛ xxv. q. ij. c. vl. vbi. d. gratianꝰ ꝛ ibern. ſ gl. ſup đcō de cretali. qđ si daſ aliqđ ꝓuilegiū ex cā religiōis. vel cōe pauꝑatis l' alia ſibi cā. q̄ cito ceſſat cā. ceſſat ꝛ priuilegiū. cū ē alias dānoꝰ ſū. xvi. q. i. ghiſi. Sexto ceſſat. cū incipit alicui eſſe iniquū. ꝛ ꝑcipue iꝰ fauoꝛē ē ꝓceſſū. vt enī đr in regla. Qđ ob gram alicui ꝓcediſ. nō ē in eiꝰ diſ pēdiū retoꝛqndū. extra. de re. iu. li. vi. ꝛ extra đ ꝓ bo. sig. Quid ꝑ nouale. cū glo. Septimo ceſ ſat ꝛ tolliſ priuilegiū ꝑ ſecōz. facies plenā siue ex ꝓſſam mēcionē de ꝓpoꝛi. extra de ꝓſcrip. veniens. ſm Goff. Hoſti. tū dicit q̄ ꝑ ſm ſpāle tolliſ ge nerale. et si nō faciat mēcionē de ipo. ſm Joh. in gl. ſū maria vbi mouz ilitā qōez ꝓcludit q̄ nec ēt ſm tollit ꝓius generale. niſi de eo faciat mētio nē. Octauo tolliſ ꝑ cōcedētis reuocationem ar. ff. de iudi. l. iudiciū. qđ tū facere ū decz sine cā Et cā tū ꝑt ꝛ đz reuocari. puta qñ fieret aliꝫs leſ ſio enoꝛmis. Itē si q̄s nō ſuat priuilegia sui ſu pioris cōceſſa ſubditis suis. et ipi ꝰ ñ ſuātis pri uilegiū merito reuocaſ. extra eo. dilecti. Item si ſupioꝛ ex certa ſcia confirmauit indulgētiā inferio ris. ñ ꝑt postea inferioꝛ sine licētia ſupioris reuo care. vñ priuilegia ꝓceſſa a rege l' impatoꝛe eccl'ie ꝛ ꝑ papā confirmata ñ ꝑt ipatoꝛ reuocare. xxv. q. ij priuilegia. ꝛ. c. ſe. Nono tolliſ priuilegiū ꝑ re nūciatiōem ꝓpriā ꝛ exꝑſſā. extra de ꝛeci. nuꝑ. qđ intelligas q̄tū ad ius tāgens renūciatiōem tm. Secꝰ si papā vel aliū tāgit. vñ nec clericꝰ pōt re nūciare cuilibet priuilegio suo. vt ꝑz extra de fo. cōpe. si diligēti ibern. ēt dicit in gl. de reli. domi. ſup. c. cū dilectꝰ. q̄ abbas siue cōuēt' priuilegio renūciare ñ pñt. Ultimo admittiſ priuilegiū ꝑ abuſis. qđ pōt exponi pro non vſis. vel ꝑ vſuz cōtrariū. xi. q. iij. priuilegiū. puta. si eſt aliqs pri uilegiatus q̄ non ſoluat decimas omni anno ta mē sicut aliꝫ ſoluit. Et si eſt exēptus ꝛ cū quenif coꝝ ordinario. vñdet. nec allegat priuilegiū. nec ſi allegat oñdit. Quanto aūt tpe nō vtens priui

legio amittat. ⁊ quo actu vel qñ ponit Hostiē. ⁊ ioh. ī sūma ꝓfes. li. i. ti. v. q. iij. Bern. ēt in glo. extra de īstitu. cū venissent posuit ꝑtra hoc diuersas opi. ⁊ tāð sic ꝓcludit. Vel⁹ videt dicendū ꝙ sicut sūt diuersa ꝓuilegia ⁊ in diuersis casibꝫ ꝓcessa qðlibꝫ priuilegiū bēeat locū in suo casu. sicut in ꝓscriptiōibꝫ in qbus diuersa tpa reqūruntur. de hoc ēt bēs. xxv. q. ij. priuilepia in glo. Si qs aūt allegat priuilegiū. ⁊ ñ fuat ei fm hoste. nō dz imputari nō obstāte ꝙ obiciat ei. ꝙ nō sit eo vsus vel ꝙ sit ꝑtrariū fcm̄. Quo n. vtet priuilegio q̄ vti nō ꝓmittit. nisi forte si sīnia feratur contra eum et non appellat

Qui dicūt se exē. §. IIII

ꝓsi ⁊ allegāt priuilegia. reqūsiti ab ordinario oñ dere tenēt. ⁊ tradere rescripta ad reqūsitiōez cli. ð qbꝫ fuerit cōtrouersia. ꝙ si ad exēptionē alleg̃et solā ꝓscriptionē dñi de ꝺ facere fidē. Si vero allegāt vtrūqꝫ tūc si priuilegiū ad plenū non sufficiat. ꝺ tm causaꝫ ꝓbeat ꝓscribēdi. tenent̄ prescriptiōem ꝓbare ⁊ ꝓbatiōe pendēte nō turbēt. Nō si nō allegāt nec exhibēt. saltē tale priuilegium qð cām ꝓscribendi vel diocesani vtunt iure suo. extra de ꝓuil. cū ꝓsone li. vi. Eccl̄ia exēpta. ēt monachi vel canonici quieti ⁊ ꝑpetuo obligati. intelligūtur exēpti. Nō aūt ꝓsbiter q̄ prochianꝰ nor curā hz. quo ad ea q̄ ad ipam curā ꝑtinent. nec ipi prochiani. extra ð ꝓuil. ꝑ exēptionē li. v Si eximāt canonici alic' eccie. ñ ꝓpt ꝺ sūt exempti clerici. ꝺ bñ ecōuerso. Ez ipa ecclesia ñ est ꝓpt ꝺ exēpta. vt ī dicto. c. ⁊ ꝑ mōasteriū. siue h⁹ locū exēptū. intelligi dz tā de ipo q̄ de cimiterio ⁊ de domibꝫ mōasterij. curtiꝫ. ortis. ⁊ areis. que sūt iuxta eccl̄iā. ar. xij. q. i. necessaria ⁊. ca. nulla. Legatus de latere fm bern. bñ pōt cognoscere ð cāis ꝑtra exēptos. ꝓ priuilegia eximūt a ꝓlāte episcopoꝝ ⁊ hȝ. Sed nō pape vel legatoꝝ. no. hoc extra de offi. lega. p⁹ trāslationem. Monasteria moīalia ēt si sint exēpta dñi singuli⁹ ānis ꝑ ordinariū visitari. vt de sta. mo. attēdētes. ī clemē. Exempti q̄tūcunq̄ gaudeāt libertate. nihilomin⁹ ꝑsūt ꝙueniri coꝝ ordinarijs. rōe delicti siue ꝙtractꝰ. aut de re de q̄ ꝙtra eos agit. nisi delictū sit cōmissum in loco exēpto. vel cōtract⁹ ibi sit factus vel ibi sit ipa res litigiosa. Itē nō⁹ ꝑsūt ꝙueniri vbi domiciliū hñt. si alibi deliquerūt vel ꝙtraxerūt. vel res cōsistit. nec ēt ꝑsūt diocesani illoꝝ locoꝝ vbi domiciliū hñt remittere exēptos. si conueniant ad locū vbi deliquerūt vel cōtraxerunt vel res ꝙsistit extra de ꝓuil. volētes li. vi. Ealuis q̄ dicūtur. j. ⁊ ꝑpt hoc ē sciēdū. ꝙ q̄dā sūt ꝑriuilegiati. ita ꝙ nec rōe delicti vel cōtract⁹ ꝑsūt ꝙueniri. vt p̄dicatores. minores. ⁊ cisterciēses. Exēpti nō ꝑsūt construere oratoria vel capellas vel loca ī locis nō exēptis sine licēcia diocesanoꝝ. Nec etiā sic ꝙstructis. tpe interdicti ī casibꝫ nō exhibitis celebrare. vel facere celebrari. alias ꝑ ordinarios cōpescant. ⁊ si ꝓpter hoc ꝙseruatores eoꝝ ferrēt sententias ꝑtra ordinarios. nō valet. extra de priuile. auctē li. vi. In locis aūt exemptis non ꝑsūt ꝑdicta facere nisi de licentia vel priuilegio. vt in dicto. c. auctoritate. ⁊ vt oñdit Gratianus. xxv. q. i. §. vl. Sacrosancta romana ecclesia ius ⁊ auctoritatez sacris canonibꝫ imptit. sed nō eis alligat. Sed sicut christus q̄ legem dedit ipaz legē canaliter impleuit. ꝑz in circūcisione ⁊ alijs. Postea vero vt se dñm legis oñderet cōtra legis literam leprosum mūdauit. Unde in euāgelio dicitur. ꝙ erat docēs tanqꝫ potestatem habens id ē tanqꝫ dñs legis. addens moralibꝫ ea que derāt ad ꝓfectiōem vmbrā figuraliū in lucem spūalis intelligentie cōmutans. non tanqꝫ scribe eoꝝ q̄ legis littera astricti. nō audebant aliquid addere vel mutare. Sic ⁊ sūme sedis pōtifices canonibꝫ a se siue ab alijs sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent. ⁊ eis se humiliando ipsos custodiunt. vt ab alijs obseruandos ipsos exhibeāt. Nonūqꝫ vo seu iubēdo seu diffiniēdo seu decernēdo seu aliter agendo. se decretorū dominos ⁊ conditores esse ostendūt. Hec Gratianus. De ista materia hic pulcre dicit grego. xxv q. ij. De ecclesiasticis priuilegijs hoc teneat fraternitas vra. q̄ sicut nostra defendimus. ita singulis q̄busq̄ ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibꝫ gratia fauēte vltra q̄ meretur imptior. nec vlli hoc qð sui iuris est ambitu stimulante denegabo. ꝺ fratres meos honorare cupio. sicqꝫ honore singulos subuehi volo. dummodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi.

De priuilegijs ordinis fratrum predicatorū
Capitulum Secundum

QVia vero multa priuilegia cōcessa sunt a sede apostolica. ordini fratrū ꝑdicatorū. ⁊ communiter dicitur ꝙ predicatores ⁊ minores gaudent eisdem priuilegijs. cum vnle sit nos ipsa priuilegia habere. que non facile reperiuntur in bullis. nisi in paucis conuenientibus ideo cogitaui hec interserere summatim de ipsis priuilegijs. omissis bis que habentur extra de priuile. nimis iniqua. ⁊ c. nimis praua. ⁊ etiā quibusdā que ponūt in tertia ꝑte de cēsuris. ꝙ a ꝓlatis ecclesiaꝝ cogi ñ possum⁹. vt inuiti petā nīa ꝓfiteamur eis. imo si vellem⁹. ñ possem⁹. qz ꝓhibet ꝑ sūmū pōtificē fratribꝰ nr̄is. vt petā sua nulli mi si ꝓlatis suis ꝓfiteri ꝑsumāt nisi a ꝓlatis ipis licētiā habeant alijs q̄busdā fribꝰ nr̄i ordis ꝓfitēdi. quā licētiā dare ꝑt solus mgr ordis. Ꝺt cogi ñ possiū⁹ abeis. q̄n oi tpe missas. ⁊ diuina officia celebm⁹.

Capitulum Secundum

Item impediri ab eis ñ possum⁹. quin in ecclesia nra oratoria seu edificia, p nostris vsibꝰ ꝓstruamus. Item in ꝓstruentes ecclesias vel edificia nra sñia interdicti vel excõicatiõis ferre ñ pñt. Item impedire nos neq̃unt. q̃n tpe interdicti. Quata tñ interdicti forma. diuina officia celebrem⁹. Item nõ pñt nobis inuitis defũctoꝝ corpa in nris cimiterijs sepelire. vel in ecclesijs nostris missaꝝ solennia celebrare. vel mortuoꝝ corpa q̃ in nris locis tumulãdi sũt exeq̃as celebrare. Item impedire ñ pñt. q̃n i domibꝰ nostris p lectores nostros tꝛologia solennit & publice legat. Item cogere nos neq̃ũt q̃n eos q̃ in nris morãt obsequijs sepeliam⁹ in nris cimiterijs. & ministremus eis ecclesiastica sacra. Item impedire nequeũt q̃n male oblata incerta. ingrediẽtiũ ordinẽ nostrũ. possint p mgrim ordis vel priores aut eorũ vicarios in locis sibi ꝓmissis in pios vsus ꝓuerti. Item cogere ñ pñt vt de ortis vel virgultis nostris decimã psoluam⁹. Item ñ pñt nos cogere ad collectas. p curationes exactiões subsidia. vel ad quascunq; ꝓmissiones faciẽdas. et auctoritate aplice sedis nisi ipe littere de ordie nostro expssaꝝ fecerit mẽtionẽ. Item cogere ñ pñt. q̃ pores vel supiores nostri fidelitatẽ cũ iuramento firmatã l' manualiter obedientiã eis impendãt. Item impedire nos neq̃unt q̃n ordinãdos frẽs nros q̃buscũq; voluerimus epis ꝓmitem⁹. Item fratres nros q̃s ad ordines p mouẽt. examinare. l' ꝓmissioi alicui obligare non pñt. item subditos suos neq̃ũt impedire. q̃n apud nos eligãt sepeliri. item in receptatores nros. interdicti. suspẽsiõis excõicatiõis. sñias fulminare ñ pñt. item in bñfactores nros p eoꝝ bñfaciũt nobis sñias excõicatõis suspẽsiõis & interdicti ferre ñ pñt. item fratres nros ad suaꝝ ecclesiaꝝ negocia p tractãda. l' ad secũ manẽdũ ñ pñt assumere l' assumptos tenere ptextu lrarꝝ sũmi põtificis. q̃ de indulto h⁹ & ordie nro expssaꝝ ñ faciũt mẽtiõez. nisi q̃s magister ordis vel prior ꝓuincial' i pꝛioꝝ tãq; idoneos & discretos eis dixerit assignandos. item impedire neq̃ũt. q̃n fratres nrizeis p sedem aplicã vel p ordinẽ i socios deputati. subiaceãt ordinis discipline. item impedire nõ pñt. q̃n fratres niti eis p sedẽ aplicã vel p ordinẽ in socios deputati. p ꝓlatos ordis corrigi valeãt. & ad ordinẽ reuocari ꝓtradictiõe aliq̃ ñ obstãte. item apostatas nros nobis inuitꝰ secũ & in locis aliꝭ sine voluntate ꝓlatoꝝ nroꝝ tenere ñ pñt. item cogi p eos nõ possum⁹ adimpendendũ correctiõis visitatiõis seu inq̃sitiõis officium monasterijs eccl̃is seu q̃buscũq; psonis. item p eos cogi ñ possum⁹. ad recipiẽdũ curã monialiũ seu quarũlibet religiosarũ psonaꝝ. nẽ ad visitãdũ monasteria cuiuscũq; ordis. item ad portãdũ seu deferẽdũ lras. itez cogi nõ possum⁹ ad exequendũ vel denũciãdũ sñias cõtra ꝓncipes seculares cõitates. pl'os seu q̃scũq; bñfactores nostros. Item cogi nõ possum⁹ p eos. q̃ sim⁹ assessores in q̃buscũq; cãis eccl̃iaꝝ vel ꝓlatorum seu ad alias lites vel ꝓtouerbias cõtingẽtes i cãis q̃ cora ipis tractãt. item ñ pñt nos quẽire ipetere vel molestare rõe delicti q̃mis. si. vel inimi ꝓtract'. aut rei sit pos'ite vel extra ꝓuincias extra loca nra exẽpta. Nec obstãtibus constitutõ. inno. pape. iiij. in ꝓtrariũ edita. & Bonifacius in pñti. Virtute ꝓspicuos. item ñ pñt nos ꝓhibere an q̃scũq; voluerim⁹ epos. bñtes cõionẽ aplice sedis. cõuocem⁹ ad ponẽdũ ꝓmariũ lapidẽ i oratorijs l' ecclesijs nris ad dedicãdũ ecclesias l' altaria & ad benedicendũ cimiteria nra. si diocesani locoꝝ. j. q̃ tuor mẽses nob denegãt ꝓdicta. postq̃ p fratres nros fuerit bũilit req̃siti. aut si grauat nos volũt nimiũ i expẽs. honoꝝ⁹. Ex pte nra. item cogere nos neq̃ũt ad fuãdũ pacta & ꝓmissa. ad q̃ fratres nros in aliq̃bus locis ꝓlatis & rectoribus ecclesiaꝝ se obligauerũt i receptiõe locoꝝ. Si pacta illa sũt ꝓtraria iuri nro. l' ꝑm ius p sedẽ aplicã absoluti. nisi pacta illa facta fuerit de licentia mgri ordis & capituli generalis. Honorius. Religionis fauor. item impedire ñ pñt. q̃n bona tpalia q̃ nob ex successiõe ꝓuenirũt appbẽdam⁹ vẽdam⁹. & i pꝛoꝝ pciũ in nostrũ vsũ. put voluerim⁹. cõmutemus. Clemens. Obtentu. item cogere nos ñ pñt vt eoꝝ ꝓstitutiõibus sbiciam⁹. item q̃ accedam⁹ ad pcessiões eoꝝ ñ intra ciuitates vel extra. Alexan. Humis imq̃. Item in oibꝰ electionibꝰ ordinis. excepta electiõe mgri ordis. supioꝝ ad quẽ electi ꝓmotio ꝓtinet si confirmare electum noluerit potest alium cõcedere in priorem prouintialem vel conuentualem. quem maior pars per suas litteras petierit sibi dari Bonifacius. Virtute. Item electores priorum prouincialium et conuentualium cõmittere pñt fratribus qui ab eis pro electi ꝓmotione mittuntur. vt aliũ eligãt in priorem. si is qui electus fuerat non fuerit confirmat⁹. & si superior ad quẽ confirmatio pertinet possit electũ quem voluerit cõfirmare. Alexan. Virtute. Item apostate nostri vel qui electi de ordine fuerint. ñ possunt licite predicare. docere. vel confessiones audire. nisi ad alium ordinẽ licite ꝓtranseant. in quo huiusmodi officia exerceantur. Et si secus attẽptare presumpserint. magister ordinis & priores & eoꝝ vicarij. possunt in illo monitionis & excõmunicationis sententiam promulgare. Bonifacius. Virtute. Item prelati ordinis in correctionibꝰ fratrum. omissis aplicibus iuris & positis. libere procedere possunt sm cõsuetudines ordinis approbatas. & generalia ordinis institutta. Bonifacius. Ad augmentum. Item conuenire non possumus per litteras apostolice sedis. vel legatorum eius aut delegatorum eius. nisi ipse littere de indulto hoc etiã de ordine nostro expssam facerẽt mentionem. Bonifa. & Anno Cum

iam p eius gratiã. Discedẽtes ab ordine nostro absq; licẽtia platorum suorum, nullus audeat retinere. & sub pretextu litterar apostolice & sedis. non faciẽtes exp̃ssam de indulto huius mentionẽ. Boni. Virtute. Item q; nulli siue sit in religionis ordine vel extra ordinẽ ꝓstitut⁹ liceat deferre habitũ nostrũ. aut ita ꝙsimilẽ. q; ꝓpter eum frater p̃dicator⁹ credi possit. absq; mãdato sedis aplice spãli. Qui vero ꝯrariũ p̃sumpserit facere. ad deponẽdũ ipm p diocesanos locor. cũ a fratribus nostris fuerint req̃siti. monitiõe p̃missa p cẽsuram ecclesiasticã appellatiõe postposita ꝓpellãt. Inno. Quia cõfusio. hĩt⁹. Et bonũ. Virtute. Item ordinatio & correctio officij nostri facta p fratrẽ Hũbertũ magistri ordinis nostri est p se dẽ aplicã approbata. & q; ꝯra ordinatiõem prędictã nulli liceat aliq̃d ĩmutare Clemẽs. Cõsurgit. Itẽ penitẽtie & vota ingrediẽtiũ ordinẽ nr̃m p̃sit p prelatos ordinis vel eor. vicarios in obseruãtias ordis ꝓmutari. dũmõ vota illa nõ fuerint de trãslesido ad ordinẽ obseruãtie artioris vban⁹. Quia aplici. Itẽ p̃dicare libere possum⁹ clero et populo in locis nr̃is & in plateis cõibus absq; q̃rũ cũq; licẽtia platoꝝ. exceptis duobus cãib⁹. i. hora qua diocesan⁹ p̃dicat. vel coram se p̃dicare faceret. Sermones ãt ad clerũ inf̃mittẽdi sũt a fratribus q̃ñ hora f̃mõis eps aliq̃ rõe vel vigẽs cã cõuocaret generaliter ad se clerũ Bonifaci⁹. Inter cuncta. Item generalis vicarius magistri ordis exptãte sibi a p̃uilegijs tradita. põt fratres oẽs absoluere a peccatis. & a sñia excõicatiõis infdicti & suspẽsiõis vt possit magister. Itẽ põt sup irregularitatibus dispẽsare sicut magister. Itẽ põt illas a suis ꝓfessorib⁹ absolutiões & dispẽsatiões recipe q̃s ipse suis subditis põt imp̃tiri. item põt socios platoꝝ vel p̃cipũ corrigere. & si ei visum fuerit ad ordinẽ reuocare. item põt si ei visuꝝ fuerit fratres nostros f̃m p̃uilegij formã ad ordines alios licẽtiare. Papa vero Johãnes solis magistro & p̃uinciali ꝓpter hoc ꝓcedit. itẽ põt apostatas nostros & eiectos licẽtiare. coĩrcere & punire sicut põt magister ordinis. itẽ vicari⁹ prioris p̃uincialis. potest ex p̃uilegijs sup fratres sue p̃uincie. oĩa q̃ põt magistri ordinis vicari⁹. & insuper põt crucẽ p̃dicare. & inq̃sitores hereticoꝝ p se dẽ ap̃l cã ꝯputatos remouere vel q̃ supsedeant inquirere & alios põt remotos substituere. put ei visum fuerit expedire. itẽ vicarij prioris quẽtualis in suo conuentu põt oĩa q̃ supius de vicario magistri ordis posita sũt. Excepto q; ꝯ socijs platoꝝ vel principũ se intromittere non põt. Q̃ que dicta sũt de vicarijs hũtur in diuersis p̃uilegijs & p̃cipue Boni. Virtute. Item sorores ordinis nostri. magistro ordis & p̃uincialib⁹ sũt ꝓmisse & ꝑpetuo ꝑmanere dñt sub magistro ordinis et priorꝝ p̃uincialiũ. magisterio & doctrina inno. Iz olim Clemens. Affectu sincero. item magister ordinis & priores p̃uinciales curã aiarũ sororũ ordinis & solitudinẽ gerẽtes. eis de cõstitutionib⁹ nostri ordinis dñt. put ill⁹ ꝑtinet. puidere inno. Iz olim Clemẽs. Affectu sincero. item q; magister ordinis põt ꝓstitutiones sororꝝ ordis corrigere. ad vnifoꝛmitatẽ reducere & quocũq; mõ in melius cõmutare seu reformare. put viderit expedire. Alexand. Affect⁹ pmptitudo beniuoli. item magister ordinis & priores p̃uinciales põt monasteria ordinis p se vel p alios idoneos quotiens cũq; expedierit uisitare. corrigẽdo. & reformãdo ibidẽ tã in capitibus q̃ in mẽbris. ea q̃ correctione & reformatione viderint indigere. instituẽdo. destituẽdo. mutãdo. & ordinãdo. put f̃m deũ viderint expedire. inno. Iz oliz. Clemẽs. Affectu sincero. item electio prioriss̃e libere ptinet ad quẽtũ sororũ inno. Licet olim Clemẽs. Affectu sincero. item cõfirmatio prioriss̃e ad magistr̃ ordinis vbicũq; ptinet & ad quẽlibet priorẽ p̃uinciale in sua p̃uincia vel ad eos q̃bus ipse duxerint cõmittẽdos Clemens. Affectu sincero. item magister ordinis & priores p̃uinciales. põt p se vel p alios audire cõfessiões sororꝝ ordinis. & ministrare eis ecclesiastica sacra. inno. Clemẽs. Iz oliz. Affectu sincero. item mgr̃ ordinis & priores p̃uinciales põt sororib⁹ ordis deputare aliquos discretos & p̃uidos capellanos. innocẽ. Iz olim Clemẽs. Affectu sincero. item magister ordis & priores p̃uinciales põt conuersos & familares monasteriorũ nostrorũ mutare & ordinare de ipsis. put f̃m deũ viderint expedire. Clemens. Affectu sincero. item declaratio q; ille q̃ in seculo & in seculari hĩtu existẽs voto obedientie & castitatis emisso. p̃fessiõis vinculo se & sua alicui monasterio obligarũt. ab ipis votis obligatione et donatione bonorũ in ꝑpetuũ ẽt ante baptismũ assumptũ hĩtũ neque sũt resilire. ß. sũt ordini et monasterio obligate ꝑpetuo nõ obstãte ordinatiõe siue ꝓstitutiõe inno. papa. iiij. de p̃bationis ãno ꝓplẽdo. que nõ bz locũ in monialib⁹ fratrũ predicatorũ ordinis & minorũ & matrimonium si postea p eas ꝯractũ fuerit nullius firmitatis existit. Possunt etiã ipe moniales annũ libere p̃fiteri Alexander. Ex tenore. item sorores ordinis nostri illis gaudẽt p̃uilegijs que nostro ordini sunt concessa vel in posterũ concedentur inno. Iz olim Clemens. Sacra vestra religio. iuez a iurisdictione & potestate quorũcunq; p̃latorum sorores nostri ordinis cum monasteriis et locis suis totaliter sunt exempte. Benedictus. Sacra nostra religio. item sorores nostri ordis ad p̃stationem decimarũ. de quibuscunq; fructibus. vel ad contribuendum in procurationib⁹ ordinariorũ vel legatorum aut nunciorũ sedis apostolice & ad quascunq; tallias & collectas ac

pedagia.thelonia ⁊ exactiones alias.quibusuis regibus ⁊ principibus seu alijs personis secularibus exhibendas minime obligãtur Nicolaus Quãto studiosius Bonifacius Laudabilis Sñ dictus Sacra nra religio Item nulla soror nostri ordinis assumi pt p quemcũq ad aliquã abbatiam vel regimẽ alicui⁹ monasterij alterius professionis sine licẽtia sedis aplice.faciente de statuto h⁹ mentionẽ exp̃ssam Bene Et monialis Item ex p̃dicto priuilegio bonifacij qđ incipit virtute cõspicuos. Et p gre.vndecimum innouato.hoc bt vz. Cõcedimus q3 vobis vt de illis que in ornamentis vel p eis aut libris fabrica lu.minaribo anniuersario septio vicesimo tricesim⁹ seu alijs ad ppetuũ cultũ diuinũ.seu pro pie.atijs aut victu ad sustentationẽ vestrã.vel indumentis necnõ p annuis censibꝰ retinendis.ad quoꝝ solutionem alique domus vestri ordinis obligate noscuntur vel de domibꝰ.predijs.ortis.alijsq locis.fm instituta vestri ordinis opportunis.aut de bis quep h⁹ domibꝰ.predijs.ortis.⁊ locis emẽdis vobis legantur dũmodo p̃missa nõ conuertantur in alios vsus.ꝛ in illos dũtaxat pro quibꝰ relinquũt.aut alios ei⁹ qui in hac cessione vel indulgẽtia continent.nulli canonicam portionẽ aliquã teneamĩ exhibere.⁊ ne quis a vobis vel vltimaꝝ executõibus voluntatũ seu decedentiũ heredibꝰ đ p̃missis aut de bis que vobis in vltimis voluntatibꝰ absolute leganꝰ vel alias p vestris necessitatibꝰ cõferuntur.aliquid exigere vel extorquere p̃sumãt districtius inhibemus ꝛc. Et nota q cũ a quibusdã doctoribꝰ diceretur istũ p̃uilegiũ s.q ad q̃rtã nõ dandã.tolli p clemẽtinã dudum đ sepultur⁹ reuocatũ extitit p martinũ q̃ntũ ⁊ cõfirmatũ et ad remouendũ dubiũ ⁊ declarandũ q ad q̃rtã soluenda m de legatis non tenentur fratres.hoc fuit additum p martinũ quintũ vz Certũ ne dubitationes ac controuersie que alias vos pluribꝰ laboribus ⁊ expensis vexauerunt de cetero vobis fiant.ex certa sciẽtia statuimꝰ vt dictum est p̃uilegiũ gre.pape.xi.in iudicio ⁊ extra in qualibz sui dispositione inuiolabiliter obseruetur.nõ obstãtibꝰ constitutõibꝰ aplicis illa p̃sertim felicis recordationis clemẽtis pape.v.p̃decessoris nri.edita in concilio vienẽsi q incipit dudũ. Necnõ p̃uilegijs gratijs.⁊ concessionibꝰ aplicis in genere vel in spẽ quibusuis p̃sonis.ecclesijs siue locis concessis sub q̃uis forma vel exp̃ssione verborꝝ.ex si de eis hñda essẽ in p̃sentibꝰ mentio specialis seu p q̃ue p̃sentibꝰ nõ exp̃ssa aut totaliter de verbo ad verbũ non inserta eaꝝ in toto seu in aliq̃ pte sui effectꝰ possẽ aliqualiter impediri.⁊ alijs contrarijs q̃buscũq. Nos em̃ exnũc irritũ decernimus⁊ inane si secus sup bis aut coꝝ aliqua a q̃cũq quauis auctoritate scienter vel ignanter attigerit attemptari declarãtes clausulã illa vz salua tñ iustitia illaꝝ eccliaꝝ a q̃bꝰ mortuoꝝ corpa assumũt in oĩbꝰ alijs debere intelligi p̃terq̃ in bis de quibꝰ in ipso priuilegio specialiter cauetur.q canonica portio minime exigat Nulli ergo ꝛc.

Titulus.xx.de regulis iuris sub vnico capitulo ex decre.⁊ li.vi.collectis

Via materia de regulis iuris est satis vniuersalis vtilis⁊ breuis Ideo hic ponẽs cũ glo.ꝑ abbreuiatis tñ Et primo videndum est de ethimologia nois ipsius. Ad qđ dicit Isido.q regula dr eo q recte ducat.nec aliquã aliorsum trahit Alij dixerũt regulam dictam eo q regat vel normam recte viuẽdi p̃beat vel qđ distortum prauũq est corrigat in decre.di.iij.Glo. ibi Si regla nunq̃ aliorsum trahit.ergo omnis regula est ius Sed contradicit lex q regula est q̃rem breuiter enarrat non vt ex ea ius fiat vt ff.đ re.iu.l.i. Ad hoc dicas q si regula dicitur illud i quo aliquid statuitur generaliter nõ admittis exceptõibꝰ sic ex ea non sumitur ius⁊ sic sumit lex Sed si appellas regulã id qđ includit exceptões suas secũ.sic regula nunq̃ fallit.⁊ ita Isi.sumit Io.an. Dicit ãt regula quasi a rega.vel regla qđ idem est qđ rectitudinis forma. Sicut em̃ p regulam nouit scriptor modũ recte scribendi.sector modũ recte secandi.⁊ sic de alijs.ita p bas regulas modũ recte iudicandi cognoscim⁹. Quare autem regule iuris ponuntur in fi.decreta.assignatur duplex ratio. Prima est colorariua vz.q que vltimo loco dicuntur melius memorie cõmendatur de cõse.di.ij.liquido Secũda est vera et p̃pria.s.vt ostenderetur ius nõ sumi ex regula ꝑ regula ex iure Si em̃ posite fuissent in principio cõpilationis.forsitã crederet aliquis q ius seqns ex regul⁹ sumeret In fine ergo ponunt vt appareat ex iure qđ p̃cessit regulas sumi Est ãt regla p̃rie regulariter vera q̃uis patiat exceptões i se Quę ãt exceptiões contineant sub regula breuit dico q quo ad ptãtem verborꝝ que in ea p̃feruntur vlr.vel saltẽ indefinite affirmãdo vel negãdo cõprehendit exceptões.alias nõ diceret exceptõ Sicut si dicerẽ Dis bõ currit excepto equo titij.hec nõ est exceptõ q equus titij nõ cõprehendebat sub illa p̃positõe dis hõ currit Sz si dico dis hõ currit excepto titio.illa est p̃pria exceptio.q⁹ positõ dis hõ currit bene cõprehendit titium Tollitur ergo ritus virtute exceptõis q̃ ad materiã de qua fit sermo.ꝑ q̃ ad iuris determinationẽ.exceptio nõ cõprehenditur sub regula q⁹ contraria tõ ⁊ ius est in exceptõne q̃ in regula Hec q̃ opatur exceptio vt illõ qđ alias sub verbis regule cõprehendebatur.ad determinationẽ regule exceptionis virtute tollatur Cõstituit ãt regula verba que de sui natura oĩa cõprehendant.s.p signa vlia affirmatiua q̃ oĩa cõ

prehendunt de re.iu.ois Et p verba negatiua q̄
vlr negando excludunt oia de re.iu.in vi.nemo
pt.⁊ alias Et p verba indefinita que simplr pla
ta equipollent vlibo.xix.c.i Et ideo oes regule
tradunt p signa indefinita affirmatiua vel nega
tiua paucis exceptis Officium ār regule est ples
casus sil iungere clauo rōnis Utp ār regula ꝓsti
tuat ius nouū vel antiquū recitet.dubitaf Sub
tiliter dixerunt doc.q̄ est ꝑsiderare tres spēs ca/
suum Quidam sunt iam determinati.⁊ in ill re
gula non ꝓstituit ius q̄ inuenit iam ꝓstitutum
Quidam alij sunt excepti a legis determinatiōe
⁊ in illis silr regula non ꝓstituit ius q̄ non clau
dunt sub regule determinatōe Quidam sunt in
quibo ē eadē eq̄tas q̄ in casibo determinatis a iu
re.nec tñ repiunt in iure positi.⁊ in illis regla fa
cit ius.ꝓpter identitatē rōnis.non patientis ius
similiū casuū esse diuersum Ego tñ nō recedo a
verbis legis.⁊ dico q̄ p regulā nō statuit ius. ß
ex iure sumit regula alias nō video quō possz di
ci regula iuris Sicut em in regula ligni vel ferri
necē est matias ꝑuenire.s.lignū vel ferr ex quibo
regula fiat.sic necē est in regula iurꝫ ius qđ ē in
materia ꝑuenisse ad hoc vt possit inde regla dispo
ni.⁊ tūc ꝓprie loquitur l.de re.iu.alias debuisset
dici đ iure regulā.Et sic dicatur q̄ in casibo non
exꝑssis a iure vbi est simil rō regula facit ius.hoc
est sine aliqua regula per iura q̄ hoc volunt de re
scrip.ceterꝫ.Et si dicat q̄ alique regule videntur
ꝑcessisse iuris exꝑsse traditionē Dico q̄ ius idez
est q̄ rō vt di.i. Cōsuetudo ab exordio rōnal creā
ture ꝑcesserat di.v.in principio Vel saltē dispo/
sitionē cōdentis regulas ius ꝑcessit. Videns em̄
formator regule sic esse debere de iure.qđ in eius
saltē mēte sedebat.formauit regulam Allegatur
tñ regula ꝓ iure.non tā ex origine q̄z ex forma Et
potior est causa ei⁹ ꝓ q̄ facit regula Dz em̄ aduer
sarius necesse ostendere rōem quare in illo casu
nō loquat regula.⁊ facit qđ dicat infra vtile. Cū
aūt dicit hic regula iuris sumit ꝓ iure canonico
nō ciuili.vt pz in regula que de iure ciuili nōpce
dit Hec oia Job.an.in glo.sup rubrica de re iu.
Ponent aūt ipe regule p alphabetū.vt meli⁹
memorie ꝯmēdent.⁊ nō ꝑm ordinē iuris Ho
ra qđ dicit biero.di.xxix.q̄ regule scrōz patrz pro
tpe loco ⁊ ꝑsona negocio.instante necessitate tra/
dite sūt Et Isido.ibi Sciendum est q̄ pluraq̄z
capitula ex causa.ex loco.ex tpe.ex persona consi/
deranda sunt.quorum modi quia medulit⁹ non
indagant.in erroris labirintū nōnulli intricādo
impingunt.cū ante iudicant q̄ intelligant.ante
inculpant q̄z iterato lecta ꝙquirant Exempla po
nūtur in di.seqntibo đ diuersis ordinatōibo factis
ab ecclesia

Accessoriū naturā sequi

cōgruit principalis Hec regula sūpta est ex.l.ff.
eo.ti.cū principal Pone casū in principali dstru
cto⁹q⁹ dē destructum ⁊ accessorium.xvi.q.vij.et
hoc diximus Item si causa principalis matrimo
nij ꝓmittit.sic ⁊ accessoriū.s.dotz de do.post di.re
de prudentia Dz contra de iureiurā debitores.⁊
c.cum contingat ⁊ supra ti.eo.l.licet vbi tenet ac/
cessorium ⁊ nō principale So.illud ꝓpter periculū
aīe.qđ eueniret si nō seruaret iuramentū.⁊ dicit
in ꝓdicto decre.cū ꝓtingat Jo.an Vultra alia ibi
vide Potest sic extēdi Fides viua ē principale
vt fūdamentū in statu spūali Opa de genere bo
noū sunt accessoriū Remota fide nil boni meri
torij pt esse in hoīe.xxviij.q.i.Ex his Ubi deest
agnitio incōmutabilis veritatis.s.p fidē.falsa est
virtus etiā in optimis moribo Sic in particulari
ope principale est intētio recta Accessoria opa q̄
ex illa fiūt q̄ sequūtur naturā ei⁹ vt sint bona di.
lxxxvi.non satis Et mala sunt opa si intētio ma
la In his ār q̄ sūt mala de se.non est bona intētio
et si videat Contrario ē principale in pēna Cōfes
sio ⁊ satisfactio accessoria que sequuntur naturā
eius ⁊c.

Actus legitimi cōditio

nē nō recipiūt neq̄z diē Hec regula sūpta est ex.l
ff.eo.ti.actus Dicunt aūt actus legitimi Emāci
patio.acceptilatio.hereditatisz aditio.serui adoptō
tutorz datio.electio.postulatio.sñie latio.mūmo
niū ⁊ h⁹ Exēplū pone in sñia q̄ nō dz fieri sub ꝓdi
tione vt ij.q.vi.biduū It ē electio nō dz fieri sub
ꝓditōe.vt de elec.in electōibo li.vi Nō debent ēt
fieri in diē.i.vsq̄z ad certū tps ⁊ non vltra.ß sim
plicit.nō em̄ eligit q̄s vsq̄z ad certū tps ß simplr
Nec ꝓtrahit mūmoniū ad tps.ß absolute.xxij.
q.ij.solz Dz ꝓtra di.xviij.c.vl.⁊ lxxxvi.tāta Ubi
fert sñia excōicatōis vsq̄z ad duos mēses Solu.
ibi sumit excō:catio ꝓ remotōe a sacris Hā excōi
catio dz ee ꝑpetua.x.q.i.q̄ sacerdotes Et exponi/
mus perpetuā.i.donec penituerit.xxvij.q.i.de vi/
duis Itē ꝓtra de elec.cū in veri Ubi eligēdi ptās
in certū tps ꝓfert So. Electio est ille actus legi
timus qui nō recipit diē Cūm non pt canonic⁹ alij
quē sibi eligere in ꝓlatū vsq̄z ad festū resurrectō
nis Dz ptās eligēdi nō est ille actus.⁊ ideo ꝓfert
in tps vt ibi Et ꝓcurator dat ad tps de ꝓcura.si
quē li.vi Itē ꝓtra.vij.q.i.pastoral. vbi ꝓlatura ec
clesie videt dari ad tps So.in vl.glo. Ubi dī q̄
hoc fieri pt ex dispēsatōe pape Itē ꝓtra q̄ mūmo
niū licet nō recipiat diē.recipit tñ ꝓditōem vt de
ꝓdi.sup eo.So. Veritate inspecta.nō est ibi mūi/
moniū vbi nō infuenit pur⁹ ꝓsensus vt ibi pz im
mo nec sponsalia.de spon.c.i.li.vi Itē q̄ dcm̄ est
đ datione tutoris q̄ non recipit diem.hz locum
in tutore dato a iudice Secus si a testatore. Et
nota q̄ sic hi actus nō recipiunt ꝓditiōem neq̄z

die.ita nec distinctionē vt in.c.pal.de elec.in ele ctionibus Itez nota q regula ista indistincte lo quitur de actibus legitimis q non recipiunt cō ditionē nec diem Et autem stricte dixit Actus legitimi qui ꝯditionē nō recipiūt vt.q.d. Aliqui actus sunt qui recipiunt.aliqui nō Et loquit ipa lex in actibus qui nō sūt ꝯtractus ⁊ quasi Cōtra ctus.n. bñ recipiunt ꝯditionē.ff.de ꝯtrahen.emp. l.lxc vendito Jo.an.

Beneficiū ecclesiasticū

nō potest licite sine institutiōe canonica possideri Pone casum p.c.xvi.q.vij siquis de incepto Ibi enī dr q accipiēs eccām de manu laici est suspen sus.⁊ eā retinere non pt.vide ibi glo. Et sic no. hic casū in q nō currit ꝓscriptio Idem est in mri monio carnali.xxiij.q.v.qō vlt. Et de ꝓsan.⁊ lab. nō vebet.idem in alijs casibus qui notantur.xvi q.iij.clerici Et de ꝓscrip.cū nō liceat in glo. Su mitur aūt hic beneficium largo mō vt ꝯprehendat dignitates ꝓlonatus ecclesias oēs cum cura ⁊ si ne cura que cū titulo bñtur.i.q.iij.si quis tutor. Sumit aūt interdū stricte vt distinguat a ꝓbēda xij.q.ij.alienationes Alias includit ꝓbendā vt.i. q.iij.c.vl. Alibi stricte sumitur,p sol bñficijs sim plicibus sine cura.ō ꝓben.c.vl. Cū igit in bñficō ecclesiastico requiratur canonica institutio.vidē dum est quid sit institutō Institucre autem est ius canonicū in ecclesia vel ecclesiastico bñficio tribuere Qd dic vt no.de.instit.auctoritate. Jn uestitura aūt est q̄si iuris illi⁹ possessionē ꝓferre Acci pit tñ aliqñ vnū pro alio vt dicit ibi glo.in dcō c.⁊ de jure cōi instituere spectat ad epm.xvi.q.vij. null⁹ Et fit inuestitura p anulū.baculū.vel libꝝ Ex an caplm sede vacāte possit instituere dēmi natur hoc de instit.c.i.li.vi. Et q̄ dra sit inter colla tionē.ꝓbationē.⁊ institutionē vide de ꝓben.cuz in illis li.vi. Nō ꝓt Hec dictio ꝓt posit negatiuā positam vt hic.nccitatē importat.tj.q.i.c.i. Cuz aūt affirmatiue ponit.nccitatē nō importat.xij.q.iij.§. utē in criminali.v.pt Licite supabūdat Jd.n.di cimur posse.qō licite possu m⁹.xxij.q.j. faciat. Ubi d'multiplici posse Obtineri Cōtradicit huic regu le.de iure pa.cura. Jo. Jbi nō prescribebatur ec clesia tanꝯ bñficiū ⁊ vt ꝓprietas. Jtē nccitat⁹ cā vel pietat⁹ vel cā ipensi obsequij sine canonica in stitutōe possidet q̄s ꝓuēt⁹ eccē.nec ex eo canonic⁹ vel beneficiat⁹ dr ꝓprie.xij.q.ij.quicūqꝫ suffragio xvi.q.i.possessiones⁊.q.iij.clerici.⁊ de magistris q̄m Et de pugnātibꝫ in duel.o.hēricus Jtē ar. ctra de elec.in genesi Ubi possessio dat ius eligē di ex ꝓscriptōe Jo.p possessionē acquirit⁹ ius eli gendi⁊ pūtandi c⁊ꝓcedit ex nūis actibus Institu tuno aūt ꝓcedit ex actibꝫ aliꝯ.q̄ ad hoc vt valeat debet esse canonica vt hic Jn q̄ ꝓcipue q̄tuor req runtur Primum q̄ ꝓsona sit que possit instituc re.xvi.q.vij.c.nullus Sdum q̄ instituēs sit talis qui possit instituere.de instit.c.ij.quia non laic⁹ pt in stitui Vel ipse idem instituens.eo.titulo vltimo Tertium q̄ illius beneficij institutio ex iure pro prio vel de uoluto vel delegato. ad instituentem pertineat eo.t.c.ij. Quartum q̄ seruetur forma constitutionis illius de elec.c.vi.li.vi.⁊ cē Jo.an. Extende regulā istam quia triplex est gen⁹ be neficij eccāstici.s.bñficiū sacēꝯ.bñficium suffra giorꝯ.⁊ bñficiū eccāsticoꝯ locoꝯ Primū.s. qōlibꝫ sacēm non ꝓt de iure⁊ ad salute aīe obtineri.ni si fm institutionē canonicā.i.ordinationē eccle sie vt.s.bene dispositus accedat⁊ fm ritum eccie Secdꝫ q̄ est cōicatio seu pricipatō bonoꝯ.q̄ fiūt i eccā⁊ orationū⁊ alioꝯ bonoꝯ⁊ indulgēriaꝯ non ꝓt bēi nisi fm institutionē eccē.i.existēdo in cha ritate.⁊ faciendo ea q̄ ordinauit eccā fienda vt cō tinet indulgentie forma Tertiū est eccā.ꝓbenda et dignitas eccāstica In qbꝫ optet seruari,put or dinauit eccā.vt ꝓz hic in glo.

Bona fides nō patitur

vt semel exactum itez exigatur Hec regla sūpra fuit ex.l.ff.eo.ti.bona fides Ecclesia enim non de bet suum recipere vel repetere cū augmento.sed si semel exactū itez exigerz augmentum recipet xij.q.ij. fraternitas. Et habet locum hec regula etiam in penis.que semel exacte ab eodem.iterū exigi nō debēt.ad hoc.xiij.q.vij.c.vl.⁊ ō iudicibꝫ at si clerici Ab eodem autem ideo dixit q̄ si plu res tenerentur ad penā insolidū.soluta pena per vnū.non liberat alter.xij.q.ij.cū deuotissimā An aūt res⁊ pena sit peti possint.dic vt notat xxv.q.ij si eccē Hanc aūt regulam dico verā in his quoꝯ cā vnica exactione finitur Unde si decem debco ipsoꝝ solutōne tollitur omnis obligatio Cū nō patit bona fides vt illa.x.itez exigantur Et si soluāt vt indebita repetūtur q̄ō dic vt.i.q.xij.ni si de.so.c.vlt. Si aūt vnica exactōe non sumitur obligatio.pura in actione debiti viri ab vxore.et econuerso.nō hz locū hec regula Idē in ꝓcuratione quā exigit epūs primo anno visitās Nā scdo anno visitās.itez exigit ꝓcurationē Et idem ex si nccī tate ecclesie.itez eodē mō visitaret⁊ anno Et sic ꝓt intelligi illud de censibus.cū venerabilis Idē dico in actione pene vbi actū est in ꝓtractu sic vt s.tocies pena ꝓmittat⁹⁊ exigi possit q̄tiens cōtra factū fuerit Nā tūc pena semel exacta.itez exigeī Rō est q⁹ fm aliam regulā Cōtract⁹ ex quentōne legē accipiūt Sz veritate ista spectā in his casibus ⁊ silibꝫ nō est idē.ꝫ aliꝯ licet eiusdē generis Et fa cit hec regla ad q̄stionē quā mouet Jo.xij.q.ij.mo nemus An si eccā ꝓsecuta est suū a possessore q̄ō facere ꝓt vt e.q.aplicos An idē possit petere ēt a plato.⁊ certe non q⁹ bona fides ⁊c. Ad penam tñ agere posset ꝓtra eū vt de re.eccle.nō alie.si quis.

Jo.an. Bona fides.i.ꝓscia7 equitas bona Et ꝓ extendi istud q exactum non debet iterū exigi in solutionibus Et ꝓtra hoc faciunt vsurarij qz cum receperint suum capitale.iterum exigunt illud du mvsurā petunt quod est q̄ aliud capitale Tho. Nō bona fides non patitur vide de vsu.in ij.pte ti.i. Hoc etam seruandum in punitiōibꝫ Sicut em̄ non iudicat de bis in idipm sicz qui semel iudicatus 7 punitus est pro illo pctō non debz iterꝫ puniri Et cui deus remisit culpam per penitentiam non punit ad gehennam pro illa qz pctā nō dedit nec quo ad culpam nec quo ad ꝑnam. Tho. Sed si deus punit hic pctōrem, 7 ille nō emendatur qz non soluit debitum.ideo deus punit etiā in inferno.quia debitū nō est solutū Sil'r in ꝓtractibꝫ.soluta pena non dz iterꝫ exigivt dictum est in glo.

Cum sunt partium iura

obscura.reo fauendum est potius q̄ actori. Hec regula sumpta est ex lege.ff.eo-ti. fauorabiliores Et pone casum.iij-q.ix.iudicas Et hec regula vera est nisi actor leueat fauorabilem causam.puta mrimonij.libertatis tetli, vel dotis Tunc em̄ fallit regula qz fauendum est potius actori.xxiij.q.i si quis accepit.d'ꝑba, ex līis Et hz locū hec regula.non solum in sententia fienda.sed etiā iā lata puta a duobus ordinarijs vno absoluente7 alio ꝓdēnante Tenet em̄ sententia ꝓ reo nisi fuerit lata in supradictis casibus Et nota q dicit obscura Si em̄ certū esset reum esse obnoxium. puniretur qz culpa est relaxare vindictam vt di.xxviij qz sunt Et hoc dico cum est certum iudicivt iudica Secus si vt deo. de offi.ordi-si sacerdos.velvt hoi.iij.q.vij.iudicet Si certum est eum non esse obnoxium absoluitur Idem si dubium vt hic vi des Sanctius est em̄ nocentē absoluere q̄ innocentem ꝓdemnare.ff.d' penis absentē Et sic in re dubia tertur certa sentēa Contra illud.xi.q.iij graue d' spon.de mulie7e Sed hic non est dubiū imo certū qz ex quo actor nō ꝓbauit clare re9 dēt absolui.vi.q.vl.actor Sic no.ber.de spō.iuuenis Et vide d' triplici ambiguitate no.xxxiij.di.c.vl. Reo Sic dicto a re que petitur vel super qua petitur vt d' v.sig.for9 Actori Cōtra.ff.d' iurd. l.iiqs intentōe Vbi ambiguā oīonem actoris in sui vtilitatem interpretamur So. Illud in principio liꝫ in quo fauetur actori Istud in fine in q̄ fauetur reo.quod dic vt no.de restit-spo.cum ad sedem in glo.tertia In sūma ergo nota q in obscurꝫ potius fauetur reo q̄ actori nisi cause fauor aliud inducat vt dictum est ꝛc. Nec intelligas hanc regulam in obscuris probatōnibus inductis a reo.quia illas ꝓtra eum interpretamur de proba. licet Quod dic vt infra.in regula ꝓtra eum Jo.an.

Cū quis in ius succedit

alterius iustā ignorantie cām censet hīe Hec regla sumpta ē ex.l.ff.eo-ti.qui in alterius Et pone casum.xvi.q.iij.si sacerdotes scdm tertium casum ibi nota.7.ff.de posiri-l.i.in fi. Ibi em̄ heres veniens rem depositam credens illam fuisse defuncti non tenetur ad rem sed ad precium Quod autē in hac regula dī verꝫ est si cum ipso successore agatur Secus si ipse agat quia certus debuit esse de facto suo cum ad iudicium prouocat Intelligitur autē hec regula de quolibet successore, siue sit singularis siue vniuersalis de quibꝫ dicam infra.is qui in ius ē.n.que videtur contra.§ nō ē, qz ibi loquitur de iure-hic de facto Vbi ergo q̄rere de prescriptiōe in qua sufficit bona fides p̄ scriberet successor bone fidei q̄d' prescriberet p̄decessor male fidei. Vbi āt requireret titulus.si in iusitum titulum habuit predecessor qui nō debit cōm prescribendi.successor qui eodem titulo vtit non prescribit.ff.d' diuer.7 tempo.prescrip.l.cuz heres Et aduerte qz regula illa venit exemplificative ad illā ignorantiā vbi ignorātia facti probabilis excusat Jo.an.

Cum quid prohibetur

phibentur oīa que sequūtur ex illo Pone casum in phibito a carnibꝫ q̄ phibit9 intelligit ab oībꝫ q̄ trabūt semētinā originē vt di.xij.venicz.phibita ꝓcupia p legē. intelliguntf phibita oīa mala q̄ sequunt ex illa, d' ofti. nā ꝓcupiam dīte phibita alienatione, phibita intelligitur venditio-donatio.manumissio.7c.de re.eccle.nō alie.nulli dīte phibito officio7 beneficium di.lxxi.eos dīte furto prohibito intelligitur prohibita omnis illicita vsurpatio rei aliene.xiij.q.v.penale dīte phibita mechia.omnis illicitus concubitus prohibetur.xxxij-q.xij.meretrices Et cui phibet eccle cōio.7 eius stipendia,phibita intelligūtur de appel.passoral' Cōcordat ad hāc regulam supra illa accessorium

Cui licet quod plus est

licet vtiq̄ qd' ē min9 Hec regula sūpta est ex.l.ff. eo.t.non debet Et fallit hec regula in casibus ibi no. Pone casū Presbiter ꝓficit in missa corpus xpi qd' plus est. bene ergo p̄t benedicere ꝑplm qd' minus est.xcv.di.ecce. Item cui ꝓcessum est relatori vel filio familias de peculio castrensi q̄ 7 bona re cā mortis Concor.xij-q.i.ꝓcipimus Cui ꝓmittitur aiē pecunie dispensande vt de dona.7 testā. post diuor.p nras Cui ꝓmittit vxor corpus bene p̄t ꝓmittere dōtē Et nota q illd' est vnum bo cardicū Cui licet plus 7 minus Aliud qd' licet maiori 7 minori di.xcv.illud supfluū Aliud nocendo Cui nō licet minus.nec matus de sen.q.

cū illoꝝ Et qđ nō licet in minori. nec in maiori. de dec. cū in cunctis vbi de hoc Cōtra de ꝓse. di. ij. primus Sed illud est ſpeciale ꝓpter cōionē Ité ꝓ xxxij. q. ij. latorē. vbi ꝓcedit cōicare ⁊ ñ oblatōez offerre. xvij. q. nij. miroꝝ Ité de corneamēꝫ c. i. de rapt. c. q. vbi ꝓcedit pīna ⁊ nō ſepultura So. Regulare ē qđ dr nisi a minori ꝓbibeat ex cā. l. vt ꝓſulat viuis. vt ibi. l. ob aliā cāz. Ité ad negatiuā ꝓtra di. xxxvi. q. ecclāstic. Et. i. q. i. ſi q epi. vbi q in iuſte ꝓtulit ordinē ꝓriuat collatōe ordīs illiꝰ ꝙ nō minoris vel maioris ſm bar. lz Aug. ꝓtra. Sed dic vt ſupra ꝓxie dixi Vl⁹ g̃ q̃litate excludit min⁹ ꝙ nō ſp Sic plus q̃ntitate ſp includit min⁹ vt. j plus ſp Jo. an.

Cōtra eū qui legez dice

re potuit apti⁹ē interꝓtatio faciēda Hec regla ſūpta ē. ex. l. ff. e. ti. in ꝓtrahēda vēditōe Et plene liq at iſta matia. licet de ipſa tractet de ſpō. ex lr̄is. ff ꝺ pac. l. vtenbꝺ Cu tñ nota q obſcuritas vl am biguitas Aut iponit in vltimis volūtatibꝺ. aut in quentōibꝺ factis in iudicio Aut in ꝓfeſſioībꝺ Aut in ꝓtractibꝺ penis Aut in ſentētijs Si in vltimis volūtatibꝺ ſubdiſtingue. q aut ꝓstat ꝺ volūtate exp̄ſſe aut tacite. Si exp̄ſſe illa ſeruaf. q nil est qđ tñ vbeaf hoībꝺ. q̃z qđ vltie voluntaꝫ liber sit ſulus xiij. q. ij. vltima voluntas Et de teſtam. officij Si ꝓstat tacite vt ꝓiecturā illa fuaf. xxvi q. vi. qui recedunt Et de teſta. reqſiſti Et hoc niſi dicta voluntas turpis eēt vt. ff. de cō. inſtit. l. q̃daz Vel alias ꝓtra ius Pone exemplū de teſta. tua. Si nō ꝓstat exp̄ſſe nec tacite. ſtaf verbis teſti. Ad hoc xxij. q. ij. ꝺs ār De cele. miſ. in q̃dā Si ār ꝛbba ſūt nimis larga. ſeq̃mur benigni⁹ ⁊ minimū vt in regula in obſcuris. j eo. tit. Et ſic eēt hꝛedis elec no Si ꝛo nō apparz que ꝑs ſit benignior vel minor neutra tenet ur. ff. de teſta. in. l. ſi duo ſūt. Si queraf ad quē ſpectat indagatio. dic ꝙ ad iudicē C. de fideicōmiſ. l. volūtatis defuncti Si in iudicijs ſit ambiguitas ſit interꝓtatio ꝓ ꝓferēte rō. q debitor ſp negaret ſe de hoc ſenſiſſe. C. ꝺ anali excep. l. vl. Et hoc in litis exordio De hoc de teſti. ſpō. cū ad ſedē Si ꝛo in ꝓbatōibꝺ ſit ambiguū interꝓtabit ꝓtra ꝓducentē de ꝓdi. app. ꝑ tuas Et de ꝓba. in pīncia Debent eīm ꝓbatōes eē clare de ꝓſcrip. auditis Saluo eo ꝙ pñt teſtes obſcure deponētes interdū itez interrogari. vt de teſti. cū clamor In ꝓfeſſionibꝺ Si ꝓfiteaf in certuz certificare cogitur. ff. de ꝓfeſſ. l. certum Alioquin accipiē qđ magis expediet aduerſario vt ibi. Et de ꝓfeſ. c. i. In ꝓtractibꝺ aut ē certū de ꝓſenſu. aut de diſſenſu. aut dubiū In primo ſtatur ei qđ ſen ſerūt de ſpon. c. i. In ſecꝺo nil valet. xxvij. q. ij. ſuf ficit. xxx. q. ij. c. vltio. De rapto. cū cām. xxix. q. i. ſ. i Et ibi error nō ſolū corꝑis. ſ ⁊ matie venditōez impedit Habil eſt tā ꝓtractū ꝙ ſenſui ſicut error ff. de iudi. l. ij. Et errare est aliud ꝓ alio putare xxxviij. di. q̃uis Non tñ oīs error impedit mūi monium Sed error tñ plene ⁊ ꝓdutōis qđ dic vt xxix. q. i. ſ. i. ⁊ in ſūma In tertio caſu ſez dū est dubiū ſubdiſtingue Aut ꝑt valere ſm intellectū vnius tñ. aut vtriuſq Si ſm intellectum vnius tñ valeat ſm quē valere ꝑt. ff. de ver. obli. q̃tiens Et hoc hz locū ex in ꝓtractu mūmoniali in foro iudiciali In foro āt aīe ſtaref ei qui diſſenſiſſz in tali dubio Vt de ſpon. tua nos Si ſm vtriuſq ī tellectū ꝑt valere valeat ſm q ē verisili⁹. ff. de ꝛ. ob. eū qui ita Et infra in regla inſpicim⁹. cū ſuis ꝓor. Si dubitaf q ſit verisilius. ſeruaf q i hac regula dr. ff. de ver. ob. l. quicqd Et hoc vez cum neuter volum committit Si autem alter volum committat contra eum fiet interꝓtatio. xxij. que ſti. v. ſ. ex his Et. c. quacūq Si ārō ter q̃mittit volū. ad cōem ſignificatōem recurref vt in dicta decre. ex litteris Ubi de hoc. ⁊. xxij. q. v. ſi g̃ Et idē reputaf in iuramētis vt ibi notaf In teſtētijs ſuis interꝓtari poterit ꝓſes ꝓuincie vel ꝓcurator ceſaris. ff. de appella. ab executore in ꝓin. Functi⁹ est eīm officio ſuo ſiue male ſiue bene iudicando. Nō intelligē de diffinitiua ſentētia Sec de int locutoria Nō dic vt no. de appel. ceſſāte De fructibꝺ tñ ⁊ expenſis ſupplere ꝑt eadem die. ff. ꝺ re. iudi. l. paulus Et de hoc no. xxxv. q. ij. ſ. q̃z g̃. alias ĩcipit Dis ita in glo. xi. q. i. ſ. ⁊ bis in glo. Et ibi ꝺ multiplici interꝓtatōe De legibꝺ nō ē dcm q̃z in eis nil obſcuꝝ est vel ambiguū diſ. ij. q. erit Et. C. de nouo. co. ꝓpo. in ꝓma ꝓſtitutōe ibi. erit lex certa ⁊ breui ſinone ꝓſcripta Si tñ ambigui tas eē videref in eis recurrif ad ꝓdentē. q̃z illeſio lus interꝓtari ꝑt q̃ ⁊ ꝓdere. xi. q. i. ſ. ex bis Et idē in priuilegijs q̃ ſūt leges priuate. ⁊ ꝑ eadem iura Jo. an. Et nota qđ dicit gre. xxx. q. v. humane q verba debent deſeruire intentōni. nō intentio verbis Ubi glo. ar. ponit ē ꝓsiderandū intentionem alicui⁹ q̃z verba. i. q. i. Marcion Sz hoc est verū ꝓstat de intellectū. alias a verbis no est receden dū in dubijs. ff. de l. vi. nō aliter Et adde qđ. xxij. q. i. patrus dicit glo. q nō debem⁹ ſp adhrere verbis Verba. n. in reſcripti⁹ poſita vel i legibꝺ dēm⁹ ꝓformare eq̃tati. lz verba nō patiāf. vt de reſcrip. cām. de ꝓſue. cū dilectus

Cū nō ſtat per eum ad

quē ptinet q̃ min⁹ ꝓditio ipleaf. dēi dz ꝓpinde ac ſi ipleta fuiſſz Hec regula ſūpta est ex. l. ff. e. ti in iure auili Pone exemplū in abraham. ꝑ quem nō ſteteꝝ q̃ min⁹ filiū ſuū īmolarz ſm dm̃ ꝓceptū Un̄ pinde ita gratū fuit añ dm̃. ac ſi īmolaſſet xxij. q. ij. ſi q̃libet. ſ. abrabā q̃z. ⁊. c. ſe. Ité pone ca ſū qui ipedit ne ad eū citatio ꝓueniat vt ii. nō co teſta. q̃m. Ité ꝑt ponere in libertate legata ⁊ vt a liquid detur hꝛedi. ⁊ ꝑ eū ſtat. C. de ꝓdic. inter. l

penl'.ꝛ vlti. Et idem in alijs legatis Et nota ꝙ si mihi quingꝫ ꝓmiseris si te vicero. tacite videtur hoc actum vt resistere possis.ꝛ sic hꝫ retur ꝑ exp̄ssa Et nota ꝙ dicit ꝑ eum ad quem ꝓtinet Nam si starꝫ ꝑ alium tertium vel ꝑ impedimentum mei ipsius tunc locū hꝫ ẽgula illa infra ip̄urari quia tunc licet non imputet ꝙ ꝑ me nō stat vt ibi. nō ñ habebit ꝓ ip̄leto vt hic Item nota ꝙ si libertas legata ẽ seruo si.r. heredi dedit.ꝛ ꝑ hꝛedē stetit ꝙ min⁹ seruus dederit illa.r. pinde est ac si impleta esset ꝓditio qꝛ ille liber erit Tenet tñ illa dedē postmodū soluere nisi forte obtuleritꝛ hered nō suscepit. E. de ꝓdi. inser. l. vl. ꝛc̄. Jo. an.

Cū quid vna via prohi

betur alicui. ad id alia via admittⁱ nō debet Pōe casū. xxxiij. q. v. hec imago de ꝓcess. ꝓben. dereliāda Nota ergo ꝙ cum aliquid ꝓhibetur, ꝓhibent et oīa ꝙ sequūtur ex illo vt in regula Cum quid. supra Ille etiam oīa per que possit peniri ad illud Fallit hoc interduꝫ qꝛ seruus nō admittit i testimonium pro dño nec ꝓtra dñm.ꝛ tñ testificatur de facto suo. dū dꝫ ꝑ eum deposituꝫ vel ꝓmodatū vel silē. nij. q. iij. serui necꝫ Item qui non ꝑt accusare deuñciet ꝺ iureiur. quē admodū in ñ. Itē ꝓlatus de mobilibꝫ ꝑ eccām acquisitis testari nō ꝑt.ꝛ tñ in egritudine moderate pōt de ipsis aliq erogare. de testa. ad hoc Satis circa hoc dici ꝑt ꝙ cū aliquid ꝓhibet principaliꝛ habito respectū ad ꝓhibitum nō ad viam vel ad modū quo ꝓhibet Exēplifica p iura in principio dicta. tunc suffic ꝓhibita vna via. vt ad id in eius fraudē alia via vel modo admitti nō debeat vt hic. Spāle tñ est in libertate. ff. de inoffi. te. l. papinian⁹ Si aīt ꝓhibitio principaliꝛ se hꝫ ad viam vel modū. non ad rē. nūc lec⁹ Alii alteri eccē alligat? eꝑs non eligit ꝺ tñ postuletur Itē qui iurauit nō accusare dñ denūciat qꝛ sibi nō est ꝓhibitū deferre crimē Sꝫ ꝑ modū accusatōis ꝓhibetur ꝛc̄. Jo. an.

Contractus ex conuētio

ne lege acipe dinoscunt Dicunt vulgares Pactum rūpit leges Et hoc dicit hec regula q̄ sūpta est ex. l. ff. e. ti. ꝓtractus Pone casū ꝑ can. xvij. q. ij. eleuterius Vbi quentio inter epm diocesanuꝫ et fundatorem inita de oblationibꝫ obuenientibꝫ in festo ipsi⁹ ecclesie seruanda est Item de posita re⁹ fm iura tenetur soluꝫ de dolo ꝛ lata culpa q̄ dolo ꝓparatur Si tñ interuenit quentio vt teneat de leui ꝛ leuissima culpa.ꝛ casū fortuito. illa seruat de dep. c. ij. Et qꝺ dicit regula hic intelligas ꝺ quētōe honestat nō ꝓtra bonos mores Vñ si quenierit vt dolus p̄stetur nō valet quentio vt in dcā. l. ꝓtractus Job. an.

Certum ẽ q̄ is cōmittit

in legē qui legis verba amplectens ꝓtra legis nititur voluntatē Pone casum. xvij. q. iij. plerīqꝫ ꝛ de elec. auaricie li. vi Et ꝓcor. i. q. i. sunt nonnulli Circa regulā nō insisto, ꝑsequere ipsam vt nota. xvij. q. iij. plerīqꝫ ibi in glo. dꝫ Nolūt quidam facere ꝓtra legē. ꝺ faciūt fraudem legi Facit autem fraudem legi qui obſuat verba legis. ꝺ mentē eⁱ⁹ circumuenit. ff. de legi. fraus Fit autem fraus legi quatuor modis s. de re ad rem. i. qñ in fraudē datur aliqua res vt in dicto. c. plerīqꝫ ꝛ. i. q. i. sūt nōnulli Item de ꝑsona ad ꝑsonam vt quis sub ꝑsona alterius exercet vsuram. xlvij. dis. sicut nō suo Et cum marit⁹ non potest aliquid dare uxori supponit aliam ꝑsonam cui det vo. ff. de dona. inter vi. ꝛ ux. ꝺ rō Itē de vno ꝓtractu ad aliū fit fraus legi vt cum mulier non possit aliquid dare viro. fingit se vendere ei. ff. de dona. inter vi. ꝛ ux. si sponsus Itē de vno ꝓtractu ad aliū vt cū mulier non possit fieri iudex constituit se principalem debitricem. ff. ad vell. ꝙuis. xxxiij. q. v. mulierem Jo. an.

Extendi ꝑt ad multa.ꝛ in vsuris que palleāt sub iusto titulo. l. vendicatōis. emptionis-pignoris rationis. de posit. societatis.ꝛ hꝫ de quibꝫ fraudibꝫ vsurarū. vide in. ij. ꝑte ti. i. c. vi.ꝛ sequē. Itē i nō cōicando vel mala cōicando Item in ieiunijs et alijs Et dicit decre. ꝙ fraus ꝛ dolus nemi debet patrociniari.

Decet concessū a princi

pe bñficiū eē māsurꝫ Pōe casū. xxv. q. ij. c. i. ꝛ ij. et de ꝓben. si cui. li. vi.ꝛ in auten. col. vi. Constitutio Decꝫ hoc verbum quantū ad subditos i ꝑsonē tate importat quantū ad ipm principem hꝫ nellatez, ipse em̄ priuilegiū ꝑ se ꝓcessū diminuere vel moderare vel in totū tollere ꝑt Primū ꝓbatur de dec. capitulo secundo Secundum probatur de elec. qꝛ sepe li. vi. Ad hoc. xvij. dist. ꝯ. ij Princeps qui solus priuilegiū in alterius preiudiciū ꝓferre ꝑt fm q̄ sdā. ix. q. iij. nūc vero ꝛ. et sequē. Nō nō est verꝫ vt no. xxv. q. ij. in sū. in pri. Licet em̄ hic exprimatur de principe Idem ẽ in beneficijs alioꝝ. xij. q. ij. Si epūs. de in. cū vnus sent Pūt em̄ epi dare priuilegia de re iudi. cum inter vos De hoc. xxv. q. ij. in sū. Bñficiū Priuilegium est q̄ddā bñficiū collatū alteri Cum aūt sit duplex genus priuilegioꝝ. qꝛ realia.ꝛ ꝑsonalia hoc est verꝫ in realibꝫ priuilegijs Decet em̄ priuilegia principum sunt perpetua Non aūt intelligitur de ꝑsonalibꝫ. nam ꝑsonalia cum ꝑsonis extinguūtur vt infra in regu. priuilegium Et idē dico de priuilegio dato ad tps Pone casum de verb. sig. tua Vālꝫ Nota ꝙ licet priuilegiū debeat esse perpetuū vt hic. extinguit tñ ꝓpter abusum negligentiam ꝓtrariū factum.ꝛ supueniens enorme iudicium Nō dic vt no. xxij. di. renouantes. ꝛ. q. iij. priuilegiū de dec. suggestū Vnū dico q̄ aū

ipso principe verba priuilegij interpretanda sunt ita q̃ alteri enorme prei udicium non afferant. de rer. sig. quod p nouale Si aũt ex postfacto suppueniat enorme prudiciũ. pone casũ p̃ decreta. suggestũ. hoc cũ sit necẽ directe venire ꝓtra verba priuilegij credere ꝙponendã principi qõem de priuilegio qõ de nouo tẽdit ad noxã ꝛ ꝓtra illõ nõ debere ꝓia auctoritate veniri fm lau. qui hoc sennit ff. q. i. in fi. Et ber. Beneficiũ remissionis pcõr qõ dat a principe adeo manet q̃ nunq̃ reuocat. xxiij q. iij. si illic Cõtra de pe. di. iij. q̃ dñi Ezo. Ro redeũt pcã dimissa p recidiuũ. nec q̃ ad culpam nec q̃ ad penã. Beneficia dñr reduere p q̃ndã efficaciã aggrauatõis illi⁹ seq̃nti culpe Ezo. in. iij. Beneficiũ etiã gratie virtutũ sp durat in hoie. ex pte di dãt de pe. d. ij. q̃rendũ Bz si qõ admittat ẽ ꝓpe abusũ vel negligentiã hoim Beneficiũ ẽ q̃dcũq̃ bẽ⁹ bonũ. ꝛ illud sp oz manere in mẽte nra p recognitõez ipsius Soli obliuisci oẽs retributões ei⁹

Dubia sũt in meliorem

ptẽ interpretanda. s. ea scã q̃ dubiũ est q̃ aio fiant Hec regula hꝫ in decreta de re. iu. estote Et sunt verba bede sup illõ Lu. vi. Nolite iudicare Ubi sciẽdũ q̃ triplex ẽ gen⁹ hũanox opex. Aut eiñ sũt bona vel de genere bonox vt ieiuniũ. oõ. elemosina. ꝛ hꝫ. ꝛ ista sp debent interpꝛtari in bonã ptem q̃uis possint fieri mala intentõe Aut sũt de genere malox ꝛ mala fm se vt furta. hoicidia. blasphemie. ꝛ hꝫ Et de his vt dicit beda ibidẽ p̃mittit nobis iudicare. i. interpꝛtari in malã ptẽ. ꝛ reputari digna dãnatõis iudicio. ꝛ pcim eẽt hꝫ hũi interpꝛtari. ꝛ excusare. xi. q. iij Si quis dixerit ꝛ c. se. Non tñ dem⁹ iudicare illos simplr eẽ dãnãdos. q̃ pñt recurri ad pñaz de ill Est tertiũ gen⁹ opex qõ est indifferens vt comedere bibere loqui ire vendere emere hꝫ ꝛ hec fiunt bene ꝛ male Et de his precipue intelligit q̃ sunt interpretanda in meliorẽ ptem cũ nesciat alias facta talia. in meliorem partem. i. securiorem fm glo.

In dubijs tutior via ẽ.

eligenda Istud dictũ qõ est q̃si regula sic⁹ solueuit allegari cõit Et est sumptũ ex c. Iuuenis de spõ. vbi dr In his q̃ dubia sũt qõ certi⁹ existimam⁹ tenere debem⁹ Glo. ibi. Sic g̃ pz q̃ in dubijs sp certus esti tenendũ de pe. di. viij. c. ij. Ubi dicit aug⁹. Tene certũ ꝛ dimitte incertũ. ꝛ loquit de penitẽte in extre. de q̃ est dubiũ si vere pniteat Quia ãt certus est de vera pña p̃ sinecturas tñ si sanꝰ agit pñam. xxij. di. Et ic de homicid. Ad audientiam Nota tñ q̃ ẽ dubiũ pbabile ꝛ est dubiũ seruplosũ De pbabili hic loquit cũ. s. rões sũt ad vtrãq̃ ptem q̃si equales ꝛ pcim graue est se exponere tali dubio vbi est mortale Est aliud scrupulosũ vbi. s. ex leui suspitõe timet quis esse in aliq̃ actu pcim vbi nõ est. ꝛ istud ad Siliũ boni viri ẽ deponendũ Gze. Bona q̃ mentiũ est ibi culpam agnoscere. vbi culpa nõ est. i. timere. nõ tñ assere/re di. v. Ad ea⁹ Ite dr. xi. q. iij Graue est ꝛ latꝫ in decens vt in re dubia. certa detur sentẽtia. Dicit glo. xxxiij. di. c. vl. q̃ triplex est ambiguitas. s. iurꝫ facti ꝛ psone Ambiguitas iurꝫ est vbi de sil'ibo ad sil'ia. pcedit vt di. xx. ꝺ libellis Et de tali ambiguitate loquit. c. Dicit di. xxij. Sed vbi ẽ ambiguitas facti nunq̃ ferenda est sentẽtia in p̃iudicium alicuius. ꝛ de hoc intelligit c. Graue. xi. q. iij. Bz vbi nulli fit p̃iudiciũ vt in bapmo. confirmatõe. ordinatõe. consecratõe. ꝛ hmõi bene ferꝛ in dubio sententia certa. s. vt baptiset vel eccã consecret. vel de nuo ordinet ꝛ hꝫ. vt de cõse. di. iij. puulos. ꝛ di. i. solẽnitates Quãq̃ tñ dubitat de facto. ꝛ ferꝛ sententia in p̃iudicio alterius vt de spon Iuuenis. ꝺ istud est ꝓpter piculum aie Ubi vero est ambiguitas psone. ꝺ factũ est certũ bene ferꝛ certa sententia vt. v. q. i. Quidã. puta cũ scit publice furtũ factũ. ꝺ ignoratur psona. tũc p̃t iudex ferre ex cõicatiõe in eũ qui fecit. ꝛ p̃cipe vt sibi mantel/stet. ꝛ tenetur subditus obedire

Defleat pctor qui offendens

tens in vno factus est oim reus Hec regula hꝫ in decre. de re. iu. defleat Et sumpta est ex. c. pfiderz. de pe. disti. iij. ꝛ sunt verba aug. prim aũt Jacobi apli in canonica vbi dicit Qui totam legẽ seruauerit offendat aũt in vno factus est oim reus Defleat saltem luctu interiori Nam lacrime exteriores sine interiori fletu. s. ctritõis. modicum vel nihil pfunt de pe. di. iij. irriso. Interior fletus etiã sine exteriori. i. ctritio cordis. sufficiens ẽ ad remittendũ de pe. di. iij. pfiderz ibi Doleat interior cũ exterior adhuc me. ior Prosper Lacrimis exuera cordis ctritõe fluentibꝫ. restringent eterni ignis incẽdia de pe. di. i. porro Offendens in vno. s. pceptoz Omne eiñ mortale est ꝓtra aliq̃ pceptũ dñi directe vel indirecte Uel in vno. i. charitate q̃ vnũ nos facit cũ deo ꝛ pximo. ꝛ q̃dlibet mortale est ꝓtra charitatẽ glo. ber. Oim reus. s. pceptoz. i. ita damnat quis ꝛ priuat gla eterna p vna trãsgressione pcepti in ipsa mortẽ do. sicut si oia fuisset trãsgressus ita exponitur de pe. di. i. frẽs. Nõ tñ sustinet tanta pena Nã q̃libet mortale bz suã penã vel oim. s. strictũ q̃ quelibet virtus patit terrimẽtum abono vicio Sic exponit aug. ꝺ pe. di. vi. qui vult Cũ. n. strictes sint omnes vna amissa oẽs amittuntur Uel oim bonox reus. i. ingratus. ꝛ sic oia merer sibi auferri Uel oim q̃ p pcim amisit meritũ oim p̃cedentiũ opex bonox Aug. de pe. di. vi Qui vult

Dolo facit qui petit q̃

restituere oportet eũdẽ Hec regla supra ẽ ex. l. ff.

e.ti. ¶In ꝺdemnatõne ¶Pone casum in vsurario qui non petit vsuras a debitore.ipsas eñ restituere cogeretur.xiij.q.iij. nullus ¶Ad idem de iureiuran. debitores ¶Duo ãt nota circa hanc regulam ¶Primum est qꝺ ꝺr hic locum hꝺe.qñ res restituenda est ei a quo petitur ¶Cõmodatarius eñ repetit rem a fure quam tenetur dño restituere. C.de fur.ꝛ seruo coꝛ.l.vlt. ¶Cir soluto mr̃imonio petit dotẽ a socero.quã vxoꝛi ꝛ liberꝫ restituere eñ oportet.ff.So.mr̃i.si socer. ¶Idẽ in vsurario q̃ vsuras repetit q̃s alias soluit Si nõ est soluẽdo pẽsita cautõe restituẽdi eas a q̃ pcepit de rest.spo.oli. Et de vsur. ¶Quia frustra Scõo nota hanc regulam nõ hꝺe locum in possessorijs iudicijs.ß in petitorijs ¶Hec ẽt no.gof.de offi.iudi.de l. venerabili Ber.ꝛ Jo.an.

Damnũ quod quis sua

culpa sentit.sibi debet non alteri imputare. ¶Hec regula sumpta est ex.l.ff.e.ti.q̃ quis. ¶Pone casũ p canonẽ.xiij.q.iij. displicet ¶Ubi si quis ductꝰ ad iudicem de equo se pjciat ꝛ ledatur. sibiipsi imputet ¶Itẽ de pben.si clericus li.vi. vbi clericꝰ. qui negligit petere pben.sibi debitã cum vacat. sibi imputare debet.non sequenti expectanti ¶Ad idem pro socio.l.cum duobꝰ ¶Ubi socius omniũ bonoꝝ dãnatus ex ꝓtractu ob ꝓtumaciam suam vel ex maleficio.puta furto. vel simonia non recuperat a socio Concoꝛ.l.di.sepe.ꝛ c.hi qui ¶Item procuratoꝛ penam quam ex suo delicto pstitit.nõ recuperat a dño.ff.de ꝓcur.qui proprio ¶Ad idẽ C. de euict.l.emptoꝛ. vbi dr̃ q̃ emptoꝛ si in iudicio non fuit re evicta de evictione nõ agit̃ ꝓtra vẽditorẽ qꝛ culpa sua res evicta videt̃ Jo.an. ¶Ad hoc etiam facit qꝺ ait aug. absit vt ea que ꝓpter bonum ac licitum facim⁹ ꝛ hẽm⁹. si quid ꝓter intẽtionem nr̃am accident.nobis imputetur.xxiij.q. v. de occidendis ¶Ubi ponit exemplũ de eo qui se occidit gladio vel ligone ꝛ hꝰ.qꝺ nõ imputat̃ facienti vel vtenti in bonũ talia instrumenta.ß illi qui se occidit ¶Potest ẽt sic extendi regula thꝺe legice q̃ cũ triplex sit dãnũ ¶Primũ priuatõis glie nõ debet quis imputare diuine pscie qꝛ ꝛm aug. ipsa nulli ẽ causa latendi.ß culpe ꝓprie.xxiij.q.iij. ¶Nabuchodonoſoꝛ ¶Secundum damnum ẽ subtractionis siue priuationis gr̃e p pcm̃ qꝺ nõ ꝺr quis imputare dei seueritati ß sue negligentie.xi q.iij.audi Et de pe.di.i.§.Cõuertimini ad me.t ¶Nec debet imputare diabolo tẽtanti vel hoi inducanti ß sue ꝓprie voluntati.xv.q.i. ¶Non est ꝛ q illa ¶Tertiũ est damnũ tpalis fortune.in rebꝰ.in fama in bonoꝛibꝰ ꝛ hꝰ.ꝛ hoc debet imputari peccatis⁹ius de pe.di.i.cꝰobrem ꝛ.c.ß ꝓnuo ꝛ c.si pcm̃

Delictũ persone non ꝺr

in detrimentum ecclesie redũdare ¶Pone casũ in epõ depposito propter crimen ¶Non enim debet ecclesia propter hoc expoliari rebus suis.xvi.q.vi. si episcopũ vbi de hoc ¶Itẽ pone casum in procuratoꝛe qui falsificauit instrumentum nõ ꝓpterea pdidit ecclesia.cãm de excep.cum venerabilis Et delictum tutoris non obligat pupillum.ff.e.ti.l. nec ¶Contra xvi.q.iij.placuit ¶Ubi ꝺlictum p̃lati non repertentis rem ecclesiasticam nocꝫ ecclesie ¶Ad idem de prescrip.c.i. ¶So. ¶Delictum aliud est in faciendo.ꝛ hoc non preiudicat ecclesie vt ꝺ ¶Illud est in omittendo et istud bene preiudicat ecclesie.vt ibi ¶Et hoc proprie dicitur delictum.s. omissio.cꝫuis nõ sꝑ fietur huic significationi sed ampliatur aliqñ ¶Item ad hanc solutionem contradicit.xxv.q.ij.ita nos.vbi delictum qꝺ ꝑsistit in faciendo.preiudicat ecclesie ¶Solu.dici potest ꝑm Job.qui hoc ibi notat q̃ hec regula intelligitur de detrimento facultatum .illa ꝺ detrimento honoꝝ sed potius ibi nocet ꝺlinquentibus cꝫ eccl'esie ¶Ad hoc ꝓtra istam so.de censi.cũ olim. Ubi delictũ q̃ ꝺ est in faciendo nocet ecclesie Et ꝺ in integ.resti. ¶Auditis Ubi delictum in omittendo non nocꝫ ecclesie ¶Satis congruedistingui posset inter iudicialia.ꝛ extra iudicialia.vt in iudicialibꝰ iudicioꝝ fauoꝛe.si ne sit in faciẽdo siue in obmittẽdo preiudicet ecclesie ¶Et in decre.audiꝫ ꝺlictum qꝺ fuit in omittendo bene preiudicat ecclesie.sed fuit restituta.ꝛ sic non est ꝓtra ¶In ꝺcre. cuꝫ venerabilis dici p̃t extra iudiciale ¶Uel ibi solus ꝓcuratoꝛ ꝺliquit in faciendo.s.instrumentũ falsando ¶Item contra di.lxij.si seruus vbi punitur ep̃s.qui pro vno seruo ꝺr duos dare ¶So. ¶Illud debet facere de ꝓprio si habet non de bonis ecclesie.ꝛ sic non est ꝓtra hanc regulam ¶Item ꝓtra ꝺ coꝛ.cog.cum dilectus ¶Ubi dolꝰ ꝛ violentia abbatis ecclesie nocere videt̃.Sed ibi soluitur ꝑ ber in glo.qꝛ.s.ibi delictum fuerat ꝓmissuꝫ ꝓ abbatem.ꝛ collegium cõicato ꝓsilio ꝑsone nõie possumus intelligere de prelato ¶Uel indistincte de qualibet persona intelligatur cuius delictũ non nocebit ecclesie saltem cum effectu qꝛ daretur restitutio vsqꝫ ad quadrienium tm̃.nisi ex cã plus ꝺpis daretur de resti.in integ.c.i.li.vi. ¶Jo.an. ¶Potest ꝛ sic extendi regula ¶Delicta quecuꝫq clericoꝝ dũmodo tollerentur non nocent ecclesie.i fidelibꝰ quo ad veritatem ꝛ vtilitatem sacꝝ ꝓferunt vt.i.q.i. ¶Si fuerit ꝛ c.dñs declarauit ꝺ etiam non redundant in ꝺtrimentum ecclesie.i. fideliũ vt ꝑ hꝰ officia ꝛ oões que faciunt vt ministri ecclesie non valeant ꝛm thꝺe ꝛ p regulã illã qui ꝑ alium. Ecclesia eñ cuius nõie faciunt ꝺ semꝑ deo grata ꝛ obsequia eius ¶Uel etiam ꝓter malitiam eoꝝ non debet perdere ecclesia iura sua ꝛ priuilegia.vt decimas.libertatem.etiam vtilitatem.ꝛ obedientiam ei debitam ꝛ reuerentiam di.xxix.c.vl..

Ea que fiunt a iudice si ad eius nō spectant officiū iuribꝫ nō subsistunt. Hec regu. supta est er. l. ff. co. ti. factū ¶ Pone casū lxviij. di. quoꝝ vices ¶ Ubi pbēri simplices crismā vel ecclās vel ꝛginēs plectrādo. ordinādo. nil agūt ō pt. ꝛ re. indulgētie li. vi vbi indulgētia data ab epō vltra tenorē pcilij generalis nō valet Ad idē ff. ō iurisdi. o. iudi. l. vl. ¶ Ubi dicitur Extra territorium ius dicēti nō pareat impune ¶ Idē si supra iurisdictionē suā velit ius dicere Et ꝺz ꝺ regula locū etiā in his que bona sunt que facit iudex. tñ et quo ad eius nō spectat officiū. iuribꝫ nō subsistunt ¶ Pone exemplū di. xcvi Sñ quidē Bonuz quidē ē statuere res ecclē alienari nō posse. xij. q. ij p totū ¶ Cū statutū imperatoris sup hoc nō valuit qꝛ ad ei⁹ nō ptinebat officiū vt ibi Generale em̄ est qꝛ nō sufficit bonū facere. nisi ꝛ ꝺñ id fiat. xvi. q. i. monachi. ij. Et qꝺ dicit hec regula Ea q̄ fiūt a iudice alias subaudi Nā in eo qꝺ facit nō ptinens ad officiū suū. nō ꝺr iudex Sic ergo procurator fines mādati excedere nō ꝺz. ita ꝛ iudex fines iurisdictōis Saluo eo qꝺ de progatōe no. de offic. p. ꝛ g. Nec ꝺz hec regula locū in spūalibꝫ q̄ potius dependēt ex ptāte ordis q̄ iurisdictōis ¶ Dic est qꝛ si epūs qui hoc pt ex ordine cōsecret alienam eccām vel altare vel ordinet alienū subditū qꝺ nō pt ex iurisdictōe Cōsecratio tñ ꝛ ordinatio bene tenet. licz ordinatus executōe careat. vij. q. i. Epūs in dioē. Et de tempo. or. qꝛ trāslationē Nō est cōtra di. xcv. c. i. ¶ Ubi pbēri crismabant ꝛ vere. cū tñ nō ptineat ad ordinē sacerdotalem ꝛ epalem Nā illud fuit spāliter eis ꝙcessum a gre. papa. Et sic ad eoꝝ spectabat officium. ꝛ si nō ex ordine. tñ ex demādatōe ¶ Queri solz si iudex qui de decē tñ pt iudicare iudicat ō. xx. an valeat sententia in. x. Et Jo. dicit qꝛ non qꝛ res iudicata nō pt in pte tenere. sin pte nō tenere Et hoc ipse no. ij. q. vi. §. diffinitiua. v. Cū certa rōne Et facit optime p Jo. de pe. ꝛ re. indulgētie li. vi. Et ꝙcor. cū eo accur. ff. ꝺ iurisdi. om. iudi. l. vl. ¶ Hu. tñ ꝛ lau. tenēt ꝺtrariū ꝙ sententia tenet in. x. tñ ꝛ dicunt sniam rescidi in illo supfluo tñ Et facit p eis de arbi. c. i. li. vi. ꝛ regula. j. vtile Et qꝺ ibi dicā Jo. an. Extendi pt ad milita ¶ Qui dat aliquā indulgētiam de culpa. etiam papa nō valet qꝛ solus de⁹ indulget culpam de se. di. nij. Nemo Epūs qui facit ꝙpositionem cū publico vsurario ꝺ certa quota remittēs sibi residuū obnoxiū etiaz restitutioni psonis certis nil facit nec sibi valet illa remissio qꝛ non est epūs iudex aliene subꝺstantie. iij. q. i. reintegranda Confessor qui absoluit ab aliquo casu pcc̄ati vl sententia a quo non pt non valet absolutio ¶ Prelatus qui precipit subdito aliquid contra regulam suam vel aliquid sibi reuelandū salua ordine frāne correctōis nō obligat illud ꝓceptū. nec debet obedire. secunda q. i. Si peccauerit ꝛ huius modi

Eū qui certus est certiorari vlteriꝰ nō oportet ¶ Pone casum di. xi. c. vl. ꝙ sepe dilec. Et de appel. si duobꝫ. In archiepō qui sciens illum excō. cauit qui appellauerat ad papā ¶ Et no. qꝛ hic dicit qui certus est. subaudi vel esse debet Nam nō est necārium singulorꝫ auribꝫ intimari qꝺ est publice pmulgatū di. xvi. Qꝺ dicitis Et de postu. p. c. i. Licet aūt canonicus qui certus est de morte epi non oporteat eum ampliꝰ certionari de ipsius morte Eū citari debet ad electionem faciendam vt no. Ber. in decre. Eū inte de elect. Qꝺ vez puto qꝛ qui certus est vt homo certionatur vt iudex. ij. q. i. ¶ Vulti Et interdū qui certus est adhuc certioratur ad cautelaz vt in dicto c. vl. xi. dist. ¶ Preterea licet sciat eccām vacare diem tñ assignatam ad electionem celebrandam ignorabat. ꝛ ideo vocandus est ꝛ dies notificād⁹ Et hec est regula in ar. ad questionē qua queritꝰ An ingressus religionem ꝛ in fine anni exiens si iterꝫ eādem religionē ingrediatur. an debeat iterꝫ hre annū ꝓbationis ꝛ satis videtur qꝛ nō p hanc regulam nisi ꝺditio psone vel religionis mutata eēt Et hoc tenet bar. brix. in questionibꝫ suis Jo. an. Si autem pro medietate anni stetisset vel circa. tunc sunt opi. ꝛ vide de hoc infra in. iij. parte ti. de statu religiosoꝝ ¶ Et facit ista regula contra ignorantes mandata dei vel etiam generalia ecclesie precepta. vel si nodalia cum publicātur. vel acta caploꝝ generalium qui non videntur excusari si contrafaciunt quia certi esse debent de hꝰ religiosis. Ubi sciendum qꝛ non eadem certitudo requiritur in omnibus. non em̄ certitudo demōstratōnis scientie requiritur in his que sunt fidei sed sufficit ea que traditur ab ecclesia. per miracula. per doctrinas doctorum. ꝛ tolerantias martirum. nec debent velle vlterius certionari.

Ex eo nō debet quis fructum consequi qꝛ nisus extitit impugnare ¶ Pone casū in eo qui dicit decretales epistolas non esse autenticas qꝛ nullam debet pro se allegare di. xix si romanoꝝ Ad idem di. viij. quo iure ¶ Item pone casum in eo qui impugnabat testamentū dicens illud inofficiosum qui si id improbe dixit ꝛ succubuit. quicqd ex testamēto capiebat. pdit. ff. de inoffi. testa. pap. §. meminisse Ad idem. xij. q. vj. cū p̄posterꝰ Et dicit ler Absurdum est quez redire ad id qꝺ semel renūciandum putauit. C. de rebꝰ creditis. l. si quis Et qꝺ hic dicit nisus extitit dicum effectu. saltem quantum in eo fuit quia perseuerauit. Si autē simpliciter protestaretur tec⁹ cēt vt ītelligit Ber. predictā decre. pūtiū de testi.

Idē si incipet agere vel excipe. ⁊ postea desistez añ lniam Et q̄ dicit hec regula vtrū intelligo nisi ex necitate officij habuit ipugnare Nā tunc ꝓpio noie fructū ꝓseqū posſz. hoc ꝓbat. iij. q. vij. §. tria. ff. si ptra pfem pupilli. Item lz q̄s ipugnet lniaz in vno caplo. ex alio caplo ꝓsequi fructū. ō testa. Rainuti⁹ ⁊ c. Rainaldus. ⁊ ꝓcor. ad regl̄az i. q. vij. c. i. ⁊ d. xcvi. si imperator Et sic ē q̄ dr. frustra iplorat legis auxiliū is q̄ ꝓmittit in legē. ōsu Quia frustra Idē nota q̄ sic q̄s nō dz fructū ꝓsequi ex eo q̄ ipugnat vt hic Ecōtra nō dz quis ipugnare ex q̄ fructū ꝓsequi. xix. di. c. i. ⁊. iij. viij. cui⁹ in agēdo Jo. an. Extē de Quia ex q̄ pcīor ipugnat dei ꝓuidētiā murmurādo. nō meret ab eo gubernari. vel aliquid boni cū pugnet ptra dīn volūtatē Item cū male se hz ad pntes. meret priuari bonis eoꝝ ⁊c.

Exceptiōez obiciēs nō

videt de intentōe aduersarij ꝓsiteri Dēs ꝺ ⁊ta de excep. cū vnerabil Et ꝓseqūre hāc materiā vt ibi no. Et pone casū de ꝓscrip. illō Et aduerte q̄ mirabil videt ꝺ regula Nā si excipio de pacto ō nō petendo. videor ꝓsiteri debitū fuisse Si dico interrupi ꝓscriptionē videor fateri te ꝓscripsisse Si dico ptra te ꝓscripsi. ego primo id tibi debitum erat q̄ ꝓscripsi Et sic actor nil amodo debz cogi ꝓbare. ꝺ excipiēs, tm̄ Et facit ad hoc ō trāsac. Preterea Dic g̃ q̄ huic regule est triplex ī ō Prima q̄ licet dicā Fecisti pactū de nō petēdo. poterat eē q̄ illud nō erat vere debitū. vel naturalit tm̄ vel nullo mō Item licet dicā infrupi ꝓscriptionē forte nō erat ꝓpleta ꝓscriptio. imo hoc dicere videor q̄ ꝓpleta non fuerit dicendo me interrupisse Vl si cōpleta fuerat sine titulo erat ⁊ bona fide Idē in aliis exceptiōibꝫ Ecōa q̄ p exceptionē nego me debere Nā si p ipm̄ de intentōne aduersarij dicerētur ꝓsiteri. eadē exceptio duos ptrarios ehrtūs hret q̄ dē nō dz. ff. de sol. Qui hoīem. §. vl. Et ō bapmo⁹ eius effectu. maiores Cū igit̄ p exceptionē negē intentōez aduersarij. nō est ꝓgruū me p ipsam dici fateri Tertia ē. q̄ reus ꝓuilegiat⁹ est vt possit duas exceptōes ꝓponere. et sibi ptrarias vt infra in regula null⁹ plus Sicut ergo exp̄sse dicere possez nego te ꝓscripsisse. postea si ꝓscripsisti ego interrupi vel nego me ꝓmisisse. ⁊ postea pactū opponere de nō petēdo sic dicēdo Quam ꝓscriptionē interrupi. vel pactū ō nō petēdo fecisti vel bis sile inemtionē aduersarij non fatet cū ad huc dicere possit nō ꝓmisi. nō ꝓscripsisti. ⁊ sic de singul Quia⁹ tñ eet ipsi reo sic dicere Nego me ꝓmisisse Et posito q̄ ꝓmiserim. postea pactū ō nō petēdo fecisti. ⁊ sic ō singul Ad hoc. xiij. q. ij. in pncipio Sed q̄ hoc forma verboꝝ doceat mentiri. vbi veritas ⁊ ꝓscia est in ptrariū. nō est amplectē da cū pr⁹ aias de mū linguas oportet fieri eruditas. vt in proemio. ff. in fi. Unū nota q̄ idem q̄ dicit ꝺ regla in exceptōe intelligas ⁊ in replicatione Illū sicut excipiens nō ꝓfiteť actionē. ita nec replicans exceptionem. eadem de cā Dicē em se hz exceptio ad actionē. ita ⁊ replicatio ad exceptionē. ⁊ q̄druplicatio ad replicatōez Et hoc sanis ꝓbat de excep. dilecti Jo. an.

Factum legitime retra

ctari ñ dz. Iz cas⁹ postea eueiat a q̄ nō potuit inchoari Hec regula sūpta est ex. l. ff. eo. ti. in ambiguis Exēplifica in eo qui ptraxit mātimoniū. ⁊ postea tact⁹ est furiosus. xxxij. q. vij. Nec furiosus Idē in supueniente affinitate. de eo qui ꝓgno. ꝓsang. vro. sue. c. penul Idē in adoptōe supueniēte. ff. ō ritu nup. adoptiuū Et nota q̄ aliā rgulā bēs ꝺ p ptrariū. s. nō firmat. q̄ licz casus supueiata q̄ potuit inchoari. nō firmat q̄ ab initio nō valebat. vt infra Dō tñ intelligas vt ibi dr ita q̄ a pncipio factū erat legitime nō retractat. licet supueniat casus in q̄ nō potuit inchoari vt hic Et nota q̄ dicit retractari q. d. ꝓpter cām supueniētē nō retractat ac si legitime nō fuisz fctm Unde tñ ꝓp supueni. nec cām impedit ei⁹ effectū q̄ legitime fctm erat Exemplifica p canonē. xxxiij. di. cōiter Et de cleri. egro. ꝓsbtm ⁊c. Jo. an. Extē do Religiosus post ꝓfessionē si efficit pessim⁹ vel fatuus. nō tñ ꝓpt hoc soluit vel retractat ꝓfessio. platus post platurā efficit matius. excōicat⁹ ⁊ h⁹. non tñ p hoc retractat elcio l confirmatio ei⁹ Absoluit q̄s a pactis dicēs se velle facere pmiaz iniūctā se ꝓtūs ⁊ satisfacere let ⁊ restituere postea mutat ꝓpositū nil volēs facere nō p ꝺ retractat absolutio fcā ꝺ tūc peccat mortalit cū ꝓpositū illa nō facere ō pe. di. i. Magna in glo. ⁊ huiusmodi.

Frustra sibi fidem quis

postulat ab eo quari cui fidē a se ꝓstitā quat Recusat Nōe casū ī fideli q̄ ad dīm. ⁊ in dño q̄ ad fidelē seu vasallū. xxij. q. v. de forma Item ō eo q̄ inꝓpta ꝓditōe iurauit aliq̄d facere ō iureiur. pueit. q̄ vbi ō ꝺ Item de eo q̄ ñ vult trāsactōz inꝓpositā obſuare C. ō pac. cū ꝓ oās. ꝓcor. qō hr. xcv. d. esto ibi Cur ego te bēbo ī pncipē. cū nō bēas me in senatorē ꝺ nōne bosti quāda ē fides. xxij. q. i. noli. so. vt ibi no. Illō n. vere ē cū ipe bosti nob quat fidē ⁊ sic cor. cū hac rgla Item Ō. xxxij. q. v. q̄ dō. vbi dr q̄ si vir vxor pi ꝓsecu⁹ voluēt ꝓtinēria. vno labēte alt dz ꝓseuerāt Eo. Illa ꝓmissio nō fuerat scā bois ꝺ dō Et q̄ dō vouenf. sive vlla ꝓditōe ipleri debēt xxij. q. viij. c. i. et lz vxor ad ul tata sit peccat tñ vir adulterādo. xxxij. q. vi. p totū Frustra igit̄ obiit petit q̄ q̄ dz ñ ipedit Unū no. q̄ qñ ptes aliq̄d sibi ad inuicē ꝓmittūt sub pēa. ⁊ una ps ptō frāgit fidē Aut expedit magis alteri pti penā ꝓsequi et stare pacto vel contractui. aut magis expedit sibi

fidē rūpe Jn primo casu ꝫ fides sit sibi fracta ipe
tū ꝑ sua ꝓte fuer eandē. ⁊ sic poterit petere penā
cū effectu Jn scdo casu secure frāgat fidem. ⁊ fiet
bincide mutua ꝓpensatio penaꝝ vt de penis ꝯsti
tutis Et sic illā decre. intelligas ⁊ q̄ ibi no. io. an.
Extende Deus ꝑmittit p̄miū ⁊ bona tpalia.
si bñ iaciamus q̄ ꝑmittim⁹ in baptismo. ⁊ pñam
agamus Et q̄ nos frāgim⁹ fidē ⁊ deus reuocat ꝑ
missa de pe. di. i. si agamus. ⁊ c. ꝑdixerat Jn socie
tate aliq̄ ꝑmittūt ad inuicē oia lucra cōicare cuꝫ
vnus certus ē sociū nō seruare hoc nec ipse tenet
seruare Promittunt ad inuicem ꝯiuges tacite
reddere debitū alt alti petēti, aliq̄ ñ adherere. si ꝫ
alt adulter. inocēs certe ꝺ sciēs. nō tenet illi adul
terāti reddere ꝺbitū ex q̄ fregit sibi fidē. nō tñ ꝑt
et ipse adulterare ⁊c.

Generi per speciē dero

gat Hec rḡla supra ē ex. l. ff. e. t. in toto Pōe casū
pau. di. c. vl. vbi diacon⁹ q̄ generalr ē mīor ꝑsbro
in illo spāli casu. s. q̄ obtinet vices epi maior est.
Itē de offi. leg. c. studui sti vbi de cā ꝯgscit delega
tus spāl. nō generalr legat Hec regula hꝫ locū i
rescripꝭ siue primū sit generale. ⁊ secundū spāle
vt ꝺ rescrip. pastoral Siue primū sit spāle. ⁊ secū
dū generale vt e. ti. abbatē Siue eodē tpe sit da
tū generaler spāle Ald hoc rescriptū. c. i. li. vi Re
scriptū ār spāle nō tollit priuilegiū generale vt e.
ti. cū ordinē. q̄ dē Nisi ꝺ ipso ꝓuilegio fiat mētō
rescripti ovt ibi Dicūt q̄dā b⁹ regle deñer tēdere
ad priuilegia vt scōm spāle derogꝫ generale prio
Ꝫ hoc ē falsū q⁹ sp valꝫ primū siue sit generale
siue spāle si in scdo nō tollat ex plse ꝺ pscrip. vene
ens li. vi. Et in regula sup decret Nō diuertitat ꝫ ē
q⁹ per primū priuilegiū ek generale. stari ꝓsequit
quis plenū ius Ꝫ ꝑ primū rescriptū generale.
nō stari ꝓsequit quis plenā iurisdictōez in spēbꝰ
de rescrip. pastoral. ⁊ id eo stari tollit facili? Cōtra
de offi. del. ex pte Ubi scōm spāle nō ꝺrogat prio
generali. ß ibi si bñ ītueamur vtrūq̄ fuerat spāle
⁊ dic vt ibi Notauit ꝙgit got. de of. leg. c. ij. q̄ ō re
gula fallit in tribꝰ casibus Jn priuilegio vt ō re
scrip. cū ordinē Et cū gen⁹ advnicā cē refert vt in
decre. ex pte Et cū spāles lre ñ exhibent re ītegra.
ō fil. pbi. ex tuaꝝ Itē no. circa hāc regulā q̄ nō
tñ valꝫ gen⁹ ad spēm q̄ntū spēs q̄ ad gen⁹ de ap.
c. ij. li. vi. Et ō ß. xvij. di ꝯꝫ Itē no. q̄ hꝫ ꝑ spēm
genen ꝺrogat. vt hic in regula tū spēs sub gene
re bñ ornet. xlij. q. ij. Nō extimem⁹ Ꝫ enī in ge
neralibꝰ spāl. ia insūt ⁊c Jo. an. Extēde ad statuta
citat q⁹ ꝑ hāc legē que ē spūal alicui? citat. dero
gat legi generali impiali in eo q̄ ē ꝯtra Et legi ge
nerali q̄ oēs eccē ⁊ mōasteria in aliq̄ dioc. subsūt
diocesano. derogat ꝑ spāl. ia priuilegia mēdicāt. tū
s. ꝓdicatoꝝ. mīoꝝ. heremitaꝝ. carmelitaꝝ. cuitaꝝ
⁊ aliꝭ exemptoꝝ monachoꝝ

Homagiū indignū est ⁊

a romana eccā alienum. vt ꝑ spāles ꝺbo facere homa
giū ꝙpellat quis Hec regula hē de re. iu. in ōcre.
Et fin glo. ibi homagiū dē iuramentū fidelitat ꝫ
q̄ non licet facere pro aliq̄ spūali cū hoc sit simo
niacū de simo. et ꝺligēti. Aliqñ cleric⁹ tenet ꝓmit
to facere obedientiā ⁊ in casibꝰ iuramentū facere
de obedientia vel de fidelitate. ⁊ hoc post receptaꝫ
administrationē ꝺ iureitur. nullus Et. xxij. di. q̄ꝫ
Alias in spūalibꝰ nullū iuramentū. nulla pactō
nulla obligatō debet interuenire Et si interuene
rit, nullam obligationē de iure vel de facto indu
ceret. vt de pac. pactōnes Al romana ⁊c. Ergo a cō
suetudine aliaꝝ eccāꝝ debet esse alienū q⁹ q̄ ro
mana ecclesia approbat vel reprobat ⁊ alie eccē. ꝺ
facere debent cū ad ipsa suā hēant institutionē et
auctoritatē di. xi. ꝑñs ⁊ c. nolite Ber.

Jn iudicijs nō ē accep

tio ꝑsonaꝝ bñda Bone casū. iij. q. vi. nccē Et de
iudi. nouit Aliaꝝ eñ honores aliꝭ non debent eē
occasio nocendi. C. de sta. ⁊ ima. l. vl. Ald hoc. xi. q
iij. si quis Signantur contraria ad hanc regulā
xl. di. c. i. Et. xl v. di. cum bis Et. xcvij. di. nobilissi
mus de offi. dele. sane So. in penis debet ꝺ digni
tati ⁊ ꝑsone vt ibi Et de hoc de transac. c. vl. Idē
in sedendo ⁊ assurgēdo di. xciij. nō oportet Et no.
iij. q. ir. c. vlt. Jn iudicijs aūt vel sentēcia non est
bñda acceptio ꝑsonaꝝ vt hic Jn eis ei est eq̄litas
suāda vt hic in regla Itē in ꝑñe exhibitōe. xxvi
q. vij. sacerdos Itē i fide, ꝙi suscipiēda ꝺ ꝑse. di.
nij. nec ꝯꝫ Et in aliꝭ sacris ꝺ piu. suo. c. i. Et in
pauꝑ receptōe cū sufficere posſum⁹. xlij. d. quie
scamus Et in aliꝭ opibꝰ pietat ꝫ. xvi. q. i. si cupis
Hoc ꝙ q̄ dicit in iudicijs soluit ꝙtraria Et no.
q⁹ iudiciū interdū ponit ꝑ eo q̄ ꝓcedit sententia
vt hic in regula Jnstdū ꝑ ordēnatōe de ꝑse. di. q. ti
morē Jnstdū ꝑ discretōe. iij. q. vij. §. tria Jnstdū ꝑ
vltia volūtate de sepul. c. penul. Et nota q⁹ licꝫ iu
dex vti non debeat acceptōe ꝑsonaꝝ in iudicijs vt
hic. tñ vtile est in arbitrarijs iudicē gratiosū hte
de of. dele. ꝑsuluit Caueat tñ ne in faciēdo grā in
currat penā ꝑstitutōis de re iudi. cū enī li. vi. Et
tēde q⁹ de⁹ nō est acceptor ꝑsonaꝝ ex eo q⁹ vni dat
grāꝫ nō alti q⁹ ꝑsonaꝝ acceptio hꝫ locū in his q̄
quis hꝫ dare seu distribuere ex debito. de⁹ nulli
est debitor. ergo ⁊c.

Ignorantia facti non

iuris excusat Bone casum in ignorantia facti. ꝺ
ordinato ignoranter a simoniaco. quem. s. nesciē
bat esse simoniacum. i. cōmisisse tale factum. i. q. i
si qui a simoniacis Item in eo qui ignorabat be
neficium reseruatum per papam vel alias co. la.
tum de preben. si beneficia li. vi. de ignorātia iurꝫ

pone casum .i.q.nij.§.notandum in fi. Hec regla nō indiget glo. cū ei⁹ mitia plenissime beat in dcō §.notā. in tex. ⁊ glo. ⁊ dis. xxviij. in sū. Unū nota q cū q̄rit de ꝯdēnatōe expensaꝝ litis dicim⁹ q⁹ in principali cā ꝓbabil' error excusat a ꝯdēnatioe expensaꝝ .ij.q.iij.c.paulū. Sz in cā appellatōis in⁊ distincte victus ꝯdēnat victori in expensis .ij.q.vi. q̄modo. Nō b⁹ diuersitatis colligit ꝑ hāc regl'az In principali em cā est error facti q⁹ in ea ex ꝓbationibꝫ q̄ in facto ꝙsistūt ꝓcedit ꝫ in appel. cā ꝓcedit ex actis prioris cause. vñ ibi est error iurꝫ ⁊ iō nō excusat a ꝯdēnatōe vt hic in regula. Ñ fm inno. ⁊ posti. si in cā appellatōis nō ꝓcedit ꝑ sola antiq̄ acta. ꝫ inducunt ꝓbatōes noue ꝑ q̄s ꝓnū ciet ꝓbabil' error. tūc bene excusat victū a ꝯdēnatione q⁹ vez puto. Extēde materiā q⁹ vnl'ē. Duplex ig̃rantia. s. facti et iuris. Ig̃rantia facti excusat a toto. Si quis dabat opam rei licite ⁊ adhibuit debitā diligentiā. Nec est ꝓtra. xxxviij.q.ij.in lectum. vbi ipōnit pēna ig̃ranti ꝓbabil'r factū in re licita. Sed illud fit ad cautelam. Si aūt daret opam rei illicite vt ludendo ludo noxio. inaduertenter occidit vel non adhibet diligentiam nō excusat a toto ꝫ a tāto. Ig̃rātia iurꝫ diuin⁹ ⁊ naturalis in his q̄ sūt necc̄aria ad salutē neminē excusat habentē vsū rōis a toto ꝫ a tāto di. xxxviij.§.i. Si ē crassa. i. ex negligētia ꝓcedēs ꝫ si est affectata vt. s. liberi⁹ peccz nō vult scire. nō excusat. Glauget ꝑ cimino ē ipāle pcm̄. Ignorātia aūt iurꝫ canonici vel ciuil' q̄ntū ad cōia ꝓcepta ecc̄e non excusat a toto eos q̄ potuerūt hāc copiā docētiū. Nec ꝑlatos religiosos ⁊ clericos q̄ntū ad ea q̄ pertinēt ad statum suū di. xxxviij. si in laicis. Sz illos q̄ nō būerunt copiā addiscēdi vt in dicta di.§.i. Quantū aūt ad lucꝝ captandū vel tēnū tpale vitādū quō excutiūt vide. i.q.iij.§.notā. Et de ig̃rātia bēs infra in secunda parte.

Ignorātia presumitur

vbi scia non ꝓbat. Pone casū. lxxxij. di. ꝓposuisti in fi. fm q⁹ ibi iacet lra. Sz ꝓtra. xvi. di. Nō dicitis. Et ix.q.i. ordinatōes cū similibꝫ in quibꝫ iuribꝫ dr̄ q⁹ non ꝑsumit ignorantia ꝫ scia. Et o. dic vt in predicto. c. ꝓposuisti q⁹ circa ea q̄ publice fiūt ꝑsumitur scia nisi ꝓbetur ignorantia. Sed circa ea q̄ fiunt occulte. ꝑsumitur ignorantia nisi scia ꝓbet vt hic. Et scias q⁹ hec regula vera est in his q̄ q̄s scire vel indagare nō tenet. In his aūt que scire vl̄ indagare tenetur non bz locum sicut in eligendo prelato. lxi. di. c.ij.⁊ viij.q.ij. dilectissimi. ⁊ ideo ꝑsumitur scia nisi ꝓbiberur ignorantia. Ad hoc est q⁹ lex dicit q⁹ mgr̄at⁹ tenet de idoneitate tutoris vel curatoris inquirere quē nolauit. Q⁹ aūt regla dicit ꝑsumit. est b⁹ virtutis hec presūptio vt trāsferat onus ꝓbādi in aduersarium. ⁊ idem est in aliis casibꝫ qui nota. vi.q.vl. actor. Item nota q ignorantia tribꝫ modis ꝓbatur. Prima p̄ sacrm vt cum iuro me ignorasse. ⁊ tunc remū admittit probarō. hec cum est probabilis. Secundo id probatur ex quo sequitur necc̄ario me ignorasse puta me tunc fuisse anniculū vel furiosū. Tertio q̄ ꝫ batur id non ex quo necc̄ario sed verisimr̄ sequitur me ignorasse puta me tunc absentem fuisse. hoc dicere volunt Jo. i.q.i. si qui a simoniacis. Et licet in facto proprio probabilis sit aliq̄ ignorantia, probabilior tñ in alieno. quod dic vt no. i.q.nij §. notā. Et in regula ignorantia facti. Et q⁹ ignorātia iurꝫ natural' nō excusat. ideo de tali nō loq̄t hec regula Jo. an.

Indultū a iure benefi

cium nemini est auferendū. Pone casū in licētia nubendi data ab ap̄lo di. xxviij. de bis. Item in anno, dato ad ꝓmotionē sacerdotij ꝺ elec. ꝓmissa. li. vi. Item in q̄drimestri tpe dato ꝺdēnato in plenali actione ad soluendū. ff. de re. iudi. l. nij. §. si q⁹ cō demnatus. Ista auferri non pōt nec abbreuiari. Cōtra de re iudi. q⁹ ad ꝓsecutationē. Et ꝺ appel. cū sit. Jo. q̄ddā est iuris beneficiū q⁹ non pōt alicui auferri. vt inducie. x. diez ad appellandū. ij.q.vi. anteriorꝫ. Inducie q̄tuor annorꝫ ad petendū restitutionē de in integrū. restī. c. i. li. vi. Et isto⁹ certū ē in istis ⁊ in alijs inducijs que dantur a lege sine tacito vel expresso ministerio iudicantis. Quōdā beneficiū est q⁹ sine causa auferri nō pōt. Et licm telligitur hec regula sed cū causa cognita bene pōt auferri. Et nota de hoc plene in dicta decre. cū sit. Et illud vez in inducijs qui licet dentur a iure, interuenit tñ in eis expressum vel tacitū misterium iudicantis vt in deliberatorijs. xx. diez ⁊ sibus. Nō ergo hic dicit q⁹ beneficium iuris nemini ē auferendū intelligas ab hoiem sine cause ꝯgnitōe. Alio em iure interdū tollitur alteri⁹ iurꝫ bificiū. Pone exēplū in solēniter vouēte qui nō contrahit de voto. ⁊ vo. re. c. i. li. vi. Item in ꝯtumace in nō venīdo. Item in notorio criminoso. ⁊ in tertio appellante qui non audiuntur appellantes. tnij. q. iij. de illicita. de appel. ꝓposuit ⁊ c. tua nobis. Sed vbi ius aufert vl̄ ꝓmittit hoiem auferre cessat regula. Sicut est videre in parte. qui bz a iure vsufructū in bonis aduēticijs filij. C. de bo. q̄ li. l. cū oportz. Et ñ aufert ꝓpter relinquentē ea ꝯditōe ad ꝓfectum ꝓueniat vsufructus in autē. vt li. ma. Item a lege datur marito administratio bonorꝫ paferna liū. ⁊ ñ pōt auferri ꝑ mulieres ꝓhibitionē. Sed ista que fiunt ꝓmittente lege. per hominem fieri non videntur. sed potius per legem ꝓmittentez Jo. an. Extēde regulā. Ipse datum ē ad eligē dū vel petendū confirmationē. non pōt tolli nec abbreuiari in uitis. Silr tps vnius anni ad ꝓbandum in religiosis. Nec ius q̄ quis bz in eligēdo. Nec q⁹ nō possit libere eligere sepulturā. si nō elī

religiosus. Nec magistro nec ꝓlato ꝑt auferri ꝙ non castiget moderate scholares vel subditos

In obscuris minimū ē

sequendū Hec regula sūpta ē ex.l.ff.e.ti.sp in obscuris Pone casū de censi. Ex parte.vbi ī dubio non ꝓpelluntur soluere vota ad maximam ꝛ ad minimā mensuram Ad idem.ff.de leg.minimus ꝙ.minus.sic in genere legatis debentur minimi Circa hanc regulam nota ꝙ in obscuꝝ statim inspicimus qđ est minimū.imo inspicimus ꝓmo qđ est verisimilius.ꝛ qđ fieri ꝙsueuit vt in regla sequenti cū suis ꝓcor. Si hoc scīri non ꝑt.tūc inspicimus qđ est minimū Primo ergo inspicimus qđ expresse agitur puta.ꝛ.lib.boñ. vel qđ agit tacite dico vel rōne rei que venditur.ꝛ.lib. vel rōne ꝑsone.vel rōe ꝙsuetudinis.vltimo qđ est minimū vt hic Rō ꝫ regule ē ꝙ de minimo nō est dubiū sensisse ꝙ si intellexit de maximo ergo ꝛ de minimo ꝙ plus ꝓtinet in se qđ ē minus.ꝫ nō ecōtra Et de hoc dicetur in regula plus sp Alibi tū bēs argumenta de mediocritate spectanda ꝛ.q.ij.hoc ius Et ꝑt dici ꝙ in speciebus ꝛ artificijs mediū inspicim⁹ vt no.ff.man.l.fideiussoꝛ In quantitatibus aūt inspicimus qđ est minimū vt ut prędicta.l.fideiussoꝛ Item locum hz hec regula in penis vt infra e.in penis Jo.an. Extende Cū dubitet quis quantam penitentiam debet pcōri dare.melius est errare in modicitate cꝫ in excessu ꝙ melius est ꝑm Crisō.hōe deo reddere rationeꝫ ōnimia mīa cꝫ de nimia seueritate.ꝛ.xxvi.q.vij.alligant Cum quis etiam est perplexus ꝑm ꝓsciaꝫ suā inter duo mala.minimū est eligendū.di.xiij nerui Cum quis dubitat de diuersis opibus.qđ magis debeat facere.vel quid de se sentire.sequat minimū.i.humilius.

Inspicimus in obscuris

qđ est verisimilius.vl qđ plerūcꝫ ꝙsueuit fieri Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.in obscuꝝ. Pone casum Aliquis ꝓtraxit cū vidua.ꝛ longo tpe habitauit cum ipsa.illa dicit se incognitam In hoc obscuro presumitur ꝛgnita qđ verisimilius ē.xxxiij. questione prima Si quis acceperit. Item causa cellata vel obscurata littera nominis presumimus ibi illam literam fuisse.de qua est ꝛsimilitudo de fide instru.inter dilectos Item in dubio verisimile est. filium iniuste exheredatum C.de inof. testa.auten. non liceat Et hoc repete qđ dictū est in precedenti regula Jo.an. Extende Cū pe sius cum dubiū est alicui si debet recedere a loco infecto.verisimili? est vt vitet morē vel infirmitatem subitaꝛendo se a loco infecto.ꝛ sic fieri cōsueuit Et ꝫ nisi ex aliqua causa oporteret aliquē ꝓmanere vt sunt curati sacerdotes.xxiij.q.vij. de rēgs ꝛ.§.se. Dubitat quis si in ieiunijs extra qđ dragesimam debeat vti lacticinijs.faciat qđ fieri ꝙsueuit a ꝛmoratis in hmōi locis di.xi.catholica et dist.xij.illud Poterat dubitare Eloraldam de pudicicia auferēda vxori si diceret sororē suam.ꝛ de occisione sui si diceret esse vxorem Fecit id ex quo verisimilius poterat se tuitare.xxij.q.secūdo Queritur

In penis benignior est

interpretatio facienda Hec regula sumpta est ex l.ff.e.ti.factū Pone casū in iudice qui ita ꝓnunciauit Temere accusasti calūniatoꝛē.nō ꝓnūciat ij.q.iij.notandum Item priuatus a collegio doctorum non perpetuo sed tpaliter intelligitur priuatus de ꝓsti.ex litteris Item tutoꝛ remotus no expresso an ꝓpter dolum an ꝓpter culpam.remotus intelligitur ꝓpter culpam.ff.de suspec.tu.l.b ēm Cōcoꝛ.cū regula de pe.dis.i.§.pene.vbi dr. ꝙ pene legum interpōtatione magis sunt mollīēde cꝫ exasperande Et ex hac regula est argumētum qđ in dubio ꝓsumitur cassatio electionis ferā nō vicio ꝓsone ꝫ electionis modo Et nota ꝙ ꝫ benigna interpōtatio fit in multis Primo qꝛ ex multiplici pena expressa eligimus minoꝛem.l.di.eos Ecdo qꝛ si verbum ꝑt importaret penā ꝓpetuā ꝛ tpalē.eligim⁹ tpalem.xxiij.q.nij. Nō oportet.ij Saluo eo qđ habes di.l.c.i.ꝛ de ꝓsti. ex literis.ꝓter.ꝛ modernos.ꝛ accur. Tertio quia đ penis nō arguimus ad silia.qꝛ pene non excedunt ꝓpriuꝝ cassūve.dr de pe.di.i.§.pene Quarto qꝛ voi est tale verbum puniantur.priuentur.ꝛ h⁹ per sententiam intelligimus non ipso iure de elec.qꝛ ꝓter Nisi essent ibi verba que aliud saperent vt ipso iure.vel eoipse.de elec.cꝫ sit.li.vi. Gra.cū ꝓtra.ꝫ primum credo ꝑm guil. Quinto quia in dubio mitiorem causam eligimus.ff.de iuspec.tu.l.hec ēm An autem iudex possit penas moderare.no. ij.q.iij.§.notandum in glo. Benignioꝛ dicit canō Illa digniora sunt imitatione que sunt excellentiora pietate di.ix. sane Interpretatio.de multiplici interpretatione.no.xi.q.i.§.ex his omnibꝫ Jo.an. Extende Cum videmus aliquos flagellatoꝛ precipue bonos cum diuersis de causis flagella contingant vt de pe.di.iij.productioꝛ.debemus interpōtari in benignioꝛē cāni.puta ad maioꝛē cumulū ꝓmij Item cū nos deꝰ flagellat qđ faciat ad purgatōem ꝓpꝛ đ pe.di.i.si pctūm.nō ad initiū dānatōis vt antiochū ꝛ herodē Item vt cū severitate misceat mīaz.aliqđ diminuēdo si ꝑt. sic deꝰ punit citra ꝓdignū di.xlv. disciplina.ꝛ.c.qui iuste cū glo.

Imputari nō dēt ei per

quē nō stat si non faciat qđ ꝓ eū fuerat faciendū Pone casū in eo ꝙ đ appellatōe ꝓsequi ꝑ annū cui nō ꝓpurat si ꝓ eū nō stetit.ij.q.vi.antioꝛ Item

in eo q̃ debet ꝓmoueri infra annũ ad sacerdotiũ cui nõ currit annus ipse.si iusto impedimẽto detentus non potuit ꝓmoueri de elec.ꝓmissa.li.vi Itẽ in eo qui rem emit sub pacto legꝫ ꝓmissorie l.q si ꝑciũ infra terminũ statutũ nõ soluerꝫ.res eẽt inẽptaꝝ. emptor in termino soluere volẽs nõ habuit.cui solueret sibi.nõ iputaf.ff.de l.ꝓmissoria in fi. Eld idẽ.xliij.di.ephesijs Et nota q̃ dicit ꝑ quem non stat. Nõ em̃ sufficit velle nisi ad opus ꝓcedat q̃ntũ in eo est Impossibilitas ꝑ tres sic a principio ãn ullam obligationẽ vt in regula nulli?.ita ex post facto elidit vt hic. Si tũ tenef quis facere aliquid in certũ tps nec ꝑ eũ stetit.ꝫ nõ iputef.tũ post tps tenef de do.ꝛ pctu.cũ dilecti Consulo tũ q̃ si ꝑt infra tps de ipotẽtia ꝓtestef ij.q.vi.post appela. Sꝫ quid dices de eo q̃ sua culpa in cidit in casũ ꝑ quã postea facere nõ potuit.q̃ ꝑ eũ fuerat faciendũ videf primo q̃ sibi sit iputandũ q̃ regularit quis ꝺ casu tenef.q̃ sequit culpã di.l.sepe ꝛ.c.studeat.ꝛ de eta.ꝛ quali.c.i In ꝓtrariũ videf de elec.c.vl.ꝛ de ꝓben.q̃ diuersitatẽ Satis videf dici posse q̃ iputandũ sit illi ꝙ fiurã ꝓmo inducta Hic dicit lex nõ debere succurri ei qui in necessitate se posuit.ff.qui satisda.co.l.fi de iusso. Eld iura in ꝓtrariũ inducta.rñdeo.ꝛ dico q̃ decre.illa de elec.c.vlti.ꝛ decre.diuersitatis loquũtur de quadã pena canonis ꝓlata.solũ cõtra negligẽtes.vñ ibi culpa sine negligẽtia nõ punif Hoc sat? ꝓbat decre.q̃ Item dic q̃ si ex culpa ꝓpria nitur.aliq̃ pena suspensio vl̃ depositio.tũc culpa illa vlteri? puniri nõ dꝫ.ad hoc.xiij.q.ij.c.vl. Johan. Extẽde q̃ si pfamilias facit q̃d in se ẽ.ad corrigendũ familiã.ꝛ dirigendũ.ꝛ tñ mala ẽ sibi nõ iputaf q̃ ad deũ vel eccãm.ꝛ sil̃r ꝓlat?.si facit q̃d in se est ad directionẽ.ꝛ ꝓfectũ subditoꝝ.ꝛ tñ mali sũt.sibi nõ iputaf vt.xlviij.di.§. Quid tũc fiet et.c.q̃mũlibet ꝛ.c.q̃d ad nos Sil̃r si q̃s q̃rit baptismũ.ꝓmam.ꝛ hꝫ.ꝛ ꝑ eum nõ stat q̃ accipiat.ꝑ q̃ non inuenit administrantẽ hꝫ sibi nou iputaf q̃ ad interitũ salutꝫ si alias est ꝓtritus de ꝓse.di.nij baptismi vicẽ.ꝛ de pe.di.i.quẽ penitet Sil̃r iudex aduocat?.medic?.si faciũt q̃d in se ẽ in vsu officiõ tũ suoꝝ nil omittẽdo ꝺ ꝓtingẽtibꝫ.si dãna sequũtur.non eis imputatur.

Is qui in ius succedit

alteri? eo iure q̃ ille vti debebit Hec regula sũpta est ex.l.ff.e ti.qui in ius Pone casũ in pcono.q̃ eodem iure utef suc.essor q̃ ꝑdecessor.xviij.q.ij eleutherius Itẽ ꝓuenitur successor ꝑ rescriptum ipetratũ ꝓtra ꝑdecessorẽ de fo.ꝓpe.dilecti Itẽ in hærede q̃ nõ vsucapit q̃d nõ vsucapiebat defunct? Fallit hec regula in multis casibꝫ Primo vbi cũ ꝙ morte defuncti confirmaf donatiõ ibi.n.hæres nõ penitet. C.sami.hæred.l.filio Itẽ fallit in ꝙẽtionibus vbi ex pſona successoꝝ mutatur forus Hinc est qꝺ clericus etiam in ciuilibus ꝛ primonialibus ꝙuenitur coram suo iudice.xi.q.i.nullus de so.ꝓpe.cũ sit Itẽ fallit de iurepto.c.i.li.vi. In casu vbi eccã succedit laico pcono Nam ecclesia hꝫ sex menses cũ tñ laicus habeat solum.nũ Itẽ legatarij acceptare non pñt legatũ ꝑ pte.ꝛ ꝑ pte respuere Si tñ decedat plibus hæredibus dimissis.vnus hæres poterit pro pte sua acceptare.alter pro pte sua respuere.ff.de leg.l.legatarij? Itẽ fallit in casu qui hꝫ.l.procula.de probatõ Item in casu qui ad.l.falci.repetit Rõ regle est quare eodẽ iure debet uti q̃ plus iuris hꝫe nõ ꝑt.vt in regula.nemo ꝑt Vinus nõ q̃ hæres censef eadẽ pſona cũ defuncto ꝛ successore cũ ꝑdecessore Et nota q̃ dicit eodem iure non eo priuilegio ex sui ꝑsona Si pſonale erat priuilegium ꝑdecessoꝝ.q̃ priuilegium pſonale ꝛc.infra in regula cũ suis ꝑ.or. Idẽ d.co de pacto pſonali de trãsac.cõcetero Jo.an. Extende Eandem prãtem hꝫ papa qui ẽ pro tpe ad statuendũ ꝛ destituendũ quã oẽs sui ꝑdecessores e tiam si malus.di.xl.si papa Eãdez auctoritatẽ hñt epi.abbates generales.mgri.vel miſtri.priores ꝙuentuales quã habuerũt eoꝝ ꝑ decessores in dictis officijs rõne ipsoꝝ officiorũ Illam exceptionem habent exempti successores quã ꝛ predecessores ex priuilegijs antiqs ꝛ cessis et non habitis ꝛc

In re cõi potior est conditio prohibentis

Pone casum in duobus ꝓuinciis.quoꝝ vno vouere ꝓtinentiam volente altero ꝓhibente potior est conditio vel causa ꝓhibentis xxviij.q.v.c.i Item in electione fienda vno prohibente ne procedatur per viam ꝓmissi altijs vole tibus potior est conditio prohibentis de elect.q̃ propter Item duobus habentibus cõem partem vno volente destruere ꝛ reficere altero prohibente dstruere non potest.ff.de seruit.ur.prædi.pa rietem Fallit hec regula Primo q̃n non interest socij.puta q̃ vult incrustare vel pingere. Vel vult scalas ponere iuxta parietem Secundo q̃n ob hoc quelita est vt opus fiat Item q̃n edificium reficeret.ff.de dam.infec.l.in reficiendo Itẽ fauore religionis vt si ibi sepeliri velit.ff.de reli. si pces Vel in cõe sepulchrum alium mittere. in stitu.ꝺ rerum diui.§.religiosum Item cũ donator rem cõem habet cum donatario.C.de donat. l.sancimus Prohibentis Ratio est quia volens non solum domin? est illius rei.sed ꝛ prohibens Et scire debes aliquid cõmune vel singulis vt hic Aliquid commune vt collegio.ꝛ de hoc infra q̃ omnes Johan.an. Extendi potest ad casum cum quis habens vsum rationis vult intrare religionem ante.xxij.annum.ꝛ pater vel tutor prohibet vel econtra.pater vellet q̃ ipse intraret.ꝛ ip se non vult.potior est ꝙditio prohibentis Itẽ in

voris q̃ fiũt a religios. oportet q̃ occurrat volũtas plani cũ voluẽte in executõe. Vñ si ipe vult iplere votũ factum absti nẽtie. & h̃ plat⁹ nõ vult vel abbas seu prælatus vult q̃ plus faciat q̃z tenetur potior ẽ ꝺditio, phibẽt. Ber. abbas nõ augeat vo ta mea sine mea voluntate.

In malis promissis fi

dẽ nõ expedit obs̃uari. Hec regla sũpta ẽ ex vbis ff. si. xrij. q. nij. vbi dr̃ i mal̃ promissis rescinde fidẽ. & in turpi voto muta ꝺcretũ. Et, pleq̃re hãc regulã sm ea q̃ dr̃ infra in regula. non est obligatorium. Et nota q̃ dicit in mal̃ promissis. Nã lz mala, promissa seruari nõ debeãt. tñ interdum male promissa. puta p dolũ vel metũ seruanda. q̃ñ. s. ſuari pñt sine incũmodo salutis, ecne si iuramentũ intercessit ꝺ iuramẽtã. si vo. Jo. an. Extẽde. Nota q̃ ẽ triplex gen⁹ promissionis. Quedã est q̃ fit simplici verbo. vel nim. q̃ dã q̃ firmat̃ iuramẽto. & hec fortior. quedã q̃ fit voto et ꝺ fortissima. Quelibet harũ si ẽ de re licita obligat nisi supueniat impossibilitas. Etiã simplex promissio obligat in foro cõscie. vt dr̃. xrij. q. v. iuramẽti. Vbi dicit glo. Joh. q̃ ex nudo pacto oritur actio xij. q. ij. quicũq̃. Sz fortius obligat iuramentũ. et exinde votũ. Sz in qualibet harũ vbi malũ promittat̃ seruãda ẽ regla ista vt. s. nõ seruet̃. Nec in hoc peccat̃ ꝺ tũc q̃ illicitũ ẽ promissũ ar. ad hoc. xrij. q. nij. vnusq̃sq̃z. Et. c. q̃ ꝺ dicendũ. & c. nõ peiurabit. & illicitũ. ergo per totum

In alternatiuis debito

ris ẽ electio. & ñ sufficit alterũ adimpleri. Hec regla sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. in eo q̃ pl⁹. Pone expẽplũ q̃ ca nonẽ. xij. q. ij. bone rei. Et de rescrip. inf cete. Et i vito q̃ in cã soluti mtimonij dotẽ. l ei⁹ estimatõez restituere, promisit. ff. de iu. do. plerũq̃z. Sũt ãt q̃ dã alternatiue in quibꝰ ꝺz ordo seruari vt̃ cũ man dat testator aliq̃d dari liber̃, aut his ꝺficiẽtibꝰ cõ sanguineis aut affinibꝰ. q̃ tũc seq̃mur ordinẽ. & ẽ ar. ad hoc q̃ ꝺ dixi ꝺ ordie seq̃ndo. di. xlvij. c. sit rec tor in fi. ꝺ elec. c. i. li. vi. Cõtra ꝺr ad hãc regulam insti. ꝺ lega. §. si generaliter. Jo. Illꝺ cũ eligẽs fuit in mon. de cõsue. ca. vl. li. vi. Et sic notat bernar. in ꝺdic. decre. de rescri. inf cete. Jo. an. Sic cũ sit i optõe eligẽtiũ. p aliquẽ triũ modoꝝ. ꝓcedere. suf ficit alterũ ipleri ꝺ elec, q̃z ꝓpt̃ Dauid ex tribꝰ sibi ꝓpositꝰ a dño flagell̃ sufficit q̃ alterũ eligit. s. pestẽ

In pari delicto vel cau

sa potior ẽ ꝺditio possidẽtis. Hec regula inquantũ ꝺ ꝺ delicto. sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. cũ par. Inquantũ dicit de cã. sũpta ẽ de l. e. ti. in pari. Pone casũ in delicto p canonẽ. xrij. q. v. nõ sane. In eo. s. q̃ repe tit pecuniã quã dedit p iniq̃ iudicio. Itẽ in eo q̃ vsuras quas soluit repetit cũ ipe sit in pari delic to de vsu. q̃z frustra. & ff. de ꝺdi ob. tur. l. vbi aũt. vbi hẽs q̃ nõ repetit̃ qꝺ ꝓpt̃ stupꝝ vel vt male iu dicet̃ ẽ datũ. & de pben. si a sede li. vi. Et nota q̃ vi dr̃ male expẽplificare p dict̃. illã si a sede. Nã ibi nõ erat par cã. cũ vni fuerit collata p papã alti p ordinariũ. Sz nõ q̃rit̃ de paritate q̃ ad pfatẽ ꝺse rentiũ. ꝺ de paritate q̃ ad tps q̃z cui ꝓmo collata fuerit dubitat̃. & tõ in hac pari cã tpis potior erit ꝺditio possidẽtis. Et nota q̃ hic exhibẽt fauor reo q̃z absoluit̃ i pari cã vel delicto. C. de ꝺdi. ob tur cãm. l. ij. Vñ sp dicere ꝓsueuim⁹ q̃ in pari cã vel ꝺlicto. potior sit excipiẽtis ꝺditio. Jo. an. Sic in lu do alee qui prohibet̃ dist. xxxv. eps melior ẽ ꝺdi tio possidentis acquisitum per ludum q̃z perden tis. quamuis em̃ Joban. in glo. ibi. dicat q̃ pos sit repeti. & ꝓpt̃ hoc ꝺz restitui pdẽti. hoc ꝺz locũ in locis vbi viuit̃ legibꝰ impialibꝰ hoc mãdantibꝰ s. de resti. vt. ff. de alle. l. vl. q̃ nõ sint in hoc abroga te ꝺ seruent̃. Nã alit̃ ponerẽ pauperibꝰ erogãdũ. vi de tñ ꝺ ludo plene infra in. ij. pte

In argumentum trahi

neq̃unt. q̃ ꝓpt̃ necessitatẽ aliq̃n sũt ꝓcessa. Hec regla sumpta est ex. l. ff. e. ti. q̃ ꝓpt̃. Pone casũ ꝺ. l. v. c. i. vbi ꝓpt̃ necessitatẽ ministroꝝ ꝓmissũ fuit assumi mo nachos ad prochiales eccãs. Cessãte g̃ hac necessita te i argumentũ illꝺ trahi nõ ꝺz nec. C. de sa. sãc. ec. l. anũpenult̃. Et ꝓcor. ad hãc regulã illã. j. q̃ a iure. Et illa alia. Qꝺ alicui. Nec supfluit ꝺ ad illas. q̃z ille loquunt̃ de his q̃ concedunt̃ ob fauorẽ vl gratiã. hec ãt in eo q̃ ꝓcedit̃ ob tpis necessitatẽ. Et ꝺt in argumentũ q. d. iurista vel arguẽs. Nõ debet arguere de eo qꝺ intẽdũ ex necessitate ꝓcessũ ẽ. q̃z ar gumẽta de silibꝰ ad pemi⁹ silia, pcedũt, ꝺ int tps necessitat̃. & nõ necessitat̃ nõ ẽ silitudo vñ nõ ꝓcedit ar gumẽtatio. Et ꝓcor. ad hãc regulã. xxxv. q. i. c. i. p qꝺ expẽplificare potes. Nã a principio generis hu mani licite ꝓtraxit frat̃ cũ sorore q̃z ex necessitate id faciebat. hodie ãt creuit gen⁹ humanũ et sublata est necessitas. & ideo nõ licite ꝓtrahit̃ infra quartũ gradũ ꝺ ꝓsan. & assi nõ ꝺz. C. de pa. q̃ fi. di. l. i. & ij vbi ꝓpt̃ necessitatẽ famis lz filiũ distrahere. qꝺ alias non lz. Et nota ex hac regla illꝺ generale q̃ cessante cã cessat effectꝰ de iureiurã. & si ꝓpe. Et ꝺ pe. & re. cũ infirmitas. lxi. di. §. his oĩbꝰ. Cessãte igit̃ necessitate ꝓpt̃ quã dispensatũ est. cessat dispensatio i. q. vij. Qꝺ ꝓ remedio. Qꝺ verũ ẽ circa faciendа nõ circa factа vt ibi notat̃. Et hoc ẽt verũ. vbi vtilitas succedit loco necessitatis. sic ẽ de monachis ordi nandis. xvi. q. i. sunt nõnulli. Jo. an. Sz q̃rit̃ an cessante cã alicui⁹ phibitõis vl ordinatõis eccãstice. cessat ipsa ꝓstitutio. Et videt̃ q̃ sic. Dicit enim gran⁹ q̃ phibitões eccãstice ꝓprias hñt cãs. quibꝰ cessantibꝰ cessant & ipe di. lx. §. bis oĩbꝰ. Ubi ẽt po nit expẽplũ am brosij electi i archiepm añ bapmũ ꝓtra phibitõez eccẽ ar. ꝓtra. xix. q. ij. due sũt. So. Dicit glosa. q̃ bono modo sic bene potest exponi

istud q̄ cessante cā cessat ꝓstitutō. i. qñ cessat actu ꝛ exēplo. ita q̄ non possit trahi in ꝓnicīē exempli Vel dic q̄ cessat ꝓstitutio circa illā ꝑsonā cessāte causa vt. i. possit dispensare secū Vel dic q̄ qñ ois causa cessat impulsiua finalʾ efficiēs ꝛ occasionalʾ tūc cessat ꝓstitutio Istud extendi ꝑt ad oēs dispensatōes. q̄ si dispensat in aliquo aliqñ ꝓpter aliquā necessitatē nō inde trahi ꝑt exemplum Sic ꝛ de aliud ꝓpter necessitatē famis comedit panes ꝓpositionis. qđ alias non licuit. sic in necessitate vertula baptisat q̄ alias malefacerz Infirmꝰ nō ieiunus cōicat. qui alias peccarz Cōfessor in necessitate. s. articulo mortꝭ absoluit ab oīb casib ꝛ sentētijs. q̄ alias non posset

Quod non est licitum in

lege necessitas licitū facit Hec regula bt in decre. de re. iu. ꝛ sunt verba bede Et addit in textu exemplū Nam sabbatum custodiri ꝓceptum est. ma cbabei tñ in sabbato sine culpa pugnant Sic̄ et hodie. si qnis fregerit ieiunium egrotus reꝰ voti nō bt. B ibi. Et sic̄ de ieiunio ex voto ita de ieiunio eccē Et idē si comedat carnes in. xl. sic̄ olim in veteri testa. licuit in sabbato pugnare in necessitate. ꝛ circūcidere. ita hodie in dñicis diebꝰ festiuis in necessitate licet pugnare. xxiij. q. vl. si nulla Et est timore inimicoꝝ supuenientiū remouere ꝛ ferre ad locū tutū victualia ꝛ suppellectilia. ꝛ cā custodiendi infirmū. vel alia vrgente cā dimittere auditionem misse. ꝛ sic idem est de aliis ꝓceptis positiuis Secus de ꝓceptis diuinis q̄ ꝓpter nullā necessitatem licet ꝑterire. puta ꝑiurare. adulterare ꝛ bꝰ ne occidatur Nec est hoc ꝓtra qđ dictuz est de violatōe sabbati vel dñice. q̄ sanctificatio vel obseruatio festi q̄ntum ad determinationē diei huius vel illius. est ꝓceptū ecclesie seu positiuuz Sed in generali q̄ vacetur deo aliq̄ tpe ē de iure diuino Itē non est ꝓtra q̄ in necessitate licet furari q̄ illud non est ꝓprie furari. qñ in necessitate. s. extrema. cū aliter subueniri non ꝑt. oīa sūt cōia di. xlvij. sicut hi Cū nec furtū est q̄ntū ad illud q̄ ꝑ sua extrema necessitate accipit. et ꝑm leges. Ad hoc facit textus gratiani. i. q. i. remissionē. ꝑ. notādū Necessitas non bz legē. ꝑ ipsa sibi facit legē Sed tñ religiosus in casu extreme necessitatꝭ. i. mortꝭ. si sine licētia curati daret sacra cōionis vel extreme vnctōis nō euaderz ꝑm ꝛ excōicationē cle. de priuile. religiosi in cle. Illa cum nō sunt tāte necessitatꝭ vt baptismus

In toto non ē dubium

ꝓtem ꝓtineri Pone exempla q̄ habētur in regula plus sp. ꝛ plequere ꝑm ea que ibi nota. Cōcor. xxij. q. v. penale Vbi sub noīe furti qđ ponit ꝑ toto. i. oī illicita vsurpatōe rei aliene ꝓhibet vsura. rapīa. ꝛ oīs alia vsurpatio Et. xxxij. q. nij. Verētrices Et de ꝑ. di. i. §. hoc idem Jo. an. Extēdi ꝑt ad multa Et primo deus est totale ꝛ vle bonū Quicquid est in creatura qualibz virtutē bonū ꝓriale ꝓcedens ab illo totali bono Cū ergo scōm ꝑm Bonum oīa appetant. ꝛ qnto maius tanto magis Si creatura ꝓpter aliqđ bonū ꝓriale in ea trahitur ad amorem. multo magis debet trahi a deo bono totali in toto nc Item oīs scīa ꝛ sapientia in deo est. ꝛ ideo si quis vult aliquā ꝓtem. ad euz accedat. eum querat vt doceat Alm. xo. di. xxv Itē totum genꝰ humanū fuit virtualiter in primis ꝓntib adam ꝛ eua. ꝛ quilibet vir ꝛ mulier ē ꝑs decisa ab illis ꝑ seminalem ꝓpagationē excepto ꝓpo qui nō fuit ex semine viri generatus Cū corrupto toto ꝑ inobedientiam eoꝝ. oīs ꝑs decisa ab eis est corrupta. i. q. nij. itaq̄ Et de cō. di. nij firmissime Itē in sacō est totus ꝓps. vñ ꝛ oēs ꝑtes eius. i. corpus. aīa. sanguis. diuinitas ꝛ bꝰ.

In generali cōcessione

non veniunt que quis nō eēt verisiliter in specie ꝓcessurus Hec verba habentur de ꝑ. ꝛ re. si ep̄s. li. vi Bone casum. xvi. q. i. frater noster vbi generalis ꝓmissio facta legato ꝑ papam. non extenditꝭ ad causas fiōi Item. C. que res pigno. ob. pos. l. i vbi in generali obligatōe pignoris. nō veniunt vxor ꝛ alūni ꝛ que quis verisiliꝛ nō est credēdus obligasse spāliter Et nota q̄ nō solum in obscuris inspicimus id qđ est verisile. ꝑ etiā in generalibus vt hic in regula Si queratur que sūt illa verisiliꝛ nō dicentur in specie ꝓcessisse. Rñ. hoc ꝓgnosci ex ipossibili vel inhumana vel dura separatione. vtputa ministeria artis sue. vel que ad effectionem ꝓtinent generali obligatione nō veniūt ff. de pigno. l. obligatione Et nota q̄ ex hac regula verbum generale restringi. ad idem de rescrip. c. ij. li. vi Item facit hec regula đ eo. qui generalit tenetur aliquē ꝓtra oēs iuuare Nūquid ꝓtra se vel filios Et nota đ hoc. xxij. q. v. de forma in glo. Jo. an. Hec regula multum facit ad auctoritatem que datur a prelatis suis inferioribꝰ Nam ꝑm doctores si dicat epūs his quibꝰ dat licentiam audiendi confessiōes Ego ꝓcedo auctoritatē meā Ex ista generali ꝓcessione non intelliguntur concessi casus reseruati sibi nisi ipse specificet. Et si concedit casus sibi reseruatos. non videtur ex ꝑ concessisse absolutionem ab excommunicatione. aut dispensationem in voto Et ideo ista in spāli sunt petenda.

Infamibus ꝓpter non

pateāt dignitatum Hec regula videtur sumpta C. de. dignit. l. ij. li. xij. Vbi dicit lex Hecꝫ quos infamia ad honestoꝝ cetu segregat dignitatꝭ ꝓpte parebunt Pone casum per canonem. distinc̄ ne. lxxxi. tanꝝ daniel. ꝛ de excessibus prelatoꝝ

ter dilectos.ad idem di.xxxiij.laici.vbi dr.q opio ordinandi vacillare nō debet. De infamia aūt qd sit ⁊ quō ptrabatur. et de multiplici eius genē dic vt no.iij.q.vij.§.Tria.v.porro infamia Et qd di cit hec regula de dignitatib⁹.intelligas de eccīastici is ⁊ secularibo. Infamis.n.iudex ee nō pōt.iij.q vij.infamis. Bñ tñ esse pōt arbiter.iij.q.vij.tria. v.cognitor.el. Sed an ꝓcurator possit esse.q̄re no. di.l.accedens.⁊.iij.q.x.c. vl. Jo.an. Infamis est coā deo ⁊ curia celesti q̄libet peccator in mortali ꝓstitutus.de pe.di.i.eccīa. Unde in ipso pseuerā te non patent porte dignitatum regni celesti in q̄ sūt oēs reges ⁊ sacerdotes.vt dr in Apoc.

Locupletari non debet

aliquis cū alteri⁹ iniuria vl iactura. Hec regla sū pta ē ex.l.ff.eo.ti.iure nature. Pone casū.xvij.q. vl.c.vl. Ubi dicit Aug.q qui vult eccīam facere hēredē tori⁹ sue subē.ex hēredato filio.nō vult ipe recipe talem hēreditatē.⁊ tūc inducit exemplum aurelij carthaginensis epi. Item de donatōe apli ce sedis vbi nō ditatur monasteriū.cū iactura ca thedralis eccīe. Concor.di.xcix.ecce.⁊.xij.q.ij. bo ne rei.xi.q.iij.si quis.xxij.q.ij.primū. Et iō priui legium interpretamur ne alteri enorme ꝓiudiciū inferat.de vbo.signi.qd ꝓ nouale.ix.q.iij.nūc vo ⁊.xv.q.ij.de eccīasticis. Hec regula fallit in ꝓscri ptionib⁹ ⁊ vsucapionib⁹.vt p te vides.⁊ in excep. nō numerate pecunie.que si infra debitū tempus nō opponit.locupletat petens cū aliena iactura. C.d nō nu.pec.l.in ptractibo. Item in expēsis facꝫ in re aliena.ff.de doli.excep.paulus. Sꝫ vbi ē au ctoritas iuris nō pōt dici iniuria.xxiij.q.iiij.qui peccat. Dicit enī iniuria q̄si ꝓtra iura. Qd ergo de iniuria vl iactura.expone vl ꝓpo et. sic.lxxxviij di.c.i. Queri solet.si licet aliqd in meo facere. ex q̄ alij nocumentū seq̄t. Rñdeo. Aut imitto vl opus facio in alienū.⁊ tūc nō licet.ff.si seruit⁹ vē. l.sic.§.et si testatrix. Aut nō imitto nec opus facio in alienū. Et tūc aut id dolo facio vt noceā alteri et tunc phibeor. Aut nō dolo facio.ꝫ solū eo ꝓpo sito vt mihi pfim.licet p id alteri noceam.et tunc ñ phibeor.ff.de aqua plu.arcē.l.i. Et qd dicit hec regula iactura.intelligas enormi. Nā priuilegium bene affert iacturā.licet enormē inferre nō debeat De h.xxv.q.ij.rescripta. Et d vbo.sig.olī. Jo.an.

Extende.pharao locupletari voluit cū iniuria pli israhel.ꝫ punitus fuit.q autem ꝓlus israhel fuerit locupletatus cū iactura egiptior⁹ quor⁹ va sa mutuata asportauit.nō fecit cum iniuria.sed se recōpensando de damnis eis datis.sicut mō licet alic⁹ bona referre.tantūdez quantū hz de suo. Item q mandato dñi hoc egit.cuius sunt omia xxiij.q.v.dixit dominus.

Mora sua cuilibz est no

cua. Hec regula sumpta ē.ex.l.ff.e.ti.i odēnatōe Pone casum in eo q̄ est in mora soluēdi decimas quia pereunt periculo suo.etiam in casu fortuito xvi.q.i.decime. Item in cō modatario vel depositario qui fuit in mora.d cōmo.c.i.d depo. Bona fi des. Item i fure.q̄ statim ē in mora.ff.d fur.subtra cto. Circa hāc regulā nota.q ad hoc q dicatur quis morosus req̄rit q sciat se debere vl scire de beat q interpellat⁹ fuerit a die vl hoie.⁊ q habue rit possibilitatē dandi. Hec habes.ff.de rebus cre.l q te ⁊ tūc tenet morosus de casu fortuito. Et si res fuisset pitura apud dñm eodē mō scām accur. lz mat. Ptra.vt nota in dicta.l.q te. Fortassis.n.do minus rē vēdidisset.⁊ apud alium pisset, ⁊ d tenet Ber. Unū.no.q si debitor primo fuit in mora soluēdi.⁊ postea creditor i mora recipiendi vl ecō uerso vltima mora nocet.ff.de vsur.debitor. De mora aūt ⁊ multiplici eius effectu. plene notat. ff.de vsuris.l. mora. Sed nūquid mora semel ꝓmissa purgari pōt. Videt q nō.xij.q.ij.longinq tate.⁊.xx.q.ij.puella. Et d elec.cū in cūctis. In cō trariū q possit purgari videt.xviij.di.c.i.vbi d b ⁊ di.c.Nūi. Et de supplē.negli.pla.lītas. Solvic q vbi dies pfigit a canone vl lege penā ponente mora purgari nō pōt.pena ei semel ꝓmissa nō pur gatur ⁊ sic intelligunt priora iura.⁊ hec regula.⁊ hoc ē vez nisi eadē lege vl canone caueat in eo cāu posse purgari morā et penā euitari.⁊ sic intelligū turcontraria. Pena ergo semel ꝓmissa nō purga tur nisi forte fingeret nō fuisse in mora.ij.q.vi.bi duū. Sicut ei a pena canonis nō appellat.d ap ꝓ soluit.iij.li.vi. Jo.an. Ista regula pōt multuz extendi ⁊ vtiliter. Est enī nociua mora in suscipi endis sacramentis ꝓpter varia pricula q̄ pñt ꝓtin gere. pcipue baptism⁹ maxīe necessari⁹.di.v.bap tizari. Silr in admīstrandis q̄ ad dantes. neīter ueniente modica mora inueniri nō possint qui re vimant.di.v.baptisari.. Silr in restituendo vitā va est mora .a l's si valet grauiter peccat. Sīm Tho. Simlr in ꝓtritiōe bñdo d mortalibo.q̄ꝓ.nōduz penituit.al's cū recordat peccat mortaliter. Tho. Propter qd dr Eccī.v. Nō tardes ꝓuerti ad dñz ⁊c. Silr ad bñ faciendū.⁊ subueniendū necessita tibo alioꝝ. Mat.h.xxv. Morā faciente spōso.q̄ nō se preparauerūt virgines clausa est ianua. Et corū bñs vocē pcrastinationis.nō redūt ad archaz Et leuites qui fuit morosus i recedendo a socio.sup uenit maximū scandalum in vxore ꝓstupata. vt habetur in li.iudicū

Mutare cōsiliū quis nō

pōt alteri⁹ detrimentū. hec regula supta est.ex.l.ff eo.ti.nemo pōt. Pone casū in electōe.viij.q.ij.di lectissimi.⁊ de elec.publicatio.vbi habet q publi cato scrutinio electores non pñt mutare vota sua ad aliū eligendū si regulariter vn⁹ ē a maiori pre

electus.⁊ hoc q̄ fieret iniuria electo⁹. Itē in eo q̄ circa fuitutē alicuius iuri suo cessit.q̄ mutare nō pōt.lz socij eius nōdum cesserint.ff.ō fuitu. rus. p̄di.l.perfundū.⁊.C.ō neg.ges.l.vlti. Illa igit regula ī.q̄ semel placuit.intelligit fm istā. q̄n.s. ex mutatōe volūtaīs vl placiti.alteri ip̄edimētuz vl detrimētū afferet,vt ibi dicet.et fallit ī ca.ibi,no. Itē fallit in suo herede,abstinēte vl repudiante. qui te,adhuc in eodē statu,manēte.pōt adire⁹. vel tempus ad deliberandū petere.C.de repu. hære. l.vlti.Jo.an. Sic ⁊ cū quis donat aliquid vl dat nō dz revocare. Si p̄traxit cū aliquo sp̄salia. nō debet mutare,nisi intercedat casus in quo liceat mutare.de quo infra in tercia p̄te ti.i.David p⁹ q̄z p̄misit dare regnū Salomoni nō mutauit cō silium.Saul qui p̄miserat dare filiā David in vxorem.⁊ mutauit consilium male fecit. Sanso quia soceri sui mutuauerūt ꝯ filiū in eius detrimentū.dantes sponsaz suā alteri inde fecit mlta mala pbilisteis.

Non ē in mora qui pōt

exceptione legitima se tueri.Hec regula sūpta ē ex.ff.e.ti.nulla.Pone exemplū in dño.q̄ nō requisiuit seruū suū fugitiuū infra triennū monachū factū.Dicit em̄ fuisse in mora.Ad dō ē vez nisi posset se tueri exceptione legitima puta longinq̄tatis loci.⁊ vij.q.ij.si quis incognitus. Et nota q̄ vt dixi in regula mora.Ad hoc vt dicat⁹ quis morosus necesse est q̄ sciat vl scire debeat se debere Sz ille qui est tut⁹ exceptōe legitīa.nescit se debere vl nescire debet.ergo nō ē in mora. Itē nota q̄ dicit exceptione legitimā que est cum est obligatus in re naturali vl ciuili.Sed obstat exceptio.puta pactum de nō petendo vel similis.Tel est obligat⁹ iure naturali tm̄.⁊ facit q̄d circa indebitū nota.i. q.iij.in fine. Et intelligit illa exceptio legitima. que replicatione nō elidit.Pone exemplū. Debebas mihi decem,feci tibi pactū,de nō petēdo. Sz p̄ metū vel tp̄e furoris hoc feci.tūc exceptio pacti nō est legitima.quia eliditur replicatione furoris vel met⁹.⁊ nō diceris in mora fuisse Jo.an.

Nemo pōt adimpossibile

obligari.Hec regula sumpta est.ex.l.ff.eo.t.impossibilium.Scire debes q̄ impossibilitas est triplex.iuris⁊ facti ⁊ nature.De prima pone casuz distinctōe quinq̄gesima quarta.abbas.vbi dicit. q̄ abbas nō pōt seruū facere liberū.sez de iure.q̄z nihil habet p̄prium.De secunda.ff.de ver.obli.l. generaliter. Nō enim tenet p̄missio.si p̄misero tibi q̄d est impossibile ꝯ facto.vt mōtes alpiū¦ vltra mare deferre. Et si bononie p̄stitutus,promitto me hodie tibi daturū centū rome.q̄z impossibile ē p̄missum.nō nascit obligatio.vt hic in regula,Et,est ex p̄cessum misti.de.v.obli.§.loca.p̄tereā in casu.ff.ō v.ob.l.vl.De tercia.Si dare,promitto q̄d natura dari ē possibile vt solē lunā ⁊ stellas vl facere q̄d natura est impossibile fieri.vt celū ascendere vel digito tangere.ff.de v̄bo.obli.si stipuler.Aut⁹ regule nō satis pz.q̄z ois obligatio aut in dando aut in faciendo cōsistit.ff.ō v.ob.l.ij.Sz q̄d nō ē nec esse pōt dari vel fieri nō pōt ergo ibi cōstitui neq̄t obligatio.Itē obligatio actōez parit.Sz q̄d nō ē nec esse pōt.obligationē parere nō pōt.⁊ sic nec actionē.Itē actio est ius p̄sequendi in iudicio.q̄d nobis debet.Debere aūt ē de alio habere.Sz q̄d nō est nec esse pōt. de alio hāi nō pōt.Ergo ibi nō est actio.⁊ sic nec obligatio. Et nota q̄ hec regula dz locū in matrimonio ⁊ vltimis volūtatib⁹ ⁊ singulis ꝯtractibus.in sententijs ⁊ p̄ceptis.Itē in legib⁹ ⁊ constitutionibus q̄ debent eē possibiles.di. iij.erit.Est tn̄,in hoc differentia q̄z īpossibilis cōditio apposita in ꝯtractu.viciat ꝯtractū.insti.ō inuti.stipu.§.īpossibilis.In testamētis aūt ⁊ matrimonio obseruat⁹ ē ipso⁹ habet,p nō adiecto.ō p̄di. appo.c.vl.Et q̄d dicit hec regula de īpossibili.ītelligas etiā ō turpi.de q̄ dicet ēt,j.nō est obligatorium.No.gof.⁊ hosti.in decre.cū dilecti.de v.⁊ cōtu.q̄ si iudex citet aliquē eo die quo īpossibile est eū p̄sequi.q̄d nō est oīno inutile mandatū.imo ꝛ nō teneat⁹ ꝯparere illa die,p̄pter īpossibilitatē.tenetur tn̄ cōparere p⁹ die.Et pōt esse rō b⁹.q̄z principale est ibi q̄ p̄ueniat.Accessoriū aūt q̄ tali die p̄veniat.principale aūt nō viciat,p̄pter accessoriū sed econtra.Jo.an. Et ex hac regula pōt trahi.q̄ si pater filio.dñs seruo vir vxori.p̄latus subdito p̄cipiat illicita⁹,nō obligat⁹ ad faciendū illud.q̄ impossibile est de iure.xi.q.iij.si dñs.⁊.c.si is q̄ p̄sti. Dicit ei lex.Illud possum⁹ q̄d de iure possum⁹. ad hoc ēt.xxij.q.ij.faciat. Nō dz ḡ obedire sicut nec petrus principibus sacerdotū,p̄hibentib⁹ sibi p̄dicationē.Sed hū mliter se excusare.vt fecit asina balaam in figurā b⁹.q̄d habes.ij.q.vij.§.cū balaam.Cū.n.p̄cipiunt plura īpossibilia nō tenemur Thomas.

Non est sine culpa qui

rei qui ad eū nō p̄tinet se imiscet.Hec regula sumpta ē.ex.l.ff.e.ti.culpa.Pone casuz in clerico iacente lapidē.di.l.clerico.Et de monacho cirurgico de homi.tua.Et in ceco sagittante.xxiij.q.i.§.vt ita q̄.ibi de lamech ceco sagitta occidente cham.Si hec regula vera est ḡ culpa est gerere aliena negocia.⁊ sic est p̄ta.ff.de nego.ges.l.ij.xxij.q.iij.si ad peccatū.Jo.officiū hoc dz bō hoi.xxij.q.iij.c.ij. Et nota.q̄ p̄prie loquēdo inter deū ⁊ hoiez est religio.xxij.q.iij.vnusquisq̄z.Inter p̄latū et subditum obedientia.ij.q.vi.qui se scit.Inter maiorez et minorē reuerentia.di.xciij.p totū.Inter patrem ⁊ filiū dilectō.v.q.v.nō osculat⁹ Inf̄ ꝯsanguineos

pietas. Inter dñm ⁊ seruū fuitiū. Inter patro/nū ⁊ libertū obsequium. Inter hoiez ⁊ hoiez offi cium. Nō igit̄ pōt dici ad eū nō ptinere. Expli/ficare etiā potes hāc regulā in ipito medico. et iti iudice q̄ p impitiā male iudicauit. q̄ tenet̄ actōe in factū. mḡtū religioni iudicantis videbit̄ equū ff. de variis ⁊ extraor. cogni. l. si iudex. Quia impi tia culpe iputat̄. i. q. i. nō est putanda. Si g̃ est in culpa se imiscēdo. g̃ tenet̄ ꝺ casu. quia semp si cul pa casum p̄uenit tenet̄ quis ꝺ casu. ꝺ homi pſbi/ter. Jo. an. Si laicus iudex iudicando clericos malefactores. non euadit culpā. nec ēt excōicatōez si facit capere. incarcerare ⁊ hmōi. de sen. excōi. vt fame. nisi de licentia suoꝝ p̄latorum. Rō est. quia nō ptinet ad eū. ꝺ quo. j. in. iiij. pte ti. i. Simil̄ p se intromittit de officio alterius. Cñ Ozias rex qui voluit incesū offerre in templo. p̄cussus est lepra. ij. paralip. xxvi. Similiter ad subditos nō ptinet tēp̄hendere facta p̄latoꝝ temerarie. Cñ in figurā oza qui retinuit archā dei inclinataz p/cussus est. Expositionē figure habes. xj. q. vij. nos si. Silr ignorās p̄fessor male facit. ꝺ pe. di.

Non firmatur tractu tē

poris qꝺ de iure ab initio nō subsistit. Hec regu la sumpta ē ex. l. ff. e. ti. q̄ ab initio. Pone casū. i. q. i principatus. ibi nō qualescit simoniac⁹ ingress⁹? Ad idem inst̄i. qꝺ nō est p̄mis. fa. te. §. p̄terea. vbi test̄m furiosi vel impuberis nō valet. licet postea ef/ficiat̄ maior vel sane mentis. Cōcor. ad hoc. xvi. q iij. §. potest. Nota ergo ex hac regula p̄incipiū spectandum. alibi habes ꝺ fine. Sz p̄sequere h̄ brocardum. vt no. de elec. dudū Itē nota quod a principio nullum est ipso iure. tractu tpis nō cō ualescere. Secus aūt si nō esset nullū. sed annullā dum. de postu. none. tj. ⁊ ꝺ elec. q̄ sicut. Expresse contra. xij. q. ij. si qua de reb⁹. xvi. q. i. c. viri. ꝺ bis q̄ fi. a pla. Cū nos. ff. de ritu nup. si quis In oīb⁹ bis dicit̄. q̄ qualescit quod a principio nullū erat Solu. dic generaliter ad omnia supradicta. q̄ il/lud quod ab initio nullū est. nō firmat̄ solo trac/tu temporis. vt hic in regula. Sicut enī tps non est modus inducende obligatōis. x. q. iij. Quia cognouim⁹? nec tollende. de p̄scrip. cām. lic nec re p̄rande vt hic. Sz nouo subsequēti p̄sensu. Inter dū tacito interdū ex p̄sso. sublata cā impedimēti. bū vt p contraria. p̄batur. Probat̄ hoc optīe ꝺ de spon. impub. c. i. li. vi. Valent g̃ ex sequenti p̄sen/su ex nūc. non vt ex tunc. In electōe cū fm Ber. si nulla est ex subsequēti p̄sensu. nō p̄firmat̄. ꝺ elec. auditis. Solu. ꝺ tradicit. de eo qui du. in ma. quā pol. p adul. c. secundo vbi matrimoniū ꝺ tractuz cū sc̄da viuente p̄ima. mortua p̄ima ex nouo cō sensu p̄firmari nō pōt Jo. Illud ē. p̄pter impedimē tum p̄petuū. s. adulteriū cū ipōsalt⁹ de facto. vt. co. ti. c. vi. Illa g̃ q̄ de necessitate cōsiderāt im/tium. vl̄ q̄ iō nō valent. quia subest in eis p̄petu/um impedimentū. nec tractu tpis. nec nouo subse/quente p̄sensu p̄firmant̄. vt hic ⁊ ibi. Sed ⁊ ea q̄ de necessitate nō respiciunt initiū nec subest in eis p̄petuū sed t pale impedimentū ⁊ si non solo tra ctu tpis p̄firmant̄. vt hic in regula. tamen nouo subsequenti p̄sensu. interdū tacito interdū ex p̄sso sublato impedimēto bene. vt in ꝓtrarijs. Jo. an. Ex hac regula etiam sequit̄. q̄ id qꝺ est contra ius naturale vel diuinū. p longā consuetudinez non iustificatur. di. viij. p totum.

Nullus pluribus vti de

fensionib⁹ ꝓhibetur. Hec regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. nemo. Pone casū. xiij. q. i. Quisquis. Vbi negat. Aug. q ꝺ dicebat. Quincē. eū facere di/cens. q̄ posito. q̄ id vellēt. id facit ex cā. Et de p̄/scrip. auditis. vbi allegat̄ exemptio ⁊ p̄scriptō. Et de transac. interpositas. vbi ꝺ transactōz nō tene/re tū q̄ metu interposito. tū q̄ facta cū suo ꝓprio Et q̄ dicit regula ꝺ defensiōib⁹. intelligas etiā cō trarijs. xxiij. q. ij. In principio. vbi de hoc. nisi for te spēaliter ius impediat. Impedit. n. ius interdū ꝓtrarias defensiones ꝓponi. Pone casū. Cōuict⁹ de mendatio in eo q̄ negat pecuniā numeratā. nō pōt dicere se soluisse. C. de nō nu. pecu. aūt. ꝓtra q̄ ꝓpriā. ⁊ plures alij casus hic ponunt̄ ibi vide. du as aūt electōes quis p̄sequi nō pōt simul. necyna electa redire ad aliā. ꝺ elec. vt quis li. vi. An āt pluribꝰ actionib⁹ sit̄ vti possit. nota. xiij. q. ij. i p̄/cipio. et p Jnno. ⁊ Host. ꝺ resti. in integ. p̄stitut⁹? Itē an ꝓtraria allegās audiat̄ vī q̄ nō. xxiij. q. vij q̄ aūt. Et de appel. solicitudinē. Circa hoc nota q̄ quidā dixerūt indistincte. allegantē ꝓtraria nō au/diri. Alij dixerūt vt gof. Hoc verū in actore. ⁊ in eadem instantia iudicij. nā secus in diuersis. Jn reo aūt nō habebat locū. Alij dixerūt q̄ nō audit̄ ꝓtraria allegans in eadē instātia iudicij. sec⁹ in diuersis. Alij dixerūt q̄ sub ꝺitōne licet, ꝓponere ꝓtraria. puta, ꝓpono talē exceptōz in q̄ si succubu ero ex tūc. ꝓpono talē facit ꝺ excepti. Cū venerabil̄ Verius dicas. q̄ aut sūt ꝓtraria q̄ ꝓponūt̄ ex p̄n cipio. aut ex fi. Si ex p̄incipio sūt ꝓtraria. sed ad v nū finē tendūt. Pone casū ꝺ p̄scrip. auditis. ⁊ c. cū olim tūc. ꝓponi p̄t in eadē instantia. ⁊ vnū ñ p̄iudicat̄ alteri. Si āt ad fi. ꝓtrariū tendūt pone casū de appel. solicitudinē. tūc simul vel in eadez instātia nō ꝓponūt̄ nec credas q̄ in illa decretali Veniēs. de p̄scrip. priuile. in eo q̄ priuilegiū sit ꝓ trariū p̄scriptioni in eo q̄ p̄scriptō. Sz priuile/gij teneor erat ꝓtrarius p̄scriptōi. Jo. an.

Non debet aliquis alteri

⁹ odio p̄grauari. Pone casū in filio q̄ nō excōica tur. p p̄cō p̄ris. xxiij. q. iij. si bēs. Itē in p̄mit. ē tibus qui nō puniunt̄ dolo ꝓmissarij. ꝺ elect. ii

cõpromissarius.li.vi. Sed ꝓtra.dis.lxx. neminem vbi in odiũ ordinãtis ponit ordinatus ꝫ ibi ñ solũ fuit odium ordinãtis.ꝫ relictũ ordiãti.q̃ se ꝓmisit fine titulo ordiari. Itẽ ꝓtra.l.vi.di.p totũ. ibi.n.ꝓpter incõtinẽtiã pẽm filij illegitimi ñ pñt ꝓmoueri.i.q.i.§. Itẽ pctõ.vi.q.i.si q̃s.xv.q.vlti. cũ multa.ꝛ de hẽre, vergentis.cũ multis li libr.so. triplex est pena. Eternal.spũalis.ꝛ co.palis. qõ ꝓsequere.vt nota.i.q.iiij. In summa Jo.an.ibi sic dicit. Pena eterna nũq̃ punit vn⁹ ꝓ alio.i.q iiij.c.i.ꝛ.c. Jam itaq̃ cõsequen. Et de hac intelli gitur illud Ezechi.xviij. Filius.nõ portabit iniqui tatem patris nec pater filij ꝛc. Pena corpalis est duplex. quedã circa corpus.ꝛ illa sepe punit vn⁹ ꝓ alio.vt.i.q.iiij.§. Itẽ pctõr. Quedã circa statuz rei.vt seruitus ꝛ infamia.ꝛ hac etiã pũit vn⁹ ꝓ alio.filius ꝓ patre.vt.vi.q.i.§.verũ. Spũal autẽ est quadruplex. Pria est excõicatio. Et hac ſñ pu nitur vnus ꝓ alio.vt.xxiij.q.iij.si habes. Scõa ẽ interdicti.ꝛ hac punit vnus ꝓ alio.de spon.nõ est vobis. Tertia remotio ab oblatõnibꝫ.ꝛ illa ẽt pu nitur vnus ꝓ alio.vt.xvij.q.iiij. Jtem. Quarta pena spũalis est ordinis et remotio ab eo.ꝛ vnus etiam punit ꝓ alio.nam ꝓpter fornicatõem vl ad ulterium vxoris.repellit vir a ꝓmotõe.vt.xxxiij. di.si cuius. Jo.an. Extẽdi pot multũ materia expbis q̃ habent in textu. §. Itẽ pctõ ciuilũ. ꝓ multa exempla scripture.quõ vn⁹ grauat in pena odio alterius et quare.

Nõ lz actori quod reo licitũ nõ existit

Hec regula sũpta est ex.l.ff.e.ti.l. non licet. Pone casũ.iiij.q.iiij.c.ij. Ibi. Accusa tores ꝛ accusati.equa audiant rõe. Et facit ad hãc regulam illa supra in iudicijs.ꝛ qõ ibi dixi. Fos mata aũt fuit hec regula p hunc modũ.qz fauo rabiliores sunt rei q̃z actores. Cũ si quid actori licet.multo magis reo qui fauorabilior est. Sed ea rõne.qua paritas in iudicijs est seruãda, vt i regula in iudicijs. Intelligit idẽ iuris ecõtra scz quod non liceat reo quod nõ licet actori. Nota tñ q̃ reus maiores dilationes habet q̃z actor.ꝛ reus habet deliberatorias ꝛ nõ actor. Plures alios fa uores quos habet re⁹ magis q̃z actor.ibi potes vi dere.in glo.lxx Jo.an.

Nõ prestat impedimen tũ.qõ de iure nõ sortit effectũ.

Pone casũ i matri monio.q̃ nõ tenet qõ nõ pstat impedimentũ scõo. xxxi.q.ij.si verũ. In electõe que nõ tenet de elec.cõ gregato. Vides tñ in mtimonio q̃ sponsalia que sunt nulla ꝓ sanguinitatẽ vl affinitatẽ pstãt im pedimentũ in ꝓsanguineis alterutr⁹.ex publice honestatis iustitia. Rõ est.qz publice honestatis iustitia inducit ex solo ꝓsensu. Cũ ex q̃ sunt aliq̃ ex ꝓsensu, licet alias sint nulla inducit publice ho nestatis iustitia. Si ãt eẽnt nulla ex defectu ꝓsen sus.nõ inducit. respon.c.i.li.vi. Sicut ꝛ impedimẽ tũ affinitatis iuducit ẽt ꝓ coitũ illegitimũ. xxxv. q.iij.de incestis. Circa electõez ẽt vides.q̃ e lectio q̃ nulla ẽ sc̃da impedit. de elec.audinis.qõ ñ ꝓsequor.sed vide vt ibi. Itẽ in lris pape ꝓ meda tiũ ipetratis.que lz sint nulle quo ad iuris effec tum. pstant impedimentũ alijs ipetrandis. si de eis mentio nõ fiat. de rescrip. cetez bñ gof. Et nota banc regulã verã. nisi aliquis in penã phibe atur. hoc dico ꝓpter maleficia.que nõ sortiuntur effectũ a iure.ꝛ tñ impedimentũ pstant ꝓmouẽdis l.di.c.i.ij.ꝛ.iij.interdũ matrimonio ꝓtrahẽdo. no ta.xxxiij.q.ij.§. hoc quãq̃. de bo mi. qui pbyterꝫ ba bet ẽñ ꝓ infecto qõ contra iura fit. di.ꝓ. vides. vbi de hoc Jo.an.

Nõ pot eẽ iusta excusa tio pastoris.si lupus oues comedit.ꝛ pastor nescit

Hec regula habet in decreta. de re.iu. Et sũt ꝛba Greg. Pastor est plarus.ꝛ sic notat.qz pascere de bet vt o doctrie exẽplo bone vite.ꝛ cibo terrene. su bstãtie inq̃tũ pot gregẽ sibi cõmissum. vñ in si gnum b⁹ prio pastori dictũ fuit ter a dño. Pasce oues vel agnos meos Jo.xxi. De prio cibo. di.xl iij. sit rector. De secũdo. di.xl. Nos q̃ §.i.p totuz De tertio.xxj.q.ij. Gloria.ꝛ.c.qz quicquid. Debet aũt tria facere..q̃ signant in baculo.pastorali. Vñ .v. Callige.sustenta.purga vaga.morbida lẽ ta.de sacra vnc.cũ venissent.in fi. Hec sufficat q̃ puniat delicta q̃ videt.ꝫ subtiliter dz inquirere ve tam subditoz.q̃ adinueniendũ defectus eoz.sic de bitoz creditorẽ ꝓm Tho.in.iij. Lup⁹ ẽ hereticus. Itẽ tyrannus q̃ iuste opprimit subditos.ac etiã publicus malus xpian⁹ q̃ trahit alios ad malũ ex emplo suo. Vel ẽt diabol⁹.q̃ suis rẽpratoribꝫ icau tos deuorat.ꝓtra oẽs dz vigilare pastor.

Nõ ẽ obligatorũ cõtra bonos mores pstitũ iuramentũ.

Hec regula sumi potuit ex.l.ff.e.ti.l.ꝓtractus. Pone exẽplũ in eo.q̃ iurauit occidere pẽm. vl simile q̃d facere ꝓ hi.q.iiij.c.i.et p totũ. Itẽ in eo q̃ iurauit vxorez et filios expellere de iurisdi.quinta uallis. Eld idẽ.ff. de pac.dota.l.quemtr. vbi pactũ ne cũ vxore agat rez ãmotaꝫ nõ valet.qz p illud muitant mulie res ad furandũ. Nõ ẽ g̃ bna regula ꝓcise.q̃ dicit q̃ iuramentũ seruandũ est. si pot sine interitu salu tis eterne seruari de iureiu. si bo. Nã si est contra bonos mores. nõ dz seruari nec obligat. vbi gta. Jurat quis nõ sumere clericatũ vl nõ intrare reli gionẽ.ꝛ bmõi. q̃z istud posset seruari sine inte ritu salutis. tñ qz impedit maiorẽ pfectũ salutis. seruari nõ dz. ꝓm Tho. Idẽ i quolibz 'temerario iuramento.e.ti. sicut ꝛ.c. qñ vi vl dolo pstitũ ẽ de iureiuk. lz.li.vi.q̃ dic vt q̃ metus cã.abbas.ꝛ.p

q.vi.c.ij.⁊ facit ad bāc regulā supra in malis.⁊c. Non ergo tenet turpe pactū vel cōtra bonos mores de pac.c.vlti.g nec iuramentū qđ accessoriū ē. Et nota q; veru; rebo vti ad qđ sūt instituta vt.xxij.q.ij.his aūt. Sz iuramentū nō est institutum vt sit vinculū iniquitatis.dicit.Aug.xxij.q.iij.inter cetera.g iniquitatē nō vinculat vl'obligat vt hic.Jo.an. Hic multa pñt dici ō iuramēto.que vide.j.in scda pte.Si qs g iurat seruare statuta ciuitatis.intelligit de licitis.Sic qs iurat suare secretū aliqđ.intelligit si nō erit aliaſ p iudiciū.Et si intellexisset seruare etiā illicita q; pterentur.tūc peccauit mortaliter.Sz nō dz suare quia tūc etiā peccaret.Cū Ixrodes q;pter iusiurandū tecollari fecit baptistā.pessime fecit.xxij.q.iij.vnusquisq;.Dauid q iurauit interficere Nabal sancte mutauit ꝓpositū.q.e.Quod dauid

Nullus ex cōsilio dum

mō fraudulentū nō fuerit obligat.Hec regla sūpra est ex.l.ff.e.ti.l.consiliū.Rō huius regule colligit ex canone.xiij.q.i.Nō p̄cipit.⁊ q; decreta.ō arbi.cū olī.p quā exēplificare potes et ici de hoc. Nullus.n.tenet seq; consiliū.imo explorare debet apud semetipm.an sibi expediat nec ne.Si autē ꝓsiliū sit fraudulentū.bene obligat ꝓsulēs.lz durat rō supradicta ⁊ hoc rōe fraudis.Exēplifica p canonē di.lxxxvi.ranta.⁊ de renūcia.sane. Nota igit breuiter circa hoc.aut consiliū dat circa cōtractū vl'quasi.aut circa maleficiū vel q̄si. Prio casu subdistingue.aut nō ē fraudulentū.⁊ tūc nō tenet.vt hic.⁊ in supradictis iuribus.Aut est fraudulentū.⁊ tunc tenet actōe de dolo ipsi cui ꝓsiliū dedit.vt.ff.de dolo.si cū scires.Ubi ille qui mihi consuluit.vt forte lucri sui causa mutuare debitori nō idoneo.tenet mihi actione de dolo.In secūdo casu.scz cū datur circa maleficiū.tenet consulens.nō tamē ei.sed illi contra quē ꝓsiliū dedit. nec tunc tenet actione de dolo.sed eius maleficij nomine.Nam si ꝓsuluit occidi.homicida est.dis. l.si quis viduā.⁊ de homi.sicut dignū.Si ꝓsuluit seruo vt fugeret vel furtū faceret.tenet furti vl' serui corrupti.ff.de seruo corrup.l.prima.Si ꝓsuluit tutio mihi iniuriam facere.tenet mihi actōe iniuriaꝝ.de pe.di.i.nō solū.Differentia est g inter mandatū ⁊ consiliū.Nā mandator obligat mādando.sed nō ꝓsulens.ꝓsulēdo Jo.an. Ex hoc sequit.q; si quis ꝓsuluit alicui.q; intret religionē cū debitis circūstantijs si in de ille nō ꝓficeret vl' male se beat.in nullo tenet coram deo. Silr si qs ꝓsuluit alicui vt ꝓtrahat cū tali pura intētōe mortus.si inde malū sequit.nō ei imputat.⁊ sic de similibus.Silr in foro ꝓscie ꝓsulēdo.nō ex toto.Sz hic dz bñ cauere vt sit ꝓcitus in tali materia.alias male ꝓsulendo nō ex toto excusaret de ꝓsilio malo.Consiliū Achitofel fuit pessimū.qđ dedit absaloni.Consiliū christi q̄z quis fuerit fraudulentū q; ad intentionē ⁊ ꝓpositū Absalonis.tñ qz iniuste vsurpauerat regnū ꝓtra patrē.ideo vt male fecisse.ij.Reg.Sed ⁊ rebecca de ꝓsilio suo quasi fraudulento quod dedit Jacob nō male fecit.familiari consilio spūssancti ad hoc inducta.

Nemo pōt plus iuris

trās ferre in aliū q̄z sibi cōpetē dinoscat.Hec regla supta ē ex.l.ff.e.ti.l.nemo Pone casū.i.q.vij. diabetū.de dōa.inter vi.⁊ vxo.Nup.Cōcor.cū hac qđ dicit.Nemo dat qđ nō bz de iurepa.Qđ aūt. Sz cōtra de ꝓse.di.iij.solz.vbi dat baptismū q; si bz.⁊ de elec.suffraganeis Sol'.Hoc qđ dic regla ē generale.Illa vero sūt spēalia.⁊ spēalitatis rōez facile vidē poterz Et nō nota Ber ī ꝑdicta decre.Nup.de do.inter vi.⁊ vxo.⁊c.vide i glo.Jo.an. Ex hac regla sequit q; emēs rē furatā nullū ius ibi bz.qz nec q; vēdidit bēbat Recipiēs.a religioso sine licētia superioꝝ.nō pōt illud tenē.cū ille nil hēat.Suspēsus ab officio ꝓpter cōicatōz vel hmoi eps ordinē dare pōt ō ficto sz si dat executōez Prelat; q; dat auctē quā si bz. nil dat.

Odia restringi et fauo

res cōuenit āpliari.Pōe casu in prio dicto.xxxv. q.iij.q; scripsi vbi priuilegiū odiosū dē ꝓtrahēdo i gradū.ꝓhibito restringit.⁊ de dec.cua.vbi dēcie noualiū nō accrescunt laicis hñtibus decias in feudum.In ko pone casū.xvi.q.ij.c.i.et de priui.licz li.vi.Et ꝓcor.ad hāc regulā.xvi.q.iij.§.pot. Si g ius vl' priuilegiū odiosū est restringet.dū ē fauorabile āpliandū ē.Si fauorabile ⁊ odiosū vt macedoniū.ampliat.qz illi iuri renūciari nō pōt.ff. ad macedo.Sz ⁊ si pōt in fi.Jtē extendit nō solū ad pecuniam.sed ad rē aliā datā in fraudē.ff.e.ti. sed Julianus Hosti.de ꝑscrip.cū ex officij.queritur de plato q̄ ꝑscripsit visitatōz.⁊ nūq; fuit ꝓcuratus.mō petit ꝓcurationē.an sit audiendus.et dicit q; nō.Prescriptio.n.odiosa est.⁊ iō vnus sine altero acquiri pōt ꝓcā nec tūc visitatōi est annexa ꝓcuratio.sed ius cōe fauorabile.Jo.an. Extendi pōt sic.quia q; sunt ꝓuocatiua odioꝝ.vt injurie ꝓtumelias.detractōes.exercere vindictas seueritas iusticie.sūt restringenda ⁊ ampurāda.Et que sunt ꝓuocatiua fauoris ⁊ amoris.vt remissio injuriaꝝ.obsequia ipēsa.largitas misericordie.sūt amplianda.Sic dauid cū tot ꝓsecutiones iniustas recepisset a saule.benigne remisit.nec voluit vindicare cū poruit.Similiter in expulsione sui et cōiuratione popu i contra eū.Sic ⁊ Joseph erga fratres qui vendidederāt eū.benignissime se habuit.⁊c.

Omnis res per quas

causas ꝯtrahit. ꝑ eas dissoluit. Hec regula hēt. in decre. de re. iur. Et sūt ꝛ̄ba Io. criso. Peccatū primū ꝺmissum fuit ꝑ femiaz. vt ꝑ cām initialē. ⁊ ꝑ v. ꝓ. vt ꝑ cām cōpletiuā. Et i ꝑim peccatū dissoluti fuit ꝑ femiaz. i. vgine maria iniatiue ꝯplenue ꝑ filiū ei⁹. Iesū christū. xxj. q. ij. Cū redēp. oz Peccatū introductū fuit ꝑ seusualia nimis e si berendo. s. cibū potū. ⁊ ipm petrū dissoluit ꝑ lacrametura q̄ consilūt in sensibilibꝫ. hūiliter quez rendo salutē ꝑ ipa. i. q. i multi. ibi. Sacramēturz est. Petrū actuale ꝺmisit corde ꝑ cogitatōem oze ꝑ locutōem. ope ꝑ sensuū abusionē. Et ipm remittit ꝑ cordis ꝺtritionē. oris confessionē. opis satisfactōem. que semp requirunt saltēm ꝓposito. de pe. di. iij. pnia cogit. Et ꝓm petrū de taranta sia. Et cut sufficienter petrū mortale ꝺmisit sola voluntatis cōplacētia. xv. q. i. nō est. ita ⁊ sufficienter dissoluit seu dissolui pōt ꝑ detestationē solaz voluntatis. q̄ ꝺz dolor intellectual⁹ ab ꝯq̄ sensuali dolore. de hoc. j. in. iij. pte. Item excōicatio solo verbo pōt fieri. ergo et absolutio ab ea. ꝑ regulā iuris vt arguit Io.

Possessor male fidei vl

lo tpe nō ꝓscribit. Pone casū. xxiiij. q. ij. Si virgo. Et ꝺ ꝓscrip. c. vl. Et hec regla vera est ꝓm leges in ꝓscriptōe. x. vl xx. annoz. C. de ꝓscrip. lon. tep. autē. male fidei. In ꝓscriptōe aūt. xx. vl. xl. annoz nō requirit bona fides. xvi. q. iij. §. pōt. et de ꝓscri. vigilanti. Ire etiā ꝓm leges in ꝓscriptōe. x. vel. xx. annoz sufficiebat bonā fidem ab initio agnouisse vt in ꝓdicto. §. pōt. xvi. q. iij. sed ꝓm canones in oi ꝓscriptione etiā lōgi tpis requirit bona fides. Et nō solū ab initio ꝓscriptōis. ⁊ in qualiber pte ꝓscriptōis ꝺz ꝓscribēs agnoscere bonā fidē vt hic. ⁊ quia leges nō dedignant sacros canones imitari in bis que sunt ꝯtraria eis. ptinētibꝫ ad foz ꝑscie ideo ille leges sunt correcte ꝑ decreta. de ꝓscrip. c. vl. ⁊ sic intur in hoc iure canonico. Sed vtrū papa possit tollere leges quo ad vtrūq; foz. sunt opi. ꝑ et ꝯtra. Sed dicit Io. an. q̄ vbi papa nō habet tpalem iurisdictiōem nō pōt tollere leges quo ad forū ciuile. nisi in bis in quib⁹ vertit piculū aie cum potestates sint distincte. xcvi. dist. cū ad vez. ⁊ di. x. q iij. vbi de hoc. In bis aūt in quibꝫ ꝺrit piculū aie. pōt tollere q̄ ad vtrūq; foz. Probant hec ꝺ iudi. nouit. ꝺ ꝓscrip. c. vlt. et p alia iura. Si q̄ ratur de eo qui cōpleta ꝓscriptōe incipit hē mala fidē. an teneatur restituere rē illā. dicit no. xiij. o. vi. c. i. ⁊ xxiiij. q. ij. si ꝺgo. ⁊ de ꝓscrip. vigilanti. Et ꝯclusiue ibi ꝺz q̄ nō. nisi hēret ꝯscias remordē rem quā nō posset deponere. Et assignat ibi cō fidei. Fides ꝺz hic ꝯscia sic sumit. xxviij. q. i. §. et bis. Et q̄uis multis modis sumit fides. habes. xxij. q. i mouet. et de sū. tri. ⁊ fi. ca. in Rubrica. Ullo tpe. potes facere punctū ante ⁊ p⁹ ⁊ sic bēbis duos in tellectus. Primus est q̄ nulla ānqua dicz possessio. cē. de ꝓscrip. vigilanti. Secōdo est q̄ nullo tpe ꝓscriptionis ꝺz agnoscere malā fidē. Quid sit ꝓscriptio. ⁊ quid. vsucapio ⁊ que in eis requirant et quis coz effectus. hēs plene no. xvi. q. iij. in sūma. ⁊ infra in. ij. pte. Usurarij ⁊ raptores ⁊ bⁱ nō ꝓscribunt vuq̄. nec hꝛedes coz. de quo vide in secunda parte n. i.

Sine possessione prescri

ptio nō ꝓcedit. Hec regula sūpta est ex. l. ff. co. ti. l qui in seruitute. Per quā etiā pōt hic poni casus et per. c. xvi. q. iij. porro. ⁊ ꝺ ꝓscriptione cāz. Quia seruitus cū ab alio possideatur. nō possidet. vt i primo casu. Hereticus et paganus vt in secundo laicus spūalia vt in tertio. Sciendū aūt q̄ possessionū. alia iuris alia facti. ali iuris et facti. Dic interdū habet plurimū iuris ⁊ minimū facti. interdum aūt ecōtra. Ꝺ ꝓsequere. vt no. ꝺ ꝓscr. pōē bone. Et ergo currat ꝓscriptio. ꝺz possidere de iure ⁊ de facto. De facto planū est. q̄ qui nō possidet nō ꝓscribit. Et ꝺz possidere ꝓprio nōie nō alieno. alⁱs ille ꝓscriberet cui⁹ nōie possideret. xvi. q. iij. de rici. Debet etiā possidere de iure. q̄ ad ꝓscriptiōz requirit ciuilis possessio. ⁊ q̄ talis sit ꝑsona i quā cadere possit possessio hmōi. vt ꝑ inducta iura. ꝓbatur in ꝓin. glo. Id hoc etiā. xiiij. q. i. in principio. ⁊ ꝺ ibi notat. Hoc dico. q̄ laici de facto iterdum possident decimas ⁊ spūalia. vt notat. barto. brix. xiij. q. i. in ꝓncipio. Nā vt ibi ꝓz. aliud ē possidere. aliud legitime possidere. Nota. n. q̄ hec possessio facti ꝺz esse ꝯtinua. q̄ si interrūpat possessio. interrupta est ꝓscriptio. xvi. q. iij. §. pōt. et de ꝓscrip. illud. Si tñ fiat interruptio ciuiliter. puta ꝑ litis ꝯtestatōem ꝓm canoñ. videt q̄ ānodo nō currat ꝓscriptio. quia ꝑsumit titubare ⁊ malā fidem hē. Secus ꝓm leges. ⁊ hoc notat Io. xvi. q. iij. c. i. Et q̄ ꝺ dicit regula ꝺ possessione. ītelligas et vel de quasi possessione. q̄ incorpalia nō possidētur. sed quasi possident. ff. de vsufruc. l. sequit. §. fi via m. Dic etiā plura ponunt de vsucapione que ob breuitatē dimitto Io. an.

Ꝺro possessore habetur

qui dolo desijt possidere. Hec regula sumpta ē et l. ff. e. ti. l. qui dolo. Et pone casum. vt li. pen. eccia sancte Marie. Hec regula vera est quo ad hoc vt in foꝛ teneatur qui dolo desijt possidere inquātū possidens. Non tamen tenet taliter. nā ꝯtra possidentem datur directa. hic aūt datur vtilis. ff. de nova. l. electio. Item no. q̄ hec regula ꝺz locū i primato et in prelato quo ad bona ꝓpria. Si aūt eccia delinat possidere dolo prelati. nō habet locuz in ecclesia isterigoz. quia delictū p̄sone. cē. vt supra in regula. Et q̄ ꝺxi. q̄ qui sine dolo desijt possidere absolui. verū intellige hoc. cū a principio ui

ne dolo possedit.puta.p vsuras.p rapinā.vl'fur/tum vel simili mō.etiā si sine dolo de sijt possidere.puta naturali interemptōe vl' casu vel furto vl' violentia.nihilomin9 tenef.vt de vsur.cū tu.ꝛ ō rapto.sup eo. Et facit quod dictuz est supra in remora. Jo.an.

Peccatuz nō dimittitur

nisi restituat ablatū. Hic ponit p regula ꝟbum Aug.qō habef.xiij.q.vi.c.i.ꝛ ō vsur.cū tu. Nō aūt dicit in hac regula verū intelligas.si illud ablatū restitui potest vt in predictis.c.dicit. Si autē res ipsa ablata restitui nō pōt.vl'qz ꝓsumpta est. aut ꝑdita distracta.aut sine magno scandalo nō pōt restitui res illa.restituit eius extimatō etiā si res illa casu perijt.sine culpa sua.qz ipso instāti fuit in mora.xvi.q.i.decime.ꝛ de cō mo.c.i. Si aūt nec estimatōem restituere pōt qz euidēter ē ꝓpos. bene quidē dimittit pcm̄.si vicz als ipsum penitet.remanet tñ obligatio. Et si postea puenerit ad pinguiorē fortunā tenebit.ar.xxvi.q.vi.si quis.ꝛ de solu.odoard9. Nota tñ q inops qui dz ex cō tractu.sufficit si bonis cedat. C.qui bo.ce.pos.l. vltima. Sed inops qui dz ex maleficio.castigat ꝟberibus.xij.q.ij.fraternitas. Nō g̃ dixi.q tenetur si venerit ad pinguiorē fortunā.verū est.si penas corporales nō ē passus als sec9.vt notat Ber gm Lau.de homici.sicut dignū. Restituat. Nō dicit de restitutiōe.intelligas nisi is cui facienda ē restitutio liberaliter remittat.i.sine vi sine metu sine fraude.quia satisfactū intelligit q̄litercunq; satisfaciat.ff.qui.mo.pig.vl' ypthx.sol.l.itē liberatur. Et qō dico ō remissiōe.intellige nisi in his casibus in quib exp̄ssum est in iure.q nō liberat remissio.vt de censi. Exigit in fi. Est aūt restituēdū ei a quo extortum est.vel heredib eius si extant di.xviij.q̄m.et ō vsu.cū tu. His nō extātibz pauperib.vt ibi in dicto.c. Utrū aūt excōicatō cuius est res restituēda.fieri dz restitutio dū est in excōicatione.remittit ad no.p glo.xv.q.vi.nos sanctoz Et subdit. Satis posset dici ꝓponēdū illud in cde ē sacrā.quouscq; s.absoluat creditor. Ablatum. Idē intelligit in dānis datis p aliquē.in qbz nil puenit ad eum.qz.s. tenef damnū passo alias nō remittit pcm̄. Jo.an. Et qz multū diffuse tractatur materia de restōibz in.ij.pte ti.ij. iō hic non plus. Potest ad multa extendi regula ista .et primo qz deus pcm̄ sine vltione nō patit.vt dz de pe.di.i.si david. Ideo nō fuit dimissum pcm̄ humani generis.nisi facta restōne seu solutōe pene in cruce p christū.ꝓs. Que nō rapui tunc exolvebam. Et sic de quolibz actuali pctō.qz cū p ipsuz subtrahatur obsequiū deo debitū p sup biā. nisi humiliet9 quis in obsequiū dei.nō remittit de pe.di.i.neminē. Sic de oblatione fame vl' damnificatione vel occisione ꝛ hmōi.qz oportet satisfacere modo possibili.

Qui occasionē dāni dat

damnū q̄z dedisse videtur. Hoc habetur extra de iniur.ꝛ dam.da.c.vl.licet sub alijs verbis.ꝛ additur immediate sic. Secus tñ in illo dicendū.qui vt nō occideret.de ꝓtingentibz nil omisit. Et in p̄cipio decreti.illius sic dicit. Si culpa tua datum est damnū vel iniuria irrogata seu alijs irroganti bus forte opem tulisti.aut hec imperitia tua aut negligentia tua euenerūt.iure sup bis satisfacere te oportet.nec ignorantia te excusat.si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse ꝓuenire vel iacturam.hec ibi. Nota q est duplex occasio.s.data.ꝛ ex ista tenef.ꝛ occasio ex se accepta.ꝛ ex ista nō tenetur quis.

Peccati venia non datur

nisi correcto. Hec regula colligit ex.c.legatur xxiij.q.ij.et ō scisma.c.i.li.vi.per que pones casū Nota q differentia est inter delictū.peccatū.ꝛ crimen. Peccatū idem est q prau9 actus. Delictuz vero desertio boni quasi derelictū. Crimē vero peccatum accusatōne ꝛ damnatōe dignissimū. lxxi. dis.c.i. Frequenter tñ vnū ponit p alio. Nota q peccator nō solū delinquit in deū.sed etiā in ecclesiam. Per ꝓtritionē aūt deletur pcm̄ quo ad deū p pnīam ꝟbo que imponit a sacerdote in cfessiōe. ostendit deletū quo ad eccīam.de pe.dis.i.p totū. Licet aūt p ꝓtritionē sit deletū.quo ad deum.ꝛ tñ adhuc de crimine accusari potest.xxxiij.q.ij.admonere.vbi de hoc. Si g semel ꝓterit ꝛ penitet.vlterius non cogetur penitere. Si in iudicio accusatus absoluit vlterius nō poterit accusari.nisi i casibus notatis.ij.q.vi.§.habet hoc ꝓprium. Signat contrarium ad hanc regulā dis.iij.de nicq. Ubi enī datur venia nō correctis.ꝛ fit ibi mentio de crapula carnispriuij. Sed exponit ibi venia.idest impunitas pene temporalis.ꝓpter scandalū enī vitandum relinquuntur q̄nq; crimīa impunita.vt.di. l.vt constitueret. Item contra.de pe.ꝛ re.q quidā et.c.officij.vbi datur penitentia nō correcto.i.incōtrito. Sed dic q licet imponat pnīa nō tamē datur remissio.et ideo inutilis est illa penitētia. quo ad vitam eternam de pe.dis.v.falsas. Nota etiaz q ꝓ quolibet mortali debet duplex pena.s.eterna seu infernalis.ꝛ tpalis.de pe.dis.i.si peccatū Ouid. Hoc etiā ponūt Tho.ꝛ alij theologi. Venia peni.tpalis interdū datur nō correcto in hac vita inquantū.s.quis nō punit seu satisfacit p peccatis cōmissis. Venia aūt pene eternalis nunquā dat incōtrito. Jo.an. Sic pōt exp̄di. Aut loq̄mur de venia peccati.i.remissione quo ad culpā.aut q ad penā. Si quo ad culpā vera ꝛ firma stat regula ilta.quia nec culpa peccati mortalis remittit aliqui. nisi correcto.ideli vere penitenti ꝛ ꝓtrito.de

peni.dis.iij.neminē.⁊.c.tres sunt actōnes. Culpa etiam venialis nō remittit in ꝑsenti nō penitēti de eo.sed in purgatorio. Si vo loquit de pctō q̄ ad penā ei debitam.siue eternā.siue tpalē. adhuc vera est regula.q̄ pena eterna nunq̄ remittit in/ corretto .i.nō cōtrito de oīb⁹ mortalib⁹.de pe.dis. iij.sūt plures. Sed nec pena tpalis de mortalib⁹ vel venialib⁹ debita remittit in ꝓtrito.vñ indulgē tie talib⁹ nō valent.q̄ solū sunt de penis. Sed cō/ trito datur venia.i.remissio.cor recto cōtrito quo ad illa quoꝝ penitet. Nō aūt de illis venialibus de quibus nō penitet.

Priuilegium personale

ꝑsonam sequit.et extinguit cū ꝑsona. Hec regla sumpta est ex.l.ff.e.ritu.l.priuilegia. Pone casu. xvij.q.i petisti.⁊ de auro.⁊ vsu.pal.c.ij. Et nota q̄ dicit priuilegiū.q̄ ius cōmune ad vnā ꝑsonā di/ rectum.ad omnes extenditur.dis.lxi.miramur.⁊ de re iudica.in causis. Et idem in rescriptis dire/ ctis ad ꝑsonas.q̄ cū ꝑsonis extinguūtur.de offi. deleg.quoniā. Sic ⁊ pacta ꝑsonalia ꝑsonas non transgrediunt.de transactio.de cetero. Et cōpro/ missum nō extēditur ad hæredes.nisi de ipsis cau/ tum.de arbi.c.vlti. Et intelligit hec regula d̄ priui legio ꝑsonali.idest ꝑsone ꝓcesso. Idem si esset ꝑso nale ex pte cōcedentis.de rescrip.si gratiose li.vi. Priuilegiorū igit aliud ꝑsonale.aliud reale.d̄ ꝑ/ sumptio. mandata. Si aūt simpliciter ꝓcedant. an dicant ꝑsonalia an realia.dic vt notatur.xxv.q. ij.in summa.⁊.xvi.q.i. possessiones. Et q̄d dicit hic de priuilegio ꝑsonali q̄ extinguit cū persona. idem intelligas in reali.quod scilicet extinguitur extincta re.xvi.q.vij.et hoc diximus de ver.sig.ab batem. Quod dic ver. quando ipsa loca vel res. puta.ciuitas.ecclesia vl̄ alia loca sacra vel ꝓbana destruuntur supioris auctoritatem. ꝫm Jo.⁊ lau ren.que hec no.sup dicto.c.⁊ hoc diximus. Si au tem destruatur ab hostib⁹.retinent oia sua priui/ legia.⁊ remanent ibi clerici.vij.q.i.pastoralis.idē si auctoritate supioris transferatur ad aliū locū vl̄ vniatur alteri loco.xvi.q.i.et tpis.⁊.c.se. Et licet dicatur hoc priuilegiū extinguī cū extinguit ꝑso/ na.interdum etiam extinguit ante ⁊ ꝓpter abusū meretur extingui.xi.q.iij.priuilegiū meret amit tere.inquit Greg.qui ꝓcessa sibi abutitur prāte.⁊ in casib⁹ nota.in glo.⁊ dis.xxij.renouantes. Et nota q̄ priuilegiū indeterminate ꝓcessum ꝑsonam sequit ꝑ se.vt in regula.i.in omni loco et tempe Sed priuilegium ꝓcessum cū determinatione lo ci ⁊ temporis vt in vsu pallei.extra locum ꝑsonā non sequitur vt de vsu pal.ex tuaꝝ. Tenor est priuilegiorū attendēdus est ⁊ seruandus.de priuile/ porro. Jo.an. Ex hoc sequitur q̄ qui obtinet ali/ quam auctoritatem specialem vel gratiam simpli citer a supiori.semp retinet nisi reuocetur.

Pluralis locutō duorū

numero est ꝓtenta. Pone casum de ꝓse.di.i.b q̄z ibi dñs vobiscum duos numero ꝓprehendit.d̄ ꝑ ben.is cui li.vi. Vbi beneficiorū nomine duo in telliguntur beneficia. Item p.l.ff.de mace.te.l libertas. Si legetur seruo libertas post annos.de duobus intelligit. Item si promittit vl̄ legat post dies.de duobus diebus intelligit ff. de ver. sig.l.inter illa. Et no.q̄ cum hic regula dicit q̄ pluralis locutio.est contenta numero duoꝝ. Ve rum est regulariter.et vbi eodem iure vel alio iu/ re.nō adijcit numerus. In causis igit et instrumē tis regulariter duo testes sufficiunt. Interdū eti/ am vnus sufficit.vbi nulli fit ꝑiudiciū.de ꝓse.di. iij.placuit. Et multi sunt casus in quib⁹ requirū tur tres ad minus testes. Patimus in depositōne pecunie. Scōs quando impius krat ꝓtrahit in scriptis. Tercius in instrumēto publico.q̄n mu/ lier fatet se aliquid recepisse ꝑ interesse. Item q̄n quis vult infirmare testamētuz q̄d fecit post trās/ cursum decennij. Item in innētario. Item in ꝑ uata scriptura vt fidem faciat. Item quīq̄ testes re quiruntur.dum ꝓtractus excedit libras auri in ci/ uitate. Item in codicillis. Item in donatōe causa mortis. In testamētis aūt cōmuniter septē req̄/ runtur. Item in testamēto ceci octo. Aliqn̄ sufficiū unt quinq̄.vt in testamēto rustici.vt in munici/ pijs ⁊ villis vbi est loīm raritas. Aliqn̄ sufficiūt duo vl̄ tres.vt in testamēto facto inter filios ⁊ ne potes.nē.ibi videre potes Jo.an.

Plus semper cōtinet in

se quod est minus. Hec regula sumpta est ex.l.ff. eo.ti.l.in eo. Pone casū.xxiij.q.i. Sicḡ vederit. Vbi quidā ꝓponebāt pniam.vij.annō.quidā de cem aliq̄ quinq̄. Et canon hanc vltimā ibi sequi tur. Item in arbitris ꝓnūciantib⁹ quilibet diuer/ so numero.de arbi.c.i.li.vi. Et est rō huius regu/ le.quare in obscuris sequit mīmū.q̄z plus ꝓtinet in se q̄d est min⁹⁊ nō ecōtra vt dictū ē supra i re gula in obscuris. Et ꝓcor.ad hanc regulā lup illa cui licet. Sed ꝓtra de ꝑben. Cui. li.vi.vbi dicit. si mandat alicui ꝓuideri de ꝑbenda integra etiā eo volente.sibi nō poterit de dimidia ꝓuideri.vl̄ si mandet ei ꝓuideri de ꝑbenda certi valoris.sibi nō poterit etiā eo volēte de ꝑbenda minoris valo ris ꝓuideri. Sol̄.hoc facit forma mandati que ex acta diligentia est seruāda. Item fallit hec regula in casib⁹ vbi requirit spēalis exꝑssio.vbi genus q̄d plus est.nō ꝓtinet speciem q̄d minus est.vt dictū est in regula genera. Item habet locum regula in eo q̄d plus est quantitate.nō in eo quod plus est qualitate.quia plus qualitate non includit mi/ nus qualitate.vt in regula cui licet. Jo.an.

De regulis iuris

Pōt quis per aliū quod

pōt facere p seipm. Pone exempla. Pōt quis iu
rare p aliū. vt. l. xiij. dis. Tibi dño. Itē pōt p aliuz
quis ptrahere matrimoniū. s. p. procuratorē suū ad
hoc. ō. pcu. c. vl. li. vi. Hec tñ regula hz multas ex
cepriones in quibo nō pōt qs facere p aliū qō p
seipsum. vt in eo cui pmittit certū mīsteriū. ō. of.
dele. c. vlti. Nō enī pōt subdelegare nisi in hoc ha
beat spēalem pmissionem. Itē in pnīa suscipien
da. de pe. di. i. quē penitet. quā p se quis suscipere
debet. nō p aliū. s. quo ad ptritionē ⁊ pfessionē. rō
est pudor qui est maxīa pars pnīe. vt ibi dicitur.
Item in eo viro q̄ p se veniā etatis impetrat. qō
p se facere debet. Itē adoptare vl' arrogare nō pt
quis p alium. ff. de adop. post mor. l. nec̄. Rō est.
quia adoptatio imitat naturā. Itē fallit in iudice
qui p se debet clare sniam nō p alium. nisi sit ep̄s
vel supior. de re. iudi. c. vl. li. vi. Itē in eo qui cepit
offerre sacīm vnitatis. vt ordines. ba pm. extremaz
vnctionē. ꝓsecrationē euca. et bmōi. quia p aliuz
pficere nō pōt. di. xxiij. quoꝝdam. Nam vbi defi
ceret sacerdos in medio forme sacramētoꝝ. q̄ sup
plet defectum eius totam formā debet dicere. nō
ptem ꝑm theologos. Itē abbas p se potest corrige
re monachos etiam verberando. nō p alios. maxi
me laicos. de sen. excō. vniuersitatis. Itē dñs no
uuz emphiteotaz p se non p alios in possessionē
inducere debz. Itē regulariter i causa crimin ali
ij q vi. si quando. Itē que sunt meri imperij vel
gladij potestatis nō delegātur. ꝑm leges. nisi in
casu. ff. de offi. eius cui mā. est iu. l. i. Secus ꝑm
canones de hoc nota. xxv. di. c. i. et de. offi. or. q̄ se
dē. Itē p se dz rīdere adultus qui cathezizat nō
p alī ū. Fallit et in casu de eletiōe. cupiētes li. vi.
Et ō offi leg. c. i. Et. ō bēri. ca. ij. Hec igit̄ ⁊ silia
spēalia sūt. Et no. q̄ ēt ecōuersio. quedā per ali
um possūt q̄ nō p me. Ep̄s enī clericū suū per ali
uz ꝛberare pōt clericū tamē nō p seipsū. xxxvi. di
nō liceat. Itē ep̄s p aliū litigare dz nō p se. Itē
tutionez ⁊ gubernationē ⁊ curā pupilloꝝ. vidu
arū peregrinoꝝ. p aliū exercere dz. nō p se. dis. lxxx
viij. ep̄s. Itē ꝑlatus cleric' bñs tpalē iurisditōez
audit et iudicat in cā sanguis. nō p se sed p alium
ne cle. vl' mo. c. vl. li. vi. Itē religiosa mlier p aliū
pōt esse in iudicio. nō p se. Itē interdū ꝓsequitur
quis p alium. qō p se ꝓsequi nō posset. ō. ꝓcef. pre
ben. auctoritate li. vi. Et no. q̄ id dicim̄ posse qō
de iure possumus. Hanc igit̄ regulam credo lo
qui in bis que de iure sortiuntur vel sortiri pñt
effectum. Non igit̄ supabundat alia regula. j. scz
qui facit. que generaliter loquit̄. vt etiam malefi
cia ꝓdelxndat. Et ista loquit̄ de potestate facien
di. illa de effectu iam facti. Itē ex ista regula no. q̄
sicut p se potest quis se subscribere. ita per alium
vt no. de re iudi. cum inter. Jo. an. Pōt quis fa
cere per alium sicut p se. si videlicet est in grā.
econtra potest mereri per se. ⁊ peccare. quod non
potest per alium.

Qui facit per alium. est

p inde ac si faciat p seipz. hec regla sūpta ē ex. l. ff.
eo. ti. l. qui iussu. pone exēpla ⁊ ꝓsequere. vt in re
gula pōt q̄s. ⁊ nō supabūdat ista p illam vt ibi di
xit Jo. an.

Quod semel placuit am

plius displicere nō pōt. Pone casū i matrimonio
q̄ cōsumatū nō pōt dissolui. xxxij. q. v. horendus
Et de iureiurā. quēadmodū. Itē in electo. viij. q.
ij. dilectissimi. In iudice. iij. q. iij. offerat. idem iu
alīs oīb⁹. dis. iiij. in isīis. Fallit interdum hec re
gula. ex casu superuenienti. vel de nouo ad notici
am peruenieuti. de electio. vt circa li. vi. quia que
de nouo emergunt. indigent auxilio. de offi. dele.
insinuāte. Item fallit in omnibus casibus in q̄
bus permittitur a iure penitere vel variare. sicut
in medico quē licet mutare. In appellatione a q̄
licet appellanti ab appellatōne recedere. ij. q. vi. si
quis. In patrono laico qui pōt variare. de iurepa
tro. quod autem. In cardinali qui variat in casu.
de electio. licet. Itē in moniali eo. ti. li. vi. idemni
tatibus. Item in testamēto quod mutari pōt vsq̄
ad vltimum vite. xiij. q. ij. c. vltima voluntas.
etiam non obstante pacto de non mutando. C. ō
pac. l. pactum. Item in libello quē quis mutare
pōt vsq̄ ad litis ꝓtestatiouē et accusans añ inscri
ptionem penitet. de accu. c. licet. Item in manda
to ⁊ societate ⁊ depposito licitum est penitere. insti.
mandati. §. recte. Et de procu. c. ij. li. vi. Et regula
riter in cōtractibus innominatis. quod dic vt ple
ne no. ff. de condi. ca. da. ⁊ ca. non pe. l. si pecuniaz
Itē soluūt spōsa. ō futuro p seq̄ntia spō. ō pūti. ō
spō. si iter. Et spōsalia ō pūti p ingressuz religōis
de quer. ꝓiug. ex publico Et ingress' religiōis ante
annū vl' pfessionē penitz ō reg. ad ntaz. ⁊ pfessus
vnā religionē ēt inuito ꝑlato ingredit̄ ⁊ pfitet artō
rē. eo. ti. lz. Et a voto simplici recedit̄ p seq̄ns mti
monū. ō vo. ⁊ vo. red. c. i. li. vi. Itē a voto ō certa
religiōe pfitenda. recedit̄ p ingressū alteri⁹. ēt la
tionis. ō reg. q̄ post votū li. vi. Itē fallit i casu in q̄
lz infra triduū penitere. ō regu. ad ntaz. c. ti. ⁊ li. osti
tutionē. Itē i electo. q̄ ꝓsentit electōi ō se facte. qui
ꝓpria auctte penitet añ ꝓfirmatōz. de transla. inter
corpalia. hz Ber. In his igit̄ ⁊ silibz casibz qō sel
placuit. adhuc displicere poterit. Et ītidit i hāc
regulā illud generale. q̄ null⁹ pōt venire contra fa
ctū suū ō q̄ dic vt. lv. di. penitētes. Et no. q̄ hec re
gula nō hz locū in his q̄ impbant a iure. vt in p̄
dicto. c. penitētes. ō so. ꝓpe. si diligēti. C. de arbi. l.
i. Ubi licet ptes faciant pactum de non recedēdo
ab arbitrio et appel'. renuncient. nihilo minus re

cedere possunt. Item habet locū in his que scien/ter placent ⁊ nō p errorē facti .xxvoiij.vi.q̄uis.vñ ꝓtrahens cum serua.quā credit liberā pōt penite/re. Emens auricalcū intendens emere aut pōt re scindere emptionē. Itē requirit q̄ placeat nō so/lum mente sed verbo vl̄ facto.⁊ q̄ alteri⁹ interſit. Facit ad hoc regula mutare.⁊ qō ibi dr Jo.an.

Quod vltimo dictū est.videt hīc locū in foro ꝓtentioso. Nā siquis vouerit aliquid sola mente tenetur quo ad deū, sicut si ore vouisset. Exten ditur regula ad vota et iuramēta ⁊ hmōi. q̄ si sūt iusta non licet ꝓpria auctoritate venire ptra. Item si quis renūciat iuri suo penitere nō potest.vij.q. i.q̄ periculosum.

Quod quis mādato iu

dicis facit dolo facere nō videtur.cū habet parere necesse. Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l. non videt. Pone casū in milite.qui de mādato iudicis occidit.xxiij.q.v.miles.in laico vel clerico.q̄ d mā dato p̄lati capit clericū.de sen.ex.si clericos li.vi. Et hec regula vera est.cū iudex aliquid mādat su um officiū exercēdo.ff.ad trebel.fuo.§.cū ptor. si vero nō exercet officiū suū.nō est parendū nisi in i reuerētie exhibitōe. Nā interdū resistere debent officiales.de peni.di.i.nemo. Et hoc verū in atro cioribus.in quibus deo magis q̄ hoībus obediendū ē. xi.q.iij.si dūs. In his aūt q̄ sine dolo ꝓmittuntur etiā parens extra officiū excusatur.ff.ad.l. acquil. liber homo. Et nota.q̄ sicut dolo caret qui iudicis obtempat ꝓcepto.ita econtra dolo non caret.q̄ ꝓ/cepto iudicis nō obtpat.ff.e.ti.l.nō pōt. Cū habe/at.⁊c. Hic reddit rō. In his g̃ in q̄bus nō dz neces/se parere.vt in atrocioribus.q̄ ad suū nō spectāt offi cium.dolo nō caret. Et facit ad hoc d sen.excō.vni uersitatis.vbi verberans monachū.si est laic⁹.licz illud faciat de mandato abbatis est excōicat⁹ Et nota.q̄ dicit parere necesse. Sicut enī necessitas excusat a furto.de ꝓse.di.v.discipulos.ita ⁊ a dolo.vt hic. Cū g̃ nullū maleficiū si sine dolo vl̄ la/ta culpa que dolo cōparatur.xv.q.i.aliquos.ergo ⁊ a maleficio quolibet excusat necessitas. Qō in/tellige vt dixi.cū.s.mandat qd̄ spectat ad suū offi/cium.puta occidere homicidā fm ordinē iuris nō peccat obediens in hoc iudici.q̄ alīs peccaret grauiter Jo.an. In mal' g̃.nō ē obediendū iudici.i.pla to.xi.q.iij.quid g̃. In bonis obediendū est simplr. ea.q.si dūs.in dubijs aūt sil'r obediendū est.xxiij. q.i.quid culpat in ſi.

Que a iure cōi exhorbi

tant.nequaq̄ sunt ad ꝓsequentiā trahenda. Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.qd̄ cōtra. Pone ca sū.xvi.q.i.hinc est.⁊ d priuil.sane. Et ꝓcor.ad hāc regulā.supra illa regula in argumentū ⁊ infra.

Quod alicui. Potes g̃ intelligere hāc regl'am in priuilegio.quia.priuilegia singuloꝝ cōem legem nō faciūt.xxvi.q.ij.nō statim. Item pone in iure velleiano.nā regulariter q̄libet intercedēdo obli/gatur Fallit in mliere q̄ nō trahit ad ꝓsequēnaz ⁊ idem in sil'ibus. Et no.q̄ sicut ea q̄ exorbitant a iure cōi nō sūt trahēda ad ꝓsequēriā.vt hic in re gula.⁊ ita nō sunt āplianda sed restringenda.vt de fili.ꝓbi.is qui li.vi. Facit hec regula ad questi onē q̄ queritur. An fratres heremitani ⁊ alij mē/dicantes religiosi ⁊ nō mēdicantes ꝓhendant in illa ꝓsōne.extra nagāti nouiter edita p bonifa/cium octauū.que incipit.sup cathedrā.in q̄ expri munt solū mīores et p̄dicatores. Et quicūd' alij dicant dicendū q̄ nō extendit ad alios religiosos mendicantes vl̄ nō.vel ad clericos seculares.s̄z so lum amplectit mīores ⁊ p̄dicatores.tū q̄ inten/tio pape videt hec fuisse.vt p verba ꝓstitutionis apparet.tū q̄ exorbitans est a iure cōi.⁊ iō ad ꝓse quentiam nō trahenda nec amplianda vt hic in regula. Vult enī illa constitutio dari quartā etiā de his de quibus de iure dari nō dz.sicut de orna/mentis relictis p fabrica.aut p anniuersarijs.sep timo siue tricesimo ⁊ hmōi.puta relictis etiam p luminaribus vel certis ꝓsonis.de testa.c.vl. Et ita ꝓnunciatū est p me.et dōm Jo.de monte murlo Jo.an. Nota q̄ ista ꝓstitutio que hic dicit ex/tranagans scilicet sup cathedram.nunc est in cor pore iuris scilicet in cle.de sepul.dudū. Item nota. q̄ post clemen.vterq̄ ordo.scz minor et p̄dicator habuit priuilegia contra illam clemen.quartam nō soluendā.de qua ⁊ quō vide supra.de priuile/gijs ordinis p̄dicatorum titulo precedenti. Et in tercia pte titu.x.c.quinto.de sepulturis.

Quod alicui gratioſe cō

cedit trahi nō debet ab alijs in exemplū. Nōe ex/pla que dixi in regula.que a iure.scilicet īmedia/te posita.et prosequere.vt ibi.et in regula priuile/gium. Et concor.ad hanc illa alia in argumentū Jo.an. Extendi potest ista cū superiori.de his que facta sunt a sanctis in veteri vel nouo testō. p̄ter leges cōmunes. Et ad hoc facit qd̄ dicit gra/tia.ij.q.vij.§.his ita respondet. Miracula marie veteris testamenti sunt admirāda.nō in exemplū nostre actōis trahenda. Et ponit exēpla samuelis q̄ occidit Agag.⁊ Ebinces sacerdotis q̄ occidit iu deū coeuntē cū Madianita.danielē q̄ cū nō esset iudex.diuidicauit causam Susanne. Plura alia possunt induci.vt Osee qui duxit vxorem forni/cariam. Samsonis qui se occidit. Abrahe qui fi/lium suum quantum in se fuit īmolauit. Moi si qui egyptiū iniuriantem hebreo occidit. Hester regine que alienigene nupsit. Matthie qui sorte electus fuit. Jacob qui plures vxores simul habu it. Dauid qui Jonomachiā cū Golia exercuit

In nouo testō Ambrosij qui nōdū baptizat⁹ electus in epm fuit. Leueri q̄ ex lanifice epūs factus fuit. Alexij q̄ sponsam cū q̄ tractarat p̄ verba d̄ presenti dimisit sine assumptōe religionis. Zenobij qui post collatōem sibi factam cū Amb. celebrauit. d̄ abstinētijs miris ⁊ vigilijs. b. Dñici ⁊ Frācisci. ⁊ alior̄ qui sunt extra cōmunes leges.

Quod ob gratiaz alicui

p̄cedit. nō est i eo⁹ dispēdiū retorquendū. Pone casum in economo. q̄ cū in fauorē eccie ꝓstitutus sit. ecciam vacantē grauare nō debet. xij. q. ij. caritatem Itē i religionibꝰ nō mēdicantibꝰ. de regla. ñ solū ⁊ c. se. li. vi. Sed ꝓtra. ff. de aucto tu. l. oblgarī ⁊ instī. de acti. tu. §. necꝫ. Ubi dicit. q̄ pupillus nō pōt adire hereditatē ēt locupletē. sine tutoris auctoritate. Vo. in his in quibꝰ certū ē p̄ditionē pupilli effici meliorē. valet factū a pupillo. eniā sine tutoris auctoritate. vt si ferat̄ p̄ eo sniā vt in. l. nō eo min⁹. C. de p̄cura. In his vo in quibꝰ certū est p̄ditōem pupilli deteriorē ꝓstitui. vt si alicui cedat actōem vel se obliget. factū suū sine auctoritate tutoris nō tenet. C. de aucto. p̄stan. l. ij. ⁊ iij. In his vo in quibus dubiū est vel esse pt. an p̄ditio pupilli ꝓstituat̄ melior. vl deterior vt i hereditatis additione que pōt habere latentia onera. factū a pupillo sine auctoritate tutoris nō valet. vt in dictis ꝓtrarijs. ⁊ hoc in fauorē pupilli. ne onerib⁹ iplicet. ff. de acqui. here. l. more. Et hec regula hz veritatē in sui ꝓtrario. s. q̄ pena vel odiū nō debet querī in p̄miū. xvi. q. i. legi. ⁊ de sen. ex. si vere. cū suis ꝓcor. Jo. an.

Qui prior ē tēpore. potior est iure

Hec regula sumpta ē ex. l. ff. eo. ti. l. q̄ticies. Pone casū in iure cessionis ⁊ subscriptōnis. dic. xvij. c. vl. Ibi preponit̄ pr⁹ ordinat⁹ in cōsecratione ät p̄bende preponit̄ q̄ prius ipetrat. d. p̄bē. eū cui. li. vi. In duobus ēptoribꝰ vl donatarijs. p̄ponit̄ in rei vēdicatōe is cui res prius tradita fuit. C. de rei vē. l. quotiēs. Hz q̄re in d̄ vltio casu p̄ferretur is cui res est tradita primo ⁊ non is cui res pr⁹ ē vēdita vl donata. q̄d esse dz p̄m hanc regulā. sol. hec regula locū hz ī his quoz vtriusq̄ par est cā. vt in p̄dicta. l. quotiens. ff. eo. ti. Hz p⁹ venditionē ⁊ ante traditionē quis remanet dñs vēdendo. vendendo ergo ⁊ tradēdo scdo. potior ē cā secundi vt ibi hec. pbant̄. tenet tū prioris ꝙemptor q̄tū sua interest vt ibi. Sed p̄ lras papales q̄s sit aī est canonic⁹ ⁊ iō in eis attendum⁹ data. vt in p̄dicta decreta. eū cui. Et no. q̄ hec regula locū hz in ꝓtractibꝰ. ⁊ in his q̄ duoz volūtate dependent. Hz in legibꝰ ⁊ ꝓstōibꝰ que pēdent ex vni⁹ voluntate. semp posterior tollit priorē seu revocat. Idē in testamēt⁹. ⁊ eadē de cā. q̄ dependet ex voluntate vni⁹. Ad primū d̄ ꝓse. di. i. vasa. ⁊ d̄ cogna. spi. c. i. Ad fin. xij. q. ij. ultima volūtas. Ad primū cōtra. xxiij. q. ij. hoc ip̄m. et. l. dis. dño sancto. vbi dicit q̄ stamus potius antiquo iuri q̄z nouo. Sed dic vt ibi. ⁊ vt supra dixi. Hec regula locū hz in his que par ius hñt. Hā priuilegia ꝓsiderant̄ nō soluz ex tpe sed ex cā. hīc est q̄ receptus auctoritate aplica p̄fertur oīb⁹ alijs ante receptis alior̄ auctē. de p̄ben. hi qui li. vi. Et creditrix dotalis p̄fertur quibusdā anterioribꝰ. nō tñ filijs exprioni mūimonio qui agunt de dote materna. C. qui po. in pig. habe. l. vlti. Jo an.

Quod alicui non suo licet noīe. nec alieno licebit

Pone casū p. c. xlvi. di. sicut nō suo. Neo eī noīe non hz sen⁹ exercere. ita nec alieno. vt ibi dr. Itē extra. d̄ falsa. ad falsarioz̄. Sicut. p̄prio noīe nō debeo falsare lras papales. ita nec alieno. Et no. q̄ hec regula va. est in malefactis. Indecens ē. n. crimē suū alienis cōmodis ipendere. vt in dicto. c. sicut nō suo. Hoc dico q̄ delegatus et delegatōe ꝓgnoscit de cā. d̄ q̄ er. p̄prio noīe cognoscere nō posset. Et laic⁹ q̄ nō p̄t p̄prio noīe tractare cām spūalem. tractat alieno vt de p̄cu. ca. i. li. vi. Itē hz locū regula in his. quev tē mādari possint requirūt ordīs administriculū. vñ sicut suo noīe sacerdos simpliciter nō crīminat in fronte. nō ordinat ad sacros. ita nec epi sui mādato. cū talia demādari nō possint. Et de hoc d̄ ose. eccle. vel alta. aqua. Jo an. Nō licet fraudes. dāna. furta. ⁊ hmōi facere noīe suo. ita nec alieno.

Que cōtra ius fiūt debēt vnicq̄ p̄ iniuriā hīi. pone exēpla. xxv. q. ij. ī p̄ncipio. vbi sunt hec vba. Et d̄ regu. nō solū. li. vi. in regula supra. nō p̄stat ī pedimētuz. Obijciat̄ ad hāc regulam de mīmonio ꝓtracto p⁹ votū simplex q̄d tenet. Et de mīmonio ꝓtracto ꝓtra ī terdictū eccie. ⁊ iter ꝓpatres ex cathecismo tñ. de ogna. spi. ca. ij. li. vi. ⁊ d̄ snia sub conditōe lata. q̄ tenet. ij. q. vi. bi duū. Et ī eccia ꝓsecrata ab alieno epo. vij. q. i. epūs Et de oīb⁹ q̄ fieri p̄hibent̄ ⁊ tñ facta tenēt. Item obijcit̄ de his q̄ fiūt ꝓtra ius ⁊ postea ꝓfirmantur q̄ allegata sūt sup̄ in regula. nō firmat̄. Vo. generaliter dici pōt p̄m Jo. qui d̄ nota. vit. di. x. vides ⁊ Dec. q̄ idē no. d̄ spō. duoz. c. penl. ⁊ gl. penl. hāc regulā locū hīe ī his q̄ hñt perpetuā p̄hibitōnis cāz contraria vo in his q̄ tpalem. Vl dic hanc regulā vtā. nisi ī eodē vl alio iure tollerēt. ⁊ sic ītelligūt ꝓtraria vl dic. q̄ illa nō sūt directe ꝓtra ius. q̄z hz ñ assistat ius. ñ tñ plene resistit ius. Et d̄. C. de legib⁹. l. nō dubiū. q̄ sufficit legislatorē aliq̄d p̄hibuisse. hz nō adiecerit. si contra factū fuerit. nō valere. Et hec regula locū hz in his q̄ de iure fortiuntur effectū. nō de maleficijs q̄ ꝓtra ius fiūt. q̄ vnicq̄ nō habent̄ p̄ īfectis. Et facit q̄d dictū ē sup̄ in regula nō p̄stat. ⁊ illud hic adde Jo. an.

Quod oēs tangit debet

ab oīb⁹ approbari. Pone casū in archiepo ꝑsecrā do. ab oīb⁹ suffraganeis suis. l. xvi. dis. ca. i. In ele/ctione faciēda ab oīb⁹ canonicis. de elec. q⁹ ꝓter. ī ꝓcedendo bausū aq̄. in quo ꝙuocandi sunt omēs qui ius dīt. ff. de aqua plu. ar. in ꝓcedēdo. Ad idē l. iij. dis. c. i. ⁊ vij. q. i. licet. Et no. q⁹ dicit id qđ tangit oēs debere approbari ab oīb⁹. ḡ nō valz. qđ facit maior pars. ⁊ sic ē ꝯtra. l. xv. di. c. i. Do. aut cō penit illud vt singul. aut vt collegio. Qđ ꝑsequ/quere. vt no. ꝑ Ber. ⁊ Inno. de ꝓsti. cū oēs. Fal/lit aūt hec regula. in casu inst. de rer. diui. ꝯ. religi osum. Illud aūt dicunt in aliquo collegio oēs fa cere. qđ maior ꝑs facit. l. vi. di. aplica. Interdū tñ requirunt due ptes. de elec. licet. Et est regula in argu. ad qōem. An papa possit statuere inuitis a/colitis. q⁹ ipsi ꝓtingant. Et hec. q. notat. di. lxxxij. ꝓposuisti. Et ꝓdicit. Jo. q⁹ nō. q⁹ castitas suaderi ꝑt nō imꝑari. xxj. q. i. integritas. Bar. brix. ibi ꝯtra. cuius dictū est penitus falsū. nisi intelligas de p/mouēdis. sed ipse ēt de ꝓmotis intellexit. Mona/chis aūt ꝓfessis qui renūciauerūt ꝓprie volūtati austerior regula posset eis indici. ēt ipsis nō app bantib⁹. ꝺm Inno. q̄ hoc no. de regu. sup ꝯ. Et ha ris est exꝑsū ꝺ ista. reg. c. i. li. vi. Ibi ei monialib⁹ ī dicit austeriorē vitā. lz ñ possint sine volūtate oīm ordinē mutare. ꝺ hiis q̄ vi me. ve. cau. fi. c. fi. io. an.

Qui sentit onus sentire

d⁹ cōmodū. ⁊ ecōtra. Hec regula sūpta ē. ex. l. ff. e n. l. ꝓm naturā. pone casū in clerico. qui ꝓter lap/sum retrudit ī monasterio ad pniam agendā. q⁹ res eius ꝓficient monasterio. xvi. q. vi. de lapsis. In secūdo. l. dicto ibi ecōtra. Pone casū in patro no. qui defensare debet eccīam. xvi. q. vij. filijs. in clerico qui officiari d⁹ eccie. de ꝑ ben. ſignificatum Et dicit lex. Nō est ferend⁹ qui lucrū amplectit. onus aūt subīre recusat. C. de caduc. tol. l. vna. cō co⁹. ad hanc regulā. vij. q. i. ibi. ⁊ xij. q. ij. charitatē cum suis ꝓco⁹. Et nota q⁹ hec regula fallit ītер/dū rōne etatis vel ꝑsone. Interdū rōe nature cō tractū. Interdū ex ꝑāli pacto. Pamū ꝑz. C. ꝺ. l. tutel. l. Ibi ei mīores lz vl. ad tutele grauatē nō ve niant successionis emolumentū nō amittūt. Se cundū ꝑz ex. l. ff. ꝓ so. l. de illo. Ibi enī nō fit ꝓpē latio emolumenti. qđ soci⁹ attulit societati dāno qđ intulit. īmo eo⁹ nō obstante damnū emendare cnetur. ⁊ est rō natura ꝓtract⁹. ꝓtrahit ei societas tm̄ ad lucrū. Terciū ꝑz. ff. de pac. do. l. familie. ⁊ de pac. c. i. li. vi. Itē fallit vbi ex cā q̄s ꝓhibet ab emo lumento. lz onus hēat. Sic in iudice q̄ nihil d⁹ a pnb⁹ exigere. nisi expensas moderatas. cū ꝓficiscit ꝓ cā. Hec tūc illas ti ptes sunt notabiliter paupe res. de rescrip. statutū li. vi. Jo. an. Potest hic extendi. Qui sentit onus pnīe et obꝛuatiōis mā

dato⁹. sentiet ꝙmodū ꝑmij. ⁊ ecōtra. qui sentit cō modū delectationū. sentit postea onus dānatōis

Qui ad agendū admit

titur ad excipiendū multo magis admittēdus ē. Hec regula sumpta est. ex. l. ff. eo. ti. l. inuit⁹. Po ne casuz in eo q̄ legitīe ꝓscripsit. q⁹ si cadit a possessione. dat sibi actio. multo fortiꝰ dī possidet. exceptio. xvi. q. iij. ſ. pōt. Ad idē de ꝓscrip. illud Rōb⁹ regule est. regula quā habuisti supra. cui lz pl⁹ nē. q⁹ plus est agere q̄z excipere. Sicut ergo lz agere. multo fortius licebit excipere. Jo. an.

Qui contra iura merca

tur ꝑsumit bonā fidē nō habere. Pone casū in eo qui recipit eccleſiam de manu laici. xvi. q. vij. siqs deinceps. Idē in eo qui emit spūalia. de simo. nō satis. ⁊ i. q. i. quicūq⁹. ⁊ in multis alijs. c. Ad idē C. de argri. ⁊ cen. l. quēadmodū vbi qui emit ascri pticium sine gleba. ꝯtra legū interdicta mercat⁹ ⁊ male fidei possesso⁹. dē. ⁊ iō. q⁹ talis nō ꝑsumit ha bere bonā fidē. iō nō ꝑscribit. vt ī ꝑdictis iuribus Contra de iurepa. cura. solue vt ibi. Et sic ꝑz. q iuris ignorātia nō excusat in ꝑscriptōnib⁹ ⁊ usu/captionib⁹. Jo. an. Vl⁹ q̄ scient emit res furatas vl⁹ raptas. ñ lz bonā fidē vñ. tēt vt possesso⁹ maleſi.

Quod latenter vel per

vim vl⁹ alⁱs introductū ē illicite nulla d⁹ stabilita te subsistere. Hec regula est in decre. de re. iur. Et sunt verba Grego. vij. Glo. ibi. Pone casū p. l. ff qđ vi aut clam. l. i. Et ī seruitio ꝑstito ꝑlato a subdito ꝑ vim. hoc in futuꝝ nō facit ꝑiudiciū. ⁊. q. iij q⁹ cognouim⁹ ꝑ vim. Que ꝑ vim vl⁹ metū fiunt. qui pōt cadere ī ꝓstantē vir. cū de b ꝓstiterit revo cant. de his que vi me. ve cau. fi. c. fi. ī glo.

Quicquid ī sacratis deo

rebus ⁊ epis ī muste agit⁹ ꝑ sacrilegio reputat. Hec regula est in decre. de re. iur. Et sūt verba Stepha ni pape. glo. ibi. In sacratis rebus. siue sit bō siue a ger. qui illa aufert ⁊ inuadit. sacrileg⁹ iudicat. Item xvij. q. ij. Nulli. Est aūt multiplex gen⁹ sacrile gij. xvij. q. iij. ꝑ totū. ibi vide. ⁊ in secunda ꝑte.

Rōni congruit vt succe

dat in onere. qui substituitur in honore. Pone ca sum in filio patroni hērede. qui succedit in hono/re iurispatronatus. sic in onere defendendi eccle/siam succedere debet. xvi. q. vij. filijs. Item in ꝑ/lato qui succedit ꝑdecessori in honore. sic et in one re soluēdi ꝑdecessoris debita succedere d⁹. ꝑ eccie vtilitate ꝓtracta. ꝺ sol. c. i. Et ꝓco⁹. regula. supra. q̄ sentit. ⁊ qđ ibi dictū ē. Ꝺ adde. Jo. an. Et hoc sequit q⁹ papa qui substituit in honorē petri. īmo xp̄i ep̄i in loco apl⁹ religiosi in honore sanctoꝝ būdicti

dñici.fran.⁊ hmõi.ſuccedãt in onere vite⁊ auſte/
ritatꝫ eoꝝ.di.xl.ñ.vos.⁊.c.ñ ẽ.⁊ di.xxxv. eccie. ⁊c.

Ratũ quis hẽre nõ põt

qđ ipi⁹ noie nõ ẽ geſtũ. pone caſũ .ir.q.ij.c.i.et de ſen.ex.cũ ꝙs.li.vi. Sz ꝓtradicit ad hãc regulã .ir.q ij.lugdunẽſis.xvi.q.i.c.vl.et de elec.q ſcut. In q bus iuribꝫ hz ꝙs ratũ.qđ ei⁹ noie nõ ẽ geſtũ.ſol. Quidã dixerũt ꝫ fallere in ſpũalibꝫ.ĩ qbꝫ ratum habeo q noie meo nõ ẽ geſtũ.p iura p̃dicta.⁊ hoc no.ĩ p̃dicta decre.q ſicut in glo. Cleri⁹ dic q ordi natio facta a nõ ꝓprio epo.tenet q ad ordinẽ.hz nõ quo ad executõz de tẽp.or.q tranſla.õz ibi igit in c.lugdunenſis epꝰ ꝓprius nõ ratificauit collatõz ordis quo ad ordinẽ.q nõ erat neceſſe.ꝫ executõz ille diſpẽſatiue ꝓtulit.quã nõ habebat. Alia ẽt iura nõ ꝓprie loquũt.de ratihabitõe ꝫ đ quodam nouo ꝓſenſu.q̃ ſũt valde diuerſa.⁊ ſup hoc vide. qđ dictũ eſt ſupra in regula nõ firmat. Aln ãt vn⁹ iudr poſſit hre ratã ſnĩaz latã p aliũ.dic vt no .ir. q.ij.c.i.⁊ đ materia huius regule.adde qđ đr in ſe quenti regula Jo.an.

Ratihabitõz retrotrahi

⁊ mãdato nõ ẽ dubiũ ꝓpari.hec regla ſumpta ẽ ex l.ff.eo.ti.l.hoc iure. Pone caſũ in iudicio.ij.q.vi nõ ſolẽt.⁊ de iureiu.c.vl.li.vi. Vtẽ in ꝓtractibꝫ.C ad mace.l.vl. Et hz locũ hec regula in caſu.q̃.ñ. ſcz noie meo eſt geſtũ.⁊ tũc ratũ hre poſſũ.⁊ ratihabi tio retro trahit⁊ mãdato ꝓparat. Unũ no. ſi ĩra certũ tps teneor aliq̃d facere.⁊ alius infra idẽ tps id fecit noie meo.hre ratũ debeo.alꝫs ratihabitõ ñ pdeſſet.ij.q.vi.nõ ſolẽt. Huic regule ſile ẽ qđ dic lex.ſ.q appellãs ꝓdẽnat⁹ de furto.ſi nõ ꝓſequitur appellatõz retro no.infa.vñ. n. ratũ hre ſniaz .ff. đ his q no.infa.l.furti. Jo.an. Extẽdi põt ad ma lefica⁊ dãna.q̃ ſi ꝙs faciat noie alic⁹ vñi vl alteri us.⁊ ille ꝫ ſentiẽs ratũ habeat.ita ẽ⁊ teneꝫ.ac ſi mandaſſet. Sic⁊ verberãs clericũ noie alteri⁹.ſi habet ratũ .efficit excõicatus. Nec⁹ ſi verberat ex ſe nõ noie alterius.q̃ qui audiẽs hz ratũ⁊ gratuz. peccat qdẽ.ſed nõ incidit in excõicatõez. Silr au diens dãna facta⁊ furta.nõ tñ noie ſuo hz hẽat rata ꝓpter odiũ illi⁹ peccat qui idẽ.ſed nõ teneꝫ ad reſtiõz.ſicut teneret.ſi eius noie eẽt factũ cũ poſſet obuiare. Utrũ abſoluẽs aliquẽ a pctis.nõ hñs li centiam ſeu auctoritatez.ſub ſpe ratihabitõis ſui ꝑlati vere abſoluat.ſi ille poſtea hẽat ratũ. Cõiter dicitur q non.

Semel malus ſemper

ꝑſumit mal⁹.pone caſũ in ſemel ꝓiuro.xxij.q.v.p unũ. In ſemel ꝓtumace.đ ꝑſump.ſcriba. Ad hec dic.xxv.c.vl. Dicꝫ ꝑſumit eũ q ſemel mal⁹ fuit ſẽ per eſſe malũ. Et põt hmõi dici ꝑſũptio boĩs qz p ira boĩez ſic ꝑſumit. Põt ẽt dici ꝑſũpt.o facti.qz ex ſemel facto ſic ꝑſumit. Põt dici⁊ ꝑſumptõ iu ris.qz ius ſic ꝑſumit ex facto.vt hic vides⁊ in iu ribus ſupra aſſignatis. De qbꝫ diuerſis ꝑſũptõi bus ꝓſequere.vt no.p Jo.di.l.ferrũ.⁊ iuñ.di.fra ternitatẽ.⁊ p Ber.de ſpõ.is q. Dic ꝫ vides.q ꝑ ſumit ex ꝓterito circa pñs⁊ futurꝫ. Interdũ ꝑſu mit ex ꝓſenti circa ꝓteritũ. Interdũ circa ꝓſens. Interdũ circa futurũ. Qđ ꝓſequere vt notat.di. xliij.multis⁊ xxiiij.q.i.cũ p bellicã. de ꝑſump. ſcriba. Licet aũt hec poſſit dici ꝑſũptio iuris.non tñ ẽ ꝑſumptõ iur.⁊ de iure.admittit.n. pbatõ in cõtrariũ.⁊ pbato q penituerit.nõ dicetur amplꝰ malus.dic.l.ferrũ. ſaluo eo qđ đr de hereticis.ad abolendã. Nota.igit.q ꝙ ſemel fuit bon⁹ ſẽp ꝑſumit bonus.lxi.di.miramur.⁊ đ ꝑſũp.mãda ta. Et prima facie quilibet ꝑſumit bon⁹.xi.q.iij.ĩ cunctis.đ ꝑſump.dudũ. Qui ãt malus eſt ſemel ſemp ꝑſumit mal⁹.vt hic. Et procedit hec ꝑſũptio. tũ ex ꝑſumentis natura corrupta.tũ qz hũana na tura.pna ẽ ad delicta.xxij.q.i.ois etas. Jo.an. Ex ꝓdictis nota.q eſt duplex ꝑſumptio.ſ.iuris.⁊ hec eſt ſemp probatio eius rei de q ꝑſumit.vñ con tra hãc admittit pbatõ in ꝓtrariũ.exẽpli gra.ꝓ mulgata eſt aliqua ꝓſtitutõ publice.vñ qlibet ꝑ ſumit ſcire.⁊ nõ excuſat p ignoꝛ ꝓtrariũ faciendo. Sz ſi ꝙs ꝓbet ſe iuſte ignoraſſe.puta.tunc fur loſũ fuiſſe vl longe.abſentẽ elidit illa ꝑſũptio iuris p pbationẽ. Eſt alia pbatio que đr iuꝛ⁊ đ iure ꝫ eſt plena pbatio in humano iudicio rei de q ꝑſu mitur.vt oĩno credat ſic eẽ.vñ ꝓtra eã nõ admit tur pbatio. Exẽpli gra. Que p violentiã abſolu tã cognita eſt.ꝑſumit nõ virgo.vñ ꝑm iura nõ ꝑt inter ꝛgies ꝓſecrari.quãtũcunq fuerit aĩo rem tens.⁊ p ꝑs virgo nõ eſt. Preſumit etiã ſemꝑ malus ſemp mal⁹.ſ.in eo genere mali. Et qz nul lus iudicand⁹ ẽ in memoꝛ ſue ſalutis.i.q.i.debet ex timari penituiſſe niſi ꝓueniret in malo.⁊ hoc ĩ iu dicio anime.

Sine culpa niſi ſubſit cã

nõ eſt aliqs puniẽd⁹. Hic ponit regula⁊ exceptio ei⁹ in regla. pone caſũ.di.lvi.ſatis puerſũ. In ex ceptione pone caſũ ĩ marito corrupto.q̃ a ꝓmotõ ne ſine culpa repellit.tñ ex cã ꝓpter facti defectũ.xx xiij.di.ſi cui⁹. In clico lepſo q ſine cã ꝓpter ſcan dalũ ꝓpulſat eccĩa.đ cleri.egro tua. Reglariꝫ g nul lus punit ſine culpa.xxvi.q.vij.inuẽtũ. Et ẽ rõ.qz pena ẽ menſura culpe.vbi aũt nõ extat mẽſura n dũ.mẽſura locũ nõ hz. Sñ aũt ex cã punit ꝙs ſi ne culpa.di.xxij.renouãtes. Et nota q quilz đ cauſis aliqs punit in pñti.ꝑm mgrm in.iij. Pri ma cã purgatõis peccati.vt languid⁹ ad piſcinaz. de pe.⁊ re.cũ infirmitas. Secũa cã inchoande dã nationis eterne.vt in Herode⁊ Antiocho.đ pe. di.iij.ignis. Tercia cã preſeruatiõis a futura cul pa.vt Paulus. Quarta cauſa glorificatõis dei.

ex miraculo secuto. vt i ceco a natiuitate ¶ Lazaro resuscitato. Quita ad mai⁹ meriti cumulū ¶ pmi um ¶ exēplū ceteroꝝ. vt Job Tobias. ¶ hmōi. de pe. di. i. si pctm̄ Dauid ¶ dist. iij. pducio⁹.

Sciēti et cōsētiēti nō fit

ei iniuria neq; vol⁹. Hec regla supta ē ex. l. ff. e. ti. l. nemo. Pone casū in ingenuo. q̄ sciens ¶ ꝓsentiēs ꝓtrabit cū xua vl' ecōuerso. xxix. q. ij. sicḡ ingenu⁹ In clicis q̄ sciēter ¶ volūtate iocosa. ad inuicē se p cutiūt. de sen. ex. c. i. Itē i eo q̄ sciebat rē quā eme bat suitutē debere. ff. ō act. emp. ¶ vē. l. i. Et qō di cit hec regula Sciēti. dic vl' scire debēti. Ad ḃ. xvi di. qō dictis. Itē dic scienti a p̄cipio. Sec⁹ si ex postfacto. ff. ō edi. edic. l. iustissime. Et no. q̄ dol⁹ malus est oīs calliditas. fallacia. machinatio. ad circūueniendū. fallendū. decipiendū. in alterū ad hibita. ꝑm labeonē. ff. de dolo ma. l. i. §. i. Sz sciēs nō circūuenit fallit vl' decipit. q̄ sibi nō infert dō lus. Igit' inductus ad clericatū vl' monachatū. nō dicit dolū pass⁹. q̄ nō est decept⁹. xx. q. iij. ꝓstituit vbi de hoc. Et qō dicit hec regla. nō inferri dolū scienti ¶ volēti. verū ē vt ex eo agi possit. Infertur tñ ita. q̄ nascit ex eo actio p exceptōz elidenda. ff. de fur. ūter oēs. §. vl. Itē no. q̄ hec regula formata est copulatiue. nō disiūctiue. hec enī duo req̄runt' ꝓiunctī. s. q̄ sciat ¶ q̄ ꝓsentiat. Scienti ei ¶ nō cōsentienti bñ infert' iniuria ¶ dolus. xv. q. i. illō cū si. Ad hāc regulā signat' ꝓtra. de sen. ex. ꝓtingit in ꝑtē. s. clericū. se ad hoc offerentē in satisfac tione iniurie facte. ab eo q̄ excōicat⁹ est Dolu. q̄ḡ uis nō fiat iniurta ipi clerico volēti vt ibi. fit tamē iniuria ordini clicali. ¶ ideo incidit. Itē ꝓtra. C. ō rap. virg. l. vna. vbi si rapio virginē etiā volentē teneo⁹. Sed hoc iō. q̄ id voluit in psuasione do losa. q̄ō plus ē quā violentia. ff. de suo corrup. l. i Jo an. Ex hoc sequit' q̄ḡ si quis opat' p aliquo. p certo p̄cio sibi dando in panno p̄tim. vl' ad rōem xiij. vnciaꝝ. p libra nō fiat ei iniuria. ex q̄ a p̄ncipio scit quō si bi solues'. Jacob nō ꝓmisit dolū in emendo p̄mo genita ab Esau Gen̄. xvij.

Semel deo dicatum nō

est ad vs⁹ humanos vlteri⁹ transferēdū. Põe casum. xij. q. ij. nulli. Et de reli. do. ad hoc. Ad idem xix. q. iij. q̄ semel. de ꝓse. di. i. ligna. ¶ c. vestimenta. Et hz locū hec regula. nō solū in re ꝓpria sed etiā aliena ꝓsecrata. Ulñ si aurifex hēbat calicē quem epūs ꝓsecrauit. ap̄li⁹ nō reddet' artifici calix ipe sed exstimano ei⁹. Et tē casus spālis in quo q̄s priuat re sua. xiij. q. vi. cōperim⁹ Et qō dixi ō calice. nō ō q̄libet re in aīata. Sec⁹ inaīata puta i suo. Et sic si est contra. dis. liij. frequēs. ¶ c. se. Et nō ē quā no tat Jo. s. q̄z in re aīata. nō fuit dolus. Sz aīata. vij. q. i. epūs. in dioces⁹. et hoc quod dictū est hic. q̄ nō debet reddi intellige in eadē forma. Nā ob redēp tionē captiuoꝝ ¶ vrgētia debita calices ¶ vasa a lia eccl'iastica vēdi p̄nt. et laicis. ꝓfata tñ ¶ ꝓmi nuta. x. q. ij. hoc ius. Itē no. qō dicit regula di catū. q̄z bona eccie nō dicata vl' cōsecrata bene trā scunt ad humanos vsus. ¶ et sui eccie vēdunt' laycis. vel donant' ad seruiendū. xij. q. ij. eccliastic⁹

Itē no. q̄ dicit ad vs⁹. q̄z nō solū ad dñū laico trū. sed nec in vsum eoꝝ transire dñt res deo dica te. de cōse. di. i. vestimenta. Et ponit' ibi exēplū Baltbasar⁹ regis babilonis. qui punit⁹ fuit ꝓpter vsum vasoꝝ tēpli. Dañ. v. Ad humanos. i. secu lares vel secularū ꝑsonaꝝ. Ad idē. xij. q. ij. q̄ diui nis. Hoc iō dico q̄z ad vsus cl'icorū bñ p̄nt redu ci. de ꝓse. di. i. ligna Transferendū. Ad de qō dixi supra p̄uilegiū Jo. an. Ex hoc sequit' q̄ḡ clerici ¶ religiosi cū sint deo dicati nō dñt se imiscere nego cijs secularibus. ne cle. vel mo. c. vult. Nec se da re vitevitiose ¶ mūdo. xij. q. i. cl'ic⁹. ¶ c. duo sūt In figurā b⁹ ꝓtrariū facientib⁹ hēs de Nadab ¶ abiu qui offerentes ignē alienū ꝓbusti sunt

Tacere qui tacet. cōsēti

re videt'. Pone. casū. liij. di. si ku⁹. ¶ de p̄sūp. non ne. Nota q̄ q̄ tacet ꝓsentit. vt hic. ¶ in supradictis iuribꝫ votū emittit. di. xxvij. c. i. occidit. dist. xliij. ephesijs Est ꝓtumax. di. lxv. c. vl. Interdū nec cō sentit nec ꝓtradicit. vt dicet' stari in regula sequēti Jo. an. Isa. Ue mihi q̄z tacui. Est simulator. di. lxv. si forte. Impunitatē ꝓmittit. di. xliij. sic rector Offert. xx. q. v. c. i. Jo. an.

Is qui tacz nō fatetur

Sed nec vticḡ negare vt'. Hec regla supta ē ex. l. ff. e. ti. l. q̄ tacet. Et no. q̄ tacere ē qōdā mediū iter exp̄ssam voluntatē. et exp̄ssaz ꝓtradictōz. Pone q̄ḡ casū i eo ꝓtra quē fert' sn̄ia. q̄ tacens nō habet' p cō sentiēte. nec p ꝓtradicente ifra decē dies. Infra q̄s sp̄ appellat. ij. q. vi. ātericꝝ. Itē põe casū i pla to q̄ tacet ex cā ꝓpter scandalū. ō ꝓgna. spi. sup. c. Prima regula fallit. di. xxvij. c. i. et dis. liij. si ku⁹. ¶ xx. q. ij. c. i. de p̄sump. nōne. ¶ vbicūq; tacitū pa ctū iducit' a lege. Scda regla fallit i eo q̄ vbo tacet. sed ꝓtradicit facto vl' signo. lxxiij. di. c. i. Itē fallit i bis in q̄bꝫ req̄rit' exp̄ss⁹ ꝓsens⁹. vt in adulto q̄ cathezizat' Itē in seruitute i ponēda. Itē i pcu ratore ꝓstituendo. Itē in furto. ff. ō fur. q̄ phas. Itē in soluendo matrimonia. Itē in bis casibꝫ q̄ habent' ij. q. vij. plericḡ. Quid ḡ in bis dices. nū quid tacens habebitur pro cōsentiente an p ꝓtra dicente. Dol'. dicūt q̄dā q̄ regl'ariter tacēs hētur p ꝓsentiente. Facit ad hoc regula supra ī mediata q̄ tacet. Fallit aūt in casibꝫ nūc dictis. Ul' dic se cundo. q̄ aut est tale factū quod fieri non pōt me phibente. Pone casum. in. liij. dis. si seruus. ¶ tunc t.citurnitas habet' pro consensu. Fallit tamen in casibꝫ supradictis. Aut est tale quod f. ei potest

me ꝓbibente vel contradicente. Bone casum. ff. de ꝯtrahen. emp. rem alienam. & tunc tacet̃ urnitas non obest. ꝑm Jo. qui hec no. di. xxvij. c. i. Vel dic tercio ꝙ in facto concupiscibili. honorabili. et meritorio. tacturnitas haberur ꝓ consensu. vt in primis iuribus. In facto autē qđ nō est concupiscibile honorabile & meritoriū. sed oneros̃um. tacturnitas nō baberet̃ ꝓ consensu. sed necessarie ē expss̃ consensus. vt in alijs iuribꝫ. ꝑm Jnno. Hoc addito ꝙ vbi ius in penā statuit aliquē tacentē hēri ꝓ cōsentiente. vl ꝓfesso. sic habebit̃. licet factū sit onerosum. Exēplifica p decreta. ꝫ iura calū. c. vl. Jo.

Qui ex timore facit pre-

ceptū aliter facit ꝯ debeat. & iō iam oia non facit. Hec regula est in decre. de re. iur̃. Et sunt verba Aug. Glo. Timore. s. seruili. Hic nō stat cū charitate. Est tñ bonus. qz sicut sera filū. ita iste timor introducit caritatē. ꝑm Aug. xxij. q. vi. cū ꝙ timorem. Nō tñ sufficit ad salutē. de pe. di. vij. ca. vlti. Et hic timor est cū ꝗs tm̃ respicit ad penas infernales. ꝙ ꝑcipaliter ꝓpter illas vitādas sibi cauet a peccatis. & facit bona opa. alꝫ nō facturus. Requirit̃ timor filialis vl initialis. q̃ respicit ad beneplacitū dei patris & premiū. Jam nō facit Glo. ar. ꝙ nō dz factū. qđ nō legitime fit. xxiij. q. i. pudenda. Jrē est ar. ꝙ qui inuit̃ obedit. aut rez aut meritum ꝓdit et talis obedientia aut nulla ē aut minima. viij. q. i. Sciendum.

Vtilius scandalū nasci

ꝑmittit̃ ꝯ veritas relinquat̃. hec regla ē in decreta. de re. iur̃. c. qui scandalizauerit. Et sūt verba de de. Glo. ibi. Collige casū. xi. q. iij. inter verba. & xxxv. q. vj. primū. Veritas que triplex est. s. vite bone. q̃ nūq̃ omittēda ē ꝓpter scandalū. & ad quēlibet ꝑtinet. Alia est veritas iusticie. hec ad iudicē ꝑtinet. Alia discipline seu doctrine. q̃ ꝑtinet ad prelatū & doctorem. Jn bis duabꝫ q̃nq̃ omittit̃ ꝓpter scandalū vitandū. di. l. vt ꝓstitueret̃. Et intelligo de bis que indispensabilia sunt. Et tale ius. cōe qđ est indispensabile dz veritas. que nunq̃ ē deserenda ꝓpter scandalū. q̃n. s. est ius indispensabile Sed cū est ius cōe dispensabile qđ etiā pōt dici veritas. ꝓpter scandalū pōt dimitti. i. q. vlti. dispēsationes Ber. Jntellige sane ꝙ. s. veritas doctrine pōt aliquando dimitti ꝓpter scandalū. non vt mendacium dicat̃. vel falsitas doceatur. qz hoc nūq̃ licet. sed vt veritas tacea t̃. cū non est necesse. Sic etiā aliq̃n ꝑmittit̃ veritas iusticie deseri t̃ ꝓpter scandalum non vt iniqua & iniusta sn̄ia det̃ ꝓ innocente. sed aliq̃n vt reus non cōdemnet̃ ad vitandū ma-

ius scandalū. vt dz in illo. c. vt constituere t̃. dis. l. De ista materia habes infra in. ij. parte.

Vtile non debet per in

utile vitiari. Nōe casū. xij. q. ij. si quos dz Euis. vbi eps manumisit seruū benemeritū. cui dedit vltra xx. solidos. Sed illud amplius tm̃ revocabil̃ sed non totū. de ꝑben. dilectus. vbi ꝓfirmat̃ factū legati in vno capitulo. et non in alio. C. de dona. l. sancimus. vbi donatio ꝙ pte tenet & pro pte non. Et nota ꝙ hoc est brocbardicū. & ꝙ hac pte faciunt iura supra inducta. Ad idem. xxxvij. dis. turbat. & c. si quid vi. & i. q. i. nōne. & c. dñs declarauit. xij. q. v. qz. & xij. q. iij. inter cetera. xxiij. q. iij. quid ḡ. de ꝓse. di. iij. si nō sanctificat̃. de arbi. cum tpe de dona. aplice. institu. de inuti. stipu. §. ꝙ si quis. Per hec et similia ꝓbatur. ꝙ vtile ꝙ inutile non vitiat̃ vt dicit regula. Econtra ꝙ vtile ꝙ inutile vitiet̃ ꝓbatur. di. ix. si ad sacras. xxiij. di. quorundam. iij. q. ix. pura. et de offi. dele. cū super ff. de arbi. l. pedius. Solu. dixit bar. brix. ꝙ vtile ꝙ inutile viciatur. vbi de hoc in iure inuenit̃ expressum. Et hoc no. ipse. iij. q. ix. pura. alꝫ nō vitiatur. Vel dic plenius. ꝙ regulariter vtile nō vitiatur ꝙ inutile. vt hic ꝓz in regula. Vides ei ꝙ hec pars ꝓbandi. s. negatiuā hic ponit̃ ꝓ regula. Habem̃ ergo stare regule. nisi ꝓbabilitatis rō. vel cas̃ ꝓbabilis contra regulā appareat. Est aūt ꝓtra hanc regulam casualiter innenire vtile ꝙ inutile vitiari. vt in contrarijs. Et est ꝓbabilitat̃ rō. qz vtile & inutile sunt sepabilia. vt vides in. c. quorundā. Nā ibi quidaz epūs ordinans imposuit manū ꝑsuper ordinanduz. alius dixit verba forme. Et sic quia materia non debet separari a forma. vt si dicatur ꝙ vnum forma. per alium exhibeatur materia. ideo ibi vtile viciatur per inutile. vt nil reputet̃ factuz Et similiter. si vnus diceret partem forme. & alius aliam ptem. nil faceret. ꝓbatur optime hec sol. ff. de aqua quotti. et estiu. l. i. §. Trebatius. Joh. an. Nota etiā quod habetur. dis. ix. si ad sacras. ī gl. Sic opus de genere bonoꝝ vitiat̃ vtile ꝙ inutile peccati mortalis. quia illi operi non debet̃ premiū supernū. et hoc ideo. qz inseparabilia sunt opus bonuz et carētia mortalis. ad hoc vt sit meritoriuz.

Finis prime partis summe domini Antonini archiepiscopi Florentinoꝝ. debita cura et opera (quemadmodū et tres eiusdez partes sequētes) post nuper factas correctiones denuo emendate. Anno legis gratie. M. cccc. xxv. Decimo kalendas Aprilis.

Besonderes, nicht zum Text gehörendes
altes Einsatzblatt aus dem 15. Jahrh.